© František Čermák a kol., 2009
© LEDA spol. s r. o., 2009
ISBN 9788073352196 (4. díl)
ISBN 9788073352158 (soubor 1. až 4. dílu)

Obsah

Předmluva 7

Zásady zpracování a užívání slovníku (F. Čermák) 9

1 Výběr frazémů a idiomů 9
1.1 Typy zpracovaných propozičních frazémů a idiomů 9
1.2 Typy hesel 10
1.3 Řazení hesel 11

2 Heslová stať a její součásti 12
2.1 Přehled hesla 12
2.2 Podoba záhlaví 12
2.3 Stylová charakteristika 13
2.4 Gramatická charakteristika 14
2.5 Charakteristika intonace (spolupráce R. Blatná) 15
2.6 Transformace 20
2.7 Kontext, valence, funkce a význam 20
2.8 Exemplifikace 23
2.9 Synonyma a ekvivalenty 23
2.10 Další údaje o úzu, etymologii, formách, motivaci a jiných souvislostech 24
2.11 Cizojazyčné ekvivalenty 25

3 Sémantický rejstřík (onomaziologický slovník) 26

Seznam zkratek a značek 29

Bibliografie častěji užívaných pramenů 33

SLOVNÍK VÝRAZŮ VĚTNÝCH 35

SÉMANTICKÝ REJSTŘÍK (onomaziologický slovník) 1061

České frazémy a idiomy propoziční (F. Čermák) 1239

Předmluva

Tento čtvrtý svazek *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* (SČFI) je poslední a jím se také celý projekt a edice, jejíž první svazek vydala poprvé Academia r. 1983, uzavírá. *Slovník* mapuje a v relativně vyčerpávajícím záběru zachycuje a představuje soudobou českou frazeologii a idiomatiku jako celek složený z nejrůznějších oblastí a úrovní, zde však ve všech jejích typech úrovně nadslovní, resp. větné. Stejně jako předchozí svazky *Slovníku* tvoří i tento relativně samostatný celek, který je však zpracovaný jednotně s předchozími, a je tedy i většinou rysů a celkovým pojetím s nimi shodný a propojený. Obecná koncepce *Slovníku* i podrobné zásady jeho zpracování jsou podány v jeho prvním svazku. V ještě vyšší míře než části předchozí však tento svazek, přinášející ustálené idiomatické věty, nabízí tu část jazyka, kde nejde o pouhé slovo, ale o jeho ustálená spojení, resp. kolokace a zvláště o jejich vyšší kombinace; název *slovník* tu je tedy poněkud zavádějící.

Cílem autorů bylo i zde explicitním, avšak přístupným popisem systematicky a lingvisticky popsat sledovanou oblast a dokončit tak celkový a už dříve započatý obraz současné české frazeologie. Zároveň tak chtějí nabídnout široké veřejnosti prakticky použitelnou standardní a referenční příručku, v tomto případě první svého druhu vůbec v češtině i jinde v Evropě.

Materiál ke *Slovníku* vycházel *v druhé řadě* z toho mála psaných zdrojů, které byly k dispozici (viz bibliografii), jež se však propozičních frazémů a idiomů, tj. výrazů větných, dotýkaly jen občas a okrajově a sebrány tedy nikde dosud nebyly; původním základem byla frazeologická kartotéka na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, založená na excerpci psaných pramenů a doplněná z nejmodernějších zdrojů. Najdou se tu takto jak třeba známé sekvence z lidových písní, slavné verše, citáty ze Švejka, tak třeba i z Cimrmana a známé citáty cizojazyčné. Z dané oblasti menšinová avšak zřejmě i podle jména jsou nejznámější jistě přísloví (kterých tu je jen asi desetina celkového množství hesel), jež sice byla v minulosti poměrně hojně sbírána (vedle jiných autorů je známe od r. 1852 především díky F. L. Čelakovskému), ale jejich podoba a živý úzus se zásadně do moderní doby měnily, a bylo tudíž třeba je pečlivě vybírat a co do jejich přežívání prověřovat, u tohoto svazku pak už vydatně, spolu s dalšími typy, i na *Českém národním korpusu* (zvl. SYN2000, viz http://ucnk.ff.cuni.cz). Avšak velká většina dat a podkladového materiálu tohoto slovníku takto *v první řadě* pochází, jako ostatně většina celé frazeologie, z aktuálního a autentického mluveného jazyka zaslechnutého (zatímco vznikající korpusy jsou stále převážně psané), a byla z něj proto po více než dvě desetiletí zaznamenávána manuálně, a to z nejrůznějších zdrojů vyslechnutých v hovoru lidí, popř. v inscenacích moderních dramat, ve filmech apod. (o kritériích začlenění viz 1. svazek). Ta data kandidující na začlenění do SČFI4, která splňovala podmínku alespoň dvou nesouvisejících a nezávislých zdrojů, z nichž musela pocházet, byla zvláště co do úzu ověřována na korpusu, popř. i pomocí dotazníků u vybraných mluvčích. Získaná autentická podoba těchto frazémů se odráží i v jejich podobě a způsobu zpracování; k tomu přispívá posílení jejich komunikativní podoby v popisu. O dosažení jejich relativní úplnosti svědčily v jisté fázi sběru pak mnohonásobně se opakující výskyty dat a výrazů, které se během něj nabízely, které však už byly registrovány dříve, a naproti tomu stále řidnoucí objevování se výrazů nových; to umožnilo datovou základnu ke konci roku 2004 pro dané období uzavřít. Součástí zpracování byly vedle korpusového ověřování i cílené sondy do známosti a úzu řady výrazů u vybrané skupiny dotazovaných uživatelů. Tento svazek také mohl být poprvé jako celek zpracován počítačově, zvláště prostřednictvím speciálně vzniklého databázového programu Fraze (P. Vacek) a programů dalších.

Autorský tým tvořili prof. PhDr. František Čermák, DrSc. (vedoucí týmu), PhDr. Jan Holub, PhDr. Renata Blatná, CSc. a Mgr. Marie Kopřivová, Ph.D. O jednotlivé úseky a etapy práce se autoři podělili takto: koncepci *Slovníku* a onomaziologického rejstříku vytvořil F. Čermák, který také obstaral rozsáhlý sběr a z něj i výběr vlastních dat a podkladů, standardizaci a třídění hesel. Prvního, částečného zpracování hesel se ujali R. Blatná, M. Kopřivová a J. Holub, druhé, plné zpracování celku ve všech jeho položkách, závěrečnou sjednocující a plnou redakci i konečné znění hesel, a to na základě podkladů spoluautorů, provedl F. Čermák, který k základnímu *Slovníku* abecednímu také vytvořil slovník onomaziologický (sémantický rejstřík). Anotaci intonačních struktur na podkladě poznámek J. Mejvaldové navrhla a provedla R. Blatná. Dílčím způsobem, zvláště v prvních etapách vzniku díla, se na něm také podílely L. Lánská, Z. Braunštajnová, L. Ferancová a řada studentů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, zvláště I. Lysáčková, J. Mlejnecká, J. Dědečková a K. Ondřejová. K tisku připravili rukopis J. Holub st., který se také podílel na přípravě rejstříku, a v závěru programátorsky i J. Holub ml.

Cizojazyčné ekvivalenty navrhli zahraniční bohemisté a rodilí mluvčí: David Short, M.A., pro angličtinu, Mgr. Jürgen Ostmeyer pro němčinu, prof. Dr. Patrice Pognan a dr. Marie-Line Jouannaux pro francouzštinu a doc. Ludmila Stěpanova, CSc. a dr. Oleg Fedosov pro ruštinu. Jejich redakci provedli R. Blatná (ruština) a F. Čermák (ostatní jazyky).

O tom, jak byl *Slovník* vytvořen a jak s ním může uživatel pracovat, se lze dovědět v aspoň nejnutnějším poučení v *Zásadách zpracování a užívání slovníku* (viz dál), jakkoliv je vhodnější si na práci s ním zvyknout a vytvořit si tak vlastní způsob jeho používání. Lingvistický popis této části české frazeologie podává konečně studie *České frazémy a idiomy propoziční*, pojatá obdobně jako odpovídající studie v ostatních svazcích.

Redakční kolektiv

Zásady zpracování a užívání slovníku (F. Čermák)

1 Výběr frazémů a idiomů

Frazém a idiom se zde chápou stejně jako v celém *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* (dále SČFI). Technicky a operačně to je každá ustálená a anomální kombinace aspoň dvou slovních tvarů, pro kterou je příznačné to, že aspoň jeden z nich se v daném významu a funkci nekombinuje s dalším (jiným) tvarem, popř. se tímto způsobem kombinuje jen zřetelně s několika málo jinými, tj. vyskytuje se takto ve frazému (idiomu) jediném, popř. jen v několika málo (ty jsou pak obv. transformačně spjaté, blíže viz Čermák 1982 a SČFI 1983–1994). Pro takto pojaté a vybírané výrazy je často příznačná jejich přenesená, metaforická povaha, která však není nikterak nutná ani převažující, a šíře se tu zdůrazňuje naopak ohraničená, anomální systémová a kombinatorická povaha komponentů, které do frazému vstupují. Protože tomuto vymezení podléhá jakýkoliv frazém, omezuje se materiál vybíraný pro tento svazek na další podmínku, podle níž mají všechny zahrnuté výrazy větnou, propoziční povahu. Na rozdíl od tří předchozích svazků (přirovnání, frazémy nominální, gramatické a další a konečně frazémy verbální, kam se soustřeďuje frazeologie a idiomatika popisovaná nejčastěji, totiž frazémů nevětné povahy, tj. kolokačních frazémů) se tento svazek orientuje na strukturně vyšší typ **frazémů a idiomů propozičních (větných)**. Celý slovník obsahující kolem 10 000 jednotek je pojatý jako reprezentativní a relativně vyčerpávající synchronní popis živé češtiny. Jakkoliv je úzus některých frazémů, které jsou zde zahrnuty, řidší, patří všechny do dnešního jazyka, a proto byla frekvence, vedle jejich ustálenosti a známosti, jedním z rozhodujících hledisek jejich výběru a zařazení do hesláře. Do značné míry se její ověření už mohlo opřít i o Český národní korpus (ČNK, http://ucnk.ff.cuni.cz).

1.1 Typy zpracovaných propozičních frazémů a idiomů

Tento závěrečný svazek SČFI (SČFI4) popisuje zjištěné ustálené **idiomatické a frazeologické věty**, resp. propoziční frazémy a idiomy různého druhu jakožto kombinace minimálně dvou slovních tvarů. Formálně a funkčně jsou velmi různé a většina z nich nemá ani své ustálené a šíře přijímané pojmenování, které by (snad s výjimkou přísloví a pořekadel) jednoznačně ukazovalo na ten který typ, srov. např. nejistotu jak jazykově označit běžné přání typu **Zlom vaz!** či stále ještě užívanou lidovou zdvořilost v odpovědi určitého typu **Dejž to pánbu!** Vedle takovýchto nepojmenovaných typů tu sice tradice vytvořila a periferně zachovala velké množství navzájem se překrývajících nálepek, ty jsou však dnes

často jen málo jasné a málo i říkají. Patří mezi ně mj. víc než třicítka tradičních označení typu *adagium, aforismus, anekdota, apothegma, axiom, citát, floskule, formule, fráze, gnóma, hádanka, heslo, hlavolam, hříčka, kalambúr, maxim(a), motto, obrat, okřídlená slova, paremie, pozdrav, pořekadlo, poučka, pranostika, průpovídka, přísloví, rozpočítávadlo, říkadlo, říkanka, sentence, slogan, úsloví, wellerismus, zaklínadlo, zařikávadlo.*

Přes nejasnost těchto výrazů mezi ně však nepatří občas užívané označení *klišé*. Je to subjektivní označení jakéhokoliv frazému nebo jiného výrazu, který jeden mluvčí pociťuje jako nadužívaný a otřelý, ale jiný jej tak chápat nemusí, což mj. souvisí s omezeným okruhem, v němž se první pohybuje, nemá tedy žádnou pevnou podstatu. Protože je jinak než ověřením v korpusu tento výraz nedokazatelný a jeho hranice jsou nejasné, patří do sporné výzbroje některých stylistů a estétů a zde se neuvažuje.

Z výše naznačených typů zahrnuje *Slovník* prakticky všechny, tradičním názvem jsou však v něm označeny (obv. v poznámce) pouze ty, jejichž název je nesporný a pevný, tj. zvl. přísloví a některé další. Z ustálených hesel se tu objevují jen běžná, jejichž úzus vykazuje už obvykle známky širšího zapojení, srov. *Rovnost, volnost, bratrství., Mládí vpřed., Kdo nejde s námi, jde proti nám.*, ale třeba i *Náš zákazník náš pán.* apod. Dobový kontext jejich vzniku a užití je pak přitom pochopitelně také zachycený, popř. zdůrazněný.

Někdy jsou v textu, resp. v živé mluvě některé z propozičních frazémů uváděny zvláštními slovy a výrazy (introduktory), které upozorňují na to, že mluvčí právě hodlá použít např. přísloví, srov. ***Přísloví*, že šaty dělají člověka, platí jenom relativně** (srov. i Čermák 2004 a 1998). Mezi časté úvody tohoto typu patří *Jak se říká …, Jak praví lidová moudrost …, Jak říkají staří latiníci …, Jak praví XY …* a další.

Pro svou délku se sledované frazémy vyskytnou v textu často i ve zkrácené podobě, popř. situační variantě, která je umožněna jejich známostí, kdy mluvčí spoléhá na to, že posluchač frazém zná a snadno si ho po napovězení doplní sám; v krajním případě může uvedení frazému mít i podobu a funkci pouhé narážky. Srov. příklady z ČNK *Vlk privatizace se nažral. (: Vlk se nažral a koza zůstala celá.)*, nebo *Nebylo mu nikdy nic dáno zadarmo. (: Nic není zadarmo.)*. Ve *Slovníku* se však můžou uvádět, vedle základních podob, pochopitelně jen varianty ustálené (o nich viz dál). Takto se zde tudíž nesetkáme s případy aktualizovaného úzu typu *Oko za oko, krev za krev., Pravda zkrátka přestala vítězit., Poslanecký vlk se nažral a senátní koza zůstala celá.* (srov. standardní podoby ve *Slovníku* **Oko za oko, zub za zub., Pravda vítězí., Vlk se nažral a koza zůstala celá.**). Některé případy, které se zmíněné narážce podobají, jsou však už ustálené a patří do jiného typu frazeologie, srov. *boží mlýny*, což je nominální frazém, zpracovaný v jiném svazku SČFI; zde je však pojat a zmíněn jako transformace (viz dál).

Naproti tomu do *Slovníku* nebyla řazena jasně dobová hesla, jejichž platnost už pominula, jako např. totalitní prvomájové a sjezdové *Ať žije KSČ!*, servilní *Sovětský svaz náš vzor!* či novodobé a nedávné *Zpátky do Evropy!*

Za nefrazémy, které se tudíž do *Slovníku* nezařazovaly, se pro svou terminologickou povahu, opřenou o definici a přesný význam, považují matematické, fyzikální a jiné poučky, axiomy aj. Až na malé výjimky se sem podobně nezařazují nefrazeologické kolokace mající doslovný význam, který je zvláště založený na substantivech s konkrétním významem, popř. na obdobných slovesech apod.

Stejně tak nebylo možné do *Slovníku* zařadit pouhé konstrukce, jejichž vlastní konkrétní podoba není ustálená, srov. *Co je něco něčím.*, např. *Co je Praha Prahou.* nebo typ *X nonX*, např. *Dům nedům.* apod.

Některé výrazy jsou zde podobné jiným, ty jsou však strukturně odlišné a mají i jinou funkci. Tyto zdánlivé přesahy naznačují, že se z daného výrazu časem osamostatnila a vedle něj ustálila jiná forma, transformace (blíže viz 2.6) a žije vedle něj. Nejčastěji jsou takové případy vázané na frazémy verbální (3. svazek), přirovnání (1. svazek) a partikule (2. svazek); je-li jejich význam však blízký, jakkoliv obvykle ne totožný, bývají zde zpracovány jako redukované heslo.

1.2 Typy hesel

Hesla *Slovníku* jsou tří typů. **Výkladová hesla** se dělí na **vlastní** (plná), která jsou frekventovaná a mají v popisu všechny charakteristiky (viz 2.2–2.11 dále), a **redukovaná** (výkladová) hesla, která mají charakteristky jen některé (chybí jim obvykle stylová a gramatická charakteristika, popis intonace, sy-

nonyma i cizojazyčné ekvivalenty, mají ale odkaz na onomaziologický slovník). Jsou takto zpracována s ohledem na svou nižší frekvenci a okrajový úzus; takto zpracovány byly i všechny pozdní dodatky do hesláře. Poměr obou typů je přitom vcelku vyvážený (v poměru zhruba jedna ku dvěma). Třetí typ hesla, propojující abecedně zvláště varianty, je **odkazový** a uživatele odkazuje typicky pomocí *viz* (kurzivou) a slova v bezpatkovém písmu na heslo, kde je k nalezení, zpravidla pod jinou formou, vlastní výklad významu a další informace; řídce může být spojený i s heslem výkladovým, srov. **Blázen, kdo dává, (ještě) větší, kdo nebere.** (řazené pod **blázen**) *viz* **Hloupej, kdo dává, hloupější, kdo nebere.** (řazené pod **hloupej**). Takto je zpracována i souvislost mezi frazémem cizojazyčným a jeho českým ekvivalentem, kdy se v zásadě za hlavní považuje podoba častější, na kterou druhá odkazuje, srov. **Duo cum / si duo faciunt idem, non est idem.** *viz* **Činí-li dva totéž, není to totéž.** Jen řídce se výkladové a odkazové heslo může kombinovat v jednom, srov. **Udělala se mu tma před očima.** Všechny typy hesel, resp. propozičních frazémů, tu mají formálně povahu věty. Ta přitom může mít podobu různou, její čtyři hlavní typy však jsou:

1. *věty slovesné* (jednoduché i souvětí): *V tom je jádro pudla., Kápni božskou!, Když pánbůh dopustí, i motyka spustí., Kdo by si pomyslel, že …!, Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá., To se říká kdoví jestli.*
2. *věty jen formální* (zvl. ve funkci adverbiální): *Ani co by se za nehet vešlo., Než by řek švec.*
3. dvě *korelované věty* (pro dva mluvčí, řídké): *Pozdrav pánbu. – Dejž to pánbu.*
4. *věty interjekční*, popř. a jiné (bez slovesa): *Ani za nic!, To zrovna!, Jen aby!, Starou Blažkovou!, Houby s voctem!*

Výkladových velkých hesel je ve *Slovníku* 2769, redukovaných výkladových hesel je v něm 6188, hesel odkazových (vlastně variant hesel) je 1066 a jiných hesel 33 (označení písmen a další odkazy), všech hesel je pak dohromady 10 056.

1.3 Řazení hesel

Přes občasnou textovou proměnlivost, zvláště slovoslednou, mají všechny frazémy svou systémovou formu ustálenou; mají-li forem víc, mívají jednu podobu nejčastější. Pro svou složitou a členitou povahu jsou i zde frazémy uspořádány a *řazeny abecedně* podle jednoduchého principu sestupné platnosti v tomto pořadí: S → A → V → ADV → 1. slovo. To znamená, že daný výraz je vždy řazený napřed podle svého prvního substantiva (S), tj. pokud ho má, a pokud ho nemá, pak zadruhé podle zastoupeného adjektiva (A), a není-li v něm ani to, pak podle slovesa (V) a podobně sestupně dál k adverbiu (ADV) a konečně až k prvnímu slovu, tj. nejsou-li ve frazému ani S, ani A, ani V, ani ADV (je-li těchto dalších slov však stále hodně, uplatní se další hledisko sledu gramatických slovních druhů). Někdy je z úsporných důvodů spojeno řazení podle substantiva a adjektiva. U velkých skupin hesel se společným slovem, zvláště substantivem, platí všechny uvedené zásady v úplnosti vždy napřed pro tvar tohoto substantiva v jednotném čísle (např. *člověk* a dál podle druhého S nebo A, podle V atd.) a až pak platí pro toto substantivum v čísle množném (tj. znovu *člověk … lidé* a další S nebo A, V atd.), viz *Slovník*. Srov. příklady s vyznačeným řadicím slovem dole a v 2.2.

Tento princip platí všude ve *Slovníku*, a to i *ve vnitřním členění* větší skupiny slov např. se stejným substantivem (to stojí napřed v jednotném a pak v množném čísle); takové případy můžou být bez něj jinak nepřehledné. Například hesel takto řazených abecedně pod *člověk* je aspoň 130, hesel řazených pod sloveso *být* (kde tedy není ani substantivum, ani adjektivum a uvnitř této slovesné skupiny se řadí podle adverbia, dále pak podle číslovky, zájmena, částice aj.) je téměř 300. Další podrobnosti o zásadách řazení viz v předmluvách k předchozím dílům.

Slovník registruje ustálené a lexikalizované propozice v jejich skutečné podobě a jeho řazení to také respektuje. Takto jsou např. hesla **Jen se nedělej!**, **Drží to jako přibitý.** či **Je tu natřískáno.** řazena pod *nedělat* (a ne tedy *dělat*), pod *přibitý* (a ne tedy *přibít*) a pod *natřískáno* (které se považuje za adjektivum, a ne tedy pod *natřískat*) apod.

2 Heslová stať a její součásti

2.1 Přehled hesla

Plná podoba běžného (plného) hesla má tyto součásti: záhlaví (2.2), stylovou charakteristiku (2.3), gramatickou charakteristiku (2.4), intonaci (2.5), transformace (2.6), kontext, valenci a výklad významu (2.7), exemplifikaci (2.8), poznámku o úzu, etymologii, dalších formách a jiných souvislostech (2.10), synonyma a ekvivalenty s odkazem na onomaziologický slovník (2.9) a cizojazyčné ekvivalenty (2.11).

2.2 Podoba záhlaví

Frazémy jsou ve *Slovníku*, který je deskriptivní, uváděny ve své skutečné autentické podobě tak, jak byly z nejrůznějších zdrojů zjišťovány; *Slovník* tady v žádném případě neusiluje o jejich deformaci násilným pospisovňováním, v jaké se občas také naleznou nebo je některý autor může užít. Obecně to ovšem závisí na celkové stylové povaze toho kterého frazému a vedle většiny výrazně mluvených frazémů majících svou autentickou formu se tu tedy v menšině najdou i frazémy užívané spíše v jazyce psaném, a tedy s formou vyšší, někdy i knižní. Obecně začíná každý frazém, tištěný půltučně, velkým písmenem a jakožto věta je také ukončený, zvláště tečkou, popř. otazníkem, vykřičníkem nebo i třemi tečkami. Podoba hesla je přirozeně uzuální, stejně jako jeho některé další části, a odráží jeho převážně mluvený charakter, není tedy násilně a nepřirozeně pospisovňovaná. Hlavní slovo, pod nímž se heslo v abecedě řadí, je uvedeno bezpatkovým písmem (viz příklady dál, zásady řazení viz výše v 1.3). Uváděná **podoba hesla** je základní, invariantní a kánonická. To znamená, že na ní bývají závislé zvláště *varianty*, pokud je zachycený frazém má; z těch se tu ovšem uvádějí jen varianty ustálené. Často však podoba frazému bývá neměnná. Srov. neměnnost a varianty v příkladech **Čím větší darebák, tím větší štěstí.** a **Blázni a děti mluví / mají pravdu.** n. **Blázni a děti nejspíš pravdu povědí.**, kde druhá varianta je řidší a starší. Varianty celé formy frazému se uvádějí pomocí *nebo*, resp. n. (viz příklad výše), varianty paradigmatické, tj. ty, které alternují a můžou část frazému nahradit, se uvádějí pomocí lomítka (**mluví / mají pravdu**), varianty syntagmatické, tj. ty, které vyjadřují rozšiřitelnou nebo vypustitelnou část frazému, se zachycují pomocí závorky, srov. **Blázen, kdo dává, (ještě) větší, kdo nebere.** Srov. ještě např. komplexní variantní situaci u frazému **Di / jdi (s tím / něčím) k čertu / ke všem čertům!**, kde jsou variantami stylové tvary, řazené opět od nejčastějšího k řidšímu.

Přes svou celkově ustálenou povahu připouštějí některé frazémy i kontextově podmíněnou *variabilitu* některých komponentů, jejíž podobu určuje podle svého mluvního záměru sám mluvčí. Jde obvykle o proměnlivost osoby vyjádřenou osobním zájmenem a označenou pomocí° za příslušným slovem, srov. **Šijou / hrajou s ním° všichni čerti.**, kde se tak označuje, že místo tvaru *ním*, tedy zájmena 3. osoby jednotného čísla, můžou stát i zájmena jiná, jakkoliv ne všechna (např. *mnou*, popř. *námi* se tu nepoužívá), popřípadě se tu můžou objevit i další substantiva, zvláště vlastní jména, srov. např. se změněným slovosledem *S Honzou šijou všichni čerti.* Upouští se tu tedy od použití neurčitého zájmena, které by přirozenou textovou podobu celého frazému narušovalo, srov. proto neužívaný a nevhodný typ záznamu ***Šijou s někým všichni čerti.** Podobné je např. **Čest jeho° památce!** V případech, kdy se ve frazému může proměňovat zvláště nesubjektová forma zájmena, volí se jako bezpříznaková a základní

podoba mužského rodu (viz příklad výše), není-li pro zařazení jiného zájmenného a rodového tvaru zvláštní důvod a nemluví-li pro to zvláštní úzus, srov. *Šel by pro* ni *kraj světa*. Bližší a další informace gramatické povahy, na které odkazuje značka°, se najdou v oddílu 2.5.

Frazémy propoziční však mají často také svou **valenci**, a tedy pevný obecný vztah, vyjádřený obvykle pevnou obecnou formou (zde obyčejně zkratkou mluvnické kategorie či slovního druhu), předurčující tak konkrétní formu toho, co se doplňuje mluvčím v kontextu. Bývá několika typů. Valence pomocí neurčitých zájmen, předložek, pádů apod., častá a známá u kolokačních frazémů, tu je však okrajová, srov. **To chce něco / někoho.**, kde *něco / někoho* je valencí naznačující potřebu doplnění určitým substantivem či osobním zájmenem (u vlastního hesla ve *Slovníku* je naznačeno jakou konkrétně). Častá je naopak valence vůči vedlejší větě, zprostředkovaná spojkou, spojovacím výrazem, popř. infinitivem apod., srov. **Není daleko doba, kdy …**, kde valenční *kdy* signalizuje potřebu doplnění větou uvozenou slovem *kdy*. Takových možností může být i více najednou, a jde tedy o valenční varianty, srov. **Je to pro mě (velká) čest (Inf / že / jestli …).**, kde se pak neukončenost a nutné doplnění kontextem můžou signalizovat i pomocí tří teček. V daném případě navazuje na frazém kontextem doplňovaná věta valenčně zde naznačeným způsobem, a začíná tedy infinitivem nebo spojkou *že* či *jestli*.

Krajní případy valence můžou mít i bohatší podoby jako **Čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv).**, kde různorodá valence (klauze, resp. vedlejší věta, verbum neboli sloveso, adjektivum neboli přídavné jméno a adverbium neboli příslovce) naznačuje široké kontextové možnosti různého typu frazému formálně spíše krátkého, např. ***Čím*** **blíže (Adv) byl ke svému cíli,** ***tím*** **více (Adv) přidával do kroku.** V řídkých případech (zvláště podmětu) se valence může signalizovat pomocí zkratky slovního druhu, známé už odjinud, srov. **(S) už tluče / klepe / ťuká na dveře.**, kde **S** označuje substantivum typu zima, nepříjemné pravidelné období apod. Za valenci lze konečně obvykle považovat i většinu případů určitých zájmen či adverbií, která lze často podle kontextu zaměnit a specifikovat jinými, srov. **Není** ***tam*** **živá / živé duše.**, kde *tam* bývá v aktuálním úzu často nahrazeno nejrůznějšími výrazy označujícími určení místa. Jde tu o zkrácený zápis spojující valenci s pevným členem *tam* (a výraz je třeba tedy číst jako **Není tam / někde živá duše**). Za valenci nelze nicméně považovat případy, kdy je v nich neurčité zájmeno pevné, srov. řídké ***Něco mi*** **dluží**.

Forma hesla mívá v souladu s převažujícím územ, který je mluvený, jakkoliv však ne vždy, i odpovídající mluvenou povahu. Když je heslo výrazně vázané na textově doplňované pokračování, a není tedy samostatné v tom smyslu, že po něm může nastat pauza jako u většiny jiných frazémů, bývá zakončeno třemi tečkami, srov. **Bylo nebylo …** Řídce, je-li výraz vždy podobně závislý na nějakém předchozím textovém vyjádření, mu tři tečky můžou i předcházet, srov. **… ani kdyby mi slibovali hory doly.** Takové heslo pak pochopitelně výjimečně nezačíná velkým písmenem.

2.3 Stylová charakteristika

Stylové a funkční označení hesel (v kulaté závorce) je jen orientační a v zásadě odpovídá jejich prototypickému způsobu užití, které ve velké většině případů spadá do mluveného neformálního jazyka. Obecně se tu pojetí v zásadě shoduje s pojetím v celém SČFI. Označení rozlišuje základní styl, ve kterém se daný výraz nejčastěji užívá, a někdy i hlavní typ expresivity; bezpříznaková expresivita se tu obvykle neuvažuje.

Ze **základních stylů** se tu zachycují (v závorce jsou užívané zkratky, resp. indexy) *básnický* (básn), *knižní* (kniž), *publicistický* (publ), *neutrální* (neutr), *kolokviální* (kol) a *slang* (slang). Nehledě na poněkud nejasné vymezení jednotlivých stylů, jejichž hranice se hledají jen špatně a označení tu je tedy pouze orientační, jsou tu vzhledem k povaze dat některé styly zastoupeny okrajově, zvláště oba extrémy, styl básnický a knižní na jedné straně, a slang na straně druhé. I styl publicistický tu je zastoupen málo, a to především proto, že stále více, zvláště po roce 1989, začíná splývat s jazykem neutrálním a výrazy z něj rychle přecházejí do běžného jazyka. Většina frazémů má tedy pak povahu *kolokviální*, což je označení pro prototypicky mluvený neformální jazyk; ve starší a neuspokojivé terminologii (jednostranně orientované jen na spisovnost) tedy zahrnuje a přemosťuje ty výrazy, kterým se občas dosud říká obecně české a hovorové. Z jiného hlediska, které se tu ovšem pro svou problematičnost neuplatňuje, je tedy i zde většina frazémů vlastně nespisovná a podle neuspokojivého a nepružného statutu spisovnosti tedy

stojí mimo spisovný jazyk (hledat frazeologii výlučně ve spisovném jazyce, kde je velmi malá, by bylo nesmyslné a neproduktivní). Označení *neutrální* se konečně užívá pro ty výrazy, které nepatří jasně a výrazně do některého z dalších stylů (které dosavadní stylová terminologie jinak z rozpaků ignoruje). Srov. např. **Čím větší darebák, tím větší štěstí.** (kol; nepřízn), kde *kol* naznačuje kolokviální charakter tohoto frazému. Kolísavý a proměnlivý úzus řady frazémů nicméně často vyžaduje zachytit ještě větší rozpětí jejich stylového úzu, což se naznačuje kombinací indexů, srov. **Jak k dílu, tak k jídlu.** n. **Jak k jídlu, tak dílu.** (neutr – kol), kde kombinace *neutr – kol* naznačuje široké rozpětí úzu tohoto frazému od neutrálního až po neformálně-mluvený.

Expresivita je primárně signálem některé pragmatické funkce, ve které se výraz obvykle užívá. Nejčastější pragmatická funkce frazémů, jejich *evaluativnost*, resp. hodnotící povaha, je však tak častá, že se nezachycuje (užitím frazému mluvčí často zaujímá k někomu nebo něčemu kladný či záporný hodnotící postoj). Obecně většina frazémů expresivní bývá, jejich expresivita je však opět silně závislá na kontextu, kdy např. výrazně mluvený frazém v silně neformálním kontextu a mluvě má svou expresivitu potlačenou, popř. ji ztrácí, či naopak v kontextu vypjatě knižním ji má zesílenou. Proto se tu, opět prototypicky, označuje expresivita jen výběrově (ve stejné závorce po označení stylu a po středníku), srov. označení *nepřízn* u frazému **Čím větší darebák, tím větší štěstí.** naznačující, že prototypické, většinou evaluativní označení se týká úzu, kdy mluvčí označenou osobu spíše roztrpčeně odsuzuje, a tedy posuzuje nepříznivě.

Hlavní pragmaticko-expresivní označení, která se tu výběrově užívají, zahrnují typy *příznivě* (přízn), *nepříznivě* (nepřízn), *pochvalně* (pochv), *hanlivě* (hanl), *obdivně* (obdiv), *pohrdavě* (pohrd), *žertovně* (žert), *posměšně* (posm), *mazlivě* (mazl), *ironicky* (iron), *zhruběle* (zhrub) a *vulgárně* (vulg), popř. *překvapeně* (překv), *varovně* (varov). Podobně jako u označení základních stylů, i tyto se zde užívají nevyrovnaně a jen výběrově, někdy také v kombinaci dvou indexů.

Frekvence frazémů, jakkoliv se netýká stylu ani pragmatiky úzu, je naznačena aspoň zhruba prostým rozdělením frazémů do dvou skupin hesel velkých a redukovaných, a tedy frekventovanějších a řidších (viz 1.2). **Intenzifikaci**, tj. zvláště důrazné užití a platnost výrazu označuje index *důraz* (důraz), srov. **… ani kdyby mi slibovali hory doly.** (kol; nepřízn, důraz).

2.4 Gramatická charakteristika

Shodně s pojetím celého SČFI se i zde označují z **gramatického úzu** frazémů pouze jeho složky *negativní*, tedy ty kategorie, ve kterých se daný frazém *prototypicky* neužívá. Veškerá konkrétní gramatická informace v tomto oddílu je už předem signalizovaná v záhlaví tím komponentem, který má u sebe označení °.

Takto se u frazému pochopitelně vystihuje jen jeho gramatický úzus základní (a naopak to, co po značce nula, resp. **0** uvedeno není, se tedy běžně používá); úzus zvláštní, potenciální a aktualizovaný, a tedy hojné individuální posuny frazému se pochopitelně zachytit nemůžou. Vedle sloves, kde se takto označuje úzus častěji, se ° může objevit pro označení úzu též adjektiv apod.

Po značce **0** tedy stojí ve zkráceném označení jen běžně *nepoužívané* kategorie; pokud je frazém zcela neměnný, uvádí se tu pak explicitně označení *neměnné*. Vzhledem k tomu, že největší textovou proměnlivost v jinak neproměnlivém a ustáleném frazému mají slovesa (frazém se může užívat např. v různých časech, osobách apod.), uvádějí se v tomto oddíle takto informace o nich, resp. jejich omezeních a anomálii v jejich užívání. Srov. např.:

To by tak hrálo! 0 neměnné
a naproti tomu omezeně gramaticky proměnlivé
To je° (pro něj°) hračka. 0 ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl,

kde v druhém případě zkratkami uvedená informace udává, že daný frazém se běžně neužívá v otázce (ot) ani záporu (neg) a podobně se neužívá v rozkazovacím způsobu kladném, imperativu (imp) ani záporném (imp neg); z osob se tento frazém nepoužívá pro první ani druhou osobu jednotného čísla, singuláru (1. a 2. sg) ani v celém plurálu čili v množném čísle (pl). Nelze ho tudíž běžně užít např.

ve tvaru ***To není pro něj hračka.*** (záporný indikativ) či ***To jsme hračka.*** apod. Kategorie a tvary neuvedené se pochopitelně naopak používají, např. minulý čas apod., **To byla / bude pro něj hračka.**

Pro sloveso se tedy, stejně jako v jiných částech SČFI, rozlišují a (v negativní platnosti) vyznačují tyto gramatické kategorie (v uvedeném pořadí a označené zkratkou, resp. indexem, viz zde v závorce): *tvrzení / afirmace – otázka* (afir – ot), *negace / zápor – pozitiv / klad* (neg – poz), *aktivum / činný rod – pasivum / trpný rod* (akt – pas), *indikativ / způsob oznamovací – kondicionál / způsob podmiňovací – imperativ / způsob rozkazovací* (ind – kond – imp), *(čas) minulý – přítomný – budoucí* (min – préz – fut), *(číslo) jednotné / singulár – množné / plurál* (sg – pl), *(osoba) první – druhá – třetí* (1. – 2. – 3.). Podle potřeby se platnost uvedeného indexu neužívané kategorie naznačuje číslem významu, na který se vztahuje.

Jak se omezeně používají, resp. nepoužívají jiné slovní druhy, např. zájmena, která označení° (srov. *pro něj*° výše) mít někdy můžou také, o tom výš v 2.2. Nápadné odchylky od úzu týkající se jiných slovních druhů než sloves bývají komentovány v Dalších údajích o úzu aj., viz zde 2.10.

2.5 Charakteristika intonace (spolupráce R. Blatná)

Mezi stálé formální rysy větných frazémů patří i jejich ***intonace***, která se spolupodílí na signalizaci jejich významu a funkce. Na rozdíl od všech jiných typů frazémů, uvedených v předchozích svazcích SČFI, se tento rys zachycuje a v tomto svazku zavádí poprvé. Uvádí se ve zvláštním oddílu po značce ⊠. Z důvodu absence možnosti zachytit ve *Slovníku* intonaci skutečným akustickým záznamem se volí aspoň její znázornění grafické.

Je pochopitelné, že plný intonační průběh celého frazému, tj. povaha a sled výškových rozdílů, zvláště je-li velmi dlouhý, popř. i jeho variant, se uvádět ve *Slovníku* zjednodušeným způsobem, ke kterému se tu uchylujeme, dobře nemůže. Z těchto důvodů, ale i proto, že intonačně zvlášť charakteristický je konec frazému, jeho ***kadence***, uvádí se zde zpravidla jen ta, a to s ohledem na tónovou povahu taktu, resp. poslední skupiny slabik se společným přízvukem; začátek věty intonačně zpravidla není zvlášť důležitý. Jen někdy se zachycuje průběh intonace celé věty, resp. celého frazému (obvykle krátkého). Způsob naznačení intonace ve vlastním hesláři je kvůli nedostatku místa jen zkrácený, pomocí čísel a stručné anotace, a odkazuje na hlavní typy intonace a jejich popis, které se v přehledu uvádějí zde. Rozlišují se tu dva základní druhy intonace a jejich kombinace, tj. ***intonace klesavá, stoupavá, klesavě-stoupavá a stoupavě-klesavá***. Soustředěna je do sedmi základních intonačních typů, které se ještě uvnitř můžou členit dál. Jejich jednotlivé podtypy se liší počtem slabik v posledním taktu. Stručně tedy jde (jinak viz dál přehled) o:

1. věty oznamovací,
2. otázky zjišťovací,
3. otázky doplňovací.
   Tyto 3 typy můžou mít poslední takt jedno- až víceslabičný, srov.:
   (a) takt jednoslabičný, např. *Je to znát.*, *Jak se máš?*
   (b) takt dvouslabičný, např. *Je to bída s nouzí*.
   (c) takt tříslabičný, např. *Kape mu na karbid.*, *Co naděláš?* apod. (viz níže).
4. typ odkazuje k neukončené intonaci, např. *Až se znovu narodíš* …, zatímco
5. typ zahrnuje nejrůznější typy zvolacích vět s ohledem na jejich pragmatické funkce. Dělení propozičních frazémů všech typů na 5 pragmatických skupin (srov. F. Čermák 2000 a zde v závěru České frazémy a idiomy propoziční) může posloužit jako půdorys i pro pojetí a popis intonace. Jde zvláště o frazémy s pragmatickou funkcí a) faktuální, kde mluvčí dává najevo svůj vztah k pravdivosti propozice, a to v různém stupni, např. *To je v háji!*, b) voluntativní (direktivní), kde mluvčí působí na posluchače, např. *Nevěš hlavu!*, c) expresivní, kde mluvčí hodnotí situaci, např. *Klobouk dolů!*, d) emoční, kde mluvčí vyjadřuje své emoce, např. *To je ale kus!*, e) deklarativní, kde mluvčí frazém užívá jako mluvní akt určitého typu v určité situaci, např. *Hej rup!* Pátý typ má proto nejvíce podtypů v závislosti na pragmatické funkci a charakteru intonace. Z výše uvedených skupin jsou nejhojněji zastoupeny frazémy emocionální povahy.

6. typ se týká propozičních frazémů, které jsou založeny na určitém druhu paralelismu, srov. *jak … tak*, *kolik … tolik*, např. *Jak si usteleš, tak si lehneš.*
7. typ zachycuje věty rozkazovací, např. *Na mě si hubu votvírat nebudeš!* I v tomto případě se rozlišuje jejich pragmatická funkce, tj. odlišují se věty, které jsou rozhodným rozkazem a které mají spíše charakter prosby. Propoziční frazémy, které mají povahu souvětí, byly přiřazeny k prvnímu typu (věty oznamovací) nebo k typu šestému.

Zápis ve slovníkovém hesle se vztahuje vždy k základní bezpříznakové podobě, tj. k invariantu daného frazému, a k případným dalším variantám se nepřihlíží. Pokud se v určení intonace objevuje více intonačních typů, týká se variantní intonace a její notace pouze základní podoby frazému. Zápis ve *Slovníku* se skládá z čísla intonačního typu (např. *1, 2*), z písmena intonačního podtypu (např. *a, c*), popisu intonačního průběhu, zvl. kadence (např. *kles.*), ze zkratky popisující explicitně větný typ (např. *ozn., dopl. ot.*) a ze závorky uvádějící, od kterého slova dochází ke změně intonace, tj. k jejímu stoupání či klesání. Tato změna nastává buď od posledního, koncového slova (zkratka *k.*), nebo od určitého slova počítaného od začátku propozice (označeno *řadovou číslovkou*, např. *2.*), přičemž se nepočítají slova uvedená v závorce, např. u frazému *Jeho akcie (u ní tím) stouply.* začíná klesavá kadence od koncového, tj. třetího slova. Srov. celý zápis, např.:

Je to znát. ⌧ 1a kles. ozn. (od k. slova),
tj. intonační typ 1a, klesavá oznamovací, resp. v oznamovací větě (začínající od koncového slova),

Jeho akcie (u ní tím) stouply. ⌧ 1b kles. ozn. (od k. slova, zde tedy od slova *stouply*),
tj. intonační typ 1b, klesavá oznamovací (začínající od třetího slova),

Kape mu na karbid. ⌧ 1c kles. ozn. (od k. slova),
tj. intonační typ 1c, klesavá oznamovací (začínající od 3. slova),

Co nadělá? ⌧ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova),
tj. intonační typ 3c, klesavá v doplňující otázce (začínající od koncového slova).

Zvláštním případem jsou polypropoziční frazémy, které mají formu dialogu, u nichž zápis zachycuje intonaci obou vět, ze kterých se skládá, avšak zkráceně: **Co bude k obědu? – Hrníček od medu.** ⌧ 3c kles. dopl. ot (3)-1c kles. ozn. (2).

U některých oznamovacích vět je zohledněn přízvukový celek, kdy slovo před klesavou kadencí má rovnou intonaci, např. celek *první poslední* v následujícím příkladu: **Člověk by mu dal první poslední.** ⌧ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova). Jde o intonační typ 1c, s klesavou kadencí od koncového slova (*poslední*), těsně předcházející slovo (*první*) s rovnou intonací je vyznačeno kurzivou.

Pokud je součástí propozičního frazému důraz, např. **A budeš *takhle* malej!**, **Má čtyři oči, a *přece* nevidí!**, není v zápisu intonace vyznačen explicitně, tj. zvláštním znakem. Důraz je ale vždy doprovázen stoupnutím intonace. Vzhledem k tomu, že v obou uvedených případech jde o intonaci stoupavě-klesavou, vrchol stoupání je právě na slově s důrazem a od koncového slova začíná intonace klesat.

Přehled intonačních typů ve Slovníku (SČFI4)

Poznámka: srov. typy vět, resp. frazémů výše; zkratky zde užité (viz seznam zkratek) odpovídají záznamu ve *Slovníku*.

1. **Intonace a věty oznamovací**
   V materiálu SČFI4 se vyskytuje celkem 5 podtypů oznamovacích vět, a to s taktem jedno- až pětislabičným. Intonace je tu celkově **klesavá**, podtypy jsou dány počtem slabik:

   ***1a kles. ozn.:* intonace klesavá oznamovací,** např. *Je to blaf.*, *Je mu to fuk.*, *V tom je zakopanej*

pes.

Frazémy, které mají charakter oznamovacích vět s jednoslabičným posledním taktem, představují asi 11,5 % z celkového počtu vět oznamovacích.

1b kles. ozn.: **intonace klesavá oznamovací,** např. *Pálí ho dobré bydlo.*, *Jak je libo.*, *Nemáte za co.*

Frazémy s dvouslabičným posledním taktem jsou v rámci vět oznamovacích nejfrekventovanějším typem. Tvoří 49,5 %. Tento takt může být obsazen slovem dvouslabičným nebo slovem jednoslabičným s předcházející předložkou, na kterou přechází přízvuk.

1c kles. ozn.: **intonace klesavá oznamovací,** např. *To je nasnadě.*, *Je toho pomálu.*, *To je cesta do pekel.*

Frazémy s tříslabičným posledním taktem jsou rovněž dost časté, celkem je jich 30 %. Opět tu může jít o tříslabičné slovo nebo kombinaci dvouslabičného slova s předcházející předložkou.

1d kles. ozn.: **intonace klesavá oznamovací,** např. *Bláznům se nemá odporovat.*, *Utloukli by ho čepicemi.*, *To je jen vo poprvý.*

Frazémy se čtyřslabičným posledním taktem představují asi 8 % případů. Obsahují čtyřslabičná slova (nejčastěji substantiva a slovesa) nebo slovo tříslabičné s předcházející předložkou.

1e kles. ozn.: **intonace klesavá oznamovací,** např. *Každý je nahraditelný.*, *Tváří se, jako by se nechumelilo.*, *A je po komedii.*

Nejméně jsou zastoupeny frazémy s posledním taktem pětislabičným, kterých je kolem 1 %. I v tomto případě se můžou vyskytnout slova pětislabičná nebo slova čtyřslabičná s předcházející předložkou.

U některých oznamovacích vět je zohledněn přízvukový celek, kdy slovo před klesavou kadencí má rovnou intonaci, např. celek *první poslední* v následujícím příkladu: **Člověk by mu dal první poslední.** ⊠1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *první*. Slovo s rovnou intonací je označeno kurzivou.

2. Intonace a otázky zjišťovací

Zatímco propoziční frazémy s charakterem vět oznamovacích jsou velmi časté (řádově tisíce), otázky zjišťovací se stoupavou kadencí stojí mezi propozičními frazémy na periferii, řádově jich jsou jen desítky. Intonace tu je celkově **stoupavá**, podtypy jsou opět dány počtem slabik.

2a stoup. zjišť. ot.: **intonace stoupavá ve zjišťovací otázce,** např. *Mám – nemám – mám?*, *No a ne?*, *Ukaž, nemáš měkkej nos?*

Otázky zjišťovací s posledním taktem jednoslabičným tvoří asi 30 %. V tomto taktu se můžou objevit nejen autosémantické slovní druhy, ale i synsémantika, např. částice.

2b stoup. zjišť. ot.: **intonace stoupavá ve zjišťovací otázce,** např. *Myslíš si, že kradu?*, *Říká ti to něco?*, *Ruplo ti v bedně?*

Otázky zjišťovací s posledním taktem dvojslabičným jsou opět nejfrekventovanějším typem, celkem je jich tu 50 %. Zatímco u oznamovacích vět byla častá kombinace jména se slabičnou nebo vokalizovanou předložkou, u tohoto typu vět se tato kombinace nevyskytla.

2c stoup. zjišť. ot.: **intonace stoupavá ve zjišťovací otázce,** např. *Máte doma černocha?*, *Zase začínáš?*, *Sedíš si na uších?*

Otázky zjišťovací s posledním taktem tříslabičným jsou nejméně frekventované, tvoří 20 %. Tento typ otázek zjišťovacích zahrnuje i případ dvouslabičného slova se slabičnou předložkou.

3. Intonace a otázky doplňovací

Také propoziční frazémy s charakterem otázek doplňovacích jsou slabě zastoupeny, i když jejich celkový počet je nepatrně vyšší než otázek zjišťovacích. První tři podtypy mají intonaci, resp. její kadenci, **klesavou**, čtvrtý typ kadenci **klesavě-stoupavou**, podtypy se opět liší počtem slabik.

3a kles. dopl. ot.: **intonace klesavá v doplňovací otázce,** např. *S kým mám tu čest?*, *Kdo ví?*, *Co tím chceš říct?*

Otázky doplňovací s kadencí klesavou a posledním taktem jednoslabičným představují celkem 26,5 % z celkového počtu otázek doplňovacích.

3b kles. dopl. ot.: **intonace klesavá v doplňovací otázce,** např. *Kde se to v něm bere?*, *Kam by to vedlo?*, *Co je na tom?*

Otázky doplňovací s kadencí klesavou a posledním taktem dvouslabičným jsou opět nejfrekventovanější, tvoří 40 % případů. Poslední takt obsahuje dvouslabičné slovo nebo jednoslabičné slovo se slabičnou předložkou.

3c kles. dopl. ot.: **intonace klesavá v doplňovací otázce,** např. *Jak to se mnou mluvíte?*, *Jak tomu mám rozumět?*, *Co je nového? – Že ostříhali holýho.*

Otázky doplňovací s kadencí klesavou a posledním taktem tříslabičným jsou svým procentuálním zastoupením blízké typu 3a, je jich 22 % celku. V tříslabičném taktu se převážně vyskytují slovesné tvary, typ se slabičnou předložkou nalezený nebyl. Ve dvou případech za otázkou následuje odpověď.

3d kles.-stoup. dopl. ot.: **intonace klesavě-stoupavá v doplňovací otázce,** např. *Kde bych na to vzal?*, *Co bys ještě nechtěl?*, *Kdo si myslíš, že seš?*

Otázky doplňovací s intonačním průběhem klesavě-stoupavým jsou specifickým typem poněkud méně frekventovaným, 11,5 %. Mluvčí je zpravidla užívá ke komentování situace.

4. Intonace a neukončené věty

Řada propozičních frazémů má i podobu neukončených vět, při nichž mluvčí možné pokračování obvykle jen naznačí. Počet těchto frazémů není malý, pohybuje se řádově ve stovkách. Sem byly zahrnuty i případy s nespecifikovaným substantivem nebo slovesem. Většinou jde o **intonační průběh neklesavý**, někdy však může být u vět tázacích signalizována stoupavá kadence.

4a neukon. nekles.: **intonace neklesavá v neukončené větě,** např. *To nemění nic na tom, že …*, *Nemůžu si pomoct, ale …*

4b neukon. stoup.: **intonace neklesavá v neukončené větě,** např. *Prokážete mi tu čest a …?*, *To chceš jako říct, že …?*

4c neukon. -(S)-kles.: **intonace klesavá po neukončené části věty,** např. *A co potom (S)!*, *Aby (-l), to ne-(V), ale …!*

5. Intonace a zvolací věty

Zvolací věty jsou druhým nejzastoupenějším druhem vět po větách oznamovacích (viz 1.), v porovnání s nimi však tvoří asi polovinu jejich počtu. Zvolací věty však mají často intonační varianty, a proto bylo v tomto případě upuštěno od údajů o jejich procentuálním zastoupení. Intonace zde je **stoupavě-klesavá, klesavá i stoupavá**. Do sedmi podtypů jsou rozděleny v závislosti na různých pragmatických funkcích.

5a stoup.-kles. zvol.: **intonace stoupavě-klesavá ve zvolací větě,** např. *Klobouk dolů!*, *Ty seš hotovej poklad!*, *To je ale kus!*

Prvním podtypem jsou zvolací věty vyjadřující pozitivní hodnocení situace, popř. pochvalný přístup k adresátovi, někdy důrazný souhlas či nesouhlas. Pokud jsou vysloveny neutrálně, mohou splývat s intonací vět oznamovacích.

5b kles. zvol.: **intonace klesavá ve zvolací větě,** např. *Tak moment!*, *To chce klid!*, *Jako doma!*

Druhý podtyp vět zvolacích zahrnuje zvolací věty s intonačním průběhem klesavým. Mluvčí se snaží zapůsobit na adresáta, a to jak v pozitivním, tak negativním smyslu.

5c stoup.-kles. zvol.: **intonace stoupavě-klesavá ve zvolací větě,** např. *Čest práci!*, *Dobrou*

chuť!, *Všechno nejlepší!*

Třetí podtyp zachycuje především různé pozdravy a přání. Stoupavě-klesavá intonace probíhá v poněkud vyšší poloze, než tomu bylo v případě typu 5a.

5d stoup.-kles. zvol.: **intonace stoupavě-klesavá ve zvolací větě,** např. *Ten mě nadzved!*, *To já nemám zapotřebí!*, *To by se ti hodilo!*

Čtvrtým podtypem jsou zvolací věty, které na rozdíl od podtypu 5a vyjadřují negativní hodnocení situace nebo adresáta, často pronášené ve vzteku, rozčilení apod. V rámci celé věty převažuje intonační průběh klesavý.

5e kles. zvol.: **intonace klesavá ve zvolací větě,** např. *Aspoň neubyde!*, *Celej žhavej!*, *No bóže!*

Pátý podtyp má intonační průběh rovněž klesavý, avšak na rozdíl od podtypu 5b nejde o postupné klesání, ale o prudký zlom do nižší polohy. Tato intonace zpravidla odráží odsouzení adresáta, zpochybnění jeho tvrzení, nesouhlas apod.

5f stoup. zvol.: **intonace stoupavá ve zvolací větě,** např. *Čáry máry fuk!*, *Hej rup!*, *Ke startu: Připravit – pozor – teď!*

Šestý podtyp má intonační průběh stoupavý. Patří sem propoziční frazémy deklarativní povahy (srov. výše.), které se vztahují k různým mluvním aktům.

5g kles.-stoup. zvol.: **intonace klesavě-stoupavá ve zvolací větě,** např. *I ty jeden!*, *Co tě nemá!*, *To je toho!*

Sedmý podtyp zvolacích vět má intonační průběh klesavě-stoupavý. Tento intonační typ odráží situace, kdy mluvčí dává najevo určitý odstup, popř. předstírá opak toho, co ve skutečnosti říká.

6. Intonace a věty s paralelní strukturou

U tohoto typu vět je popsán celý intonační průběh. Jde o intonaci stoupavě-klesavou, tj. první část věty stoupá, druhá část klesá. Většinou sem patří přísloví. Z hlediska kvantitativního je jich oproti typu 4 asi dvojnásobný počet.

6 stoup.-kles.: **intonace stoupavě-klesavá,** např. *Co je doma, to se počítá.*, *Jak k dílu, tak k jídlu.*, *Kdo s čím zachází, tím také schází.*

7. Intonace a rozkazovací věty

Počet rozkazovacích vět (tj. nikoli vět s imperativem, ale vět, které mají pragmatickou funkci rozkazu) není vysoký, pohybuje se řádově ve stovkách. V rámci SČFI4 se rozlišují dva podtypy podle naléhavosti rozkazu.

7a stoup.-kles. rozk.: **intonace stoupavě-klesavá v rozkazovací větě,** např. *Nedělej fóry!*, *Ty si mě nežádej!*, *Trhni si nohou!*

Prvním podtypem je rozhodný rozkaz, který má intonační průběh stoupavě-klesavý. Obě části intonačního průběhu mají ostré kontury, tj. nejprve je prudké stoupání a potom prudké klesání.

7b stoup.-kles. rozk.: **intonace stoupavě-klesavá v rozkazovací větě,** např. *Nebuď labuť!*, *Hlavu vzhůru!*, *Nezakřikni to!*

Druhým podtypem je mírný rozkaz, který je spíš radou nebo prosbou. Intonační průběh je tu rovněž stoupavě klesavý, ale ne s tak ostrými konturami, klesavá intonace v druhé části je rozostřená.

V tomto přehledu se pro názornost uvádějí jen jasné a typické příklady. Řada propozičních frazémů se však v rámci jednotlivých typů a podtypů může intonačně překrývat. Tento fakt odráží škálovitou povahu jazyka, která se nedá v takto stručném intonačním zápisu zachytit do všech detailů.

2.6 Transformace

Transformace (ustálené) jsou frazémy jiné strukturní povahy a zde se takto na ně odkazuje, protože jsou s uvedeným frazémem spjaté společným základem, z něhož některou ze standardních cest (transformací) vznikly a s nímž mají obvykle i do značné míry podobný význam. Vedle formy se však vždy liší svou funkcí v textu, a proto jsou obvykle řazeny do jiných svazků SČFI. V tomto smyslu je každá transformace zde uváděná tedy zároveň odkaz na jinou část *Slovníku*, kde o ní také lze najít další informaci. Transformace má však jen menšina propozičních frazémů.

Z propozičních frazémů vznikly jiné anebo naopak propoziční frazémy někdy vznikly a vznikají z jiných, avšak jen z některých typů frazémů. Týká se to zvláště frazémů vznikajících z frazémů verbálních, komparativních (přirovnání), nominálních, popřípadě i partikulárních (částicových), zatímco další, například pronominální či adjektivní, jsou řídké nebo neexistují. Z naznačeného vztahu mezi základem a transformací nevyplývá však nutně historická, resp. etymologická posloupnost vzniku. V textu jsou jednotlivé transformace označeny zkratkami, odvozenými jednoduše od plných názvů. Srov. příklady na hlavní typy:

Verbalizace	**Verb**
To mu vyrazilo dech.	vyrazit někomu dech
Stalo se to v hodině dvanácté.	udělat něco v hodině dvanácté
S kým mám tu čest?	mít tu čest
Dám se poddat.	dát se / nechat se pod(d)at
Komparativizace	**Komp**
To je dávka (jako) pro koně!	to je dávka jako pro koně
Adverbializace	**Adv**
Stalo se to v hodině dvanácté.	v hodině dvanácté
Nominalizace	**Nom**
To je dávka (jako) pro koně!	koňská dávka
Partikularizace	**Part**
Čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv).	čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv)
Adjektivizace	**Adj**
To je za vlasy přitažený.	za vlasy přitažený

Nejbohatší jsou tu ustálené komparativizace (asi 4,25 %) a verbalizace (asi 2,4 %), ostatní jsou řidší.

Zvláště mezi frazémy propozičními a verbálními je často těsný vztah a řada frazémů propozičních vznikla prostým ustálením verbálního frazému v jedné osobě a čase (popř. s dodaným podmětem). Výchozí verbální frazém pak existuje vedle propozičního v obecné podobě a z plurality jeho tvarů se jen jedna překrývá s ustálenou propoziční formou; srov. **Přišlo mu to vhod.** a verbální frazém ***přijít někomu vhod***. Často však užitá forma propozičního frazému nebývá jediná možná a řidčeji se ustáleně užívá ještě jiná (o tom viz 2.4); srov. předchozí příklad a např. **Přijde jim to vhod.** a ještě **To je v háji!** a verbální frazém ***být v háji***; obecně o tom viz též 1.1.

2.7 Kontext, valence, funkce a význam

Celý tento **sémantický a funkční oddíl** je pojatý jako jeden celek, v textu je vyznačený kurzivou a zvláštním odstavcem. Dělí se na dvě části, na popis kontextu a situace, kam patří i způsob konkretizace heslové valence a funkce (tato část začínající velkým písmenem je v závorce a k naznačení neuzavřenosti je ukončena dvojtečkou), a na popis významu frazému (tato část stojí hned za závorkou a je ukončena

tečkou). V obojím se popis soustřeďuje na současný stav, a tedy typický a reprezentativní ***úzus*** frazému. Výklad sémantiky i funkce je podán v takovém výkladovém jazyku (***metajazyku***), který je co nejvíce bezpříznakový, založený na obvyklém významu běžných slov a vyhýbá se slovům řídkým, zvláštním či metaforicky posunutým. Součástí úsporného způsobu záznamu je i užití běžných zkratek: *zvl.* místo *zvláště*, *n.* místo *nebo* a *ap.* místo *a podobně*. Je obecně strukturován tak, že odpovídá svou celkovou funkční a syntaktickou povahou (zde větnou) funkční povaze frazému, který je třeba chápat jako minimální komunikativní jednotku, samostatnou promluvu, resp. výrok. Obojí, tj. vlastní frazém i jeho sémantika, je tedy v tomto smyslu funkčně paralelní a v textu vlastně zaměnitelné. Obě části popisu tohoto oddílu, které se tedy navzájem doplňují a na sebe navazují, je tudíž třeba chápat jako celek.

Přes různou typovou povahu zahrnutých frazémů (v zásadě čtyř formálních typů, viz 1.2) je jejich zpracování jednotné a vychází z jejich shodné **komunikativní funkce** být elementární *promluvou*, propozicí (ve smyslu výše, kterou lze tedy podle potřeby ukončit pauzou). Prototypické schéma takto pojaté a zpracovávané komunikativní jednotky (které se ovšem v závislosti na povaze konkrétního frazému může měnit, resp. redukovat) lze pak stručně zachytit takto:

KDO[1] vůči KOMU[2] říká (a dělá) CO KDY / KDE / JAK / PROČ (v reakci na CO n. KOHO[3])

Vzhledem ke komunikativnímu pojetí vycházejí tudíž všechna hesla z uvedené společné struktury, v níž jsou jednotliví aktanti a vztahy mezi nimi, popř. další okolnosti (především adverbiální povahy) různě modifikováni a upřesňováni, popř. je doplněn i aktant či aktanti další. Vytváří se tak *celkový obecný rámec* komunikativní situace s charakteristikou zahrnutých osob a naznačením typu postoje, reakce a často i vzájemného hodnocení účastníků. Následující popis významu (za závorkou) pak tento obecný rámec a funkci konkretizuje a naplňuje vlastním individuálním významem. Srov. např. heslo:

Budou padat hlavy. n. **Padají (kvůli tomu) hlavy.**
(Čl. informovaný vůči druhému o napjaté situaci v organizaci, podniku ap., obv. v důsledku vážné chyby, nedostatku, zanedbání ap.:) (někteří) vyšší a odpovědní představitelé, šéfové ap. budou (kvůli tomu) za trest propuštěni, vyhozeni n. ze svých funkcí sesazeni.,

kde se prototypicky naznačuje nepříjemná situace, v níž jeden účastník, který je do ní zasvěcený, komentuje vůči druhému, partnerovi (zřejmě neinformovanému a často jen poslouchajícímu), co negativního se někde (v organizaci apod.) stalo a jaký to bude mít neblahý důsledek pro další účastníky. Takové obecné schéma má výklad i těch frazémů, kde subjektem není člověk, a velkou roli hraje naopak příroda, vnější situace apod., jako např. u pranostiky, kde ji opět mluvčí připomíná někomu jinému včetně případných důsledků nebo jen jako pouhou informaci o místě a prostředí.

Na Hromnice o hodinu více.
(Čl. zvl. zkušený a tradiční vůči druhému, druhým v připomenutí rytmu času a významu 2. února v něm:) na Hromnice přibývá už dost světla ve srovnání s Vánoci (a není tudíž už nutné odpoledne svítit, lze zůstat déle venku ap.).

Tady chcíp / chcípnul pes.
(Čl. nespokojeně vůči druhému o městu, místu, prostředí a možnosti rozptýlení, zábavy v něm, zvl. chvíli po příchodu tam ap.:) nic se tady zajímavého n. zábavného neděje a je tady nuda, ticho; není tady žádná zábava, žádné vzrušení a situace je neměnná.

V první části oddílu (v závorce) se tedy takto zachycuje celkový ***obecný rámec*** uvedeného frazému, chápaného jako komunikativní událost s partnery, vztahy a okolnostmi. Nejdůležitější jsou z nich aktanti.

Aktanti v takové situaci jsou vždy osoby, z nichž první je shodná s mluvčím a druhá s posluchačem. Vzhledem k jednotnému pojetí hlavního aktanta, který je vždy shodný s mluvčím a je to většinou *člověk*, se pro něj užívá úsporné označení *Čl.*, které stává v závorce na prvním místě. Podle potřeby se rozlišují až tři další aktanti, resp. lidští účastníci, prostě označovaní *druhý, třetí*, popř. *čtvrtý* (srov. výše indexy v obecném schématu typu KOMU[2]); jejich další rozlišení vyplývá
z dalších charakteristik dodaných podle potřeby. Srov.:

Kouří, jako když se pes pase.
(Čl., zvl. kuřák posměšně, popř. pohrdavě vůči druhému v reakci na pokusy třetího kouřit, obv. cigarety, a doprovodné jevy, kašel ap.:),

kde je první charakterizovaný svým kuřáctvím v projevu, komentáři k nespecifikovanému druhému, přičemž je naznačen i postoj prvního k vysmívanému a neobratnému třetímu. *Charakteristika aktantů*, stejně jako *jejich vztah* jsou typologizované. Takto se tu vystihuje sociální nebo věkový vztah lidí (*nadřazený, podřazený, mladší, starší*), profesní, situační zasvěcenost či prostě životní moudrost (*informovaný, zkušený, vzdělaný, moudrý* – ta se projevuje často u přísloví), popř. momentální nálada, emoce a postoje (*rozzlobený, kritický, posměšný, žertovně, v povzdechu*) apod. Srov. např. *Čl. moudrý pragmaticky vůči druhému v radě* či *Čl. zkušený zvl. vůči mladému bezstarostnému druhému* apod. Z množství dalších vztahů a postojů lze ještě zmínit i nenucený a zcela neformální vztah mezi kamarády a dobrými známými zachycovaný slovem *ležérní, ležérně*, srov. **Jak se ti potěj příbuzný?**

Valenci, resp. její v záhlaví obecně naznačenou podobu (viz 2.2), obě části tohoto oddílu sémanticky specifikují a naznačují třídu nebo typ objektu, které se týká, srov. např.:

To chce něco / někoho.
(Čl. znalecky, zkušeně v radě n. doporučení vůči druhému při hodnocení jídla, pití n. práce, zábavy, obtížné situace ap., zvl. z hlediska potřebnosti, nutnosti n. vhodnosti typické věci n. člověka a pro celkové zlepšení, řešení ap.:),

kde se vymezuje obecné *něco / někoho*. Podobně se např. u frazému

Už (*mu*) zvoní na poslední cestu.
(Čl. smutně vůči druhému o zemřelém známém třetím a jeho pohřbu, obv. v doprovodu průvodu a tradičního vyzvánění zvonu:)
specifikuje, ke komu se vztahuje zájmeno *mu*. Srov. ještě
Je mi to cizí. n. **Je mi cizí (*Inf / když*)**. n. **To je mi cizí.**
(Čl. vůči druhému, zvl. v reakci na jeho dotaz, o možné činnosti, způsobu chování, zájmu, oboru studia ap.:) to není můj způsob jednání a takhle se nechovám n. nejednám; to mě nezajímá, a tak se tím nezabývám n. se v tom nevyznám. a upřesnění, čeho konkrétně se infinitiv nebo vedlejší věta, uvozená pomocí *když*, týká.

Důležitou součástí je tu také informace o povaze mluvní situace nebo činnosti a podle potřeby i o motivaci nebo cíli jednání aktantů, srov. v druhém příkladu výše smuteční situaci, ve třetím naznačený druh jednání nebo chování a v prvním příkladu výše zmínku o potřebě řešení obtížné situace.

Vlastní ***význam*** frazému, podaný až za závorkou (začíná malým písmenem a končí tečkou), doplňuje a konkretizuje to, co bylo obecněji naznačeno v ní, zvláště pak ale konkrétní činnost nebo stav, často spojený s postojem a hodnocením, srov. heslo:

To chce něco / někoho.
jeho kontext popsaný výše a popis jeho významu zdůrazňující potřebu a vhodnost něco udělat: *to potřebuje n. optimálně vyžaduje něco n. někoho; bylo by optimální a vhodné přidat, použít něco n. zavolat někoho.*

U frazému

Tady chcíp / chcípnul pes.

jde naproti tomu o popis situace, viz výše.

U frazémů tohoto typu je jejich významnou a důležitou součástí komunikativní ***funkce***, resp. funkce, kterou obvykle mívají, když je mluvčí použije. Tato funkce se tu vykládá nedílně spolu s významem (zvláště při popisu kontextu v závorce). Mívá jak složku sociálně-postojovou (často emocionální), tak obsahově-kognitivní a mluvčí užitím daného frazému zaujímá některý z mnoha postojů a rolí. V popisu

jsou zachyceny výrazy jako *výsměch, pohrdání, emoce, povzdech, návrh, připomínka, rada, odmítání, vysvětlení, kritika, varování, žertování* aj. Srov. funkci výtky nebo rady ve frazému **Vlastní chvála / samochvála / sebechvála smrdí.** Podobně jde ve frazému **Neví, co chce, ale nedá pokoj, dokud to nedostane.** o funkci výsměchu, a tedy odmítání třetího apod. Povaha komunikativní funkce, často spojená s ***evaluativností***, skrze niž mluvčí zaujímá hodnotící postoj, je obecně pragmatická a mluvčí se jejím užitím může snažit na posluchače nějak zapůsobit.

Řídká ***polysémie*** se označuje čísly (a ta se stejným způsobem podle potřeby pak užívají i v gramatické charakteristice, exemplifikaci, popř. i synonymii apod.), srov.:

Nevidí, neslyší (a) jen …
(Čl. zvl. odmítavě n. starostlivě a s povzdechem vůči druhému v komentáři o třetím, obv. mladším, a jeho vnějškovém chování při svém upnutí se na urgentní n. atraktivní činnost, žádoucí i nežádoucí, popř. v reakci na rady n. vyrušení ap.:) **1.** *je do toho zcela ponořený a dělá to soustředěně, vytrvale a bez ohledu na vnější okolí; nenechá se od nikoho vyrušovat ani si nenechá poradit;* **2.** *sám není schopný vidět a přiznat si nevhodnost své činnosti, svou chybu a na vnější podněty nereaguje.*

2.8 Exemplifikace

Pro usnadnění úzu a lepší ilustraci významu nabízejí všechna velká hesla (ale často i malá) **příklad** na typické kontextové užití daného frazému. Příklady stylově odpovídají povaze frazému, odrážejí běžný úzus, a jsou tedy často výrazně mluvené povahy; v řadě případů se zde už dalo využít i autentických příkladů z Českého národního korpusu.

Zvláště delší příklady jsou zachyceny pomocí zkrácení hesla na první písmena. Vzhledem ke komunikativní povaze tohoto typu hesel, užívaných obvykle v dialogu, je tento dialog kvůli souvztažnosti partnerů a akce a reakce mezi nimi nutně zachycen i zde, obvykle zkráceně a typizovaně jen pomocí písmen A: a B:, srov. heslo a jeho stručnou exemplifikaci **Nevybírej, abys nepřebral!** n. **Kdo vybírá, přebere.** A: Já vím, že Radka je perfektní, ale když my se k sobě nehodíme. – B: Jen n., abys n.!

2.9 Synonyma a ekvivalenty

Součástí každého velkého hesla je po značce ■ a **S** nabídka jednoho nebo několika blízkých **synonym a ekvivalentů**, tj. výrazů významově podobných. Jejich uvedením a hlavně pomocí dodaného a předřazeného **odkazu** na onomaziologický slovník (viz 3 Sémantický rejstřík) se tak daný výraz jednak ocitá v plném sémantickém systému ostatních a jednak v sousedství frazémů podobných, z nichž lze usuzovat na šíři pojmenované oblasti apod. Srov.:

Kam vítr, tam plášť. ■ **S on je oportunista, on chová se obojace** Každá záminka je mu dobrá., Ze všeho se snaží vytřískat kapitál.

První dvě informace *on je oportunista, on chová se obojace* jsou odkazem na uvedený onomaziologický slovník (o jejich pojetí viz kapitolu 3 Sémantický rejstřík), pod kterými je tam každé heslo k nalezení (a tedy i toto) a za nimi následují (v tomto případě) dva výrazy významově podobné, synonymní, popř. ekvivalentní, tj. *Každá záminka je mu dobrá., Ze všeho se snaží vytřískat kapitál.*

Podobnost se tu ovšem přesněji měřit nedá, a tak se i zde nabízejí synonyma čili výrazy podobné jen orientačně a často obecně a v širokém pojetí; pokud existují, pak jen ve výběru. Synonymie je v některých oblastech jazyka obecně řídká, popř. chybí; ani frazémy propoziční nejsou obecně v tomto ohledu nějak zvlášť bohaté a leckde synonymum k danému frazému v jazyce chybí; pak je nahrazeno výrazem blízkým. Zásadní důležitost naproti tomu tu však má zmíněné systematické propojení s onomaziologickým slovníkem pomocí naznačeného odkazu (bezpatkovým písmem), které existuje a uvádí se všude, a to i u redukovaných hesel.

Toto propojení pak do určité míry kompenzuje i zde chybějící opozita (na rozdíl od jiných svazků SČFI); těch je obecně mnohem méně než synonym a jejich určování by bylo subjektivní.

2.10 Další údaje o úzu, etymologii, formách, motivaci a jiných souvislostech

Tento oddíl je určen pro řadu dalších různých informací o hesle, jeho formě, významu, úzu, původu apod., a to i takových, které nebylo vhodné nebo možné vtělovat do oddílů předchozích, anebo těch, které si zasluhují pozornost zvláštní (po značce ♦). Obecně je tedy zde uváděná informace různorodá, v některých případech však oddíl naplněný být nemusí vůbec.

Uvádějí se tu případné **zvláštní varianty** formy frazému, srov. **Bije to do očí / vočí.** n. **To je do očí bijící.** ♦ Též řídce var. *tluče to do o*.

Může se tu však dodávat i **poznámka o zvláštním úzu**, srov. **Ivánku náš, copak děláš? Děti dou / jdou do školy, tys ještě v posteli, o nic nedbáš!** ♦ Výsměšná písnička zpívaná opozdilcům (ve škole). Anebo **Jeden, dva / jedna, dvě, tři, čtyři, pět, cos to, Janku, cos to sněd?** ♦ Dětské říkadlo, srov. pokračování *… brambory pečený, byly málo maštěný.* Srov. i **Stůj, noho, posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš.** ♦ J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera* (1824); obv. už jen parodováno užitím nesmyslné a hravé reinterpretace typu *Stůj, noho posvátná!*

Sem patří i **komentáře** k reinterpretaci či narážce typu **To jsou / sou jen / jenom těšínská / těšínský jablíčka.** ♦ Hříčka daná vyvoláním pohádkové asociace kouzelných prostředků a plodů se slovesem *těšit* a názvem města *Těšín*.

Důležitou složkou tu jsou uváděné **etymologie**, pokud se je podařilo zjistit, obvykle pak i s původní citací autora či zdroje, často cizojazyčného. Tím může být takový známý a obecný zdroj, jako je pro česká přísloví Čelakovský, popř. novější sbírka a výsledky cenného nedávného výzkumu Bittnerová-Schindler (Bitt-Schin, kde se uvádí i frekvence známosti), nebo autorita na středověkou latinu v této oblasti Walther či řada jednotlivých autorů, známých i méně známých, srov.:

V nouzi ti dá radu každý dobrý přítel, ale málokterý dá ti mouky pytel. ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Epigramy* (1845).

Im Westen nichts Neues. ♦ Z něm. *Na západní frontě klid* (1928), titul románu, dosl. *na západě nic nového,* od E. M. Remarquea (1898–1970).

Nihil (est) in intelectu, quod non (ante) (fuerit) in sensu. ♦ Z lat. *Nic není v rozumu, co nebylo dříve ve smyslech,* J. Locke (1632–1704), *Pojednání o lidském rozumu* (1690).

Sejde z očí / vočí, sejde z mysli. ♦ Přísloví (Bitt-Schin), srov. však úžeji jen o lásce lat. *Quantum oculis, animo procul ibit amor*, Propertius Sextus (asi 50–16 př. n. l.), *Elegie, 3,21,10*, tj. *Tak jako očím i srdci se vzdálí amor.*

Co oči / oko nevidí, to srdce nebolí / neželí. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. *Čeho oko nevidí, toho srdce neželí.* Srov. i stejné lat. *Quod non videt oculus, cor non dolet*, (Walther 25 940).

Přání bylo otcem myšlenky. ♦ Z angl. *Thy wish was father, Harry, to that thought. Tvé přání, Harry, bylo otcem té myšlenky*, W. Shakespeare (1564–1616), *Jindřich IV.*, díl 2, IV, 4. Je však starší, srov. lat. *Quae expetit animus, libenter credit,* tj. *co si kdo v nitru přeje, tomu ochotně věří,* Walther 22 974.

In vino veritas. ♦ Lat. *Ve víně je pravda*, srov. obdobně řecky *en vino alétheia*, Zenobius, 4,5, ale už Alkaios (7.–6. stol. př. n. l.) má *vinos, ó file pai, kai alétheia*, tj. *víno, milý hochu, i pravda sluje*, jak zpravuje Plinius st. (23–79), podle *Přírodní historie,* 14,28.

Zařazeny tu jsou i **citáty** české, pokud se používají, srov.:

Svatý Jene z Nepomuku, drž nad námi svoji ruku, ať nám Bůh dá, co dal tobě, by náš jazyk neshnil v hrobě. K. Havlíček Borovský (1824–1856), též var. *dej nám to, co Bůh dal tobě …*; žertovná narážka na katolického protireformačního svatého J. Nepomuckého.

Častý je i biblický původ frazémů, který se tu také registruje, srov.:

Oko za oko, zub za zub (život za život). ♦ Přísloví (Bitt-Schin), srov. pův. Ex 21,24, je ale zřejmě starší; 3. část je řídká.

2.11 Cizojazyčné ekvivalenty

K velkým a plně zpracovaným heslům se za symboly Ⓐ, Ⓝ, Ⓕ, Ⓡ uvádějí, obdobně jako v dalších svazcích SČFI, jejich **ekvivalenty** v angličtině (uvozené pomocí písmena Ⓐ), němčině (Ⓝ), francouzštině (Ⓕ) a ruštině (Ⓡ), pokud je daný jazyk nabízí. Přímé, tj. idiomatické ekvivalenty se uvádějí bez dalšího označení; jde-li o ekvivalent v širším slova smyslu, uvádí se v kulaté závorce, a je-li řídce uvedený ekvivalent funkčně jiný, upozorňuje se na to předřazeným vykřičníkem. Pro úsporu místa se i zde varianty označují pomocí lomítka, popř. se v ekvivalentu zkracují zájmena. U ekvivalentů se liší podle potřeby polysémie, ale jen ve vztahu k existující polysémii české; jsou pak číslovány. Počet ekvivalentů je kvůli místu obvykle omezený na jeden až dva. Srov. např.:

Kde / odkud se to v něm bere? Ⓐ Where (on earth) does she / he get it from? Ⓝ Wo hat er das denn her? Ⓕ Qu'est-ce qui lui prend? Ⓡ Откуда это в нём?,
kde je v anglickém ekvivalentu, ve shodě se zpracováním *Slovníku*, v kulaté závorce vyznačena i fakultativní varianta (on earth). Nebo
Lepší drzé čelo než poplužní dvůr. Ⓐ Nothing succeeds like success. Ⓝ Frechheit siegt. Ⓕ Il vaut mieux parler en maître qu'en valet., Mieux vaut avoir un culot d'acier que faire des ronds de jambe. Ⓡ ! Кто не рискует, тот не пьет шампанского.

Příklad na širší a volnější ekvivalent nabízejí anglické ekvivalenty pro heslo **Dyť (taky) jo!** Ⓐ (Obviously.) nebo **Kdo má nazbyt, může pozbýt.** Ⓐ (Easy come, easy go.)

Ekvivalent např. v angličtině funkčně jiný srov. pro český frazém **Dech se mu nad tím tají.** Ⓐ ! (Sth) takes one's breath away., kde v angličtině si český podmět vyměnil místo s předmětem (a kde pak vzato doslova české *tím* odpovídá v angličtině zájmenu, resp. jeho zkratce *(Sth)*); celá perspektiva věty se tím převrací.

Velmi řídce se tu objeví i ekvivalenty jednoslovné, srov. české **Čáry máry fuk!** a francouzské Ⓕ Abracadabra! či české heslo **Pane jo!** a anglický ekvivalent Ⓐ Wow!

Jen ojediněle, je-li třeba uvnitř odlišit podvýznam či odstín významu, se v kulaté závorce, zpravidla před výrazem, uvádí stručná glosa, která ho zpřesňuje. Podobně se zkratkou (*vulg*) obvykle před ekvivalentem označuje zvlášť výrazný rozdíl mezi češtinou a cizím jazykem, tj. jde-li o ekvivalent vulgární, a tedy stále (aspoň zčásti) tabuové platnosti, jehož neopatrné použití může narazit na problémy. Srov. např. **Prodej písničku a kup si notu!** Ⓐ (*zvl. o houslích*) Stop strangling / torturing the cat!, nebo **To je za všechny drobný.** Ⓝ (*vulg*) Das ist doch für den Arsch.

U uváděných ekvivalentů platí, stejně jako u vlastních hesel, že se předkládá zpravidla jen jejich kanonická forma, která se může v daném kontextu podle jeho potřeb měnit; to však už záleží na uživateli.

3 Sémantický rejstřík (onomaziologický slovník)

Onomaziologický slovník (zde tradičně a prostě nazývaný sémantický rejstřík) je opakem celého alfabetického slovníku; obsahuje více než 5000 svých zvláštních a speciálně konstruovaných hesel, která pod sebou přehledně zahrnují všechna hesla z hlavního hesláře. Zatímco hlavní abecední slovník představuje frazeologický systém této oblasti tradičním způsobem, a tedy postupem od formy k významu a podle abecedy (a má propracovaný složitý systém řazení i uvnitř abecedy), onomaziologický slovník vychází naopak od významu, který uvádí jako první a výchozí, a k němu registruje existující formu, a tedy podle významu všechny příslušné frazémy, které sem patří. Podobu jeho hesla, která musí být stručná a přehledná, občas nevyhnutelně pro jednotnost přístupu poněkud neobvyklá a co do významu svých frazémů musí být také aspoň obecně výstižná, nelze ovšem ztotožňovat s významem konkrétních frazémů pod ním uváděných. Jakákoliv další informace o jednotlivých frazémech, která tu chybí, se dá pochopitelně dohledat ve slovníku abecedním. Odkazuje-li v něm tedy frazém bezpatkovým písmem například dvojím způsobem na onomaziologický slovník, pak tedy odkazuje na jeho dvě sémantické kategorie vyjádřené dvěma hesly, srov.:

Padne to na jeho hlavu. ■ **S** on bude obviňovaný, on bude potrestaný,

potom se v něm např. pod druhou z nich, tj. pod onomaziologickým heslem on bude potrestaný, objeví i všechny ostatní výrazy s tímto významem (i zde bezpatkové písmo ukazuje řadicí slovo v abecedě), srov.:

Běda mu!
Padne to na jeho hlavu.
Sveze se to na jeho hlavu.
Bude mu z toho zatraceně horko.
Kletba padá na jeho hlavu.
Neutopí se, kdo má být oběšen.
Pánbůh / pánbu / pámbu peče voplatky / oplatky.
Provaz ho nemine.
Už mu nepomůžou ani všichni svatí. n. **Nepomůžou mu ani všichni svatý.**
Trest ho (za to) nemine. n. **Boží trest ho nemine.**
Ten si to vodskáče!

Slovník tohoto typu je první svého druhu a neexistoval pro něj tedy v žádném jazyce model, který by se dal použít. Proti ojedinělým onomaziologickým slovníkům (či tezaurům) usilujícím o sémantickou organizaci slov se zde, i v protikladu k ostatním částem SČFI, vychází ze základní organizační jednotky mnohem vyšší, odpovídající povaze tohoto druhu frazémů, totiž z věty (srov. Čermák 2003b). Ve volné návaznosti na formální rozdělení frazémů v 1.2 tu mají sémantická hesla a skupiny podle možnosti obecnou povahu.

Subj(-Atr)-V-Objekt-ADV, resp. **S-(A)-V-S-(A)-ADV**, a tedy
Subjekt (resp. mluvčí / činitel, popř. s adjektivním zpřesněním)-sloveso-objekt / téma-okolnost

Takto schematizovaná česká věta má tedy (kvůli snadné nalezitelnosti) vždy jednotně pevný slovosled se subjektovým (1) ***substantivem*** na prvním místě (případná jeho modifikace adjektivem následuje až za ním), pak následuje (2) ***sloveso***, případně (3) ***další substantivum*** a (4) ***adverbiem*** vyjádřená okolnost, tj. důvod, místo, čas apod. Konkrétně se podoba tohoto schématu modifikuje podle povahy významu skupiny. Obecné dělení do jednotlivých typů významových kategorií a tříd (a tedy i onomaziologických hesel), do nichž je materiál celého *Slovníku* zde rozdělen, vypadá takto:

1. Plná věta (propozice):

A Indikativní: Subj(-Atr)-V-(O)-ADV

člověk bez moci není nebezpečný Mrtvej pes nekouše.
on předstírá nevinnost Dělá jakoby nic., Tváří se, jako by se nechumelilo., Je ticho po pěšině., Von je úplný neviňátko.
jídlo dobré podporuje lásku Láska prochází žaludkem.
situace není dobrá A teď, babo, raď!, Je tam klid před bouří., Je zle, koza dojí krev., To je na draka.
žena komplikuje situaci Kam čert nemůže, tam nastrčí bábu., Cherchez la femme., Za vším hledej ženu.
život je proměnlivý Dneska tlusto a zejtra pusto., Nil homini certum est., Svět se mění., Život je jen náhoda.
já nevím to jistě Přisahat na to nemůžu., Ptám se sám sebe, zda …, Ruku do vohně bych za to nedal., Kdo ví?
je tam zima Všichni čerti se tam žení., To je kosa., Ani psa by ven nevyhnal.
je toho málo Je toho dvakrát do huby., Je toho jak za krejcar šafránu.
je třeba pracovat Víc dnův než klobás., Není každý den posvícení.

U typu, který zachycuje první příklad, se často najde pro úsporu zkrácená podoba *čl.* místo plného *člověk*. Druhý příklad ukazuje typicky jednak možnost zachytit aktanta, pokud je to možné, zcela obecně, kde je zájmeno mužského rodu (on) užito takto prototypicky ve většině případů a nikterak tedy nevylučuje například ženu. Jednak ukazuje i častý modus slovesa (předstírá), které je proto zde v přítomném čase, ale jiný čas se tím nevylučuje. Uživatel musí proto při hledání občas tuto proměnlivost vzít v úvahu a hledat v případě nutnosti na více místech. Poslední příklady ukazují typizované zachycení atmosférických stavů, kvantitativní situace a modality, kdy žádný z těchto typů formální subjekt nemá.

B Zvolací a rozkazovací (imperativní) věta: V!

pospěš si! Tak dělej!, Hoď sebou!, Nehraj si s tím!
snaž se! Kdo hledá, najde., Častá krůpěj i kámen proráží., Jen do toho!
počkej! Malé strpení!

Tento typ znázornění významu může být u imperativu i jednoslovný.

C Tázací věta: Pron-V?

kdo přichází? Koho to sem čerti nesou?
co myslíš? Kam tím míříš?, Jak tomu mám rozumět?, Co tomu říkáš?, Říká ti to něco?

Tento typ je velmi řídký a obvykle se netýká přísloví.

2. Neslovesná věta (propozice):

A Interjekční věta: Int!

ne Ani za nic!, Starou Blažkovou!, Ani kdyby se na hlavu stavěl!
ticho! Nedělej kravál!

B Substantivní věta: S

lidé! Dámy a pánové!
nic Houby s voctem!, Ani co by se nehet vešlo., Ani ň., Kde nic tu nic.

Tento typ zahrnuje i pronominální substituce.

C Prostě slovesná věta: V

sněží Je tam jak ve mlejnici., Perou se tam mlynáři.
prší Leje jako z konve., Padají tam ševci., Padají tam trakaře., Prší, prší, jen se leje …

D Adverbiální věta: ADV

všude Kam oko dohlédne., Ať se vrtneš, kam se vrtneš …
velmi … až se hory zelenaly.

E Jiné věty:

proč? Na co?, Za co?, Čemu vděčím za …?, Čemu vděčím za to, že …?
prosím Buď vod tý dobroty a …, Buď tak dobrej a …, Kdybyste byl tak laskav a …

Všechny typy v 2. jsou řídké, prostě slovesná věta znamená, že sloveso nikdy subjekt nemívá a nepatří tedy do 1.

Povaha ***metajazyka*** tu je, v souladu s celkem úhrnu SČFI, a tedy i jiných typů frazémů, intuitivní v tom smyslu, že je orientovaná na uživatelovu intuici tak, že na ni může připadnout poměrně snadno sám (z nedostatku jiných záchytných bodů); vedle normalizovaného slovosledu je obecně založena na lexémech běžných, neexpresivních a nemetaforických. **Aktanti** jsou sjednoceni zvláště v zásadní a zřejmě nejdůležitější skupině subjektové na prototypické případy typu *člověk, žena, muž*, které jsou podle potřeby specifikovány dodaným (následným) modifikátorem. Protože řada frazémů je vyjádřením postoje libovolného mluvčího v první osobě, bývá u nich pak typicky zájmeno *já*, které většinou frazém, resp. jeho sloveso, neobsahuje a musí být tedy vyjádřeno explicitně; jsou tu však i zájmena další. Tak např. onomaziologických metajazykových definic s typizovaným subjektem *člověk* (typickým a nutným pro většinu přísloví) je v daném materiálu přes 200, se zájmenem *já* ještě více.

Významné je zvláštní a neobvyklé užití některých sloves typu **já zdravím tě, já blahopřeju, já potvrzuju to** (*performativní* užití, např. Bůj tě natřes!, Tě péro!, Je to pravda!, Čestný slovo!); normalizované je např. i vyjádření zvuků typu **to bylo slyšet** (Bum ho.), popř. vnějších, zvláště atmosférických stavů začínajících vždy stejně, srov. **je tam počasí špatné / kluzko / horko** (např. Všichni čerti se tam žení.), pro říkadla a podobné hravé výrazy se užívá metajazykově **my hrajeme si tak** (např. Berany, berany, duc., Vařila myšička kašičku …) apod. Některé velké skupiny vyjadřující hodnocení jdou do značné míry napříč jiným; patří k nim např. **to nelíbí se mi, to není důležité** apod. Přísloví jsou často zpracována pod strukturou typu **čl. / člověk chytrý řeší problémy důvtipem** (Kde krátko, nastav.), která občas musí koncizní povahu přísloví explicitně rozvést do základních složek významu.

Jedinečná povaha propozičních frazémů se často odráží i v neexistenci synonym (viz i výše). Proto je zde mnoho sémantických kategorií, které jsou obsazeny jediným frazémem, a bohatší skupina hesel, jinde běžná, tu chybí.

Vnitřní řazení v onomaziologickém slovníku obecně i uvnitř velkých skupin je opět, stejně jako jinde, abecední, podle zásad vyložených výše (1.3); řazení konkrétních hesel uvnitř každého hesla onomaziologického je usnadňováno použitím bezpatkového písma u komponentu, podle kterého se řadí. Abecední řazení také dovoluje vnitřní a přirozenou hierarchii onomaziologického členění zjednodušit na pouhé dvoustupňové řazení.

Možná (paradigmatická) proměnlivost rejstříkového hesla se zachytit v úplnosti nedá. Proto je třeba hledat obvykle pod nejčastější podobou; takto mají hesla **bezpříznakově** většinovou podobu se zájmenem **on** (namísto jen příznakového *ona*, někdy ale i místo *ty, já* apod.), s přítomným časem slovesa (namísto příznakového času minulého či budoucího) apod. Uživatel pak musí občas přemýšlet kde hledat.

Seznam zkratek a značek

A, adj.	adjektivum, přídavné jméno
Adj	adjektivizace
Adv, adv.	adverbium, příslovce
Adv	adverbializace
afir	afirmace, tvrzení
aj.	a jiné
akt	aktivum, rod činný
angl.	angličtina, anglický
ap., apod.	a podobně, a podobný
bás	básnický, -y
Bitt-Schin	Bittnerová-Schindler (viz bibliografie)
Čelakovský	F. L. Čelakovský – *Mudrosloví národu slovanského ve příslovích* (viz bibliografie)
Čl.	člověk
dopl.	(otázka) doplňovací
event.	eventuální, -ě, případný, -ě
fem	femininum, rod ženský
fr.	francouzština, francouzský
fut	futurum, budoucí čas
hanl	hanlivý, -ě
hebr.	hebrejština, hebrejský
imp	imperativ, rozkazovací způsob
ind	indikativ, oznamovací způsob
Inf, Inf	infinitiv
iron	ironický, -y
it.	italština, italský
k.	koncové slovo (v označení intonace)
Kl	klauze, vedlejší věta
kles.	(intonace, kadence) klesavá
kles.-stoup.	(intonace, kadence) klesavě-stoupavá
kniž	knižní, -ě
kol	kolokviální, -ě
Komp	komparativizace
kond	kondicionál, podmiňovací způsob
lat.	latina, latinský
lid.	lidový

malaj.	malajština
mask	maskulinum, rod mužský
min	minulý čas
mj.	mimo jiné
n.	nebo
např.	například
neg	negace, záporný tvar
něm.	němčina, německý
nepřízn	nepříznivý, -ě
neukon.	(intonace) neukončená
neutr	neutrální; rod střední
Nom	nominalizace
obdiv	obdivný, -ě
obv.	obvykle, -ý
os.	osoba
ot., ot	otázka
ozn.	věta oznamovací (u intonace)
Part	partikularizace, transformace v částici
pas	pasivum, trpný rod (opisný)
pejor	pejorativní, -ě
pl	plurál, číslo množné
pohrd	pohrdavý, -ě
pochv	pochvalný, -ě
pol.	polovina
popř.	popřípadě
posm	posměšný, -ě
poz	pozitiv, kladný tvar
Pron	pronomen, zájmeno
Prop	propozicionalizace, transformace v propozici
préz	prézens, přítomný čas
překv	překvapený, -ě
příp.	případný, -ě
přízn.	příznivý, -ě
pův.	původně, -í
rov.	(intonace) rovná
rov.-kles.	(intonace) rovná a pak klesavá
rozk.	věta rozkazovací (u intonace)
rus.	ruština, ruský
řec.	řečtina, řecký
říd	řídký, řídce
S	synonymum (užší)
S, S	substantivum, podstatné jméno
sg	singulár, číslo jednotné
srov.	srovnej
stč.	staročesky, -ý
sth	something (v angl.)

stoup.	(intonace, kadence) stoupavá
stoup.-kles.	(intonace, kadence) stoupavě-klesavá
subst.	substantivum, podstatné jméno
šp.	španělština, španělský
tj.	to jest
V	verbum, sloveso
var.	varianta, variantní
varov	varovný, -ě
vedl.	vedlejší
Verb	verbalizace
vulg	vulgární, -ě
význ.	význam
Walther	H. Walther (*viz* bibliografie)
zast.	zastarávající
zhrub	zhrubělý, -e
zjišť.	(otázka) zjišťovací (u intonace)
zvl.	zvláště, zvláštní
zvol.	(věta) zvolací (u intonace)
žert	žertovný, -ě

Biblické zkratky

Starý zákon

Gn	Genesis (První kniha Mojžíšova)
Ex	Exodus (Druhá kniha Mojžíšova)
Lv	Leviticus (Třetí kniha Mojžíšova)
Nu	Numeri (Čtvrtá kniha Mojžíšova)
Dt	Deuteronomium (Pátá kniha Mojžíšova)
Joz	Kniha Jozue
Rt	Kniha Rut
1S	První kniha Samuelova
Est	Kniha Ester
Jb	Kniha Jobova
Ž	Kniha Žalmů
Př	Kniha Přísloví
Kaz	Kniha Kazatel
Ez	Proroctví Ezechiele proroka
Dn	Proroctví Daniele proroka
Oz	Proroctví Ozeáše proroka

Nový zákon

Mt	Evangelium sv. Matouše
Mk	Evangelium sv. Marka
L	Evangelium sv. Lukáše
J	Evangelium sv. Jana
Sk	Skutkové sv. apoštolů
Ř	Epištola sv. Pavla k Římanům
1K	První epištola sv. Pavla ke Korintským
1Te	První epištola sv. Pavla k Tessalonicenským

Ef	Epištola sv. Pavla k Efezským
2Te	Druhá epištola sv. Pavla k Tessalonicenským
1Tm	První epištola sv. Pavla k Timoteovi
Tt	Epištola sv. Pavla k Titovi
Žd	Epištola sv. Pavla Židům
1Pt	První epištola sv. Petra
2Pt	Druhá epištola sv. Petra

◦	symbol označující gramaticky obměnitelný komponent
/	varianta (paradigmatická, zaměnitelná)
( )	varianta v hesle (syntagmatická, vypustitelná) obsahuje: – stylovou charakteristiku – kontext a valenci – širší cizojazyčný ekvivalent
0	symbol uvádějící negativní gramatickou charakteristiku
⌧	symbol uvádějící charakteristiku intonace
■	symbol uvádějící synonyma a další ekvivalenty
♦	symbol uvádějící poznámky a další údaje
Ⓐ, Ⓝ, Ⓕ, Ⓡ	symboly uvádějící příslušné překlady hesla
1, 2, 3…, popř. 1., 2., 3.	první, druhý, třetí význam nebo osoba, varianta ap.

Bibliografie častěji užívaných pramenů

Frazeologická bibliografie Euralexu na webu: *www.ims.uni-stuttgart.de/euralex/bibweb*

Proverbio: *www.utas.edu.au/docs/flonta/PHRASEOLOGY/*

webová stránka Evropské frazeologické asociace EUROPHRAS: *www.europhras.unizh.ch/*

Bible svatá (podle posledního vydání kralického z roku 1613), Praha 1963.

Bittnerová D., Schindler F., 1997, *Česká přísloví. Soudobý stav konce 20. století*. Karolinum Praha.

Brewer E. C., 1974, ed. I. H. Evans, *Brewer's Dictionary of Phrase and Fable*. Centenary edition, Cassell London.

Büchmann G., 1991 (38. vyd.), *Geflügelte Worte. Der klassische Zitateschatz.* Ullstein Frankfurt-Berlin.

Cohen J. M., Cohen M. J., 1974, *The Penguin Dictionary of Quotations*. Penguin Books Harmondsworth.

Čelakovský F. L. 1949 (3. vyd.) *Mudrosloví národu slovanského ve příslovích. Připojena jest sbírka prostonárodních českých pořekadel*. Nakladatelství Vyšehrad Praha.

Čermák F., 1982, *Idiomatika a frazeologie češtiny*, Univerzita Karlova Praha (skriptum).

Čermák F., 1985, Funkce v idiomatice a frazeologii. In: *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*. III, Wrocław-Warszawa, 55–71.

Čermák F., 1998, Usage of Proverbs: What the Czech National Corpus Shows. In: *Europhras '97*, ed. P. Ďurčo, Académia PZ Bratislava, 37–59.

Čermák F., 2001a, Propoziční frazémy a idiomy v češtině, in: *Frazeografia słowiańska*, red. M. Balowski, W. Chlebda, Uniwersytet Opolski, Opole, 93–101.

Čermák F., 2001b, Syntagmatika slovníku: typy lexikálních kombinací, In: *Čeština – univerzália a specifika 3*, eds. Z. Hladká, P. Karlík, Brno a NLN, 223–232.

Čermák F., 2003a, Paremiological Minimum of Czech: the Corpus Approach. In: *Flut von Texten – Vielfalt der Kulturen,* eds. H. Burger, A. Häcki Buhofer, G. Gréciano, Schneider Verlag, 15–32.

Čermák F., 2003b, Onomaziologické systémy u propozic a proverbií, In*: Parémie národů slovanských*. Sb. z konference v Ostravě 20.–21. 2002 u příležitosti 150. výročí úmrtí F. L. Čelakovského a jeho Mudrosloví, Ostrava, 47–54.

Čermák F., 2004, Text Introducers of Proverbs and Other Idioms, In: *Phraseologismen als Gegenstand sprach- und kulturwissenschaftlicher Forschung*, Hrsg. C. Földes, J. Wirrer, Schneider Verlag Hohengehren, 27–46.

Čermák F., 2004a, Besedilna uvajalna sredstva rečenic in drugih stalnih besednih zvez, *Slavistična revija* 52, 71–88 (překlad z angl. orig. 2004).

Čermák F., 2004b, *Propositional Idioms*, In: Europhras 2000, ed. Ch. Palm-Meister, Stauffenberg Verlag Tübingen, 15–23.

Čermák F., 2004c, Jazyková variabilita: Případ přísloví. In: *Čeština – univerzália a specifika 5*, NLN Praha, 99–109.

Čermák F., Hronek J., Machač J., eds., *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání* 1983, *Výrazy neslovesné* 1988. *Výrazy slovesné* 1994. Academia Praha.

Duden. *Zitate und Aussprüche*. 1998, Dudenverlag Mannheim.

Encyclopedia Britannica 1997, Encyclopedia Britannica Inc Chicago.
Encyklopedie antiky, 1973, Praha.
Filipec J., Čermák F., 1985, *Česká lexikologie*, Academia Praha.
Flajšhans V., 1945, *Živá slova. Sbírka slavných výroků, citátů, hesel, průpovědí atd*. Česká grafická unie Praha.
Fučík B., Pokorný J., 1992 (2. vyd.), *Zakopaný pes anebo o tom, jak, proč a kde vznikla některá slova, jména, rčení, úsloví, pořekadla a přísloví*. Albatros Praha.
Jakobson R., 1960, Linguistics and Poetics, In: *Style in Language*, ed. T. A. Sebeok, M.I.T. Press Cambridge, 350–377.
Koch W. A., ed., 1994, *Simple Forms. An Encyclopedia of Simple Text-Types in Lore and Literature*. Brockmeyer Bochum.
Kuťáková E., Marek V., Zachová J., 2002 (2. vyd.), *Moudrost věků. Lexikon latinských výroků. Přísloví a rčení*. Leda Praha.
Kuusi M., 1972, Towards an International Type-System of Proverbs, *Proverbium* 19, 699–736.
Machek V., 1971 (3. vyd.), *Etymologický slovník jazyka českého*. NČSAV Praha.
Markiewicz H., Romanowski A., 1990, *Skrzydłate słowa*, PIW Warszawa.
Mukařovský J., 1971, Přísloví jako součást kontextu, In: Mukařovský J., *Cestami poetiky a estetiky,* Odeon Praha.
Paczolay G., 1994, *European, Far-Eastern and Some Asian Proverbs*. Central Library of the University of Veszprém, Veszprém.
Paczolay G., 1998, European Proverbs, In: *Europhras* 95, Hrsg. W. Eismann, Brockmeyer Bochum, 605–618.
Permjakov G. L., 1960, *Ot pogovorki do skazki*, Moskva (angl. *From Proverb to Folk-Tale*. Moscow 1979).
Permjakov G. L., 2000, *Die Grammatik der sprichwörtlichen Weisheit*. Schneider Verlag Hohengehren.
Schindler F., 1993, *Das Sprichwort im heutigen Tschechischen*. O. Sagner München.
Schindler F., 1996, Sociolingvistické, paremiologické a paremiografické výsledky empirického výzkumu znalosti přísloví, In: *Slovo a slovesnost*, 246–282.
Slovník spisovného jazyka českého 1–4, 1960–1971, NČAV Praha.
Stěpanova L., 1998, *Historie a etymologie českých rčení. Bibliografie pramenů*. Karolinum Praha.
Stěpanova L., 2004, *Česká a ruská frazeologie. Diachronní aspekty*. Univerzita Palackého Olomouc.
Tosi R., 1991, *Dizionario delle sentenze latine e greche*. 10 000 citazioni dall'antichita al rinascimento nell'originale e in traduzione. Con commento storico letterario e filologico. Rizzoli Milano.
Tripp R. T., 1970, *The International Thesaurus of Quotations*. Penguin Books Harmondsworth.
de Vries Ad., 1976 (2nd ed.), *Dictionary of Symbols and Imagery*. North-Holland Publ. Company Amsterdam-London.
Všeobecná encyklopedie Universum, 2001 (2. vyd.), Euromedia Group Praha.
Walther H., 1963–1969, *Proverbia sententiaeque medii aevi* I–VI. Vandenhoeck & Ruprecht Göttingen.
Zaorálek J., 1963 (2. vyd.), *Lidová rčení*, NČAV Praha.
Zich O., 1956, *Lidová přísloví z logického hlediska*, NČSAV Praha.

SLOVNÍK VÝRAZŮ VĚTNÝCH

A

A bác ho!
(kol; překv – nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 2. slova) n. 5e
1. *(Čl. vůči druhému v komentáři k obv. očekávanému pádu, skácení vysokého kusu nábytku, tyče n. spadnutí, dopadu předmětu ap.:) spadlo to, bouchlo to, byla to hlasitá rána.* **2.** *(Čl. neformálně a emocionálně vůči druhému o nové nepředpokládané nepříznivé situaci, v nepříjemném překvapení nad vývojem událostí a překažení svých plánů:) najednou se to stalo (a nedalo se tomu zabránit).* **1.** Udělal několik opatrných kroků po ledě, a najednou bác ho a ležel na zemi. **2.** Myslel jsem si, že si před penzí koupím nějaký pěkný auto, a bác ho. Za tyhle ceny si koupím tak akorát kolo. ■ **S** překvapení nepříjemné přišlo Tumáš čerte kropáč., Kdo by se toho nadál!
Ⓐ 1. (And / when) bang!, 2. Tough luck!, Fat chance! Ⓝ (Und auf einmal …) Ⓕ Et vlan! Ⓡ ! Раз и всё.

A co / což / jak potom (S). n. **A co / což / jak teprve (S)!**
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (S) – kles. **Part** (a) co / což / jak potom (S) n. (a) co / což / jak teprve (S)
(Čl. vůči druhému o síle vztahu, reakci třetího, kvalitě situace, obtížnosti podmínek, vlastnosti věci ap. v kontrastu k jiné, předchozí:) to, on je, působí (na mě) ještě víc, silněji (lépe n. hůře než to předtím, ten druhý); on, to je ještě výraznější, (negativně n. pozitivně) důležitější (než ten druhý, to druhé). Nám ten jeho nápad vyrazil dech. A c. p. dětem! Ty z toho byly úplně vedle., Ve dne byl mráz velmi nepříjemný. A co teprve v noci. To už nikdo jít ven ani na chvilku nechtěl. ■ **S** to je důležitější, to je nápadnější Tím spíš., Tím méně. ♦ Var. *jak* je řídká.
Ⓐ Not to mention (S)! Ⓝ Und was dann? Ⓕ Et (puis) après? Ⓡ ! Тем более.

A co? *viz* No a co?

A co by ne? n. **A proč ne?**
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od 2. slova)
(Čl. vůči druhému v nesouhlasné reakci na jeho nesouhlas, pesimismus, neochotu nebo pochyby o vhodnosti alternativy, možnosti, pravděpodobnosti kroku ap.:) proč by to nebylo možné?; je to přesto zřejmě možné; nezdá se (mi) to marné, beznadějné; proč bych, bys, by to nemohl zkusit? A: Já za ním ani nepůjdu, stejně nebude souhlasit. – B: A co by ne, není zase tak jednostranný. Jen to zkus. ■ **S** já nesouhlasím, to je možné Ba jo., To by šlo., A proč ne?
Ⓐ 1. (And / when) bang!, 2. Tough luck!, Fat chance! Ⓝ Warum denn nicht? Ⓕ Et pourquoi pas? Ⓡ А почему бы и нет?

A co teď?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles.-stoup. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. v bezradné reakci a otázce vůči druhému v nejasné, nepřehledné situaci, zvl. po ztrátě jisté možnosti, prostředku ap.:) co mám, můžu teď dělat, jak se mám rozhodnout? A: Hele, vítr zavřel dveře a klíče zůstaly uvnitř! – B: A co teď? Náhradní klíče nemám. ■ **S** já nevím co dělat A teď babo raď.
Ⓐ So what now / next? Ⓝ Und was nun? Ⓕ Que faire?, Et (qu'est-ce qu'on fait) maintenant? Ⓡ А что дальше?

A co(ž) tohle / tamhle / takhle …?
(kol) **0** neměnné ⊠ 4b neukon. stoup.
(Čl. zvl. v nerozhodné rychlé reakci a často namátkové volbě na dotaz druhého a při potřebě si ujasnit, vymezit nějakou možnost, věc, místo, způsob ap.:) navrhuju vybrat, zvolit (například, především) tohle, tamto místo n. ten způsob. A: Tak nevím, jaké moto bych měl zvolit pro ten svůj článek o krajinné ekologii. – B: Hm … a co tohle: Jak dlouho ještě, Catilino … ■ **S** já navrhuju Dejme tomu., Co bys řekl …
Ⓐ How about this / there / like this? Ⓝ ! Wie wär's denn mit …? Ⓕ Et (que diriez-vous de) cela / ça …? Ⓡ А что если . . . ?

A co ty°?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3d kles.-stoup. dopl. ot. (od k. slova)
1. *(Čl. vůči druhému v reakci na jeho znevýhodnění, vynechání třetím:) proč nejsi odměněný, vybraný ap. taky, stejně (jako ty ap.)?* **2.** *(Čl. očekávající rozhodnutí, reakci, krok n. postup druhého, zvl. dobrovolný, v kontrastu k sobě n. třetímu:) (já udělám, on dal ap. to) a co uděláš ty ap.?; (on, oni ap. jsou, byli tam, v takovém stavu) a kde, v jaké situaci jsi ty ap.?* **1.** A: Tady máš, Pepíčku, čokoládu. – B: A co my, my nedostaneme nic? **2.** Já dám na SOS

vesničky tisícovku. A co ty? ■ **S** já připomínám opomenutí, co uděláš ty? A já jsem vosk?, Nech si to projít hlavou. ♦ Zájmena *já / my* obv. ve význ. 1; zájmena ostatní obv. ve význ. 2.

Ⓐ What about you / us? Ⓝ Und du? Ⓕ Et nous / vous? Ⓡ ! А как насчёт нас / тебя . . . ?

A / ba co víc – …

Part ba / a co víc

(Čl. vůči druhému, druhým ve vysvětlení n. zdůvodnění silnější platnosti vlastnosti, míry činnosti v kontrastu k jiné, předchozí ap.:) (proti tomu ap.) je třeba n. vhodné i …; (není to jen, nestačí ale jen) je to ještě výraznější, silnější, popř. pádnější; (je to málo, slabé a) on dělal ještě víc … ■ **S** to nestačí, to je málo

A hele! n. **A vida!**

(kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému obv. ve střídmé, předstíraně lhostejné, ale potěšené reakci na jeho neočekávanou přítomnost, objev či nález něčeho, zvl. potvrzuje-li se tak jeho očekávání, odhad ap.:) **1.** *to jsem si myslel; to se dalo odhadnout, že …;* **2.** *já jsem mírně (příjemně či nepříjemně) překvapený; to mě trochu překvapuje.* **1.** A hele, koho to tady nevidím? Co tady děláš, Tondo? **2.** A hele, šnek. Já myslel, že tady nežijou. ■ **S1** to nepřekvapuje mě To jsem si moh myslet! **S2** to je překvapení A jéje! ♦ Var. *vida* je neutr.

Ⓐ 1. And lo and behold., 2. Well I never! Ⓝ Sieh da!, Sieh mal (einer) an! Ⓕ Tiens (donc)! Ⓡ Смотри-ка!

A hrome / hergot / sakra!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči blízkému druhému v rozladěné reakci na nenadálou nevítanou změnu v programu, situaci, nečekanou reakci třetího aj.:) to je nepříjemné (a komplikuje to situaci, nutí k zamyšlení a revizi ap.). A hrome, vypli proud, co teď budeme dělat? ■ **S** to je nepříjemné A sakra., A kruci., Do prdele.

Ⓐ (Oh) bother!, Damn!, Hell! Ⓝ Au Backe!, Au Scheiße / verdammt! Ⓕ Nom de Dieu! Ⓡ Вот чёрт!

A jéje / jéjej / jejej!

(kol) **0** neměnné **1.** ⊠ 5c stoup.-kles. (od k. slova) **2.** 5d

(Čl. vůči druhému v reakci na nález něčeho domněle ztraceného, vítaný drobný objev n. nečekané setkání s ním ap.:) **1.** *to mě příjemně překvapuje; to je hezké, příjemné;* **2.** *to mě trochu nepříjemně překvapuje; to je nemilé.* **1.** A jéje, jahody, a támhle u stromu další! **2.** A jéje, jdou k nám Vařechovi, honem schovej to cukroví, ať nám ho zas nesežerou. ■ **S** to je příjemné, to je nepříjemné A hele., To si dám říct!, A sakra!, A hrome!, Do prdele!

Ⓐ 1. Oh look!, 2. Oh dear! Ⓝ Ach du grüne Neune!, Ach du liebe Zeit! Ⓕ Oh là là! Ⓡ Ой-ой-ой!

A jo / jó …!

(kol) **0** neměnné **1.** ⊠ 5f stoup. zvol. (od k. slova) **2.** 5e

(Čl. vůči druhému po nejistotě a rozpomenutí se, někdy v důsledku bližšího upřesnění druhým n. v odpověď na nabídku po krátkém váhání či rozmýšlení ap.:) **1.** *už si vzpomínám a vím teď (kdo / co / který / kde …);* **2.** *já (přijímám a) souhlasím.* **1.** Odněkud vás určitě znám, ale odkud? A jó, už si vzpomínám, potkali jsme se v … **2.** A: Tak nevím, máme tam jít …? – B: A jo, radši tam půjdem. ■ **S1** já vzpomínám si Už to mám! **S2** já souhlasím Tak jo. ♦ Var. *jó* je obv. u význ. 1.

Ⓐ 1. Oh yes, …, Oh, I know, …, 2. Yes, …, Why not, … Ⓝ Na ja. Ⓕ 1. Oh oui!, 2. (Ben) ouais. Ⓡ Да-да.

A just / zrovna ne!

(Čl., často dítě svéhlavě n. nesouhlasně vůči druhému, někdy nenáviděnému, a proti jeho přání, doporučení ap., zvl. ve snaze ho pozlobit, popř. urazit:) to určitě neudělám n. odmítám udělat; nemám chuť n. důvod mu vyhovět. ■ **S** já neudělám to, to nestane se, já odmítám to

A kdyby … – / ?

(kol) **0** neměnné ⊠ 4b neukon. stoup.

(Čl. v reakci na námitku druhého a připouštějící její nepravděpodobnou možnost a naznačující důsledky z toho plynoucí:) (co by bylo, se stalo zlého v tom nepravděpodobném případě) kdyby, pokud by (to byla pravda, by se to opravdu stalo, jak říkáš)? A: No ale Honza za to na tebe bude určitě děsně naštvanej! – B: Neboj, nebude! No a kdyby …? ■ **S** co stane se? Co má být? ♦ Není-li užito před jinou větou naznačující důsledek a uvozenou obv. slovy *pak / potom …*, užívá se samostatně jako otázka.

Ⓐ And so what if he does / is (did / was etc.) …?, And anyway, what if he does / is …? Ⓝ Und was, wenn …? Ⓕ Et quand bien même …? Ⓡ Ну и что . . . ?

A kruci! *viz* A hrome!

… A ne a ne!

Part a ne a ne

(Čl., někdy dítě, vůči druhému v zesílené a rozhod-

né, popř. umíněné reakci, často opakované, na požadavek, prosbu či nátlak n. v rozladěném popisu záporného průběhu, neúspěšného pokusu ap.:) rozhodně s tím nesouhlasím n. to neudělám; nechci to a nesvolím. ■ **S** já nesouhlasím, já nechci, já neudělám to nikdy Ba ne!, Copak jsem blázen!

A ne snad? *viz* A ne snad?

… A on ne a ne.
(Čl. vůči druhému v nespokojeném komentáři k chování, jednání otálejícího, zdráhajícího se třetího n. nepochopitelně nepřicházející změně ap.:) (nechápu proč) to on pořád nedělá; nechce to začít dělat, s tím souhlasit ap. (a to mě irituje). ■ **S** on nesouhlasí, on nechce Nejde mu to pod fousy.

A pak / potom (prý) že (V)! *viz* A pak (prej) že (V)!

A proč ne? *viz* A co by ne?

A sakra! *viz* A hrome!

A taky že jo! n. **Taky (že) jo.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zkušeně o předvídané reakci, kroku třetího, jeho rychlém splnění hrozby nebo slibu n. realizaci předvídaného nebezpečí, předvídaného nežádoucího výsledku, stavu ap.:) opravdu to hned udělal; opravdu se to (hned bohužel) stalo; skutečně to tak bylo. Říkal, že až přijde z vojny, hned se ožení. A t. že jo. Vzal si první holku, se kterou se seznámil., Říkala jsem jí, ať si dá pozor, že jí ten prstýnek spadne do trávy. A t. že jo. Hledala ho celej den, ale už ho nenašla. ■ **S** to stalo se opravdu, to bylo tak A vono přece., Náhoda je vůl.
Ⓐ And sure enough … Ⓝ ! Hat er auch., Ist er auch. Ⓕ Bien sûr que oui / si., Et comme de bien entendu. Ⓡ ! Так и случилось!

A to jo! *viz* Tak to jo!

A to teda jo. *viz* Tak to tedy jo!

A to (teda / tedy) ne! *viz* To teda ne!

A to (zas) ne! *viz* A (tak) to zas ne!

A to zas prr! *viz* Tak to zase prr!

A vida! *viz* A hele!

A vono přece / přeci!
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v údivu nad už nečekaným vývojem, změnou ap.:) přece jen, přesto se to stalo (i když už se to nezdálo pravděpodobné, možné). Vypadalo to, že dneska snad pršet nebude. A vono přece. ■ **S** to stalo se opravdu Kdo by to řek?, No tohle!
Ⓐ You never can tell … Ⓝ Und doch. Ⓕ Et pourtant!, Et en fin de compte! Ⓡ ! А смотри-ка.

A vůbec …
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. při ukončení diskuze s druhým, někdy s pauzou, z nedostatku dalších argumentů, nechuti k další diskuzi kvůli rozsáhlosti tématu n. při nezájmu druhého, často s odstínem marnosti, znechucení:) nechci o tom už dál mluvit; (je zbytečné, marné pokračovat) skončeme to. Na ten večírek nejdu. Já večírky nemám rád, nemám vhodný oblek, bude tam ta protivná Emilie a vůbec … ■ **S** já nechci mluvit o tom dál Smažme to!
Ⓐ And anyway … Ⓝ Und überhaupt. Ⓕ Un point, c'est tout …, Et puis., Allez, on en parle plus … Ⓡ *И* вообще.

À la guerre comme à la guerre.
(Čl. vůči známému druhému, druhým, někdy šokovaným, v připomínce, někdy omluvné, o nutném strádání, krutosti, nepohodlí ap., působených lidem ve válce:) válka je zlá a má svá tvrdá pravidla a kruté důsledky (a je třeba s tím počítat, se tomu přizpůsobit a nedá se s tím nic dělat). ■ **S** je třeba počítat s tím, válka je zlá Der Krieg hat kein Erbarmen. ♦ Fr. *Ve válce (je) jako ve válce*, tj. zvl. zle a bez záchrany či slitování.

À propos …
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zvl. starší vzdělaný n. snobský formálně připomínající v hovoru s druhým, někdy jakoby náhodou, postranní, vedlejší, ale podstatnou skutečnost, která s hovorem obv. nesouvisí:) nevíte náhodou (jestli …), nevzpomínáte si (kdo / co) …? Vážený pane kolego, nějak vám nejde práce od ruky. À propos, kde jste byl včera? Marně jsem vás hledal v kanceláři. ■ **S** já připomínám Jen tak mimochodem., Jen tak mě napadlo.
Ⓐ By the way, … Ⓝ À propos. Ⓕ À propos … Ⓡ Между прочим.

À quoi bon?
(Čl. zkušený vůči druhému při přemýšlení zvl. o nejasném, nepochopitelném kroku, jednání, popř. chování třetího n. takové události a hledající vysvětlení ve skrytém důvodu:) proč to tak je, má být n. proč to (vlastně tak) dělá, děláš?; k čemu, nač to je (vlastně dobré) a čeho se tím dosáhne n. kdo tím něco získá? ■ **S** jaký smysl to má?, proč dělá to?

Co ho to bere? ♦ Fr. dosl. *K čemu (to je) dobré?*, vzniklé posunem z lat. *Cui bono?*

Ab Iove principium.
(Čl. vzdělaný a rozvážný vůči druhému ve snaze vyjasnit a uspořádat nepřehlednou, zmatenou činnost, problém, zvl. vyšetřování, pátrání, vyhledávání, zkoumání ap., též jako rada:) je třeba začít postupovat od začátku a od toho nejpodstatnějšího; je třeba to vzít po pořádku, od hlavních věcí k podružnějším. ■ **S** začni od hlavního! Dejte mi pevný bod, a pohnu zeměkoulí. ♦ Z lat. dosl. *Od Jova počátek* (P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Zpěvy pastýřské, 3, 60*, podle staršího řec. *ek Dios archómeta Arátos*), tj. *nejdříve je třeba u každé práce vzývat boha (Dia).*

Jsem abstinent jen na pivo, nikoliv na šampaňské.
(Čl. zvl. vybíravý, estétský vůči druhému v odpovědi na nabídku, často strojeně n. žertovně ap.:) nechci pít, se opíjet obyčejným nápojem, ale (jemné, vznešené) šampaňské mi nevadí, mám ho rád. ■ **S** já chci raději pití lepší ♦ G. B. Shaw (1856–1950), *Candida, III* (1895).

Abusus non tollit usum.
(Čl. vzdělaný zkušeně vůči druhému, druhým zvl. proti jejich snaze dosáhnout zákazu zneužité možnosti, prostředku ap.:) (přestože to bylo zneužito, proto přece) nelze chtít, žádat zrušení n. zákaz toho; ze zlovolného použití něčeho ještě nevyplývá, že to je špatné a je třeba to zakazovat. ■ **S** zneužití nedává základ pro zákaz ♦ Z lat. římské právní zásady *zneužití neruší (řádné) užívání (věci)*, resp. *ze zneužití něčeho nevyplývá nutnost zákazu toho.*

Aby ne-(-l)°, (V)°! n. **Aby ne!**
(kol; důraz) **0** *1. V:* poz, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg a pl, *2. V:* ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 4c neukon. – (V) – kles. **Part** Aby ne-(-l), (V)!
(Čl. rázně odmítající pochybnost, nejistotu, popř. popření druhého ap. a zdůrazňující vlastní jistotu, opak:) nemyslím, že máš pravdu ty, ale já; to se mi zdá docela logické a já o tom (na rozdíl od tebe, něj) vůbec nepochybuju. A: Mně se ten náramek moc líbí. – B: Aby se ti nelíbil, když stál skoro padesát tisíc., A: Třeba nepřijde, ta hodina je dost pozdní. – B: Aby nepřišel, přijde! Půjde taky o jeho peníze! ■ **S** já tvrdím, já nepochybuju Bode(j)ť by ne! ♦ 1. sloveso má tvar minulého příčestí, v druhém se může někdy opakovat první.

Ⓐ And so you should!, You certainly should!, He certainly should! Ⓝ ! Wie sollte es auch anders sein … Ⓕ Comment pourrait-il en être autrement? Ⓡ Ну ещё бы.

Aby (-l)°, to ne-(V)°, (ale) …!
(kol; nepřízn) **0** *1. V:* ot, neg, imp, imp neg, préz, fut, 1. sg a pl, *2. V:* ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles. **Part** Aby (-l), to ne-(V), (ale)!
(Čl. vůči druhému při rozhořčené kritice třetího a jeho nečinnosti a nevhodné, nežádoucí jeho jiné činnosti, chování ap.:) nelíbí se mi, že (to nedělá, i když je to potřebné, správné ap.), ale (dělá něco jiného). Aby sám něco uvařil, to neuvaří, ale že má hlad, to křičet umí. ■ **S** já kritizuju Čert aby ho vzal!

Ⓝ ! (Helfen) tut der doch sowieso nicht. Ⓕ Vous croyez qu'il …, et bien … Ⓡ Сам не, а . . .

Aby do toho (už)!
(Čl. vůči druhému, popř. jen pro sebe ze vzteku, v silné reakci na neúspěch, zhroucení plánu, selhání nástroje ap.:) to je velmi nepříjemné, mrzuté; já mám vztek (a nejradši bych to všechno zničil, vyhodil n. od toho odešel). ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, já mám vztek ♦ Elipsa tabuizovaného *Aby do toho uhodil hrom!*

Acta est fabula.
(Čl. vzdělaný, starší vážně a dramaticky, obv. jako komentář vůči druhým, zvl. k naznačení vážnosti závěrečného okamžiku dramatického průběhu, nevratnosti příběhu, možností ap.:) (tím) ta napínavá hra, složitý děj, příběh skončily a všemu je konec. ■ **S** je konec, to skončilo ♦ Lat. *hra je dohrána / dovyprávěna*; závěr řím. divadla, srov. *je po všem / po komedii.*

Acta non verba.
(Čl. vzdělaný autoritativně vůči druhému, druhým zvl. v reakci na skutečnou potřebu a proti neúčinnému mluvení ap.:) chci (od vás) vidět, žádám naléhavě potřebné činy, a ne pouhá slova a sliby; je třeba jednat, a ne pouze slibovat. ■ **S** je třeba jednat ♦ Lat. *Činy / skutky, ne slova*; připisováno fr. generálovi L. Hocheovi (1768–1797).

Acta senem faciunt.
(Čl. zkušený zvl. v radě a proti povrchnímu úsudku, hodnocení druhého:) život člověka se měří jeho vykonaným dílem (ne jinak); za člověka mluví jeho činy. ■ **S** činy rozhodují ♦ Lat. P. Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.), *Ad Liviam, 447, Činy činí člověka starým.*

Acu (rem) tetigisti.
(Čl. uznale vůči formulaci druhého a její výstižnos-

ti dosud nejasného a složitého problému, souboru vztahů, nepřehledného sporu, často nepříjemného ap.:) to je trefné a výstižné; to velmi dobře (a poprvé) charakterizuje, odhaluje podstatu; teď ses dotkl jádra toho problému. ■ **S** to je výstižné, to je tak ♦ Lat. *jehlou ses dotkl (věci)*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Lano, 5,2* ve význ. *tys na to kápnul*.

Ad calendas graecas.
(Čl. zvl. klasicky vzdělaný vůči druhému, druhým realisticky a zkušeně o planých, nevěrohodných slibech, představovaných perspektivách ap.:) (k tomu nedojde, to nenastane téměř) nikdy; to není věrohodné a nestane se to. ■ **S** nikdy ♦ Lat. dosl. *o řeckých kalendách*, G. Suetonius Tranquillus (asi 69–140), *Životopis božského Augusta, 87*, tj. *nenastane to nikdy* (zvl. o odhadovaném splacení dluhu), protože Řekové kalendy (= 1. den každého římského měsíce) neměli v kalendáři.

Ad multos annos.
(Čl. vzdělaný vesele a neformálně při připitku k životnímu jubileu, obv. vůči druhému a ve společnosti druhých:) ať žije a je zdravý!; ať žije ve zdraví (ještě) mnoho let; připijme si na jeho zdraví. ■ **S** já přeju zdraví, ať žije! ♦ Lat. *Na / pro mnohá léta*, srov. např. jihoslovanské *Mnoga ljeta*.

To ste / si na nesprávný / špatný adrese.
(Čl. vůči obv. neznámému druhému a jeho stížnosti, kritice, popř. slovnímu útoku ap.:) mýlíte se n. mýlíš se, to není moje vina n. chyba; pleteš se, já za to neodpovídám, a tak mě nekritizuj ap.! ■ **S** ty mýlíš se, to není vina moje

Aequam memento rebus in arduis servare mentem.
(Čl. moudrý zvl. v radě druhému pro jeho těžkou situaci n. obecně:) neztrácej ve svém neštěstí rozvahu a přehled; nepropadej panice a smutku při potížích a v nouzi! ■ **S** buď rozvážný! ♦ Lat. *Hleď si zachovat v neštěstí klidnou mysl*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 2,3,1*.

Ach ano!
(neutr) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ve zdvořilé reakci na zdánlivě nedůležitou připomínku, upozornění na opomenutí, chybu, kritiku ze strany druhého ap.:) je to tak (nevšiml jsem si této snad méně důležité skutečnosti); ano, máte pravdu. Látka je úplně bez vady, jak sami můžete vidět. Ach ano, tady je menší kaz, ale na ten dostanete slevu. ■ **S** to je tak, to je pravda A jo!, Dyť jo!

Ⓐ Ah / oh yes., Oh dear. Ⓝ Ach ja! Ⓕ Eh oui!, C'est bien vrai! Ⓡ Ах, да!

Ach je!
(Čl. vůči druhému v bolestném citovém rozpoložení, popř. ve stavu značné fyzické únavy v reakci na vyhlídku další nepříjemné, únavné zkušenosti ap.:) **1.** *z toho bohužel nemám radost; to bude nepříjemné;* **2.** *viz* Ach jo. ■ **S** to je nepříjemné

Ach jo!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému rezignovaně v povzdechu nad neodvratností nastávající nepříjemné, obtížné známé povinnosti, situace, období ap., popř. i jen obtížné, nepříjemné a únavné práce či jejího následku ap.:) je to bohužel nemilé, nepříjemné, ale nemůžu, nedá se proti tomu nic dělat. Ach jo, to bude zase noc, naše bejby se teď pořád budí a brečí. ■ **S** to je nepříjemné, to znepokojuje mě Ach bože!, Do prdele!

Ⓐ Oh dear!, Oh bother! Ⓝ Ach ja! Ⓕ Mon Dieu!, Qu'est-ce qu'on y peut! Ⓡ ! O-xo-xo!

Ach tak!
(neutr) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova) n. 5f
(Čl. ve zdvořilé rezervované reakci, někdy lehce omluvně n. ironicky, na dodatečné vysvětlení, upozornění druhého vyjasňující původní neporozumění, popř. na jeho kritickou připomínku:) teď už jsem to, vás (doufám správně) pochopil. Já nevím, co máte na mysli. Ach tak, tady tu poznámku? No samozřejmě, tu bychom mohli změnit. ■ **S** já chápu to Takhle to tedy je!

Ⓐ Ah / oh, yes., Oh, I see. Ⓝ Ach so! Ⓕ Ah, je vois! Ⓡ Ах, это!

Achich ouvej!
(Čl. obv. ve shovívavě žertovné reakci vůči druhému, často dítěti, bolestínsky, přehnaně si stěžujícímu na menší fyzickou bolest či nepřízeň osudu ap.:) to (jistě) velmi bolí; to je (určitě) značně nepříjemné. ■ **S** to je nepříjemné, to bolí

Ajéjé / ajéje! *viz* A jéje!

Jeho° akcie (u ní° tím) stouply° / šly nahoru.
(kol; přízn) **0** pas, imp, imp neg, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho obv. vědomé snaze udělat v lásce, pracovních vztazích ap. na čtvrtého příznivý dojem, zvl. svým pozitivním jednáním n. úspěchem ap.:) její (hodnotící) mínění, názory na něj se zlepšily; tím začal být u ní hodnocen příznivěji, a to se započetlo mezi jeho kladné stránky.

Po tom, co tak překvapivě nezištně pomohl staré-mu Chalabimu, jeho a. u ní s. ■ **S** to zapůsobilo dobře Tím si (u ní) šplhnul. ♦ Řídce i v opačném významu se slovesem *klesly.*

Ⓐ His stock with so. rose., So. rose / went up in so.s estimation. Ⓝ Seine Aktien sind (damit bei ihr) gestiegen. Ⓕ ! Il est remonté dans son estime. Ⓡ Его шансы выросли.

Ale ale!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. v káravé, vyčítavé reakci na druhého a jeho mírné společenské pochybení, nedostatek n. vůči dítěti a jeho porušení pravidel chování, zvl. ve snaze tak jemně druhého zarazit v nesprávném jednání ap.:) to není slušné a správné; to se mi nelíbí a nesouhlasím s tím; to (už radši) nedělej; to je podivné a zřejmě nesprávné. Ale ale, paní Nováková! To se dělá, otvírat cizí schránky? ■ **S** to nedělá se, to není správné No no!, No tohle!

Ⓐ Come, come!, Now, now! Ⓝ Aber, aber. Ⓕ Allons, allons … Ⓡ Ай-яй-яй!

Ale ano / jo.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

1. *(Čl. vůči druhému v souhlasné reakci na jeho žádost, někdy připomínající předchozí domluvu n. obecnou možnost, zvl. s odstínem neformální ochoty a zdvořilé vlídnosti, popř. jen s odstínem lhostejnosti ap.:) to je samozřejmé; samozřejmě (s tím, co chcete) souhlasím.* **2.** *(Čl. vůči známému druhému v přátelské, trpělivé odmítavé reakci na jeho zápornou domněnku, tvrzení a při potvrzení pravdivosti popírané skutečnosti ap.:) je to právě naopak (než říkáš, si myslíš); je to tak (jak si nemyslíš ap.).* **1.** A: Tak já vám tady nechám toho svýho pejska, jak jsme se domluvili. – B: Ale jo, paní Nováková, samozřejmě. **2.** A: Tys jistě neměl čas si to přes neděli přečíst, že? – B: Ale jo. A docela se mi to líbilo. ■ **S** to je samozřejmé, já souhlasím, to je tak No dobře., Ba jo.

Ⓐ 1. Of course., 2. But of course (I have). Ⓝ Aber ja. Ⓕ (Mais) oui. Ⓡ Конечно-конечно.

Ale ať! *viz* Tak ať!

Ale / ále co / což!

(kol) neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. v rezignované n. lhostejné reakci vůči druhému na menší problém, ztrátu, nepříjemnou okolnost, odpor třetího ap., někdy zvl. po své snaze najít pomoc, nápravu, řešení ap., obv. jako signál konce této snahy:) na tom (na něm vlastně) tolik nezáleží; není to ani tak důležité (a nebudu se tím dál radši trápit). A: Neměli bychom tady zůstat a pomoct mu? – B: Ale co, on nám taky nikdy nepomohl. ■ **S** to není důležité Vzal to čert! ♦ Var. *což* je řídká.

Ⓐ Why on earth!, Why bother? Ⓝ Na, wenn schon … Ⓕ Et puis quoi!

Ale co by°! n. **I co by!**

(Čl. v odmítavé a lhostejné n. znevažující reakci na návrh druhého něco dobrovolně udělat, třetímu ochotně pomoct ap.:) to není třeba dělat; to se mi zdá zbytečné, zbytečně zatěžující a nezáleží na tom. ■ **S** to není nutné, to je zbytečné

Ale jo. *viz* Ale ano.

Ale / i kdepak! n. **Ale kde!**

(Čl. vůči obv. známému druhému v sebejisté záporné reakci zvl. na jeho nejistý názor, stanovisko, pozorování ap.:) to vůbec tak není, (takto) to není pravda; velmi se mýlíš, je to úplně jinak. ■ **S** to není tak, to není pravda

Ale kuš! n. **I kuš!**

(Čl. zvl. starší vůči blízkému druhému důvěrně v mírně silné reakci na jeho nežádoucí mluvení, náhlé vyrušování n. i vůči zvířeti, popř. věci, stroji, který neočekávaně začal hlučet, ap.:) přestaň, buď zticha a neruš mě; ticho! ■ **S** mlč!, neruš!

Ale ne!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči blízkému druhému v bolestné n. soucitné reakci na jeho nepříjemnou, negativní událost, tragickou zprávu, neovlivnitelnou událost ap.:) to není dobré (a byl bych rád, kdyby to nebyla pravda); je těžké tomu věřit a smířit se s tím; to se nemělo stát. A: Už jsi slyšela, že zavřeli tu novou tělocvičnu ve škole? – B: Ale ne! Kam teď budeme chodit cvičit? ■ **S** to je nepříjemné, to není dobré To je malér.

Ⓐ No! (*s dlouhou klesavou intonací*), Surely not!, They haven't! (*klesavě*) Ⓝ Aber nein!, Aber nicht doch! Ⓕ C'est pas vrai!, Oh non! Ⓡ ! Вот это да!

Ale nic.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v mírně znechucené reakci na nepozornou, opožděnou nebo nechápavou, neadekvátní reakci druhého na svůj návrh, dotaz, poznámku ap.:) to vlastně nebylo důležité; nevšímej si toho (a zapomeň, že jsem něco říkal); vlastně jsem nic nechtěl. A: Ty jsi něco říkal, ne? – B: Ale nic. Jen si klidně čti. ■ **S** já nechci mluvit o tom dál, to není důležité Ale co!, Na tom nesejde.

Ⓐ Oh, nothing., Forget it. Ⓝ Nichts / nix / macht nichts. Ⓕ Non, non, rien!, Laisse tomber! Ⓡ Да ничего.

Ale noták / tak!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
1. *(Čl. umírněně, dobromyslně napomínající druhého za jeho chování, nevhodnou reakci, neslušné slovo ap.:) no nedělej, neříkej (není to vhodné)!; přestaň, přestaňte (s tou hádkou, rvačkou ap.)!* **2.** *(Čl. přátelsky naléhající na druhého, přemlouvající, žadonící o změnu jeho nepříznivého postoje, stanoviska ap.:) udělej to (co říkám, a nezdráhej se zbytečně)!; přestaň (vzdorovat, se zlobit, mračit ap.)!* **1.** Ale no tak, holky, nehádejte se pořád! **2.** Pepíku, viď, že mi pomůžeš s tou opravou? Ale no tak, nedej se prosit! ■ **S1** chovej se slušně!, to nedělá se, přestaň! Dej pokoj!, To se dělá? **S2** to není přátelské, přestaň!, udělej to! Nenech se prosit!
Ⓐ 1. Come on (now)!, Come on (there)!, 2. Come on (then)! Ⓝ Also komm!, Komm, lass gut sein! Ⓕ Allons, voyons! Ⓡ ! Ну хватит!

Ale / a ouha!
(Čl. vůči druhému zvl. v komentáři a hodnocení vlastního vyprávění o své zkušenosti, jednání a jeho nepříznivém vývoji, popř. popisující jednání druhého ap.:) to jsem nečekal (že se vyskytnou potíže); náhle se to nepříjemně změnilo (a začalo se to komplikovat). ■ **S** já nečekal jsem to, to překvapuje mě nepříjemně

Ale přece – … *viz* Ale přece (jenom) … –

Ale přece (jenom) … –
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému v mírném protestu proti jeho příliš rezolutnímu rozhodování, odmítavému, zjednodušujícímu postoji, zvl. po komplexní úvaze a ve snaze připomenout i opačné aspekty ap.:) to není tak jednoduché (a takhle to není možné dělat); je třeba to ještě uvážit (a tohle není možné opomenout); s tím takto nesouhlasím. Ale přece … – není to zase tak špatné a zavrhnout to jen tak bezdůvodně by byla škoda. ■ **S** to není jednoduché tak, já nesouhlasím To bych neřek!, To zas prr!, To teda ne! ♦ Po výrazu nenásleduje dokončení věty, ale bývá pauza.
Ⓐ 1. Come on (now)!, Come on (there)!, 2. Come on (then)! Ⓝ Und doch. Ⓕ Mais tu sais bien …!, Et pourtant …! Ⓡ Но ведь …

Ale to nic. n. **To nic.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
1. *(Čl. ve formální odpovědi na omluvu druhého v důsledku nechtěného hrubšího, rušivého fyzického kontaktu, strčení druhým, po společenském opomenutí druhého, zvl. přehlédnutí prvního ap.:) vůbec mi to nevadilo n. neublížilo, popř. nebylo to bolestivé; to není vážné n. důležité, skoro jsem si toho ani nevšiml* **2.** *viz* To nic není. **2.** A: Jé, já jsem ti pokecal kafem ty tvoje papíry. Tak promiň. – B: Ale to nic, stejně jsem to chtěl všechno předělat. ■ **S** to nevadí, to není důležité Nic se nestalo., To je v pořádku.
Ⓐ Never mind., 2. It's nothing. Ⓝ Das macht nichts., Macht nichts. Ⓕ Ce n'est pas grave!, Ce n'est rien …! Ⓡ Ничего-ничего.

Ale to přece …
(Čl. vůči druhému v nedokončené námitce na jeho návrh řešení obtížné situace ap., zvl. opomíjí-li důležitý faktor, třetího aj.:) zapomínáš, že … (a proto s tvým řešením nesouhlasím); to naráží ale na … (a proto tvoje řešení, tento přístup mi připadají svou jednostranností nesprávné a nevhodné, popř. nečestné). Ale to přece nejde, objednat si lidi a pak nepřijít. ■ **S** to vadí mi, já nesouhlasím

Alea iacta est.
(neutr – kniž) neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. vzdělaný po závažném, málo odůvodněném rozhodnutí, svém n. druhého, vážnou situaci nejistým způsobem řešit, avšak s vědomím možnosti nevyužitého alternativního řešení ap.:) (tímto) bylo už rozhodnuto (a nedá se to změnit, i když výsledek je nejistý); nelze už nic změnit a je třeba vyčkat. „Je pozdě. Už se nedá nic změniti. Alea iacta est," pravil ministr zahraničí a zachmuřeně opustil jednací síň. ■ **S** to rozhodlo Co nadělá! ♦ Lat. *Kostky jsou vrženy*, G. Suetonius Tranquillus (asi 69–140), *Životopis božského Iulia, 32*; výrok Caesara 11. 1. 49 př. n. l. při překračování řeky Rubikonu jeho vojskem cestou na Řím; převzato však z řečtiny, spolu se symbolikou nejistoty, ze hry vrhání kostek, kterým se rozhoduje její nejisté vítězství.

Je toho do alelujá / aleluja.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o výskytu, množství užitečných předmětů k dispozici, popř. jevů, možností ap., zvl. v kontrastu k potřebě:) je toho velmi mnoho a určitě to stačí; je toho mnohem víc, než je potřeba (a není třeba tím šetřit n. se obávat nedostatku). ■ **S** je toho hodně

Alia terra alios mores postulat. *viz* Jiná země, jiný mrav.

Aliis ne facerit, quod tibi fieri non vis. *viz* Co sám nechceš, nečiň druhému.

All right!
(Čl. v souhlasné reakci na sdělení, návrh druhého, obv. po určitém váhání, zvažování jiných možností ap.:) tak dobře, souhlasím; jsem spokojený (můžete začít). ■ **S** já souhlasím, já jsem spokojený ♦ Angl. *Dobrá / tak dobře!*

All the world is a stage (and all the men and women merely players).
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým, zvl. v povzdechu nad osudovou, nesvobodnou rolí člověka v životě a s odstínem marnosti a strojenosti ap.:) člověk jen plní předurčenou úlohu a dělá, co musí (tj. co mu jiní n. bůh přisoudili); všichni lidé jen předstírají a nikdo není svobodný a nechová se přirozeně. ■ **S** čl. hraje roli, všichni předstírají, lidé předstírají ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Jak se vám líbí, 2,7* (1599)*: Celý svět je jeviště (a všichni muži a ženy jen herci)*, srov. i *Hamlet, 2,7* (1603); už ale i u holandského J. Vondela (1587–1679), snad podle Petronia (asi 27–66).

Alláh je mocný!
(Čl. islámské víry, zvl. v reakci na svou osamělost, bezmoc ap. a v naději na zlepšení své situace, záchranu ap., popř. jako povzbuzení a útěcha druhému:) bůh (mi, nám) snad pomůže; (jako věřící) nevylučuju zázrak a nečekanou změnu k lepšímu. ■ **S** zázrak stane se, bůh pomůže ♦ Arab., srov. islámský korán, *Allah akbar! Alláh je veliký!*; výraz vyznávající víru muslima v neomezenou moc Alláha.

Alles schon dagewesen.
(Čl. vůči druhému zkušeně v reakci na chování, jednání třetího, v očích druhého neobvyklé, na novou politickou, společenskou situaci n. na údajně novou myšlenku, podnět, vynález ap.:) takový krok, to je (přece z minulosti) známé, známá věc a nijak mě to nepřekvapuje; něco podobného se už stalo dříve a vůbec na tom nic zvláštního, originálního nevidím. ■ **S** to je staré, to nepřekvapuje mě ♦ Něm. *Všechno už tu bylo* odpovídá rabbi Ben Akiba v dramatu K. Gutzkowa (1811–1878), *Uriel Acosta* (1847).

Amantes amentes.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému shovívavě komentující reakce a projevy zamilovaných lidí:) zamilovaní lidé se chovají pošetile, nerozumně a bláznivě, popř. směšně. A: Vidíš je, jsou to už rozumný lidi, a najednou vyváděj jak malý děti. – B: No, to víš, a. a. ■ **S** čl. zamilovaný je pošetilý Kams dal rozum!, bejt jak malej kluk ♦ Lat. *Zamilovaní (jsou) bláznì, rozumu zbavení*, tj. chovají se jako blázni, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Kupec*, prolog *81*; též jinde, srov. P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Andria, 218* aj.
Ⓐ Ah, that's love for you., Love is like that., That's what love does to people. Ⓝ Liebe macht blind. Ⓕ L'amour est aveugle. Ⓡ ! Любовь зла . . .

(Už) je° (s ním / tím) amen / ámen.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému soucitně a rezignovaně n. s povzdechem nad nevyhnutelným koncem třetího, popř. koncem vyhlídky, naděje ap.:) už je (skoro n. dávno) mrtvý; už nemá naději se zachránit a určitě brzo umře. Jak člověk začne takhle kašlat a potit se, tak už je s ním ámen. ■ **S** on je mrtvý už Už je po smrti / v Pánu., Už to má za sebou., prdět do hlíny
Ⓐ He's / it's had it., That's it., That's the end of it / him. Ⓝ Mit ihm ist es aus / geht es zu Ende. Ⓕ C'est la fin. Ⓡ ! Это конец.

… (tak / nebo) s tebou° bude / je amen / ámen!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. nemilosrdně vůči druhému a přes jeho odpor mu něco přikazující, co musí bezpodmínečně splnit, chce-li se zachránit ap.:) (to musíš udělat, nebo) v případě neuposlechnutí ti hrozí neúspěch, katastrofa, trest, popř. fyzická likvidace. Jestli tu zkoušku neuděláš na poslední termín, tak je s t. á.! ■ **S** ty budeš potrestaný, ty zahyneš To si vodneseš!, Jen počkej! ♦ *Amen* je z hebr.; užívá se na konci křesťanských modliteb ve významu *Staň se.*, chápáno ale často ve významu *Konec.*
Ⓐ …, you've had it., …, you've had your chips. Ⓝ Dann / sonst ist es aus mit dir. Ⓕ Tu cours à la catastrophe! Ⓡ Всё (будет) кончено!

Amicus certus in re incerta cernitur.
(Čl. zkušeně zvl. v radě druhému v jeho váhání před rozhodnutím s kým se spojit, na koho se spolehnout v těžké situaci ap.:) jen skutečný přítel ti v nouzi, neštěstí pomůže; opravdového přítele, kamaráda poznáš až v opravdu nepříjemné situaci, těžkostech. ■ **S** čl. pozná přítele v potížích, přítel pomůže v potížích ♦ Lat. *Jistý přítel se poznává v nejisté věci*, Q. Ennius (239–169 př. n. l.), *Hecu-*

ba, též T. M. Cicero (106–43 př. n. l.), *O přátelství, 64*; srov. *V nouzi poznáš přítele*.

Popad / popadl ho° amok.
(kol; nepřízn, důraz) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. šokovaně vůči druhému o třetím a jeho náhlé, nečekané reakci na zdánlivě nevinný podnět n. o jeho bezdůvodné a náhlé změně chování z klidného stavu ap.:) začal nebezpečně, nekontrolovatelně zuřit, běsnit, vše kolem sebe rozbíjet a ničit a ohrožovat bezdůvodně druhé lidi. Když jsem se jen slovem zmínil o jeho bývalé manželce, p. ho zase a. a začal na mě nepříčetně řvát. ■ **S** on začal zuřit Vjelo to do něj. ♦ Malaj. *amok* je původně jihoasijské tropické šílenství a puzení vraždit.
Ⓐ He went berserk / ballistic., He went ape-shit. Ⓝ Er lief Amok. Ⓕ Il a piqué une colère noire. Ⓡ ! Он пришёл в ярость.

Amor vincit omnia.
(Čl. starší a moudrý vůči druhému komentující zkušeně úspěch snažení dvou zamilovaných, milujících se lidí:) láska dává lidem sílu překonat i ty největší překážky. ■ **S** láska překonává překážky ♦ Lat. *Láska vítězí nad vším*, P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Zpěvy pastýřské, 10,69*; srov. *Láska hory přenáší*.

Není to žádnej / žádný anděl.
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím, v zásadě spíš o dobrém, jeho povaze a chování projevujícím často nepříjemné a spontánní výstřelky, divokost ap.:) není to nijak výrazně hodný a laskavý člověk (a chová se i špatně); vůbec to není bezproblémový člověk (a občas je obtížné s ním vyjít). Ten její Pepíček teda není žádnej anděl. Tuhle vzal našeho Karlíka lopatkou po hlavě, třebaže je o hlavu menší. ■ **S** on je darebák, on chová se špatně To je povedený kvítko.

Andělíčku, můj strážníčku, …
(kol; někdy iron) **0** neměnná ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl., zvl. dítě v prosbě n. modlitbě, v úzkosti, nepříjemné, nebezpečné situaci, někdy s lehkou ironií:) přeju si, abych se z toho dostal a bez úhony. Jak jsem tam stála v tý tmě a kolem mě začaly padat facky, modlila jsem se a., m. s., jen mě odsud dostaň. ■ **S** pomoc!, já mám strach Ora pro nobis!, To je konec! ♦ … *opatruj mi mou duškičku* …; začátek dětské modlitby, kterou se děti modlívaly před spaním a prosívaly jí o ochranu, též užívané jako výraz potřeby ochrany při ohrožení, nebezpečí.
Ⓐ Dear Lord. Ⓝ Lieber Gott, mach mich fromm … Ⓕ Mon petit Jésus … Ⓡ ! Господи, спаси и помилуй …

Ani jedno, ani druhý / druhé!
(Čl. informovaný vůči druhému odmítající n. vylučující obě uváděné možnosti jako jediné n. v kontrastu k alternativám nezmíněným:) není vhodné nic, ani jediné; nezvolím si žádné z navrhovaných řešení; nic z toho nepřipadá v úvahu. ■ **S** nic není vhodné

Ani ne.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. ve slabší záporné reakci na jeho dotaz po vlastní snaze, chuti ap., zvl. s vědomím jiných alternativ, někdy též poněkud ironicky, popř. v rozporu se skutečností:) ne, to tak není; to není pravda (jak si myslíš). A: Tak co, Jiřino, nechybí ti tady na koleji maminčiny buchty a koláče? – B: Ani ne, já teď přesedlala na místní koblihy. ■ **S** ne, to není tak To už dávno ne.
Ⓐ Not really. Ⓝ Eigentlich nicht. Ⓕ Même pas! Ⓡ ! Ничего подобного.

Ani ň.
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Verb** neříct ani ň
(Čl. vůči druhému zvl. zklamaně o záporné a obv. neočekávané negativní reakci třetího na žádost, podnět, otázku druhého, zvl. z neznalosti, stydlivosti ap.:) vůbec nic neudělal, neřekl ap. (tj. nedal, nevěděl, neodpověděl, neupozornil nás, neměl ap.). Když se ho ptali, jestli se náhodou nebude ženit, neřekl ani ň. ■ **S** nic, ne Kde nic není, ani čert nebere. ♦ Nejčastěji se kombinuje se slovesem *neříct*; ve vztahu k němu a dalším se užívá i elipticky samostatně.
Ⓐ ! He wasn't letting on., ! He didn't let on., ! He wasn't saying. Ⓝ nicht die Bohne / kein bisschen / keinen Deut Ⓕ Rien du tout. Ⓡ Ни гугу.

Ani za nic.
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 2. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. v záporné rezolutní reakci na jeho n. cizí nepřijatelnou nabídku, pobízení či pouze možnost něco udělat, přijmout takovou nabídku:) za žádných okolností ne (tj. to neudělám); jsem pevně rozhodnutý ne- (tj. to neudělat, tam nejít, to nejíst ap.). Já mobil nechci. Ani za nic. Pak člověk nemá chvíli klid ani o samotě. ■ **S** ne,

nikdy Ani za zlatý tele! ♦ Ustálená elipsa, vzniklá z řady sloves, srov. *nepůjdu tam / neudělám to / nevezmu si to a. z. n.* ap.

Ⓐ Not for all the tea in China!, Not even if you paid me! Ⓝ Für nichts in der Welt. Ⓕ Pour rien au monde! Ⓡ Ни за что.

Anka, vystrč prapor, hosti jdou!
(Čl. žoviálně a v předstírané radosti n. přehnaném, ironickém zdůraznění důležitosti přicházející vzácné návštěvy známého druhého:) jsem překvapený, potěšený a poctěný tvou, vaší návštěvou; velmi vítejte! ■ **S** já jsem rád, to je překvapení, vítejte!

Svatá Anna – chladna zrána.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému připomínající tradiční zkušenost s koncem nejteplejší části léta a následujícím zhoršením, obv. i jako rada:) teď (na svátek sv. Anny) už bývají chladné noci a rána mlhavá a rosnatá. A: A ráno jsme se ve stanu už klepali zimou. – B: Jó, s. A., ch. z. ■ **S** je chladno, počasí v červenci může být chladné Je tu jak za voltářem. ♦ Pranostika k 26. červenci, kdy končí období teplých letních nocí.

Ⓕ Pour la Sainte Anne, s'il pleut, trente jours seront pluvieux. Ⓡ (На святую Анну холодная роса.)

Ano / jo i ne.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v reakci na nejednoznačnou a nezodpověditelnou otázku druhého, popř. s úmyslem být poněkud tajemný a zajímavý ap., obv. před bližším dalším vysvětlením:) je to tak jen zčásti a zčásti ne; z jednoho hlediska ano, z jiného ne; odpověď není (na první pohled) jednoznačná. A: Tak jak to dopadlo, vyhráli jsme? – B: Jo i ne. Zámek je náš, ale opravit ho musíme z vlastních peněz, žádnou dotaci nedostaneme. ■ **S** to není jednoznačné Ale přece jenom!

Ⓐ Yes and no. Ⓝ Ja und nein., Jein. Ⓕ Oui et non. Ⓡ И да, и нет.

Anthropós zóon politikon. *viz* Člověk je tvor společenský.

Apage, satana(s)!
(neutr – kol; též iron) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. vzdělaný v silné negativní a okázalé reakci vůči druhému a jeho lákavé nabídce, zvl. ze strachu z pokušení, nebezpečí vyplývajícího z kontaktu s někým, něčím, často jen z obavy ztráty času ap.:) nepřibližuj se ke mně; nechci s tím / tebou mít nic společného; odmítám se tomu přizpůsobit; nechci to zkusit. Co to tady vidím, obložené mísy, sladkosti, víno – apage, satanas, já musím držet dietu. ■ **S** ne, přestaň! Dej pokoj!, Tak už dost!, Nech toho! ♦ Řec. *Odstup, satane!*, Mt 4,10 (avšak správně je *Hypage, Satana!*, lat. *vade retro, z cesty*).

Ⓐ Get thee behind me, Satan! Ⓝ Weiche, Satan! Ⓕ Vade retro satanas! Ⓡ Изыди, сатана.

Voní to tu / je tu vůně jako v apatyce.
Komp (je tu) vůně / voní to tu j. v apatyce
(Čl. vůči druhému překvapeně o místě, obv. místnosti a neobvyklém a nápadném čichovém dojmu z ní, zvl. po příchodu dovnitř:) je tu velmi příjemná, bohatá a neobvyklá vůně (obv. bylinná, kořeněná, parfémová). ■ **S** je tam vůně nápadná

Je toho jako z apatyky. *viz* Je toho jako šafránu.

Komu není shůry / z hůry dáno, v apatyce (rozumu) nekoupí.
(kol; iron, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. mírně ironicky a s vědomím vlastní převahy a chytrosti vůči druhému, druhým o nechápavosti třetího, jeho neschopnosti správně uvažovat, hloupé chybě ap.:) (pro určité úkoly, cíle) člověk musí být dostatečně bystrý, důvtipný a mít příslušné vrozené schopnosti (a tak mě jeho reakce nepřekvapuje); člověk hloupý zůstane hloupý a důvtip a inteligenci nemůže jednoduše získat. Tak ještě jsi na to nepřišel? Jó, k. n. s. d. … ■ **S** čl. hloupý zůstane hloupý Vod vola můžeš chtít jen hovězí. ♦ Přísloví (Čelakovský); var. *rozumu* je řídká.

Ⓐ ! You're such a dimwit!, ! You're a bit slow on the uptake. Ⓝ Doof bleibt doof, da helfen keine Pillen. Ⓕ (*vulg*) Quand on est con, c'est pour la vie! Ⓡ ! Кому не дано, тому не дано.

Je jich jako svatejch / svatých / dvanáct apoštolů.
Komp je jich jako svatejch apoštolů
(Čl. vůči druhému zvl. o třetích přišlých dovnitř v nápadně a zbytečně velkém počtu, popř. chodících zbytečně neustále spolu ap., zvl. v kontrastu k potřebě n. omezenému interiéru, někdy o přesné skupině dvanácti:) je jich nezvykle, příliš mnoho. ■ **S** je jich mnoho

Après nous le déluge. *viz* Po nás potopa.

Apte dictum.
(Čl. vzdělaný pochvalně a elegantně hodnotící odpověď druhého na názor, stanovisko třetího ap.:)

přesně vystihl jádro problému; to bylo velmi výstižně řečeno. ■ **S** to je výstižné, to je tak ♦ Lat. *Vhodně / chytře řečeno*; v římském senátě to bylo hodnocení bystré, vtipné formulace.

Arbeit macht frei.
(Čl. vzdělaný varovně a ironicky vůči druhému, druhým zvl. o nepříjemné a těžké povinnosti ap.:) příliš mnoho (těžké) práce, jakkoliv se může zdát potřebná, škodí (a může i ničit, zabíjet). ■ **S** práce značná škodí ♦ Něm. doslova *Práce osvobozuje*; cynický nápis nad branou do nacistických koncentračních táborů.

Přijela Rudá armáda.
(Žena obv. vůči druhé, zvl. s odstínem návazných nepříjemností:) dostala jsem menstruaci, krvácím a je to nepříjemné. ■ **S** já dostala jsem menstruaci

Ars longa, vita brevis. *viz* Život je krátký, umění dlouhé.

Atmosféra houstne.
(Čl. zasvěcený n. účastník vůči druhému v komentáři o náladě, povaze vztahů zvl. mezi účastníky jednání ap., zvl. v reakci na protichůdné zájmy, nepřijatelné návrhy ap.:) mezi lidmi roste napětí a (vzájemná) nevraživost, nepřátelství, nechuť n. skrytý odpor. ■ **S** napětí roste

Ať (Kl), co- / kdo- / jaký- / který- / čí- / kde- / kam- / odkud- / kudy- / kdy- / jak- / -koliv n. **ať (Kl), co / kdo / jaký / který / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy / jak chce (Kl).**
Part ať (Kl), co- / kdo- / jaký- / který- / kde- / kam- / odkud- / kudy- / kdy- / jak- / -koliv n. ať (Kl), co / kdo / jaký / který / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy / jak chce (Kl)
(Čl. zvl. při vysvětlení druhému, druhým nedůležitosti, arbitrárnosti věci, osoby, vlastnosti, místa, doby a způsobu, obv. v kontrastu k mnohem větší důležitosti a nezměnitelnosti, neodkladnosti jiného ohledu ap.:) není nijak důležité n. nikterak nezáleží na tom (co, kdo, jaký, který, kde, kdy, jak ap.). Já si ho najdu a dostane trest, ať je to, kdo chce / je to., Ať je jakkoliv mazanej, já na něj přijdu, mně neunikne. ■ **S** to není důležité, každý, všechno, všude, vždy

Ať (už) (V / A / S), nebo / či / ať (V / A / S).
Part ať (už) (V / A / S), nebo / či / ať (V / A / S)
(Čl. zvl. při vysvětlení druhému o významu alternativ činnosti, vlastnosti či věci, osoby n. při rozhodování, obv. v kontrastu k dalšímu, důležitějšímu ohledu ap.:) nezáleží na tom (jestli dělat to nebo to, takový nebo jiný, ten nebo onen ap.); není důležité (který, co, kdo aj.). Mně to je jedno kterej, hlavně že umí dělat. Ať už kulhá, nebo šilhá. ■ **S** to není důležité ♦ Častěji ve větě jako částice.

Audentes / audaces fortuna iuvat. *viz* Odvážnému štěstí přeje.

Aurea mediocritas.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1e kles. ozn. (od k. slova)
1. *(Čl. v radě vůči druhému o bohatství názorů, škále různých postupů, někdy však i kriticky n. posměšně o nezajímavé průměrnosti:) často je vhodné ve svém přístupu být umírněný, střídmý, neextrémní.* **2.** *(Čl. zvl. v radě vůči druhému o postupu, jednání s ohledem na riziko, zvl. v kontrastu k možnosti rázné politiky, radikálního postupu ap.:) nejlepší je být opatrný, nic nepřehánět a volit nekonfliktní kompromisní postup.* ■ **S** jednej umírněně!, buď opatrný! Nepřeháněj to!, Drž se zpátky! ♦ Lat. *Zlatá prostřednost*, splynulo s *Aurea (est) via media, zlatá střední cesta*; Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 2,10,5*, tj. nespokojovat se s málem ani nechtít příliš; je však už řecké.
Ⓐ Never overdo anything / things., Moderation in everything. Ⓝ Das goldene Mittelmaß / die goldene Mitte. Ⓕ Le juste milieu. Ⓡ Золотая середина.

Aurea (est) via media. *viz* Aurea mediocritas.

Aut Caesar, aut nihil.
(Čl. vzdělaný, ctižádostivý a rád riskující o svém cíli a snaze, zvl. vysoké mocenské pozici ap., popř. i v radě druhému:) já chci, musím (získat a) mít všechno, nebo nic; pro maximální zisk je třeba hodně riskovat. ■ **S** já chci vše za každou cenu, je třeba riskovat ♦ Lat. *Buď Césarem, nebo ničím.*, srov. P. Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.) *Lásky, 3,11,41*; heslo Césare Borgii, syna papeže Alexandra VI.

Aut nunc, aut numquam / nunc aut numquam.
(Čl. vzdělaný, váhající před nejistým krokem ap. a nakonec se odhodlávající k rozhodnému činu, někdy v radě k druhému:) teď se musím rozhodnout a udělat to n. začít jednat; teď je jediná n. poslední příležitost to udělat. ■ **S** jednej!, začni teď! ♦ Lat. *(Buď) teď nebo nikdy!*

Ave atque vale.
(Čl. vzdělaný zvl. pateticky vůči příteli, drahému snu, místu ap., zvl. před trvalým rozloučením:) buď zdráv a sbohem; já se chci s tebou naposledy rozloučit a popřát ti vše dobré. ■ **S** já loučím se, já zdravím tě ♦ Lat. *Buď zdráv a sbohem*; slova

G. V. Catulla (asi 84–54 př. n. l.) nad bratrovým hrobem.

Ave Caesar / Imperator, morituri te salutant. *(Čl., lidé v pozdravu zvl. vůči vznešenému, vysoce postavenému druhému, někdy před nebezpečnou chvílí, bojem ap.:) já vás zdravím a vyjadřuju svou úctu.* ■ **S** já zdravím tě ♦ Lat. *Buď zdráv, císaři, na smrt jdoucí tě pozdravují*; pozdrav gladiátorů císaři (Claudiovi), na což jim odpovídal *Avere vos!*, tj. *Buďte zdrávi!*; G. Suetonius Tranquillus (asi 70–140), *Životopis Claudiův, 21.*

Až po vás! *(Čl. naznačující druhému svou skromnost a přednost z úcty nebo společenské zdvořilosti, zvl. při procházení dveřmi, nabídce občerstvení, popř. jiné činnosti, kterou můžou dělat jen po sobě:) jděte vy první, prosím; prosím, vezměte si to, udělejte to dřív než já.* ■ **S** vy máte přednost, jednej!

Ábr dý koncn! *(Čl. vůči druhému mírně žertovně, popř. i pesimisticky o nedostatečné prozíravosti druhého n. své, o nedbání důsledků svého jednání, zvl. v kontrastu k lákavosti takového kroku na začátku, v žertovném napodobení němčiny a užívání cizích citátů:) to dopadne hůř, než se teď, před tím zdá; vůbec se mi nelíbí vyhlídka na to, že to dopadne špatně (jako obvykle).* ■ **S** to nedopadne dobře ♦ Ze smíšeného žertovného německo-českého *Aber die …!*, *Ale ty konce!* (něm. je foneticky zapsaný začátek a konec podstatného jména je český, vyslovený po německu a s německou koncovkou).

Je s ním ámen. n. **S tím už je ámen.** *viz* (Už) je (s ním / tím) amen.

B

Ba ba!
(Čl. starší, zvl. dříve, souhlasně a v přitakání vůči druhému, filozoficky a rezignovaně:) je to tak (a nic se proti tomu nedá dělat); to je pravda. Ba ba. Jsme už dva starý dědci a nikdo nás nebere vážně. Kde jsou ty doby, když … ■ **S** to je tak, to je pravda

Ba co víc. *viz* A co víc – …

Ba jo / ano.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému v odmítavé reakci na jeho záporný, pochybující názor a potvrzující platnost zpochybňované skutečnosti, někdy nepříznivé ap.:) je to právě naopak (než si myslíš); opravdu je to tak (jak tomu nevěříš ap.); stalo se to opravdu (a není pravda, co říkáš, si myslíš). A: Já myslím, že nás vůbec neposlouchal. – B: Ba jo, dokonce si udělal i několik poznámek. ■ **S** to je tak, to stalo se opravdu Ale ano., Na mou duši!
♦ Var. *Ba ano* je řídká a knižní.
Ⓐ Wrong!, Ah, but he was! Ⓝ Aber ja. Ⓕ Mais si …, Bien sûr que si … Ⓡ Да нет.

Ba ne!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému zvl. v nesouhlasné reakci na jeho tvrzení, názor, informaci ap., často nepříznivou, obv. po krátkém váhání:) nesouhlasím s tím; je to jinak, naopak (než říkáš, si myslíš). A: Ten hrníček už můžeš klidně vyhodit. – B: Ba ne, já ho slepím a ještě bude sloužit. ■ **S** já nesouhlasím, to není tak Ale kdepak!, Ale přece jenom!
Ⓐ Oh no!, Not a bit of it! Ⓝ Aber nein. Ⓕ Sûrement pas!, Que non! Ⓡ ! Как бы не так!

Ba právě!
(Čl., zvl. starší a dříve, v rozšafné souhlasné a obv. hodnotící reakci na podporu tvrzení druhého ap.:) ano, to je pravda; samozřejmě, zajisté (to tak je, to je takové ap.). ■ **S** já souhlasím, to je tak

Kruť babo (zadní) nohou!
(Čl. vůči druhému, zvl. dříve, v prudké znepokojené, popř. zlostné reakci na nezdar, neočekávanou komplikaci, zdržení ap., eufemisticky místo tabuizovaného kruci ap.:) krucifix!; to je velmi nepříjemné a komplikuje to vše. ■ **S** já mám vztek, to rozčiluje mě

A teď babo raď! n. **Babo raď!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému, partnerovi ap. bezradně n. někdy pobaveně, úsměvně v reakci na nepředvídanou komplikaci, nepřehlednou, těžkou situaci ap.:) nevím, co teď (budeme) dělat; není jasné, jak tuto situaci vyřešit. Tak a teď babo raď. V hotelu není volná ani postel a poslední vlak do Prahy odjel před chvílí. ■ **S** já nevím co dělat, situace není dobrá A co teď?
Ⓐ (So) what now?, Now what are we going to do?, That's torn it! Ⓝ Und was nun?, Da ist guter Rat teuer. Ⓕ Et qu'est-ce qu'on fait maintenant?, Et maintenant, on t'écoute! Ⓡ ! И что теперь?

Každá / i ta babička stará je veselejší zjara / z jara.
(Čl. vůči druhému v tradiční připomínce předností a vlivů jara na lidi, zvl. staré:) jaro působí příznivě na každého člověka; na jaře je každému lépe.
■ **S** jaro působí dobře, čl. cítí se dobře na jaře

To si povídej / vykládej (svý) babičce!
(Čl. posměšně n. rozhorleně a odmítavě vůči druhému, popř. jen s krajní nedůvěrou, pochybností k jeho tvrzení a odstínem uražení nad drzostí, hloupým předstíráním ze strany druhého ap.:) to je jasný nesmysl, a ty mi ho přesto vnucuješ; to ti rozhodně nehodlám uvěřit (protože nejsem tak hloupý). ■ **S** to není pravda, já nevěřím, to je absurdní To si povídej holubům / starý Blažkový.

Je to na bačkoru. n. **To je na bačkoru.**
(Čl. kriticky o způsobilosti, kvalitě věci, nástroje, přístroje pro daný účel ap.:) je to celkově špatné, nekvalitně provedené (a neposlouží to); je to (pro daný účel, cíl) nepotřebné, nevhodné, popř. zcela zničené či rozbité. Ten tvůj motocykl je úplně na bačkoru. Jen do něj vrážíš peníze, ale když chceme jet na výlet, tak nejede. ■ **S** to není dobré, to je nepotřebné

Stojí to za starou bačkoru.
1. *(Čl. neformálně vůči známému druhému zvl. v reakci na otázku po své situaci, zdraví, jak se máš:) nemám se obecně dobře (protože více hlav-*

ních stránek života není v pořádku) n. necítím se dobře (zdravotně). **2.** *(Čl. vůči druhému neformálně a nespokojeně v celkovém hodnocení vlastností, úrovně výsledků práce, tvorby, výrobku ap.:) není to vůbec dobré (a použitelné, přijatelné); je to celkově špatné a nekvalitně provedené.* ■ **S** já nemám se dobře, to není dobré, to je nepotřebné

To je bahno!
(Čl. obv. mladý vůči druhému nadšeně, obdivně o atraktivní zábavě, populárním koncertu ap.:) je to velmi zábavné, skvělé; to je příjemné a velmi se mi to líbí n. jsem tím nadšený. ■ **S** to líbí se mi, to je příjemné

Dej si bacha! *viz* Dej si bacha!

To je° balada!
(kol; přízn, důraz) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému neformálně si pochvalující příjemný prožitek, pocit, pohled, chuť ap.:) to je velmi příjemné a úchvatné; to je nádherné, báječné a velmi mě to uspokojuje, se mi to líbí. … to sluníčko a to nádherně teplé moře, to byla prostě balada. ■ **S** to je příjemné, to líbí se mi To si dám říct!
Ⓐ (It is) pure heaven / sheer poetry. Ⓝ Das ist ein Gedicht! Ⓕ C'est le nirvana!, C'est génial! Ⓡ Просто сказка!

Spadl mi balvan ze srdce. *viz* To mi spadnul kámen ze srdce.

Leží to na něm jako balvan. *viz* Leží to na něm jako kámen.

Je to / působí to jako balzám (na rány / ránu).
Komp je to jako balzám (na rány / ránu)
(Čl. vůči druhému procítěně, popř. povděčně o projevu třetího, jeho slovech, gestech, jednání n. konejšivé hudbě ap.:) to je velmi příjemné a utěšuje, uklidňuje to (a zahání smutek, trápení); pomáhá to (v takové situaci) a působí to uklidňujícím způsobem. ■ **S** to je příjemné, to uklidňuje

Vy ste ale banda! n. **To je pěkná banda!**
(Čl. zvl. v dobromyslném rozhořčení n. vyčítavě vůči druhým, někdy blízkým, kteří mu provedli nečekaný žert, komický trik, přátelský klam aj.:) vy jste mě trochu rozzlobili (protože oklamali a nepříjemně překvapili); to jsem od vás nečekal a trochu se cítím zesměšněný n. pohoršený. ■ **S** vy oklamali jste mě, oni překvapili mě nepříjemně

Moje barva červená a bílá, dědictví mé poctivost a síla, …
(Čl. zvl. v radě druhým n. o sobě, ve vlasteneckém či národnostním kontextu:) já jsem poctivý, na svůj národ hrdý Čech a pevný vlastenec. ■ **S** já jsem Čech ♦ 12. 7. 1854 si jako své heslo zapsal K. Havlíček Borovský (1821–1856); s pokračováním … *varte, Němci, já jsem Čech, hr, já jsem Čech.*

Barva mu nechce sloužit / neslouží.
(Čl. vůči druhému zvl. znepokojeně o blízkém třetím a jeho pobledlém, nezdravě vypadajícím obličeji:) nemá zdravou barvu (a může být vážně nemocný), nevypadá zdravě; jeho tváře jsou teď nezdravě bledé, a ne přirozeně červené či růžové. ■ **S** on vypadá nezdravě

Vrací se mu (už) barva.
(Čl. ulehčeně vůči druhému o třetím a jeho lepšícím se vzhledu, zvl. při zotavování po jeho krátkodobém šoku, nevolnosti, popř. i delší nemoci, doprovázené bledostí:) začíná (už zase) vypadat zdravě; jeho tváře začínají mít zase zdravě růžovou či načervenalou barvu. ■ **S** on začíná vypadat zdravě, on vypadá zdravě

Ty barvy křičí / řvou / se tlučou.
(Čl. vůči druhému kriticky, nespokojeně o kombinaci barev různých částí oděvu, barevných ploch povrchu daných k sobě, do blízkosti ap. a celkovém dojmu:) ty barvy jsou v nepříjemném kontrastu a nehodí se k sobě, neladí spolu (a působí rušivě), nejsou ve vzájemném souladu; ty barvy (na té věci ap.) spolu jako celek neodpovídají mému estetickému cítění, se mi nelíbí. Nemůžeš si vzít tu ostře žlutou halenku a k ní růžovou sukni. Ty b. se přece t. ■ **S** barvy kontrastují nepříjemně, to je kontrast nepříjemný

Mluví vo / o tom jako slepej / slepý o barvách.
Komp mluvit o něčem jako slepý o barvách
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky a posměšně o třetím a jeho chtěně moudrém popisu, představě problému, věci, kterou ve skutečnosti neviděl a moc n. vůbec jí nerozumí ap.:) mluví o tom velmi mlhavě, nepřesně a neinformovaně; popisuje to (nechtěně) nepravdivě, a proto naivně n. hloupě a nepřesvědčivě (popř. a zesměšňuje se tím). ■ **S** on mluví neinformovaně

Basa tvrdí muziku.
(Čl. vůči druhému zvl. dříve pochvalně a zálibně o base, popř. též o kritickém základním prvku, složce komplexní tradiční akce ap.:) (stejně jako bez basy není hudební skupina úplná a melodie není dost rázná, řízná) bez toho není celkový dojem úplný a věrný, působivý. ■ **S** to je charak-

teristické, to je základ ♦ Každá správná venkovská dechová kapela, která hrála na tancovačkách, musela mít basu; ta dávala melodii správný rytmus a barvu. Basa tvrdí muziku.

Basama s fousama! *viz* Basama (s) fousama!

… a basta (fidli)!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl., zvl. rodič, který vydal příkaz nebo zákaz n. se pevně rozhodl, zastává pevné stanovisko, vůči dětem a jejich snaze protesty příkaz zrušit, zvl. na závěr diskuze ap.:) (diskuzi a vašim, tvým protestům je konec) nechci už o tom dál zbytečně mluvit; toto je definitivní (a poslechněte mě bez odmluvy); už nechci poslouchat vaše protesty (protože nic nezmění). A: Tak, a zítra jedeme na návštěvu k tetičce Julince. – B: Ale já nemůžu, mám trénink a potom … – A: Už jsem řekla, a basta. ■ **S** to je definitivní, to je konec diskuze Konec řeči! ♦ Z it. *basta, bastante*, tj. *dost, přestaňte.* Občasný humorný dodatek *fidli*, vzniklý mylnou asociací *basta* → *basa* → *fidlat*, je zlehčující reakcí na ráznost rozkazu, srov. starší verzi *A basta fidli, dědek bábu mydlí.*

Ⓐ … and that's that! Ⓝ … und damit basta! Ⓕ Un point, c'est tout!, Point barre! Ⓡ … и баста!

To je° bašta!
(kol; pochv) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
1. *(Čl. vůči druhému nadšeně o nabídnutém n. vybraném jídle:) je to velmi chutné, dobré.* **2.** *(Čl. vůči druhému zálibně o zážitku, zkušenosti, pocitu:) je to velmi příjemné, velmi se mi to líbí n. to vyhovuje.* **1.** Kamarádi mě pozvali na myslivecké hody. Měli tam taky svíčkovou z divočáka, to ti byla b. **2.** Celý den jsme se váleli u rybníka, voda byla jako kafe, no prostě byla to b. ■ **S** to je dobré, to je příjemné, to líbí se mi To je žrádlo., To je žúžo!

Ⓐ It is mouthwatering / exquisite / superb., It is out of this world. Ⓝ 1. Das ist lecker!, 2. Das ist (aber) toll! Ⓕ Aux petits oignons!, Impeccable!, Impec. Ⓡ Ну (просто) кайф!

Když / dyž tě to baví!
(Čl. vůči blízkému druhému neformálně a s neochotným souhlasem n. rezignovaně a s odstupem k jeho záměru n. divné n. poněkud nepříjemné činnosti, neobvyklé zálibě ap.:) nenamítám proti tomu nic (pokud se tím chceš zabývat, věnovat tomu svůj čas), ale ani to nepodporuju; je to tvoje starost n. tvoje ztráta času (ale nechci to příliš kritizovat, i když se mi to nelíbí). ■ **S** dělej to i přes mou nechuť!, já nebráním ti

Že tě to baví!
(Čl. s povzdechem, despektem n. netrpělivě vůči blízkému druhému a jeho časově náročné, příliš detailní činnosti z hlediska prvního zbytečné ap.:) já se ti divím (že máš čas, trpělivost, popř. dost peněz to dělat); to přece nemá žádnou cenu n. smysl (v tom pokračovat, to dělat ap., ale bránit ti v tom nechci n. nemůžu). A: A odpoledne budeme sekat zahradu a okopávat růže. – B: Že tě to b. To já se natáhnu pěkně do stínu, dám si pivo a do večera mě nikdo nikam nedostane. ■ **S** já divím se, já nechápu to

Bav se dobře! n. **Dobře se bav!**
(Čl. formálně zdvořile n. upřímně vůči známému n. blízkému druhému odcházejícímu na koncert, do divadla, na jinou společenskou akci ap.:) přeju ti dobrý, příjemný zážitek, aby ses příjemně pobavil (a rozptýlil). ■ **S** já přeju pobavení

Už si vo tom povídaj° (i) báby na trhu. n. **Báby na trhu (už) vo tom mluvěj°.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od 7. slova) *báby*
(Čl. vůči druhému o informaci, události, skutečnosti, která měla zůstat důvěrná ap., někdy nespokojeně kvůli indiskrétnosti, senzacechtivosti druhých:) všichni už to (přece n. bohužel) vědí; je to (už téměř) všeobecně známé n. jen špatně zakrývané a každý o tom horlivě mluví. A: Tak ten most se stavět nebude. – B: To snad ne, vždyť už s ním všichni počítají. – A: Ty to ještě nevíš? Vždyť u. si o t. p. i b. na t. ■ **S** všichni vědí to Cvrlikají si to i vrabci na střeše.

Ⓐ (But) it is / seems to be common knowledge., It's the talk of the town. Ⓝ Das zwitschern schon die Spatzen auf den Dächern / vom Dach. Ⓕ C'est un secret de polichinelle. Ⓡ Об этом уже каждая собака знает.

Bác ho!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 1. slova)
1. *(Čl. zvl. vůči dítěti o zvuku doprovázejícím nežádoucí nečekaný pád předmětu na zem ap. n. jen o pádu samotném, zvl. silně slyšitelném:) náhle spadlo, upadlo, skácelo se to na zem.* **2.** *(Čl. kriticky n. s odstupem, zvl. ve vyprávění, o náročné n. okázalé akci, činnosti někoho a jejím následném nečekaném neúspěchu, zvl. o krachu, bankro-*

tu ap.:) bylo to, přišlo to nečekaně, smůla přišla (a zhroutilo se to, špatně to dopadlo). **1.** Malej Pepíček se rozběhl po cestě a najednou bác ho, zakopl a už ležel na zemi jak dlouhý tak široký. **2.** Tak dobře jsem všechno vymyslel, a najednou bác ho, přijede Karel a všechno prozradí. ■ **S** to skončilo, to je překvapení, to bylo překvapení nepříjemné, nikdo nečekal to Kdo by to řek?, Co čert nechtěl …

Ⓐ 1. Wallop!, 2. Bang! Ⓝ Klatsch bumm! Ⓕ 1. Et vlan!, 2. (Et) boum! Ⓡ На тебе!

To je báječný!
(Čl. vůči druhému nadšeně v pochvalné, velmi spokojené reakci na jeho pozitivní zprávu o úspěchu, dobrém skutku, změně v životě n. na chuťově výborné jídlo, příjemnou vyhlídku, např. na dovolenou na příjemném místě ap.:) je to velmi dobré a velmi se mi to líbí; je moc dobře, že se to stalo, a mám z toho velkou radost; jsem tím nadšený, mám velkou radost. ■ **S** to je dobré, to je příjemné, to líbí se mi, já jsem rád

Jedna báseň! n. **To je jedna báseň!** n. **No jedna báseň!**
(Čl. nadšeně n. labužnicky vůči známému druhému, zvl. o velmi dobrém jídle, nádherném prostředí, bytě, vodě na koupání, fyzickém a smyslovém zážitku ap.:) je to velmi příjemné n. milé; to je neobyčejně chutné, lahodné; to je rozkošné. ■ **S** to je příjemné, to je dobré

Měj se krásně, skládej básně!
(Čl. poněkud ležérně n. vesele vůči blízkému druhému, druhým, kamarádům při loučení a odchodu z jejich společnosti:) na shledanou (a měj se dobře); chci se s tebou tímto rozloučit. ■ **S** já loučím se

Co tím chtěl básník říci?
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 3d
(Čl. vůči druhému ironicky, posměšně o pošetilém, popř. neprůhledném výroku, nejasné poznámce, zvl. ve složitém úředním předpisu, příkazu třetího ap.:) **1.** *nevím, jaký je skutečný význam vyřčeného, toho citátu, té formulace, ale zní to podivně n. hloupě;* **2.** *co chtěl vlastně říct n. co tím naznačuje?* **1.** Prej jestli zboží v takovým případě vrátím v původním stavu. Hergot, co tím ch. b. ř.? Když ten svetr jednou vyperu, tak už nebude v původním stavu, ne? ■ **S** to je nejasné, to je složité příliš, to je hloupost, já nechápu to Aby se v tom čert vyznal!, To je padlý na hlavu. ♦ Zparodovaný častý výrok středoškolských učitelů, domáhajících se ve škole výkladu nějaké básně.

Ⓐ 1. What (on earth) is that supposed to mean?, 2. What (on earth) is he on about?, What (on earth) is he / can he be getting at? Ⓝ Was soll das denn (heißen)? Ⓕ C'est clair comme du jus de chique! Ⓡ ! Ты это о чём?

Luplo / ruplo / prdlo mu v bedně / v kouli.
(Čl. k druhému kriticky, posměšně a s despektem o třetím, který se chová náhle neobvykle, nečekaně, dělá nepředpokládané kroky ap.:) vůbec nerozumím jeho velmi podivnému (a pro mě nepřijatelnému) chování; nevím, proč to najednou dělá; ztratil soudnost (a asi blázní). ■ **S** on chová se nerozumně, já nechápu chování jeho

Ruplo / luplo ti° v bedně?
(kol) **0** neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od 3. slova)
(Čl. rozzlobeně, opovržlivě a překvapeně vůči druhému a jeho nesmyslnému, riskantnímu kroku, nápadu ap.:) to přece nemůžeš dělat, já tě nechápu; tak nesmyslnou věc rozumný člověk jako ty přece nemůže udělat. Ruplo ti v b.? Ten provaz tě nemůže udržet a slítneš dolů! ■ **S** ty chováš se nerozumně, to je nesmysl, já nechápu to Tobě přeskočilo. ♦ Běžné též jako popis v oznamovacím způsobu.

Ⓐ Have you taken leave of your senses? Ⓝ Hast du 'nen Knall? Ⓕ (*vulg*) Tu as / t'as pété les plombs?, Tu es / t'es malade? Ⓡ ! У тебя крыша поехала?

Všechno° leží° na jeho bedrech.
(neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný uznale, popř. soucitně vůči druhému o třetím a jeho velké zodpovědnosti za rodinu, provoz, komplexní náročnou činnost ap., spojenou s rozhodovací rolí:) všechno musí (na nejvyšší úrovni nakonec) dělat n. rozhodovat sám; nikdo jiný mu nechce n. nemůže v tak složité práci n. důležitém rozhodování pomoct; veškerou odpovědnost má (bohužel) on. Budeme pořádat sympozium, je s tím plno práce a všechno leží na jeho bedrech. Ředitele to moc nezajímá a ti mladí jsou pořád někde ve světě. ■ **S** všechno závisí na něm, on je odpovědný Neví, kam dřív skočit.

Ⓐ It's all down to him. Ⓝ Alles liegt auf seinen Schultern. Ⓕ Tout repose sur ses épaules. Ⓡ Всё лежит на его плечах.

Beer on whisky makes one / you frisky.
(Čl. zvl. v radě druhému o staré pijácké zásadě

a tradiční zkušenosti s alkoholem různého typu:) (na rozdíl od jiných způsobů míchání) napití se piva (nakonec) po pití whisky člověka spíš osvěží (a fyzicky uvolní). ■ **S** pivo osvěží nakonec ♦ Angl. *Pivo na / po whisky dělá člověka / tě čiperným.*

Je to (těžký) jako bejk / prase.

Komp bejt / být těžkej / těžký jako bejk / prase

(Čl. vůči druhému s povzdechem, nelibě o břemenu, které má sám n. druhý nést, zvednout ap.:) je to velmi těžké (a lze to přenášet, s tím pohnout velmi nesnadno n. pomalu a málo). ■ **S** to je těžké

To / jo bejvávalo!

(kol; nepřízn, posm) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. odmítavě n. posměšně zvl. vůči druhému o tvrzení, připomínce n. námitce třetího o platnosti určitých faktů, zvyklostech ap., obv. v kontrastu k horší situaci současné:) to už dávno, hodně dlouho bohužel neplatí; to už dávno, dlouho je změněné a ne tak výhodné. A: … no a když se spleteš, nevadí, podnik to zaplatí. – B: Jó, bejvávalo. Teď to zaplatíš ty sám. ■ **S** to není tak, to není pravda Kdeže loňské sněhy jsou!, To všecko odvál čas. ♦ Též jen samotné sloveso.

Ⓐ Those were the days! Ⓝ War einmal!, Aus der Traum! Ⓕ Tout ça, c'est du passé!, Il y a belle lurette …!, C'était le bon vieux temps! Ⓡ Что было, то прошло!

Bejvávalo, bejvávalo …

(Čl. starší vůči druhému odmítavě zvl. proti jeho názoru, naivní připomínce ap. n. jen s povzdechem a v nostalgické vzpomínce na lepší dřívější časy:) to se bohužel změnilo a už to dávno neplatí; to už dávno neexistuje (a objevily se nové věci ap.). ■ **S** to není pravda, to není tak To všechno odnes čas. ♦ Začátek národní písně, dodnes často zpívané jako kánon, srov. *B., b., b. dobře. Za našich mladejch let bejval svět jako květ, bejvávalo, b. …*

Starou belu!

(Čl. zklamaně n. prudce a rozhořčeně vůči známému druhému a proti jeho pozitivnímu tvrzení, předpokladu n. na otázku, co od třetího získal, dostal, popř. co mu sám dá ap.:) to vůbec není pravda; (nedostal, nezískal jsem, popř. nedám ap.) vůbec nic. ■ **S** nic, to není pravda

Stojí° to° za (starou) belu.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému neformálně a nespokojeně v reakci na otázku jak se daří? n. kriticky o kvalitě věci, situace, podmínek ap.:) **1.** *nemám se moc dobře (protože mám problémy, jsem nemocný ap.); můj život mě neuspokojuje a nemám moc radosti;* **2.** *není to moc dobré (a použitelné n. přijatelné); je to celkově (téměř) špatné, nekvalitní (a nepotřebné).* **1.** A: Jak se máš? – B: Ale, s. to za s. b. **2.** A: Co říkáš tomu novýmu přístroji? – B: Ale, s. to za s. b. Vždycky když to nejmíň potřebuju, tak se zastaví. ■ **S** já mám se špatně, to není dobré, to je nepotřebné Stojí to za hovno / prd. ♦ *Bela* je v kartách svršek, dáma a král, tedy karta s vyšší hodnotou. Zájmeno je zaměnitelné ve význ. 2.

Ⓐ 1. Not so hot., Bloody awful., 2. (It's) bloody useless! Ⓝ Alles für den Katz. Ⓕ Ça ne vaut pas un clou. Ⓡ Гроша ломаного не стоит.

Berany, berany duc!

(Čl., rodič při škádlivé hře s velmi malým dítětem vůči němu, kdy oba v žertu jemně narážejí čelo o čelo jako bojující berani:) my hrajeme si takto. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Slovní rytmizovaný doprovod i název hry.

Půjdem spolu do Betléma …

(Čl. v hravé odpovědi zvl. na návrh blízkého druhého začínající na „Půjdeme spolu … ":) půjdeme (tam jako kamarádi) spolu. ■ **S** my půjdeme spolu ♦ Začátek oblíbené vánoční koledy, srov. pokračování … *dudlaj, dudlaj, dudlajdá, Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbati, Ježíšku, panáčku, já tě budu kolíbat.*

Je to na beton. n. **Na beton.**

(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. zvl. vůči nedůvěřivému druhému o dosud veřejně nevyhlášené zprávě, změně podmínek ap. n. o pravdivosti svého rozhodnutí, tvrzení, příslibu něčeho ap.) je to určitě pravda, jsem si tím jistý; je to zcela jisté a můžeš se na to spolehnout. A: A myslíš, že ty peníze na kolej študenti dostanou do ruky? – B: No už je to na b., včera to vodhlasoval parlament., A: Tak zítra na rohu v sedm. Ale přiď určitě. – B: Na b., spolehni se, budu tam. ■ **S** věř mi!, to je pravda, to je jisté Dej na mě!, Na mou duši!

Ⓐ It's a (dead) cert., Sure thing. Ⓝ Das ist bombensicher., Das steht bombenfest. Ⓕ C'est absolument sûr. Ⓡ На сто процентов.

Beze všeho!

(kol – neutr; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. velmi ochotně v reakci na žádost druhého o pomoc, radu, svolení k něčemu ap.:) nemám proti tomu vůbec námitky; nijak mi to nevadí; samozřejmě (že můžete, to půjčím ap.). A: Můžu si půjčit tvůj psací stroj? – B: Beze všeho. ■ **S** to je samozřejmé No jasně!

Ⓐ Of course!, Sure!, Go ahead! Ⓝ Ohne Weiteres! Ⓕ Bien entendu!, Je vous en prie! Ⓡ ! Само собой!

To° je° bezva.

(kol; pochv, důraz) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči blízkému druhému neformálně a zvl. pochvalně, popř. nadšeně při zhodnocení pozitivních stránek situace, podmínek a možností akce, kvality zábavy, popř. předmětu n. ve spokojené reakci na takovou zprávu ap.:) to je skvělé, výborný nápad; moc se mi to líbí. A: Tak zejtra jedem k dědovi. – B: Tak to je b. Už se těším, že budu zase jezdit na koni. ■ **S** to je dobré, to líbí se mi To je žúžo. ♦ Pův. módní mluvená zkratka výrazu *To je bezvadné.*

Ⓐ (That's) great! Ⓝ Das ist Klasse., Das ist irre., Das ist super. Ⓕ C'est génial, c'est chouette, c'est sensasse. Ⓡ (Здорово!)

Běda mu!

(Čl. vůči druhému ve slavnostním, zlověstném komentáři k budoucí, možné nebezpečné situaci, katastrofě pro třetího n. z pozice silného výhrůžně vůči provinilému, slabšímu třetímu ve svém odhodlání ho tvrdě postihnout ap.:) špatně, tragicky dopadne; špatně a bolestně n. katastrofálně skončí; bude velmi tvrdě potrestaný n. zasažený. ■ **S** on bude potrestaný, on dopadne špatně

Běda přeběda!

(Čl. vůči druhému zvl. v povzdechu, šoku nad beznadějnou, tragickou situací třetího, popř. vlastní a jejími pravděpodobnými n. skutečnými negativními důsledky ap.:) to je velmi (pro mě, něj) špatné; je zle (a já cítím z toho hrůzu). ■ **S** to je hrozné, to není dobré, já jsem šokovaný

Už je to v běhu. n. **Je to v běhu.**

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. informativně vůči druhému o stavu procesu, složitého schvalování návrhu před úřední instancí, projednávání před soudem ap., obv. po delší době klidu, očekávání ap.:) už to začalo a (úředně) probíhá, postupuje; už se to projednává. A: Jak je to s tou restitucí toho starého paláce? – B: Už je to v běhu. My jsme podali protest a teď je to u soudu. ■ **S** to pokračuje Už se na tom pracuje.

Ⓐ Things are moving / on the move (at last). Ⓝ Es läuft schon., Das ist schon im Gang. Ⓕ Ça suit son cours. Ⓡ (Дела идут.)

To je běh na dlouhou trať.

(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení n. návrhu řešení, možnosti postupu k žádoucímu cíli ap.:) to se neudělá, neuskuteční hned, ale trvá to n. bude trvat (bohužel) hodně dlouho; to je dlouhodobý cíl, vyžadující vytrvalost, a výsledek nelze čekat hned, brzo. ■ **S** to trvá dlouho, to je zdlouhavé

Bělmo mu° spadlo z očí.

(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. vůči druhému o reakci a poznání třetího po delší době slepého důvěřování nehodnému čtvrtému, podvodníkovi n. o jeho zklamání po upřímné víře v něj ap.:) (náhle, konečně) poznal nepříjemnou, tragickou pravdu (a ztratil svou naivnost, důvěřivost); konečně si uvědomil skutečný zlý stav věcí. Kaliba dlouho své ženě věřil, ale po nedělním tanci mu s. b. z očí. Jak se k tomu důstojníkovi lísala! To přece nemůže být samo sebou. ■ **S** on uvědomil si pravdu nepříjemnou Došlo mu to.

Ⓐ The scales fell from his eyes. Ⓝ ! Er machte / bekam Stielaugen. Ⓕ Les bras lui en sont tombés., Il est tombé de haut. Ⓡ У него пелена упала с глаз.

Běž někam! *viz* Di někam!

Běž (si) po svých! *viz* Di si po svejch.

Běž se bodnout! *viz* Jdi se bodnout!

Běží, jako by ho honili. *viz* Dýchá, jako když ho honí.

Vo / o to mu° (tedy) běží° / de° / jde°!

(kol) **0** pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Verb** jít o něco

(Čl. vůči blízkému druhému zvl. v překvapené, popř. úlevné reakci na uvědomění si pravdy, příznivé i nepříznivé, zjištění potřebné informace o třetím a jeho cíli ap.:) (už to chápu) tak tohoto chce dosáhnout; to ho (tedy) zajímá, je jeho úmyslem; takže tohle tím míní, myslí. Tak starostou by chtěl bejt! Tak o to mu b.! A já proč pořád chodí mezi lidi, vyptává se a kritizuje. ■ **S** já chápu to konečně Už jsem doma!

Ⓐ So that's his game!, So that's what he's up to!, So that's what he's after! Ⓝ Darum geht es ihm. Ⓕ C'était donc cela!, C'est bien de cela dont

il est question / dont il s'agit. Ⓡ ! Так вот в чём тут дело!

Oč ti běží? *viz* Vo / o co ti de / jde?

Už běžím!
(Čl. připravený vůči druhému v ujišťující reakci na jeho spěšné, netrpělivé naléhání a vybízení k odchodu ap. n. ve snaze ho uklidnit, i když ještě hotový není ap.:) už jdu, vycházím (a zařídím, přinesu ap. to hned); pospíchám a za chvíli budu hotový; (vím, že čas spěchá, ale nezahálím a) nemusíš na mě pospíchat. ■ **S** já jdu už, já pospíchám

Pleteš si tím na sebe bič. *viz* Sám si na sebe pleteš karabáč.

Za bičem by se moh / mohl° převlíkat / svlíkat.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému neformálně a obv. posměšně n. s obavami o postavě třetího, někdy s důrazem na jeho nedbalost o jídlo:) je velmi, nezvykle, popř. nepříjemně hubený. Ten jeden je tlustý jako sud a ten druhý, ten by se zase mohl za b. svlíkat. Ani jeden se mi nelíbí. ■ **S** on je hubený Šaty na něm jen visí.
Ⓐ There's no more meat on him than (on) a butcher's pencil., He could sleep on a washing-line., He's too skinny to throw a shadow. Ⓝ Dem kann man alle Rippen zählen. Ⓕ Il est sec comme un coup de trique. Ⓡ ! В чём только душа держится?!

Bier nach Wein, das lass sein / macht Schwein / trinkt nur Schwein.
(Čl. zvl. v radě druhému o staré pijácké zásadě a tradiční zkušenosti s alkoholem různého druhu:) (na rozdíl od jiných způsobů míchání) napití se piva po pití vína není pro lidský organismus dobré, vede k nepříjemné, odporné opilosti. ■ **S** pivo není dobré po vínu ♦ Z něm. *Pivo po vínu nech být / dělá (z člověka) svini*, srov. (zde) přímé pokračování *Wein nach Bier, das rat ich dir.*

Bim ho!
(Čl. vůči druhému zvl. o nápadném zvuku doprovázejícím nechtěný a nežádoucí mírný neostrý úder, spadnutí n. ránu, např. do hlavy, vedoucí k zranění, ztrátě ap.:) (narazilo, udeřilo to náhle a) ozvala se slabá rána, plesknutí n. bouchnutí; náhle to slyšitelně spadlo. ■ **S** to je překvapení, to bylo překvapení nepříjemné, nikdo nečekal to

Bis dat qui cito dat. *viz* Kdo rychle dává, dvakrát dává.

Bis repetita placent, decies repetita placebit.
(Čl. zkušeně, moudře v radě k netrpělivému druhému a jeho nespokojenosti se stupněm úspěchu, zvl. nezvyklé, nové nabídky ap., obv. kvůli konzervativnosti a pomalému tempu změny vkusu publika:) až po zopakování, nejlépe vícenásobném, to bude mít úspěch; něco se líbí až napodruhé. ■ **S** obliba roste opakováním ♦ Lat. *Dvakrát opakované se líbí, desetkrát opakované se bude líbit*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Umění básnické, Listy, 2,3,365.*

Po bitvě je každý / každej (frajtr) generálem.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. opovržlivě n. posměšně vůči druhému o laciné kritice a předstírané prozíravosti třetího, ostatních zpětně analyzujících rádoby zkušeně předchozí situaci a chyby v postupu, údajně nevhodné strategické rozhodnutí jiných ap., zvl. po konečném neúspěchu akce:) (na konci n.) teď už je snadné vidět na tom chyby (ale dopředu všechno odhadnout nejde); je snadné dělat moudrého a vidět řešení, možnost správného rozhodnutí se zpětnou platností, až potom. A: Měli jsme tenkrát proti němu jít tvrdě a nečekat, až sebere síly a všechny nás vyřídí. – B: No, po b. je k. g. Ale řekl to tenkrát někdo? Každej tvrdil, že je lepší počkat a že se to nějak vyřeší … ■ **S** je snadné vidět řešení až potom Ty seš ňákej chytrej! ♦ Srov. Bitt-Schin.
Ⓐ Anyone can be wise after the event. Ⓝ Nach der Schlacht ist jeder General. Ⓕ (Après la bataille, tout le monde est général.), ! Avec des si, on mettrait Paris en bouteille. Ⓡ ! После драки кулаками не машут.

Poslední bitva byla dobojována.
(Čl. obv. pateticky a s oddechem vůči druhému, zvl. o konci vytrvalého, nesnadného úsilí, snahy o uskutečnění plánu, po poslední etapě složitého boje o cíl ap.:) poslední překážka je bohudík překonaná a už to vše teď definitivně, opravdu skončilo. ■ **S** to skončilo

Poslední bitva vzplála …
(Čl. poněkud pateticky, zvl. v bojovné výzvě vůči druhým, obv. ve snaze je vzmužit, podpořit a podnítit k pokračování ve vznešeném úsilí, závěrečném boji ap.:) teď došlo k rozhodujícímu střetu a nastala poslední fáze; teď se všechno rozhodne (a zvítězíme, zvl. s vaším zvýšeným přispěním). ■ **S** doba rozhodující nastala ♦ Refrén z písně dělnického hnutí *Internacionála*, složené

francouzským komunardem E. E. Pottierem roku 1871 a používané jako hymna mezinárodního dělnického hnutí a určitou dobu též jako státní hymna bývalého Sovětského svazu.

To je předem prohraná bitva.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému a zvl. jeho úmyslu podniknout pokus, začít podnik ap. navzdory mnohem silnějšímu protivníkovi ap.:) to se (ti) za daných okolností nemůže podařit; to je marné a žádný pozitivní výsledek to nepřinese. ■ **S** to je marné

Je / vypadá to tam / tu jako po bitvě / boji.
Komp je / vypadá to tu jako po bitvě / boji
(Čl. vůči druhému znechuceně při pohledu po místnosti, domě, opuštěném po divoké oslavě, honičce, dětské hře ap., zvl. po svém vstupu dovnitř:) všechno je tam zpřeházené a nic není na svém místě; je tam neuklizeno a veliký nepořádek, chaos. ■ **S** je tam nepořádek

Však ještě žije českých bitev bůh!
(Čl. zvl. v patetické a vlastenecké výzvě k druhým a snaze je povzbudit ke vznešenému úsilí připomenutím slavné minulosti ap.:) (vzpomeňte si na slavnou českou minulost a) vzchopte se (k činu, boji ap.); nebojte se a začněte (bojovat, to dělat ap.)! ■ **S** vzchopte se!, nebojte se! ♦ J. Neruda (1834–1891), báseň *Jen dál!, Zpěvy páteční* (1896).

Bída bídě tam ruku podává.
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým zvl. při popisu, vyprávění o hmotných podmínkách lidí v oblasti, kraji:) lidé tam jsou všichni velmi chudí a žijí jednoduše a primitivně; je tam všude bída. ■ **S** lidé jsou chudí

Bída (u nich) klepe / tluče na dveře.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetích, zvl. rodině, komplexně z hlediska jejich zhoršujícího se vývoje životních podmínek ap.:) jsou n. začínají být velice chudí a žijou už jen primitivně; dostali se do krajních materiálních potíží a mají bídu. Ti Kudrnovi jsou docela spořádaná rodina, ale mají dvanáct dětí, táta nemá stálou práci, a tak u nich často klepe bída na dveře. ■ **S** oni jsou chudí Bída hledí ze všech koutů., Bída bídě ruku podává.
Ⓐ Poverty comes knocking (on their door). Ⓝ Die Not klopft an die Tür. Ⓕ ! avoir de la peine à joindre les deux bouts, ! tirer le diable par la queue Ⓡ Нищета стучится к ним в дверь.

Bída (tam) hledí / kouká ze všech koutů.
(Čl. vůči druhému o třetích, zvl. rodině, popř. místě, oblasti z hlediska materiálních poměrů:) mají (doma / v domě) velikou bídu, veliký nedostatek jídla, peněz i všeho dalšího a ta bída je velmi zřetelná. ■ **S** oni jsou chudí, lidé jsou chudí

Přišla bída na kozáka.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. o třetím po změně a zhoršení jeho způsobu života, kdy už nemůže dál snadno a bez potíží, popř. vynalézavě zvládat úkoly, problémy, potíže ap., též v povzdechu o sobě:) dostal se do obtížné situace, potíží a musí se výrazně, krajně snažit; je v náročné situaci a zvládá ji jen těžko a s velkým vypětím, sebezapřením. Nikdy se moc neučil, všechno mu šlo samo. Ale teď, co se dostal na vysokou školu, přišla b. na k. Soboty neděle, dře od rána do večera. ■ **S** on dostal se do situace těžké, situace není dobrá To je na draka / levačku.
Ⓐ The chickens have come home to roost., ! He is paying the price., ! He has hit hard times., ! He is going through a sticky patch. Ⓝ Jetzt ist Hängen im Schacht. Ⓕ ! être dans la mouise, ! être dans la panade Ⓡ ! Не всё коту масленица.

Je° to bída s nouzí / se svrabem.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *bída*
(Čl. vůči druhému znalecky a kriticky zvl. o výsledku úkolu, práce, pokusu, zkoušky třetího, někdy i více ve srovnání, popř. o materiálním vybavení, celkovém vyznění akce aj.:) má to nízkou úroveň s řadou slabých stránek a není to celkově vůbec dobré; je to celkově (všude) dost špatné. Ta jeho diplomová práce, to je b. s n. Dal jsem mu to celé přepracovat. ■ **S** to není dobré To je za všechny drobný., Je to srab a neštovice.
Ⓐ It's rubbish., (*vulg*) It's crap. Ⓝ Das ist Bruch und Dalles, Not und Elend. Ⓕ C'est minable., C'est assez misérable. Ⓡ ! Хуже не придумаешь.

Bída učí rozumu.
(Čl. zvl. v radě vůči druhému n. v komentáři k jeho zjištění nové možnosti ap.:) v obtížné situaci, nouzi člověk obvykle musí přemýšlet a hledat (nové) řešení n. úspornější způsob; teprve z donucení bývá člověk vynalézavý a přichází na nové možnosti. ■ **S** čl. je vynalézavý v nouzi, čl. přemýšlí v nouzi ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je to (s tebou°) bída!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. vůči druhému po jeho výkonu, o výsledku práce, studia, v kontrastu k vyššímu očekávání n. standardu ap.:) ty (tvoje) výsledky jsou velice špatné, podprůměrné, nekvalitní; ten (tvůj) výkon velmi zklamal a udělal špatný dojem. Je to s t. b., člověče. Týden spolu dřeme dějepis, a ty mi řekneš, že Žižka zemřel na konci sedmnáctého století. ■ **S** to není dobré To je za všechny drobný.
Ⓐ This / it is / you are useless / hopeless. Ⓝ Das ist ein Elend mit dir! Ⓕ C'est en dessous de tout! Ⓡ Беда (с тобой)!

Dolehla na něj bída.
(Čl. vůči druhému obv. popisně a nezúčastněně o třetím a jeho životní situaci, v kontrastu s jeho předchozí situací:) dostal se do ekonomických potíží a má velmi omezené možnosti; trápí ho teď nedostatek prostředků a omezuje v jeho činnosti. ■ **S** on dostal se do situace těžké, on je chudý, on nemá peníze

Kdo nekrade, necigání, ten se bídě neubrání.
(Čl. vůči druhému obv. humorně, avšak s kritickým odstupem o způsobu obohacování se v dané společenské situaci, zvl. v reakci na jeho pohoršený n. udivený postoj vůči bohatství třetího ap.:) jen zloděj, popř. i podvodník a lhář má šanci zbohatnout (ale poctivou prací to není možné a normální člověk bude jen chudý). ■ **S** čl. zbohatne jen krádeží ♦ Přísloví.

Je° to blaf°.
(kol; nepřízn) **0** ot, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému neformálně a pohrdavě n. s odporem zvl. o jídle nedbale, nenápaditě připraveném, často kašovitém a bez jasné podoby:) to nemá žádnou (výraznou ani příjemnou) chuť; není to vůbec chutné (a ani to nevypadá dobře). To, co se vaří ve školní jídelně, to sou samý blafy. Buchtičky se šodó, takový divný guláše, kdo to má jíst … ■ **S** to není dobré, to je nechutné Je to jak vyvařený fusekle., Stojí to za hovno.
Ⓐ This / it is not fit to eat., It's pigswill., It's all pigswill. Ⓝ Das ist ein Schlangenfraß. Ⓕ C'est pas de la bouffe, c'est du rata., C'est de la pâtée pour les chats. Ⓡ Бурда какая-то.

Blaho národa / lidí (budiž) nejvyšším zákonem.
(Čl. moudrý zvl. v radě a připomenutí vůči politikovi, vysokému funkcionáři státu, jako zásada pro jeho práci:) (nebuď sobecký ani stranický, ale) starej se přednostně o prospěch celého společenství, všech lidí; prospěch, blaho všech je vůbec nejdůležitější cíl. ■ **S** starej se o prospěch všech!, prospěch všech má přednost ♦ Z lat. *Salus populi suprema lex (esto),* M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O zákonech, 3,3,8;* srov. i Walther 27 445d *Salus rei publicae tuis commodis praeferas,* tj. *dej přednost blahu státu před svým prospěchem.* Někdy, zvl. v komunistickém režimu, absolutizací základu zjednodušením zneužíváno.

Srdečné / upřímné blahopřání!
(Čl. formálně a obv. i veřejně vůči druhému ve vztahu k jeho životnímu výročí, po dosažení významného úspěchu ap.:) (oceňuju váš, tvůj úspěch n. význam jubilea a) srdečně, upřímně blahopřeju; přeju (vám, tobě) mnoho zdraví a úspěchů n. vyjadřuju tímto uznání k dosaženému výsledku. ■ **S** já blahopřeju, já vyjadřuju uznání jim, já přeju zdraví

Blahoslavení chudí duchem!
(Čl. v ironickém povzdechu vůči druhému o nezáludném, naivním třetím a jeho absurdním, nevhodném výroku, činu ap.:) s hloupými a naivními lidmi je třeba mít trpělivost, a nelze se proto na ně zlobit; je to bohužel jen hlupák a jeho, tuhle hloupost mu nelze vyčítat. ■ **S** on je hloupý Do čehos to duši dal! ♦ Mt 5,3; údajná Kristova slova, jejichž pozitivní smysl se tu ztratil, srov. pokračování … *neboť jejich jest království nebeské.*

To mě blaží!
(Čl. zvl. ironicky a bez velkého zájmu v odpovědi druhému na jeho upřímně míněnou radostnou zprávu o úspěchu, příznivé změně ap.:) to (teď, pro mě) není příliš důležité a nijak mě to (proto) nezajímá; je mi to celkem lhostejné. ■ **S** to není důležité, to nezajímá mě

Starou Blažkovou!
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v prudké a odmítavé odpovědi druhému očekávajícímu normální, hladký průběh věcí, pozitivní výsledek bez komplikací, překážek a odporu třetího ap.:) vůbec to není tak (jak si bláhově myslíš); ne, nestane se to tak; ne, vůbec nic (z toho nebylo). A: Tak, za chvíli budeme hotovi a půjdeme domů. – B: Starou Blažkovou půjdeme domů! Že máme ještě uklidit ten sklep, to jsi zapomněl? ■ **S** ne, nic, to není tak Jo túdle!, To zrovna! ♦ Zastupuje silný zápor obv. vyjádřený expresivním, tabuovým slovem.

Ⓐ Fat chance!, Not bloody likely!, Like hell!, (Go home) my arse! Ⓝ Denkste! Ⓕ Tu parles! Ⓡ ! Чёрта с два!

To si povídej starý Blažkový!

(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5d kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. odmítavě, posměšně a obv. prudce vůči druhému a jeho vysvětlení, tvrzení, s odstínem pobouření nad drzostí druhého ap.:) to je jasný nesmysl, lež, a ty mi ho přesto vnucuješ; to rozhodně není pravda a já ti to nehodlám taky věřit (protože nejsem tak hloupý); to je velmi nepravděpodobné. Ty žes viděl v hospodě prezidenta? Tak to si p. s. B., ne mně! Vodkdy choděj do týhle hospody prezidenti? ■ **S** to je nepravděpodobné, to není pravda, já nevěřím, to je absurdní To si povídej holubům., To si povídej / vykládej svojí babičce.

Ⓐ Pull the other one (it's got bells on). Ⓝ Das kannst du jemandem anderen erzählen! Ⓕ Arrête de raconter des sornettes! Ⓡ ! Бабушкины сказки!

Ty bláho!

(Čl. k druhému v neskrývaném obdivu nad skvělým výkonem třetího, neobyčejně vzácným, zajímavým a cenným výrobkem, předmětem ap.:) jsem tím velmi překvapený a oceňuju to vysoce; to je mimořádná věc, výkon ap. ■ **S** já vyjadřuju údiv, já obdivuju to, to je překvapení, to je výkon mimořádný Ty kluku ušatá!, To je fór! ♦ Zkráceno z *(nebuď) bláhový,* srov. i další jako *Ty vado!, Ty vole!* aj.

Blátem bič nenastavíš.

(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři obv. o nezvratné situaci, nemožnosti změny, nápravy, zvl. vzhledem k času, nedostatečným prostředkům ap.:) to se nepovede, není takto možné; to vůbec není možné udělat. ■ **S** to není možné, to je zbytečné ♦ Přísloví.

To je jako dostat se z bláta do louže.

Komp to je jako dostat se z bláta do louže

(Čl. zklamaně vůči druhému o nabízené alternativě řešení, stejné nebo horší než předchozí, změně ve špatné situaci, někdy zaviněné sebou samým, zvl. v kontrastu k domnění, představě druhého ap.:) to vůbec není lepší, je to ještě horší; je to (skoro) stejně tak špatné, nevýhodné; tím jen jeden problém, jedna nepříjemnost vystřídá druhou. ■ **S** to je stejné

Je to jako bláto.

Komp je to jako bláto

(Čl. vůči druhému kriticky a s odporem zvl. o jídle a jeho konzistenci n. o hmotě, obv. v kontrastu k očekávání, normě ap.:) je to nevzhledně měkké, popř. řídké n. beztvaré a (téměř) bez chuti; je to příliš a nepříjemně měkké a mazlavé, těžko uchopitelné či tvarovatelné. ■ **S** to je měkké, to je nechutné

Až naprší a uschne a bude bláto!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)

(Čl. vůči druhému ve skeptické a nezdvořilé reakci na slib nespolehlivého třetího n. v neochotné, odmítavé reakci na nepřijatelnou žádost, příkaz vůči sobě od třetího ap.:) to se určitě nestane nikdy; ne, to nikdy neudělám, nesplním. A: Říkal, že teď nemá peníze, ale že nám zaplatí hned na začátku příštího měsíce. – B: Jó, to znám, až n. a u., A: Romane, viď že mi půjčíš na víkend kolo. – B: Až n. a u. ■ **S** to nestane se, já neudělám to nikdy Ani náhodou!, Povídali, že mu hráli!, Na svatýho Dyndy! ♦ Často jen *Až naprší a uschne!*

Ⓐ Never in a month of Sundays!, When hell freezes over., Not on your life!, You must be joking! Ⓝ (Da kannst du lange drauf warten.) Ⓕ Quand les poules auront des dents., La semaine des quatre jeudis. Ⓡ ! После дождичка в четверг!

Kdo se s blátem obírá, zamaže se.

(Čl. v kritickém komentáři vůči druhému a jeho ochotě stýkat se s nečestnými lidmi, zabývat se podezřelými machinacemi ap., jakkoliv zprvu jen jako pozorovatel:) člověk musí dbát na svou pověst vždy a přílišnou snahou spolupracovat s někým, pomoct někomu (společensky nepřijatelnému) může svou pověst pošpinit, pokazit. ■ **S** čl. kazí si pověst stykem s nečestným ♦ Z lat. *Vix sine sorde potes participare luto*, Walther 34 104.

Bláznu sluší každá čepice.

(Čl. vůči druhému v kritickém komentáři na podivné a proměnlivé projevy a chování nerozumného třetího, zvl. jeho snahu získat si vážnost ap. n. na podivné, neharmonické oblečení:) člověk, a tedy ani blázen, svou povahu a podstatu nezmění a nezakryje ničím; nerozumný člověk, blázen zůstává nerozumným a nezáleží na způsobu vystupování, změně vzhledu ap. ■ **S** čl. nerozumný projeví se vždy, blázen zůstává blázen ♦ Přísloví (Čelakovský).

Si / seš / jsi blázen nebo chodíš s vobrazama?

(Čl. vůči blízkému druhému pohrdavě a prudce odmítavě v údivu nad jeho nepochopitelným a ne-

přijatelným jednáním, chováním, návrhem ap.:) to je přece absurdní, bláznivé (a já se ti divím); to nemyslíš přece vážně! ■ **S** to je absurdní, ty jsi blázen

Bláznu sluší oslí uši. n. **Bláznu sluší strakatej kabát.**
(Čl. vůči druhému v kritickém, posměšném komentáři na podivné chování, vzhled a projevy třetího ap.:) nerozumný člověk se obvykle chová nerozumně; podivné, výstřední, pošetilé jednání, činy, vzhled ap. od nerozumného člověka nepřekvapují, se dají čekat. ■ **S** čl. nerozumný projeví se vždy, blázen zůstává blázen ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Blázen, kdo dává, (ještě) větší, kdo nebere. *viz* Hloupej, kdo dává, hloupější, kdo nebere.

Zelená modrá, pro blázna dobrá.
(Čl. vůči druhému o třetím, popř. o sobě v žertovném n. sebeironickém rýmu, zvl. s ohledem na vzhled a nevhodnou kombinaci barev oblečení ap.:) zelená a modrá (či jakékoliv jiné barvy) nejsou spolu hezké, neladí; tahle (barevná) kombinace je nerozumně výstřední; působí v tom, tím výstředně a bláznivě. ■ **S** on vypadá bláznivě, kombinace některé jsou bláznivé ♦ Přísloví.

Copak / což sem blázen!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5g stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 3d
(Čl. vůči druhému v pobouřené reakci zvl. na obecné očekávání n. žádost třetího vykonat něco, zjevně nebo skrytě, nerozumného, nesmyslného, pro sebe škodlivého ap., též jen na dotaz druhého chtějícího se ujistit:) to rozhodně neudělám; to je přece úplný nesmysl (a jen bych se tím zesměšnil n. si uškodil). A: Ne abys teď v tý vánici chodil ven, ztratíš ještě cestu a někde zmrzneš. – B: Copak sem b.! ■ **S** já neudělám to, to je nesmysl Luplo ti v bedně?, Nejsem dnešní.
Ⓐ Do you think I'm mad?, You must think I'm mad! Ⓝ Ich bin doch nicht verrückt / blöd!, Bin ich denn blöd? Ⓕ Je ne suis pas cinglé / givré / frappé / tapé / taré!, Je ne suis pas né / tombé de la dernière averse / pluie! Ⓡ Что я дурак, что ли?!

To sem blázen!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5g
(Čl. vůči druhému n. jen pro sebe v zaražené udivené reakci na neúspěch, marnost vlastního hledání, trvající nepochopení skrytého tajemství, klíče, způsobu ovládání nového přístroje, zařízení ap., zvl. v kontrastu k jeho předpokladu, očekávání:) to je podivné a nevysvětlitelné a nevidím tu žádnou souvislost, stopu či důvod; já to pořád ještě nechápu a trochu mě to irituje. To sem b., kde zas ty klíče jsou? Vždyť jsem je nechala tady na stole., To sem b., jak se ta krabička otvírá? ■ **S** já nechápu to Kerej čert v tom vězí?
Ⓐ I must be going mad! Ⓝ Ich glaub, ich spinne!, Ich werd verrückt! Ⓕ Non mais c'est pas vrai! Ⓡ ! С ума сойти можно!

To bych byl° blázen (kdybych …)! n. **To bych musel° bejt blázen!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v prudce odmítavé reakci na návrh třetího n. jen dotaz druhého o možnosti jeho důležitého rozhodnutí, kroku, velké koupě ap.:) nebylo by to vůbec rozumné; tím bych jen ztratil, prodělal a zesměšnil bych se (sám před sebou); udělal bych velkou hloupost. To bych byl b., kdybych teď odešel. Teď, když už jsme z nejhoršího venku a začíná se nám dařit. ■ **S** já neudělám to, to je nesmysl Ani nápad!, To zrovna!
Ⓐ I'd (have to) be mad / crazy (to …). Ⓝ Da wär ich ja schön blöd. Ⓕ Il faudrait être fou!, Ça serait une folie! Ⓡ Надо дураком быть! (чтобы . . .)

Ty seš / jsi (ale) blázen!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v nesouhlasné reakci, někdy shovívavé, vůči druhému a jeho chování, jednání, zvl. riskantnímu, někdy nepochopitelně nezištnému ap.:) co děláš, je nerozumné, riskantní (a nic tím třeba nezískáš). A: Ty to chceš všechno zvládnout sám? Teď, když Karel odešel? – B: No samozřejmě. Už to mám všechno promyšlený. – A: Ty seš ale b. ■ **S** ty jsi blázen Ty seš číslo!
Ⓐ You must be mad / crazy!, You're off your trolley! Ⓝ Du bist ja verrückt., Du armer Irrer. Ⓕ Tu es cinglé / givré., Tu débloques! Ⓡ Ну, ты и сумасшедший!

Už sem / jsem z toho blázen! n. **Sem (už) z toho blázen!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. v netrpělivé, znechucené reakci na opakované neporozumění, nepochopení neprůhledného principu systému, ovládání zařízení n. jiného skrytého mechanismu, tajemství ap.:) už nevím, co s tím dělat, jak to vyřešit, opravit n. spustit; nedokážu to zřejmě pochopit. Už sem z toho b. Pojedeme

zítra na tu dovolenou, anebo budeš dodělávat tu svou knihu? Je už večer, a tys ještě ani nezačala balit. ■ **S** já nechápu to To jsem blázen., Nejde mi to do hlavy.

Ⓐ I (just) don't get it., This is crazy! Ⓝ (Ich kapier das (einfach / beim besten Willen) nicht.) Ⓕ C'est à en devenir chèvre!, C'est à se taper la tête contre les murs! Ⓡ ! С ума сойти можно!

Koukal sem / jsem jak blázen.
(Čl. v komentáři vůči blízkému druhému o třetím a jeho velmi nečekaném kroku, absurdním výroku ap., zvl. v kontrastu k původní domluvě:) vůbec jsem to nechápal n. nebyl tomu schopný uvěřit; zarazilo mě to a nedokázal jsem to pochopit. ■ **S** to překvapuje mě nepříjemně, on vypadá vyjeveně

Nebuď blázen!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému zbytečně váhajícímu přijmout výhodnou nabídku n. přemýšlejícímu o účelnosti kroku ap. ve snaze ho ovlivnit, mu poradit:) neváhej a rozhodni se tak, kladně, jinak bys uškodil sám sobě; bylo by pošetilé to nepřijmout, neudělat. Že ti nabízejí studijní pobyt v Americe? A ty nevíš, jestli máš jet? N. b. a jeď tam. ■ **S** ty váháš zbytečně, to je výhodné, to je dobré To je báječný!, Na co čekáš?

Ⓐ You'd be mad not to …, Go for it! Ⓝ Sei doch nicht blöd., Mach keinen Quatsch! Ⓕ Ne te casse pas la tête avec ça! Ⓡ Не будь дураком!

Není dobře s bláznem se přátelit.
(Čl. v radě druhému k jeho stykům s třetím, zvl. nerozumným n. výstředním, a k možnostem a rizikům z nich plynoucím ap.:) na blázna, člověka nerozumného se nedá jako na přítele spolehnout; blázen je nevypočitatelný a může člověku i uškodit. ■ **S** blázen nepomůže, blázen zůstává blázen ♦ Přísloví (Čelakovský).

Já blázen!
(Čl. vůči blízkému druhému v sebekritické reakci na poznání své chyby, neprozřetelnosti, přehnané důvěřivosti, pochopení své naivity ap.:) udělal jsem neprozřetelnou hloupost; byl jsem nesmyslně naivní, důvěřivý. Vašek se ztratil a půl roku už ho nikdo neviděl? No to je pěkný. Já blázen, já mu pučil deset tisíc! ■ **S** já byl jsem neprozřetelný, já udělal jsem hloupost

Blázni a děti mluví / mají pravdu. n. **Blázni a děti nejspíš pravdu povědí.**
(Čl. zkušený zvl. radící druhému všímat si i okrajových, spontánních poznámek n. v pozdní lítosti nad vlastní nečinností, na kterou doplatil ap., zvl. kvůli varovné informaci od nedůvěryhodného třetího, na kterou přezíravě nedbal:) (měl jsem se na to spolehnout, nad tím zamyslet a nepochybovat, protože) říkali nakonec pravdu; i děti a nerozumní lidé můžou říct (nevědomky) něco podstatného. ■ **S** blázen může říkat pravdu, dítě může říkat pravdu ♦ Přísloví.

Blázni byli, kordy měli, kordama se fechtovali.
(Čl. vůči druhému v posměšném komentáři k poněkud patetickému n. strojenému, vyumělkovanému chování, jednání třetích, obv. rezignovaně na možnost napravit důsledky toho ap.:) vlastně dělali, vyváděli stejně jen (zbytečné) hlouposti; udělali (nakonec okázalou) hloupost; chovali se (zbytečně složitě a) nerozumně, pošetile. ■ **S** oni chovali se nerozumně

Zamilovaní jsou blázni. *viz* Amantes amentes.

Děláš si (ze mě) blázny?
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, obv. ne zcela blízkému, v prudší odmítavé a překvapené reakci na neobvyklou, nečekanou zprávu, pravdivou i nepravdivou, jeho drzou nabídku, sdělení, tvrzení ap.:) to je absurdní a nemůžu tomu uvěřit; to jistě není pravda (a asi žertuješ), to rozhodně není seriózní (sdělení, nabídka ap.) a odmítám to. A: Tak to, co jsme až do dneška dělali, můžeme klidně zahodit. Od zítřka jsme všichni převedeni na jinou práci. – B: Děláš si b.? ■ **S** já nevěřím, to je absurdní, já odmítám to To nemyslíš vážně! ♦ Říd. lze i tvar *Děláte …*

Ⓐ You're joking!, *(s poklesem intonace u 2. slova:)* You can't be serious! Ⓝ Willst du mich zum Narren halten? Ⓕ Tu te moques de moi? Ⓡ ! Ты меня разыгрываешь?

Já tu nejsem nikomu / někomu pro blázny! n. **Nejsem tu nikomu pro blázny!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a
(Čl. ve značně rozčilené reakci vůči druhým a jejich nesolidnímu, nezodpovědnému přístupu k jednání, spolupráci, zvl. po opakovaném nedodržení termínu, dohody ap.:) vaše jednání mě uráží (jako zesměšňující) a já ho odmítám, nebudu takto dál pokračovat; nehodlám dál trpět takové chování a hodlám rázně prosadit domluvená pravidla n. svoje stanovisko. Okamžitě se ztišíte, nebo vás zapíšu do třídní knihy. Já tady n. nikomu pro

b. ■ **S** já odmítám to, to je nepřijatelné Co si to dovolujete!, No dovol! ♦ Var. *někomu* vyjadřuje nechuť mluvčího přímo jmenovat mezi ostatními konkrétní osobu, viníka, proti kterému protestuje.

Ⓐ I'm not having any more of this., I don't have to stand for / put up with this. Ⓝ ! Ich lasse mich nicht zum Narren halten / nicht auf den Arm nehmen / nicht verarschen. Ⓕ On veut me faire prendre des vessies pour les lanternes., Tu me prends pour un demeuré! Ⓡ ! Я из себя дурака делать не позволю!

Bláznům se nemá odporovat.

(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči blízkému druhému pohrdavě, posměšně zvl. o nepřítomném výše postaveném třetím a jeho silně prosazovaném a obv. nerozumném nápadu, rozkazu ap.:) asi mu budu, budeme muset (aspoň naoko) vyhovět a upokojit ho tím; přímý odpor proti takovému nesmyslu (a jeho původci) nemá smysl. No když si pan ředitel myslí, že bysme měli udělat sbírku na toulavý kočky, tak asi budeme muset. B. se nemá o. ■ **S** já nemůžu odmítnout, já musím splnit nesmysl Co naděláš!

Ⓐ Fools must be humoured. Ⓝ (Irren soll man nicht widersprechen.) Ⓕ Il ne faut pas contrarier les fous! Ⓡ С дураками не спорят.

Je° to blázinec na kolečkách. n. **To je bordel na kolečkách.**

(kol; nepřízn) **0** ot. neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *blázinec*

(Čl. vůči druhému emfaticky a s povzdechem o stavu uspořádání, způsobu fungování systému, organizace, řízení v instituci, úřadě, zvl. v důsledku účasti množství lidí, jejich neustálého pohybu, hluku ap. n. s ohledem na potřebu tam něco najít, zjistit:) je tam příliš velký a nepřehledný ruch, popř. chaos a (improvizovaný) nepořádek; provoz tam není dobře zorganizovaný a není přehledný a hladce plynoucí; lidé tam pracují improvizovaně, bez jasné představy o celku a cíli a nedokážou hledané věci najít, úkol soustavně řešit ap. Tenhle úřad, to je b. na k. Posílali mě tam z kanceláře do kanceláře a nakonec mi řekli, že tu moji žádost vůbec nemají. ■ **S** je tam nepořádek, je tam rušno To je bordel na kolečkách. ♦ Var. *bordel* je výraznější a důrazná.

Ⓐ It is / they are a total shambles. Ⓝ Das ist ein (richtiges) Irrenhaus. Ⓕ C'est une véritable maison de fous! Ⓡ Это сумасшедший дом.

Tady / to je° (hotovej) blázinec!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c

(Čl. vůči blízkému druhému s povzdechem o nepříjemné povaze momentálního stavu činnosti v úřadu, oddělení, obv. právě nadměrné, špatně zvládané a jen improvizované ap., zvl. za přítomnosti více lidí ap.:) tady je (teď) nežádoucí a nepřehledný ruch; je tu nervózní, uspěchaný zmatek, chaos. Koncem kvartálu byl v účtárně jako obvykle hotovej b. ■ **S** je tam rušno, je tam nepořádek To je bordel!

Ⓐ It's (like) a madhouse (here). Ⓝ (Da ist viel (ein schwerer, irrer, wüster) Betrieb.), Da ist ganz schwer was los. Ⓕ C'est un (vrai) bazar., Quel souk! Ⓡ Это (прямо какой-то) сумасшедший дом!

Je to tu jako v blázinci.

Komp je to tu jak v blázinci

(Čl. vůči druhému nespokojeně o situaci v bytě, domově, úřadovně, pracovně ap. v důsledku přítomnosti, práce a hluku příliš mnoha lidí, zvl. v kontrastu k obvyklému stavu a potřebě se v klidu soustředit:) je tady příliš rušno, hluk a nepořádek, zmatek (a nedá se tu pracovat, odpočívat ap.); je slyšet a vidět (při práci a pohybu) výrazně a nepříjemně příliš mnoho lidí, a to ruší. ■ **S** je tam rušno, je tam hluk

Co blázníš?

(kol) **0** neměnné ⊠ 3d kles.-stoup. dopl. ot. (od k. slova) n. 3b

(Čl. v prudké a nesouhlasné reakci na druhého a jeho nečekané, nezvyklé chování, neodůvodněný spěch, nelogické rozhodnutí n. nápad, návrh ap.:) proč se tak nesmyslně, nerozumně chováš n. to říkáš?; nedělej to, je to přece absurdní (a není to vůbec dobré ani užitečné). A: Tak dělej, ať nepřijdeme pozdě! – B: Co b., dyť máme ještě hodinu času., Co b., kam to jedeš? Doprava, a ne doleva! ■ **S** proč děláš to?, já nechápu to, to je absurdní Přeskočilo ti?, Co blbneš?

Ⓐ Are you crazy?, Don't be daft / stupid! Ⓝ Spinnst du? Ⓕ (*vulg*) Tu débloques!, Ça ne va pas?, Qu'est-ce que tu nous fais? Ⓡ Ты с ума сошёл?

Nedělej ze mně blbce!

(Čl. podrážděně a odmítavě zvl. vůči známému n. blízkému druhému v reakci na jeho pokus zakrýt výmluvou ap. svou skutečnou činnost n. pod záminkou vyloučit prvního z účasti na podniku n. jen v reakci na jeho příliš primitivní vysvětlování ap.:)

nesnaž se mi namluvit takovou lež n. hloupost, to já odmítám!; nejsem naivní n. tak hloupý, abych ti to uvěřil, a tak to nedělej! ■ **S** já odmítám to, já nevěřím tomu, já nejsem naivní

Lepší s chytrým něco ztratit, nežli s blbcem něco nalézt.
(Čl. zkušený v radě zvl. mladšímu o výběru společníků, přátel ap.:) styk, spolupráce s inteligentním, bystrým člověkem je vždy obecně výhodnější (než s hlupákem), a to i přes občasný neúspěch ap.; je obecně těžké a neužitečné jednat s hloupým, omezeným člověkem (i když to chvilkově může být výhodné). ■ **S** stýkej se s chytrými raději! ♦ Přísloví.

To by moh říct každej blbec!
(Čl. zkušený vůči druhému odmítavě a pohrdavě obv. o třetím v reakci na jeho bezostyšnou žádost, neoprávněně a prostě vznášený nárok na podíl na něčem, možnost ap.:) na to (takto mluvit n. to žádat) nemá žádné právo, stejně by mohl mluvit n. žádat kdokoliv, a to já odmítám; to je od něj drzé, neomalené a já to odmítám. ■ **S** já odmítám to, to je drzost

Nejsme žádný malý blbci.
(Čl. neformálně a hrdě vůči blízkému druhému, kolegovi a obv. v reakci na podceňování ze strany zkušeného třetího a s ohledem na náročný úkol, možnou chybnou reakci ap.:) nejsme neschopní a taky to dokážeme n. jsme dokázali; takovou hloupost neuděláme, nejsme zase tak naivní a umíme to taky. ■ **S** my jsme schopní

blbej *viz* blbý

Co blbneš°?
(kol) **0** afir, pas, kond, imp, imp neg, fut ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. neformálně, ležérně k blízkému druhému ve snaze upozornit ho a zarazit v jeho nečekaně nežádoucí činnosti, úvahách ap.:) proč se tak nesmyslně chováš?; to je přece nesmysl, nedělej to; počkej, zastav se, přestaň (a poslouchej, uvažuj ap.). Karle, počkej přece! Co b., nechoď nikam a počkej, dyť to je už tady! ■ **S** proč děláš to?, já nechápu to Zbláznil ses?, Seš / jsi blázen? ♦ Řídce lze sebekriticky užít i v 1. sg; plynule přechází do podobného záporného *Neblbni!*

Ⓐ Don't be silly!, Stop messing about. Ⓝ Spinnst du?, Bist du blöd? Ⓕ Non, mais ça va pas?, (*vulg*) Tu déconnes ou quoi? Ⓡ ! Не сходи с ума!

Kdyby blbost kvetla, byl bys samej květ / samý poupě. n. **Kdyby blbost kvetla, byl bys jak louka na jaře.**
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) n. 1b
(Čl. sladce ironicky vůči druhému v reakci na jeho nesmyslný krok, absurdní nápad ap.:) jsi opravdu mimořádně hloupý, nedůvtipný a ten tvůj nápad je úplný, neobyčejný nesmysl. K. b. k., byl bys s. p.! Jaks na to přišel, že ten stromek tam poroste, když je hned vespod samej beton! ■ **S** ty jsi hloupý, to je hloupost Přeskočilo ti? ♦ Též *Až blbost pokvete, budeš samej květ.*

Ⓐ When common sense was being given out you must have been (hiding) behind the bathroom door., If they gave medals for stupidity, you'd get the gold. Ⓝ Wenn Dummheit / Doofheit Hörner hätte, täte sie stoßen. Ⓕ (*vulg*) Si on mettait tous les cons sur orbite, tu n'aurais pas fini de tourner., Quand les andouilles voleront, tu seras chef d'escadrille. Ⓡ ! Дураками мир полнится.

Blbost mu kouká z vočí.
(Čl. vůči druhému kriticky a nesympaticky o třetím a jeho výrazu tváře a jiných náznacích, zvl. ve vztahu k očekávanému úkolu ap.:) vypadá málo inteligentně, tupě, popř. primitivně; je, zdá se na první pohled hloupý a mentálně jednoduchý. ■ **S** on je hloupý

Blbost je věčná. n. **Blbost nestárne.** n. **Krása pomíjí, blbost je věčná.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. rezignovaně n. podrážděně zvl. v reakci na bezúspěšný střet s tvrdohlavým n. nemyslícím druhým a jeho neschopností pochopit žádost n. stanovisko, popř. s malichernou, byrokratickou neochotou mu vyhovět kvůli předpisům ap.:) někteří lidé jsou bohužel (stále) nepříjemně a ničivě hloupí a duševně omezení a (z lenosti, neochoty ap.) hájí i zjevně absurdní stanoviska, pravidla; nepružná hloupost je mezi lidmi, a tedy i u něj, překvapivě častá a trvá pořád, nezmenšuje se. A: Chtěl sem jen, aby mi dal razítko, ale von že by musel za šéfem, a ten že tu není a že já navíc nejsem z Prahy a nemůžu ho chtít takhle přímo … – B: No jo, b. je prostě věčná. ■ **S** lidé zůstávají hloupí, on je hloupý Bože, do čehos to duši dal! ♦ Přísloví.

Ⓐ There's no end to human stupidity., Stupidity is boundless / knows no bounds. Ⓝ Gegen Dummheit kämpfen Götter selbst vergebens. Ⓕ (Bêtise ne vieillit pas.) Ⓡ ! Дураки не переводятся.

To je° blbost°!
(kol; nepřízn) **0** ot, imp, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému pohrdavě a odmítavě o obsahu zprávy třetího, tvrzení, konstatování, závěrech jednání n. nápadu druhého, někdy též kriticky o vlastním zkusmém výroku, dosaženém výsledku, úvaze ap.:) to je evidentně a velmi průhledně nesprávné, chybné n. nesmyslné; není tomu tak. Tak ty si myslíš, že tyhle kruhy v obilí udělali Marťani? To je pěkná b. Přece bys tomu nevěřil. ■ **S** to je hloupost, to je nesprávné, to není tak Co tím chtěl básník říct? ♦ Výraz se často modifikuje a zesiluje, srov. *úplná, naprostá, teda* ap.
Ⓐ That's ridiculous / daft / stupid!, Don't be ridiculous / daft / stupid! Ⓝ Das ist (doch) Quatsch, Blödsinn, Unsinn. Ⓕ Quelle bêtise!, (*vulg*) Quelle connerie! Ⓡ ! Это чушь (собачья)!

Blbost nestárne. *viz* Blbost je věčná.

Za blbost se platí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. vůči druhému v rezignované reakci na vědomí zbytečně zaviněné ztráty, zvl. v důsledku neprozíravosti, přílišné důvěřivosti, chyby, též jako rada druhému ap.:) udělal jsem chybu, a proto jsem přišel logicky o peníze, výhodnou příležitost, byl vytrestán ap.; (zvl. neuvážená) chyba přináší škodu, ztrátu každému.* Já vím, asi o ten barák přijdu. No, za b. se p., měl jsem bejt chytřejší a poradit se včas s advokátem. ■ **S** já uznávám chybu i trest, chyba se nevyplácí Chybami se člověk učí. ♦ Přísloví.
Ⓐ One pays / has to pay for one's mistakes. Ⓝ Dummheit muss bestraft werden. Ⓕ Qui casse les verres les paie. Ⓡ За глупость приходится расплачиваться.

Seš blbej nebo navedenej? n. **Seš tak blbej nebo tě někdo naved?**
(Čl. iritovaně, odmítavě a přezíravě vůči známému druhému v reakci na jeho nepřijatelný nápad n. nevhodnou činnost v dané situaci ap.:) to je naprosto nerozumné n. nesmyslné a já se divím, jaký máš k tomu důvod. ■ **S** to není dobré, ty chováš se nerozumně

Ať sme / jsme blbý / blbí, jen dyž / když sme / jsme zdravý / zdraví!
(Čl. vůči druhému sarkasticky o třetím, zvl. mladém n. nemyslícím, a jeho rozhodnutí, způsobu jednání, tvrdohlavé hlouposti a neústupnosti ap.:) jedná nesmyslně jako nerozumný živočich (a nevadí mu to vůbec, ani když mu to někdo srozumitelně vysvětlí); je to iritující velký blbec. ■ **S** on je hloupý

Ten° je blbej°, až to bolí! n. **Je blbej, až to bolí!**
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova) n. 6
(Čl. vůči druhému opovržlivě o velmi tupém, nechápavém a intelektuálně neschopném třetím, zvl. s ohledem na jeho nepříjemné, protivné chování a negativní výsledky, též při učení ap.:) je velmi nepříjemně hloupý a nedá se od něj očekávat ani průměrný myšlenkový výkon, vyřešení úkolu, pochopení ap. Ten jejich vrátnej, ten j. b., až t. b. … Nechtěl mě najednou pustit dál, že mám propadlou občanku, i když mě tu viděl už aspoň stokrát. ■ **S** on je hloupý Je blbej, až to mlátí dveřma.
Ⓐ He's bonkers. Ⓝ ! zu dumm, um ein Loch in den Schnee zu pinkeln Ⓕ (Il est) bête à manger / bouffer du foin!, Bête comme ses pieds! Ⓡ ! Глуп как пробка!

Ten° je° blbej°, jak daleko vidí°!
(kol; nepřízn, důraz) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg, 1. a 2. pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova) n. 6
(Čl. vůči druhému rozhořčeně a iritovaně o třetím a jeho názorech a postojích, zvl. při ostré nepřátelské hádce ap.:) je velmi nepříjemně hloupý a neprozíravý (často i:) a chová se přitom agresivně. Napřed mi vykládá, že je to náročný a složitý a musíme se o tom pečlivě poradit, a teď zas že je to docela jednoduchý a že to má čas! Ten je b., jak d. v., dyť termín je už v sobotu! ■ **S** on je hloupý Je blbej, až to mlátí dveřma. ♦ K zesílení se dodává též … *a ještě za roh.*
Ⓐ He's bonkers. Ⓝ ! zu dumm, um ein Loch in den Schnee zu pinkeln Ⓕ (Il a) l'air bête et la vue basse., (*vulg*) (Il est) couillon / con comme la lune! Ⓡ ! Такого дурака ещё поискать!

Bylo mi to blbý.
(Čl. vůči druhému o svém postoji k možné a normální, popř. očekávané činnosti, kroku, žádosti ap. vůči třetím v pro něj obtížné, smutné situaci ap.:) v tu chvíli n. za těch okolností jsem to považoval za nevhodné, popř. trapné (někdy: a neudělal, neřekl jsem to). ■ **S** to je nevhodné

To je jak pro blbý / voly.
(Čl. vůči druhému udiveně a pohrdavě o velmi, příliš názorném zobrazení, zjednodušeném, primitivistickém výkladu ap., zvl. v kontrastu k nepochopení, problémům druhého:) je to velmi prostě a absolutně jednoduše vysvětleno n. popsáno; je to

téměř urážlivě zjednodušené (a podceňuje to inteligenci i průměrného uživatele, čtenáře). ■ **S** to je jednoduché velmi

Nebuď blbej°!
(kol) **0** neměnné ♲ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. radou vůči druhému váhajícímu využít zvl. neobvyklé příležitosti a udělat něco pro svůj osobní prospěch, třebaže to je někdy věc ne zcela poctivá ap.:) neostýchej se, neváhej a udělej to, uškodil bys sám sobě; bylo by pošetilé to neudělat. Vem si taky jednu domů. N. b., každej si bere, tak co! ■ **S** ty váháš zbytečně, to je výhodné Nebuď blázen!, Byl bys sám proti sobě.
Ⓐ Don't be a fool! Ⓝ Sei doch nicht blöd. Ⓕ (*vulg*) Arrête de débloquer!, Ne te casse pas la tête! Ⓡ Не будь дураком!

Přišlo / přijde mi° to blbý.
(kol) **0** neměnné ♲ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o nevyužití situace, možnosti ve vlastní prospěch, neudělání něčeho ap., zvl. z ohledu na druhé, obecně platnou morálku, slušnost:) zdálo se mi to v té chvíli nevhodné (a proto jsem to neudělal); cítil jsem to jako nesprávné a neslušné (to udělat). A: Pročs včera nepřišel? – B: Byl jsem na přednášce. – A: Ale vždyť říkal, že se uleješ. – B: No jo, ale bylo nás tam málo a mě to přišlo b. jen tak odejít. ■ **S** to nebylo vhodné Byl to trapas.
Ⓐ He felt / feels a bit awkward (about it). Ⓝ Das kam ihm blöd vor. Ⓕ Il s'est senti bête!, (*vulg*) Il s'est senti con. Ⓡ (Неудобно было / будет.)

Blbá, ale naše. n. **Malá, blbá, ale naše.**
(Čl. vůči druhému zvl. v sebeironickém, sarkastickém komentáři n. odpovědi na věcnou jeho kritickou připomínku o nedobré, primitivní situaci pracoviště, sebeuspokojenosti a nedostatku kritičnosti, zápecnictví společnosti dávající přednost vlastnictví před úrovní ap.:) třebaže to plně nevyhovuje a nemá dobrou úroveň, nám to stačí, protože to je naše (a ne cizí). ■ **S** to stačí i přes nedostatky, to je hloupé ale pohodlné ♦ Narážka na prvorepublikové heslo o Československé republice a nově nabyté samostatnosti: *Malá, ale naše.* Též různé varianty.

To je jak u blbejch. n. **Je to tu jak u blbejch.**
Komp to je jak u blbejch
(Čl. znechuceně vůči druhému zvl. o situaci mezi skupinou lidí a nemožnosti se s ní rozumně dohodnout, obv. kvůli opakované různosti protikladných návrhů, měnění domluvených pravidel, nutnosti v diskuzi se znovu vracet k začátku ap.:) je to (tu) celé nepříjemně zmatené a bezvýchodné, neřešitelné; chovají se nepochopitelně chaoticky a obv. i hloupě, bez zájmu o jasný cíl n. směr (práce, diskuze ap.). ■ **S** to je nepřijatelné, to je chaos, já jsem znechucený ♦ Někdy se dodává i var. … *na dvorečku* n. *na půdě.*

Je° to s ním° / tím bledý.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ♲ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho zdraví, životních jistotách, finanční situaci ap. n. o vyhlídkách a průběhu plánu, záměru ap.:) **1.** *je ve velmi špatném stavu (zdravotním, existenčním, legálním ap.); pravděpodobně mu hrozí konec, ztráta, trest n. smrt.* **2.** to se bohužel asi, zřejmě neuskuteční, nesplní; vyhlídky té věci n. jejího úspěšného konce vůbec nejsou dobré. **1.** A: A co dělá Petr? – B: Ale, s ním j. to b., pořád chodí po doktorech, do hospody už ani nepřijde, tak nevím. ■ **S** to není dobré Je to s ním nahnutý.
Ⓐ Things look / are looking (pretty) bleak (for him). Ⓝ Dem geht es (ganz) dreckig., Mit dem sieht es blaß aus. Ⓕ Il est dans une mauvaise passe. Ⓡ ! Его дела плохи.

Jen si dej, seš bledej!
(Čl. zvl. žertovně, popř. furiantsky a ve větší společnosti v pobídnutí druhého, obv. aby tak zdánlivým vysvětlením ospravedlnil časté n. nadměrné pití své či druhých ap., obv. piva n. vína:) napij se (taky) a neváhej zbytečně, prospěje ti to. ■ **S** pij! ♦ Z rozverné lidové hospodské písně, srov. pokračování … *až si dáš, tak červenáš.*

Napitá blecha méně / míň štípe.
(Čl. kriticky a zkušeně zvl. o nepřátelském a mocném příbuzném, sousedovi ap. a jeho vztahu k druhému, jeho majetku a postavení ap.:) (zvl. materiálně) uspokojený člověk není tolik nebezpečný, agresivní a nemá na druhého velké požadavky. ■ **S** čl. uspokojený není nebezpečný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Hnal by blechu přes strniště. n. **Pro korunu by hnal blechu přes strniště.**
(Čl. informovaný vůči druhému odmítavě a obv. posměšně o třetím a jeho extrémním postoji k penězům a z toho vyplývajícím důsledném chování:) je přehnaně, úzkoprse (a směšně) lakomý. ■ **S** on je lakomý

Je to, jako když blecha kašle / zakašle.
Komp je to, jako když blecha kašle / zakašle

(Čl. vůči druhému kriticky a posměšně o třetím a jeho hlasovém projevu v kontrastu k potřebě ap.:) to je příliš, velmi tiché, slabé (a pro ostatní, všude to není dostatečně slyšitelné). ■ **S** on mluví potichu

To je, jako když blecha štípne.
Komp to je, jako když blecha štípne
(Čl. zvl. žertovně a ve snaze uklidnit vůči ustrašenému druhému, dítěti o bolesti způsobené poraněním, vpichem injekční stříkačky ap.:) to bolí jen velmi málo; ta bolest je snadno snesitelná, zanedbatelná a průměrný člověk ji skoro nevnímá (a není třeba mít strach). ■ **S** to nebolí

… nebo na tebe skočím a budeš samá blecha!
(Čl. vůči blízkému druhému, dítěti v žertovně důrazné, popř. mazlivé pohrůžce, dodané po předchozím příkazu, zvl. ve snaze ho zmírnit:) (když neposlechneš, fyzicky) potrestám tě. ■ **S** já potrestám tě ♦ Pohrůžka je jen v první části frazému, druhá část výhrůžku nečekaně zlehčuje.

Blesk (nikdy) neudeří dvakrát na stejné / stejný místo.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči sobě n. druhému, zvl. po utrpěném neúspěchu, porážce ap. a k ospravedlnění snahy zopakovat neúspěšný pokus a vystavit se tak opět stejnému nebezpečí:) podruhé se to, ta smůla určitě už nestane (a podaří se to); ten náhodný neúspěch se určitě nebude opakovat a nepostihne nás, mě ap. A: Hele, tamhle stojí další policajti a my ten blinkr máme furt rozbitej. To bude zase pokuta! – B: Neboj se, b. n. n. dvakrát na s. m. ■ **S** neštěstí neopakuje se stejně Až naprší a bude bláto! ♦ Přísloví.
Ⓐ Lightning never strikes twice. Ⓝ Der Blitz schlägt nie zweimal an derselben Stelle ein. Ⓕ La foudre ne tombe jamais deux fois au même endroit., L'histoire ne se répète pas deux fois. Ⓡ На этот раз должно пронести.

Přišlo° to° jako blesk / hrom / rána z čistýho / čistého nebe.
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, kond, imp, préz, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *čistého* **Komp** přišlo to jako blesk z čistého nebe
(Čl. vůči druhému, zvl. při popisu neštěstí, tragédie, katastrofy, útoku ap.:) nastalo to, přišlo to zcela náhle a bez varování (a šokovalo to); stalo se to náhle a každého to ohromilo, zarazilo. To je hrozný. Ještě včera tu seděl a povídal, a dneska je mrtvej. P. to j. b. z č. nebe. ■ **S** to je překvapení, to bylo náhlé Kdo by se toho nadál?
Ⓐ It was (like) a bolt from the blue. Ⓝ Wie ein Blitz aus heiterem Himmel. Ⓕ ! arriver sans crier gare Ⓡ Как гром среди ясного неба.

Jako by do něj / něho blesk uhodil.
Komp byl / zůstal stát, jako by do něj blesk uhodil
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na nečekaný čin, nepředvídanou nepříjemnou, tragickou zprávu ap.:) náhle znehybněl, zůstal velmi zaraženě stát a chvíli nereagoval na nic; zůstal šokovaně nehybný. ■ **S** to bylo náhlé, to je překvapení

Blesky bijou / bijí do vrcholků hor.
(Čl. zvl. zkušeně a varovně v radě vůči druhému o možnostech a rizikách různého postavení a přístupu, postupu v jednání ap.:) nebezpečí n. zkáza a pád postihnou nejčastěji lidi mocné, nápadně vysoko postavené a převyšující průměr (a je dobré na sebe takto příliš neupozorňovat a nelišit se). ■ **S** nebezpečí hrozí špičkám ♦ Z lat. *Feriunt summos fulgura montes*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 2,10,11.*

Živé volám, mrtvé oplakávám, blesky odhánim.
(Čl. zvl. vůči druhému, druhým v připomenutí osudovosti rytmu života, obv. v nápisu na zvonech, a původní funkce svolávání k modlitbě i odvracení bouře:) život má své důstojné, vážné i tragické chvíle, a ty je (také) třeba připomínat, oznamovat. ■ **S** já připomínám chvíle vážné ♦ Z lat. *Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango*; užil mj. F. Schiller (1759–1805) v motu ke své básni *Píseň o zvonu* (1799). Užíváno jako nápis na zvonech.

Je mi (z toho / něj) na blití. n. **Je mi (z toho / něj) blivno / blivo.**
(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na zprávu o nemorálním, krajně bezohledném a zištném jednání, zradě blízkého třetího n. při pohledu na jeho projev ap., zvl. v kontrastu k prohlašovaným zásadám slušnosti a zklamání a otřesu postiženého čtvrtého:) je mi to krajně odporné (a sám se stydím v té situaci); cítím smutek, zahanbení a odpor. ■ **S** já cítím hnus, to je odporné, to je smutné

Miluj / milovat budeš bližního svého jako sebe samého.
(Čl. v připomenutí tradiční zásady chování vůči druhému, zvl. v kontrastu k možnosti nenávisti, násilí ap.:) (přes výhodnost a zisk jiného způsobu) musíš jednat slušně, ohleduplně, popř. přátelsky.

■ **S** jednej slušně! ♦ Přísloví, Lv 19,18; též Mk 12,31; lid. a žertovně v opačném významu s dodatkem … *a kde můžeš, řízni ho.*

Blondýnky sladké / něžné, ty mám tak rád …

(Muž vůči druhému, druhým zvl. vesele n. bujaře a nostalgicky v reakci na náhodnou narážku, připomenutí, slovní n. zrakové, obv. libovolné světlovlasé dívky, někdy i zpěvavě:) zvláště blondýnky mě přitahují a rozněžňují a rád se s nimi stýkám. ■ **S** já miluju blondýny ♦ … jen při nich se umím rozehřát. Mně srdce buší, já nevím čím a hned se stávám divokým. O. Nedbal (1874–1930), opereta *Polská krev* (1913).

Je to jen blýskání na časy.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od 5. slova) *blýskání*

(Čl. zvl. zkušeně vůči druhému o prudké hrozbě, výhrůžce třetího, výbuchu nespokojenosti šéfa ap.:) není nutné to považovat za skutečnou hrozbu, má to jen vystrašit n. (ti) pohrozit; neboj se, to ještě nic neznamená, i když to vypadá hrozivě. A z toho, jak vyváděl a vyhrožoval, si nic nedělej. Je to jen b. na č. ■ **S** to chce vystrašit, čas lepší ukazuje se To je bouře ve sklenici vody. ♦ Srov. *Blýská se na časy*; samotné blesky na obloze nemusejí signalizovat bouřku.

Ⓐ It will soon blow over., It's just a storm in a teacup. Ⓝ Das ist nur ein erstes Wetterleuchten. Ⓕ C'est (juste) une tempête dans un verre d'eau., C'est du bidon / bluff. Ⓡ ! Пошумит / пошумят, да успокоится / успокоятся.

Je to jako kozí bobky.

Komp je to jako kozí bobky

(Čl. vůči druhému obv. v nedůvěřivé, pohrdlivé n. posměšné reakci na vzhled jídla, jiné látky, zvl. v kontrastu k očekávání:) je to (podivně) malé, tvrdé a kulaté; je to podivně drobné. ■ **S** to je drobné

Dejte mi pevný bod a pohnu zeměkoulí. n. **Dej mi bod a pohnu nebem i Zemí.**

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova) n. 1d

(Čl. zkušený vůči druhému zvl. o řešení složitého úkolu, nejasného problému n. obecně o principu věcí a jejich fungování vůbec:) nalezením spolehlivého výchozího bodu, základního východiska n. hlediska a logickým, soustředěným opřením se o něj je možné dosáhnout (řešení) i velkého úkolu; je třeba začít od pevného výchozího opěrného bodu. ■ **S** začni od základu pevného! Ab Iove principium. ♦ Z řečtiny *Dós moi poú stó kai kinó ten gén*, Archimedes (287–212 př. n. l.); cituje mj. matematik Pappus (konec 3. stol.).

Ⓝ Gib mir einen festen Punkt und ich werde die Welt aus den Angeln heben. Ⓕ (Donnez-moi un point fixe et je soulèverai la terre.), (Il faut partir de bases solides.)

Bodeť / bodejť by jo!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Part** bode(j)ť by ne-

(Čl. vůči druhému v důrazně souhlasné emocionální reakci na jeho negativní odsudek, stanovisko, nesouhlas a potvrzující jeho oprávněnost ap., zvl. v kontrastu k očekávání ostatních n. třetího:) je samozřejmě správné, že to neuděláš; já (s tebou) souhlasím. A: Myslím, že tam Karel asi nepůjde. – B: Bodejť by jo, eště by tam nastyd. ■ **S** já souhlasím, já souhlasím s tebou Dobře děláš.

Ⓐ And a good thing too! Ⓝ ! Wie könnte es auch anders sein!, Natürlich., Na klar. Ⓕ Je ne te / vous le fais pas dire., Et comment! Ⓡ Ясное дело!

Bodeť / bodejť by ne!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému zvl. v živě souhlasné, emocionální reakci na jeho záměr, popř. návrh ap., obv. v kontrastu k obavě druhého n. očekávání:) je samozřejmě správné, dobré, že (to uděláš n. tam půjdeš ap.); já (s tebou) rozhodně souhlasím. A: Já o to místo sice moc nestojím, ale stejně se do konkurzu přihlásím. – B: Bodejť by ne, má to vyžrat ten … ■ **S** já souhlasím, já souhlasím s tebou, to nepřekvapuje mě Dobře děláš.

Ⓐ Why on earth not / (shouldn't he etc.)! Ⓝ ! Wie könnte es auch anders sein!, Natürlich., Na klar. Ⓕ Je ne te / vous le fais pas dire., Et comment! Ⓡ Ясное дело!

To (mi°) bodne°. n. **To by (nám°) bodlo.**

(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému, druhým v potěšené reakci na pozitivní částečnou možnost řešení n. dílčí nabídku, podporu ap. v poněkud obtížné pracovní n. finanční situaci, složitém problému:) to se mi hodí n. to by se nám určitě hodilo a rád to přijmu; to mi pomůže, to by nám moc pomohlo (a naše situace se tak zlepší). A: A co říkáš tomu, že bysme všichni přišli v neděli k vám a tu zahradu posekali a usušili? – B: To by nám b. My máme stejně teď ještě tejden práci tam na louce. ■ **S** to pomů-

že, já vítám to Sem s tím!, To by ho postavilo na nohy.

Ⓐ That suits me very nicely., Suits me! Ⓝ Das kommt mir (wie) gerufen. Ⓕ Ça tombe à pic., Au poil!, Ça colle! Ⓡ ! Было бы здорово.

Bohatství plodí závist, chudoba nenávist.
(Čl. moudrý zvl. v radě n. připomínce druhému, někdy v kontrastu k jeho údivu n. necitlivému chování ap.:) bohatí lidé jsou často předmětem závisti druhých, zvl. chudých a naopak; chudí lidé často nenávidí, začínají nenávidět lidi bohaté. ■ **S** čl. bohatý vyvolává závist, čl. chudý nenávidí bohaté ♦ Přísloví (Čelakovský).

Neví to boháč žádný, jak chudák život tráví.
(Čl. moudrý vůči druhému zvl. v připomínce vzájemného vztahu lidí podle majetku ap.:) bohatý člověk (je sobecký, svým bohatstvím zaslepený a) nestará se, nezajímá se o problémy, starosti a způsob života a obživy člověka chudého. ■ **S** čl. bohatý nezajímá se o chudého, čl. bohatý je sobecký ♦ Z lat. *Ignorat plenus, quam vitam ducat egenus*; Walther 11 410. Srov. i *Sytý hladovému nevěří; Bohatý se diví, čím se chudý živí.*

Uteks / utekls (snad) z Bohnic?
(Čl. pobouřeně n. s despektem vůči druhému, zvl. nezkušenému, o jeho nepřijatelném nápadu, kroku ap., někdy jen upřímnému, naivnímu:) to je nesmysl (a já ho rozhodně odmítám); to je absurdní (co děláš, říkáš), neuvažuješ vůbec rozumně (a je třeba to hned zastavit, odmítnout). ■ **S** ty jsi blázen, ty chováš se nerozumně ♦ I var. *Ten snad utek(l) z Bohnic.* Bohnice jsou pražská čtvrť, kde je známý ústav pro léčení duševních chorob, lidově blázinec.

Ktož jste / sú boží bojovníci …
(Čl. slavnostně, řečnicky vůči druhým, zvl. ve výzvě ke sjednocení a boji za velký cíl a v připomínce slavné minulosti ap.:) nebojte se a vzchopte se!; buďte stateční a bojujte! ■ **S** buďte stateční! ♦ 1. verš a název bojové husitské písně z r. 1420 připisované J. Žižkovi.

I kdybychom padli všici, vstanou noví bojovníci, prapor rudý zavlaje!
(Čl., zvl. dělnický vůdce a agitátor dříve, na mítinku ap., vůči shromážděným druhým ve snaze je podnítit a dodat jim sociální perspektivu ap.:) přes možné (i krvavé) oběti nakonec stejně socialismus, komunismus zvítězí. ■ **S** komunismus zvítězí přes oběti ♦ Z básně *Žalářní* od N. Zouly (1854–1886), později zpívané na dělnických manifestacích a socialistických politických shromážděních jako agitační píseň *Rudý prapor.*

Píchá mě na boku. *viz* Píchá mě na straně.

Vlevo / vpravo v bok!
(Čl., důstojník ap. velící druhým, druhému vojákovi ap. reagujícímu vestoje n. v pohybu formálně předpisově, obv. v rámci vojenského cvičení, přehlídky n. masové tělovýchovné akce:) zabočte, otočte se (v naznačený moment všichni zároveň a rázně) vlevo n. vpravo. „Četóó, vlevóó v bok, pochodéém v chod, levá dva, levá …, zastavit stát!“ řval ochraptělý četař při nástupu. ■ **S** otočte se vlevo / vpravo!

Vpravo v bok! *viz* Vlevo v bok!

Sdílená bolest je poloviční bolest.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zvl. v radě n. připomenutí vůči druhému o možnosti pomoct jemu n. třetímu v tragické situaci, po velké psychické ztrátě ap.:) psychicky trpící člověk (podvědomě) vyhledává blízkého druhého, přítele ap. ve snaze sdělit mu své bolestné pocity, a tím si ulevit n. rád takovou možnost, soucitnou ochotu naslouchat od něj přijme (a postěžuje si, popláče ap.). ■ **S** čl. trpící svěří se rád, bolest zmenší se soucitem vylejt si srdce ♦ Přísloví.

Ⓐ A trouble shared is a trouble halved. Ⓝ Geteiltes Leid ist halbes Leid. Ⓕ (Se confier, c'est déjà une planche de salut.) Ⓡ (Разделённая с другом беда — половина беды.)

To je° jeho° (stará) bolest.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému mírně kriticky a střízlivě o třetím a jeho povahových vlastnostech ap.:) to je jeho známý (starý) nedostatek, problém a v tom také na něj nelze plně spoléhat. Nedůslednost, to je j. s. b., a ta přes všechny krásný plány nakonec rozhodla. ■ **S** to je nedostatek Tady to hapruje., Jeho chyba!

Ⓐ That was always his problem. Ⓝ Das ist ein altes Leiden. Ⓕ C'est son point faible., C'est son talon d'Achille. Ⓡ Это его слабое место.

Zbláznil° bych se bolestí. n. **Já se snad bolestí zblázním.**
(kol; důraz) **0** ot, neg, imp, imp neg, min, préz, 2. a 3. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o své reakci a snášenlivosti ve skutečné n. hypotetické situaci fyzického utrpení, mučení, lékařského zákroku ap.:) to velmi intenzivně bolí n. by bolelo a tu neobvyklou bolest nevy-

držím n. bych nevydržel (a zhroutil se, přestal se kontrolovat, divoce křičel ap.). Kdyby mně měli vrtat zub bez umrtvení, z. b. se b. ■ **S** to bolí, já trpím Bolí to jako čert.

Ⓐ The pain would drive me mad., I can't / couldn't stand the pain. Ⓝ Ich könnte vor Schmerz die Wände rauflaufen. Ⓕ C'est à hurler de douleur. Ⓡ ! **Я** от боли на стенку лезу.

Tak bolelo to?
(Čl. zkušený žertovně vůči druhému, též dítěti, po jeho absolvování menší nové zkušenosti, kontaktu s třetím ap., původně přehnaně obávaným ap.:) bylo to opravdu tak hrozné, popř. obtížné, jak sis myslel?; myslím, že to nebylo nijak zlé, strašné n. nepříjemné; říkal jsem ti, že to není nijak zlé n. nepříjemné. ■ **S** to nebylo obtížné, já znám to, to nebylo zlé

Kam šlápne bolševik, tam sto let tráva neroste. *viz* Kam šlápne, sedm let tráva neroste.

To je jak / jako za bolševika. *viz* To je jak za Hitlera.

Je tu bordel jako v tanku.
Komp je tu bordel jako v tanku
(Čl. vůči druhému rozhořčeně zvl. o místnosti, domě, uzavřeném prostoru, v kontrastu s normou n. představou pořádku a potřebou něco najít ap.:) je tu výrazně neuklizeno a ten krajní a chaotický nepořádek je iritující; věci tu jsou všude nedbale poházené po celém prostoru (a nelze nic najít). ■ **S** je tam nepořádek

To je bordel (na kolečkách)! *viz* Je to blázinec na kolečkách.

Zavaž si botu, kecá ti jazyk! n. **Zavři si kufr, kecá ti víko!**
(Čl. nezdvořile, prudce a přezíravě vůči druhému v humorné reakci na jeho mnohomluvnost, zbytečné, nevítané připomínky ap.:) mlč už (a neobtěžuj n. nezdržuj)!; přestaň (zbytečně moc) mluvit (a nevměšuj se do řeči druhých)! ■ **S** mlč!

Tlačí / dře ho bota (v tom / něčem).
(Čl. vůči druhému o třetím a obv. jedné stránce jeho schopností n. situace, zvl. dlouhodobé:) má (v tomto aspektu velké) problémy, a to ho proto výrazně omezuje n. oslabuje. ■ **S** on má problém

Každej / každý (nejlíp) ví, kde ho bota / střevíc / pata tlačí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) n. 1b
(Čl. moudrý a zkušený zvl. vůči druhému o jeho zakrývání vlastní situace n. jeho nejasné žádosti o radu ap.:) každý člověk zná sebe a své nedostatky, konkrétní problém n. slabost nejlépe (a není třeba mu radit n. ho nutit k jejich přiznání) a záleží hlavně na něm, zda a jak je vyřeší n. odstraní. No já se mu vůbec nedivím, proč se na tu funkci moc nehrne. Každej sám nejlíp ví, kde ho b. t. Jeho neschopnost něco systematicky řídit je přece známá. ■ **S** čl. zná problémy své nejlépe Člověče, pomoz si sám. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ Everyone knows his own limitations / weak points (best). Ⓝ Jeder weiß, wo ihn der Schuh drückt. Ⓕ Chacun sait (bien) où le bât le blesse. Ⓡ ! Каждый сам (лучше) знает свои слабые места.

To sem si nasral do bot!
(Čl. zvl. vůči blízkému druhému sebekriticky a zahanbeně o sobě a svém společensky nevhodném chování, netaktní připomínce, neúnosném výroku ap. ve formálním kontaktu s třetím, jinými ap.:) zachoval jsem se hloupě a trapně (a zesměšnil se tak n. iritoval tak někoho); blamoval jsem se tím; udělal jsem společenské faux pas. ■ **S** já choval jsem se trapně To jsem (zase) šláp(l) do hovna., To sem to posral.

Teče° mu° (voda) do bot.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho momentální situaci finanční, časové, politické ap.:) dostal se do potíží, nouze (a nestačí, nemůže udělat všechno); je v obtížné a (stále) zhoršující se (časové) situaci (a potřebný čas citelně chybí). Proflákal první polovinu roku a teď mu před zkouškama t. do b. ■ **S** on má problém, on je v situaci obtížné Je v bryndě.

Ⓐ The / his chickens have come home to roost. Ⓝ Jeder weiß, wo ihn der Schuh drückt. Ⓕ (*vulg*) Il est dans la merde., (*iron*) Il n'est pas dans la merde! Ⓡ ! Земля горит у него под ногами.

To to bouchlo!
(Čl. vůči druhému obv. škodolibě komentující náhlé prozrazení dosud utajované skandální skutečnosti, zprávy, informace, popř. zvlášť nejapný, hloupý výrok třetího ap.:) to byla, je značně senzační, překvapivá (veřejná) ostuda vyvolávající údiv n. posměch. ■ **S** to je překvapení, to je ostuda

Jí / žere / cpe se, až se mu dělají boule za ušima.
Komp jí / žere / cpe se, až se mu dělají boule za ušima
(Čl. vůči druhému zvl. poněkud posměšně n. pohrdavě o třetím a jeho způsobu jídla, obv. velmi chutného a v kontrastu s představou slušného stolování:) jí s velkou chutí a bezostyšně velmi hltavě, nemírně, popř. po velkých soustech a s mlaskáním ap. ■ **S** on jí s chutí

Po bouři bývá jasno.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně zvl. v připomínce druhému o důsledcích prudké hádky, hlasité nepříjemnosti, rozruchu, skandálu ap. v rodině, společnosti:) (když se konečně pohádali a po ventilování hlavního napětí a zlosti) snad už bude klid. ■ **S** lidé uklidní se po hádce A je pokoj! ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. pokračování *a po jasnu mračno.*
Ⓐ (There's nothing like a good row to clear the air.) Ⓝ Nach dem Regen scheint die Sonne. Ⓕ Après la pluie, le beau temps. Ⓡ ! (Тишина,) как после бури.

Zvedla se (proti tomu / němu) bouře nevole. n. **Zvedla se bouře nevole (když …).**
(Čl. informovaný vůči druhému o reakci třetích, publika ap. na nepřijatelný požadavek, nepopulární návrh n. krok čtvrtého ap.:) všichni začali protestovat a prudce vyjadřovat svůj nesouhlas n. nelibost. ■ **S** to nelíbí se mu, oni protestují

To je° (jen) bouře ve sklenici vody.
(neutr – kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně, popř. konejšivě vůči zneklidněnému druhému o třetím a jeho výbuchu n. o třetích a jejich vzájemném konfliktu, sporu ap.:) je to jen napovrch nepříjemně nápadné, rušivé a zdánlivě důležité (ale nic vážného to není); ten konflikt je malicherný, zbytečně zveličený (a pro ostatní lidi nezajímavý, nedůležitý). Ten spor mezi matkou a otcem, to nic není, to je jen b. ve s. v. ■ **S** to je malicherné, to není důležité Čerta na tom záleží! ♦ Z fr. výroku Ch. de Montesquieua (1689–1755) *C'est une tempête dans un verre d'eau*, který tak označil bouře v San Marinu. Podobně už M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O zákonech, 3,16,36*, srov. lat. *excitare fluctus in simpulo (vyvolávat bouři v naběračce).*
Ⓐ It's (just) a storm in a tea-cup. Ⓝ (Das ist nur) ein Sturm im Wasserglas. Ⓕ C'est une tempête dans un verre d'eau. Ⓡ Буря в стакане воды.

Po bouři vychází slunce.
(Čl. vůči druhému zkušeně komentující zvl. důsledky konfliktu, společenské tragédie, války, revoluce ap.:) krize a nouze n. zmatek, nejistota a nebezpečí skončily a život člověka (a jeho činy) znovu získávají jasnou perspektivu, klid a prostor. ■ **S** lidé uklidní se po hádce, lidé nacházejí perspektivu po krizi ♦ Přísloví (Bitt-Schin), srov. Čelakovský *Po dešti slunce jasněji svítí.*

Všechno se ve mně (proti tomu) bouřilo.
(Čl. vůči druhému zvl. v popisu pocitu a tiché reakce na diktátorské a násilnické, nespravedlivé, nečestné n. nedemokratické jednání třetího ap.:) zásadně jsem s tím (vnitřně) nesouhlasil a pociťoval vzdor, odpor; bylo to zcela proti mým zásadám (a chtěl jsem proti tomu otevřeně a prudce vystoupit, protestovat). Když jsem viděl, jak zachází se svým synem, v. se ve mně b. ■ **S** já nesouhlasím, to je nepřijatelné

Naraž si bouřku ještě více do čela.
(Čl. zvl. v povzbuzení druhého a ve snaze ho přimět k vytrvalosti, činu, obv. v krizi, starostech ap.:) (není to tak zlé, a proto starosti zakryj a) vzmuž se, odhodlej se pokračovat dál n. vydržet a necouvat!; nenech se deprimovat a jednej! ■ **S** neboj se!, jednej!, neustupuj! ♦ J. Suchý (1931), píseň *Hluboká vráska, Klokočí* (1964).

Bouřka / každá bouřka vždy / vždycky pročistí vzduch.
(Čl. zkušeně k druhému v komentáři o prudké hádce, střetnutí třetích, nepříjemném odhalení skandálu a důsledcích toho ap.:) po hádce a ventilování zlosti a výčitek ap. nastává klid a situace a vztahy lidí se vyjasní, popř. často i zlepší; mezilidská situace je po odeznění sporu přehlednější a jednodušší. ■ **S** lidé nacházejí perspektivu po krizi, lidé uklidní se po hádce ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Strhla se bouřka.
(Čl. vůči druhému v komentáři o nepříjemném následku nepříznivého odhalení, kontroly a zjištění nedostatku ze strany nadřízeného vůči podřízenému, rodiče vůči dítěti ap.:) následovala, začala prudká (hlučná) a výhrůžná kritika spojená s hubováním, nadávkami. ■ **S** reakce prudká následovala

Kápni božskou!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 7b

(Čl. výhrůžně a mocensky zvl. vůči druhému ve snaze zjistit fakt, viníka, obv. s ohledem na jeho zatvrzelost, prolhanost ap.:) **řekni teď pravdu!;** *teď se musíš přiznat a říct mi to (nebo tě donutím).* Už tě mám, ty lumpe. A teď k. b., nebo ti vytluču duši z těla. Tak kdo to ukrad? ■ **S** řekni pravdu! Ven s tím!

Ⓐ Own up!, Out with it!, Start singing (like a canary)! Ⓝ Heraus mit der Sprache! Ⓕ Crache le morceau! Ⓡ ! Давай колись!

Dělá, až / že má (z toho) na bradě mozol.
(Čl. vůči druhému posměšně a ironicky o třetím a jeho fyzickém výkonu, s narážkou na časté stání a nečinné opírání se i o lopatu, která jako by tak nechávala stopy na jeho bradě:) je krajně líný a vůbec nic nedělá; vůbec nepracuje n. pracuje s dlouhými přestávkami (při kterých jen líně stojí n. pokud možno se opírá). ■ **S** on je líný

To je° brajgl!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému rozhořčeně a kriticky o třetích a jejich nepřijatelném chování n. o nepřehledné situaci někde ap., v kontrastu ke spořádané představě a stavu:) je tady velký hluk n. nepořádek a ruší to; lidé tady běhají sem a tam, hlučí a není tu potřebný klid a pořádek. Co to tady vidím! To je b.! Okamžitě do lavic, všechno uklidit. A budu zkoušet! ■ **S** je tam nepořádek, je tam hluk Je tu bordel jak v tanku., To je hotovej bláznec. ♦ Podle témat vlámského malíře P. Breughela (asi 1525–1569), u nás vyslovovaného po německu brojgl či brajgl, na jehož obrazech je obvykle zobrazeno v detailu veliké množství lidí při nějaké činnosti, rozverné lidové slavnosti, pití ap.

Ⓐ (*hluk*) What a racket / pandemonium!, It's (like) bedlam ((in) here)., (*nepořádek*) It looks as if the place has been hit by a bomb. Ⓝ Das ist ein Saustall. Ⓕ Quel barouf!, (*vulg*) Quel bordel! Ⓡ ! Прямо столпотворение какое-то!

Kouká (se) jako poslední brambor(a) ze sklepa.
Komp kouká jako poslední brambor(a) ze sklepa
(Čl. vůči druhému zvl. posměšně a ironicky o vzhledu bezradného, nechápavého třetího ap.:) tváří se, vypadá vyjeveně a trochu hloupě, popř. podivně smutně, opuštěně. ■ **S** on vypadá hloupě, on vypadá vyjeveně

Moh / mohl by mu tam / za krkem / nehtama / ušima / na nohou brambory / řípu sázet.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho vzhledu, zvl. s odporem a nesouhlasně nad nedostatkem hygieny:) (neumyl se n. nemyje se dobře a) je nečistý, špinavý; je nápadně neumytý (a má za krkem, nehty, ušima n. na nohou viditelné vrstvy tmavé špíny). ■ **S** on je špinavý

Nebejt tebe a malejch brambor, neměla by prasata co žrát.
(Čl. posměšně a přezíravě vůči druhému, zvl. v ponižující reakci na jeho snahu připomenout svou zásluhu, podíl, čin ap.:) ty vůbec nic neznamenáš, jsi jen směšný a radši se nepleť do hovoru. ■ **S** ty nejsi důležitý

Hopsa hejsa do Brandejsa.
(Čl. vůči druhému, druhým obv. v rozverné, veselé náladě a radostném očekávání, zvl. cesty, příjemného zážitku ap., též spolu s hrajícím si dítětem:) mám, cítím radost a dobrou náladu (popř. a chuť trochu zpívat, skotačit ap.). ■ **S** já vyjadřuju radost z vyhlídky ♦ Z filmu M. Friče *Císařův pekař a pekařův císař* (1951); též zkráceně; jinak též v Ladových leporelech ap.

To je pěkná branže.
(Čl. vůči druhému nesouhlasně, hanlivě a s odporem o nepříjemné skupině a jejím jednání a chování ap.:) ti lidé jsou (jako partneři) nedůvěryhodní, nepoctiví a nespolehliví, a proto i nebezpeční; vyvolávají hádky, konflikty, rozbroje, popř. nepracují a živí se nepoctivým způsobem (a není dobré je mít za sousedy). ■ **S** já odmítám kontakt s nimi, oni jsou nepřijatelní To je pěkná sebranka / pakáž.

To je jedna branže.
(Čl. vůči druhému odmítavě o třetích, jejich zásadách, chování, jednání, zvl. v reakci na alternativu druhého poukazujícího na dalšího domněle lepšího člověka:) ti všichni lidé jsou si podobní a mají stejně nepřijatelné vlastnosti a pověst, popř. a patří i do jediné party, týmu ap.; jsou všichni stejně nespolehliví, nepoctiví i nebezpeční; první vůbec není, nejsou lepší než druhý, druzí. ■ **S** oni jsou špatní stejně, oni jsou nepřijatelní Jeden je za osmnáct a druhý bez dvou za dvacet.

Jeden dva tři, my jsme bratři …
(Čl., zvl. dítě vůči druhým rozpočítávající před hrou a rozhodující jejich jednotlivé role, popř. neúčast v ní, obv. ve spojení s postupným ukazováním na přítomné, obv. žertovně, hravě, zvl. v rýmova-

ném navázání na počítání druhého:) až dořeknu poslední slovo, bude vybrán (resp. vyloučen) ten, na koho při tom ukážu prstem. ■ **S** já rozpočítávám Ententýky, dva špalíky. ♦ Rozpočítadlo; srov. dál … *který / kterej je to mezi námi, co si lehne / se schoval / si zalez do tý slámy? Ať je to ten nebo ten, vyhoďme ho z kola ven / ten musí jít z kola ven / praštíme ho koštětem.*

Byli jednou tři bratři: jeden lhal, druhý / druhej krad(l) a třetí visel.
(Čl. zvl. starší n. rodič varovně vůči mladému druhému n. dítěti ap.:) nelži!; lhaní je začátek všech dalších a ještě horších zvyků, nepravostí; lhaní je první krok k nepoctivému životu. ■ **S** nelži! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Napij se, bratříčku, napij, napij se zhluboka, možná že se nesejdeme od dneška do roka.
(Čl. někdy rozverně ve výzvě druhému ve společnosti, při oslavě spojené s pitím libovolného alkoholu ap., zvl. jako začátek staré pijácké písně:) pij, připijme si teď na zdraví (protože to může být naposledy, kdy se vidíme). ■ **S** pij!

Já na bráchu, brácha na mě.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky v odsudku o třetích, partnerech n. kamarádech, popř. spolupracujících příbuzných v obchodě, podniku, jednání, zvl. pro jejich neprůhledné a nepoctivé spolčení ap.:) jeden (skrytě n. nečestně) pomáhá druhému a naopak a nikdo jiný nemá možnost se uplatnit; pomáhají si a kryjí se (nepoctivě) navzájem. Já tomu jejich hospodaření moc nevěřím, je to samý j. na b., b. na mě a my z toho nemáme nic. ■ **S** oni pomáhají si vzájemně Ruka ruku myje.
Ⓐ You scratch my back and I'll scratch yours. Ⓝ ! Eine Hand wäscht die andere. Ⓕ Ils s'entendent comme larrons en foire. Ⓡ ! Рука руку моёт.

Zlatá brána otevřená … *viz* … ať je to ten nebo ten, ten musí jít z kola ven.

Brána k tomu se mu otevírá / otvírá.
(Čl. zkušeně vůči druhému o třetím a zvl. jeho nové možnosti, potřebě se pro něco příznivého a zásadního rozhodnout a využít to ap., obv. po odstranění překážek, zábran:) má (dosud neexistující) výhodnou (a lákavou) příležitost teď to začít dělat, tomu se věnovat ap.; konečně má před sebou volnou cestu k úspěšné činnosti v něčem a získání tak velkého užitku. Teď, když se mu o. b. k vědění, měl by toho využít a někam jet, a ne sedět doma. ■ **S** možnost nabízí se

brát *viz* též vzít

Ber to, jak to leží (a běží).
Komp vzít něco jak to leží a běží
(Čl. k druhému v nabídce daru více různých předmětů, obv. ležících na hromadě, n. v kritickém napomenutí druhého a jeho sklonu přebírat, vybírat si z hromady předmětů, které je nutné přenést, odstěhovat aj.:) vezmi (si) to všechno, ale ber to bez výběru a přebírání, jeden kus po druhém; nepřebírej a nevybírej, ale vezmi vše (bez zbytečného přehrabování). ■ **S** nevybírej si!, vezmi všechno!

Ber nebo nech bejt!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. rezolutně a netrpělivě zvl. vůči váhajícímu druhému a možnosti, nabídce vzít si zjevně problémovou věc či přijmout jednoznačně sporně výhodnou nabídku ap.:) rozhodni se rychle a přijmi to nebo odmítni teď hned, jiná možnost není (a ani tato možnost nebude trvat dlouho). Dostaneš deset procent. B. n. n. b., víc nedám! ■ **S** ty můžeš přijmout nebo odmítnout, já nabízím tohle jen Hop nebo trop!
Ⓐ Take it or leave it! Ⓝ Friss, Vogel, oder stirb. Ⓕ C'est à prendre ou à laisser! Ⓡ Бери или беги!

… ber kde ber.
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému a jeho n. své naléhavé a nekompromisní situaci, nouzi ap.:) (je nutné to obstarat n. zaplatit) za každou cenu, i když nevím jak n. nemáš peníze; (musím to udělat) za každou cenu, v každém případě, třebaže na to nemám prostředky, materiál. Ten dluh prostě musíš teď zaplatit, ber kde ber. ■ **S** to nelze odvrátit, to je nutné Vem kde vem., Stůj co stůj.
Ⓐ … whatever it takes. Ⓝ … egal, wie / wo du's hernimmst. Ⓕ Coûte que coûte. Ⓡ Бери, где хочешь (хоть роди).

Kde se tady bere°?
(kol) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. udiveně k druhému o třetím a jeho zcela nečekané, nevysvětlitelné přítomnosti, zvl. v prostředí pro něj neobvyklém ap.:) proč je tady n. proč sem přišel a jak je to možné?; (nechápu) jak, jakým způsobem se sem dostal? Jé, strejčku, kde se t. b.

v hospodě tetička? Já myslel, že je u kadeřníka! ■ **S** proč je tady? Kterej čert ho sem nese!

Ⓐ What's he doing here?, How did he get here? Ⓝ Wo kommt der denn (auf einmal) her? Ⓕ Qu'est-ce qu'il fait / (*vulg*) fout ici? Ⓡ Откуда он здесь взялся?

Kde se to tu bere? *viz* Kde se to tu sebralo?

Kdy berete?
(Čl. zvědavě n. jen pro upřesnění k druhému, často v očekávání solventnosti druhého ap.:) kdy máte u vás (pravidelný) výplatní den?; kdy budeš brát n. dostáváš svou výplatu, mzdu? ■ **S** kdy dostáváš výplatu?

Moc si to bere°.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, min, fut, 1. sg a pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** moc si to brát
(Čl. vůči druhému mírně kriticky o třetím prožívajícím významnou etapu, důležitou změnu, zvl. povýšení do funkce, n. tragickou ztrátu blízkého člověka, popř. pocit viny, škody způsobené vlastním jednáním ap.:) prožívá to (pozitivně n. negativně) moc intenzivně (a vidí v tom nepatřičně významnější důsledky než ostatní); přistupuje k tomu příliš svědomitě n. sebestředně; přehání to a chápe příliš tragicky. Kristýna si ten rozchod s Pavlem m. b. Nikam nechodí a často pláče. ■ **S** on přehání důsledky toho Stouplo mu to do hlavy., Vzalo ho to. ♦ Srov. *Neber si to tak!*

Ⓐ She / he's taking it / sth badly., She / he's taking it / sth too much to heart. Ⓝ 1. Er nimmt sich das sehr zu Herzen., 2. Ihm steigt das zu Kopf. Ⓕ Il / elle y attache trop d'importance. Ⓡ Он (она) принимает это слишком близко к сердцу.

Kde / vodkud / odkud se to v něm° bere?
(kol; obv. nepřízn) **0** neměnné ⊟ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému udiveně n. pobouřeně o třetím a jeho náhlém projevu dosud skryté a nové vlastnosti, povahového rysu, schopnosti ap.:) nechápu to u něj (a znepokojuje mě to); (neumím si vysvětlit) jak je možné, že je takový n. že se tak chová. To by člověk neřek, kde se v něm b. taková síla., Když jsem našemu prvňáčkovi řekla, aby si uklidil věci, řekl mi, abych si je uklidila sama. K. se to v něm b., taková drzost. ■ **S** já nechápu chování jeho, on chová se překvapivě Po kom to dítě je?, Kdo by to do něj řek?

Ⓐ Where (on earth) does she / he get it from? Ⓝ Wo hat er das denn her? Ⓕ Qu'est-ce qui lui prend? Ⓡ Откуда это в нём?

Co ho (to) bere?
(Čl. zaraženě vůči druhému o neobvykle a navenek bezdůvodně prudké a rozzlobené, podrážděné reakci, nerozumném jednání známého třetího ap.:) proč se tak divně chová?; jaký má důvod k té své nepříjemné a nerozumné reakci?; má nepochopitelný záchvat, chvilku podivného a nerozumného chování. ■ **S** proč dělá to?, on chová se nerozumně

Bere ho to.
(Čl. vůči druhému v komentáři o pozorovaném třetím a jeho reakci na velmi atraktivní možnost a perspektivu, velmi působivý film, hru ap.:) velmi to na něj (lákavě n. citově) působí a ovlivňuje ho to (jeho postoj n. rozhodování). ■ **S** to je lákavé, to je působivé velmi

Kdo bere?
(Čl. vůči ostatním zvl. při hře v karty ap. v určité její fázi:) kdo je na řadě (a má výhodu, možnost volit n. přibrat další kartu n. kostku, žeton ap.)? ■ **S** kdo má výhodu teď?

Kolik bude brát?
(Čl. vůči druhému v dotazu na finanční situaci a budoucí možnosti třetího, zvl. pravidelné:) jak velký bude mít plat, celkový (pravidelný) příjem? ■ **S** jakou odměnu dostane?

Bere mu to! n. **Tomu to bere!**
(Čl. vůči druhému v poněkud obdivném, popř. ironickém pohledu na třetího a jeho schopnost ap.:) má neobvykle velký hlad n. žízeň (zvl. na pivo) a projevuje je; jí n. pije neobvykle hodně, popř. i rychle a rázně. Já už skoro nemůžu, ale podívej se támhle na strejdu Josefa, t. to b.! Už má v sobě ovar, dvě jitrnice, jelito a teď si dává gulášek. ■ **S** on jí s chutí, on pije moc

Ber si!
(Čl. k druhému, zvl. při pohoštění, jídle a nabídce možnosti se obsloužit sám ap.:) vezmi si (kousek) nabízené(ho) pohoštění. ■ **S** jez! Poslužte si., Vezměte si.

Ta bere!
(Čl. zvl. vůči blízkému druhému a obv. pochvalně o malém množství, sklence silného, někdy domácího alkoholu, slivovice ap., který právě vypil:) je to opravdu silný (a dobrý) alkohol (příjemné chuti); pocítil jsem sílu toho alkoholu a oceňuju ho pozitivně. ■ **S** to je silné Ta píše.

To beru!
(Čl. vůči druhému, zvl. při diskuzi a v reakci na názor druhého ap., obv. v kontrastu k jiným názorům:) s tím samozřejmě, rozhodně souhlasím; to přijímám jako správné; tohle je přijatelné (na rozdíl od tamtoho). ■ **S** já souhlasím

Všichni ho berou.
(Čl. vůči druhému pochvalně, uznale o třetím a jeho vlivu, autoritě, vystupování ve skupině ap., zvl. ve funkci šéfa:) všichni ho uznávají a respektují (jako autoritu); všichni ho přijímají, uznávají jako svého (nového) člena, společníka. ■ **S** on má autoritu

Je to (všechno) na jedno brdo.
Verb bejt na jedno brdo
(Čl. vůči druhému kriticky a znechuceně zvl. o literárním díle, popř. jiné tvůrčí činnosti, nápadech třetího ap. n. o málo pestré nabídce n. volbě oblečení ap.) je to vše velmi podobné jedno druhému, dělané n. stavěné podle stejného schématu, a proto nezajímavé; je to vše opakovaně stejné a ani tady není vůbec nic nového. ■ **S** to je stejné stále ♦ Brdo je součást tkalcovského stavu (hřeben), pomocí kterého se nastavuje bohatost vzorku látky.

… až bych brečel!
(Čl. vůči blízkému druhému nadsazeně a citově o své nepříznivé fyzické situaci, zvl. potřebě n. touze ap.:) potřebuju to (subjektivně) velmi silně; mám velmi silný pocit toho (např. hladu, žízně); velmi silně po tom teď toužím. ■ **S** já potřebuju velmi

Ježkovy brejle!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší vůči druhému v mírné reakci na nepředvídanou situaci, nenadálý vývoj, objev něčeho ap.:) to je (pro mne) překvapení a divím se tomu; to jsem nečekal. J. b., děti, co tady děláte? Vždyť se nastydnete. ■ **S** to je překvapení Pro krindapána! ♦ Tabuové zvolání funkčně místo *Ježíš Marjá*, pův. posun z forem *ježkovy zraky / voči* a jako náhražka za *Ježíškovy zázraky.*
Ⓐ Goodness me!, Jesus wept! Ⓝ Ach du liebes Löttchen … Ⓕ C'est pas Dieu possible! Ⓡ ! Господи, боже мой!, Пресвятая Богородица!

Hledá brejle a má je na nose.
(Čl. vůči druhému posměšně, ironicky o třetím, zjevně nesoustředěném a jeho snaze ap., popř. nepříliš chytrém:) hledá něco (též: odpověď na otázku, někoho, zvl. vhodného kandidáta) a nevidí, že je zcela nasnadě, nablízku n. evidentní; nevidí, neuvědomuje si zcela jasné řešení problému, které se nabízí. ■ **S** on neuvědomuje si to, on je nedůvtipný

Je mu do breku.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitech, náladě pod dojmem náhlé ztráty, neúspěchu, často ve spojení s bezmocným vztekem ap.:) je (z toho) velmi rozrušený a zklamaný, dojatý (a blízko pláči); je ve velmi labilní a plačtivé náladě; cítí beznaděj a má skleslou náladu. Tatínek vzal míč a rozřezal ho na kousky. Bylo mi do b. S fotbalem byl konec. ■ **S** on cítí smutek, on je rozrušený

Brevity is the soul of wit.
(Čl. nabádavě vůči druhému, popř. i sobě, zvl. v připomínce k projevu, řeči ap.:) nejpůsobivější myšlenka je ta nejstručnější n. nejstručněji formulovaná; chceš-li (vtipně) komentovat, kritizovat, a zapůsobit tak na druhé, musíš být stručný. ■ **S** mluv stručně!, buď stručný! ♦ Z angl. *Stručnost je duší vtipu*; W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, II, 2* (1603).

… (a) šlus na Brno!
(Čl. vůči druhému, druhým, zvl. ve snaze o autoritativní tón a potvrzení svého výroku, rozhodnutí ap.:) (nechci už dál o tom mluvit, popř. poslouchat další námitky ap. a) toto je definitivní; to je (pro mě) konec debaty. ■ **S** to je definitivní

I ty, Brute? *viz* Et tu, Brute?

Břevno v oku svém nevidíš.
(Čl. zvl. vůči blízkému druhému vyčítavě a slavnostně při odmítnutí jeho bezohledné a neuvážlivé kritiky ap.:) napřed si vyřeš své vlastní problémy (a až potom kritizuj druhé); buď napřed sebekritický a odstraň nejdříve své vlastní chyby (než je začneš vytýkat jinému). ■ **S** ty nejsi sebekritický ♦ Mt 7,3 má *vidíš mrvu v oku bratra svého, a v oku svém břevna nevidíš*; v jiné verzi je i *třísku.*

Březen – za kamna vlezem, duben – ještě tam budem.
(Čl. zkušený a poučený vůči druhému, zvl. v připomínce n. radě vzhledem k venkovní teplotě:) (přes začátek jara a sílící sluneční svit) březen je chladný měsíc (a ani v dubnu nebude ještě trvale teplo) a je tedy vhodné setrvat u teplého oblečení a ve vytápěné místnosti. ■ **S** počasí v březnu je chladné ♦ Pranostika, srov. pokračování … *máj – vyženeme kozy v háj.*

Břich tlustý, leb / mozek pustý.
(Čl. sarkasticky zvl. dříve vůči druhému o orientaci a přednostech třetího ap.:) rád, hodně a často jí, ale intelektuální rozhled a zájmy nemá žádné;

vypadá sice blahobytně, obtloustle (což mu i dodává důstojnosti), ale je hloupý a mluví tak. ■ **S** čl. poživačný nemá zájmy intelektuální ♦ Přísloví (Čelakovský).

Plný břich, rozum lich.
(Čl. vůči druhému posměšně o druhých n. o sobě, zvl. při pocitu malátné únavy po jídle, popř. též obecně:) s plným žaludkem se špatně přemýšlí n. studuje; po fyzickém požitku z jídla je těžké se myšlenkově soustředit, něco vymyslet ap. ■ **S** čl. najedený neumí přemýšlet, čl. poživačný nemá zájmy intelektuální ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Plenus venter non studet libenter*, tj. *plný žaludek nemívá chuť k učení*; Walther 21 595.

Břicho se mu nevejde do kalhot.
(Čl. vůči druhému kriticky a poněkud posměšně o třetím a jeho vzhledu:) má nehezky, neelegantně veliké, přetékající břicho. ■ **S** on je tlustý

Kručí mu v břiše.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho momentální fyzické n. trvalejší materiální situaci ap.:) z jeho žaludku jsou slyšet tradiční zvuky signalizující jeho prázdnost a pocit hladu; nemá dostatek peněz a (občas) trpí hladem. ■ **S** on má hlad

Ten břicho nevošidí / neošidí.
(Čl. vůči druhému mírně kriticky, popř. i posměšně o třetím a jeho zvycích a orientaci:) rád dobře a dost jí a nenechá se připravit o jídlo n. ho nikdy nevynechá; věnuje jídlu vždy patřičnou pozornost. ■ **S** on jí hodně, on jí rád

Roste mu břicho.
(Čl. vůči druhému, obv. muži, mírně kriticky o třetím, původně štíhlém, a počínající změně jeho postavy a vzhledu, zvl. s postupujícím věkem:) (viditelně) tloustne a ztrácí pěkný, elegantní vzhled; zvětšuje se mu břicho. ■ **S** on je tlustý

Smál se, až se za břicho popadal / až se prohýbal.
Komp smál se, až se za břicho popadal
(Čl. vůči druhému v popisu silné psychické i fyzické reakce třetího na vnější podnět:) smál se velmi hlasitě a naplno, bez zábran; v záchvatu upřímného a spontánního smíchu se mimovolně také ohýbal, popř. plácal rukama o břicho. ■ **S** on smál se ♦ Též var. *až plakal / slzel*; srov. *popadat se smíchem za břicho.*

Spadlo mu břicho.
(Čl. vůči druhému uznale o třetím a jeho vzhledu, obv. po námaze, strádání, nemoci, v kontrastu k předchozímu vzhledu:) viditelně zhubl (a vypadá lépe). ■ **S** on zhubl

… div mi° (z toho) neprasknou° bubínky.
(kol; důraz) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, sg, 1. a 2. pl ≃ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému podrážděně o nepříjemné síle hudby, pracovního zvuku ap.:) je to příliš, nezdravě, popř. nebezpečně hlasité (a nerad to poslouchám n. odmítám to poslouchat). Když jsem mu řek tu novinu, zařval tak, ž. mi div n. b. ■ **S** to je hlučné To je rámus, jako když se boří svět.
Ⓐ ! It is earsplitting / deafening. Ⓝ Da platzt einem ja das Trommelfell. Ⓕ C'est à vous faire éclater les tympans.

No budiž!
(neutr – kol) **0** neměnné ≃ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obv. s autoritou poněkud formálně zvl. vůči druhému po jistém váhání n. zdráhání, často s následně vyslovenou omezující podmínkou, v reakci na jeho žádost o svolení, souhlas ap.:) já tedy souhlasím n. můžeš (ale …); ať se to tedy tak udělá. Tak ty se chceš k nám po tom všem vrátit? N. b. Ale o té věci už nechci slyšet. ■ **S** já souhlasím No dobrá.
Ⓐ So be it!, Okay then. (*s intonací stoupavě-klesavou*) Ⓝ Na schön. Ⓕ À la bonne heure!, (C'est) d'accord! Ⓡ Ну ладно!

Nedej zahynouti nám ni budoucím.
(Čl. zvl. pateticky, ne však pasivně vůči druhým v modlitbě, ve velmi vážné, tragické situaci, v ohrožení celého národa ap.:) (dej, Bože) kéž bychom to všichni přežili; podporuj a ochraň nás, abychom vydrželi a přežili, popř. zvítězili. ■ **S** ochraň nás! ♦ Závěr staročeské písně *Sv. Václave* (13. stol. n. dříve), který byl však zřejmě připojen až později; má ho i závěr Balbínovy *Dissertatio apologetica* (1775).

To je (ještě) daleká budoucnost.
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *daleká*
(Čl. vůči druhému v komentáři k reálnosti předpokladu, plánů, myšlenky ap.:) to všechno je zatím ještě časově velmi vzdálené, popř. předčasné; ještě mnoho věcí se musí stát a času uplynout, než se to bude (moct) realizovat. A: No a velká města bude spojovat rychlodráha … – B: To je ale j. d. b. ■ **S** to je budoucnost To je hudba budoucnosti.
Ⓐ That's looking far into the future., It won't happen overnight. Ⓝ Das ist Zukunftsmusik. Ⓕ Il passera (encore) de l'eau sous les ponts. Ⓡ Это ещё музыка будущего.

V budoucnosti bude každý slavným aspoň patnáct minut.
(Čl. vůči druhému ap. zvl. v připomínce proměnlivosti života, módy, trendů a nálad společnosti, někdy poněkud nesouhlasně s ohledem na efemérnost:) leckterý člověk může zaujmout druhé svým činem, dílem, výrokem aspoň krátkou chvilku *(i když jejich kvalita bude sporná a přechodná); budoucí svět bude své módy střídat stále rychleji a na krátký moment se v něm uplatní hodně lidí.* ■ **S** čl. může proslavit se krátce ♦ Malíř A. Warhol (1927–1987).

Kyne mu skvělá budoucnost.
(Čl. vůči druhému obv. obdivně o třetím, jeho schopnostech a předpokládané kariéře, zvl. v politice, ekonomice ap.:) má výborné předpoklady a první zkušenosti, a proto bude zřejmě úspěšným člověkem (ve svém oboru, na tomto poli); udělá zřejmě velmi úspěšnou kariéru a bude slavný. ■ **S** on bude mít úspěch

Tomu patří budoucnost.
(Čl. zkušený přesvědčeně vůči druhému o schopném třetím n. typu člověka n. novém slibném postupu, technologii ap.:) on jeví se už teď jako budoucí vítěz n. dominantní a velmi úspěšný člověk; tohle se bude šířit víc a víc a bude to v budoucnosti dominantní n. velmi důležité. ■ **S** to bude důležité, to je perspektivní, on má úspěch

K budování a obraně vlasti buď připraven!
(Čl. dříve zvl. ve funkci velitele ap. veřejně při socialistických slavnostech, nástupech ap. ve výzvě a připomínce vůči vojákům, členům:) slib, že budeš připravený pracovat a hájit, bránit svou (socialistickou) vlast. ■ **S** buď připravený! ♦ Pův. heslo a slib, pak i oficiální pozdrav dřívější Československé armády a Pionýrské organizace; odpovídalo se na něj *Vždy připraven!*

Buď jak buď, vždyť / dycky nějak / ňák bude.
(Čl. poněkud rezignovaně zvl. vůči zoufajícímu si druhému a neveselé perspektivě, hrozbě obtížného období ap.:) situace, život sice nebudou asi příliš dobré, ale aspoň minimální forma a způsob přežití existovat budou; budoucnost nebude úplně katastrofální, i když příliš dobrá taky ne. ■ **S** život bude snesitelný aspoň minimálně ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je° to buď anebo. n. **Buď anebo.**
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠6 stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému hodnotící, komentující situaci jeho n. třetího ap. a potřebu se rozhodnout n. nejistotu výsledku složitého vývoje ap.:) situace je nepředvídatelná, nerozhodná a bude se vyvíjet jenom jedním, anebo zcela opačným, druhým způsobem; dopadne to buď zcela dobře, anebo zcela špatně (a jiná možnost se nejeví); obě alternativní a protikladné možnosti jsou stejně pravděpodobné a bude to buď úspěch, anebo neúspěch. To víš, když se jednou rozhodneš, už nebudeš moct couvnout. Je to buď a. ■ **S** situace je nerozhodná Je to hop nebo trop. ♦ Srov. *Tertium non datur.*
Ⓐ It's (a case of) either or. Ⓝ Entweder – oder. Ⓕ C'est pile ou face., C'est quitte ou double. Ⓡ Или-или.

… buď co buď. *viz* Buď jak buď …

Buď hop, nebo trop.
(kol) **0** neměnné ⊠6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. vůči druhému v komentáři zvl. k situaci své n. třetího a potřebě se riskantně rozhodnout, původně v kartách, též v životě:) (tímto krokem, takto) buď se vše vyhraje, získá úspěch, nebo všechno ztratí (jiná možnost není).* Tak a teď je to buď h., n. t. Dám tam toho pagáta. A buď má tarok, nebo nemá. ■ **S** situace je nerozhodná, to je rozhodnutí riskantní Je to buď anebo., Tertium non datur.
Ⓐ All or nothing. Ⓝ Entweder – oder. Ⓕ Quitte ou double., De deux choses l'une. Ⓡ ! Пан или пропал.

Buď jak buď … n. **… buď co buď.**
(Čl. vůči druhému ve výrazu svého rozhodnutí provést záměr za každou cenu n. nebrat v úvahu žádné okolnosti:) stejně (to udělám); v každém případě (to udělám); (udělám to) ať se stane, co se stane. ■ **S** to je nutné

To je buď ryc, nebo nic. n. **Ryc anebo nic.**
(Čl. vůči druhému o sobě n. třetím a jeho potřebě zásadního rozhodnutí se pro anebo proti kroku, podniku, akci ap.:) to je velmi riskantní a nerozhodná situace a volbou jedné z protichůdných možností buď získáme všechno, nebo nic. ■ **S** to je rozhodnutí riskantní

Buď všechno, nebo nic.
(Čl. neskromný a ctižádostivý nespokojující se s menším podílem, ziskem ap. ve velkém podniku ap. vůči druhému o sobě n. v radě jemu ap.:) já chci mít všechno, nechci se s nikým dělit (a jsem pro to ochotný riskovat); nechci žádnou menší roli, jen tu hlavní (a obětuju pro to mnohé). ■ **S** já chci vše za každou cenu, je třeba riskovat Aut Caesar aut nihil. ♦ Srov. *Aut Caesar aut nihil.*

Bum ho!
(Čl. vůči druhému o nečekaném zvuku prudkého nárazu, úderu, obv. hlasitém, ale tlumeném, též o nečekaném nepříjemném neúspěchu ap.:) **1.** *ozvala se rána; bylo slyšet a vidět náraz;* **2.** *došlo k nečekané změně n. konci.* ■ **S** to bylo slyšet, to bylo překvapení nepříjemné

To je° (mu°) buřt. n. **Je° mu° to buřt / fuk / egál / putna / putýnka.**
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v chladném hodnocení důležitosti okolnosti, aspektu situace n. dvou n. více alternativ nabízeného výběru obecně, pro sebe n. pro třetího ap.:) na tom (co si vybrat mu) vůbec nezáleží, je to nepodstatné; to je (mu) zcela lhostejné a není to celkově rozhodující n. celek to nijak neovlivní. Já chci, abys mi natrhal košík jmelí. A jestli si přitom polámeš nohy, to je mi b. ■ **S** to je lhostejné, to není důležité Na tom nesejde., Vzal to čert. ♦ Ze stejného něm. *Das ist mir Wurst.*
Ⓐ He doesn't care., He couldn't care less. Ⓝ Das ist ihm Wurst / scheißegal / schnuppe / schnurzpiepegal. Ⓕ Il s'en fiche / moque (comme de l'an 40 / comme de sa première chemise)., Il s'en balance. Ⓡ ! Ему это до лампочки / до фонаря / до фени.

Je (tak) dobrej do buřtů. n. **Ten je tak dobrej (akorát) do buřtů.**
(Čl. s despektem vůči druhému v hodnocení třetího a jeho schopností a vhodnosti pro daný účel n. obecně ap.:) nehodí se vůbec k ničemu, nemá žádnou využitelnou vlastnost, stránku; je pro to zcela nepoužitelný. ■ **S** on je nepoužitelný ♦ Pův. snad o starém koni ve smyslu, že je dobrý jen na porážku.

Není boha kromě boha (a Mohamed je jeho prorokem).
(Čl. věřící vůči druhému při utvrzování sebe n. přesvědčování jeho ap.:) je jen jediný bůh, a ten je mocný. ■ **S** bůh je jeden ♦ Základní výraz muslimské víry.

Bůh vysoko a car daleko.
(Čl. vůči druhému, dnes obv. nadneseně, v beznadějném povzdechu nad situací obecně beztrestného bezpráví nebo takovou situaci hodnotící ap., zvl. s odstínem kontrastu místní zvůle a vzdálené spravedlivé autority:) spravedlnost je vzdálená a nedosažitelná a veřejný život tu podléhá jen svévoli místních mocných. V tom našem zapadlém kraji se nápravy nedovoláš. B. v. a c. d. ■ **S** spravedlnost je vzdálená ♦ Takto zpopularizoval u nás K. Havlíček Borovský (1821–1856) satirou na ruské poměry (*Křest sv. Vladimíra*, 1876), je ale starší (srov. … *a král daleko* u Ctibora Tovačovského r. 1467) i obecnější (r. 1830 volali poražení Poláci … *a Francie příliš daleko*). Mělo se podle Flajšhanse rozšířit z češtiny.

Bůh stvořil člověka k obrazu svému.
(Čl. moudrý vůči druhému zvl. v obecné připomínce jeho lepších vlastností, vznešených cílů ap., obv. v kontrastu k vlastnostem, zájmům a cílům opačným:) člověk je od přirozenosti vznešený, čestný a moudrý a určený ke sledování ušlechtilých cílů (a odchylky snižují jeho lidskou podstatu). ■ **S** čl. má být ušlechtilý a moudrý ♦ Gn 1,26.

Co Bůh / bůh spojil, člověk / člověče nerozlučuj / nerozděluj!
(Čl. zvl. starší a s katolickou morálkou vůči druhému, druhým o jeho, jejich snaze o rozvod ap.:) člověk nemá opouštět svého manželského partnera, protože jejich svazek je trvalý (posvátný) a základem pro výchovu dětí. ■ **S** čl. nemá odcházet z manželství, manželství je nenarušitelné ♦ Mt 19,6 v odpovědi Krista na otázku, zda se muž má zbavit své ženy; srov. i moderní *Manželství je základem státu* ap.; v katolické církvi formule kněze při uzavírání sňatku po slibu partnerů.

Díky bohu!
(Čl. vůči blízkému druhému s ulehčením v reakci na šťastný konec krize, nebezpečí, záchranu, stihnutí něčeho včas ap., zvl. s odstínem předchozího očekávání špatného konce:) jsem opravdu rád (že to tak dobře dopadlo n. se to povedlo) a jsem proto konečně klidný. ■ **S** já jsem rád, já děkuju

Díky bohu, že …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému zvl. v úvodu k následnému pojmenování nebezpečí, katastrofy, která skončila dobře, n. jen obecně existující příznivé okolnosti ap.:) jsem rád, že (to dobře dopadlo n. se to nepříznivé nestalo ap.); je velmi výhodné, že (je to tak). D. b., že tu neprší, můžeme věci do deště nechat doma a jít jen nalehko. ■ **S** já jsem rád, to je dobré Zaplať pánbu, že …
Ⓐ Thank God (that …). Ⓝ Gott sei Dank! Ⓕ Grâce à Dieu … Ⓡ Слава Богу, что …

Dobrý bože!
(Čl. zvl. starší v uměřené reakci, zvolání na nečekanou absurdní n. nepříznivou událost, krok druhého ap.:) to je (pro nás, něj) velmi špatné; (teď)

je zle (a já z toho cítím strach a nejistotu). ■ **S** to je hrozné, já jsem šokovaný

Bože / pane bože, do čehos to duši dal!
(Čl. vůči druhému zvl. v tragikomickém, posměšném povzdechu nad primitivním, iritujícím a nevhodným krokem n. výrokem třetího, obv. opakovaným ap.:) je to opravdu (nemyslící) pitomec; jeho nízká inteligence a její projevy jsou zarážející a škodlivé. ■ **S** on je hloupý

Buď Bohu / bohu chvála, kostel shořel, krčma vostala / ostala.
(Čl. v tragikomickém filozofickém povzdechu vůči druhému v reakci na škodu, ztrátu věci jen ostentativní a formálně důležité ap.:) je to sice škoda, zvl. pro náboženství a církev, ale nepodstatná, to důležité (pro každodenní život) je zachráněno; jsem rád, že škoda nepostihla nic podstatného. ■ **S** to postihlo nás jen málo, já jsem rád že škoda byla malá ♦ Přísloví (Čelakovský).

Bůh vysoko, král daleko (pravdy nikdež). *viz* Bůh vysoko a car daleko.

Koho Bůh / bůh / pánbůh miluje, (toho) křížkem navštěvuje.
(Čl. zvl. katolicky vychovaný vůči druhému nebo o třetím, postiženém neštěstím, velkou ztrátou blízkého ap., s úmyslem utěšit ho poukazem na víru a následnou odměnu jakožto poslušného, obětavého křesťana v posmrtném životě ap.:) netrap se tím a pochop, že co se stalo, je součástí lidského osudu (ale ty jako křesťan za to stejně budeš kompenzovaný). ■ **S** netrap se!, čl. trpí v životě ♦ Volně Žd 12,6.

Bůh ti buď milostiv!
(Čl. zvl. mocný vůči druhému v hrozbě trestem při překročení příkazu nebo v připomínce vysokého rizika jeho činu ap.:) (uděláš-li to) počítej s těžkými následky, trestem, popř. smrtí; (v takovém případě) podstupuješ veliké riziko zkázy, ztráty života. Bůh ti buď m., jestli jí zkřivíš jen vlas na hlavě! ■ **S** ty budeš potrestaný, trest přijde

Bůh nám buď milostiv / milostivý! *viz* Ať nám pomáhá Ježíš Kristus!

Koho bůh má rád, ten umírá mladý. *viz* Koho bozi milují, umírá mlád.

Bože na nebi / nebesích! *viz* Pane na nebi!

Bože, kýž jsem policajtem!
(Čl. vůči druhému zvl. v žertovném povzdechu nad všemocností, popř. i primitivností n. svévolí policie:) rád bych měl (někdy taky) tolik možností a autority, moci (a málo překážek a zábran, abych mohl dělat, prosazovat, co chci); závidím policii tolik možností a moci, které má. ■ **S** já chci moc, já přeju si více možností ♦ Srov. pokračování … *to je vyražení, koho chce, toho si chytne a dá do vězení.* K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Křest sv. Vladimíra, III* (1876).

Bože, chraň mě před mými přáteli, před nepřáteli se ochráním sám.
(Čl. zvl. filozoficky a v povzdechu, zklamaně vůči druhému nad silou a vlivem n. zradou, nelojálností ze strany třetího, vlastních přátel, někdy jen zdánlivých ap.:) **1.** *nepřítel a jeho hrozba jsou zřetelní, ale nejméně ze všeho čeká člověk zradu přátel; není radno spoléhat na své přátele (zvl. v kritických situacích), můžou selhat a ohrozit;* **2.** *vlastní přátelé jsou vlivní a někdy můžou nechtěně poškodit i mě, nepřímo n. vyžadováním ohledů, výhod ap.* ■ **S** já bojím se přátel a ne nepřátel, čl. je ohrožen nepřítelem ale i přítelem, buď opatrný i před přáteli! ♦ Snad pův. arab., pak it. a v dalších jazycích, u nás se připisuje Valdštejnovi, jinde Ludvíku XIV.

Dej mu (pán) bůh věčnou slávu / věčný nebe!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. vůči druhému, druhým tradičně zvl. v hovoru při zmínce o známém zemřelém ze svého pracovního okruhu ap., v rámci povinné úcty k mrtvým všeobecně, zvl. jako úvod k vlastnímu sdělení, informaci): já vyjadřuju mu tímto své uznání (jeho zásluh), popř. a projevuju i svou vděčnost. František Hovora, dej mu p. b. v. s., vždycky říkával … ■ **S** já vyjadřuju uznání mu Ať odpočívá v pokoji. Ⓐ God rest his soul! Ⓝ Gott gebe ihm den ewigen Frieden. Ⓕ Que Dieu lui donne la gloire éternelle. Ⓡ ! Вечная ему память!

Bůh mi je svědek / svědkem. n. **Bůh je mým svědkem / můj svědek (že …).**
(Čl. zvl. při důležité výpovědi před autoritou, soudem ap. k dotvrzení její věrohodnosti, zvýšení dojmu pravdivosti, pův. věřící čl. ap.:) věřte mi, mluvím v tom pravdu; skutečně je to tak, jak říkám. ■ **S** já potvrzuju to, věř mi! Jako že je bůh nade mnou.

Dej Bůh / bůh štěstí tomu domu.
(Čl., obv. dříve majitel vůči veřejnosti v nápisu visícím na stěně v rodinném venkovském domě, často zarámovaném a zaskleném jako talisman, pověřečný předmět na ochranu:) prosíme (tímto boha) o ochranu (před neštěstím, popř. nepřítelem) a podporu tohoto domu, hospodářství n. rodiny;

doufám v dobrý osud, úspěch a budoucnost tohoto bydliště a rodu. ■ **S** já přeju úspěch ♦ Též začátek známé české vánoční koledy.

Komu dal bůh úřad, tomu dal i rozum.
(Čl. obv. ironicky a jízlivě vůči druhému o přehnaném sebevědomí a pocitu vlastní důležitosti byrokratů n. o slepé důvěře druhých v autoritu soudu, úředníků, nadřízených ap.:) **1.** *(funkcionář, úředník) předstírá neomylnost a chová se podle toho nepříjemně důležitě;* **2.** *snad to dobře posoudí (je přece úředník).* ■ **S** on chová se důležitě ♦ Srov. lat. *a deo vocatus rite paratus*, tj. *od boha povolán – řádně připraven*, Walther 17.

Věřím i já Bohu / bohu, že po přejití vichřice hněvu vláda věcí tvých k tobě se navrátí, ó lide český.
(Čl. vůči druhým obecně a někdy pateticky zvl. ve snaze povzbudit vlastenectví porobených Čechů:) vzmužte se, Čechové, a důvěřujte v lepší budoucnost, která vám konečně vrátí, přinese samostatnost. ■ **S** já věřím v budoucnost Čechů lepší ♦ J. A. Komenský (1592–1670).

Pro živého boha! n. **Pro boha živýho / živého!**
(Čl. v protestním zvolání a zvl. v zoufalé snaze zabránit druhému v nepřijatelné činnosti n. týrání, zabíjení, ničení ap.:) přestaň(te) a nedělej(te) to!; (přestaň(te) jen přihlížet a) zachraňte ho ap.!; přeju, přejeme si, aby už byl toho konec. ■ **S** to je nepřijatelné, já vyjadřuju protest

Ani za (živýho) boha!
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl. vůči druhému v důrazném a emocionálním odmítnutí udělat něco zásadně nepřijatelného ap.:) nikdy nic takového neudělám (i kdybyste mi dávali, nabízeli cokoliv); to zásadně odmítám. Tam mě nedostanete! Ani za b.! Já chci umřít tady, ve svý rodný chalupě. ■ **S** já odmítám to, to je nepřijatelné Ani nápad!, Ani náhodou!, To zrovna!

Ⓐ Not for anything in the world!, ! Wild horses wouldn't drag me there., (*neřeknu to*) ! Wild horses wouldn't get it out of me. Ⓝ Um nichts in der Welt! Ⓕ Pour rien au monde! Ⓡ ! Ни за что на свете!

…, až bůh brání.
(Čl. vůči druhému v nespokojeném odsudku třetího a jeho neúměrného vlastnictví množství věcí, peněz ap.:) (má toho) příliš n. nespravedlivě mnoho. ■ **S** to je příliš

… jako že je Bůh / bůh nade mnou!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 5. slova)
(Čl. nábožensky vychovaný zvl. dříve vůči autoritě, policii, při důležité výpovědi před soudem ap., k dotvrzení pravdivosti svých slov ap.:) já opravdu říkám pravdu, věř, věřte mi!; skutečně je to tak, jak říkám. Jako že je b. n. m., já tu vázu neukrad! ■ **S** já potvrzuju to, věř mi!, to je tak Bůh je mi svědkem.

Ⓐ … as God is my witness! Ⓝ … so wahr Gott über mir ist. Ⓕ Que Dieu m'en soit témoin., Parole d'évangile! Ⓡ ! Богом клянусь!

To je u boha kdo / co / který / jak / kdy / kam / kde / proč …
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zvl. vůči blízkému druhému nechápavě a obv. i popuzeně v komentáři na nevysvětlitelný jev, událost ap., v kontrastu k předpokladu, obvyklému stavu, způsobu ap.:) vůbec tomu nerozumím a neumím si to vysvětlit; nechápu, jak se to mohlo stát; to je zcela nejasné, záhadné (kdo / co / který / jak …). Jak se ten medvěd dostal z klece ven, to je u b. ■ **S** to je nejasné, já nevím, to irituje mě Nejde mi to z hlavy., To sem blázen!, Já se picnu!

Ⓐ God alone knows who / how / where … Ⓝ Es steht in den Sternen, wer / was / wie / wann / wohin / wo / warum … Ⓕ C'est Dieu sait qui / quoi / quel / comment / quand / où / pourquoi … Ⓡ Бог знает кто / что / какой / как / когда / куда / где / почему …

Co Bůh / bůh činí, dobře činí.
(Čl. nábožensky vychovaný vůči druhému v rezignované reakci na výsledek vývoje, událost, často nejasnou a nepříznivou, se slepou vírou ve spravedlivé rozhodnutí n. zásah svého boha:) (ať už to vypadá jakkoliv n. důvod a prospěch z toho budou jakékoliv) je dobře, že se tak stalo; věřím v moudrost osudu, a tedy i tohoto. ■ **S** já schvaluju to ♦ Srov. téměř doslovně stejné něm. *Was Gott tut, das ist wohlgetan*; z písně S. Rodigasta (1681).

Dá-li Bůh / bůh / pánbůh, …
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. stoup.
(Čl. nábožensky založený vůči druhému zvl. dříve v popisu očekávaného vývoje událostí k lepšímu, s nadějí na úspěch v nejasných okolnostech a v pověrčivé snaze nepřivolat katastrofu:) já doufám (že); půjde-li vše dobře, snad; nestane-li se nic špatného. Letos jsme dokončili hospodářské stavení a příští rok, dá-li pánbůh, postavíme i stodolu. ■ **S** já doufám Dej ať …, Dal bych za to nevím co.

Ⓐ God willing! Ⓝ So Gott will … Ⓕ À Dieu ne plaise … Ⓡ Бог даст . . .

Bůh / bůh dal, Bůh / bůh vzal.
(Čl. nábožensky založený vůči druhému, v rezignované reakci na ztrátu příbuzného, často dítěte, někdy též majetku, příležitosti ap.:) byl to osud, stalo se to tak; je to zlé, ale nedá se proti tomu nic dělat. ■ **S** já jsem smířený s tím, já nemůžu zabránit tomu

Dej Bůh / bůh, (aby …) n. **Bože dej (abych …).** n. **Dá Bůh / bůh (že …).**
(Čl. zvl. starší a nábožensky založený vůči druhému ve svém přání ochrany, záchrany života, úspěchu pro blízkého třetího, zvl. v krizi, ohrožení, životně důležitém konání ap., s vírou v pomoc svého boha:) přeju si (aby se to podařilo n. aby se nic zlého nestalo); doufám (že se to podaří n. že se nic zlého nestane) a přeju si pomoc, ochranu. ■ **S** já přeju si

Dá Bůh / bůh, že …
(Čl. nábožensky vychovaný vůči druhému v přání a víře v rozhodnutí n. pomoc svého boha ap.:) doufám, doufejme (že) …; (je to nejisté a nejasné, ale přesto) věřím v dobrý výsledek (a to, že) … ■ **S** já doufám, já přeju si

Děkuj Bohu / bohu, že …
(Čl. zvl. nábožensky založený vůči druhému v reakci na záchranu v jeho ohrožení, únik z nebezpečí ap., obv. ve víře v boží zásah:) jen velkou náhodou n. díky tvému štěstí (se to podařilo uskutečnit či tomu zabránit). ■ **S** to stalo se náhodou

K tomu vám dopomáhej Bůh!
(Čl. zvl. v úředním postavení vůči druhému při nominaci na důležitou funkci, úřad a po složení slibu ap.:) přeju vám úspěch a pevnou podporu při vašem úkolu n. v úřadu. ■ **S** já přeju úspěch
♦ Var. *K tomu mi d. Bůh* je starší verze přísahy před soudem, užívá se ovšem jinak, ve významu zesílení a dotvrzení pravdivosti slov.

Chraň bůh / bože! n. **Bůh chraň (a uchovej)!** n. **Bůh ochraňuj!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5f
(Čl. v pohoršené reakci ohrazující se proti zmínce druhého o možnosti negativního vývoje, horší varianty něčeho, svému velmi špatnému jednání ap.:) (to se nesmí stát) za žádnou cenu; s tím nechci mít nic společného; tak to rozhodně není a nebude. Já jsem se vás nechtěl dotknout, bůh chraň. Jen mě napadla jistá možnost … ■ **S** to není tak, já nechci to, to nestane se Ani nápad!, Jen to ne!

Ⓐ God forbid! Ⓝ Gott bewahre! Ⓕ Dieu nous en garde! Ⓡ Боже упаси!

Chraň (tě) bůh / pánbůh (abys) …
(Čl. v důrazném varování, výhrůžce podřízenému druhému s ohledem na možnost jeho nežádoucí volby, kroku n. porušení zákazu, nesplnění příkazu ap.:) za žádnou cenu (to nesmíš udělat); je velmi nebezpečné, riskantní, popř. trestné (to udělat); já varuju tě před … ■ **S** to je nebezpečné, já varuju vás, nedělej to!

Bůh tomu chtěl.
(Čl. s náboženským vychováním vůči blízkému druhému rezignovaně v reakci na katastrofu, ztrátu blízkého třetího ap., v slepé důvěře v boží prozřetelnost, spravedlnost ap., jakkoliv nejasnou, popř. ve výmluvě:) (i když nevím proč a značně tím trpím) stalo se to a nedá se proti tomu nic dělat. ■ **S** já souhlasím, já nemůžu zabránit tomu

Bůh tě natřes!
(Čl. neformálně, ležérně, popř. žertovně vůči druhému při setkání a pozdravu ap.:) buď zdráv; já tě zdravím. ■ **S** já zdravím tě

Nedej Bůh / bůh, aby …
(Čl., zvl. věřící, úzkostlivě vůči druhému o nežádoucím, neblahém n. nešťastném kroku třetího n. budoucím vývoji, nežádoucím zvratu událostí, souhry nepříznivých okolností ap.:) nepřeju si, nechci to a bojím se toho (že se to stane n. že to udělá). ■ **S** já nechci

Kdyby Bůh neexistoval, museli bychom si ho vymyslet.
(Čl. zvl. moudrý, sečtělý vůči druhému s nadhledem, popř. ironií, zvl. s ohledem na náročné životní situace a potřebu duchovní opory v představě n. víře v pomoc nadpřirozené bytosti:) člověk nedokáže vždy spoléhat jen na sebe a své schopnosti a potřebuje mít i představu abstraktní ideje, vzoru n. víru v bytost dokonalejší, s vyššími schopnostmi, které by mohl věřit. ■ **S** čl. potřebuje abstrakci
♦ F. M. A. Voltaire (1694–1778), *Dopis autorovi Tří lhářů* (1770); též. var. … *musel by se vymyslet.*

Neser boha / bohy!
(Čl. vůči blízkému druhému neformálně, hrubě a rozčileně v odmítavé reakci na jeho přehnané chování ap.:) nedělej to, značně mě to irituje! ■ **S** já zlobím se, nedělej to!, to irituje mě

Bůh mě netrestej!
(Čl. zvl. starší vůči druhému ve zvolání a povzdechu, obv. v reakci na svůj vynucený nepříznivý, odvážný n. ostrý výrok o třetím ap., popř. na takový

svůj čin ap., pův. s vědomím náboženské nevhodnosti:) omlouvám se (že to říkám n. řeknu, popř. hodlám udělat) ap.; neměl bych to říkat. Vždyť to je, pane, bůh mě n., docela obyčejný zloděj! ■ **S** já omlouvám se, já lituju velmi

Bůh ti to odplatí.
(Čl. zvl. starší pohnutě, dojatě vůči druhému ve vděčné reakci na jeho pomoc, podporu, dobrou radu, účast ap.:) jistě najdeš obdobnou pomoc, laskavost, vstřícnost, jakou jsi prokázal mně, u jiných lidí n. u vlastních dětí (protože já ti to odplatit nedokážu). ■ **S** já děkuju ♦ Srov. v jiném smyslu *Pánbůh vám to vynahradí na dětech.*

Bůh ti (to) odpusť!
(Čl. dobrý, dobromyslný a nábožensky založený vůči druhému v reakci na jeho slovní útok, způsobenou škodu, urážku ap.:) promíjím ti to a nechci tvé chování oplácet stejně zlým způsobem. ■ **S** já promíjím ti

Bůh ochraňuj! *viz* Chraň bůh!

Bůh tě opatruj!
(Čl. starší, zkušený vůči blízkému druhému, obv. před začátkem náročné a nejisté cesty, těžkým úkolem, životní zkouškou ap.:) budu na tebe vzpomínat a přeju ti, abys neutrpěl škodu, zranění ap. a aby se ti vše zdařilo. ■ **S** já přeju úspěch

Bože můj, proč jsi mne opustil?
(Čl. nábožensky orientovaný v zoufalém povzdechu vůči druhému n. sám pro sebe, v náročné životní situaci, ponechaný bez pomoci, přátelské podpory ap.:) cítím se bezmocný a opuštěný a nechápu, proč jsem v této situaci zůstal úplně sám (obv. i když si nejsem vědomý toho, že bych se něčím provinil). ■ **S** já cítím osamění ♦ Údajná slova Kristova na kříži, srov. Mk 15,24, Ž 22,2.

Bůh vám pomoz! n. **Pomoz vám bůh!**
(Čl. starostlivě vůči známému druhému při loučení, zvl. při vědomí jeho těžkostí, zdravotních potíží, pracovních problémů, popř. momentálního nebezpečí ap., s odstínem vlastní ochoty pomoct, ale bezmoci:) přeju vám při tom zdar a ať neutrpíte škodu, zranění ap.; (pokud to nedokážeš, nesplníš ap.) pak budeš ve špatné situaci a nikdo tě už nezachrání (nechceš-li spoléhat na boha). ■ **S** já přeju úspěch

Bůh ho k sobě povolal.
(Čl. zvl. věřící vůči druhému pietně, s povzdechem o blízkém třetím po jeho těžké nemoci, fyzickém utrpení ap.:) zemřel (a teď už neprožívá žádnou bolest, utrpení). ■ **S** on zemřel

No pozdrav bůh!
(Čl. vůči druhému v rozladěném zvolání v reakci na nepříjemné překvapení, negativní vývoj situace, nepříznivé okolnosti ap.:) to je smůla a to se nemělo stát; to mě mrzí, že se to stalo. ■ **S** to je nepříjemné, to je komplikace To je nadělení!

Bůh požehnej!
(Čl. starší, nábožensky orientovaný a obv. vyhladovělý, zesláblý, nemocný ap. vůči druhému v reakci na spatření většího množství jídla, pití, léků ap. podávaného mu ochotným druhým, popř. při jiném příjemném, uspokojivém zážitku, např. z radosti z nabídnuté práce, z krásného dne n. krajiny ap.:) jsem ti za to (tj. starost, péči, nabídku ap.) velmi vděčný; jsem šťastný, že toto můžu prožívat. ■ **S** já děkuju, já jsem rád

Pro boha / proboha tě prosím …!
(Čl. velmi rozčileně v emocionálním zvolání a žádosti, prosbě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho neustávající n. opakovanou nepříjemnou činnost, odmluvy, námitky n. jeho nepřijatelné rozhodnutí ap.:) důrazně tě žádám, abys (s tím přestal, to nedělal ap.). A: Říkala sem ti, abys teď nevrtal, že mě bolí hlava. Pro b. tě prosím, nech toho! ■ **S** já prosím, nedělej to!

Přičiň se a Bůh / bůh ti pomůže. *viz* Člověče, přičiň se a Bůh / bůh ti pomůže!

Bože / bože, smiluj se nad námi!
(Čl. nábožensky orientovaný fatalisticky v zoufalém zvolání vůči druhému n. sobě v reakci na nepříjemnou, komplikovanou situaci, pohromu, katastrofu ohrožující zdraví, život ap.:) nechci, nepřeju si to a bojím se toho; přeju si, aby proti tomu zasáhla nějaká nadpřirozená bytost. ■ **S** to je hrozné, já bojím se, já nechci to, bůh pomůže ♦ Ž 67,2.

Bůh / bůh se nad tebou smiluje.
(Čl. nábožensky orientovaný vůči druhému v reakci na jeho přečin, zlý čin, způsobenou tragédii ap., zvl. s přihlédnutím k jeho jinak dobré povaze, původně dobře míněnému kroku ap.:) nikdo ti to asi nedokáže odpustit, ale ty se sám snad časem se svým skutkem vyrovnáš. ■ **S** já mám soucit

Bůh suď! n. **Suď bůh!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší rozladěně n. rezignovaně vůči druhému, zvl. v reakci na nemožnost něco zjistit, najít, posoudit, na něco odpovědět ap.:) nevím, je to nejasné a nejsem si jistý; nemůžu ti odpovědět, popř. poradit. A: Kdy má ject ten vlak? – B: Bůh

suď, já se v těch novejch jízdních řádech nevyznám. ■ **S** já nevím, to je nejasné, to je nejisté To je ve hvězdách.

Ⓐ God alone knows! Ⓝ Weiß Gott! Ⓕ ! Dieu seul le sait! Ⓡ Бог / чёрт знает что!

Bůh uchovej!

(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1c

(Čl. zvl. starší rezolutně a odmítavě vůči druhému zvl. v obranné reakci na podezření, osočení, napadení z jeho strany:) to já naprosto odmítám, vylučuju; není možné, že by se to mohlo týkat mě, popř. blízkého druhého, a nepřeju si to. A: Takže sem tu zavřenej? – B: B. u., jen vás tu na chvíli kvůli kontrole dokumentů zdržíme. ■ **S** já odmítám to, to není tak Chraň pánbu!, Tos uhod!

Ⓐ God forbid!, Good lord, no! Ⓝ Gott behüte! Ⓕ Dieu nous en garde!, Que Dieu nous en préserve! Ⓡ Боже упаси!

Bůh ví.

(Čl. dávající druhému najevo svou nejistotu, neznalost situace, popř. neangažovanost, nezaujatost n. neochotu komunikovat ap., zvl. v reakci na jeho otázku:) nevím; mám sice svůj názor, ale nechci se s ním svěřit. A: Myslíš, že fakt pude na tu policii? – B: Bůh ví. ■ **S** já nevím, to je nejisté, to je nejasné Bůh suď., Těžko říct.

Bůh (sám) ví, co / kdo / který / kdy / kde / proč / …

(Čl. vůči známému druhému v udivené n. zamyšlené reakci na jeho dotaz, žádost, poznámku ap.:) nevím, nerozumím tomu a je to pro mě znepokojivá záhada (co / kdo / …); není vůbec jasné co / kdo / … To je naprostá zrada! Bůh ví, kdo tam tu past takhle sprostě narafičil. ■ **S** já nevím, to je nejasné

V jednoho Boha / boha věřiti budeš!

(Čl. nábožensky orientovaný, kněz, demagog ap. nabádavě v kategorickém příkazu vůči druhému k loajalitě ap.:) musíš věřit a budeš pracovat, snažit se jen pro jediného boha n. jednoho pána, nadřízeného ap. ■ **S** věř!, věř mu!, poslouchej! ♦ První z desatera křesťanských přikázání.

Bůh si ho vzal.

(Čl. nábožensky založený vůči druhému, často dítěti, o třetím v pokusu o vysvětlení ap., zvl. předčasných a neočekávaných důvodů:) zemřel (po těžké nemoci, úraze ap.). Měli ještě jednoho syna, ale toho si Bůh vzal. ■ **S** on zemřel

Není boha, který by jim v tom zabránil.

(Čl. informovaný vůči druhému nesouhlasně, ale rezignovaně o odhodlaných třetích, zvl. s ohledem na nežádoucí a zištný cíl, nepřijatelný čin, společensky škodlivou a pro ně prospěšnou činnost ap., často s odstínem pocitu bezmoci proti lidem bez zábran:) není žádná síla, zákon, autorita ap., která by to dokázala zarazit n. jim to zakázala, znemožnila ap.; nikdo je neumí zastavit a všichni jsou proti nim bezbranní. ■ **S** nikdo nedokáže zastavit je

Zaplať (ti to) (pán) bůh / pánbůh!

(Čl. vůči druhému v radostném, úlevném zvolání a vděčné reakci na nečekaný, ale kýžený pozitivní vývoj situace, nalezené řešení n. za jeho nabídnutou nezištnou pomoc, vstřícnost ap.:) **1.** *jsem moc rád, že to tak dobře dopadlo, že se to tak konečně vyvíjí;* **2.** *moc ti za to děkuju (i když teď bohužel nejsem schopný ti to vrátit, oplatit).* Z. b., konečně je tu ta odbočka na Prahu. ■ **S** já jsem rád, já děkuju ♦ Výraznější religiózní povahu má jen plná varianta formy; dříve se takto vyjadřoval ponížený dík, zvl. za dar.

Zdař bůh!

(Čl., zvl. horník zdravící druhého a přející mu štěstí:) zdravím tě kamarádsky, družně jako člena stejné profese, pracovní skupiny. Z. bůh, hoši! Deme vás vystřídat. ■ **S** já zdravím tě

Bůh ti žehnej!

(Čl., zvl. rodič, příbuzný, přítel starostlivě, emocionálně a sympaticky vůči blízkému druhému, zvl. při jeho vypravování a loučení se s ním před náročnou n. dlouhou cestou ap.:) přeju ti tam n. při tom úspěch a úspěšné zvládnutí všech problémů a překážek (a šťastný návrat)! ■ **S** já přeju úspěch

Ach bože!

(Čl. vůči blízkému druhému v povzdechu a rozladěné reakci na třetího a jeho nepředvídaný a nepříjemný n. nepřijatelný krok, postoj n. takovou situaci, komplikaci ap.:) to mě nepříjemně překvapuje a zaráží; to je nečekaná a vážná komplikace. Ach b.! Já si dycky myslel, že má Honza rozum, a von udělá najednou takovou pitomost! ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, já jsem znechucený, já jsem šokovaný, to je komplikace

Boha jeho!

(Čl. podrážděně, zlostně ve zvolání vůči druhému v reakci na novou komplikaci, nečekané zjištění, souvislost ap. n. na nečekaný, hloupý výrok, krok třetího ap.:) jsem tím šokován a vyjadřuji to touto slovní kombinací. B. j.! Co to plácáš? Dyť to je

přeci úplně jasný! ■ **S** já mám vztek, to irituje mě ♦ Pův. slovakismus.

Můj (ty) bože! n. **Bože můj!**
(Čl. ulekaně, ustrašeně ve zvolání n. povzdechu vůči blízkému druhému, druhým v reakci na špatný stav třetího, jeho zdraví, zprávu o neštěstí, nepříznivých událostech, někdy ale jen rozzlobeně nad nepříznivým vývojem n. krokem třetího ap.:) to je krajně šokující a já se bojím; jsem z toho zděšený n. znepokojený. B. můj! Voni ho budou voperovat! Přece ale doktor napřed říkal, že to nic není! ■ **S** já mám strach, to je hrozné

No bóže!
(kol; nepřízn, pohrd) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený pohrdavě a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho přehnané obavy, starosti, probírání nevýhod vzniklé situace ap.:) nepřeháněj, není to nic zvláštního!; není to tak zlé, problematické n. nevýhodné, jak říkáš. No b.! Tak bude nosit rovnátka! To snad přežije! ■ **S** nepřeháněj!, to není důležité, to není zlé ještě Co má bejt?, To je toho!
Ⓐ For goodness' sake!, What of it! Ⓝ Ach du lieber Gott! Ⓕ Oui / bon, et alors?, ! Ce n'est pas si grave (que ça)!, Il n'y a pas de quoi fouetter un chat. Ⓡ Делов-то!

Pro bůh! n. **Probůh!**
(Čl. mírně teatrálně a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho nepřijatelný návrh, vážnou, nepříznivou zprávu ap., též jen jako nemilé překvapení, údiv ap.:) to mě překvapuje, cítím s tebou a lituju tě (ale tak vážné to asi není). A: Zejtra se půjdeme koupat už za svítání. – B: Pro bůh! To snad ne! Víš, jak je ráno voda studená? ■ **S** já odmítám to, já divím se, to je překvapení Ani za boha!, Ty ses zbláznil! ♦ Řidší var. interjekce *proboha!*

Bože přebože / rozbože!
(Čl. v bezmocném nesouhlasném povzdechu vůči druhému v reakci na třetího a jeho nesmyslné chování, zbytečný, nepromyšlený čin, akci, postup ap.:) to mě zaráží a jsem z toho rozladěný. ■ **S** to je nepříjemné, to nelíbí se mi, to není dobré ♦ Var. *rozbože* je velmi řídká a stará.

Přisám bohu / bůh!
(Čl. důrazně, neformálně a emfaticky vůči pochybujícímu známému druhému ve snaze mu potvrdit, slíbit něco, zvl. s cílem získat si ho na svou stranu:) přísahám n. potvrzuju ti, že to tak opravdu bylo; slibuju, že to tak určitě bude. P. b., že sem mu nic neudělal! Natlouk si sám. ■ **S** to je tak, věř mi!

Bůh s tebou!
(Čl. nábožensky orientovaný, kněz zvl. při loučení s druhým, obv. při jeho vyprovázení na delší cestu, před delším vzájemným odloučením ap.:) doufám, že i ve chvílích odloučení ti bude pomáhat n. tě bude provázet Bůh, vyšší síla. ■ **S** bůh pomůže, já loučím se ♦ I var. *s vámi.*

No tě bůh / buh! n. **Tě bůh!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nepříjemně překvapeně v povzdechu vůči blízkému druhému v reakci na šokující zjištění, informaci ap., zvl. v kontrastu k očekávání, předcházejícím zkušenostem ap.:) to je šokující a hrozné a je to horší, než jsem myslel; něco takového mě nenapadlo n. jsem nečekal. No tě bůh! Na tom mítinku se fakt hajlovalo? A policii to zase nevadí, co? ■ **S** to je hrozné, to šokovalo ho No nazdar!, No tohle!
Ⓐ Really?, Who'd have thought (it)? Ⓝ Na denn Prost Mahlzeit! Ⓕ B(i)en, ça alors!, Nom de Dieu! Ⓡ Ну и дела!

Žel bohu!
(Čl. formálně a rezignovaně vůči druhému uvádějící n. připouštějící negativní fakt, vývoj ap.:) mrzí mě to, ale je to tak; je to sice pro mne nepříjemná situace, ale je třeba se s ní smířit. Žel b., pozvanej moderátor nepřijel, přestože měl slíbenej vysokej honorář. ■ **S** to je nepříjemné, to mrzí mě

Koho bozi / bohové milují, (ten) umírá mlád / mladý.
(Čl. vzdělaný ve filozofickém povzdechu vůči druhému zvl. v reakci na úmrtí blízkého a významného, talentovaného třetího, popř. ve snaze utěšit jeho příbuzné, rodiče ap.:) zemřel sice mladý, ale za svého života dokázal vykonat mnoho dobrého a lidé ho měli rádi; byl velmi nadaný a úspěšný, a i když zemřel mladý, dokázal svůj talent během svého krátkého života dobře využít; i mladý člověk může nečekaně umřít a pak nemusí snášet potíže stáří. Wolker zemřel ve čtyřiadvaceti. K. b. m., u. m. ■ **S** čl. oblíbený umírá mladý, čl. umírá mladý ♦ Z lat. *Quem dii diligunt, adolescens moritur,* řecký dramatik Menandros (342–291 př. n. l.), srov. i T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Dvě Bakchidy, 816.*

Pálí / píchá° ho dobré bydlo.
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp

neg, kond, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *dobré*

(Čl. informovaný vůči druhému kriticky a nesouhlasně o třetím a jeho rozmarech, přehnaných potřebách, sobeckých požadavcích a excesivních radovánkách ap., zvl. ve finančním ohledu a často i v kontrastu k druhým:) má se dobře, žije okázale na velmi dobré úrovni, a proto se nedokáže uskrovnit n. podřídit požadavkům druhých; je velmi dobře hmotně zaopatřený, a proto se chová sobecky. Od té doby, co si založil advokátní poradnu, mluví jen o dovolených na Bahamách a hrozně utrácí. P. ho d. b. ■ **S** on žije dobře a rozmařile, on chová se výstředně, on chová se okázale Neví, co by roupama dělal.

Ⓐ He's developed a taste for the high life., It's all right for some!, He should count his blessings. Ⓝ Den sticht der Hafer. Ⓕ Il a la folie des grandeurs., Il vit sur un grand pied., Il a un grand train de vie. Ⓡ С жиру бесится.

Pozdě bycha honit. *viz* Pozdě bycha honit(i).

Vše, pokud je samo sebou, snaží se setrvat ve svém okolním bytí.

(Čl. ve filozofickém rozpoložení vůči druhému, druhým o reakci třetího n. jevu, instituce ap. na nutnost životní změny:) každý člověk, každá věc, dokud je ve svém původním prostředí, rodině, si rád, ráda uchovává své návyky (a teprve při změně prostředí tyto návyky nuceně mění, porušuje). ■ **S** čl. nemění se rád ♦ B. Spinoza (1632–1677).

Je silný / silnej jako býk / bejk a taky tak chytrý / chytrej.

(Čl. posměšně o druhém a jeho síle, fyzických přednostech ap. v kontrastu k jeho omezeným intelektuálním schopnostem:) je fyzicky zdatný a výkonný, ale naproti tomu jeho inteligence, myšlenkové schopnosti takové nejsou; je velmi silný, ale dost hloupý. ■ **S** on je silný, on je hloupý

Je to bezva. *viz* To je bezva.

Je mi (z toho) na blití / blivo / blivno. *viz* Je mi (z toho / něj) na blití.

Je to v cajku. n. **To je v cajku.**

(Čl., zvl. řemeslník, opravář ap. vůči druhému o předtím poškozeném stroji, předmětu, neuklizeném pokoji ap. n. o nejasných dokladech, úředním problému ap.:) teď je to opraveno a funguje to; je to už uklizeno; je to vyřízeno a v pořádku. A: Myslíte si, že mi teď už s tou daní daj pokoj? – B: Nebojte se, to je v c., na berňáku sem to vysvětlil. ■ **S** to je vyřešené, to je opravené ♦ Z něm., kde mj. *Zeug = nářadí*, srov. *sich für etwas / jmdm ins Zeug legen*, tj. o něco / někoho se zasadit n. postavit za něj.

To je fór! *viz* To je fór!

To je vod tebe hezký!

(Čl. překvapeně a uznale vůči zvl. známému druhému v reakci na jeho nečekanou laskavost, poskytnutou možnost, popř. dar ap.:) to mě příjemně, mile překvapuje a oceňuju to; to je milé překvapení a těší mě to. ■ **S** to těší mě, já mám radost

Jak je libo.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému zdvořile v reakci na jeho rozhodnutí, přání ap., někdy nečekané, často však s odstínem nesouhlasu a odstupu ze strany prvního ap.:) to je možné zařídit n. udělám to, jak si přeješ. A: A nemohla bych dostat místo šunky vajíčka, vážený pane kuchaři? – B: Jak je l., madam. Ale ta šunka je dneska opravdu dobrá. ■ **S** já udělám to, to je možné To není žádný problém.

Ⓐ As you will. Ⓝ Wie beliebt. Ⓕ Comme il vous plaira / vous voudrez! Ⓡ Как (вам) угодно.

Je°, jaký / jakej° je°.

(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, min, fut ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený, informovaný opatrně, rezignovaně n. souhlasně vůči druhému o třetím, často starším a významném, a jeho jednání, postojích, mluvě ap., někdy nepříjemných, zvl. proti podivení n. nelibosti druhého ap.:) je to svérázný, zvláštní člověk s příznačným projevem a nemá cenu se snažit ho změnit, je třeba ho takového přijímat; ten se nezmění a musíme se s tím smířit. Já vím, že je to starej bručoun, ale není zlej. Je prostě, j. je, s tím nic nenaděláš. ■ **S** on nemění se, je třeba smířit se s tím Ten už lepší nebude. ♦ Frazém se mění často v rodě, tj. *ona, oni …*

Ⓐ That's just the way he is., You have to take him as you find him. Ⓝ Der ist so, wie er ist. Ⓕ Il est comme il est. Ⓡ Такая натура.

Byli sme / jsme a budem!

(Čl. zkušený vůči druhému n. druhým v odmítavé reakci zvl. na problematickou novinku, vylepšení doposud užívaného a osvědčeného nástroje, zařízení ap., někdy i s ohledem na jeho obtížné ovládání, náročnou údržbu ap. n. v obranné reakci na násilím zaváděný nový systém, organizaci, politiku ap.:) dosud jsem nic takového nepotřeboval

a potřebovat to nebudu ani dál!; to náš život a zvyky nemůže postihnout, zasáhnout a změnit, žili jsme bez toho a budeme žít i s tím. Já myslím, že bez té záplavy pořadů kabelový televize klidně můžem existovat. B. sme a b. ■ **S** my vydržíme to, to nelíbí se mi, já odmítám to, to nepostihne nás ♦ J. V. Sládek (1845–1912) stejnojmenná báseň ze sbírky *České písně* (1892).

To bylo, je a bude.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. zkušený vůči druhému realisticky a rezignovaně zvl. v reakci na jeho nelibost, rozčilení nad negativním jevem, chováním třetích ap.:) to vždy tak bylo a bude se opakovat i nadále (i když třeba v modifikované podobě); je to starý a neodstranitelný běžný nešvar, problém. Lidská závist? Ta byla, je a bude. ■ **S** to je běžné To je normálka., Tak už to na světě chodí.
Ⓐ 'Twas ever thus., Some things never change. Ⓝ Das war, ist und bleibt so. Ⓕ Ça a toujours existé., ! C'est comme ça et ça ne changera pas. Ⓡ Так было, есть и будет.

Co jsme si, to jsme si. *viz* Odpusťme si, co jsme si.

Co bylo, bylo.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. zkušený a obv. starší vůči druhému zvl. při jeho připomínce dávné neshody, nedorozumění, hádky, příkoří, urážky ap.:) je dobré na to už teď zapomenout a usmířit se n. nedráždit se tím vzájemně; pokusme se staré problémy si vzájemně odpustit a nevracet se k nim. A: Já vím, že sem ti jako kluk dělal samý naschvály. – B: Nojo, co b., b. ■ **S** to stalo se dávno, minulost nedá se změnit, nemysli na to! ♦ Srov. lat. *Quod periit, periit, co je pryč, je pryč*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Komedie o skříňce, 703.*
Ⓐ That's all water under the bridge., What's done is done. Ⓝ Es war, wie es war … Ⓕ C'est le passé!, Ce qui est passé est passé!, Tout ça, c'est du passé. Ⓡ Что было, то прошло.

Jsem / sem, jaký / kterýž jsem.
(Čl. zvl. starší rezignovaně n. vzdorovitě zvl. v nesouhlasné reakci vůči druhému a jeho výtce, kritice postupu, postoje, sklonu, zálibě ap.:) mám podle různých názorů snad dobré, ale i špatné vlastnosti, ale měnit se nechci a nebudu; já zůstávám stejný a záleží na tobě, vás, jak mě jako osobnost budeš, budete přijímat. ■ **S** já zůstávám stejný, on nemění se, je třeba smířit se s tím ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856) v Brixenu 1852 o sobě, ale podle Ex 3,14, *Sum qui sum*; var. *kterýž* se už kromě citace nepoužívá.

Ať je, jakej je, … n. **…, ať je, jakej je.**
(Čl. zkušený uvážlivě vůči stěžujícímu si, kritickému druhému ap. o třetím a některých jeho negativních vlastnostech n. v radě druhému o budoucí volbě potřebné věci ap.:) **1.** *má sice nedostatky a chyby, ale (v tomto mu nelze nic vytknout);* **2.** *(kup, vezmi ap.) jakýkoliv předmět, věc, bez ohledu na kvalitu n. cenu ap.* **1.** Ať je Honza, jakej je, línej není, ten plot natřel dobře. **2.** Já vím, že už je pozdě a ten vobchod je malej, ale dojdi tam a kup šroubovák, ať je, j. je! ■ **S** to není důležité, to je lhostejné To se musí nechat., Na tom nesejde.

… ať je to, co / kdo / který / kde / … je to / chce.
(Čl. vůči druhému obv. v nesouhlasné a doporučující reakci n. příkazu proti jeho nechuti, neochotě, námitce, váhání ap., často s poukazem na obecnou rovinu, obecný řád ap.:) to je v každém případě nutné (bez ohledu na to, co / kdo / kde … to je); je třeba vždy respektovat základní pravidla, zásady ap. Karlíčku, ať je to, kdo je to, máš ho pozdravit, to je tady slušnost., Prostě dokud nejsme doma my, tak dveře nikomu neotevřeš, ať je to, kdo chce. Rozumíš? ■ **S** to není důležité, to je lhostejné, vždy

Co je tvoje, to je moje, a co je moje, do toho ti nic není / ale na moje mi nesahej!
(Čl. arogantně, povýšeně a suverénně, často však jen žertovně vůči druhému, zvl. při potřebě sdílet něco n. v reakci na snahu druhého použít, vypůjčit si věc prvního ap. n. i o egoistickém postoji a postupu třetího:) já jsem důležitější než ty, a proto mi musíš své věci, majetek poskytnout, ale opak ode mne neočekávej!; musíš respektovat moje potřeby a přání, i když se ti to nebude líbit, zato já tvoje nikoliv. ■ **S** ty musíš dát mi to ♦ J 17,10, pův. ale v jiném smyslu.

Co to bude, až to bude?
(Čl. vesele a přátelsky vůči blízkému druhému v otázce vyvolané pozorováním druhého při cílevědomé výrobě zatím nejasného předmětu, přípravě jídla, psaní textu, malování obrazu, popř. dítěti při hře ap.:) co to děláš a co bude výsledkem?; co je tvým cílem, snahou vytvořit, sestavit, napsat, namalovat ap.? ■ **S** co děláš?

Kéž by nám bylo dáno! *viz* Kéž by nám bylo dáno!

To je dáno. *viz* To je daný.

Je na co koukat. *viz* Je na co se dívat.

Je na co / nač se dívat / koukat.
(Čl. vůči druhému zvl. v potěšené reakci n. zálibně při pohledu do krajiny, při sledování kulturního programu, výstavy, sportovního utkání, hry ap., zvl. z hlediska příjemných barev, pestrosti vývoje děje ap. n. při pohledu na hezkou atraktivní postavu třetího, zvl. opalující se ženy ap.:) je na to velmi příjemný pohled a líbí se mi to; je příjemné, vzrušující n. napínavé dívat se na tuhle akci, kdy se pořád něco děje, mění ap. Vážení posluchači, zápas se vyvíjí dramaticky, opravdu je nač se d. ■ **S** to je příjemné, to líbí se mi, já dívám se rád, to je zajímavé, ona je krásná

Bude / je tu cobydup / co by dup.
(Čl. informovaný vůči druhému, zvl. v reakci na jeho dotaz po nepřítomnosti třetího, někdy jen kvůli krátké pochůzce, odběhnutí ap.:) přijde n. vrátí se hned, dlouho čekat nebudeme. ■ **S** on přijede rychle, on vrátí se hned

… ať je to, kdo / co / který / jaký / … chce … *viz* … ať je to, co / kdo / … je to.

Bude to, jako když / dyž to najdeš / najde.
Komp je to, jako když to najde / jako by to našel
(Čl. zvl. zkušený přemýšlivě vůči druhému o zatím zdánlivě nepotřebné věci, znalosti, schopnosti ap., s ohledem na budoucí potřebu ap.:) jednou to bude velmi vítané a k dispozici hned; přijde chvíle, kdy to rád využiješ a budeš rád (že sis to schoval, že ses to naučil ap.). ■ **S** to je vítané, to je užitečné

Je to, jako když / dyž to / ho namaluje.
Komp je, jako když to / ho namaluje
(Čl. zálibně, obdivně vůči druhému o třetím n. známé, citově příjemné věci, staré scéně, popř. rukopisu ap., zvl. s ohledem na vzpomínku ap.:) je to velmi pěkné, hezky udělané, milé a úhledné, popř. krasopisně napsané. ■ **S** to je hezké

Je toho / jich, jako když / dyž naseje / jako by nasel / jako naseto.
Komp je toho, jako když naseje
(Čl. zálibně n. nelibě vůči druhému o květinách, hmyzu, písemných chybách a jiných drobných věcech v prostoru, někdy omezeném:) je toho tam velmi a příjemně n. nepříjemně mnoho; je jich hojnost, stačí to a lze si vybrat. ■ **S** je jich mnoho, je jich hodně

Je toho jak nasráno. *viz* Je toho jak nasráno.

Je tam jak nastláno. *viz* Je tam jak nastláno.

Bylo tam našlapáno. *viz* Bylo tam našlapáno.

Bylo nebylo …
(Čl. na začátku vyprávění, příběhu druhému, zvl. dítěti, o jeho smyšlenosti, fiktivnosti:) možná se to tak stalo n. možná kdysi byl …; začínám vyprávět příběh, kterému můžeš a nemusíš věřit. B. n., v jedné vesnici žili manželé, a ti si velice přáli děťátko. ■ **S** to začíná takto, to bylo tak

Být či nebýt, to je otázka / oč tu běží.
(Čl. vzdělaný vůči druhému o vážném problému a těžkém rozhodování prvního n. třetího ap.:) teď jde o zásadní rozhodnutí ovlivňující moji, naši další existenci, život, práci ap. a jejich pokračování nebo konec; to je naprosto zásadní otázka n. problém. Myslím, že bude lepší, když něco naučím děti ve škole než dělat ve výzkumáku, kde nic nevyzkoumám. B. či n., to je, oč tu běží. ■ **S** to je otázka zásadní, to je rozhodnutí riskantní ♦ Z angl., W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, III, 1,56* (1603), *To be or not to be, that is the question.*

Je proti nám, kdo není s námi …
(Čl. vzdělaný vůči druhému nesnášenlivě, černobíle o třetím a jeho odlišném postoji, názoru, popř. zájmu ap., někdy s cílem druhého varovat ap.:) kdo s námi nesouhlasí, je náš nepřítel (a nikdy už nebude patřit mezi nás n. s tím je třeba bojovat ap.). ■ **S** odpadlík je nepřítel ♦ J. V. Sládek (1845–1912), stejnojmenná báseň, sbírka *Jiskry na moři* (1880); srov. komunistické *Kdo nejde / není s námi, je proti nám.*

Co bylo vloni, nikdo nedohoní.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. v povzdechu vůči druhému zvl. v reakci na jeho připomínku v minulosti promeškané příležitosti, šance, špatné volby ap.:) to bylo možná špatné rozhodnutí, ale teď už není možné to napravit, vrátit (a je zbytečné se tím zabývat, o tom mluvit ap.); minulé chyby nelze napravit. A: Myslím, žes to tehdy s tím konkurzem měl zkusit. – B: No jo, co bylo v., n. n. ■ **S** je pozdě litovat Pozdě bycha honit. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ That's all water under the bridge., What's done is done., It's no good crying over spilt milk. Ⓝ Das ist doch Schnee von gestern. Ⓕ Mais

où sont les neiges d'antan?, Ce qui est passé est passé! Ⓡ После драки кулаками не машут.

Jinak to ani být / bejt nemůže.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému racionálně a střízlivě o vzniklé nepříznivé situaci, špatném výsledku ap., zvl. v důsledku nevýhodného východiska, neschopných n. jinak orientovaných lidí, okolností ap.:) to tak dopadnout muselo a nelze to změnit; to se dalo očekávat. ■ **S** to bylo předvídatelné

Tu som, netreba ma hľadať.
(Čl. vůči blízkému druhému v žertovné odpovědi, zvl. na zavolání n. výraz potřeby ap., někdy i proti náznaku snahy o přehlížení ze strany druhého:) pokud přehlédl mou přítomnost, tak sedím tady, vedle ap.; jsem tady a účastním se. ■ **S** já jsem tady ♦ Ze slovenštiny.

Bude to co nevidět.
(Čl. vůči druhému zvl. v odpověď na jeho dotaz o nadcházející n. očekávané akci, události, dokončované práci, připravovaném jídle ap.:) bude to dokončeno, hotovo brzy, ve velmi krátké době; bude to trvat jen krátce. ■ **S** to bude brzy, to jde rychle

Co jsme si, to jsme si! *viz* Odpusťme si, co jsme si!

To je píchni, jako řízni / řízni, jako píchni.
Komp to je píchni, jako řízni
(Čl. zkušený rezignovaně vůči druhému o výběru ze dvou adekvátních možností, způsobů řešení problému ap.:) je to naprosto stejné a stejně málo výhodné a nelíbí se mi ani jedno; nelze rozhodnout, co je lepší a co skutečně pomůže. ■ **S** to je stejné

To je, jako dyž / když plivne.
Komp to je, jako když plivne
(Čl. zvl. hladový vůči druhému o nabízené dávce jídla v kontrastu ke skutečnému hladu n. o množství, přídělu potřebné látky, materiálu, lidské pomoci ap., oproti skutečné potřebě:) je toho příliš málo a vůbec to nestačí; je toho zanedbatelně málo. ■ **S** je toho málo

Co je doma, to se počítá.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým, zvl. v sobeckém rodinném n. skupinovém majetkovém zájmu a možnosti ho posílit, zvl. s ohledem na možnost si něco zdarma odnést, vzít ap., v kontrastu k druhé rodině, skupině ap.:) je třeba nás, sebe (rodinu ap.) zabezpečit a získat n. vzít si co nejvíc, zvl. do zásoby pro doby finanční, majetkové nouze ap. A: Proč trháš tolik kaštanů, dyť je nepotřebuješ? – B: No, co je d., to se p., na něco se třeba hodějí. ■ **S** já chci mít rezervu, to hodí se Přijde to vhod. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ You never know when it might come in handy. Ⓝ Das hätten wir im Trockenen. Ⓕ Il n'y a pas de petites économies., Un sou est un sou. Ⓡ В хозяйстве всё пригодится.

To je prašť jako uhoď.
Komp to je prašť jako uhoď
(Čl. rezignovaně a nespokojeně vůči druhému o dvou jen zčásti uspokojivých možnostech výběru, způsobech řešení problému ap.:) to je obojí prakticky stejné a stejně málo vhodné; je těžké zvolit některou alternativu, protože jsou co do výhod i nevýhod naprosto stejné. ■ **S** to je stejné, to není vhodné, to nepomůže

Kde je psáno, že …? *viz* Kde je psáno, že …?

To je těžko říct. *viz* Těžko říct.

To je co říct!
(kol; obdiv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. uznale vůči druhému a ve snaze pochválit třetího n. ho i povzbudit za jeho neobvyklý čin, výkon, iniciativu ap.:) to je (od něj) mimořádný výkon a musím to ocenit; je to působivé a jsem s ním spokojený. To je co ř.! Pavel si konečně uklidil pokoj. ■ **S** to líbí se mi, to je výkon mimořádný Komu čest, tomu čest.
Ⓐ That's a turn-up for the book! Ⓝ Das will was heißen! Ⓕ C'est pas peu dire! Ⓡ Вот это да!

Je, jako dyž / když / by v tom spal.
Komp je / vypadá, jako by v tom spal
(Čl. nelibě, s odporem vůči druhému o třetím a jeho oděvu, oblečení, zvl. z hlediska jeho vhodnosti k dané příležitosti:) je oblečený velmi nedbale, šaty má pomačkané a neupravené. ■ **S** on vypadá nehezky, on je neupravený

Je líp / lepší ho šatit než živit.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *šatit než*
(Čl. vůči druhému v povzdechu, často žertovném, o třetím, zvl. o dítěti a jeho potřebě jídla, obv. s ohledem na jeho pohyblivost a růst:) je stále hladový, jí neobvykle hodně, a to stojí peníze (a proto je levnější kupovat mu oblečení, zvl. které lze podle potřeby upravit). Představ si, k vobědu sněd tři řízky. Vopravdu je l. ho š. než ž. ■ **S** on jí hodně Sní, na co přijde.

Ⓐ He'll eat us out of house and home., He's got hollow legs. Ⓝ Den würde man besser kleiden als füttern. Ⓕ Il vaut mieux l'avoir en peinture / en photo qu'en pension. Ⓡ На него еды не напасёшься.

Takovejch už bylo!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. (od k. slova)

(Čl. informovaný, zkušený s despektem vůči zvl. mladšímu n. méně zkušenému druhému a jeho ambicím, cílům, snahám ap.:) takto zjednodušeně a přehnaně sebevědomě uvažovalo už hodně lidí (a nepovedlo se jim to); to není reálné n. možné (a nepovede se ti to); nemyslím, že se ti to povede, to chtělo už moc lidí před tebou. A: Na tu vosmitisícovku bych určitě vylez! – B. Jo, t. už bylo! A víš, kolik jich tam taky zůstalo? ■ **S** to nemluvíš realisticky, to není možné, ty přeháníš To jsou silný slova!

Ⓐ You wouldn't be the first one! Ⓝ So'ne hatten wir ja schon! Ⓕ À d'autres!, Il y en a plein qui s'y sont cassé le nez avant toi! Ⓡ Видели мы таких!

Jak je vidět … n. **Jak vidno …**

(Čl. v komentáři a závěru vůči druhému, druhým o situaci, faktech, zvl. s cílem upozornit na důsledek, jev n. výskyt ap.:) povšimněte si, že …; je patrné, že … Jak je v., pozdě jsme nepřišli, lidi tu ještě čekaj., Jak je v., taky si občas zapálí cigaretu. ■ **S** to je zřejmé

Je skrz něj vidět.

(Čl. kriticky a nespokojeně n. znepokojeně vůči druhému o třetím, zesláblém po nemoci, n. přiděleném plátku masa, chleba ap. ze strany šetřivého třetího ap.:) **1.** *je nezdravě, příliš hubený, vyhublý a slabý;* **2.** *je příliš, neobvykle tenký a zdá se nedostatečný.* ■ **S** on je hubený, to je tenké, je toho málo

Je to, jako bych to viděl před sebou.

Komp je to, jako bych to viděl před sebou

(Čl. vůči druhému o výjevu, situaci, události, popř. předmětu n. třetím, zvl. ve vzpomínkách, vyprávění n. po působivém líčení představy druhého:) dokážu si to dobře představit n. vybavit a připomenout se všemi podrobnostmi; vzpomínám si na to velmi živě, plasticky ap. ■ **S** já představuju si ho / to živě, já vzpomínám si na to živě

To je vyloučeno. *viz* To je vyloučený.

Je° to znát. n. **To je° znát.**

(kol) **0** imp, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a změně v jeho výkonu, chování, povaze ap., zvl. v důsledku stáří, únavy ap. n. o rozdílu v barvě nátěru, velikosti předmětu, místu opravy proti pozadí ap.:) je to jasně patrné a viditelné n. nápadné (a nedá se to zakrýt); projevuje se to jasně negativně (na celkové fyzické kondici, rozpočtu, hospodaření ap.). V tomhle věku už na túry chodit nemůžu, bolí mě nohy. Je to z. ■ **S** to je zřejmé, je to znát, to je nápadné, rozdíl je velký Jen slepej to nevidí., Bije to do očí.

Ⓐ It shows., It's plain to see. Ⓝ Das merkt man. Ⓕ Ça se voit., Ça se remarque. Ⓡ Это ясно без слов.

Vše je ztraceno.

(Čl. zvl. starší vůči druhému zoufale, rezignovaně o nastalé situaci, materiální i duchovní, nemožnosti jejího pozitivního zvratu, zlepšení a dosažení svého cíle ap.:) nelze již nic udělat, všechno je zničeno, popř. nic nebylo využito. ■ **S** to je ztracené, to nedá se změnit ♦ Volně z lat. *Consummatum est*, podle údajných posledních slov Kristových *Dokonáno jest.*

Je na tom blbě. *viz* Je na tom špatně.

Je° na tom bledě / všelijak.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o starším třetím a jeho zdravotním stavu, fyzické kondici, obv. dlouhodobé, popř. i o jeho majetkových poměrech ap.:) je ve špatné situaci a necítí se zdravý n. má vážné finanční problémy. Byl na operaci žlučníku a vod tý doby pořád hubne. Je na tom b. ■ **S** on je nemocný, on je chudý, on nemá peníze, on je v situaci obtížné Je to s ním nahnutý., Dolehla na něj bída., Teče mu do bot.

Ⓐ He's in a bad way. Ⓝ Er ist mies dran. Ⓕ Il est bien bas., ! Il est au plus bas. Ⓡ У него плохо дело.

Jak si / jsi s tím daleko?

(Čl. vůči známému druhému, kolegovi ap. v otázce, někdy i mírné urgenci, zvl. vzhledem ke slíbenému n. potřebnému dokončení práce pro prvního ap.:) jak s tím pokračuješ a kolik toho ještě zbývá? ■ **S** jak probíhá to?

Jak sou / jsou spolu daleko?

(Čl. vůči lépe informovanému druhému o třetím a čtvrtém n. páru, zvl. z hlediska vývoje jejich začínajícího citového vztahu, možnosti svatby ap.:) nakolik, do jaké míry se už sblížili, domluvili ap. a došlo mezi nimi k nějaké důležité změně? A co

Petra s Pavlem? Eště spolu choděj? Jak sou s. vlastně d.? ■ **S** jaký vztah je mezi nimi?

A co bylo dál? n. **Co bylo dál?**
(Čl. zvídavý, zvl. dítě, vůči druhému, vypravěči ap., obv. v reakci na jeho napínavé vyprávění, náhle přerušené ap.:) jak to pak pokračovalo n. se vyvíjelo?; zajímá mě, co přišlo pak n. jak to skončilo. ■ **S** jaký výsledek to mělo?

Dnes / dneska už sme / jsme dál!
(Čl. zvl. zkušený a starší vůči druhému, zvl. při srovnání novější fáze vývoje v oblasti, oboru se starší, často obecně pochvalně a odmítavě k té starší a už nevyhovující ap.:) v současné době jsme už výrazně pokročili a umíme, známe toho víc; v současnosti jsme už překonali nedostatky dřívějšího přístupu (a máme lepší metody, přístroje, postupy ap.). Kdysi se slovo počítač užívalo pro takový velký stroje na děrovací štítky, víš? D. už sme dál a malej počítač maj v sobě třeba i leckterý hodinky! ■ **S** my umíme víc, my jsme schopní

To už je dávno.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v reakci na jeho připomínku minulé události, zážitku, dobrodružství, lásky, přátelství ap.:) to se stalo, odehrálo n. událo před mnoha lety (a teď hned na to nechci n. nedokážu vzpomínat, o tom mluvit ap.); to stalo se před dlouhou dobou a už to není důležité ani jasné. A: Dědo, vyprávěj nám, co si dělal za války. – B: Ale to už je d. Moc se mi to nevybavuje. ■ **S** to stalo se dávno, to není důležité

To už je dávno / nenávratně pryč.
(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému, zvl. v reakci na jeho připomínku možnosti, alternativy, příležitosti ap.:) to už dříve pominulo a dnes to neexistuje, není možné n. to neplatí; to už před delší dobou přestalo existovat a nenabízí se to n. nelze to využít. ■ **S** to pominulo už, to neplatí už

Mně je° (ňák / nějak) divně.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v poznámce n. neurčité stížnosti vůči blízkému druhému zvl. v reakci na pocit příznaku blížící se nevolnosti, nemoci, zhoršení fyzického stavu, zvl. s ohledem na možnost zvracení, záchvatu, závratě, vysoké horečky ap.:) cítím se nepříjemně a špatně (a prosím o případnou pomoc, omluvu ap.); mám pocit slabosti a nejistoty. Člověče, mně je ňák d. Radši zastav, musím jít chvíli na vzduch. ■ **S** já necítím se dobře Něco na mně leze., Není mi valně.
Ⓐ I'm feeling (a bit) queer / queasy. Ⓝ Mir ist (irgendwie) komisch. Ⓕ Je me sens bizarre / tout chose., Je ne suis pas dans mon assiette. Ⓡ Мне (как-то) не по себе.

To by bylo na dlouho.
(Čl. vůči druhému v nepřímém odmítnutí vysvětlení na jeho otázku, zvl. s ohledem na historii něčeho, složité vztahy ve společenství lidí ap.:) to se krátce vyložit, vyprávět nedá, a tudíž ani snadno pochopit; to je složitá n. dlouhá záležitost a nelze ji zestručnit. ■ **S** to je složité příliš

Už je dobře! n. **Je dobře!**
(Čl. zvl. starší, rodič, vůči blízkému druhému, zvl. dítěti, obv. ve snaze ho upokojit, utěšit ap. po jeho předchozím ohrožení, nebezpečí, strachu, nemoci, krizi ap.:) už to pominulo, nic nehrozí a vše je zase v pořádku; už jsi to překonal a teď se už nemusíš bát. Už je d.! Už si zase u maminky, neboj se! ■ **S** to pominulo už, neboj se!, nebezpečí nehrozí už

Je mi dobře.
(Čl. vůči druhému zvl. na jeho dotaz na svůj zdravotní stav, někdy přehnaný n. ustrašený, obv. po pádu, fyzickém otřesu prvního ap.:) cítím se dobře a není třeba se znepokojovat, pomáhat mi ap.; jsem v pořádku, nic se mi nestalo. ■ **S** já cítím se dobře, on je zdravý

Je° na tom dobře.
(kol – neutr) **0** ot, imp, imp neg ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho finančních, majetkových poměrech, zvl. v kontrastu k vlastní situaci, n. o jeho zdravotní situaci, zvl. v kontrastu k předchozí ap., a důsledcích, které to má:) je v dobré, příznivé n. uspokojivé situaci; má, vydělává hodně peněz n. má hodně peněz naspořeno, má značný majetek ap.; má potřebnou vlastnost n. schopnost (a je schopný to udělat n. vydržet). No Karel je teď na tom d., povejšil a plat má už slušnej., Honza je na tom d. a ten kopec vyleze snadno, ale naše babička už nemůže. ■ **S** on je bohatý, on má se dobře, on je v situaci dobré Ten si píská., Ten se má.
Ⓐ He's doing OK. Ⓝ Der ist ganz gut dran. Ⓕ Ça va bien pour lui., ! Il n'est pas à plaindre. Ⓡ У него все тип-топ / в норме.

To je° dobře! n. **To je° dobře (že …)!**
(kol) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému s úlevou n. nadšením, zvl. v reakci na příznivou zprávu, informaci, popř. změnu rozhodnutí třetího ap., s ohledem na svou potřebu

n. záměr:) to je příznivé n. vítané; jsem rád, že to tak je n. se stalo, a vítám to; jsem kvůli tomu rád, je to tak lepší. To je d., že pojedeš až zejtra. Můžem si aspoň večer udělat táborák. ■ **S** to je dobré, já vítám to, já jsem rád, já mám radost To bodne!, To je senza!

Ⓐ It's (a) good (thing) (that …). Ⓝ Das ist gut. Ⓕ C'est bien!, Tant mieux! Ⓡ Это здорово!

Je ti dobře?
(Čl. znepokojeně, ustaraně vůči blízkému druhému při pohledu na něj a jeho bledý obličej, unavené pohyby, mlčenlivý bolestivý výraz v obličeji ap.:) jsi opravdu v pořádku?; cítíš se fit, dobře (a nepotřebuješ pomoc)? ■ **S** jak cítíš se?

Dyť / vždyť je dobře!
(Čl. zvl. starší nervózně a nesouhlasně vůči druhému v reakci na jeho zbytečnou výčitku n. varování, starost ap. obv. ve snaze uklidnit, uchlácholit ho, zarazit ap. n. v reakci na jeho omluvu:) nic nebezpečného, nepříjemného se neděje n. nestalo, všechno probíhá normálně; je to v pořádku a jak to má být (a já nic nenamítám n. proti tomu nedělám); já se (tedy) už nezlobím. ■ **S** to je dobré, to je správné, nic nezměnilo se

Zase bude dobře!
(Čl. zvl. zkušený vůči blízkému druhému konejšivě a optimisticky v reakci na jeho životní, zdravotní, pracovní krizi, nemoc ap.:) uzdravíš se, překonáš to n. sebereš se a všechno bude zase normální; neboj se, zase bude všechno probíhat uspokojivě jako dřív! Tak vidíš, horečky konečně po týdnu klesly. Z. b. d. ■ **S** ty překonáš to, to zlepší se

Jednou si / jsi dole a podruhý / jindy nahoře.
(Čl. zkušený, moudrý filozoficky s nadhledem vůči druhému, zvl. v reakci na jeho depresi, neúspěch, stížnosti ap.:) život je proměnlivý a člověk v něm mívá občas smůlu a jindy zase štěstí a nic netrvá stále. ■ **S** život je proměnlivý, život není ideální ♦ Z písně *Život je jen náhoda* od J. Ježka (1906–1942), z filmu *Peníze nebo život* (1932) od J. Voskovce a J. Wericha.

Doma je doma.
(kol – neutr; pochv) **0** neměnné ✉ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. spokojeně vůči blízkému druhému, zvl. po návratu z dlouhé n. únavné cesty a s ohledem na domácí pohodlí, n. při vychutnávání, pojídání domácího jídla ap.:) doma je to nejlepší; domov je místo, kde se člověk cítí dobře. Konečně se zase vyspím ve svý posteli. Holt d. je d. ■ **S** doma je nejlépe Všude dobře, doma nejlépe.

Ⓐ There's no place like home. Ⓝ Heimat ist Heimat. Ⓕ On est quand même bien / mieux chez soi., On n'est nulle part mieux que chez soi. Ⓡ Дома есть дома.

Už sem / jsem doma!
(Čl. vůči druhému v chápavé reakci na jeho vysvětlení, složitý popis ap., v kontrastu k původnímu nepochopení, nerozumění:) teď už to chápu n. se v tom vyznám; konečně jsem pochopil, jak to myslíš, popř. co chceš, abych udělal, ap. Jo, už sem d.! Tys mluvil vo švagrový, a ne vo tchýni, že? ■ **S** já chápu to konečně

To je dost! n. **To je dost, že …!**
(kol) **0** neměnné ✉ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. s ulehčením n. netrpělivě vůči druhému, zvl. v nespokojené reakci na nejistotu n. podráždění z delšího čekání na něj, popř. na splnění svého přání, požadavku něčeho pozitivního n. prospěšného ap.:) konečně jsem se dočkal a jsem rád!; konečně je to splněno n. se to stalo. A: Hele, Petr už přišel. – B: No to je dost! Už tu čekáme celou hodinu!, To je dost, že sis taky vzpomněl na babičku! Z tý kytičky bude mít radost!, A: Koukej, začíná pršet! – B: No to je dost! Dyť to sucho už není k vydržení! ■ **S** to stalo se konečně, já jsem rád, to je dobré Už byl nejvyšší čas.

Ⓐ About time too! Ⓝ Na endlich! Ⓕ Enfin!, ! Tout de même! Ⓡ Давно пора!

Je mu to dost. *viz* Není mu to dost.

Je toho / to na něj dost.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho pracovním vytížení, rodinných problémech ap.:) musí se teď starat o neobvykle velké množství věcí, problémů; jeho povinnosti jsou teď zvlášť náročné a musí toho zvládnout víc, než je běžné, průměrné (a nelze se divit, že je unavený, podrážděný ap.). V práci mají uzávěrku a manželku mu včera vodvezli do nemocnice. Je toho teď na něj docela dost. ■ **S** on má starosti, on je v situaci obtížné

To je dost, že (V)! *viz* To je dost!

Je toho až dost.
(Čl. informovaný vůči druhému o zásobě, množství věcí, zvl. jídla, zdravotních potřeb, hygienických a čisticích prostředků, oblečení ap. v rámci humanitární akce ap. vzhledem k potřebě n. požadavku:) je toho určitě dostatečné a možná i trochu nadbytečné množství; to stačí, je toho teď víc, než se všeobecně očekávalo (ale je možné to spotřebovat, uplatnit ap.). ■ **S** to stačí

Už toho bylo dost!
(kol) **0** neměnné ✉ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. zvl. s autoritou vůči druhému, druhým, často dětem, rázně a odmítavě zvl. v reakci na jejich pokračující hádku, rvačku, nepříjemný hluk, zlobení, vyrušování ap.:) už to trvá příliš dlouho a já to nebudu dál tolerovat!; teď už je to nesnesitelné a je nutné, aby to hned skončilo. Přestaňte! A každej do svýho pokoje! Už toho b. d.! ■ **S** to je nesnesitelné, já nebudu tolerovat to dál Mám toho tak akorát!, Co je moc, je příliš.

Ⓐ That's enough of that! Ⓝ Jetzt ist es aber genug damit! Ⓕ Ça suffit!, Ça commence à bien faire! Ⓡ Хватит уже!

To je fajn. *viz* To je fajn.

Co furt je?

(Čl. podrážděně a neochotně vůči blízkému druhému v reakci na jeho opakované dotazy, nepodstatné žádosti, připomínky, zvl. při činnosti, práci vyžadující soustředění ap.:) co zase chceš n. co se zase (nedůležitého) děje?; proč se nezeptáš n. nepožádáš někoho jiného a obtěžuješ n. vyrušuješ zase mě? A: Honzo! Pocem! – B: Co furt je? Tady se člověk nemůže v klidu podívat ani na ten blbej hokej! ■ **S** co chceš?, co děje se?

To je furt pět. n. **To máš furt pět.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *furt*

(Čl. vůči blízkému druhému při zvažování a srovnávání výhod a nevýhod různých řešení problému, více nabízejících se možností, často z hlediska finančního ap.:) nic z toho příliš nepomůže a moc se mi nelíbí; to je všechno stejné a stejně málo výhodné; žádná z možností není jasně jen výhodná. Buď zůstanu v domácnosti a budem mít míň peněz, nebo budu za prací dojíždět, ale pak budu muset platit paní na hlídání. To je f. p. ■ **S** to je stejné, to není dobré, to nelíbí se mi To je prašť jako uhoď. ♦ Řídce též var. *pořád.*

Ⓐ It's six of one and half a dozen of the other., You pays your money and you takes your choice. Ⓝ Das kommt aufs selbe heraus. Ⓕ C'est du même calibre., ! C'est du pareil au même. Ⓡ Это что в лоб, что по лбу.

Hned to bude!

(Čl., zvl. zaneprázdněný lékař, úředník, prodavač, rodič ap. ve spěchu, v reakci na žádost pacienta, zákazníka, dítěte o jeho pozornost n. pomoc ap.:) za chvíli se ti, vám budu věnovat, ale musíš, musíte teď počkat (protože právě dělám něco jiného); počkej okamžik, přijdu co nejrychleji. A: Mami, poď se kouknout, co sem postavil z kostek! – B: Hned to bude. Musím napřed uklidit nádobí. ■ **S** počkej!, já pospíchám, já udělám to pro tebe

Sem / jsem hned zpátky.

(Čl. vůči blízkému druhému, často dítěti, ve spěchu, krátkém vysvětlení a ujištění, v reakci na náhlou potřebu něco mimo domov, pracoviště ap. rychle zařídit, zjistit, udělat ap.:) brzy se (zase) vrátím, bude to jen velmi krátké odběhnutí. Řeknu jen sousedům, že zítra dopoledne nepoteče voda. Sem hned z.! ■ **S** já vrátím se rychle, on vrátí se hned

Jak je ti?

(Čl. znepokojeně vůči blízkému druhému s ohledem na jeho zdraví, zvl. v reakci na jeho momentální nevolnost n. na návštěvě při vědomí jeho dlouhodobé nemoci:) jak se cítíš (a nepotřebuješ něco)?; bolí tě něco? ■ **S** jak cítíš se?

Jak si / jsi na tom?

(Čl. vůči známému druhému, zvl. s ohledem na jeho zdravotní stav, finanční situaci, pracovní náplň a vytížení v zaměstnání n. i sportovní výkonnost ap.:) v jaké situaci n. kondici právě jsi?; jsi zdravý? Ahoj, Jardo! Nechceš si se mnou někdy zahrát tenis? Jak si teď na tom? ■ **S** jak se máš?

Tak aby bylo jasno …

(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. autoritativně a jednoznačně vůči blízkému druhému, zvl. v reakci na jeho četné argumenty, výmluvy, připomínky n. dohady ap., a před sdělením vlastního stanoviska n. rozhodnutí:) pokud jde o můj postoj, chci to tímto říct naprosto jasně …; nechci už o tom dál diskutovat, a tak ti sděluju, že … Aby bylo j., nechci se mezi vás nijak vměšovat, ale vyžaduju tady klid a pořádek., Tak aby bylo j., na tu brigádu pojedeš, aby sis na tu motorku sám vydělal. ■ **S** já říkám to otevřeně, já chci říct něco, já řeknu to Tak abys věděl …, Říkám to na rovinu.

Ⓐ Make no mistake, … Ⓝ Um das mal klarzustellen … Ⓕ Pour que les choses soient claires … Ⓡ Заруби себе на носу …

To je° jedno. n. **To je jedno kdo / co / který / jaký / …**

(kol) **0** kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. lhostejně n. rezignovaně vůči druhému v reakci na jeho nabídku volby z více možností, často téměř stejných n. nedůležitých, n. v postoji k alternativám vývoje, činnosti ap.:) cokoliv n. kdokoliv ap., je mi to lhostejné; to není důležité a nevidím v tom žádný rozdíl. A: Chceš červenej nebo mod-

rej bonbón? – B: To je j. ■ **S** to je lhostejné, to není důležité, to je stejné Na tom nesejde., To je fuk.

Ⓐ It doesn't matter (who / what / …)., It's all the same (to me) (who …). Ⓝ Ist doch egal, wer / was … Ⓕ C'est égal. Ⓡ Это всё равно.

Je mi to jedno. n. **To je mi jedno.**
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho nabídku obv. dvou alternativ, věcí, možností činnosti, zpravidla méně důležitých a zhruba rovnocenných ap. n. na jeho zprávu, někdy znepokojenou, o události, třetím a jeho kroku ap.:) **1.** *je mi to lhostejné, nevidím v tom rozdíl ani velký význam a spokojím se s libovolnou alternativou, možností;* **2.** *je mi to lhostejné a (už) mě to nezajímá n. se o to nestarám.* ■ **S** to je stejné, to je lhostejné, to nezajímá mě ♦ Srov. odlišné *Mně už je to všecko jedno.*

Šup sem, šup tam, nám už je to všechno jedno …
(Čl. v dobré náladě a obv. mírně opilý furiantsky, často spolu s dalšími ve společnosti, n. ve snaze zlehčit napjatou atmosféru, zvl. po rezignovaném sdělení druhého ap.:) nám na tom vlastně tolik nezáleží, není to pro nás ve skutečnosti příliš důležité a nebudeme kvůli tomu smutní. ■ **S** to není důležité ♦ Z lidové rozverné pijácké písně.

Byl jednou jeden …
(Čl. zvl. starší vůči druhému, dítěti na úvod vyprávěné pohádky, popř. smyšleného příběhu zaměřeného na jednoho hlavního hrdinu:) kdysi dávno žil člověk … (o kterém teď budu vyprávět). Byl j. j. král, a ten měl tři dcery. ■ **S** to začíná takto

Všechno je jinak.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. zkušený a moudrý vůči druhému v komentáři k jeho drobnému postřehu, poznámce n. údivu, proti jeho předpokladu a s odkazem na složitost života, spleť mezilidských vztahů, nová zjištění, objevy ap., popř. na změny ve svém soukromém životě, původním plánu ap.:) to tak není, je to všechno složitější a jiné; celková situace je jiná, než jak se jeví při povrchním pohledu. Kdepak! V. je j. Ten chlap ti sice pomoh, ale anděl to není, je to bejvalej estébák a teď čeká, že zas pomůžeš ty jemu., No v. je j. Haničku vyzvednu já a k babičce nepojede Martin, ale Ondra. ■ **S** to není tak, to je složité To máš těžký!, To bejvávalo!, Ale kde!

Ⓐ You don't know the half of it. Ⓝ Das ist doch ganz anders. Ⓕ Tu n'y es pas du tout!, C(e n)'est pas du tout cela (ça)! Ⓡ Какое там!

Každému, co jeho jest. n. **Každýmu / každému (to) jeho.**
(Čl. moudrý vůči druhému zvl. o třetím a jeho zasloužené odměně, pochvale, uznání ap. n. trestu za vykonaný čin, často při dělení a v kontrastu ke čtvrtému a dalším ap.:) je třeba dělit a soudit spravedlivě, a tak je každý odměněný n. potrestaný podle toho, zda byl dobrý či zlý, podle svých zásluh, předností n. naopak nedostatků, zločinů ap. Ty si na rozdíl od Tomáška žádnou čokoládu nezasloužíš, když nám nepomoh. K., co j. j. ■ **S** buď spravedlivý!, čl. dostane odměnu podle zásluh ♦ Srov. lat. *Suum cuique, každému, co mu patří*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O povinnostech, 1,5,15.*

Každej sme ňákej / nějakej. n. **Každý jsme / je nějaký.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý a tolerantní vůči druhému a v reakci na jeho údiv n. pohoršení nad třetím a jeho charakterovou zvláštností, nedostatkem, neschopností něco zvládnout, neobvyklou zálibou ap.:) nikdo není dokonalý a ideální člověk bez specifických rysů, někdy i podivných n. nepříjemných, neexistuje; každý má své zvláštnosti n. nedostatky a je třeba to tolerovat. A: Von má takovou zvláštní zálibu, jezdí se psím spřežením na kolečkových bruslích. – B: Nojo, k. sme n. ■ **S** čl. má chyby, každý je zvláštní nějak Nikdo není dokonalý.

Ⓐ Everybody's different., We're all different., We all have our little ways. Ⓝ Jedem Tierchen sein Pläsierchen. Ⓕ ! On a tous nos lubies / caprices / fantaisies / folies. Ⓡ У каждого свои заскоки.

Kde by byl bez (něj) / kdyby …!
(Čl. informovaný vůči druhému odmítavě n. kriticky o třetím a jeho postavení, úspěchu, kariéře ap. díky vztahu k vlivnému n. schopnému čtvrtému, zvl. z hlediska výhod ap.:) za své postavení vděčí pomoci … (té význačné osobnosti); ničeho by nedosáhl bez (někoho n. kdyby mu někdo nepomáhal). Kde by byl, kdyby ho ředitel nepodporoval a neposílal každej rok na zahraniční školení? ■ **S** on nedokázal by nic bez (něj)

Je ho kde nic tu nic.
(Čl. vůči druhému o třetím, často dítěti, a jeho vzhledu, někdy v důsledku nemoci n. v kontrastu k jeho síle, mrštnosti, fyzické zdatnosti ap.:) je velmi n. nezdravě hubený, vyzáblý. ■ **S** on je hubený

Kde ste / jste kdo?
(Čl. zvl. vesele vůči známým druhým, členům rodiny po svém příchodu a vstupu do domu, na domluvené místo srazu ap., kde nikdo není vidět, ve snaze je svolat ap.:) kde všichni jste?; ohlašuju tímto svůj příchod a chci vás vidět. Haló! Kde ste kdo? Maminka má pro vás překvapení! ■ **S** kde jste?

Kde to sme!
(Čl. pohoršeně a mírně rozčileně ve zvolání vůči druhému, druhým v reakci na neuspokojivou situaci, stav n. jejich nevhodný postup, chování ap., v kontrastu s vlastní představou, očekáváním lepšího n. předpokladem správnosti ap.:) to je nepřijatelné a dráždí mě to, protože to není správné; to je nedůstojné, neslušné a já to odmítám. Před chvilkou sem vám řikal, že se máte zařadit do fronty, a zase stojíte přede mnou. To je chování, pani, kde to sme! ■ **S** to nelíbí se mi, to není správné

Kdo je?
(Čl., často dítě, opatrně, zvl. zpoza dveří n. ve tmě ap., vůči neviditelnému druhému ve snaze zjistit jeho identitu a v závislosti na jeho odpovědi připraven buď otevřít, n. neotevřít:) kdo je tam na druhé straně n. dole?; kdo je to za těmi dveřmi? A: Kdo je? – B: To sem já, babička, votevři mi, prosim tě. ■ **S** kdo je to?

Kdo je pro?
(Čl., zvl. vedoucí, předseda na schůzi ap., vůči přítomným druhým ve snaze zjistit počet přívrženců uvedeného návrhu, obv. při formálním hlasování:) kdo, kolik z vás souhlasí s tímto návrhem, postupem, krokem ap.? ■ **S** kdo souhlasí?

Kdo je u tebe (S)?
(Čl. rozčileně, opovržlivě a odmítavě ve zvolání vůči druhému, někdy níže postavenému, v reakci na jeho urážku, nadávku, zvl. při prudké hádce ap. a s odstínem překročení běžné normy styku:) ty chováš se drze, nemáš žádné právo mě nazývat (S) a já to rázně odmítám!; ty si nemůžeš dovolit mi říkat (S) a já to nebudu snášet, tolerovat. Kdo je u tebe pometlo? To hned vodvoláš! ■ **S** nebuď drzý!, já odmítám to, to je drzost ♦ Lze užít libovolné urážlivě hodnotící substantivum n. známou nadávku, např. *vůl, trouba* ap.

To je letos jako loni.
(Čl. zkušený vůči druhému odmítavě, nesouhlasně o marné snaze, námaze ap. ve srovnání s jinou, zvl. předchozí:) to je pořád stejné a nic se tím nezmění; je to stále stejně nevýhodné a nijak to nepomůže n. nic to nezlepší. ■ **S** to je stejné, to nepomůže

Bude líp.
(Čl. vůči známému a pesimistickému druhému, zvl. ve snaze ho povzbudit, obv. v jeho těžké životní situaci ap.:) není třeba být zoufalý n. smutný, zase se to zlepší. No tak, usměj se trochu! Uvidíš, b. zas líp. ■ **S** to zlepší se

Už (mi) bylo líp.
(Čl. skromně n. se sebezapřením, obv. po pádu, při nemoci, v otřesu ap., vůči blízkému druhému zvl. v reakci na jeho znepokojenou otázku ap.:) necítím se příliš dobře, ale dá se to n. musím to vydržet; to bolí, ale musím to překonat. ■ **S** já necítím se dobře, to bolí

Je mi líp. n. **Už je mi líp.**
(Čl. obv. nemocný vůči známému druhému o svém zdravotním stavu a pocitech, zvl. v kontrastu s předchozím vývojem:) cítím se (už) lépe, bolesti ustoupily; (už) se mi ulevilo a mám lepší náladu. ■ **S** to je lepší

Je mi to líto. *viz* Je mi to ze srdce líto.

Je mu to málo. n. **Eště / ještě je mu to málo.**
(Čl. vůči druhému nechápavě a nesouhlasně o třetím a jeho přehnaných požadavcích, potřebách, s ohledem na to, co právě dostal, n. o jeho stupňované mstě, dalších negativních krocích ap.:) stále mu to nestačí a není spokojený n. nevyhovuje mu to; stále s tím není spokojený (ačkoliv jiný člověk by byl) a požaduje, chce víc. ■ **S** on chce víc, to nestačí

Méně je někdy více. n. **Míň je někdy víc.**
(Čl. zkušený, moudrý vůči méně zkušenému druhému, zvl. ve snaze mu poradit v jeho rozhodování, výběru z možností a o postupu vlastní činnosti n. orientaci na cíl ap.:) méně věcí, jsou-li dobře udělané, bývá cennější než jejich větší množství, nejsou-li dobré; pokud děláš méně věcí, můžeš je dělat důkladněji a pečlivěji; nemarni svou energii mnoha drobnými činnostmi, věnuj se raději větší a důležitější věci n. jen několika málo! Když ty pořád hrozně se vším spěcháš. Slepils sice nejvíc letadýlek, ale nedrží ti to. Víš, m. je n. v. ■ **S** usiluj o méně a dělej / chtěj to dobré! ♦ Přísloví.

Co je moc, to je moc. n. **Co je moc, to je příliš.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⍁6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. rozčileně vůči druhému, zvl. v reakci na dlouhé trpělivé snášení nepříjemného, rušivého projevu, chování ap. ze strany třetího, třetích, obv. velkého hluku, drzosti, neposlušnosti, nepořádku

ap.:) teď už je to nepřijatelné, na hranici mé snášenlivosti a trpělivosti; už mi to příliš vadí, irituje to ap. a já to nebudu n. nemůžu dál snášet, tolerovat. Celej den jim tam řve kazeťák a ani v noci se člověk nevyspí. Co je moc, to je moc. ■ **S** to vadí mi, nepřehánej!, to je nesnesitelné, já nechci snášet to Už toho mám plný zuby!, Kdo to má pořád poslouchat! ♦ Přísloví.

Ⓐ It's the limit!, They're asking for it!, I've had it up to here (with them). Ⓝ Was zuviel ist, ist zuviel. Ⓕ Trop, c'est trop! Ⓡ Ну, это уж слишком.

Když / dyž je něčeho moc, tak je toho příliš. n. **Čeho je moc, toho je příliš.**
(Čl. rozzlobeně a odmítavě vůči druhému zvl. v reakci na dlouhé trvání iritujícího, nepříjemného projevu třetího ap., zvl. křiku, drzosti, urážlivosti ap.:) teď už to přehnal a já to nebudu dál snášet; už to přesáhlo snesitelné meze, já to nebudu dál tolerovat a zakročím proti tomu. ■ **S** já nechci snášet to, to vadí mi, to je nesnesitelné

To (už) je (na mě) (trochu) moc. n. **To už je příliš.**
(Čl. zvl. starší vůči druhému podrážděně a odmítavě o třetím a jeho nepříjemném chování ap., zvl. s ohledem na svůj zdravotní stav, potřeby ap. a na obvyklou normu:) to (už) je nesnesitelné a velmi mi to vadí (a musím protestovat ap.). Požádala sem toho klacka, aby mi pomoh s taškama, a von řek, neměla ste toho tolik kupovat. To už je na mě t. moc. ■ **S** to je přehnané, ty přeháníš, to je nesnesitelné

Bylo toho na něj (najednou všeho) moc.
(Čl. informovaný, zasvěcený vůči druhému obv. soucitně o třetím a jeho selhání, rezignaci, odchodu, zhroucení ap. a předcházejících důvodech, zvl. psychických, tlacích, zklamáních ap.:) měl příliš mnoho starostí n. zažíval příliš mnoho tlaku (a nevydržel to); byl z toho nadměrně ustaraný n. trápil se tím příliš (a nedokázal už pokračovat n. tomu čelit). ■ **S** on byl pod tlakem, on nevydrží

Je nabíledni, že … n. **To je nabíledni.**
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému, někdy v odpovědi na jeho dotaz, o jevu, tendenci, pravděpodobnosti činnosti ap., zvl. podle příznaků a povahy situace ap.:) je to zcela zřejmé a jasné a vyplývá to logicky ze situace; to je samozřejmé, jasné (že …). A: A to budeme u těch Skřivánkovejch spát? – B: To je snad n., že nepojedeme na noc do Prahy, ne? ■ **S** to je zřejmé

Bylo namále. n. **Bylo namále a …**
(Čl. informovaný n. svědek v komentáři vůči druhému o hrozivé možnosti, katastrofě, nepříjemnosti ap. v určitém momentu, která se však nakonec nestala:) to bylo neobvykle blízko a snadno se to mohlo stát n. čekalo se to; nebezpečí bylo velmi blízko. ■ **S** nebezpečí hrozí, to bylo blízko

Je° to nanic. n. **To je° nanic.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému odmítavě n. opovržlivě o věci, předmětu, přístroji, popř. možnosti, příležitosti ap. z hlediska momentální potřeby, popř. obecně budoucího užitku ap.:) to nelze nijak použít, využít n. se to k ničemu nehodí; to je nepotřebné, neužitečné, bezcenné. Učit se v padesáti angličtinu, to je n. Stejně si nic nezapamatuju. ■ **S** to není dobré, to není použitelné, to je nepotřebné, já odmítám to To je pro kočku.

Ⓐ It's no earthly good., There's no point. Ⓝ Das taugt nichts. Ⓕ Ça ne sert à rien., ! Ça me fera une belle jambe. Ⓡ Это никуда не годится.

Je° mi° (z toho) nanic. n. **Mně je° nanic.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému deprimovaně, zhnuseně v reakci zvl. na zjištění nekalého, nečestného, nízkého jednání třetího, popř. na informaci o tragické události v okruhu blízkého třetího ap. n. fyzicky po požití špatného, nekvalitního jídla ap.:) **1.** *cítím se psychicky špatně, zklamaně a jsem plný odporu n. smutku;* **2.** *cítím se fyzicky slabý, malátný, bez energie, popř. a mám sklon ke zvracení.* **1.** Zjistil jsem, že v době mé služební cesty někdo zneužil data v mém počítači. Je mi z t. n. ■ **S** já cítím slabost, já cítím hnus, já necítím se dobře Zvedá se mi z toho žaludek., Není mi valně.

Ⓐ I feel awful (about it). Ⓝ Mir wird schlecht davon. Ⓕ Ça me donne la nausée!, J'en suis tout retourné! Ⓡ Мне (от этого) не по себе.

Tak to bylo naposledy! n. **To bylo naposledy!**
(Čl., zvl. nadřízený, učitel, rodič ap., přísně, hrozě vůči podřízenému, žákovi, dítěti ap. podrážděně a výstražně v reakci na jeho opakované neplnění povinnosti, neuposlechnutí, drzé n. vyzývavé chování ap.:) tentokrát to jsem ochotný ještě tolerovat, ale pokud se to bude znovu opakovat, bude to mít pro tebe velké, nepříjemné následky; jestli to uděláš znovu, potrestám tě. Honzo, Honzo! Tenhle měsíc deš už popátý pozdě. Tak to b. n.! Dones si žákovskou knížku! ■ **S** já potrestám tě,

nedělej to!, nedráždi mě!, já nebudu tolerovat to dál, ty nesmíš dělat to

Všechno je naruby.
(Čl. nespokojeně, nechápavě n. zmateně vůči druhému o domě, místnosti s přemístěným nábytkem, změněnými věcmi ap. n. o vztahu, zvyku, systému, rutině práce ap. a nečekaných n. provedených změnách v nich, často v kontrastu ke zvyku, obvyklému uspořádání:) **1.** *všechno je přestavěné, jinak rozmístěné, popř. zpřeházené a nic není na svém obvyklém místě; je to tam vše nezvyklé a zmatené;* **2.** *všechno je zpřeházené, narušené něčím jiným a obv. důležitějším, přednostnějším ap. a budí to dojem chaosu, zmatku.* ■ **S** to je matoucí, to je chaos, to není tak

To je jako naschvál / na potvoru.
Komp to je jako naschvál
(Čl. popuzeně, rozladěně vůči druhému v reakci na náhlou překážku, vadu a dysfunkčnost přístroje, nepříznivý vývoj situace, zvl. s ohledem na svůj spěch a záměr a proti očekávání ap.:) to je právě teď velmi nepříjemné, nežádoucí a komplikuje to práci, situaci ap. ■ **S** to je nepříjemné, to vadí mi, to irituje mě

To je° nasnadě. n. **Je° nasnadě, že …**
(neutr – kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení a komentáři, zvl. v reakci na jeho výklad situace, tendencí vývoje, chování, reakce třetího ap. z hlediska příznaků n. logických vztahů:) to je zřejmé a snadno pochopitelné, zjevné; je zřejmé n. dá se předpokládat, že … A: Dyž sem nabourał služební auto, tak to ty prémie asi nedostanu. – B: To je přece n., kamaráde! ■ **S** to je zřejmé, to je logické, to je pochopitelné Všechno tomu nasvědčuje., To je znát.
Ⓐ It's / that's obvious. Ⓝ Das liegt nahe / klar auf der Hand. Ⓕ C'est une évidence. Ⓡ Это ясно как божий день.

Ňák / nějak bylo, ňák / nějak bude.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému ve zdrženlivém, ne však pesimistickém komentáři ke vzniklé nepříznivé situaci, ztrátě, s odstínem minulé zkušenosti a dovednosti, přesunu priorit ap.:) situace se sice zhoršila, ale podobně jako dříve jistě dokážu, dokážeme rozumně vyjít a vydržet to, i třeba za cenu uskrovnění, improvizace ap. … Sehnala jsem jen místo na zkrácenej úvazek a mám teď míň peněz. No n. b., n. b., aspoň se teď budu víc věnovat dětem. ■ **S** já překonám to Nikdy není tak zle, aby nemohlo bejt hůř. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ It / things could be worse., It's not the end of the world. Ⓝ Es wird schon irgendwie hinhauen. Ⓕ ! On s'en sortira quand même., ! Il n'y a pas de raison qu'on ne s'en sorte pas. Ⓡ Перемелется — мука будет.

Všeho je odtud / vocuď až potud / pocuď.
(kol; nepříz) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. rozzlobeně a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho vystupňovanou dlouhotrvající a iritující, rušivou činnost, situaci, ve snaze ji co nejdříve ukončit, v kontrastu k běžné normě:) leccos se snášet dá, ale tohle už je příliš, nesnesitelné; už mě to příliš irituje, moje trpělivost skončila (a musí to přestat). Pudu k sousedovi a řeknu mu, ať s tím vrtáním přestane. Už je deset večer. V. je o. až p. ■ **S** to je nesnesitelné, já nebudu tolerovat to dál, ty nesmíš dělat to Mám toho tak akorát!
Ⓐ Enough is enough. Ⓝ Also jetzt mal halblang. Ⓕ ! Quand même il y a des limites!, Il y a des limites à tout. Ⓡ Всё хорошо в меру.

Už ať ste / jste vodtud pryč!
(Čl. autoritativně v rozzlobené a odmítavé strohé reakci vůči druhým, zvl. dětem, a jejich narušování průběhu jeho práce, vměšování se do jednání, často při neoprávněném vstupu na zakázané n. nebezpečné území a ze zvědavosti ap.:) jděte odtud hned pryč!; musíte hned odejít. ■ **S** jdi pryč!

Všude je ho hned plno.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho živé, činorodé, veselé povaze, zvl. při jeho návštěvě v libovolném prostředí ap.:) chová, projevuje se velmi nápadně, živě a přitahuje pozornost druhých; je velmi společenský a hovorný a rád se stýká s více lidmi. Jak příde Franta, hned je ho v. p. Točí se kolem ženskejch, vtipkuje a kecá jim do vaření, s pantátou dá doutníček a řeč a každej se ho hned ptá, co zažil a co má udělat. ■ **S** on je společenský, on je upovídaný

Je° toho pomálu.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému ve zklamaném komentáři o množství nasbíraných věcí, lesních plodů, nalezené zásobě jídla, o zásobě dříví ap. n. zbytcích potřebného materiálu, zboží ap.:) je toho bohužel příliš n. nepříjemně málo (a asi to nebude stačit ap.). A: Teda, těch borůvek tu letos moc

není! – B: Jo, je toho p. No nevím, na koláč to asi nebude. ■ **S** je toho málo Je toho jako šafránu.

Ⓐ It's not much., There's not much / many. Ⓝ Das ist ziemlich wenig / knapp. Ⓕ Il n'y en a guère., Il n'y en a pas lourd! Ⓡ Кот наплакал чего.

To je poprvé a naposled (co …)!
(Čl., zvl. učitel, rodič, popř. i nadřízený, výhrůžně a rozzlobeně vůči provinilému druhému, zvl. dítěti, žákovi, v reakci na jeho nežádoucí čin a ve snaze zamezit jeho opakování ap.:) to jsi udělal pouze teď jednou, i když jsi neměl, ale bude-li se to opakovat, budu mnohem přísnější a potrestám tě! Pamatuj si, to je p. a n., co si mi utek. Jinak bych tě musel zamknout. ■ **S** já potrestám tě, ty nesmíš dělat to, nedělej to!

To je jen vo poprvý / o poprvé.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova) *(Čl. zkušený zvl. vůči váhajícímu nezkušenému druhému o neznámé n. neobvyklé, popř. šokující činnosti ap.:) důležité je překonat jen ten první pokus a začátek, pak si uvědomíš, že je to snesitelné, n. si dokonce zvykneš.* A: To je hrůza, ty šílenci si vysekaj díru v ledu a koupaj se tam! Jak to můžou vydržet? – B: Ale, to je jen vo p. Pak si zvykneš. ■ **S** začátek je těžký Každej začátek je těžkej. ♦ Též var. *vo jednou.*

Ⓐ The first step is the worst (then you get used to it). Ⓝ Das ist beim ersten Mal. Ⓕ C'est juste la première fois, après …, Au début c'est difficile, après … Ⓡ Лиха беда начало.

Všechno je jednou poprvý.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci na jeho váhání, nechuť před novou a neznámou zkušeností, prací ap., zvl. trvalou n. dlouhodobou ap.:) každá věc se zdá poprvé zvláštní a nezvyklá, ale zvykneš si jako každý, neboj se toho! ■ **S** neboj se!, začátek je těžký

To je° furt / pořád dokola.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. podrážděně a rezignovaně ve stížnosti vůči druhému na nedbalého, zapomnětlivého třetího, často dítě, a jeho neochotu, zlozvyky, n. svou nutnost opakovat nenáviděnou n. neoblíbenou činnost ap.:) je to pořád stejné, stále se to opakuje a mě to irituje; je třeba to pořád připomínat, kontrolovat, napravovat ap. a mě to netěší, ale unavuje.* Zase tu aktovku pohodil v předsíni. A přitom má tady na ni háček. To je p. d. Kolikrát mu to mám říkat a po něm to uklízet? ■ **S** to opakuje se, to irituje mě To je dnes a denně.

Ⓐ The first step is the worst (then you get used to it). Ⓝ Das ist beim ersten Mal. Ⓕ C'est toujours la même chose!, C'est sans fin! Ⓡ Ни конца, ни краю этому нет.

Je to pořád pět. *viz* To je furt pět.

Je jich pořídku.
(Čl. kriticky, často v povzdechu, vůči druhému o žádoucím jevu, typu člověka, pozitivním druhu chování n. výrobku ap., popř. o rostoucích plodech, houbách, ovoci, též vlasech ap.:) je jich (už) velmi málo, nevyskytují se často; jsou bohužel vzácné a těžko k nalezení. ■ **S** je jich málo, to je vzácné

Je jich / toho poskrovnu.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému o výskytu žádoucího jevu, potřebné informace, prostředku, vzácné věci, stavby ap. n. i vítaného typu lidí ap., obv. v širším rámci n. místě:) je jich n. toho (tam n. obecně) bohužel příliš, velmi málo; je toho málo a nestačí to. Dobrého humoru bylo v celém tom tzv. zábavném pořadu p. ■ **S** je jich málo, je toho málo, to nestačí

Už včera bylo pozdě. n. **Včera (už) bylo pozdě.**
(Čl. informovaný vůči druhému o úkolu, řešení problému a termínu jeho vyřízení, zvl. s ohledem na požadavky nadřízeného, instituce ap.:) je třeba to udělat, vyřídit co nejrychleji, nejlépe hned; velmi to spěchá a nedá se to odkládat. A: Kdy to šéf potřebuje? – B: Ále, znáš ho, už v. b. p. Prej na to v tiskárně už čekaj. ■ **S** to spěchá

Je jich (tam) požehnaně.
(Čl. vůči druhému v komentáři, obv. překvapeném, k množství lidí, výtvorů lidí, pozitivních i negativních, úrody ap.:) je jich nezvykle hodně (a je nutné s nimi počítat n. a má to vliv ap.). ■ **S** je jich mnoho, je tam mnoho lidí

To je právě to! n. **To je právě to (že …)!** n. **To je to!** n. **V tom to (právě) je!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v námitce a odmítavé reakci na jeho argument, návrh, řešení n. radu ap., zvl. kvůli právě zmíněnému detailu, momentu ap., a v důrazu na tento nový n. nedoceněný ohled ap. a ve snaze mu situaci vyložit jinak:) v tom ten problém není; tak to není, skutečný problém je v tom, že …; právě v tomto bodě je problém. A: A nevíš její telefon? – B: To je právě to, že jí nemůžem ani zavolat. Notýsek s telefonníma číslama sem nechal doma., A: No tak si ten řidičák uděláš,

dyž to po tobě chtěj. – B: No v tom to právě je. S mejma brejlema mi to doktor nepovolí. ■ **S** to není tak, problém je tady Potíž je v tom že …, V tom je jádro pudla.

Ⓐ That's just it., That's just the point. Ⓝ Das ist es ja gerade! Ⓕ C'est justement là que le bât blesse / que ça coince. Ⓡ В том-то и дело.

Je proč (Inf).
(Čl. informovaný vůči druhému ve vysvětlení n. zdůvodnění obv. počínání, činnosti, snažení třetích ap., na první pohled někdy nepochopitelného:) to má svůj velmi dobrý důvod, a je to tedy pochopitelné. Všichni se hrozně dlouho chechtali. A bylo proč se smát. Honza si napřed do čaje nasypal sůl a pak do polívky cukr. ■ **S** to má důvod skrytý

Je pryč.
(Čl. vůči druhému o třetím, někdy vyhýbavě n. nesdílně, zvl. v reakci na otázku a předpoklad druhého, obv. o pracovišti n. domovu, n. o věci, zvl. potřebné n. vzácné ap., proti předpokladu její přítomnosti:) **1.** *odešel, není teď tady;* **2.** *to ztratilo se, zmizelo.* ■ **S** on není tady, to ztratilo se, to zmizelo ♦ Srov. *Je to fuč.*

To už je příliš! *viz* To (už) je (na mě) (trochu) moc.

Vším jsem byl rád.
(Čl., zvl. vzdělaný a starší, vůči druhému, druhým mírně poeticky a optimisticky při rekapitulaci svého bohatého a pestrého života ap.:) všechno, všechny mé úkoly a role mě koneckonců obohatily a dělal jsem je rád a nelituju ničeho; (pracoval jsem v různých povoláních a na různých místech, ale všechno) co jsem v životě dělal a prožil, mi přinášelo radost a užitek ap. ■ **S** já dělal jsem mnohé a rád ♦ J. Neruda (1834–1891), *Knihy veršů* (1867).

Je mi (z toho) špatně / zle.
(Čl. vůči druhému o zhoršení svého fyzického stavu, zvl. v důsledku závadného jídla, n. o své odmítavé a silné psychické reakci a pocitu zvl. z bezohledného jednání třetího, skupiny ap.:) **1.** *cítím nevolnost v oblasti žaludku; cítím žaludeční slabost a nejistotu;* **2.** *cítím k tomu (zvl. morální) odpor a hnus a pobuřuje mě to; hnusí se mi to.* ■ **S** já necítím se dobře, já cítím hnus

Je na tom špatně / blbě.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho zhoršeném zdraví n. pracovní, finanční situaci ap.:) jeho situace je vážná a má velké problémy (tj. musí se léčit, shánět prostředky na živobytí, práci ap.). A: Už sem Petra dlouho neviděl. – B: Je na tom š. Hrozně se zadlužil, protože si chce vybudovat svou vlastní kancelář a podnikat. ■ **S** on je nemocný, on je chudý, on nemá peníze, on je v situaci obtížné, situace je vážná

Už je to tady!
(Čl. nadšeně n. naopak vyděšeně vůči druhému, druhým o očekávané závažné události, akci, kroku ap.:) už to přišlo, začalo!; už nastal ten okamžik a to, co jsem si přál n. nepřál. Už je to t.! Vyhráli sme první cenu! Já sem to říkal, že vyhrajem! ■ **S** to začalo ♦ Též časté skandované heslo a výraz radosti v listopadu 1989 při pádu komunistického režimu.

To už tady bylo.
(Čl. zvl. zkušený a starší střízlivě n. odmítavě vůči druhému obv. v reakci na jeho návrh a radost n. na jeho nadšení nad domnělým objevem, vynálezem, neobvyklým zjištěním, nápadem ap.:) to vůbec není nové n. originální, bylo to už objeveno, zkoušeno ap. už dřív; to není nic nového a na nikoho to nezapůsobí. A: Co dybysme uspořádali soutěž? – B: Ále, to už t. b.! ■ **S** to je staré

A (už) je to tady!
(Čl. obv. zkušený vůči druhému ve znepokojeném komentáři k nepříjemné, nežádoucí, ale předvídané události, též v upozornění na ni ap.:) stalo se, co jsem předpokládal n. čekal; dalo se to bohužel předvídat a nemuseli jsme na to ani dlouho čekat. A už je to tady! Co sem vám říkal! Markétka spadla z koně a vážně si poranila páteř. ■ **S** to stalo se bohužel, to stalo se nutně, to stalo se opravdu

Už je to tady (zas)!
(Čl. mírně podrážděně, nervózně vůči druhému v povzdechu nad třetím a jeho předvídaným n. obávaným nežádoucím chováním, jednáním, též nad dítětem, zvířetem, n. nad nepříznivým počasím ap.:) už se to (opakovaně) stalo, a to mě trápí n. velmi irituje, rozčiluje. ■ **S** to stalo se bohužel

Tady je to varieto.
(Čl. žertovně n. škádlivě vůči známému druhému, druhým při předvádění neobvyklého n. senzačního předmětu, obstaraného n. doneseného předmětu ap.:) podívej, podívejte se sem, zde to je; tady jsem to připravil n. přinesl. ■ **S** to je tady, podívejte se! ♦ Formule užívaná někdy kouzelníky při mnohomluvném komentáři při varietních vystoupeních, která zvýrazňovala výsledek varietního kouzla.

Tak jest.
(Čl. formálně, slavnostně n. trochu povýšeně vůči druhému, zvl. v souhlasné, potvrzující reakci na jeho tvrzení, konstatování, názor, domněnku, popř. otázku ap.:) ano, je to pravda; je to tak, souhlasím s vámi; to odpovídá tomu, co uvádíte. ■ **S** to je tak, já souhlasím

Je to tak a ne jinak.
(Čl. obv. mírně žertovně n. přátelsky vůči druhému, zvl. dítěti, v potvrzení jeho dotazu, domněnky ap., popř. znovu na zdůraznění správnosti, platnosti svého předchozího výkladu ap.:) opravdu platí to, co říkáš, uvádíš; je to opravdu tak, je to pravda; platí, co jsem právě řekl, uvedl n. vyložil ap. Tak vidíš. Jedna kostka a jedna kostka jsou dvě kostky. Je to tak a ne j., ty hloupej! ■ **S** to je tak, to platí, to je pravda

Už je to tak. n. **Už to tak (jednou) je, tak …**
(Čl. informovaný vůči druhému v rezignovaném potvrzení nového stavu, změny, nastalého vývoje a nového rozložení sil, zvl. v kontrastu k očekávání a často i přání ap.:) stalo se to a teď je to skutečnost n. to platí; teď je to rozhodující a to platí (a tak se s tím smiř, počítej s tím ap.). Už je to tak, to místo dostal von, bohužel. ■ **S** to je tak, to platí, to stalo se bohužel

To je tak …
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým, zvl. v reakci na otázku n. při jeho nechápavosti, na úvod delšího vysvětlení o záležitosti, nejasné události, složité změně ap.:) správně to lze vysvětlit asi takto …; chtěl bych tímto teď vysvětlit, jak to všechno je a souvisí n. jak to vzniklo. To je tak. Já sem za války nemoh študovat a dostal jsem se k tomu až v padesátejch letech dálkově. Proto mám titul inženýra až z tý doby. ■ **S** já uvádím, já vysvětlím to

Je to tak!
(Čl. vůči druhému s úlevou, při ověření své domněnky n. důrazně n. pohněvaně, zvl. při dohadování s ním a ve snaze mu oponovat a upřednostnit tak svůj názor ap.:) platí skutečně to, co (teď) říkám, uvádím n. jsem (předtím) říkal n. si myslel; moje informace je pravdivá, správná; to je pravda. Je to tak! A nehádej se se mnou! Anglie je součástí Velké Británie! ■ **S** to je tak, to je pravda, to platí

Tak je to furt / se vším.
(Čl. vůči druhému rozladěně n. v povzdechu o třetím a jeho opakovaném iritujícím chování, zlozvycích, zapomnětlivosti ap. n. obecně o neuspokojivé situaci a poměrech v organizaci, podniku ap.:) obdobně (špatně ap.) to vypadá u dalších, jiných věcí; všechno je to podobné n. stejné, a to se mi nelíbí; opakovaně dělá, říká ap. nepříjemné věci. Tak je to se vším. Pořád abych mu všecko připomínal. ■ **S** to je stejné, to nelíbí se mi, to nemění se, on dělá to pořád

Takhle to tedy je!
(Čl. vůči blízkému druhému po náhlém pochopení, uvědomění si souvislostí, vztahů, zvl. po jeho vysvětlení:) takhle to tedy vypadá, souvisí, se stalo n. bylo způsobeno!; teď už to konečně (plně) chápu. A: Pochop, vona na ten tábor s náma jede jenom jako. Ve vedlejší vesnici má kluka. – B: T. to t. je! ■ **S** to je tak, já chápu

Takovejch by bylo!
(Čl. odmítavě n. posměšně vůči druhému a jeho naivnímu požadavku n. chuti lacino, snadno se podílet na něčem výhodném n. lákavém ap.:) stejný a marný postoj má mnoho lidí, nejsi první. ■ **S** já odmítám to, mnozí chtějí to taky, ty jsi naivní

Takovejch už bylo! *viz* Takovejch už bylo!

Co je tam, to je tam.
(Čl., zvl. starší, vůči druhému smířlivě zvl. v narážce na minulou událost ve svém životě, starost, nevyužitou příležitost n. i bývalé potěšení ap.:) to (dávno) pominulo a do dnešního života už to nepatří, nemá tedy ani smysl se tím teď zabývat (když to nelze vrátit, napravit ap.). ■ **S** to pominulo už, minulost se nedá změnit, nepřemýšlej o minulosti!

Je jich (tam) pět a půl.
(Čl. informovaný vůči druhému o velikosti týmu lidí z hlediska množství potřebného k vykonání práce, zvládnutí úkolu ap.:) je jich na to příliš málo; jejich počet je na to nedostačující. Ty chceš s tím oddělením začínat nějakej projekt? Dyť je jich tam p. a p. ■ **S** je jich málo

A sme / jsme (zase) tam, kde / co sme / jsme byli. n. **To sme tam, kde sme byli.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. informovaný, s přehledem vůči druhému kriticky a nespokojeně v reakci na výsledek postupu, následek jeho kroku ap. udělaný ve snaze vyhnout se překážce, vyřešit problém ap.:) nikam jsme se tím nedostali, jsme zpátky u hlavního problému; nijak nám to nepomohlo, problém stále trvá. To sme tam, kde sme b. Já sem do toho

původně dávat víc peněz nechtěl, ale ty tady najednou nepřímo plánuješ další rozsáhlý investice. Takle nic neušetříme! ■ **S** to není užitečné, my nevyřešili jsme nic To je furt pět., To je na draka.

Ⓐ We're back where we started., We're back to square one. Ⓝ Jetzt sind wir wieder da, wo wir angefangen haben. Ⓕ Et nous en sommes à nouveau là où nous étions., Et on revient à la case départ. Ⓡ Опять двадцать пять.

Tak teď je (teda) po tvým / tvém! n. **Teď je po tvým!**
(Čl. podrážděně a nespokojeně vůči blízkému druhému v reakci na jeho prosazení svého přání, názoru, postupu ap. proti vůli prvního, často s ohledem na špatný výsledek, nedostatky, chyby ap.:) můžeš být spokojený, prosadils svůj názor ap., ale žádoucího výsledku jsi tak nedosáhl; teď vidíš, žes neměl pravdu a že na tvou tvrdohlavost doplatíme všichni. Tak teď je teda po t.! A jak se podle tebe dostaneme do večera zpátky? ■ **S** on prosadil přání své, ty prosadils názor svůj ♦ Častá i var. … *po jeho / jejím / jejich.*

To bylo, je a bude.
(kol – neutr) **0** neměnné
(Čl. zkušený, zvl. starší, vůči druhému střízlivě, zvl. v reakci na jeho údiv, pobouření ap. o třetím, třetích a jejich opakovaném chování, jednání, často negativním v různých situacích a v různých časových obdobích ap.:) to je trvalý jev, který se bude nutně vyskytovat dál, i když se nám to nelíbí. Máš prostě štěstí, ale nediv se, lidi si dycky záviděli. To b., je a b. ■ **S** to je běžné, to stává se často To je normálka., Není to poprvé ani naposledy.

Ⓐ It was ever thus., Some things never change. Ⓝ Das war, ist und bleibt so. Ⓕ ! Ça a toujours existé. Ⓡ Так было, есть и будет.

Bylo to nadarmo.
(Čl. informovaný vůči druhému o pozitivní snaze, námaze ap. vlastní n. druhého, zvl. s cílem pomoct třetímu, vyzkoušet n. prosadit myšlenku ap.:) bylo to zbytečné, nepodařilo se to; skončilo to bezvýsledně a ničeho se tím nedosáhlo. ■ **S** to je zbytečné, to nepomůže

To už je trochu moc!
(Čl. vůči druhému nesouhlasně n. rozčileně v reakci zvl. na jeho vystupňované nepřijatelné chování, neoprávněné požadavky, drzé chování n. na hladinu hluku, hlasitou hudbu, křik ap.:) to už přesahuje únosnou, přijatelnou mez, hranici; to se stalo už příliš agresivním, rušivým a silnějším, než jsem ochotný snášet, vydržet n. udělat ap. Říkal sem jim, ať to rádio ztluměj, ale vono jim to řve čím dál tím víc. To už je t. moc! ■ **S** to je nepřijatelné, to je nesnesitelné

Je třeba aby … / Inf.
(Čl. obv. s autoritou, funkcí vůči druhému s cílem zadat mu práci n. ho upozornit na nezbytnost kroku, činnosti ap., zvl. s ohledem na vzniklé okolnosti:) je nutné, nezbytné, aby …; je zapotřebí, aby …; udělej …! Márinko! Zejtra přijedou na návštěvu Novákovi, je t. jim připravit papíry do banky, ano? ■ **S** udělej to!, je třeba

Buďte (tu) jako doma!
(Čl. přátelsky a neformálně ve výzvě n. nabídce vůči vítanému příchozímu druhému, hostům, zvl. při uvítání po příchodu na návštěvu ap.:) vítám vás a snažte se tu cítit normálně!; potěší mě, když se tu budete cítit dobře, pohodlně a spokojeně, jako byste byli ve svém vlastním domově. ■ **S** já vítám vás

Už je to pryč.
(Čl. informovaný zvl. vůči ustrašenému n. postiženému druhému, často dítěti, o nebezpečí, hrozbě, bolesti ap.:) už to pominulo a nehrozí to; už je to zase dobré. ■ **S** to pominulo už

Bylo mi (přitom / z toho) ouzko / úzko.
(Čl. vůči druhému o svém pocitu v situaci náhlého fyzického nebezpečí, při konfrontaci s přesilou n. s vědomím citového zanedbání blízkého třetího, nedostatku pomoci n. péče o něj ap.:) **1.** *cítil jsem se nejistý a ohrožený; pociťoval jsem bezvýchodnost a měl jsem strach;* **2.** *cítil jsem lítost a smutné výčitky.* ■ **S** já mám strach, já lituju velmi, já cítím lítost

Jako by to bylo včera! n. **Je to, jako by to bylo včera / dneska.**
Komp je to, jako by to bylo včera
(Čl., zvl. starší, vůči druhému při vzpomínce na dávnou minulost a silný pozitivní citový prožitek v mládí ap., někdy v kontrastu k problémům, nepříjemnostem, starostem ap. života dospělého:) živě a rád, s dojetím si to vybavuju; bylo to velmi krásné a připadá mi, jako bych to prožíval nedávno. ■ **S** já vzpomínám si na to živě

Včera bylo pozdě! n. **Už včera bylo pozdě.**
(Čl. informovaný n. s autoritou důrazně vůči druhému s ohledem na úkol n. problém a potřebu jeho řešení ap.:) velmi to spěchá a musí se to udělat, provést hned; je to vlastně už opožděné a vyžaduje to okamžité provedení, řešení; je to urgentní, udělej to hned! ■ **S** to spěchá, to je naléhavé, udělej to!

To si teda vedle (jak ta jedle)! *viz* Seš vedle jak ta jedle!

Je po tom / s tím veta.
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým ap. o příležitosti, výhodné možnosti, popř. předmětu, stroji ap.:) je to zmařené n. ztracené; je to zničené a nelze to už použít. Tak do tý Antarktidy se nejede, propásli sme to. Je s tím v. ■ **S** to je ztracené, to pominulo už, to není použitelné, to je rozbité ♦ Ze starého něm. *wette* s významem *být splacený, vyrovnaný* se posunulo na *být skončený, konec.*

Já sem / jsem někdo … a kdo je víc?
(Čl., zvl. nezkušený n. domýšlivě hloupý, sebevědomě, ješitně a vychloubačně vůči druhému s důrazem na své postavení, svou důležitost ap., často posměšně n. ironicky o vyvyšujícím se třetím:) jsem velmi důležitá osoba a nikdo jiný mě nezastíní n. nemůže předčit. ■ **S** on chová se důležitě, on je domýšlivý ♦ Dříve s různými jmény zvl. v propagačních socialistických heslech *Já jsem horník* … aj.

To je vodnikud / odnikud nikam.
(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému odmítavě, obv. v komentáři k nejasnému způsobu řešení problému, situace ap.:) to nevede k cíli a není to tedy řešení; to je jen dílčí a částečné, a proto nepřijatelné řešení; to nebude mít žádoucí výsledek, efekt a nic to nevyřeší. A: A co kdyby ti pohlídala děti tvoje sestra? – B: Prosím tě, a kdo bude hlídat její děti? To je v. n. ■ **S** to je nesmysl, to není užitečné, to je nepřijatelné

Je° mu° všelijak.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho fyzickém n. psychickém stavu, obv. v důsledku nemoci, rodinných n. pracovních problémů, ztráty blízkého člověka n. při čekání na nepříjemný a nevyhnutelný krok, operaci ap.:) necítí se dobře a vyrovnaně a má obavy; necítí se dobře a má bolesti; má problémy, starosti, které nepříznivě působí na jeho zdraví.* To víš, zemřela mu žena, stará se teď o děti a celou domácnost sám, tak je mu v. ■ **S** on necítí se dobře, on cítí smutek, on cítí nevolnost Udělalo se mu šoufl., Není mu zrovna do zpěvu., Je na tom špatně.

Ⓐ He's in a poor / bad way., He's quite down. Ⓝ Dem ist nicht wohl (in seiner Haut). Ⓕ Il se sent tout chose., ! Ça lui fait tout drôle. Ⓡ Ему не до песен.

Všude je něco.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. moudrý a informovaný vůči druhému v reakci zvl. na jeho kritiku n. naopak soucit ke třetímu, jeho rodině ap. a jeho špatné situaci a ve snaze ho uklidnit n. utěšit poukázáním na problémy psychické n. zdravotní i dalších lidí, zvl. s ohledem na dlouhé soužití, rozdíly osobností ap.:) v každém společenství, skupině ap. jsou problémy a je to normální (a není to tedy jen u nás n. u něj); ideální a bezproblémové společenství není, všichni mají problémy, potíže.* Ty si pořád stěžuješ, ale vem si třeba Královy: syn je alkoholik, dcera se teď vybourala v autě a je z ní mrzák. V. je n. ■ **S** každý má problémy To je normálka., Život není lehkej.

Ⓐ Everyone's got problems (of some sort). Ⓝ Ein Haar in der Suppe findet man immer. Ⓕ ! Ça arrive même dans les meilleures familles. Ⓡ В каждой избушке свои погремушки.

To je (úplně / jako) zadarmo.
(Čl. zkušeně n. nadšeně vůči druhému při uvažování n. ukazování zakoupeného n. vystaveného zboží, předmětu ap.:) je to velmi, překvapivě levné a mě to těší (protože tak hodně ušetřím). ■ **S** to je levné

Je to / toho (už) zapotřebí.
(Čl. informovaný vůči druhému o důsledku obecné situace n. vývoje, zvl. z hlediska přispění k dosažení cíle, slabému třetímu, k udržení n. záchraně současného stavu, obv. ve smyslu prospěšné činnosti ap.:) je to teď nutné n. důležité a očekává se to n. vyplývá to ze situace; je toho nedostatek, chybí to a je to třeba mít, získat ap. Je to už z., abys mamince začal pomáhat, seš přece už velkej kluk. ■ **S** je třeba

To mi tak bylo zapotřebí!
(Čl. ironicky vůči druhému v reakci na nečekanou nepříjemnost, problém nechtěně vyplývající z jeho ochoty přátelsky pomoct třetímu, pozitivně zakročit ap. n. z nepříjemné události, komplikace jiné ap.:) to jsem vůbec nechtěl a velmi mi to vadí; to jsem neměl dělat a teď toho lituju; vůbec se mi nelíbí, co se stalo, a komplikuje mi to plány. Napřed že musíš k nám určitě zajít, poznáš mou ženu, vona to moc chce a tak, no tak já tam teda du, ale voni se děsně pohádaj a teď mě ten blbec předvolává jako svědka v rozvodovým řízení! To mi tak b. z! ■ **S** to vadí mi, to nelíbí se mi, já nesnáším to, to je hrozné

Je mu to zatěžko. n. **Je mu zatěžko (Inf).**
(Čl. vůči druhému kriticky a obv. odmítavě o tře-

tím a jeho postoji, popř. psychickém odhodlání ke kroku, pomoci, sdělení ap., zvl. s ohledem na jeho povýšenost ap.:) není ochotný to udělat; zdá se mu to nepříjemné n. zbytečné udělat, říct to ap. Nechtěj po něm, aby šel mamince na pohřeb. Je mu to z. To víš, pan ministr. ■ **S** on nechce

Je záhodno (aby / Inf). n. **Bylo by záhodno (aby / kdyby / Inf).**
(Čl., zvl. starší n. nadřízený, rodič ap., v neurčité výzvě, naznačení vůči druhému, druhým o nepříliš lákavé činnosti, někdy odkládané ap., obv. vzhledem k okolnostem a bez udání konkrétního přikazovatele:) je potřebné a vhodné (udělat to), je třeba … ■ **S** je třeba

Dnes je zde a zítra bůhvíkde / onde!
(Čl. informovaný vůči druhému odmítavě a negativně o třetím a možnosti zapojit ho do plánu, úvah ap., zvl. s ohledem na jeho pracovní roztěkanost, neustálé cestování ap.:) nelze se na něj spolehnout n. s ním počítat, často a nepředvídatelně mění místo pobytu, zaměstnání ap.; je to nestálý a nevypočitatelný člověk. Nepočítej s tím, že ti za měsíc přinese tu knížku. D. je z. a z. b. ■ **S** on je nespolehlivý, on je nestálý

Je zle!
(Čl. informovaný v obavě a ustaraně vůči druhému o nepříznivém n. tragickém vývoji situace, hrozícím nebezpečí ap.:) situace je náhle hrozivá a kritická; nastala akutní chvíle (hrozící zkázou, katastrofou, porážkou ap.). Je z.! Němci už obsadili pohraničí. ■ **S** situace je vážná

Eště / ještě jednou a bude zle!
(Čl. s autoritou, zvl. učitel, rodič ap., rozzlobeně a varovně vůči neposlušnému dítěti, v reakci na jeho opakovaný nežádoucí čin, chování, přestupek ap.:) to nesmíš dělat, a uděláš-li to znovu, budeš potrestaný. Tak ty mi chodíš do spižírny na sekanou? E. j. a b. z.! Ta bude zejtra k večeři! ■ **S** já potrestám tě, nedělej to!

Je mi z toho zle.
(Čl. vůči druhému ve sdělení zvl. po snědení zkaženého n. nezdravého jídla, popř. v důsledku ošklivého, drastického n. eticky odpudivého zážitku ap.:) cítí se špatně v oblasti žaludku, popř. bolí ho hlava. Už mu to video s tím válečným filmem nepouštěj. Je mu z toho z. ■ **S** já cítím slabost, to není dobré, to je odporné

Je s ním zle.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho zdravotním stavu, zvl. po infarktu, mrtvici, vážném úrazu ap., popř. o jeho situaci v zaměstnání, rodině ap.:) je v krajně špatné situaci a hrozí mu velké nebezpečí, smrt, konec ap.; on je smrtelně ohrožený. A: Byl ses za ním podívat v nemocnici? – B: Jo, má vysoký horečky a blouzní. Je s ním z. ■ **S** on je v situaci nebezpečné, on je v situaci vážné, on je ohrožený smrtelně

Dávno bude zpátky! n. **Do tý doby bude dávno zpátky!**
(Čl. vůči druhému zvl. v uklidňující reakci na jeho obavu z nepřítomnosti třetího na důležité schůzce, při významné události ap., protože musel napřed krátce odejít, zvl. na blízké místo ap.:) snadno se vrátí mnohem dřív, než to začne n. nastane, a nebude tu tedy chybět. ■ **S** on vrátí se hned

Buď zticha! *viz* Buď ticho!

Ať si bylo, jak si bylo, přece jaksi bylo a ještě nikdy nebylo, aby jaksi nebylo.
(Čl. vzdělaný a zkušený poněkud žertovně vůči druhému v reakci na jeho obavy z budoucnosti a ve snaze hravě zlehčit stávající potíže ap.:) přes různé problémy a proměnlivou situaci se vždy nějaké řešení najde a lze žít dál aspoň slušně (a proto není třeba být pesimistický); situace není tak zlá a buď rád, že je aspoň taková, horší snad už nebude! ■ **S** já překonám to, to zlepší se ♦ J. Werich (1905–1980).

Co je (S) (S) … *viz* Co je Praha Prahou …
♦ Struktura s obecným významem *dokud / pokud něco (dlouhodobě) existuje, pak je to tak*; v roli (S) se užívá obv. totéž substantivum (jednou v nominativu a podruhé v instrumentálu) označující místo n. abstraktní pojem známý a starý; srov. příklad s Prahou, na který se odkazuje.

Tak co je? n. **Co je?** n. **No co je?**
(Čl. obv. s autoritou ostře vůči lelkujícímu n. zahálejícímu druhému ve snaze pobídnout ho k činnosti n. v nechápavé n. překvapené reakci na jeho nezvyklé chování ve snaze zjistit důvod a okolnosti ap.:) **1.** *proč nic neděláš n. jsi tak pomalý?; začni dělat, pracovat!;* **2.** *co se děje n. stalo?* **1.** Tak co je? Nekoukej z okna a rači se uč! ■ **S** začni dělat něco!, co děje se?

Co by bylo?
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho zvědavou n. podezřívavou otázku, zvl. typu Co je? *někdy i ve snaze před ním zakrýt utajovanou činnost, záměr, popř. starosti, nemoc ap.:) nic zvláštního se neděje (ale stejně ti neřeknu, co dělám, o čem přemýšlím ap.).* ■ **S** nic nestalo se, nic neděje se

Co je do něj (dyž / když …)!
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě a odmítavě o třetím a jeho neschopnosti, neumění, popř. neochotě, zvl. z hlediska předpokladů pro budoucí náročnou práci, studium, úkol ap. n. o nefungujícím nástroji, předmětu ap.:) nemá žádnou cenu, význam (když n. protože se na nic nehodí n. nefunguje); jak se může v životě uplatnit, když (nic neumí pořádně, nemá nadání ap.). Co je do něj, dyž ve škole dvakrát propad!, Co je do kalkulačky, dyž nekalkuluje? Vyhoď ji! ■ **S** on je nepoužitelný, to je nepotřebné

Je co (Inf).
(Čl. vůči druhému o možnosti, pokračující příležitosti něco dělat, zvl. z hlediska rozsahu n. o potřebě vykonat větší množství práce, zvl. kvůli zpoždění, nedostatku ap.:) **1.** *(stále) je možnost (to dělat); existuje dost toho, co je možné (Inf, dělat);* **2.** *je nutné, musíme to dělat, udělat; máme mnoho práce.* **1.** Na baráku je pořád co dělat., Ve vědě je stále co objevovat., Je na pátek co jíst a pít?, V lese je v létě pořád co sbírat, když víš kde. **2.** Přes zimu sme se na chalupu nedostali, některý vopravy se vodložily a teď je co dohánět. ■ **S** je třeba, je možné

Kdybys byl° co k čemu, tak …!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. kriticky a vyčítavě vůči druhému, zvl. při opětovné potřebě něčeho zanedbaného ap.:) to je tvoje chyba, měl jsi n. mohl jsi to udělat!; nejsi dost důvtipný, snaživý ap., a proto máš ten problém; kdyby ses snažil, staral ap., tak (to mohlo být lepší). K. byl co k č., tak bys dal to auto včas vopravit. Teď abysme jeli na dovolenou vlakem. ■ **S** ty nesnažíš se Je takovej mouchy vemte si mně., Nic do něj není.

Ⓐ If you were any use, … Ⓝ Wenn du was taugen würdest … Ⓕ ! Si tu te remuais un peu … Ⓡ Надо было думать головой!

Co je komu po tom / do toho?
(Čl. vůči druhému rozzlobeně a odmítavě v dotčené reakci na třetího, třetí a jejich nepříznivý komentář, zvědavou otázku týkající se zvl. prvního a jeho soukromé záležitosti ap.:) to se týká jen mě a nikdo nemá právo se mi do toho vměšovat!; to netýká se nikoho jiného a nemá, nemají se tedy o to starat, dotěrně zajímat. A: Potkal sem Tondu a vyptával se, kdy se budem stěhovat. – B: Co je mu po tom? Doví se to, až bude třeba. ■ **S** to týká se mne jen, to netýká se nikoho jiného

Co mu je? n. **Co je mu?**
(Čl. nechápavě vůči druhému o třetím ve snaze zjistit důvod jeho zdravotního stavu, změněné, zhoršené nálady, zvl. vzhledem k jeho neobvyklým a nejasným reakcím, chování ap.:) co se s ním stalo a proč se tak divně chová?; nechápu, proč se tak tváří, chová n. proč tak reaguje. Co mu je? Včera byl samej žert, a dneska vypadá, že se každou chvíli rozbrečí. ■ **S** co je?, co děje se?

Co je na tom?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od 3. slova)
(Čl. udiveně a odmítavě vůči známému druhému v reakci na jeho kritickou poznámku, připomínku n. dotaz ohledně postupu, chování prvního, popř. způsobu oblékání ap.:) nepřipadá mi to zvláštní n. divné a nechápu, proč se ti to nelíbí; to je podle mne v pořádku n. normální a co se ti na tom vlastně nelíbí? A: Ty nosíš tý protivný ženský nákupy? – B: Co je na tom? Je nemocná, a tak má prostě špatnou náladu. ■ **S** to je správné, to je normální, já nechápu kritiku tvou Dyť na tom nic není!, Co se ti nezdá?

Ⓐ What's wrong with that? Ⓝ Was ist denn daran? Ⓕ ! Qu'est-ce que cela / ça a d'extraordinaire? Ⓡ Ну и что?

Co je nám po nich / do nich!
(Čl. vůči druhému v odmítavé, popř. mírně opovržlivé reakci na třetího, třetí a jejich kritickou n. ironickou poznámku, připomínku ap.:) to není důležité, co říkají, a nemusíme si toho vůbec všímat ani to respektovat. A: Sousedi se smáli, že prej máme místo auta pěknou kraksnu. – B: Co je nám po nich? Hlavně že jezdí, ne? ■ **S** my nemusíme respektovat je, on není důležitý

Co von je zač / za (S)? n. **Co je (to) zač / za (S)?**
(Čl. vůči známému druhému ve snaze zjistit identitu a zařazení neznámého třetího n. ve zvolání vyjadřujícím nelibost a pochybnosti, zvl. ohledně jeho profese, povolání, popř. charakteru, vztahu ke čtvrtému ap.:) **1.** *kdo je to, popř. čím se zabývá, s kým se stýká a nakolik je důvěryhodný ap.?;* **2.** *zdá se mi nesolidní, podezřelý a nelíbí se mi tím.* **2.** Prosim tě, co je to zač? Dyť se vůbec neumí chovat! Plivnul nám na podlahu! ■ **S** kdo je to?, on je nedůvěryhodný, on nelíbí se mi ♦ Místo (S) stává substantivum obv. označující profesi, odborníka ap., srov. *Co von je za učitele (dyž jim to nedokáže vysvětlit)!*

Co je (to) s tebou°?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od 3. slova)
(Čl. znepokojeně n. rozladěně vůči blízkému druhému v reakci na jeho neobvyklé chování a reakce, popř. roztěkanost, nesoustředěnost n. smutek ap.:) tvoje chování se mi nelíbí, co se to s tebou děje n. co se ti stalo?; nechápu, proč se tak divně chováš, řekni tedy, co tě trápí, zneklidňuje! Kam pořád koukáš? Co je to dneska s tebou? Stalo se něco ve škole? ■ **S** co je?, co děje se? Co se stalo?, Seš jako vyměněnej.
Ⓐ What's the matter with you?, What is it with you? Ⓝ Was ist denn mit dir los? Ⓕ Qu'est-ce que tu as?, Qu'est-ce qu'il t'arrive? Ⓡ Что с тобой (творится)?

Co je s tím (S)?
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (S) – kles.
(Čl. netrpělivě vůči druhému, obsluze, pomocníkovi ap. v reakci na dlouhé a marné čekání na podání, přinesení potřebného předmětu, nástroje, vykonání služby ap.:) proč musím tak dlouho čekat na daný předmět, výsledek práce (a tímto jeho přinesení urguji); nevím, proč daný předmět, přístroj nefunguje a co mám udělat, aby začal fungovat. A: Pane vrchní, co je s tím řízkem? Už na něj čekám půl hodiny! – B: Hned vám ho přinesu. ■ **S** co děje se?, proč nefunguje to?, proč neděláš to? Kde to vázne? ♦ (S) se nahrazuje substantivem v instrumentálu označujícím žádanou, potřebnou věc.
Ⓐ What's happening with / about that (S)? Ⓝ Was ist denn damit (los)? Ⓕ Qu'est-ce qui se passe (avec le / la X)?, ! Le / la X en est où?, On en est où avec ce X? Ⓡ В чём там дело?

Tak co je?
(Čl., zvl. nadřízený obv. netrpělivě n. podrážděně, vůči druhému, často dítěti, v reakci na jeho otálení, příliš pomalý pohyb, nepracování n. na jeho rozpaky, ostych nad vyjádřením své žádosti, popř. na opakovanou žádost o pozornost prvního ap.:) **1.** *co se děje n. co potřebuješ (že nic neděláš n. se tak chováš)?; řekni mi, co vlastně chceš, potřebuješ (že přivoláváš mou pozornost)!;* **2.** *co se děje a proč to neděláš?; začni dělat!* **1.** Tak co je? Zase ti došel inkoust nebo sis zapomněl péro? **2.** Tak co je? Říkal sem, že máš donýst sekyru. Neslyšels? ■ **S** co chceš?, co potřebujete?, udělej to!

Co je ti?
(Čl. znepokojeně n. zúčastněně vůči blízkému druhému v reakci na jeho nezdravý vzhled, výraz tváře, zabarvení pleti a celkově malátný, unavený dojem, popř. pláč ap.:) co se ti stalo a proč se tak divně chováš n. divně vypadáš? Co je ti? Tys něco špatnýho snědl? Seš úplně zelenej. ■ **S** co je?, co děje se?

Co je ti do toho!
(Čl. podrážděně a odmítavě vůči známému druhému v reakci na jeho zvědavou, dotěrnou otázku na soukromý, osobní život prvního ap.:) nebuď dotěrný n. zvědavý, to je moje osobní věc!; o to se nemusíš zajímat, starat, to ti neřeknu; to je můj problém a budu ho řešit jen já sám. A: Hele, kdo byla ta kočka, cos s ní byl včera v divadle? – B: Co je ti do toho? Já se tě taky neptám, kde teď bydlíš! ■ **S** nebuď zvědavý!, nevměšuj se!, to týká se mne jen

Co je to na tebe!
(Čl. informovaný povzbudivě vůči známému druhému v reakci na jeho povzdech, stížnost na nutnost vykonat velké množství práce, náročné úkoly, stihnout vyřídit řadu potřeb ap.:) to pro, na tebe není příliš; vím, jsem přesvědčený o tom, že máš dostatek sil, energie a schopností a že to všechno dokážeš, zvládneš. Snést deset knedlíků, prosím tě, co je to na tebe!, A: Ach jo, za dopoledne mám vobejít pět firem a vyřídit vobjednávky, to nezvládnu. – B: Nepřeháněj, co je to na t.! ■ **S** ty dokážeš to

Co je to (všechno) proti němu!
(Čl. informovaný vůči druhému vyzdvihující schopnosti, talent, sílu, odvahu, výkony, znalosti ap. mimořádného třetího v kontrastu ke čtvrtému ap.:) to je ale ve srovnání s ním stejně málo, protože ten tě, je, ostatní ap. ještě předčí. A: Já jezdím na nějakou zahraniční akci každej měsíc. – B: To neznáš našeho šéfa! Co je to proti němu! Ten přednáší v zahraničí i dvakrát za měsíc! ■ **S** on je lepší, on je mimořádný

Co z tebe bude?
(Čl., zvl. dospělý, rodič nespokojeně, vůči dítěti, obv. po jeho přestupku, často opakovaném, projevu lajdáctví, neuposlechnutí ap.:) takovýto výkon nenaznačuje, že budeš v dospělosti mít úspěch a že uděláš dobrou kariéru; při takovémto špatném přístupu k povinnostem, úkolům ap. nemáš velké vyhlídky na úspěch v budoucím životě (a je třeba, aby ses nad svými chybami zamyslel a napravil je). ■ **S** ty nedokážeš nic v budoucnosti

Copak je to?
1. *(Čl., zvl. dospělý, přísně a obv. i varovně vůči zlobícímu, křičícímu, neposlušnému dítěti, dětem ap.:) to nemáš dělat, tak proč se tak chováš?*

2. *(Čl. zvl. při hovoru s dítětem o jeho výtvoru, popř. při učení rozeznávat různé předměty:)* ***řekni mi, co je to za předmět n. obraz; co ta kresba ap. představuje?*** **1.** C. je to? Proč se perete? **2.** A: C. je to? – B: Mňau. – A: Správně, kočička. ■ **S** co je to?, to nedělá se, proč děláš to?

Čí jsi / si / seš? n. **(A) čí ty seš?**
(Čl., zvl. dospělý, vůči neznámému dítěti ve snaze ho poznat a zařadit:) ***ke které rodině patříš?; jak se jmenuješ příjmením?*** ■ **S** kdo jsi?

Čím to je, že …?
(Čl. nechápavě a nespokojeně vůči druhému v reakci zvl. na svůj výsledek, obv. špatný, zvl. v kontrastu k třetímu, ostatním lidem věnujícím se stejné n. podobné činnosti ap.:) ***nechápu, čím je to způsobeno, že …; co je příčinou toho, že …?; proč?*** Čím to je, že mi ty fazole nerostou a Voráčkovi je přitom maj tak vysoký? ■ **S** proč?

Tak to sme dva!
(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na výraz jeho nedostatku, nechuti, problému ap., někdy i jako výraz solidarity ap.:) ***já mám stejný problém jako ty; můj postoj k tomu je stejný jako tvůj; myslím si to taky a ani já to nechci.*** ■ **S** já myslím si to taky, já mám zkušenost stejnou

Je jako za dva nic.
Komp je jak za dva nic
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho postavě, v kontrastu k ostatním, často s důrazem na jeho jiné fyzické přednosti ap.:) ***je velmi malý a hubený.*** ■ **S** on je malý, on je hubený

Jako že dvakrát dvě sou / jsou čtyři.
(Čl. důrazně vůči druhému v doplnění a na dotvrzení svého vysvětlení zdánlivě složité a jím nechápané situace, problému, smyslu rozhovoru ap.:) ***je to naprosto jasné, jednoduché a má to evidentní souvislosti.*** ■ **S** to je zřejmé, to je jednoduché

Je to tak, jako že sem / jsem (S).
(Čl. zvl. vůči známému druhému v reakci na jeho pochybnost, ve snaze zdůraznit své tvrzení vahou své profese ap.:) ***tvrdím, že (to tak je n. dopadne), věř mi!*** Ty peníze ti teda vrátim, jako že sem poctivej chlap. ■ **S** to je pravda, věř mi! ♦ Místo (S) stává obv. označení profese, odbornosti.

Je to tak, jako že jedna a jedna jsou dvě.
Komp je to tak, jako že jedna a jedna jsou dvě
(Čl. informovaný vůči druhému na dotvrzení svého hodnocení a vysvětlení pro druhého nepochopitelné situace, problému, smyslu rozhovoru ap.:) ***je to naprosto jasné a jednoduché a má to průhledné souvislosti.*** ■ **S** to je zřejmé, to je jednoduché

Tak jakej sem?
(Čl. vůči blízkému druhému po dobrovolném vykonání něčeho v jeho prospěch, pro jeho potěšení ap., často v kontrastu ke svému původnímu zdráhání, odmítání ap., v očekávání vděčnosti:) ***jsi tedy spokojený n. potěšilo tě to ode mne?; pochválíš mě za to?*** No napřed mi ta pizza připadala moc drahá, ale vypadala dobře a nakonec sem ti ji koupil, protože vím, jak ji zbožňuješ. Tak j. sem? ■ **S** ty jsi spokojený?

A jakej byl?
1. *(Čl. informovaný vůči známému druhému o vyvyšujícím se, naparujícím se, důležitém a obv. i obávaném třetím, který zklamal, přestal být vlivný ap.:)* ***taky už je s ním konec, jeho postavení mu nevydrželo, nepomohlo ap.*** **2.** *(Čl. vůči druhému o chutném jídle, pochoutce, lahůdce, dortu ap. po jeho snědení, v očekávání jeho spokojenosti, někdy v kontrastu k prvotní nedůvěře ap.:)* ***jistě sis pochutnal, ale už je to bohužel sněděno a to potěšení končí.*** **1.** A: Velkej frajer, pořád machroval a přesto ho převezli. – B: No jo, a j. byl! **2.** Vofrňoval ses napřed nad vobyčejným párkem s křenem. A j. byl? ■ **S** on nemá úspěch, to je dobré

Já být tebou … *viz* Bejt tebou, tak …

Sou / jsou jeden jako druhej / druhý.
(Čl. kriticky, nespokojeně vůči druhému o třetím a čtvrtém, o ostatních v týmu, partě, zvl. z hlediska neplnění povinností, špatného chování ap.:) ***jsou (v tom) oba, všichni stejní a to se mi nelíbí.*** A: A třeba Honza by pomoh? – B: Depak! Sou j. j. d., každej se na něco vymlouvá a žádnej spoleh na ně není. ■ **S** oni jsou stejní, oni jsou nepřijatelní

Jeden je za vosumnáct a druhej bez dvou za dvacet. n. **Sou / jsou jeden za vosumnáct / osmnáct a druhej / druhý bez dvou za dvacet.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. informovaný vůči známému druhému skepticky a odmítavě o třetím a čtvrtém, zvl. v reakci na úděv druhého nad jejich nespolehlivostí, nesplněním očekávání ap.:) ***není mezi nimi žádný velký rozdíl, oba jsou stejně problematičtí, špatní, nespolehliví, líní ap.*** Robert jezdí na motorce, Richard hraje šachy, ale rodičům s ničím nepomůžou. J. je za o. a d. bez d. za d. ■ **S** oni jsou stejní, oni jsou nepřijatelní To je prašť jako uhoď., Sou jeden jako druhej.

Ⓐ There's nothing to choose between them., It's six of one and half a dozen of the other.

Ⓝ Der eine ist zwei Groschen, der andere zwanzig Pfennig wert. Ⓕ ! Il n'y en a pas un pour racheter l'autre. Ⓡ Они два сапога пара.

To je / de jedno s druhým.
(Čl. informovaný vůči druhému v povzdechu a zvl. ve vysvětlení své nespokojenosti, problémů a starostí ap.:) jednotlivé komplikace spolu souvisejí a hromadí se; je to moc problémů najednou a jejich souvislostí se násobí. Napřed nezaplacenej účet za telefón, pak rozbitá pračka a další peníze na ni a teď mu banka zablokovala účet. To je j. s d. ■ **S** problémy souvisejí, situace zhoršuje se

K čemu je to? n. **K čemu to je?** n. **Na co je to?**
(Čl. zvědavě vůči informovanému druhému při prohlídce n. pohledu na neznámý přístroj ap., popř. nechápavě při nepochopení důvodu kroku, souvislosti činností ap.:) jaký je účel n. smysl tohoto?; není mi to jasné, vysvětli mi to! Hm, a tady to má eště jakousi páčku. K č. je to? ■ **S** jaké použití to má?, jaký smysl to má?

Je (tu) k tomu, aby …
(Čl. informovaný vůči druhému v reakci na jeho dotaz ohledně účelu, užitku ap. zařízení, přístroje ap. n. ohledně funkce, povinnosti třetího v rámci systému, organizace ap.:) slouží k tomu, aby …; jeho funkcí je …; je, nachází se tady proto, aby (dělal, zabezpečoval ap.); je tady důležitý, protože … ■ **S** to slouží k, on má povinnost

Kdo je u tebe (S)?
(Čl. rozhořčeně a prudce, bojovně vůči druhému, často nedůvěryhodnému n. v nižším postavení, v reakci na jeho urážlivé označení, negativní n. ponižující zařazení prvního ap., obv. s odstínem snahy bránit svůj status a pověst:) tohle, tento postoj n. hodnocení já (od tebe) naprosto odmítám, nemáš na ně žádné právo!; to mě krajně uráží a já to odmítám. Kdo je sakra u tebe podvodník? Radši se koukni na sebe! ■ **S** já odmítám to, ty urážíš mě ♦ (S) tu označuje urážlivé označení typu člověka, např. *blázen, byrokrat, magor, zloděj …*

Kdyby / dyby bylo po mém / po mým / podle mýho / podle mého, tak …
(Čl. nesouhlasně vůči známému a rozhodnutému druhému a proti jeho názoru, přístupu, nápadu ap. a ve snaze prezentovat svůj ap.:) to se mi nelíbí n. s tím nesouhlasím a udělal bych to jinak (kdybych mohl n. musel); můj postup by byl lepší, praktičtější, schůdnější, logičtější ap. K. b. po m., tak bych dal Petra studovat a nenutil bych mu učební obor. ■ **S** to nelíbí se mi, já mám názor jiný

A kerej ty seš? *viz* A kerej ty seš?

To je (už) mimo mně.
(Čl. zvl. vlivný vůči druhému o návrhu, sporném bodu a jeho schvalování vyšším orgánem ap., zvl. v kontrastu k vlastní omezené podpoře, souhlasu:) to už leží mimo mou kompetenci a já na to nemám vliv; o tom já (už) nerozhoduju, a tak nevím, jak to dopadne. ■ **S** já nemůžu ovlivnit to

To je moje!
(Čl. nadšeně, zapáleně vůči blízkému druhému o své zálibě, zvl. oblíbeném jídle, pití, kratochvíli ap.:) to mám n. dělám velmi rád; to je moje oblíbená činnost, dává mi radost a potěšení. Jéé, buchty, a s mákem, no to je m.!, Sednout si takhle pod pěknej strom a koukat do letní krajiny – to je m.! ■ **S** to těší mě, já jsem rád, já mám radost

Je mu přes (dvacet).
(Čl. vůči druhému s cílem informovat n. v reakci na otázku o třetím, nepřesně poznaném ap.:) je mu více než (dvacet) let. ■ **S** on je starý

Je mu to (všecko / celkem / srdečně) jedno. n. **Mně je to jedno.** *viz* Je mu to volný.

Je (teď) na něm, aby / jak … n. **To je (teď) na něm.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postavení a odpovědnosti v rozhodování, řešení problému, volbě stanoviska, postoje k nabídce ap.:) záleží pouze na něm, co (udělá) n. jak (se rozhodne, bude postupovat); čekáme na něj a jeho rozhodnutí jak / co … ■ **S** on je odpovědný, on rozhoduje o všem, to závisí zcela na něm

Asi na něm něco bude (když …).
(Čl. zkušený, ale neinformovaný vůči druhému ve zdrženlivé, ale pozitivní reakci na jeho podiv zvl. nad třetím a jeho úspěchem, výkonem, zvl. s ohledem na jeho předpokládané schopnosti ap.:) myslím, že je schopný a oceňovaný právem, zaslouženě (když tohle dokázal); předpokládám, očekávám, že toho dost umí (když …). Asi na něm n. b., když dokázal získat stipendium a jel studovat do Ameriky. ■ **S** on je schopný

Na tom něco je°. n. **Něco na tom je°.**
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému zvl. v opatrně uznávající reakci na jeho připomínku, domněnku, popř. protichůdný názor ap.:) to je zřejmě n. asi zčásti pravda; určitou roli to hrát může; připouštím, uznávám, že v tom máš možná pravdu. A: Manžel je pracovně v zahraničí a vona je na všecko chudák sama. – B: Nó, zase se vo

něj nemusí starat. – A: Na tom n. je. ■ **S** to je pravda, to je pravděpodobné, to má vliv To dělá hodně.

Ⓐ You've got a point there., There's some truth in that. Ⓝ Da ist was dran. Ⓕ C'est pas (absolument / tout à fait) faux. Ⓡ В этом есть доля правды.

Je jako náš.

Komp je jako náš

(Čl. vůči druhému obv. o původně cizím n. adoptovaném dítěti, novém členu pracovního týmu, skupiny, popř. o zvířeti, často n. dlouho pobývajícím v rodině, skupině prvního ap.:) máme ho rádi; zvykli jsme si na něj, je nám teď sympatický a vnímáme ho jako vlastního, patřícího k nám, mezi nás. ■ **S** my máme rádi ho

To je něco pro něj! *viz* To je sousto!

Něco na tom je. n. **No, něco na tom je.**

(Čl. přemýšlivě vůči druhému v reakci na odlišnou poznámku, postřeh n. námitku jeho n. třetího, zvl. s ohledem na celkový záměr:) určitou důležitost to má a není to zcela zanedbatelné; to je (taky) pravda, může to být důležité aspoň zčásti a je třeba to promyslet, ověřit ap. ■ **S** to je pravděpodobné, to je pravda, to je důležité

To je něco! n. **(Takovej) (S) – to je něco!**

(Čl. pochvalně n. nadšeně vůči druhému zvl. o osvědčeném prostředku, dobrém jídle, pití ap., obv. jen při vzpomínce n. zmínce:) to je skvělé a uvítal bych to; to se mi moc líbí a mám to moc rád. Takovej dort vod Sachra – to je n.! ■ **S** to je dobré, to je skvělé, to líbí se mi

Je ti něco?

(Čl. znepokojeně vůči blízkému druhému v reakci na jeho neobvyklé chování n. vzhled, zamlklost, nedostatek nadšení n. reakce vůbec ap.:) co se s tebou děje, nejsi nemocný? ■ **S** ty jsi nemocný?, co je?

Něco z něj bude. n. **Z něj (jednou) něco bude.**

(Čl. vůči druhému uznale o mladším třetím n. dítěti v reakci na jeho bystrou úvahu, podnikavý čin ap.:) to svědčí o talentu n. zvláštní schopnosti a v budoucnosti se (tím) zřejmě prosadí n. proslaví; udělá v budoucnosti přesvědčivou kariéru. ■ **S** on prosadí se, on je schopný

Že by to byl někdo, (tak) to teda není!

(Čl. zkušený vůči druhému zdrženlivě n. pohrdavě o třetím, obv. druhým přeceňovaném, vychvalovaném ap.:) není nijak zvlášť dobrý, a proto ho nepřeceňuj!; velký dojem na mě neudělal a nehodnotím ho příliš dobře. No že by to byl zrovna Einstein, tak to teda není!, Že by to byl vopravdu pracant, tak to není! ■ **S** on není schopný, on není dobrý dost

Je někdo proti?

(Čl., zvl. organizátor schůze, nadřízený ap. vůči druhým při hlasování o návrhu, s cílem zjistit počet odpůrců:) kdo má jiný názor?; kdo nesouhlasí s navrhovaným postupem ap.? Takže většina chce jet na výlet v sobotu. Je n. p.? ■ **S** kdo nesouhlasí

Je (tu) vod / od toho, aby …

(Čl. informovaný vůči druhému ve vysvětlení přítomnosti třetího v místě, organizaci ap.:) jeho funkce, povinnost n. úkol zde spočívají v tom, že …; on je tu odpovědný za …; je potřebné, aby tu byl, protože … (s něčím pomáhá, něco zajišťuje ap.). ■ **S** on je odpovědný

Von / on / to je někdo!

(kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. informovaný vůči druhému, často mladšímu, dítěti ap., uznale a v připomínce n. hodnotící informaci o významném třetím, zvl. z hlediska jeho společenského uznání, zásluh, vysoké kvalifikace, popř. úřadu ap.:) on je obecně velmi uznávaný, známý a oceňovaný (a je třeba se k němu chovat zdvořile, s úctou ap.); on je velká autorita a vlivný člověk. To je pane n., a když něco takovýho prohlásí von, věřil bych tomu., Takhle vo něm nemluv! On je n.! Kdežto ty seš akorát ubohej úředníček. ■ **S** on je významný Není to žádnej hej nebo počkej.

Ⓐ He's somebody!, He counts for something. Ⓝ Der ist wer. Ⓕ C'est quelqu'un!, C'est pas n'importe qui! Ⓡ Он большой человек.

Je po jeho.

(Čl. informovaný ve vysvětlení vůči druhému o vlivném n. autoritativním třetím a jeho požadavku, návrhu, plánu ap., v kontrastu k alternativnímu požadavku, nesouhlasu prvního n. ostatních ap.:) proti ostatním prosadil svůj názor n. přání; ostatní se mu nakonec podřídili n. mu vyhověli (a byl zvolený jeho postup n. přijatý jeho plán ap.); rozhodnutí n. řešení vyhoví jeho názoru n. požadavku. Dědeček se v mládí hrozně vztekal, a tak bylo vždycky po jeho. ■ **S** on zvítězil, on prosadil přání své

Je po něm.

(Čl. vůči druhému neuctivě n. s ulehčením o smrti nenáviděného třetího, zabití nebezpečného zvířete, hmyzu ap.:) už je mrtvý a není třeba se ho bát,

štítit ap. Musím toho hroznýho komára, co tu lítá, zabít. Á, už je po něm! ■ **S** on je mrtvý už

Už je po tom. n. **Je po tom.**
(Čl. informovaný vůči druhému s ulehčením n. zklamaně o jevu, události, jen někdy atraktivní, n. obv. o ceněné věci, slibném plánu, akci ap., zvl. kvůli nehodě, rozbití, překážce ap.:) už to pominulo n. skončilo (a nehrozí to dál n. zajímáte se o to pozdě); už je to zničené, ztracené n. zmařené (a neexistuje to). A: Myslíš, že ta váza půjde ještě ňák slepit? – B: Asi ne, už je nadobro po ní., A: Náš kluk se na ten ohňostroj tak těší. – B: Ále, už je po tom! ■ **S** to pominulo už, to skončilo, to je ztracené

Ať je po tvým / tvém! n. **No tak ať je po tvým!**
(Čl. neochotně n. podrážděně v ústupku vůči druhému, též dítěti, v reakci na jeho vynucovaný požadavek, prosazování názoru, nápadu, plánu ap., v kontrastu k odlišnému názoru prvního a obv. ve snaze zmírnit hněv, agresivitu druhého:) souhlasím tedy s tím, co chceš, a vyhovím ti. A: Já chci jít do zoologický zahrady! A chci a chci a chci! – B: No dobře, ať je po tvým, ale příště půjdeme na kolotoče, jak chtěla Kačenka. ■ **S** já souhlasím, ty dostaneš to

Je po všem. n. **Už je po všem.**
(Čl. vůči druhému obv. s úlevou o výsledku vyčerpávající snahy a vzrušené činnosti, náročného vyjednávání, napjaté soutěže n. se smutkem o naději, slibné možnosti a návazných souvislostech ap.:) všechno teď už skončilo a budeme mít klid n. není třeba se tím dál už zabývat, řešit to; všechno to skončilo, pominulo (a není se už na co těšit). Už na to nemysli. Je po v. ■ **S** to skončilo, to pominulo už ♦ Srov. lat. *acta est fabula, hra je u konce*, popř. *actum est, je dokonáno, skončeno.*

Jsme s vámi, buďte s námi!
(Vlivná společenská, politická skupina ap. ve výzvě a postoji vůči druhým, zvl. politikům a jejich jednání ap.:) souhlasíme, cítíme s vámi a podporujeme vás a očekáváme, že i vy jednáte v našem zájmu. ■ **S** my podporujeme vás ♦ Spontánní veřejné heslo z léta 1968, z doby zvl. před ruskou okupací, apelující na vedoucí české komunistické politiky, aby nezradili národ a nepodlehli sovětskému nátlaku.

To je (S) sám / sama / samo!
(Čl. pochvalně, obdivně n. ustrašeně vůči druhému o třetím z hlediska jeho extrémní vlastnosti n. typického, maximálního projevu n. o takovém jeho projevu ap.:) to je krajně silné a působivé n. přesvědčivé. Kristepane, to je strašně dobře vymyšlený! Ten chlap to je chytrost sama!, To je hrůza sama! ■ **S** to je působivé velmi, to je typické pro něj

To bych byl sám proti sobě.
(Čl. přemýšlivě vůči druhému v reakci zvl. na jeho otázku po postoji prvního k nabídce třetího ap.:) je to v mém zájmu, a proto neodmítnu; prospěje to i mně, a tak to logicky přijmu, odmítnutím bych si způsobil škodu. ■ **S** já přijímám, to prospělo mi

Buď sbohem!
(Čl., zvl. starší, vůči blízkému druhému při loučení obv. na nejasně dlouhou dobu, před cestou ap.:) loučím se s tebou a přeju ti štěstí. ■ **S** já loučím se

Je° to takový nijaký / žádný.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený nelibě a v rozpacích vůči druhému v hodnocení výkonu třetího, jeho vystoupení, veřejného projevu n. kulturní produkce, zvl. z hlediska působivosti a povahy n. chuti jídla ap.:) nemá to nijak vyhraněnou povahu ani to není zajímavé a působivé; je to neurčité, bez výrazné myšlenky n. rysu a nelíbí se mi to. A: Tak co tomu jeho románu říkáš? – B: No, je to t. n. Ty hloupý kritici to ovšem jako bůhvíco budou vyzdvihovat. ■ **S** to je neurčité Je to celé ve vzduchu., Je to takový nemastný neslaný.

Ⓐ It's not up to much., It's nothing to write home about. Ⓝ Das ist doch nichtssagend. Ⓕ C'est quelconque / banal! Ⓡ Ни рыба, ни мясо.

Bejt / být tebou, tak … n. **Já bejt / být tebou …**
(Čl. zkušený v radě vůči zvl. mladšímu druhému, obv. v reakci na jeho dotaz, žádost o pomoc v dané situaci, problému, při rozhodování ap.:) kdybych byl v tvé situaci, tak (bych udělal toto: …); radím ti, udělej …!; podle mého názoru bys měl … Bejt t., tak bych si takového bezvadnýho šéfa vážil a makal bych trochu i v jeho zájmu. ■ **S** já radím ♦ Ze zájmen lze ještě užít *váma / vámi, jí, jím, jima / jimi.*

Ať je to ten nebo ten … *viz* … ať je to ten nebo ten, ten musí jít z kola ven.

No tak, bude to? n. **Tak bude to?**
(Čl. autoritativně a netrpělivě, rozladěně a důrazně vůči neochotnému, loudajícímu se n. pomalému druhému, často dítěti, otálejícímu s reakcí, odpovědí ap.:) pohybuj se rychleji a udělej to!; pospěš si a reaguj konečně, tvůj postoj se mi nelíbí! Řek sem ti, abys mi podal ten šroubovák. No tak, b.

to? ■ **S** udělej to!, udělej to rychle!, začni dělat něco!

Tak to by bylo! n. **To by teda bylo.**
(Čl. spokojeně vůči druhému, popř. sám pro sebe po úspěšném provedení práce, skončení úkolu, povinnosti, vyřízení záležitosti ap.:) tímto je to hotové n. vyřízené (a problém to teď už není); není třeba se tím už zabývat, myslet na to. ■ **S** to je hotové, to je vyřešené, já dokončil jsem to

Tak a je to! n. **A je to!**
(Čl. zkušený vůči druhému pozitivně, popř. s uspokojením při práci a jejím dokončení, popř. při jejím předvádění, ukazování postupu druhému n. varovně, negativně při popisu nesprávného postupu, nebezpečného zacházení s přístrojem, chování a o nežádoucích důsledcích ap.:) **1.** *tak a teď je to konečně všechno na místě, správně a hotové;* **2.** *a došlo hned k neštěstí, nehodě, zranění n. nastal velký problém.* **1.** To máš jednoduchý. Semhle zastrčíš ten kolíček, vokolo vomotáš kus provázku a je to. A můžeš … **2.** Jen jednou zavadil vo ty dráty a bylo to. Vošklivě se popálil. ■ **S** to je hotové, to je dokončené, problém nastal, neštěstí přišlo ♦ Význ. 2 obv. jen s var. 2.

To by (teda) bylo, aby … (ne-l)!
(Čl. obv. zkušený vůči druhému v prudké a nesouhlasné reakci a zvolání na jeho obavu, námitku a možné odmítnutí ze strany třetího n. nedostatek něčeho předpokládaného, zvl. na pozadí zajištěného plánovaného kroku, zavázanosti třetího n. finančního zabezpečení situace ap.:) to se stát tak (jak chceme) musí (a nelze odmítnout n. se tomu vyhnout), jinak rázně zasáhnu! No to by teda b., aby nám Karel nepích! To by ho mohlo mrzet. Dost nám už pacholek dluží. ■ **S** já zasáhnu, já nejsem spokojený

To je! n. **To je, co!**
(Čl. dospělý i dítě nadšeně n. hrdě, obdivně vůči druhému předvádějící n. ukazující mu výtvor, sportovní n. jiný výkon, dobře zvládnuté znalosti ap. vlastní n. třetího a obv. i očekávající potvrzení, souhlas ap.:) to je pěkné, působivé, obdivuhodné a moc se mi to líbí. Podívej, jak ta závodka jede rychle! To je, co! ■ **S** to je hezké, to je obdivuhodné, to líbí se mi

To bylo haló!
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. o třetím a jím způsobené neovyklé n. senzační situaci, výstřední scéně, jeho zvláštním chování ap. vyvolávajícím pozornost ostatních ap.) vyvolalo to rozruch a všichni dychtivě přihlíželi, popř. a pobaveně n. úžasle to komentovali. Představte si, Horáčková si přišla jednou do školy vostříhaná úplně dohola! To bylo h.! ■ **S** to bylo vzrušení, to vyvolalo zájem

Je to hop nebo trop. *viz* Hop nebo trop.

Pro něj je to jako nic. n. **To je jako nic.**
Komp to je jako nic
(Čl. zkušený, informovaný v komentáři vůči druhému o třetím a jeho náročném úkolu, práci, zvednutí n. odnesení těžkého předmětu, vyřešení obtížného odborného úkolu, zvládnutí více věcí najednou, snědení velké porce jídla ap.:) to není (pro něj) tak obtížné n. těžké jako pro jiné a zvládne to velmi snadno, hravě; to je (pro něj) velmi malé množství, málo. ■ **S** to je málo, to je snadné

Bude to (hotový) jedna dvě.
(Čl. informovaný vůči druhému, někdy netrpělivému, o potřebné délce trvání činnosti, někdy nepříjemné, namáhavé, bolestivé ap.:) to proběhne n. bude hotové, vyřízené velmi rychle; nebude to trvat dlouho a je třeba vyčkat, vydržet jen malou chvíli. ■ **S** to nepotrvá, to bude brzy

To je na mně.
(Čl. vstřícně vůči známému n. váženému druhému, druhým a obsluhujícímu třetímu, zvl. v hospodě ap. ve vztahu k objednanému pití ap.:) to platím (teď, i za tebe) já; teď jsi můj host a já to platím. ■ **S** já zaplatím to

To bude něco!
(Čl., zvl. dítě, napjatě, nedočkavě a dychtivě vůči druhému, druhým o blízké připravované velkolepé činnosti, okázalé akci ap., z hlediska jejího dopadu, estetického účinku ap.:) to bude efektní a bude se to všem určitě líbit n. to vyvolá značný dojem; to bude mít určitě úspěch a najde to pozitivní reakci u druhých; to bude působivá, hezká podívaná. A nakonec zapálíme svíčky a prskavky. To b. n.! ■ **S** to je působivé velmi, to zapůsobilo

To je něco!
(Čl. zvl. zkušený v uznalém, oceňujícím komentáři vůči druhému zvl. při pohledu na vynikající dílo, výtvor, neobvyklý výkon, neobvyklou schopnost, ukázku znalosti, technickou vymoženost ap.:) to je skvělé a velmi se mi to líbí; to je zcela mimořádné a jsem tím nadšený, okouzlený n. obdivuju to. Koukej, ten člověk umí stříhat ušima! To je n.! ■ **S** to je mimořádné, já obdivuju to

To je nějaký / ňákej (S)!
(Čl. informovaný vůči druhému důrazně a s respektem o události, výtvoru ap.:) to je zvlášť důležitá, mimořádná (věc)! Ramadán, to je n. svá-

tek! To se v celý zemi úplně zastaví ve dne život. ■ **S** to je mimořádné

To je° vono / ono! n. **To je vončo.**
(kol; pochv) **0** ot, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. zkušený pochvalně, uznale vůči druhému v reakci na jeho výkon, potřebný nápad, řešení ap., zvl. po delší námaze, přemýšlení ap.:) to je to správné, nejlepší řešení n. způsob; to je optimální a velmi se mi to líbí n. jsem s tím spokojený. To je vono! Uděláme statistiku nejčastějších chyb a hned máme podklady pro test!, Kofola, to je v.! Přece nebudeš pít coca-colu! ■ **S** to je správné, to líbí se mi, to je dobré Přesně tak!, To je nápad!
Ⓐ That's it!, That's the very thing!, That's the ticket! Ⓝ Genau!, Das ist das Richtige. Ⓕ C'est (exactement / justement) ça! Ⓡ Это то, что нужно.

To je samo sebou.
(Čl. zkušený souhlasně vůči druhému v reakci na jeho nejistý dotaz n. žádost, obv. v širším rámci a smyslu postupu a cíle ap.:) to je přece samozřejmé a logické; to automaticky z toho všeho vyplývá. A: A dohlídnete, aby děti ve škole nic nezapomněly? – B: Jistě, to je s. s. ■ **S** to je samozřejmé

Bylo to (jen) taktak.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v komentáři vůči druhému k nebezpečné situaci jeho n. třetího odvrácené v posledním okamžiku ap., zvl. ve smyslu zranění, pádu, prohry, fiaska ap.:) téměř to dopadlo špatně, tragicky; málem se to (zlé) stalo; skoro se to (neštěstí) stalo.* Už sem myslel, že blatníkem vrazíš do popelnice, ale vybrals to. Ale bylo to t. ■ **S** to stalo se téměř Moc nechybělo a …
Ⓐ It was a close thing / shave. Ⓝ Um ein Haar., Das war knapp. Ⓕ ça a été de justesse, ça a été à un doigt / poil / cheveu près! Ⓡ Ещё чуть-чуть и всё.

To je to samý. *viz* To je to samý v (bledě) modrym.

To je° toho!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova) *(Čl. zvl. zkušený neformálně a odmítavě, popř. opovržlivě vůči blízkému druhému obv. v reakci na jím vyzdvihovaný výkon, sílu, odvahu n. i rozsah zranění ap. svého n. třetího ap.:) to vůbec není mimořádné n. tak skvělé; to není nic zvláštního, to bych já n. leckdo jiný dokázal taky.* Pch, to je t.! Vyhrát takovejhle malej turnaj, to zas není tak těžký! ■ **S** to není mimořádné, to není důležité Ty s tím nadělás!
Ⓐ Big deal! Ⓝ Mach doch nicht so ein Gedöhns! Ⓕ ça a été de justesse, ça a été à un doigt / poil / cheveu près!, C'etait juste. Ⓡ Подумаешь, дел-то / делов-то!

To už tu (ale / přece) bylo.
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na zprávu o události, pokusu, někdy smutně proslulém, iniciativě n. výkonu ap., vydávaném za nový, neotřelý, originální ap.:) to není nic nového ani zvláštního, to se objevilo už dřív; nic nového se nestalo, jen se to zase opakuje, je ale třeba být ostražitý (protože už tehdy to mělo zlé následky). To už tu p. b. Sociální spravedlnost, práce pro všechny, skoncovat s nehodnými, a pak z toho byl fašismus nebo komunismus. ■ **S** to není mimořádné, to je staré

To je vo / o jednou (nebo dvakrát …). *viz* To je jen vo poprvý.

To je všechno? n. **Je / bude to všechno?**
(Čl., zvl. prodavač vůči druhému, zákazníkovi při prodeji více věcí na jeho konci n. čl. vůči druhému při přebírání nákladu zboží ap. n. při zapisování, dokumentování celé události ap.:) chcete ještě něco dalšího přinést, dodat n. doplnit?; budete si přát ještě něco dalšího?; nic víc mi už neřekneš? ■ **S** je to vše?

Že jste to vy … *viz* Že seš to ty!

Je to za námi. n. **Už je to za námi / námi.**
(Čl. s úlevou vůči blízkému druhému po prožití náročného, bolestného, tragického období, krize, nebezpečí ap.:) vydrželi, přestáli jsme to a už je tomu naštěstí konec; už to skončilo a je zase klid a nic nehrozí. ■ **S** to pominulo už, to skončilo, my vydržíme to

Je to (S) na (S).
(Čl. kriticky, nespokojeně vůči druhému zvl. o množství nežádoucích jevů, činů ap. nahromaděných, pozorovaných v textu, sdělení, výsledku manuální práce ap.:) je to nedokonalé, špatně provedené, nepromyšlené ap. To nečti, je to blbost na blbost., Ten pan politik ale kecá, dyť je to lež na lži! ■ **S** je toho hodně ♦ (S) označuje vždy stejné, opakované substantivum, obv. v nominativu a lokálu, obv. záporně hodnotící, např. *chyba, švindl, díra, lež* aj.

Tobě něco je, viď?
(Čl., zvl. starší a zkušený, rodič ap. vůči druhému při pohledu na něj, dítě a jeho vzhled, bledost, ochablost, nepřítomný pohled, držení se rukou na

bolavém místě ap.:) ty se necítíš asi dobře; ty jsi zřejmě nemocný (a nechceš mi to říct). Ty vážně nebudeš obědvat? Tobě něco je, viď? ■ **S** ty jsi nemocný

Jestli je tohle / tomuhle říkáš …, tak to teda promiň!
(Čl. odmítavě a pochybovačně vůči druhému o výtvoru, předmětu jeho hrdosti, proti jeho nemístnému sebevědomí ap.:) mýlíš se, to není správné a nelíbí se mi to; to vůbec není tak dobré n. skvělé, jak ty se domníváš. J. je t. kapr na černo, tak to t. p.! Nevím, co to je, ale jíst se to nedá! ■ **S** to tak není, to není správné, to je omyl

Je toho ažaž.
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému obv. v reakci na jeho snahu doplnit zásobu věcí, jídla, materiálu ap. potřebného pro danou činnost, práci, popř. i zábavu ap.:) to lehce, bez problémů stačí; je toho dostatečné množství, hodně (a proto není třeba nic doplňovat, přidávat). A: Myslíš, že to na tu podšívku bude stačit? Můžu ještě kus dokoupit. – B: Ale jo, je toho a. ■ **S** je toho dost, je toho hodně

Je toho až do aleluja. *viz* Je toho do alelujá.

Že seš to ty!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. poněkud zdráhavě vůči známému druhému v reakci na jeho prosbu o laskavost, obtížnou pomoc ap. v nepříjemné n. nepříznivé situaci pro prvního, s důrazem na svůj příznivý vztah k druhému ap.:) (i když je mi to nepříjemné ap.) já to tedy udělám, ale jen kvůli tobě (a našemu přátelství, příbuzenskému svazku ap.).* A: Karle, zavoláš prosím tě tomu dodavateli, aby mi počkal s platbou? Ty ho líp znáš. – B: Že seš to ty! ■ **S** já udělám to pro tebe Aby měla dušička pokoj!

Ⓐ Since it's you., I wouldn't do it for (just) anybody. Ⓝ Aber nur, weil du es bist! Ⓕ C'est bien parce que c'est toi! Ⓡ Только ради тебя!

Ty si / seš ale (S / A)!
(Čl. obv. rozčilený n. zaskočený vůči druhému ve snaze si ulevit, vynadat mu a tak ho obvinit ze zkažení činnosti, zničení výrobku ap. n. s úmyslem mu vyjádřit svůj podiv n. uznání ap.:) **1.** *jsi příliš hloupý n. nešikovný ap., a to mě zlobí, rozčiluje;* **2.** *jsi chytrý, nápaditý, vynalézavý ap., a to se mi líbí.* **1.** Ty seš ale nemehlo! Shodilas mi plech s vanilkovejma rohlíčkama! **2.** Ty seš ale koumák, to mně by nenapadlo! ■ **S** já mám vztek, já obdivuju to, on je hloupý, on je chytrý ♦ (S / A) označují nahraditelnost hodnotícím substantivem nebo adjektivem, často, ale ne nutně negativní hodnoty, srov. *vůl, chytrák, mazanej, fikanej* ap. Pro 3. osobu se obv. užívá forma *To je ale (S)!, Ten je ale (A)!*, v pl je řidší.

To je v tom / tím, že …
(Čl. informovaný vůči druhému ve vysvětlení jevu, výsledku ap., často negativního, nepříznivého ap.:) to má svůj důvod v tom, že …; to je způsobeno, vyvoláno tím, že …; základ problému tkví v … ■ **S** problém je tady, to je způsobeno tím že

V tom to (právě) je. *viz* To je právě to!

Tak je to se vším. n. **To je jako se vším.**
(Čl. zkušený rezignovaně n. zklamaně v povzdechu vůči druhému, zvl. v reakci na jeho údiv nad jeho neúspěchem ap., s důrazem na celkově nepříznivý kontext:) takto špatně, negativně to dopadá pokaždé; nikdy se nic podobného nepodaří, vždy to narazí na stejné překážky, námitky ap. ■ **S** to je stejné stále, to je tak, to není dobré

Mně už je to všecko jedno.
(Čl. rezignovaně vůči druhému, zvl. v reakci na jeho návrh, pobídku n. rozhořčení, emocionální postoj k události, změně ap., obv. v důsledku opakované ztráty, prohry a následné deprese:) všechno (co se děje) je mi teď už úplně lhostejné; už mě nezajímá vůbec nic (a do ničeho nemám chuť). Ztratil sem rodinu, peníze i místo, tak proč bych to neudělal? Mně už je to v. j. ■ **S** to je lhostejné, to nezajímá mě

Všechno je mu fuk.
(Čl. informovaný vůči druhému nesouhlasně a iritovaně o blízkém třetím a jeho nežádoucím přístupu k práci, studiu, nereagování na domluvy a o nezájmu o možné důsledky takového chování ap.:) je velmi pasivní, obecně lhostejný, laxní a nic ho nezajímá, neupoutá; nemá vztah k ničemu a nikomu a potřebám druhých. Včera dostal Honza z matiky pětku, dneska z češtiny, ale pořád se neučí a jen čumí na televizi. V. je mu fuk. ■ **S** on je pasivní, on nemá zájem

To je bágo!
(Čl. neformálně a nadšeně vůči známému druhému o dobrém jídle, příjemném n. pohodlném místě n. příznivé vyhlídce a možnosti ap.:) to je moc dobré a velmi se mi to líbí; jsem velmi rád, šťastný; mám velkou radost. ■ **S** to je dobré, to líbí se mi, já mám radost

Co je ti do toho?
(Čl. nesouhlasně, odmítavě a obv. i nevlídně vůči druhému v reakci na jeho zvědavost, nemístný zájem o soukromou věc prvního n. třetího ap.:) to je

soukromé a nemáš právo se do toho vměšovat n. kolem toho vyzvídat; jsi nepříjemně zvědavý, proto se do toho nevměšuj!; nepřísluší ti to, tak se o to nestarej! ■ **S** nebuď zvědavý!, nevměšuj se!

To je v čudu. *viz* Je (to) v čudu.

Je mi to egál. n. **To mi je ganc egál.**
(Čl. vůči blízkému druhému zvl. v odmítavé neformální reakci na třetího a jeho nesouhlasný n. odlišný postoj, názor, námitku ap.:) na to já nedbám n. se nemusím ohlížet a je mi to lhostejné; na tom mi vůbec nezáleží a není to pro mě vůbec důležité. ■ **S** to je lhostejné, já nedbám na názory druhých, to není důležité ♦ Z fr. *égal = rovný, stejný*, něm. *ganz = zcela, úplně*.

Je to fifty fifty.
(Čl. vůči druhému v otevřeném oznámení zvl. po svém provedení škodolibého, zlomyslného činu, záměrném vytvoření nepříjemnosti ap. vůči němu v reakci na předchozí obdobný čin druhého vůči prvnímu ap. n. obecně o obdobné akci a protiakci třetího a čtvrtého, dvou skupin ap.:) teď je to (mezi námi) vyrovnané a znovu je nastolená rovnováha křivd, naschválů a nepříjemností. Taky sem ti na těch tkaničkách udělal uzly, abys věděl, jaký to je. Je to teď f. f. ■ **S** my jsme vyrovnáni Jsme si kvit. ♦ Z angl. *fifty : fifty*, tj. padesát : padesát, zřejmě ze sportu.

Je to fuč / pryč.
(Čl. vůči druhému o předmětu, zvl. cenném, též v důsledku krádeže n. ztráty, n. o výhodné možnosti, příležitosti ap.:) je to (najednou) pryč a ztracené, zmizelo to odtud; už to neexistuje a zůstane to nevyužito. ■ **S** to je ztracené, to zmizelo, to pominulo už

Je° mu° to (úplně) fuk / šumafuk.
(kol; nepřízn) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postoji k problému, sporu ap.:) tomu je to úplně lhostejné; nemá na tom žádný zájem, a tedy ani na to názor. A: A neměli bysme se zeptat i souseda, aby mu to nevadilo? – B: Prosim tě, tomu je to úplně fuk. ■ **S** to je lhostejné Na tom nesejde., Tomu je to buřt. ♦ Zřejmě z fr. *je m'en fous, kašlu na to*; var. *šumafuk* obv. nemá také negaci.
Ⓐ He couldn't care less! Ⓝ Das ist dem scheißegal. Ⓕ Cela / ça lui est complètement égal. Ⓡ Плевать он на это хотел.

Je toho habaděj.
(Čl. informovaný vůči druhému velkoryse, bezstarostně o množství, zásobách věcí, zvl. jídla, obležení, dříví ap.:) je toho jasně dost, přebytek, a není tedy třeba s tím šetřit. A: Můžu si vzít ještě jelito? – B: To víš, že jo. Je t. h. ■ **S** je toho dost, je toho hodně ♦ *H.* je snad ze starého *hanba dieti*, srov. *hanba mluvit*.

Jemu / tomu je hej! n. **Je mu hej.**
(kol) **0** ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1a
(Čl. informovaný v povzdechu n. zvolání vůči druhému, někdy mírně závistivě, o známém třetím, zdánlivě bezstarostném, zajištěném, zdravém ap., v kontrastu ke svým četným problémům, též o třetím po překonání zkoušky, překážky, která prvního teprve čeká ap.:) má se dobře, nic ho netrápí a já mu závidím; ten se může radovat, těšit ze života. Honza Novejch? Tomu je hej! Ten má dvojnásobnej plat než já! ■ **S** on má se dobře, on je šťastný Ten má časy!
Ⓐ He's got it made. Ⓝ Der hat gut lachen! Ⓕ ! Il est aux anges! Ⓡ Ему-то что!

Je to kaput.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o přístroji, stroji, zařízení a jeho funkčnosti, zvl. s ohledem na potřebu ho dál používat:) je to rozbité, (nadobro) porouchané a nefunguje to. Ten náš starej trabant je už k. Musíme si na dovolenou vod někoho auto pučit. ■ **S** to je rozbité

Je mu to knap.
(Čl. kriticky a znalecky vůči druhému o třetím a zvl. jeho novém obleku, zkoušené cizí n. kupované uniformě z hlediska velikosti a vhodnosti:) (i když je schopný to obléknout) je mu to (skoro příliš) těsné a není to příliš vhodné. ■ **S** to nesluší mu, to není vhodné

Je to (na) knap.
(Čl. vůči druhému obv. mírně nespokojeně o svém n. jeho příchodu, účasti, začátku něčeho s pevně stanoveným časem ap., zvl. z hlediska příchodu n. dokončení přípravy na poslední chvíli, naplánování více navazujících činností, úseků cesty ap.:) je to sice včas, ale bez jakékoliv rezervy (a to se mi nelíbí); je to, stihl jsi to těsně, akorát ap.; navazuje to příliš těsně a je na to vše asi málo času. ■ **S** to je náročné, to je riskantní, čas není

Sme / jsme si kvit. n. **Tím sme si kvit.**
(Čl. vůči druhému v oznámení po vyrovnání situace, stavu ap. z hlediska vzájemné konfrontace, úmyslného drobného poškozování a naschválů, napadání se s ním ap., obv. podle zásady jeden zlomyslný čin proti jinému n. jen po vyrovnání dluhu:) **1.** *zachoval jsem se stejně (špatně) jako ty*

předtím ke mně a vzájemná bilance se tak vyrovnala; oplatil jsem ti to (co se mi nelíbilo), vrátil jsem ti to; **2.** *jsme teď vyrovnáni a není mezi námi žádný dluh.* **1.** Teď sem ti zase sněd já ten tvůj koblih a sme si tím k. ■ **S** my jsme vyrovnáni

Bylo nám ouvej.
(Čl. zvl. starší vůči druhému při líčení náročného životního období, zvl. v důsledku zdravotních, finančních problémů, popř. nutné namáhavé práce, tréninku ap.:) bylo to obtížné a trpěli jsme, vedlo se nám špatně; bylo to velmi těžké období, plné utrpení. ■ **S** on trpěl, on neměl se dobře

Je mi šoufl.
(Čl. vůči blízkému druhému o svém zdravotním stavu a žaludečním pocitu, zhoršeném zvl. v důsledku předchozího jídla, popř. rychlé jízdy autem ap.:) mám nepříjemný pocit v oblasti žaludku (a obávám se, že budu zvracet); necítím se dobře. Já večeřet nebudu, je mi ňák š. ■ **S** já necítím se dobře ♦ Z jidiš *schofel*, tj. *mizerný, špatný*, a to z hebr. *šafal*, tj. *nenáročný, obyčejný.*

To je° žúžo!
(kol; pochv) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. neformálně a nadšeně vůči blízkému druhému při nádherném prožitku intelektuálním, skvělém jídle, příjemném odpočinku, pobytu v přírodě, popř. při splnění tajného přání ap.:) to je báječné, skvělé, moc příjemné a mám z toho velkou radost; moc se mi to líbí a cítím se šťastný; je to velké potěšení. A: Poď taky do vody, je tak nádherně teplá! – B: No jo, fakt, to je ž.! ■ **S** to je skvělé, to líbí se mi, to těší mě To je príma!, To je tutový!, To je něco!
Ⓐ Delicious!, Exquisite! Ⓕ C'est le pied! Ⓡ Какая красота!, Просто чудо!

To už tak bývá / bejvá (že …).
(Čl. zvl. starší, zkušený v komentáři vůči druhému o opakující se životní situaci, zkušenosti, zvl. v reakci na překvapený postoj druhého ap.:) to není nic nového a stává se to; takové věci se v životě stávají a je třeba se s nimi vyrovnat. To už tak b., že se někdo dostane na školu, protože ho tam někdo známej protlačí. ■ **S** to stává se často

To je° jedno. n. **To je jedno kdo / co / který / jaký / …**
(kol) **0** kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. lhostejně n. rezignovaně vůči druhému v reakci na jeho nabídku volby z více možností, často téměř stejných n. nedůležitých, n. v postoji k alternativám vývoje, činnosti ap.:) cokoliv n. kdokoliv ap., je mi to lhostejné; to není důležité a nevidím v tom žádný rozdíl. A: Chceš červenej nebo modrej bonbón? – B: To je j. ■ **S** to je lhostejné, to není důležité, to je stejné Na tom nesejde., To je fuk.
Ⓐ It doesn't matter (who / what / …)., It's all the same (to me) (who …). Ⓝ Ist doch egal, wer / was … Ⓕ C'est égal. Ⓡ Это всё равно.

Je mi to jedno. n. **To je mi jedno.**
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho nabídku obv. dvou alternativ, věcí, možností činnosti, zpravidla méně důležitých a zhruba rovnocenných ap. n. na jeho zprávu, někdy znepokojenou, o události, třetím a jeho kroku ap.:) **1.** *je mi to lhostejné, nevidím v tom rozdíl ani velký význam a spokojím se s libovolnou alternativou, možností;* **2.** *je mi to lhostejné a (už) mě to nezajímá n. se o to nestarám.* ■ **S** to je stejné, to je lhostejné, to nezajímá mě ♦ Srov. odlišné *Mně už je to všecko jedno.*

Šup sem, šup tam, nám už je to všechno jedno …
(Čl. v dobré náladě a obv. mírně opilý furiantsky, často spolu s dalšími ve společnosti, n. ve snaze zlehčit napjatou atmosféru, zvl. po rezignovaném sdělení druhého ap.:) nám na tom vlastně tolik nezáleží, není to pro nás ve skutečnosti příliš důležité a nebudeme kvůli tomu smutní. ■ **S** to není důležité ♦ Z lidové rozverné pijácké písně.

Byl jednou jeden …
(Čl. zvl. starší vůči druhému, dítěti na úvod vyprávěné pohádky, popř. smyšleného příběhu zaměřeného na jednoho hlavního hrdinu:) kdysi dávno žil člověk … (o kterém teď budu vyprávět). Byl j. j. král, a ten měl tři dcery. ■ **S** to začíná takto

Všechno je jinak.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. zkušený a moudrý vůči druhému v komentáři k jeho drobnému postřehu, poznámce n. údivu, proti jeho předpokladu a s odkazem na složitost života, spleť mezilidských vztahů, nová zjištění, objevy ap., popř. na změny ve svém soukromém životě, původním plánu ap.:) to tak není, je to všechno složitější a jiné; celková situace je jiná, než jak se jeví při povrchním pohledu. Kdepak! V. je j. Ten chlap ti sice pomoh, ale anděl to není, je to bejvalej estébák a teď čeká, že zas pomůžeš ty jemu., No v. je j. Haničku vyzvednu já a k babičce nepojede Martin, ale Ondra. ■ **S** to není

tak, to je složité To máš těžký!, To bejvávalo!, Ale kde!

Ⓐ You don't know the half of it. Ⓝ Das ist doch ganz anders. Ⓕ Tu n'y es pas du tout!, C(e n)'est pas du tout cela (ça)! Ⓡ Какое там!

Každému, co jeho jest. n. **Každýmu / každému (to) jeho.**
(Čl. moudrý vůči druhému zvl. o třetím a jeho zasloužené odměně, pochvale, uznání ap. n. trestu za vykonaný čin, často při dělení a v kontrastu ke čtvrtému a dalším ap.:) je třeba dělit a soudit spravedlivě, a tak je každý odměněný n. potrestaný podle toho, zda byl dobrý či zlý, podle svých zásluh, předností n. naopak nedostatků, zločinů ap. Ty si na rozdíl od Tomáška žádnou čokoládu nezasloužíš, když nám nepomoh. K., co j. j. ■ **S** buď spravedlivý!, čl. dostane odměnu podle zásluh ♦ Srov. lat. *Suum cuique, každému, co mu patří*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O povinnostech, 1,5,15.*

Každej sme ňákej / nějakej. n. **Každý jsme / je nějaký.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. moudrý a tolerantní vůči druhému a v reakci na jeho údiv n. pohoršení nad třetím a jeho charakterovou zvláštností, nedostatkem, neschopností něco zvládnout, neobvyklou zálibou ap.:) nikdo není dokonalý a ideální člověk bez specifických rysů, někdy i podivných n. nepříjemných, neexistuje; každý má své zvláštnosti n. nedostatky a je třeba to tolerovat.* A: Von má takovou zvláštní zálibu, jezdí se psím spřežením na kolečkových bruslích. – B: Nojo, k. sme n. ■ **S** čl. má chyby, každý je zvláštní nějak Nikdo není dokonalý.

Ⓐ Everybody's different., We're all different., We all have our little ways. Ⓝ Jedem Tierchen sein Pläsierchen. Ⓕ ! On a tous nos lubies / caprices / fantaisies / folies. Ⓡ У каждого свои заскоки.

Kde by byl bez (něj) / kdyby …!
(Čl. informovaný vůči druhému odmítavě n. kriticky o třetím a jeho postavení, úspěchu, kariéře ap. díky vztahu k vlivnému n. schopnému čtvrtému, zvl. z hlediska výhod ap.:) za své postavení vděčí pomoci … (té význačné osobnosti); ničeho by nedosáhl bez (někoho n. kdyby mu někdo nepomáhal). Kde by byl, kdyby ho ředitel nepodporoval a neposílal každej rok na zahraniční školení? ■ **S** on nedokázal by nic bez (něj)

Je ho kde nic tu nic.
(Čl. vůči druhému o třetím, často dítěti, a jeho vzhledu, někdy v důsledku nemoci n. v kontrastu k jeho síle, mrštnosti, fyzické zdatnosti ap.:) je velmi n. nezdravě hubený, vyzáblý. ■ **S** on je hubený

Kde ste / jste kdo?
(Čl. zvl. vesele vůči známým druhým, členům rodiny po svém příchodu a vstupu do domu, na domluvené místo srazu ap., kde nikdo není vidět, ve snaze je svolat ap.:) kde všichni jste?; ohlašuju tímto svůj příchod a chci vás vidět. Haló! Kde ste kdo? Maminka má pro vás překvapení! ■ **S** kde jste?

Kde to sme!
(Čl. pohoršeně a mírně rozčileně ve zvolání vůči druhému, druhým v reakci na neuspokojivou situaci, stav n. jejich nevhodný postup, chování ap., v kontrastu s vlastní představou, očekáváním lepšího n. předpokladem správnosti ap.:) to je nepřijatelné a dráždí mě to, protože to není správné; to je nedůstojné, neslušné a já to odmítám. Před chvilkou sem vám říkal, že se máte zařadit do fronty, a zase stojíte přede mnou. To je chování, pani, kde to sme! ■ **S** to nelíbí se mi, to není správné

Kdo je?
(Čl., často dítě, opatrně, zvl. zpoza dveří n. ve tmě ap., vůči neviditelnému druhému ve snaze zjistit jeho identitu a v závislosti na jeho odpovědi připraven buď otevřít, n. neotevřít:) kdo je tam na druhé straně n. dole?; kdo je to za těmi dveřmi? A: Kdo je? – B: To sem já, babička, votevři mi, prosim tě. ■ **S** kdo je to?

Kdo je pro?
(Čl., zvl. vedoucí, předseda na schůzi ap., vůči přítomným druhým ve snaze zjistit počet přívrženců uvedeného návrhu, obv. při formálním hlasování:) kdo, kolik z vás souhlasí s tímto návrhem, postupem, krokem ap.? ■ **S** kdo souhlasí?

Kdo je u tebe (S)?
(Čl. rozčileně, opovržlivě a odmítavě ve zvolání vůči druhému, někdy níže postavenému, v reakci na jeho urážku, nadávku, zvl. při prudké hádce ap. a s odstínem překročení běžné normy styku:) ty chováš se drze, nemáš žádné právo mě nazývat (S) a já to rázně odmítám!; ty si nemůžeš dovolit mi říkat (S) a já to nebudu snášet, tolerovat. Kdo je u tebe pometlo? To hned vodvoláš! ■ **S** nebuď drzý!, já odmítám to, to je drzost ♦ Lze užít libovolné urážlivě hodnotící substantivum n. známou nadávku, např. *vůl, trouba* ap.

To je letos jako loni.
(Čl. zkušený vůči druhému odmítavě, nesouhlasně o marné snaze, námaze ap. ve srovnání s jinou,

zvl. předchozí:) to je pořád stejné a nic se tím nezmění; je to stále stejně nevýhodné a nijak to nepomůže n. nic to nezlepší. ■ **S** to je stejné, to nepomůže

Bude líp.
(Čl. vůči známému a pesimistickému druhému, zvl. ve snaze ho povzbudit, obv. v jeho těžké životní situaci ap.:) není třeba být zoufalý n. smutný, zase se to zlepší. No tak, usměj se trochu! Uvidíš, b. zas líp. ■ **S** to zlepší se

Už (mi) bylo líp.
(Čl. skromně n. se sebezapřením, obv. po pádu, při nemoci, v otřesu ap., vůči blízkému druhému zvl. v reakci na jeho znepokojenou otázku ap.:) necítím se příliš dobře, ale dá se to n. musím to vydržet; to bolí, ale musím to překonat. ■ **S** já necítím se dobře, to bolí

Je mi líp. n. **Už je mi líp.**
(Čl. obv. nemocný vůči známému druhému o svém zdravotním stavu a pocitech, zvl. v kontrastu s předchozím vývojem:) cítím se (už) lépe, bolesti ustoupily; (už) se mi ulevilo a mám lepší náladu. ■ **S** to je lepší

Je mi to líto. *viz* Je mi to ze srdce líto.

Je mu to málo. n. **Ještě / ještě je mu to málo.**
(Čl. vůči druhému nechápavě a nesouhlasně o třetím a jeho přehnaných požadavcích, potřebách, s ohledem na to, co právě dostal, n. o jeho stupňované mstě, dalších negativních krocích ap.:) stále mu to nestačí a není spokojený n. nevyhovuje mu to; stále s tím není spokojený (ačkoliv jiný člověk by byl) a požaduje, chce víc. ■ **S** on chce víc, to nestačí

Méně je někdy více. n. **Míň je někdy víc.**
(Čl. zkušený, moudrý vůči méně zkušenému druhému, zvl. ve snaze mu poradit v jeho rozhodování, výběru z možností a o postupu vlastní činnosti n. orientaci na cíl ap.:) méně věcí, jsou-li dobře udělané, bývá cennější než jejich větší množství, nejsou-li dobré; pokud děláš méně věcí, můžeš je dělat důkladněji a pečlivěji; nemarni svou energii mnoha drobnými činnostmi, věnuj se raději větší a důležitější věci n. jen několika málo! Když ty pořád hrozně se vším spěcháš. Slepils sice nejvíc letadýlek, ale nedrží ti to. Víš, m. je n. v. ■ **S** usiluj o méně a dělej / chtěj to dobré! ♦ Přísloví.

Co je moc, to je moc. n. **Co je moc, to je příliš.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. rozčileně vůči druhému, zvl. v reakci na dlouhé trpělivé snášení nepříjemného, rušivého projevu, chování ap. ze strany třetího, třetích, obv. velkého hluku, drzosti, neposlušnosti, nepořádku ap.:) teď už je to nepřijatelné, na hranici mé snášenlivosti a trpělivosti; už mi to příliš vadí, irituje to ap. a já to nebudu n. nemůžu dál snášet, tolerovat. Celej den jim tam řve kazeťák a ani v noci se člověk nevyspí. Co je moc, to je moc. ■ **S** to vadí mi, nepřehánej!, to je nesnesitelné, já nechci snášet to Už toho mám plný zuby!, Kdo to má pořád poslouchat! ♦ Přísloví.

Ⓐ It's the limit!, They're asking for it!, I've had it up to here (with them). Ⓝ Was zuviel ist, ist zuviel. Ⓕ Trop, c'est trop! Ⓡ Ну, это уж слишком.

Když / dyž je něčeho moc, tak je toho příliš. n. **Čeho je moc, toho je příliš.**
(Čl. rozzlobeně a odmítavě vůči druhému zvl. v reakci na dlouhé trvání iritujícího, nepříjemného projevu třetího ap., zvl. křiku, drzosti, urážlivosti ap.:) teď už to přehnal a já to nebudu dál snášet; už to přesáhlo snesitelné meze, já to nebudu dál tolerovat a zakročím proti tomu. ■ **S** já nechci snášet to, to vadí mi, to je nesnesitelné

To (už) je (na mě) (trochu) moc. n. **To už je příliš.**
(Čl. zvl. starší vůči druhému podrážděně a odmítavě o třetím a jeho nepříjemném chování ap., zvl. s ohledem na svůj zdravotní stav, potřeby ap. a na obvyklou normu:) to (už) je nesnesitelné a velmi mi to vadí (a musím protestovat ap.). Požádala sem toho klacka, aby mi pomoh s taškama, a von řek, neměla ste toho tolik kupovat. To už je na mě t. moc. ■ **S** to je přehnané, ty přeháníš, to je nesnesitelné

Bylo toho na něj (najednou všeho) moc.
(Čl. informovaný, zasvěcený vůči druhému obv. soucitně o třetím a jeho selhání, rezignaci, odchodu, zhroucení ap. a předcházejících důvodech, zvl. psychických, tlacích, zklamáních ap.:) měl příliš mnoho starostí n. zažíval příliš mnoho tlaku (a nevydržel to); byl z toho nadměrně ustaraný n. trápil se tím příliš (a nedokázal už pokračovat n. tomu čelit). ■ **S** on byl pod tlakem, on nevydrží

Je nabíledni, že … n. **To je nabíledni.**
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému, někdy v odpovědi na jeho dotaz, o jevu, tendenci, pravděpodobnosti činnosti ap., zvl. podle příznaků a povahy situace ap.:) je to zcela zřejmé a jasné a vyplývá to logicky ze situace; to je samozřejmé, jasné (že …). A: A to budeme u těch Skřivánkovejch

spát? – B: To je snad n., že nepojedeme na noc do Prahy, ne? ■ **S** to je zřejmé

Bylo namále. n. **Bylo namále a …**
(Čl. informovaný n. svědek v komentáři vůči druhému o hrozivé možnosti, katastrofě, nepříjemnosti ap. v určitém momentu, která se však nakonec nestala:) to bylo neobvykle blízko a snadno se to mohlo stát n. čekalo se to; nebezpečí bylo velmi blízko. ■ **S** nebezpečí hrozí, to bylo blízko

Je° to nanic. n. **To je° nanic.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému odmítavě n. opovržlivě o věci, předmětu, přístroji, popř. možnosti, příležitosti ap. z hlediska momentální potřeby, popř. obecně budoucího užitku ap.:) to nelze nijak použít, využít n. se to k ničemu nehodí; to je nepotřebné, neužitečné, bezcenné. Učit se v padesáti angličtinu, to je n. Stejně si nic nezapamatuju. ■ **S** to není dobré, to není použitelné, to je nepotřebné, já odmítám to To je pro kočku.

Ⓐ It's no earthly good., There's no point. Ⓝ Das taugt nichts. Ⓕ Ça ne sert à rien., ! Ça me fera une belle jambe. Ⓡ Это никуда не годится.

Je° mi° (z toho) nanic. n. **Mně je° nanic.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému deprimovaně, zhnuseně v reakci zvl. na zjištění nekalého, nečestného, nízkého jednání třetího, popř. na informaci o tragické události v okruhu blízkého třetího ap. n. fyzicky po požití špatného, nekvalitního jídla ap.:) **1.** *cítím se psychicky špatně, zklamaně a jsem plný odporu n. smutku;* **2.** *cítím se fyzicky slabý, malátný, bez energie, popř. a mám sklon ke zvracení.* **1.** Zjistil jsem, že v době mé služební cesty někdo zneužil data v mém počítači. Je mi z t. n. ■ **S** já cítím slabost, já cítím hnus, já necítím se dobře Zvedá se mi z toho žaludek., Není mi valně.

Ⓐ I feel awful (about it). Ⓝ Mir wird schlecht davon. Ⓕ Ça me donne la nausée!, J'en suis tout retourné! Ⓡ Мне (от этого) не по себе.

Tak to bylo naposledy! n. **To bylo naposledy!**
(Čl., zvl. nadřízený, učitel, rodič ap., přísně, hrozivě vůči podřízenému, žákovi, dítěti ap. podrážděně a výstražně v reakci na jeho opakované neplnění povinnosti, neuposlechnutí, drzé n. vyzývavé chování ap.:) tentokrát to jsem ochotný ještě tolerovat, ale pokud se to bude znovu opakovat, bude to mít pro tebe velké, nepříjemné následky; jestli to uděláš znovu, potrestám tě. Honzo, Honzo! Tenhle měsíc deš už popátý pozdě. Tak to b. n.! Dones si žákovskou knížku! ■ **S** já potrestám tě, nedělej to!, nedráždi mě!, já nebudu tolerovat to dál, ty nesmíš dělat to

Všechno je naruby.
(Čl. nespokojeně, nechápavě n. zmateně vůči druhému o domě, místnosti s přemístěným nábytkem, změněnými věcmi ap. n. o vztahu, zvyku, systému, rutině práce ap. a nečekaných n. provedených změnách v nich, často v kontrastu ke zvyku, obvyklému uspořádání:) **1.** *všechno je přestavěné, jinak rozmístěné, popř. zpřeházené a nic není na svém obvyklém místě; je to tam vše nezvyklé a zmatené;* **2.** *všechno je zpřeházené, narušené něčím jiným a obv. důležitějším, přednostnějším ap. a budí to dojem chaosu, zmatku.* ■ **S** to je matoucí, to je chaos, to není tak

To je jako naschvál / na potvoru.
Komp to je jako naschvál
(Čl. popuzeně, rozladěně vůči druhému v reakci na náhlou překážku, vadu a dysfunkčnost přístroje, nepříznivý vývoj situace, zvl. s ohledem na svůj spěch a záměr a proti očekávání ap.:) to je právě teď velmi nepříjemné, nežádoucí a komplikuje to práci, situaci ap. ■ **S** to je nepříjemné, to vadí mi, to irituje mě

To je° nasnadě. n. **Je° nasnadě, že …**
(neutr – kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení a komentáři, zvl. v reakci na jeho výklad situace, tendencí vývoje, chování, reakce třetího ap. z hlediska příznaků n. logických vztahů:) to je zřejmé a snadno pochopitelné, zjevné; je zřejmé n. dá se předpokládat, že … A: Dyž sem nabourál služební auto, tak to ty prémie asi nedostanu. – B: To je přece n., kamaráde! ■ **S** to je zřejmé, to je logické, to je pochopitelné Všechno tomu nasvědčuje., To je znát.

Ⓐ It's / that's obvious. Ⓝ Das liegt nahe / klar auf der Hand. Ⓕ C'est une évidence. Ⓡ Это ясно как божий день.

Ňák / nějak bylo, ňák / nějak bude.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému ve zdrženlivém, ne však pesimistickém komentáři ke vzniklé nepříznivé situaci, ztrátě, s odstínem minulé zkušenosti a dovednosti, přesunu priorit ap.:) situace se sice zhoršila, ale podobně jako dříve jistě dokážu, dokážeme rozumně vyjít a vydržet to, i třeba

za cenu uskrovnění, improvizace ap. … Sehnala jsem jen místo na zkrácenej úvazek a mám teď míň peněz. No n. b., n. b., aspoň se teď budu víc věnovat dětem. ■ **S** já překonám to Nikdy není tak zle, aby nemohlo bejt hůř. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ It / things could be worse., It's not the end of the world. Ⓝ Es wird schon irgendwie hinhauen. Ⓕ ! On s'en sortira quand même., ! Il n'y a pas de raison qu'on ne s'en sorte pas. Ⓡ Перемелется — мука будет.

Všeho je odtud / vocuď až potud / pocuď.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6

(Čl. rozzlobeně a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho vystupňovanou dlouhotrvající a iritující, rušivou činnost, situaci, ve snaze ji co nejdříve ukončit, v kontrastu k běžné normě:) leccos se snášet dá, ale tohle už je příliš, nesnesitelné; už mě to příliš irituje, moje trpělivost skončila (a musí to přestat). Pudu k sousedovi a řeknu mu, ať s tím vrtáním přestane. Už je deset večer. V. je o. až p. ■ **S** to je nesnesitelné, já nebudu tolerovat to dál, ty nesmíš dělat to Mám toho tak akorát!

Ⓐ Enough is enough. Ⓝ Also jetzt mal halblang. Ⓕ ! Quand même il y a des limites!, Il y a des limites à tout. Ⓡ Всё хорошо в меру.

Už ať ste / jste vodtud pryč!

(Čl. autoritativně v rozzlobené a odmítavé strohé reakci vůči druhým, zvl. dětem, a jejich narušování průběhu jeho práce, vměšování se do jednání, často při neoprávněném vstupu na zakázané n. nebezpečné území a ze zvědavosti ap.:) jděte odtud hned pryč!; musíte hned odejít. ■ **S** jdi pryč!

Všude je ho hned plno.

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho živé, činorodé, veselé povaze, zvl. při jeho návštěvě v libovolném prostředí ap.:) chová, projevuje se velmi nápadně, živě a přitahuje pozornost druhých; je velmi společenský a hovorný a rád se stýká s více lidmi. Jak příde Franta, hned je ho v. p. Točí se kolem ženskejch, vtipkuje a kecá jim do vaření, s pantátou dá doutníček a řeč a každej se ho hned ptá, co zažil a co má udělat. ■ **S** on je společenský, on je upovídaný

Je° toho pomálu.

(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému ve zklamaném komentáři o množství nasbíraných věcí, lesních plodů, nalezené zásobě jídla, o zásobě dříví ap. n. zbytcích potřebného materiálu, zboží ap.:) je toho bohužel příliš n. nepříjemně málo (a asi to nebude stačit ap.). A: Teda, těch borůvek tu letos moc není! – B: Jo, je toho p. No nevím, na koláč to asi nebude. ■ **S** je toho málo Je toho jako šafránu.

Ⓐ It's not much., There's not much / many. Ⓝ Das ist ziemlich wenig / knapp. Ⓕ Il n'y en a guère., Il n'y en a pas lourd! Ⓡ Кот наплакал чего.

To je poprvé a naposled (co …)!

(Čl., zvl. učitel, rodič, popř. i nadřízený, výhrůžně a rozzlobeně vůči provinilému druhému, zvl. dítěti, žákovi, v reakci na jeho nežádoucí čin a ve snaze zamezit jeho opakování ap.:) to jsi udělal pouze teď jednou, i když jsi neměl, ale bude-li se to opakovat, budu mnohem přísnější a potrestám tě! Pamatuj si, to je p. a n., co si mi utek. Jinak bych tě musel zamknout. ■ **S** já potrestám tě, ty nesmíš dělat to, nedělej to!

To je jen vo poprvý / o poprvé.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. zkušený zvl. vůči váhajícímu nezkušenému druhému o neznámé n. neobvyklé, popř. šokující činnosti ap.:) důležité je překonat jen ten první pokus a začátek, pak si uvědomíš, že je to snesitelné, n. si dokonce zvykneš. A: To je hrůza, ty šílenci si vysekaj díru v ledu a koupaj se tam! Jak to můžou vydržet? – B: Ale, to je jen vo p. Pak si zvykneš. ■ **S** začátek je těžký Každej začátek je těžkej. ♦ Též var. *vo jednou.*

Ⓐ The first step is the worst (then you get used to it). Ⓝ Das ist beim ersten Mal. Ⓕ C'est juste la première fois, après …, Au début c'est difficile, après … Ⓡ Лиха беда начало.

Všechno je jednou poprvý.

(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci na jeho váhání, nechuť před novou a neznámou zkušeností, prací ap., zvl. trvalou n. dlouhodobou ap.:) každá věc se zdá poprvé zvláštní a nezvyklá, ale zvykneš si jako každý, neboj se toho! ■ **S** neboj se!, začátek je těžký

To je° furt / pořád dokola.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. podrážděně a rezignovaně ve stížnosti vůči druhému na nedbalého, zapomnětlivého třetího, často dítě, a jeho neochotu, zlozvyky, n. svou nutnost opakovat nenáviděnou n. neoblíbenou činnost ap.:) je to pořád stejné, stále se to opakuje a mě to irituje; je třeba to pořád připomínat, kontrolovat, napravovat ap. a mě to netěší, ale unavu-

je. Zase tu aktovku pohodil v předsíni. A přitom má tady na ni háček. To je p. d. Kolikrát mu to mám říkat a po něm to uklízet? ■ **S** to opakuje se, to irituje mě To je dnes a denně.

Ⓐ The first step is the worst (then you get used to it). Ⓝ Das ist beim ersten Mal. Ⓕ C'est toujours la même chose!, C'est sans fin! Ⓡ Ни конца, ни краю этому нет.

Je to pořád pět. *viz* To je furt pět.

Je jich pořídku.
(Čl. kriticky, často v povzdechu, vůči druhému o žádoucím jevu, typu člověka, pozitivním druhu chování n. výrobku ap., popř. o rostoucích plodech, houbách, ovoci, též vlasech ap.:) je jich (už) velmi málo, nevyskytují se často; jsou bohužel vzácné a těžko k nalezení. ■ **S** je jich málo, to je vzácné

Je jich / toho poskrovnu.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému o výskytu žádoucího jevu, potřebné informace, prostředku, vzácné věci, stavby ap. n. i vítaného typu lidí ap., obv. v širším rámci n. místě:) je jich n. toho (tam n. obecně) bohužel příliš, velmi málo; je toho málo a nestačí to. Dobrého humoru bylo v celém tom tzv. zábavném pořadu p. ■ **S** je jich málo, je toho málo, to nestačí

Už včera bylo pozdě. n. **Včera (už) bylo pozdě.**
(Čl. informovaný vůči druhému o úkolu, řešení problému a termínu jeho vyřízení, zvl. s ohledem na požadavky nadřízeného, instituce ap.:) je třeba to udělat, vyřídit co nejrychleji, nejlépe hned; velmi to spěchá a nedá se to odkládat. A: Kdy to šéf potřebuje? – B: Ále, znáš ho, už v. b. p. Prej na to v tiskárně už čekaj. ■ **S** to spěchá

Je jich (tam) požehnaně.
(Čl. vůči druhému v komentáři, obv. překvapeném, k množství lidí, výtvorů lidí, pozitivních i negativních, úrody ap.:) je jich nezvykle hodně (a je nutné s nimi počítat n. a má to vliv ap.). ■ **S** je jich mnoho, je tam mnoho lidí

To je právě to! n. **To je právě to (že …)!** n. **To je to!** n. **V tom to (právě) je!**
(kol) **0** neměnné ✉ 5a stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v námitce a odmítavé reakci na jeho argument, návrh, řešení n. radu ap., zvl. kvůli právě zmíněnému detailu, momentu ap., a v důrazu na tento nový n. nedoceněný ohled ap. a ve snaze mu situaci vyložit jinak:) v tom ten problém není; tak to není, skutečný problém je v tom, že …; právě v tomto bodě je problém. A: A nevíš její telefon? – B: To je právě to, že jí nemůžem ani zavolat. Notýsek s telefonníma číslama sem nechal doma., A: No tak si ten řidičák uděláš, dyž to po tobě chtěj. – B: No v tom to právě je. S mejma brejlema mi to doktor nepovolí. ■ **S** to není tak, problém je tady Potíž je v tom že …, V tom je jádro pudla.

Ⓐ That's just it., That's just the point. Ⓝ Das ist es ja gerade! Ⓕ C'est justement là que le bât blesse / que ça coince. Ⓡ В том-то и дело.

Je proč (Inf).
(Čl. informovaný vůči druhému ve vysvětlení n. zdůvodnění obv. počínání, činnosti, snažení třetích ap., na první pohled někdy nepochopitelného:) to má svůj velmi dobrý důvod, a je to tedy pochopitelné. Všichni se hrozně dlouho chechtali. A bylo proč se smát. Honza si napřed do čaje nasypal sůl a pak do polívky cukr. ■ **S** to má důvod skrytý

Je pryč.
(Čl. vůči druhému o třetím, někdy vyhýbavě n. nesdílně, zvl. v reakci na otázku a předpoklad druhého, obv. o pracovišti n. domovu, n. o věci, zvl. potřebné n. vzácné ap., proti předpokladu její přítomnosti:) **1.** *odešel, není teď tady;* **2.** *to ztratilo se, zmizelo.* ■ **S** on není tady, to ztratilo se, to zmizelo ♦ Srov. *Je to fuč.*

To už je příliš! *viz* To (už) je (na mě) (trochu) moc.

Vším jsem byl rád.
(Čl., zvl. vzdělaný a starší, vůči druhému, druhým mírně poeticky a optimisticky při rekapitulaci svého bohatého a pestrého života ap.:) všechno, všechny mé úkoly a role mě koneckonců obohatily a dělal jsem je rád a nelituju ničeho; (pracoval jsem v různých povoláních a na různých místech, ale všechno) co jsem v životě dělal a prožil, mi přinášelo radost a užitek ap. ■ **S** já dělal jsem mnohé a rád ♦ J. Neruda (1834–1891), *Knihy veršů* (1867).

Je mi (z toho) špatně / zle.
(Čl. vůči druhému o zhoršení svého fyzického stavu, zvl. v důsledku závadného jídla, n. o své odmítavé a silné psychické reakci a pocitu zvl. z bezohledného jednání třetího, skupiny ap.:) **1.** *cítím nevolnost v oblasti žaludku; cítím žaludeční slabost a nejistotu;* **2.** *cítím k tomu (zvl. morální) odpor a hnus a pobuřuje mě to; hnusí se mi to.* ■ **S** já necítím se dobře, já cítím hnus

Je na tom špatně / blbě.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho zhoršeném zdraví n. pracovní, finanční situaci

ap.:) jeho situace je vážná a má velké problémy (tj. musí se léčit, shánět prostředky na živobytí, práci ap.). A: Už sem Petra dlouho neviděl. – B: Je na tom š. Hrozně se zadlužil, protože si chce vybudovat svou vlastní kancelář a podnikat. ■ **S** on je nemocný, on je chudý, on nemá peníze, on je v situaci obtížné, situace je vážná

Už je to tady!
(Čl. nadšeně n. naopak vyděšeně vůči druhému, druhým o očekávané závažné události, akci, kroku ap.:) už to přišlo, začalo!; už nastal ten okamžik a to, co jsem si přál n. nepřál. Už je to t.! Vyhráli sme první cenu! Já sem to říkal, že vyhrajem! ■ **S** to začalo ♦ Též časté skandované heslo a výraz radosti v listopadu 1989 při pádu komunistického režimu.

To už tady bylo.
(Čl. zvl. zkušený a starší střízlivě n. odmítavě vůči druhému obv. v reakci na jeho návrh a radost n. na jeho nadšení nad domnělým objevem, vynálezem, neobvyklým zjištěním, nápadem ap.:) to vůbec není nové n. originální, bylo to už objeveno, zkoušeno ap. už dřív; to není nic nového a na nikoho to nezapůsobí. A: Co dybysme uspořádali soutěž? – B: Ále, to už t. b.! ■ **S** to je staré

A (už) je to tady!
(Čl. obv. zkušený vůči druhému ve znepokojeném komentáři k nepříjemné, nežádoucí, ale předvídané události, též v upozornění na ni ap.:) stalo se, co jsem předpokládal n. čekal; dalo se to bohužel předvídat a nemuseli jsme na to ani dlouho čekat. A už je to tady! Co sem vám říkal! Markétka spadla z koně a vážně si poranila páteř. ■ **S** to stalo se bohužel, to stalo se nutně, to stalo se opravdu

Už je to tady (zas)!
(Čl. mírně podrážděně, nervózně vůči druhému v povzdechu nad třetím a jeho předvídaným n. obávaným nežádoucím chováním, jednáním, též nad dítětem, zvířetem, n. nad nepříznivým počasím ap.:) už se to (opakovaně) stalo, a to mě trápí n. velmi irituje, rozčiluje. ■ **S** to stalo se bohužel

Tady je to varieto.
(Čl. žertovně n. škádlivě vůči známému druhému, druhým při předvádění neobvyklého n. senzačního předmětu, obstaraného n. doneseného předmětu ap.:) podívej, podívejte se sem, zde to je; tady jsem to připravil n. přinesl. ■ **S** to je tady, podívejte se! ♦ Formule užívaná někdy kouzelníky při mnohomluvném komentáři při varietních vystoupeních, která zvýrazňovala výsledek varietního kouzla.

Tak jest.
(Čl. formálně, slavnostně n. trochu povýšeně vůči druhému, zvl. v souhlasné, potvrzující reakci na jeho tvrzení, konstatování, názor, domněnku, popř. otázku ap.:) ano, je to pravda; je to tak, souhlasím s vámi; to odpovídá tomu, co uvádíte. ■ **S** to je tak, já souhlasím

Je to tak a ne jinak.
(Čl. obv. mírně žertovně n. přátelsky vůči druhému, zvl. dítěti, v potvrzení jeho dotazu, domněnky ap., popř. znovu na zdůraznění správnosti, platnosti svého předchozího výkladu ap.:) opravdu platí to, co říkáš, uvádíš; je to opravdu tak, je to pravda; platí, co jsem právě řekl, uvedl n. vyložil ap. Tak vidíš. Jedna kostka a jedna kostka jsou dvě kostky. Je to tak a ne j., ty hloupej! ■ **S** to je tak, to platí, to je pravda

Už je to tak. n. **Už to tak (jednou) je, tak …**
(Čl. informovaný vůči druhému v rezignovaném potvrzení nového stavu, změny, nastalého vývoje a nového rozložení sil, zvl. v kontrastu k očekávání a často i přání ap.:) stalo se to a teď je to skutečnost n. to platí; teď je to rozhodující a to platí (a tak se s tím smiř, počítej s tím ap.). Už je to tak, to místo dostal von, bohužel. ■ **S** to je tak, to platí, to stalo se bohužel

To je tak …
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým, zvl. v reakci na otázku n. při jeho nechápavosti, na úvod delšího vysvětlení o záležitosti, nejasné události, složité změně ap.:) správně to lze vysvětlit asi takto …; chtěl bych tímto teď vysvětlit, jak to všechno je a souvisí n. jak to vzniklo. To je tak. Já sem za války nemoh študovat a dostal jsem se k tomu až v padesátejch letech dálkově. Proto mám titul inženýra až z tý doby. ■ **S** já uvádím, já vysvětlím to

Je to tak!
(Čl. vůči druhému s úlevou, při ověření své domněnky n. důrazně n. pohněvaně, zvl. při dohadování s ním a ve snaze mu oponovat a upřednostnit tak svůj názor ap.:) platí skutečně to, co (teď) říkám, uvádím n. jsem (předtím) říkal n. si myslel; moje informace je pravdivá, správná; to je pravda. Je to tak! A nehádej se se mnou! Anglie je součástí Velké Británie! ■ **S** to je tak, to je pravda, to platí

Tak je to furt / se vším.
(Čl. vůči druhému rozladěně n. v povzdechu o třetím a jeho opakovaném iritujícím chování, zlozvycích, zapomnětlivosti ap. n. obecně o neuspokoji-

vé situaci a poměrech v organizaci, podniku ap.:) obdobně (špatně ap.) to vypadá u dalších, jiných věcí; všechno je to podobné n. stejné, a to se mi nelíbí; opakovaně dělá, říká ap. nepříjemné věci. Tak je to se vším. Pořád abych mu všecko připomínal. ■ **S** to je stejné, to nelíbí se mi, to nemění se, on dělá to pořád

Takhle to tedy je!
(Čl. vůči blízkému druhému po náhlém pochopení, uvědomění si souvislostí, vztahů, zvl. po jeho vysvětlení:) takhle to tedy vypadá, souvisí, se stalo n. bylo způsobeno!; teď už to konečně (plně) chápu. A: Pochop, vona na ten tábor s náma jede jenom jako. Ve vedlejší vesnici má kluka. – B: T. to t. je! ■ **S** to je tak, já chápu

Takovejch by bylo!
(Čl. odmítavě n. posměšně vůči druhému a jeho naivnímu požadavku n. chuti lacino, snadno se podílet na něčem výhodném n. lákavém ap.:) stejný a marný postoj má mnoho lidí, nejsi první. ■ **S** já odmítám to, mnozí chtějí to taky, ty jsi naivní

Takovejch už bylo! *viz* Takovejch už bylo!

Co je tam, to je tam.
(Čl., zvl. starší, vůči druhému smířlivě zvl. v nárážce na minulou událost ve svém životě, starost, nevyužitou příležitost n. i bývalé potěšení ap.:) to (dávno) pominulo a do dnešního života už to nepatří, nemá tedy ani smysl se tím teď zabývat (když to nelze vrátit, napravit ap.). ■ **S** to pominulo už, minulost se nedá změnit, nepřemýšlej o minulosti!

Je jich (tam) pět a půl.
(Čl. informovaný vůči druhému o velikosti týmu lidí z hlediska množství potřebného k vykonání práce, zvládnutí úkolu ap.:) je jich na to příliš málo; jejich počet je na to nedostačující. Ty chceš s tím oddělením začínat nějakej projekt? Dyť je jich tam p. a p. ■ **S** je jich málo

A sme / jsme (zase) tam, kde / co sme / jsme byli. n. **To sme tam, kde sme byli.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. informovaný, s přehledem vůči druhému kriticky a nespokojeně v reakci na výsledek postupu, následek jeho kroku ap. udělaný ve snaze vyhnout se překážce, vyřešit problém ap.:) nikam jsme se tím nedostali, jsme zpátky u hlavního problému; nijak nám to nepomohlo, problém stále trvá. To sme tam, kde sme b. Já sem do toho původně dávat víc peněz nechtěl, ale ty tady najednou nepřímo plánuješ další rozsáhlý investice. Takle nic neušetříme! ■ **S** to není užitečné, my nevyřešili jsme nic To je furt pět., To je na draka.
Ⓐ We're back where we started., We're back to square one. Ⓝ Jetzt sind wir wieder da, wo wir angefangen haben. Ⓕ Et nous en sommes à nouveau là où nous étions., Et on revient à la case départ. Ⓡ Опять двадцать пять.

Tak teď je (teda) po tvým / tvém! n. **Teď je po tvým!**
(Čl. podrážděně a nespokojeně vůči blízkému druhému v reakci na jeho prosazení svého přání, názoru, postupu ap. proti vůli prvního, často s ohledem na špatný výsledek, nedostatky, chyby ap.:) můžeš být spokojený, prosadils svůj názor ap., ale žádoucího výsledku jsi tak nedosáhl; teď vidíš, žes neměl pravdu a že na tvou tvrdohlavost doplatíme všichni. Tak teď je teda po t.! A jak se podle tebe dostaneme do večera zpátky? ■ **S** on prosadil přání své, ty prosadils názor svůj ♦ Častá i var. *… po jeho / jejím / jejich.*

To bylo, je a bude.
(kol – neutr) **0** neměnné
(Čl. zkušený, zvl. starší, vůči druhému střízlivě, zvl. v reakci na jeho údiv, pobouření ap. o třetím, třetích a jejich opakovaném chování, jednání, často negativním v různých situacích a v různých časových obdobích ap.:) to je trvalý jev, který se bude nutně vyskytovat dál, i když se nám to nelíbí. Máš prostě štěstí, ale nediv se, lidi si dycky záviděli. To b., je a b. ■ **S** to je běžné, to stává se často To je normálka., Není to poprvé ani naposledy.
Ⓐ It was ever thus., Some things never change. Ⓝ Das war, ist und bleibt so. Ⓕ ! Ça a toujours existé. Ⓡ Так было, есть и будет.

Bylo to nadarmo.
(Čl. informovaný vůči druhému o pozitivní snaze, námaze ap. vlastní n. druhého, zvl. s cílem pomoct třetímu, vyzkoušet n. prosadit myšlenku ap.:) bylo to zbytečné, nepodařilo se to; skončilo to bezvýsledně a ničeho se tím nedosáhlo. ■ **S** to je zbytečné, to nepomůže

To už je trochu moc!
(Čl. vůči druhému nesouhlasně n. rozčileně v reakci zvl. na jeho vystupňované nepřijatelné chování, neoprávněné požadavky, drzé chování n. na hladinu hluku, hlasitou hudbu, křik ap.:) to už přesahuje únosnou, přijatelnou mez, hranici; to se stalo už příliš agresivním, rušivým a silnějším, než jsem ochotný snášet, vydržet n. udělat ap. Ří-

kal sem jim, ať to rádio ztluměj, ale vono jim to řve čím dál tím víc. To už je t. moc! ■ **S** to je nepřijatelné, to je nesnesitelné

Je třeba aby … / Inf.
(Čl. obv. s autoritou, funkcí vůči druhému s cílem zadat mu práci n. ho upozornit na nezbytnost kroku, činnosti ap., zvl. s ohledem na vzniklé okolnosti:) je nutné, nezbytné, aby …; je zapotřebí, aby …; udělej …! Márinko! Zejtra přijedou na návštěvu Novákovi, je t. jim připravit papíry do banky, ano? ■ **S** udělej to!, je třeba

Buďte (tu) jako doma!
(Čl. přátelsky a neformálně ve výzvě n. nabídce vůči vítanému příchozímu druhému, hostům, zvl. při uvítání po příchodu na návštěvu ap.:) vítám vás a snažte se tu cítit normálně!; potěší mě, když se tu budete cítit dobře, pohodlně a spokojeně, jako byste byli ve svém vlastním domově. ■ **S** já vítám vás

Už je to pryč.
(Čl. informovaný zvl. vůči ustrašenému n. postiženému druhému, často dítěti, o nebezpečí, hrozbě, bolesti ap.:) už to pominulo a nehrozí to; už je to zase dobré. ■ **S** to pominulo už

Bylo mi (přitom / z toho) ouzko / úzko.
(Čl. vůči druhému o svém pocitu v situaci náhlého fyzického nebezpečí, při konfrontaci s přesilou n. s vědomím citového zanedbání blízkého třetího, nedostatku pomoci n. péče o něj ap.:) **1.** *cítil jsem se nejistý a ohrožený; pociťoval jsem bezvýchodnost a měl jsem strach;* **2.** *cítil jsem lítost a smutné výčitky.* ■ **S** já mám strach, já lituju velmi, já cítím lítost

Jako by to bylo včera! n. **Je to, jako by to bylo včera / dneska.**
Komp je to, jako by to bylo včera
(Čl., zvl. starší, vůči druhému při vzpomínce na dávnou minulost a silný pozitivní citový prožitek v mládí ap., někdy v kontrastu k problémům, nepříjemnostem, starostem ap. života dospělého:) živě a rád, s dojetím si to vybavuju; bylo to velmi krásné a připadá mi, jako bych to prožíval nedávno. ■ **S** já vzpomínám si na to živě

Včera bylo pozdě! n. **Už včera bylo pozdě.**
(Čl. informovaný n. s autoritou důrazně vůči druhému s ohledem na úkol n. problém a potřebu jeho řešení ap.:) velmi to spěchá a musí se to udělat, provést hned; je to vlastně už opožděné a vyžaduje to okamžité provedení, řešení; je to urgentní, udělej to hned! ■ **S** to spěchá, to je naléhavé, udělej to!

To si teda vedle (jak ta jedle)! *viz* Seš vedle jak ta jedle!

Je po tom / s tím veta.
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým ap. o příležitosti, výhodné možnosti, popř. předmětu, stroji ap.:) je to zmařené n. ztracené; je to zničené a nelze to už použít. Tak do tý Antarktidy se nejede, propásli sme to. Je s tím v. ■ **S** to je ztracené, to pominulo už, to není použitelné, to je rozbité ♦ Ze starého něm. *wette* s významem *být splacený, vyrovnaný* se posunulo na *být skončený, konec.*

Já sem / jsem někdo … a kdo je víc?
(Čl., zvl. nezkušený n. domýšlivě hloupý, sebevědomě, ješitně a vychloubačně vůči druhému s důrazem na své postavení, svou důležitost ap., často posměšně n. ironicky o vyvyšujícím se třetím:) jsem velmi důležitá osoba a nikdo jiný mě nezastíní n. nemůže předčit. ■ **S** on chová se důležitě, on je domýšlivý ♦ Dříve s různými jmény zvl. v propagačních socialistických heslech *Já jsem horník* … aj.

To je vodnikud / odnikud nikam.
(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému odmítavě, obv. v komentáři k nejasnému způsobu řešení problému, situace ap.:) to nevede k cíli a není to tedy řešení; to je jen dílčí a částečné, a proto nepřijatelné řešení; to nebude mít žádoucí výsledek, efekt a nic to nevyřeší. A: A co kdyby ti pohlídala děti tvoje sestra? – B: Prosím tě, a kdo bude hlídat její děti? To je v. n. ■ **S** to je nesmysl, to není užitečné, to je nepřijatelné

Je° mu° všelijak.
(kol; nepříz) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho fyzickém n. psychickém stavu, obv. v důsledku nemoci, rodinných n. pracovních problémů, ztráty blízkého člověka n. při čekání na nepříjemný a nevyhnutelný krok, operaci ap.:) necítí se dobře a vyrovnaně a má obavy; necítí se dobře a má bolesti; má problémy, starosti, které nepříznivě působí na jeho zdraví. To víš, zemřela mu žena, stará se teď o děti a celou domácnost sám, tak je mu v. ■ **S** on necítí se dobře, on cítí smutek, on cítí nevolnost Udělalo se mu šoufl., Není mu zrovna do zpěvu., Je na tom špatně.
Ⓐ He's in a poor / bad way., He's quite down. Ⓝ Dem ist nicht wohl (in seiner Haut). Ⓕ Il se sent tout chose., ! Ça lui fait tout drôle. Ⓡ Ему не до песен.

Všude je něco.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. moudrý a informovaný vůči druhému v reakci zvl. na jeho kritiku n. naopak soucit ke třetímu, jeho rodině ap. a jeho špatné situaci a ve snaze ho uklidnit n. utěšit poukázáním na problémy psychické n. zdravotní i dalších lidí, zvl. s ohledem na dlouhé soužití, rozdíly osobností ap.:) v každém společenství, skupině ap. jsou problémy a je to normální (a není to tedy jen u nás n. u něj); ideální a bezproblémové společenství není, všichni mají problémy, potíže.* Ty si pořád stěžuješ, ale vem si třeba Královy: syn je alkoholik, dcera se teď vybourala v autě a je z ní mrzák. V. je n. ■ **S** každý má problémy To je normálka., Život není lehkej.
Ⓐ Everyone's got problems (of some sort). Ⓝ Ein Haar in der Suppe findet man immer. Ⓕ ! Ça arrive même dans les meilleures familles. Ⓡ В каждой избушке свои погремушки.

To je (úplně / jako) zadarmo.
(Čl. zkušeně n. nadšeně vůči druhému při uvažování n. ukazování zakoupeného n. vystaveného zboží, předmětu ap.:) je to velmi, překvapivě levné a mě to těší (protože tak hodně ušetřím). ■ **S** to je levné

Je to / toho (už) zapotřebí.
(Čl. informovaný vůči druhému o důsledku obecné situace n. vývoje, zvl. z hlediska přispění k dosažení cíle, slabému třetímu, k udržení n. záchraně současného stavu, obv. ve smyslu prospěšné činnosti ap.:) je to teď nutné n. důležité a očekává se to n. vyplývá to ze situace; je toho nedostatek, chybí to a je to třeba mít, získat ap. Je to už z., abys mamince začal pomáhat, seš přece už velkej kluk. ■ **S** je třeba

To mi tak bylo zapotřebí!
(Čl. ironicky vůči druhému v reakci na nečekanou nepříjemnost, problém nechtěně vyplývající z jeho ochoty přátelsky pomoct třetímu, pozitivně zakročit ap. n. z nepříjemné události, komplikace jiné ap.:) to jsem vůbec nechtěl a velmi mi to vadí; to jsem neměl dělat a teď toho lituju; vůbec se mi nelíbí, co se stalo, a komplikuje mi to plány. Napřed že musíš k nám určitě zajít, poznáš mou ženu, vona to moc chce a tak, no tak já tam teda du, ale voni se děsně pohádaj a teď mě ten blbec předvolává jako svědka v rozvodovým řízení! To mi tak b. z! ■ **S** to vadí mi, to neliví se mi, já nesnáším to, to je hrozné

Je mu to zatěžko. n. **Je mu zatěžko (Inf).**
(Čl. vůči druhému kriticky a obv. odmítavě o třetím a jeho postoji, popř. psychickém odhodlání ke kroku, pomoci, sdělení ap., zvl. s ohledem na jeho povýšenost ap.:) není ochotný to udělat; zdá se mu to nepříjemné n. zbytečné udělat, říct to ap. Nechtěj po něm, aby šel mamince na pohřeb. Je mu to z. To víš, pan ministr. ■ **S** on nechce

Je záhodno (aby / Inf). n. **Bylo by záhodno (aby / kdyby / Inf).**
(Čl., zvl. starší n. nadřízený, rodič ap., v neurčité výzvě, naznačení vůči druhému, druhým o nepříliš lákavé činnosti, někdy odkládané ap., obv. vzhledem k okolnostem a bez udání konkrétního přikazovatele:) je potřebné a vhodné (udělat to), je třeba … ■ **S** je třeba

Dnes je zde a zítra bůhvíkde / onde!
(Čl. informovaný vůči druhému odmítavě a negativně o třetím a možnosti zapojit ho do plánu, úvah ap., zvl. s ohledem na jeho pracovní roztěkanost, neustálé cestování ap.:) nelze se na něj spolehnout n. s ním počítat, často a nepředvídatelně mění místo pobytu, zaměstnání ap.; je to nestálý a nevypočitatelný člověk. Nepočítej s tím, že ti za měsíc přinese tu knížku. D. je z. a z. b. ■ **S** on je nespolehlivý, on je nestálý

Je zle!
(Čl. informovaný v obavě a ustaraně vůči druhému o nepříznivém n. tragickém vývoji situace, hrozícím nebezpečí ap.:) situace je náhle hrozivá a kritická; nastala akutní chvíle (hrozící zkázou, katastrofou, porážkou ap.). Je z.! Němci už obsadili pohraničí. ■ **S** situace je vážná

Ještě / ještě jednou a bude zle!
(Čl. s autoritou, zvl. učitel, rodič ap., rozzlobeně a varovně vůči neposlušnému dítěti, v reakci na jeho opakovaný nežádoucí čin, chování, přestupek ap.:) to nesmíš dělat, a uděláš-li to znovu, budeš potrestaný. Tak ty mi chodíš do spižírny na sekanou? E. j. a b. z.! Ta bude zejtra k večeři! ■ **S** já potrestám tě, nedělej to!

Je mi z toho zle.
(Čl. vůči druhému ve sdělení zvl. po snědení zkaženého n. nezdravého jídla, popř. v důsledku ošklivého, drastického n. eticky odpudivého zážitku ap.:) cítí se špatně v oblasti žaludku, popř. bolí ho hlava. Už mu to video s tím válečným filmem nepouštěj. Je mu z toho z. ■ **S** já cítím slabost, to není dobré, to je odporné

Je s ním zle.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho zdravotním stavu, zvl. po infarktu, mrtvici, vážném úrazu ap., popř. o jeho situaci v zaměstnání,

rodině ap.:) je v krajně špatné situaci a hrozí mu velké nebezpečí, smrt, konec ap.; on je smrtelně ohrožený. A: Byl ses za ním podívat v nemocnici? – B: Jo, má vysoký horečky a blouzní. Je s ním z. ■ **S** on je v situaci nebezpečné, on je v situaci vážné, on je ohrožený smrtelně

Dávno bude zpátky! n. **Do tý doby bude dávno zpátky!**
(Čl. vůči druhému zvl. v uklidňující reakci na jeho obavu z nepřítomnosti třetího na důležité schůzce, při významné události ap., protože musel napřed krátce odejít, zvl. na blízké místo ap.:) snadno se vrátí mnohem dřív, než to začne n. nastane, a nebude tu tedy chybět. ■ **S** on vrátí se hned

Buď zticha! *viz* Buď ticho!

Ať si bylo, jak si bylo, přece jaksi bylo a ještě nikdy nebylo, aby jaksi nebylo.
(Čl. vzdělaný a zkušený poněkud žertovně vůči druhému v reakci na jeho obavy z budoucnosti a ve snaze hravě zlehčit stávající potíže ap.:) přes různé problémy a proměnlivou situaci se vždy nějaké řešení najde a lze žít dál aspoň slušně (a proto není třeba být pesimistický); situace není tak zlá a buď rád, že je aspoň taková, horší snad už nebude! ■ **S** já překonám to, to zlepší se ♦ J. Werich (1905–1980).

Co je (S) (S) … *viz* Co je Praha Prahou …
♦ Struktura s obecným významem *dokud / pokud něco (dlouhodobě) existuje, pak je to tak*; v roli (S) se užívá obv. totéž substantivum (jednou v nominativu a podruhé v instrumentálu) označující místo n. abstraktní pojem známý a starý; srov. příklad s Prahou, na který se odkazuje.

Tak co je? n. **Co je?** n. **No co je?**
(Čl. obv. s autoritou ostře vůči lelkujícímu n. zahálejícímu druhému ve snaze pobídnout ho k činnosti n. v nechápavé n. překvapené reakci na jeho nezvyklé chování ve snaze zjistit důvod a okolnosti ap.:) **1.** *proč nic neděláš n. jsi tak pomalý?; začni dělat, pracovat!;* **2.** *co se děje n. stalo?* **1.** Tak co je? Nekoukej z vokna a rači se uč! ■ **S** začni dělat něco!, co děje se?

Co by bylo?
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho zvědavou n. podezřívavou otázku, zvl. typu Co je? *někdy i ve snaze před ním zakrýt utajovanou činnost, záměr, popř. starosti, nemoc ap.:) nic zvláštního se neděje (ale stejně ti neřeknu, co dělám, o čem přemýšlím ap.).* ■ **S** nic nestalo se, nic neděje se

Co je do něj (dyž / když …)!
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě a odmítavě o třetím a jeho neschopnosti, neumění, popř. neochotě, zvl. z hlediska předpokladů pro budoucí náročnou práci, studium, úkol ap. n. o nefungujícím nástroji, předmětu ap.:) nemá žádnou cenu, význam (když n. protože se na nic nehodí n. nefunguje); jak se může v životě uplatnit, když (nic neumí pořádně, nemá nadání ap.). Co je do něj, dyž ve škole dvakrát propad!, Co je do kalkulačky, dyž nekalkuluje? Vyhoď ji! ■ **S** on je nepoužitelný, to je nepotřebné

Je co (Inf).
(Čl. vůči druhému o možnosti, pokračující příležitosti něco dělat, zvl. z hlediska rozsahu n. o potřebě vykonat větší množství práce, zvl. kvůli zpoždění, nedostatku ap.:) **1.** *(stále) je možnost (to dělat); existuje dost toho, co je možné (Inf, dělat);* **2.** *je nutné, musíme to dělat, udělat; máme mnoho práce.* **1.** Na baráku je pořád co dělat., Ve vědě je stále co objevovat., Je na pátek co jíst a pít?, V lese je v létě pořád co sbírat, když víš kde. **2.** Přes zimu sme se na chalupu nedostali, některý vopravy se vodložily a teď je co dohánět. ■ **S** je třeba, je možné

Kdybys byl° co k čemu, tak …!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. kriticky a vyčítavě vůči druhému, zvl. při opětovné potřebě něčeho zanedbaného ap.:) to je tvoje chyba, měl jsi n. mohl jsi to udělat!; nejsi dost důvtipný, snaživý ap., a proto máš ten problém; kdyby ses snažil, staral ap., tak (to mohlo být lepší). K. byl co k č., tak bys dal to auto včas vopravit. Teď abysme jeli na dovolenou vlakem. ■ **S** ty nesnažíš se Je takovej mouchy vemte si mně., Nic do něj není.
Ⓐ If you were any use, … Ⓝ Wenn du was taugen würdest … Ⓕ ! Si tu te remuais un peu … Ⓡ Надо было думать головой!

Co je komu po tom / do toho?
(Čl. vůči druhému rozzlobeně a odmítavě v dotčené reakci na třetího, třetí a jejich nepříznivý komentář, zvědavou otázku týkající se zvl. prvního a jeho soukromé záležitosti ap.:) to se týká jen mě a nikdo nemá právo se mi do toho vměšovat!; to netýká se nikoho jiného a nemá, nemají se tedy o to starat, dotěrně zajímat. A: Potkal sem Tondu a vyptával se, kdy se budem stěhovat. – B: Co je mu po tom? Doví se to, až bude třeba. ■ **S** to týká se mne jen, to netýká se nikoho jiného

Co mu je? n. **Co je mu?**
(Čl. nechápavě vůči druhému o třetím ve snaze zjistit důvod jeho zdravotního stavu, změněné,

zhoršené nálady, zvl. vzhledem k jeho neobvyklým a nejasným reakcím, chování ap.:) co se s ním stalo a proč se tak divně chová?; nechápu, proč se tak tváří, chová n. proč tak reaguje. Co mu je? Včera byl samej žert, a dneska vypadá, že se každou chvíli rozbrečí. ■ **S** co je?, co děje se?

Co je na tom?

(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od 3. slova)

(Čl. udiveně a odmítavě vůči známému druhému v reakci na jeho kritickou poznámku, připomínku n. dotaz ohledně postupu, chování prvního, popř. způsobu oblékání ap.:) nepřipadá mi to zvláštní n. divné a nechápu, proč se ti to nelíbí; to je podle mne v pořádku n. normální a co se ti na tom vlastně nelíbí? A: Ty nosíš tý protivný ženský nákupy? – B: Co je na tom? Je nemocná, a tak má prostě špatnou náladu. ■ **S** to je správné, to je normální, já nechápu kritiku tvou Dyť na tom nic není!, Co se ti nezdá?

Ⓐ What's wrong with that? Ⓝ Was ist denn daran? Ⓕ ! Qu'est-ce que cela / ça a d'extraordinaire? Ⓡ Ну и что?

Co je nám po nich / do nich!

(Čl. vůči druhému v odmítavé, popř. mírně opovržlivé reakci na třetího, třetí a jejich kritickou n. ironickou poznámku, připomínku ap.:) to není důležité, co říkají, a nemusíme si toho vůbec všímat ani to respektovat. A: Sousedi se smáli, že prej máme místo auta pěknou kraksnu. – B: Co je nám po nich? Hlavně že jezdí, ne? ■ **S** my nemusíme respektovat je, on není důležitý

Co von je zač / za (S)? n. **Co je (to) zač / za (S)?**

(Čl. vůči známému druhému ve snaze zjistit identitu a zařazení neznámého třetího n. ve zvolání vyjadřujícím nelibost a pochybnosti, zvl. ohledně jeho profese, povolání, popř. charakteru, vztahu ke čtvrtému ap.:) **1.** *kdo je to, popř. čím se zabývá, s kým se stýká a nakolik je důvěryhodný ap.?;* **2.** *zdá se mi nesolidní, podezřelý a nelíbí se mi tím.* **2.** Prosim tě, co je to zač? Dyť se vůbec neumí chovat! Plivnul nám na podlahu! ■ **S** kdo je to?, on je nedůvěryhodný, on nelíbí se mi ♦ Místo (S) stává substantivum obv. označující profesi, odborníka ap., srov. *Co von je za učitele (dyž jim to nedokáže vysvětlit)!*

Co je (to) s tebou°?

(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od 3. slova)

(Čl. znepokojeně n. rozladěně vůči blízkému druhému v reakci na jeho neobvyklé chování a reakce, popř. roztěkanost, nesoustředěnost n. smutek ap.:) tvoje chování se mi nelíbí, co se to s tebou děje n. co se ti stalo?; nechápu, proč se tak divně chováš, řekni tedy, co tě trápí, zneklidňuje! Kam pořád koukáš? Co je to dneska s tebou? Stalo se něco ve škole? ■ **S** co je?, co děje se? Co se stalo?, Seš jako vyměněnej.

Ⓐ What's the matter with you?, What is it with you? Ⓝ Was ist denn mit dir los? Ⓕ Qu'est-ce que tu as?, Qu'est-ce qu'il t'arrive? Ⓡ Что с тобой (творится)?

Co je s tím (S)?

(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (S) – kles.

(Čl. netrpělivě vůči druhému, obsluze, pomocníkovi ap. v reakci na dlouhé a marné čekání na podání, přinesení potřebného předmětu, nástroje, vykonání služby ap.:) proč musím tak dlouho čekat na daný předmět, výsledek práce (a tímto jeho přinesení urguji); nevím, proč daný předmět, přístroj nefunguje a co mám udělat, aby začal fungovat. A: Pane vrchní, co je s tím řízkem? Už na něj čekám půl hodiny! – B: Hned vám ho přinesu. ■ **S** co děje se?, proč nefunguje to?, proč neděláš to? Kde to vázne? ♦ (S) se nahrazuje substantivem v instrumentálu označujícím žádanou, potřebnou věc.

Ⓐ What's happening with / about that (S)? Ⓝ Was ist denn damit (los)? Ⓕ Qu'est-ce qui se passe (avec le / la X)?, ! Le / la X en est où?, On en est où avec ce X? Ⓡ В чём там дело?

Tak co je?

(Čl., zvl. nadřízený obv. netrpělivě n. podrážděně, vůči druhému, často dítěti, v reakci na jeho otálení, příliš pomalý pohyb, nepracování n. na jeho rozpaky, ostych nad vyjádřením své žádosti, popř. na opakovanou žádost o pozornost prvního ap.:) **1.** *co se děje n. co potřebuješ (že nic neděláš n. se tak chováš)?; řekni mi, co vlastně chceš, potřebuješ (že přivoláváš mou pozornost)!;* **2.** *co se děje a proč to neděláš?; začni dělat!* **1.** Tak co je? Zase ti došel inkoust nebo sis zapomněl péro? **2.** Tak co je? Říkal sem, že máš donýst sekyru. Neslyšels? ■ **S** co chceš?, co potřebujete?, udělej to!

Co je ti?

(Čl. znepokojeně n. zúčastněně vůči blízkému druhému v reakci na jeho nezdravý vzhled, výraz tváře, zabarvení pleti a celkově malátný, unavený dojem, popř. pláč ap.:) co se ti stalo a proč se tak divně chováš n. divně vypadáš? Co je ti? Tys něco špatnýho snědl? Seš úplně zelenej. ■ **S** co je?, co děje se?

Co je ti do toho!
(Čl. podrážděně a odmítavě vůči známému druhému v reakci na jeho zvědavou, dotěrnou otázku na soukromý, osobní život prvního ap.:) nebuď dotěrný n. zvědavý, to je moje osobní věc!; o to se nemusíš zajímat, starat, to ti neřeknu; to je můj problém a budu ho řešit jen já sám. A: Hele, kdo byla ta kočka, cos s ní byl včera v divadle? – B: Co je ti do toho? Já se tě taky neptám, kde teď bydlíš! ■ **S** nebuď zvědavý!, nevměšuj se!, to týká se mne jen

Co je to na tebe!
(Čl. informovaný povzbudivě vůči známému druhému v reakci na jeho povzdech, stížnost na nutnost vykonat velké množství práce, náročné úkoly, stihnout vyřídit řadu potřeb ap.:) to pro, na tebe není příliš; vím, jsem přesvědčený o tom, že máš dostatek sil, energie a schopností a že to všechno dokážeš, zvládneš. Snést deset knedlíků, prosím tě, co je to na tebe!, A: Ach jo, za dopoledne mám vobejít pět firem a vyřídit vobjednávky, to nezvládnu. – B: Nepřeháněj, co je to na t.! ■ **S** ty dokážeš to

Co je to (všechno) proti němu!
(Čl. informovaný vůči druhému vyzdvihující schopnosti, talent, sílu, odvahu, výkony, znalosti ap. mimořádného třetího v kontrastu ke čtvrtému ap.:) to je ale ve srovnání s ním stejně málo, protože ten tě, je, ostatní ap. ještě předčí. A: Já jezdím na nějakou zahraniční akci každej měsíc. – B: To neznáš našeho šéfa! Co je to proti němu! Ten přednáší v zahraničí i dvakrát za měsíc! ■ **S** on je lepší, on je mimořádný

Co z tebe bude?
(Čl., zvl. dospělý, rodič nespokojeně, vůči dítěti, obv. po jeho přestupku, často opakovaném, projevu lajdáctví, neuposlechnutí ap.:) takovýto výkon nenaznačuje, že budeš v dospělosti mít úspěch a že uděláš dobrou kariéru; při takovémto špatném přístupu k povinnostem, úkolům ap. nemáš velké vyhlídky na úspěch v budoucím životě (a je třeba, aby ses nad svými chybami zamyslel a napravil je). ■ **S** ty nedokážeš nic v budoucnosti

Copak je to?
1. *(Čl., zvl. dospělý, přísně a obv. i varovně vůči zlobícímu, křičícímu, neposlušnému dítěti, dětem ap.:) to nemáš dělat, tak proč se tak chováš?* **2.** *(Čl. zvl. při hovoru s dítětem o jeho výtvoru, popř. při učení rozeznávat různé předměty:) řekni mi, co je to za předmět n. obraz; co ta kresba ap. představuje?* **1.** C. je to? Proč se perete? **2.** A: C. je to? – B: Mňau. – A: Správně, kočička. ■ **S** co je to?, to nedělá se, proč děláš to?

Čí jsi / si / seš? n. **(A) čí ty seš?**
(Čl., zvl. dospělý, vůči neznámému dítěti ve snaze ho poznat a zařadit:) ke které rodině patříš?; jak se jmenuješ příjmením? ■ **S** kdo jsi?

Čím to je, že …?
(Čl. nechápavě a nespokojeně vůči druhému v reakci zvl. na svůj výsledek, obv. špatný, zvl. v kontrastu k třetímu, ostatním lidem věnujícím se stejné n. podobné činnosti ap.:) nechápu, čím je to způsobeno, že …; co je příčinou toho, že …?; proč? Čím to je, že mi ty fazole nerostou a Voráčkovi je přitom maj tak vysoký? ■ **S** proč?

Tak to sme dva!
(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na výraz jeho nedostatku, nechuti, problému ap., někdy i jako výraz solidarity ap.:) já mám stejný problém jako ty; můj postoj k tomu je stejný jako tvůj; myslím si to taky a ani já to nechci. ■ **S** já myslím si to taky, já mám zkušenost stejnou

Je jako za dva nic.
Komp je jak za dva nic
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho postavě, v kontrastu k ostatním, často s důrazem na jeho jiné fyzické přednosti ap.:) je velmi malý a hubený. ■ **S** on je malý, on je hubený

Jako že dvakrát dvě sou / jsou čtyři.
(Čl. důrazně vůči druhému v doplnění a na dotvrzení svého vysvětlení zdánlivě složité a jím nechápané situace, problému, smyslu rozhovoru ap.:) je to naprosto jasné, jednoduché a má to evidentní souvislosti. ■ **S** to je zřejmé, to je jednoduché

Je to tak, jako že sem / jsem (S).
(Čl. zvl. vůči známému druhému v reakci na jeho pochybnost, ve snaze zdůraznit své tvrzení vahou své profese ap.:) tvrdím, že (to tak je n. dopadne), věř mi! Ty peníze ti teda vrátim, jako že sem poctivej chlap. ■ **S** to je pravda, věř mi! ♦ Místo (S) stává obv. označení profese, odbornosti.

Je to tak, jako že jedna a jedna jsou dvě.
Komp je to tak, jako že jedna a jedna jsou dvě
(Čl. informovaný vůči druhému na dotvrzení svého hodnocení a vysvětlení pro druhého nepochopitelné situace, problému, smyslu rozhovoru ap.:) je to naprosto jasné a jednoduché a má to průhledné souvislosti. ■ **S** to je zřejmé, to je jednoduché

Tak jakej sem?
(Čl. vůči blízkému druhému po dobrovolném vykonání něčeho v jeho prospěch, pro jeho potěšení ap.,

často v kontrastu ke svému původnímu zdráhání, odmítání ap., v očekávání vděčnosti:) jsi tedy spokojený n. potěšilo tě to ode mne?; pochvalíš mě za to? No napřed mi ta pizza připadala moc drahá, ale vypadala dobře a nakonec sem ti ji koupil, protože vím, jak ji zbožňuješ. Tak j. sem? ■ **S** ty jsi spokojený?

A jakej byl?
1. *(Čl. informovaný vůči známému druhému o vyvyšujícím se, naparujícím se, důležitém a obv. i obávaném třetím, který zklamal, přestal být vlivný ap.:) taky už je s ním konec, jeho postavení mu nevydrželo, nepomohlo ap.* **2.** *(Čl. vůči druhému o chutném jídle, pochoutce, lahůdce, dortu ap. po jeho snědení, v očekávání jeho spokojenosti, někdy v kontrastu k prvotní nedůvěře ap.:) jistě sis pochutnal, ale už je to bohužel sněděno a to potěšení končí.* **1.** A: Velkej frajer, pořád machroval a přesto ho převezli. – B: No jo, a j. byl! **2.** Vofrňoval ses napřed nad vobyčejným párkem s křenem. A j. byl? ■ **S** on nemá úspěch, to je dobré

Já být tebou … *viz* Bejt tebou, tak …

Sou / jsou jeden jako druhej / druhý.
(Čl. kriticky, nespokojeně vůči druhému o třetím a čtvrtém, o ostatních v týmu, partě, zvl. z hlediska neplnění povinností, špatného chování ap.:) jsou (v tom) oba, všichni stejní a to se mi nelíbí. A: A třeba Honza by pomoh? – B: Depak! Sou j. j. d., každej se na něco vymlouvá a žádnej spoleh na ně není. ■ **S** oni jsou stejní, oni jsou nepřijatelní

Jeden je za vosumnáct a druhej bez dvou za dvacet. n. **Sou / jsou jeden za vosumnáct / osmnáct a druhej / druhý bez dvou za dvacet.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. informovaný vůči známému druhému skepticky a odmítavě o třetím a čtvrtém, zvl. v reakci na údiv druhého nad jejich nespolehlivostí, nesplněním očekávání ap.:) není mezi nimi žádný velký rozdíl, oba jsou stejně problematičtí, špatní, nespolehliví, líní ap. Robert jezdí na motorce, Richard hraje šachy, ale rodičům s ničím nepomůžou. J. je za o. a d. bez d. za d. ■ **S** oni jsou stejní, oni jsou nepřijatelní To je prašť jako uhoď., Sou jeden jako druhej.

Ⓐ There's nothing to choose between them., It's six of one and half a dozen of the other. Ⓝ Der eine ist zwei Groschen, der andere zwanzig Pfennig wert. Ⓕ ! Il n'y en a pas un pour racheter l'autre. Ⓡ Они два сапога пара.

To je / de jedno s druhým.
(Čl. informovaný vůči druhému v povzdechu a zvl. ve vysvětlení své nespokojenosti, problémů a starostí ap.:) jednotlivé komplikace spolu souvisejí a hromadí se; je to moc problémů najednou a jejich souvislostí se násobí. Napřed nezaplacenej účet za telefón, pak rozbitá pračka a další peníze na ni a teď mu banka zablokovala účet. To je j. s d. ■ **S** problémy souvisejí, situace zhoršuje se

K čemu je to? n. **K čemu to je?** n. **Na co je to?**
(Čl. zvědavě vůči informovanému druhému při prohlídce n. pohledu na neznámý přístroj ap., popř. nechápavě při nepochopení důvodu kroku, souvislosti činností ap.:) jaký je účel n. smysl tohoto?; není mi to jasné, vysvětli mi to! Hm, a tady to má eště jakousi páčku. K č. je to? ■ **S** jaké použití to má?, jaký smysl to má?

Je (tu) k tomu, aby …
(Čl. informovaný vůči druhému v reakci na jeho dotaz ohledně účelu, užitku ap. zařízení, přístroje ap. n. ohledně funkce, povinnosti třetího v rámci systému, organizace ap.:) slouží k tomu, aby …; jeho funkcí je …; je, nachází se tady proto, aby (dělal, zabezpečoval ap.); je tady důležitý, protože … ■ **S** to slouží k, on má povinnost

Kdo je u tebe (S)?
(Čl. rozhořčeně a prudce, bojovně vůči druhému, často nedůvěryhodnému n. v nižším postavení, v reakci na jeho urážlivé označení, negativní n. ponižující zařazení prvního ap., obv. s odstínem snahy bránit svůj status a pověst:) tohle, tento postoj n. hodnocení já (od tebe) naprosto odmítám, nemáš na ně žádné právo!; to mě krajně uráží a já to odmítám. Kdo je sakra u tebe podvodník? Radši se koukni na sebe! ■ **S** já odmítám to, ty urážíš mě ♦ (S) tu označuje urážlivé označení typu člověka, např. *blázen, byrokrat, magor, zloděj …*

Kdyby / dyby bylo po mém / po mým / podle mýho / podle mého, tak …
(Čl. nesouhlasně vůči známému a rozhodnutému druhému a proti jeho názoru, přístupu, nápadu ap. a ve snaze prezentovat svůj ap.:) to se mi nelíbí n. s tím nesouhlasím a udělal bych to jinak (kdybych mohl n. musel); můj postup by byl lepší, praktičtější, schůdnější, logičtější ap. K. b. po m., tak bych dal Petra studovat a nenutil bych mu učební obor. ■ **S** to nelíbí se mi, já mám názor jiný

A kerej ty seš? *viz* A kerej ty seš?

To je (už) mimo mně.
(Čl. zvl. vlivný vůči druhému o návrhu, sporném

bodu a jeho schvalování vyšším orgánem ap., zvl. v kontrastu k vlastní omezené podpoře, souhlasu:) to už leží mimo mou kompetenci a já na to nemám vliv; o tom já (už) nerozhoduju, a tak nevím, jak to dopadne. ■ **S** já nemůžu ovlivnit to

To je moje!
(Čl. nadšeně, zapáleně vůči blízkému druhému o své zálibě, zvl. oblíbeném jídle, pití, kratochvíli ap.:) to mám n. dělám velmi rád; to je moje oblíbená činnost, dává mi radost a potěšení. Jéé, buchty, a s mákem, no to je m.!, Sednout si takhle pod pěknej strom a koukat do letní krajiny – to je m.! ■ **S** to těší mě, já jsem rád, já mám radost

Je mu přes (dvacet).
(Čl. vůči druhému s cílem informovat n. v reakci na otázku o třetím, nepřesně poznaném ap.:) je mu více než (dvacet) let. ■ **S** on je starý

Je mu to (všecko / celkem / srdečně) jedno. n. **Mně je to jedno.** *viz* Je mu to volný.

Je (teď) na něm, aby / jak … n. **To je (teď) na něm.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postavení a odpovědnosti v rozhodování, řešení problému, volbě stanoviska, postoje k nabídce ap.:) záleží pouze na něm, co (udělá) n. jak (se rozhodne, bude postupovat); čekáme na něj a jeho rozhodnutí jak / co … ■ **S** on je odpovědný, on rozhoduje o všem, to závisí zcela na něm

Asi na něm něco bude (když …).
(Čl. zkušený, ale neinformovaný vůči druhému ve zdrženlivé, ale pozitivní reakci na jeho podiv zvl. nad třetím a jeho úspěchem, výkonem, zvl. s ohledem na jeho předpokládané schopnosti ap.:) myslím, že je schopný a oceňovaný právem, zaslouženě (když tohle dokázal); předpokládám, očekávám, že toho dost umí (když …). Asi na něm n. b., když dokázal získat stipendium a jel studovat do Ameriky. ■ **S** on je schopný

Na tom něco je°. n. **Něco na tom je°.**
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému zvl. v opatrně uznávající reakci na jeho připomínku, domněnku, popř. protichůdný názor ap.:) to je zřejmě n. asi zčásti pravda; určitou roli to hrát může; připouštím, uznávám, že v tom máš možná pravdu. A: Manžel je pracovně v zahraničí a vona je na všecko chudák sama. – B: Nó, zase se vo něj nemusí starat. – A: Na tom n. je. ■ **S** to je pravda, to je pravděpodobné, to má vliv To dělá hodně.

Ⓐ You've got a point there., There's some truth in that. Ⓝ Da ist was dran. Ⓕ C'est pas (absolument / tout à fait) faux. Ⓡ В этом есть доля правды.

Je jako náš.
Komp je jako náš
(Čl. vůči druhému obv. o původně cizím n. adoptovaném dítěti, novém členu pracovního týmu, skupiny, popř. o zvířeti, často n. dlouho pobývajícím v rodině, skupině prvního ap.:) máme ho rádi; zvykli jsme si na něj, je nám teď sympatický a vnímáme ho jako vlastního, patřícího k nám, mezi nás. ■ **S** my máme rádi ho

To je něco pro něj! *viz* To je sousto!

Něco na tom je. n. **No, něco na tom je.**
(Čl. přemýšlivě vůči druhému v reakci na odlišnou poznámku, postřeh n. námitku jeho n. třetího, zvl. s ohledem na celkový záměr:) určitou důležitost to má a není to zcela zanedbatelné; to je (taky) pravda, může to být důležité aspoň zčásti a je třeba to promyslet, ověřit ap. ■ **S** to je pravděpodobné, to je pravda, to je důležité

To je něco! n. **(Takovej) (S) – to je něco!**
(Čl. pochvalně n. nadšeně vůči druhému zvl. o osvědčeném prostředku, dobrém jídle, pití ap., obv. jen při vzpomínce n. zmínce:) to je skvělé a uvítal bych to; to se mi moc líbí a mám to moc rád. Takovej dort vod Sachra – to je n.! ■ **S** to je dobré, to je skvělé, to líbí se mi

Je ti něco?
(Čl. znepokojeně vůči blízkému druhému v reakci na jeho neobvyklé chování n. vzhled, zamlklost, nedostatek nadšení n. reakce vůbec ap.:) co se s tebou děje, nejsi nemocný? ■ **S** ty jsi nemocný?, co je?

Něco z něj bude. n. **Z něj (jednou) něco bude.**
(Čl. vůči druhému uznale o mladším třetím n. dítěti v reakci na jeho bystrou úvahu, podnikavý čin ap.:) to svědčí o talentu n. zvláštní schopnosti a v budoucnosti se (tím) zřejmě prosadí n. proslaví; udělá v budoucnosti přesvědčivou kariéru. ■ **S** on prosadí se, on je schopný

Že by to byl někdo, (tak) to teda není!
(Čl. zkušený vůči druhému zdrženlivě n. pohrdavě o třetím, obv. druhým přeceňovaném, vychvalovaném ap.:) není nijak zvlášť dobrý, a proto ho nepřeceňuj!; velký dojem na mě neudělal a nehodnotím ho příliš dobře. No že by to byl zrovna Einstein, tak to teda není!, Že by to byl vopravdu pracant, tak to není! ■ **S** on není schopný, on není dobrý dost

Je někdo proti?
(Čl., zvl. organizátor schůze, nadřízený ap. vůči druhým při hlasování o návrhu, s cílem zjistit počet odpůrců:) kdo má jiný názor?; kdo nesouhlasí s navrhovaným postupem ap.? Takže většina chce jet na výlet v sobotu. Je n. p.? ■ **S** kdo nesouhlasí

Je (tu) vod / od toho, aby …
(Čl. informovaný vůči druhému ve vysvětlení přítomnosti třetího v místě, organizaci ap.:) jeho funkce, povinnost n. úkol zde spočívají v tom, že …; on je tu odpovědný za …; je potřebné, aby tu byl, protože … (s něčím pomáhá, něco zajišťuje ap.). ■ **S** on je odpovědný

Von / on / to je někdo!
(kol; pochv) **0** neměnné ⩤ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému, často mladšímu, dítěti ap., uznale a v připomínce n. hodnotící informaci o významném třetím, zvl. z hlediska jeho společenského uznání, zásluh, vysoké kvalifikace, popř. úřadu ap.:) on je obecně velmi uznávaný, známý a oceňovaný (a je třeba se k němu chovat zdvořile, s úctou ap.); on je velká autorita a vlivný člověk. To je pane n., a když něco takovýho prohlásí von, věřil bych tomu., Takhle vo něm nemluv! On je n.! Kdežto ty seš akorát ubohej úředníček. ■ **S** on je významný Není to žádnej hej nebo počkej.
Ⓐ He's somebody!, He counts for something. Ⓝ Der ist wer. Ⓕ C'est quelqu'un!, C'est pas n'importe qui! Ⓡ Он большой человек.

Je po jeho.
(Čl. informovaný ve vysvětlení vůči druhému o vlivném n. autoritativním třetím a jeho požadavku, návrhu, plánu ap., v kontrastu k alternativnímu požadavku, nesouhlasu prvního n. ostatních ap.:) proti ostatním prosadil svůj názor n. přání; ostatní se mu nakonec podřídili n. mu vyhověli (a byl zvolený jeho postup n. přijatý jeho plán ap.); rozhodnutí n. řešení vyhoví jeho názoru n. požadavku. Dědeček se v mládí hrozně vztekal, a tak bylo vždycky po jeho. ■ **S** on zvítězil, on prosadil přání své

Je po něm.
(Čl. vůči druhému neuctivě n. s ulehčením o smrti nenáviděného třetího, zabití nebezpečného zvířete, hmyzu ap.:) už je mrtvý a není třeba se ho bát, štítit ap. Musím toho hroznýho komára, co tu lítá, zabít. Á, už je po něm! ■ **S** on je mrtvý už

Už je po tom. n. **Je po tom.**
(Čl. informovaný vůči druhému s ulehčením n. zklamaně o jevu, události, jen někdy atraktivní, n. obv. o ceněné věci, slibném plánu, akci ap., zvl. kvůli nehodě, rozbití, překážce ap.:) už to pominulo n. skončilo (a nehrozí to dál n. zajímáte se o to pozdě); už je to zničené, ztracené n. zmařené (a neexistuje to). A: Myslíš, že ta váza půjde eště ňák slepit? – B: Asi ne, už je nadobro po ní., A: Náš kluk se na ten ohňostroj tak těší. – B: Ále, už je po tom! ■ **S** to pominulo už, to skončilo, to je ztracené

Ať je po tvým / tvém! n. **No tak ať je po tvým!**
(Čl. neochotně n. podrážděně v ústupku vůči druhému, též dítěti, v reakci na jeho vynucovaný požadavek, prosazování názoru, nápadu, plánu ap., v kontrastu k odlišnému názoru prvního a obv. ve snaze zmírnit hněv, agresivitu druhého:) souhlasím tedy s tím, co chceš, a vyhovím ti. A: Já chci jít do zoologický zahrady! A chci a chci a chci! – B: No dobře, ať je po tvým, ale příště půjdeme na kolotoče, jak chtěla Kačenka. ■ **S** já souhlasím, ty dostaneš to

Je po všem. n. **Už je po všem.**
(Čl. vůči druhému obv. s úlevou o výsledku vyčerpávající snahy a vzrušené činnosti, náročného vyjednávání, napjaté soutěže n. se smutkem o naději, slibné možnosti a návazných souvislostech ap.:) všechno teď už skončilo a budeme mít klid n. není třeba se tím dál už zabývat, řešit to; všechno to skončilo, pominulo (a není se už na co těšit). Už na to nemysli. Je po v. ■ **S** to skončilo, to pominulo už ♦ Srov. lat. *acta est fabula, hra je u konce*, popř. *actum est, je dokonáno, skončeno.*

Jsme s vámi, buďte s námi!
(Vlivná společenská, politická skupina ap. ve výzvě a postoji vůči druhým, zvl. politikům a jejich jednání ap.:) souhlasíme, cítíme s vámi a podporujeme vás a očekáváme, že i vy jednáte v našem zájmu. ■ **S** my podporujeme vás ♦ Spontánní veřejné heslo z léta 1968, z doby zvl. před ruskou okupací, apelující na vedoucí české komunistické politiky, aby nezradili národ a nepodlehli sovětskému nátlaku.

To je (S) sám / sama / samo!
(Čl. pochvalně, obdivně n. ustrašeně vůči druhému o třetím z hlediska jeho extrémní vlastnosti n. typického, maximálního projevu n. o takovém jeho projevu ap.:) to je krajně silné a působivé n. přesvědčivé. Kristepane, to je strašně dobře vymyšlený! Ten chlap to je chytrost sama!, To je hrůza sama! ■ **S** to je působivé velmi, to je typické pro něj

To bych byl sám proti sobě.
(Čl. přemýšlivě vůči druhému v reakci zvl. na jeho otázku po postoji prvního k nabídce třetího ap.:) je to v mém zájmu, a proto neodmítnu; prospěje to i mně, a tak to logicky přijmu, odmítnutím bych si způsobil škodu. ■ **S** já přijímám, to prospělo mi

Buď sbohem!
(Čl., zvl. starší, vůči blízkému druhému při loučení obv. na nejasně dlouhou dobu, před cestou ap.:) loučím se s tebou a přeju ti štěstí. ■ **S** já loučím se

Je° to takový nijaký / žádný.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený nelibě a v rozpacích vůči druhému v hodnocení výkonu třetího, jeho vystoupení, veřejného projevu n. kulturní produkce, zvl. z hlediska působivosti a povahy n. chuti jídla ap.:) nemá to nijak vyhraněnou povahu ani to není zajímavé a působivé; je to neurčité, bez výrazné myšlenky n. rysu a nelíbí se mi to. A: Tak co tomu jeho románu říkáš? – B: No, je to t. n. Ty hloupý kritici to ovšem jako bůhvíco budou vyzdvihovat. ■ **S** to je neurčité Je to celé ve vzduchu., Je to takový nemastný neslaný.

Ⓐ It's not up to much., It's nothing to write home about. Ⓝ Das ist doch nichtssagend. Ⓕ C'est quelconque / banal! Ⓡ Ни рыба, ни мясо.

Bejt / být tebou, tak … n. **Já bejt / být tebou …**
(Čl. zkušený v radě vůči zvl. mladšímu druhému, obv. v reakci na jeho dotaz, žádost o pomoc v dané situaci, problému, při rozhodování ap.:) kdybych byl v tvé situaci, tak (bych udělal toto: …); radím ti, udělej …!; podle mého názoru bys měl … Bejt t., tak bych si takového bezvadného šéfa vážil a makal bych trochu i v jeho zájmu. ■ **S** já radím ♦ Ze zájmen lze ještě užít *váma / vámi, jí, jím, jima / jimi.*

Ať je to ten nebo ten … *viz* … ať je to ten nebo ten, ten musí jít z kola ven.

No tak, bude to? n. **Tak bude to?**
(Čl. autoritativně a netrpělivě, rozladěně a důrazně vůči neochotnému, loudajícímu se n. pomalému druhému, často dítěti, otálejícímu s reakcí, odpovědí ap.:) pohybuj se rychleji a udělej to!; pospěš si a reaguj konečně, tvůj postoj se mi nelíbí! Řek sem ti, abys mi podal ten šroubovák. No tak, b. to? ■ **S** udělej to!, udělej to rychle!, začni dělat něco!

Tak to by bylo! n. **To by teda bylo.**
(Čl. spokojeně vůči druhému, popř. sám pro sebe po úspěšném provedení práce, skončení úkolu, povinnosti, vyřízení záležitosti ap.:) tímto je to hotové n. vyřízené (a problém to teď už není); není třeba se tím už zabývat, myslet na to. ■ **S** to je hotové, to je vyřešené, já dokončil jsem to

Tak a je to! n. **A je to!**
(Čl. zkušený vůči druhému pozitivně, popř. s uspokojením při práci a jejím dokončení, popř. při jejím předvádění, ukazování postupu druhému n. varovně, negativně při popisu nesprávného postupu, nebezpečného zacházení s přístrojem, chování a o nežádoucích důsledcích ap.:) **1.** *tak a teď je to konečně všechno na místě, správně a hotové;* **2.** *a došlo hned k neštěstí, nehodě, zranění n. nastal velký problém.* **1.** To máš jednoduchý. Semhle zastrčíš ten kolíček, vokolo vomotáš kus provázku a je to. A můžeš … **2.** Jen jednou zavadil vo ty dráty a bylo to. Vošklivě se popálil. ■ **S** to je hotové, to je dokončené, problém nastal, neštěstí přišlo ♦ Význ. 2 obv. jen s var. 2.

To by (teda) bylo, aby … (ne-l)!
(Čl. obv. zkušený vůči druhému v prudké a nesouhlasné reakci a zvolání na jeho obavu, námitku a možné odmítnutí ze strany třetího n. nedostatek něčeho předpokládaného, zvl. na pozadí zajištěného plánovaného kroku, zavázanosti třetího n. finančního zabezpečení situace ap.:) to se stát tak (jak chceme) musí (a nelze odmítnout n. se tomu vyhnout), jinak rázně zasáhnu! No to by teda b., aby nám Karel nepích! To by ho mohlo mrzet. Dost nám už pacholek dluží. ■ **S** já zasáhnu, já nejsem spokojený

To je! n. **To je, co!**
(Čl. dospělý i dítě nadšeně n. hrdě, obdivně vůči druhému předvádějící n. ukazující mu výtvor, sportovní n. jiný výkon, dobře zvládnuté znalosti ap. vlastní n. třetího a obv. i očekávající potvrzení, souhlas ap.:) to je pěkné, působivé, obdivuhodné a moc se mi to líbí. Podívej, jak ta závodka jede rychle! To je, co! ■ **S** to je hezké, to je obdivuhodné, to líbí se mi

To bylo haló!
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. o třetím a jím způsobené neovyklé n. senzační situaci, výstřední scéně, jeho zvláštním chování ap. vyvolávajícím pozornost ostatních ap.) vyvolalo to rozruch a všichni dychtivě přihlíželi, popř. a pobaveně n. užasle to komentovali. Představte si, Horáčková si při-

šla jednou do školy vostříhaná úplně dohola! To bylo h.! ■ **S** to bylo vzrušení, to vyvolalo zájem

Je to hop nebo trop. *viz* Hop nebo trop.

Pro něj je to jako nic. n. **To je jako nic.**
Komp to je jako nic
(Čl. zkušený, informovaný v komentáři vůči druhému o třetím a jeho náročném úkolu, práci, zvednutí n. odnesení těžkého předmětu, vyřešení obtížného odborného úkolu, zvládnutí více věcí najednou, snědení velké porce jídla ap.:) to není (pro něj) tak obtížné n. těžké jako pro jiné a zvládne to velmi snadno, hravě; to je (pro něj) velmi malé množství, málo. ■ **S** to je málo, to je snadné

Bude to (hotový) jedna dvě.
(Čl. informovaný vůči druhému, někdy netrpělivému, o potřebné délce trvání činnosti, někdy nepříjemné, namáhavé, bolestivé ap.:) to proběhne n. bude hotové, vyřízené velmi rychle; nebude to trvat dlouho a je třeba vyčkat, vydržet jen malou chvíli. ■ **S** to nepotrvá, to bude brzy

To je na mně.
(Čl. vstřícně vůči známému n. váženému druhému, druhým a obsluhujícímu třetímu, zvl. v hospodě ap. ve vztahu k objednanému pití ap.:) to platím (teď, i za tebe) já; teď jsi můj host a já to platím. ■ **S** já zaplatím to

To bude něco!
(Čl., zvl. dítě, napjatě, nedočkavě a dychtivě vůči druhému, druhým o blízké připravované velkolepé činnosti, okázalé akci ap., z hlediska jejího dopadu, estetického účinku ap.:) to bude efektní a bude se to všem určitě líbit n. to vyvolá značný dojem; to bude mít určitě úspěch a najde to pozitivní reakci u druhých; to bude působivá, hezká podívaná. A nakonec zapálíme svíčky a prskavky. To b. n.! ■ **S** to je působivé velmi, to zapůsobilo

To je něco!
(Čl. zvl. zkušený v uznalém, oceňujícím komentáři vůči druhému zvl. při pohledu na vynikající dílo, výtvor, neobvyklý výkon, neobvyklou schopnost, ukázku znalosti, technickou vymoženost ap.:) to je skvělé a velmi se mi to líbí; to je zcela mimořádné a jsem tím nadšený, okouzlený n. obdivuju to. Koukej, ten člověk umí stříhat ušima! To je n.! ■ **S** to je mimořádné, já obdivuju to

To je nějaký / ňákej (S)!
(Čl. informovaný vůči druhému důrazně a s respektem o události, výtvoru ap.:) to je zvlášť důležitá, mimořádná (věc)! Ramadán, to je n. svátek! To se v celý zemi úplně zastaví ve dne život. ■ **S** to je mimořádné

To je° vono / ono! n. **To je vončo.**
(kol; pochv) **0** ot, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. zkušený pochvalně, uznale vůči druhému v reakci na jeho výkon, potřebný nápad, řešení ap., zvl. po delší námaze, přemýšlení ap.:) to je to správné, nejlepší řešení n. způsob; to je optimální a velmi se mi to líbí n. jsem s tím spokojený. To je vono! Uděláme statistiku nejčastějších chyb a hned máme podklady pro test!, Kofola, to je v.! Přece nebudeš pít coca-colu! ■ **S** to je správné, to líbí se mi, to je dobré Přesně tak!, To je nápad!
Ⓐ That's it!, That's the very thing!, That's the ticket! Ⓝ Genau!, Das ist das Richtige. Ⓕ C'est (exactement / justement) ça! Ⓡ Это то, что нужно.

To je samo sebou.
(Čl. zkušený souhlasně vůči druhému v reakci na jeho nejistý dotaz n. žádost, obv. v širším rámci a smyslu postupu a cíle ap.:) to je přece samozřejmé a logické; to automaticky z toho všeho vyplývá. A: A dohlídnete, aby děti ve škole nic nezapomněly? – B: Jistě, to je s. s. ■ **S** to je samozřejmé

Bylo to (jen) taktak.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému k nebezpečné situaci jeho n. třetího odvrácené v posledním okamžiku ap., zvl. ve smyslu zranění, pádu, prohry, fiaska ap.:) téměř to dopadlo špatně, tragicky; málem se to (zlé) stalo; skoro se to (neštěstí) stalo. Už sem myslel, že blatníkem vrazíš do popelnice, ale vybrals to. Ale bylo to t. ■ **S** to stalo se téměř Moc nechybělo a …
Ⓐ It was a close thing / shave. Ⓝ Um ein Haar., Das war knapp. Ⓕ ça a été de justesse, ça a été à un doigt / poil / cheveu près! Ⓡ Ещё чуть-чуть и всё.

To je to samý. *viz* To je to samý v (bledě) modrym.

To je° toho!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. zkušený neformálně a odmítavě, popř. opovržlivě vůči blízkému druhému obv. v reakci na jím vyzdvihovaný výkon, sílu, odvahu n. i rozsah zranění ap. svého n. třetího ap.:) to vůbec není mimořádné n. tak skvělé; to není nic zvláštního, to bych já n. leckdo jiný dokázal taky. Pch, to je t.! Vyhrát takovejhle malej turnaj, to zas není tak

těžký! ■ **S** to není mimořádné, to není důležité Ty s tím naděláš!

Ⓐ Big deal! Ⓝ Mach doch nicht so ein Gedöhns! Ⓕ ça a été de justesse, ça a été à un doigt / poil / cheveu près!, C'etait juste. Ⓡ Подумаешь, дел-то / делов-то!

To už tu (ale / přece) bylo.
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na zprávu o události, pokusu, někdy smutně proslulém, iniciativě n. výkonu ap., vydávaném za nový, neotřelý, originální ap.:) to není nic nového ani zvláštního, to se objevilo už dřív; nic nového se nestalo, jen se to zase opakuje, je ale třeba být ostražitý (protože už tehdy to mělo zlé následky). To už tu p. b. Sociální spravedlnost, práce pro všechny, skoncovat s nehodnými, a pak z toho byl fašismus nebo komunismus. ■ **S** to není mimořádné, to je staré

To je vo / o jednou (nebo dvakrát …). *viz* To je jen vo poprvý.

To je všechno? n. **Je / bude to všechno?**
(Čl., zvl. prodavač vůči druhému, zákazníkovi při prodeji více věcí na jeho konci n. čl. vůči druhému při přebírání nákladu zboží ap. n. při zapisování, dokumentování celé události ap.:) chcete ještě něco dalšího přinést, dodat n. doplnit?; budete si přát ještě něco dalšího?; nic víc mi už neřekneš? ■ **S** je to vše?

Že jste to vy … *viz* Že seš to ty!

Je to za námа. n. **Už je to za námа / námi.**
(Čl. s úlevou vůči blízkému druhému po prožití náročného, bolestného, tragického období, krize, nebezpečí ap.:) vydrželi, přestáli jsme to a už je tomu naštěstí konec; už to skončilo a je zase klid a nic nehrozí. ■ **S** to pominulo už, to skončilo, my vydržíme to

Je to (S) na (S).
(Čl. kriticky, nespokojeně vůči druhému zvl. o množství nežádoucích jevů, činů ap. nahromaděných, pozorovaných v textu, sdělení, výsledku manuální práce ap.:) je to nedokonalé, špatně provedené, nepromyšlené ap. To nečti, je to blbost na blbost., Ten pan politik ale kecá, dyť je to lež na lži! ■ **S** je toho hodně ♦ (S) označuje vždy stejné, opakované substantivum, obv. v nominativu a lokálu, obv. záporně hodnotící, např. *chyba, švindl, díra, lež* aj.

Tobě něco je, viď?
(Čl., zvl. starší a zkušený, rodič ap. vůči druhému při pohledu na něj, dítě a jeho vzhled, bledost, ochablost, nepřítomný pohled, držení se rukou na bolavém místě ap.:) ty se necítíš asi dobře; ty jsi zřejmě nemocný (a nechceš mi to říct). Ty vážně nebudeš obědvat? Tobě něco je, viď? ■ **S** ty jsi nemocný

Jestli je tohle / tomuhle říkáš …, tak to teda promiň!
(Čl. odmítavě a pochybovačně vůči druhému o výtvoru, předmětu jeho hrdosti, proti jeho nemístnému sebevědomí ap.:) mýlíš se, to není správné a nelíbí se mi to; to vůbec není tak dobré n. skvělé, jak ty se domníváš. J. je t. kapr na černo, tak to t. p.! Nevím, co to je, ale jíst se to nedá! ■ **S** to tak není, to není správné, to je omyl

Je toho ažaž.
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému obv. v reakci na jeho snahu doplnit zásobu věcí, jídla, materiálu ap. potřebného pro danou činnost, práci, popř. i zábavu ap.:) to lehce, bez problémů stačí; je toho dostatečné množství, hodně (a proto není třeba nic doplňovat, přidávat). A: Myslíš, že to na tu podšívku bude stačit? Můžu ještě kus dokoupit. – B: Ale jo, je toho a. ■ **S** je toho dost, je toho hodně

Je toho až do aleluja. *viz* Je toho do alelujá.

Že seš to ty!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. poněkud zdráhavě vůči známému druhému v reakci na jeho prosbu o laskavost, obtížnou pomoc ap. v nepříjemné n. nepříznivé situaci pro prvního, s důrazem na svůj příznivý vztah k druhému ap.:) (i když je mi to nepříjemné ap.) já to tedy udělám, ale jen kvůli tobě (a našemu přátelství, příbuzenskému svazku ap.).* A: Karle, zavoláš prosím tě tomu dodavateli, aby mi počkal s platbou? Ty ho líp znáš. – B: Že seš to ty! ■ **S** já udělám to pro tebe Aby měla dušička pokoj!

Ⓐ Since it's you., I wouldn't do it for (just) anybody. Ⓝ Aber nur, weil du es bist! Ⓕ C'est bien parce que c'est toi! Ⓡ Только ради тебя!

Ty si / seš ale (S / A)!
(Čl. obv. rozčilený n. zaskočený vůči druhému ve snaze si ulevit, vynadat mu a tak ho obvinit ze zkažení činnosti, zničení výrobku ap. n. s úmyslem mu vyjádřit svůj podiv n. uznání ap.:) **1.** *jsi příliš hloupý n. nešikovný ap., a to mě zlobí, rozčiluje;* **2.** *jsi chytrý, nápaditý, vynalézavý ap., a to se mi líbí.* **1.** Ty seš ale nemehlo! Shodilas mi plech s vanilkovejma rohlíčkama! **2.** Ty seš ale koumák, to mně by nenapadlo! ■ **S** já mám vztek, já obdivuju to, on je hloupý, on je chytrý ♦ (S / A) označují nahraditelnost hodnotícím

substantivem nebo adjektivem, často, ale ne nutně negativní hodnoty, srov. *vůl, chytrák, mazanej, fikanej* ap. Pro 3. osobu se obv. užívá forma *To je ale (S)!, Ten je ale (A)!*, v pl je řiší.

To je v tom / tím, že …
(Čl. informovaný vůči druhému ve vysvětlení jevu, výsledku ap., často negativního, nepříznivého ap.:) to má svůj důvod v tom, že …; to je způsobeno, vyvoláno tím, že …; základ problému tkví v … ■ **S** problém je tady, to je způsobeno tím že

V tom to (právě) je. *viz* To je právě to!

Tak je to se vším. n. **To je jako se vším.**
(Čl. zkušený rezignovaně n. zklamaně v povzdechu vůči druhému, zvl. v reakci na jeho údiv nad jeho neúspěchem ap., s důrazem na celkově nepříznivý kontext:) takto špatně, negativně to dopadá pokaždé; nikdy se nic podobného nepodaří, vždy to narazí na stejné překážky, námitky ap. ■ **S** to je stejné stále, to je tak, to není dobré

Mně už je to všecko jedno.
(Čl. rezignovaně vůči druhému, zvl. v reakci na jeho návrh, pobídku n. rozhořčení, emocionální postoj k události, změně ap., obv. v důsledku opakované ztráty, prohry a následné deprese:) všechno (co se děje) je mi teď už úplně lhostejné; už mě nezajímá vůbec nic (a do ničeho nemám chuť). Ztratil sem rodinu, peníze i místo, tak proč bych to neudělal? Mně už je to v. j. ■ **S** to je lhostejné, to nezajímá mě

Všechno je mu fuk.
(Čl. informovaný vůči druhému nesouhlasně a iritovaně o blízkém třetím a jeho nežádoucím přístupu k práci, studiu, nereagování na domluvy a o nezájmu o možné důsledky takového chování ap.:) je velmi pasivní, obecně lhostejný, laxní a nic ho nezajímá, neupoutá; nemá vztah k ničemu a nikomu a potřebám druhých. Včera dostal Honza z matiky pětku, dneska z češtiny, ale pořád se neučí a jen čumí na televizi. V. je mu fuk. ■ **S** on je pasivní, on nemá zájem

To je bágo!
(Čl. neformálně a nadšeně vůči známému druhému o dobrém jídle, příjemném n. pohodlném místě n. příznivé vyhlídce a možnosti ap.:) to je moc dobré a velmi se mi to líbí; jsem velmi rád, šťastný; mám velkou radost. ■ **S** to je dobré, to líbí se mi, já mám radost

Co je ti do toho?
(Čl. nesouhlasně, odmítavě a obv. i nevlídně vůči druhému v reakci na jeho zvědavost, nemístný zájem o soukromou věc prvního n. třetího ap.:) to je soukromé a nemáš právo se do toho vměšovat n. kolem toho vyzvídat; jsi nepříjemně zvědavý, proto se do toho nevměšuj!; nepřísluší ti to, tak se o to nestarej! ■ **S** nebuď zvědavý!, nevměšuj se!

To je v čudu. *viz* Je (to) v čudu.

Je mi to egál. n. **To mi je ganc egál.**
(Čl. vůči blízkému druhému zvl. v odmítavé neformální reakci na třetího a jeho nesouhlasný n. odlišný postoj, názor, námitku ap.:) na to já nedbám n. se nemusím ohlížet a je mi to lhostejné; na tom mi vůbec nezáleží a není to pro mě vůbec důležité. ■ **S** to je lhostejné, já nedbám na názory druhých, to není důležité ♦ Z fr. *égal = rovný, stejný*, něm. *ganz = zcela, úplně.*

Je to fifty fifty.
(Čl. vůči druhému v otevřeném oznámení zvl. po svém provedení škodolibého, zlomyslného činu, záměrném vytvoření nepříjemnosti ap. vůči němu v reakci na předchozí obdobný čin druhého vůči prvnímu ap. n. obecně o obdobné akci a protiakci třetího a čtvrtého, dvou skupin ap.:) teď je to (mezi námi) vyrovnané a znovu je nastolená rovnováha křivd, naschválů a nepříjemností. Taky sem ti na těch tkaničkách udělal uzly, abys věděl, jaký to je. Je to teď f. f. ■ **S** my jsme vyrovnáni Jsme si kvit. ♦ Z angl. *fifty : fifty*, tj. padesát : padesát, zřejmě ze sportu.

Je to fuč / pryč.
(Čl. vůči druhému o předmětu, zvl. cenném, též v důsledku krádeže n. ztráty, n. o výhodné možnosti, příležitosti ap.:) je to (najednou) pryč a ztracené, zmizelo to odtud; už to neexistuje a zůstane to nevyužito. ■ **S** to je ztracené, to zmizelo, to pominulo už

Je° mu° to (úplně) fuk / šumafuk.
(kol; nepřízn) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postoji k problému, sporu ap.:) tomu je to úplně lhostejné; nemá na tom žádný zájem, a tedy ani na to názor. A: A neměli bysme se zeptat i souseda, aby mu to nevadilo? – B: Prosim tě, tomu je to úplně fuk. ■ **S** to je lhostejné Na tom nesejde., Tomu je to buřt. ♦ Zřejmě z fr. *je m'en fous, kašlu na to*; var. *šumafuk* obv. nemá také negaci.
Ⓐ He couldn't care less! Ⓝ Das ist dem scheißegal. Ⓕ Cela / ça lui est complètement égal. Ⓡ Плевать он на это хотел.

Je toho habaděj.
(Čl. informovaný vůči druhému velkoryse, bezstarostně o množství, zásobách věcí, zvl. jídla, oblečení, dříví ap.:) je toho jasně dost, přebytek, a není tedy třeba s tím šetřit. A: Můžu si vzít ještě jelito? – B: To víš, že jo. Je t. h. ■ **S** je toho dost, je toho hodně ♦ *H.* je snad ze starého *hanba dieti,* srov. *hanba mluvit.*

Jemu / tomu je hej! n. **Je mu hej.**
(kol) **0** ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1a
(Čl. informovaný v povzdechu n. zvolání vůči druhému, někdy mírně závistivě, o známém třetím, zdánlivě bezstarostném, zajištěném, zdravém ap., v kontrastu ke svým četným problémům, též o třetím po překonání zkoušky, překážky, která prvního teprve čeká ap.:) má se dobře, nic ho netrápí a já mu závidím; ten se může radovat, těšit ze života. Honza Novejch? Tomu je hej! Ten má dvojnásobnej plat než já! ■ **S** on má se dobře, on je šťastný Ten má časy!
Ⓐ He's got it made. Ⓝ Der hat gut lachen! Ⓕ ! Il est aux anges! Ⓡ Ему-то что!

Je to kaput.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o přístroji, stroji, zařízení a jeho funkčnosti, zvl. s ohledem na potřebu ho dál používat:) je to rozbité, (nadobro) porouchané a nefunguje to. Ten náš starej trabant je už k. Musíme si na dovolenou vod někoho auto pučit. ■ **S** to je rozbité

Je mu to knap.
(Čl. kriticky a znalecky vůči druhému o třetím a zvl. jeho novém obleku, zkoušené cizí n. kupované uniformě z hlediska velikosti a vhodnosti:) (i když je schopný to obléknout) je mu to (skoro příliš) těsné a není to příliš vhodné. ■ **S** to nesluší mu, to není vhodné

Je to (na) knap.
(Čl. vůči druhému obv. mírně nespokojeně o svém n. jeho příchodu, účasti, začátku něčeho s pevně stanoveným časem ap., zvl. z hlediska příchodu n. dokončení přípravy na poslední chvíli, naplánování více navazujících činností, úseků cesty ap.:) je to sice včas, ale bez jakékoliv rezervy (a to se mi nelíbí); je to, stihl jsi to těsně, akorát ap.; navazuje to příliš těsně a je na to vše asi málo času. ■ **S** to je náročné, to je riskantní, čas není

Sme / jsme si kvit. n. **Tím sme si kvit.**
(Čl. vůči druhému v oznámení po vyrovnání situace, stavu ap. z hlediska vzájemné konfrontace, úmyslného drobného poškozování a naschválů, napadání se s ním ap., obv. podle zásady jeden zlomyslný čin proti jinému n. jen po vyrovnání dluhu:) **1.** *zachoval jsem se stejně (špatně) jako ty předtím ke mně a vzájemná bilance se tak vyrovnala; oplatil jsem ti to (co se mi nelíbilo), vrátil jsem ti to;* **2.** *jsme teď vyrovnáni a není mezi námi žádný dluh.* **1.** Teď sem ti zase sněd já ten tvůj koblih a sme si tím k. ■ **S** my jsme vyrovnáni

Bylo nám ouvej.
(Čl. zvl. starší vůči druhému při líčení náročného životního období, zvl. v důsledku zdravotních, finančních problémů, popř. nutné namáhavé práce, tréninku ap.:) bylo to obtížné a trpěli jsme, vedlo se nám špatně; bylo to velmi těžké období, plné utrpení. ■ **S** on trpěl, on neměl se dobře

Je mi šoufl.
(Čl. vůči blízkému druhému o svém zdravotním stavu a žaludečním pocitu, zhoršeném zvl. v důsledku předchozího jídla, popř. rychlé jízdy autem ap.:) mám nepříjemný pocit v oblasti žaludku (a obávám se, že budu zvracet); necítím se dobře. Já večeřet nebudu, je mi ňák š. ■ **S** já necítím se dobře ♦ Z jidiš *schofel*, tj. *mizerný, špatný*, a to z hebr. *šafal*, tj. *nenáročný, obyčejný.*

To je° žúžo!
(kol; pochv) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. neformálně a nadšeně vůči blízkému druhému při nádherném prožitku intelektuálním, skvělém jídle, příjemném odpočinku, pobytu v přírodě, popř. při splnění tajného přání ap.:) to je báječné, skvělé, moc příjemné a mám z toho velkou radost; moc se mi to líbí a cítím se šťastný; je to velké potěšení. A: Poď taky do vody, je tak nádherně teplá! – B: No jo, fakt, to je ž.! ■ **S** to je skvělé, to líbí se mi, to těší mě To je prima!, To je tutový!, To je něco!
Ⓐ Delicious!, Exquisite! Ⓕ C'est le pied! Ⓡ Какая красота!, Просто чудо!

To už tak bývá / bejvá (že …).
(Čl. zvl. starší, zkušený v komentáři vůči druhému o opakující se životní situaci, zkušenosti, zvl. v reakci na překvapený postoj druhého ap.:) to není nic nového a stává se to; takové věci se v životě stávají a je třeba se s nimi vyrovnat. To už tak b., že se někdo dostane na školu, protože ho tam někdo známej protlačí. ■ **S** to stává se často

C

C'est égal.
(Čl. vzdělaný, někdy poněkud snobsky, vůči druhému o vzniklé situaci, alternativách výběru z více možností ap.:) to není důležité a ani mě to nezajímá; na tom nezáleží, to je lhostejné. ■ **S** to je lhostejné ♦ Fr. *To je jedno, lhostejné*, srov. z toho vzniklé *To je egal*.

C'est le commencement de la fin. *viz* To je začátek konce.

C'est une tempête dans un verre d'eau. *viz* To je (jen) bouře ve sklenici vody.

C'est la vie.
(Čl. vzdělaný a zkušený mírně rezignovaně, ale nevzrušeně vůči druhému v reakci na jeho stížnost na nespravedlnost života, třetích ap.:) s tím se nedá nic dělat, tak se to mezi lidmi stává; to není nic zvláštního, v životě se to může stát. ■ **S** to je tak, je třeba smířit se s tím ♦ Z fr. *To / takový je život.*

Je to v cajku. *viz* Je to v cajku.

Audacter calumniare, semper aliquid haeret.
(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhému v povzdechu a v reakci na třetího a jeho nečestný postup, nemorální chování k druhému ap.:) z pomluvy, i když je nepravdivá a nakonec vyvrácená, vždy na oběti něco negativního ulpí, a tak tedy pomlouvej, vyplatí se to vždy! ■ **S** pomluva zanechává stopy ♦ Lat. *Pomlouvej směle, vždy něco uvázne*, F. Bacon (1561–1626), *Variscus* (1605), a to podle Plutarcha, už jen 2. pol., srov. i J.W. Goethe (1749–1832) *Dichtung und Wahrheit (1811–1822), immer bleibt etwas hängen, vždy zůstane něco viset* ap.

Car necar, svátek nesvátek.
(Čl. zvl. sečtělý rozzlobeně vůči druhému, druhým o iritujícím třetím n. jeho nepřijatelném činu, ve snaze si ulevit a naznačit své vědomé překročení hranice povinné úcty, slušnosti ap.:) nehodí se tak mluvit, popř. není to mým zvykem, ale přesto to řeknu přímo. ■ **S** já řeknu to ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Křest sv. Vladimíra, I* (1876), srov. pokračování … *že mi všechno rovno, ne a ne a nebudu hřmít, co z toho mám? Hovno!* … Slavný citát, jehož užití mívalo zvl. dříve za cíl omluvit použití tabuového slova k vyjádření osobního pocitu mluvčího.

Carpe diem (quam minimum credula postero).
(Čl. zvl. vzdělaný vůči nečinnému druhému v radě a snaze mu připomenout možnost využít čas, zvl. příjemným způsobem:) využij maximálně čas, který je ti tohoto dne a v životě vůbec vyměřený, k dispozici, a nepromarni ho!; využij, užívej hned teď příležitosti ke svému užitku a potěšení! A: Já teď píšu diplomku a nemám vůbec na nic čas, ani na ten mejdan. – B: No, jen nepovídej, jak my latiníci říkáme, c. d. Bude tam sranda a pár zajímavejch lidí. ■ **S** využij příležitosti! ♦ Lat. *Utrhni den*, resp. *užij / užívej dne (a co nejméně věř následujícímu)*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 1,11,8*.

Cave canem.
(Čl. vzdělaný a informovaný v upozornění vůči druhému na nebezpečného třetího, zvl. s ohledem na probíhající a jím neschvalovanou n. kontrolovanou činnost ap.:) buď opatrný, ostražitý (a nemluv o tom před nikým) (aby tě nepomluvil n. toho nezneužil)! ■ **S** buď opatrný! ♦ Lat. *Pozor (zlý) pes!*

Caveant consules. *viz* Videant consules, ne quid detrimenti res publica capiat.

Jakýpak (s tím / ním) / jen žádný cavyky / ciráty! n. **Nedělej s tím žádný / takový cavyky / ciráty / fraky / cáry!**
(Čl. autoritativní vůči druhému obv. o jeho velmi podrobné a přehnaně pečlivé práci, opravě, řešení jen podružného problému n. o příliš uctivém zacházení, přístupu k třetímu ap., proti jeho přeceňování důležitosti toho, situace ap.:) udělej to jen rychle, jednoduše a zběžně, je to přehnaná, zbytečná starost!; nedělej to, nevěnuj se tomu tak důkladně, přemrštěně, popř. slavnostně ap.! To je toho, že sou ve škole vši! Vostříhej ho dohola a n. s tím ž. c.!, N. s tím takový ciráty a vem si ňáký jednoduchý šaty! Dyť deme jen k sousedům! ■ **S** to není důležité, udělej to rychle! ♦ *Cavyky* pův. hašteření, rozruch, povyk; *ciráty* pův. z něm. *Zierat, Zier* = ozdobička, okrasa.

Je to sladký jako cecek.
Komp je to sladké jako cecek
(Čl. s odporem a kriticky vůči druhému o chuti jídla n. pití ap.:) je to příliš sladké; je to nepříjemně n. mdle sladké, přeslazené. ■ **S** to je sladké příliš

Venku / tam cedí.
(Čl. obv. nespokojeně, rozladěně vůči druhému zvl. při pohledu z okna, popř. po příchodu zvenku do místnosti:) silně a nepříjemně tam prší; *je tam velmi silný déšť (a je třeba si obléknout pláštěnku, vzít deštník ap.).* Uf, radši ani nikam nechoďte. V. c., já sem celej mokrej. ■ **S** prší

Vypálili mu (potupný) cejch.
(Čl. vůči druhému o provinilém n. nekonformním třetím a nenávistném, popř. nespravedlivém vztahu společnosti, skupiny k němu, zvl. v podobě veřejného odsouzení, pomluv, ostrakizace ap.:) označili ho veřejně potupným, negativním způsobem, a tím ho vyřadili ze společnosti, popř. z něj udělali terč opovržení. ■ **S** oni odsoudili ho
♦ Podle starého zvyku vypalovat zločinci, zrádci ap. na čelo značku na znamení trvalé hanby a odsouzení.

celej *viz* celý

… a celek vypadal, jako když vlak vjíždí do nádraží.
(Čl. posměšně n. žertovně vůči druhému zvl. v reakci na jeho sdělení a nejasné užití slova celek *v hovoru, obv. ve snaze zlehčit vážnost n. důležitost jeho informace, sdělení:)* bylo to celkově nejasné, ale celek není důležitý; celkový dojem byl zmatený a nejasný. ■ **S** to je zmatené, to je nejasné
♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923); cituje se však nepřesně, srov. originál *Z dálky to všechno splývalo a činilo dojem, že vlak v. do n.*

Vona byla celá bílá, vona se mi líbila.
(Čl., zvl. muž vůči druhému ve vzpomínkách na ženu, svou partnerku ap., popř. na svatební obřad a její působivý vzhled v bílém ap.:) byla tehdy velmi krásná a já ji obdivoval; měla na sobě bílé n. světlé šaty, které jí moc slušely. ■ **S** ona je krásná
♦ Z populární písně v rytmu polky.

Celej žhavej! n. **To víš, (sem) celej žhavej!** n. **Celej žhavej / divej / nakřivo / nalevo / na šišato / zpocenej!**
(Čl. ležérně vůči blízkému druhému v neuctivé a odmítavé reakci na přehnaný, neoprávněný požadavek, prosbu nepříjemného třetího, často zbytečnou n. realizovatelnou samotným třetím ap.:) nemám žádnou chuť to udělat a neudělám to; nejsem vůbec ochotný a odmítám to. A: Péťánku, ty seš takovej šikovnej, že mi vypočítáš ten domácí úkol z matiky, viď? – B: To víš, c. ž.! ■ **S** já odmítám to, já neudělám to, já nechci dělat to
♦ Poslední varianty jsou řídké.

To je (to) celý / celé.
(Čl. informovaný vůči nechápajícímu druhému na závěr a v zobecnění svého vysvětlení jevu, chování třetího ap., zvl. v kontrastu k předpokladu velké složitosti a nejasnosti:) je to vlastně jednoduché, a to je hlavní příčinou toho. A: Mami, proč měl náš Honza z češtiny čtyřku, von tomu nerozumí? – B: Ale rozumí, jenomže je línej, to je to c. ■ **S** to je důvod

To sem celej já.
(Čl. sebekriticky, popř. mírně omluvně vůči druhému, druhým v reakci na své opomenutí, chybu, nedostatek, zanedbání ap.:) to je pro mne velmi typické a stává se mi to často; to stejným způsobem dělám, takhle chybuju často *(i když o tom vím a snažím se tomu vyhýbat).* To sem c. já. Zase sem zaspal. ■ **S** to je chyba moje, já dělám to bohužel často

To je celej von!
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím v reakci na jeho opakovanou chybu, nedostatek, zvl. s ohledem na průběh kolektivní práce, společného postupu ap.:) to dělá bohužel často a je to pro něj typické; to je problém jeho povahy, založení, které není schopen korigovat. A: Zase čekáme na Pavla! – B: To je c. von! Zapomněl si pas a musel se pro něj vrátit! ■ **S** to je chyba, on dělá to pořád

Odbila celá.
(Čl. vůči druhému, druhým o časovém signálu čtyř úderů obv. věžních, popř. nástěnných hodin, zvl. s cílem oznámit postup času, začátek činnosti ap.:) hodiny odbily čtyřikrát, a to znamená, že skončila jedna hodina a začíná jiná. ■ **S** čas je, čas nastane

Celej nakřivo! *viz* Celej žhavej!

Celej pryč!
(Čl. zvl. ironicky a chladně vůči druhému o svých emocích v reakci na nepřesvědčivý výkon třetího, slabý kulturní zážitek, událost ap., zvl. proti očekávání druhého:) nijak mě to nenadchlo a nemám z toho dobrý dojem; nemám z toho velké potěšení, nebylo to překvapení ap. ■ **S** to není působivé

Má to cenu?
(Čl. značně pochybovačně vůči druhému o smyslu možné činnosti, kroku, postupu ap. s ohledem na okolnosti a minimální možnost ovlivnit n. zlepšit současný stav ap.:) je to smysluplné a přinese to rozumný prospěch?; pochybuju, jestli to bude mít v budoucnu nějaký význam, dopad. Můžeme ho dát na jinou školu, ale má to c.? Kluk je už v de-

vítce. ■ **S** to nevede k cíli, já pochybuju, to není dobré

Každej má svou cenu.
(Čl. zkušený poněkud cynicky vůči druhému v reakci na jeho pochybnost ohledně vlivného a neústupného třetího, s ohledem na prosazení svého cíle za každou cenu ap.:) každý člověk se dá nějak podplatit n. koupit a udělá pak, co je třeba; každý člověk má svou hranici, kdy kvůli penězům, výhodám ap. odloží své zásady, čest ap. a dá se koupit, a tedy i přemluvit. A: Pochybuju, že s tím bude souhlasit, je to zásadový člověk. – B: Ále, k. má s. c. Jen musíme zjistit, co mu za to dát. ■ **S** každý dá se podplatit

To / tohle / tohleto nemá° cenu. n. **Nemá° to cenu (Inf).**
(kol) **0** poz, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ♲ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým zvl. o společné snaze, pokusu, činnosti, z hlediska budoucího výsledku, užitku ap.:) to nevede k cíli a nic to nepřinese; nemá smysl s tím začínat n. dál pokračovat; je to neplodná činnost. Nechme toho. N. to c. Když se to nepovedlo doteď, tak to zřejmě nepude. ■ **S** to nevede k cíli, to nemá účinek, to je nesmysl, to nepřináší nic To je marný., To na věci nic nemění.
Ⓐ There's no point., What's the point? Ⓝ Das hat doch keinen Wert. Ⓕ Cela / ça n'en vaut pas le coup. Ⓡ Это не имеет смысла.

Je tu jen jedna / jediná cesta.
(Čl. informovaný, zkušený v radě n. návrhu vůči druhému, druhým o složitém a dosud neúspěšně řešeném problému, obtížné situaci a východisku z ní:) to je možné řešit jen jediným, i když snad neobvyklým, nouzovým způsobem. Je tu jen j. c.: promluvíme přímo s ředitelem firmy. ■ **S** problém má řešení jediné

Kliď se mi z cesty! *viz* Kliď se (mi z cesty)!

To je° cesta do pekel.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ♲ 1c rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *cesta*
(Čl. zvl. zkušený ve varování vůči druhému a jeho úmyslu, o lákavém návrhu třetího ap., s důrazem na nedozírné negativní důsledky a obv. v kontrastu ke zdánlivě méně líbivým alternativám:) přes svou povrchní přitažlivost to je ve svých důsledcích ten nejméně vhodný způsob, přístup a člověku se nakonec vymstí. Mohl bych těm vyděračům zaplatit výpalné, ale to je c. do p. Příště budou chtít zas. ■ **S** to nevede k cíli, to není vhodné, to není dobré To by sis dal!, Není vo co stát.
Ⓐ That's (just) asking for (more) trouble. Ⓝ Das ist der Weg zur Hölle. Ⓕ ! C'est un engrenage infernal! Ⓡ Это никуда не годится.

Cesta do pekla je dlážděna dobrými předsevzetími / úmysly.
(Čl. zkušený varovně vůči druhému a jeho dobrému, šlechetnému úmyslu, přehnané obětavosti ap.:) **1.** *lepší je se obejít bez dobrých předsevzetí, protože jejich obvyklé nedodržení vede k dalším a radikálnějším dobrým úmyslům a následně k ještě větším prohřeškům; sliby je třeba plnit;* **2.** *není dobré být příliš obětavý k druhým lidem, protože to může místo vděku vyvolat závist a nenávist.* **2.** A: Ty peníze sem dal na dobročinnej fond. – B: Prosim tě, někdo si z toho fondu postaví barák. Říkám ti, c. do p. je d. d. p. ■ **S** čl. neplní sliby a jen zhoršuje situaci, nebuď optimista! ♦ Přísloví, z angl. *The road to hell is paved with good intentions*, S. Johnson (1709–1784).

Už (mu) zvoní na poslední cestu.
(Čl. smutně vůči druhému o zemřelém známém třetím a jeho pohřbu, obv. v doprovodu průvodu a tradičního vyzvánění zvonku:) umřel a právě teď ho doprovázejí na hřbitov a pohřbívají. ■ **S** on je mrtvý už

Po cestě / pěšině blíž, po silnici spíš.
(Čl. moudrý zvl. v radě vůči druhému při jeho hledání řešení, postupu při práci ap. vzhledem k jeho rychlosti, pracnosti, originálnosti ap.:) samostatný postup, řešení se často nabízí a jsou snazší i obecně lepší, ale osvědčený standardní postup a zpracování jsou rychlejší a bezpečnější. ■ **S** řešení vlastní je snazší ne rychlejší ♦ Přísloví.

Šťastnou cestu!
(Čl. vůči známému druhému při jeho odjezdu, odchodu před dlouhou cestou, zvl. na nádraží, na letišti ap.:) přeju ti, abys bez nehody dorazil ke svému cíli. ■ **S** já přeju cestu dobrou

(Každá) cesta je mu úzká. *viz* Cesta mu nestačí.

Dalekáť cesta má, marné volání!
(Čl. vzdělaný ve starosvětském a patetickém zvolání vůči druhým, zvl. při loučení, často žertovně:) já odcházím a loučím se s vámi zřejmě natrvalo (a čeká mě nejistý osud, různá trápení, popř. i smrt). ■ **S** já loučím se ♦ Motto 1. vydání Máchova *Máje* (1836) i nápis na jeho náhrobku.

Úzká je cesta, která vede k životu (a málo je nalézajících).
(Čl. zvl. přísně nábožensky orientovaný v radě vůči nezkušenému, popř. zmatenému druhému při jeho životním rozhodování, zvl. s ohledem na související problémy, těžkosti ap.:) učinit správné rozhodnutí, vybrat správnou možnost je velmi náročné (a ne všichni jsou schopni správné řešení najít). ■ **S** čl. hledá cestu správnou těžko ♦ Mt 7,14 (vlastně: *Těsná je brána a úzká cesta …*)

Kliď se mi z cesty! *viz* Kliď se (mi z cesty)!

Není jiné cesty než …
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. na závěr posouzení problému, nemoci v dané situaci ap. a dostupných možností, řešení ap., obv. s ohledem na daná omezení, naléhavost situace ap.:) teď je možné udělat už jen jediné …; nyní už je nutné přistoupit na krajní možnost řešení ap. Babiččina choroba se pořád zhoršuje. Není j. c. než ji dát do domova důchodců. ■ **S** problém má řešení jediné

Cesta mu nestačí. n. **(Každá) cesta je mu ouzká.**
(Čl. vůči známému druhému pohrdavě o třetím, jeho stavu a v důsledku toho i způsobu jeho chůze:) je naprosto opilý a silně vrávorá, chodí zleva doprava a zpátky; je silně opilý a není schopný jít rovně a správně určit kraj cesty, chodníku ap. Podívej, už zas byl v hospodě. C. mu n. ■ **S** on je opilý

Nic tomu nestojí v cestě.
(Čl. informovaný vůči druhému o postupu a možnosti vyřízení jeho záležitosti, získání souhlasu nadřízeného, přijetí projektu ap., zvl. z hlediska různých administrativních ohledů a splněných podmínek:) už tu není žádná překážka n. podmínka a mělo by se to vyřídit kladně; nic nebrání tomu, aby byla daná věc kladně vyřízena, odsouhlasena. A: Nevíš, co je s tou mojí žádostí? To čestný prohlášení sem jim přece už poslal. – B: Pokud vím, nic t. teď už n. v c. Brzy ti to prej vyřídej. ■ **S** překážka není tu

Cesta se s nimi (div) netrhla.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v líčení situace po cestě, zvl. o množství lidí, aut, povozů, kol ap. na jízdní n. pěší dráze, obv. v důsledku zvýšeného zájmu a společného cíle, paniky ap.:) cesta, dráha byla přeplněná vozidly, lidmi ap. (a nebylo možné tudy projít, projet, zvl. v protisměru). ■ **S** je tam mnoho lidí

Tudy cesta nevede.
(Čl. zkušený vůči známému druhému o problému a potřebě nového způsobu jeho řešení, dosud neúspěšného, zvl. před návrhem takového postupu ap., vzhledem k okolnostem a jeho vhodnosti, správnosti ap.:) v této situaci to není vhodný, úspěšný způsob, postup ap., a tak to zkus radši jinak! Už dvakrát tě na architekturu nevzali. T. c. n. Příští rok zkus radši stavárnu. ■ **S** to nevede k cíli

Cesta ho vedla / zavedla někam / do něčeho / k něčemu.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho životních osudech, popř. konkrétně o jeho chůzi, jízdě obv. v náhodném, popř. nutném směru na místo ap.:) dostal se do takového zaměstnání, získal takové postavení ap.; rozhodl se a šel n. jel danou pěšinou, cestou (a dostal se na zmíněné místo). K večeru ho cesta zavedla do malýho městečka. ■ **S** on zvolil si cestu, on šel směrem k / do

Z cesty!
(Čl. rozčileně, popř. i vztekle, vůči druhému, druhým překážejícím na cestě, obv. ve velkém spěchu n. kvůli hrozícímu neštěstí ap.:) ustupte, uvolněte mi cestu, abych mohl projít, projet!; nepřekážej, nepřekážejte a ustupte! Z cesty! Musíme rychle do nemocnice! ■ **S** ustup!, nepřekážej!

Cesty osudu / Páně jsou nevyzpytatelné.
(Čl., někdy věřící, vůči druhému v reakci na jeho překvapení ze souhry okolností, z nečekaného obratu situace ap.:) stát se může leccos a člověk nedokáže vždy předvídat, co ho potká; budoucnost je nejistá a čl. neví, co se stane n. jakým způsobem se bude vyvíjet jeho osud. ■ **S** budoucnost je nejistá, čl. nemůže být si jistý budoucností, čl. nedokáže předvídat ♦ Přísloví; srov. Ř 11,33.

Všechny cesty vedou do Říma.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. moudrý vůči druhému o metodách, postupech, principech, jakkoliv rozdílných ap., z hlediska závěrečného výsledku a cíle:) stejného cíle, výsledku se dá dosáhnout různými způsoby; ať člověk zvolí jakoukoli metodu práce, zjišťování údajů ap., dospěje zpravidla ke stejnému závěru, základnímu zdroji. A: Tak mi to vyšlo úplně stejně. – B: To víš, v. c. v. do Ř. ■ **S** cíl stejný lze dosáhnout cestami různými Na to se dá jít různě. ♦ Přísloví, z lat. *mille viae ducunt hominem per saecula Romam, tisíce cest už po staletí přivádějí lidi do Říma*, Walther 14 873.
Ⓐ All roads lead to Rome. Ⓝ Viele Wege

führen nach Rom. Ⓕ Toutes les routes mènent à Rome. Ⓡ Все дороги ведут в Рим.

Cesty mohou být rozličné, jenom vůli všichni mějme rovnou.
(Čl. zvl. sečtělý vůči druhému, druhým ve výzvě ke spolupráci:) i přes rozdílné pohledy a přístupy k témuž cíli se snažme vzájemně domluvit, najít porozumění, konsenzus a postupovat společně! ■ **S** je třeba postupovat společně ♦ J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera, 2,123* (1824).

Jejich cesty se zkřížily.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o významném, vlivném třetím a čtvrtém, původně vzájemně neznámých osobnostech ap., z hlediska jejich životní dráhy, osudu a obv. i vlivu náhody:) potkali se, seznámili se n. narazili na sebe (a měli na sebe vliv n. dostali se do konfliktu). ■ **S** oni setkali se

Naše cesty se rozcházejí.
(Čl. střízlivě, věcně v komentáři vůči známému druhému, partnerovi, spolupracovníkovi, druhým ap. o nemožnosti udržet společný, jednotný názor, postup ap.:) nejsme schopni se už domluvit, shodnout, a dále tedy už nemůžeme spolupracovat n. spolu žít. Už jsme měli konfliktů dost a dál to nemá cenu. N. c. se r. ■ **S** my přestaneme spolupracovat

Naše cesty se setkaly / spojily.
(Čl. vůči druhému při vyprávění o svém náhodném setkání s třetím a o důsledcích tohoto setkání, zvl. ve smyslu profesionálním:) seznámili, setkali jsme se, zjistili jsme společné zájmy, orientaci, a tak se pak propojily i naše profese, životní osudy ap. ■ **S** my začali jsme spolupracovat

Ceterum (autem) censeo Carthaginem esse delendam. *viz* Ostatně soudím, že Kartágo musí být zničeno.

Každej cikán hádá podle sebe / podle svý planety.
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený odmítavě a posměšně n. zdrženlivě vůči druhému o třetím, zvl. nezkušeném, a jeho hodnotícím soudu, tvrzení, zvl. s ohledem na jeho omezené životní zkušenosti ap.:) nevěř tomu tak silně, každý člověk je determinován tím, co prožil, a předpokládá něco podobného u jiných lidí! Tak ty si myslíš, že sem to udělal schválně a ty buchty babičce sněd? No jo, k. c. h. p. sebe. ■ **S** nevěř tomu!, ty přisuzuješ své špatné vlastnosti mně Podle sebe soudím tebe. ♦ Přísloví.
Ⓝ Jeder redet so, wie's ihm in den Kram passt. Ⓕ ! Chacun voit midi à sa porte., On juge toujours d'après soi. Ⓡ Каждый судит по себе.

Je / vypadá to tu jako u cikánů.
Komp je to tu jako u cikánů
(Čl. nelibě vůči druhému o nedostatku pořádku, čistoty, rozházených, rozbitých věcech ap. v domácnosti, na pracovišti ap.:) je tu nepříjemně velký nepořádek, chaos, a to se mi nelíbí. ■ **S** je tam nepořádek

Straší mu na cimbuří. *viz* Straší mu na věži.

To je cirátů!
(Čl. rozladěně, odmítavě n. pohrdavě vůči druhému v reakci na jeho důkladnou péči o podružnost, přehnanou starostlivost jeho n. vyžadovanou od prvního, zvl. o bezvýznamného n. nepříjemného třetího ap.:) rozčiluje mě, že se musím, musíme zabývat takovými podrobnostmi, zbytečnostmi n. takovým člověkem; to je zbytečná námaha a nelíbí se mi to. ■ **S** to není důležité, udělej to rychle!

Nedělej s tím / (žádný) ciráty! *viz* Jakýpak cavyky!

Jakýpak ciráty! *viz* Jakýpak cavyky!

To je / je tu cirkus na kolečkách.
(Čl. nespokojeně n. bezmocně vůči druhému o situaci, atmosféře na pracovišti, při přípravě veřejné akce, v rodině ap., zvl. v důsledku zdánlivě nekoordinovaného pohybu n. spěchu a hluku více lidí a rozložených potřeb:) je tu velký chaos, nepořádek a nepříjemný zmatek a nelze se tu vyznat. Uklidňte si hračky a přestaňte se prát! Je tu c. na k. ■ **S** je tam nepořádek

Bude cirkus! n. **To bude cirkus!**
(Čl. vůči druhému, druhým v obavě z nastávajícího nepořádku při přípravě podniku, křiku, zmatku ap. n. varovně zvl. vůči neukázněným dětem kvůli možnosti přísného zákroku autority třetího ap.:) **1.** *bude tu křik, zmatek a nepříjemný chaos;* **2.** *bude z toho pokárání n. nepříjemný trest (za předcházející zlobení) ap.* **2.** No počkejte, přijde táta a b. c.! ■ **S** je tam nepořádek, je tam křik, on bude potrestaný

Nedělej cirkus!
(Čl. vůči vztekajícímu se, křičícímu n. hlučícímu druhému, často dítěti, ve snaze ho zklidnit, ztišit, také v kontrastu k tichému okolí, na veřejnosti ap.:) chovej se slušně, klidně!; buď hodný a klidný, nevyvolávej scény a nepřitahuj pozornost! ■ **S** chovej se slušně!, klidni se!

Potud citát.
(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhým v průběhu své odborné přednášky a jejího přednesu, ve snaze odlišit vlastní text od cizího:) tady končí citovaný úsek; až potud jsem citoval. ■ **S** citát končí

Chval cizinu, ale zůstávej doma.
(Čl. zvl. zkušený a moudrý v radě druhému v reakci na jeho příliš velké nadšení z bohatství, přepychu, krásy, cizího prostředí ap. v kontrastu ke skromným domácím poměrům ap.:) važ si hodnot svého domova i alternativ cizího prostředí, ale nepřeceňuj ho, protože ho dobře neznáš! ■ **S** važ si domova! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nestůj o cizí, nepřijdeš o své.
(Čl. moudrý a zkušený nabádavě a varovně vůči zvl. mladému druhému, proti jeho závisti a před jeho nečestnými úmysly:) když budeš krást, budou i ostatní, a pak můžeš být okraden i ty; nechtěj mít věci, které ti nepatří, a nebudeš pak potrestán; nekraď a neokradou tě! ■ **S** nekraď! ♦ Přísloví.

Já sem / jsem tady / tu cizí.
(Čl. ve vysvětlení vůči druhému zvl. při žádosti o radu na směr cesty, o umístění hledaného úřadu, obchodu ap.:) já tady nebydlím, nejsem zdejší a nevyznám se tady. ■ **S** já nevyznám se tady

Je mi to cizí. n. **Je mi cizí (Inf / když …).** n. **To je mi cizí.**
(Čl. vůči druhému, zvl. v reakci na jeho dotaz, o možné činnosti, způsobu chování, zájmu, oboru studia ap.:) to není můj způsob jednání a takhle se nechovám n. nejednám; to mě nezajímá, a tak se tím nezabývám n. se v tom nevyznám. Já básničky nečtu. Je mi to c., Takhle hrozně někoho vočernit, to je hrozný. To je mi c. ■ **S** já nevyznám se v tom, já nedělám to

Nic mu není cizí.
(Čl. informovaný vůči druhému uznale o vzdělaném a otevřeném třetím majícím řadu zvl. intelektuálních zájmů a věnujícím se mnoha různým činnostem ap:) všemu věnuje pozornost a všechno ho zajímá; je to všestranný člověk se širokým obzorem a mnoha zájmy; nemá předsudky a zajímá ho všechno. ■ **S** on zajímá se o všechno

Sme / jsme si (s ním) cizí.
(Čl. vůči druhému ve vysvětlení svého vztahu k významnému, výraznému třetímu, zvl. z hlediska názorů, životního stylu ap.:) každý jsme orientovaný jinak a nerozumíme si n. nestýkáme se, popř. nespolupracujeme ap. ■ **S** my lišíme se zcela

Nevede to k (žádnému) cíli.
(Čl. pochybovačně n. odmítavě vůči druhému zvl. o opakovaném pokusu, činnosti, postupu ap.:) nedaří se to, nemá to úspěch a je zbytečné dál takto postupovat, to opakovat ap. ■ **S** to nedaří se

Dávej / dej císařovi, co je císařovo (a co božího, Bohu / bohu).
(Čl. vzdělaný, někdy věřící, korektně a nabádavě vůči druhému o nutnosti plnění jeho povinností, úkolů vůči nadřízenému, vedoucímu, otci ap.:) chovej se loajálně, plň své povinnosti a buď věrný a oddaný šéfovi n. zaměstnavateli, tomu, kdo ti zajišťuje práci a živobytí! Chtěla jsem jít na koncert, ale nakonec jsem raději dokončila práci pro svého šéfa. Vzpomněla jsem si na bibli: d. c., co je c. ■ **S** chovej se loajálně! ♦ Přísloví, Mt 22,21 aj., srov. i starší parafrázi už u Čelakovského *Co císařovo, císaři, co božího, Bohu – a čert ať utře hubu.*

Císař je nahý! *viz* Král je nahý!

Kam chodí i císař pán / císařpán pěšky.
(Čl. eufemisticky n. žertovně zvl. na dotaz druhého po důvodu svého odchodu z místnosti, obv. v podobě Kam jdeš? *ap.:) (odcházím) na záchod, toaletu.* ■ **S** já jdu na záchod

Je lépe / lepší mluvit s císařem nežli s písařem.
(Čl. zkušený v radě vůči druhému chystajícímu se ke konzultaci důležitého problému, rozhodnutí ap. s řadovým úředníkem, známým ap.:) je lépe poradit se s člověkem ve vyšší funkci n. s vyšší odborností, který je tudíž informovanější než jeho podřízení. Prosim tě, proč se ptát sestřičky! Ta nic neví, zeptej se chirurga. Je vždycky l. m. s c. n. s p. ■ **S** je lepší jednat s autoritou ♦ Přísloví.

Jaký císař, takový písař.
(Čl. moudrý, zkušený v kritickém komentáři vůči druhému o souvislosti mezi chováním, postupy pána, šéfa, nadřízeného a jeho podřízených ap., zvl. z hlediska chyb a nedostatků:) způsob jednání a přístupy nadřízeného, šéfa jeho podřízení kopírují, přejímají n. se jim rádi podřizují. ■ **S** čl. napodobuje šéfa i jeho chyby ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kdo se cítí, ten se vtípí.
(Čl. ironicky, kousavě vůči druhému, druhým po své jen naznačené kritice, výtce ap. a v reakci na jeho nechápavost a s důrazem na sebekritičnost druhého:) nechci to vykládat do všech podrobností, ale kdo (z vás) si uvědomil, že se ho to týká, bude reagovat a ví, co má udělat n. co se očekává. ■ **S** čl. sebekritický pochopí

Jak se cítíte?
(Čl. vůči zvl. nemocnému známému, blízkému druhému při pohledu na něj, popř. lékař při vyšetření, s důrazem na celkový zdravotní stav, bolesti, stabilitu, sílu ap.:) jak posuzujete subjektivně svůj tělesný n. psychický stav?; jaké jsou vaše zdravotní pocity? ■ **S** jak cítíš se?

Ten se cejtí!
(Čl. vůči druhému obdivně n. posměšně a pochybovačně o třetím a jeho přehnané odvaze, sebevědomí, riskantních plánech ap.:) je velmi sebejistý a sebevědomý a nevím, jestli ho mám obdivovat n. být k němu skeptický; vystupuje, předvádí se příliš sebevědomě; chová se velmi odvážně. A: Teď skočím z toho nejvyššího můstku! – B: Ten se c., co? ■ **S** on je sebevědomý příliš, on chová se odvážně

Clara pacta, boni amici.
(Čl. vzdělaný vůči známému druhému v přátelském rozhovoru s ohledem na vzájemnou dohodu o pomoci, spolupráci ap.:) jasná domluva n. smlouva utvrzuje dobré přátelské vztahy a vylučuje vedlejší úmysly a svévolný výklad. ■ **S** smlouva posílí přátelství ♦ Lat. *Jasné smlouvy, dobří přátelé.*

Co by?
(Čl. vůči známému druhému zdrženlivě, nezúčastněně a s nezájmem n. v předstírané lhostejnosti k dění, informaci, třetímu, zvl. k osobě opačného pohlaví ap., obv. v reakci na otázku druhého:) nehodlám ti na tvou zvědavou otázku odpovědět, nemusí tě to zajímat; nechápu, proč se tomu divíš. A: Co tady chtěl zrovna tenhle člověk? – B: Co by? Ptal se na cestu. ■ **S** já neřeknu ti to

Co by ne?
(Čl. odmítavě vůči známému druhému v reakci na jeho kategorické tvrzení, názor, postoj n. jednoznačný předpoklad ap.:) proč by to nebylo možné?; s tím nesouhlasím a připouštím, vidím n. znám i jinou možnost ap. A: Já myslím, že tam za ním nemůžeme chodit. – B: Co by ne? Určitě bude rád. ■ **S** já nesouhlasím, to tak není, to je možné

Co sme si, to sme si. *viz* Odpusťme si, co jsme si.

Co když jo / (V)! / ?
Part Co když (V)?
(Čl. pochybovačně vůči druhému obv. v reakci na jeho záporné tvrzení o nežádoucí činnosti, nemožnosti děje, činu třetího ap. n. v námitce proti pozitivní domněnce druhého ap.:) možný je i opak a co se stane potom?; ale možná že ano. A: Poďme domu, stejně už nepříde. – B: A co k. jo?, Co když zaspí a nepříde včas? ■ **S** opak je možný taky

Co na tom?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od 2. slova)
(Čl. odmítavě vůči blízkému druhému v reakci na jeho údiv, kritický postoj, s odstínem zlehčení té kritiky ap.:) proč se tomu diviš n. co je na tom špatného?; nechápu, co na tom vidíš divného, je to podle mého názoru běžné. A: Představ si, vona s náma i popíjela pivo. Paní ministryně! – B: Co na tom? Měla chuť! ■ **S** proč myslíš si to?, to je běžné To je normálka!, Co má bejt?
Ⓐ So what?, Big deal! Ⓝ Na und? Ⓕ ! Et alors? Ⓡ Ну и что?

Co / což potom / teprve (S)! *viz* A co / což / jak potom (S).

Co s tím?
(Čl. nechápavě, zmateně n. rezignovaně vůči blízkému druhému na jeho další nabídku n. požadavek, dotaz ap.:) proč mi to dáváš, nechápu, co s tím mám dělat n. jak s tím zacházet; nevím, jak mám na to reagovat, n. nechápu, co chceš. A: Vem si ještě tohle. – B: Co s tím? To se tam už nevejde. ■ **S** co chceš?, proč říkáš to?, proč děláš to?

Co to?
(Čl. znepokojeně vůči blízkému druhému v reakci na zaslechnutí podivného zvuku, při pocítění zvláštního pachu, popř. spatření něčeho neobvyklého ap., zvl. v kontrastu k běžnému průběhu, obvyklé situaci ap.:) to mě zaráží, co se to děje?; děje se asi něco mimořádného, zvláštního, a to mě znepokojuje. Co to? Auto nejde nastartovat. ■ **S** co děje se?, co znamená to?, to znepokojuje mě

Co (S), to (S)!
Part co (S) to (S)
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému o svém poznatku, zkušenosti zvl. s typem lidí, národnosti, místa, výrobku ap. a souvislosti s jejich typickým chováním, způsobem života, projevem, povahou ap.:) každý člen, příslušník této skupiny je typický nositel tohoto rysu, vlastnosti ap. Co Ital, to znalec vína., Ty dnešní politici! Co věta, to lež! ■ **S** každý je takový

Co ty na to?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot (od 3. slova)

(Čl. vůči blízkému druhému v návrhu, často příjemném, v očekávání jeho názoru, obv. však potvrzení svého nápadu, přístupu n. návrhu ap.:) souhlasíš se mnou a nemáš taky zájem?; co ty si o tom myslíš?; jaký máš na to názor? Je horko, zastavíme a dáme si zmrzlinu. Co ty na to? ■ **S** co myslíš? Co tomu říkáš?

Ⓐ What do you think?, How about it? Ⓝ Na, was sagst du nun? Ⓕ ! Qu'est-ce que tu en dis? Ⓡ Что скажешь?

Co z toho?
(Čl. vůči blízkému druhému v nechápavé reakci na jeho neobvyklý n. nečekaný návrh, nápad n. nabídku ap.:) jaký to má smysl, proč?; nechápu, jaký to přinese užitek, výhodu; nechápu všechny souvislosti. A: Pojedem Petrovým autem. – B: No, a co z toho? – A: No Petr bude řídit a my se můžem bavit. ■ **S** proč?, jaký smysl to má?

Co za to?
(Čl. vůči druhému v kalkulující reakci na vyžadovanou službu, nabídku obchodní spolupráce ap., někdy nestandardního rázu:) **1.** *jakou odměnu n. protihodnotu za to dostanu?;* **2.** *co se ode mne očekává, že výměnou za tuto lákavou, výhodnou nabídku udělám?* ■ **S** co chceš?

Cogito, ergo sum.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým, zvl. ve snaze vysvětlit základní smysl intelektuální činnosti, popř. ospravedlnit svou zadumanost ap.:) tím, že člověk přemýšlí, uvědomuje si a objevuje souvislosti, vztahy mezi událostmi, jevy, a rozšiřuje tak lidské i své poznání. ■ **S** myšlení je základem existence člověka ♦ Lat. *Myslím, tedy jsem*, R. Descartes (1596–1650); existuje v mnoha pozdějších variantách, např. *dubito … (pochybuji)* n. *edo … (jím)*.

Come what come may!
(Čl. vzdělaný odhodlaně vůči druhému v očekávání nového a neznámého a připravený čelit i nepříznivým okolnostem ap.:) jsem připravený na každou situaci, která nastane, a vyrovnám se s ní. ■ **S** já jsem připravený na všechno ♦ Angl. *Ať přijde, co přijde!*, *Staň se, co staň!*, W. Shakespeare (1564–1616), *Macbeth, 1,3* (1623).

Consuetudo (est) alter natura. *viz* Zvyk je druhá přirozenost.

Consummatum est.
(Čl. vzdělaný vůči druhému n. jen pro sebe po dokončení závažného a náročného díla, vykonání vážného úkolu ap.:) je to konečně provedeno, dokončeno, vyřešeno. ■ **S** to je hotové ♦ Lat. *Dokonáno jest*, J 19,30.

Copak ten / ta / to (S / A / V / Adv)! – Ale (S / A / V / Adv)!
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho výrazné vlastnosti, schopnosti ve srovnání se čtvrtým n. jedné věci, činnosti s druhou ap.:) jeden je takový, ale druhý je ještě výraznější, tj. lepší n. horší. Copak Karel, ten je chytrej, ale Honza je přímo mazanej! ■ **S** on je takový ale druhý ještě víc

Copak vo to, to / von / ten … (ale …)! n. **Copak vo to / ten!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles. **Part** copak ten (S / A / V / Adv) – ale (S / A / V / Adv)!
(Čl. vůči druhému v hodnotící reakci na jeho komentář, návrh ap. a uvádějící svou silnější, důraznější alternativu, obv. ne protikladnou ap.:) to je celkem přijatelné, snesitelné n. dobré (ale není to to nejhorší n. nejlepší). Copak vo to! Zavazadla nám tam nahoru vyvezli. Ale vyšlapat sme to tam museli pěšky sami, a já eště v tom kožichu! ■ **S** to je přijatelné, to není důležité, to není špatné

Ⓐ (That's) all very well (but …)., That's all well and good (but …). Ⓝ Na schön … Ⓕ ! C'est vrai que …, mais … Ⓡ Так-то оно так.

Cosi fan tutte.
(Čl. vzdělaný, zvl. muž vůči druhému o ženách a jejich způsobu chování ap.:) všechny ženy jsou stejné (a je třeba se s tím smířit, počítat, předpokládat stejné reakce ap.). ■ **S** všechny jsou stejné, ženy jsou stejné ♦ It. *tak to dělají všechny (ženy), Všechny ženy jsou stejné!*, název Mozartovy opery z r. 1790.

Což / copak vo to …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4 neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému v připouštějící reakci na jeho návrh, možnost, obv. však s poukazem na nedostatky s tím související:) to je samo o sobě přijatelné, dobré ap., ale …; vím, že je to zčásti pravda (ale má to i negativní stránku n. je tu překážka ap.). Což vo to, pracuje rychle, ale občas něco poplete. C. vo to, ten byt je fakt velkej, mohli bysme vzít někoho do podnájmu, ale ta činže! ■ **S** to je dobré, já přijímám to s výhradou Má to ale háček.

Ⓐ (That's) all very well (but …)., That's all well and good (but …). Ⓕ C'est vrai que …, mais … Ⓝ Na schön … Ⓡ Так-то оно так.

Co se tam cpeš? *viz* Co se tam sereš?

Credo, quia absurdum.
(Čl. vzdělaný, racionální a obv. věřící vůči druhému o informaci, zprávě, vyprávění, tvrzení, dogmatu ap. s důrazem na racionální konflikt smyšleného a ochoty věřit:) není to racionální, ale chci tomu věřit; protože to má tak silně nereálný obsah, smysl ap., nemůžu to ověřit a nezbývá mi nic jiného, než abych tomu uvěřil. ■ **S** to je iracionální ale chci věřit tomu ♦ Lat. *Věřím, protože je to nesmyslné*, Q. S. F. Tertullianus (asi 160–220), jedna ze scholastických zásad.

Cucky z něj létaly. n. **Až z něj cucky létaly.**
(Čl. vůči druhému o provokujícím třetím, vetřelci ap. napadeném n. trestaném fyzicky čtvrtým, popř. zvířetem, též o pranici se silnějším soupeřem, trestu, výprasku uděleném čtvrtým s vyšší autoritou ap.:) dostal velký výprask, bolestný nářez, popř. a utrpěl tím i zranění. Sotva zloděj přelez plot, náš Azor se do něj pustil, až z něj c. l. ■ **S** on dostal výprask, já potrestám ho

Rád si cucne. *viz* Rád se napije.

Cui bono?
(Čl. vzdělaný, právník vůči druhému, druhým o průběhu vyšetřování činu, motivu jednání, rozhodování ap.:) komu to prospělo?; kdo má z tohoto rozhodnutí prospěch? ■ **S** kdo má prospěch? ♦ Lat. *Komu ku prospěchu, v čí dobro?*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Řeč na obranu Roscia z Amerie, 84*, o soudci L. Cassiovi, který to říkával při vyšetřováních.

Cuius regio, eius religio.
(Čl. vzdělaný v komentáři vůči druhému, druhým o důsledcích zabrání území pro místní obyvatele a vlivu dobyvatele ap.:) vítěz, vítězný stát vnucuje svou ideologii, náboženství, výklad podmaněným. ■ **S** vítěz vnucuje pravdu svou poraženým ♦ Lat. *Čí krajina / země, toho náboženství*, zásada Augsburského míru (1555) po válkách mezi protestanty a císařem Karlem V.

Je to sladký / sladké jako cumel / cukr.
Komp je to sladké jako cumel
(Čl. vůči druhému o jídle, kaši, nákypu, zvl. dětském ap.:) je to velmi, popř. až nepříjemně sladké. ■ **S** to je sladké příliš

Cvičení dělá mistra.
(Čl. zkušený a starší vůči obv. mladšímu druhému v povzbuzení, zvl. v reakci na jeho nářek na neúspěch ap.:) člověk nabývá dovednost, zručnost a dokonalou znalost něčeho jen praxí a trpělivým a dlouhým opakováním; buď trpělivý a usilovně cvič, jestli se to chceš naučit! ■ **S** cvič!, cvičení je nutné

Těžko na cvičišti, lehko na bojišti.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým o nutnosti trpělivosti a pracovitosti při studiu, tvrdé a náročné přípravě před začátkem výkonu, drilu před započetím boje ap.:) čím pečlivěji, náročněji se člověk na budoucí úkol, práci připravuje, tím snadněji je pak zvládne. ■ **S** cvičení tvrdé usnadňuje boj

Cvik je nejlepší učitel.
(Čl. zkušený zvl. vůči mladému druhému o nutnosti udržování kondice v oboru, často i s ohledem na manuální činnost:) je třeba stále cvičit a opakovat potřebné dovednosti a znalosti, aby se člověk zdokonalil; cvičením se člověk naučí nejlépe. ■ **S** cvič!, cvičení je nutné, čl. učí se zkušeností ♦ Z lat. *exercitatio artem parat, procvičování vede k dobrému řemeslu.*

To chce cvik.
(Čl. zkušený vůči začínajícímu druhému, zvl. s manuální činností, prací, studiem, zacházením s nástrojem, ve způsobu pohybu, schopnosti dedukovat ap.:) pro správné naučení se toho je třeba to cvičit a stále opakovat. No, zatím to krájím trochu nakřivo. To chce c. ■ **S** cvič!, cvičení je nutné

Je (hubenej), jako by cvrčky / šváby louskal.
Komp je hubený, jako by cvrčky louskal
(Čl. vůči druhému o třetím, jeho postavě a vzhledu, obv. v důsledku špatné životosprávy:) je velmi, nápadně hubený, kostnatý a slabý; je hubený a vypadá nezdravě. ■ **S** on je hubený

Cynik je člověk, který zná cenu všeho a hodnotu ničeho.
(Čl. sečtělý, vzdělaný sarkasticky vůči druhému zvl. v reakci na sdělení o třetím, vydávaném za cynika, o cynickém chování ap.:) cynik všemu rozumí, ale posuzuje, komentuje to bezohledně a lehkovážně, i když jde o vážné věci. ■ **S** cynik je lehkovážný ♦ O. Wilde (1854–1900), *Vějíř lady Windermere* (1892), srov. též *cynik je člověk, který zná cenu všech věcí, ale hodnotu žádné.*

Č

To je° čajíček!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d kles. zvol. (od k. slova) **Verb** bejt slabej jak čaj
(Čl. vůči druhému kriticky a obv. i posměšně zvl. o intelektuálním výkonu, provedení, výsledku práce třetího, též ve srovnání s předchozím n. jinými:) to je (překvapivě) velmi slabé, nepůsobivé, popř. nepřesvědčivé. A: Užs čet ten jeho článek? – B: Jo, zrovna včera. To je ale č.! ■ **S** to je slabé To je jak vyvařený fusekle., Nemá to gajst / švunk.
Ⓐ ! It's (pretty) feeble (stuff)., ! It's a bit wishy-washy. Ⓝ Das ist doch kalter Kaffee! Ⓕ C'est du pipi de chat!, Ça ne vole pas haut! Ⓡ Такая вода.

Blbí maj / mají čas si pamatovat, chytrý / chytří musej / musejí vymejšlet / myslet dopředu.
(Čl. vůči druhému v ironické obraně na výtku, výčitku, že něco zapomněl, že si něco nepamatuje ap., též jako vtipná školní omluva vlastní neznalosti:) jen hloupý člověk (se pečlivě a pracně vše učí a) snaží se pamatovat, vhodně vzpomínat a využívat to, ale člověk chytrý vynalézá, předvídavě promýšlí a domýšlí budoucí možnosti. ■ **S** čl. hloupý pamatuje si, čl. chytrý předvídá Musíš to mít tůdle! ♦ Var. *vymejšlet* doložená u J. Wericha (1905–1980).

Čas léčí všechny bolesti. *viz* Čas (všechny) rány hojí.

Z bouřného času jsme se narodili …
(Čl. vůči druhému n. šířeji při hodnocení či ohlédnutí se za minulostí, zvl. jako patetické vysvětlení:) začali jsme v těžkém období plném proměn; náš zrod, začátek byly dramatické a obtížné. ■ **S** začátek je těžký Každý začátek je těžký. ♦ J. Neruda (1834–1891), báseň *Jen dál, Zpěvy páteční* (1896).

Čas nový nové chce mít činy.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý, vůdce, politik vůči zdrženlivým druhým, druhému ap. v pozitivním hodnocení společenské změny n. proklamativně:) nová doba, situace je náročná a nutně přináší mnoho nového a vyžaduje si na to zvyknout n. se na tom podílet, s tím spolupracovat. Radím ti, začni podnikat. Čas n. n. chce mít č. ■ **S** situace nová vyžaduje přístup nový Postaru se žít nedá., Časy se mění. ♦ J. Neruda (1834–1891), báseň *Jen dál, Zpěvy páteční* (1896).
Ⓐ No time like the present. Ⓝ Neue Zeiten fordern neue Taten. Ⓕ Autres temps, autres mœurs. Ⓡ ! Новые времена — новые песни.

(To byl) čas her a malin nezralých.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *malin*
(Čl. vůči druhému, sentimentálně vzpomínající na dobu krásného a intenzivně prožívaného dětství a mládí, mladistvé nápady, tužby ap.:) To byla nádherná a bezstarostná, popř. nerozvážná doba (kterou už nelze bohužel vrátit). ■ **S** to byl čas krásný To byly zlaté časy. ♦ E. Rostand (1868–1918), hra *Cyrano z Bergeraku* (1897).
Ⓐ (It was) the time of roses. Ⓕ C'était la verte saison., C'était le bon vieux temps. Ⓡ ! Золотые времена.

Dočkej času jako husa klasu.
(Čl. zkušený a informovaný obv. mírně posměšně vůči nedočkavému n. těšícímu se blízkému druhému, zvl. mladšímu, ve vztahu k začátku žádoucí akce, příjemného období ap.:) buď trpělivý a dočkáš se!; nebuď nedočkavý, nesnaž se to uspěchat a počkej si, až to přijde! ■ **S** buď trpělivý!, počkej na vhodný čas! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Čas k jídlu, čas k dílu. n. **Čas k dílu, čas k jídlu.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v reakci na jejich nemístnou, nevhodnou snahu o odpočinek, popř. i o práci:) je vhodná doba na všechno, tj. na práci i na odpočinek, a není dobré to zaměňovat n. porušovat. Už toho nech, dnes jsi toho udělal dost. Č. k d., č. k j. ■ **S** činnost každá vyžaduje čas vhodný Všechno má svůj čas. ♦ Volně z bible, srov. zvl. Kaz 3.
Ⓐ There's a time (and (a) place) for everything. Ⓝ Alles zu seiner Zeit. Ⓕ Chaque chose en son temps., Il y a un temps pour chaque chose. Ⓡ ! Всему своё время.

Je čas metání kamenů a čas sbírání kamenů. n. **Čas sbírání kamenů, čas metání kamenů.**
(Čl. moudrý vůči druhému ve snaze dosáhnout je-

ho rozhodnutí a změny jeho činnosti, zvl. vzhledem k její nevýhodnosti, nesmyslnosti ap.:) je vhodná doba pro každý druh práce, činnosti ap. a není dobré dávat přednost tomu, co je právě nevýhodné, popř. neužitečné. ■ **S** činnost každá vyžaduje čas vhodný ♦ Srov. např. Joz 10,11 n. Kaz 3,5.

Čas se vymkl z kolejí.
(Čl. vůči druhému zděšeně a pateticky, popř. bezmocně o situaci, poměrech, zvl. po prudké a zásadní společenské změně, narušení základních zvyklostí ap.:) to období je chaotické a nepřehledné a život je v něm těžký, popř. i nebezpečný. ■ **S** doba je chaotická, život je těžký teď ♦ Angl. *The time is out of joint*, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, 1,5* (1603). Srov. Saudkův překlad: *Vymknuta z kloubů doba šílí.*

Čas je nejlepší lékař.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nejlepší*
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému ve snaze zrelativizovat, zmírnit jeho psychickou bolest, depresi, pocit ztráty, mj. nad smrtí blízkého třetího ap.:) čl. se po určité době přestane trápit a pozapomene, zvl. v důsledku nových zkušeností; čas přináší úlevu. Vím, že je to pro tebe teď, když ti zemřel manžel, těžké, ale věř mi: čas je n. l. ■ **S** čas přináší úlevu Čas rány hojí. ♦ Publilius Syrus (1. stol. př. n. l.), *Myšlenky, C 12*, *Cuivis dolori remedium est patientia.*
Ⓐ Time is a great healer. Ⓝ Die Zeit heilt alle Wunden. Ⓕ (Le temps apaise les douleurs.) Ⓡ ! Время лечит., Время лучший врач.

Můj čas ještě nepřišel, někteří lidé se rodí posmrtně.
(Čl. vůči druhému, druhým v neskromném přesvědčení o trvalých hodnotách svého díla, svých názorů n. schopností, často velikášsky:) doba mého slavného úspěchu, uplatnění, závažného vystoupení na veřejnosti n. celospolečenského vlivu ap. teprve přijde (i když jsem teď nepochopený). ■ **S** já budu slavný, čas úspěchu přijde ♦ F. Nietzsche (1844–1900), *Ecce Homo* (1888), a to variací na J 2,4.

Jen od nás, věřte mi, záleží, kdy přijde čas, kdy pro nás začne nebe na zemi!
(Čl. moudrý a zkušený ve snaze povzbudit druhé, propadající pod vlivem nespokojenosti se situací pesimismu, pasivitě, nezájmu o věci veřejné ap.:) na chování, postojích, snaze a aktivní práci každého z nás ap. závisí lepší vývoj, budoucnost celé společnosti. ■ **S** budoucnost závisí na nás ♦ J. Voskovec a J. Werich, *Nebe na zemi* (1936).

Už je° nejvyšší čas (Inf). n. **Je nejvyšší čas.**
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (Inf) – kles.
(Čl. pobízející druhého, druhé ke spěchu, zvl. vzhledem k neodkladnosti termínu práce, cesty aj.:) zbývá už jen velmi krátká doba, popř. už není žádná (a je třeba něco začít, reagovat, jít ap.). Jak to, že ještě nejsi oblečený? Vlak jede za hodinu, je n. čas. ■ **S** to spěchá Hoří to.
Ⓐ It's high time (inf / that …). Ⓝ Es ist höchste Zeit / höchste Eisenbahn. Ⓕ Il est grand temps. Ⓡ Давно пора.

Čas oponou trhnul (a změněn svět).
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vzdělaný a zvl. starší vůči druhému, druhým v patetickém komentáři k průběhu společenského n. politického vývoje:) došlo k prudké a rychlé, popř. revoluční změně (a život je už jiný). Revoluce v listopadu 1989 trvala pouhých deset dní. Čas o. t. a z. s. ■ **S** změna nastala změnit se přes noc ♦ J. Neruda (1834–1891), *Romance o jaře 1848, Knihy veršů* (1867).
Ⓐ (The world (was) changed overnight.) Ⓕ La roue tourne. Ⓡ ! (А на утро всё изменилось.)

Všeho do času (a pánbůh na věky)!
(Čl., zvl. zbožný vůči druhému v relativizujícím komentáři o momentálním špatném, popř. i dobrém zážitku, oslňující a přitažlivé věci n. situaci druhého ap. a jeho citové reakci a postoji:) všechno v životě je jen dočasné a stejně tak i toto; to se takové jen zdá, ale trvalá hodnota n. stav to není; ať je to jakékoliv, nepotrvá to, musí to skončit n. změnit se a není dobré to přeceňovat. ■ **S** nic nevydrží věčně, život je pomíjivý, všechno je relativní, to nepotrvá Nic netrvá věčně. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Čas sou / jsou peníze.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. v kontrastu k zdlouhavému n. nepraktickému postupu, popř. plánu, představě druhého, druhých ap.:) čas je důležitá hodnota, kterou je nutno efektivně využít, nejen však pro výdělečnou činnost. Rád bych u vás ještě zůstal, ale mám spoustu práce. To víte, čas j. p. ■ **S** to spěchá, čekání stojí peníze Čas letí. ♦ Z angl. *Time*

is money; doloženo už r. 1748 u B. Franklina (1706–1719), je ale mnohem starší, srov. Theofrastos (373/1–288/6 př. n. l.).

Ⓐ Time is money. Ⓝ Zeit ist Geld. Ⓕ Le temps, c'est de l'argent. Ⓡ Время — деньги.

To je psí čas!
(Čl. vůči druhému s odporem o situaci venku, zvl. o studeném dešti, sněžení, větru ap. z hlediska nepříjemnosti cesty, práce tam ap.:) je (tam, venku) velmi špatné a nepříjemné počasí. ■ **S** je tam počasí špatné

Čas (je) nejlepší rádce. n. **Čas nejlépe poradí.**
(kol – neutr; říd) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nejlepší*
(Čl. zvl. starší uklidňující zmateného, nerozhodného ap. druhého, zvl. s ohledem na jeho životní situaci, budoucí orientaci ap.:) budoucí vývoj, životní zkušenosti ukážou nejlépe jak se rozhodnout, čemu dát přednost ap. Být tebou, počkala bych, až co udělá tvůj přítel, a nic zatím nepodnikala. Čas je n. r. ■ **S** čas rozhodne Až čas ukáže., To se teprve ukáže. ♦ Přísloví (Čelakovský aj.), druhá var. je řídká.

Ⓐ Time will tell. Ⓝ Kommt Zeit, kommt Rat. Ⓕ (Le temps est le meilleur conseiller.) Ⓡ ! Время покажет.

Čas (všechny) rány hojí / zhojí°. n. **Čas léčí / vyléčí° všechny bolesti.** n. **Čas to všechno zhojí.**
(neutr – kniž) **0** ot, neg, pas, kond, imp, min, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší a zkušený ve snaze utěšit druhého, silně prožívajícího ztrátu, zvl. blízkého člověka, prohru ap.:) každá ztráta, bolest, stejně jako tato, po určité době přejde, přestane trápit; po delší době čl. pozapomene a smíří se s tím. A: Měl sem maminku moc rád, bude mi chybět. – B: Uvidíš, že za rok se na to budeš dívat jinak. Čas r. h. ■ **S** bolest každá časem skončí Čas je nejlepší lékař. ♦ Přes něm. podle řeckého Menandra (asi 342–293 př. n. l.) (*Stobaios, 124,22*); srov. však mj. i Seneca ml. (4 př. n. l.–65 n. l.), *Agamemnon, 131: Quod ratio nequit saepe sanavit mora, Co nemůže vyléčit rozum, často vyléčí čas.*

Ⓐ Time is a great healer. Ⓝ Die Zeit heilt alle Wunden. Ⓕ Le temps efface les douleurs. Ⓡ Время покажет., Время лучший врач.

Čas přináší růže.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně ve snaze momentálně neúspěšného n. nedoceněného druhého povzbudit, ujistit konečným úspěchem v životě, práci ap.:) vytrvalost, popř. trpělivost a zkušenost přinesou dobrý výsledek, odměnu a uspokojení každému, i tobě. Nic si z toho nedělej, žes u konkurzu neuspěl, zkusíš to znovu. Čas p. r. ■ **S** trpělivost vyplácí se, buď trpělivý!, nespěchej! Trpělivost přináší růže., Kdo si počká, ten se dočká. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Time works wonders. Ⓝ Nur Geduld!, Immer mit Geduld! Ⓕ Tout vient à point à qui sait attendre., Avec le temps et la paille, les nèfles mûrissent. Ⓡ ! Терпение и труд всё перетрут.

Čas utíká / plyne / letí jako voda (každý chvilky věčná škoda).
Komp letí / utíká / plyne to jako voda
(Čl. vůči blízkému druhému o delším období, zvl. ve spojení s pobytem někde, vlastním životě při vzpomínání, obv. při jejich znovushledání, v zamyšlení nad dorůstajícími dětmi ap.:) ta doba uplývá, uplynula překvapivě, popř. nepříjemně rychle; netrvalo to, nezdálo se to vlastně ani tak dlouho; čas, život plyne velmi rychle a člověk znatelně stárne. ■ **S** čas plyne rychle ♦ Přísloví.

Přejde čas, přejde voda.
(Čl. zvl. zkušený a starší ve snaze uklidnit druhého v citové krizi n. ukázat na přechodnost nepříznivého jevu, módy ap.:) to období, s ním spojené starosti ap. není dobré přeceňovat, protože pominou, stejně jako všechny předchozí, a nové věci zatlačí současné pocity, problémy ap. ■ **S** čas mění se, čas přináší úlevu ♦ Přísloví.

Přijde čas, že / kdy se zima zeptá, cos dělal v létě.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 9. slova)
(Čl. varující zvl. bezstarostného a mladšího druhého, který nepřipouští v životě možnost změny k horšímu, stáří ap.:) nezahálej lehkovážně a prozíravě se připrav, zabezpeč se pro budoucnost, pro pozdější horší situaci, kdy to budeš potřebovat. Na tvém místě bych nasbírané houby nasušil. P. čas, kdy se z. z., cos d. v l. ■ **S** připravuj se na doby horší! Pamatuj na zadní kolečka. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Like winter snow on summer lawn, time past is time gone. Ⓕ Que faisiez-vous aux temps chauds dit-elle à cette emprunteuse. (La Fontaine) Ⓡ ! Помни о завтрашнем дне.

Ztracenej / ztracený čas nevrátí se zas / nikdy se nevrátí.
(Čl. zvl. starší s povzdechem nostalgicky, též v radě mladšímu druhému ap.:) promarněný čas, neužitečně a nerozumně prožité období života je pro člověka trvalá ztráta a nelze ji ničím nahradit. ■ **S** čas nelze vrátit ♦ Přísloví.

Čas běží.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. netrpělivý, spěchající n. jen činorodý vůči druhému o čase a jeho trvání obecně n. z hlediska náplně, využití, skončení určitého úseku ap.:) **1.** *lhůta, čas (už začal a) probíhá; doba, čas stále (ještě) trvá (a je třeba pracovat, jednat, rozhodnout se ap.);* **2.** *(lidský) čas postupuje rychle pořád dopředu, život se krátí (a člověk stárne).* **1.** Nezdržuj se s počítáním příkladu, kterému nerozumíš. Čas b. Už máš jen deset minut. ■ **S** čas probíhá už, to spěchá, pospěš si!, čas člověka uplývá Jeho dny jsou sečteny.
Ⓐ 1. Time's running out., 2. Time flies. Ⓝ Wart nur ab., Abwarten und Tee trinken! Ⓕ Le temps passe / file. Ⓡ Время летит / не ждёт.

Kde na to bereš čas?
(Čl. zvl. zaměstnaný, ustaraný, popř. i líný obdivně vůči překvapivě úspěšnému, široce činnému n. velmi zaneprázdněnému druhému, stačícímu obětavě plnit své hojné závazky n. vyhovět mnoha zájmům ap.:) (není mi vůbec jasné) jak to vše stihneš?; normální člověk toho tolik nestačí; to vše zabírá spoustu času n. trvá velmi dlouho. ■ **S** to trvá dlouho, není možné stačit vše

Je čas (Inf / na něco).
(Čl. vůči druhému, druhým v připomínce o obvyklé, popř. prioritní činnosti, akci, fázi v řadě ap., zvl. kvůli dodržení časového sledu, plánu ap.:) je, nastala doba začít něco (dalšího), přejít k něčemu, začít něco. ■ **S** čas přišel

… dokud je čas (Inf / na něco).
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému o rozhodnutí, kroku, změně, zvl. začátku n. ukončení něčeho v daných souvislostech ap., zvl. protože to má dělat, může ovlivnit ap.:) (je vhodné n. potřebné něco začít n. skončit) než uplyne příhodná chvíle n. se změní podmínky, situace. ■ **S** čas stačí zatím

Ještě je čas (Inf / na něco).
(Čl. zvl. zkušený v upozornění vůči druhému o možnosti začátku n. ukončení činnosti, rozhodnutí, změny ap., též jako jeho uklidnění:) zatím je (na to) dost příležitostí, možností, času (a není nutné být nervózní, zoufalý n. spěchat ap., n. ale je třeba si pospíšit). ■ **S** čas je vhodný, čas je ještě

Je° na čase (Inf) n. **Bylo by na čase (to udělat).**
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (Inf) – kles.
(Čl. vůči druhému, partnerovi n. podřízenému o prioritní n. potřebné akci, zákroku ap., zvl. v kontrastu k jiné činnosti, stavu ap.:) je, nastal čas začít něco dělat n. přikročit, uchýlit se k něčemu. Je na č. tu trávu shrabat. Je už suchá a zítra má pršet. ■ **S** to spěchá Je nejvyšší čas. ♦ Zvl. jako mírné upozornění n. doporučení; var. *to udělat* má zástupnou funkci; ve fut řídké.
Ⓐ It's (high) time to …, The time is ripe (to …). Ⓝ Es ist an der Zeit. Ⓕ Il est / serait grand temps de … Ⓡ Пора, самое время.

Dej° mi° čas!
(kol) **0** ot, neg, pas, ind, kond, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 1a
(Čl. zvl. v reakci na naléhání druhého, partnera ap. a jeho zjednodušující představu, že se lze rychle rozhodnout, problém už rychle vyřešit, s něčím se vyrovnat ap.:) nech mi delší dobu, lhůtu, dostatečnou možnost (abych se mohl s tím vypořádat, vyrovnat ap.). A: Potřeboval bych co nejdřív vědět, jestli nám chceš dělat dealera nebo ne. – B: To není tak jednoduché, dej mi čas. ■ **S** buď trpělivý! To chce čas.
Ⓐ Give me (some) time., I need time. Ⓝ Lass / gib mir Zeit. Ⓕ Laisse moi un peu de temps. Ⓡ Дай мне время.

Dočkej / vyčkej času (jako husa klasu).
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 7b
(Čl. vůči blízkému druhému, zvl. mladšímu, v přátelské a shovívavé radě na jeho přehnanou zvědavost n. netrpělivost, obv. vzhledem k budoucí činnosti, akci ap.:) čekej trpělivě až do chvíle, která je pro určitou činnost vhodná n. stanovená. A: Mami, co jsi mi koupila k narozeninám? – B: To uvidíš. D. č. j. h. k. ■ **S** buď trpělivý! Nech se překvapit. ♦ Volně už dříve, srov. P. Ovidius Naso (43 př. n. l.–18 n. l.), *Listy heroin, 17,263, Adhuc tua messis in herba est, Tvá žeň je zelená dosud.*
Ⓐ Patience!, Wait and see! Ⓝ Wart nur ab., Abwarten und Tee trinken! Ⓕ Prends ton mal en patience., Sois patient. Ⓡ ! Имей терпение.

Až čas dozraje …
(Čl. prozíravý a zkušený vůči netrpělivému druhému o okamžiku pro zamýšlené rozhodnutí, činnost, akci, změnu ap., zvl. z hlediska vývoje okolností:) ne dříve než, až nastane vhodná a příznivá doba, podmínky ap. (pak to lze udělat, provést). ■ **S** čas přijde

To chce° čas.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému o nové, nezvyklé, často psychicky náročné životní situaci, režimu, učení ap., které musí zvládnout, popř. se s nimi vyrovnat ap.:) to vyžaduje delší dobu, trpělivost, popř. i vytrvalost; na to si člověk nezvykne hned. A: Já se s tím počítačem snad v životě nenaučím zacházet. – B: Ale naučíš. To ch. čas. ■ **S** to vyžaduje dobu delší To se podá. ♦ V min, fut a kond řídké.
Ⓐ It's (just) a matter of time., Give it time., It takes time., All in good time. Ⓝ Das braucht seine Zeit. Ⓕ Ça prend du temps. Ⓡ (На это нужно время.)

Všechno chce svůj čas.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *svůj*
(Čl. zkušený vůči zvl. netrpělivému druhému o prováděné n. plánované práci, řešeném problému, zamýšlené změně ap., též ve snaze ho uklidnit ap.:) všechno, každý čin, a tedy i tento, vyžaduje vhodný okamžik a nezbytně dlouhou dobu (a není dobré ho zkracovat n. posouvat). Je pochopitelné, žes s tou povídkou neuspěl. Podle mého byla ještě málo propracovaná. V. ch. s. čas. ■ **S** všechno potřebuje čas delší, všechno potřebuje okamžik vhodný Nic se nemá uspěchat.
Ⓐ Everything takes time. Ⓝ Jedes Ding / alles braucht seine Zeit. Ⓕ Chaque chose en son temps. Ⓡ Всему своё время.

To ten čas letí. n. **Jak ten čas letí / kvapí!** n. **Ten čas tak letí.** n. **Čas letí.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší vůči blízkému druhému v povzdechu, uprostřed práce a činorodého intenzivního života, při připomenutí minulého okamžiku n. vzpomínání na něco, zamyšlení nad minulostí:) ta doba plyne, uplynula překvapivě rychle a zdá se subjektivně velmi krátká; život plyne velmi rychle (a člověk znatelně stárne). A: Tomu vašemu vnukovi budou tak čtyři roky, ne? – B: Ale kdepak, ten už chodí do školy. – A: Už do školy? Jak ten čas l.! ■ **S** čas člověka uplývá, život krátí se Utíká to jako voda. ♦ Též var. *To to letí.*
Ⓐ How time flies! Ⓝ Wie die Zeit vergeht! Ⓕ On ne voit pas le temps passer., Que le temps passe! Ⓡ Как летит время.

Kde mám (na to) brát čas!?
(Čl. zaměstnaný, činorodý vůči druhému v emfatické obranné reakci na jeho další požadavek, prosbu, úkoly ap. s ohledem na všechny své ostatní hojné povinnosti, závazky ap.:) nemám na to dost času, moje pracovní kapacita už na víc nestačí; tvůj, váš požadavek (na mě) je nereálný. ■ **S** já nemám čas, není možné stačit vše

To má čas.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný, často v nadřazeném postavení vůči druhému v reakci na jeho dotaz, žádost, popř. podnět, zvl. v celkovém kontextu priorit:) to je možné (zatím) odložit, s tím počkat; ta věc není prioritní. A: Pane doktore, já bych zařadila do kartotéky ty knihovní přírůstky. – B: To má čas. Napřed zařaďte vrácené knihy. ■ **S** to nespěchá To počká., Snad se to nezblázní., Vono se to neposere. ♦ Řídce i v pl *Ty mají č.*, popř. i var. s osobním zájmenem *On / ona má č.*
Ⓐ All in good time., No hurry. Ⓝ Das hat (noch) Zeit. Ⓕ Cela peut attendre. Ⓡ Ещё есть время.

To všechno má / chce svůj čas. n. **Všechno chce čas.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *svůj*
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému o navrhované, zmiňované změně, řešení problému, provedení úkolu, popř. i odpočinku ap.:) všechno, a tedy i toto má (vhodnou n. určenou) optimální dobu pro své uskutečnění, průběh. ■ **S** všechno potřebuje okamžik vhodný Nic se nemá uspěchat. ♦ Kaz 3,1.
Ⓐ There's a right time / moment for everything. Ⓝ (! Alles zu seiner Zeit.) Ⓕ Chaque chose en son temps. Ⓡ Всему своё время.

Nadešel čas (Inf).
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým o plánované a očekávané n. předvídané události, obv. závažné, akci ap., někdy též z hlediska výskytu optimálních podmínek:) přišel čas, termín (pro něco n. udělat něco); teď je čas (pro to) a je třeba začít jednat. ■ **S** čas přišel, čas nastane, čas je vhodný

Jeho° čas se naplnil. n. **Čas se naplnil.**
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým o zemřelém n. starém a obv. významném třetím, zvl. v důsledku vysokého stáří, těžké nemoci ap., obv. s důrazem na představu plnosti existence, množství jeho skutků, prožitků ap., někdy s odstínem předurčenosti:) jeho život skončil a on zemřel; doba jeho života skončila a on umírá. A: Slyšela jsem, že vám zemřel manžel. – B: Ano, j. čas se n. ■ **S** on zemřel, on umírá Jeho dny jsou sečteny.
Ⓐ His time has come., Time has caught up with him. Ⓝ Seine Zeit hat sich erfüllt. Ⓕ Il a rendu l'âme., Dieu l'a rappelé à lui. Ⓡ ! Его дни сочтёны.

Čas vše napraví.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. zkušený uklidňující druhého v depresi, v pocitu křivdy, psychicky náročné situaci ap.:) následující (dlouhé) období postupně zahladí, setře negativní zážitky, vzpomínky ap.; (negativní) věci se postupně v budoucnosti změní a zlepší. Nemůžeš pořád myslet na to, jak ti ublížili. Snaž se myslet na to, co tě čeká. Uvidíš, čas vše n. ■ **S** bolest každá časem skončí Časem se všechno srovná., Čas je nejlepší lékař. ♦ Přísloví.
Ⓐ Time is a great healer., Time works wonders. Ⓝ Die Zeit renkt alles wieder ein. Ⓕ Le temps efface tout. Ⓡ ! Время лечит.

Teď na to / něco není čas.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. informovanější n. vedoucí v reakci na žádost, podnět ap. druhého o druhořadou, nenaléhavou činnost, akci v kontrastu k jiným:) v této chvíli to není nejdůležitější a není tomu možné věnovat pozornost, energii ap.; teď jsou prioritní jiné věci. A: Mami, vyzkoušej mě, prosím tě, z dějáku. – B: Teď na to n. čas. Napřed musím dojít na poštu a do lékárny. ■ **S** čas není Všechno má svůj čas.
Ⓐ There's no time for that / sth now., This isn't the time. Ⓝ Dazu ist jetzt keine Zeit. Ⓕ Ce n'est pas le moment. Ⓡ (Сейчас) на это нет времени.

Čas nečeká.
(Čl. zkušenější v upozornění vůči druhému na krátkou možnost naskytnuvší se příležitosti a potřebu začít konečně reagovat, něco dělat, popř. zrychlit tempo, zvýšit úsilí ap.:) nastalá vhodná n. vyhrazená doba se neustále zkracuje n. brzy pomine (a je nutné ji dobře a hned využít n. není dobré příliš otálet, dlouho váhat). ■ **S** čas plyne rychle, čas není, pospěš si!

Ten° nebude mít čas ani umřít!
(kol; obdiv – posm) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5d
(Čl. vůči druhému obdivně, někdy i posměšně o stále zaneprázdněném, činorodém a pracovitém třetím, obv. starším, zvl. v kontrastu se sebou n. obvyklými lidmi:) ten člověk zvládne n. stíhá velké množství práce a nezbývá mu (téměř) žádná doba, má málo času na odpočinek, lenošení ap. Sousedvodvedle přestavuje barák, většinu prací si dělá sám a ještě se chystá postavit dům dceři. Ten n. mít čas ani u. ■ **S** on nemá čas Neví, kam dřív skočit.
Ⓐ He'll be too busy to go to his own funeral. Ⓝ Der hat noch nicht mal zum Sterben Zeit. Ⓕ Il ne prend même pas le temps de souffler. Ⓡ Ему и умереть будет некогда.

Nezbývá / nezbejvá mu čas (ani) na (S).
(Čl. vůči druhému o velmi zaneprázdněném, aktivním třetím a jeho zájmu, potřebě, činnosti ap., které by se měl n. chtěl rovněž věnovat, ale musí ji zanedbávat, odkládat, odložit kvůli jiným, důležitějším věcem, záležitostem ap.:) (má takové množství práce aj., že) nezůstává mu volná chvíle ani na něco. ■ **S** čas není, já nemám čas

Nezbývá / není (už) moc / mnoho času.
(Čl. informovaný, s přehledem vůči druhému, druhým o situaci n. fázi činnosti s ohledem na pevný cíl ap., zvl. z hlediska zbývající práce:) je to už poměrně naléhavé a nelze příliš otálet n. marnit čas; už to spěchá a musíme, musíte se vynasnažit, nebo to nestihneme, nestihnete. ■ **S** to spěchá, to je naléhavé

Moc / mnoho času mu už nezbývá / nezbejvá.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému v komentáři o třetím, zvl. starém a umírajícím, popř. vážně zraněném ap.:) dlouho už žít nebude a brzo umře; už dlouho žít nevydrží. ■ **S** on umře brzy

To všechno odvál / vodvál čas. n. **Odnes / vodnes to (už) čas.**
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. starší vůči blízkému druhému obv. ve vzpomínce na příjemné zážitky, zkušenosti ap. z doby mládí, popř. i minulost obecně, zvl. v kontrastu ke změněné situaci:) ta doba už (dávno) uplynula

a změnilo se to n. ztratilo; ty chvíle už nelze vrátit. Za mlada jsem spal po širákem a chodil tudy pěšky. Jo, to v. o. čas. ■ **S** čas změnil se Kdeže loňské sněhy jsou., Pes po tom neštěkne.

Ⓐ Those were the days!, Ah, happy days! Ⓝ Das ist schon lange / ewig her., Da ist Gras drüber gewachsen. Ⓕ Tout ça, c'est du passé., (Mais où sont) les neiges d'antan (Villon). Ⓡ Время всё стерло.

Nějaký / nějakej čas to potrvá.
(Čl. zkušený vůči druhému v informaci a na uklidnění zvl. o náročném období, krizi, přechodu, nepříjemné situaci ap.:) bude to trvat delší dobu a čl. musí být trpělivý n. se s tím nějak (snažit) vyrovnat, to přijmout n. vydržet. ■ **S** to potrvá ještě chvíli, buď trpělivý!

Čas pracuje° pro nás°.
(kol – neutr) **0** pas, imp, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhým, zvl. členům týmu, organizace o vývoji situace, průběhu událostí, jednání třetího ap., obv. se zřetelem k pozdější výhodnosti situace:) další trvání něčeho, oddalování řešení ap. jsou pro nás výhodné, vyústí v náš prospěch, v příznivější situaci ap. Když naši odpůrci do příštího jednání nepředloží důkazy, spor vyhrajeme. Čas p. pro nás. ■ **S** čas pozdější je výhodnější Je nejvyšší čas.

Ⓐ Time is on our side. Ⓝ Die Zeit arbeitet für uns. Ⓕ Le temps travaille pour nous. Ⓡ Время работает на нас.

Jeho° čas (ještě) přijde.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený přejícně a přesvědčeně vůči druhému o příležitosti, možnosti uplatnění ap. nadaného, schopného, avšak zatím neúspěšného třetího ap.:) (přes momentálně nepříznivou současnost) doba jeho úspěchu, ocenění ap. teprve nastane. Synovi se zase nepodařilo ten závod vyhrát. Ale já věřím, že j. čas j. p. ■ **S** čas úspěchu přijde Jeho hvězda stoupá. ♦ V posunutém významu též v min. čase.

Ⓐ His time will come. Ⓝ Seine Zeit kommt noch / erst. Ⓕ Son heure arrivera / viendra. Ⓡ Его время ещё придёт.

Přijde čas, kdy …
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zvl. prozíravý vůči blízkému druhému o vhodném okamžiku, budoucí době pro řešení problému, započetí činnosti, provedení akce ap.:) jednou, později nastane, bude ta chvíle, kdy … (bude vhodné, možné to udělat, s tím začít ap.). A: To je škoda, že jsme prohráli. – B: Neboj se, p. čas, k. to budeme umět a taky je porazíme. ■ **S** čas nastane Není daleko doba, kdy …

Ⓐ The time / day will come when … Ⓝ Einmal kommt die Zeit, da … Ⓕ L'heure arrivera où … Ⓡ Придёт время, когда …

Časem se (to) všechno srovná.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na jeho momentální problém, neshodu, psychické trápení, prožívané emocionálně ap.:) po nějaké, zvl. delší době bude všechno, a tedy i toto zapomenuto, popř. ve vzpomínkách minimalizováno působením nových zážitků, dalšího vývoje, přivyknutím nové situaci ap. Já vím, že teď je to pro tebe tragédie, ale č. se v. s. ■ **S** to potřebuje delší dobu To chce čas., Všechno přebolí.

Ⓐ Give it time., Time is a great healer. Ⓝ Mit der Zeit wird alles heil / renkt sich alles wieder ein. Ⓕ Avec le temps, tout s'arrange. Ⓡ ! Всё пройдёт.

Tlačí nás čas.
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým spolupracujícím na úkolu n. sdílejícím stejnou situaci, obv. vážnou n. hrozivou ap., zvl. z hlediska pevného termínu, neměnného časového rámce:) nemáme dostatek času (na optimální provedení, dokončení n. revizi něčeho ap.) a musíme velmi spěchat, si pospíšit. ■ **S** my musíme spěchat, čas chybí

Čas ukáže° (co / kdo …).
(neutr) **0** ot, neg, pas, imp, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4 neukon. – (co / kdo) – kles.
(Čl. rezervovaně vůči druhému o nejasné situaci, nejistém činu, sporném rozhodnutí ap., s odkazem na vyjasnění až v budoucnosti:) až budoucnost, následný vývoj ukážou, naznačí, upozorní na to … (co je přínosné, smysluplné ap., kdo je schopný, pracovitý ap.). ■ **S** my poznáme to časem To se uvidí, Necháme se překvapit. ♦ V min. čase řídké.

Ⓐ Time will tell. Ⓝ Die Zeit wird es zeigen … Ⓕ Il faut laisser faire le temps. Ⓡ Время покажет, …

Čas se (líně) vleče.
(Čl. znuděný n. netrpělivý vůči druhému v komentáři k průběhu čekání, pobytu někde, popř. i života vůbec, zvl. při čekání na začátek důležité, napjatě očekávané ap. události ap.:) čas nepříjemně

pomalu postupuje, pokračuje. ■ **S** čas plyne pomalu

Čas (na něco) vypršel.
(Čl. vůči druhému o lhůtě pro dokončení nějaké práce, splnění úkolu ap. stanoveného úřadem, nadřazeným třetím ap.:) ta (vymezená) doba už uplynula, skončila (a je třeba už přestat, začít ap.). ■ **S** čas skončil

Čas se (tam) zastavil. n. **Jako by se tam zastavil čas.**
(Čl. informovaný a obv. zvyklý na moderní, technicky vybavené prostředí vůči druhému o životě a jeho intenzitě i kvalitě zvl. v zaostalé oblasti, odlehlé vesnici ap., ve srovnání s městem n. zkušeností odtud před dlouhým časem:) způsob a povaha života toho místa, popř. jeho vzhled, se po dlouhou dobu nezměnily a nemění; to místo působí nezměněným, popř. starobylým n. zaostalým, nemoderním dojmem. ■ **S** to nezměnilo se, to je stejné stále

Čas to zhojí / čas všechno zhojí. *viz* Čas (všechny) rány hojí.

Času dost!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. bezstarostný, často až neadekvátně situaci, naléhavosti řešené záležitosti, provedení činnosti ap. vzhledem ke stanovenému termínu, vůči druhému v reakci na jeho upozornění n. ve snaze uklidnit ho jako netrpělivého n. nezkušeného ap.:) zbývá ještě dost dlouhá doba (a není nutné s tím spěchat); času není málo (a stihne se to včas).* A: Nezapomeň, že do patnáctýho máš zaplatit pojištění. – B: Ále, č. d., je teprve desátýho. ■ **S** čas je ještě Festina lente.

Ⓐ No sweat!, There's plenty / loads of time (yet)! Ⓝ Zeit genug / satt!, Jede Menge Zeit! Ⓕ On a (bien) le temps!, Ça ne presse pas! Ⓡ Времени — вагон.

Byly / bejvaly časy, kdy to stálo za hovno!
(Čl. zvl. přehnaně, popř. ironicky a ležérně o své špatné současné situaci, popř. i zdraví v kontrastu k lepší, ne však nutně dobré předchozí situaci, obv. v reakci na dotaz druhého Jak se máte?:) můj život je teď (po negativních změnách) dost nepříjemný, vede se mi špatně, mnohem hůř než dříve a nejsem spokojený; vede se mi jen průměrně. ■ **S** daří se mi špatně, doba byla lepší

Blýská / blejská se na lepší / horší časy.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *lepší*
(Čl. zkušený vůči druhému o znamení, náznaku, stopě zlepšení n. zhoršení dané neuspokojivé, špatné n. dobré situace ap.:) je možné pozorovat projev n. začátek zlepšení n. zhoršení současného stavu n. vývoje. A: Dostal jsem zakázku na překlad od jedné západní firmy a vypadá to i na spolupráci do budoucna. – B: Vidíš, b. se na l. č. ■ **S** čas lepší ukazuje se, čas horší ukazuje se Časy se mění., Přijde čas, kdy … ♦ Častěji v pozitivním významu; též v nespecifickém významu očekávané změny v kratší podobě *blýská se na časy.*

Ⓐ (Things are taking a turn for the better.) Ⓝ Ein erstes Wetterleuchten am Horizont. Ⓕ On va vers des jours meilleurs / (encore) pires. Ⓡ ! Лед тронулся.

Přijdou lepší časy.
(Čl. zkušený vůči skleslému druhému o budoucích společenských změnách v kontrastu k současnosti ap.:) nastane lepší doba, lepší životní podmínky, příjemnější život. ■ **S** čas úspěchu přijde, čas lepší ukazuje se

Kam jste se poděly, moje mladé časy.
(Čl. starší, popř. nemocný vůči druhému v nostalgické vzpomínce na dobu mládí a s ní spojené příjemné zážitky, dobrý zdravotní stav ap.:) mé mládí už skončilo (a teď, ve stáří mě čekají jen samé těžkosti, choroby ap.). ■ **S** mládí je krásné ♦ Lidová píseň: *Zahučaly hory, zahučaly lesy, kam jste se poděly moje mladé časy?*

Ó časy, ó mravy!
(Čl. zvl. starší vůči druhému v povzdechu a reakci na názory, způsob chování ap. mladší generace, na moderní vybavení, novou módu ap.:) ta dnešní doba je nepříjemně jiná; je nesnesitelné n. nepochopitelné, jak se lidé chovají, co používají, jak se oblékají ap. ■ **S** doba byla lepší, čas mění se ♦ *O tempora! O mores!*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Řeči proti Catilinovi, 1,1.*

Staré zlaté časy! n. **Starý zlatý časy!** n. **To byly zlatý časy!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. zvl. starší vůči druhému s povzdechem při nostalgické vzpomínce na krásný úsek svého života, minulé období a jeho dobré stránky, zvl. při pohledu na předmět z této doby, často s odstínem nesouhlasu, nespokojenosti s přítomností:) (to je) škoda, že nelze znovu prožít tu minulou dobu; bývalo to tenkrát lepší.* To jsou fotky ze skautskýho tábora. Jo, s. z. č.! ■ **S** to byl čas krásný To bejvaly časy!, Kde jsou ty časy!

Ⓐ Ah, the good old days., Ah, those were the days! Ⓝ Die gute alte Zeit. Ⓕ Oh, le bon vieux temps! Ⓡ ! Золотое было времечко!

To bejvaly / byly časy!
(kol) **0** neměnné ≃ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. starší vůči druhému ve vzpomínce na pohodlný, příjemný, bezstarostný život zvl. v mládí ap., popř. v dřívějším období vůbec, zvl. v kontrastu k současným starostem, zdravotním problémům ap.:) to bylo krásné období, kdy jsem byl šťastný a měl jsem radost. Za první republiky, to b. č.! ■ **S** to byl čas krásný Bejvávalo dobře., Kde jsou ty časy!
Ⓐ Those were the days! Ⓝ Das waren noch Zeiten! Ⓕ C'était le bon vieux temps! Ⓡ Было же время!

Blýská / blejská se na časy.
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o blescích na obloze bez doprovodného hřmění, popř. deště, zvl. jako znamení po delší době špatného počasí:) **1.** *(tyto blesky znamenají, že) brzy nastane hezké, slunečné počasí*; **2.** *viz Blýská / blejská se na lepší / horší časy.* **1.** Vidíš? B. se na č. Zítra můžeme jít na výlet. ■ **S** čas lepší ukazuje se, bude tam počasí lepší Dělá se hezky.
Ⓕ Le temps s'éclaircit., Le temps s'améliore. Ⓡ (зарницы — к перемене погоды (к вёдру))

Kde jsou / sou ty časy (kdy …)!
(kol) **0** neměnné ≃ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 4c
(Čl. zvl. starší vůči blízkému druhému nostalgicky v povzdechu o svých schopnostech, zážitcích, možnostech ap. n. obecně příjemném a pěkném období v mladém n. středním věku, v kontrastu k současným omezeným schopnostem:) ta doba už neodvratně minula, skončila (kdy bylo možné to dělat, věnovat se svému zájmu ap.), popř. a už se nedá vrátit. Kde j. ty č., kdy jsme spali ve stanech! Dnes to už nejde, hned mě začne trápit revma. ■ **S** to byl čas krásný Staré zlaté časy!
Ⓐ Time was!, Time was … (when etc.) Ⓝ Wo sind die Zeiten … Ⓕ Où est le bon temps où … Ⓡ Где то время (, когда . . .)?

Ty časy jsou už (dávno) pryč (kdy …).
(Čl. zkušený a obv. starší vůči druhému, druhým, též v reakci na jeho, jejich výrok n. úvahu o možnosti, postupu ap.:) kdysi to možné bývalo n. se to tak dělalo, ale to už pominulo a dnes to tak nejde; doba se změnila a s ní i přístupy a možnosti. ■ **S** to není možné, čas mění se

Časy se mění (a my se měníme s nimi / v nich).
(neutr – kniž) **0** neměnné ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý v rezignovaném povzdechu vůči druhému o nestálosti společenských poměrů, typu chování, hodnot a situací, obecně i osobně ap.:) stav, zvyky a způsoby společnosti nezůstávají stejné, ale během doby se vyvíjejí. Č. se m. V práci nám teď zavedli povinné počítačové školení. ■ **S** čas mění se Jiná doba, jiný mrav. ♦ Walther 31 206, *Tempora mutantur et nos mutamur in illis, Časy nás mění a my se měníme s nimi*, běžné ve středověku, připisované zvl. franckému králi Lotharovi I.
Ⓐ Times change (and we (change) with them). Ⓝ Die Zeiten ändern sich. Ⓕ Les temps changent. Ⓡ Времена меняются (и мы меняемся в месте с ними).

Ten má (ale) časy!
(Čl. ustaraný, plně zaneprázdněný ap. poněkud závistivě vůči druhému o třetím bez větších starostí, povinností, potíží ap., popř. užívajícímu si příjemně odpočinku, zábavy ap.:) on má neobyčejně příjemný a snadný život (a já bych chtěl žít stejně jako on); vede se mu velmi dobře a příjemně (a já bych chtěl být v jeho situaci). ■ **S** on má se dobře

Davaj časy!
(Čl. žertovně n. agresivně vůči druhému, zvl. s nepřímým poukazem na občasné přímé kradení, konfiskování hodinek ruskými vojáky v r. 1945 u nás:) (ukaž n. dej mi své hodinky a) řekni mi, kolik je hodin; (nepřemýšlej zbytečně a) dej mi to. ■ **S** kolik je hodin?, dej mi to!

Čáp nosí chlapečky.
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. dospělý, rodič vůči dítěti ap. jako vyhýbavé tradiční vysvětlení původu a pohlaví novorozence:) (silnější) čáp přináší na svět, do života chlapce (na rozdíl od dívek); chlapci se rodí tak, že je přinese čáp. A: Tati, proč máme kluka? – B: To nevíš? Čáp n. ch. ■ **S** chlapci se rodí tak že je přinese čáp Vrána nosí holčičky., Čáp jim / u nich zaklepal na okno., Přiletěl k nim čáp.
Ⓐ (Little boys are brought by the stork.), Babies are found under a gooseberry bush. Ⓝ (Kleine) Kinder bringt der Klapperstorch. Ⓕ Les pe-

tits garçons naissent dans les choux. Ⓡ (Аист приносит мальчиков.)

Čáp jim / u nich zaklepal na okno.
(Čl. dospělý, starší sourozenec ap. vůči druhému, zvl. malému dítěti v tradiční vyhýbavé odpovědi o události v jiné rodině:) narodilo se jim dítě; mají čerstvého potomka. ■ **S** dítě narodilo se jim

Přiletěl k nim čáp.
(Čl. dospělý v tradičně vyhýbavé odpovědi vůči dítěti, dětem o události v jiné rodině:) narodilo se jim dítě; mají čerstvého potomka. ■ **S** dítě narodilo se jim Čáp u nich zaklepal na okno.

Dělící / dělicí čára vede° (někudy).
(neutr) **0** pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (někudy) – kles.
(Čl. zkušený, inteligentní ap. kriticky vůči druhému, druhým o rozdílu mezi značně různými společenskými jevy, názory, fakty teorie i praxe ap., v kontrastu k jejich chápání:) hranice (mezi obojím) je v tomto místě ostře a přesně vymezena (a výše uvedené jevy nelze směšovat). D. č. tu v. mezi neznalostí žáků a neřešitelností zadaného úkolu. ■ **S** hranice je tady To je nebe a dudy.
Ⓐ There is a dividing line running between sth and sth., The dividing line runs … Ⓝ Hier gibt's eine klare Kante. Ⓕ Il faut faire le départ entre … Ⓡ Граница проходит где.

To je° čára přes rozpočet.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** udělat někomu čáru přes rozpočet
(Čl. zkušený rozladěně vůči druhému o změně, nové skutečnosti, zvratu ve vývoji dosavadních událostí ap., v kontrastu k jeho plánu, záměru:) to, tato eventualita zabraňuje v (hladkém) průběhu, realizaci ap. zamýšlené činnosti ap.; to silně, popř. katastrofálně komplikuje n. hatí původní úmysl. A: Hele, Petřík má horečku. – B: To je č. p. r. Takhle na chalupu nemůžeme odjet. ■ **S** to hatí plán To nám ještě scházelo!
Ⓐ That upsets the apple-cart / our plans / our calculations. Ⓝ Das ist ein Strich durch die Rechnung. Ⓕ C'est la goutte qui fait déborder le vase., C'est le bouquet. Ⓡ ! Это смешало все карты.

To nejsou žádné / žádný čáry.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žádné*
(Čl. informovaný, vzdělaný vůči druhému o činu, výkonu, dění, popř. jevu ap. hodnoceném druhým jako málo pravděpodobný, příliš náročný, popř. téměř neuvěřitelný ap.:) to není tak těžké, nic mimořádného, nezvyklého, popř. nadpřirozeného ap. To n. ž. č. Sluneční paprsky procházející skleněnou čočkou vyvolávají silný žár, a proto ta suchá tráva začala hořet. ■ **S** to není těžké tak To budeš mrkat na drát!, vrtět nad něčím hlavou, nevěřit svým očím
Ⓐ There's no mystery attached. Ⓝ Das ist kein Kunststück. Ⓕ C'est simple comme bonjour., C'est un jeu d'enfant. Ⓡ ! Что в этом такого?

Čáry máry fuk!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5f stoup. zvol. (od k. slova)
1. *(Čl., kouzelník vůči publiku při vystoupení, mytologická bytost ve snaze slovně, popř. s doprovodnými gesty zakrýt svůj trik, popř. v nerealistickém úzu uskutečnit proměnu bytosti, předmětu, látky ap., vznik něčeho:) staň se! (a nyní probíhá / proběhne kouzelná změna, objevení n. mizení).* **2.** *(Čl. zvl. dospělý, šikovné starší dítě ap. vůči důvěřivým menším dětem při hře, zábavě ap. ve snaze slovně zakrýt svůj trik, zvl. tajné ukrytí, skrytí něčeho ap.:) staň se, uskutečni se!* **2.** Copak to má babička? Č. m. f.! Autíčko! ■ **S** staň se! Abrakadabra!
Ⓐ Abracadabra! Ⓝ Hokus pokus! Ⓕ Abracadabra! Ⓡ ! Фокус-покус.

Nějaký / nějakej čásek to (ještě) potrvá.
(Čl. zkušený vůči druhému o jeho překonání osobní krize, životní překážky, zvládnutí náročného úkolu ap.:) důsledky (předchozího období) budou ještě určitou dobu trvat, ale i ty budou brzy zapomenuty, odstraněny ap. a je třeba se (pokusit) s tím vyrovnat, to vydržet. ■ **S** to potrvá ještě chvíli, buď trpělivý!

Čehona byl občan pilný.
(kol – neutr; posm) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému posměšně a obv. nepřímo o krajanovi a jeho typickém chování, postojích ap.:) to je přehnaně autority poslušný a nemístně spořádaný člověk (bezvýhradně podporující nám nepřátelskou vládu); ten člověk se chová k úřadům, autoritě nepříjemně podlézavě a ustrašeně. ■ **S** Čech je podlézavý Čech je buď hulvát, nebo líbá ruku. ♦ Posměšný pseudocitát naznačující podlézavé prorakouské postoje Čechů podle prvních tří slabik třetí sloky rakouské hymny *Čeho nabyl o. p. …* (vytvořeno V. Dykem, 1877–1931); Čehona bylo hanlivé označení takového Čecha zvl. kolem přelomu století a v první polovině 20. stol.

Ⓕ (faire le bon valet) Ⓡ ! законопослушный гражданин

Čech chce zůstat Čechem.
(Čl. z hlediska svých zájmů, způsobu života, myšlení, přístupu k problémům ap., tradičních pro Čechy, z pohledu druhého, popř. sám o sobě:) Čech, ale i každý člověk chce být a zůstat stejný jako doposud a jen nerad mění svou celkovou orientaci, zvyklosti. ■ **S** Čech nechce měnit se, čl. nechce měnit se ♦ Pův. heslo politika hraběte V. Deyma (1812–1863).

Čech je buď hulvát, nebo líbá ruku.
(Čl., Čech kriticky, kdysi Němec vůči druhému n. obecně o průměrném českém spoluobčanovi 19. století a jeho chování, zvl. vůči druhým n. naopak vůči autoritě, bohatým a mocným:) Čech se často chová sprostě a hrubě, anebo naopak přehnaně ponížen̆e a podlézavě. ■ **S** Čech chová se sprostě, Čech je podlézavý ♦ Snad hrabě F. Thun v době svého prvního místodržitelství (1889–1896), který to však popíral (Flajšhans).

Bývali Čechové statní jonáci … (bývali rekové, muži co květ).
(Čl. zvl. filozoficky a nostalgicky n. vlastenecky povzbudivě vůči druhému, druhým o mužích minulosti:) Češi bývali dříve zdatní, vlastenecky stateční, bojovní a nebojácní (ale to se teď bohužel postupně vytrácí). ■ **S** Češi bývali zdatní ♦ Slova znárodnělé písně od V. J. Picka (1812–1869).

Co Čech, to muzikant.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl., často hudebník vůči druhému během poslechu n. po hudební produkci třetího a v reakci na pochvalu, uznání ze strany čtvrtého ap.:) většina obyvatel Čech, tj. i tento, tito, má, mají hudební nadání (i když ho nemusí explicitně projevovat); Čech mívá tradičně hudební talent.* Dnešní večírek žáků hudební školy potvrdil, že co Č., to m. ■ **S** Čech mívá talent hudební Čechy jsou konzervatoř Evropy. ♦ Přísloví.
Ⓐ Scratch a Czech and find a musician. Ⓕ (Les Tchèques ont la musique dans le sang.) Ⓡ ! Что ни чех, то музыкант.

Co jsi ty? „Čech.“ Co ty? „Rus.“ Co ty? „Srb.“ A ty? „Jáť Polák jestem.“ Dítky moje, svornost! Nechte to, mluvte: „Slovan“.
(Čl. zvl. vzdělaný, slavjanofil vůči druhým, zvl. při setkání, jednání s představiteli různých slovanských národů a v kontrastu ke vzájemným rozdílům, které projevují:) nejsou důležité rozdíly, ale blízkost našich národů, společné historické kořeny, a proto je dobré se stýkat a vzájemně obohacovat, popř. si pomáhat; Slované jsou si blízcí a měli by i spolupracovat. ■ **S** každý patří někam, Slované jsou si blízcí ♦ J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera* (1824).

Čechové jsou národ dobrý, a ty Čechů věrný syn.
(Čl. vzdělaný a vlastenecký zvl. dříve vůči mladšímu druhému o Češích jako národu a jejich kvalitách, dobrých stránkách, obv. ve snaze povzbudit, popř. kladně ovlivnit jeho jednání, rozhodování ap.:) český národ má dobré tradice; každý Čech má být na svůj národ hrdý (a svými činy pokračovat v jeho dobrých tradicích). ■ **S** ty jsi Čech taky, národ český má tradice dobré ♦ K. H. Mácha (1810–1836), z dedikačních veršů ke svému *Máji* (1836).

To mě těší, že ste / sme Češi.
(Čl. v ironické reakci na zprávu, nepříliš pozitivní chování druhého krajana, krajanů, popř. jen žertovně přímo na jeho výrok „to mě těší“:) **1.** *to mě bohužel nepřekvapuje ani netěší;* **2.** *to mi způsobilo velkou radost; zdravím vás.* ■ **S** Češi nepřekvapujou mě

Buď v Čechách bílý den a plno růží kolem.
(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhému, druhým poněkud nadneseně u příležitosti významné celospolečenské události, národního svátku ap.:) (přeju si, nám) v naší zemi šťastný a spokojený život bez problémů, neshod ap. ■ **S** já přeju Čechám život šťastný ♦ J. Neruda (1834–1891), báseň *Moje barva červená a bílá, Zpěvy páteční* (1896).

Čechy jsou konzervatoř(í) Evropy.
(Čl. zvl. hudebně vzdělaný vůči druhému o Čechách jako kulturním středisku:) toto území ve středu Evropy je centrem hudebního dění, velkého počtu nadaných hudebníků, popř. učitelů hudby ap. ■ **S** Čechy jsou země muzikální

Čechy krásné, Čechy mé, duše má se s touhou pne, kde ty naše hory jsou zasnoubeny s oblohou.
(Čl. vlastenecky vůči druhému n. při nostalgické vzpomínce o Čechách, zvl. při pohledu na krajinu, na pohlednice ap., při pobytu v cizině n. návratu domů ap.:) česká země (kde žiju) je krásná, mám ji rád a jsem na ni hrdý. ■ **S** Čechy jsou země krásná ♦ J. V. Picek (1812–1869), stejnojmenná vlastenecká píseň.

Kdo čeká, dočká se.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. trpělivý vůči druhému v reakci, někdy povzbudivé, na jeho neklidné, nervózní ap. chování, zvl. vzhledem k vytčenému, avšak dlouho nerealizovanému cíli, často jako obecné tvrzení:) vytrvalý, trpělivý čl. dosáhne cíle, bude odměněn výsledkem své snahy a čekání. A: Už jsem myslel, že můj článek v redakci zahodili, ale teď konečně vyšel. – B: Kdo č., d. se. ■ **S** čl. trpělivý dosáhne cíle, trpělivost vyplácí se Trpělivost růže přináší., Kdo si počká, ten se dočká., Dočkej času jako husa klasu. ♦ Přísloví (Čelakovský v podobné verzi).

Ⓐ Everything comes to him who waits. Ⓝ Abwarten und Tee trinken. Ⓕ Tout vient à point à qui sait attendre. Ⓡ ! Терпи, казак, атаманом будешь.

Co tě° čeká, to tě° nemine.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. fatalisticky a predeterministicky uvažující), často žertovně, vůči druhému a ve varování, např. s ohledem na budoucí kroky, trpké zkoušky ap., v kontrastu ke třetímu usilujícímu situaci změnit n. se jí vyhnout ap.:) tvůj osud je dán a nelze se mu vyhnout; nevyhnutelné se stane (a není možné to změnit n. tomu zabránit). A: Nemám se přece jen pokusit ten cholesterol v jídle nějak omezit? – B: O tom nepřemýšlej. Co tě č., to tě n. ■ **S** nevyhnutelné stane se, čl. nevyhne se svému osudu Na něco umřít musím.

Ⓐ What must be, must be. Ⓝ (Da führt kein Weg drumrum.) Ⓕ ! On n'échappe pas à sa destinée. Ⓡ ! От судьбы не уйдёшь.

Kdy to čekáš?

(Zvl. žena důvěrně vůči druhé:) **1.** *kdy dostaneš svou (pravidelnou) menstruaci?;* **2.** *kdy, kolem kterého data porodíš své dítě?* ■ **S** kdy přijde menstruace? ♦ Ve význ. 2 je častá forma v pl.

Tak na co čekáš°? n. **Na co čekáš?**

(kol) **0** poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. v nervózní, netrpělivé reakci na nerozhodnost, otálení ap. druhého, zvl. vzhledem k důležitosti situace, životní příležitosti ap.:) proč něco neděláš, nejednáš, nereaguješ, neodpovídáš ap. (když právě nastal vhodný okamžik)?; jednej konečně! Říkalas, že mu to chceš připomenout. Von už přišel, a ty nic neděláš. Na co č.? ■ **S** jednej! Hni / hoď sebou!

Ⓐ What are you waiting for? Ⓝ Was wartest du denn noch? Ⓕ Qu'est-ce tu attends? Ⓡ Чего (же) ты ждёшь?, Так давай!

Na toho° jsme (tak) (akorát) čekali°!

(kol; iron) **0** *V:* ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 2. a 3. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b

(Čl. jako člen zvl. uzavřené společnosti, skupiny lidí vůči druhým o příchodu nevítaného, nesnášeného, povahově odlišného třetího ap.:) s ním jsme vůbec nepočítali a teď ho tu nechceme (neboť tu bude vadit, působit rušivě). A: Před chvílí přišel Pavel. – B: Na toho jsme tak a. č.! Zase se bude vytahovat. ■ **S** my nechceme ho Ten nám tu ještě chyběl / scházel!

Ⓐ He's the last person we needed! (důraz na *last*), We could do / have done without him. Ⓝ Auf den haben wir gerade noch gewartet. Ⓕ Il ne manquait plus que lui! Ⓡ ! Только его нам ещё не хватало!

Lepší drzý / drzé čelo než poplužní dvůr. n. **Drzé / drzý / tvrdé / tvrdý čelo (je) lepší než poplužní dvůr.**

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova) n. 1a

(Čl. zkušený vůči druhému o vyzývavé, přílišné troufalosti, průbojném, bezostyšném chování ap. z hlediska možnosti dosažení cílů, úspěchu n. obecně při uplatnění v životě, zvl. nemajetného druhého ap.:) schopnost prosadit se je v životě důležitější než velký majetek; neboj se trochu riskovat. Když jsme skončili školu, vydělával pár korun, a teď pracuje jako dealer firmy a utrácí spousty peněz. D. č. je l. než p. d. ■ **S** drzost je lepší než majetek, neboj se! Kdo se bojí, nesmí do lesa! ♦ Přísloví; pův. výrok připisovaný staročeskému politikovi a novináři J. S. Skrejšovskému (1831–1883).

Ⓐ Nothing succeeds like success. Ⓝ Frechheit siegt. Ⓕ Il vaut mieux parler en maître qu'en valet., Mieux vaut avoir un culot d'acier que faire des ronds de jambe. Ⓡ ! Кто не рискует, том не пьет шампанского.

Čelem zeď / zdi neprorazíš / nepovalíš.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený ve snaze zabránit druhému v jeho marném úsilí, boji ap., popř. ho upozornit na účinnější taktiku vzhledem k zákeřnosti, nebezpečnosti soupeře, náročnosti překážky ap.:) takto přímo svého cíle nedosáhneš; tato taktika je (pro tebe jen bolestivá a) k cíli nevede (a je třeba volit jiné, nepřímé prostředky). Říkat, že návrh ředitele je špatný a tvůj lepší, nebylo moc rozumné. Měl jsi zvolit jinou taktiku. Č. z. n. ■ **S** ty nedosáhneš cíle přímo Na to se musí jinak., Di na to

jinak! ♦ Přísloví (Čelakovský); var. *zdi, nepovalíš* jsou řídké.

Ⓐ It's / you're banging your head against a brick wall. Ⓝ Du kannst nicht mit dem Kopf durch die Wand (gehen). Ⓕ Rien ne sert de partir tête baissée / bille en tête. Ⓡ (Лбом стенку не прошибёшь.)

Čelem vzad!

(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 5f stoup. zvol. (od k. slova)

1. *(Velitel vůči vojákům, cvičitel, učitel vůči cvičencům ap. velící provést v chůzi n. na místě popsaný pohyb:) obraťte se teď o sto osmdesát stupňů.* Cvičenci, pozor, čelém v.! Špatně, máte se točit na pravou stranu. **2.** *(Čl. nadřízený vůči podřízenému, dospělý vůči dítěti ap., přikazující mu odchod z důvodu nechuti s ním dále diskutovat n. jeho, jejich zbytečnosti, špatného chování ap.:) teď (už) odejdi, odejděte, jdi pryč (nechci, nepotřebuju tě zde) ap.* **2.** Řekl jsem ti, že musím pracovat, tak č. v.! ■ **S** vy otočte se o 180°!, jdi pryč! Dej si vodchod!

Ⓐ About turn / face! Ⓝ Kehrt um!, Abteilung kehrt! Ⓕ Demi-tour toute! Ⓡ (Кругом!)

Raději čepem než křížem se žehná.

(Čl. zvl. zbožný a abstinent kriticky vůči druhému o alkoholikovi n. třetím s ohledem na pivo ap.:) pije příliš mnoho (piva, alkoholu) a nedbá na své křesťanské povinnosti a zbožnost. ■ **S** on pije moc

Má pod čepicí vrabce.

(Čl. ironicky, kriticky vůči druhému o třetím, zvl. chlapci a jeho chování při setkání s nimi, příchodu do místnosti ap.:) on je nezdvořilý (a nevychovaný); on se chová neslušně a nezdraví smeknutím (pokrývky hlavy). ■ **S** on je nezdvořilý, chová se nezdvořile

To si můžeš dát za čepici. *viz* To si můžeš strčit za klobouk!

Ten má pod čepicí. n. **Má pod čepicí.**

1. *(Čl. střízlivý vůči druhému o třetím pod vlivem alkoholu:) je trochu opilý a není už tak docela schopen kontrolovat svoje chování a myšlení.* **2.** *(Čl. zkušený vůči druhému o třetím z hlediska jeho schopnosti řešit problémy, nalézat nové cesty ap. v kontrastu k průměrným lidem:) je velmi chytrý a důvtipný, popř. vychytralý; umí vyjít ze složitých situací a nedat se zmást, ovlivnit.* ■ **S** on je chytrý, on je důvtipný

Strčte si ho / to za čepici.

(Čl. zvl. v podrážděné reakci na opožděnou n. nepoužitelnou, nepraktickou pomoc, radu, řešení n. nabízený, podávaný předmět, nástroj ap. druhého, druhých:) to nepotřebuju, nemusíte se s tím namáhat (protože vaše reakce n. iniciativa mi mou situaci jen komplikují). ■ **S** já nepotřebuju tohle

Utloukli by ho° čepicemi.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený a obv. nezaujatý vůči druhému o osamoceném třetím a skupině lidí, mužstvu ap. stojícím v silné převaze proti němu, který má s nimi bojovat ap.:) jsou příliš silní a on nemá šanci, přemohli by ho snadno a zcela bez námahy. On jediný z našeho oddělení proti tomu vystoupil. Kdybych se ho nezastal, u. by ho č. ■ **S** on nemá šanci proti nim, oni jsou silní příliš Roznesou tě na kopytech.

Ⓐ He didn't stand / have a cat in hell's chance. Ⓝ (Die machen doch Kleinholz aus ihm.) Ⓕ ! C'est le pot de terre contre le pot de fer. Ⓡ ! Они бы его живьем съели.

Udělalo se mu černo před (v)očima. *viz* Udělalo se mu před očima černo.

Je tam černo (lidí). *viz* Je tam lidí až černo.

Máte doma černocha? n. **Máte doma korálky / korále / korálkový dveře?**

(kol; iron) **0** neměnné ⊟ 2c stoup. zjišť. ot. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému, zvl. návštěvníkovi, cizinci ap. v nervózní n. rozčilené reakci na jeho nepečlivé chování, zanechávání za sebou otevřených dveří, též v úřadu ap.:) vadí mi, že za sebou nezavíráš, nezavíráte dveře; patrně za vás, za tebe doma zavírá dveře někdo jiný; zavírej za sebou dveře! Zavři ty dveře konečně, chci mít klid! M. d. č.? ■ **S** zavírej dveře! Máš v zadku oj?

Ⓐ Were you born in a barn?, (What did your last servant die of?) Ⓝ Habt ihr (zu Hause) Säcke vor den Türen? Ⓕ Et la porte, elle va se fermer toute seule? Ⓡ (Закрывай дверь!)

Každý má svého černocha.

(Čl. vůči druhému zkušeně a s povzdechem zvl. v kontrastu ke chvále třetího čtvrtým, jeho zdánlivé dokonalosti a obětavosti ap.) každý má (obv. tajně) sobě podřízeného člověka, který za něj dělá nepříjemné, neoblíbené práce, popř. mu musí sloužit (a na kterého se i dá svádět případná vina za neúspěch ap.); každý si rád nechá sloužit. ■ **S** čl. vyžaduje služby

Zašijou tě°, až budeš° černej°.

(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊟ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) n. 1b

(Čl. vůči druhému varovně n. výhrůžně o policii, soudu ap. s ohledem na jeho nelegální činnost, akci ap.:) přísně, nemilosrdně tě potrestají (dlouhým) vězením, uvězněním. Nesmí tě při tom nikdo vidět a nikdo o tom nesmí vědět. Jinak víš, co tě čeká: z. tě, až b. č. ■ **S** ty budeš potrestaný S tebou je amen! ♦ Neužívá se v 1. sg a pl zájmena.

Ⓐ They'll put you away for years. Ⓝ Die sperren dich ein, bis du schwarz wirst. Ⓕ Tu te feras coincer / épingler. Ⓡ (Бросят тебя в каталажку.)

Kam čert nemůže, (tam) nastrčí bábu / ženskou.

(kol; pohrd) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl., zvl. muž vůči druhému rozčileně, podrážděně v reakci na zlomyslnost, komplikaci, nevítanou přítomnost, nepříjemnost ap. ze strany zvl. starší ženy:) ženské chování, uvažování ap. často komplikují mužské jednání, očekávání, přání ap.; nenadálý příchod (nepříjemné) ženy komplikuje situaci, práci ap. Chtěl jsem Alenku navštívit na koleji, ale vrátná mě vyhodila. Kam č. n., tam n. b. ■ **S** žena komplikuje situaci Co čert nechtěl … ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (Where Old Harry can't go an old harridan can.) Ⓕ ! Le diable met la femme sous l'homme pour tenir l'homme sous lui (Corse). Ⓡ (Злая баба хуже чёрта.)

Neboj se čerta, ale zlého člověka.

(Čl. zkušený, dospělý vůči druhému, zvl. dítěti ve varování před nebezpečím ze strany ostatních:) není nutné mít strach z nadpřirozených sil, ale ze špatných, zlých lidí a jejich vlastností, zlých úmyslů, lživého jednání ap.; dávej si na takové lidi pozor. ■ **S** dávej si pozor na lidi zlé! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Čert mi to byl dlužnej / dlužen! n. **To mi byl čert dlužnej!**

(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. zaneprázdněný vůči druhému iritovaně, rozzlobeně o nežádoucí komplikaci, nečekaném namáhavém úkolu, nevhodném n. špatném nástroji, popř. nevítané situaci ap., někdy způsobené nepřátelským třetím ap.:) tohle teď vůbec nepotřebuju, to silně komplikuje mou situaci. Slíbil jsem, že mu pomůžu s matematickou úlohou, ale já sám ji nemůžu vyřešit. Č. mi to byl d. ■ **S** já nepotřebuju tohle Čert aby to vzal! ♦ Též var. *To mi b. č. d.!*

Ⓐ That's all / the last thing I need(-ed). (*důraz na all / last*) Ⓝ Das hat mir gerade noch gefehlt! Ⓕ Il ne manquait plus que ça … Ⓡ ! Чёрт меня дернул.

To je / je to čert jako ďábel.

Komp je to čert jako ďábel

(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení n. při rozhodování o dvou podobných a stejně nevýhodných alternativách, věcech, životní situaci ap.:) první možnost je stejně špatná jako druhá, obojí je stejně špatné, nepříznivé; nelze si vybrat lepší (hodnotnější, efektivnější, úspornější ap.). ■ **S** to je stejné, nic není dobré

Čert vždycky na větší hromadu dává / klade.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. ublíženě n. kriticky vůči druhému o životní, osudové nespravedlnosti, popř. nečestnosti ze strany předpojatých ostatních ap., zvl. ve vztahu k majetku, úspěchu ap. třetího ap.:) nepotřebný (bohatý, úspěšný ap.) čl. dostává obv. paradoxně ještě víc, mívá větší úspěch ap. Kolega v práci zdědil barák, a ještě vyhrál video. Č. v. na v. h. d. ■ **S** nepotřebný dostává víc I slepé kuře někdy zrno najde. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓝ Der Teufel scheißt immer auf den größten Haufen.

(Udělám to …) i kdyby čert na koze / praseti jezdil / skákal.

(Čl. vůči druhému v pevném odhodlání překonat všechny překážky, nepříznivé podmínky, problémy ap. pro dosažení svého cíle ap., zvl. v kontrastu k poraženeckému chování, reakcím ostatních:) (udělám to) za všech, i nepravděpodobných okolností (a nic mi v tom nezabrání). ■ **S** já udělám to za každou cenu

Tu máš, čerte, kropáč!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v reakci na nečekanou rušivou situaci, komplikující zprávu, nepříjemné zjištění ap. v kontrastu k probíhající akci, činnosti, práci ap.:) to je, bylo velké, nepříjemné překvapení. Přinesl jsem vysavač z opravny a – tu máš, č., k. – zase neluxoval. ■ **S** to bylo překvapení nepříjemné Čert aby to vzal!, Co čert nechtěl., Hrom aby do toho bacil! ♦ Kropáč se svěcenou vodou je podle katolické církve čertovi „nepříjemný".

Ⓐ … and, surprise, surprise, …, … and, would you believe it, … Ⓝ Das dicke Ende kommt nach. Ⓕ Quelle douche (froide)! Ⓡ ! Чёрт побери!

V nouzi čert i mouchy lapá.
(kol; řid) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *mouchy*
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři zvl. o třetím a jeho těžké situaci, nepříznivých okolnostech ap. a snaze je překonat i pomocí nabízejících se malých možností, v kontrastu ke svým schopnostem, popř. dřívějšímu standardu:) z nutnosti dělá člověk i podřadnou a neobvyklou práci ap. Vidím, že sis sám přišil knoflík. V n. č. i m. l. ■ **S** čl. dělá věci neobvyklé v nouzi Nouze naučila Dalibora housti. ♦ Přísloví.
Ⓐ Needs must when the devil drives. Ⓝ In der Not frisst der Teufel Fliegen. Ⓕ ! Nécessité fait loi. Ⓡ ! Нужда заставит / научит калачи есть.

Čiň čertu dobře, peklem se ti odmění / odvděčí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému v radě a komentáři o ochotném, hodném třetím, zklamaném nečestnou reakcí, zlým činem, nevděkem ap. čtvrtého ap.:) zlý, špatný člověk laskavost, pomoc ap. neoplácí vděkem, nelze od něj čekat poděkování, spíše to zneužije jen ve svůj prospěch. Prosila, abych jí půjčila peníze, a pak si za ně odjela na dovolenou, nic mi nevrátila a tvrdila dokonce, že jsem jí nic nepůjčila. Čiň č. d., p. se ti o. ■ **S** čl. zlý neoplácí vděk Tak svět odplácí., Nevděk světem vládne. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Set a beggar on horseback and he'll ride to the devil. Ⓝ Undank ist der Welt Lohn. Ⓕ Oins le vilain, il te poindra., Chanter à l'âne, il vous fera des pets. Ⓡ (Миром правит неблагодарность.)

Je (mu°) to / to je čerta platný / platné.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *čerta* **Verb** být někomu čerta platnej / platný
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho snaze, námaze, pokusu ap. v těžké situaci n. vzhledem k obtížnému cíli ap.:) to mu nepomůže (dojít k cíli), tím ničeho nedosáhne. Každý den cvičí na klavír, ale je mu to č. p. Virtuoz z něj stejně nebude. ■ **S** to nepomůže To není nic platný.
Ⓐ Much good will it do him., It will get him nowhere. Ⓝ Das nützt / hilft ihm auch nichts mehr. Ⓕ Ça lui fait une belle jambe!, C'est cautère sur jambe de bois. Ⓡ Ему это ни чёрта не поможет.

Podej / dej / nastrč čertu prst a (hned) chce celou ruku / paži / tě (hned) celého / celýho.
(Čl. vůči druhému v rozmrzelé reakci na další přehnané nároky, požadavky ap. neskromného třetího v kontrastu k předchozímu přijatelnému a už splněnému požadavku, pomoci ap. n. obecně jako varování:) vstřícné jednání s takovým člověkem nevede k jeho uspokojení, ale bude vyžadovat stále větší služby, oběti ap.; je neskromný n. nenasytný, chce pořád víc a víc. ■ **S** čl. neskromný chce víc ♦ Přísloví (Čelakovský).

Čerta starýho!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5e
(Čl. v prudké odmítavé reakci na tvrzení, líčení události, popř. absurdní názor, návrh ap. druhého, často týkající se třetího:) to vůbec není pravda; to vůbec není praktické n. užitečné. A: Možná neumyla nádobí, protože je nemocná. – B: Č. s. nemocná. Je líná. ■ **S** to není pravda, to nepomůže Povídali, že mu hráli!, To zrovna!
Ⓐ (Sick) my foot / eye / (*vulg*) arse! Ⓝ Quatsch. Ⓕ Mon œil! Ⓡ ! Ни чёрта (подобного).

Nemaluj čerta na zeď!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému v pověrčivé reakci na jeho zmínku o nepříznivé možnosti, představu, popř. i chování, zvl. se zřetelem k budoucímu vývoji událostí a obavě z něj:) není vhodné ani odůvodněné líčit, představovat si budoucí vývoj, výsledek ap. tragicky, nepříznivě (a tím takový výsledek „přivolávat“). A: Ještě nejsou doma? Co když se vybourali? – B: N. č. na zeď! Za chvíli tu budou. ■ **S** nepřivolávej neštěstí! Nedělej z komára velblouda! ♦ Založeno na tabuové představě, podle níž se neštěstí, ale i cokoliv mocného zlého zmínkou jména přivolává. Řídká var. *Nemaluj straky na vrbě!*
Ⓐ Don't go asking / looking for trouble! Ⓝ Mal den Teufel nicht an die Wand! Ⓕ Ne parle pas de malheur. Ⓡ ! Не накаркай!, Не сглазь!

Bolí / pálí to jako čert.
Komp bolí / pálí to jak čert
(Čl. zraněný n. trpící vůči druhému zvl. o otevřené ráně, odřenině, zlomenině ap. a léčebném zákroku, dezinfekci ap.:) bolí, pálí to velmi silně a nepříjemně. ■ **S** to pálí hodně, to bolí

Čert mě (při tom) bral.
(Čl. vůči druhému o své vzteklé, netrpělivé reakci na nedůvtipnost, nešikovnost či pomalost ap. třetího, popř. nefungování zařízení ap., v kontrastu

Č

k předpokládané reakci, průběhu ap.:) to mi velmi vadilo a vyvolávalo to ve mně silné podráždění. ■ **S** to vadilo mi, to rozčiluje mě

Co je / jde / de šeptem, to je / jde / de (s) čertem.
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému v napomenutí v reakci na jeho sdělení, kontakt s třetím připomínajícím možnost nežádoucího dojmu pomluvy, lži ap.:) co je sdělováno potichu, jen šeptáním, je podezřelé a může svědčit o nečestném, nekalém úmyslu; nešeptej a řekni to nahlas, jinak je to podezřelé! Cos mu to šeptal? Řekni to nahlas. Co je š., to je č. ■ **S** nešeptejte a řekněte to nahlas!, šeptání budí podezření, to je podezřelé V tom je nějaká čertovina. ♦ Srov. M. V. Martialis (40–104), *Epigramy, 3,42,4, Quod tegitur, magnum creditur esse malum.*

Ⓐ Tell the truth and shame the devil. Ⓝ Geflüster, die sind Lügen. Ⓕ Pas de messe basse. Ⓡ (Что шёпотом, то от чёрта.)

To je / je to jeden čert.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jeden*
(Čl. kriticky a odmítavě vůči druhému o dvou nevýhodných alternativách, situacích, popř. lécích, nástrojích n. i dvou lidech ap. při volbě:) první možnost je stejně špatná jako druhá, to je naprosto stejné; žádná z nabízených eventualit není dobrá ap. Dyž pojedem večer, budem platit za nocleh, dyž ráno, budem vstávat vo půl čtvrtý. Je to j. č. ■ **S** to je stejné, nic není dobré, to nepomůže To je prašť jako uhoď.

Ⓐ We're caught between the devil and the deep blue sea / between a rock and a hard place. Ⓝ Das ist doch ein und dasselbe., Einer wie der andere. Ⓕ C'est du pareil au même., C'est kif kif (bourricot). Ⓡ Один чёрт.

To by v tom byl čert, kdyby / aby …! n. **Byl by v tom čert, kdyby / aby …!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému, někdy jen sobě rozzlobeně a odhodlaně o velké překážce, nepříznivé okolnosti, záhadném problému ap., zvl. po prvním n. opakovaném neúspěchu a s důrazem na své zkušenosti a schopnosti:) musím to přece překonat, vyřešit ap.; to by bylo divné (kdybych to nepřekonal, kdyby se to nezdařilo ap.). To by v tom byl č., abych se tu němčinu nenaučil! ■ **S** já vyřeším to To bych se na to podíval!

Ⓐ I'll be damned if …! Ⓝ Da müsste es / das müsste doch mit dem Teufel zugehen, wenn … Ⓕ ! Que le diable m'emporte si …, Ça serait bien le diable si … Ⓡ ! Чтоб я, да не . . . !

Di / jdi° (s tím / něčím) k čertu / ke všem čertům!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, ind, imp neg, kond, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova) **Verb** jít k čertu s něčím
(Čl. rozčilený vůči druhému v rezolutní, odmítavé reakci na jeho opožděnou n. nepraktickou nabídku, podávaný neužitečný předmět ap., popř. vůči překážejícímu n. neschopnému druhému:) to vůbec nepotřebuju (a jen mě to dráždí); nechci tě tady, nestojím o tvou přítomnost a jdi pryč (protože ve mně vyvoláváš vztek). Na co to kladívko? Chtěl sem šroubovák. Di s tím k č.! ■ **S** já nepotřebuju to, jdi pryč! Di do háje!, To si strč za klobouk!

Ⓐ Just bog off (will you)! Ⓝ Scher dich zum Teufel damit! Ⓕ Va au diable! Ⓡ Пошёл / иди ты к чёрту (с этим)!

Všecko to šlo k čertu.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** jít k čertu
(Čl. vůči druhému rezignovaně n. zlostně o výsledku usilovné práce, majetku, cenné památce, popř. i hodnotných citových vztazích ap. v důsledku nepříznivé události, zhoršené situace, zásahu třetích ap.:) všechno se zničilo, nic z toho se nezachovalo, nezůstalo; všechno bylo zmařeno. Po válce jsem měl nějaké našetřené peníze, pak přišla měnová reforma a v. to šlo k č. ■ **S** všechno zničilo se Je po tom veta., Je to v háji.

Ⓐ It's all gone down the pan / tubes., It's all up the spout. Ⓝ Alles ging zum Teufel. Ⓕ (Tout est / a été foutu.), ! C'est tombé en carafe. Ⓡ Всё пошло к чёрту!

Klouže to (tam) jako čert.
Komp klouže to jak čert
(Čl., chodec, řidič ap. vůči druhému nelibě při náledí na ulici, na naleštěné n. mokré podlaze ap.:) je to moc kluzké, je tam velmi kluzko, velmi to klouže (a hrozí nebezpečí pádu, smyku ap.) ■ **S** je tam kluzko

(S tím) můžeš jít k čertu!
Verb jít k čertu s něčím
(Čl. rozčilený n. zklamaný vůči blízkému druhému v rezolutní reakci na jeho neužitečnou pomoc, návrh, nevhodný nabízený prostředek, nedůvtipné jednání, komplikaci ap.:) to nepotřebuju; nic nedělás vhodně a nijak tak nepomáháš; jdi radši pryč. ■ **S** já nepotřebuju to

Čert mě může° vzít, když to vidím° (jak / co …).
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému v prudké, emocionální reakci na hloupé chování, neadekvátní reakci, nešikovné či neopatrné zacházení s něčím ap. ze strany třetího, popř. na důsledek takového jednání:) krajně mě dráždí, rozčiluje, když to vidím. Takhle se chleba nekrájí. Radši mi ten nůž dej. Č. mě m. v., k. to v. ■ **S** to rozčiluje mě To by se z toho člověk posral.
Ⓐ I can't stand to watch (him / you -ing …). Ⓝ Ich könnte die Wut kriegen, wenn ich das sehe. Ⓕ La moutarde me monte au nez., Que le diable m'emporte, mais quand je vois … Ⓡ Я просто не выношу, когда . . .

To mi sám čert napískal! n. **To mu nakukal / napískal (sám) čert!**
(Čl. vůči druhému opožděně, kriticky a rozzlobeně o pošetilém nápadu, neprozíravém činu svém n. třetího, jeho nepromyšleném rozhodnutí a důsledku toho ap.:) to (co udělal) nebylo moudré; to mě mrzí, to mi vadí. ■ **S** to vadí mi, to mrzí mě, to nebylo prozíravé

Kde nic není, ani čert nebere.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. klidný, nevystrašený vůči druhému o zanedbatelném majetku, nejnutnějším zařízení, omezeném množství peněz někde ap. z hlediska možnosti jejich odcizení:) kde není nic cenného, nelze ani nic ukrást; tam nehrozí nebezpečí, že by někdo to málo vzal, ukradl. A: Měl bys zamykat kůlnu s nářadím. – B: Proč? Kde nic n., ani č. n. ■ **S** nic nelze ukrást, místo prázdné nelze vykrást Nula od nuly pojde. ♦ Srov. volně např. D. I. Iuvenalis (67–127), *Satiry, 10,22, Cantabit vacuus coram latrone viator, Poutník bez groše si bude tváří v tvář lupiči zpívat.*
Ⓐ (You can't steal what isn't there.) Ⓝ Da ist nichts zu holen. Ⓕ On ne peut pas tondre un chauve. Ⓡ (Здесь брать нечего.)

Ale co čert nechtěl … n. **Co čert nechtěl …**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. rozladěně vůči druhému o nepříznivé shodě okolností, osudu ap. v kontrastu k jeho původnímu přání, úmyslu, snaze ap.:) (ale co) nikdo nečekal, (ale) smůla byla, že (se stal opak očekávaného, něco mi v tom zabránilo ap.). Neměl jsem práci hotovou a doufal jsem, že se na to šéf nebude ptát. Ale co č. n., hned ráno si mě zavolal. ■ **S** nikdo nečekal to jako naschvál, jako z udělání
Ⓐ …, but as luck would have it, … Ⓝ Aber wie es der Teufel wollte …

Čert nikdy nespí.
(kol; varov) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. opatrný vůči často lehkomyslnému druhému, zvl. ve varování, o možnosti nebezpečí, náhodné krádeže, úrazu ap.:) vždy a i v tomto případě může nastat neštěstí, nehoda, nepříznivá, popř. i tragická událost se špatnými následky (a je třeba to předvídat a zabezpečit se proti tomu). Nebojíš se sama chodit v noci domů? Nos s sebou na obranu aspoň sprej. Č. n. n. ■ **S** nebezpečí je možné vždy, nehoda může stát se kdykoliv, buď opatrný! Opatrnosti nikdy nezbývá. ♦ Přísloví (Čelakovský) aj.
Ⓐ The Devil never sleeps. Ⓝ (Da kann man gar nicht vorsichtig genug sein.) Ⓕ ! Il faut se méfier de l'eau qui dort., (Satan est toujours aux aguets.) Ⓡ Чёрт не дремлет.

Kerej / kterej čert / kozel ho sem nese?
(Čl. vůči blízkému druhému nevrle, v nepříjemném překvapení v reakci na nepříjemného třetího a jeho nežádoucí a v dané situaci nevítaný příchod:) proč vlastně přichází, přišel?; jsem velmi nerad, že přichází. ■ **S** proč přichází?, proč je tady?

Štípe / zebe to jako čert!
Komp štípe / zebe to jako čert
(Čl. poraněný n. trpící vůči druhému o poraněném n. postiženém místě na těle, zvl. v důsledku léčebného zákroku, působení chemikálie, dezinfekce n. mrazu ap.:) štípe n. zebe to velmi nepříjemně a intenzivně. ■ **S** to bolí, to pálí

Čert / kat aby to spral!
(Čl. vůči druhému ve zlostné slovní reakci na nežádoucí a nečekanou změnu, překážku n. fyzické zkažení své práce, nefungující nástroj, přístroj ap., často jako výraz ulevení si a spolu s doprovodným bouchnutím pěstí do stolu ap.:) já mám vztek (protože to není možné zvládnout, vyřešit n. se to nepovedlo ap.). ■ **S** já mám vztek

Táhni k čertu / ke všem čertům!
(kol; zhrub) **0** ot, neg, ind, pas, kond, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova) **Verb** táhnout k čertu
(Čl. rozčilený vůči druhému vztekle, ve striktním rozkazu n. jen výrazu nechuti z nenávisti k němu, pro jeho nevhodné chování, překážení, popř. i ze

Č

zklamání z jeho předchozího chování, též v nepřítomnosti, po odchodu druhého:) jdi pryč, nechci tě tady, popř. nechci se s tebou stýkat! A: Tak se nezlob, já jsem ti sice lhal, ale myslel jsem to dobře. – B: T. k č.! ■ **S** jdi pryč!, já nechci tebe tady Di do prdele!

Ⓐ Go to hell! Ⓝ Geh / scher dich zum Teufel! Ⓕ Va au diable. Ⓡ Убирайся к чёрту / ко всем чёртям / к чёртям собачьим!

Čert ví / čertví kdo / co / který / jaký / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy / jak / proč / kolik (V).

Part čert ví co / kdo / který / …

(Čl. vůči druhému negativně, přezíravě o nejisté, neznámé n. podezřelé osobě, předmětu, jevu, popř. jejich vlastnosti, místu, směru, způsobu, důvodu činnosti n. akce, množství ap., zvl. v kontrastu k jeho přehnanému hledisku, očekávání ap.:) nevím, není mi známo kdo / co … (a nezáleží mi na tom). ■ **S** já nevím

Čert mu° věř!

(Čl. vůči druhému o nespolehlivém, nečestném třetím a jeho nejistém n. problematickém slibu, návrhu, výroku ap.:) nevěřím mu, není možné mu důvěřovat, na něj spoléhat ap. ■ **S** já nevěřím mu

Kerej / kterej čert v tom vězí?

(Čl. vůči druhému zneklidněně, nechápavě o nejasné, neznámé překážce, okolnosti ap. bránící řešení problému, v dalším postupu práce ap.:) (nechápu, není mi jasné) jak n. proč to nejde n. došlo k tomuto stavu; (není mi jasné) který detail unikl mé pozornosti. ■ **S** já nechápu to, proč nejde to?

Aby se v tom / něm° čert vyznal! n. **V tom / něm° aby se čert vyznal!** n. **Čert aby se v tom / něm° vyznal!**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 5. slova)

(Čl. rozčileně vůči druhému v reakci na složitý, nesrozumitelný, nepřehledný návod, vysvětlení, nákres, popis, ovládání systému, záznam n. sdělení ap. n. vůči převzatým osobním poznámkám ap. třetího, třetích:) vůbec tomu nerozumím, to není možné rozluštit a pochopit ap.; smysl, struktura, popř. čitelnost ap. tohoto textu, schématu ap. jsou naprosto nepochopitelné. Kam patří tenhle vodstavec? Sem? Aby se v tom č. v.! ■ **S** já nechápu to, to je nejasné Nejde mi to do hlavy., Nemá to hlavu ani patu.

Ⓐ God alone knows! Ⓝ Darin kennt sich doch kein Schwein aus! Ⓕ Même une truie n'y retrouverait pas ses petits., C'est clair comme du jus de chique. Ⓡ Сам чёрт не разберёт.

Čert to / něco / někoho vzal! n. **Vzal to / něco / někoho čert!** n. **Čert vzal něco / někoho!**

(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému uvážlivě n. rezignovaně o ztracené, zničené věci, odpadlém pozitivním faktoru n. ztrátě pomocníka ap., popř. vůči škodícímu třetímu ap. působícímu změnu záměru, plánu ap.:) to, on nejsou nepostradatelní n. nenahraditelní a obejdu se i bez nich; tím, jím se už nebudu, nechci dál trápit, zabývat. Ukradli ti nůž? Č. ho vzal! Stejně už za moc nestál. ■ **S** já obejdu se bez toho / něj, to není nepostradatelné, on není nepostradatelný Taky dobře!, Nějak bylo, nějak bude.

Ⓐ To hell with it!, Too bad!, Never mind! Ⓝ Hol's doch der Teufel! Ⓕ Que le diable l'emporte! Ⓡ Ну и чёрт с ним!

Čert to / ho° vem! n. **Vem to čert / nešť / ďas!** n. **Vzal to / ho° čert / ďas!**

(kol; nepřízn, hanl) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému rezignovaně n. klidně a uvážlivě po nastalé, ne však kritické ztrátě, menší komplikaci, chybě, popř. poněkud škodlivém výroku, činu ap. třetího, popř. jeho odmítnutí, odpadnutí:) to, on nejsou nenahraditelní; (to už nelze napravit a) není to důležité, on není důležitý ap. A: Zapomněla jsem tam v čekárně deštník, a když sem se pro něj vrátila, už tam nebyl. – B: Č. to vem! Koupím ti lepší. ■ **S** to není nenahraditelné, on není nenahraditelný, to není důležité, on není důležitý Vzal to / ho čert!, Vo něj / to nejde. ♦ *Nešť* (z pův. imperativu *nech ať*) tu je substantivizováno.

Ⓐ To hell with it!, Too bad!, Never mind! Ⓝ Das soll der Teufel holen., Hol's doch der Teufel! Ⓕ Que le diable l'emporte! Ⓡ Чёрт бы его побрал!

Aby to / něco / někoho čert / ďas vzal! n. **Čert aby to / něco / někoho vzal!** n. **Aby to vzal (všechno) ďas!**

(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)

(Čl. vůči druhému v rozčilení nad nečekanou překážkou, těžko řešitelným problémem, komplikací situace, před nutností obtížné volby n. vůči třetímu působícímu komplikace, problémy ap., často jako výraz ulevení si:) já mám vztek, zlobí mě to n. on (který způsobil tento stav, problém ap.), to je mrzuté. Autobus vodjel před chvílí a další jede až za hodinu. Aby to č. v.! Jak se teď dostanem

domů? ■ **S** já mám vztek, to je mrzuté Aby do toho hrom bacil!, To mi eště scházelo!, Do prdele! Ⓐ Damn!, Oh hell! Ⓝ Hol's doch der Teufel! Ⓕ Bon Dieu (de bon Dieu)!

Ať mě vezme / veme čert!
(Čl. kategoricky přesvědčující druhého o správnosti svého postupu, kroku, akce ap., popř. o pravdivosti svého tvrzení ap.:) (v případě, že nejednám správně, nemluvím pravdu ap.) ať jsem potrestán, ručím za to ap.; je to určitě pravda, tak. ■ **S** to je pravda, to je tak

Čerta na tom / něm° záleží!
(Čl. v odmítavé reakci na přehnanou důkladnost, důslednost, pečlivost druhého ap. a jeho požadavky na ni n. na přeháněnou důležitost třetího:) to vůbec není tak podstatné, důležité ap. (a já to nehodlám respektovat); on vůbec není důležitý. ■ **S** to není důležité, on není důležitý

K čertu / ďasu!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 1. slova)
(Čl. vůči druhému v prudké a zlostné reakci na zjištění uniklé šance, na zprávu o neúspěchu, nové překážce ap., často v časové tísni:) to je velmi nepříjemné, mrzuté; to mě velmi zlobí. A: Tak naši zase prohráli. – B: K č.! Já sem na ně vsadil! ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté To je k vzteku., Čert aby to vzal! Ⓐ Damn!, Blast! Ⓝ Zum Teufel! Ⓕ Nom de Dieu!, Au diable! Ⓡ ! Чёрт побери!

K čertu / ďasu s ním° / tím!
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému zlostně a odmítavě ve výrazu úlevy zvl. po delší době zabývání se nějakým problémem, chováním, výroky ap. třetího, špatně manipulovatelným předmětem ap.:) nemám už dál trpělivost se tomu, mu bezúspěšně věnovat, o tom, něm přemýšlet, snažit se o nápravu ap.; už to nechci. K č. s tím! Zase mi praskla guma u kalhot! ■ **S** já nechci to, já nemám trpělivost Dej mi s tím už pokoj!, Ať mi vleze na záda! Ⓐ Damn!, Dammit! Ⓝ Zum Teufel mit ihm / damit! Ⓕ Au diable, ce / cette … Ⓡ Чёрт бы его / это побрал!

Kýho čerta / ďasa!
(Čl. zvl. starší vůči druhému v prudké rozladěné reakci a zaklení na jeho informaci ap., zvl. o třetím ap., n. na základě vlastního zjištění v kontrastu k očekávání, vlastnímu plánu ap.:) to mě krajně nepříjemně překvapuje (a kříží to mé plány); to mě velmi ohromilo, to bych nečekal (a vůbec se mi to nelíbí n. se mi to nehodí). ■ **S** to překvapuje mě nepříjemně, to není dobré

Je to po čertech drahý / drahé.
(Čl. nepříliš bohatý v komentáři vůči druhému o exkluzivním n. nadstandardním předmětu, výbavě, lahůdce, službě ap. v kontrastu k očekávané n. obvyklé ceně:) to je příliš n. přehnaně drahé. ■ **S** to je drahé příliš

Čerti mu° koukaj / koukají z vočí / očí. n. **Čertovina / čert mu° kouká z vočí / očí.**
(kol; obv. nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. mladším, dítěti a jeho vzhledu naznačujícím možné darebáctví, divoké chování, popř. nepoctivost ap., v kontrastu k jiným lidem:) (podle jeho pohledu, vzhledu) zdá se divoký, vypadá jako darebák; je patrné, že to není poctivý, čestný člověk. Radši si ještě tu jeho informaci ověř. Č. mu k. z očí. Já mu nevěřím. ■ **S** on je divoký, on je nepoctivý, on je darebák Není mu co věřit., Ruku do vohně za něj nedám. Ⓐ There's a wicked glint in his eye., There's a hint of devilry in his eyes. Ⓝ Er hat den Teufel im Leib. Ⓕ C'est le mal incarné! Ⓡ ! По глазам видно, что . . .

Brali / berou ho° všichni čerti.
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *všichni*
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho silné negativní reakci, pocitové n. fyzické, na nemístné chování, neposlušnost, nepříjemný příkaz čtvrtého ap., popř. nemožnost zdolat překážku, vyřešit problém ap.:) velmi se vztekal, vzteká, zuřil, zuří; byl, je nepřiměřeně rozčilený. Ve spěchu si zabouch dveře, nevzal si klíče a potom se nemoh dostat do bytu. No, b. ho v. č. ■ **S** on zuří, on zuřil Vyváděl jako blázen / pominutý.
Ⓐ He was / is doing his nut., He was / is spitting feathers. Ⓝ (Er kriegte etwas über sich / einen Wutanfall.) Ⓕ Il s'est mis en boule / en rogne., Il a / avait les nerfs en boule. Ⓡ ! Метал громы и молнии.

Je (to) tam, jako když se (všichni) čerti žení. *viz* Všichni čerti se tam žení.

Koho to sem čerti nesou? n. **Kam ho° sem čerti nesou?**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému rozmrzele n. podrážděně vzhledem k pozdní n. nevhodné volbě doby a signálu

Č

příchodu neznámého návštěvníka, zvl. při zazvonění u vchodu:) kdo sem, k nám v tuto dobu jde, přichází?; kdo k nám může nyní jít? A: Někdo zvoní. – B: Teď když peru prádlo a luxuju? K. to sem č. n.? ■ **S** kdo přichází? Co ho přivádí?, Kde se tu bere?

Ⓐ Who the hell can it / this / that be? Ⓝ Wer kommt denn da hereingeschneit / hereingeplatzt? Ⓕ Qui vient nous casser les pieds / nous enquiquiner? Ⓡ Кого там чёрти несут / принесли?

Kde tě / vás čerti nosí?
(Čl. rozzlobeně, netrpělivě, nervózně v reakci na pozdní příchod druhého, druhých v kontrastu k původnímu plánu, domluvě ap.:) proč jdeš tak pozdě, kde ses, jste se tak dlouho zdržel, zdrželi? ■ **S** proč přicházíš pozdě?

Šijou / hrajou s ním° (všichni) čerti.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému zvl. o třetím, netrpělivém dítěti a jeho rychlém střídání pozornosti, zájmu momentálně někde n. obecně, v kontrastu ke klidnému chování jiných dětí, popř. téhož dítěte v jiném okamžiku:) je neposedný n. rozpustilý, chová se tak; nevydrží (sedět, stát ap.) na jednom místě a stále a rychle mění svou činnost ap.* Ten náš kluk chvilku neposedí. Pořád běhá z jednoho pokoje do druhého. Š. s ním v. č. ■ **S** on je neposedný, on je rozpustilý lítat jako blázen

Ⓐ (He's irrepressible / unmanageable.) Ⓝ Er hat den Teufel im Leib. Ⓕ Il a le diable au corps., Il ne tient pas en place. Ⓡ ! У него шило в одном месте.

Venku se (všichni) čerti ženěj / žení (a blázni se rozvádějí / rozváděj). *viz* Všichni čerti se tam žení.

Všichni čerti se tam žení / ženěj. n. **Venku se čerti ženěj / žení (a blázni rozváděj / rozvádějí).**
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Komp** je tam, jako když se čerti žení
(Čl. vůči druhému, druhým v komentáři n. upozornění na nepříjemné počasí venku, zvl. po svém příchodu dovnitř n. při pohledu z okna ven:) je tam velmi silný vítr, déšť a chladno (a je třeba se dobře obléct ap.); je tam zimní bouře. ■ **S** je tam zima, je tam vítr, je tam počasí špatné Je tam psí počasí.

Ⓝ (Draußen herrscht ein Sauwetter.) Ⓕ C'est un temps de tous les diables. Ⓡ ! Погода, что хороший хозяин собаку не выгонит.

Čertovina / čert mu° kouká z očí. *viz* Čerti mu koukaj z vočí.

V tom / něčem je° nějaká čertovina. n. **Zavání / smrdí to (nějakou) čertovinou.**
(kol; nepřízn) **0** neg, imp, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) **Verb** zavánět čertovinou
(Čl. zkušený n. podezíravý vůči druhému v reakci na tušený zlý, nečestný úmysl, komplikace, problém ap. v návrhu, výroku, činu ap. třetího n. v představované situaci, popř. jen na drobný úskok, vypočítavost ze strany dítěte ap.:) je v tom skryto něco negativního, nepříznivého n. nedůvěryhodného (a bude lépe si to ověřit, být opatrný ap.). Nejdřív nám to video prodat nechtěl, a teď nám ho najednou nabízí s velkou slevou. V tom je n. č. ■ **S** to je podezřelé To smrdí na sto honů.

Ⓐ There's something fishy about it. Ⓝ Das hat doch einen Pferdefuss. Ⓕ Il y a anguille sous roche., Il y a une embrouille / un coup fourré là dessous. Ⓡ В этом какая-то подлянка.

Čuchám v tom čertovinu.
(Čl. zvl. podezíravý n. opatrný vůči druhému o zdánlivě nevinném činu, kroku, jednání, výroku ap. třetího, třetích, zvl. jako varování ostatním:) tuším v tom nepříznivý důsledek, neupřímnost, komplikaci, nepříjemnost ap.; zdá se mi to divné, podezřelé, nekorektní ap. ■ **S** to je podezřelé To se mi nezdá.

Zavání / smrdí to čertovinou. *viz* V tom je nějaká čertovina.

Bídný červe!
(Čl. zvl. mocný n. silný, vládce ap. vůči opovrhovanému a slabému n. bezmocnému druhému ap.:) jsi nicotný člověk (a já tě v mnoha směrech převyšuji); jsi troufalý, nehodný člověk (a tvé provinění potrestám). ■ **S** ty jsi nicotný, ty jsi troufalý moc

Hlodá v něm / ho červ pochybnosti / pochyby / nejistoty.
(Čl. informovaný vůči druhému všímavě o třetím a jeho postoji k záhodnosti, správnosti vlastního kroku, činu, jistotě stavu, vzdálené situace n. své vyhlídce obecně, též kvůli vlastní roztržitosti, nerozhodnosti ap.:) má pochybnosti; není si jistý, a proto je nervózní, neklidný. ■ **S** on má pochybnost, on je nejistý

Už ho červi žerou.
(Čl. vůči druhému nesoucitně o nedobrém třetím, popř. žertovně a filozoficky v představě ap.:) už

zemřel, je mrtvý, už (je pohřbený a) nežije. ■ **S** on je mrtvý už, on zemřel už

Červánky jsou moldánky.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři k červeně zbarvené ranní n. večerní obloze, někdy s mračny:) to je příznak, předzvěst blízkého deště; červená obloha signalizuje déšť. ■ **S** obloha červená znamená déšť

Červen studený, sedlák krčí rameny.
(Čl. moudrý vůči druhému o šestém měsíci v roce z hlediska venkovních teplot a v odhadu budoucích dní:) chladné počasí v červnu tradičně negativně ovlivňuje budoucí úrodu, a její množství i jakost jsou tak nejisté. ■ **S** červen studený znamená úrodu nejistou ♦ Pranostika (Čelakovský).

Polila ho červeň / červená.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci ve tváři ap., zvl. při začervenání se, v důsledku trapného kroku, zážitku, výroku, popř. i ostychu, nesmělosti ap.:) zastyděl se, začal se stydět a zrudl při tom. ■ **S** on projevil stud, on zastyděl se

Teče / spustila se mu červená.
(Čl. vůči druhému o třetím a stavu jeho nosu, v důsledku nárazu, poranění ap.:) krvácí, začal krvácet. ■ **S** on krvácí

Komu čest, tomu čest (má býti dána, do chomouta nehodí se jenom sláma).
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. vůči druhému uznale a specificky o třetím a jeho mimořádném výkonu, velké zásluze, někdy jen obecně z hlediska jeho životních zásluh, činů, práce ap., zvl. ve srovnání s ostatními:)* **1.** *hodnotím, oceňuju, popř. i obdivuju to, ho velmi vysoko;* **2.** *každý člověk, a tedy i tento, musí být odměněn podle toho, co vykonal.* **2.** Za svou nezištnou práci pro Svaz invalidů dostal diplom a dárek. K. č., t. č. ■ **S** to je výkon mimořádný, já hodnotím to velmi, každý zaslouží ocenění podle zásluh Klobouk dolů!, To je něco!, Všechna čest! ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. i var. *Co komu, to tomu (pastýři trouba / pastuchovi hůl.)*. Obv. se používá jen *komu čest, tomu čest*; viz už Ř 13,7.
Ⓐ Credit / honour where credit / honour is due. Ⓝ Ehre, wem Ehre gebührt. Ⓕ À tout seigneur, tout honneur. Ⓡ Что правда, то правда.

Lépe se ctí umřít než s hanbou žít.
(Čl. pateticky zvl. v hrdinném odhodlání v boji s přesilou o vznešený cíl, vlast ap., popř. v takové výzvě druhým:) je čestné, lepší zemřít, a ne ustoupit n. hanebně se vzdát (a žít pak s takovým pocitem); jsem rozhodnutý zemřít v boji a pouze tu možnost považuji za čestnou. ■ **S** je čestné zemřít v boji ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Je° mi ctí a národním svátkem.
(kol; žert – posm) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *národním*
(Čl. ironicky n. posměšně při setkání s důvěrně známým druhým jako vyjádření přehnané odpovědi na pozdrav, někdy po delší odluce:) těší mě to; rád tě, vás vidím, potkávám ap. a zdravím tě, vás, popř. vítám tě, vás. A: Ahoj, přišel sem tě navštívit, když si tak hrozně nemocnej. – B: Je mi ctí a n. s. Poď dovnitř. ■ **S** já zdravím tě, to těší mě To jsou k nám hosti!
Ⓐ I'm honoured!, You do me a great honour. Ⓝ Das ist mir ein Volksfest / ein innerer Reichsparteitag. Ⓕ Quel honneur! Ⓡ Сочту за честь., Благодарю и кланяюсь.

Čest jeho° památce.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl., skupina, organizace, politická strana ap. o zemřelém v boji za spravedlnost, svobodu, mír, popř. další kladné hodnoty, zvl. při slavnostní vzpomínce, pohřbu:) vyslovuju, vyjadřuju mu uznání za jeho oběť, úsilí a pomoc ostatním a projevuju svou vděčnost a přání, aby se na něj nezapomnělo. Oni padli, abychom my mohli žít. Č. jejich p.! ■ **S** já vyjadřuju uznání mu Věrni zůstaneme. ♦ Též jako nápis na náhrobním kameni.
Ⓐ (I / we honour his / their memory etc.) Ⓝ Ehre seinem Angedenken. Ⓕ Honneur à sa mémoire. Ⓡ ! Память о нём будет жить в наших сердцах.

Čest poraženým, sláva vítězům! *viz* Sláva vítězům, čest poraženým!

Čest práci! n. **Čest!**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl., zvl. původně člen komunistické n. sociálně demokratické strany při setkání s druhým, obv. jako projev vzájemné sounáležitosti, pak jako běžný stranický pozdrav, dnes obv. žertovně, popř. posměšně, v nadsázce při setkání se známým, zvl. bývalým členem této strany ap.:) zdravím tě, vás. A: Čest práci, soudruhu. Vítám tě na schůzi. – B: Čest, čest. ■ **S** já zdravím vás Buď / -te zdráv., Dobrý den! ♦ Běžné ve více stranických komunistických zdrojích, zvl. v *Písni práce*.
Ⓐ (Hello., Good morning., etc.) Ⓝ Heil Mos-

kau! Ⓕ Honneur au travail! Ⓡ ! Приветствую вас / тебя!

Budiž mu° řečeno ke cti, že …
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles. *(Čl. zvl. zkušený vůči druhému v obhajobě obecně pracovitého, charakterního, obětavého třetího ap., přes jeho chybu, selhání, negativní stránku ap. a proti kritice, odsudku čtvrtého:) při spravedlivém celkovém hodnocení je nutno (však) ocenit i takové jeho dobré vlastnosti, jako to že …* Já vím, že do práce chodí pozdě a jeho výsledky nejsou valné, ale … B. mu ř. ke cti, že nikdy nikoho nepomlouvá. ■ **S** je třeba přiznat spravedlivě V jeho prospěch však mluví to, že …
Ⓐ To his credit, let it be said that … Ⓝ Zu seiner Ehre muss gesagt werden, dass … Ⓕ Il est tout à son honneur de …

Je° to pro mě° (velká) čest (Inf / že / jestli …).
(neutr) **0** ot, neg, pas, imp, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (Inf) – kles. n. 4a **Verb** mít tu čest *(Čl. zdvořile potěšený vůči významnému, vlivnému n. váženému druhému v reakci na jeho významnou nabídku, návrh na povýšení, důležitou funkci, spolupráci ap.:) velmi si toho vážím a vynasnažím se nezklamat (vaše, jeho …) očekávání.* Je to pro mě v. č., že právě vy jste se rozhodl napsat posudek na mou práci. ■ **S** já vážím si toho být v sedmém nebi ♦ Též var. *Je / bylo mi / pro mě ctí (Inf / že / jestli …).*
Ⓐ It is a great honour (for me) that …, I am greatly honoured that … Ⓝ Das ist eine Ehre für mich., Ist mir eine Ehre. Ⓕ Je suis très honoré(e) de … Ⓡ Для меня большая честь (, что . . .)

Je / bylo mi / pro mě ctí (Inf / že / jestli …). *viz* Je to pro mě (velká) čest.

To je pod jeho° čest.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho nemorálním, nečestném činu, podvodu, lži ap., skutečné n. uvažované, vzhledem k jeho povaze a úrovni:) to není v souladu s jeho morálními zásadami; to on nepovažuje za čestné. ■ **S** on nepovažuje to za čestné

Dělá mu° to čest. n. **To mu° dělá čest.** *viz* To mu slouží ke cti.

Bylo mi dopřáno té cti, abych / že …
(Čl. potěšeně a zdvořile u příležitosti významné události a své významné formální role v ní, mj. na úvod při setkání s významou n. důležitou osobností, při plnění slavnostní veřejné povinnosti ap.:) byl jsem pověřen tímto úkolem a jsem jím poctěn a vážím si toho …; mám velkou radost n. těší mě, že mám, měl jsem možnost … (vás vidět, s vámi mluvit ap.). ■ **S** to těší mě, já vážím si toho

Kdo chceš ctěn býti, dobuď cti si sám.
(Čl. moudrý vůči nezkušenému druhému toužícímu po uznání, pochvale ap., jako rada, doporučení:) kdo chce mít dobrou pověst, slávu a být chválen, musí pro to vyvinout nějakou iniciativu, snahu ap. a chválu ostatních si svými skutky zasloužit. ■ **S** čl. musí zasloužit se o svou pověst ♦ J. Neruda (1834–1891), báseň *Jen dál, Zpěvy páteční* (1896).

S kým mám° tu čest?
(kol – neutr) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, 2. a 3. sg a pl. ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova) **Verb** mít tu čest *(Čl. při setkání s neznámým druhým, zvl. po navázání kontaktu ze strany druhého bez představení se:) s kým mluvím, jednám?; nevím, kdo jste; byl bych rád, kdybyste se mi představil.* A: Potřeboval bych s vámi mluvit. – B: S kým mám tu čest? ■ **S** kdo jste? Co je to zač?
Ⓐ To whom do I have the honour of speaking?, To whom am I speaking? Ⓝ Mit wem habe ich die Ehre? Ⓕ À qui ai-je l'honneur? Ⓡ С кем имею честь?

Cti / chvály se nenajíš.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři ke třetímu a jeho touze po slávě, uznání ostatních ap. a poukazující naproti tomu na základní potřebu:) je dobré být uznáván, oceňován, ale teprve tehdy, až jsou zajištěny základní materiální prostředky nutné k životu. ■ **S** živobytí je důležitější než sláva / čest ♦ Přísloví (Čelakovský).

Prokážete° mi tu čest (a …)?
(neutr – kniž) **0** afir, neg, pas, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 4b neukon. stoup. n. 2a **Verb** prokázat někomu čest *(Čl. ve zdvořilé prosbě adresované významné osobnosti, popř. zvl. starší muž poněkud obřadně vůči cizí ženě:) souhlasíte s tím, že (pro mě vykonáte drobnou službu, mě doprovodíte ap.); dovolíte, abych (mohl setrvat ve vaší přítomnosti ap.)?* P. mi tu č. a věnujete mi další tanec? ■ **S** dovolte mi! Je pro mně velká čest …
Ⓐ Will you do me the honour of -ing? Ⓝ Erweisen Sie mir die Ehre und …? Ⓕ Me ferez-vous l'honneur de … Ⓡ (Надеюсь, вы) окажете мне честь (и . . .)?

Přísahám na svou čest (že …)!
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (že) – kles. n. 5a **Verb** přísahat na svou čest
(Čl., člen organizace, zvl. voják, při oficiální, významné příležitosti vůči reprezentujícímu druhému ve výrazu souhlasu, obv. právně závazného, s plněním zásad a povinností této organizace, skupiny, církve ap.:) slibuju, zavazuju se, že (budu dodržovat vaše zásady, zákony ap.). P. na s. č., že svou vlast nikdy nezradím. ■ **S** já slibuju, já prohlašuju Slibuji na svou čest., Na mou duši!, Při všem, co je mi svaté!
Ⓐ I (do) solemnly declare that I …, (On my honour I declare that …) Ⓝ Ich schwöre bei meiner Ehre / auf Ehre und Gewissen … Ⓕ Je jure sur mon honneur que … Ⓡ Клянусь честью (, что . . .).

Slibuji na svou čest (a svědomí), že …
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles. **Verb** slíbit na svou čest (a svědomí)
(Čl. při oficiální příležitosti, zvl. při přijetí do vysoké civilní funkce, popř. za člena do významné organizace ap., obv. však ne s právní závazností:) slavnostně slibuji, se nyní zavazuji, že (budu plnit svěřené úkoly, dodržovat zákony, předpisy ap.). S. na s. č. a s., že ve své funkci budu platným členem vaší organizace. ■ **S** já slibuju, já prohlašuju Dávám své slovo., Přísahám na svou čest. ♦ Oficiální verze např. prezidentské přísahy je: *Slibuji na svou čest a svědomí, že …*
Ⓐ I promise faithfully to … Ⓝ Ich gelobe / verspreche bei meiner Ehre … Ⓕ J'atteste sur l'honneur que …, Je vous en réponds sur mon honneur. Ⓡ Клянусь честью, что . . .

To mu° slouží ke cti. n. **Slouží mu° to ke cti.** n. **Slouží mu° ke cti, že …** n. **To mu° dělá čest.** n. **Dělá mu° to čest.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** sloužit někomu ke cti, dělat někomu čest
(Čl. vůči druhému uznale a pozitivně o třetím, zvl. mladším, a jeho obětavém činu, nevyžádané pomoci čtvrtému, kvalitní práci, zásadovém chování, píli, vstřícnosti ap., v kontrastu k běžnému chování jeho i druhých, někdy i k jeho jindy negativnímu jednání:) to je důkaz jeho dobré vlastnosti, to vyjadřuje jeho dobrou vlastnost, to podporuje obecně dobrý dojem. S. mu ke cti, že nikdy neřekne o nikom nic špatného. ■ **S** to vyjadřuje kvalitu dobrou mít něco do sebe, mít dobrý základ
Ⓐ It's to his credit (that …). Ⓝ Das ehrt ihn. Ⓕ C'est tout à son honneur. Ⓡ Это делает ему честь.

Na mou čest (je to tak).
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ve snaze posílit svůj výrok, potvrdit něco, ovlivnit názor, odstranit pochybnosti ap. druhého, druhých:) jsem (pevně) přesvědčen, že je to tak; věř, věřte mi; potvrzuju to. A: Opravdu jsi to viděl? – B: Na mou č.! ■ **S** já potvrzuju to, věř mi! Na mou duši!, Na to můžeš vzít jed!, To je na beton.
Ⓐ Honest(ly)!, Upon my honour! Ⓝ Bei meiner Ehre., Ehrenwort. Ⓕ Parole d'honneur., Croix de bois, croix de fer (si je meurs, je vais en enfer)! Ⓡ Ей-богу!

Všechna čest!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho schopnostech, znalostech, zásluhách, kvalitách ap., často v kontrastu se sebou samým, popř. po předchozí nedůvěře:) hodnotím, oceňuju, popř. obdivuju ho a jeho výkon, dovednosti ap. Ze začátku se zdálo, že na své soupeře nestačí, ale šel na ně houževnatě a nakonec je skoro všechny porazil. V. č.! ■ **S** já hodnotím to velmi Komu čest, tomu čest., Klobouk dolů!
Ⓐ Hats off!, Good for him! Ⓝ Alle Achtung! Ⓕ Mes compliments!, Chapeau bas! Ⓡ ! Это нужно признать.

Čestný pionýrský!
(Čl. zvl. starší v ujištění vůči nedůvěřivému druhému, obv. žertovně, o pravdivosti informace, věrohodnosti slibu ap., zvl. s odstínem výsměchu komunistickému formalismu nahrazujícímu standardní čestné slovo *u tehdejších dětí v organizaci* Pionýr *údajně platnějším a cennějším slibem ap.:) opravdu je to tak, věř mi!; je to pravda n. udělám to, to slibuju!* ■ **S** to je tak, to je pravda, já udělám to

čichat *viz* čuchat

Měj se k činu!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova) **Verb** mít se k činu
(Čl. pobízející druhého k akci, k neodkladné práci, nutnosti zásahu, pomoci ap., zvl. v kontrastu k váhání n. dlouhé nečinnosti druhého:) nečekej, neotálej (už) a jednej, začni s tím (něco dělat). Všichni uklízejí a ty si čteš? Měj se k č.! ■ **S** jednej!, začni dělat něco! Na co čekáš?, Pohni sebou!

Ⓐ Get a move on!, Stir your stumps! Ⓝ Tu was! Ⓕ Au boulot!, Au travail!, Remue toi donc! Ⓡ ! Давай-давай (за работу).

Činy, ne slova.
(Čl. netrpělivý, nervózní vůči druhému, druhým, zvl. v nouzi n. pod tlakem situace vůči jejich nerealistickému chování n. ve společnosti neprakt-ických a jen slibujících druhých:) teď je třeba jednat, prakticky a skutečně to řešit, a ne o tom jen (pořád) mluvit. ■ **S** jednej! Měj se k činu! ♦ Lat. *Acta, non verba*, heslo fr. generála L. Hoche (1768–1797), Flajšhans, ale už starší, srov. lat. *Ubi factis opus est, non sufficiunt verba, kde je třeba činů, nestačí slova*, Walther 32 044f.

Je tam (pěkná) čina.
(Čl. vůči druhému, druhým uvnitř o nepříjemné situaci venku, zvl. větru, dešti ap., z hlediska lidí uvnitř a nepříjemnosti pobytu venku:) je tam velmi špatné a nepříjemné počasí. ■ **S** je tam počasí špatné

Činí-li dva totéž, není to totéž. n. **Dělají-li dva / když dva dělají totéž, není to totéž.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o dvou třetích lidech podobného n. stejného zájmu, profese, s podobným n. stejným nápadem, prací, přístupem, záměrem ap. a konkrétním provedení, s důrazem na jejich individualitu:) dělají-li dva lidé stejnou práci, realizují-li tentýž plán, popř. pracuje-li druhý podle prvního, výsledek jejich práce n. úsilí bývá přesto odlišný. Začínající učitel použil ve výuce metodu svého profesora, ale neuspěl. Činí-li dva t., n. to t. ■ **S** lidé stejní nepracují stejně To je na jedno brdo / kopyto. ♦ Přísloví, z lat. *Duo cum faciunt idem, saepe non est idem*, Walther 6790, ale tak už P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.) *Adelphi, V, 3,37.*
Ⓐ When two people do the same (thing) it isn't the same. Ⓝ Wenn zwei dasselbe tun, ist das noch lange nicht dasselbe. Ⓕ Il y a travail et travail! Ⓡ (Каждый делает по-своему.)

Čiň dobře a věz komu.
(Čl. moudrý a starší vůči zvl. mladšímu druhému ve snaze ovlivnit jeho jednání, názory, chování a vztah k ostatním:) pomáhej, prospívej, buď laskavý a hodný, avšak jen k těm lidem, kteří si to svým jednáním a dobrými vlastnostmi zaslouží a potřebují to. ■ **S** pomáhej potřebným! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Čistota (je) půl zdraví.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *půl*
(Čl. moudrý vůči druhému o úklidu, čištění domu ap. n. osobním mytí, hygieně a jejím dodržování:) udržování místní a osobní čistoty ap. ovlivňuje pozitivně zdravotní stav člověka; kdo je čistý, nebývá tolik nemocný. A: Umyj si ruce. Č. půl z. – B: No jo, a špína celý. ■ **S** čistota je předpoklad zdraví Kam nechodí slunce, chodí lékař. ♦ Přísloví (Čelakovský); někdy s iron. doplněním: *a špína celý.*
Ⓐ Cleanliness is next to godliness. Ⓕ ! Netteté nourrit santé. Ⓡ (Чистота — половина здоровья.)

Voní to tu čistotou.
(Čl. vůči druhému pochvalně, zvl. po svém příchodu do místnosti, interiéru po provedeném úklidu, vyprání prádla ap., obv. s doposud pociťovaným aromatem mýdla, popř. jiných čisticích prostředků:) je tu příjemně čerstvé ovzduší; je tu příjemně čisto (a útulno). ■ **S** je tu čisto

Všechno (tu) září / svítí čistotou. n. **Svítí / září to tu čistotou.**
(Čl. pochvalně, zálibně vůči druhému o místnosti a jejím vzhledu, zařízení n. o nádobí, záclonách, skleněných předmětech ap., zvl. po provedeném úklidu v kontrastu k předchozímu stavu, popř. k jiným interiérům ap.:) všechno je tu příjemně čisté a leskne se to, nic není zaprášené, špinavé (a je na to příjemný pohled). ■ **S** je tam čisto

Čistému / čistýmu vše čisté / čistý.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o jen zdánlivě čestném chování, pravdivém, nedvojsmysl-ném výroku n. poctivém záměru třetího ap. v naivním chápání bezúhonného n. spravedlivého čtvrtého a jeho opačné hodnocení zkušeným třetím:) poctivý člověk hodnotí druhé lidi, veškeré dění kolem sebe rovněž jako poctivé (a nepřipouští možnost lži, podvodu ap.); poctivý člověk není podezřívavý. A: Co se ten chlap tak tvářil, když sem mluvil vo úplatkách a že je to trestný? Myslel sem to vobecně. – B: Ale nic, č. vše č. Vo tý jeho aférce tedy nevíš, že? ■ **S** čl. poctivý není podezřívavý, čl. poctivý soudí poctivě Podle sebe soudím tebe. ♦ Lat. *Castis omnia casta*; srov. též *Puris omnia pura*, Tt 1,15.
Ⓐ To the pure all things are pure. Ⓝ Dem Reinen ist alles rein. Ⓕ Au pur, rien d'impur. Ⓡ (Честный судит по себе.)

Čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv).
Part čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv)
(Čl. informovaný vůči druhému hodnotící a srovnávající úměrnost růstu činnosti, děje, vlastnosti n. okolnosti v závislosti na růstu a zesilování druhé činnosti ap., v pozitivním i negativním smyslu:) silnější taková činnost, snaha či vlastnost n. vyšší míra takového děje, okolnosti ap. vedou k zesílení (tj. zhoršení n. zlepšení) očekávané druhé činnosti n. zvýšení míry druhého děje ap. ■ **S** jedno roste úměrně růstu druhého

To je číman!
(Čl. vůči druhému obv. ironicky o činorodém a praktickém třetím, zvl. z hlediska jeho jednání vůči ostatním, orientace v různých situacích a výhodnosti rozhodnutí, postupu, kroku ap. do budoucna:) to je velmi schopný, chytrý člověk a dovede to přesvědčivě využít. ■ **S** on je chytrý

To bylo (jeho) parádní číslo.
(Čl. vůči druhému znalecky a obdivně o třetím a jeho umělecky zahrané scéně, sportovním cviku, popř. obvyklém triku v chování, zvl. ve snaze přesvědčit, zapůsobit na publikum, druhého ap.:) to byl (jeho) mimořádně působivý výkon; to byla další úspěšná a působivá ukázka jeho dovednosti. ■ **S** to byl výkon velký

To / von° je° pěkný číslo°.
(kol; hanl) **0** *V:* ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. sg a pl, *Pron:* 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** Ty seš teda číslo.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o třetím, zvl. dítěti, adolescentovi a jeho podivných nápadech, extrémním chování, neotřelých, někdy i drzých výrocích ap., zvl. v reakci na konkrétní případ a v kontrastu ke společenské normě:) to je výstřední, popř. i divoký, nevypočitatelný, nespolehlivý člověk; chová se výstředně, popř. provokativně a divoce. Ten váš kluk, to je p. č. Včera říkal, že až vyroste, tak bude nezaměstnaný. ■ **S** on je výstřední, on je divoký, on chová se výstředně, on chová se divoce Ruplo mu v bedně., bejt jak z divokejch vajec

Ⓐ He is a one!, He is a caution. Ⓝ Er ist aber'ne Nummer. Ⓕ C'est un sacré numéro!, C'est un drôle de pistolet! Ⓡ ! Он тот ещё.

Ty seš teda číslo / numero!
(kol; nepřízn – iron) ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5d **Verb** To / von je pěkný číslo!
(Čl. nechápavě, popř. poněkud shovívavě n. v příměm odsudku vůči nečekaně výstřednímu chování n. absurdnímu činu, nešikovnému výkonu druhého a jím způsobenému problému, komplikaci:) ty jsi divný a já nevím, co od tebe můžu očekávat; tvoje jednání, chování je výstřední, nerozumné, popř. a vede ke zmatku. Takže tys nesehnal hotel, a protos jel nočním vlakem do Turnova a zpátky. Ty seš t. č.! ■ **S** ty jsi divný, ty chováš se výstředně, ty chováš se nerozumně, ty jsi blázen Co tě to (zase) napadlo?

Ⓐ You're a right one! Ⓝ Du bist aber'ne Nummer. Ⓕ Tu (en) es un drôle de numéro!

Jdi / jděte o číslo dál! *viz* Di vo dům dál!

Čísla jasně mluví o tom, že … n. **Čísla dokazují něco / že …**
(Čl. informovaný, vzdělaný vůči druhému ve snaze ho přesvědčit n. poučit zvl. o statistických údajích, popř. numerickém výsledku experimentu o výskytu, síle či rozšíření jevu, různosti názorů ap.:) tyto číselné hodnoty svědčí o tom, že …, popř. přesvědčivě uvádějí, kolik … ap. … ■ **S** čísla jsou přesvědčivá ♦ Z něm. *Zahlen beweisen*, podle fyzika J. F. Benzenberga (1777–1846), rozšířeno sporem o svobodný přístav v Kolíně nad Rýnem.

Ukaž / řekni mi, co čteš, a já ti řeknu / povím, jaký / kdo jsi.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 9. slova)
(Čl. vzdělaný, moudrý vůči druhému o jeho volbě a zaměření četby ve vztahu k jeho povaze, osobnosti:) podle toho, jakou literaturu si obvykle ke čtení vybíráš, lze soudit, jaký je okruh tvých zájmů, znalostí a životních preferencí, a tedy i co je tvým hlavním charakterovým rysem. A: Vždyť ty mě vůbec neznáš. – B: Jak to že ne? Ř. mi, co č., a já ti ř., j. jsi, tedy aspoň trochu. ■ **S** povaha člověka odráží se v četbě, zájmy člověka odrážejí se v četbě Jaký pán, takový krám.

Ⓐ Tell me what you read and I'll tell you who you are. Ⓝ Sage mir, was du liest, und ich sage dir, was für einer du bist. Ⓕ (Dis-moi ce que tu lis, je te dirai qui tu es.) Ⓡ Скажи, что ты читаешь, и я скажу, кто ты.

Číše (jeho trpělivosti) přetekla.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho schopnosti, popř. ochotě snášet nepříjemné chování, zbytečné n. hloupé dotazy, trvalé odmluvy, provokace ap. čtvrtého, čtvrtých, zvl. po jejich posledním, extrémním kroku ap.:) (jeho) trpělivost už skončila, už nadále nemá vůli trpět n. omlouvat tento způsob projevu (a mění tak svůj další postoj ap.).

■ **S** on přestal snášet to už, trpělivost jeho skončila

Čichám, čichám člověčinu. n. **Čuchám, čuchám člověčinu.**
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. o chování druhého, zvl. po stránce fyzické primitivnosti, jednoduché živočišnosti, zápachu ap., popř. o situaci z nich vyplývající, v kontrastu k vznešeným ideálům, estétství ap.:) poznávám, cítím, uvědomuju si teď i přízemní, a tím málo důstojnou stránku života, lidské existence. Č., č. č., děsně smrdíš. Tys byl zas v hospodě, co? ■ **S** to smrdí, to je projev živočišnosti Praštilo mě to přes nos. ♦ Změnou smyslu podle citátu z pohádky K. J. Erbena (1811–1870), *Tři zlaté vlasy děda Vševěda.*

Ⓐ Fee-fi-fo-fum (I smell the blood of an Englishman). Ⓝ Ich rieche, rieche Menschenfleisch. Ⓕ Hum, çà sent l'homme. Ⓡ Чую, чую, человечьим духом запахло / пахнет.

Na něco člověk umřít musí.
(Čl. zvl. starší a zkušený žertovně v reakci vůči obv. opatrnému druhému a jeho varování před případným nebezpečným jídlem, možnou nákazou, malým poraněním n. jiným rizikem ap.:) to není tolik nebezpečné, příliš riskantní a nezáleží na tom. ■ **S** to není nebezpečné

Člověče, přičiň se a Bůh / bůh ti pomůže. n. **Čiň se, člověče, a pánbůh ti požehná.**
(neutr – kol) **0** neměnné ≃ 6 stoup.-kles. (od 5. slova) n. 1c
(Čl. ve snaze povzbudit zvl. rezignovaného n. v důsledku neúspěchu ap. skleslého a pasivního druhého ap.:) vytrvale se snaž a důvěřuj v dobrý výsledek; pokračuj ve svém snažení (a nevzdávej se), může nastat příznivá souhra okolností a dosáhneš svého cíle. A: Zavolal jsem nakonec ještě do jednoho podniku a tam jsem místo dostal. Pracuje tam totiž můj spolužák. – B: Říkal jsem ti to: č., p. se a b. ti p. ■ **S** snaž se a pomoc přijde! Kdo nic nezkusí, nic nezkazí., napnout síly ♦ Přísloví (Bitt-Schin), zdůrazňované zvl. protestanty.

Ⓐ God helps those who / them that help themselves. Ⓝ Sich regen bringt Segen. Ⓕ Aide-toi et le ciel t'aidera. Ⓡ ! На Бога надейся, а сам не плошай.

Člověk člověku nevidí do kapsy.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho finančních možnostech, příjmech, zvl. z hlediska možnosti půjčky, finanční výpomoci ap.:) nikdo, a tedy ani já, nemůže vědět, kolik peněz druhý má n. vydělává, a tudíž ani si ověřit, zda jich má dostatek či nedostatek. ■ **S** nikdo nezná poměry finanční druhého

Člověk člověku vlkem.
(neutr – kol; nepřízn) **0** neměnné ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v povzdechu vůči druhému o třetím ve vztahu ke čtvrtému, při soupeření, konkurenci, v nepřátelství ap. a jeho chování, postupu ap., obv. kvůli zisku, prospěchu, prestiži ap.:) každý člověk, a tedy i tento, v soutěži, soupeření s druhým, druhými, bojovně, dravě upřednostňuje své vlastní zájmy, cíle ap. Kamarád mi slíbil, že mi v podniku, kde pracuje, zajistí místo. Nakonec tam dostal někoho za úplatek. Jak se říká, č. č. v. ■ **S** čl. je sobecký v nouzi Nezná bratra., Nejradši má každej sám sebe. ♦ Přísloví (Čelakovský), z lat. *Homo homini lupus*; srov. i *Lupus est homo homini* (T. M. Plautus (251–184 př. n. l.), *Komedie oslovská, 495*).

Ⓐ A man is a wolf to another man., People can be such bastards! Ⓝ Homo homini lupus. Ⓕ L'homme est un loup pour l'homme. Ⓡ Человек человеку — волк.

Člověk neví dne ani hodiny. *viz* Nevíme dne ani hodiny.

Člověk je dvakrát dítětem a kůň jednou hříbětem.
(Čl. moudrý obv. v pobaveném povzdechu vůči druhému o starším třetím a jeho nestandardním chování, zálibách a rozmarech ap.:) ve stáří se člověk chová často dětinsky (a dožaduje se splnění svých přání poněkud tvrdohlavě a nerozumně). ■ **S** čl. starý chová se dětinsky ♦ Přísloví (Čelakovský).

Dobrý člověk ještě žije.
(neutr) **0** neměnné ≃ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *ještě*
(Čl. vůči druhému uznale o nápomocném, hodném, ochotném třetím, zvl. po jím nečekaně poskytnuté pomoci, radě, v kontrastu k předchozí beznaději ap.:) (mám radost, že) ještě existují lidé, člověk, kterým záleží na druhých a kteří jsou ochotní se pro druhé obětovat n. jim nezištně pomoct. To jsem rád, že vás vidím. D. č. j. ž. ■ **S** čl. dobrý pomůže, čl. dobrý existuje Všichni lidé jsou bratři. ♦ Název románu R. Rollanda (1866–1944) *Dobrý člověk ještě žije* (1919).

Ⓐ There are still some good people (around). Ⓝ (Es gibt doch noch gute Menschen.) Ⓕ Bonhomme vit encore. Ⓡ ! Не перевелись на свете добрые люди.

Vymámil° by z člověka duši.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, min, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému rezignovaně o výřečném, naléhajícím třetím, často neústupném dítěti a jeho snaze dosáhnout svého záměru, splnění přání, prosby ap. v rozmluvě s prvním, zvl. po svém nechtěném ústupku:) mluví (se mnou) neodbytně, naléhavě; není možné ho odbýt, odmítnout (a je nutné každou jeho žádost splnit). Tak dlouho za mnou chodil a prosil, až jsem mu to svoje rybářské náčiní dal. V. by snad z č. d. ■ **S** on je neodbytný Vymámil by z jalový krávy tele.
Ⓐ He can charm the birds out of the trees. Ⓝ (Der würde einem auch das letzte abschwatzen.) Ⓕ Vous le chassez par la porte, il revient par la fenêtre. Ⓡ Он из тебя всю душу вытянет.

Člověk neví, kde mu hlava stojí. n. **Nevím°, kde mi hlava stojí°.**
(kol; nepřízn) **0** *2. V:* ot, neg, pas, kond, imp, imp neg ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *hlava* n. 6 **Verb** nevědět kde mu hlava stojí
(Čl. zaneprázdněný n. činorodý vůči druhému v povzdechu a postoji vůči přibývajícím starostem, problémům, komplikacím ap., popř. v reakci na jeho žádost ap.:) řeším teď mnoho záležitostí současně a nevím, které z nich se věnovat dříve; mám moc starostí najednou. Č. n., kde mu h. s., a ty ještě po mně chceš, abych ti hledal brýle. ■ **S** já mám starostí mnoho, já mám práce mnoho Nevím co dřív., Nevím kam dřív skočit.
Ⓐ I don't know whether I'm coming or going. Ⓝ Ich weiß nicht, wo mir der Kopf steht. Ⓕ ! ne plus savoir où donner de la tête Ⓡ Крутиться как белка в колесе.

Člověče, čiň se a hovno budeš mít.
(kol; nepřízn, iron) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. pracovitý, přičinlivý skepticky v povzdechu vůči druhému o své marné práci, námaze, snažení z hlediska jeho ocenění, zvl. v kontrastu k hodnocení práce a úspěchu ostatních, někdy získaného bez velké snahy:) snaž se, ale nic (stejně) nezískáš; poctivý člověk dosahuje často horších finančních a životních podmínek než podvodník, lhář n. vychytralý lenoch. Můj spolužák si vzal dceru podnikatele a má všechno, zatímco já pracuju ve dvou zaměstnáních a nemám ani na auto. Č., č. se a h. b. mít. ■ **S** snaž se ale nezískáš nic!, nesnaž se marně! Máš to stejně marný!

Ⓐ And they say God helps those who help themselves!, (You can work your fingers to the bone / sweat your guts out and still have nothing to show for it.) Ⓝ Schaffe, schaffe, Häusle baue, sterbe. Ⓕ Autant travailler pour le roi de Prusse / le Grand Turc., (*vulg*) Se donner de la peine, c'est comme pisser contre le soleil. Ⓡ (Крутить — не крутись, а бедняком помрёшь.)

Jediný člověk, který se chová rozumně, je můj krejčí – bere mi míru pokaždé, když k němu přijdu.
(Čl. v kontrastu k nerozumnému chování druhého a obecně o potřebě chování opačného:) člověk se má chovat rozumně a předvídavě; člověk není předvídavý. ■ **S** čl. není předvídavý, čl. není rozumný ♦ G. B. Shaw (1856–1950).

To by člověk z kůže vyletěl / vylít z kůže. n. **Člověk by z něj° vylít / vyletěl z kůže.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *z kůže* **Komp** být takový, že by z něj člověk vyletěl z kůže
(Čl. vůči druhému v rozčilené, emocionální reakci na nechápavost, neschopnost, nešikovnost, přehnaně komplikovaný postup ap. třetího n. jeho divoké, provokativní chování ap.:) jeho chování, reakce, způsob myšlení a práce ap. jsou nesnesitelné a (často nevědomky) provokativní a vyvolávají silné podráždění, popř. netrpělivost ap. Včera rozbitý vokno, dneska propálená pánev – to by z něj čl. v. z kůže! ■ **S** on chová se nesnesitelně, on je nesnesitelný, on provokuje Člověk by z něj dostal mladý. ♦ Často i var. s *Div (sem z něj nevyletěl z k.)*.
Ⓐ He's driving / he drives me up the wall. Ⓝ Das ist zum Aus-der-Haut-fahren. Ⓕ C'est à vous faire sortir de vos gonds. Ⓡ ! Он доведёт до белого каления кого.

S váma si (tak) člověk užije legrace.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. s povzdechem a ironicky při kontaktu s obtěžujícím druhým n. druhými, se zlobícími dětmi ap. n. jen v nudné společnosti:) **1.** *vaše společnost je únavná, nudná; nemám už trpělivost vás poslouchat, podílet se na vaší nezajímavé zábavě, činnosti ap.;* **2.** *dráždí mě vaše neustálé dotazy, prosby, vaše nesnesitelné chování ap.* **2.** A: Mami, Ivanka zase vytáhla z kuchyňský linky nůž. – B: Okamžitě ho tam vrať, eště si něco uděláš! S v. si č. u. l. ■ **S** vy jste únavní a nudní Kdo to má pořád poslouchat!, Čert aby vás vzal!

Ⓐ You (lot) are a pain in the neck!, You (lot) will bring me to an early grave before my time. Ⓝ Mit euch / dir ist auch nichts mehr los. Ⓕ Avec vous, on ne s'ennuie pas. Ⓡ ! С вами с ума сойти можно!

Když člověk přichází do let, všechno ho začíná bolet.
(Čl. zvl. starší s povzdechem, někdy na vysvětlenou svého chování mladšímu druhému ap.:) starší člověk mívá už mnohé nemoci a různé bolesti (a život už není tak bezstarostný). ■ **S** čl. starý má nemoci

Jsem / sem (jen) člověk, nic lidského mi není cizí.
(neutr – kol) **0** neměnné ♲ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. v soucitné reakci na sdělenou zkušenost, trápení, prožitek, nemoc ap. druhého:) (přestože jsem to já sám neprožil) cítím s tebou, dovedu se vžít do pocitů, stavů ap. v takové situaci. A: Ty si jako sportovec s náma frťana nedáš, co? – B: Ale jo, s. taky jen č., nic l. mi n. c. ■ **S** já mám soucit, já chápu to To si dovedu představit. ♦ Z lat., srov. P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Sebetrapič, 77, Homo sum; humani nihil a me alienum puto.*
Ⓐ (I know exactly how you feel.) Ⓝ Ich bin Mensch, nichts Menschliches ist mir fremd. Ⓕ (Je suis homme et rien de ce qui est humain ne m'est étranger.) Ⓡ Ничто человеческое мне не чуждо.

Takový aby člověk hledal / abys takový hledal (s) lupou. n. **Mohl bys je hledat (pod) lupou.** *viz* Takovýho abys hledal (ve dne) s lucernou.

Člověk je mírou všech věcí.
(Čl. moudrý zvl. v připomínce vůči druhému a v reakci na jeho ukvapeně prosazovaný žádoucí záměr, cíl, opatření ap., které jsou však na úkor jiných lidí ap.:) rozhodující jsou potřeby lidí, a ty nesmějí trpět; rozhodující je pohled, názor člověka, a tím je třeba se řídit; měřítkem vhodnosti, smyslupnosti všech plánů n. činů je člověk a jeho potřeby. ■ **S** čl. je cíl a měřítko ♦ Filozof Protagoras (asi 480–410 př. n. l.).

To je člověk na svým / svém / pravým / právem místě.
(kol; pochv) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ♲ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na svým*
(Čl. zkušený vůči druhému pochvalně, spokojeně o třetím, členovi pracovního týmu, odborníkovi ap. s poukazem na jím dobře odváděnou práci, poskytnutou službu, užitečnou radu ap.:) to je kompetentní člověk, který umí svou práci, svůj obor n. plní svou funkci spolehlivě ap. a plně to projevuje. Od té doby, co pan Novotný vede naši firmu, naše zisky rostou. To je č. na s. m. ■ **S** on je kompetentní, on je vhodný Je na něj spoleh.
Ⓐ No one is irreplaceable / indispensable. Ⓝ (Niemand ist unersetzlich.) Ⓕ Les cimetières sont pleins de gens irremplaçables. Ⓡ (Это) человек на своём месте.

To by z toho člověk dostal mladý! *viz* Já z toho (snad) dostanu mladý!

Moudrý / moudrej člověk se mýlí / mejlí dvakrát denně.
(neutr) **0** neměnné ♲ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *dvakrát*
(Čl. filozofující i sebekritický vůči druhému, druhým, zvl. ve snaze omluvit, vysvětlit před ním vlastní chybu, špatný úsudek, postup ap.:) (co jsem udělal, nebylo správné, ale) chyby dělá každý; nikdo není neomylný. Byl sem přesvědčenej, že bydlí na sídlišti, a voni zatím mají domek. M. č. se m. d. d. ■ **S** čl. moudrý dělá chyby taky, každý dělá chyby I mistr tesař se utne. ♦ Přísloví.
Ⓐ Even Homer nods., No one's infallible. Ⓝ Ein Weiser irrt sich zweimal täglich. Ⓕ L'erreur est humaine., Personne n'est parfait. Ⓡ ! Не ошибается только тот, кто ничего не делает.

Moudrý člověk je nejméně sám, když je sám.
(neutr) **0** neměnné ♲ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. zvl. duševně pracující filozoficky vůči druhému s ohledem na optimální pracovní podmínky obecně n. momentálně, někdy jako omluva druhému při odmítání konverzace, návštěvy ap.:) přemýšlivý člověk, intelektuální osobnost mají o samotě ideální příležitost k soustředění, k rozvíjení fantazie ap. (a nepotřebují kontakt s druhými). Smutno mi nebude. Klidně jeď s dětmi na chatu. Já budu o víkendu pracovat doma. M. č. je n. sám, k. je sám. ■ **S** čl. moudrý necítí se osamělý vystačit si sám ♦ J. Swift (1667–1745).
Ⓐ A wise man is least alone when he is by himself. Ⓕ (Un homme / esprit sage se suffit à lui-même.) Ⓡ (Мудрому человеку никогда не скучно.)

Člověk je vždycky moudrý až potom.
(kol) **0** neměnné ♲ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *až*
(Čl. vůči druhému sebekriticky s ohledem na ná-

vrh, vlastní n. cizí názor na řešení uplynulé situace, události ap., v kontrastu k jejímu skutečnému průběhu:) **každý člověk, a tedy i já n. ty, si často uvědomí minulé chyby, nedostatky, nedomyšlenosti ap. teprve zpětně, kdy už nelze předchozí vývoj napravit; lepší a podložený názor člověk mívá až po zkušenosti.** Teď vím, že jsme měli jít k doktorovi hned. Ale ze začátku se to vážně nezdálo. Č. je v. m. až p. ■ **S** čl. učí se zkušeností Po bitvě je každý generálem. ♦ Srov. mj. J. W. Goethe (1749–1832), *Faust* (1808), *Tady teď stojím, já ubohý blázen, a jsem tak chytrý jako předtím.*

Ⓐ It's easy to be wise after the event. Ⓝ Hinterher ist man immer klüger. Ⓕ (Après la bataille, tout le monde est général.) Ⓡ ! Все мы задним умом крепки.

Z toho by člověka ranila mrtvice / trefil šlak / klepla pepka.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému krajně rozčileně, rozzlobeně zvl. v reakci na opakovanou neschopnost, nechápavost, rušivou n. provokativní činnost třetího, třetích, neuspokojivou situaci ap.:) **to mě krajně irituje, mám velký vztek (popř. řídce: který může vyvrcholit infarktem).** Byl jsem v pěti obchodech a nikde ty šroubky neměli. Z t. by č. k. p. ■ **S** to irituje mě, já mám vztek Z toho by se člověk zbláznil. ♦ *Klepla ho pepka* = ranila ho mrtvice, srov. souvislost *pepka* a lat. *apoplexia (mrtvice).*

Ⓐ It's driving me mad / spare. Ⓝ Mich trifft der Schlag! Ⓕ C'est un coup à avoir une attaque / crise., C'est à en tomber raide. Ⓡ Меня чуть удар не хватил.

Člověk je křehká nádoba.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *křehká*

(Čl. zkušený vůči druhému obecně n. z hlediska své vlastní psychické a fyzické odolnosti n. morální integrity ap. a při vědomí její hranice, možnosti choroby, smrti n. selhání, nesprávné volby ap.:) **1.** *člověk je snadno zranitelný;* **2.** *člověk je náchylný k chybám a pokušení.* **1.** A: Maminku odvezli do nemocnice, má problémy se srdcem. – B: To víte, č. je k. n. ■ **S** čl. je zranitelný, čl. je náchylný k chybám nebýt ze železa, Hned ho vofoukne každý větříček. ♦ Zřejmě vzniklo kontaminací a spojením hamletovského *Křehkosti, tvé jméno je žena* a biblické zmínky 1Pt 3,7 o ženě jako křehké nádobě (český kralický překlad je ovšem jiný: *mdlejší osudí*).

Ⓐ 1. (Man is a frail vessel.), 2. (! Human frailty.) Ⓝ Der Mensch muss nur sterben. Ⓕ 1. (L'homme est un être fragile.), 2. ! L'homme est un colosse aux pieds d'argile. Ⓡ Человек — сосуд скудельный.

Žádný člověk není nenahraditelný.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1e kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. moudrý vůči druhému obecně n. zvl. o sobě z hlediska svých schopností n. při skromném hodnocení sebe sama n. při ocenění práce, zásluh ap., též z hlediska omezené délky života:) **žádný člověk (a tedy ani já nebo ty) nemá takový druh dovedností, zkušeností ap., které by nemohl získat i někdo jiný a v jeho činnosti ho zastoupit.** A: Byl to vynikající odborník, ale kvůli zdravotním problémům musel odejít do důchodu. Teď na jeho místo nastoupil čerstvý absolvent fakulty. – B: Ž. č. není n. ■ **S** každý je nahraditelný Každý je nahraditelný. ♦ W. von Humboldt (1763–1835) v dopise z 5. 5. 1832.

Ⓐ No one is irreplaceable / indispensable. Ⓝ (Niemand ist unersetzlich.) Ⓕ Les cimetières sont pleins de gens irremplaçables. Ⓡ ! Незаменимых (людей) нет.

Člověk na ní° může° voči / oči nechat.

(kol; přízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *voči*

(Čl., zvl. muž vůči druhému pochvalně o dívce, ženě příjemného vzhledu, držení těla, ladné chůze ap., popř. hezky oblečené:) **je velmi hezká a přitažlivá; (musím se na ni neustále dívat, za ní otáčet ap., protože) velmi mě přitahuje svou krásou a celkovým vzhledem, vizuálním projevem.** Dnes jí to moc sluší. Č. na ní m. o. n. ■ **S** ona je krásná, ona je přitažlivá To je kus., Je jako vobrázek.

Ⓐ There's a sight for sore eyes! / something to feast your eyes on., She looks ravishing. Ⓕ ! dévorer des yeux, ! regarder comme une image sainte Ⓡ ! От неё глаз не отвести.

Člověk míní (a) pánbůh / Pánbůh / Pán Bůh mění.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. vůči druhému rezignovaně o své představě, plánech, naději ap. do budoucnosti v kontrastu ke skutečnosti a vlivu náhodných událostí, okolností, tlaku druhých ap., pův. s odstínem nevypočitatelnosti, nesrozumitelnosti božího rozhodování:) **plány člověka dopadají všelijak; záměr člověka se vždy neuskuteční; člověk nemůže ovlivnit svůj osud (který je dán působením řady neovliv-**

nitelných vnějších faktorů). Chtěla jsem jít studovat, ale když mi zemřel tatínek, neměla jsem na to už peníze. Č. m., P. m. ■ **S** záměr člověka neuskuteční se vždy Do budoucnosti nikdo nevidí. ♦ Přísloví (Čelakovský), podle lat. *Homo proponit, (sed) Deus disponit* (T. A Kempis, 1380–1472), už ale u Komenského, pův. podle bible, Př 16,9; srov. i P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 2,428, Dis aliter visum, Bohové rozhodli jinak*.

Ⓐ Man proposes, God disposes. Ⓝ Der Mensch denkt und Gott lenkt. Ⓕ L'homme propose et Dieu dispose. Ⓡ Человек предполагает, а бог располагает.

Člověk je jen / jak pára nad hrncem. n. **Člověk jest co pára nad hrncem.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od 5. slova) *pára*

(Čl. obv. starší vůči druhému obecně n. zvl. o sobě z hlediska fyzické konstituce a její snadné narušitelnosti, zvl. ve vztahu k možnému onemocnění, smrti ap. v kontrastu k plánům do budoucna, popř. obecně z hlediska krátkosti svého života:) člověk žije jen krátce; člověk žije s nejasnou perspektivou svého konce; lidský život je pomíjivý, jeho trvání je velmi krátké (někdy též: avšak lidské skutky, výsledky práce ap. zůstávají). Ještě bych rád dokončil knihu vzpomínek, ale nevím, jestli se mi to podaří: č. jest co p. nad h. ■ **S** čl. žije krátce, život je pomíjivý Dyť sme jen jednou na světě. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (Life is so short.) Ⓝ (Der Mensch ist ein schwaches Geschöpf.) Ⓕ On est (bien) peu de choses. Ⓡ ! Жизнь коротка.

Člověk se musí natahovat podle peřiny.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. šetrný, moudrý vůči druhému střízlivě a kriticky zvl. při hospodaření s penězi, majetkem ap. v kontrastu k výdajům a jejich výši, též jako rada:) každý čl. (a tedy i tento) musí, by měl udržovat rovnováhu mezi výdělkem, ziskem ap. na jedné straně, a nároky, výlohami na straně druhé*. Nakoupila si spoustu parády a teď nemá na zaplacení nájmu. Č. se holt m. n. p. p. ■ **S** čl. musí hospodařit rozumně, čl. musí přizpůsobit nároky možnostem, čl. má chtít přiměřeně Lepší něco než nic.

Ⓐ Cut your coat according to your cloth., One / you must cut your / one's coat … Ⓝ Man muss sich strecken nach seiner Decken. Ⓕ (Il faut se contenter de ce que l'on a.), ! Il ne faut pas avoir les yeux plus gros que le ventre. Ⓡ По одёжке протягивай ножки.

To je° člověk° k pohledání.

(kol; přízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému pochvalně o třetím, zvl. dobrém znalci, schopném pracovníkovi, zvl. s ohledem na úkol, práci, popř. též milém a ochotném ap.:) to je nejlepší možný člověk; to je optimálně vhodná osoba, která plně vyhovuje a nezklame*. Ten pan Novotný, to je č. k p. Vždycky když něco potřebujeme, tak nám pomůže nebo poradí. ■ **S** on je vhodný velmi, on je dobrý To je zlatý člověk.

Ⓐ He's a smashing chap. Ⓝ So einen findet man nur selten. Ⓕ Il a le cœur sur la main., Il est bon comme du bon pain. Ⓡ ! Такие на дороге не валяются.

Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš.

(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 7. slova)

(Čl. moudrý vůči druhému filozoficky a obecně, zvl. z hlediska tělesné nedokonalosti, konečnosti života svého n. jeho životního usilování, v náboženství užíváno při pohřbu, na náhrobku, o Popeleční středě ap.:) každý člověk je smrtelný a jednou zemře; všechno lidské konání, snaha, hromadění majetku ap. jsou jen dočasné (a marné). Nechápu, proč to všechno schováváš. P., č., že p. jsi a v p. se o. ■ **S** čl. je smrtelný Každý musí jednou umřít., Marnost nad marnost., Memento mori! ♦ Gn 3,19.

Ⓐ You can't take it with you (when you go). Ⓝ Gedenke, Mensch, Staub bist du und zu Staub sollst du werden. Ⓕ Souviens-toi, homme, que tu n'es que poussière et que tu retourneras en poussière. Ⓡ Прах еси и в прах обратишься.

Člověk by mu° dal první poslední.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *první*

(Čl. vůči druhému, zvl. milující a obětavý rodič v povzdechu, výčitce o třetím, zvl. nevděčném dítěti ap.:) mám ho rád a věnoval bych mu všechno, co můžu; obětoval bych se pro něj všemožně. Č. by mu dal p. p., a von mi ani stovkou na domácnost nepřispěje, i když už vydělává. ■ **S** on je nevděčný, já obětuju vše pro něj Snesl by mu modré z nebe., Dejchala by za tebe.

Ⓐ There's nothing you / I wouldn't give him / do for him (and he …). Ⓝ Wir würden ihm

ja alles geben. Ⓕ ! On lui aurait décroché la lune!, ! Il mordrait le sein de sa nourrice! Ⓡ Я бы для него последнюю рубаху отдал.

Člověk je sám sobě špatným rádcem.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *špatným*
(Čl. zkušený vůči druhému o rozhodování v těžké životní situaci, krizi ap. vzhledem k vlastní subjektivnosti pohledu ap., též jako rada:) člověk není objektivní a optimální závěr pro sebe zpravidla není schopný udělat, tak aby se z krize dostal ap.; člověk sobě neporadí dobře. O vašem manželství by ses měla poradit s psychologem. Č. je sám s. š. r. ■ **S** čl. není objektivní, čl. nevidí sebe objektivně, čl. neumí si poradit Babo raď!, Každý má rád sám sebe.

Ⓐ A man who is his own lawyer has a fool for his client., No one / man should be judge in his own cause. Ⓕ (Il n'est de pire conseiller que soi-même.) Ⓡ ! Ум хорошо, а два лучше.

Rozumný člověk usiluje o život bez bolesti, ne o život příjemný.
(neutr) **0** neměnné 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. moudrý filozoficky vůči druhému obecně n. o sobě z hlediska životních potřeb, přání, usilování ap. a nutnosti jejich uskutečnění:) rozumně uvažující člověk se snaží překonávat překážky, své životní problémy ap., a to ne jednoduše a pohodlně vyhýbáním se jim, ale vyhýbáním se utrpení; člověk nechce v životě především zbytečně trpět. A: Proč jsi z toho zaměstnání odešel? – B: Protože nikdo po mně nechtěl kvalifikovanější práci. R. č. u. o ž. bez b., ne o ž. p. ■ **S** čl. rozumný překonává překážky, čl. rozumný snaží se netrpět Život není procházka růžovým sadem. ♦ Aristoteles (384–322 př. n. l.).

Ⓐ The sensible man seeks a life without pain, not a life of pleasure. Ⓕ (L'homme raisonnable aspire à une vie sans douleur, non à une vie agréable.) Ⓡ (Умный стремится к жизни без страданий.)

Rozumný člověk se přizpůsobuje světu, nerozumný se pořád snaží přizpůsobit svět sobě. Proto veškerý pokrok závisí na nerozumném člověku.
(Čl. vůči druhému o vztahu lidí ke světu, životu a rozumnosti jejich aktivity ap.:) rozumný člověk je přizpůsobivý, a tedy vlastně pasivní, kdežto člověk nerozumný je vzdorovitý, ale může se stát i tvůrcem pozitivních změn. ■ **S** čl. rozumný je přizpůsobivý, čl. vzdorovitý je tvůrčí ♦ G. B. Shaw (1856–1950), *Pravidla pro revolucionáře* (1903).

To aby měl člověk pořád ruku v kapse.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od 6. slova) *ruku*
(Čl. v pohoršené, nelibé reakci na opakované prosby druhého, druhých, zvl. dětí, o finanční příspěvek, pomoc ap.:) musím (mu, jim) pořád dávat peníze (obv. též: na věci, které jsou zbytečné); (on, oni jsou marnotratní n. příliš nároční a) pořád musím něco platit. A: Tati, dej mi, prosím tě, na zmrzlinu. – B: To aby měl č. p. r. v k. ■ **S** já musím vydávat peníze pořád Nic není zadarmo., On nikdy nemá dost.

Ⓐ (One's forever having to dip / put one's hand in one's pocket / … to dig into one's purse.) Ⓝ Hier ist immer Zahlemann und Söhne. Ⓕ Il faut toujours mettre la main à la poche. Ⓡ ! Я что, деньги печатаю?

Člověka po řeči, bylinu po vůni poznáš.
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému charakterizující mluvní projev třetího, i v jeho drobných rysech, ve vztahu k jeho typu, popř. jako upozornění:) každý člověk (a tedy i tento) projevuje svou podstatu, povahu a charakter způsobem své mluvy (podobně jako každá rostlina vydává charakteristický zápach n. vůni). Pořád se jen chlubí, co si všechno koupil. Č. po ř., b. po v. p. ■ **S** čl. projevuje podstatu způsobem řeči Po zpěvu pták poznán bývá., Člověka po řeči, ptáka po peří poznáš. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (You can tell a man by the manner of his speech (and a flower by its scent).) Ⓕ ! Les grands diseurs ne sont pas les grands faiseurs. Ⓡ Птицу видно по полёту.

Člověka po řeči, ptáka po peří poznáš.
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. o třetím a způsobu jeho vyjadřování, výběru a formě výrazů ap., zvl. ve vztahu k jeho povaze, typu, ale i vychování ap.:) každý člověk projevuje svou podstatu a povahu charakteristickým způsobem svého vyjadřování, mluvy (jako pták sám sebe zbarvením pokrývky svého těla). Ten tvůj kamarád říká často neslušná slova. Pamatuj si: č. po ř., p. po p. p. ■ **S** čl. projevuje podstatu způsobem řeči Člověka po řeči, bylinu po vůni poznáš. ♦ Přísloví, srov. Čelakovský: *Ptáka poznáš po peří, vlka po srsti a člověka po řeči, kroji a chodu.*

Ⓐ (You can tell a man by the manner of his speech (and a bird by its feathers).) Ⓝ An den Federn erkennt man den Vogel. Ⓕ On prend les oiseaux par le bec et les hommes à la parole. Ⓡ (Человека видно по поведению.)

Smutno je člověku samotnému.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému n. obecně, zvl. o životě bez rodiny, bez styku s přáteli, s příbuznými, popř. s ostatními lidmi ap.:) člověk je nerad sám a pak bývá z toho smutný; při setrvávání v samotě, kdy není nablízku nikdo, kdo by druhého rozptýlil n. rozveselil, přemýšlí člověk o truchlivých věcech. To jsem rád, že tě vidím. Přijď mě někdy navštívit a potěšit. To víš, s. je č. s. ■ **S** čl. osamělý je smutný Samota člověku nesluší. ♦ Z lat. *Tristis eris, si solus eris, Budeš smutný, budeš-li sám*, P. Ovidius Naso (43 př. n. l.–18 n. l.), *Léky proti lásce, 583.*

Ⓐ (It's pretty miserable being alone.) Ⓝ Einsamkeit tut weh. Ⓕ (La solitude est pesante.), (Il n'est pas bon pour un homme de rester seul.) Ⓡ Одинокому плохо.

Není dobře člověku býti samotnému.

(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený obecně i soucitně zvl. vůči druhému žijícímu bez rodiny, bez kontaktu s přáteli, s příbuznými ap.:) člověk nemá být sám, potřebuje společnost druhých; při setrvávání v samotě (bez lidí nablízku ke svému rozptýlení, pomoci ap.) člověk žije nenormálně a obtížně a přitom často propadá trudnomyslnosti, hypochondrii ap. Poslední dobou vypadáš špatně. N. d. č. b. s. Nastěhuj se na nějaký čas k nám. ■ **S** čl. osamělý je smutný, čl. osamělý žije těžce Samota člověku nesluší. ♦ Gn 2,18.

Ⓐ It is not good that (the) man should be alone. Ⓝ Es ist nicht gut, dass der Mensch allein sei. Ⓕ (La solitude sied mal à l'homme.) Ⓡ ! Одинокому плохо.

Člověk tu neslyší vlastního slova!

(Čl. vůči druhému nespokojeně, podrážděně v reakci na velký hluk působený rachocením předmětů, silným zvukem dopravy, hlasitou hudbou, hovorem, smíchem ostatních ap., venku nebo v místnosti, zvl. v kontrastu k jeho snaze s ním klidně hovořit:) ten hluk je nepříjemný a ruší (můj hovor, a proto si přeju, aby ustal). ■ **S** je tam hluk

Člověk aby z něj° páčil každý / každé slovo!

n. **Každý slovo aby z něj° páčil / tahal (heverem).**

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 6. slova)

(Čl. vůči druhému v mírně podrážděné reakci na třetího a jeho nesdílný způsob řeči, odpovědi n. neochotu se svěřit ap.:) musím se ho na každý detail znovu a znovu ptát, protože on sám mluví, odpovídá velmi stroze, kuse ap., popř. mluví velmi málo. A: Kdy přijedeš? – B: Zítra. – A: V kolik? – B: V osm. – A: Večer? – B: Jo. – A: Teda, č. aby z n. p. k. s. ■ **S** on mluví málo Mlčí, jako by mu hubu zašil. ♦ Též var. bez *člověk*, srov. např. *Abych z n. páčil …, Abysme z n. páčili …*

Ⓐ You have to drag / prise every word out of him., It's like trying to get blood out of a stone. Ⓝ Dem muss man die Würmer aus der Nase ziehen. Ⓕ Il faut lui tirer les vers du nez. Ⓡ Из него клещами слова не вытащишь.

Člověk je smrtelný.

(Čl. vůči druhému, druhým filozoficky o životě a jeho konečnosti vůbec, zvl. v reakci na smrt třetího a potřebu se smrtí počítat n. v kontrastu k významnému jím vytvořenému dílu:) každý člověk (jednou bohužel) zemře (ale hodnoty vzniklé za jeho života tu zůstanou); nikdo nežije nekonečně. ■ **S** čl. je smrtelný ♦ Srov. i J. Wolker (1900–1924), *Těžká hodina* (1922); srov. pokračování *práce je živá.*

Člověk není na světě sám.

(Čl. zamyšleně a sebekriticky n. nabádavě vůči egoistickému druhému ap.:) nemůžeš, nemůžu se chovat, jednat bez ohledu na potřeby druhých lidí, zvl. blízkých a chtít neskromně všechno jen sám. ■ **S** čl. musí být skromnější, čl. nemá být sobecký

Člověk se narodil svobodný a všude je (jen) v okovech.

(Čl. vůči druhému filozoficky obecně n. ironicky v konkrétní a roztrpčené reakci na svazující předpisy, nařízení, byrokracii, nemožnost seberealizace ap.:) člověk je svobodný ve své podstatě; (i když je svobodný) člověk nemá paradoxně v důsledku společenských konvencí a závazků možnost uskutečnit své záměry, plány, kroky ap. ■ **S** čl. je svobodný, čl. je omezovaný ♦ J. J. Rousseau (1712–1778), *Společenská smlouva, 1* (1762), srov. *L'homme est né libre, et partout il est dans les fers*; užívá se obv. jen první část.

Člověk si zvykne i na šibenici.
(kol; žert – nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1e kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému s povzdechem a ironií zvl. v odpovědi na jeho otázku na dlouhodobou změnu životních podmínek k horšímu, zvl. v důsledku přestěhování, změny zaměstnání ap.:) člověk je schopný se přizpůsobit téměř všemu, i pro sebe velmi špatnému životu; po určité době člověk přijme i značně zhoršenou, špatnou životní situaci za standardní a přestane si její nízkou úroveň (a odlišnost od předchozí situace) uvědomovat. A: Jak ses moh přestěhovat z města sem na vesnici, do takový díry? – B: Musel jsem, zdražili nám byt. To víš, č. si z. i na š. ■ **S** čl. je přizpůsobivý Už mu to ani nepřijde.
Ⓐ (You can get used to anything.) Ⓝ (Man gewöhnt sich an alles.) Ⓕ (On s'habitue à tout.) Ⓡ ! Ко всему можно привыкнуть.

Co víc člověk potřebuje ke štěstí / k životu?
(Čl. v dobré náladě vůči druhému, zvl. po dobrém jídle, pití n. v momentálním uspokojení i nad materiálně skromným dárkem, psychicky intenzivním zážitkem, příjemným využitím času ap.:) teď jsem spokojený; ke spokojenosti stačí přece často jen málo, to, co člověk momentálně chce n. potřebuje (zvl. dobré citové vztahy a pocity). ■ **S** já jsem spokojený, maličkost stačí ke spokojenosti

Jak málo stačí člověku ke štěstí! n. **Jak málo stačí ke štěstí!**
(Čl. obv. zkušený a starší zvl. vůči blízkému druhému v reakci na uspokojení běžné, ale dlouho odkládané potřeby, např. po důkladném napití se ap., n. pobaveně, popř. ironicky o třetím, často dítěti, a jeho nadšení z malého dárku ap., zvl. v konkrétní situaci:) pocit spokojenosti, příjemného uspokojení je relativní a často závisí jen na drobnosti, velmi malém kroku, činu ap. ■ **S** čl. potřebuje málo, maličkost stačí ke spokojenosti

Člověk je tvor společenský.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *tvor*
(Čl. vzdělaný vůči druhému obv. obecně o lidech a jejich kontaktech obecně n. vůči němu, zvl. jako vysvětlení, omluva pro delší setrvání na návštěvě, ve společenské zábavě, popř. jako pobídka druhému k účasti:) člověk je svou podstatou obecně družný a potřebuje k životu společnost druhých a kontakty s lidmi; člověk nemůže žít úplně sám. A: Ty už zase deš do toho vašeho klubu? – B: To víš, č. je t. s. ■ **S** čl. potřebuje společnost Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá. ♦ B. Spinoza (1632–1677), *Etika, IV, 35* (1677) převzal a rozšířil podle Aristotela (384–322 př. n. l., *Politika, III, 6*), který má *fysei mén estin anthrópos zóon politikón (od přírody společenská bytost)*.
Ⓐ Man is a social animal. Ⓝ Der Mensch ist ein Zoon politikon. Ⓕ L'homme est un animal / être sociable. Ⓡ Человек — существо общественное.

Člověka po věci, bylinu po vůni (poznáš).
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na třetího a jeho zvyk často určitým způsobem užívat předmět, nástroj ap. n. s oblibou dělat něco, produkovat typický výrobek, předmět ap., též jako upozornění:) člověk po sobě nechává charakteristické a jedinečné stopy své činnosti; každý člověk je příznačný používáním n. děláním určité věci (a projevuje tak i svou podstatu, svůj charakter podobně jako každá rostlina má svůj charakteristický pach). ■ **S** čl. dělá věci příznačně ♦ Přísloví (Čelakovský).

Starej / starý člověk (už) roste / zarůstá do země.
(Čl. starší s povzdechem vůči mladšímu, zvl. v odpovědi na otázku proč nezačíná dělat něco dalšího a neplánuje to n. v kontrastu ke zřejmému fyzickému vzrůstu vnuka ap., s narážkou na pohřbení v zemi, též někdy s ohledem na skutečné fyzické zmenšování a ohýbání postavy ve stáří:) starý člověk už nedělá velké plány, neusiluje o dlouhé perspektivy a rozumně se smiřuje s příznaky stáří a blízkosti přirozené smrti. ■ **S** čl. starý blíží se smrti

Zlý člověk předpokládá, že všichni lidé jsou jemu podobní.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho nečestném, nelaskavém jednání, škodlivých úmyslech, reakcích a postojích ap. jiných lidí ap.:) člověk zlý očekává od druhých podobné chování, úmysly ap. (a proto je neustále připraven se bránit). ■ **S** čl. zlý považuje druhé za zlé Podle sebe soudím tebe.

Člověk by na tom zuby nechal.
(Čl. vůči druhému podrážděně zvl. o nedostatečně upraveném jídle, zvl. mase:) nemůžu to ukousnout, rozkousat, protože to je příliš tvrdé, tuhé ap. ■ **S** to je tvrdé příliš

Co víc potřebuje člověk k životu? *viz* Co víc člověk potřebuje ke štěstí?

Bolí mě celej člověk.
(Čl. zvl. déle a složitě nemocný vůči blízkému druhému, též jen při chřipce n. po velké fyzické ná-

maze ap.:) bolí mě celé tělo a jsem z toho deprimovaný, unavený. ■ **S** to bolí, já jsem unavený

Jsem / sem° (taky) (jenom) člověk. n. **Sme / jsme° (taky jen) lidi.**
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v obranné n. mírně rozzlobené reakci na výtku chyby, neúspěchu, připomínku slabosti, poklesku ap., s poukazem na možnost chyby ap. každého, zvl. při únavě ap:) zmýlit se, pochybit n. nedokázat něco může každý člověk, i já, protože nikdo není dokonalý. Nakonec sem na to v tom shonu zapomněl, dyť sem taky jen č. ■ **S** já dělám chyby taky, já jsem slabý taky Kdo je bez chyby? ♦ D. I. Iuvenalis (asi 55–130), *Satiry, 6,284*.

Ⓐ I'm / he's only human. Ⓝ Ich bin auch nur ein Mensch. Ⓕ (Nul n'est parfait.) Ⓡ ! Человеку свойственно ошибаться.

Člověk je to, co jí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vzdělaný vůči druhému n. obecně z hlediska jeho stravovacích zvyklostí, popř. nároků a podmíněnosti celkového způsobu života ap.:) člověk je závislý na jídle, a to tudíž podmiňuje i jeho život; co (každý) člověk jí, naznačuje druhým, co v životě upřednostňuje a jaké jsou jeho životní hodnoty ap. A: Začala sem teď jíst makrobiotickou stravu. – B: No jo, č. je to, co jí. ■ **S** jídlo podmiňuje život člověka Řekni mi, co jíš, a já ti řeknu, jaký jsi., Řekni mi, co čteš, a já ti řeknu, jaký jsi. ♦ *Der Mensch ist, was er isst*, napsal L. Feuerbach (1804–1872), *Blätter für lit. Unterhaltung* (1850), ale už od T. Paracelsa (1493–1541), *Opus paramirum, 2* (1589); Feuerbach však mohl znát *Fyziologii chuti* (1825) od J.-A. Brillat-Savarina (1769–1821) a jeho známé *Dit-moi ce que tu manges, je te dirai ce que tu es.*

Ⓐ Man is what he eats. Ⓝ Der Mensch ist, was er isst. Ⓕ Dis-moi ce que tu manges, je te dirai qui tu es. Ⓡ ! Скажи мне, что ты ешь, и я скажу тебе, кто ты.

Co je to za člověka?
(Čl. vůči druhému jen zvědavě n. nechápavě, popř. rozladěně v reakci na třetího a jeho negativní chování, reakci, krok ap.:) **1.** *kdo je to?;* **2.** *nelíbí se mi jeho chování; divím se, že se tak může chovat, a jeho jednání neschvaluju.* ■ **S** kdo je to?, on chová se nepřijatelně

To je náš člověk!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, své partě, skupině ap. pozitivně o třetím povahově, názorově, přístupem k životu, vystupováním ap., zvl. po rozeznání spřízněných n. potřebných rysů u něj:) s ním si budeme rozumět a budeme s ním i dobře vycházet; je nám (velmi) sympatický. Má rád legraci. To je náš č.! ■ **S** on je sympatický, my chceme ho To je moje krevní skupina.

Ⓐ He's one of us. Ⓝ Das ist unser Mann! Ⓕ C'est notre homme! Ⓡ Это наш человек.

Ty si můj člověk!
(Čl. nadšeně, souhlasně vůči druhému v reakci na jeho podobné uvažování, podobné zájmy, zvyky ap., obv. v kontrastu k nechápajícím ostatním ap.:) ty se mi (v tom, co děláš) líbíš!; ty jsi člověk, který mě chápe a může mi dělat společnost ap. ■ **S** ty jsi sympatický

S tím člověkem se dá° mluvit. n. **Dá° se s ním mluvit.**
(kol; přízn) **0** pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému pochvalně o vstřícném n. inteligentním třetím, zvl. při nutnosti se na něčem dohodnout, dojít k závěru, řešení n. jen z hlediska společenského styku ap.:) s ním je možné se rozumně dohodnout na přijatelném závěru, protože chápe n. se snaží pochopit druhého a má uznání ap., popř. uvažuje podobným n. stejným způsobem. A: Hele, di s tou žádostí za náměstkem. – B: Máš pravdu. S tím č. se dá m. ■ **S** on je rozumný, on má pochopení Není to žádnej nelida.

Ⓐ He's someone you can talk to / can do business with. Ⓝ Mit dem kann man reden. Ⓕ (C'est quelqu'un avec qui on peut discuter.) Ⓡ С ним можно договориться.

Člověk dokáže všechno.
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý, zkušený obecně n. vůči druhému o jeho fyzických a intelektuálních schopnostech, dovednostech ap. v souladu s jeho úsilím, snahou, touhou ap. n. vzhledem ke konkrétnímu mimořádnému výkonu ap.:) člověk je schopný dosáhnout vynikajících výsledků, dokázat i věci mimořádné. Jednou budou počítače místo lidí řídit celou výrobu. Č. d. v. ■ **S** čl. může dosáhnout mnohé Všechno se lidmi přemůže., neznat mezí ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ There are no limits to human ingenuity.

Ⓕ ! L'homme est capable du meilleur comme du pire., (L'homme est capable de tout.) Ⓡ Человек может всё.

Za vším hledej člověka.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři ke zvl. podivnému negativnímu vývoji, jevu, situaci, popř. o chybě, selhání něčeho ap., obv. bez zjevného původce, v upozornění n. zdůraznění mezi více cíli nezapomenout na lidský aspekt a potřebu:) to způsobil, musel způsobit nějaký konkrétní člověk (svou slabostí, nedokonalostí ap.), a ne souhra okolností, náhoda ap. A: Tady čtu, že o víkendu prasklo v jednom domě potrubí. Jak mohlo prasknout? – B: Za vším h. č. ■ **S** čl. je nedokonalý Errare humanum est. ♦ Srov. volně lat. *hominem quaero (hledám člověka)* u Phaedra (asi 15 př. n. l. – 50 n. l., *Bajky, 3,19*), odkud je představa Ezopa hledajícího ve dne s lucernou člověka; spojováno i s Diogenem.
Ⓐ ! Human frailty. Ⓕ ! L'erreur est humaine. Ⓡ ! Человеческий фактор.

Člověk to jen hltá.
(Čl. vůči druhému o vlastní zajímavé, napínavé četbě, studii, popř. vyprávění třetího ap.:) já jsem tím ap. tak zaujatý, že jsem nucen číst velmi rychle, souvisle a nedokážu dělat přestávky. ■ **S** to je zajímavé

Sotva s tím člověk hne.
(Čl. vůči druhému nespokojeně n. rezignovaně o velké, těžké věci, kusu nábytku ap., popř. při řešení těžké úlohy, výpočtu, hádanky ap.:) téměř nedokážu, jen stěží to dokážu přemístit, přenést, posunout ap. n. vyřešit, rozluštit n. najít podstatu toho ap. ■ **S** to je těžké

Jen se z člověka leje!
(Čl. zvl. o reakci svého těla a své kůže při namáhavé práci, sportovním výkonu ap., popř. i při pobytu venku n. v místnosti při větším teple:) velmi silně se potím a je mi značné horko. ■ **S** je horko, já potím se

Já mám hrozně rád, když je člověk vodněkud / odněkud přímo.
(Čl. vůči druhému v žertovné, popř. frivolní reakci na jeho sdělení, že pochází z určitého města, vesnice ap. s přehnaným zdůrazněním nedůležitého rozdílu místa a okolí:) je důležité, hodnotím vysoko, když někdo nebydlí v okolí nějakého místa, ale právě v něm. ■ **S** čl. pochází odněkud ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923).

Člověk se musí pořád učit / se pořád učí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *pořád*
(Čl. vzdělaný, řemeslník, rodič ap. vůči druhému obecně n. zvl. o sobě a tvůrčím, receptivním vztahu k novým n. neznámým životním situacím, jevům, problémům ap. a nutnosti jejich řešení n. zvládnutí:) každý člověk, tedy i já, se během života setkává se stále novými zkušenostmi a získává tak nové znalosti, dovednosti ap.; lidské vzdělání a zkušenost nejsou nikdy ukončené. Šéf chce, abych evidenci faktur vedl v počítačové databázi. Č. se m. p. u. ■ **S** věci nové objevují se stále, zkušenost nekončí nikdy Učit se, učit se, učit se.
Ⓐ There's always something new to learn. Ⓝ Man lernt nie aus. Ⓕ ! C'est en forgeant qu'on devient forgeron. Ⓡ Учиться, учиться и учиться.

Člověk musí jen jedno – umřít.
(kol; iron n. posm) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)-1b kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. filozoficky n. posměšně v reakci vůči zvl. mladšímu a jeho opakované bezmyšlenkovité a odmítavé omluvě n. výmluvě na spěch v odpovědi prvnímu a jeho návrhu:) (ten tvůj spěch je vlastně relativní a problematický a) opravdu důležitých věcí je v životě jen málo; nemusíš, neměl bys vůbec pospíchat, tak rychle odejít. A: Ne, ne, já musím ještě do komise pro … – B: Čl. musí jen j. – umřít! Proč se tak honíš? ■ **S** čl. pospíchá zbytečně, čl. nemusí dělat vše, to není důležité Festina lente. ♦ Obv. v reakci na úvodní frázi druhého *Já musím …*
Ⓐ (The only thing you have to do is die (one day).), Nothing is certain but death and taxes. Ⓝ Man muss nur sterben. Ⓕ On finira (tous) entre quatre planches. Ⓡ (Человек должен сделать только одно — умереть.)

Člověku to nedá.
(Čl. všímavý a pečlivý n. citlivý a vstřícný vůči druhému a o momentálně nenaléhavé činnosti, okrajové vadě, nepořádku ap. n. cizí potřebě, problému, zvl. v kontrastu k případné výzvě či příkazu:) já (a asi každý na mém místě) se nemůžu ubránit tomu, abych to (pro druhého) neudělal; nejsem lhostejný a musím reagovat, zasáhnu n. pomůžu ap. ■ **S** já nejsem lhostejný, já musím reagovat

Člověk nemůže mít všechno.
(Čl. v povzdechu n. uklidnění vůči druhému, zvl. po neúspěchu své n. jeho snahy, nesplnění přání ap., zvl. v kontrastu k jiným dosaženým věcem:) nelze vždy dosáhnout splnění každého přání; je

rozumné, reálné se spokojit s občasným neúspěchem, ztrátou ap. … ■ **S** nebuď náročný příliš!

To by člověk (do něj°) neřek.
(kol; překv) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a zvl. jeho neočekávaném činu, málo pravděpodobném kroku či výkonu, dobrém n. špatném ap.:) to mě překvapuje, udivuje, to je značně divné a odporuje to mému odhadu. Představ si, že ta firma Mlask pálí cihly. To by č. n. Myslela jsem, že je to cukrárna. ■ **S** to překvapuje mě Kdo by to do něj řek?
Ⓐ Who would have guessed? Ⓝ Hätte ich gar nicht von ihm gedacht. Ⓕ Qui l'eut cru? Ⓡ Никогда бы не подумал.

Člověk (s ním°) nikdy neví.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nikdy*
(Čl. vůči druhému v reakci na bezstarostnost, neopatrnost třetího n. nevypočitatelnost jeho reakcí ap.:) (i v takovém n. jeho případě) je třeba se předem zabezpečit (proti nepříznivé eventualitě) a být opatrný; nelze nic předvídat (a neštěstí, nepříjemná událost se můžou stát kdykoliv). A: Na co ten deštník? Dyť předpověď je fajn. – B: Č. n. n., minule jsem na takovým vejletě hrozně promok. ■ **S** je třeba zabezpečit se, není možné předvídat vše, čl. musí být opatrný, čl. nemá jistotu Nevíme dne ani hodiny., Náhoda je vůl.
Ⓐ (With him) you never know., You never can tell. Ⓝ Man weiß nie, woran man bei ihm ist. Ⓕ Avec lui, on ne sait pas à quoi s'en tenir. Ⓡ ! Всего не предусмотришь., Кто знает?

Člověk nikdy neví. *viz* Jeden nikdy neví.

Člověk neví, po čem ztloustne. n. **Kdoví po čem nebudeš tlustej.**
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. vůči druhému n. sám o sobě ve vztahu k předloženému n. diskutovanému jídlu nejasného, nepatřičného složení, popř. i nechutnému, obv. ke zlehčení situace:) to není důležité a (zvl. hladový) člověk má jíst každé jídlo, i horší kvality (a nemá ho kritizovat n. si vybírat). A: Dyť v tý polívce plavou ňáký vařený červi nebo co! – B: Hele, kdoví po čem n. t., hezky to sněz, nic jinýho nebude. ■ **S** čl. má jíst všechno, to nevadí Doma jez, co máš, a jinde, co ti dají. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ You / we (all) must eat a peck of dirt before you / we die. Ⓝ (Iss, damit du was wirst.) Ⓕ (Il faut manger de tout). Ⓡ ! Ешь и не выбирай.

Člověk by tomu nevěřil.
(Čl. vůči druhému o třetím a zcela nečekané události, jeho nevšedním zjevu, činu, kroku, postupu, popř. výroku ap.:) to je málo pravděpodobné, je obtížné chápat n. přijmout to jako skutečné, pravdivé (přestože je to dokázáno). Kaskadér vyjel na rampu a přeskočil dvacet zaparkovaných aut. Č. by t. n. ■ **S** to je nepravděpodobné, to je výkon mimořádný, to je přijatelné těžko Komu čest, tomu čest., Klobouk dolů!

Člověk / jeden si nevybere.
(Čl. rezignovaně, zklamaně vůči druhému, zvl. při volbě, rozhodování z více nepříliš výhodných možností, stejné n. srovnatelné úrovně:) žádná z daných možností, věcí ap. není příliš dobrá a nelze se jednoznačně rozhodnout; všechny alternativy jsou stejně špatné n. podprůměrné. ■ **S** alternativy jsou špatné, volba je těžká

Tobě / vám člověk / nikdo nevyhoví.
(Čl. vůči druhému v rozladěné reakci na jeho trvalou, opakovanou a odmítavou nespokojenost s výsledkem jeho práce, činnosti, snahy ap., popř. i na neustálé kritické připomínky ap.:) vy, ty nejste s mou prací ap. nikdy spokojení; jsi příliš náročný a vůči mně n. druhým přehnaně kritický; tobě, vám se stále něco na mé práci, aktivitě ap. nelíbí. ■ **S** ty jsi náročný příliš, ty nejsi spokojený s ničím

Člověk se v něm nevyzná.
(Čl. vůči druhému o třetím zmateně n. opatrně nad jeho nepředvídatelnými reakcemi, chováním, výroky, názory ap., popř. i jejich častými změnami:) nikdo, a tedy ani já, mu, jí nerozumí a nechápe, proč jedná právě tímto způsobem. ■ **S** on je nepochopitelný

Člověk se nikdy nezachová.
(kol; řid) **0** neměnné ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nikdy*
(Čl. vůči známému druhému v povzdechu a rezignovaně o nadřazeném třetím a v reakci na nespokojenost jeho n. ostatních jako celku a připomínky, popř. nulovou odezvu na své různé dobré úmysly, snahy, vstřícné kroky ap.:) je nemožné mu vyhovět, protože je příliš náročný n. nepřátelský; je nemožné vyhovět všem zároveň, zalíbit se jim n. je uspokojit (protože jsou každý jiný). Myslel jsem, že ta hra bude přístupná pro všechny, ale zase se někteří nudili. Č. se n. n. ■ **S** je nemožné vyhovět, je nemožné zalíbit se všem Není na světě člověk ten, aby se zalíbil lidem všem.
Ⓐ You can't please everyone., There's (just) no pleasing some folk. Ⓝ Wie man's macht, macht

man's verkehrt. Ⓕ (On ne peut pas plaire à tout le monde.) Ⓡ ! На всех не угодишь.

Člověk se (mu / všem) nezavděčí.
(Čl. vůči druhému v rozladěné reakci na třetího a jeho nespokojené připomínky, odmítavou kritiku, popř. žádný či slabý dík jeho n. třetích za svůj vstřícný krok, dobrou iniciativu, snahu, ochotu, radu ap.:) nedokážu ho, je uspokojit n. zalíbit se mu, jim a (nikdy) ani nepoděkuje, nepoděkují ap. ■ **S** lidé jsou nevděční, je nemožné zalíbit se všem

Člověče, nezlob se!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 2. slova)
1. *(Čl. při získání převahy ve hře nad soupeřem vyhozením jeho figurky z hracího pole:) (omlouvám se za svůj krok, ale postupuji podle pravidel, a proto) musíš svou ztrátu přijmout se sebeovládáním; nerozčiluj se!* Padla mi pětka, takže ti musím vyhodit figurku. Č., n. se! **2.** *(Čl. žertem a nepřímým poukazem na známou hru uklidňující druhého, rozzlobeného zvl. z nicotného důvodu:) není nutné reagovat tak emocionálně.* ■ **S** ovládej se! Nic si z toho nedělej!, Vždyť o nic nejde. ♦ Název tradiční stolní společenské hry.
Ⓐ 1. (Sorry!), 2. Keep your shirt / hair on! Ⓝ Mensch, ärgere dich nicht! Ⓕ (On se calme!) Ⓡ Так не сердись!

Ozval se v něm° člověk.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky o obv. egoistickém n. necitlivém třetím a jeho pozitivní emocionální reakci na bídu, trápení čtvrtého:) zachoval se, reagoval lépe (tj. soucitně, slitovně n. nápomocně), než se od něj očekávalo; projevil nečekaně lidský a sympatický přístup. Nejdřív to odmít, že mu do toho nic není, ale pak přeci jen doktora zavolal. O. se v něm č. ■ **S** on zachoval se lidsky Hnulo se v něm svědomí.
Ⓐ He yielded to his better nature., Human nature got the better of him. Ⓝ Der Mensch regte sich in ihm. Ⓕ (Il s'est révélé plus humain qu'on ne le pensait.) Ⓡ В нём заговорила совесть.

Pamatuj (se), že jsi / si (jen) člověk.
(neutr) **0** ot, neg, pas, imp neg, ind ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. moudrý vůči významné, úspěšné osobnosti, nadřízenému ap., popř. sebekriticky i vůči sobě, zvl. v momentu pocitu triumfu a moci:) uvědom si, že i ty jsi člověk jako druzí, popř. pocházíš z prostých lidí, a nechovej se proto k ostatním přezíravě, zle ap.; vzpamatuj se a chovej se lidsky. Opravdu ho chceš propustit? A to víš, že má nemocnou manželku? P., že jsi č. ■ **S** chovej se lidsky! Měj slitování! ♦ *Te hominem esse memento*, říkával otrok, který to připomínal vítěznému vojevůdci římskému, když vjížděl na Kapitol, aby z té slávy nezpychl (myšlenka je už z Filemona, současníka Menandra).
Ⓐ ! Self-reliance.

Člověče, pomož / pomoz si sám.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému podrážděně n. roztrpčeně v reakci na předchozí nehodu, komplikaci, problém ap., na marně očekávanou pomoc, radu ap. třetího, třetích, popř. obecně:) v nouzi, těžké situaci musí každý bohužel spoléhat sám na sebe a vyřešit je sám. Dneska jsem na tom náledí upad a nemoh jsem vstát. Nikdo mi nepodal ruku. Jo, č., p. si sám. ■ **S** nespoléhej na druhé! V nouzi dá ti radu každý dobrý přítel, ale málokterý dá ti mouky pytel. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ ! Self-reliance. Ⓝ Hilf dir selber, dann hilft dir Gott. Ⓕ Aide-toi et le ciel t'aidera! Ⓡ ! На других надейся, а сам не плошай.

Člověk aby ho do všeho strkal! *viz* Jeden aby ho do všeho strkal.

Člověk by z toho / z něj vyrost.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému nervózně, unaveně o třetím a jeho pošetilém nápadu, nelogickém n. zbrklém jednání, nepříjemně překvapivé reakci ap., které útočí na trpělivost a čas prvního, v kontrastu k očekávanému chování n. chování jiných:) jeho nečekané nápady, výstřední chování, způsob projevu ap. jsou těžko snesitelné. Tak si představ, že ráno, když má jít do školy, si najednou začne brnkat na kytaru. To by z něj č. v. ■ **S** on chová se nesnesitelně To by z něj člověk vyletěl z kůže!
Ⓐ It's / he's enough to drive you / me round the bend. Ⓝ Das ist zum Auswachsen. Ⓕ Aide-toi et le ciel t'aidera! Ⓡ ! Я от него на стенку лезу.

Člověk – to zní hrdě!
(neutr) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým povzneseně, někdy iro-

Č

nicky o lidech z hlediska hodnot, výkonů, úspěchů, vlastností ap.:) člověk je schopný dosáhnout mnoha vznešených cílů, dostát zásadám ap.; člověk má za sebou slavnou a úctyhodnou minulost. ■ **S** čl. dokáže všechno Všechno se lidmi přemůže. ♦ M. Gorkij (1868–1936).

Ⓕ („Homme“ – cela sonne bien!) Ⓡ Человек — это звучит гордо.

Člověk žije jenom jednou.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jenom*

(Čl. vůči známému druhému zčásti omluvně za svou slabost, zvl. v oblasti jídla, alkoholu, kouření, sexuální nespoutanosti, popř. marnivost při vydání větší finanční částky na luxusní účel ap.:) (vzhledem k tomu, že život je krátký a omezený a radostí v něm málo) člověk využívá (každé) příležitosti a dělá to, z čeho má potěšení, usiluje (aspoň jednou) o příjemný zážitek. Chtěla bych se podívat do Ameriky. Bude to stát sice fůru peněz, ale … č. ž. j. j. ■ **S** čl. snaží se užít si Carpe diem. ♦ Srov. J. W. Goethe (1749–1832) *Man lebt nur einmal in der Welt* (*Clavigo, I, 1*, 1774).

Ⓐ You / we only live once. Ⓝ Man lebt nur einmal. Ⓕ On ne vit qu'une fois. Ⓡ Один раз живём.

Ejhle, člověk!

(Čl. vůči druhému, druhým v hodnotícím postoji nad činem, výkonem třetího, dobrým i zlým, jeho velkou humánní obětí i zločinem, popř. i podivným, nedůstojným vzezřením ap.:) (povšimni si, že) člověk je schopný mnohého a nepřestane udivovat (v dobrém i zlém); člověk dovede být velmi lidský i nelidský; člověk dovede vypadat i hrozně. ■ **S** čl. je schopný mnohého ♦ Lat. *Ecce homo*, J 19,5.

Blbý / í lidi, taky lidi.

(Čl. shovívavě a tolerantně vůči podrážděnému druhému v reakci na třetího, třetí, zvl. nechápavé, neinteligentní, naivní spolupracovníky, známé, příbuzné ap.:) hlupáci existují a je třeba je rozumně snášet; tento typ lidí existuje a je nutno se s tím smířit (tj. naučit se s nimi vycházet, spolupracovat, komunikovat ap.). ■ **S** smiř se s hloupostí!, čl. hloupý musí taky žít

Všichni lidé jsou bratři.

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. filozofující n. socialista ap. vůči druhému, druhým, zvl. při hlásání obecné pravdy a hesla, obv. ve snaze poukázat na společné vlastnosti, problémy i cíle:) lidé jsou v základních otázkách života stejní, mají stejná práva a měli by spolupracovat, vzájemně si pomáhat ap. Přátelé, v. l. jsou si vzájemně b., a proto i my musíme být solidární s utrpením tohoto národa. ■ **S** lidé musejí pomáhat si, lidé mají práva stejná Všichni lidé jsou si rovni. ♦ Z básně F. Schillera (1759–1805) *An die Freude*, kterou ve své 9. symfonii použil L. van Beethoven (v češtině známá jako *Óda na radost*).

Ⓐ All men are brothers. Ⓝ Alle Menschen sind Brüder. Ⓕ (Tous les hommes sont égaux / frères.) Ⓡ Все люди — братья.

To chce celý / celé lidi.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *celý*

(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému kriticky zvl. o třetím a fyzicky i psychicky náročném podniku, akci, úkolu ap., obv. v kontrastu k nabídce, úvaze o nevhodném třetím n. podceněné náročnosti:) to vyžaduje odolné, zdatné, vytrvalé a morálně pevné lidi, pracovníky, účastníky ap., kteří obstojí v krizích, zvládnou složité problémy, zátěžové situace ap. Ty chceš jen tak ject na ten horolezeckej tábor do Alp? To chce ale c. l., a ne amatéra! ■ **S** to vyžaduje lidi odolné To je záběr.

Ⓐ That's a job for real men. Ⓝ Das verlangt einen ganzen Mann / ganze Kerle. Ⓕ Il faut des gens qui tiennent la route., Il ne faut pas des demi-portions. Ⓡ ! Это требует полной отдачи.

Je tam lidí až černo.

Komp je tam lidí až černo

(Čl. obv. překvapeně vůči druhému o volném prostoru při pohledu shora n. z dálky, zvl. při demonstraci, vystoupení proslulé osobnosti, při čekání ap.:) je tam veliké množství osob stojících tak těsně u sebe, že splývají v jeden (tmavý) celek. ■ **S** je tam mnoho lidí

Lidé dobří!

(Čl. zvl. starší vůči druhým v mírné reakci na nečekané sdělení, krok druhého, vývoj situace, neobvyklý výjev ap., s důrazem na jejich soucit, účast:) podívejte se!; to je otřesné, hrozné, úžasné ap.! ■ **S** to je hrozné, podívejte se!

Všechno, cokoliv chcete, aby vám činili lidé druzí, i vy čiňte jim.

(Čl. moudrý vůči druhému, druhým v poučení zvl. v životě a chování vůči ostatním, zvl. ve smyslu lásky, pomoci, obětavosti, laskavosti ap.:) chcete-li, aby se k vám ostatní lidé chovali přátelsky,

slušně a s úctou, musíte jim sami projevovat svou vstřícnost. ■ **S** kdo chce vstřícnost musí být vstřícný ♦ Srov. Mt 7,12.

Všichni lidé jsou herci, ale kde pro ně brát repertoár!

(Čl. zkušený vůči druhému pesimisticky a ironicky o vzájemném chování lidí, zvl. po stránce upřímnosti, ochoty, laskavosti, přátelství ap.:) lidé obvykle předstírají u sebe lepší vlastnosti, jinou povahu, větší přátelství vůči druhému ap. a jsou v tom všichni stejní, bez pestrosti a výběru. ■ **S** lidé předstírají ♦ S. J. Lec (1909–1966).

Na chudý lidi musí bejt přísnost.

(kol; někdy žert) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. obecně n. v řídící funkci ap. obv. odlehčeně n. žertovně vůči druhému o přístupu k podřízeným, žákům, dětem ap., zvl. vzhledem k jejich přirozené nespoutanosti, lenosti, nedůslednosti ap.:) (k udržení disciplíny, autority n. tempa výkonu) je třeba se k níže postaveným, obyčejným lidem chovat důsledně a přísně, odměřeně, popř. i nelaskavě n. je různým způsobem omezovat ap. V sešitě měl spoustu hrubek. Tak sem mu za trest dal celej sešit přepsat. To víš, na ch. l. m. b. p., i když je to jinak hodnej kluk. ■ **S** šéf musí být přísný, lidé potřebují disciplínu Pořádek musí bejt.

Ⓐ Spare the rod and spoil the child. Ⓝ ! Da gehört Zucht rein (in diesen Haufen). Ⓕ (Il faut savoir mener les gens à la baguette.) Ⓡ ! С ними нужно построже.

Je tam lidí, že by jablko nepropadlo.

(Čl. vůči druhému v komentáři o uzavřeném n. ohraničeném prostoru, sále, tramvaji ap. v kontrastu k velkému zájmu příchozích ap.:) je tam tolik lidí, musejí stát těsně vedle sebe, mačkat se a není mezi nimi žádné volné místo. ■ **S** je tam mnoho lidí

Jiní lidé jsou úplně hrozní. Jediná možná společnost je vlastní.

(Čl. samotářský n. povýšenecký vůči druhému, často však jen ironicky n. v momentálním podráždění, o třetích lidech, zvl. kolezích, známých, sousedech ap. a jejich nepřijatelném chování, nápadech ap.:) (ostatní) lidé (v mém okolí) jsou naprosto nesnesitelní, nepřijatelní; nepotřebuju nepříjemnou společnost ostatních lidí (a proto jsem raději sám). ■ **S** já chci být sám, lidé jsou nesnesitelní ♦ O. Wilde (1854–1900), *Ideální manžel, III* (1895).

Je tam lidí / jich tam jak na pražským / pražském / Prašném mostě.

Komp je tu (lidí / rušno / křiku) jak na pražském / Prašném mostě

(Čl. obv. nelibě vůči druhému o třetích zvl. na pracovišti, v bytě, popř. v úzké ulici ap. v kontrastu k obvyklému klidu a tichu tohoto místa:) je tam (příliš, nezvykle) mnoho lidí a (proto i) rušno a nedostatek klidu. ■ **S** je tam mnoho lidí, je tam rušno, je tam hluk

Kolik lidí, tolik názorů. n. **Kolik lidí, tolik rozumu.**

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. zvl. moudrý, tolerantní vůči druhému o vyhraněném postoji ap. třetích k problému, jevu, někdy spornému, nejasnému ap., popř. s důrazem na jejich různou individualitu:) každý člověk si myslí něco jiného; lidé mají na to velké množství různých názorů, přístupů k tomu ap. a neshodnou se. A: Jeden kamarád říká, že si mám přečíst povídky Isaaca Asimova, druhej tvrdí, že nestojej za nic. – B: To víš, k. l., t. n. ■ **S** lidé mají názory různé Jak se to vezme. ♦ P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Phormio, II, 4,14: Quot capita, tot sensus.* Tamtéž, *II, 2,4*: *Quot homines, tot sententiae.* Var. … *tolik rozumu* mívá někdy odstín určité rezignace mluvčího nad pestrostí až chaotičností názorů.

Ⓐ So many men, so many opinions. Ⓝ Wieviele Leute, sowiele Meinungen. Ⓕ Autant de personnes / têtes, autant d'avis. Ⓡ Сколько людей, столько мнений.

Je tu lidí / je jich tu jako vo posvícení / vo pouti.

Komp je tu lidí jak o posvícení / pouti

(Čl. vůči druhému obv. udiveně a po svém příchodu o rušném n. atraktivním místě, zábavním podniku, obchodním n. společenském centru ap.:) je tam nezvykle hodně tlačících se, pobíhajících, popř. pokřikujících lidí (zvl. nakupujících, diváků, hostů ap.). ■ **S** je tam mnoho lidí, je tam rušno

Je° tu lidí / je jich tu, že bys / by je na prstech spočítal.

(kol – neutr) **0** ot, neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na prstech*

(Čl. obv. ve zklamaném komentáři vůči druhému o volném n. větším uzavřeném prostoru v kontrastu k očekávanému mnohem většímu počtu účastníků, zájemců, popř. hledaných věcí ap.:) je tu jen velmi málo lidí (a není jisté, zda se plánovaná akce v tak malém počtu uskuteční); je toho tu jen

velmi málo (a není jasné, bude-li to stačit). Ty už chceš začít s prvním číslem? Ještě počkej, je tu l., že bys je na p. s. ■ **S** je tam málo lidí, je jich málo To je jako nic., To je jako když plivne.

Ⓐ You can count them on the fingers of one hand. Ⓝ Menschen wie auf einem Rummelplatz. Ⓕ ! Il y a trois pelés et un tondu. Ⓡ Их здесь раз, два и обчёлся., Их по пальцам можно пересчитать.

Čím víc poznávám lidi, tím víc miluju psy.
(Čl. sarkasticky vůči druhému ve výrazu zklamání z lidských slabostí, neřestí, špatných vlastností vůbec:) čím více pronikám do lidské psychiky n. podstaty, tím více oceňuji zvířata s jejich přirozenými instinkty a pudy; psi jsou lepší než lidé. ■ **S** psi jsou lepší než lidé ♦ V angličtině častý aforismus připisovaný Madame de Sévigné (1626–1696), *The more I see of men, the more I admire dogs*, kde se však mluví o obdivování.

Všichni lidé jsou si rovni.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. spravedlivý n. rovnostářský filozoficky vůči druhému o lidech různých ras, chudých i bohatých, vzdělaných i negramotných, mužích i ženách ap. z hlediska jejich práv a potřeb, často při rozdělování:) všichni lidé jsou stejní a není mezi nimi rozdíl; stejná práva všech je nutné respektovat, popř. bránit (přestože existuje tendence je některým jedincům upřít). Hele, nemůžeš říkat, že barevný nemaj právo dostat kvalifikovanou práci. V. l. jsou si r. ■ **S** lidé mají práva stejná Všichni lidé jsou bratři. ♦ Též heslo Francouzské revoluce.

Ⓐ All men are equal. Ⓝ Alle Menschen sind gleich. Ⓕ Tous les hommes sont égaux. Ⓡ Все люди равны (перед законом).

Kolik lidí, tolik rozumů. *viz* Kolik lidí, tolik názorů.

Lidi jsou různé (zvláště pak blbé).
(kol; někdy žert) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému obv. v posměšném povzdechu nad třetími a ve výrazu svého odstupu i překvapení nad jejich nezvyklým zájmem, zálibou, oblíbenou činností, předmětem ap., též ve srovnání se zájmy, zálibami ap. vlastními:) lidé dělají leccos a je třeba se s tím smířit, nelze to hodnotit ani komentovat; (trochu mě to zaráží, ale) toleruji to. To ani nepijete pivo, když máte pořádnou žízeň? No, l. jsou r. ■ **S** lidé mají záliby různé Proti gustu žádný dišputát. ♦ Zvl. výrazovost tu dodává nesprávná koncovka.

Ⓐ It takes all sorts … Ⓝ Es gibt so'ne und solche. Ⓕ Des goûts et des couleurs, on ne discute pas. Ⓡ Все люди разные.

Starý lidi / staří lidé sou / jsou jak malý / malé děti.
Komp být jako malý / malé dítě
(Čl. zvl. v připomínce netrpělivému mladšímu druhému při jeho nepochopení zdánlivě rozmarné n. zbytečné snahy, přání starého třetího ap.:) starý člověk často zužuje okruh svých zájmů, starostí a přání na jednoduché, praktické a snadno a rychle dosažitelné (a jeví se tak někdy jako primitivní a dětinský). ■ **S** čl. starý chová se dětinsky

Někerý / někteří lidi sou / jsou všichni stejný / stejní.
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *všichni*
(Čl. vůči druhému negativně, rezignovaně a obv. i posměšně zvl. o třetích, známých, spolupracovnících, přátelích ap. a jejich mírně nepříznivém chování, reakci na podněty ap.:) lidé mají (i přes řadu odlišných vlastností) jisté společné, zvl. negativní rysy; někteří lidé se chovají stejně a (pro mne) nepříjemně odlišně. Je to vztekloun jako ty. N. l. jsou v. s. ■ **S** lidé reagují stejně To je prašť jako uhoď. ♦ Srov. výrazný absurdní kontrast *někteří – všichni.*

Ⓐ (Some people are all alike / the same.) Ⓝ Ist doch immer dasselbe mit den Leuten. Ⓕ C'est du pareil au même., ! C'est blanc bonnet et bonnet blanc. Ⓡ ! Они одного поля ягода.

Lidé / lidi jsou všelijací / všelijaký.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a starší zvl. ve varování vůči druhému o podvodnících, darebácích, zlých, popř. úchylných lidech ap.:) lidé jsou často i nepřátelští a rádi vyhledávají možnost využít, popř. poškodit druhého; lidé můžou skrývat zlé, nečestné úmysly ap. (a je třeba být opatrný). Ne abys šel s nějakým cizím pánem, kdyby ti nabízel čokoládu. L. jsou v. ■ **S** lidé jsou zlí, čl. musí být opatrný Člověk nikdy neví.

Ⓐ You meet all sorts (of nasty people). Ⓝ Es gibt so'ne und solche. Ⓕ (Il y a toutes sortes de gens.) Ⓡ Всякие люди бывают.

Lidi sou zlý. n. **Lidé jsou zlí.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený v povzdechu, nesouhlasně a trpce vůči blízkému druhému o třetím, ostatních lidech zvl. vzhledem k jejich krutému, surovému, necitelnému jednání, odmítnutí pomoci, svévolnému zacházení s věcmi ap.:) lidé dokážou druhým škodit, ubližovat, trápit je, popř. ničit výsledky jejich práce; lidé se často chovají zle. A: Jeden starý pán na ulici spadl a všichni ho tam nechali ležet. – B: Jo, l. j. z. ■ **S** lidé jsou zlí Lidi jsou všelijaký.

Ⓐ (People are awful.) Ⓝ Tja, so eben hier die Leute. Ⓕ Les gens sont méchants. Ⓡ ! Народ ужасный.

Lidí se bojí jen ten, kdo je nezná.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)

(Čl. zkušený a moudrý vůči málo zkušenému, příliš bázlivému druhému n. ostatním, zvl. z hlediska předpokladu jejich nepříznivé reakce, chování, záměru ap.:) jen člověk, který se málo stýká n. stýkal s ostatními (a poznal je tak), mylně očekává, že jsou horší než ve skutečnosti; lidé nejsou zlí. Já mu na rozdíl od tebe svůj názor klidně řeknu. L. se b. jen ten, kdo je n. ■ **S** lidé nejsou zlí, čl. nezkušený bojí se lidí Neboj se, von tě neukousne. ♦ J. W. Goethe (1749–1832).

Ⓐ (You have to stand up to people.) Ⓕ (On a peur de ce que l'on ne connaît pas.) Ⓡ ! Не все люди плохи.

Lidé, bděte!

(Čl. filozofující n. opatrný vůči organizaci, skupině druhých ap. v patetické výzvě občanům, jednotlivcům vzhledem k obecnému nebezpečí, ohrožení ap.:) buďte ostražití, opatrní a všímejte si negativních známek a jevů (a upozorňujte n. reagujte na ně). ■ **S** buď opatrný! ♦ Údajně závěrečná slova J. Fučíka (1903–1943) z jeho *Reportáže psané na oprátce* (1945).

To sou / jsou dneska lidi!

(kol; nepříz n) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. zvl. starší pobouřený n. znechucený vůči druhému v reakci na hrubé, sobecké, popř. útočné jednání třetího, třetích ap., někdy v kontrastu k obecnému důrazu na slušnost, školní výchovu ap.:) ten člověk jedná nepřijatelně, nesnesitelně; chová se otevřeně špatně. To jsou d. l.! Vrazej do vás a ani se nevomluvěj. ■ **S** on chová se špatně To sou móresy!, Vůl je nebezpečný zepředu, kůň zezadu a blbec ze všech stran.

Ⓐ People today! Ⓝ Das sind ja furchtbare Leute. Ⓕ (*iron*) Ils sont bien les gens d'aujourd'hui! Ⓡ Ну и народ пошёл!

Dyť / vždyť sme přece lidi!

(Čl. smířlivě vůči příliš radikálnímu, krutému n. bezohlednému druhému a jeho postoji k poraženému, bezmocnému třetímu, třetím ap.:) takhle tvrdě se přece (k němu) nemůžeme chovat a je třeba projevit aspoň základní lidskou slušnost a ohleduplnost. ■ **S** chovej se lidsky!, buď ohleduplný!

Lidi sou / jsou už takový / takoví!

(kol; nepříz n) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. v rezignovaném povzdechu nad projevem bezohlednosti, zlomyslnosti, popř. jiné špatné lidské vlastnosti, n. nad lidmi opakovanými skutky a v komentáři k pobouření druhého:) (to není nic překvapivého, protože) v lidské společnosti jsou a budou vždycky takoví jedinci, kteří nebudou respektovat zásady slušnosti a úcty k druhým. A: Na rohu nově vomítli dům a někdo na něj hned sprejem nastříkal neslušný vobrázky. – B: Jo, l. už sou t. ■ **S** lidé chovají se špatně Lidi nepředěláš.

Ⓐ It takes all sorts!, That's people for you. Ⓝ So sind die Leute (nun einmal). Ⓕ Les gens sont comme ça., (On ne refera pas le monde.) Ⓡ ! Людей не переделаешь.

Lidi toho napovídaj / napovídají!

(Čl. zkušený vůči druhému odmítavě, zvl. o ženách, sousedech, veřejnosti ap. šířících nepodložené domněnky, pomluvy, lži ap.:) to není důležité, lidé rádi zveličují a zkreslují skutečnost (a není vhodné se tím nechat znervóznit, deprimovat n. naopak tomu příliš věřit, zbytečně se tím nadchnout); lidé nemluví vždy přesně pravdu, nevěř tomu! ■ **S** to není důležité, lidé nemluví pravdu, nevěř tomu!

Nejsou lidi.

(Čl. nadřízený, organizátor ap. vysvětlující neuspokojivý stav, průběh práce n. odmítající kritiku druhého, zvl. s poukazem na manuální profese, tj. řemeslníky, prodavače, popř. i lidi jiných profesí, též jako výmluva:) neexistují, nedají se sehnat lidé, odborníci n. pracovníci ochotní se této práci věnovat; je jen velmi málo lidí na takovou práci. ■ **S** nikdo nechce dělat to, je málo lidí

Lidi se vo to div neperou.

(Čl. informovaný vůči druhému o davu, chtivých zájemcích, nakupujících ap. ve vztahu k nedostatkovému, popř. levnému n. výhodnému zboží, předmětu, příležitosti ap.:) lidé o to jeví velký a dravý zájem a chovají se k sobě proto navzájem nepřátelsky a soupeřivě; každý chce tu věc získat ap. i na úkor druhého. ■ **S** lidé projevují zájem dravý

Lidi nepředěláš!
(kol; obv. nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému rozčarovanému n. zklamanému z postoje, chování třetího, třetích, zvl. po snaze ho, je napomenout, nadchnout, povzbudit ap., někdy jako rada:) vlastnosti, zvyky ap. lidí člověk nedokáže změnit; lidé zůstanou stále stejní a nesnaž se (naivně) je zlepšit. A: Vyvěsil jsem v domě upozornění, že nepoteče teplá voda, a připsal, ať to nestrhávají, ale někdo to zase strhl. – B: L. n. ■ **S** lidé nemění se, čl. je nedokonalý To je, jako když hrách na stěnu hází. Ⓐ I (sometimes) despair (of people)! Ⓝ Du kannst die Menschen nicht ändern. Ⓕ Tu ne refera pas l'humanité / les gens. Ⓡ Людей не переделаешь.

Kdo se nesnese s lidmi, nesnese se sám se sebou.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. moudrý vůči příliš kritickému n. netolerantnímu druhému a jeho vztahu k známým, přátelům, kolegům, příbuzným ap. a jejich chybám, nedostatkům:) netolerantní člověk nebývá ani sám se sebou spokojený, šťastný a vyrovnaný. Pořád ti na každým něco vadí. Ale pamatuj si, kdo se n. s l., n. se sám se s. ■ **S** čl. netolerantní má problémy se sebou, on je nesnesitelný Je s ním těžký pořízení., Přej a bude ti přáno.
Ⓐ (People who can't get along with others have trouble getting along with themselves.) Ⓝ Wer nicht mit den Menschen zurechtkommt, kommt auch mit sich selbst nicht zurecht. Ⓕ (Ceux qui ne sont pas en harmonie avec les autres ne sont pas en harmonie avec eux-mêmes.) Ⓡ (Кто других не любит, себя не любит тоже.)

Pozdrav, když jdeš nahoru, aby tě lidi zdravili, až půjdeš dolů.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 9. slova) n. 1b
(Čl. zkušený radící prozíravost druhému, který právě politicky, společensky získává moc a vysoké postavení, popř. i značný majetek ap.:) když máš úspěch a získáváš moc a vliv, nezdůrazňuj svou důležitost a nechovej se arogantně, přezíravě ap., jinak se potom, až svou roli skončíš, budou tvoji bývalí přátelé n. podřízení chovat stejně nepříznivě. Vod tý doby, co šéfuješ, si začal bejt nafoukanej. Víš, co se říká? P., k. j. n., aby tě l. z., až p. d. ■ **S** chovej se slušně při svém vzestupu! Jak ty mně, tak já tobě.
Ⓐ (Don't do anything you might regret later.) Ⓕ (Tiens-toi comme il faut, tu n'en seras que mieux servi.) Ⓡ ! Чем выше метишь, тем больнее будешь падать.

Lidi se o to prali°.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o davu, nakupujících ap. zvl. ve vztahu k atraktivnímu n. levnému zboží v hodnotícím pohledu ap.:) lidé, návštěvníci ap. o to projevovali velký zájem a dravě, dychtivě se snažili získat část i pro sebe, popř. co největší počet exemplářů, větší část z celku ap. U nás byl nedávno výprodej kožených bund. L. se o to p. ■ **S** to prodává se dobře Jde to na dračku.
Ⓐ People went for them in a big way. Ⓝ Da haben sich die Leute drum gerissen. Ⓕ C'était la foire d'empoigne., C'était l'empoignade. Ⓡ ! Это шло нарасхват.

Všechno se lidmi / lidma přemůže.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý vůči zoufalému n. deprimovanému druhému v povzbuzení zvl. o zdánlivě neodstranitelné překážce, příliš složité situaci ap., obv. s důrazem na vytrvalost ap.:) člověk, lidé jsou vynalézaví, silní a vytrvalí a překonají nakonec každý problém. A: Celé příbuzenstvo dalo nakonec dohromady potřebné peníze a rodiče ho mohli poslat na léčení. – B: Vidíš, v. se l. p. ■ **S** čl. dokáže všechno, čl. může dosáhnout mnohé Člověk dosáhne všeho., neznat překážek ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Where there's a will there's a way. Ⓝ (Mit den richtigen Leuten kriegt man alles hin.) Ⓕ ! À cœur vaillant, rien d'impossible. Ⓡ ! Человек может всё.

Co by (tomu) řekli lidi!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Zvl. úzkostný n. prudérní čl. s ohledem na běžnou úroveň názorů veřejnosti, okolí, v reakci na návrh druhého vykonat krok, začít postup ap.:) to je nepřijatelné, nemožné, popř. pro druhé šokující a vyvolalo by to nežádoucí pozornost a odsudky ostatních, okolí. A: Vobleč si tu minisukni, venku je krásně. – B: Prosím tě, co by t. ř. l.! ■ **S** to je nepřijatelné, je třeba brát ohled na lidi To by si na mě smlsli.
Ⓐ What will people say / think? Ⓝ Was sollen

denn die Leute dazu sagen! Ⓕ Qu'est-ce que les gens vont dire! Ⓡ Что скажут люди!

Více / víc lidí víc ví.
(Čl. vůči nerozhodnému druhému s ohledem na spornou otázku a pomoc známých, přátel, spolupracovníků ap., a tím i možnost více nápadů, názorů ap., též jako obecné konstatování:) větší množství lidí s různými zkušenostmi může přispět k rychlejšímu n. lepšímu, objektivnějšímu vyřešení problému, situace ap. ■ **S** lidé mnozí mají zkušeností víc

Lidé rádi věří tomu, co si přejí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 5. slova) n. 6
(Čl. zkušený vůči druhému o postojích třetích, zvl. k příjemné a žádoucí představě a o touze po jejím naplnění:) lidé mají sklon přijímat jako pravdivé jen to (myšlenku, představu, událost ap.), co vyhovuje jejich přáním, budoucím ambicím (a ne to, co je s nimi v rozporu); člověk selektivně podpírá své postoje svým přáním. A: Honza není takovej lhář, jak říkáš. – B: No, l. r. v. tomu, co si p.; já sem ho poznal dobře. ■ **S** čl. opírá postoje o své přání Víra tvá tě uzdravila. ♦ Srov. G. I. Caesar (100–44 př. n. l.), *libenter homines id, quod volunt, credunt.* Caesar, *Zápisky o válce galské, 3,18.*

Ⓐ People (will) believe what they want (to)., You can believe what you want, but … Ⓝ (Man glaubt nur zu gern, was man möchte.) Ⓕ On ne croit que ce que ce qu'on veut bien croire. Ⓡ ! Не следует выдавать желаемое за действительное.

Nenarodil se člověk ten, aby / jenž by se zalíbil lidem všem.
(Čl. zkušeně, často s povzdechem vůči druhému a jeho zklamání z nezdařené snahy o dobře míněnou pomoc, laskavost ap., odmítnutou třetím ap.:) lidé mají různé povahy, postoje, záliby a názory, a nejsou proto schopni ani všichni najednou přijmout konkrétní úsilí, pokus jednotlivce, souhlasit s ním n. ho podporovat. ■ **S** není možné vyhovět všem, lidé mají názory různé, lidé mají záliby různé ♦ Přísloví (Čelakovský).

Znáš / znáte lidi!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený naznačující druhému předpokládané a ověřené negativní hodnocení, jednání ap. ze strany ostatních, též jako skeptické vysvětlení na jeho otázku:) umíš si sám představit reakci ostatních, proto by tě neměla překvapovat. Když si zaplatím služební cestu ze svýho, tak všichni řeknou, že mám spoustu peněz. Z. l.! ■ **S** lidé reagují stejně, lidé kritizují rádi Některý lidi jsou všichni stejný., Známe své pappenheimské.

Ⓐ You know what people are like. Ⓝ Du weißt doch, wie die Leute sind! Ⓕ Tu / vous (les) connais(-sez) les gens! Ⓡ ! Что ты людей не знаешь (что ли)?

Známe svý lidi!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. n. pracovní, zájmová skupina, rodina ap. o druhých, druhém, svém členu, spolupracovníkovi ap. zvl. po předchozí špatné zkušenosti jako vyjádření skepse k jeho tvrzení n. slibu ap.:) znám ho a jeho vlastnosti i schopnosti dobře, a vím proto, co od něj (negativního) lze očekávat n. že to způsobil, udělal on; moc mu nevěřím. A: Já jsem to okno vážně nerozbil. – B: To ti nikdo nebude věřit. Z. s. l. ■ **S** já nevěřím mu, já jsem skeptický Známe své pappenheimské., Sliby chyby.

Ⓝ Ich kenne / wir kennen unsere Pappenheimer. Ⓕ (Faut pas me la faire!), (On sait à quoi s'en tenir!) Ⓡ Знаю я вас / тебя . . .

Nikde (není) ani človíčka.
(Čl., chodec, návštěvník vůči druhému o situaci na ulici, v přírodě ap., zvl. vzhledem k potřebě kontaktu s někým, pomoci ap.:) není tady (vidět) vůbec nikdo (koho by bylo možné oslovit, zeptat se, požádat ap.). ■ **S** nikdo není tady / tam

Ať ti nepraskne čočka!
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. v reakci na druhého, který nemístně, všetečně nakukuje do soukromí třetího n. naivně, s rozevřenýma očima a upřeně něco pozoruje ap.:) nepřeháněj tu svou zvědavost!; nedívej se tak nevhodně otevřeně a zvědavě! Ať ti n. č.! To je přece jejich věc, co tam spolu dělají, nemyslíš? ■ **S** nedívej se tak zvědavě!, nedívej se tak nevhodně! Nebuď zvědavej, budeš brzy starej!

Ⓐ (Stop ogling!), You'll give yourself eye-ache! Ⓝ (Glotz nicht so!) Ⓕ T(u n)'as pas fini de lorgner!, Arrête de te rincer l'œil! Ⓡ Смотри, как бы глаза не лопнули!

Něco čuje°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím, který se neměl dovědět tajemství, záměr, dohodu ap.:) už to tuší, začíná podezírat (pravdu, souvislost ap.). N. č. Příště si

musíme dát pozor a takovýhle věci před ním radši nerozvádět. Moh by nás prozradit. ■ **S** čl. podezírá, čl. tuší pravdu Došlo mu to.

Ⓐ He smells / has smelled a rat., He's on to (us). Ⓝ Der ahnt etwas., Der hat den Braten gerochen. Ⓕ Il soupçonne / il se doute de quelque chose. Ⓡ Он что-то чует.

Dnes je čtvrtek, zejtra pátek, šiju, šiju si kabátek.

(Čl. žertovně vůči druhému při pohledu do kalendáře, zmínce o dni v týdnu ap., popř. a v uvědomění si bodu v časovém termínu:) dnes už je čtvrtek (a blíží se konec týdne, víkend). ■ **S** je čtvrtek ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník*, *Kytice* (1853).

Každý / každej přes čtyřicítku je darebák.

(Čl. zvl. mladší nedůvěřivě o druhém starším:) starší člověk mívá už méně ideálů, ale více selhání, která ho poznamenala, kompromitovala ap. ■ **S** čl. starší je nedůvěryhodný ♦ G. B. Shaw (1856–1950), *Člověk a nadčlověk* (1903).

To čučíš!

(Zvl. šikovný n. zkušený čl. po zvládnutí náročného úkolu, vylepšení vzhledu ap. v samolibé, chlubivé reakci na obdiv, popř. udivený pohled ze strany druhého, s neskromným důrazem na vlastní úspěch a nadřazenost:) to se divíš, jsi překvapen tím, co jsem dokázal, čeho jsem docílil ap. ■ **S** ty jsi překvapený

Je (to) v čudu / čoudu!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od 2. slova)

(Čl. zklamaně vůči druhému o vyhlédnutém a žádaném cíli snahy, plánované akce, popř. důležitém n. vzácném předmětu po vynoření se překážky, zásahu, po krádeži třetího n. též o hledaném třetím:) je to bohužel (teď už úplně) zmařené (a bude nutné začít znovu); je to ztracené, pryč (a je třeba se bez toho obejít, koupit si, opatřit nové ap.); je už pryč, ztratil se. Telefonní automat nám nevrátil peníze a telefonní kartu nemáme. Je to v č. Vzkaz vyřídit nemůžeme. ■ **S** to je zmařené, to je ztracené Je to v hajzlu / tahu.

Ⓐ That's torn it! Ⓝ Das ist im Eimer! Ⓕ C'est foutu! Ⓡ ! Всё пошло к чёрту.

čuchat *viz* též čichat

Kdo to má čuchat?

(Čl. v podrážděné reakci na výtku druhého, proč něco neudělal, nereagoval včas ap.:) nevěděl jsem to, o tom (a proto jsem taky nic nedělal); nikdo mi o tom neřekl a sám jsem neměl možnost se o tom dovědět. ■ **S** já nevěděl jsem to

Co čumíš?

(Čl. podrážděně v reakci na tupý pohled se široce otevřenýma očima druhého, zvl. v důsledku jeho přehnaného zájmu, zamyšlení ap. nad nepříjemností, smůlou prvního n. jeho soukromou věcí:) nedívej se sem n. na mě; vadí mi, že se tak n. vůbec na mě díváš (a nijak mi nepomáháš); vadí mi, že se díváš na to, co pro tebe (ještě) není vhodné. ■ **S** nedívej se tak zvědavě!, nedívej se tak nevhodně!

D

Až na další to platí / trvá.
(Čl., popř. úřad upozorňující druhého, druhé na budoucí možnost změn v kontrastu k původní domluvě, záměru ap.:) dokud nedojde ke změně, odchylce proti původnímu plánu, dohoda, nařízení, vyhláška ap. platí, zůstávají (zachovány) v této podobě. ■ **S** to platí až do změny

Další, prosím!
(Čl., úředník, lékař, examinátor ap. zvoucí k sobě z více čekajících postupně každého jednotlivce zvlášť na pohovor, vyšetření, prověrku ap.:) vstupte další!; ať vejde n. předstoupí následující člověk, ten, kdo je v pořadí další n. na řadě. ■ **S** ať vstoupí další!, čl. další je na řadě

I to je boží dar.
(Čl. zvl. zbožný vůči druhému o zdánlivě malé n. nepotřebné věci, nesouvisející události ap., v kontrastu k očekávání:) i to, co se teď stalo (a zdá se negativní n. neužitečné), má své kladné stránky (a ty se můžou projevit až v budoucnu); věci nejsou nikdy jednoznačné. ■ **S** věc špatná může prospět taky

Daran erkenn' ich meine Pappenheimer.
(Čl. zkušený, vedoucí, kolega ap. vůči druhému o svých průměrných, popř. podřízených spolupracovnících ap. a jejich chování, postoji, zvl. po předchozích špatných zkušenostech, zklamání ap.:) znám, poznávám je z toho velmi přesně a nepřekvapují mě; nečekám u nich velkou spolehlivost, zápal, výkon ap. ■ **S** to nepřekvapuje mě, já znám je dobře ♦ Dosl. *V tom poznávám své pappenheimské*; F. Schiller (1759–1805), *Valdštejnova smrt, III, 15* (1799).

Čím větší darebák, tím větší štěstí.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému rezignovaně a v povzdechu o třetím a jeho nezaslouženém úspěchu, též obecně:) čím je člověk nepoctivější, horší ap., tím je někdy paradoxně v životě šťastnější a mívá i nezasloužený úspěch; zlý člověk mívá úspěch, daří se mu. Tak si představ, že kolega, který si odnášel z kanceláře tužky, papíry, propisky a tak, ještě dostal největší prémie. Čím v. d., tím v. š. ■ **S** čl. zlý mívá štěstí Když se štěstí unaví, sedne si i na vola. ♦ Přísloví; srov. Čelakovský *Horší-li člověk, lepší štěstí.*

Ⓐ The Devil's children have the Devil's luck. Ⓝ (Dieser Gauner hat auch noch Glück!) Ⓕ ! Il faut être marchand ou larron pour que la chance vous sourit. Ⓡ ! Подлецам везёт.

Darovat je pansky, brát zpět cikánsky.
(Čl. negativně hodnotící postup, žádost druhého o navrácení původně věnovaného předmětu ap. n. takový jeho úmysl:) dát něco, vzdát se nezištně něčeho pro druhého je šlechetné a chvályhodné, avšak požadavek na vrácení téhož už není ze společenského hlediska slušný n. únosný. ■ **S** čl. nemůže chtít dar zpět ♦ Přísloví.

Daří se mi dobře.
(Čl. ve zdvořilé konvenční odpovědi na dotaz druhého „Jak se ti / vám daří?", zvl. při setkání po delší době:) (v mém životě nedošlo k žádným negativním změnám, událostem a) jsem zdravý a spokojený; všechno v mém životě je, probíhá obecně k mé spokojenosti. ■ **S** já mám se dobře

Jak se ti daří?
(Čl. vyjadřující potěšení a zájem při setkání se známým druhým, zvl. po delší době, zdvořilým a konvenčním dotazem:) jsem rád, že tě zase vidím; zajímá mě, jestli tvůj život probíhá uspokojivě, popř. jestli se v tvém životě stalo něco nového. ■ **S** jak se máš?

Das also war des Pudels Kern.
(Čl. vzdělaný vůči druhému o základním a dosud skrytém smyslu, podstatě záležitosti, překážky ap. při náhlém osvícení, pochopení ap.:) v tom byl tedy ten problém, tady to tedy spočívá, s tím to tedy souvisí; konečně se mi, nám to už objasnilo. ■ **S** to je jasné už, to byl problém ♦ Něm. *To tedy bylo jádro pudla*; častěji známé jako *v tom je jádro pudla.* J. W. Goethe (1749–1832), *Faust, I* (1808).

Das Ewig-Weibliche zieht uns hinan.
(Čl., zvl. muž sečtělý vůči druhému povzneseně o ženských vlastnostech, kráse, něze, subtilitě ap. v kontrastu k mužské síle, mohutnosti ap.:) žena muže neustále inspiruje, povznáší jeho mysl, motivuje ho k stále náročnějším dílům, skutkům ap. ■ **S** žena inspiruje muže ♦ Něm. dosl. *Věčné ženství nás táhne vzhůru.* J. W. Goethe (1749–1832), *Faust, II* (1832).

Das ist für die Katze. *viz* To je pro kočku.

Das ist mir zu hoch.
(Čl. vůči druhému o náročné společenské situaci, těžko srozumitelné intelektuální konverzaci, popř. i finanční záležitosti, honosných n. drahých předmětech ap., v kontrastu k obvyklým situacím, možnostem, schopnostem ap.:) to je pro mě příliš složité, nesrozumitelné, nedostupné, popř. vznešené ap. ■ **S** to je nedostupné, to je složité příliš ♦ Něm. dosl. *To je na mě příliš vysoké / -o*, srov. Ž 139,6.

To už je starého data.
(Čl. informovaný vůči druhému o informaci, dokumentu, úspěchu, události ap. a jejich aktuálnosti n. důležitosti:) to bylo podstatné, závažné před dlouhou dobou, ale ne dnes; to se stalo už dávno a není nutné to připomínat. ■ **S** to je staré, to není důležité

Čím dál tím stejně.
(kol; iron – žert) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. mladší čl. při setkání s druhým, v žertovné odpovědi na společenský dotaz druhého „Jak se máš / máte?“ ap.:) nic nového n. zvláštního se v mém životě (bohužel) neděje; nežiju si špatně, ale stále velmi stereotypně. A: Ahoj, jak se máš? – B: Ále, čím dál tím s. ■ **S** já mám se stejně Za moc to nestojí., Kde sou ty časy, kdy to stálo za hovno! ♦ Jazyková paradoxní hříčka (stupňovací *čím-tím* a nestupňovací *stejně*) zesiluje efektivnost výrazu.
Ⓐ Much as ever. Ⓝ (Immer dasselbe.) Ⓕ C'est de plus en plus la même chose. Ⓡ ! Дела идут, контора пишет.

To je dáma mého srdce.
(Čl. zvl. starší, starosvětský, milující muž vůči druhému o zvl. přitažlivé ženě:) to je moje vyvolená bytost, to je ta má milovaná žena. ■ **S** já miluju tu ženu

Dámy a pánové!
(Řečník, moderátor, organizátor ap. oficiálně vítající, oslovující účastníky, publikum ap. na společenské akci, přednášce, schůzi ap.:) vážení přítomní!; prosím, aby mě přítomné ženy i muži vyslechli! ■ **S** lidé!

Ochotného dárce miluje Bůh.
(Zvl. zbožný čl. pozitivně hodnotící čin, dar druhého potřebnému třetímu s poukazem na obecnou mravnost, normy společnosti, nadpřirozenou sílu:) nezištný a častý dárce je milován; člověk, který zvl. bez nároku na publicitu, vděčnost, odměnu ap. se vzdá svého majetku, peněz ap. ve prospěch jiného, bude odměněn jinou formou (tj. pocitem štěstí, radosti ap.). ■ **S** dárce bude odměněn ♦ Přísloví (Čelakovský).

Dalo to na sebe čekat.
(Čl. vůči zvl. netrpělivému n. těšícímu se druhému o očekávané, slíbené akci, změně, pomoci, události ap.:) trvalo to dlouho (než to přišlo); dlouho se to neobjevovalo, neobjevilo, neuskutečnilo; dlouho se to z nepochopitelných důvodů neprojevovalo. ■ **S** to trvalo dlouho

Dej a bude ti dáno. *viz* Přej a bude ti přáno.

To si dám líbit!
(Čl. pochvalně, spokojeně n. uznale a často v reakci na příjemné překvapení vůči blízkému druhému, obv. s ohledem na příjemnou nabídku dobrého jídla, nečekanou výhodu, nadměrný komfort ap.:) to je lákavé, velmi se mi to líbí a cítím se poctěný a potěšený. ■ **S** to líbí se mi, to je příjemné

Není mu dáno, aby …
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho intelektuálních schopnostech n. předpokládaném osudu, vývoji života, zvl. v kontrastu k všeobecně předpokládané zdatnosti n. životu ostatních ap.:) není schopný, nemá nadání ap. (se to naučit, to pochopit, to zvládnout ap.); není mu předurčeno, aby (se něčeho dožil ap.). ■ **S** není předurčeno, on není schopný

Komu není shůry dáno, … *viz* Komu není shůry dáno, v apatyce (rozumu) nekoupí.

Dal° bych za to nevím co (kdyby …)!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (kdyby) – kles. n. 5a
(Čl. vůči blízkému druhému v povzdechu a nostalgické vzpomínce na příjemné zážitky v minulosti v kontrastu k současnému stavu n. v zamyšlení nad nepříznivým, tragickým důsledkem svého neprozíravého činu, výroku, popř. jen nešťastné náhody či přirozeného vývoje v kontrastu k předchozí situaci:) velmi si přeju, aby (se to nestalo); velmi lituju toho, že (se to stalo, jsem to udělal ap.) obětoval bych cokoliv, kdyby (se to dalo odčinit ap.). Dal b. za to n. co, kdyby tu teď s náma byl táta, měl by radost. ■ **S** já lituju velmi, já přeju si Co bych za to dal, kdyby … ♦ Mění se jen v rodě: *dala bych …*
Ⓐ I'd give anything if / to … Ⓝ Ich gäb wer weiß was dafür, wenn … Ⓕ Qu'est-ce que je ne donnerais pas pour … Ⓡ Я бы всё отдал, лишь бы …

Dej mu, co mu patří.
(Čl. pobízející pomstychtivě druhého k zákroku

vůči třetímu po jeho předchozím provinění, zvl. k výprasku:) buď na něj přísný a potrestej ho náležitě!; ulož mu tvrdý zasloužený trest!; pořádně mu namlať! ■ **S** potrestej ho přísně!

Dalo° mu° to zabrat. n. **To dá° / dává° zabrat.** n. **To je° záběr.**
(kol) **0** neg, pas, imp, imp neg ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho náročném úkolu, namáhavé práci, cestě, sportovním výkonu ap., zvl. s ohledem na jeho schopnosti:) přinutilo ho to, nutí to k mimořádnému výkonu a velkému, zvl. fyzickému vypětí; musel, musí se velmi snažit; bylo, je to velmi těžké. Myslel si, že synovu matematickou úlohu vypočítá za pár minut. D. mu to ale z. ■ **S** to bylo těžké velmi, on musel namáhat se krajně To je fuška.
Ⓐ He had his work cut out. Ⓝ Das machte ihm zu schaffen. Ⓕ Cela / Ça lui a donné du fil à retordre. Ⓡ Ему пришлось попотеть.

… co to dá.
(Čl. vůči druhému při popisu výkonu mechanismu, stroje, auta ap. n. povzbuzující ho k vysokému výkonu při manipulaci se strojem ap.:) (pohybuje se to n. pohybuj se, jeď ap.) jak je to nejrychleji možné, na maximum kapacity, co nejvíc. Hele, ztratili sme spoustu času, tak teď jeď, co to dá. ■ **S** maximálně rychle plnou parou (vpřed), na plný plyn

Dej to dál!
(Soused, spolužák, spolupracovník, přítel ap. v kontaktu s druhými ve větší skupině lidí o nabízeném občerstvení pro všechny, o zajímavém předmětu k postupnému prohlédnutí n. důležité zprávě, tajné instrukci k postupnému rozšíření ap.:) **1.** *tohle teď předej n. ukaž dalšímu (v řadě, aby se s tím taky seznámil n. si vzal)!;* **2.** *tohle teď řekni n. ukaž dalšímu (aby byl také informován)!* ■ **S** ukaž to dalšímu!, předej to dalšímu!

To ti dám písemně!
(Čl. rozzlobeně n. s výhrůžkou vůči nedůvěřivému, neochotnému druhému, na dotvrzení svých slov a existence pro druhého nepříjemného faktu ap.:) je to (samozřejmě, nepochybně) tak (jak říkám); o tom nemusíš pochybovat. ■ **S** to je pravda, to je tak Na to vem jed!, To se vsaď!

Dej pryč!
(Čl. vůči druhému o nežádoucím, nepříjemném n. překážejícím předmětu, zařízení, popř. i budoucím dítěti, domácím zvířeti ve snaze ovlivnit jeho rozhodnutí n. mu poradit:) **1.** *odlož to, polož to; odstraň to, zbav se toho!;* **2.** *zbav se toho, ho!; bylo by rozumné se toho zvířete zbavit n. ho dát utratit; bylo by lépe toto dítě neporodit (tj. odstranit pomocí interrupce).* ■ **S** odstraň to!, nepřekážej!

Dej, ať (se něco nestane)! n. **Pane bože, dej, ať (se něco nestane)!**
(Zvl. starší a bezmocný, někdy i zbožný čl. vůči druhému n. obecně ve svém přání na dálku o třetím, nezkušeném dítěti apod. ve fyzicky nebezpečném prostředí n. situaci:) přeju si (aby se ta možná hrozba neuskutečnila, nebezpečí nenastalo) ap. ■ **S** já přeju si

Co bych za to dal°, kdyby …!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
1. *(Čl. vůči druhému v povzdechu v obtížné, popř. nepříjemné situaci, k jejímuž řešení mu chybí potřebná věc, prostředek, peníze ap.:) velmi teď potřebuju, popř. chci (něco); velmi bych ocenil, kdybych (měl něco ap.).* **2.** *viz* Dal bych za to nevím co (kdyby …)!; **1.** Co b. za to dal, kdybych tu teď měl pořádnou lopatu: odházet ten sníh by trvalo jen chvilku a jedem hned dál. ■ **S** já přeju si, já potřebuju velmi Dal bych za to nevím co, kdyby … ♦ Sloveso se mění jen v rodě, popř. čísle.
Ⓐ I'd give anything / my eye-teeth (for a …) / if … Ⓝ Was gäbe ich dafür wenn … Ⓕ Qu'est-ce que je ne donnerais pas … Ⓡ Не знаю, что бы я отдал за то, чтобы …

Já ti° dám (Inf / že …)!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (Inf / že) – kles.
(Zvl. dospělý čl. výhrůžně n. pomstychtivě vůči dítěti, podřízenému ap. v rozčilení, vzteku, někdy též žertovně po jeho předchozím provinění, zvl. drzém chování, neuposlechnutí, lhaní ap.:) já tě (za to, co jsi udělal) potrestám. A: Baf! – B: To sem se lekla! Já ti dám takhle mě strašit! ■ **S** já potrestám tě Jen(om) počkej …!
Ⓐ Don't you dare (do that again)!, Watch it! Ⓝ Ich werd's dir (schon) zeigen! Ⓕ Attends un peu., Tu vas voir!, Je vais te faire voir! Ⓡ Я тебе покажу!

Jen mu dej!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Rozčilený čl. pobízející zdráhajícího se druhého k potrestání viníka, k vynadání třetímu za drzost, nestoudnost ap.:) potrestej ho důkladně!; namlať mu pořádně!; vynadej mu! (protože si to zaslouží). Jen mu dej! Nemá se tak vztekat. ■ **S** potrestej ho přísně! Dej mu, co mu patří!

D

Ⓐ Let him have it!, Give him what for! Ⓝ Gib ihm, was ihm gebührt., Gib ihm Saures!, Gib's ihm! Ⓕ Remets-le en place!, Montre-lui de quel bois tu te chauffes! Ⓡ Проучи его!

Dali jim to. n. **To / ty jim to dali!**
Verb dát to někomu
(Čl. obv. fandící vůči druhému ve spokojeném komentáři k vlastnímu mužstvu, sportovnímu týmu, skupině lidí n. dětí ap. v soutěži, rvačce, zápase s jinou podobnou skupinou, v důsledku vlastních schopností, síly ap.:) zvítězili nad nimi s velkou převahou, s velkým náskokem; zcela přesvědčivě je porazili, přemohli; namlátili jim. ■ **S** oni porazili je

Kéž by nám bylo dáno (Inf)!
(Zvl. starší čl. vyjadřující za sebe i druhé vzletně přání uskutečnění nějaké málo pravděpodobné příjemné události, společné činnosti ap.:) přeju si, aby (se to stalo); rád bych měl tu příležitost (a …), zažil bych (ještě) rád (kdyby …). ■ **S** já přeju si

Dej mi! *viz* Dejmy sou v komíně.

Dala° mu°.
(kol; nepřízn) **0** *V:* pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl *Pron:* 1. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 1. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři o zvl. přitažlivé ženě vůči muži:) byla sexuálně povolná, poskytla mu sexuální styk a uspokojení; byla ochotná k souloži. Co se vztekáš na mě? Já za to nemůžu, že ti nedala a seš celej nadržene!j ■ **S** ona souložila s ním Šla s ním., Podržela mu.
Ⓐ She let him have it., She went with him. Ⓝ Sie hat ihn rangelassen. Ⓕ (Elle s'est montrée très consentante.) Ⓡ Она дала ему.

Dej° na mě°!
(kol; důraz) **0** *V:* neg, préz ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova)
(Zvl. zkušený n. vemlouvavý čl. ve snaze přesvědčit druhého o správnosti své rady, navrhovaného postupu, odhadu vývoje ap.:) věř mi!; bude dobré, když se budeš řídit tím, co říkám (protože jedině tak dosáhneš rychle cíle, úspěchu, popř. se vyhneš nepříjemnostem ap.); řiď se mou radou! Dej na mě, von vo tebe nestojí, jenom tě chce zneužít. ■ **S** věř mi! Na to vem jed!
Ⓐ (You can) take it from me., Take my word for it. Ⓝ (Glaub mir!) Ⓕ Tu peux me croire!, Crois-en ma vieille expérience! Ⓡ ! Послушай меня.

Dej° tomu sbohem. n. **Tomu dej sbohem!**
(kol) **0** ot, neg, pas, ind, kond, min, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. zkušenější čl. varovně vůči důvěřivému druhému o věci půjčené třetímu n. ukradené, popř. o šanci, někdy třetím slibované, milovaném místu ap.) už tomu nevěř (že to znovu uvidíš)!; vzdej se naděje, že se ti to vrátí n. se ti to uskuteční, vrátíš se tam ap., a smiř se s danou situací!; smiř se se ztrátou toho n. vyhlídky na to! A: Já bych tak rád do tý Afriky jednou jel! – B: Dej t. teď s.! Tolik peněz nemáme. ■ **S** nevěř tomu už!, to je ztracené, smiř se se ztrátou! Dej tomu vale., To je v čudu.
Ⓐ (You can) kiss it / that goodbye. Ⓝ Lass fahren / sausen …, Davon kannst du dich verabschieden. Ⓕ Laisse tomber!, N'y pense plus! Ⓡ Забудь о нём / об этом.

Ten mu° dal°!
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d **Verb** dát to někomu
(Čl. vůči druhému o překvapeném n. pohoršeném třetím a jeho prudké reakci na čtvrtého a jeho předchozí provokaci, výtku, napadení ap. n. jen nepříjemný krok ap.:) **1.** *silně n. zuřivě mu vynadal, pokáral ho, popř. přísně ho potrestal, zbil;* **2.** *krajně a nečekaně ho (nezvyklou námahou, fyzickým vypětím z uloženého úkolu ap.) vytrestal, vyčerpal.* **1.** Ten jí ale dal! Nevím, co ho tak naštvalo. Chtěla se přece jen podívat dovnitř. ■ **S** on vynadal mu, on potrestal ho, on vyčerpal ho, on vytrestal ho Ten mu to vytmavil., Ten mu dal do těla. ♦ Též var. *to* nahrazující *ten*, jde-li o subjekt v 2. osobě, která musí být doprovázená i druhým komponentem *to*, srov. *tos mu to dal!* Var. *ten* může mít pl *ty / ti.*
Ⓐ 1. Ouch!, He didn't half go for him!, 2. (That was asking a bit much!) Ⓝ Der hat's ihm aber gegeben! Ⓕ Qu'est-ce qu'il lui a passé! Ⓡ Он ему показал.

To° je° daný / dáno°.
(kol – neutr) **0** *V:* ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému o přesném údaji, vzorci, základní informaci, pravidlu n. autoritativním rozhodnutí jiného ap., v kontrastu k proměnlivým údajům, položkám ap., zvl. při rozhodování, plánování, tvůrčím procesu ap.:) to je neměnné, konstantní a jisté (a z toho je třeba vycházet při dalším přemýšlení); to je základ (pro další). Zatím jsme uzavřeli deset smluv. To je d.

Musíme se dohodnout, jestli to stačí nebo jestli uzavřeme ještě další smlouvy. ■ **S** to je základ, to je neměnné S tím se nedá nic dělat. ♦ Zájmeno *to* má v pl var. *ty*; v pl dál jen knižně *dány*.

Ⓐ That (much) is given. Ⓝ Das ist gegeben. Ⓕ C'est acquis. Ⓡ Это у нас есть.

To mu dá co proto.

Verb dát někomu co proto

(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o třetím a jeho náročném úkolu, namáhavé n. stereotypní práci, vyčerpávajícím sportovním výkonu ap., často chápaném jako druh trestu:) to ho donutí k velkému výkonu (a vytrestá); ta, taková činnost přesáhne jeho síly, a tudíž ho i prožene, značně vyčerpá. ■ **S** to donutí ho k výkonu, to prožene ho, to vytrestá ho dát někomu do těla

Dej / dáš to sem!

(Čl. dospělý n. starší dítě ap. vůči mladšímu druhému, často v důrazném příkazu, popř. psovi ap. a s ohledem na vydání potřebného n. důležitého předmětu, který může poškodit ap.:) vrať to, dej mi to n. pusť to (a nehraj si s tím)! ■ **S** vrať to!, dej mi to!

To bys tomu dal°!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, fut ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Informovaný n. zkušený čl. varovně, popř. pohoršeně vůči druhému a jeho nevhodnému zamýšlenému kroku, zásahu, výroku ap.:) to bys udělal pořádnou chybu (a situaci bys jen výrazně zhoršil); tím bys to prakticky zkazil n. zničil. Vona nepřišla a ty bys jí chtěl volat? To bys tomu dal! Počkej, až se ti sama vozve. ■ **S** ty udělal bys chybu, ty zkazil bys to To bys to rozsvítil!, Tím bys tomu pomoh!

Ⓐ Much good that would do! Ⓝ ! Das wär ja wohl das Verkehrteste! Ⓕ Tu aurais fait un beau gâchis! Ⓡ ! Вот бы ты сел в калошу.

Dejme tomu. n. **No dejme tomu.**

(Čl. vůči druhému v opatrné reakci na jeho návrh n. požadavek ap.:) hypoteticky to připouštím jako možné; snad to tak může n. by mohlo být. ■ **S** já připouštím, to je možné

… dejme tomu …

(Čl. zvl. při obecném vysvětlení něčeho druhému, při přemýšlení o vhodném příkladu, o optimální možnosti ap.:) myslím, že lze uvést; navrhuju, uvádím (tento příklad, údaj, toto množství ap.); například. ■ **S** já uvádím, já navrhuju Za nic na světě!, To nepřipadá v úvahu!

Dejme tomu, že …

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. informovaný vůči druhému, druhým při vysvětlování, vybírání vhodné ukázky, při hypotetickém příkladu, typické situaci, zvažování budoucího vývoje, možností ap.:) předpokládejme, že … (se stane); uvažujme o tom, co / když …; já uvádím například, že …; já navrhuju myslet si, že … D. t., že ty mi prodáváš autíčko za pět korun a já ti dávám desetikorunu. Kolik mi vrátíš? ■ **S** já navrhuju, my můžeme předpokládat A co takhle …?

Ⓐ (Let's) suppose that … Ⓝ … gesetzt den Fall …, Angenommen, … Ⓕ Admettons que … Ⓡ Предположим, что …

Tys tomu dal! *viz* Ty bys tomu dal!

Dá° se (Inf) …

(neutr – kol) **0** pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 4c neukon. – (Inf) – kles. n. 4a

(Čl. informovaný vůči druhému o jeho uvažované akci, záměru, snaze ap. n. obecně, popř. též o činnosti ap. nerealizovatelné dříve v kontrastu ke změněnému současnému stavu:) je možné, popř. je dovolené (to udělat); je možnost (Inf); lze. A: Vím, že tu knihu dlouho nevydali. – B: To je pravda, ale dá se sehnat v antikvariátu. ■ **S** je možné Dost možná., Jde to.

Ⓐ … can be -ed. Ⓝ Ist zu (Inf) …, Lässt sich (Inf) …, Kann man … (Inf) … Ⓕ Il est possible de …, On peut … Ⓡ (Можно . . .)

To se dalo čekat / tušit. n. **Co jiného / jiného se dalo čekat?**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený, informovaný a předvídavý vůči druhému zvl. o odmítavé reakci třetího, nepříznivém výsledku n. špatném vývoji situace ap., někdy v kontrastu k názoru druhého ap.:) bylo to předvídatelné; bylo jasné, že se to stane n. že to tak, špatně dopadne; to mě bohužel nepřekvapuje. A: Přišli jsme pozdě, lístky už neměli. – B: To se dalo č. Neříkal jsem vám, abyste vyrazili dřív? ■ **S** to bylo předvídatelné, to nepřekvapuje mě To dá rozum.

Ⓐ That was only to be expected., What (else) did you expect? Ⓝ Das war zu erwarten. Ⓕ Il fallait s'y attendre., Ce n'est pas étonnant! Ⓡ Этого следовало ожидать.

Co se dá° dělat!

(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. rezignovaně vůči druhému o chybě, zmaře-

D

ném n. bezvýsledném úsilí, vynaloženém zvl. určitým způsobem, nepřítomnosti druhého, nedostatku nějaké věci ap.:) je třeba se s tím smířit (a zkusit to popř. jinak); (nevyšlo to n. nepovedlo se to a) nelze to odčinit n. zvrátit. A: Rohlíky nenesu, mají už zavřeno. – B: Co se dá d., uvařím k večeři špagety. ■ **S** je třeba smířit se s tím Pozdě bycha honit.

Ⓐ Can't be helped. Ⓝ Was kann man da schon (groß) machen … Ⓕ Qu'est-ce qu'on peut (y) faire! Ⓡ Ничего не поделаешь.

Dal° by se krájet.
(Čl. vůči druhému nelibě zvl. v popisu nepříjemné mlhy venku, zápachu uvnitř, zvláště lidského n. živočišného ap.:) bylo to velmi husté a intenzivně silné. ■ **S** to je nepříjemné, je tam mlha, je tam zápach

O tom by se dalo mluvit / uvažovat / hovořit.
(Čl. o návrhu, nabídce, tématu hovoru ap. druhého, zvl. v kontrastu k předchozímu přehnanému, nereálnému návrhu ap.:) to je rozumné n. to (mi) zní rozumně a je možné si to dál vyjasnit, popř. i dospět k dohodě; to lze rozvážit a snad i přijmout; to je (pro mě) přijatelné. ■ **S** to je rozumné, to je přijatelné

Dá se s ním mluvit. *viz* S tím člověkem se dá mluvit.

Dá se očekávat / čekat, že …
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému, druhým o pozitivním i negativním výsledku akce, změny, vyznění události, vývoji ap. logicky vyplývajícím ze současné situace ap.:) je možné předpokládat, předvídat, odhadnout, že … (se to stane, to tak dopadne ap.). ■ **S** je možné předpokládat

Dám° se poddat.
(kol) **0** neg, pas, imp neg, préz ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** dát se / nechat se pod(d)at
(Čl. vůči vědoucímu druhému po svých neúspěšných pokusech uhodnout hádanku, rozluštit rébus, přijít na pointu příběhu, vyřešit příklad ap., zvl. jako součást zábavy, hry ap.:) vzdávám se (protože na to nemůžu přijít) a chci slyšet řešení, pravdu; přestávám hádat a chci vědět, o co jde, popř. v čem to spočívá. A: Víš, kerej přírodní jev je nejlínější? – B: Dám se p. – A: Mlha. Pořád se jen válí. ■ **S** já chci slyšet pravdu, já vzdávám se Ven s tím!, lámat si hlavu

Ⓐ I give in. Ⓝ Ich ergebe mich. Ⓕ Je donne ma langue au chat. Ⓡ (Сдаюсь.)

To se dá těžko říct.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. na dotaz o budoucím vývoji a jeho výsledku n. způsobu řešení, plánu, záměru třetího ap.:) já nevím, nelze to dobře odhadnout; není jisté, že to dopadne podle (tvého) předpokladu. ■ **S** já nevím, to nelze odhadnout

Dá se to tak říct. n. **Taky se to tak dá říct.**
(Čl. informovaný vůči druhému v reakci na jeho zkusmou formulaci pokoušející se vystihnout obv. složitou situaci, postoj prvního ap.:) to je jedno z možných vyjádření toho; v jistém smyslu to je pravda. ■ **S** to je pravda, to je tak

To se dalo tušit. *viz* To se dalo čekat.

… co / kdo / který / jaký / kde / kam / kudy / kdy / jak / kolik se dá.
(kol) **0** neg, pas, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému ve vysvětlení n. vymezení činnosti zvl. třetího, do krajní míry závislé na okolnostech:) **1.** *všechno n. všechny možné, dostupné věci n. lidé ap.;* **2.** *všude kde / kam n. všudy, kudy to je možné, na všech dostupných místech ap.;* **3.** *při každé možné příležitosti;* **4.** *vším možným dostupným způsobem; co nejvíce.* **4.** Nemá na to potřebné nářadí, tak všechno opravuje, jak se dá. ■ **S** co je možné, kdo je možný, kdekoliv je možné, kdykoliv je možné, jakkoliv je možné, kolik je možné Co to dá., Jak co / kdo / kde / kdy …, Čím víc, tím líp.

Ⓐ Who / what / where … -ever we / one can. Ⓝ ! alles mögliche, wie nur möglich, überall hin, wo nur möglich, wie nur möglich, wieviel nur ging Ⓕ Qui / où / par où / quand comme … il faut., Ce / celui, celle / autant … qu'il faut Ⓡ Что / кто / какой / где / куда / когда / как только можно., Сколько можно.

Ten se do něj dal!
(Čl. vůči druhému o rozčileném, vzteklém n. polekaném třetím v reakci na chybu, nešikovnou, nebezpečnou manipulaci, nevhodný výrok čtvrtého, někdy jen z neznalosti ap.:) začal mu silně, popř. nepřiměřeně a hlasitě nadávat; začal ho prudce a nemírně okřikovat, kritizovat n. tak na něj útočit; začal ho prudce a vztekle mlátit, bít. ■ **S** on začal nadávat, on potrestal ho

Dej° / dávej° si (na něj°) bacha / majzla!
(kol) **0** ot, neg, pas, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** dát / dávat si bacha
(Zkušený čl. obeznámený s nebezpečím n. nebezpečnými vlastnostmi třetího ve varování vůči blízkému druhému:) buď opatrný, ostražitý, dávej si pozor (protože on může zaútočit, užít podvodu,

zalhat n. jen z nedbalosti zklamat ap.); nevěř mu zcela. Dej si na něj b.! Když neuděláš, co chce, přinutí tě k tomu násilím. ■ **S** buď opatrný!, nevěř mu! Měj se na pozoru. ♦ Při užití mluvčím vůči druhému přímo (bez třetí osoby) slouží též jako pohrůžka. *Bacha* stažením a přerozdělením z něm. *Hab(t) Acht!, Dej pozor!*

Ⓐ Watch (out for) him! Ⓝ Vor dem musst du dich hüten / in Acht nehmen. Ⓕ Fais gaffe / attention à lui! Ⓡ (Ты с ним поосторожнее.)

Dejte si / nechte si chutnat! n. **Dej si / nech si chutnat!**
(Čl. ve zdvořilém konvenčním přání vůči známému druhému n. ostatním před vlastním jídlem:) já (vám, ti) přeju dobrou chuť, tj. požitek z jídla; doufám, že vám, ti to bude chutnat. ■ **S** já přeju chuť dobrou

To si dám líbit! n. **To bych si dal líbit!**
(kol; přízn) ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zálibně, popř. i rozjařeně o své oblíbené zábavě, vůči nabídce dobrého jídla ap., popř. v reakci na oznámenou činnost třetího, ostatních:) to rozhodně a upřímně vítám, popř. schvaluju; na to mám právě velkou chuť; tímhle jsem moc potěšen. A: Večer pro nás navíc připravili kulturní program a posezení s vínkem. – B: To si dám l.! ■ **S** já vítám to, to je příjemné To je jiný kafe!, To si dám říct!

Ⓐ That will be nice. Ⓝ Das laß ich mir gefallen!

To bych si dal° říct! n. **To si dám říct!**
(kol; přízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, min, préz, 2. a 3. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému souhlasně n. dychtivě ve vztahu k možnosti oblíbené, příjemné činnosti, zábavě, zvl. momentálně žádoucí, k nabídce dobrého jídla, pití, odpočinku ap.:) velmi o to stojím a rád bych to přijal; nadšeně to vítám n. přijímám. A: Co kdybychom si zašli zahrát volejbal? – B: To bych si dal ř.! ■ **S** to je příjemné, já vítám to To si dám líbit!

Ⓐ I('d quite) fancy that!, I'd go along with that. Ⓝ Das laß ich mir gefallen! Ⓕ Je me laisserais bien faire / tenter. Ⓡ (Согласен!, С удовольствием!)

To si dej / nech vyprávět!
(Čl. vůči blízkému druhému po nezvyklém, absurdním, humorném zážitku ap. toužící se o něj s ním podělit, popř. s ostatními:) to je tak úžasně zajímavé, neuvěřitelné, že vám to musím vylíčit, popsat, povědět ap.; poslechni si to, poslechněte si to. ■ **S** to je zajímavé, poslouchej!

Hned bych si jednu dal.
(Čl. vůči druhému při zmínce n. pohledu zvl. na třetí a jejich popíjení, v televizi, v hospodě, a po uvědomění si vlastní potřeby, chuti, zvl. pro povzbuzení do další činnosti, práce ap.:) objednal, dopřál, vypil bych si (taky) rád skleničku (silného alkoholu). ■ **S** já mám chuť, já chci skleničku

Ta si dává / dá na čas!
(Čl., obv. muž netrpělivě o druhém, ženě oblékající se, líčící se, popř. vybírající si šaty ap., v kontrastu k obvyklé době přípravy a oblékání u ostatních, popř. i v jiné situaci a o jiné činnosti, často ve snaze získat čas, něco oddálit:) je pomalá a trvá jí to n. bude trvat nepříjemně dlouho; (snaží se zdržovat, a proto) jí to trvá, bude trvat velmi dlouho; loudá se, bude se loudat. ■ **S** ona je pomalá, to trvá dlouho

Co si dáme?
(Čl. ve skupině, rodině ap. v restauraci při výběru jídla a pití vůči ostatním:) řekněte, na které jídlo, popř. na který nápoj máte chuť; co chcete? ■ **S** co chcete?

Když si dáš dvě a dvě dohromady (tak) …
(Čl. informovaný vůči nechápavému druhému v reakci na jeho údiv n. bezradnost nad nejasnou situací, chováním třetího ap., zvl. z hlediska jednotlivých náznaků:) když se nad ním n. tím pořádně zamyslíš a uvědomíš si všechny souvislosti (pak pochopíš celek, hlavní smysl ap.) ■ **S** mysli logicky!, uvažuj!

Jen si dej (seš bledej)!
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. žertovně a živě pobízející druhého, zvl. přítele, kolegu ap., zdráhajícího se napít alkoholu n. jíst víc:) jen se napij, budeš se pak cítit líp; jen klidně jez (dál), prospěje ti to. A: Já dnes na pivo nemám chuť. – B: Jen si dej. ■ **S** jez!, pij! Ber si!, Napij se, bratříčku, napij …! ♦ Pův. z refrénu lidové písničky *Jen si dej, seš b., až si dáš, tak zčervenáš.*

Ⓐ Go on! Ⓝ Iss dir ein Häppchen, damit du was wirst!, Iss mal schön (du sieht schlecht aus). Ⓕ (Prends un petit remontant!), (Bois / mange quelque chose!) Ⓡ ! Пей / ешь вволю.

Dej si něco!
(Čl. zvl. vůči známému nově příchozímu, příteli ap. na domácí oslavě n. v hospodě, restauraci ap.

zpravidla spolu s předložením nabídky lákavého jídla a pití, někdy jako pozvání:) vyber si a vezmi si n. objednej si; poslu si, pochutnej si, nabídni si; najez a napij se (podle své chuti). ■ **S** vyber si!, objednej si!

To si dáš°! n. **To by sis dal°!**
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz 1. ⊠ 5a stoup.-kles. zvol.; 2. 5b kles. zvol.
1. *(Čl., zvl. rodič, manželka ap. slibující druhému výborné jídlo a pití, zvl. jím oblíbené ap.:) velmi si pochutnáš, by sis pochutnal; oceníš, ocenil bys to; vím, že na to bys měl, dostal určitě chuť.* Maminka ti dnes udělala lívance. To si dáš! **2.** *(Zkušenější čl. informující n. varující druhého před jeho nerozvážným, naivním nápadem, rozhodnutím ap., zvl. z hlediska budoucí námahy, pracnosti, nepříjemnosti ap.:) krajně se zklameš; to tě znechutí, vytrestá.* **2.** Na ten vysokej strom nelez, hrušky sou až nahoře. To by sis dal. ■ **S1** to je dobré, ty pochutnáš si To je bašta., To je žúžo. **S2** ty zklameš se, to je nepříjemné To je lepší jít se rovnou utopit.
Ⓐ 1. You'd like that, wouldn't you?, 2. Save yourself the trouble! Ⓝ Das lässt du dir schmecken, was? Ⓕ Tu vas voir (ce que tu vas voir)! Ⓡ ! 1. Это бы ты с удовольствием, правда?, 2. Ты бы там так пролетел!

To sem / jsem si dal!
(Čl. vůči druhému rozčarovaně po špatné zkušenosti, nepříjemném zážitku ap. z práce, činnosti, zábavy ap. v důsledku vlastní neznalosti, důvěřivosti ap.:) **1.** *to jsem se vytrestal; zklamal jsem se a nečekal jsem, jsi, že to bude tak špatné, že to proběhne tak (nepříjemně, nepřijatelně, vyčerpávajícím způsobem ap.);* **2.** *viz* To si dáš! ■ **S** to bylo nepříjemné

Dávejte a budeť vám dáno. n. **Dej a bude ti dáno.**
(Čl. zkušený, moudrý a nesobecký ve výzvě, radě vůči druhému, blízkým druhým ve snaze povzbudit je k pomoci, lásce vůči potřebným, trpícím ap.:) vžijete-li se do situace druhých a pomůžete jim, mj. darem, potom i vy naleznete u druhých pochopení, pomoc ap., dosáhnete úspěchu, prožijete štěstí ap.; štědrý, nesobecký čin bude oplacen. ■ **S** čl. štědrý bude odměněný, čl. nápomocný dostane pomoc, čin nesobecký bude oplacený ♦ L 6,38, srov. i Mt 7,7 *proste a bude vám dáno.* Druhá var. je novější a běžnější; občas dodávané *přej a bude ti přáno* je samostatné a pův. české přísloví.

Kdo rychle dává, dvakrát dává. n. **Dvakrát dává, kdo rychle dává.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. moudrý a vstřícný vůči druhému, druhým v radě, upozornění n. pobídce proti jejich váhání, nerozhodnosti a s ohledem na jejich schopnost zasáhnout do obtížné situace, nouze třetího ap., zvl. darem, pomocí ap.:) kdo nabídne svou pomoc, dar, službu ap. druhému včas n. v době, kdy to druhý nejvíc potřebuje, mu pomůže mnohem víc; včasná pomoc je nejcennější. Petr ti za ty knihy moc děkuje. Hodily se mu akorát ke zkoušce. Prostě, kdo r. dává, d. dává. ■ **S** pomoc včasná je nejcennější, dar včasný je nejlepší ♦ Přísloví; srov. *Bis dat qui cito (celeriter) dat.* Publilius Syrus (1. stol. př. n. l.), *Myšlenky, B 25.*
Ⓐ He gives twice who gives soon. Ⓕ Qui donne tôt, donne deux fois. Ⓡ ! Дорога ложка к обеду.

Že ho dávám pozdravovat!
(Zvl. starší čl. při setkání s mladším druhým, kolegou ap. po zmínce o společném a obv. váženém známém třetím n. při loučení:) vyřiď(te) mu můj pozdrav, a tím mu naznač(te), že na něj (s úctou) myslím, vzpomínám ap. ■ **S** pozdrav ho za mě!

Že se dávám poroučet!
(Zvl. starší čl., někdy obchodník, zdvořile, popř. poněkud servilně při setkání se známým druhým, zvl. mladším, vůči společnému váženému známému třetímu, členu rodiny, zákazníkovi ap., zvl. po zmínce o něm:) (vyřiď / -te, že) vzkazuju uctivý pozdrav. ■ **S** pozdrav ho za mě!

Ten si (ale) dává! n. **Ti / ty si dávaj(í)!**
(Čl. hladový n. nemocný ap. vůči druhému obv. poněkud závistivě zvl. při momentálním pohledu n. myšlence na třetího, třetí při dobrém jídle a pití, zpravidla ve velkém množství, soustech a doušcích:) ten má, ti projevují krajně intenzivní chuť k jídlu a potěšení z něj (a já bych chtěl taky), popř. má, mají i velký hlad. ■ **S** on jí s chutí

To je / je to dávka (jako) pro koně!
Komp to je dávka jako pro koně **Nom** koňská dávka
(Čl. vůči druhému zaraženě n. váhavě o obv. chuťově nepříjemném, avšak účinném léku, injekci ap., popř. alkoholu odměřeném mu druhým:) to je velmi, příliš silná, téměř nesnesitelná dávka; je toho moc. ■ **S** je toho moc

To je / je to dávka jako pro vrabce.
Komp to je dávka jako pro vrabce

(Čl. vůči druhému zaraženě, překvapeně o množství jídla, porci, odměřené mu druhým omylem, popř. z nepřejícnosti, šetrnosti ap. v kontrastu k mohutné postavě n. velkému hladu prvního:) to je příliš, podivně malá a nedostačující porce; je toho málo. ■ **S** je toho málo

Dávno, dávno již tomu, co …
(Zvl. starší čl. vůči druhému při vzpomínce na milou, milovanou osobu z dětství n. mládí, zvl. zemřelého člena rodiny, popř. příjemné období, událost ap.:) je to už velmi dlouho (co jsem ji / ho / to viděl, zažíval, těšil se s ní / ním / tím ap.) a tyto chvíle jsou už nenávratně pryč; je to jen dávná vzpomínka. ■ **S** to je dávno už ♦ B. Němcová (1820–1862), *Babička* (1855); z plné formy (z autorské předmluvy) se uvádí různě dlouhá část, srov. mj. *D., d. již tomu, co jsem posledně se dívala do té milé mírné tváře, co jsem zulíbala to bledé líce, plné vrásků, nahlížela do modrého oka, v němž se jevilo tolik dobroty a lásky …*

To (už) dávno ne!
(Čl. vůči druhému odmítavě o vzdálenější možnosti, alternativě postupně uváděné při uvažování druhým, popř. i dřívější činnosti, zájmu, zaměstnání ap. po jeho dotazu v kontrastu ke skutečným n. optimálním:) to už vůbec ne(připadá v úvahu), to je ještě nevhodnější, nemožnější; to už dlouho ne(platí). ■ **S** ne, to ne

Dávno (je) tomu, co … *viz* Dávno, dávno již tomu, co …

Kdo dbá, ten má.
(Čl. přičinlivý, starostlivý vůči druhému o svém majetku ap., zvl. vnímaném jeho mírně závistivýma očima, popř. jako výtka třetímu n. jako obecné tvrzení:) kdo se dobře stará o své věci, o svůj majetek a zájmy ap., ten z nich má prospěch, popř. je užívá déle a ušetří; ten, kdo pečuje o svůj majetek, dobře hospodaří. ■ **S** čl. přičinlivý má prospěch

Nemá dceruška, nemá stání, k jezeru vždy ji cos pohání.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *cos* **Verb** nemít stání
(Čl. starší a zkušený vůči druhému, někdy ironicky, o mladé dívce ap., zvl. z hlediska roztěkanosti, pobíhání z místa na místo, často pod vlivem zamilovanosti ap.:) ona tu nemůže, nedokáže vydržet (a snaží se někam odejít); ona touží po lásce druhého pohlaví (a není schopna zakrýt své nutkání jít za ní). Už deš zase na diskotéku? N. d., n. s., k j. v. ji cos p.? ■ **S** ona nemůže vydržet tady Šijou s ní všichni čerti. ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník*, *Kytice* (1853).

Ⓐ She's got ants in her pants. Ⓕ Il / elle ne tient plus en place. Ⓡ ! Её туда как магнитом тянет.

De gustibus (et coloribus) non est disputandum.
(Zvl. vzdělaný a tolerantní čl. vůči druhému o vztahu k oblíbeným předmětům, volbě oděvu a jeho barev, výběru druhu zábavy, autora uměleckých děl, jejich výtvorům ap., někdy proti námitce, odmítání třetího:) každý člověk má rád něco jiného; orientace, záliby lidí jsou různé (i když jsou někdy pro druhé podivné) a proti tomu nelze nic namítat, s tím nelze polemizovat. ■ **S** čl. má záliby různé ♦ Středověké přísloví, zvl. podle G. Plinia C. S. ml. (61–112), *Dopisy, 6,27,4*; dosl. *O vkusu (a barvách) nelze diskutovat*, srov. *Proti gustu žádný dišputát.*

De mortuis nil / nihil nisi bene.
(Čl. vzdělaný vůči druhému při zmínce o zemřelém třetím, za života nepříliš charakterním n. morálním, zvl. jako napomenutí a připomenutí tradice:) po smrti člověka není vhodné, slušné upozorňovat na jeho špatné stránky, chyby ap. ■ **S** čl. nemá připomínat chyby mrtvých ♦ Lat. verze přísloví; dosl. *o mrtvých (nemluv) nic než dobře*; pův. připisované řec. filozofovi Cheilonovi (také u Diogena Laertského, *Životopisy filozofů, 1,3,70*) n. Solonovi (také u Demosthena, 384–322 př. n. l., *Řeč proti Leptinovi, 104*).

De nihilo nihil.
(Vzdělaný čl. vůči druhému o třetím a jeho záměrech, plánech, snaze ap. v kontrastu k jeho malým reálným schopnostem, vkladu ap.:) i přes (problematické) vynaložené úsilí, (malou) práci ap. nebude cíle dosaženo buď vůbec, nebo se špatnými výsledky. ■ **S** základ žádný nepřinese výsledek, snaha žádná nevede k cíli ♦ Lat. dosl. *Z ničeho nic (nevzniká)*; srov. *Od nuly nula pojde*, T. Lucretius Carus (97–55 př. n. l.), *O podstatě světa, 2,287* a A. Persius Flaccus (34–62), *Satiry, 3,84*, kde plná forma je *De n. n., in nihilum nil posse reverti, Z n. n., nic v nicotu nelze už vrátit.*

De omnibus disputandum est. *viz* De omnibus est dubitandum.

De omnibus est dubitandum.
(Čl. vzdělaný vůči druhému varovně o zdánlivě jednoznačné, jednoduché záležitosti, vnímání problému ap., zvl. s ohledem na možnost ještě jiné interpretace ap.:) nic se nemá chápat jako nepo-

chybné a nesporné; pochybováním, kritickou úvahou o věcech nachází člověk nedostatky, ale i nová řešení, souvislosti ap. (a tím posunuje vývoj celé lidské společnosti kupředu). ■ **S** všechno lze zpochybnit, nic není nesporné ♦ Lat., dosl. *O všem je třeba pochybovat;* též var. *De omnibus est disputandum.* Připisováno Aristotelovi jako požadavek kritického, racionálního myšlení, zvl. při kladení filozofických otázek.

De verbo ad verbum. *viz* Slovo dalo slovo.

Decies repetita placebit.
(Čl. vzdělaný vůči druhému o uměleckém díle z hlediska jeho trvalých hodnot, kvalit, obsahu sdělení ap. v kontrastu ke kýči ap.:) i přes opakování dílo zůstává působivé; i po mnoha opakováních a dlouhé době od svého vzniku působí estetická stránka díla na vnímatele stejně silným dojmem. ■ **S** dílo dobré neztrácí působivost opakováním ♦ Lat., desetkrát opakovaná (tj. dobrá báseň) bude se líbit; Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Umění básnické, Listy, 2,3,365.*

Nikdy nic nikdo nemá míti za definitivní (neb nikdy nikdo neví, co se může státi).
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na jiný vývoj situace, změnu proti původnímu předpokladu ap. a ve varování druhého i před možností změny, zvl. k horšímu:) nelze se nikdy spoléhat na to, že současný stav, situace ap. budou stále stejné, beze změny. A: Zdálo se, že na tu exkurzi pojedu i jako náhradník, ale protože se jeden účastník uzdravil, tak nakonec nejedu. – B. N. nic n. n. m. za d. ■ **S** čl. nesmí spoléhat na nic, nic není jisté De omnibus est disputandum. ♦ J. Voskovec a J. Werich, hra *Golem* (1931); z písně.

Bere to dech. n. **… až to bere dech.**
(Čl. vůči druhému příjemně překvapeně o vynikajícím sportovním n. uměleckém výkonu, riskantním cirkusovém výstupu, krásném a neobvyklém přírodním úkazu, panoramatu ap.:) působí to velice silným (pozitivním) dojmem; to je úchvatné. ■ **S** to je působivé velmi

Došel° mu° (brzo) dech. n. **Dochází mu° dech.**
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o netrénovaném třetím, fyzicky n. psychicky slabém, nezkušeném ap. v těžkém závodě, soutěži sportovní i jiné n. vůči náročnému cíli ap. v kontrastu k ostatním, konkurenci n. původnímu předpokladu, plánu ap.:) jeho síly, schopnosti, myšlenky, invence, nápady ap. se (brzo) vyčerpaly (a přestal stačit tempu ostatních); jeho vytrvalost (fyzická, psychická) nestačila a nevydržel; vyčerpáním začal špatně dýchat. Myslel, že svými humánními argumenty v diskuzi uspěje, ale proti těm ekonomickým dravcům mu brzo d. d. ■ **S** on přestal stačit, on nevydržel Krátí se mu (už) dech.
Ⓐ He (soon) ran / he's running out of steam. Ⓝ Ihm ging bald der Atem / die Puste aus. Ⓕ Il est à bout de souffle. Ⓡ ! Ему силёнок не хватило.

Krátí se mu (už) dech.
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. starším obecně fyzicky n. dýcháním, někdy po nemoci n. před smrtí:) **1.** *špatně (už) dýchá, zadýchává se snadno;* **2.** *ubývá mu (už) sil, energie a nevydrží dlouho námahu ap.* ■ **S** on nevydrží, on dýchá špatně

Dech mu už neslouží.
(Čl. zkušený vůči druhému o starém třetím při fyzické námaze, výstupu do schodů ap.:) dýchá už s potížemi; dýchá mnohem hůř než dříve. ■ **S** on dýchá špatně

Nestačí° s dechem. n. **Nestačí° mu° dech.**
(kol – neutr; nepřízn) **0** *1. V:* poz, pas, imp, imp neg, 1. sg; *2. V:* poz, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od 2. slova) **Verb** nestačit s dechem
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho schopnostech, podniku a jeho kapacitě v konkurenci, při vysokém tempu, zvl. pracovním, tržním ap.:) nestačí ostatním, nedokáže s nimi udržet tempo; (nemá dostatek sil, zkušeností ap. a) nevyrovná se ostatním, druhým a zaostává. Ten švec na rohu za chvíli určitě zkrachuje. Má dlouhé dodací lhůty. Ten n. s d. ■ **S** on nevydrží, on zaostává Dochází mu dech.
Ⓐ He can't take the heat., He's not up to it. Ⓝ Ihm geht der Atem / die Puste aus. Ⓕ Il ne tiendra pas longtemps. Ⓡ ! У него силёнок не хватает.

Sotva dechu popadal.
Verb sotva dechu popadat
(Čl. vůči druhému o třetím po běhu, výstupu do kopce, námaze při rychlém tempu ap.:) byl velmi udýchaný; nemohl se dobře nadechnout a začít pravidelně dýchat. ■ **S** on dýchá špatně

Dech se mu° nad tím tají°. n. **Dech se mu / v něm° zatajil° (když / jak) …**
(neutr – kol) **0** neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím, napjatém, zaujatém uměleckým, sportovním aj. výkonem čtvrtého, neobvyklým úkazem ap., a jeho emocionální a obv. i fyzické reakci, zvl. v nepravidelném dechu:) byl tím krajně uchvácený, okouzlený, překvapený, popř. zaskočený. D. se ti nad tím t., když vidíš, jak kráčí po provaze ve výšce dvacátého patra. ■ **S** to byl výkon velký, on je uchvácený Klobouk dolů!, To je jeho parádní číslo. ♦ Též v podobě *Až se z toho tají dech.*

Ⓐ ! (Sth) takes one's breath away., One's heart stops beating (when …), It's heartstopping / breathtaking. Ⓝ Darüber stockte ihm der Atem. Ⓕ Cela / Ça lui a coupé le souffle. Ⓡ У него от этого дух захватывает.

To mu° vyrazilo dech. n. **To mu° vzalo dech.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Verb** vyrazit někomu dech (něčím) **1.** *(Čl. vůči druhému o třetím a úderu, zvl. do prsou, nárazu, pádu ap. a v jeho důsledku krátké zástavě dechu:) způsobilo mu to potíže s dýcháním (a nemohl se chvíli dobře nadechnout).* **2.** *(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na nečekanou a obv. nepříjemnou zprávu, čin čtvrtého a jeho vliv na třetího:) velmi ho to zarazilo (a chvíli nedokázal reagovat), krajně ho to překvapilo a zaskočilo.* **2.** A: Kdo chce, ten může jít hrát před večeří fotbal. – B: Na vědecký konferenci fotbal? To mi v. d. ■ **S** to překvapilo mě No tohle! ♦ 2. var. jen ve význ. 2.

Ⓐ 1. It winded him. 2. He was staggered. Ⓝ Das verschlug ihm den Atem. Ⓕ 1. Il en est resté baba., 2. Il en est resté comme deux ronds de flan. Ⓡ У него перехватило дыханье.

To mu vzalo dech. *viz* To mu vyrazilo dech.

Ta° by za tebe° i dejchala°.
(kol) **0** *V:* ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o zvl. milující, obětavé, starostlivé ženě, zvl. matce ve vztahu k dítěti, ženě k muži ap. s ohledem na jeho zdraví, pohodlí ap.:) udělala by pro tebe mnoho, i takové věci, činnosti ap., které nejsou součástí běžné péče; ochotně by se pro tebe obětovala. Nebuď na ni tak ošklivý. Ta by za t. i d. ■ **S** ona je obětavá cedit pro někoho krev

Ⓐ She / he would go through hell and high water for you. Ⓝ Die würde alles für dich tun., Die würde dir das Blaue vom Himmel runterholen. Ⓕ ! se saigner aux quatre veines, ! se donner corps et âme Ⓡ Она бы для него всё на свете отдала / сделала.

Dejmy sou v komíně.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) *(Dospělý čl. v ironické reakci na neuvážlivou, popř. nezdvořilou žádost dítěte „dej mi to“:) takovým způsobem se nežádá, je nutné poprosit.* A: Mami, dej mi na kino! – B: Dejmy sou v komíně! – A: Maminko, prosím tě, mohla bys mi dát … ■ **S** čl. nemá žádat takto Až naprší a uschne. ♦ Jazyková hříčka, *dejm* = dým; někdy se dodává: *až poletí, chyť si je.*

Ⓐ I want doesn't get. Ⓝ Der Wille steht (bei Krefeld) in der Holzhütte. Ⓕ (Tu ne connais pas d'autres façons de demander?), (Quand tu auras appris à dire „s'il te plaît“!) Ⓡ (А я откуда возьму?)

Leze to z něj jak z chlupatý deky.
Komp leze to z něj j. z chlupatý deky
(Čl. netrpělivě vůči druhému o třetím a jeho formě sdělení nepříjemné zprávy, odpovědi u zkoušky, přiznání u výslechu ap., zvl. v reakci na otázku:) říká to velmi pomalu, postupně, nejistě n. neochotně; doznává se k tomu velmi pomalu, po částech, neochotně n. rozpačitě. ■ **S** on mluví pomalu

Natahuj se, jak ti deka stačí. *viz* Natahuj se, jak ti peřina stačí.

Demokracie nahrazuje jmenování pár prohnilých volbou mnoha neschopných.
(Čl. moudrý ironicky, skepticky vůči druhému o relativně spravedlivém systému společnosti ap.:) i demokracie má (mezi všemi systémy) své nedostatky a svobodné volby občanů mají často negativní důsledky a vyberou neschopné zástupce. ■ **S** demokracie volí neschopné ♦ G. B. Shaw (1856–1950), *Člověk a nadčlověk* (1903).

Demokracie je diskuse.
(Čl. vzdělaný a moudrý vůči druhému zvl. v připomínce o uspořádání společnosti založené na svobodě a stejných právech každého jedince:) demokracie je systém, ve kterém může každý projevit svůj názor, svou individualitu ap. a ve kterém se problémy řeší diskuzí; v demokracii má právo se vyjádřit každý, proto diskutujte! ■ **S** demokracie řeší problémy diskuzí ♦ T. G. Masaryk (1850–1937), *Nová Evropa* (1917).

Nastal den D / dé.
(Čl. informovaný v upozornění vůči druhému, druhým a vybídnutí k zamýšlené činnosti, rázné akci ap.:) teď konečně přišla (domluvená) chvíle a je třeba jednat, zasáhnout; teď musíme jednat a nelze už čekat. ■ **S** čas přišel ♦ Pův. vojenský výraz.

Den / dni se krátí. *viz* Dne ubývá.

Už je bílý den.
(Čl. vůči druhému o době po rozednění, popř. dopolední hodině, zvl. po probdělé noci n. při buzení lenošivého druhého:) už je venku světlo, už skončila noc; už je den a čas ke vstávání. ■ **S** je den už

To je na bíle dni. *viz* Je nabíledni, že …

Stalo se to za bílého dne.
(Čl. někdy šokovaně vůči druhému o násilí, drzé loupeži, neobvyklém a bezostyšném negativním činu, události, obv. spojované s nocí, tajností ap.:) stalo se to, událo se to zcela otevřeně, bez snahy to skrývat, v době, kdy je venku mnohem více lidí, svědků, ochránců ap. než v noci. ■ **S** to stalo se ve dne

Den žádný dvakrát se nenarodí, čin dvakrát nezraje.
(Čl. moudrý vůči druhému, druhým zvl. ve výzvě o příležitosti vykonat žádoucí skutek, věnovat se určité činnosti, práci ap. s důrazem na potřebu připravenosti:) stejná situace a možnost se v životě nikdy neopakují a je třeba jednat, reagovat; není možné prožít vícekrát úplně totéž, popř. čekat na opakování příležitosti. ■ **S** příležitost neopakuje se, čl. musí být připravený ♦ J. Neruda (1834–1891), *Jen dál*, sbírka *Zpěvy páteční* (1896).

Den jak den, noc jak noc.
(kol; nepříz) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému rezignovaně n. unaveně o delším a obv. poněkud nepříjemném období, způsobu života ap., zvl. v kontrastu k očekávání změny n. situaci jindy a jinde:) čas plyne monotónně, stále stejně a nic zvláštního se neděje; každý den (i noc) jsou stále stejné (a proto nepříjemné n. nudné). ■ **S** to je stejné stále, nic neděje se To je v pátek jako v svátek.
Ⓐ (One day's much like the next). Ⓝ Ein Tag wie der andere. Ⓕ (Rien ne change.), Ça ne bouge pas d'un poil. Ⓡ ! День за днём одно и то же.

Míjí den za dnem / den po dni.
(Čl. netrpělivě n. unaveně vůči druhému zvl. v popisu, líčení o pravidelném postupném průběhu a střídání dní a nocí, při čekání a v kontrastu k potřebě změny, nové události, setkání ap.:) čas uplývá stále stejně, ve stále stejné, mechanické činnosti; nic nového, zvláštního, zajímavého se (delší dobu) neděje. ■ **S** čas plyne stejně

Jak je rok / den dlouhý / dlouhej … n. **… jak je rok / den dlouhej / dlouhý.**
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky, nespokojeně o třetím, obv. neochotném n. líném, v průběhu relativně dlouhé doby, zvl. vzhledem k nutnosti zapojit se do předpokládané činnosti, jeho očekávané pomoci ap.:) velmi, až nepříjemně dlouho (zahálí, nepomůže, neudělá to, co se od něj očekává, neozve se ap.). ■ **S** vůbec ne, dlouho

Jen pro ten dnešní den … (stojí za to žít).
(Čl. naplněný štěstím, láskou, nadšením ap., ve snaze dát druhému, druhým svou kladnou emoci najevo n. svádějící druhého k zapojení se do dobrodružství ap.:) právě tento jediný den, okamžik ap. je zvlášť cenný, nabízí příležitost a bude nezapomenutelný na celý život. ■ **S** den tento má cenu, to má cenu ♦ Z filmu M. Friče (1909–1968) *Kristián* (1939), z titulní role O. Nového.

Dobrý / dobrej den!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. konvenčně, zdvořile při setkání zvl. s dospělým druhým, druhými n. v reakci na tentýž pozdrav druhého, druhých, popř. při příchodu někam mezi lidi:) zdravím vás (a přeju příjemný čas); vítám vás. A: D. d. Už jsem vás dlouho neviděl. – B: D. d. To jste ani nemohl, ležel jsem s chřipkou. ■ **S** já zdravím vás Buď / -te zdráv!
Ⓐ Good morning / afternoon., Hello! Ⓝ Guten Tag!, 'n Tag!, Tag! Ⓕ Bonjour! Ⓡ Добрый день!, Здравствуйте!

Nevíme dne ani hodiny. n. **Člověk neví dne ani hodiny.**
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. často fatalisticky vůči druhému, druhým vzhledem k nejisté n. nebezpečné situaci, hrozící katastrofě, úmrtí ap.:) (v současné době) nemůžu předvídat, čím a kdy budu v budoucnosti ohrožený n. postižený, ani jak se před tím chránit (a proto raději vše řeším hned, popř. rychle n. budu připravený už teď); nemám žádnou jistotu, co se stane v nejbližším okamžiku. N. d. ani h., radši tu závěť napiš hned. ■ **S** čl. nemá jistotu Člověk nikdy neví. ♦ Mt 25,13.
Ⓐ (It's) better / best (to) play safe (and do sth now)., Better safe than sorry. Ⓝ ! Man weiß weder Tag noch Stunde. Ⓕ Veillez donc, car vous ne savez ni le jour ni l'heure. Ⓡ Не знаешь, что тебя ждёт.

Den má jenom čtyřiadvacet hodin.
(Čl. zaměstnaný vůči druhému o svých časových a pracovních možnostech v povzdechu nad potřebou, přáním n. požadavkem jejich ještě většího využití:) (množství činností, záležitostí, akcí ap. je velké a) na víc není, nezbývá už čas; (je, mám toho hodně a) víc toho nelze zvládnout, stačit (i kdybych chtěl). ■ **S** čas není, já nemám čas

Den je krásný s tebou …
(Čl. zamilovaný vůči partnerovi momentálně i obecně s důrazem na pocit štěstí, vzájemného porozumění ap.:) čas, chvíle prožité s tebou jsou, se zdají šťastné, hezčí, krásnější. ■ **S** já jsem šťastný s tebou ♦ Z písně muzikálu L. Rychmana (1922–2007) *Starci na chmelu* (1964).

To máme dnes(ka) (ale) krásný / krásnej den!
(Čl. radostně vůči druhému o slunečném, jasném, zvl. teplém počasí s modrou oblohou:) venku je velmi příjemně; je vhodná doba pobývat venku, projít se ap. ■ **S** je tam počasí dobré

Den je jako malovaný / vymalovaný. n. **To je den, jako když ho vyšije / vymaluje.**
Verb to je den, j. když ho vymaluje
(Čl. spokojeně vůči druhému o slunečném, jasném a obv. i teplém počasí s jasně modrou oblohou, zvl. na jaře n. na podzim:) je to příjemně jasný, klidný den plný pestrých barevných dojmů. ■ **S** je tam počasí dobré

Druhý den (je) vždycky moudřejší.
(Čl. rozvážně a zkušeně ve snaze uklidnit rozrušeného druhého usilujícího o ukvapené řešení problému, krize:) rozhodování, řešení je lépe odložit, odkládat na druhý den a odpočinout si napřed a dobře si to rozmyslet (a zbavit se mj. emocionálního uvažování). ■ **S** je lepší počkat, je dobré rozhodnutí promyslet ♦ Přísloví (Čelakovský).

Užívej / užij dne, co nejméně věř následujícímu.
(Moudrý, popř. vzdělaný čl. připomínající nečinnému druhému zásadu využít možnosti k činnosti, akci, potěšit se příjemností života, zvl. v kontrastu ke krátkému trvání lidského života:) pracuj, studuj, poznávej ap., popř. odpočívej, bav se a snaž se využít smysluplně každé chvíle, protože nevíš, co se s tebou stane v blízké budoucnosti a jestli ta příležitost potrvá. ■ **S** využij příležitosti!, příležitost neopakuje se ♦ Z lat. *Carpe diem*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, I, XI, 8.*

To je jak den a noc.
Verb to se liší jako noc a den
(Čl. informovaný vůči druhému o dvou činech, dvou složitých stavech n. životních situacích, obv. hodnocených morálně, popř. jen z hlediska výhodnosti, též o dvou rozdílných lidech ap.:) to jsou dva diametrálně odlišné, zcela protichůdné jevy, které nelze zaměňovat; jeden z nich je dobrý, druhý špatný; jsou to dvě naprosto neslučitelné osobnosti. ■ **S** oni jsou odlišní zcela, rozdíl je velký

Není každý / každej den posvícení. n. **Každý / každej den není neděle / svátek.** n. **Ne každý / každej den je posvícení.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči zklamanému n. zaraženému druhému kriticky o minulém čase naplněném pro něj užíváním příjemných stránek života, zvl. dobrým jídlem, pitím, zábavou ap., v připomenutí:) jsou chvíle, kdy je nutné pracovat, řešit problémy, starosti ap. a není možné stále zahálet, užívat života. Svátky skončily, musíme zase do práce. N. k. den p. ■ **S** je třeba pracovat, není možné zahálet jen Holubi tam nelítaj sami do huby. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Life's not just beer and skittles. Ⓝ Alle Tage ist kein Sonntag., Es ist nicht alle Tage Sonntag. Ⓕ Ce n'est pas tous les jours dimanche. Ⓡ ! Не всё коту масленица.

Myslel sem / jsem°, že je (to) snad soudnej / soudný den.
(kol; nepřízn) **0** ot, net, pas, kond, imp, préz, fut, 2. a 3. sg a pl ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *soudnej* **Nom** soudný den
(Čl. vůči druhému o prožité mimořádné, hrůzyplné bouřce, živelní pohromě, neobvyklém rámusu ap., zvl. s následky v přírodě n. na majetku:) to mě velmi vyděsilo (a myslel jsem, že všechno bude zničeno ap.); nahnalo mi to velký strach. Před pár lety jsem zažil vichřici, která vytrhávala stromy i s kořeny a dřevěné domky se kácely. M. jsem, že je to s. s. d. ■ **S** to nahánělo strach, to je hrozné Bylo to boží dopuštění.
Ⓐ I thought it was the end of the world. Ⓝ Ich dachte / glaubte, der jüngste Tag wäre hereingebrochen. Ⓕ J'ai pensé que ma dernière heure était arrivée. Ⓡ Я думал, что настал конец света.

Prospí / prospal by i soudný / soudnej den.
(Čl. vůči druhému pohoršeně n. překvapeně o třetím a délce jeho odpočinku, spánku:) spí nepřirozeně, velmi, popř. téměř neuvěřitelně dlouho; spí velmi tvrdě a nic ani žádný hluk ho neprobudí. ■ **S** on spí dlouho

D

Pomni, abys den sváteční světil.
(Nábožný, věřící čl. nabádající druhého k dodržování náboženských zásad, přikázání, popř. jako obecné tvrzení:) ve svátek se má odpočívat; měl bys význam svátku, slavnostního období uctít (a nevyvíjet velké pracovní úsilí, námahu). ■ **S** slav svátek!, odpočiň si! ♦ Jedno z přikázání desatera.

Hledá včerejší den.
(kol – neutr) **0** neměnné ⍁ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Verb** hledat včerejší den **Komp** chodí, jako by hledal včerejší den
(Čl. vůči druhému kriticky a obv. i posměšně o třetím a jeho nelogickém, marném a nedůsledném hledání, přecházení sem a tam ap.:) chodí bezcílně sem a tam a tváří se pátravě a zároveň bezradně; chová se podivně roztržitě. Chodí z pokoje do pokoje a pořád se hrabe v zásuvkách. Asi h. v. d. ■ **S** on chodí bezcílně, on chová se roztržitě Jemu snad přeskočilo. ♦ Vyprávělo se o Klausovi, šaškovi kurfiřta Johanna Friedricha Saského (před r. 1532), který tak chtěl pomoct svému pánovi, když si stěžoval, že ztratil celý den.
Ⓝ Er sucht den gestrigen Tag. Ⓕ ! Il erre comme une âme en peine. Ⓡ Он ищёт вчерашний день.

Nechval dne před večerem. n. **Nechval dne na vzchodu slunce.**
(neutr) **0** neměnné ⍁ 1d kles. ozn. (od 3. slova)
(Zvl. starší čl. varovně vůči neuvážlivému druhému, momentálně spokojenému s vývojem situace, stavem, průběhem událostí ap.:) není dobré předčasně vyjadřovat uspokojení (neboť můžou ještě nastat změny, obrat situace ap.); neukvapuj se ve své chvále, pocitu triumfu. A: Hele, už konečně jedou. Vidíš to auto? – B: N. dne p. v. Co když to nejsou oni? ■ **S** buď opatrný!, nejásej předčasně! Neříkej hop, dokud jsi nepřeskočil. ♦ Z lat. *Ante diem mortis nullus laudabilis exstat, přede dnem smrti žádný den není pochvaly hoden*, to už od Solona (6. stol. př. n. l.), pak mj. jako *Nescis, quid vesper serus vehat, nevíš, co pozdní večer přinese*; cituje i Livius, *LV, 8*, Sofokles, též i F. Schiller (1759–1805), *Valdštejnova smrt, V, 4* (1799) aj.
Ⓐ Don't count your chickens (before they've hatched). Ⓝ Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben. Ⓕ ! Il ne faut pas vendre la peau de l'ours avant de l'avoir tué. Ⓡ Не говори «гоп», пока не перескочишь.

Nechval dne na vzchodu slunce. *viz* Nechval dne před večerem.

Nevíš, co přinese zítřejší den.
(Čl. varující druhého před velkými plány, výhledy do budoucna ap., popř. naopak uklidňující skeptického druhého:) nemůžeš vědět, co nečekaného se stane v blízké budoucnosti (a nelze ani očekávat, že vývoj situace bude probíhat podle předpokladu); budoucnost je nejistá. ■ **S** budoucnost je nejistá ♦ Př 27,1, pův. jako varování před chválou zítřka.

Den je jako ze zlata.
Verb den je jako ze zlata
(Čl. spokojeně vůči druhému o dni za příjemného, teplého počasí plném sytých barev, zvl. na podzim:) den je příjemně slunečný a vyvolává bohatý barevný dojem. ■ **S** je tam počasí dobré

To byl° zas den. n. **To zas byl° den!**
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⍁ 1a kles. ozn. (od k. slova) n. 5a
(Čl. vůči druhému bilancující unaveně a nespokojeně celodenní nakupené pracovní, zdravotní problémy, starosti, stres, nezdary ap.:) to byl velmi nepříjemný, vyčerpávající, iritující den; to byl den plný nepříjemností a bez nějaké lepší stránky. To byl zas den. V práci jsem se pohádal se šéfem, ujel mi vlak a doma mě večer vytopil soused. ■ **S** den tento byl nepříjemný To jsem si dal!
Ⓐ What a day (it's been)! Ⓝ Das war wieder mal ein Tag! Ⓕ Cela / Ça a encore été une sacré journée. Ⓡ Ну и денёк выдался!

Zítra / zejtra je taky / také den.
(kol – neutr) **0** neměnné ⍁ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *taky*
(Čl. zkušený vůči nervóznímu, uspěchanému druhému a jeho snaze stihnout množství práce, úkolů, nevyřešených problémů, plánovaných akcí co nejdřív ap.:) není třeba tolik spěchat a všechno dělat teď, dnes; zítra je taky možnost, příležitost se tomu věnovat, zvl. po odpočinku a s obnovenými silami. Nemusíš to přece všechno stihnout dneska. Z. je t. den. ■ **S** nespěchej!, odpočiň si! Práce neuteče.
Ⓐ Tomorrow is another day. Ⓝ Morgen ist auch ein Tag. Ⓕ Demain, il fera jour. Ⓡ ! Нужно и на завтра что-то оставить.

Dělá se (už) den.
(Čl. dlouho bdící vůči druhému, zvl. při pohledu na východní obzor a první známky světla v noci, k ránu:) už se rozednívá, začíná svítat. ■ **S** den začíná

Den / dni se dlouží. n. **Den / dne přibývá.**
(Čl. zvl. starší vůči druhému o denním světle a

jeho trvání z perspektivy kalendáře a širších souvislostí ap.:) rozednívá se dříve a stmívá se později; blíží se období s delší dobou denního světla, tj. jaro, léto. ■ **S** den je delší

Všechno mu dochází až třetí den.
(Čl. vůči druhému kriticky n. posměšně o třetím a jeho novém poznatku, řešení, pointě vtipu, smyslu akce n. činnosti ap. jako výsledku jeho přemýšlení, myšlenkového procesu:) všechno chápe, pochopí s velkým časovým odstupem; je značně nedůvtipný a v myšlení pomalý. ■ **S** on je nedůvtipný, on je pomalý myšlenkově

Leká se teprve / až třetí den.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho psychickém postoji k nebezpečným situacím, hrozbám ap., v kontrastu k bázlivému chování ostatních:) ničeho se nebojí a zcela klidně a statečně všemu čelí; je velmi nebojácný. ■ **S** on je nebojácný

Den se (už) nachýlil.
(Čl. zvl. pracující vůči druhému o času dne, zvl. ubývajícím denním světle, obv. jako signál k odpočinku n. návratu ap.:) den zvolna končí a blíží se, je už večer. ■ **S** den končí ♦ L 24,29.

Nejedl, nepil, třetí den pošel.
(Čl. žertovně, posměšně a jakoby baladicky vůči druhému zvl. o tragikomickém vzdoru a abstinenci třetího:) zemřel z vlastní hlouposti, tvrdohlavosti. ■ **S** on zemřel hloupostí ♦ Závěr legendy *Heřman z Bubna*.

Neminul den, aby …
(Čl. v líčení události, období vůči druhému zvl. s ohledem na neobvykle častý výskyt nečekaných nehod, poruch, kontaktů, projevů zájmu, počasí ap., obv. negativních, zvl. v kontrastu k předchozímu klidu, neměnnosti:) během té doby každý den (se něco stalo ap.). ■ **S** pořád, to opakuje se

To se nestává / nestane každý / každej den.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *každý*
(Čl. zkušený a obv. potěšený n. vůči druhému o úspěchu, výhře, šťastné náhodě ap., popř. o neobvykle příznivém činu třetího ap.:) to je vzácná a významná událost (kterou je třeba zdůraznit, oslavit ap.). A: Tak mně přijali na vysokou. – B: Opravdu? No, to se n. k. d. Já koupím víno a oslavíme to. ■ **S** to je událost vzácná Zázraky se dějí jen jednou., Stalo se to jako zázrakem.

Ⓐ That doesn't happen every day. Ⓝ Das passiert nicht jeden Tag / nicht alle Tage. Ⓕ Ça n'arrive pas tous les jours. Ⓡ Такое не часто случается.

Přijde den, zúčtujem spolu.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl., skupina, politická strana ve výhrůžné a patetické reakci vůči protivníkovi:) jednou taky nastane příhodná doba vzájemného utkání a já, my v této soutěži zvítězíme a pak se i pomstíme; nastane chvíle tvého, vašeho zaslouženého trestu, odplaty. Jsem přesvědčen, že naše strana se dostane do parlamentu. A potom – p. d., z. s. ■ **S** já pomstím se, doba pomsty přijde vrátit někomu něco i s úroky ♦ P. Bezruč (1867–1958), básně *Ostrava, Slezské písně* (1903,1929).

Ⓐ One day the boot will be on the other foot. Ⓝ Einmal kommt der Tag … Ⓕ Un de ces jours, on réglera nos comptes. Ⓡ ! Придёт час расплаты.

Dne ubývá. n. **Den se krátí.**
(Čl. zkušený vůči druhému o délce dne v kontrastu k délce noci v perspektivě kalendáře a širších souvislostí:) doba denního světla se už zkracuje; blíží se podzimní, zimní období. ■ **S** den je kratší

Je hladový / hladovej, jako by čtrnáct dní nejed(l).
Komp je hladový, jako by čtrnáct dní nejedl
(Čl. vůči druhému udiveně o třetím, zvl. po nedávném jídle n. po nepříliš velké námaze, popř. též o dobře živeném domácím zvířeti, zvl. psovi:) je nápadně a nepochopitelně, nepřiměřeně hladový, vyhladovělý (a stále hodně jí). ■ **S** on má hlad

Kdyby s ním dva dni vo zem tlouk / tloukl, groš z něho nevypadne.
(Čl. vůči druhému pohoršeně a neuctivě o třetím a jeho neochotě finančně pomáhat jiným:) je velmi lakomý a nelítostně, tvrdě odmítá finančně přispět ostatním. ■ **S** on je lakomý

Cpe° se, jako by čtrnáct dní nejedl / nejed / nežral°.
(kol; posm – nepřízn) **0** *1.* a *2. V:* ot, neg, pas, imp, fut, 1. sg a pl, *1. V:* kond, *2. V:* ind ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) **Komp** cpe se, jako by čtrnáct dní nejedl
(Čl. vůči druhému udiveně n. pohoršeně o třetím před bohatě prostřeným stolem, lákavým jídlem, popř. též o vyhladovělém třetím, velkém jedlíkovi n. zvířeti:) jí lačně a hltavě, popř. polyká velká sousta a chová se při tom bezostyšně, popř. nezdvořile. Vidíš ho? Je na návštěvě, a c. se, j. by č. dní n. ■ **S** on jí s chutí Je jako bezedný.

Ⓐ You / anyone would think he hasn't eaten for a fortnight. Ⓝ Er futtert / haut rein, als

hätte er 14 Tage nichts gegessen. Ⓕ (*vulg*) Il s'empiffre comme si il n'avait bouffé depuis huit jours. Ⓡ ! Он ест, как будто из голодного края.

Aranjuezští krásní dnové minuli.
(knuž – básn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. sečtělý vůči druhému v nostalgickém povzdechu o období krásného, šťastného, bezstarostného ap. života v kontrastu k současnosti a nastupující všednosti:) to nevšední období bohužel (už) skončilo (a teď je nutné pracovat, řešit všední úkoly, plnit povinnosti ap.). Včera jsem se vrátil z dovolené a dnes musím stihnout vyřídit spoustu věcí. A. k. d. m. ■ **S** čas krásný uplynul To byly časy!, Kdeže loňské sněhy jsou! ♦ Z něm. *Die schönen Tage in Aranjuez sind nun zu Ende*, F. Schiller (1759–1805), *Don Carlos, I, 1* (1787), srov. i M. Cibuto k opeře A. E. M. Grétryho (1741–1813) *Le tableau parlant* (1769), *Ils sont passées, ces jours de fête(s)*.
Ⓐ Where have the good times gone? Ⓕ Ils sont passés, ces jours de fête. Ⓡ Прошли золотые денёчки.

Víc dnův než klobás.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obecně, zvl. v kontrastu k přání, touze po něčem lepším ap. n. v radě druhému:) všední život je základ a nelze ho (chtít) zaměnit za neustálý svátek a pouze příjemné a marnotratné požitky; je třeba být skromný a šetrný. ■ **S** je třeba pracovat, není možné zahálet jen Není každý den posvícení. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Life's not all beer and skittles. Ⓕ (Travaillez, prenez de la peine, c'est le fonds qui manque le moins.) (La Fontaine) Ⓡ ! Делу время, потехе час.

Ještě / eště není všech dnů / všem dnům konec. n. **Však není eště / ještě všem dnům konec.** n. **Ještě není všech dní večer.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. ve snaze uklidnit lítost druhého po jeho nezdaru, uniklé příležitosti, při momentální nemožnosti dosáhnout cíle ap.:) v budoucnu jistě nastane znovu příležitost, situace se zlepší, objeví se pro to příznivé podmínky ap. Do tý Itálie se jistě jednou podíváš. V. j. není v. d. k. ■ **S** příležitost bude Dočkej času jako husa klasu. ♦ Přísloví (Čelakovský); i v řadě jiných jazyků; u nás asi poprvé J. A. Komenský (1592–1670) podle T. Livia (59 př. n. l.–17 n. l.) *Ab urbe condita, 39,26*; srov. i Walter 18 735b (*Ještě nezašlo slunce všem dnům*).
Ⓐ It's not the end of the world. Ⓝ Noch ist nicht aller Tage Abend. Ⓕ Ce n'est pas la fin du monde. Ⓡ Ещё не вечер.

Jeho° dny se (už) krátí / zkrátily. n. **Jeho° dni / dny / hodiny jsou (už) sečteny.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o provinilém třetím, mocném tyranovi n. těžce nemocném ap., někdy pomstychtivě:) **1.** *už brzy umře, (jeho síly ubývají a) jeho smrt se pozvolna blíží;* **2.** *brzy bude (svržený a) usmrcený, popř. popravený.* **1.** Byl jsem navštívit dědečka v nemocnici. Vypadá velmi špatně. Zdá se, že j. dny se k. ■ **S** on zemře brzy Už mu zvoní hrana / umíráček.
Ⓐ 1. He's close to death's door., 2. His days are numbered. Ⓝ Seine Tage sind gezählt. Ⓕ Ses jours sont comptés. Ⓡ Дни его сочтёны.

Jeho dny se naplnily.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o váženém, uctívaném a starém třetím, s odstínem předurčenosti přirozeného konce života a dlouhého, popř. významného života předtím ap.:) (je už slabý a nemocný a) brzy už zemře. ■ **S** on zemře brzy

Jeho dny jsou sečteny. *viz* Jeho dny se (už) krátí.

Deo gratias.
(Zvl. nábožný čl. po skončení krize ap. n. při modlitbě, mši k druhému, k druhým jako projev sounáležitosti:) děkuju Bohu (za jeho ochranu před nebezpečím, nemocemi, zlem ap.); jsem rád (že to skončilo n. šlo dobře). ■ **S** já děkuju, já jsem rád ♦ Lat. *Bohu díky!*; z křesťanských modliteb.

Der Krieg hat kein Erbarmen.
(Čl. vnímavý, novinář ap. v povzdechu vůči druhému, druhým o válečné situaci mezi národy ap. a s ní spojené tragické události, zprávě ap.:) válka, ozbrojený boj zabíjí všechny, i nevinné lidi. ■ **S** válka zabíjí nevinné taky ♦ Něm. *Válka nezná slitování*; F. Schiller (1759–1805), *Valdštejnova smrt, 6* (1799).

Der Lebende hat Recht.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. o interpretaci sporu po porážce, smrti jednoho ze soupeřů ap. a o nárocích živých lidí:) živý člověk má svá práva (která je třeba respektovat); vítěz ovlivňuje svou pravdou ostatní. ■ **S** vítěz má pravdu, čl. živý

má nároky ♦ Něm. *Živý má pravdu*; F. Schiller (1759–1805), *Lied an die Freude* (1803).

Der Mohr hat seine Schuldigkeit getan, der Mohr kann gehen. *viz* Mouřenín vykonal svou povinnost, mouřenín může jít.

To je° detail°.

(kol) **0** *V:* ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený n. sebevědomý, sebejistý vůči zvl. pochybujícímu, zaraženému druhému obv. o jednoduchém problému n. úkolu, nepodstatné záležitosti v širším celku, oproti jiným ap.:) to není obtížné, to je snadno zvládnutelná věc. A: Měl bych nějak zjistit, jaký je vlastně původní význam toho slova. – B: To je d., podívej se do etymologického slovníku. ■ **S** to není důležité, to není těžké tak To nestojí za řeč., To je maličkost.

Ⓐ That's nothing / easy / a cinch. Ⓝ Das ist Nebensache., Ist doch unwichtig. Ⓕ C'est sans importance. Ⓡ Это пустяки!

Deutschland, Deutschland über alles (über alles in der Welt).

(neutr – kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. kriticky vůči něčím se vychloubajícímu, příliš sebevědomému n. šovinistickému druhému, zvl. Němci:) Německo, Němci si myslí, že jsou nejlepší, nade všechny ostatní, a chovají se proto nepříjemně nadřazeně, povýšeně ap. ■ **S** to je nejlepší Není nad to. ♦ Něm., dosl. *Německo, N. nade vše (nade vše na světě)*, začátek něm. hymny (s hudbou od J. Haydna (1732–1809), slova H. von Fallerslebena (1798–1874); od 3. části se tak hraje dodnes pod názvem *Deutschlandlied*).

Ⓕ (L'Allemagne, l'Allemagne triomphe partout.) Ⓡ Германия превыше всего.

To je jako (dostat se) z deště pod okap / z bláta do louže.

Komp to je jako dostat se z deště pod okap / z bláta do louže

(Čl. zkušený nespokojeně vůči druhému o změně v nepříjemné n. nebezpečné situaci, která oproti předchozí nevede ke zlepšení:) je, bude to jiné, popř. jen mírně lepší, o málo výhodnější n. i horší ap.; vůbec nic se v podstatě nezměnilo. ■ **S** to je stejné To je jeden čert., To je prašť jako uhoď.

Ranní déšť, ženský pláč a psí kulhání nemají dlouhého trvání. n. **Ranní déšť a ženský pláč netrvají dlouho.**

(Moudrý čl., zvl. muž filozoficky vůči druhému o nářku, slzách, vzlycích ženy, žen, zvl. blízkých, s poukazem na jiné přechodné jevy:) (i velký a chvilkově dojemný) projev smutku, lítosti projevovaný ženou, ženami obv. brzy skončí (protože je často jen předstíraný a slouží jako nástroj nátlaku na muže). ■ **S** to netrvá dlouho ♦ Přísloví (Čelakovský).

Déšť je na spadnutí.

(Čl. zvl. zkušený vůči druhému o situaci venku, zvl. obloze s velkými, těžkými tmavě šedými mraky, též ve varování:) za krátkou chvíli může začít (silně) pršet (a je třeba rychle schovat věci, vzít si pršiplášť, popř. deštník, jít domů ap.). ■ **S** déšť je blízko

Je na déšť.

(Čl. varovně vůči druhému o situaci venku se zataženou oblohou, zvl. s ohledem na činnost, práci venku, uvažovaný výlet ap.:) brzo zřejmě začne pršet (a proto je nutné změně počasí přizpůsobit pracovní a další plány, oblečení ap.). ■ **S** déšť je blízko

Dalo se do deště.

(Čl. o počasí, situaci venku, zvl. při pohledu z okna, příchodu do místnosti ap., jako upozornění druhému, druhým:) začalo pršet, rozpršelo se (a pro pobyt venku je proto třeba se zabezpečit, popř. ven zatím nechodit). ■ **S** déšť začal

Déšť padá.

(Obv. poetický, romantický čl. vůči druhému při pohledu na snášející se kapky, zvl. při nepříliš silném dešti:) venku drobně, mírně prší, mrholí (popř. a vyvolává to zvláštní n. krásný pocit, zpomalený dojem, atmosféru ap.:) ■ **S** prší, déšť začal

Vypadá to na déšť.

(Čl. zkušený vůči druhému o situaci venku, zvl. o zatažené, tmavé obloze s těžkými mračny, popř. ochlazení, v upozornění:) zdá se (mi), že bude (brzy) pršet (a je nutné si pospíšit, jít domů, popř. zůstat doma ap.). ■ **S** déšť je blízko

Když si náš dědeček babičku bral …

(kol – neutr; žert) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. vůči druhému zvl. nad starou, staromódní fotografií, hudbou ap., popř. v nostalgických vzpomínkách na minulé události, život ap., zvl. v kontrastu k odlišné a moderní, uspěchané současnosti:) ta doba už dávno minula a vše se změnilo; stalo se to dávno před mým narozením; život je dnes jiný. A: Kdy v Praze zavedli elektřinu? – B: To já nevím. K. si náš d. b. b. … ■ **S** to je dávno už Kde jsou ty časy? ♦ *Začátek lid. písně (valčíku).*

D

Ⓐ Long before my time. Ⓕ ! C'est vieux comme Hérode., ! Il y a des lustres. Ⓡ В допотопные времена.

Lidské dějiny nejsou jen dějinami pokroku, velikých činů a velikých lidí, ovšem že také lidské hlouposti.
(Zvl. sečtělý čl. o vývoji lidstva, a proto i současném stavu společnosti, popř. konkrétně o situaci na pracovišti ap., obv. po rozhovoru, marném jednání ap. s nedůvtipným, byrokratickým ap. druhým, zvl. nadřízeným:) vliv na důležitá rozhodnutí historie, vývoj obecné situace ap. měli a mají nejen lidé inteligentní, vzdělaní a povolaní, ale i lidé hloupí n. nevzdělaní (kteří často zastávají významné funkce). ■ **S** čl. hloupý může mít vliv zásadní, hloupost ovlivňuje dějiny také ♦ J. Čapek (1887–1945), *Psáno do mraků* (1947).

Děkan s kaplanem!
(Zvl. čl. dříve při žertovném poděkování druhému za jeho pomoc, radu, službu ap.:) děkuju, popř. jsem ti zavázán, vděčný. ■ **S** já děkuju ♦ *Děkan* zde vzniklo z *děkuju* (srov. základ *děk-*) asociací s *děkanem.*

Děkuju, nechci.
1. *(Čl. zvl. při nabízení jídla, pití, popř. jiné služby, pomoci, ze strany druhého, druhých:) jsem ti, vám velmi vděčný, ale nepotřebuju to (protože nemám hlad ap., popř. si poradím sám).* **2.** *(Čl. vůči druhému v zásadně odmítavém, popř. opovržlivém postoji k možnosti n. alternativě postupu při řešení, cestě životem ap. volené třetím:) není to můj způsob, to bych nemohl udělat.* ■ **S** já děkuju, já opovrhuju tím

Děkuju, nápodobně.
(Čl. v konvenční reakci na přání dobré chuti před jídlem ze strany druhého, druhých u stolu ap.:) děkuju, jsem ti, vám vděčný za přání a i já tobě, vám podobně přeju, aby ti, vám chutnalo. ■ **S** já děkuju

To tedy / teda pěkně děkuju! n. **No / to pěkně děkuju!**
(kol; nepřízn – iron) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. odmítavě o nepřijatelné, absurdní nabídce, návrhu, ostudném řešení ap. ze strany druhého, druhých, zvl. známých, popř. o nepříjemné vyhlídce, nechtěné situaci vůbec:) to odmítám a nechci v žádném případě udělat n. s tím souhlasit ap.; tím (by) se (moje) situace jen zkomplikovala, zhoršila ap.; to se mi vůbec nelíbí. Takže pes bude spát v posteli a já abych spal na zemi? To t. p. d.! ■ **S** já odmítám to, já nechci to, to nelíbí se mi Di mi s tím do háje!

Ⓐ Thank you very much! Ⓝ Danke, gleichfalls., Danke, ebenfalls. Ⓕ Merci bien!, Je te remercie (bien)! Ⓡ Благодарю покорно!

Tak děkuju.
(Čl. obv. po počátečním zdráhání přijmout něco n. v mírně nespokojené reakci na dobře míněný čin, pomoc ap. ze strany druhého, v kontrastu k vlastní představě:) **1.** *děkuju tedy;* **2.** *(i když jsem to od tebe nežádal, přesto) jsem ti za tvou ochotu, obětavost, snahu ap. zavázán.* ■ **S** já děkuju

Tak ti (teda) děkuju. n. **To ti teda děkuju.**
(kol; nepřízn – iron) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. v rozladěné reakci na odmítnutí pomoci, nevyhovění ap. ze strany druhého:) nelíbí se mi, zlobí mě, že nejsi ochotný udělat, o co tě žádám. A: Nešel bys nakoupit? – B: Nešel. – A: Tak ti d. ■ **S** já nejsem spokojený, to zlobí mě Tak si to strč do prdele!, Sežer si to!

Ⓐ Thank you! Ⓝ Nett von dir! Ⓕ Merci. Ⓡ ! Ну и катись!

Na to on je dělanej. *viz* Na to von je machr.

To je pro něj jako dělaný.
Komp to je pro něj jako dělané / stavěné
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a připravované n. přidělené funkci, roli, práci n. situaci, popř. počasí n. předmětu, nástroji z hlediska schopností, popř. potřeb, zájmů, zvyků ap.:) to je pro něj plně vyhovující, ideálně vhodné a je s tím plně spokojený. ■ **S** to je vhodné pro něj

Tak dělej! n. **Dělej!**
(Netrpělivý čl., zvl. rodič, nadřízený ap. pobízející pomalého, zaostávajícího druhého, zvl. dítě, ke zvýšení tempa, úsilí n. dokončení něčeho ap.:) musíš si pospíšit, to zrychlit; musíš to zvládnout rychleji než obvykle, mj. i kvůli nedostatku času, očekávání ostatních ap.). ■ **S** pospěš si!

Dělá, co se dá.
(Čl. hájící v daných okolnostech snahu, úsilí ap. třetího, zvl. ve vztahu k vyřízení, dokončení nějaké záležitosti, odstranění komplikací ap., v kontrastu k netrpělivosti druhého:) dělá všechny možné, dostupné kroky n. vyvíjí maximální úsilí ap. k provedení, dokončení toho. ■ **S** on snaží se

Ať děláš, co děláš … n. **Dělej co dělej …**
Part ať děláš, co děláš (ne-) n. dělej co dělej (ne-)
(Čl. vůči druhému zklamaně, popř. skepticky o vlastní n. cizí snaze, pokusu, schopnostech,

možnostech vzhledem k žádoucímu cíli ap.:) i když se maximálně, nejrůzněji snažíš, snaží (nemá to předpokládaný efekt, výsledek, ocenění ze strany ostatních ap.) ■ **S** ty snažíš se marně, ty můžeš zkoušet cokoliv ♦ Řídce i jiná osoba, srov. *Ať dělám, co dělám …*

Dělej co / jak dělej … (stejně se ti to nepodaří / nepovede). *viz* Ať děláš, co děláš …

Ať děláš, co děláš / dělej co dělej, stejně se nezavděčíš / nezachováš.
(Čl. vůči druhému rezignovaně o marné snaze nějak pomoci, vyhovět, udělat radost ap. věčně nespokojenému n. příliš náročnému a nevděčnému třetímu, třetím:) přes nejrůznější snahu nedosáhneš pozitivní reakce, ocenění n. vděku. ■ **S** ty snažíš se marně

Dělá, (jako) že dělá.
Komp dělá, jako že dělá
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky a odmítavě zvl. o líném, zahálčivém třetím při svěřené, uložené práci, též z odporu k ní:) dělá, pracuje velmi pomalu n. zbytečně a úmyslně pomalu, popř. s častými přestávkami a s malým výsledkem; předstírá pracovní úsilí. ■ **S** on pracuje málo, on předstírá úsilí

Dělá něco, jen to fičí / frčí / sviští.
Komp dělá něco jen to fičí / frčí / sviští
(Čl. zkušený vůči druhému pochvalně, obdivně o šikovném, hbitém a zkušeném třetím, obv. při manuální práci spojené s pohybem a v důsledku dobré organizace, popř. díky stroji, zvl. ve srovnání s méně zdatným čtvrtým ap.:) dělá něco, pracuje ap. svižně a lehce, plynule a překvapivě rychle a velmi výkonně ap. ■ **S** on pracuje rychle

Dělej° (si), jak / co chceš°. n. **Dělej°, co chceš°.**
(kol) **0** *1.* a *2. V:* ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) n. 7b
(Čl. rezignovaně a nesouhlasně vůči druhému, zvl. méně zkušenému, mladšímu, avšak tvrdohlavému v reakci na jeho odmítnutí návrhu, rady, řešení prvního ap.:) rozhodni se, reaguj, jednej podle vlastního názoru a zkušenosti ap. (ale já se od toho distancuju). A: Svetr si brát nebudu, je tam teplo. – B: D., jak ch. Večer ti ale určitě bude zima. ■ **S** jednej podle sebe! Jak myslíš!, To je na tobě.
Ⓐ You do what you like (but) …, Please yourself (but …). Ⓝ Tu / mach, was du willst. Ⓕ Fais comme cela / ça te chantes. Ⓡ Делай / поступай как знаешь!

Proč to dělat jednoduše, dyž / když to de / jde složitě?
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 6
(Čl. zkušený podrážděně a posměšně vůči druhému o třetím a jeho řešení snadné a prosté záležitosti, úkolu, problému ap., též byrokratické povahy, v kontrastu k povaze skutečného přístupu k němu ap.:) je absurdní, že to nedělá mnohem méně náročným, jednoduššího i snazším způsobem; dělá to moc, zbytečně a absurdně složitě a komplikovaným způsobem. Místo abys zavolal na informace, obvoláváš známé a ptáš se jich na Karlovo číslo. P. to d. j., k. to jde s., že? ■ **S** to je absurdní, to je složité příliš Das ist mir zu hoch., To je postavený na hlavu.
Ⓐ Why not do things the hard way? Ⓝ ! Warum einfach, wenn's auch umständlich geht. Ⓕ Pourquoi faire simple quand on peut faire compliqué. Ⓡ ! Доставать правое ухо через левое плечо.

Dělá, až se z něj kouří.
Komp dělá, až se z něj kouří
(Čl. vůči druhému, obv. obdivně n. závistivě o třetím zvl. při jeho dobrovolné fyzické práci n. někdy v časové tísni:) pracuje velmi intenzivně, neúnavně a obv. i dobře, popř. bez přestávky (někdy: a potí se při tom). ■ **S** on pracuje intenzivně

Dělá, co může.
(Čl. zkušený vůči druhému uvážlivě o třetím, nepříliš zdatném n. nadaném, zvl. ve vztahu k náročnému svěřenému úkolu, práci, popř. ke zvládnutí nové informace, problému, učení se ap.:) snaží se, namáhá se poctivě zvládnout svůj úkol, nastalou situaci ap. ■ **S** on snaží se

Dělej°, jak myslíš / rozumíš°.
(kol) **0** *1.* a *2. V:* ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, min, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 7b
(Zvl. zkušenější čl. hodnotící odlišně rozhodnutí, řešení druhého a po odmítnutí své rady, návrhu ap. vůči němu:) jednej, reaguj podle svého názoru a zkušenosti na vhodnost, užitečnost a správnost postupu ap. (já jsem však jiného názoru). A: V pátek večer jdu na oslavu narozenin, tak přijdu pozdě v noci. – B: D., jak m. Ale v sobotu jedeš pryč a musíš brzo vstávat. ■ **S** jednej podle sebe! Jak myslíš!, To je na tobě.
Ⓐ It's up to you …, That's your decision

(but …)., Do what you think is best. Ⓝ Tu, wie du's für richtig hältst / wie du meinst. Ⓕ Fais comme tu l'entends. Ⓡ Поступай как знаешь, это твоё дело.

Dělají-li dva / když dva dělají totéž, není to (vždy) totéž. *viz* Činí-li dva totéž, není to totéž.

Dělá, jako když se mu nechce / jako když chce a nechce / jako když chce a nemůže.

Komp dělá, jako když se mu nechce / jako když chce a nechce / jako když chce a nemůže *(Čl. vůči druhému kriticky a odmítavě o líném, neochotném třetím a jeho neurčitém, nerozhodném výkonu, zvl. při vnucené práci:) dělá, pracuje pomalu, liknavě, bez zájmu, nadšení, popř. i bezmyšlenkovitě a špatně ap.* ■ **S** on pracuje pomalu Dělá, že dělá.

Dělá, že neslyší.

(Čl. vůči druhému o líném, neochotném třetím n. jsoucím ve špatné náladě ap. a úmyslně nereagujícím na dotaz, přání, prosbu ap.:) předstírá, že neslyší, aby nemusel vyhovět, něco splnit, vykonat ap. ■ **S** on předstírá hluchotu

Dělej°, co umíš°.

(kol) **0** *1.* a *2. V:* ot, neg, pas, und, kond, imp neg, min, préz, fut, 1. sg a pl ♒ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 7b

(Čl. neutrálně, někdy i poněkud bezohledně n. bezstarostně vůči druhému postavenému do náročné n. neznámé situace, před těžký úkol, náročnou práci, studium ap.:) buď vynalézavý a ukaž své schopnosti a samostatnost v myšlení a sám najdi řešení, východisko ap. Šéf mi hodil na stůl složku s výkazy, abych je zpracovala, a nic mi nevysvětlil. D., co u. ■ **S** buď vynalézavý!, ukaž své schopnosti! Je to na tobě.

Ⓐ Shift for yourself. Ⓝ Sieh zu, wie du damit fertig wirst. Ⓕ Fais comme tu peux. Ⓡ Покажи, на что ты способен.

Dělá (si), co se mu zachce.

(Čl. vůči druhému kriticky o svérázném, tvrdohlavém n. vzpurném třetím nerespektujícím čas ani náplň své práce a jiné povinnosti, konvence, závazky vůči ostatním ap.:) rozhoduje se, plánuje a provádí vše nezávisle na ostatních a nedbá při tom na ostatní ani jejich potřeby ap. ■ **S** on nerespektuje pravidla

Dobře děláš°.

(kol – neutr; přízn) **0** ot, pas, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ♒ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému schvalující jeho postup, krok, rozhodnutí ap. z hlediska zřejmého výsledku, výhodnosti pro jeho budoucí životní situaci ap. n. kvůli obecnému zájmu:) tvé řešení, rozhodnutí je správné, rozumné a já s ním souhlasím; já tvůj krok schvaluju. A: Našemu klukovi je už šestnáct. Ať si část peněz na kolo vydělá sám. – B: D. d. Aspoň si bude peněz vážit. ■ **S** já souhlasím s tebou, ty chováš se rozumně Mluvíš mi z duše. ♦ V neg. obv. jako varování.

Ⓐ Quite right too! Ⓝ Du tust gut daran …, Da tust du gut dran … Ⓕ Tu as raison., Tu fais bien. Ⓡ Ты правильно делаешь.

Dělá mu to dobře.

(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho chování z hlediska příznivého výroku čtvrtého n. druhého n. působení léku, příznivého počasí ap. svými účinky na fyzické n. psychické síly, náladu, též zvířete:) působí to na něj pozitivně, velmi příjemně n. povzbudivě a vede to k jeho spokojenosti, dobré náladě, optimismu ap. ■ **S** to má vliv pozitivní

To dělá° hodně. n. **Dělá° to … několik / málo.**

(kol) **0** *1.:* pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl, *2.:* ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ♒ 1b kles. ozn. (od k. slova)

1. *(Čl., kupující ap. vůči druhému o výši finanční částky, celkové ceně něčeho, zvl. po propočítání, zahrnutí všeho ap.:) je to příliš drahé n. levné; má to velkou n. nízkou, nějakou konkrétní cenu.* Celkem je to 1250 korun. To při mém rozpočtu dělá h., bohužel. **2.** *(Čl. zkušený vůči druhému o faktoru, aspektu, souvislosti ap. při oceňování rozdílu lidských schopností, kvality výrobků, srovnávaných výsledků, situace ap., zvl. na pozadí celku ap.:) to způsobuje, ovlivňuje výsledek, celkové hodnocení hodně, jen málo.* Má za sebou slušnou dovolenou a v takovým vypětí to d. h. ■ **S1** to je drahé příliš, to je levné To stojí majlant., To je za pakatel. **S2** to má vliv To hraje roli. ♦ Ve význ. 1 lze *několik* zaměnit libovolnou základní číslovkou; význ. 2 obv. jen s var. *hodně.*

Ⓐ 1. That's a lot., That's not much., 2. That counts for a lot., That doesn't count for much. Ⓝ Das macht viel aus. Ⓕ Cela / ça fais beaucoup / peu. Ⓡ 1. Это слишком дорого / дёшево., 2. Это имеет большое значение / не имеет большого значения.

Jak dělá (pejsek)?

(Dospělý, rodič vůči zvl. malému dítěti začínajícímu mluvit s očekávanou interjekcí jako odpovědí:) (ukaž, předveď, řekni) jaký zvuk vydává (toto zvíře, pejsek ap.). ■ **S** jaký zvuk vydává?

Kolik to dělá?
(Čl. zvl. před vlastním placením v obchodě, restauraci, za provedenou práci, službu ap. v dotazu k druhému, zvl. po konečné kalkulaci:) (zajímá mě) kolik (korun) to stojí; kolik vám mám zaplatit? ■ **S** kolik to stojí?

Co pořád děláš?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot (od k. slova)
(Čl. při setkání se známým, přítelem, příbuzným ap. po delší absenci vzájemných kontaktů:) (zajímá mě) čím se celou tu dobu zabýváš, zabýváte a jak trávíš, trávíte svůj čas ap. To jsem rád, že sem tě potkal. Člověče, co p. d.? Zajdi někdy na kafe, pokecáme. ■ **S** jak se máš? Jak se daří?, Jak se máte? ♦ Zvl. jako dotaz po úvodním pozdravu a místo otázky *Jak se máš?*, kterou mluvčí nepovažuje za nutnou.
Ⓐ What are you doing / up to these days? Ⓝ Was macht der (denn) eigentlich? Ⓕ Qu'est-ce que tu deviens? Ⓡ Как живёшь?

Co tady děláš?
(Čl. překvapeně, užasle při nečekaném setkání s přítelem, kolegou, příbuzným ap. zvl. na neobvyklém místě, v kontrastu k předpokladu:) proč jsi sem přišel?; je divné, že tě vidím, potkávám právě na tomto místě (které s tebou nijak nespojuju) ap. ■ **S** proč přišel jsi sem?

On to jen tak dělá.
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na jeho mylný výklad, znepokojení z třetího a jeho neobvyklého, neočekávaného chování, výroku, činnosti ap.:) on to pouze předstírá a není třeba vzbuzenému dojmu (plně) věřit; nevěř jen zdánlivé skutečnosti, o kterou se snaží. ■ **S** on předstírá to

Co to tu dělá?
(Čl. v údivu n. rozčilení vůči druhému nad výskytem neočekávaného předmětu, popř. zvířete na daném místě, často jako výraz nelibosti nad jeho nepořádností:) (udivuje n. irituje mě) proč je to právě (pořád) tady, a ne jinde; nechápu, proč to je (právě) tady. ■ **S** proč je tady?

Dělej, ať …!
(Čl. nervózně pobízející druhého k rychlejšímu tempu práce, příprav, pohybu ap. vzhledem k nedostatku času n. blížícímu se riziku:) pospěš si; musíš si pospíšit (upustit od nedůležitého ap.), abys, abychom … (ve zbývajícím čase, úseku to stihli udělat n. se stačili tomu vyhnout). ■ **S** pospěš si! ♦ Obv. před zápornou větou s *ne-*.

Co dělat?!
(Čl. vůči druhému, popř. skupina lidí v nejasné n. nepříznivé, popř. zoufalé situaci v bezradnosti při hledání uspokojivého řešení, rozhodnutí n. rezignovaně na takovou situaci ap.:) není jasné, jak reagovat, se zachovat, kam jít ap. (a proto se nedělá zatím nic); nevím(e), pro co se rozhodnout; nedá se nic dělat. ■ **S** není jasné co dál

Co mi to děláš?
(Čl. vůči blízkému druhému vyčítavě n. zklamaně v rozčilení, rozladění nad jeho nepochopitelným, neočekávaným a nepříznivým jednáním, chováním ap.:) tvé (pro mě) nepochopitelné chování mě poškozuje (popř. a ničí mou důvěru v tebe); proč mi tak ubližuješ? ■ **S** proč děláš to?, ty ubližuješ mi

Dělá jako by nic.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho chování zvl. po prozrazení jeho viny, chyby, popř. oproti očekávání v reakci na svou n. cizí bolest, trápení ap., někdy i radost, dobrý skutek ap.:) tváří se, chová se, jako by se nic (zvláštního) nestalo, jako by nic neudělal n. jako by o ničem nevěděl; (skrývá své problémy a) předstírá normální stav; (ze skromnosti n. netečnosti) nijak neprojevuje svou radost, nadšení n. soucit. ■ **S** on předstírá nevinnost, on tváří se normálně

Dělá, jako když …
(kol; nepřízn) **0** *1.* ot, neg, pas, *2.* ot, neg, pas, imp, 1. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles.
1. *(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho neobvyklém chování, postoji, někdy udiveně:) úmyslně se tváří, předstírá, že je v nějakém stavu n. funkci někoho.* **2.** *(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o třetím a jeho postoji k vnucené n. neoblíbené činnosti:) tu činnost odbývá a jen špatně maskuje nechuť k ní.* **1.** Nevěř mu zase všechno, d., j. k. je zraněnej, a chce se tak ulejt. **2.** D., j. k. študuje, ale věří tomu jen jeho máma. ■ **S1** on předstírá to On to jen tak dělá. **S2** on předstírá úsilí Ten se nepřetrhne. ♦ Ve význ. 2 stojí po *když* obv. sloveso nějaké pozitivně oceňované činnosti, též samo *dělá*.
Ⓐ He makes out to be …, He makes out he is -ing. Ⓝ Der tut, als ob / als wenn … Ⓕ Il fait comme si … Ⓡ 1. Он притворяется, что … 2. Он делает вид, что работает.

Dělá, jako že …
1. *(Čl. zkušený, chápající ap. vůči druhému o třetím a jeho lhostejném chování, reakci ap. v kontrastu k problému, bolesti, starostem, výtce ap.:)*

předstírá, že (mu to nevadí, to nebolí ap.). **2.** *viz* Dělá, jako když … ■ **S** on předstírá to

Ten dělal!
(Čl. vůči druhému kriticky, nelibě a udiveně o třetím a jeho nemírném hlasovém a pohybovém projevu v reakci na nepříjemný podnět, utrpěnou újmu, ztrátu, urážku ap.:) krajně se vztekal, zuřivě a uraženě řval ap.; velmi prudce a nepříjemně reagoval. ■ **S** on zuřil

Dělá se hezky / ošklivo / horko / zima / vítr / den …
(Čl. vůči druhému, druhým komentující změnu počasí, zvl. jako upozornění vzhledem k jejich původním plánům, předpokladům ap.:) počasí se zlepšuje (a objevuje se slunce); počasí se zhoršuje; silně se otepluje; ochlazuje se; zvedá se vítr, nastává větrné počasí; rozednívá se, přichází den. ■ **S** bude tam počasí lepší, bude tam počasí horší, bude tam horko, bude tam zima, bude tam vítr, den začíná

Dělá° se mu° (z toho / něj) nanic / zle / špatně.
(kol; nepřízn) **0** neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl *2.* ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím po snědení zkaženého n. nevhodného jídla, po vypití většího množství alkoholu, po cestě v dopravním prostředku ap., u ženy v důsledku těhotenství ap. n. v reakci na odporný, krvavý čin někoho ap.:) **1.** *necítí se dobře (od žaludku), cítí nevolnost a má blízko ke zvracení;* **2.** *má (k tomu n. němu) pocit silného (etického) odporu, hnusu.* **1.** Prosím tě, zastav. Silnice je tu samá zatáčka, d. se mi š. **2.** Z těch věčnejch krváků komerční televize se mi už d. n. ■ **S** on cítí nevolnost, on cítí hnus Zvedá se mu žaludek., Zvedá se mu z toho žaludek.
Ⓐ 1. He's going to be sick / to throw up., 2. Sth makes me sick / makes me want to throw up. Ⓝ Ihm wird davon schlecht / übel. Ⓕ 1. Ça lui donne la nausée., 2. Il est mal en point. Ⓡ 1. Его от этого тошнит., 2. Ему противно.

To se dělá!?
(Čl., zvl. dospělý vůči druhému, obv. dítěti, káravě, rozčileně za přestupek proti vštěpovaným zásadám, příkazu ap., popř. domácímu zvířeti ap.:) to je (přece) nevhodné a zakázané; to je činnost ap., o které víš, že ji nemáš dělat, opakovat. ■ **S** to je zakázané

Málo si z toho dělá. n. **Nic si z toho nedělá.**
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím, zvl. mladším n. dítěti a jeho chování, reakci ap. vůči trestu, kritice, výtkám, obv. opakovaným, n. i pomluvám ap.:) nijak (zvlášť) na to nereaguje a nemá to na něj zvláštní účinek a nesnaží se o nápravu; příliš se tím netrápí, nezatěžuje. ■ **S** on nereaguje pozitivně, to nemá účinek

Hoden jest dělníka mzdy své.
(Čl. vůči druhému, druhým v etickém pohledu na vztah zásluhy a odměny, popř. pracovník nadsazeně komentující výši svého platu, své finanční odměny vzhledem k vykonané práci:) člověk má dostat odměnu za svou práci; tento můj plat, odměna (ne)odpovídají vynaložené námaze při práci, plnění úkolu. ■ **S** čl. zaslouží odměnu ♦ L 10,7.

To mě (právě) děsí.
(Čl. informovaný vůči druhému o problému, činu třetího, možnosti jeho rozhodnutí, popř. svém trápení, někdy považovaném druhým za zanedbatelné, nicotné ap.:) (právě) představa, možná situace, činnost (kterou mě chceš uklidnit) mě silně znepokojují, straší. ■ **S** to znepokojuje mě

děti *viz* dítě

Spi, děťátko, spi, zavři očka / víčka svý …
(Zvl. matka, babička, popř. i jiný dospělý v láskyplné snaze malé dítě svým tichým zpěvem uklidnit, uspat:) spi už (nastala doba tvého spánku, odpočinku). ■ **S** spi! ♦ První slova známé staré ukolébavky.

To je děvče, až oči / voči přecházejí. n. **Děvče, až oči / voči přecházejí.**
Komp byla tak krásná, až oči přecházely
(Čl., zvl. muž vůči druhému o mladé dívce a jejím vzhledu, zvl. obličeji, popř. i postavě a vkusném, slušivém oblečení ap.:) to je velmi krásná a přitažlivá dívka; její krása muže téměř oslňuje, zaslepuje. ■ **S** ona je krásná

Mezi námi děvčaty …
(Člen důvěrné skupiny, party vůči ostatním chystající se sdělit důvěrnou informaci o někom dalším n. nepříjemnou zprávu ostatním:) chci vám něco říct, popř. a varovat vás před upovídaností a upozornit na důvěrnost své informace n. její osobní povahu. ■ **S** já chci říct něco

Zůstane to mezi námi děvčaty.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl., zvl. žena vůči známým druhým o důvěrném neformálním sdělení zveřejňovaném jen v uzavřeném intimním kolektivu, skupině ap.:) to, tuto informaci ap. se pro její důvěrnou povahu nesmí dozvědět nikdo mimo nás ap. Něco vám řeknu, ale … Z. to m. n. d. Barbora se bude rozvádět.

■ **S** to je důvěrné Jazyk za zuby!, Nikomu ani muk!, Mezi námi děvčaty …

Ⓐ It's / this is (just) between me, you and the gatepost. Ⓝ Das bleibt unter uns … Ⓕ ! Motus et bouche cousue. Ⓡ Это между нами, девочками.

Děvčico nešťastná (tys ho otrávila / zabila)!
(Čl. vážně a šokovaně zvl. vůči dívce a jejímu neprozřetelnému činu, skutečnému či jen žertovně:) to je chyba, tos neměla dělat. ■ **S** to je chyba ♦ Bratří Mrštíkové, *Maryša* (1894).

di *viz* jít

Diamond cuts diamond.
(Čl. zkušený vůči druhému o mazaném a tvrdém, popř. podvodném jednání, chování třetího n. i jako odpověď prvního předpovídajícího charakter svého budoucího chování k třetímu, reakci na něj:) jeho jednání (vůči mně) nebylo obvyklé ani slušné, a proto ani (moje) reakce nemůže být jiná než tvrdá. ■ **S** tvrdost vyvolává tvrdost ♦ Z angl., dosl. *diamant řeže diamant*, srov. *Padla kosa na kámen.*, *Jak ty mně, tak já tobě.*

Die Welt ist ein Gefängnis.
(Čl. vzdělaný filozoficky a v povzdechu vůči druhému o společenských konvencích a zábranách, nadřízených orgánech, úřadech ap. z hlediska záměrů, tužeb, potřeb jedince, který se cítí právem jimi omezený:) během života ve společnosti člověk obv. nemůže jednat podle svých přání, svobodně (ale musí respektovat určité zásady chování n. je k tomu donucený). ■ **S** čl. není svobodný ♦ Něm., dosl. *Svět je vězení*, říká Alžběta u J. W. Goetha (1749–1832), *Götz z Berlichingu, V* (1771).

Diem perdidi (amici).
(Čl. v rozmrzelém, litujícím povzdechu vůči druhým nad dobou strávenou neužitečnými, zdlouhavými záležitostmi, nicotnými problémy, popř. nad vlastní nečinností, zahálením ap.:) tento den, popř. svůj čas jsem promarnil, i když jsem ho mohl strávit prospěšněji, rozumněji ap. ■ **S** já ztratil čas ♦ Z lat., dosl. *Den jsem ztratil, přátelé*; císař Titus Flavius Vespasianus (79–81), podle Suetonia, protože prý za den neprokázal žádný dobrý skutek.

Dies irae, dies illa.
(Čl. vzdělaný vůči druhému povzneseně v reakci na tragickou událost, neštěstí, nepříznivou situaci vůbec ap. n. varovně v její připomínce:) nastala n. může nastat doba, kdy se stávají podobné tragické věci a člověka stíhá trest (za jeho nedostatky, špatné činy, chování ap.). ■ **S** trest přijde ♦ Z lat., dosl. *den hněvu, den onen …*, začátek církevního hymnu Tomáše z Celana (asi 1190–1260).

Difficile est satiram non scribere.
(Čl. vzdělaný v povzdechu n. posměšně vůči druhému o nutnosti kritiky n. posměchu zvl. vůči přetrvávajícím lidským a společenským nedostatkům, chybám, zlozvykům ap., zvl. momentálně vyprovokovaném:) je třeba na to (negativní rysy, jevy) satiricky, veřejným výsměchem upozorňovat. ■ **S** svět je směšný, čl. musí kritizovat ♦ Z lat., dosl. *Těžko satiry nepsati.* D. I. Iuvenalis (asi 55–130), *Satiry, I, 30*.

Dis / diis aliter visum.
(Čl. vzdělaný rezignovaně, fatalisticky vůči druhému o nezdaru, špatném výsledku své n. cizí snahy, zápasu ap.:) úspěch nebyl v mé, naší moci; nepříznivý výsledek byl dán už předem. ■ **S** to nebylo možné, to nedalo se změnit ♦ Z lat., dosl. *Bohové rozhodli jinak*, P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 2,428*.

Disciplína, vy kluci pitomí, musí bejt, jinak byste lezli jako vopice po stromech.
(Čl. vůči druhému, druhým o respektování řádu, poslouchání rozkazů a trestu za jejich neplnění ap. v žertovné citaci velitele na vojně vůči podřízeným, učitele ve škole vůči žákům, rodiče ap.:) kázeň je v určitých životních situacích nutná; musíte respektovat to, co se od vás podle pravidel vyžaduje. ■ **S** kázeň je nutná ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923).

To je° bez diskuze.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ✉ 1d kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený, nadřízený vůči druhému o jednoznačné situaci, záležitosti, úkolu, problému a jeho řešení ap., též v reakci na jeho případnou námitku ap.:) to je naprosto jasné a nelze o tom polemizovat; je třeba to vykonat a nelze uvažovat o žádné jiné možnosti. A: To mám všechno uklidit? – B: Už jsem to jednou řekl. To je bez d. ■ **S** to je třeba udělat, to nelze zpochybňovat Maul halten und weiter dienen.

Ⓐ … (and) that's flat!, No prevaricating! Ⓝ Das ist sonnenklar. Ⓕ C'est sans discussion., Il n'y a pas à y revenir. Ⓡ ! И без возражений!

To není do diskuze.
(Čl. s autoritou, ve funkci ap. odmítavě vůči druhému a jeho návrhu n. požadavku ap.:) o této věci, záležitosti nehodlám diskutovat, a tím je jakkoliv měnit; o tom se jednat nebude (to nedovolím); to

je vně této diskuze a nikdo n. ty do toho nebudete n. nemáte mluvit. ■ **S** já odmítám to, to zůstává mimo

To je° div, že …
(neutr – kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zkušený překvapeně vůči druhému o třetím a jeho neočekávaném, nepředpokládaném výkonu, popř. o jevu, změně situace ap.:) velmi mě překvapuje, že …, velmi se divím tomu, že …; zaráží mě, že … (je to možné, se to stalo, to vidím ap.). To je div, že tu zkoušku udělal. Vím, že se na ni skoro vůbec nepřipravoval. ■ **S** to je překvapení Kdo by to řek?, To mě podrž!
Ⓐ It's a miracle that … Ⓝ Ein Wunder, dass … Ⓕ (C'est surprenant que …) Ⓡ ! Кто бы мог подумать!

Není divu, že …
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a výsledku jeho úsilí, vývoji obecné situace jako logickém důsledku předchozích událostí, příprav ap.:) nepřekvapuje mě, že …, neudivuje mě, že …, je logicky pochopitelné, že … (se zlobí, nemluví, odpočívá ap.). ■ **S** to nepřekvapuje mě

Divide et impera. *viz* Rozděl a panuj!

Budeš° se divit, ale …
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. a 3. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vyvracející druhému jeho přesvědčení, představu o třetím a jeho schopnostech, činech, výrocích ap., popř. obecně o situaci, záležitosti ap.:) není to tak, jak si myslíš, myslíte, ale …; bude se ti to zdát nepravděpodobné, neskutečné, nepravdivé, ale … (je to jinak, než ty si myslíš). A: Jak ho znám, ani plavat neumí. – B: B. se d., ale umí. Včera jsem ho viděl. ■ **S** to je překvapení, věř mi! Na mou duši!, No tohle!
Ⓐ This may come as a surprise, but …, It might surprise you to know that … Ⓝ Du wirst dich wundern, aber … Ⓕ Cela / ça va t'étonner / t'en boucher un coin, mais … Ⓡ Ты будешь удивляться, но …

Já se ti° divím (že …)!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (že) – kles. n. 5d
(Čl. zvl. s odlišným názorem na situaci, chování, reakce, řešení druhého, kriticky a důvěrně vůči němu:) nelíbí se mi (tvůj postoj), že …; nesouhlasím s tím, jak přistupuješ k danému problému (a přeju si, abys svůj názor, postoj ap. znovu zvážil). Já se ti d., že ho v těch mrazech necháš chodit bez čepice. Za chvilku bude pořádně prochlazený. ■ **S** ty chováš se nerozumně Jako malej Jarda!, Kams dal hlavu?
Ⓐ I'm amazed (that you …)., You amaze me! Ⓝ Ich kann mich nur darüber wundern, dass du … Ⓕ Je n'arrive pas à comprendre que tu … Ⓡ ! Ты меня просто удивляешь.

To by ses divil°! n. **To bys koukal°!**
(kol; důraz) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. informovaný zvl. v reakci na pochybnosti, popř. nedůvěru ve schopnosti druhého, v existenci něčeho, možnost realizace něčeho ap.:) věř mi, že to tak je; díváš se na to příliš skepticky, skutečnost je mnohem příznivější. A: Dyť neumí plavat! Co tam leze? – B: To by ses d.! ■ **S** věř mi!, to je pravda To je na beton. ♦ Řídce i v 1. sg ve zvolání jako výraz silné pochybnosti.
Ⓐ Ah, but (he can). Ⓝ Da würdest du dich aber wundern …, Da würdest du aber dumm gucken! Ⓕ Tu vas être surpris! Ⓡ ! Представь себе, это так.

To bych se divil (kdyby …)!
(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému ve zdrženlivé, nedůvěřivé reakci na jeho předpoklad, domněnku, očekávání změny, kroku třetího ap.:) to je silně nepravděpodobné a nevěřím tomu (že by …). ■ **S** já nevěřím, to je nepravděpodobné

Ty seš ňákej divnej!
(Čl. podezíravě, nesouhlasně n. s despektem vůči obv. méně známému n. novému druhému ve skupině, partě, zvl. v reakci na jeho nepochopitelné odmítnutí pozvání, někdy obyčejné zábavy ap., zvláštní nárok, podmínku ap., v kontrastu k místním zvyklostem, standardu ostatních:) chováš se nepříjemně divně a mně se to nelíbí. ■ **S** ty chováš se nerozumně, ty chováš se nepříznivě, ty chováš se rozmarně, to nelíbí se mi

To je divný / divné (že …).
(Čl. zaraženě a nechápavě vůči druhému o změně situace, sdělení, zjištění stavu věcí ap., v kontrastu k předpokladu, očekávání, popř. k jejich běžnému průběhu:) to mě překvapuje, udivuje, popř. znepokojuje (protože obvykle k tomu nedochází, se to obv. nedělá ap.). ■ **S** to překvapuje mě, to znepokojuje mě

Mně° to bylo° (hned) divný. n. **Přišlo mi° to divný.**
(kol) **0** imp, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v reakci na neobvyklé, popř. nelogické chování, reakci druhého n. na vysvětlení druhého, na jeho novou informaci, nový detail, popř. vývoj situace ap.:) zarazilo mě to a zdálo se mi to nelogické, nápadně nepochopitelné n. nepříjemně zvláštní, popř. nepřijatelné ap. *(ale nyní se to objasnilo); konečně jsem to teď pochopil.* A: Víš, on studuje dvě fakulty současně. – B: Mně to b. d. Tak proto tak často chybí na tréninccích. ■ **S** to bylo nepochopitelné, já pochopil jsem to Vrtalo mu to hlavou., Nešlo mu to z hlavy. ♦ Se změnou *to* lze výraz užít i v dalších osobách; var. *hned* zesiluje okamžitost reakce, dojmu.

Ⓐ I thought there must be something. Ⓝ Mir kam das gleich komisch / spanisch vor. Ⓕ Ça m'a paru / semblé bizarre. Ⓡ Меня (сразу) это удивило.

Přišlo mu to divný. *viz* Mně to bylo (hned) divný.

Srdečný dík! n. **Srdečné díky!**
(Čl. v rozhovoru, v dopise ap. v reakci na splněnou prosbu, nezištnou pomoc, ochotu, nabídku, radu, darovaný předmět ap. druhého:) děkuju velmi; jsem ti, vám velmi vděčný, zavázaný ap. ■ **S** já děkuju

Vřelý dík n. **Vřelé díky!**
(Zvl. starší čl. ve značně zdvořilé reakci na prokázanou službu, pomoc, radu, darovaný předmět ap. druhého, druhých:) děkuju velmi; jsem vám neobyčejně vděčný, zavázaný. ■ **S** já děkuju

Patří / náleží mu (za to) můj dík. n. **Za to patří / náleží můj dík jemu.**
(Čl. formálně a veřejně zvl. vůči druhému za pomoc, službu, podporu ap.:) za to jsem vděčný jemu a chci mu *(veřejně)* poděkovat. ■ **S** já děkuju

Přijměte mé (nejupřímnější) díky!
(Zvl. starší čl. poněkud formálně a písemně obv. vůči váženému druhému, významné osobnosti ap. a jejich daru, popř. službě, radě ap.:) jsem vám za to velice zavázán, vděčen *(neboť jsem to od vás neočekával a velmi mě to potěšilo).* ■ **S** já děkuju

Tisíceré díky!
(Čl. poněkud afektovaně v reakci na vítanou službu, pomoc, dobrý skutek ap. druhého:) děkuju velmi; jsem ti, vám neobyčejně vděčný, zavázaný; jsem neobyčejně rád, že jsi, jste to pro mne udělal *(neboť to velmi potřebuju, velmi se mi to hodí ap.)* ■ **S** já děkuju

Jak k dílu, tak k jídlu. n. **Jak k jídlu, tak k dílu.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči druhým obecně n. druhému obv. o třetím a jeho pracovitosti, zvl. fyzické, píli, snaze ap. a odpovídajícím množství spotřebované potravy:) hodně toho udělá a taky pak pochopitelně i sní; intenzita výkonu (toho člověka) je pochopitelně úměrná množství snědeného jídla i chuti a jejich doprovodné intenzitě. Za dopoledne zryl celou zahradu a u oběda snědl velký kus masa a sedm knedlíků. Jak k d., tak k j. ■ **S** čl. jí úměrně námaze, on jí hodně Za zaslouženou práci zasloužená odměna. ♦ Přísloví; Čelakovský má *Spěšně k d., spěšně k j.*

Ⓐ ! to work up an appetite Ⓝ Wie beim Essen, so bei der Arbeit., ! Wer nicht frisst, taugt auch nichts. Ⓕ (*zast.*) À besogneux, les dents démangent Ⓡ Как кто работает, так и ест.

Dílo kvapné není / málo platné. *viz* Práce kvapná málo platná.

Dílo chválí mistra.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. zkušený n. vzdělaný čl. vůči druhému pochvalně, obdivně o krásném, precizním, řemeslném n. uměleckém výtvoru ap.:) to je výborné n. dokonalé a jen to odráží schopnost a zkušenost svého tvůrce; jedinečnost výsledku odráží jedinečnost svého tvůrce; jedinečný a vysoce kvalitní výsledek lidské práce je důkazem stejných kvalit jeho tvůrce, zvl. jeho nadání a šikovnosti. Muchovy obrazy jsou dnes v mnoha světových galeriích. D. ch. m. ■ **S** dílo dobré prozrazuje původce XY se tu nezapře., Komu čest, tomu čest. ♦ Přísloví, *Sirah, 9,24*; Čelakovský má *Účinek chválí mistra.*

Ⓕ L'œuvre révèle le maître. Ⓡ Дело мастера боится.

Jaké mistrovské dílo je člověk! Jak vznešený rozumem! Jak neomezený schopnostmi!
(Čl. vůči druhému obdivně o schopnostech a znalostech třetího n. lidí obecně, výsledku jejich úsilí, jejich obratnosti, šikovnosti ap.:) (jsem překvapený jak) lidský jedinec je dokonalý, nepřekonatelný *ap.; člověk má skvělé schopnosti a dokáže vytvořit mnoho krásného, důvtipného ap.* ■ **S** čl. je dokonalý ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, II, 2* (1601). Výrok v překladu E. A. Saudka pokračuje *Sestrojením a úkony jaký zázrak! Vystupováním jak podoben andělu! Rozkoš stvoření, pravzor všeho živoucího!*

Bylo to dílem / dílo okamžiku / náhody.
(Čl. informovaný vůči druhému o nečekané, zvl. nepříznivé změně, události, reakci n. rozhodnutí

D

třetího ap.:) stalo se to hned, během krátké chvíle; stalo se to, proběhlo to velmi rychle, zvl. náhodou, pod vlivem těžko předvídatelných faktorů ap. ■ **S** to trvalo krátce, to stalo se náhodou

Ženské dílo a ženská řeč nemá nikdy konce.
(Čl. zkušený, zvl. muž obecně a v povzdechu o druhu prací tradičně přisuzovaných ženě a jejím mluvním projevu:) žena sice pracuje pořád, ale pořád a nepříjemně taky mluví; žena je předurčena vykonávat stereotypní, stále se opakující činnost, práci ap., a to se projevuje i v její upovídanosti a ve způsobu jejího vyjadřování. ■ **S** žena je upovídaná, žena pracuje pořád ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je jeho dílo.
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o třetím a jeho vztahu k nežádoucímu stavu, zhoršení situace, jeho negativním kroku ap.:) to způsobil, zavinil on; on je za to (co se stalo) zodpovědný. ■ **S** on způsobil to

Do díla!
(Zvl. starší čl., vedoucí ap. pobízející druhého, druhé, popř. i sebe k další práci, činnosti, obv. fyzické, zvl. po déletrvajícím období nečinnosti:) začni pracovat; už nastala doba, kdy je nutné začít (opět) pracovat, věnovat se (nevyřešenému) problému, (rozdělané) práci ap. ■ **S** začni dělat něco!

Na hrubou díru hrubá záplata. *viz* Na hrubej pytel hrubá záplata.

Nejsme žádná (malá) díra!
(Čl., obyvatel menší obce, místa v obranné reakci na znevažující, degradující výrok a hodnocení místa ap. druhého a s odmítnutím doprovodných asociací malosti, provinčnosti, popř. chudoby ap., též ironicky a obranně o skutečně malém městě ap.:) to (naše) místo není nijak bezvýznamné, zaostalé ani malé, ale má své kulturní a jiné hodnoty. ■ **S** my nejsme zaostalí

Díra nedíra, furt se natírá!
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky a částečně posměšně o třetím a jeho nedostatečně promyšleném, ukvapeném pracovním postupu, rozhodnutí, kroku ap.:) pracuje, postupuje pořád dál bez ohledu na vlastní chyby, nedostatky ve výsledku, nedokonalosti ap. (popř. s cílem rychlého dokončení práce). Tobě zase dali za úkol přeložit tohle? Vždyť je to na tebe moc těžké. D. n., f. se n.! ■ **S** to je práce špatná Seká to jak do buřtů., brát to hlava nehlava

Ⓝ (Immer feste druff.) Ⓕ (travailler par dessus la jambe), (*vulg*) (Il n'y a pas à se casser le cul.) Ⓡ ! Работа через пень-колоду.

Druhou díru mi° do prdele nikdo neudělá.
(kol; zhrub) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ležérně vůči blízkému druhému a vzdorovitě vůči přehnaně přísnému šikanujícímu šéfovi, též čl. s laxním přístupem k práci, svěřeným úkolům ap., zvl. vzhledem k připomenuté možnosti postihu, trestu vůči druhému, druhým na adresu nadřízeného:) nemám z něj strach; vyhrůžky, popř. své tresty nadřízený nemůže stupňovat do nekonečna. A: Máš jít k šéfovi a odevzdat mu konečně ty nákresy, už zuří. – B: Nemám to hotový. Ále, d. d. do p. mi n. n. ■ **S** já nemám strach Co si na mě veme?, Ať si trhne nohou!

Ⓐ I've only got one pair of hands. Ⓕ (*vulg*) Je m'en tape!, (*vulg*) Je m'en torche le cul!, (*vulg*) J'en ai rien à branler / foutre / secouer. Ⓡ ! Мне на это начихать!

Kdo v tý / té díře sedá, jinýho / jiného tam hledá.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. určitého zaměření, zájmu, povahy, názorů ap. ve vztahu k podobně založenému druhému i volbě životního prostředí, zvl. v negativním hodnocení třetího:) každý člověk podle svých predispozic hledá podobně smýšlejícího, reagujícího ap. druhého v obdobném prostředí a snaží se s ním spojit. Já sem si pořád říkal, proč chodí do tý hrozný hospody. A von si tam našel ňákýho kamaráda. K. v té d. s., j. tam h. ■ **S** čl. hledá podobného Svůj k svému.

Ⓐ Birds of a feather flock together. Ⓝ Gleich und gleich gesellt sich gern. Ⓕ Qui se ressemble, s'assemble. Ⓡ Два сапога — пара.

Zalez do díry!
(Čl. zvl. silný sebevědomě v důrazné a posměšné n. opovržlivé reakci na nesmyslné výhrůžky, opakované drobné útočení, popř. vystrašené chování slabšího, někdy i drzého druhého ap., zvl. ve snaze ho zastavit:) přestaň (mě) obtěžovat n. dráždit (a radši někam odejdi) ap. ■ **S** jdi pryč!, přestaň!

Dostalo se / zaskočilo mu to do koláčový / masový dírky.
(Čl. vůči druhému o třetím a zvl. kousku suchého jídla, popř. doušku tekutiny při jeho špatném n. spěšném polykání, obv. po uvíznutí omylem v hrtanu, kde brání normálnímu dýchání:) (zakuckal se

a) dráždí ho to a nutí ke kašli. ■ **S** on zakuckal se, on kašle

Nedělej mi třetí dírku do nosu!
(Čl. zkušený rozzlobeně a odmítavě obv. vůči známému druhému a jeho nepřijatelné, nesmyslné snaze ho přesvědčit:) co říkáš, je zcela absurdní a směšné a já to odmítám; nejsem tak naivní, abych tomu uvěřil, protože je nesmysl, co mi říkáš n. nabízíš. ■ **S** to je absurdní, já odmítám to

… ba co dím …
(kol – kniž; žert) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. poněkud vznosně, rétoricky vůči druhému, druhým v zesílení a poopravení svého předchozího tvrzení, popisu ap. n. jeho části ap., zvl. o nečekaném, neobvyklém detailu, ohledu:) … nejen toto, takový, tak ap., ale i n. (dokonce) ještě více …; (překvapivě) dokonce i … Písemka z matematiky je lehounká, ba co dím, triviální! ■ **S** dokonce a / ba co víc, Jako by na tom nebylo dost. ♦ Funguje jako důrazová částice před zesíleným výrazem.
Ⓐ … nay … Ⓝ ! was soll ich sagen …, … ja direkt …, … ja richtig / echt … Ⓕ … Que dis-je … Ⓡ ! Более того (даже) …

… děj se co děj.
Part děj se co děj
(Čl. zdůrazňující nutnost, pevné odhodlání, své n. druhého, něco, krok, reakci ap. uskutečnit, popř. překonat překážky, nepříznivé podmínky ap.:) … nutně, za všech i velmi nepříznivých okolností, podmínek ap. ■ **S** nutně

Co se to s tebou° děje°?
(kol) **0** neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. v reakci na nevysvětlitelné, nelogické, zmatené chování, výroky, akce ap. druhého, často trvající už delší dobu, v kontrastu k jeho obvyklému chování:) co je?; (překvapuje mě) proč říkáš, děláš právě tohle (a mám obavy, jestli se ti něco nestalo). Včera jste jel autobusem o zastávku dál, dneska jste zapomněl peněženku. Co se to s vámi d.? Nejste nemocný? ■ **S** co je?, proč děláš to?, to překvapuje mě Co to do tebe vjelo?
Ⓐ What is it with you?, What's wrong with you? Ⓝ Was ist denn mit dir los? Ⓕ Qu'est-ce qu'il t'arrive? Ⓡ Что с тобой происходит?

Děj se co děj. n. **Ať se děje, co se děje.**
(kol-neutr; důraz) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. uvádějící druhému své pevné, kategorické rozhodnutí, odhodlání ap. něco vykonat n. takový úmysl třetího:) (udělám, udělá to) bez ohledu na okolnosti, překážky, důsledky ap. Já na ten koncert pudu, děj se co děj, ten si nemůžu nechat ujít. ■ **S** nutně, určitě za každou cenu, I kdyby čert na koze jezdil. ♦ Stojí obv. za vlastním prohlášením, informací.
Ⓐ … come what may Ⓝ Es geschehe, was da will., Um jeden Preis. Ⓕ Quoi qu'il arrive. Ⓡ ! Во что бы то ни стало.

Co se děje?
(Čl. v udivené, popř. polekané reakci na náhlou, zpravidla z jeho pohledu nevysvětlitelnou změnu situace, často po svém návratu odjinud, popř. neočekávaný příchod druhého, rušivý hluk ap.:) nechápu, co se stalo, resp. proč to probíhá (a potřebuju vysvětlení); jsem znepokojený, protože to ve mně vyvolává obavy. ■ **S** co je?, já nechápu to

Děje° se něco?
(kol; důraz) **0** pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. v překvapené reakci na postřehnutou nečekanou změnu situace, často ve své přítomnosti, na příchod druhého, nepochopitelnou změnu jeho mimiky, celkového chování jako nepříznivého symptomu ap.:) co se stalo?; nechápu tu změnu, resp. zhoršení, celkové zaražení (a ptám se na důvod). A: Proč voláš? D. se n.? – B: Nic, jen si chci s tebou popovídat. ■ **S** co je?, já nechápu to Vo co kráčí?
Ⓐ Is anything / something wrong / the matter? Ⓝ Ist was? Ⓕ Qu'est-ce qu'il y a?, Il y a quelque chose qui ne va pas? Ⓡ Что случилось?

Dítě je na cestě.
(Čl. vůči druhému komentující novou situaci v životě rodiny n. ženy, zvl. v kontrastu k neočekávanosti faktu, popř. k majetkovým poměrům rodiny:) (žena, manželka je těhotná a) za určitou dobu se jim, jí má narodit dítě, potomek. ■ **S** dítě narodí se, ona je těhotná

Ty si jako malý / malé dítě.
Komp být jako malý dítě
(Čl. obv. s despektem n. s nadřazenou shovívavostí vůči druhému a jeho nepřiměřenému nápadu, názoru, zájmu, reakci, popř. i chování:) chováš se naivně, infantilně, popř. rozmarně, bezstarostně n. hloupě a neadekvátně svému věku, dospělosti (a měl bys toto chování, myšlení ap. změnit). ■ **S** ty jsi divný, ty chováš se nerozumně

Dítě je mokré.
(Čl., dospělý, rodič vůči druhému o malém dítěti,

D

kojenci ap. v konstatování n. upozornění:) (náš) chlapeček, (naše) holčička se vymočil(a) do plen n. kalhotek a je nutné ho, ji přebalit n. převléknout do čistého a suchého. ■ **S** dítě počuralo se

Bylo to mrtvě narozené dítě.
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému zvl. o plánu, projektu, podniku třetího ap.:) byl to neúspěšný a nereálný pokus; ten nápad nezabral a dopadl bezvýsledně. ■ **S** to nevede k cíli, to není dobré

Po kom to dítě je?
(Čl., zvl. rodič rezignovaně, v povzdechu vůči druhému o malém dítěti a jeho zdánlivě nelogické, zarážející a opakující se reakci, dotazech, nápadech, chování ap.:) unavuje mě to už a nevím, kdo ho k tomu inspiroval; nechápu jeho chování ani důvody pro něj; není jasné, po kom z rodiny (náš) potomek zdědil tyto povahové rysy, zájmy, schopnosti ap. ■ **S** já nechápu chování jeho

To ví (i) každý malý dítě.
(Čl. pohrdavě vůči udivenému n. neznalému druhému o velmi rozšířeném pojmu, informaci, jevu, obecně známé věci ap.:) překvapuje mě, že to nevíš; je téměř ostudné, že to nevíš. ■ **S** neznalost tvá udivuje mě

Jedno dítě, žádný dítě.
(Čl. zvl. na základě své zkušenosti z rodiny s více dětmi z hlediska starosti o ně, jejich výchovy ap., obv. vůči rodiči s jen jedním dítětem, někdy s náznakem, aby nepřeháněl:) péče, starost o jednoho potomka jsou v porovnání s péčí o více dětí téměř nicotné, zanedbatelné (a proto by si tito rodiče neměli stěžovat, popř. by měli mít více dětí ap.). ■ **S** dítě jediné neznamená starost velkou

Děti i blázni mají / mluví pravdu. *viz* Blázni a děti mluví pravdu.

Děti nosí čáp.
(Dospělý čl. ve snaze obrazně přiblížit malému dítěti proces jeho narození a vyhnout se přímé odpovědi:) děti do rodiny, rodičům přináší čáp. ■ **S** děti rodí se tak že je přinese čáp ♦ Viz typičtější *Čáp nosí chlapečky, holčičky nosí vrána.*

Malý / malé děti malý / malé starosti, velký / velké děti velký / velké starosti.
(Zvl. rodič z různé zkušenosti o svých potomcích, popř. dospělý o dětech obecně, s důrazem na s věkem se měnící povahu péče o ně, obv. od čistoty a zdraví až po bezpečnost, vzdělání a kariéru:) malé děti vyžadují drobnou a častou péči a řešení svých potřeb, kdežto starší děti vyžadují často už i pomoc větší a náročnou, řešení jejich problémů v samostatném životě, popř. ochranu jejich bezpečnosti ap. ■ **S** děti potřebují péči pořád ♦ Přísloví.

Malý / malé děti kaši jedí a velký / velké děti srdce užírají.
(Čl., rodič vůči druhému n. obecně a zkušeně o dětech různého věku z hlediska péče a problémů tomu věku odpovídajících:) malé děti potřebují především výchovu a péči o zabezpečení základních životních potřeb, kdežto velké a dospělé děti vyžadují pomoc v řešení náročných psychických situací ap. a citové trápení s nimi je velké. ■ **S** děti potřebují péči pořád, děti velké znamenají trápení ♦ Přísloví (Čelakovský).

Moh by (jít / chodit) strašit malý děti.
(Čl. vůči druhému posměšně n. s odporem o třetím a jeho nepříjemném zevnějšku, zvl. o člověku větším, vousatém, s dlouhými neupravenými vlasy a v celkově nevzhledném, špinavém, popř. i roztrhaném n. podivném oblečení ap.:) vypadá odpudivě n. nepříjemně podivně, bláznivě (a mohl by tak i polekat malé děti). ■ **S** on vypadá bláznivě, on vypadá podivně

Tak (mámo), umejem ty děti, nebo (si) uděláme nový?
(Muž žertovně, frivolně v hypotetické otázce vůči manželce nad jejich silně, odporně zašpiněnými malými dětmi ap.:) ty děti jsou opravdu hrozně špinavé a nemám velkou chuť je umývat. ■ **S** děti jsou špinavé

Děti nejspíše pravdu povědí.
(Čl. vůči druhému zkušeně o chování dětí, jejich upovídanosti a důvěřivosti ap., zvl. ve vztahu k důvěrným, intimním informacím ze života rodiny a dospělých:) děti jsou bezelstné, popř. bezbranné vůči obratné zvídavosti a sdělí snadno, ochotně i skutečnou pravdu, málo vhodné informace ap. ■ **S** děti prozradí všechno ♦ Přísloví.

Ať žijou děti našich rodičů!
(Čl. žertovně, popř. poněkud rozjařeně obv. vůči blízkým druhým, zvl. při přípitku n. při jiné oslavné příležitosti, zvl. sám o sobě:) ať jsme živi a zdrávi, popř. ať jsme šťastní; připijme si navzájem. ■ **S** ať žije!

Ať nemaj děti (vánoční) stromeček!
(Obv. muž žertovně, furiantsky n. nadneseně, jako by šlo o zásadní výdaj, vůči druhému v komentáři k vlastnímu rozhodnutí, že něco malého a levného koupí n. přikoupí n. jinak vydá malé peníze:) já to tedy koupím i za tu cenu. ■ **S** já koupím to

S dětmi je trápení!
(Čl. rezignovaně v povzdechu a reakci na zlobení dětí, problémy, starosti s nimi a jejich výchovou, popř. na stížnosti druhého ap.:) děti jsou zdrojem častého soužení, komplikací, znepokojení i duševního neklidu a úzkosti ap. ■ **S** děti znamenají trápení

Na (těch) dětech všechno hoří.
(Čl., zvl. rodič zkušeně n. ustaraně vůči druhému, zvl. v momentální reakci na nežádoucí nehodu s oděvem svého dítěte ap.:) malé děti jsou velmi pohyblivé a neumějí pečovat o svůj oděv, jeho čistotu a uchování; děti často a rychle nechtěně ničí své šaty. ■ **S** děti ničí své šaty

… já mám (ale) děti!
1. *(Rodič vůči druhému v rozčilené reakci, popř. rezignovaném povzdechu na neuposlechnutí, špatné chování, neprovedení příkazu ap. ze strany svých dětí v kontrastu k očekávání:) ty děti se chovají nepřijatelně, špatně; mám bohužel nevděčné n. nevychované děti.* **2.** *(Rodič vůči druhému v obranné a odmítavé odpovědi na přidělovaný nebezpečný úkol, práci n. administrativní opatření ap. negativně zasahující do života jeho rodiny:) musím brát ohled na děti a rodinu.* ■ **S** děti chovají se špatně, já musím respektovat rodinu

Dívky na něj letí. *viz* Holky na něj letěj.

Znám jednu dívku, ta má dukáty …
(Zvl. muž žertovně navazující na zmínku druhého o tom, že někoho zná, pův. tak nabízející druhému muži partnerku:) i já znám někoho; znám vhodnou bohatou slečnu, která se k tobě hodí (a se kterou tě můžu seznámit). ■ **S** já znám někoho ♦ B. Smetana (1824–1884), *Prodaná nevěsta* (1866), z role Kecala; často užívané obecněji a jen s první částí.

Hledáš na dlani chlup.
Verb hledat na dlani chlup
(Čl. vůči druhému a jeho postoji zvl. k práci třetího, jiných, puntičkářským požadavkům, velkým nárokům ap.:) snažíš se, usiluješ o nemožné, neuskutečnitelné; chceš (po mně) něco, co (ti) nelze běžně splnit. ■ **S** ty jsi náročný příliš, ty snažíš se o nemožné

Vem na dlani chlup, když tam není.
(Čl. realisticky n. rezignovaně v reakci na často přehnanou, ireálnou žádost, prosbu, zvl. finanční, naléhání ap. druhého v kontrastu k reálným možnostem svým n. třetího:) nic (ode mne) nežádej ani nečekej, nic (na mně) nevymáhej ap., protože nic není n. sám nic nemám, nejsou peníze ap. ■ **S** ty žádáš zbytečně, já nemám nic

Tvrdá dlaň, měkká duše.
(Čl. vůči druhému obecně n. konkrétně o třetím a jeho přísném, příkrém chování vůči ostatním v kontrastu k jeho vnitřním citům:) člověk svou podstatou citlivý, jemný ap. své city často skrývá a navenek se projevuje velmi tvrdě, stroze, necitelně ap.; ten člověk je tvrdý jen zdánlivě. ■ **S** čl. citlivý chová se tvrdě ♦ Přísloví.

To je / mám to před sebou jako na dlani.
(Čl. vůči druhému při pohledu z výšky o větším, obv. jinak nepřehledném a členitém území, ploše města ap., zvl. z kopce, rozhledny, letadla ap.:) (odtud) to je velmi přehledné a (konečně) viditelné vcelku, popř. takto to i umožňuje celkovou orientaci v terénu. ■ **S** to je viditelné vcelku

Plácli se / si do dlaní. n. **Plácli si (na to).**
(Čl. informovaný vůči druhému o účastnících právě uzavřené dohody, jednání, budoucích partnerech ap. zvl. s ohledem na platnost dalšího společného postupu, dělení majetku, finanční odměny ap., s doprovodným gestem výrazného stisku ruky, plácnutí:) vyjádřili si vzájemně svůj souhlas (s tím) a potvrdili jeho platnost. ■ **S** oni dohodli se

Svrbí ho dlaň.
1. *(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho nejasném tušení příjmu n. v nedočkavosti na očekávané peníze, výplatu odměny ap. a jeho chování:) (tuší, že) brzy (zřejmě, snad) dostane peníze ap. a projevuje to svým chováním, popř. má chuť utrácet, to koupit ap.* **2.** *(Čl. vůči druhému o rozčileném, vzteklém třetím a jeho chování po předchozí prudké výměně názorů, po iritující poznámce obv. druhého, neuposlechnutí podřízeného, dítěte ap.:) je obecně ve výbušné náladě a touží n. může někoho udeřit, zfackovat, zbít.* ■ **S** on má náladu nebezpečnou, on čeká peníze

Natáhl se jak dlouhý, tak široký. n. **Natáh / rozplác se tam jak dlouhej, tak širokej.**
Komp padnout / natáhnout se jak dlouhý, tak široký
(Čl. vůči druhému o třetím, popř. zvířeti, po zakopnutí, uklouznutí, popř. povalení čtvrtým, někdy též z velké únavy, vyčerpání:) spadl těžce, bezvládně, popř. bolestivě na zem (často na břicho a roztáhl při tom ruce a nohy); svalil se, těžce a bezvládně si lehl na zem, lůžko a zůstal ležet. ■ **S** on padl bezvládně

Má u mě dloužek. *viz* Má u mě vroubek!

Dluh ujídá z mísy.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému n. obecně o nesplaceném finančním závazku vzhledem k celkové nedobré finanční situaci rodiny, popř. jedince:) splácení dluhu omezuje rozpočet; nutnost zaplatit dlužnou částku nutí ke zvýšenému šetření, omezování (společných) potřeb, přání ap. ■ **S** dluh omezuje život

Dluh je špatný druh.
(Čl. moudrý obecně n. vůči druhému v radě o nesplaceném finančním závazku z hlediska jeho vlivu na hospodaření, plány a rozhodování člověka a tlaku nutnosti jeho uhrazení v budoucnu:) dluh omezuje člověka ve všech jeho finančních rozhodnutích, stále se mu nepříjemně připomíná a nutí ho myslet na jeho uhrazení. ■ **S** dluh omezuje život

Kolik / co sem / jsem dlužnej / dlužen?
(Čl. při placení účtu, služby druhého ap. ve standardní formulaci:) (chci vědět, řekněte mi) kolik (korun) (ti, vám) mám zaplatit?; kolik to stojí? ■ **S** kolik to stojí?

Nezůstane° nikomu nic dlužnej° / dlužen.
(kol – neutr) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho vztahu k ostatním a zvl. jeho reakci na jejich negativní chování, výroky, činy ap. namířené proti němu:) nestrpí žádnou urážku, pohanu, popř. výtku ap. a vždy ostře, popř. podobně nepříjemně reaguje, odpovídá. A: Babi, pan Novák dědovi řekl, že mu děda špatně spravil vodovod, a děda na něj pak křičel. – B: Znáš dědu. N. n. nic d. ■ **S** on reaguje ostře Nenechá si nic líbit., oplatit něco i s úroky

Ⓐ He gives as good as he gets., He doesn't take things lying down. Ⓝ Er bleibt niemandem etwas schuldig. Ⓕ Il n'est jamais en reste. Ⓡ Он в долгу не останется.

Nezůstanu ti (nic) dlužnej.
(Čl. po obdržené půjčce, prokázané laskavosti n. po hádce, sporu, rozchodu ap. s druhým, ve snaze upozornit ho na své odhodlání, popř. uklidnit jeho obavy ap.:) všechno ti náležitě vrátím; (nemusíš se obávat, protože) dostaneš zpátky všechno, co ti patří. ■ **S** já oplatím vše, já vrátím vše

Něco mi dluží.
(Čl. vůči druhému napjatě n. poněkud nepřátelsky o třetím a jeho vztahu k prvnímu, zvl. v důsledku neoplacené laskavosti prvního n. škody způsobené třetím prvnímu, urážky ap.:) provinil se vůči mně a měl by n. má (morální) povinnost to napravit; dosud mi neoplatil mou službu, pomoc ap. a já to od něj očekávám. ■ **S** on je vinen, on musí splatit to

Jsem / sem (tvým / vaším) dlužníkem.
(Čl. ve zdvořilé reakci na nezištně prokázanou službu, pomoc ap. ze strany přítele, druhého, druhých:) jsem ti, vám (za to) velmi vděčný a zavázaný a nezapomenu na to; velmi si cením toho, co jste pro mne udělal(i), a v budoucnu ti, vám to rád, jakožto určitý dluh, oplatím. ■ **S** já oplatím vše

Dlužno říct / dodat, že …
(Čl. obv. poněkud formálně zvl. v projevu vůči druhým, druhému ap.:) musím (ještě) dodat, (dále) uvést, že …; v této souvislosti je vhodné se ještě zmínit o tom, že … ■ **S** já chci říct něco, je třeba říct ještě

Dne přibývá. *viz* Den se dlouží.

Dnes tlusto a zejtra pusto.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému v komentáři o neustále se měnících životních podmínkách, zvl. z hlediska životního standardu, finančních možností ap., obv. v připomínce n. jako varování:) momentální období hojnosti nepotrvá a bude zase nouze; v současné době může být všeho dostatek až přebytek, ale v budoucnu může nastat nouze a je třeba být prozíravý. Radši tak moc neutrácej. D. t., z. p. ■ **S** život je proměnlivý Jednou jsi dole, jednou nahoře., Dnes žalost, zejtra radost. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Here today, gone tomorrow. Ⓝ Heute noch auf stolzen Rossen, morgen durch die Brust geschossen. Ⓕ Aujourd'hui mardi gras, demain carême. Ⓡ Сегодня густо, а завтра пусто.

Dnes (ty) mně, zítra (já) tobě.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. filozoficky nad proměnlivostí osudu a jako poděkování za službu, pomoc, krok ap. druhého i současně jako slib podobné pomoci ap. ze své strany v budoucnu:) jsem ti za to vděčný, zavázaný a můžeš počítat s oplacením srovnatelnou pomocí ap., protože jednou se to stane jednomu a podruhé zase jinému. To jsi hodný, že jsi mi půjčil auto, když moje bylo v opravě. Ale neboj se: d. ty mně, z. já tobě. ■ **S** já oplatím vše Jak ty mně, tak já tobě. ♦ Z lat. *Hodie mihi, cras tibi*, volně tradováno podle Siracha, 38,22 (apokryfy), kde míně-

no obecněji jen jako proměnlivost osudu, nikoliv jako dík za pomoc.

Ⓐ Me today, you tomorrow. Ⓝ Heute mir, morgen dir. Ⓕ Un jour l'un, un jour l'autre. Ⓡ ! Ты мне, я тебе.

Pro dnešek / dneska (už) padla.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** mít padla

(Čl. na konci pracovní doby, popř. po splnění denního úkolu, zvl. jako signál druhým:) teď (už) můžeme práci ukončit (odpočinout si a pokračovat v ní až následující den). Tak dem domů, kluci. Pro d. p. ■ **S** práce dnešní skončila zabalit to

Ⓐ That's it for today. Ⓝ Feierabend., Für heute ist Feierabend / Schluss. Ⓕ (Pour aujourd'hui, c'est terminé.) Ⓡ На сегодня хватит (работать).

Pro dnešek dost / by to stačilo!

(Nadřízený ostře, rázným tónem vůči podřízenému, dospělý vůči dítěti a jeho opakovanému nepříjemnému a nevhodnému, iritujícímu, drzému chování ap.:) přestaň konečně!; skonči to nepřijatelné chování (a začni se chovat lépe)! ■ **S** skonči to!, přestaň!

Nebuď dnešní!

(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. překvapeně n. přezíravě vůči naivní, nezkušené reakci, otázce, předpokladu ap. druhého s poukazem na větší prohnanost, lstivost třetího ap.:) nechovej se, popř. neuvažuj tak hloupě a naivně; nevěř tomu, je to ve skutečnosti úplně jinak. Ty si vopravdu myslíš, že jel v noci vlakem domů, když ta jeho holka bydlí kousek odtud? N. d.! ■ **S** nevěř tomu! Ty taky na všechno skočíš!

Ⓐ Come on!, Be your age!, Were you born yesterday? Ⓝ Du bist wohl von heute / gestern, was? Ⓕ Tu tombes des nues ou quoi?, Tu n'es tout de même pas né de la dernière pluie. Ⓡ Не будь наивным!

Nejsem° (přece) dnešní! n. **Nejsem včerejší / letošní.**

(kol) **0** ot, ind, imp, min, fut ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d **Verb** nebejt / nebýt dnešní

(Čl. v mírně podrážděné reakci na zbytečné upozornění, varovnou připomínku, poznámku ap. druhého, zvl. ohledně chování lstivého, prohnaného třetího ap.:) nejsem tak nezkušený, hloupý ani naivní ap., abych s tím nepočítal; samozřejmě to vím a hodlám se podle toho chovat. A: A dej si pozor na to, aby ti daň nezapočítal zbytečně vyšší. – B: Hele, neraď! N. p. d.! ■ **S** já nejsem naivní To vykládej někomu jinýmu!

Ⓐ I wasn't born yesterday. Ⓝ Ich bin doch nicht von heute / gestern. Ⓕ Je ne suis pas né / tombé de la dernière pluie / averse. Ⓡ Я не дурак / не маленький.

Rád se podívá (sklenici) na dno.

(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o třetím a jeho vztahu k alkoholu, zvl. pivu, v kontrastu k předpokládané zdrženlivosti:) často a rád pije (alkohol), zpravidla více než sklenici, půllitr. ■ **S** on pije moc

Do toho! (Do toho!)

(Čl., častěji skupina při opakovaném povzbuzování oblíbeného třetího, sportovce, přítele ap. během sportovního utkání, zápasu, souboje, závodu ap., popř. jako povzbuzení druhého vůbec před obávaným krokem ap.:) vydrž(te) n. zvyš(te) tempo a snaž(te) se zvítězit, překonat soupeře, popř. překážky; snaž(te) se překonat problémy, komplikace ap. ■ **S** snaž se!

Doba / čas (si) žádá činy.

(Čl. moudrý a angažovaný ve výzvě vůči druhému, druhým, členům organizované skupiny, strany ap. o společenské situaci, politickém vývoji a možnosti n. potřebě jejich ovlivnění ap.:) současný stav (společnosti) vyžaduje, potřebuje pomoc, aktivní přispění (tvé, lidí) k činnosti ap., která by co nejvíce pomohla tento stav upevnit n. zlepšit a změnit. ■ **S** situace nová vyžaduje přístup nový

Jiná doba, jiný / jinej mrav.

(Čl. starší a zkušený vůči druhému obv. o časovém úseku jedné generace n. společenské epoše z hlediska názorů, zásad, morálky, přístupů k problémům, módy ap. a jejich proměnlivosti:) změna generace n. společenského období přináší různé změny v životě, zvl. směrem k větší uvolněnosti, toleranci k dříve neuznávaným návykům ap. ■ **S** čas mění se ♦ Přísloví, Čelakovský má *Jiné doby, jiné způsoby.*

Od té / vod tý doby (už) uběhlo hodně vody.

(Čl. starší po připomínce, otázce druhého n. při vzpomínce na dávnou událost, na časové zařazení určité události ap.:) od chvíle, kdy se to stalo, prošlo už mnoho let (popř. a nepamatuju se už na to přesně); stalo se to už velmi dávno. ■ **S** to je dávno už

To je (ale) doba!

(Čl. netrpělivě, kriticky vůči druhému o jeho dlouho protahovaném příchodu, trvající činnosti, práci, akci ap., popř. o špatném fungování stroje,

D

dlouhé opravě zařízení ap., zvl. v kontrastu k očekávání:) trvá to moc dlouho (a nechci už čekat); probíhá to mnohem déle, než jsem předpokládal. ■ **S** to trvá dlouho

Každá doba má svoje / svý.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému o časovém úseku z hlediska charakteristických společenských a politických rysů, podmínek, nedostatků a výhod ap., zvl. v kontrastu k úseku předcházejícímu ap.:) každé období společnosti a jejího vývoje má i své pozitivní jevy (a záleží na tom, jak jsou vnímány, jak se hodnotí ap.). ■ **S** doba každá je jiná

Není daleko doba, kdy …
(Čl. obv. informovaně n. vizionářsky vůči druhému, druhým zvl. o pozitivním budoucím vývoji, předpokládaném na základě logického úsudku, znalostí, pozorování ap., z hlediska pokroku, vymožeností ap.:) brzy nastane čas, chvíle, kdy … (dojde k pronikavé změně, něco bude umožněno ap.). ■ **S** čas nastane

Doba tomu nepřála.
(Čl. informovaný vůči druhému obv. o netradiční prospěšné myšlence, nápadu, návrhu, novátorském pokusu ap. na zlepšení v časovém kontextu, zvl. konzervativním a nepřátelském ap.:) časové okolnosti a standardy tomu neumožnily se rozvinout n. prosadit; pro dobový nezájem to zapadlo. ■ **S** to nepovede se

Přijde doba, kdy …
(Čl. předvídavě, popř. věštecky vůči druhému, druhým o budoucím období, epoše z hlediska pozitivních, popř. i negativních změn, v kontrastu k současnému stavu:) nastane takové období, kdy (život člověka, rodiny, společnosti bude nějaký, např. lepší, snazší, horší, těžší ap. než doposud). ■ **S** čas nastane

Dnes je jiná doba. n. **Je jiná doba.**
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jiná*
(Čl. zvl. mladší upozorňující staršího druhého na rozdíly ve způsobu života, názorech a hodnotách mezi dvěma časovými úseky, oběma generacemi ap., zvl. v důsledku vývoje a různých změn:) současný život se od života dříve, předchozích generací hodně liší. Když jsem jel po válce lyžovat na hory, měl jsem bundu ušitou z deky. Dnes mají děti kombinézy. Je j. d. ■ **S** čas mění se Časy se mění.

Ⓐ Things are different today., Times have changed. Ⓝ Heute ist die Zeit (ganz anders. Ⓕ (Aujourd'hui), c'est une autre époque. Ⓡ Сейчас другое время.

Od které / vod který doby?
(kol) **0** neměnné ⊟ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. zvl. v překvapené reakci na neočekávané, popř. rádoby samozřejmé sdělení druhého, n. vlastní zjištění ohledně jeho zvyklostí, rozhodnutí ap., na neočekávanou informaci obecně ap., někdy s odstínem nesouhlasu, protestu:) to mě překvapuje, zaráží; (divím se a zajímá mě) jak dlouho, odkdy tato situace (už) trvá; já s tím nesouhlasím a tak to není (a ty to tvrdíš moc samozřejmě). Koukám, že u nás se teď k snídani jedí jen švýcarský sejry! A vod k. d.? A kdo to má platit? ■ **S** to překvapuje mě, odkdy?, to není tak To (j)sou věci!, To bejvávalo!, Starou Blažkovou!

Ⓐ Since when? Ⓝ Seit wann? Ⓕ Et depuis quand? Ⓡ С каких это пор?

Taková už je doba.
(Čl. vůči druhému nespokojeně a rezignovaně o současném období z hlediska společenských hodnot, veřejných mravů, politické orientace n. hospodářské situace ap.:) tak se to teď dělá n. to platí; současné podmínky jsou dány, jsou faktem a je nutno se s tím smířit. ■ **S** je třeba smířit se s tím, to je tak

Bývaly / bejvaly doby, kdy …
(Čl. obv. starší vůči druhému ve vzpomínce na období, časový úsek v minulosti, zvl. z hlediska pozitivních vlastností, v kontrastu k současnosti:) v minulosti se stávalo, že …; v minulosti bývalo obvyklé, že … (ale v současnosti tomu tak bohužel už není, je to horší). ■ **S** čas změnil se, doba byla lepší

Ty doby (už) minuly, kdy …
(Čl. starší vůči druhému o minulém období zvl. z hlediska možností, výhod n. vlastních schopností ap., popř. i nevýhod a nedostatků, v kontrastu k současnosti:) doba takových podmínek a možností ap. už uplynula (a dnes to už není možné). ■ **S** čas změnil se ♦ Z něm. *Die Zeiten sind vorbei*, J. W. Goethe (1749–1832), *Goetz von Berlichingen, I* (1771).

No / nuže dobrá!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. po kratším váhání n. s menšími rozpaky v reakci na žádost, návrh, nabídku ap. druhého:) tak ano, souhlasím tedy; jsem ochotný to udělat. A: Táto, a pučíš mi auto, když si zaplatím benzín? –

B: No d., ale nerozbít! ■ **S** já souhlasím Tak dobře., Proč ne? ♦ Var. *nuže* je starší.

Ⓐ Oh, all right. Ⓝ Na gut., Na schön. Ⓕ Bon, d'accord!, Adjugé! Ⓡ Ну, ладно!

Tak (teda) dobrá!

(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. v reakci na návrh, nabídku, žádost o účast ap. ze strany druhého, zvl. po předcházejícím přesvědčování, argumentaci, výměně názorů ap.:) tak ano, souhlasím tedy; ten návrh ap. se mi teď už celkem zamlouvá.* Tak d. Když myslíš, že bych je měl jít na nádraží čekat, já tam teda pudu. ■ **S** já souhlasím No dobře., Tak jo.

Ⓐ All right then. Ⓝ Na also gut. Ⓕ Bon, d'accord! Ⓡ Ну, хорошо!

Není dobra bez nějakého zla.

(Zvl. starší n. moudrý čl. v uklidňující reakci na problémy, komplikace, starosti ap. druhého a s poukazem na relativnost jeho pohledu a na převažující příznivé stránky, zážitky, vlastnosti ap.:) v životě neexistují jen kladné a příjemné stránky ap. (a až jejich srovnáním se zápornými je možné si uvědomit cenu a hodnotu těch kladných ap.). ■ **S** dobro neexistuje bez zla ♦ Srov. už lat. *Commoditas omnis sua fert incommoda secum, každá výhoda si nese svou nevýhodu s sebou*, Walther 2985.

To je pro tvoje dobro.

(Čl. ve vysvětlení vůči druhému o kroku, opatření ap. svém n. třetího ap., v kontrastu k jeho nechápání, podivu n. nechuti ap.:) to je výhodné a je to míněno v tvůj prospěch (a tak se tomu nebraň!); tím ti chci, chtějí prospět, pomoct ap., a ne uškodit. ■ **S** to prospěje ti, to je výhodné

Všichni chtějí vaše dobro. Nedejte si ho vzít.

(Čl. moudrý sarkasticky zvl. o příbuzných, přátelích ap., popř. okolních lidech obecně a jejich přehnané starostlivosti, péči, snaze pomoct ap. zasahující do soukromí:) druzí lidé si často přejí se o nás starat až příliš, což nám vadí, a proto je nutné se tomu bránit. ■ **S** snaha přehnaná pomoct vadí ♦ S. J. Lec (1909–1966), srov. i podkladové frazémy *dělám to jen pro tvé dobro, je to pro tvé dobro, myslím to s tebou dobře* apod.

Dobročinnosti / dobrovolnosti se meze nekladou.

(kol; iron) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Zvl. nadřízený, učitel, rodič ap. vůči druhému, ochotně a dobrovolně nabízejícímu přispět navíc, vykonat další práci, úkol ap. přesahující požadavky prvního:) není sice nutné dělat všechno, co sám chceš, chcete, ale udělat to přesto můžeš, můžete a bude to vítané (i když zřejmě zadarmo). A: Mám vypočítat všechny příklady? – B: Stačí, když jich vypočítáš deset. Ovšem d. se m. n. ■ **S** ty můžeš dělat dál, ochota je vítaná To je dobře., Tak děkuju.

Ⓐ All contributions gratefully received. Ⓝ Der Wohltätigkeit sind keine Grenzen gesetzt. Ⓕ (Pourquoi imposer des limites à la bienfaisance?) Ⓡ ! Не возбраняется (дальнейшее усердие).

To je° dobrodinec° chudejch psů a koček.

(kol; posm) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *psů a*

(Čl. vůči druhému kriticky a pohrdavě zvl. o třetím a jeho vypočítavém a líbivém gestu v podobě malého daru, slibu, nejednoznačném kroku pomoci ap. v kontrastu ke skutečné potřebě, popř. skutečným zájmům druhého:) chová se bezohledně, lakomě a sobecky a je jen zdánlivě starostlivý a laskavý. A: Představ si, že mi Karel včera dal s milým úsměvem na sbírku celejch pět korun! – B: Já ho znám, to je d. ch. p. a k. ■ **S** on je lakomý, on je sobecký Nechal by si pro korunu koleno vrtat. ♦ V 2. sg a pl též var. *ty si, vy ste.*

Ⓐ He's a bit tight-fisted., He's a bit of a Scrooge. Ⓕ Il trouverait à tondre un œuf., Il les lâche avec un élastique., Il écorcherait un pou pour en avoir la peau., Il n'attache pas son chien avec des saucisses. Ⓡ ! Он за копейку удавится.

Dobrota mu hledí / kouká z (v)očí. *viz* Z očí jí kouká dobrota.

Umučená dobroto!

(Čl. zvl. starší vůči druhému rezignovaně v povzdechu nad překvapivě a silně pošetilým chováním třetího, krajně naivním výrokem, popř. zbytečným vývojem situace, kterému se dalo zabránit ap.:) to mě svou hloupostí ap. udivuje a současně irituje; proč to tak (hloupě, složitě ap.) vůbec dělá, děláš ap.? ■ **S** to je nepochopitelné, to je hloupost, to překvapuje mě

Pro / za dobrotu na žebrotu.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému trpce, smutně zvl. o hodném, laskavém třetím a nedostatečné vděčnosti, popř. i výtce, spílání ap. čtvrtého, čtvrtých za jeho laskavý čin, finanční a jinou po-

D

moc, snahu, ochotu, radu ap.:) za svou laskavost, ochotu n. dobrý čin nebývá člověk často (po zásluze) odměněný, oceněný; dobře míněný skutek bývá často přijímaný negativně n. zneužitý a obrácený proti svému původci. Protože mi ani nepoděkoval, příště ať už radši s prosbou o intervenci u šéfa ani nechodí. Pro d. na ž. ■ **S** laskavost nevyplácí se Je lepší dát si pár facek než …, Takovejch by bylo! ♦ Srov. už lat. *Acerbum est, pro benefactis cum mali messem metas, je trpké za dobrotu sklidit špatnou odměnu*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Epidicus, 718*.

Ⓐ Once bitten, twice shy. Ⓝ Das hat man jetzt von seiner Gutheit! Ⓕ (*vulg*) Bon rime avec con., (*vulg*) Quand on est (trop) bon, on est con. Ⓡ ! Злом за добро (платить).

Buď° vod tý dobroty (a) … n. **Buď° (od) té dobroty (a) …**

(kol) **0** neg, imp neg, préz, 1. sg a pl ✉ 4c neukon. – (a) – kles. n. 4a

(Čl. neformálně, popř. familiárně žádající, prosící blízkého druhého, kolegu ap. o drobnou službu, pomoc, radu ap. a většinou očekávající jeho kladnou reakci:) prosím tě … (abys to pro mě udělal); (potřebuju tvou laskavost a) prosím tě o … Buď vod tý d. a řekni mu, že dneska večer nemůžu přijít. ■ **S** prosím Buď tý lásky (a) …, Buď tak dobrý / dobrej / hodný / hodnej (a) …

Ⓐ Do me / us a favour (and) … Ⓝ Sei so nett und … Ⓕ Sois gentil de …, Aurais-tu la gentillesse / l'obligeance de … Ⓡ ! Будь так любезен . . .

Nedělá to (mezi nimi) dobrotu.

(Čl. informovaný vůči druhému o vztazích mezi blízkými lidmi, zvl. manželi, sourozenci, kolegy na pracovišti ap., zvl. po nastalé změně:) (soulad se ztratil a teď) jsou mezi nimi rozpory; nemůžou se shodnout. ■ **S** vztah vzájemný není dobrý

Ty má (svatá) dobroto!

(Zvl. starší čl. v reakci na poněkud pošetilé a neočekávané chování druhého, někdy dítěte, jeho nevhodný a naivní postup, způsoby ap.:) to mě svou hloupostí a naivitou udivuje a zaráží; proč to tak vůbec dělá, děláš? ■ **S** to překvapuje mě, to je hloupost

Víc zmůžeš po dobrém / dobrým než po zlém / zlým.

(Zvl. zkušenější čl., vychovatel ap. ve snaze poradit druhému a ovlivnit jeho postup při volbě z protikladných přístupů, zvl. při výchově dětí, žáků ap.:) laskavostí a trpělivostí, popř. i tolerantností ap. dosáhneš lepšího výsledku a vlivu, než když budeš na druhého, druhé příliš přísný a tvrdý, trestat ho, je ap. ■ **S** laskavost je vhodnější než přísnost

Raději po dobrém / dobrým, nežli po zlém / zlým.

(Čl. nabádavě vůči druhému, zvl. dítěti, k vykonání přikázané, zadané činnosti, práce, úkolu ap. a naznačující možnost sankce, trestu při neuposlechnutí n. jako rada vůči druhému a jeho možnému přístupu ve vztahu k odmítajícímu, neposlušnému třetímu ap.:) **1.** *raději to udělej, udělejte bez přinucení;* **2.** *snaž se, snažte se ho, je přesvědčit, přinutit citlivě, laskavým způsobem, argumentací, a ne násilím.* ■ **S** udělej to bez donucení!, jednej laskavě! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Po dobrým / dobrém nebo po zlým / zlém!

(kol – neutr) **0** neměnné ✉ 7a stoup.-kles. rozk. (od 4. slova)

(Nadřízený, učitel, rodič ap. vůči druhému, druhým vyhrožující možností trestu v případě nesplnění úkolu, přidělené práce ap.:) v případě, že to neuděláš, neuděláte, budeš, budete k tomu tvrdě přinucen, přinuceni n. potrestán, potrestáni; musíš to udělat v každém případě, tj. bez donucení n. s ním. Do toho cvičení půjdeš! Po d. n. po z.! ■ **S** ty musíš poslechnout, udělej to! Nemáš na vybranou. ♦ Z lat. *Aequa, iniqua, rovné, nerovné*, T. Livius (59 př. n. l.–17 n. l.), *Dějiny, 2,32, 7*, tj. *Když to nejde po dobrém, musí to jít po zlém.*

Ⓐ Whether you like it or not …, By fair means or foul … Ⓝ Wohl oder übel. Ⓕ Bon gré, mal gré! Ⓡ ! Не по-хорошему, так по-плохому (будешь вынужден сделать).

K čemu je to dobrý / dobré?

(Čl. vůči druhému, zvl. s ohledem na neznámý předmět, nejasný krok, nepochopitelné opatření ap.:) k čemu to slouží?; jaký smysl, cíl n. užitek to má?; proč se to udělalo, dělalo? ■ **S** jaké použití to má?, jaký smysl to má?

Bude° (mu°) to° dobrý / dobré.

(kol – neutr) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ✉ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zvl. zkušený vůči druhému o třetím a jím dříve odmítaném nástroji, předmětu, kusu oděvu ap. po výměně n. znovuuvážení jejich velikosti n. jiné vlastnosti, popř. znalosti, dovednosti považované předtím za zbytečné ap.:) bude se (mu) to hodit n. bude to vhodné; (až) v budoucnosti se to ukáže jako (pro něj) užitečné, potřebné. Jel na hory a tvrdil, že mu jedna šála stačí. Radši jsem mu jed-

nu přibalila. B. mu to ještě d. ■ **S** to je vhodné, to hodí se To není k zahození. ♦ Lze i s var. *ještě / už*; v pl obv. bez *to* nebo s var. *ty*.

Ⓐ It will come in handy, you'll see. Ⓝ Das kommt ihm zupass / zustatten. Ⓕ Ça (m')ira / ça (me) va. Ⓡ ! Это (ему) ещё пригодится.

Tomu / jemu je° všechno dobrý (k tomu, aby …).

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (k tomu, aby) – kles. *(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o třetím a jeho volbě jakéhokoliv možného postupu, zpravidla neetického, triku, záminky ap. ve snaze uskutečnit svůj záměr, dosáhnout prospěchu ap., zvl. na úkor druhého:) je schopný jednat i nečestně a k dosažení cíle využít všech dostupných prostředků a způsobů.* Klidně vo tobě řekne, že nemáš odpovídající kvalifikaci, jen aby to místo dostal von sám. Je mu v. d. ■ **S** on je bezohledný, on jedná bezohledně jít i přes mrtvoly ♦ Též var. *Všechno je mu dobrý k tomu, aby …*, popř. *Pro něj je všechno dobrý.*

Ⓐ He's got no principles. Ⓝ Ihm ist alles / jedes Mittel recht, damit er … Ⓕ Rien ne l'arrête., Il marche sur les cadavres. Ⓡ Он неразборчив в средствах.

No to je dobrý! n. **To je dobrý!**

(kol; iron – posm) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d

(Čl. ironicky n. mrzutě v reakci na neočekávanou, nepříjemnou situaci, absurdní chování, popř. nesmyslný výrok druhého, který je v rozporu s možnostmi, slibem, záměrem ap.:) to je značně nepříjemné a od tebe se tomu moc divím; to je nemožné, popř. to značně komplikuje situaci; nezdá se mi to pravděpodobné, ale musím se s tím smířit. No to je d.! Tak ty ses vsadil, že přeplaveš bazén, a přitom neumíš plavat!, To je d.! Já tu trnu hrůzou, co se ti stalo, a ty si nasáváš v hospodě! ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, ty chováš se nerozumně, to je absurdní To nám tak ještě scházelo!

Ⓐ That takes the biscuit! Ⓝ Das find ich aber gut! Ⓕ Elle est bien bonne, celle-là!

Buď tak dobrej! / (a) …

(Čl. neformálně zvl. v úvodu své prosby k druhému o drobnou službu, běžnou pomoc, radu ap., obv. předpokládající jeho kladnou odezvu:) prosím tě (neodmítej a snaž se udělat, udělej to pro mě); (potřebuju tvou laskavost a) prosím tě o … ■ **S** prosím ♦ V užití za vlastní prosbou bez spojky *a*.

Sem / jsem° ti° dobrej / dobrý° (jen / akorát) k tomu, abych …

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. ve výčitce vůči nespravedlivému nadřízenému, popř. sobeckému druhému vzhledem k jeho nepřiměřeným nárokům, požadavkům a neadekvátní odměně, ocenění ap.:) (nedoceňuješ mé schopnosti n. využíváš mě tak, že) hodím se ti jen k podřadným činnostem (ze kterých máš často sám prospěch). Sem ti tak d. jen k tomu, a. ti kreslil grafy a tabulky, ale samostatnou práci mi nepřidělíš. ■ **S** ty jsi nespravedlivý ke mně, ty zneužíváš mě Nedělej ze mě vola!

Ⓐ You think all I'm good for is -ing … Ⓝ Ich bin dir nur zum … gut. Ⓕ Je te suis juste bon à … Ⓡ Я тебе нужен лишь для …

To je dobrý / dobré!

(kol) **0** neměnné **1.** ⊠ 5b kles.; **2.** 5a stoup.-kles.; **3.** 5e kles.

1. *(Čl. konvenčně za ocenění služby vůči druhému, zvl. při jeho snaze, např. číšníka, vrátit prvnímu drobné po zaplacení v restauraci ap., popř. za vykonanou službu ap.:) zbytek, rozdíl si nechte.* **2.** *(Čl. ke druhému v upřímném údivu nad zajímavou věcí, trikem ap.:) to je zajímavé, to se mi líbí.* **3.** *(Čl. vůči druhému ve změněném a odmítavém postoji a zklamané reakci na jeho další n. opožděnou a už nepotřebnou nabídku, pokus, radu ap., někdy i z nedostatku času:) to už není třeba; to mi (tak) stačí; (už) o to nestojím, popř. to si zajistím vlastními silami.* **1.** A: Okamžik, přinesu drobný. – B: To je d. **2.** To je d.! Viděls to poslední salto? Já bych se při něm určitě zabil. **3.** To je d., už nic nehledejte, zabalte mi tohle. ■ **S1** to je odměna **S2** to je zajímavé, já obdivuju to **S3** to stačí, já nechci už To nechte!, To je něco!, To je věc!, Nech toho!

Ⓐ 1. Keep the change., 2. That's / that was good!, 1. / 3. That's okay, … Ⓝ Das ist (aber / echt) gut! Ⓕ 1. Ça va!, C'est bon!, 2. Ça alors, c'est quelque chose! Ⓡ ! 1. Хватит, спасибо., 2. Это удивительно., 3. Достаточно, хватит.

Je to mezi nima dobrý.

(Čl. informovaný vůči druhému o vztahu mezi blízkými lidmi, zvl. manželi, milenci, přáteli, popř. příbuznými ap., zvl. v kontrastu k předchozímu stavu n. v porovnání s ostatními:) nejsou mezi nimi žádné rozpory, neshody; vycházejí spolu dobře; žijí n. spolupracují ve vzájemném souladu. ■ **S** vztah vzájemný je dobrý

D

Ty° seš° (teda) dobrej! n. **Ty jsi tedy dobrý!**
(kol; iron) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. a 3. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v reakci na překvapivé a nepříznivé chování, krok, úmysl druhého, přítele, kolegy ap., zvl. v kontrastu k očekávání:) chováš se, postupuješ divně, absurdně a téměř bezohledně ap.; tvé chování vyvolává odpor, nevoli, popř. údiv a smích ap. Ty seš t. d.! Já tu čekám už dvě hodiny, a ty si popíjíš kafíčko s návštěvou! ■ **S** ty chováš se nepříznivě, ty chováš se nerozumně Ty seš teda číslo!, Co si sakra myslíš?

Ⓐ You're a fine one! Ⓝ Du bist aber / vielleicht gut / lecker! Ⓕ T'en as de bonnes, toi! Ⓡ ! Ну, ты даёшь!

Už je to dobrý!
(Čl. ve snaze uklidnit n. ukonejšit zvl. vůči vystrašenému n. poraněnému dítěti n. blízkému druhému ap., zvl. po vyváznutí z nebezpečí n. po bolestivém lékařském zákroku, popř. po odstranění poruchy, komplikace ap.:) neboj se, už to skončilo; už to přestalo a nic nehrozí. ■ **S** to skončilo, nic nehrozí už

Dobrý / dobré se chválí samo. n. **Dobré / dobrý zboží chválí se samo.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o dobrém činu a zprávě o něm, kvalitním zboží, dobře vykonané práci, popř. jejím výsledku ap. n. o schopném, úspěšném třetím, zvl. v kontrastu ke konkurenci a reklamě na jiné věci a k podezíravému zájemci ap.:) přednosti toho jsou zřejmé a není třeba je zvlášť zdůrazňovat; jeho vlastnosti jsou natolik dobré, bezchybné ap., že si jich každý (zákazník) musí všimnout. Nedělali svým výrobkům žádnou reklamu, a přesto na veletrhu uspěly. D. z. se ch. s. ■ **S** věc dobrá nepotřebuje chválit, čl. dobrý nepotřebuje se chválit Samochvála smrdí. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Good wine needs no bush. Ⓕ (La qualité parle d'elle-même.), à bon vin il ne faut point de bouchon Ⓡ ! Хорошая вещь говорит сама за себя.

Šlo to po dobrým / dobrém.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a provedení příkazu, žádosti ap. nadřízeného n. dospělého ve vztahu k podřízenému, dítěti ap., popř. o jednání, sporu mezi dvěma nepřátelskými skupinami ap.:) udělalo se to, proběhlo to v klidu, bez křiku, hádky, donucování ap., pouze na základě přesvědčování, rad ap. ■ **S** to nebyl problém, to šlo dobře

Nic mu není dost dobrý.
(Čl. vůči druhému kriticky, nespokojeně n. v povzdechu o třetím a jeho negativním postoji obecně, zvl. však k poslednímu výsledku práce prvního, úrovni nabídnuté služby, zboží ap.:) je příliš náročný a všechno stále odmítá jako nedostatečné a je tím nepříjemný n. protivný; má na všechno přehnaně vysoké nároky a s ničím není spokojený. ■ **S** on je náročný nekriticky, on není spokojený

Není v něm / na tom nic dobrýho / dobrého.
1. *(Čl. skepticky vůči druhému o třetím na základě své špatné zkušenosti s ním, jeho neupřímnosti, nečestnosti ap. a s ohledem na možný budoucí styk s ním:) není to dobrý člověk a nevěřím mu vůbec.* **2.** *(Čl. zkušený, odborník vůči druhému kriticky o vzniklé situaci, předkládané nabídce, popř. předmětu, zařízení ap.:) to je velmi nepříznivé; tento předmět není vůbec kvalitní a má jen zanedbatelnou použitelnost.* ■ **S** on je zlý, to není dobré ♦ Význ. 2 obv. s var. *na tom.*

Když to nepude / nepůjde° po dobrým / dobrém, pude / půjde° to po zlým / zlém.
(kol – neutr; varov) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Zvl. nadřízený, rodič v rozčilené reakci na neprovedení příkazu, neuposlechnutí, odmítání poslušnosti ap. podřízeného, dítěte ap.:) udělat to musíš, nejlépe bez donucení; to se udělat musí, bez donucení nebo s ním; když to neuděláš po přesvědčování, domluvě ap., bude nutné použít donucovacích metod, trestu, popř. i fyzického nátlaku. Tu úlohu přepíšeš a nebudeš odmlouvat, nebo dostaneš pár facek. K. to n. po d., p. to po z. ■ **S** to je třeba udělat Řek sis vo to., Koleduješ si vo to. ♦ Srov. původ u *po dobrým nebo po zlým.*

Ⓐ You will do it, even if I have to make you. Ⓝ (Und bist du nicht willig, so brauch ich Gewalt!) Ⓕ (Que ça plaise ou non, il faudra bien le faire.) Ⓡ Не хочешь по-хорошему, так заставлю по-плохому.

Nejde to po dobrým / dobrém ani po zlým / zlém.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o třetím, tvrdohlavém dítěti, žákovi ap. z hlediska jeho reakce na všestrannou snahu rodiče, učitele ap. ho přesvědčit, přimět k něčemu, popř. dlouhodobě vychovávat ap.:) žádnými prostředky, tj. ani vlídným zacházením, ani výhrůžkami, tresty ap. nelze (u něj) dosáhnout žádané změny, ochoty spolupracovat,

poslechnout ap. ■ **S** to nemá účinek, to nepomůže

Nic dobrýho / dobrého z toho nekouká°. n. **Z toho nekouká / nevzejde° nic dobrýho.**
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. varovně n. nedůvěřivě vůči druhému o nastalé změně, navrhované činnosti ap. po jejím rozboru, zvl. spojené s nečestným jednáním n. přítomností negativních aspektů ap.:) to nenaznačuje příznivý vývoj ani výsledek, ani dílčí; to (proti původnímu očekávání) nedopadne zřejmě dobře. Rozmysli si to. Ty lidi tě budou jen zneužívat. Nic d. z t. n. ■ **S** to nedopadne dobře, to není dobré To smrdí na sto honů.
Ⓐ I don't like the look / sound of it. Ⓝ Da schaut / kommt nichts Gutes bei raus. Ⓕ Il n'y a rien de bon à en attendre. Ⓡ Из этого не выйдёт ничего хорошего.

Z toho nemůže pojít nic dobrýho / dobrého.
(Čl. zkušený skepticky vůči druhému o nastalé změně, provedeném opatření, posledním vývoji, zvl. s ohledem na budoucí komplikace, problémy ap.:) to, situace se nevyvine, nedopadne dobře, žádoucím způsobem. ■ **S** to nedopadne dobře

Dobrýho / dobrého / spravedlivého nepálí (a zlýho / zlého nesmí).
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. kles. (od k. slova)
(Čl. žertovně n. posměšně vůči druhému a jeho rozzlobené reakci n. výrazu bolesti při spálení se neopatrným dotekem od plamene, ohně, svíčky, horkých kamen ap.:) **1.** *hodný, poctivý člověk nebude vnímat bolest od plamene svíčky (a zlý člověk musí předstírat, že bolest necítí);* **2.** *nevinný člověk se nemusí zlobit, cítit dotčený.* **2.** Co vyskakuješ? Viník se přece teprve hledá. No, d. n. ■ **S** čl. nevinný nereaguje nijak Potrefená husa nejvíc křičí. ♦ Přísloví (Čelakovský); pův. šlo o soud a určování nevinnosti pálením žhavým železem; též někdy s var. *hodný*; var. *spravedlivého* je řídká. Jako nový dodatek je možné i … *a neřád se nedá.*
Ⓐ A guilty conscience needs no accuser. Ⓕ (Qui s'excuse, s'accuse.) Ⓡ (Честный не должен бояться испытания на честность.)

Nevěstí to nic dobrého / dobrýho. n. **To nevěstí nic dobrého / dobrýho.**
(Čl. zkušený a předvídavý vůči druhému o vzniklé situaci, změně počasí či chování třetího, nové skutečnosti, informaci ap. vzhledem k budoucím možnostem:) to nenaznačuje příznivý vývoj ani výsledek a důsledky budou (pro nás ap.) špatné; to zřejmě nedopadne dobře. ■ **S** to nedopadne dobře

Všechno se obrátí / obrátí se to v dobré / dobrý.
(Čl. moudrý optimisticky v uklidnění vůči pesimistickému druhému o špatné, zhoršující se situaci společenské, politické, rodinné ap., řadě neštěstí, velkých problémech ap. z hlediska budoucích změn:) v budoucnu nastane v tom, ve všem příznivý obrat a všechno, to se zlepší (a není nutné se obávat dalšího zhoršení n. pokračování současného stavu); všechno nakonec dopadne dobře. ■ **S** to dopadne dobře

V dobrým / dobrém sme / jsme se sešli, v dobrým / dobrém se rozejdeme.
(Čl. vůči druhému, druhým na konci společného pobytu, spolupráce ap., někdy přes částečné neshody:) rozloučíme se (po tom všem) přátelsky a budeme své styky dál udržovat. ■ **S** my zůstaneme přátelé ♦ Z lidové písně.

Uč se dobrým býti.
(Zvl. starší čl. při výchovném působení na mladšího druhého, dítě, obecně n. ve snaze rozmluvit mu jeho nečestný úmysl, neupřímné jednání ap.:) chovej se k ostatním lidem čestně, slušně, laskavě a s ochotou (a oni se k tobě budou chovat stejně). ■ **S** buď dobrý!

Vše zkuste, co dobré jest, toho se držte.
(Moudrý čl. radou vůči druhým a jejich nabývání životních zkušeností, dovedností, znalostí ap.:) snažte se v životě poznat a naučit co nejrůznější věci a tomu, co budete (pro sebe i obecně) považovat za nejpřínosnější a nejužitečnější, se věnujte důkladně, detailně aj. ■ **S** sledujte jen dobré! ♦ 1Te 5,21.

Dobrýho pomálu!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Zvl. starší n. zkušenější čl. nabádající druhého, druhé věnující se příliš příjemným prožitkům, nadměrně dobrému jídlu, pití a zábavě ap., zvl. v kontrastu k práci, povinnostem ap.:) přespříliš příjemného v životě člověka svádí k jednostrannosti a je třeba být umírněný; není dobré přehnaně dělat, jen co si přejeme a co je (nám) milé a příjemné (protože jinak si toho přestaneme vážit); s dobrými věcmi je třeba šetřit. A další maso už

není? Já vím, d. p. ■ **S** čl. má být umírněný, přemíra příjemného škodí Všeho moc škodí., Všeho s mírou. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (Good things in small doses.) Ⓝ Allzuviel ist ungesund! Ⓕ (Il faut savoir raison garder.) Ⓡ Хорошего понемногу.

Já na tebe° po dobrým / dobrém, a ty° takhle!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. rozzlobeně a zklamaně nad neadekvátní, nepříznivou reakcí druhého na svůj mírný, vlídný, klidný ap. přístup:) já se k tobě chovám hezky, laskavě, a ty se naopak chováš zpupně, nevděčně, neposlušně ap. A: Tak, Davídku, ukliď si hračky a běž se umýt, ano? – Davídek vztekle kope do hraček. – A: Já na t. po d., a ty t.! Kde mám tu vařečku? ■ **S** ty nechováš se dobře Tak ty takhle!

Ⓐ That's what I get for being nice to you., (That's no way to behave when someone asks you nicely.) Ⓕ (Je fais du mieux que je peux pour toi, et voilà le remerciement!) Ⓡ *Я* с тобой по-хорошему, а ты вот как!

Tak dobrý.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. ve vstřícné reakci na nabízené usmíření, odstranění vzájemných neshod, nedůvěry ap. ze strany druhého, zvl. po předchozí hádce, potyčce ap. n. v konečném souhlasu po předchozí argumentaci a dohadování řešení:) souhlasím (tedy) s tím; souhlasím s tím, abychom to uzavřeli a dál si to už vzájemně nepřipomínali. A: Mrzí mě, že jsem na tebe včera křičel. Zapomeňme na to. – B: Tak d. ■ **S** já souhlasím, já přijímám Do smrti dobrý!, No dobrá.

Ⓐ All right., Okay. Ⓝ Also gut., Na schön. Ⓕ Bon!, D'accord., C'est bon! Ⓡ Ну, ладно, согласен.

To je dobře.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v uspokojené reakci na uklidňující zprávu, příznivý vývoj, změnu, rozhodnutí druhého ap., zvl. v kontrastu k předchozímu stavu:) to jsem rád; to je dobrá zpráva, dobrý fakt (a uklidňuje mě). Horečka ti konečně klesla. To je d. ■ **S** já jsem rád, to je dobré To mě těší., Je to na dobré cestě.

Ⓐ That's good. Ⓝ Das ist gut / fein. Ⓕ C'est bien. Ⓡ Это хорошо.

Taky dobře.

(kol; nepřízn, varov)

(Čl. rozzlobeně, nespokojeně a obv. i tvrdě v reakci na odmítavý postoj n. nepříznivý čin druhého, jeho tvrdohlavost n. nepřátelskost:) beru to na vědomí; zlobí mě to, vadí mi to, ale obejdu se bez toho, tebe (a budu si to ale pamatovat). ■ **S** já uvědomuju si to, to vadí mi

No dobře.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v neformální reakci na vysvětlení, návrh řešení, žádost druhého, někdy poněkud rezignovaně a jako signál neochoty o tom už dál mluvit, popř. v rezignovaném povzdechu nad nepříjemnou zprávou ap.:) **1.** *(to je vhodné, přijatelné a) souhlasím, to odpovídá mé představě a povoluju to;* **2.** *(nejsem tím nadšen, ale) souhlasím n. přijímám to, beru to na vědomí.* **1.** A: Tati, já pudu ven, můžu? – B: No d. Ale nebuď tam dlouho. ■ **S** já souhlasím, já uvědomuju si to Tak dobře., Tak jo.

Ⓐ 1. All right., 2. All right then. Ⓝ Na schön. Ⓕ (Oui, c'est bon (tu peux)!) Ⓡ 1. Ну, хорошо., 2. Ну, ладно уж.

Dobře tak na něj°!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)

(Čl. vůči druhému zlomyslně, popř. pomstychtivě vyjadřující svůj souhlas s jeho nepříznivým jednáním vůči podřízenému a neposlušnému třetímu, oprávněným trestem rodiče vůči dítěti ap.:) tak je nutné s ním zacházet; schvaluju ten tvrdý postup, zasloužil si ho. A: Zakázal sem klukovi diskotéky. – B: D. tak na něj! Poslední dobou se skoro neučil. ■ **S** já souhlasím, on zaslouží si to To na něj platí.

Ⓐ And a good thing too! Ⓝ Richtig so! Ⓕ Cela / ça lui fait les pieds!, Bien fait! Ⓡ Так ему и надо.

No tak dobře. n. **Tak dobře.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v neformální reakci na návrh, zvl. po vysvětlení, na vyjasněný spor s druhým n. po přesvědčení druhým o vhodnosti dalšího postupu ap.:) souhlasím (tedy) s tvým, vaším názorem n. návrhem a svoluju k začátku. A: Když ten CD přehrávač nekoupíme letos, tak se může stát, že příští rok bude ještě mnohem dražší. – B: No tak d. Koupíme ho tedy. ■ **S** já souhlasím Tak jo., No dobře.

Ⓐ All right then. Ⓝ Na gut., Na schön., Na meinetwegen. Ⓕ Bon, d'accord. Ⓡ Ну, хорошо, согласен.

Dobře mu° tak!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d
(Čl. vůči druhému vyjadřující zadostiučinění, popř. škodolibost nad nezdarem, nehodou, chybou ap. třetího po vlastním předcházejícím upozornění, varování ap.:) stalo se mu to zcela zaslouženě; přeju mu to (snad se propříště poučí). Stokrát sem mu říkala, aby peníze nenosil jen tak v kapse, a teď mu je někdo taky ukrad. D. mu tak! ■ **S** on zaslouží si to Dostal na pamětnou., Dobře tak na něj.
Ⓐ Serve him right! Ⓝ (Das) geschieht ihm recht. Ⓕ (C'est) bien fait pour lui! Ⓡ Так ему и надо.

Docta ignorantia.
(Moudrý čl. vůči druhému kriticky o zdánlivě inteligentním chování, jednání, soudu ap. n. učence, vzdělance, obv. ve vztahu k oblasti mimo jeho obor, které nerozumí:) to je (přes všechno zdání přece) hloupost; to je (jen moudře znějící) nesmysl. ■ **S** to je nesmysl ♦ Podle knihy filozofa M. Kusánského (něm. Nicolaus von Kues) (1401–1464), *Učená nevědomost* (1440).

To mu° dodalo.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky o nepříjemné zprávě, kroku, nepříznivé změně ap., zvl. opakované n. příliš intenzivní, postihující třetího:) to (podstatně) zhoršilo jeho psychický, popř. i fyzický stav; to ho (ještě víc) rozčílilo, rozladilo n. deprimovalo ap. Řekli jí, že jí plat zvýšit nemůžou, zatímco její kolega, který toho proti ní zvládne polovinu, přidáno dostal. Stalo se to už podruhý a to jí d. ■ **S** to deprimovalo ho Vzalo mu to dech.
Ⓐ That knocked the stuffing out of him. Ⓝ Das hat ihm den Rest gegeben. Ⓕ (Ça lui a fait un choc.) Ⓡ Это его доконало.

To ho dodělalo / dorazilo!
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a neadekvátním n. nečekaném chování, výroku čtvrtého k němu, n. o nepřiměřené dávce jídla, pití, léků ap., popř. námaze aj. v kontrastu k nedobrému předchozímu stavu:) to jen jeho špatný psychický n. fyzický stav ještě vystupňovalo a zhoršilo; to vedlo k jeho zhroucení. ■ **S** to deprimovalo ho

To bude mít (ještě) (soudní) dohru.
(Čl., pozorovatel n. jeden z účastníků ostrého konfliktu, sporu ap., zvl. o zanedbání povinnosti aj., často ve výhrůžce a snaze zvítězit nad druhým:) (tím to nekončí a) bude to dál pokračovat, bude to řešeno u soudu n. podobného orgánu. ■ **S** to bude stupňovat se

Dochvilnost / přesnost je zdvořilostí králů.
(Čl. o příchodu, smluvené schůzce, začátku programu ap., zvl. jako výtka pozdě přicházejícímu druhému, popř. naopak jako pochvala:) přesný příchod, dodržení stanoveného n. domluveného času je vyjádřením úcty k druhému a respektu k jeho časovým možnostem. ■ **S** čl. má přicházet včas ♦ Z fr. *L'exactitude est la politesse des rois*; výrok Ludvíka XVIII. (1814–1824).

Nedokážu / nemůžu se ubránit dojmu, že …
(Čl. zamyšleně vůči druhému v hodnocení zvl. o třetím a jeho chování n. o jevu, procesu, obv. ne zcela jasném ap., jen podle některých příznaků:) myslím, mám silný dojem n. kloním se k závěru, že …; stále víc se mi on, to jeví jako … ■ **S** já myslím

Nepůsobí to dobrým dojmem. n. **Nedělá to dobrý dojem.**
(Čl. tradičně vychovaný vůči druhému zvl. o jeho nezdvořilém, výstředním chování, přehnané sebejistotě, ostentativním chlubení se něčím ap., zvl. jako výtka, v kontrastu k existujícím společenským normám:) v dané situaci, chvíli to není vhodné, přiměřené (a bylo by lépe s tím přestat). ■ **S** to není vhodné

Došlo / dospělo to (s ním) tak daleko, že …
(Čl. informovaný vůči druhému o vývoji třetího, popř. o stupňování stavu podniku, organizace, akce ap., zvl. z hlediska do krajnosti zhoršené situace, podmínek a nutnosti to řešit:) změnil, měnilo, změnilo se to natolik, že dokonce … (začal dělat to, co nepatřilo k obvyklému chování, jednání aj.); zašel nakonec až k tomu, že …; přešlo to dokonce do takové fáze n. formy, že … ■ **S** to změnilo se tak že, on změnil se tak že

Na každýho / každého jednou dojde.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. rozčilený, roztrpčený n. poškozený čl. výhrůžně vůči druhému, nespravedlivě n. nezaslouženě oceněnému, úspěšnému n. se vysmívajícímu prvnímu, popř. obecně o příliš snadno a podezřele prosperujícím druhém, druhých:) na každého nepoctivého, nedostatečně ohleduplného, škodlibého člověka ap., a tedy i na tebe, přijde jednou nějaký trest ap.; nepříjemný zážitek, těžká zkušenost, nemoc, neúspěch ap. postihnou jednou každého. No jen se směj, jaks mě předběh! Na k. j. d. A ty ta-

kový štěstí mít příště už nemusíš. ■ **S** to postihne každého Když pánbu dopustí, i motyka spustí.

Ⓐ Next time he might not be so lucky., Every dog has his day. Ⓝ Früher oder später ist jeder dran / reif. Ⓕ (La vie n'épargne personne.), La roue (du destin) tourne. Ⓡ Это с каждым может случиться.

Pomalu dál dojdeš.
(Moudrý čl. nabádavě vůči druhému s ohledem na opatrnost, obezřetnost a rozmyšlenost jeho kroků ap. v práci, popř. jiné činnosti:) neukvapeným a promyšleným jednáním, postupem ap. dosáhneš lepšího, trvalejšího výsledku n. úspěchu. ■ **S** nespěchej!, neukvapuj se! ♦ Přísloví.

Taky / i na něj° (jednou) dojde°.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému ve snaze ulevit si zvl. po vlastním nezdaru, nemožnosti překonat vnější překážky ap. v kontrastu k úspěšnému, často však nečestnému postupu třetího:) i toho člověka jednou postihne totéž (co mě), něco špatného, neúspěch; i v jeho životě nastanou komplikace, popř. nemoci, těžké situace ap. T. na něj d. Není možné, aby měl pořád takové štěstí. ■ **S** to postihne každého Von mu spadne hřebínek. ♦ V min. bez var. *jednou.*

Ⓐ (One day) he'll come a cropper / get his come-uppance. Ⓝ Den erwischt es auch einmal. Ⓕ Ça finira par lui arriver aussi., (Il ne passera pas toujours au travers.) Ⓡ Это может случиться и с ним.

Už došlo i / taky na nás.
(Čl., popř. člen skupiny, organizace ap. vůči druhým, ostatním o dlouho očekávané nepříjemné situaci, události, plánované povinnosti ap.:) **1.** *nastalo bohužel to, co jsme předpokládali n. očekávali (avšak je nutné to vyřešit, splnit, udělat ap.);* **2.** *viz* Taky na něj dojde. ■ **S** to postihlo nás

Došlo / dochází° mu° to. n. **Konečně mu° (to) došlo.**
(kol; nepřízn) **0** pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 1. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky, posměšně o obv. méně bystrém třetím a jeho reakci na vtip, pointu, řešení, možnost správné reakce na něco ap., někdy i s ohledem na jeho únavu:) pochopil to (a už to ví); konečně porozuměl, se dovtípil (v čem je problém, co má udělat, jak má jednat ap.). Tam přece nedosáhne. Aha, bere si židli. D. mu to. ■ **S** on pochopil to Rozbřesklo se mu v hlavě., Už mu svítá.

Ⓐ He's caught / catching on (at last)., The penny's dropped., It (finally) dawned on him that … Ⓝ Er ist darauf / auf den Trichter gekommen., Endlich ist er darauf gekommen., Endlich hat er kapiert. Ⓕ (Il a fini par comprendre.) Ⓡ До него (наконец) дошло.

To mě dojalo.
(Čl. vůči druhému ironicky, posměšně, popř. i překvapeně zvl. o přeceňovaném, přespříliš zdůrazňovaném činu, hloupém chování, výroku třetího, popř. o absurdní situaci ap.:) to mě rozzlobilo; to mi zkazilo plány a náladu a vyvolalo mou nespokojenost ap. ■ **S** to rozzlobilo mě ♦ Též v hypotetické var. *To by mě dojalo*, pokud by se to stalo mluvčímu.

Už to nějak doklepeme°.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, min, préz ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči členům skupiny, organizace, rodiče ap. o nastávajícím období bez jasného konce, zvl. vzhledem ke svým schopnostem a možnostem zajištění živobytí, bezpečnosti, minimálních prostředků ap. v situaci nouze ap.:) vydržíme to, dokážeme dožít, dožijeme do konce tohoto období aspoň skromně a s minimálními nároky (a nechceme na tom nic měnit ani se tomu bránit). A: Rodičové, nechal bych vám vomítnout domek. Co říkáte? – B: To je zbytečný. Už to tu n. d. ■ **S** my vydržíme to Nějak bylo, nějak bude.

Ⓐ We'll stick it out., We'll see it through (somehow). Ⓝ Irgendwie wursteln wir uns durch. Ⓕ On s'en sortira., On tiendra le coup. Ⓡ Уж как-нибудь дотянем до конца.

Nikdo není dokonalej / dokonalý.
(Čl. vůči druhému zvl. v omluvném komentáři nezdařeného pokusu, nedostatku, neznalosti jeho n. svojí, obv. menší, ap.:) každý člověk má samozřejmě různé nedostatky, vady a omezené schopnosti n. zkušenosti a není rozumné ho z toho obviňovat n. mu to vyčítat. ■ **S** čl. má chyby

Dokonáno jest.
(Čl. vzdělaný vůči druhému zvl. po tragické události, popř. po skončení nějaké činnosti, obv. smutné, definitivním vyřešení nějakého problému ap.:) už je konec; je to už (bohužel) skončeno (a nelze to změnit); je to dokončeno, rozhodnuto. ■ **S** to skončilo ♦ Z lat. *Consummatum est*, podle bible poslední slova Kristova, J 19,30.

Dolce far niente.
(Zvl. vzdělaný čl. vůči druhému komentující s úlevou chvíle nabízející možnost odpočinku bez po-

vinností, starostí ap.:) je velmi příjemné lenošit, zahálet, nemuset nic řešit, ničím podstatným se nezabývat ap. ■ **S** lenošení je příjemné ♦ It. *Sladké (je) nedělat nic*, ze staré antické představy, už např. u Q. Horatia Flakka (65–8 př. n. l.), *Epištoly, 7, 9,1, iucundum tamen nil agere, příjemné (je) přece nic nedělat.*

Co doma? n. **Co doma!**
1. *(Čl. při setkání, zvl. po delší době, se známým druhým ze zájmu o stav, vývoj a poměry jeho rodiny:) co se důležitého v tvé, vaší rodině změnilo, stalo?; jak se má rodina?* **2.** *(Čl., zvl. mladší neformálně vůči blízkému druhému, zvl. v reakci na jeho snahu odejít z návštěvy ap. domů n. naopak v reakci na snahu ho doma udržet ap.:) doma to není zajímavé a není třeba tam příliš pobývat.* ■ **S** jak se má rodina?, to není zajímavé

Jako doma!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5a **Komp** chovat se někde jako doma
(Zvl. hostitel zdvořile vybízející obv. rozpačitého hosta k větší nenucenosti, bezprostřednosti ap.:) uvolni se, uvolněte se a chovej(te) se úplně stejně, jako bys(te) byl, byli ve svém, domácím prostředí. A: Mohl bych ochutnat ten koláč? – B: Ale jistě, berte si, na co máte chuť. J. d. ■ **S** buď nenucený! Snad by ses neupejpal?, Nenechte se pobízet!
Ⓐ Feel at home., Make yourself at home. Ⓝ Fühl dich wie zu Hause. Ⓕ Faites comme chez vous! Ⓡ Будьте как дома!

Domluvil jsem!
(Čl. v kategorické, odmítavé reakci na nepřijatelnou prosbu, žádost, návrh ap. podřízeného druhého, druhých:) už jsem (se) rozhodl a řekl to jasně; tvůj, váš problém jsem tímto uzavřel ap. a nemíním se jím nadále zabývat ani na svém rozhodnutí cokoliv měnit. ■ **S** já trvám na svém rozhodnutí

S tebou sem / jsem domluvil!
(Čl. v rozčileném, popř. i vzteklém odmítnutí druhého, v reakci na jeho předcházející drzé výroky, nečestné jednání, činy ap., zvl. trvající delší dobu:) s tebou už odmítám dál spolupracovat, jednat, přátelit se ap. (protože jsem se v tobě zklamal). ■ **S** já odmítám kontakt další

Kde domov můj, kde domov můj?
(Čl. zvl. v cizině, v neznámém, popř. nepřátelském prostředí ap. vůči druhému n. pro sebe při vzpomínce na svou rodinu, rodné místo, zemi ap., popř. při návratu domů n. při touze po svobodě své vlasti:) stýská se mi, toužím po svém rodišti, po blízkých lidech, známém a milém prostředí ap. ■ **S** já toužím po domově ♦ Počáteční slova a název české hymny, text J. K. Tyl (1808–1856), *Fidlovačka* (1834).

Donášet / bonzovat se nemá, ale oznámit / ohlásit se to musí / je občanská povinnost.
(Čl. zvl. ve snaze omluvit n. posměšně komentovat úředně správné, popř. však i zbabělé jednání, chování druhého vůči třetímu, po jeho nedovoleném činu, přestupku ap., třetím však pociťované jako nepatřičné, nesprávné, částečně nečestné ap.:) není slušné to (tj. nedovolený čin ap. někoho) sdělit nadřízenému, nadřízeným, informovat o tom úřady, donášet na někoho ap., nicméně je to z občanského hlediska předepsané, nutné. ■ **S** donášení není slušné ♦ Posměšný odstín má jen plná verze; někdy se užívá jen první část do *ale.*

Jak to dopadlo?
(Čl. vůči informovanému druhému, účastníkovi ap. o události, nejasné záležitosti, pokusu, zkoušce n. zápletce filmu ap. a jejím výsledku, závěru, vyznění:) (zajímá mě, řekni mi) jak se to vyvíjelo dál a jak to skončilo a jaký byl výsledek? ■ **S** jaký výsledek to mělo?

To sme / jsme dopadli°! n. **To to dopadlo!**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhým, své skupině, organizaci ap. v povzdechu nad špatným výsledkem své práce, oceněním úsilí, místem v soutěži ap. v kontrastu k jejich očekávání:) nepodařilo se nám bohužel dosáhnout slušného výsledku; ten (náš) výsledek je ostudný. To sme teda d.! Kdybysme byli v tý soutěži aspoň předposlední, ale my jsme úplně poslední! ■ **S** výsledek byl špatný To je ostuda jako barák.
Ⓐ What a fiasco! Ⓝ ! Ein echter Flop., ! Ein Griff ins Klo. Ⓕ Les carottes sont cuites!, C'est la fin des haricots! Ⓡ ! Стыд и позор!

Dopověz to, když si / jsi to nakousnul.
(Čl. vyzývající druhého nechtěně začínajícího ve vyprávění, hovoru prozrazovat prvnímu, popř. ostatním určitou, obv. důvěrnou n. nepříjemnou informaci:) dořekni to, řekni to celé a nenapínej mě, nás; dokonči formulaci svého názoru, věty, vyprávění ap., kterou jsi začal. ■ **S** dopověz to!

To sme / jsme to dopracovali.
(Člen týmu, organizace, firmy, rodiny ap. vůči druhým v posměšném povzdechu nad výsledkem delší činnosti, soutěže, konkurenčního boje, jednání ap.:) skončili, dopadli jsme špatně, mizerně, uboze; (už delší dobu se nám moc nedařilo a) nyní

jsme dosáhli velmi špatného, ostudného výsledku. ■ **S** výsledek byl špatný

Je° / panuje° tam boží dopuštění. n. **To je° boží dopuštění.**

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl; *1. též:* kond, fut ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *boží*

1. *(Čl. promoklý n. starostlivý vůči druhému o situaci venku, zvl. bouři, průtrži mračen, vánici ap., zvl. jako varování:) je tady, tam krajně nepříjemné a divoké počasí; řádí tady, tam prudce přírodní živly.* **2.** *(Čl. vůči druhému zaraženě o stavu v interiéru, zvl. rámusu, nepořádku ap. n. o nesouhlasné a hlasité reakci rodiče, nadřízeného ap. na čin, výrok dítěte ap.:) je tady chaotický a nesnesitelný hluk, zmatek a nepořádek ap.; ta kritika je krajně, nepříjemně a hrubě ostrá, ponižující.* **1.** Tam je b. d., snad nám to neodnese střechu. **2.** Až se vo tom průšvihu táta doví, to bude b. d. ■ **S1** je tam počasí špatné Psa by ven nevyhnal., Všichni čerti se tam žení. **S2** reakce je nesouhlasná a prudká, je tam nepořádek vyvádět jako pominutý, Je tam bordel jak v tanku. ♦ V kond a fut lze obv. použít jen 2. var. po *nebo.*

Ⓐ 1. / 2. All hell's let loose (in there)., It's mayhem (in there)., There will be hell to pay. Ⓝ Da ist die Hölle / der Teufel los. Ⓕ C'est un vrai / véritable désastre!, (*vulg*) C'est un vrai bordel. Ⓡ ! 1. Хороший хозяин собаку не выгонит., 2. Содом и Гоморра!

Je to na dosah ruky.

(Čl. informovaný a obv. houževnatý vůči druhému, někdy skleslému, o místním cíli dlouhé chůze, časové hranici ap. n. úspěšném cíli práce, snahy, žádoucí n. potřebné věci, zvl. z hlediska potřebného času a námahy:) je to už velmi blízko; je možné k tomu (už) velmi snadno a brzy dospět, toho dosáhnout; jen po malém dalším úsilí to už lze snadno uskutečnit. ■ **S** to je blízko, to je dosažitelné snadno

Dospělo to tak daleko, že … *viz* Došlo / dospělo to (s ním) tak daleko, že …

Tak už dost! n. **Dost!**

(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Zvl. nadřízený, dospělý, učitel ap. v příkazu, popř. doporučení vůči podřízenému, dítěti ap., někdy prudce a rezolutně, vzhledem k jeho nežádoucí n. neschvalované činnosti, divokým, agresivním projevům ap.:) přestaň, přestaňte!, skonči, skončete to!; je nutné s tím skončit, přestat (protože je to nebezpečné, nesmyslné, hloupé ap. a já to nebudu dál snášet).* Tak už d.! Běháte moc rychle, děti, mohly byste spadnout! ■ **S** přestaň! Dej už pokoj!, Nech toho!

Ⓐ That'll do! Ⓝ Jetzt ist es aber endgültig genug (damit). Ⓕ Ça suffit maintenant!, Arrêtez! Ⓡ (Ну, хватит,) перестань!

Ani dost málo.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v široké negativní reakci na dotaz druhého zvl. ohledně vlastních pocitů, chutí, přání, zájmů, nálady ap.:) ani trochu, vůbec ne (nechci, nelíbí se mi to ap.); odmítám takovou možnost, popř. skutečnost ap. A: Copak tebe nezajímá, jak to dopadne? – B: Ani d. m. ■ **S** vůbec ne Ani nápad!

Ⓐ Not in the least / slightest. Ⓝ Kein bisschen., Kein Stück. Ⓕ Pas du tout. Ⓡ Нисколько (не интересует).

A dost!

(Rozčilený čl., zvl. rodič, učitel, vychovatel ap. v rezolutním a zesíleném rozkazu zvl. vůči dítěti, žákovi, dětem ap. kvůli jejich přes předcházející upozornění trvající nežádoucí, rušivé činnosti ap.:) hned přestaň(te), skonči, skončete!; je s tím nutné okamžitě skončit, přestat (protože to dál už nelze snášet). ■ **S** přestaň!

Dost na tom, že …

(kol – neutr; neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles. **Part** dost na tom …

(Zvl. zkušenější čl. vyjadřující nelibost s proběhlou nežádoucí činností, nepříjemným problémem ap., zvl. ve snaze varovat druhého před možností opakování dalších problémů ap.:) není dobré pokračovat, to opakovat, protože jako špatná zkušenost stačí, že (se to už stalo) ap. D. na tom, že máš jednu ruku v sádře. Chceš si zlomit ještě tu druhou? ■ **S** to stačí To by nám tak ještě scházelo!

Ⓐ It's quite enough that … Ⓝ Schlimm genug, dass …, Nicht genug damit, dass … Ⓕ Ça ne suffit pas que … Ⓡ Хватит и того, что …

Dost o tom.

(Čl. signalizující druhému, druhým nevhodnost n. nechuť setrvávání u určitého tématu, zvl. dílčího, u jednoho problému v řadě více ap., a obv. též přechod k tématu, problému jinému:) to stačí a dál o tom už nebudeme mluvit n. se tím zabývat; je lépe přejít n. přejděme v hovoru, diskuzi k dalšímu, něčemu jinému. ■ **S** to stačí

Dostal, co se do něj vešlo.

(Čl. vůči druhému souhlasně o provinilém, pro-

vokujícím třetím, zvl. dítěti, z hlediska zaslouženého trestu:) byl velmi přísně fyzicky potrestaný; byl přísně a intenzivně zbitý (fackováním i jinak). ■ **S** on byl potrestaný

Kolik dostane?
1. *(Čl. v dotazu k druhému o třetím a jeho finančních vyhlídkách:) jaká bude jeho finanční odměna, popř. příjem, plat?* **2.** *(Čl. v dotazu k druhému o třetím, zvl. viníkovi, odsouzeném ap. a o možnosti jeho trestu:) na kolik let, měsíců bude odsouzený (a uvězněný)?* ■ **S** jakou odměnu dostane?, jaký trest dostane?

Kde se to dostane?
(Čl. neinformovaný v dotazu vůči druhému o hledaném, zvl. nedostatkovém, atraktivním zboží, speciálním předmětu, výrobku ap.:) kde je možné to koupit, sehnat?; kde to prodávají? ■ **S** kde prodávají to?

Na každého / všechny se dostane.
(Čl., distributor, majitel podniku ap. v uklidňujícím upozornění vůči druhým, tlačícím se lidem, davu ap., zvl. o atraktivním n. levném zboží, potřebné rozdávané věci, výhodné příležitosti ap., zvl. vzhledem k domněle omezenému množství ap.:) každý člověk, a tedy i ty, to určitě získá, dostane, si může koupit; těchto věcí, předmětů ap. je dostatek, a není proto nutné být (kvůli jejich úbytku) nervózní. ■ **S** každý dostane to

Dostalo se na i něj.
(Čl. vůči druhému o třetím a uspokojení jeho potřeby, zájmu, přání ap., zvl. při distribuci, prodeji více zájemcům, v kontrastu k původnímu očekávání, nejistotě ap.:) dostal i on; zbylo i na něj; i on se dočkal toho, o co usiloval. ■ **S** on dostal taky

Ten mě dostal!
(Čl. vůči druhému rozmrzele o třetím a jeho vychytralém, lstivém, nečestném jednání ap., někdy v soutěži, konkurenci ap.:) ten, on mě oklamal, podvedl, obelstil n. nachytal; ten, on nade mnou zvítězil, mě překonal (protože dokázal, že jsem mu vlastní neprozíravostí uvěřil). ■ **S** on oklamal mě, on zvítězil

To bych dostal! n. **Já bych dostal!**
(Zvl. muž n. dítě vůči druhému o své možnosti nežádoucího, nedovoleného, ale lákavého činu, kroku ap. a jeho důsledcích zvl. ze strany náročné manželky n. přísných rodičů:) (dostal bych se do hádky a) dostal bych nepříjemně vynadáno; byl bych tvrdě potrestaný, popř. zbitý. ■ **S** já budu potrestaný, já nesmím, já dostanu vynadáno

To jsem to dostal!
(Čl. vůči blízkému druhému ironicky a ve shovívavém povzdechu nad třetím a jeho neadekvátně přísnou odpovědí, jen zdánlivě chytrou výtkou, někdy však zaslouženou připomínkou ap., zvl. na svou předcházející poznámku, popř. klam, neuvážený čin ap.:) jsem trochu překvapený, popř. zaskočený (i pobavený) takovou nečekanou prudkou, strohou reakcí; to mě nepříjemně překvapuje a poněkud se mě to dotklo. ■ **S** to překvapuje mě nepříjemně

Už dostáváte?
(Prodavač v obchodě standardně a zdvořile k dalšímu čekajícímu zákazníkovi, popř. číšník k hostovi v restauraci ap.:) jste už obsluhovaný někým jiným nebo vás mám obsloužit já?; už se vám někdo věnuje? ■ **S** obsluhuje vás někdo?

Mám dotaz.
(Čl. vůči druhému zvl. po jeho výkladu, přednášce, při diskuzi ap. kvůli nejasnosti, přílišné obecnosti n. nepochopení určité informace, pasáže, detailu ap. jako signál kontaktu:) chci se na něco zeptat; potřebuju, chci dodatečné objasnění, vysvětlení n. upřesnění něčeho aj. ■ **S** já potřebuju vědět

Ten° to někam dotáhne°!
(kol; přízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému uznale zvl. o mladém třetím, dítěti, a jeho houževnatosti, nadání, cílevědomosti n. bystrosti ap. vzhledem k jeho budoucí společenské kariéře, finančnímu, uměleckému, profesionálnímu úspěchu ap.:) jeví se jako schopný a proslaví se; ten dosáhne v životě vynikajících výsledků, úspěchů, uznání, majetku ap.; bude mít v životě velký úspěch. To je šikovnej kluk, podívej se na ten jeho článek! Ten to n. d.! ■ **S** on bude slavný, on bude mít úspěch Z něj ještě něco bude., Ten vám ještě ukáže.
Ⓐ He'll go far! Ⓝ Der bringt es noch weit! Ⓕ Il ira loin! Ⓡ Он далеко пойдёт.

Dotklo se ho to.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na urážku, nevhodnou připomínku, nešetrné upozornění ap. druhého, popř. nešťastnou událost, smůlu ap., zvl. z hlediska jeho citové reakce:) **1.** *způsobilo to na něj nepříjemně a rozladilo ho to; vyvolalo to v něm pocit ponížení, nespravedlnosti;* **2.** *způsobilo mu to (velké) psychické strádání, bolest ap.* ■ **S** to bylo nepříjemné, to urazilo ho

To doufám.
(Čl. v lakonické reakci na naznačený a očekávaný

plán budoucího postupu, pro něj samozřejmých kroků, příznivého vývoje ap. druhým, popř. nadbytečné ujišťování druhého, v kontrastu k možným komplikacím ap.:) věřím tomu a pokládám to za samozřejmé, normální; předpokládám to a přeju si, aby to, vše tak proběhlo. ■ **S** já věřím tomu, já předpokládám to

To si dovedu° představit.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, min, fut, 3. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému chápavě, solidárně o jeho obtížné n. problematické situaci, pocitech n. obvyklé reakci na nepříjemné chování ap.:) to mě nepřekvapuje a dalo se to čekat; to je, bylo v dané záležitosti a souvislostech logické, předvídatelné a sám jsem to zažil n. to dobře chápu. A: Když jsem mu to líčila, řekl mi, že jsem hloupá a že se se mnou nebude bavit. – B: To si d. p. Takhle arogantně se chová pořád. ■ **S** to nepřekvapuje mě, já chápu to To znám., Nic nového pod sluncem., To je normálka.
Ⓐ I can well imagine. Ⓝ Das kann ich mir gut vorstellen. Ⓕ Je me l'imagine très bien. Ⓡ Могу себе представить.

Dovedeš si to (vůbec) představit?
(kol; nepřízn) **0** pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 2c stoup. zjišt. ot. (od k. slova)
(Čl. ve zvolání rozčileně popisující druhému zvl. nečekaně drzé chování, pobuřující neznalost, zarážející lenost ap. třetího, třetích n. krajní neobvyklou situaci ap., popř. žádající od něj potvrzení správnosti svého dojmu, názoru ap.:) myslíš si, že to (v této krajní míře) je přijatelné, přípustné n. obvyklé?; doufám, že to stejně jako já nechceš tolerovat, přijmout, s tím souhlasit aj.; dokážeš se do takové situace vžít? Von za mnou, svým šéfem, klidně příde a řekne, že tu práci dělat nebude. D. si to p.? ■ **S** to je nepřijatelné To už přesahuje všechny meze.
Ⓐ Can you imagine?, Can you credit it? Ⓝ Kannst du dir das überhaupt vorstellen? Ⓕ (Je ne sais pas si) tu t'imagines? Ⓡ Можешь себе представить?

Dovede / dokáže se se vším vyrovnat.
(Čl. vůči druhému obdivně o zvl. starším a zkušeném třetím obecně i vzhledem k náročné situaci, komplikaci, nečekané změně k horšímu ap.:) dokáže bez velkých psychických výkyvů zvládnout, překonat všechny problémy; vše psychicky vydrží a netrápí se neúspěchy ap. ■ **S** on vydrží psychicky vše

S dovolením!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5f
(Čl. oslovující se svou žádostí, prosbou nechtěně překážejícího druhého, druhé, zvl. ve společnosti více lidí v interiéru:) uvolněte mi (prosím) místo (abych mohl projít, mohl si vzít potřebnou věc ap.); ustupte, uhněte a pusťte mě laskavě dál. S d.! Mám sedadlo až uprostřed řady. ■ **S** uhněte! Dovolíte?
Ⓐ Excuse me., May I come through? Ⓝ Erlauben / gestatten Sie bitte! Ⓕ Pardon! Ⓡ Разрешите!

Dovol / dovolte, abych se zasmál.
(Čl. překvapeně a posměšně, popř. povzneseně v reakci na nesmyslný, naivně hloupý a přitom sebevědomý nápad, úmysl, představu, počínání ap. druhého, druhých:) to není dobrý nápad; to je nereálné; zdá se mi to neuskutečnitelné, nemožné ap. (a působí to na mě tudíž komicky). ■ **S** to je nereálné

Ale dovolte! *viz* No dovol!

Když / jestli dovolíte / dovolíš (tak) …
(Čl. rozzlobeně, popř. nervózně se snažící projevit nesouhlas, nespokojenost zvl. s nepromyšleným, neprůbojným postupem, krokem, nešikovným názorem n. činností, chováním ap. druhého, druhých a v úsilí o nápravu:) promiň (ale); dovolte mi (ale raději to udělám, vyřídím, vysvětlím ap. já sám). ■ **S** dovolte mi!, promiň!

Dovolte mi, abych …
(neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Zvl. organizátor, hostitel, konferenciér ap. při oficiální příležitosti k hostům, publiku ap. formálně zdvořile je žádající o pozornost a souhlas s následujícím krokem, aktem ap.:) teď mě prosím sledujte, poslouchejte ap. (protože vás chci informovat, přivítat, chci uvést hosta ap.). D. mi, abych přivítal našeho vzácného hosta. ■ **S** prosím, dovolte mi!, já jsem rád Je mi ctí …
Ⓐ Permit / allow me to (inf). Ⓝ Gestatten Sie bitte! Ⓕ Permettez moi de … Ⓡ Разрешите мне, …

No dovol / dovolte! n. **Ale dovolte!**
(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5f stoup. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, zvl. mladšímu a nezkušenému, popř. nezdvořilému, ohrazující se v dotčené, rozčilené reakci na urážku, výtku chyby, osočení n. nespolečenské strkání do těla, pošpinění šatů

ap. z jeho strany:) mluvíš, mluvíte, chováš se nevhodně a urážlivě a já to odmítám; řekl jsi, říkáš, popř. děláš nemístné a nevhodné věci (a měl by ses omluvit). A: Ty si tak hloupej, že se to stejně nikdy nenaučíš. – B: No d.! Já už náhodou chodím do kurzu! ■ **S** já odmítám to, to je nepřijatelné, ty chováš se drze To je ale drzost!, Co si (vlastně) myslíš? ♦ 2. var. řídká.

Ⓐ Do you mind! Ⓝ Na, erlauben Sie mal! Ⓕ Non mais, tu permets / vous permettez! Ⓡ Но, позвольте!

Co si to dovolujete / dovoluješ?
(Zvl. starší čl. vůči mladšímu druhému, žena vůči cizímu muži ap. rozčileně na jeho nemístně hrubé, agresivní, urážlivé chování a výroky, příliš intimní jednání ap.:) chováš, chováte se drze, příliš hrubě a já to odmítám; nemáš, nemáte žádné právo chovat se, jednat právě takovým způsobem. ■ **S** to je nepřijatelné, ty chováš se drze

Dovoluju / dovoluji si poznamenat / podotknout / upozornit, že …
(Čl. někdy poníženě, přehnaně uctivě ve snaze taktně připomenout zvl. nadřazenému druhému, druhým z jeho hlediska podstatnou, do té doby nezváženou informaci, skutečnost, detail ap.:) připomínám, upozorňuju, zdůrazňuju vám uctivě, že (je nutné posoudit i následující problém, přihlédnout k další alternativě, faktu ap.). ■ **S** já připomínám

Dovoluji si upozornit … *viz* Dovoluji si poznamenat, že …

Moc si dovoluješ!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, 1. sg a pl ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. podrážděně kárající druhého, zvl. dobře známého podřízeného, rodič n. učitel dítě ap. za jeho chování, výrok ap. zasahující autoritu prvního n. třetího:) mluvíš, chováš se příliš drze, neslušně, popř. dotěrně; příliš si všímáš n. zasahuješ do soukromých problémů druhého, druhých. A: Jé, mami, tys v tý nový sukni přímo obézní! – B: Hele, moc si d.! ■ **S** ty chováš se drze, to je nepřijatelné To je drzost.

Ⓐ Don't be cheeky / rude! Ⓝ Was erlauben Sie sich (eigentlich)?, Du nimmst dir (ein bisschen) zuviel heraus! Ⓕ Tu te permets de ces choses!, Tu as un culot!, Tu es culotté! Ⓡ Ты слишком много себе позволяешь.

De / jde to na dračku.
Komp jde to jako na dračku
(Čl., prodavač ap. vůči druhému, kupujícímu ap. o nedostatkovém, potřebném, popř. levném zboží, novém úspěšném výrobku, atraktivní novince na trhu, nabízeném daru ap.:) snadno a rychle se to prodává; je o to mezi kupujícími velký zájem. ■ **S** to prodává se dobře

To je (i) zadarmo drahý.
(Čl. zkušený n. zájemce vůči druhému opovržlivě o výrobku, zboží, nabízené vstupence ap. s ohledem na skutečnou cenu ap.:) to je velmi nekvalitní, bezcenné, špatné; nemá to téměř n. vůbec požadovanou, očekávanou hodnotu a vlastnosti. ■ **S** to je drahé příliš, to je nekvalitní

To je na draka / levačku.
(Čl. zkušený skepticky vůči druhému o situaci, plánu, vyhlídce n. výsledku úsilí, práce a jejím průběhu, zdravotním stavu ap.:) to je zcela špatné, mizerné, neradostné, popř. beznadějné; nevyvíjí se to vůbec dobře, slibně, uspokojivě. ■ **S** situace není dobrá, to není dobré

To je drama.
(Čl., zaujatý pozorovatel vůči druhému, někdy i posměšně n. ironicky, o napjatém vztahu, nervózní atmosféře, hádce, nebezpečné honičce ve filmu, hrozivém vývoji ap.:) to je (velmi) vzrušující a napínavá n. vážná, tragická situace, událost, akce. ■ **S** to je napínavé, to je smutné

Drang nach Osten.
(Čl. vzdělaný vůči druhému v negativním hodnocení skupiny, firmy, popř. státu ap., původně ale Německa, usilujících o silný, popř. dravý hospodářský n. politický vliv, tendenci k ovládnutí trhu, území ap.:) (je mi nepříjemné n. obávám se toho, že) sem (k nám) tak silně proniká cizí prvek (ze Západu, Německa, snažící se nás oslabit, ovládnout, popř. zlikvidovat). ■ **S** to je tlak na Východ ♦ Staré něm. heslo, dosl. *Nápor na Východ*, motivované tím, že hned po rozpadu Velkomoravské říše r. 906 se německý král obrací svými výboji na Východ.

Jen drápkem uvíz, a chycen je ptáček celý.
(Čl. zkušený vůči druhému pobaveně o třetím a jeho reakci na lákavou příležitost, vypočítavé nástraze čtvrtého, též muži pod vlivem přitažlivé ženy ap. a o vlivu na jeho budoucí osud:) napřed byl opatrně probuzen jeho zájem, nechal se nalákat, přivábit zčásti a povrchně ap., ale teď už je do práce, akce ap. plně vtažený n. osobou zaujatý, do ní zamilovaný (že už neumí, nemůže skončit, couvnout); postupně se dal tím zcela pohltit. ■ **S** on dal se nalákat

D

To mrkáš na drát. n. **Mrkej na drát.**
Verb mrkat na drát
(Čl. ukazující obv. hrdě druhému neobvyklý n. senzační předmět, zařízení, vynález ap., popř. neobvyklý jev, událost ap. a očekávající jeho úžas:) to vyvolá tvé velké překvapení, údiv; podívej se a obdivuj to (protože jsi to dosud neviděl); to se divíš, že? ■ **S** to je obdivuhodné, ty jsi překvapený To koukáš / čučíš!, To je, co? ♦ Vzniklo z formulace z r. 1905 v pražských novinách o Křižíkově nízko zavěšené instalaci drátů elektrického vedení pro tramvaje na Karlově mostě *aby svatí nemuseli mrkat na d.*, tj. vzhlížet vysoko.

Je to lepší než drátem / vidlema do voka.
(Čl. zhruběle, posměšně a ležérně vůči druhému, zvl. o jeho jen mírně pozitivní zprávě o výsledku, o jen částečně výhodné nabídce, příspěvku, pomoci ap.:) to (sice není ideální, ale) není úplně špatné; jsem, přijímám to rád aspoň v tomto rozsahu nebo omezené podobě. ■ **S** to je dobré trochu

Jde / de to jak / jako na drátkách.
Komp jde to jako na drátkách
(Čl. zkušený, informovaný pochvalně vůči druhému o průběhu podniku, akce ap., zvl. z hlediska náročné a složité koordinace a přípravy ap.:) probíhá to velmi dobře, naprosto hladce a bez problémů. ■ **S** to probíhá dobře

Je vod Drážďan, ne vod Berouna.
(Čl. zvl. starší vůči druhému znalecky a kriticky o třetím muži a jeho vztahu k dívce, dívkám ap.:) rád tu dívku, dívky, ženy svádí a dvoří se jim, ale oženit se nechce. ■ **S** on svádí ale nechce se ženit ♦ Též var. *Všichni jsou …, Hodně je jich …*; hříčka založená na shodných začátcích *Drážďany: dráždit* a *Beroun: brát si*, tj. za ženu.

Kdo každého drbe, toho všichni.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky, posměšně o třetím, popř. skupině lidí pomlouvajících ostatní n. často vyzdvihujících jejich slabosti, nedostatky ap., též jako rada:) kdo příliš pomlouvá, očerňuje, popř. zostuzuje jiné lidi, šíří o nich lži n. výmysly, ten také bývá předmětem, cílem podobně nepříjemných n. nepravdivých informací o sobě ze strany ostatních. ■ **S** čl. pomlouvající bývá pomlouván sám ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ať se drbe, koho svrbí.
(Čl. moudrý, čestný, nevinný ap. vůči druhému o provinilém třetím, v minulosti nečestně jednajícím, někdy jen v tušení, zvl. v reakci na nebezpečí prozrazení, kritiky ap.:) ať toho, kdo způsobil něco nečestného, nežádoucího, nedovoleného ap., trápí pocit viny, nejistoty, hanby ap. a hledá omluvu n. výmluvu (mě se to však netýká). ■ **S** čl. provinilý hledá omluvu, čl. provinilý trápí se

Drek je mi do něj. *viz* Do toho ti je hovno.

Už je (taky) pod drnem / zemí.
(Zvl. starší čl. v povzdechu v rozhovoru s druhým o zdraví, své situaci a při vzpomínce na třetího, obv. také staršího, n. obecně na další vrstevníky a kamarády a jejich zdraví ap.:) on už (také přirozeně) zemřel, on je už také mrtvý. ■ **S** on je mrtvý už

To° je° / stojí° to za všechny drobný. n. **To je za všechny peníze.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *za všechny* **Verb** bejt za všechny drobný
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky a posměšně o předmětu, výrobku, radě, výsledku činnosti třetího ap., z hlediska jejich rozporuplnosti, podivných vlastností a momentální potřeby, užitku, popř. i o třetím a jeho vlastnostech:) je to podivné a velmi špatné, neužitečné a nespolehlivé n. nepoužitelné; nemá (to) téměř n. vůbec žádnou cenu. Takovou rešerši ať mi příště radši ani neukazuje, ta je za v. d. ■ **S** to není dobré, to je nepřijatelné To je pro kočku., To je na nic., To je na hovno. ♦ 2. var. je řidší; v 2. osobě řídké.
Ⓐ It's trash / awful / no earthly good. Ⓝ Das ist doch für den Arsch. (*vulg*), Das ist doch alles Käse / Kappes. Ⓕ Ça ne vaut pas tripette. Ⓡ ! Это никуда не годится.

To je (ale) drzost!
(Čl. vůči druhému odmítavě, pobouřeně o třetím a jeho příliš nevychovaném, bezohledném chování, činu, výroku agresivně, výrazně překračujícím normu slušnosti, práva jiných, předpis ap.:) to je arogantně bezohledné, dotěrné ap. a nepřípustné (a já to zcela zásadně odmítám). ■ **S** to je nepřijatelné, to je drzost

Drží to fest.
(Čl. vůči druhému v nespokojeném komentáři na svou námahu a snahu povolit pevně utažený šroub, matku, uvolnit součástku ap., přilepený papír, vrstvu barvy ap., zaseknutý zámek, stroj ap.:) nejde to uvolnit, povolit, popř. odstranit; je to tak pevně připojeno, přilepeno, že to vzdoruje snaze o odpojení n. odstranění, popř. tomu nehrozí nebezpečí uvolnění. ■ **S** to je pevné

Copak tě (tu) držím? n. **Nikdo tě nedrží.**
(Čl. v udivené, popř. podrážděné otázce, někdy i vyčítavé reakci vůči druhému a jeho nechuti být

dál ve společnosti prvního, poslouchat ho, pracovat s ním, někde ap., popř. i jeho mylnému předpokladu spoutanosti, vázanosti:) copak já, někdo jiný ti brání dělat něco jiného, v odchodu ap.?; nikdo nic nenamítá proti tvému odchodu (a tomu, aby ses zabýval vlastními záležitostmi) ap. ■ **S** já nebráním ti odejít

Držte° se!

(kol – neutr; důraz) **0** ot, neg, pas, kond, imp neg, min, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od 1. slova)

(Čl. sympaticky ve snaze povzbudit blízkého druhého, druhé před náročným očekávaným výkonem, sportovním n. uměleckým vystoupením, účastí v soutěži, při zkoušce ap.:) snaž, snažte se vyrovnat n. předčit ostatní; usilujte o splnění všech úkolů, požadavků a vyhněte se (v důsledku nervozity) chybám, opomenutí něčeho ap. Konkurence je silná, ale vy jste připraveni dobře, tak se d.! ■ **S** já přeju úspěch Zlomte vaz!

Ⓐ Hang in there! Ⓝ Haltet die Ohren steif! Ⓕ Tenez bon! Ⓡ Желаю удачи!, Держитесь!

Drž° se zpátky.

(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, ind, kond, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 7b

(Zvl. zkušenější čl. varující druhého, často horlivého mladého n. sebevědomého a ukvapeného, před přitažlivou, avšak riskantní činností, zábavou, účastí v příliš složité konkurenci, boji ap. vzhledem ke zdravotním, skutečným možnostem druhého:) **1.** *nedělej pro sebe nic škodlivého, buď opatrný a vyhni se ohrožení svého zdraví; buď zdrženlivý;* **2.** *chovej se skromně a neupozorňuj ukvapeně na své kvality ap. (které nejsou nesporné, protože nejsi nutně nejlepší); buď zdrženlivý.* **1.** A drž se z., vína nepij tolik jako minule, víš, jak to dopadlo. ■ **S** buď opatrný!, buď zdrženlivý! Dej si bacha!, Všeho s mírou!

Ⓐ 1. / 2. Go easy., (2. Don't draw attention to yourself.) Ⓝ Halt dich zurück., Reiß dich am Riemen. Ⓕ Reste sur tes gardes!, Tiens-toi à l'écart de ça! Ⓡ 1. Будь осторожен., 2. Не высовывайся.

Drží se ho to.

(Čl. vůči druhému o třetím a jeho zlozvyku, nemoci, nežádoucí zkušenosti ap., popř. oblíbené n. neutrální, ale odmítané činnosti, roli ap., zvl. z hlediska opakování:) opakovaně, pořád to dělá, se tím (někdy: nuceně, z nevyhnutelnosti) zabývá a ztrácí tak hodně času; stále to dělá a nechce se toho zbavit, s tím přestat. ■ **S** on neumí přestat

Toho se drž!

(Zvl. zkušenější čl. v radě zvl. mladšímu druhému vzhledem k jeho budoucí profesi, zájmu, orientaci v životě, zásadám chování ap., s ohledem na jeho schopnosti, projevené nadání ap. ve zvolené oblasti, popř. na třetího považovaného za vzor:) to je (obor, práce, činnost ap. n. člověk) pro tebe nejvhodnější a nejužitečnější, věř (to)mu a neopouštěj to, ho; tomu se věnuj, v tom se cvič, to rozvíjej, jeho se snaž napodobovat ap. ■ **S** věř mu!, věř tomu!

Je to vo držku. *viz* To je vo hubu.

Dřevo sě listem odievá, slavíček v keřku zpievá.

(Čl. s poetickými sklony nadšeně vůči druhému, zvl. venku v jarní přírodě n. při takové představě:) je krásné, když znovu pučí a rozkvétají stromy, zpívají ptáci ap.; jarní příroda je líbezná, příjemně krásná. ■ **S** příroda jarní je krásná ♦ Staročeská památka *Dřevo sě listem odievá*, 2. pol. 14. stol.

Starý / staré dřevo / starej strom / starý strom se špatně vohejbá / ohýbá.

(Čl. zkušený vůči druhému o třetím, zvl. pokročilého věku, popř. zvířeti, vzhledem k nutné změně ve způsobu života, přestěhování ap. a v kontrastu k celoživotním zvyklostem, sentimentálnímu vztahu k místu ap.:) starý člověk se učí nový n. odlišný postup, metodu ap. jen s obtížemi; starý tvor se přizpůsobuje, přivyká novým skutečnostem velmi těžko. ■ **S** čl. starý učí se obtížně Starýho psa novým kouskům nenaučíš. ♦ Přísloví.

Ne z každýho dřeva svatej Václav.

(Čl. moudrý tolerantně vůči druhému o třetím zvl. z hlediska jeho charakterových vlastností, chyb, nedostatků, omylů, slabostí ap.:) každý čl. má kladné, ale i záporné vlastnosti; lidí s výrazně kladnými vlastnostmi je málo (a jsou poněkud nepřirození). ■ **S** čl. má chyby

To° je° dřevo!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kon, imp, fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Verb** být / bejt (hotové / hotový) dřevo

(Čl. obv. zkušený vůči druhému nespokojeně, rozčileně o třetím při práci, sportu, tanci, fyzickém pohybu n. pozdě reagujícím, popř. o jeho nechápavosti ap. z hlediska momentální potřeby pružnosti, rychlého zásahu, popř. elegance:) to je krajně neobratný, nemotorný a nešikovný člověk (který nic neudělá, to neudělal správně, pořádně ap.); to je člověk pomalých reakcí n. špatně chápající, učí-

D

cí se (a způsobuje tím nedorozumění, chyby ap.). To je ale d.! Proč se nechytne tý větve? Dyť spadne! ■ **S** on je neobratný, on je nechápavý Pane bože, do čehos to duši dal!

Ⓐ What a prat / an idiot / a gormless twit! Ⓝ Das ist doch ein Tolpatsch / Stief / Holzklotz. Ⓕ Il s'y prend comme un pied / un manche!, Quel empôté! Ⓡ Вот увалень.

Přece nejsem ze dřeva!
(Čl. citlivý v odpovědi druhému a v reakci na utrpení, ponížení třetího ap. n. příkoří, urážku vlastní ap. ze strany třetího, vysvětlující své emocionální chování:) nejsem přece bez citu n. soucitu; i na mne působí takové vjemy depresivně, lítostivé ap. ■ **S** já jsem citlivý, já mám soucit

Jde / de na něj dřímota. n. **Přišla / padla / leze na něj dřímota.** n. **Jdou / dou na něj dřímoty.**
(Čl. vůči druhému o unaveném a obv. odpočívajícím třetím, zívajícím, zavírajícím chvílemi oči ap.:) je velmi ospalý; zdá se, že za chvíli (úplně) usne, popř. bude si muset lehnout, odpočinout. ■ **S** on je ospalý

Čím dřív / dříve, tím líp / lépe.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zvl. nadřízený n. zkušenější o neodkladné akci, povinnosti, práci, řešení problému ap. druhým:) čím rychleji, v o co kratším časovém úseku (to bude hotovo, rozhodnuto, splněno ap.), tím příznivěji (to bude působit na tebe, ostatní n. hodnoceno aj.). A: Kdy mám odevzdat své podklady pro hodnocení? – B: Čím d., tím líp. Abych měl dost času to všechno zpracovat. ■ **S** co nejdříve Včera už bylo pozdě.

Ⓐ The sooner, the better. Ⓝ Je eher, desto besser. Ⓕ Le plus tôt sera le mieux. Ⓡ Чем раньше, тем лучше.

Dřív / dříve nebo později / pozdějc.
(Čl. přesvědčený o nevyhnutelnosti budoucí události, předvídatelné reakci, chování ap. třetího, třetích ap., někdy na otázku druhého:) někdy, v blíže neurčené době v budoucnosti (se to určitě stane, to nastane); určitě někdy (to bude). ■ **S** to stane se určitě

To je (jako) nosit dříví do lesa / sovy do Athén. n. **To je nošení dříví do lesa.**
Komp to je jako nosit dříví do lesa
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému o informaci, veřejné akci, připomínce, popř. nabízeném materiálu, pomoci ap. třetímu, v kontrastu k svému budoucímu užitku a skutečné potřebě:) to je naprosto zbytečná, nesmyslná snaha, nabídka, činnost ap. (protože druhý, druzí to už vědí, popř. to už vykonal / -i, nabízenou věc má / mají aj.). ■ **S** to je zbytečné

Dříví / polena na něm můžeš štípat. *viz* Nechal by na sobě dříví štípat.

Nechal° by / nechá° na sobě dříví štípat. n. **Dříví / polena na něm° můžeš štípat.**
(kol) **0** ot, neg, pas, ind, imp, 1. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *dříví* **Verb** dát / nechat na sobě dříví štípat
(Čl. zkušený vůči druhému o známém třetím a jeho povaze obecně, popř. v kontaktu s egoistickým, zištným čtvrtým:) je příliš hodný, trpělivý; bez protestů snáší ústrky, nespravedlnost druhého, druhých (a stále znovu vyhovuje jeho, jejich přehnaným požadavkům; nechává se zneužívat a nebrání se). Šéf mu zadává úkoly, nad kterými tráví celé víkendy, a on mu nikdy nic neřekne. N. by na s. d. š. ■ **S** on je dobrý, on je trpělivý Je to dobrák od kosti.

Ⓐ He wouldn't say boo to a goose. Ⓝ Der lässt sich doch alles gefallen. Ⓕ Il se laisserait tondre la laine sur le dos., C'est une bonne pâte / poire. Ⓡ На нём можно воду возить.

Dub jednou ranou nepadne. *viz* Jednou ranou dub nepadne.

Když dub padne, ledaskdo třísky sbírá / lítají třísky.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o třetích a jejich vztahu k významné, vůdčí osobnosti, popř. společenské síle, vlivné skupině ap. a jejím neúspěchu v kontrastu k jednání podřízených, bývalých příznivců ap.:) když veličina ztratí svou moc, řada lidí se toho snaží využít, získat z toho pro sebe prospěch ap. n. je tím také postižená. ■ **S** konec mocného využívají druzí, čl. mocný zasáhne druhé svým pádem ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je, jako když mluví do dubu.
(Čl. v povzdechu vůči druhému o dobře míněné radě, přemlouvání, vysvětlování ap., často opakovaném netečnému, nedůvtipnému n. tvrdohlavému, popř. bázlivému třetímu:) to je naprosto zbytečná námaha, marné úsilí ap. (na které on, oni nereagují); to je zbytečné a nebude to mít žádný efekt, výsledek ap. ■ **S** to je zbytečné, on je nepoučitelný

Duben, ještě / ještě tam budem.
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému o počasí ve

čtvrtém měsíci v roce vzhledem k venkovním teplotám:) v dubnu bývá ještě chladno (a proto není vhodné předčasně plánovat, co se hodí pro teplejší počasí) a je lépe setrvat u teplého oblečení, vytápět místnosti ap. … ■ **S** počasí v dubnu je chladné ♦ Pranostika; *tam* (=za kamny) je vlastně pokračováním pranostiky *březen, za kamna vlezem.*

Dubito ergo sum.
(Zvl. vzdělaný čl. naznačující svůj kritický, neapriorní vztah ke skutečnosti, názorům ostatních, výsledkům pozorování, úvah ap. v kontrastu k druhému, druhým, zvl. religiózním, někdy i jako rada:) vlastním pochybováním o smyslu a pravdě, nepřijímáním všeho jako předem daného tříbím (já i ostatní) své myšlení, docházím k vlastním závěrům a uvědomuju si svou vlastní existenci. ■ **S** já pochybuju zcela přirozeně ♦ *Pochybuji, tedy jsem*; zkráceno z *d. e. cogito, cogito e. s.*, srov. *cogito ergo sum*. Teze Descartovy filozofie.

Duha pije vodu.
(Čl. zkušený vůči druhému o světelném barevném oblouku na obloze vzhledem k budoucímu počasí, často jako poučení n. upozornění:) objevení duhy obvykle znamená, že bude brzy (znovu) pršet. ■ **S** duha signalizuje déšť

De / jde mu to k duhu.
Verb jít k duhu
(Čl. vůči druhému o třetím a zvl. změně způsobu života, zaměstnání, prostředí, úpravě jeho životosprávy ap. a jejích projevech, v kontrastu k předchozímu stavu:) působí to na něj očividně příznivě, prospívá mu to (popř. a líbí se mu to); zlepšuje to jeho kondici, zdravotní stav. ■ **S** to působí dobře na něj

Blahoslavení chudí duchem!
(kol; iron) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. inteligentní vůči druhému rezignovaně o hloupém, omezeném, nedůvtipném třetím, třetích a jejich často šokující reakci, kroku, zarážejícím nápadu, návrhu, popř. příkazu ap.:) co řekl, udělal, udělali ap., je zcela nečekané a nesmyslné, naivní ap. (ale já mu, jim to odpouštím, protože se s tím nedá nic dělat n. protože to nebylo úmyslně špatné). Komu že ty peníze vrátil? Do banky zpátky? B. ch. d.! ■ **S** on je hloupý, to je hloupost Kdyby blbost kvetla, budeš samý poupě. ♦ Z lat. *Beati pauperes spiritu* …, Mt 5,3.
Ⓐ He must be out of his tiny mind! Ⓝ Selig sind, die armen Geistes sind! Ⓕ Bienheureux les simples d'esprit! Ⓡ Блаженны нищие духом!

Vosvítil° / osvítil ho° duch svatej / svatý. n. **Byl° vosvícenej / osvícen° duchem svatým.**
(kol – neutr; iron) **0** ot, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *duch*
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na problém, potřebu hledání východiska, vysvětlení neznámého jevu ap., v kontrastu k jeho obvyklé bezradnosti, bezvýchodnosti ap.:) dostal náhle dobrý, chytrý, popř. spásný nápad (a udělal, vyřešil to překvapivě dobře). A: A Honza zase odpověděl něco hloupýho, že? – B: Kdepak, asi ho o. d. s. a nápadem to zopakovat situaci docela uklidnil. ■ **S** on měl nápad dobrý Rozsvítilo se mu.
Ⓐ He had a flash of inspiration. Ⓝ Ihm kam die Erleuchtung., Ihm ging ein Licht auf. Ⓕ (Il a eu un trait de génie.) Ⓡ ! Его осенило.

Sestoupil na něj / ni duch svatý / svatej.
1. *(Čl. vůči druhému ironicky o málo inteligentním třetím a jeho nečekaně dobrém nápadu, bystré úvaze, reakci na složitý problém ap., zvl. v kontrastu k obvyklému stavu a reakcím:) našel bez pomoci a překvapivě zcela správné řešení; byl samovolně inspirován k dobrému řešení.* **2.** *(Čl. vůči druhému ironicky, někdy ve zvolání, o těhotné ženě utajující otcovství dítěte n. popírající, že otce zná, často spolu s „přece" a negací:) s někým přirozeně otěhotnět musela.* ■ **S** on měl nápad dobrý, ona je těhotná ♦ Význ. 2 jen s var. *ni.*

Zdravý duch ve zdravém těle. n. **Ve zdravém těle zdravý duch.**
(Čl. moudrý vůči druhému o třetím, sportovně založeném, a způsobu jeho uvažování, chápání světa a základních problémů, témat ap. ve vztahu k fyzickému stavu obecně:) psychický klid, pohoda, vyrovnanost a „zdravé" a rozumné, neextrémní názory ap. souvisejí s dobrým fyzickým stavem člověka, prostým chorob, bolesti ap. ■ **S** čl. zdravý má názory zdravé ♦ Z lat. *Mens sana in corpore sano*, Iuvenalis D. I. (asi 67–127), *Satiry, 10,356.*

Zlý duch mu to našeptal.
(Čl. vůči druhému nechápavě a kriticky o třetím, obv. dobrém, ale často pověrčivém, a jeho nápadu nečestného, nezákonného kroku, rozhodnutí ap. někomu uškodit, ublížit, pův. s ohledem na vliv nadpřirozené síly:) jeho krok, postup, čin ap. nebyl správný, čestný n. spravedlivý (ale patrně byl ovlivněn špatnou radou, názorem, příkladem dru-

D

hého, druhých). ■ **S** on byl ovlivněn nepochopitelně

Neklesej na duchu!
(Čl. ve snaze povzbudit deprimovaného druhého po neúspěchu, odkladu řešení ap. vzhledem k možnosti budoucí změny, nové lepší skutečnosti ap.:) nebuď smutný, zdrcený a nevzdávej to; vzchop se a najdi sílu (k další n. opakované práci, akci, boji ap.). ■ **S** nevzdávej se!

Nevěř° na duchy!
(kol; posm) **0** ot, poz, pas, kond, imp, ind, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova) n. 7b
(Zkušenější, střízlivý čl. radící druhému v jeho vztahu k nejasnému, zdánlivě nepochopitelnému vývoji, události, zvl. proti jeho sklonu k fantastickým, popř. nadpřirozeným vysvětlením, řešením ap.:) smyšlenkami, nesmysly se neřiď, nezabývej; uvažuj logicky, hledej přirozené vysvětlení (které tu určitě existuje) a spoléhej jen na něj. A: To přece není možný, sehnat takový peníze tak rychle! – B: Hele, n. na d., prostě si je šikovně pučil. ■ **S** nevěř tomu!, nevěř nesmyslu! Na to nedej!, Vem rozum do hrsti!
Ⓐ Don't you believe it!, Get real! Ⓝ Glaub doch nicht an Gespenster! Ⓕ Tu crois au Père Noël?! Ⓡ Не верь тому!

Jako by se o mě dva duchové tahali.
(Čl. vůči blízkému druhému nerozhodně, váhavě o svém postoji ke dvěma protichůdným řešením, možnostem výběru ap. z hlediska vlastních preferencí:) nevím co dělat, jak se rozhodnout; cítím se velmi nerozhodně, protože si u každé možnosti volby uvědomuju její výhody a nevýhody. ■ **S** já nevím, já neumím se rozhodnout ♦ J. K. Tyl (1808–1856), *Strakonický dudák* (1847).

Nejvyšší duchaplnost sousedí s nejvyšší pošetilostí.
(Čl. moudrý vůči druhému obv. shovívavě o třetím a jeho nadání, chytrosti n. obecně v kontrastu k jeho neobvyklému, provokativnímu, dětinskému ap. nápadu, postupu, kroku, myšlení ap.:) bystrý, vtipný a vysoce inteligentní člověk může někdy jednat (téměř) nesmyslně, hloupě, nerozumně, naivně ap. ■ **S** čl. chytrý chová se hloupě někdy ♦ Volně podle B. Pascala (1623–1662).

Dulce et decorum est pro patria mori.
(Zvl. muž jako vůdce n. filozoficky vůči druhým, vojsku zdůrazňující vlastenecké ideály ap., zvl. výzva n. jako pochvalná reakce na jednání druhých, druhého:) je velkou (a veřejně uznávanou) ctí pro dosažení svobody, vlasteneckého cíle, úsilí, směřování ap. zemřít, zvl. v boji. ■ **S** čl. čestný zemře pro vlast rád ♦ Z lat. *Sladké a čestné je za vlast zemřít*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 3,2,13*; je ale starší, např. už u Homéra.

Dum spiro, spero.
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Zvl. vzdělaný, vytrvalý a moudrý čl. vůči druhému optimisticky vzhledem k vážné nemoci, tragické situaci své n. třetího a výhledu do budoucna, zvl. z hlediska pozitivního obratu:) dokud žiju, nevzdávám se (plánů, práce, a to i přes svou nemoc ap.), protože musím doufat ve zlepšení, uzdravení. A: Jak dopadlo to tvoje poslední vyšetření? Je to lepší? – B: Jak praví klasik: dum s., s. ■ **S** čl. musí doufat Naděje umírá poslední. ♦ Z lat. *Dokud dýchám, doufám*, které vychází z různých zdrojů; srov. Cicero o nemocném *nemocný má naději, dokud dýchá*, Seneca *dokud žije, je naděje* ap.
Ⓐ While there's life, there's hope. Ⓝ Die Hoffnung stirbt zuletzt. Ⓕ (Tant qu'il y a de la vie, il y a de l'espoir.) Ⓡ Пока живу — надеюсь.

Duo cum / si duo faciunt idem, non est idem.
viz Činí-li dva totéž, není to totéž.

Dura lex, sed lex.
(Čl. dbalý své občanské povinnosti vůči druhému o přísnosti zákona, nařízení a trestu třetího, popř. vzniklé nepříjemné situaci ap., obv. v kontrastu k vině, nesprávnému chování třetího, třetích:) i když je tento příkaz, pravidlo, zákon a z něj vyplývající okolnosti, postih ap. (pro něj, nás ap.) nepříjemný a velmi nepříznivý, popř. i nepřijatelný, je nutné se mu podřídit, protože platí pro každého. ■ **S** zákon může být tvrdý ♦ Z lat. *Zákon je tvrdý, ale (je to) zákon*, srov. D. Ulpianus (asi 170–223), *Digesta, 40,9,12,1.*

Do čehos to duši dal, pane bože! n. **Pane bože, do čehos to duši dal!**
(kol; iron – nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 4. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému v unaveném a iritovaném povzdechu nad nechápavostí, neschopností, popř. nešikovností třetího, popř. jejími důsledky, často opakovanými, zvl. ve snaze si povzdechem ulevit:) on je krajně hloupý; je krajně obtížné snášet, přijímat n. pozorovat, co dělá, jak pracuje ap. Už to zas zvoral, i když sem mu to x-krát ukazoval. Pane b., do č. to d. d.! ■ **S** on je hloupý, on je nechápavý Blahoslavení chudí duchem!

♦ Často v zesíleném doprovodu gesta lomením rukama, sprásknutím rukou, nedůvěřivém vrtěním hlavou ap.

Ⓐ Some mothers do 'ave 'em! Ⓝ Sowas lebt (und Schiller musste sterben)! Ⓕ Bon Dieu, qui nous a collé pareil imbécile! Ⓡ ! Вот олух царя небесного!

Do duše mu padla tíseň.
(Čl. vůči druhému o třetím v těžkých starostech, pod vlivem znepokojující skutečnosti n. při vzpomínce, představě možného zlého důsledku situace:) začal pociťovat úzkostný neklid, depresi; začal se trápit zneklidňujícími myšlenkami, zlými obavami, předtuchami ap. ■ **S** on začal mít depresi

Není tam živá / živé duše. n. **Není tam ani živáčka.**
(Čl., chodec, návštěvník vůči druhému o zvl. volném prostranství, přírodě, popř. situaci v ulicích města ap., zvl. v protikladu k očekávání n. obvyklému stavu:) vůbec nikdo tam není; vůbec nikoho není (možné) vidět, nelze zahlédnout, potkat, najít ap. a místo je úplně prázdné, vylidněné. ■ **S** nikdo není tady / tam

Sem nepřijde živá duše.
(Čl. vůči druhému zvl. o opuštěném n. odlehlém místě v přírodě z hlediska jeho zajímavosti n. využitelnosti a vhodnosti tam odpočívat, popř. něco utajit ap.:) tohle místo je zcela pusté a nikdo sem nikdy nepřijde, tady se nikdy nikdo neobjeví (a tudíž je možné tu nerušeně jednat, věnovat se nutné, důvěrné činnosti ap.). ■ **S** místo je pusté

Živá duše o tom neví.
(Čl. ubezpečující druhého, uzavřenou skupinu ap. o přístupu k určité informaci, zvl. vzhledem k nežádoucnosti jejího rozšíření:) tato informace, skutečnost ap. je zcela důvěrná, tajná a není známá vůbec nikomu (a tudíž není nutné se obávat nějakého nežádoucího vlivu, zásahu, narušení plánu ap.); nikomu jsem o tom neřekl. ■ **S** nikdo neví to

To je mi z duše líto! *viz* Je mi to ze srdce líto.

Jsou jedna duše.
Verb být jedna duše (jedno tělo)
(Čl. vůči druhému obv. o muži a ženě v manželství, popř. i lidech v užší skupině, dvojici ap.:) žijí spolu ve vzájemném porozumění a svorně; žijí v souladu, dobře si rozumějí, popř. uvažují podobně. ■ **S** oni jsou svorní

Dal by za ni° duši. n. **Duši by za ni° dal.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o muži ve vztahu k milované ženě:) (miluje ji tak silně, že) udělal, obětoval by pro ni všechno, chránil by ji jakkoliv před nebezpečím, překážkami i na svůj vlastní úkor. A: On ji šel čekat na nádraží? Vždyť má horečku! – B: D. by za ni d. ■ **S** on miluje ji obětavě Dejchal by za ni.

Ⓐ He'd do anything for her / on her account. Ⓝ Er hätte sein Leben für sie gegeben. Ⓕ Il donnerait sa vie pour elle. Ⓡ Он бы душу за неё отдал.

Leží mu to na duši.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a zvl. jeho pocitu viny, spáchaného hříchu n. křivdy, bezpráví na jiném ap.:) trápí se, souží se tím, tou nespravedlností ap.; tíží ho psychicky a morálně myšlenka a vzpomínka na jeho předchozí špatné jednání, má výčitky. ■ **S** on trápí se tím

Mluvíš° mi z duše! n. **To / ty mi mluvíš z duše!**
(kol – neutr; důraz) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. zvl. v silně souhlasné reakci na ojedinělý postoj, názor, hodnocení ap. druhého, věci, situace obv. emocionálně závažné, zvl. v kontrastu k obecně jiném názoru:) vyslovuješ, říkáš přesně to, co si myslím, popř. to, co jsem sám měl v úmyslu říct, a jsem rád, že jsi to (ty, někdo vůbec) řekl; naprosto se s tebou ztotožňuji a souhlasím. Jistě, je to holomek a zaslouží pár facek, i když je ředitelem; m. mi z d. ■ **S** já souhlasím s tebou Moje řeč!, To je přesný!

Ⓐ I'm glad we agree., You took the words out of my mouth. Ⓝ Das ist mir aus der Seele gesprochen. Ⓕ Vous ne me le faites pas dire! Ⓡ ! Полностью с вами согласен.

Div nevypustil° duši. n. **Div duši nevypustil.**
(kol – neutr) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím zvl. po déletrvající velké fyzické námaze, nošení těžkých břemen ap.:) krajně se snažil a do vyčerpání namáhal; (pracoval tak těžce, že) jeho celkové fyzické vyčerpání a slabost se podobaly předsmrtnému stavu (ale přesto to dokázal, zvládl). Nechtěl to odkládat na další den, a tak pracoval bez odpočinku a ve velkém tempu celý den. Div d. n. ■ **S** on vyčerpal se zcela Byl jako zbitý / zmlácený.

Ⓐ He was knackered., He nearly killed himself. Ⓝ Fast hätte er seinen Geist aufgegeben. Ⓕ Il a failli rendre l'âme. Ⓡ Чуть не отдал богу душу.

D

Div to ze mě duši nevytřáslo.
(Čl. vůči druhému bezmocně n. vyděšeně o vlivu nezvyklého kodrcání, házení vozidla na nerovné cestě, popř. pouťové atrakce ap.:) byla to hrozná zkušenost a cítím se velmi roztřesený, fyzicky slabý a nejistý; cítím silnou nevolnost a fyzickou slabost. ■ **S** to bylo nepříjemné, já cítím slabost

Na mou duši!
(Čl. důrazně přesvědčující nevěřícího druhého o pravdivosti svého výroku, zážitku, popisované situace, stavu třetího ap.:) říkám o tom, něm naprostou pravdu a nic jsem nezměnil (tj. ani nepřidal, ani neubral); co říkám, se opravdu stalo; bylo, je to opravdu tak. ■ **S** to je tak, to je pravda ♦ Někdy hravě, zvl. v dětském jazyce, v širší rýmované variantě … *na psí kuši / uši, na kočičí svědomí.*

Byla v ní malá dušička.
(Čl. vůči druhému o třetím, obv. bázlivém, psychickým i fyzickým projevem ve tváři, chování při pocitu nebezpečí, v reakci na neznámou situaci, po předchozím strašení ostatními ap.:) velmi, přehnaně se bála a cítila úzkost z možnosti porážky, neúspěchu; byla velmi vylekaná a měla strach. ■ **S** ona měla strach

Aby měla dušička pokoj. n. **Ať má dušička pokoj.** n. **Už má dušička pokoj?**
(kol; někdy posm) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. shovívavě vůči druhému po své n. cizí reakci, malém zákroku, nedůležitém opatření v reakci na projevy jeho úzkosti, neklidu, netrpělivosti, nervozity ap., zvl. z hlediska nutnosti jejich odstranění vzhledem k budoucí práci, společné akci ap.:) (udělám, udělal jsem, co jsi chtěl) aby ses uklidnil, popř. abys byl spokojený a líbilo se ti to. Blesk sem sice nikdy neudeří, ale vypnul jsem přesto elektřinu. Aby m. d. p. ■ **S** já udělám to pro tebe Abys neřek.
Ⓐ … if it makes you happy., Anything to make you happy. Ⓝ Jetzt / dann hat die liebe Seele Ruh'. Ⓕ (Pour la paix des ménages.) Ⓡ Чтобы твоя душа была довольна.

Dušička v něm radostí poskočila / se zatetelila.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitu po příznivé změně, dobré zprávě, v kontrastu k předchozí deprimující situaci:) velmi ho to potěšilo a pocítil úlevu, veselí, popř. pohodu ap.; velmi se zaradoval. ■ **S** on měl radost

Hoří to jak za dušičky.
Komp hoří to jak za dušičky
(Čl. zkušený vůči druhému nespokojeně o ohni v kamnech, popř. světlu v lampě ap. uvnitř místnosti, popř. skomírajícím ohni tábora ap. ve volném prostoru:) hoří to velmi málo a mdle, slabě (a je tu zima, popř. špatně vidět a je třeba zlepšit tah, přiložit dříví ap.). ■ **S** to hoří málo

To je° zlatý / zlatej důl.
(kol – neutr; přízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *zlatý* **Nom** zlatý důl
(Čl. zkušený vůči druhému, obdivně n. někdy závistivě, o vhodné činnosti, práci, podniku n. místu pro takovou činnost ap. z hlediska výnosnosti, obv. v kontrastu k vynaložené malé námaze:) to je zdroj velkého, popř. a navíc i dlouhodobého zisku; to je velmi (a lákavě) výnosné. Zařiď si vlastní hospodu. To je z. d. ■ **S** to je výhodné finančně To je k nezaplacení.
Ⓐ It's a gold-mine. Ⓝ Das ist eine Goldgrube. Ⓕ C'est une (vraie) mine d'or. Ⓡ Это золотая жила.

Vystojím / vysedím tam důlek. *viz* Vystojím tu ďolík.

Není důležité / důležitý zvítězit / vyhrát, ale zúčastnit se.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. povzbuzující druhého, popř. skupinu, mužstvo ap. zvl. před sportovní soutěží, zápasem, popř. bojem vůbec v kontrastu k lepším nadějím soupeřů:) podstata vzájemného (mírového, zvl. sportovního) soutěžení není v ukázání, kdo (z nás) je lepší, ale v předvedení své ochoty a zájmu o druhé, a tak i ve vzájemném srovnání svých schopností, znalostí ap. (abychom je pak mohli dál zdokonalovat). I druhým místem jste dokázali, že něco umíte. N. d. z., ale z. se. ■ **S** čl. má soutěžit, čl. musí snažit se Kdo nic nedělá, nic nezkazí. ♦ Heslo P. D. Coubertina (1863–1937) a pak i olympijského hnutí.
Ⓐ Taking part is more important than winning. Ⓝ Nicht siegen, sondern dabei sein ist wichtig. Ⓕ L'important n'est pas de gagner, mais de participer. Ⓡ Главное — не победа, а участие.

V cizím domě nejlépe býti poloněmým, polohluchým, poloslepým.
(Čl. zvl. v upozornění příliš zvědavému n. dotěrnému druhému, hostovi někde, popř. obecně:) host

má být zdrženlivý v cizím prostředí; na návštěvě u cizích, neznámých lidí není vhodné se nemístně zajímat o jejich problémy, neshody ap., popř. jejich situaci komentovat, radit jim ap. ■ **S** host má být zdrženlivý ♦ Přísloví (Čelakovský).

Můj dům (je) můj hrad.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl., vlastník vůči druhému o vlastním obydlí, domu, bytu ap. a jeho obsahu, zařízení z hlediska jeho ochrany, nedoknutelnosti, péče o něj ap.:) můj domov je nedotknutelný a chci tam být sám; sídlo mého stálého pobytu a současně mé vlastnictví, ale i můj klid, soukromí a pohodlí v něm nesmí být narušeny. Já vás dovnitř nic opravovat nepustím, protože jsem si vás neobjednal. M. d., m. h. ■ **S** já chci být sám, domov je nedotknutelný Ve svém domě každý je pánem., Dejte mi všichni pokoj! ♦ Z lat. *Domus propria, domus optima, vlastní dům je nejlepší dům*, Walther 6259; do češ. nověji však vliv angl.
Ⓐ My house is my castle. Ⓝ Mein Haus ist meine Burg. Ⓕ (Ma maison, (c'est) ma tour d'ivoire.), (Ma maison, c'est ma chasse gardée.) Ⓡ Мой дом — моя крепость.

Ve svém domě každý je pánem.
(Čl. vůči druhému o majiteli domu, bytu ap. zvl. z hlediska práva a skutečného rozhodování o vnitřních záležitostech, realizace jeho nápadů, vkusu ap.:) domov člověka patří jen jemu; v místě svého stálého pobytu musí být (jeho) vlastník a jeho chování, názory, popř. i výstřelky respektovány (přestože s nimi ostatní nemusí souhlasit). ■ **S** domov je nedotknutelný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je to tu jak v průchodícím / průchozím domě.
Komp je to tu jak v průchodícím domě / průchoďáku
(Čl. nespokojeně, nelibě vůči druhému zvl. o pokoji, pracovně, často průchozí, vzhledem k množství lidí, návštěvníků ap.:) je tu nepříjemně rušno, hlučno a nedá se tu soustředit, přemýšlet, pracovat ap.; není tu potřebný klid, stále někdo přichází n. odchází a (vědomě či nevědomě) vyrušuje. ■ **S** je tam rušno

Dům se otřásal v základech.
(Čl. zvl. starší, popř. soused ap. nelibě vůči druhému o stavení, budově z hlediska její stability v poněkud zveličeném a současně odsuzujícím hodnocení neobvykle hlučného, divokého chování, zábavy, zpěvu, tance přítomných ap.:) celá stavba, dům se ozýval, vibroval, popř. třásl tím nepříjemným hlukem a pohybem; ten silný hluk n. pohyb se rušivě šířily všude. ■ **S** dům se třásl, to rušilo

Co je v domě, není pro mě.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl., obv. muž, často v nadřazené roli, v zásadním hodnocení sebe n. varovně vůči druhému a ve vztahu k ostatním ve společné domácnosti, v týmu na pracovišti ap. z hlediska možnosti užších kontaktů přátelských n. milostných:) není rozumné, vhodné n. přípustné vstupovat do užších vztahů a kontaktů s člověkem z téhož prostředí (zvl. kvůli žárlivosti druhých, možnosti zneužití, kompromitování ap.). A: A co holky? – B: No, máme u nás teď sice pěknou sekretářku, ale znáš to, co je v d., n. p. mě. ■ **S** čl. moudrý vyhýbá se stykům nerozumným Tady mu pšenka nepokvete.
Ⓐ Don't shit where you eat. Ⓕ Il ne faut pas chasser sur ses propres terres. Ⓡ (Следует избегать неразумных связей.)

Co dům dal. n. **… co dům dal.**
Nom co dům dal
(Čl., hospodyně vůči druhému o dříve zakoupených zásobách, popř. zbytcích jídla, vzhledem k nečekanému příchozímu a nutnosti improvizace při přípravě jídla:) (je to) skromné, nenáročné pohoštění (ale v dané chvíli je nutné se s ním spokojit, protože nic lepšího není). ■ **S** co zbylo

Di / jdi vo / o dům dál!
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** jít / táhnout o dům / číslo dál
(Čl. často v příkrém vybídnutí, vyhození obv. drzého, neodbytného druhého n. nelaskavě při odmítnutí žádosti, prosby druhého:) **1.** *přestaň mě obtěžovat a odejdi (protože nemám chuť poslouchat tvé hloupé řeči, sprostoty ap.);* **2.** *popros někoho jiného, obrať se na někoho jiného (já ti nemůžu n. nechci pomoct, poradit ap.).* **1.** A: A nový hodinky byste si, milostpane, nekoupil? Kouknou, sou laciný. – B: Hele, mě vynech a di vo d. d. ■ **S** neobtěžuj!, jdi pryč! Táhni po svých!, Sbal si svejch pět švestek (a padej)! ♦ Ve význ. 1 někdy předchází *vynech mě a …*
Ⓐ 1. Push off!, 2. (Try someone else / next-door.) Ⓝ … ach, dass du weiterkommst., Da musst du ein Haus weiter gehen. Ⓕ Va (donc) voir là-bas si j'y suis. Ⓡ ! Иди своей дорогой.

Blaze tomu, kdo má v domu.
(Čl. moudrý vůči druhému obv. o bohatém, ma-

D

jetném třetím, zvl. z hlediska zabezpečení na stáří, pro období nemoci, péče o děti ap.:) kdo má majetek, peníze ap., má jistotu a nemusí strádat, omezovat se, mít starosti ap. ■ **S** čl. bohatý nemá starosti ♦ Přísloví (Čelakovský).

Snad se dům nezboří, když … *viz* Svět se (snad) (pro to) nezboří!

Každý ať si zamete před vlastním domem. *viz* Každý ať zamete napřed před vlastním prahem.

To je pod jeho důstojnost.

Verb být pod důstojnost někoho / člověka *(Čl. vůči druhému zvl. kriticky o sobeckém, domýšlivém třetím a potřebě učinit vhodný krok, zdvořilý čin, morální ústupek ap., často vůči slabšímu, podřazenému čtvrtému n. o zásadovém třetím a možnosti udělat něco nečestného, i když výhodného ap.:)* **1.** *to neudělá, to od něj nelze očekávat (protože by tím musel slevit ze své povýšenosti, přiznat chybu a projevit větší vstřícnost, snahu, námahu ap.);* **2.** *to neudělá, toho se od něj není třeba obávat (protože takové věci odmítá).* ■ **S** to je nepřijatelné, on je povýšený

Důvěra za důvěru.

(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1d kles. ozn. (od 2. slova)

(Čl. v oceňující reakci na jednání, řeč druhého, zvl. o záležitosti choulostivé, zamlžované, v kontrastu k běžné možnosti lži, vyhýbavosti ap.:) vážím si tvé, vaší otevřenosti a přímosti vůči mně (která vyžaduje odvahu a vstřícnost) a jsem sám ochotný proto s tebou, vámi jednat, mluvit stejným způsobem; líbí se mi tvá, vaše přímost, takže i já vám svěřím, co bych jinému nesvěřil. D. za d. Já si taky myslím, že váš nadřízený nemá dostatečné odborné schopnosti. ■ **S** já oceňuju důvěru Důvěra budí důvěru., Mezi námi děvčaty …, Tak já ti něco povím. ♦ Z lat. *Fides facit fidem.*

Ⓐ One confidence deserves another. Ⓝ Vertrauen gegen Vertrauen. Ⓕ Confidence pour confidence. Ⓡ Доверием за доверие.

Důvěra budí důvěru.

(Čl. zkušeně v ocenění n. radou vůči druhému o dobrém předpokladu vztahu k druhému, druhým z hlediska jejich budoucího přátelství, spolupráce ap.:) upřímností, otevřeností, čestným nepodezíravým jednáním ap. lze dosáhnout, vyvolat na oplátku stejný přístup, jednání, chování. ■ **S** jednej důvěryhodně! ♦ Z něm. *Vertrauen erweckt Vertrauen*, výrok saského krále Friedricha Augusta II. dne 20. 9. 1830, ale je starší, srov. lat. *Fides facit fidem*, avšak už T. Livius (59 př. n. l.–17 n. l.), *XXII, 22* aj. Kříží se s původem výrazu *Důvěra za důvěru.*

Děkuji vám za důvěru.

(Čl. v potěšené odpovědi zvl. při přijetí významné n. důležité funkce, role, práce ap. ze strany nadřízeného, význačné osobnosti, popř. skupiny lidí, organizace ap.:) jsem vám vděčen, že jste mě tímto úkolem, funkcí ap. poctili a oceňujete tak mé schopnosti. ■ **S** já děkuju

Bez důvěry není přátelství.

(Zvl. sečtělý, vzdělaný čl., skupina vytýkající druhému, druhým jeho, jejich podezíravost, nedůvěru, neupřímnost ap.:) pokud si navzájem nevěříme, nevěříte, nelze vztahy považovat za kamarádské a dobré a nelze se ani volně a upřímně stýkat. ■ **S** přátelství zakládá se na důvěře ♦ Podle Epikura (341–270 př. n. l.), *Vatikánské výroky.*

Důvěřuj, ale / a prověřuj!

(Čl. zkušený zvl. v upozornění vůči druhému při přílišném spoléhání na věrnost a poctivost třetího n. kvalitu jeho, cizí práce, věrohodnost informace ap.:) nesmíš přijímat plně a bezvýhradně každého n. vše jako danou skutečnost bez zjištění, ověření pravdivosti jeho, toho, té informace, jeho tvrzení ap.; věř tomu, mu opatrně. ■ **S** buď opatrný!, nevěř bezvýhradně! ♦ Zprofanované naposled zvl. komunistickými kádrováky.

Jsou důvody pro a / i proti.

(Čl. vůči druhému střízlivě před hlasováním při rozhodování o přijetí řešení, aspektech sporné možnosti n. při posuzování aspektů návrhu:) má to stránky přijatelné i nepřijatelné, výhodné i nevýhodné; vyskytují se vůči tomu jak kladné, tak záporné postoje, názory; není to jednoznačné (a je třeba být opatrný n. dál zvažovat). ■ **S** to je nejednoznačné

Mám k tomu své / svý důvody.

(Čl. zvl. v reakci na dotaz nechápavého druhého, druhých na důvody svého stanoviska, rozhodnutí, jednání ap.:) zatím to nechci komentovat ani objasňovat, popř. zveřejňovat (protože bych tím vyvolal zbytečné komplikace, spory ap., je to předčasné ap.); rozhodl jsem se tak vědomě, ale neřeknu teď proč. ■ **S** já nechci říct proč

Je blbej, až to mlátí dveřma.

Komp je blbej, až to mlátí dveřma

(Čl. rozzlobeně n. znechuceně vůči druhému o třetím vzhledem k jeho nízké inteligenci, příliš pomalé reakci, popř. i nešikovnosti, zvl. v kontrastu k očekávání:) je velmi, neobyčejně hloupý, nedůvtipný n. neschopný (a zase to zkazil); stále bez-

myšlenkovitě, tupě dělá primitivní chyby, reaguje pomalu a svým jednáním věci zpravidla pokazí ap. ■ **S** on je hloupý

Máte doma korálkový dveře / korálky / korále?
(Čl. rozčileně vůči návštěvníkovi, cizímu druhému, neustále ponechávajícímu otevřené dveře do místnosti, popř. domu:) vadí mi, že za sebou nezavíráš; zavírej za sebou (což jistě děláš i doma, protože tam taky máš obyčejné dveře, a ne jiné zařízení). ■ **S** zavírej dveře!

Vyhodíš ho dveřma, a vleze ti zpátky oknem.
(Rozmrzelý, popř. rozčilený čl. vůči druhému kriticky, nelibě o obvyklém chování třetího po nepřijetí jeho požadavků, návrhů ap. obecně n. v reakci na jeho postup v kontrastu k obvyklé normě společenského chování:) přes odmítnutí kvůli svým nereálným požadavkům, popř. vykázání, rozhodné poslání pryč přesto přijde, přichází znovu a zase obtěžuje, obv. podobným n. i stejným způsobem; vždy se znovu neodbytně snaží druhému vnutit. ■ **S** on je neodbytný, on vnucuje se stále

U mě° sou° / jsou° / máš° dveře vždycky / dycky otevřené / votevřený.
(neutr – kol) **0** *být:* ot, neg, pas, imp, imp neg, sg, 1. a 2. pl, *mít:* ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊟ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *vždycky* **Prop** dveře ti tam jsou vždycky otevřené **Verb** mít pro někoho dveře vždycky otevřené
(Čl. přátelský a vstřícný vůči druhému, zvl. jako ujištění n. nabídku v momentální reakci na jeho tíživou situaci n. obecně s výhledem do budoucna:) nikdy tě neodmítnu se žádostí o pomoc n. v nouzi; jsi vždy vítán a rád ti poskytnu podle potřeby pomoc a útočiště. Nevíš, co se může stát. Tak kdyby něco – u nás máš d. d. v. ■ **S** já pomůžu ti rád Můžeš se spolehnout., Stačí říct. ♦ Osoba zájmena a slovesa se nesmějí shodovat.
Ⓐ My door is / will always be open to you. Ⓝ Bei mir findest du immer eine offene Tür. Ⓕ Nos portes te sont toujours ouvertes., Tu es ici chez toi. Ⓡ Мои двери для тебя всегда открыты.

Odehrálo se to za zavřenými dveřmi.
(Čl. informovaný vůči druhému o jednání, schůzce s řešením choulostivé situace ap. zpravidla mezi více stranami, zvl. vysoko postavenými, se záměrem zamezit větší publicitě:) probíhalo, proběhlo to bez (větší) účasti veřejnosti, tajně, důvěrně (a žádné podrobnosti, další informace nejsou známé). ■ **S** to bylo důvěrné

(S) už je za dveřmi.
(Čl. informovaný vůči druhému o výročí n. pravidelně opakované, plánované události, zvl. svátcích, prázdninách, volbách, zkoušce ap. z hlediska jejich náročnosti a vlivu na ostatní:) očekávané datum a událost, období jsou už velmi blízko (a je nutné se na ně připravit). ■ **S** to je blízko

Dveře mu nestačí.
(Čl. vůči druhému kriticky n. posměšně o třetím a jeho postavě s ohledem na omezený prostor, zvl. mezi veřejemi ap., popř. jen na neobratný způsob průchodu:) je příliš, neobvykle a neforemně tlustý n. neobratný (a působí velmi odpudivě, popř. komicky). ■ **S** on je tlustý

Dveře se tam / u něj netrhnou.
(Čl. vůči druhému kriticky n. posměšně o místnosti, pracovně ap. vlivného třetího, skupiny, úřadu a jeho atraktivní nabídky apod. trvale n. momentálně vzhledem k náhlé akci:) (je o to, něj, ně velký zájem a chuť se ucházet, spolupracovat, získat podporu aj. a) pořád tam, k němu někdo chodí, přichází. ■ **S** je tam mnoho lidí, lidé chodí tam pořád

Dveře ti tam jsou vždycky otevřeny. *viz* U mě sou dveře vždycky otevřené.

Podávají° si (tam) dveře.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** podávat si někde / u někoho dveře
(Čl. informovaný vůči druhému o zájemcích, možných kupcích, žadatelích, lidech potřebujících pomoc, službu ap. a o vlivném třetím, příznivci schopném prospět, popř. skupině, firmě ap.:) přicházejí tam, navštěvují ho, to místo hojně, často; lidé chodí tam hojně, ve velkém množství. Tahle firma nabízí výhodné platové podmínky. P. si tam d. ■ **S** lidé chodí tam pořád, je tam mnoho lidí, místo je navštěvované Dveře se tam netrhnou.
Ⓐ (People etc.) beat a path to their / his door. Ⓝ Da geben sich die Leute die Tür in die Hand. Ⓕ C'est un véritable moulin. Ⓡ ! Там двери не закрываются.

Kdo za dveřmi / dveřma poslouchá / stává, sám o sobě slýchá / slýchává.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. moudrý ve výtce vůči nevhodnému chování druhého a v reakci na jeho nemístnou stížnost:)

D

člověk svou zvědavostí porušující společenské normy obv. vytrestá sám sebe, protože se doví o sobě soukromý názor jiného, tj. často něco nepříjemného (nad čím však nemá proto právo se pohoršovat). A: Říkal vo mně, že sem blbec. – B: Nemáš stát za dveřma. Kdo za d. p., sám o s. s. ■ **S** čl. zvědavý slyší pravdu nepříjemnou nebrat si servítky ♦ Přísloví.

Ⓐ Curiosity killed the cat. Ⓝ Der Lauscher an der Wand hört seine eigne Schand. Ⓕ (Qui fourre son nez partout, ne sait pas forcément où il le met.) Ⓡ (Любопытный слышит о себе много неприятного.)

(S) (už) tluče / klepe / ťuká na dveře / vrata. *(Čl. zkušený, popř. znepokojený vůči druhému o obv. nepříjemném, nepříznivém a nevyhnutelném životním n. ročním období, zvl. zimě, bídě ap., někdy však pozitivně a radostně též o vánocích, jaru ap.:) (tato doba) se nezadržitelně, rychle blíží; je to už (nepříjemně, nebezpečně) blízko; tato doba brzy nastane, už jsou patrné její náznaky (a je dobré, nutné se na ni psychicky, materiálně ap. připravit).* ■ **S** to je blízko ♦ Var. *klepe / ťuká* vyjadřuje slabší naléhavost, zvl. ve vztahu k události příjemné.

Dveře za ním zapadly. *(Čl. vůči druhému o třetím a jeho zvl. kategorickém nesouhlasu, odmítnutí nabízeného stavu, vývoje situace ap., projeveném rozčileným zabouchnutím dveří ap.:) odešel rozhodně a rázně, popř. bez rozloučení; odešel definitivně (a už se nehodlá vrátit).* ■ **S** on odešel definitivně

Na svatýho / svatého Dyndy (a to / co nebude nikdy)! n. **Třicátýho února.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ♾ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1b

(Čl. zkušený vůči druhému pesimisticky k možnosti uskutečnění příznivé události, činnosti a jejímu termínu n. odmítavě k obv. jeho nežádoucí prosbě a otázce po času jejího splnění:) nikdy (se to nestane, k tomu nedojde); to se (bohužel) nikdy nestane; určitě nikdy (to neudělám, nesplním ap.). A: Myslíš, že nám tu ulici opravěj brzo? – B: Jó, tak na s. D. ■ **S** nikdy, já neudělám to nikdy Až naprší a uschne.

Ⓐ Never in a month of Sundays., On Tib's eve. Ⓝ Am St. Nimmerleinstage. Ⓕ À la saint Glinglin! Ⓡ ! Когда рак на горе свистнет.

Dyť / dyk / vždyť (taky) jo!

(kol) **0** neměnné ♾ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. potvrzující v odpovědi na dotaz nejistému n. nechápavému druhému potřebu ujistit se o jinak samozřejmé skutečnosti, zřejmém rozhodnutí, které si druhý teprve začíná ujasňovat:) to je samozřejmé; ano, je to tak; ano, tak to je n. se stane / bude.* A: Takže tím, že tu garáž postavíš větší, ti vlastně vznikne i taková dílna, ne? – B: D. jo, to je přece jasný, ne? ■ **S** to je samozřejmé, to je tak To dá rozum.

Ⓐ (Obviously.) Ⓝ Ja doch! Ⓕ Ça se voit bien, non?, C'est comme le nez au milieu de la figure! Ⓡ Конечно, да!

Dyť / dyk / vždyť (taky) ne!

(kol) **0** neměnné ♾ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. ujišťující nejistého a obv. jen zčásti chápajícího druhého v reakci na jeho dotaz o věci jinak jasné, zřejmé a potvrzující jeho nejasnou n. rodící se představu:) to je samozřejmé (že ne), je to tak; to / tak se to skutečně nedělá; tak se to (taky) nestane.* A: Ale do tohohle cukroví se snad mouka nedává, že? – B: D. ne. ■ **S** to je samozřejmé, to je tak, to není tak Na mou duši!, No právě!

Ⓐ Obviously not., Of course not. Ⓝ Nein doch! Ⓕ Bien sûr que non! Ⓡ Конечно, нет!

dýchat *viz* dejchat

Dokud dýchám, doufám. *viz* Dum spiro, spero.

Dýchá / dejchá / běží / utíká, jako když ho (někdo) honí / by ho někdo honil / by ho honili.

Komp dýchá / běží / utíká, jako by ho (někdo) honil

(Čl. vůči druhému udiveně, popř. žertovně o chvatném příchodu n. průchodu třetího:) běží někam, přibíhá sem velmi udýchaně a prudce n. rychle a chová se při tom podivně, nevysvětlitelně poplašeně. ■ **S** on běží rychle

Projelo to jím jako dýka.

Komp projelo to jím jako dýka

(Čl. vůči druhému o třetím o pronikavém, zoufalém n. bolestném výkřiku, náhlé nespravedlivé kritice, krutých slovech ap. vůči němu ze strany zvl. blízkého, milovaného čtvrtého:) velmi bolestně, krutě to na něj zapůsobilo; psychicky ho to šokovalo n. zdrtilo, ochromilo. ■ **S** to šokovalo ho

Není dýmu bez ohně. *viz* Není kouře bez ohně.

Dýmka, zubní kartáček a manželka se nepučujou / nepůjčují. *(Čl. v žertovném n. zásadním odmítnutí troufalé žádosti, neobvyklé osobní prosby druhého n. drzého jednání druhého, někdy i šíře:) to, tyto (a další) předměty (stejně jako např. příbuzní, přátelé ap.)*

jsou jen osobní a není možné to, je nikomu přenechat, půjčit. ■ **S** to nedělá se, já nepůjčím to

Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 9. slova)

(Čl. v káravé výtce zvl. vůči druhému pro jeho trvale nečestný, nezodpovědný postup, jednání, někdy přes rostoucí odpor třetího, n. neodůvodněné bezstarostné spoléhání na trvanlivost nástroje, přístroje ap.:) **1.** *člověk se bez následku tak dlouho chová nepoctivě, nesolidně, bezohledně ap., až se mu (spoléhání na beztrestnost takového jednání) to vymstí;* **2.** *člověk nemá, nesmí spoléhat na trvanlivost, věčnou kvalitu věci (a nepečovat o ni); nic nevydrží nekonečně dlouho.* **1.** Říkal jsem ti to mockrát, abys ho nevokrádal, a teď se diviš, že tě i vlastní děda zažaloval. To víš, tak d. se ch. se d. pro v., až se u. u. ■ **S** nic nevydrží věčně, čl. bezohledný je potrestán Na každého jednou dojde., Nic netrvá věčně. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i *Není džbán, aby se jednou nerozbil*; podobně ve více jazycích. Též v žert. variantě druhé části … *až se jde na pivo / se přinese pivo / se dojde pro pivo.*

Ⓐ The pitcher goes once too often to the well., It's the last straw that breaks the camel's back … Ⓝ Der Krug geht so lange zum Wasser, bis er bricht. Ⓕ Tant va la cruche à l'eau qu'à la fin elle se casse / brise. Ⓡ ! Повадился кувшин по воду ходить, тут ему и голову сложить.

Není džbán, aby se jednou nerozbil.

(Čl. káravě a nabádavě vůči druhému o jeho opakovaném nečestném, vypočítavém, nezodpovědném jednání, životě a spoléhání na pasivnost třetího, jiných:) člověk se chová tak dlouho špatně, bezohledně, až se mu to vymstí; tento způsob jednání, chování k ostatním bude nakonec v budoucnu potrestaný. ■ **S** čl. bezohledný je potrestán ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je to džungle.

Komp je to jako džungle

1. *(Čl. vůči druhému kriticky o zahradě, terénu porostlém divoce travou, velkými keři, stromy ap.:) je to příliš zarostlé, neudržované a zanedbané, popř. neprostupné.* **2.** *(Čl. vůči druhému nelibě o kořistnických, nepřátelských vztazích mezi lidmi zvl. v obchodě, tvrdém konkurenčním podnikání ap.:) je to velmi kruté, nepříznivé, divoce bezohledné a nepřehledné n. komplikované prostředí (a já se do něj nehodlám zapojit).* ■ **S** to je místo zanedbané, to je prostředí divoké

D

Ď

Jezdí jako ďas.
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím v autě, na motorce, na kole, na lyžích ap., zvl. v kontrastu k jiným n. k běžnému pohybu a s odstínem obavy:) jezdí velmi, neobyčejně, nepřiměřeně, až nebezpečně rychle. ■ **S** on jede rychle

Aby to vzal (všechno) ďas!
(Čl. vůči druhému ve zlostné reakci na sled překážek, nepříjemných okolností, neúspěchů ap. v kontrastu ke svému plánu, očekávání, úsilí ap.:) krajně mě to (všechno) zlobí; rozčiluje mě to (že se mi to, nic nedaří). Nejelo mi napřed auto, vlak měl taky zpoždění a pak mi ujelo i poslední metro. Aby to v. v. ďas! ■ **S** já mám vztek

Vzal ho / to ďas! *viz* Čert to vzal!

Vem to ďas! *viz* Čert to vem!

K ďasu! *viz* K čertu!

Kýho ďasa! *viz* Kýho čerta!

Bděte, neboť ďábel jako lev řvoucí obchází, hledaje, koho by sežral / pohltil.
(Čl. zvl. kazatelsky a bombasticky vůči přívržencům ve snaze neztratit je pod vlivem n. přesilou nebezpečí:) buďte opatrní a nenechte se svést, zlákat (a tím i zničit). ■ **S** buď opatrný! ♦ 1Pt 5,8.

Je° to učiněnej° ďábel°.
(kol; důraz) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *učiněnej*
1. *(Čl. vůči druhému kriticky o nepřiměřeném chování třetího:) je to příliš divoký a nevypočitatelně energický n. živý a dravý člověk.* S Petrem autem nikam nejezdi. Může se vám něco stát. Je to u. ď. **2.** *(Čl. vůči druhému varovně a nadneseně o povaze třetího a jeho jednání:) je to zlý, krutý a necitlivý člověk jednající tvrdě, nemilosrdně (a vyvolávající často v případě nepodřízení konflikt).* Vrátnej na mě zase řval, že návštěvy skončily a že mě nikam nepustí; je to u. ď. ■ **S** on je divoký, on je zlý Je jako divá zvěř., neznat slitování
Ⓐ He's the devil incarnate., He's a cussed old devil., (*žena*) She's a real dragon / a right old battle-axe. Ⓝ Er ist ein wahrhaftiger Teufel. Ⓕ C'est un vrai diable!, C'est un véritable démon!, C'est un sacré diable / démon)! Ⓡ 1. Он просто сумасшедший., 2. Злой как чёрт.

Vjel do něj ďábel.
(Čl. vůči druhému nechápavě a nesouhlasně o třetím a zvl. o jeho prudkých, divokých, rozčilených pohybech n. jednání ap. v kontrastu k jeho obvyklým reakcím:) začal být podivně, krajně divoký (a útočný); začal se náhle a nepochopitelně chovat naprosto nekontrolovaně a neadekvátně dané situaci ap. ■ **S** on zuřil, on začal být divoký

Vystojím / vysedím tu ďolík / dolík / důlek.
Verb vystát někde důlek / ďolík / dolík
(Čl. vůči druhému znechuceně při pohledu na množství čekajících, perspektivě nejasného pozdního příchodu třetího a představě nudy a nutnosti někde příliš dlouho nečinně být:) to (čekání) bude velmi nepříjemně a neužitečně strávená doba (ale musím se s tím bohužel smířit). ■ **S** já musím čekat dlouho ♦ Často ve var. *málem jsem tam vystál důlek.*

E

Ecce homo! *viz* Ejhle člověk!

Je to (vypočítané / vypočítaný jen) na efekt.
(Čl. zkušený, popř. kupující, posluchač ap. vůči druhému negativně a odmítavě zvl. o reklamě, kampani, málo hodnotné akci, nekvalitním zboží, rafinovaném chování n. projevu třetího ap.:) je to připraveno, uděláno tak, aby vnější, silně působivý a přitažlivý, popř. lichotivý účinek, dojem z toho ovlivnil zájemce, pozorovatele, rozhodujícího se ap. více než vnitřní hodnota, kvalita nabízeného (která nemusí být už příliš dobrá). ■ **S** to je efektní povrchně, to chce vzbudit účinek

Nemá to (ten) efekt.
(Čl. vůči druhému obv. rezignovaně o snaze něco obtížného organizovat, opravit, třetího o něčem náročném přesvědčit, poučit n. o něco poprosit ap.:) (výsledek není žádný nebo jen malý, a proto) je marné to dělat, se o to pokoušet; je zbytečné n. málo plodné něco takového chtít (protože podle zkušeností to skončí neúspěchem). ■ **S** to nemá účinek

To je (mu) egal. *viz* To je (mu) buřt.

Einmal ist keinmal.
(Zvl. zkušenější n. starší čl. ve smířlivé reakci vůči nezkušenému druhému a jeho přestupku, provinění, chybě, opomenutí něčeho ap., zvl. v kontrastu k jeho obvyklému jednání:) jeden špatný krok, čin n. zanedbání něčeho je možné (pochopit a) omluvit, ospravedlnit. ■ **S** chyba jediná neznamená nic ♦ *Jednou je nikdy*, něm. přísloví o postoji k odpouštění jednoho poklesku; odpovídá obv. čes. *pro jednou snad nebude tak zle.*

Mně se to ekluje.
(Čl. čistotný n. zásadový, morální ap. vůči druhému o špíně, odpadcích, zapáchající, špinavé a odpudivé věci, popř. i takovém jídle ap. n. podvodu, nemorálním činu, lži třetího ap.:) je mi to krajně odporné (a odmítám se toho dotýkat, to uklidit); je to pro mě zcela nepřijatelné (a sám takto jednat nemůžu). ■ **S** to je odporné, to je nepřijatelné

Polib si elipsy.
(Čl. v prudké, netrpělivé odmítavé reakci na prosbu, návrh ap. vůči dotěrnému, nepříjemnému, popř. nenáviděnému druhému ap.:) neobtěžuj mě, přestaň (s tím) (a jdi pryč, protože nechci s tebou mluvit, nechci tě poslouchat ap.). ■ **S** neobtěžuj!, přestaň! ♦ Dotvořené dodáním rýmu z pův. eufemistické elipsy *Polib si … (prdel).*

Vodprejskni, emaile!
(Čl. v důrazném a ostrém odmítnutí přítomnosti přehnaně zvědavého, nežádoucího, zvl. méně zkušeného n. podřízeného druhého:) hned odtud odejdi a nepřekážej (protože si tě tady nepřeju). ■ **S** jdi pryč!, nepřekážej!

Ententýky, dva špalíky …
(Zvl. jedno z více dětí před započetím hry, postupným ukazováním prstem na každého účastníka podle jednotlivých slabik a s cílem tak náhodně vybrat jednoho zástupce pro zvláštní roli:) až dořeknu poslední slovo (tj. obv. „nos“), ten, na koho nakonec ukážu, bude vybrán; začínám vybírat. ■ **S** já rozpočítávám, my hrajeme si tak ♦ Rozpočítávadlo, které pokračuje: … *čert vyletěl z elektriky, bez klobouku bos, natloukl si nos (byla boule veliká jako celá Afrika. Všichni čerti plakali, hrobeček mu kopali, jen ten jeden neplakal, protože se pokakal).*

Enyky benyky kliky bé, ábr fábr dominé …
(Zvl. jedno z více dětí před započetím hry, postupným ukazováním prstem na každého účastníka podle jednotlivých slabik a s cílem vybrat jednoho zástupce pro zvláštní roli:) až řeknu poslední slovo (tj. „pryč“), ten, na koho ukážu, bude vybrán; začínám vybírat. ■ **S** já rozpočítávám ♦ Rozpočítadlo pokračuje … *elce pelce do pekelce, jedna ryba pryč.*

Šíří se to jak epidemie.
Komp šířit se jako epidemie
(Čl. vůči druhému nelibě, odmítavě o novém zvyku, módě, výrobku, popř. pověsti, klepu ap.:) šíří se to velmi rychle a masově a stává se to bohužel velmi a stále víc oblíbeným; stává se to téměř všeobecným jevem n. se začíná užívat masově. ■ **S** to šíří se hromadně

Mohl by šacovat eroplány.
Komp je vysoký, že by mohl šacovat eroplány
(Čl. vůči druhému překvapeně n. posměšně o třetím, zvl. muži n. chlapci a jeho vzrůstu v kontrastu k ostatním, popř. i možnosti někam vysoko dosáhnout ap.:) má neobvykle vysokou (a hubenou) postavu. ■ **S** on je vysoký

Errare humanum est.
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. moudrý, vzdělaný a zkušený čl. v chápavé reakci na neúmyslnou chybu, omyl, omluvu, neznalost ap. druhého:) postupovat, jednat, reagovat občas nesprávně (zvl. pod vlivem okolností, únavy ap.) je přirozené a je to i obvyklá a také odpustitelná lidská vlastnost. A: Spletl jsem bohužel v rukopise letopočet třetí punské války. – B: Inu, e. h. est, mně se to stává taky. ■ **S** čl. dělá chyby, čl. má chyby Ne z každého dřeva je svatý Václav., I mistr tesař se utne. ♦ Lat. *Mýlit se / chybovat je lidské*, Seneca st. (asi 55 př. n. l. – asi 40 n. l.), *Kontroverze, 4,3*, je ale staré a běžné, i u sv. Jeronýma, Sofokla, Cicerona.
Ⓐ To err is human (to forgive divine). Ⓝ Irren ist menschlich. Ⓕ L'erreur est humaine. Ⓡ Человеку свойственно ошибаться.

Es wächst der Mensch mit seinen größeren Zielen.
(Zvl. vzdělaný čl. vůči druhému pochvalně obv. o třetím a jeho náročných plánech, nadstandardním úsilí, snaze dosáhnout neobvyklého cíle ap.:) každý člověk rozvíjí a nechává úspěšně dozrát svou osobnost nebojácným vytyčením úkolů těžších, než jsou jeho běžné zkušenosti (a dosud jen průměrně vyzkoušené schopnosti) a jejich plněním. ■ **S** čl. má mít cíle náročné ♦ Něm., *Člověk roste se svými většími cíli*, tj. s funkcí, postavením ap.; z prologu k Schillerovu *Valdštejnovi* (1799).

Já teď nesu eso k esu.
1. *(Čl. žertovně vůči druhým při tahu v hraní karet, zvl. mariáše:) já teď přikládám kartu stejné hodnoty, tj. další eso.* **2.** *(Čl. vůči druhému, druhým při triumfálním oznámení stejně závažné, popř. šokující zprávy, předvedení výkonu stejné úrovně n. výrobku stejné kvality ap. jako druhý, předcházející:) já teď udělám, dokážu to co můj předchůdce, a to stejně n. lépe.* ■ **S** já udělám to stejně dobře ♦ Z veršů pro děti Fr. Hrubína (1910–1971), *Zvířátka a petrovští* (1947).

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.
(Zvl. vzdělaný a moudrý čl. upozorňující druhého na nedostatečnou rozvážnost jeho reakce, neadekvátní odpověď na výzvu, neúměrný postup ap.:) v každé činnosti, ve všem je nutné n. dobré dodržovat přiměřenou, náležitou míru, rozsah a vyhýbat se krajním, extrémním situacím, řešením, rozhodnutím ap.; je vhodné to nepřehánět ani nepodceňovat. ■ **S** není vhodné přehánět, nepřeháněj! ♦ Jest míra ve věcech., Jsou jisté meze; Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Satiry, 1,1,106*.

Et l'on revient toujours à ses premiers amours.
(Zvl. starší vzdělaný čl. nostalgicky a emocionálně v připomínce a vysvětlení druhému mladšímu, obv. ve smyslu citových vazeb n. zálib:) v pokročilejším věku člověka vždy znovu přitahují (pro sílu prvního prožitku s nimi) lidé, činnosti, věci ap., které měl poprvé rád v dětství a mládí; člověk obvykle ve stáří rád vzpomíná na své první a silné citové zkušenosti a prožitky. ■ **S** čl. vzpomíná na prožitky první rád ♦ Fr. *Vracíme se vždy ke svým prvním láskám*; z libreta Ch. G. Étienna (1777–1845) k opeře *Joconda* od N. Isouarda (1775–1818). Též bez úvodního *Et l'*.

Et tu, Brute?
(neutr) **0** neměnné ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Vzdělaný čl. obv. v žertovném zvolání vyjadřující podiv nad nečekanou a poněkud nepřátelskou akcí, krokem ap. blízkého druhého n. přítele přidávajícího se k dalším, zvl. proti němu:) i ty, člověk mně blízký, jsi proti mně?; tak ty také jednáš v můj neprospěch, popř. škodíš mi, ubližuješ mi ap.?; proč to děláš? A: Já na ten výlet taky nechci, už jsem tam byl. – B: Et tu, B.? ■ **S** ty zradils mě taky?, proč děláš to? To bych do něj neřek., Kdo by se toho nadál! ♦ Z lat. *I ty, Brute?*; výrok umírajícího Caesara, když mezi útočníky uviděl M. J. Bruta; obv. podle Shakespearova *J. Caesara, 3,1,77* (1599); G. Suetonius Tranquillus, *Životopis božského Julia, 82*, naznačuje, to C. řekl řecky: *Kai Sy Teknon?, I ty, dítě?*, srov. i Cassius Dio (asi 155–235), *Historie Říma, 44,19*.
Ⓐ Et tu, Brute? Ⓝ Auch du, (mein Sohn) Brutus? Ⓕ Tu quoque, fili? Ⓡ И ты, Брут?

Když Eva předla a Adam ryl, kde tu jaký šlechtic byl?
(Čl. filozoficky a nabádavě rovnostářsky, demokraticky vůči druhým a proti umělým výsadám nadřazující se aristokracie ap., s připomínkou skutečného historického vývoje:) (v dávných dobách žádná šlechta ještě neexistovala, a proto je její vyvyšování třeba odmítat a) lidé jsou si rovni a přirozenou přednost či výhody nemá nikdo. ■ **S** lidé jsou rovni si ♦ Z angl. *When Adam delved and Eve span, who was then the gentleman?*, J. Ball (?–1381); srov. i verzi *Eva předla, Adam kopal, kdož zemanu koně koval?*

Je to jeho evangelium.
(Čl. informovaný vůči druhému obv. mírně kritic-

ky o třetím a jeho neomylné zásadě, pevném vzoru, jasné pravdě ap.:) bezvýhradně, pevně v to věří a řídí se tím a nijak, nikdy o tom nepochybuje. ■ **S** on věří tomu pevně

Every man has his price.
(Čl. vzdělaný zkušeně a bezohledně vůči nejistému, váhajícímu druhému o třetím a možnosti a způsobu jak přemoct jeho odpor k jejich plánu, podniku ap.:) (přes veškeré čestné zásady a zvyky) každý člověk se dá v jistém momentu nějak (jistou výhodnou sumou ap.) podplatit a výhodně přesvědčit. ■ **S** každý dá se podplatit ♦ Angl. *Každý člověk má svou cenu*, volně podle R. Walpola (1676–1745).

Evropa bude v desíti letech buď kozácká, nebo republikánská.
(Čl. varovně vůči neprozřetelným ostatním:) hrozí nebezpečí, že ruský vliv si brzo podmaní všechny (v Evropě, tj. pokud nezvítězí demokracie). ■ **S** nebezpečí ruské hrozí všem ♦ Zkrácený výrok Napoleona z 18. 4. 1814, když uvažoval o možném vývoji.

Evropou obchází strašidlo komunismu.
(Čl., nekomunista znepokojeně n. dříve vítězoslavně komunista vůči druhému o minulých komunistických, popř. socialistických myšlenkách, náladách a takové ideologii a růstu jejich příznivců, stoupenců ap.:) velmi silně a výrazně se šíří komunistické názory o uspořádání světa (pro demokraticky smýšlející většinu lidí nepřijatelné). ■ **S** nebezpečí komunismu hrozí ♦ Volně podle *Komunistického manifestu* (1848) (K. Marx, B. Engels); správně zní: *Evropou obchází strašidlo, strašidlo komunismu.*

Ex malis eligere minima.
(Zvl. moudrý čl. vůči zmatenému, váhajícímu druhému v radě a v reakci na nepříznivou situaci, nabízející jen nepříznivá řešení, možnosti výběru ap.:) je nutné (zvážit, co je pro vlastní zájem, budoucí vývoj ap. nejméně negativní a) zvolit nejméně škodlivou možnost, alternativu. ■ **S** je třeba zvolit zlo nejmenší ♦ Z lat. *Z (více) zel vybrat nejmenší*, srov. M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O povinnostech, 3,1,3*; v plné podobě *Ex m. e. m. oportet.*

Ex oriente lux.
(Zvl. vzdělaný čl. n. přehnaný slavjanofil o kulturním a civilizačním vlivu, podnětech, objevech ap. z oblasti východní Asie, Východu vůbec, popř. z Ruska:) východní země přinášely, popř. přinášejí do naší, evropské oblasti kulturu, vzdělání, osvětu; kultura přišla z Východu … ■ **S** kultura přišla z Východu ♦ Z rozšířeného asi středověkého lat. *Z Východu (přichází) světlo*; srov. už i Mt 2, 1–2 a obraz mudrců přišlých od Východu a staré představy o pův. kolébce vzdělanosti na Dálném východě. Metonymicky souvisí ovšem s východem slunce na východě.

Exempla trahunt.
(Moudrý čl. ve vztahu k mladšímu, méně zkušenému druhému a jeho vztahu k jiným, zvl. žákům, možným následovníkům ap. z hlediska způsobu jejich získání, výchovy, výuky ap.:) dobrý příklad, vzor v jednání, postupu, popř. i ve výkladu ap. jsou pro druhého, druhé názornější a podnětnější (než vysvětlování, výtky, příkazy ap.). ■ **S** čl. učí druhé příkladem, příklad dobrý je nejlepší ♦ Zkráceno z lat. pedagogické zásady *Verba movent, e. t.*, tj. *Slova hýbají, příklady táhnou*, Walther 33 057.

Experto credite.
(Moudrý čl. radící zvl. váhavému druhému, druhým způsob rozhodnutí a dalšího postupu, řešení ap. opřené o zkušenost třetího:) důvěřuj, důvěřujte radě, názorům zkušeného, a řiď, řiďte se tím (místo nevyzkoušených představ). ■ **S** věř zkušenému! ♦ Z lat. *Věřte zkušenému*; P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 11,283* aj.

Ten musí mít / chce pořád ňáký extrabuřty.
(Čl. zkušený vůči druhému odmítavě a kriticky o třetím a jeho neustálém odmítání nabízených standardních možností, v kontrastu k ostatním:) je přehnaně a neoprávněně náročný a stále vyžaduje zvláštní, mimořádnou pozornost, službu, úsluhy ap. ■ **S** on je náročný nekriticky

Extremis malis extrema remedia.
(Zvl. moudrý, zkušený čl. v postoji a radě vůči druhému o jeho postupu proti velkému příkoří, útlaku, násilí ze strany třetích, popř. i nemoci ap.:) krajně zlým, krutým činům, postupu a vlivu, popř. účinku (něčeho) je nutné (se) bránit, s tím bojovat obdobně silně, stejně krajním způsobem. ■ **S** bojuj s krajností obdobně!, je třeba bojovat s krajností obdobně Na hrubý pytel hrubá záplata. ♦ Z lat. zásady *Proti krajnímu zlu (je třeba volit) krajní prostředky.*

Éto váše dělo!
(Čl. s mocí pokrytecky, zdánlivě lhostejně, popř. i posměšně vůči slabším druhým ve složité osobní n. společenské situaci, zvl. po jejich odmítnutí spolupráce s ním:) to je vaše vnitřní záležitost, kterou si musíte vyřešit sami (já se tím navenek odmítám zabývat, mě to zdánlivě nezajímá aj.). ■ **S** já nechci vměšovat se, to je záležitost vaše ♦ Z rus. *To je vaše věc!*, hlavní sovětský představitel L. I. Brežněv v létě 1968 ve svém licoměrném výroku před sovětskou okupací Československa 21. srpna.

F

facka *viz též* pár facek

To byla facka jako Brno / hrom.
Komp je to jako hrom, byla to facka jako Brno
(Čl. v popisu, popř. nesouhlasně vůči druhému o fyzické reakci, zákroku třetího n. druhého, zvl. v důsledku urážky, nadávky ap.:) to byl velmi n. přehnaně silný, zarážející a prudký úder (plochou dlaně) do tváře. ■ **S** to byl úder silný

To je jasný jak / jako facka. n. **To je jasný jak pár facek.**
Komp to je jasný jako facka / jak pár facek
(Čl. zvl. zkušený a informovaný vůči nechápavému n. rozpačitému druhému o situaci n. jejím řešení, důsledku výroku, kroku n. při výkladu úkolu, souvislosti nových jevů ap.:) to je zcela zřejmé, jasné, očividné (a tudíž snadno uskutečnitelné n. použitelné); vysvětlení je prosté, nekomplikované. ■ **S** to je zřejmé

To je lehký / jednoduchý jako / jak facka!
Komp je to lehký / jednoduchý jako facka
(Čl. zkušený suverénně vůči nechápavému n. skleslému druhému vzhledem ke zdánlivě komplikované situaci, překážce, náročnému úkolu, zvl. z hlediska souvislostí ap.:) řešení n. provedení toho je ve skutečnosti velmi snadné, prosté a rychlé n. rychle proveditelné. ■ **S** to je snadné

Padla facka, padla na sále …
(Čl. zvl. písemně, novinář lehkým tónem o rvačce, bitce ap., někdy opilé, v průběhu taneční, společenské zábavy, večírku, oslavy ap., zvl. v titulku k charakterizaci známé a běžné, neformální situace, události ap.:) začala rvačka mezi přítomnými; došlo k (ostré hádce a) fyzickému vzájemnému útoku; přítomní se začali prát. ■ **S** oni začali prát se, rvačka začala ♦ Staropražská lidová taneční píseň z prostředí pražských „pepíků“: *Padla facka, padla na sále, když sem já tancoval / k tanci vstal, velkej rozruch nastal v lokále, kdo měl ruce, ten se pral. Dva frajeři, kerý po mě šli, rychle voknem vodešli, pak nám pan kapelník sólo hrál, nikdo nevyrušoval.*

Dám ti facku, až se votočíš!
(Čl. rozzlobeně a výhrůžně zvl. vůči drzému, provokujícímu druhému, obv. ve snaze ho zarazit, zastavit:) já tě (za to) tvrdě potrestám; udeřím tě (za to, jestli nepřestaneš)! ■ **S** já potrestám tě

(To byla) facka, že vzal druhou vo zeď!
(Čl. udiveně vůči druhému v dojmu n. z popisu nečekaně prudké fyzické reakce jeho n. třetího proti čtvrtému, někdy dítěti, zvl. v kontrastu k podobným situacím ap. a ve snaze potrestat urážku, vinu ap.:) to byl nečekaně, neobvykle prudký a silný úder (do tváře), po kterém se silně zapotácel, dopadl na zeď ap.; rána byla nečekaně silná a neadekvátní situaci, vině, popř. věku, fyzické konstituci ap. trestaného. ■ **S** to byl úder silný

Dej si facku, nikdo se nekouká!
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 4. slova) n. 6
(Čl. posměšně, povýšeně a ležérně vůči druhému a jeho nechápavému projevu neschopnosti n. vědomého rozmrzení, pocitu nespokojenosti, neúspěchu, zvl. při postupu, jednání, diskuzi ap.:) jsi hlupák n. udělal jsi hloupost (a měl by ses aspoň stydět); to bylo nerozumné (a zasloužil bys trest).
A: Neměl sem se to vůbec snažit zahřívat. Teď to všechno shořelo! – B: Hele, dej si f., n. se n.! ■ **S** ty jsi hloupý, ty chováš se nerozumně, ty jsi blázen
Ⓐ Go on, kick yourself. Ⓝ Dafür kannst du dich selbst in den Arsch treten. Ⓕ ! Tu n'es pas un peu frappé / cinglé / secoué ? Ⓡ ! Ну и дурак!

(To byla) facka, jako dyž / když ji vyšije.
Komp to je facka jako vyšitá / jako když ji vyšije
(Čl. obv. znalecky a souhlasně vůči druhému o ráně jeho n. třetího, zvl. v prudké a rozzlobené reakci na provokaci, podráždění, drzost n. neposlušnost druhého n. třetího n. dalšího, s odstínem ocenění trefnosti a vhodnosti ap.:) to byla dobře mířená, silná a zvučná, popř. mlaskavá rána (dlaní) do tváře; dostal prudkou a ráznou facku. ■ **S** to byl úder silný

To je° na facky.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému obv. v nepříznivém hodnocení situace, zvl. po urážkách, vulgárním průběhu hádky, sporu druhého a třetího n. dalších, zvl. mužů ap.:) to je (teď) krajně vyhrocená a nepřátelská situace, stav hraničící s možností už přímo

fyzického napadení protivníků, jejich rvačky, veřejné inzultace ap. Von tam vo tobě přede všema řek, že si vůl? No, to je na f. Já bych si to s ním hned vyřídil! ■ **S** to je urážlivé Pro hubu přes / na hubu.

Ⓐ That's / he's asking for it!, You're not going to let him get away with it., You're not going to take it lying down. Ⓝ Darauf kann man nur mit der Faust antworten. Ⓕ Ça mérite(rait) une paire de claques / de baffes! Ⓡ ! За это бьют по морде.

Létaly / padly (tam) facky.
(Čl. obv. jako pozorovatel vůči druhému v komentáři a popisu vyústění situace mezi rozhněvanými rodiči a dětmi v trestu za jejich drzost, větší provinění, zlomyslné chování, lhaní n. mezi více třetími, dospělými v důsledku vzájemných urážek, neschopnosti jiného řešení hádky a sporu ap.:) **1.** *oni je (dokonce) fackovali, bili, fyzicky potrestali;* **2.** *začali se (dokonce téměř) prát a vzájemně fackovat; poprali se trochu; (skoro) tloukli jeden druhého (do těla n. fackováním do tváře).* ■ **S** oni bili je, oni začali prát se

Máš u mě pár facek.
(Čl., rodič ap. rozzlobeně a ve výhrůžce zvl. vůči dítěti za jeho nepatřičné chování, provinění a vzhledem k nutnosti ho za to potrestat, obv. fyzicky formou několika pohlavků, facek, což v danou chvíli není realizovatelné ap.:) (až nastane vhodný okamžik) potrestám tě ještě patřičně; zasloužíš si za to trest (pár facek n. ran). ■ **S** ty zasloužíš trest, já potrestám tě

Facta loquuntur.
(Zvl. vzdělaný čl. při rozhodování vůči váhajícímu druhému o ověřených skutečnostech, skutcích ap. v kontrastu k dojmům, pocitům, domněnce n. slibu ap.:) (není třeba pochybovat n. váhat, protože) uvedené konkrétní činy, fakta jsou přesvědčivé a je třeba se na ně spolehnout n. opřít se o ně (a názor potvrdit, dokázat n. vyvrátit) ap. ■ **S** skutek přesvědčuje ♦ Z lat. právní zásady *Fakta mluví, skutky jsou výmluvné.*

Fachman žasne, laik se diví. *viz* Odborník žasne, laik se diví.

To není fair. *viz* To není fér.

Nemá ani na fajfku tabáku.
Verb nemít ani na fajfku tabáku
(Čl. obv. aspoň poněkud majetný vůči druhému kriticky n. pohrdavě o třetím a jeho finanční trvalé situaci ap.:) není vůbec bohatý, je velmi chudý; má velmi málo peněz, hmotného majetku (a nemůže si nic koupit). ■ **S** on je chudý, on nemá peníze Je chudý jak kostelní myš.

Nestojí to ani za fajfku tabáku.
Verb nestát ani za fajfku tabáku
(Čl. kriticky, pohrdavě n. zamítavě vůči druhému o kvalitě, užitečnosti předmětu, někdy pokaženého, rozbitého ap., o výsledku práce třetího, uměleckého díla ap., popř. o morálních kvalitách, spolehlivosti třetího ap.:) **1.** *je to úplně bezcenné, nekvalitní n. špatně provedené, a proto nepoužitelné;* **2.** *on je nedůvěryhodný, a proto nepoužitelný.* ■ **S** to není dobré, to je nepotřebné, on je nepoužitelný

To je° fajn.
(kol; pochv) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Verb** bejt fajn
(Čl. spokojeně n. mírně radostně vůči druhému v reakci na nečekanou pozitivní zprávu, zjištění, vývoj situace n. při líčení a doporučení zážitku, pocitu odněkud, z něčeho ap.:) to je příjemné a já jsem rád n. to vítám; to vyvolává, způsobuje (mou) dobrou náladu. A: Koukej, v noci tam napad konečně sníh! – B: To je f. Pojedeme přes víkend lyžovat. ■ **S** to je dobré, to je příjemné, já jsem rád To je prima.

Ⓐ Great!, Cool!, Hurrah! Ⓝ Das ist fein. Ⓕ C'est chouette. Ⓡ Прекрасно!, Замечательно!

To je pěkná fajnovka.
(Čl., obv. muž kriticky, popř. nesouhlasně vůči druhému zvl. o ženě a jejím chování, odmítavých reakcích na průměrný n. jednoduchý, horší standard prostředí, kvalitu jídla, malé pohodlí, hrubou práci ap., v kontrastu k ostatním ap.:) to je velmi přecitlivělý člověk, zbytečně a přehnaně se pohoršující (často: nad většinou věcí); je to velmi zhýčkaný, popř. vybíravý člověk nechtějící se přizpůsobit ostatním, okolí n. prostředí. ■ **S** on je náročný nekriticky, ona je přecitlivělá, ona je zhýčkaná

Ty seš ňákej fajnovej!
(Čl. kriticky a pohrdavě ve výtce vůči druhému, někdy nově příchozímu a jeho v prostředí nepatřičné nechuti, odmítání nabízeného průměrného, prostého standardu jídla n. hrubé práce, malého pohodlí, soukromí ap.:) jsi příliš zhýčkaný a nemístně vybíravý, náročný a mně se to nelíbí; povznesený opovrhuješ n. odmítáš to, co ostatním stačí, musí stačit. ■ **S** ty jsi zhýčkaný

F

To je fakt. n. **To je neoddiskutovatelný fakt.** n. **Je (neoddiskutovatelný) fakt, že …**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v dotvrzující, uznávající reakci vůči druhému a jeho výroku, opravě, dodatečnému sdělení a podrobnosti, vysvětlující připomínce ap. k dané situaci, chování třetího ap.:) (takto, v tomto smyslu) to je nesporná pravda a já s tím souhlasím; to je tedy pravda, tak to je n. se to stalo.* A: Po Martinovi nic nevzkazuj, dyť všechno zapomene. – B: To je f., na něj se nedá spolehnout. ■ **S** to je pravda, to je tak, já souhlasím Na mou duši!, A jó!

Ⓐ Too true., Dead right., You're right there. Ⓝ (Das) stimmt. Ⓕ C'est vrai / juste. Ⓡ Это точно.

Fakt je, že …

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles. *(Čl. informovaný vůči druhému o doposud nezmíněné n. málo zdůrazněné skutečnosti, situaci, projevu chování třetího zvl. v kontrastu k předcházejícímu obsahu rozhovoru:) je skutečností, je pravda, že …; je třeba připustit n. připomenout, že … (a to je omezující faktor).* Je jasný, že by bylo nový auto lepší, a ne pořád dávat to starý do vopravy, ale f. je, že na něj nemáme, tak proč vo tom pořád mluvit? ■ **S** to je pravda, to je tak, já připomínám To je fakt., Pravda je, že …

Ⓐ The fact (of the matter) is, (that) … Ⓝ Tatsache ist, dass …, Es ist aber nun mal so, dass … Ⓕ ! Il faut (bien) reconnaître que …, C'est un fait (avéré) que … Ⓡ ! на самом деле, в действительности

Fakta mluví jasně / jasnou řečí.

(Čl. rozhodně vůči druhému, zvl. při argumentaci, sporu n. interpretaci možného závěru plynoucího z údajů, statistik ap., zvl. v kontrastu k pouhému předpokladu, slibu, dohadu, zvl. s ohledem na možnost potvrzení n. vyvrácení dřívějšího konstatování, závěru, přesvědčení ap.:) tyto informace, údaje jsou objektivní a ověřené a přesně, zřetelně a přesvědčivě, nezpochybnitelně ukazují skutečný stav a naznačují tak i závěr. ■ **S** skutek přesvědčuje Facta loquuntur.

Fama crescit eundo.

(Čl. zkušený a vzdělaný v připomínce vůči druhému o tvrzení, zprávě o třetím n. o události, zprostředkované, opakovaně předávané, popř. i pozměňované lidmi ap.:) ta zpráva nemusí být (jako obvykle) pravdivá n. spolehlivá; ta (ústní) zpráva, drb, zvěst nabývají na důležitosti a nespolehlivosti s počtem lidí, kteří o nich mluví ap.; nevěř příliš tomu, co se povídá (a není přímou informací), je to zveličené. ■ **S** nevěř tomu!, lidé nemluví pravdu Lidi toho napovídají! ♦ Z lat. *Pověst*, resp. *pomluva roste, tak jak jde*, resp. *se šíří*. Zkráceně z P. Vergilia Mara (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 173–177*.

Fama volat.

(Čl. zkušený a vzdělaný v komentáři, popř. upozornění vůči druhému na povahu šíření zvl. špatné zprávy a nebezpečí paniky ap.:) (špatná) zpráva, fáma se šíří, rozkřikne velmi, popř. nepříjemně rychle. ■ **S** zpráva šíří se rychle ♦ Z lat. *Pověst letí*; P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 7,392*, pův. o strachu z blížící se války; *Fama* se zobrazovala jako letící bytost s křídly.

Vyvěste fangle!

(Čl. žertovně n. ironicky vůči členům rodiny, týmu ap. v reakci na dlouho očekávanou návštěvu, příchod druhého, popř. konec příliš dlouhé práce, splnění úkolu ap.:) oslavte to náležitě a výrazně!; dejte najevo, že se jedná o mimořádnou událost a že je nutné na ni i formálně upozornit! ■ **S** oslavte to!, my musíme oslavit to ♦ Text a titul písně J. Suchého (1931), hra *Jonáš a tingltangl* (1962).

Chytá / drží ho fantas.

(Čl. udiveně a posměšně vůči druhému o známém třetím a jeho absurdním, nevysvětlitelném chování, zvl. pobíhání z místa na místo, skákání, divokém smíchu ap.:) chová se bláznivě a nepředvídatelně; chová se divoce a reaguje na okolí n. (zatím neznámý) podnět s mimořádnou intenzitou, prudkostí. ■ **S** on chová se bláznivě, on chová se výstředně, on chová se nerozumně ♦ *F.* ve významu horečnaté třeštění je z lat. a řec. *phantasia*; v min. čase též var. *popad.*

To je° fantastický!

(kol; přízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b

(Čl. nadšeně vůči druhému v reakci na velmi příznivou, příjemnou zprávu, zjištění, neočekávaný zlom ve vývoji situace, popř. i nevšední n. originální ozdobný předmět, oblečení ap.:) to je velmi překvapivé a těší mě to; jsem velmi rád, nadšený z toho, že to probíhá, proběhlo právě takto n. se stalo právě toto. A: Sehnal jsem lístky na lední revui. – B: To je f.! A kde? Dyť je přece už bůhvíjak dlouho vyprodaná. ■ **S** to je dobré, to je příjemné, já jsem rád To je bezva., To je báječný.

Ⓐ That's great / fantastic! Ⓝ Das ist phantastisch! Ⓕ C'est fantastique / prodigieux! Ⓡ Отлично!, Это же надо!

Fas est et ab hoste doceri.
(Čl. zkušený a vzdělaný zvl. v radě vůči druhému v jeho dalším postupu, s poukazem i na možnost inspirace v dalších postupech, způsobech, běžně nedoporučovaných ap.:) buď nezaujatý a pouč se, inspiruj se všude, i u protivníka; člověk musí umět využít pro sebe i to, co je namířeno, zamýšleno proti němu. ■ **S** inspiruj se i u protivníka! ♦ Z lat. *Je vhodné se i od nepřítele učit*, P. Ovidius Naso (43 př. n. l.–18 n. l.), *Metamorfózy, 4,428*.

Favete linguis!
(Čl. vzdělaný ve výtce, připomínce vůči druhému a jeho nedostatečnému sebeovládání, velké a nepatřičné výmluvnosti ap.:) mlčte!; v tuto chvíli a tady není vhodné nic n. to říkat a je třeba mlčet; teď nelze mluvit, protože to obřad, situace zakazuje. ■ **S** mlč! ♦ Z lat. *Střez jazyk!, Pozor na jazyk!, Zachovejte mlčení / ticho!*, pův. ve významu *Neruš te!* (tj. při bohoslužbě), srov. mj. Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 3,1,2*.

To nemá fazónu.
(Čl. kriticky, nespokojeně vůči druhému o způsobu n. cíli řešení, jednání n. předvedení něčeho n. jen prováděné činnosti ap., zvl. v kontrastu k představě, potřebě elegance, efektnosti ap.:) (takto) to nemá smysl, cenu n. žádoucí formu a působivost. ■ **S** to není vhodné, to není dobré, to je zbytečné ♦ Řidčeji i pozitivně v pochvalném smyslu.

Štěká jako fena.
Komp štěkat na někoho jako fena
(Čl. vůči druhému nespokojeně, s odporem o ženě a jejím momentálním n. trvalém projevu zvl. vůči prvnímu, v reakcích, odpovědi na podráždění, popř. i dotaz, námitku ap.:) ona je nepříjemně hubatá a reaguje vztekle, útočně a neslušně, popř. sprostě; odpovídá jen s křikem a nevrle; odmítavě a útočně reaguje divokým a neslušným křikem. ■ **S** ona je hubatá

Ferda Mravenec, práce všeho druhu.
(Čl. vůči druhému obv. vesele, avšak uznale o třetím a jeho schopnostech i reakcích, zvl. s důrazem na schopnost různorodé činnosti, odvedení práce, popř. zájmů, někdy i v charakteristice sebe sama ap.:) (je to) velmi činný, pilný a pracovitý člověk, který rád pomůže, vyhoví, vše zařídí. ■ **S** on pomáhá ochotně, on je vhodný velmi ♦ F. M. je známá sympatická pohádková postavička vytvořená O. Sekorou.

Tak nám zabili Ferdinanda!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1d
(Čl. poučený Švejkem v obv. zlehčujícím n. posměšném komentáři vůči druhému, druhým, zvl. o násilné smrti mocného a obávaného n. nemilovaného třetího, státníka, významného politika, popř. umělce ap.:) jsme teď chudáci opuštění a zůstali jsme bez naší vůdčí (politické) osobnosti sami; tak nám zemřel vůdce a jsme bohužel (n. bohudík) bez vlády. Moderátor: Tento světoznámý politik zemřel na následky těžkého poranění po výbuchu granátu umístěného v jeho autě. – Divák: Tak nám z. F. ■ **S** my nemáme vůdce ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923), slavná úvodní věta o smrti Ferdinanda d'Este, následníka rakouského trůnu.

Ⓐ (What will we do without him?, The ship of state is rudderless.) Ⓕ (Ça y est, ils nous l'ont tué, le Ferdinand!), (Ils nous ont repris l'Alsace et la Lorraine!) Ⓡ ! Вот так раз.

Festina lente! n. **Pospíchej / spěchej pomalu!**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Zvl. vzdělaný a zkušený čl. vůči druhému v radě a výtce k jeho uspěchanému, neuváženému postupu, rozhodování, popř. jen povrchní práci ap.:) dobře, důkladně a v klidu si svůj postup, další kroky, rozhodnutí ap. rozmysli (a vyhneš se tak chybám, nedostatkům, omylům ap.). A: Ještě musím rychle napsat návrh na ty prémie … – B: To přece v klidu můžeš udělat zejtra. Jak říkají latiníci, f. l. ■ **S** neukvapuj se! Pomalu dál dojdeš., Dvakrát měř, jednou řež. ♦ Lat. přísloví, čes. *Pospíchej pomalu*; je překlad z řec. *Speude bradeos*, užíváno už za císaře Augusta, srov. G. Suetonius Tranquillus (asi 69–140), *Životopis Augusta, 25,70–140*. Bylo i heslem Viléma z Rožmberka ve smyslu *věnuj své práci čas, jednej s rozmyslem.*

Ⓐ More haste, less speed., Take your time (over it). Ⓝ Eile mit Weile! Ⓕ Hâte-toi lentement. Ⓡ ! Тише едешь, дальше будешь.

To není° fér / fair.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Verb** bejt fér
(Čl. v nesouhlasném protestu vůči druhému o rozhodování, postupu jeho n. třetího ve vztahu k sobě n. třetímu n. o jeho nespravedlivém obvinění, lži ap., s odstínem čestnosti a dodržování pravidel:) to (co děláš n. říkáš) není vůči mně n. ostatním správné, spravedlivé; to není čestné jednání a já protestuju. Ty poslední dva závodníci běželi už proti větru, a přesto je jejich výkon hodnocenej jako u vostatních. To přece n. f. ■ **S** já protestuju,

F

já nesouhlasím, to je nepřijatelné, to není správné Co si to dovoluješ!, To je drzost. ♦ Angl. tvar *fair* je řídký.

Ⓐ That's not fair. Ⓝ Das ist unfair! Ⓕ Ce n'est pas franc jeu / réglo / fair play. Ⓡ Это нечестно.

Je skromná jako fialka.

Komp bejt skromná jako fialka

(Čl. uznale, pochvalně vůči druhému o dívce, ženě, její povaze a projevu ap.:) je velmi n. příliš skromná, sympaticky tichá a zdrženlivá; ostýchá se projevit své schopnosti a znalosti. ■ **S** ona je skromná

Je to (jako) jedna fiala.

Komp je to jako jedna fiala

(Čl. pochvalně, nadšeně vůči druhému o výsledku práce, námahy, průběhu události, výsledku plánu ap.:) je to velmi dobré, výborné a zcela mě to uspokojuje; jde to n. dopadlo to skvěle, a to je potěšující. ■ **S** já jsem spokojený, to je dobré, to líbí se mi

Fiat iustitia, (et) pereat mundus!

(Čl. mocný a dogmatický ve výroku vůči druhým, skupině, v postoji a hodnocení přečinů, chyb druhých ap. a v přehnané, nekompromisní touze po odplatě ap.:) je nutné viníka potrestat nemilosrdně podle právních předpisů za každou cenu a nijak nepřihlížet k jiným okolnostem. ■ **S** spravedlnost je nutná za každou cenu Spravedlnost je slepá. ♦ Z lat. *Ať se stane spravedlnost a ať zhyne svět!*, heslo císaře Ferdinanda I. (1526–1564) vyjadřující absurdní a nihilistickou vůli trvat na znění zákona.

Fiat lux! *viz* Budiž světlo!

Fiat voluntas tua. *viz* Buď vůle tvá.

Jen to fičí. *viz* Dělá něco, jen to fičí.

Seber° si svý / svoje fidlátka / saky paky a di / vypadni!

(kol; pohrd) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** sebrat / sbalit si svá fidlátka, sebrat si / sbalit si své saky paky

(Čl. autoritativně a nevlídně v příkazu, výzvě vůči nenáviděnému, špatně snášenému druhému, druhým, zvl. návštěvníkovi v místě, prostředí, kde není vítán, kde způsobil neshodu, něco pokazil ap.:) (připrav si, shromáždi si svoje věci, peníze, svůj majetek a) jdi pryč, odejdi odtud (a přestaň nám dál komplikovat situaci ap.). Pořád sem ti vodpouštěla, ale to, co si udělal teď, už ti vodpustit nemůžu. S. si svoje f. a di! ■ **S** jdi pryč! Táhni k čertu!

Ⓐ (You can) pack (up) your bags and go / leave. Ⓝ Pack deine Siebensachen / Sachen und hau ab! Ⓕ Prends tout ton saint frusquin et barre-toi!, Prends tes clics et tes clacs et tire-toi! Ⓡ Собирай свои манатки и проваливай!

… jen to fiklo / hvízdlo!

(Čl. v udiveném, popř. ustrašeném popisu vůči druhému o způsobu činnosti rukou, popř. delším n. pružným nástrojem při krátkém pohybu, jednoduchém úkonu n. způsobu pohybu předmětu ap.:) (udělal to, dostal facku, kámen proletěl těsně vedle něj ap.) velmi rychle a rázně, popř. snadno a bez námahy; stalo se to prudce, v krátkém okamžiku. ■ **S** to stalo se rychle, on udělal to v okamžiku

Jak je důležitý / důležité mít / míti filipa.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *míti*

(Čl. v pochvalné reakci vůči druhému na svůj n. jeho dobrý nápad při řešení problému n. zacházení s neznámým zařízením a jeho momentálním využití ap.:) je dobré, výhodné být důvtipný, vynalézavý a umět reagovat pohotově, dokázat vymyslet a použít i nestandardní postup, pokud je v konkrétní situaci účinný. Já při háčkování neumím udělat první očko, tak si pomůžu vždycky tak, že udělám jen uzel, a tím začnu. Vidíš, jak je d. m. f.! ■ **S** je důležité být důvtipný To musíš mít tady! ♦ Český název hry O. Wildea (1856–1900) *The Importance of Being Earnest.*

Ⓐ You have to know the tricks of the trade., You have to have your wits about you. Ⓝ Köpfchen, Köpfchen! Ⓕ De l'importance d'être constant. Ⓡ Хорошо, когда голова варит.

Sejdeme se u Filipp.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. vzdělaný obv. poněkud intelektuálně ve výhrůžce vůči nepřátelskému druhému s poukazem na vhodnost jiné n. nastávající budoucí chvíle a místa, a tím příležitosti k vyřešení konfliktu s ním ap.:) ve vhodný okamžik se (ještě) střetneme a spolu si vyřídíme své rozpory, hádky ap., vypořádáme se spolu; ve vhodný okamžik se ti pomstím v otevřeném boji, střetnutí (a ukážu svou převahu). Musím teď bohužel odjet, ale na tu tvou ošklivost nezapomenu. S. se u F. ■ **S** my střetneme se Hýn sa ukáže!, Přijde den, zúčtujem spolu. ♦ *Filippy*, řec. *Filippoi* byly makedonské město, kde bylo r. 42 př. n. l. Antoniem a Oktavianem poraženo vojsko Brutovo a Cassiovo. Brutovi, zrádci Caesara, to předpověděl jeho zlý duch,

Plutarchos (50–120), *Caesar, 69*; u W. Shakespeara (*Caesar, 4,3*) to byl přímo duch Caesarův.

Ⓝ Bei Philippi sehen wir uns wieder! Ⓕ (La vengeance est un plat qui se mange froid.), (Je te garderai un chien de ma chienne.) Ⓡ ! Подожди, мы ещё встретимся.

Je jak zpomalenej film.

Komp být jak zpomalený film

(Čl. obv. energický n. spěchající v nespokojeném povzdechu vůči druhému o třetím a jeho způsobu chůze, práce, pohybů ap., obv. zvykově v důsledku povahy, popř. jen momentálně ap.:) je nepříjemně pomalý, loudá se a zdržuje tím (nás všechny); pohybuje se n. pracuje nápadně pomalu a budí tak netrpělivost druhých. ■ **S** on je pomalý, on je pomalý myšlenkově, on pracuje pomalu Všechno mu dochází až třetí den., Táhne se jak smrad.

Kdybys mlčel, zůstal bys filozofem.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. moudrý obv. v ironické reakci vůči druhému na jeho nevhodnou, nemístnou, popř. hloupou poznámku, výrok, informaci ve společnosti ap.:) kdybys (neprozřetelně) nemluvil a neprojevil tím svůj nedostatek, neinformovanost n. hloupost, působil bys dojmem vzdělaného n. moudrého člověka; je lepší mlčet a mluvit jen uvážlivě. A: Můj syn hraje na klavír jako Paganini. X: smích ostatních – B: K. m., z. bys f. Paganini přece hrál na housle, ne na klavír! ■ **S** mluv s rozmyslem! Zlé jest, když jazyk před rozumem utíká. ♦ Z lat. podle anekdoty o hlupákovi z Boëthiovy *Útěchy filozofie, 2,7,76*, který ve společnosti filozofů nevhodně promluvil a prozradil se, srov. Walther 29 212.

Ⓐ Think twice before you open your mouth., Keep quiet and you won't make a fool of yourself. Ⓕ ! Tu as raté une (belle) occasion de te taire. Ⓡ ! Молчание — золото.

Vždyť ten filozof se ještě nenarodil, který by trpělivě snášel bolest zubů.

(Čl. vzdělaný v žertovném, ironickém povzdechu a omluvně vůči druhému o moudrém třetím, popř. i o sobě a jeho, svém překvapivě nemoudrém n. dětinském chování, nářku ap. v důsledku fyzického strádání, bolesti ap., zvl. v kontrastu ke klidové situaci bez bolesti a velkým myšlenkám:) ani sebemoudřejší, sebevzdělanější jedinec neumí snášet fyzickou bolest, muka (zvláště bolení zubů) moudře a důstojně a pomáhat si proti ní racionální úvahou. ■ **S** bolest nezmenší se mudrováním ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Mnoho povyku pro nic, 5,35* (1599).

Honí mě jak financ kozu.

Komp honit / hnát někoho jak financ kozu

(Čl., někdy pomalý, s nevolí a povzdechem vůči druhému o třetím, zvl. nadřízeném n. autoritativním, a jeho kontrole prvního při práci, naléhání na rychlejší chůzi ap.:) je velmi přísný a nutí mě pořád k velkému tempu, spěchu (na který nejsem zvyklý n. kterého téměř nejsem schopný dosáhnout); příliš mě prohání; přísně vyžaduje vše plnit správně a včas. ■ **S** on je přísný Honí mě jak nadmutou kozu.

Finis coronat opus. *viz* Konec korunuje dílo.

Je v tom nějaká finta. *viz* Je v tom ňákej fígl.

Buď fit!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

n. 5f **Verb** být / bejt fit

(Čl. s autoritou, nositel zásady životosprávy ap. ve výzvě vůči druhému, zvl. u sedavého zaměstnání, k zapojení i fyzické námahy, tělocviku ap.:) snaž se být tělesně svěží, fit (a připravený)!; věnuj se (také) sportu a cvič a získej tak tělesnou svěžest, odolnost a vytrvalost (a zabráníš tak i nemocem a zdravotním potížím). Ráno by se měl každý protáhnout a udělat pár dřepů. Jak nám přikazuje naše heslo: „B. f.!" ■ **S** pěstuj odolnost!, buď připravený!

Ⓐ Keep fit! Ⓝ Trimm dich! Ⓕ Sois d'attaque / en forme. Ⓡ ! Будь в форме!

Je° v tom ňákej fígl. n. **V tom je ňáká finta.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Zvl. zkušený čl. ve skeptickém výrazu pochybnosti, obavy vůči druhému o tušené negativní skryté povaze lákavé nabídky, slibu, perspektivy budoucího vývoje ap., obv. v kontrastu k ubezpečování druhého o výhodnosti, bezproblémovosti ap. n. o zdánlivé snadnosti úspěchu:) **1.** *v tom (co ten člověk dělá, slibuje ap.) je skryto zřejmě něco nekalého, lživého; tuším v tom problém n. komplikaci (k oklamání druhých, mě);* **2.** *to jistě není tak složité, komplikované a je to zřejmě založené na skrytém triku, zkratce ap.* **1.** Nemůžu uvěřit, že by ten zájezd moh bejt tak levnej. Je v tom určitě ň. f. ■ **S** to skrývá problém, to není komplikované tak V tom je ten zakopanej pes., To není jen tak.

Ⓐ There must be a snag / hitch somewhere., There must be a knack to it. Ⓝ Da ist ein Trick bei., Da musst du was bei sagen. Ⓕ Il y a un truc là-dedans., Ça / cela cache quelque chose.

… nebo taky fík!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

F

(Čl. posměšně, nepřátelsky a odmítavě vůči druhému a jeho přehnanému, popř. drzému požadavku, nároku, prosbě, zvl. opakovanému ap.:) (nedotírej, protože) nic ti nedám, nedovolím; už nic dalšího nebude, nedostaneš, přestaň už! A: Hele, že mi pučíš svý písíčko? – B: Nebo t. fík! Nejsem žádná půjčovna! ■ **S** já nedám ti nic, já odmítám to Jo túdle!, Ani za boha! ♦ Z lat. *ficus „fíkovník, fík“* v pův. pohrdavém významu *„nic“*, pův. s doprovodným gestem vystrčení palce mezi ukazovákem a prostředníkem.

Ⓐ Not on your life!, You must be joking! Ⓝ Tja, geschissen., … oder auch nicht! Ⓕ … Des prunes!, Et puis quoi encore …? Ⓡ А фигу не хочешь?

Je to flák cesty. *viz* Je to kus cesty.

Nezůstal° po něm° ani mastnej flek.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *mastnej*
(Čl. v hodnocení, někdy nesouhlasném, vůči druhému o třetím a jeho katastrofální nehodě, zaviněné n. nezaviněné, zvl. při autohavárii, výbuchu, pádu z výšky ap. a s ohledem na výsledný stav jeho těla v důsledku prudkosti, též o zvířeti ap., též ve varování do budoucnosti:) byl zabit, zabil se, zahynul a jeho tělo se přitom krajně poničilo n. úplně zmizelo. Vykláněl se blbě z toho vokna tak dlouho, že nakonec neudržel rovnováhu a vypad z pátýho patra. No, n. po něm ani m. f. ■ **S** on zahynul a nezůstalo z něj nic

Ⓐ (All that was left of him was a heap of mangled flesh.), He was a goner. Ⓝ Von dem blieb nur ein Fettfleck übrig. Ⓕ Il a disparu corps et biens / sans laisser de trace. Ⓡ *И* мокрого места не осталось.

Kampak na nás s tou flintou!
(Čl. starší, popř. skupina lidí v posměšné, nebojácné reakci na nevhodné, neúčinné výhrůžky, hrozby, zastrašování ap. ze strany druhého, druhých ap.:) takto mne, nás nepřinutíš, nepřinutíte ustoupit, povolit, změnit stanovisko n. vyhovět požadavku ap.; toho já, my se nebojím, nebojíme a nepůsobí to na mě, nás. ■ **S** já nemám strach, to není působivé

Pomalu s tou flintou!
(Čl. ironicky a odmítavě vůči nemístně agresivnímu, vyhrožujícímu druhému ve snaze varovat ho a naznačit mu možnost vlastní síly, popř. i odvety ap. n. v radě vůči zbrklému druhému a jeho podobně agresivnímu přístupu k třetímu:) **1.** *neukvapuj se a nechovej se tak neurvale a útočně, protože i já jsem schopný reagovat tvrdě (a bude lepší vyřešit vše v klidu);* **2.** *jednej rozvážně a neukvapuj se takto (tj. přímo výhrůžkami ap.)!* **1.** A: Okamžitě mě pusťte dovnitř, nebo zavolám ředitele! – B: Jen pomalu s tou flintou! ■ **S** neukvapuj se!, buď opatrný!, jednej prozíravě! To na mně neplatí.

To je fofr! *viz* To je kalup!

Není toho fochu, aby nebylo pravdy trochu. *viz* Není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu.

Forma / jeho forma šla dolů.
(Čl., vedoucí, trenér ap. kriticky v komentáři vůči druhému o třetím, zvl. sportovci, a jeho fyzické kondici, výkonnosti, popř. o jindy v práci velmi výkonném třetím ap., z různých důvodů:) jeho výkonnost, dosahované výsledky se znatelně zhoršily; jeho fyzický stav se zhoršil, a to ovlivnilo jeho sportovní n. pracovní schopnosti a výkon. ■ **S** výkon zhoršil se ♦ Též v opačném významu var. *nahoru.*

To je° formát! n. **Je° to formát.**
(kol; pochv, obdiv) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b **Verb** bejt formát
(Čl. uznale a s obdivem v poznámce vůči druhému o třetím a jeho mimořádných schopnostech n. vysoké úrovni jednání n. profesionálního projevu, popř. rozhledu ap., též v konkrétním projevu:) je to mimořádná osobnost, neobyčejně schopný a vzdělaný jedinec hodný úcty a respektu (který se znovu zachoval skvěle); zachoval se velkoryse. Dějepis nás učí profesor, který nám všechna fakta vždy podává v těch nejširších souvislostech. Je to vopravdu f. ■ **S** on je mimořádný, on je velkorysý Klobouk dolů!, On je někdo.

Ⓐ He's a real pro!, He's top-notch., He (really / sure) knows his stuff. Ⓝ ! Ein Mann von Format., Der hat Format! Ⓕ C'est une tête / un crack / quelqu'un! Ⓡ Он просто гигант!

Chybí mu fortel.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o třetím, obv. začínajícím, a stupni, způsobu jeho výkonu, znalostech správného postupu ap., zvl. při manuální činnosti ap.:) nemá dost zkušeností n. praxe a jeho výkon má nedostatky; není zcela šikovný ani vynalézavý a pracuje s chybami a nezkušeně. ■ **S** on nemá zkušenost

Fortes fortuna adiuvat. *viz* Odvážnému štěstí přeje.

Fortuna caeca est. *viz* Štěstí je slepé.

Ten si ale fouká!
(Čl. udiveně n. pobouřeně vůči druhému o domýšlivém, přeceňujícím se třetím a jeho nekritickém vystupování, tvrzení ap., zvl. z hlediska jeho schopnosti, znalosti, zručnosti a ve snaze ukázat ostatním svou nadřazenost ap.:) chová se příliš troufale a k ostatním přezíravě; je (arogantně n. hloupě) přesvědčený o své mimořádnosti a schopnosti (zvládnout tak náročnou věc). ■ **S** on je troufalý

Je° to na fous (přesně).
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova) **Verb** být na fous
(Čl. obv. spokojeně vůči druhému o výsledku poměření reality s plánem, o porovnávání velikosti výrobku, předmětu ap. a určeného prostoru pro něj, o souvztažnosti časových veličin ap.:) přesně si to odpovídá a pasuje to navzájem; je to přesně stejné, tj. se stejnými požadovanými rozměry, stejným časovým trváním ap.; povedlo se dosáhnout naprosto, popř. poněkud nebezpečně přesné míry (např. při řezání, nalévání ap.) a není tu žádná vůle, tolerance. Změřila jsem u toho svetru oba rukávy. Je to na f., málem byl ale jeden kratší. ■ **S** to je přesné To sedí.
Ⓐ It's spot on. Ⓝ Das ist haargenau. Ⓕ C'est au poil près. Ⓡ ! Тютелька в тютельку.

Bylo to vo fous.
(Čl. zkušený vůči druhému lítostivě o výsledku pokusu trefit terč n. s ulehčením o úniku ze srážky s autem, zásahu hozeným kamenem, střelou ap.:) **1.** *bohužel to terč minulo, ale jen zcela těsně; dopadlo to hned vedle terče;* **2.** *málem mě, tě to zasáhlo, trefilo; naštěstí mě, tě to těsně minulo.* ■ **S** to minulo terč těsně, to nezasáhlo mě

To už má (takovýhle) fousy. n. **To už je takhle fousatý.**
(Čl. zkušený a starší v reakci vůči druhému a jeho údajně nové historce, čerstvé anekdotě, problému, nápadu ap.:) na tom není nic nového; to už je velmi staré a mnohokrát opakované; pamatuju se, když to před mnoha lety bylo nové, v současnosti je to pouze aktualizované. ■ **S** to je staré

Nejde mu° to pod fousy.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** nejít někomu pod fousy
(Čl. vůči druhému nelibě, kriticky o třetím a jeho postoji k přikázané práci, nutné činnosti, popř. nabídnutému jídlu ap.:) nelíbí se mu to n. nechutná mu to a projevuje vzdorovitě n. uraženě svůj nesouhlas a jen pasivní podřízení; je mu to nepříjemné, popř. nesnáší to; nechce to dělat, nechce uposlechnout, podřídit se ap. Řek sem mu, aby ty jahody vyplel, ale n. mu to pod f., frajerovi. Radši by jezdil na kole. ■ **S** to nelíbí se mu, on nechce Není mu to vhod.
Ⓐ He's not happy about it., He can't stomach it. Ⓝ Das passt ihm (ganz und gar) nicht. Ⓕ Ça / cela l'empoisonne / le défrise / l'enquiquine! Ⓡ Он от этого нос воротит.

Basama (s) fousama!
(kol; nepřízn, žert) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl. zvl. starší polovýhrůžně, obv. vůči dítěti po jeho nemístném, drzém, neposlušném chování ap.:) já se zlobím (na to n. kvůli tomu); to mi zkazilo náladu (a začni to konečně respektovat!). Tady ten fotbal hrát nemůžete, eště rozbijete okno! Děte hned pryč! B. s f.! ■ **S** já jsem rozzlobený, já vyjadřuju zlost Tisíc kulí a granátů!
Ⓐ Donner und blitzen! Ⓝ Schockschwerenot! Ⓕ Scrongneugneu!, Nom d'un petit bonhomme / d'une pipe. Ⓡ ! Чёрт побери!

Cesky fójak, toprá fójak.
(Čl. zkušený a vzdělaný vůči druhému, druhým obv. v posměšné parafrázi frázovitého hodnocení vojáků ze strany nadřízených, v kontrastu k jejich skutečné nekázni, neloajálnosti vůči hloupé vojenské autoritě, správě a vychytralosti ap.:) Čech není obvykle příliš dobrý, loajální voják a snaží se vždy těžit pro sebe ze situace výhody na úkor erár u. ■ **S** Čech není voják dobrý ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923), 8. kap., kde se tak snaží česky mluvit německá baronka ke Švejkovi.

To je° (teda) fór!
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. uznale, obdivně vůči druhému zvl. o neobvyklém a efektivním řešení problému, zvl. technického, politického ap.:) to je důmyslné a chytré a já to obdivuju; to je chytrý a účinný nápad. Hele, všim sis, jak dali to chlazení takle dopředu, před motor? To je teda f.! ■ **S** to je důmyslné, já obdivuju to To je nápad!
Ⓐ That's quite nifty / ingenious. Ⓝ Das ist (echt) ein Hit! Ⓕ ! Ce n'est pas bête!, C'est astucieux! Ⓡ Вот это да!

To byl (jen) fór.
(Čl. uklidňující rozčileného, vztahovačného dru-

F

hého a vyvracející jeho mylnou interpretaci tvrzení, nepříjemného, ne však nepřátelského žertíku prvního ap.:) to nebylo míněno, myšleno vážně; bylo to řečeno jen v žertu a pro zasmání n. pobavení (a ne s cílem urazit). Tak už se nezlob. To byl jen fór. Slibuju, že už ti dneska do kafe žádnou sůl sypat nebudu. ■ **S** to je žert jen

To sou ale blbý fóry!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 4. slova)
(Čl. podrážděně, znechuceně vůči druhému v reakci na nečekanou novou a zjevně nesmyslnou komplikaci, překážku ap. n. mírně šokující chování druhého, zvl. jeho nezdařený n. nemístný pokus o žert, nastraženou léčku ap.:) to je nepříjemné a naprosto tady zbytečné; to není teď vhodné ani příjemné (dělat, protože nejsem na to právě naladěný); to mě rozladilo. Du si klidně po ulici, a ty najednou na mě zezadu takle hrozně vybafneš. To sou ale b. f.! Co kdyby mě trefil šlak! ■ **S** to je nepříjemné, to je zbytečné, to je hloupost, to rozčiluje mě K čertu!

Ⓐ That is / was a (bloody) stupid thing to do., What a (bloody) stupid thing to do! Ⓝ Das sind aber blöde Witze! Ⓕ Ce sont de sales blagues!, (*vulg*) Ce sont / c'est des conneries! Ⓡ Что за дурацкие шутки?!

Nedělej° fóry!
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, ind, imp, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
Verb dělat s něčím fóry
(Čl. v podrážděné reakci vůči druhému na jeho náhlé zdráhání, uražené odmítání, tvrdohlavost, nejasnou neochotu ap., ve snaze ho přemluvit:) nebuď (náhle) tak neochotný a nevzdoruj nerozumně!; snaž se být vstřícný, spolupracovat (se mnou, ostatními) ap. Proč nechceš jít do kina? N. f. a poď! Dyťs to chtěl vidět! ■ **S** chovej se vstřícně!, nebuď tvrdohlavý! Co ti (zas) přelítlo přes nos?, Dej si říct!

Ⓐ Don't mess about., Stop messing about. Ⓝ Hab dich nicht so!, Stell dich nicht so an! Ⓕ Ne fais pas l'idiot / l'imbécile!, (*vulg*) Arrête tes conneries! Ⓡ ! Что за глупое упрямство!

Jakýpak s tím fóry! *viz* Jakýpak (s tím) krámy!

Frailty, thy name is woman! *viz* Křehkosti, tvé jméno je žena.

Na to von je frajer. *viz* Na to von je machr.

To je ňákejch fraků!
(Čl. vůči blízkému druhému nespokojeně, podrážděně n. opovržlivě kvůli třetímu a jeho neustálému a přehnanému zdůrazňování důležitosti čtvrtého, obv. vysoce postaveného, a jeho potřeby zvláštní péče ap.:) zlobí mě, že je kolem toho (a něj, jeho potřeb) takový rozruch; to je přehnaná, popř. směšná pozornost. ■ **S** to je pozornost přehnaná A co má být?, Už se stalo.

Nedělej s tím / ním žádný fraky. *viz* Jakýpak cavyky!

Jaképak / jakýpak (s tím) fraky! *viz* Jakýpak cavyky!

Františku, moc piješ!
(Čl. v napomenutí, někdy rozmrzelém, vůči druhému a jeho výroku n. lehkovážnému slibu, neuskutečnitelnému plánu, popř. vychvalování své osoby ap.:) nepij tolik a nevymýšlej si!; (v opilosti) vymýšlíš si a říkáš věci, které nemůžeš splnit n. které nejsou tak docela pravdivé. ■ **S** nepij!, nevymýšlej si!, to je nesmysl To je za vlasy přitažený. ♦ J. Drda (1915–1970), *Městečko na dlani* (1940).

To byla (ale) fraška!
(Čl. nespokojeně n. posměšně, s nechutí vůči druhému o třetím a jeho jen zdánlivě otevřeném jednání, diskuzi n. o jednání, situaci mezi více lidmi, zvl. zmatené n. plně zmanipulované, v kontrastu k očekávání nového vývoje, nalezení řešení ap.:) bylo to vše dopředu plně připravené, zrežírované a bez prostoru pro uplatnění vlastního názoru, a proto to proběhlo zcela formálně; byla to (pro okolí) jen směšná n. chaotická a nedůstojná podívaná bez skutečného obsahu a řádného vyústění. ■ **S** to je chaos, to bylo zrežírované, to je směšné

Nedělej° z toho fraška!
(kol) **0** ot, poz, imp, ind ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. odmítavě n. káravě vůči blízkému druhému a necitlivé poznámce, nemístnému vtipu při diskuzi o vážném problému ap.:) nezesměšňuj tento okamžik (není to vhodné a společensky přípustné). A: Když má teď děda nohu v sádře, vypadá jako lochneska. Eště ho strčit do vany. – B: N. z toho f.! Děda je chudák. ■ **S** mluv vážně!, chovej se vážně! Nedělej z toho kabaret!

Ⓐ That's not a nice thing to say., What a nasty thing to say! Ⓝ Mach nicht so ein Theater! Ⓕ Arrête (un peu) de blaguer! Ⓡ ! Тут не до шуток.

To to (dneska) frčí!
(Čl. spokojeně, popř. mírně překvapeně v konstatování vůči druhému o společné práci, činnosti ap., zvl. v kontrastu k pomalému průběhu jindy:)

probíhá, jde to neočekávaně dobře, rychle a příznivě; jde to překvapivě rychle a za krátký čas se daří vykonat víc než obvykle. ■ **S** to probíhá dobře, to daří se Vodsejpá to.

To teď frčí / letí.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. mladší v důrazné poznámce, popř. upozornění vůči staršímu, tradicionalistickému a nechápavému druhému o novém způsobu oblékání, technice, uměleckém stylu, módní hře, druhu jídla ap.:) to je v současné době právě velmi módní, oblíbené a je možné to taky nejčastěji vidět, slyšet.* A: Proč nosíš na uších sluchátka s tou řvoucí muzikou? – B: Nechápeš? To teď f., to se musí, jinak bych vypadal jako pitomec. ■ **S** to je módní To se teď nosí.

Ⓐ It's the in thing., It's all the rage., It's the height of fashion. Ⓝ Das ist jetzt in., Das ist jetzt der letzte Hit. Ⓕ ! C'est à la mode / dans le vent. Ⓡ (Сейчас это модно.)

Jen to frčí. *viz* Dělá něco, jen to fičí.

Freiheit ist nur in dem Reich der Träume.
(Čl. vzdělaný v povzdechu, popř. radě vůči druhému o omezeních, nutnosti se stále něčemu podřizovat, vycházet vstříc druhým ap. v reálném životě, obv. v kontrastu k přání, představám:) ve skutečném životě je nutné se přizpůsobovat a přihlížet k požadavkům a potřebám okolí, a tak volnost, svobodné myšlení, rozlet ap. jsou možné jen v rámci představ a fantazie. ■ **S** svoboda je v představě jen ♦ Z něm. … / *und das Schöne blüht nur im Gesang*; čes. *Volnost / svoboda je jenom v říši snů / a krása kvete jenom ve zpěvu*, F. Schiller (1759–1805), báseň *Am Antritt des neuen Jahrhunderts* (1802).

Nech si ty (svý) frky!
(Čl. podrážděně vůči druhému v reakci na jeho nemístné vtipy, popř. i narážky, posmívání, zvl. ve snaze zabránit mu v dalších ap.:) přestaň s těmi poznámkami, připomínkami ap. (velmi mě to zlobí). ■ **S** mlč!, přestaň!

Je° tady / teď frmol.
(kol) **0** imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. v upozornění vůči nezúčastněnému druhému na množství lidí a jejich činnost v bytě, v domě, na pracovišti, ve veřejném podniku ap., zvl. v době příprav před velkou akcí, oslavou ap., popř. při dokončování týmové práce, úkolu ap., též jako omluva kvůli zaneprázdnění:) je tady teď velký a téměř chaotický shon a ruch; pobíhá, pohybuje se tu nyní uspěchaně, popř. nervózně mnoho lidí. Děti, běžte si hrát vedle. Je t. f. a jen byste se pletly pod nohy. ■ **S** je tam rušno Je to tu jak v blázinci.

Ⓐ We're all up to our ears (in it)., We're all in a mad rush. Ⓝ Hier ist viel Betrieb., Hier ist (schwer) was los. Ⓕ (On est en pleine activité / ébullition / en plein chantier!) Ⓡ Тут (вавилонское) столпотворение.

… a je° po ftákách / ptákách!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5b kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. rezolutně a obv. i rozzlobeně vůči druhému v reakci na nežádoucí a obv. opakovaný incident druhého n. třetího a po oznámení náhlého příkrého rozhodnutí, nápadu řešení ap.:) tím se to definitivně a rázně vyřídí, vyřeší a nebude to už dál iritovat; tím to konečně přestane. Už druhý rozflákaný vokno a už toho máš dost? Tak jim ten míč zamkni a je po f.! A dávej jim ho jen na hřiště! ■ **S** to přestane, to je konec diskuze Tím to končí. ♦ Srov. stč. *stříleti po ptáku* a střelnice s terči v podobě ptáků, kteří se sestřelovali; tudíž snad posun z „je po postřílených ptácích" k „je po zábavě, možnosti" ap.

Ⓐ … and Bob's your uncle!, … and that'll be the end of it., … and there's an end of it. Ⓝ Jetzt ist Sense., Aus der Traum! Ⓕ ! Un point, c'est tout! Ⓡ ! И баста!

Je to fuč. *viz* Je to fuč.

To je (mu) fuk. *viz* To je (mu) buřt.

Všechno je mu fuk. *viz* Všechno je mu fuk.

Je to tu jak vo funuse.
Komp je tu jak o / na funuse
(Čl. nespokojeně a kriticky obv. po svém příchodu vůči druhým ve společnosti, v hospodě ap. a stavu jejich zábavy ap., popř. v jiném společenském prostředí, v kontrastu k jeho očekávání:) je tu (vidět, slyšet) nápadně a neobvykle málo veselí, smíchu, zábavy; je tady (strnulá) nuda a chybí tu větší živost, bujará nálada ap. ■ **S** je tam smutno

Je to jak vyvařený fusekle.
(Čl. s odporem, popř. pobouřeně vůči druhému v komentáři o jídle n. nápoji, zvl. polévce, omáčce, popř. i slabém hospodském čaji ap.:) je to příliš slabé a vodnaté a má to neurčitou a nedobrou chuť; je to příliš a nepříjemně, odporně řídké n. mazlavé a nechutné a nedá se to jíst. ■ **S** to je nechutné, to je slabé

To je° fuška. n. **To dá° fušku.**
(kol) **0** *1. V:* ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg,

F

pl; *2. V:* ot, neg, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o nastávající práci, řešení problému, spolupráci s druhým n. jednání, přemluvení třetího ap.:) to je velmi namáhavé, pracné, popř. vyčerpávající; to je nesnadné a dokončit to bude dost zdlouhavé a pracné. Přemluvit ho, aby s tou vejpravou do Alp nejezdil, to dá f., pořád chce bejt hrdina. ■ **S** to je obtížné, to je pracné To je kumšt.
Ⓐ It'll take some doing., It won't be easy. Ⓝ Das ist gar nicht so einfach. Ⓕ C'est un sacré boulot / une sacrée besogne / corvée. Ⓡ Это нелёгкая задача.

Stojí to fůru / kupu peněz.
(Čl. kriticky, popř. nespokojeně vůči druhému o náročném technickém zařízení, módní novince, značkovém zboží ap., zvl. z hlediska možného nákupu a omezeného množství peněz ap.:) je to příliš, přehnaně drahé (a případnou koupi je třeba zvážit, popř. našetřit na ni ap.) ■ **S** to je drahé příliš

G

Je to / z toho (pěknej) galimatyáš.
(Čl. rozladěně vůči druhému o neuspořádaném materiálu, dokumentaci, textu, neorganizovaném vyprávění třetího ap., též po vnějším rušivém zásahu n. při náhlém přebírání práce druhého:) je to velmi chaotické a nejasné a nelze zjistit vzájemné souvislosti, místo n. sled jednotlivých částí; vůbec se v tom (teď) nevyznám, všechno je zpřevracené. ■ **S** to je chaos, to je nejasné Co tím chtěl básník říct?, Aby se v tom čert vyznal!

Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl., studenti, často bývalí, při oficiální kulturní příležitosti, při vzpomínkové oslavě, popř. jako výraz radosti po vykonání zkoušky, náročného úkolu ap., též jako výzva n. rada:) užívejme radostně života (když jsme splnili, co se od nás žádalo n. dokud to je možné); buďme veselí a žijme radostně!; nebuď smutný, zachmuřený a rozvesel se! A: Ty zas deš do hospody? – B: Proč ne? Občas se sejdem. Dáme si dycky G. i. a zavzpomínáme. ■ **S** užívej života! Člověk žije jen jednou. ♦ Ze staré tradiční lat. studentské písně z 18. stol., srov. *Radujme se, dokud jsme mladí*, dnes užívané jako vzpomínka na doby studia a též jako znělka při předávání diplomů na konci vysokoškolského studia.
Ⓐ We're / you're only young once., (Let's) make hay while the sun shines. Ⓡ Один раз живём.

Gedanken sind zollfrei.
(Čl. obv. vzdělaný zvl. v odpovědi, výzvě vůči druhému, druhým k vyjádření názoru, představy, v kontrastu k jeho obavě ap.:) (neboj se a promluv) myšlení a názory nejsou omezované n. cenzurované; v myšlení je člověku dána volnost, a proto mluv otevřeně!; myšlenka je svobodná a nelze ji omezit. ■ **S** mluv otevřeně!, myšlenka je svobodná ♦ Z něm. písně z konce 18. stol., *Myšlenky nepodléhají clu*; zmiňuje však už M. Luther (1483–1546) podle lat. vzoru (M. T. Cicero, 106–43 př. n. l.), srov. *Liberae sunt cogitationes, myšlenky jsou svobodné* (*Řeč na obranu Milona, 29,75*).

Genießt den Reiz des Lebens, man lebt ja nur einmal. *viz* Žijeme jen jednou …

Geteilte Freude ist doppelte Freude, geteilter Schmerz ist halber Schmerz. *viz* Sdílená radost je dvojnásobná radost a sdílená bolest je poloviční bolest.

Génius se vytváří v klidu, charakter v proudu lidského života.
(Čl. moudrý v komentáři, zvl. jako učitel, vůči mladšímu druhému o rozvoji nadání člověka a jeho osobního založení s ohledem na vztah k ostatním lidem ap.:) k rozvinutí talentu n. génia je třeba trvalých příznivých podmínek, rodinného zázemí ap., zatímco lidský charakter se utváří v průběhu života při řešení úkolů, proměňujících se problémů, konfliktů ap. ■ **S** génius zraje v klidu, charakter zraje postupně a změnami ♦ Připisováno J. W. Goethovi (1749–1832), *T. Tasso* (1789).

Génius nedělá kopie.
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému, zvl. v reakci na jeho obdiv k výjimečnému třetímu a jeho uměleckému výtvoru, výkonu ap.:) vytvořil zcela jedinečné a neopakovatelné dílo; udělá, stvoří pokaždé něco jiného a nikdy se neopakuje. ■ **S** to je jedinečné, to je mimořádné

Má to glanc.
Verb mít glanc
(Čl. obdivně, pochvalně vůči druhému o dojmu z jednání zvl. třetího, chování, prezentaci, oslavě, popř. prostředí domu ap.:) je to pěkné, elegantní, popř. půvabné a působí to oslnivě; líbí se mi to a jsem tím oslněn. ■ **S** to je elegantní Má to šmrnc.

Ztratilo to glanc.
Verb ztratit glanc
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému o dojmu ze vzhledu prostředí, domu ap. n. chování, jednání třetího, v kontrastu k předchozímu stavu ap.:) ztratilo to dřívější eleganci, oslnivý vzhled a působivost; zmizel z toho všechen půvab, elegance, popř. krása (a to se mi přestalo líbit). ■ **S** to není elegantní už Nemá to fazónu.

Gloria victis! *viz* Sláva vítězům, čest poraženým!

God save the king / queen!
(Čl. poněkud nadneseně a slavnostně zvl. při spatření britské královny při slavnostní příležitosti, při jejím ohrožení, popř. přeneseně při hře v šachy ap.:) ať žije král, královna!; přeju si, aby král

byl uchráněn nebezpečí, nepříjemností, zkázy ap. ■ **S** ať žije král! ♦ Z angl. *Bůh chraň / ochraňuj krále / královnu!*, název angl. hymny od dr. J. Bulla (asi 1562–1628); pův. je z bible, 1S 10,24.

To je° (teda) gól!

(kol; obdiv) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. neformálně a s potěšeným, úlevným překvapením vůči druhému v reakci nad překvapivým rozuzlením, vývojem dosud nepříznivé situace, příběhu, vyprávění ap.:) to je neuvěřitelné; to mě velice udivuje, popř. šokuje. Ve škole měl z matiky samý koule, a teďka že vyhrál matematickou olympiádu? No, to je teda gól! ■ **S** to je překvapení, to těší mě To je (teda) dobrý!

Ⓐ There's / that's a turn-up for the books!, Well I'll be damned!, Blimey (O'Reilly)! Ⓝ Das ist (aber) ein Hammer! Ⓕ ! Cela / ça m'en bouche un coin!, ! Les bras m'en tombent!, ((Ça) c'est un record / une performance!) Ⓡ Вот это приятная неожиданность!

To byl gól do vlastní branky.

(Čl. zkušený vůči druhému kriticky a posměšně v reakci na jeho nešikovný, neprozřetelný krok, čin ap., často s ohledem na zájmy členů jeho skupiny, strany ap. v soutěži, soupeření ap.:) to byla chyba, kterou jsi uškodil sám sobě n. svým lidem. ■ **S** to je chyba

Může si (ještě / ještě) gratulovat (že …).

(Čl. vůči druhému, někdy mírně kriticky, o třetím a jeho situaci n. výsledku v jeho životě, práci, zdraví ap. v poměru k jeho nevelkým schopnostem a v kontrastu ke konkurenci, vážnému riziku, popř. i ve srovnání s horší situací čtvrtého ap.:) (s ohledem na okolnosti) musí být rozumně spokojený s tím, jak to dopadlo; může být rád, že ho nepostihlo nic horšího. ■ **S** on musí být spokojený

Já gratulovat nepřestanu, dokud něco nedostanu.

(Dítě, popř. dospělý žertem při oslavě narozenin, svátku, úspěchu druhého ap.:) blahopřeju a očekávám, že budu (od tebe, vás) pohoštěn. ■ **S** já blahopřeju ♦ Z kdysi obvyklého veršovaného blahopřání, které se učily říkat malé děti: *Já malé poupě, já stojím v koutě, já vinšovat / gratulovat nepřestanu, dokud něco nedostanu …*

Grau, teurer Freund, ist alle Theorie.

(Zvl. sečtělý a zkušený čl. v mírné výtce mladšímu druhému a jeho příliš jednostrannému zájmu jen o akademické rozptýlení, vědu, jeho teoretizování ap.:) vědecký přístup, názory n. poznatky jsou velmi strohé a suchopárné, zatímco ve skutečném životě existuje spousta proměn, odchylek, ale i dalších věcí, které ho dělají krásným a pestrým. ■ **S** teorie je suchopárná ♦ J. W. Goethe (1749–1832), *Faust* (1808, 1832), ve scéně s žáky říká Mefistofeles: … *und grün des Lebens goldner Baum; Šedivá, drahý příteli, je všechna teorie a zelený je strom života.*

To má grády!

(Čl. uznale, pochvalně vůči druhému o ochutnaném alkoholickém nápoji, popř. různé hudbě, stupňujícím se uměleckém zážitku, zvl. z hlediska invence, objevné interpretace ap.:) **1.** *je to velmi silné a opojné;* **2.** *přináší to silný dojem, to působí velmi silně.* ■ **S** to je silné, to je působivé velmi

Nestojí to za zlámanou grešli.

Verb nestát za zlámanou grešli

(Čl. nespokojeně vůči druhému o předmětu, nástroji, popř. výsledku práce třetího, zvl. po jeho neúspěšném vyzkoušení ap.:) je to velmi nekvalitní, špatné a úplně bezcenné; na nic se to nehodí a nemá to (skoro) žádnou cenu. ■ **S** to je nekvalitní, to není dobré Nestojí to (ani) za fajfku tabáku.

Von je (z toho) groggy / grogy.

(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho stavu, zvl. po vyčerpávající a dlouhé namáhavé práci, fyzickém výkonu, vypětí n. soustředění ap.:) cítí se krajně (po tom) unavený, malátný a slabý; je celkově mátožný, rozbolavělý a slabý. ■ **S** on je unavený, on je slabý

Je toho jako za groš.

Komp je toho jako za groš

(Čl. v nespokojeném povzdechu vůči druhému o množství potřebné, žádoucí látky, suroviny ap., zvl. po koupi, získání n. obecně při zjištění výskytu v kontrastu ke skutečné potřebě n. očekávání:) je toho (bohužel) velmi n. příliš málo; vyskytuje se to jen v malém množství, je to vzácné, řídké, popř. málo běžné (a je nutné s tím šetřit). ■ **S** je toho málo

Jeden nespravedlivý groš sto jiných z kapsy vytáhne.

(Čl. zvl. zkušený v připomenutí, výtce druhému o jeho nepoctivě, podvodně vydělaných penězích n. úmyslu je získat a častých důsledcích, zvl. ve vztahu k celkovému majetku a nutnosti dalších vydání, pokuty ap.:) buď poctivý, jednej poctivě!; snaha po rychlém zbohatnutí může být snadná jen zdánlivě a často vede ke ztrátám. ■ **S** buď poctivý! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Pro groš by si dal koleno vrtat. *viz* Pro korunu by si dal koleno vrtat.

Je jako za groš kudla.
Komp být jako za groš kudla
(Čl. přezíravě, nedůvěřivě vůči druhému o třetím, zvl. chlapci a jeho postavě a obv. i malé síle, zvl. vzhledem k nutnosti velkého fyzického výkonu ap.:) je velmi malý a hubený, útlý a nemá žádnou velkou sílu. ■ **S** on nemá sílu, on je slabý

Drž groš, aby ti zlatý neutekl.
(Čl. zkušený zvl. nabádající bezstarostného, lehkomyslného druhého k opatrnějšímu zacházení s penězi:) (neutrácej příliš a) šetři i v malých částkách, abys své finance postupně rozhojnil; šetřit se musí po troškách. ■ **S** šetři! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je mu to guma.
(Čl. vůči druhému obv. pohoršeně n. realisticky zvl. o mladém třetím a jeho vztahu k řešené záležitosti, problému, vývoji situace ap.:) je mu to úplně lhostejné, nezajímá ho to (a nijak nepomůže); nedbá na to a nechce se tím zabývat, řešit to ap. ■ **S** to je lhostejné Je (mu) to fuk., To je jedno.

Je mu to gumička. *viz* Je mu to guma.

Proti gustu žádnej / žádný dišputát.
(kol) **0** neměnné ≃ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žádnej*
(Zvl. starší čl. v tolerantním povzdechu vůči druhému v reakci na třetího a jeho neobvyklou, podivnou n. nepochopitelnou zálibu, vkus v zábavě, zálibě, jídle, oblékání ap.:) (i když je můj, náš přístup, názor, vkus odlišný) proti tvé, vaší volbě a (zřejmě oblíbené) činnosti nelze nic namítat (a musím, musíme to respektovat); každý člověk má (právo na) odlišný vkus, preference. Petříku, a tobě se líbí ten Michael Jackson? Vopravdu? No, jak se říká, p. g. ž. d. ■ **S** lidé mají záliby různé Každej sme ňákej. ♦ Středověké lat. přísloví ze starších základů, *De gustibus non est disputandum*, tj. *o chuti se nediskutuje*, myšlenka už u G. Plinia C. S. ml. (61–112) *Dopisy, 6,27,4.*
Ⓐ There's no accounting for taste. Ⓝ Über Geschmack lässt sich nicht streiten. Ⓕ Des goûts et des couleurs, on ne discute pas. Ⓡ ! На вкус и цвет товарищей нет.

To je podle mýho / mého gusta. n. **To je moje gusto.**
(kol; pochv) **0** neměnné ≃ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *mýho*
(Čl. zálibně n. pochvalně vůči druhému o představě, možnosti konkrétního jídla, pití, zábavy n. chování druhého ap.:) právě tohle mám velmi rád (a vítám to); to přesně vystihuje mou představu, očekávání optimálního zážitku. Pane, kuřátko k nedělnímu obědu, to je m. g. Už se těším, paní Nováková, přijdu určitě. ■ **S** to líbí se mi, to je dobré To si dám / nechám líbit.
Ⓐ That suits me down to the ground., Suits me! Ⓝ Das ist nach meinem Geschmack., Das ist meine Kragenweite. Ⓕ C'est à mon goût. Ⓡ Это мне по вкусу.

Gutta cavat lapidem non vi sed saepe catendo. *viz* Častá krůpěj i kámen prorazí.

H

Habeat sibi.
(Čl. vzdělaný a s pravomocí vůči druhému zvl. v rezignované n. shovívavé reakci ke třetímu a jeho nerozumné, neuvážené, často i pošetilé snaze, rozhodnutí n. chování a umíněnému setrvávání na něm ap.:) postupuj, jednej, jak sám uznáš za vhodné, já ti nebudu už dále radit, přesvědčovat tě ap. ■ **S** já souhlasím, to není důležité No dobře., Pro mně za mně. ♦ Z lat. dosl. *Ať (si) to má*, resp. *Pro mne za mne*; někdy vztahováno k bibli, Gn 38,23.

Habent sua fata libelli.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Vzdělaný, sečtělý čl. vůči druhému připomínající významné knihy, literární n. vědecká díla a jejich historii, zvl. ve vztahu k době, jejich tvůrcům, čtenářům ap.:) knihy se čtou, zakazují, doporučují, ztrácejí n. upadají v zapomenutí ap. podle obliby mocných, čtenářů, doby; knihy mají často osud podobný osudu svých autorů, tj. jsou střídavě vydávány, zakazovány, ničeny ap., zvl. podle vztahu veřejnosti. Když po roce 1989 zase začali vydávat Škvoreckého, Vaculíka a Kunderu, říkal jsem si: h. sua fata l. ■ **S** knihy mají osud proměnlivý To všechno odnes čas. ♦ Z lat. *(I) knížky mají své osudy*, Terentianus Maurus (3. stol.), *O hláskách, slabikách a metru, 1286.*

Nehřej hada za ňadry.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) n. 7b **Verb** chovat / hřát hada na prsou / za ňadry
(Čl. varovně vůči příliš důvěřivému druhému před pokryteckým, falešným přítelem, nevděčným kolegou, tajným zrádcem ap.:) nevěř, nedůvěřuj mu tak bezvýhradně a nenechávej se od něho klamat; buď opatrný před falešným přítelem. Ten tvůj známej ti podle mě spíš škodí, než pomáhá. Víš, že tě tuhle ošklivě pomlouval? N. h. za ňadry! ■ **S** nevěř bezvýhradně! Důvěřuj, ale prověřuj! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Don't harbour / nurture / raise a cuckoo in the nest., ! He's a snake in the grass. Ⓝ Wärm nicht die Schlange an deiner Brust. Ⓕ Il ne faut pas réchauffer / nourrir un serpent dans son sein. Ⓡ Не грей змею на своей груди.

Roztrhnu ho jako hada / žábu!
Komp přetrhnout / roztrhnout někoho jako hada
(Čl. velmi rozčileně vůči druhému o třetím v důsledku jeho velmi nepříjemného, nepříznivého, obv. ne ale záměrného kroku, postupu, chování, zvl. v kontrastu k původnímu záměru prvního ap.:) mám na něj velký vztek a velmi mu za to vyhubuju, vynadám n. ho tvrdě fyzicky potrestám. ■ **S** já mám vztek, já potrestám ho ♦ Var. *žábu* je řídká.

Vyskočil, jako dyž / když ho had uštkne / uštknul / uštkl. n. **Vyskočil, jako když ho vosa bodne.**
Komp vyskočil, jako když ho had uštkne
(Čl., obvykle klidný, v reakci na prudkou kritiku, nepříjemnou poznámku n. při náhlém upamatování se na neodkladnou práci, vzkaz ap.:) prudce sebou trhnul, škubl n. se rychle a náhle vztyčil, vyskočil (a začal neobykle, nevysvětlitelně reagovat). ■ **S** on vyskočil prudce

Hádej, hádej, hadači!
(Čl. ve hravé, rozmarné reakci na dotaz druhého, zvl. dítěte, obv. vzhledem k plánovanému překvapení, popř. k předem jasné a nabízející se odpovědi:) sám si domysli to, na co se ptáš; trochu se snaž, uvažuj a dojdi logickou úvahou k pravděpodobnému řešení té záhady, nejasnosti, tvého problému ap. ■ **S** uvažuj! Hádej, můžeš třikrát.

Hadr onuci tresce, žádný / žádnej se polepšit nechce!
(Čl. s povzdechem a odstupem, popř. i poněkud shovívavě vůči druhým, zvl. dětem, a jejich nepříjemnému, nevhodnému chování, zvl. při snaze jednoho dělat se lepším ap.:) jste bohužel všichni stejní a vůbec nedbáte na (moje) napomínání; není mezi vámi žádný rozdíl a zasloužíte pokárání všichni, oba. ■ **S** oni jsou špatní stejně ♦ Pořekadlo (Čelakovský).

Von° / ten° je° (proti tobě°) úplnej hadr.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *úplnej*
(Čl. uklidňujícím tónem vůči druhému a pohrdavě o třetím, zvl. při srovnání schopností v konkurenci a s ohledem na možnost zvítězit ap.:) (neboj se, nestarej se) on je mnohem slabší než ty; on je ve srovnání s tebou bezvýznamný. Vo něj se nestarej,

ten je proti tobě ú. h. a v soutěži tě nemůže ani trochu vohrozit. ■ **S** on není důležitý, on není schopný, on je slabý Není mu dáno, aby …, To je nula., Kam se na tebe hrabe.

Ⓐ (Compared to you) he (just) hasn't got what it takes., He's no match for you. Ⓝ Das ist doch ein Waschlappen / ein Weichei. Ⓕ À côté de toi, c'est une vraie lavette! Ⓡ Ты его за пояс заткнёшь.

Je° to na hadry.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 3. slova) **Verb** bejt na hadry
(Čl. obv. vyčítavě n. s nevolí vůči druhému zvl. o měkkém předmětu, knize a jejím stavu v důsledku nedbalosti, nepozornosti, popř. přílišného užívání ap.:) je to bohužel úplně rozbité, roztrhané a nevzhledné (a lze to dál už jen obtížně používat). Cos s tou knížkou proboha dělal? Je na h. Takovou už neseženu. ■ **S** to je rozbité, to je roztrhané Je to na cucky.

Ⓐ It's all in tatters. Ⓝ Das ist in (Klump und) Fetzen. Ⓕ C'est en lambeaux. Ⓡ Просто в клочья / вдребезги.

Hajdy odtud / pryč!
(Čl. vůči vetřelci, zloději, popř. podezřelému druhému ve snaze ho odehnat ze zakázaného místa n. vůči blízkému druhému ve snaze ho odstranit z nebezpečného místa, někdy po provedení problematické, nežádoucí akce, kroku ap.:) běž, běžte, jdi, jděte odtud hned pryč!; jdi, jděte, pojď, pojďte hned pryč; je nutné teď rychle odejít, vytratit se. ■ **S** jdi pryč!

To je hajzl!
(Čl. vůči druhému o třetím ve zlostné, rozčilené n. pomstychtivé reakci na jeho nečekaný a úmyslný nepřátelský, podlý čin, jím zaviněnou velmi nepříjemnou situaci ap., popř. o jeho chování obecně ap.:) (v tomto) to je nečestný, zlý n. podlý člověk (a já jím opovrhuju); cítím se jím podvedený a podle zaskočený (a mám na něj zlost). ■ **S** on je darebák, on je podlý

Je to v hajzlu. *viz* To je v prdeli!

Di / běž do hajzlu! *viz* Di do prdele!

Pod hrubou halenou je často skryta moudrost.
(Čl. zkušený a moudrý v poučení vůči druhému, obv. proti jeho ukvapenému a povrchnímu soudu a zjednodušenému zařazení třetího kvůli jeho jednání n. vzhledu ap.:) moudrý člověk mívá často příliš přímočaré a jízlivé poznámky, vyjadřuje se drsně a neomaleně, právem se posmívá ap.; moudrý člověk často vypadá prostě a jednoduše a nepotrpí si na okázalý vzhled a dojem. ■ **S** čl. moudrý bývá drsný, čl. moudrý vypadá jednoduše ♦ Údajně podle M. T. Cicera (106–43 př. n. l.), srov. však i Čelakovský *Často v haleně chatrné najdeš rozumy jadrné.*

Ustup, halíři, ať groš sedne.
(Čl. moudrý posměšně vůči druhému zvl. o malicherném sporu mezi třetím a čtvrtým o vlastní důležitosti, o vlastní přednosti ap.:) je směšné, když jeden bezvýznamný člověk se chce vyvyšovat nad druhým bezvýznamným člověkem. ■ **S** čl. bezvýznamný chce přednost ♦ Pořekadlo (Čelakovský).

Haléř k haléři, a ze dvanácti bude groš.
(Čl. zkušený a šetrný v radě n. připomenutí vůči druhému, někdy netrpělivému, a jeho finanční bezradnosti a nemohoucnosti, zvl. s výhledem do budoucna ap.:) peníze je nutné šetřit po malých částkách, i po jednotlivých mincích, jen tak lze trpělivě dosáhnout co největší sumy. ■ **S** čl. musí šetřit postupně, šetři! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. *Korunka ke korunce …*

Dal by si pro haléř / halíř koleno vrtat. *viz* Pro korunu by si dal koleno vrtat.

Souhlasí to na halíř / haléř.
(Čl. vůči druhému v uznání správnosti finanční transakce po její kontrole, zvl. po přijetí větší částky od druhého, porovnávání dvou různých výpočtů, stavu vydání a příjmu ap.:) je to naprosto přesné a správné (a nezbývá nic k vrácení ani dodání); úplně přesně si to odpovídá a je to zcela v pořádku. ■ **S** to je správné, to je přesné

To bylo haló!
(Čl. překvapeně, důrazně vůči druhému při líčení scény, zvl. reakce třetího, třetích obv. na nečekané iritující, pobuřující zjištění ap.:) vyvolalo to velký rozruch a živou, znepokojenou reakci; reagovali velmi prudce, zmateně a vzrušeně. ■ **S** reakce prudká následovala

Hana za hanu, rána za ránu.
(Čl. zkušený v konstatování, připomínce vůči druhému obvyklého způsobu eskalace, zhoršování osobního vztahu dvou lidí, zvl. po prvotní urážce, pomluvě, ponížení, nečestném činu, fyzickém napadení ap.:) po každém napadení, ublížení následuje, musí následovat stejná, adekvátní n. horší odpověď, odplata, odveta. ■ **S** čl. oplácí napadení sebe Oko za oko, zub za zub. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Hanba mužům, kterým žena vládne. *viz* Běda mužům, kterým žena vládne!

Bylo / byla° mu° hanba.
(kol) **0** ot, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v chápavém komentáři o třetím a jeho ostudné, trapné situaci, zvl. v důsledku svého prohřešku proti slušnému společenskému, morálnímu chování, nemožnosti splnit očekávání druhých ap., popř. kvůli přestupku závislých druhých ap.:) (na základě vzniklé situace) měl velmi špatný pocit provinění; styděl se za sebe n. za druhé. Dcera mu pak dokonce chodila denně opilá. Bylo mu h., ale co měl dělat? ■ **S** on styděl se, on trápí se tím Leží mu to na duši., Div se hanbou do země nepropadne.
Ⓐ It was dreadfully embarrassing for him., It was a dreadful embarrassment for him. Ⓝ Das war ihm peinlich. Ⓕ Il a eu honte. Ⓡ ! Он готов был сквозь землю провалиться от стыда.

To je hanba! n. **Taková hanba!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d
(Čl. zkušený, rodič ap. v káravém, napomínavém n. rozmrzelém komentáři n. odsudku zvl. vůči blízkému druhému pro jeho neslušný, nečestný, společensky nevhodný čin, v kontrastu k původnímu očekávání lepšího chování ap.:) to je ostudná věc; za to by se měl slušný člověk stydět (a je za to okolím taky odsuzovaný, špatně hodnocený n. vysmívaný). Takovej velkej kluk, a počůrá se. T. h.! ■ **S** to je ostuda Že se nestydíš!
Ⓐ He / you should be ashamed of himself / yourself!, Shame on you! Ⓝ So eine Schande / Affenschande! Ⓕ C'est une honte!, Quelle honte! Ⓡ Какой стыд!

Hanba ho° (tam / při tom) fackovala.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v důsledku svého nepatřičného činu, jednání a špatného dojmu na druhé, v kontrastu k obvykle čestnému, upřímnému jednání, zvl. v hodnocení, pozorování třetího:) velmi intenzivně se před ostatními styděl, měl (v té situaci) špatný, nepříjemný pocit provinění ze svého chování, popř. i chování blízkého cizího člověka (popř. a rozhodl se k jeho nápravě). Když se ve škole dověděl, že jeho syn jezdí tramvají bez jízdenky, h. ho před ředitelkou f. ■ **S** on styděl se To je hanba!, Že se nestydíš!
Ⓐ He was too embarrassed for words. Ⓝ Er hätte sich in Grund und Boden geschämt. Ⓕ ! Il a été saisi de honte. Ⓡ ! Он чуть не сгорел от стыда.

Hanba mluvit!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Zvl. starší čl. pohoršeně vůči druhému o třetím a jeho nestydatém, nemorálním, bezcharakterním n. jinak odpudivém jednání, obv. v komentáři na závěr svého popisu n. ve snaze ho jen naznačit, ale neuvádět ap.:) nechci (dál) líčit jeho špatné chování, neboť se za ně stydím; jeho jednání, chování ap. je tak nedobré a nepříjemné, že cítím stud ho popisovat. Pani, ty dnešní holky nosej výstřihy a sukýnky, h. m.! ■ **S** to je ostuda, to není dobré To je bída s nouzí.
Ⓐ (It's) too shocking for words! Ⓝ Unter aller Sau / Kanone. Ⓕ ! C'est une honte à voir!, ! Quelle honte de voir ça! Ⓡ Даже сказать стыдно!

Že ti° není° hanba! n. **Není° ti° hanba?**
(kol; nepřízn) **0** afir, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Zvl. starší čl. pohoršeně, vyčítavě n. nabádavě vůči druhému, často mladšímu, zvl. v reakci na jeho eticky, společensky nevhodné, necitlivé chování ap.:) měl by ses (za to) stydět; nechápu, jak můžeš (tohle udělat, takto se chovat a) nepociťovat přitom výčitky; chováš se ostudně! Tatínka máš v nemocnici, a ani ho nejdeš navštívit. Že ti n. h.! ■ **S** styď se!, to je ostuda Hanba mě fackovala.
Ⓐ Shame on you!, You should be ashamed of yourself. Ⓝ Schämst du dich denn nicht? Ⓕ (Mais) tu n'as donc pas honte?, Tu n'as même pas honte? Ⓡ И не стыдно тебе?

Že ho hanba nefackuje!
(Čl. informovaný vůči druhému pohoršeně, odmítavě o třetím a jeho nepřijatelném, bezostyšném jednání, postoji, zvl. s důrazem na etický aspekt:) chová se nečestně, ostudně a měl by se za to stydět. ■ **S** to je ostuda, on chová se nepřijatelně, styď se!

Div se hanbou nepropad°. n. **Hanbou / studem by se do země propad / propadl°.**
(kol – neutr) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, préz, fut, 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho pocitu s ohledem na blízkého čtvrtého a jeho vědomě nečestný, nemorální, nepatřičný čin, krok, pro ostatní nepřijatelný stav ap., obv. v kontrastu

k obvyklému n. očekávanému jednání, též v reakci na takový neúmyslný čin třetího ap.:) velmi se styděl, zastyděl (a snažil se na sebe příliš neupozorňovat); měl velmi nepříjemný pocit viny z toho, že ho ostatní odsuzují, opovrhují jím ap. Když zjistil, že jeho syn bude mít na vysvědčení tři čtyřky, div se před kolegy učiteli h. n. ■ **S** to je ostuda, on stydí se Hanba ho fackovala.

Ⓐ He was mortified., He was too embarrassed for words. Ⓝ Er hat sich fast in Grund und Boden geschämt. Ⓕ Il a failli en mourir de honte. Ⓡ От стыда едва сквозь землю не провалился.

Hanba mu!
(Zvl. starší konvenční čl., skupina lidí, v pohoršené a obv. i hlasité reakci na neslušné, nezdvořilé, provokativně neetické jednání druhého ap.:) to je nepřijatelné, neslušné a měl by se za své chování stydět; chová se ostudně a já s tím nesouhlasím. ■ **S** to je ostuda, styď se!, to je nepřijatelné, já nesouhlasím

Taková hanba! *viz* To je hanba.

To je (od něj) hanebnost!
(Čl. v rozčilené, pohoršené reakci na morálně nízké chování, jednání, škodlivý a sobecký čin druhého vůči sobě n. třetím ap.:) to je krajně podlé a škodlivé a zasluhuje to (veřejné) odsouzení, opovržení ap. ■ **S** to je ostuda, to je nepřijatelné, já opovrhuju tím

Hannibal ante portas.
(Čl. vzdělaný obv. varovně vůči druhým o obávaném nepříteli, protivníkovi n. jen nečekaném, nežádoucím návštěvníkovi, nepříjemném spolupracovníkovi ap.:) nepřítel je nablízku, dávejte pozor n. připravte se!; hrozí bezprostřední nebezpečí. ■ **S** nepřítel je blízko, nebezpečí hrozí ♦ Z lat. *Hannibal před branami*, též *H. ad portas*, *H. u bran*, mj. M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *M. Antonius, 5,10*; podle krajní hrozby z přiblížení se H. s mocným vojskem až k branám Říma ve druhé punské válce.

Tady to hapruje.
(Čl. vůči druhému v kritickém komentáři, soudu k poznatku, informaci, nepříznivému důsledku, průběhu akce, plánu, organizace ap., z různých důvodů a v kontrastu k představě, záměru ap.:) tady to neprobíhá dobře a hladce; objevuje se zdržení a celkový průběh vázne n. se zastavuje na různých překážkách. ■ **S** to neprobíhá dobře

Jedou / ženou se jak hasiči k ohni.
Komp jedou / ženou se jak hasiči k ohni *(Čl. přihlížející obv. mírně posměšně a kriticky v komentáři vůči druhému o třetích a jejich jízdě a způsobu jízdy zvl. autem někam:) jedou někam velmi rychle, popř. zbrkle a směšně; zmateně, překotně a hlučně pospíchají někam bez ohledu na bezpečnost, popř. i eleganci.* ■ **S** oni spěchají zmateně

Tím to hasne. n. **Tím to zhaslo.**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. obv. s autoritou rozčileně, rozzlobeně vůči druhému v rázném ukončení hovoru, diskuze, spolupráce, zvl. v reakci na zklamání, chybu druhého, popř. i jeho zbytečnou námitku n. v reakci na zjištění zásadní překážky, obv. s ohledem na možnost pokračování, uskutečnění záměru ap.:)* **1.** *mé rozhodnutí je konečné a nechci s tebou o tom už dál mluvit, diskutovat;* **2.** *tímto je to pro mne definitivně ukončeno a dál z toho už nic nebude.* **1.** Po tom tvým maléru se nemáme o čem bavit. Zkrátka na ten puťák nepojedeš, a tím to h. ■ **S** já nechci mluvit o tom dál, to skončilo, to je konec diskuze A je po ftákách!, A basta!

Ⓐ And that's final., That's my last word on the subject. Ⓝ Ende der Fahnenstange., Schluss, aus. Ⓕ ! Terminé! Ⓡ ! И баста.

Teče / kape z něj jak z hastrmana.
Komp teče / kape z něj jak z hastrmana *(Čl. kriticky vůči druhému o třetím, popř. zvířeti a jeho vzhledu, zvl. po zmoknutí, pádu do vody ap.:) je velmi, zcela mokrý, promočený a kape, teče, popř. i stříká z něj nepříjemně hodně vody.* ■ **S** on je mokrý

Svatý / svatej Havel do zelí zajel.
(Zvl. starší n. venkovský čl. v připomínce n. radě vůči druhému o vhodnosti ročního období pro tradiční typ zemědělské práce ap.:) tato doba, tento den bývají vhodné pro sklizeň zelných hlávek z pole; tímto dnem se už nachyluje podzim a je mj. třeba sklidit i zelí. ■ **S** počasí v říjnu je chladné, říjen je čas sklizně zelí ♦ Pranostika k 16. říjnu.

Spi, Havlíčku, v svém hrobečku …
(Čl. zvl. ironicky a s výzvou vůči spícímu druhému, líným druhým ap., s odstínem potřeby po Havlíčkově smrti znovu burcovat:) vstávej, probuď se a začni zase pracovat, být činný, vyvíjet aktivitu ap. ■ **S** začni dělat něco! První verš zlidovělé písně od písničkáře a flašinetáře F. Haise (1818–1899), srov. pokračování: … *národ zpívá tvou věrnou / pěknou písničku, odpočívej v pokoji, Čech se Němce nebojí!*

Je° v tom (ale) háček. n. **Má° to (ale) jeden háček.**
(kol; nepřízn) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený n. poučený vůči druhému po informaci o příznivé pracovní možnosti, finanční perspektivě, dobré vyhlídce v soukromém životě ap. a o snadnosti jejího uskutečnění:) (není to tak zcela jednoduché a snadné a) existuje u toho, váže se na to ale jedna podmínka, závislost, vada, problém ap., který to poněkud komplikuje. Klidně si to auto puč, ale je v tom h., musíš si někde sehnat stěrače. Ty mi včera někdo ukrad. ■ **S** to je komplikováno něčím Je v tom zádrhel., Není to tak jednoduchý.
Ⓐ (But) there / here's a / just one snag. Ⓝ Die Sache hat einen Haken. Ⓕ ! Il y a une ombre au tableau., Il y a un hic / un os / un pépin. Ⓡ Тут есть одна проблема.

V tom je° ten háček. n. **Háček je° v tom, že …**
(kol; nepřízn) **0** kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. po pochopení problému v celku, povahy situace ap. a při vysvětlování důvodů, okolností ap. druhému:) v tom právě spočívá komplikace, překážka ap. bránící provedení, uskutečnění ap. (a je třeba se s tím vyrovnat). Jeli bysme na ten zájezd taky, ale h. je v tom, že nám nemá kdo hlídat Petříčka. ■ **S** to je komplikováno něčím V tom je ten zakopanej pes.
Ⓐ There's the snag., The snag is, … Ⓝ Das Problem dabei ist … Ⓕ C'est là qu'est l'os!, Le hic, c'est que … Ⓡ Проблема в том, что …

To je° (pro mě°) hádanka.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. v nejistém a rozmrzelém komentáři vůči druhému o vzniklé situaci, náhlé, nevysvětlené reakci druhého, připomenutém starém problému, neúspěchu při hledání obvyklého předmětu ap.:) jsem z toho zmatený a to (proč n. jak se to stalo) neumím (právě teď) pochopit n. vysvětlit; není mi to (svou podstatou) jasné a pořád to nechápu. Eště před chvílí ty brejle byly tady na stole, a teď tam nejsou. To je mi úplná h. ■ **S** já nechápu to, to je nejasné Jak to?, Jsem z toho janek. ♦ Lze i var. *mi.*
Ⓐ It's a complete (and utter) mystery (to me). Ⓝ Das ist mir ein Rätsel. Ⓕ (C'est pour moi une véritable / vraie énigme.) Ⓡ ! Ума не приложу.

Hádej, můžeš třikrát!
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) n. 7a
(Čl. v žertovné, rozmarné vyhýbavé reakci vůči druhému, zvl. dítěti na jeho zvědavé dotazy, popř. ve snaze zvýšit zájem a jeho následné překvapení ap., zvl. v situaci bez velkého náznaku:) přemýšlej a zkus si to představit a říct mi to (co asi si myslím já, co ti chci říct n. co mám, nesu atd.). A: Tatí, co to máš v tý tašce? Vono se to hejbe! – B: H., m. t. ■ **S** uvažuj! Nebuď zvědavej, budeš brzo starej!
Ⓐ You can have three guesses. Ⓝ Dreimal darfst du raten! Ⓕ (Devine (qui c'est …).) Ⓡ Отгадай с трёх раз!

Když se dva hádají, třetí se směje.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušeně n. ve vysvětlení vůči druhému o nesouladu, rozepři dvou jiných lidí, konkurentů ap. ve vztahu k vlastní situaci, jejich šanci na úspěch a zisku vychytralého dalšího ap.:) spor, ostrý zápas ap. dvou osob zpravidla přináší nakonec (největší) výhody, prospěch třetí osobě, někomu úplně jinému (a ne jim). V systému více politických stran to většinou probíhá podle přísloví „k. se dva h., t. se s.". ■ **S** lidé ve sporu tím prospívají jinému Co z toho máš? ♦ Přísloví, srov. Bitt-Schin, pův. asi z lat. *Duobus certantibus (litigantibus) tertius gaudet.*; též var. *perou.*
Ⓝ Wenn zwei sich streiten, freut sich der Dritte. Ⓕ ! Tandis que coups de poings trottaient et que nos champions songeaient à se défendre, arrive un troisième larron qui saisit maître Aliboron (*La Fontaine*). Ⓡ ! В ссоре двоих выигрывает третий.

Moudrý / moudřejší v hádce ustoupí. *viz* Moudřejší ustoupí.

Strhla se (mezi nima / nimi) hádka.
(Čl. jako svědek vůči druhému v popisu sporu mezi dvěma, popř. více lidmi, skupinami, zvl. v diskuzi, při vyjednávání, hledání viníka ap.:) napětí a nesoulad mezi nimi od výměny argumentů přešly, se vystupňovaly do křiku a vzájemného obviňování, popř. i ostrých verbálních útoků ap. ■ **S** oni začali hádat se

To je v háji!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova) n. 5d **Verb** být v háji
(Čl. rozladěně obv. v hlasitém povzdechu vůči druhému o vyhlídce záměru, výsledku plánované akce, slibně se vyvíjející situace, popř. o předmětu, zaří-

zení n. jen o možnosti pokračovat v práci po zjištění ztráty potřebného předmětu ap.:) **1.** *(tímto) to je celé zmařené a ukončené;* **2.** *je to úplně rozbité, poškozené, vadné, popř. to nenapravitelně chybí.* **1.** Tak tu podporu na projekt jsme nedostali. Po poslední redukci financí je to definitivně v h. ■ **S** to skončilo, to je zmařené, to je mrzuté, to je rozbité To je v prdeli / hajzlu., Do prdele!

Ⓐ 1. We're lumbered / scuppered / in shuck., We've had it., That's torn it., 2. It's kaput / done for / had it. Ⓝ Das ist im Eimer / im Arsch. Ⓕ 1. ! C'est fichu / foutu., 2. ! Les carottes sont cuites! Ⓡ Всё (сделанное) коту под хвост.

Di° do háje (zelenýho)!

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, ind, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova) **Verb** jít do háje

(Čl. rozčileně a odmítavě obv. vůči blízkému druhému, zvl. po předchozí nevyřešené hádce, nepatřičném n. nečestném chování druhého ap.:) to je nesmysl n. velká chyba a já to rozhodně odmítám; neruš a odejdi! Dyť tomu vůbec nerozumíš a celýs to zvoral. Di do h.! ■ **S** já odmítám to, já nechci to, to je nesmysl, já nepotřebuju to, neruš! Děláš si ze mě blázny?, No dovol!, Di (s tím) k čertu! ♦ Též var. *děte všichni do h.* v rozzlobené reakci na celou přítomnou společnost.

Ⓐ (You can) go to hell!, (You can) go to hell, the lot of you! Ⓝ Hau ab!, Verschwinde!, Verpiss dich! Ⓕ (*vulg*) Vas-te faire voir / foutre!, Vas-te faire cuire un œuf! Ⓡ ! Иди ты к чёрту!

Di (mi) s tím do háje!

(Čl. v prudké rozčilené, znechucené n. odmítavé reakci vůči blízkému druhému na jeho nepřijatelnou nabídku, hloupé doporučení, nápad n. neškovnou snahu konkrétně pomoct, zvl. vzniká-li tak komplikace, překáží-li to ap.:) tohle je nesmysl n. nepotřebné a já to rozhodně nechci, odmítám; to vůbec nepomůže a přestaň se (takto) snažit! ■ **S** já nepotřebuju to, já odmítám to, já nechci to, odejdi! Jdi s tím k čertu!, Jdi se s tím vycpat!

Zelený / zelení hájové, bejvaly / bejvali ste / jste (vy) moje, bejvaly / bejvali ste / jste mýho srdce potěšení.

(Čl. zvl. starší nostalgicky v povzdechu, ve vzpomínce na krásné a příjemné mládí ve spojení s přírodou a na pohodu a duševní sílu z ní plynoucí, zvl. v kontrastu k odlišné přítomnosti ap.:) to krásné období plné optimismu už dávno minulo a jen na něj teď vzpomínám (a teď n. po té nepříznivé události jsem zasmušilý a nic mne netěší). ■ **S** to byl čas krásný, já vzpomínám ♦ Česká lidová píseň, srov. pokračování … *Ale teď dlouhý čas neslyšet ptáčka hlas, na obloze se ukázal smutný čas.*

Házej to jeden na druhýho. *viz* Strká to jeden na druhýho.

He thinks too much, such men are dangerous.

(Čl. kritický, popř. nepřátelský varovně vůči druhému o třetím a jeho bystrých reakcích na situaci ap.:) je velmi bystrý a dokáže nebezpečně předvídat možnosti nepříznivého protiopatření, (nám nepříznivých) kroků ap. n. odhalit, vyvodit ap. i skrývané skutečnosti nepříznivé pro druhé ap. (a je nutné být před ním opatrný, popř. s ním přerušit styky ap.). ■ **S** on je nebezpečný, on je chytrý, buď opatrný! ♦ Z angl. *příliš přemýšlí, takoví lidé jsou nebezpeční*; říká Caesar o Cassiovi u W. Shakespeara (1564–1616), *Julius Caesar, 1,2* (1599).

To je jen hec. n. **To bylo jen z hecu.**

(Čl. zasvěcený n. chápavý ve vysvětlení a na uklidněnou vůči zneklidněnému n. rozčilenému druhému o třetím a povaze jeho poněkud nevhodného, nepříjemného kroku, akce, provokativního výroku, zvl. v přehnané formě a ve snaze o vyvolání neobvyklé reakce pro pobavení ap.:) to je, byla jen legrace, zábavný žert a není to myšleno vážně ani s úmyslem (ti ap.) uškodit. ■ **S** to je žert jen

Hej rup!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5f stoup. zvol. (od k. slova)

(Čl., popř. skupina při společné fyzické práci vyžadující koordinaci síly, zvl. při zvedání, tahání těžkého předmětu, jako signál začátku druhému, druhým:) teď začneme a musíme současně udělat totéž, tentýž pohyb. Hele, ty tu skříň popadni tady vpředu, já ji s Honzou chytnu vzadu, a až řeknu, tak budeme zvedat. H. r.! ■ **S** my začínáme teď ♦ První slabika je signál k přípravě, druhá je vlastní signál skutečného začátku.

Ⓐ Heave(-ho)! Ⓝ Hau ruck! Ⓕ Oh!, Hisse! Ⓡ Раз-два, взяли.

Hejbni sebou! *viz* Hejbni kostrou!

Jen se to něčím / tím hemží°.

(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. překvapeně n. kriticky, nespokojeně vůči druhému a vzhledu, zrakovému dojmu zvl. z malého, stísněného prostoru v kontrastu k velkému množství lidí, živočichů, objektů ap.:) je toho, jich tam velmi, překvapivě n. nepříjemně hodně a při zběžném, panoramatickém pohledu se různě drobně

pohybují, vlní, míhají n. jakoby splývají. Honzo, Honzo, ta tvoje domácí úloha zas vypadá! Jen se to tam chybama h.! ■ **S** je jich mnoho, je tam mnoho lidí Je tam lidí až černo., Je jich jako smetí.

Ⓐ (*lidé ap.*) It's teeming / swarming with them., (*chyby ap.*) It's riddled with them., (*hmyz ap.*) It's running live / crawling with them. Ⓝ Es wimmelt nur so vor … Ⓕ Cela / ça fourmille / grouille (de monde)! Ⓡ ! Их там тьма-тьмущая.

… neboť herci jsou jen tresť a zkrácená kronika doby.
(Sečtělý moralizující čl. vůči druhému v reakci zvl. na kritickou, znevažující poznámku o hercích, popř. umělcích vzhledem k jejich zapojení do společenského n. politického dění, jeho konfliktů, ale i způsobu zprostředkování hraných autorů ap.:) umělci, herci jsou citliví na atmosféru, náladu ve společnosti ve své současnosti, věrně i kriticky ji odrážejí a mohou ji i ovlivňovat; herci jsou důležitým ukazatelem situace. ■ **S** herci jsou důležití Z angl. *They are the abstracts and brief chronicles of the time*, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, 2,2,55* (1603).

… herectví, jehož účelem od počátku bylo a podnes zůstalo, aby přírodě jaksi nastavovalo zrcadlo.
(Čl. vzdělaný moudře vůči druhému, druhým o vztahu divadla a skutečnosti:) divadlo tradičně věrně a kriticky zachycuje realitu společnosti a poukazuje i na její negativní jevy, a lidé si tak uvědomují svoje a cizí nedostatky; herci, divadlo jsou pro svou kritickou schopnost reflexe skutečnosti důležití. ■ **S** herci jsou důležití ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, 3,2,24* (1603).

Roztrhnu / přetrhnu tě jako herynka!
(Čl. mocný zlostně v oprávněné hrozbě vůči slabšímu druhému, zvl. pro jeho neposlušnost, zlomyslnost ap.:) tvrdě tě tělesně potrestám, zbiju a vypořádám se s tebou tak. ■ **S** já potrestám tě

Před heřmánkem smekni, před bezinkou klekni.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým zvl. s úctou a ve snaze připomenout tradiční lidovou zkušenost s léčivými rostlinami, popř. poradit jejich použití ap.:) važ si léčivého heřmánku a ještě víc bezinky a využívej je. ■ **S** rostliny léčivé jsou cenné, heřmánek léčí, bezinka léčí ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Heslo dne je / zní …
(Čl. jako vedoucí n. neoficiální vůdce vůči druhým a směru jejich činnosti n. obecně o momentální orientaci společnosti a její preferenci ap.:) sledovaný princip, zásada jsou, musí být v současnosti …; je třeba se snažit o … n. se tím řídit. ■ **S** nejdůležitější je …

Je to na heslo. n. **Votvírá se to na heslo.**
Verb být na heslo
(Čl. nespokojeně a netrpělivě vůči druhému o zařízení, mechanismu a obtížné manipulaci s nimi, zvl. po momentálním neúspěchu ap.:) je to nespolehlivé n. vadné a mě to rozčiluje; funguje to jen náhodně, nepravidelně ap. ■ **S** to je nespolehlivé

Ani heverem mě tam nedostaneš / nedostane.
viz Ani párem koní mě tam nedostane.

Toho musej zdvíhat / aby zdvíhali heverem.
(Čl. zvl. pracovitý vůči druhému kriticky a posměšně o třetím a jeho vztahu k práci, fyzickému výkonu, námaze vůbec, zvl. z hlediska momentální naděje na jeho pomoc ap.:) je krajně líný a neochotný a do do každé aktivity, práce je třeba ho nutit, přemlouvat. ■ **S** on je líný

To je° (vod tebe) sice hezký / krásný, ale …
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. v zásadní námitce vůči druhému a jeho upozornění, dobře zamýšlené radě, pomoci, daru ap. v kontrastu k potřebám, zájmu prvního ap.:) to je (od tebe) samo o sobě vhodné, příjemné, dobré, laskavé, ale (pro mě n. obecně) to právě není v daném kontextu příliš důležité, použitelné ap. To je s. h., žes dostal ze slohu jedničku, ale co tady ta koule z matiky? ■ **S** to není důležité, já odmítám to Ale co!, No dovol!

Ⓐ That's nice (of you), but …, It's nice that …, but … Ⓝ Das ist zwar nett (von dir) … Ⓕ C'est gentil / sympathique de votre part, mais … Ⓡ Спасибо (тебе), конечно, но …

To je všechno hezký / pěkný, ale …
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. v zásadní námitce vůči druhému a proti jeho úmyslu, plánu ap. a argumentům a jako úvod k vlastnímu opačnému argumentu a poukazu na širší nepříznivý kontext, možný negativní vývoj, nedostatek ap.:) to je samo o sobě, izolovaně rozumné, chvályhodné, záslužné ap., ale (není to možné n. to nelze vnímat tak jednoduše a optimisticky). To je v. h., pobyt na horách by nám jistě všem prospěl, ale kde na to mám vzít? ■ **S** to není jednoduché tak, to není důležité, já odmítám to Ale přece jenom!, To se lehko řekne!

Ⓐ That's all very well, but … Ⓝ Das ist ja alles schön und gut, aber … Ⓕ Tout cela / ça c'est bien joli / beau, mais … Ⓡ Всё это, конечно, прекрасно, но …

Dělá se (před ním) hezkej.

Verb dělat se hezkej (před někým)

(Čl. zkušeně a kriticky, negativně v komentáři vůči druhému o třetím a jeho chování, zvl. ve snaze dosáhnout u čtvrtého výhodu, naklonit si ho pro svůj cíl ap.:) pokrytecky předstírá laskavost, dobrou povahu a vlídnost n. neexistující ochotu, úslužnost a porozumění ap. ■ **S** on předstírá laskavost, on předstírá úsilí

… až to hezký nebylo°. n. **Až to není° hezký / hezké.**

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *hezký*

(Čl. nesouhlasně n. nespokojeně vůči druhému o míře, intenzitě, rozsahu úkolu zvl. třetího, situace, jevu n. výskytu množství předmětů ap.:) neodpovídalo / neodpovídá to obvyklým představám, překračovalo / překračuje to hranice očekávání. Je tam venku teď zima, až to n. h., Musím toho do vánoc stihnout tolik, až to n. h. ■ **S** to je příliš, je toho moc … až bůh brání.

Ⓐ … that it doesn't bear thinking about. Ⓝ Das war schon nicht mehr schön. Ⓕ ! À un point qu'on n'imagine pas., ! Trop, c'est trop.

Hic Rhodus, hic salta!

(kniž) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Zvl. vzdělaný čl. ve výzvě k přehnaně sebevědomému n. chlubivému druhému, v kontrastu k jeho skutečným schopnostem a s ohledem na obtížný úkol, problém ap.:) teď (mi / nám) tedy předveď, jak to zvládneš n. zda to skutečně dovedeš zvládnout. Začátek skladby ti jde, ten je lehký, ale tady ta pasáž má náročné akordy. H. R., h. s.! ■ **S** ukaž své schopnosti! Ukaž, co umíš! ♦ Z lat. *Tady je R., tady skoč / skákej!*; středověká podoba (Walther 10 908) epizody z řecké Ezopovy bajky o chlubilovi, který doma tvrdil, že na Rhodu dokázal rekordní skok, a byl pak jedním z posluchačů vyzván, aby ho zopakoval.

Ⓡ Здесь Родос, здесь прыгай.

Hic sunt leones.

(neutr) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vzdělaný obv. poněkud přezíravě vůči druhému obv. při svém výkladu, popisu o pravděpodobně zaostalé a neznámé oblasti, popř. o vesnici v kontrastu k městu ap., začínající za hranicemi známého a jistého:) tady to je (zřejmě) jen nedůležité, nehostinné, divoké a nejisté, nepoznané místo (kde asi žijí jen samí barbaři, lidé nekulturní). Vona nikdy neřekne, že jede do Olomouce, vždycky jen „na Moravu". Jako by tím chtěla říct: Hic sunt l. ■ **S** místo je nepoznané, místo je pusté Sem nepřijde živá duše. ♦ Z lat. *Zde jsou lvi*; označení antických kartografů pro neznámé, neprobádané místo na mapě, pův. o Africe.

Ⓐ Here are lions. Ⓡ Здесь живут львы.

Hin ist hin, verloren ist verloren.

(Čl. vzdělaný v rezignovaném povzdechu vůči druhému o odmítnuté n. promarněné příležitosti, nabídce, popř. náklonnosti třetího ap., v kontrastu k dalšímu negativnímu vývoji:) špatné rozhodnutí n. řešení nelze (v budoucnu) změnit a je nutné nést jeho důsledky; tu (výhodnou) možnost, čas nelze navrátit. ■ **S** čas nelze vrátit ♦ Z něm. *Co tam, to tam, co ztraceno, to ztraceno*; z básně *Lenora, 9,1–2* od G. A. Bürgera (1748–1794).

Historia magistra vitae.

(neutr – kniž) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vzdělaný a moudrý, učitel ap. zvl. nabádavě vůči druhým, mladším o dějinách národa a potřebě povědomí souvislostí a kontinuity, popř. i o své životní zkušenosti, obv. ve vztahu k budoucím řešením, hodnocením ap.:) dějiny, minulé události jsou a musí být hlavním zdrojem poučení a informací pro orientaci v současném dění a životě společnosti. Období komunismu by mělo být pro náš národ zásadním poučením i varováním do budoucnosti. H. m. v. ■ **S** historie učí nás Historie matka moudrosti. ♦ Z lat. *Historie (je) učitelka života*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O řečníkovi, 2,36*; užíváno scholastiky jako vybídnutí ke studiu minulosti.

Ⓐ We should learn the lessons of history. Ⓡ (История — учитель жизни.)

To ostatní je historie. *viz* Zbytek je historie.

To je celá (ta) historie.

(Čl. vůči druhému, druhým na závěr vysvětlujícího vyprávění zvl. osobního n. jiného složitého, původně neprůhledného, popř. dramatického příběhu, obv. v reakci na jeho předchozí nepochopení, špatný výklad ap.:) a to je tedy všechno, všechny souvislosti a etapy a tak se to přihodilo; a to je už všechno a tím končím své líčení, vysvětlení. ■ **S** to bylo tak, to je pravda

To je dlouhá historie.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *dlouhá*
(Čl. zvl. zkušený n. pamětník v reakci na zvídavou otázku druhého o svém n. cizím životním příběhu, důvodu současného stavu, vztahu lidí ap., zvl. místo vlastního vysvětlování n. na jeho úvod:) **1.** *to je složité a vysvětlení by zabralo mnoho času;* **2.** *mé vyprávění bude trvat dlouho a nemůže být jednoduché, protože musím objasnit víc věcí a souvislostí n. se vrátit do (dávné) minulosti.* **1.** A: Jak ses vlastně seznámil se svou manželkou? – B: No, to je d. h. Bylo to takhle ve vlaku … ■ **S** to je složité příliš, to trvá dlouho, to není jednoduché tak To je na dlouhý lokty., To je na dlouho.
Ⓐ It's a long story. Ⓝ Das ist eine lange Geschichte. Ⓕ C'est une longue histoire. Ⓡ Это долгая история.

Historie matka moudrosti.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *matka*
(Čl. vzdělaný, učitel ap. zvl. vůči mladšímu, dětem o nutnosti studia dějin, s ohledem na poučení o správném postupu v životě, při práci, o způsobech dosažení zamýšleného cíle ap.:) v dějinách je možné nalézt situace podobné současnému stavu a je rozumné a výhodné poučit se z jejich řešení, vyvodit z toho závěry pro současnost; je moudré se poučit z toho, jak to dělali naši předkové. Na těchto exponátech, děti, vidíte, jak se od prvních představ vyvíjelo lidské myšlení až k dnešní vědě. H. m. m. ■ **S** čl. učí se zkušeností, historie učí nás Historia magistra vitae.
Ⓐ We can learn from history. Ⓕ L'histoire est mère de sagesse. Ⓡ (История — мать мудрости.)

Historie je jen obrazem zločinů a neštěstí.
(Čl. vzdělaný pesimisticky v obecném a znovu potvrzovaném povzdechu vůči druhému, zvl. v reakci na tragickou událost, smutnou společenskou situaci ap.:) celá minulost, popř. i současnost, se jeví jako sled pouze krajně negativních, násilných a nezákonných činů a událostí plných lidského utrpení (a to jen potvrzuje i tato věc ap.). ■ **S** historie je krutá ♦ A. F. M. Voltaire (1694–1778), *L'ingénu, 10* (1767).

To je stará historie.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *stará*
(Čl. obv. ve skromné n. poněkud odmítavé reakci na vybídnutí druhého vyprávět dávný příběh, skutek, úspěšný čin, událost ap.:) to teď už není příliš významné, důležité n. to je už (přece) dlouho známé ap. (a není nutné o tom vyprávět, zmiňovat se). A: Hele, tak jak to bylo tenkrát s tím, jaks vytáh toho kluka z vody? – B: Ale, to je přece už s. h., to už každej zná. ■ **S** to je známé, to není důležité To nestojí za řeč.
Ⓐ That's old hat. Ⓝ Das ist eine alte Geschichte. Ⓕ C'est une vieille histoire., C'est de l'histoire ancienne. Ⓡ Это старая история.

Historie je učitelka života. *viz* Historia magistra vitae.

To už je historie.
(Čl. informovaný vůči druhému obv. v reakci na jeho zvědavost n. otázku na nedávnou událost, vlivnou činnost, stav, proces, aktuální vztahy n. spory mezi lidmi ap.:) to už (ale) skončilo a neplatí to n. to nemá vliv; to už pominulo a není to důležité ani zajímavé. ■ **S** to skončilo, to pominulo už, to neplatí už, to není důležité

Historie se opakuje.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. starší a zkušený vůči druhému o události, činu třetího, situaci ve společnosti ap. a jejím vztahu k dřívější jiné, zvl. v kontrastu k běžné představě proměnlivosti:) to je velmi podobné tomu, co se stalo dávno n. dříve (za jiných podmínek, s jinými aktéry ap.). A: Stejně jako jeho otec dělal zkoušky na práva a nevzali ho. – B: H. se o., co? ■ **S** to opakuje se Nic nového pod sluncem.
Ⓐ History repeats itself., History repeating itself. Ⓝ Die Geschichte wiederholt sich. Ⓕ L'histoire „est un perpétuel recommencement". Ⓡ История повторяется.

To je poslední hit.
(Čl. informovaný nadšeně, pochvalně vůči druhému o módním filmu, šatovém doplňku, vybavení domácnosti, technickém výrobku ap., zvl. pod vlivem masové reklamy a konzumu:) to je teď nejnovější a u mnoha lidí velmi oblíbený produkt, nástroj, způsob oblékání ap. (a všichni snobové ho hned musejí mít n. znát). ■ **S** to je módní

To je (pomalu) jak za Hitlera / bolševika / Rakouska.
(Čl. vůči druhému v rozhořčené a oprávněné reakci a stížnosti na úřední zákaz činnosti, omezení osobní svobody, nedostatek surovin, potravin ap.:) to je nesnesitelně, nepřijatelně autoritářské a tvrdé opatření; to je velmi vážná nouzová situace. ■ **S** situace je obtížná, to je omezení nepříjemné

Hlad je nejlepší kuchař.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nejlepší*
(Čl. zkušený zvl. v komentáři, někdy se zadostiučiněním, vůči druhému a jeho postoji k nabízenému n. poskytovanému jídlu, často nepříliš chutnému, oblíbenému ap., v kontrastu k jeho momentální potřebě:) skutečný hlad, nutnost se najíst odstraňují, popř. redukují vybíravost v jídle a člověk sní rozumně všechno. Tak vida, když v lednici nic nenašel, taks sněd i ty nenáviděný uzenáče! No von h. je n. k., že? ■ **S** čl. jí všechno z hladu Polykal bych i hřebíky. ♦ Přísloví (Čelakovský), volně podle lat. *Artificia nova docuit fames*, doslova *hlad naučil nové pokrmy*, Seneca ml. (4 př. n. l.–65 n. l.), *Listy Luciliovi, 15,9.*
Ⓐ Hunger is the best sauce. Ⓝ Hunger ist der beste Koch. Ⓕ (Quand on a faim, on ne fait pas la fine bouche.) Ⓡ Голод не тётка.

Hlad mu kouká z očí.
(Čl. nedůvěřivě a varovně vůči druhému o třetím a jeho vnějším projevu, popř. mimice a chování, zvl. o jeho neskrývané touze získat prospěch, majetek ap.:) je patrná jeho chamtivost, snaha získat, přivlastnit si (nestandardně) co nejvíc, popř. ošidit, okrást někoho ap. ■ **S** on je chamtivý

Hlad je špatný rádce.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *špatný*
(Čl. zkušeně v komentáři, někdy v radě vůči druhému o dlouhodobé nouzi jeho n. třetího a problémech ap. a vyhlídkách jejich rychlého řešení ap.:) hlad, nutnost uspokojit své základní životní potřeby můžou vést i k nečestnému jednání. Po výpovědi neměl z čeho koupit ani jídlo, a tak nakonec vokrad jednu starou paní. Jó, h. je š. r. ■ **S** čl. dělá věci nečestné v nouzi V nouzi čert i mouchy lapá. ♦ Z lat. *Malesuada fames, hlad ke zlému radí*, P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 6,276*.
Ⓐ Hunger drives the wolf from the wood., A hungry man is an angry man. Ⓕ La faim est mauvaise conseillère. Ⓡ Голод — плохой советчик.

Hlad žene do světa.
(Čl. zkušeně v komentáři vůči druhému o třetím, třetích a jejich reakci na dlouhodobější špatnou finanční situaci, nezaměstnanost a nedostatek pracovní možnosti v místě bydliště ap., v kontrastu k situaci jinde:) nouze, potřeba zlepšit své životní podmínky vedou člověka často k hledání práce v zahraničí, v jiném kraji, zemi. ■ **S** čl. odchází z domova v nouzi ♦ Přísloví (Čelakovský).

Hlad žene vlka z lesa.
(Čl. zkušeně vůči druhému v negativním komentáři k postupu, jednání, činu třetího, třetích v nouzi s ohledem na jejich snahu zajistit si základní životní potřeby, zvl. s odstínem mimořádného překročení zvyklostí, tradice ap.:) nouze, hlad, nedostatek nutí člověka dělat zoufalé i nečestné n. nezákonné činy, popř. agresivní kroky. ■ **S** čl. dělá věci nečestné v nouzi ♦ Přísloví (Čelakovský).

Hlad má velký / velké voči / oči.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *velký*
(Čl. zkušený obv. v nesouhlasném, popř. posměšném komentáři vůči druhému a jeho původnímu přehnanému zájmu o množství materiálu, majetku, popř. jídla ap. v kontrastu s jeho skutečnou potřebou n. schopností pozdější ap.:) člověk chudý n. mající málo neumí dobře odhadnout svou skutečnou potřebu, může-li získat víc než minimum, a obvykle ji přehání. A: Proč se tak hádal vo ty prkna? Dyť mu teď na ně už druhej rok na dvoře prší. – B: To víš, h. má v. v., teď neví co s nima. ■ **S** čl. chudý přehání svou potřebu, čl. hladový přehání hlad Ten nemá nikdy dost.
Ⓐ His eyes are bigger than his belly., ! Have no sense of proportion. Ⓕ (La faim fait les yeux plus gros que le ventre.) Ⓡ ! Глаза завидущие у кого-либо.

Mám hlad, že bych brečel.
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému, zvl. po dlouhé pauze n. velké námaze:) mám nepříjemně velký hlad a rád bych se hned najedl n. aspoň něco snědl. ■ **S** já mám hlad

Hladina se uklidnila.
(Čl. v komentáři vůči druhému pozorující vývoj sporu, vzrušení, nepřátelsky zaměřené znepokojení ap. ve společnosti, větší skupině lidí ap. vzhledem k nové situaci, řešení ap.:) nepříjemné napětí a neklid pominuly (a znovu nastala klidná normální situace, úleva). ■ **S** situace uklidnila se, je tam klid ♦ Též s var. *Rozbouřená / rozčeřená* ap.

Hlas mu (přitom) přeskakoval / přeskočil.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho způsobu ústního sdělení, oznámení informace, zvl. vzrušující n. hrozivé, senzační ap.:) říkal, řekl n. vyprávěl to chvějícím se, zajíkavým hlasem, který nekontrolovaně měnil výšku tónu, popř. selhával. ■ **S** on řekl to hlasem nepevným

Hlas lidu, hlas boží.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zvl. ve vyšším postavení vůči druhému upozorňující na nutnost respektovat názor podřízených, obyvatel ap., někdy poněkud alibisticky, aby nemusel sám nepopulárně rozhodovat:) (nemá cenu o tom dál diskutovat) mínění lidu má svou důležitost, autoritu a je třeba se jím řídit ap. Většina kolegů s jeho zvláštní výpovědí ale nesouhlasí, musíme to ještě zvážit. Prostě h. l., h. b. ■ **S** názor většiny rozhoduje Kolik hlav, tolik rozumu. ♦ Z lat. *Vox populi, vox dei* podle Hesioda (*Práce a dni, 763*) má mínění mnoha lidí autoritu a zájmu lidí je tedy třeba dbát; srov. přesně Walther 34 182.
Ⓐ (There's no ignoring the majority view.) Ⓝ Vox populi, vox dei. Ⓕ Vox populi, vox dei. Ⓡ Голос народа — голос божий.

Psí hlas do nebe nedojde.
(Čl. zkušený obv. uklidňujícím tónem vůči druhému o nedůvěryhodném třetím a jeho nečestné snaze očernit, poškodit čestného, bezúhonného čtvrtého ap.:) (ta jeho) nízká pomluva ap. neulpí, nezapůsobí a nikdo na ni nebude reagovat (podle jeho záměru) a zůstane pouze nepříjemnou snahou. Aby se mu pomstil, řek vo něm, že má falešný konto. Nevěřili. P. h. do n. nedojde. ■ **S** pomluva nízkého neulpí

To je hlas volající(ho) na poušti.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. zkušeně, rezignovaně vůči druhému zvl. o izolovaném třetím a jeho snaze, obv. oprávněném požadavku nápravy ap., v kontrastu k většinovému otupělému smýšlení a nezájmu:) to je marné a předem bezvýsledné úsilí (neboť druhá strana, ostatní, úřady ap. odmítají vyslechnout a odpovědně posoudit naše stanovisko, prosbu ap.). S tím mým požadavkem na revizi materiálu nikdo nesouhlasí, je to h. v. na p. ■ **S** snaha je marná, ty snažíš se marně Ať děláš co děláš, stejně se nezavděčíš. ♦ Mt 3,3; Mk 1,3; L 3,4 aj.
Ⓐ He is (a voice) crying in the wilderness., He is / might as well be banging his head against a brick wall. Ⓝ Es ist die Stimme eines Rufers in der Wüste. Ⓕ ! C'est prêcher dans le désert. Ⓡ Глас вопиющего в пустыне.

Jde o tom jeden hlas, že …
(Čl. obv. poněkud zvědavě n. znepokojeně vůči druhému o chystané novince, hodnocení měnící se situace ap., zvl. ve snaze mít jistotu při rozhodování, argumentaci:) ta zpráva je sice nezaručená, neoficiální, ale hodně se o tom takto mluví a většina lidí se o tom taky v tom smyslu vyjadřuje. ■ **S** zpráva šíří se rychle, lidé říkají

Zlomil se mu hlas.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho nápadné hlasové reakce, obv. kvůli zármutku, lítosti a začátku pláče, zvl. po prudkém poklesu zvuku hlasu, jeho ztlumení, popř. zastření ap.:) (přestal se ovládat a) při mluvení, líčení toho se začal slyšitelně zajíkat n. nebyl schopen správné artikulace, popř. říci vůbec. Nejprve mi autohavárii popisoval docela klidně, ale když přišel k tomu, jak zraněný syn volal maminku, z. se mu h. ■ **S** on mluví zajíkavě

Ozývají se / množí se hlasy, že / aby …
(Čl. informovaný vůči druhému obv. o řešení n. postupu z hlediska ostatních, zvl. v negativním n. odlišném smyslu ap.:) mnoho lidí n. stále víc lidí už začíná nahlas vyjadřovat svůj (odlišný) názor na to, že …; lidé začínají protestovat a říkat, že … ■ **S** oni protestují

Hlasy se váží, a ne počítají.
(Čl. moudrý obv. v připomínce vůči druhému, druhým a varovně proti mechanickému přístupu při rozhodování, hlasování, volbách ap.:) ne každý vyjádřený názor je stejný; jednotlivé hlasy, názory nemají stejnou váhu a nepředstavují stejnou moudrost; různé hlasy nelze pouze sčítat. ■ **S** názory nejsou důležité stejně ♦ Už u Cicerona, podobně Plinius ml. (asi 61–112), *2,13,5: Numerantur enim sententiae, non ponderantur.* Nověji se uvádí i: *Vota sunt ponderanda, non numeranda*; i u F. Schillera (1759–1805), *Demetrius* (1805): *Man soll die Stimmen wägen und nicht zählen.*

Křičel / volal / řval sem / jsem, div mi nepraskly hlasivky.
(Čl. vůči druhému, někdy vyčítavě kvůli jeho neslyšení, nereagování, zvl. po snaze dovolat se na dálku, přes zavřené okno ap. n. v důsledku rozčilení ap.:) křičel, volal jsem krajně silně, s maximálním úsilím. ■ **S** já volal jsem silně

Co nemáš / není v hlavě, v apatyce nekoupíš.
(Čl. zvl. omluvně a žertovně vůči druhému při svém opomenutí n. posměšně při jeho omylu ap.:) člověk občas zapomíná a nedá se s tím nic dělat; špatná paměť se nedá snadno a jednoduše zlepšit. ■ **S** čl. zapomíná ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Je° tam hlava na hlavě.
(kol; nepřízn, důraz) **0** ot, neg, kond, imp, imp

neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *hlava*

(Čl. kriticky, popř. rozladěně vůči druhému o situaci na velkém veřejném prostranství, na pláži, výstavišti, popř. v hale, koncertním sále ap.:) je tam příliš, nepohodlně n. nepříjemně mnoho lidí (a tím je omezena možnost volnějšího pohybu a vyvolán dojem napětí). Chtěli jsme si pořádně zaplavat, ale nešlo to. Na pláži b. h. na h. ■ **S** je tam rušno, je tam mnoho lidí Jablko by tam nepropadlo., Je tam jak na Pražském / Prašném mostě.

Ⓐ You can't move for people., People are tripping over one another., People are packed like sardines. Ⓝ Da ist Kopf an Kopf. Ⓕ Ils sont les uns sur les autres., Ils sont serrés comme des sardines. Ⓡ Там яблоку негде упасть.

Uděláš to, jinak / nebo budeš o hlavu kratší.

(Čl. mocný, král v pohádkách ap. ve výhrůžce druhému a ve snaze přinutit ho zvl. k nesmyslnému, neuskutečnitelnému činu, přiznání ap.:) pokud to neuděláš, tvrdě tě potrestám, zvl. smrtí, setnutím hlavy. Do rána vyliješ z jezera náprstkem vodu, nebo b. o h. k. ■ **S** já potrestám tě, ty zahyneš

Honěj / honí° se mu° v hlavě / hlavou (různý) myšlenky.

(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému při odhadu, popisu třetího a jeho myšlenkového stavu, zvažování možností a hledání nápadu, řešení, východiska ze situace ap., zvl. v reakci na změněnou, náročnou situaci ap. n. při vzpomínání, tvůrčí duševní práci ap.:) v jeho mysli rychle po sobě následují, nesouvisle přeskakují různé úvahy, představy, asociace, souvislosti n. vzpomínky (a je třeba nechat ho v klidu, nevyrušovat ap.). A: Co pořád mlčíš? – B: H. se mi v hlavě různý m. Přemejšlím, jak to zítra všechno zařídit. ■ **S** on přemýšlí o věcech různých Něco / to mu vrtá hlavou.

Ⓐ He's got so many things running through his mind., His mind's in a whirl. Ⓝ Ihm ziehen / gehen / schießen Gedanken durch den Kopf. Ⓕ Toutes sortes d'idées lui trottent dans la tête. Ⓡ Голова у него пухнет от мыслей.

Hlavou mu táhly myšlenky (na něco).

(Čl. při popisu druhého a jeho stavu mysli a tichého a klidného vzpomínání, nevyslovených představ, rozjímání, mlčenlivých úvah ap.:) byl zamyšlený a souvisle myslel na něco n. se zabýval nějakým problémem (a vypadal přitom tak). ■ **S** on vzpomíná, on byl zamyšlený

Hlavou mu° blesknul nápad. n. **Hlavou mu° bleskla / projela myšlenka.** n. **Bleslo mu° hlavou, že …**

(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v popisu druhého a jeho hledání řešení situace, dalšího postupu z krize ap., zvl. jako výsledek úvah:) náhle si uvědomil nejlepší východisko n. řešení; náhle ho napadla užitečná, přínosná myšlenka (že …). H. mu b. n. – co takhle vzít to přes kopec na lyžích a chytit vlak na druhý straně? ■ **S** on dostal nápad Rozsvítilo se mu., Došlo mu to.

Ⓐ He had a flash of inspiration. Ⓝ Er hatte einen Einfall., Ihm kam eine Erleuchtung. Ⓕ Une idée lui est passée par la tête. Ⓡ В голове мелькнула мысль.

Co není v hlavě, musí bejt / být v nohách / v nohou.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)

(Čl. kriticky n. sebekriticky a lehce posměšně vůči druhému n. sobě v reakci na nepříjemné opomenutí, nutnost vykonat práci, úkol, něco zařídit, vzít s sebou ap., zvl. s ohledem na budoucí důsledky, obv. spojené s další chůzí někam:) zapomenuté, zapomenutou povinnost člověk musí stejně udělat (později) a s vynaložením mnohem větší námahy. Krucifix, zapomněl jsem eště na to modrý lejstro, musím se pro něj vrátit. Jó, co není v h., musí holt b. v n. ■ **S** čl. musí napravit opomenutí Když je hlava blbá, trpí celý tělo., To mu dá co proto. ♦ Přísloví, srov. Čelakovský *Kdo nemá v hlavě, musí míti v nohou.*

Ⓐ He should use his head to save his legs. Ⓝ Was man nicht im Kopf hat, muss man in den Beinen haben. Ⓕ Quand on a pas de tête, il faut des jambes. Ⓡ ! Дурная голова ногам покоя не даёт.

Hlava / panna nebo vorel / orel?

(kol) **0** neměnné ⊟ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)

(Čl. v otázce vůči druhému obv. při náhodném řešení nevyhraněné situace, rozhodování mezi dvěma možnostmi, rozdělování povinností mezi jednotlivce, skupiny ap., podle té strany mince, která bude po jejím hození navrch:) vybereš si líc nebo rub (a volbu s tím související)?; padne podle tvého názoru lícová nebo rubová strana mince?; vyber si jednu z obou možností! Dyž padne hlava, dem do kina, dyž vorel, budem si doma pouštět video. Tak h. n. v.? ■ **S** vyber si! To je prašť jako uhoď.

♦ Podle zobrazení na dřívějších, zvl. rakouských mincích; srov. *Orel nebo panna?*

Ⓐ Heads or tails? Ⓝ Kopf oder Wappen. Ⓕ Pile ou face? Ⓡ Орёл или решка?

To je hlava votevřená / otevřená.

Nom hlava otevřená

(Čl. vůči druhému pochvalně, popř. zálibně o třetím, obv. mladším, zvl. při další příležitosti osvědčení jeho schopností a dobré reakce ap.:) on je velmi bystrý, chytrý, všímavý a schopný přijímat nové poznatky a myšlenkově je využívat, rozvíjet je ap. (a já ho za to obdivuju); je nápaditý a vynalézavý. ■ **S** on je chytrý

To je° padlý na hlavu.

(kol; nepřízn) **0** ot, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** být padlý na hlavu

(Čl. odmítavě n. rozzlobeně vůči druhému a jeho n. jiného nápadu, návrhu n. postupu ap., zvl. v kontrastu k jeho vlastní představě:) to je absurdní, nesmyslné, popř. bláznivé a zcela nepochopitelné a já s tím zásadně nesouhlasím, popř. tím pohrdám. A: Každou návštěvu prej máme osobně hlásit na vrátnici. – B: To je p. na h. Nikam chodit nebudu, vod čeho je telefon? ■ **S** to je hloupost, to je nesmysl, to je nepřijatelné, to je absurdní No dovol!, Ani za boha!, Ruplo ti v bedně?

Ⓐ It's a daft / crazy idea., It's bonkers. Ⓝ Das ist doch total verrückt / hirnverbrannt / hirnrissig. Ⓕ ! Cela / ça n'a pas de sens (commun). Ⓡ ! (Это) чушь собачья.

Nejsem na hlavu padlej°! n. **To bych byl / musel° bejt na hlavu padlej° (kdybych / abych …).**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. (od k. slova) **Verb** být na hlavu padlý

(Čl. v rozčilené reakci vůči druhému na vybídnutí, žádost jeho n. třetího ap. k nepřijatelnému činu, nepříjemnému postupu ap., obv. s odstínem pocitu poškození svých práv n. urážlivého podceňování:) to je podle mého názoru nesmyslné, popř. bláznivé, a já to proto rozhodně nebudu dělat; to mě zlobí a kategoricky odmítám tak hloupou, nevýhodnou, nepříjemnou n. riskantní věc dělat. Já že to mám teď za ně uklízet? Tak to teda ne, nejsem na h. p.! Milostpánové mají najednou jednání, ale bordel tu dělat předtím mohli! ■ **S** já nejsem naivní, já odmítám to To bych musel bejt blázen!, Ani za boha!

Ⓐ What / who does he take me for? Ⓝ Ich bin doch nicht auf den Kopf gefallen! Ⓕ Je ne suis pas tombé sur la tête. Ⓡ ! Ты меня за дурака считаешь?

Nemá to (ani) hlavu ani patu.

(kol; nepřízn) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6 **Verb** nemít hlavu ani patu

(Čl. silně kriticky a odmítavě n. pohrdavě vůči druhému o výsledku práce jeho n. třetího, o duševním výtvoru, výkladu, plánu ap., v kontrastu k očekávání:) není to vůbec smysluplné a logicky uspořádané; je to zmatené, chaotické a nemá to žádný řád, popř. nedává to vůbec smysl. Tu esej předěláš! Nemá to ani h., ani p., vodkdy žijou na Šumavě tygři? ■ **S** to je nejasné, to je chaos, to je zmatené Co tím chtěl básník říci?

Ⓐ It's gobbledegook / drivel / hogwash / rubbish. Ⓝ Das ist doch totaler Blödsinn. Ⓕ Cela / ça n'a ni queue ni tête. Ⓡ Ни складу, ни ладу.

Mluví, jako když to nemá v hlavě v pořádku.

Komp vypadá / chová se, jako by to neměl v hlavě v pořádku

(Čl. v komentáři vůči druhému nechápavě, s nelibostí n. odmítavě obv. o známém třetím a jeho výrocích, zvl. v kontrastu k jeho obvyklému chování a v důsledku jeho vypjatého emocionálního stavu ap.:) mluví (náhle) velmi nesouvisle a nesrozumitelně, popř. trhaně n. koktavě; není schopný mluvit plynule a jasně něco říct, vyložit; mluví, vyjadřuje se překvapivě hloupě a nezasvěceně. ■ **S** on mluví nesrozumitelně a nesouvisle, on mluví neinformovaně

To je° postavený na hlavu.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** bejt na hlavu postavenej

(Čl. s vhledem v nesouhlasném, rozhořčeném komentáři vůči druhému o konečném uspořádání, plánu, přípravě, popisu, interpretaci ap., zvl. po diskuzi, mnohostranných úvahách:) to je přece absurdní, nesmyslné; to je (teď) obrácené proti logice a přirozenému smyslu věci. A: Hele, máš vyplnit evidenci ke každýmu vobjednanýmu zboží, prej i k tomu, co sme nedostali. – B: No to je p. na h. ■ **S** to je hloupost, to je absurdní, to je nesmysl Proč to dělat jednoduše, když to jde složitě.

Ⓐ It's (completely) cockeyed., It's ridiculous / idiotic / absurd. Ⓝ Das steht doch auf dem Kopf. Ⓕ Cela / ça ne tient pas debout. Ⓡ ! Чушь какая!

Je to prázdná hlava.
Nom prázdná hlava
(Čl. vůči druhému v opovržlivém n. pouze rezignovaném hodnocení třetího, zvl. v reakci na jeho další neúspěch, nechápavou reakci a nevyužití příležitosti ap.:) je zcela nedůvtipný a hloupý a má přitom jen velmi omezené vědomosti. ■ **S** on je hloupý, on je nedůvtipný, on je nechápavý

To dá hlavě na prdel.
(Zvl. mladší čl. zkušeně, popř. s odstupem vůči druhému o zadaném úkolu, obtížné situaci a jejich řešení ap., popř. o námětu k přemýšlení, návrhu ap.:) to je těžké, popř. intelektuálně příliš náročné n. nejasné a nebude lehké to vyřešit n. to zjistit; bude nutné o tom hodně přemýšlet. ■ **S** to je těžké, to je náročné To je makačka na bednu., To je kumšt., Nemá to ani hlavu, ani patu.

Hlava mu klesá / padá na prsa.
(Čl. v popisu stavu druhého, obv. při nicnedělání, čekání ap., zvl. v důsledku únavy, stáří ap.:) unaveně usíná n. podřimuje a samovolně, nevědomky sklání hlavu, povoluje její sklon dolů na prsa. ■ **S** on je unavený Zavírají se mu oči.

Od hlavy ryba smrdí. *viz* Ryba smrdí vod hlavy.

Prázdná hlava, žádná sláva.
(Čl., učitel, rodič ap. posměšně, kriticky vůči nedbalému, línému žákovi, zvl. po neúspěšné zkoušce, testu ap.:) bez intelektuálního úsilí a přípravy není výsledek dobrý; bez učení, důkladného nastudování nejsou znalosti žádné a člověk zůstane nevzdělaný (a na tobě to je patrné, a proto je třeba tě tak i ohodnotit). ■ **S** neznalost nevede k výsledku ♦ Přísloví.

I z mladé hlavy soud pravý.
(Čl. moudrý a zkušený povzbudivě n. pochvalně zvl. vůči mladšímu druhému, obv. s ohledem na neotřelý způsob jeho uvažování, bystrost závěru ap.:) i nezkušený člověk může odvodit (v takové situaci) správný závěr, řešení n. souvislost, popř. objevit novou podrobnost ap. ■ **S** čl. mladý usuzuje bystře ♦ Přísloví (Čelakovský).

Hlava mě bolí jako střep.
Komp hlava mě bolí jako střep
(Čl. rozmrzele a ve stížnosti vůči druhému o svém stavu a z něj vyplývající náladě a neschopnosti se soustředit, zvl. po předcházejícím psychickém vypětí, fyzické námaze, v důsledku nemoci, změny ovzduší ap.:) mám, cítím silnou bolest hlavy, popř. a tlak, zvl. ve spáncích a v zátylku (a nejsem schopný o ničem přemýšlet, pracovat ap.). ■ **S** já mám bolest hlavy

Hlava mu (už) kvete / prokvétá stříbrem.
(Čl. v popisu staršího druhého, v kontrastu k původnímu zbarvení vlasů a s odstínem důstojnosti n. láskyplnosti ap.:) začíná (už) šedivět a projevují se tak u něj příznaky stáří; mezi tmavými vlasy má už některé vlasy šedivé. Když jsem strýce viděl naposled, měl krásné havraní vlasy. Teď mu už ale h. taky p. s. ■ **S** on je starý, on stárne

Hlavu mu už pokrývají šediny.
(Čl. v popisu staršího druhého, v kontrastu k dřívějšímu stavu a vzhledu a s odstínem doprovodných vlastností stáří:) už je opravdu starý, popř. i nemocný, a má šedivé vlasy. ■ **S** on je starý, on stárne

Když je hlava blbá, trpí celý tělo.
(kol; žert) **0** neměnné ⩋ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. obv. sebekriticky vůči druhému o důsledku vlastní zapomnětlivosti, popř. neznalosti, nenápaditosti ap., zvl. vzhledem k následnému nepohodlí, únavě ap.:) když člověk něco zapomene n. ho nenapadne to udělat, zařídit, vzít si ap., vytrestá ho to (tím, že se pro to musí vrátit, někam to jít vyhledat ap.). Brr, měla sem si ten svetr přece jen vzít, teď abych se pro něj vracela. Jó, k. je h. b., trpí c. t. ■ **S** čl. musí napravit opomenutí Co není v hlavě, musí bejt v nohách.
Ⓐ He should use his head to save his legs. Ⓕ Quand on a pas de tête, il faut avoir des jambes. Ⓡ ! Дурная голова ногам покоя не даёт.

Dělá mu to těžkou / velkou hlavu.
(kol) **Komp** dělat někomu těžkou / velkou hlavu
(Čl. obv. s porozuměním o druhém a jeho postoji k problému, překážce n. neuváženému činu ap.:) působí mu to svou nedořešeností starosti a vyvolává to u něj duševní neklid, popř. zmatek; je z toho poněkud rozrušený a neví, co by měl udělat; trápí se svou neschopností, nemožností to vyřešit, zasáhnout ap. ■ **S** to znepokojuje mě, on má starosti

Ty máš hlavu / hlavičku, škoda že ji vši žerou! n. **Ty máš hlavičku, darmo ti ji vši nežerou.**
(Čl. obv. ironicky a poněkud posměšně vůči blízkému mladšímu druhému v reakci na jeho nepoužitelný nápad, nejapnou poznámku k úvaze, přemýšlení prvního ap.:) jsi hloupý, líný a lajdák (a nedbáš o sebe a své vzdělání). ■ **S** ty jsi hloupý ♦ Ke zvýšení kontrastního účinku bývá uprostřed výrazu pauza po pochvalné první části.

H

Hlavou zeď neprorazíš. *viz* Čelem zeď neprorazíš.

Tluč hlavou vo / o zeď, co si vytlučeš?
(Čl. zvl. starší hodnotící kroky n. úmysl druhého, zvl. z hlediska úsilí, námahy, ceny a s ohledem na dosažení cíle, získání výhod v dané nepříznivé situaci:) tímto způsobem nic nezískáš; to tvé zoufalé a nepromyšlené počínání je marné a nic nezmění, ničeho nedosáhne (a je třeba změnit taktiku n. začít skutečně pracovat, jednat, a ne být jen zoufalý). ■ **S** to nepomůže, to není dobré, to je marné ♦ Přísloví (Čelakovský).

Blesklo mu hlavou, že … *viz* Hlavou mu blesknul nápad.

Sem tam mu v hlavě něco bleskne.
(Čl. vůči druhému v opatrném hodnocení třetího a jeho invence, bystrosti, zvl. ve vztahu k nutnosti něco vyřešit:) občas, někdy umí projevit svou inteligenci a má dobrý nápad n. správně umí uplatnit své schopnosti, vědomosti. ■ **S** on je chytrý

Z toho ho° (už) hlava bolet nebude / nemusí.
(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, min, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho postoji k práci, úkolu, povinnosti ap., zvl. po jeho skončení a převzetí jiným a s ohledem na další problematický vývoj, možnost neúspěchu ap.:) to se ho už netýká a nebude to muset naštěstí řešit, zabývat, trápit se tím ap.; dál už to jeho odpovědnost a starost nebudou, nejsou. Když myslíte, že to takhle stačí, tak to nevopravujte. Já to předám novýmu šéfovi, jak to je, a ať si s tím dělá, co chce, mně z toho už h. b. n. ■ **S** to není starost jeho, to je lhostejné Je mu to fuk / jedno / egál., Pro mě za mě …, Nech to koňovi, ten má větší hlavu.

Ⓐ It's not his pigeon / worry any more., He can put it behind him (now). Ⓝ Das kann mir egal sein., Das macht mir keine Kopfschmerzen mehr. Ⓕ Cela / ça ne lui prendra pas trop la tête!, Il ne va pas (trop) se casser / creuser la tête. Ⓡ ! Это (уже) не его головная боль.

Hlava mě bolí, div mi nepraskne.
(Čl. vůči druhému utrápeně o svých tělesných pocitech, zvl. v důsledku stresu, nemoci, horečky:) nesnesitelně, velmi silně mě bolí hlava (a znemožňuje mi se soustředit, něco dělat ap.). ■ **S** já mám bolest hlavy

To je hlava / hlavička!
(Čl. obdivně a uznale vůči druhému o třetím, zvl. v důsledku jeho přispění, nápadu ap.:) to je chytrý a nápaditý člověk s překvapivými schopnostmi, přínosnými nápady (a já to oceňuju). To je h.! Nikdo nevěděl, v čem ten problém je, a von přišel a hned závadu zjistil. ■ **S** on je chytrý

To je na hlavu.
(Čl. vůči druhému odmítavě a nechápavě v reakci na příliš složité a obsáhlé vysvětlení, zdůvodnění činnosti, někdy i absurdní ap.:) to je (pro mě) příliš těžké a nepochopitelné a já kapituluju; já se v tom (už) nevyznám a nechápu to. ■ **S** to je složité, já nechápu to

To je z jeho hlavy.
(Čl. uznale a v ujištění vůči druhému o třetím a jeho zajímavém názoru, originálním nápadu, námětu ap. n. podezřívavě o nepříjemném kroku, negativní změně ap.:) **1.** *to je (skutečně) jeho vlastní, původní myšlenka; to vymyslel on sám;* **2.** *on je (zřejmě, asi) původcem, inspirátorem toho (nepříjemného, co se stalo).* ■ **S** to je nápad jeho, on je původce ♦ Srov. *To nemá ze své hlavy.*

Kams / kam jsi dal hlavu?
(kol; nepřízn) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. nepříjemně překvapeně a vyčítavě vůči druhému a jeho nepředvídanému, neočekávanému jednání, chybnému činu, rozhodnutí ap., zvl. v kontrastu k jeho obvyklé přemýšlivosti, pozornosti ap.:) to bylo nerozumné a (nechápu) jak tě to mohlo napadnout?; (při dostatečné pozornosti n. po malé a jednoduché úvaze to bylo zcela jasné, tak) jak jsi to mohl udělat?; jak je možné, že sis toho nevšiml? Měls koupit jen pár věcí, a nechal ses vošidit skoro vo sto korun. K. dal h.? ■ **S** to je chyba, ty chováš se nerozumně Ruplo ti v bedně?

Ⓐ What were / are you thinking of? Ⓝ Wo hast du den Kopf gelassen? Ⓕ (Mais) tu as perdu la tête! Ⓡ Куда ты смотрел?

Dej na hlavu. *viz* Nech na hlavě!

Honí se mi° to v hlavě / hlavou.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. důvěrně vůči blízkému druhému o vzpomínce, zkušenosti, vybavené myšlence n. neuspokojivém řešení, problému ap., zvl. při potřebě se svěřit ap.:) stále si to (znepokojeně) připomínám a přemýšlím o tom n. o správnosti toho; pořád se mi to v myšlenkách v různých souvislostech objevuje jako neuzavřené, nevyřešené (a trápí mě to). Vod tý doby, co vod nás s tím zvláštním pohledem beze slova vodešel, se mi to pořád honí h. Co tím

chtěl tenkrát říct? ■ **S** já nepřestávám myslet na to Nejde mi to z hlavy.

Ⓐ I can't get it out of my mind., It keeps coming back to me. Ⓝ Das geht mir im Kopf herum. Ⓕ ! Je ne pense qu'à ça., Je n'ai que cela en tête. Ⓡ ! Это не идёт у меня из головы.

Jde mu z toho všeho hlava kolem. *viz* … až jde z toho hlava kolem.

… až jde° z toho hlava kolem. n. **Jde° mi° z toho hlava kolem.**

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *hlava* **Komp** … že / až mi jde z toho hlava kolem

(Čl. zvl. v unaveném komentáři vůči druhému o hromadících se starostech, povinnostech, současných úkolech, informacích ap., zvl. s ohledem na jejich obtížnou zvládnutelnost ap.:) je toho příliš mnoho, hodně a jsem z toho zmatený, bezradný a deprimovaný; jsem z toho dezorientovaný, znechucený a nevím, jak se s tím vším vyrovnat. To je najednou odpovědí na ten náš inzerát, až jde z t. h. k. ■ **S** já mám starostí mnoho, je toho hodně Nevím, co dřív., Nevím, kam dřív skočit.

Ⓐ … (so much / many …) that my head's spinning. Ⓝ Davon wird man ja schwindelig., … bis man schwindelig wird. Ⓕ ! Je ne sais plus où donner de la tête. Ⓡ От этого голова идёт кругом.

Jde mu o hlavu. *viz* De mu vo život., Tady de vo krk.

Leží° mu° to v hlavě.

(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg ⊟ 1b kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** ležet někomu v hlavě

(Čl. v komentáři vůči druhému o reakci třetího na problém, nevyřešenou, nejasnou záležitost ap., popř. jednání, čin, výrok druhého ap.:) stále na to musí neklidně myslet; stále ho to znepokojuje a přemýšlí o tom. Neměl jsi mu říkat, že na tu práci nestačí. Teď mu to l. v h. ■ **S** to znepokojuje mě, on nepřestává myslet na to Honí se mu to hlavou. ♦ V jiných os. je řídké.

Ⓐ He can't stop thinking / worrying about it. Ⓝ Das liegt ihm im Sinn., Das geht ihm nicht aus dem Kopf. Ⓕ Il n'a que ça en tête., ! Cela / ça le tracasse / le turlupine. Ⓡ ! Это не идёт у меня из головы.

… i kdyby mě to mělo stát hlavu.

(Čl. ujišťující druhého o svém pevném rozhodnutí udělat něco riskantního, zvl. s ohledem na možné důsledky pro zdraví, popř. pro kariéru, ztrátu výhod ap.:) (v tom, tomto kroku mi nikdo, nic nezabrání a) uskutečním ho i v případě velkého nebezpečí, že zahynu n. ztratím dosavadní životní výsledky a hodnoty ap. ■ **S** já udělám to za každou cenu

Hlava se mi může (bolestí) rozskočit.

(Čl. zoufale vůči druhému o svém momentálním fyzickém stavu, zvl. v důsledku migrény, přepracování, nemoci ap., někdy s důrazem na celkovou pulzující povahu:) silně mě bolí hlava (a nedovolí mi to nic dělat, se soustředit). ■ **S** já mám bolest hlavy

Už ho° hlava nebolí.

(kol – neutr) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. eufemisticky vůči blízkému druhému, též dítěti o zemřelém třetím, zvl. v kontrastu k problémům, starostem ap. dosud žijících:) už zemřel, je mrtvý a nemusí nic řešit, ničím se zabývat (popř. a to mu do jisté míry vlastně závidím). Jozífku, náš dědeček, co byl v nemocnici, umřel, víš? Už ho h. n. ■ **S** on je mrtvý už, on zemřel Už to má za sebou., Už má svatý klid / pokoj.

Ⓐ His cares are over. Ⓝ Dem tut kein Zahn mehr weh. Ⓕ (Il est guéri de tous ses maux.) Ⓡ Ему теперь всё равно.

Hlava ho° pro to° / nad tím nebolí. n. **Z toho° ho° hlava nebolí.**

(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v hodnotícím komentáři vůči druhému o třetím, jeho vztahu k podružné záležitosti, okrajovému problému, nedostatku ap., zvl. v kontrastu k vlastnímu zájmu, důležitějším úkolům, povinnostem ap.:) to vlastně není (pro něj, v tomto kontextu) tak důležité, a tak se kvůli tomu nemusí znepokojovat, tím psychicky složitě zabývat, trápit ap. … Že se urazil, frajer jeden, z toho mě h. n., ale štve mě, že to po něm budem muset předělávat. ■ **S** on nepovažuje to za důležité, to není důležité Je mu to fuk., Kvůli tomu si vrásky nedělám.

Ⓐ He won't lose any sleep over it. Ⓝ Damit macht der sich kein Kopfzerbrechen / keine Kopfschmerzen. Ⓕ (Il ne se casse pas trop la tête avec ça.) Ⓡ ! Ему это до лампочки.

To není z jeho hlavy. *viz* To nemá ze svý hlavy.

Nedělej° si z toho hlavu!

(kol – neutr) **0** ot, poz, ind, kond, imp, 1. sg a

pl ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 1b **Verb** dělat si hlavu z něčeho

(Čl. přátelsky a povzbudivě vůči druhému ve snaze ho utěšit z malé nepříjemnosti, uklidnit jeho přehnané znepokojení nad vlastní chybou, popř. oslabit pocit závazku, dluhu a převést jeho myšlenky na jiné téma ap.:) netrap se tím, nestrachuj se o to (není to důležité n. dobře to dopadne); to není (tak) důležité, a tak na to už nemysli a snaž se na situaci dívat optimisticky! N. si z toho h., já to zaplatím. Peníze mi dáš zejtra nebo pozejtří. ■ **S** to není důležité, netrap se! Pusť to z hlavy!, Nech to koňovi!

Ⓐ Don't worry (about it). Ⓝ Mach dir nichts draus! Ⓕ Ne te casse pas la tête avec ça., Ne t'en fais pas comme ça! Ⓡ ! Выбрось это из головы!

Nech° na hlavě! n. **Dej° na hlavu!**

(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od 2. slova) n. 1c **Verb** nechat na hlavě

(Čl. nesouhlasně vytýkající druhému jeho kritiku, připomínání chyb třetího, obv. s poukazem na vlastní chyby druhého a nedostatek sebekritičnosti:) v takové situaci raději nekritizuj, právě ty pro to nemáš důvod!; raději mlč a své výhrady nezmiňuj, sám jsi snadno kritizovatelný, resp. nejsi lepší než on! A: Hele, Petr si zase neuklidil! – B: No, n. na h., ty taky zrovna nemáš pořádek. ■ **S** buď sebekritický!, nekritizuj jednostranně!, mlč! Jdi do sebe!, Podívej se na sebe!

Ⓐ That's rich (coming from you). Ⓝ Lass gut sein! Ⓕ (J'en ai autant à ton service.), (C'est la cendre qui se moque de la farine!), (C'est l'Hôpital qui se moque de la Charité!) Ⓡ ! Кто бы возникал!

Nech° si to projít hlavou!

(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 1b **Verb** nechat si to / něco projít hlavou

(Čl. uvážlivý, zkušený v dobře míněné radě vůči druhému a jeho postoji k nabídce, možnosti ap., zvl. ve snaze zamezit jeho unáhlenému rozhodnutí, kroku ap.:) dobře a důkladně, v klidu si to rozmysli, nemusíš to (přece) vyřešit, rozhodnout teď hned!; přemýšlej o tom a zvaž svou situaci a potřeby a možnosti! Pokud byste chtěl, navrhl bych vás na místo šéfa dokumentace. N. si to p. h. ■ **S** rozmysli si to!, je dobré rozhodnutí promyslet Nechte si to v hlavě uležet!, Ráno moudřejší večera!

Ⓐ (Think about it.) Ⓝ Lass dir das (mal) durch den Kopf gehen. Ⓕ (Réfléchis-y!), (Prends le temps de la réflexion!) Ⓡ ! Подумай хорошенько.

Nejde mi° to do hlavy. n. **Nejde mi° do hlavy, že / jak / kdo …**

(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. znepokojeně n. zamyšleně vůči druhému o problému, nelogickém činu, nejasném výroku třetího ap., též později, při myšlenkovém návratu k němu ap.:) nedává mi to smysl a nemůžu, nedokážu to pochopit n. se s tím smířit; je to (takto) nepochopitelné, a proto mě to znepokojuje. N. mi do h., jak ten kouzelník vlastně z tý bedny zmizel. ■ **S** já nechápu to Jak to?, Jsem z toho jelen.

Ⓐ I can't figure it out., I can't figure out (*+ nepřímá otázka*). Ⓝ Das spukt mir im Kopf herum., Das geht mir nicht ein. Ⓕ Je n'arrive pas à m'y faire., Je n'arrive pas à me faire à l'idée que … Ⓡ ! Я никак не могу взять в толк . . .

Nejde mi° to° z hlavy. n. **To mi nejde z hlavy.** n. **Nejde mi° z hlavy, že / proč …**

Verb nejít někomu z hlavy

(Čl. zamyšleně vůči druhému o neodbytném a otevřeném problému, záhadě, podivné události, popř. motivu činu druhého n. dalšího ap.:) stále mě to znepokojuje, popř. znervózňuje a nemůžu na to zapomenout; pořád na to musím myslet, se tím musím zaobírat n. se k tomu v myšlenkách vracet. ■ **S** to znepokojuje mě Nedá mi to spát.

Co tam, to tam, o to hlavy nelam.

(Čl. zkušený v dobře míněné radě druhému, stále lítostivě vzpomínajícímu na minulou situaci, výhodu ap., zvl. v kontrastu k současnému zhoršenému stavu:) už na to nemysli, nemá to smysl a je to už minulost; (je to škoda, ale) minulost nezměníš. Já vím, že tě vopustil, ale co tam, to tam, o to h. n. ■ **S** minulost se nedá změnit, nepřemýšlej o minulosti! Co se stalo, nelze odestát., Co bylo, bylo. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nelámej / nelam° si s tím° hlavu! n. **S tím° si hlavu nelam°!**

(kol) **0** ot, poz, pas, ind, kond, imp, 1. sg a pl ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** lámat si hlavu s něčím

(Čl. v uklidňující radě druhému, znepokojenému problémem, komplikací ap.:) nepřemýšlej (už) o tom dál, netrap se tím n. nehledej pořád řešení n. skrytý smysl toho ap. (protože se to za nějakou dobu ve změněné situaci může vyjasnit samo)!; to není tak důležité, a proto na to už nemysli!. Však

von někdo na to představení přijde, moc zábavy ve vesnici není a venku přece visí plakát! N. si s tím h.! ■ **S** netrap se!, to není důležité Pusť to z hlavy!

Ⓐ Don't worry!, Stop worrying (about it). Ⓝ Darüber brauchst du dir den Kopf nicht zu zerbrechen. Ⓕ Ne te casse pas la tête (avec ça / cela)., Ne t'en fais pas (avec ça / cela). Ⓡ Не ломай над этим голову.

Neleze mi to do hlavy.

Verb nejít / nelézt někomu do hlavy

(Čl. rozmrzele vůči druhému v komentáři ke své snaze něco složitého pochopit a zapamatovat si, naučit se ap., obv. kvůli únavě, stáří, nedostatku talentu, popř. i z lenosti ap.:) je to marné, ale nejsem schopen tyto informace udržet v paměti, popř. je pochopit, usouvztažnit ap. ■ **S** to je obtížné, to je náročné, já nechápu to Jsem z toho janek.

To nemá° ze svý / své hlavy. n. **To° není° z jeho° hlavy.**

(kol) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl; *2. V též:* 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** bejt z něčí hlavy

(Čl. zkušeně a pochybovačně vůči druhému o třetím a jeho překvapivém nápadu, názoru, návrhu ap., v kontrastu k jeho typickému málo bystrému projevu:) to mu zřejmě někdo poradil, našeptal; to je tak odlišné od jeho běžného způsobu myšlení, že tu myšlenku musel od někoho převzít. To je na něj moc chytrý, to n. ze svý h. Jistě mu to poradil ten jeho kamarád. ■ **S** to nepochází od něj Za tím je někdo jinej., Jak na to přišel?

Ⓐ It (obviously) isn't / wasn't his idea. Ⓝ Darauf ist er nicht von selbst gekommen., Das ist doch nicht auf seinem Mist gewachsen. Ⓕ L'idée / ça ne vient pas de lui. Ⓡ Это не его мысли.

Div mu hlava nepukne / nepraskne. n. **Hlava mi z toho může prasknout.** *viz* Hlava mě bolí, div mi nepraskne.

Hlava se mi° z toho° div nerozskočí°.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *div*

(Čl., často žena, vůči druhému v nervózní n. podrážděné reakci na nepříjemný, déletrvající podnět, zvl. akustický ap.:) krajně mě z toho bolí hlava, nemůžu dobře přemýšlet n. se soustředit. Nemůžete to rádio trochu ztlumit? H. se mi z toho div n., takový děsný skřeky. ■ **S** já mám bolest hlavy Hlava mě bolí jako střep. ♦ Řídce též var. … *rozskočí.*

Ⓐ My head's splitting. Ⓝ Ich werd (noch) verrückt (davon). Ⓕ ! J'ai horriblement / terriblement mal à la tête., ! J'ai un sacré mal de crâne. Ⓡ У меня (от шума) голова раскалывается.

Hlavu ti° (pro to přece) neutrhne. n. **Hlavu ti° (tam) neutrhnou.**

(kol) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, min, préz, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) **Verb** utrhnout hlavu někomu pro něco / za něco

(Čl. zkušený chlácholící nesmělého druhého, zvl. dítě, chystajícího, obávajícího se sdělit třetímu, zvl. rodiči, nadřízenému ap., nepříjemnou skutečnost, své provinění ap.:) neboj se, nic tak zlého ti neudělá, neudělají (i když to bude nepříjemné a bude, budou se právem zlobit, na tebe křičet, ale je důležité mu, jim to sdělit). Bojíš se dát tátovi podepsat tu pětku? Proč, h. ti p. n. a trochu křiku vydržíš! ■ **S** trest nebude zlý, ty budeš potrestaný Něco musíš vydržet., Co sis nadrobil, to si sněz.

Ⓐ He won't bite your head off. Ⓝ Er wird dir nicht den Kopf abreißen. Ⓕ ! Il ne te mangera pas! Ⓡ Голову тебе за это не оторвут.

Nevím, kde mi hlava stojí. *viz* Člověk neví, kde mu hlava stojí.

Nevěš° hlavu!

(kol – neutr) **0** ot, poz, pas, ind, kond, imp, 1. sg a pl ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5b **Verb** věšet hlavu

(Čl. zkušený ve snaze utěšit druhého při jeho prohře, neúspěchu ap., zmírnit jeho depresi, špatnou náladu ap.:) neztrácej odvahu, důvěru v sebe a víru v úspěch!; nechovej se poraženecky a vzchop se! N. h.! Příští závod určitě vyhraješ. ■ **S** nevzdávej se!, vzchopte se! Hlavu vzhůru!, Neklesej na duchu!

Ⓐ Chin up!, Cheer up! Ⓝ Lass den Kopf nicht hängen! Ⓕ Ne baisse pas les bras., Courage. Ⓡ Не вешай голову!

Hlava mu° padá° (na prsa). n. **Padá° mu° hlava.**

(Čl. v popisu druhého a jeho držení těla, zvl. v důsledku dlouhého a únavného sezení, stáří ap.:) usíná a nevědomky přitom sklání hlavu, zvl. dopředu dolů, na prsa. ■ **S** on je unavený, on usíná

Padne to na jeho° hlavu.

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v odhadu a komentáři vůči druhému o třetím

a důsledku přečinu, výsledku složité nepříznivé situace, hledání viníka, vzájemného sebeobviňování ap., zvl. v důsledku špatného, nepopulárního rozhodnutí ap.:) bude za to (vybrán jako) odpovědný a potrestán on; bude z toho obviněn a za to postižen on; bude to (neprávem) přisouzeno jemu. Pavel byl o víkendu v práci, když se ztratily ty peníze. Asi to p. na j. h., i když je samozřejmě nevzal. ■ **S** on bude obviňovaný, on bude potrestaný Stane se obětním beránkem.

Ⓐ It will be down to him., He'll get the blame., He'll (have to) carry the can. Ⓝ Das geht auf seine Kappe / Verantwortung. Ⓕ Cela / ça lui retombera sur le dos. Ⓡ Это падёт на его голову.

Už se mu° to (všechno) v hlavě plete°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. chápavě n. posměšně vůči druhému zvl. o starším druhém a jeho omylech, záměnách, nedostatcích v paměti ap., obv. z přemíry nových dojmů, informací:) nevyzná se už v situaci, tom a reaguje, mluví zmateně; nerozlišuje souvislosti a osoby a myslí si, že je vše jinak; nerozlišuje, zapomíná už osoby, fakta a jejich vztahy ap. Von ti říká Honzo? Nesmíš se na něj zlobit, už se mu to v. v h. p., je tu novej a samej Honza kolem. ■ **S** on je zmatený Plete páté přes deváté.

Ⓐ He's all confused., He gets everything mixed up. Ⓝ Er ist nicht mehr klar im Kopf. Ⓕ Il travaille du chapeau. Ⓡ У него в голове всё перепуталось.

Přerostlo / přerůstá mu to přes hlavu.
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o třetím a jeho akci, iniciativě n. spontánně se vyvíjející situaci, nastalých problémech, v kontrastu ke skromnému n. klidnému začátku n. malému množství ap.:) rozrostlo n. rozrůstá se to, zmohutnělo n. mohutní to a on to přestal zvládat n. přestal být schopný to kontrolovat a usměrňovat; začalo, začíná to přesahovat jeho schopnosti. ■ **S** on nedokáže kontrolovat to

V hlavě mu přeskočilo. *viz* Jemu přeskočilo!

Na hlavu připadá několik …
(Čl. zvl. po propočtu a při statistickém konstatování distribuce předmětů, faktorů ap. ve vztahu k úhrnu lidí:) jeden člověk spotřebuje, dostane ap. množství … n. počet … jednotek, kusů něčeho. ■ **S** každý dostane několik

Pusť° to z hlavy! n. **To pusť° z hlavy!**
(kol) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 3. slova) **Verb** pustit něco z hlavy
(Čl. radící znepokojenému druhému dlouho a zbytečně se zabývajícímu problémem, neuspokojivou situací ap., zvl. s ohledem na nemožnost je smysluplně vyřešit, též jako varování před neprozřetelným záměrem:) už na to nemysli a netrap se tím!; (to není důležité n. dobré, a proto) přestaň o tom přemýšlet! A: Hrozně mě to naštvalo. To vůbec nebylo spravedlivý! – B: No tak, p. to z h., šéf si může dělat, co chce! ■ **S** netrap se!, to není důležité Nelam si s tím hlavu!

Ⓐ Forget it. Ⓝ 1. Mach dir nichts draus., 2. Schlag dir das aus dem Kopf! Ⓕ ! N'y pense plus!, ! Ne te tracasse pas (avec cela / ça)! Ⓡ Выбрось это из головы!

Rozbřesklo se mu v hlavě.
(Čl. vůči druhému zvl. při popisu konce nejasností, nechápavosti třetího ve vztahu k situaci, motivaci činu čtvrtého ap.:) složil si všechny souvislosti a konečně náhle pochopil smysl, pravdu n. důvod; náhle tomu začal rozumět. ■ **S** on pochopil to

V hlavě se mu rozjasnilo.
(Čl. vůči druhému o třetím a pozitivní změně v jeho dlouhodobých myšlenkových pochodech, též o jeho vnímání po omráčení, omámení ap.:) **1.** *najednou si to uvědomil, pochopil, jak má danou situaci vnímat; náhle se mu stalo všechno zřejmým, jasným; najednou dostal nápad;* **2.** *začal zase normálně vnímat; vrátilo se mu smyslové vnímání, zrak ap.* ■ **S** on pochopil to

Rozleželo° se mu° to v hlavě.
(neutr – kol) **0** neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho změněné reakci na nabídku, nový podnět, situaci, zvl. v kontrastu k předešlému opačnému názoru, odmítnutí ap.:) promyslel si to a změnil názor (v kladný); postupně to na něj svými důsledky způsobilo a on obrátil své stanovisko. Napřed vodmít, ale pak se mu to nějak r. v h. a přišel s tím, že to bere. Von je holt trochu váhavej. ■ **S** on rozmyslel si to Došlo mu to., Uleželo se mu to v hlavě.

Ⓐ He's had time to think about / mull over it. Ⓝ Er hat es sich überlegt., Er ließ es sich durch den Kopf gehen. Ⓕ ! Il y a beaucoup réfléchi., ! Il a pris le temps de la réflexion. Ⓡ ! Он пораскинул мозгами.

V hlavě se mu rozsvítilo. *viz* Rozsvítilo se mu (v hlavě).

Sázím (na to svou) hlavu, že … *viz* Vsadím na to hlavu, že …

Srovnej° si to (napřed) v hlavě!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, ind, pas, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. zvol. (od 4. slova) **Verb** srovnat si něco v hlavě
(Čl. obv. ironicky vůči druhému v radě a reakci na jeho zbrklé, neujasněné rozhodování, stanovisko, výklad, vyprávění, popř. i jednání ap.:) napřed si to vše rozmysli a urovnej, uspořádej si věcně, logicky myšlenky, zamýšlené kroky, postup ap. (popř. a teprve potom to udělej, vylož, vysvětli ap.). A: No, šel sem do školy, ne, vlastně do menzy, a tam sem potkal toho … ehm …, nebo to byla …? – B: Hele, víš co, s. si to n. v h. a pak mi to povíš najednou. ■ **S** rozmysli si to! Nech si to projít hlavou!
Ⓐ Think before you speak., Get your ideas sorted out before you (try and) say anything. Ⓝ (Überleg dir das (gut).) Ⓕ ! Mets un peu d'ordre dans tes idées! Ⓡ ! Приведи свои мысли в порядок.

(Neudělám to) … ani / i kdyby se na hlavu stavěl°.
(kol; důraz) **0** ot, neg, pas, ind, 1. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na hlavu* **Verb** stavět se na hlavu
(Čl. vůči druhému v rezolutním rozhodnutí a reakci na přehnaný, popř. nesmyslný, nepřijatelný požadavek, popř. příkaz ap.:) určitě, nikdy, za žádných okolností (to neudělám, s tím nebudu souhlasit ap.). Představ si, že ten náš kluk chce, abych ho ve třinácti pustil slavit silvestra. To neudělám, ani k. se na h. s. ■ **S** ne, nikdy Ani za boha!, Ani za nic.
Ⓐ … even if he went down on bended knee / on his knees. Ⓝ Und wenn er sich auf den Kopf stellt. Ⓕ (Je ne le ferais pas) … même s'il se mettait en quatre / s'il faisait les pieds au mur! Ⓡ ! (Не сделаю это) ни за что на свете.

Stouplo / vlezlo mu° to° do hlavy.
(kol; nepřízn, posm) **0** ot, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** stoupnout někomu do hlavy
1. *(Čl. kriticky vůči druhému o třetím a jeho reakci a chování na vlastní úspěch, postup v kariéře, moc, vysoké ocenění ap.:) začal se chovat velmi neskromně, povýšeně a přeceňuje se tak; vůči dřívějším přátelům se přestal chovat přirozeně, přátelsky ap. a nerozumně svou situaci přeceňuje.* **2.** *(Čl. kriticky vůči druhému o třetím a jeho chování po větší, neobvyklé dávce alkoholu ap.:) není schopný už plně kontrolovat své pohyby, jednání ap. a je opilý.* **1.** Vod tý doby, co dostal tu mezinárodní cenu, mě už nezdraví. Holt, s. mu to do h. **2.** Neměl si kupovat to další pivo, s. mu to do h., vod rána nic přece nejed. ■ **S1** on přeceňuje se, on chová se důležitě Nosí nos vzhůru. **S2** on je opilý Má špičku., Má nakoupíno.
Ⓐ It's gone to his head., It's turned his head. Ⓝ Das ist ihm zu Kopf gestiegen. Ⓕ (Cela / ça / le vin / l'alcool …) Lui est monté à la tête. Ⓡ ! 1. Он задрал нос кверху, 2. У него путаются мысли.

Straší° mu° to v hlavě / kotrbe. n. **Něco mu straší° v hlavě.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** strašit někomu v hlavě
(Čl. kriticky, nesouhlasně vůči druhému o známém třetím a jeho neadekvátní, utkvělé myšlence, obavě, přehnaných starostech ap. a jeho projevu:) stále na to musí myslet, popř. a znepokojovat se tím; úporně se k tomu v myšlenkách vrací a nemůže se toho zbavit; s obavou na to pořád myslí. Pokaždý, když jede lyžovat, říká, že si tam určitě zlomí nohu, ale že musí kvůli kamarádům. Asi mu to vopravdu s. v h. ■ **S** on nepřestává myslet na to, on má strach, on myslí na to pořád Vrtá mu to hlavou., Leží mu to v hlavě.
Ⓐ He can't get it out of his mind., He's got a bee in his bonnet. Ⓝ Das geistert / spukt ihm im Kopf herum. Ⓕ (Il a une idée fixe.), (Il ne cesse / n'arrête pas d'y penser.) Ⓡ Это сидит у него в голове.

Sveze se / padne to na jeho hlavu.
(Čl. neutrálně vůči druhému o třetím, zvl. bezbranném, a chybě, závadě, nedostatku systému, organizace n. nepříjemném úkolu, povinnosti ap. a o předpokládaném následném postižení třetího, zvl. ze strany mocného šéfa ap.:) za to bude obviňován (neprávem) on, popř. a stihne ho taky trest, n. dostane to za úkol on (místo jiného); postižený, potrestaný bude on. ■ **S** on bude potrestaný

V hlavě mu° (už) svítá. n. **Už mu° svítá.**
(neutr – kol) **0** neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na předstíraní, nevysvětlenou situaci, skrytou změnu ap.:) už to začíná chápat, rozumět souvislostem; už začíná tušit, vědět, v čem spočívá smysl situace n. problému, nedostatek, chyba ap.; dovtípil se pomalu. Ulevilo se nám, protože se najednou

H

usmál a mrknul na nás. Zdá se, že už mu s. ■ **S** on začíná chápat, on pochopil to Došlo mu to.

Ⓐ It's beginning to dawn (on him)., He's got the message., The penny's dropped. Ⓝ Ihm kam die / eine Erleuchtung. Ⓕ Il commence à y voir clair., Il a fini par comprendre. Ⓡ В голове у него прояснилось.

Točí se mu° (z toho) hlava.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci zvl. po prudkém pohybu n. ohybu, jízdě členitým terénem se zatáčkami n. po vypití větší dávky alkoholu n. v důsledku nemoci, slabosti, též po léku ap.:) cítí nevolnost a má pocit ztráty rovnováhy, vlastní fyzické nestabilnosti a sklon vrávorat n. upadnout; cítí, jako by se skutečnost kolem něj pohybovala (a musí si sednout, lehnout ap.). ■ **S** on cítí nestabilnost, on cítí nevolnost

Točí° se / motá° se / zatočila° se / zamotala° se mu° z něčeho / toho (všeho) hlava.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně vůči druhému o třetím a jeho psychické reakci na velké množství zvl. oslnivých nečekaných faktů, informací, možností, popř. i úkolů, povinností ap.:) byl z toho (všeho) velmi překvapený a oslněný n. rozrušený a deprimovaný (a v danou chvíli nebyl schopen vše myšlenkově zpracovat). Tady vila u moře, támhle jachta, cesty kolem světa a teď ho zve ten člověk k sobě na party. Zatočila se mu z t. h. ■ **S** to je působivé velmi, to je příliš Jde mi z toho hlava kolem., Jsem z toho celý pryč.

Ⓐ It's all too much for him., He can't take it all in. Ⓝ (Er wurde schwindelig davon.) Ⓕ Il en a la tête qui tourne., Cela lui tourne la tête. Ⓡ У него голова закружилась / пошла кругом.

Hlava mi (jen) třeští.
(Čl. o sobě v důsledku přepracování, únavy, pití alkoholu n. nemoci, rozrušení ap.:) cítím krajně nepříjemnou a pulzující silnou bolest celé hlavy (a nejsem schopný vůbec myslet, soustředit se ap.) ■ **S** já mám bolest hlavy

Uleželo se mu to v hlavě.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pozvolné, pomalé reakci na podnět, nabídku, novou skutečnost ap., zvl. v kontrastu k dosud zastávanému odlišnému stanovisku, přístupu, názoru a s odstínem předchozího přemýšlení ap.:) postupně vše uvážil a dospěl k rozhodnutí, popř. změnil názor na situaci; dozrálo v něm hodnocení a rozmyslel si to. ■ **S** on rozmyslel si to Rozleželo se mu to v hlavě., Nechal si to projít hlavou.

Utíká / běží, jako by mu hlava hořela.
Komp utíká / běží, jako by hlava hořela
(Čl. udiveně, nechápavě vůči druhému o známém třetím v důsledku jeho spěchu n. vystrašení ap.:) běží (odtud n. někam) podivně rychle, divoce, popř. splašeně n. zmateně. ■ **S** on utíká, on běží rychle

… kdo do ní vejde, hlava mu sejde. *viz* … vyhoďme ho z kola ven.

Co mu to vlezlo do hlavy?
(Čl. překvapeně, popř. ohromeně vůči druhému o známém třetím a jeho nevysvětlitelném kroku, reakci, nápadu, plánu ap., zvl. v kontrastu k jeho obvyklému chování:) proč to dělá?; co (se zvláštního stalo n. ho přimělo) udělat právě tohle? ■ **S** on chová se překvapivě, proč dělá to?

Vlezlo mu to do hlavy. *viz* Stouplo mu to do hlavy.

Vrtá mi° to° hlavou / v hlavě n. **Vrtá mi° hlavou, kdo / co / který / jaký / čí / kde / kdy / jak / proč / kolik …** n. **Vrtá mi to mozkem.**
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** vrtat někomu hlavou
(Čl. nespokojeně, neklidně vůči druhému o nesrozumitelné situaci, nevysvětlitelném jednání třetího, nejasném problému, často z nedostatku informací ap.:) nejsem schopný to vyřešit n. pochopit souvislosti, důvod toho (a znepokojuje mě to); stále o tom musím přemýšlet a nedokážu pochopit důvod n. smysl toho. Vždycky mi všecko řekne, ale tentokrát ani nezavolal. Proč asi? V. mi to h. ■ **S** já nechápu to, to znepokojuje mě To jsem blázen!, Kterej čert v tom vězí?

Ⓐ I'm puzzled (by it)., I'm puzzled (that / how etc.). Ⓝ Das geht mir nicht aus dem Kopf. Ⓕ Je n'arrête pas de ressasser / ruminer cela / ça. Ⓡ ! Ума не приложу, кто / что / который / какой / чей / где / когда / как / почему / сколько . . .

Vsadím / sázím na to hlavu, že …
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
Verb vsadit / (v)sázet na něco (svou) hlavu
(Čl. rozhodně a jistě vůči druhému o reálnosti svého odhadu, pravdivosti výroku, pravděpodobnosti vývoje situace ap., zvl. v kontrastu k druhému n. při sporu s ním ap.:) jsem si naprosto jistý, že … (se stane, co předpokládám); plně spoléhám na to, pevně věřím, důvěřuju tomu, že … No tak na tu

zkoušku seš teď už vopravdu dobře připravenej. V. na to h., že budeš nejlepší. ■ **S** já jsem jistý si, já věřím tomu Dám za to krk, že …

Ⓐ I bet / I'd / I'll stake my life that … Ⓝ Ich wette meinen Kopf, dass … Ⓕ ! J'en mettrais ma tête sur le billot / ma main au feu …, ! J'en donnerais ma tête à couper., ! Je suis prêt à parier que … Ⓡ Головой ручаюсь, что . . .

Vykouřilo se mu° to / všechno z hlavy.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. nespokojeně, kriticky vůči druhému o třetím a stavu jeho naučené znalosti, zvl. v kontrastu k potřebě, prověrce informace ap. a po delší době:) úplně už (na) to (všechno) zapomněl a nic si nepamatuje; (už) o tom (nic) neví n. si nevzpomíná (ačkoli by to vědět měl). Zkoušel sem ho anglický slovíčka z minulý lekce, a nic. Po tý době se mu všechno v. z h. ■ **S** on zapomněl všechno Vypadlo mu to z hlavy.

Ⓐ It's all gone / evaporated. Ⓕ Cela / ça lui est sorti de la tête., (Il a tout oublié.) Ⓡ Всё выскочило у него из головы.

To se vylíhlo v jeho° hlavě.
(kol; nepřízn) **0** pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
Verb vylíhnout se v hlavě někoho
(Čl. opovržlivě, kriticky vůči druhému o třetím a jeho myšlence, nápadu, řešení, postupu ap., zvl. nerozumném, zbrklém n. nepraktickém ap.:) to vymyslel on; to je výsledek jeho přemýšlení. To se v. v jeho h. Já ty jeho ztřeštěný nápady znám moc dobře. ■ **S** to je nápad jeho To je z jeho hlavy.

Ⓐ Only he could think of that., It is / was all his idea. Ⓝ Das hat er ausgebrütet., Das ist auf seinem Mist gewachsen., Das hat er ausgedacht. Ⓕ Cela / ça a germé dans sa tête. Ⓡ ! Это его идея.

Která (moudrá) hlava to(hle) vymyslela?
(Čl. rozladěně, rozčileně vůči druhému zvl. v reakci na nepochopitelnou překážku, byrokratické jednání, příliš n. zbytečně komplikovanou obsluhu přístroje, obv. s narážkou na nadřízeného, instituci, úřad ap.:) nechápu, proč to takhle (nevhodně, hloupě) někdo vymyslel n. zařídil; kdo zadal, sestavil, zformuloval ap. takovou hloupost? ■ **S** já nechápu to, to rozčiluje mě

Vypadlo mi° to z hlavy.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn.
(od 4. slova) **Verb** vypadnout někomu z hlavy
(Čl. vůči druhému zvl. o drobné informaci, okrajovém n. dlouho neužívaném údaji ap., zvl. telefonním čísle, jménu ap., popř. i úkolu, povinnosti ap., obv. v kontrastu k následnému vývoji a přemíře jiných věcí:) zapomněl jsem to (momentálně) a nevybavuju si to právě; zapomněl jsem na to. A: Nevíš, v kolik to Tonda říkal, že ten vlak jede? – B: Věděl jsem to, ale teď mi to v. z h. ■ **S** já zapomněl jsem Vykouřilo se mu to z hlavy.

Ⓐ It's slipped my mind., I can't remember. Ⓝ Das ist mir entfallen. Ⓕ Cela / ça m'est sorti de la tête. Ⓡ Это выпало у меня из головы.

Vyvádí, jako by mu v hlavě přeskočilo. *viz* Jemu přeskočilo!

Ty (si) někde zapomeneš° (i) hlavu! n. **Ty jednou někde zapomeneš° hlavu!**
(kol; nepřízn, posm) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl., zvl. s autoritou, v dobromyslné výtce vůči krajně roztržitému, popř. i bohémskému druhému, často dítěti ap., zvl. po opakovaném opomenutí:) (pořád někde zapomínáš, ztrácíš ap. drobné věci, neplníš úkoly ap. a) jednou zapomeneš něco opravdu velmi důležitého, a to tě vytrestá. A: Jé, mamí, já sem si ve škole zapomněl cvičky! – B: Ty j. n. zapomeneš h. ■ **S** ty jsi zapomnětlivý Co v tý hlavě máš?

Ⓐ You'd forget your head if it wasn't screwed on. Ⓝ Du hast ein Gedächtnis wie ein Sieb. Ⓕ Un jour, tu oublieras même ta tête! Ⓡ Ты когда-нибудь и голову забудешь!

Zatočila se mu z toho hlava. *viz* Točí se mu (z toho) hlava.

Hlavu° vzhůru!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. ve snaze povzbudit skleslého, zkroušeného, bojácného ap. druhého, druhé, obv. s následným optimistickým poukazem do budoucnosti:) netrap(te) se tím a věř(te), že všechno se nakonec vyvine dobře!; vzpamatuj(te) se, vzchop(te) se n. najdi, najděte novou sílu a snaž(te) se znovu n. dál! H. v.! Příští pokus se ti určitě podaří, napoprvé to nejde nikdy. ■ **S** nevzdávej se!, vzchopte se! Neklesej na mysli!

Ⓐ Head up., Chin up., Cheer up. Ⓝ Kopf hoch! Ⓕ ! Courage., Haut les cœurs! Ⓡ Выше голову!

Nemohou být všechny hlavy pod jedním kloboukem.
(Čl. zvl. v diskuzi vůči druhým a proti jejich různým stanoviskům, názorům ap. na záležitost, problém, jev ap. a marné snaze se sjednotit:) lidé nemyslí stejně, uvažují různě a zdůrazňují při pohledu na totéž různá hlediska, zájmy, zkušenosti a nelze od nich chtít absolutní jednotu. ■ **S** lidé mají názory různé

Budou (tam) padat hlavy. n. **Padají (kvůli tomu) hlavy.**
(Čl. informovaný vůči druhému o napjaté situaci v organizaci, podniku ap., obv. v důsledku vážné chyby, nedostatku, zanedbání ap.:) (někteří) vyšší a odpovědní představitelé, šéfové ap. budou (kvůli tomu) za trest propuštěni, vyhozeni n. ze svých funkcí sesazeni. ■ **S** trest přijde, oni budou potrestáni

Kolik hlav, tolik rozumu / smyslů. n. **Víc hlav, víc rozumu.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v reakci na různorodost názorů, pojetí, přístupů, návrhů ap. druhých, zvl. vzhledem k potřebě dojít ke shodě, najít jedno řešení ap.:) kolik je (zde) lidí, tolik je názorů, popř. možností řešení; každý člověk může mít svůj pohled na problém, situaci ap. A: Co uděláme? Já bych tam zašel. – B: Lepší by bylo napsat dopis. – C: Radši tam zavolej! – A: No jo, k. h., t. r. ■ **S** lidé mají názory různé Kolik lidí, tolik názorů. ♦ Z lat. *Quot capita, tot sensus* (Walther 26 216); u P. Terentia Afra (asi 195–159 př. n. l.), *Formio, 454* je var. Quot homines, tot sententiae, podobně též u Q. Horatia Flakka (65–8 př. n. l.), *Satiry, 2, I, 27*.
Ⓐ So many men, so many opinions. Ⓝ Soviel Köpfe, soviel Sinne. Ⓕ (Autant de têtes, autant d'avis.) Ⓡ Сколько людей, столько мнений.

Šlapali si tam po hlavách.
(Čl. nesouhlasně n. s odporem vůči druhému o lidech shromážděných n. žijících na malém prostoru, zvl. v bytě ap. trvale, na větším prostranství, stadionu ap.:) je tam příliš, nepříjemně a nepohodlně mnoho lidí a jen obtížně se vzájemně sobě vyhýbají n. snaží se nedotýkat, nemačkat (a tím vzniká napětí a nervozita); je tam příliš těsno a nepohodlno. ■ **S** je tam mnoho lidí

Víc hlav víc ví.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. zvl. nerozhodný v očekávání rady, návrhu, nápadu ap. vůči druhému, známým druhým, přátelům ap., zvl. s ohledem na spornou situaci, problém, neobvyklý úkol ap., též o lidech obecně:) větší počet lidí s různými bohatými zkušenostmi najde (rychleji) optimální a objektivnější řešení, souvislosti a možnosti ap. Du se za váma poradit. Víte, víc h. víc ví a já to nechci rozhodovat sám. ■ **S** lidé mnozí mají zkušeností víc Více lidí víc ví.
Ⓐ Two heads are better than one. Ⓕ ! Deux têtes valent mieux qu'une! Ⓡ ! Ум хорошо, а два лучше.

To je hlavička! *viz* To je hlava!

Není slyšet ani hlásek / hlásku.
(Čl. vůči druhému o zvláštním dojmu z opuštěného, zapadlého místa, zvl. v přírodě, obv. v kontrastu k očekávanému ruchu, reakci, přítomnosti lidí, popř. ptáků ap.:) není vůbec nic (přirozeného) slyšet, žádný zvuk nesvědčí o přítomnosti člověka, živé bytosti a místo se jeví podivně tiché. ■ **S** je tam ticho Bylo by slyšet spadnout špendlík na zem.

Poslušně hlásím, že …
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči blízkému a sobě rovnému druhému zvl. v žertovném a rozmarném sdělení po provedení drobného úkolu, povinnosti, vyřízení žádosti ap. s naznačením role pseudopodřízení se a pseudodisciplíny:) oznamuju vám, ti tímto, že … (jsem vykonal, vyřídil ap., co ode mne bylo žádáno). P. h., že nádobí je umyto. ■ **S** já oznamuju ♦ Z rakouské armády, známé zvl. z více replik ve *Švejkovi* (1923) od J. Haška (1883–1923).
Ⓐ (I wish to report that …) Ⓝ Ich melde gehorsamst … Ⓕ (Je déclare avec obéissance …) Ⓡ ! Осмелюсь доложить, что . . .

Jinde to hledá, doma to má.
(kol-neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. kriticky vůči druhému o třetím a jeho přehnané a často marné snaze, touze ap. získat si zvl. kladný vztah, přízeň, lásku, uznání ap. u cizího třetího, třetích n. v jiném prostředí ap.:) touží po něčem n. usiluje o to, co má ve svém domácím prostředí (ale není schopný si to uvědomit, to ocenit). Proč si začínal se svou sekretářkou, dyť má takovou hezkou a hodnou ženu? J. to h., d. to má. ■ **S** on chce jinde co už má, on neuvědomuje si to, on považuje cizí za lepší Pro oči nevidí., Honí se za přeludem. ♦ Přísloví, srov. u Čelakovského *Jinde toho hledá, co doma nazbyt má.*
Ⓐ He doesn't know when he's well off., (He

goes where (he thinks) the grass is greener.) Ⓝ Warum in die Ferne schweifen (sieh, das Gute liegt so nah). Ⓕ (Pourquoi chercher ailleurs ce que l'on a sous la main.) Ⓡ ! Что имеем — не храним, потерявши — плачем.

Kdo hledá, najde. n. **Kdo čeho hledá, snadno nalézá.**

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova)

(Čl. obv. ironicky vůči druhému n. sobě po nalezení zvl. dlouho uschované, zastrčené, založené menší věci, popř. i o dlouho očekávaném citu, vysněném partnerovi, potřebném spolupracovníkovi ap., obv. jako připomenutí platnosti výrazu a snahy:) opravdu usilovným hledáním, pátráním lze potřebné nakonec najít; pokud se opravdu snažíš hledat, co si přeješ, nakonec úspěchu, cíle dosáhneš ap. Dyť sem ti říkal, podívej se pořádně! Kdo h., n. a tys moc napřed nehledal. ■ **S** snaha vede k cíli, snaž se!, hledej pořádně! Bez práce nejsou koláče. ♦ Srov. Mt 7,8; srov. i dál: … *tlucte, a bude vám otevříno.* 2. var. je řídká.

Ⓐ Seek and ye shall find. Ⓝ Wer suchet, der findet. Ⓕ Qui cherche trouve! Ⓡ Кто ищет, тот всегда найдёт.

Ty / ti (dva) se (tak dlouho) hledali, až se našli!

(kol; iron) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. posměšně n. s povzdechem vůči druhému o dvou velmi povahově blízkých lidech, zvl. po jejich setkání a vzhledem k jejich obdobným zálibám, reakcím, v kontrastu k ostatním lidem atypickým, nesmyslným, šokujícím ap.:) ti dva lidé se chovají překvapivě stejně (a hodí se k sobě); sešli se oba úplnou náhodou a teď tvoří dokonale shodnou dvojici. Ty dva se h., až se n. Praštěný sou voba stejně. ■ **S** oni jsou stejní Jako by si z oka vypadli. ♦ Řídce však i v 2. os.

Ⓐ They're cut out for each other. Ⓝ Die beiden haben sich gesucht und gefunden. Ⓕ ! Les deux font la paire., Qui se ressemble, s'assemble!, ! Ils s'entendent comme larrons en foire / comme cul et chemise. Ⓡ ! Два сапога — пара.

Přímo hleď!

(Zvl. nadřízený ve formálním a řízném povelu vůči vojákům, cvičencům, členům družstva ap., obv. na veřejném prostranství a při pořadové změně a příkazu „pozor":) přikazuju vám, abyste se zadívali upřeně před sebe a nehýbali se. ■ **S** dívejte se dopředu!

A hleďme (ho)! n. **Hleďme ho!**

(Čl. obv. ironicky vůči druhému o třetím a jeho náhlém objevení, zájmu, popř. reakci, zvl. v kontrastu k původnímu odmítnutí, nezájmu ap.:) to je překvapení!; překvapuje mě trochu, že se takhle chová; nečekal jsem, že udělá právě tohle. ■ **S** to je překvapení

Hleď° si svýho / svého!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. (od k. slova)

Verb hledět si svého

(Čl. nepřátelsky vůči zvl. příliš zvědavému n. se vnucujícímu, radícímu ap. druhému, obv. s odstínem nechuti svěřovat se mu, odkrývat mu své soukromí ap.:) nestojím o tvou pozornost, zájem, pomoc ap. a přestaň s tím!; přestaň mě tak obtěžovat a věnuj se radši svým záležitostem, povinnostem! Proč tě to sakra tak zajímá, kde jsem byl v neděli? H. si svýho! ■ **S** přestaň!, neobtěžuj! Starej se o sebe!, Koukej, abys viděl!

Ⓐ Mind your own business. Ⓝ Kümmer dich um deinen eigenen Dreck. Ⓕ Mêle-toi de ce qui te regarde!, Occupe-toi de tes affaires / de tes oignons / (*vulg*) de tes fesses / (*vulg*) de ton cul! Ⓡ ! Не твоё дело!

Hliník se vodstěhoval do Humpolce.

(Čl. žertovně n. poťouchle vůči kontrolujícímu druhému, učiteli ap., zvl. v odpověď na jeho otázku po přítomnosti třetího při zjišťování prezence ap.:) není tady a nelze s ním počítat; je pryč a je nutné shánět ho později, na jiném místě ap. ■ **S** on je pryč ♦ Z komediálního filmu *Marečku, podejte mi pero!* (1976) podle scénáře Z. Svěráka a L. Smoljaka.

To je hlína!

(Zvl. mladý čl. nadšeně a pobaveně vůči druhému, druhým zvl. v reakci na situační zážitek, film ap.:) to je skvělé, báječné a legrační a já se dobře bavím. ■ **S** to je legrační

Už prdí do hlíny.

(Čl. zvl. starší vůči druhému neformálně o známém třetím, zvl. s ohledem na jeho vysoké stáří:) už (taky) zemřel a je pohřbený; už je mrtvý. ■ **S** on je mrtvý už

Kdyby hloupost kvetla, budeš samý poupě.

(kol; pohrd, posm) **0** neměnné ⊠ 6 stoup. -kles. (od 4. slova)

(Čl. v ironické, posměšné reakci vůči známému a obv. nechápavému druhému na jeho krajně nerozumný čin, dotaz, postup ap.:) jsi hlupák a myšlenkově tak omezený, že nedokážeš pochopit zá-

H

kladní hodnoty, jednoduše reagovat n. interpretovat situaci ap. A takhle jít povědět až panu řediteli, co vlastně dělá táta, bys nechtěl? Pane bože! K. h. k., b. samý p. ■ **S** ty jsi hloupý Dej si facku, nikdo se nekouká!

Ⓐ When common sense was handed out, you must have been standing behind the bathroom door., You must be out of your tiny mind. Ⓝ Wenn Dummheit weh täte, würdest du den ganzen Tag brüllen. Ⓕ ! Quand on aura mis tous les cons sur orbite, tu n'auras pas fini de tourner! (Audiard), ! Quand les audouilles voleront, tu seras chef d'escadrille. Ⓡ ! Такого дурака свет не видывал.

To je hloupost.
(Čl. zkušený n. informovaný vůči druhému zvl. v reakci na jeho zprávu, informaci n. návrh řešení problému n. na jeho otázku na názor na problém, událost ap.:) **1.** *tak to není a není to pravda; to je nesmyslné a neopodstatněné tvrzení n. návrh;* **2.** *to je nedůležitá drobnost, maličkost a nestojí za to o ní mluvit.* ■ **S** to není pravda, to není tak, já odmítám to, to není důležité, to je hloupost

Je° mi° to hloupý (Inf / že / aby / když / jestli) …
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (Inf / že) – kles. n. 4a *(Čl. vůči druhému o svém ostychu před třetím, zvl. z hlediska možnosti ho informovat o svém choulostivém, trapném, ale menším problému n. požádat ho o pomoc ap.:) za daných okolností považuju za nemístné, malicherné a nepříjemné (se s tím na něj obracet, to po něm chtít ap.).* A: Tak vo tom řekni řediteli. – B: Když mně je to hloupý chodit za ředitelem s takovou pitomostí. Má na starosti důležitější věci. ■ **S** to je nepříjemné, to je malicherné, já nevím co dělat A teď babo raď!

Ⓐ I('d) feel silly, -ing … Ⓝ Ist mir peinlich, aber … Ⓕ Je me sentirais bête de (+ Inf) …, Cela m'embête(rait) / gêne(rait) de (+ Inf) … Ⓡ ! Мне неудобно . . .

To je hloupý.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. odmítavě n. zdráhavě vůči druhému v reakci na jeho návrh, nabízené řešení, nápad ap., zvl. se zřetelem k možným důsledkům, dalšímu vývoji ap. n. v reakci na zmaření svého záměru, snahy ap.:) **1.** *to je nepříjemné a značně nevhodné (a komplikuje to další věci);* **2.** *to se mi nezdá vhodné, smysluplné n. správné (a je třeba se zamyslet nad jinou variantou).* A: Dáme mu k narozeninám popelník. – B: To ne, to je h. Dyť se přece rozhod, že přestane kouřit. ■ **S** to je nepříjemné, to mrzí mě, to není vhodné A hergot!, K čertu!

Ⓐ That's not on., You can't do that! Ⓝ Das ist aber dumm. Ⓕ C'est bête / idiot. Ⓡ ! 1. Это не к месту., 2. Это неудобно.

Je hloupej, jak daleko vidí.
Komp je blbej / hloupej, jak daleko vidí
(Čl. kriticky n. zlostně vůči druhému o třetím, obv. v reakci na projev jeho omezenosti, nesmyslný výrok, pošetilý krok ap.:) je krajně, někdy i (v důsledcích) nebezpečně hloupý; není vůbec prozíravý, v uvažování logický a tvrdí povrchní nesmysly. ■ **S** on je hloupý

Hloupej / hloupý, kdo dává, (eště) hloupější, kdo nebere. n. **Hloupej, kdo dává, blázen, kdo nebere.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Čl. v povzbudivé reakci, radě vůči druhému, zvl. proti jeho ostychu přijmout někdy neadekvátně velkou odměnu, dar ap. obv. od blízkého třetího, zvl. s odstínem snahy vysvětlit, omluvit ten dar ap.:) vezmi si to, není to zase tak velká oběť!; kdo si nechce vzít, co se mu nabízí n. mu náleží, zbytečně působí jako nedospělý, popř. nepochopitelně skromný.* Jen si to klidně vem, kamaráde. H., kdo d., e. h., kdo n., von strejda nezchudne, neboj se. ■ **S** vezmi si to!, nebuď skromný zbytečně a ber! Ber, dokud je ruka páně votevřená. ♦ Přísloví, u Čelakovského je var. … *blázen, kdo nebéře.*

Ⓐ (Grab it while it's going / on offer.), ! Don't / never look a gift horse in the mouth. Ⓝ Nimm, was du kriegen kannst! Ⓕ (Idiot celui qui donne, fou celui qui refuse.) Ⓡ ! Дают — бери.

Hloupý všechno skoupí.
(kol; posm, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. posměšně a přezíravě vůči druhému a postoji jeho n. třetích, obv. omezených a neuvažujících lidí, zvl. ve vztahu k přijímání reklamy a ochotě se jí řídit n. informací z hlediska jejich pravdivosti, důvěryhodnosti ap.:) nedůvtipný, hloupý, popř. důvěřivý člověk nepřemýšlí o skutečném pozadí sdělovaného obsahu a naletí na zdání, formu (tj. uvěří, koupí to ap.). Řekneme jim, že jsme na to použili kůži, a dáme tam koženku. H. v. s. ■ **S** čl. hloupý naletí Komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ A fool and his money are soon parted., (Some people will buy anything.) Ⓝ Der kriegt

den Hals nicht voll. Ⓕ ! On lui ferait prendre des vessies pour des lanternes. Ⓡ ! Дуракам всё одно.

Je to, jako když dá hluchýmu / hluchému dobrýtro.

Komp to je, jako když dá hluchému dobrýtro *(Čl. nespokojeně n. rezignovaně vůči druhému o neoblomném třetím a prosbě k němu, zvl. o pomoc, n. připomínce arogantnímu n. sobeckému třetímu, též kvůli jeho nepozornosti, ponoření do práce, myšlenek ap.:) to je úplně marné (mu něco říkat), vůbec nereaguje; nemá vůbec smysl od něj něco chtít, nevyhoví, nepomůže.* ■ **S** to je marné, to je zbytečné

To je, jako bys mluvil s hluchým.

Komp to je, jako bys mluvil s hluchým *(Čl. rezignovaně n. rozzlobeně vůči druhému o často tvrdohlavém třetím, zvl. s ohledem na upozornění, radu n. příkaz třetímu ap.:) nedbá vůbec na nic a je marné a obv. i roztrpčující mu něco říkat; nedá se k ničemu donutit, přimět.* ■ **S** to je marné, on je tvrdohlavý, on nereaguje pozitivně

To by probudilo i hluchýho.

(Čl. nesouhlasně n. posměšně vůči druhému v reakci na jeho nešikovné pohyby n. hlasité šeptání v interiéru, zvl. v situaci, kdy třetí spí, je třeba se chovat tiše ap.:) to je, bylo příliš hlasité a každý si toho musel všimnout; to je neopatrný a nápadný rámus, který na sebe musí upozornit každého. ■ **S** to bylo slyšet

Mnoho hluku, málo zvuku.

(Čl. podezíravě n. odmítavě vůči druhému v reakci na častou reklamu, doporučování, vychvalování zboží n. chválu, popř. i sebechválu schopností, znalostí třetího ap.:) příliš chvály, reklamy n. doporučování (předmětu, člověka ap.) jejich kvality zpochybňuje n. přímo zakrývá opak; příliš mnoho chvály, reklamy zakrývá skutečný obraz něčeho, někoho. ■ **S** chvála přehnaná je podezřelá ♦ Přísloví (Čelakovský).

Hlupák zůstane hlupákem.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. rezignovaně vůči druhému po marných pokusech třetímu něco vysvětlit, naznačit, poradit ap., též v zobecňující reakci na jeho nelogické kroky, neprozíravé jednání ap.:) omezenost v myšlení odstranit nelze (ani s cizí pomocí); hloupý člověk bude vždy uvažovat a jednat hloupě.* Prosím tě, už mu to po čtvrtý radši nevysvětluj. H. zůstane h. ■ **S** čl. hloupý zůstane hloupý Komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí. ♦ Přísloví.

Ⓐ Once a fool, always a fool. Ⓝ Doof bleibt doof (da helfen keine Pillen). Ⓕ Quand on est bête / (*vulg*) con, c'est pour la vie / longtemps. Ⓡ ! Был дураком, дураком и останется.

Hlupák má největší štěstí. n. **Čím větší hlupák, tím větší štěstí.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. někdy rezignovaně vůči druhému o neschopném třetím a výsledku jeho obv. nevelké snahy, často náhodného pokusu využít příležitost ap., zvl. v kontrastu k neúspěchu schopného druhého ap.:) (je to nespravedlivé, ale) hloupý, méně nadaný člověk dost často dosáhne náhodou úspěchu (na úkor nadanějších).* Vona byla půlka členů komise nemocná, vostatní pospíchali a ňák tam eště zaměnili jeho dokumentaci. A tak konkurz nakonec vyhrál Karel. No, h. má n. š. ■ **S** čl. hloupý může mít štěstí Když se štěstí unaví, sedne i na vola. ♦ Přísloví, uvádí v různých var. už Čelakovský i Bitt-Schin.

Ⓐ Fortune favours fools. Ⓝ Mit den Dummen ist Gott. Ⓕ ! Aux innocents les mains pleines. Ⓡ Дуракам везёт.

Všude je plno hlupáků.

(Čl. rozmrzele, v povzdechu vůči druhému, zvl. v reakci na neúspěch vinou nepochopení, neochoty třetího n. v reakci na podobnou zkušenost druhého ap.:) v různých funkcích, povoláních, místech ap. působí řada nevzdělanců a neochotných neinteligentních lidí (a je s nimi těžké se domluvit, vyjít ap.). ■ **S** hloupost je rozšířená

Kam se ženeš?

(Čl. nechápavě n. překvapeně k chvátajícímu, běžícímu ap. blízkému druhému, zvl. ve smyslu důvodu n. cíle cesty:) kam a proč tak podivně spěcháš?; kam jdeš? ■ **S** kam spěcháš?

Já to poženu vejš!

(Čl. rozčileně, nespokojeně a při pocitu nespravedlivosti vůči druhému, obv. úředníkovi n. nadřízenému, v reakci na jeho negativní postoj, nepříznivé n. odmítavé rozhodnutí ap.:) tohle já nepřijímám a odvolám se k vyšší autoritě n. šéfovi ap. ■ **S** já nesouhlasím, já odvolám se

Ten° by mě° hnal°!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b *(Čl. vůči druhému vyjadřující obavy před možným*

postihem, silným odmítnutím ap. ze strany nadřízeného, staršího, rodiče ap., zvl. po provedení uvažovaného neschvalovaného n. nevhodného činu, nedovoleného kroku, postupu ap.:) velmi by se rozčílil a zlobil by se na mne n. vynadal by mi a vyhodil mě (kdybych to udělal); ten by mi za to uložil trest. A: Zkus o to poprosit tátu. – B: Jó, ten by mě hnal! Už dvakrát jsem si vod něj na to pučoval a nic mu nevrátil. ■ **S** on rozčílil by se, on vynadal mu Ten by mi dal!

Ⓐ He'd send me packing., He'd send me away with a flea in my ear. Ⓝ Der würde mir schön heimleuchten! Ⓕ Qu'est-ce qu'il me passerait! Ⓡ ! Он бы мне выдал по первое число!

Zpřerážím mu° hnáty (jestli …)! n. **Zpřerážím mu° kosti (v těle)!**

Verb zpřerážet někomu hnáty

(Zvl. nekultivovaný, primitivní a vzteklý čl. vůči podřízenému druhému, dítěti ap. v prudké reakci a vyhrůžce vůči němu a jeho postupu, jednání v rozporu s představami prvního:) já ho (za to) tvrdě a bolestně potrestám, zmlátím; za to jsem ochotný ho (snad) i zabít. ■ **S** já potrestám ho

Hněv (je) špatnej / špatný rádce.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *špatnej*

(Čl. v radě druhému, jednajícímu příliš emotivně, pod vlivem vzteku a ve varování před ukvapeným krokem ap.:) rozčilení, hněv člověka zaslepují a vyvolávají v něm sklon k rychlé a neadekvátní, nesprávné reakci (které by mohl v budoucnu litovat). Já vím, že tě naštval. Ale teď za ním nechoď a nic mu vo tom neříkej. H. je š. r. ■ **S** čl. rozhněvaný dělá chyby Vztek ho zaslepil. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (Words spoken in anger may come to be regretted.), Curses like chickens come home to roost. Ⓝ Zorn ist ein schlechter Ratgeber. Ⓕ La colère est mauvaise conseillère. Ⓡ Гнев — плохой советчик.

Je to, jako když píchne do vosího hnízda / hnízda vos.

Komp je to, jako když píchne do vosího hnízda

(Čl. vůči druhému o třetím n. sobě a reakci třetího n. skupiny, rodiny, zvl. bojovně, negativně naladěné, na nevhodný, popř. nespravedlivý návrh n. kritiku ap.:) krajně ho, je to podrážděné a on, oni velmi ostře negativně reaguje, reagují; rozčileně n. zuřivě to odmítá, odmítají a protestuje, protestují, popř. přechází, přecházejí do protiútoku. ■ **S** to podráždilo ho, to vyvolalo protest prudký

Kde se hnojí, tam se rodí.

(Čl. v radě n. pochvalně vůči druhému o úrodnosti místa, pole, též o úspěšnosti podniku, záměru ap. z hlediska času, úsilí a práce jim věnované ap.:) kde se dobře a pilně pracuje, tam jsou dobré výsledky; vložená péče a příprava se vyplácejí. ■ **S** péče se vyplácí ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ani hnout!

(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5f

(Čl., strážce, policista ap. ve výzvě druhému, vstupujícímu do zakázaného prostoru n. porušujícímu zákon a snažícímu se uniknout, vyhnout dopadení ap.:) zastav, zastavte se okamžitě!; stůj, stůjte, nesmíš, nesmíte opustit tento prostor (a musíš, musíte se vzdát)! Ani h.! Nebo střelím! Co tu chcete? ■ **S** stůj! Jediný pohyb a …!

Ⓐ Don't move! Ⓝ Keine Bewegung! Ⓕ ! Pas un geste! Ⓡ ! Ни с места!

Hni sebou! n. **Tak sebou hněte!**

(Čl. rozmrzele a nezdvořile vůči pomalému, zaostávajícímu druhému, zvl. při společné akci, práci, cestě ap.:) pospěš si!; zrychli své pohyby a tempo a pojď n. pracuj rychleji (protože mě tvá pomalost dráždí, popř. protože ostatní jsou rychlejší ap.)! ■ **S** pospěš si!

To je hnus!

(Čl. silně nelibě vůči druhému o předmětu, hmotě, místu ap. vzbuzujícímu svými vlastnostmi n. špínou odpor, ošklivost n. o nemorálním, nespravedlivém, sobeckém ap. chování třetího k ostatním ap.:) to je odporné a ošklivé (a mě dráždí i odpuzuje pohled na to n. něj, jejich přístup, jednání ap.). ■ **S** to je odporné

Jímá mě hnus.

(Čl. vůči druhému zvl. o předmětu, místnosti ap. z hlediska špíny, nelibého vzhledu ap. n. o třetím a jeho primitivním a krutém, patologickém chování k ostatním ap.:) on, to vyvolává mou ošklivost, odpor, popř. i nesouhlasné opovržení. ■ **S** já cítím hnus, to je odporné

Vzbuzuje / vyvolává to hnus.

(Čl. vůči druhému roztrpčeně o velmi ošklivém předmětu n. třetím a jeho sobectví, bezohlednosti, nečestném jednání ap.:) vyvolává to nepříjemné, nelibé, protivné pocity; je to odpuzující, odporné. ■ **S** to je odporné

Je toho jak / jako hnoje.

Komp je toho jak hnoje

(Čl. velkoryse, přehnaně nedbale vůči druhému o úrodě ovoce, zeleniny, popř. i zásobě jiných věcí,

popř. peněz, též o množství lidí:) je toho víc, než je potřeba; je toho nadbytek (a není dobře možné to spotřebovat, zpracovat, popř. není nutné s tím šetřit). ■ **S** je toho hodně

Po hodech bývá půst.
(Čl. zkušený v připomenutí n. varování vůči druhému, zvl. před jeho marnotratností a podceňováním menších příležitostí, výdělků ap. v současném dobrém a blahobytném období ap.:) po období nadprůměrně dobrém nastává zpravidla období podprůměrné a chudé, bez prosperity a nadbytku (protože v lidských silách není udržet stejné tempo, pracovitost, zisky ap.). ■ **S** doba horší následuje dobu dobrou ♦ Přísloví.

Hodie mihi, cras tibi. *viz* Dnes (ty) mně, zítra (já) tobě.

Udeřila jeho hodina.
(Čl. informovaný obv. v roli pozorovatele v komentáři vůči druhému o třetím s ohledem na jeho cíle, záměry, často nepřátelské, škodlivé, zvl. po odstranění překážky, změně situace ap.:) teď má (konečně, bohužel) příležitost, možnost plně projevit svůj postoj, cíl a začít ho intenzivně uskutečňovat; teď má výhodu a hned a tvrdě ji využije. ■ **S** čas přišel, doba rozhodující nastala

Udeřila / odbila dvanáctá hodina, chval každý duch Hospodina (i Ježíše, jeho syna).
(Čl. obv. žertovně vůči druhým, dětem ap. v reakci na odbíjení hodin a s následnou zmínkou o pokročilé noční době ap.:) je už (příliš) pozdě; přišla už pozdní noční doba (a je třeba přemýšlet o využití zbývajícího času, popř. odpočinku, ukončení práce ap.). ■ **S** je pozdě ♦ Pův. volání obecního ponocného oznamujícího svou přítomnost i čas. Často se užívá jen první polovina; někdy též var. *desátá.*

Nastala° / přišla° hodina odplaty.
(kol – neutr) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *hodina*
(Čl. ve vítězoslavném zvolání vůči druhému ve chvíli nabízející se možnosti pomsty, odvety druhému za způsobenou křivdu, újmu ap. prvnímu ap.:) teď právě je vhodná chvíle, okolnosti pro mou pomstu a pro uskutečnění mého záměru ti provést na oplátku taky něco (stejně podlého, jako jsi udělal ty mně). Už mi neutečeš! N. h. o.! Zavřu tě tady, jakos zavřel tenkrát na chatě ty mě. ■ **S** já pomstím se! Přijde den, zúčtujem spolu!, Teď poznáš, zač je toho loket! ♦ Též var. *přiblížila se.*
Ⓐ The boot's on the other foot now. Ⓝ Die Stunde der Vergeltung ist gekommen. Ⓕ L'heure de la vengeance a sonné. Ⓡ Пришёл / наступил час расплаты.

Nastala / přišla° hodina pravdy.
(neutr – kol) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *hodina*
(Čl. znalecky a napjatě vůči druhému v reakci na vývoj situace, chování druhého, zvl. ve snaze zjistit skutečný stav n. srovnat slova a činy ap.:) nadešla zásadní, kritická chvíle prověření pravdy, schopností, skutečného stavu věcí; teď bylo nutné ukázat, sdělit, co je pravdivé a co ne. N. h. p. Sdělil jí, že vlastně auto ještě nikdy pořádně neřídil. ■ **S** chvíle prověrky nastala Hýn sa ukáže, kdo …! ■ Ze šp. z prostředí býčích zápasů *la hora de verdad.*
Ⓐ This / it is / was the moment of truth. Ⓝ Die Stunde der Wahrheit ist gekommen. Ⓕ C'est la minute de vérité. Ⓡ Наступил момент истины.

Hodina před půlnocí (je) lepší než dvě (hodiny) po půlnoci.
(Čl. v komentáři, upozornění n. radě vůči druhému, zvl. o odpočinku, spánku v noci z hlediska výhodnosti ap.:) je výhodnější, lepší jít spát a odpočívat tak v pravidelnou dobu, zvl. před půlnocí, než velmi pozdě; člověk si při ulehnutí v pozdních nočních hodinách odpočine méně než při ulehnutí včasném; (též:) kratší večerní spánek dodá nové síly. Už je půl jedenácté, pojďte spát. H. před p. je l. než d. h. po p. ■ **S** spánek včasný osvěží víc ♦ Přísloví (Čelakovský).

Přiblížila se jeho hodina.
(Čl. zkušeně a eufemisticky vůči druhému o třetím a konci jeho života, zvl. po dlouhém životě, nemoci ap., n. o jeho pravidelné, popř. i oblíbené činnosti, cvičení, návštěvě někde, probuzení ap.:) **1.** *brzo už umře, je velmi blízko smrti;* **2.** *brzo nastane čas jeho obvyklé aktivity.* ■ **S** on zemře brzy, on dělá to teď obvykle

Vod / od hodiny bych s tebou měnil°!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. obv. lehce závistivě vůči druhému v reakci na jeho dobré životní n. zdravotní podmínky, spokojený osobní život ap., v kontrastu k vlastní situaci ap.:) (nejsem úplně spokojený a proti mně) ty jsi v mnohem lepší situaci než já; dopadls mnohem lépe n. máš v této situaci, popř. v životě vůbec, víc štěstí než já. Ty máš teda u tý firmy vopravdu

H

bezva místo. Vod h. bych s tebou m. ■ **S** ty máš štěstí větší než já To má tak někdo štěstí!

Ⓐ I'd (gladly) swap places with you any time. Ⓝ Ich würde sofort / auf der Stelle mit dir tauschen. Ⓕ Je changerais bien tout de suite avec toi. Ⓡ Меняемся не глядя!

Nastala° hodina H.

(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v upozornění vůči druhým, druhému a vybízející tak k plánované akci, činu, kroku, popř. jen v komentáři k nutnosti takové akce ap.:) teď přišla ta (domluvená, očekávaná) chvíle a je třeba jednat, zasáhnout (a nelze už na nic čekat n. se ničím zdržovat). N. hodina H. Je třeba jednat. Rychle a opatrně, jak jsme si řekli! ■ **S** čas přišel Je čas (Inf). ♦ Pův. vojenský výraz.

Ⓐ The time has come. Ⓝ Die Stunde der Entscheidung ist gekommen. Ⓕ L'heure H a sonné. Ⓡ ! Наступил решающий момент.

Ještě / eště nepřišla má / moje hodina. n. **Má hodina ještě nenastala.**

(Čl. v reakci na posměch, výčitky, nepochopení ze strany druhých, obv. ve snaze naznačit důležitost své osoby v budoucnu a vhodnost pozdější chvíle ap.:) moje příležitost (uplatnit se) teprve přijde; ještě je brzo, ukážu vám své schopnosti, co umím ap. až později. ■ **S** příležitost bude, čas přijde ♦ J 2,4.

Přišla jeho hodina.

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho plánu, dlouhodobém závažném cíli, na který se připravoval, čekal dlouho ap., zvl. z hlediska okolností a podmínek:) teď nastala jeho příležitost, vhodný čas (a začne jednat ap.). ■ **S** čas přišel

Stalo se to v hodině dvanácté.

Verb udělat něco v hodině dvanácté **Adv** v hodině dvanácté

(Čl. v komentáři, obv. s ulehčením vůči druhému, druhým o ukončení nebezpečí, ohrožení ap., popř. o změně dlouhotrvající negativní situace ap. a s ohledem na pozitivní další vývoj ap.:) stalo se to, proběhlo to ještě včas, v poslední možnou chvíli (kdy bylo možné zasáhnout n. něco zachránit). ■ **S** to stalo se téměř pozdě

Udeřila jeho° (poslední) hodina / hodinka.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jeho*

1. *(Čl. v komentáři zvl. o těžce nemocném, zraněném druhém, vzhledem k délce jeho zbývajícího života:) nastala doba, chvíle jeho smrti; brzy zemře.* **2.** *(Čl. pomstychtivě a vítězoslavně v oznámení, zvolání vůči druhému o poraženém třetím, zvl. v pomstě za všechno příkoří, zlo ap.:) teď se mu definitivně pomstím, teď ho zabiju.* **1.** Dyž sem viděl, jak se ten nákladák na nás řítí, už jsem si myslel, že u. moje p. h. **2.** Teď už mi neunikne, u. jeho p. h! ■ **S** on umírá, on zemře brzy, já pomstím se Já mu dám!, Hýn sa ukáže!, To je jeho konec. ♦ Často též ve var. *Myslel jsem, že …* s významem *dostal jsem strach, lekl jsem se.*

Ⓐ His number's up. Ⓝ Sein letztes Stündlein hat geschlagen. Ⓕ Sa dernière heure a sonné. Ⓡ Пробил его последний час.

Udeřila tvoje hodina.

(Čl. v upozornění, vybídnutí, popř. výhrůžce druhému n. ve snaze přimět ho k velkému výkonu, zvl. s ohledem na jeho schopnosti, poslání ap.:) teď je pro tebe vhodný okamžik, tak začni! ■ **S** doba rozhodující nastala, čas přišel, začni dělat něco!

Hodiny nejsou naším° pánem / našimi° pány.

(kol) **0** ot, kond, imp, imp neg, min, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *naším*

(Čl. obv. v odmítavé a suverénní odpovědi a komentáři vůči druhému, druhým, zvl. na dotaz o době akce, konání, dosažení konkrétní doby ap.:) nenechám si diktovat časovým rozvrhem a dělám vše v době, která vyhovuje mně, a ne plánu; není nutné dodržet (kvůli tomu) nějaký časový harmonogram, popř. dostavit se na to místo v přesný čas. A: Kdy tam budeš? – B: Až tam budu, tak tam budu! H. nejsou mým pánem. ■ **S** my neřídíme se podle hodin, já neřídím se podle hodin, čas není důležitý Dej si pohov!

Ⓐ (We are not the slaves of / to time.) Ⓝ Dem Glücklichen schlägt keine Stunde. Ⓕ ! Nous ne sommes pas tenus par le temps., ! On n'est pas aux pièces., ! Il n'y a pas le feu (au lac)! Ⓡ ! Часы мне не указ.

Hodiny dou / jdou pěšinkama / pěšinkami.

(Čl. někdy posměšně vůči druhému o hodinách, jejich kvalitě a jimi udávané době, z důvodů špatné kvality, neúdržby ap.:) ty hodiny (stále) ukazují špatný, nesprávný čas. ■ **S** hodiny jdou špatně

Hrklo v něm jako ve starejch / starých hodinách / pendlovkách.

Komp hrklo v něm jak ve starejch hodinách / pendlovkách

(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho tělesné, popř. psychické reakci, zvl. z náhlé blízkosti nebezpečí, popř. neblahého tušení ap., někdy s od-

stínem i lehkého fyzického strnutí:) velmi se lekl (a trhnul, otřásl sebou); náhle dostal nezvladatelný strach. ■ **S** on lekl se

Kolik máš hodin? – Jedny.
(Čl., dítě v žertovné, hravé reakci na dotaz druhého o čase, zvl. způsobem předstíraného nepochopení:) A: Mám k tobě otázku. – B: Já vím, jaký je čas, ale snažím se odpověď oddálit a napínat tě. ■ **S** já žertuju, kolik je hodin?

Jeho hodiny jsou sečteny.
(Čl. v komentáři a realistickém odhadu vůči druhému zvl. o starém a kriticky nemocném, zraněném třetím ap.:) (jeho nemoc, utrpení ap. vrcholí a) už brzy zemře. ■ **S** čas smrti jeho přišel, on zemře brzy Udeřila jeho poslední hodinka.

Je to slabá hodinka cesty.
(Čl. informovaný v reakci na dotaz druhého o vzdálenosti cíle, neznámého místa ap., někdy s odstínem místních okolností, terénu:) je to poměrně blízko, je to časově dosažitelné (pěšky n. dopravním prostředkem) brzy, za necelou hodinu ap. ■ **S** to je blízko

Udeřila jeho poslední hodinka. *viz* Udeřila jeho (poslední) hodina.

Hodinky jako / nebo holínky, to je jedno. Vobojí / oboje se natahuje.
(Čl. v odmítavé, netrpělivé n. žertovné odpovědi vůči druhému a jeho otázce na volbu dvou věcí, jevů, možností výběru, s odstínem jejich společných znaků, v kontrastu k ostatním věcem, jevům ap., popř. v posměšné poznámce v reakci na jeho nedostatečné rozlišování dvou rozdílných věcí ap.:) to je téměř stejné, a proto i lhostejné, který se zvolí; jsou to téměř shodné, rovnocenné věci a není možné jednu z nich upřednostnit; tobě to všechno splývá. ■ **S** to je lhostejné, to není důležité To je prašť jako uhoď., Je to čert jako ďábel.

A hodinky s vodotryskem bys nechtěl°?
(kol; posm) **0** afir, neg, pas, ind, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. v sarkastické reakci a pseudootázce nad přehnaným a neoprávněným požadavkem, přáním druhého ap., též dítěte:) překvapuje mě nepříjemně, že chceš ode mne tolik věcí n. laskavostí; to je od tebe drzost něco takového požadovat. A: Ještě mi přines kafe. A koláč! A dnešní noviny. A vem taky čerstvý rohlíky. – B: A h. s v. bys takhle nechtěl? ■ **S** ty chováš se neskromně

Ⓐ What did your last servant die of? Ⓝ (Und sonst hast du keine Wünsche?) Ⓕ ! Et tu ne voudrais pas que je te décroche la lune? Ⓡ ! А луну с неба тебе не достать?

Kolik (ti) to (dneska) hodilo?
(Čl. v neformálním dotazu vůči druhému na výši peněžního zisku za práci, zvl. v oblasti služeb ap.:) kolik jsi (dnes) vydělal peněz, kolik se vydělalo?; jaký byl (tvůj dnešní) výdělek? ■ **S** kolik jsi vydělal?

Hoď sebou! n. **Pohni / mrskni sebou!**
(Čl. v pobídce zvl. vůči pomalému n. zaostávajícímu druhému, ve snaze přinutit ho k rychlejší práci, společné chůzi, zrychlení tempa ap. n. vzhledem k neodložitelnému termínu, začátku něčeho ap.:) pohybuješ se, děláš velmi n. příliš pomalu, popř. s přestávkami (a mě to rozčiluje n. takto to nestihneme). ■ **S** pospěš si! Pohni / hejbni kostrou!

Najednou jako když to na mě hodí. n. **Jako když to na mě hodí.**
Komp bylo to, jako když to na mě hodí
(Čl. vůči druhému o začátku zvl. své nemoci, únavy, špatné nálady, skepse ap., obv. bez zjevného důvodu:) zmocnilo se ho to zcela neočekávaně, náhle a s velkou intenzitou. ■ **S** to stalo se náhle Bylo to v mžiku.

K tobě se to hodí. n. **Hodí se to k tobě.**
(Čl. znalecky, zkušeně k druhému, zvl. ženě, a jejímu novému účesu, oblečení, jeho střihu, barvě ap. vzhledem k typu postavy, vlasů ap.:) (na rozdíl ode mne ap.) je to pro tebe vhodný doplněk n. ti to sluší; vypadáš s tím velice hezky, přitažlivě, popř. elegantně. ■ **S** to sluší ti

To° by se ti° (tak) hodilo!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v rozčilené n. nepřátelské odpovědi a reakci na vychytralý, přehnaný n. drzý požadavek druhého, snažícího se tak lstivě ponížit prvního, popř. přinutit ho k pro sebe nepopulární, nedůstojné činnosti, akci ap.:) to je pro tebe velmi výhodné a pro mne naopak zcela nepřijatelné, velmi nepříjemné, omezující ap.; nejsem naivní a zcela to odmítám To by se ti tak h.! My budeme dřít jako blbci, a ty nám budeš šéfovat. Kdepak! ■ **S** já nechci to, já nejsem naivní, to je nevýhodné, já odmítám to Ani za boha!, Děláš si ze mě blázny?, To by se ti líbilo!

Ⓐ What do you take me for? Ⓝ Das könnte dir so passen! Ⓕ Cela / ça t'arrangerait bien (hein)? Ⓡ ! Раскатал губу!

H

Hodného nepálí a neřád se nedá. *viz* Dobrýho nepálí (a zlýho nesmí).

Buď / buďte tak hodnej (a) …
(kol) **0** ot, neg, ind, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles. **Verb** být tak hodný a …
(Čl. ve zdvořilé prosbě vůči obv. známému druhému vzhledem k vlastní potřebě pomoci, rady, vysvětlení ap.:) (byl bych ti, vám velmi vděčný) kdybys(te) pro mne mohl(i) udělat …, popř. projevil(i) ochotu a (udělal(i) …). Honzíku, buď tak h. a přines mi trochu vody, poprosil nemocný dědeček. ■ **S** prosím Buď té lásky a …, Buď vod tý dobroty a …
Ⓐ Be a good chap and … Ⓝ Sei so nett … Ⓕ Ayez la gentillesse / l'amabilité de … Ⓡ Будьте так добры …

Já už budu hodnej / hodný!
(Dítě ap. obv. zkroušeně zvl. vůči rodiči po nepěkném, drzém chování, neuposlechnutí příkazu ap. a ve strachu před trestem, popř. jako slib před pokračováním trestu:) já už nebudu zlobit a budu poslušný; já už se budu chovat správně a nebudu dělat to, co si nepřeješ. ■ **S** já slibuju nápravu Na mou duši!, Já už to víckrát neudělám!

Dej se, hochu, aspoň trochu do gala.
(Čl., žena vůči muži, chlapci v reakci na jeho nepříliš slušné, neelegantní oblečení n. takový úmysl, zvl. při výjimečné příležitosti:) je nutné, nanejvýš vhodné se pro takovou chvíli upravit elegantně n. slavnostně a pro okolí, zvl. pro ženy přitažlivě. ■ **S** obleč se elegantně! ♦ L. Rychman (1922–2007), filmový muzikál *Starci na chmelu* (1964).

Cvěte, hoši, policajty!
(Čl. posměšně vážně a pseudoslavnostně ve výzvě blízkým druhým, zvl. v reakci na policajtskou hloupost, nedůstojnou zvůli ap.:) policejní autorita je nedotknutelná a je třeba ji respektovat (ale někdy je to její vinou těžké). ■ **S** važte si autority! ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Křest sv. Vladimíra, III* (1876).

Byl to (takovej) hokus pokus.
(Čl. vůči druhému zvl. v pohrdlivé reakci na pochybný, samoúčelný krok, podnik, v kontrastu ke skutečné potřebě, nutnosti dobré přípravy ap.:) nebylo to dobré ani dobře promyšlené n. připravené (a proto se to nepovedlo); byla to jen nepromyšlená a nedobrá improvizace, pokus. ■ **S** to není dobré, to byla improvizace

Hokus pokus.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl., kouzelník při své produkci ke zvýšení napětí, dodání zdání magičnosti nebo odlákání pozornosti diváků těsně před provedením iluze, triku ap.:) já začínám kouzlo, staň se!; má formule způsobí, že se provede, povede následující překvapivá věc. H. p., a zmizelý ptáček je zase v kleci. ■ **S** já začínám kouzlo, staň se! Čáry máry fuk! ♦ Ve více var., zvl. *Hokos pokos* byl název angl. kapesní hry (1625), pak jméno kouzelnické knížky *Dr. Hocus Pocus jun.* (1634). Event. i napodobení „tajemných" mešních slov *hoc est corpus meum (toto jest tělo mé).*
Ⓐ Abracadabra! Ⓝ Hokuspokus Ⓕ ! Abracadabra! Ⓡ Фокус-покус.

Holčičky nosí vrána. *viz* Vrána nosí holčičky.

Je° to holka krev a mlíko.
(kol; pochv) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *krev a*
(Čl., zvl. muž vůči druhému o mladé ženě, dívce a o jejím zdravém a příjemném, veselém vzezření:) je to pěkná dívka, růžolící, plnoštíhlá, plná energie a životního optimismu. Tebe pořád přitahují takový hubený holky, podívej na tuhle, to je h. k. a m. ■ **S** ona je krásná Je to holka jako lusk.
Ⓐ (She's a picture of loveliness / as pretty as a picture.) Ⓝ Ein Mädchen wie Milch und Blut. Ⓕ (C'est un beau brin de fille.) Ⓡ Девушка — кровь с молоком.

Je to holka jako lusk.
Komp být holka jako lusk
(Čl., zvl. muž v pochvalném, nadšeném hodnocení o mladém děvčeti:) ta dívka je po všech stránkách velmi přitažlivá, hezká a svůdná. ■ **S** ona je krásná

Holka modrovoká / modrooká (nesedávej u potoka) …
(Čl., zvl. muž zvl. v pouhém oslovení, povzdechu n. reakci na příliš lehkomyslné jednání mladé dívky, ve snaze varovat ji před nebezpečím ap.:) buď opatrná, ať se ti nic zlého nestane! ■ **S** dávej pozor!, buď opatrný! ♦ Lidová hravá píseň v rychlejším tempu, srov. pokračování … *holka modrooká, nesedávej tam. V potoce se voda točí, podemele tvoje oči, holka modrooká, nesedávej tam.*

Po kom ta holka je? *viz* Po kom ten kluk je?

S holkama jako s buchtama, dokud sou čerstvý.
(Muž vůči druhému, zvl. v radě k chování a při hodnocení přitažlivosti mladé ženy, dívky:) lepší je vybrat si mladou pěknou ženu a začít ji milovat hned; sexuální vztah je nejlepší s mladými, žádoucími ženami; jednej a nečekej! ■ **S** jednej! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

(Je tam) holek jako buchet / kvítí.
Komp je tam holek jako buchet / kvítí
(Muž, mladík nadšeně, rozjařeně vůči druhému, druhým o děvčatech v sále, na večírku ap., s odstínem příslibu příjemné zábavy ap.:) je tam pěkných děvčat hodně, popř. dost na vybranou. ■ **S** je tam děvčat mnoho

Jeden má rád holky, druhej / jinej zase vdolky. n. **Někdo má rád holky, někdo zase vdolky (někdo vobojí).**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. moudře a s pochopením vůči druhému, někdy zaraženému n. udivenému, v reakci na projevený odlišný vkus, zálibu, zájem, koníček ap. třetího, v kontrastu k zájmu, orientaci druhého ap.:) lidé mají záliby velmi různé, a tedy ne vždy stejné a nelze se tomu divit; každý člověk může mít rád něco jiného (a já to respektuju). Vy opravdu nehrajete badminton? No jo, n. má rád h., jinej z. v. ■ **S** čl. má záliby různé Proti gustu žádnej dišputát. ♦ Přísloví (Bitt-Schin); též *Někdo má rád vdolky, někdo zase holky.*
Ⓐ Each to his own. Ⓝ Die Geschmäcker sind verschieden., Jedem Tierchen sein Pläsierchen. Ⓕ (Tous les goûts sont dans la nature.) Ⓡ ! На вкус и цвет товарищей нет.

Holky / děvčata / dívky na něj letěj / letí.
(kol; přízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl., zvl. starší vůči druhému o mladém muži z hlediska sexuálního zájmu žen:) je velmi hezký, urostlý a sexuálně přitažlivý; ženy se mu obdivují a on si své kvality uvědomuje. A: Ten tvůj brácha je moc hezkej kluk. – B: Já vím, taky na něj h. l. ■ **S** on je přitažlivý Holky po něm šílí.
Ⓐ All the girls go for him. Ⓝ Hinter dem sind die Mädchen her. Ⓕ (Toutes) les filles tombent à ses pieds., Les filles lui courent après. Ⓡ Девушки вокруг него так и вьются.

Pečený holub v ústa neletí.
(Zvl. zkušený čl. ve výtce, popř. upozornění vůči málo snaživému, pracovitému, popř. lehkomyslnému druhému ap.:) zisku, hmotného zajištění n. i jen dobrého jídla člověk dosáhne pouze svým úsilím, pracovním nasazením (a nikoliv spoléháním na šťastnou náhodu, pomoc druhých ap.). ■ **S** čl. nezíská nic bezpracně Bez práce nejsou koláče. ♦ Přísloví, srov. lat. *Credas dormienti tibi haec confecturos deos, snad sis nemyslel, že ti to bohové ve spánku nadělí?* P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Bratři, 693*; srov. Čelakovský, kde jsou *ptáci.*

Lítaj / padaj / lítají tam pečený / pečení holubi (rovnou) do huby. n. **Pečený / pečení holubi mu lítaj / padaj / lítají do huby.**
(kol; posm) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému o pracovním místě, městě, zemi ap. s dobrou, popř. vysokou životní úrovní a minimální nutností práce, většinou v nadsázce n. posměšně:) (zdá se, že) tamější lidé, obyvatelé mají velmi pohodlný, bezstarostný, bezpracný život a všeho hojnost (a nemusejí se namáhat n. o nic starat). Ty si myslíš, že se u soukromý firmy budeš mít líp? To určitě, tam l. p. holubi do huby. ■ **S** čl. žije bezstarostně tam mít se jak pánbůh ve Frankrajchu ♦ Často v negaci, srov. např. *(Koukej makat, tady) pečený holubi do huby nelítaj.*
Ⓐ You'll be like a pig in clover (there)., You'll be living / enjoying the life of Riley (there). Ⓝ Da fliegen einem die gebratenen Tauben ins Maul. Ⓕ Les alouettes ne vont pas lui tomber toutes rôties dans le bec. Ⓡ ! Там жизнь как в сказке.

Nikde nelítaj / nepadaj pečený holubi do huby!
(Čl. zkušený výsměšně a odmítavě vůči nerealistickému n. línému druhému a jeho neochotě se namáhat n. snaze najít výnosnou práci bez námahy ap.:) všude se musí pracovat, než člověk něco získá; zisk, výdělek bez práce, námahy jsou nesmyslné fikce, které neexistují; nečekej, nehledej snadný zisk, prospěch a začni pracovat! ■ **S** zisk bezpracný neexistuje

To si povídej / vykládej holubům!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému v odmítavé reakci na jeho sdělení, vyprávění, výmluvu ap., zvl. v kontrastu k vlastní zkušenosti a znalosti:) (co říkáš) to zní velmi nepravděpodobně, přehnaně, neuvěřitelně ap. a já tomu nevěřím; to není pravda a mě tím neoklameš. Ty nemůžeš přijít, protože máš angličtinu? To si p. h.! Nikdy tě angličtina nebavila. ■ **S** já

nejsem naivní, já nevěřím, to není pravda To si povídej starý Blažkový., To si povídej / vykládej svojí babičce.

Ⓐ Pull the other one (it's got bells on). Ⓝ Das kannst du jemandem anderen erzählen. Ⓕ (Va la raconter à ton cheval!) Ⓡ Расскажи это своей бабушке!

Uletěli mu holubi. *viz* Kouká, jako když mu uletěly včely.

Dobří holubi se vždy / vždycky vracejí.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *vždy*

(Čl. zkušený v odhadu n. komentáři vůči druhému o třetím a jeho vztahu k domovu, místu mládí, zvl. rodnému ap.:) člověk věrný (a opravdový, poctivý rodák, odchovanec ap.) se rád vrací do domácího místa, odkud vyšel a kde získal první zkušenosti a zásadní zážitky. A: A co premiant Honza? O tom jsem už neslyšel hrozně dlouho. – B: Neboj, až bude mít náš gympl výročí, von se vobjeví taky. D. h. se v. v. ■ **S** čl. vrací se na místo mládí, čl. vzpomíná na prožitky první rád ♦ Přísloví.

Ⓐ (The chicken returns to the coop whence it came.) Ⓕ ! On revient toujours à ses premières amours. Ⓡ ! (Человека влечёт в родные места.)

Letěla bělounká holubička …

(Matka vůči uspávanému malému dítěti, popř. čl. vzdělaný, novinář poeticky, s asociací obrazu něžnosti, lehkosti ap.:) uklidni se, uvolni se a usni, spi při mém zpěvu. ■ **S** spi! ♦ Zlidovělá ukolébavka z opery B. Smetany (1824–1884) *Hubička* (1876), libreto E. Krásnohorská. Původní text je o umírajícím dítěti, srov. pokračování *Duše z těla, kam jsi chtěla? Chtěla jsem doletět do nebíčka.*

Je to tu jak / jako v holubníku.

Komp je to tu jak v holubníku

(Čl., pracovník, nadřízený, starší člen rodiny ap. kriticky a nespokojeně n. rozzlobeně vůči druhým, druhému o místnosti, pracovišti, bytě ap., popř. o chování druhých ap., v kontrastu k obvyklé představě pořádku a řádu:) je tu velký nepořádek a nikdo tady nedodržuje žádný řád; nic tu není uspořádáno, všechno je chaotické. ■ **S** je tam nepořádek

To / tady není žádnej holubník.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žádnej*

(Čl. rozzlobeně a kriticky vůči druhému a nepořádku, smetí, hluku způsobenému jím n. třetím ap. n. kvůli nedodržování stanoveného řádu na pracovišti, pozdnímu příchodu, porušení zvyků v rodině ap.:) tady se nelze chovat tak nepřijatelně a je nutné respektovat zavedená pravidla a řád. Tady není ž. h., aby si sem chodil každý, kdo chce. Zamknětě ty dveře, já chci mít klid! ■ **S** je tam pořádek, je třeba dodržovat řád sekat dobrotu

Ⓐ This isn't liberty hall / Liberty Hall. Ⓝ Das ist doch kein Taubenschlag hier. Ⓕ ! C(e n)'est pas un moulin (à vent) ici. Ⓡ Здесь не проходной двор.

… (že) vostříhali holýho (a chlupatej jim utek).

(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v humorné, rozmarné reakci vůči druhému na obvyklý, popř. opakovaný jeho dotaz, zvl. ve vztahu k průběhu práce ap.:) A: Co je nového n. co se změnilo? – B: Nic nevím, žádné nové informace nemám, popř. mám, ale nechci je sdělovat. Co je novýho? – Že vostříhali holýho. ■ **S** co je nového? Jak jinak?

Ⓐ (Nothing worth mentioning.) Ⓝ Sie haben das falsche / verkehrte Schwein geschlachtet. Ⓕ (Comment vas-tu-yaux de poêle? – Comme tu vois-ture à bras!) Ⓡ ! Как дела? — Как сажа бела.

Homo homini lupus. *viz* Člověk člověku vlkem.

Homo sum, humani nihil a me alienum puto. *viz* Jsem člověk, nic lidského mi není cizí.

Je to / to má na hony daleko od něčeho. n. **Je to na hony vzdálené od něčeho.**

(Čl. v komentáři, někdy kritickém, n. informaci vůči druhému o jeho názoru, duševním výplodu n. způsobu práce, přemýšlení ap., v kontrastu k jinému:) vůbec to s tím nesouvisí, nemá to společný prvek; je to (od něčeho) naprosto odlišné a povahou zcela od toho vzdálené. To, cos za celej tejden vyprodukoval, je na hony d. vod pořádný práce. ■ **S** to nesouvisí

Honba za penězi nikdy nezná mezí.

(Čl. zkušený v kritickém komentáři vůči druhému a na adresu chamtivého, popř. lakomého třetího, druhých a vzhledem k jeho, jejich touze po jmění ap.:) hromadění majetku, touha po bohatství vyvolávají nutkavou potřebu pokračování a úsilí o stále větší; čím více člověk má, tím více (majetku) chce. ■ **S** čl. chce stále víc, láska k penězům roste ♦ Srov. lat. přísloví *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit, láska k penězům / penízům roste, jak rostou samotné peníze.*

Ale honem!
(Čl., rodič, nadřízený důrazně a v rozčilení, zvl. vůči dítěti, popř. podřízenému, bezvýznamnému druhému v reakci na jeho neuposlechnutí rozkazu, popř. pomalou n. liknavou reakci ap.:) (zlobí mě tvé chování, neposlušnost a tak) okamžitě to respektuj, začni hned něco dělat!; pospěš si! ■ **S** pospěš si!, začni dělat něco!

Pozdě bycha honit(i) (když pan Útrata ujel na koni).
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený v reakci na stěžování si, lítost druhého nad promarněnou příležitostí, alternativou postupu, neuskutečněným krokem, neprojevenou pomocí ap.:) (okamžik, doba ideální možnosti minuly, a) teď už nelze tu chybu napravit, a nemá proto cenu o tom lítostivě mluvit.* Měl sis na dveře koupit pořádnej zámek. P. b. h., to lamentování ti teď už nepomůže. ■ **S** to nepomůže, je pozdě litovat To je houby platný. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i lat. *Accepto damno ianuam claudo, po vykradení zavírám dveře*. Dodatek v závorce je starý a řídký; etymologicky *bych* je zřejmě z běžných kondicionálových vět typu *kdybych to věděl, tak bych (to udělal jinak)* …

Ⓐ (It's) no use crying over spilt milk., It's too late to lock / shut the stable door after the horse has bolted. Ⓝ (Jetzt ist's zu spät.) Ⓕ Avec des „si" on mettrait Paris en bouteille. Ⓡ ! После драки кулаками не машут.

Honores mutant mores.
(Zvl. vzdělaný čl. vůči druhému v kritickém hodnocení třetího a změny jeho chování k prvnímu n. obecně, zvl. po jeho dosažení vyššího stupně kariéry, nadřazenosti, moci ap.:) udělené pocty, funkce vedou u povýšených, vyznamenaných často k bezohlednému, nadutému a nevstřícnému jednání vůči lidem s nižším postavením; člověk povýšený se náhle chová povýšeně. ■ **S** čl. vyznamenaný chová se povýšeně ♦ Lat. *Pocty / cti mění mravy*, Plutarchos (50–120), *Sullův životopis.*

Jedna dvě, Honza jde, nese pytel mouky (máma se raduje, že bude píct vdolky).
(Dospělý, rodič vůči malému dítěti, zvl. ve snaze přimět ho k chůzi n. při rytmickém hraní si, mazlení s ním a kolébání ho na kolenou ap.:) my si tak hrajeme; rytmicky posunuj nohy (abys nespadl) n. houpej se. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Česká lidová dětská hravá píseň, užívaná popř. i jako říkadlo, kterou lze zpívat na melodii *Skákal pes přes oves.*

Já nechci žádnýho / žádného, jen Honzu samýho / samého.
(Čl. hravě, zvl. v improvizaci na odmítavou odpověď dítěte „já nechci", obv. ve snaze oblomit jeho odpor ap.:) já to nechci, to já odmítám. ■ **S** já nechci to, já odmítám to ♦ Lidová a taneční píseň z Berounska.

Hop nebo trop! n. **Je to hop nebo trop.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 2. slova) *(Čl. sám pro sebe n. vůči druhému v komentáři o povaze důležitého a velmi odvážného rozhodnutí, nejistého kroku ap., zvl. s možností krajní ztráty:) je to krajně riskantní a buď se (mi) to podaří a (výhrou, ziskem ap.) to zlepší značně situaci, nebo se (mi) to nepodaří, a potom to bude mít katastrofální následky.* Vsadil sem na toho koně všechny peníze, ale moc vo něm nevím. Hop nebo trop. ■ **S** to je rozhodnutí riskantní Buď anebo., Risk je zisk. ♦ Fr. *trop* má význam *příliš, velmi, krajně.*

Ⓐ (It's) all or nothing. Ⓕ ! Ça passe ou ça casse!, Quitte ou double! Ⓡ Пан или пропал!

Hora ruit.
(Čl. zkušený, moudrý a obv. starší zvl. v povzdechu n. varování vůči druhému o čase obecně n. termínu a jeho plynutí, též s ohledem na pracovní vytížení a nedostatek času ap.:) čas plyne velmi, příliš rychle a není ho dost na nic (a je tedy třeba ho co nejekonomičtěji využít, nezabývat se zbytečnostmi ap.). ■ **S** čas plyne rychle Čas letí. ♦ Lat. přísloví *Čas se řítí / kvapí* (Walther 11 129).

To je chlap jako hora.
Komp to je chlap jako hora
(Čl. uznale, pochvalně o muži, zvl. s ohledem na potřebu využít jeho sílu, často v kontrastu k malým, hubeným lidem, popř. k soupeři:) je to neobvykle velký, vysoký, statný a silný muž. ■ **S** on je velký, on je silný

Když nejde / nechce hora k Mohamedovi, musí jít Mohamed k hoře.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o mocném, významném třetím, zvl. po roztržce, hádce zavinění čtvrtým, popř. po dlouhém čekání třetího na vstřícnou reakci neústupného čtvrtého ap.:) když nepřijdeš ty za mnou (aby ses mi omluvil, nabídl svůj návrh ap.), musím (ustoupit n. se ponížit a) přijít já za tebou. K. nejde h. k M., musí jít M. k h. Tak už se na sebe nezlobme. ■ **S** čl. velký poníží se před neústupným Div jsem se hanbou

nepropad., muset to překousnout ♦ F. Bacon (1561–1626), *Essays* (1597), *Of Boldness;* i orientální anekdota zapsaná r. 1611, podle nesplněného proroctví *koránu, LII, 10*.

Ⓐ If the mountain will not come to Mohammed / Mahomet, Mohammed / Mahomet must go to the mountain. Ⓝ Wenn der Berg nicht zum Propheten kommt, muss der Prophet zum Berg gehen. Ⓕ ! (Montagne), si tu ne viens pas à moi, j'irai à toi! Ⓡ Если гора не идёт к Магомету, то Магомет идёт к горе.

Hora porodila myš.

(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. kriticky n. posměšně v komentáři vůči druhému o významné osobnosti, popř. organizaci, straně ap., a jejím záměrům v kontrastu k výsledku práce, dokončenému dílu ap.:) výsledek, výkon byl trapně malý, bezvýznamný a vůbec neodpovídal předchozí reklamě, chloubě ap.; velký, uznávaný člověk tu vytvořil jen nicotnou, zanedbatelnou věc. Zorganizovali obrovský mezinárodní festival s barnumskou reklamou, ale nakonec skoro žádní zahraniční účastníci nepřijeli. H. p. m. ■ **S** výsledek malý neodpovídá reklamě velké Hanba mluvit! ♦ Obměna lat. *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus* od Q. Horatia Flakka (65–8 př. n. l.), *Umění básnické, Listy, 2,3,139*.

Ⓐ The game wasn't worth the candle., The mountain brought forth a mouse., It is / was a wash-out / a dead loss. Ⓝ So viel Gedöhns um nichts / um so ein klein Bläschen. Ⓕ C'est la montagne qui a accouché d'une souris. Ⓡ Гора родила мышь.

… ani kdyby mi slibovali hory doly.

(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *hory* **Verb** slibovat někomu hory doly

(Čl. v rezolutním rozhodnutí vůči druhému nenechat se zviklat ve svém přesvědčení, záměru, postavení ap.:) (nebudu to dělat, nepřijmu to, neodejdu odtud ap.) za žádných okolností, ani kdybych byl manipulován, sváděn lákavými nabídkami. Tam bych nešel dělat, ani k. mi s. hory doly. Víš, kdy odtud odcházej do zdravotního důchodu? ■ **S** nikdy, ne Ani za nic.

Ⓐ … not even if they promised me the earth., … not for all the tea in China. Ⓝ Da könnten sie mir Gott weiß was versprechen. Ⓕ … Même s'ils me promettaient monts et merveilles. Ⓡ ! . . . ни за какие коврижки.

Nescházejí se / nesetkávají se hory s horami / horama, ale lidé / lidi s lidmi / lidma.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 7. slova)

(Čl. v komentáři vůči druhému, obv. známému, v reakci na nečekané setkání, popř. i následnou spolupráci, vzájemnou pomoc ap.:) setkali (jsme) se velkou náhodou, ale zřejmě se to stát mohlo (a jsme oba rádi, že se vidíme, že jsme se poznali, můžeme spolupracovat ap.). A: Honzo, co tady děláš? Tebe bych tu nečekal! – B: No, to víš, jednou jsme se zase setkat museli. N. se h. s h., ale l. s l. ■ **S** lidé setkávají se náhodou To je klika. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i lat. *Occurunt homines, nequeiunt occurrere montes, potkávají se lidé, však hory nemůžou se potkat*.

Ⓐ Mountains never greet but men may meet. Ⓕ (Il n'y a que les montagnes qui ne se rencontrent pas.) Ⓡ Гора с горой не сходится, а человек с человеком встретится.

Za devatero / sedmero horami a devatero / sedmero řekami (žil byl) …

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. n. autor zvl. v komunikaci s dítětem o smyšleném pohádkovém místě, popř. o místě s neurčitou n. zapomenutou polohou ap.:) to začíná takto, ten příběh začíná takto; je to velmi daleko a nelze tam snadno dojít, podívat se tam ap. Za d. h. a d. ř. žil jeden král, a ten měl velmi krásnou, ale pyšnou dceru. ■ **S** to začíná takto Byl jednou jeden král. ♦ Častý začátek českých pohádek.

Ⓐ (Once upon a time) in a land far away … Ⓝ Hinter den sieben Bergen … Ⓕ (Par delà les montagnes et par delà les océans vivait …) Ⓡ ! В некотором царстве, в некотором государстве . . .

… až se hory zelenaly.

(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému, zvl. posluchači o třetím a jeho negativním zvyku, nejčastěji o lži, pití alkoholu ap.:) … (dělal to) přehnaně, příliš mnoho, popř. i nemírně, neuváženě, příliš nápadně. Přistižený zloděj ze strachu lhal, až se h. z. ■ **S** velmi Nebralo to konce.

Ⓐ (*lhal*) … until he was blue in the face., (*pije etc.*) … until the cows came home. Ⓝ … dass sich die Balken biegen. Ⓕ A en être écarlate! Ⓡ ! Сверх всякой меры.

Bude mu z toho zatraceně horko.

(Čl. vůči druhému ve znaleckém komentáři n. výhrůžce o třetím, zvl. v důsledku jeho nečestného,

nekalého postupu, vzhledem k možnému vyšetřování, pokutě n. v důsledku ostré zkoušky, boje, výslechu ap.:) bude z toho mít velké problémy, nepříjemnosti (a bude stíhaný, potrestaný ap.); bude to pro něj psychicky náročné a stresující. ■ **S** on má problém, on bude potrestaný

Polilo ho horko.
(Čl. o druhém a vnějším projevu jeho vnitřního psychického stavu, zvl. v reakci na náhlý podnět, negativní informaci ap.:) pocítil náhle neklid a obavy, strach; spolu se strachem zažil náhlý pocit horka a zvýšený tlak. ■ **S** on lekl se, on má strach

Není° to (s tím) tak horký.
(kol; přízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *tak (Čl. znalecky v komentáři vůči druhému o formálně nevyhnutelné a nepříjemné změně, nepříznivém důsledku, neodvolatelném příkazu ap. v kontrastu k její následné realizaci, omezujícímu vlivu lidí, okolností ap.:) není to tak naléhavé a nevyhnutelné, jak to vypadá; není třeba to (hned) respektovat, vykonat, aplikovat ap.* A: Ředitel vyhlásil okamžitý zákaz kouření na pracovišti. – B: No, vono to nebude tak h., jak to povídal. ■ **S** to není důležité, to není nutné Žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvaří., Z toho se nestřílí.

Ⓐ It isn't / won't be that bad / drastic., It's too soon to panic. Ⓝ So schlimm wird es nicht sein. Ⓕ ! Il n'y pas (d')urgence., ! Il n'y a pas le feu. Ⓡ (Это) не горит.

Nic se nejí tak horký / horké, jak se to uvaří. *viz* Žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvaří.

Je° to (spíš) horší než lepší.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v komentáři vůči druhému a v reakci na výsledek už opravené práce, změněné situace v zaměstnání, vývoj rodinného vztahu, zdraví ap.:) zhoršuje se to zřejmě (namísto očekávaného zlepšení); je to stále špatné, známky pozitivních změn nejsou patrné.* Ládíček měl ráno zase horečku. Přes tu medicínu je to s. h. než l. ■ **S** to zhoršuje se, to není dobré Je to na bačkoru., Žádná sláva to není., Jde to od desíti k pěti.

Ⓐ If anything, it's made / making things worse. Ⓝ Eher schlechter als besser. Ⓕ ! Ça ne s'améliore pas., (*iron*) ! Ça ne fait que croître et embellir. Ⓡ ! Ничего хорошего.

Nic horšího se už nemohlo stát. n. **Nic horšího nás už nemohlo potkat.**
(Čl. zkušený v povzdechu vůči druhému a v reakci na nezdar, překážku, neštěstí, zápornou reakci třetího ap., obv. v kontextu sledování cíle, záměru ap.:) tohle je zvlášť nepříznivé, zničující a zřejmě i nejhorší alternativa z možných; to je velmi nepříjemné a komplikuje to situaci. Jedna bláznivá rada ze snáře: hned po probuzení spolkněte ropuchu a nic horšího už vás ten den nemůže potkat. ■ **S** to není dobré, to je nepříjemné

Horší to (už) bejt / být nemůže.
(Čl. informovaný n. zúčastněný obv. znepokojeně vůči druhému o situaci mezi třetími n. stavu vývoje svého záměru, zdraví ap., zvl. po náhlé nepříznivé změně a zhoršení:) je to krajně špatné a nepříznivé; situace je velmi, extrémně zlá, nevhodná a nepřátelská. ■ **S** to není dobré, situace není dobrá, situace je vážná

Není nic horšího než …
(Čl. zkušený vůči druhému, někdy varovně s ohledem na volbu n. možný vývoj ap.:) ze všech možností, alternativ je tohle ta nejhorší (a krajně nám zkomplikuje práci ap.); téhle nejméně přijatelné možnosti je třeba se vyhýbat. ■ **S** to není dobré

Obrací / vobrací se to k horšímu.
(Čl. v komentáři vůči druhému o vývoji politické n. ekonomické situace, mezilidských vztahů, zdravotním stavu ap.:) postupně se to mění a začíná zhoršovat; nastává obrat, posun k negativnímu vývoji. ■ **S** to zhoršuje se

Hoří! *viz* Přihořívá! … Hoří!

Copak hoří? n. **Hoří snad?**
(Čl. udiveně n. podrážděně vůči druhému v reakci na jeho překvapivé a přehnané naléhání na prvního, neodbytné vyžadování jeho okamžité činnosti, zákroku kvůli nedůležitému problému ap.:) to snad není tak urgentní, důležité n. naléhavé (jak to děláš) a není třeba být kvůli tomu tak vzrušený, rozčilený ap.; jistě to tak nespěchá. ■ **S** to není důležité, to nespěchá

Jen hoří!
(Čl. ve znaleckém komentáři vůči druhému o nemocném třetím a jeho zdravotním stavu, zvl. jako reakce na zjištění jeho stavu při položení ruky na jeho čelo, tvář ap. n. po užití teploměru:) má nebezpečně, znepokojivě vysokou horečku; ta jeho horečka je nepříjemně vysoká (a je nutné ji léky, obklady ap. zmírnit). ■ **S** on má horečku

Vod hospody krokem, k hospodě skokem.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

H

(Čl. vůči druhému posměšně, kriticky o třetím, třetích a jejich postoji k zábavě, rozptýlení, zvl. spojené s alkoholem, obv. v kontrastu k postoji k práci ap.:) **1.** *on rád (a hodně) pije s ostatními, je častým (a ochotným) hostem v hospodě;* **2.** *raději se baví u piva v hospodě než pracuje; zajistit sebekázní své povinnosti, závazky je náročnější než věnovat se příjemné zábavě a alkoholu ap.* **2.** Co se tak loudáš? Radši bys šel hrát s klukama fotbal, že? No jo, vod h. k., k h. s. ■ **S** on pije moc, on baví se radši než pracuje Práce mu nevoní., Rád se podívá sklenici na dno. ♦ Pořekadlo (Čelakovský).

Ⓐ ! He's a regular bar-fly., ! He prefers to view the world through the bottom of a glass. Ⓕ (C'est plus un pilier de bistrot qu'un bourreau de travail.) Ⓡ ! 1. Он не дурак выпить., 2. Работа не волк.

Je tu nakouřeno jako v hospodě. *viz* Je tu jako v putyce.

Každý (je) hospodář / hospodářem na svém pracovišti.

(Čl., zvl. komunistický funkcionář dříve nabádavě vůči druhým v pracovním prostředí o jejich formálně vyžadovaném pracovním nasazení, zvl. z hlediska obecně společenského přínosu a boje za socialismus:) za kvalitu a úspornost své odvedené práce zodpovídá každý pracovník sám (a zároveň tak v národním měřítku prospívá ostatním, a přispívá tak k celkové životní úrovni). ■ **S** šetři!, chovej se odpovědně!

To je turecký / turecké hospodářství.

Nom turecké hospodářství

(Čl. kriticky, popř. posměšně vůči druhému o způsobu organizace a hospodaření třetího, rodiny, státu ap.:) to je nepřijatelně chaotický, nepořádný a neorganizovaný stav; to je neuspořádaný a neekonomický, špatný postup, přístup n. systém. ■ **S** to je nepořádek, to je chaos

Dobrá hospodyně / hospodyňka pro pírko (i) přes plot skočí.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *přes plot*

(Zvl. starší, zkušená žena napomínající, poučující dívku, mladou ženu v jejím ekonomickém postoji k věcem ap.:) kdo se stará o domácnost, hospodářství ap., musí (umět) šetřit a využívat každou věc účelně a úsporně; šetři a neplýtvej! Ty natlučený jabka nevyhazuj, můžeš je dát do kompotu nebo na koláč. Pamatuj si, d. h. pro p. přes p. s. ■ **S** šetři! Drž groš, aby ti zlatý neutek. ♦ B. Němcová (1820–1862), *Babička* (1855).

Ⓐ Waste not, want not., See a pin and pick it up, all the day you'll have good luck. Ⓕ (Il n'y a pas de petites économies.), (Un sou est un sou.) Ⓡ ! Копейка рубль бережёт.

Není hospůdky, aby / by nebylo půtky.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. ve zkušeném komentáři vůči druhému, zvl. v reakci na skupinu známých, lidí pravidelně se scházejících na známém místě a na jejich komunikaci včetně sporů ap.:) každá větší společnost, skupina lidí (někdy pod vlivem alkoholu) se někdy názorově nepohodne a dojde ke konfliktu, hádce ap.; spory se vyskytují u všech druhů lidí, i těch zcela normálních. Tak ste se prej i na tý veřejný schůzi pohádali. Zdá se, že n. h., aby n. p. ■ **S** lidé mají názory různé, lidé slušní hádají se také Není kostelíčka, aby v něm nebylo kázáníčka. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (Arguments will happen even in the best ordered families.) Ⓕ (Rien n'est parfait en ce bas monde.), (La perfection n'est pas de ce monde.) Ⓡ ! Какая же свадьба без драки.

Host do domu, bůh / Bůh do domu.

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Zvl. starší čl. ve vstřícné reakci na příchod návštěvy, přítele, známého, popř. i cizince k němu, obv. v tradici staré zdvořilosti:) host, navštěvník (do rodiny ap.) si zaslouží úctu a je zvykem ho vlídně uvítat (a pohostit ho jídlem, pitím ap.). Jen pojďte dál a odložte si. H. do d., b. do d. ■ **S** host je uctíván Buď vítán! ♦ Přísloví; dříve častý nápis ve venkovských domech.

Ⓐ (Welcome a guest and you welcome god.) Ⓕ ! Soyez les bienvenus!, ! Faites comme chez vous! Ⓡ Гость в дом, Бог в дом.

Host do domu, hůl do ruky.

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Zvl. lakomý, nepřející čl. vzhledem k možnosti příchodu návštěvníka, někdy jen čl. po předchozích špatných zkušenostech s přehnanými nároky některých hostů ap.:) přijde-li někdo na návštěvu, je lépe ho nepustit dál a vymluvit se, a tedy ani nepřivítat a nepohostit ho (protože v opačném případě by to bylo nepříjemně drahé, nevýhodné ap.). Kdyby někdo zvonil, řekni, že nejsem doma. Víš přece: h. do d., h. do r. ■ **S** host je nepříjemný vyhnout se někomu obloukem ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (Visitors are more trouble than they's

worth.) Ⓕ (Chacun chez soi et les vaches seront bien gardées.) Ⓡ ! Незваный гость хуже татарина.

Dobrý host vždy hospodáři vítán.
(Čl. ve vlídném komentáři vůči druhému n. příjemnému, milému návštěvníkovi, zvl. vzhledem k jeho hodnocení hostitelova postoje, služeb ap.:) některé lidi rád vidím a vítám; pokud host dokáže ocenit uvítání, poskytovanou kvalitu jídla, přispět svou prací ap., hostitele to vždy potěší. ■ **S** host je uctíván ♦ Přísloví (Čelakovský).

Hosta chlebem, solí, nezdvořáka holí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Zvl. starší čl. rozhořčeně vůči druhému n. návštěvníkovi v reakci na jeho nepříjemné, dotěrné, lakomé ap. chování ap.:) (slušného, hodného člověka je třeba jako hosta uvítat a uctít, ale) neslušného, nezdvořilého hosta je nutné se rázně zbavit, vyhodit ho ap.* A: Pročs ho vyhodil? – B: Pořád se tvářil, že u nás děláme všechno špatně. H. ch., s., n. h. ■ **S** host je uctíván Host do domu, bůh do domu. ♦ Přísloví (Čelakovský); vítat hosta chlebem a solí je starý slovanský zvyk.

Ⓐ (Welcome a guest, drive out a pest.) Ⓕ (À l'invité le tapis rouge, à l'intrus le bâton / la volée de bois vert.) Ⓡ (Гостя встречают хлебом-солью, невежу — палкой.)

Host a ryba třetí den smrdí. *viz* Ryba a host třetí den smrdí.

Nezvaných hostí pod stůl sázejí.
(Zvl. starší čl. kriticky o nepozvaném n. náhodném návštěvníkovi a jeho nepříjemném chování, náročných požadavcích ap.:) nepozvaní hosté nejsou vítáni, a proto si jich hostitel málo všímá a naznačuje jim, že si jejich přítomnost nepřeje. ■ **S** host je nepříjemný ♦ Přísloví (Čelakovský).

To sou / jsou k nám (ale) hosti!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5c
(Čl. zvl. v radostném zvolání z příjemného překvapení z náhlé návštěvy a shledání s milým druhým n. druhými po dlouhé době ap., někdy jen neutrálně n. ironicky v opačném smyslu:) rád tě, vás zase vidím (a rád si s tebou, vámi zase popovídám a strávím příjemné chvíle ap.). A jéje, strejček a tetička. To sou k nám h.! No, poďte dál. ■ **S** já jsem rád, to těší mě Anka, vystrč prápor, hosti dou!

Ⓐ (Look who's here! Do come in!) Ⓝ Ja, wer kommt denn da? Ⓕ (On est ravi de vous voir.), (Soyez les bienvenus.) Ⓡ Какие гости!

Mnoho hostí, málo jísti.
(Čl. zvl. šetrný ve výtce vůči druhému a jeho příliš společensky zaměřenému životu, zálibě zvát mnoho lidí ap.:) příliš velká vstřícnost, pohostinnost vůči hostům, cizím lidem může vést k vlastnímu omezování, nedostatku. ■ **S** host je nepříjemný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Jeden je hot a druhý čehý. *viz* Jeden hot, druhý čehý.

To je hotovka.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v ležérní reakci na výzvu n. dotaz druhého dovolávající se potvrzení ohledně stavu věcí n. rozhodnutí, budoucí akce ap.:) ano; jsem si jistý, že to tak je; to je (teď už) naprosto samozřejmé, nezpochybnitelné.* A: Tak co, deš tam s náma? – B: To je h. Viděls ten plakát taky, ne? ■ **S** ano, já věřím tomu, to je tak Že váháš!

Ⓐ You bet!, You can bet your boots (I / he / she / etc. is / has / does / will / etc.)! Ⓝ 1. Abgemachte Sache., 2. Klarer Fall. Ⓕ ! Cela va de soi., ! C'est réglé. Ⓡ Ясное дело.

A hotovo!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rezolutně n. v rozčilení vůči vzdornému podřízenému druhému, dítěti ap., zvl. v reakci na jeho odpor a ve snaze potvrdit svůj zákaz, hrozbu ap.:) trvám na tom, co jsem řekl, a nic na tom nehodlám měnit, opakovat; musíš se s tím smířit. Na ten bláznivej koncert zkrátka nepudeš a h.! Copak nerozumíš česky? Tolik peněz! ■ **S** já trvám na svém rozhodnutí, ty musíš poslechnout, to je tak Jakýpak ale!

Ⓐ And that's that! Ⓝ Fertig (ist die Laube). Ⓕ Terminé!, C'est classé. Ⓡ И точка!

Já sem hotovej.
(Čl. v povzdechu vůči druhému zvl. po namáhavé a dlouhé práci, napětí, velkém soustředění, dlouhé cestě ap.:) jsem krajně unavený, vyčerpaný a nemám už vůbec žádnou energii ani sílu; cítím se slabý a bolavý a bez síly. ■ **S** on je unavený, on nemá sílu, já cítím slabost

Byl s ním raz dva hotovej. n. **Hotovej raz dva.**
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *raz dva*
(Čl. v komentáři vůči druhému o silnějším, lepším, nadřazeném třetím, konfliktní situaci, sporu n. zápasu mezi ním a čtvrtým a jejich vzájemném výsledku:) rychle a snadno nad ním zvítězil, se s ním vypořádal; v krátké době vůči němu projevil

H

svou (fyzickou n. psychickou) převahu a rázně ho porazil. Šéf si ho zavolal a řekl mu, že pokud nezačne pořádně pracovat, dá mu výpověď. B. s ním h. r. d. a Pepík najednou ani necek. ■ **S** on zvítězil Dal mu co proto.

Ⓐ He gave him short shrift., He didn't mince words with him. Ⓝ Mit dem wurde er schnell fertig. Ⓕ Il lui a réglé son compte en deux temps trois mouvements. Ⓡ Раз-два и готово!

Je s tím hotovej ráz dva.
(Čl. vůči druhému obdivně o třetím, jeho síle, schopnosti a rychlosti provedení zvl. nesnadné práce, úkolu, popř. kriticky i o kvalitě jeho práce, způsobu vyřízení záležitosti ap., v kontrastu k ostatním, popř. standardu:) udělal, vykonal to překvapivě rychle a snadno (někdy ale na úkor pečlivosti, vzhledu ap.). ■ **S** on udělal to v okamžiku

Je toho jako hub po dešti.
Komp je toho jak hub po dešti
(Čl. vůči druhému o nových věcech, stavbách, plodech, ovoci, popř. o lidech, zvl. v souvislosti s příznivými okolnostmi ap.:) je toho právě velmi mnoho; vyskytuje se to ve velkém množství; není to žádná vzácnost. ■ **S** je toho hodně

Houby s voctem!
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl. v rezolutní odmítavé odpovědi na tvrzení n. dotaz druhého, převážně očekávajícího kladnou odpověď ap.:) **1.** *to tak není, to není pravda, nemáš pravdu;* **2.** *(nebylo tam, nedostaneš ap.) vůbec nic; tohle já odmítám.* **1.** A: Tohle je pěknej žampión. – B: Houby s voctem, to je muchomůrka. **2.** A: Tak co, dostali jste peníze? – B: Jo, houby s voctem. Že prej až příště. ■ **S** já odmítám to, nic, to není tak (Velký) kulový!, To zrovna!, Povídali, že mu hráli. ♦ Pův. zřejmě nahrazení tabuového slova *hovno*, ale jinak nejasné, srov. však houbu namočenou v octu, kterou podali podle bible Ježíši, aby si na kříži svlažil rty.

Ⓐ 1. Fat chance!, 1. a 2. Like hell (it is / I will …)! Ⓝ Ja, Kuchen!, Ja, geschissen! Ⓕ 1. ! Des clous / des nèfles., 2. (*vulg*) ! Peau de zébi / de balle. Ⓡ Фиг вам!

Tos byl° eště / ještě na houbách.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl., zvl. rodič, vůči dítěti při vyprávění o minulosti n. na jeho dotaz o minulé události ap.:) to bylo dříve, před tvým narozením; to jsi nemohl zažít, protože se to stalo ještě před tím, než ses narodil. A: Když my sme byli s maminkou ve Španělsku … – B: Byla sem tam s váma? – A: Ne, tos byla e. na h. ■ **S** to bylo dřív Tos ještě nebyl na světě.

Ⓐ You were still (no more than) a twinkle in your father's eye. Ⓝ Damals hast du noch Frösche gehütet. Ⓕ Tu étais encore dans les choux. Ⓡ ! Тогда тебя ещё на свете не было.

To je° (mi°) houby platný.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *houby*
Verb být někomu houby platný
(Čl. v odmítavé reakci vůči druhému na jeho návrh, radu, nabízenou pomoc, věc ap., zvl. vzhledem k odlišnému požadavku, potřebě prvního:) to v dané chvíli vůbec nepotřebuju; to je teď n. takto úplně zbytečné a nepoužitelné; tvojí, vaší radou se za dané situace nemůžu řídit. To je mi teď už h. p., když mi chceš pučit kilo. To sem potřeboval včera. ■ **S** to je zbytečné, to je nepoužitelné, já nepotřebuju to To je na nic / prd / hovno …

Ⓐ That's a fat lot of good (to me). Ⓝ Das hilft mir auch nicht., Dafür kann ich mir nichts kaufen. Ⓕ Cela / ça me fait une belle jambe. Ⓡ Это нужно (мне) как мёртвому припарка.

Je° mu° do toho houby.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. v mírně podrážděném komentáři vůči druhému o třetím a jeho nemístném, nepřijemném zasahování do situace, soukromých záležitostí prvního ap.:) (neměl by se o to zbytečně zajímat, protože) nemá k tomu žádný vztah, netýká se ho to, nemá na tom žádný zájem. Co nám pořád radí a nenechá nás bejt? Dyť je mu do toho h. ■ **S** on nemá vztah k tomu Nic mu do toho není.

Ⓐ It's nothing to do with him., It's none of his business. Ⓕ ! Cela ne le regarde pas., ! Ce ne sont pas ses affaires / ses oignons. Ⓡ ! Какое его собачье дело?!

Houby si z toho dělá.
Verb houby z někoho / něčeho dělat
(Čl. zkušeně, popř. zklamaně vůči druhému o otrlém, lhostejném třetím a jeho chování, reakci na příkazy, napomínání, kritiku ap.:) nijak na to (připomínky, výtky ap.) kladně nereaguje; nevadí mu to, nepřipouští si to a lhostejně to přechází. ■ **S** on nereaguje pozitivně Prd si z toho dělá.

Ví (vo tom) houby.
Verb vědět o něčem houby
(Čl. kriticky vůči druhému o třetím a jeho malé

zasvěcenosti do řešené problematiky, složité situace, popř. obecně o jeho povrchních znalostech ap., zvl. v reakci na intervenci třetího n. její možnost:) ví o tom velmi málo a vůbec tomu nerozumí; neví o tom vůbec nic (a nemůže se n. neměl by se k tomu vyjadřovat, do toho zasahovat ap.). ■ **S** on nerozumí tomu

Na tom° houby záleží°.
(kol; nepřízn, důraz) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *houby*
(Čl. v reakci na přepjatou snahu, pečlivost, starost druhého, v kontrastu ke stávající situaci a skutečné potřebě:) to (teď) není důležité; tím (teď) není nutné se příliš, zvlášť zabývat. Pojď tak, jak jsi, ani se nepřevlékej, na tom teď h. z., hlavně že tam budeme rychle. ■ **S** to není důležité To je fuk.

Ⓐ It doesn't matter a damn. Ⓝ Darauf kommt es nicht an., Das ist doch scheißegal. Ⓕ ! Cela / ça n'a aucune importance., ! C'est égal. Ⓡ ! На это наплевать с высокой колокольни.

Houpe se to s ním°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. pochybovačně vůči druhému o donedávna mocném, vlivném třetím a stabilitě jeho pozice, funkce v zaměstnání ap., zvl. v důsledku nepříznivých faktorů:) jeho pozice je ohrožená a už méně stabilní; brzy už zřejmě skončí jeho klidné a úspěšné životní období. S tím naším šéfem se to h., myslím, že do ledna nevydrží. ■ **S** on má problém, on má starosti, situace není dobrá, on dopadne špatně Je to s ním nahnutý.

Ⓐ He's heading for a fall. Ⓝ Unter dem wackelt auch der Sessel. Ⓕ ! Il est dans un mauvais pas., ! Cela / ça sent le roussi. Ⓡ ! У него почва уходит из-под ног.

Je to (pro něj) jako houska na krámě.
Komp je to jak houska na krámě
(Čl. vůči druhému o souvislosti dvou věcí, příčiny a důsledku, postupu, činu, jevu a následku ap., též v chápání, pohledu třetího:) je to (pro něj) úplně samozřejmé a normální, popř. všední; (z jeho hlediska) to není nic neobvyklého a vyplývá to zcela logicky z úvahy; to je zřejmé. ■ **S** to je zřejmé, to je samozřejmé

Zač ta houska na tom krámě?
(Čl. zvl. starší v žertovném, nadneseném a stylizovaném dotazu na cenu zboží, zvl. při rozhodování o koupi ap.:) kolik to stojí? ■ **S** kolik to stojí?

Jen houšť a větší kapky. *viz* Jen houšť a větší kapky!

To je (pěkná) hovadina.
(Čl. subjektivně vůči druhému o jeho nápadu n. vyprávěném příběhu, anekdotě, zhlédnutém filmu, uměleckém díle ap., zvl. z hlediska pocitu nerealističnosti, nepobavenosti ap.:) to je hloupé, nezajímavé, nudné ap. (a mně se to nelíbí, nezaujalo mě to); to je dílo nepodařené, nezajímavé a neúčinné. ■ **S** to je hloupost, to není zajímavé To je blbost.

Z hovna bič neupleteš.
(Čl. obv. kriticky n. posměšně a příkře vůči druhému a snaze, předpokladu jeho n. třetího v kontrastu k možnostem ap.:) (to je marná snaha, protože) z nicotných, chatrných n. hloupých předpokladů, základů n. z neznalosti a (někdy chlubné) tuposti nic solidního nevznikne, nelze vytvořit. ■ **S** to nepomůže, nic není dobré, to je marné ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Hovno mu líže košili.
(Čl. posměšně n. žertovně vůči druhému o třetím, zvl. o dítěti, náhle pociťujícím potřebu vyprázdnit střeva a typický fyzický neklid:) potřebuje urychleně jít na záchod. ■ **S** on musí jít na záchod

Čím menší hovno, tím víc smrdí.
(Čl. posměšně a opovržlivě vůči druhému v komentáři o třetím a jeho projevu, i verbálním, práci ap.:) bezvýznamný a hloupý člověk se často snaží na sebe velmi nápadně a hloupě, nepříjemně upozorňovat. ■ **S** čl. bezvýznamný upozorňuje na sebe nápadně ♦ Přísloví; někdy i var. *Čím větší h.* s poněkud posunutým, zesíleným významem.

Je° (mu°) to° hovno / prd platný.
(kol; zhrub) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *hovno*
(Čl. vůči druhému o námaze, snaze, úsilí ap., zvl. třetího, dosáhnout cíle, v kontrastu k překážkám, popř. konečnému výsledku ap.:) to je (naprosto) marné, zbytečné, a tak, teď nemůže dosáhnout ničeho; to se vůbec v dané situaci nehodí a je nepoužitelné. Ať se snaží, jak chce, stejně je mu to h. p. Šéf ho prostě nesnáší. ■ **S** to je zbytečné, to je marné, to není použitelné, to není dobré Je mu to čerta platné.

Ⓐ It'll do him no bloody good. Ⓝ Da hilft alles nichts. Ⓕ ! Il peut se torcher avec., ! Autant pisser dans un violon / Stradivarius. Ⓡ ! Это ему ни фига не поможет.

H

Myslí si, že sežral Šalamounovo hovno.
(Čl. pohrdavě n. nenávistně a ležérně vůči druhému o třetím, zvl. v důsledku jeho nepřijatelného chování, autoritativního způsobu vyjadřování n. mocenského postavení ap.:) chová se a mluví povýšeně a přemoudřele a je tím nesnesitelný; stále zdůrazňuje svou (předpokládanou) důležitost, jedná velmi povýšeně a irituje tím druhé lidi. ■ **S** on chová se důležitě, on chová se přemoudřele, on je povýšený

Všechno je na hovno, akorát včely na med, a ten je taky na hovno.
(Čl. vůči druhému, druhým rozzlobeně v rezignovaném, pesimistickém i sarkastickém a žertovném úlevném zvolání n. povzdechu, zvl. v generalizující reakci na momentální neúspěch a obecně nad negativními stránkami života ap.:) já mám vztek (a zdá se mi teď, že) všechno je špatné, nesmyslné; nic (právě teď) nepřináší potěšení, radost n. užitek. ■ **S** nic není dobré, to je marné, já mám vztek

Do toho° ti° je° hovno. n. **Hovno / drek je° mu° do toho / něj°.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v prudké výtce vůči druhému, v reakci na jeho neobyčejný, nemístný zájem, zvědavost ap. o soukromí prvního, popř. třetího:) to nemusíš vědět, to se tě netýká a nebuď příliš zvědavý!; to je (moje ap.) soukromá záležitost a do té se nevměšuj! Hele, co se stalo mezi mnou a Alenou, do toho ti je h., starej se radši vo svý. ■ **S** to netýká se tebe, to není starost jeho, nevměšuj se! Po tom ti nic není., Starej se o sebe.

Ⓐ Keep you nose out of it., It's none of his business., He shouldn't poke his nose in (where it isn't wanted). Ⓝ Das geht dich einen Scheißdreck an. Ⓕ ! Occupe-toi de tes oignons / de tes fesses. Ⓡ ! Какое твоё собачье дело.

To je° na hovno.
(kol; zhrub) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v mírně zesíleném rozladěném zavržení, odsouzení zvl. momentálně neužitečné, nepotřebné věci, popř. postupu, kroku, činu n. celé situace ap.:) to je nepotřebné a nesmyslné a nedá se to nijak využít; to není možné realizovat; to zlobí mě a odmítám to. Taková práce, to je na h. Chvíli děláš a pak zas čekáš na materiál. ■ **S** to není dobré, to je nepotřebné, to není použitelné, já odmítám to To je na prd.

Ⓐ It's bloody useless. Ⓝ Das ist doch (alles) Scheiße / für den Arsch. Ⓕ C'est de la merde. Ⓡ ! Это коту под хвост.

Kdo dlouho líhá, hovno mívá.
(kol; zhrub) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. kriticky zvl. vůči druhému povalujícímu se, pozdě vstávajícímu, zevlujícímu ap., obv. jako výtka i výzva k započetí činnosti, práce:) člověk líný, nepracující vydělá málo peněz a má jen skrovný n. žádný majetek. Vstávej, už bude deset hodin. Musíš mi pomoct s úklidem. Pamatuj si: kdo d. líhá, h. mívá. ■ **S** čl. líný nezíská nic Bez práce nejsou koláče. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ Time and tide wait for no man., The early bird catches the worm. Ⓝ Morgenstund hat Blei im Arsch. Ⓕ ! Le paresseux est frère du mendiant. Ⓡ ! Это коту под хвост.

Čím víc se s hovnem mažeš, tím víc smrdí.
(kol; zhrub) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 7. slova)
(Čl. kriticky a opovržlivě vůči druhému o nezajímavém, nevýznamném, popř. i domýšlivém třetím a pozornosti, starosti, péči o něj ap.:) čím déle n. více se člověk snaží mu vyhovět, něčeho u něj dosáhnout, tím je to horší a tím nesmyslnější a nápadnější požadavky, nápady má; s blbcem n. ničemou nemá smysl se zdržovat. Dyž to nechtěj vopravit, tak do tý redakce kvůli korekturám už nevolej. Čím víc se s h. m., tím víc s. a voni si vo sobě myslej bůhvíco. ■ **S** čl. bezvýznamný upozorňuje na sebe nápadně, blbec nezasluhuje pozornost, to je marné Čím menší hovno, tím víc smrdí. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ Touch pitch and be defiled., Do not wrestle with a chimney-sweep. Ⓕ Plus on remue la merde, plus elle pue. Ⓡ ! Не тронешь дерьмо — не завоняет.

Do hovna se nemá šlapat.
(Čl. vyčítavě a v radě vůči druhému zvl. v reakci na jeho trapnou, neomalenou poznámku, neprozřetelný čin ap. navazující na základní jinou trapnost, nepříjemnost ap.:) nepříjemný zážitek, hloupý omyl, trapnou situaci není nutné ani vhodné připomínat, rozebírat ap., jen přitahují nezasloužnou pozornost (popř. a člověk se tím sám ztrapní ap.). ■ **S** nemluv o nepříjemném! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Hovno by po sobě / pod sebou sežral. n. **Sežral by hovno pod sebou.**
(Čl. vůči druhému opovržlivě o třetím a jeho projevech a sklonech ap.:) on je nechutně, nepříjemně

lakomý a usiluje o peníze za každou cenu. ■ **S** on je lakomý

Stojí° to° za hovno.
(kol; zhrub) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) **Verb** stát za hovno
(Čl. nespokojeně n. rozmrzele vůči druhému o výrobku, nástroji n. zaměstnání, činnosti, jídlu, popř. i obecně o životní situaci, zdraví ap., zvl. v kontrastu k očekávání:) to není dobré n. nevyvíjí se to dobře; nemám se ani trochu dobře; je to úplně bezcenné a neuspokojivé a nehodí se to; nemá to žádnou praktickou cenu. A: Jak se máš? – B: Ále, s. to za h., pokouší se vo mně zase ňáká chřipka nebo co. ■ **S** to není dobré, to není použitelné, to neprobíhá dobře, já nemám se dobře Stojí to za suchý z nosu., Nestojí to za nic.
Ⓐ (It's) bloody awful. Ⓕ Ça (ne) vaut pas un clou., (Ça (ne) vaut même pas la peine d'en parler.) Ⓡ ! Ни к чёрту.

To sme šlápli do hovna.
(Čl. zaskočeně a obv. lítostivě vůči blízkému druhému v reakci na zjištění nechtěné společenské nevhodnosti jejich společného postupu, nekontrolovaně urážlivého výroku, trapnosti ap., zvl. vůči významnému třetímu ap.:) to je teď moc nepříjemné a trapné a nemělo se to stát; to je trapná, kompromitující situace a nevím, jak se z ní dostat. ■ **S** to je nepříjemné

Ten / von ví hovno, co je …
(Čl. rozčileně a opovržlivě n. odmítavě vůči druhému o třetím v reakci na jeho nekvalifikovanou poznámku, dobrý úmysl poradit, pomoct ap., zvl. ve vztahu k nepříjemné, obtížné situaci:) on vůbec nic nechápe, neví, protože tomu vůbec nerozumí; neumí si vůbec představit (moji) situaci a mluví dost naivně; vůbec netuší, v jak obtížné jsem situaci. ■ **S** on nerozumí tomu

Víš, co znamená myslet? Hovno vědět.
(Čl. sarkasticky, rozčileně a odmítavě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho výrok uvozený výrazem „já jsem myslel … ":) vůbec tomu nerozumíš, tak se k tomu radši nevyjadřuj!; než člověk něco řekne, měl by se o věci napřed informovat. ■ **S** ty jsi hloupý, on nerozumí tomu, mlč!

Na tom hovno záleží.
(Čl. zkušený vůči druhému neformálně o faktoru, okolnosti, drobnosti s ohledem na celkový významný cíl, postup, práci, někdy v reakci na upozornění druhého ap.:) (v daném kontextu, chvíli) to vůbec není důležité a není třeba se tím znepokojovat n. zabývat. ■ **S** to není důležité

Nebo taky hovno!
(Čl. vůči druhému v hrubé, rozzlobené, odmítavé reakci na přehnaný, neoprávněný n. drzý požadavek, přání třetího ap.:) to já odmítám a vůbec mu nehodlám vyhovět, popř. se s ním o tom vůbec bavit; vůbec nic ode mě nedostane. ■ **S** já odmítám to, já nedám ti nic

Až pokvetou hovna!
(Čl. hrubě a obv. i nevěřícně n. zklamaně vůči druhému a jeho výrazu naděje, doufání v uskutečnění pozitivní změny, možnosti ap.:) to se nikdy nestane; to je nereálné a nemožné; nikdy. ■ **S** nikdy, to nestane se, já nevěřím

Hovor přešel / hovor se stočil / řeč přešla / se stočila na jiné téma / jinam.
(Čl. v komentáři o rozmluvě mezi více lidmi, jejích fázích, popř. o vhodnosti či nevhodnosti jejího obsahu, zvl. ve vztahu ke konkrétní osobě n. tématu:) změnil se předmět rozhovoru, začalo se mluvit o něčem jiném (přirozeně n. aby se zamezilo trapné, nepříjemné situaci). ■ **S** téma se změnilo

To nestojí (ani) za hovor. *viz* To nestojí za řeč.

Hra je hra.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci n. připomenutí k jeho nelibosti, zděšení z finanční ztráty při hazardní hře n. z prohry v zábavné hře ap.:) nemůžeš se tím trápit n. se nad tím zlobit, protože jsi se té hry přece zúčastnil dobrovolně; hra má svá pravidla, a tak se smiř s výsledkem!; výsledek není přece pro život důležitý, je to jen zábava, a tak se netrap n. nezlob a respektuj výsledek! ■ **S** netrap se!, to není důležité, smiř se se ztrátou!

Když je hra nejlepší / v nejlepším, přestaň.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. v radě a reakci vůči druhému na jeho přílišný optimismus, zvl. vzhledem k jeho dosavadním úspěchům v hazardní hře, popř. v riskantní akci vůbec, v kontrastu k možnému budoucímu zvratu:) chovej se umírněně a zdrženlivě a neriskuj příliš!; když se ti daří, nesnaž se získat víc, než potřebuješ. A: Dneska sem vyhrál pěknou sumičku a zejtra to zkusím zas. – B: Radši toho nech. Pamatuj si, když je hra v n., p. ■ **S** neriskuj příliš!, buď rozvážný!, buď zdrženlivý! Nepokoušej osud. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Quit while you're ahead. Ⓝ Wenn es am besten schmeckt, soll man aufhören. Ⓕ ! Mieux

vaut tenir que courir., ! Un tiens vaut mieux que deux tu l'auras! Ⓡ ! Не искушай судьбу.

Ve hře je° hodně / příliš.
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně a informovaně vůči druhému o situaci, kroku, rozhodnutí ap. z hlediska investic a budoucího vývoje, postupu ap., zvl. k možným důsledkům v případě chyby, selhání ap.:) za těchto okolností je mnoho věcí nejistých, popř. ohrožených a závisí na konečném výsledku (a proto je nutné být opatrný). Akci teď už nemůžeme přerušit, ve hře je h. ■ **S** riziko je velké, to není jisté, výsledek je nejistý, to je ohrožené V sázce je všechno.
Ⓐ There's too much at stake., There's too much to lose. Ⓝ Alles steht auf dem Spiel. Ⓕ C'est jouer gros jeu., C'est risquer gros. Ⓡ Слишком многое поставлено на карту.

Kam se (na nějˇ) hrabe°!
(kol; pohrd) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v obdivné reakci na třetího a jeho výkon, schopnosti ve srovnání se čtvrtým v soutěži, závodu, srovnání s ním ap., též o srovnání věcí:) není zdaleka tak dobrý jako on, vůbec se mu nevyrovná; ani při velké snaze nemůže dosáhnout jeho rychlosti, zručnosti, bystrosti myšlení ap. Podívej se na Petra, jak ten už je daleko. Kam se na něj všichni hrabou! ■ **S** on není dobrý dost, to není dobré Nesahá mu ani po kolena. ♦ Zesílená a zobecněná var. … *všichni hrabou!*
Ⓐ He can't hold a candle to him. Ⓝ Gegen den ist er ein (armer) Waisenknabe. Ⓕ Il ne lui arrive pas à la cheville., Il peut toujours courir / s'aligner. Ⓡ ! Он ему в подмётки не годится.

Hrabe všema deseti.
Verb hrabat všemi deseti
(Čl. opovržlivě, kriticky vůči druhému o třetím a jeho povaze n. životním cíli a jeho postoji k penězům a způsobům jejich zisku ap.:) je velmi chamtivý, popř. i úplatný a bezostyšně touží po penězích, majetku ap. za každou cenu. ■ **S** on je chamtivý

Hrabe mu.
(Čl. vůči blízkému druhému opovržlivě o třetím, zvl. v reakci na jeho nesmyslné jednání n. výrok ap.:) jedná n. mluví hloupě, pošetile a nepřijatelně, a s tím já nesouhlasím; jedná nerozumně, a to se mi nelíbí. ■ **S** já nesouhlasím, on chová se nerozumně, on je hloupý ♦ Též v útočné otázce, zvl. vůči blízkému druhému *Hrabe ti?* ve smyslu *Zbláznil ses?, Proč to děláš?* ap.

To je° (pro nějˇ) hračka.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** být hračkou pro někoho
(Čl. zvl. v odpovědi na pochybnosti druhého o schopnostech, znalostech třetího, zvl. vzhledem k nutnosti účinného n. rychlého řešení problému ap.:) udělat to je pro něj velmi snadné a jednoduché; (buď bez obav) to zvládne velmi snadno a rychle. ■ **S** to je snadné To je lehký jako facka., To je maličkost.
Ⓐ It's nothing (for him)., He could do it with one hand tied behind his back., He could do it standing on one leg. Ⓝ Das ist für ihn ein Kinderspiel. Ⓕ (Pour lui) c'est un jeu d'enfant. Ⓡ ! Это для него пара пустяков.

S tím / ním nejsou žádný hračky.
(Čl. zvl. vůči nezkušenému druhému při varování, upozornění, obv. i dítěti, ve vztahu k jeho zacházení s nebezpečným předmětem, v postoji k záludnému chování třetího, jeho dráždění ap.:) on je nebezpečný, to je nebezpečné; s tím si raději nehraj, na to raději nesahej, je to riskantní; s tím člověkem raději neudržuj kontakt, nemluv ap., je nebezpečný. ■ **S** on je nebezpečný, to je nebezpečné

Dále od hradu, dále (ať se nestane / nepřihodí neštěstí nenadálé).
(Čl. žertovně vůči druhému, druhým, též dětem ve snaze zabránit jim v přístupu na své území n. k nebezpečnému místu, ostrým předmětům ap.:) nechoď(te) sem a zůstaň(te) opodál!; není vhodné chodit do mé blízkosti, je to nebezpečné; je nutné, abys(te) byl(i) opatrní. ■ **S** nechoď tam! ♦ Var. *nepřihodí* je řidší.

Už mu zvoní hrana / hrany / hranu.
(kol; nepříz) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím z doslechu n. na základě znalosti jeho špatného zdravotního stavu, dojmu z jeho nezdravého vzhledu, pohublé postavy ap.:) už se blíží jeho smrt, už umírá; (zdá se, že) brzy už zemře. Tak jsem slyšel, že mu po operaci praskla výduť a teď je zase napojen na přístroje. Už mu z. h. ■ **S** on umírá Už má na kahánku., Blíží se jeho poslední hodina., Jeho dny jsou sečteny.
Ⓐ His time / number is up., He's (just about having) had it. Ⓝ Ihm schlägt die Totenglocke.

Ⓕ ! Il est à l'article de la mort., C'est pour lui que sonne le glas. Ⓡ Пробил его последний час.

Až pokvetou hrábě!
(Čl. v žertovně odmítavé reakci vůči druhému, často dítěti, na jeho nesmyslný dotaz na nemožnou událost n. přehnanou, popř. i nesplnitelnou prosbu, žádost ap.:) (to neudělám) nikdy, za žádných okolností; s tím nesouhlasím a nestane se to. ■ **S** nikdy, já neudělám to, já nesouhlasím Na svatýho Dyndy., Až naprší a uschne.

Je to, jako když hrách na stěnu hází. n. **Jako by hrách na stěnu házel!**
Komp je to, jako když hrách na stěnu hází
(Čl. v rezignovaném komentáři vůči druhému zvl. o tvrdohlavém, neposlušném třetím a domluvě, dobré radě na jeho adresu ap.:) je to úplně marné a nemá to žádný účinek; situace zůstává bez jakékoli odezvy a naděje na zlepšení; je úplně zbytečné se o něco snažit. ■ **S** to je marné, to je zbytečné, to nemá účinek

To je házení hrachu na zeď.
Komp to je, jako když hrách na stěnu hází
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky n. lítostivě o výsledku snahy jeho n. své, zvl. o snaze domluvit, poradit nepoučitelnému n. tvrdohlavému třetímu ap.:) to je zcela zbytečné, marné a nemá to žádný účinek (a on na to vůbec nedbá). ■ **S** to je marné, to nemá účinek

Jen to s ním° hraje.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o dobré náladě třetího a jejím fyzickém projevu pohyby těla, rukou, nohou, zvl. v reakci na rytmický podnět:) rytmické náznaky pohybů jeho těla svědčí o jeho dobré náladě (popř. a chuti si zatancovat); svými gesty dává najevo, že má radost. Když slyší tuhle dixielandovou muziku, jen to s ním h. ■ **S** on projevuje rytmus, to těší mě
Ⓐ It sets his feet tapping. Ⓝ Es zuckt ihm in den Füßen … Ⓕ (Il a le rythme dans la peau.) Ⓡ Каждая жилка в нём играет.

Na co si to hraješ°?
(kol; nepřízn) **0** afir, neg, pas, kond, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. ostře, kriticky a odmítavě vůči známému druhému, zvl. v reakci na podezřelé a neupřímné chování a tušení skrytého negativního zištného úmyslu ap.:) nepřetvařuj se a přiznej své skutečné úmysly!; přestaň mě klamat, takovéto tvoje chování já odmítám. Na co si to krucifix h.? Dyťs řek, že šéf nic neví, a najednou nám vyřizuješ vod něj vzkazy? ■ **S** já odmítám to, přestaň klamat!, proč děláš to? Nehraj se mnou komedii!
Ⓐ What are you playing at? Ⓝ Tu bloß nicht so!, Hab dich nicht so! Ⓕ A quoi joues-tu? Ⓡ ! Не вешай мне лапшу на уши.

To by tak hrálo (aby …)!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. vůči druhým zvl. v odmítavém a rozzlobeném zvolání v reakci na nevhodný krok, úmysl druhého n. na zdánlivě těžko uskutečnitelný záměr, návrh, potřebu ap.:) tohle já odmítám, s tím nesouhlasím, protože to je nepřijatelné; s tím se nemůžu smířit. To by tak hrálo, aby si do třídy přišel každej, kdy chce! ■ **S** já odmítám to, to je nepřijatelné To zrovna!, Nejsem tu nikomu pro blázny!
Ⓐ We can't have this., We can't have him -ing … Ⓝ Das wäre ja noch schöner!, Kommt nicht in die Tüte! Ⓕ ! Il ne manquerait plus que …, ! Il ferait beau voir que … Ⓡ Этого только не хватало!

Vlez° mi na hrb / hřbet!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. v silně odmítavé, nevlídné reakci na žádost, prosbu druhého, zvl. v reakci na jeho špatné chování, urážení prvního ap.:) to odmítám, nic po mně (teď) nežádej; nemám chuť se tím zabývat ani s tebou teď mluvit. A: Prosím tě ještě jednou, nemoh bys mi … – B: Vlez mi na hrb! ■ **S** já nechci to, já odmítám to, já odmítám kontakt další Vlez mi na záda!
Ⓐ Get knotted!, Bog off!, Go and take a running jump! Ⓝ Rutsch mir den Buckel runter. Ⓕ ! Fous-moi / fiche-moi la paix., ! Va voir ailleurs si j'y suis!, ! Va te faire cuire un æuf! Ⓡ ! Пошёл ты к чёрту!

Nedělej hrdinu!
(Čl. v realistické, střízlivé reakci na druhého a jeho přehnanou, předstíranou sebejistotu, suverénnost v nejisté n. nebezpečné situaci ap.:) nepředstírej, že se nebojíš; nechovej se n. nesnaž se vypadat statečně (když jsi ve skutečnosti zbabělý). ■ **S** nepředstírej!, chovej se odpovědně!

Jezte a pijte / berte si, co hrdlo ráčí!
(Čl., hostitel štědře pobízející druhého, druhé k jídlu a pití, zvl. na hostině, recepci, při větším počtu hostů ap.:) jez(te) a pij(te) podle chuti!; nezdráhejte se dobře a plně se najíst a napít.

H

■ **S** jez!, pij! ♦ Tato věta vedle pohádek ap. naposledy proslula mj. ve hře Divadla Járy Cimrmana *Dlouhý, Široký a Krátkozraký* (1974).

Jde o hrdlo. *viz* Tady de vo krk.

Hrdlo se mu sevřelo.
(Čl. vůči druhému, čtenáři ap. v popisu stavu třetího v důsledku úleku, úzkosti, žalu ap., zvl. v důsledku hrozivé změny, zhoršení situace, nepříjemné zprávy ap.:) pocítil velký smutek, popř. i strach a lítost (a jako fyziologický důsledek toho napětí v krku). ■ **S** on cítí smutek, on má strach

Uvázlo mu to v hrdle. *viz* Slova mu vázly v hrdle.

Hrdost mu nedovolila, aby …
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho momentálně ovládané reakci na podnět v důsledku jeho postavení, povahy, situace ap.:) jeho vlastní hrdost ap. mu zabránila reagovat přirozeně a pravdivě; reagoval mírně pokrytecky mlčením. ■ **S** on neřekl to

Hrklo v něm.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho viditelném úleku, prudkém zblednutí, trhnutí, strnutí ap., zvl. v souvislosti s nepříjemnou změnou, špatnou zprávou, odhalením ap.:) lekl se viditelně. ■ **S** on lekl se

Hrnec po zvuku se pozná.
(Čl. v komentáři a dobře myšlené radě méně zkušenému druhému, zvl. v reakci na hloupý výrok třetího ap.:) člověka lze dobře soudit podle způsobu a obsahu mluvení, řeči, názorů ap. ■ **S** čl. projevuje podstatu způsobem řeči Prázdný sud nejvíc zvučí. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Hrneček od medu. *viz* Co bude k obědu? – Hrneček od medu.

Malý / malej hrnek brzo překypí.
(Čl. zvl. starší zkušeně vůči druhému o mladém n. fyzicky malém třetím a jeho častých reakcích na malicherné podněty ap.:) popuzené odpovědi a prudké reakce má člověk přízemně, omezeně uvažující a neprozřetelný; malý člověk bývá vztekl. ■ **S** čl. omezený reaguje prudce ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je° pro mě° hrob.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na nabídku n. možnost, zmínku subjektivně nepříjemné potraviny, pracovního prostředí, vztahu ap., též alergik:) to je pro mě krajně nepříjemné a nepřijatelné; to mi působí krajní potíže, popř. nevolnost. Víš, já sem žlučníkářka a česnek je pro mě h. ■ **S** to je nepřijatelné, to je nepříjemné, já nechci to Bůh chraň a uchovej!

Ⓐ It will kill me., It will be the death of me. Ⓝ Das ist mein Ende., Das ist das Aus für mich. Ⓕ Pour moi, c'est la mort / un (vrai) calvaire. Ⓡ Это для меня смерть.

Je tu jako v hrobě.
Komp je tu ticho / tma jako v hrobě
(Čl. zvl. o opuštěné, neútulné místnosti ap. a svém dojmu z ní:) je tu nepříjemně temno, syrovo a chladno a nepřirozené ticho. ■ **S** je tam ticho, je tam tma, je tam zima

U mě to bude jako v hrobě.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 6. slova)
(Čl. ujišťující druhého o své schopnosti mlčet a nevyzradit tajnou informaci:) na mě se můžeš spolehnout; mně se můžeš svěřit. Neboj se mi to říct, u mě to bude jako v h. ■ **S** já neprozradím to Nikomu ani slovo!

Ⓐ It's safe with me. Ⓝ Das ist bei mir gut aufgehoben. Ⓕ ! Je serai muet comme une tombe / une carpe., (Je tiendrai ma langue.) Ⓡ У меня это будет как в могиле.

Kopeš° si (tím°) hrob.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a opatrný varující druhého před následky jeho nešetrného zacházení s vlastním zdravím, zvl. nadměrným pitím alkoholu, kouřením, popř. činností vyčerpávající organismus ap.:) tím si kriticky zhoršuješ své zdraví a vyvoláváš možnost vzniku vážné nemoci; to je pro tebe vážně škodlivé. Dělej si, jak myslíš, ale tím kouřením si k. hrob. Co takle místo toho žvejkačku? ■ **S** to je škodlivé, nedělej to! To ti zrovna neprospěje.

Ⓐ It's your look-out., You're digging your own grave. Ⓝ Da sägst du am eigenen Ast. Ⓕ Tu creuses ta tombe. Ⓡ Этим ты роешь себе могилу.

Ten° se (jistě) v hrobě vobrací / obrací. n. **Musí se v hrobě vobracet / obracet (když …).** n. **Ten by se v hrobě vobrátil / obrátil, kdyby …**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší v nadsázce a nesouhlasně, s ohledem na zemřelého předka, člena rodiny ap., vůči druhému v reakci na jeho činnost, hospodaření, způsob života n. chování jeho n. ostatních, zemřelým neschvalované, nesnášené ap.:) (to odporuje

jeho zásadám, a proto) dá se předpokládat, že by s tím prudce nesouhlasil (a kdyby o tom věděl, silně by ho to zneklidňovalo). Kdyby chudák tatínek viděl, jak to tady vedete! Ten se j. v h. o. ■ **S** on nepřál si to, on nesouhlasí Je mu to proti srsti.

Ⓐ He is / must be / will (be) turning in his grave., This will have him turning in his grave. Ⓕ Il doit se retourner dans sa tombe. Ⓡ Он от этого переворачивается в гробу.

To pláčeš na nepravým / špatným hrobě.
(Čl. informovaný, zkušený neutrálně n. pohrdavě a odmítavě vůči druhému a proti jeho vážné stížnosti na nedostatek n. lítostivému požadavku po velké ztrátě, újmě ap., obv. mylně n. z neznalosti adresované třetímu:) tvoje stížnost je adresována nevhodnému, nevinnému n. nekompetentnímu člověku, který ti nepomůže; vybral sis špatného adresáta n. nevhodného člověka, který nemůže n. nechce zasáhnout; ta stížnost je určena nepravému člověku. ■ **S** on nepomůže, stížnosti nepomůžou, ty stěžuješ si nevhodně

Jen / jenom ho do hrobu / rakve položit.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *do hrobu*
(Čl. ve znepokojeném komentáři vůči druhému o třetím a jeho nezdravém vzhledu a projevu ap.:) vypadá velmi nezdravě, nemocně, vyhuble a celkově špatně; působí dojmem, že trpí vážnou chorobou nebo že umírá. A: Ten pan Hradílek ale vypadá špatně, viď. – B: No, jen ho do h. p. V poslední době nějak sešel. ■ **S** on vypadá nezdravě

Ⓐ He's on his last legs. Ⓝ Der sieht aus wie Braunbier und Spucke. Ⓕ ! Il a déjà un pied dans la tombe. Ⓡ Краше в гроб кладут.

Ty mě (s tím jednou) přivedeš do hrobu!
(Čl. zvl. starší, rodič v povzdechu a utrápeně vůči blízkému druhému, často dítěti v reakci na jeho zvl. opakovanou nežádoucí činnost ap.:) to se mi vůbec nelíbí, nesouhlasím s tím a velmi mě tím trápíš, emocionálně zraňuješ. ■ **S** to nelíbí se mi, to znepokojuje mě, ty ubližuješ mi

Radši bych se (už) viděl v hrobě.
(Čl. zvl. starý ve smutné nadsázce zvl. vůči blízkým druhým a o jejich n. své nepříjemné, těžké životní situaci, nemocech, trápení ap.:) to je krajně nepříjemné, nemilé a nechci to dále snášet; zemřít by pro mne bylo snazší než to snášet. ■ **S** já nechci to

Vypadá, jako by vstal z hrobu / utek hrobníkovi z lopaty.
Komp vypadá, jako by vstal z hrobu
(Čl. kriticky, popř. znepokojeně zvl. o známém druhém a jeho vzhledu, obv. při n. po vážné nemoci ap.:) má velmi nezdravý vzhled; je velmi a nepříjemně sešlý, slabý a nepřirozeně bledý. ■ **S** on vypadá nezdravě

Do hrobu si to (s sebou) neveme / nevezme°.
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, préz ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky vůči druhému obv. o starším třetím a jeho majetku, penězích, zvl. vzhledem k momentální potřebě štědrého daru ap. ze strany zvl. druhého:) svůj majetek nestačí zřejmě za života dobře všechen užít a po smrti už z něj užitek mít nemůže; on všechno potřebovat už nebude. Co by šetřil, peněz má dost, tak ať ti strejček taky něco dá. Do hrobu si to přece nevezme. ■ **S** on nepotřebuje majetek před smrtí Co z toho má? ♦ Časté i v 1. sg při dávání daru ve významu *nepotřebuju to všechno* n. *už.*

Ⓐ He can't take it with him (when he goes). Ⓝ Das letzte Hemd hat keine Taschen. Ⓕ Il ne l'emportera pas dans la tombe / au paradis. Ⓡ В могилу (с собой) это не возьмёшь.

Hrobař mu (už) bere míru.
(Čl. znalecky, někdy i neuctivě vůči druhému o třetím a jeho vážném zdravotním stavu, zvl. vzhledem k zhoršujícímu se vývoji:) zřejmě už brzy zemře; už umírá a zbývá mu už velmi krátký úsek života. ■ **S** on umírá

Vypadá, jako by utekl hrobníkovi z lopaty. *viz* Vypadá, jako by vstal z hrobu.

Hrom do čepice!
(Čl. zvl. starší v reakci na nepříjemnou změnu, překážku ap.:) to je nepříjemné překvapení a komplikuje to situaci; to rozčiluje mě. ■ **S** to je překvapení, to je mrzuté, to nelíbí se mu, to není dobré, já vyjadřuju zlost

Přišlo to jako hrom z čistého nebe. *viz* Přišlo to jako blesk z čistýho nebe.

Hrom do police!
(Čl. zvl. starší rozzlobeně v reakci na sebe n. na druhé, zvl. v důsledku opomenutí něčeho, neuposlechnutí, chybě, drzosti druhého ap.:) to zlobí mě a já to teď vyjadřuju; to je krajně nepříjemné, nemilé. ■ **S** já vyjadřuju zlost, to je mrzuté, to mrzí mě, to je nepříjemné ♦ Též širší a řídká var. … *a pěst do zubů.*

Aby do toho hrom bacil / uhodil! n. **Hrom do**

H

toho! n. **Hrom aby do toho bacil / uhodil!** n. **Ať už do toho hrom bací!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. v prudké nespokojené reakci na chybu, komplikaci, překážku, náhlou nepříznivou změnu ap., zvl. při náročné, znervózňující, rozčilující ap. situaci:) velmi mě to zlobí, mrzí, dráždí a musím svou zlost vyjádřit. Zase chyba, hrom do toho, teď abych to dělal celý vod začátku znova. ■ **S** já vyjadřuju zlost, to je nepříjemné, to je mrzuté Zatracená práce!
Ⓐ Damn(ation)!, Hell! Ⓝ Da soll doch der Donner dreinschlagen., Potz Donner! Ⓕ ! Nom d'un tonnerre., ! Tonnerre de Brest. Ⓡ Чёрт бы его / её побрал!

De / jde° (mu°) to, jako když / dyž hrom bije.
(kol; pochv, důraz) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému obdivně, popř. a znalecky zvl. o šikovném třetím a jeho navyklé, manuální práci:) dělá (se to), provádí (se to) velmi svižně a efektivně; pracuje velmi zručně, rychle a kvalitně. Petr to už dělal mockrát a ty tvý poličky zejtra určitě udělá. Když se do toho dá, jde mu to, j. k. h. b. ■ **S** to probíhá dobře Jde mu to od ruky., Dělá, jen to fičí / sviští., Jen to frčí.
Ⓐ He knows what he's about., He knows his onions / oats., He's a dab hand. Ⓕ ! Il fait ça de main de maître., (Il fait un boulot du tonnerre.) Ⓡ ! Это идёт (у него) как по маслу.

Hrom nikdy neudeří dvakrát na stejné místo. *viz* Blesk (nikdy) neudeří dvakrát na stejné místo.

Ať do mě hrom praští, jestli … *viz* Ať do mě hrom udeří (jestli …)!

Ať do mě hrom udeří / bací / praští (jestli …)! n. **Ať mě hrom zabije (jestli …)!**
(Čl. vůči druhému, druhým ve snaze přesvědčit je o svém tvrzení, faktu ap. v kontrastu k odmítavé reakci druhého, druhých:) je n. bude to určitě tak a jsem ochotný podstoupit jakoukoli zkoušku, jen abych dokázal, že mám pravdu, že můj postup je správný ap. Ať do mě h. u., jestli nebudu první na tak perfektně navoskovaných lyžích. ■ **S** to je tak, to je pravda, já udělám to, já dokážu to

Z čista jasna / zčistajasna udeřil hrom.
(Čl. v popisu vůči druhému o nepříjemné, nepříznivé události, změně, situaci, zvl. k jejím negativním následkům ap.:) náhle nastalo silné nemilé překvapení, šok; najednou bylo vše prudce narušeno, zvráceno. ■ **S** situace obrátila se, změna nastala, to bylo náhlé

Udělám to, i kdyby hrom bil.
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému rozhodně vyjadřující své pevné přesvědčení, rozhodnutí vzhledem k záměru ap.:) udělám to rozhodně, za všech, i nepříznivých okolností a špatných podmínek. Do tohohle si kecat vod nikoho nenechám. Tu změnu udělám, i kdyby h. bil. ■ **S** já udělám to za každou cenu Udělám to, i kdyby čert na koze jezdil.
Ⓐ I'll do it come hell or high water. Ⓝ Und wenn gleich alle Teufel … Ⓕ ! Je le ferai coûte que coûte / à tout prix / contre vents et marées. Ⓡ ! Я сделаю это во что бы то ни стало.

Hrom do mě uhoď, jestli (lžu / to tak není).
(Čl. ve snaze přesvědčit zvl. druhého o pravdivosti svých slov, své spolehlivosti ap.:) je to tak, mluvím pravdu a nechci (tě) klamat; ať jsem potrestán, jestli podvádím, lžu ap. ■ **S** to je tak, já mluvím pravdu, věř mi!

Hrom tě zab!
(Čl. v prudkém výkřiku a oprávněném hněvu na druhého a přání jeho potrestání za jeho nepříjemný n. nepříznivý čin ap.:) mám na tebe velkou zlost a rád bych ti to oplatil (aby sis uvědomil, že se nechováš správně). ■ **S** já vyjadřuju zlost, já mám vztek

Ať mě hrom zabije … *viz* Ať do mě hrom udeří (jestli …)!

Zůstal / stál / byl, jako když do něj hrom bací / uhodí. n. **Zůstal / stál / byl, jako když do něj blesk / hrom uhodí / uhodil.**
Komp zůstal / stál / byl, jako když do něj hrom / blesk uhodí / udeří
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho fyzické reakci na zlou, katastrofální zprávu, nečekané odhalení, nepříjemné zjištění, velké zklamání ap.:) byl tak ohromený, šokovaný, že zůstal bez hnutí; leknutím, překvapením strnul a nevěděl, co má dělat. ■ **S** on je šokovaný, on lekl se

Ať do tebe hrom!
(Čl. vůči středně blízkému druhému v reakci na jeho neúmyslnou chybu n. i nepříjemné schválnosti, posměšné narážky ap.:) ty mě velmi rozčiluješ a mám na tebe vztek. ■ **S** já mám vztek, já vyjadřuju zlost

Na hromech vstává, na blescích líhá.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. kriticky vůči druhému o hádavém třetím, zvl. muž o ženě, zvl. bez zvláštního důvodu ap.:) stále, celý den nadává, křičí a projevuje svou stálou nespokojenost, rozmrzelost a špatnou náladu (a nelze s ním klidně jednat, mluvit, dospět k dohodě ap.). Slyšíš ten křik od sousedů? Už je to tady zas. Vo starý Dvořákový se dá říct, že na h. v., na b. l. ■ **S** on je rozmrzelý pořád Je jak podebranej vřed. ♦ Řídce též var. *na blescích spává.*
Ⓐ He has a (very) short fuse / a foul temper., He is (a) cantankerous (old bat)., He is always spoiling for a fight. Ⓕ ! Il a un caractère de chien!, ! Il est d'une humeur de chien!, (Il est toujours en rogne.) Ⓡ ! Он с утра до вечера мечет громы и молнии.

U sta hromů! n. **Tisíc hromů!**
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vztekle, rozčileně v nemilém překvapení obecně v přítomnosti druhých a ve snaze si ulevit ap.:) to mě velmi zlobí a já mám velký vztek. U sta h., zařval kapitán, kdo má mít službu u kormidla a jak to, že tu není? ■ **S** já mám vztek, já vyjadřuju zlost, to zlobí mě Do prdele!, Tisíc láter!
Ⓐ Hell and damnation!, Hell's bells. Ⓝ Potz Donner! Ⓕ Mille tonnerres! Ⓡ ! Гром и молния!, Тысяча чёртей!

Tisíc hromů! *viz* U sta hromů!

Napřed von°, pak hromádka hnoje (a pak už nic).
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v pohrdavém, kritickém komentáři o třetím a jeho chování, jednání zvl. v rámci týmu, společnosti ap., zvl. v reakci na jeho další projev:) sám sebe domýšlivě považuje za příliš důležitého, popř. za mnohem důležitějšího než ostatní a projevuje to v přezíravém, popř. pohrdavém a arogantním chování k nim. Ten chlap je prostě nesnesitelnej, viděls, jak sprdnul starýho Nováka jak malýho kluka? N. von, pak h. h. a pak už nic. ■ **S** on chová se důležitě Komu dal pánbu ouřad, tomu dal rozum.
Ⓐ ! Be a little tyrant / Hitler., (He (thinks he) is the great Pooh-Bah and the rest of us are just poo.) Ⓝ Zuerst er, dann lange nichts, dann die anderen. Ⓕ ! Il se croit sorti de la cuisse de Jupiter., ! Il ne se prend pas pour une merde. Ⓡ ! Ноль без палочки!

Na Hromnice o hodinu více.
(Čl. zvl. zkušený a tradiční vůči druhému, druhým v připomenutí rytmu času a významu 2. února v něm:) na Hromnice přibývá už dost světla ve srovnání s Vánocemi (a není tudíž už nutné odpoledne svítit, lze zůstat déle v přírodě ap.). ■ **S** čas přibývá ♦ Pranostika odrážející hodinové prodloužení denního světla proti zimnímu slunovratu; *H.* jsou katolický svátek (2. února) se starou tradicí svěcení svíček užívaných pak na domnělou ochranu proti hromu a blesku.

Na Hromnice musí skřivánek / skřivan vrznout, i kdyby měl zmrznout.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. starší a tradiční v připomínce časového významu 2. února v rytmu roku, zvl. s vyhlídkou na postupné zlepšování počasí:) na Hromnice už obvykle začíná předjaří a nový život v přírodě se ohlašuje prvními typickými známkami včetně ptačího zpěvu. Zase je takový mráz. A přitom už byly Hromnice. Říká se, že na H. m. s. v., i kdyby měl z., tak kde to jaro je? ■ **S** jaro začíná v únoru Jaro se hlásí. ♦ Takto tato pranostika pravdivá není; návrat skřivanů je až pozdější a jde zřejmě o záměnu za chocholouše. Též var. *Jak dlouho před Hromnicemi vrzá, tak dlouho po nich zmrzá.*
Ⓐ (Spring is round the corner.) Ⓝ Das ist ein weiterer Nagel in den Sarg. Ⓕ ! A la Chandeleur, l'hiver se passe ou prend rigueur. Ⓡ (Весна начинается на Сретение.)

Velký / velké hromobití, malej / malý déšť. n. **Když hodně hřmí, málo prší.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. kriticky, popř. posměšně vůči druhému o zdánlivě nekompromisním, přísném třetím a jeho velkém křiku, hubování na čtvrtého ve snaze jeho chování změnit:) vyhrožování, kritika, vytýkání chyb silným hlasem mají málokdy účinek a nezmění chování kritizovaného, zvláště nejsou-li následovány sankcemi, trestem.; kdo hodně křičí, málokdy své hrozby skutečně splní. Táta na ni řval, že má v pokoji nepořádek a že jí ukáže, a stejně si neuklidila. V. h., m. d. ■ **S** hrozba bez trestu nepomáhá Dělá si z tebe jak z loňskýho deště., Pes, který štěká, nekouše. ♦ Přísloví (Čelakovský); 2. var. novější.
Ⓐ ! His bark is worse than his bite. Ⓝ Hunde, die bellen, beißen nicht. Ⓕ ! Chien qui aboie ne mord pas., ! Grand vent, petite pluie. Ⓡ ! Собака, которая лает, не укусит.

To jsou plané / planý hrozby.
(Čl. chlácholící druhého, neustále zneklidňovaného výhrůžkami, zákazy, kritikou ap. třetího:) nic zlého ti ve skutečnosti neudělá a své výhrůžky neuskuteční; nemyslí to tak zle, jak to říká. ■ **S** to je nereálné

Hrozny jsou kyselé.
(neutr – kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky vůči druhému o třetím a jeho snaze zakrýt svůj neúspěch, neznalost, nemohoucnost ap.:) vymlouvá se a zakrývá svou neschopnost ap.; předstírá, že problém je v něčem jiném, než ve skutečnosti je. Říkal, že nemá kytaru, ale podle mě na ni hrát stejně neumí. Je jako ta liška z Ezopovy bajky: h. jsou k. ■ **S** on předstírá to On to jen tak dělá. ♦ Ezop (asi 6. stol. př. n. l.), *Liška a hrozny*; liška, která v bajce na ně nemůže dosáhnout, odchází s těmito slovy.
Ⓐ It's sour grapes. Ⓝ Die Trauben sind sauer. Ⓕ Les raisins sont trop verts. Ⓡ Зелён виноград.

To je hrozný!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5e
(Čl. vůči druhému v nesouhlasné reakci na negativní chování třetího, nepříjemnou zprávu, situaci, popř. jen v povzdechu nad množstvím práce, nedostatkem času ap.:) to mě irituje a je to pro mě nepřijatelné; to není dobré a znepokojuje mě to. To je h., tak mladý, a už tak zkažený! ■ **S** to je nepřijatelné, to irituje mě, to zlobí mě, to je nepříjemné, to není dobré To je drzost., K čertu!, Je to bída.
Ⓐ That's awful / terrible / dreadful. Ⓝ Das ist (ja) schrecklich / furchtbar. Ⓕ C'est horrible / terrible / abominable / affreux / épouvantable / atroce / effrayant … Ⓡ Это ужасно!

Lepší hrst jistoty / pravdy než pytel naděje.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený realisticky a střízlivě vůči druhému o málo atraktivní, avšak ryze praktické možnosti, příležitosti v kontrastu k svému přání, touze, vysněné činnosti, bytosti ap., často v reakci na námitky, údiv druhého, též jako rada:) je lepší mít skromnou (životní) jistotu, zajištěné živobytí ap. než nejistě doufat v něco (mnohem) lepšího, krásného. A: Proč nejdeš pracovat někam jinam, když tě to nebaví? – B: Mám tu slušnej plat. L. h. j. než p. n. ■ **S** jistota je lepší než naděje Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Better an egg today than a hen tomorrow., Count your blessings. Ⓝ Besser der Spatz in der Hand als die Taube auf dem Dach. Ⓕ Il vant mieux tenir que courir. Ⓡ ! Лучше синица в руках, чем журавль в небе.

Poď / pojď na mou hruď (a chvíli tam buď)!
(kol; obv. žert) **0** neměnné ⊠ 5a kles. zvol. (od k. slova)
(Zvl. muž vůči blízkému druhému, zvl. v nadšení, někdy hraném a stylizovaném, nad setkáním po delší době, nad úspěchem potomka ap.:) mám velkou radost a chci tě proto obejmout. Kamaráde! Tak dlouho jsme se neviděli! Pojď na mou hruď a chvíli tam buď! ■ **S** já mám radost, já obejmu tě, to těší mě Je mi ctí a národním svátkem!
Ⓐ (Let me clasp you to my bosom.) Ⓝ Komm an meine Brust. Ⓕ ! Embrassons-nous, Folleville!, (Viens que je t'embrasse!) Ⓡ ! Дай я тебя обниму!

Když hrušky zrají, tehdáž se česat / třásti mají.
(Čl. zkušený a moudrý v připomenutí vůči druhému, zvl. proti jeho úmyslu otálet s nutnou činností:) některé věci je třeba dělat jen ve vhodný čas, tj. je třeba být připravený a není dobré ani spěchat, ani je odkládat. ■ **S** počkej na vhodný čas!, udělej to včas! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je špinavej až hrůza.
(Čl. s odporem vůči druhému o třetím, zvl. o dítěti a jeho obličeji, šatech po hře, jídle ap., popř. o zvířeti, o dlouho nečištěném předmětu ap.:) je velmi a odpudivě špinavý (a je nutné, aby se převlékl, umyl, popř. aby z něj byla odstraněna nečistota). ■ **S** on je špinavý

To je hrůza!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zlostně, nervózně, v rozčilení n. jen rezignovaně o vzniklé nepříjemné situaci, urážlivém výroku, pobuřujícím činu třetího, drastickém výjevu, zvl. v kontextu pocitu bezbrannosti ap.:) to se mi vůbec nelíbí a irituje, zlobí mě to; to mě znervózňuje a znepokojuje a jako nepřijatelné to odmítám. To je h., co si ty lidi dnes dovolujou! ■ **S** to irituje mě, to je nepřijatelné, to je nepříjemné, to deprimovalo ho
Ⓐ It's disgraceful / dreadful. Ⓝ Das ist (ja) schrecklich. Ⓕ C'est affolant / effrayant / terrible!, Quelle horreur! Ⓡ Это просто ужас!

Nemůžu se na tu hrůzu (už) dívat. *viz* Nemůžu se (už) na to dívat.

Jímá mě (z toho) hrůza.
(Čl. zkušený důvěrně vůči druhému o svém nepříjemném pocitu z představy možnosti n. zážitku, zvl. nebezpečné situace, též při vžívání se do situace druhého ap.:) to n. představa toho mě šokuje a mám z toho ochromující strach; to je naprosto nepřijatelná představa, která mě skličuje a vyvolává úzkost a obavy (a já se tomu vyhýbám). ■ **S** já jsem šokovaný, já mám strach

De / jde° z něj / toho° hrůza.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o svém dojmu, reakci na nebezpečnou situaci, zařízení, šílený plán n. podivínského, popř. vzteklého n. nepříčetného druhého ap.:) působí to deprimujícím, katastrofickým dojmem; vyvolává to úzkostné, stísněné pocity strachu a zkázy. Když se rozčílil, šla z něj přímo h., řval, dupal a mával rukama jako blázen. ■ **S** to je hrozné, to je nepříjemné, to je odporné Nahání mi to husí kůži.

Ⓐ It's enough to put the fear of God in you. Ⓝ 1. Er sieht schrecklich aus., 2. Er verbreitet Angst und Schrecken. Ⓕ C'est à faire peur!, C'est à vous glacer le sang!, C'est à vous faire une peur bleue! Ⓡ ! На него / на это страшно смотреть.

Nahání mu hrůzu.
(Čl. kriticky vůči druhému zvl. o třetím a jeho obv. neuvědomělém vztahu k dítěti n. mladšímu čtvrtému ap., obv. vzhledem k jeho nevhodnému chování, nezvyklému vzhledu ap.:) vyvolává v něm zbytečný pocit strachu a úzkosti a paralyzuje ho tak; (chová se neadekvátně jeho intelektuálním schopnostem a zkušenostem a tím) znervózňuje ho velmi (přestože to nemyslí vážně, žertuje). ■ **S** on straší ho

Nemůžu se na tu hrůzu (už) dívat. *viz* Nemůžu se (už) na to dívat.

Obešla mě (z toho) hrůza. n. **Polila mě hrůza.**
(Čl. vůči druhému o své zlé předtuše, nepříjemné představě, zvl. před zahájením riskantního podniku ap.:) dostal na chvíli záchvat velkého strachu a ochromující úzkosti. ■ **S** on cítí nevolnost, on lekl se

Polila ho hrůza. *viz* Obešla mě (z toho) hrůza.

Vlez mi na hřbet! *viz* Vlez mi na hrb!, Vlez mi na záda!

Čuchni si, smrdí hřbitovem / krchovem!
(Čl. drsný, neurvalý hrozící druhému předstrčenou pěstí, zvl. ve snaze přinutit ho vykonat nečestný čin, poskytnout mu vlastní majetek n. zabránit mu v nežádoucím kroku, postupu ap.:) (musíš mě poslechnout a udělat to, v opačném případě) fyzicky tě napadnu a zmlátím, tvrdě potrestám. A nikomu vo tom neříkej, jinak … – č. si, s. h.! ■ **S** já potrestám tě, trest přijde

To smrdí° hřbitovem / krchovem. n. **Tady to zavání hřbitovem.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený n. bázlivý varující druhého, druhé před nebezpečným místem, lidmi se tam vyskytujícími ap., zvl. ve snaze přimět je k odchodu:) tohle místo, lidé (se mi nelíbí) nevypadají důvěryhodně a mohlo by se stát něco, co by ohrozilo život můj nebo druhého, druhých. Pojď rychle vodtud, tady to s. h. a policajt nikde. ■ **S** to je nebezpečné Tady jde o krk.

Ⓐ Things are looking ominous / dangerous. Ⓝ Das ist ein Himmelfahrtskommando. Ⓕ Cela / ça sent le sapin., (C'est un (véritable) coupe-gorge (ici).) Ⓡ (Здесь) пахнет неприятностями.

To je° (jen) další hřeb / hřebíček do rakve.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o nežádoucí, ale dobrovolné činnosti ohrožující jeho n. cizí zdraví, zvl. o vykouření cigarety, vypití alkoholu, snědení nezdravého jídla ap., někdy též o stresu:) to je sice nežádoucí, nezdravé (ale velmi příjemné, dobré); to je další prohřešek proti zdraví a čl. se tak (fyzicky i psychicky) oslabuje, přivolává nemoc, popř. a zkracuje život. Já hrozně rád bramboráky, ale při mé hladině cholesterolu si dát jeden je d. h. do r. ■ **S** to je nebezpečné, to je nezdravé Nejde mu to k duhu., To je hrob.

Ⓐ It's another nail in my coffin. Ⓝ Das ist ein weiterer Nagel in den Sarg. Ⓕ ! C'est creuser sa tombe avec les dents. Ⓡ Это ещё один гвоздь в мой гроб.

To je zlatý hřeb večera / programu.
Nom zlatý hřeb
(Čl., uvaděč v oznámení vůči druhému, přítomným o bodu programu, vystoupení známé osobnosti v rámci představení, koncertu, popř. jiné kulturní akce ap.:) to je nejlepší n. vrcholný výkon, část programu; to je senzační číslo (na které všichni diváci s napětím čekají, těší se). ■ **S** to je nejlepší, to je výkon mimořádný

H

To je poslední hřebíček / hřebík do rakve něčeho / někoho.
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři k důsledku kroku, činu, zásahu třetího do špatné situace čtvrtého n. jeho projektu, úsilí, podnikání ap.:) to je katastrofální zhoršení situace n. vyhlídek něčeho, někoho vedoucí k jeho konci, zániku; to ho dorazilo a zlikvidovalo. ■ **S** to zhoršuje situaci, to zničilo ho ♦ Někdy též var. *další hřebíček* s posunem významu, var. *hřebík* je řidší.

Uhodil hřebíček na hlavičku.
Verb uhodit hřebíček na hlavičku
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho výroku, charakteristice situace, cíle a záměru čtvrtého, jeho pochopení nepřehledného problému, úkolu, potřeby obtížného řešení ap.:) přesně vystihl n. odhadl a vyjádřil to hlavní a podstatné (co bylo skryto v pozadí). ■ **S** on vystihl to

Nevisím na hřebíčku / hřebíku!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl. v neochotné n. unavené odpovědi na žádost, dotaz, popř. výtku nepřemýšlejícího n. panovačného druhého ohledně nedostatku reakce, rychlého pohybu z místa na místo, popř. po jeho delší absenci ap.:) nejsem úplně a kdykoliv k dispozici jen tobě, jak si myslíš; mám právo n. povinnost dělat ještě jiné věci, pohybovat se jinde a řešit své vlastní problémy (a nemusím se ti hned věnovat, zabývat se jen tvými záležitostmi ap.). Musíš chvíli počkat, já n. na h. a nejsi tady jedinej, kdo něco potřebuje. ■ **S** já nemůžu vyhovět teď, já nemůžu odejít, já neudělám to Všeho nechám, hned tam spěchám!
Ⓐ I'm not at your beck and call. Ⓕ ! Je ne suis pas à ta botte / à ton service!, ! Je ne suis pas ta bonne / ton domestique! Ⓡ ! Ты у меня не один.

To je poslední hřebík do rakve. *viz* To je poslední hřebíček do rakve něčeho / někoho.

Každý / každej hřebík se před ním třese.
(Čl. vůči druhému kriticky i poněkud obdivně o třetím, též dítěti, a jeho zkušeném, obratném postupu i zájmu o jakoukoliv drobnost ap.:) je to zručný a velmi šikovný zloděj, který je schopný ukrást cokoliv nehlídaného, nezabezpečeného ap. ■ **S** on krade

Je mu to milý jak hřebík v oku / ve voku. n. **Je mu to milý jak hřebíkem do voka.**
(Čl. ležérně vůči známému druhému o třetím a obv. novém faktu, informaci, poznámce ap.:) velmi ho to irituje a překáží mu to (v jeho plánech ap.); silně mu to vadí (a snaží se to odstranit). ■ **S** to irituje mě, to vadí mi, to je nepříjemné ♦ Nu 33,55 (olomoucké vydání).

Jed / jedl / polykal bych (i) hřebíky.
Komp má hlad, že by hřebíky polykal
(Čl. v oznámení, stížnosti vůči druhému, druhým, zvl. po dlouhé přestávce, velké fyzické námaze, zvl. práci, sportu ap.:) mám velký hlad, jsem velmi hladový; svaly v žaludku se mi nepříjemně svírají a mám pocit, že bych pro ukojení hladu byl schopen sníst cokoliv. ■ **S** já mám hlad Mám hlad jako vlk.

Narost / narostl mu° hřebínek.
(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v negativním, nesouhlasném hodnocení o třetím a jeho příliš nepříjemném chování, zvl. v kontrastu k předchozímu stavu, situaci ap.:) stal se domýšlivý a troufalý, zpupný a chová se tak (a nelze s ním už jednat stejně jako dříve); dává druhým arogantně najevo svou převahu, odstup ap. Jen se stal vedoucím, n. mu h. a začal lidi kolem arogantně sekýrovat. ■ **S** on je troufalý Moc si fouká. Též var. *roste*. Srov. lat. *Crescit caput, roste hlava*, A. Augustinus (354–430), *Dopisy, 108,2,6*.
Ⓐ He started throwing his weight about., He thinks he's cock of the roost., It went to his head. Ⓝ Ihm ist der Kamm geschwollen. Ⓕ ! Il se croit sorti de la cuisse de Jupiter., ! Il ne se sent plus pisser!, ! Il ne se mouche pas du pied! Ⓡ ! Он задрал нос.

Spadnul / spadl mu° hřebínek.
(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky a negativně o třetím a jeho změněném chování, zvl. v důsledku ztráty postavení, chyby, zásahu mocnějšího ap.:) musel korigovat své domýšlivé chování a přestal se chovat tak domýšlivě, troufale; svou pýchu už neprojevuje. Velkýmu šéfovi stačilo jen na něj trochu křiknout a hned mu s. h. ■ **S** on přestal chovat se domýšlivě Pýcha předchází pád.
Ⓐ He got his come-uppance., He drew in his horns., (*byl smutný*) He was crestfallen. Ⓝ Er wurde kleinlaut. Ⓕ ! Il a dû en rabattre., ! Il a rabaissé son caquet. Ⓡ ! С него сбили спесь.

Srazili mu hřebínek.
Verb srazit někomu hřebínek
(Čl. zvl. zasvěcený v komentáři, někdy škodolibém,

vůči druhému o třetím a jeho dosud nepřijatelném, nepříjemném n. příliš originálním chování v rámci týmu, organizace, obv. zásahem nadřízeného ap.:) pokořili ho a ukázali mu, že jeho chování bylo příliš domýšlivé, zpupné n. se neshodovalo s jejich očekáváním; přinutili ho ke skromnosti a umírněnosti v chování, popř. k poslušnosti ap. ■ **S** on přestal chovat se domýšlivě, oni donutili ho ke skromnosti

Čím kdo hřeší, tím i trestán bývá.
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému negativně o třetím a jeho profesi, zájmu, popř. i slabosti, např. alkoholu, jídle, sexu ap. s ohledem na zpětný vliv ap.:) čím se kdo zabývá víc, popř. čím déle tak tráví čas, tím víc to, tato činnost na něm zanechává následky; (dlouhé) nadužívání, přehánění něčeho nechává na člověku negativní stopy. ■ **S** čl. je postižený zaměřením svým Čím kdo zachází, tím také schází. ♦ Přísloví (Bitt-Schin); J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera, V, 54* (1824); je už u J. A. Komenského (1592–1670), *Moudrost starých Čechů,* a ten podle 1Tm 5,20.

Pase hříbata. *viz* Pase koníčky.

Kdo z vás (je) bez hříchu, ať první hodí kamenem.
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Zvl. věřící čl. ve výtce ukvapenému, jednostranně rozhorlenému druhému, druhým, poukazujícím na provinění, charakterové vady třetího, v kontrastu k jejich vlastnímu způsobu života:) chyby dělá každý, i my, a nelze je tedy vytýkat (jen) jinému; každý z vás někdy udělal špatný čin, a nemáte proto právo kritizovat, trestat tohoto člověka. Máme mu dát výpověď jenom za to, že jsme ho přistihli, jak tajně pije pivo? Kdo z vás je bez h., ať p. h. k. ■ **S** každý dělá chyby Kdo jsi bez viny, hoď po něm kamenem., Moudrý člověk se mýlí dvakrát denně. ♦ J 8,7.; též var. *nevinný.*
Ⓐ Let he who is without sin throw the first stone. Ⓝ Wer von euch ohne Sünde ist, der werfe den ersten Stein. Ⓕ Que celui d'entre vous qui est sans péché jette la première pierre! Ⓡ Кто без греха, пусть первый бросит камень.

To je věčný hřích (Inf ne-)! n. **To by byl hřích, kdyby ne- …**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (Inf ne-) – kles.
(Čl. vůči druhému o vítané možnosti, příležitosti ap. zabývat se něčím příjemným, zajímavým, lákavým ap. n. o dobrém jídle, surovině, užitečné látce, zvl. jejím zbytku, části ap.:) je velká škoda to nevyužít, promarnit, resp. nechat to stát, vyhodit to, nespotřebovat to (a neradím k tomu). To je v. h. přijet do Prahy a nejít se podívat na Hrad., Jen to děti pěkně dojezte, to je v. h. nesnést tak dobrou omáčku. ■ **S** já nechci to, to je chyba To bych musel bejt padlej na hlavu, kdybych …
Ⓐ It is / would be a sin (inf). Ⓝ Das wäre doch eine Sünde … / Sünd und Schand. Ⓕ Ce serait un péché (de + inf.) / (si …). Ⓡ Это было бы непростительным грехом, если бы …

Stála° by za hřích.
(kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova) **Verb** stát za hřích
(Zvl. muž vůči druhému obv. o hezké, urostlé, žádoucí mladé ženě z hlediska možného sexuálního styku s ní:) je velmi atraktivní a přitažlivá; bylo by (pro mě) velmi příjemné se s ní pomilovat. Kruci, to je ale ženská, ta by s. za hřích. Vidíš ji? ■ **S** ona je přitažlivá, ona je krásná To je ale kus!
Ⓐ I wouldn't kick her out of bed! Ⓝ Die wäre eine Sünde wert., Die würde ich nicht aus meinem Bett jagen. Ⓕ ! Elle vaut le détour!, (On se laisserait bien tenter.) Ⓡ Ради такой стоило бы и согрешить.

Odpouštím ti všechny hříchy.
(Čl. žertovně n. katolický kněz rituálně vůči provinilému n. blízkému druhému, partnerovi, dítěti ap.:) promíjím ti všechny nežádoucí činy a chyby a vzniklou škodu; odpouštím ti a jsem ochotný na tvé chyby zapomenout (a víc ti je nepřipomínat, nevracet se k nim ap.). ■ **S** já promíjím ti

Když hodně hřmí, málo prší. *viz* Velké hromobití, malej déšť.

Bacha na hubu! *viz* Dávej si pozor na hubu!

Huba je malá dírka, ale velká ubírka. *viz* Ústa sou malá dírka, ale velká ubírka.

Pro hubu přes / na hubu.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) n. 6
(Čl. zvl. starší a s autoritou prudce a výhrůžně vůči obv. mladšímu blízkému druhému a jeho někdy dobře myšlenému, ale iritujícímu návrhu, kroku ap. dotýkajícímu se nepříjemně prvního ap.:) nebuď drzý, nebo tě potrestám!; za takovou nezdvořilost, prostořekost bych tě taky mohl potrestat, dát ti pár pohlavků. A: Došlo nám pivo, mělo by se zajít do hospody. – B: Tak proč si tam nedojdeš? – A: Hele, pro h. přes h. ■ **S** nebuď drzý!, já potrestám tě Máš u mě pár facek. ♦ Přísloví (Čelakovský).

H

Ⓐ Watch your lip! Ⓝ Er kriegt was auf sein loses Maul. Ⓕ ! Tu vas en prendre une! Ⓡ ! Можешь схлопотать по шее.

Zavři huba, létaj kravince!
(Čl. v hrubé výtce druhému s ohledem na jeho naivní, hloupé, provokující výroky, dotazy ap. a z nechuti ho dál poslouchat ap.:) mlč a nemluv už (protože to všechno jsou nesmysly a mně to velice vadí)! ■ **S** mlč!, ty jsi hloupý

Je to mlsná huba.
Nom mlsná huba
(Čl. kriticky vůči druhému o třetím a jeho orientaci jen na chutná, vybraná jídla, zvl. v kontrastu k obyčejným ap.:) je velmi mlsný a v jídle vybíravý; jí jen některé, lepší věci; nejí všechno, vybírá si. ■ **S** on je mlsný

Líná huba, holý neštěstí.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený v radě n. výtce vůči zvl. nesmělému, váhavému druhému z hlediska poučení se u třetího, jiných, zvl. při práci, cestě ap.:) proč se nezeptáš, když něco nevíš (a potřebuješ to vědět)?; neschopnost v pravou chvíli něco říct n. zeptat se na něco podstatného přináší často problémy, komplikace n. nulový výsledek ap. Když to nevíš, tak se někoho zeptej, ty vole. Líná huba, holý n. ■ **S** čl. líný nezíská nic Mladý ležáci, starý žebráci., Za zeptání nic nedáš. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (Don't be afraid to ask.), There's no charge for asking., Nothing seek, nothing find. Ⓝ Nur nicht maulfaul sein. Ⓕ ! Qui ne demande rien, n'a rien. Ⓡ ! У тебя что, языка нет?

Je to huba nevymáchaná.
(Čl. kriticky, nesouhlasně o známém druhém a způsobech jeho nepříjemného, netaktického, avšak pravdivého vyjadřování na adresu jiných:) je (velmi) hubatý, prostořeký a někdy i neomalený a lidí se tak občas nepříjemně dotkne (a v důsledku toho je i neoblíbený). ■ **S** on je hubatý

Hubu zapni, oči napni!
(Čl. moudrý zvl. v radě a napomenutí vůči zvl. mladému upovídanému druhému, v kontrastu k potřebě všímat si a přemýšlet ap.:) nemluv jen pořád a radši přemýšlej!; přestaň mluvit a rozptylovat se a raději se soustřeď, dívej se dobře kolem sebe a uvažuj! ■ **S** nemluv zbytečně a mysli! ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je huba v (jednom) plameni / ohni.
(Čl. vůči druhému pochvalně i kriticky o výrazně kořeněném jídle, zvl. orientálním ap.:) to jídlo je pálivé a velmi pikantní; vyvolává to v ústech palčivý pocit; štípe, pálí to na jazyku. ■ **S** jídlo je pálivé To je kušna v plamenech / ohni.

Z huby mu jdou / šlehají plameny.
(Čl. posměšně, kriticky vůči druhému o třetím a jeho způsobu projevu a přesvědčování, zvl. při veřejném proslovu n. diskuzi, obraně n. prosazování názoru, stanoviska ap.:) mluví přehnaně n. předstíraně zaujatě, zaníceně, vášnivě, popř. i bojovně a velmi hlasitě. ■ **S** on mluví vášnivě

Huba / pusa mu jede jako šlejfíři / šlejfířce.
Komp huba mu jede jako šlejfíři
(Čl. nesouhlasně, nelibě vůči druhému o třetím a jeho povaze a projevu, často vůči nadřízenému a v odmítavé reakci na výtku, kritiku, prosbu, žádost ap.:) je nepříjemně, nezdvořile hubatý, popř. často odmlouvá a hádá se; mluví, reaguje nesrozumitelně rychle a přitom odporujícím tónem, agresivně a drze. ■ **S** on je hubatý, on mluví moc ♦ Var. *šlejfířce* se obv. užívá o ženách.

Huba mu jede. n. **Tomu jede huba jako trakař / jako když ji namaže / jako namazaná.**
(Čl. kriticky a s nechutí vůči druhému o třetím a zvl. jeho způsobu řeči:) mluví velmi n. příliš a nepříjemně mnoho, a obv. i rychle a bez hlubšího obsahu. ■ **S** on mluví moc, on je upovídaný

Huba mu de / jde šejdrem / vandrem.
(Čl. posměšně, kriticky vůči druhému zvl. o blízkém třetím a jeho zvl. momentálním sklonu, chuti spojené s vyhledáváním a zkoušením různých zajímavých možností jídla ap.:) on je (právě teď) neurčitě mlsný a vyhledává, co by ho uspokojilo, mu zachutnalo. ■ **S** on je mlsný

Dej si hubu na zámek!
(Čl. v napomenutí n. varování vůči druhému, často dítěti, obv. upovídanému, zvl. ve snaze zamezit prozrazení obsahu n. jeho hovoru vůbec ap.:) nemluv o tom (je to důvěrné); mlč už (protože mi to vadí). ■ **S** mlč!, nemluv o tom!

Je° toho° (tak) dvakrát do huby.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *dvakrát*
(Čl. kriticky, nespokojeně vůči druhému o porci jídla v kontrastu k pocitu hladu, zvl. v důsledku předchozí velké přestávky v jídle, velkého výkonu, popř. ze zvyku jíst větší porce, neochoty se s někým dělit ap.:) je toho příliš, velmi málo a (k tomu, abych se dost, dobře najedl) to zdaleka nestačí. Jen si to sněz všechno, stejně je toho jen tak d. do

huby. Já si vemu něco jinýho. ■ **S** je toho málo Je toho jak za krejcar.

Ⓐ (There's hardly enough to swear by.) Ⓝ Das ist was für den hohlen Zahn. Ⓕ On en ferait deux bouchées. Ⓡ ! Этого хватит на один укус.

To je° vo hubu / dršku.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. zkušený zvl. v hodnocení a radě vůči druhému o situaci, akci, rozhodnutí ap. s možností negativních důsledků, zdravotní újmy ap.:) to je příliš nejisté a krajně riskantní, nebezpečné (a není dobré se do toho pouštět). Do tý hádky se radši nepleť, je to vo hubu., Dneska je venku takový náledí, že je to vo hubu. ■ **S** to je nebezpečné Tady de vo krk.

Ⓐ That's / that would be asking for trouble., It's dodgy / dicey. Ⓝ (Das ist schwer riskant.) Ⓕ ! C'est un coup à y laisser sa peau., ! C'est un coup à prendre une gamelle. Ⓡ ! Дело может плохо кончиться.

Drž° hubu° / tlamajznu°!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** držet hubu

(Zvl. čl. nevzdělaný a hrubý v příkrém příkazu n. netrpělivém odseknutí vůči druhému, zvl. podřízenému, méně zkušenému ap., obv. s ohledem na důvěrnost informace n. rušivost mluvení:) nemluv a poslouchej, co říkám já, popř. co říkají zkušenější (a plň pouze moje, popř. jejich rozkazy)!; nesmíš nic prozradit!; mlč a neruš, nevyrušuj! A: Možná už dnes nikdo nepřijede. Nepudem zpátky? – B: D. h., nikdo se tě neptal. ■ **S** mlč!, nemluv o tom! Nech si ty kecy!

Ⓐ Shut up!, Belt up!, Button up! Ⓝ Halt das Maul / die Schnauze / die Fresse. Ⓕ Ferme ta gueule! Ⓡ Попридержи язык!

De / jde° (při tom / tam) vo hubu.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 2. slova)

(Čl. vůči druhému v pesimistickém hodnocení náročného podniku ap., zvl. s ohledem na možný neúspěch a jeho negativní, katastrofální důsledky:) to je krajně, příliš nejisté a nebezpečné (a je nutné to ještě zvážit). Hele, s tou zlodějnou nechci mít nic společnýho, tady de vo hubu. ■ **S** to je nebezpečné Smrdí to kriminálem.

Ⓐ It's asking for trouble., It's dodgy / too dicey. Ⓝ Es geht um Kopf und Kragen dabei. Ⓕ ! Cela / ça sent le roussi., ! C'est un coup à en prendre plein la gueule. Ⓡ ! Дело пахнет керосином.

Lže, až se mu vod huby / od úst práší.

Komp lže, až se mu vod huby / od úst práší

(Čl. dobromyslně, shovívavě vůči druhému o třetím a jeho informacích, vyprávění ap., obv. zajímavém, v kontrastu k realitě n. jeho dřívějšímu sdělení:) zcela bravurně, s jistotou a přesvědčivě lže; lehce říká, vypráví různé lži, nesmysly, smyšlenky ap. ■ **S** on lže Lže, jako když tiskne.

Mlčí, jako by mu hubu / ústa zašil.

Komp mlčí, jako by mu hubu zašil

(Čl. obv. posměšně, škádlivě vůči druhému, často dítěti a jeho neobvyklé náladě, v kontrastu k obvyklé povídavosti, zvl. při snaze získat od něj odpověď, informaci ap.:) najednou je překvapivě nemluvný; podivně mlčí (ze vzdoru, nechuti mluvit, popř. ve snaze utajit něco důležitého). ■ **S** on nemluví

Že tě° huba / pusa nebolí!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)

(Čl. v rozčileně odmítavé n. posměšné reakci vůči druhému na jeho poněkud lživou, drzou, provokativní n. hubatou, často i nepravdivou poznámku, odpověď ap.:) to vůbec není pravda a styď se, že to říkáš!; tak nemůžeš, nesmíš mluvit a vykládat takové nesmysly, popř. napadat druhé a urážet je. Ty žes dostal málo a toliks pracoval? Že tě h. n.! Měl jsi největší porci ze všech a neudělals skoro nic. ■ **S** to není pravda, styď se!, nelži!, neprovokuj! Že ti huba neupadne.

Ⓐ May you be forgiven! Ⓝ Red doch kein Blech! Ⓕ ! Tu as un sacré culot!, ! Tu ne manques pas d'air / de toupet!, ! Tu es gonflé! Ⓡ ! Хватит нам мозги пудрить.

Nemá°, co by do huby dal.

Verb nemít co (vzít / dát) do huby

(Čl. často soucitně vůči druhému o třetím z hlediska jeho obživy a prostředků a s ohledem na jeho chování, vztahy k druhým ap.:) je chudý a nemá dostatečné prostředky k zajištění základních životních potřeb (sebe a své rodiny); je chudý a nemá ani dost jídla. Ten starej Podroužek je dobrej chlap. Sám nemá, co by do h. dal, ale druhým pomáhá. ■ **S** on je chudý

Že ti huba neupadne! *viz* Že tě huba nebolí.

Na mě° si hubu / ústa (v)otvírat nebudeš°!

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. ve vzteklé a prudké reakci na drzé chování, neslušnou poznámku, urážku vůči sobě, zvl. ze strany podřízeného, mladšího druhého, potomka ap.:) já odmítám tvůj způsob mluvení, chování k sobě; nebuď drzý a chovej se slušně!; takhle se mnou nesmíš mluvit (popř. a měl by ses mi omluvit). Hergot, já bych mohl bejt tvůj táta, ty cucáku! Na mě si h. o. n.! ■ **S** já odmítám to, nebuď drzý!, chovej se slušně! Nepásli sme spolu krávy!

Ⓐ Don't you dare talk to me like that! Ⓝ Schrei mich nicht so an! Ⓕ (Je vais t'apprendre à me parler autrement!), (Tu ne vas pas me parler comme ça!), (Reste poli / sois poli!) Ⓡ ! Не смей говорить со мной таким тоном!

Huba / srdce se na to směje°.

(kol; přízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v reakci na chutně, lákavě vypadající jídlo, zvl. jako pochvala druhému, zvl. hospodyni, kuchaři ap.:) to jídlo vypadá velmi přitažlivě a určitě bude i velmi dobré (a já se na něj velmi těším). To sou krásný koláče, huba se na ně jen s., Byly to krásné broskve, jen se na ně s. smálo. ■ **S** jídlo je lákavé, já mám chuť Oči se na to smějí.

Ⓐ It looks mouthwatering / a sight for sore eyes. Ⓝ Da lacht das Herz (im Leibe). Ⓕ ! Cela / ça met l'eau à la bouche. Ⓡ ! Слюнки текут от одного вида.

Ujela mu huba. n. **Vyjelo / vylítlo mu to z huby / úst.**

(Čl. vůči druhému o třetím a zvl. jeho prudké, zbrklé a nepromyšlené reakci n. urážlivé poznámce, popř. drzé připomínce, zvl. na dotaz, výrok ap.:) řekl to v rychlosti netakticky a nechtěně, nevhodně; řekl, prozradil neprozřetelně, co mělo zůstat utajeno, popř. zbytečně upozornil na tu skrytou skutečnost. ■ **S** on řekl to neprozřetelně

Utři si hubu, kecá ti to!

(Čl. drsně a někdy přezíravě vůči druhému v upozornění na nevhodnost n. plytkost, hloupost jeho výroků a chování, zvl. vzhledem k možnosti vyzrazení utajovaných faktů před třetím ap.:) mlč n. mluv méně a přemýšlej o tom, co skutečně řekneš n. můžeš sdělit; přestaň mluvit, příliš mě to irituje (a posluchače zřejmě taky). ■ **S** mlč!, nemluv zbytečně a mysli!

Vyletělo mu to z huby. *viz* Vyletělo mu to z úst.

Zamrzla ti° huba? / pusa? n. **Copak ti° huba / pusa zamrzla?**

(kol; iron, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)

(Zvl. hrubý n. rozčilený čl. vůči druhému, zvl. podřízenému, dítěti ap., obv. mnohomluvnému, ve snaze přinutit ho k slovní reakci a přerušit jeho nevhodné n. nepochopitelné mlčení:) tak odpověz, řekni něco (konečně) a vysvětli to!; jsem rozzlobený, protože pořád (bezdůvodně) mlčíš. Tak odpověz konečně! Z. ti h.? Copak se před panem Novákem najednou stydíš? ■ **S** mluv!, proč mlčíš? Máš hubu na zámek?

Ⓐ (Have you) lost your tongue?, (Has the) cat got your tongue? Ⓝ Du kriegst wohl den Mund nicht auf / die Kiemen nicht auseinander? Ⓕ ! Tu as perdu ta langue?, ! Tu as la bouche cousue? Ⓡ Ты что, язык проглотил?

To jsou zlý huby.

Nom zlý huby

(Čl. uklidňující druhého deprimovaného urážkou, pomluvou a ponížením ze strany třetích, zvl. žen, n. upozorňující ho na tuto možnost:) to jsou škodolibí, nepřející lidé a rádi zlomyslně škodí, pomlouvají, a ubližují tak druhým. ■ **S** lidé jsou zlí, lidé kritizují rádi, lidé nemluví pravdu

Huby jim° jely° (naplno / až hrůza).

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl., zvl. muž o ženách a jejich vytrvalém hovoru, zvl. konverzačně při společném setkání, návštěvě ap.:) mluvily rychle, intenzivně a nepřetržitě, popř. i hlasitě; mluvily nekoordinovaně a spontánně často všechny najednou. My chlapi sme koukali na hokej, no a ženský seděly v kuchyni a h. jim j. ■ **S** oni mluví příliš, on mluví moc Huba mu jede jak mlejn.

Ⓐ They were going nineteen to the dozen. Ⓕ ! Cela / ça discutait bon train., ! Cela / ça papotait / bavassait. Ⓡ ! Мололи / трещали / чесали языками.

Vždyť / dyť jedna hubička nedělá Kubíčka.

(Čl. ve zkušeném komentáři vůči druhému n. v žertu se snažící partnera n. partnerku k polibku přimět ap.:) jediný polibek nic zvláštního neznamená a jeho význam nelze přehánět, a tak se neboj!; polibek je jen počátečním vyjádřením milostného vztahu k druhému a sám nic nebezpečného nepředstavuje. ■ **S** neboj se!, polibek jeden neznamená nic ♦ Přísloví (Čelakovský), *Kubíček* je zde ve významu dítě. Též píseň z operety E. Piskáčka (1884–1940) *Perly paní Serafinky* (1929), spoluautoři J. Balda a E. Brožík.

To je za hubičku.
(Čl. informovaný vůči druhému uznale, pochvalně zvl. o nabídce prodeje zboží, výsledku jeho nákupu ap., v kontrastu k běžným cenám:) to je neobyčejně levné; to je překvapivě a příjemně levné. ■ **S** to je levné

Zní / je to jako andělská / nebeská / rajská hudba. n. **Znělo to mým uším jako andělská hudba.** n. **Byla to pro jeho uši andělská hudba.**
Nom andělská hudba
(Čl. potěšeně, s úlevou vůči druhému o své reakci na velmi dobrou zprávu, zvl. splnění vytouženého přání, n. pochvalu, popř. opětovné setkání se znaky rodného regionu, jeho řečí ap.:) zní to krásně a příjemně, konejšivě a naplňuje mě to pocitem uspokojení, štěstí ap. ■ **S** to je krásné, já mám radost, já jsem rád, to je příjemné

To je (ještě / teprve) hudba budoucnosti. n. **To je hudba vzdálené budoucnosti.**
(kol – neutr) **Nom** hudba budoucnosti
(Čl. vůči druhému zvl. v opatrném odhadu možností, vyhlídky ap., s odstínem jejich obtížného dosažení, dostupnosti ap.:) je to jen velmi neurčitě možné, jen málo slibné a spíše je to jen mé přání; ještě to není zdaleka jisté (avšak situace se vyvíjí zčásti nadějně). A: Tak co, už jsi sehnal byt? – B: No, něco mám slíbeno, ale je to j. h. b. ■ **S** to je nejisté Něco se rýsuje.

Hudba sbližuje národy.
(Čl., zvl. organizátor, moderátor mezinárodní akce ap., obv. ve snaze ji udělat obecně přijatelnější a s ohledem na koncerty, hudební vystoupení v jejím rámci ap.:) hudba, hudební umění jsou mezinárodní, mezinárodně srozumitelné a působí stejně kladně, příznivě i na velmi různé lidi a jejich pocity. ■ **S** hudba je mezinárodní

Byla to rajská hudba pro jeho uši. n. **Byla to pro jeho uši rajská hudba.** *viz* Zní to jako andělská hudba.

Hudbou / zpěvem k srdci, srdcem k vlasti.
(Zvl. vlastenecky založený čl., učitel ap. vůči druhým o svém vztahu k hudbě, zpěvu, zvl. kolektivnímu, a k rodné zemi, zvl. ve snaze je ovlivnit ap.:) procítěným zážitkem n. účastí na hudebním umění, zpěvu (národních písní) ap. člověk potěší sám sebe a je schopný vyjádřit n. utužit i procítěnou lásku ke své zemi, vlasti. ■ **S** hudba těší i vychovává ♦ Bývalo to heslo významného pěveckého spolku Hlahol (od poloviny 19. stol.).

Je to (hned) za humny.
(Čl. zvl. na dotaz druhého ohledně hledaného místa zvl. v přírodě, objektu ve městě ap. a jeho vzdálenosti, polohy ap.:) je to velmi blízko a snadno dosažitelné; není to daleko a lze tam dojít, dojet velmi rychle a snadno. ■ **S** to je blízko Je to, co by kamenem dohodil., Je to na dosah ruky.

Humor je koření života.
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *koření*
(Čl. obv. ve výtce, radě vážnému, zamračenému, nevrlému druhému, zvl. v kontrastu k dobré náladě, veselí prvního, ostatních:) smích, vtip přinášejí příjemné pocity, úlevu, životní radost, optimismus, a buď proto veselý! Vlož do toho svýho novinovýho článku ňákou veselou příhodu. H. je k. ž. ■ **S** buď veselý!, humor zpříjemňuje život Sranda musí bejt. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ Laughter is the best medicine., (Humour is the spice of life.) Ⓝ Humor ist die Würze des Lebens. Ⓕ (L'humour est le sel / le piment de la vie.) Ⓡ ! (Смех продлевает жизнь.)

Humor je sůl země, a kdo je jím dobře prosolen, uchová se dlouho čerstvý.
(Čl. moudrý zvl. vůči druhému, druhým o schopnosti se veselit a smát a o účinku na duševní i fyzickou stránku:) humor a potěšení z něj trvale zpříjemňují celý život; smích, veselí vyvolávají velmi příjemné pocity, a tím působí dobře i na celkový zdravotní stav. ■ **S** buď veselý!, humor zpříjemňuje život ♦ K. Čapek (1890–1938).

Přešel ho humor. n. **Došel mu humor.** *viz* Přešla ho sranda.

Však (v)on tě přejde humor, až … *viz* Však vona tě ta legrace přejde!

Koupila jsem husu, a von to byl jikrnáč.
(Čl., zvl. žena žertem si stěžující druhému na vlastní omyl, chybu, podlehnutí podvodu, lsti jiného ap.:) udělal, udělala jsem nápadnou, nepříjemnou chybu (ale i z té se dá těžit); nechal, nechala jsem se hloupě podvést a koupila jsem nekvalitní věc, zboží. ■ **S** já udělal jsem hloupost, to byla chyba

Má se jako husa o / vo Martině / Martinu.
(Čl. vůči druhému kriticky o životní situaci třetího, někdy s výhledem na její brzký konec ap.:) vede se mu velmi dobře a je o něj dobře pečováno po materiální stránce; jeho život je příjemný a blahobytný (ale brzy se v důsledku vnějších okolností podstatně zhorší). ■ **S** on má se dobře

Hus vo / o Martině / Martinu nejlépe zpívá.
(Čl. moudře vůči druhému zvl. o silném lákadle, návnadě ap. zastírající nepříjemnou podstatu ap.:) to je jen omyl a lákavý klam stejně jako kejhání husy, které při posvícení n. podřezávání přesto zní pro těšící se, nedočkavé lidi, hodovníky velmi příjemně, libozvučně. ■ **S** to je lákavé ♦ Sv. Martin (11. listopadu) je mj. dnem tradičního posvícení, kdy se dobře jí, mj. se jedí i vykrmená domácí zvířata.

Husa jedna pitomá!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d
(Čl., zvl. muž rozzlobeně vůči druhému ve snaze si ulevit po hloupém n. provokujícím výroku, nevhodném pohledu, činu ap. dívky, ženy ap.:) zlobí mě, irituje mě, že reaguje tak hloupým, nerozumným a pro mě nepřijatelným způsobem. H. j. p.! Nemusela přece nikomu říkat, že jsem přišel pozdě. ■ **S** já jsem rozzlobený, to irituje mě, ona je hloupá Je blbá, jak daleko vidí.
Ⓐ Silly / stupid cow!, (*o mladé*) Silly goose. Ⓝ Du dumme Gans! Ⓕ ! Espèce de gourde! Ⓡ Дура набитая / безмозглая!

Potrefená husa nejvíc křičí / se vždycky ozve / kejhá.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně v reakci na přehnaně uraženou, dotčenou reakci, prudké ohrazení, odmítnutí ap. druhého na skryté záporné tvrzení, narážku prvního ap.:) nepřímá kritická poznámka, připomínka ap. obvykle vyvolá nesouhlasnou obrannou n. omluvnou reakci, protest skutečného viníka ap. (i přesto, že tvrzení o něm je pravdivé). A: Nemusel jste hned všechny upozorňovat, že to ještě nemám hotovo. – B: No jo, p. h. se vždycky o. ■ **S** čl. provinilý brání se, čl. provinilý hledá omluvu Pro pravdu se člověk zlobí. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. též var. *Když mezi husy kámen hodíš, ta křičí, která cítí.*
Ⓐ If the cap fits, wear it. Ⓝ Wem der Schuh passt, der zieh ihn sich an. Ⓕ ! Qui se sent morveux, se mouche. Ⓡ ! На воре шапка горит.

Ty si / jsi (ale) husa!
(Čl. v nesouhlasné reakci vůči ženě, dívce a jejímu nepříjemnému omylu, špatnému kroku, postupu, popř. neočekávané nevhodné poznámce ap.:) jsi velmi hloupá, omezená a neschopná a mě to irituje a svými důsledky mi to vadí. ■ **S** ty jsi hloupý, ty chováš se nerozumně

Aby tě° husa kopla! n. **Aby do toho / bodejž by tě° husa kopla!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. v mírné rozladěné reakci a zvolání vůči druhému a obv. jeho neuváženému kroku, chybě, činu, popř. neuspokojivému rozhovoru ap. n. jen při nemilé překážce:) zlobím se na tebe a tvou hloupost, nepředvídavost, bezmyšlenkovitost ap.; ty jsi hloupý, a to mě irituje a vadí mi to v dalším postupu. Aby tě husa k.! Tos to nevěděla dřív? Teď se musíme vracet! ■ **S** já jsem rozzlobený, to irituje mě, ty jsi hloupý, to je nepříjemné Aby do tebe hrom!
Ⓐ How stupid can you get?, I could kill you! Ⓝ Dass dich das Mäuslein beißt! Ⓕ ! Tu es / t'es bête comme une oie / un âne., ! Triple buse! Ⓡ ! Чтоб тебе пусто было!

Když mezi husy kámen hodíš, ta křičí, která cítí. *viz* Potrefená husa nejvíc křičí.

Nepásli jsme spolu husy! n. **Cožpak / copak jsme spolu husy pásli?** *viz* Copak sme spolu krávy pásli?

Je tu husto.
1. *(Čl. v upozornění druhým na špatné ovzduší v uzavřeném prostoru, zvl. v důsledku kouření, pachů, množství lidí ap.:) je tady vydýcháno, zakouřeno a celkově špatný vzduch; je tu smrad (a je třeba vyvětrat).* **2.** *(Čl. všímavě vůči druhému o vztazích a očekávání mezi shromážděnými lidmi n. ve skupině ap. před důležitou, rozhodující událostí:) ve společnosti je výrazné nervózní napětí a velmi nepříjemná nevraživá nálada; mezi lidmi je mnoho rozporů a nepřátelství.* **1.** Vyvětrejte si, je tu h. **2.** Před volbami se u nás politici hádají a číhají na chybný krok druhého, zkrátka je tu h. ■ **S** je tam smrad, je tam napětí

Je to tam hustý.
(Čl. vůči druhému o psychické atmosféře mezi třetími, ve skupině, obv. v důsledku vzájemné nedůvěry, nevraživosti ap., uvnitř místnosti, n. o atmosféře fyzické, zvl. v důsledku dlouhého nevětrání, potu ap.:) **1.** *je, vládne mezi nimi zjevné (a nepřátelské) napětí, popř. připravenost k hádce, boji ap.;* **2.** *je tam nepříjemný vzduch a zápach.* ■ **S** napětí vládne, je tam zápach

Každá hůl má dva konce / svůj konec.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zamyšleně n. ve varování zvl. o doposud neuvažované možnosti řešení situace, vývoje, postupu ap.:) nic nebývá jednoznačné a vše lze pojímat i z opačné a méně příjemné, příznivé

strany, a to je třeba vzít v úvahu; ke všemu lze přistupovat i protikladným způsobem, je však třeba zvážit přínosnost, užitečnost ap. Tvůj nápad se jim může líbit, ale taky ti můžou říct, že není původní. K. h. má d. k. ■ **S** buď opatrný!, všechno je dvojznačné Neříkej hop, dokud nepřeskočíš! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ There are two sides to everything. Ⓝ (Jedes Ding hat zwei Seiten.) Ⓕ ! Toute médaille a son revers., ! Il n'y a pas de rose sans épine. Ⓡ Каждая палка о двух концах.

Hůl by tam stála.

Komp je tu smrad, že by v něm hůl stála *(Čl. znechuceně vůči druhému o nevětrané místnosti, dlouho uzavřené n. přeplněné lidmi a jejich pachem, potem, kouřem cigaret ap.:) je tam odporný, intenzivní zápach, puch a málo čerstvého vzduchu.* ■ **S** je tam smrad

Zlomili / zlámali nad ním hůl.

Verb zlomit nad někým hůl *(Čl. v komentáři vůči druhému zvl. o týmu, společnosti ap. a jejím vztahu ke třetímu, zvl. po jeho opakovaném selhání, zklamání, podvodu ap. v chování, práci, životě vůbec:) ztratil jejich důvěru, přestali mu už věřit a izolují ho; nedůvěřují mu už a začali ho odsuzovat, zatracovat, pohrdat jím ap.* ■ **S** oni zatratili ho

Tím hůř! *viz* Tím hůř!

Čím hůř / hůře, tím líp / lépe.

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Zkušený čl. v komentáři vůči druhému a v reakci zvl. na zhoršenou možnost, alternativu pro třetího, na základě předchozích špatných zážitků, zkušenosti s ním ap., též škodolibě při uklidňování sebe n. druhého:) špatný vývoj, zhoršené okolnosti a jejich důsledky můžou paradoxně ovlivnit pozitivně další životní kroky, napomoct vyvarovat se omylů, popř. aspoň někoho vytrestat a poučit.* Je to hajzl a přála bych mu, aby ho taky potkal ňákej malér. Čím hůř, tím líp. ■ **S** to vytrestá ho, neštěstí prospěje paradoxně Všechno zlý je pro něco dobrý.

Ⓐ The worse, the better. Ⓕ ! A toute chose malheur est bon. Ⓡ Чем хуже, тем лучше.

Vy hvězdy jasné, vy hvězdy ve výši! K vám já toužím tam světla ve říši, (ach a jen země je má!)

(Zvl. poeticky založený čl. při pohledu na večerní oblohu ve snaze dát druhým najevo své okouzlení a touhu ap.:) toužím změnit svůj každodenní, všední způsob života; chci zažít něco neobvyklého, krásného. ■ **S** já toužím po kráse ♦ K. H. Mácha (1810–1836), *Marinka, Intermezzo* (1834).

To je (ještě / ještě) ve hvězdách. n. **To je ve hvězdách (kdy / jestli / …).**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) *(Čl. vůči druhému, zvl. v reakci na dotaz, možnost a podobu vyřešení, konec vývoje, činnosti, dobu očekávané události, změny ap.:) je to ještě velmi neurčité, nejisté a vzdálené; vůbec není jasné a jisté, jestli to nastane a kdy.* A: Tak kdy začnete podnikat? – B: Jó, to je ještě ve h. ■ **S** to je nejisté, to není jisté Jó, to ví jen pánbůh.

Ⓐ God alone knows! Ⓝ Das steht noch in den Sternen. Ⓕ ! C'est encore dans les limbes., ! C'est encore nébuleux / fumeux. Ⓡ Это ещё вилами по воде писано.

Ve hvězdách je / stojí psáno, že …

(Poeticky n. astrologicky založený čl. o údajné souvislosti hvězd a lidského osudu ap.:) (postavení hvězd naznačuje, že) to se stane, k tomu dojde; zřejmě se stane, že … ■ **S** to stane se určitě

Ve hvězdách stálo, že …

(Zvl. fatalisticky založený čl. vůči druhým metaforicky komentující, vysvětlující vztah hvězd a souvisejících událostí v minulosti a sílu osudu ap.:) (postavením nebeských těles bylo předurčené (že se stane, dojde k) … ■ **S** to bylo předurčené, to bylo předvídatelné

(Udělá to) jen to hvízdne. *viz* … jen to fiklo!

H

CH

Chacun à son goût.
(Vzdělaný čl., zvl. hostitel, organizátor ap. nabízející druhým široký výběr zboží, artefaktů ap., popř. liberálně reagující na různorodost v oblibě, názorech, přístupech druhých ap.:) každý má rád něco jiného a při rozhodování, volbě ap. dává, může dát přednost tomu, té své volbě a zájmu. ■ **S** lidé mají záliby různé, vyber si! Jeden má rád holky, druhej zase vdolky. ♦ Z fr. přísloví *Každý podle svého vkusu.*

Chapeau bas! *viz* Klobouk dolů!

To seš charakter!
(Čl. spravedlivě a obdivně vůči druhému a jeho etickému postoji a chování ke třetím ostatním, popř. sobě, zvl. v obtížné situaci n. za cenu oběti ap.:) jsi spolehlivý, zásadový a čestný a já hodnotím a obdivuju, cos vykonal; je obdivuhodné, že dokážeš druhým pomoct. ■ **S** já hodnotím to velmi, já obdivuju to

To je nad moje chápání.
(Čl. obv. zkušený vůči druhému odmítavě n. nevěřícně zvl. o třetím a jeho nečekaném činu, zarážejícím jednání ap.:) to je zcela absurdní, nesmyslné a já vůbec nedokážu pochopit smysl n. důvody toho; vůbec tomu nerozumím, nesouhlasím s tím a nelíbí se mi to. ■ **S** to je nesmysl, to je absurdní, já nechápu to

Je to jak chcanky.
Komp to pivo je jak chcanky
(Čl. nespokojeně zvl. o dodaném pivu, popř. jiném nápoji, obv. s ohledem na žízeň a venkovní teplo ap.:) je to zvětralé, zteplalé a nemá to správnou chuť; je to nepříjemně slabé pivo bez zajímavé chuti. ■ **S** to je teplé, to je nepříjemné

Venku chčije.
(Čl. nespokojeně a obhrouble o počasí venku:) venku silně prší (a to mi vadí, protože nemůžu jít ven ap.). ■ **S** prší

Chcíplo to.
(Čl. v nespokojeném komentáři vůči druhému zvl. o stroji, motoru, popř. ohni v kamnech ap., v kontrastu k potřebě:) **1.** *přestalo to běžet, pracovat, fungovat; zastavilo se to (a je třeba to znovu nastartovat ap.);* **2.** *zhaslo to (a je nutné to znovu zapálit, rozdmýchat ap.).* ■ **S** to zastavilo se

Cherchez la femme.
(Čl. zkušený v radě vůči druhému, druhým, zvl. muži, ohledně vysvětlení zdánlivě nepochopitelné záhady, podivné události, činu ap.:) skrytým důvodem mnoha problémů bývá často žena, zvl. jako cíl dobývaný mužem n. jako faktor ovlivňující, přemlouvající muže pro svůj záměr; nechápeš-li, hledej skrytý ženský faktor. ■ **S** žena má vliv, žena komplikuje situaci ♦ Z fr. přísloví *Hledej ženu*, v r. 1864 u A. Dumase, základ však už u Iuvenalia (asi 67–127), *Satiry, 6,242.*

Čiší z něj chlad.
(Čl. vůči druhému v hodnocení třetího a jeho chování, vstřícnosti, ochoty ap. k ostatním:) je velmi upjatý, odměřený a nesrdečný; působí (na mě) bezcitně a lhostejně (a je mi to nepříjemné). ■ **S** on je nesrdečný

Dělá se chladno. *viz* Dělá se (už) zima.

Nechalo° ho° to chladným.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho emocionální reakce na překvapivý, emocionálně nápadný podnět, návrh ap., v kontrastu k očekávaní ap.:) zachoval se nepohnutě, bez reakce a neprojevil větší zájem, nadšení, popř. rozčilení ap.; zůstal lhostejný. A: Jak se na tu možnost tvářil? – B: Nechalo ho to chladným. ■ **S** on nereaguje pozitivně Nic si z toho nedělal. ♦ Též v préz. var. *nechává.*

Ⓐ It left him cold. Ⓝ Das hat ihn kalt gelassen. Ⓕ Cela / ça l'a laissé de marbre., Cela / ça ne lui a fait ni chaud ni froid. Ⓡ Это его не тронуло.

To je chlap jako hora.
Komp to je chlap jako hora
(Čl. vůči druhému obv. v překvapeném komentáři o muži, soupeři ap., často v kontrastu k menším lidem ap.:) je to neobvykle velký, mohutný, vysoký a silný muž. ■ **S** on je velký

To je chlap, že by mohl skály lámat.
Komp to je chlap, že by moh skály lámat
(Čl. vůči druhému v obdivném komentáři ke třetímu, muži a jeho fyzickému vzhledu a předpokládaným schopnostem, zvl. ve vztahu k potřebě práce, často i vyčítavě vzhledem k jeho nečinnosti:)

to je velmi statný a zřejmě i silný a zdatný muž. ■ **S** on je velký, on je silný

Co si to za chlapa! n. **Jakej ty si chlap!** *(Zvl. starší, silnější a zkušenější čl., též žena, zvl. poněkud posměšně, pohrdavě n. vyčítavě vůči slabšímu, bázlivému n. neschopnému druhému muži, zvl. v reakci na jeho neúspěch v typicky mužské práci ap.:) měl by ses stydět (že to nedokážeš)!; nechováš se, nejednáš, popř. nevypadáš podle představy typického muže a jen předstíráš.* ■ **S** to je ostuda, ty nechováš se dobře

Stříhali dohola malého chlapečka. *(Čl. poeticky a symbolicky o muži, zvl. vojenském branci po radikálním zkrácení vlasů ap.:) (potupně a typicky ho ostříhali a) připadal si zbavený své svobody.* ■ **S** on je nesvobodný ♦ Srov. … *kadeře padaly na zem a zmíraly.* J. Kainar (1917–1971), báseň z *Příběhů a menších básní* (1940), zhudebněná V. Mišíkem a vyjadřující pocit nesvobody, uvěznění.

Chlapečky nosí čáp. *viz* Děti nosí čáp.

To je čertův chlapík! *(Čl. obdivně vůči druhému o třetím, muži a jeho podivuhodném úspěchu n. neobvyklé schopnosti ap., zvl. s důrazem na netradiční a jinak obtížné řešení:) to je velmi schopný muž a ten jeho čin obdivuju.* ■ **S** já obdivuju to, on dokázal čin mimořádný

Už je° zase chlapík. n. **Je zas chlapík.** (kol; přízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, min, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. muži, chlapci, a o jeho zdravotním stavu, zvl. v kontrastu k předchozímu a s odstínem plných fyzických schopností:) jeho zdraví, stav se zlepšily a může se vrátit k normálnímu způsobu života; už je zase plně zdravý a schopný.* A: Jak se vede dědečkovi? – B: Měl těžkou chřipku, ale teď už je zase ch. Štípá venku dříví. ■ **S** on je zdravý zase Už je zase na nohou.

Ⓐ He's up and doing (again). Ⓝ Er ist wieder auf dem Damm. Ⓕ ! Il est de nouveau sur pied., ! Il se porte comme un charme / comme le pont Neuf. Ⓡ Он опять как огурчик.

Cizí chléb vždy lépe chutná. *(Čl. zkušeně a obv. kriticky vůči druhému a jeho postoji k jídlu, popř. i jiným věcem poskytovaným mu cizím člověkem, v cizině, zvl. v kontrastu k týmž věcem ve vlastní rodině, zemi a s odstínem přeceňování novosti:) obyčejné cizí (jídlo, věci ap.) považujeme vždy zprvu za lepší a nevážíme si dobrého domácího.* ■ **S** čl. přeceňuje cizí ♦ Přísloví (Čelakovský).

Cizí chléb brzo se přejí. (neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušeně v komentáři, výtce n. radě vůči druhému a jeho chuti k cestě, odstěhovat se ap. a povaze výdělku a způsobu života mimo rodnou zemi ap.:) přes počáteční novost a lákavost přestává život v cizině, jiném kraji uspokojovat a člověk začíná kriticky srovnávat s domovem; mimo domov, v cizím prostředí, se člověku začne brzo stýskat po domově a jeho zvycích.* Já jsem si to myslel, že přijedeš. C. ch. b. se p. ■ **S** čl. vzpomíná na domov lítostivě Všude dobře, doma nejlépe. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ There's no place like home., East, west, home's best. Ⓝ Ost und West, daheim das Best. Ⓕ ! Avoir le mal du pays. Ⓡ Чужой хлеб горек.

Ne samým / nejen chlebem živ jest člověk. (neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *živ jest* *(Čl. ve výtce vůči přehnaně pracovitému, vydělávajícímu druhému, v kontrastu k dalším životním potřebám n. o své příliš monotónní práci v kontrastu k potřebě osvěžení ap.:) v životě je nutné mít (vedle práce) i rozptýlení, odpočinek a zábavu ap.; v životě není dobré myslet jen na peníze a materiální cíle.* Už toho věčnýho sezení u počítače nech a pojď se dívat na televizi. Nejen ch. živ jest č. ■ **S** čl. potřebuje rozptýlení, odpočiň si! Zejtra je taky den. ♦ Srov. dál … *ale každým slovem vycházejícím skrze ústa boží,* Mt 4,4 a Dt 8,3.

Ⓐ Man does not live by bread alone. Ⓝ Der Mensch lebt nicht vom Brot allein. Ⓕ ! Il faut savoir se donner / prendre du bon temps., ! Il faut savoir profiter des (petits) plaisirs de la vie. Ⓡ Не хлебом единым жив человек.

Je to jeho denní chléb. **Nom** denní chléb *(Čl. někdy kriticky, nespokojeně vůči druhému o třetím a jeho běžné práci, druhu činnosti ap.:) tím se zabývá, to běžně a zvykově vykonává ap. (téměř) každý den (a těžko se bez toho obejde).* Čtení nabídek a inzerátů, to je teď jeho d. ch. ■ **S** on dělá to teď obvykle

To je° jistý chléb / jistej chleba. (kol – neutr) **0** ot, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jistý* *(Čl. zkušený a informovaný pochvalně n. v dopo-*

CH

ručení, uklidnění vůči druhému o druhu zaměstnání, zvl. v kontrastu k lákavější, ne však zcela zaručené alternativě ap.:) to je solidní, stálá a perspektivní práce, místo (a není třeba se obávat o jejich ztrátu, malý výdělek ap.). Z toho zaměstnání strach mít nemusíš, to je j. chléb. ■ **S** to je práce jistá, to je jisté Můžeš klidně spát.

Ⓐ It will keep the wolf from the door. Ⓝ Das ist ein sicherer Broterwerb. Ⓕ (C'est un gagne-pain assuré / sûr.) Ⓡ Здесь всегда заработаешь на кусок хлеба.

Všude (je) chléb / chleba o / vo dvou kůrkách. n. **Všude chléb s dvěma kůrkama pečený.**

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *o dvou*

(Zkušený čl. obv. konejšivě vůči druhému a jeho obavám, zvl. v souvislosti s jeho úmyslem, nutností změnit pracoviště, místo působení ap., obv. v kontrastu k dosavadnímu ap.:) (život v cizině bývá sice obvykle zprvu těžší, ale) základní věci, potřeby i možnosti života jsou všude stejné. Nelíbilo se mi tam napřed, ale pak jsem si zvyk. Všude je ch. o dvou kůrkách. ■ **S** život je stejný všude Buď jak buď, vždyť nějak bude. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Life's the same everywhere. Ⓕ ((En définitive,) c'est partout pareil.), ! C'est du pareil au même., ! C'est du même tonneau / tabac / calibre. Ⓡ Везде есть свои плюсы и минусы.

Chleba proto levnější nebude.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. částečně rezignovaně i kriticky vůči druhému o dopadu rozhodnutí vyšších míst na obyčejné lidi, s odstínem vzdálenosti od abstraktního dění:) to nemá žádnou praktickou cenu a v životě běžného člověka se to (stejně) neprojeví.* Politici teď sice vymysleli novou komisi proti korupci, ale ch. proto l. nebude. ■ **S** to nepomůže, to není důležité To je jeden čert.

Ⓐ That won't change anything., It won't affect the price of eggs. Ⓕ ! Cela / ça nous fait une belle jambe!, ! C'est le changement dans la continuité., ! Le pain n'en sera pas moins cher. Ⓡ Это всё равно.

Kdo se nesrovnává s chlebem, nesrovnává se s lidmi.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)

(Zvl. starší čl. kriticky vůči druhému v reakci na jeho nedbalý vztah k základní životní potravině a v souvislosti s poměrem k lidem vůbec ap., někdy v reakci na nešikovné n. nedbalé ukrojení krajíce z bochníku:) na neúctě, nedbalosti k chlebu se v detailu obecně odráží nedobrý vztah člověka k ostatním lidem; nedobrá povaha a nevhodný přístup člověka k práci a lidem se projeví i na úctě k jídlu, chlebu. Podívej, jaks nakrájel ty chleby! Půlku máš na zemi. Víš, co se říká? Kdo se n. s ch., n. se s l. ■ **S** čl. bezohledný projeví se i v maličkostech Jak zacházíš s chlebem, tak zacházíš s lidmi. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓕ ! Quand on traite tout par-dessus / dessous la jambe …, ! Se moquer du tiers comme du quart. Ⓡ Не ценящий хлеб, не ценит и людей.

Jak zacházíš s chlebem, tak zacházíš s lidmi / takový jsi člověk.

(Čl. ve výtce druhému a jeho postoji k základní potravině, zvl. plýtvání, nedojídání, zahazování ap. s poukazem na jeho povahu obecně:) ve tvém nedbalém, bezohledném přístupu ke chlebu se v detailu ukazuje tvá povaha i to, jak se chováš k lidem obecně. ■ **S** čl. bezohledný projeví se i v maličkostech

Chléb / chleba se nikdy nepřejí.

(Čl. moudrý zvl. ve výtce a poučení mladšímu druhému a jeho sklonu k rozmařilosti a neúctě k základním hodnotám včetně chleba ap.:) chléb je v životě zcela základní, nepostradatelná věc a nelze ji proto zavrhnout, rozmarně odmítat; základní věci je třeba respektovat a ponechat jim jejich místo. ■ **S** věci základní zůstanou základní ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Odříkaného / vodříkanýho chleba největší krajíc.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. k druhému, někdy v povzdechu n. radě, o nabízené, ale druhým málo oceňované možnosti, darované věci, zájmu lidí ap., zvl. v kontrastu k původnímu přání něčeho výjimečného ap.:) člověk obv. nedoceňuje zcela všední věci, ale ty jsou základní a nejvíc mu pomáhají, prospívají; člověk má, dostává zpravidla nejvíc toho, o co neusiloval, popř. co se mu už nelíbí ap. a obv. si toho neváží.* Zařekla jsem se, že v důchodu už technické výkresy dělat nebudu, a zase jsem sehnala jen místo kresličky. O. ch. n. k. ■ **S** čl. neváží si věcí všedních, věci základní zůstanou základní Chleba se nikdy nepřejí.

Ⓐ You can't have too much of a good thing. Ⓕ ! Il ne faut pas dire „fontaine, je ne boirai pas de ton eau". Ⓡ Что имеем, не храним, потерявши — плачем.

Čí / koho chleba jíš, toho píseň zpívej.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. v radě vůči druhému a zvl. jeho podřízenému vztahu k zaměstnavateli, z hlediska uspokojování základních životních potřeb:) měl bys být vděčný, zavázaný svému zaměstnavateli ap., protože ti poskytuje obživu, a splácet mu to svou loajalitou a solidárností ap. (přestože k němu můžeš mít výhrady); buď loajální ke svému šéfovi. Nenadávej pořád na to vaše pracoviště, vždyť tam máš docela slušné postavení. Pamatuj si: čí ch. jíš, toho p. z. ■ **S** buď loajální! držet při někom ♦ Přísloví (Čelakovský) je z lat. *Cuius panem edo, illius carmina canto*; Walther 3974.
Ⓐ He who pays the piper calls the tune. Ⓝ Wes Brot ich ess', des Lied ich sing'. Ⓕ ! Il ne faut pas cracher dans la soupe., (Il faut avoir la reconnaissance du ventre.) Ⓡ Слушайся того, кто тебя кормит.

Chleba / krajíc padne vždycky namazanou stranou dolů / dospod.
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. komentující položertovně pro sebe n. druhému sled nepříznivých okolností a připomínající přitom i své předchozí negativní zkušenosti ap.:) z nepříjemných, nepříznivých alternativ, možností se člověku zpravidla přihodí ta (nej)horší. Hergot, zase mi to spadlo až tam dolů. Teď abych si došel pro novej kroužek. No jo, ch. p. v. n. s. dolů. ■ **S** nejhorší stane se To je zákon schválnosti. ♦ Obv. se tato souvislost nazývá *zákon schválnosti*.
Ⓐ The bread never falls but on its buttered side. Ⓝ Das Brot fällt immer mit der Butterseite nach unten. Ⓕ La tartine tombe toujours du côté du beurre., ! Il n'y a pas de bon Dieu., ! C'est la faute à pas de chance. Ⓡ Бутерброд всегда падает маслом вниз.

Chléb náš vezdejší dej(ž) nám dnes …
(Čl. zbožný v přání obecně n. vůči Bohu, obv. s odstínem vědomí nutnosti práce pro jeho splnění ap.:) přeju si, chci mít možnost poctivou prací získávat své životní potřeby ap. ■ **S** já přeju si ♦ *… a odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům*; křesťanská modlitba *Otče náš*, Mt 6,11.

To je jeho chleba.
(Čl. v oznámení vůči druhému o třetím a jeho činnosti, práci, zaměstnání ap., ne vždy však přijímané jako optimální ap.:) to on teď dělá a tím si vydělává; tím se živí (musí si toho vážit). ■ **S** on živí se tím

Je toho třeba jako chleba.
Komp je toho třeba jako chleba
(Čl. filozoficky vůči druhému o obecně potřebné věci, možnosti nutné pro fungování společnosti, zdravý vývoj dítěte ap., zvl. s odstínem nesamozřejmosti, zpochybňování:) je to základní věc, jev nezbytný k životu; bez toho se nelze obejít, popř. se lze obejít jen velmi obtížně. ■ **S** to je nutné

Ty to jíš jako chleba!
Komp jíst něco jako chleba
(Čl. mírně rozčileně, ve výtce druhému, často méně zkušenému, dítěti ap. o dražším, vzácnějším jídle a jeho způsobu konzumace, přístupu k němu:) ty si toho vůbec neváží, neoceňuješ to a jen to hltáš, jíš příliš rychle, ve velkých dávkách, kusech; vůbec to nevychutnáváš a nedáváš najevo vzácné kvality toho jídla. ■ **S** ty neoceňuješ to

Mluvíš vo tom jako vo chlebě. n. **Ty to řekneš jako chleba!**
Komp říct něco jako chleba, mluvit o něčem jako o chlebě
(Čl. v udivené, popř. vyčítavé reakci vůči druhému na jeho příliš samozřejmý výrok o záležitosti z pohledu prvního obtížné, nevšední, mimořádně složité, pracné ap.:) ty to příliš podceňuješ a neprávem považuješ za velmi jednoduché, běžné; ve skutečnosti to není tak jednoduché n. běžné, jak říkáš. ■ **S** ty podceňuješ to, to není jednoduché tak

… i kdyby na chleba nebylo.
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *na chleba*
(Čl. kriticky a znalecky vůči druhému o bezohledném, sobeckém třetím a jeho jednání, zvl. při prosazování jeho zájmu, koníčku na úkor ostatních, popř. i na úkor svých vlastních základních potřeb ap.:) (bude to dělat) za každou cenu, určitě, vždycky, tj. i na úkor čerpání prostředků na živobytí. Ten nepřestane sbírat známky, i kdyby na ch. n. ■ **S** určitě, nutně, vždy … i kdyby na sůl nebylo.
Ⓐ … no matter what. Ⓝ … auch wenn wir trockenes Brot essen müssten. Ⓕ ! Coûte que coûte., ! A tout prix. Ⓡ … даже если на хлеб не останется.

Dyť / vždyť to chleba nejí. n. **Chleba to nejí.**
(Čl. šetrně vůči druhému zvl. na obranu potřebného, ale druhým kritizovaného předmětu, nástroje ap., zvl. s poukazem na budoucí využitelnost,

v kontrastu k jeho neužitečnosti v dané chvíli ap.:) (nevyhazuj to ap.) nechme to tady, nijak to nikomu nepřekáží, nevadí; je možné, že se to ještě upotřebí, použije k nějakému pozdějšímu účelu. ■ **S** to nevadí

Když spí, ani chleba nejí / nechce.
(kol; iron) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. ironicky vůči druhému o třetím, zvl. živém dítěti a obv. s ohledem na jeho časté zlobení, vyrušování, neustálé dotazy, překvapivé nápady ap., v kontrastu ke klidu během spánku:) **1.** *je zlobivý a rozpustilý; je příliš živý a stále zlobí a dospělí si odpočinou, až když usne;* **2.** *když je vzhůru, má pořád hlad a chce něco jíst.* **1.** No jo, náš Pepíček je móc hodnej. Když spí, ani ch. nejí. ■ **S** on zlobí, on má hlad Ten je nejhodnější, když spí.
Ⓐ He's as good as gold – when he's asleep. Ⓝ Der ist brav, (aber nur) wenn er schläft. Ⓕ (C'est un ange quand il dort.) Ⓡ Он хорош только когда спит.

To je tvrdej / těžkej chlebíček.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *tvrdej*
(Čl. vůči druhému, cizinci znalecky a rezignovaně zvl. o fyzicky náročné práci a způsobu výdělku ap.:) to není lehký způsob výdělku a obživy a vyžaduje to opravdové zaujetí a sílu pro vykonávanou práci. Práce na poli, to je t. ch. i v době mechanizace. ■ **S** to je obtížné To je fuška.
Ⓐ It's tough going., It's a tough job., It's no joke. Ⓝ Das ist ein hartes Brot. Ⓕ ! C'est un travail de chien / de forçat / de Romain., ! Ce n'est pas une sinécure. Ⓡ Это тяжёлый хлебушек.

Je (to) tu jako v chlívě.
Komp je to tu jak v chlívě
(Čl. nespokojeně, rozčileně obv. vůči partnerům, spolubydlícím o obytné místnosti, pracovišti ap. a jejich stavu a vzhledu:) je tu velký a nepříjemný, odporný nepořádek; je tu neuklizeno a mnoho špíny (a mně to velmi silně vadí). ■ **S** je tam nepořádek

Lezeš sem jako do chlíva.
Komp přijít / lézt někam jako do chlíva
(Čl. zvl. domácí v silné výtce, rozhořčení vůči druhému a jeho nedbalému vstupu do zvl. upravené, čisté, popř. i seriózně zařízené, důležité místnosti ap.:) vcházíš sem neupraveně, ledabyle a nevychovaně; chováš se při příchodu nezdvořile, vstupuješ bez zaklepání a pozdravu, a tím dáváš najevo svou neúctu k lidem v této místnosti. ■ **S** ty chováš se nezdvořile

Vezmi / vem chlup na dlani. *viz* Vem na dlani chlup, když tam není.

Dostal / mlátili ho, až z něj chlupy lítaly. n. **Chlupy z něj (jen) lítaly.**
Komp mlátili do něj, až z něj chlupy lítaly
(Čl. obv. škodolibě, s uspokojením vůči druhému o provinilém třetím a jeho postihu od lidí v přesile, popř. silnějšího čtvrtého ap.:) tloukli do něj, zmlátili ho a ztrestali nemilosrdně, prudce, nevybíravě a zuřivě. ■ **S** on byl potrestaný Dostal, co se do něj vešlo.

Sežral to i s chlupama.
Verb sežrat něco i s chlupama
(Čl. obv. posměšně vůči druhému při vyprávění o důvěřivém třetím a jeho reakci na podvodné, lživé tvrzení, vypočítavé falešné vysvětlení, někdy jen sdělované v žertu ap.:) uvěřil tomu (všemu) zcela nekriticky; přijal to samozřejmě a ani se tomu nepodivil, bez ověření ap. ■ **S** on uvěřil tomu Sežral to i s navijákem.

Je to v chodu.
Verb být v chodu
(Čl. informovaný obv. v odpovědi vůči druhému na dotaz o stavu záležitosti, řešení problému, zpracování úkolu ap., zvl. v protikladu k předchozímu otálení, stání ap.) začalo se to už řešit n. zpracovávat a práce na tom postupně pokračuje. ■ **S** to pokračuje

Pokud chodíš, potud se hodíš.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Zvl. starší, zkušený čl. ve stížnosti vůči druhému o třetích, třetím a jejich nevděčném chování po skončení dřívější potřeby pomoct ap., v kontrastu k současnému stavu:) dokud můžeš být ostatním prospěšný, jsi mezi lidmi oblíbený (ale od chvíle, kdy toho z nějakého důvodu už nejsi schopný, přestanou si tě ostatní všímat); lidé jsou vděční, jen když člověka potřebují. Když sem synovi hlídala děti, tak sem byla zlatá babička. A teď, když děti vodrostly, mi ani nezavolá. Pokud ch., potud se h. ■ **S** čl. je zapomenutý když nemůže, lidé jsou nevděční Nevděk světem vládne., Dokud dýchám, doufám. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ ! Blow, blow, thou winter wind, Thou art not so unkind As man's ingratitude. (W. Shakespeare, *Jak se vám líbí*) Ⓕ ! Qui oblige fait des ingrats., (Quand on avait besoin de moi,

on savait où me trouver!) Ⓡ Ты нужен, пока держишься на ногах.

Chodí, jako by mu to (tu) všechno patřilo.
Komp chodí, jako by mu tu všechno patřilo
(Čl. kriticky, nesouhlasně vůči druhému o třetím a jeho postoji a chování k ostatním, obv. v důsledku přehnaného sebevědomí, pýchy, popř. i majetku ap.:) chová a tváří se velmi povýšeně, nepříjemně a domýšlivě, popř. i drze; příliš samozřejmě vyžaduje úctu, ústupky ap. druhých. ■ **S** on chová se povýšeně

Kdo pozdě chodí, sám sobě škodí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Zvl. zkušenější čl. ve výtce, popř. škodolibé poznámce vůči druhému, s ohledem na jeho příchod na příjemnou kolektivní akci, popř. na nutnost pohotové přítomnosti a rychlého rozhodnutí:) pozdním příchodem člověk ztrácí výhodu; kdo přijde později (než je domluveno, obvyklé), musí se většinou ke své škodě spokojit s tím, co zbylo, n. podřídit se tomu, co bylo dohodnuto bez něj ap. A: To je už všechno obsazeno a já si mám sednout až dozadu? – B: To víš, kdo p. ch., sám sobě š. ■ **S** čl. ztrácí výhodu příchodem pozdním Tvoje škoda. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Time and tide wait for no man. Ⓝ Wer nicht kommt zur rechten Zeit, muss sehen, was noch übrigbleibt. Ⓕ ! Qui va à la chasse, perd sa place., (Les derniers arrivés sont les derniers servis.) Ⓡ Кто рано встаёт, тому Бог подаёт.

Choďte rychle, ale málo, aby se víc udělalo.
(Čl. žertovně a s absurdním vtipkováním jakoby radící druhým při postupu v práci s ohledem na její vysokou potřebu a efektivnost ap.:) snažte se pracovat, dělat co nejlépe, nejrychleji a nejchytřeji. ■ **S** udělejte to co nejlépe!

Kam bys chodil!
(Čl., popř. skupina lidí, ve snaze zadržet druhého, žádoucího hosta, návštěvníka chystajícího se k odchodu n. návratu domů a přimět ho zůstat n. zdržet se déle ap.:) nikam nechoď a zůstaň tady (rád tě tu vidím ap.)!; (ještě n. vůbec není vhodná doba) abys (tam) odcházel; ještě není pozdě a není nutné se s námi loučit, a proto se ještě zdrž! ■ **S** neodcházej!, nechoď tam!, nespěchej!

Kam na to chodíš°?
(kol; překv) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Zvl. zkušenější n. informovaný čl. v mírném n. pobaveném údivu, překvapení vůči druhému, též dítěti, nad jeho nápady, výmysly, chytrými n. bláznivými, netradičními postupy, metodami n. dobrými a důvěrnými informacemi n. podařenými vtipy, anekdotami ap.:) udivuje mě, jak můžeš něco tak neobvyklého, bizarního, popř. hloupého vymyslet, objevit ap. A: Tati, víš, že Róza je vlastně Azor pozpátku? – B: Chlapče, kam na to ch.? ■ **S** to překvapuje mě To by do tebe člověk neřekl! ♦ Též konkrétně, zvl. *ty zprávy, vtipy, fóry, drby* ap.

Ⓐ Where do you get it / these silly ideas etc. from? Ⓝ Wo hast du das denn her?, Wie kommst du denn auf den Trichter / darauf? Ⓕ Où as-tu (encore) été cherché ça?, Où est-ce que tu as (encore) été cherché ça / cela. Ⓡ Как это тебе в голову пришло?

Kudy chodí, tudy (V).
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) n. 4c
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho déletrvající a neobvyklé činnosti, zvl. v důsledku intenzivního psychického stavu, předcházejícího podnětu ap.:) nestále, bez přestání to opakovaně dělá; neodbytně, nutkavě se musí zabývat jen tím, řešit jen to. Rodiče jsou celí zoufalí a maminka, kudy chodí, tudy pláče. No, kriminálu synek neujde. ■ **S** pořád, on dělá to pořád Nedá bez toho ani ránu., Nedá si chvíli pokoj a pořád … ♦ S různými verby, zvl. pohybu n. činnosti.

Ⓐ He (V) non-stop. Ⓝ ! … an einem Stück, … am laufenden Band. Ⓕ Il n'a cesse de (+ Inf). Ⓡ Куда ни повернёшься, только . . .

Tak to tu / u nás chodí°.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ve vysvětlení n. upozornění vůči externímu druhému, obv. na zvláštní, neobvyklé poměry, zvyklosti uvnitř skupiny, místa ap., též někdy jako postěžování, zvl. v reakci na údiv druhého ap.:) to je tady zcela běžný způsob života, průběh situace; to je činnost pro nás běžná a zvyková. Vidíš, maminko, tak takhle to u nás chodí. Všichni se koukají na televizi a já abych na ně dřela. ■ **S** to je tak To je fakt.

Ⓐ That's the way things go / are here. Ⓝ So ist / geht / läuft das bei uns. Ⓕ (Cela / ça se passe comme ça ici.), (Cela / ça fait partie de nos habitudes.) Ⓡ Так у нас заведено.

Tak (už) to chodí. *viz* Tak (už) to na tom světě chodí.

Bude chovat.
(Čl. zvl. starší v komentáři n. upozornění druhému o ženě, zvl. vzhledem k viditelným známkám jejího budoucího mateřství:) je těhotná a brzo se jí narodí dítě, potomek. ■ **S** ona je těhotná Je v jiném stavu., Je v tom., Dítě je na cestě.

Chová se, jako by se nic nestalo.
(Čl. vůči blízkému druhému o známém třetím, kolegovi ap. a jeho vnějším postoji, jednání ap. v běžném kontaktu, zvl. po předchozí, nedávné velké změně, prudké hádce, urážce, kritice sebe ap.:) chová se zcela normálně a obvykle; nijak neprojevuje, nenaznačuje, že se něco stalo, a chová se jako vždycky. ■ **S** on tváří se normálně

Chovejte se tu jako doma.
(Čl., hostitel vybízející hosta, hosty k potlačení ostychu, přehnané zdvořilosti, strnulosti, formálnosti ap., zvl. ve smyslu žádání o dovolení při uspokojování různých běžných potřeb:) chovejte se nenuceně, neformálně a volně; nestyďte se a nepociťujte zábrany (zvl. při obsloužení sebe samého). ■ **S** chovej se neformálně! Buďte tu jako doma., Udělejte si pohodlí.

Kdo nemastí, vězí v chrastí.
(Zvl. zkušený, starší čl. v radě vůči druhému o nutnosti kompromisů a úplatků ve snaze dosáhnout cíle, úspěchu v životě ap.:) jen skrze úplatky lze materiálně zainteresovat v obtížných situacích lidi na svém záměru a zajistit tak dosažení svého cíle. ■ **S** úplatek vede k cíli Kdo maže, ten jede.

Je to takový chrastítko.
(Čl. zvl. soucitně a odmítavě vůči druhému zvl. o nedužívém, často nemocném třetím, zvl. dítěti, v porovnání s průměrem, popř. o výrobku ap.:) je velmi slabý a obv. i hubený a křehký a není schopný většího fyzického výkonu a zatížení; je to nepevné. ■ **S** on je slabý Je to takový tintítko.

Kdo se bojí / bojíš chřestu, prasku, nesmí / nechoď do lesa. *viz* Kdo se bojí, nesmí do lesa.

Leze na mě chřipka.
(Čl. vůči blízkému druhému v oznámení o svém zhoršujícím se zdravotním stavu a subjektivních potížích, zvl. s ohledem na bolest hlavy, únavu, zanícené dutiny ap.:) necítím se dobře a příznaky ukazují, že u mě začíná chřipka (a že si potřebuju lehnout a vypotit se). ■ **S** já mám chřipku

Chtěj nechtěj, musíš (dál)!
(Čl. zvl. v morálním apelu vůči druhým, druhému ve snaze povzbudit jeho slábnoucí odhodlání překonat překážky, chyby, omyly ap.:) neochabuj a pokračuj dál!; nenech se odradit neúspěchy, slabostí a tím, co nelze změnit, a snaž se i přes problémy dosáhnout svého cíle. ■ **S** pokračuj! ♦ J. Vrchlický (1853–1912), báseň *Dál!*, *Bodláčí z Parnasu* (1893).

O / vo chtění by nebylo, ale …
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles. *(Čl. vůči druhému jako úvod o objektivní nemožnosti udělat něco, zvl. příjemného, zajímavého ap., obv. jako odpověď na otázku n. nabídku typu* Nechtěl bys *…:) docela rád bych to dělal n. chtěl udělat, ale …; chci se tomu věnovat, tím se zabývat, dělat to, ale … (nemám k tomu vše potřebné n. jsou tu velké překážky ap.).* Vo ch. by n., ale penízky na to scházejí. ■ **S** já chci To bych si dal říct!

Ⓐ Wanting's one thing, but … Ⓝ Wollen täte ich schon, aber … Ⓕ (Ce n'est pas la volonté qui manque (le moins), mais …), (Je le ferais volontiers, mais …) Ⓡ Я бы с удовольствием, но …

Když / dyž se chce, všechno jde / de.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Čl. zvl. starší, rodič, vychovatel vůči línému, neochotnému druhému, často mladšímu a jeho odmítavému, vyhýbavému postoji zvl. k nepopulární práci, úkolu ap.:) pokud máš silnou a dobrou vůli a pokud se opravdu snažíš, dokážeš prakticky všechno (a žádná překážka tě nezastaví).* Neříkej mi, že je to moc těžký a že to nedokážeš! Když se ch., v. de. ■ **S** čl. dokáže všechno, čl. musí snažit se Všechno jde, jen chtít. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ Where there's a will there's a way. Ⓝ Ohne Fleiß kein Preis. Ⓕ Quand on veut, on peut. Ⓡ Было бы желание, результат будет.

Když se vám chce lenošit, nebuďte sami. Když jste sami, nelenošte.
(Zvl. sečtělý čl. v žertovné radě druhému radící mu k dodržování rovnováhy mezi prací a odpočinkem a jak dělat obojí:) samota je výhodná pro soustředěnou práci, odpočinek je lépe provozovat ve společnosti. ■ **S** pracuj o samotě a bav se ve společnosti! ♦ Dr. S. Johnson (1709–1784), dopisy Boswellovi.

Kdo chce něco míti, ten se musí přičiniti.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Zvl. starší čl. vůči nečinnému, neochotnému druhému ve snaze přimět ho k práci, úsilí, studiu ap. s poukazem na z toho plynoucí možnost prospěchu, hmotného zabezpečení:) bez práce a úsilí ne-

lze získat majetek a zajistit tak své životní potřeby a nároky. Pořád říkáš, že máš hlad, ale brambory si eště nevoškrábal. Pamatuj, že kdo chce něco m., ten se m. p. ■ **S** snaha přináší prospěch Bez práce nejsou koláče. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ A cat in gloves catches no mice. Ⓝ Ohne Fleiß kein Preis. Ⓕ ! On n'a rien sans rien., ! Les alouettes ne tombent pas toutes rôties., (Il faut savoir se donner du mal.) Ⓡ Без труда не вытащишь и рыбку из пруда.

Kdo chce, ten může. n. **Když / dyž se chce, tak to jde / de.** n. **Když se chce, tak jde všechno.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. zkušený ve výtce bojácnému n. neochotnému druhému, často dítěti, žáku, o velkých možnostech dosažitelných zaujetím, nadšením ap., s odstínem potřeby se učit nové:) kdo má o něco, svůj cíl opravdu zájem a snahu do toho proniknout, najde si způsob a cestu a zvládne i věci zpočátku zdánlivě nemožné, nedostupné.* A: To přece nejde, postavit jen tak barák. – B: Nepovídej, kdo chce, ten může. ■ **S** snaha přináší prospěch, snaha vede k cíli Kdo hledá, najde. ♦ Přísloví, srov. i Bitt-Schin.

Ⓐ Where there's a will there's a way. Ⓝ Wer will, der kann. Ⓕ Vouloir, c'est pouvoir. Ⓡ Было бы желание . . .

Kdo chce moc / příliš, nemívá / nedostane nic.

(Čl. zkušený v radě vůči zvl. mladšímu druhému, často i ve výtce proti jeho přílišným, neoprávněným nárokům, cílům ap.:) nebuď neskromný, není to realistické!; člověk obvykle snadněji dosáhne skromný cíl, náročný však často nedosáhne. ■ **S** čl. neskromný nedostane často nic ♦ Přísloví (Čelakovský).

… ať chceš nebo nechceš.

(Čl. zkušený n. informovaný vůči druhému o nutnosti, nevyhnutelnosti podstoupení n. proběhnutí činnosti, práce, úkolu, události ap. a jejich nezávislosti na nechuti, nezájmu druhého ap.:) určitě, v každém případě (se to stane); … i když si to nepřeješ (uděláš to, nastane to, dojde k tomu a) je nutné se s tím smířit. ■ **S** určitě

Kdo chce kam, pomozme mu tam.

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Čl. zkušený rezignovaně vůči blízkému druhému v reakci na jeho rozhodnutí, krok n. zálibu ap., kterou považuje za nesmyslnou, pošetilou, obecně škodlivou ap.:) (neschvaluju to, nesouhlasím s tím, ale) přesto to respektuju a nebudu ti bránit.* Ty chceš vopravdu vodejít na to místo? Dyť je mnohem hůř placený. No, kdo chce kam, p. mu tam. ■ **S** já respektuju to, já nesouhlasím Jak myslíš., Když ne-, tak ne-. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ If that's the way you want it / what you want, so be it / I won't stand in your way. Ⓝ Des Menschen Wille ist sein Himmelreich. Ⓕ (Puisque c'est ainsi / comme cela, fais-en à ta tête.), (Comme tu voudras.) Ⓡ Вольному воля, спасённому — рай.

O / vo co chceš přijít, půjč / puč. n. **Co chceš ztratit, půjč.**

(Čl. zkušený v upozornění, varování vůči druhému před jeho přílišnou důvěřivostí k cizím lidem ohledně jejich pořádkumilovnosti n. poctivosti při vracení cizího a cenného majetku, věcí, též jako povzdech nad vlastní ztrátou ap.:) půjčit někomu něco znamená ztratit to (protože se to už k majiteli nevrátí); při půjčení věci jinému je pravděpodobné, že ji člověk už nedostane zpátky; buď opatrný a nepůjčuj! ■ **S** nepůjčuj a neztratíš to! ♦ Přísloví.

Co tím chceš° říct? n. **A tím chceš° říct co?**

(kol) **0** afir, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova) *(Čl. nespokojeně, nechápavě n. rozčileně a popuzeně vůči obv. známému druhému, zvl. v reakci na jeho nejasný výrok n. nečekaně negativní narážku, stručnou poznámku ap.:) (nechápu to přesně, takže) vysvětli, upřesni to v souvislostech!; co tím chceš (nepříjemného n. nepřijatelného) naznačit?* Já že nemám rád zvířata? Co tím ch. ř.? ■ **S** co naznačuješ?, vysvětli to! A to má znamenat co?

Ⓐ What do you mean by (saying) that?, What are you implying? Ⓝ Was willst du damit sagen? Ⓕ Qu'est-ce que tu entends par là?, Que veux-tu dire (par là)? Ⓡ Что ты хочешь этим сказать?

Co jsem to (vlastně) chtěl říct …?

(Čl. v otázce, někdy roztržitě, vůči poslouchajícímu druhému po přerušení vlastního hovoru n. odbočení od něj, po změně tématu, situace, popř. v důsledku vlastního zamyšlení ap., ve snaze se vrátit k původnímu tématu:) (už nevím, o čem jsem mluvil n. chtěl mluvit) připomeň mi to!; zapomněl jsem teď svou myšlenku a ztratil souvislost; o čem jsme mluvili? ■ **S** já zapomněl jsem, jaké bylo téma?

CH

To chceš jako / snad říct, že …? n. **Chceš (snad) říct, že …?**
(kol) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 4b neukon. stoup.
(Čl. ve vzrušeně nesouhlasné n. rozčilené reakci vůči druhému na jeho obv. skrytý urážlivý, ponižující n. nepříznivý výrok, obv. jen zčásti výslovný, popř. na negativní pravdivé tvrzení o sobě n. blízkém třetím ap.:) tuším, co mi tím chceš naznačit, sdělit, a rozhodně s tím nesouhlasím. A to chceš jako říct, že já tu nemám co dělat a měl bych jít pryč? ■ **S** to je nepřijatelné, já nesouhlasím No dovol!
Ⓐ Do you mean to imply that …, Are you trying to imply that … Ⓝ Du willst doch nicht etwa sagen, dass …, Willst du vielleicht sagen, dass … Ⓕ Veux-tu dire par là que …, Tu ne voudrais tout de même pas dire par là que …?, Qu'est-ce que tu veux dire par là ? Ⓡ Ты намекаешь на то, что …

Ty chceš (snad) říct, že … *viz* To chceš jako říct, že …?

Chtěl bych tě° vidět! n. **To chci vidět!** n. **To bych chtěl vidět!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v odmítavé reakci na neustálé rady druhého, jeho naivní návrhy řešení ap. v komplikované situaci prvního ap.:) neumím si představit lepší řešení, postup ap., ani kdybys v mé situaci byl ty; radit, kritizovat ap. je zvenčí lehké, ale jiných řešení dané situace ve skutečnosti moc není; já odmítám to (jako nereálné). A: Měl by ses dětem víc věnovat. – B: Chtěl bych tě v., jak bys to stíhal ty. ■ **S** já odmítám to, kritizovat je snadné, ty neudělal bys to lépe To je všechno hezký, ale …
Ⓐ Could you do any better?, It's all very well for you to talk!, You can talk! Ⓝ Da möchte ich dich aber mal sehen! Ⓕ Je voudrais t'y voir! Ⓡ Посмотрел бы я (на тебя) …

Chtěl bych to zaťukat. *viz* Musím to zaklepat …

Kdo se chce zalíbit každému, nezalíbí se žádnému.
(Čl. moudrý vůči druhému v radě, zvl. při hodnocení neúspěchu opatření, změny ap. v důsledku snahy každému se zavděčit ap.:) možnost a snaha získat si všechny ostatní za všech okolností najednou bývá obvykle neúspěšná (neboť každý člověk má jiný vkus, a to není možné uspokojit, splnit). ■ **S** snaha zalíbit se všem je marná Není na světě člověk ten, aby se zalíbil lidem všem. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Co tady / tu chceš?
(Čl. poněkud nesouhlasně n. překvapeně vůči přicházejícímu neznámému n. známému druhému, zvl. na soukromém, důvěrném místě n. v neobvyklou dobu ap.:) (být tady teď je neobvyklé n. nevítané, takže) proč jsi sem (takto, teď) přišel?; chci vědět, co si přeješ a proč sem jdeš. ■ **S** proč je tady?

Co sem / jsem to vlastně chtěl°?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3d kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 3a
(Čl. roztržitý n. unavený v otázce vůči druhému, druhým, zvl. po rozptýlení, silném jiném podnětu, vyrušení ap., ve snaze se rozpomenout na svou zamýšlenou činnost ap.:) nevím už, co jsem chtěl přesně dělat (ale jistě si brzo vzpomenu n. připomeň mi to); já jsem teď zapomněl a momentálně si nemůžu vzpomenout, proč jsem přišel n. co jsem chtěl udělat. Přestaň s tím tak mlátit! Co sem to v. chtěl? Jó, kam ste založili tu zprávu z minulý porady? ■ **S** já zapomněl jsem Vypadlo mi to z hlavy.
Ⓐ What was I going to do / say? Ⓝ Was wollte ich denn eigentlich? Ⓕ Qu'est-ce que je voulais au juste?, Je ne sais plus ce que je voulais faire. Ⓡ О чём это я?

Jak chceš. n. **Dobrá / no dobře, jak chceš.**
(Čl. zvl. starší nesouhlasně n. rezignovaně, v povzdechu vůči tvrdohlavému, umíněnému druhému, často dítěti a jeho silně prosazovanému záměru, úmyslu ap., obv. i s následným upozorněním, varováním na možnost negativních důsledků takového přístupu ap.:) udělej (si) tedy to, pro co ses rozhodl (ale já mám jiný názor). ■ **S** já nesouhlasím, já respektuju to Dělej, jak myslíš.

To chce° (něco / někoho).
(kol) **0** ot, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (něco / někoho) – kles.
(Čl. znalecky, zkušeně v radě n. doporučení vůči druhému při hodnocení jídla, pití n. práce, zábavy, obtížné situace ap., zvl. z hlediska potřebnosti, nutnosti n. vhodnosti typické věci n. člověka a pro celkové zlepšení, řešení ap.:) to potřebuje n. optimálně vyžaduje něco n. někoho; bylo by optimální a vhodné přidat, použít něco n. zavolat někoho. Jo, takováhle práce, to chce pořádnýho kováře, a ne ňákýho plechaře., Celkem je to dobrý, ale chce to ještě sůl. ■ **S** to je nutné, to je vhodné, já navrhuju To by bodlo.
Ⓐ It calls for a …, What it needs is a …

Ⓝ (*o člověku*) Das erfordert einen ganzen Mann. Ⓕ (Cela / ça demanderait encore quelque chose.), (Il faudrait quelqu'un de qualifié / quelqu'un qui s'y connaisse.) Ⓡ Здесь нужен кто-то / нужно что-то.

Všechno chce svoje / svý.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci na jeho nezdar, špatný postup, přílišný spěch v práci, životě, jednání ap., ve snaze upozornit ho na důvod jeho neúspěchu:) každá činnost ap. je specifická a vyžaduje specifickou znalost, důkladnost, pečlivost, popř. i citlivost ap. (a nelze to odbýt n. vše dělat stejně).* Nic se nedá uspěchat. To víte, všechno chce svý. ■ **S** práce každá je specifická, postupuj řádně! Nelámej to přes koleno!

Ⓐ There's a right way to go about everything. Ⓕ ! Chaque chose en son temps. Ⓡ Ко всему нужен свой подход.

Vo / o chudáka se každej / každý votře / otře. *(Zvl. nemajetný, nevýznamný čl. v rozmrzelé a uražené reakci, stížnosti vůči druhému na hrubé, ponižující, neuctivé chování bohatého n. mocného třetího ap.:) nemá-li člověk majetek, postavení, moc ap., lidé domýšliví mu to dávají často nevybíravě, nepříjemně najevo (zvl. přezíráním, negativními poznámkami ap.).* ■ **S** čl. chudý nemá respekt

Bejt chudej / nemít nic, a eště bejt smutnej, to by už bylo moc. *viz* Bejt chudej, a eště bejt smutnej, to je dvojí škoda.

Dělá ze sebe chudinku. *(Čl. znalecky a odmítavě, opovržlivě vůči druhému o třetím a jeho přehnané snaze poukazovat na své malé příjmy, malé schopnosti a možnosti, křivdu ap.:) jeho situace není tak špatná, snaží se jen vyvolat soucit a nezaslouženou pomoc; pouze předstírá, přehání svou situaci (aby ho ostatní litovali).* ■ **S** on snaží se vyvolat soucit, on předstírá to

Chudoba cti netratí (povídali bohatí / ale nepřidá).

(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený zvl. v komentáři a povzbuzení vůči nemajetnému druhému v reakci na jeho lítost nad stavem, životem s malým majetkem, zvl. s ohledem na hodnotu čestného života, poctivého jednání ap.:) život finančně chudý člověka nijak na pověsti neponižuje, může být plný vážnosti a není třeba se za to stydět.* Kluci se ti smáli, že máš rifle ze second-handu? Proto ale přece nejsi horší než oni. Pamatuj si: ch. c. n. ■ **S** čl. chudý je čestný také mít svou čest ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Poverty is no disgrace (but it is a great inconvenience). Ⓝ Armut schändet nicht / ist keine Schande. Ⓕ Pauvreté n'est pas vice. Ⓡ Бедность не порок.

Na chudýho / chudého všady / všudy teče. *(Čl. zvl. chudý v trpkém povzdechu o sobě n. o nemajetném druhém z hlediska jeho důvěryhodnosti, respektu ve společnosti ap.:) člověk bez majetku n. postavení nepůsobí na ostatní jako ctihodná, spolehlivá osoba (a bývá i ponižovaný, snadno napadaný ap.).* ■ **S** čl. chudý nemá respekt ♦ Přísloví (Čelakovský).

Hlavně že nám° chutná (vostatní je putna).

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. přízemní a materiálně orientovaný, někdy ve snaze žertem naznačit druhému, druhým nedůležitost, nezajímavost probíraných starostí, názorů, problémů, zvl. intelektuálně náročných, abstraktních ap.:) hlavní je dobré jídlo a pití a na ostatním nezáleží; podstatné v životě je především uspokojování základních životních potřeb, zvl. jídla a pití.* Nechte už tý politiky, dyť to stejně k ničemu není. H. že nám ch. ■ **S** je důležité najíst se dobře nevidět si dál než na špičku nosu

Ⓐ Just as long as we've got food on the table. Ⓝ Hauptsache, es schmeckt. Ⓕ (Quand l'appétit va, tout va.), (L'important, c'est de se remplir le ventre!) Ⓡ На еду-питьё хватает, и слава Богу.

Dobrou chuť!

(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. před započetím jídla n. po svém příchodu ke stolu konvenčně vůči druhému n. ostatním:) přeju ti, vám dobrý zážitek z jídla.* A: Ten řízek vypadá hezky. D. ch.! – B: Děkuju, nápodobně. ■ **S** já přeju chuť dobrou Nechte si chutnat.

Ⓐ Bon appétit. Ⓝ Guten Appetit! Ⓕ Bon appétit! Ⓡ Приятного аппетита!

Chuť roste s jídlem. *viz* S jídlem roste chuť.

K čemu chuť, k tomu láska. *(Čl. zkušeně, popř. v povzbuzení druhého k jeho vztahu k dlouhodobé činnosti, zaměstnání ap. a důsledcích jeho trvání, opakování ap.:) ke své oblíbené n. tradiční činnosti člověk získá n. nakonec vždy má kladný poměr; rozhodne-li se člověk (dobrovolně) něco dělat, dělá to (nakonec) rád (i pokud se mu to zpočátku nelíbilo).* ■ **S** čl. má rád práci oblíbenou ♦ Přísloví (Čelakovský).

CH

Pracuj každý s chutí usilovnou na národa roli dědičné.
(Zvl. starší vzdělaný čl. ve snaze povzbudit, přimět druhého, druhé k obecně prospěšné práci, získat ho pro vlasteneckou činnost, obv. v kontrastu k vlastním sobeckým zájmům:) snaž se i sám především svou vlastní prací přispět k rozvoji svého národa a posílení jeho slavných tradic (a tím i jeho kladnému hodnocení v cizině). ■ **S** pomáhej vlasti své! ♦ J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera, 2,123* (1824).

Jez, dokud máš chuť, pij, dokud máš žízeň.
(Čl. zkušený v radě a ve snaze druhému zamezit v přehánění činnosti, zábavy, práce ap.:) nedělej nic, nevěnuj se ničemu (stejně jako ani jídlu a pití) přehnaně, nerozumně dlouho a chovej se přiměřeně a střídmě; dělej práci, dokud tě těší a zajímá, ale nepřeháněj ji příliš dlouho, z povinnosti ap. ■ **S** dělej vše přiměřeně!, chovej se střídmě a odpovědně! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Dej / nech° si (na to) zajít chuť!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** dát si / nechat si zajít chuť na něco
(Čl. zvl. informovaný a realistický vůči druhému v úmyslu střízlivě omezit jeho přehnanou touhu, přání něco drahého si koupit, pořídit, něčím mimořádným se zabývat ap., v důsledku nepříznivých okolností:) to je nereálné a neuskutečnitelné, a snaž se na to proto zapomenout, nemyslet a nechtít to. Na takový auto nemáme peníze, na to si dej z. chuť. ■ **S** nemysli na to!, to je nereálné Pusť to z hlavy!
Ⓐ Forget it!, Be realistic!, You can kiss that good-bye. Ⓝ Lass dir die Lust darauf vergehen., Schlag dir das aus dem Kopf. Ⓕ ! Fais une croix dessus!, ! Tire un trait dessus! Ⓡ Выбрось это из головы!

Není° mu° to po chuti.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** být po chuti někomu
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na změnu, rozhodnutí, nové podmínky, vzniklou situaci ap., v kontrastu k jeho vlastní představě a zvyklosti:) nelíbí se mu to, není s tím spokojený a nepřijímá to rád n. nesmiřuje se s tím ochotně. Není mu moc po chuti, že má dělat v jedné místnosti s kuřákem, a já se mu nedivím. ■ **S** to nelíbí se mu, on není spokojený Není mu to recht.
Ⓐ It's not to his liking. Ⓝ Das passt ihm nicht (in den Kram). Ⓕ Ce n'est pas à son goût. Ⓡ Это ему не по нраву.

Nic mu není po chuti. *viz* Nic mu není vhod.

Nemáš chuť?
(Čl. nabízející improvizovaně zvl. blízkému druhému jídlo, obv. vlastní n. vlastníma rukama připravené a v reakci na jeho náhodnou přítomnost:) vezmi si (kousek toho jídla) a ochutnej n. přidej se ke mně!; nechceš zjistit, jak to chutná? ■ **S** jez! Nechceš ochutnat?

Přešla ho° (na to°) chuť.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho negativní změně postoje k jídlu n. činnosti, zvl. nabízené, zábavě ap., v důsledku nepříznivé okolnosti a dodatečně špatného dojmu ap.:) už nemá zájem a nechce to (koupit, dělat n. objednat); nechce to už dál jíst (a začal k tomu pociťovat odpor); nechce se tím už dál zabývat, přestalo ho to bavit. Když uviděla cenu, přešla ji na ten biftek chuť. ■ **S** on nechce Nejde mu to pod fousy.
Ⓐ He thought twice about it. Ⓝ Ihm ist die Lust darauf vergangen. Ⓕ Cela / ça lui en a fait passer l'envie. Ⓡ Хотелось — и перехотелось.

Přišlo mi to k chuti.
(Čl. v uznalém hodnocení vůči druhému zvl. o nenadále nabídnutém, neplánovaném a dlouho už nekonzumovaném jídle, pití a jeho chuti:) zachutnalo mi to (znovu) a příjemně mě to osvěžilo n. povzbudilo. ■ **S** já pochutnal jsem si

Zajde ti° chuť.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený varující druhého před velkým nadšením a přehnaným, náročným cílem, zvl. činností, akcí ap., v důsledku neznalosti pozadí, podrobností ap.:) přestane tě to bavit a přestaneš to chtít (dělat); vystřízlivíš a ztratíš zájem n. ochotu tomu věnovat úsilí, energii ap. Ty chceš organizovat ta školení sám? Až uvidíš, kolik je to telefonování, z. ti ch. ■ **S** ty přestaneš chtít Nejde mu to pod fousy.
Ⓐ You won't be (quite) so keen. Ⓝ Dann vergeht dir die Lust darauf. Ⓕ L'envie / ça te passera. Ⓡ У тебя пропадёт (всякое) желание.

S chutí do toho (a půl je hotovo)!
(Čl. zvl. zkušený v povzbuzení druhému, zvl. dítěti, k neoblíbené, nepříjemné, avšak nutné činnosti, potřebné práci, studiu ap.:) překonej svou nechuť a práce se bude jevit snazší; čím lepší náladu a ochotu má člověk při započetí činnosti, tím je tato

činnost snadnější, vykonávaná rychleji ap. ■ **S** začni s náladou dobrou! ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Dimidium facti, qui coepit, habet*, tj. *kdo začal, půl díla vykonal*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Listy, 1,2,40*, je ale starší.

Chutě jsou různé / sou různý.
(Čl. liberální a zkušený smířlivě vůči druhému zvl. v reakci na neobvyklé jídlo, pití třetího n. jejich kombinaci n. na nebvyklou zálibu, zábavu ap., zvl. v kontrastu k vlastnímu názoru, představě, zvyklosti ap.:) lidé dávají přednost často zcela protikladným věcem; lidem chutnají značně různé a z pohledu pozorovatele často podivné věci (a je třeba to přijmout a nevnucovat jim vlastní orientaci). ■ **S** lidé mají záliby různé Proti gustu žádný dišputát.

Vlastní chvála / samochvála / sebechvála smrdí. n. **Vlastní chvála z hrdla smrdí.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky o domýšlivém a neskromném druhém, zvl. ve výtce, připomínce po výroku n. radě před ním, s ohledem na dojem a ovlivnění prvního n. třetího ap.:) nechlub se, nikdo to neslyší rád!; přílišné upozorňování na vlastní kvality, úspěchy ap. je pro okolí nepříjemné a vyvolává závist n. podezření, popř. svědčí o špatném sebehodnocení, nedostatečném ohledu na druhé ap. Moc tam o sobě nemluv, víš, že v. ch. smrdí, ať si udělají dojem sami. ■ **S** nechlub se!, lidé nemají rádi sebechválu Drž se zpátky!, Dej si hubu na zámek! ♦ Přísloví, už v lat. *Propria laus sordet, vlastní chvála špiní,* Walther 22 652; var. *sebechvála* u Bitt-Schin, var. *z hrdla* u Čelakovského.

Ⓐ Self-praise is no recommendation. Ⓝ Eigenlob stinkt. Ⓕ Il est puant d'autosatisfaction / de suffisance., Qui se loue, s'emboue., Il est glorieux comme un pet. Ⓡ Сам себя не хвали.

Chvály se nenajíš.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený střízlivě a kriticky zvl. vůči druhému v reakci na jeho nemístné nadšení, radost z propagační, vypočítavé lichotky, chvály ze strany třetího usilujícího si druhého získat ap.:) nenech se oklamat slovy a nevěř jim, pokud nebudou podpořena hmotným, materiálním výrazem uznání. Tys mu na ty krásný slovíčka vo tom, že máš talent a že tě brzo povejší, skočil? Seš blázen, ch. se nenajíš. ■ **S** nevěř chvále prázdné! To jsou jen těšínská jablíčka.

Ⓐ Fine words butter no parsnips. Ⓝ Von Lob wird man nicht satt. Ⓕ (Ne te laisse pas endormir par les flatteries.), ! Tout flatteur vit aux dépens de celui qui l'écoute. (La Fontaine), ! Caresses de chien donnent des puces. Ⓡ Одним «спасибо» сыт не будешь.

Chval tak, abys nepřechválil.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Zvl. zkušenější čl. v dobře míněné radě druhému, často ve funkci, roli, a jeho nadsazenému, popř. častému kladnému hodnocení třetího, výsledku jeho práce ap., zvl. s ohledem na potřebu hodnotit ho přiměřeně a nebudit přehnané očekávání, nekritické sebevědomí ap.:) nechval příliš, můžeš pak vyvolat falešný dojem; nesmíš své pochvalné výroky vyslovovat tak často n. silně; hodnoť realisticky a uměřeně! Nemusíš mu zrovna při každý příležitosti říkat, jak je skvělej. Ch. tak, abys n. ■ **S** nechval příliš! Šetři slovy!, Važ svá slova!

Ⓐ Do not spur a willing horse. Ⓕ (Il faut louer sans flatter / flagorner / encenser.), (Ne lui passe pas trop de pommade.) Ⓡ Смотри, чтобы не перехвалить.

Každej / každý chválí (to) svý / svoje / své.
(Čl. zkušeně a tolerantně vůči druhému, zvl. v reakci na jeho podiv nad zdánlivě nepochopitelným upřednostňováním, oblibou předmětu, činnosti, zábavy, jídla, práce ap. v kontrastu k jiným:) člověk preferuje své oblíbené věci n. výrobky; pro každého je důležité právě to, co má rád, a to se také snaží druhým doporučovat, vnutit. ■ **S** čl. preferuje věci oblíbené

To se chválí samo.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně a spokojeně zvl. vůči prodávajícímu, nabízejícímu druhému o zboží, výrobku a jeho kvalitě a vzhledu ap.:) je, vypadá to tak dobře a kvalitně, že je to i velmi lákavé (a není třeba zvláště připomínat přednosti toho). Takový krásný zboží, no to se ch. samo. Tak já si jeden kousek vemu. ■ **S** to je lákavé Dobré zboží se chválí samo.

Ⓐ It's its own best advertisement. Ⓕ ! A bon vin, point d'enseigne., (La qualité parle d'elle-même.) Ⓡ Это говорит само за себя.

Každej / každý chvilku tahá pilku.
(Čl. zvl. starší a zkušený v upozornění vůči sklesléму druhému obv. o mocném, vlivném třetím a jeho jednání, zvl. s ohledem na dlouhotrvající funkci na úkor ostatních:) každý může užívat n. zneužívat (mocenských) výhod jen po určitou dobu, ne neomezeně; nikdo by neměl považovat svou vládu

a příznivou osobní situaci za časově neomezenou. ■ **S** nikdo nevládne navždy ♦ Přísloví.

Je mu dlouhá chvíle.
Nom dlouhá chvíle
(Čl. vůči druhému komentující postavení třetího a jeho pocity v důsledku nečinnosti, popř. vykonávání monotónní, stereotypní práce ap.:) nudí se a chová se roztěkaně, nesoustředěně, popř. a cítí potřebu věnovat se smysluplné činnosti; neví, čím n. jak by se zabavil, a nudí se. ■ **S** on nudí se

Nevíme chvíle ani hodiny. *viz* Nevíme dne ani hodiny.

To je° ta pravá chvíle (pro něco).
(kol – neutr) **0** kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *pravá*
(Čl. zkušeně, někdy jako pokyn, vůči druhému s ohledem na výběr začátku, uskutečnění plánu, obv. krátkodobého, ap., zvl. s ohledem na obvyklost opakovaného výskytu, návratu n. úspěch nového:) teď je (pro to) vhodný, správný okamžik, čas. Tak pozor, to je ta p. ch. Teď musíš zasáhnout, právě ochabuje. ■ **S** čas přišel To je ten správný moment / okamžik.
Ⓐ This is the right moment., This is your chance. Ⓝ Jetzt ist der richtige Augenblick (gekommen). Ⓕ C'est l'occasion / le moment où jamais., ! Il faut saisir la balle au bond., ! Il faut battre le fer quand il est chaud., C'est le bon moment. Ⓡ Вот подходящий момент (для чего-л.).

Prosím° o chvíli strpení.
(neutr – kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp neg, fut ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl., zvl. jako zástupce organizace, úřadu při oficiálním kontaktu s hostem ap., ve zdvořilé a konvenční žádosti, obv. z jiných naléhavých důvodů n. nepředvídaných okolností:) žádám vás o laskavé porozumění a krátké posečkání, odklad (očekávané n. dohodnuté věci); počkejte prosím krátce! Vážení diváci, prosíme o ch. s. Přetrhl se film, ale za okamžik budeme v promítání pokračovat. ■ **S** počkej!
Ⓐ Please be patient / forebearing., We crave your indulgence. Ⓝ Einen kleinen Augenblick Geduld. Ⓕ Je vous demande un petit moment / instant de patience., ! Je vous demande de ((bien) vouloir) patienter quelques instants. Ⓡ Прошу прощения за задержку.

Naše chvíle nadešla / přišla.
(Čl., zvl. člen skupiny, organizace ap., upozorňující pateticky na volbu doby pro začátek důležitého plánu, uplatnění zásadního záměru, provedení kroku ap.:) teď nastal vhodný n. nejlepší, nejvýhodnější okamžik to uskutečnit. ■ **S** čas přišel ♦ J 2,4.

Ještě nepřišla jeho chvíle.
(Čl. informovaně, popř. omluvně vůči druhému o významném, politicky vlivném třetím ap. a jeho očekávaném vystoupení ze soukromí, ústraní ap., zvl. s ohledem na vývoj situace a jeho momentální nezdary a nepochopení ostatních ap.:) ještě nenastala vhodná doba, kdy by mohl nejlépe projevit své skutečné schopnosti, vliv ap., a je třeba ještě počkat. ■ **S** čas nepřišel ještě Ještě nepřišla moje hodina. ♦ J 2,4.

Jednou přijde moje chvíle.
(Čl. ambiciózní a obv. i talentovaný n. mocný, vlivný v sebevědomém, jistém komentáři, ujištění vůči druhým, svým následovníkům ap., zvl. s ohledem na svůj zásadní zásah, ovlivnění situace ap.) situace se vyvine v budoucnosti příznivě pro mé vystoupení, projevení se, (talentové) uplatnění n. mocný zásah; jednou vhodně zasáhnu a uplatním se n. proslavím se. ■ **S** já budu slavný, já zasáhnu v budoucnosti

Kdo chvíli stál, již / už stojí opodál.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený v radě vůči druhému, často pateticky, o postoji zvl. k obecnému společenskému vývoji a aspiracím n. celkové situaci v novém trendu ap. a potřebě rozhodnutí ap.:) neopouštěj ostatní a neoddděluj se, zaostal bys a uškodil sám sobě!; kdo se přestal něčím na čas zabývat, je pak už v nevýhodě a zaostává (neboť vývoj pokročil). Tu spolupráci nepřerušuj. Kdo ch. s., už s. o. ■ **S** neodcházej!, sleduj vývoj! Neházej flintu do žita! ♦ J. Neruda (1834–1891), báseň *Jen dál, Zpěvy páteční* (1896).
Ⓐ (Stay in the van or become yesterday's man.) Ⓝ Rast ich, so rost ich., Wer rastet, der rostet. Ⓕ Qui n'avance pas, recule!, ! Il ne faut pas s'arrêter en si bon chemin., ! Il faut continuer sur sa lancée. Ⓡ Кто не идёт вперёд, тот двигается назад.

Kdo jsi bez chyby, hoď po něm kamenem.
(Čl. zkušený a spravedlivý zvl. v reakci na prudkou a zjednodušující snahu druhých potrestat, odsoudit třetího za jeho vinu, někdy spornou ap.:) (za skutečnou vinu, chyby) má trestat člověk spravedlivý a bezúhonný, a to vy nejste; každý nějaký

díl viny má a je nespravedlivé vinit a trestat jen toho jediného. ■ **S** každý dělá chyby

Chyba lávky!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Zvl. starší zkušený čl. upozorňující druhého na jeho mylný závěr, sdělení, myšlenku ap.:) tak to není, tady došlo k omylu; to (co říkáš) není pravda, to nesouhlasí se skutečností. Chyba lávky, milý pane. To jste teda neuhod. ■ **S** to není tak, to je chyba Ale kde!, To je blbost! ♦ Snad z pův. spojení *chybiti se cesty, lávky*, tj. minout správnou cestu.
Ⓐ Wrong!, You're way out / wide of the mark. Ⓝ Weit gefehlt! Ⓕ ! Vous faites fausse route!, (Loin de là!), (Vous n'y êtes pas!) Ⓡ Попал пальцем в небо!

Má to (jednu) chybu.
(Čl. kriticky, někdy i žertovně, vůči druhému a jeho plánu, navrhovanému řešení ap., s ohledem na možné selhání, okolnosti a zvl. volnou souvislost s podružným faktorem ap.:) je to dokonalé až na jeden detail; má to jeden nedostatek, a nelze to tedy udělat podle daného záměru. ■ **S** to má nedostatek Je tu zádrhel.

Kdyby nebylo kdyby, nebylo by chyby. n. **Kdyby jsou chyby.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. sarkasticky reagující na váhavost druhého a jeho zvažování minulých opomenutých alternativ, často v nepříjemné situaci, a varující ho před dalším zbytečným zkomplikováním, zproblematizováním situace ap. a planým uvažováním:) (byla to, stala se chyba, ale) teď nemá cenu o tom mluvit, nepomůže to. A: Kdybysme si vzali karimatky, tak bysme mohli přespat … – B: K. nebylo k., nebylo by ch. ■ **S** je zbytečné mluvit o tom, to nepomůže Tluč hlavou o zeď, co si vytlučeš? ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ If ifs and an(d)s were pots and pans, there'd be no work for tinkers(' hands)., If the sky falls we shall catch larks. Ⓝ Wenn das Wörtchen wenn nicht wär, wär mein Vater Millionär. Ⓕ ! Avec des „si", on mettrait Paris en bouteille. Ⓡ Если бы да кабы (во рту выросли грибы).

Nikdo není / se nerodí bez chyby / chyb. *viz* Každý má chyby.

To nemá chybu!
(Čl. nadšeně a velmi spokojeně vůči druhému zvl. o promyšleném plánu, přípravě akce, popř. osobním výtvoru ap., v kontrastu k možným rizikům:) to je dokonalé a skvělé a moc se mi to líbí; to je výborně vymyšlené. ■ **S** to je dobré, to líbí se mi

Vaše° chyba!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený, popř. nadšený v lakonickém a nesouhlasném komentáři vůči druhému v reakci na jeho odmítnutí doporučované, výhodné nabízené možnosti, vzniklé situace, též dobrého jídla ap., obv. v kontrastu k opačnému postupu prvního:) svým záporným rozhodnutím, odmítnutím ochudíte, jste ochudil n. znevýhodníte, jste znevýhodnil sám sebe. Je to připravený, vemte si. Když nechcete teď, vaše chyba. Pak budete mít hlad. ■ **S** to je chyba, to je nedostatek To si ještě povíme.
Ⓐ That's your look-out., On your head be it. Ⓝ Euer Fehler! Ⓕ ! Tant pis pour vous!, ! Cela / ça sera de votre faute., ! Vous ne vous en prendrez qu'à vous-même! Ⓡ Потом не жалуйтесь.

Za chyby se platí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v rezignovaném a kritickém komentáři vůči druhému o třetím a jeho n. svém chybném životním kroku, postupu, rozhodnutí ap. s ohledem na důsledky a odpovědnost:) nepříznivé následky svého omylu, chyby, nesprávné volby musí nést, si prožít, popř. protrpět člověk sám (a vinu, odpovědnost nelze svalovat na jiného); je spravedlivé, že člověk pocítí problémy a nepříjemné důsledky své chyby osobně. Vybral si školu, která byla blízko, ale moc jeho zájmu neodpovídala, a teď bojuje hned s několika předměty. Za ch. se holt p. ■ **S** čl. musí trpět následky své chyby Každý svého štěstí strůjcem. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ We have to pay for our mistakes., Every man is the architect of his own fortune. Ⓝ Für Fehler muss man büßen. Ⓕ ! On est puni par là où on a péché., ! Qui casse les verres, les paie! Ⓡ За ошибки надо расплачиваться.

Chybama / chybami se člověk učí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému a jeho zkušenosti z omylu, chyby, někdy i cizí, a možném závěru při budoucím kroku, postupu, rozhodnutí ap., též jako útěcha nad jeho nezdarem:) zamyšlení nad chybnými, mylnými kroky se může stát dobrou zkušeností a může vést člověka k tomu, že se takovým krokům v budoucnosti vyhne. Ve druhém závodě už věděl, že si musí šetřit síly až do finiše, a taky se mu podařilo vyhrát. Ch. se č. učí.

■ **S** čl. získává zkušenost z chyb Nikdo se nerodí bez chyb. ♦ Srov. lat. *Artes discuntur peccando*, tj. *dovednosti se nabývají chybováním* a též např. *Quae nocent, docent*, tj. *co škodí, učí*, Walther 23 023.

Ⓐ We learn from our mistakes., If you don't make mistakes, you don't make anything. Ⓝ Durch Fehler wird man klug. Ⓕ ! C'est en forgeant que l'on devient forgeron., (L'erreur est formatrice / est source d'apprentissage.) Ⓡ На ошибках учатся.

Chyby budou, dokud budou lidé.
(Čl. moudrý v komentáři vůči druhému v rezignované reakci na nastalou chybu a zobecňující omyly, i vlastní, za různých situací ap.:) lidé jsou svou povahou omylní, chybující; lidé budou dělat chyby stále a nemohou se jim vyhnout. ■ **S** čl. dělá chyby ♦ Dosl. z lat. *Vitia erunt, donec homines*, P. C. Tacitus (asi 55–116), *Dějiny, 4,74*.

Každý má chyby. n. **Každej má ňákou chybu.** n. **Všichni máme svoje chyby.** n. **Nikdo není bez chyby / chyb.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený zvl. proti netolerantnímu, příliš kritickému postoji druhého ke třetímu a jeho menšímu nedostatku, nepříjemné charakterové zvláštnosti, popř. omylu v poukazu na nedostatky druhého, ostatních ap.:) nedostatky má a chyby dělá každý (a dokonalý člověk neexistuje); všichni se můžeme mýlit, jednat nesprávně (a tedy i ty). A: Jinak je dobrej, ale nelíbí se mi, že se vždycky naštve kvůli takový maličkosti. – B: No jo, k. má ňákou chybu. ■ **S** každý dělá chyby Moudrý člověk se mýlí dvakrát denně. ♦ Přísloví (zvl. poslední var. u Čelakovského); srov. i lat. *Nam vitiis nemo sine nascitur*, tj. *bez chyb se nerodí nikdo*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Satiry, 1,3, 68*.

Ⓐ Nobody's perfect., Even Homer nods. Ⓝ Jeder hat Fehler. Ⓕ ! Nul / personne n'est parfait. Ⓡ Каждый может ошибаться.

Kdyby jsou chyby. *viz* Kdyby nebylo kdyby, nebylo by chyby.

Co mu chybí?
1. *(Čl. obv. v nesouhlasné, popř. rozzlobené poznámce a otázce vůči druhému na adresu třetího a jeho nepřijatelného svévolného chování, výstřelků, popř. výrazů nespokojenosti a s ohledem na dostatek všeho potřebného v jeho životě ap.:) proč se tak vlastně chová?; nic mu přece nechybí.*
2. *(Čl., zvl. lékař vůči informovanému druhému o třetím a jeho stavu, zvl. zdravotním ap.:) co není u něj v pořádku?; jakou nemoc ap. n. její příznaky má?* ■ **S** on je nepochopitelný, on chová se nerozumně, proč dělá to?, jakou nemoc má?

Málo chybělo a … n. **Chybělo jen málo a …** *viz* Moc nechybělo a …

To nám° ještě chybělo / scházelo! n. **Ten° nám° (tu) ještě chyběl° / scházel°!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zaměstnaný starostí, řešením problému v povzdechu n. zlostném výkřiku vůči blízkému druhému o třetím a jeho nežádoucím příchodu n. náhlém výskytu nepříznivé okolnosti, události ap.:) to n. on jsou tu (teď) zcela nevítaní a nepříjemní (a situaci komplikují); to je nepříjemný problém a musíme se ho snažit odstranit ap. Jé, támhle de ta stará drbna Novačka. Ta nám tu ještě ch.! ■ **S** já nepotřebuju tohle, to je nepříjemné Čert nám to / ho byl dlužnej! Na toho jsme tak (akorát) čekali!

Ⓐ That's / he's all we needed! Ⓝ Das hat uns gerade noch gefehlt! Ⓕ Il ne nous manquait plus que cela / ça., Cela / ça nous manquait! Ⓡ Только этого нам не доставало!, Только его нам не хватало!

Vloudila se chybička.
(Čl. obv. omluvně vůči nadřízenému, neznámému druhému v reakci na momentální selhání svého nového výrobku, nedokonale vyzkoušeného výtvoru, nedostatek ve výsledku práce, obv. ve snaze ho bagatelizovat ap.:) objevil se tam bohužel zřejmě ještě (tento) jeden malý nedostatek, ale není to nic vážného. ■ **S** chyba jediná neznamená nic, to není dokonalé

Chybovat je lidské. *viz* Errare humanum est.

Už ho° to zase chytlo / popadlo.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *zase*
(Čl. kriticky a obv. i rezignovaně vůči druhému v komentáři o třetím a jeho často se opakujícím nepříjemném, popř. i nepochopitelném a prudkém psychickém stavu, náladě ap., zvl. o jeho zuřivosti, nutkavém jídle ap.:) už zase dostal záchvat té nálady, toho rozpoložení a intenzivně ho projevuje. Už ho to zase ch. Chodí po baráku a kouká, komu by vynadal. ■ **S** on dělá to zase Už to na něj zase přišlo.

Ⓐ He's at it again. Ⓝ Ihn hat es schon wieder

gepackt. Ⓕ Cela / ça l'a repris., Cela / ça lui a repris. Ⓡ Он опять с ума сходит.

Co ho to chytlo? *viz* Co ho to (najednou) popadlo?

Asi jsem / sem něco chytil / chytnul.
(Čl. vůči druhému komentující svůj zhoršený zdravotní stav, spojený zvl. s bolestmi v krku, rýmou, kašlem ap.:) patrně jsem onemocněl, dostal chřipku nebo něco podobného. ■ **S** já jsem nemocný

S tou° bys to chytil! n. **To bys to popad!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. muž, pohoršeně varující druhého muže před nedostatky, charakterovými vadami ženy, zvl. vzhledem k jejím manželským kvalitám:) to není žena vhodná pro tebe, popř. pro manželství vůbec, udělal bys velmi špatnou zkušenost (a neměl by sis s ní začínat n. měl bys s ní ukončit vztah a nežen se s ní). Božena? Tu si neber. S tou bys to chytil. ■ **S** ona není vhodná, ty udělal bys chybu To bys tomu dal!

Ⓐ Steer clear of her!, You'd (live to) regret it. Ⓕ ! Vous ne feriez pas bon ménage., ! Tu n'y trouverais pas ton bonheur. Ⓡ Ничего хуже ты не мог придумать!

Hned se všeho chytí°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho schopnosti a sklonu nechat se inspirovat buď k provedení zvl. drobných škodolibých, nejapných a vůči druhým nepřátelských kroků, popř. žertíků, n. k nepříjemné a nekonečné námitce, protestu, stížnosti ap.:) **1.** *(nechá se snadno ovlivnit a) využije příležitosti rychle, popř. a rozvede to do nevhodných rozměrů;* **2.** *pod téměř libovolnou záminkou snadno využije pohotově nabízené příležitosti a začne hovor nepříjemně brzdit a mařit svými výroky.* **2.** Jak něco řekneš, hned se v. chytí a začne něco namítat. ■ **S** on využívá příležitost pohotově neztrácet čas, To je vítr do jeho plachet.

Ⓐ He always rises to the bait. Ⓝ Er ist immer gleich Feuer und Flamme. Ⓕ ! Il fait feu de tout bois., ! Il sait saisir l'occasion par les cheveux. Ⓡ Он ко всему готов прицепиться.

I chytrák se spálí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. škodolibě a kriticky vůči druhému zvl. o protřelém třetím a jeho jednání a možnosti omylu, špatného postupu, kroku ap.:) i vychytralý prospěchář n. podvodník může nakonec udělat chybu, jednat neopatrně, být dopadený ap. Soused vždycky navenek poukazoval na druhý a jejich chyby. Pak mu ale přišli na to, že má barák postavenej z kradenýho materiálu. I ch. se s. ■ **S** čl. chytrý může mít potíže Na každýho (jednou) dojde., Nemá vždycky kocour posvícení. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ The truth will out., People who live in glass-houses shouldn't throw stones., The cat shuts its eyes when it steals the cream. Ⓕ ! A jouer avec le feu, on finit par se brûler les ailes., ! Tel est pris qui croyait prendre., ! C'est l'arroseur arrosé. Ⓡ И на старуху бывает проруха.

Chytrost nejsou žádný čáry.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žádný*
(Čl. inteligentní vůči druhému zvl. v reakci na jeho údiv nad úspěchem a proniknutím do záhady, pochopením souvislostí n. vymyšlením strategie, postupu ap.:) inteligence, rozumové schopnosti nejsou nic nadpřirozeného, ale je třeba je používat; chytrý, bystrý člověk přirozeně uvažuje, užívá svůj mozek, přemýšlí, a dosahuje tím úspěchu. A: Jaks na to přišel? Telepatii? – B: Jen jsem si to vydedukoval. Ch. n. ž. č. ■ **S** čl. chytrý přemýšlí Musíš to mít túdle! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ It doesn't take (a) genius., It's all in the little grey cells. Ⓕ (Se creuser la tête / la cervelle, ce n'est pas bien sorcier.) Ⓡ Надо уметь работать головой.

Na chytrého / chytrýho mrkni, hloupého / hloupýho trkni. n. **Chytrému / chytrýmu napověz, hloupému / hloupýmu dolož.** n. **Chytrému / chytrýmu napověz, hloupého / hloupýho kopni / trkni.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. v povzdechu vůči druhému zvl. v reakci na jeho udivený a vlastně zbytečný dotaz, a to po předchozím vysvětlení, jasném vyústění situace ap., na jeho nechápavý pohled aj., obv. v kontrastu k jiným lidem:) inteligentní člověk by měl vše pochopit, vyvodit správné závěry už z dostatečného náznaku, a ne až po dodatečném objasnění; inteligentnímu, chytrému člověku stačí napovědět a hned pochopí vše. Nebudu ti to pořád vysvětlovat. Víš, co se říká: na ch. m, h. t. ■ **S** čl. chytrý pochopí náznak Chytrost nejsou žádné čáry. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Dictum sapienti sat est*, tj. *Moudrému stačí slůvko*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Peršan, 729*.

Ⓐ A nod's as good as a wink to a blind horse.

Ⓕ (Il y a ceux qui comprennent à mi-mot et ceux avec qui il ne faut pas mâcher ses mots / et ceux à qui il faut mettre les points sur les „i“.), (Il y a ceux qui ont de l'esprit comme quatre et ceux qui ont l'esprit pointu comme une boule.) Ⓡ Умному достаточно (намёка).

Chytrému / chytrýmu napověz, hloupému / hloupýmu dolož. n. **Chytrému / chytrýmu napověz, hloupého / hloupýho kopni / trkni.** *viz* Na chytrého mrkni, hloupého trkni.

Když / dyž seš tak chytrej°, tak … n. **… dyž / když seš tak chytrej°.**

(kol; iron, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. rozzlobeně a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho neustálé rady, návrhy zlepšení práce n. úsilí prvního ap.:) (vadí mi, že) sám uvedenou činnost neděláš, neovládáš a ve svých radách vycházíš spíše z dojmů než ze zkušenosti. Hele, nech toho! Když seš tak ch., tak to zkus sám. Není to tak jednoduchý. ■ **S** já odmítám to, ty jsi nespravedlivý ke mně, ty neudělal bys to lépe Chtěl bych tě vidět!

Ⓐ If you're so clever, … Ⓝ Wenn du so schlau bist … Ⓕ Puisque tu es si fin / malin / intelligent … Ⓡ Ну, если ты такой умный …

Ty seš ňákej chytrej°!

(kol; iron, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. ironicky a nesouhlasně vůči druhému v reakci na jeho přemoudřelé rady, poznámky, připomínky ap. k činnosti prvního, často jako úvod k odmítnutí:) jen předstíráš velké zkušenosti, odborné znalosti ap., a to mě velmi zlobí; nelíbí se mi ten tvůj nadřazený postoj a odmítám ho. Hele, ty seš ňákej ch., tak pojď a udělej to sám. ■ **S** já odmítám to, ty neudělal bys to lépe, ty jsi nespravedlivý ke mně, ty chováš se nerozumně

Ⓐ You don't half fancy yourself! Ⓕ (*iron*) Tu m'as l'air malin, toi! Ⓡ *Ишь*, какой умник нашёлся!

Nejsem° z toho (moc / zrovna moc) chytrej / moudrej.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, imp, imp neg, fut ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. rozpačitě, nejistě vůči druhému o svém dojmu z třetího a jeho nejasného vysvětlení n. z návodu, popisu, popř. nevysvětlitelného chování třetího ap.:) (přes svou snahu, úsilí) příliš tomu nerozumím, nechápu to; nevyznám se v tom a nedává mi to příliš smysl. Vysvětloval mi to tu celý vodpoledne, ale nejsem z toho zrovna moc ch. ■ **S** já nechápu to To jsem blázen!

Ⓐ I'm (still) none the wiser., I (still) can't make head or tail of it. Ⓝ Ich werde nicht klug daraus. Ⓕ (Je n'en suis pas plus intelligent pour autant.), ! Cela / ça me fait une belle jambe!, (Cela / ça ne m'avance pas beaucoup.) Ⓡ Я ничего в этом не понимаю.

… ty chytrej°!

(kol; iron, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. odmítavě a mírně výsměšně vůči méně zkušenému, mladšímu druhému, obv. spolu s usměrněním způsobu jeho myšlení:) (tak to není a) nemysli si to!; nechápu, jak si to můžeš myslet, jak tě to mohlo napadnout ap. Kdybych chtěl jít na koupaliště, tak bych si asi vzal plavky, ty chytrej! ■ **S** nemysli si to! Ty seš dobrej!, To je nápad!

Ⓐ …, silly!, …, clever-clogs! Ⓝ Du Schlauberger! Ⓕ ! Gros malin! Ⓡ … не так ли / не правда ли?

Chytřejší ustoupí (hloupý se pere). *viz* Moudřejší ustoupí.

I

I ba ne!
(Zvl. starší čl. v nesouhlasné reakci na tvrzení, popř. otázku druhého ap.:) nesouhlasím s tebou, je to jinak; to není správné, mám jiný názor ap. ■ **S** já nesouhlasím, to není tak

I co!
(Čl. v rezignovaném povzdechu nad vzniklou komplikací, menším problémem, nepříjemnou okolností, obv. proti celkové přijatelnosti situace ap.:) na tom tolik nezáleží, situace se nedá změnit (a není třeba se tím příliš zabývat, trápit). ■ **S** to není důležité Ale co!

I kdepak! *viz* Ale kdepak!

I kuš! *viz* Ale kuš!

I ty jeden°!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova)
(Zvl. starší čl. vůči mladšímu, často dospělý vůči dítěti, v dobromyslně odmítavé reakci na jeho žertování, při hře ap.:) já jsem to pochopil dobře a nevěřím tomu; předstíráš, že mě zlobíš, chceš oklamat n. napálit, ale já vím, že to nemyslíš vážně. A: A babí, víš, proč nemá tramvaj gumový kola? – B: I ty jeden, to se dělá, dělat si legraci z babičky? ■ **S** ty škádlíš mě, já odmítám to
Ⓐ You are a one! Ⓝ Du kleiner Schelm … Ⓕ ! Petit farceur / coquin. Ⓡ Ах ты, баловник!

Idu Rhodos, idu kai pédéma. *viz* Hic Rhodus, hic salta!

Ignorantia facti non excusat. *viz* Neznalost zákona neomlouvá.

Ignorantia iuris / legis excusat neminem. *viz* Neznalost zákona neomlouvá.

Ich bin besser als mein Ruf.
(Zvl. sečtělý čl. vůči druhému při sebeobhajobě a sebehodnocení, v kontrastu k mínění ostatních:) nejsem tak špatný, jak se říká; mám morální vlastnosti, schopnosti, nadání ap. větší, než jak se o mně tvrdí. ■ **S** já nejsem špatný ♦ Z něm. *Jsem lepší než má pověst* říká Marie Stuartovna o sobě u F. Schillera (1759–1805), *Marie Stuartovna, 3,4* (1800); je to však už antická myšlenka, srov. Ovidia P. Nasona (43 př. n. l.– 18 n. l.), který říká o Claudii *ipsa sua melior fama*, tj. *sama lepší než její pověst*, *Exponto, 2,143*.

Ils n'ont rien appris ni rien oublié.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým kriticky, nesouhlasně a varovně o skupině nepřátelských a nebezpečných třetích, národu, sektě, politické orientaci ap., momentálně poražených:) jsou nepoučitelní a stále nebezpeční a budou se chtít mstít, dostanou-li příležitost. ■ **S** oni jsou nebezpeční ♦ Z fr. *Nic se nenaučili a nic nezapomněli*, řekl Talleyrand o Bourbonech r. 1815, ale už dřív kontradmirál de Panot o royalistech.

Říkám to jen tak pro ilustraci.
(Čl. zvl. při výkladu, vysvětlení vůči druhým při uvedení konkrétního detailu ve snaze přiblížit jim celkový význam a kontext ap.:) uvádím to pro vaši představu pouze jako jeden příklad (jakých je však mnoho). ■ **S** já uvádím příklad

Nedělej° si (o tom / něm) (žádné / žádný / ňáký) iluze.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. střízlivý vůči druhému ve snaze zmírnit jeho neoprávněné nadšení, nemístný optimismus, o práci, situaci ap., popř. upozornit ho na možná úskalí jeho nastávajícího životního období, spolupráce, vztahu ap.:) mírni se ve svém očekávání a nebuď velký optimista!; neočekávej ve své situaci velkou vstřícnost, pomoc n. kladné stránky tohoto prostředí, kolektivu ap. Tady ti s tím nikdo nepomůže. Nedělej si o tom ňáký iluze. ■ **S** nebuď optimista! Co bys ještě nechtěl!
Ⓐ Don't fool yourself. Ⓝ Mach dir keine Illusionen. Ⓕ Ne te fais aucune illusion / pas d'illusion. Ⓡ И не надейся.

Im Deutschen lügt man, wenn man höflich ist.
(Čl. vzdělaný zvl. o nechtěném přetvařování se Němců při společenském vyjadřování v kontrastu k přirozenému způsobu jazyka:) Němci mluví přirozeně jen prostě a málo zdvořile, a snaží-li se o zdvořilost, zní to falešně. ■ **S** Němci lžou zdvořile ♦ Z něm. *V němčině lžeme, jsme-li zdvořilí*, říká bakalář u J. W. Goetha (1749–1832) ve *Faustovi, II.* (1832).

Im Westen nichts Neues.
(Čl. vzdělaný, novinář ap. informující zvl. zkratkovitě, metaforicky o situaci na místě, pracovišti, v rodině ap., s ohledem na předcházející konflikt, spor, popř. konflikty v okolí ap.:) situace je teď klidná a beze změny; (na rozdíl od ostatních

rušných míst) tady je poměrně klid. ■ **S** je tam klid ♦ Z něm. *Na západní frontě klid* (1928), titul románu, dosl. *na západě nic nového* od E. M. Remarquea (1898–1970).

In vino veritas.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. rozmarně vůči druhému, druhým o vlivu pití vína na způsob myšlení a otevřenost postojů:) víno a opojení z něj člověka často přivedou k indiskrétnosti n. prozrazení zatajovaných informací. Napijem se vína, ne? Třeba nám zase něco zajímavýho povíš. In v. v. ■ **S** víno přiměje k mluvení Rozvázal se mu jazyk. ♦ Lat. *Ve víně je pravda*, srov. obdobně řecky *en vino alétheia*, Zenobius, 4,5, ale už Alkaios (7.–6. stol. př. n. l.) má *vinos, ó file pai, kai alétheia*, tj. *víno, milý hochu, i pravda sluje*, jak zpravuje Plinius st. (23–79), *Přírodověda, 14,28.*
Ⓐ In vino veritas. Ⓕ In vino veritas. Ⓡ Истина в вине.

Je° to / to je° na infarkt!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova) n. 1c
(Čl. zvl. starší s odporem a unaveně vůči druhému o stresové, nervově náročné situaci, stupňujícím se problému, hromadících se starostech ap.:) to je velmi nepříjemná, znervózňující situace; tahle situace, stav ap. mě krajně rozčilují, znervózňují a psychicky vyčerpávají. Tyhle nedělní zácpy na dálnici před Prahou, to je na i. ■ **S** situace není dobrá, to je mrzuté To je k zbláznění.
Ⓐ It's enough to give you / one a heart-attack. Ⓝ Das haut den stärksten Eskimo vom Schlitten. Ⓕ ! C'est à tomber raide (mort)! Ⓡ От этого с ума сойти можно!

Inteligent zvládá chaos a blbec uklízí. *viz* Pořádek je pro blba, inteligent zvládá chaos.

Inter arma silent musae / leges!
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vzdělaný filozoficky a rezignovaně vůči druhým o situaci války a vývoji umění a zákonodárství v oblasti ap.:) za války, v neklidném politickém období ap. se nedaří rozvoji umění n. jsou porušovány právní normy; v období válek umělci, právníci ap. nemají podmínky pro své povolání. Teprve po skončení blokády se v Sarajevu začala znovu pomalu rozvíjet kultura. I. a. s. m. ■ **S** válka umlčuje kulturu, válka je zlá À la guerre comme à la guerre. ♦ Lat. *Mezi zbraněmi mlčí múzy / zákony*, podle M. T. Cicerona (106–43 př. n. l.) v *Řeči na obranu Milona, 4,10*; var. *musae* je pozdější parafrází.
Ⓐ Inter arma silent musae. Ⓕ À la guerre comme à la guerre! Ⓡ Когда гремит оружие музы молчат.

Ironie osudu (tomu) chtěla (že …). n. **Byla to ironie osudu.**
(Čl. zvl. při vyprávění vůči druhým o pozměněném opakování nechtěné situace n. vývoje ap.:) vývoj životních událostí, situace ap. vedly paradoxně právě k tomu, co se nemělo stát, čemu se člověk chtěl vyhnout, co nechtěl. ■ **S** to stalo se paradoxně

Ivánku náš, copak děláš? Děti dou / jdou do školy, tys ještě v posteli, o nic nedbáš!
(kol; posm, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 6
(Čl., zvl. učitel, rodič, v žertovné, posměšné reakci na pozdní příchod druhého, zvl. dítěte, popř. nepochopitelné otálení druhého, v kontrastu k povinnostem a očekávání:) pospěš si, neloudej se a plň své povinnosti, tj. jdi rychle do školy, věnuj se svému úkolu ap.! I. n., c. d.? Nevidíš, že je už čtvrt na devět? ■ **S** pospěš si!, začni dělat něco! ♦ Výsměšná písnička zpívaná opozdilcům (ve škole).
Ⓐ Late again! Ⓕ (Tu te remues / bouges / secoues un peu!) Ⓡ Соня-засоня.

J

To jsou / sou° jen / jenom těšínská / těšínský jablíčka.
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *těšínská* **Nom** těšínská jablíčka
(Čl. zkušený ve střízlivé a nesouhlasné reakci na snahu třetího utěšit druhého v jeho ztrátě, povzbudit ho v nepříjemné situaci ujištěním, slibem zlepšení, nápravy ap.:) to je jen formální (a soucitná) útěcha bez obsahu; to nepomůže, se nestane a nevěř tomu, i když to zní pěkně. Těm jeho slibům rozhodné nápravy a náhrady nevěřím, to jsou jen t. j. ■ **S** nevěř tomu!, to je útěcha nerealistická Nebuď dnešní! ♦ Hříčka daná vyvoláním pohádkové asociace kouzelných prostředků a plodů se slovesem *těšit* a názvem města *Těšín.*
Ⓐ He's just trying to cheer you up / jolly you along. Ⓕ ! Ce ne sont que des paroles / promesses en l'air!, ! Ce ne sont que des balivernes. Ⓡ Это лишь пустые обещания.

Jablko / ovoce nepadne / nepadá daleko od stromu.
(Čl. zkušeně vůči druhému, zvl. ve vysvětlujícím hodnocení třetího a jeho mimořádného nadání, úspěchu n. v reakci na jeho negativní jednání, čin ap., se zdůrazněním možnosti vlivu jeho otce, rodiče ap.:) to je pochopitelné (že to umí n. to udělal), děti jsou přece podobné rodičům a mívají stejné vlastnosti, schopnosti n. sklony; to vzhledem k jeho rodině nepřekvapuje. ■ **S** čl. je ovlivněný rodiči, to nepřekvapuje mě ♦ Přísloví (Bitt-Schin); mívá různé var., pův. hlavně s var. *ovoce,* ale i další, srov. *jabloň, štěp.*

To je (mezi nimi) jablko / jablkem sváru.
Nom jablko sváru
(Čl. o faktoru, problematickém tématu, cílovém předmětu ap. obv. v dlouhodobém sporu, neshodě mezi dvěma lidmi n. stranami ap.:) to je zásadní příčinou rozepře, popř. i nepřátelství mezi nimi. ■ **S** to je důvod sporu

Ani jablko by (mezi nimi / nima) nepropadlo. n. **Jablko by nepropadlo.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. o velikosti a zaplněnosti prostoru ve veřejném prostředí, zvl. místnosti při návštěvě mimořádně hodně lidí, velké tlačenici, zvl. v důsledku velkého zájmu ap.:) je tam teď nepříjemně málo volného prostoru, všichni se na sebe těsně tlačí a není možné se volně pohybovat. Na jeho vystoupení se do sálu namačkalo tolik lidí, že by snad j. n. ■ **S** je tam mnoho lidí Je tam lidí až černo
Ⓐ We / people were packed like sardines. Ⓝ (Dicht gedrängt) wie die Ölsardinen., Kopf an Kopf. Ⓕ ! (Être) serrés comme des sardines. Ⓡ Там негде яблоку упасть.

A jak!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5f stoup. zvol. (od k. slova)
(Čl. v kladné a obv. emocionální odpovědi na zjišťovací otázku s naznačenou odpovědí, ve snaze zdůraznit velkou míru platnosti ap.:) to je pravda; ano, velmi, hodně (tomu tak je). A: Po tom roce v Praze se jistě těšíš domů. – B: A jak! ■ **S** já potvrzuju to, to je pravda, to je tak To bych řek!
Ⓐ And how! Ⓝ Und wie! Ⓕ Et comment! Ⓡ Ещё бы!

Jak jinak? n. **Co jinak?**
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. při setkání v přátelském rozhovoru se známým druhým, zvl. po vyčerpání úvodních formalit n. nejnaléhavějšího tématu ap.:) co je dalšího nového (u tebe) n. jak se (ti) daří v širším smyslu, ostatních ohledech? No a co j., co dělá rodina a děda Stáňa? ■ **S** co je nového?, jak se máš? Co pořád děláš? ♦ Též var. *jináč.*
Ⓐ And how are things otherwise? Ⓝ Und sonst? Ⓕ Et à part ça?, Sinon (quoi de neuf)? Ⓡ Что нового?

Jak by ne? n. **Jakpak (by) ne!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. v poněkud ohrazující se a důrazné odpovědi na otázku druhého naznačující zapomenutí, neznalost prvního n. nejistotu druhého ap.:) to je pravda, nepochybuju o tom; ano, je to tak; samozřejmě (že jsem tam byl, to dělal, ho znám, to tam bylo ap.); myslím, že váháš, pochybuješ zbytečně. A: Pamatuješ si eště na Pepu Mrázka? – B: Jak by ne! Dyť sme spolu chodili vosum let do školy. ■ **S** to je tak, to je pravda, já nepochybuju Na to můžeš vzít jed!, To víš že jo!
Ⓐ But of course!, How could I (have forgotten,

not know him, etc.). Ⓝ Je nach dem. Ⓕ Et comment (donc)!, Que oui / si!, Bien sûr! Ⓡ А как же!

Jak kdo / co / který / jaký / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v částečně kladné odpovědi na otázku druhého omezující platnost jen na některé případy, obv. v důsledku proměnlivosti její platnosti, závislosti na dalším, často však jen jako vágní, neurčitá odpověď ap.:) to není ve všech případech stejné; je to pravda jen pro někoho / něco / některý / nějaký / něčí n. platí to jen někde / někam / odněkud / někudy / někdy; ne každý / všechno / všichni / jakýkoliv takový je n. ne všude / odevšud / všudy / vždy to tak je. To záleží na hledisku, případu n. okolnostech.* A: Chodíš cvičit? – B: Jak kdy. ■ **S** to záleží na …, to není stejné vždy Přijde na to., To je různý. ♦ Frekvence jednotlivých variant je různá, nejčastější je zřejmě *Jak kdo* a *jak kdy.* Řídké jsou i předložkové var. typu *Jak od koho* apod.

Ⓐ (It) Depends. Ⓝ Je nach dem. Ⓕ (Ça dépend …) Ⓡ Кто / что / какой / чей / где / куда / откуда / когда / как.

Jak to? n. **Jakpak to?**

(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 5f **Part** jak to, že … *(Čl. v udivené a znepokojené, rozhořčené, popř. protestující a tázavé reakci na neočekávanou nepříznivou událost, jednání druhého odporující zvyku, dohodě, předpokladu ap.:) to mě zaráží, mate a nelíbí se mi to; jak se to (přes to všechno) mohlo stát?; proč, z jakého (zvláštního) důvodu?* A: Bohužel, ale dneska s váma nemůžu. – B: Jak to? Vždycky přece chodíš! Jak to že von může, a já ne? ■ **S** já nechápu to, to překvapuje mě To mi nejde do hlavy., To jsem blázen! ♦ Často jako úvodní partikule k vlastní otázce; 2. var. je starší a méně důrazná.

Ⓐ How come?, How so?, How's that then? Ⓝ Wieso denn?, Wie kam das denn? Ⓕ Comment donc / ça? Ⓡ Как это так?

Jak to, že … *viz* Jak to?

Jak ty mně, tak já tobě.

(Čl. ve vysvětlení, obhajobě svého momentálního negativního, bezohledného jednání, postoje vůči druhému po zkušenosti s předchozím podobným jednáním z jeho strany n. v reakci na něj:) jen ti oplácím stejným způsobem (je to tak spravedlivé) a nemáš důvod se tomu divit. ■ **S** já oplácím ti

♦ Přísloví, srov. lat. *Ab altero exspectes, alteri quod feceris* (od druhého očekávej, co činíš druhému).

jaképak *viz* jakýpak

Jakpak (by) ne! *viz* Jak by ne?

Jakpak to? *viz* Jak to?

A jakej byl!

(Čl. zvl. v komentáři k druhému o nápadnému neúspěchu, poklesu vlivu mocného, velmi schopného n. vychloubačného třetího, popř. o obtížnosti, původní nezdolatelnosti překážky, jídla ap.:) (přes svou výhodu, nadřazenost neuspěl a) nedokázal toho využít; přesto nemá žádný vliv ani úspěch. Tonda toho frajera klidně poslal do háje. A jakej byl. ■ **S** on nemá úspěch, to bylo těžké velmi

Jakýpak / jaképak ale!

(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. autoritativně, kategoricky vůči druhému v reakci na jeho námitky proti příkazu, odmlouvání, nesouhlasné vyjádření, jiný návrh, obv. uvozený spojkou „ale“:) (musí to tak být a) rozhodně nepřipouštím žádné námitky, nesouhlas či vytáčky.* Jakýpak ale! Půjdeš teď domů a už se o tom nebudeme bavit. ■ **S** já trvám na svém rozhodnutí Už jsem řek!

Ⓐ No buts! Ⓝ Nichts da!, Keine Ausflüchte! Ⓕ ! Il n'y a pas de „mais“ qui tienne / vaille!, ! Et puis quoi encore! Ⓡ И никаких «но»!

Jakýpak copak! n. **Ale / tak jakýpak copak!**

(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. v rázné odmítavé reakci na námitky, obavy, popř. váhavé ohledy druhého na další okolnosti ap., zvl. pro jejich nepodstatnost:) přestaň už o tom přemýšlet n. v tom váhat, není to důležité.* Ale j. c.! Na hory s náma pojedeš, ať si učitelka říká, co chce! ■ **S** to není důležité, přestaň! Na to sere pes!

Ⓐ Stop fussing! Ⓝ Keine Fisimatenten! Ⓕ ! Il n'y a pas à ergoter!, ! Il n'y a pas de „mais“ qui compte! Ⓡ Никаких возражений!

Do Jana Křtitele nechval ječmene.

(Čl. venkovský zkušeně a poučeně vůči druhému v připomínce a radě vzhledem k nejistotě počasí:) (přes občasné náznaky) vyhlídka na dobrou úrodu zvl. ječmene není jistá dříve než na konci června, protože v tu dobu obvykle prší. ■ **S** počasí koncem června bývá nejisté ♦ Pranostika pro období do konce měsíce června (24. 6.), Čelakovský.

Svatý Jene z Nepomuku, drž nad námi svoji ruku, ať nám Bůh dá, co dal tobě, by náš jazyk neshnil v hrobě.
(Čl. obv. posměšně a odmítavě k možnosti imaginární a přitom problematické pomoci, zvl. v situaci celého národa ap.:) ochraň nás a pomáhej nám přežít. ■ **S** ochraň nás! ♦ K. Havlíček Borovský (1824–1856), *Epigramy* (1845), též var. *dej nám to, co Bůh dal tobě …;* žertovná narážka na katolického protireformačního svatého J. Nepomuckého

Ty° seš° (ale) janek°!
(kol; nepřízn) **0** *V:* ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl; *Pron:* já, my ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v káravé dobromyslné reakci na nerozvážné, ukvapené jednání zvl. mladého a impulzivního druhého, zvl. ve snaze usměrnit ho a zabránit tak jeho nové případné chybě ap.:) (zastav se) jednáš bez rozmyslu a příliš ukvapeně; chováš se zbrkle a nerozumně. Kam letíš? Ty seš ale j., dyť nemáš klíče. ■ **S** ty jsi zbrklý příliš, ty chováš se nerozumně Co tě to popadlo?
Ⓐ You're such a giddy-goat!, (You're so impetuous.), Hold your horses! Ⓝ Du bist wohl vom wilden Affen gebissen! Ⓕ ! Tête de linotte!, ! (espèce de) bécasse! Ⓡ Не сходи с ума!

Sem / jsem z toho janek.
(Čl. v popuzené reakci k druhému na zkomplikovanou nepřehlednou situaci, nejasné jednání ostatních, nepochopitelné fungování n. konstrukci přístroje ap., zvl. někdy po dodatečném vysvětlení druhého n. nezdařeném pokusu:) (to je podivné a nevysvětlitelné a) jsem z toho všeho teď zmatený a (už) tomu vůbec nerozumím n. se v tom nevyznám a nechápu souvislosti. Včera mě šéf sprostě vyhodil, a dnes mě zase chválí. Sem z toho j. ■ **S** já nechápu to

Jeden, dva / jedna, dvě, tři, čtyři, pět, cos to Janku, cos to sněd?
(Čl. zvl. žertovně vůči malému dítěti při hraní, obv. spolu s rytmickým pohybem, narovnáváním prstů jeho ruky:) my hrajeme si vesele a já ti ukazuju přitom tvoje prsty. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Dětská písnička, srov. pokračování … *brambory pečený, byly málo maštěný.*

Jako malej Jarda!
Komp bejt jak malej Jarda
(Čl. zvl. posměšně n. žertovně kriticky v reakci na dětinské hraní, kamarádské žertování n. nerozumné jednání, příliš důvěřivou reakci blízkého druhého ap.:) chováš se, zachoval ses jako malé dítě, nerozumně a nedůstojně vzhledem k svému věku; to byla od tebe naivní reakce. Co to máš na obličeji? No jo, indiánskou čelenku a válečný malování. Jako m. J.! Takhle si hrát. ■ **S** ty chováš se nerozumně, ty chováš se dětinsky

Je tu (křiku / hluku) jak na jarmarku / trhu.
Komp je tu jak na jarmarku
(Čl. o situaci v místnosti, ve třídě n. otevřeném prostoru a množství zároveň mluvících, překřikujících se lidí, zvl. kvůli svým různým zájmům pracovním, obchodním ap., obv. v kontrastu k potřebě n. představě klidu:) je tu příliš hlučno a nepříjemně rušno. ■ **S** je tam rušno, je tam hluk ♦ Var. *trhu* bývá řidší.

Přijde jaro, přijde, zase bude máj.
(Čl. zvl. ve snaze utěšit, povzbudit druhého v nelehké, smutné životní situaci, nemoci ap., popř. jen z nepříjemného dojmu ze studeného zimního počasí:) nastane zase lepší a příznivější období, stav; opět se vrátí krásné a teplejší jarní počasí. ■ **S** bude tam počasí lepší, jaro přijde, doba lepší přijde ♦ J. Vlk (1822–1896), právník a básník.

Jaro se už hlásí.
(Čl. obv. potěšeně o zlepšujícím se zimním počasí, probouzející se přírodě, prvních květech apod. v předjaří:) jaro už nastává a objevují se jeho první příznaky. ■ **S** jaro začíná se projevovat

Přišlo na něj° jaro. n. **Probouzí se v něm° jaro.**
(kol) **0** *V:* neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím muži, někdy starším, a jeho začínající potřebě lásky a styku s člověkem opačného pohlaví, zvl. v kontrastu k jeho často vyššímu věku n. s překvapením vzhledem k jeho nesmělosti ap., popř. jen ve fyzických projevech, lehčím oblečení:) zamiloval se n. má zvýšený zájem o dívky, ženy a vyhledává jejich společnost; chová se zamilovaně; přestal se bát zimy a začíná se oblékat nalehko. A: Co to vidím, támhle je Jarda s nějakou pěknou slečnou … – B: No to víš, přišlo na něj j. ■ **S** on chová se zamilovaně Je zamilovanej jako študent. ♦ Též var. *jde*.
Ⓐ The sap's rising. Ⓝ Der kriegt Frühlingsgefühle. Ⓕ ! Ça sent le printemps. Ⓡ Влюбился как мальчишка.

To je jasan! n. **Jasan!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

J

(Čl. v souhlasné reakci na připomenutí druhého, příkaz, vysvětlení ap.:) samozřejmě, určitě (to udělám), chápu, jak je to důležité; (už n. teď) je mi to jasné, rozumím tomu. A: Určitě nesmíš zapomenout na Honzu a to, že tam má dojít. – B: No to je j. ■ **S** to je samozřejmé Dyť jo!, No jasně. ♦ Z formy *to je jasné*; též někdy var. *To je javor* podle dětského filmu O. Lipského (1924–1986) *Ať žijí duchové* (1977).

Ⓐ Sure!, Of course! Ⓝ Klar (wie dicke Tinte)! Ⓕ C'est clair., (C'est) OK! Ⓡ Ясное дело!

No jasně. n. **Jasně.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v neformální souhlasné reakci na prosbu, zjišťovací otázku druhého n. jeho příkaz, připomenutí ap.:) ano, samozřejmě (to je možné n. můžeš ap.); chápu, jak je to důležité.* A: Můžu si pučit ty noviny? – B: No j. ■ **S** to je samozřejmé To je jasan., Beze všeho., Ale jo.

Ⓐ Go ahead!, Sure!, But of course! Ⓝ Na klar. Ⓕ C'est clair / évident., (Mais) bien sûr! Ⓡ Ну, конечно!

Bylo (mi) hned jasný (že …).

(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení situace n. její změny mezi třetími ap.:) bylo (mi) okamžitě a přímo n. z toho bezprostředně zřejmé (že); hned jsem to pochopil; rychle jsem pochopil důsledek n. orientaci toho. Objevili ozáření a bylo jim h. j., že se jedná o radioaktivní spad, který musel přijít odněkud z východu. ■ **S** to je zřejmé, on pochopil to

Tak aby bylo (mezi náma) (docela / úplně) jasno! n. **Aby bylo jasno!**

(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. zvl. v převaze kategoricky, nesmlouvavě v úvodu oznámení svého stanoviska, požadavku vůči druhému, obv. v reakci na jeho předešlé opačné a pro prvního nepřijatelné jednání ap.:) uvědom(te) si, n. zapamatuj(te) si dobře, že …; já si to představuju tak, že …; to je pro budoucnost můj zásadní názor, postoj (a ty ho musíš respektovat, podřídit se mu). Tak aby b. j., víckrát už za vás nic předělávat nebudu, chce to víc pozornosti. ■ **S** pamatuj si!, já prohlašuju, já trvám na svém rozhodnutí To si piš!, To si zapiš za uši! ♦ Též var. … *to bylo … jasný!*; tato var. je bez *to* řídká.

Ⓐ Let's be quite clear (about it). Ⓝ Damit du klar siehst. Ⓕ Pour que ce soit bien / parfaitement / tout à fait clair (entre nous)! Ⓡ Заруби(те) себе на носу!

Jedno je° jasný / jasné …

(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. vůči druhému při společném řešení problému, záhady, otázky s více možnostmi a po identifikaci prvního kroku ap.:) (aspoň) jednu věc vím (teď) určitě, že …; máme jednu minimální jistotu (a tedy se tím dál nemusíme zabývat), totiž že … A: Kde teda je, to je záhada. – B: No j. je j., doma není. To by vzal telefon. ■ **S** já vím to aspoň, to je pravda To je na beton.

Ⓐ One thing's obvious / clear / sure / certain. Ⓝ Eins ist klar. Ⓕ Une chose est claire … Ⓡ Ясно одно …

Je mi jasný (že …). n. **To je mi jasný.**

(Čl. vůči druhému zvl. v komentáři o existujícím omezení, překážkách ap. k předpokládanému plánu, záměru ap.:) (v souvislosti s celkem však) uvědomuji si, vím n. předpokládám, že … ■ **S** já uvědomuju si to

Tak je to jasný, jo?

(kol) **0** neměnné ⊠ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova)

(Čl. neformálně vůči známému druhému a s ohledem na jeho správné pochopení vysvětlení, výkladu, rady n. domluvy, pokynu, rozkazu ap.:) **1.** *rozumíš tomu tedy správně a plně?; platí tedy ta naše dohoda?;* **2.** *(doufám že) víš, jak to je n. co máš dělat ap.; udělej to tedy!* Tak je to j., jo? Zejtra v devět. ■ **S** platí to?, je to tak?, udělej to!

Ⓐ (So we're) agreed, then? Ⓝ Ist das klar? Ⓕ C'est clair comme ça? Ⓡ Так тебе ясно, да?

To je jasný. n. **Je to jasný.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. obv. ve slabší, často jen dílčí souhlasné reakci na výklad, vysvětlení n. vyprávění sobě rovného druhého ap.:) to je logické a chápu to; rozumím, jak, proč n. že to tak je.* A: No, já nevím, jestli to pochopíte … – B: Je to jasný! ■ **S** to je samozřejmé, to je zřejmé to dá rozum

Ⓐ It's obvious. Ⓝ Das ist klar. Ⓕ C'est clair. Ⓡ Дело ясное.

Je to jasný / jasné, jako že dvakrát dvě sou / jsou čtyři.

(Čl. informovaný v rezolutní reakci vůči druhému zvl. v reakci na jeho pochyby a neporozumění, obv. ve složité situaci, ohledně snah třetích ap.:) to je očividná pravda a nelze o ní pochybovat; to je velmi zřejmé a logické a vyplývá to (přece) z předchozího. ■ **S** to je zřejmé To dá rozum.

Všechno je mu předem jasný.
(Čl. vůči druhému kriticky a nelibě o autoritativním, popř. domýšlivém třetím a jeho přístupu a postojích, zvl. vzhledem k dalšímu vývoji ap.:) věří jen vlastním představám (o budoucím vývoji, potřebách řešení n. důvodech druhých a) nepřipouští, neuvažuje alternativu, možnou změnu. ■ **S** on nepochybuje

Má na jazyku med, (a) v srdci jed. n. **V ústech / na jazyku med a v srdci jed.**
(Čl. varovně o třetím a jeho jednání, chování vůči druhému, druhým, kvůli jeho zištným cílům n. ve snaze poškodit druhého ap.:) přetvařuje se, chová se, jeví se přátelsky, mile, přívětivě, ochotně apod., ale ve skutečnosti má nepřátelské, zrádné úmysly; za svou přetvářkou je to zrádný a zlý člověk. ■ **S** on je zrádný ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Jazyk se mi lepí na paty / patro.
(Čl. zvl. po delší fyzické námaze, pobytu v horkém prostředí ap. bez možnosti pití:) (jsem přehřátý, popř. vyčerpaný a) mám velkou žízeň a pocit vysušenosti. ■ **S** já mám žízeň

Pozor na jazyk! *viz* Dávej si pozor na hubu / jazyk!

Zle jest, když jazyk před rozumem utíká / ubíhá.
(Čl. zkušený zvl. v radě n. varování vůči zbrklému druhému a nebezpečí ukvapené odpovědi ap.:) není dobré mluvit, odpovídat bez dobrého rozmyšlení a vyslovovat hned svou první reakci, často nerozumnou; mluv až po dobrém uvážení. ■ **S** mluv s rozmyslem! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Dlouhý / dlouhej jazyk, krátké / krátký ruce.
(Čl. zvl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho vztahu k úkolu, práci, zvl. manuální, n. obecně ap.:) (člověk, který) příliš hodně mluví, (obvykle) málo pracuje; (kdo) o práci pořád jen mluví (a tváří se, že jí rozumí), (ten) ale ve skutečnosti ji neovládá, nezná n. nechce dělat; je líný a neschopný a o práci jen mluví. ■ **S** čl. neschopný jen mluví o práci ♦ Přísloví (Čelakovský).

Převaluje na jazyku slova.
(Čl. zvl. při oznamování nepříjemné zprávy druhému, přiznání se k něčemu ap.:) mluví zdlouhavě, snaží se přitom o co nejpřesnější formulaci a dlouho mu tak trvá, než se vyjádří; nemá velkou chuť mluvit, to říct a projevuje to váháním a zdlouhavými formulacemi. ■ **S** on mluví pomalu

Drž jazyk za zuby / na uzdě. n. **Dobře jazyk za zuby míti.**
Verb držet jazyk za zuby
(Čl. v radě n. pokynu blízkému druhému, společníkovi ap. vzhledem k citlivé n. tajné informaci, důležité obecně n. po delší dobu ap.:) mlč o tom, nemluv o tom vůbec n. příliš mnoho (a hloupě); nevyzraď neopatrně nic, podstatu toho. ■ **S** mlč! ♦ Jako přísloví je v podobě 2. plné var. u Čelakovského; var. *na uzdě* je řidší.

Mám to na jazyku.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému ve snaze sdělit krátkou informaci, zvl. jméno, a při nemožnosti si to právě přesně a plně v paměti vybavit ap.:) (už to zhruba vím n. cítím, ale) momentálně si na to nemůžu ještě vzpomenout a uniká mi to teď. Jak jen se ten člověk jmenuje. No, nějak od D … Mám to na j. … ■ **S** já nemůžu rozpomenout se Vypadlo mi to z hlavy.
Ⓐ It's on the tip of my tongue. Ⓝ Es liegt mir auf der Zunge. Ⓕ Je l'ai sur le bout de la langue. Ⓡ У меня это вертится на языке.

Mlčí, jako by mu jazyk přimrz.
(Čl. nespokojeně o druhém a jeho překvapivé pasivitě, nechuti argumentovat, přesvědčovat, odpovídat, popř. přiznat se, obv. z ostychu, obavy z následku apod., zvl. v kontrastu k jeho běžnému chování:) najednou nic neříká, nechce mluvit n. to říct. ■ **S** on nemluví

Nepřekousni si jazyk! n. **Jen si nepřekousni jazyk!** n. **Aby sis nepřekousnul° jazyk!**
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol.
(od k. slova) **Verb** nepřekousnout si jazyk
(Čl. žertovně, posměšně ke druhému a jeho snaze vyslovit, zvl. v rychlosti, popř. opakovaně, obtížně vyslovitelné slovo, jméno, též cizí apod.:) mluv pečlivě, opatrně a pozorně; dávej pozor i na formu a nedělej směšné chyby! A: … no a pak si ten vobrázek dám zapaspas …, eh, zapaspartovat. – B: No, jen si n. j.! ■ **S** dávej pozor!, mluv pečlivě! Pozor na jazyk! ♦ V jiné osobě i čase obv. spolu s *div.*
Ⓐ (Say it / speak slowly and you'll get it right.) Ⓝ Brich dir nicht die Zunge! Ⓕ ! Tourne sept fois ta langue avant de parler!, ! Ne parle pas à tort et à travers! Ⓡ Говори, как следует!

Pálí / svědí ho to na jazyku.
(Čl. zvl. v diskuzi, vyčítavé hádce ap. s druhým o pro něj nepříjemné pravdě, faktu, jehož odhalení, uvedení by s ohledem na společenská pravidla zhoršilo vztah k druhému, i když by bylo závažným protiargumentem ap.:) (ví to) rád by to řekl n. silně ho to pokouší, láká to říct (ale nemůže

J

n. nechce). Třebaže ho to pálilo na j., nic neřekl, nechtěl ho ještě víc naštvat. ■ **S** to je lákavé, on chce říct to

Plete se mi to na jazyku.
(Čl. sebekriticky o dvou n. více podobně znějících slovech, popř. podobných pojmech v reakci na vlastní nejistotu n. jejich záměnu v projevu, popř. neúspěšné rozpomínání ap.:) pletu si to (bohužel), neúmyslně to někdy zaměňuju. Ta jména si jsou tak podobná, že se mi pletou na j. ■ **S** to je matoucí, já dělám chyby

Plete° se mu° jazyk.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. o druhém a způsobu jeho slovního projevu, kvůli nezpůsobilosti normálně se vyjadřovat, opilosti ap.:) nezřetelně vyslovuje a mluví nesrozumitelně, blábolí; pletou se mu slova a nemluví souvisle (což působí komicky). Ferda je už zase nalitej, p. se mu j. ■ **S** on mluví nesrozumitelně, on mluví nezřetelně plést páté přes deváté Ztěžknul mu jazyk.

Ⓐ His speech is slurred. Ⓝ Er hat eine schwere Zunge. Ⓕ ! Il mange / bouffe / avale la moitié des mots. Ⓡ У него язык заплетается.

Jen se na jazyku rozplývá. *viz* Jen se to rozplývá.

Rozvázal° se mu° jazyk.
(neutr – kol) **0** neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
Verb rozvázat někomu jazyk
(Čl. o druhém, zvl. po překonání jeho nedůvěry, povzbuzení, požití alkoholu, hrozbě apod., v kontrastu k jeho předchozí nechuti, slibu nic neprozradit n. kvůli jeho uzavřené povaze:) přestal být uzavřený, nesdílný a začal mluvit, povídat, vypovídat. Vypadal, že o tom dobrodružství nemíní říct vůbec nic, ale po několika skleničkách se mu j. přece jen r. ■ **S** on začal mluvit zvednout stavidla výmluvnosti

Ⓐ He found his tongue., His tongue loosened. Ⓝ Das löste ihm die Zunge. Ⓕ Cela / ça lui a délié la langue. Ⓡ У него язык развязался.

Kdo se za svůj jazyk stydí, hoden potupy všech lidí. *viz* Kdo se za svou řeč stydí, hoden potupy všech lidí.

Svědí ho to na jazyku. *viz* Pálí ho to na jazyku.

Svrbí ho jazyk.
(Čl. zvl. v diskuzi druhých a obv. ve vztahu k nepříjemnému faktu, možnosti sarkastické poznámky ap., v kontrastu k taktickým, kolegiálním, společenským důvodům zdrženlivosti ap.:) chce a téměř se chystá to říct, prozradit; je lákán možností to říct. ■ **S** on chce říct to

Šlape si na jazyk.
(Čl. negativně hodnotící mluvený projev druhého, zvl. vzhledem k povolání n. úkolu jasně veřejně mluvit ap.:) šišlá, špatně vyslovuje (zvl. sykavky) a nevyvolává dobrý dojem; mluví nezřetelně a šišlavě. Má docela příjemný zjev, ale na herečku se nehodí, šlape si trochu na j. ■ **S** on mluví nezřetelně

Moh / mohl si na tom zlámat jazyk. n. **Div si na tom jazyk nezlámal.**
(Čl. kriticky o druhém vzhledem k obtížně vyslovitelnému slovu n. části textu, zvl. při veřejném čtení ap.:) stálo ho velkou námahu to vyslovit, přečíst, a přesto se mu to příliš nepodařilo; přečetl, vyslovil to nepřesně n. zkomoleně a jen s velkou námahou a potížemi. To jméno bylo tak krkolomný, že si na něm člověk moh v tý chvíli zlámat jazyk. ■ **S** to bylo vyslovitelné obtížně

Ztěžknul mu jazyk.
(Čl. kriticky o opilém druhém z hlediska jeho momentální schopnosti se srozumitelně vyjadřovat, zvl. po pití alkoholu:) (je opilý a) mluví málo zřetelně, nesouvisle a s obtížemi. ■ **S** on mluví nezřetelně

Zlé jazyky tvrdí°, že … n. **Zlí jazykové tvrdí° , že …**
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. polodůvěrně a nezaručeně, kriticky druhému zvl. o třetím, neoficiální negativní změně, faktu ap.:) jízlivě, zlomyslně se mezi lidmi říká, že …; někteří nepřející n. nepřátelští lidé rádi říkají, poukazují kriticky na to, že … A: Neviš něco o tom novým řediteli? – B: No, zlé j. tvrdí, že na úřadování moc není. ■ **S** lidé říkají Má se za to, že …

Ⓐ Rumour has it that …, (Malicious gossip suggests that …) Ⓝ Böse Zungen behaupten … Ⓕ Les mauvaises langues disent / affirment que … Ⓡ Злые языки твердят, что …

Kolik jazyků znáš, tolikrát jsi člověkem. n. **Kolik řečí znáš / umíš, tolikrát jsi člověkem.**
(Čl. zkušeně zvl. v radě a pobídce mladému druhému n. dítěti:) uč se cizí jazyky, jejich ovládnutím se tvůj životní obzor značně obohatí, rozšíří a pomůže ti chápat život a myšlení cizích lidí.
■ **S** čl. je bohatší znalostí jazyků ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Kdo chce jádro jísti, musí ořech rozlousknouti.
(Čl. zkušený v připomenutí, radě druhému a jeho snaze o příliš snadný, bezpracný prospěch ap.:) užitek, prospěch, úspěch ap. nezískáš, nedosáhneš bez práce, vynaložení úsilí, vlastního důvtipu, své zásluhy ap. ■ **S** čl. získá užitek po námaze ♦ Přísloví (Čelakovský).

V tom je jádro pudla.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jádro*
(Čl. o jednom aspektu, zvláštní povaze věci, stavu vývoje n. vztahu mezi lidmi ap., zvl. v kontrastu ke složitosti a nejasnosti celku a obv. jiným vysvětlením ap.:) základ, začátek vší složitosti a nesnadnosti, neuspokojivosti, problémovosti celku je právě tady, v tomto. A: Tak teď nevím, je správný tohle, nebo to druhý? – B: A v tom právě je j. p., vodtud je třeba začít. ■ **S** problém je tady, řešení je tady V tom to vězí., V tom je jádro věci., Vtip je v tom, že … ♦ Z Goethova (1749–1832) *Fausta* (1808, 1832): *Das also war des Pudels Kern (To tedy bylo jádro pudla)*.
Ⓐ There's the nub. Ⓝ Da liegt des Pudels Kern. Ⓕ ! C'est le coeur du problème. Ⓡ Вот где собака зарыта.

V tom je jádro věci.
(Čl. zvl. při vysvětlování složité problematiky, nejasného stavu vývoje ap.:) právě toto je to podstatné, hlavní a vše ostatní na tom závisí; (právě) na tom je to (vše) založeno n. o to hlavně jde. ■ **S** to je základ, problém je tady, řešení je tady

Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. varovně, káravě vůči druhému a jeho bezohlednému jednání a úmyslu škodit, překážet třetímu, zvl. kvůli vlastnímu prospěchu ap.:) zlý úmysl uškodit, ublížit druhému se obvykle původci vymstí stejným způsobem; usiluješ-li o poškození druhého, můžeš sám být potrestán stejně n. dočkat se jeho pomsty, odplaty. A: Představ si, že mi Karel ten kšeft vyfouk před nosem! Něco lidem v bance vo mně namluvil. – B: A neproveds mu ty loni to samý? To víš, kdo j. j. kopá, sám do ní p. ■ **S** čl. bývá vytrestán za čin zlý podobně Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. však lat. *In foveam cecidit, quam fecerat ipse*, Walther 11 781a; též Př 26,27; srov. též žertovné var.: *Kdo j. j. kopá, ten je nádeník / se nadře / dělá díru do země.*
Ⓐ What goes around, comes around., Curses, like chickens, come home to roost. Ⓝ Wer andern eine Grube gräbt, fällt selbst hinein. Ⓕ ! Tel est pris qui croyait prendre. Ⓡ Не рой яму другому, сам в неё попадёшь.

Jebem ti boga!
(Čl. v obv. vulgární zklamané reakci na náhlý neúspěch, zjištěnou ztrátu ap.:) to mě krajně rozčiluje, zlobí; mám velký vztek. ■ **S** já mám vztek Čert aby to vzal!, Do prdele! ♦ Zaklení ze srb.

Na to můžeš° vzít jed, že … n. **Na to vem jed, že …**
(kol; důraz) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, min, fut, 1. a 3. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému ve snaze zdůraznit své tvrzení, též ve výhrůžce ap.:) spolehni se na to n. věř tomu, že …; je určitě pravda, že … … a že na ten výprask hned tak nezapomene, na to m. vzít jed. ■ **S** věř tomu!, to je tak, to je pravda To je na beton.
Ⓐ You can bet your boots (that …)., You can bet your boots on that. Ⓝ Darauf kannst du Gift nehmen. Ⓕ ! J'en mettrais ma main au feu / ma tête sur le billot., ! (Je le jure) sur la tête de ma mère! Ⓡ ! Голову даю на отсечение, что …

Jeden nikdy neví. *viz* Člověk (s ním) nikdy neví.

Jeden (chce / jde / táhne) hot, druhý čehý. n. **Jednou čehý, podruhý hot.** n. **Jeden je hot a druhej čehý.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. kriticky a nesouhlasně zvl. o dvou lidech opačného názoru, postoje a potřebě společně se dohodnout na řešení, cíli, postupu ap.:) jsou zcela rozdílné, opačné povahy a mají takové i názory, požadavky, záměry; jsou svými protiklady, a proto se neshodnou. Ti dva se spolu nikdy nedohodnou, jeden je h. a druhej č. ■ **S** oni jsou odlišní zcela To je jako den a noc. ♦ Z lat. *Imparibus numquam bene plaustrum trahitur equis (nespřažení koně nikdy svůj vůz dobře netáhnou)*; Walther 11 554.
Ⓐ They're (like) chalk and cheese., They're on different planets. Ⓝ Der eine hott, der ander hü. Ⓕ Tirer à hue et à dia., ! Quand l'un dit blanc, l'autre dit noir. Ⓡ ! Они различны / отличаются как день и ночь.

Sou / jsou jeden jako druhý / druhej. n. **Jeden jako druhej.**
Komp jsou jeden jako druhý
(Čl. kriticky zvl. o účasti, schopnosti, snaze dvou lidí, často při hodnocení provinění, důvodů hádky

J

ap.:) jsou (z tohoto hlediska) oba stejní, stejně málo přijatelní n. dobří; není v tom mezi nimi rozdíl, mají stejnou vinu, nevýhodu n. nedostatek (a proto je třeba je hodnotit, soudit stejně). ■ **S** oni jsou špatní stejně Jsou jeden za osmnáct a druhý bez dvou za dvacet.

Jsou jeden za osmnáct a druhý bez dvou za dvacet. *viz* Jeden je za vosumnáct a druhej bez dvou za dvacet.

Jeden za všechny, všichni za jednoho. n. **Všichni za jednoho, jeden za všechny.**
(Čl. ve výzvě n. připomínce vůči přátelům, společníkům a s apelem na vzájemnou soudržnost, obranu a pomoc, zvl. před nebezpečnou akcí, obv. poněkud romanticky ap.:) každý z nás podle potřeby nezištně pomáhá všem ostatním, chrání je n. ručí za ně. ■ **S** my pomáháme si vzájemně ♦ Státní heslo Švýcarska; též heslo tří mušketýrů, románových postav A. Dumase (1802–1870).

Jeden / jedinec nic neznamená.
(Čl. v hodnocení činu, přispění, vlivu, v pozitivním i negativním smyslu, osamoceného druhého ve společnosti, týmu, historii, zvl. ve snaze mu napříště zabránit v takovém počínání n. ho naopak omluvit ap.:) (mezi ostatními) pouze jediný člověk n. jeho názor, čin zmůžou jen málo, nemají význam a neovlivní, nezmění situaci. ■ **S** čl. nemá vliv sám

To je° to jediné / jediný, co …
(neutr – kol) **0** ot, imp, imp neg, pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému, zvl. při zdůraznění svého názoru, zásady své volby ap. n. ve zkušené radě k němu, obv. v kontextu mnoha cílů, aspektů, možností, často lákavých ap.:) (je-li třeba volit a výběr zúžit, pak) je důležité pouze, právě to, že …; jde jen o; platí jen toto; pouze. Zdraví, to je to j., na čem v lidském životě skutečně záleží. ■ **S** to je důležité, pouze nic jiného než
Ⓐ It's the only thing that … Ⓝ Das ist das einzige … Ⓕ C'est la seule / l'unique chose qui … Ⓡ Это единственное, что …

Každý jen tu svou má za jedinou.
(Čl. zvl. vůči zamilovanému druhému muži a jeho jednoznačnému projevu, náznaku citu k jeho ženě, dívce, někdy mírně kriticky ap.:) jen člověk opravdu zamilovaný tak pevně a jedinečně věří své partnerce, ženě a myslí stále na ni. ■ **S** čl. zamilovaný věří ♦ B. Smetana (1824–1884), *Prodaná nevěsta* (1866).

Seš vedle jak ta jedle!
Komp být vedle jak ta jedle
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho chybné tvrzení, nesprávnou odpověď na hádanku, odhad ap.:) (neuhádl jsi) úplně se mýlíš; tvá informace, tvůj údaj jsou zcela chybné; tak to vůbec není. ■ **S** to není tak, to není pravda

Jedna nula pro tebe! *viz* Jedna nula pro tebe!

Co je to za jednání?
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému pohoršeně a překvapeně o nepřiměřeném, nekolegiálním, nečestném aj. kroku, reakci třetího n. o takovém kroku druhého ap., zvl. v kontrastu s očekávanou normou:) to je podivné nepříjemné a nepřijatelné, popř. urážlivé jednání; takový postup n. postoj se mi vůbec nelíbí a nesouhlasím s ním. No, a když jsem mu to vytknul, zvedl se a prásknul dveřma. Co je to za j.? ■ **S** to je nepřijatelné Nejsem tu nikomu pro blázny!, To je ale drzost!
Ⓐ Who does he think he is?, What kind of behaviour is that? Ⓝ Was soll das denn?, Was sind das denn für Manieren? Ⓕ Qu'est-ce que c'est que ces manières? Ⓡ Что за дела (такие)?

Je° (to) jednička.
(kol; pochv) **0** *1.:* ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl; *2:* ot, neg, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. pochvalně, uznale o druhém a jeho výkonu, stupni dovednosti, úspěchu v povolání, oboru n. za splnění úkolu, dobře vykonaný čin, vyřízení obtížné záležitosti apod.:) **1.** *má mimořádné schopnosti, dovednosti a umí je výborně využít; ovládá to dokonale a vždy je (ve srovnání s jinými) nejlepší;* **2.** *je velmi šikovný a udělal to optimálně; povedlo se mu to výborně.* **1.** Karel je ve svým oboru (světová) j. **2.** Fajn, seš j., teď už máme úplně všechno. ■ **S** on je nejlepší, to je výkon mimořádný Ty bláho!, Klobouk dolů!
Ⓐ He is brilliant. Ⓝ Echt Klasse. Ⓕ C'est un as / un champion / un crack! Ⓡ 1. Он просто гений., 2. Высший класс!

Jedno po druhým / druhém.
(Čl. usměrňující netrpělivého, neukázněného druhého, navzájem se předhánějící n. překřikující druhé, zvl. v postupu práce, uvádění potřeb, popisu události aj., ve snaze zpřehlednit, zorganizovat, urychlit jednání, diskuzi ap.:) je třeba to vše dělat, říkat, probírat postupně a systematic-

ky, v přirozeném sledu, a ne chaoticky najednou. ■ **S** je třeba postupovat systematicky

Tak jednoduchý to (zase) není.
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému a jeho naivní představě odmítavě n. ve snaze ho zmírnit, zastavit v další úvaze n. činnosti:) je to (mnohem) složitější, ty to vidíš bohužel příliš zjednodušeně; je to komplikovanější a takto to není možné. ■ **S** to je složité, to je obtížné

Nic není jednoduššího.
(Čl. informovaný vůči druhému v ochotné, vstřícné reakci na jeho prosbu, často nesmělou, n. přání:) je to vlastně velmi prosté a snadno uskutečnitelné; to se dá velmi lehce udělat, zařídit ap. ■ **S** to je snadné

V jednotě (je) síla.
(Čl. zkušený, vůdce nabádavě, ve výzvě zvl. vůči dalším společníkům, účastníkům, členům v zájmu dosažení společného cíle, obv. v kontrastu k možnosti individuálních zájmů, sporů ap.:) pouze při zachování svornosti a nezištné spolupráce budou všichni jako celek opravdu silní (a schopni dosáhnout svého cíle). ■ **S** buďte svorní! ♦ Od minulého stol. často užívané heslo různých hnutí ap., ozývalo se i v listopadu 1989.

Jednotkou dočasnosti je jeden furt.
(Čl. sarkasticky n. lehkovážně, žertovně a obv. i odmítavě vůči druhému, druhým v asociaci se zmínkou o dočasném řešení, uspořádání ap.:) to bude ve skutečnosti trvale, napořád, navždy, a ne na krátkou dobu; nevěřím tomu, bude to trvat velmi, neurčitě dlouho n. věčně. ■ **S** to trvá dlouho ♦ Vzniklo jako posměšný vtip po r. 1968 v reakci na propagandistickou formulaci o tzv. *dočasném umístění* ruských vojsk na území okupované republiky, jehož dočasnosti nikdo ovšem nevěřil; srov. *furt* = pořád, stále.

Jednou hop (a) podruhý trop.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. kriticky vůči druhému o něm n. třetím, druhých a jeho, jejich nevyhovujícím a často riskantním způsobu postupu, metodám i intenzitě ap.:) to je jednání, postup krajně nevyvážený a náladový, střídající úplné krajnosti, a proto i málo rozumný n. smysluplný a nepřijatelný; jednáš, jednáte velmi pošetile hazardně a nevypočitatelně (a pro druhé to je nedůvěryhodné). Vy ste mi pěkná parta. J. hop a p. trop. Takhle nemůžete podávat pravidelný výkony. ■ **S** to je jednání extrémní, on jedná náladově, to střídá se extrémně Jednou ryc / pic a podruhé nic. ♦ Srov. *být trop*, pův. přes fr. z karetní hry, kde *trop* znamená *zničený*; stojí tak v kontrastu k možnosti pohybu, skoku naznačeného formou *hop*.

Ⓐ Up and down like a yo-yo., (Totally inconsistent.) Ⓝ Himmelhoch jauchzend, zu Tode betrübt. Ⓕ ! Passer d'un extrême à l'autre., ! Au petit bonheur la chance. Ⓡ То густо, то пусто.

Jednou mně, podruhý / podruhé tobě.
(Čl. zkušeně zvl. v připomenutí druhému, někdy nechápajícímu, ve vztahu k zvl. k náhodnému neštěstí, neúspěchu ap. a následné pomoci ap.:) to (zlé ap.) se může stát někdy každému, a proto je třeba postiženému pomoct, pokud budu pak v takovém případě očekávat také pomoc jeho. ■ **S** čl. pomáhá druhému a ten mu to oplatí, to může postihnout každého ♦ Srov. lat. *Cuivis potest accidere, quod cuiquam potest (Komukoliv se může přihodit, co se může přihodit každému)*. Walther 3989.

Jednou ryc / pic a podruhý nic.
(Čl. kriticky vůči druhému, druhým o nich n. třetím a jeho podivném a náhodném postupu činnosti, neplánovitých zásazích, reakcích ap.:) to je přístup k práci, způsob života krajně a nepřijatelně nevyvážený se střídavými, nepravidelnými úspěchy i neúspěchy, riskantními výhrami i prohrami, výkony dobrými i špatnými; jednáš nepříjemně náladově a nepřijatelně. ■ **S** to je jednání extrémní, on jedná náladově, to střídá se extrémně

Jehlu by člověk (spíš) našel než (někoho / něco).
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (někoho) – kles.
(Čl. nespokojeně vůči druhému po neúspěšném n. zdlouhavém hledání věci, třetího v nepřehledném, složitém n. členitém prostředí ap.:) je velmi obtížné to, ho tam najít, vypátrat. J. by č. našel spíš než vás tady v tom labyrintu. Kolikátý patro to vlastně je? ■ **S** je nesnadné nalézt To je jako hledat jehlu v kupce sena.

Ⓐ It's like looking for a needle in a haystack. Ⓝ Lieber eine Nadel im Heuhaufen suchen … Ⓕ ! Autant chercher une aiguille dans une botte de foin. Ⓡ Скорее иголку в стоге сена найдёшь, чем …

Šili to horkou jehlou. n. **Je to° šitý / šité° horkou jehlou.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *horkou* **Verb** ušít / šít něco horkou jehlou

(Čl. vůči druhému kriticky obv. o rychle, uspěchaně splněném úkolu, abstraktní, intelektuální práci druhých ap.:) je to narychlo a jen nedbale udělané; je to odbyté, a proto nekvalitní a povrchní. Ten návrh zákona je šitej h. j. Jen jsem si ho tak letmo prošla, a už tam vidím řadu nedostatků. ■ **S** to je nekvalitní a odbyté Vzali to hopem.

Ⓐ It's full of (loop)holes., It's been stitched together with a red-hot needle and burning thread. Ⓝ Das wurde in aller Hast zusammengeschustert. Ⓕ ! Ni fait, ni à faire., ! Fait à la hâte. Ⓡ Это сделано на скорую руку.

To je jako hledat jehlu v kupce sena.
(Čl. vůči druhému s povzdechem zvl. o ztraceném a hledaném předmětu n. třetím ve velmi nepřehledném prostředí n. v příliš velkém a členitém prostoru ap.:) je velmi těžké, nemožné n. beznadějné to, ho (začít) hledat, najít, vypátrat, objevit. Snažit se najít v Praze takhle zaměřeného člověka, to je jako h. j. v k. sena. ■ **S** je nesnadné nalézt ■ Srov. přísloví *Jehlu v kupce sena nenajdeš*, Přísloví (Bitt-Schin).

Jehlu v kupce sena nenajdeš. *viz* To je jako hledat jehlu v kupce sena.

Sem / jsem z toho jelen.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** být / bejt z něčeho jelen
(Čl. obv. s povzdechem, rezignovaně vůči druhému o nepřehledné, chaotické situaci, proměnlivé záležitosti s rychlým přísunem informací, popř. o složité a nejasně fungujícím zařízení ap.:) nevidím hlavní souvislosti, nerozumím tomu n. nevyznám se, neorientuju se v tom a jsem z toho zmatený. Poď mi s tím počítačem poradit, už zas blbne. Já sem z toho j. ■ **S** já nechápu to Jsem z toho blázen.

Ⓐ It's got me (completely) baffled / flummoxed., I'm (completely) baffled / flummoxed (by it). Ⓝ Ich werd verrückt. Ⓕ J'en deviens chèvre., ! J'en perds mon latin / la tête. Ⓡ ! У меня уже ум за разум заходит от этого.

Jen aby!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b **Part** Jen aby (-l) …!
(Čl. pochybovačně v reakci na pozitivní tvrzení, předpověď, ujištění, slib druhého, často po dřívější negativní zkušenosti, popř. naopak z obavy ze zhoršení současného stavu ap.:) pochybuju o tom trochu a naopak mám poněkud strach z opaku; příliš tomu ze zkušenosti nevěřím, popř. protože to nezní přesvědčivě. A: Neboj, tentokrát určitě nezapomenu. – B: No jen aby, tos minule říkal taky. ■ **S** já pochybuju, já nevěřím Jen jestli!

Ⓐ I wonder! Ⓝ Hoffentlich! Ⓕ Si seulement (c'était vrai)!, ! Promesses d'ivrogne! Ⓡ ! Хотелось бы надеяться / верить!

Jen dál!
(Čl. zkušený, vůdce zvl. v patetické výzvě a povzbuzení k druhým ve společné snaze dosáhnout vzneseného cíle, obv. v celonárodním, celospolečenském kontextu ap.:) postupujme odhodlaně a vytrvale kupředu; je třeba pokračovat odvážně k cíli a nezastavovat se, neumdlévat. ■ **S** je třeba pokračovat ♦ Vlastenecká báseň stejného názvu od J. Nerudy (1834–1891) s výzvou k povzbuzení národa.

Jen do něj°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova)
(Čl. v pomstychtivé, rozhořčené výzvě zvl. vůči bojovnému druhému n. skupině druhých k fyzickému, popř. slovnímu útoku v diskuzi n. potrestání nenáviděného a dosud silného n. mocného třetího za jeho vinu, zlovůli ap., též jako povzbuzení při utkání, např. v boxu:) zbij(te) ho důkladně a potrestej(te) ho tak (konečně); začni, začněte s ním, pusť(te) se do něj tvrdě a poraž(te) ho; nešetři, nešetřete ho a usvědči, usvědčete ho plně (a oplať(te) mu všechno příkoří, ponížení ap.). Jen do něj a pořádně mu natlučte, lumpovi, za to všecko! ■ **S** potrestej ho přísně!, zbij ho! Dej mu, co mu patří! ♦ Též var. *Do něj!*

Ⓐ Let him have it!, Stick it to him! Ⓝ Gib's ihm!, Zeig's ihm!, Gib ihm Saures!, Immer feste drauf! Ⓕ Rentre-lui dans le lard / dedans., ! Fais-lui sa fête!, ! Règle-lui son compte! Ⓡ ! Всыпь(те) ему по первое число!

Jen do toho!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 2. slova)
(Čl. v povzbuzení, pobídce vůči váhavému n. rozpačitému druhému, druhým k nezvyklé činnosti, obtížné práci, popř. i jídlu ap.:) (nečekej(te), neotálej(te) zbytečně a) začni, začněte konečně to dělat; snaž(te) se překonat problémy, komplikace a nezastavuj(te) se, nepřestávej(te). Nebojte se, jak začnete číst, bude vám postupně všechno jasnější. Jen pěkně do toho. ■ **S** začni dělat něco!, snaž se! Měj se k činu!, Na co čekáš? ♦ Řídce též *Do toho!*; srov. zvlášť.

Ⓐ Just get cracking!, Just get stuck in! Ⓝ Ran!, Los, ran! Ⓕ On y va!, Allons-y!, On s'y met! Ⓡ ! Глаза боятся, руки делают.

Já jen, že …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. omluvně, popř. poněkud ustrašeně při uvedení své rušivé připomínky, opatrné námitky vůči obv. autoritativnímu druhému, popř. odlišnému a převažujícímu názoru ap.:) chci (k tomu) jenom říct, že …; chci (jen) poznamenat, připomenout, namítnout, že … A: Proč sem zas lezeš? – B: Promiň, já jen žes mi nedal na ty věci peníze. ■ **S** já chci říct něco Mezi námi děvčaty …
Ⓐ It's just that … Ⓝ Ich meine nur … Ⓕ Je voudrais seulement … Ⓡ Я хочу только сказать / заметить, что …

Jen / jenom jestli!
Part Jen jestli!
(Čl. zkušeně a mírně pochybovačně v reakci zvl. na pozitivní tvrzení, předkládanou domněnku, ujištění druhého a z obavy z nesplnění ap.:) pochybuju o tom trochu a spíš věřím opaku; nejsem si tím tak jistý a příliš tomu nevěřím. ■ **S** já pochybuju, já nevěřím Jen aby!

Jen kdyby! n. **Kéž by!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od 2. slova)
Part Jen kdyby!
(Čl. při vyjádření přání pozitivní, avšak nepravděpodobné události, změny, obv. v pochybovačné reakci na příliš jisté tvrzení druhého ap.:) já si to (taky) přeju (ale příliš tomu nevěřím, v to nedoufám); bylo by to dobré, vítané (kdyby se to snad stalo). A: Neboj se, dneska určitě pršet nebude. – B: No, jen kdyby. ■ **S** já přeju si, já pochybuju Co bych za to dal!, Jen jestli! ♦ Var. *Kéž by!* je obv. silnější.
Ⓐ I wish! Ⓝ Hoffentlich! Ⓕ Si seulement!, Si ça pouvait être vrai! Ⓡ Ну, хоть бы!

Jen tak dál!
(kol; přízn, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v pochvale, uznání k práci, postupu, jednání druhého n. ironicky a kriticky n. varovně před pokračováním v negativním, škodlivém jednání ap.:) **1.** *(je to moc dobré, jsem spokojený a) pokračuj-(te) stejným způsobem;* **2.** *(to vůbec není dobré a takhle) to už dál nedělej(te) (jinak to nedopadne dobře).* **1.** No vidíte, jak vám to jde. Jen tak dál! **2.** Zases byl za školou! Jen tak dál a moc špatně to s tebou dopadne! ■ **S** to je dobré, pokračuj!, to není dobré, přestaň! To je dobře., Tak už dost!
Ⓐ Carry on (like that)., (2 též) Any more of this and … Ⓝ Man immer zu!, Man immer weiter! Ⓕ Continue(z) comme ça! Ⓡ Продолжай в том же духе!

Jen tak na něj°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. se zadostiučiněním a souhlasně k přísnému, avšak spravedlivému postupu druhého, druhých vůči nespolehlivému, lajdáckému, provinilému třetímu ap.:) (tohle na něj účinkuje, platí a působí vhodně a) proto tak pokračuj dál. A: Teď má pracovní režim dost volnej a už se nemá na co vymlouvat. – B: Ale má pevnej termín, že? Jen tak na něj, ten splnit nějak musí! ■ **S** já schvaluju to, on zaslouží si to Dobře mu tak!
Ⓐ He's got to learn., He needs pushing. Ⓝ Recht so. Ⓕ ! Grand bien lui fasse! Ⓡ С ним только так и можно / нужно.

Jen to ne! n. **Všechno – jen to ne!**
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl. v silné negativní a emocionální reakci zvl. na možnost nepříznivé, obávané alternativy, uvažovaný nepříznivý návrh ap.:) (to je ze všech možností ta nejméně přijatelná, a proto) zvláště to-to si nepřeju, nechci; toho se (nejvíc) obávám. A: No, vypadá to, že naším novým šéfem bude pan X. – B: Proboha, jen to ne! To už horšího neměli? ■ **S** já nechci to, to je nepřijatelné Chraň bůh! ♦ Var. delší je důraznější.
Ⓐ Anything but that!, Anybody but him! Ⓝ Alles, nur das nicht! Ⓕ Tout, sauf ça!, Surtout pas (ça)! Ⓡ Всё, что угодно, только не это.

Jenom / jen ne tak zhurta / zprudka!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zvl. v reakci na příliš ukvapený n. troufalý, drzý krok, jednání vůči sobě, popř. i třetímu, obv. ve snaze mu v něm zabránit:) zastav se, tak rychle a jednoduše to není možné (udělat); přemýšlej(me) o tom ještě a buď rozvážný a neukvapuj se. A: Tak domluveno, my si ty peníze půjčíme ve spořitelně a ty nám budeš dělat ručitele. – B: J. ne tak z., napřed musím vědět, na co to chcete. ■ **S** buď rozvážný!, buď trpělivý!, skonči to! Pomalu s tou flintou!, Nebuď tak hrr! ♦ Var. *zprudka* je řídká.
Ⓐ Hold your horses! Ⓝ Immer langsam mit den jungen Pferden. Ⓕ ! Il ne faut pas aller plus vite que la musique!, ! Tout doux!, ! Un peu de calme! Ⓡ Не так сразу!

Jeszcze Polska niezginela, kiedy my żyjemy.
(Čl. filozoficky a vlastenecky povzbudivě vůči druhému, druhým, obv. s připomínkou slavné minulosti Polska ap.:) Poláci bývali stateční vlastenci

v minulosti a jsou i dnes a budou Polsko hájit, chránit i nadále. ■ **S** národ polský nezahyne ♦ *Ještě Polsko nezhynulo, dokud my žijeme …*; začátek polské hymny, pův. vojenského pochodu, zpívaného na nápěv *Hej, Slované*.

Ještě jednou a …!
(Čl. varovně, výhrůžně zvl. vůči provinilému dítěti, popř. dospělému n. psovi ap., obv. ve snaze zabránit mu v opakování nežádoucí činnosti ap.:) uděláš-li to ještě jednou, budeš potrestán apod. To se dělá, Pepíčku? Ještě jednou, a půjdeš za dveře. ■ **S** ty budeš potrestaný

Ještě to tak! n. **To tak ještě!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ostře zamítavě a pohoršeně v reakci na ještě nepřijatelnější alternativu, vystupňovaný absurdní požadavek druhého, obv. vzhledem k nevhodnosti, možnému nebezpečí, škodě ap.:) to opravdu neudělám; to za žádných okolností jako ještě horší nechci a odmítám; to už by bylo úplně absurdní. A: Tatí, puč nám tedy sirky, budem si hrát na hasiče! – B: J. to tak! Já vám půjčím sirky, a vy mi zapálíte dům. To vám nestačí, že ste nás před tejdnem vytopili? ■ **S** to je nepřijatelné, já neudělám to, já odmítám to To zrovna!, Děláš si ze mně blázny?
Ⓐ Oh yeah!, You must be joking! Ⓝ Das wäre ja noch schöner! Ⓕ ! Et (puis) quoi encore! Ⓡ Ещё чего (не хватало)!

Ještě / eště (dobře / štěstí), že …!
Part ještě (dobře / štěstí), že …
(Čl. s ulehčením, ve vděčné reakci na aspoň jednu pozitivní věc, okolnost ap., někdy jen náhodnou, v kontrastu k řadě nezdarů, nepříjemností ap., v kontextu závažného úsilí, zdraví, celkové situace ap.:) je dobré, dobře že (aspoň) …; v té špatné, zlé situaci je dobré aspoň to, že …; naštěstí. E. d., že máš s sebou aspoň kreditku, dyž už nám ukradli zavazadla, jinak tam dneska nedojedem. Vyber ňáký peníze a dem aspoň na autobus. ■ **S** to je dobré, to je výhodné

Jede (s tím), jako (kdy)by to ukrad.
Komp jede, jako by / jako když to ukrad
(Čl. nesouhlasně, popř. s obavou o řidiči auta, autobusu jedoucím nápadně, příliš rychle, obv. bez zjevného důvodu ap.:) jede velmi, příliš rychle a zbrkle (a nebezpečně). ■ **S** on jede rychle Jede jako o závod / k ohni.

Ach nechoď, nechoď na jezero … (zůstaň dnes doma, moje dcero)!
(Čl. zvl. vůči třetímu, kterému druhý právě přísně n. v obavách nedoporučil, zakázal někam chodit, obv. v žertovné parafrázi k odlehčení strohosti zákazu n. k naznačení zbytečnosti ap.:) nechoď tam (je to nevhodné n. možná nebezpečné). ■ **S** nechoď tam! ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník, Kytice* (1853).

Ježek (je) sám sobě kadeřav.
(Čl. moudrý vůči druhému a obv. v reakci na jeho údiv nad třetím a jeho nepochopitelnou hrdostí, pýchou n. obdivem k vlastní dovednosti, vlastnosti, výtvoru, výroku ap., v očích druhého podivným n. nedobrým, nehezkým ap.:) člověk často nekriticky a zálibně obdivuje své pro jiného sporné přednosti n. své zvláštnosti za přednosti považuje. ■ **S** čl. nekritický obdivuje sebe ♦ Přísloví.

Ježíši Kriste!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ve zvolání a reakci na silné náhlé nepříjemné překvapení, zděšení ze zjištění negativní události, objevení druhého, jeho nepřijatelného a nebezpečného výroku ap.:) to je, bylo nepříjemné a já jsem se velmi lekl; já mám strach (aby se nestalo, aby neudělal …). J. K., to jsem se lekla! Co tady děláte? Víte, že sem nikdo nesmí. ■ **S** to je překvapení, to je nepříjemné, já jsem šokovaný, já mám strach K čertu!, Bác ho!, Marjápano!
Ⓐ Goodness me!, (Jesus) Christ. Ⓝ Um Gotteswillen!, Gott im Himmel! Ⓕ Doux Jésus! Ⓡ Господи Иисусе!

Pochválen buď (Pán) Ježíš Kristus!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. katolického vyznání zvl. dříve ve vděčné reakci a výrazu úlevy nad vyhnutím se škodě, uniknutím neštěstí ap., v domnění boží pomoci, n. pouze v běžném pozdravu při potkání druhého věřícího ap.:) **1.** *to jsem rád (že se to nestalo); ulevilo se mi;* **2.** *zdravím vás (a přeju příjemný čas).* **2.** A: Pochválen buď P. J. K., velebný pane. – B: Až na věky. ■ **S** já jsem rád, já cítím úlevu, já zdravím vás Díky bohu!, To mi spad kámen ze srdce!, Dobrý den! ♦ Ve funkci religiózního pozdravu mívá obvyklou odpověď: *Až na věky.*
Ⓐ Thank God. Ⓝ Gelobt sei Jesus Christus! Ⓕ Dieu soit loué!

Ať nám pomáhá Ježíš Kristus! n. **Bůh nám buď milostiv!**
(Čl., lidé, obv. křesťansky založení, v povzdechu, obavách a nejasné prosbě před obtížným, riskantním krokem, úkolem, situací, v nepříznivé vyhlídce na budoucnost ap.:) musíme doufat ve štěstí a zdárný konec; potřebujeme pomoc (zvl. Boha, protože sami to těžko zvládneme, vydržíme). ■ **S** my doufáme ve štěstí, to je nebezpečné

Pro Ježíše Krista! n. **Pro Krista Pána!** n. **Ježíši Kriste!**
(Čl. ve zvolání a výrazu zděšení, silného nepříjemného překvapení, nelibosti n. pohoršení, popř. vzteku nad nežádoucím vývojem, krokem druhého ap.:) to je velmi nepříjemné, mrzuté (a já momentálně jsem zaskočený a nevím co dělat). ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, já mám vztek Pro krindapána!, K čertu!, Pane bože!

Jidáš mu kouká z očí.
(Čl. vůči druhému zkušeně v hodnocení zvl. nového třetího a s ohledem na možnost důvěrného styku, spolupráce s ním a na nebezpečnou konkurenci, snahy nepřítele ap.:) nevypadá důvěryhodně a spolehlivě; je to zřejmě (typ) zrádce. ■ **S** on je zrádný ♦ Biblický *Jidáš* je v křesťanství prototyp zrádce.

Co jinak? *viz* Jak jinak?

To je jiná!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova)
(Čl. v hodnotící reakci na změněný názor, postoj, přístup n. výsledek úkolu druhého apod., zvl. až po svém zamítnutí, neschválení jeho předchozího pokusu, obv. s ohledem na své n. obecné požadavky, normu, pravidla slušnosti chování n. formulace, často i výchovně jako rodič vůči dítěti ap.) to už je (teď) lepší a přijatelné; to už vyhovuje a má to slušnou úroveň. A: Tati, dej mi dvacku! – B: To neumíš poprosit? – A: Tatínku, prosím tě, mohl bys mi půjčit dvacet korun? – B: No to je j., tak tady máš. ■ **S** to je přijatelné, to je dobré, to je lepší No dobře., Tak jo.
Ⓐ That's better. Ⓝ Das ist was anderes. Ⓕ ! C'est déjà mieux!, C'est déjà autre chose! Ⓡ Это другое дело.

To už je vo něčem jiným.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. vůči druhým v diskuzi v upozornění n. odmítnutí dalšího zmíněného a jen zdánlivě souvisejícího faktoru, tématu, oboru, s ohledem na sledované téma, pole ap.:) to už je ale něco jiného, zcela jiné téma n. příběh; nemá to s tímto nic společného (a nemluvme proto o tom). To už je vo n. j., to je přece problém jeho vlastní osoby. ■ **S** to je odlišné, to nepatří sem O to nejde.
Ⓐ That's a different matter., That's irrelevant. Ⓝ Das ist was ganz anderes / ganz was anderes. Ⓕ ! C'est déjà tout autre chose. Ⓡ ! Это уже совсем другое дело.

Každej je jinej.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v konstatování, někdy rezignovaném, nečekaného kroku, jednání, způsobu provedení n. názoru blízkého druhého, popř. v omluvě takového vlastního kroku ap., zvl. v kontrastu s mylným očekáváním stejného, standardního přístupu ap.:) lidé mají různé povahy, přístupy i způsoby jednání, práce (a je třeba je tolerovat, respektovat); od více (svobodných) lidí nelze čekat uniformitu, jednotu; každý jednotlivec se projevuje jinak. Že by Jarka šla radši tancovat než na pivo? To jí nemůžeš vyčítat, holt k. je j. a vona je holka. ■ **S** lidé mají názory různé Lidi sou různý., Někdo má rád holky a druhej vdolky.
Ⓐ Each to his own., We're all / everybody is different. Ⓝ Jedem Tierchen sein Pläsierchen. Ⓕ ! Il faut de tout pour faire un monde. Ⓡ Все люди разные.

To snad je něco jinýho / jiného!
(Čl. v odmítavé reakci zvl. na nekompromisní požadavek, hodnotící závěr druhého, vyplývající z jeho mylného, zjednodušujícího pohledu, z nepřijatelně jednotného měřítka pro různé skutečnosti ap.:) (v tom je přece rozdíl a) je to třeba posuzovat jinak, z jiného hlediska; to (už) je jiný problém a nesouvisí s tím. A: Musí chodit včas jako všichni ostatní. – B: Ale to s. je n. j. Má přece malý dítě. ■ **S** to je odlišné Nelze všechny házet do jednoho pytle.

Ten už jinej / jiný nebude.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. rezignovaně, popř. omluvně vůči druhému o třetím a jeho zvláštním, svérázném, často poněkud nepříjemném přístupu, způsobu práce n. takovém povahovém rysu, který se tvrdohlavě nesnaží potlačit ap., zvl. v kontrastu k jeho celkové vážnosti:) on už se nezmění a je třeba se o to nesnažit (a počítat s tím, brát na to ohledy n. smířit se s tím). A: Už jsem mu to říkal mockrát, ale pořád si to dělá po svým. – B: Já vím, ten už jinej nebude, je prostě takovej. ■ **S** on nemění se Lidi nepředěláš!

Ⓐ He'll never change (now)., He's too set in his ways. Ⓝ Der ändert sich nicht mehr. Ⓕ On ne le refera / changera pas. Ⓡ ! Горбатого могила исправит.

Není v tom něco jinýho / jiného?
(Čl. pochybovačně vůči druhému v reakci na nepravděpodobné n. nedostatečné vysvětlení, zdůvodnění změny, kroku třetího, zvl. závažného, ve snaze zjistit skutečné důvody, popř. skrytý úmysl ap.:) (moc tomu nevěřím a) nemá to ve skutečnosti jiné důvody?; je to skutečně tak, nebo jinak z jiných a skrytých důvodů? A: Tak náš šéf odchází. Ze zdravotních důvodů. – B: Neříkej, a není v tom něco jinýho? Nějaká zpronevěra či co? ■ **S** já nevěřím, je to tak? To si povídej svý babičce!

Nic jinýho / jiného (mu°) nezbývá. n. **Nezbejvá / nezbývá (jim°) nic jinýho / jiného, než …**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. uvážlivě, popř. ve vysvětlení vůči druhému zvl. o třetím, popř. skupině n. i sobě, a jeho nevyhnutelné reakci, kroku jako jediném možném řešení situace, problému, obv. vzhledem k nedostatku času, jiných možností ap.:) musí, je třeba to udělat a není jiná možnost; je to (logická) nutnost, popř. (jeho, moje ap.) povinnost. Musíme teď počkat. Nic j. nám (ostatně) n., všechno ostatní závisí jen na počasí. ■ **S** to je nutné, on musí To je bez diskuze.

Ⓐ There's nothing for it but to …, We've no alternative but to … Ⓝ Ihm bleibt nichts anderes übrig. Ⓕ Il ne reste rien d'autre (à faire), (que …). Ⓡ Ничего другого (ему / нам) не остаётся, как . . .

Bude(š) pískat / zpívat jinou!
(Čl. varovně, výhrůžně vůči druhému a pevnosti jeho postoje, názorů, zvl. s ohledem na blížící se n. možnou změnu a zhoršení jeho situace, též materiální n. mocenské, zásah, donucení ze strany někoho ap.:) (pochopíš n. poslechneš, přizpůsobíš se a) zásadně změníš svůj názor a budeš pak posuzovat věci jinak a také tak o nich mluvit. Teď se ti to kecá. Počkej ale, až nebudeš mít co jíst, tak budeš p. j. ■ **S** ty změníš názor

To (si) vykládej / vyprávěj / povídej / říkej někomu jinýmu!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rozzlobeně a prudce vůči druhému a jeho obv. průhledné snaze ho oklamat, něco mu nalhat, popř. zastřít ve svůj prospěch ap.:) tomu (já) vůbec nevěřím, nejsem tak naivní; hloupě lžeš, ale tím mě neoklameš. Ty že nemáš peníze? To si v. n. jinýmu! Za cos to včera flámoval? ■ **S** já nevěřím, já nejsem naivní To si vykládej svý babičce., To zrovna!, Nejsem přece dnešní!

Ⓐ Pull the other one (it's got bells on)., Who are you trying to fool? Ⓝ Das kannst du jm. anderen erzählen. Ⓕ ! À d'autres! Ⓡ Расскажи / рассказывай (это) кому другому.

Jo, to je něco jinýho! *viz* To je jiný kafe!

Když ne- / nic jiného / jinýho – tak (aspoň) …
Part když / pokud / jestli ne- (Kl) / nic jiného – tak (aspoň) (Kl)
(Čl. vůči druhému zvl. v rezignované reakci na nedostatek, zrušení, zamítnutí všech dalších možností, přání, představ a v návrhu aspoň minimální přijatelné varianty, řešení ap.:) pokud tedy nelze splnit, dosáhnout toho ostatního, pak bych si přál, chtěl aspoň to (málo) / aby … Když nic j., tak bych se chtěl dožít toho, až nebudou potřeba peníze. ■ **S** já chci aspoň to

To je něco jinýho / jiného! *viz* To je jiný kafe.

Víš, co napsal Jirásek? – Temno!
(Zvl. dítě, dospívající chlapec hravě vůči druhému ve zdánlivé školní hádance, následované po zaváhání druhého prudkým stažením jeho čepice přes oči:) mám k tobě otázku. ■ **S** já žertuju ♦ Též s žert. var. *Strč si tričko za pásek!*; srov. A. Jirásek (1851–1930) a jeho román *Temno* (1915).

Svitla mu jiskra / jiskérka naděje.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho situaci, dosud nedobré a pesimistické náladě ap., zvl. v důsledku změny ap.:) začal slabě doufat, mít malou naději (na zlepšení, úspěch ap.); objevila se malá možnost kladného vývoje v jeho prospěch. ■ **S** on má naději

Z malý / malé jiskry velkej / velký oheň / voheň (bývá / bejvá).
(Čl. zkušený obv. ve varování vůči druhému a jeho sklonu přehlížet, nerespektovat zatím malou možnost, drobnou známku rizika ap.:) i krajně vážná a nebezpečná událost, katastrofa obvykle začíná nenápadně, z přehlédnutelného začátku, a je proto třeba být opatrný a obezřetný ve všech případech; nepodceňuj ani drobné známky, příznaky. ■ **S** katastrofa mívá začátek nenápadný, buď opatrný! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. však lat. *Magnum scintilla parat ignem saepe pusilla*, Walther 14 250, které je však už v apokryfech aj.

Jedno je jisté / jistý … n. **Jisté je, že …** *(Čl. informovaný vůči druhému, druhým ve snaze řešit složitý problém, nejasnou situaci ap.:) (v tom všem aspoň) jeden fakt, faktor, aspekt ap. je zřejmý a můžeme s ním počítat.* ■ **S** to je jisté, to je zřejmé

To jistě.
(kol; přízn., iron) **0** neměnné ⩫ 1b kles. ozn. (od k. slova)
1. *(Čl. v běžném přitakání vůči druhému a výkladu jeho názoru, části představy, možnosti postupu ap.:) to je očividná a samozřejmá pravda a souhlasím s tím.* **2.** *(Čl. v prudké nesouhlasné, popř. posměšné reakci na nepřijatelnou představu n. absurdní požadavek druhého ap.:) to v žádném případě, určitě tak není n. není možné a já to odmítám; ne, to není pravda, to by bylo absurdní.* **2.** A: Hele, Karel prej chce, abys mu pučil svý auto, jeho je v opravě. – B: To j.! Nasrat! Svý mi nikdy sám nepučil. ■ **S** já souhlasím, to je pravda, já odmítám to, to je nesmysl, ne To určitě!, To beru., Ruplo ti v bedně?, To by tak hrálo! ♦ 2. význ. jen se zvolací intonací a původně ironicky.
Ⓐ 1. Of course., Surely., 2. Oh yeah!, Fat chance!, He / you must be joking. Ⓝ Das ist sicher., Das steht fest. Ⓕ 1. Mais oui, bien sûr!, 2. Mais oui, c'est ça! Ⓡ Ну, конечно.

Jistě že ano / jo.
(Čl. obv. zkušený n. informovaný zvl. ve zdvořilé ujišťující odpovědi na otázku, pochybnost druhého o platnosti úmyslu, dohody, výskytu faktu ap.:) (nemusíš pochybovat n. se obávat) je to opravdu tak; ano, to je samozřejmě pravda. ■ **S** já souhlasím, věř tomu!, to je tak

Jistota je jistota / sichrhajt.
(Čl. kvůli ujištění sebe sama a vůči druhému, zvl. k vysvětlení svého zdánlivě zbytečného kroku, další kontroly ap., obv. před riskantním, drahým a náročným podnikem n. po něm, při uschování cennosti, zamykání objektu ap.:) je dobré mít jistotu (i když to vyžaduje ještě jednu kontrolu, opatření, zámek ap.); je rozumné zajistit se, zabezpečit se raději více než méně. ■ **S** není možné riskovat ♦ Z něm. *Sicherheit = jistota*; tato var. někdy mírně žert.

To je jistý / jisté, jako že jedna a jedna jsou dvě. n. **To je jasný / jasné, jako že dvě a dvě jsou čtyři.**
Komp to je jasné / jisté, jako že jedna a jedna jsou dvě

(Čl. zvl. vůči pochybujícímu druhému o skutečnosti, tvrzení třetího, obv. na základě zjevných známek a souvislostí, ve snaze druhého přesvědčit:) to je (přece) zcela zřejmé (a není třeba o tom zvlášť přemýšlet); to je očividné a nepochybné; je to určitě tak. ■ **S** to je zřejmé, to je tak

Já bych si nebyl tak jistej / jistý. n. **Bejt tebou, nebyl bych si tak jistej.**
(Čl. obv. zkušený, informovaný vůči známému druhému a proti jeho jasnému tvrzení, předpokladu, spoléhání se na třetího ap.:) já si to nemyslím, nespoléhám na to a i tobě radím opatrnost a zdrženlivost; nejsem si tím nijak jistý a nevěřím tomu (zatím). ■ **S** buď opatrný!, já nevím to jistě, já nevěřím

Nic před ním° není jistý / jisté.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⩫ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. varovně vůči druhému s ohledem na ohrožení zvl. cenné věci, obv. ve smyslu možnosti krádeže ap.:) dokáže ohrozit, napadnout, ukrást ap. všechno (i přes běžnou ochranu); buď opatrný a zabezpeč se před ním dobře. Až tady bude, dávejte si pozor na svý věci. Nic před ním není j. ■ **S** buď opatrný!, to je ohrožené, on je nebezpečný Důvěřuj a prověřuj!, Dej si bacha!
Ⓐ Nothing's safe when he's around., He's got sticky fingers. Ⓝ Vor ihm ist nichts sicher. Ⓕ ! Avec lui, il vaut mieux se tenir / être sur ses gardes. Ⓡ ! С ним нужно держать ухо востро.

Každá jitrnice má dva konce.
(Čl. v povzdechu n. varování vůči zvl. bezstarostnému druhému o zdánlivě nevyčerpatelné materiální hojnosti, finančním zdroji, příznivé situaci ap., často neočekávaně a ve větší míře nabytých:) všechno příjemné musí jednou skončit a vyčerpat se; nic není nevyčerpatelné a nevydrží věčně. ■ **S** nic nevydrží věčně ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Jitro moudřejší večera. *viz* Ráno moudřejší večera.

Jak k jídlu, tak k dílu. n. **Jak(ý) kdo k jídlu, tak(ový) k dílu.** *viz* Jak k dílu, tak k jídlu.

S jídlem roste chuť.
(Čl. vůči druhému zkušeně a kriticky zvl. o nemírnosti, neskromnosti, rostoucí dravosti třetího ap.:) (snadný) první zisk, kořist, příjemné prožitky ap. vyvolávají a zesilují touhu po dalších, jejich větším množství a opakování. ■ **S** čl. chce stále víc ♦ Z lat. *Crescit edendo fames* (*jedením roste hlad*), Walther 3735; srov. i stejné fr. *L'appétit*

J

vient en mageant, F. Rabelais (1494–1553), *Gargantua a Pantagruel, I, 5* (1535).

Jídlo a pití základ všeho živobytí. n. **Dobrý jídlo a dobrý pití základ všeho živobytí.**
(Čl. filozoficky a labužnicky zvl. při vychutnávání dobrého jídla a pití n. při vzpomínce na něj, obv. v kontrastu k jinak a jindy převažujícím abstraktním, neosobním cílům, zájmům ap.:) (přes všechny ostatní starosti a zájmy n. právě kvůli nim) člověk musí také normálně (a pokud možno i dobře) jíst a pít. ■ **S** čl. musí jíst a pít, jídlo podmiňuje život člověka

Jídlo mu° roste° v ústech / hubě / puse.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. v situaci, kdy musí sníst něco nechutného, neoblíbeného, aby neurazil, n. dítě donucené rodiči, vychovatelem apod.:) (už) mu nechutná, není schopen dojíst, zdá se mu, že mu jídlo neubývá. Oběd nebyl valné chuti, j. mu rostlo v ú., vše sledoval jen mlčky a nemoh se už dočkat konce oběda. ■ **S** to není dobré, on jí s nechutí Je to blaf., Stojí to za starou bačkoru.
Ⓐ (He is having difficulty getting it / his food down.) Ⓕ ! Ça lui reste / est resté sur l'estomac. Ⓡ ! Желудок не принимает.

Po jídle jako po vejprasku. *viz* Po obědě jako po vejprasku.

Já bych jed, až bych brečel.
(Čl. utrápeně zvl. po delší přestávce:) mám velký neovladatelný hlad a nutně se potřebuju najíst. ■ **S** já mám hlad

Jez, co ti dají, a odpovídej, když se ptají.
(Čl. zkušeně v radě zvl. vůči mladšímu druhému k jeho chování v cizím prostředí, v kontrastu ke svým zvyklostem z domova a s ohledem na jiné společenské normy a zvyky ap.:) chovej se skromně a podle tamějších zvyklostí; přijímej bez výhrad a zdvořile nabízené a sám nic nepožaduj, ani se (zvědavě) nevyptávej. ■ **S** nevybírej si!, chovej se skromně! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Napřed já budu jíst a ty se dívej, potom zas ty se budeš dívat a já budu jíst.
(Čl. zvl. egoistický posměšně a urážlivě vůči bezmocnému a hladovému druhému ap.:) já mám sice dost (jídla), ale ty stejně nedostaneš nic. ■ **S** já nedám ti nic ♦ Hříčka vyvolávající záměnou formálního sledu dojem, že jde i o záměnu obsahu (Čelakovský).

Doma jez, co máš, a jinde, co ti dají.
(Čl. zvl. v napomenutí, radě vůči neskromnému druhému nespokojenému zvl. s nabízeným darem jídla od jiných lidí ap., v kontrastu k volbě doma:) doma nejsi omezovaný, a proto tam využívej všechno podle svých možností a chuti, ale v jiném prostředí buď skromný a přijímej vděčně, co ti nabízejí; nedělej si nároky na to, co ti nepatří a co nemůžeš mít; nebuď jako host neskromný. ■ **S** chovej se skromně! ♦ Čelakovský (jen první část); srov. i var. *Jez doma, co máš, u lidí, co ti dají.*

Jez, dokud máš co.
(Čl. zvl. v radě k netrpělivému n. náročnému druhému, v kontrastu k nejisté budoucnosti:) (nebuď neskromný a) užívej teď výhod, které zatím máš; využívej toho (co je), dokud můžeš. ■ **S** chovej se skromně!, využij příležitosti!

Jez do polosyta (pij do polopita, vyjdou ti naplno léta).
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. zkušený v tradiční připomínce zvl. vůči druhému, popř. i sobě při jídle s úmyslem zabránit přídavku a přejídání se jen kvůli chuti, též jako vysvětlení, proč nechce už jíst dál:) jez a pij střídmě; mírni se v jídle (a pití); nepřejídej se, není to zdravé. A: Já bych si dal ještě kousek. – B: Radši ne, víš, že se říká jez do polosyta. ■ **S** nejez moc! Kroť se! ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. i žertovný dodatek: … *do polopita a spi do poledne.*
Ⓐ All things in moderation., Moderation in all things., Eat to live, not live to eat. Ⓝ Wenn's am besten schmeckt, soll man aufhören. Ⓕ ! L'excès en tout est un défaut., (Il faut manger pour vivre et non vivre pour manger.) Ⓡ ! Завтрак съешь сам, обед раздели с другом, ужин отдай врагу.

Di / jdi / běž° se bodnout!
(kol; nepřízn, důraz) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** jít se bodnout
(Čl. rozzlobeně a rázně vůči druhému a jeho naivnímu, nemístnému návrhu, absurdní připomínce n. požadavku ap.:) přestaň mě tím obtěžovat a dráždit (a jdi radši pryč)!; to je malicherný nesmysl a ten mě (teď) nezajímá. Di se, sakra, bodnout! Teď mám jiný starosti než zrovna poslouchat ty hloupý nářky na kapající kohoutek. ■ **S** přestaň!, neobtěžuj!, to je absurdní Vlez mi na hrb!, Di do hajzlu!
Ⓐ Go and take a running jump., Go take a long jump off a short pier. Ⓝ Zieh Leine!, Geh

stinken!, Hau doch ab damit! Ⓕ Va te faire voir (chez les Grecs)! Ⓡ ! Иди к чёрту!

Jde mu to k duhu. *viz* De mu to k duhu.

Všechno / všecko de / jde, když se chce / jen chtít. n. **Když se chce, tak to de / jde.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. zvl. zkušený, pedagog ap. vůči nezkušenému, netrpělivému n. neochotnému druhému ve snaze ho povzbudit, přimět k vykonání nové nezvyklé práce, splnění náročného úkolu ap.:) člověk, ty n. každý může dělat, dokázat, zvládnout (skoro) všechno, má-li pevné odhodlání, snahu a vynaloží--li na to patřičné úsilí; nejdůležitější pro dosažení výsledku je vůle, popř. ochota to začít dělat.* Dyť ani pořádně nezačal a skuhráš, že to je moc těžký. V. de, k. se chce. ■ **S** čl. musí snažit se, čl. dokáže všechno Dobrá vůle všechno zmůže.
Ⓐ Where there's a will there's a way. Ⓝ Wo ein Wille ist, ist auch ein Weg., Mit ein bisschen gutem Willen geht alles. Ⓕ Quand on veut, on peut. Ⓡ Всё получится, стоит только захотеть.

De / jde (mu) to, jako dyž / když namydlí / namaže.
Komp jde (mu) to, jako když namydlí *(Čl. pochvalně zvl. o zručném a obratném druhém při činnosti, práci, zejména manuální, kterou právě dělá ap.:) jde mu to rychle, plynule a dobře dopředu, bez obtíží.* ■ **S** on pracuje rychle, to probíhá dobře Jde (mu) to jako na / po drátku.

De / jde to, jako dyž / když to nejde.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. n. skupina lidí nespokojeně, kriticky, zvl. v odpovědi na dotaz, o své momentální práci, činnosti n. práci druhých, obv. kvůli slabé snaze, nedostatku prostředků, vhodných podmínek n. schopností ap.:) příliš se (nám) to nedaří a větší pokrok dosažený není; jde to špatně, velmi pomalu a s potížemi, popř. nežádoucími přestávkami.* A: Tak jak pokračujete? – B: Ále, de to, jako když to n. Nemáme pořádný nástroje, materiálu je málo … ■ **S** to neprobíhá dobře Jde to jako jo a ne.
Ⓐ We're not making any / much headway. Ⓝ Wie gewollt und nicht gekonnt. Ⓕ Ça va comme ça peut., ! On fait aller. Ⓡ ! Всё идёт через пень-колоду.

Di / jdi, vodkuds / odkud jsi přišel.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nevlídně a odmítavě uprostřed činnosti, zvl. vůči překážejícímu, dotěrnému n. nevhodně komentujícímu druhému ap.:) odejdi a neruš mě, nás, nepotřebujeme tě tady; jdi odtud pryč, jinam a nedráždi mě dál. Hele, di, vodkuds přišel, a nepřekážej tady, stejně se ti makat nechce. ■ **S** jdi pryč!, nepřekážej! Di vo dům dál!
Ⓝ Mach, dass du wegkommst. Ⓕ Retourne d'où tu viens. Ⓡ Убирайся, откуда пришёл!

De / jde (mu) to, jako když sere a maluje.
Komp jde (mu) to, jako když sere a maluje *(Čl. vůči druhému zvl. o líném, nezkušeném n. neobratném třetím a jeho neúspěšné práci, činnosti ap., někdy s odstínem kritiky přílišného zdůraznění jednotlivých detailů na úkor celku práce:) dělá to velmi, příliš pomalu a špatně.* ■ **S** on pracuje pomalu, to neprobíhá dobře

To abych se (pak) šel rovnou voběsit! *viz* To se můžu jít rovnou voběsit!

Di° se (s tím) vycpat!
(kol) **0** ot, neg, pas, ind, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** jít se vycpat
(Čl. odmítavě a nevlídně a obv. i prudce na návrh, nápad, nabídku druhého, někdy poněkud zbytečnou n. absurdní, zvl. v kontextu svého jiného zaneprázdnění ap.:) neobtěžuj mě (s tím), nezajímá mě to (právě teď); to není dobré a vůbec se mi to nelíbí. A: Hele, koukni tady na ten článek v novinách. – B: Di se s tím v., já mám teď na to akorát čas. ■ **S** já nechci to, neobtěžuj!, já odmítám to Dej mi pokoj!, Di do háje!
Ⓐ (*vulg*) Get stuffed!, Get lost!, Bog off! Ⓝ Damit kannst du dich begraben lassen! Ⓕ Va te faire foutre! Ⓡ ! Убирайся к чёрту!

Di se vysrat!
(Čl. velmi rozzlobeně, ostře a hrubě vůči druhému a jeho absurdnímu návrhu, připomínce ap.:) přestaň mi vnucovat takové nesmysly a neobtěžuj mě už; to je hloupost a já ji odmítám. ■ **S** přestaň!, to není dobré, já odmítám to, neobtěžuj!

Di vode mě blíž.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. netrpělivě, pánovitě a nevlídně zvl. vůči blízkému druhému, spolupracovníkovi, obv. v reakci na momentální špatnou situaci, zhoršení vztahů ap. a ve snaze to nezhoršovat:) vyhýbej se mi momentálně, nemám dobrou náladu a nechci se teď s tebou vidět. Hele, dneska sem zlej, radši di vode mě blíž. ■ **S** jdi pryč!, neobtěžuj! Di vo dům dál!, Táhni k čertu!
Ⓐ Give me a wide berth!, Don't come close.,

J

Steer clear of me. Ⓝ Geh mir aus dem Weg. Ⓕ Casse-toi!, Tire-toi!, ! Vas voir là-bas si j'y suis! Ⓡ Отстань!, Бога ради!

Dobře, že deš / jdeš°!
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. vůči právě přicházejícímu potřebnému druhému, často s ulehčením, obv. kvůli potřebě získat od něj informaci n. pomoc v situaci, kdy až dosud bylo nutné jiné řešení ap.:) právě tě tady potřebuju a situace se (tvým příchodem) usnadňuje, řeší. Dobře že dete, zrovna jsem vám chtěl napsat vzkaz. ■ **S** já jsem rád Díky bohu!
Ⓐ Just the man I wanted! Ⓝ Gut / höchste Zeit, dass du kommst. Ⓕ ! Tu tombes à pic / bien! Ⓡ ! На ловца и зверь бежит.

Docela to de / jde. *viz* Ujde to.

Jde / de to hladce.
Verb jít hladce
(Čl. vůči druhému o průběhu obtížného jednání, neobvyklé činnosti, zvl. v kontrastu k původní obavě ap.:) probíhá, postupuje to dopředu snadno, rychle a bez problémů. ■ **S** to probíhá dobře

Jde / de (tam / při tom) o / vo hodně. n. **Teď de vo hodně.**
(Čl. informovaný vůči druhému důrazně v hodnocení jednání, sporu, soutěže ap. svého s třetím n. třetího a čtvrtého, zvl. s ohledem na dlouhodobý cíl a vliv na celkovou orientaci, osud ap.:) to (co teď právě probíhá) je velmi závažné a lze při tom získat n. ztratit značný n. rozhodující zisk; bojuje, jedná se nyní o zásadní úspěch n. neúspěch, a má to tedy kritický význam, je to ale i velmi riskantní. ■ **S** to je riskantní, to je zásadní, to je důležité

To de / jde mimo něj.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a obv. jeho pravomoci, kontrole ap. s ohledem na řešený problém, rozhodovanou žádost ap., popř. i jeho orientaci, zájmy:) **1.** *to se ho netýká, a nemůže to tedy ovlivnit;* **2.** *to ho nezajímá n. tomu vůbec nerozumí, a nemůže se k tomu tedy vyjádřit.* ■ **S** on nemá zájem, on nemůže udělat to, to netýká se tebe, to nezajímá mě

Di / jdi / běž někam! n. **Di / jdi mi / si s tím někam!**
(Čl. prudce n. mírně a shovívavě zvl. vůči blízkému druhému v odmítavé reakci na jeho nemístný návrh, nevhodnou nabídku ap.:) to mě nezajímá a já to nechci; to sem nepatří, je to nevhodné, a proto přestaň o tom uvažovat, mluvit. ■ **S** já nechci to, to je nesmysl, to není dobré

De / jde to pořád dokola.
(Čl. zvl. v nespokojené, rezignované odpovědi na otázku druhého o tom, jak se daří jemu osobně n. jak se daří práce, činnost ap.:) je to stále stejné; vůbec se to nemění, popř. pořád se to opakuje (a tím je to nezajímavé, nezáživné); daří se mi pořád stejně, stereotypně. ■ **S** to je stejné stále, to opakuje se pořád

Ale di / jdi°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova); „i“ dlouze
(Čl. vůči blízkému druhému, dítěti v dychtivém údivu n. shovívavé nedůvěře zvl. nad překvapivou n. naivní informací ap.:) **1.** *to je ale zajímavé (a podezřelé), to je neobvyklé překvapení; opravdu?;* **2.** *to není moc pravděpodobné, tomu radši nevěř!* **1.** A: Představte si, paní Nováková, ta Šavrdová ze třetího poschodí už má zase novej kožich. – B: Ale děte, paní Vopičková, vopravdu? Kde na to ty lidi berou! ■ **S** to překvapuje mě, nevěř tomu! To by člověk neřek., Nepovídej / neříkej!, Lidi toho napovídaj. ♦ Ve význ. 2 často přechází do výrazu *Ale di ty!*
Ⓐ Get away with you! Ⓝ Aber geh!, Geh her! Ⓕ Allons donc!, ! B(i)en voyons!, ! Sans blague! Ⓡ Да брось ты!

Ale di ty!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od 2. slova); „y“ dlouze
(Čl. zkušený zvl. ve snaze utěšit druhého, dítě v reakci na jeho obavu, projevovanou nechuť a nejistotu z něčeho nového, nedostatek sebedůvěry před náročným krokem ap.:) neboj se, to není třeba n. z toho nic nehrozí; nemusíš se rozpakovat n. být nejistý, není to důležité. A: Mami, já se bojím. – B: Ale di ty hlupáčku, a čeho? ■ **S** nevěř tomu!, neboj se! Nic si z toho nedělej!
Ⓐ Come now!, There, there. Ⓝ Aber geh! Ⓕ ! Ne raconte pas d'histoire!, ! Tais-toi donc / un peu! Ⓡ Ну что ты!

Copak to de / jde, aby … ?
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4b neukon. stoup.
(Čl. káravě, vyčítavě vůči druhému v reakci na jeho nesprávné, provokativní sobecké chování, vůči jiným nespravedlivé ap.:) to je nepřijatelné, nepřípustné se takto chovat n. to dělat (zatímco …); Copak to de, abys pořád někde coural a ostatní

dělali za tebe? ■ **S** to je nepřijatelné Co si to dovoluješ?

Ⓐ We can't have this / him -ing (while …) Ⓝ Das geht doch nicht … Ⓕ ! De quel droit te permets-tu de …? Ⓡ Что ты себе позволяешь?

Jdi / di (trochu) do sebe!

Komp jít do sebe

(Čl. zkušený v radě vůči druhému, zvl. po jeho nejasném neúspěchu n. s ohledem na jeho špatné chování, neuspokojivé výsledky, způsob života ap.:) zamysli se nepředpojatě, sebekriticky nad sebou a poznej, uvědom si své chyby, nedostatky (a vzchop se a snaž se zlepšit)! Tak hele, už toho bylo dost! Di do sebe a koukej začít sekat dobrotu, nebo letíš, jasný? ■ **S** buď sebekritický! Seber se!

Di / jdi do toho!

Verb jít do toho

(Čl., velitel ap. zvl. ve vybídnutí, rozkazu vůči druhému k přesnému zahájení připravené důležité akce, projektu ap.:) začni s tím (právě) teď!, začni první stupeň, etapu! ■ **S** začni! Jdeme na to!

Jak to de / jde?

(Čl. v dotazu vůči druhému zvl. při jeho nové, neobvyklé práci, činnosti, nové etapě ap.:) jaké máš (teď) zkušenosti a dojem?; jak to pokračuje, vyvíjí se n. daří? ■ **S** jak probíhá to?

Jeden jde čehý, druhý hot. *viz* Jeden hot, druhý čehý.

De / jde / to je jen vo poprvý / o poprvé.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. zkušený jako uklidnění, povzbuzení vůči nejistému, strachujícímu se druhému, stojícímu před novou a nebezpečnou n. odpornou činností ap.:) deprimující, obtížné, nezvyklé n. odpuzující ap. je to jen poprvé, na první pokus (a pak si zvykneš). A: Já se bojím, že to nedokážu. – B: Ale neboj se, to je jen vo p. Příště ti to už ani nepřijde. ■ **S** to je obtížné jen poprvé, ty zvykneš si Jednou je nikdy, ale dvakrát je zvyk., Ale di!

Ⓐ The first time is (always) the worst., It's always worst the first time. Ⓝ Das ist nur das erste Mal / beim ersten Mal. Ⓕ ! Il n'y a que / c'est le premier pas qui coûte. Ⓡ Это только сначала / в первый раз.

De / jde to jako jo a ne.

(Čl. rozzlobeně, nespokojeně s výsledkem práce druhého, fungováním přístroje ap.:) nepostupuje to dobře ani plynule dopředu; stále jsou nějaké problémy a závady a zatím dosažený výsledek je neuspokojivě malý. ■ **S** to neprobíhá dobře, to není dobré Jde to, jako když to nejde.

Jde / de na (devátou / desátou / …).

(Čl. zvl. v odpověď na otázku po čase, obv. není-li přesná informace nutná:) (minula osmá / devátá / … a) blíží se (devátá / desátá / …) hodina; brzy bude (devět / deset / …) hodin. ■ **S** čas je

Jde / de / táhne mu na (padesát(ku) / …).

(Čl. vůči druhému při udávání věku třetího, zvl. v souvislosti s milníky života, nemocí ap:) brzy mu bude (padesát / …) let. ■ **S** stáří jeho je ♦ I další číslice, obv. však jen desítky od čtyřicítky výše.

Du / jdu na to. n. **De se / jde se na to / věc.** n. **Deme / jdeme na to.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 2. slova)

(Čl. jako vybídnutí sama sebe n. skupiny kolegů, druhých zvl. k zahájení neobvyklé, obtížné práce n. k pokračování po přerušení ap.:) já to (chci udělat, a proto) teď začnu, spustím, odstartuju ap.; začneme, začněme teď tedy s tím. Tak jsme si chvíli vodpočali a teď se de na to! Samo se to neudělá. ■ **S** já začnu S chutí do toho a půl je hotovo.

Ⓐ I must get cracking., Let's get cracking. Ⓕ Je m'y mets., Je m'y colle. Ⓡ Давай, за дело / за работу!

Vo / o co / oč (ti°) de / jde / běží?

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. obv. mírně znepokojeně a popuzeně v reakci na nečekaný náznak projevu odporu, protestu druhého, v kontrastu k jasné předchozí dohodě, plánu ap. n. jen ze zájmu o probíhající jednání, diskuzi mezi druhým a třetím ap., zvl. po svém příchodu:) **1.** *proč to říkáš n. děláš (když víš, že to tak být nemá)?; co se (divného) děje a co tím naznačuješ?; co ti vadí n. se ti nelíbí?;* **2.** *o čem mluvíte, jednáte n. co se diskutuje?* **1.** A: Já myslím, že bysme se neměli tak honit. – B: Tak moment, vo co ti de? Že to musíme udělat, a brzo, to je přece všem jasný. Tak zavři zobák a koukej makat! ■ **S** co je?, co diskutuje se?, proč děláš to?, já nechápu chování jeho Co se to (s tebou) děje?, Vo co kráčí? ♦ Var. *oč* je starší a knižní, var. *o – jde* je neutrální; var. *ti* jen ve význ. 1.

Ⓐ What are you on about? Ⓝ Was willst du eigentlich? Ⓕ ! Qu'est-ce que tu cherches?, ! Qu'est-ce qui te prends? Ⓡ ! В чём дело?

Jde / běží (mu) o to, že … *viz* Vo to mu běží!

J

Di / jdi vod / od toho!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova)
(Čl. zvl. zkušený vůči dítěti n. nekvalifikovanému druhému a jeho úmyslu použít, začít opravovat přístroj ap. n. překročit bezpečnou vzdálenost od nebezpečného zařízení, zdroje, obv. v obavě z pokažení, poranění ap.:) nepřibližuj se k tomu ani na to nesahej a jdi od toho dál, pryč!; nesahej na to ani s tím nic nedělej! Di vod toho, nebo to eště pokazíš! Ten aparát je strašně drahá záležitost. ■ **S** nesahej na to!, přestaň! Tak už dost!, Nech to bejt!
Ⓐ Leave it!, Move over! Ⓝ Lass die Finger davon. Ⓕ Pousse-toi de là / un peu!, Vas-t-en de là!, ! (Ne) touche pas à ça! Ⓡ Оставь (это) в покое.

Šla s ním. n. **Podržela mu.**
(Čl. informovaný vůči druhému o ženě, dívce a její reakci na třetího a jeho sexuální zájem:) souhlasila, vyhověla jeho zájmu a souložila s ním. ■ **S** ona souložila s ním

Jděte sbohem.
(Čl. zvl. starší obřadně vůči druhému odcházejícímu na cestu ap., někdy s odstínem zbožného přání ochrany pro něj ap.:) na shledanou (a ať se vám nic zlého nestane)!; já loučím se s vámi (a přeju dobrou cestu). ■ **S** já loučím se

Di / jdi° / běž si po svejch / svých!
(kol) **0** ot, neg, akt, pas, imp neg, ind, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova) **Verb** jít (si) po svých / svém
(Čl. autoritativně a příkře vůči dotěrnému, neodbytnému n. v dané situaci, společnosti nepotřebnému n. nechtěnému druhému ap.:) jdi odtud pryč (nechci n. nepotřebuju tě tady); nevšímej si toho tady a odejdi! Hele, jdi si po svejch a nepleť se nám tady! ■ **S** jdi pryč! Di vo dům dál!, Starej se vo svý věci!
Ⓐ Clear off! Ⓝ Geh deine eigenen Wege., Kümmer dich um deinen eigenen Mist. Ⓕ ! Occupe-toi de tes affaires / oignons! Ⓡ Занимайся своим делом / своими делами.

Jde / de° to (Inf).
(kol – neutr) **0** imp, imp neg, 1. a 2. sg, *2. též:* pl ⊠ 4c neukon. – (Inf) – kles.
(Čl. vůči druhému ve vysvětlení způsobu dosažení cíle, výsledku ap. n. zvl. v odpovědi na otázku po průběhu činnosti, spokojenosti s novým stavem, popř. typu „jak se daří?“ ap.:) **1.** *(to) je možné n. proveditelné, lze (Inf);* **2.** *je to docela dobré n. přijatelné a vyhovuje to; probíhá to dobře n. přijatelně.* **1.** No, de to taky udělat tak, že to pro něj necháš tady, abys za ním nemusel jezdit. **2.** A: Tak jak ti to chutná teď? – B: No de to, ale to předtím se nedalo spolknout. ■ **S** to je dobré, to je přijatelné, to je možné, daří se mi dobře Ujde to., To je dobře., Dá se. ♦ Též v ot. *Jak to de / jde?* (u 2.) n. *Jde to?* (u 1.).
Ⓐ It's okay (to …). Ⓝ 1. Es geht., 2. Das geht. Ⓕ Ça va. Ⓡ 1. Это можно., 2. Это удовлетворительно.

Jde / de to. *viz* Ujde to.

To by šlo. n. **To půjde / pude.**
(Čl. vůči druhému zvl. v obecné, předběžné reakci na otázku po možnosti, svém souhlasu n. na jeho návrh, nabízené řešení, uváděnou možnost ap.:) to je obecně, v zásadě přijatelné a vyhovuje to; to je takto možné a můžu to přijmout, s tím souhlasit. ■ **S** já souhlasím, to je přijatelné, to je možné

To / tak abych (už) šel.
(Čl. vůči druhému, druhým v chápavé reakci na narážku na svou nevhodnou přítomnost, na naznačení své nepotřebnosti v dané situaci a společnosti ap., zvl. po příchodu třetího, popř. po vyčerpání tématu a času návštěvy:) myslím, že bych (už) měl odejít; (už) radši půjdu pryč. A: Někdo se nám tu pořád plete. – B: Jo jako já? No, to abych už šel. ■ **S** já jdu už

To de / jde jedno s druhým. *viz* To je jedno s druhým.

De / jde to (tam / s ním) vod / od desíti / deseti k pěti.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky o průběhu práce, studia, zdraví, způsobu života třetího n. podniku, organizace ap., často s odstínem vlastního zavinění třetího:) stále se to (tam / s ním) zhoršuje; daří se to / mu čím dál hůř. A: Jak se mu daří? – B: Ale, jde to s ním od d. k p. Teď už není dne, aby se nevrátil domů namazanej. ■ **S** to zhoršuje se, daří se mi špatně Jde to s ním s kopce.
Ⓐ It's / he's going downhill. Ⓝ Es geht bergab. Ⓕ ! Ça va de mal en pis., ! (*iron*) Ça ne fait que croître et embellir! Ⓡ ! (Его дела идут) из рук вон плохо.

Jde / de to ráz na ráz. *viz* Jde to ráz na ráz.

Jde / de to samo.
(Čl. vůči druhému s uspokojením o průběhu práce, někdy za pomoci techniky, dobré pomůcky, n. i práce, činnosti zajímavé, popř. zábavné, někdy i

v doporučení pro druhého:) jde, funguje to velmi snadno; daří se to, postupuje to příjemně lehce, bez námahy. ■ **S** to probíhá dobře

Vo co de?
(Čl. obv. ležérně vůči kamarádovi v reakci, často poněkud přehnané a hrané, na jeho nervozitu, snahu se vyrovnat s problémem ap.:) proč se tím tak vzrušuješ, trápíš, to přece není důležité; na tom tolik nezáleží (jak si myslíš ty). ■ **S** to není důležité, buď klidný!

… jako že se jmenuju / menuju (X. Y.) / (X. Y.) menuju / jmenuju.
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠4c neukon. (X. Y.) – kles.
(Čl. vůči pochybujícímu druhému ve snaze ho ujistit o pravdivosti svého tvrzení, stavu věcí ap., zvl. s odstínem zdůraznění věrohodnosti své vlastní osoby:) je to jisté a můžeš tomu věřit; je to jistá pravda a můžeš se na to spolehnout. Určitě to byl Honza. Na to se můžeš spolehnout, jako že se Červenka m., já náhodou vidím dobře. ■ **S** to je pravda, věř mi! To je na beton., Na mou duši!
Ⓐ … or my name's not XY. Ⓝ So wahr ich XY heiße. Ⓕ Aussi vrai que je m'appelle … Ⓡ ! Готов ручаться / поручиться головой!

Nevezmeš jména božího nadarmo.
(Čl. obv. položertovně n. v mírném napomenutí vůči prudké slovní reakci druhého, pův. v křesťanské tradici neužívat tak název svého Boha:) mluv slušně, buď slušný a nenadávej (tolik n. zbytečně)! ■ **S** nenadávej! ♦ Pův. jedno z desatera křesťanských přikázání.

Dobré jméno nejlepší dědictví.
(Čl. zkušený v radě zvl. vůči mladému druhému, obv. v kontrastu k jeho zájmu o bohatství, někdy bez ohledu na čestnost jeho získání a tradici rodiny:) dobrá pověst, reputace člověka jsou pro celý život a ve styku s lidmi to nejcennější (a jsou-li zděděny po rodičích, mají tím větší cenu) a je třeba je chránit. ■ **S** chraň svou pověst dobrou! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Lepší je jméno dobré nežli mast výborná.
(Čl. zvl. starší v radě a připomínce vůči lehkomyslnému mladému druhému, obv. s poukazem na možnost řešení jeho problému:) (tvá) dobrá pověst je záruka pro druhé lidi, aby ti věřili i v krizi, těžkostech, a je proto třeba ji chránit. ■ **S** chraň svou pověst dobrou! ♦ Kaz 7,1.

Vzácnější je jméno dobré než bohatství veliké.
(Čl. zvl. zkušený a moudrý v radě vůči netrpělivému n. lehkomyslnému druhému, obv. v kontrastu k snadné n. lákavé možnosti n. chuti získat majetek ap.:) není tak vzácné a obtížné získat bohatství a majetek, mnohem vzácnější je dobrá pověst, kterou lze ale získat jen s námahou; nesnaž se získat majetek za cenu ztráty své pověsti! ■ **S** chraň svou pověst dobrou! ♦ Př 22,1.

Ve jménu / jménem zákona!
(Zvl. policejní důstojník na úvod zákonného nepříjemného zákroku, zatýkání druhého ap.:) oslovuju (vás / tě) jako představitel policie; žádám (vás / tě) jako představitel policie (abyste otevřel, se zastavil ap.). ■ **S** poslouchej!, dávej pozor!

Ve jménu života i radosti i krásy.
(Čl. obv. pateticky, poeticky n. roztouženě ve výzvě vůči podobně naladěnému druhému při různé příležitosti, zvl. ve snaze vyjádřit svůj pocit životního optimismu a potvrzení jeho základních hodnot:) dívejme se na krásné stránky života, využívejme jich a oceňujme je; život je krásný a já to cítím. ■ **S** já jsem rád, já miluju život, život je krásný ♦ S. K. Neumann (1875–1947), *Vstupní modlitba* ke *Knize lesů, vod a strání* (1914).

Co je jméno?
(Čl. zamyšleně a filozoficky vůči druhému v různém smyslu, zvl. s odstínem protikladu formy a podstaty ap.:) jméno není to nejdůležitější na věci n. člověku, záleží na jejich podstatě. ■ **S** jméno není podstatné ♦ Z angl. *What's in a name?*, W. Shakespeare (1564–1616), *Romeo a Julie*, *II, 2,43* (1595), srov. pokračování: *Co nám růže slove, i kdyby jinak slulo, vonělo by mile.* Srov. odtud i U. Eco (1932), *Jméno růže* (1980). Slovo *jméno* má starou a bohatou symboliku zástupnosti, jednoty, magické síly ap.

Jména hloupých na všech sloupích.
(Čl. sarkasticky, posměšně vůči druhému, zvl. v reakci na spatření vyrytého, vyškrábaného cizího, popř. jeho jména na zdi, školní lavici, historické památce ap.:) jen hloupí a nevýznamní lidé chtějí po sobě zanechat marnou připomínku své přítomnosti tím, že na veřejnosti tradičně nevhodně, popř. barbarsky poškozují věci, zdi násilným psaním svého jména. ■ **S** čl. hloupý podepisuje se všude

Jo i ne.
(Čl. informovaný vůči druhému v odpovědi na jeho zjednodušující vylučovací otázku na složitý problém, nejednoznačnou situaci ap., zvl. s ohledem na výběr a zdůraznění určitého hlediska n. aspektu z více:) z jednoho hlediska to tak je, z jiného nikoliv; to záleží na okolnostech a okolnosti

J

n. stránce, která se zohlední; ano, ale taky ne. A: Tak chce se toho Honza účastnit nebo ne? – B: No, jo i ne. Von sám tomu rozhodně dává přednost, rodina mu ale brání, navíc nemá moc času, tak nevím. ■ **S** to záleží na …, odpověď není jednoznačná

Jo tak!

(kol) **0** neměnné ⊟ 5f stoup. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému zvl. po jeho dalším vysvětlení, upřesnění a předchozím nechápání, nerozumění:) aha, takhle to je!; konečně tomu rozumím a vidím důvod n. souvislosti. Jo tak! Tak von Karel teď nemůže, ale dorazí až tam a my máme počkat! ■ **S** já chápu to, to je tak Ach tak!, To si dovedu představit.

Ⓐ I see. (stoupavá intonace na *see*) Ⓝ Ach so! Ⓕ Ah, d'accord!, Ah, bien sûr! Ⓡ Вот оно что!

To je jobovka. *viz* To je Jobova zvěst.

Co je dovoleno Jovovi, není dovoleno volovi. *viz* Quod licet Jovi, non licet bovi.

Jó ne …!

(kol) **0** neměnné ⊟ 5e kles. zvol. (od k. slova) **Part** Jó ne …!

(Čl. v nesouhlasné a často i popuzené reakci vůči druhému a jeho mylnému předpokladu, zvl. o snadnosti, příjemnosti situace, absenci povinnosti, nepříjemného úkolu prvního ap.:) není pravda, že ne; není to pravda, je to naopak; ale ano (je to tak n. musím ap.). A: To přece nedá žádnou práci. – B: Jó ne! Jen se podívej, kolik je to stránek, co musím přečíst! ■ **S** to není pravda, to není tak Aby ne!, Jaks na to přišel?

Ⓐ You don't think so? Ⓝ Was heißt hier kein / -e … Ⓕ (*na záporný výrok*) Mais si!, (*na kladný výrok*) Mais non! Ⓡ Как бы не так!

JPP *viz* Jedna paní povídala …

K

Nedělej z toho kabaret!
(Čl. zvl. rozmrzele n. netrpělivě vůči kolegovi, blízkému druhému a jeho pokusu o nemístné žertování, zvl. ve vážné záležitosti, při jednání a nedostatku času ap.:) (co děláme, projednáváme ap. je vážná věc, a proto) nežertuj hloupě, nezesměšňuj a neznevažuj to!; mluv vážně a nevtipkuj! ■ **S** chovej se vážně!, mluv vážně!, chovej se slušně!

Kabát na něm jen visí. n. **Šaty / kalhoty na něm jen visej / visí.**
(Čl. vůči druhému soucitně n. posměšně zvl. o vzhledu nápadně hubeného, silně vyhublého třetího, s důrazem na kontrast mezi jeho oblečením, někdy nevhodným, a vlastní postavou, někdy v důsledku prodělané nemoci ap.:) je velmi hubený, a proto mu jsou jeho kabát, šaty, kalhoty příliš velké a vypadá zubožene, popř. nehezky, neelegantně. ■ **S** on je hubený, on vypadá podivně

Stojíš si na kabelu. *viz* Stojíš si na vedení!

Postavte na kafe, hosti dou / jdou!
(Čl. zvl. doma, v rodině v obecné a často radostné zvolací reakci na nenadálou, vzácnou návštěvu známého druhého, obv. jako neformální projev úcty a oznámení dalším:) máme návštěvu, a to mě těší (popř. a je třeba ji náležitě uvítat a uctít); někdo, návštěva přišla a já jsem rád. ■ **S** já jsem rád

To je° jiný kafe! n. **To je° něco jinýho / jiného!**
(kol; pochv) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. vůči druhému obv. v pochvalném, uznalém ocenění o nově získané, nabízené potřebné věci, jídle, jiné alternativě řešení ap., zvl. ve srovnání s horší, nevyhovující možností předchozí ap.:) toto už je zcela jiné a mnohem, výrazně lepší; toto už je teď nepochybně lepší a už to vyhovuje n. se mi velmi líbí. A: Nemáš ňáký vostřejší nůžky? – B: Vezmi si tyhlety. – A: No, to je jiný kafe, to se to stříhá! ■ **S** to je lepší, to je odlišné, já hodnotím to velmi To je jiná!, To už je vo něčem jiným! ♦ Říd. též var. *jinší*, popř. i iron. a někdy posměšná spisovná var. *jiná káva*.

Ⓐ Now we're getting somewhere!, What a difference! Ⓝ (Das ist was anderes!) Ⓕ C'est une autre paire de manches!, C'est vraiment autre chose! Ⓡ Это совсем другое дело!

To je° (trochu) silný kafe.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *silný*
(Čl. vůči druhému v udiveném a nesouhlasném komentáři na nečekané a neobvyklé nepravdivé tvrzení, tvrdé jednání, šokující zákrok, postup ap.:) to je přehnaně negativní, drastické, popř. opovážlivé; to je chování mimořádně neobvyklé, nenormální a nepřijatelné. To, co ti včera řek šéf, že víc pokazíš než uděláš správně, to je snad t. s. k., ne? Neměl ses bránit? ■ **S** to je nepřijatelné, to je jednání tvrdé Všechno se ve mně bouřilo., Moc si dovoluješ!

Ⓐ That's a bit thick / rich (coming from him)! Ⓝ Das ist ein starkes Stück. Ⓕ C'est un peu fort de café., ! Ça dépasse les bornes., ! C'est un peu dur à avaler / digérer. Ⓡ Это уж слишком!

Je to (teplý) jako kafe.
Komp voda je teplá jako kafe
(Čl. vůči druhému s potěšením o teplotě vody v moři, přírodě vůbec po jejím vyzkoušení, obv. ve snaze přesvědčit ho o výhodnosti vykoupání ap.:) je to velmi příjemně a osvěživě teplé. ■ **S** to je teplé

Kalhoty na něm jen visej / visí. *viz* Kabát na něm jen visí.

Proč / nač si stahovat kalhoty, když brod je (ještě) daleko?
(Čl. zkušený a obv. starší kriticky n. posměšně vůči zbrklému druhému a jeho nervózní reakci, znepokojení ap., zvl. z hlediska předpokládaného nutného a zřejmě nepříjemného kroku, opatření:) počkej, neukvapuj se a nedělej přehnané kroky zbytečně předem!; nepřeháněj své přípravy n. obavy dlouho předem! ■ **S** nepřeháněj!, neukvapuj se!

Z kalhot by / bys ho vytřepal / vyklepal / vytřás.
(Čl. vůči druhému posměšně, popř. odmítavě o vzhledu a postavě třetího, zvl. s ohledem na potřebu síly a výkonu ap.:) je velmi, příliš hubený (a nehodí se na takovou práci ap., popř. a jeho oblečení se zdá příliš velké a plandá na něm). ■ **S** on je hubený, on je slabý

Kalich (trpělivosti / nespokojenosti) (konečně) přetekl. *viz* Pohár (jeho) trpělivosti přetekl.

Ten to kalí!
(Čl. uvnitř n. vnější pozorovatel vůči druhému udiveně, znepokojeně, popř. pochvalně o rychlosti a plynulosti jízdy řidiče auta, vlaku ap., obv. s odstínem obavy o bezpečnost ap., též jen o rychlosti chůze třetího:) jede, popř. jde velmi, příliš rychle. ■ **S** on jede rychle

To je° (ale) kalup / fofr!
(kol) **0** imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému překvapeně, popř. uznale o velmi rychlé vynucené chůzi, běhu, spěšně dokončované práci třetího n. prvního i druhého ap., často s odstínem obavy z nedokončení, nestihnutí:) my, on musí krajně, s krajním úsilím spěchat; to dělá se v náročné, velké a usilovné rychlosti, spěchu. To byl ale k., jak jsme včera lítli na vlak. Roztrh sem si přitom nohavici. ■ **S** my spěcháme, on spěchá, on musel namáhat se krajně To je záběr.
Ⓐ (What a / this is a mad scramble., We're having a mad scramble., What a rush!) Ⓝ Das geht / ging aber fix! Ⓕ C'est une vraie cavalcade!, C'est la course contre la montre., C'est le marathon! Ⓡ ! Лететь / мчаться / вкалывать как сумасшедший.

Kam s ním?
(Čl. vůči druhému obv. bezradně n. rozpačitě o nepotřebné n. překážející staré n. nově získané věci, obv. větší, nábytku ap.:) nevím, kam to umístit, uložit, co s tím udělat; kam to dát? ■ **S** já nevím co dělat ♦ Podle stejnojmenného fejetonu J. Nerudy (1834–1891).

Kamarád taky rád.
(Čl. zvl. žertovně sám o sobě v reakci vůči druhému a na jeho příjemné milostné hry s dívkou ap., resp. naopak, popř. na rozdávání zvl. chutného jídla ap. mezi druhým a třetím, zvl. je-li vynechaný, opomenutý:) já bych se rád taky připojil n. něco dostal; já mám taky chuť (se toho účastnit). ■ **S** já chci taky

Je tam (teplo) jako za kamny.
Komp je tam (teplo) jako za kamny
(Čl. vůči druhému zvl. o vytopené, vyhřáté a chráněné místnosti, místě, zvl. ve srovnání s jinými:) je tam příjemně teplo (a útulno). ■ **S** je tam teplo

To je kanada! *viz* To je sranda!

Je to rovný / křivý, jako dyž / když kanec chčije.
Komp je to rovné, jako když kanec chčije
(Čl. kriticky zvl. vůči druhému o dokončené lince, čáře, stehu, postavené zdi ap., obv. v kontrastu k potřebě a očekávání přesnosti provedení:) je to (příliš) křivé, kostrbaté, nápadně a nepravidelně nerovné (a není to hezké n. použitelné). ■ **S** to je křivé

Mohli by mu kanónem za zády / zádama / hlavou střílet.
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. v kontrastu k rušnému prostředí n. ke své snaze ho slovně probudit ap.:) vůbec nic neslyší, nevnímá hlasité zvuky a spí tvrdě dál; (spí tak tvrdě a) ani hlasitý zvuk, hluk ho neprobudí, mu nevadí. Honza? Nemusíš mít strach, že ho rušíme. Tomu by mohli k. za h. s. a neprobudí se. ■ **S** on spí tvrdě

To je (teda) kanón!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému pochvalně a uznale o třetím, zvl. po suverénním dokončení obtížného úkolu, mimořádném výkonu ap., s odstínem velké síly, zkušenosti i dovednosti:) je velmi, mimořádně schopný a dokázal to obdivuhodně. Von už tu práci dodělal? To je teda k.! Mně by to trvalo aspoň tejden. ■ **S** já hodnotím to velmi, on je dobrý To je třída., To je klasa.
Ⓐ Wow!, Amazing!, What a hero!, How does he do it! Ⓝ Gut, der Mann. Ⓕ C'est super / canon! Ⓡ ! Ну ты даёшь!

To (už) je (ale) jiná kapitola.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. pro naznačení dál nesledované odbočky z linie svého vyprávění, popř. výkladu, obv. s odstínem momentálně nadbytečné informace, přílišných podrobností ap.:) to už je ale něco jiného a s tímto to nesouvisí; to patří už jinam, do jiných souvislostí a teď to není důležité. … no a nakonec se vzali a měli kupu dětí. Jedno z nich byla Mařenka, co se potom proslavila jako světová klavíristka, ale to už je j. k. ■ **S** to nepatří sem, to je odlišné To už je vo něčem jiným.
Ⓐ But that's another story. Ⓝ Das ist ein anderes Kapitel. Ⓕ C'est une autre affaire. Ⓡ Это уже другая история.

… to je° kapitola sama pro sebe.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov-kles. ozn. (od 5. slova) *sama*
(Čl. obv. vůči druhému vyhýbavě, popř. přímo kriticky n. posměšně o třetím a jeho povaze a chování n. o podniku, organizaci, instituci ap., v kontrastu k běžnému standardu:) on je velmi zvláštní, svérázný, popř. výstřední a chová se tak (popř. a

lze mu těžko rozumět); je to něco zvláštního, neobvyklého, svérázného; to je speciální případ (a zasluhuje si zvláštní pozornost, zmínku n. přístup). Jó, náš Vašíček, to je k. sama pro sebe, ten musí vždycky všechno udělat po svým. ■ **S** on je zvláštní, to je zvláštní Ty seš ale případ!

Ⓐ … he's something else., … he's his own man. Ⓕ C'est un poème à lui tout seul., C'est tout un poème. Ⓡ ! Это особая история / особь статья.

Častá kapka i kámen proráží. *viz* Častá krůpěj i kámen prorazí.

To je jako kapka v moři / do moře. n. **To je kapka v moři.**

Komp to je jako kapka v moři

(Čl. vůči druhému kriticky, nespokojeně zvl. o dostupné, nabízené dávce, množství látky, věcí, rozsahu vlastního příspěvku aj., v kontrastu k potřebě a účinku ap.:) je to jen malé a nedostačující, popř. neúčinné množství; je toho málo a nemá to význam; (to je příliš málo a) nic se tím výrazně nezmění, nevede to k cíli. ■ **S** to je málo, to nepomůže

To je ta poslední kapka do přeplněného / přeplněnýho poháru. n. **To byla ta poslední kapka, kterou pohár přetekl.**

(Čl. rozzlobeně zvl. vůči druhému a jeho poslednímu porušení zákazu, nežádoucímu kroku, výroku, obv. po mnoha tolerovaných předchozích a jako signál ostrého protestu, trestu ap.:) to už je dál nepřijatelné, nesnesitelné (a moje trpělivost je tím vyčerpaná); já to nechci už dál snášet, tolerovat (a rozhodl jsem se zasáhnout, to zastavit). Ten chlapec neudělal sice včera tak strašnou chybu, ale byla to ta p. k., učitelka vyletěla a začala na něj řvát. ■ **S** to je nepřijatelné, to nelze snášet už

Ani kapka nespadne°.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl., zeměděl ec ap. vůči druhému zklamaně, s povzdechem n. obavou o počasí, zvl. za delší dobu, v kontrastu k příznakům blížícího se deště n. velkému, dlouhodobému suchu ap.:) ani trochu neprší, nezaprší; (je sucho a) už dlouho neprší a zřejmě nebude vůbec pršet ani teď. Celý den se honily mraky, ale nespadla ani k. ■ **S** je sucho, neprší Je tam sucho jak na Sahaře.

Ⓐ And not a single drop of rain (fell). Ⓝ Kein einziger Tropfen. Ⓕ Il ne tombera pas une goutte d'eau. Ⓡ Не упало ни капли (дождя).

Jen houšť a větší kapky!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému obv. s uspokojením, zadostiučiněním v reakci na trest, nepříjemnou zkušenost, zpřísněný režim třetího, v kontrastu k jeho nežádoucí nepostižené předchozí beztrestnosti, nicnedělání ap.:) já schvaluju to a přeju si, aby toho (nepříjemného ap.) bylo (na něj) ještě víc, aby to bylo intenzivnější; (zaslouží si to) je to velmi zapotřebí a je to tak správné; to ho vhodně vytrestá. Že má babička teď moc práce? Jen houšť a v. k.! Aspoň zapomene na svoje bolesti. ■ **S** já schvaluju to, on zaslouží si to, to vytrestá ho Dobře tak na něj!

Ⓐ Just what the doctor ordered!, Serve him etc. right! Ⓝ Man immer weiter so! Ⓕ (*kladně*) ! À la bonne heure!, (*záporně*) ! Ça lui fera les pieds! Ⓡ ! Пускай попотеет.

V kapli plakal pan kaplan.

(Čl., dítě ap. zvl. v reakci na žertovný, popř. zlomyslný n. hravý návod druhého, aby tu obtížnou kombinaci slabik rychle za sebou opakoval, obv. ve snaze to nezkazit a prokázat šikovnost:) já zkouším to vyslovovat srozumitelně a nepoplést to. ■ **S** já zkouším vyslovit to, já hraju si, to je stejné ♦ Jazykolam; též var. *Pakli plakal kaplan v kapli; Pan kaplan v kapli plakal.*

Není kapličky, aby v ní nebylo kázáníčka / jednou do roka kázáníčko. *viz* Není kostelíčka, aby nebylo kázáníčka.

Co je do kapličky, když v ní obrazu není.

(Čl. zkušený vůči druhému kriticky zvl. o nežádoucím, i když často vnějškově uhlazeném, správném chování, jednání n. vzhledu třetího ap.:) bez rozumu, ctnosti a citu je člověk vnitřně prázdný a bezcenný, i když může vypadat navenek dobře. ■ **S** čl. prázdný uvnitř může vypadat hezky ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kapři nevypustí rybník. n. **Kapři si rybník nevypustí.**

(Čl. zkušený obv. v ujištění, uklidnění vůči znepokojenému druhému a jeho obavě z nepříznivého kroku, zmaření možnosti ap. ze strany nepřátelského třetího, třetích ap.:) člověk, lidé si vědomě neškodí na vlastním majetku, výhodách; člověk neškodí sám sobě. ■ **S** čl. neškodí sám sobě ♦ Přísloví.

Strčil by / strčí (i) mladýho / mladého do kapsy.

(Čl. obecně pochvalně, popř. překvapeně a uzna-

le vůči druhému v reakci na mimořádný pracovní, sportovní výkon třetího, v kontrastu k jeho pokročilému věku ap.:) je velmi zdatný, zručný, šikovný, schopný a dosud snadno předčí, předstihne, přemůže i mladšího kolegu, soupeře ap. Koukni na strejdu Karla, už mu bude pomalu padesát, ale v práci strčí i m. do k. ■ **S** čl. starší překoná i mladého

Sedni si, ať ti kapsa nevisí!
(Čl. v žertovném vybídnutí vůči známému druhému po jeho příchodu do místnosti, zvl. s odstínem pozvání déle se zdržet a udělat si pohodlí ap.:) sedni si, posaď se (a nepospíchej pryč n. a uvolni se). ■ **S** sedni si!

Jedna kapsa prázdná, druhá vysypaná. *viz* Jedna prázdná, druhá vysypaná (a v třetí nic).

Je° to v kapse.
(kol; přízn) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. sebevědomě a potěšeně vůči druhému k možnosti získat něco, dosáhnout cíle, zvl. po pozitivní bilanci a při známkách už se blížícího úspěchu ap.:) je to (teď už) zajištěné, prakticky jisté; je to (už) snadno dosažitelné. Vedeme pět jedna, teď už je vítězství v k. a postupujem do semifinále. ■ **S** to je jisté, to je dosažitelné snadno Je to na dosah ruky.
Ⓐ It's in the bag., It's all over now. Ⓝ Das hätten wir. Ⓕ C'est dans la poche. Ⓡ Дело в шляпе.

Kapsa to cejtí° / pocejtí° / ucejtí°. n. **Kapsa to cítí / pocítí / ucítí.**
(kol; nepřízn) **0** ot, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky n. nespokojeně obv. o zvláštní potřebě, mimořádném náročném nákupu ap., zvl. v kontrastu ke svým omezeným finančním možnostem:) je to spíš velké vydání a působí to určité finanční problémy; je to mimořádně nákladné a utratí se za to hodně peněz. Vzali jsme si k sobě na zimu babičku, ale hned to k. pocejtila. Nějak nemůžu vyjít s penězma. ■ **S** to je drahé To dělá hodně., To leze do peněz.
Ⓐ It's hitting / has hit / will hit his pocket. Ⓝ Das geht (schwer) ins Geld., Zahlemann und Söhne. Ⓕ Le porte-monnaie s'en ressent / le sent passer. Ⓡ ! Это бьёт / ударило по карману.

To de / jde / leze do kapsy. *viz* Leze to do peněz.

Na to moje° kapsa nestačí. n. **To moje kapsa neunese.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. střízlivě, rozumně vůči druhému o možnosti koupit si zvlášť drahý předmět, dům, auto ap., s odstínem poukazu na omezené příjmy:) to je příliš drahé a nemám na to dost peněz; to si nemohu dovolit. Abych si jel na dovolenou do Itálie, na to moje k. n. Já tak akorát do jižních Čech. ■ **S** to je drahé příliš To leze do peněz., To dělá hodně.
Ⓐ It's beyond my means. Ⓝ Das geht über meine Verhältnisse / meinen Geldbeutel. Ⓕ ! C'est au-dessus de mes moyens., ! Ce n'est pas pour ma bourse. Ⓡ ! Это мне не по карману.

To moje kapsa neunese. *viz* Na to moje kapsa nestačí.

Polib / vyliž mi kapsu!
(Čl. v netrpělivé odmítavé reakci zvl. na výtku, radu n. prosbu ap. druhého, někdy momentálně protivného, nepříjemného n. nepřátelského:) to mě nezajímá n. se netýká a neobtěžuj mě s tím!; nedbám na to a přestaň mě dál obtěžovat! ■ **S** neobtěžuj!, přestaň! Vlez mi na záda!, Dej mi pokoj!

Nerad sahá do kapsy.
Verb nerad sahat do kapsy
(Čl. vůči druhému zvl. v radě a kriticky o třetím a jeho obvyklých reakcích ap.:) je (poněkud) lakomý a nerad vydává peníze; nerad platí, utrácí, zvláště za druhého. ■ **S** on je lakomý

Strčí ho (klidně) do kapsy.
Verb strčit někoho (klidně) do kapsy
(Čl. druhému zvl. o třetím a jeho schopnostech, zkušenostech v oboru ve srovnání n. v soupeření se čtvrtým, někdy jako projev uznání ap.:) je mnohem schopnější než čtvrtý, převyšuje a předčí ho snadno a jasně. ■ **S** on je lepší, on předčí ho Ten ti nesahá ani po kotníky.

Vyliž mi kapsu! *viz* Polib mi kapsu!

Je to kaput. *viz* Je to kaput.

Sám si (tím) na sebe pleteš karabáč. n. **Pleteš si na sebe bič.**
(Čl. zkušený n. obeznámený vůči druhému o jeho nejednoznačném rozhodnutí, kroku, slibu, zvl. s ohledem na pozdější negativní důsledky, někdy jako varování ap.:) sám si tím komplikuješ budoucí situaci a ukládáš povinnosti pro sebe; připravuješ si (tím) nepříjemnosti a vytrestáš tak sám sebe. ■ **S** ty vytrestáš sebe

Karavana jde dál. *viz* Psi štěkají a karavana jde dál.

Kape mu° na karbid.
(kol; posm, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v kritickém, posměšném odsudku zvl. dalšího nepředvídatelného a nepříjemného chování, jednání třetího ap.:) chová se výstředně a nelogicky a bez ohledu na své okolí; není zřejmě duševně zcela zdravý, a proto se i chová nerozumně. A: Tý holce k. na k., ne? – B: Toho si nevšímej, takhle nejradši tancuje v kuchyni v sedm ráno. ■ **S** on chová se nerozumně Šplouchá mu na maják. ♦ Podle starých karbidových lamp, kde se odměřovaným kapáním vody na karbid uvolňoval acetylen, který v nich hořel a svítil.
Ⓐ He's not quite all there., He's off his rocker / trolley., He's going / gone bananas. Ⓕ Ça lui a tapé / cogné sur le ciboulot / sur le système., ! Il est un peu allumé / tapé / fêlé / siphonné / cinglé., ! Il travaille du chapeau / ciboulot. Ⓡ ! У него крыша едет / поехала.

A teď eště tu vo Červený Karkulce!
(Čl. informovaný a zkušený posměšně a ironicky vůči druhému v reakci na jeho falešnou a obv. i složitou snahu prvního přesvědčit, zvl. smyšleným důvodem, nevěrohodným a nepravděpodobným výkladem problému ap.:) nelži, to ti vůbec nevěřím (a snažíš se marně)!; lžeš, to zní silně nevěrohodně! ■ **S** nelži!, to není pravda, já nevěřím ♦ *Červená Karkulka* je postava ze známé pohádky; zde narážka na frazém *vyprávět někomu pohádky*, tj. naznačovat smyšlenky a nemluvit pravdu.

Karta se obrátila.
(Čl. vůči druhému obv. v ulehčeném komentáři k vývoji situace, sporu, zápasu ap. dosud nepříznivého:) nastal obrat, vyměnila se síla faktorů, důkazů n. argumentů (a vývoj dál bude příznivý); došlo ke zvratu a výměně úloh a situace se změnila. Tak pánové, k. se o. Teď budeme my rozhodovat a vy budete pěkně poslouchat. ■ **S** situace obrátila se

De / jde / padá mu karta.
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím zvl. při karetní hře, obv. v důsledku náhody, popř. i šíře ap.:) má právě teď štěstí (a daří se mu); (dostává dobré karty a) má právě teď úspěch ve hře; dostává, náhodou se mu nabízí (určitá) karta. ■ **S** on má štěstí

Vyšla mu karta.
(Čl. v komentáři o druhém a jeho momentální roli a možnostech při hře v karty:) dostal dobrou, potřebnou kartu (a vyhrál ap.). ■ **S** on má štěstí

Komu karty v ruce šustí, toho pánbůh ne(v)opustí.
(Čl. zvl. hrající obv. položertovně a v dobré náladě vůči druhému, druhým, někdy v kontrastu k jejich hernímu neúspěchu n. neúčasti ve hře n. na obranu proti výtce ke svému hraní:) ve hře (v karty) je naděje na výhru, a kdo ji hraje, bude mít štěstí. ■ **S** čl. má naději v kartách

Hrajou si do karet.
Verb hrát si do karet
(Čl. vůči druhému kriticky a nesouhlasně o vztahu třetího a čtvrtého, zvl. v kontrastu k potřebě otevřené soutěže, spolupráce všech ap.:) (nedovoleným, nečestným způsobem) navzájem si pomáhají a spolupracují proti ostatním. Kdepak, řediteli a náměstkovi nic nedokážeš, ty si hrajou do k. už dlouho. ■ **S** oni pomáhají si vzájemně

Karty jsou (nějak) rozdány / rozdaný.
(Čl. vůči druhému, druhým, zvl. spolupracovníkům v reakci na rozhodný, zásadní krok ap. n. vývoj situace z hlediska rozdělení příznivých i nepříznivých faktorů a možností budoucího vývoje ap., zvl. v důsledku rozhodnutí třetího, nastalé změny ap.:) situace a její vývoj jsou (tím) předem (určitým způsobem n. v určitých proporcích) předurčené a víme už, co asi nastane a co nastat nemůže. ■ **S** situace je předurčena

Ostatně soudím, že Kartágo musí být zničeno.
(Čl. vůdčí, politik ap. poněkud pateticky a bojovně ve výzvě vůči nerozhodným druhým ap.:) svého nepřítele musíme rázně porazit a zničit (jinak nás bude ohrožovat stále). ■ **S** je třeba zničit nepřítele ♦ Z lat. *Ceterum (autem) censeo, Carthaginem esse delendam*, což říkával vždy na závěr v senátu římském Cato starší (234–149 př. n. l.) a snažil se tak vyburcovat k akci proti konkurentovi Říma (což se splnilo v punských válkách).

Žádná kaše / polívka se nejí tak horká, jak se uvaří.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 7. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci na jeho velké obavy z následků nepřátelského rozhodnutí třetího, momentálně nepříznivého vývoje ap.:) přes momentální zlý a negativní dojem se to jako obvykle bude modifikovat, dál vyvíjet a mírnit (a není třeba mít z toho tak velký strach). Z toho, co ti řek ředitel, si nic nedělej. Ž. k. se nejí tak h., jak se u. Zítra ho zlost přejde a pak uvidíme,

co se dá dělat. ■ **S** nic není tak zlé jako na začátku Není to tak horký., To se uvidí. ♦ Přísloví, var. *polívka* je řídká.

Ⓐ Things are never as bad as they seem (at first sight). Ⓝ Nichts wird so heiß gegessen, wie es gekocht wird. Ⓕ (Il faut laisser passer l'averse.) Ⓡ Не так страшен чёрт, как его малюют.

Kaši, co sis navařil, si musíš (taky) sníst. *viz* Co si kdo navaří, ať si (taky) sní.

Jedl vtipnou kaši. n. **Ten (v mládí) jídal vtipnou kaši.**
(Čl. vůči druhému v oceňujícím komentáři zvl. na bystrou reakci, odpověď třetího, obv. v kontrastu k druhým n. s ohledem na obtížnost n. nejasnost ap.:) je důvtipný, rychle chápavý, rychlý a uvědomil si to snadno a rychle. ■ **S** on je důvtipný ♦ Též var. *Když rozdávali v. k., tak si šel dvakrát.*

Nesnědl mnoho vtipné kaše.
(Čl. vůči druhému ve zklamané n. povznesené kritické reakci na odpověď, řešení, reakci třetího ap.:) je poněkud, spíš hloupý (a toto se od něj dalo čekat). ■ **S** on je hloupý

Je to jako kaše.
Komp je to jako kaše
(Čl. vůči druhému kriticky zvl. o rozvařeném jídle, těstovinách, rýži ap., n. dlouho vařené polévce, omáčce ap., popř. o nežádoucí konzistenci roztoku ap.:) **1.** *je to kašovité, příliš rozvařené, rozteklé, spojené v jednu hmotu;* **2.** *je to příliš, nevhodně husté, zhoustlé.* ■ **S** to je kašovité

Nebudu / nechci chodit vokolo horký kaše (a …).
Verb chodit kolem horké kaše
(Čl. vůči druhému, druhým o důležitém a problémovém třetím n. ožehavém problému v kontrastu k předchozí vyhýbavosti ostatních ap.:) přestanu být (jako jiní n. já dosud) opatrný n. brát ohledy a chovat se vyhýbavě a řeknu to teď otevřeně. N. ch. k. h. kaše. Ta knížka je prostě šílená. Zahleděná do sebe, pseudointelektuální, zoufale chaotická, jako každá postmoderna. ■ **S** já řeknu to, já říkám to otevřeně

Já ti na to kašlu°. n. **Na to ti kašlu.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v odmítavé reakci na námitky, připomínky druhého vůči svému rozhodnutí, jednání, chování, někdy oprávněné, n. na radu, doporučení druhého ap.:) to já odmítám a není to pro mě důležité; to mě neovlivní, nezviklá a nedbám na to. A: No ale co tomu řeknou lidi? – B: Na to ti k. Já si chci svůj život zařídit po svým. ■ **S** já odmítám to, já nechci to, to není důležité No dovol?, To mě blaží. ♦ Jako výraz odmítnutí pouze v 1. os.

Ⓐ I couldn't care less. Ⓝ Da pfeif ich drauf. Ⓕ ! Je m'en (*vulg*) fous / fiche / moque / tape., ! (*vulg*) Je m'en bats l'œil. Ⓡ А мне плевать (на это)!

Kašlu na něj°!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova) n. 5e
(Čl. prudce v odmítnutí vůči druhému a jeho námitce, připomínce vzhledem k třetímu ap.:) už na něj nechci brát žádný ohled, znepokojovat se jím a nezajímá mě n. přestal mě zajímat; nijak mě neznepokojuje a je mi (i se svými potřebami, vlivem) lhostejný. A: Ale Honza přece chtěl, abysme na něj počkali! – B: K. na něj! Měl tu bejt už před hodinou a do večera tam musíme dorazit. ■ **S** já odmítám kontakt další, on není důležitý Ať mi vleze na záda!

Ⓕ ! (*vulg*) Qu'il aille se faire voir! Ⓡ Плевать я на него хотел!

Kat aby to spral! *viz* Čert aby to spral!

Na svatou Kateřinu zalez pod peřinu.
(Čl. zkušený a obv. starší vůči druhému o počasí koncem listopadu:) počasí bývá po svátku svaté Kateřiny už dost chladné a nevlídné a je třeba se proti němu chránit venku i uvnitř. ■ **S** počasí v listopadu je chladné ♦ Pranostika pro 25. 11.

Každý jen tu svou má za jedinou. *viz* Každý jen tu svou má za jedinou.

Každej je jinej. *viz* Každej je jinej.

Každej sme ňákej. n. **Každý jsme nějaký.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému ve snaze mu zdůvodnit, obhájit neobvyklé chování, jednání, čin třetího a přimět ho ke shovívavému pohledu na vlastnosti, chování třetího ap.:) každý člověk má své specifické vlastnosti i chyby a je tím zvláštní, popř. jedinečný (přestože to druzí nemusejí vždy tak chápat, přijímat). A: Já toho člověka nechápu, napřed mi sprostě vynadá a teď mi dává takovej dárek! – B: To víš, k. sme ň. ■ **S** každý je jedinečný, čl. má chyby, lidé mají názory různé Nikdo není dokonalý.

Ⓐ We all have our faults. Ⓝ Jedem Tierchen sein Pläsierchen. Ⓕ ! Personne n'est parfait. Ⓡ Все люди разные.

Každému, co jeho jest. *viz* Každému, co jeho jest.

Na každýho jednou dojde.
(kol) **0** neměnné ♲ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému zkušeně a trpělivě n. pomstychtivě o třetím a jeho momentálním nespravedlivém triumfu, vítězství ap., někdy s odstínem osudovosti konce:) každý, i ten největší darebák, zločinec ap. bude nakonec chycený a potrestaný; každý jednou přestane mít štěstí (a dostane se do problémů).* Jen klid, na k. j. dojde a i na něj se už pár lidí chystá. ■ **S** každý bude potrestaný za vinu, čl. nemůže mít štěstí pořád Nic netrvá věčně. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ There's plenty / enough to go round. Ⓝ Jeder kriegt was ab / seinen Teil. Ⓕ Il y en aura pour tout le monde., ! Chacun y trouvera son compte. Ⓡ ! Не всё коту масленица.

Na každýho / každého se dostane / dojde.
(kol) **0** neměnné ♲ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl., prodavač vůči dychtivým zájemcům, tlačícím se a neklidným zákazníkům, zvl. s odstínem prodeje n. rozdávání lákavého, levného zboží, věci a obavy z jejich nedostatku ap.:) je toho (zásob, zboží) tady dostatek pro všechny.* Lidi, netlačte se tolik, je toho dost a na k. se d. ■ **S** je toho dost Je toho do alelujá.
Ⓡ ! Этого более чем достаточно.

To dovede / umí / svede každej! n. **To by uměl každej!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ♲ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. obv. s autoritou vůči druhému a jeho sobeckému jednání kriticky a rozhořčeně n. posměšně ap., někdy jen jako bezmocný protest:) s tím já rozhodně nesouhlasím a takové jednání mě uráží a zesměšňuje; každý by to tak chtěl (snadno udělat, dostat), protože je to zdánlivě snadné a dostupné, zvláště na úkor druhých lidí. Sebrat prachy a vodejít, to by u. k. Pěkně tady zůstaň a makej jako my. ■ **S** já nesouhlasím, to je nepřijatelné Všechno se ve mně bouřilo.
Ⓐ Anybody can / could do that!, That's nothing! Ⓝ Das kann doch jeder! Ⓕ C'est à la portée de tout le monde!, (Ça, tout le monde sait le faire!), ! Ça n'a rien de sorcier! Ⓡ Так бы каждый хотел!

Kibicovat / kritizovat umí každej.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ♲ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. odmítavě a rozzlobeně vůči druhému a jeho povrchní kritice své práce ap., někdy poněkud povznesené, popř. v kontrastu k potřebě skutečné pomoci:) je laciné a hloupé takto jednoduše kritizovat n. radit a já to odmítám; je snadné hned kritizovat, ale pomoct chce málokdo. A: Takhle ti to ale spadne, dyť je to nakřivo! – B: Jo, k. umí k. Tak mi teda poraď, co s tím mám dělat, dyž seš tak chytrej. ■ **S** já nesouhlasím, já odmítám to To teda pěkně děkuju.
Ⓐ It's all very well (for you / him) to criticise (but …). Ⓝ Doof reden / reinreden kann jeder. Ⓕ ! La critique est facile / aisée., (Critiquer, tout le monde sait le faire.) Ⓡ Критиковать легко.

Každý / každé proč má svý / své proto.
(kol – neutr) **0** neměnné ♲ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. zvl. v odpovědi na otázku udiveného, nechápajícího druhého, obv. ve vztahu k nastalé události, změně, činu třetího ap.:) (je třeba se správně ptát a hledat a) všechno lze vysvětlit a najít pro to důvod, i když je zatím skrytý, nejasný. Co za tím vězí, ještě nevím, ale každý p. má svý p. a nedivil bych se, že je za tím někdo, koho známe. ■ **S** všechno má důvod svůj Není kouře bez ohně. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ There's a reason for everything. Ⓝ Jeder Topf hat einen Deckel. Ⓕ Expliquer le pourquoi du comment., (Les tenants et les aboutissants.), (Corrélation entre causes et effets). Ⓡ На каждый вопрос найдётся свой ответ.

Každej / všichni tam (jednou) musíme.
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. s povzdechem, zamyšlením v reakci na zprávu o smrti třetího, obv. přirozené, při účasti na jeho pohřbu ap.:) každý člověk je smrtelný a je přirozené, že jednou, někdy umře. A: Víš, že zemřel starej Vitáček? – B: Jó, musíme tam všichni. To je ta jediná spravedlnost na světě. ■ **S** čl. je smrtelný

Každej se za ní votočí.
(Čl., zvl. muž vůči druhému o vzhledu a dojmu z ženy, obv. mladé ap.:) je velmi přitažlivá a vnadná, krásná. Jó, Kudláčková, to je pane ženská, k. se za ní rád votočí. ■ **S** ona je přitažlivá

To přece ví každej / každý.
(Čl. vůči druhému v poněkud zaražené odpovědi zvl. na příliš jednoduchou otázku, někdy jen zdánlivě n. na úvod další ap.:) to je obecně známé, pro každého samozřejmé, pochopitelné (a je zbytečné se na to ptát n. o tom mluvit). To p. ví k., že nechávat peníze doma v punčoše se nevyplácí, je inflace, choděj zloději a vám, osobo, dokonce shořely! ■ **S** všichni vědí to

Každej víme svoje. n. **Každej ví svý.**
Komp vědět své / svý

K

(Čl. vůči druhému, druhým zvl. v odmítavé reakci na jeho další přesvědčování ve sporu, obv. na závěr sporu po nedohodnutí se, nenalezení společného názoru ap.:) mám, na rozdíl od tebe, vás, na to odlišný názor (a zůstávám o něm přesvědčený); já (tvému vysvětlení) nevěřím a chápu to jinak. No, nebudeme se tady hádat, k. víme s. a vono se časem ukáže, jak to vlastně je. ■ **S** já chápu to jinak, já nevěřím, čl. brání svou pravdu

Každému jeho / své. *viz* Každému, co jeho jest.

Ty seš kádr!
(Čl. neformálně s uznáním n. obdivem o pozitivním, potřebném činu, práci druhého ap.:) to byl mimořádný, náročný n. odvážný čin a já ho hodnotím vysoko a obdivuju ho. To seš teda k.! Takhle seřvat ředitele, to by si žádná z nás nedovolila. ■ **S** já hodnotím to velmi, to je výkon mimořádný Klobouk dolů!, Ty seš třída / klasa / borec!

Kámen často se hýbající neobroste.
(Čl. zkušeně vůči druhému v radě a vysvětlení o třetím a jeho povaze, zvyklostech, vlastnostech ap.:) člověk nestálý, často cestující a měnící své působiště, bydliště ap. těžko někde trvale zakotví a převezme (místní) zvyky, popř. zkostnatí, ale ani na sebe nebere větší závazky a trvalou odpovědnost. ■ **S** čl. nestálý má zvyky nestálé ♦ Přísloví (Čelakovský); v řadě jazyků, často s dodatkem … *mechem*.

Kdo do tebe kamenem, ty do něj / něho chlebem.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušený obv. filozoficky a mírumilovně zvl. v radě vůči nezkušenému druhému a prudké snaze o okamžitou pomstu urážky, útoku ap., zvl. s poukazem na možnost vzniku dlouhodobého sporu, konfliktu ap.:) nemsti se (vždy, za každou cenu, ale rozlišuj a snaž se problém zbytečně nezhoršovat); (zvl. jde-li o ojedinělý nepřátelský projev) odpusť to, odpouštěj! Já vím, že to bolí a že je to jeho vina, ale neudělal to jistě schválně, a proto mu tedy eště nemusíš rozbíjet vokna. Kdo do tebe k. … ■ **S** nemsti se!, odpouštěj!, oplácej zlé dobrým! Odplácej zlé dobrým! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. však už Mt 7,9; často se užívá jen první část.
Ⓝ Böses mit Gutem vergelten. Ⓕ ! À tout péché miséricorde. Ⓡ ! Прощай обидевших тебя.

Nezůstal tam kámen na kameni.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)
Verb nenechat kámen na kameni
(Čl. zvl. vůči druhým, novinář vůči čtenářům ap. o výsledku silného útoku na město, sídlo, větší stavbu, popř. v důsledku zemětřesení ap.:) nic tam nezůstalo zachováno, neporušené; všechno (co tam stálo) zmizelo, bylo zcela zbořeno (a obv. i vypleněno). Nepřátelské bombardování to město úplně zničilo. N. tam k. na k. ■ **S** to bylo zničeno To všechno odvál čas. ♦ Srov. Mt 24,2, n. 21,44 aj.
Ⓐ Not a stone was left standing. Ⓝ Da blieb kein Stein auf dem anderen. Ⓕ Il n'y demeura pas pierre sur pierre. Ⓡ Там камня на камне не осталось.

Leží to na něm jako (mlýnský) kámen / balvan.
Komp leží to něm jako (mlýnský) kámen / balvan
(Čl. vůči druhému o zločinu, hříchu, zanedbání třetího n. jeho neřešeném, popř. neřešitelném problému ap. a vztahu třetího k němu:) ta (příliš velká negativní, smutná) odpovědnost, vina ho velmi a stále tíží, dlouho trápí a znepokojují; cítí úzkost a časté výčitky kvůli tomu. ■ **S** on trápí se tím

Těžko z kamene olej vytlačit.
(Čl. zkušený zvl. v tradičním poučení vůči druhému a jeho neodůvodněnému očekávání pozitivního výsledku od třetího n. z nevhodného zdroje ap.:) nečekej, nesnaž se získat něco, pomoc od člověka tvrdého a nesoucitného (popř. z jiného neplodného, chudého zdroje ap.), je to marné. ■ **S** ty žádáš zbytečně, čl. tvrdý není soucitný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kámen se mi svalil z prsou. *viz* To mi spadnul kámen ze srdce.

To je prubířský / prubířskej kámen něčeho.
Nom prubířský kámen
(Čl. zkušeně a znalecky vůči druhému při posuzování povahy a základu zvl. tradičního oboru, profese a kvalifikace pro ni v podobě očekávaného výkonu, výsledku ap.:) (udělat, dokázat) to je základ znalosti i hlavní zkouška, test dovednosti a schopnosti pro toto (povolání ap.). Udělat sám svou první pořádnou postel pěkně ze dřeva, to je p. k. řemesla. ■ **S** to je základ

Leží mi kámen na srdci / prsou.
(Čl. vůči druhému o sobě a zvl. o svém momentálním pocitu velké odpovědnosti a neklidu z nevyřešenosti situace, úkolu, potřeby ap.:) to mě trápí,

znepokojuje a stále se vtíravě a depresivně připomíná (jako nevyřešené, neudělané ap.). ■ **S** to znepokojuje mě

To mi° spadnul / spadl kámen / balvan ze srdce. n. **Spadnul / spadl mi° kámen ze srdce.** n. **Svalil se mi° kámen ze srdce.**
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému v ulehčené, popř. radostné reakci zvl. na příznivou zprávu o zlepšení, obv. v kontrastu s původním špatným stavem, negativním očekáváním ap.:) (starost, obava, úzkost zmizely a) ulevilo se mi, oddechl jsem si, uklidnil se a získal veselejší náladu. Karel měl především vošklivou bouračku. Když jsem se dověděl, že má jen zlomený žebra, s. mi k. ze s. ■ **S** to přestalo trápit, to přineslo úlevu Je to za námа.
Ⓐ It was a load off my mind., It was a great relief. Ⓝ Mir ist ein Stein vom Herzen gefallen. Ⓕ ! Ça m'a enlevé un poids., ! Je me suis senti soulagé., ! Ça m'a tiré / enlevé / ôté une épine du pied. Ⓡ У меня камень с сердца упал / свалился.

Kámen úrazu je v tom (že …). n. **Tady / v tom je (právě) kámen úrazu.**
(kol; nepřízn) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (že) – kles. **Nom** kámen úrazu
(Čl. vůči druhému zvl. ve vysvětlení důvodu, okolnosti bránící žádoucímu kroku, činnosti ap.:) (není to tak jednoduché a) hlavní a zásadní problém, komplikace tkví, je v tom, že …; není to (přesto) možné, snadné proto, že … No, já bych to třeba i udělal. Ale k. ú. je v tom, že nemám kde a čím, to víš, jsem teď v penzi. ■ **S** překážka je v tom Je v tom zádrhel., Má to háček. ♦ 1Pt 2,7.
Ⓐ The snag / stumbling-block is that … Ⓝ Stein des Anstoßes ist … Ⓕ ! La pierre d'achoppement. Ⓡ Камень преткновения в том, что …

Zmizel, jako by kámen do vody hodil.
Komp zmizel, jako by kámen do vody hodil
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. když je právě na daném místě potřebný, n. při vzpomínce na něj a jeho dřívější častou přítomnost ap.:) náhle zmizel, odešel bez zanechání stop, vzkazu ap. a překvapivě tu není a není známo, kde je (ani zda se ještě vrátí ap.). ■ **S** on zmizel Zmizel, jako by se po něm zem slehla.

Je to jako kámen.
Komp je to (tvrdé) jako kámen
(Čl. zvl. nespokojeně vůči druhému o chlebu, pečivu ap. n. o hmotě určené zvl. k tvarování ap., v kontrastu k předpokladu měkkosti, tvárnosti, poddajnosti:) je to velmi, příliš a nevhodně tvrdé (a nedá se to ukousnout, kousat n. s tím pracovat, to tvarovat ap.). ■ **S** to je tvrdé příliš

Je to (blízko), co by kamenem dohodil.
Komp je to, co by kamenem dohodil
(Čl. vůči druhému, zvl. v reakci na jeho otázku či obavu z nutnosti dlouhé cesty ap. k místnímu cíli v okolí, prostředí prvnímu dobře známém, též jako povzbuzení n. uklidnění:) je to (místo, hledaný obchod ap.) velmi blízko (a nevyžaduje to prakticky žádnou námahu n. ztrátu času tam dojít). ■ **S** to je blízko ♦ L 22,41.

To by pohnulo i kamenem.
(kol – neutr; důraz) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o síle a účinku zvl. emocionálního apelu, přemlouvání, prosby, lítostivého pláče třetího ap., obv. usilujícího o změnu stanoviska neústupného prvního, jiného:) je to velmi působivé, dojemné (a je obtížné takovému emocionálnímu tlaku odolat, neustoupit). Manželka ho prosila, děti si před něj klekly, i stará babička se přimlouvala, ale on stále nic. No, to by p. i k. ■ **S** to je působivé velmi I kámen by se nad ním ustrnul., Mít srdce z kamene.
Ⓐ It would melt a stone. Ⓕ ! C'est à vous fendre l'âme / le cœur. Ⓡ Это тронуло бы и камень.

Kámen by se (nad ním) ustrnul / smiloval.
(Čl. obv. jinak nezúčastněný vůči druhému nad ubohou, bídnou situací, utrpením třetího, třetích ap.:) je zřejmě, nepochybně krajně postižený (fyzicky n. psychicky) a vyvolává i nechtěně soucit, popř. i snahu mu pomoct, ulevit. ■ **S** to je působivé velmi, on vyvolává soucit To by pohnulo i kamenem.

Spíš by se kámen ustrnul než on.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho postoji, nepříznivém n. nepřátelském rozhodnutí ap., zvl. s ohledem na možnost ho obměkčit a zmírnit tak negativní důsledky:) je (v tom) neúprosný, tvrdě nelítostný, popř. nemilosrdný a nelze od něj čekat žádný soucit, slitování. ■ **S** on je neúprosný, on je tvrdý

Kdo do tebe kamenem, ty do něj dvěma.
(Čl. obv. v odmítavém povzdechu vůči druhému nad příliš razantním, nepřátelským a neuvážlivým chováním, zesílenou reakcí třetího na cizí

útok, urážku ap.:) pomsti se, oplať všechno mnohem tvrději, silněji a za každou cenu. ■ **S** čl. nerozumný mstí se silně ♦ Přísloví.

Medardova kápě čtyřicet dní kape / krápe.
(Čl. zvl. zkušený v připomínce, radě vůči druhému:) je-li počasí na Medarda (8. června) deštivé, pak obvykle prší ještě dalších čtyřicet dní (a je třeba se na to připravit). ■ **S** počasí po deštivém Medardovi je deštivé ♦ Pranostika (Čelakovský).

Něco z toho kápne (i pro tebe).
(kol) **0** neg, pas, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v odhadu výsledku n. slibu prospěchu vůči druhému, zvl. vzhledem k připravovanému podniku a účasti druhého v něm ap.:) bude z toho (zajímavý) finanční zisk (i pro tebe); nebude to třeba dělat zadarmo, bude za to taky odměna. Potřeboval bych, abys mi pomoh s tím projektem. No, neboj se, něco z toho k. ■ **S** to přinese zisk, ty dostaneš odměnu Nebudeš škodnej.

Ⓐ There is / will be something in it for you. Ⓝ Da kommt (auch für dich) was bei rum. Ⓕ ! On en tirera quelque chose / bénéfice., ! On se partagera le gâteau., (On pourra en faire son beurre.) Ⓡ От этого и тебе отломится.

Tys° na to káp!
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v uznalé reakci a zvolání vůči druhému a jeho zjištění n. volbě formulace, prostředku ap., zvl. vzhledem k nejistotě vyjádření, nejasnosti události, řešení ap.:) to je trefné, výstižné a nejlépe se hodí; tys na to (teď) přišel a odhalils skutečnou příčinu. A: Já nevím, že ten náš šéf pořád jezdí na kontroly do toho zapadákova! – B: A nemá von tam ňákou ženskou? – A: Tys na to káp, to bude vono. ■ **S** to je vhodné, to je tak, ty objevils to To je vono!, Tys na to přišel!

Ⓐ You've got it! Ⓝ Du hast den Nagel auf den Kopf getroffen., Du bist auf den Trichter gekommen. Ⓕ Tu as vu juste!, Tu as mis dans le mille!, Tu as mis le doigt dessus! Ⓡ ! Это ты прямо в яблочко / в точку!

Kdo kárá, ten miluje.
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému a jeho rozhořčení nad zdánlivě nečekanou a chladnou kritikou, výtkou, zvl. ze strany blízkého třetího ap., obv. ve snaze druhého uklidnit:) opravdu milující člověk je k blízkým kritický spravedlivě a v dobrém úmyslu; nezlob se a přijmi tu kritiku, je dobře (a láskyplně) míněna. ■ **S** čl. milující kritizuje Co se škádlívá, rádo se mívá. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ale kde / kdepak / kdež!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v neformálním a obv. důrazném záporném popření, vyvrácení domněnky, tvrzení n. otázky obv. blízkého druhého, kolegy ap., někdy i jako uklidnění na naivní vyslovenou obavu druhého:) vůbec ne; to tak vůbec není; není to pravda, to je omyl. A: Já sem myslel, že vy ste pan Veselý. – B: Ale kdepak, pan Veselý je ten druhý pán, já sem Vacek. ■ **S** to není tak, to není pravda To zrovna!, Ale ne! ♦ Var. *kdež* je starší.

Ⓐ No way! Ⓝ Ach woher denn! Ⓕ Allons donc!, Pas du tout!, Mais non (pensez-vous)! Ⓡ Куда там!

… (a / ale) kde nic tu nic.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.- kles. (od 3. slova) n. 1a
(Čl. zvl. v nepříjemném překvapení n. zklamaně a rozladěně vůči druhému v reakci na negativní zjištění, výsledek ap., zvl. proti očekávání, předpokladu, slibu od třetího, druhého ap.:) (přes to …) nevzniklo, nepřišlo nic n. jen velmi málo; tady vůbec nic není, nezůstalo. Říkali, že nám tady nechaj ňáký jídlo, ale kde nic tu nic – to musíme tedy do vobchodu. ■ **S** nic, to je málo, to není dobré Kde nic není, ani čert nebere.

Ⓐ … (but) there's nothing here. Ⓝ ! alle-alle, ! aus der Traum Ⓕ ! Rien de rien!, ! Pas plus que de beurre en broche., ! Que dalle / couic! Ⓡ … а здесь этим и не пахнет.

Ale kdepak! *viz* Ale kde!

… a kdesi cosi.
Part a kdesi cosi
(Čl. vůči druhému nesouhlasně, rozladěně a nedůvěřivě, zvl. v reakci na vyhýbavé vysvětlení, nepravděpodobnou výmluvu třetího ap.:) (říkal, namítal, uváděl to) a různé podobné další ohledy, důvody ap.; a podobně. Když sem pak chtěl vod něj pomoc, tak se vymlouval, že chodí na angličtinu a že má nemocnou manželku a k. c. ■ **S** a podobně

Kdo s koho.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 2. slova)
(Čl. vůči druhému vyzývavě jakožto soupeři n. v komentáři o dvou jiných soupeřích, konkurentech ve sportu, obchodu ap., zvl. před rozhodujícím střetnutím, zápasem ap.:) **1.** *ten lepší, schop-*

nější, zdatnější n. silnější zvítězí; **2.** *(ukáže se, uvidíme) kdo je lepší, silnější, zdatnější, schopnější, kdo zvítězí, kdo koho přemůže.* A: A stejně jsem rychlejší než ty. – B: Jen počkej, až bude teplo, tak si to rozdáme na dráze a uvidíme, kdo s koho. ■ **S** čl. lepší zvítězí, kdo zvítězí? Hýn sa ukáže!, Teď se ukáže. ♦ Pův. přísloví (Čelakovský), srov. *Kdo s k., ten toho* ve smyslu vítěz si může s poraženým dělat, co chce.

Ⓐ ! May the best man win. Ⓝ Wer wen. Ⓕ (On verra (bien) lequel des deux (l'emportera).) Ⓡ Кто кого.

Kdoví jestli! *viz* To se říká kdoví jestli.

Kdyby něco, tak …

(Čl., zvl. vedoucí ap. neformálně vůči zůstávajícímu druhému, druhým v týmu, rodině ap. o možnosti nečekaného vývoje, změny ap., zvl. při svém odchodu, odjezdu pro případ své nepřítomnosti:) v případě, že se něco důležitého n. nečekaného stane, tak (udělej tohle); zatímco budu pryč, v případě potřeby (reaguj takto …). K. něco, tak mi zavolej, budu na mobilu. ■ **S** tehdy, udělej to!

Když / dyž ne-(V), tak ne-(V).

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

Part když ne-, tak ne-

(Čl. vůči druhému v rezignované n. přezíravé reakci na odmítnutí, nesouhlas jeho n. třetího, popř. na neúspěch, nezdar ap.:) jestliže ne- (nepřijdeš, to neudělá apod.), budu to respektovat a nebudu (tě, ho) přemlouvat; pokud ne- (nechce, nemůže apod.), nemíním (ho) přemlouvat a nevadí mi to (resp. uškodí sám sobě). No, dyž nechce, tak nechce, ať si zůstane doma., Když ne, tak ne, já ho nutit nebudu. ■ **S** to nevadí, já respektuju to To nic., A mám se snad posrat? ♦ Též kratší var. *Když ne, tak ne, …* se slovesem vyrozumívaným z předchozího.

Ⓐ If you can't, you can't., If you can't / won't (inf), too bad. Ⓝ Wenn du nicht kommst, lässt du's bleiben. Ⓕ Quand c'est … (comme ça) / (non), c'est … (comme ça) / (non)! Ⓡ Нет так нет.

Když už (Kl), tak (už) (Kl). n. **Když už, tak už.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

Part když už (Kl), tak (už) (Kl)

(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na jeho nerozhodnost a v podpoře n. radě k důslednosti v rozhodnutí, postoji k probíhající poněkud sporné n. momentálně nevhodné činnosti, ději ap. :) (protože to už začalo, pak) dávám přednost, preferuju důkladnost a větší míru (než nevýraznou míru n. slabý přístup). Když už má pršet, tak pořádně. Takovejch pár kapek nás nevytrhne., A: Dáme si eště flašku? – B: Ále, když už, tak už, ráno se nemusí vstávat. ■ **S** já preferuju důkladnost, já souhlasím Jen houšť a větší kapky!, No dobře.

Ⓐ If you must / it has to (inf), then …, I might as well be hung for a sheep as a lamb. Ⓝ Wenn schon, dann schon. Ⓕ Quitte à (Inf), autant (Inf) (comme il faut)!, Quitte à (Inf), alors …!, Si on doit (Inf), alors autant (Inf) (comme il faut)! Ⓡ ! Взялся за гуж, не говори, что не дюж.

To je ale kecka!

(Čl. obv. shovívavě a dobromyslně vůči druhému o nezodpovědném mladším, dítěti a jeho neúmyslném, nepromyšleném výroku, informaci ap.:) **1.** *(to není takto pravda a on) vlastně lže, vymýšlí si neinformovaně (a bez opory ve skutečnosti);* **2.** *je příliš upovídaný a tohle říct (odhalit) neměl.* ■ **S** on je upovídaný, on lže, on mluví neinformovaně

To sou kecy!

(Čl. obv. rozhorleně, nepřátelsky n. povýšeně a prudce odmítavě vůči druhému n. třetímu o jeho nepříjemném výroku, lákavém slibu ap.:) to vůbec není pravda, to je lež (a nevěř tomu n. nespoléhej na to); to jsou pomluvy (a já je odmítám). ■ **S** to není pravda, já odmítám to, on lže

Nech° těch keců / řečí! n. **Nech si ty kydy!**

(kol) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5b

(Čl. zvl. autoritativní obv. znuděně, popř. rozzlobeně vůči blízkému druhému a jeho zjevně dlouhému a prázdnému n. iritujícímu mluvení, zdržujícím úvahám, zvl. v kontrastu k potřebě jednat, vyjít ap.:) přestaň (už konečně takto zbytečně dál) mluvit, mlč už! Nech těch k. a dělej! Večer je blízko a práce spousta! ■ **S** přestaň!, mlč! Tak dost!, Zavaž si botu, kecá ti jazyk!

Ⓐ Belt up, will you?, Put a sock in it (will you?). Ⓝ Quatsch nicht so viel / so blöd herum. Ⓕ Arrête ton baratin!, ! Mets la en veilleuse!, ! Boucle / ferme-la! Ⓡ Заткни фонтан!

Samý kecy!

(Čl. vůči druhému obv. v prudké a pohrdavě odmítavé reakci na sliby, povrchně přitažlivé vyhlídky ap.:) to jsou jen nezávazné, popř. vypočítavé lži a výmysly; to je (od něj) velmi nereálná a nerealistická úvaha a nic (z toho) není pravda. A: A ještě

říkal, že dostaneme osmdesát korun na hodinu, obtížnostní příplatky, do jednoho roku byt a … – B: S. k., já ho znám! ■ **S** nevěř mu!, nevěř tomu!, to není pravda

Keep smiling!
(Čl. obv. filozoficky a zkušeně vůči momentálně z neúspěchu skleslému druhému, někdy jen formálně kvůli veřejnosti ap.:) netrap se tím zbytečně, to pomine a radši se usmívej!; s dobrou náladou, popř. a úsměvem se i nepříjemné problémy řeší lépe. ■ **S** usmívej se!, netrap se! ♦ Angl. heslo, dosl. *Vždy s úsměvem / vždy se usmívej!*

De mu vo kejhák. *viz* Tady de vo krk.

Kéž by!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obv. skepticky a zkušeně vůči námitce, připomínce druhému o další možnosti, činu slíbeném třetím ap.:) (bylo by to hezké, užitečné, příjemné, ale) nevěřím tomu; (byl bych rád n. přál bych si to taky, ale) to se asi nestane. A: Karel přece slíbil, že přinese flašku! – B: Kéž by! Já ho znám a ten toho naslibuje! ■ **S** já nevěřím, to nestane se Známe svý lidi!, Až naprší a uschne!

Ⓐ I wish!, And pigs might fly! Ⓝ Hoffentlich! Ⓕ Si seulement …, (*iron*) ! N'y compte pas! / Compte là-dessus et bois de l'eau!, ! Tu peux toujours courir! Ⓡ Хорошо бы!

Kibic, drž tlamajznu, než tě přes ni majznu!
(Čl. podrážděně, příkře a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho nevhodný komentář n. radu vyrušující prvního ze soustředění na práci, hru ap.:) nemluv mi do toho, co dělám, rozčiluješ mě tím!; mlč (nebo tě potrestám)! ■ **S** mlč!

Je toho na kila / metry.
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v informaci o množství dostupného materiálu, zboží někde ap., zvl. v kontrastu k jeho obvyklé vzácnosti, malé dostupnosti ap.:) (tady) je toho neobvykle velké, popř. nadměrné množství; je toho tady nepřehledně, příp. zbytečně hodně (a není tím nutné šetřit). Chceš vo tom ňákou literaturu? Jen přiď! Tady je toho na k. ■ **S** je toho hodně Jsou toho mraky.

Ⓐ There's no end of it / them. Ⓝ Das hab ich haufenweise. Ⓕ Il y en a à foison / à profusion / en quantité., ! Il y en a à revendre. Ⓡ ! Этого хоть пруд пруди.

Má to (svý) kila.
(Čl. o předmětu, zavazadlu ap., obv. v odpovědi druhému a jeho přeceňování váhy, vzdálenosti cíle k odnesení předmětu ap.:) není to úplně lehké, je to přece jen těžké (a je třeba s tím počítat). ■ **S** to je těžké

KKD *viz* Každá koruna (je) dobrá.

To je všechno klam a mam.
Nom klam a mam
(Čl. zvl. starý obecně filozoficky a poeticky v radě k odstupu vůči druhému, druhým a proti jejich ochotě uvěřit líbivému komplexnímu dojmu z prostředí, prezentace akce ap. a přijmout je:) je to vše jen účinný vnějškový dojem (z dobře připravené fasády a skutečná podstata je úplně jiná); to vše je, se jeví jen zdánlivě tak dobré, přitažlivé (ale nevěř tomu). ■ **S** to zdá se jen, nevěř tomu! ♦ Podle J. A. Komenského (1592–1670) *Labyrintu světa a ráje srdce* (1631), kde var. *k. a mámení smyslů.*

Klaním se! *viz* Má poklona!

Klapačka mu° pořád jede°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky a znechuceně vůči druhému o třetím a jeho způsobu a zvyku vše komentovat, často nepříjemně, neuváženě a bezobsažně ap.:) mluví nepřetržitě, zvykově a téměř při každé příležitosti (a je tím nepříjemný, nesnesitelný); má potřebu neustále něco říkat (bez ohledu na to, zda to druhého zajímá apod.). A: Kam deš? Dyťs říkal, že budeš doma. – B: Pryč, k. ti p. jede a už to nebudu dál poslouchat. ■ **S** on mluví moc Huba mu jede jako šlejfíři.

Ⓐ He never lets up. Ⓝ Sein Mundwerk läuft wie geschmiert. Ⓕ ! C'est un vrai moulin à parole., ! Il a la langue bien pendue. Ⓡ ! Он молотит языком (без устали).

Zavři klapačku. *viz* Drž zobák!

Všechno (to) klape°.
(kol; přízn) **0** neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. v odpovědi vůči nadřazenému druhému, šéfovi ap. o průběhu naplánované akce, provádění činnosti, zvl. z hlediska koordinace součástí, možných překážek ap.:) všechno jde, funguje, probíhá dobře a podle plánu n. představ; všechno je v pořádku a vychází, postupuje přesně a dobře. A: A co vy, máte ňáký problémy? – B: Ne, tady v. k. ■ **S** to probíhá dobře Jde to jako po másle.

Ⓐ It's all running / going smoothly. Ⓝ Alles klappt (wie am Schnürchen). Ⓕ Il n'y a pas de

problème., Tout est OK / normal!, Tout / ça baigne! Ⓡ ! Всё идёт как по маслу.

Spadly mu° klapky z očí.
(neutr – kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému o změně postoje třetího, obv. v reakci na nepříjemné zjištění ap.:) přestal být naivně důvěřivý a zaslepený a začal skutečnost, druhé posuzovat střízlivě a objektivně; po rozčarování a deziluzi si začal konečně uvědomovat realitu. Když pak kamarádi zjistili, jak se Petr zachoval, s. jim k. z očí. Tak všechna ta ochota a hezký řeči, to byla jenom přetvářka. Petr je prostě pěknej křivák a sobec. ■ **S** on uvědomil si pravdu nepříjemnou Bělmo mu spadlo z očí. ♦ Podle J. A. Komenského (1592–1670) *Labyrintu světa a ráje srdce* (1631).

Ⓐ The scales fell from his eyes., His eyes were opened., It was an eye-opener (to him). Ⓝ Ihm fiel es wie Schuppen von den Augen. Ⓕ ! Ça lui a ouvert / dessillé les yeux., ! Il a enfin ouvert les yeux., ! Il a enfin pris conscience. Ⓡ У него упала пелена с глаз.

Klaplo to.
(Čl. vůči druhému s úlevou, spokojeně o výsledku původně nejisté akce, složitého plánu, náročné koordinace ap.:) vyšlo, podařilo se to dobře a přesně (podle plánu, předpokladu apod.). ■ **S** to podařilo se

To je klasa / třída!
(Čl. uznale a pochvalně vůči druhému zvl. o výkonu, výsledku práce, uměleckém díle, kuchařském výsledku druhého n. třetího ap.:) to je neobvykle, nestandardně dobré, skvělé (a já to oceňuju); to je mimořádně úspěšné, působivé. ■ **S** to je dobré, to je výkon mimořádný ♦ Též o osobě s var. *Von / vona …*

To je klasika.
(Čl. zkušený vůči druhému v upozornění n. hodnocení uměleckého výtvoru, jídla, postupu v jednání, obchodu n. hře ap.:) to je starý, tradiční, dobrý a osvědčený produkt n. přístup. ■ **S** to je dobré

Klasika je něco, co všichni chtějí mít přečteno, ale číst nechce nikdo.
(Čl. vůči druhému zvl. jízlivě na adresu snobů, pseudovzdělanců, líných studentů ap.:) jen málo lidí čte a chce číst klasická a seriózní literární díla; lidé jsou často povrchní a líní a nemají zájem o opravdové literární umění. ■ **S** lidé nečtou klasiku, klasika se nečte ♦ M. Twain (1835–1910) v proslovu o literatuře; v angl. je *A Classic is something that everybody wants to have read and nobody wants to read.*

Di / jdi do kláštera (Ofélie)!
(Čl., muž zvl. zklamaný a roztrpčený ze zrady vůči blízké ženě ap., obv. poněkud pateticky:) odejdi odsud, jdi pryč (někam daleko, nevěřím ti a nechci tě už vidět). ■ **S** jdi pryč! ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, 3,1* (1603).

V kleci pták nezpívá.
(Čl. moudře a zkušeně vůči druhému a v reakci na jeho zklamání ze skleslého chování vězně, zotročeného třetího ap.:) ani velmi veselý a bezstarostný člověk nechová se po ztrátě svobody stejně volně, vesele; vězení omezuje i náladu člověka. ■ **S** čl. není veselý po ztrátě svobody ♦ Z různých lat a řec. zdrojů, zde z lat. *In cavea minus bene canit luscinia*; Walther 11 693b, kde se však mluví o slavíkovi. V češ. v několika příslovích, srov. F. L. Čelakovský *Těžkoť i ve zlaté kleci slavíku …*

Stříbrná klec, a zlatá svoboda.
(Čl. zkušeně a filozoficky zvl. ve varování vůči nezkušenému druhému a jeho sklonu nechat se oslnit, zlákat přitažlivým vnějškem nabízeného svazku, závazku, služby ap.:) i když vnější okolnosti a podmínky života (tam) jsou příjemné, výhodné, není dobré nechat se tím svázat, zotročit; nejcennější je přes všechno přitažlivé ostatní vždy svoboda. ■ **S** svoboda je nejcennější ♦ Přísloví (Čelakovský).

A spadla klec. n. **Spadla klec.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. autoritativně a s uspokojením n. zklamaně a zaskočeně o náhlé změně proti dosavadní výhodě, možnosti úlevy, pohybu, relativní svobodě ap., obv. v důsledku zákazu:) teď je s tím (bohudík n. bohužel) už konec a dál to není možné; náhle tomu je konec, přišlo omezení a nejde to už. Tak jsem si myslel, že se ještě podívám na Moravu, ale najednou s. k. Ředitel zakázal služební cesty. ■ **S** to skončilo, to není možné Bác ho!, A je po ftákách!

Ⓐ The axe fell. Ⓝ Jetzt ist Sense., Jetzt ist es (aber) aus / zappenduster., Klappe zu, Affe tot. Ⓕ ! Rideau!, ! Terminé!, ! Finie la fête! Ⓡ И баста.

Klenotem erbovním mé země zůstane ta noc.
(Čl. pateticky a procítěně ve vzpomínce na vznešenou chvíli významného a obecného národního, vlasteneckého projevu ap.:) já pamatuju si, vzpomínám na tu památnou zkušenost s úctou a obdi-

vem. ■ **S** já vzpomínám si, já vážím si toho ♦ F. Halas (1901–1949), *Torzo naděje* (1938).

Klepej a bude ti otevřeno.
(Čl. moudrý a zkušený zvl. vybízivě vůči mladšímu druhému, žákovi ve vztahu k možnosti získat cennou zkušenost, poznání ap., pův. kněz v náboženském smyslu:) pokud se budeš opravdu (a usilovně) snažit dospět k poznání, dostaneš ho, proniknеš k němu (nakonec rychle). ■ **S** snaž se!, čl. dosáhne poznání po úsilí ♦ Podle Mt 7,7; L 11,9.

Kleplo ho to. n. **Klepla ho pepka.**
(Čl. vůči druhému zvl. o starším třetím, z různých důvodů:) dostal náhlý záchvat mrtvice (a umřel). ■ **S** on byl raněný mrtvicí

Jak hluboko lze klesnout!
(Čl. zvl. starší pohoršeně, v povzdechu vůči druhému nad třetím a jeho nečekaně nečestným, podlým činem, zradou ap.:) udivuje a šokuje mě to jako morálně zvlášť nízké a odsuzuju to. ■ **S** to je strašné, to šokovalo ho

Kletba padá na jeho hlavu.
(Čl. vůči druhému zvl. v emocionálním, patetickém komentáři o důsledku zločinu, křivdy ze strany třetího ap., pův. v magickém smyslu přenesení prokletí od oběti na viníka:) osudné následky, trest ap. postihnou (jakožto viníka) jeho; on bude potrestaný. ■ **S** on bude potrestaný

Je° tam klid (jako) před bouří / bouřkou. n. **To je° klid před bouří.**
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. zkušeně vůči druhému o neobvyklé a vážné situaci, rozhádaných vztazích mezi soupeři, skupinami, státy ap.:) je tam teď (na chvíli) nápadný a nezvyklý n. podezřelý klid; (proti očekávání, přes závažnost situace apod.) tam (zatím) vládne jen velké napětí bez otevřeného aktivního nepřátelství. Doma byl k. jako před bouřkou. Nikdo zbytečně neprovokoval a všichni čekali, až se vrátí otec. ■ **S** je tam napětí, situace není dobrá Kdo seje vítr, sklízí bouři. ♦ Před silnou bouří se zvl. hladina moře a vítr na chvíli zcela uklidní.
Ⓐ It is the calm before the storm. Ⓝ Die Stille vor dem Sturm. Ⓕ C'est le calme avant la tempête. Ⓡ Это затишье перед бурей.

Udělej° to pro klid (jeho°) duše.
(kol) **0** ot, neg, pas, ind, imp neg, 1. a 3. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. zvl. v radě, doporučení neochotnému, línému druhému s ohledem na znepokojeného, nejistého třetího n. přes přesvědčení druhého o zbytečnosti to dělat, opakovat ap.:) raději to (ještě znovu) udělej a ubezpeč, uklidni ho tak; pro jistotu, z opatrnosti to (ještě) udělej. Opravdu to doma nemáš? No, pro k. d. se ještě jednou podívej. ■ **S** udělej to! Ať má dušička pokoj. ♦ Sloveso *udělat* tu může zastupovat podobná jiná.
Ⓐ (Do something) for (X's) peace of mind / to put (X's) mind at rest., Put my mind at rest and (imp)! Ⓝ Tu das, dann hat die liebe Seele Ruh'. Ⓕ ! Fais le par acquis de conscience. Ⓡ Сделай это для его душевного спокойствия.

Je / panuje (tam) klid a mír. n. **Panuje tam klid.**
(Čl. zvl. vůči druhému v komentáři o momentálním stavu v prostředí, lokalitě, popř. mezi lidmi, zvl. v kontrastu k očekávání, jinému místu, předchozímu stavu ap.:) je, vládne tam obvyklý pořádek; vše je (tam) klidné, ve vzájemném souladu a neděje se tam nic mimořádného n. divokého. Ráno po té hrozné bouřce byl venku v přírodě opět k. a mír. ■ **S** je tam klid

Je tu rajskej / rajský klid.
(Čl. vůči druhému pochvalně o lokalitě, prostředí k životu, pobytu, práci, zvl. v kontrastu k rušným jiným ap.:) je tu příjemné, uklidňující, blahodárné ticho a klid; je tady vítaná pohoda a není tu žádný ruch, neklid, nervozita. ■ **S** je tam klid

A je svatej klid. *viz* A je (svatej) pokoj!

… a byl klid.
(Čl. vůči druhému obv. s uspokojením, popř. tvrdě o nutnosti zvl. nepříjemného zásahu, zákroku proti reptalovi, vzbouřencům ap. a jejich účinku:) (ten krok, zákrok způsobil a) náhle všechen neklid, nepokoj, protesty ap. skončily; tím začal zase normální život. Stačilo zavřít dva tři největší darebáky a byl k. ■ **S** neklid skončil, to skončilo

To je v klidu. *viz* To je v pohodě.

To chce klid!
(kol; někdy iron) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1a
(Čl. obv. s nadhledem vůči příliš vzrušenému, rozčilenému a znejistělému druhému před obtížnou zkouškou, důležitým jednáním ap.:) (v takové situaci) je potřeba n. prospěšné zachovat rozvahu n. uklidnit se a nebýt nervózní, nepodléhat citům; nebuď nervózní a zachovej rozvahu, nepodléhej panice! To chce k.! Von se ten pas někde najde a letadlo přece letí až za dvě hodiny. ■ **S** buď klidný!, uklidni se! Vem rozum do hrsti!, Počítej do deseti!

Ⓐ Take it easy!, Stay calm! Ⓝ Immer mit der Ruhe! Ⓕ ! Restons / soyons calme., ! Du calme., Ça demande du calme. Ⓡ Не дёргайся!

To chce (jen) klid (a nohy v teple / do průvanu / a zhluboka dýchat).

(kol; žert) **0** neměnné ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova) n. 6

(Čl. obv. poněkud ležérně a s nadhledem v radě vůči rozčilenému, rozzlobenému druhému, obv. v důsledku opakovaného iritujícího podnětu ze strany třetího ap.:) (v takové situaci) je potřeba, prospěšné zachovat rozvahu a rovnováhu, nerozčilovat se a nepodléhat emocím; nebuď rozčilený a zachovej rozvahu! A: Já se z toho našeho šéfa snad zblázním. Už mě popátý žene do skladu ověřit nějakou prkotinu, prej kvůli pořádku. – B: To chce k. a z. d. Nehoň se tolik. ■ **S** buď klidný!, uklidni se! Počítej do deseti!

Ⓐ Keep your shirt / hair on., Don't let it get to you. Ⓝ Immer mit der Ruhe und 'ner guten Zigarre. Ⓕ ! Faut garder son calme., ! Faut rester cool / zen. Ⓡ Дели это на двадцать восемь!

To mu (zrovna) klidu nepřidá.

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho psychické situaci, znepokojení a jeho vystupňování nastalou změnou, nejistotou, neopatrnou n. nepříznivou zprávou ap.:) to jen zhorší jeho znepokojení, úzkost, popř. strach; bude po tom, tímto ještě nervóznější a jeho napětí vzroste. ■ **S** to znervózňuje, to znepokojuje mě

Zachovejte klid!

(Organizátor, čl. s autoritou apod. ve zvolání, výzvě vůči skupině, davu znepokojených, pobouřených n. vystrašených lidí, zvl. s ohledem na možnost jejich agresivní reakce, projevu násilí, vypuknutí paniky ap.:) zachovejte rozvahu a pořádek; neznepokojujte se, nepodléhejte emocím, nepanikařte. Občané, z. k., všechno se vysvětlí. Vaši stížnost projednáme a viníky potrestáme. ■ **S** buď klidný!, uklidni se!

Jen klid (a pevný nervy)!

(Čl. obv. s nadhledem a zkušeností v radě vůči znepokojenému, vystrašenému a rozčilenému druhému, zvl. v důsledku hrozby ze strany třetího n. nadcházejícího delšího těžkého období, opakovaných útoků ap.:) je potřeba, prospěšné zachovat rozvahu, neznervózňovat se, nepodléhat citům a vydržet to; vydrž to (vše) trpělivě a s rozvahou. ■ **S** buď klidný!, uklidni se!, nevzdávej se!, vydrž!

Kliď se (mi z cesty)!

(Čl. mocný n. silný rozzlobeně a pánovitě vůči iritujícímu druhému, často mu stojícímu v cestě, kvůli jeho provinění, nepříjemné žádosti ap., někdy následované hrozbou trestu:) odejdi, jdi pryč, já tě tady nechci (vidět); ustup, nepřekážej, já se tebou nechci zabývat. ■ **S** já nechci tebe tady, nepřekážej!, jdi pryč!

Buďte klidnej / klidný.

(Čl. obv. se znalostí možností, způsobů a situace uklidňující, ujišťující znepokojeného n. nejistého druhého, zvl. s ohledem na potřebu něco zařídit, udělat ap.:) nebuďte nervózní, neznepokojujte se n. nestarejte se (o to) a spolehněte se (na mě ap.). B. k., já to všechno zařídím. Vy nebudete muset dělat vůbec nic. ■ **S** buď klidný!, spolehni se!

Klika cvakla, dvéře letí, táta vchází do dveří …

(Čl. zvl. vůči druhému, dítěti ap. poněkud přehnaně dramaticky, popř. žertovně, o napínavých známkách prudkého příchodu, vstupu třetího do místnosti ap.:) už ho slyším, je slyšet, jak přichází, hrozivě se blíží. ■ **S** já slyším to ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Polednice*, *Kytice* (1853).

Doma s ním° už nemluví ani klika vod dveří. n. **Nemluví s ním (už) ani klika vod dveří / pohrabáč.**

(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od 7. slova) *(Čl. vůči druhému o momentálním negativním a odmítavém vztahu druhých k třetímu, zvl. v důsledku jeho provinění, urážky druhých ap.:) nikdo se s ním (teď už) nepřátelí a je mezi nimi izolovaný; nikdo s ním teď (už) nechce komunikovat, se stýkat a všichni se na něj mlčky a chladně zlobí.* Po tom posledním průšvihu a rvačce v hospodě to má špatný, d. s ním n. ani k. vod d. ■ **S** všichni zlobí se na něj, nikdo nemluví s ním Nemluví s ním ani pohrabáč. ♦ Var. *pohrabáč* je řídká.

Ⓐ He's been sent to Coventry., Nobody's speaking to him., No one will have anything to do with him. Ⓝ Mit dem redet niemand mehr., Der ist unten durch. Ⓕ (Personne ne lui adresse la parole.), (Tout le monde l'ignore.) Ⓡ Дома с ним никто слова не проронит.

To je° klika.

(kol; přízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** mít kliku *(Čl. pochvalně vůči druhému o nečekané příznivé změně, vývoji k lepšímu, záchraně, náhlém výskytu vítané možnosti, užitečném nálezu ap.:) to je šťastná a velmi vítaná náhoda; to je zcela náhlá a spásná možnost.* A: Zrovna jsem chtěl vodejít. –

K

B: Takže je to k., že sem tě zastih, ne? ■ **S** to je náhoda příznivá, to podařilo se, já vážím si toho, já jsem rád To je štěstí / štígro., To je báječný!

Ⓕ C'est un coup de bol / de pot / de chance., Quelle chance / veine! Ⓡ Вот повезло.

Podávají° si tam / u nich kliku.

(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** podávat si u někoho / někde kliku

(Čl. v komentáři, někdy posměšném n. pohrdavém, vůči druhému o vlivném, mocném n. bohatém třetím, třetích, zvl. ve snaze na sebe upozornit, zaujmout nabídkou, získat podporu ap.:) často tam, k nim teď chodí různí zájemci, prosebníci, popř. snaživci (a chtějí něco od nich získat); mnoho lidí má zájem n. chuť (s nimi spolupracovat, nabídnout služby ap.). Tam jsou teď všichni marodi, doktoři si u nich p. k. ■ **S** oni chodí tam hojně, lidé chodí tam pořád Dveře se tam netrhnou.

Ⓐ They are queuing for admission. Ⓝ Bei denen geben sich (die Leute) die Klinke in die Hand. Ⓕ ! C'est une véritable procession / un véritable défilé / cortège. Ⓡ Там / у них двери не закрываются.

Je to klikař.

(Čl. vůči druhému uznale, obdivně n. kriticky o třetím a jeho opakovaném, nečekaném a nepravděpodobném úspěchu, záchraně z krize, problému ap., obv. v kontrastu k přípravě a úsilí jiných:) má neustálé a nezasloužené štěstí (a dosud se mu nic zlého nestalo), všechno mu (náhodou) vychází. ■ **S** on má štěstí

To je klíč / klíčem k problému / záhadě / tomu. n. **Klíčem k tomu je …**

(Čl. obv. znalecky, zkušeně vůči nechápajícímu, zmatenému druhému zvl. o složité nejasnosti ap.:) to je základ, začátek, vlastní jádro, důvod toho, problému ap.; to spočívá, tkví v tomhle; vysvětlení toho (problému) je v tomto. Já jsem si jist, že včerejší tajemný návštěvník sklepení je k. k celé té z. zámeckého pokladu. ■ **S** začátek je v, základ je v

Klíďo píďo!

(Čl. neformálně a ležérně vůči druhému v suverénní reakci na dotaz po své schopnosti, odvaze, úmyslu něco riskantního udělat n. v souhlasné vstřícné reakci na nejistou žádost o dovolení, prosbu o něco ap.:) ano, samozřejmě (je to tak); ano, bez problémů (to udělám ap.); ano (můžeš ap.), jistě, samozřejmě. A: Tak co, dokážeš vypít těch deset piv? – B: K. p.!, A: Můžu si to vzít? – B: K. p. Je toho tu spousta. ■ **S** to je tak, to je samozřejmé, to je možné Samo sebou., Beze všeho., To si piš!

Klín klínem se vyráží / vytlouká / vyhání / vyraziti sluší.

(Čl. zvl. moudrý a zkušený v připomenutí a radě vůči druhému, obv. k postupu, strategii v obtížné situaci plné překážek, tvrdého odporu třetího ap.:) tvrdou, jinak nezdolnou překážku lze odstranit jen tvrdými prostředky; to (jeho ap.) jednání nebylo slušné ani přiměřené, a proto ani (můj ap.) přístup, způsob, reakce nemůžou být jiné než tvrdé, nelítostné. ■ **S** tvrdost vyvolává tvrdost ♦ Přísloví, posl. dvě var. už u Čelakovského.

Spadlo mu to do klína.

(Čl. vůči druhému, někdy závistivě a kriticky, o způsobu a okolnostech úspěchu, vítězství, zisku třetího ap.:) získal to náhle a zcela snadno, bez vlastního přispění, popř. nezaslouženě n. zadarmo; měl náhlé štěstí. Když se dva vedoucí závodníci na trati srazili a Prostovi se zadřel motor, spadlo Sennovi najednou vítězství do k. S tím, že bude první, už nikdo nepočítal. ■ **S** on má štěstí, on získal to bez námahy

S kloboukem v ruce projdeš / přejdeš celý / celej svět.

(Čl. zvl. starý a zkušený v radě mladšímu o způsobu styku s různými lidmi, k dosažení úspěchu ap.:) i když jsou lidé různí (na různých místech), všichni univerzálně oceňují zdvořilé chování a projevovanou úctu; chovej se vždy a všude slušně a zdvořile a budeš mít úspěch! ■ **S** čl. dosáhne mnoho zdvořilostí, chovej se slušně! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Držte si klobouk / klobouky / kloboučky, jedeme z kopce / vršku!

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) n. 7a

(Čl. s nadhledem a obv. ve veselé výzvě n. upozornění vůči druhým na začátku prudkého hromadného sjezdu, rychlého, popř. riskantního průniku, průchodu překážkami, nástrahami ap., často v dopravním prostředku, pův. lunaparkovém toboganu ap.:) teď dávejte pozor, (přidržte se) a buďte opatrní, bude to vzrušující a poněkud nebezpečné a divoké! Teď si d. klobouk, j. z kopce! Brzdy nefungují, a jestli vybereme támhle tu zatáčku, tak při troše štěstí skončíme jen dole v řece. ■ **S** dávej pozor!, buď opatrný!, to je nebezpečné Dávej bacha!

Ⓐ Hang onto your hats! Ⓝ Halt die Luft an, es geht los! Ⓕ ! Attention les yeux!, ! Accrochez-

-vous! Ⓡ Держитесь, сейчас помчимся с ветерком!

To si můžeš strčit za klobouk! n. **Dej / strč si to za klobouk!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 5. slova) n. 1c
(Čl. zvl. v prudké odmítavé a rozzlobené reakci na nedůstojný, urážlivý n. opožděný návrh, nepraktickou nabídku, nepotřebný nástroj ap.:) tohle já odmítám a takovou pomoc (od tebe) rozhodně nechci; to já vůbec nepotřebuju (a tímhle způsobem se ani nenamáhej). Takovejhle žabikuch mi dáváš? To si sakra strč za k.! Copak nevidíš, jak je to tvrdý a že sem zlámal už i nůžky? ■ **S** já nepotřebuju tohle, já odmítám to Jdi s tím k čertu!, Di do hajzlu!, Děláš si ze mně blázny?
Ⓐ That's a fat lot of good (to me)! Ⓝ Das kannst du dir an den Hut stecken. Ⓕ (*vulg*) Tu peux te l'accrocher / le carrer quelque part!, ! Tu peux te le garder!, ! Va te faire pendre ailleurs! Ⓡ Это можешь оставить / взять себе.

Smekám před ním klobouk! *viz* Klobouk dolů!

Klobouk dolů (před ním / tím)! n. **Smekám před ním klobouk!** n. **Tak teda / tak to klobouk dolů!**
(kol; obdiv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému pod vlivem, dojmem z mimořádného činu, ukázky schopností, šikovnosti n. chytrosti, rekordního výkonu třetího, zvl. nečekaného, ap.:) tohle je mimořádné a zasluhuje to ocenění, mou úctu; za tohle ho opravdu obdivuju a musím pochválit; to je úctyhodné a chvályhodné. Teda k. d.! Ten kufr váží aspoň dvacet kilo a ten mrňous ho doták až do patýho patra úplně sám! ■ **S** já obdivuju to, to je obdivuhodné To je teda kanón!, Komu čest, tomu čest!, To je frajer!
Ⓐ Amazing!, Hats off to that / him., I take my hat off to him. Ⓝ Hut ab! Ⓕ Chapeau (bas)!, Je vous tire mon chapeau! Ⓡ Снимаю перед ним шляпу!

Vymknuta z / (ze svých) kloubů doba šílí.
(Čl. filozoficky a pateticky vůči druhému ve svém zoufalém, nespokojeném povzdechu nad současným životem a mravy, způsobem života společnosti ap.:) tato současná společnost je už zcela bez řádu, chaotická a nerespektuje základní lidské hodnoty. ■ **S** doba je chaotická ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, 1,5,188* (1603); s pokračováním … *že jsem se zrodil, abych napravil ji!*

Nic kloudnýho z něj° nebude.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Obv. rodič n. učitel odmítavě n. pohrdavě o dospívajícím dítěti, mladém druhém, zvl. pro jeho lenost, nezájem se učit, pracovat, plnit úkoly a zálibu jen v zábavě apod., vzhledem k jeho budoucí profesi a uplatnění ap.:) nic nedokáže a neudělá ze sebe hodnotného a pořádného člověka; nic se pořádně, dobře nechce naučit a nebude taky nic umět a neudělá žádnou rozumnou kariéru. Z toho kluka nic k. n. Jen se fláká, zajímá se vo všelijaký levoty, ale pořádná práce mu nevoní. ■ **S** on nedokáže nic v životě Je to nula., Je to takový budižkničemu.
Ⓐ He'll never make anything of himself., No good will ever come of him. Ⓝ Aus dem wird nichts (nie was) Gescheites / Vernünftiges. Ⓕ On en tirera rien de bon. Ⓡ Из него не выйдёт ничего путного.

Venku je úplná klouzačka.
(Čl. nespokojeně vůči druhému o stavu cest venku po oblevě a následném mrznutí, popř. po dešti, zvl. v upozornění n. varování:) je tam náledí, cesty jsou zledovatělé a nebezpečně kluzké. Babička ať radši dneska na procházku nechodí. V. je úplná k. ■ **S** je tam kluzko

Seš jak malej kluk.
Komp chovat se / být jak malej kluk
(Čl. obv. v kritické, popř. pobavené výtce vůči blízkému dospělému druhému, zvl. staršímu, v pohybové i jiné reakci na jeho nepřiměřeně lehkomyslné a impulzivní chování, momentální a spontánní silný zájem ap.:) jsi teď nerozumný n. chováš se nerozumně, popř. naivně a pošetile (a budíš nedůstojný, směšný dojem); jsi teď dětinský, hloupý n. chováš se tak (a nic užitečného tím nedosáhneš). Ty seš jak m. k.! To nemůžeš chvilku s tou zmrzlinou počkat, až tam dojedeme? ■ **S** ty chováš se nerozumně

Ty kluku pitomá!
(Čl. neformálně a láskyplně vůči blízkému a mladšímu druhému, zvl. v reakci na jeho nenadálý úspěch ap. n. rodič, vychovatel s autoritou ap. káravě, hanlivě zvl. vůči provinilému druhému, chlapci v nadávce a reakci na jeho nežádoucí a neuvážený čin ap.:) **1.** *jsi hloupý (a nezkušený, ale máš štěstí, a to se mi líbí);* **2.** *jsi hloupý, jednáš hloupě (a provokuješ mě tím).* ■ **S** ty jsi hloupý, ty máš štěstí nezasloužené

Ty kluku ušatá!
(Čl. obv. s autoritou zvl. vůči dítěti, mladšímu nezkušenému druhému žertovně a láskyplně, kamarádsky ap., zvl. v reakci na jeho nečekaný úspěch ap.:) (jsi sice normálně nešikovný, slabý ap., ale) je to dobré a já mám z toho radost. Tak vidíš, ty k. u.! Když chceš, tak píšeš docela čitelně. ■ **S** já vyjadřuju obdiv, já vyjadřuju uznání mu, ty máš štěstí nezasloužené

Po kom ten kluk / ta holka je?
(kol; nepřízn, přízn) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)
1. *(Zvl. rodič rozzlobeně n. zklamaně ve zvolání vůči druhému o svém dítěti v reakci na jeho špatný výkon a zjevný nedostatek očekávané rodičovské vlastnosti, schopnosti n. přítomnost jeho nežádoucí vlastnosti, zájmu ap.:) lituju, překvapuje mě nepříjemně, že není dobrý, schopný ap.* **2.** *(Zvl. rodič spokojeně, polichoceně vůči druhému v reakci na nečekaně dobrý výkon, projev žádoucího zájmu, pozitivní vlastnosti, zvl. s ohledem na odlišné rodinné předpoklady ap.:) nevím, po kom tuto vlastnost, schopnost ap. má, ale těší mě to.* **1.** Po kom ten k. je? Dyť já byl na matiku docela dobrej. **2.** Po kom ta h. je, u nás přece nikdo strojům nerozuměl, a z ní je najednou inženýrka! ■ **S** on je hloupý, on je neschopný, on chová se nepřijatelně, on chová se překvapivě, on je zvláštní Pane bože, do čehos to duši dal!, Kde se to v něm bere? ♦ Též někdy var. *dítě*; ve význ. 1 též ironicky mluvčí vůči sobě s odstínem nedivení se, resp. jen žertovného údivu nad tím, že se jeho nedostatek ap. na dítě přenáší.

Ⓐ I wonder who he / she takes after. Ⓝ Von wem hat der Junge / das Mädchen das? Ⓕ ! (Mais) de qui donc tient ce garçon / cette fille? Ⓡ В кого только этот парень / эта девчонка?

Je mu to knap. *viz* Je mu to knap.

Kněz / pan farář dvakrát nekáže! n. **Farář taky dvakrát nekáže.**
(kol; iron) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 1c
(Čl., zvl. rodič v odmítavé a pozlobené reakci, odseknutí vůči nepozornému druhému, dítěti, zvl. na jeho žádost zopakovat jeho předchozí výrok, obv. nepříliš závažný n. neuvážený ap.:) já odmítám, nechci to (teď hned) znovu opakovat. A: Mami, cožes to říkala? – B: Pan f. d. nekáže! – A: Ale mamí, řekni mi to, prosím tě! ■ **S** já nechci opakovat to S tebou sem domluvil! ♦ Někdy s ironizujícím dodatkem původního tazatele … *ale opakuje to!*

Ⓐ I don't boil my cabbages twice. Ⓕ (Tu n'avais qu'à écouter.), (Il fallait écouter.) Ⓡ ! Всё, поезд ушёл.

Kniha a manželka se nepučujou / nepůjčují.
(Čl. zvl. mírně posměšně a kazatelsky vůči druhému a jeho naivnímu dotazu, prosbě o půjčení knihy ap. n. zklamanému překvapení, rozčarování z nečekaného vývoje ap.:) to není, nebylo rozumné (a já ti to nepůjčím n. tos neměl půjčovat). ■ **S** já nepůjčím to, já odmítám to ♦ Přísloví (Bitt-Schin); též další var. místo *kniha*: zvl. *kobyla, zubní kartáček* ap.

Kniha (je) nejlepší přítel (člověka).
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, učitel ap. v radě obv. vůči mladšímu, zvl. s ohledem na obecnou možnost poznání, řešení jeho problému, optimální zábavy ap.:) knihy jsou nejlepší zdroj mnoha informací, útěchy i rozptýlení a je třeba číst; (v takové situaci) čti! Až se budeš vopravdu nudit, di do knihovny a vyber si něco – k. je n. p. č. ■ **S** kniha pomáhá člověku, čl. má číst ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ A book is a man's best friend. Ⓕ Le livre est le meilleur ami de l'homme. Ⓡ Книга — лучший друг (человека).

Kdo tu knihu ukradne, tomu ruka upadne.
(Výstražný a odstrašující žertovný nápis v často užívané knize z veřejné knihovny, společné příručce, popř. na jiném veřejně k dispozici nabízeném předmětu ap.:) tato kniha ap. tu je pro každého, tak ji nechte na místě a neberte ji pryč, neukraděte! ■ **S** nechte tu knihu na místě! ♦ Též var. *ať mu r. u.*

I knihy / knížky mají své osudy. *viz* Habent sua fata libelli.

Je to červená knihovna.
Nom červená knihovna
(Čl. pohrdavě a negativně vůči druhému v hodnocení, popř. nedoporučení románové knihy, popř. filmu ap. z hlediska typu a tématu ap.:) (to není dobrý příběh, ale) je to esteticky laciný a nenáročný, sentimentální milostný příběh s lehkým důrazem na erotiku, s nízkou uměleckou úrovní a bez vyšších požadavků na intelekt čtenáře. ■ **S** to je sentimentální, to není dobré

Českých knížek hubitelé lítí, plesnivina, moli, jezoviti.
(Čl. moudrý a vlastenecký v satirickém povzdechu

vůči druhému, druhým, zvl. ve snaze vyvolat zájem a proti jinému údajnému nepříteli ap.:) česká kultura a zvl. kniha nejvíce upadají, trpí lhostejností, nezájmem a zanedbáním od lidí, popř. ze strany hloupých cenzorů (včetně jezuitů). ■ **S** kultura se ničí nezájmem a nepřáteli, Češi nechrání knihy své ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Epigramy* (1845).

Knowledge is power.
(Čl. zkušený obv. v radě a hodnocení vůči druhému a jeho snaze dosáhnout nějak cíle, získat převahu ap.:) (lepším) věděním, znalostí, získáním informací člověk nabývá mocnou výhodu n. zbraň (nad druhým, druhými). ■ **S** znalosti jsou zbraň, informace je výhoda ♦ F. Bacon (1561–1626), *Meditationes Sacrae* (1597).

Kovářova kobyla (a ševcova žena) chodí bosa. n. **Kovářova kobyla a ševcova žena choděj bosy.**
(Čl. kriticky a obv. i posměšně n. s povzdechem vůči druhému o sobě, třetím ap. a zdroji, možnostech vybavení, zařízení, užitečných výhod ap., v kontrastu ke vší dovednosti, schopnosti, popř. majetku ap. a ve srovnání s ostatními:) přestože je to jeho obor a má k tomu nejlepší předpoklady, podmínky, prostředky n. přístup, nevyužívá toho *(zvl. z nedostatku času, z finančních důvodů n. jen uvědomění si toho), zanedbává sebe, svou rodinu, a to nemá.* ■ **S** čl. schopný zanedbává sebe ♦ Přísloví (Bitt-Schin); někdy i další aktuální var., např. *a elektrikářovu ženu kopne pračka.*

Kobyla má malý bok.
(Čl. zvl. rozmarně a v hádance vůči druhému, ve snaze upozornit na zvláštnost a zajímavost uvedené věty ap.:) to je stejné zepředu i zezadu; tato věta zní stejně od začátku i od konce. ■ **S** já hraju si, já zkouším vyslovit to, to je stejné ♦ Palindrom.

Hledá kobylu a sedí na ní.
(Čl. vůči druhému posměšně o třetím a jeho bezradné snaze o nalezení řešení, prostředku řešení, popř. pomocníka ve své situaci, pro svůj problém ap.:) bezradně a nedůvtipně hledá něco, někoho, kdo je očividný a dostupný; nevidí a neuvědomuje si, že hledané n. hledaného má před sebou. ■ **S** on je nedůvtipný, on neuvědomuje si to

Je jich jako kobylek.
Komp je jich jak kobylek
(Čl. obv. nevlídně n. nelibě vůči druhému o množství příchozích, tísnících se zvířat v areálu ap., zvl. v kontrastu k omezenému prostoru, nedostatečným možnostem uspokojit potřeby všech n. vzhledem k obavám z hrozící škody ap.:) přišlo jich sem, je jich tu příliš a nepříjemně velké množství, neúměrně, popř. nepřehledně hodně. ■ **S** je jich mnoho

Když kocour není doma, myši mají pré / hody / posvícení.
(Čl. obv. zkušený v komentáři vůči druhému zvl. k očekávanému chování, reakci podřízených třetích, dětí, studentů ap.:) po odchodu nadřízeného, člověka s autoritou a dozorem všichni náhle zdivočí, ventilují své potlačované snahy a chovají se nedisciplinovaně, bez zábran. ■ **S** dozor chybějící vede ke svévoli ♦ Přísloví (Čelakovský), tam však je var. *masopust*; srov. však už lat. *Murilego mures fiunt absente rebelles* (Walther 15 745). Var. *pré* je zřejmě z předpony z fr. *avoir préférence*, tj. *mít přednost*, a ta z lat. předpony *prae- / pre-, před.*

Nemá vždycky kocour posvícení.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému a neúspěchu jeho n. třetího ap.:) nelze mít štěstí a úspěch stále a občasný neúspěch, potíže a těžší období potká i toho nejschopnějšího, nejchytřejšího člověka. ■ **S** čl. chytrý může mít potíže ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je (hotovej / úplnej) Kocourkov. n. **Je to (tu) jako v Kocourkově.**
Komp je to tu jako v Kocourkově
(Čl. nelibě a posměšně o stavu a fungování systému, podniku ap., zvl. z hlediska efektivnosti a svého nezdaru ve snaze něco zařídit ap.:) lidé a jejich práce, popř. i život tu jsou zcela chaotické a směšně nesmyslné, popř. hloupé; lidi tu všechno dělají absurdně obráceně, neúčinně a bez snahy o účinný, užitečný výsledek. ■ **S** to je chaos, lidé chovají se nesmyslně tady

Ať se práší za kočárem!
(Čl. obv. rozjařeně a rozmarně v povzbuzení, pokynu druhému, zvl. řidiči n. řidič sám ve spěchu n. z radosti z nastávající rychlé a vzrušující jízdy autem ap.:) jeď rychle a svižně, popř. efektně (já to chci a líbí se mi to). A šlápni na to, ať se p. za k.! Ostatní budou jen koukat na to nový fáro! ■ **S** jeď!

Až kočička / kočka / kohout vejce snese.
(Čl. obv. v posměšném odmítnutí vůči druhému a jeho žádosti n. přání ap.:) to se určitě nestane (a proto v to nevěř, na to nespoléhej); to nikdy nebude; to já nikdy neudělám. ■ **S** to nestane se, nikdy, já neudělám to Než se oženíš, tak to přejde., Na svatýho Dyndy. ♦ Staré a ve více podobách,

srov. např. lat. *Prius ovem lupus ducat uxorem, Dřív se vlk s ovcí ožení*, Walther 22 448.

Černá kočka mu přeběhla přes cestu.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho bázlivosti, nechuti něco začít dělat, zvl. v reakci na údajně špatné znamení chápané jako náznak neúspěchu ap.:) je pověrčivý a teď se po tom bojí (to udělat, tam jít ap.). ■ **S** on věří pověrám, on má strach

A tak dále, kočka byla v bále, ztratila korále, pes je našel, dostal kašel.
(Čl. žertovně a hravě obv. vůči dítěti při vyprávění, např. na konci pohádky, kterou nechce přímo uzavřít ap.:) a ještě to pokračuje podobně (důležitým způsobem) dál. ■ **S** to pokračuje, a podobně ♦ Z dětské říkanky, též var. *Ále, ále, k. byla v bále* …

Černá kočka přes cestu znamená neštěstí / smůlu.
(Čl. pověrčivý vůči druhému ustrašeně, zvl. v reakci na spatření neznámé černé kočky na cestě, ulici ap.:) když potkáš venku černou kočku, je to špatné znamení a znamená to, že ti přinese neštěstí, smůlu. ■ **S** on věří pověrám, čl. potká kočku černou a bude mít smůlu

Potmě je každá kočka / kráva černá.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v komentáři a chápavém vysvětlení vůči druhému, zvl. v reakci na omyl, neschopnost správně rozlišit ve splývavém prostředí ap.:) i velmi různí, tj. dobří i špatní ap., lidé v nejasném prostředí, potmě ap. splývají a nedají se rozlišit; všichni se v takových podmínkách zdají stejní. A: No a pročs mi ho neukázal, když tam byl taky? – B: Prosím tě, v tý mase lidí a jeden jako druhej? No prostě p. je k. k. černá. ■ **S** je nemožné rozlišovat, všichni splývají To je prašť jako uhoď., Aby se v tom čert vyznal! ♦ Přísloví (Čelakovský), kde je jen var. *kráva*; srov. už lat. *Tenebris nigrescunt omnia circum, potmě vše kolem zčerná*, Walther 31 313.

Ⓐ All cats in the dark are grey. Ⓝ Bei Nacht sind alle Katzen grau. Ⓕ La nuit, tous les chats sont gris., C'est blanc bonnet, et bonnet blanc. Ⓡ В тёмноте все кошки серы.

Á bé cé dé, kočka přede, kocour motá, pes počítá, kolik nití do desíti?
(Čl. starší, učitel žertovně, zvl. při učení čtení vůči malému dítěti n. rodič ap. při hře a žertovně vůči dítěti vlastnímu pokoušejícímu se opakovat si, rozpoznat abecedu:) čteme a hrajeme si přitom vesele (a je nám spolu dobře). ■ **S** čl. začíná číst takto, my hrajeme si tak ♦ Tradiční dětská říkanka.

Kočce o myších se snívá.
(Čl. zkušený v konstatování n. radě vůči druhému, zvl. o tajených, zdánlivě neprůhledných záměrech, cílech obávaného třetího ap., obv. v kontrastu k zájmu jiných lidí:) dravý a zištný člověk přemýšlí přirozeně a často o své (příští) kořisti, oběti, o potěšení z vítězství a o tom, jak se jich zmocnit. ■ **S** čl. dravý hledá kořist ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je° to, jako dyž / když tahá kočku za vocas / ocas.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 7. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím, popř. druhém, zvl. netalentovaném n. začátečníkovi a jeho provozované hře na nástroj, popř. o jeho zpěvu ap.:) je to falešné, neharmonické a zní to nepříjemně, popř. irituje n. vyrušuje (mě) to. Ten kluk vod vedle se teď učí hrát na housle, ale to je hrozný ho poslouchat. Je to, j. k. t. k. za vocas. ■ **S** hudba je neharmonická, to irituje mě, to je nepříjemné

Ⓐ (It sounds like somebody tormenting a / the cat.) Ⓝ Das ist die reinste Katzenmusik. Ⓕ (C'est un (vrai) bruit de casserole.) Ⓡ ! Это кошачий концерт.

Až kočka vejce snese. *viz* Až kočička vejce snese.

To je (ale) kočka!
(Čl., zvl. muž vůči druhému uznale a obdivně v hodnocení dívky, ženy, zvl. mladší, podle vzhledu a sexuální přitažlivosti ap.:) je velmi pohledná, vnadná a velmi přitažlivá, popř. sexuálně vzrušující. ■ **S** ona je přitažlivá, ona je krásná

To je° pro / na kočku.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený n. zklamaný vůči druhému rezignovaně o druhu činnosti, snahy něčeho dosáhnout, popř. i nástroji a jeho kvalitě, způsobu ap., zvl. po neúspěchu, protahovaném průběhu ap.:) je to zbytečné, k ničemu užitečnému to nevede (a nemá smysl takto to dál dělat n. začínat); to nevede (rozumným způsobem n. v rozumné době) k cíli. Pořád mu jen domlouvat, to je pro k.! Takle mu dát pár facek, to by pomohlo! ■ **S** to je nepotřebné, to není použitelné, to je nekvalitní To je na hovno., Je to na bačkoru. ♦ Z něm. *Das ist für die Katze*. B. Waldis (asi 1490–1556), *Esopus, IV, 62* (1548), kde to říká kovář, když lidé za jeho

práci jen děkují a jeho kočka z těch díků pošla. Var. *na* je řidší.

Ⓐ It's no good / use. Ⓝ Das ist für die Katze. Ⓕ ! C'est de la bouillie pour (les) chats. Ⓡ ! Это как об стенку горох.

I kohout na svém smetišti udatný.
(Čl. vůči druhému zkušeně a obv. i posměšně o třetím a jeho nevěrohodném chování, zvl. s ohledem na skutečné nebezpečí a potřebu odvahy ap.:) (bázlivý, zbabělý) člověk umí předstírat, nezávazně a snadno předstírá statečnost, odvahu v klidu a bezpečí svého domova. ■ **S** čl. předstírá statečnost doma ♦ Přísloví (Čelakovský), kde je však var. *smělejší.*

Až kohout vejce snese. *viz* Až kočička vejce snese.

Hrej / hraj si – tu máš kohouta!
(Čl. zvl. starší rezignovaně a zkušeně vůči druhému o vzdorovitém chování třetího, zvl. rozladěného dítěte a marné snaze ho zabavit dodáním hračky, jednoduchého rozptýlení ap.:) hraj si, zabav se s tímto a přestaň (mě, nás) obtěžovat, zlobit! ■ **S** hraj si!, neobtěžuj! ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Polednice*, *Kytice* (1853), srov. pokračování … *Než kohout, vůz i husárek bouch, bác! letí do kouta. A zas do hrozného křiku. – I bodejž tě sršeň sám –! Že na tebe, nezvedníku, polednici zavolám!*

Dobrej kohout neztloustne / nebejvá tlustej. n. **Dobrý kohout neztloustne.**
(Čl. zkušeně v konstatování a poučení vůči druhému o třetím a jeho vzhledu, zvl. v důsledku jeho sexuální aktivity ap.:) sexuálně velmi aktivní muž bývá hubený; ten muž je zřejmě hubený i kvůli svému častému souložení. ■ **S** muž aktivní sexuálně je hubený ♦ Přísloví (Čelakovský).

Dřív než kohout třikrát zakokrhá …
(Čl. zvl. zkušený n. předvídavý ve svém slavnostním n. nadneseném výroku večer vůči druhému o termínu dokončení, splnění úkolu, o začátku zásadní, popř. osudné změny, události, popř. jako slib, ujištění ap.:) (stane se to určitě) velmi brzo, ještě před rozedněním, ránem; brzo, ještě (někdy) v noci, před začátkem dnem (se to uskuteční). ■ **S** brzo, to stane se určitě ♦ Mt 26,34.

Nesnesou se dva kohouti na jednom smetišti. n. **Jsou jako dva kohouti na jednom smetišti.**
Komp jsou jako dva kohouti na jednom smetišti
(Čl. zkušený v komentáři a radě vůči druhému o obtížném, napjatém vztahu dvou lidí, mužů a jejich zájmů ap.:) dva dominantní lidé, muži (popř. i odlišných zájmů) nedokážou spolu na jednom místě klidně žít, koexistovat a spolupracovat. ■ **S** lidé panovační nesnášejí se, soupeři nesnášejí se ♦ Druhá var. je přísloví (Čelakovský, kde však je var. *nesrovnají se*). Srov. lat. *Una domus non alit duos canes, jeden dům neuživí dva psy*, Walther 32 125.

Kolečko mu přeskočilo.
(Čl. vůči druhému pohrdavě n. nechápavě a nesouhlasně v hodnocení duševního stavu n. nečekané slovní reakce, jednání třetího, též jako urážka ap.:) je pomatený n. hloupý (a projevuje to podivným chováním); vypadá, chová se nerozumně jako blázen, jako nenormální člověk. ■ **S** on je hloupý, on chová se nerozumně, on je pomatený

Pamatuj na zadní kolečka!
(kol; varov) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 1c
(Čl. zkušený a obv. i starší varovně, kriticky n. v radě vůči nezkušenému n. lehkomyslnému druhému a jeho neuváženému utrácení, hospodaření s náhle získaným jměním, s momentálními výhodami ap.:) chovej se, jednej prozíravě, opatrně a zajisti se (finančně, získáním určitého postavení i do budoucnosti, na pozdější dobu n. stáří); šetři, neutrať všechno jen teď, nevyplýtvej všechno, budeš to potřebovat (jako rezervu) později. Já vím, že teď vyděláváš hodně, ale nemůžeš přece všechno utratit teď. P. trochu na z. k.! ■ **S** jednej prozíravě!, buď opatrný!, šetři! Drž se zpátky!, Zítra je taky den! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ Save something for a rainy day. Ⓕ Garde-toi une poire pour la soif!, Garde-toi une porte de sortie! Ⓡ Оставь на чёрный день.

Jedno je kolečko u / vod trakaře.
(Čl. zvl. starší pichlavě a odmítavě vůči druhému a jeho bezstarostné, bezmyšlenkovité odpovědi „To je jedno" na otázku prvního po jeho volbě, rozhodnutí ap., zvl. u podceněného závažného tématu:) (není pravda, že je lhostejné, jak se rozhodnout, ale) naopak na tom (velmi) záleží; (přestaň to neodpovědně podceňovat) je tu přece možnost, nutnost volit, si vybrat, a je třeba to tedy udělat. ■ **S** to je důležité, chovej se odpovědně!

Ty si vo to / něco (přímo) koleduješ°!
(kol; varov) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. varovně a kriticky vůči blízkému druhému a jeho nepřijatelnému, vyzývavému chování, někdy nechtěnému, a možnosti následného nezdaru,

trestu, odplaty ze strany silnějšího třetího ap.:) chováš se nerozumně a přivoláváš (si) to, vyzýváš k tomu n. přímo provokuješ k tomu takto sám; vypadá to, jako by sis tu tvrdou reakci ap. přál; neprovokuj! Já se řediteli nedivím, že tě setřel. Vždyť ty sis těma svejma řečma vo to přímo koledoval. ■ **S** ty chováš se nerozumně, neprovokuj! Ty si vo to sám říkáš.

Ⓐ You are asking for trouble. Ⓝ Du willst es nicht anders. Ⓕ ! Tu cherches (vraiment) à te faire taper dessus!, ! Tu cherches les ennuis, des noises (les emmerdements)! Ⓡ Ты сам на это напрашиваешься.

Koledoval si vo to. *viz* Říkal si vo to!

Nelámej to přes koleno!

Verb lámat něco přes koleno

(Čl. zkušený obv. v radě vůči druhému, nad neúspěchem rozpačitému n. klonícímu se k užití tvrdé metody při přemlouvání odmítajícího třetího ap.:) nepostupuj, neřeš to (jednání ap.) n. nesnaž se při tom o příznivý výsledek za použití násilí, nátlaku za každou cenu! No, dyž to takle nechtěj, tak je nech bejt a n. to přes k. Však voni na to jednou přídou sami. ■ **S** postupuj nenásilně!

Kolena mu koukaj(í) z kalhot.

(Čl. starší a zkušený vůči druhému ve shovívavém n. přezíravém hodnocení třetího, jeho chování, reakcí, popř. i vzhledu ap., zvl. s ohledem na náročnou situaci:) je ještě (příliš) mladý, nezkušený a reaguje naivně a nepatřičně, neelegantně n. neefektně (popř. a taky tak vypadá). ■ **S** on je mladý a nezkušený

Pamatuj na starý / stará kolena!

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** pamatovat na stará kolena

(Čl. zvl. starší a zkušený vůči mladšímu a nezkušenému druhému a jeho lehkovážnému utrácení a hospodaření n. nerozumnému hazardování se svým zdravím, popř. neprozíravému a nerozumnému chování k druhým ap.:) chovej se, jednej prozíravě a opatrně, s rozmyslem a zajisti se taky na stáří (finančně, postavením, dobrými a vlivnými styky) n. uchovej si dobré zdraví; šetři, nehazarduj (se zdravím, pověstí ani možností podpory od druhých), budeš to ve stáří potřebovat! Takhle moc jídlo solit celej život nemůžeš, i když ti to teď chutná. P. taky na s. kolena, až ti žaludek tak sloužit nebude! ■ **S** jednej prozíravě!, buď opatrný!, šetři! Schovej si něco pro strýčka Příhodu!, Pamatuj na zadní kolečka! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ Think about your old age. Ⓝ Du musst / sollst an deine alten Tage denken. Ⓕ Pense à tes vieux jours! Ⓡ Не забывай о завтрашнем дне!

Podlamujou / podlomila se mu° / pod ním° kolena (když …).

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v popisu silné deprimované reakce a citového šoku třetího na zjištěnou vážnou osobní škodu, prohru, ztrátu bližního ap., často s odstínem uvědomění si negativních důsledků, popř. i fyzického zakolísání, slabosti:) je z toho krajně šokovaný, zaražený, popř. rozrušený (a pociťuje otřesenou rovnováhu n. má strach). Když tu spoušť na podlaze po návratu uviděla, podlamovala se pod ní k., všude samá voda a hlína z květináčů a v předsíni se ještě pes s kočkou pořád honili. ■ **S** on je rozrušený To je na infarkt.

Ⓐ His heart is sinking. Ⓝ Ihm knickten die Knie ein. Ⓕ ! Les bras lui en tombent., ! Ça lui a coupé le souffle., ! Il est tombé de haut / des nues., ! Il en resté comme deux ronds de flan. Ⓡ Ноги у него так и подкосились, когда …

Rozklepala° se mu° kolena.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v popisu, někdy posměšném, reakce třetího na hrozbu, zprávu o nebezpečí, trestu ap., někdy s odstínem i fyzické nejistoty:) dostal velký strach a ztratil svou jistotu, popř. odhodlání (popř. a pocítil přitom i fyzickou slabost, nerovnováhu). Při pohledu na to křeslo se mu u zubaře najednou rozklepala kolena a znejistěl. Neměl by odejít? ■ **S** on má strach, on začal mít depresi Podlomila se pod ním kolena.

Ⓐ He started quaking at the knees. Ⓝ Ihm zitterten die Knie. Ⓕ ! Il tremble comme une feuille., ! Il n'en mène pas large., ! Il a la frousse / les jetons / la trouille / les chocottes. Ⓡ У него коленки / поджилки затряслись / задрожали.

Třesou / klepou se mu kolena / lejtka.

(Čl. vůči druhému, někdy posměšně, o třetím a jeho reakci na ohrožení, hrozbu trestu, z trémy ap.:) má velký strach a cítí se zcela nejistě, popř. bez odhodlání (a pociťuje nejistotu i fyzickou). ■ **S** on má strach ♦ Var. *lejtka* je řídká.

Kolo dějin se točí dál.

(Čl. zvl. nadneseně n. slavnostně a nadějně vůči

druhým o historické změně, obratu ve vývoji, obv. v kontrastu k předchozímu období, stagnaci ap.:) vývoj společnosti, život se nezastavil (nadobro n. nadlouho), ale pokračuje; svět se stále mění a vyvíjí. ■ **S** život pokračuje, změna nastala ♦ Též var. *pootočilo* n. *kola*.

Kolo, kolo mlýnský … (za čtyři rýnský, kolo se nám polámalo, mnoho škody nadělalo, udělalo bác!)
(Čl. zkušeně a obv. i posměšně vůči druhému o neúspěchu, pádu nerozvážného, neopatrného třetího, třetích při častém střídání, výměně a pohybu, též nefyzickém, někdy jakoby kruhovém; pův. děti při hře:) takto může přijít, přichází náhlý pád, krach, neúspěch. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Doprovodná slova písně k dětské kolové hře, na jejímž konci se usedne na zem.

… ať je to ten nebo ten, ten musí jít / vyhoďme ho / vyženem ho z kola ven. n. **Na koho to slovo padne, ten musí jít z kola ven.**
(Čl. zkušeně a objektivně, někdy žertovně, vůči druhému, druhým o možnosti, resp. nutnosti náhodného postihu, ztráty, vyřazení ap. v akci, podniku ap., n. pův. děti v říkaném n. zpívaném doprovodu při hře ve snaze se rozdělit do skupin n. postupně náhodně se vyřadit ap.:) **1.** *v případě smůly prohrává, je bez výjimky, nekompromisně vyřazený, postižený každý;* **2.** *já rozpočítávám, my rozpočítáváme se při hře takto.* ■ **S** čl. ztrácí při smůle, my hrajeme si tak, já rozpočítávám ♦ Dětské rozpočítadlo a hra, kdy děti procházejí vztyčenou branou udělanou z paží, a ta náhle klesne a někoho zasáhne; plná podoba 1. var. je *Zlatá brána otevřená, zlatým klíčem odemčená, kdo do ní vejde, tomu hlava sejde / hlava mu sejde …*

Udělaly / udělala se mu kola / kruhy před vočima / očima. n. **Dělaj / dělají se mu kola / kruhy před vočima / očima.**
(Čl. vůči druhému v popisu fyzického stavu a změny třetího, obv. z náhlé nevolnosti, slabosti, nízkého krevního tlaku ap. a jako předstupeň omdlení:) pocítil n. cítí ztrátu tělesné rovnováhy, jistoty a ostrého vidění (a začal mít n. má pocit točení a vrávorání). ■ **S** on začal vrávorat, on přestal vidět jasně

Komáři se ženili, kapku vína neměli.
(Čl. obv. rozmarně a vesele, popř. posměšně vůči druhým a jejich jednoduché zábavě, pův. při hraní vůči malému dítěti:) oni se baví, veselí nenáročně a prostě. ■ **S** oni baví se nenáročně ♦ Z veselé a rychlé dětské lidové písně: *K. se ž., bzum bzum, ženili, kapku vína neměli, bzum bzum, neměli.*

A je po komedii. n. **Je po komedii.**
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 1e kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. posměšně a s ulehčením n. z neochoty problém zveličovat důvěrně vůči druhému o jednoduchém, rázném vyřešení přespříliš zdůrazňovaného problému n. ukončené činnosti, slavnosti, obv. formalizované, ap.:) tím to (konečně) už skončilo (a nemusím se tím dál zdržovat); tak se to bohudík konečně vyřešilo (a nemusíme se tím dál zabývat, předstírat zájem ap.). Ředitel přišel mezi lidi, poděkoval vybraným a slavnostně jim odevzdal diplom. Pak zase odešel. Tak a je po k., převlečem se a abysme šli zase dělat. ■ **S** to skončilo, to je vyřešené, já jsem rád A je po parádě / prdeli / ftákách., Acta est fabula. ♦ V posunutém významu ze starého lat. *Acta est fabula, Hra skončila / je u konce*, viz tam.
Ⓐ Thank goodness that's over. Ⓝ Aus der Traum. Ⓕ (Et) le tour est joué. Ⓡ Комедия окончена!

Nehraj° (se mnou°) komedii!
(kol; varov) **0** ot, poz, pas, ind, imp, min, préz, fut, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 1d
(Čl. rozhořčeně a rezolutně, varovně zvl. vůči blízkému druhému a jeho pokryteckému chování, často zištnému, namířenému proti prvnímu ap.:) nepřetvařuj se, nepředstírej přede mnou dál nic a skonči tu divnou hru; nepodváděj, nesnaž se mě oklamat, je to marné (a já o tom klamu vím)! Nehrajte se mnou k., já dobře vím, jak jste to mysleli, ale já se bez toho auta taky vobejdu. ■ **S** přestaň klamat!, nepodváděj! Nehraj to na mě., Na mě si nepřijdeš.
Ⓐ You don't fool me!, Stop trying to fool me! Ⓕ Ne (me) joue pas la comédie! Ⓡ Не ломайте (передо мной) комедию!

Komedie skončila. n. **Tleskejte, přátelé, komedie skončila.**
(Čl. obv. filozoficky, popř. smutně a vyčítavě, vůči druhým na závěr dramatického osudu významné a vlivné osoby n. po konci složitého, nedoceněného a marného úsilí, popř. i života třetího ap.:) už to vše skončilo a bude klid (od předstírání n. nežádoucího rušení, a kdo chce, ať si oddechne). ■ **S** je konec, to skončilo ♦ Parafráze tradičního závěru lat. her (srov. *Acta …*) a údajně i poslední slova L. v. Beethovena (1770–1827), též připisováno

Augustovi; pův. z lat. *Plaudite, amici, finita est comoedia*; srov. *Je po komedii*.

Bez komentáře!
(kol) **0** neměnné ✉ 5b kles. zvol. (od 1. slova) *(Čl. autoritativní n. politik, veřejný činitel, někdy ironicky, vůči druhým obv. na veřejnosti, zvl. v reakci na nepříjemnou, kompromitující otázku ke svému prohlášení n. snahu něco namítnout ap.:)* **1.** *to nebudu komentovat (nezaslouží si to n. nemůžu o tom mluvit), na to nechci teď nic odpovědět;* **2.** *mlč(te), zdržte se kritických poznámek n. námitek, nemá to teď význam, není to potřeba.* **1.** A: A slíbil jste tam, pane předsedo, v tom Bamberku něco? – B: Bez k.! ■ **S** já nechci mluvit o tom dál, mlč!
Ⓐ No comment! Ⓝ 1. Kein Kommentar., 2. Kommentar überflüssig. Ⓕ Sans commentaire! Ⓡ Без комментариев.

Dej mi! – Jsou v komíně! *viz* Dejmy sou v komíně.

Je / vypadá, jako by ho komínem proták. n. **Je, jako by komínem proletěl.**
Komp je špinavý, jako by komínem proletěl / prolezl n. jako by ho komínem protáhl / z komína vytáhl
(Čl., rodič obv. o dítěti a jeho celkovém vzhledu, někdy poněkud směšném a nedůstojném, zvl. v obličeji ap.:) je velmi zašpiněný, popř. černý (po celém těle, oblečení). ■ **S** on je špinavý

To je (jeho) třináctá komnata.
(Čl. vůči druhému v zasvěceném komentáři o povaze a chování třetího a jeho neochotě se svěřovat, diskutovat na různá citlivá, tabuizovaná témata ap.:) to je jeho citlivé a nikdy nezmiňované, popř. obcházené téma, tabu; je to pro něj (jím samotným) zakázaný předmět hovoru (a myšlení) a vždy se mu vyhýbal; má zábrany o tom mluvit, volně o tom přemýšlet. ■ **S** on nechce mluvit o tom, to je téma obcházené Bylo to tabu. ♦ Asociace s některými pohádkami a legendami a pro návštěvníky zakázanou a záhadnou třináctou komnatou v zámku.

Je to tu jako v koncentráku.
Komp je to tu jako v koncentráku
(Čl. vůči druhému kriticky a nesouhlasně o přísné atmosféře a regulovaném režimu, životě v organizaci, škole, zemi ap.:) život tu je stísněný a nesvobodný; není tu (úplná n. velká) svoboda. ■ **S** svoboda není zde, život je stísněný

To byl koncert!
(kol – neutr) **0** neměnné ✉ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5c
(Čl. pochvalně a obdivně, popř. i znalecky vůči druhému o provedení obv. složité, komplexní práce, operace své n. třetího ap., zvl. s důrazem na zkušenost a její uplatnění při koordinaci složek:) bylo to skvělé, velmi působivé a suverénně provedené (a on při tom budil dojem spíš radostné hry než práce). Měls ho vidět, jak ten strašně složitej stroj ovládal. To byl přímo k., ruce mu jen kmitaly. ■ **S** to líbí se mi, výkon byl dokonalý, já hodnotím to velmi To je balada / paráda., Klobouk dolů!
Ⓐ It was quite something! Ⓝ Das war ein Konzert. Ⓕ C'était géant / fabuleux / grandiose!, ! Ça valait le jus! Ⓡ Это была просто сказка!

Tím to (pro něj) končí.
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. vlivném, a jeho postoji k problému druhého n. o jeho vnímání své pravomoci, povinnosti ap.:) dál se tím už zabývat nechce n. nebude a považuje tím okamžikem n. faktem svou účast v tom za uzavřenou. ■ **S** to skončilo, to je uzavřené, on nechce zabývat se tím dál

(To) nejlepší na konec / nakonec!
(kol – neutr; pochv) **0** neměnné ✉ 5a stoup.-kles. ozn. (od 2. slova)
(Čl. zvl. v doporučení, někdy nadšeném, vůči druhému pro jeho volbu sledu ukázek ze sbírky, jeho repertoáru, částí programu, pozvaných hostí na představení ap.:) to nejzajímavější, nejefektnější, nejlepší ap. je vhodné zařadit (kvůli účinku a gradaci dojmu) až na konec všeho; to nejlepší přišlo (jako překvapení) až na závěr. Měli jsme tu už drůbež, skopové, vepřové a teď to n. na k. – ochutnejte ještě tenhle studený anglický rostbeef s touhle omáčkou. ■ **S** konec je nejlepší, vrchol je na konci To je zlatý hřeb večera.
Ⓐ The best last., (We kept / saved the best to the end.) Ⓝ Das Beste zum Schluss. Ⓕ C'est le fin du fin!, C'est le bouquet final! Ⓡ ! Под занавес — гвоздь программы!

To přece / ještě není konec světa.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému zvl. v reakci na jeho neúspěch, prohru, ztrátu ap. a následnou skleslost, depresi ap.:) to je sice zlé a nepříjemné, ale není to tragické n. katastrofální; tím nic nekončí, tak se přece vzchop a nepřeháněj ty své pocity! ■ **S** vzchopte se!, to přece není tragické

Konec dílo chválí. *viz* Konec korunuje dílo.

Konec korunuje dílo. n. **Konec chválí dílo.**
(Čl. zkušený obv. znalecky a pochvalně vůči druhým o nejlepším sledu událostí v celku, výběru možností, zrání umění autora ap., též jako doporučení:) to poslední, závěrečné (dílo, číslo, popř. část) toho všeho je (přirozeně) nejlepší a představuje i vyvrcholení. ■ **S** konec je nejlepší, vrchol je na konci ♦ Obě jsou přísloví (Čelakovský); srov. však u prvního lat. původ *Finis coronat opus*, Walther 9536 a P. Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.), *Metamorfózy, II, 85*.

Ještě není všem dnům konec.
(neutr – kol) **0** neměnné ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova)
1. *(Čl. zkušeně, popř. informovaně vůči sklesléму druhému, zvl. po zhoršení situace, neúspěchu možnosti nápravy, opětovném neúspěchu, též jako útěcha ap.:) ještě to vše neskončilo a zbývá čas a je i naděje na zlepšení, nápravu.* **2.** *(Čl. vůči druhému obv. na adresu vítězícího, silnějšího, úspěšnějšího třetího v reakci na svou utrpěnou porážku, pokoření, zvl. jako slib sobě n. výhrůžka ap.:) ještě to zcela neskončilo a nemusí to být konečný výsledek; ještě je čas a možnost to změnit a dokázat svou převahu.* **1.** A: To je hrozný, včera zničil poslední konkurenci, von ten chlap snad skoupí celý město! – B: No, eště n. v. dnům k., má i svý nepřátele. ■ **S** je naděje, to neskončilo ještě, já pomstím se Však já mu ukážu!, To si ještě povíme! ♦ Z lat. *Nondum omnium dierum sol occidit, Ještě nezašlo slunce všech dnů*, Walther 18 735
Ⓐ 1. It's not the end of the world., 2. It's not all over yet. Ⓝ Es ist noch nicht aller Tage Abend. Ⓕ 1. ! Demain il fera jour., 2. ! Tout (espoir) n'est pas perdu. Ⓡ Ещё не вечер!

Konec dobrý, všechno dobrý / dobré. n. **Konec dobrý všechno spraví / srovná.**
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený obv. v radě n. útěše vůči nejistému druhému, zvl. před nejasným závěrem akce, vývoje ap. n. s poukazem na nedobré předchozí fáze:) je důležitý dobrý konečný výsledek, že to dobře dopadlo, a nezáleží na tom, co bylo předtím; nejdůležitější je dobrý konec, konečný úspěch n. zdar. A: To je hrozný, tolik chyb v tom testu! To sem musela mít snad vlčí mlhu! – B: To je teď už jedno, k. d., v. dobrý. ■ **S** konec je důležitý To nejlepší na konec., Konec korunuje dílo. ♦ Obě přísloví (Bitt-Schin), první je z lat. *Si finis bonus est, totum laudabile tunc est, Jestliže konec je dobrý, je chvály hoden i celek*, Walther 28 485.
Ⓐ All's well that ends well. Ⓝ Ende gut, alles gut. Ⓕ Tout est bien qui finit bien. Ⓡ Всё хорошо, что хорошо кончается.

Dobrý konec všechno spraví / srovná. *viz* Konec dobrý, všechno dobrý.

Je konec frašky. Jdu hledat velké snad.
(Čl. filozoficky a rezignovaně vůči druhému, zvl. před zásadním, závažným a velmi nejistým, riskantním krokem, změnou, též v důsledku vlastního rozhodnutí ap.:) vše předchozí tímto okamžikem skončilo a dál nevím, co přijde, se (se mnou) stane, co nového poznám. ■ **S** já nevím co bude, to skončilo ♦ F. Rabelais (1494–1553) údajně před smrtí.

Bez konce láska je.
(Čl. zkušeně a poeticky v komentáři vůči druhému o nelehkém a proměnlivém osudu milostného vztahu lidí, zvl. v protikladu k běžnému konci jiného vztahu:) láska přetrvává, vydrží vše a pokračuje dál; láska lidí je vytrvalá. ■ **S** láska překonává překážky, láska je vytrvalá ♦ K. H. Mácha (1810–1836), *Máj* (1836).

Konec legrace / srandy!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ≃ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší a s autoritou přísně a rezolutně vůči druhým a jejich bezstarostné, popř. divoké zábavě, skotačení ap., obv. kvůli uplynutí času, nutnosti odchodu, začátku práce ap.:) je teď už třeba začít jednat vážně, posuzovat to vážně n. začít zase pracovat; skonči, skončete to!. Tak, a teď k. legrace! Někdo to rozbil, a taky to tedy musí uklidit a zaplatit škodu. A ostatní hybaj do třídy! ■ **S** to skončilo, skonči to!, přestaň!, začni dělat něco! A je po ftákách.
Ⓐ Okay, that's it / enough! Ⓝ Schluss mit dem Gerede. Ⓕ Fini la rigolade! Ⓡ Конец веселью!

To nejlepší na konec.
(Čl. vůči druhému při popisu řady předváděných výtvorů, pozoruhodných výkonů, sběratelských exemplářů, zajímavých lidí ap. lišících se stále se stupňující kvalitou, cenou ap.:) jako poslední i jako zvláštní překvapení uvedu n. přichází to nejzajímavější, nejcennější n. nejlepší; na závěr přichází vrchol toho všeho. ■ **S** to vrcholí nejlepším

Konec řečí / diskuze!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. autoritativně vůči druhým, druhému, zvl. po diskuzi a vyslechnutí neužitečných n. nesmyslných připomínek, úvah n. nepřijatelných protestů proti svému rozhodnutí ap.:) přestaň(te) už dál mluvit (už toho bylo dost a nevede to k cíli); neodmlouvej(te), přestaň(te) odmlouvat n. to kritizovat, nechci to už dál poslouchat!; nepřeju si, abyste cokoliv dál namítali. K. řečí, bude to tak, jak jsem řek, už není na změny prostě čas. ■ **S** já nechci poslouchat to dál, přestaň!
Ⓐ End of discussion!, Enough talking!, …, and there's an end of it! Ⓝ Schluss mit dem Gerede. Ⓕ ! Un point, c'est tout!, ! Terminé! Ⓡ ! И никаких (гвоздей)!

Konec srandiček! n. **A teď už konec srandiček!** *viz* Žádný srandičky!

To je (snad) konec světa. n. **Je (tam) konec světa.**
(Čl. zvl. starší a ustrašený zvl. v úzkostném zvolání vůči druhému, druhým v reakci na mimořádnou a mocnou, popř. i hrozivou přírodní událost, pohromu ap.:) to mě šokuje svou divokostí a mám z toho a následků strach. Venku padaj stromy, voda teče přes silnici, za chvíli ji budem mít v předsíni. Ta stará bába vodnaproti před chvílí volala, že to je k. s. ■ **S** je tam počasí divoké, to je chaos, to je hrozné

Nemá to konce ani zvonce.
(Čl. kriticky a pohrdavě vůči druhému o vyprávění třetího, ději filmu, knihy, monotónní, popř. nejasně vymezené práci ap.:) je to velmi a nepříjemně zdlouhavé a nezajímavé; trvá to bezdůvodně příliš dlouho (a obtěžuje mě to n. nudí mě to); zdá se to nudně nekonečné a monotónní. ■ **S** to je zdlouhavé, to není zajímavé

Teď už je (s tím) nadobro / navždy konec. n. **Tomu je už navždy konec.** n. **Je nadobro konec.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. s úlevou n. lítostí vůči druhému o předchozí možnosti, stavu, často výhodném ap.:) to teď už skončilo definitivně, navždy; je to (bohužel) už nenávratná minulost a není žádná naděje ani možnost návratu k tomu. A: A co ty a tvoje exmanželka, ještě se někdy vídáte? – B: Ne, už je n. k., žije teď dokonce v Brně. ■ **S** to skončilo, je konec To všechno odnes čas.

Ⓐ It's all over (now). Ⓝ Jetz ist endgültig Schluss damit. Ⓕ C'est bel et bien fini., ! La page est tournée. Ⓡ С этим навсегда покончено.

Už je s ním° konec.
(kol – neutr; nepřízn)
(Čl. vůči druhému zkušeně o zdravotním stavu třetího, zvl. v důsledku poslední fáze nevyléčitelné choroby n. po utrpění smrtelného úrazu ap.:) **1.** *definitivně umírá a brzy zemře; není už naděje, že přežije;* **2.** *(právě) zemřel.* Už je s ním k., rána asi nedožije. Poslouchej, jak dejchá. Nic už nepomáhá. ■ **S** on zemře brzy, on zemřel Je s ním ámen., Jeho čas se naplnil.

Už je všemu konec.
(Čl. vůči druhému, zvl. v odpověď na jeho otázku o průběhu a závěru, možnostech, důsledcích hrozivých změn, přírodní katastrofy, zápasu, trápení, soutěže, snahy, popř. i smrtelného utrpení ap., s úlevou n. trpkostí a beznadějí:) **1.** *všechno už konečně skončilo (a už je lépe);* **2.** *všechno skončilo (špatně) a není bohužel žádná naděje na zlepšení, lepší výsledek.* ■ **S** to skončilo, je konec

Mezi náma / námi je konec!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a
(Čl. rozhořčeně a rezolutně vůči dosavadnímu příteli, partnerovi, manželovi po zásadní vzájemné neshodě, rozepři, zpravidla zaviněné druhým, nedovolující pokračování vztahu ap.:) naše přátelství, soužití n. spolupráce skončily; ukončuju náš vztah a nechci se s tebou, vámi už stýkat; náš vztah skončil. Po tom, cos vo mně řek na schůzi, je mezi náma k., rozumíš! To by vo mně neřek ani můj největší nepřítel! ■ **S** já odmítám kontakt další S tebou jsem domluvil!
Ⓐ It's all over between us. Ⓝ Zwischen uns ist es aus / Schluss. Ⓕ Tout est fini entre nous! Ⓡ Между нами всё кончено!

(Ale) s tím je (teď) konec!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. autoritativně vůči druhému, druhým o jejich nežádoucí, neprospěšné, popř. nedovolené a dosud prováděné, tolerované činnosti, zvl. jako zákaz, popř. jenom jako upozornění n. sám vůči sobě jako pevné rozhodnutí, závazek ap.:) **1.** *to už skončilo n. teď musí rozhodně skončit, přestat; zakazuju n. nedoporučuju ti, vám v tom pokračovat;* **2.** *v tom už nebudu, nechci pokračovat.* **2.** Do včerejška jsem kouřil, ale s tím je teď k.! Dyž jsem uviděl

svůj snímek plic, cigaretu už do huby nevemu. ■ **S** to skončilo, já odmítám to, já nechci už, já zakazuju S tím je teď ámen.

Ⓐ Now it's all over., 2. Never again! Ⓝ Aber jetzt ist Schluss / ist es aus damit. Ⓕ (Mais maintenant) c'est terminé! Ⓡ С этим (уже) покончено!

To je° konec!

(kol; expr, důraz) **0** ot, neg, kond, min, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5e

1. *(Čl. rozechvěle a ustrašeně vůči druhému obv. v reakci na zprávu o hrozícím n. blížícím se velkém, nevyhnutelném nebezpečí ap., s odstínem důsledků pro své plány, život ap.:) to je zlé, tragické a já mám z toho strach.* **2.** *(Čl. v silně pobaveném zvolání vůči druhému v reakci na nečekaný a zábavný n. šikovný a zajímavý výrok, krok, čin třetího n. druhého ap.:) to je krajně legrační a zábavné; to je velmi neobvyklé a podivuhodné.* **1.** A: Včera začali u nás zatýkat chartisty. – B: Tak to je k., za chvíli si přijdou určitě i pro nás. **2.** A když začal Luboš napodobovat kantory, no to byl k.! Všichni se váleli smíchy po zemi. ■ **S** to je hrozné, já mám strach, to je legrační, to líbí se mi ♦ Zvl. ve význ. 1 též var. *To je můj k.* a možnost fut a kond.

Ⓐ 1. That's the end., That's torn it!, It's all up (with X)., 2. That takes the biscuit. Ⓝ Das ist das Ende. Ⓕ 1. C'est la fin de tout! 2. C'est le commencement de la fin. Ⓡ 1. Ну, конец. 2. Просто отпад!

Tomu je (teď nadobro) konec.

(Čl. vůči druhému v konstatování změny situace, popř. v doprovodu svého zákazu jeho dosavadní činnosti, odebrání možnosti druhým obv. zneužívané ap.:) to už (teď) skončilo a už to dál nebude n. nesmí pokračovat. ■ **S** to skončilo, přestaň!

Všechno / všecko má svůj konec (jenom jitrnice dva / čtyři).

(kol; expr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému a jeho lítosti nad krátkým dočasným trváním zvl. příjemného pobytu, zážitku ap., zvl. ve snaze ho přimět k pochopení nutnosti ap.:) (je přirozené a normální že) všechno (zvl. to krásné a příjemné) musí skončit; nic (takového) nemůže trvat věčně. Tak zejtra už jedem domu. No, bylo to tu krásný, ale v. má s. k. ■ **S** všechno skončí, nic nevydrží věčně V nejlepším přestaň! ♦ Přísloví (Bitt-Schin), též var. *sedm*; var. širší obv. s odstínem žertovným, odlehčujícím situaci.

Ⓐ All good things come to an end. Ⓝ Alles hat ein Ende, nur die Wurst hat zwei. Ⓕ ! Tout a une fin., ! (Mêmes) les meilleures choses ont une fin. Ⓡ Всему приходит конец.

Konec vše napraví.

(Čl. zkušený obv. vůči sklíčenému druhému a jeho beznaději nad dosavadním špatným průběhem akce, popř. etapy života, zvl. ve snaze ho utěšit a dodat naději:) (ještě to neskončilo a doufám že) konečný výsledek bude dobrý a uspokojivý, lepší (než současná situace); ke konci se to jistě zlepší. ■ **S** konec je nejlepší, to zlepší se na konci ♦ Přísloví, Bitt-Schin, kde však var. *spraví.*

Nebere° to konce.

(neutr – kol) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. netrpělivě n. znechuceně vůči druhému obv. o průběhu jednání, projevu řečníka, někdy proti očekávání, zvl. kvůli své vynucené, zdvořilostní přítomnosti ap.:) je to velmi zdlouhavé (a únavné, popř. nudné); trvá to příliš, nepříjemně dlouho; neustále se to opakuje, vrací a probíhá jednotvárně stejně. Ty návštěvy dnes nebraly konce, pořád chtěl někdo vědět, kolik za ten byt chceme. ■ **S** to trvá dlouho, to opakuje se pořád To je ale doba!

Ⓐ It's never-ending., It never stops. Ⓝ Es nimmt kein Ende. Ⓕ ! Ça n'en finit pas (d'en finir)., C'est à n'en plus finir. Ⓡ ! Этому не будет / не было конца.

Kdoví / nevím°, kde je° mu / ho° konec.

(kol – neutr) **0** *1. V:* ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 3. sg a pl; *2. V:* ot, neg, kond, imp, imp neg, min, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. obv. ve slabším zvolání vůči druhému, zvl. v reakci na vzpomínku n. představu třetího, přítele ap., obv. kvůli ztrátě kontaktu n. nejasnosti budoucího vývoje, změn ap.:) (i když mě to zajímá) vůbec nevím, kde je a co dělá a jak se mu daří; nevím, nemůžu vědět, co s ním bude, kde bude a jak se mu bude dařit. A: A co je s Karlem? – B: Jó Karel! Ani nevím, kde je mu k. Odstěhoval se někam na Slovensko a od loňských vánoc jsem o něm neslyšel., Ještě se naposled sejdem a popovídáme si. Nevíme, kde nám bude zítra k. ■ **S** já nevím nic o něm ♦ Var. *ho* je řídká.

Ⓐ Goodness knows what's become of him. Ⓝ Wer weiß, wo der (ab)geblieben ist. Ⓕ ! Je ne sais pas / Personne ne sait ce qu'il est devenu., ! Je n'ai plus de nouvelles. Ⓡ ! Он как сквозь землю провалился.

To sou / jsou konce!
(Čl. zkušeně n. mravokárně a se zadostiučiněním vůči druhému v odsuzujícím komentáři nad nepřijatelným způsobem života a špatným osudem třetího, jeho nezdarem ap.:) takto špatně obvykle, typicky skončí, dopadne každý (kdo se tak chová, tak žije). A: A co dělaj Vančurovi? – B: Vy to nevíte, už jsou přece dávno rozvedený. To víte, to jsou ty k.! Pořád měli u sebe ňáký mejdany, až se chytla někoho jinýho a utekla vod něj. ■ **S** to bylo předvídatelné, on zaslouží si to

Leje jako z konve.
Komp leje tam jako z konve
(Čl. obv. nespokojeně vůči druhému o momentálním počasí venku, zvl. s ohledem na možnost, potřebu jít ven ap.:) hodně (tam) prší; je prudký a silný déšť. ■ **S** prší

A já sám, vždycky sám, svý koníčky vokšíruju …
(Čl. obv. v žertovné, hravé a někdy zpěvavé odpovědi vůči druhému, zvl. dítěti a jeho odmítnutí pomoci při náročné činnosti a oznámení, že ji zkusí sám, n. v oznámení své samostatnosti ap.:) já si dělám všechno sám, a proto zkusím i toto; já to chci zkusit sám. ■ **S** já dělám vše sám ♦ Česká lid. píseň.

Pase koníčky / hříbata.
(Čl. vůči druhému zvl. o staré rodinné, pohodové a obv. ateliérové fotografii malého dítěte ležícího na břiše a s hlavou, popř. i nohama vzhůru:) to dítě tam leží (klidně, nenuceně) nahé. ■ **S** dítě leží nahé na bříšku

Je to veselá kopa.
Nom veselá / povedená kopa
(Čl. vůči druhému v hodnocení povahy třetího, zvl. z hlediska jeho chování ve společnosti, možnosti zábavy, vyprávění anekdot ap.:) je (neustále) veselý a jako vítaný společník zábavný; má smysl pro humor a často ho projevuje. ■ **S** on je veselý

Takovejch / takových je šedesát do kopy.
(Čl. odmítavě a s despektem vůči druhému obv. v hodnocení nabízeného třetího, zvl. z hlediska jeho vhodnosti pro daný úkol, schopností, povahových vlastností ap.:) není ničím výjimečný (a není obtížné za něj n. místo něj vybrat podobného jiného); je jen průměrný (a není důvod ho zvlášť zdůrazňovat, vybírat ap.). ■ **S** on je průměrný

Jedeme z kopce, držte si klobouk! *viz* Držte si klobouk, jedeme z kopce!

De / jde to s ním° z kopce (dolů).
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. v hodnotící odpovědi vůči druhému o třetím a průběhu jeho zdravotní n. sociální situace, orientace a zálib, života celkově ap.:) má se, daří se mu čím dál hůř; jeho stav, postavení se kriticky zhoršují; žije (z vlastní vůle) stále podivněji a pro druhé nepřijatelněji. A: Jak se mu daří? – B: Ále, de to s ním z k. Právě včera ho odvezli do nemocnice. ■ **S** daří se mi špatně, on je v situaci obtížné Je to s ním na levačku.
Ⓐ He's going downhill. Ⓝ Mit dem geht es bergab. Ⓕ ! Ça va de mal en pis., ! Il est mal en point., ! Il file un mauvais coton. Ⓡ ! Его дела плохи.

Já bych do toho (nejradši) kop(nul) / praštil!
(Čl. vztekle n. rozmrzele vůči druhému o průběhu nedařícího se úkolu, práce, někdy opakované n. neuspokojivém výsledku, v kontrastu ke snaze a vynaloženému času ap.) jsem krajně nespokojený a rozzlobený a mám velkou chuť s tím teď úplně přestat, to skončit; irituje mě to a nejraději bych to vzdal. Já bych do toho kop! Párám se s tím auťákem celý vodpoledne, a dyž už to mám skoro hotový, tak mi praskne tenhle závit. ■ **S** já mám vztek, já jsem znechucený Nejradši bych se na to vykašlal., Čert aby to vzal!

Kopřivu mráz nespálí. *viz* Mráz kopřivu nespálí.

Je to jako z kopřiv plot.
Komp je to jak z kopřiv plot
(Čl. opovržlivě a nespokojeně vůči druhému zvl. o kvalitě stavby, konstrukce, zdi n. volbě postupu vedoucího k cíli, s důrazem na nevhodnost to takto dělat ap.:) je to (takto nesmyslně) nepevné, chatrné, popř. neefektivní a nemůže to dlouho vydržet; je nesmyslné a marné chtít takto ubohými prostředky a způsoby dosáhnout cíle. ■ **S** to je zbytečné, to není dobré, to je chatrné

Je° to všechno na jedno kopyto.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na jedno*
(Čl. znechuceně vůči druhému zvl. o nabízeném zboží, o výsledcích práce více lidí, alternativách ap., zvl. s ohledem na potřebu z nich volit a v kontrastu k očekávání nápadu, originálnosti ap.:) je to bohužel všechno jednotvárné, bez skutečné pestrosti n. různosti; je to všechno nepříjemně, nudně stejné, nenápadité a nehodnotné. A: Tak co ste si

v tom obchodě vybrali? – B: Ale nic, je to všechno na j. k., pěkně jen podle módy a nic jinýho. ■ **S** všechno je stejné, všichni splývají, to je stejné stále Je to všechno na jedno brdo.

Ⓐ It's all much of a muchness. Ⓝ Alles über einen Leisten (geschlagen). Ⓕ ! C'est tout du pareil au même., ! Tout ça, c'est kif-kif bourricot. Ⓡ Это всё на один манер / лад.

Drž se svého kopyta! *viz* Ševče, drž se (svýho) kopyta!

Roznesou tě na kopytech.
Verb roznést někoho na kopytech
(Čl. obv. posměšně n. varovně vůči slabšímu, nepřipravenému druhému, druhým a jejich šanci zvítězit proti silnějšímu soupeři ve sportu, nepřátelskému vojsku n. jen divoké skupině, např. studentů ap.:) mají nad tebou převahu a proti tobě jasné výhody, a proto tě snadno a drtivě porazí, ostudně překonají; jsou příliš silní a nemůžeš proti nim uspět. ■ **S** oni jsou silní příliš

Je / skrejvá se v tom čertovo kopýtko / kopejtko.
(Čl. podezřívavě vůči druhému o podstatě mimořádně výhodné, lákavé nabídky, poskytované možnosti bez protislužby ap.:) tomu já nevěřím, skrývá se v tom jistě něco nečestného, nepoctivého; to je takové (krásné, příznivé ap.) jen zdánlivě a zakládá se to jistě na něčem nekalém, nečestném, nepoctivém, skrytém problematickém požadavku ap. … Jak je to možný, že nám zničehonic nabízí takovou možnost? V tom bude někde č. k. ■ **S** já nevěřím, to je podezřelé

Vy máte doma korále? n. **Máte doma korálkový dveře?** *viz* Máte doma černocha?

Pro korunu by hnal blechu přes strniště. *viz* Hnal by blechu přes strniště.

Čtyřikrát korunu na dlani obrátí. *viz* Každou korunu dvakrát obrátí.

Každá koruna (je) dobrá.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. omluvně n. s porozuměním vůči druhému o vlastní n. cizí finanční potřebě, zvl. trvalé ap. n. o jen drobné úspoře, zdánlivě malém výdělku ap.:) je třeba, musím šetřit, dobře hospodařit a pak i malý finanční obnos je užitečný, přínosný a v dané situaci pomůže. Moc za těch pár starejch knížek nedostanu, ale to víš, pro mě je teď k. k. d. ■ **S** je třeba šetřit, čl. musí hospodařit rozumně Člověk se musí natahovat podle peřiny. ♦ Běžně, zvláště za dob socialismu, jako populární heslo zkracováno na *KKD*.

Ⓐ Every little / penny helps. Ⓕ ! Un sou, c'est un sou. Ⓡ ! Копейка рубль бережёт.

Pro korunu / krejcar / groš / halíř / haléř by si dal / nechal koleno vrtat.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *koleno*
(Čl. posměšně a s odporem vůči druhému o třetím a jeho trvalé lásce k penězům, nenormálnímu, nerozumnému šetření ap.:) je velmi a nemístně, přehnaně n. odporně šetrný (a nedokáže, zdráhá se peníze rozumně vynaložit); je příliš lakomý a pro peníze je ochotný udělat cokoliv (a nelze od něj nic čekat). Ten si vod tebe nekoupí nic, ani dyby to potřeboval. Kdepak ňáká tombola! Nechal by si pro k. k. v. ■ **S** on je lakomý Je to škrob / škrt.

Ⓐ He's a skinflint., (*vulg*) He'd skin a turd for a tanner. Ⓕ ! Il est avare comme un rat., ! Il les lâche avec un élastique., ! Il est près de ses sous. Ⓡ Он за копейку удавится.

Dělá to sto korun.
(Čl., prodavač ap. vůči druhému jako oznámení ceny, někdy po propočtu, zvl. za prodávaný předmět, provedenou službu, opravu ap.:) stojí to (celkem) sto korun; zaplatíte, zaplatte za to sto korun. ■ **S** cena je … ♦ Částka, popř. i měna se libovolně proměňují; časté v otázce, viz zvlášť.

Hoď si korunou! n. **Tak si hoď korunou!**
(Čl. vůči blízkému a nerozhodnému druhému v radě k nalezení řešení hodem mincí, zvl. s ohledem na jeho nedůležité rozhodování druhým zveličované ap.:) (když nevíš n. nemůžeš se rozhodnout) tak se rozhodni naslepo, náhodně n. libovolně!; zřejmě to není tak důležité, tak nech rozhodnutí na náhodě. ■ **S** rozhodni to náhodou!

To si můžeš hodit korunou!
(Čl. vůči bezradnému druhému hledajícímu důvod pro svou závažnou volbu, obv. s ohledem na nejasnou situaci a možnosti ap.:) není tady dost informací, a je obtížné se tedy rozhodnout, a proto to rozhodnutí může, resp. musí být libovolné, náhodné. ■ **S** to je nejisté, to je lhostejné, já nevím, rozhodni to náhodou!

Tys tomu nasadil korunu!
Verb nasadit / dát něčemu korunu
(Čl. obv. vyčítavě n. pohoršeně vůči druhému a jeho nechtěnému vystupňování špatné situace, zvl. výrokem n. krokem ap.:) (tos neměl dělat, říkat ap., protože) tys to (tím) všechno krajně zhoršil, docela pokazil. Já sem nevěděla, že to je ředitel, a

tak jsem mu řekla, že sou všichni u Aleny v kanceláři a voslavujou její narozeniny. A tys tomu nasadila k., dyž si prohlásila: „Co tady chcete, cizinče?“ ■ **S** ty zkazils to Tys tomu dal!

Každou korunu dvakrát obrátí. n. **Čtyřikrát korunu na dlani obrátí.**
(Čl. obv. soucitně vůči druhému o třetím a jeho způsobu a podmínkách života ap.:) (má malý příjem ap. a) musí být, je velmi šetrný a utrácí jen velmi opatrně a nerad; je poněkud lakomý. ■ **S** je třeba šetřit, on musí šetřit, on je lakomý

Korunka ke korunce a … n. **Korunku ke korunce a …**
(Čl. obv. v odpovědi n. vysvětlení vůči druhému ve vztahu ke způsobu velmi pomalého, nenápadného hospodaření, zvl. v kontrastu k představě rychlého získání peněz ap.:) (i) po malých částkách se dá postupně a trpělivě našetřit hodně; člověk má být šetrný právě v detailech. A: Proč to děláš? Za těch pár korun, co dostaneš … – B: Ale nech bejt, korunka ke k. a za chvíli bude na auto. ■ **S** je třeba šetřit

Kořen všeho zla je láska k penězům.
(Čl. zkušený obv. poučně a kazatelsky zvl. vůči mladšímu druhému, dítěti a proti jeho přehnané snaze o peníze, v kontrastu k jiným možnostem a hodnotám v životě ap.:) kvůli penězům lidé udělají ty nejhroznější věci (a proto nelpi tolik na penězích!). ■ **S** čl. dělá zlo kvůli penězům ♦ Srov. 1Tm 6,10.

Padla / narazila kosa na kámen!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova) n. 1c
(Čl. ve zkušeném komentáři vůči druhému o autoritativním, silném třetím a jeho snaze se prosadit, uspět proti podobně silnému čtvrtému, silné opozici, obv. s odstínem prudkosti a nápadnosti kolize ap.:) narazil na velmi rozhodný protest a pevný odpor, nesouhlas, popř. protiakci, a neuspěl tak (prozatím). Všichni pořád nového ředitele chválili, jak je moderní, ale když chtěl zavést pokuty za nekvalitní výrobky, tak n. k. na k. Odbory se postavily zásadně proti. ■ **S** čl. silný narazil na odpor silný To bylo tóčo!, Ani si neškrt.

Ⓐ It is / was (a case of) diamond cut diamond. Ⓝ Da kam es hart auf hart. Ⓕ ! tomber sur un bec (de gaz), ! tomber sur un os Ⓡ Нашла коса на камень.

Zubatá si na něj brousí kosu.
(Čl. zkušeně vůči druhému o třetím, zvl. starším a smrtelně, vážně, kriticky nemocném ap.:) (nemá už moc sil a) brzy už asi zemře. ■ **S** on zemře brzy Jeho dny se krátí / jsou sečteny., Už mu berou míru na rakev.

To je (dneska) kosa!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. obv. prochladlý po návratu vůči druhému o nepříjemné situaci venku, popř. v nevytopené místnosti ap.:) je tam velký (a nepříjemný n. nebezpečný) mráz; je tam velmi a nepříjemně chladno. Dej mi něco pro zahřátí, sem celej promrzlej. Venku je pořádná k. ■ **S** je tam zima Mrzlo jen praštělo., Je tam zima jak na Sibiři.

Ⓐ It's freezing (cold)!, (*vulg*) It's brass monkeys (out there)!, It's cold enough to freeze the balls off a brass monkey. Ⓕ ! Ça caille! / Ça pèle / Ça pince dur!, ! Il fait un froid de canard / de loup!, ! Il gèle à pierre fendre. Ⓡ Ну и холодина!

Je° (jen) kost a kůže.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. vystrašeně, starostlivě vůči druhému o třetím a jeho vnějším vzhledu, zvl. trvale nebo po vážné nemoci, hladovění ap.:) je velmi a nebezpečně, nezdravě hubený (a krajně zesláblý) a vypadá kriticky ohrožený na životě; je velmi a nepříjemně vyhublý. Ten kluk teď po tý nemoci vypadá hrozně, je k. a k. Potřeboval by trochu vykrmit. ■ **S** on je hubený Za bičem by se moh svlíkat.

Ⓐ He's all skin and bone. Ⓝ Er ist Haut und Knochen. Ⓕ Il n'a que la peau sur les os., ! On lui compterait les côtes., ! C'est un squelette ambulant., ! C'est un sac d'os. Ⓡ (Одна) кожа да кости.

To je kost!
(Čl., zvl. muž, chlapec obdivně vůči druhému o mladší ženě, dívce a jejím vnějším vzhledu a působení:) je velmi pohledná, vnadná a efektně přitažlivá; je velmi sexuálně vzrušující a krásná. ■ **S** ona je krásná, ona je přitažlivá To je kočka!

Je, jako by měl kosti v břiše.
(Čl. obv. sarkasticky a posměšně vůči druhému o třetím a jeho podivných a zjevně neochotných pohybech, reakcích, zvl. při shýbání se pro spadlý předmět ap.:) je nápadně a nepříjemně líný se namáhat, pohybovat n. shýbat. ■ **S** on je líný ♦ Často i ve var. iron. otázky *Máš kosti v b.?*

Vo / o jeho / její kosti by se (člověk) popíchal.
(Čl., zvl. muž nepříjemně vůči druhému o třetím a jeho vnějším vzhledu, někdy odmítavě v sexuální

nerážce na vzhled a postavu ženy ap.:) je velmi nápadně (a nezdravě) hubený, vyhublý a nepůsobí elegantně n. přitažlivě. ■ **S** on je hubený Je kost a kůže., Chrastí kostma.

Já tě° naučím v kostele hvízdat!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a
(Čl. zvl. s autoritou a mocí uraženě, vztekle a výhrůžně vůči drzému, neuctivému n. provokujícímu druhému, někdy nedospělému ap.:) já tě (za to, cos provedl) pořádně potrestám n. vytrestám, abys to už neopakoval (a pamatoval si, že to dělat nemůžeš). Já tě n. v k. h., pacholku jeden! Copak to se dělá, dělat si ve vobejváku vohníček? ■ **S** já potrestám tě Já ti ukážu!, Já ti dám! ♦ Často ve zkrácené var. *Já tě / ho naučím!*

Ⓐ I'll give you the hiding of your life!, You've got it coming! Ⓝ Ich werde dir Manieren beibringen! Ⓕ (Je vais t'apprendre les bonnes manières.) Ⓡ ! Я тебе покажу, где раки зимуют.

Není kostelíčka / kapličky, aby / kde by nebylo kázáníčka. n. **Není kostelíčka / kapličky, aby v něm / ní nebylo kázáníčka.**
(Čl. zkušený, moudrý v komentáři n. vysvětlení vůči druhému, někdy udivenému, ke zdánlivě překvapivé a bouřlivé scéně ap. v rodině třetího, skupině ap., obvykle velmi klidné, harmonické ap.:) je normální, že i velmi klidní a spořádaní lidé se někdy pohádají, navzájem si něco vyčtou n. se obviňují ap. (obv. v důsledku provinění jednoho z nich, např. opití se ap.). ■ **S** lidé slušní hádají se také

Kostky jsou vrženy! *viz* Alea iacta est.

Hejbni° / pohni° kostrou! n. **Hejbni sebou!**
(kol; důraz) **0** ot, neg, ind, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** hejbnout / hodit kostrou
(Čl. netrpělivě a nespokojeně vůči druhému a jeho zdlouhavé práci, přípravě n. otálení ap., zvl. při nedostatku času ap.:) pospěš si konečně, zrychli svou práci (a rychle ji doděl ej)! Hele, h. k., letadlo letí už ve tři a my eště trčíme doma! ■ **S** pospěš si! Hoď sebou!

Ⓐ Shake a leg!, Stir your stumps!, (*vulg*) Shift your arse!, Get a move on! Ⓝ Nun mach schon!, Bewegung! Ⓕ Remue-toi (un peu)!, (*vulg*) Remue-toi le train!, (*vulg*) Manie toi le cul / le train!, Grouille-toi! Ⓡ Давай, пошевеливайся!

Bližší košile než kabát.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený obv. v komentáři, popř. poučení vůči zvl. mladšímu druhému a ve vztahu k sobeckému jednání třetího, nedostatku jeho obětování se vůči potřebnému, trpícímu čtvrtému ap.:) v případě nouze (finanční, časové aj.) n. krize se každý normálně snaží, rozhodne napřed zachránit sebe n. pro sebe lidi n. věci nejbližší a pro něj nejdůležitější; v případě omezených možností dá obvykle každý člověk přednost vlastnímu prospěchu. A: Představ si, že z tý vody vytáh jen vlastní děcko a vostatní se mohli klidně utopit! – B: No nediv se, b. k. než k. ■ **S** čl. zachrání sebe napřed, čl. rozhoduje ve prospěch svůj, nespoléhej na druhé! Člověče, pomoz si sám!, V nouzi ti dá rady každý … ♦ Přísloví (Čelakovský), je z lat. *Tunica proprior pallio est, Tunika je bližší než plášť*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Trojgroš, 1154*; staré a celoevropské, má už Kosmas.

Ⓐ Blood is thicker than water. Ⓝ Das Hemd ist einem näher als der Rock. Ⓕ ! Charité bien ordonnée commence par soi-même., La chemise est plus proche que le pourpoint. Ⓡ Своя рубашка ближе к телу.

Jí, až je mu košile malá.
(Čl. pobaveně, posměšně n. pohoršeně vůči druhému o způsobu a intenzitě zájmu třetího o jídlo ap.:) jí rychle a hodně a s výraznou chutí; jí hltavě a nestřídmě. ■ **S** on jí s chutí, on jí hodně

Rozdělil by se vo / o poslední košili. n. **Rozdal by / dal by ti poslední košili (z těla).**
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *poslední* **Komp** je štědrý, že by rozdal poslední košili
(Čl.:) je velmi štědrý, je ochotný rozdělit se o svůj (poslední) majetek. A: Mamí, von mi děda dal ten svuj krásnej nůž, dyž sem mu řek, že sem ten svuj ztratil! – B: No dyť víš, jakej je dobrák, vo poslední k. by se r. ■ **S** on je nesobecký, on pomáhá ochotně Srdce / duši by rozdal.

Ⓐ He'd give you the shirt off his back. Ⓝ Der würde das letzte Hemd teilen. Ⓕ Il donnerait sa chemise. Ⓡ Он готов отдать последнюю рубашку.

Nový / nové koště dobře mete.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně v připomenutí vůči druhému a v komentáři o novém třetím v organizaci ap. a jeho zřetelné snaze plnit své povinnosti maximálně ap.:) nový člen, pracovník v týmu, skupině ap. se ze začátku obvykle snaží uvést dobře, vyvolat nejlepší dojem a získat svou horlivostí, pracovní morálkou důvěru druhých n. vedení. A: Všim sis,

že se ten mladej snaží, chodí do práce první a z ní poslední? – B: No, n. k. d. m., ne? Jen aby mu to vydrželo! ■ **S** čl. nový pracuje horlivě Div se nepřetrhne. ♦ Přísloví (Čelakovský, kde však je starší *koštiště* n. *pometlo*), pův. z lat. *Scopae recentiores semper meliores, Novější košťata vždy lepší*, Walther 27 675; staré též v téměř dosl. něm. *Neue Besen kehren gut* (už ve 13. stol. u Freidocha, *Bescheidenheit*).

Ⓐ ! He's an eager beaver., ! He wants to impress., A new broom / new brooms sweeps / sweep clean. Ⓝ Neue Besen fegen gut. Ⓕ ! Tout nouveau, tout beau., ! Ferveur de novice ne dure pas longtemps. Ⓡ Новая метла чисто метёт.

Co to koštuje?
(Čl. obv. familiárně, neformálně vůči druhému, prodavači ap. v otázce na cenu zboží, obv. vyšší ap.:) kolik to stojí; kolik bych za to zaplatil? ■ **S** kolik to stojí? Kolik to dělá?

Vře to tam jako v kotli.
Komp vře to tam jako v kotli
(Čl. vůči druhému v hodnocení momentální situace a nálady ve státě, městě v důsledku dlouhého útlaku, mezi větší skupinou v interiéru kvůli stupňujícímu se dráždění, shromážděného davu lidí při napjatém očekávání rozhodnutí, výsledku, zpráv ap.:) je tam velký a napjatý rozruch n. pobouření; je, projevuje se tam nespokojený neklid a špatně potlačovaná zlost, popř. hlučná bojovnost. ■ **S** je tam napětí

Straší mu v kotrbě. *viz* Straší mu na věži.

Hoří mu koudel (u prdele). n. **Začíná mu hořet koudel u prdele.** *viz* Hoří mu zadek.

To bys koukal! *viz* To by ses divil!

Koukej si hledět svýho / svého! *viz* Hleď si svýho!

Koukej mazat / padat!
(kol; varov) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zvl. nadřazený rozzlobeně ve zvolání vůči druhému kvůli jeho nedovolenému vstupu n. nežádoucí činnosti na místě n. kvůli otálení, neochotě začít dělat přikázané, dojít někam ap.:) jdi, odejdi odtud (rychle) pryč!; rychle (tam, bez prodlení už) dojdi! Hele, užs měl bejt dávno z nákupu zpátky! Nech toho hraní a k. m.! ■ **S** jdi pryč!, přestaň! Táhni k čertu!, Hejbni kostrou!

Ⓐ Get moving / going / a move on! Ⓝ Verschwinde!, Verpiss dich!, Hau ab! Ⓕ Fiche moi le camp!, Dégage / décampe / tire-toi! Ⓡ Вали отсюда!

Kouká, jako by neuměl do pěti počítat.
Komp tváří se, jako by neuměl do pěti počítat
(Čl. zkušeně, znalecky vůči druhému o třetím, obv. darebáckém n. velmi schopném a chytrém, a kontrastu jeho chování, vystupování a skutečnosti ap., zvl. v kontrastu k vině, prohřešku n. náročnému úkolu, výkonu:) vypadá n. tváří se zcela nevinně a mírumilovně n. prostě, nezkušeně, neschopně a neznalecky; předstírá nezkušenost, naivitu a neschopnost n. úplnou nevinu. ■ **S** on předstírá nezkušenost, on předstírá nevinnost, on předstírá to, on tváří se normálně

Kouká, jako by ho chtěl sežrat.
Komp kouká, jako by ho chtěl sežrat
(Čl. v kritickém n. posměšném komentáři vůči druhému o postoji a výrazu třetího vůči obv. nadřazenému čtvrtému ap., zvl. v bezmocné reakci na nepříznivou zprávu, povinnost ap.:) tváří se na něj nepřátelsky a zamračeně, popř. výhrůžně a nesouhlasně, popuzeně; snaží se mu nasupeným pohledem nahnat strach. ■ **S** on tváří se výhrůžně, on je zamračený

Koukej, ať vidíš / abys viděl!
(Čl. zvl. nadřazený iritovaně vůči překážejícímu n. otálejícímu druhému, zvl. v kontrastu k vlastní zaměstnanosti a jeho zahálející povinnosti ap.:) přestaň mě obtěžovat n. zdržovat a jdi pryč, nepřekážej tu n. začni si dělat svou práci! ■ **S** přestaň!, začni dělat něco!, jdi pryč!

Koukej zmizet / vypadnout!
(Čl. autoritativní přísně, rozzlobeně vůči druhému, nežádoucímu vetřelci dovnitř n. přátelsky a varovně n. v radě vůči blízkému druhému kvůli ohrožení n. nepříjemnosti na daném místě ap.:) odejdi odtud, jdi hned pryč!; odejdi opatrně a rychle, hned uteč! ■ **S** jdi pryč!, uteč! Koukej mazat!

Co koukáš°?
(kol) **0** afir, neg, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. obv. autoritativně n. rozmrzele, nesouhlasně vůči blízkému druhému kvůli jeho nečinnosti n. nemístné zvědavosti ap.:) **1.** *nedívej se jen nečinně (a pomoz, udělej něco)!;* **2.** *nedívej se, nevšímej si toho, nestarej se o to (je to nevhodné, nepříjemné); nedívej se tak vyjeveně, udiveně!* **1.** Co k.? Poď mi pomoct! Nevidíš, že mám plný ruce? ■ **S** začni dělat něco!, nedívej se tak nevhodně! Měj se k činu!, Ať ti nepraskne čočka!

Ⓐ 1. Don't stand there gawping!, 2. Stop gawping / staring! Ⓝ Was guckst / glotzt du so?

Ⓕ 1. ! Qu'est-ce que t'attends / (*vulg*) tu fous?, 2. Tu vas longtemps rester planté là comme un piquet / poireau? Ⓡ Ну что глаза вытаращил?

Jak tak koukám, (tak) …

(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. vůči blízkému druhému o jeho činnosti, chování ap. n. o třetím, zvl. v důsledku neplánovaného zjištění, uvědomění si změny, odpozorování vývoje, nové, popř. nečekané skutečnosti ap., zvl. po pauze n. při odchýlení se od předmětu rozhovoru:) všiml jsem si n. vidím (taky / přitom mimovolně), že …; vypadá to (při tom), že …; zdá se mi, že … Jak tak koukám, tak se ti do toho uklízení moc nechce, co? ■ **S** já pozoruju, to je zřejmé To je jasný, jako že dva krát dvě jsou čtyři.

Ⓐ By the look of things …, The way I see it, … Ⓝ Wie ich das so sehe … Ⓕ Comme je peux le voir …, Comme je vois, … Ⓡ Как я погляжу, …

To koukáš° (…), (viď / co)?

(kol; pochv) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, min, 1. a 3. sg a pl ⊠ 4b neukon. stoup.

(Čl. vůči blízkému druhému neformálně ve snaze zdůraznit mimořádný pozitivní fakt, dovednost ap. a často i s očekáváním následné pochvaly, výrazu uznání ap.:) jistě to oceníš, že / jak / co …; jsi určitě překvapený (že?). To k., jakýho mám zdatnýho pomocníka, co? Je mu teprve pět, ale zatlouct hřebík už, panečku, umí. ■ **S** to je překvapení, ty musíš ocenit to Ty bláho!, Budeš se divit.

Ⓐ Amazing …, eh? Ⓝ Das guckst du dumm … Ⓕ Ca t'en bouche un coin, hein? Ⓡ Просто диву даёшься, …

Všudy koukol mezi pšenicí.

(Čl. zkušený v připomenutí druhému a obv. v reakci na jeho pohoršení, odsouzení nepřijatelného chování třetího ap.:) je přirozené, normální, že každé společenství lidí (i skvělých, velmi dobrých) mívá ve svém středu špatného, zlého jedince, darebáka ap. ■ **S** čl. špatný je ve společnosti každé ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je jako / to koule.

Komp být jako koule

(Čl. vůči blízkému druhému důvěrně, posměšně a kriticky o třetím a jeho vnějším vzhledu a celkovém dojmu z něj, zvl. s odstínem nelibosti nad jeho přejídáním se:) je nepříjemně a příliš tlustý, s nápadně vyčnívajícím velkým břichem. ■ **S** on je tlustý

Ruplo / prdlo mu v kouli. *viz* Luplo mu v bedně.

Jak sem / jsem koupil, tak prodávám.

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. vůči druhému o hodnotě svého předchozího sdělení, zprávy, zvl. v reakci na pochybovačný, nepříznivý postoj, nedůvěru druhého ap.:) říkám jen to, co jsem slyšel (od jiného, jiných); říkám, sděluju to, jak jsem to slyšel (ale není to můj názor n. nemusí to být pravda); jen jsem to tak slyšel. A: To přece není možný, aby se Karel tak rychle voženil! – B: No já jen jak j. k., tak p. Já sem u toho nebyl. ■ **S** já slyšel jsem to tak Čert ví. ♦ Srov. lat. *relata refero (= přináším / vypravuju přinesené / vypravované)*, užívané pro nezaručené zprávy, z řeč., srov. Herodotos (kolem 484–430 př. n. l.), *Dějiny, 7,152* aj.

Ⓐ (I'm just passing on what I've heard.) Ⓕ Je vous le sers comme on me l'a donné., Je vous le dis, comme on me l'a dit. Ⓡ За что купил, за то и продаю.

Co si za to koupím?

(Čl. obv. úzce materiálně orientovaný v posměšné a odmítavé reakci vůči druhému o nekonkrétní nabídce n. chvále, připomínce slávy a uznání ap. z jeho strany n. třetího ap.:) to pro mne nic neznamená a nedá se to prakticky využít; já tohle nechci, nic konkrétního se za to nedá získat, koupit ap. ■ **S** já nechci to, to je nepotřebné ♦ Ze staré němčiny *Wat ick mir dafor koofe?*, z kdysi slavné komedie D. Kalische (1820–1872) *Berlin bei Nacht* (1849).

Co si za to koupíš°?

(kol; nepřízn) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. zkušený obv. v radě n. kritickém komentáři vůči blízkému druhému a jeho váhání n. rozhodování se zda přijmout nekonkrétní, nevýnosnou nabídku, spojenou se ctí, pochvalou ap., n. zda udělat rozhodný krok, vykonat pomstu ap., avšak bez dlouhodobého užitku ap.:) nic tím nezískáš (když to přijmeš n. uděláš); nebudeš z toho mít žádný skutečný prospěch. Uvažuj! Co si za to k., když mu jen namlátíš? Musíš na něj jinak. ■ **S** to není dobré, to je nepotřebné, to je zbytečné, ty nezískáš nic To je na nic / hovno. ♦ Srov. *Co si za to koupím?*

Ⓐ What's the point of -ing?, What's to be gained from -ing? Ⓝ Was hast du denn davon? Ⓕ ! À quoi ça t'avance / te sert?, ! Ça te fait une belle jambe! Ⓡ Что с того будешь иметь?

Není kouře / dýmu bez ohně / (v)ohýnku.
(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) n. 6
(Čl. zkušený zvl. v upozornění, varování vůči druhému v reakci na neobvyklý nový jev, rys chování třetího a jeho zřejmou povahu příznaku něčeho mnohem horšího ap.:) takový (zdánlivě napřed bezvýznamný) aspekt, jev, rys ap. není nikdy náhodný, ale je vždycky náznakem, signálem velkého nebezpečí, katastrofy ap. No, nemyslím, že když tě teď přestal tak uctivě na schůzi oslovovat, že to nic neznamená. Víš, že se říká, n. k. bez o. ■ **S** to je znamení nebezpečí, to je nebezpečné To smrdí kriminálem., To smrdí krchovem. ♦ Přísloví (Bitt-Schin); z lat. *Flamma fumo est proxima* (oheň kouři je blízko), T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Pilous, 53.*
Ⓐ There's no smoke without fire. Ⓝ Kein Rauch ohne Feuer. Ⓕ Il n'y a pas de fumée sans feu. Ⓡ Нет дыма без огня.

Je° tu° kouř / kouře, že by se dal / mohl krájet. n. **Kouř by se tu° dal krájet.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) n. 1b
(Čl. nespokojeně, nesouhlasně vůči druhému, druhým v uzavřené místnosti plné kuřáků, při poradě, schůzi ap.:) je tu silně a nepříjemně zakouřeno (a špatně se dýchá); je tu málo čerstvého vzduchu a hodně kouře. Vyvětrejte si tu, je tu kouře, že by se dal k. – páni kuřáci zase neberou ohledy na nikoho. ■ **S** je tam kouř Je tu jako v hospodě / putyce / udírně.
Ⓐ The air / smoke is so thick you could sew a button on it. Ⓝ Da ist die Luft zum Schneiden. Ⓕ C'est noir de fumée., C'est une fumée à couper au couteau / à ne pas voir à dix pas. Ⓡ Накурено, хоть топор вешай.

Jen se za ním kouřilo. *viz* … až se za ním prášilo.

Podařil se mu husarský kousek.
Nom husarský kousek
(Čl. uznale a s obdivem vůči druhému o činu, zásahu, kroku třetího, zvl. v riskantní situaci ap.:) provedl, uskutečnil mimořádný n. velmi odvážný čin; nečekaně a velmi riskantně dosáhl úspěchu; úspěšně dokázal velmi riskantní čin. ■ **S** on dokázal čin mimořádný, to je výkon mimořádný

To byl (ale) mistrovský / parádní kousek.
Nom mistrovský / parádní kousek
(Čl. obdivně, pochvalně, popř. i překvapeně vůči druhému o výkonu, ukázce nevšední dovednosti, cviku jeho n. třetího ap.:) to byl vynikající a zcela mimořádný výkon (vyžadující značnou zručnost). ■ **S** to byl výkon velký To bylo (jeho) parádní číslo.

Proved / provedl mu pěknej kousek / pěknou lotrovinu.
(Čl. kriticky, nesouhlasně vůči druhému o nečekaném a nepříznivém n. zrádném kroku, chování, jednání třetího ke čtvrtému ap., provedeném někdy jen v žertu:) bylo to od něj vědomě velmi nepříjemné, popř. zlé, a dostal ho tak do nepříjemné situace n. ho značně poškodil; oklamal ho a udělal mu to naschvál. Děti mu provedly pěknej k. s tím aprílem, ale von se tomu jen zasmál. ■ **S** on zachoval se špatně

Je ho (pěknej) kousek. *viz* To je kus chlapa.

Dej mi kousek! – Matlafousek, kup si brousek a budeš mít větší kousek!
(Čl. žertovně v rýmovaném odmítnutí vůči loudícímu, žadonícímu druhému, zvl. dítěti, obv. při chutném jídle, pamlsku ap.:) (dej mi taky ochutnat! –) nedám ti nic! ■ **S** dej mi taky! ♦ Stará říkanka už z 19. stol., též zkracovaná jen na m.; *matlafousek* je nezcela jasné expresivní slovo, snad pův. „kdo při křivení úst křiví i svůj knír", též dříve „nekňuba".

Je lepší jít ke kováři než ke kovářičkovi. n. **Lepší kovář než kovářiček.** n. **Co bys chodil ke kovářičkovi, když můžeš (jít) rovnou ke kováři.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. zkušený v radě, popř. chápavém komentáři vůči druhému, zvl. uprostřed hledání dobrého řešení svých problémů, potíží, potřebě rady, pomoci ap., s odstínem menší n. problematické kompetence a expertizy nižších podřízených:) je výhodnější, (nej)lepší ap. oslovit skutečnou autoritu, odborníka, nejvyššího úředníka ap. (spíše než jeho podřízeného n. mladšího a méně zkušeného člověka pod ním). Dyť sem ti to povídal, že to náměstek bude jen vokecávat a nic nerozhodne. L. je jít ke k. než ke k. ■ **S** je lepší jednat s autoritou Je lepší mluvit s císařem než s písařem. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ (It's) better to talk to the organ-grinder than the monkey. Ⓕ Il vaut mieux s'adresser au bon Dieu qu'à ses saints. Ⓡ Лучше идти к мастеру, чем к подмастеру.

To je, jako dyž / když dá koze dobrýtro.
Komp to je, jako když dá koze dobrýtro
(Čl. posměšně a nespokojeně v komentáři vůči druhému o nepatřičné reakci hloupého, nechápavého třetího ap., zvl. v reakci na vlastní pozdrav, pokus o navázání rozhovoru, popř. otázku ap.:) to je úplně zbytečné (se snažit); to nevyvolá patřičnou reakci a nesplní požadovaný účel. ■ **S** to je zbytečné, ty snažíš se marně To je, jako když dá hluchýmu dobrýtro.

Je jako z kozy duch.
Komp být / bejt jako z kozy duch
(Čl. posměšně, popř. znepokojeně o třetím a jeho nedobrém vzhledu a postavě, často v důsledku nemoci, též s ohledem na náročný fyzický úkol ap.:) je nepřiměřeně, příliš hubený a fyzicky slabý (a vypadá podivně vychrtle). ■ **S** on je hubený, on je slabý

Je zle, koza dojí krev!
(kol; žert, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.-5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. tragikomicky vůči druhému ve zvolání a reakci zvl. na nepříjemné, ne však tragické zjištění, obv. v kontrastu k odlišné reakci druhých n. pro udržení veselé atmosféry ap.:) to je poněkud nepříjemné (ale není třeba to přehánět). Je zle, k. d. k., víno došlo a já mám takovou žízeň! ■ **S** to je nepříjemné, situace není dobrá Přišla bída na kozáka., To je malér!
Ⓐ It's the end of the world. Ⓝ Jetzt ist Hängen im Schacht., Jetzt ist die Kacke am Dampfen. Ⓕ ! On est dans de beaux draps!, ! C'est la mort du petit cheval!, ! Les carottes sont cuites! Ⓡ ! Вот несчастье-то!

Promiň, promiň, kozo milá, že jsem se tak provinila!
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zvl. starší žertovně a dobromyslně v reakci na vlastní drobné opomenutí, zavinění, chybu ap. a někdy i přehnaně nespokojenou reakci druhého ap.:) omlouvám se za to a promiň!; nezlob se na mě pro to, ale přece se nic velkého, zlého nestalo. P., p., k. milá, že j. se tak p.! Já ti to určitě přinesu zejtra, snad to ten den vydržíš! ■ **S** promiň! To mě mrzí. ♦ Ze staré dětské říkanky, též ve formě leporela; var. … *čím se prchlost projevila.*
Ⓐ What a silly-billy I am! Ⓕ (Toutes mes excuses, mon petit chou!) Ⓡ ! Мирись-мирись, да больше не дерись!

Rozumí° tomu jako koza petrželi. n. **Rozumí° tomu jako koze, vod prdele k noze.**
(kol; hanl, důraz) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *koza* **Komp** rozumět něčemu jako koza petrželi
(Čl. opovržlivě a s despektem v komentáři vůči druhému o třetím a jeho úkolu n. někdy přehnané ochotě pomoct, suverénní snaze vyřešit problém, potřebu sám n. rádoby kvalifikovanou radou, zvl. v oblasti manuálního řemesla n. odborné specializace ap.:) vůbec se v tom nevyzná n. tomu nerozumí (a zbytečně a hloupě tu předstírá znalosti); není to jeho obor a přes své předstírání je v tom naprostý laik. Di vod toho, dyťs toho víc zkazil než spravil! Rozumíš tomu j. k., vod p. k n.! ■ **S** on nerozumí tomu, on je hloupý Je to pro něj španělská vesnice., Je blbej, až to mlátí dveřma. ♦ Druhá var. často pro efekt s pauzou uprostřed.
Ⓐ (*vulg*) He doesn't know his arse from his elbow., He can't tell a hawk from a hacksaw / handsaw. Ⓝ Er hat Ahnung davon wie die Kuh vom Sonntag. Ⓕ ! Il n'y comprend goutte / que dalle!, ! (*vulg*) Il n'y entrave que dalle! Ⓡ Он разбирается в этом как свинья в апельсинах.

Rozumí tomu jako koze, vod prdele k noze. *viz* Rozumí tomu jako koza petrželi.

Pic kozu do vazu!
(Čl. obv. starší v nespokojeném, někdy žertovném zvolání vůči druhému, zvl. v reakci na nečekanou komplikaci, nevítanou náhlou překážku ap.:) to je, bylo nepříjemné a nečekané překvapení; to je smůla. ■ **S** nikdo nečekal to Bác ho!, Tu máš čerte kropáč!

Já vo / o koze (a) von / on vo / o voze. n. **Já vo voze a von vo koze.**
(kol; žert, posm) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. rozzlobeně n. pobaveně vůči druhému o podivném, bezvýsledném průběhu diskuze, jednání se třetím, zvl. v důsledku vzájemného nedorozumění, popř. nechuti si naslouchat vzájemně a snaze prosadit jen svůj cíl ap.:) vůbec jsme si (dlouho) ne(po)rozuměli a mluvili jsme paralelně každý o něčem jiném, ne o jediném tématu; vůbec se neshodneme, každý z nás prosazuje jen svůj zájem. Takhle jsme se bavili celou hodinu. Já vo k. a von vo v. ■ **S** já mluvím o něčem jiném To není totéž., To je nebe a dudy.
Ⓐ We are at cross purposes. Ⓝ Wir reden aneinander vorbei. Ⓕ ! C'est un dialogue de sourds. Ⓡ Я (ему) про Фому, а он про Ерёму.

S tebou mluvit a s kozou se modlit – to je jedno.
(Čl. pohněvaně, posměšně a s despektem vůči druhému, obv. hloupému, zvl. v reakci na jeho nechápavost, nesmyslné odpovědi a reakce, popř. i nesouvisející otázky ap., též jako signál ukončení rozhovoru s ním:) je marné, zbytečné (a únavné) ti to (opakovaně) říkat, vykládat n. tě o tom přesvědčovat. ■ **S** to je zbytečné, ty jsi hloupý

Aby tě koza trkla / kopla!
(Čl. poněkud rozzlobeně ve zvolání vůči blízkému druhému, zvl. v reakci na jeho opomenutí, zaviněnou komplikaci, potíž způsobenou prvnímu ap.:) to je od tebe nepříjemné; to není seriózní a já to odmítám. ■ **S** já odmítám to, já jsem znechucený, já mám vztek

Trp, kozáče, budeš atamanem.
(kol; někdy žert) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) n. 7a
(Čl. starší a zkušený vůči blízkému mladšímu, obv. ve shovívavé radě a reakci na jeho netrpělivost, popř. zlost z nedostavujícího se úspěchu ap.:) buď trpělivý a nestěžuj si, nelamentuj zbytečně!; (chceš-li dosáhnout kariéry, úspěchu) musíš trpělivě čekat, i za cenu občasného příkoří n. bolesti. Trp, k., b. atamanem! Bez pořezanejch prstů se jinak strouhat brambory nenaučíš! ■ **S** buď trpělivý! Nějakej časek to potrvá. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ No gain without pain. Ⓕ ! Paris ne s'est pas fait en un jour., ! Tout vient à point à qui sait attendre. Ⓡ Терпи, казак, атаманом будешь.

Je to vostřílenej / starej / ostřílený / starý kozák.
Nom starý / ostřílený kozák
(Čl. znalecky a pozitivně vůči druhému, zvl. v doporučující n. uklidňující reakci na jeho nejistotu ohledně třetího a váhání, možnosti mu svěřit náročný úkol, spolehnout se na něj ap.:) je opravdu velmi zkušený, vyzná se v tom n. tam a dokáže správně reagovat. ■ **S** on je zkušený

Kozla starýho!
(Čl. zvl. starší rázně a odmítavě vůči druhému a jeho tvrzení, domněnce, líčení události ap.:) to není pravda, tak to není; kdepak, ne (to nepomůže). ■ **S** to není pravda, to není tak, to nepomůže, ne

To je jako udělat kozla zahradníkem.
Komp to je jako udělat kozla zahradníkem
(Čl. vůči druhému posměšně a nesouhlasně nad krokem n. úmyslem jeho n. třetího jmenovat neschopného, zcela nevhodného, nezodpovědného čtvrtého do důležité, zodpovědné funkce, pověřit ho závažnou rolí, úkolem ap.:) to je n. by bylo úplně absurdní, hloupé a kontraproduktivní; to je směšně nesmyslné. ■ **S** to je nesmysl, to je absurdní

Těžko podojíš kozla.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci na jeho snahu o nesmyslné, nemožné, popř. nepřirozené n. údiv nad neúspěchem takového pokusu ap.:) nemá cenu, je marné a směšné se snažit, usilovat o nesmyslné, nesmyslný cíl. ■ **S** není možné chtít nesmysl ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Který kozel tě sem přinesl! *viz* Kerej čert ho sem nese?

Ty seš° (ale) z lacinýho kraje!
(kol; posm) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. posměšně vůči druhému, popř. kupci ap. v reakci na jeho a v dané situaci příliš nízkou, popř. naivní nabídku při koupi n. ocenění předmětu, výrobku, práce ap.:) nabízíš skutečně příliš málo, nemá to zdaleka tak nízkou cenu; (nebuď naivní, tady) to stojí víc peněz. A: Hele, prodej mi tu vázičku, dám ti stovku, a to je slušný, ne? – B: Jé, ty seš ale z l. kraje! Ta má cenu minimálně dva tisíce, kamaráde! ■ **S** ty nabízíš málo Ty jsi blázen!, To přidej!
Ⓐ (You) cheapskate! Ⓕ ! As-tu une idée des prix?, ! Tu y vas à l'économie!, ! Tu es près de tes sous. Ⓡ Ишь, чего захотел!

Jiný / jinej kraj, jiný / jinej mrav. n. **Kolik krajů, tolik obyčejů.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. obv. ve vysvětlení n. upozornění vůči druhému s ohledem na povahu cizího místa, nového a odlišného působiště a jeho obyvatel ap., někdy jen s důrazem na pluralitu a různost mnoha způsobů:) každé místo, kraj, země a místní lidé mají své tradiční specifické zvyklosti, zvyky a normy a ty je třeba (cizím člověkem, návštěvníkem) respektovat, dodržovat, popř. podřídit se jim. A: Jé, fuj! Koukej, voni tu jedí ty ryby syrový! – B: Pst, nejsi doma! J. k., j. m.! ■ **S** lidé chovají se různě, místa různá mají zvyky různé Jak jde / jaký kroj, tak se stroj. ♦ Z lat. *Alia terra alios mores postulat, Jiná země vyžaduje jiné mravy*; 2. var. řidší.
Ⓐ Other countries, other manners., ! Other times, other manners., ! Other days, other ways. Ⓝ Andere Länder, andere Sitten. Ⓕ Autre pays,

autres mœurs., (Autre pays, autre coutume.) Ⓡ ! Со своим уставом не суйся в чужой монастырь.

Je° to kraj / kus / lán světa.
(kol; důraz) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *kraj*
(Čl. obv. znepokojeně vůči druhému zvl. v reakci na sdělení o vzdálenosti geografického místa, často kam musí sám cestovat, jít ap.:) to je nepříjemně daleko a cesta tam trvá dlouho; je, leží to na odlehlém místě a není to snadno dosažitelné. K babičce je to k. s., dvakrát přesedat, potom půl hodiny autobusem a ještě hodinu pěšky. ■ **S** to je daleko To je z ruky.
Ⓐ It's an out-of-the-way place., It's miles away. Ⓝ Das ist doch am anderen Ende der Welt. Ⓕ C'est le bout du monde., ! C'est au diable (vauvert). Ⓡ ! Это у чёрта на куличках.

Šel by pro ni / to (až na) kraj světa.
(Čl. znalecky a informovaně vůči druhému o třetím a jeho neobyklé obětavosti, lásce n. velmi silné touze po někom n. hodnotném cíli, bez ohledu na překážky ap.:) je připravený a ochotný pro ni, to udělat cokoliv, je schopný jakékoliv oběti, popř. jít pro to kamkoliv, jakkoliv daleko. Von je do tý holky úplnej blázen, šel by pro ni na k. s. ■ **S** on je obětavý

Jak je v kraji zvykem … *viz* Jak je zvykem.

Kolik krajů, tolik obyčejů. *viz* Jiný kraj, jiný mrav.

Krajíc padne vždycky (tou) namazanou stranou dolů / dospod. *viz* Chleba padne vždycky namazanou stranou dolů.

Nedělej kravál / rámus!
(Čl. varovně n. káravě vůči neopatrnému n. bezohlednému druhému, zvl. z obavy před prozrazením n. s ohledem na klidně spícího n. pracujícího třetího, třetí ap.:) chovej, pohybuj se, pracuj tiše n. mlč, popř. jen šeptej (a neprozraď se, nás n. neruš druhé)! ■ **S** mlč!, ticho!

To je kravina. *viz* To je volovina.

Vo co kráčí?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. ležérně, popř. suverénně vůči druhému, zvl. po svém příchodu doprostřed scény, rozhovoru, ve snaze se orientovat a pochopit ap.:) o co se tu jedná, o co jde n. o čem se tu mluví?; co se momentálně (důležitého, dramatického) děje n. co se probírá, diskutuje? Tak pánové, vo co tu kráčí, poví mi to někdo? Ty rozmlácený dveře, to asi vítr, že jo? ■ **S** co je?, co diskutuje se? Vo co běží?
Ⓐ (All right,) what's going on then? Ⓝ Worum geht / handelt es sich (denn)? Ⓕ De quoi est-il question?, De quoi retourne-t-il?, Que se passe-t-il? Ⓡ О чём речь?

Toho bohdá nebude, aby český král z boje utíkal!
(Čl. obv. žertovně a sebevědomě vůči napjatým, čekajícím druhým, zvl. v reakci na výzvu náročného výkonu, těžké soutěže, velkého jídla a pití, původně boje s přesilou ap.:) toho já se nebojím a nevzdám se n. neustoupím; budu statečně bojovat n. pokračovat. ■ **S** já nevzdám se, já nemám strach ♦ Tradovaný výrok J. Lucemburského (1310–1346), českého krále, před osudnou bitvou u Kresčaku (1346); často jen zkrácená var. *Toho b. nebude!*

Byl jeden král, (ten) na dudy hrál, královna za času brnkala / vrzala na basu.
(Čl., dospělý žertovně, hravě zvl. vůči dítěti při improvizovaném vyprávění pohádky ap.:) začínám (to, ten příběh) vyprávět; kdysi se stalo, že … ■ **S** to stalo se kdysi ♦ Pův. varianta veselé dětské říkanky; základ je v převzatých prvních třech slovech, kterými tradičně začíná řada pohádek; různě zkracováno. Srov. i J. Lada (1887–1957), *Říkadla* (1955).

To bylo za krále Holce. n. **Za krále Holce byla za groš ovce.**
(Čl. zvl. starší vůči druhému při rozpomínání se n. jen posměšně vůči němu ke zdůraznění nemodernosti jeho, cizí představy, neaktuálnosti, zašlosti připomenutého starého zvyku, normy, nástroje ap.:) to platilo kdysi dávno a nikdo to už nepamatuje; to už je teď zcela neaktuální, nemoderní ap. ■ **S** to stalo se kdysi, to je nemoderní ♦ Král Holec byl Ladislav Pohrobek (1440–1457); Holec = holý, bezvousý.

Za krále Holce byla za groš ovce. *viz* To bylo za krále Holce.

Král je mrtvý / mrtev, ať žije král!
(Čl. zkušený vůči druhému, obv. v rezignované poznámce, reakci na jen zdánlivě společensky důležitou událost, možnost změny ap.:) (sice se vystřídal, zvl. úmrtím, sesazením, pán, vládce ap., ale) nic se v podstatě nezměnilo, stejná situace a směr vývoje, politika pokračují stále dál. ■ **S** situace je stejná, nic nezměnilo se ♦ Z fr. *le roi est mort, vive le roi*, tradiční formule, kterou se ohlašovala

smrt krále a nastoupení nového; též titul letáku F. Chateaubrianda (1768–1848) z r. 1824.

Král je nahý / nahej!
(Čl. nebojácný, neservilní a kritický ve zvolání vůči servilně předstírajícím druhým ve vztahu k nepěkné, nepříjemné a okázalostí, pompou zakrývané realitě, mocnému člověku ap.:) pravda je ve skutečnosti opačná a nepříjemně nelichotivá; on, to je (přes všechno předstírání) nedobré a ošklivé. ■ **S** on předstírá to, to není tak, pravda je opačná nepříjemně ♦ Z pohádky H. Ch. Andersena (1805–1875) *Císařovy nové šaty.*

Mezi slepými / slepejma jednooký / jednovokej králem.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v kritickém komentáři k druhému o zdánlivém úspěchu, dovednosti jen průměrného třetího v nekompetentním, nekonkurenčním, neschopném prostředí ap.:) jeho úspěch, kvalita jsou jen relativní a možná jen v tom daném prostředí, okolí, týmu (a jinde, kde je konkurence schopnějších, signifikantní nejsou); obecně je jen průměrný. To víš, skauti ty jeho fotky vobdivujou, ale na výstavu v galerii to nestačí. M. s. j. k. ■ **S** on je průměrný, čl. průměrný uspěje mezi neschopnými jen Takových je šedesát do kopy. ♦ Přísloví (Čelakovský), ale z lat. *Monoculus inter caecos rex* (Walther 15 030).

Ⓐ In the land of the blind the one-eyed man is king. Ⓝ Unter den Blinden ist der Einäugige König. Ⓕ Au royaume des aveugles, les borgnes sont rois. Ⓡ ! На безрыбье и рак рыба.

Byl jednou jeden král …
(Čl. dospělý, rodič ap. zvl. vůči dítěti na úvod svého příběhu, idylické pohádky ap.:) bylo to takto …; začíná to takto …; ten příběh začíná obvyklým způsobem … ■ **S** to začíná takto ♦ Častý začátek českých pohádek.

Dobře jednej v mnohu, v mále a neboj se ani krále.
(Čl. zkušený, moudrý zvl. v radě vůči mladšímu druhému o zásadě styku a spolupráce s lidmi v životě, zvl. v kontrastu k nebezpečí, krizi, trestu, hněvu mocných ap.:) jednej v životě čestně a slušně a nemusíš se pak ničeho a nikoho bát; kdo vždy jedná, chová se poctivě a slušně vůči druhým, nemusí se bát ničeho n. nikoho. ■ **S** jednej slušně! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Žije si jako král.
Komp žít si / mít se jako král
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho životní, zvl. vysoké materiální úrovni a způsobu života, zvl. v kontrastu k potřebám jiných lidí ap.:) žije v blahobytu a maximálním pohodlí, spokojeně a bezstarostně. ■ **S** on má se dobře

Na Tři krále o hodinu dále.
(Čl. zkušený zvl. v připomínce vůči mladšímu o postupu času a prodlužování denní doby a světla i vyhlídce na očekávané jaro ap., zvl. v kontrastu k už ustupující zimě, studenému počasí ap.:) na svátek Tří králů (6. ledna) je už časový rozdíl mezi denním světlem a noční tmou patrný (necelá hodina), zvl. ve srovnání s dobou zimního slunovratu v době Vánoc. ■ **S** den je delší ♦ Pranostika, někdy sdružovaná s jinými k naznačení postupu denní doby, srov.: *Na Nový rok o slepičí krok, na Tři krále o skok dále, na Hromnice o hodinu více*; variant je však mnoho, srov. *hodinu* zde a výše ap.

Jak ti dupou / dupaj králíci?
(Čl. ležérně, neformálně a obv. i poněkud žertovně vůči druhému v kamarádské otázce při setkání, zvl. po delší době ap.:) jak se máš; jak se ti vede? ■ **S** jak se máš?

Množí se jako králíci.
Komp množit se jako králíci
(Čl. kriticky, pohrdavě n. s nechutí vůči druhému o cizí rodině, kmenu, národu, popř. i některých zvířatech ap.:) mají stále, rychle a nepříjemně n. nebezpečně se rozrůstající počet potomků, dětí; množí se, rozrůstají se (potomky, nově příchozími) nepříjemně rychle a expanzivně. ■ **S** oni rozrůstají se rychle

Stojí to za zdrávas, královno. n. **Stojí to za pozdrav pánbu / pámbu.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (k. slovo) *zdrávas*
(Čl. v rozmrzelé reakci obv. při setkání s druhým na jeho otázku zjišťující jak se mu celkově n. zdravotně daří ap.:) nevede se mi moc dobře; není to dobré a mám různé problémy. A: Tak jak se vede? – B: Ále, stojí to za z., k. Právě du od doktora, že mám něco s ledvinama. ■ **S** to není dobré Stojí to za hovno. ♦ 2. var. je řídká.

Ⓐ None too good. Ⓝ Da ist doch alles Scheiße. Ⓕ ! Je ne suis dans mon assiette., ! Je n'ai pas la frite / la forme., ! (*vulg*) Je ne pète pas la forme. Ⓡ ! Труба дело.

Království za koně!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 2. slova)

(Čl. tragikomicky n. zoufale vůči druhému, druhým v reakci na vědomí bezvýchodné situace v soutěži, boji ap. a hrozící prohry, ztráty ap.:) velmi potřebuju záchranu, nové řešení, šikovný prostředek, spásný nápad ap., dobře bych ho ocenil! Ježíšmarjá, poslední tramvaj i metro sou pryč a domů daleko! K. za koně, respektive poslední stovku! ■ **S** já potřebuju velmi Co bych za to dal, kdyby …! ♦ Z angl. *A horse, a horse, my kingdom for a horse (Koně! Království za koně!)*. Richard III. (1452–1485) v prohrané bitvě u Bosworthu (1485), viz též W. Shakespeare (1564–1616), *Richard III*. (1597).

Ⓐ My kingdom for a horse! Ⓝ Ein Königreich für ein Pferd! Ⓕ Mon royaume pour un cheval! Ⓡ Полцарства за коня!

To je celej ten krám.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený obv. v radě a po vysvětlení vůči nechápajícímu, bezradnému, popř. zoufalému druhému a jeho obv. opakovanému nezdaru při řešení jen zdánlivě komplikovaného úkolu, nepochopení složitosti funkce přístroje ap.:) (to vlastně není tolik složité, k řešení, pochopení toho) chybí jen tohle.* No, a tady to nakonec sečteš, výsledek vynásobíš koeficientem a to je c. ten krám. ■ **S** to je jednoduché velmi To je jak pro blbý., To je hračka.

Ⓐ That's all there is to it. Ⓝ (Das ist alles.) Ⓕ ! C'est simple comme bonjour., ! C'est un jeu d'enfant., ! C'est pas compliqué pour un sou., C'est pas plus compliqué que ça. Ⓡ И все дела!

Je to tu jako u snědenýho / snědeného krámu.

Komp je to tam jak u snědeného krámu *(Čl. s povzdechem a nespokojeně vůči blízkému druhému, obv. v rodině s ohledem na zásoby jídla, popř. v podniku s ohledem na zásoby materiálu, zvl. v důsledku neúspěšného hledání ap.:) není tu už žádné jídlo, všechny zásoby (i základních) potravin a jídla jsou vyčerpané a není co jíst.* ■ **S** nic k jídlu není tu

Hodí° se mu° to do krámu.

(kol; obv. nepřízn) **0** ot, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova) **Verb** hodit se do krámu *(Čl. zvl. zkušený vůči druhému kriticky a s despektem o třetím a s ohledem na jeho podezřelé plány, nemilé n. nepříznivé záměry ap.; někdy jen neutrálně:) to je pro něj velmi vítané; to je vítaná, vhodná a užitečná možnost.* Ne, já dneska budu doma a nikam nepudu. To by se ti hodilo do k., bejt doma sám a celej byt vobrátit zase vzhůru nohama, co? ■ **S** to je vhodné To bude dobrý., To je dar z nebe.

Ⓐ That suits / would suit him very nicely., That suits / would suit him down to the ground. Ⓝ Das passt ihm in seinen Kram. Ⓕ ! Ça tombe(rait) à pic!, ! Ça le botte(rait)!, ! Ça serait au poil! Ⓡ ! Это значило бы, лить воду на его мельницу.

Jdi / di vod / od krámu!

(kol; nepřízn) **0** ot, afir, neg, imp neg, ind, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova) **Verb** jít od krámu *(Čl. prudce a nepřátelsky vůči druhému, obv. příliš zvědavému, zvl. s ohledem na soukromou n. tajnou povahu jednání, rozhovoru, práce s třetím ap.:) odejdi pryč a nebuď zvědavý n. nepřekážej!; nevměšuj se do toho (co dělám, děláme, není to pro tebe)* Hele, di vod k., tady není nic pro tebe! Tohle je čistě soukromá věc! ■ **S** jdi pryč!, nepřekážej! Nepleť se tady!, Vodprejskni, emaile!

Ⓐ Don't poke your nose in where it's not wanted., Keep your nose out! Ⓝ Halt dich da raus. Ⓕ Bas les pattes!, Fiche le camp!, Casse-toi! Ⓡ ! Не суй нос не в своё дело!

Můžeš° ten svůj krám zabalit.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) **Verb** sbalit / zabalit krám *(Čl. zkušeně n. autoritativně vůči druhému a jeho snaze, akci, činnosti, obv. spojené s fyzickou přípravou potřebných věcí, nástrojů, přístrojů ap., zvl. v důsledku nenadálé překážky, intervence, zákazu ap.:) dál už nemůžeš pokračovat, a tak odejdi, jdi pryč!; teď už nemáš šanci na úspěch, a tak to skonči!* Tak můžeš zase ten svůj krám nakrásně zabalit. Dneska už stejně po tom dešti nikdo nepřijde. ■ **S** jdi pryč!, skonči to! Seber si svoje saky paky!

Ⓐ You might as well call it a day., You might as well pack up (your bags) and go. Ⓝ Da kannst du einpacken. Ⓕ Prends tes cliques et claques., ! Débarrasse le plancher! Ⓡ Можешь собирать манатки.

Naděláš° s tím (tolik / plno) krámů! n. **Ty s tím naděláš!** n. **To je krámů (s něčím / kvůli něčemu)!**

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5e *(Čl. v odmítavé a pohrdavé reakci vůči druhému a jeho hašteřivé, přehnané kritice, nemístné a mnohomluvné výtce n. přehnanému zdůraznění*

K

drobné události, malého úspěchu, ztráty, drobného zranění ap.:) příliš zveličuješ důležitost té věci, moc dlouho o ní mluvíš a děláš kolem ní nemístný rozruch; příliš se tím zabýváš n. se tomu oddáváš n. se tím znepokojuješ, není to tak důležité. To je k. kvůli jedný rozbitý sklenici! Zejtra ti koupím dvě nový! ■ **S** nepřeháněj!, to není důležité Jakýpak copak!, To je toho!

Ⓐ What a fuss and palaver (over next to nothing)!, What a lot of fuss and bother (over next to nothing)! Ⓝ Du machst damit ein Aufheben(s). Ⓕ Tu ne vas pas en faire tout un plat / toute une affaire! Ⓡ ! Подумаешь, делов-то!

A je po krámech!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova) *(Čl. neformálně vůči blízkému druhému rezolutně n. s ulehčením v komentáři k třetímu n. druhému po rozhodnutí o rázném řešení, zásahu n. po vyřešení, odstranění zdroje jeho stížností, nářku, obv. nepříjemného, opakovaného a přehnaného ap.:) tím to konečně skončí n. skončilo, se vyřeší n. vyřešilo.* Tak holce přendáme stůl semhle a je po k.! Kdo má pořád ty její hádky se ségrou poslouchat! ■ **S** to skončilo A je po srandě / parádě / prdeli / legraci.

Ⓐ And that's that., And that will be that., And there's an end of it. Ⓝ Damit hat die liebe Seele Ruh'. Ⓕ ! Terminé!, ! Enlevez, c'est pesé! Ⓡ *И делу конец!*

Jakýpak (s tím / ním) krámy / fóry!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. rezolutně vůči blízkému druhému v odmítavé reakci na jeho rozpaky, váhání jak vyřešit nepříjemný a ožehavý n. zveličovaný problém, malé zranění, sporné postavení přeceňovaného třetího, uložení, uschování občas, částečně potřebného předmětu, nástroje ap.:) (příliš zveličuješ důležitost toho n. jeho a zbytečně se tím zabýváš, a proto) skonči to s tím, ním rázně a definitivně. A: A co ten šicí stroj po babičce? Je eště docela zachovalej? – B: J. s tím k.! Vyhoď ho nebo prodej, dyť máš elektrickej! ■ **S** skonči to!, to není důležité To je toho!, Ty s tím naděláš!

Ⓐ Cut the fuss! Ⓝ Damit wird nicht lange gefackelt. Ⓕ ! La belle affaire! Ⓡ ! Хватит носиться с этим как с писаной торбой!

To je° krámů (pro něco)!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5e

(Čl. přezíravě n. znechuceně a odmítavě vůči druhému obv. v reakci na opakované zmínky třetího o jeho relativně malém, nedůležitém problému, ztrátě n. naopak úspěchu, vlastním výrobku ap.:) to není, nebylo tak důležité a ty řeči, ohledy, stížnosti ap. jsou přehnané a neoprávněné; ty přeháníš, není to tak důležité. To je krámů pro jeden rozbitej hrnek! Dyť byl stejně celej votřískanej! ■ **S** ty přeháníš, to není důležité To je řečí!, Jakýpak copak!

Ⓐ What a fuss over nothing! Ⓝ Das ist ein Aufheben wegen … Ⓕ Que d'histoires (pour …)!, ! Il n'y a pas de quoi en faire un plat / un fromage / (*vulg*) en chier une pendule., ! Faut pas pousser mémère dans les orties! Ⓡ Подумаешь, делов-то!

Krása pomíjí, blbost je věčná.

(Čl., zvl. starší muž zkušeně a filozoficky vůči mladšímu druhému v komentáři nad paradoxy života a vlastnostmi lidí ap.:) vliv, povznášející n. škodlivý, má na člověka (zvl. ženská) krása jen krátce, zatímco lidská hloupost trvale; potěšení z krásy (ženy, květiny ap.) netrvá dlouho, ale rozmrzení, trápení a problémy působené hloupostí druhých nekončí nikdy. ■ **S** krása je pomíjivá, lidé zůstávají hloupí ♦ J. Nestroy (1801–1862), rakouský komik a autor veseloher.

Tu krásu nelze popsat slovy …

(Čl., zvl. muž poněkud nadneseně a poeticky, popř. vesele vůči druhému obv. o obdivované ženě ap.:) je, zdá se mi velmi, nesmírně krásná a přitažlivá (a nevím jak nejlépe to vyjádřit). ■ **S** ona je krásná ♦ J. Suchý (1931), stejnojmenná píseň, *Klokočí* (1964), též jako text písně.

To je° krása!

(kol – neutr; obdiv) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b

(Čl. nadšeně, popř. s úlevou vůči blízkému druhému v obv. estetickém hodnocení vizuálního, sluchového n. jiného vjemu, dojmu z prostředí, krajiny, předmětu, výtvoru, vzhledu třetího n. jen příjemného jídla, pití ap., zvl. v náhlém kontrastu s předchozí zkušeností:) je to velmi hezké, pohledné, esteticky působivé a uchvacující a jsem tím nadšený; je to velmi příjemné, uklidňující a vítané. To je k.! Takovou vázu jsem ještě neviděla. Koukni na ty řecký ornamenty tady dole! ■ **S** to je krásné, to je příjemné, já obdivuju to To je paráda!, Ty bláho!

Ⓐ How gorgeous / lovely / beautiful! Ⓝ Herrlich!, Wunderschön! Ⓕ C'est magnifique / splen-

dide / superbe!, Qu'est-ce que c'est beau! Ⓡ Какая красота!

Něco tomu chybí do krásy.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od 4. slova) *(Čl., zvl. tvůrce vůči druhému kriticky o svém n. cizím díle, výtvoru, komplexním vzhledu povrchové úpravy ap.:) stále ještě to není zcela podařené, má to ještě zatím nejasně vyciťovaný drobný nedostatek.* Celkem to ujde, ale nevím …, n. tomu ch. do k. Co takhle tady přidat trochu zelenýho vodstínu? ■ **S** to není dokonalé Má to mouchy.
Ⓐ It's (still) lacking something. Ⓝ Da fehlt was dran. Ⓕ ! Il y a quelque chose qui cloche / qui ne va pas / qui ne colle pas. Ⓡ Чего-то здесь не хватает / не достаёт.

Moc krásy nepobrala.
(Čl., zvl. muž kriticky vůči druhému o ženě, dívce a jejím fyzickém vzhledu:) není příliš hezká ani atraktivní; je (trochu) ošklivá a málo přitažlivá. ■ **S** ona je ošklivá

To je všechno krásný, ale … *viz* To je všechno hezký, ale …

Bylo to krásné / krásný a bylo toho dost …
(Čl. zvl. starší a vzdělaný obv. v povzdechu vůči druhému při vzpomínce na zážitek n. na konci intenzivně prožívané události, období ap.:) **1.** *bylo to krásné, citově bohaté a intenzivní období, ale už skončilo;* **2.** *bylo to sice hezké, ale jsem rád, že to už skončilo.* ■ **S** to bylo krásné, to skončilo ♦ Verš ze slavné básně i sbírky V. Nezvala (1900–1958) *Sbohem a šáteček* (1934).

Copak kradu?
(Čl. vůči druhému dotčeně, znechuceně a odmítavě v reakci zvl. na třetího a jeho neoprávněné n. přehnané, drzé finanční požadavky na prvního ap.:) já tolik peněz nemám a nemůžu vyhovět n. si to finančně dovolit; musím tu nehoráznou žádost rázně odmítnout, tolik peněz nemám. ■ **S** já nemám peněz dost

Krátce a dobře. *viz* Zkrátka a dobře.

Všichni jsou na něj° krátký. n. **Na něj je každej krátkej.**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému, druhým pochvalně n. realisticky o třetím a jeho schopnostech, síle, lstivosti ap. v soutěži, konkurenci ap. ve srovnání s ostatními:) je ze všech nejlepší a nikdo se mu nevyrovná; nikdo ho nepředčí, nepřekoná, vždycky zvítězí.* Kdepak Zdeněk, to je machr. Na toho jste všichni k. Všim sis, jak je nakonec voblaf? ■ **S** on je nejlepší Von je jednička.
Ⓐ Nobody's a match for him., Nobody can hold a candle to him. Ⓝ Dem kommt keiner bei. Ⓕ ! Ils / les autres ne lui arrivent (même) pas à la cheville. Ⓡ ! Никто ему и в подмётки не годится.

Potmě (je) každá kráva černá. *viz* Potmě je každá kočka černá.

To je, jako když dá krávě jahodu. *viz* To je, jako když dá volovi malinu.

Vymámil° by z jalový krávy tele.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. rezignovaně, popř. udiveně vůči druhému v reakci na schopnosti a úspěchy třetího, zvl. ve smyslu půjčování, darů ap.:) je neodbytný a dovede neodolatelně přemlouvat, loudit, přesvědčovat druhé; je schopný neodbytným přemlouváním získat od druhých těžko uvěřitelné věci, sliby ap. A: Tys mu zas pučil prachy? – B: No, ukecal mě. – A: Já vím, ten by snad v. z j. k. tele. ■ **S** on je neodbytný Je jak čtvrtodenní zimnice.
Ⓐ He could charm the birds out of the trees. Ⓝ Der würde dem Teufel ein Ohr abschwatzen. Ⓕ ! Il arrive toujours à ses fins., ! Il a les gens à l'usure., ! Quand il a une idée en tête, il ne l'a pas ailleurs. Ⓡ Он из тебя душу вынет.

To je° jako chtít vod jalový krávy tele.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený znechuceně n. kriticky vůči druhému zvl. o výsledku své n. jeho snahy přesvědčit zatvrzelého n. hloupého třetího, vyžadovat od něj originální nápad, řešení ap., popř. získat od něj potřebnou věc ap.:) chtít, snažit se (u něj) o to je nesmyslné a neplodné; to je zcela nemožné (nejsou pro to předpoklady). Vod těch blbců čekat ňákej nápad jak na to? To je j. chtít vod j. k. tele, eště nikdy nic ze sebe nevypotili. ■ **S** to je zbytečné, to je nesmysl To je padlý na hlavu.
Ⓐ It's like trying to get blood out of a stone. Ⓕ ! Autant pisser dans un violon., ! C'est cautère sur jambe de bois., ! C'est se battre contre des moulins à vent. Ⓡ ! Это дохлый номер.

Naše kráva se napila z vaší louže.
(Čl. posměšně vůči druhému o třetím a zvl. jeho snaze přehnaně zdůraznit své příbuzenství se čtvrtým, obv. mocným, bohatým, k dodání si vlastní důležitosti ap.:) jsou (sice) příbuzní, ale velmi vzdálení a jen nepřímí; ten jejich příbuzenský

K

vztah nic (důležitého) neznamená. ■ **S** oni jsou příbuzní

Sousedova / sousedovic kráva více mlíka / mléka / lepší mlíko / mléko dává.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému kriticky o postoji třetího k majetku čtvrtého a jejich vztazích ap:) lidé si neodůvodněně a malicherně závidí i velmi prosté věci; člověk si vždy myslí, že druhý má všechno lepší. ■ **S** čl. závidí sousedovi, lidé závidí si navzájem ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. však obecněji už lat. *Aliena nobis, nostra plus aliis placent (Cizí nám, naše více jinému se líbí)*, Publilius Syrus (1. stol. př. n. l.), *Myšlenky, A 28.*

Kráva i vůl knihy mají, a přece číst neumějí.
(Čl. moudrý v žertovně kritickém komentáři vůči druhému, zvl. v reakci na jeho úsudy nad tím, že něco samozřejmého není možné, nefunguje ap.:) ne všechno vnějškově jasné, samozřejmé, jednoduché ap. je takové taky ve skutečnosti; ne vše je samozřejmé; to není tak jednoduché. ■ **S** to není jednoduché tak ♦ Přísloví (Čelakovský); hříčka se dvojím významem *knihy* (= též část složeného žaludku přežvýkavců).

Kráva zajíce nedohoní.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý, zkušený v komentáři vůči druhému o vyhlídkách soupeření dvou velmi odlišných lidí ap.:) těžkopádný člověk se přes svou sílu nevyrovná hbitostí n. chytrostí malému, ale svižnému a bystrému člověku; malý a bystrý vždycky předčí velkého a neobratného. A: Viděls toho mrňousa, jak to tomu starýmu Novákovi všechno vyfouk před nosem, i když přišel poslední? – B: To víš, k. z. n. ■ **S** čl. těžkopádný nepředčí bystrého Ten mu to dal! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ (You can't put an old head on young shoulders.) Ⓕ (On n'a jamais vu un âne bâté gober une fine mouche.) Ⓡ ! Надо уметь поворачиваться.

Je° to jako kráva.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
Komp je to velký jako kráva
(Čl. nespokojeně vůči druhému o předmětu, kusu nábytku, vozidle ap. v kontrastu k jiným n. nedostatku místa ap.:) je to nepříjemně n. příliš velké, těžké a neskladné; je to příliš a zbytečně těžké. Kdo se má s tou skříní tahat, dyť je to (těžký) jako kráva. ■ **S** to je velké, to je těžké Je to jako bejk.

Ⓐ It's (such) a monster., It's (so) cumbersome. Ⓝ So ein Riesending! Ⓕ ! C'est vachement lourd / encombrant.

Ty si / seš ale kráva!
(kol; hanl) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v rozzlobeném zvolání vůči blízkému druhému v reakci na jeho porušení vzájemné normy chování, jeho nepříznivý, bezohledný n. zlomyslný krok a zhoršení situace prvního ap.:) já zlobím se na tebe a vyčítám ti, cos (mi) provedl; tys to zkazil, a mám proto na tebe vztek. Ty seš ale k.! Pročs mu to říkal? Dyť sem ti říkal, že máš bejt zticha! Teď s ním budu mít peklo. ■ **S** ty chováš se nepříznivě, já mám vztek, ty zkazils to Ty seš vůl! ♦ Nadávka.

Ⓐ You stupid bastard! Ⓝ Du Hornochse!, Du Rindvieh!, Du blöde Kuh! Ⓕ (*vulg*) Qu'est-ce que tu es con(ne)!, ! (*vulg*) Pauvre con(ne)! Ⓡ Ну ты и балда!

Dej krávě / dávej kravám do dršky, vona / ona ti dá / dají tobě do dížky. n. **Nedáš-li / když nedáš krávě do dršky, nedá ti do dížky.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušený obv. v radě mladšímu zvl. s ohledem na zásady a nutnosti potřebné pro úspěšné hospodaření na venkově n. podnikání ap.:) o zisk, výnos, prosperující hospodářství, podnik je nutno se pečlivě starat, zasloužit, přičinit úsilím, vloženou prací a investicí. Ty se divíš, že z toho svýho podniku pořád nic nemáš? Dyťs do něj ani do lidí pořádně nic neinvestoval! To víš, dej krávě do d., vona ti dá do d. ■ **S** ty nezískáš nic bez péče Nic není zadarmo., Něco za něco. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Money makes the mare to go., It's money makes the mare go., Money makes money. Ⓝ Von nix kommt nix. Ⓕ ! Prenez de la peine, c'est le fonds qui manque le moins., ! On n'a rien sans rien., ! Il faut mettre la main à la pâte. Ⓡ ! Даром ничто не даётся.

Copak sme spolu krávy / husy pásli? n. **Nepásli sme spolu krávy / husy!** n. **My jsme spolu kuličky nehráli!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od 4. slova)
(Čl. vědomý si své ceny rozzlobeně a odmítavě vůči neznámému druhému a jeho neoprávněně příliš důvěrnému, familiárnímu chování, jednání s ním ap.:) nemáte právo se mnou takto mluvit, se ke mně tak chovat, nejsme žádní důvěrní přátelé; váš

způsob chování a oslovování mě jako nedůstojný uráží a já ho odmítám. Vážený pane, mně to vaše zboží nezajímá, a odkdy si spolu tykáme? Nepásli jsme s. k.! ■ **S** my nejsme kamarádi, nebuď drzý!, já odmítám to My jsme spolu do školy nechodili.

Ⓐ Who do you think you're talking to? Ⓝ Haben wir vielleicht zusammen Schweine gehütet? Ⓕ Nous n'avons pas gardé les cochons ensemble! Ⓡ Мы с вами вместе гусей не пасли!

Je° to krcálek.

(kol; nepřízn) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. nespokojeně n. pohrdavě vůči druhému o svém n. cizím bytě, pokoji, kanceláři ap.:) je to příliš malé a těsné; je tu velmi málo místa, a je to proto nepohodlné, popř. neútulné n. se sem nic nevejde. Ten jeho byt, to je takovej k., ani návštěvu si tam chudák pozvat nemůže. ■ **S** to je malé Je to jako dírka.

Ⓐ It's not big enough to swing a cat., It's poky / cramped. Ⓝ Das ist nur eine winzige Bruchbude. Ⓕ C'est un mouchoir de poche. Ⓡ Это маленькая каморка.

Pro krejcar by si dal / nechal koleno vrtat. *viz* Pro korunu by si dal koleno vrtat.

Nemá za krejcar / mák rozumu.

Verb nemít za krejcar rozumu

(Čl. pohoršeně n. nesouhlasně vůči druhému o třetím a jeho neobvyklém chování, činu, kroku ap. n. jeho projevu obecně:) chová se, jedná nerozumně a nerozvážně; má pošetilé nápady a doplatí na to. ■ **S** on je nerozumný Nemá kouska rozumu.

Je toho jak za krejcar (šafránu).

Komp je toho jak za krejcar šafránu

(Čl. nespokojeně vůči druhému o množství nalezené n. získané potřebné látky, materiálu, potravin ap.:) je toho velmi, příliš málo a (pro daný účel) to nestačí. ■ **S** je toho málo, to nestačí Je toho jak za groš.

Z cizího krev neteče.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený obv. v rezignovaném komentáři k druhému o nešetrném, bezohledném chování třetího, jeho zacházení, přístupu ap.:) lidé bývají necitliví, člověk často bývá bohužel necitlivý n. lhostejný k cizí škodě, ztrátě n. (možnosti) poškození cizího, popř. vypůjčeného n. obecního majetku ap. To s tím notebookem musíš tak třískat, když ho zavíráš? Co tomu řekne šéf, až ho rozbiješ! Já vím, vono z c. k. n., co? ■ **S** lidé jsou lhostejní k majetku cizímu Lidé jsou všelijaký. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ It's no skin off your nose. Ⓝ Aus fremdem Leder ist gut Riemen schneiden. Ⓕ ! Après lui le déluge., ! Il s'en moque comme de sa première chemise / de l'an quarante., ! C'est le cadet de ses soucis. Ⓡ ! Чужого добра не жалко.

Krev jeho padne na tvou hlavu.

(Čl. spravedlivý nadneseně ve vážném úsudku, soudu, popř. varování vůči druhému a jeho úmyslu udělat krok, čin ap. krutě a bezohledně postihující třetího ap.:) jeho vážné, velké utrpení n. smrt (tím) způsobíš ty; za jeho utrpení, smrt budeš obviňován, poneseš odpovědnost ty. ■ **S** ty budeš vinen ♦ V bibli vícekrát a ve více podobách, srov. Joz 2,19, Mt 27,25 aj.

Krev mu° stoupla do hlavy. n. **Zpěnila / vzpěnila se v něm° krev.**

(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. kriticky a zkušeně vůči blízkému druhému o třetím a jeho prudké, pobouřené reakci na podráždění, urážku ap.:) podrážděním ho to a rozčílil se, rozzlobil se (někdy a poněkud v obličeji zrudl) a byl připravený ostře reagovat (zvl. zesíleným hlasem, fyzicky), hádat se ap. Když uviděl toho politika žvanit v televizi, stoupla mu k. do h. ■ **S** on zuřil, on je rozrušený Krev v něm vzkypěla.

Ⓐ His blood boiled., He saw red. Ⓝ Sein Blut geriet in Wallung. Ⓕ 1. Le sang lui est monté à la tête, au visage., 2. Son sang n'a fait qu'un tour. Ⓡ Кровь бросилась ему в голову.

Bylo / teklo tam krve jako na jatkách. n. **Je tu krve jako na porážce.**

Komp je tam krve jako na jatkách / porážce

(Čl. obv. zděšeně vůči druhému o zážitku, návštěvě místa vraždy, srážky aut, operace ap.:) bylo tam všude nečekaně velké a hrozivé množství krve; celé místo bylo silně zakrvácené, krví pomazané, zmáčené. ■ **S** místo je zakrvácené, krev teče hodně

Mladá krev se musí vybouřit.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený, moudrý v komentáři vůči znechucenému druhému a o třetím, třetích a jejich šokujícím divokém, hlasitém, popř. násilnickém chování a projevu, též potřebě protestu proti nespravedl-

nosti ap.:) mladí lidé bývají v chování divocí a potřebují občas přebytek své energie n. pocity prudce ventilovat. Jen je neokřikujte, m. k. se musí vybouřit. Daj si do nosu a pak bude zase na chvilku pokoj. ■ **S** lidé mladí potřebují vybouřit se Mladá míza čep vyráží. ♦ Přísloví.

Ⓐ Young blood must have its course., Youth must be served. Ⓝ Junges Blut muss sich austoben. Ⓕ ! Il faut que jeunesse se passe. Ⓡ Молодая кровь играет.

Přišla° nová krev.
(kol – neutr) **0** ot, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému o nově příchozím pracovníkovi v kanceláři, podniku ap.:) (s příchodem nového člena ap.) nastala i změna, oživení, zpestření n. rozruch, popř. inovace n. zhoršení ve fungování místa. V osobě Vladimíra Jouzy přišla do redakce n. k. a jeho sloupek se hned začal číst. ■ **S** čl. nový přišel Věci se hnuly dopředu.

Ⓐ ! He brings new blood (there). Ⓝ Frisches Blut … Ⓕ ! C'est un apport de sang neuf / frais. Ⓡ Пришла молодая смена.

Je tu krve jako na porážce. *viz* Bylo tam krve jako na jatkách.

Bylo tam krve, jako když zapíchne / píchne prase. *viz* To je krve, jako když píchne vola.

Koluje° v něm° pytlácká krev.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. v nestranném komentáři vůči druhému o třetím a jeho dlouhodobém sklonu a projevu ap.:) tradičně pytlačí; má potřebu, nutkání tajně pytlačit, nedovoleným způsobem lovit zvěř (a je tím pověstný). Kdepak! Ve starým Podroužkovi k. p. krev. Každou chvíli příde za hostinským, a že mu prodá ňákou zvěřinu. ■ **S** on má sklon k pytláctví mít pytláckou krev ♦ Srov. *mít v sobě pytláckou krev*; též jiná adj. zde i v kombinaci s *mít*, označující neobvyklost, netradičnost chování, zvl. *dobrodružnou, neklidnou, bouřlivou povahu.*

Ⓐ Poaching runs in his blood / veins., Once a poacher, always a poacher. Ⓝ Er hat Wilddiebblut in den Adern. Ⓕ ! Avoir le braconnage dans le sang / la peau. Ⓡ (У него браконьерские привычки.)

Krev lpí na jeho rukou. *viz* Na jeho rukou je krev.

Vehnala se mu° krev do tváře.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
1. *(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho rozpačité n. stydlivé reakci na novou indiskrétní situaci, zveřejnění intimní n. trapné informace o sobě ap.:) náhle n. prudce zrudl, začervenal se v obličeji (obv. též a zarazil se n. zrozpačitěl).* **2.** *viz* Krev mu stoupla do hlavy. **1.** Když najednou uviděl ve dveřích Aničku, v. se mu krev do t. a vzpomněl si na svůj dopis. ■ **S** on zrudl, on zrozpačitěl, on zuřil Zrudnul, jako by ho krví polil.

Ⓐ 1. His face was suffused with red., Blood rushed to his face., 2. His blood boiled. Ⓝ Er lief rot an. Ⓕ Le sang lui est monté à la tête, au visage. Ⓡ ! Он покраснел до корней волос.

Krev není voda. n. **Krev je hustší než voda.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v odůvodňujícím, vysvětlujícím komentáři vůči druhému o stupni tradičně zdůrazňované závažnosti, prioritním postoji, kroku svém n. třetího, zvl. s ohledem na příbuzenský vztah n. zranění, též v oblasti lékařství ap.:) **1.** *rodinný, příbuzenský vztah (též rodičů a dětí, zvl. při konfliktu zájmů lidí) je nejdůležitější (jejich náklonnost, láska nejsilnější, a to je třeba upřednostňovat);* **2.** *zranění, rána a ztráta krve jsou pro možné ohrožení života nejzávažnější (mezi jinými škodami a ztrátami ap.).* **1.** I když to byl lump, táta mu vždycky nakonec v nouzi odpustil. To víš, k. není v. ■ **S** rodina je nejdůležitější, život je nejdůležitější mít přednost ♦ Přísloví (1. var. Čelakovský); do češtiny zřejmě z germánského prostředí, kde byla tradice významu kmenového příbuzenství silná, stavěná zde původně proti vodě a významu křtu.

Ⓐ 1. Blood is thicker than water., 2. (Blood is the water of life.) Ⓝ Blut ist dicker als Wasser. Ⓕ ! La voix / les liens du sang. Ⓡ ! В нём говорит голос крови.

To je krve, jako když píchne / zapíchne vola / prase. n. **To je krve jako z vola.**
Komp to bylo krve jako z vola / jako když zapíchne vola
(Čl. vůči druhému obv. v udiveném komentáři nad drobným zraněním svým n. jiného a následným krvácením, popř. nad neumělým lékařským ošetřením, v kontrastu k očekávání ap.:) vyteklo, teče nečekaně, nepříjemně velké množství krve a všech-

no kolem ní, celé místo je neúměrně hodně zakrvácené a špinavé. ■ **S** krev teče hodně, místo je zakrvácené To je krve jako na jatkách.

Dělá / budí° to zlou krev.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Verb** budit / dělat / působit / vzbudit zlou krev
(Čl. kriticky, nesouhlasně n. opatrně vůči druhému o provokativním, nepopulárním kroku, favorizujícím rozhodnutí jeho n. třetího, zvl. v soutěživém, nepříliš přátelském prostředí ap.:) vyvolává to velmi nesouhlasné a pobouřené postoje, nelibost n. nepřátelské reakce a odpor, popř. i závist. Hele, nedávej mi vyšší odměny než kolegům, b. to z. k. a za tu cenu o to nestojím. ■ **S** to vyvolává nepřátelství Každýho to nasere.

Ⓐ It causes / breeds bad blood., It breeds ill feeling. Ⓝ Das macht böses Blut. Ⓕ ! Attiser les haines, la discorde., ! Ça (le / la / les) fait bouillonner de rage. Ⓡ (Это вызывает раздоры.)

Je mezi nima / nimi zlá krev.
(Čl. v komentáři k druhému o současném vztahu třetího a čtvrtého, původně obv. dobrých sousedů, spolupracovníků ap.:) jsou právě znepřátelení, rozhádaní a nestýkají se přátelsky; mají na sebe velkou zlost, popř. je mezi nimi nenávist. ■ **S** oni jsou nepřátelé

Krev mu° kypí v žilách.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od 4. slova) *(Čl. zkušeně v komentáři vůči druhému o třetím a jeho reakci na provokaci, urážku ap.:) je rozčilený, velmi se (pro to) zlobí a je blízko prudké a nepřátelské, nenávistné reakce.* Stačí se ho jen slovem dotknout a hned mu k. kypí v ž. a začne se hádat. ■ **S** on je rozčilený, on zuří Pění v něm krev. ♦ S doplněným adj. typu *bouřlivá, mladická, prudká* ap. mění frazém svůj význam podle významu adj.

Ⓐ He (easily) flies off the handle., His blood starts boiling. Ⓝ Sein Blut geriet in Wallung. Ⓕ ! Son sang n'a fait qu'un tour., ! Il a le sang chaud. Ⓡ Он пришёл в ярость.

Krev mu° (při tom) tuhla° / stydla° v žilách.
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. obv. jako vypravěč o třetím a jeho reakci na zprávu o nadcházející hrozné, tragické události, krutém rozsudku n. při jeho pohledu na začínající katastrofu, krvavý zločin ap.:) měl ochromující, bezmocný strach, hrůzu (z toho). Při tý podívaný s. lidem k. v ž. Kdyby z toho trapézu slít, moc z něj nezůstane. ■ **S** on má strach Rozklepala se mu kolena.

Ⓐ His blood turned / ran cold., His blood froze. Ⓝ Ihm stockte das Blut in den Adern. Ⓕ Son sang s'est figé dans ses veines. Ⓡ Кровь стынет / застыла у него в жилах.

Je to jeho° krev.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. obv. v připomínce a vysvětlení vůči druhému o třetím a jeho zdánlivě nepochopitelném protekcionistickém chování ke čtvrtému n. o zdánlivě nečekaném úspěchu čtvrtého ve vztahu k třetímu ap.:)* **1.** *on, ten člověk je přece jeho syn (a proto není divné, že mu otec pomáhá, ho upřednostňuje);* **2.** *zdědil jeho (tj. otcovy, popř. dědovy) dobré vlastnosti a talent (a proto se mu v tom podobá).* **2.** A: Ten kluk je moc šikovnej. To se hned pozná. – B: No vždyť je to moje k. ■ **S** on brání dítě své, on podobá se rodiči Jablko nepadne daleko od stromu.

Ⓐ 1. He's his own flesh and blood., 2. Like father, like son., Blood will tell., What's bred in the bone comes out in the flesh. Ⓝ Das ist Blut von seinem Blut. Ⓕ 1. ! Bon sang ne peut / saurait mentir., 2. Il est du même sang., ! Il a de qui tenir. Ⓡ Это его кровь (и плоть).

Cedil by pro ní / ni° krev.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušeně, popř. obdivně vůči druhému o třetím a jeho neobvyklém extrémním postoji, vztahu ke čtvrtému, zvl. svému dítěti n. milovanému člověku ap.:) je ochotný pro ni nesobecky udělat cokoliv (mimořádného, náročného); je pro ni schopný obětovat cokoliv, i sebe.* Ty seš ale hajzlík! Máma by pro tebe c.-a krev, a tobě nestojí ani vo narozeninách za malou kytku! ■ **S** on je obětavý Šel by pro ni na kraj světa.

Ⓐ He would give / shed his last drop of blood for her. Ⓕ ! Il se saignerait aux quatre veines., ! Il se donnerait / dévouerait corps et âme pour elle., ! Il se mettrait en quatre pour elle … Ⓡ Он готов за него / неё душу / жизнь отдать.

Jako by v něm ani krve nebylo.
Komp je, jako by v něm krve nebylo
(Čl. v komentáři vůči druhému zvl. o třetím a jeho reakci a vzhledu obličeje při velkém leknutí, záchvatu strachu ap., někdy jen o nevysvětlitelném vzhledu a nečinnosti:) byl, vypadal krajně bledý

K

a ochromený; velmi zbledl a zarazil se bez další reakce; on vypadá strnule a (na ten podnět) vůbec nereaguje. ■ **S** on je bledý Krve by se v něm nedořezal.

Krve by se v něm° nedořezal.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho náhle změněném vzhledu obličeje a doprovodné reakci ap., zvl. v reakci na děsivou zprávu, odhalení ap.:) lekl se a krajně zbledl, v obličeji zbělel (a obv. i na chvíli zcela strnul a zůstal bez jiné reakce).* Když pak mu před kamerou ten novinář ten utajovanej dokument ukázal, pan ministr svou suverenitu a žoviální vzhled jaksi ztratil a k. by se v něm n. ■ **S** on je bledý, on má strach Jako by v něm krve nebylo., Klepou se mu kolena.

Ⓐ The colour drained out of his cheeks / features., He blanched. Ⓝ Er wurde leichenblaß. Ⓕ ! Ça lui a tourné les sangs. Ⓡ У него ни кровинки в лице не осталось.

Krev se nezapře. n. **Vlastní / jeho krev se nezapře.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v komentáři, popř. připomenutí vůči druhému a obv. uznale o třetím a jeho vztahu ke čtvrtému, obv. vlastnímu dítěti, zvl. v důsledku úspěchu čtvrtého, projevu talentu ap.:) on zdědil (po otci, matce, popř. po prarodičích) dobré vlastnosti, talent, a ten se jasně a pozitivně projevuje, ukazuje.* A: A co dělá synátor, Josífku? – B: No, taky muziku a de mu to. – A: No jo, k. se n., jistě seš na něj hrdej, co? ■ **S** on podobá se rodiči, talent zděděný projevuje se Je to jeho krev., Jablko nepadne daleko od stromu.

Ⓐ Like father, like son., Blood will tell., What's bred in the bone comes out in the flesh. Ⓝ Eigenes Blut lässt sich nicht verleugnen. Ⓕ Bon sang ne peut mentir. Ⓡ Своя кровь / кровиночка.

Pění° se ve mně° / mi° (z toho / něčeho / někoho) krev. n. **To mi° pění° krev.** n. **Krev se mi° při tom pění°.** n. **Vaří° se ve mně° krev (když …).**

(kol; nepříz, důraz) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Verb** pěnit / zpěnit někomu krev

(Čl. vůči blízkému druhému kriticky o sobě a své prudké, podrážděné a nesouhlasné reakci, někdy neventilované a jen mlčenlivé, na očividnou nespravedlnost, poškozující lež, drzý krok ze strany třetího ap.:) krajně mě to dráždí a rozčiluje, irituje, pobuřuje (a přivádí na pokraj ostré reakce, protiakce ap., verbální n. jiné). Pění se ve mně k., když nakonec ty největší komunistický svině vyváznou bez škrábnutí a s tučnou penzí. ■ **S** to rozčiluje mě Čert mě může vzít, když …

Ⓐ It makes my blood boil / seethe. Ⓝ Das bringt mein Blut in Wallung. Ⓕ ! Je bous de colère / de rage., ! Ça me met en rogne / hors de moi. Ⓡ Это приводит меня в бешенство.

Píchni ho, řízni ho, pusť mu krev.

(Čl. posměšně a s despektem vůči druhému o literárně a hodnotově nekvalitní povaze skladby bulvární knižnice dobrodružných příběhů, krváků, náplni novin, televizního programu ap. n. konkrétním případu z nich:) je to všechno n. nabízí se tu stále jen povrchní a laciná vykonstruovaná zábava plná krvavých a násilných scén; jsou to jen povrchní a hloupé příběhy plné násilí, krvavých příhod. ■ **S** to je příběh krvavý a nekvalitní

Pije° mi° krev. n. **Ten / to mi° pije° krev.**

(kol; nepříz) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Komp** pít někomu krev

(Čl. zvl. v zatím bezmocné stížnosti vůči druhému na třetího a jeho opakovaně velmi nepříjemné jednání a mluvu ap., zvl. v kontaktu s prvním a na veřejnosti, někdy i jen jediným krokem, způsobem:) krajně mě irituje, rozčiluje a opakovaně (tím) dráždí; popouzí mě to / tím n. velmi mi to vadí, obtěžuje mě to. S těma svejma poznámkama před šéfem mi pije k.! Proč to dělá, dyť sem mu nic neudělal? ■ **S** on rozčiluje mě Přivádí mě k šílenství.

Ⓐ It / he rattles me., It / he gets my goat., He gets on my wick. Ⓝ Der geht mir (schwer) auf die Nerven., Der liegt mir (schwer) im Magen. Ⓕ ! Il m'énerve / me met les nerfs en pelote., ! (*vulg*) Il me court (sur le haricot) / gonfle / pompe l'air. Ⓡ ! Он уже у меня в печёнках сидит.

Přešlo mu° to do krve.

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. vůči druhému v hodnocení třetího a jeho způsobu a schopnosti opakovaně vykonávat zvl. na koordinaci složek náročnou činnost, po určité době praxe ap.:) naučil se to a navykl si na to zcela a dělá to (proto už) snadno, bez námahy a bez přemýšlení; získal v tom zručnost. Zpočátku se stále pletl a nikdy nevěděl, který knoflík zmáčknout. Ale teď už mu to p. do k., ani na to nemusí myslet. ■ **S** on zvykl si dělat to tak Může to dělat poslepu.

Ⓐ It's (become) second nature to him. Ⓝ Das ist ihm ins Blut übergegangen. Ⓕ ! Chez lui, c'est devenu une seconde nature / habitude. Ⓡ ! Он может делать это с закрытыми глазами.

Tekla (tam / při tom) krev.
(Čl. informovaný vůči druhému v líčení bouřlivé události, prudké srážky lidí s policií, vzpoury ap., obv. proti předpokladu:) někteří lidé, účastníci ap. byli při tom zraněni n. zabiti; skončilo to bohužel krutě a krvavě, zraněním i smrtí některých. ■ **S** to skončilo krvavě

Krev se v něm vaří. *viz* Pění se ve mně krev.

Krev v něm vřela. *viz* Vře to v něm.

Vzkypěla v něm° krev.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v popisu reakce zvl. horkokrevného třetího na urážku, neoprávněné osočení, křivdu ap.:) prudce a silně se vnitřně rozrušil a rozzlobil a byl blízko rázné protireakci, protestu ap.; krajně ho to rozčílilo. Když uslyšel tu sprostou a drzou lež, v. v něm k., neudržel se a dal mu pořádnou facku. ■ **S** on rozčílil se, on začal zuřit Popad ho amok. ♦ Pro označení procesu srov. *Krev mu kypí v žilách.*

Ⓐ His blood boiled., It made his blood boil / seethe., He saw red. Ⓝ Sein Blut geriet in Wallung. Ⓕ ! Son sang n'a fait qu'un tour. Ⓡ ! Он пришёл в ярость.

Zpěnila / vzpěnila se v něm krev. *viz* Krev mu stoupla do hlavy.

Zrudnul, jako by ho krví polil.
Komp zrudnout / zčervenat jako by ho krví polil
(Čl. vůči druhému v popisu o třetím a jeho reakci zvl. na nepříjemné odhalení, ze studu, z rozpaků n. z rozčilení ap.:) silně a náhle se začervenal, zrudl a zastyděl se n. rozčílil se. ■ **S** on zastyděl se, on zrudl, on rozčílil se

Smrdí to krchovem. *viz* To smrdí hřbitovem.

Smrdí to° kriminálem.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. varovně n. kriticky vůči druhému o jeho podnikání, činnosti, o chystaném někdy nezákonném n. problematickém kroku, obchodu ap.:) to je nezákonné, a proto velmi nebezpečné, riskantní; to je riskantní a je při tom snadné nechtěně se dopustit přestupku a být potrestán. Dělat bezpečnostního technika v našem podniku, to s. k., nic tam není v pořádku a šéf se jen vymlouvá, že nejsou prachy. ■ **S** to je nebezpečné To je vo hubu.

Ⓐ I wouldn't touch it with a barge-pole. Ⓝ Da kommt am Ende Knast bei raus. Ⓕ Ça sent le fagot., Ça sent le soufre., Ça sent le roussi. Ⓡ ! Это пахнет тюрьмой.

Pro krindapána! *viz* Prokrindapána!

Pro Krista pána! *viz* Pro Ježíše Krista!

To je pod(e) vši / vší kritiku.
(Čl. zkušený kriticky, odborně a obv. veřejně vůči druhému zvl. o výsledné práci intelektuální, uměleckém dílu ap. jeho n. třetího ap.:) to je celé zcela nepovedené, špatné, není na tom vůbec nic dobrého, a je to proto nepřijatelné n. nepoužitelné. ■ **S** to je nekvalitní, to je nepřijatelné To je pod psa.

Dám za / na to krk (že …). n. **Krk bych za to dal (že …).** n. **Vsadím na to krk (že …).** n. **Dal bych na to krk (že …).**
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
Verb dát za něco / někoho krk
(Čl. emfaticky, přesvědčeně vůči druhému ve snaze před ním zdůraznit aspoň tímto výrokem pravdivost, oprávněnost n. jen sílu svého n. cizího dojmu, přesvědčení, popř. pravděpodobnost předpokladu n. skutečnosti a přesvědčit ho tak, obv. v důsledku předchozí zkušenosti, náznaků ap.:) jsem silně přesvědčený n. jsem si jistý, že …; věřím tomu, že …; věř mi, určitě to je tak, že … Dám za to krk, že dneska už nepřijde, von přece pozdě nikdy nechodí. ■ **S** já jsem jistý si, já věřím tomu, věř mi! Vsadím se, o co chceš., Vsadil bych se, že …

Ⓐ I bet my bottom dollar, that … Ⓝ Ich wette meinen Kopf, dass … Ⓕ J'en mettrais ma tête sur le billot / ma main au feu. Ⓡ Даю голову на отсечение, что …

Tady / to de° / jde° / běží° vo / o krk. n. **De° / jde° (mu°) vo krk / kejhák / hrdlo.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. kriticky, v obavách n. ve snaze odradit vůči druhému o jeho n. cizím úmyslu, akci, činnosti, zvl. v kontrastu k ostrému policejnímu zákazu a kontrole ap.:) to je velmi nebezpečné a ohrožuje se při tom existence n. život člověka; je to značně riskantní s možnými ničivými následky v případě neúspěchu. Do toho kšeftu s benzínem se nemontuj, tam pude vo krk. ■ **S** to je nebezpečné Tady de vo hubu / ústa.

Ⓐ I wouldn't touch it with a barge-pole., It might cost him his head. Ⓝ Da geht es um Kopf und Kragen. Ⓕ ! C'est un coup à y laisser sa peau. Ⓡ На этом и голову можно потерять.

Leze° mi° to° / už mi° to° leze° krkem / z krku.

(kol; hanl, nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** lézt někomu krkem

1. *(Čl. znechuceně a s odporem vůči druhému o příliš často a déle konzumovaném, popř. neoblíbeném jídle, obv. v důsledku omezené možnosti alternativy, výběru ap.:)* přejedl jsem se toho už, omrzelo mě to a už mi to vůbec nechutná; už to dál nechci, odmítám jíst. **2.** *(Čl. znechuceně a s odporem vůči druhému o své často a dlouho opakované, mechanicky dělané činnosti, obv. vnucené, popř. příliš často užívané věci ap., též jako stížnost:)* zprotivilo se mi to a už mě to nebaví; dělám to už bez zájmu n. s odporem a nelíbí se mi to vůbec. **1.** Mít každej den k obědu rejži, to už mi leze krkem. **2.** Tyhle přednášky už mi lezou krkem. ■ **S** já nechci jíst to už, to je nechutné, to je odporné, to je nepříjemné Je mi z toho na blití., Mám toho už plný zuby.

Ⓐ I'm sick to death of it., I'm sick to the back teeth of it. Ⓝ Das hängt mir (schon) zum Hals raus. Ⓕ Ça me sort par les trous de nez., ! J'en ai ma claque / marre / ras le bol. Ⓡ 1. Это мне уже в горло не лезет., 2. У меня это уже в зубах навязло.

Mám° toho po krk. n. **Už toho mám° plný zuby.** n. **Mám° toho plný zuby.**

(kol; důraz) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 2. sg a pl ⊟ 1b kles. ozn. (od 3. slova) **Verb** mít něčeho po krk

(Čl. znechuceně, rozčileně vůči druhému o činnosti často opakované, dělané bez zájmu, s nechutí n. z donucení n. o opakovaném nepříjemném, nespravedlivém jednání třetího vůči němu ap.:) už mě to omrzelo, už se mi to znechutilo, už to nevydržím, nestrpím. Už toho mám všeho po krk. Službu nikomu dělat nebudu! ■ **S** já jsem znechucený velmi Leze mi to na nervy., Co je moc, to je moc.

Ⓐ (*s gestem ke krku*) I've just about had it up to here., I'm sick and fed up of it. Ⓕ J'en ai plein le dos / ras le bol / ras la casquette / par dessus la tête., J'en ai jusque là. Ⓡ Я этим уже сыт по горло.

Má na krku (padesátku / …).

(Čl. v poznámce vůči druhému o vyšším věku třetího, zvl. v kontrastu k jiným, přílišné náročnosti úkolu ap.) brzy mu už bude (padesát) let; je mu už (padesát) let. ■ **S** on je starý Táhne mu na padesát., Má už na zádech pátý křížek. ♦ I další vyšší celé desítky označující věk do sta let (*osmdesátku* …), obv. ne však pod čtyřicet let.

Krk za to nedám.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** dát za někoho / něco krk

(Čl. pochybovačně, s odstupem vůči druhému o věrohodnosti zprostředkované zprávy, informace, slibu třetího ap.:) (sice jsem to takto slyšel, ale) pravdivost, věrohodnost toho zaručit nemůžu a nechci; není to zřejmě zcela jisté a nevěřím tomu úplně. No, von slíbil, že pro to dojde, ale krk za to n., Karel toho vždycky naslibuje! ■ **S** já nevěřím, to není jisté Známe svý lidi!

Ⓐ I wouldn't bet on it., (But) don't hold your breath. Ⓝ Dafür will ich meinen Kopf nicht hinhalten. Ⓕ Je n'en donnerais pas ma main / ma tête à couper. Ⓡ Голову на отсечение за это не дам.

Mohlo by ho° to stát krk.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. kriticky n. v obavách vůči druhému o třetím a jeho úmyslu, podniku, kroku ap.:)* je to riskantní, nebezpečné a mohlo by mu to zásadně uškodit n. ho ohrozit existenčně n. na životě. ■ **S** to je nebezpečné De vo hubu. ♦ Jen řídce se užívá přímo bez *mohlo*.

Ⓐ It might / could cost him his life. Ⓝ Das kann ihn den Kopf kosten. Ⓕ ! Il pourrait y laisser sa peau. Ⓡ Он мог бы и головы лишиться.

Vsadím na to krk, že … *viz* Dám za to krk (že …).

Vyschlo mi (ňák / nějak) v krku.

(Čl. poloskrývaně vůči blízkému druhému, zvl. po příchodu na návštěvu k němu, obv. kvůli chuti napít se silného alkoholu ap.:) **1.** dostal jsem chuť se napít alkoholu; **2.** mám, cítím sucho v krku a žízeň a potřebuju se napít. **1.** Nemáš tam něco k pití? Nějak mi v. v krku. ■ **S** já mám žízeň, já mám chuť na alkohol

Zakroutím° mu° krkem!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Verb** zakroutit někomu krkem

(Čl. mocný a drsný vůči druhému obv. ve zlostné výhrůžce o nepřítomném třetím za jeho neposlušný n. protivný, škodlivý čin, též nepřátelsky o konkurentovi ap.:) tvrdě ho potrestám, zničím; po-

mstím se mu za to tvrdým trestem. Jestli mi ten parchant eště jednou příde pod ruku, z. mu k. a přestane mně konečně votravovat! ■ **S** já potrestám tě, já pomstím se Já mu ukážu!

Ⓐ I'll wring his neck (for him)! Ⓝ Ich dreh ihm den Hals um! Ⓕ Je vais lui tordre le cou. Ⓡ Я ему шею сверну!

Jak jde / jaký kroj, tak se stroj.
(Čl. zkušený obv. v připomenutí, radě mladšímu druhému k jeho postoji k místní a dobové zvyklosti chování, popř. i oblékání ap., nechce-li narážet na údiv, problémy:) chovej se, popř. oblékej se vhodně a přizpůsob se zvyklostem (a tím se i zařadíš mezi ostatní). ■ **S** přizpůsob se zvyklostem! ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je krok do neznáma.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. o jeho neobvyklém rozhodnutí, novém cíli a první snaze o jeho dosažení, zvl. s ohledem na celkovou situaci, rizika i možnost využít dřívější zkušenosti ap.:) to je zcela nevyzkoušená a odvážná možnost n. čin a vůbec není jasné, zda bude úspěšný n. bezpečný; to je velmi závažný, ale riskantní krok. ■ **S** to je nejisté, to je riskantní

Je to malý krok pro člověka, a velký skok pro lidstvo.
(Čl. moudrý filozoficky zvl. vůči druhému, druhým při ocenění jeho n. jiného obv. průkopnického činu, vynálezu, objevu ap. z obecného hlediska, lidského zájmu ap.:) (i když to samo nemusí být okázalé) je to obecně a svými důsledky velmi významný příspěvek k pokroku a obecnému blahu. ■ **S** to je významné obecně ♦ Astronaut N. Armstrong 21. 7. 1969 jako první člověk na Měsíci.

To je krok správným směrem.
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému, pochvalně a někdy mentorsky o třetím v reakci na jeho krok, pokus, čin, obv. jen dílčí, s ohledem na celkový čin n. v kontrastu k jeho předchozímu nepřijatelnému chování, chybám ap.:) (rozhodl se dobře a) udělal správnou, vhodnou věc, a to se mi líbí; jedná, postupuje správně a měl by v tom pokračovat. ■ **S** to vede k cíli, to je vhodné, já schvaluju to

To je° krok do tmy.
(neutr – kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým o nadějnosti, oprávněnosti právě začínané n. uvažované nové, dosud neznámé a nevyzkoušené činnosti, nové metody ap., zvl. v neznámé oblasti a z nutnosti ap.:) je to nevyzkoušené, a proto zcela nejisté, popř. nebezpečné a riskantní a může to dopadnout špatně; dobrý výsledek, úspěch toho je zcela nezaručený. Celá ta akce je jen další k. do tmy. Nevíme o tom vůbec nic a hrneme se do toho. Proč asi? Protože náš pan šéf má nezřízené ambice. ■ **S** to není jisté, to je nebezpečné Krk za to nedám.

Ⓐ It's a leap in the dark. Ⓝ Das ist ein Schritt ins Ungewisse. Ⓕ ! Marcher dans le brouillard. Ⓡ Это шаг в неизвестность.

To je (velký) krok vpřed / kupředu.
(Čl. zkušený znalecky vůči druhému o dílčím činu, uskutečnění části plánu ap. v celkovém širším rámci a s ohledem na konečný žádoucí cíl ap.:) to je nepochybný, vítaný pokrok n. úspěch; to představuje, je (znatelné) zlepšení. ■ **S** to je zlepšení, to je vítané

Není (tam) vidět (ani) na krok.
(kol; důraz) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v nespokojeném hodnocení intenzity mlhy n. venkovní či vnitřní tmy, kouře ap., zvl. z hlediska nutnosti pohybu v něm:) není (tam téměř) vidět na cestu, a proto je i velmi znesnadněná n. znemožněná prostorová orientace a pohyb, cesta. Venku je teda parádní mlha. Není v. ani na krok. Takže se nikam nepojede. ■ **S** viditelnost je žádná, je tam tma Je tam tma, že by ji moh krájet.

Ⓐ You can't see an inch., You can't see beyond the end of your nose., It's pitch dark. Ⓝ Man sieht nicht die Hand vor Augen. Ⓕ Ne pas y voir à un / cinq / dix / vingt … pas / mètres. Ⓡ Там ни зги не видно.

Nemůžu° se (odtud / odněkud) hnout (ani) na krok.
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** nejít / nehnout se ani na krok
(Čl. nespokojeně, popř. unaveně vůči druhému o své povinnosti dohlížet n. starat se, o nutné činnosti, vázanosti, závazku k místu n. třetímu v něm n. o vynucené vázanosti na dané místo, např. v důsledku policejního dohledu ap.:) **1.** *nemůžu se odtud ani krátce vzdálit, odejít; jsem (tam) zcela zaneprázdněný a vázaný;* **2.** *nemůžu n. nesmím se nikam vzdalovat a nikde se svobodně, samostatně pohybovat; nemůžu nikam svobodně, sám jít, jsem stále sledovaný, střežený.* **1.** To je hrozný, já se vod toho kluka nemůžu h. na krok, pořád křičí a něco chce. **2.** Nemůžu se z domu h. ani na k., aby mě pořád někdo nehlí-

dal. ■ **S** já jsem sledovaný, já nemůžu odejít Jsem tam uvázanej jak pes u boudy.

Ⓐ 1. I daren't leave it / him / here for a single moment., 2. I can't make a (single) move (without him -ing …). Ⓝ Ich kann keinen Schritt von der Stelle. Ⓕ 1. Je ne peux pas bouger d'ici / de là-bas., 2. ! Je suis cloué sur place., Je ne peux pas m'éloigner d'un pas. Ⓡ Я не могу оттуда / откуда-то ни на шаг отойти.

Kupředu (levá), zpátky ni krok!
(Čl., politický předák ap. zvl. ve snaze demagogicky povzbudit k uvědomělé a jednotné čilosti a činnosti druhé, obv. levicově orientované ap.:) jděte, postupujte rázně stále dopředu, bez ohledu na jiné n. na překážky!; rázně dělejte svou práci! ■ **S** postupujte kupředu rázně! ♦ Staré komunistické heslo a název pochodové písně J. Seidela. Pův. socialistická, pak oficiální komunistická píseň.

Už ani krok! n. **Ani krok!**
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ozbrojený, vojenská hlídka ap. varovně n. výhrůžně vůči druhému n. nepříteli ve snaze zabránit mu jít, přiblížit se n. vstoupit do nebezpečného, neschůdného n. chráněného, zakázaného místa, území, zvl. kvůli hrozbě úrazu n. naopak možnosti nepřátelského útoku ap.:) zastav se, stůj, stůjte a nechoďte n. nesmíte chodit dál n. sem! Stát! Dál už ani krok! ■ **S** zastav se! Ani hnout!

Ⓐ Don't move!, Stay where you are! Ⓝ Halt, stehenbleiben! Ⓕ On ne bouge plus! Ⓡ Ни шагу!

Jeho kroky zamířily / se ubíraly / vedly (k něčemu / do něčeho).
(neutr) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (k něčemu) – kles.
(Čl. vůči druhému zvl. v popisu cíle cesty třetího, i vzdálenějšího:) vydal se, šel, jel n. cestoval směrem k něčemu / do něčeho. Když se vrátil z cizíny, první, kam z. jeho kroky, bylo domů, k jeho starým rodičům. ■ **S** on šel směrem k / do, namířit si to k / do

Ⓐ He bent his steps to … Ⓝ Er lenkte seine Schritte … Ⓕ Ses pas le menèrent / conduisirent vers … Ⓡ Он направил свои стопы куда-то.

Jeho kroky míří / se ubírají / vedou k něčemu / do něčeho.
(Čl. vůči druhému v popisu cíle cesty třetího:) on jde, jede, cestuje směrem k něčemu, do něčeho. ■ **S** on jde směrem k / do

Von / on je° živá kronika (něčeho). n. **Je to živá kronika.**
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
Verb být živou kronikou něčeho
(Čl. v oznámení vůči druhému obv. o starém a zkušeném třetím a jeho znalosti a paměti, obv. jako přímého účastníka, zvl. ve vztahu k události n. místu ap.:) hodně (zažil a hodně) si pamatuje a může o tom svědčit, vyprávět, sdělit podrobnosti. Zeptejte se starýho Bezoušky. To je ž. k. naší obce. Narodil se někdy v devětadevadesátým nebo kdy, a tak leccos pamatuje. ■ **S** on pamatuje si to dobře má to v malíčku

Ⓐ He's a walking memory-bank. Ⓝ Er ist eine lebende Chronik. Ⓕ C'est une mémoire / chronique vivante, ! Il a une mémoire d'éléphant. Ⓡ (Он) живая летопись.

Nevykládej kroniky!
(Čl. zkušený varovně n. znechuceně vůči druhému a jeho zvyku mluvit, vysvětlovat, zvl. při jednání a z nedostatku času ap.:) mluv, vysvětli to prostě a stručně!; nemluv (zase) zbytečně kolem, obšírně a s mnoha nepodstatnými podrobnostmi! ■ **S** mluv stručně!

Trochu se kroť°!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. starší a s autoritou, učitel n. partner obv. vůči druhému, též dítěti, a jeho nepřiměřeně nevázanému, divokému, hlučnému chování v dané situaci a na daném místě, zvl. úředním, na návštěvě ap., též vůči příliš prudkému projevu emocí ap.:) mírni se, zklidni se a chovej se slušně a normálně!; ovládej se! Tak mládenci, trochu se kroťte! Tady nejste doma a takle třískat pulitrama mi tu nebudete! ■ **S** ovládej se!, chovej se slušně! Ale no ták!

Ⓐ Cool it! Ⓝ Nimm / reiß dich zusammen! Ⓕ ! Tiens-toi bien / convenablement / correctement! Ⓡ ! Полегче на поворотах!

Nezasel, prý aby mu kroupy nepobily.
(Čl. moudrý kriticky a obv. i posměšně vůči druhému o líném a neschopném třetím a jeho nečinnosti ap., pův. v selském prostředí:) vůbec nic neudělal, o nic se ani nepokusil n. se na to nepřipravil (a teď se vymlouvá, že nic nezískal, nemá); o nic se (pro jistotu) nesnaží a vymlouvá se na riziko neú-

spěšného výsledku. ■ **S** on nesnaží se, on je líný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kde se nudíme lépe než v kruhu rodiny?
(Čl. zkušený sarkasticky vůči druhému o rodině a životě v ní, zvl. v kontrastu k jiným možnostem ap.:) doma, v rodině se sice (po čase) nudíme, ale je to spojené s pohodlím a intimitou domova a nevadí to tolik. ■ **S** čl. nudí se doma ♦ O. Wilde (1856–1900).

Je to (jako) začarovanej / začarovaný kruh / v začarovaným kruhu. n. **To je bludnej / bludný kruh.**
Komp je to jak začarovaný kruh **Nom** začarovaný / bludný kruh
(Čl. s povzdechem, beznadějně vůči druhému obv. o marném výsledku opakované snahy najít řešení ze složité situace složené z řady vzájemně propojených daných faktorů, protichůdných vlivů ap.:) každý pokus o řešení dospěje (po řadě fází, kroků) zpátky do výchozího bodu; (takto) tu není, neexistuje žádné přirozené východisko, řešení. ■ **S** situace je bezvýchodná

Kruh se uzavírá / uzavřel.
(Čl. zkušený a obeznalý zvl. ve vyprávění vůči druhým o složité historii, příběhu třetího n. instituce ap., zvl. o poslední fázi a souvislostech s předchozími n. jinými lidmi:) (poslední) vývoj, změna dospívají, dospěly zpátky k výchozímu bodu, důvodu n. člověku a doplňují, doplnily chybějící a související fázi; tímto vývojem se logicky propojují, propojily v celek a ozřejmují, ozřejmily hlavní souvislosti. ■ **S** vývoj vrátil se na začátek, souvislosti poslední ozřejmily se

Má kruhy pod očima. n. **Udělaly se mu kruhy pod očima.**
Verb mít kruhy pod očima
(Čl. jako pozorovatel vůči druhému o třetím a jeho vzhledu, zvl. z nedostatečného, nekvalitního spánku, po probdělé noci ap.:) má mírně oteklé oči, nápadné a dočasné tmavé opuchliny, tmavší místa pod očima (a jeví potřebu spát). ■ **S** on vypadá ospalý ♦ 2. var. je řídká.

Dělají se mi kruhy před očima / vočima.
(Čl. v důsledku únavy, tělesného vyčerpání, únavy zraku, nízkého krevního tlaku, příliš dlouhého soustředění se na něco ap.:) chvílemi přestávám (jasně) vidět n. mám slabé zrakové přeludy; zatemňuje se mi zrak. Byl sem tak zesláblej, že se mi dělaly k. před o. ■ **S** já vidím špatně

Neruš (mi) mé kruhy. *viz* Noli tangere circulos meos.

K tomu / něčemu (mu°) chybí° / je° (už) jen krůček.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky n. jen v popisu vůči druhému o stadiu, jeho n. cizí snaze, činnosti ve vztahu ke zřejmému cíli n. výsledku, někdy nechtěnému a nežádoucímu ap.:) **1.** *snadno se tak lze dostat do nežádoucí (nebezpečné, trestuhodné ap.) situace n. stavu; to přitom už velmi lehce nastane, se samo dostaví;* **2.** *do konce, k dokončení n. dosažení úspěšného výsledku zbývá už jen málo; ke konečnému úspěchu je třeba už jen krátké poslední úsilí; to už je blízko.* **1.** K úplnému deliriu mu při těch jeho denních dávkách chybí jen k. ■ **S** to je blízko To je na dosah ruky.
Ⓐ He's only inches away from sth. Ⓝ Dazu fehlt nur ein kleiner Schritt. Ⓕ ! Être à un / deux doigt(s) de … Ⓡ 1. От этого (его) отделяет только один шажок., 2. Остался ещё один шажок.

Odtud / vodtud už je jen krůček k tomu / něčemu.
(Čl. zkušený vůči druhému o dosažené etapě, novém stadiu vývoje ap. s ohledem na významný cíl n. zásadní stupeň, pozitivní n. negativní:) to už je velmi blízko něčemu; tak n. tím se už skoro dosáhlo toho n. něčeho; takto je pak nebezpečí něčeho už velmi, hrozivě blízko. Pět piv denně? No v. je už jen k. k alkoholismu, ne? ■ **S** to je blízko, to je snadné

Častá krůpěj / kapka i kámen prorazí / proráží.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) n. 1c
(Čl. zkušený zvl. v upozornění n. radě vůči druhému a jeho nevšímavosti, podceňování opakované snahy, jevu ap., zvl. v kontrastu ke zdánlivě nedostupnému cíli n. překážce:) vytrvalostí a trpělivostí lze při opakovaném úsilí po velmi malých krocích dosáhnout i obtížného cíle; o postupné a pomalé dosažení výsledku se musíš vytrvale snažit; i malá snaha, vliv ap. mají po delším opakování velký účinek. Nezdálo se to napřed moc platný a velkej šéf jako by ho neposlouchal. Ale Honza do něj hučel tak dlouho, až nám nakonec dal nový místnosti dvě. No, jak se říká, č. k. i k. proráží. ■ **S** buď vytrvalý!, snaž se!, vydrž! Jen klid a pevný nervy! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. však lat. *Gutta cavat lapidem non vi sed saepe cadendo (Kapka vyhloubí kámen ne silou, ale častým padáním)* (Walther 10 508). Snad ovlivněno starším

Gutta cavat lapidem, consumitur anulus usu (P. Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.), *Listy z Pontu, 4,10,5*), kde se váže na obnošený prsten.

Ⓐ Much dripping / constant dropping wears away a stone. Ⓝ Steter Tropfen höhlt den Stein. Ⓕ ! Patience et longueur de temps Font plus que force ni que rage., ! Les petits ruisseaux font les grandes rivières., ! Avec le temps et la paille les nèfles mûrissent. Ⓡ Капля камень точит.

To je ale krysa!
(Čl. v prudké a rozhořčené reakci vůči druhému o známém třetím n. příteli na jeho nečekaně škodlivý, nepřátelský krok ap.:) ukazuje se, že to je darebák; zachoval se (ke mně) nečekaně zrádně a podle, nečestně. To je ale krysa. Já mu blbec věřil do poslední chvíle, a von mě nakonec takhle v konkurzu podrazí. ■ **S** on je zrádný, on je darebák

Krysy opouštějí (potápějící se) loď.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⍁ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. pohrdavě n. posměšně vůči druhému o třetím, třetích a jejich nesolidární, neloajální reakci na společné potíže, krizi podniku, projektu ap.:) lidé bez hlubšího vztahu n. motivace n. lidé zištní se v krizi zbaběle a rychle vzdávají společného úsilí, cíle a spolupráce a odcházejí (do bezpečí). Dokud byly penízky, každej tleskal a byl pro. Teď když má podnik ztráty, k. o. loď. ■ **S** čl. povrchní utíká v krizi, zbabělec utíká Teče mu do bot. ♦ Též říd. var. *Loď se potápí, k. opouštějí palubu.*

Ⓐ The rats are abandoning (the sinking) ship., (*obecněji*) Rats abandon a sinking ship. Ⓝ Die Ratten verlassen das sinkende Schiff. Ⓕ Les rats quittent le navire. Ⓡ Крысы покидают тонущий корабль.

Chytla ho křeč (do něčeho).
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho náhlé svalové a pohybové potíži v končetině z chladu, ze studené vody, z tělesné námahy ap.:) na okamžik a náhle mu bolestivě strnul sval (v ruce, noze ap.) a nemohl se hýbat. ■ **S** on má bolest

Křehkosti, tvé jméno je žena.
(Čl., zvl. muž zkušený vzletně v povzdechu vůči druhému o ženě a jejím chování ap.:) žena je v chování vrtkavá, náladová a nestálá a nevyniká pevností, rázností a spolehlivostí, zvl. pro svou snadnou zranitelnost. ■ **S** žena je vrtkavá, žena je zranitelná ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, 1,2,146* (1603), srov. *Frailty, thy name is woman.*

Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů.
(Čl. zkušený, vůdce ap. přesvědčivě, vlastenecky obv. vůči druhým ve skupině, v národu ap., zvl. ve snaze je povzbudit a utužit pro překážky a nebezpečí těžkého období, boje ap.:) každý jednotlivec musí být silný a pevný a pak je i celek, celý národ solidárně semknutý a pevný a vydrží vše. ■ **S** celek je silný jedinci, každý může přispět celku pevností ♦ J. Neruda (1834–1891), *Písně kosmické* (1878).

Pivo (je) jako křen! n. **Je jako křen.**
Komp pivo je jak křen
(Čl. pochvalně a zálibně vůči druhému o momentální chuti piva, obv. v hospodě a v reakci na svou žízeň, únavu ap.:) to pivo je opravdu dobré, správně vychlazené a má podle očekávání výraznou, říznou chuť. ■ **S** pivo je dobré

Křeslo se pod ním houpá.
(Čl. informovaný vůči druhému o vlivném třetím ve funkci ve vládě, vedení podniku ap., zvl. z důvodů tlaku konkurence n. neúspěchu:) jeho pozice je vážně ohrožená a jeho budoucnost v ní není jistá; je v nejisté situaci a hrozí, že bude sesazený n. odvolaný. ■ **S** on je v situaci obtížné, on je v situaci nebezpečné

Potřeboval by (trochu) přistřihnout křidýlka.
Verb přistřihnout někomu křídla / křidýlka
(Čl. zvl. starší a zkušený n. ve vedoucí funkci v kritické poznámce vůči druhému obv. o mladším třetím a jeho stupňujícím se neodpovídajícím chování, zvl. v kontrastu k očekávání, daným pravidlům, popř. věku, postavení ap.:) je příliš troufalý, sebevědomý, popř. nezkrotný a poněkud agresivní a je třeba mu v tom už zabránit n. ho trochu omezit. ■ **S** on musí být omezen, on je troufalý

Je tu křiku jak na jarmarku.
Komp je tu křiku / hluku jak na jarmarku
(Čl. někdy nespokojeně v komentáři vůči druhému obv. o menším uzavřeném prostředí a náhodné n. spontánní události a hodně lidech a jejich spontánním chování ap.:) je tu velmi n. nepříjemně hlučno, rušno. ■ **S** je tam hluk, je tam mnoho lidí

Je tady křiku jako v židovský škole. *viz* Je tu (křiku / hluku) jak na jarmarku.

Narostla / rostou mu křídla.
*(Čl. zkušený udiveně, popř. kriticky vůči druhému o třetím a jeho změněném a nápadném počínání, chování zvl. v neprofesionální, citové oblasti, zvl. v kontrastu k předchozí nezkušenosti, nesmělosti ap., popř. i v důsledku zamilovanosti:) zvětšilo se,

roste mu (příliš) sebevědomí a víc si teď troufá; přestal, přestává už mít strach, získal nadšení a rozlet a projevuje se, začíná se projevovat odvážnými myšlenkami n. kroky. ■ **S** on stal se sebevědomým, on stal se odvážným

Ještě / eště mu nenarostla křídla, a už chce létat / lítat.
(Čl. zkušený udiveně, pobaveně, popř. kriticky vůči druhému o mladém třetím a jeho přehnaných, ale opravdových snahách, cílech ap.:) i když nemá ještě žádné zkušenosti, projevuje udivující n. příliš velkou troufalost, smělost; přes svou nezralost chce, snaží se už směle dosáhnout velmi náročného cíle. ■ **S** on je troufalý ♦ Přísloví, srov. Čelakovský: *Nechtěj létat, dokud křídla nenarostla.*

S tebou° je° kříž!
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v povzdechu kriticky, nespokojeně vůči blízkému druhému, zvl. ženě a v reakci na jejich opakované nečekané odmítnutí, jimi vyvolanou komplikaci, rozmarné rozmýšlení se ap.:) s tebou jsou bohužel pořád potíže, nepředvídatelné těžkosti a nic není jednoduché; je těžké s tebou úspěšně a jednoduše jednat, něco ti vysvětlovat n. od tebe spolehlivě očekávat, stále se vytáčíš a měníš názor; je nevděčné a velmi pracné snažit se tě uspokojit, ti vyhovět. S tebou je, moje drahá, kříž! Včeras mě ujišťovala, že se ti konečně líbí tenhle stolek, a teď, když jsem ho už koupil, je zase špatnej. ■ **S** ty chováš se rozmarně Neví, co chce, a nedá pokoj, dokud to nedostane.
Ⓐ There's no pleasing you / some people. Ⓝ Es ist ein Kreuz mit dir! Ⓕ Avec toi, c'est la croix et la bannière!, ! Tu es insupportable / infernal / pénible / suant!, ! On n'est pas à la noce avec toi! Ⓡ Мне с тобой просто наказание!

Cítím to v kříži.
Verb cítit to / něco v kříži
(Čl. zkušený s obavou vůči druhému o možnosti nepříjemné, nežádoucí změny, vývoje, též o zhoršení počasí ap.:) mám silný, neodbytný pocit, že se to stane; tuším, obávám se, že k tomu dojde. ■ **S** já tuším to

Každý / každej si nosí / nese svůj kříž sám.
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému obv. k dotvrzení a zobecnění jeho bolestné, smutné zkušenosti, někdy dlouhodobé ap.:) své neštěstí, psychickou ztrátu ap. musí snášet, si musí vytrpět každý člověk sám (a nikdo mu to nemůže ulehčit). ■ **S** čl. musí trpět sám ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Táhne mu (na) sedmej / sedmý / několikátý křížek.
(Čl. zvl. starší vůči druhému o třetím a jeho relativně vyšším věku, obv. od šedesáti let dále, zvl. z hlediska omezené síly, nemocí ap. a ve vyjádření desítkami let:) je už starší n. starý a brzy už mu bude sedmdesát let. ■ **S** on je starý

Budou křtiny.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím n. třetí v důsledku jejího viditelného těhotenství n. častěji žertovně v narážce na starou pověru vůči druhému v reakci na jeho náhodné rozlití pití, vína ap. po stole, na ubrus:) jí n. tobě se brzy zřejmě narodí (další) dítě. Á jé, tady b. u někoho k., jak na to koukám! Počkej, utři to tady ubrouskem. ■ **S** on bude mít dítě, ona bude mít dítě Čeká rodinu.
Ⓐ (*při viditelném těhotenství*) (I see) someone's expecting (a happy event). Ⓕ ! Elle mange pour deux., ! Il y a du baptême dans l'air., Ça sent le baptême. Ⓡ Это к крестинам!

To je (ale) ksindl.
(Čl. nenávistně a rozzlobeně vůči druhému o třetím v reakci na jeho podlý a škodlivý krok ap.:) to je nedůvěryhodný a záludný darebák, schopný vypočítavě i velmi nízkého a nebezpečného kroku, protiakce ap. ■ **S** on je darebák

Sem napnutej jako kšandy.
(Čl. neformálně a dychtivě vůči druhému po jeho oznámení, že přináší zajímavý zážitek n. zprávu o průběhu jednání, chování, reakci třetího ap.:) to mě velmi zajímá a jsem velmi napjatý, co mi povíš n. jak to dopadlo ap. ■ **S** já chci vědět, on je napjatý, řekni mi to!

Je to napínavý jako / jak kšandy.
Komp to je napínavé jak kšandy
(Čl. obv. ironicky n. s úsměškem vůči druhému o knize, filmu aj. a ději v nich, zvl. při očekávání konečného výsledku, rozuzlení ap.:) **1.** *to je velmi napínavé, vzrušující a poutavé a sleduju to s napětím a zaujetím;* **2.** *to je (zcela průhledné, nedobře napsané a proto) velmi nudné a příliš mě to nezajímá.* ■ **S** to je napínavé, to je nudné

To je (ale) kšeft!
(Čl. pochvalně, uznale vůči druhému o výhodnosti možnosti, nabídky práce, úkolu, obchodu ap.:) to je velmi, mimořádně výhodné (a já to vítám n. velmi oceňuju); to je (pro mě) neobvykle prospěšné a

přináší to značný zisk. ■ **S** to je výhodné, to je výhodné finančně

To sou (ale) kšefty!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. s povzdechem, rozladěně vůči druhému o své povinnosti, závazku, úkolu n. zakázce, někdy nevýznamné n. netypické, avšak náročné ap.:) to je (pro mě) značně nevýhodné a nepříjemné a pouze mi to komplikuje celkový program n. mě zdržuje. Myslel sem, že to sfouknu za pět minut, ale musel sem si doject pro přepálenou pojistku, tu měli zase až v druhým krámu, a domu sem se dostal až večer. To sou k.! Já už podruhý vo ňáký vopravě nechci ani slyšet. ■ **S** to je nevýhodné, to je nepříjemné No to je dobrý!
Ⓐ What a bind / drag / hassle!, I could do without this. Ⓕ ! Sales affaires / affaires louches., ! (*iron*) Tu parles d'une affaire! Ⓡ Хорошенькое дело!

Kšefty se hejbaj.
(Čl., zvl. podnikatel, obchodník pochvalně, spokojeně v informaci n. odpovědi vůči druhému o stavu svého podniku, zvl. z hlediska výměny zboží, informací ap.:) provoz je živý, čilý a vše funguje dobře a uspokojivě. ■ **S** to funguje dobře

Jak dou kšefty?
(Čl. ležérně a neformálně v otázce vůči známému druhému a stavu jeho činnosti, zvl. obchodní, podnikatelské ap., obv. po vzájemném opětovném setkání a pozdravu:) jak se (ti, vám) daří, zvl. v podnikání, obchodování, popř. v práci?; jak se vede a jak prosperuješ, resp. kolik vydělávᾶš? ■ **S** jak se máš? Jak se vede?, Jak jinak?

A kerej / kterej ty seš / vy ste?
(Čl. zvl. starší a usedlý vůči mladšímu a neznámému, novému druhému ve snaze si ho zařadit, obv. po jeho příchodu do místního prostředí, mezi vzájemně se znající lidi z vesnice ap.:) kdo jsi a jak se jmenuješ, resp. ke které rodině n. ke kterému prostředí patříš?; čí jsi syn, potomek n. příbuzný, popř. odkud jsi přišel? ■ **S** kdo jste?

(Když / dyž …) votvírá / otvírá se mi kudla v kapse.
(Čl. drsně, nenávistně a silácky vůči druhému, druhým v reakci na možnost objevení se eventuality, příchodu třetího n. jen zaslechnutí jména nenáviděné věci, symbolu ap.:) nesnáším to, když … a hned jsem připravený to tvrdě zničit, zlikvidovat; krajně mě irituje a k prudké protiakci dráždí, když … (se stane / přijde / slyším o …). ■ **S** to irituje mě

Zavři (si) kufr, kecá ti to / víko. *viz* Zavaž si botu, kecá ti jazyk!

Mnoho kuchařů přesolilo / připálilo polívku / polévku.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený obv. v posměšném komentáři n. radě vůči druhým, druhému a jejich snaze pomáhat, prosadit se svou radou, názorem ap. ve vztahu ke společnému cíli a dílu ap.:) (i společné) dílo má mít svého jediného mistra, a ten má zkušeně rozhodovat sám, bez rad druhých; kolektivní úsilí vede ke kolektivní nezodpovědnosti a výsledek zničí. A: Jakej to moh bejt krásnej park! Ale pak se šéfové začali střídat a každej měl svý geniální nápady jako dát skleník támhle pod stromy … – B: To víš, m. k. p. p. ■ **S** dílo dobré vyžaduje mistra, kolektiv je nezodpovědný To chce pevnou ruku. ♦ Přísloví.
Ⓐ Too many cooks spoil the broth. Ⓝ Viele Köche verderben den Brei. Ⓕ (Il ne faut qu'un seul maître à bord.), ! Trop ne vaut rien. Ⓡ ! У семи нянек дитя без глазу.

Von je taková kuchyňka.
(Čl. s despektem, posměšně o druhém, zvl. muži a jeho netradiční orientaci, obv. v kontrastu k ostatním ap.:) on se zdržuje často doma a rád se věnuje úklidu domácnosti, vaření, popř. i praní prádla ap. ■ **S** on je člověk domácký

Tisíc kulí a granátů!
(Čl. zvl. starší a dříve, někdy sám pro sebe, v zaklení a reakci na nečekané nepříjemné překvapení, zjištěný nedostatek, svou chybu, nedbalost n. neúspěch ap.:) to mě rozzlobilo a rozladilo; jsem z toho rozzlobený a mám špatnou náladu. ■ **S** já jsem rozzlobený, já vyjadřuju zlost Do prdele práce!

My jsme spolu kuličky nehráli. *viz* Copak sme spolu krávy pásli?

Kulový ti dám!
(Čl. prudce a nepříjemně odmítavě vůči druhému v reakci na jeho žádost od něj něco získat, popř. na jeho očekávání, často z lakoty ap.:) nic ti nedám (a všechno si nechám sám); nemám chuť, zájem se s tebou dělit a brát na tebe ohled. ■ **S** já nedám ti nic

Když slyším slovo kultura, sahám po revolveru.
(Čl. arogantně, primitivně a nenávistně v reakci na podráždění, obv. však jen v podobě citátu ap.:)

kultura, mluvení n. úvahy o kultuře mě krajně dráždí a provokují a jsem připravený tvrdě proti ní zareagovat. ■ **S** kultura dráždí mě ♦ Připisováno fašistickému pohlavárovi H. Goeringovi (1893–1946).

V tom je° celej ten kumšt.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, odborník vůči druhému, druhým na závěr svého předvedení, vysvětlení způsobu činnosti, cesty k úspěchu n. fungování přístroje, mechanismu, v kontrastu k představě velké složitosti ap.:) je to založeno na tomto a je to vlastně jednoduché; princip, základ toho je v tom, že … a je prostý. Musíš ty látky měřit a vážit naprosto přesně, pak je opatrně smícháš a zahřeješ podle tabulky a v tom je c. ten k. ■ **S** základ je jednoduchý, základ je v, to je jednoduché To je jednoduchý jako facka.
Ⓐ That's all there is to it. Ⓝ Darin liegt der ganze Witz. Ⓕ ! C'est l'enfance de l'art., ! C'est simple comme bonjour. Ⓡ Ясно как божий день.

(Inf) to je kumšt / umění! n. **To je kumšt!**
(kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obdivně vůči druhému o třetím a jeho mimořádném výroku, úspěchu vyžadujícím velkou obratnost, dovednost ap.:) (udělat něco) není vůbec snadné a vyžaduje to zvláštní schopnost, nadání n. zručnost apod.; to je podivuhodné a nevšední a dosáhnout toho je krajně obtížné. Viděls ho? Takhle zavařit počítač, to je k.! ■ **S** to je obtížné, to je náročné To není jen tak.
Ⓐ (*-ingový tvar n. Inf*) takes some doing! Ⓝ Das ist eine Kunst. Ⓕ C'est tout un art! Ⓡ Это не каждому дано.

To stojí kupu peněz.
(Čl. zvl. varovně vůči lehkomyslnému druhému a jeho zjednodušené představě, úmyslu koupit si potřebný i nepotřebný výrobek, cestu, dům ap., obv. s poukazem na nejasný zdroj peněz ap.:) je to velmi drahé a je třeba být uvážlivý (a přitom není snadné si to dovolit, pořídit). ■ **S** to je drahé Kapsa to pocítí.

A je to v kupě!
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 4. slova) **Verb** být / bejt v kupě
(Čl. s ulehčením, popř. radostně vůči druhému, zvl. v reakci na úspěšné dokončení náročné práce složené z řady kroků a komponentů, opravy rozebraného přístroje, shromáždění potřebných částí, příspěvků, faktů pro knihu ap.:) je to konečně hotové, dokončené a tvoří to už (opět) celek; (už) je to v pořádku a funguje to n. je to připravené. Dva šroubky mi někam zapadly a mořil jsem se s tím kvůli nim celý vodpoledne. No ale teď už je mám a je to v k. ■ **S** to je dokončené, to je celé Už to vypadá k světu.
Ⓐ And the job's done / jobbed., And we're home and dry., And it's in the bag. Ⓝ Fertig (ist die Laube). Ⓕ ! Une bonne chose de faite!, ! Enlevez, c'est pesé! Ⓡ И готово!

Kupec když chválí, šálí.
(Čl. v upozornění n. varování vůči druhému zvl. s ohledem na jeho snahu jednoduše uvěřit nabídce obchodníka a jeho přehnané chvále výrobku, služby ap.:) každý prodávající, obchodník své zboží přirozeně nadhodnocuje, a podává tak o něm nepravdivé informace; obchodníkovi a jeho vychvalované nabídce není radno plně věřit. ■ **S** prodávající přehání cenu ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kurník šopa!
(Čl. neformálně v zaklení a silné nespokojené reakci, někdy jen pro sebe, na zjištěnou překážku, opomenutí, chybu, popř. drobné poranění při své činnosti ap.:) to mě rozzlobilo a pokazilo mi náladu; s tím jsem nepočítal a vadí mi to. ■ **S** já jsem rozzlobený, to vadí mi

Je to kurva chlap.
(Čl. zkušený kriticky a v odsudku vůči druhému o třetím muži a jeho charakteru, obv. v trvalém hodnocení ap.:) je to bezcharakterní, mravně zkažený a zrádný muž; je to zrádný a nebezpečný darebák (a varuju před ním). ■ **S** on je darebák, on je nebezpečný, on je zrádný

A kurva!
(Čl. v prudkém zaklení, někdy sám pro sebe, v rozmrzelé reakci na nenadálou překážku, komplikaci, drobné poranění, nepříznivý krok druhého ap.:) to mě rozzlobilo a rozladilo; já jsem rozzlobený a mám špatnou náladu. ■ **S** já jsem rozzlobený, já vyjadřuju zlost

Mladý kurvy, starý modlářky.
(Čl. zkušený, zvl. muž kriticky a posměšně vůči druhému obv. o ženě a jejích nekompromisních názorech, zásadách, někdy v oblasti mravnostních prohřešků ap.:) stará žena se někdy ráda prezentuje jako velmi zásadová a mravná (též: aby si dodala na ctihodnosti) a odsuzuje chyby, popř. mravní poklesky mladých, i když sama

v mládí byla stejná. ■ **S** žena je mravná přehnaně až v stáří ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

To je° (teď) v kurzu.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova) **Verb** být / bejt v kursu
(Čl. kriticky n. konjunkturně v poznámce vůči druhému o momentálním způsobu chování a vyjadřování lidí ve společnosti, o praxi zdůrazňování aspektu, priority, politické zásady, odvolávání se při argumentaci n. užívání konkrétního výrobku, věci ap.:) to je teď velmi populární a aktuální, moderní; je velmi módní a oblíbené to teď (tak) dělat. Mluvit při sebeblbější příležitosti vo Masarykovi je přece teď zas v k., copak to nevíš? Takhle důležitej nebudeš! ■ **S** to je aktuální, to je populární To teď frčí.
Ⓐ It's the in thing. Ⓝ Das ist jetzt im Kurs / in Mode / der Trend. Ⓕ ! C'est en vogue / à la mode / dans le vent., ! Ça a une bonne cote! / c'est bien coté! Ⓡ Это (сейчас) в моде.

Kuře chce bejt / být moudřejší než slepice.
(kol – neutr; posm) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. starší obv. posměšně, popř. shovívavě vůči druhému o mladém třetím a v reakci na jeho výrok, radu, stanovisko, nemístné v rozhovoru zkušených starších, zvl. při poradě, diskuzi o řešení problému ap.:) je příliš nezkušený, a přesto se snaží troufale a sebevědomě poučovat staršího, zkušenějšího n. mu radit. A: A pročs na Honzíka tak vyjel? Von to nemyslel zle. – B: Protože k. chce b. m. než s., a to já nesnáším. Prd tomu rozumí a chce radit. ■ **S** čl. mladý je přemoudřelý a chce radit Eště mu teče mlíko po bradě. ♦ Přísloví (Čelakovský), též var. *Kuře chce poučovat slepici (jak má hrabat).*
Ⓐ He would teach / wants to teach his grandmother to suck eggs. Ⓝ Das Küken will klüger sein als die Henne. Ⓕ ! Il veut montrer à son père à faire des enfants. Ⓡ Яйца курицу не учат.

Kuře chce poučovat slepici (jak má hrabat). *viz* Kuře chce bejt moudřejší než slepice.

I slepý / slepé kuře najde (někdy) zrno / přijde k zrnu.
(Čl. zkušený v poznámce zvl. vůči druhému a jeho údivu nad nezaslouženým úspěchem neschopného třetího ap.:) i když pro to nemá předpoklady, schopnosti ani zkušenost n. se o to nijak nezasloužil, může i takový člověk někdy náhodou, bez námahy mít úspěch, získat něco cenného ap. ■ **S** čl. neschopný má úspěch někdy ♦ Přísloví (Čelakovský).

Zadarmo ani kuře nehrabe. n. **Ani kuře zadarmo / slepice darmo nehrabe.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *kuře*
(Čl. ve vysvětlení vůči druhému a s ohledem na vykonaný úkol, provedenou službu, pomoc ap., obv. v reakci na překvapení druhého a jako zdůvodnění požadavku odměny n. protislužby ap.:) nikdo nechce pracovat, dělat něco bez odměny, a i já za to proto něco chci. Ty se mu divíš, že za to něco chce, dyž je to tvůj strejda? To víš, z. ani k. n., jinak by chcíplo. ■ **S** čl. nemůže pracovat bez odměny, nikdo nechce dělat bez odměny Něco za něco., Bez práce nejsou koláče. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ You don't get something for nothing., You don't get owt for nowt., Nothing for nothing. Ⓝ Umsonst ist der Tod. Ⓕ ! Toute peine mérite salaire., ! On ne travaille pas pour la gloire. Ⓡ ! Работать даром дураков нет.

Ten neublíží / by neublížil ani kuřeti.
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení třetího a jeho povahy, zvl. s ohledem na potřebu citlivé péče, zacházení ap. a v kontrastu k jeho drsnému vzhledu, velké postavě a obavě neinformovaného druhého ap.:) je povahou velmi mírný, mírumilovný a neškodný; vůbec nemá násilnickou povahu, jedná ohleduplně a není schopný udělat někomu něco krutého ap., a proto není třeba se ho obávat. ■ **S** on je mírumilovný a neškodný

Je to (hezkej / hodnej) kus / flák cesty.
(Čl. zkušený, informovaný v upozornění, někdy nesouhlasném, vůči druhému o jeho úmyslu, potřebě cesty někam ap.:) je to velmi n. příliš daleko; je tam (příliš) dlouhá, popř. namáhavá cesta. ■ **S** to je daleko

To je kus chlapa. n. **Je ho kus / pěknej kousek.**
(Čl. vůči druhému v uznalém hodnocení třetího, muže a jeho postavy a vzrůstu, popř. i síly, u ženy i z hlediska sexuální atraktivnosti ap.:) je velký, statný a mužného vzhledu (a má značnou sílu); je mohutné, robustní postavy. ■ **S** on je velký

Je jako kus ledu.
Komp být jako kus ledu
(Čl. kriticky a nesouhlasně vůči druhému o třetím a jeho citových projevech, schopnosti chovat a projevit lásku, soucítit s někým ap.:) je chladný a necitlivý a neprojevuje žádný cit, soucit; je, zůstává

lhostejný a tvrdý, netečný. ■ **S** on je chladný, on je neúprosný, on je tvrdý

Stálo ho to kus práce.
(Čl. znalecky a zkušeně vůči druhému o třetím a jeho vynaloženém úsilí před dosažením nesnadného cíle, výsledku ap.:) bylo to opravdu pracné a namáhavé, popř. i časově náročné; musel se pro to hodně namáhat, popř. trápit, přemýšlet ap. ■ **S** on musel namáhat se krajně

Je to kus / lán světa.
(Čl. v komentáři vůči druhému, někdy nesouhlasném, o jeho úmyslu, potřebě cesty na vzdálené místo v jiném městě, kraji, zemi, zvl. s odstínem nepředvídatelnosti průběhu, překážek ap., někdy i v nepřímé odpovědi na pozvání jet taky ap.:) je to velmi, příliš daleko a je to obtížné; je tam nepříjemně dlouhá cesta. ■ **S** to je daleko

Je to kus vola.
(Čl. kriticky, urážlivě a rozzlobeně vůči druhému o třetím, zvl. v reakci na jeho nerozumný, nepochopitelný krok n. rozhodnutí n. neobratné pokažení, nezvládnutí činnosti pro prvního prosté a snadné ap.:) je hloupý a reagoval, udělal to hloupě; hloupě tím situaci zkomplikoval. ■ **S** on je hloupý

To je výstavní / parádní kus / kousek!
Nom parádní / výstavní kousek
(Čl. pochvalně, nadšeně vůči druhému o exemplář ve sbírce, vypěstovaném plodu, starém výrobku, objeveném vzorku živočicha, popř. i o člověku, zvl. z hlediska vzhledu, pravidelnosti, rozměrů ap. a ve srovnání s ostatními téhož druhu ap.:) to je mimořádně pěkný, pohledný, efektní n. zvlášť velký a pravidelný exemplář, případ, ukázka ap.; to je neobvykle podařený a vzácný výrobek, výtvor. ■ **S** to je exemplář mimořádný, to je dobré

To je° (ale) / je to kus!
(kol; pochv) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
1. *(Zvl. muž v uznalé, obdivné poznámce vůči druhému o ženě z hlediska její vnější podoby, fyzických vnad a sexuální přitažlivosti ap.:) ona je nápadně pohledná, velmi přitažlivá a vnadná.* **2.** *(Čl. pochvalně, udiveně vůči druhému zvl. o vypěstovaném plodu, zvířeti ap.:) je to hodně, mimořádně veliké.* **3.** *viz* To je výstavní / parádní kus / kousek! **1.** Viděls ji, jak tam stojí? To je, pane, kus a každej na ni čumí jako blázen. ■ **S1** ona je přitažlivá Člověk na ní může oči nechat. **S2** to je velké To je jako kráva.

Ⓐ 1. She's quite something., (*vulg*) I wouldn't kick her out of bed!, 2. That's quite something. Ⓝ 1. Das ist eine tolle Frau., 2. Das ist aber ein Riesending! Ⓕ 1. C'est un sacré morceau / une sacrée pièce., 2. ! C'est un beau brin de fille / une belle plante / un joli morceau! Ⓡ Вот это класс!

Dělá, jako by to měl vod kusu.
Komp dělá, jako by to měl od kusu
(Čl. udiveně n. pohoršeně vůči druhému o třetím a jeho pracovním tempu a způsobu ap.:) pracuje velmi rychle a mechanicky, strojově, bez ohledu na přesnost, popř. kvalitu; dělá to, pracuje rázně a rychle, ale ledabyle, nekvalitně. ■ **S** on pracuje rychle

Je to kušna v plamenech / v ohni. *viz* To je huba v (jednom) plameni.

Kutna mnicha nedělá.
(Čl. zkušený v pozorování vůči překvapenému druhému o třetím a jeho jednání, chování, dobrém i špatném, zvl. v kontrastu k jeho vzhledu n. funkci ap.:) člověka nelze posuzovat podle jeho vzhledu, postavení apod., ale podle jeho činů; přes důstojný, vážný vzhled může být člověk nedůstojný darebák ap.; přes neformální, popř. nedůstojný zevnějšek n. jen obyčejné postavení se člověk může chovat velmi lidsky, důstojně a pozitivně. ■ **S** čl. pozná se podle činů ne vzhledu ♦ Přísloví, srov. lat. *Habitus non facit monachum* (Walther 10 534); srov. Čelakovský *Kápě nedělá mnicha ani ornát biskupa*.

Darovanému / darovanýmu koni na zuby nehleď / nekoukej!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zkušeně zvl. v radě druhému a jeho příliš kritickému vztahu k daru, přidělené možnosti ap.:) buď (trochu) vděčný a nekritizuj jen!; člověk má být za každý dar, pomoc vděčný n. být s ním spokojený, a to bez ohledu na jeho (někdy horší) kvalitu n. vzhled, potřebu apod. Co se ti zase nelíbí, dyťs to dostal zadarmo! Ještě se to hodí, a jak se říká, d. k. na zuby n. ■ **S** buď vděčný! Nevděk světem vládne. ♦ Přísloví (Čelakovský), je ale obecně evropské, pův. z lid. lat. (Walther 6273), srov. *Donato non sunt ora inspicienda caballo*; už však u sv. Jeronýma.

Ⓐ (*o nečekaném daru*) Don't look a gift horse in the mouth., (*o vyžebraném daru*) Beggars can't be choosers. Ⓝ Einem geschenkten Gaul schaut man nicht ins Maul. Ⓕ À cheval donné,

on ne regarde pas la bouche. Ⓡ Дарёному коню в зубы не смотрят.

Kůň je jednou hříbětem, člověk dvakrát dítětem.
(Čl. moudrý v komentáři vůči druhému, zvl. v reakci na starého třetího a jeho zdánlivě překvapivé chování, záliby ap.:) starý člověk často dětinští a začne se chovat překvapivě rozmarně, netrpělivě ap.; staří lidé se někdy chovají jako malé děti. ■ **S** čl. starý chová se dětinsky ♦ Přísloví (Čelakovský).

Koně! Království za koně! *viz* Království za koně!

Syp koni obroku, půjde s tebou do skoku.
(Čl. zkušený obv. v radě mladšímu v jeho péči a vztahu ke třetímu, služebnému zvířeti, popř. stroji ap.:) o to, toho, kdo ti slouží, pomáhá, se starej dobře, a bude ti pak taky dobře a pilně sloužit, k dispozici. ■ **S** starej se o prospěch pomocníka! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kůň k tahu, pták k letu a člověk k práci.
(Čl. moudrý, někdy v poučení, radě vůči nezkušenému druhému a jeho bezdůvodnému, nesmyslnému experimentování se změnou účelu, zařazení lidí, zvířat ap.:) každý člověk, popř. i živočich je jinak (přirozeně) užitečný, má své pevné určení, a proto má každý vykonávat (jen) to, k čemu má předpoklady, schopnosti. ■ **S** každý hodí se k něčemu jinému ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nech to koňovi, ten má větší hlavu.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
Verb nechat to koňovi
(Čl. obv. zkušený v radě vůči druhému a jeho marné starosti, snaze vyřešit příliš složitý problém, vymyslet uspokojivou cestu ap.:) nezabývej se tím už dál a netrap se pro to!; nesnaž se to řešit za každou cenu a neznepokojuj se tím už dál! Poď, dem na pivo a tohle nech k., ten má v. h.! S tím, jak sem nacpat víc lidí, si nevěděl rady ani předchozí šéf. ■ **S** nesnaž se marně!, to je složité příliš Pusť to z hlavy!

Ⓐ (Don't bother your head about it; leave it to somebody else.), (Don't worry about it.), (Let someone else worry about it.) Ⓕ ! Laisse tomber., ! Arrête les frais. Ⓡ ! Не ломай (себе) голову.

Koně, ženu a flintu nikdy nepučuj / nepůjčuj.
(Čl. zkušený v radě zvl. příliš důvěřivému a ochotnému mladšímu druhému s ohledem na žádost n. možnost žádosti třetího o půjčku:) buď opatrný, chovej se opatrně a nedůvěřuj druhým lidem úplně ve všem, a zvláště v přenechávání, půjčování věcí a peněz!; některé důležité věci nikdy druhému, cizímu člověku nesvěřuj, popř. nepůjčuj! ■ **S** buď opatrný!, nepůjčuj všechno! ♦ Přísloví (Čelakovský); v modernizované podobě někdy též *fajfku, zubní kartáček, hudební nástroj* ap.

To je, jako když kopne kůň.
Komp to je, jako když kopne kůň
(Čl. vůči druhému zvl. v prudké slovní reakci na vypití dávky alkoholu ap.:) to je neobvykle, příliš silný a drsný alkohol a mnou to silně otřáslo. ■ **S** to je silné

Když jsou dva na koni, jeden musí sedět vzadu.
(Čl. moudrý zvl. ve vysvětlení udivenému n. svým partnerem rozhořčenému druhému v oblasti řízení, vedení podniku ap.:) partnerství ve vedoucí dvoufunkci, popř. ve skupině ap., neexistuje, ve skutečnosti vždy vede jen jeden, ten silnější. ■ **S** vůdce je jen jeden

Bude tu jako na koni.
Komp přihnat se / být někde jako na koni
(Čl. zkušeně vůči druhému o třetím a jeho zájmu a očekávaném příchodu, příjezdu na místo, popř. o očekávaném ročním období, stavu ap., též jako ujištění n. slib:) přijde, přijede sem (dychtivě, ochotně ap.) velmi brzy, co nejdříve; nastane to už velmi brzy, za krátkou dobu. ■ **S** on přijede rychle, to nastane brzy

Ty seš ale kůň!
(Člověk posměšně n. kriticky a poněkud rozzlobeně vůči blízkému druhému v reakci na jeho hloupost, bezmyšlenkovité pokažení práce, nešikovné rozbití ap.:) já se na tebe teď zlobím, zkazil jsi to a mně náladu; iritueš mě svou chybou, postojem. ■ **S** já jsem rozzlobený, ty iritueš mě

Nemáš-li koně, choď pěšky.
(Čl. moudrý zvl. v radě příliš náročnému druhému, obv. s ohledem na způsob dosažení cíle, záměru ap.:) musíš být skromný a spokojit se s dostupnými prostředky, možnostmi, s tím, co máš. ■ **S** buď skromný! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Koně za ovsem běhají / běží, a osli ho dostávají.
(Čl. moudrý sarkasticky a v povzdechu vůči druhému o nespravedlivém údělu lidí, zvl. ve vztahu k úsilí ap.:) normální lidé si musejí prací odměnu, zisk poctivě a pilně zasloužit, kdežto (hloupý) lenoch ji občas získá bez námahy a přičinění. ■ **S** čl. normální musí pracovat, lenoch získá odměnu nezaslouženě ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ani párem koní mě tam nedostanete.
Verb nehnout s někým ani párem koní
(Čl. zásadový, popř. po předchozí zkušenosti vůči druhému obv. v komentáři, odpovědi na nabídku, radu, přemlouvání k návštěvě, účasti n. vstupu do podniku, přijmutí funkce ap.:) **1.** *nepůjdu tam za žádnou cenu a odmítám tu myšlenku zásadně;* **2.** *v žádném případě tam nechci jít, být n. to dělat a nikdo, nic mě k tomu nepřinutí.* ■ **S** já nechci, já odmítám to

Nahání mi to husí kůži.
Verb mít husí kůži
(Čl. s odporem n. ustrašeně vůči druhému v reakci na hroznou, drastickou vzpomínku n. fyzicky nepříjemnou představu, často s odstínem odporu i k hmatově nepříjemným zážitkům, někdy i s doprovodným projevem „husí kůže" po těle ap.:) to je mi velmi nepříjemné, popř. odporné a budí to ve mně strach (popř. a fyzickou nevolnost). ■ **S** to je nepříjemné, to je odporné

Naskočila / naskakuje mu (z toho) husí kůže.
Verb mít husí kůži
(Čl. v reakci na vzpomínku n. představu krajně nepříjemné zkušenosti, často s odstínem hmatového, dotekového zážitku ap.:) pocítil, cítí silný (fyzický) odpor, smíšený se strachem. ■ **S** on cítí odpor, on cítí hnus, to je nepříjemné

Drž, dostaneš kůži!
(Čl. obv. žertovně vůči druhému, dítěti ap. při manuální práci, činnosti, např. řezání, vrtání ap., při kterých je třeba předmět, materiál mít pevně uchycený ap., popř. i při drobném, nebolestivém zákroku na jeho těle ap.:) drž, podrž mi to chvíli pevně a necukej, nehýbej tím (abych mohl pracovat)!; nehýbej se a vydrž chvilku! ■ **S** podrž to!, vydrž!, buď trpělivý!, buď vytrvalý!

Nechtěl° bych bejt / být v tvý / tvé° kůži.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *tvý*
(Čl. soucitně vůči druhému s ohledem na jeho nepříjemnou, komplikovanou n. náročnou situaci, problém n. vyhlídku, též jako výraz úlevy, že se to prvního netýká ap.:) chápu tvou situaci a uznávám její vážnost, obtížnost; to je krajně nepříjemné, a nepřál bych si proto prožívat tvou situaci; já cítím s tebou. Ty děláš teď šéfa v tý zvlčilý škole? No to bych n. b. v tvý k.! ■ **S** já mám soucit, to je nepříjemné No to je dobrý!
Ⓐ I wouldn't like / care to be in your shoes. Ⓝ Ich möchte nicht in deiner Haut stecken. Ⓕ Je ne voudrais pas être à ta place. Ⓡ Не хотел бы я быть в твоей шкуре / на твоём месте.

Div nevylít / nevyletěl / nevyskočil° z kůže (když …). n. **Moh vyletět z kůže (když …).**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova) n. 4a
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho prudké emocionální reakci na špatnou, nepříznivou zprávu, iritující kritiku ap.:) velmi se rozčílil, rozzlobil a rozrušil a reagoval prudkými pohyby a hlasem. Div nevylít z kůže, když se dověděl, že nikam nepojede a že jede kolega. ■ **S** on je rozčilený Moh se zbláznit, když …
Ⓐ He nearly lost his rag (when …)., He nearly blew his top (when …). Ⓝ Er ist fast aus der Haut gefahren. Ⓕ ! Ça l'a mis hors de lui / en boule / en colère / en rage / en rogne. Ⓡ Он едва не лопнул от злости (когда . . .).

Sedřel by z tebe kůži zaživa.
Verb stáhnout / sedřít někomu kůži z těla
(Čl. nepřátelsky, s odporem vůči druhému o třetím, zvl. o šéfovi n. zaměstnavateli a jejich způsobu, zvyku donucování lidí k maximálnímu výkonu ap.:) je k lidem naprosto nemilosrdný, vůbec nikoho nešetří a snaží se bezohledně, necitlivě z každého dostat co největší výkon a výsledky. ■ **S** on je nemilosrdný

To by jeden vylít z kůže. *viz* To by člověk z kůže vyletěl.

Hoď tam kvalt!
(Čl. ležérně a neformálně vůči známému druhému, obv. ve vztahu k tempu konané práce a nedostatku času ap.:) začni dělat rychleji, zrychli tempo, musíme rychle pokročit!; rozjeď se rychle!
■ **S** pospěš si!, jeď!

Kam ten kvalt?
(Čl. v otázce neformálně a někdy udiveně vůči známému druhému o jeho nejasném spěchu při práci n. cestě někam ap.:) kam a proč (tak) pospícháš, spěcháš?; je přece zbytečné tolik spěchat.
■ **S** kam spěcháš?, proč spěcháš?

Je° to kvaltovka.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v upozornění n. neformálním příkazu vůči kolegovi, podřízenému ohledně záležitosti k vyřízení, vyhotovení a poslání dokumentu, odevzdání článku, zprávy do termínu ap., zvl. v rámci širší organizace:) to je neodkladná záležitost, úkol ap., který je třeba hned, přednostně vyřídit, dokončit, poslat ap. Prosim tě, hoď to nahoru, ať to Karel

vodfajfkuje, šéf už na to čeká. Je to k. ■ **S** to spěchá To je fofr., Hoří to.

Ⓐ (It's urgent.), (It's a priority job.) Ⓝ Das ist ein Schnellschuss. Ⓕ C'est la course / cavalcade. Ⓡ Это не терпит отлагательства.

Kvap není dobrý rádce. *viz* Spěch je špatný rádce.

Jen kvete.
(Čl. v pochvalném, uznalém komentáři vůči druhému, obv. o mladé dívce, ženě a jejím vzhledu, zvl. v důsledku zdraví a souladu s její momentální dobrou situací, šťastným obdobím ap.:) právě teď, v této době je velmi krásná, přitažlivá a působí příjemným, zdravým a spokojeným dojmem. ■ **S** ona je krásná, ona je přitažlivá

Ona / vona je (taková) / je to (taková) skleníková květina / květinka.
(Čl., zvl. muž posměšně, kriticky vůči druhému o dívce, ženě a projevech její tělesné odolnosti, síly a zdraví při fyzické činnosti, ve srovnání s ostatními ap.:) je málo odolná, slabá a vydrží málo, zvládá fyzickou práci, náročnou cestu apod. velmi špatně; je (předstíraně) slabá a často nemocná. ■ **S** ona je slabá

Květinou řekneš vše / všechno.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. zkušený a moudrý v radě mladšímu ap., obv. vzhledem k jeho snaze zalíbit se dívce, vysvětlit jí svůj postoj, city ap.:) i málo výmluvný muž zapůsobí (na ženu, dívku a nakloní si ji) věnovanými květinami. A: No a jak s ní mám mluvit? Já sem ještě žádný rande neměl! – B: K. ř. vše, mladý příteli. Jinými slovy, kup jí kytku, chlape. ■ **S** muž zapůsobí na ženu květinou Tumáš kytku, ty dobytku … ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ Say it with flowers. Ⓝ Lass Blumen sprechen. Ⓕ Dis-le (donc) avec des fleurs. Ⓡ (Цветы всё скажут за тебя.)

Jsme si kvit. *viz* Sme si kvit.

Pro jedno kvítí slunce nesvítí.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl., muž utěšující zkušeně druhého v jeho rozrušení náhlým rozchodem, koncem citového vztahu k dívce n. nešťastnou láskou k ní ap.:) lásku člověk může zažít opakovaně, a tak se pro tuto netrap; není na světě jen jediný člověk, do kterého se člověk může zamilovat n. se kterým může být šťastný. Nic si z toho nedělej, že ti dala kopačky, sou přece jiný holky a taky hezký. Pro j. k. s. n. ■ **S** netrap se pro jednu dívku! Nelámej si s tím hlavu!, Keep smiling! ♦ Z české nár. písně; i jako přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ There's more than one pebble on the beach. Ⓝ Sie ist doch nicht die einzige unter der Sonne. Ⓕ ! Une de perdue, dix de retrouvées. Ⓡ ! Таких на свете пруд пруди.

Je jich jako kvítí.
(Čl. obv. spokojeně, popř. nadšeně vůči druhému o vítaném množství lidí, hezkých dívek, příjemných věcí někde ap.:) je jich (tam) překvapivě velmi hodně (a lze si z nich dobře vybrat n. nebude o ně nouze). ■ **S** je jich mnoho

To je povedený / čertovo kvítko! n. **To je kvítko z čertovy zahrádky.**
(Čl. zkušený s odstupem, kriticky vůči druhému o třetím, zvl. mladším, dítěti ap. a jeho chování, obv. v kontrastu ke chvále druhého, mínění druhých ap.:) je to ve skutečnosti trochu vychytralý (i když roztomilý) darebák; je velmi rozpustilý, popř. dovádivý. ■ **S** on je darebák

Pro slepičí kvoč! *viz* Proč? – Pro slepičí kvoč!

Proč? – Pro slepičí kvoč, aby kvočna nekvokala, (proto)že nemá proč!
(Čl., rodič hravě v žertovné n. vyhýbavé rýmované odpovědi vůči malému dítěti na jeho často opakované naivní otázky „proč", na které někdy nezná odpověď ap.:) (neptej se) já ti stejně správně neodpovím. ■ **S** já odmítám odpověď

Nech si ty kydy. *viz* Nech těch keců!

Kyj má dva konce.
(Čl. moudrý obv. varovně, popř. nesouhlasně vůči druhému a jeho názoru, zvl. o výhodě ve sporu, boji ap., prostředku k dispozici ap.:) každá taková věc, tato věc má své kladné i záporné stránky; (nic není jednoznačné a) i výhody se dá zneužít, použít proti. ■ **S** nástroj se dá zneužít, věc dá se obrátit ♦ Přísloví (Čelakovský).

Jen kyne. n. **Všechno na něm jen kyne.**
(Čl. ironicky a kriticky vůči druhému o třetím, muži n. ženě, a jeho vnějším vzhledu, zvl. v důsledku přejídání se ap.:) je velmi tlustý, tlustá a hodně, neustále tloustne a zakulacuje se. ■ **S** on je tlustý

Čuchá už ke kytičkám vodspoda / z druhý strany / zdola.
(Čl. zvl. starší vůči druhému o třetím napůl žertovně, zvl. ve snaze odlehčit zmínku o jeho smrti, obv. přirozené ap.:) už je (taky) mrtvý; už zemřel. ■ **S** on je mrtvý už

Tu máš / tumáš kytku, ty dobytku (k tvýmu svátku na památku).
(kol; žert) **0** neměnné ≃ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. žertovně a neformálně vůči dobrému příteli, zvl. při výročí, svátku ap.:) já ti k tvému výročí n. úspěchu upřímně gratuluju. Tak Karle, tady máš k., ty d., a kde je flaška, když přišli gratulanti? ■ **S** já blahopřeju Všechno nejlepší! ♦ Zvl. žena někdy u delší var. odpovídá stejným obhroublým tónem: *mám tě ráda jako tele, strč si kytku do prdele.*
Ⓕ ! Dieu vous bénisse et vous fasse le nez comme j'ai la cuisse!, Toutes mes ficelles de caleçons! Ⓡ Бери и помни мою доброту.

Nezlobte se, já mám kytky rád.
(Čl. někdy žertovně poeticky a teatrálně vůči druhým při různé příležitosti, zvl. v kontrastu k věcnosti, nepoetičnosti situace ap.:) já miluju květiny (a rád je mám kolem sebe). ■ **S** já miluju květiny ♦ J. Suchý (1931), píseň a báseň *Tulipán, Klokočí* (1964).

Je to / všechno je (to) v kýblu.
Verb bejt v kýblu
(Čl. smutně, zoufale vůči druhému v reakci na překážku, komplikaci, zásah třetího a vyhlídky n. dosud dobrý průběh podniku ap.:) je to teď zmařené a ztracené a dál to není možné; (bylo to zbytečné) nepodařilo se to a je to dál marné; je to úplně, nenapravitelně zničené, rozbité. ■ **S** to je ztracené, to je zmařené

Stačí kejvnout / kývnout.
(Čl. obv. servilně zvl. vůči mocnému druhému při nabídce služby, zákroku, někdy negativního ap.:) (nemusíte příliš dlouze žádat) jen mi naznačte n. pokyňte (a hned to udělám, provedu). ■ **S** já jsem připravený, naznač jen!

L

L'art pour l'art. *viz* Umění pro umění.

L'exactitude est la politesse des rois. *viz* Dochvilnost je zdvořilostí králů.

L'état, c'est moi! *viz* Stát, to jsem já!

La donna è mobile.
(Čl., zvl. muž, o ženě, ve vztahu k jejím názorům, zálibám, chování ap., též v milostných vztazích:) žena často mění svůj přístup k věcem; žena je nestálá. ■ **S** žena je vrtkavá ♦ It., dosl. *Žena je vrtkavá*, G. Verdi (1813–1901), *Rigoletto* (1851), libreto napsal F. M. Piave; avšak v české verzi libreta zní tato árie *Ó jak je měnivé to srdce ženy.*

Labor omnia vincit improbus.
(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhému, zvl. ve snaze ho povzbudit k překonání překážek, skleslosti z nekončící, těžké, ale prospěšné činnosti, práce, fyzické i duševní ap.:) vytrvalé úsilí a námaha pomáhají překonat problémy a vedou nakonec ke zdárnému cíli; vytrvej a tvrdě se snaž! ■ **S** čl. dosáhne výsledku po úsilí, snaha vede k cíli, buď vytrvalý! ♦ Lat., *Vytrvalá práce / nesmírné úsilí všechno přemáhá*, P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Báseň o rolnictví, 1,145*

Nebuď labuť!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zkušený n. informovaný vůči blízkému důvěřivému druhému v reakci na jeho zjednodušený předpoklad, hodnocení situace, jevu n. chování třetího ap.:) nebuď tak pošetilý a naivní, nemůžeš všemu, jemu přece věřit; je naivní na to spoléhat. A: Slíbil, že dyž mu pučim kazeťák, tak mi nahraje ten koncert. – B: N. l. Ten ti nic nenahraje, leda tak ten tvuj kazeťák někomu střelí. ■ **S** nevěř tomu! To zrovna!, Nebuď blázen!, Nebuď dnešní!
Ⓐ Don't be fooled!, You're too trusting. Ⓝ Sei doch nicht blöd!, Hab' dich nicht so! Ⓕ Ne sois pas naïf!, ! Ne gobe pas tout! Ⓡ (Рот не разевай!)

To je° úplnej / úplný labyrint.
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *úplnej*
(Čl. rozladěně, nespokojeně vůči druhému v reakci na spletité chodby, ulice, cestičky ap. uvnitř rozsáhlých a komplikovaných budov, urbanistických celků, jeskyň ap., popř. i na své bloudění v nich ap.:) to je velmi, zcela nepřehledné a zmatené, matoucí a člověk se tu těžko vyzná, orientuje. Promiňte, že du pozdě. Tahle budova je ú. l. Nemoh sem sem trefit. ■ **S** to je nejasné, to je složité příliš Aby se tu / v tom čert vyznal.
Ⓐ It's (like) a rabbit-warren. Ⓝ Das ist ein richtiges Labyrinth. Ⓕ C'est un véritable / vrai labyrinthe / dédale! Ⓡ (Да здесь чёрт голову сломит!)

Dvakrát laciný / lacinej, dvakrát placený / placenej.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři k lehce koupené věci ap., obv. v kontrastu k jeho uspokojení z dobré ceny a s ohledem na očekávané pozdější výdaje s tím spojené:) lacino koupená věc se může nakonec (opravami ap.) prodražit, protože nebývá dobrá a spolehlivá. ■ **S** věc levná prodraží se ♦ Přísloví.

To je° lahoda!
(kol; přízn, pochv.) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému zvl. ve spokojené, nadšené reakci na momentální fyzické uspokojení z dobrého napití, jídla, potřebného odpočinku, v kontrastu k předchozímu vyčerpání, námaze, strádání ap., popř. obecněji o příjemné, pohodlné dovolené a dalších smyslových vjemech ap.:) to je velmi příjemné a mám teď báječný pocit spokojenosti a úlevy; tady se člověk cítí skvěle. Skočit si v tomhle vedru do bazénu, to je, pane, l. ■ **S** to je příjemné, já jsem spokojený To je balada., To si dám líbit! ♦ Někdy též s rýmovaným dodatkem …, *pane Jahoda.*
Ⓐ Sheer delight! Ⓝ Köstlich!, Einfach köstlich! Ⓕ C'est un vrai plaisir!, Quel délice! Ⓡ (Вот это благодать / кайф!)

Laik žasne, odborník se diví. *viz* Odborník žasne, laik se diví.

Laisser faire.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl., zvl. politik, stoupenec pravicové strany, zvl. vůči druhým ve snaze ovlivnit jejich orientaci s ohledem na hospodářský vývoj země:) nezasahujte, nevměšujte se do spontánního vývoje (hos-

podářství a nic neplánujte)!; je třeba, aby stát do hospodářského vývoje nezasahoval a aby se rozvíjelo soukromé podnikání, zdravá a spontánní lidská soutěživost atd. A: Myslím, že stát by měl více zasahovat v oblasti ekonomiky. – B: Ale kdepak! Liberální heslo zní *laisser faire.* ■ **S** nevměšuj se! Nech to bejt! ♦ Fr., dosl. *Nechat dělat* (tj. probíhat procesy, svět od sebe); je to základní heslo ekonomického liberalismu, požadující volnost podnikání bez cizího vměšování. Též var. s imperativem *laissez faire*, tj. *nechte volný průběh*.

Ⓐ Laisser faire., Hands off. Ⓝ Laisser faire. Ⓕ Laisser faire.

Má to lajnu.
(Čl. pochvalně, uznale a neformálně vůči druhému o třetím a jeho úrovni jednání, kompetentním rozhodování, vystupování n. řešení problémů v rámci podniku, společnosti ap.:) to je velmi dobré, slušné a působivé (řešení, projev ap.). ■ **S** to je působivé velmi, to je dobré

Lano-li se nenapne-li se?
(Čl. humorně v prekérní situaci ve snaze naznačit druhému možné problémy:) situace je sice zatím dobrá, ale co budeme dělat v případě, že nenastane žádoucí n. předpokládaný vývoj? ■ **S** co uděláš ty? ♦ Z hravého dialogu J. Voskovce a J. Wericha z jejich filmu *Pudr a benzin* (1931).

Prokažte mi tu laskavost a …
(Čl. žádající od obv. málo známého n. cizího druhého službu, úsluhu, radu, pomoc, někdy též ironicky s ohledem na jeho rušivou činnost ap.:) pomozte mi prosím; přestaňte s tou činností n. přestaňte to dělat! P. mi tu l. a podejte mi ze skříně tu krabici, já tam nedosáhnu., P. mi tu l. a nesmějte se pořád tak hloupě. ■ **S** udělej to!, nedělej to!

Jste° velice / velmi laskav°.
(neutr; přízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 3. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ve zdvořilé reakci vůči zvl. neznámému druhému za jeho fyzickou i nefyzickou drobnou, nezásadní pomoc, často dobrovolnou, n. její nabídku a ochotu, úslužnost ap., též při jejím nevyužití:) velmi vám za to děkuju; je to od vás vítané, vážím si toho a děkuju vám za to. A: Podařilo se mi vyjednat spolupráci s vaší firmou. – B: J. v. l., jak se vám můžu revanšovat?, A: Nechcete pomoct s tím kufrem? – B: Jste v. l., ale je to už jen kousek. ■ **S** já děkuju Jsem vám velmi zavázán., Nevím, jak vám mám poděkovat. ♦ *Laskav* se užívá i v žen. rodě.

Ⓐ You're very kind., That's / it's very kind / good of you., How very kind / thoughtful! Ⓝ Nett von Ihnen., Sehr liebenswürdig von Ihnen. Ⓕ ! C'est très aimable de votre part. Ⓡ Вы очень / весьма любезны.

Kdybyste byl tak laskav (a …).
(Čl. zvl. vůči druhému, někdy výše postavenému, v dodatečné zdvořilé žádosti, prosbě o jeho pomoc, drobnou prospěšnou činnost, obv. v reakci na jeho otázku nabízející ji n. při vyřizování takové prosby od nepřítomného třetího:) prosím vás o (to); byl bych vám velmi vděčný a pomohlo by mi, kdyby …; bylo by (to) od vás velmi vítané, kdybyste … ■ **S** prosím

Buďte tak laskav° a …! n. **Byl° byste tak laskav° a …?**
(neutr; přízn) **0** neměnné; *2.V:* afir, ind, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. formálně zdvořile vůči obv. neznámému druhému v žádosti o drobnou, obv. momentální potřebnou pomoc, radu, konvenční službu, informaci ap.:) potřebuju, chci to a prosím vás o laskavou kladnou reakci, odpověď ap. Byl b. tak l. a vyřídil mu, že dnes odpoledne nemůžu přijít? ■ **S** prosím, já chci Buď tak dobrej …, Buď tak hodnej a … ♦ *Laskav* též v žen. rodě a pl; v negaci je žádost zesílená.

Ⓐ Would you mind -ing …?, Would you be so kind as to …? Ⓝ Seien Sie bitte so freundlich und … Ⓕ Ayez l'amabilité / la gentillesse / l'obligeance de …!, Auriez-vous l'amabilité / la gentillesse / l'obligeance de …? Ⓡ Будьте добры / любезны!

Laudator temporis acti.
(Čl. zvl. vzdělaný, sečtělý vůči druhému o třetím a jeho postojích jednostranně chválících minulost:) ten jen nekriticky zastává a obdivně připomíná dřívější politické, hospodářské, společenské poměry, nenávratně minulou situaci a není schopný n. ochotný vidět jejich tehdejší nedostatky; je to nekritický staromilec. ■ **S** on je staromilec ♦ Lat. *(to je) velebitel starých zašlých časů*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Umění básnické, Listy, 2,3,173.*

U lavice dítě stálo, z plna hrdla křičelo …
(Čl. obv. posměšně, popř. nelibě vůči druhému při popisu hlučné, rušné situace v rodině, škole ap., zvl. s asociací na známou báseň:) bylo tam plno křiku, popř. breku; to dítě nepříjemně a hla-

sitě řvalo. ■ **S** je tam rušno ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Polednice, Kytice* (1853), srov. dál … *Bodejž jsi jen trochu málo, ty cikáně, mlčelo.* Různě se, zvl. žertovně, aktualizuje, srov. *U tabule dítě stálo, z plna hrdla mlčelo, nad rovnicí, jak se zdálo, kvadratickou trčelo …*

Sem° (dneska) hotovej lazar.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Komp** ležet jako lazar
(Čl. nemocný n. momentálně v důsledku celkového fyzického vyčerpání a neobvyklé námahy, zvl. v kontrastu k předchozímu dobrému stavu vůči druhému:) cítím se (dnes, teď) celkově, po celém těle velmi špatně, rozbolavěle n. krajně unaveně; nejsem teď schopný větší zátěže, námahy ap. Já sem dneska h. l., každej kloub mě bolí. To byl ale blbej nápad lízt v mým věku po horách! ■ **S** já jsem nemocný, on má bolest, on je unavený Von je hotovej / vyřízenej., Je jako přejetej. ♦ Biblický Lazar, nemocný a nemohoucí, lehával před boháčovým domem, L 16,20.
Ⓐ I'm (completely) knackered., I'm on my last legs. Ⓝ Ich bin heute fix und fertig / total kaputt / kreuz- und lendenlahm. Ⓕ ! (Aujourd'hui) je suis mal en point. Ⓡ (Что-то я совсем расклеился.)

Je to tu jak v cikánským lágru / táboře.
Komp je to tu jak v cikánském táboře
(Čl. nespokojeně, nelibě vůči druhému, zvl. při návštěvě místnosti, prostředí, obývaném n. užívaném mnoha lidmi, s ohledem na mnoho neuklizených věcí, potřeb ap.:) je tu velký nepořádek a rušno; to místo je neuklizené, neupravené a hlučné. ■ **S** je tam nepořádek, je tam hluk, je tam rušno

Došlo na lámání chleba.
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *lámání*
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o kritickém vývoji situace ve společnosti, spolku ap., zvl. s ohledem na různé zájmy a dosavadní postoje jednotlivců a soulad jejich proklamací a skutečných zájmů:) v té vyhrocené, vyostřené situaci se (konečně) ukázala pravdivost a poctivost jednotlivých účastníků a opravdovost jejich dosavadních stanovisek; náhle se projevila skutečná povaha a postoje přítomných. Všichni poslanci, většinou chlapi, pořád žvaněj vo svobodě občana, ale pak d. na l. ch. a proti potratovýmu zákonu lidovci hlasovali znovu – ať si všechny ženský podle nich prostě trhnou nohou. ■ **S** situace vyhrotila se, situace obrátila se Vzalo to prudký obrat., Ukázalo se, kdo je zač. ♦ Často též ve vedl. větě, *Až / když / jestli dojde na l. ch., tak / pak …* Snad pův. např. podle Mt 14,19 a 15,36 ap., kde ale dnešní význam není.
Ⓐ (The crunch came.) Ⓕ Et quand on en est venu au partage du pain.

Je to lán světa. *viz* Je to kus světa.

Velké, širé, rodné lány, jak jste krásny na vše strany!
(Čl. vzdělaný v poetické náladě vůči druhému obdivně, popř. oslavně, zvl. při pohledu či vzpomínce na zrající lány obilí, letní zemědělskou širokou krajinu n. zemi jako celek rozprostírající se před ním, obv. s jistým odstínem vlastenectví:) těším se z pohledu n. vzpomínky na rodnou venkovskou krajinu jako symbol obživy a domova; prostá letní venkovská krajina připadá citlivému člověku nevšední, krásná, poutavá a uklidňující. ■ **S** vlast je krásná, to je krásné, to těší mě ♦ J. V. Sládek (1845–1912), *Selské písně a české znělky* (1890).

Láry fáry!
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému v odmítavé reakci na jeho neustávající, obv. varovné řeči, obavy, opatrnost ap.:) to nepovažuju za důležité ani vážné (a není třeba už o tom dál mluvit); to není podstatné, je to přehnané, nadsazené a já to odmítám. ■ **S** to není důležité, já odmítám to

Kde láska, tu i Bůh, kde závist, tu zlý duch.
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému, obv. v komentáři n. radě k jednání a chování závistivého třetího, zvl. v kontrastu ke kladnému citovému vztahu jako základu pozitivního postoje k druhým:) láska a přirozené, upřímné přátelství vytváří vstřícné dobré prostředí, zatímco závist lidské vztahy narušuje, podobně jako negativní nadpřirozená síla. ■ **S** nezáviď a miluj druhého! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Láska je mocná čarodějka.
(neutr) **0** neměnné ≃ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči udivenému druhému v komentáři o třetím a vlivu jeho zamilovanosti do čtvrtého, opačného pohlaví, o změně jeho chování, hodnocení světa ap.:) láska může člověka nepochopitelně změnit, obv. k lepšímu; milostný cit zlepšuje chování, reakce zamilovaného, vede ke stimulaci dobrých vlastností zamilovaného, popř. odpouštění chyb u milované bytosti ap. Vod tý doby, co začal chodit s tou spolužačkou, má ten svůj pokoj vzorně uklizenej. Jo, l. je m. č. ■ **S** láska zlepšu-

je člověka, čl. zamilovaný chová se jinak Je jako proměněný.

Ⓐ Love works / can work wonders. Ⓝ Wo die Liebe hinfällt … Ⓕ ! L'amour apprend aux ânes à danser., ! L'amour fait des miracles. Ⓡ (Любовь чудеса творит.)

Láska hory přenáší.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři, popř. raději v reakci na jednání třetího n. partnerské dvojice, zvl. s ohledem na složité životní situace, překážky a potřebu oběti ap.:) skutečný cit, láska k druhému vedou člověka k obětem, velkým výkonům, i při překonávání zdánlivě nepřekonatelné okolnosti ap. A: Pořád říkala, že se z Prahy nikam stěhovat nebude, ale pak poznala Karla a vodstěhovala se někam do Prčic. – B: Neříkej! Do Prčic? No, l. h. p. ■ **S** láska překonává překážky Amor vincit omnia. ♦ Přísloví (Bitt-Schin); srov. lat. *Nihil difficile amanti*, dosl. *Nic (není) nesnadného pro milujícího*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Řečník, 10,33.*

Ⓐ Love conquers all., Love will find a way. Ⓝ Liebe kann Berge versetzen. Ⓕ L'amour déplace des montagnes. Ⓡ (Любовь всё побеждает.)

Láska hory přenáší, ale s blbostí ani nehne.

(Čl. zkušený vůči druhému obv. sarkasticky o třetím a jeho marné zamilovanosti do někoho, popř. něčeho nevhodného, neschopného jejího opětování ap.:) i obětavá láska ztroskotává na nepochopení hloupého, omezeného člověka. ■ **S** blbost vítězí nad láskou ♦ Přísloví, moderní parafráze na tradiční *Láska hory přenáší.*

Lásko, s tebou je kříž. n. **S láskou je kříž.**

(Čl. obv. starší a zkušený vůči druhému, někdy v reakci na jeho milostné trápení s třetím ap., z různých hledisek:) láska (není vždy jen krásný a harmonický cit, ale) působí někdy i problémy a psychickou bolest. ■ **S** láska přináší i starosti, láska prochází spory

Láska lásku rodí.

(Čl. zkušený v komentáři n. radě zvl. vůči druhému o třetím a jeho chování a milostném citu, touze po čtvrtém, zvl. s ohledem na možnost vzbudit jeho reakci:) miluješ-li druhého člověka silně a vytrvale, může se i ten zamilovat do tebe; milovaná bytost se učí být a postupně se stává milujícím člověkem. ■ **S** láska jednoho vyvolává lásku druhého ♦ Přísloví (Čelakovský).

Lásko (bože), lásko, kde ťa lidé berú? n. **Lásko, kde tě lidé berou?**

(Čl. zvl. starší vůči druhému v laskavém a chápavém povzdechu, při pohledu na zamilované lidi ap., zvl. při nenadálém zjištění, objevení jejich vztahu:) láska a její projevy u lidí mě stále překvapují (popř. a občas ji jim závidím); udivuje mě, jak silného vzájemného milostného citu jsou lidé najednou schopni. ■ **S** láska překvapuje mě ♦ … *Na horách nerosteš, v dole ťa nesejú!* Lid. píseň, pův. zřejmě slovenská: *Láska, bože, láska, kde ťa ludia berú, … nerastieš, v poli ťa nesejú.*

Ach, ta láska nebeská!

(Čl. vůči druhému, v povzdechu, někdy ironickém, nad projevem milostného citu dvou lidí, zvl. z hlediska jeho idealistické, nepraktické stránky a zaslepenosti ap.:) láska je povznášející cit přenášející člověka do krásných a příjemných představ, do světa srovnatelného s neexistujícím životem v nebi. ■ **S** láska překvapuje mě ♦ J. Suchý (1931), stejnojmenná píseň, *Klokočí* (1964), pak jako dobová velmi populární píseň divadla Semafor.

Láska nehněvaná není milovaná.

(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři, někdy úsměvném, o milostném vztahu jeho n. druhých a momentálním emocionálním výkyvu, hádce, popř. i s naznačením původní melodie ap.:) lidé zamilovaní se také občas nutně musejí pohádat, na sebe rozzlobit; milostný vztah bez vyjasňování vzájemných stanovisek a postojů, popř. kontroverzí, není pravým milostným vztahem. ■ **S** lidé zamilovaní hádají se, láska prochází spory ♦ Z oblíbené taneční písně a skladby pro dechovku.

Panská láska / přízeň po zajících skáče.

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Zvl. starší, zkušený čl. vůči druhému, druhým o postojích mocného a majetného třetího:) přízeň, vděk, laskavost ap. bohatého, mocného člověka k chudým bývají krátkodobé, nestálé, stále se rozmarně mění a není radno na ně spoléhat. Prosím tě, to je dcera podnikatele, s tou si nic nezačínej. P. l. po z. s. ■ **S** čl. mocný je rozmarný, nevěř mocnému! Není mu co věřit. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Gratia magnorum leporino tergo refertur, Panská láska se na zaječím hřbetě vozí*, Walther 10 411; var. *přízeň* je řidší.

Ⓐ When poverty comes in at the door, love flies out of the window. Ⓕ ! La raison du plus fort est toujours la meilleure. Ⓡ Минуй нас пуще всех печалей. И барский гнев, и барская любовь. (Gribojedov)

L

Byla° to láska na první pohled.
(neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na první*
(Čl. vůči druhému o začátku milostného citu třetího ke čtvrtému ap., zvl. při náhodném setkání:) náhle k sobě pocítili sympatie a zamilovali se do sebe navzájem. Viš, já jsem se do maminky zamiloval na jedné taneční zábavě. B. to l. na p. p. ■ **S** oni zamilovali se náhle, láska začala náhle Padli si do oka., Je to láska jako trám.
Ⓐ It was love at first sight. Ⓝ Es war Liebe auf den ersten Blick. Ⓕ ! Ça a été le coup de foudre. Ⓡ ! любовь с первого взгляда

Láska k poli krmí voly, tučný vůl krmí stůl.
(Čl. zkušený, moudrý zvl. v komentáři a radě vůči mladšímu druhému o vztahu k práci a majetku, movitému i nemovitému, a péči o majetek zajišťující živobytí, pův. v zemědělském kontextu ap.:) dobrý vztah k práci, péče o majetek a starost o domov zajišťují člověku život a dobré živobytí. ■ **S** péče o majetek uživí člověka ♦ Přísloví (Čelakovský).

Pro lásku není žádného pravidla ani zákona.
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý a obv. starší vůči druhému zvl. o třetím jednajícím pod vlivem silného citového vztahu impulzivně, pod vlivem emocí a neřídícím se rozumovými důvody a obecně přijatými společenskými normami ap.:) člověk zamilovaný neuznává pro svůj cíl překážky ani omezující pravidla, jedná jen v jeho zájmu a je schopný jakékoliv oběti; člověk je schopný se zamilovat do kohokoliv, i navzdory společenským pravidlům a zákazům ap. Anna Kareninová byla dobrým příkladem toho, že pro l. není ž. p. ani z. ■ **S** láska překonává překážky Amor vincit omnia. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Love laughs at locksmiths., Love knows no bounds. Ⓝ Wo die Liebe hinfällt … Ⓕ L'amour n'a jamais connu de lois. Ⓡ (Любовь всё побеждает., Любви всё покорно.)

Kde láska, tam radost, kde nouze, tam žalost.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému v komentáři zvl. k proměnlivosti citového a partnerského vztahu třetího a čtvrté v životě n. ve srovnání dvou dvojic lidí, odlišných i majetkově ap.:) láskyplný vztah dvou lidí je radostný a plný pohody, ale nedostatek lásky, popř. i majetku a peněz se těžce snáší a je smutný. ■ **S** láska přináší radost, nedostatek lásky je smutný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Láska jako růže není bez trní.
(Čl. moudrý zvl. v komentáři vůči druhému o výkyvech v jeho milostném citu k třetímu a o jeho negativních pocitech i důsledcích z něj vyplývajících, obv. po proběhlé hádce ap.:) láska jakožto partnerský vztah dvou lidí je v životě silná a krásná, ale má přirozeně i své negativní stránky, které k ní patří; žádná láska není ideální, přináší i problémy. ■ **S** láska prochází spory, lidé zamilovaní hádají se ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nic netrvá věčně, ani láska k jedný slečně. *viz* Nic netrvá věčně.

V lásce je každej / každý slepej / slepý. n. **Láska je slepá.** n. **Láska činí člověka slepým.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, moudrý v komentáři k druhému, zvl. o nepochopitelném n. iracionálním chování zamilovaného třetího ke čtvrtému:) milující člověk si svého partnera idealizuje, nevidí jeho pravou podobu a nedostatky a miluje vlastně svou představu; zamilovaný člověk je vůči partnerovi nekritický, nekriticky ho obdivuje. A: Jak je to možné, že nevidí to jeho sobectví? – B: Je zamilovaná – a v l. je k. s. ■ **S** čl. zamilovaný je nekritický Amantes amentes. ♦ Lat. *Nemo in amore videt*, dosl. *Nikdo v lásce nevidí*, S. Propertius (50–16 př. n. l.), *Elegie, 1,14,18.* Druhá verze (též u Bitt-Schin) mívá někdy dodatek, obv. chápaný žertovně a s narážkou na fyzické milování, … *a proto miluje tmu.*
Ⓐ Love is blind. Ⓝ Liebe macht blind. Ⓕ L'amour est aveugle. Ⓡ Любовь слепа.

Láska je slepá (a proto miluje tmu). *viz* V lásce je každej slepej.

Lásku jsme si přísahali, slovo jsme si navždy dali …
(Čl. vzdělaný v komentáři vůči druhému obv. o vztahu dvou životních partnerů, zvl. mladých, ve společném životě, při jakoby evokaci začátku jejich svazku, někdy žertovně ap.:) slíbili jsme si trvalou věrnost a lásku v manželském životě. ■ **S** my slíbili jsme si věrnost ♦ K. Sabina (1813–1877), libreto ke Smetanově *Prodané nevěstě* (1866).

Marná lásky snaha.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři zvl. ke snaze, pokusům jeho n. třetího získat si milostnou náklonnost a cit čtvrtého:) ani láska jednoho

člověka, resp. zamilovaný člověk není vždy schopný (překonat chlad, překážky, nedorozumění ap. a) toho, aby se do něj druhý zamiloval. Jó, kamaráde, m. l. s., je to moc fajn holka, ale dyž nechce, tak se s tím nedá nic dělat. ■ **S** láska není vždy úspěšná, to je marné Z toho nic nebude. ♦ Proslavené především díky Shakespearově (1564–1616) stejnojmenné hře, angl. *Love's Labour's Lost* (1598).

Ⓐ ! He's just wasting his time (with her). Ⓝ Vergebene Liebesmühe. Ⓕ ! Peines d'amour perdues. Ⓡ (Насильно мил не будешь.)

Stará láska nerezaví.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený a starší vůči druhému v komentáři o zkušenosti své n. třetího ap., zvl. ohledně vztahu k věcem, místům, zálibám n. ke čtvrtému, obv. s důrazem na neselhávající kvalitu, dobrou zkušenost a příjemnou vzpomínku na ně:) dobrý a pevný citový vztah k tomu, co nás v mládí obklopovalo n. s kým jsme šťastně, dobře žili, vytrvává a s postupem času nemizí; člověk si váží starých dobrých hodnot a zážitků. Pořád teď zas poslouchá Beatles. Jó, s. l. n. I já si je ovšem tu a tam rád poslechnu. ■ **S** čl. váží si hodnot starých, čl. miluje lásky mládí stále Není nad …, To bych nevyměnil ani za nic. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už středověké lat. *Mutari nescit inveteratus amor*, dosl. *Změnit se neumí zestárlá láska*, Walther 15 804a.

Ⓐ The old favourites are the best., An old flame never dies. Ⓝ Alte Liebe rostet nicht. Ⓕ ! On en revient toujours à ses premières amours. Ⓡ Старая любовь не ржавеет.

Za trochu lásky šel bych světa kraj …

(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *světa* n. 4a

(Čl. zvl. starší, osamělý a opuštěný obecně v povzdechu nad nemožností navázat láskyplný citový vztah, popř. nad nemožností kontaktu s milovanou osobou ap.:) cítím se sám, nemilovaný a opuštěný, toužím po hřejivém láskyplném kontaktu s někým a pro odstranění své samoty bych byl schopný podstoupit i oběti. Od té doby, co mi zemřela žena, se mi často vybavují verše: „Za trochu l. šel bych s. k." ■ **S** já toužím po lásce Chtěl bych tě potkat v lukách. ♦ J. Vrchlický (1853–1912), sbírka *Okna v bouři* (1894).

Ⓐ (I'd give anything for a bit of real love.) Ⓕ ! Qu'est-ce que je ne ferais / donnerais pas pour un peu d'amour / de tendresse … Ⓡ (Чего не сделаешь ради любви!)

Je to láska jako trám.

Komp je to láska jako trám

(Čl. vůči druhému v komentáři, někdy obdivném, o milostném vztahu a chování mezi mužem a ženou, zvl. s ohledem na viditelné projevy, polibky, vodění za ruce ap.:) jsou do sebe velmi silně (a poněkud slepě či pošetile) zamilovaní a je to na nich dobře vidět; jejich vzájemný cit je velmi silný a touží být stále spolu (a dokazovat si ho vzájemnými dotyky ap.). ■ **S** láska jejich je silná

Láska kvete v každém / každým věku.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *každém*

(Čl. zkušený v komentáři vůči mladšímu druhému, též v reakci na jeho údiv nad milostným vztahem zvl. dvou starších, starých lidí:) zamilovávají se do sebe lidé libovolně staří; milostný (a přátelský) vztah může vznikout nezávisle na stáří partnerů. A: Tvůj otec má novou přítelkyni? Na starý kolena? – B: Jistě, co se divíš? L. přece k. v každým v. ■ **S** čl. zamiluje se v každém stáří To se může stát každýmu. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ You're never too old for love. Ⓝ Für die Liebe ist es nie zu spät. Ⓕ ! Il n'y a pas d'âge pour aimer / l'amour. Ⓡ Любви все возрасты покорны.

Z lásky bolej vlásky.

(Čl. zkušený a starší zvl. vůči zamilovanému mladšímu druhému:) láska přináší vedle radosti často i trápení a bolest; zamilovaný člověk se často trápí a citově trpí. ■ **S** čl. zamilovaný trápí se často, láska přináší i starosti

Někdy si myslívám, že láska je mi vzdálená.

(Čl. zvl. osamělý vůči druhému, popř. i sobě, ve výrazu pocitu n. obavy z nemožnosti nalézt citový kontakt k někomu ap.:) (přestože se snažím to změnit, žiju sám, ale) toužím po láskyplném a družném vztahu k druhému člověku. ■ **S** já toužím po lásce ♦ J. Suchý (1931), báseň a píseň *Motýl* (1965). Srov. pokračování: … *nejím a nezpívám a třesou se mi kolena.*

Láska prochází žaludkem.

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému n. radě zvl. vůči mladé ženě jako kuchařce s ohledem na milostný cit a dobré vztahy v jejím partnerském, manželském soužití se čtvrtým ap.:) kuchařské umění ženy může posílit láskyplný vztah a spo-

kojenost ze strany jejího partnera, manžela s ní; dobré a pravidelné jídlo podporuje dobré partnerské soužití. Koukej mu, holka, po svatbě dobře vařit. Pamatuj si, že l. p. ž. ■ **S** jídlo dobré podporuje lásku Cesta k srdci vede žaludkem.

Ⓐ The (best) way to a man's heart is through his stomach. Ⓝ Liebe geht durch den Magen. Ⓕ ! C'est par l'estomac qu'on tient les hommes. Ⓡ Путь к сердцу мужчины лежит через желудок.

Buďte té / tý lásky a … *viz* Buďte tak laskav a …!

Vostřej / ostří si lásku.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o láskyplném partnerském vztahu třetího a čtvrtého, muže a ženy, provázeném však občasnými konflikty, popř. následným smiřováním:) nutné spory a hádky partnerů n. manželů můžou jejich citový, milostný vztah zpevnit a zesílit (zvláště když vždy následuje usmíření); právě se hádají a řeší vzájemný nesoulad, ale zase se usmíří. ■ **S** hádka posiluje lásku, oni hádají se

Samou láskou by ji sněd / snědl.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři k druhému o třetím, zvl. zamilovaném muži, přehánějícím projevy svého citu vůči milence, manželce ap.:) je do ní silně a nekriticky zamilovaný; svým chováním dává silně najevo, že ona je centrem a hlavním zájmem jeho života, a není přitom už schopný vnímat n. myslet na nic jiného. Pořád jí nosí kytky, vobjímá ji, říká jí broučku – zkrátka, s. l. by ji s. ■ **S** on miluje ji Do vohně by pro ni skočil.

Ⓐ He's infatuated (with her)., He's potty about her. Ⓝ Er könnte sie vor Liebe fressen. Ⓕ ! Il l'a dans la peau., ! Il n'a d'yeux que pour elle., ! Il la dévore des yeux. Ⓡ (Он без неё жить не может.)

Co láska spojí, nikdo nerozdvojí.
(Čl. moudrý v komentáři k druhému o kvalitě hlubokého milostného citu třetího a čtvrtého, muže a ženy, zvl. s ohledem na životní překážky ap.:) skutečný láskyplný cit a vztah mezi partnery nemůže vnějším vlivem nikdy zaniknout, přetrvává i přes nepříznivé okolnosti. ■ **S** láska překoná překážky
♦ Přísloví.

Z lásky bejvaj / bolej vrásky.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému v komentáři o vztahu partnerské dvojice a jejích starostech, problémech i neshodách ap. v rámci milostného vztahu ap.:) zamilovanost n. láska k druhému nemusí dávat jen pocit štěstí a naplnění, ale přináší i nečekané problémy ap. a občasné rozčarování a trápení. A: Co se voženil, běhá kvůli ní pořád po úřadech, hrozně zhubnul. – B: No jo, z l. bejvaj v. ■ **S** láska přináší i starosti, láska prochází spory Láska nehněvaná není milovaná.

Ⓐ There goes more to marriage than four legs in a bed., The course of true love never did run smooth. Ⓕ ! L'amour fait perdre le repas et le repos.

Láska vše(chno) zmůže. *viz* Amor vincit omnia.

Je tu / tam (teplo) jako v parní lázni / parních lázních / za kamny.
Komp je tam jak v parní lázni
(Čl. vůči druhému, druhým v komentáři o obytné místnosti, interiéru a atmosféře v něm, zvl. v důsledku nadměrného topení a nevětrání, popř. i o otevřeném prostoru ap.:) je tam nepříjemné horko a dusno; je tam nadměrné a vlhké teplo vyvolávající pocení; je tam přetopeno. ■ **S** je tam horko

To je lázeň pro plíce.
(Čl. pochvalně vůči druhému, zvl. v reakci na pocit z čerstvého proudícího vzduchu a atmosféry na venkově, v přírodě, zvl. na horách n. u moře ap.:) tady se (mi) moc dobře dýchá, a cítím se proto příjemně a osvěženě; ten vzduch osvěží nejen plíce, ale celý organismus (a dodá člověku nové síly). ■ **S** to je osvěžující, já cítím se dobře

Le roi est mort, vive le roi! *viz* Král je mrtvý, ať žije král!

Jede / klouže to jako po ledě / ledu / mejdle / mýdle.
(Čl. nespokojeně n. varovně vůči druhému v reakci na velmi hladký, popř. natřený, naolejovaný n. namazaný povrch cesty, terénu, popř. takovou šikmou plochu, střechu ap., kterou je třeba přejít ap.:) je tu nepříjemně a nebezpečně kluzko (a člověk snadno upadne); je to nepříjemně kluzké a nedá se na tom udržet rovnováha. ■ **S** je tam kluzko

Ledy se (už) hnuly / pohly / pohnuly.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
1. *(Čl. v komentáři, zprávě druhému, druhým o situaci zvl. řeky v době jarního tání a zvýšené teploty:) zamrzlý povrch (vodních toků) popraskal a jednotlivé kusy už nese, odnáší proud.* **2.** *(Čl. v komentáři n. zprávě vůči druhému o kladném a náhlém zlomu v dosavadní nečinnosti a neochotě*

partnerů n. v dosud pomalém řešení záležitosti, chladných mezilidských vztahů ap.:) nastala zjevná změna k lepšímu, něco se začalo dít a situace se může zlepšit. **2.** Bytová politika stagnuje několik měsíců, ale po té schůzi bytových družstev, kde se všichni s vedením pohádali, se zdá, že se l. konečně už h. ■ **S** situace zlepšuje se, situace začala měnit se rychle Vzalo to obrat.

Ⓐ 1. (It's started to thaw.), (The thaw's begun.), 2. (There's been a breakthrough.), (Things are on the move (now).) Ⓝ (Die Dinge sind in Bewegung geraten.) Ⓕ 1. C'est le dégel., 2. ! La situation a commencé à changer / bouger / évoluer. Ⓡ 2. Лёд тронулся (господа присяжные заседатели)! (Ilf-Petrov)

Ledy (mezi nimi / nima) se prolomily / byly prolomeny.
(Čl. v komentáři vůči druhému o stavu vztahu dvou protivníků, soupeřů, konkurentů ap., v kontrastu k jejich předchozí nenávisti, nedůvěře, formálnímu odstupu a nedostatku komunikace ap., obv. v důsledku vnějšího podnětu:) (objevilo se první vstřícné gesto) navázal se opatrný vzájemný kontakt a jejich vztah se začal mírně zlepšovat; situace mezi nimi se začíná vyvíjet a snad zlepšovat a začínají spolu mluvit. ■ **S** situace zlepšuje se

To je° (úplná) ledárna!
(kol; nepřízn, důraz) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Komp** je tu jak v ledárně
(Čl. nespokojeně a znepokojeně vůči druhému o místnosti, sálu, vnitřku dopravního prostředku ap., zvl. v kontrastu k očekávané n. průměrně slušné teplotě:) je tu nevytopeno n. nevytápěno, a proto je tu velká (a nesnesitelná) zima; je n. bývá to velmi studené místo. Tady v tý čekárně zmrzneme, vlak jede až za hodinu. Je to ú. l. ■ **S** je tam zima Je to hotová morna / Sibérie., Je tam zima jak na Sibiři / v psírně.

Ⓐ It's like an ice-box (in here). Ⓝ Saukalt hier! Ⓕ C'est une véritable glacière! Ⓡ (Здесь как в холодильнике., Да здесь дубу дашь!)

Je tu (zima) jak v ledárně / lednici. *viz* To je (úplná) ledárna!

Legrace musí bejt / být, i kdyby na chleba nebylo. *viz* Sranda musí bejt.

Každá legrace má svý / své meze.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl., někdy starší n. s funkcí, vůči druhým, druhému, zvl. v partě ap., v reakci na jejich žert, posměch, žertování obv. vůči bezbrannému třetímu n. jeho projevu, jevu ap., zvl. s ohledem na normy etické, společenské, generační, místní zvyklosti, národnostní zvyky ap. a jejich odlišnost:) žertování musí zachovávat základní přijatelnou míru a ohled na konvence a nesmí být hrubé, urážet n. škodit. Člověk se potřebuje zasmát, ale k. l. má svý m. Nemám rád, když si bere za cíl tělesný vady někoho. ■ **S** žert nesmí být přehnaný Co je moc, to je moc., Tos přepísk.

Ⓐ (With fun, as with everything else, you have to know where / when to stop.) Ⓝ Da hört sich aber alles auf. Ⓕ ! Il y a des limites à tout. Ⓡ (У каждой шутки должны быть границы.), Шутки шути а людьми не мути.

Největší legrace (na tom / přitom) je (ale) v tom (že …).
(Čl. informovaný vůči druhému obv. o nečekaném zjištění, změně ap. při popisu události n. složité situace s více účastníky a faktory, často v kontrastu k předchozímu faktu, etapě ap.:) na tom všem je ale paradoxní, absurdní n. překvapivé to (že …). Přípravy na ten víkend teda byly dlouhý a důkladný, dvakrát se všechno kontrolovalo, než sme vyrazili. N. l. na tom ale bylo, že když sme před půlnocí dorazili, Honza zjistil, že si zapomněl klíče. ■ **S** to je paradoxní, to je absurdní

To je úplná legrace.
(kol) **0** ot, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *úplná*
(Čl., někdy zkušený n. informovaný, obv. sebevědomě vůči druhému o čekající práci, činnosti n. potřebě vykonat úkol ap.:) je to docela snadné, lehké a nevyžaduje to žádné zvláštní úsilí, námahu ani čas. Měl sem z tý brigády strach, ale byla to ú. l. To víš, nikdy sem to eště nezkusil. ■ **S** to je snadné To je (úplná) hračka. To by dokázalo i dítě. ♦ Ve fut. obv. bez adj. *úplná*, popř. v neg. v podobě *To nebude žádná l.*

Ⓐ It's a piece of cake., It's a doddle. Ⓝ Das ist kinderleicht. Ⓕ C'est vraiment de la rigolade., ! Faire qch. les doigts dans le nez. Ⓡ (Это проще пареной репы!)

To je legrace. *viz* To je sranda!

To je° jen legrace. n. **Ale to je° jen legrace!**
(kol) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. vůči dítěti n. mladšímu a důvěřivému druhému v reakci na jeho strach, zklamání, zaraženost ap. v důsledku výroku třetího n. prvního ap.:) to není opravdově myšlené, pravda a je to jen předstírané ve snaze (se na tvůj účet) pobavit,

zasmát; nevěř tomu n. neboj se toho, je to jen žert! Ale, Honzíčku, to přece byla jen l., tak nebreč! ■ **S** to je žert jen, to není pravda To byl jen fór. ♦ V min. čase obv. spolu s *žádná*, které je ale jiné než *To není žádná legrace*, viz dál.

Ⓐ It's only a joke., It's just (for) fun., It's not real. Ⓝ Das ist doch nur ein Spaß! Ⓕ ! C'est (juste) pour blaguer!, C'est une blague! Ⓡ (Да это только шутка., Мы только пошутили.)

(A) je po legraci. *viz* A je po prdeli!

Já sem / jsem pro každou legraci.
(Čl. ochotně vůči blízkému druhému v reakci na jeho nápad, návrh činnosti, dalšího kroku ap., iniciativní a někdy neobvyklý:) to se mi zdá slibné, docela se mi to líbí, a proto s tím souhlasím; to vypadá zajímavě, a proto to podpořím. ■ **S** já souhlasím

Ty / to si děláš (ze mně) legraci!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho sdělení, zprávu, obv. dobrou, někdy škádlivě a zdánlivě nedůvěřivě n. opravdu překvapeně, zvl. na sdělení nečekané n. nepravděpodobné ap.:) **1.** *opravdu je to tak?; to ti moc nevěřím, jistě to jen předstíráš;* **2.** *řekni, že to není pravda!; mluv tak, aby bylo jasné, jak to myslíš!* **1.** A: Ségro, tak sem ty přijímačky udělal! – B: Ty si děláš l.! Vážně? ■ **S** je to tak?, já nevěřím, mluv vážně! To nemyslíš vážně!, To nemůže být pravda.

Ⓐ You must be joking!, 1. Pull the other one (it's got bells on)! Ⓝ Du willst mich wohl auf den Arm nehmen! Ⓕ 1. Tu te (*vulg*) fous / moque de moi!, 2. Tu te paie ma tête / ma tronche! Ⓡ (Ты что, надо мной издеваешься?!)

Tady / to de / jde° (všechna / všecka / každá) legrace stranou. n. **Tady přestává (všechna) legrace / sranda.**
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. vůči blízkému druhému, druhým v reakci na zhoršení, zlom ve vývoji situace a v kontrastu k jejich dosavadnímu žertování a vtipkování, lehké zábavě ap.:) teď n. v takové situaci se nedá už žertovat a nesmí se říkat nic zlehčujícího; situace je teď už vážná, hrozivá ap. a je třeba ji tak taky chápat. Kluci, von je pořád v bezvědomí. Tady de v. l. s. Musíme sehnat doktora. ■ **S** situace je vážná Tady přestává všechna legrace / sranda.

Ⓐ It's / this is no longer a laughing matter. Ⓝ Spaß beiseite!, Da hört der Spaß auf! Ⓕ ! On ne peut plus prendre ça à la légère., ! La situation est grave. Ⓡ Тут уж не до шуток!

Není° s ním žádná legrace / sranda. n. **S tím / ním není žádná legrace / sranda.**
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
1. *(Čl. vůči druhému v komentáři o novém třetím, zvl. v roli protivníka n. překážky, n. novém jevu, nepříznivé překážce, zvl. ve srovnání s předešlými ap.:) je (to) potenciálně velmi vážný a hrozivý, nebezpečný protivník n. věc a třeba to respektovat, popř. připravit se a neriskovat.* **2.** *(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím, zvl. ve skupině, týmu novém, z hlediska jeho přístupu k zábavě, žertování ap.:) je to moc vážný člověk, rád moralizuje, neumí se uvolnit a chápe všechno doslova a příliš vážně (a proto mezi nás nezapadá).* **1.** Ten novej předpis se zatím nezdá, ale n. s tím ž. l., ve městě už kvůli němu padly slušný pokuty. ■ **S1** to je nebezpečné, to je vážné S tím nejsou žádné hračky., Nehraj si s vohněm! **S2** on neumí bavit se Nemá smysl pro humor. ♦ 2. verze mívá obv. jen význam 1.

Ⓐ 1. He's / it's not to be taken lightly., It's no joke., 2. He doesn't know how to have fun., He's a bit of a wet blanket. Ⓝ Der versteht keinen Spaß., Mit dem ist nicht zu spaßen. Ⓕ 1. Ça ne blague / rigole pas avec lui., 2. Pas moyen de rigoler avec lui. Ⓡ 2. (Он шуток не понимает.)

Nejsem tady (nikomu) pro legraci! n. **Já tady nejsem / nebudu nikomu pro legraci!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Zvl. starší čl., obv. pověřený vedením týmu, funkcí ap. v rozzlobené reakci na nedbalé chování druhých nerespektujících jeho příkazy ap.:) takové vaše nepřijatelné chování, práce ap. musí okamžitě skončit a já to odmítám (dál tolerovat)!; vyžaduju pořádek a spolehlivé plnění úkolů a odmítám vaši lehkovážnost, laxnost, popř. i žertování při tom. Tak pánové, vodteďka žádný pozdní příchody nebudou, jasný? Nejsem t. nikomu pro l. ■ **S** já odmítám to, vy oklamali jste mě, skonči to! Děláš si ze mně blázny?, Žádný takový!

Ⓐ I'm not going to / I won't stand for any (more) nonsense. Ⓝ Ich lasse mich doch nicht verarschen! Ⓕ Je ne suis pas ici pour rire / rigoler! Ⓡ (Вы что, меня за дурака / идиота принимаете?)

To není° žádná legrace / sranda.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg,

1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žádná*

(Čl. zkušený vůči druhému v realistickém hodnocení úkolu, práce ap., zvl. z hlediska nutnosti soustředění, vytrvalosti, úsilí, námahy a času, obv. v kontrastu k jejich podceňování druhým ap.:) je to namáhavé, náročné a vůbec ne snadné; je to překvapivě těžké (a je třeba s tím počítat n. to náležitě ocenit). Pracovat sehnutej deset hodin denně na poli, to n. ž. l., uvidíš, jak tě budou bolet záda. ■ **S** to je obtížné, to je náročné To je fuška., To je kumšt! ♦ Místo *To* stává substantivum, často uvozené slovem *takový*, nebo Inf.

Ⓐ It's no joke. Ⓝ Das ist kein Spaß. Ⓕ Ce n'est pas de la tarte / rigolade. Ⓡ Это не шутки!

Nezkazí žádnou legraci. *viz* Nezkazí žádný žert.

Však vona tě° ta legrace přejde! n. **Von tě° ten smích přejde!**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. zvl. zkušený, někdy poněkud rozmrzele, vůči druhému v reakci na jeho neustálé žertování, vtipkování a zlehčování každého problému, všeho a všech ap.:) až poznáš, jaké n. jak těžké ap. to je, přestaneš to bagatelizovat, přezíravě odbývat; i ty se snadno dostaneš do (takové) obtížné situace a nebudeš mít pak už chuť ji zlehčovat. Říkám ti, dávej pozor na cestu, je tu tma. Až si zlomíš nohu, vona tě ta l. p.! ■ **S** ty chováš se nerozumně, to není veselé, přestaň! Nech si ty frky! ♦ Zájmeno se neužívá v 1. sg a pl.

Ⓐ You'll (soon) be laughing on the other side of your face. Ⓝ Dir wird das Lachen noch vergehen! Ⓕ Tu verras, tu rigoleras / riras moins!, Tu verras, tu vas un peu moins rigoler!, ! Ça va te faire passer le goût de la rigolade! Ⓡ (Ты досмеёшься / доиграешься!)

Tady přestává (všechna) legrace / sranda! *viz* Tady de (všechna) legrace stranou.

Každá legrace / sranda něco stojí. n. **Každej špás něco stojí.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. obv. poněkud ležérně vůči druhému o ne nutně potřebné, ale chtěné, oblíbené a vytipované věci n. cíli, dosažené n. dosahované koupí n. úsilím fyzickým n. intelektuálním ap.:) je to náročné n. drahé a je, bylo třeba na to vynaložit opravdu velké úsilí, spoustu námahy n. peněz; nedá se toho dosáhnout snadno a rychle a je pro to třeba mnohé obětovat. No, nemusela to bejt zrovna tahle značka, ale líbila se mi. To víš, k. l. ale něco s. ■ **S** to je náročné, to je drahé Nic není zadarmo.

Ⓐ It's the price you have to pay. Ⓝ Umsonst ist nur der Tod (und der kostet noch das Leben.) Ⓕ ! Rien n'est gratuit / donné., ! Tout se paie., Tout a un prix. Ⓡ (Это дорогая прихоть.)

Je to lehárna / leháro.

(Čl. obv. ležérně vůči druhému zvl. při hodnocení pracovní situace místa n. pracoviště, náročnosti úkolů ap., někdy přezíravě n. naopak pochvalně:) vůbec to není pracovně ani tempem náročné, těžké a je možné při tom často pohodlně lenošit; při tom, tam člověk víc sedí a příjemně lelkuje než pracuje. ■ **S** to je snadné, to je příjemné To je v pohodě.

Ten / von° to nemá° lehký.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému o třetím prožívajícím řadu nepříjemných situací, problémů, zvl. v oblasti finanční, partnerské, zdravotní ap.:) má v životě (teď, dlouhodobě n. pořád) mnoho starostí, potíží n. překážek ap.; musí stále bojovat s různými n. trvalými potížemi. Ten to n. l. Starší syn mu vochrnul po autohavárii, mladší se narodil mentálně postižený a manželka mu nedávno zemřela na rakovinu. ■ **S** on má starosti Život ho skřípnul., Nemá jednoduchý život.

Ⓐ He's having a tough / rough time (of it)., (*momentálně*) He's going through a rough patch., Things are a bit rough for him. Ⓝ Der hat es nicht leicht. Ⓕ ! Il n'a pas la vie facile.

Foukej do lejna, fialky nevykřešeš.

(Čl. zkušený zdrženlivě, zvl. v radě vůči druhému a jeho snaze dosáhnout svého pozitivního cíle v beznadějné situaci, z nedobrých poměrů, popř. pozitivního pokroku od hlupáka n. ničemy ap.:) z nedobrého, odporného základu nelze dobrý n. obdivovaný výsledek získat; nesnaž se marně, pracně a navíc nepříjemným způsobem o nemožné. ■ **S** to je marné ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Zapalujou se jí° lejtka / lýtka.

(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému, zvl. o dospívající dívce ve své n. blízké rodině a o jejím chování:) začíná mít jasný zájem o chlapce a první milostné kontakty. Jo, to znám, hrůza. No, Karličce se už taky z. l., domů se jí večer nechce, pořád jí volá ňákej kluk a nedá si v ničem říct. ■ **S** ona má zájem o chlapce Má plnou hlavu kluků.

L

Ⓐ (It's her hormones.) Ⓝ Sie wird mannstoll. Ⓕ ! Elle court les garçons., ! Les garçons l'intéressent. Ⓡ (Её хоть за ногу привязывай.)

Už sem se lek (že …).
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému ulehčeně v reakci na napřed překvapivou informaci, sdělení, později však korigované a shodné s jeho očekáváním ap.:) tomu bych těžko věřil a bylo by to velké překvapení, popř. šok; kdyby to bylo tak, jak jsem si původně myslel n. tomu rozuměl, byl bych krajně překvapený. A: Tak na tu brigádu se přihlásili všichni. – B: Že by i Honza? – A: No, ten ne. – B: No, už jsem se lek. ■ **S** to bylo by překvapení, to přestalo trápit To mi spad kámen ze srdce.

Ⓐ You had me worried there! Ⓝ Ich bin (schon) erschrocken … Ⓕ J'ai eu peur (que …). Ⓡ (У меня отлегло.)

Lenoch nemoh a nedbal si zjednal.
(kol; iron, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky k němu n. línému n. nedbalému třetímu a jeho vztahu ke konkrétní práci n. úkolu, zvl. jako výtka:) kdo není sám pracovitý a pečlivý, práci s výmluvami odsune, odbyde nebo poprosí jiného, aby práci udělal za něj. Tak ty sis zavolal Alenku, aby ti pomohla uklidit? No jo, l. n. a n. si z. ■ **S** čl. líný vyhýbá se práci Ten se nepřetrhne!, S prací jen kamarádí. ♦ Přísloví (Čelakovský); hříčka slov, kde (vedle dvojího rýmu) *nedbal* zní jako vlastní jméno, ale platí význam adj. *nedbalý.*

Ⓐ Idle people have the least leisure. Ⓝ Der Faulpelz und der Lüderli sind beide gleiche Brüderli. Ⓕ ! Il a un poil dans la main., ! Il est paresseux comme une couleuvre., ! Il est fatigué de naissance.

Drží (se) ho° lenora. n. **Přišla / sedla na něj° lenora.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
Čl. vůči druhému obv. posměšně, pohrdavě o třetím a jeho přístupu, ochotě k práci, zvl. momentálně a po určitou dobu, v kontrastu k běžnému, obvyklému pracovnímu výkonu ap.:) nechce se mu teď pracovat a lenoší; je líný a nerad pracuje, popř. práci se vyhýbá. Dneska eště na nic nesáh, pořád se na něco vymlouvá. D. se ho l. ■ **S** on je líný Ten se nepřetrhne.

Ⓐ He can't / won't get off his arse. Ⓝ Er ist stinkfaul. Ⓕ ! Il tire sa cosse / flemme. Ⓡ Лень раньше (вперёд) него родилась.

Už je to lepší. n. **Je to už lepší.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. starší vůči druhému v odpověď na jeho otázku, zvl. o vývoji stavu své nemoci, nevolnosti, popř. o podobě problému, starosti s dětmi ap.:) už mě to tolik netrápí, nebolí ap., je to už skoro v pořádku. A: Tak co dělá zdravíčko? – B: Děkuju pěkně, už je to l. ■ **S** to zlepší se, to je lepší To se podá., Ujde to.

Ⓐ It's better than it was. Ⓝ Es ist schon besser. Ⓕ Ça va mieux., C'est mieux. Ⓡ (Мне уже лучше.)

De / jde to s ním k lepšímu.
(Čl. vůči druhému v hodnotící informaci o třetím a jeho zdravotním stavu, zvl. při překonávání vážné krize v nemoci, po návratu z nemocnice, během uzdravování ap.:) pomalu se (už) uzdravuje, je v lepším stavu a nabývá nové životní síly. ■ **S** on uzdravuje se

Lepší málo než(li) nic. *viz* Lepší něco než nic.

Obrací / vobrací se to k lepšímu.
(Čl. v komentáři vůči druhému o vývoji politické n. ekonomické, finanční situace vůbec, mezilidských vztahů, zdravotního stavu ap., v kontrastu k předchozímu stavu:) postupně se to mění a začíná zlepšovat; nastává obrat, posun k pozitivnímu vývoji v budoucnosti. ■ **S** to zlepšuje se

Lepší už si to přát nemůžeme / si to přát nelze / bejt nemůže.
(neutr – kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, zvl. partnerovi, o výsledku snahy, vývoje situace ap., zvl. z hlediska svých tužeb n. potřeb, též o životním standardu, někdy ve snaze vyhnout se konkrétnímu vyjádření:) je to velmi dobré (za daných okolností), optimální (a jsem s tím spokojený). Přestěhovali jsme se do většího bytu, děti mají vlastní pokoj. L. už to bejt nemůže. ■ **S** to je nejlepší, to je skvělé, já jsem spokojený, to je maximum To je perfektní. ♦ Někdy i ironicky o špatném výsledku apod.

Ⓐ It / things could scarcely / couldn't be better. Ⓝ Was Besseres können wir uns gar nicht wünschen. Ⓕ On ne pouvait demander / souhaiter mieux. Ⓡ Лучшего и желать не приходится.

Toho je lepší šatit než živit.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému s povzdechem zvl. o dospívajícím dítěti, vyžadujícím velké množství jídla:) pro

něj je třeba utratit víc peněz na výživu než na oblečení; je pořád hladový, hodně jí a je finančně náročné ho krmit. A: Ten váš mladej toho spořádal! – B: No jo, toho je l. š. než ž. ■ **S** on jí hodně Je jako nezavřenej.

Ⓐ He's eating us out of house and home. Ⓝ Der schlägt eine gute Klinge. Ⓕ ! Il vaut mieux l'avoir en peinture qu'en pension.

Lepší je (dvakrát / třikrát) vyhořet než se (jednou) stěhovat.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. vůči druhému znalecky a v nadsázce o nevýhodách při stěhování, zvl. kvůli balení nábytku a vybavení bytu, fyzické námaze a opatrnosti s tím spojené, výlohách za převoz ap.:) stěhování (bytu) je krajně nepříjemné a náročné; přestěhování, změna bytu je velmi namáhavá a nepříjemná událost, horší než jiné náročné akce. Tak sme se konečně přestěhovali, ale byla to šichta. Řeknu ti, l. je dvakrát v. než se jednou s. ■ **S** to je nepříjemné, stěhování je nepříjemné Za co mě to pánbu trestá?

Ⓐ ! Better three fires than one removal. Ⓝ Dreimal Umziehen ist wie einmal abgebrannt. Ⓕ ! Deux déménagements valent un incendie.

Jeden (je) lepší než druhej.

(kol; nepřízn, iron) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému kriticky n. odmítavě při posuzování, porovnávání, hodnocení dvou lidí, zvl. přátel, studentů, dětí ap., a s ohledem na jejich negativní projev, chování, vlastnost ap.:) oba jsou stejní, každý z nich má ve své povaze něco, co mi vadí. A: Tak už zase hlídáš ty svý vnoučky? – B: Jo, náramný andílkové to sou, hrozně teď zlobej. J. je l. než d. ■ **S** oni jsou stejní, oni jsou špatní stejně Jeden jako druhej., To je jedna pakáž.

Ⓐ One's as bad as the other., There's nothing to choose between them. Ⓝ Einer besser als der andere. Ⓕ Il n'y en a pas un pour racheter l'autre. Ⓡ (Один лучше другого., Один другого стоит.)

Lepší něco než / nežli nic. n. **Lepší málo než / nežli nic.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

Komp lepší něco než nic

(Čl. vůči druhému ve střízlivém a souhlasném hodnocení n. přijetí zvl. jeho překvapivě malého skutečného zisku, omezeného rozsahu n. povahy nalezené věci, nabídnuté možnosti, v kontrastu k velkému očekávání, optimálnímu stavu a množství ap.:) (je to sice málo n. to není přesně to potřebné, ale) je lepší mít to aspoň takto n. v takovém malém množství, rozsahu; je možné s tím počítat aspoň v omezené míře. Já sem chtěla ty borůvky zavařovat i pro sestru a babičku, a tys jich zatím přines jen s bídou litr. No, l. n. než nic, udělám aspoň koláč. ■ **S** málo je dobré taky, čl. musí spokojit se s málem Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše. ♦ Přísloví.

Ⓐ Anything's better than nothing., Half a loaf is better than no bread. Ⓝ Besser als in die hohle Hand gespuckt / geschissen., Besser als nichts. Ⓕ Il vaut mieux un petit rien que rien du tout. Ⓡ (Лучше чем ничего.)

Je to lepší než nic. n. **Lepší než nic.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému realisticky a střízlivě v hodnocení výsledku své n. cizí snahy, výsledku ap., zvl. v omezené situaci a v důsledku nemožnosti vybírat si v jídle, oblečení, zaměstnání ap.:) není to ideální n. optimální n. dostatečné, ale je to minimálně přijatelné (a já to potřebuju, on to potřebuje ap.). A: Tys do tý fabriky za ten mizernej plat přece jen nastoupil? – B: Jo, je to l. než nic. ■ **S** čl. musí spokojit se s málem, to je přijatelné No, co se dá dělat., Lepší něco než nic.

Ⓐ It's better than nothing. Ⓝ Das ist besser als nichts. Ⓕ C'est mieux que rien. Ⓡ (Лучше, чем ничего.)

Les extrêmes se touchent. *viz* Protivy se přitahují.

Čím dál v les, tím více dřev.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)

(Čl. vůči druhému zvl. v hodnocení intelektuální práce, studia ap. a potřeby zjišťování dalších detailů, souvislostí, usouvztažnění ap.:) čím hloubeji se člověk s něčím seznamuje, do něčeho proniká, tím více narůstají související problémy a objevují se další složitosti. Pro tu diplomku budu muset prostudovat ještě ňáký encyklopedie a příručky mimo obor. Jó, čím dál v les, tím víc dřev. ■ **S** práce je složitější postupně, to je složité Je s tím patálie. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ I can't see the wood for the trees. Ⓕ ! Par tout pays, il y a une lieue de mauvais chemin., ! On n'est jamais au bout de ses peines. Ⓡ Чем дальше в лес, тем больше дров.

Jak se do lesa volá, tak se z lesa vozejvá / ozývá.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři na negativní čin, chování jeho n. třetího ap. a podobně negativní reakci takto poškozeného čtvrtého, skupiny dalších ap.:) to je pouze odpovídající a stejně nepříjemná reakce na to, co jí předcházelo; jak (špatně) se druhý člověk chová ke mně, tak (špatně) se já budu chovat k němu. Hele, tys mi vodmít pučit stovku, dyž sem to potřeboval, tak co bych ti já teď pučoval? Jak se do l. v., tak se z l. o. ■ **S** reakce je negativní podobně, já oplácím ti Jak ty mně, tak já tobě. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Silva capit quale, dat responsum tibi tale*, dosl. *jaká (slova) les chytá, takovou odpověď ti dá*, Walther 29 626. Občasná žertovná var. druhé části: *tak vyletí hajnej s holí.*
Ⓐ What goes around comes around., Curses, like chickens, come home to roost. Ⓝ Wie man in den Wald ruft, so schallt es heraus. Ⓕ ! C'est un prêté pour un rendu., ! rendre la pareille Ⓡ Как аукнешь / -ется, так и откликнется.

Co se snese v lese, nesnese se na plese.
(Čl. zkušený obv. žertovně vůči mladšímu druhému, zvl. o vhodnosti jeho přístupu, chování n. oblečení s ohledem na prostředí ap.:) je třeba se přizpůsobit podmínkám a v novém, zvl. formálním prostředí nelze postupovat jednoduše n. prostě. ■ **S** čl. musí přizpůsobit se prostředí, chovej se slušně! ♦ Přísloví.

Pro les nevidíš stromy.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ve výtce vůči druhému, zvl. mladšímu a nezkušenému, zapomínajícímu pro význam celku na důležitost a význam jeho jednotlivých částí:) nerozlišuješ dostatečně, neoceňuješ dost jednotlivosti, detaily n. části a hodnotíš jen celek; je-li celek tvořen špatnými částmi, nemůže být dobrý (a naopak). A: Mně se ten koncert líbil. – B: To jo, ale tu kantátu moc dobře nehráli. Pro les n. s. ■ **S** všímej si i detailu! Nebuď slepý! ♦ Přísloví, původní však je opačné *Pro stromy nevidí les.*
Ⓐ ! You can't see the trees for the wood. Ⓝ Du siehst den Wald vor lauter Bäumen nicht. Ⓕ ! Le tout cache la partie., ! Le détail est noyé dans la masse.

Když se kácí les, lítaj / lítají třísky.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři zvl. k povaze hluboké, zásadní změny ve společenském, částečně i rodinném n. pracovním životě a doprovodných jevech ap.:) když se provádí, prosazuje tak velká věc a změna, není její ideální a bezbolestný průběh možný; při velké proměně není možné být příliš citlivý, ohleduplný ke každému jedinci a často dochází ke konfliktům, postižení, popř. poškození některých lidí n. věcí ap. V důsledku reorganizace podniku přišla řada lidí o práci. K. se k. les, l. t. ■ **S** změna velká přináší i problémy Všechno něco stojí. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Ligna ubi caeduntur, fragmina multa leguntur*, tj. *Kde se kácí stromy, bývá mnoho třísek* Walther 13 771a.
Ⓐ You can't make an omelette without breaking eggs. Ⓝ Wo gehobelt wird, da fallen Späne. Ⓕ ! On ne fait pas d'omelette sans casser d'oeufs. Ⓡ Лес рубят щепки летят.

Kdo se bojí, nesmí do lesa.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči ustrašenému, příliš opatrnému druhému ve snaze ho povzbudit a uklidnit jeho až nepřiměřené obavy z nové zdánlivě náročné práce, neznámého místa ap.:) neboj se (trochu riskovat n. něco vyzkoušet ap.), jinak ničeho nedosáhneš; kdo má strach začít něco nového ap., musí se spokojit s jen průměrným úspěchem, prospěchem n. ziskem. No, když nechceš jet na stáž do Ameriky, tak tam nejezdi. Kdo se b., n. do l. Ale jazyk se tady tak dobře nenaučíš. ■ **S** čl. bojácný nedosáhne výsledku Odvážnému štěstí přeje. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i lat. *Si frondes timeas, dimittas, consulo silvas*, tj. *Pokud se bojíš listí, pak radím ti, opusť hned lesy*, Walther 28 511.
Ⓐ If you don't like the heat, get / stay out of the kitchen. Ⓝ Wer Schiss hat, soll zu Hause bleiben. Ⓕ Qui craint le danger ne va pas en mer. Ⓡ Волков бояться в лес не ходить.

Když jsem k vám chodíval přes ty lesy, bejvalas / bývalas, má milá, veselejší.
(Muž zvl. ke své manželce trápené všedním životem, starostí o rodinu ap., ve snaze ji povzbudit poukazem na šťastnější období v mládí, před svatbou:) (mrzí mě, že jsi tak smutná) byl bych rád, kdyby ses usmívala a měla dobrou náladu jako v době našeho mládí. ■ **S** ty jsi smutná ♦ Česká lidová píseň.

Šetřte naše lesy!
(Čl., zvl. člen pracovního n. zájmového týmu vyzývající druhého, druhé k ohleduplnému chová-

ní k přírodě, zvl. k neplýtvání papírem:) myslete ekologicky a chraňte přírodu a její zdroje (např. snahou neplýtvat papírem, zbytečně nesvítit ap.). ■ **S** chovej se ekologicky! ♦ Heslo rozšířené v období socialismu.

To je lesk jako blesk.
Komp to je lesk jako blesk
(Čl. vůči druhému obv. přehnaně, nadneseně pochvalně o výsledku snahy své n. druhého ap. dobře vyčistit povrch nádobí, oken, podlahy, auta ap., též za použití čisticího prostředku ap.:) je to velmi působivě čisté a silně se to leskne (až to oslňuje zrak); je to oslnivě lesklé (a čisté). ■ **S** to je čisté, to leskne se

To jen letělo kolem.
(Čl. posměšně a kriticky vůči druhému o předpokládané přítomnosti, zastoupení něčeho obv. poměrně vzácného n. drahého v celku, zvl. jídla ap., např. čokolády v dortu:) je to ve skutečnosti ošizené, neprávem ochuzené a je toho tam velmi málo. ■ **S** je toho málo

To teď letí. *viz* To teď frčí.

To to letí!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší vůči druhému v udiveném povzdechu nad subjektivní rychlostí ubíhajícího času, zvl. v kontrastu k mládí a při vzpomínce na ně ap.:) náš čas plyne a roky se střídají velmi, překvapivě rychle a všechno, všichni kolem se mění. Když sem vás potkal minule, tlačila ste kočárek, a teď už de ta vaše malá do školy. To to letí! ■ **S** čas plyne rychle Jak ten čas letí!, Čas ubíhá jako voda.
Ⓐ How time flies! Ⓝ Die Zeit vergeht im Fluge. Ⓕ Ça / le temps file / passe!, Qu'est-ce que ça file / passe! Ⓡ (Как время летит!)

Už letím. n. **Já už letím!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ochotně v ujištění vůči blízkému druhému v reakci na jeho zavolání a potřebu pomoci, spolupráce, rady ap., též ve snaze ho uklidnit, popř. jen jako oznámení druhým o vlastním odchodu a spěchu:) už jdu, vycházím (a přinesu to, zařídím to hned ap.); (vím, že čas spěchá, ale) já už jdu, odcházím n. přijdu co nejrychleji (hned jak dokončím svou činnost). A: Petře, poď mi podržet to prkno! – B: Už letím, tati! ■ **S** já jdu už Už běžím!
Ⓐ I'll be right there!, Sorry, must dash! Ⓝ (Ich komme ja schon!) Ⓕ J'arrive (tout de suite)! Ⓡ (Спешу и падаю.)

Nejsem letošní. *viz* Nejsem dnešní!

Dobře si / jsi řval, lve!
(Čl. vůči druhému pochvalně a nadneseně, popř. humorně za dobře obhájenou věc, vyřízenou záležitost, absolvovanou roli ap.:) to jsi udělal, splnil dobře; dobře jsi mluvil (to řekl, popsal, obhájil). ■ **S** ty udělals to dobře ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Sen noci svatojánské* (1595).

Zde jsou lvi. *viz* Hic sunt leones.

Jak lvové bijem o mříže.
(Čl., skupina lidí, v důsledku rozhodnutí bránit se v situaci omezující jejich svobodu, zvl. v důsledku politického režimu, národnostního útlaku, nadvlády jedince v urč. organizaci ap.:) bráníme se bezprávi a budeme v tom pokračovat, dokud nezvítězíme. ■ **S** my bouříme se ♦ J. Neruda (1834–1891), básně *Jak lvové bijem o mříže, Písně kosmické* (1878).

Je to na levačku. *viz* To je na draka.

Je to s ním° na levačku.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému o momentálním stavu třetího, zdravotním, pracovním, studijním, citovém ap., a souvisejících možnostech a perspektivách:) není v dobré situaci a nelze od něj příliš čekat; má právě potíže, problém a vypadá to s ním špatně. Nedělej fóry, potřebuju nutně píchnout. S Karlem je to teď na l., sám by potřeboval. ■ **S** on je v situaci obtížné, on nereaguje pozitivně De to s ním s kopce.
Ⓐ He's in a bad way. Ⓝ Mit dem geht's bergab. Ⓕ ! Il est dans une mauvaise passe. Ⓡ (Его дела плохи.)

Levice neví, co dělá pravice.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky n. posměšně o třetím a jeho chování, reakci odporující předpokladu, záměru, nařízení čtvrtého ap.:) jednají, mluví rozporně, nekoordinovaně a navenek zmateně a je velmi obtížné od nich získat pozitivní rozhodnutí, informaci n. se s nimi na něčem jasném domluvit. No, strejda říká, že k nám přijedou tuto neděli, a teta zase že až příští sobotu. L. n., co d. p. ■ **S** oni jednají nekoordinovaně, oni jsou odlišní zcela Jeden hot a druhý čehý. ♦ Srov. *Nechť neví levice tvá, co činí pravice tvá*, Mt 6,3, kde ale v jiném smyslu.
Ⓐ The left hand doesn't know what the right hand's doing., I wish they'd make their minds

up., I wish they'd get their act together. Ⓝ Die linke Hand weiß nicht, was die rechte tut. Ⓕ La main gauche ignore ce que fait la main droite. Ⓡ Левая рука не ведает, что делает правая.

To je (ňáká) levota. n. **Je to levota.**
(kol; nepřízn) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky n. podezíravě o projektu, podniku, obchodu třetího, často zdánlivě výhodném ap., zvl. z hlediska své možné účasti n. koupě od třetího ap.:) to není čestné a poctivé a tudíž ani přijatelné; to je získané podvodem. To je zase ňáká l., v tom já nepojedu. ■ **S** to je nečestné, to je nepřijatelné To je podraz.
Ⓐ It sounds / looks a bit dodgy (to me). Ⓝ Das ist (irgendwie) ein krummes Ding. Ⓕ ! C'est un coup tordu / une crasse / de la magouille / de l'arnaque. Ⓡ (Тут дело не чисто., Это афёра.)

Trhni si levou zadní. *viz* Trhni si nohou!

Je (tam) (ňák / nějak) lezavo.
(Čl. nespokojeně vůči druhému o mírně mrazivém počasí s mlhou, drobným deštěm n. sněhem, zvl. z hlediska nutnosti vyjít z tepla ven ap.:) to počasí je nepříjemně vlhké a studené a zebou v něm prsty ap.; člověk tam cítí nepříjemný chlad po těle, v zádech. ■ **S** je tam zima

Lež má krátký / krátké nohy (a daleko neujde / nedojde).
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *krátký*
(Čl. moudrý a obv. starší vůči druhému o výroku jeho n. třetího, zvl. nepravdivém, popř. překroucené informaci ap., a důsledcích jeho uvedení, užití, zvl. s ohledem na brzké vyzrazení ap., též jako rada:) každá lež, nepravda se dříve či později v nějaké souvislosti projeví a její původce pak bývá odhalený; nelži, pravda se zjistí! Žes rozbil to vokno ty! To přece nemoh bejt Karel. Přiznej se! Víš, že lež má k. n., d. n. ■ **S** nelži!, čl. lžoucí prozradí se brzo Pravda vyjde na světlo jako olej na vodu., Kdo lže, do pekla klouže. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ The truth will out., Liars never prosper., Cheats never prosper. Ⓝ Lügen haben kurze Beine. Ⓕ ! Il faut qu'un menteur ait bonne mémoire., ! On attrape plus vite un menteur qu'un voleur. Ⓡ Ложь на тараканьих ножках ходит., У лжи ног нет. (Michelson)

Stokrát vopakovaná / opakovaná lež se stává pravdou.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému ve znepokojeném komentáři zvl. o tvrzeních, výrocích vydávaných oficiálně, propagandou zvl. pro veřejnost za pravdu, např. v masmédiích, reklamě ap.:) častým opakováním se i falešné, lživé tvrzení, nepravda začnou postupně přijímat a lidé jim podlehnou a uvěří. A: Tady píšou, že rostlinný tuky snižujou hladinu cholesterolu. – B: Pch, že jim věříš! S. v. lež se stává p. ■ **S** lidé uvěří opakované lži nechat si pověsit bulíka na nos, spolknout to i s navijákem ♦ Přísloví.
Ⓐ If you say a thing often enough, people will start to believe it. Ⓝ Eine hundertmal wiederholte Lüge wird schließlich wahr. Ⓕ Mensonge (100 fois) répété devient vérité.

To je lež jako věž!
(Čl. vůči druhému rozhořčeně o tvrzení jeho n. třetího, předkládaném jako fakt, zvl. ve snaze oklamat prvního n. ho z něčeho obvinit ap.:) to není pravda a já to odmítám; to v žádném případě nemůže být pravda a já to důrazně popírám. ■ **S** to není pravda

Jedna lež plodí druhou.
(Čl. zkušený kriticky n. v radě vůči druhému o výroku, tvrzení, údaji třetího, popř. druhého vyžadujících pro zachování návaznosti kontextu a smysluplného pokračování nutné pozměňování, vědomé falšování údajů dalších ap.:) jakmile člověk jednou začně lhát, musí lhát stále a každá další lež vyplývá z předchozí, resp. první; to sdělení, text je celkově nepravdivé, zkreslené a obsahuje výmysly n. vědomé lži. ■ **S** lež vyvolává lež ♦ Z lat. *Fallacia alia aliam trudit*, P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Dívka z Andru, 778*; též *Fallere qui didicit, fallere semper amat, Kdo se naučil klamat, miluje klam stále*, Walther 8759.

Je to ležák.
(Čl. vůči druhému znalecky a kriticky, popř. odmítavě o zboží, věci, výrobku z hlediska odbytu v obchodě ap.:) je to nekvalitní n. nezajímavé, dlouho to leží (na pultě) a je to téměř neprodejné. ■ **S** to je nekvalitní, to není dobré

Mladý / mladí ležáci, starý / staří žebráci.
(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl., zvl. starší a zkušený, v komentáři, popř. ra-

dě vůči druhému zvl. o mladých lidech vyhýbajících se učení, práci ap. a z hlediska důsledků toho:) mladí lidé, kteří se nenaučí n. nechtějí pracovat a postarat se tak o sebe, jsou ve stáří chudáci odkázaní na pomoc a dobrodiní jiných; raná lenost vede nakonec k chudobě. A: Hele, to sou bezdomovci. – B: Já bych spíš řekl: m. l., s. ž., nemyslíš? ■ **S** čl. líný nezísk nic Kdo dlouho líhá, hovno mívá., Co se v mládí naučíš, ve stáří jako bys našel. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i lat. *Senem iuventus, pigra mendicum creat, Líné mládí plodí žebravé stáří*, Walther 28 009.

Ⓐ An idle youth, a needy age., Idleness is the key of beggary., Present pleasure, future grief. Ⓕ Jeunes paresseux, vieux mendiants. Ⓡ Леность наводит на бедность.

(Vzal / koupil to / …) jak to leží a běží.
(Čl. informovaný vůči druhému obv. o třetím a jeho vztahu n. činnosti s ohledem na nabízené množství různorodých věcí, předmětů, různých částí majetku ap.:) (vzal si to n. koupil to ap.) úplně všechno, bez přebírání, vytřiďování nepotřebného ap. ■ **S** všechno

Lékař léčí, příroda / čas / bůh uzdravuje.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému o nemoci, úrazu ap. jeho n. třetího a o lékařích, jejich schopnostech a někdy přehnaně zdůrazňovaném významu, v kontrastu k jiným faktorům, zvl. přirozenému vývoji:) uzdravení nemocného člověka často závisí na mnoha dalších okolnostech, které můžou rozhodnout, popř. příznivě přispět, a nejen na působení léků a lékaře. A: Po tý operaci se mi noha hodně zlepšila, ale pořád ji mám slabou. – B: Neboj se, l. l., čas u. ■ **S** čl. nemocný uzdraví se sám, lékař pomáhá přírodě Natura sanat, medicus curat. ♦ Přísloví (Čelakovský, var. *příroda* je novější).

Ⓐ The best doctors are Dr Diet, Dr Quiet and Dr Merryman., An apple a day keeps the doctor away. Ⓕ Le médecin soigne, le temps fait le reste.

Mnoho lékařů, hotová smrt.
(Čl. zkušený vůči druhému skepticky a v radě, zvl. o nemoci třetího a různých, diametrálně se lišících a nevěrohodných přístupech k léčení, často poškozujících jeho zdraví:) lékaři se často nedokážou shodnout na způsobu konkrétní léčby a pak to vede ke zhoršení zdravotního stavu nemocného, popř. k jeho smrti. ■ **S** lékaři se můžou přít a pacienta poškodit ♦ Přísloví (Čelakovský).

Lékaři, uzdrav se / pomoz si sám.
(Čl. zkušený v komentáři a obv. i povzdechu k druhému o řešení problému, zvl. společenského, potřebě nápravy ap. v domácím prostředí, někdy na adresu třetího a jeho rad, obv. v kontrastu k možnosti zásahu, přispění jiných, popř. jejich neochotě ap.:) (když už se o tom mluví) je třeba udělat, vyřešit to vlastními silami, jinak to nikdo neudělá ani nepomůže; udělej to sám (podle rad, dávaných druhým). ■ **S** udělej si to sám!, nikdo nepomůže ♦ Z lat. *Medice, cura tem ipsum*, srov. L 4,23.

Lépe / radši pozdě než nikdy / vůbec.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému v radě a komentáři, zvl. o možnosti udělat něco v kontrastu k optimální době ap.:) na některé věci není nikdy pozdě a jsou vítané i opožděně; bude to užitečné, potřebné, dobré ap. i tak, po termínu, nejvhodnější době ap. (a tak to udělej!). A: Už to mám konečně hotový, ale je po termínu. – B: To nevadí, jen mu to dej, bude jistě rád. R. p. než n. ■ **S** udělej to určitě!, to je třeba udělat Na to není nikdy pozdě. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už i lat. *Potius sero quam numquam*, T. Livius (59–17 př. n. l.), *Dějiny, 4,2,11*, je ale v řadě jazyků.

Ⓐ Better late than never. Ⓝ Lieber spät als nie. Ⓕ Mieux vaut tard que jamais. Ⓡ Лучше позже, чем никогда.

Léto budiž pochváleno.
(Čl. zkušený s uspokojením, radostně vůči druhému o období volna, zvl. z hlediska hezkého počasí, hlavního odpočinku, možnosti seznamování lidí, zvl. opačného pohlaví, popř. též s ohledem na úrodu ovoce a zeleniny a na jiné příjemné asociace:) léto jako roční období je příjemné, vítané a přináší mnoho radosti i užitku. ■ **S** léto je příjemné ♦ Z dramatu F. Šrámka (1877–1952) *Léto* (1915), popř. jeho filmové zpracování, kde to v závěru říká farář o odcházejícím Jeníkovi a Stázce, držících se za ruce.

léta *viz též* rok

Je tomu (už) hezkejch / hezkých pár let / roků.
(Čl. zvl. starší vůči druhému při vyprávění o minulé události ap. n. nejasné vzpomínce na ni, někdy i na úvod:) stalo se to už před dlouhou dobou (a nepamatuju si to proto přesně); je to už dávno (někdy: ale rád na to vzpomínám, rád o tom vypravuju ap.). ■ **S** to stalo se dávno

Léta přibejvaj každýmu.
(Čl. zvl. starší vůči mladšímu v reakci na jeho povzdech a snahu zakrýt nějak svůj věk ap.:) každý člověk přirozeně a nevyhnutelně stárne (a stejně i ty); stárnout je přece normální. ■ **S** čl. stárne

Mladý na léta, starý na rozum.
(Čl. zvl. zkušený, moudrý v hodnotícím komentáři vůči druhému o mladším třetím a poměru jeho rozumových schopností a úsudku a skutečného věku a životních zkušeností ap.:) na svůj poměrně nízký věk je velmi rozumný, uvážlivý, popř. poněkud přemoudřelý a chová se tak. ■ **S** on je rozumný i když mladý ♦ Přísloví (Čelakovský).

Za našich mladejch let bejval svět jako květ.
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zvl. starší vůči mladšímu druhému, druhým ve vzpomínkách na idealizované doby mládí, popř. dětství, zvl. v kontrastu k tvrzení druhého ap.:) v době (mého, našeho) dospívání, mládí bylo všechno velmi krásné a život se (mi, nám) zdál stále příjemný. Dyž slyším „Za n. m. let b. s. j. k.“, vzpomenu si na Aničku a na procházky po Petříně … ■ **S** já vzpomínám, život je krásný Zelení hájové, bejvali ste vy moje … ♦ Lid. píseň (kánon) *Bejvávalo, bejvávalo, bejvávalo dobře. Za našich mladejch let bejval svět jako květ. Bejvávalo, bejvávalo, bejvávalo dobře.*
Ⓐ Things were different when we were young. Ⓕ ! C'était le bon temps., ! Ce n'est pas comme de notre temps.

S léty / létama přichází rozum.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení duševních schopností vyvíjejícího se mladšího třetího, popř. dospívajícího dítěte ap.:) s přibývajícím věkem získává člověk větší rozhled a rozvahu v úsudku; až s věkem a rostoucí zkušeností začne člověk chápat mezilidské vztahy, proniká do životních souvislostí a problémů, a tím vyspívá, popř. moudří. A: Vod těch narozenin se Kája ňák změnil. – B: No, to víš, je mu sedumnáct. A s l. p. r. ■ **S** čl. je rozumný s věkem Žádnej učenej z nebe nespad. ♦ Přísloví, Čelakovský má var. *Rozum s léty roste.*
Ⓐ With age comes wisdom. Would you mind … -ing …?, Ⓝ Der wird auch noch vernünftig. Ⓕ Avec l'âge vient la sagesse. Ⓡ (С годами человек умнеет., С возрастом прибавляется ума.)

Kam šlápne, (tam) sedm let tráva neroste.
(kol; nepřízn) **0** neměnné
(Čl. vůči druhému nelibě, nesouhlasně o třetím, obv. v prostředí novém, zvl. v reakci na jeho negativní chování a nežádoucí jednání, někdy podvědomé, popř. i na arogantní, urážlivé postoje, poznámky ap. narušující pohodu, dobré mezilidské vztahy n. i v reakci na jeho fyzickou nešikovnost ap.:) ten člověk vždycky všechno zkazí, zničí, popř. rozbije, je to ničema; ten s trvalými následky zničí, naruší vždy všechno pěkné, není to dobrý člověk. Do klubu s náma teď začal chodit ten ničema Procházka, a hned sme měli po náladě. Říká se vo něm, že kam š., tam s. let t. n. ■ **S** on zkazí všechno, on je neschopný, on je neobratný Takovýho aby pohledal!, Je jako hrom do police. ♦ Posměšná var. *Kam šlápne bolševik, tam sto / čtyřicet let tráva neroste* bývala běžná za dob socialismu.

Kde sou / jsou ty / ta léta!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. vůči druhému v povzdechu nad uplynulou dobou své nostalgicky vnímané mladosti, zvl. s ohledem na tehdejší zdraví, sílu, krásu, úspěchy ap.:) to bylo krásné období, které už nelze znovu prožít; ta doba už nenávratně minula a je to vše dávno pryč. A: Dědo, ty seš na tý fotce štramák! – B: Ech, kde sou ty l., kdy to byla pravda! ■ **S** to byl čas krásný Kde sou ty časy!, To už není pravda.
Ⓐ Those were the days! Ⓝ Lang, lang ist's her! Ⓕ C'était le bon vieux temps! Ⓡ (Молодость прошла.)

Jez do polosyta, pij do polopita, vyjdou ti naplno léta.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 7. slova)
(Čl. zkušený v radě druhému, zvl. v reakci na jeho nestřídmé jídlo n. pití, hltavost ap.:) nejez, resp. nepij tolik n. příliš, je to nezdravé!; umírněnost v jídle, popř. i v jiných věcech, je základem zdravého života. Neber si tolik buchet. Budeš tlustá. Znáš to přísloví? Jez do p., pij do p. ■ **S** nejez moc! Jez do polosyta!, Kroť se! ♦ Přísloví (Čelakovský); někdy se užívá i bez poslední třetiny. Tvary *polosyta, polopita* se vyskytují jen zde.
Ⓐ (The half is better than the whole.) Ⓝ Die Füße halt warm, den Kopf halt kalt, dann wirst du 100 Jahre alt. Ⓕ ! Qui est maître de sa soif est maître de sa santé., ! L'excès en tout est un défaut., ! Santé, sobriété.

Má na to léta.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému o třetím a jeho schopnosti uskutečnit uvažovaný krok, činnost, plnit funkci ap. s ohledem na jeho věk, často zvl. o sňatku n. o starém třetím a jeho projevech, často nežádoucích, např. zapomínání, ztrátě sil ap.:) **1.** *vzhledem ke svému věku je k tomu schopný, způsobilý, popř. je na to už zralý; nedělá nic, co by bylo v rozporu s jeho věkem, životními zkušenostmi, znalostmi;* **2.** *je to normální, vzhledem k jeho věku to nepřekvapuje a je třeba to chápat n. omluvit.* ■ **S** on je schopný, on je starý, to je normální

Neviděl sem / jsem tě / ho (už) aspoň sto let.
(Čl. zvl. vůči dlouholetému známému n. příteli, obv. potěšeně, srdečně při setkání, poukazující v nadsázce na délku doby uplynulé od minulého setkání:) (jsem rád, že se vidíme n. snad uvidíme, ale) už velmi dlouho jsem tě / ho neviděl (a zajímá mě, co jsi po tuto dobu dělal, co se v tvém životě změnilo ap.). ■ **S** já neviděl jsem tě dlouho, to je dávno už

Něco na mě° leze°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v oznámení svého fyzického stavu, zvl. na základě bolesti hlavy, krku, kloubů, únavy ap., a v signálu některé blížící se běžné nemoci:) mám potíže a začínám být nemocný; cítím po těle příznaky nachlazení, angíny, chřipky, popř. jiného virového onemocnění. Rači už ven nepudu a vemu si čaj s acylpyrinem. Něco na mě asi l. ■ **S** já začínám být nemocný, já necítím se dobře Není mi zrovna nejlíp.
Ⓐ I'm sickening for something. Ⓝ Ich hab was in den Knochen. Ⓕ ! Je couve quelque chose. Ⓡ (Что-то мне не здоровится.)

Mladej / mladý hlupák, starej / starý zloděj.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v nesouhlasném komentáři o mladém třetím n. dítěti a jeho bezostyšném překrucování reality k vlastnímu prospěchu a ve varování před nežádoucím důsledkem pro jeho další výchovu, duševní rozvoj ap.:) lhát, nemluvit pravdu je pro člověka a jeho raný způsob postupu krok, cesta ke konání pozdějších dalších (a horších) nepravostí, přestupků ap. ■ **S** čl. lžoucí začne i krást, lež vede ke krádeži ♦ Přísloví (Čelakovský).

Lháři nikdo nevěří, i když pravdu mluví.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři zvl. o třetím a důsledku jeho lhaní:) lhář vyvolal svým lhaním u ostatních už trvalou nedůvěru, popř. obavy, odmítavost, nevstřícnost ap. a nikdo mu už nic nechce uvěřit, ani pravdu. ■ **S** čl. lžoucí nebude věrohodný nikdy ♦ Přísloví, srov. lat. *Mendaci homini ne verum quidem dicendi credere solemus, Lháři obvykle nevěříme, ani když mluví pravdu*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O věštění, 2,71,146*, je ale širší, i v bajkách a u Čelakovského (*kdo včera lhal, tomu i zítra se nevěří*).

Kdo lže, ten krade.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v nesouhlasném, varovném komentáři o třetím, zvl. mladém, dítěti v konkrétní situaci n. obecně a o jeho postoji k pravdě a lži a obvyklých důsledcích ap.:) lhář se snadno naučí i krást, obojí je spojené a nečestné; kdo je schopný lži, je schopný vykonat i jiný zlý n. podlý čin. Tý partě se radši vyhni. Ty kluci sou moc prolhaný. A znáš to: kdo l., ten k. ■ **S** čl. lžoucí začne i krást Mladej lhář, starej zloděj. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. ale už lat. *Mendax est furax, Lhář je zloděj*, Walther 14 643.
Ⓐ Liars are no better than thieves. Ⓝ Wer lügt, der stiehlt (und frisst auch kleine Kinder). Ⓕ ! Un menteur est ordinairement un larron. Ⓡ Кто врёт, тот и денежки берёт.

Lže, jako když tiskne.
Komp lže, j. když tiskne
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, zvl. o jeho momentálním výroku, tvrzení ap.) to vůbec není pravda, je to vědomá a bezostyšná lež; zcela a vědomě (obvykle) lže. ■ **S** on lže, to není pravda

To bych lhal°.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v reakci na žádost o potvrzení chování třetího, určitého jevu n. události, s odstínem vlastní neznalosti n. nejednoznačnosti situace ap.:) nevím to zcela přesně n. není to zcela přesné, a nemůžu to tedy potvrdit n. s určitostí říct; kdybych to řekl n. potvrdil, mohl bych způsobit zmatek, nedorozumění ap.; takto to přesně není pravda. Nó, bylo to někdy začátkem února, ale přesně si to říct netroufám. To bych l., To bych lhal, že doma nic neudělá. Vobčas umeje nádobí. ■ **S** já nevím, to není tak, to není pravda Moc, má panenko, moc se ptáš …, Nedá se říct, že …
Ⓐ It wouldn't be true. Ⓝ Da müsst' ich lügen. Ⓕ Je mentirais / dirais des mensonges. Ⓡ (Как бы не соврать.)

Liberté, égalité, fraternité. *viz* Svoboda, rovnost, bratrství.

Je libo …? n. **Co je / bude libo?**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 4b neukon. stoup.
(Zvl. starší čl., vrchní číšník, starosvětský prodavač, majitel firmy, úředník v bance ap. zdvořile, popř. úslužně vůči zákazníkovi, klientovi, ve snaze získat si jeho přízeň:) přejete si, chcete toto / něco?; co si přejete?; zajímá mě, co potřebujete a jak vám mohu být užitečný, prospěšný. Je libo taky kousek sýra, madam?, Dobrý den. Co bude libo? ■ **S** co chcete? Čím posloužím?, Vaše přání?, Co si dáme?
Ⓐ Would you care for …?, How may I help you? Ⓝ (Kaffee, Zigarre, Cognac etc.) gefällig? Ⓕ ! Vous désirez …? Ⓡ Что вам угодно?

Jak je libo.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. starší a staromódně vychovaný čl., číšník, prodavač ap. servilně reagující na přání, libůstku, potřebu zákazníka, klienta ap. n. čl. vůči druhému chladně na vyjádření svého odstupu, popř. nesouhlasu s přáním, rozhodnutím druhého ap.:) ano, provedu, udělám to (tak); váš, tvůj požadavek plně respektuju a budu se chovat podle toho n. budu s tím počítat. A: Dala bych si kávu. Ale ne aby byla zase tak sladká jako minule. – B: Jak je l. Jedna polosladká káva, prosím., A: Vím, žes mě před tou cestou do Nepálu teď varoval, ale já pojedu. – B: No, jak je l. De vo tvý zdraví i peníze. ■ **S** já respektuju to, já udělám to Jak si přejete., Jak je ctěná libost., No, jak myslíš.
Ⓐ As you like., Suit yourself. Ⓝ Wie beliebt. Ⓕ Comme il vous plaira. Ⓡ Как вам угодно.

… co(koliv) / kde / kam / kdy / kolik / jak / … (je) (vám) libo.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší úslužně, přehnaně zdvořile a poněkud starosvětsky ve své ochotě vyhovět požadavku druhého na místo, čas, množství, způsob, věc ap.:) je to možné, přípustné; je přijatelné cokoliv, na libovolném místě, v libovolnou dobu n. množství, libovolným způsobem ap. Přijďte, kdy vám bude libo. Vypijte, kolik (vám bude) l. ■ **S** cokoliv je možné, kdykoliv je možné, kdekoliv je možné, kolik je možné, jakkoliv je možné ♦ Jen ve vedl. větě, též var. *komu, o kom …* a další nepřímé pády *kdo*, popř. řídce i jiná tázací slova.
Ⓐ … whatever / wherever / whenever / as much as / however you like / it suits you. Ⓝ was / wo / wohin / wann / wieviel / wie immer … Sie wünschen / Sie belieben Ⓕ Comme, où, quand … il vous plaira.

Jak je ctěná libost. *viz* Jak je libo.

lidé *viz* člověk

lidi *viz* člověk

Nic lidského mi není cizí. *viz* Jsem člověk, nic lidského mi není cizí.

Chybovat / mýlit se je lidské / lidský.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v tolerantním pohledu na omyl jeho n. třetího, popř. ve snaze omluvit vlastní nedostatek:) každý člověk občas udělá chybu a je to omluvitelné; člověk není natolik dokonalý, aby za všech okolností jednal naprosto správně a bezchybně, neomylně. Dal mi špatný číslo. No, ch. je l. Když jsem mu to ale řekla, tak se na mě osopil. Ale uznat chybu je nelidské. ■ **S** čl. dělá chyby Nikdo není neomylný. ♦ Srov. lat. *Errare humanum est*, Seneca st. (55 př. n. l. – 37 / 41 n. l.), *Kontroverze, 4,3.*
Ⓐ To err is human (to forgive divine). Ⓝ Irren ist menschlich. Ⓕ L'erreur est humaine. Ⓡ Ошибаться человеческое дело, а не сознаваться дьявольское. (Michelson)

Mýliti se je lidské. *viz* Chybovat je lidské.

Nic lidského / lidskýho netrvá věčně.
(Čl. moudrý vůči druhému o všem vytvořeném a objeveném člověkem, patřícím člověku, zvl. v kontrastu k přírodě, vesmíru, bohu:) lidské vynálezy, výtvory ap. jsou pomíjivé, popř. proměnlivé a nevydrží navěky; člověk je ve svém snažení, svých citech ve skutečnosti velmi malý, křehký, bezmocný a jeho úspěchy jsou jen přechodné. ■ **S** nic nevydrží věčně ♦ Přísloví, srov. poněkud odlišné *Nic netrvá věčně* a lat. Plautus (asi 251–184 př. n. l.) *Nihil est perpetuum datum, nic není na věky dáno*, popř. P. Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.) *nil homini certum est, nic člověčí není jisté, Žalozpěvy, 5,5,27.*

Co lidstvo pamatuje, … n. **… co lidstvo pamatuje.**
(Zvl. starší, často konzervativní čl. vůči druhému, druhým o lidských vlastnostech, formách soužití, způsobu práce, někdy i nedůtklivě o snaze je měnit ap.:) vždy, vždycky to tak bylo (že); už je to tak zařízeno, zavedeno velmi dlouho, trvá to tak celou lidskou historii. ■ **S** vždy

To je ale limonáda!
(Zvl. mladší čl. vůči druhému, druhým v mírném opovržení o líbivé, sentimentální a povrchní divadelní hře, filmu, popř. románu ap., zvl. z hlediska řešení a podání citových a milostných vztahů:) je to až nepříjemně jednoduché, vtíravé a podbízivě příjemné; působilo to spíše na základní emoce, nikoli na rozumové n. estetické vnímání. ■ **S** to je líbivé

Obraťme (už) list! n. **Hele / a teď obraťme / otočme list!**
(kol) **0** neměnné
(Čl. snažící se druhému zabránit v dalším nepříjemnému hovoru a ve snaze ho zdvořile přeorientovat jinam ap.:) mluvme už o něčem jiném!; nechci už o tom mluvit, je to pro mne, popř. pro dalšího příliš nepříjemné, choulostivé, popř. už zbytečné a rád bych mluvil teď o něčem jiném, příjemnějším; změňme téma! A: Jú, člověče, pochlub se, jak to vlastně bylo, to mě zajímá! – B: Ne, ne, ne, nemůžu. Obraťme list. Co bys řek cestě do Egypta? ■ **S** já nechci mluvit o tom dál, skonči to! Ani se neptej!, Nech už toho!

Padá mu list.
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho postavení při hře v karty, zvl. v okamžiku rostoucí naděje na výhru:) má štěstí, získal kartu vysoké hodnoty; jeho hra mu vychází, daří se mu (i několikrát za sebou) vyhrávat. ■ **S** on má štěstí

Až vopadá / opadá listí z dubu.
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. žertovně n. posměšně vůči druhému, někdy mladšímu, v odmítavé reakci na jeho přehnanou, nesmyslnou prosbu, návrh, žádost ap.:) to je absurdní a nikdy se to nestane; nikdy neudělám, nesplním to, co chceš, si přeješ. A: Že mi taky upleteš takovej svetr? – B: To víš, až o. l. z d. ■ **S** já neudělám to, to nestane se Až kočička vejce snese., Na svatýho Dyndy. ♦ Název pohádky J. Wericha (1905–1980) v jeho knize *Fimfárum* (1960).
Ⓐ When hell freezes over. Ⓝ Da kannst du lange drauf warten. Ⓕ ! Quand les poules auront des dents., ! À la saint-Glinglin! Ⓡ После дождика в четверг.

Každá liška svůj vocas / ocas chválí. n. **I liška svůj ocas / ohon chválí.**
(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři, někdy skeptickém, o sebevědomém třetím ap. připomínajícím a zdůrazňujícím své přednosti, vlastnosti, schopnosti, popř. i činy a sledujícím současně svůj osobní prospěch, obv. při zamlčení svých nedostatků, nepříjemných stránek ap.:) každý člověk přirozeně zdůrazňuje, ukazuje na sobě jen to dobré (popř. a tím u řady lidí vyvolává nevoli). ■ **S** čl. chválí sám sebe ♦ Přísloví (Čelakovský), ale už lat. *Quaelibet vulpes caudam suam laudat.*

Když je liška v pasti, ukousne si (i) ocas.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému zvl. o vynalézavém, duchapřítomném třetím a jeho zdánlivě nečekané reakci na nesnáze, potíže ohrožující jeho bezpečí, duševní klid n. existenci ap., obv. s odstínem obětování vlastní výhody, zásady ap.:) člověk v krajním ohrožení, mezní situaci udělá občas i zdánlivě pro sebe nepřirozený, nepříjemný či bolestivý krok, který je však logickým řešením situace; v nouzi se člověk kvůli záchraně rozhodne pro menší zlo, škodu ap. ■ **S** čl. chytrý volí menší zlo v nouzi ♦ Přísloví.

To je liška podšitá.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *liška* **Nom** liška podšitá
(Čl. zkušený vůči druhému varovně n. vyčkávavě o třetím, zvl. muži v jednání, zatím zdánlivě přátelském ap.:) je to vychytralý, popř. lstivý člověk, který si umí najít způsob, jak dosáhnout svého záměru a prospěchu i na úkor ostatních (popř. a vyhnout se tomu, co dělat nechce). Hele, na Bartoše si dej pozor, aby tě nějak nepodfouk. To víš, je to l. p. ■ **S** on je chytrý Má za ušima., Na toho si nepřijdeš.
Ⓐ He's a crafty / wily / cunning so-and-so., (*kladně*) He's a wily old fox. Ⓝ Das ist ein alter Schlaufuchs. Ⓕ C'est un fin renard. Ⓡ (Хитёр как лиса.)

Lišky / zajíci tam dávají dobrou noc.
(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *dobrou*
(Čl. informovaný vůči druhému nelibě, s nechutí ap. o místě, sídlišti ap. vzdáleném od města, obchodního a kulturního centra, se špatným dopravním spojením, zvl. s důrazem na místní způsob a možnosti života:) je to místo špatně přístupné, zapadlé a stagnující, zaostalé, popř. nekulturní a nezajímavé (a život tam je nezajímavý, nudný, plytký). Tam bych teda nechtěl bydlet. L. tam d. d. n. ■ **S** to je místo zapadlé, to je daleko Je to Zapadákov., Je to prdel světa. ♦ Var. *zajíci* je řídká; též var. *Je to tam, kde lišky dávají dobrou noc.*
Ⓐ It's so far from civilisation. Ⓝ Da sagen sich Füchse und Hasen gute Nacht. Ⓕ ! C'est un

L

trou / le bled., ! C'est un patelin perdu / paumé. Ⓡ ! У чёрта на куличках.

V literatuře národ sám sebe přečká a duchovně nikdy nezhyne.
(Zvl. sečtělý, vzdělaný čl. vůči druhému, druhým v připomínce duchovních hodnot a jejich významu pro národní kontinuitu a uvědomění:) krásná literatura, umělecká slovesnost zachycují myšlení, sebereflexi, a tedy i historii každého etnika, a tím udržují jeho identitu a spojují ho s generacemi následujícími. ■ **S** národ žije svými básníky ♦ Obrozenec a lingvista J. Jungmann (1773–1847).

Budeš° (toho) litovat! n. **Budeš° litovat, že ses° narodil°!**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. mocný, vlivný ap. v rozhořčení jako výhrůžku vůči druhému, zvl. v důsledku nepřátelského kroku, hrubého přestupku vůči prvnímu, popř. třetímu ap., někdy ještě před takovým zamýšleným krokem:) tvůj čin byl (vůči mně) nesprávný, špatný, neměl jsi to dělat, a proto za to poneseš důsledky; jednals špatně a já se pomstím n. tě potrestám. Okamžitě se mu omluvte, nebo budete litovat! Copak nevíte, kdo to je? ■ **S** já potrestám tě, já pomstím se, ty budeš potrestaný Co sis nadrobil, to si sníš!, To ti neprojde! ♦ Srov. i *Toho budeš (do smrti) litovat!*
Ⓐ You'll be sorry (you were ever born)! Ⓝ Das wird dir noch Leid tun!, Das sollst du bereuen! Ⓕ Tu vas le regretter! Ⓡ (Пожалеешь об этом.)

Toho budeš litovat! *viz* Budeš toho do smrti litovat!

Littera scripta manet.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. vzdělaný čl. vůči druhému zvl. v žádosti na sepsání n. v reakci na předložení písemného důkazu, dokumentu, obv. v kontrastu k předchozí nedůvěře, nejistotě:) písemný doklad, záznam je objektivní dokument a pro další konání je určující (a právně závazný) a je třeba ho respektovat; zápis je svědectvím ústní dohody. Jak to, že nemáš peníze? Tady ses mi písemně zavázal, že mi těch tisíc korun zaplatíš do konce měsíce! L. s. m. ■ **S** doklad psaný je závazný Co je psáno, to je dáno. ♦ Pův. lat. právní zásada, dosl. *Písmena psaná zůstávají / trvají* n. *písmo zůstává / trvá*, srov. *Co je psáno, to je dáno.*

Ⓡ Что написано пером, то не вырубишь топором.

Líběj (v)odpustit, (ale) …
(Zvl. starý čl. vychovaný za první republiky, při starosvětském a uctivém oslovení druhého, zvl. na úvod otázky:) promiňte; nechci vás příliš vyrušovat (ale potřeboval bych se zeptat …) ■ **S** promiň!

To by se ti líbilo!
(Čl. ironicky a nesouhlasně vůči druhému, někdy podřízenému, žákovi, učni ap., zvl. při jmenovité kritice způsobu jeho nepřijatelného chování, pro druhého však příjemného, jednostranně příznivého, nenáročného, zvl. v kontrastu k jeho nepříjemné povinnosti ap.:) to by ti určitě vyhovovalo, připadalo příjemné (kdybych ti to dovolil n. to bylo možné); s takovým způsobem života bys byl jistě spokojený (ale to nejde). ■ **S** to líbí se mi, to je příjemné

Ať se ti to líbí nebo ne … n. **… ať se ti to líbí nebo ne.**
(Čl. vůči druhému o pevném a často nepříznivém rozhodnutí, úmyslu třetího n. předurčené události ap. ve vztahu k zaměření, vůli druhého:) (udělá to n. stane se to) bez ohledu na tvou vůli, zájem n. souhlas; (udělá to n. stane se to) v každém případě a ty to neovlivníš ani nezvrátíš. ■ **S** nezáleží na tobě

Takhle / tak se mi líbíš!
(Čl. zvl. starší vůči blízkému mladšímu, rodič vůči dítěti v pochvalné reakci na jeho vítaný, pozitivní čin, chování, výrok ap., v kontrastu k nežádoucímu chování předchozímu ap.:) teď jednáš, mluvíš ap. správně a já to musím pochválit n. jsem na tebe kvůli tomu hrdý ap. ■ **S** to líbí se mi, ty chováš se rozumně, já chválím

Línej se ztrhal.
(Čl. zkušený posměšně vůči druhému o třetím a jeho snaze za kratší dobu, v důsledku pseudovynalézavosti a s jen zdánlivě menší námahou, něco vykonat, zvládnout objem práce ap.:) lenoch se vždycky snaží najít způsob jednoduššího plnění svého úkolu, ale z nezkušenosti si ho obvykle bolestně zkomplikuje; líný člověk, zkoušející svou práci, úkol si nějakým trikem ulehčit, si tuto práci většinou znásobí a sobě přinese zbytečnou námahu, nezvyklé vyčerpání, škodu ap. ■ **S** čl. líný vyhýbá se práci, čl. líný vyhýbá se práci komplikovaně ♦ Též var. *Línej se vždycky nejvíc nadře.*

Tím líp!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5f
(Čl. v zasvěceném komentáři vůči druhému v reakci na jeho nečekaně dobrou zprávu o jejím účinku ap.:) to je pak ještě lepší a usnadňuje to (možnosti, výsledek ap.); to je velmi dobré a situaci, záměru ap. to prospěje. A: Jestli mě nebudete poslouchat, tak odejdu a dělejte si, co chcete. – B: Tím líp, aspoň nám do toho nebude nikdo kecat. ■ **S** to je dobré, to je lepší To je paráda!, To je jiná písnička!
Ⓐ So much the better! Ⓝ Um so besser! Ⓕ Tant mieux! Ⓡ Тем лучше!

Jen (se) z něj° leje°.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho usilovné snaze, fyzické práci, tréninku ap. vyžadujícím větší námahu a značný pohyb ap., někdy jen při velkém horku:) velmi se při tom namáhá a viditelně se potí; neobvykle a hojně se potí. Makal celý vodpoledne, jen se z něj lilo, jen aby to před tím deštěm všechno uklidil. ■ **S** on pracuje usilovně, on potí se Je zpocenej jak vůl.
Ⓐ He's sweating buckets., The sweat's pouring off him. Ⓝ Ihm läuft der Schweiß von der Stirn / zwischen den Arschbacken runter. Ⓕ ! Il transpire (sue) à grosses gouttes. Ⓡ (Пот с него льётся / лил градом.)

Teď v tom lítá (i von).
(Čl. informovaný kriticky n. v povzdechu vůči druhému o třetím a jeho situaci s ohledem na širší problém, negativní, popř. kriminální aféru, zvětšenou odpovědnost ap., zvl. v důsledku jeho neprozíravosti, hlouposti ap. a zhoršení situace, popř. jejího policejního vyšetřování ap.:) zasáhlo to teď i jeho, je v podezření, hrozí mu trest; nedokáže se se situací vyrovnat a má vážné problémy a jeho budoucnost je nejistá. ■ **S** on má problém, on je v situaci obtížné

Popadla ho lítost.
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho náhlé smutné reakci n. dojmu, zvl. v důsledku nepříjemného citového zážitku, zjištění, zklamání ap.:) náhle ho ovládl pocit lítosti, smutku; bolí, mrzí, trápí ho to; je náhle velmi smutný, popř. i pláče. ■ **S** on cítí smutek

Sme / jsme (přece) na jedný / stejný / jedné lodi.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na jedný*
(Čl. uvážlivý smířlivě ve výzvě k druhým, popř. organizace, instituce ke svým členům, s ohledem na nutnost společného řešení nepříznivé situace, krize ap.:) situace je vážná stejně pro nás všechny, máme stejný úděl, popř. neodkladný úkol před sebou, a musíme proto zachovat solidaritu, pomáhat si, být k sobě vstřícní. Všechny politické strany si nyní musí uvědomit vážnost situace. Jsme na jedné lodi a jakékoliv rozbroje se nám můžou katastrofálně vymstít. ■ **S** my čelíme situaci stejné, my musíme být svorní Jsme na tom stejně., Nemáme si co vyčítat.
Ⓐ We're (all / both) in the same boat. Ⓝ Wir sitzen (doch) alle in einem Boot. Ⓕ Nous sommes tous dans le même bateau / la même galère. Ⓡ ! Быть (с кем-то) в одной лодке.

Když se loď potápí, krysy ji opouštějí. *viz* Krysy opouštějí loď.

Měří dvojím loktem. *viz* Měří dvojím metrem.

Já mu° ukážu, zač je toho loket!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 4. slova)
(Čl. zvl. s autoritou vůči druhému rozzlobeně, rozhořčeně na adresu třetího, někdy neposlušného, zvl. kvůli jeho provokativnímu, příliš troufalému činu, obv. v rodině, práci, okolí ap., s ohledem na obvyklý přijímaný způsob chování:) rázně mu vynadám a tvrdě ho potrestám (a tím ho zarazím, usadím, donutím poznat dané meze). Esli mi ještě jednou ten pacholek příde do domu, tak mu ukážu, zač je toho loket. ■ **S** já potrestám ho Já mu to vosladím!, Roztrhnu ho jako hada!
Ⓐ I'll give him what for!, He won't know what's hit him! Ⓝ Dem will ich zeigen, was 'ne Harke ist. Ⓕ ! Je vais lui montrer de quel bois je me chauffe! Ⓡ Я ему покажу, где раки зимуют!

Je° to° na dlouhý lokty / dlouhé lokte.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na dlouhý*
(Čl. zkušený, někdy nedočkavě n. netrpělivě, vůči druhému v reakci na jeho návrh řešení, zmíněný přístup, zvl. v kontrastu k potřebě rychlé cesty, východiska, ukončení ap.:) to je příliš zdlouhavé, popř. složité a málo přímočaré a tolik času nemám, nemáme n. tomu nelze věnovat; trvá, bude

to trvat nepříjemně n. příliš dlouho. Tady je to všechno na d. l., na všechno chtěj doporučení, potvrzení a čekat, čekat … ■ **S** to trvá dlouho, to je nepřijatelné Trvá to celou věčnost., Nebere to konce.

Ⓐ It takes an age / half a lifetime. Ⓝ Das ist umständlich. Ⓕ ! Ça risque de durer cent sept ans / une éternité., ! Ça va traîner en longueur. Ⓡ (Это долгая песня., Это волынка / канитель.)

Lokty mu koukaj / koukají z rukávů.
(Čl. zkušený vůči druhému obv. pohrdavě o vzhledu chudého třetího, špatně oblečeného, někdy s důrazem na prodřená místa jeho oděvu:) je chudý a je to vidět na jeho oblečení, zjevu. Ten a auto? Kde by na něj vzal? Tomu koukaj l. z r. ■ **S** on je chudý, on vypadá chudě

Lomikare, Lomikare, do roka a do dne … (zvu tě na boží soud / súd).
(Čl. obv. mírně žertovným a nadneseným tónem vůči druhému, ve snaze naznačit mu nepatřičnost jeho postupu, kroku, chování, zvl. s ohledem na nedodržení slibu, termínu ap.:) připomínám ti tvůj slib n. potřebu správného chování, které jsi nedodržel; (pokud se budeš ke mně i nadále takto chovat, nedodržíš slib ap.) přijde sankce, budeš i ty potrestaný, postižený ap. ■ **S** já připomínám, ty budeš potrestaný ♦ A. Jirásek (1851–1930), *Psohlavci* (1886); předsmrtná hrozba J. Koziny jeho přemožiteli a katovi.

Padnul / padl° na něj° los. n. **Los padnul° na něj°.**
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím jako členovi skupiny ap. s ohledem na obecnou nutnost, potřebu vykonat nepříznivý, nepopulární, popř. tragický, ale závažný čin, krok ap.:) (losováním) byl vybrán a teď to musí udělat. Hladoví trosečníci ve člunu losovali, a na koho p. los, ten musel zemřít … ■ **S** on byl vybraný, on musí Nic jiného mu nezbývá. ♦ Ve fut. řídké.

Ⓐ He drew the short straw. Ⓝ Das Los fiel auf ihn. Ⓕ Le sort l'a désigné. Ⓡ (Ему выпал жребий . . .)

Provedli mu pěknou lotrovinu. *viz* Proved mu pěknej kousek.

Loučení, loučení, to je těžká věc, když se musí rozloučit s panenkou mládenec.
(Čl. zvl. starší vůči druhému, někdy v žertovném povzdechu, obv. o třetím, mladém a zamilovaném muži, nuceném odejít např. na vojnu, daleko za prací ap.:) loučení a delší odloučení od milované ženy, dívky se těžko snáší; člověk se s milovanou osobou nerad a jen těžko loučí na dlouho. ■ **S** čl. loučí se s milovanou ženou těžko ♦ Též *Loučení, loučení, jak je to těžká věc, když se musím rozloučiti, když se musím rozloučiti s panenkou ještě dnes*, lidová píseň.

Lovu zdar!
(Čl., zvl. lovec, rybář n. sběratel, novinář, fotograf, popř. policista vůči druhému, kolegovi před jeho odchodem do terénu a skutečným lovem n. hledáním, pátráním ap., též při takto dobrodružném hledání nové partnerky mezi lidmi:) přeju ti úspěch, štěstí a hodně zastřelených zvířat, ulovených ryb n. nalezených, zjištěných, dosažených cílů, objektů, předmětů, lidí. ■ **S** já přeju úspěch

Táhne se to jako Lovosice.
Komp táhnout se jako Lovosice
(Čl. nespokojeně, netrpělivě v komentáři vůči druhému o průběhu cesty, zvl. dlouhou lokalitou, o trvání nezajímavého časového úseku, popř. vyprávění, nezajímavé akce, ap.:) je to zdlouhavě nudné a únavné; trvá to příliš a jednotvárně dlouho. ■ **S** to trvá dlouho

Takovýho abys hledal° / aby člověk hledal / bys moh° hledat (ve dne) s lucernou / (pod) lupou.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému obecně n. o třetím a jeho činu, postoji, popř. jevu, vztahu, předmětu ap., obv. velmi dobrém, potřebném ap.:) takový člověk (který něco tak prospěšného ap. udělá) je velmi vzácný; takový člověk, popř. věc ap., je (v dané kritické situaci) velmi těžko nalezitelný, dostupný. U stolu je dycky první, ale dyž de vo práci, to abys ho h. s l., Takovýho člověka, kterýmu nejde jen vo vlastní prospěch, abys teď h. ve dne s l. ■ **S** on je potřebný, to je vzácné, on je nepostradatelný To je člověk k pohledání., Takového člověka do zlata zasadit. ♦ Mění se jen v rodu; var. *pod lupou* je řídká.

Ⓐ He's worth his weight in gold. Ⓝ So einen kannst du mit der Lupe suchen. Ⓕ ! C'est une perle rare., ! Un X comme ça, il n'y en a pas treize à la douzaine. Ⓡ ! Днём с огнём не найти.

Lucie noci upije, a / ale dne nepřidá.
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému o typické povaze dne 13. prosince, zvl. z hlediska délky světla, obv. s ohledem na možnost pobytu venku, práce ap.:)

toho dne se zdánlivě zkracuje noc, ale doba viditelnosti a světla se ještě neprodlouží; na sv. Lucii je stále ještě zimní tma. ■ **S** počasí na Lucii je pořád tmavé a zimní ♦ 13. 12. má svátek Lucie; tato pranostika (Čelakovský) není dnes zcela pravdivá (západ Slunce se ten den zastavuje v 15.58 hodin a dál už nepostupuje, i když východ Slunce se stále ještě opožďuje); zdánlivé *zkracování* noci, resp. tmy, lze jinde vázat na oblibu ten den hodně svítit ap.

Je° pořád v luftě / luftu.

(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova) **Verb** bejt pořád v luftu *(Čl., rodič n. kolega, někdy bezradně n. bezmocně, vůči druhému o mladém, neposedném, činorodém třetím z hlediska jeho vazby na domov, pracoviště ap., někdy i v důsledku povahy jeho práce:) je stále, velmi často pryč, mimo domov, popř. i mimo pracoviště a tráví tam čas (zábavou, návštěvami ap.); je často nepřítomný, protože se věnuje organizační činnosti, koníčku, sportu ap. a musí jezdit, chodit po různých institucích, účastnit se řady akcí ap.* Karel? Ten je pořád v luftu, tady ho nenajdeš, leda tak ráno. ■ **S** on je pryč, on je neposedný Ani se doma nevohřeje., Je doma jen hostem., Člověk neví, kde je mu konec.

Ⓐ He's forever out and about. Ⓝ Der ist dauernd auf Achse / auf Jück. Ⓕ Il est toujours en cavale / baguenaude / vadrouille / par monts et par vaux. Ⓡ (Он непоседа, его никогда на месте не застанёшь.)

Je do luftu.

Verb bejt do luftu *(Čl. vůči druhému v poznámce a neformálním hodnocení obv. o mladém třetím, s ohledem na jeho touhu poznávat, získávat podněty mimo domov, v cizině n. v okruhu svých vrstevníků, často opačného pohlaví n. i ve smyslu citovém ap., zvl. v kontrastu k usedlosti domova a druhých:) má nestálou, zvídavou n. dobrodružnou povahu a rád se toulá, mění své (životní) prostředí; je jako partner nestálý a vrtkavý a nevydrží dlouho na jednom místě, s jedním člověkem ap.* ■ **S** on má povahu nestálou, on toulá se rád, ona je vrtkavá, ona je rozmarná

Chtěl bych tě potkat v lukách …

(Zvl. mladý, sečtělý a zamilovaný muž, často jen nepřímo, v povzdechu pro sebe, s cílem získat si vyhlédnutou dívku, zvl. kvůli své zálibě v literatuře a poezii a schopnosti vnímat život poetičtěji než ostatní:) přeju si seznámit se s tebou n. potkat tě za krásných, poetických okolností; myslím na tebe a vyjadřuju ti tímto své sympatie a touhu být s tebou. ■ **S** já chci se setkat s tebou ♦ F. Šrámek (1877–1952), *Splav* (1916).

Takový aby / abys hledal lupou. *viz* Takového abys hledal s lucernou.

Jen to luplo.

(Čl. vůči druhému ve snaze poukázat na sílu a rychlost zvuku a úderu, prasknutí, švihnutí rukou, prutem, popř. i letícím předmětem ap. n. v komentáři o doprovodném zvuku obv. nežádoucího zlomení, přeražení věci ap.:) ozval se krátký, prudký a neostrý zvuk; byla to nečekaně silná a prudká rána ap. spojená s krátkým zasvištěním. Dostal facku, jen to l. ■ **S** to znělo krátce

Lupus in fabula.

(Zvl. sečtělý, vzdělaný čl. vůči druhému poukazující na nemístnost, popř. i nevhodnost jeho zmínky o nebezpečném třetím, popř. i jevu, situaci ap.:) to neříkej nahlas, mohlo by se to stát!; to je něco v hovoru zakázaného, nepřípustného (a je třeba to respektovat z důvodů případných negativních důsledků). A: No, v krajním případě bychom ještě mohli říct Zdeňkovi … – B: Psst, l. in f. ■ **S** nemluv o tom!, nejmenuj ho! ♦ Lat. *Vlk v bajce*, např. P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.) *Bratři, 537*, srov. *My o vlku a vlk za humny*, tj. lépe o něm nemluvit, mohl by se tím přivolat; podle staré víry v magickou sílu slov.

Je to v loji. *viz* To je v prdeli.

Zezadu / vzadu lyceum, zepředu / vpředu muzeum.

(Čl. žertovně n. posměšně zvl. o starší ženě, snažící se budit představu mládí, ale ve skutečnosti už nesoucí stopy špatně zakrývaného stáří:) svým vzhledem a postavou, zvl. při pohledu zezadu, se zdá mladší a ladná, při pohledu zepředu, do obličeje, je však vidět její stáří, vrásky ap. Šel sem tuhle za jednou, nožky měla jako strunky, ale dyž se votočila, to byl šok. No, z. l., ale zepředu muzeum. ■ **S** ona vypadá mladě jen zezadu

Třesou se mu lýtka / lejtka. *viz* Třesou se mu kolena.

Zapalují se jí lýtka. *viz* Zapalujou se jí lejtka.

Spadla lžička do kafíčka, udělala žbluňk.

(Zvl. dospělý čl., rodič, popř. starší sourozenec, při hře s malým dítětem ve vodě:) budeme poskakovat ve vodě nahoru a dolů, popř. stříkat po sobě, a na „žbluňk" se ponoříme pod vodu. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Dětská říkanka a hra (ve vodě).

Utopil by se na lžičce vody.
(Čl. zkušený vůči druhému, někdy opovržlivě n. posměšně, o třetím, ve snaze zdůraznit jeho neschopnost ve vodě, nešikovnost, sportovní nezdatnost ap.:) neumí prakticky vůbec plavat a hrozí nebezpečí, že se při plavání ve větší hloubce, kde nedosáhne na dno, utopí. ■ **S** on neumí plavat

Utopil by ho° na lžíci vody n. **Na lžíci / lžičce vody by ho° utopil.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o zvl. mocném třetím a jeho chování ke čtvrtému, někdy soupeři, konkurentovi ap.:) krajně ho nenávidí a využívá každé záminky k jeho poškození, očernění; je připravený ho z nenávisti i zničit n. zabít. Vod tý doby, co kvůli tý Karlově pomluvě musel vodejít do jinýho provozu, je vůči němu hrozně zaujatej. U. by ho na l. v. ■ **S** on nenávidí ho Nemůže mu přijít na jméno.
Ⓐ He can't stand the sight of him., He'd have his guts for garters. Ⓝ Er würde ihn am liebsten um die Ecke bringen. Ⓕ ! Il ne peut pas le voir en peinture., ! Il l'écorcherait vif. Ⓡ (Он готов его со света сжить.)

Lžíce by v tom stála. n. **Lžíce v tom stojí.**
(Čl. vůči druhému pochvalně, s potěšením o kašovitém jídle, zvl. polévce, z hlediska konzistence, obv. kvůli velkému množství do ní zavařených přídavků, popř. s jíškou:) je to velice husté, hutné a syté, a tak to mám rád. Tak chutná? Naše mamka dělá dycky takovou polívku, že by v ní lžíce stála. ■ **S** to je husté

M

Je to na maděru.
(Čl. obv. nespokojeně n. rozzlobeně vůči druhému zvl. o stavu hodnotné n. ceněné měkké, křehké věci, ovoce, cukroví, vejcích ap. po nešetrném zacházení, náhodném spadnutí ap.:) je to úplně rozmačkané na neforemnou kaši, zničené; je to zcela rozdrcené, popř. na kusy rozbité a nelze to už normálně použít, popř. je třeba to vyhodit. To by člověka naštvalo. Celou cestu autobusem na ty jahody dávám pozor, a stejně je to na m. To asi ten chlap, co mi je v zatáčce přimáčknul. ■ **S** to je rozbité, to je rozmačkané

Sem z toho (teď) magor.
Verb být z něčeho magor
(Čl. nespokojeně, bezradně vůči druhému o svém pocitu a v reakci na konfliktní, dvojí výklad n. protikladné interpretace problému, jevu, tematiky, nejasné chování někoho ap., zvl. v kontrastu k potřebě vyvodit si jasný závěr:) jsem z toho (teď) úplně zmatený a nevím, co si mám o tom myslet; jsem z toho úplně spletený, nevyznám se v tom a nechápu to (už). Z těch předpisů, co nám poslali, jsem totálně m. Doufám, že nám k tomu udělaj ňáký školení. ■ **S** já nechápu to, on je zmatený, on nerozumí tomu

Na to von je machr / frajer / mistr. n. **Na to von je dělanej.**
Verb bejt na něco machr, bejt frajer na něco
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení třetího v konkrétní činnosti, oboru, zvl. se zřetelem k užší specializaci a konkrétnímu úkolu n. potřebě ap.:) v tom je to svrchovaný, skutečný odborník s dlouhou zkušeností a lze se na něj spolehnout; umí, dovede to skvěle, je velmi šikovný a hodí se pro to. Tak zavoláme Standu. Vopravy rádií a kazeťáků, na to von je m. ■ **S** on je odborník, on umí to skvěle

Šplouchá mu° na maják / majáku. n. **Straší mu° na majáku.**
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v pohrdavém komentáři o třetím a jeho povaze, zvl. v reakci na jeho neodůvodněný, nerozumný, ztřeštěný způsob myšlení, rozhodování a jednání ap.:) je blázen a chová se tak; nejedná n. nemluví rozumně a smysluplně a nelze ho respektovat, brát příliš vážně. A: Za rok má končit medicínu, a najednou se rozhodne, že toho nechá a založí si firmu. – B: No, znáš ho, š. mu na m. Dycky bejval takovej. ■ **S** on je pomatený, on je nerozumný Straší mu ve věži / na cimbuří., Nemá to v hlavě v pořádku.
Ⓐ He is off his rocker., He is a little wrong in the upper storey., He has a slate loose. Ⓝ Der spinnt ja. Ⓕ ! Il a une araignée dans le plafond., ! Il a un petit vélo dans la tête., ! Il travaille du chapeau. Ⓡ (У него с головой не всё в порядке.)

Stojí° (ho°) to° majlant.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, 1. a 2 sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně vůči druhému v komentáři ke třetímu a jeho výdajům na opravu, zařízení domu, pořízení auta, cestu do ciziny ap.:) je to velmi n. neúnosně drahé. Vopravuje chalupu, kerá je na spadnutí. A s. ho to dneska m. ■ **S** to je drahé Stojí to nekřesťanský peníze. ♦ Dříve též *majland*, z něm. názvu Milána *Mailand*, považovaného česko-rakouskými vojáky v 19. stol. za bohaté město.
Ⓐ It costs him a fortune., It's costing (him) an arm and a leg. Ⓝ Das kommt den aber teuer zu stehen. Ⓕ Ça coûte les yeux de la tête / la peau des fesses. Ⓡ (Это очень дорого., Это стоит целое состояние.)

Dej si majzla! *viz* Dej si bacha!

Já tě° něčím majznu! n. **Že tě° něčím majznu!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a
(Čl. rozzlobený, vzteklý vůči druhému, zvl. mladšímu, podřízenému, dítěti, popř. i zlomyslnému kamarádovi, zvl. jako výhrůžka za jeho protivné, nevhodné chování, špatnou práci, narušování snahy prvního ap., málokdy však ve spojení se skutečným bolestným úderem předmětem:) mám na tebe velký vztek a zasloužíš si trest!; rozčiluješ mě (a něčím tě udeřím). Zases mi zboural figurky na šachovnici! Ty pacholku, já tě n. m.! ■ **S** já mám vztek, já potrestám tě, já pomstím se Já ti jednu vrazím!
Ⓐ I could kill you (for that)!, I'll have your guts for garters. Ⓝ Ich hau dir eine drüber! Ⓕ ! Je vais t'en coller / flanquer / mettre / foutre une!, ! Je vais te faire une tête au carré!

Ⓡ (Ты у меня заработаешь!, Ты допросишься!, Ты на грубость нарываешься.)

Je° to makačka.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušeně vůči druhému v hodnocení dočasného úkolu n. práce, zvl. tělesné, vyžadující sílu a šikovnost ap.:) je to velmi náročné, pracné, popř. vyčerpávající; je to těžká, namáhavá práce vyžadující velké úsilí a sílu. Na stavbě si teď vydělám dost peněz, ale je to m. ■ **S** to je pracné, to je náročné To je fuška., Dá to zabrat.

Ⓐ It's tough going. Ⓝ Das ist eine schöne Schufterei. Ⓕ C'est du boulot / une sacrée besogne. Ⓡ (Это тяжёлая работа., Приходится вкалывать.)

To je makačka na bednu.

(Čl., zvl. nezvyklý moc přemýšlet, vůči druhému nespokojeně, zaskočeně v reakci na delší intelektuální námahu, při řešení matematického příkladu, nestandardního problému, zamotané situace ap.:) jsem velmi unavený a zmatený z toho, jak usilovně o tom přemýšlím a nemůžu to vyřešit; je to intelektuálně velmi složité a náročné. Toho vrchního patrně zavraždil ten barman … nebo že by ta servírka? To je m. na b. ■ **S** to je náročné, to je obtížné, to je složité příliš

Není° to takový ani makový.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 6

(Čl. zvl. zkušený znalecky a kriticky vůči druhému v hodnocení jídla, výsledku práce, uměleckého díla, popř. i jiného předmětu ap.:) není to nijak výrazné, charakteristické, popř. stylově vyhraněné a nelíbí se mi to; nemá to jasnou a vyhraněnou povahu, zdá se to nejasné a jakoby mající rysy více známých různých zdrojů. Tuhle látku na šaty si kupovat nebudu. N. to t. ani m. To chce trochu barvy nebo vzorku. ■ **S** to je nejasné, to je nevýrazné, to nemá povahu jasnou, to nelíbí se mu Je to takový nijaký., Nemá to šmrnc.

Ⓐ It's not up to much., It's nothing special. Ⓝ Nicht gehauen und nicht gestochen., Weder Fleisch noch Fisch. Ⓕ Ni chair, ni poisson., C'est mi-figue, mi-raisin. Ⓡ (Это ни то ни сё.)

To je° malér!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d

(Čl. vůči druhému nešťastně, lítostivě a zaraženě v reakci na nepříjemnou změnu, nečekanou nehodu vyvolávající ztížení, zastavení dosavadní práce, postupu n. narušení plánu, popř. i konflikt ap.:) to je krajně nepříjemný velký problém a zásadní komplikace; to způsobí velké problémy, zdržení, ztráty ap. To je teda m.! Bez tý tvý mapy do tábora netrefíme a za chvíli je noc. ■ **S** to iriturje mě, to zlobí mě, to je komplikace To je neštěstí., To mi byl čert dlužnej!

Ⓐ This is disastrous / a disaster. Ⓝ Das ist ein Malheur! Ⓕ C'est terrible / affreux / enquiquinant / (*vulg*) chiant / (*vulg*) gonflant. Ⓡ (Вот неудача!, Вот беда!)

Stal se malér.

(Čl. vůči druhému v oznámení a ve snaze ho připravit na nečekanou nepříjemnou změnu, komplikaci, ztrátu, problém ap., zvl. s ohledem na jejich vliv na další postup, vývoj situace ap.:) (naše) situace se zkomplikovala a objevila se vážná překážka ap.; objevila se nepříjemná potíž. ■ **S** situace zkomplikovala se, problém nastal, to je komplikace, to je nepříjemné

Znají se od malička.

(Čl. informovaný vůči druhému na vysvětlenou o vztahu třetího a čtvrtého, zvl. partnerů ap.:) znají se od raného dětství, kdy spolu kamarádili, chodili do školy ap.; znají se velmi dlouho a dobře, důvěrně. ■ **S** oni znají se dlouho

To je maličkost. n. **Za málo.**

(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému přátelsky, vstřícně zdvořilým způsobem v odpověď na jeho poděkování za přislíbenou drobnou pomoc prvního, službu, dar ap., zvl. ve snaze zamezit dalším díkům:) to není žádná velká oběť z mé strany a rád pomůžu; považuju to, co jsem slíbil, za velmi jednoduché, popř. nicotné, a neočekávám za to žádnou odměnu, věčnost. A: Pane Novák, pučení tý nabíječky mi moc pomohlo. Nevim, kde bych ji teď sháněl, moc vám děkuju. – B: Ale to je přece m. ■ **S** to je snadné, to není důležité To nestojí za řeč., To je hračka.

Ⓐ Think nothing of it., Don't mention it. Ⓝ Das ist eine Kleinigkeit. Ⓕ C'est une bagatelle / broutille., (*dík*) De rien / il n'y a pas de quoi. Ⓡ (Не за что., Это мелочи / пустяки.)

To není° žádná maličkost.

(kol – neutr) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žádná*

(Čl. zkušený vůči druhému o důležitém rozhodnutí, kroku, zvl. koupi drahé věci, věnování daru, volbě zaměstnání, stěhování ap., zvl. s ohledem

na dlouhodobé důsledky, v kladném i záporném smyslu:) to je velmi důležitý a ojedinělý čin, krok, akt, mající své vážné důsledky ekonomické, sociální ap. Koupit při dnešních cenách auto – no, to n. ž. m. Budeme muset hodně šetřit. ■ **S** to je důležité To není žádná sranda., To je vážná věc., To není jen tak.

Ⓐ It's no trifling matter. Ⓝ Das ist keine Kleinigkeit. Ⓕ Ce n'est pas rien., Ce n'est pas une petite affaire. Ⓡ (Это не шутка / пустяк.)

Ještě / eště maličkost!

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c

(Čl. vůči druhému, druhým v oznámení dodatečného bodu, poznámky, zvl. už po závěru hlavního jednání, vlastního sdělení, po ukončení rozhovoru ap.:) chci ještě na něco menšího, nepodstatného upozornit n. něco připomenout. Takže tím můžeme dnešní schůzi ukončit. Á – ještě m.! Kdo se nepodepsal, prezenční listina je u vstupu do zasedačky. ■ **S** já připomínám À propos!, Ještě něco., Ještě okamžik / moment.

Ⓐ One more thing! Ⓝ Noch eine Kleinigkeit. Ⓕ Encore une petite / dernière chose / bricole! Ⓡ (Кстати, есть ещё кое-что!)

Ta maličká, ta je má …

(Obv. muž o své oblíbené dívce, zvl. mladé, drobné a útlé, mj. ve snaze naznačit jí, že se mu líbí, někdy i s doprovodnou známou melodií:) právě tu mám rád; mám ji rád; do té dívky jsem zamilovaný a chci jí to dát najevo. Já tu svojí holku vždycky poznám, je tady nejmenší. Ta m., ta je má … ■ **S** já miluju tu ženu ♦ Z lidové pochodové písně, srov. text *Šly panenky silnicí, silnicí, silnicí, potkali je myslivci, myslivci dva. Kam, panenky, kam jdete, kam jdete, kam jdete, která moje budete, budete má? Ta maličká, ta je má, ta je má, ta je má, ta má očka jako já, jako já mám.*

Byl / to byl táákhle maličkej / malej! n. **Byl (před ním) takhle maličkej!**

(Čl. zkušený vůči druhému ve zlomyslném a potěšeném komentáři o třetím, obv. normálně domýšlivém a příliš povýšeném, a jeho chování před nadřízeným, silnějším, vyhrožujícím ap. čtvrtém ap.:) tvářil se velmi vystrašeně, krčil se pokorně a nijak hrdinsky n. asertivně nevypadal; bál se nátlaku, výhrůžek a choval se velmi submisivně a ústupně. Už zase dělá frajera a machruje, jako by se nic nestalo, ale šéf ho včera pěkně seřval, a to pak byl t. m.! ■ **S** on chová se ustrašeně ♦ Obv. s důrazem na *táákhle* a doprovodným gestem palce a ukazováčku malý kousek nad ním k naznačení malé velikosti.

Má to v malíčku / malíku. n. **Ten° to má v malíčku.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) *(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému v hodnocení třetího a jeho znalosti ve specializované oblasti, oboru, obv. v důsledku dlouhé praxe a zkušenosti, zvl. z hlediska možnosti se ho zeptat n. ho požádat o rychlou pomoc ap.:) je v tom svrchovaný, úspěšný odborník a má plný přehled; vyzná se v tom velmi dobře, popř. hravě; dovede to skvěle a je v tom velmi šikovný.* Na ten počítač ti pošlu známýho. Má to v m. a rád pomáhá, aby se ukázal. ■ **S** on je odborník, on umí to skvěle Je na to machr / suverén., Je to odborník na slovo vzatý.

Ⓐ He knows what he's about., He knows his onions. Ⓝ Der macht das aus dem Effeff. Ⓕ ! Il connaît ça comme sa poche. Ⓡ ! Знать как свои пять пальцев.

Šel malíř chudě do světa.

(Čl. vzdělaný a zkušený vůči druhému zvl. o původně začínajícím a neznámém umělci, popř. ctižádostivém druhém a jeho touze se v oboru a v novém prostředí, konkurenci uplatnit, prosadit ap.:) přes nedostatek peněz, nutnost obětí a strádání sledoval svůj životní cíl a zájem a snažil se dosáhnout úspěchu a uznání. ■ **S** on snaží se o úspěch ♦ J. Seifert (1901–1986), báseň ze stejnojmenné sbírky (1949).

Malověrní, myslete na chorál!

(Čl. vzdělaný a cílevědomý vůči druhým, zvl. ve snaze dodat jim odvahu a povzbudit je ke vzdoru proti nepříteli ap.:) nebojte se a vzchopte se proti nepříteli (tak jak to dělávali vaši předkové)!; zavrhněte poraženeckou náladu a pomyslete na bojovou slávu minulých generací! ■ **S** vzchopte se!, nebojte se! ♦ F. Halas (1901–1949), básnická sbírka *Torzo naděje* (1938), psaná v době nastupujícího fašismu; zde narážka na chorály husitů a jejich bojovnost.

Malum nullum est sine aliquo bono.

(Zvl. vzdělaný čl. vůči druhému ve snaze ho filozoficky utěšit a v reakci na nepříjemný vývoj, nepříznivou změnu, ztrátu, novou obtížnou situaci, zlý čin, jednání ap.:) každá událost či věc, i ta zlá a špatná, v sobě skrývá možnost něco pozitivního z ní získat (vedle samotného ponaučení); nic na světě není absolutně pouze špatné a paradoxně i ta nejhorší zkušenost může nějak prospět. ■ **S** čl. získá prospěch i z újmy vlastní, zlo může přinést

užitek paradoxně ♦ Lat. *Žádné zlo není bez nějakého dobra*, Plinius st. (23–79) *Přírodověda, 27,2*, srov. *Všechno zlé je pro něco dobré* je ale obecnější.

Malá (blbá), ale naše. *viz* Blbá, ale naše.

Co je malý / malé, to je hezký / hezké.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. o ženě a její postavě, též dítěti, popř. i o předmětu a jeho velikosti, obv. v kontrastu k očekávání:) žena malé, útlé postavy si dlouho uchovává mladistvý vzhled a působí na své okolí mile; člověk dává přednost věcem malým, které působí na pohled příjemně, před velkými; malá velikost a drobný vzhled působí příjemně. A: Ta jeho partnerka je nějak moc malá. – B: Hm, říká se, co je m., to je h. – A: Tobě se líbí, že? ■ **S** vzhled drobný je příjemný, žena malá působí hezky být jako střízlík ♦ Též var. *co je malé, to je milé*; řídké rozšíření … *co je větší, je ještě hezčí*, základní význam relativizuje.
Ⓐ Small is beautiful., The best things come in small packages. Ⓝ Klein, aber fein. Ⓕ Small is beautiful., (Tout ce qui est petit est joli / gentil.) Ⓡ ! Мал, да удал.

Malý / malej, ale sporý / sporej.
(Čl. znalecky vůči druhému o třetím a jeho postavě v poměru k potřebě výkonu, síly při práci ap.:) je fyzicky velmi zdatný, i když je malé, nevysoké postavy; přes svou drobnou, nevelkou postavu zvládne hodně práce, vydrží fyzickou námahu ap. ■ **S** on je silný

Malá bere.
(Čl. pův. při hře v karty o peníze, zvl. při mariáši, n. obecněji podružný, ale vlivný faktor, okolnost ap. v komplikované soutěži, v kontrastu k očekávání:) právě tento detail rozhoduje o celkovém vítězství, převaze; mám, dávám nízkou kartu, nízký trumf, a ten mě opravňuje vzít si celý bank. A: M. b. – B: To je hrůza! A já myslel, že konečně prohraješ. ■ **S** faktor menší může rozhodnout vše

Je jako malej (Jarda). n. **Ty seš jak malej.**
Komp bejt jako malej (Jarda)
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho trucovité reakci na zákaz n. odmítnutí třetího, překážku n. jen při nemožnosti prosadit svou vůli ap.:) chová se hloupě a nerozumně to pořád chce; nedůstojně a nerozumně umíněně to přesto pořád vyžaduje, popř. to navenek nápadně emocionálně projevuje. ■ **S** on chová se nerozumně, on je umíněný

A budeš takhle malej!
(Čl. vůči vychloubačnému, agresivnímu druhému, zvl. v jeho konfrontaci s ještě silnějším, mocnějším třetím, přivolanou posilou, možným trestem ap.:) pak zkrotneš, zmírníš své rozpínavé n. agresivní chování a budeš se chovat přijatelně n. pokorně; potom budeš mít strach a neodvážíš se na mě být zlý. Eště jednou mi sebereš moje věci, a zavolám tátu! A b. t. m.! ■ **S** ty zkrotneš ♦ Obv. s doprovodným gestem palce a ukazováčku, srov. *Byl táákhle maličkej.*

Tak (si) ho hlaď (a říkej mu malej)!
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Zvl. dospělý žertovně, škádlivě, ale odmítavě vůči dítěti vyžadujícímu jídlo mimo pravidelnou dobu stravování, tj. ne při velkém hladu:) buď trpělivý a počkej chvíli!; musíš trochu vydržet bez jídla, dokud se naskytne k němu možnost, příležitost. A: Mami, já mám hlad. – B: Tak si ho h. a ř. mu m.! Najíme se až u babičky. ■ **S** buď trpělivý! Trp, kozáče, budeš atamanem! ♦ V druhé části narážka na konejšivé, mazlivé hlazení malých dětí.
Ⓐ (You'll just have to wait.) Ⓕ ! Prends ton mal en patience.

Kdyby se přerazil, budou z něj dva malý (do školky).
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. muži a jeho mimořádné postavě, obv. poněkud ležérně:) je neobvykle, nápadně vysoký a hubený, resp. dlouhý (popř. a působí neohrabaně). Vidíš toho chlapa, jak letí za autobusem? Ten má aspoň dva metry. K. se p., b. z něj dva m. ■ **S** on je vysoký Ten by moh šacovat eroplány.
Ⓝ ! ein langer Lulatsch Ⓕ ! C'est une grande perche / saucisse / asperge / un grand échalas. Ⓡ (! дядя Стёпа-великан)

Těší se na to jako malej.
Komp těšit se na něco jako malej
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím, zvl. muži a jeho očekávání něčeho obzvlášť milého, dlouho neviděného, žádoucího ap., popř. i milé osoby:) velmi intenzivně, živě, upřímně a téměř dětinsky, popř. bouřlivě a očividně se na to těší. ■ **S** on má radost, on těší se na to

Hej, hej, kam se valej, dyť / vždyť sou malej!
(Čl., zvl. větší postavy, vůči druhému v žertovném napomenutí, někdy i posměšně a urážlivě, obv. v reakci na jeho prodírání, tlačení se davem a

strkání do lidí, popř. podobně drzému, neurvalému chování ap.:) chovej se slušně a civilizovaně a nestrkej n. nepředbíhej!; nechováte se zdvořile a ohleduplně (a je nutné, abyste s tím přestal, omluvil se ap.). Hej, hej, kam se v., dyť sou malej! Hezky se zařaďte do fronty. ■ **S** chovej se slušně! ♦ J. Voskovec a J. Werich, hra *Těžká Barbora* (1937), píseň *David a Goliáš*.

Malá domů.
(Čl. znalecky vůči druhému v komentáři o třetím a jeho nečekaném kroku, manévru v zápase, konkurenci, sporu ap., obv. ze zdržovací taktiky před přesilou, pův. o tísňové situaci ve fotbale a přihrávce vlastnímu brankáři:) vyřešil hrozivou situaci úhybným manévrem, úskokem, ústupem oddalujícím útok protivníka, nepřítele. ■ **S** on řeší situaci ústupem

Malej°, ale náš°!
(kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) n. 5a
(Čl. vůči obv. spřízněnému, chápavému druhému obv. v reakci na věc, objekt, místo ap. patřící do jeho zvykového a citového okruhu v rámci rodiny, týmu, vlasti ap., v kontrastu k větší, ale cizí, nezvyklé n. nevybojované alternativě:) máme to rádi a jsme s tím (tradičně) spokojeni, protože patří k nám, je naší součástí, popř. jsme to pracně získali sami. To máme po osamostatnění Slovenska tu republiku malou. No, nebude to v historii poprvé, co si budeme říkat: malá, ale naše. ■ **S** já jsem spokojený, my máme rádi ho i skromného Nedal bych ho za nic na světě.
Ⓐ It may be small, but at least we can call it ours / our own. Ⓝ Klein, aber mein. Ⓕ Petit(e), mais à nous., (Il faut se contenter de ce qu'on a.)

Man lebt nur einmal in der Welt.
(Čl. vzdělaný zvl. vůči blízkému druhému ve snaze vysvětlit, omluvit vlastní požitkářství, vyhledávání zábavy, zábavné lenošení, dobré jídlo ap., též navzdory vědomí jeho nezdravosti a v kontrastu k vědomí všedních povinností, popř. i ve snaze vybídnout k tomu druhého:) je třeba užívat příjemných stránek života, dokud je čas, protože se už nemusejí opakovat; nezdráhej se dopřát si příjemných požitků! ■ **S** čl. žije jednou jen ♦ Něm., volně *Jsme jen jednou na světě*, J. W. Goethe (1749–1832), *Clavigo, I, 1* (1774), ale i v Lortzingově opeře *Waffenschmied* (1847) aj.; srov. *Žijeme jen jednou.*

To je jako mandle.
Komp je to jako mandle
(Čl. znalecky a s potěšením vůči druhému o jídle, zvl. mase, sladké kaši ap.:) je to chuťově výborné, lahodné, popř. příjemně měkoučké; je to skvělé. Mm, to maso, co je dnes k večeři, je j. m. ■ **S** to je skvělé, to je dobré

Manus manum lavat. *viz* Ruka ruku myje.

Manžel je člověk, kterej pomáhá ženě řešit problémy, do kterejch by se nedostala, kdyby si ho nevzala.
(Čl., zvl. zkušená žena ironicky, žertovně vůči druhému, druhé s odstupem o manželovi a jeho roli v jejím životě, zvl. na pozadí obvyklého typu vzájemných stížností mezi manželi:) manžel komplikuje ženě, manželce život problémy, které si však svým sňatkem vlastně způsobila sama. ■ **S** muž komplikuje život ženě

Nepožádáš manželky bližního svého.
(Čl. moudrý, popř. nábožensky orientovaný, vůči druhému n. o třetím, zvl. muži, většinou záletném, jako morální varování:) nesmíš svádět jinou ženu, zvl. vdanou, a po svatbě musíš zůstat věrný své manželce a nemyslet sexuálně už na jinou ženu; nesmíš být cizoložník. ■ **S** nesváděj manželky cizí! ♦ Z křesťanského desatera.

Manželství bez dětí, den bez sluníčka.
(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři o bezdětném manželství jiných n. jeho a nutných důsledcích toho:) děti přinášejí do manželského života radost, hlavní náplň a pocit uspokojení. A: Nemůžou mít vlastní děti, ale jakmile jim někdo dá svoje děti na hlídání, jsou moc rádi. – B: No jo, m. bez d., den bez s. ■ **S** manželství radostné je v dětech ♦ Přísloví (Čelakovský).

Manželství je populární, protože spojuje maximum pokušení s maximem příležitostí.
(Čl. zkušený vůči druhému obv. sarkasticky o vztahu muže a ženy na celý život, zvl. z hlediska muže:) manželství je optimálním řešením touhy a sexuálního uspokojení, a proto o něj lidé usilují. A: Zdá se, že hrozba AIDS přece jen ovlivnila počet manželských svazků a tzv. volná láska je na ústupu. – B: Jistě, m. je p., protože s. m. p. s m. p. ■ **S** manželství je populární kvůli sexu ♦ G. B. Shaw (1856–1950), *Pravidla pro revolucionáře* (1903).

Mariá Panno! n. **Marjápano!**
(Čl. zvl. starší ve zvolání a rozladěné reakci na nepříjemné zjištění, nepříznivý n. nepřijatelný vývoj, změnu ap.:) to je velmi nepříjemné a já jsem se velmi lekl; já mám strach (zvl. z budoucího vývo-

je). ■ **S** to je nepříjemné, já jsem šokovaný, to je mrzuté, já mám strach

Svatá Markyta hodila srp do žita.
(Čl. zkušený a obv. starší vůči druhému v připomínce vztahu ročního období a typické činnosti na venkově v době po 13. červenci:) na sv. Markétu je už vrcholné léto, obilí dozrálo a obv. začínají žně. ■ **S** počasí v červenci je vhodné pro žně ♦ Pranostika.

Všechno je (jen) marnost a trápení ducha.
(Zvl. vzdělaný čl. vůči druhému v povzdechu a zvl. s poukazem na vlastní, popř. i cizí dlouhodobou, společensky neohodnocenou činnost, práci, též kvůli nepřízni osudu ap.:) snažit se, namáhat se, o něco pořád usilovat bez naděje na úspěch, dobrý výsledek a uznání nemá smysl. Nech toho vypisování a běž si radši zaplavat. V. je jen m. a t. d. ■ **S** to je marné ♦ Kaz 1,14, srov. též *Marnost nad marnost.*

Je to marnost nad marnost. n. **Marnost nad marnost.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) n 6
(Čl. vzdělaný vůči druhému v povzdechu zvl. obecně o lidském úsilí, snažení, dlouhodobé, často úmorné práci, vývoji ap. s ohledem na společenský užitek, též o vlastní práci jako náplni života ap.:) je to (vše) nesmyslné, bezcílné a marné; nedává to žádný smysl a je to jen hloupé a nicotné počínání. Tak teď se prodávají zase technicky lepší cédéčka a ty předchozí abych vyhodil. Jakej to má smysl? Je to m. nad m.! ■ **S** to je marné, to je zbytečné To je všechno na hovno. ♦ Kaz 1,2, srov. lat. *vanitas vanitatum et omnia vanitas, marnost nad marnost a všechno je marnost.*

Ⓐ I don't know why I bother., It's a waste of time and effort / money. Ⓝ Alles ist eitel. Ⓕ Vanité des vanités (et tout n'est que vanité). Ⓡ ! суета сует

To je° marný!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. v hodnocení jeho n. svého úsilí v práci, zápasu, vzdoru, prošení, spěchu ap. a se zřetelem k potížím, překážkám ap., často jako povzdech:) to nemá, nebude mít žádný úspěch, žádoucí výsledek; to je bezúspěšné. A: Co kdyby ses na ten konkurz přihlásila ty? – B: To je m., stejně vezmou chlapa! ■ **S** to nepomůže, to nemá účinek To je (předem) ztracený., To je čerta platný.

Ⓐ Why bother?, What's the point? Ⓝ Da ist (alles) umsonst / vergebens. Ⓕ C'est vain / inutile., Ça ne sert à rien., C'est peine perdue. Ⓡ (Это безнадёжно / бесполезно., Это всё попусту.)

Máš° to stejně marný!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. zkušený vůči optimistickému druhému a v hodnocení jeho snahy, pokusu ap. s ohledem na příliš velkou překážku, zákaz, neoblomnost třetího ap.:) to nepovede k žádnému výsledku, nezkoušej to (dál)!; za žádných okolností nemůžeš dosáhnout svého cíle (a proto se musíš vyrovnat se stávající situací). Máš to s. m. Kluk ti bude utíkat za partou, i když mu to budeš zakazovat a zamykat ho v pokoji. ■ **S** to nepomůže, to je marné, to je zbytečné, nesnaž se marně! To je, jako když mluví do dubu., Co naděláš?

Ⓐ I don't know why you bother., Save yourself the hassle. Ⓝ Da kannst du nichts dran manchen. Ⓕ ! De toute façon, tu n'y peux rien / ça ne sert à rien / c'est (complètement) inutile. Ⓡ (Тут ничего не поделаешь.)

To° není° marný!
(kol; obdiv) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v obdivné n. nadšené reakci na neobvyklý, zajímavý nápad, řešení, šikovný nástroj, vynalézavý výrobek, zvl. z hlediska momentálních potřeb a jejich řešení:) zdá se n. je to velmi lákavé a užitečné; moc se mi to líbí a hodilo by se mi to; momentálně je to vhodné, relevantní. Hele, viděls ten novej forychtung do zahrady? Seká, reje a bůhvíco eště. Ten n. m.! ■ **S** to líbí se mi, to je skvělé, to je lákavé Má to něco do sebe., Není to k zahození., To si nechám líbit!

Ⓐ It's quite something., It's (bloody) brilliant! Ⓝ Das ist nicht schlecht. Ⓕ Ce n'est pas inutile / sans intérêt., ! Ça (en) vaut la peine / le coup / détour.

Von / ten (člověk) není marnej.
(Čl. vůči druhému nepřímo pochvalně o třetím a jeho schopnosti, nadání, znalosti ap. a z toho vyplývající užitečnosti, využitelnosti, též muž o ženě a jejím vzhledu a přitažlivosti ap.:) je velmi slibný, sympatický a vcelku se mi líbí; má (i přes dílčí nedostatky) přednosti a předpoklady k dalšímu vývoji, růstu a může se vypracovat. Přihlásil se nám na tu práci sice jenom jeden adept, ale já bych

ho bral. Ten č. není m. ■ **S** on je dobrý, on je sympatický

Marto, Marto, pečliva jsi.
(Čl. vzdělaný starosvětsky n. žertovně vůči ženě, věnující se obětavě domácím pracím, péči o manžela, děti, příbuzné, členy kolektivu ap.:) nestarej se o vše tolik!; jsi až příliš starostlivá, pečlivá a měla bys svůj čas věnovat i jiným zájmům. A: Počkej, ještě ti přežehlím kalhoty. – B: Ále, to je dobrý. Ach jo, M., M., p. jsi. ■ **S** ty jsi starostlivá příliš, ty přeháníš ♦ L 10,41.

Na svatého Martina kouřívá se z komína.
(Zvl. starší čl. v připomínce vůči druhým o dni 11. listopadu s ohledem na změnu počasí:) v tento den bývá už chladné počasí a je třeba začít topit v kamnech. ■ **S** počasí v listopadu je chladné ♦ Pranostika.

Svatý Martin přijede / přijel na bílém koni.
(Zvl. zkušenější čl. o dni 11. listopadu, zvl. s ohledem na možnost ochlazení a první sníh:) v tento den často už sněží, začíná sněžit (a bude nutné odklízet sníh, bude možné věnovat se zimním sportům ap.). ■ **S** počasí v listopadu přináší sníh ♦ Pranostika.

Proč jsi tak zasmušilá, má drahá Mařenko?
(Čl. zvl. muž laskavě a dobromyslně, popř. škádlivě vůči ženě n. dívce nemající náladu, trápící se starostmi, pochybnostmi:) co se ti stalo a proč jsi tak zamlklá, rozmrzelá, popř. smutná? Koukej, přines sem ti dárek, a ty se tváříš, že bych ti měl snad zazpívat: P. jsi tak z., má d. M.? ■ **S** co je? ♦ B. Smetana (1824–1884), opera *Prodaná nevěsta* (1866).

Rozmysli si, Mařenko, rozmysli (na své štěstí dobře pomysli)!
(kol-neutr) **0** neměnné ⊟ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. opatrně vůči druhému, zvl. ženě, před důležitým životním rozhodnutím, často jako humorná poznámka na její nicotný problém:) buď opatrný a dobře si to rozmysli!; zvaž pečlivě svou situaci a zájmy, zvl. s ohledem na důsledky svého rozhodnutí pro svůj budoucí život! A: Myslíš, že mám jít bydlet k němu do Říčan? – B: R. si, M., r. Z Říčan je to do Prahy kousek, ale jakej von vlastně je, já nevím. ■ **S** buď rozvážný!, buď opatrný!, rozmysli si to! Nech si to projít hlavou! ♦ B. Smetana (1824–1884), opera *Prodaná nevěsta* (1866).

Ⓐ Look before you leap., Think twice about it., Don't rush into it., Weigh up all the pros and cons first. Ⓝ Überleg dir das gut! Ⓕ Réfléchis (bien)!, Prends le temps d'y réfléchir! Ⓡ (Хорошенько подумай., Взвесь все за и против.)

Velké masy lidí se stanou snadněji obětí velké lži.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým, zvl. varovně, o ovlivnitelnosti velké části lidí demagogickými idejemi, obv. šířenými hlavně na velkých shromážděních a v masmédiích, též s odstínem davové psychózy:) davy lidí se snáze manipulují velkou (a jednoduchou) lží, heslem; velké množství lidí (pohromadě) uvěří snáz nehorázné, absurdně nepravdivé myšlence než jednotlivci. V. m. l. se s. s. o. v. l. Podívejte se, kolik lidí a jak dlouho věřilo v komunismus! ■ **S** lidé uvěří velké lži ♦ A. Hitler (1889–1945), *Mein Kampf, 10* (1926).

To je maso!
(Čl. zvl. mladší vůči druhému obv. o akčním filmu, hře, scéně, popř. i koncertu ap., z hlediska dojmu, účinku celku n. některých částí a v kontrastu k průměru:) je to velmi působivé a účinné, popř. značně drsné, drastické; to je silný a neobvyklý zážitek. ■ **S** to je působivé velmi

Maso je jako dort.
Komp maso je jako dort
(Čl. pochvalně vůči druhému n. kuchaři o dobře připraveném mase, zvl. z hlediska jeho zpracování a dojmu při jídle:) to maso je vhodně měkké a velmi chutné, výborné. ■ **S** maso je výborné

Maso je jako hadry.
(Čl. vůči druhému nespokojeně obv. o špatně připraveném mase, nevyvolávajícím očekávaný chutový požitek:) maso je příliš vláknité, popř. rozvařené, nemá žádnou chuť. ■ **S** maso není dobré

Dyť / vždyť je taky jen z masa a kostí.
(Čl. zkušený vůči druhému ve střízlivě realistickém pohledu na třetího a jeho chování, buď z hlediska omylu, chyb, slabosti, n. naopak považované za dokonalé, zvl. v kontrastu k názoru, údivu n. přílišné chvále ze strany druhého ap.:) je to ale vlastně docela normální člověk s běžnými, tj. stejnými, naprosto přirozenými nedostatky, slabostmi n. podivnostmi, vášněmi ap. Nejvíc se kritizujou doktoři, že něco zanedbali. Ale doktor je t. jen z m. a k. ■ **S** on není dokonalý, on je normální

Maso pánům, kosti sluhům / sluhám.
(Zvl. zkušený, vzdělaný čl. vůči druhému v hodnocení lidských dějin, postavení jednotlivce ve společnosti, zvl. při konfrontaci mocného a podřízeného a slabého a podílu na zisku ap.:) mocný, bohatý

čl. se vždy má lépe než ten, který (mu) jen slouží a pomáhá, vykonává podřadné práce a je bez vlivu; větší prospěch, zisk než chudák mívá vždy člověk už bohatý, zaopatřený ap. ■ **S** čl. bohatý získává víc než chudák, čl. mocný získává víc než slabý ♦ Přísloví (Čelakovský).

Maso je jak podrážka.
Komp maso je jak(o) podrážka
(Čl. nespokojeně vůči druhému v reakci na špatně připravené, staré, tvrdé maso v podobě jídla:) to maso je velmi tuhé a nedá se kousat. ■ **S** maso je tvrdé

Maso se jen rozpadá / rozplývá (na jazyku).
(Čl. o dobře připraveném, chutném mase, z hlediska jeho ideální konzistence:) maso je dostatečně měkké, není třeba při jídle vyvíjet žádné úsilí při jeho krájení n. kousání. Dnes je to maso akorát. Jenom se r. A ta vomáčka! Musím tě, Mařenko, pochválit. ■ **S** maso je výborné Maso je jako dort.

Je / dávají toho jako drahý / drahé masti.
Komp je / dávají toho jako drahé masti
(Čl. vůči druhému mírně rozladěně o malém přídělu potravin, surovin, léků, chemikálií ap., jindy běžných a v dostatečném množství ap.:) je toho n. vydávají, přidělují, prodávají toho jen velmi málo; je to teď vzácné, velice se tím šetří. V závodce se nikdy nenajím. Brambor dávají j. d. m. ■ **S** to je vzácné, je toho málo

To je matení pojmů.
(Čl. vůči druhému nespokojeně, kriticky o něm n. třetím ap. s ohledem na způsob argumentace, interpretace, výkladu složitého problému, tématu, vědomý n. nevědomý, ap.:) (tak, jak to říkáš, říká) to je nesprávné a nejasné a směšuje to několik věcí dohromady; tímto to nepřípustně zkresluješ n. zkresluje, a to je nesprávné n. nevhodné; to nevhodně kříží různé pojmy dohromady a vyvolává mylný dojem. ■ **S** to je zkreslené, to zavádí

Na svatého Matěje pije skřivan z koleje.
(Zvl. starší čl. vůči druhému, druhým o dni 24. února s ohledem na signál vysílaný stavem počasí:) koncem února se už většinou otepluje, sníh taje, nechává louže v prohlubních cest ap. a připravuje se jaro. ■ **S** počasí v únoru je mokré táním ♦ Pranostika (Čelakovský).

Ty si ale Matěj!
(Čl. podrážděně, pobaveně i shovívavě vůči druhému, zvl. dítěti, mladému n. naivnímu, roztržitému n. nešikovnému druhému, zvl. v reakci na jeho malý omyl, nepochopení ap.:) tys to zkazil, popletl a trochu se na tebe zlobím; tak to není n. to je takhle špatně, ty se v tom vůbec nevyznáš, neorientuješ. Ty si ale M.! Já říkal, že chci popisovač, a ne propisovačku! ■ **S** ty jsi hloupý, ty jsi nešika

Matičko skákavá! *viz* Panenko skákavá!

Matičko, matičko zlatá, strachuji se vodníka.
(Čl., zvl. žena vůči druhému vyjadřující žertem své obavy před zlým člověkem, násilníkem, přísným nadřízeným, učitelem ap.:) mám z toho člověka strach a nechci se s ním setkat. V pátek do školy nejdu, ten blbej matikář mě zase vyvolá. M., m. z., s. se v. ■ **S** já mám strach ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník*, *Kytice* (1853).

Děkuji vám, má matičko, za vaše vychování.
(Zvl. dívka, mladá žena v žertu ke své matce, popř. rodičům, příbuzným ap., zvl. před svatbou, popř. stěhováním se od rodičů ap.:) vyjadřuju vám svou vděčnost za to, jak jste se o mě starali (a nyní už jsem schopna se starat sama o sebe). Tak zejtra vodjíždím. Jako správná dcera bych měla říct: d. vám, má m., za v. v. ■ **S** já děkuju ♦ Česká lidová píseň.

Zle, matičko, zle!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova)
(Čl., zvl. starší vůči druhému o hrozícím nebezpečí, zvl. války, epidemie, živelních pohrom ap., zhoršení situace politické n. ekonomické ap.:) čeká nás těžké období, doba plná napětí, strachu, nepokojů ap., a to mě znepokojuje. A: Sleduješ vývoj na Balkáně? – B: Jak by ne. A říkám si s Karlem Havlíčkem Borovským: zle, m., zle. ■ **S** to není dobré, to znepokojuje mě Nic dobrýho z toho nekouká. ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Epigramy* (1845), politický popěvek na známou lidovou píseň.
Ⓐ It looks bad. Ⓝ Au Backe! Ⓕ ! Pas bon, pas très satisfaisant, tout ça!, ! Ça sent le roussi., Ça se gâte! Ⓡ (Беда надвигается.)

Jaká matka, taková dcera / Katka.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zvl. vůči druhému v komentáři a ve snaze upozornit na podobnost mezi povahovými rysy ženských členů rodiny:) dcera má nejen matčiny genetické rysy, ale opakuje v dospělosti i matčiny reakce, ctnosti i nectnosti a zlozvyky, odpozorované od ní, popř. řeší srovnatelné životní situace stejným způsobem ap. A: Tak se žením, představ si. – B: Tak to aby ses zavčas seznámil se svou budoucí tchýní. J. m., t. d. ■ **S** dcera má vlastnosti matky,

čl. je ovlivněný rodiči Jablko nepadne daleko od stromu. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Like mother, like daughter., The apple doesn't fall far from the tree. Ⓝ Der Apfel fällt nicht weit vom Baum / Pferd. Ⓕ Tel père, tel fils., ! C'est le portrait (craché) de sa mère. Ⓡ Какова мать, такова и дочь., Какова матка, таковы и детки.

Chudá / jedna matka spíš sedm dětí vychová, než sedmero dětí jednu matku uživí.
(Čl. zkušený vůči druhému komentující třetího a jeho osud, zvl. častý v situaci opuštěné matky po odchodu dětí z domova:) matka má vždy dost sil, energie a snahy postarat se o své děti, zatímco dospělým dětem tato snaha a ochota pomoct staré matce chybí. Tak dlouho se tetičky mezi sebou hádaly, až babičku nakonec strčily do domova důchodců. No jo, ch. m. s. s. d. v … ■ **S** děti jsou nevděčné ♦ Přísloví (Čelakovský).

Vypil bych pivní matku. *viz* Mám žízeň, že bych vypil pivní matku.

Sou / jsou jako z jedný / jedné matky.
Komp jsou jako z jedné matky
(Čl. vůči druhému o svém dojmu z pozorování, srovnání dvou lidí, zvl. s ohledem na jejich vzhled a postavu:) jsou si velmi podobní, mají řadu shodných rysů v obličeji, popř. i v povaze (i když nejsou příbuzní). ■ **S** oni jsou podobní

Jebem ti mať!
(Čl., zvl. muž vůči druhému v maximálním rozčilení v reakci na šokující zjištění, neúspěch, smůlu n. s cílem druhého s jeho žádostí hrubě odmítnout n. urazit ap.:) to mě krajně rozčiluje a jsem s tím nespokojený n. to odmítám. A: A to víš, že ti tvá žena zahejbá? – B: J. ti m.! Jak to ty víš? ■ **S** to rozčiluje mě, to irituje mě, já odmítám to ♦ Srb. silně vulgární zaklení, dosl. *souložím s tvou matkou.*

Maul halten und weiter dienen.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v komentáři n. radě vůči druhému, zvl. v reakci na nepříjemný rozkaz, v obtížně řešitelné životní situaci vyžadující absolutní podřízenost, poslušnost vůči silnějšímu třetímu, úřední autoritě ap.:) nemá smysl to komentovat či si stěžovat ap., teď je třeba, možné jen mlčet a uposlechnout, poslouchat. M. h. u. w. d. – to má svou váhu nejen na vojně, ale často i na pracovišti a v manželství. ■ **S** ty musíš poslechnout Po dobrým nebo po zlým!, Drž hubu a krok! ♦ Něm., dosl. *držet hubu a dál sloužit,* stará neoficiální vojenská zásada, známá mj. z Haškova *Švejka* (1923).

Ⓐ Shut your eyes and grit your teeth. Ⓝ Maul halten und weiter dienen. Ⓕ ! Le petit doigt sur la couture du pantalon., Boucle / ferme-la et fais ce qu'on te dit.

Kdo maže, ten jede.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému realisticky o úplatku, popř. korupci ap., někdy ve snaze omluvit své špatné chování:) podplácením, úplatky druhým ve vysokých funkcích člověk dosáhne svého cíle obv. snadno a bez potíží, hladce. Jenom idealista si myslí, že ho uživí poctivá práce. Realista se řídí heslem: k. m., t. j. ■ **S** čl. dosáhne cíle úplatky dát někomu bakšiš ♦ Přísloví (Čelakovský); *mazat, podmazávat* = podplácet; má ovšem i doslovný význam týkající se namazaných lyží ap.

Ⓐ (You can bribe your way to the top.) Ⓝ Wer gut schmiert, der gut fährt. Ⓕ (Qui graisse la patte assure sa réussite.), (Qui distribue pot de vin va loin.) Ⓡ Не подмажешь не поедешь.

Koukej / koukejte mazat!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. s autoritou kategoricky, popř. rozčileně, zuřivě vůči druhému, zvl. dítěti, učni, žákovi, obv. v reakci na jím neplněný úkol n. jeho nežádoucí přítomnost ap., též jako předstupeň výhrůžky:) okamžitě a rychle jdi odsud pryč n. odejdi za svými povinnostmi, popř. na své určené místo! Nechci slyšet žádný vejmluvy. K. m. do toho vobchodu! ■ **S** jdi!, jdi pryč! Už ať tě (tu) nevidím!, Už ať jsi v prachu!

Ⓐ Off with you (to …)! Ⓝ Mach, dass du wegkommst!, Hau ab! Ⓕ Casse-toi / tire-toi / fiche le camp / fous le camp! Ⓡ (Марш!, Вперёд и с песней!)

Sec mazec! n. **… nebo bude mazec!**
(Čl. zvl. dospělý vůči blízkému druhému, dítěti v žertovné, ale akusticky výrazné pohrůžce a ve snaze zastrašit ho a zastavit jeho zlobení, nežádoucí chování ap.:) hned s tím přestaň, to mě značně rozčiluje!; pokud s tím okamžitě nepřestaneš n. neuposlechneš a neuděláš, co máš, uložím ti trest, dám ti výprask, nabiju ti. Ty hračky pořád nejsou uklizený! Uklízet, nebo b. m.! ■ **S** já potrestám tě, já mám vztek, přestaň!

V máji nesmí pastýřovi voschnout hůl. n.

V máji aby hůl pastýři ani neoschla / nevoschla.
(Zvl. zkušený čl. vůči druhému o optimálním počasí v květnu a jeho důsledcích:) v průběhu května má hodně pršet, má to vliv na kvalitu budoucí úrody. ■ **S** počasí v květnu bývá deštivé ♦ Pranostika, též *V máji ať neoschne v plotě kůl a pastýřovi hůl.*

Byl pozdní večer – první máj – večerní máj – byl lásky čas …
(Zvl. sečtělý, umělecky založený čl. v chápavém, popř. sympatizujícím komentáři vůči druhému v reakci na projevy citu, vášně ap. mezi partnery, které se dají vztahovat na vliv májového počasí:) zvl. v máji si lidé odedávna typicky projevují svou citovou náklonnost, lásku; lidé se nejvíc milují za krásného počasí v květnu. A: Na každým rohu sem tam v parku narazil na ňáký milence, tolik vášně a vobjímání! – B: To víš, byl p. večer – první máj. ■ **S** lidé milují se v květnu, květen je doba pro lásku ♦ K. H. Mácha (1810–1836), *Máj* (1836).

Studený máj, v stodole ráj.
(Zvl. čl. zkušený vůči druhému v komentáři o obvyklých souvislostech počasí v květnu a pozdějších následků:) je-li v květnu chladno a dosti vláhy, bývá v létě na poli dobrá úroda. Je květen a pořád musíme přitápět. Snad se to projeví aspoň o žních. S. máj, v s. ráj. ■ **S** počasí chladné v květnu dává úrodu ♦ Pranostika.

To nemá° ani za mák ceny / cenu.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *za mák*
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému v odmítavém hodnotícím komentáři k tématu, smyslu práce, rozhodnutí ap.:) je to nerozumné a nepovede to k žádnému užitečnému výsledku; to je zbytečné a nestojí za to o tom přemýšlet. To n. ani za mák c. I když chalupu po dědovi prodáme, stejně na ten novej byt nebudeme mít. ■ **S** to je nesmysl, to je zbytečné, to není rozumné To je postavený na hlavu., Z toho nic nekouká.
Ⓐ The game's not worth the candle. Ⓝ Das ist doch total dummes Zeug. Ⓕ Ça n'en vaut pas la peine!, Ça ne rime à rien!, Cela nous / me fait une belle jambe! Ⓡ (Нет смысла это делать., Это бессмысленно.)

Na / v tom není ani za mák pravdy.
(Čl. informovaný vůči druhému důrazně v nesouhlasné reakci na jeho nařčení ap. ohledně nežádoucího kroku, přestupku, lži jeho n. třetího ap.:) to vůbec není pravda a nesouhlasím s tím; tak to vůbec není, nebylo; toto tvrzení není opodstatněné, nezakládá se na správných a ověřených faktech. ■ **S** já nesouhlasím, to není pravda, to není tak

Nemá ani za mák rozumu. *viz* Nemá za krejcar rozumu.

Ani za mák!
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému v odpovědi, zvl. ve snaze vyjádřit důrazně svůj nesouhlas s obsahem otázky, obv. elipticky a o pozitivních tématech:) (není to tak, neudělal to ap.) vůbec ne, ani trochu. A: Rozumí ten kluk tý matice už konečně, po tolika hodinách? – B: Ani za m. Je to úplnej antitalent. ■ **S** vůbec ne

To sem si máknul!
(Čl. vůči druhému znalecky a zkušeně, zvl. o fyzicky neobvykle namáhavé práci, sportu:) to bylo značně únavné a procvičil jsem si přitom tělo, svaly; bylo to velmi namáhavé a unavil jsem se tím (příjemně). Zrejpat celou zahradu za půl dne, to sem si m.! Ale teď bych něco spolknul a dal si pořádný pivo. ■ **S** to bylo těžké velmi, on je unavený

Kdo si mála nevšímá, není více hoden.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému, zvl. káravě o třetím malicherně nespokojeném se svou prací, životem a neustále sledujícím druhé a jejich zdánlivě větší úspěchy ap.:) buď spokojený s tím, co máš (není to zanedbatelné), protože bez náležitého ocenění toho si nezasloužíš n. nedosáhneš víc; nekriticky závistivý, neskromný člověk toužící jen po rostoucím majetku a úspěchu si nic takového nezaslouží. Já nevím, co ti pořád vadí, dyť tě práce baví a dostáváš docela slušnej plat! Pamatuj si: kdo si m. n., není v. h. ■ **S** čl. neskromný nedostane často nic ♦ Přísloví (Čelakovský, ve více podobách).

Smrdí° to málem.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený kriticky, popř. nesouhlasně, nespokojeně vůči druhému o ubohém, špatném, velmi omezeném výtěžku, zisku, výsledku, často do budoucnosti předpokládaném, též o předloženém jídle ap., v kontrastu k očekávání, normálu ap.:) to je nepříjemně, popř. odporně málo a vůbec to nestačí (a neuspokojuje mě to); je toho nepřijatelně malé množství. Rozmysli si to, já bych z podniku neodcházel. Tady máš prémie, tam to ale s. m. ■ **S** to je málo, to je zanedbatelné To je, jak když plivne.

Ⓐ (It looks a bit thin.) Ⓝ Das ist was für den hohlen Zahn. Ⓕ ! Ça tiendrait dans un dé à coudre., ! C'est un peu juste / un peu court., ! Y'en a pas bézef. Ⓡ ! не густо, ! Не разбежишься.

Za málo. *viz* To je maličkost.

To je celá máma.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému zvl. při hovoru o dívce n. pohledu na ni n. její fotografii, někdy jen zdvořile ap.:) velmi se podobá své matce; chová se stejně jako její matka. ■ **S** ona podobá se matce

To je krkavčí máma.
(Čl. zvl. starší vůči druhému s despektem o ženě a jejím bezcitném, bezohledném zacházení s potomkem, obv. ve smyslu materiálním, popř. i sociálních výhod ap., v kontrastu k běžné představě obětavosti, přejícnosti:) chová se ke svému dítěti podivně sobecky a krutě a nechce mu to (tj. něco výhodného, užitečného ap.) dát, dopřát. Sama se láduje zákuskem a dítěti dá rohlík. To je k. m. ■ **S** ona chová se k dítěti sobecky

Di domu, máma / maminka ti vaří / uvaří psí nohu!
(Zvl. dítě, nedospělý čl. vůči druhému dítěti, obv. menšímu, přezíravě, hrubě a odmítavě s ohledem na jeho setrvání v uzavřeném kolektivu:) jdi pryč n. domů (k mamince), my tě tady nechceme a nebudeme si s tebou hrát. A: Můžu tady zůstat s váma i já? – B: Néné, di d., m. ti v. psí n. ■ **S** jdi pryč!

Mámo, táto (v komoře je myš).
(Čl. dospělý obv. hravě vůči malému dítěti ap.:) poslouchej mě a hraj si klidně se mnou! M., t., v k. je myš. Nó, to sice né, ale zato v žákovský mám dvě jedničky! ■ **S** poslouchej!, my hrajeme si tak ♦ Česká lidová píseň pro děti.

Zbiju / zmlátím / seřežu° tě°, že tě vlastní máma nepozná!
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova) n. 5d
(Čl. zvl. silný a agresivní vůči druhému, zvl. mladšímu n. dítěti výhrůžně v maximálním rozčilení, vzteku nad jeho nežádoucím činem, krokem ap.:) jsem krajně rozčilený a potrestám tě silným výpraskem, bitím (tak, že budeš mít viditelné stopy, modřiny ap.). Ještě jednou tě nachytám na našem stromě, a z. tě, že tě v. m. n.! ■ **S** já potrestám tě, já zmlátím ho Zpřerážím ti kosti / hnáty., To mi draze zaplatíš.

Ⓐ I'll knock / beat the living daylights out of you., You won't know what hit you. Ⓝ Du kriegst Prügel, dass dich die eigene Mutter nicht wiedererkennt. Ⓕ Je vais t'arranger à un point que même ta mère ne te reconnaîtra pas! Ⓡ (Отлуплю / отмолочу . . . тебя так,) что мать родная / родная мать не узнает!

To není° k mání.
(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému o předmětu, materiálu, nástroji, jídle ap. a možnosti jeho koupě, zapůjčení ap. v obchodech, skladech ap.:) to vůbec (teď) není dostupné, sehnatelné, na prodej, k vypůjčení ap.; nedá se n. nemůžu to sehnat, najít, získat. Už to sháním celej měsíc a nikde to n. teď k m. ■ **S** to je nedostupné, to nelze získat To není k dostání / k sehnání.

Ⓐ It (just) isn't to be had (for love or money). Ⓝ Das ist nicht zu haben. Ⓕ C'est introuvable! Ⓡ (Это дефицит.)

Je tu jak v márnici.
Komp je tu jak v márnici
(Čl. vůči druhému nespokojeně, s pocitem odporu o zvl. větší, špatně vytápěné n. zcela nevytopené místnosti:) je tady uvnitř velká a nepříjemná zima. ■ **S** je tam zima

Dyž / když máš máslo na hlavě, nechoď na slunce. n. **Kdo má / máš máslo na hlavě, nechodí / nechoď na slunce.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova) **Verb** mít máslo na hlavě
(Čl. zkušený vůči druhému v obv. posměšném komentáři o vlivném třetím ve vysoké funkci ap. obávajícím se odhalení v důsledku svých minulých chyb, nečestného jednání ap.:) čl. nejistý, protože provinilý, zkompromitovaný a postižitelný, by neměl na sebe upozorňovat (a vystavovat se odhalení, blamáži n. trestu). Přihlásil se do konkurzu a myslel si, že lustrační komise nepřijde na to, že spolupracoval s StB. Zapomněl, že kdo má m. na h., n. na s. ■ **S** čl. kompromitovaný neupozorňuje na sebe mít špatné svědomí ♦ Přísloví (Bitt-Schin), 2. var. řídká.

Ⓐ (Skeletons in the cupboard are apt to get out.) Ⓝ Wer im Glashaus sitzt, soll nicht mit Steinen werfen. Ⓕ Quand on a des choses à se reprocher, on se fait tout petit / on marche à l'ombre / on ne se fait pas remarquer. Ⓡ (Если рыльце в пуху, то не надо быть на виду / высовываться.)

De / jde (mu) to jako po másle.
Komp jde to jako po másle
(Čl. informovaný vůči druhému o fyzické i duševní práci, zvl. s ohledem na organizování, koordinaci, postup, průběh cesty z hlediska možných překážek ap.:) jde, probíhá to bez potíží, plynule a velmi potěšitelně, popř. i rychle. Je to vůl, a tak sme čekali vod pana kolegy v jednání samozřejmě potíže, ale šlo to j. po m. ■ **S** to probíhá dobře

Mluví, jako když másla / medu ukrajuje.
Komp mluví, jako když másla ukrajuje
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho jednání, postoji zvl. vůči prvnímu ve snaze něco získat, vlichotit se ap., obv. v kontrastu k jeho jinak arogantnímu, nepřátelskému postoji a chování:) mluví nepříjemně úlisně; kontroluje se a mluví nuceně mírně a falešně přívětivě. ■ **S** on mluví úlisně

Mává to s ním.
(Čl. informovaný vůči druhému obv. o třetím a vlivu velké změny, krize, ztráty ap.:) silně negativně to na něj působí a oslabuje jeho vyrovnanost a psychické síly; otřásá to jeho psychickou odolností. ■ **S** on je šokovaný, to zasáhlo ho

Změnilo se to jako mávnutím kouzelného proutku.
Komp změnilo se to jako mávnutím (kouzelného) proutku
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o vnější všeobecné situaci, vzhledu okolí, stavu počasí, vztazích jednoho čl. k druhému, jejich projevu ap., v důsledku silné příčiny n. samovolně:) změnilo, proměnilo se to vše (kolem) náhle a rychle a téměř nevysvětlitelně. ■ **S** to změnilo se náhle

Šly / přišly na něj mdloby.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho fyzického stavu, zvl. v důsledku nedostatku vzduchu, horka, popř. z psychických důvodů ap.:) cítil se velmi slabý, malátný a ztrácel, ztratil vědomí; ztrácel rovnováhu, přestával vnímat své okolí a cítil potřebu si odpočinout, podepření ap. ■ **S** on cítí nevolnost, on začal vrávorat

Mea culpa.
(Zvl. vzdělaný čl. vůči druhému v reakci na zjištění vlastní, obv. netragické drobné chyby, popř. při výčitkách svědomí ap.:) přiznávám svou chybu a omlouvám se; to jsem zavinil já (a jsem ochotný nést následky). Mělo mě napadnout, že ta zpráva bude pro něj šok a že se zhroutí. M. c. ■ **S** já omlouvám se, to je chyba moje ♦ Lat., pův. v liturgii, někdy s dodatkem n. úvodem *confiteor*, tj. *Moje vina (vyznávám), To je má vina*; zkráceno z plné verze *mea c., mea c., mea maxima culpa*, tj. … *moje největší chyba*. Plná verze je řídká a důraznější.

Mea maxima culpa. *viz* Mea culpa.

Visí° mu° nad hlavou Damoklův meč. n. **Visí° to nad ním° jako Damoklův meč.**
(neutr – kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *Damoklův* **Komp** visí to nad ním jako Damoklův meč
(Čl. informovaný vůči druhému v popisu třetího a jeho osobní situace ohrožované zvnějšku a z toho plynoucí bezmoci:) kdykoliv, stále může nastat krize n. zvrat, popř. konec a má z toho obavy; je ve velmi vratké pozici, která se může kdykoliv zvrátit. Každou chvíli k němu může přijít kontrola. V. to nad ním j. D. m. ■ **S** on je ohrožený smrtelně, on má strach, on je v situaci obtížné Jeho život visí na vlásku., Číhá tam jistá smrt. ♦ *Damocles* byl dvořan krále Syrakus Dionýsia (405–367 př. n. l.) na Sicílii, který ho donutil usednout na jeho místo pod meč zavěšený jen na koňské žíni, a uvědomit si tak královo nejisté postavení. Srov. *Jeho život visí na vlásku*, které je snad stejného původu.
Ⓐ A sword of Damocles is hanging over his head. Ⓝ Über seinem Kopf hängt ein Damoklesschwert. Ⓕ C'est l'épée de Damoclès (au dessus de sa tête). Ⓡ ! Дамоклов меч (Это повисло над ним как Дамоклов меч.)

Kdo s mečem zachází, mečem / od meče (také / i) schází.
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému v komentáři zvl. o mocném třetím a jeho nežádoucím jednání a metodách a následném konci ap.:) kdo jedná krutě a nemilosrdně (a své protivníky ničí n. zabíjí), stejným způsobem taky skončí sám. ■ **S** čl. krutý setkává se s reakcí krutou, jednej tvrdě a narazíš na reakci tvrdou! ♦ Přísloví, lat. *Qui gladio ferit, gladio perit, Kdo dělá mečem, mečem hyne* (Walther 24 131), srov. i Mt 26,52 a *Kdo meč béře, ten od meče schází* (Čelakovský).

Lžící medu člověk víc dokáže než sudem octa.
(Čl. zkušený vůči druhému obv. v radě o vhodném chování a jeho pozitivním vlivu při jednání s druhým, druhými, obv. ve snaze něco získat, něčeho dosáhnout:) (aspoň trochu) laskavý a příjemný přístup obv. vede k většímu úspěchu než nepříjemná kritika, výčitky, popř. zákazy ap. Chceš-li se stát učitelem, pamatuj si, že l. m. č. víc d. než

s. o. ■ **S** čl. dosáhne cíle laskavostí ne kritikou ♦ Přísloví.

To je med proti tomu, co …
(Čl. zkušený vůči druhému o kvalitě práce, jednání, způsobu života ap., zvl. v kontrastu k mnohem horším podmínkám, způsobu práce, nárokům ap. jinde n. jindy:) (i když to není optimální n. příliš dobré) je to oproti tomu … přijatelné a relativně dobré; to je ve srovnání s tím … (zkušenostmi, zážitky tam n. dříve) velmi lehké, jednoduché a vlastně pohodlné; to je mnohem lepší než … Na co si, kristepane, stěžujete? Ten váš jednopokojovej byt je med proti tomu, co sme museli přestát my za války v krytu. ■ **S** to je lepší, to je přijatelné, to je lepší než

Jedéém – s medem!
(Čl., dospělý zvl. vůči dítěti hravě a nadšeně při rychlém klouzání dolů na skluzavce, jízdě dolů, popř. jiné činnosti ap. a ve snaze ho na to upozornit a vyjádřit mu svou solidaritu ap.:) pojedeme, popř. uděláme to teď pěkně plynule a hladce, popř. bez závad. ■ **S** my hrajeme si tak, my uděláme to teď hladce

Mluví, jako když medu ukrajuje / jako by medu ukrajoval. *viz* Mluví, jako když másla ukrajuje.

To není° žádnej med.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žádnej*
(Čl. zkušený vůči druhému o nejednoduché, poměrně namáhavé n. nejasné a proměnlivé práci, činnosti, situaci třetího ap.:) není nijak příjemné ani lehké to překonávat, vyrovnávat se s tím (a já to / ho obdivuju). Jezdit dneska autem po tý blázninvý Praze, to není ž. m. ■ **S** to je nepříjemné, to je obtížné To je peklo., To je fuška.
Ⓐ It's no joke. Ⓝ Das ist kein Honiglecken. Ⓕ Ce n'est pas de la tarte. Ⓡ (Не больно приятно., Ничего хорошего.)

Medice, cura te ipsum. *viz* Lékaři, uzdrav se sám.

To je° hořká medicína / pilulka.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý a informovaný vůči druhému v komentáři zvl. o třetím a jeho nenadálé a obv. nepříjemné zkušenosti, události, zprávě, nezdaru, výtce, zklamání, zvl. v kontrastu k jeho dosavadní víře, zásadám, hlásanému přesvědčení ap. takovou zkušenost ap. vylučujícímu:) je to zklamání a nečekaná nová zkušenost dotýkající se ho velmi nepříjemně, bolestně, trpce. Dyž tě zradí kamarád, to je dycky h. m. A přitom právě na Karla von dycky sázel. ■ **S** to je zklamání, zkušenost je trpká muset to spolknout, To byla rána do zad.
Ⓐ It's hard to take., It's a bitter pill (to (have to) swallow). Ⓝ Das ist eine bittere Pille. Ⓕ ! C'est dur à avaler / à digérer., ! Avaler des couleuvres / la pilule., La pilule est amère. Ⓡ ! горькая пилюля (Это для него / тебя … г. п.)

Mehr Licht! *viz* Více světla!

Roste na něm mech. n. **Už vobrůstá mechem.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě o třetím, zvl. muži, a jeho neměnném způsobu života, názorech, postupech ap., popř. o způsobu oblékání, úpravy zevnějšku, zvl. v kontrastu k jiným lidem stejného věku:) stárne a nedbale chátrá; vede staromódní způsob života bez ochoty se přizpůsobit změnám; nedbá na sebe a chodí oblečený a upravený velmi ledabyle a obv. ve starých šatech. Vod tý doby, co je v důchodu, chodí pořád v jednom ošuntělým hacafráčku. Už v. m. ■ **S** on stárne a chátrá, on žije nedbale a staromódně Jde to s ním s kopce., Je ho už jen stín.
Ⓐ He's (started) letting himself go., He's going downhill. Ⓝ … mit Moos auf dem Rücken … Ⓕ ! Il a pris un coup de vieux., ! Il est décati / sur le retour. Ⓡ ! обрастать / обрасти мохом

To byla° (pěkná) mela!
(kol; důraz) **0** ot, neg, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému v popisu situace mezi lidmi v důsledku nedorozumění, prudkých emocí n. neplnění úkolů, neposlušnosti ap.:) to byla divoká, hlučná a bojovná scéna; nastal velký rozruch a bylo tam mnoho křiku, nadávek, výčitek ap.; lidé se začali divoce rvát. Hele, dorazil sem i Tonda a kouká vztekle po Honzovi. A zdá se, že i něco vypil. To bude zase m.! ■ **S** rvačka začala, rozruch začal Padla facka., Strhnul se poprask.
Ⓐ All hell broke loose. Ⓝ Da war der Teufel los! Ⓕ Ça a été la mêlée / pagaille / le foutoir / le bazar / l'anarchie … Ⓡ (Ну и затеяли свару!)

Memento mori!
(Čl. vzdělaný vůči druhému v připomínce zvl.

M

k uměřenému životu obecně n. ve chvíli nebezpečí, mj. z hlediska výživy, morálky, sexu, užívání drog, jednání, činů ap.:) pamatuj vždy i na smrt a připravuj se na ni; žij tak, jako by každý tvůj den byl tvým posledním. ■ **S** mysli na smrt! ♦ Lat. *mysli na smrt, buď pamětliv smrti*, už římské, užíval pak jako pozdrav a heslo řád trapistů (Walther 14 632).

Mene, tekel, ufarsin.
(Čl. vzdělaný vůči druhému ve vážné výstraze, zvl. ve snaze ho poslat pryč, odehnat a zabránit mu v jeho zlém úmyslu:) (provinil ses dost a k tomuto už nesmí dojít, proto) varuju tě, skončíš, dopadneš špatně. ■ **S** já varuju vás ♦ Dn 5,5 aj. Toto v aramejštině napsala neviditelná ruka na stěnu hodovního sálu Belsazarova (?–539 př. n. l.), spoluvládce Babylonu, a Daniel mu to interpretoval jako jeho zánik: *Sečetl jsem, zvážil a rozděluji.* Srov. odtud i *byl jsi zvážen a shledán lehkým.*

Mens sana in corpore sano. *viz* V zdravým těle zdravý duch.

Metla vyhání děti z pekla.
(Čl., zvl. starší vůči druhému v radě o dětech n. přímo vůči zlobivému, neposlušnému dítěti v oznámení trestu, zvl. v reakci na jeho nežádoucí čin, špatný skutek, zlý úmysl, vztek ap. n. obecně:) tos neměl dělat a musím tě za to potrestat výpraskem; nežádoucímu chování lze zamezit jen fyzickým trestem; rozumná přísnost výchovy, podpořená i tělesným trestem, zabraňuje špatným návykům, zlobení ap. dětí. Tak to rádio vám jen tak spadlo na zem a teď nehraje, co? Kde mám tu rákosku – m. v. d. z p.! ■ **S** já potrestám tě, trest fyzický zabrání horšímu u dětí ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je to metla / metlou lidstva.
Nom metla lidstva
(Čl. vůči druhému v komentáři o masovém negativním a nezvladatelném jevu, např. drogách, chorobě, válce ap. zvl. s ohledem na útrapy z toho plynoucí pro postižené a jejich okolí:) to je nebezpečný jev, dobový faktor, který trápí, sužuje velkou část lidstva a způsobuje neštěstí, smutek, smrt. ■ **S** to škodí, to je nebezpečné

Metla bude mít posvícení.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o dětech n. přímo vůči nim, v pohrůžce za jejich zlobení, větší prohřešek ap.:) budu tě, vás muset fyzicky potrestat (obv. rákoskou); budu ti, vám muset za trest nabít rákoskou, vařečkou, popř. řemenem ap. Okamžitě si ty hračky z mýho psacího stolu ukliďte, nebo bude mít m. p.! ■ **S** já potrestám tě Roztrhnu tě jako hada!, Já ti ukážu!

Ⓐ There'll be big trouble (for you). Ⓝ Da hat die Rute Kirmes. Ⓕ ! Ça va être ta fête! Ⓡ (. . . а то ремень сниму!)

Dobrá metla spraví víc než dobrý slovo.
(Čl. zvl. moudrý vůči druhému v komentáři n. radě, zvl. při výchově dětí, ve snaze dosáhnout nápravy při jejich zlobení, neposlušnosti, obv. opakované:) výprask, tělesný trest jsou často účinnější a rychlejší než domluvy, opakované poučování, prosby ap. Nejsem sice zastáncem bití, ale uznávám, že vobčas d. m. s. víc než d. s. ■ **S** výprask pomůže víc než domluva, trest fyzický zabrání horšímu u dětí ♦ Přísloví.

Na to je° metr.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. znalecky v komentáři vůči druhému o nadřízeném třetím, rodiči, učiteli ap. ve vztahu k podřízenému, dítěti, žákovi ap., zvl. z hlediska zásad při práci, v životě ap.:) v tomto aspektu, ohledu je krajně přísný a nesmlouvavě vyžaduje přesné plnění povinností. Musím bejt v sedum doma. Táta je na to m. ■ **S** on je přísný Honí mě jak financ kozu. ♦ Řidčeji též *na někoho*; zřejmě z fr. *maître = pán, mistr.*

Ⓐ He's a stickler (for that sort of thing). Ⓝ Da kennt der ja nix. Ⓕ ! Il est exigeant / intransigeant / inflexible., ! Avec lui, il faut marcher au pas. Ⓡ (Он очень строг / педантичен.)

Měří° dvojím metrem / loktem.
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** měřit někomu dvojím metrem / loktem
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím s pravomocí, zvl. šéfovi, rodiči ap., a jeho vztahu k podřízeným, zákazníkům ap., zvl. s ohledem na dělení odměny, popř. i trestu:) není objektivní a nerozhoduje u každého spravedlivě; někomu straní na úkor jiného, jiných; rozhoduje zaujatě, nestejně a nefér. Nemám rád, dyž kantor měří ve škole d. m. No, a von je přesně takovej. Náš Honzíček u něj nikdy neuspěje. ■ **S** on rozhoduje nespravedlivě To je nefér. ♦ *Loket* bývala délková míra, užívaná v řadě řemesel, a někdy o správné délce vznikaly při prodeji obchodně-zákaznické spory.

Ⓐ He applies double standards. Ⓝ Er misst mit zweierlei Maß. Ⓕ ! Avec lui il y a deux poids,

deux mesures. Ⓡ ! подходить с разной меркой, ! мерить на свой аршин

Je toho na metry. *viz* Je toho na kila.

Všechno má svý / své meze. n. **Jsou přece jisté / jistý meze.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *svý*
(Čl. zkušený vůči druhému v nespokojeném, popř. pobouřeném komentáři o třetím, třetích a jejich nežádoucím, nepřijatelném jednání, přehnané činnosti, procesu ap., obv. v kontrastu k požadavku, představě uměřenosti:) žádná vědomá činnost není bez hranic, zvl. týká-li se druhých lidí; všechno má své hranice, ty je třeba respektovat a nelze zacházet příliš daleko; nelze jednat nepřijatelně a z hlediska zavedených konvencí, společenského styku ap. příliš neobvykle. V. má svý m. Dneska to byl už jeho pátej pozdní příchod. Navrhnu mu třídní důtku. ■ **S** všechno má hranice své, nic nelze přehánět Vocuď až pocuď. ♦ Srov. lat. *Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Ve všem je míra a jsou i určité meze*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Satiry, 1,1,106*. Je ale už i dříve běžné.
Ⓐ (*konkrétně*) That's the limit! Ⓝ Alles hat seine Grenzen. Ⓕ Il y a des limites (à tout)., ! Il y a des limites à ne pas dépasser. Ⓡ У всего есть свои границы., У всего есть предел.

To (už) přesahuje° všechny meze. n. **To přesahuje všechno.**
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *všechny*
(Čl. vůči druhému pobouřeně a kriticky o třetím a jeho nežádoucím chování, jednání v kontrastu ke společenské normě, zdvořilosti, slušnosti ap.:) to je (už) příliš přehnané a (zcela) nepřijatelné a mě to rozčiluje; to je zcela nepřípustné a iritující. Jeho drzost už p. v. m. Představ si, že mi nalil do sklenice místo piva vocet. ■ **S** to je nepřijatelné, to je chování extrémní To už přestává všechno., To je vrchol., To zachází příliš daleko.
Ⓐ It knows no bounds., That's the limit., I've just about had enough of … Ⓝ Das geht auf keine Kuhhaut! Ⓕ Ça dépasse (toutes) les bornes. Ⓡ Это выходит за все рамки.

Každej / každý zná svý / své meze.
(Čl. vůči druhému v nelichotivém komentáři o třetím a jeho chování, jednání s ohledem na vhodnost, dostatečnost, obecnou normu a přijatelnost ap., popř. s ohledem na vlastní fyzické a intelektuální schopnosti:) každý průměrný (dospělý) člověk zná a uvědomuje si okolní společenské podmínky, své místo v nich a podle toho se i chová přiměřeně a vhodně; při vědomí svého postavení a možností n. schopností se každý chová umírněně, kontroluje se a nepřehání. V jeho věku už přece k. z. svý m., ale u něj to neplatí: chová se furt jak malej kluk, a dyž mu něco nevyjde, pěkně trucuje. ■ **S** každý uvědomuje si omezení svá ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Křest sv. Vladimíra, I.* (1853)

Mezi náma / námi …
(Čl. informovaný vůči známému n. blízkému druhému před sdělením vlastní informace, zvl. ve snaze naznačit nevhodnost jejího dalšího šíření:) důvěrně ti můžu sdělit, prozradit, že … Koupili si nový auto – mezi n., stálo skoro dva milióny. ■ **S** já říkám to důvěrně

Méně je někdy více. *viz* Méně je někdy více.

Měchy (už) mu nechtějí sloužit.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, zvl. starém a nemocném, a jeho schopnosti výkonu v závislosti na kapacitě plic, obv. po delší námaze, pohybu ap.:) plíce mu už špatně pracují, a proto špatně dýchá, rychle se zadýchává, a není proto schopný velkého fyzického výkonu. Náš děda už moc ven nechodí. M. mu n. s. a sem na kopec by už nevylez. ■ **S** on dýchá špatně

Hned bych s ním měnil! n. **Hned bych si to s ním vyměnil!**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho situaci, zdraví, možnostech, problémech ap., obv. jen relativně lepších a jednodušších, někdy závistivě n. ve srovnání s vlastními problémy, návalem práce ap.:) má se, cítí se zřejmě lépe než já, a já bych chtěl proto být v jeho (jednoduché n. příjemné) situaci; jeho relativně příjemná situace, možnosti ap. by se mi líbily mnohem víc než moje. Taky je důchodce – a jede si na Mallorcu. H. bych s ním m.! ■ **S** já závidím mu

Dvakrát / desetkrát měř a jednou řež.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený, moudrý vůči obv. mladšímu druhému v radě n. napomenutí pro jeho unáhlenost, příliš rychlou reakci, spontánnost v práci, jednání, mluvení ap., zvl. ve snaze poukázat na možnost chyby:) nebuď ukvapený a nejednej nepřipravený!; napřed si všechno rozmysli a teprve potom jednej, konej n. něco udělej! Zase dala do buchty moc mouky. Pořád jí říkám: d. měř, j. řež. ■ **S** jednej

prozíravě!, připravuj se na vše rozvážně! Počítej do desíti!, Pomalu s tou flintou! ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Quam semel errare, melius bis terve rogare, Než jednou se mýlit, lepší (je) dvakrát třikrát se ptát*, Walther (23 356). 2. var. řídká.

Ⓐ Don't rush things., Look before you leap. Ⓕ ! Prudence est mère de sûreté., ! Il faut tourner sept fois sa langue dans sa bouche avant de parler. Ⓡ Семь раз отмерь один отрежь.

Měří všem stejně.
(Čl. informovaný vůči druhému v ocenění třetího v nadřízené pozici, rodiče, učitele ap. a jeho chování vůči členům týmu, rodiny, skupiny, třídy ap., zvl. při hodnocení jejich výsledků, zásluh, nedostatků, provinění ap.:) je ke všem spravedlivý a hodnotí všechny podle stejných měřítek; rozhoduje spravedlivě vůči všem. Náš táta je náhodou férovej – m. všem s. Když někdo něco provede a nepřizná se, ztřiská nás všechny. ■ **S** on rozhoduje spravedlivě

Měsíc má kolo.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým o vzhledu měsíce na noční obloze a s ohledem na následující počasí, zvl. pro jeho obklopení vrstvou vodních par, tzv. halo:) měsíc má kolem sebe polojasnou záři, a to znamená, že bude brzo pršet. M. má k. Zítra bysme tu túru měli zrušit. ■ **S** déšť je blízko, prší

Měsíc svítí jako rybí oko / voko. n. **Měsíc svítí jako ve dne.**
Komp měsíc svítí jako rybí oko, měsíc svítí jako ve dne
(Čl. vůči druhému v komentáři o vzhledu měsíce, zvl. při úplňku za jasné noci:) měsíc svítí velmi jasně, příjemně, ozařuje celý kraj a je velmi dobře vidět. Je už sice pozdě, ale m. s. jako r. o., tak se nebudu bát. ■ **S** měsíc svítí jasně

Měsíc je v úplňku.
(Čl. vůči druhému v komentáři o měsíci v maximu na noční bezmračné obloze, s různými asociacemi:) měsíc je celý dobře viditelný a jeho světlo umožňuje dobře vidět. M. je v ú. Ani by nemusela svítit pouliční světla. ■ **S** měsíc svítí jasně

Měsíc de / jde nahoru. n. **Měsíc přibývá / roste.**
(Čl. vůči druhému v komentáři o vzhledu srpku Měsíce na noční obloze, zvl. v důsledku jeho výstupu z prostoru mezi Zemí a Sluncem:) viditelná část Měsíce, jeho srpek, se zvětšuje a Měsíc spěje k úplňku (a bude pak i jasnější noc). ■ **S** měsíc se zvětšuje ♦ Srov. i řidší *Měsíc de / jde dolů, Měsíc(e) ubývá* s opačným významem.

Měsíc přibývá / roste. *viz* Měsíc de nahoru.

Vypadá, jako když spadnul / spadne z měsíce.
Komp je / chodí / kouká, jako když spadl z měsíce
(Čl. vůči druhému obv. posměšně o třetím a jeho nestandardní reakci, výrazu tváře ap. na překvapivý výrok, fakt, událost ap.:) (chová se, mluví, tváří se n.) vypadá zcela nechápavě, zaraženě a obv. poněkud hloupě, popř. zasněně; (reaguje) jen mechanicky bez duševního kontaktu s okolím a vypadá zmateně. ■ **S** on tváří se zmateně, on vypadá vyjeveně

Měsíce ubývá. *viz* Měsíc de nahoru.

Měsíčku na nebi hlubokém, světlo tvé daleko vidí …
(Čl. vzdělaný a poeticky orientovaný vůči druhému, obv. při pohledu na jasný měsíc na noční obloze:) měsíc teď jasně svítí, a to se mi líbí, zdá přitažlivé a probouzí to snivou náladu ap. ■ **S** měsíc svítí jasně ♦ A. Dvořák (1841–1904), opera *Rusalka* (1901).

Sviť, měsíčku, sviť, ať mi šije niť.
(Čl. zvl. poeticky naladěný při pohledu na jasně rozzářený měsíc na večerní obloze, obv. s ohledem na nepředvídanou noční činnost ap.:) měsíc teď svítí jasně a jeho světla je zapotřebí (kvůli noční cestě, dokončení práce ap.). S., m., s., ať mi š. n. Na cestu je dobře vidět, za chvíli sme na chatě. ■ **S** měsíc svítí jasně ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník, Kytice* (1853).

Sviť, měsíčku, polehoučku …
(Čl. zvl. v poetické náladě vůči druhému za noci a obv. s ohledem na potřebu něco vykonat, někam dojít ap., někdy s odstínem opatrnosti ap.:) měsíc teď svítí a jeho světla bude třeba i dál (pro mou, naši práci). ■ **S** měsíc svítí jasně ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Tyrolské elegie, I.* (1870).

Vidím město veliké, jehož sláva hvězd se dotýká / se bude dotýkat.
(Čl. vůči druhému obv. pateticky n. žertovně, zvl. při spatření pražských věží v dálce, při příjezdu k Praze ap.:) vidím, zahlédl jsem už to velké a slavné město Prahu, proslulou svými dějinami, památkami, kulturou ap.; vidím, už jsem zahlédl velké město. ■ **S** Praha je slavná, já vidím Prahu

♦ A. Jirásek (1851–1930), *O Libuši, Staré pověsti české* (1894); je ale starší, např. už i v Kosmově *Kronice české* (12. stol.) o slávě Prahy ap.

Mieux vaut tard que jamais. *viz* Radši pozdě než nikdy.

Milá zlatá! n. **Milej zlatej!**
(Čl. obv. pociťující převahu vůči druhému před jeho vlastní nesouhlasnou reakcí na naivní návrh, názor, zjednodušené vidění situace ap., též nepřijatelnou prosbu ap.:) člověče, kamaráde, příteli! (tak to není, tvůj postup, přání ap. nelze realizovat). A to si myslíš, že v deset večer pojede eště ňákej vlak? M. z., na to teda zapomeň. ■ **S** ty

Až nás půjdou milióny (všichni proti větru).
(Čl. proklamativně a pateticky vůči druhým, zvl. ve výzvě a v odhodlání čelit společenským problémům, nespravedlnosti, příkoří v zaměstnání n. ve škole ap.:) sjednotme se a pak budeme silní pro náš boj, dosažení našich cílů; musíme se sjednotit, zesílit a ve větším množství se nám podaří snadno dosáhnout žádaného cíle. Na schůzi družstva musíme s připomínkama vystoupit všichni, jinak si toho zase vedení nevšimne. Až nás p. m. … ■ **S** my musíme být silní a jednotní ♦ J. Voskovec a J. Werich, *Balada z hadrů* (1935), pochodová píseň.

To je miliónový / světový!
(Čl. vůči blízkému druhému, kamarádovi ap. neformálně a přehnaně n. nekriticky nadšeně o nečekaně vítaném výrobku, nástroji, uměleckém díle, výkonu, popř. velmi příznivém nápadu ap. z hlediska vhodnosti, využitelnosti ap.:) to je skvělé n. výborné a velmi se to hodí; to je značně cenné a přínosné a mění to, popř. v mnoha směrech vylepšuje předchozí vyhlídky, možnosti, stav. Tak my jsme postoupili do celostátního kola? To je m.! ■ **S** to je výborné / skvělé

Pro milosrdenství boží!
(Zvl. nábožensky založený starší čl. ve zvolání, výkřiku vůči druhému vyjadřující, naznačující svou nejvyšší nouzi n. utrpení, bolest ap., fyzickou n. duševní:) už dál nemůžu n. dále nechci snášet tuto maximálně nepříjemnou situaci; přestaň už a netrap mě tím! Pro m. b.! Vypněte už to rádio, je skoro půlnoc! ■ **S** to je nepříjemné, já mám vztek, přestaň!

Nechci° vod něj° žádný milosti.
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, fut ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žádný*
(Čl. hrdý a samostatný v životě, práci ap. vůči blízkému druhému, zvl. při momentálních problémech a s důrazem na svá základní práva, zvl. s ohledem na mocného n. schopného, ale neoblíbeného a obv. známého n. spřízněného třetího:) nechci od něj žádnou mimořádnou, zvláštní pomoc na základě soucitu ap.; chci jen to, na co mám nárok a co mi patří na základě spravedlivého posouzení. N. vod něj ž. m. To místo si najdu sama, nemusí za mě orodovat. ■ **S** já nechci nic mimořádného Nikoho se o nic neprosím., Každému co jeho jest.
Ⓐ I'm not asking (him) for any favours. Ⓝ Von dem lass ich mir nichts schenken. Ⓕ Je ne lui demande pas la charité / l'aumône. Ⓡ (Я у него милостыню не прошу.)

Kdo miluje, klame.
(Čl. zkušený zvl. ve vysvětlujícím komentáři vůči druhému obv. o milujícím třetím obávajícím se partnerovi, tj. čtvrtému n. druhému, způsobit bolest, zklamání ap.:) milující člověk zastírá pro druhého nepříjemnou pravdu, realitu, popř. ji upravuje pro něj přijatelným způsobem. ■ **S** čl. milující klame ♦ G. G. Byron (1788–1824).

Milujte se a množte se.
(Zvl. nábožensky založený čl. obv. pompézně při přání novomanželům, popř. přeneseně při vzniku hnutí, organizace ap.:) projevujte si lásku a úctu a mějte spolu hodně dětí!; ať se vám daří a je vás stále víc! Tímto slibem jste zpečetili svůj manželský svazek: m. se a m. se. ■ **S** já přeju úspěch, milujte se! ♦ Gn 1,22, pův. kralická verze má *Ploďtež se a množte se.*

Milujte se vespolek.
(Čl. zvl. v náboženském smyslu a rozpoložení vůči druhým při jejich soužití v manželství, rodině, spolku, obci atd.:) buďte k sobě vstřícní, laskaví, popř. milujte se!; pro vás je důležitá vzájemná láska a úcta, a ta pomůže překonat různé těžkosti; přeju vám láskyplný, přátelský život. ■ **S** já přeju lásku vám, milujte se! ♦ J 13,34.

Věrné milování nepřekoná žádné zloby naléhání.
(Čl. vzdělaný v komentáři vůči druhému o třetím a čtvrté a jejich citovém vztahu s ohledem na překážky, nepříznivé vnější vlivy, popř. i vnitřní spory ap.:) dva opravdu milující se lidé odolají spolu každé nepřízni života, problémům, útokům ap. ■ **S** láska překonává překážky ♦ K. Sabina (1813–1877), libreto ke Smetanově *Prodané nevěstě* (1866).

M

To je od vás milé / milý.
(Čl. vůči obv. známému druhému v reakci na jeho nečekanou pomoc, obv. nezásadní, ale vítanou n. takovou nabídku, poskytnutí užitečné možnosti ap.:) jsem tím příjemně překvapený a velmi vám děkuju; je to laskavé a příjemné n. vítané a oceňuju to. ■ **S** já děkuju

Dvakrát milý mu to nebylo.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho postoji a náladě s ohledem na nutnost udělat něco, smířit se s nevyhovující situací ap.:) musel to udělat n. s tím souhlasit, ale moc rád nebyl; udělal to jen z donucení a neochotně; přijal to n. podřídil se, i když za normálních okolností by to bylo pro něj nepřijatelné. ■ **S** on nebyl rád, on udělal to z donucení

Na mou milou!
(Čl. starý a starosvětský vůči blízkému druhému při nečekaném setkání, po sdělení nečekané zprávy, obv. nikoli negativní, při nečekaném zjištění ap.:) to jsem nečekal, netušil a (příjemně, mile) překvapuje mě to; to pro je mne velmi příjemné překvapení. ■ **S** to je překvapení

Každá mince má svůj rub i líc. *viz* Všechno má svůj rub i líc.

Každá mince má dvě strany. *viz* Všechno má svůj rub a líc.

To už (teď) patří minulosti.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v charakteristice jevu, způsobu života, práce, události, zvl. veřejné, o potřebě něčeho, z hlediska aktuálnosti ap.:) už to není aktuální ani potřebné; to už ztratilo svou dobově podmíněnou naléhavost, platnost, užitečnost n. smysl, hodnotu a není to už aktuální n. to vůbec neexistuje. A: Tvoje dcera říkala, žes dokonce závodila ve sportovní gymnastice. Nemáš eště vobčas chuť? – B: To jo, ale to už p. m. ■ **S** to je minulost, to neexistuje už, to bylo tak To už není pravda., To je už dávno.
Ⓐ That's all in the past (now). Ⓝ Das ist aus und vorbei. Ⓕ Ça appartient déjà au passé. Ⓡ Это всё в прошлом.

Každá minuta je° drahá.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný n. rozhodující vůči druhému v krizi, vážném problému, zvl. s ohledem na lidský život, hrozící katastrofu n. ztrátu majetku ap.:) je naléhavě třeba okamžité řešení; nelze ztrácet žádný čas a je třeba hned jednat; zdařilé vyřešení, vyústění situace závisí na velmi rychlé a pozitivní reakci; neotálej a jednej! Nedovol jí usnout a nuť ji mluvit, jinak se už neprobere – k. m. je teď d. Za chvíli sme v nemocnici. ■ **S** to je naléhavé, to spěchá, jednej! To nestrpí odkladu. ♦ Občasná var. *dobrá* přidává odstín získání dodatečného času k něčemu, oslabuje ale naléhavost výrazu.
Ⓐ Every second counts., Time is of the essence. Ⓝ Jede Minute ist kostbar. Ⓕ Chaque minute est précieuse. Ⓡ (Каждая минута дорога / на вес золота.)

Stálo ho to pět minut strachu.
(Čl. zkušený vůči druhému ležérně n. žertovně o třetím a jeho zisku, získání něčeho v nebezpečné situaci, často nezákonným způsobem, krádeží ap.:) získal to snadno a velmi rychle, i když za cenu krátkého napětí ap. ■ **S** to stalo se rychle, on ukradl to

Je° za pět minut dvanáct.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v naléhavém upozornění na nezbytnost řešení vážného a neodkladného problému, kritické situace ap.:) je třeba hned zasáhnout, popř. rozhodnout se k pozitivnímu kroku; je už poslední možnost jednat a rychle to vyřešit, jinak může dojít k prodlení, chybě, problémům, nenapravitelné ztrátě ap. Kristepane, dyť má skoro čtyřicetistupňovou horečku, honem mu dejte zábal. Eště ste mě zavolali, je za pět m. d. ■ **S** je možnost poslední udělat to, je třeba jednat, jednej! Je nejvyšší čas., Hoří to.
Ⓐ It is / we are almost too late., We've caught it in the nick of time. Ⓝ Es ist fünf Minuten vor zwölf. Ⓕ ! Il est moins une., ! Il est grand temps. Ⓡ (В последний момент.)

Misky vah se přiklonily na jeho° stranu.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému při hodnocení vývoje sporu, problému dvou lidí ap., zvl. při rozhodování o zásluhách, provinění ap. n. veřejné přízně:) řešení n. rozhodování se vyvinulo v jeho prospěch; výhodu v rámci sporu má teď on. Po všem, co jsem tu vyslechl, musím říct, že m. v. se p. na j. s. – je nevinný. ■ **S** řešení je ve prospěch jeho, rozhodnutí bylo ve prospěch jeho Všechno mluví pro něj. ♦ Starý symbol spravedlnosti, známý jako ženská postava v ruce s váhami se dvěma miskami, na nichž váží proti sobě vinu-nevinu, dobré-zlé ap., kdy rovnováha se vychyluje ve prospěch větší váhy. Volně i T. Livius (59 př. n. l. – 17 n. l.)

Ab urbe condita, 4,48 líčící příběh galského krále Brenna přihazujícího na ně svůj meč.

Ⓐ The scales (have) tipped in his favour. Ⓝ Die Waagschale hat sich auf seine Seite geneigt. Ⓕ La balance a penché / pesé en sa faveur. Ⓡ Чаша весов склонилась в его сторону.

Na misce vah bylo něco (a něco / proti něčemu).
(Čl. vůči druhému popisující a hodnotící spornou situaci, soupeření o konečné vítězství, rozhodování ap. o přijatelnosti, výhodnosti hodnoty, možnosti, zvl. v kontrastu k druhé a odlišné v pozadí ap.:) bylo to nejisté a teprve se o tom rozhodovalo a pečlivě, pozorně se to hodnotilo, posuzovalo. ■ **S** rozhodnutí bylo mezi X a Y, to je nejisté Jde o to.

Myslí si, že je mistr světa.
(Čl. zkušený vůči druhému posměšně a pohrdavě o třetím a jeho nekritickém a neopodstatněném vystupování, projevu, radách, snaze neoprávněně n. nekvalifikovaně rozhodovat ap.:) je nemístně domýšlivý a chová se směšně povýšeně n. přemoudřele. ■ **S** on je domýšlivý

I mistr tesař se (někdy) utne.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. zkušený a moudrý vůči druhému o mylném n. špatném provedení práce, rozhodnutí, odhadu jeho n. třetího, obvykle znalého, velmi schopného a zkušeného ap.:) odborník, zkušený člověk se také občas mýlí, může udělat chybu, přehlédnout se ap. A: Prosím tě, takovej jedničkář, a máš v tom součtu chybu. – B: No jo, to je řečí, dyť i m. t. se u., ne? ■ **S** odborník mýlí se také Nikdo není dokonalý. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Even Homer sometimes nods., Nobody's perfect. Ⓕ ! Nul n'est orfèvre en la matière. Ⓡ *И* на старуху бывает проруха.

On / von je na to / v tom mistr. n. **Na to von je mistr.** *viz* Na to on je machr.

To se pozná mistr.
(kol – neutr; pochv) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému znalecky a pochvalně na základě kvality ručního výrobku, knihy, uměleckého díla, přednášky ap. o třetím jakožto autorovi, tvůrci, původci ap.:) je to skvělé, výborné a originálně udělané; je to provedeno, vyrobeno, napsáno ap. s dokonalou, podrobnou znalostí, vnímavostí n. představivostí a zkušenostmi. Ten nábytek, co dělal váš táta, je naprosto perfektní. To se p. m. ■ **S** to je skvělé, to je originální, to je dobré Dílo chválí mistra., To nemá chybu.

Ⓐ It's got the mark of a professional. Ⓝ Daran erkennt man den Meister. Ⓕ ! On reconnaît la main du maître. Ⓡ (Видна / чувствуется рука мастера.)

To je ale mizera.
(Čl. vůči druhému rozčileně o třetím, obv. známém, pro jeho nedodržení slibu, nespolehlivost, bezstarostnost, popř. bezcharakternost ap.:) to mě na něj mrzí a rozčiluje mě to; to je od něj nepříjemné a iritující škodlivé chování. ■ **S** to irituje mě, on je darebák To je ale pacholek mizerná.

Míč je (teď) na jeho straně hřiště.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o soupeření třetího a čtvrtého, zvl. nestandardním, po aktivitě, kroku, činu třetího vůči čtvrtému ap.:) teď musí, bude nějak reagovat on, je na řadě; teď musí on projevit iniciativu a vymyslet užitečný tah, čin. ■ **S** on musí reagovat, začni!, ty máš příležitost

Ty mě mícháš!
(Čl. rozladěně a nepřátelsky vůči blízkému jinému pro jeho nepříjemné a nepřijatelné chování, opačné k představě prvního:) zlobím se na tebe, že záměrně děláš to, co nesnáším n. nechci. ■ **S** ty irituješ mě, já zlobím se na tebe

Jsem téhož / stejného mínění.
(Čl. formálně, popř. veřejně vůči druhému o své názorové orientaci, stanovisku ve srovnání s druhým, druhými, třetím ap.:) myslím si to taky n. totéž (jako …); mám stejný názor; je mezi námi shoda, nelišíme se v názoru na tento problém. ■ **S** já myslím si to taky, já souhlasím

To je° tvoje mínus°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému o jeho postojích, názorech, nedostatcích a chybách z hlediska obecně přijatelného mínění n. konkrétní potřeby, cíle ap., obv. na pozadí jeho opačných a pozitivních vlastností:) to je tvůj hlavní nedostatek (kterým se lišíš od druhých); to je v tomto případě tvá nevýhoda. Seš introvert a neumíš pracovat v týmu. To je t. m. ■ **S** to je nedostatek, to je nevýhoda tvoje To je tvoje chyba.

Ⓐ That's where you fail., That's what lets you down. Ⓝ Das ist dein Minus. Ⓕ C'est ton point faible / ton talon d'Achille., ! C'est le défaut dans la cuirasse. Ⓡ (Это твоё слабое место.)

Mír chýším – válku palácům.
(Čl. vzdělaný vůči druhým, zvl. při vzpomínce n. poučení z minulosti o revolučním, sociálně radikálním přístupu k různým společenským vrstvám, zvl. s odstínem spravedlnosti a soucitu vůči nevinným chudým:) boj, válku je třeba vést jen proti mocným a bohatým (kteří ji vyprovokovali), chudobní by měli být války ušetřeni. M. ch. – v. p., to je heslo, které doposud nedošlo svého naplnění. ■ **S** je třeba bojovat proti bohatým ♦ L. A. L. Saint-Just (1767–1794), popravený fr. revolucionář.

Ať mír dál zůstává s touto krajinou.
(Čl. vlastenecky a pateticky vůči druhým v přání zvl. pro budoucí život obyvatel rodné země:) přeju své zemi, vlasti trvalý mír a klid a už dále žádné těžkosti, válku, teror, područí ap. ■ **S** já přeju mír své zemi ♦ P. Rada (1932–2007), *Modlitba pro Martu* (1968), slavná elegická protestní píseň proti dobovému komunistickému útlaku a sovětské vojenské okupaci.

Chceš-li mír, chystej válku. *viz* Si vis pacem, para bellum.

Už mu° berou míru na rakev.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému o ohroženém, velmi nemocném n. raněném třetím, často z hlediska uspěchaných a přezíravých čtvrtých:) **1.** *už umírá, je téměř mrtvý (a není naděje, že by se mohl zachránit);* **2.** *už s ním nepočítají (jako se silou, faktorem) a zcela ho odepsali.* **2.** Eště ani nevyzkoušeli všechny léky, a už mu b. m. na r. ■ **S** on je blízko smrti, on umírá, on je odepsaný Už má na kahánku., Má smrt na jazyku., Je už jednou nohou v hrobě.
Ⓐ They've given him up for dead. Ⓝ Dem verpassen sie schon den Sarg. Ⓕ ! Il a (déjà) un pied dans la tombe., ! Il est à l'article de la mort., ! Ses jours sont comptés. Ⓡ ! 1. дышать на ладан, 2. списать кого-то со счётов

Míra (jeho) trpělivosti přetekla / byla dovršena. *viz* Pohár (jeho) trpělivosti přetekl.

Nic ho° nevyvede° z míry.
(neutr – kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, kond, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím, klidném, rozvážném a nevzrušeném a jeho reakcích i pod vlivem velmi nepříznivých okolností:) je to klidný člověk a nikdy se nerozčílí, ničím si nenechá zkazit náladu; nic, žádný čin, chování druhých ho nepřinutí k nerozvážné, nepředložené a prudké reakci ap. Škrtnul vo roh, vystoupil, prohlíd zmačkanej blatník, ale pak jen pokrčil ramenama a jel zase dál. Nic ho n. z m. ■ **S** on je klidný Nic ho nerozhází.
Ⓐ Nothing bothers him., He's unflappable., He's as cool as a cucumber., He's a cool customer. Ⓝ Den bringt nichts aus der Ruhe. Ⓕ Rien ne peut le troubler / rien ne le fait sortir de ses gonds., ! Il est maître de lui-même., Il ne perd pas les pédales. Ⓡ (Его ничто не выведёт из себя / из равновесия.)

Všeho / všechno s mírou.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 2. slova)
(Čl. zkušený a moudrý v upozornění a radě druhému a v reakci na jeho přehnanou aktivitu, chtivost, zálibu v něčem nežádoucím ap.:) jednej uměřeně a nic nepřeháněj!; všechno je třeba dělat s rozvahou, užívat v přiměřeném množství ap. Prosím tě, už nic nepij. Říká se v. s m., a tys ji měl dneska vopravdu velkou. ■ **S** jednej uměřeně!, nepřeháněj! Nic se nemá přehánět. ♦ Z lat. *Omnibus adde modum. Modus est pulcherrima virtus*, tj. *Ve všem zachovej míru. Míra / znát míru je nejkrásnější ctnost* (Walther 20 103).
Ⓐ Everything in moderation! Ⓝ Alles mit Maß. Ⓕ Tout avec mesure / modération., ! (*zast.*) Trop et trop peu n'est pas mesure. Ⓡ (Надо во всём знать меру.)

Mírniks dýrniks. *viz* Mýrnix dýrnix.

Kam tím míříš°?
(neutr – kol) **0** poz, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. sg a pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho výrok a ve snaze získat jeho ujasnění, vysvětlení ap.:) co přesně zamýšlíš n. koho tím míníš?; co konkrétně tím náznakem sleduješ?; co vlastně tvoje slova znamenají? Obvykle mě tak nechváliš. Kam tím m.? Chceš, abych za tebe zase suploval? ■ **S** co myslíš?, co naznačuješ? Co tím chceš říct?, Co tím sleduješ?
Ⓐ What are you after?, What are you getting at?, What's it going to cost me? Ⓝ Worauf willst du damit hinaus? Ⓕ ! Où veux-tu en venir? Ⓡ (Ты на что намекаешь?, Ты чего добиваешься?)

Chodí° z místa na místo.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, kond, fut, 1. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho zdánlivě bezcílném, ale obv. energickém přecházení opakovaně z jednoho místa na druhé a zpět, obv. v nepří-

liš pomalém tempu:) jeho chození, přecházení naznačuje nervozitu a přemýšlení, popř. nerozhodnost; chodí netrpělivě, popř. nedočkavě sem a tam ap., a vyjadřuje tak svou bezmocnost. Nevíš, co se stalo? Máma ch. už bůhvíjak dlouho rozčileně z m. na m. a vůbec nic neříká. ■ **S** on je nervózní, on projevuje nerozhodnost, on projevuje netrpělivost Je jako uvázaný na řetězu.

Ⓐ He's prowling up and down like a caged lion. Ⓝ Er hat keine Ruhe (im Arsch). Ⓕ ! Il ne tient pas en place. Ⓡ ! Ходить от Данилы до Гаврилы.

Bylo vyprodáno do posledního místa.
(Čl. vůči druhému v popisu veřejného velkého sálu, hlediště, stadionu ap. nejčastěji v souvislosti s uměleckou n. zábavnou produkcí, sportovním zápasem ap.:) bylo zcela vyprodáno a lidé tak o to (představení ap.) projevovali velký zájem; bylo to velmi atraktivní a všechny vstupenky byly prodány, nezbylo tam žádné prázdné místo. ■ **S** je tam mnoho lidí, místo je plné

Bylo by na místě (Inf / aby / kdyby …).
(neutr) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (Inf / aby / kdyby) – kles.
(Čl. informovaný, znalý situace v připomínce a doporučení druhému, druhým formální řešení situace, problému, postupu, zvl. z hlediska zvyklostí, popř. předpisů ap.:) (v této situaci) bylo by vhodné …, mělo by se … (Inf); připomínám, že je lepší (Inf). Bylo by na m. s ním jeho výpověď nejprve projednat. ■ **S** je třeba, to je vhodné

Ⓐ He's prowling up and down like a caged lion. Ⓝ Er hat keine Ruhe (im Arsch). Ⓕ ! Il serait opportun / bienvenu. Ⓡ (Следовало бы . . . , Стоило бы . . .)

Je to na místě. n. **To je na místě.**
1. *(Čl. vůči druhému o poznámce, popř. kroku, činu třetího a jeho vhodnosti v dané situaci ap.:) to je vhodně a správně řečeno n. uděláno, to je správný postřeh; takto n. to se běžně dělá;* **2.** *dorazilo, dospělo n. bylo to (už) dopraveno na očekávané, předpokládané cílové místo a už to tam je, čeká to ap.* ■ **S** to je vhodné, to říká se tak, to je tam ♦ Význ. 2 obv. s 1. var. hesla.

Kdybys byl na mém místě, smýšlel bys jinak.
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho výrok naznačující neznalost n. nepochopení situace prvního:) kdybys byl v mé situaci a měl mou zkušenost, nemyslel by sis to, chápal bys to lépe n. měl bys jiný názor; pokud bys prožíval to co já, hodnotil bys to jinak a tvůj přístup by byl podobný tomu mému. A: Teď v důchodu máš jistě spoustu času chodit do divadla. – B: Kdybys byl na m. m., s. bys j. Víš, co dneska stojej lístky? ■ **S** čl. v mé situaci přemýšlí takto, ty pochopíš to

Co bys dělal na mém místě?
(Čl. vůči blízkému druhému, někdy zkušenějšímu, zvl. při nerozhodnosti, nejistotě o provedeném kroku a potřebě se do budoucnosti poradit n. v reakci na kritiku svého činu, výčitku druhého:) (nic jiného se mi nenabízelo n. mě nenapadlo a) potřebuju, chci si své rozhodnutí, názor srovnat s tvým, pokud se vcítíš do mé situace. ■ **S** já chci znát názor tvůj, co uděláš ty?

Každý (tu) má své / svý místo!
(Čl. vůči druhým, druhému ve vysvětlení, popř. připomenutí hierarchie organizace, systému ap., zvl. z hlediska omezených práv, nároků jednotlivce a možností změny:) každý si musí uvědomovat své postavení a možnosti a chovat se podle toho; patříš, jsi zařazený do jasně vymezené pozice, a proto nesmíš chtít ani víc, ani míň, nesmíš přeceňovat své možnosti. ■ **S** čl. patří na místo vymezené, každý patří někam, ty patříš na místo konkrétní

To° (tady / teď) není° na místě (Inf).
(neutr) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) n. 4c
(Čl. informovaný vůči druhému o jeho poznámce, doporučení, změně, řešení ap. diskutovaného, projednávaného problému n. problematického třetího:) to je přehnané a nevhodné; to je zcela bez souvislosti, a proto se to vůbec nehodí; to není teď vhodné ani účinné. Mluvíme o jeho častých absencích v práci, a ne o jeho soukromí, tak nech jeho otce na pokoji. To n. na m. ■ **S** to není vhodné To sem nepatří. ♦ Obv. se užívá jen varianta z první nebo druhé závorky.

Ⓐ This is neither the time nor place (to …). Ⓝ Das ist nicht angebracht. Ⓕ ! Ça n'a rien à voir / aucun rapport. Ⓡ Это (сейчас / здесь) (совсем) не к месту.

Nehejbá / nehejbe se to z místa.
(Čl. nespokojeně, nedočkavě, kriticky vůči druhému o problému, situaci n. vlastním podniku, projektu ap., zvl. z hlediska dosažení žádaného cíle:) stagnuje to a nijak se to nevyvíjí; je to bohužel pořád stejné a nijak se to nelepší. ■ **S** to je stejné, to nemění se, to stagnuje

Konečně se to vodlepilo z místa.
(Čl. jako pozorovatel a komentátor vůči druhému o podniku, obchodu, projektu ap. až dosud dlouho stagnujícím a bez vývoje:) konečně to přestalo být

nehybné, beze změny a začalo se to měnit; začalo to projevovat oživení a vývoj. ■ **S** to začalo měnit se

Ať se na místě propadnu (jestli …)! n. **Ať se propadnu (jestli …)!**
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (jestli) – kles.
(Čl. vůči druhému, druhým důrazně a ve snaze naznačit a potvrdit opravdovost svých slov, seriózност svého tvrzení, podezření ap.:) určitě, vážně to tak je; myslím, že to tak určitě je; chci zdůraznit (že je to pravda). Ať se na m. p., esli sem ti něco zatajil! ■ **S** to je tak, to je pravda Ať do mě hrom uhodí …
Ⓐ Cross my heart and hope to die, if … Ⓝ Ich will auf der Stelle im Boden versinken … Ⓕ Que la peste m'étouffe / que le diable m'emporte si …, (*dětsky*) ! Croix de bois, croix de fer (si je meurs je vais en enfer). Ⓡ Чтоб мне провалиться (на этом самом месте)!

Zabírá to (tu) místo.
(Čl. vůči druhému kriticky n. ve vysvětlení o nepotřebném, přebytečném n. neuklizeném větším předmětu, kusu nábytku, zvl. s ohledem na omezený prostor:) stojí n. leží to tu zbytečně n. překáží a zaplňuje volné místo (kam pak nelze dát něco užitečnějšího). ■ **S** to překáží tady

Raději / radši by na místě zemřel°, než by …
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles
(Čl. vůči druhému znalecky o třetím, tvrdohlavém, hrdém, přesvědčeném o své pravdě, názoru, víře ap.:) nedokáže, nedovolí si ustoupit ze svého názoru, přesvědčení a přiznat mýlku a úporně na něm trvá. R. by z., než by přiznal, že něco neví. ■ **S** on je neústupný, on je tvrdohlavý Trvá na svém.
Ⓐ I'd rather die than … Ⓝ Er würde lieber auf der Stelle sterben, als … Ⓕ Il préférerait plutôt mourir que de …, ! Il est têtu comme une bourrique / mule. Ⓡ (Да он скорее застрелится, чем признает свою неправоту.)

Bejt / být na vašem° místě, tak … n. **Já na vašem° místě (bych …).** n. **Kdybych byl° na vašem° místě …**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zkušený v radě vůči druhému v jeho obtížné a komplikované, popř. riskantní n. těžko řešitelné situaci ap.:) já vám doporučuju toto: …; já bych v podobné situaci dělal to, že …; podle mého názoru by bylo nejlepší (Inf). Já bych na v. m. na nic nesahal a počkal, až přijde policie. ■ **S** já doporučuju, já radím Bejt váma …, v takovém případě
Ⓐ If I were you, I'd …, In your place I'd … Ⓝ Ich an Ihrer Stelle … Ⓕ (Si j'étais) à votre place … Ⓡ На вашем месте (я бы) . . .

Na místa!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nadřízený, velitel, startér závodu ap. v příkazu, rozkazu druhým:) jděte, dostavte se n. postavte se na určené pozice! Prosím závodníky ke startovní čáře! Na m.! Připravit se! Teď!, Začínáme výuku. Na m.! ■ **S** jdi tam!, připrav se!
Ⓐ On your marks! Ⓝ Auf die Plätze! Ⓕ En place!, À vos places! / vos marques! Ⓡ По местам!

Má to (už) vodbytý / odbyto / za sebou.
(Čl. o zemřelém druhém, zvl. s ohledem na jeho zdravotní stav před smrtí, popř. jeho pohnutý život:) zemřel (a tudíž se už netrápí žádnými starostmi, bolestmi ap.). A: To víš, že umřel pan Novotný? – B: Vím, má to aspoň o. ■ **S** on je mrtvý už

Co má bejt? n. **No a co má bejt?**
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot (od k. slova)
(Čl. ležérně, popř. neuctivě vůči druhému v reakci na jeho nejasnou poznámku n. otázku, gestikulaci n. znamení bez zjevné příčiny n. smyslu ap.:) (nechápu) co chceš, chcete, popř. co mám (tedy) dělat?; co se děje a co tím chceš vlastně říct, naznačit?; vysvětli to (protože já žádné problémy nevidím). A: To je vaše auto? – B: Jo, co má bejt? – A: Potřeboval bych, abyste s ním trochu couvnul. ■ **S** co chceš?, co je? Vo co de? ♦ 2. var. se obv. nevztahuje ke gestu, znamení ap.
Ⓐ What about it? Ⓝ Was soll (schon) sein? Ⓕ (Ouais,) et alors?, Qu'est-ce qu'il y a? Ⓡ (А что / чего?, Ну и что (такого)?)

Kdo má být oběšen, ten se neutopí. *viz* Neutopí se, kdo má být oběšen.

Má / však má° bejt / být po kom!
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. mladším v kladném n. záporném smyslu, z hlediska jeho charakteru, vlastností fyzických n. duševních, intelektu, pracovitosti ap., zděděných po rodičích, obv. v reakci na údiv druhého nad projevem takových vlastností třetího:) to by tě nemělo tolik pře-

kvapovat, jeho vlastnosti, schopnosti nejsou nijak zvláštní a nevysvětlitelné, přece je zdědil po rodičích (pro ně typických). A: To je krásná holka, co? – B: Má bejt po kom, znám její mámu, dodneška dělá modelku. ■ **S** on podobá se rodiči Jablko nepadne daleko od stromu.

Ⓐ You know where he gets it (from). Ⓝ Der Apfel fällt nicht weit vom Baum / Pferd. Ⓕ Elle / il a de qui tenir. Ⓡ (Есть на кого походить. ! быть в кого)

Tak to má° bejt / být!

(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. spokojeně, popř. pochvalně vůči obv. mladšímu a závislému druhému, dítěti v reakci na jeho chování podle pravidel, předpisů, očekávání ap., často po předchozím napomenutí, kritice špatného chování, nesplnění povinnosti:) tak je to správné a vhodné, teď jsem spokojený; tohle odpovídá mé představě, zavedeným normám. Doufám, žes paní učitelku tentokrát pozdravil. Ano? Tak to má b.! ■ **S** to je správné, to je vhodné, já jsem spokojený To se mi líbí!

Ⓐ That's as / how it should be., Quite right too! Ⓝ So ist es richtig! Ⓕ ! C'est une bonne chose!, C'est bien! Ⓡ Так и надо.

To že má být / bejt (S)?

(kol) **0** ot, neg, pas, fut, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg a pl ⊠ 4b neukon. stoup.

(Čl. kriticky přísně n. udiveně vůči druhému a jeho sdělení n. označení předmětu, jevu ap., např. jídla, látky, hudebního žánru ap., názvem známého výrobku ap., v kontrastu k očekávání n. představě kvality, úrovně:) divím se, že tohle nazýváš tak, takovým (známým) pojmenováním, termínem ap.; to mě velmi překvapuje, protože to vůbec svému názvu neodpovídá a není to moc dobré. To že má bejt svíčková? Dyť to chutná jako připálenej vosk! ■ **S** to překvapuje mě, to není tak Co to má bejt?, Co to má znamenat?

Ⓐ You call that X? Ⓕ Et on appelle ça un(e) S?, Et ça c'est un(e) S? Ⓡ (И это называется . . . ?)

Kam vás mám dát?

(Čl. vůči druhému rozpačitě v přemýšlení nahlas:) jste mi povědomý, ale marně vzpomínám, odkud vás znám; už jsem se s vámi setkal, ale neumím vás zařadit do souvislostí a situace. ■ **S** já neznám ho, on je povědomý

Za to máme° co děkovat (jen / jenom) jemu°.

(neutr – kol) **0** ot, neg, pas, min, fut, imp, imp neg, kond ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému, druhým v reakci na jejich připomínku zvl. stavu, výsledku, příznivého n. nepříznivého, výhody n. nevýhody ap. ve vztahu k třetímu a jeho vlivu, činu:) **1.** *(iron:) on tohle způsobil, vyvolal a dostal nás do této nepříznivé situace; on je tím vinen;* **2.** *on nás zachránil n. nám pomohl a jemu musíme být za to vděčni.* **1.** Za spálenej barák máme co d. jen Honzovi. Von nám tenkrát tvrdil, že žádnej hromosvod nepotřebujeme. **2.** Za to, že se nám podařilo se ve zdraví vrátit v tý vánici zpátky do boudy, máme co d. Horský službě. ■ **S** on způsobil to, on je vinen, on zachránil nás To je jeho dílo., To jde na vrub jemu. ♦ Var. *jen / jenom* obv. s významem 1.

Ⓐ We've got him to thank for that. Ⓝ Das haben wir nur ihm zu verdanken. Ⓕ Nous avons de quoi le remercier., Nous pouvons le remercier., Pour ça, on peut le remercier. Ⓡ (Кому) скажите спасибо, что . . .

Máš co dělat (abys . . .).

(Čl. informovaný vůči druhému s ohledem na množství zbývající práce a neodkladný termín n. zbývající čas do odjezdu vlaku, odletu letadla ap.:) musíš si hodně pospíšit, abys to stihl; nemáš moc času do (uzávěrky, termínu, odjezdu ap.). ■ **S** ty musíš spěchat, ty nemáš čas, pospěš si!

Eště budeš° mít se mnou co dělat.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *co*

(Čl. ve výhrůžce vůči druhému ve slovní reakci na jím způsobenou škodu, pomluvu, nepříznivý, nepřátelský postoj, čin, zvl. v situaci, kdy není možné jinak reagovat hned:) v budoucnosti se příležitost najde a pak se ti pomstím n. ti to oplatím. No jen se ušklíbej, že ti nikdo nic nedokáže! Já si počkám a pak e. b. mít se m. co d. ■ **S** já pomstím se Já ti to spočítám i s úroky!

Ⓐ You haven't heard the last of this / me. Ⓝ Du kriegst es mit mir zu tun. Ⓕ Tu vas avoir affaire à moi., Tu vas entendre parler de moi. Ⓡ (Ты мне ещё попадешься!, Я с тобой ещё разберусь!)

Co to° má° co dělat s ním / tím°?

(kol – neutr) **0** poz, neg, pas, fut, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od 6. slova) n. 3d

(Čl. nechápavě vůči druhému a jeho zmínce o třetím n. další věci, okolnosti ap. ve vztahu k tématu, diskutované věci ap.:) nerozumím ti a nevím, jak

toto (naše téma) souvisí s ním, tamtím; jaká je spojitost, vazba, vliv ap. jeho n. tamtoho s tímto (tj. naším tématem)? No dobře, tak včera padaly kroupy. Ale co to má co d. s tím naším vejletem příští tejden? ■ **S** jak souvisí to? To nejde dohromady.

Ⓐ What's that got to do with it? Ⓝ Was hat das denn damit zu tun? Ⓕ Qu'est-ce que cela / ça a à voir? Ⓡ (Какое это имеет отношение к делу / вопросу . . . ?)

Co mám s tebou° dělat!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vlivný, s rozhodovací autoritou rezignovaně a dobromyslně vůči známému druhému v reakci na jeho žádost o pomoc, laskavost ap., zvl. v situaci jinak standardně neřešitelné, po vyčerpání běžných možností ap.:) souhlasím tedy, ale bude to jen něco improvizovaného, nouzového; neodmítnu tě a něco pro tebe vymyslím. A: Ale strejdo, už je večer a někde spát přece musím. – B: No co mám s t. d.! Barák je teď plnej příbuznejch, ale na půdě se snad dá spát taky. ■ **S** já pomůžu ti, já nemůžu odmítnout No dobrá., No tak jo.

Ⓐ What am I to do with you? Ⓝ Du schmeckst mir vielleicht! Ⓕ Qu'est-ce que tu veux que je fasse de toi!, Qu'est-ce qu'on va faire de toi! Ⓡ Ну что мне с тобой делать?

Má se co držet (aby ne-).

(Čl. informovaný znalecky vůči druhému o třetím a jeho úspěchu, pokroku v obchodu, studiu, boji ap., zvl. s ohledem na vysoké nároky, konkurenci, protivníka ap.:) není moc dobrý a musí se hodně snažit, aby (nezkrachoval, neprohrál ap.).; jen za cenu velkého úsilí neztroskotá, nepropadne, neprohraje ap. ■ **S** on musí bojovat, on musí snažit se, on je v situaci obtížné

Čeho sám dosti máš, toho u jiného hledáš.

(Čl. moudrý zvl. v poučení mladšímu druhému a jeho úsilí, snaze, názoru ve vztahu k třetímu, jiným, zvl. z hlediska zdraví, bohatství, inteligence, štěstí ap.:) neposuzuj druhého, druhé automaticky tak jako sebe a nepředpokládej u nich stejnou situaci, podmínky, schopnosti ap.; snaž se být neosobní a neočekávej u druhého nutně totéž jako u sebe, může mít zcela jiné problémy a potřeby, zájmy ap. ■ **S** čl. posuzuje druhé podle sebe Podle sebe soudím tebe. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kdo má dost / hodně, chce ještě víc. n. **Čím víc kdo má, tím víc chce / potřebuje / si žádá.**

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému v komentáři o třetím a jeho velkých a rostoucích požadavcích, nárocích, zvláště majetkových a finančních:) bohatý člověk není nikdy spokojený a chce své bohatství stále rozmnožovat; bohatý člověk je neskromný, nenasytný, popř. chamtivý a chce stále víc; kdo snadno a rychle vydělá n. získá majetek, touží v této činnosti pokračovat a majetek dále rozhojňovat. Má prosperující firmu, dva baráky vyženil, a jako by mu to ještě nestačilo, začal teď prodávat ojetiny. Zkrátka, kdo má d., chce j. víc. ■ **S** on je neskromný, on chce víc, čl. bohatý chce víc Nikdy nemá dost. ♦ Z lat. *Quo plura habent homines, eo ampliora cupiunt, Čím víc lidé mají, tím víc touží mít*, M. I. Iustinus (asi 3. stol.), *Výtah z dějin filippských, 6,1,1.* Přísloví (Čelakovský), s var. *si žádá.*

Ⓐ The more you get, the more you want., Much would have more. Ⓝ Je mehr er hat, desto mehr er will. Ⓕ Plus il en a, plus il en veut!

Co ti mám líčit / vykládat / vypravovat / povídat!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému o svém n. cizím nepříjemném zážitku, zklamání, zdravotních problémech, lékařském zákroku ap., zvl. ve snaze vyhnout se v rozhovoru s druhým přesným detailům:) to jistě dobře znáš, a nemusím tedy o tom dál podrobně mluvit; je zbytečné tě zatěžovat popisováním podrobností, protože by ti to mohlo být nepříjemné, popř. by tě to nemuselo zajímat, a tak jenom naznačuju. No, a pak konečně přišel aspoň Karel a zavolal sanitku. Nedopadlo to moc dobře. No co ti mám l.! Pořád na tu nohu kulhám. ■ **S** ty znáš to, to je zbytečné To je stará písnička.

Ⓐ You don't need me to tell you – … Ⓝ Was soll ich dir sagen … Ⓕ ! Je ne te fais pas de dessin!, ! Tu connais la chanson! Ⓡ (Да что и говорить!)

Máš to mít!

(Čl. vůči druhému velkoryse, popř. velikášsky, zvl. v reakci na diskuzi s ním a jeho naléhání, velké a neobvykklé přání ap.:) souhlasím s tím a dám, umožním ti to; splním ti přání a dostaneš, co si přeješ, popř. pořídíš si, po čem toužíš. Tak teda jeď do té Ameriky, máš to mít! Ale ne abys pak

volal, že nemáš peníze! ■ **S** já souhlasím, já dám to tobě, ty dostaneš to

Ty° máš° nejmíň co mluvit!

(kol) **0** ot, neg, pas, min, fut, imp, imp neg, kond, 1. sg a pl ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a

(Čl. rozladěně, odmítavě, popř. pohrdavě vůči druhému a v reakci na jeho kritiku činnosti, chování, výsledku práce prvního, popř. třetího, zvl. v kontextu ještě větší omylnosti druhého ap.:) protože jsi sám mnohem horší, moc velké právo, důvod ke kritice nemáš; radši buď v této věci zticha a styď se sám nad sebou a vlastními chybami!; buď napřed sebekritický a pak kritizuj druhé! A: Máš tam spoustu překlepů. – B: Ty máš n. co m. Posledně jsem ti v definitivní verzi našel dokonce pravopisnou chybu. ■ **S** nemluv!, buď sebekritický! Zamysli se sám nad sebou!

Ⓐ You can talk!, That's rich, coming from you! Ⓝ Halt mal schön deinen Mund! Ⓕ ! C'est l'hôpital qui se moque de la charité!, ! Tu as perdu une belle occasion de te taire! Ⓡ (Чья бы корова мычала, а твоя (бы) молчала.)

Kdo má nazbyt, může pozbýt.

(neutr – kol) 0 neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Zvl. starší a zkušený čl. vůči druhému o něm n. bohatém, majetném třetím jako varování n. v reakci na ztrátu jeho cenného předmětu, na nenadálou větší útratu peněz, okradení, prohru ap.:) bohatý člověk o svůj majetek může snadno z různých důvodů přijít; kdo má dostatek peněz, majetku, tomu příliš nevadí, když část majetku ztratí (zvl. v důsledku nepředloženého činu). A: Ta prodavačka mi vrátila na stovku, a já jí dal dvoustovku. – B: To je pravda, ale kdo má n., m. p. ■ **S** čl. bohatý snáší ztrátu snadno Ten to ani neucítí. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (Easy come, easy go.) Ⓝ Der hat's ja, dem tut das ja nicht weh. Ⓕ Il peut en perdre, il en restera encore. Ⓡ (Легко добыто, легко и прожито.)

To si to mám nahvízdat?

(Čl. rozzlobeně a neformálně vůči druhému v reakci na jeho opakované a nerozumné vyžadování neexistující věci, chybějícího nástroje, peněz ap.:) nemám to a nedokážu čarovat a dělat zázraky, abych to získal, tak mě neotravuj! ■ **S** já nemám to, to chybí, já neumím získat to

To by mělo nebejt.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zvl. starší vůči druhému v bezmocném povzdechu nad negativními jevy ve společnosti, projevem existující nespravedlnosti a možností podvodů, upřednostňováním nekvalitního zboží n. neschopného člověka ap. a při nemožnosti zasáhnout:) to by se (ideálně) nemělo stávat, není to z morálního hlediska žádoucí a správné; to je špatné a mělo by se to zakázat. Ty drogy sou takový hrozný svinstvo a ty mladý sou do nich přitom tak blbý. To by m. n. ■ **S** já nesnáším to, to nemá existovat, to není dobré To by měli zrušit.

Ⓐ It's all wrong. Ⓝ Das hätte nicht sein sollen. Ⓕ Ça ne devrait pas exister.

Máš mě, nedbáš / necháš mě, ztratíš mě, poznáš mě.

(Čl. moudrý v mírné výtce a připomínce neuvážlivému druhému k jeho postoji k osobním kvalitám třetího, přítele ap., zvl. při vzájemném soužití:) dobré vlastnosti, cenu druhého člověka si obvykle plně uvědomíš až ve chvíli, kdy tě opustí (a zase budeš něco potřebovat). Jak chceš, můžete to spolu klidně skoncovat. Ale víš, co se říká: máš mě, n. mě, z. mě, p. mě. ■ **S** čl. je nevděčný, čl. uvědomí si cenu druhého při jeho ztrátě ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Res, quae perduntur, centena valere feruntur, Ztracené věci prý mají stokrát větší cenu* (Walther 26 751).

Mám – nemám – mám?

(kol) **0** neměnné ⊟ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova)

(Čl. obv. sám pro sebe při nerozhodnosti ke kroku, činu, zvl. s ohledem na ambivalentní možné důsledky takového kroku, popř. nedostatek velkého zájmu tento krok podniknout ap., za pomoci mechanické nápovědy:) váhám a nevím, jestli ano nebo ne; zkusím svou odpověď rozhodnout, vybrat podle výsledku náhody. Mám – nemám – mám – nemám – mám! Tak na tu prodlouženou teda půjdu! ■ **S** já nevím, já jsem nerozhodný, co dělat? Hodíme si korunou. ♦ Obv. se rozhoduje na knoflících svetru, kabátku ap., kde je jim v řadě za sebou přisouzena střídavě jedna ze dvou hodnot (ano / ne) a rozhoduje platnost toho posledního, spodního.

Ⓐ Will I – won't I – will I … Ⓝ Soll ich – soll ich nicht – soll ich? Ⓕ ! Peut-être bien que oui, peut être bien que non., ! Oui, non?, Non, oui?

Mám nebo nemám?

(kol) **0** neměnné ⊟ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)

(Čl. nerozhodný v dotazu, žádosti o radu vůči druhému při svém rozhodování, řešení situace ap.,

obv. při nedostatku informací n. úplné nejistotě, též při samomluvě vůči sobě:) radíš mi to udělat nebo ne?; poraď mi, jestli to mám nebo nemám udělat. Co když to vybuchne, až ten knoflík zmáčknu? Mám nebo nemám? ■ **S** já nevím, co radíš? A teď, babo raď!

Ⓐ Should I or shouldn't I? Ⓝ Soll ich oder soll ich nicht? Ⓕ ! Bon, qu'est-ce que je fais?, J'y vais / j'y vais pas? Ⓡ (Как же быть?, Как поступить?)

To / toho mít nemusím.
(Čl. vůči druhému odmítavě, s nelibostí o předmětu, často módním a populárním, n. o třetím pro jeho negativní vlastnosti ap., často v kontrastu k jiným:) **1.** *to mě příliš nezajímá n. to nepovažuju za užitečné a odmítám to;* **2.** *je mi nepříjemný n. nemám ho rád a nechci se s ním stýkat.* **2.** Mobil? To mít n. Aby mi pořád někdo volal a chtěl ňáký veledůležitý pitomosti třeba i v metru? ■ **S** já odmítám to

Jak ti mám poděkovat?
(Čl. obv. pohnutě, dojatě vůči druhému v reakci na jeho velkou a zvl. nezištnou pomoc, záchranu, podporu ap.:) jsem ti opravdu za to velmi vděčný a neumím to dobře vyjádřit; moc ti za to děkuju. ■ **S** já děkuju

A mám se snad posrat? n. **To se mám posrat?**
(kol; zhrub) **0** neměnné ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. v rozčilené a prudké odmítavé reakci na druhého a jeho pobízení k ještě rychlejšímu pohybu, vykonání urgentní činnosti ap., zvl. s ohledem na zájem důležitého výše postaveného třetího:) (to odmítám, vždyť) dělám, co umím, můžu, a nechtěj nemožné; to nerespektuju a je mi to lhostejné, nemůžu přece dělat nemožné (ani když si to přeje on). A: Hele, přidej, nebo tam přídem pozdě a šéf bude prskat. – B: A mám se s. p.? ■ **S** já odmítám to, já neudělám to, to není možné Mám se postavit na hlavu?, Dej mi pokoj!

Ⓐ Keep your hair / shirt on!, Don't wet yourself! Ⓝ Soll ich mich vielleicht ins Knie ficken? Ⓕ (*vulg*) Et qu'est-ce que j'en ai à foutre / branler / cirer / secouer? Ⓡ (Так что мне теперь, застрелиться / удавиться / повеситься?)

Co ti mám / si budem povídat! *viz* Co ti budu povídat!

Co ti mám povídat! *viz* Co ti mám líčit!

Jak tomu mám rozumět?
(kol – neutr) **0** poz, neg, pas, min, fut, kond, 2. a 3. sg a pl ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. často lehce ironicky vůči druhému v reakci na jeho nepříjemný, nepříznivý náznak, skrytou narážku, nesouhlas, nespokojenost ap.:) mluv jasně a otevřeně!; vím sice, co mi naznačuješ, a rozumím tomu, ale byl bych raději, kdybys to řekl jasně a vysvětlil mi to sám. A: Tvoje žena na ten zájezd stejně nepojede, dyž je těhotná. – B: Jak tomu mám r.? Chceš snad ject místo ní? ■ **S** mluv jasně!, mluv otevřeně!, mluv přímo!, co myslíš?, co naznačuješ? Nechoď kolem toho jako kočka kolem horký kaše!

Ⓐ Are you trying to tell me something? Ⓝ Was soll das denn nun heißen? Ⓕ Comment dois-je le comprendre?, ! Qu'est-ce que ça signifie / veut dire? Ⓡ (Как я это должен понимать?)

Co mám° říkat já°?
(kol) **0** poz, neg, pas, min, fut, 2. sg a pl ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. zkušený v nelehké situaci v reakci na přehnané stěžování, naříkání druhého, zvl. z hlediska množství práce, všedních problémů, starostí, zdravotního stavu ap.:) ty si sice stěžuješ, ale ve srovnání s mou situací (na kterou si ovšem nestěžuju) nejsi v situaci tak zlé; když už o tom (a o sobě) mluvíš, myslím, že žiju hůř než ty; buď trochu objektivní a nestěžuj si (tolik), jiný člověk, například já, na tom může být hůř. Prosím tě, s jedním dítětem se to dá zvládnout. Co mám ř. já? Při třech dětech už člověk nemá vůbec na nic čas! ■ **S** já mám situaci horší, ty přeháníš Já bych moh povídat!

Ⓐ What about me (though)? Ⓝ Was soll ich denn sagen? Ⓕ Et qu'est-ce que je devrais dire, moi? Ⓡ (А что ж мне тогда говорить?!)

Měls / měl° jsi ho / to° vidět (jak …)! n. **To ste / jste měli vidět (jak …)!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (jak) – kles.
(Čl. vůči druhému v úžasu nad zvl. fyzickým, sportovním, uměleckým a jiným nečekaným výkonem třetího, často ve snaze upozornit na to ostatní, podělit se s nimi o svůj nevšední zážitek:) to byl zcela mimořádný výkon, výsledek a je škoda, že jsi, jste to nemohli sledovat, zažít, vidět. Měls ho vidět, jak střelhbitě vyrazil, když zjistil, že je už půl vosmý! A pak že nemůže chodit!, Když mu nabídli meruňkový knedlíky, kerý von má k smrti rád, to s. m. v., jak se šíleně cpal! Nechuť k jídlu ho nějak přešla. ■ **S** on dokázal čin mimořádný, to byl výkon velký To bys koukal!, To bylo něco!

Ⓐ You should have (just) seen him (-ing).

Ⓝ Du hättest ihn sehen sollen, wie … Ⓕ Il aurait fallu que tu vois ça / que tu le vois!, Il aurait fallu que vous voyez ça / que vous le voyez!, Fallait voir ça! Ⓡ Это надо было видеть!

Kdo má viset, ten se neutopí. *viz* Kdo má viset, ten se neutopí.

Kdo to má (s ním / tam) vydržet?
(Čl. v povzdechu a obv. deprimovaně, popř. odmítavě vůči blízkému druhému, zvl. v reakci na dlouhodobě nepříjemný, iritující n. rušivý projev, chování třetího n. nucený, popř. i obětavý pobyt v nevlídném, nepřátelském prostředí ap.:) je to (tam n. od něj ap.) velmi nepříjemné n. nesnesitelné, unavuje n. trápí mě to a nemám už moc trpělivosti to dál snášet n. se obětovat. ■ **S** to je nesnesitelné

Co ti mám vykládat! *viz* Co ti mám líčit!

Co ti mám vypravovat! *viz* Co ti mám líčit!

Kdo se v tom má vyznat?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 5d
(Čl. nespokojeně, popř. podrážděně po neúspěšném hledání vůči druhému v reakci na nepřehledný text s odkazy, grafy, na složité mapy a schémata, spleť chodeb, složitý způsob vysvětlivek a prezentace ap.:) je to chaotické, nepřehledné a nedává to žádný smysl a já se v tom nedokážu orientovat; není možné v tom najít systém, princip ap. a zjistit, kam co patří, vyčíst z toho potřebnou informaci ap. U tý mapy ani nejsou uvedený pořádný vysvětlivky. Kdo se v tom má pak v.? ■ **S** já nevyznám se v tom, to je nepřehledné, to je složité příliš V tom aby se prase vyznalo!

Ⓐ I / you can't make head or tail of it. Ⓝ Da kennt sich doch kein Schwein aus. Ⓕ Qui s'y retrouverait là-dedans?, ! Une poule n'y retrouverait pas ses poussins. Ⓡ (Здесь сам чёрт голову сломит., Тут полная неразбериха.)

Má° (všechno), na co / nač si vzpomene°.
(kol) **0** ot, neg, pas, fut, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky, popř. nelibě vůči druhému zvl. o rozmazleném dítěti, adolescentovi a jeho přehnaných a rozmarných nárocích a požadavcích, obv. na pozadí dobrého majetkového a finančního zázemí:) má úplně všechno včetně hloupostí a nic nepotřebuje, nic mu nechybí; všechno myslitelné už má a druzí mu splní každý jeho vrtoch (takže určitě nic nepotřebuje). Motorku bych mu teda nekupoval. Má v., nač si v. Ať si aspoň na ni pěkně našetří. ■ **S** on je rozmazlený, on má všechno, on dostane všechno Nic mu nechybí., Má se jak pánbu ve Frankrajchu.

Ⓐ He's already got everything., He wants for nothing. Ⓝ Der hat alles, was er sich wünschen kann. Ⓕ ! Il est gâté plus que de raison., ! Il en a plus qu'il ne faut. Ⓡ ! кататься как сыр в масле

To by (snad) měli zakázat.
(Čl. žertovně a přehnaně vůči druhému v komentáři k vlastnímu pocitu dostatku zvl. skvělého jídla, pochoutek, lákavých příjemností ap., obv. v kontextu obvyklé vzácnosti, nedostupnosti takových věcí, a tudíž i nepatřičnosti je využívat:) je toho možná až příliš a nemělo by to být tak snadno dostupné; člověka to zbytečně svádí to pořád a nerozumně dělat, jíst ap. To sou takový dobroty, že se neudržím a přežeru se. To by měli z. ■ **S** je toho hodně, to je dobré

Co to má° znamenat?
(kol) **0** afir, neg, pas, fut, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. s autoritou nespokojeně vůči podřízenému druhému, dítěti ap. v reakci na jeho nepředpokládané, nečekané a nevhodné chování n. takovou situaci, nepříznivou změnu ap.:) to se mi nelíbí a pročs to udělal?; tak to být nemělo a jak to tedy vysvětlíš?; to jsem nečekal, co se tu děje?; co se tím naznačuje? Co to má z.? Říkals, že přideš hned z práce domů, a přišels až v devět. ■ **S** já nesouhlasím, co znamená to?, co je? To mi nejde do hlavy.

Ⓐ What's this then?, What's this supposed to mean? Ⓝ Was soll das denn heißen? Ⓕ Qu'est-ce que ça signifie / veut dire? Ⓡ (Что это значит?, Что это должно означать?)

A mám se zout?
(Čl. vůči druhému v nezdvořilé, neuctivé reakci na naléhání jeho n. významného třetího na urgentní vykonání, udělání něčeho, na nedostatek ap., obv. neodstranitelný:) nemůžu nic zvláštního dělat, ale jeho, tvůj požadavek je mi vlastně lhostejný; to není důležité a stejně nic dělat nemůžu. ■ **S** já nerespektuju to, to není důležité, já neudělám to A mám se zbláznit?

(Ten už) má° dost.
(kol) **0** ot, neg, pas, fut, imp, imp neg, kond, 1. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím, zvl. po surové rvačce, bití, fyzickém trestu n. množství vypitého alkoholu ap. a krátkém jeho ohledání, obv. ve smyslu snesitelného zranění, úměrnosti trestu, stupně opilosti ap.:) **1.** *ten už dostal dost ran a*

je zcela vysílený a oslabený (popř. a nemá sílu n. chuť už dál bojovat); **2.** *už toho vypil příliš a je zcela opilý, popř. bezvládný.* **1.** Nechte toho! Dyť mu teče krev. Ten už má d.! ■ **S** on je opilý, on je zbitý, on byl potrestaný Ten už víc nepotřebuje.

Ⓐ He's had all he can take., 1. He's had enough., He can't take any more., 2. He's had enough (already)., He's had a skinful. Ⓝ Der ist fix und fertig., Der hat genug. Ⓕ Il a son compte / sa dose. Ⓡ (Ну, с него достаточно.)

Mám toho dost / tak akorát! n. **Už toho mám dost!** n. **Teď už toho mám dost!**

(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. rozčileně, zuřivě vůči druhému v reakci na přemíru, vyvrcholení iritující situace, dráždění, neuspokojivé práce, rušivého hluku, nepříjemně útočícího partnera ap. a ve snaze to ukončit, zastavit:) už to přesáhlo snesitelnou míru a nebudu to dál snášet; je to krajně iritující a dál to už nebudu tolerovat, přijímat.* Přestaňte krucinál ječet, baby pitomý! Už toho mám d.! Tady bude ticho! ■ **S** já nebudu tolerovat to dál, to je nesnesitelné, to je nepřijatelné Mám toho po krk.

Ⓐ I've had just about enough., I've had all I can take (of this)., Give it a rest! Ⓝ Ich hab die Nase voll / die Schnauze gestrichen voll. Ⓕ J'en ai (vraiment) assez / marre / ras le bol! Ⓡ Ну, с меня хватит!

To máš fuk!

(Čl. vůči druhému lhostejně n. přehlíživě v reakci na jeho starost, znepokojení nad problémem, obavou, nepořádkem, nefunkčností zařízení ap.:) to není podstatné, důležité, jak si myslíš, namlouváš ap.; to je lhostejné. A: A nebylo by lepší ještě vzít větší deku? – B: To máš fuk. Tahle stačí taky. ■ **S** to není důležité, to je lhostejné To je jedno.

To máš / je furt pět.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *furt*

(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na jeho nabídku více možností a proti jeho zvažování jejich výhod, s důrazem na obecně málo vyhovující kvalitu všech alternativ:) to je všechno pořád stejné a stejně málo dobré; tím se nic nemění, výběr jedné n. druhé možnosti nic nezlepší. To si, holka, nevybereš. Každej má ňáký chyby. To máš f. pět. ■ **S** to je stejné, rozdíl není v tom To je nastejno.

Ⓐ You pays your money and takes your choice. Ⓝ Das ist doch ein und dasselbe. Ⓕ ! C'est kif-kif (bourricot)., C'est blanc bonnet et bonnet blanc. Ⓡ (Один как пень, а другой как колода.)

To máš jedno!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5a

(Čl. zkušený v bagatelizující reakci vůči druhému a zvl. jeho otázce, žádosti o radu co vybrat z možností, alternativ ap.:) to (v dané situaci, pro ně) není důležité, na tom vůbec nezáleží; je lhostejné, co to je. To máš jedno, co jim budeš vykládat. Lidi se jako pitomý řehtaj všemu. ■ **S** to je lhostejné Na tom nesejde.

Ⓐ Just take your pick., It doesn't matter. Ⓝ Das ist doch (scheiß)egal / einerlei. Ⓕ ! C'est égal / du pareil au même! Ⓡ Да всё равно., Всё едино.

Nejradši má každej / každý sám sebe.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *sám*

(Čl. vůči druhému v povzdechu nad konkrétním projevem lidského sobectví, zvl. se zřetelem k dělení, sdílení malého výtěžku, zisku ap. …:) v nouzi, kritické situaci je každý člověk sobec a brání, hájí především své vlastní zájmy a k druhým se chová bezohledně. Takže tys nám nic neřek a shrábnuls všecko sám. No jo, n. má k. sám s. ■ **S** čl. je sobecký Každej myslí napřed na sebe.

Ⓐ Everyone puts himself first., Everyone thinks only of number one. Ⓝ Jeder ist sich selbst der Nächste. Ⓕ ! Charité bien ordonnée commence par soi-même., ! Chacun pour soi et Dieu pour tous. Ⓡ Своя рубашка ближе к телу.

Mám° toho° až pocuď / pocaď / sem!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b

(Čl. znechuceně a emfaticky neformálně vůči druhému v celkovém odmítavém hodnocení obtížné situace, své práce n. obtížně řešitelného úkolu, zvl. z hlediska nedobrých vztahů mezi lidmi v týmu, nepříznivých podmínek ap.:) už je to pro mě dál nesnesitelné a nepřijatelné; jsem tam tím (vším) znechucený a dál to už nebudu snášet n. podporovat. Pořád se jen hádáte, kdo je lepší a jak vyzrát na šéfa, a vejsledky přitom žádný! Mám t. až p. a du vod toho! ■ **S** já nesnáším to, to je nesnesitelné, to je hrozné Už mi to leze krkem. ♦ Někdy doprovázeno, vedle důrazné intonace, i typickým gestem, při němž jako by hřbet pravé otevřené dlaně v pohybu zleva doprava ukazoval na vlastním krku maximální úroveň trápení a snesitelnosti, srov. *mít něčeho až po krk.* Řídce var. *sem* n. též var. *vocuď až pocuď.*

Ⓐ I've had it up to here. Ⓝ Ich hab die Nase voll / die Faxen dick. Ⓕ J'en ai jusque là! Ⓡ (У меня это уже в печенках сидит., Это меня достало.)

Co pořád / zase máš°?
(kol) **0** afir, neg, pas, min, fut, imp, imp neg, kond, 1. sg a pl ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 3d
(Čl. nervózně vůči druhému, dítěti ap. v reakci na jeho opakované a rušivé dotazy, prosby, připomínky, námitky ap.:) nechápu, proč musíš mít stále nějaké poznámky, dotazy ap., připadají mi zbytečné a obtěžuješ mě tím. A: A co budeme dělat, když … – B: Kristepane, co p. máš, kluku jeden? ■ **S** co chceš?, neobtěžuj! Co to do tebe vjelo?
Ⓐ Do stop asking questions!, Give it a rest! Ⓝ Was hast du denn da andauernd? Ⓕ Qu'est-ce que tu as encore? Ⓡ (Что ты всё пристаёшь?)

Ty° máš° pořád / furt něco!
(kol) **0** ot, neg, pas, min, fut, imp, imp neg, kond, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. podrážděně, rozladěně a odmítavě vůči opakovaně nespokojenému druhému v reakci na jeho neustálé připomínky, poznámky, popř. dotazy:) ty jsi věčný kverulant a nikdo se ti ničím nezavděčí; ty stále něco proti všemu namítáš, všemu oponuješ, na všem hledáš nedostatky, a to mi velmi vadí. Ty máš p. n.! Jednou je maso moc tvrdý, jednou moc měkký, zkrátka nikdy akorát. ■ **S** ty jsi nespokojený, ty jsi náročný příliš Neví, co by chtěl., Pořád na všem něco vidí.
Ⓐ Do stop complaining! Ⓝ Du hast doch immer was (zu meckern). Ⓕ Tu as toujours quelque chose (qui ne va pas). Ⓡ Опять (всё) не слава Богу!

Má proč.
(kol) **0** pas, 1. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v odpovědi na jeho udivený dotaz o třetím po příčině jeho nápadného projevu, reakce, postoje ap.:) není to bezdůvodné; má k tomu dobré důvody, které znám n. které dokážu odhadnout. A: Proč ten kluk tak řve? – B: Má proč. Celej den zlobí, tak jsem ho zřezal. ■ **S** on má důvod Každý proč má svý proto.
Ⓐ With good reason. Ⓝ Der weiß genau, warum. Ⓕ Il a de quoi. Ⓡ (Есть почему.)

Každý proč má svý proto.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. moudrý v obecné reakci vůči druhému, zvl. dítěti na jeho momentálně nezodpověditelný dotaz, nechápavý údiv ap.:) nic není bez příčiny, každá věc, jev jsou něčím vyvolané. A: To by mě zajímalo, proč ten pramen teče zrovna tady ze skály. – B: K. proč má svý p., ňákej důvod pro to bude. ■ **S** všechno má důvod svůj, nic není bez důvodu Nic není jen tak. ♦ Přísloví.
Ⓐ There's a reason for everything., There must be a good reason (for it). Ⓝ Jeder Topf hat seinen Deckel. Ⓕ Il n'y a pas d'effet sans cause. Ⓡ (У всего есть причина.)

Co spolu mají?
(Čl. zvědavě n. z potřeby vědět v dotazu vůči druhému o dvojici lidí, tj. třetím a čtvrtém, a jejich tušeném, nejasném styku obchodním, pracovním ap., obv. ne o muži a ženě v sexuálním smyslu:) tuším mezi nimi nějaký vztah, vazbu, spolupráci, ale co to vlastně je?; jaký vlastně mají vzájemný vztah? ■ **S** jaký vztah je mezi nimi?

Tak a tady to máš°! n. **Tady to máš°!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému poukazující teď obv. vyčítavě na už dříve předpokládanou, předvídanou nepříznivou situaci, nehodu ap., proti původně odmítavému názoru, postoji druhého:) nevěřils tomu, nedbals na to, a přesto se to teď bohužel splnilo; dopadlo to tak, jak jsem předpovídal, a teď se s tím musíš vyrovnat. Pozor na to auto, musíš mu dát přednost! Tak a t. to máš! Teď máš minimálně pomačkanej blatník! Neříkal sem to? ■ **S** to stalo se bohužel Co jsem říkal!, To se dalo čekat.
Ⓐ I told you so! Ⓝ Dann hast du den Salat! Ⓕ ! Voilà / tiens, je le savais! Ⓡ (Ну, вот и результат!)

To / tak to bysme / bychom měli!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. spokojeně vůči účastnému druhému a zčásti v samomluvě, zvl. při rutinní práci složené z více úkolů, obsluze v obchodě, k naznačení úspěšného konce jedné etapy, celku práce ap.:) teď je to hotové n. vyřízené a připravené. Eště pěkně zabalit, táák! Tak to b. m. Co je tady dalšího? ■ **S** to je hotové Tak a je to!
Ⓐ There we are. Ⓝ So, das hätten wir. Ⓕ Voilà qui est fait! Ⓡ Вот и готово!

A tu máš! n. **Tu máš!**
(Čl. ve výrazu nelibosti vůči blízkému druhému o nežádoucí události, nehodě, nepříjemné situaci, zvl. nepředpokládané n. předtím přímo slovně od-

M

mítnuté jako nemožné ap.:) přece to bohužel přišlo, nastalo; přišlo to bohužel náhle a nečekaně; už se to stalo a je to nepříjemné. Říkal sem si, že snad ten den už žádný průšvihy nebudou. A tu máš! Přišla si stěžovat sousedka. ■ **S** to stalo se bohužel, to je nepříjemné

Tu to máme. *viz* Tak a tady to máš!

Už to má (taky) za sebou.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **1.** *(Čl. zvl. starší vůči druhému obv. soucitně o starším třetím, často po jeho předchozí nemoci, životním utrpení, s odstínem obecné nevyhnutelnosti smrti a ve srovnání s jinými zemřelými:) už je (taky) mrtvý, zemřel.* **2.** *(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetím a jeho těžké nemoci, krizi, období nebezpečí, zkoušce ap.:) prodělal to, prošel tím a úspěšně to přestál, překonal n. vykonal a nemá teď už starosti, strach ap.* **1.** Dlouho se v nemocnici trápil, ale už to má t. za s. **2.** Byly to hrozný testy a vyšetření u specialistů, ale už to má chválabohu za s. ■ **S** on zemřel, on překonal to 1. Už je po smrti., 2. Už to má z krku. ♦ Často význ. 1 s dodatečnou var. *chudák*.
Ⓐ 1. It's all over now., He's better off now (it's over)., 2. He's out of the woods now., The worst is over now. Ⓝ 1. Er hat ausgelitten., 2. Er ist über den Berg. Ⓕ ! C'est terminé / fini., ! Il a fini / terminé. Ⓡ Всё уже позади.

Už to mám!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5f
(Čl. vůči druhému z radosti nad svým dobrým nápadem, nalezením řešení nesnadného úkolu n. záhady, problému, situace ap.:) už mě to napadlo n. našel jsem řešení!; už jsem to vymyslel a vyřešil jsem to! Už to mám! Dám to napřed přečíst Honzovi a pak uvidím, co se s tím ještě musí udělat, než to odevzdám., Kde jen ta chyba může bejt? Už to mám! Tady jsem to špatně sečetl. ■ **S** já objevil jsem to, já zjistil jsem to Přišel jsem na to!, Heuréka!, Tys na to kápnul!
Ⓐ That's it!, I've got it!, I know! Ⓝ Ich hab's. Ⓕ J'y suis!, Ça y est!, J'ai (re)trouvé! Ⓡ (Меня осенило!)

Hamty, hamty, (hamty) ať mám víc než tamty.
(Čl. posměšně a opovržlivě vůči druhému na adresu třetího a jeho nestřídmého a bezostyšně dravého chování a jednání, zvl. s ohledem na vnějškový majetek a bohatství soupeřící s jinými:) je chamtivý, hrabivý a primitivně vychloubačný; je velmi primitivně orientovaný jen na zisk a hromadění majetku a snaží se za každou cenu, aby vynikl v očích jemu podobných. ■ **S** on je chamtivý

Mám (už) toho víc než dost. *viz* Mám toho dost!

Mám já tohle zapotřebí?
(kol) **0** neměnné ⊠ 2c stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. s povzdechem n. v návalu zlosti vůči druhému, popř. v samomluvě v reakci na neovlivnitelný, opakovaně špatný stav své práce, rodinných problémů ap., dosud přijímaných dobrovolně:) už mě to štve, jsem z toho unavený a nevím, proč to vlastně dál snáším; nechci se už zlobit a pořád s tím bojovat. Už zase máš trojku z matiky, a přitom se to denně s tebou učím. Mám já t. z.? ■ **S** já nesnáším to, to je hrozné, to rozčiluje mě Co jsem komu udělal?
Ⓐ I don't need this!, I can do without this!, That's the last thing I need! Ⓝ Hab ich das denn nötig? Ⓕ Est-ce que j'ai / avais besoin de cela?, ! Mais qu'est-ce que j'ai fait / bien pu faire au bon Dieu? Ⓡ А зачем (на кой чёрт / на хрена) мне это надо?

Ten° toho má° nejmíň zapotřebí!
(kol) **0** ot, neg, pas, fut, imp, imp neg, kond, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ironicky a s odsudkem vůči druhému o třetím a jeho zálibě, návyku n. snaze, obecně škodlivé n. podivné, sporné z hlediska jeho zdraví, majetku ap.:) neměl by to dělat, chtít (protože má už dostatečný majetek, má špatné zdraví ap.); je absurdní, zbytečné, že to chce, žádá; je chamtivý. A: Von soused prej teď dokonce dostal i příspěvek na nájemný. – B: No jo, ten t. má n. z., má slušnou apanáž vod bráchy z Kanady. ■ **S** on nepotřebuje to, on je chamtivý, on neměl by dělat to Hrabe všema deseti.
Ⓐ He can easily do without it., He's not short of a bob or two (already). Ⓝ Der hat das gerade nötig! Ⓕ C'est pourtant lui qui en a le moins besoin.

Co zase máš? *viz* Co pořád máš?

Mám toho zrovna dost! *viz* Mám toho dost!

No a máš to. n. **A máš to!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *máš*
(Čl. obv. zkušený v radě, názorné instrukci vůči druhému při provádění zvl. nové činnosti, řešení problému, zvládnutí situace ap.:) (uděláš takhle ještě tohle a) máš to hotové; vidíš, je to jednoduché a je to hned hotové; jde to docela lehce. Sem-

hle nasadíš vrtulku, semhle podvozek a nakonec z boku křídla. No a máš to. ■ **S** to je hotové, to je snadné To je to celý.

Ⓐ And that's it., And Bob's your uncle. Ⓕ Et voilà c'est fait / terminé / fini / tout! Ⓡ Вот и готово!

A máme to!
(Čl. zkušený v radě a praktické instruktáži vůči nezkušenému druhému při společném provádění pro druhého nové činnosti, manuální i intelektuální, řešení problému ap.:) (po provedení, udělání tohoto) to je všechno hotové a výsledek máme v ruce; a tím už jsme hotovi; není to příliš složité n. obtížné a můžeme to dokončit snadno. ■ **S** to je hotové, my jsme hotoví

Co bych z toho měl°?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 3d
(Čl. odmítavě a nechápavě vůči druhému v reakci na jeho návrh, doporučení, popř. postoj a údajně lepší řešení jeho situace ap.:) to já odmítám, nechápu, proč bych to měl dělat a jaký prospěch bych z toho měl. A: Nejlepší by bylo, kdybys ten dům prodal a koupil si družstevní byt. – B: Proč? Co bych z toho měl? ■ **S** já odmítám to, já nechápu to K čemu by to bylo dobrý?

Ⓐ I don't see the point., Where's the benefit / gain / advantage (in doing it)? Ⓝ Was hätte ich denn davon? Ⓕ (Et) ça me servirait à quoi? Ⓡ А какой мне от этого прок?

Co z toho máš°?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. nechápavě v otázce vůči blízkému druhému po jeho nesamozřejmém, nesmyslném jednání:) proč to děláš, když ti to žádný zjevný užitek nepřináší?; nechápu, jaký ti toto jednání ap. vlastně přináší prospěch. Co z toho máš? Bydlíš sice mimo Prahu na čerstvým vzduchu, ale cestou do práce stejně dejcháš ten smog jako my ve městě. ■ **S** proč děláš to?, jaký smysl to má? K čemu je to dobrý?

Ⓐ What's the point?, What do you gain from -ing? Ⓝ Was hast du denn davon? Ⓕ (Et) ça te sert à quoi?, Qu'est-ce que tu en retires?, Ça a quel intérêt pour toi? Ⓡ А какой тебе от этого прок?

Co na něm / tom° má? *viz* Co na něm vidíš?

Co máš° co (Inf)?
(kol) **0** afir, neg, pas, fut, imp, imp neg, kond ⊠ 4c neukon. – (Inf) – kles.
(Čl. vůči druhému v kritice jeho zásahu, intervence, akce zasahující do cizí kompetence n. vybočující z kompetence druhého ap., obv. bez větší znalosti pozadí:) nemáš žádné právo (do toho) zasahovat n. to dělat; nic bližšího o tom nevíš, a proto to nemůžeš posuzovat, zasahovat do toho ap. Co máš co mluvit do jeho plánů? Je to sice tvůj syn, ale už je dospělej. ■ **S** nevměšuj se! To není tvoje věc., Co je ti do toho?

Ⓐ It's no business of yours to (Inf). Ⓝ Was hast du denn zu (Inf)?, Was hat der mir denn zu … (Inf)? Ⓕ En quoi (+ S) te regarde-t-il?, En quoi tu as à (+ Inf.)?, De quoi te mêles-tu? Ⓡ (А какое тебе дело, что . . .)

Co von° mi° má° co (Inf)?
(kol) **0** afir, neg, pas, fut, imp, imp neg, kond ⊠ 4c neukon. – (Inf) – kles.
(Čl. vůči druhému v ohrazení se proti třetímu a jeho zásahu, intervenci do života prvního, rozhodování, výchovy, práce ap.:) nemá k tomu žádné oprávnění a já to odmítám; není žádný důvod, aby on do toho zasahoval, aby v tom rozhodoval ap.; je to problém, který musím vyřešit já sám, a nechci žádný cizí vliv. Co von mi má co radit? Sám se rozvedl a vo děti se vůbec nestará. ■ **S** on nemá právo, já odmítám to Co je mu do toho? ♦ Místo Inf stojí obv. slovesa vůle, ovlivňování, srov. *poroučet, říkat, radit* ap.

Ⓐ He's in no position to (Inf)., He's a good one to (Inf)., That's a bit rich / thick, coming from him. Ⓕ ! Comment peut-il se permettre de me (+ Inf)?, ! De quel droit il (se permet de) me (+ Inf)? Ⓡ (А какое ему дело, что . . .)

To máš furt pět. *viz* To je furt pět.

Mám ho°!
(Čl. ve zvolání a upozornění vůči druhému při nesnadném chytání třetího, dítěte, zvířete, popř. i hledání předmětu v nepřehledném terénu ap.:) už jsem ho chytil a držím ho n. ho mám v ruce. A: Pomoh byste mi chytit toho pejska? – B: No, pokusím se, okamžik … Mám ho! ■ **S** já držím ho

Každej má (holt) (to) svý.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. smířlivě, ale někdy nechápavě vůči druhému v komentáři o třetím hájícím svůj odlišný zájem, názor, zálibu ap. n. majícím odlišné starosti v rodině, se zdravím ap., v kontrastu k orientaci prvního:) každý člověk má jiné zájmy, záliby a chutě, popř. problémy a zdůrazňuje, sleduje je; každý upřednostňuje to, co je mu blízké, sympatické, co má rád n. co ho nutí, trápí. Nechápu, jak ti mů-

M

že to tučný maso chutnat. Ale každej má h. svý. ■ **S** lidé mají záliby různé, lidé mají chutě různé Proti gustu žádný dišputát.

Ⓐ Each to his own. Ⓝ Jedem Tierchen sein Pläsierchen. Ⓕ ! Tous les goûts sont dans la nature., ! Des goûts et des couleurs, on ne discute point., ! Chacun est à son affaire. Ⓡ (Каждому своё., На вкус и на цвет товарища нет.)

Kdo to má (pořád) (Inf)!

(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (Inf) – kles. *(Čl. rozčileně a nelibě vůči druhému ve stížnosti na rušivé chování, iritující činnost druhých, popř. nepříjemné zvuky, zrakové vjemy ap.:) to je už dál nesnesitelné; je to příliš bezohledné a já to dál snášet nechci; příliš to ruší, zasahuje mou pozornost, ačkoli se mne to netýká.* Už zase naříkáš na nepřízeň osudu? Kdo to má pořád poslouchat? ■ **S** to rušilo, to je nepříjemné, já nechci snášet to Už toho mám dost! ♦ Místo Inf stojí obv. slovesa vnímání a podobná (např. i *jíst*).

Ⓐ I'm fed up of -ing (listening to this etc.)., I'm sick of the sound / sight etc. of it / this. Ⓝ Wer soll das denn andauernd … Ⓕ Qui doit (toujours) (Inf)!

Tak kolik to máme?

(Zvl. prodavač, vrchní, pokladní ap. před zákazníkem, hostem nahlas při účtování množství n. ceny zboží, ve snaze ho do činnosti takto zapojit, zvl. o počtu kusů, váze a ceně v korunách:) musíme to celé spočítat a zjistit, kolik to zboží, služba bude dohromady stát. Kolik to máme? Deset deka? Tak to je osm padesát. ■ **S** kolik to stojí?

Ta má před našima.

(Čl., zvl. muž vůči druhému o dívce, ženě a její postavě:) má velká, nápadná prsa. ■ **S** ona má prsa velká

Mají něco mezi sebou.

1. *(Čl. vůči druhému v komentáři o známé ženě a jiném muži a jejich styku, zvl. krátkodobě:) mají spolu milostný, intimní a obv. tajný vztah, mají se rádi.* **2.** *(Čl. vůči druhému o známém třetím a čtvrtém a jejich tušeném vztahu n. sporu, zvl. ve smyslu spolupráce, obchodu, plánů ap.:) mají spolu zřejmě nějaký, ale zatím nejasný, popř. tajený vztah n. problém; stýkají se spolu (tajně) zřejmě za nějakým cílem.* **2.** Ty dva vidím teď pořád spolu, asi mezi s. n. mají. ■ **S** oni mají vztah mezi sebou, oni milují se

Má° (to°) něco do sebe.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) *(Čl. vůči druhému v hodnotícím komentáři o diskutované možnosti, alternativě činnosti, přístupu k problému, způsobu života, uměleckém díle ap., zvl. po prvním zvážení a vyzkoušení, n. o třetím a jeho vlastnostech, schopnostech:) je to zajímavě přitažlivé a asi i cenné, hodnotné; je to poněkud lákavé a poměrně věrohodné a má to originalitu, racionální jádro; zdá se docela zajímavý, svérázný a je přijatelný a přitažlivý.* Vyzkoušel jsem tu tvou relaxační metodu. Má to n. do s. ■ **S** to je zajímavé, to je přijatelné, on je zajímavý Na tom něco je. ♦ Bez var. *to* se užívá zvl. o osobách.

Ⓐ It's got something going for it., There's something to be said for it. Ⓝ Das hat was für sich. Ⓕ ! C'est pas mal., ! Ça a un je ne sais quoi de particulier / intéressant., ! Ça laisse une bonne impression. Ⓡ В этом что-то есть!

Vona / ona° někoho má°.

(kol) **0** pas, imp, imp neg, kond, 1. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v informaci o třetí ženě n. vlastní manželce, partnerce v milostném a sexuálním smyslu, v kontrastu k volnosti n. běžnému svazku manželskému ap.:) má milostný, sexuální poměr s někým jiným; není sama, stýká se intimně s příslušníkem opačného pohlaví. Myslím, že bych šíleně žárlil, kdybych zjistil, že někoho má. ■ **S** ona miluje jiného Má chlapa.

Ⓐ She's got someone. Ⓝ Die hat jemanden. Ⓕ Elle a / fréquente quelqu'un. Ⓡ У неё кто-то есть.

Tak tohle mám za všechno!

(kol) **0** ot, neg, pas, fut, imp, imp neg, kond ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 4. slova)

(Čl. ve výčitce vůči dětem, manželovi, příteli, žákům, podřízeným ap. za jejich vědomé špatné n. nečekaně nepřátelské chování, nedostatek ohledu, lásky, za zradu ap., v kontrastu ke skutečné n. domnělé obětavosti, pro ně prospěšné a nesobecké činnosti prvního:) to je nevděčné a (od tebe, vás) sobecké; to byste mi neměli dělat, to si nezasluhuju; místo vděku a uznání teď dostávám tohle. Jednám s váma jako s dospělejma, a vy mi, zatracený blbečkové, postříkáte barák sprejem! Tak t. mám za v.! ■ **S** to je nevděčné, já nezasluhuju si to, ty jsi nevděčný Pro dobrotu na žebrotu., Nevděk světem vládne. ♦ Obv. jen v 1. sg.

Ⓐ So this is what I get in return., So that's how you repay me. Ⓝ Das hab ich jetzt dafür! Ⓕ ! Et voilà comment je suis remercié(e) / récompensé(e)!, ! Et voilà le remerciement!, ! J'ai bien mérité cela. Ⓡ (Не делай добро, не получишь зло.)

Tak co máte?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl., úředník v kanceláři, vrátný v úřadě n. soukromé firmě, zaměstnanec v informacích ap. neutrálně n. málo laskavě k druhému, klientovi:) co byste si přál n. jaký je váš problém?; v jaké záležitosti přicházíte a co potřebujete n. co byste tu chtěl vyřídit? Tak, pani, co m.? Daňový přiznání fyzickejch vosob? Druhý patro, číslo dvacet sedum. ■ **S** co chceš? Čím vám můžu posloužit?
Ⓐ Yes?, What's your problem? Ⓝ Na, was haben Sie denn? Ⓕ ! Que peut-on / qu'est-ce qu'on peut faire pour vous?, ! Puis-je vous être utile?, ! Puis-je vous aider?

Tak to bysme / bychom měli.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. spokojeně vůči druhému, popř. v samomluvě o jedné fázi pracovního postupu n. další činnosti a úkolu, ve smyslu evidence jedné položky v řadě:) to je teď už (taky) hotové; tuto činnost jsme ukončili, jsem ukončil (a můžeme postoupit k něčemu dalšímu). Tak to b. m. Trávník sme posekali, teď eště vyčistit sekačku a dáme si pivko. ■ **S** to je hotové, já dokončil jsem to Tak to máme z krku.
Ⓐ That's that then. Ⓝ Das hätten wir. Ⓕ ! Voilà une bonne chose de faite., ! Ce qui est fait n'est plus à faire. Ⓡ (Вот и) дело в шляпе., Вот и ладушки.

Mám to!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5e
(Čl. vítězoslavně vůči druhému po chvíli přemýšlení, uvažování o řešení problému, záhady, někdy i složitého technického návodu ap.:) už jsem na to přišel!; už jsem našel řešení!; už vím, jak to udělat n. co dělat (aby …). Mám to! Napřed to natočíš takhle doleva a vysuneš trochu dopředu, pak jemně zatlačíš a zatáhneš trochu zpátky, dokud to nezacvakne. ■ **S** já mám nápad!, já vím už V hlavě se mu rozsvítilo.
Ⓐ I've got it! Ⓝ Ich hab's! Ⓕ Ça y est!, J'y suis! Ⓡ У меня идея!, Меня осенило!

To máme … (dvacet korun).
(Prodavač, pokladní ap. při oceňování a počítání n. blokování nákupu, vracení peněz zákazníkovi:) to vše stojí … korun. Housky, vokurka, mlíko, pět vajec, máslo a eště ten tvaroh. To máme dohromady devadesát dva korun. ■ **S** to stojí x

To máš tak …
(Čl. vůči blízkému druhému neformálně na začátek vyprávění n. podrobného líčení situace ap. v reakci na jeho dotaz n. žádost o bližší vysvětlení:) to celé mělo takovýhle průběh: … ; to bylo vlastně takhle: … Proč sem nešel na vysokou? To máš tak. Když mě bylo vosumnáct, byl sem eště blbej a nebyl, kdo by mi poradil. No a pak už bylo najednou pozdě. ■ **S** to bylo tak

Má to tuhle / tůdle! n. **Ten to má tůdle!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. informovaný obdivně, uznale vůči druhému, zvl. v reakci na momentální překvapivý a úctyhodný úspěch třetího, jeho důmyslný trik, vtipné a účinné řešení aj., zvl. v souvislosti s údivem a nepochopením druhého ap. a s gestem poklepání si ukazovákem na vlastní čelo:) je velmi inteligentní, chytrý a přemýšlivý; umí důvtipně přemýšlet a poradit si; má dobré nápady. Ten kluk pro změnu teď zas vyhrál matematickou olympiádu! No, má to holt t.! ■ **S** on je chytrý, on je důvtipný Má za ušima., Tomu to pálí.
Ⓐ He's got what it takes!, He's got a good head on his shoulders. Ⓝ Das ist ein kluges Kind / ein kluger Kopf. Ⓕ Il y en a là-dedans!, Il en a dans son sac! Ⓡ (У него башка / котелок варит.)

Máš to u mě!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova) n. 1b
(Čl. v reakci vůči známému druhému na jeho laskavost, pomoc, i finanční, půjčku n. ironicky za zlomyslnou schválnost, škodolibou záměrnou nepříjemnost, ne však ničivou:) **1.** *jsem ti vděčný a tvou laskavost n. pomoc ti v budoucnu oplatím podobným skutkem a vše vrátím;* **2.** *v budoucnu se ti za to pomstím, provedu ti, udělám něco podobného.* **1.** A: Esli ti chyběj peníze, můžu ti pučit. – B: Díky. Potřeboval bych ňáký. Máš to u mě. ■ **S** já jsem zavázaný tobě, já pomstím se, já vděčím ti Já ti to vrátím., Máš to u mě schovaný!
Ⓐ I owe you one!, I'll do the same for you one day. Ⓝ 1. Das hast du bei mir gut., 2. Das hast du bei mir im Salz liegen. Ⓕ ! À charge de revanche!, ! Je te revaudrai cela! Ⓡ 1. Я у тебя в долгу., 2. Погоди, я у тебя в долгу не останусь!

Mám to u tebe!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. velkoryse vůči blízkému druhému v reakci na jeho poděkování za laskavost, pomoc prvního a obv. momentální nemožnost to prvnímu oplatit:)

až budu n. pokud snad budu něco potřebovat, tak ti dám vědět a vyberu si tak svůj dluh. A: Ani nevím, jak bych se ti za ten odvoz do nemocnice revanšoval. – B: To nic, mám to u tebe. ■ **S** já chci to zpátky, ty oplatíš mi to Něco za něco., mít něco k dobru u někoho

Ⓐ You owe me one., You can do the same for me one day. Ⓝ Das hab ich bei dir (noch) gut. Ⓕ ! Tu me revaudras cela! Ⓡ (Свои люди, сочтёмся.)

To má° za to, že …

(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, 1. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. někdy škodolibě n. se zadostiučiněním vůči druhému o třetím a jeho trestu, postižení, nehodě, nepříjemném omezení, zákazu n. pomstě na něm, obv. v důsledku jeho nedbalosti, neposlušnosti n. předchozího špatného činu, nepříznivého chování ap.:) já to schvaluju, protože si to způsobil, zavinil tím, že …; trpí tím, že … a já mu to přeju. Pepík že má nohu v sádře? To má za to, že lez, kam neměl, kluk jeden všetečná. ■ **S** on zaslouží si to Dobře mu tak.

Ⓐ It's his own fault for -ing. Ⓝ Das hab ich dafür, dass … Ⓕ ! Qu'il s'en prenne à lui-même si …, ! C'est bien de sa faute si … Ⓡ (Это ему в наказание за то, что . . .), Так ему и надо!

Už to má (taky) za sebou. *viz* Má to (už) vodbytý.

Všechno má svý / své pro a proti.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému v reakci na změnu životní situace a jejích podmínek n. o alternativách práce, řešení problému a jejich různých vlastnostech a přednostech ap.:) každé řešení má své přednosti a nevýhody, ale pokaždé jiné a člověk si musí umět vybrat; na všem je možné najít stránky pozitivní i negativní. Teď dělám práci, která mě docela baví, ale oproti dřívějšku tam mám nižší plat. V. má své pro a proti. ■ **S** všechno má výhody i nevýhody Nic není jednoznačný.

Ⓐ There are two sides to everything., There are pros and cons to everything. Ⓝ Alles hat sein Für und Wider. Ⓕ Il y a du pour et du contre., ! Il y a le bon et le mauvais côté des choses.

Za koho / co mě (vlastně) máš°?

(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. obv. rozzlobeně vůči druhému žertem n. vážně pochybujícímu o slovech, slibu, činu prvního, předpokládajícímu u něj špatné vlastnosti, sklony, nečestné cíle ap.:) to tvé mínění o mně je naprosto špatné a uráží mě; ty mě urážíš, soudíš o mně naprosto špatně a vidíš ve mně někoho jiného. Tak ty si myslíš, že bych na tebe udělal ňákej podraz? Za koho mě máš? ■ **S** ty podezíráš mě neprávem, ty máš mínění špatné o mně Co si to vlastně myslíš?, Co si to dovoluješ?

Ⓐ Who / what do you take me for? Ⓝ Wofür / für wen hältst du mich denn? Ⓕ Pour qui me prends-tu?, Pour qui tu me prends? Ⓡ За кого ты меня принимаешь?

Měj / mějte se! n. **Tak se měj!**

(kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému, druhým při neformálním, přátelském loučení, též před odjezdem:) na shledanou a přeju ti, vám zatím vše dobré. Takže se uvidíme v neděli a přiďte všichni! Mějte se! ■ **S** já loučím se Ahoj!, Žij blaze! ♦ Var. *mějte se* je pro pl a vykání; lze někdy dodat i var. místa určení, srov. *tam, u moře* ap.

Ⓐ See you! Ⓝ Gehabt euch wohl!, Lasst's euch gut gehen! Ⓕ Porte-toi / portez-vous bien! Ⓡ (Пока!, Будь здоров!)

Jak se to s tím / ním° má?

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v dotazu na stav prací, řešení úkolu, vývoj složité situace, situaci třetího, obv. ne zdravotní ap.:) jak se to vyvíjí?; co a jak se změnilo v tom / jeho případu? Už jste mě dlouho neinformoval o vývozu našich výrobků. Jak se to s tím má? ■ **S** jaká je situace? Jak se věci mají?, Jak na tom je?

Ⓐ How are things (going) with X? Ⓝ Wie ist das denn damit / mit ihm? Ⓕ ! Où est-ce qu'on en est?, ! Où en sommes-nous / est-on?, ! Où en sont les choses?, Qu'en est-il? Ⓡ (Как обстоят дела с чем-л.?)

Jak se máte?

(neutr) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. vůči známému druhému ve zdvořilé a formální kontaktové otázce na úrovni vykání, obv. následující po pozdravu a přivítání:) formálně a společensky mě zajímá vaše situace a zdraví (a očekávám spíše jednoslovnou a pozitivní odpověď). Á, jsem rád, že vás zase po dlouhé době vidím, pane inženýre. Jak se m.? ■ **S** jak se máš? Jak se vede?

Ⓐ How are you (keeping)?, (*po delším nevidění se*) How 've you been? Ⓝ Wie geht's / geht es Ihnen? Ⓕ Comment allez-vous? Ⓡ Как дела?, Как самочувствие?

Mají° se k sobě.
(kol) **0** neg, pas, fut, kond, sg, 1. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a čtvtém, obv. muži a ženě, a jejich něžném a vzájemně vstřícném a chápavém chování:) chovají se nápadně zamilovaně; zjevně se milují, projevují si chováním, pohledy, malými dotyky navzájem své city. Hele, ty se k sobě ňák maj. Že by z toho byla další svatba? ■ **S** oni chovají se zamilovaně Můžou na sobě voči nechat.

Ⓐ There's something going on (between them)., They've obviously got something going. Ⓝ Die sind sich grün. Ⓕ ! Ce sont deux tourtereaux., ! Ils ont l'air de filer le parfait amour., ! Ils sont faits / Ils en pincent l'un pour l'autre. Ⓡ (Они как два голубка.)

Mějte se krásně, skládejte básně!
(Čl. žertovně, rádoby vtipně a ležérně vůči známým druhým při loučení a odchodu, obv. jen z důvodů rýmu:) na shledanou!; já loučím se a přeju vám všem vše dobré! ■ **S** já loučím se Mějte se dobře!, Na shledanou!

Mějte se tam! *viz* Měj se!

Ty° se máš°!
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg ⊠ 5a stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému někdy poněkud závistivě při hodnocení jeho situace a příjemných, dobrých možností a vyhlídek n. jeho životního úspěchu:) tobě se vede dobře, jsi zdravý a máš dobré postavení a peníze (a žádné starosti, problémy ap.) a já bych to vše chtěl mít taky. Ten se má! Koupil si už druhý nový auto a my pořád máme tu starou škodovku. ■ **S** on žije dobře, já závidím mu Tobě je hej!, mít se jak pánbu ve Frankrajchu ♦ Ve 3. sg se častěji užívá *ten* místo *von / on*.

Ⓐ You're doing all right (then)! Ⓝ Du hast es gut! Ⓕ (Tu es un (sacré)) veinard!, T'es verni!, Tu (en) a de la chance! Ⓡ Ну и везёт же тебе / людям!

Měj se (tu) dobře / hezky.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému přátelsky v přání při vlastním odjezdu, popř. stěhování ap.:) přeju ti tady vše dobré; přeju ti, aby se ti vedlo dobře a abys tu beze mne strávil hezké chvíle. Měj se tu dobře a občas zavolej! Já se taky budu snažit ozvat. ■ **S** já loučím se, já přeju vše dobré Všechno dobré!

Ⓐ Have a nice time here. Ⓝ Also dann tschüss. Ⓕ Porte-toi bien!, ! Bonne continuation! Ⓡ (Всего доброго / хорошего.)

Tak se zatím měj°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. při neformálním loučení s blízkým známým n. přítelem na velmi krátkou dobu, obv. s pevně stanoveným termínem dalšího shledání, schůzky:) zatím na shledanou; neloučím se s tebou nadlouho a těším se, že tě (brzy / pak) uvidím. Uvidíme se zejtra na letišti, že? Tak se z. měj. ■ **S** já loučím se Ahoj!, Nashle!

Ⓐ Bye for now! Ⓝ Na bis dann. Ⓕ ! À un de ces jours / de ces quatre!, ! (Alors) à bientôt! Ⓡ (Ну), пока!

Není° (to) už žádnej mladík.
(kol) **0** ot, poz, fut, imp, imp neg, kond, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žádnej* **Verb** nebýt už žádný mladík
(Čl. vůči druhému o starším, starém třetím muži z hlediska zdraví, energie a fyzických schopností:) **1.** *i přes své stáří je obdivuhodně zdravý a čilý;* **2.** *už nedokáže každý fyzický výkon, nevydrží tolik jako dřív a vzhledem ke svému stáří by měl být už opatrný.* **1.** Vylez s náma i na ten vobrovskej kopec a přitom to n. už ž. m. **2.** Táta má teď chřipku a vzhledem k jeho věku mám vo něj docela strach. Není to už ž. m. ■ **S** on je starý, on nevydrží, on je silný ještě Má už svoje léta.

Ⓐ He's not as young as he used to be. Ⓝ Er ist auch nicht mehr der Jüngste. Ⓕ ! Il est encore en (pleine) forme / alerte., ! Ce n'est plus un jeune homme., Il n'est plus tout jeune. Ⓡ (Он уже (в преклонном) возрасте.)

Mladost – radost.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. starší v povzdechu vůči druhému, zvl. při pohledu na skotačící, čilé děti n. mládež ap.:) v mládí je všechno krásné, radostné a příjemné. Rád se dívám na děti pobíhající v parku. Prostě, m. – r. ■ **S** mládí je krásné Mládí není období života, ale duševní stav. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ (It's good to be young.), (Let them enjoy life while they can.) Ⓕ Jeunesse – allégresse., Jeunesse – ivresse. Ⓡ (Молодо зелено.)

Mladej / mladý může, starej / starý musí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. vůči druhému v reakci na úmrtí starého třetího, zvl. ve snaze vyjádřit mu soucit a naznačit, že je to normální:) každý člověk je smrtelný, ale normálně umírají hlavně lidé staří; život člověka je časově omezený, smrt může nastat i v mladém věku, ale ve stáří je to už nevyhnutelné. A: Tak prej umřel starej Vodrážka vodvedle. – B: Jó, m. m., s. m. ■ **S** čl. umírá starý obvykle, čl. mladý může umřít taky Smrt si nevybírá., Všichni tam musej. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ While young men may die, old men must. Ⓕ ! Hier, aujourd'hui, demain sont les trois jours de l'homme., ! Nous mourons tous les jours. Ⓡ (Все там будем.)

Proto jsem se tak mladá vdávala, abych dělat nemusela.
(Žena líná n. žertem n. rozmarně vůči druhému v reakci na jeho poznámku, narážku ap. na pracovitost manžela:) já nemám chuť pracovat a nemusím; já pracovat vlastně nemusím, to obstará manžel *(ale jsem ve skutečnosti ráda, že mi zvl. doma manžel pomáhá)*. ■ **S** já nemusím pracovat ♦ Lidová píseň.

Bejvali sme / to sme byli mladý a krásný / hezký a teď už jsme jen krásný / hezký.
(kol; iron – žert) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 7. slova) n. 1b
(Čl. starší sebeironicky vůči blízkému staršímu druhému v komickém povzdechu nad rychlým plynutím času a života a v pseudoútěše ap.:) nemůžeme být přece pořád mladí, stárneme i my, ale nevadí nám to; už jsme zestárli, ale je třeba si přitom zachovat energii, optimismus *(a tím vnitřní krásu)*. A: Ježíš, promiň, nepoznala jsem tě. – B: Dyž sme se viděli naposled, to sme byli eště m. a k., teď už sme jenom k. ■ **S** čl. stárne, my zestárli jsme Léta přibejvají každýmu.

Ⓐ (We used to cut a dashing figure, but no more.) Ⓝ Früher waren wir jung und schön, jetzt sind wir nur noch schön. Ⓕ A l'époque on était encore jeune et beau., ! On ne peut pas être et avoir été., ! Il n'est point de belle rose qui ne devienne gratte-cul. Ⓡ (Были когда-то и мы рысаками.)

Taky sme byli / bejvali mladý.
(Čl. vůči druhému shovívavě v reakci na jeho nesouhlas, nelibost ap. vůči mladému třetímu, dítěti n. mládeži kvůli jejich nezkrotnému veselí, neuváženým extrémním činům, iritujícímu zlobení ap.:) také jsme to (jako on, oni) kdysi dělávali n. tak se chovali, patří to k věku. Tak už ho nech, nic tak hroznýho se přece nestalo. T. sme b. m. ■ **S** my chovali jsme se stejně, já chápu to

Čekáš mladý?
(Čl. ležérně v odmítavé, popř. pohrdavé reakci vůči druhému na jeho absolutně nepřijatelné n. absurdní sdělení, otázku, představu, nápad ap.:) to je absurdní, ty zřejmě teď neuvažuješ moc logicky *ap.* ■ **S** to je absurdní, já odmítám to

Já z toho / něj° (snad) dostanu mladý! n. **To by z něj° / toho člověk dostal mladý!** n. **Z toho bys dostal mladý!**
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, min, préz, pl, *2. V též:* 1. a 3. sg ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému neformálně a spontánně v reakci, obv. velmi pobavené a uprostřed smíchu, na absurdní, zcela neobvyklé, komické n. těžko uvěřitelné sdělení, rozhodnutí, řešení n. směšnou scénu ve filmu, vyprávění ap.:) je to krajně komické, legrační a já se moc bavím; je to absurdní *(a velmi směšné n. podivné)*. Koukej na toho blázna ve fraku, jak se plácá v tom dortu! Já z toho s. d. m.!, Vzpomínáš na Martu? Představ si, že ta netejkavka si vzala toho nejhezčího kluka ze školy! Já z toho d. m.! ■ **S** to je legrační, to je absurdní Já z toho pojdu!, To je hlína! ♦ U var. … *div z toho nedostal mladý* může být předřazeno sloveso vyjadřující zvl. výrazný pohyb n. smích.

Ⓐ I'm gonna have kittens! Ⓝ Das ist zum Junge-Hunde-Kriegen! Ⓕ ! C'est à se tordre de rire / mourir de rire., ! C'est à se tenir les côtes.

… div z toho nedostal mladý. *viz* Já z toho dostanu mladý!

… jen to mlasklo.
(Čl. vůči druhému v komentáři, obv. obdivném, na neobvyklou hlasitost zaslechnutého zvuku při silné facce, trestajícím políčku, popř. vášnivém rychlém polibku třetího ap., zvl. při kontaktu s tváří n. rty čtvrtého ap.:) to bylo silné a nápadně hlasité *(a patřilo mu to); tak silnou a pohotovou reakci si zasloužil, zasloužila.* Dostal facku, jen to m. ■ **S** to je silné

Jaký mlat, taký plat. *viz* Napřed se mlátí, potom se platí.

To je° (jen) mlácení prázdné slámy.
(kol; nepřízn) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *prázdné* **Verb** mlátit prázdnou / hluchou slámu
(Čl. informovaný kriticky a nespokojeně vůči druhému o třetím, třetích a nelogičnosti, nesmyslnos-

ti ap. jejich plytkého výkladu, známých argumentů, reakcí ap., prezentovaných úmyslně n. neúmyslně, zvl. z hlediska snahy najít řešení ap.:) to je zcela bezobsažné a nesmyslné povídání bez náznaku výsledku (a nemá cenu v něm pokračovat); takovým prázdným způsobem uvažování a hovoru se nedá dospět k žádnému řešení. Celá schůze byla jen m. p. s. – každej problém se jen nakous, aby byli lidi spokojený, ale nic se neřešilo, aby se to někoho nedotklo. ■ **S** to nepřináší nic, to není dobré, to je zbytečné To je (jak) povídání vo mrdání.

Ⓐ It's just (a load of) hot air. Ⓝ Da wird doch nur leeres Stroh gedroschen / Wind um die Ecke geschaufelt. Ⓕ ! C'est (mettre un / comme) cautère sur jambe de bois., ! C'est un coup d'épée dans l'eau., ! Ça ne rime à rien. Ⓡ (Чего / нечего воду в ступе толочь!)

Bodaj by vás, vy mládenci, čerti vzali!
(Zvl. dívka, žena vůči druhému, druhé v rozzlobené, nespokojené reakci na nezájem mladých mužů o ni, popř. o dceru, zvl. na taneční zábavě, popř. při odmítnutí mladého muže na její pozvání ap.:) zlobím se na tebe, vás n. mám na tebe, vás vztek a momentálně tě, vás odmítám; já nechci tě, vás teď vidět! ■ **S** já mám vztek, ty irituješ mě ♦ Slovenská lidová píseň.

Nestůjte, mládenci, pod vokny / okny / voknem / oknem, potte / pojďte radš do světnice.
(Zvl. žena, dívka přátelsky a vstřícně v příznivé reakci na zájem, poklony mužů, zvl. mladých a nesmělých ap.:) vy jste mi rovněž sympatičtí, vítaní a ráda bych se s vámi setkala n. vás zvu na návštěvu; vítám vás a pojďte dál. ■ **S** já vítám vás ♦ Česká lidová píseň, pův. svatební.

Mládí je božská nemoc, z níž se každý den / ze které se každým dnem uzdravujeme.
(Zvl. starší čl. vůči druhému v omluvném povzdechu a reakci na mladého třetího a jeho pošetilé chování ap.:) mládí je nejkrásnější období života, kdy člověk z nezkušenosti i radostné nutnosti vše zkoušet dělá mnoho nerozumného, ve stáří však vystřízliví a život se stává fádní a šedivý; mládí je krásné, i když roztomile hloupé a nerozumné, zatímco stáří je rozumné, ale obv. už nezajímavé. ■ **S** mládí je krásné, mládí je nerozumné a stáří střízlivé ♦ It. přísloví.

Mládí není období života, ale duševní stav.
(Čl. zvl. starší filozoficky vůči druhému o způsobu života v době dospívání a zrání, zvl. v reakci na jeho projev u mladého třetího:) pro mládí je základní a typická maximální touha žít a poznávat a té je podřízeno vše, i způsob myšlení; mladý člověk intenzivně myslí jen na věci typické pro jeho věk; mládí není jen jedna z etap života, ale doba základní orientace a rozhodování. ■ **S** čl. mladý je zaujatý jen svým věkem ♦ J. W. Goethe (1749–1832).

Mládí je pryč / v prdeli a do penze / důchodu daleko.
(kol; zhrub) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zvl. středního věku v neformálním povzdechu vůči druhému, obv. s ohledem na omezující se možnosti života a převažující povinnosti a stereotypy ap.:) pozitivní stránky života, zvl. radosti mládí, už pominuly a zbývají jen práce a starosti, které před odpočinkem v penzi jsou stále náročnější. Už nemám ani náladu si zahrát ten tenis, bolí mě z toho teď často loket. M. je p. a do d. d. ■ **S** čl. stárne a odpočinek je daleko Kde jsou ty časy!, Člověk je jak pára nad hrncem.

Ⓐ (We're none of us getting any younger.) Ⓕ ! Bonjour lunettes, adieu fillettes.

Co se v mládí naučíš, v stáří jako když najdeš / bys našel.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. zvl. starší a zkušený radící mladšímu druhému, obv. s ohledem na jeho stížnosti na nemožnost n. obtížnost, popř. zbytečnost se něco naučit:) snaž se naučit co nejvíc, dokud jsi mladý, bude se ti to hodit; učení, studium, životní zkušenosti, pracovní návyky v mládí člověk rád a snadno v pozdějším životě využívá. A: Na co se mám učit tu angličtinu, dědo? Já stejně budu zedníkem. – B: To nevíš, k čemu ti to jednou bude dobrý. Třeba budeš stavět baráky v Americe. Co se v mládí naučíš, v stáří jako když najdeš. ■ **S** uč se včas bude se ti to pak hodit!, zkušenost z mládí hodí se v stáří Co se jednou naučíš, to ti nikdo neveme. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Iuveni parandum, seni utendum*, tj. *mladík se má připravovat, stařec užívat* (Walther 13 332a).

Ⓐ (Learn what you can while you can; you never know when it might come in handy.) Ⓝ Früh übt sich, was ein Meister werden will. Ⓕ Ce qu'on apprend jeune, n'est jamais perdu. Ⓡ Чему смолоду не научился, того и под старость не будешь знать.

Co se v mládí naučíš, ve stáří zapomeneš.
(Čl. zvl. starší vůči druhému žertovně, ironicky komentující vlastní zapomnětlivost, neschopnost si

M

vzpomenout ap.:) zlobí mě to, ale všechno jsem už zapomněl a nedá se nic dělat; je to velmi iritující, že člověk tenkrát vložil čas a námahu do učení se, studia, a nyní si nemůže vzpomenout. Jak se menuje ten skladatel, co složil Aidu? Verdi? Puccini? Jó, jó, co se v m. n., ve s. z. ■ **S** já nevzpomínám si, učení je zbytečné už ♦ Dotvořeno v obráceném smyslu ke známému přísloví *Co se mládí naučíš, v stáří jako když najdeš*.

Čemu kdo v / z mládí přivykne, to i v stáří k němu lípne.
(Čl. zkušený ve znaleckém komentáři vůči druhému o něm n. třetím a jeho návycích a způsobu života v mládí, pozitivně, často i v negativním smyslu, jako o hraní karet, pití alkoholu ap.:) člověk jedná stereotypně a rád (vědomě i nevědomě) opakuje i rané návyky; návyků n. zlozvyků z mládí se člověk těžko zbavuje. ■ **S** čl. dělá rád co se naučil v mládí ♦ Přísloví (Čelakovský).

Jakmile se z mládí začne dělat zásluha, tak je to špatné. Protože každej blbec – starej – byl taky jednou mladej blbec.
(Čl. zkušený vůči druhému v posměšné v reakci na vyvyšování třetího s ohledem na jeho mládí:) samotné mládí člověka nelze hodnotit jako zásluhu; dokud mladý člověk sám něco nedokáže a neosvědčí své znalosti, nelze ho nijak (vysoko) hodnotit a někteří lidé zůstanou hloupí a ničeho nedosáhnou celý život. ■ **S** mládí není zásluha ♦ J. Werich (1905–1980).

Mládí je navždy pryč.
(Čl. starší vůči druhému v povzdechu nad uplynulými roky a možnostmi ap.:) jsem už starý a nic z minulých zkušeností a radostí mládí mě už nečeká; teď mě čekají už jen starosti, neduhy a nemoci. ■ **S** já jsem starý, mládí pominulo

Ať se mládí vydovádí.
(kol; někdy žert) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší shovívavě a vesele vůči druhému v komentáři k mladému třetímu, třetím a jejich chování, popř. způsobu života ap.:) mladí lidé jsou přirozeně rozpustilí, divocí a nevázaní a já to toleruju; mladý člověk potřebuje ventilovat své touhy a chutě, jakkoliv prudké a divoké, a nelze mu v tom bránit. A: Slyšíte ten nářez vodvedle? To naše mládež slaví silvestra. – B: No jo, ať se m. v., barák zatím stojí. ■ **S** čl. mladý chová se rozpustile Taky jsme byli mladý.
Ⓐ (Don't forget) we were young once. Ⓝ Jugend muss sich austoben. Ⓕ Il faut que jeunesse se passe. Ⓡ (Пусть молодёжь перебесится.)

Napřed se mlátí, potom se platí. n. **Jaký mlat, takový plat.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. v upozornění druhému, žádajícímu nelogicky odměnu za práci předem:) odměna závisí na výsledku práce, ne naopak; nejprve je třeba odvést práci, teprve potom následuje (finanční aj.) odměna. A: Zaplaťte mi to teď v lednu a já vám to odevzdám do konce kvartálu. – B: Kdepak, kdepak, n. se m., p. se p. ■ **S** ty dostaneš odměnu podle práce, odměna závisí na výsledku práce, čl. dostane odměnu podle zásluh Kdo nepracuje, ať neji. ♦ Přísloví (Čelakovský), 2. var. je řidší.
Ⓐ (You'll only get paid after the job's done.) Ⓝ Erst die Arbeit, dann der Lohn. Ⓕ ! Pas de travail, pas d'argent / pas de salaire. Ⓡ По молебну и плата, по деньгам и молебен.

Zavládlo mlčení.
(Čl. vůči druhému v komentáři k chování přítomných, třetího někde, zvl. v reakci na trapnou, nepříjemnou, nevhodnou či smutnou poznámku, dotaz ap., na jeho žádost o splnění něčeho nepříjemného, popř. při vstupu určité osoby do místnosti ap.:) lidé přestali náhle mluvit a nastalo (nepříjemné, nepřirozené) ticho; všichni náhle zmlkli a hovor se přerušil. Najednou se Karel zeptal, co je s Pavlem. Z. m. Karel totiž nevěděl, že je Pavel po smrti. ■ **S** lidé přestali mluvit

Zbývá jen mlčení. *viz* Ostatek je mlčení.

Kdo mlčí, souhlasí / přiznává se.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o třetích n. jednotlivci ve skupině ap., zvl. v debatě o sporné věci a nepříznivé možnosti řešení n. obecně v autoritativním a obávaném režimu ap.:) svůj (případný opačný) názor musí člověk jasně říct, jinak se počítá k souhlasícím; kdo neoponuje, nevyjadřuje námitky ap., dává najevo, že má shodný názor (s většinou, autoritou). Tak tu debatu uzavřeme, kdo chtěl, ten se vyjádřil. Kdo m., s. ■ **S** čl. mlčící naznačuje souhlas Tak proč nevotevřeš taky hubu? ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už i lat. *Qui tacet, consentire videtur*, tj. *kdo mlčí, zdá se, že souhlasí*, papež Bonifacius VIII. (zemřel 1303), *Šestá kniha dekretálů, 5,12,43.*
Ⓐ Silence means assent / consent. Ⓝ Schwei-

gen heißt Zustimmen. Ⓕ Qui ne dit mot, consent. Ⓡ Молчание знак согласия.

Je tam jako ve mlejně / mlejnici.
Komp je tam jak ve mlejnici
(Čl. vůči druhému o velmi prašném interiéru, pracovišti ap. n. zimním počasí s drobným hustým sněhem a obv. větrem:) **1.** *je tam velmi a nepříjemně prašno, velmi se tam práší;* **2.** *venku hustě sněží a je špatně vidět; létající vločky vytvářejí bílou mlhu.* ■ **S** je tam prašno, sněží

Eště / ještě má mlíko / mu° teče mlíko / mléko po bradě. n. **Eště / ještě mu° (ani) neuschlo mlíko na bradě.**
(kol; pohrd) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *mlíko*
(Čl. starší vůči druhému v odmítavém a opovržlivém komentáři o třetím a jeho nepřijatelném postoji, zvl. s ohledem na náročný úkol, činnost vyžadující zkušenost a jeho neoprávněnou snahu poučovat:) je ještě zcela mladý a nezkušený, nekompetentní, popř. nezpůsobilý; je ještě naivně hloupý. Sakra, cucák jeden, e. mu ani n. m. na b., a už by chtěl radit. ■ **S** on je nezkušený Ještě mu peří nenarostlo.
Ⓐ He's still wet behind the ears. Ⓝ Der ist noch grün hinter den Ohren. Ⓕ Jeune blanc-bec! Ⓡ У (кого) ещё молоко на губах не обсохло.

Teď je pozdě / je už pozdě plakat nad rozlitým mlíkem / mlékem.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nad rozlitým*
(Čl. zvl. moudrý, zkušený vůči druhému naříkajícímu nad nenapravitelnou n. neprozřetelnou chybou n. hloupostí vedoucí ke ztrátě, zmaření možnosti ap.:) je už pozdě a marné toho litovat n. být kvůli tomu smutný; nemá smysl teď litovat, ale je nutno si uvědomit chybu a příště využít této negativní zkušenosti. Teď už je p. p. nad r. m., příště se radši tak neukvapuj a nevyhazuj všechno zbrkle. ■ **S** je pozdě litovat, nelituj! Pozdě bycha honit.
Ⓐ It's no good crying over spilt milk. Ⓕ Il est trop tard pour regretter., ! Il fallait y réfléchir / penser avant. Ⓡ (Снявши голову, по волосам не плачут.)

Neplačte nad rozlitým mlékem / mlíkem – je (už) v něm vody dost.
(Čl. moudrý v sarkastické a zlehčující reakci na druhé a jejich lítost nad už nenapravitelnou chybou, obv. ne zásadní ap.:) nelituj, je to teď už zbytečné, škoda to není tak velká; litováním chyby a jejím rozebíráním nic nenapravíš a zbytečně se jen psychicky trápíš. ■ **S** nelituj! ♦ Pův. angl. přísloví.

Ráno je mlha – bude hezkej / hezký den.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým o počasí s ohledem na jeho průběh během dne:) teď ráno je sice ještě mlha, ale po jejím zvednutí bývá, bude slunečný den. Myslím, že bysme dneska mohli vyrazit na vejlet. Říká se, že když je r. m. – bude h. d. ■ **S** je tam mlha ale pak bude hezky

Mlha je hustá jako mlíko.
Komp mlha je (hustá) jako mlíko
(Čl. o velmi těžké n. husté bílé mlze:) mlha je tak hustá a neprůhledná, že připomíná mléčnou tekutinu. No, já nevím, bejt váma bych nikam nechodil. M. je h. j. m. Ještě zabloudíte. ■ **S** je tam mlha

Pamatuju se na to (jen) jako v mlze.
Komp pamatovat se na něco / vidět něco jako v mlze
(Čl. vůči druhému při vzpomínání obv. na věc dávno minulou, krajinu, situaci, popř. zážitek při oblouznění, nemoci ap.:) nevzpomínám si na to přesně a moje vzpomínky jsou jen nejasné, neurčité, kusé; pamatuju se na to jen matně a neúplně. ■ **S** já pamatuju se neurčitě

Mlha / mha přede mnou, mlha / mha za mnou.
(Čl. zvl. dávající pohádkovým obratem najevo svou nesplnitelnou touhu zmizet v důsledku nastalé nepříjemné situace ap.:) přeju si n. bylo by dobré, abych se stal neviditelným. Hele, Marto, támhle de můj tříďas a já nemám na zejtra cvičko. M. přede mnou, m. za mnou. ■ **S** já přeju si být neviditelný ♦ Var. *mha* je stará, někdy v pohádkové formuli vyvolávající neviditelnost.

To je (eště / ještě / pořád) v mlhách.
(Čl. vůči druhému, obv. o nevyřešeném n. nejasném problému, připravované záležitosti, též ve snaze neinformovat nezúčastněného o detailech:) to je (stále) nejasné; nic není zatím vyřešeno, dokončeno; není to nijak jisté a na věci, problému se stále pracuje. ■ **S** to je nejisté, to je nejasné

Kouká mu (eště) mlíčí z kalhot.
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému pohrdavě o třetím a jeho chování, nápadech, schopnostech ap.:) je ještě mladý a nezkušený; chová se dětinsky, pošetile ap. ■ **S** on je nezkušený

Co (to) (furt) meleš°?
(kol; nepřízn) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému nevraživě, netrpělivě a odmítavě o něm n. třetím, zvl. v reakci na jeho neustálé opakování jeho názoru ap.:) proč o tom pořád mluvíš, nemá to přece žádnou cenu n. smysl!; mluvíš nesmyslně, nejasně a stále o téže věci, tak přestaň! Co to f. m.? Řekla sem ti, že jednu takovou hračku přece už máš. ■ **S** proč říkáš to?, já odmítám to, to nelíbí se mi, to není rozumné Kdo to má furt poslouchat!

Ⓐ Do stop going on!, Give it a rest! Ⓝ Was quatschst du denn da dauernd? Ⓕ Qu'est-ce que tu radotes / rabâches / baragouine? Ⓡ (Что ты бубнишь об одном и том же?)

Honí ho mlsná.
(Čl. vůči druhému v posměšném n. kritickém komentáři o třetím a jeho chutích momentálně, popř. i obecně, zvl. v kontrastu běžného jídla a jídla sladkého, popř. výjimečného, exotického ap.:) on je momentálně velmi mlsný a má chuť na sladkou pochoutku, popř. něco chuťově neobvyklého ap.; je mlsný a intenzivně hledá něco chuťově uspokojujícího. ■ **S** on je mlsný

Moc mluví, ale málo dělá.
(Čl. zkušený vůči druhému v odmítavém n. posměšném komentáři o třetím a jeho zvyku diskutovat, radit každému v práci, zvl. v kontrastu k zaměstnanosti čtvrtého ap.:) sám pracuje jen málo, popř. vůbec ne, ale moc rád, ochotně k práci druhých neustále mluví, vyjadřuje své názory, dojmy ap. To je úplnej strýc Pepin vod Hrabala. Moc m., ale m. d. ■ **S** on je upovídaný

Kdo mluví, co chce, uslyší, co by nerad.
(Čl. moudrý vůči druhému v radě a kriticky o třetím a jeho sklonu nevybíravě říkat nahlas vlastní názory na čtvrté, lidi vůbec a o jejich reakcích ap.:) kdo není schopný n. ochotný přijímat lidi taktně s jejich nedostatky a chybami a poukazuje na ně, uslyší ke své nelibosti i ostatní ukazovat na své vlastní nedostatky. A: Ten Petr je ti ale ňouma! – B: Hele, to radši neříkej, kdo m., co chce, u., co by n. ■ **S** čl. kritizující nevybíravě je kritizován ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kdo mnoho mluví, lže, anebo se chlubí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý vůči druhému v radě obv. o mnohomluvném třetím a jeho skutečné povaze ap.:) člověk upovídaný, mnohomluvný neříká pravdu vůbec nebo jen ve vlastní prospěch přikrášlenou; přehnaným mluvením se na sebe snaží upozornit n. zastřít nepravdu. Ach jo, už se zase hlásí ten namyšlenej Novák. To bude na půl hodiny. Kdo m. m., lže, a. se ch. ■ **S** čl. upovídaný předstírá Lže, až se mu vod huby práší., Že mu věříš! ♦ Přísloví (Čelakovský, už u Komenského), srov. i lat. *Qui multum fatur, mendax fore saepe probatur*, tj. *kdo mnoho mluví, lhářem se často jeví* (Walther 24 311).

Ⓐ (He's (always) got too much to say for himself.) Ⓕ ! Il faut se méfier des gens qui parlent trop., ! Les grands diseurs ne sont pas les grands faiseurs. Ⓡ (Много говорено, да мало сказано.)

Moc mluvíš a málo píšeš domů! n. **Máš moc řečí (a málo píšeš domů)!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. vůči známému druhému opovržlivě a odmítavě, zvl. v reakci na jeho nevítaný a neužitečný komentář k práci, rozhodování prvního ap.:) mluvíš zcela zbytečně a o nedůležitých věcech a buď radši ztichа!; mlč a nemluv nesmysly! A: Jó, kdybysme tak měli ten novej americkej aparátek, viděl jsem ho tam nedávno, to by hned bylo po problémech! – B: Hele, moc m. a m. p. domů! Dyť vo žádnej problém nejde, jen vo ten čas! ■ **S** mluv s rozmyslem!, mlč!, nemluv! Zavaž si botu, kecá ti jazyk!

Ⓐ Save your breath (to cool your porridge)!, Go teach your grandmother to suck eggs! Ⓝ Red' nicht so viel, du könntest dicker sein! Ⓕ ! Parle peu mais parle bien., ! Trop parler nuit (trop gratter cuit).

Kdo příliš mnoho mluví, málo škodí.
(Čl. moudrý vůči druhému v kritickém, shovívavém komentáři k upovídanému třetímu ap.:) kdo hodně povídá, bývá dobrosrdečný a nedokáže svými slovy ublížit; povídavého člověka, mluvku nic vnitřně nenutí dělat druhým nepříjemnosti. A: Už mě to jeho mluvení de na nervy. – B: Jen ho nech. Kdo p. m. m., m. š. ■ **S** čl. upovídaný je neškodný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ať mluví andělsky, nebo ďábelsky …
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o třetím a jeho intenzivní, ale neúčinné snaze prvního n. čtvrtého přesvědčit, zlákat ap., nejrůznějším způsobem, pochvalou, krásnými sliby n. hrozbami, zastrašováním ap.:) mluví sice velmi obratně a přesvědčivě a všemi dostupnými způsoby se snaží přesvědčit, ale (neuspěje). Ať m. a., n. ď., já se přemluvit nenechám. ■ **S** on neuspěje, on snaží se marně

Mluv česky!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší a zkušený netrpělivě a odmítavě vůči druhému mluvícímu složitě, šroubovaně, a tedy nejasně, nesrozumitelně n. špatně formulujícímu myšlenky n. používajícímu cizí slova:) mluv, vyjadřuj se n. řekni to jasně a srozumitelně, popř. jednoduše a stručně! Kam že ste to šli? Přes ten kvadratickej útvar uprostřed aglomerace? Hele, m. č.! Dyť ti není vůbec rozumět! ■ **S** mluv jasně! Jak tomu mám rozumět?
Ⓐ Try sticking to words of one syllable! Ⓝ Red nicht kariert! Ⓕ (Exprime-toi clairement!) Ⓡ (Я тебе русским языком говорю / объясняю, что . . .)

Darmo / škoda mluvit!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší a zkušený rozladěně vůči druhému před líčením nepříjemné a nepodařené zkušenosti, pokusu ap. n. v reakci na jeho žádost, otázku o situaci, nevyvíjející se podle jeho přání n. představ, někdy místo dlouhého popisu:) to je zbytečné (to podrobně líčit ap.) a jsem tím iritovaný n. zklamaný; nepřineslo, nepřináší to žádné n. očekávané výsledky! A: Tak jak dopadlo to tvoje jednání na úřadech? – B: D. m.! Nic jsem nevyřídila. ■ **S** to je marné, já jsem znechucený, to irituje mě To je z pekla práce!, To je k posrání.
Ⓐ I'll spare you the details. Ⓝ Schade um jedes Wort. Ⓕ Ça ne vaut pas la peine / inutile d'en parler! Ⓡ (Да что об этом говорить!)

Jak to se mnou mluvíte°?
(kol; nepřízn) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. a 3. sg a pl ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 3d
(Čl. zvl. starší a ve vyšším postavení nelibě a uraženě vůči obv. cizímu druhému verbálně chovajícímu se k němu neslušně, příliš důvěrně a nezdvořile, s odmítnutím takového familiárního oslovování, které je možné jen mezi blízkými lidmi:) ten nepřijatelný způsob a tón vašeho oslovení a jednání se mnou já odmítám; nebuďte drzý a hrubý! Jak to se mnou m.? Já nejsem žádnej malej kluk, abyste na mě takhle řval! ■ **S** nebuď drzý!, chovej se slušně!, já odmítám to To si schovej pro někoho jinýho!
Ⓐ Who do you think you're talking to?, Don't come that tone with me! Ⓝ Wie reden Sie denn mit mir? Ⓕ C'est à moi que vous parlez (ainsi)?, A qui vous adressez-vous?, Comment me parlez-vous? Ⓡ Как вы со мной разговариваете?!

Copak mluvím turecky?
(Čl. netrpělivě a rozladěně vůči druhému a v reakci na jeho pokračující nechápání vysvětlení, nereagování na příkaz ap. prvního n. jeho neochotu pochopit ap., s odstínem, že obecně neznámá turečtina musí být i nesrozumitelná:) neříkám to snad dost jasně?; proč tomu nechceš rozumět? Co se pořád ptáš? Dohodli sme se, že do kina nakonec pudem přece jenom v sobotu, ne? C. m. t.? ■ **S** on nechce rozumět

Všechno / to vše mluví pro to (aby …). n. **Všechno pro to mluví.** n. **Všechno mluví pro.**
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému o možnosti řešení, dalšího kroku, případném rozhodnutí z hlediska dosavadní znalosti a faktů, faktorů ap.:) to všechno naznačuje vhodnost a možnost kladného rozhodnutí n. na ni ukazuje. ■ **S** to naznačuje řešení kladné

Všechno / to vše mluví proti tomu (aby …). n. **Všechno mluví proti tomu.**
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému o možnosti, vhodnosti rozhodnutí, dalšího kroku z hlediska dostupných znalostí, faktorů a faktů:) to naznačuje vhodnost a možnost záporného řešení n. odmítnutí toho. ■ **S** to naznačuje řešení záporné

Mluví to pro něj / pro něho. *viz* To mluví v jeho prospěch.

To mluví° proti němu°.
(neutr) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému přemýšlivě v celkovém posuzování třetího n. pravdivosti jeho výpovědi, zvl. s přihlédnutím k dalšímu faktu, činu, výpovědi, události ap. v rozporu s tvrzením třetího:) toto mu, v rozporu s ostatními aspekty, škodí a ukazuje na jeho nedostatek, vinu ap. Tvrdí, že na skládce nebyl, že byl ve městě na úřadě, ale ten jeho hnusnej odpad tam leží. To m. p. němu. ■ **S** to je nevýhoda To je mínus.
Ⓐ That doesn't go in his favour. Ⓝ Das spricht gegen ihn. Ⓕ Cela ne plaide pas en sa faveur., ! Ça lui porte préjudice. Ⓡ Это говорит не в (его) пользу.

To mluví° samo za sebe / o sobě.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *samo*

M

(Čl. vůči druhému, uznale n. přesvědčeně, o spontánním činu, zákroku, výroku ap., obv. významném, v kontextu celkového posuzování, hodnocení, popř. rozhodování:) to nepotřebuje žádné vysvětlení a je to jednoznačné n. jasné; to je zcela výmluvně srozumitelné a přesvědčivé. Když jim po povodni spadnul barák, tak jim syn postavil novej. To m. s. za sebe. ■ **S** to je výmluvné To je bez diskuze.

Ⓐ That speaks for itself. Ⓝ Das spricht für sich. Ⓕ Ça va de soi., Ça coule de source. Ⓡ (Это говорит само за себя.)

To mluví za všechno.
(Čl. vůči druhému o významném n. příznačném činu, výroku ap. třetího, zvl. v kontextu rozhodování o něm a proti předchozím pochybám, nejasnosti ap.:) to je tak přesvědčivé a výmluvné, že není třeba dalších důkazů, argumentů či diskuze; to rozhodlo (v jeho neprospěch n. prospěch). ■ **S** to je výmluvné, to je rozhodující

Tobě° se to (lehko) mluví / řekne / povídá (ale …)!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (ale) – kles. *(Čl. vůči obv. méně zkušenému n. bezstarostnému druhému, avšak neustále mu radícímu, neuváženě komentujícímu jeho problémy ap.:) takový názor je laciný, naivní a neuvážený; ty si nedovedeš představit mou situaci, a proto ten tvůj názor není realistický a přijatelný; nedokážeš se vžít do mého postavení, pochopit moje problémy, a takové řeči mi proto nepomůžou, a jsou tedy zbytečné.* Tobě se to m.! Rodinu nemáš a plat máš stejnej jako já! ■ **S** ty nemluvíš realisticky To jsou jen řeči!

Ⓐ That's all very well, but …, It's all very well for you to say that, … Ⓝ Du hast gut reden! Ⓕ Ça t'est facile de dire que … (mais …)!, Pour toi, c'est facile de dire que … Ⓡ Легко сказать!

Perou se (tam) mlynáři.
(Čl. zvl. starší o zimním počasí a padajícím sněhu, zvl. při pohledu z bezpečného a příjemného interiéru:) hustě sněží, silně chumelí a snižuje se tím viditelnost. ■ **S** sněží

Kdo dříve do mlýna donese, tomu dříve melou. *viz* Kdo dřív přijde, ten dřív mele.

Boží mlýny / mlejny melou pomalu, ale jistě.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6 **Nom** boží mlýny
(Čl. obv. starší a nábožensky založený vůči druhému se zadostiučiněním o odplatě, trestu za zlý čin, špatnou věc, spáchanou třetím v minulosti:) (boží) spravedlnost může být pomalá, ale nakonec určitě přijde; trest může přijít s velkým časovým odstupem, popř. bez zřejmé souvislosti, ale vždy přijde. Vzpomínáš na toho zloděje, co vykrad několik bytů? Nedávno z jednoho bytu vylejzal oknem, spad a zlomil si vaz. B. m. m. p., ale j. ■ **S** spravedlnost přichází pomalu ale jistě Na každého jednou dojde., Dobře mu tak! ♦ Přísloví (Čelakovský, který však má ještě podobu *Pozdě melí boží kola*), srov. ale i lat. *Lenti sed certi vindices di*, tj. *bohové jsou pomalí soudcové, ale trestají jistě* (Walther 13 666).

Ⓐ The mills of God grind slowly, but they grind exceeding small. Ⓝ Gottes Mühlen mahlen langsam, aber dafür unendlich fein. Ⓕ Les moulins de Dieu meulent lentement mais sûrement., ! Finalement, ce n'est que justice!

Byl jeden mnich, měl mnoho / plno knih, a nevěděl, co je v nich.
(Čl. vůči druhému žertovně, škádlivě n. posměšně o třetím, zvl. introvertovi, velkém čtenáři, neustále něco studujícím n. jen vášnivému nakupovateli knih ap., často jen v reakci na neschopnost v knihovně něco najít:) je sečtělý a ví sice leccos, ale málo konkrétního a potřebného a neumí se ve svých zdrojích orientovat; je to nepraktický člověk, zajímá se jen o knihy a studium a nic jiného z praktického života nevnímá. A: Hele, okamžik, já se ti na to podívám do takový chytrý knížky. Nojo, ale kde je? – B: Jo, to znám, byl j. m., měl m. k., a n., co je v nich. ■ **S** on je sečtělý povrchně ♦ Přísloví (Čelakovský).

Mnoga ljeta!
(Čl., lidé zvl. při veselé oslavě narozenin a v přání druhému, často zpívaném:) přeju, přejeme ti, aby sis užíval života prožil ještě mnoho šťastných let!; mnoho zdraví a šťastného života! ■ **S** mnoho zdraví! ♦ Jihoslovanská oslavná píseň uvádějící přípitek jubilantovi; po trojím zazpívání se končí vlastním opakovaným *živijó!*, tj. „ať žije, přejeme mu, aby dlouho žil"; zkráceno z pův. *M. l., m. l., m. l., da by mnoga ljeta živijó.*

Mezi množstvím práce, která má být vykonána, a počtem osob, jimž má být přidělena, nemusí být žádný, nebo jen velmi volný vztah.
(Čl. posměšně n. znechuceně v komentáři vůči druhému, zvl. po marné návštěvě úřadu, námaze dostat povolení, zjistit potřebnou informaci v mnoha institucích n. šéf vůči svým podřízeným, přehazujícím si alibisticky odpovědnost, v reakci na jejich nesplnění úkolu ap.:) byrokracie je samoúčelná, všemocná a neudělá nikdy nic efektivně

a včas; přes množství lidí n. úředníků zabývajících se problémem n. úkolem se potřebný výsledek nedostavuje. ■ **S** množství lidí a práce nesouvisí, byrokracie je neefektivní ♦ Jeden ze slavných Parkinsonových zákonů, zesměšňujících oficiální zákony ekonomické a společenské, též *Mezi počtem úředníků a množstvím práce neexistuje vůbec žádný vztah.*

To není v lidské moci.
(Čl. zkušený, realistický vůči druhému o příliš náročném úkolu fyzické práce, abstraktním myšlenkovém cíli ap.:) to je nemožné; to není uskutečnitelné, proveditelné, realizovatelné; není možné, aby to člověk sám zvládl. Po přírodní katastrofě nemůžeme zachránit všechna zvířata. To není v l. m. ■ **S** to není možné, to je nereálné

Kdo má moc, má i právo. n. **Čí moc, toho právo.**
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému v komentáři o třetím s majetkem, postavením a jeho oprávnění rozhodovat o jiných, o místním magnátovi a jeho vlivu ap.:) mocný člověk má obv. i možnost rozhodovat obecně a ovlivňovat tak život druhých (zatímco člověk chudý se spravedlnosti dovolá těžko, hůře); bohatí lidé mívají silný vliv i na legislativu, a rozhodují tak i o podobě práva a výkonu spravedlnosti. Kdo má moc, má i p. To platí zejména o všech totalitních systémech. ■ **S** čl. mocný ovlivňuje spravedlnost ♦ Srov. lat. *Cui vis est, ius non metuit*, tj. *čí moc je, ten práva se nebojí*, Walther 3942.

Moc a sláva / všechna sláva – polní tráva.
(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři ke snaze třetího, zvl. mladého, dosáhnout společenského uznání, dostat se do centra pozornosti jako umělec ap. a obvyklých důsledcích:) vlivné postavení a momentální oblíbenost, sláva jsou jen krátkodobé a zaniknou; nic není věčné, všechno dříve n. později zaniká, zejména vláda nad druhými, obdiv ze strany druhých ap.; žádný člověk nezůstává mocný a slavný navždy. Kandiduješ na poslance? V tom případě se nauč řídit heslem „m. a s. – p. t.“. Vodchod tě pak bude míň bolet. ■ **S** moc je pomíjivá, sláva je pomíjivá

Udělal, co bylo v jeho moci.
(Čl. vůči druhému v popisu a hodnocení třetího a jeho jednání, zásahu ap., zvl. s ohledem na naléhavost potřeby:) maximálně se snažil a využil všech svých možností, vlastních i cizích; použil všechny své schopnosti, aby docílil zdárného výsledku. Lékaři u., co bylo v j. m., ale popálení obličeje bylo tak rozsáhlé, že jeho následky budou patrné. ■ **S** on snaží se

Každá moc korumpuje. Absolutní moc korumpuje absolutně.
(Čl. moudrý vůči druhému skepticky o mocném třetím a nemožnosti jeho čestného jednání v případě rozhodování ap.:) po získání plné vlády nad lidmi je člověk plně zkažený, zkorumpovaný a nelze od něj nic čestného čekat. ■ **S** moc korumpuje, čl. mocný je zkorumpovaný ♦ Lord Acton v dopise (5. 4. 1887), srov. angl. *Power tends to corrupt and absolute power corrupts absolutely.*

Nic moc.
(Čl. vůči druhému v neformální reakci na jeho dotaz o podařenosti, kvalitě zhlédnutého uměleckého díla, sportovního utkání, výkonu, popř. i vyzkoušeného výrobku, jídla ap. a dojmu z nich:) není to příliš dobré, spíš (pod)průměrné; nemá to sice vysokou úroveň, ale je přijatelné to vidět, přečíst, vyzkoušet ap. A: Jakej je ten novej film vo trosečnících? – B: N. m. ■ **S** to není dobré, to je průměrné

Něco na tom může bejt.
(Čl. zkušený kriticky vůči zvl. nejistému druhému v reakci na jeho převzatou a nevěrohodnou zprávu n. nejasnou n. nezaručenou informaci ap.:) je to možná aspoň zčásti pravda (a je třeba to prověřit); nemusí to být úplně celé nesmysl n. lež a není vhodné to hned odmítnout. ■ **S** to může být pravda

To si můžem (eště) blahopřát / gratulovat. n. **Můžeme si gratulovat / blahopřát (že …)!**
(Čl. vůči sobě a ostatním v reakci na úspěch, štěstí ap. následující po předchozím nezdaru, zvl. při následném vyprávění, líčení:) můžeme být právem rádi, jak to dopadlo, mohlo to být mnohem horší a mohlo dojít k většímu neštěstí. No a uprostřed křižovatky nám chcíplo auto. To si m. b., že do nás nikdo nevrazil. ■ **S** to mohlo být horší

Abys mohl být sám sebou, musíš být někým.
(Čl. zkušený vůči mladšímu druhému toužícímu po slávě a možnosti uplatňovat v životě své názory, postoje ap., zvl. s ohledem na vliv okolní společnosti:) člověk dokáže rozvinout a projevit svůj talent, pěstovat svou osobnost a být respektován až po dosažení uznávaného postavení v oboru, společnosti, a tím i vlivu. ■ **S** čl. je původní až po dosažení slávy ♦ Polský aforista S. J. Lec (1909–1966).

To ti může bejt / být jedno.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v radě a proti je-

M

ho znepokojení nad chybou třetího, cizím problémem, zvl. s ohledem na jeho ovlivnitelnost:) nestarej se o to, stejně to neovlivníš!; nezabývej se n. netrap se tím, tebe se to netýká! ■ **S** nestarej se o to!, to netýká se tebe

Může bejt / být. n. **Může bejt / být, že …**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v neformální reakci na otázku žádající od prvního volbu, schválení nabídky n. výrok širokého typu ap.:) **1.** *ano, to je (jako jedna z možností) vhodné a možné a lze to použít;* **2.** *je možné, že (to tak je n. bylo); je možné n. nelze vyloučit, že (se to stane).* **2.** A: Vod prvního července se prej má znovu zdražit elektřina. – B: M. b., už s ní dlouho nic nedělali. ■ **S** ano, to je možné To by šlo., To není vyloučeno.
Ⓐ Might well be., Could well be. Ⓝ 2. Kann sein., Mag sein. Ⓕ C'est possible., Il est possible que …, Il se pourrait que …

Může° za to děkovat / poděkovat jemu°. n. **Za to ať poděkuje jemu°.**
(kol – neutr; iron) **0** ot, neg, pas, imp neg, kond, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** moct za něco děkovat někomu
(Čl. informovaný vůči nespokojenému druhému ve vysvětlení nepříznivé změny, neúspěchu, odmítnutí n. i nehody, neštěstí, způsobeného třetím ap.:) (pokud hledáš důvod) vina leží na něm; (úmyslně n. neúmyslně) to způsobil, zavinil on. Nelíbí se ti to přeložení? Tak za to m. p. Karlíčkovi. Tak dlouho vymejšlel zlepšováčky, až ho šéf vyhodil a tebe dal na jeho místo. ■ **S** on je vinen, on způsobil to To je jeho dílo. ♦ Řidší doslovný význam, zde nezachycený, není idiomatický.
Ⓐ You've got him to thank for it / that. Ⓝ Das hat er ihm zu verdanken. Ⓕ Il y a de quoi le remercier., Pour ça, on peut le remercier. Ⓡ А это скажи спасибо (кому), что …

Co můžu dělat?
(kol) **0** afir, neg, pas, imp, imp neg ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. zkušený rezignovaně vůči druhému o drzých požadavcích, bezohledném chování, neuposlechnutí třetího ap.:) nemůžu, nedokážu proti tomu nic dělat; nejsem už schopný tomu žádným způsobem čelit a ani se o to nesnažím. Já vím, že je můj syn ke mně drzej, ale co můžu d.? To si mám vzít štafle, abych mu dala facku? ■ **S** já nemůžu zabránit tomu Co naděláš!
Ⓐ What can I do (about it)? Ⓝ Da kann man nichts dran machen. Ⓕ Que puis-je faire?, Qu'est-ce que je peux faire? Ⓡ (А что я могу сделать?)

Může tím dláždit.
(Čl. informovaný vůči druhému, někdy s mírnou závistí, o třetím a množství stejných drobných výrobků, předmětů, obv. poměrně cenných:) má toho nadbytek; má toho takové množství, že (je bezradný a) může s tím plýtvat. Viděls ty stříbrný sponky? Tak těch má plnou kůlnu a m. tím dláždit. Prej to ňák dostal jako protihodnotu. ■ **S** je toho hodně

Může si to dovolit.
Verb moct si to dovolit
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři zvl. o bohatém, mocném, silném třetím a jeho vztahu k uvažované investici, koupi drahé věci, popř. méně standardním výkonu, výdaji ap., někdy též o instituci, podniku, státu ap.:) má možnost n. (fyzickou n. duševní) schopnost, popř. vliv, příležitost to provést, uskutečnit ap. A: Takový psí počasí a von si těch svejch deset koleček venku nevodpustí. – B: M. si to d., v životě neměl rýmu., A: Zas má nový auto. – B: Jako ředitel firmy si to může d. ■ **S** on může udělat to, on je schopný

Můžeme si gratulovat. *viz* To si můžem blahopřát!

Můžete jít!
(Čl. ve vyšším postavení, vyšší důstojník, dříve šlechtic ap. vůči podřízenému, studentovi, žákovi, vojákovi, sluhovi ap., zvl. po ukončení rozhovoru, povinnosti druhého:) dovoluju vám odtud odejít, opustit tuto místnost, toto místo. Příště bych nechtěl podobné věci řešit. M. j.! ■ **S** odejdi!

Můžeme se (teď) jít klouzat.
Verb moct se jít klouzat
(Čl. informovaný familiárně a s povzdechem vůči druhému, kolegovi, popř. celému týmu ap., zvl. v důsledku neočekávaného odmítnutí svého požadavku vedením, neposkytnutí potřebného materiálu, ztráty investice, práce, náhlého nedostatku ap.:) jsme v kritické, bezvýchodné situaci, nemáme žádnou alternativu, jinou možnost a nemůžeme tedy pokračovat. Diskety nám už došly, můžeme se j. k. ■ **S** situace je bezvýchodná, situace není dobrá, my nemůžeme pokračovat

Ten se může jít schovat. *viz* Ten se před ním musí (jít) schovat!

S tím se může° jít schovat!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od

k. slova) **Verb** moct se jít před někým / s něčím schovat
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě a odmítavě o výsledcích práce, studia, snažení třetího, v kontrastu k očekávané potřebě, požadavkům n. konkurenci ap.:) to není příliš dobré n. dostatečné a nehodí se to; s tím neuspěje, to neobstojí (proti jiným). S tím se m. jít s.! Takový řešení by navrhl i maturant. ■ **S** to není dobré, to nestačí, to nelíbí se mi Je to na bačkoru., Nic moc.

Ⓐ He can go and get knotted!, What a bloody stupid idea!, How daft can you get! Ⓝ Damit kann der sich begraben lassen. Ⓕ Qu'il aille se faire foutre / mettre / voir (chez les Grecs)!, Qu'il aille se faire cuire un æuf!

To se (pak) můžu jít rovnou voběsit! n. **To abych se šel pak rovnou voběsit.**
(Čl. v těžké situaci vůči druhému v reakci na naznačenou možnost ztráty, úředního odebrání n. neposkytnutí ještě další nutné, základní věci, potřeby pro život, řešení situace ap.:) to pak bude pro mě úplně bezvýchodná, neřešitelná n. zoufalá situace; to by bylo zcela nepřijatelné. ■ **S** to je nepřijatelné, to je hrozné

S tím se může° jít vycpat!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5a
(Čl. zkušený vůči druhému v pohrdavé a odmítavé reakci na třetího a jeho nepřijatelný návrh řešení, vychvalování možnosti, nabízený prostředek ap.:) ten jeho nápad je dost hloupý a nám, ničemu nepomůže; to je zcela nepřijatelné, nepoužitelné a já to od něj naprosto odmítám. A: Přišel s nápadem, že bysme místo solidního dřeva mohli použít dřevotřísku. – B: S tím se může jít v.! Dyť de vo nábytek a jak to vypadá! ■ **S** to není dobré, já odmítám to, to je nepřijatelné To je padlý na hlavu., Di se bodnout!

Ⓐ He should go and hide his face in shame (for this)!, This is a pretty shoddy effort (for him). Ⓝ Damit kann der sich begraben lassen. Ⓕ Il peut aller se faire pendre / rhabiller avec …, Qu'il aille se faire pendre / rhabiller! Ⓡ (Это лучше засунь себе в одно место!)

Co ty můžeš mluvit!
(Čl. popuzeně n. pohrdavě a odmítavě vůči blízkému druhému žijícímu, ve srovnání s prvním, spokojeně, bezstarostně ap. v reakci na jeho naivní komentář, rady, doporučení ap.:) ty tvoje řeči jsou nerealistické, nemají žádný smysl, protože ničemu nerozumíš; ty mi nemůžeš n. nemáš co radit, protože mou situaci vůbec nechápeš a žiješ úplně jinak; buď radši ztichа! Co ty m. m.! Ty už máš zaměstnanýho syna, ale já mám eště dvě malý děti a manželku na mateřský! ■ **S** já odmítám to, to není tak, nemluv!

To sem / jsem si moh° myslet!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5e
(Čl. sám k sobě obv. před druhým, ve skeptickém komentáři k neúspěchu, špatné situaci n. vývoji, nepříjemnosti ap.:) to se dalo předpokládat a výsledek toho dopředu odhadnout; to jsem na základě předchozího vývoje očekával; je to v dané situaci logické a dalo se čekat, že to tak dopadne. A: Tu stavbu nám nepovolili. – B: To sem si moh m.! S Novákem v čele komise to tak dopadnout muselo. ■ **S** to bylo předvídatelné To se dalo čekat., Jak jinak? ♦ Proměňuje se v rodě, *mohla*.

Ⓐ I feared as much!, Just as I feared! Ⓝ Das hätte ich mir denken können. Ⓕ Je pouvais m'y attendre / je m'y attendais bien!, Je m'en doutais!, ! C'était couru (d'avance)! Ⓡ (Как и следовало ожидать!)

Jak tě° (něco takovýho) vůbec mohlo napadnout?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému, někdy mladšímu a nezkušenému, silně vyčítavě a odmítavě s ohledem na jeho nepřijatelný, škodlivý n. nebezpečný čin, chování, výrok, vyslovený názor, jednání, rozhodnutí ap.:) to bylo od tebe nerozumné, byla to od tebe hloupost; jak, z jakého důvodu sis mohl myslet, že to je dobré n. to bude mít pozitivní výsledky? Hladit cizího psa! Jak tě n. t. v. m. n.? Co když tě kousne? ■ **S** to je chyba, to není rozumné To nemyslíš vážně!

Ⓐ Of all the daft ideas!, What on earth possessed you (to do a thing like that)? Ⓝ Wie bist du denn darauf gekommen? Ⓕ Comment as-tu pu avoir une idée pareille / imaginer une chose pareille?, ! Ça va pas la tête! Ⓡ Как (тебе) такое в голову пришло?!

Vo / o tom si můžu° nechat jen / jenom zdát / snít!
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, min ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v realistické, střízlivé reakci na možnost koupě drahého předmětu, splnění nákladného přání, cestu kolem světa, výhodném zaměstnání, přátelství s význačnými lidmi ap.:) to je

M

pro mě nedostupné, nedosažitelné a zcela nesplnitelné; získat to je příliš náročné a má to jen povahu krásného přání. Vila s bazénem – o tom si můžu n. j. z. ■ **S** to je nereálné, to je nedostupné Dovol, abych se zasmál.

Ⓐ Not in my wildest dreams! Ⓝ Davon kann ich höchstens träumen. Ⓕ Je ne peux qu'en rêver! Ⓡ (Об этом можно только мечтать.)

Může a nemusí. n. **Může a nemusí (Inf).**
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému v rezervované reakci na zmíněný možný způsob řešení, postup, zvl. z hlediska kvality, správnosti, popř. vhodnosti použití ap.:) je možné, že to bude dobré, ale není to zaručeno; bylo by dobré to ještě prověřit. A: Ten projekt se mi nezdá definitivní, ale posílení bezpečnostního faktoru může pomoct. – B: Může a nemusí, těžko říct. ■ **S** to není jisté

Může° všech pět voblíznout / volíznout.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, min, 1. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o třetím a jeho výhodné situaci, zvl. s ohledem na jeho spokojené manželství, dobré zaměstnání, dobrý plat ap., někdy v kontrastu k jeho nepochopitelné nespokojenosti n. situaci jiného:) podle všech měřítek a v dané situaci může být plně spokojený, popř. šťastný. Má skvělou ženu, uvaří mu, umí šít, plést, pěstuje zeleninu … Může, chlap jeden pitomá, všech pět v. ■ **S** on je spokojený, on žije dobře, on má všechno Nic mu nechybí., Má se jako prase v žitě. ♦ Čl. někdy po dobrém jídle ještě olizuje z prstů jeho zbytky.

Ⓐ I should be so lucky!, He should count his blessings., He's a lot to be thankful for! Ⓝ Der kann sich die Finger danach lecken. Ⓕ ! Il vit comme un coq en pâte., ! Il est aux anges., ! Il s'en lèche les doigts / les babines. Ⓡ (Как сыр в масле катается / живёт как у Христа за пазухой, а всё недоволен.)

Můžeš si říct / hvízdat! n. **Můžeš si říct / hvízdat (že …).**
(Čl. vůči blízkému druhému v reakci, někdy poněkud závistivé, na jeho vyřešený velký problém, skončenou obtížnou práci ap.:) ty jsi teď v příjemné, popř. už bezstarostné situaci a můžeš být proto spokojený, šťastný (že …). Máš už po maturě a můžeš si p.! Já až za rok. ■ **S** buď spokojený!, ty máš se dobře

To může počkat.
(Čl. informovaný a v rozhodovací pozici vůči druhému v reakci na jeho návrh, otázku o méně důležité věci, záležitosti, řešení ap. z hlediska časové následnosti v kontrastu k důležitějším potřebám, záležitostem:) to není urgentní a je možné to odložit na pozdější dobu. A: Pane primáři, a co ta operace menisku? – B: To m. p. ■ **S** to není urgentní

Jestli se může něco podělat, tak se to podělá.
(Čl. zkušený a skeptický vůči druhému o zamýšlené práci, projektu, zvláště složitém, ap. s ohledem na možné, ale nepředvídané komplikace a překážky:) pokud to má aspoň nějakou potenciální slabinu, určitě se projeví a nic se nepodaří; nic, žádná činnost se neobejde bez zásadních komplikací. ■ **S** slabina každá zničí celek ♦ Nejslavnější z Murphyho zákonů.

Čím vám můžu / mohu posloužit?
(Zvl. obsluhující, prodavač v obchodě, popř. úředník ap. v dotaze k příchozímu novému zákazníkovi, klientovi:) co pro vás můžu udělat?; co si přejete (koupit, vyřídit) s mou pomocí? ■ **S** co chcete?

Moh / mohl° sem / jsem se (studem) propadnout.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) **Verb** moct se studem propadnout
(Čl. o sobě v trapné situaci a v komentáři vůči druhému, zvl. při pocitu viny, zodpovědnosti za nezvládnuté nesprávné jednání, chybu, špatnou práci, popř. i při neschopnosti bránit se útočným urážkám ap., často v zastoupení za třetího:) cítil jsem se velmi trapně a zahanbený, pokořený; pociťoval jsem velký stud (a ochromení). Když náš Janeček v přecpaným vobchodě prohlásil, že se počural, mohla sem se s. p. ■ **S** já stydím se Radši bych se neviděl!

Ⓐ I didn't know where to look!, I was so embarrassed., It was so embarrassing. Ⓝ Ich wäre (vor Scham) am liebsten im Boden versunken. Ⓕ J'aurais voulu rentrer (à cent pieds) sous terre., J'aurais voulu rentrer dans un trou de souris., ! Je ne savais plus où me mettre / me fourrer. Ⓡ (От стыда) я чуть сквозь землю не провалился.

Co víc si může přát?
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému obv. o třetím a jeho úspěchu, splnění velkého přání, dosažení dobrého a uspokojivého postavení, nabytí majetku ap.:) dosáhl, má všechno příjemné, užitečné a výhodné, a musí být tedy taky spokojený. ■ **S** on má všechno, on musí být spokojený

To by moh říct každej / každý! n. **To by moh říct každej (že …)!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. pochybovačně a odmítavě n. opatrně vůči druhému v reakci na jeho vymáhání uznání, vstupu, nevěrohodné tvrzení ohrožující práva prvního, nepřijatelný názor ap., zvl. z hlediska nejasné kompetentnosti druhého:) já vám nevěřím, tím by mohl argumentovat n. to chtít přece každý; to je jen tvůj (nekvalifikovaný) názor, ale to potřebuje přístup odborníka. To by moh ř. k., že je instalatér. Ukažte mi razítko zaměstnavatele nebo oprávnění. ■ **S** já nevěřím To si vykládej někomu jinýmu!, Jen jestli!
Ⓐ Anyone could say that. Ⓝ Das könnte ja jeder sagen. Ⓕ Ça, tout le monde peut le dire (que …)! Ⓡ (Да это кто угодно мог бы сказать.)

Tolik mohu říci / můžu říct.
(Zvl. zodpovědný a vzdělaný čl. přemýšlivě a přesně vůči druhému, např. vyslýchajícímu policistovi ap. o zážitku, možných důsledcích, vzniklé situaci ap.:) to je všechno, co o tom vím; až do této míry to můžu tvrdit, konstatovat. Ano, viděl jsem tam nějakého asi desetiletého vyděšeného chlapce. T. m. ř. ■ **S** já vím, já vím to aspoň

Můžeš se (na mě) spolehnout. n. **Spolehni se!**
Verb moct se spolehnout na někoho
(Čl. vůči obv. známému druhému při ujištění o pevnosti slibu, nabídce pomoci, popř. zázemí, podpory a jistoty ap.:) můj slib n. nabídka platí a můžeš s tím počítat; bude to tak, já to splním, dodržím. Jsme přece taková léta přátelé, m. se na mě s. ■ **S** já slibuju, věř mi!, to je jisté

Jak se to mohlo stát?
(Čl. vůči druhému zaraženě, nechápavě, v hrůze v reakci nad nečekanou a krajně nešťastnou zprávou, zásadně nepříznivou změnou situace, ztrátou ap.:) vůbec to nechápu a neumím najít důvod, proč a jak to vzniklo. A: Víte vo tom, že váš syn bere drogy? – B: Ježíšmarjá, jak se to m. s.? Byl to dycky takovej hodnej chlapec. ■ **S** já nechápu to

To se (přece) může stát každýmu / každému.
(Čl. vůči provinilému, zahanbenému druhému ve snaze utěšit ho ve vztahu k nepříjemné drobné chybě, nečekané změně, zvl. pozdnímu příchodu, roztržitosti, zapomenutí něčeho ap.:) to je něco, co mohou udělat i jiní lidé, nejen ty. A: Ježíšmarjá, já sem zas nevosolila polívku. – B: No, to se m. s. k. ■ **S** to je pochopitelné, to není důležité

To si můžeš strčit někam!
(Čl. rozhořčeně vůči známému druhému, zvl. v reakci na jeho nedostatečnou, popř. urážlivou nabídku, slabou náhradu ap., v kontrastu k očekávání:) s tímhle se vůbec nespokojím a odmítám to. ■ **S** já odmítám to, já nechci to

Může se kolem něj střílet … n. **Mohli by vedle něj střílet …**
(Čl. vůči druhému v komentáři o klidném, stoicky vyrovnaném, neunáhleném, nevýbušném třetím navzdory rušení, provokacím ap.:) nenechá se žádným hlukem vyrušit a klidně (spí); může být kolem něj velký hluk, a přesto ho nic nevyruší z jeho klidu. To je vobdivuhodný. Kolem toho mimina se m. s., a vono pořád spí. ■ **S** on je klidný, on spí tvrdě

Můžeš se / moh by ses stydět!
(Čl. zvl. starší, rodič ap. vůči blízkému druhému, dítěti za jeho nevhodné a urážlivé n. bezohledné chování, špatně provedenou práci, odmlouvání, lhaní ap., obv. s narážkou na standardní, mravné chování:) to se nedělá a je to ostudné; to je nepřijatelné, nevhodné a po takovém nepěkném chování bys měl mít pocit viny, zahanbení ap. M. se s.! Je ti už dvanáct a chováš se jako malej kluk. ■ **S** to je ostuda, to je nevhodné

Co pro vás můžu / mohu udělat? n. **Můžu / mohu pro vás něco udělat?**
1. *(Čl. vůči obv. neznámému druhému soucitně v reakci na jeho náhle obtížnou situaci, ztrátu ap. a v nabídce menší úsluhy:) můžu vám nějak pomoct?; nepotřebujete mou pomoc, službu ap.?; co potřebujete?* **2.** *(Čl. na úřadě, v kanceláři ap. vůči příchozímu zákazníkovi, žadateli ap. v nabídce služby:) co si přejete ode mne, od úřadu?; řekněte mi, co potřebujete, od nás žádáte ap.* ■ **S** co potřebujete?, co chcete? ♦ Var. 1 obv. s významem 2.

Co můžeš udělat dnes … *viz* Co můžeš učiniti dnes, neodkládej na zítřek.

Jaks / jak si mi to moh udělat? n. **Jaks mi moh něco takovýho udělat?**
(Čl. vyčítavě n. zklamaně vůči blízkému druhému a jeho nepříznivému činu, někdy jen nerozumnému ap., též v kontrastu k očekávání prvního:) to mě od tebe velmi poškodilo n. zklamalo, vůbec jsem to nečekal a nechápu, pročs to udělal; nezachoval ses ke mně dobře a mě to na tebe mrzí. ■ **S** to mrzí mě, proč děláš to?

M

Mohli mě vomejvat (dyž …).
(Čl. neformálně a emocionálně vůči blízkému druhému o své silné reakci na zcela nečekanou nepříjemnou změnu ze strany třetího, jeho porušení příkazu, někdy i příjemné překvapení ap.:) silně mě to překvapilo, zarazilo a bezmocně a intenzivně jsem zuřil (když jsem to slyšel ap.). ■ **S** já jsem šokovaný, to bylo překvapení nepříjemné

Na to se můžeš° vykašlat.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému s pohrdáním o zadaném nesmyslném úkolu, zdánlivě potřebné práci, nedůležité povinnosti ap. n. proti jeho obavám z pohrůžky, varování ze strany třetího ap.:) to není vůbec důležité n. vážné a nereaguj na to!; zadaný úkol není závažný a je přitom příliš pracný, nudný, nezáživný, popř. náročný, a proto ho nedělej! Nosit dřevo z jednoho konce dvora na druhej, protože tam se to zdá paní šéfový hezčí! Na to se m. v.! Nemá to v hlavě v pořádku! ■ **S** to není důležité, já odmítám to To nech plavat!, To pusť z hlavy!

Ⓐ I shouldn't bother if I were you., Tell him what he can do with it., Tell him where he can shove it! Ⓝ Pfeif drauf. Ⓕ ! Laisse tomber / (*vulg*) pisser. Ⓡ Наплевать и забыть!

To můžeš° vyprávět / vykládat někomu jinýmu!
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči známému druhému v nevěřícné, odmítavé a ostře emocionální reakci na jeho líčení, sdělení, informaci ap.:) tomu já nevěřím a odmítám to; to ti nevěřím; co říkáš, je silně nepravděpodobné. Tak ty že máš pokažený auto a nemůžeš mě tam vzít? To m. v. n. j.! ■ **S** já nevěřím, to není pravda To vykládej svý babičce!, Neval to na mě!

Ⓐ Come off it!, Tell it to the marines! Ⓝ Das kannst du jemandem anderen erzählen. Ⓕ (Va raconter ça) à d'autres!, ! Ne raconte pas de sornettes / bobards!, ! Ne me la fais pas! Ⓡ Не вешай мне лапшу на уши!

Na to můžeš (klidně) zapomenout.
(Čl. informovaný a zkušený vůči známému druhému odmítavě n. posměšně, zvl. v reakci na jeho přání, obv. v nepříhodné situaci ap.:) to (teď) vůbec není možné n. uskutečnitelné a nemysli už na to!; ty jsi naivní, není to praktické n. vhodné a nedá se to přijmout n. prosadit. ■ **S** to není možné, to je absurdní, ty jsi naivní, ty nejsi realistický

Mohli by ho ždímat!
(Čl. vůči druhému v popisu třetího silně se potícího v důsledku velkého horka, velké tělesné námahy n. po návratu zvenku a deště ap.:) je úplně mokrý, promočený; je silně propocený n. promoklý; po tváři, po těle mu teče pot. ■ **S** on je mokrý, on je zpocený

Tak / a nakonec za to můžu já!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v ostré, podrážděné, popř. vztahovačné reakci na celkový, společný neúspěch podniku, pokusu ap. a na jeho, jejich nepřímé obvinění ap.:) takže ty z toho viníš mě?; chceš, chcete mi naznačit, že jsem touto situací vinen já (a přitom to není pravda). Tak vy ste mi řekli špatnej vzoreček, mně to pochopitelně nevyšlo a všechno je teď blbě. A n. za to m. já! ■ **S** já odmítám to, to není vina moje Mě do toho nepleť!, S takovou na mě nechoď!

Ⓐ So now it's my fault (is it?) Ⓝ Jetzt kann ich am Ende dafür! Ⓕ Et par dessus le marché, ça serait de ma faute!, ! Et on me collerait ça sur le dos! Ⓡ (Так что же, я во всём виноват?)

Co nám můžou?
(Čl. realisticky vůči blízkému druhému, druhým o síle a možnosti hrozícího nebezpečí, sankcí ze strany nadřízených, výše postavených, instituce, policie ap., zvl. v případě nerespektování, nesplnění nařízení, nátlaku, nereagování na jejich požadavek ap.:) nic (zlého) nám nemůžou udělat; jejich represivní možnosti jsou omezené a žádný vážný trest nám nedají; nemyslím, že nám přes tresty a zákazy můžou ublížit; jsou v podstatě bezmocní a nebudou reagovat. Já na tu jeho slavnou dobrovolnou akci teda nepudu. Co nám může? ■ **S** on není nebezpečný

Jak bych moh!
(Čl. vůči druhému v odmítavé reakci na jeho podezření z neslušného činu, nečestného postupu, nefér jednání ap.:) to bych nikdy neudělal!; nedovedu si představit, že bych za nějakých okolností byl něčeho podobného schopný. A: To je hrůza, snads to ubohý dítě nezmlátil? – B: No, dovol! Jak bych moh! ■ **S** já neudělám to, já odmítám to

Jak si / jsi jen moh / mohl!
(Čl. vůči blízkému druhému emocionálně vyčítavě kvůli jeho provinění, zanedbání, zapomenutí něčeho ap.:) to mě moc mrzí a zlobím se proto na tebe; nechápu, proč jsi to udělal! Já měla tu modrou

vázičku tak ráda a tys ji rozbil! Jak si jen moh! ■ **S** já zlobím se na tebe, proč děláš to?

Kdo za to může, že …?
(Čl. vůči blízkému druhému, druhým v rozboru příčin neúspěchu, nastalé nepříjemnosti ap., někdy ve snaze v rámci kolektivní komunikace odsunout přímé pojmenování viníka:) všichni přece víte, kdo je viník (a kdo by měl svou vinu odčinit); je jasné, kdo to zavinil (to, že …). No, kdo za to teď může, že nám došel benzín? A kdo nechtěl zastavit u žádný pumpy? ■ **S** kdo zavinil to?

Modli se a pracuj!
(Čl. zvl. starší a nábožensky založený v radě vůči druhému k dobrému životu n. v krizi, jeho životním neštěstí a potížích a ve snaze naznačit mu cestu k překonání, např. nemoci, rozpadu manželství, ztráty zaměstnání ap.:) věř ve šťastné okolnosti a příznivý vývoj a věnuj se užitečné, smysluplné činnosti!; práce a modlitba jsou jedinou útěchou (když v životě všechno zklamalo). A: Ach jo! Žena mi zemřela, syn je vozíčkář … – B: Jako útěcha nám zbývá jediné: m. se a p. ■ **S** věř a pracuj! ♦ Heslo benediktinů.

Modli se, aby …
(Čl. vůči druhému ve společné krizi, obtížné a nejasně řešitelné situaci n. po jeho provinění, lži, neopatrném n. nečestném jednání ap.:) doufejme, že (to dobře dopadne); přej si, aby (se to dobře vyřešilo n. tento tvůj skutek zůstal před ostatními utajený). Modli se, abysme ten tvůj pas našli do odletu letadla. Modli se, aby na to táta nepřišel. Určitě by tě seřezal. ■ **S** doufej!

Jeho modlitby byly vyslyšeny.
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetím ohroženém, v nebezpečí n. bezmocném a toužícím po nepravděpodobném zásahu, změně ap.:) jeho přání se (náhodou, zásluhou jiného) splnilo a je teď spokojený n. klidný; to se nakonec podle jeho přání (náhodou) stalo. ■ **S** přání jeho splnilo se, to stalo se konečně

Snes / snesl by jí modrý / modré z nebe. *viz* Snes by jí modrý z nebe.

To je to samý v bledě modrým. *viz* To je to samý v (bledě) modrym.

Já ho seřežu, až bude modrej! *viz* Já ho seřežu, co se do něj vejde!

Když nejde / nepřijde Mohamed k hoře, musí jít hora k Mohamedovi.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o nesrovnatelném vztahu mocného, ale nerozumného n. neústupného třetího a ještě mocnějšího čtvrtého, zvl. při potřebě jednání, kontaktu ap.:) i když jeden člověk má mnohem větší váhu a význam, přesto moudře ustoupí, sleví ze své hrdosti ap. a vychází vstříc, popř. přímo navštíví druhého člověka, protože ten je tvrdohlavý, příliš pyšný n. domýšlivý a neschopný ústupku. Je to pitomec jeden domejšlivá a nedá si říct, a tak starej pan profesor musí k němu domů, aby mu to vysvětlil. Holt, když n. M. k h., m. jít h. k M. ■ **S** čl. mocný a moudrý ustoupí tvrdohlavému Moudřejší ustoupí. ♦ Přísloví; srov. proroctví v koránu, 52,10.
Ⓐ If Mohamed won't come to the mountain, the mountain must go to Mohamed. Ⓝ Wenn der Prophet nicht zum Berg geht, muss der Berg zum Propheten kommen. Ⓕ Puisque la montagne ne vient pas à nous, il faut aller à elle. Ⓡ Если гора не идёт к Магомету, то Магомет идёт / должен идти к горе.

Co je mokrý, to je čistý.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky n. nedbale o kvalitě a důkladnosti úklidu interiéru, s odstínem povrchního hodnocení a pohledu případné kontroly n. návštěvy:) (někomu) záleží nejvíc na vnějším dojmu, a je-li místo aspoň mokré, jen lehce přetřené vodou, stačí to a budí to dojem potřebné čistoty. ■ **S** to je čisté, mokré je čisté zdánlivě

Tak moment!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v hovoru s ním v důsledku nedostatečného pochopení jeho výroku, potřeby vysvětlení nepravdivé informace ap., popř. nepochopitelného, podezřelého ap. chování, někdy užito varovně před další lží ap.:) zastav se, přestaň (na chvíli mluvit)!; mlč chvíli!, přerušuju náš hovor, tvůj výklad ap. kvůli nutnosti objasnění. Tak moment! Minules mi říkal, že ses vrátil z vejletu už v sobotu, a ne v neděli. Tak jak je to? ■ **S** zastav se!, přestaň!, mlč! Ale kuš!, Nech na hlavě!
Ⓐ Hold on (there)!, Wait a minute! Ⓝ Moment mal! Ⓕ (Attends) un instant!, ! Minute, papillon!

Taková blbá monarchie nemá ani na světě bejt.
(Čl. vzdělaný vůči druhému v komentáři ap. v nespokojené reakci na příliš velké a hloupé požadavky, předpisy ap. ze strany instituce, úřadu ap.:) to je hloupý a nepříjemný systém; to mě irituje a takové absurdní situace a systém, který je vytváří, by neměly existovat. ■ **S** to irituje mě, režim je

hloupý ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923), pův. o rakousko-uherském zřízení.

To je pro / na něj (učiněnej) mor.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho postoji k nenáviděné činnosti, nepříjemné práci, zvl. zdlouhavé ap.:) je mu to krajně nepříjemné a maximálně se tomu vyhýbá; to ho psychicky trápí, krajně vyčerpává a nepřináší mu vůbec žádné uspokojení, potěšení. Vyplňovat dotazníky, to je na něj u. m. ■ **S** to je nepříjemné

Šíří se to jako mor.
Komp šířit se / být jak mor
(Čl. konzervativní vůči druhému v neschvalujícím komentáři o novém zvyku n. zlozvyku, výrazech, módě ap.:) šíří se to neobvykle rychle a nakažlivě; začíná to bohužel užívat, říkat ap. už hodně lidí. ■ **S** to šíří se hromadně

Moravo, Moravo, Moravěnko / Moravičko milá! Co z tebe pochází chasa roztomilá / ušlechtilá.
(Čl. zvl. v cizině, rozněžněle vůči druhému, druhým při upřímné n. žertovné vzpomínce na moravské příbuzné, přátele, důvěrně známá místa ap.:) rád vzpomínám na Moravu jako na místo, kde se cítím dobře; Morava je krásná zem. ■ **S** Morava je krásná ♦ V. Hanka (1791–1861), dnes zlidovělá píseň, začátek.

Já ti zvednu morálku!
(Rodič, učitel, nadřízený ap. výhrůžně a zlostně k mladšímu druhému, žákovi, dítěti ap. vzhledem k jeho přestupku, neposlušnosti, lajdáctví, neplnění povinností ap.:) to mě rozčiluje, irituje a budu tě za to muset potrestat. Kde máš ten úkol z matematiky? Já ti z. m.! ■ **S** já potrestám tě

Mordhadry, morddudy (mordsetsakra)!
(Zvl. starší čl. vůči blízkému druhému, zvl. ve snaze si emocionálně v nepříjemné situaci, v rozčilení ulevit, vyjádřit svou zlost ap.:) to se mi nelíbí a mám velkou zlost. Kam to pořád koukáš? Podej mi ty hrábě. M., m.! ■ **S** to nelíbí se mi, já mám vztek

Projelo (mu) to až do morku kostí / kosti.
Verb být otřesen / strach jím projel až do morku kostí
(Čl. vůči druhému, čtenáři ap. zvl. v popisu třetího a jeho strachu v důsledku zjištění n. spatření něčeho hrůzného, drastického zážitku, popř. silného zlověstného zvuku ap.:) velmi ho to vyděsilo a strnul; hluboce to jím otřáslo a dočasně ho to ochromilo. Z vedlejší ulice se ozvalo kvílivý zaječení. P. mu to až do m. k. ■ **S** on lekl se

Je to morna. n. **Je tam jak v morně.**
Komp je tam jak v morně
(Čl. nespokojeně, s odporem vůči druhému o obytné, pracovní n. společenské místnosti a potřebě v ní pobývat:) je tam nepříjemná, krajně velká zima; je tam nezatopeno a nelze tam delší dobu setrvávat. V tý třídě by se mělo vodvzdušnit topení. Je tam j. v m. ■ **S** je tam zima

Tomu sahá moře po kotníky.
(Čl. vůči druhému nesouhlasně, odmítavě o příliš sebevědomém třetím a jeho arogantním, domýšlivém chování a přehnaných nárocích ap.:) chová se domýšlivě a k druhým přezíravě v domnění vlastní nadřazenosti; domnívá se, že jeho schopnosti, dovednosti ap. mají světovou úroveň. A: Říkal, že dyž mu nezvejšíme plat, najde si uplatnění v cizině. – B: No jo, tomu s. m. po k. ■ **S** on chová se povýšeně, on je domýšlivý, on přehání nároky

Djó, moře! – Proč nebydlíme u moře!
(Čl. zvl. vzdělaný, často položertovně vůči druhému, druhým v posteskнutí nad nevýhodami zeměpisné polohy:) moc toužím po moři a lituju, že je tak daleko (od Čech, Moravy ap.); je velká škoda, že naše země není situována u moře, bylo by to velmi příjemné (a mělo by to i nesporné ekonomické a jiné výhody). Cesta autobusem do Benátek trvá celej den. Djó, moře! – Proč n. u m.! ■ **S** já toužím po moři ♦ J. Neruda (1834–1891), povídka *Hastrman* z knihy *Povídky malostranské* (1877).

To je, jako když plivne do moře.
Komp to je, jako když plivne do moře
(Čl. pohrdavě, nespokojeně vůči druhému o dostupném n. přiděleném množství potřebných zásob, zvl. jídla, výrobního materiálu, peněz, nabízené pomoci ap., v kontrastu ke skutečné potřebě:) je toho příliš, velmi málo; při současném nedostatku a celkové potřebě to ani zdaleka nestačí. A: Já mám doma pár plechovek bílý barvy. – B: No jo, podívej na ten plot, to je, j. k. p. do m. ■ **S** je toho málo

Plivni (si) stokrát do moře, vono se nezpění.
(Čl. zkušený rezignovaně vůči druhému zvl. o snaze změnit nevhodný, nevyhovující stav situace, poměrů, zákonů ap.:) cokoliv uděláš, nemá žádný vliv; to je marné a nic se tím nezmění, nezlepší; s tím není možné nic dělat (a nezbývá, než se s tím smířit). A: Já bych na tvým místě protestoval. – B: Ále, p. s. do m., vono se n. ■ **S** to je marné, nic nepomůže, nic nezměnilo se, snaha žádná nevede k cíli ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Křest svatého Vladimíra* (1876).

Nežvaň, není ti šedesát a v Moskvě si / jsi taky nebyl! *viz* Neraď, není ti šedesát a v Rusku si taky nebyl!

Je to tu jako na praským / pražským / Prašným / pražském / Prašném mostě.

Komp je tu jak na pražském / Prašném mostě *(Čl. vůči druhému, druhým, udiveně n. nespokojeně, zvl. po svém příchodu na pracoviště, do pracovny, popř. bytu, na ulici ap., v kontrastu ke klidu v běžné situaci:) je tu velmi a neobvykle, popř. nepříjemně rušno a živo; chodí tu mnoho lidí a není tu vůbec klid.* Já ti du taky popřát k narozeninám, ale nějak se k tobě nemůžu propracovat, je to tu j. na p. m. ■ **S** je tam rušno, je tam hluk

Motor de / jde / šlape jako hodiny.

Komp motor jde jako hodiny *(Čl. spokojeně a pochvalně vůči druhému o stroji, přístroji, motoru ap., zvl. po opravě, selhání ap.:) pracuje, funguje (teď) zcela spolehlivě, pravidelně a přesně, navíc i tiše.* ■ **S** to funguje dobře

Největší moudrost znát sebe samého.

(Zvl. čl. starší, moudrý filozoficky vůči druhému v radě s ohledem na jeho bezradnost a potřebu se rozhodnout, popř. volit alternativu i pro jiné ap.:) poznej sám sebe, pochop své skutečné motivy a schopnosti i meze a až pak se ti otevře cesta k poznání světa; přemýšlej o sobě, a jaký vlastně jsi, protože jen na základě tohoto poznání budeš schopný rozumět jiným. Do toho se nepouštěj, to ti nepůjde. Pamatuj si: n. m. z. sebe samého. ■ **S** poznej sebe! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. *Poznej sám sebe!*

Vší moudrosti počátek.

1. *(Čl. vůči druhému posměšně o třetím, zvl. mladším, a jeho neoprávněně nadřazeném, přemoudřelém chování ap.:) je příliš domýšlivý a myslí si, že je první n. jediný, kdo to ví n. všemu rozumí.* **2.** *(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři a jemném poučení obecně, o něm n. mladém třetím, zvl. v reakci na jeho pošetilý čin, nedostatek rozhledu ap.:) moudrým se nikdo nerodí, osobní moudrost se získává až časem a zkušenostmi.* ■ **S** on je domýšlivý, on chová se důležitě, čl. získá moudrost až časem ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je to / von je moudrost sama. n. **Von je ztělesněná moudrost.**

(Čl. vůči druhému poněkud pohrdavě o třetím, často mladším, a jeho postojích, popř. neustále předkládaných připomínkách, názorech ap.:) snaží se vytvořit dojem, že je vševědoucí, neobyčejně vzdělaný, sečtělý a zralého úsudku ap. (a mě tím velmi dráždí). A: Pavel mi zas radil, jak mám zacházet s počítačem. – B: No jo, ten je m. s. ■ **S** on chová se přemoudřele

Myslí° si, že snědl / sežral° všechnu moudrost / všechen rozum.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, kond, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému kriticky a pohrdavě o třetím obecně n. momentálně v jeho chování, postojích ap.:) je nebezpečně sebejistý a domýšlivý a mě to uráží, irituje; nekriticky se přeceňuje a nepochybuje o správnosti a definitivnosti svých názorů.* Nabízel se, že mi poradí s daněma, a přitom tomu nikdy nerozuměl. M. si, že s. v. m. ■ **S** on chová se přemoudřele, on je domýšlivý, on přeceňuje se Tváří se, jako by sežral Šalamounovo hovno.

Ⓐ (He thinks he knows everything.) Ⓝ Der glaubt, er hätte die Weisheit mit Löffeln gefressen. Ⓕ Il se croit sorti de la cuisse de Jupiter., ! (*vulg*) Il ne se prend pas pour une merde. Ⓡ (Что он о себе думает / воображает?)

Nesežral všechnu moudrost.

(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě o třetím a jeho chování, zvl. v reakci na jeho hloupou chybu ap.:) on není tak chytrý, inteligentní n. schopný, jak se snaží vypadat; on je docela (občas) hloupý. ■ **S** on je hloupý, on přeceňuje se, on chová se přemoudřele

Moudrými / moudrému napověz, hloupýho / hloupého trkni.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. vůči druhému v komentáři k pomalu chápajícímu n. nedůvtipnému třetímu, zvl. v reakci na jeho momentální neznalost n. obecně při momentálním nevzpomenutí si ap.:) i když si občas nemůže vzpomenout každý, chytrému člověku k pochopení, rozpomenutí stačí říct jen část, narážku ap., zatímco hloupému, nevzdělanému, nezkušenému člověku je třeba říct n. blíže vysvětlit vše, ukázat celý jev, informaci ap.* Město Mnichov se nachází v Ně-, Ně- …, no přece v Německu, Pepíčku. No jo, m. n., h. t. ■ **S** čl. chytrý pochopí náznak Na chytrýho mrkni, hloupýho trkni. ♦ Též var. *hloupému dolož*, přísloví (Čelakovský, kde však var. … *hloupému dopověz*); srov. lat. *Sapienti sat dictum*, tj. *moudrému stačí slovo*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Peršan, 729*, též pak P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Formio, 541*; známá je i lat. forma *verbum sapienti sat*, *moudrému stačí slovo.*

M

Ⓐ (*jen obecně*) A word to the wise (is enough). Ⓝ Der braucht erst einen Wink mit dem Zaunpfahl. Ⓕ ! Il y a ceux qui comprennent à mi-mot et les autres., ! Il y a ceux qui ont l'esprit bouché et les autres. Ⓡ Умный слышит в полслова.

To sem tak moudrej jako předtim.
(Čl. v povzdechu vůči druhému zvl. v reakci na neúspěšný pokus zjistit, nalézt potřebnou informaci, po neuspokojivé odpovědi třetího ap.:) (bylo to zbytečné) ani teď nic nevím; nic jsem se takhle stejně nedověděl. ■ **S** to nepomůže, já nevím, já nevyznám se v tom

Nejsem z toho (moc) moudrej / moudrý. *viz* Nejsem z toho (moc) chytrej.

Moudřejší ustoupí.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. v radě druhému, často vůči staršímu dítěti, obv. při střetu zájmů, názorů ap. s třetím trvajícím na svém stanovisku, žádosti ap.:) rozumný (a obv. i starší) člověk se kvůli vyřešení konfliktu obv. vzdá svého nároku n. stanoviska ve prospěch druhého; tak přece ustup, jsi moudřejší!; moudrý člověk raději spor rychle ukončí. A: Já to chci taky! – B: Ale děti! M. u., Honzíčku! ■ **S** čl. moudrý ukončí spor Pusť to z hlavy! ♦ Přísloví (Čelakovský); občas novější dodatek … *a hloupej se pere / blbec se rve dál.*

Ⓐ Discretion is the better part (of valour)., Better to bend the neck than bruise the forehead., (*k dětem*) Birds in their little nests agree. Ⓝ Der Klügere gibt nach. Ⓕ C'est au plus sage de céder., ! Il faut savoir mettre de l'eau dans son vin / lâcher du leste. Ⓡ Умный уступает.

Ňáká / nějaká moucha mu° (zase) přelítla / přeletěla přes nos.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři o známém třetím s ohledem na jeho momentální náladu, někdy bez jasného důvodu ap.:) má špatnou, rozmrzelou náladu a nelze s ním momentálně rozumně mluvit; nechová se příjemně a laskavě, něco ho muselo rozladit. Ptal jsem se ho, kam to zařadit, a on se na mě najednou utrh. Zase mu n. m. p. přes nos. Je teď takovej náladovej. ■ **S** on chová se uraženě, on je mrzutý Něco mu přelítlo přes nos.

Ⓐ Something's got up his nose (again)., Something's obviously bugging him (again). Ⓝ Dem ist eine Laus über die Leber gelaufen. Ⓕ Quelle mouche l'a piqué., ! Il fait la tête / gueule. Ⓡ Какая муха его укусила?

Neublížil by / neublíží ani mouše. *viz* Ten neublíží ani kuřeti.

Je jich (tam) jako much.
Komp je jich tam jako much
(Čl. vůči druhému nespokojeně n. s odporem, zvl. o množství pohybujících se lidí někde shromážděných, obv. za urč. cílem a na větším, snadno přehlédnutelném prostranství, též o zvířatech ap.:) je jich tam velmi a nepříjemně mnoho; je tam nepříjemně velké a velmi hlučné množství lidí, popř. dalších živých tvorů. Já mezi ty nadšence, co se vopíkaj na pláži, nepudu. Je jich tam j. m. a to pro mě nejni. ■ **S** je tam mnoho lidí

Má to svý mouchy.
Verb mít (své) mouchy
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o produktu, díle, projektu, prototypu ap. jinak dobrém, fungujícím ap.:) není to (ještě) zcela dokonalé, perfektní, ale jsou to jen drobné nedostatky; má to (ještě) drobné, nepodstatné chyby, nedokonalosti a občas to vynechává n. pracuje nepravidelně. No, ten počítačovej program, cos mi udělal, je skvělej, má to ovšem eště svý m. ■ **S** to není dokonalé

Mouchy, snězte si / vemte si mě.
(Čl. činorodý vůči druhému v komentáři o třetím a jeho povaze a trvalém projevu n. o momentální náladě, popř. v důsledku nezdaru ap.:) je pasivní a jedná, mluví bez zájmu a energie, sklesle; chová se, reaguje neobvykle pasivně, laxně, popř. hloupě. Táta dneska chodí vod rána jenom sem a tam, je celej m., s. si mě. ■ **S** on je pasivní

Mouřenín vykonal svou povinnost, mouřenín může jít.
(Čl. moudrý a vzdělaný vůči druhému v komentáři, někdy posměšném, o podřízeném, závislém třetím, pomocníkovi ap. a vztahu jeho šéfa, velitele, nadřízeného k němu ap.:) provedl, vykonal nepopulární n. nepříjemnou práci a teď už ho nikdo nepotřebuje, ani za to neodmění; čl. za nepopulární práci sklízí jen nevděk; sdělil svůj názor, uvedl možnosti, rezervy ap., ale na konečném řešení se nepodílí. Co tady ještě vokouníte? M. v. svou p., m. m. jít. ■ **S** čl. podřízený nedostane odměnu, čl. nedostane odměnu za nepopulární práci ♦ Z něm. *Der Mohr hat seine Schuldigkeit getan, der Mohr kann gehen*, F. Schiller (1759–1805), *Fiesco, 3,4* (1783).

Leze / de / jde° mu° to (už) na mozek.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o tře-

tím a otupující dlouhé činnosti, náročnosti dlouho řešeného úkolu, problému složitého studia ap. a jeho účincích na něj, zvl. není-li připravený n. je-li jen unavený ap.:) deformuje, otupuje n. mate to jeho normální zdravé myšlení a úsudek (a začíná to z něj postupně dělat blázna, podivína); působí mu to vážné myšlenkové potíže a starosti. Dělaj revizi už třetí noc. Není divu, že jim to už l. na m. ■ **S** on je unavený, to je otupující, on chová se podivínsky už Je, jako by ho praštil palicí do hlavy.

Ⓐ He's losing his grip., It's getting him down., It's driving him crazy. Ⓝ Der dreht noch durch. Ⓕ Ça lui tape sur le système / le cerveau / le ciboulot., ! Il perd la boule / la boussole., ! Il marche à côté de ses pompes. Ⓡ У (него) уже шарики за ролики заходят.

Měkne mu mozek.
(Čl. informovaný n. rozzlobený vůči druhému v kritickém komentáři o třetím a jeho myšlenkových pochodech a nepřijatelném jednání, zvl. s ohledem na jeho okamžitý, nepříliš inteligentní nápad, popř. vlivem stáří:) chová se naprosto hloupě a dělá nesmysly, nesmyslné chyby; začíná ztrácet schopnost logického myšlení, vnímání souvislostí ap., začíná zapomínat. A: Co to blábolí? – B: Ale, neber ho vážně. M. mu mozek. ■ **S** on chová se nerozumně Ruplo mu v bedně.

Tvrdne mu mozek. *viz* Měkne mu mozek.

Vrtá mu to mozkem. *viz* Vrtá mi to hlavou.

Vysychá mu mozek.
(Čl. ležérně a pohrdavě vůči druhému o třetím, zvl. v reakci na jeho opakované zapomenutí, logickou chybu, omyl ap.:) začíná se chovat hloupě a nespolehlivě. ■ **S** on je hloupý, on chová se nerozumně

možná *viz* možný

Dobře se pověsit – to vyloučí možnost špatně se voženit / oženit.
(Čl. moudrý a starší vůči druhému, zvl. mladému muži, sarkasticky a humorně n. pesimisticky a cynicky v radě do života a o manželství:) někdy je lepší umřít než se (špatně) oženit; když člověk včas zemře, vyhne se všem dalším možným chybám včetně nepodařeného manželství. ■ **S** je lepší umřít než oženit se špatně ♦ W. Shakespeare (1564–1616), srov. angl. *Many a good hanging prevents a bad marriage, Večer tříkrálový, 1,20* (1600).

Možná že ano / jo, možná že ne.
(Čl. nerozhodný vůči druhému v odpovědi na otázku, též ve snaze o vyhýbavou odpověď ap.:) ještě nevím, takže to není jisté; nemůžu (ještě) jednoznačně odpovědět a potřebuju nějaký čas, abych si to rozmyslel. A: Půjdeš na ten ples? – B: Ještě nevím, m. že ano, m. že ne. – A: No, já doufám, že přijdeš. ■ **S** já nevím, to je nejisté, já nechci odpovědět ♦ Srov. it. *Forse che siforse che no* (1910), titul románu G. d'Annunzia (1863–1938).

Možná že jo, možná že ne. *viz* Možná že ano, možná že ne.

I to je (docela) možný / možné.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho činu, schopnostech n. o situaci, události, zvl. v důsledku neprokázané zprávy, n. nejednoznačné věci, záležitosti ap.:) to se mohlo stát a zní to věrohodně; připouštím existenci takové situace, takového případu, činu ap. A: Prej zpronevěřil peníze. – B: I to je d. m., znám ho trochu. ■ **S** to je možné, to je pravděpodobné

Možný / možné je všechno / všecko.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému v reakci na jeho obavu a otázku ohledně případného ohrožení, nepříznivé změny, katastrofy ap.:) nic není jisté a mohlo by se stát i toto; připouštím i takovou zlou možnost. ■ **S** to je možné

Dělá všechno možný / možné (aby …).
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho reakci na potřebu záchrany, náhrady, včasného skončení, pomoci druhému ap. ve své práci n. jednání ve snaze o dosažení cíle, z hlediska tempa, vynalézavosti, využívání kontaktů, výmluvnosti ap.:) krajně, velmi usilovně, intenzivně, popř. vynalézavě se snaží (o to, aby …); má velký zájem, důvod a velmi o to usiluje (aby …). Dělá v. m., aby si získal její přízeň. ■ **S** on snaží se

Není možná!
(Čl. vůči druhému v údivu, často ironickém a zlehčujícím, nad neočekávanou zprávou, netragickou změnou, událostí, činem třetího ap.:) to jsem nečekal (ale tak velká zpráva to zase není); tomu příliš nechci věřit. A: Představ si, že si chce vnučka vzít najednou vo dvacet let staršího chlapa. – B: N. m.! To má, chudák holka, asi s vdáváním vopravdu potíže! ■ **S** já nevěřím tomu, to překvapuje mě

Není° dobře možný / možné (aby …). n. **To není° dobře možný.**
(kol – neutr) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (aby) – kles.
(Čl. informovaný vůči druhému v reakci na jeho návrh, otázku ap. a ve snaze naznačit mu perspektivu uskutečnění nápadu, plánu, vyhovění

M

prosbě ap., zvl. s ohledem na širší kontext, zájem dalších lidí ap.:) to nejde realizovat, uskutečnit; to není průchodné a nešlo by to prosadit, obhájit. Není prostě dobře m., aby šéfem výboru pro ochranu demokracie byl bejvalej komunista!, Výzkum zkrátka ve stávajících podmínkách nemůžeme zahájit. To prostě není d. m., nejsme kouzelníci. ■ **S** to není možné, to je nepřijatelné, to nelze uskutečnit Vocuď až pocuď!, To nejde.

Ⓐ It's just not on / feasible for …, It's inconceivable that … Ⓝ Es ist nicht gut möglich, dass … Ⓕ Il n'est tout simplement pas possible de / que …, Ce n'est tout simplement pas possible.

To není možný / možné!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému, popř. pro sebe, v emocionální a rozladěné reakci na neúspěch, nezdar, např. s hledáním předmětu, který má být na svém místě, n. na nepřijatelné chování, jednání třetího v důležité situaci ap.:) to je krajně frustrující a já odmítám se s tím smířit!; nechci tomu uvěřit, že je to tak, a rozčiluje mě to.* To n. m., kde ten pitomej papír sakra je! Dyť sem ho sem včera přece dával! ■ **S** to nelíbí se mi, to irituje mě, to rozčiluje mě, já mám vztek Já bych do toho nejradši praštil!, Čert mě může vzít, když …!

Ⓐ I don't believe it! Ⓝ Das ist unmöglich! Ⓕ Ce n'est pas possible! Ⓡ Не может быть!, Да быть такого не может!

Dost možná.

(Čl. vůči druhému v odpovědi na dotaz, z nejistoty n. neochoty se hned zavázat, mluvit jasně, popř. i neinformovanosti ap.:) spíš ano, je to spíš pravděpodobné; s největší pravděpodobností ano; snad ano. A: přijdeš večer do hospody? – B: D. m. ■ **S** to je možné, to je pravděpodobné

Dost možná, že …

Part dost možná, že

(Čl. v odpovědi druhému obv. o eventualitě, možnosti události, chování třetího ap.:) je poměrně dost pravděpodobné, že; připouštím, že (se to může stát, tento fakt, situace existují ap.). A: Ví tvůj muž, že pro odevzdání žádostí teď platí posunutý termín? – B: D. m., že už o tom ví. ■ **S** to je pravděpodobné, to může stát se

To je (teď) v módě.

(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři, někdy rezervovaném, o novém společenském zvyku, způsobu oblékání, mluvení ap.:) to je teď (podle některých lidí) populární a nejmodernější a mnoho lidí to dělá, nosí, říká ap. ■ **S** to je módní

To (už) vyšlo / je z módy.

(Čl. obv. informovaný a sám se aktivně účastnící, zvl. žena, vůči druhému o šatech, účesu, hudbě, čteném autorovi ap.:) to už (přece) není moderní, módní; to už se neužívá, nenosí ap. a je to teď zastaralé, popř. opovrhované n. směšné. Ty nosíš ještě tyrkysovou halenku? Prosím tě, dyť to už v. z m.! ■ **S** to není moderní, to nelíbí se mi

To jsou divný móresy!

(Čl. zvl. starší vůči druhému kriticky a nelibě o třetím a jeho nevhodném způsobu chování, jednání, vystupování v prostředí předpokládajícím normu a stupeň vážnosti, zdrženlivosti ap.:) chová se podivně, výstředně, drze ap. a mě to irituje, pobuřuje. To jsou d. m.! Stojí tady a kouká, místo aby tý paní s kočárkem pomoh! ■ **S** to irituje mě, on chová se špatně ♦ Z lat. *mores* „mravy", ve významu „vhodné chování" přišlo přes něm. *Mores.*

Z toho mračna / mraku pršet / déšť nebude.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení akutní nepříjemné, popř. hrozivé situace mezi lidmi, zloby a výhrůžky mocného třetího ap., zvl. s ohledem na překážky bránící výbuchu ap.:) tahle příhoda, incident, konflikt, pocit uraženosti ap. žádné zlé následky (hádku, rozchod, trest ap.) mít nebudou a přejdou samy od sebe; vypadá to sice hrozivě, ale žádná zlá reakce nepřijde. Tak máma našla tvoje milostný psaníčka a teď pění? No, z t. m. p. n., jak ji znám. Dyť bejvala stejná a jistě si to uvědomuje. ■ **S** to není zlé ještě, to nemá důsledky zlé Pro jednou snad nebude hned zle.

Ⓐ It's only a passing storm., It'll soon blow over., He'll soon get over it. Ⓝ Das wird nicht so schlimm kommen. Ⓕ ! Ce sont des craintes vaines / inutiles.

Stahují se nad ním mračna. *viz* Stahují se nad ním mraky.

Z toho mraku pršet nebude. *viz* Z toho mračna pršet nebude.

Je pod mrakem.

(Čl. vůči druhému o stavu počasí a jeho důsledcích:) nebe je zamračené, s šedivými oblaky, a nesvítí slunce; je zataženo a možná bude pršet. ■ **S** je tam počasí zamračené

Sou / jsou toho / jich mraky.

(Čl. vůči druhému v konstatování n. informaci

o živočiších, popř. rostlinách ap., zvl. o ptácích venku na drátech n. větvích, květinách na louce, houbách v lese, komárech nad bažinou, popř. zásobách zboží ap.:) je toho, jich spousta, nadbytek (a není třeba šetřit n. je pracně hledat ap.). ■ **S** je jich mnoho, je toho hodně

Stahují se mraky.
(Čl. vůči druhému v konstatování o změně stavu oblohy, zvl. z hlediska možného důsledku:) objevuje se spousta šedivých mraků a zdá se, že bude pršet (a měli bychom se schovat ap.). ■ **S** je tam počasí zamračené

Stahují° se nad ním / tím° mraky / mračna.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetím a jeho situaci, popř. o instituci, projektu ap.:) jeho situace se zhoršuje a hrozí mu nepříjemná změna, trest, sankce ap.; situace je vážná a brzo bude mít problémy, nepříjemnosti ap. Nevím, nevím, jak to s ním dopadne. Měl nedávno pár průšvihů a teď se nad ním s. m. ■ **S** on je v situaci obtížné, situace je vážná Je to s ním nahnutý.

Ⓐ (The) storm clouds are gathering. Ⓝ Über ihm ziehen sich finstere Wolken zusammen. Ⓕ ! Son horizon s'assombrit / sa situation se dégrade., ! Il est sur la corde raide., ! Il est dans une mauvaise passe. Ⓡ Надвигается гроза., Над (кем / чем) сгущаются тучи.

To je proti dobrým mravům.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v pohoršené reakci na nevhodné chování, jazyk ap. třetího, třetích:) to není slušné a nehodí se to; to neodpovídá vžité konvenci a standardu slušného chování a mně se to nelíbí. Dnes děti užívají daleko víc tabuizovaná slova. To je ovšem p. d. m. a čí je to vina? Školy! ■ **S** to není vhodné

Mravenci mi běhají po těle / po zádech.
(Čl. vůči druhému o svém nepříjemném tělesném pocitu v důsledku chladu nebo delší strnulosti, popř. o pocitu nefyzickém v důsledku počínajícího ohrožení a nejistoty ap.:) jeho tělo je zčásti znecitlivělé a cítí nepříjemné lehké pálení, mravenčení; má po těle brnivý nebo pálivý pocit a je neklidný. Dlouho jsem si seděla na noze a teď mi po ní b. m. ■ **S** já cítím brnění, on je neklidný

Lezou po něm mravenci. *viz* Mravenci mi běhají po těle.

Bylo tam jak v mraveništi.
Komp je tam jak v mraveništi

(Čl. vůči druhému v komentáři o větším místě, náměstí, pláži, tovární n. nádražní hale ap., zvl. při pohledu z dálky n. výšky:) je tam příliš mnoho hlučících, pobíhajících n. pracujících lidí; je to velmi přeplněné, zmatené a hlučné místo. K moři zásadně nejezdím, v létě je tam j. v m., to bych si vůbec neodpočinul. ■ **S** je tam mnoho lidí

Z každého mráčku neprší.
(Čl. jako útěchu vůči znepokojenému druhému po neshodě se šéfem, s třetím, zvl. milencem, manželem, přítelem ap.:) drobná hádka, nepohodnutí se nemusí končit krizí, přerušením vztahu; z malého problému nebývá vždy problém velký. To ještě nic neznamená, že ste se pohádali, z k. m. n. ■ **S** krize nevzniká z příznaků malých vždy

Jdou° na něj° mrákoty. n. **Pokoušejí° se o něj° mrákoty.** n. **Obcházejí° ho° mrákoty.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v líčení reakce třetího v důsledku špatného zdravotního stavu n. psychického stresu, v důsledku šokující, nepříjemné zprávy ap.:) cítí náhlou (fyzickou n. psychickou) slabost a závrať n. ztrácí vědomí; omdlévá pod vlivem tělesné slabosti, psychického vyčerpání; zpráva na něj zapůsobila velmi silným, nepříjemným dojmem. Když mu paní učitelka sdělila, že bude mít jeho vzornej synáček na vysvědčení tři koule, pokoušely se vo něj m., Má slabý srdce a vyšel si na procházku. P. se o něj m. ■ **S** on cítí nevolnost, on je šokovaný Zůstal, jako když do něj hrom uhodí., Dělá se mu z toho nanic.

Ⓐ It (fair) knocked the stuffing out of him., He came over all faint., He's not coping (with it). Ⓝ Ihm wurde schwindelig. Ⓕ ! Il se sent défaillir / flancher / tourner de l'œil. Ⓡ (Он) чуть в обморок не упал.

Obestřely ho mrákoty.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho náhlé nepříznivé fyzické reakci způsobené psychickým šokem, úderem do hlavy, chorobným stavem ap.:) pocítil náhlou fyzickou slabost a velký, ochromující strach n. záchvat mdloby; náhle ztratil vědomí a omdlel (a upadl). Vzpomněla si, že nevypnula žehličku, a o. ji m. ■ **S** on má strach, on omdlel

Obcházely mě mrákoty. *viz* Jdou na něj mrákoty.

Pokoušely se o něj mrákoty. *viz* Jdou na něj mrákoty.

Mráz kopřivu nespálí.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho fyzických n. záporných psychických vlastnostech a reakcích, zvl. v důsledku náporu, tlaku ap.:) krize, těžká situace člověka (psychicky i fyzicky) silného, zoceleného a otužilého nepoškodí, nezasáhne; člověk sobecký, dravý, bezohledný a jinak nedobrý dokáže překonávat nepříznivé situace, popř. mít z nich i prospěch; člověk fyzický otužilý a zdatný vydrží snadno náročné životní podmínky. Nic nedělá, potvora jedna, a eště si řekne vo prémie. Já bych se styděl, ale ona … no jo, m. k. n. ■ **S** krize neuškodí silnému, darebák má štěstí Čím větší potvora, tím větší štěstí. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ He's got a nerve! Ⓝ Unkraut vergeht nicht. Ⓕ ! La mauvaise herbe pousse / croît toujours. Ⓡ (Наглость второе счастье.)

Mráz proniká / leze° až do (morku) kostí.
(kol; důraz) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému v nespokojeném komentáři o velkém mrazu, zvl. venku:) je (tam) velká, ochromující a nebezpečná zima; zimu je cítit v celém těle. A: Brr, m. l. až do m. k. – B: Však je taky patnáct pod nulou. ■ **S** je tam zima Ani psa by tam nevyhnal.
Ⓐ I'm chilled to the bone., (*vulg*) It's cold enough to freeze the balls off a brass monkey. Ⓝ Es friert Stein und Bein. Ⓕ Il est gelé jusqu'à la moëlle des os / jusqu'aux os. Ⓡ Мороз пробирает аж до костей.

Je tam mráz, že by (člověk) ani psa nevyhnal. *viz* Je tam zima, že by (člověk) (ani) psa nevyhnal.

Je tam mráz jako samec. *viz* To je samec!

Běhá / přebíhá / jezdí / jde / de° mu° (při tom / z toho) mráz po zádech.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému v zdůrazněném popisu situace třetího a jeho reakce na traumatický zážitek, zvl. z úmrtí jiného, autohavárie, krvavé války, drastické scény n. dojem z filmového hororu, psychodramatu ap.:) to je hrozné a budí to strach a odpor; je to tak strašné, že to vyvolává mrazení, pocit chladu v zádech. Dyž se koukám v televizi na Hitchcocka, j. mi z toho m. po z. ■ **S** to je hrozné, on má strach Krev mu při tom tuhla v žilách., Jde z toho hrůza.
Ⓐ It gives me the creeps. Ⓝ Mir läuft es eiskalt den Rücken runter. Ⓕ Il en a des frissons dans le dos., Il en a froid dans le dos. Ⓡ Аж мурашки по телу пробежали., Аж весь / вся похолодел / -а.

Obešel° mě° z toho mráz.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o dojmu z drastického zážitku, zprávy, představy z hrozící zkázy, filmu ap.:) bylo to děsivé a pocítil jsem na chvíli krajní strach; v důsledku strachu jsem se zachvěl zimou. Ty televizní ukázky povodně byly tak působivé, že mě z toho o. m. ■ **S** já mám strach, on má strach, to je hrozné Jímá mě z toho hrůza. ♦ Též nedokonavá var. *obchází.*
Ⓐ It was quite chilling. Ⓝ Ihm lief es eiskalt über den Rücken. Ⓕ Ça me donne des frissons., Ça me fait froid dans le dos. Ⓡ Я аж весь похолодел.

Mráz štípe / štípá.
(Čl. vůči druhému o velkém, silném mraze venku:) je (tam) krajně nepříjemná zima; je tam taková zima, že to pálí do tváří a prstů, že bolí povrchová nervová zakončení. ■ **S** je tam zima

Udeřily / uhodily mrazy.
(Čl. vůči druhému v popisu obv. nového, pravidelného období:) začalo období mrazů; po delší době teplejšího počasí náhle výrazně klesly venkovní teploty pod nulu. Letos u. m. dost pozdě a taky dlouho netrvaly. ■ **S** je tam zima

To nemá (ten) mrd.
(Čl. zkušený, zvl. muž vůči druhému nespokojeně o kvalitě zážitku, situaci, popř. zábavě ap.:) je to celkově mdlé a bez velkého vzrušení; není to moc zajímavé a přitažlivé. ■ **S** to není zajímavé

To budeš mrkat!
(Čl. vůči druhému slibně a v upozornění na nadcházející pěknou n. zajímavou vizuální zkušenost, věc, senzační přednášku, možnost, atraktivní film, knihu n. návštěvníka ap.:) bude to moc zajímavé; budeš velmi překvapený a bude se ti to (hodně) líbit. ■ **S** to je zajímavé, on je překvapený

Mrknu (se) na to / tam.
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému v neformálním slibu prohlédnout si, prozkoumat výsledek jeho práce, plán, film, knihu, popř. problém z hlediska možností řešení, předmět ap.:) prohlédnu si, projdu to a posoudím; podívám se tam, navštívím to místo. Teď nemám čas, ale příští týden se na to m. ■ **S** já posoudím to

Mrskni sebou! *viz* Hoď sebou!

Myslel jsem, že mě raní mrtvice (když …). *viz* To by tě (z toho) ranila mrtvice (kdybys …).

Pokoušela se vo něj mrtvice.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho psychické reakce na nepříjemné překvapení, zprávu o nežádoucím vývoji ap.:) byl (tím) šokovaný, silně zaskočený a jakoby ochromený; chvíli měl pocit, že dostane infarkt. ■ **S** on je šokovaný

Ranila / klepla ho (z toho) mrtvice. n. **Trefila ho mrtvička.**
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho zdravotní komplikaci, popř. úmrtí, často s ohledem na předchozí vzrušení, rozčilení ap.:) utrpěl (částečnou) cévní mozkovou příhodu, apoplexii (a žije n. zemřel). ■ **S** on byl raněný mrtvicí

To by tě (z toho) ranila mrtvice (kdybys …).
(Čl. vůči druhému ve snaze sdělit mu intenzivní nepříjemný zážitek z provokativního, nepřijatelného jednání třetího ap.:) to by pro mne bylo strašné; to by pro mne bylo příliš těžké. To by tě z toho snad r. m., kdybys ho, vola, viděl, jak to máslo zase nechá klidně ležet na sluníčku. Jako bych mu to stokrát neříkala. ■ **S** já mám vztek Z toho by člověka trefil šlak. ♦ Časté s předsunutým *myslel jsem, že mě z toho raní m.*

Klepla ho mrtvička. *viz* Ranila ho (z toho) mrtvice.

Ten° de° (i) přes mrtvoly.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetím a jeho odhodlání, jednání a způsobu prosazování jeho záměrů vzhledem k okolním překážkám:) je zcela bezohledný, nemilosrdný a krutý a nic, nikdo ho v jeho snaze dosáhnout svého cíle nezastaví; nenechá se nikým zastavit a je schopný, ochotný druhé lidi jakkoliv poškodit n. zničit. Aby dostal tu cenu, udělá všechno. Ten de i p. m. ■ **S** on je bezohledný Tomu je všechno dobrý k tomu, aby …, Nezná bratra.
Ⓐ He won't let anything (or anybody) stand in his way. Ⓝ Der geht über Leichen. Ⓕ ! Il tuerait père et mère (pour arriver à ses fins)., ! Pour lui, la fin justifie les moyens. Ⓡ ! переступить / перешагнуть через труп

Do mrtvol se nekope.
(Čl. zkušený vůči druhému nabádavě s ohledem na třetího, oslabeného protivníka, poraženého a nenáviděného soupeře, zvl. v politice a s poukazem na pravidla fair play:) když už někdo nemůže dál bojovat, není slušné se ho dál snažit pokořit a laciným gestem zneuctít. ■ **S** neútoč na poraženého! ♦ Přísloví.

Jen přes mou mrtvolu!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. autoritativní vůči druhému, staršímu dítěti ap., v prudkém osobním nesouhlasu s jeho plánem, postupem, akcí ap.:) nechci a nedovolím to; budu se snažit ti to za každou cenu překazit n. ti v tom zabránit; zásadně s tím nesouhlasím a budu se stavět tvrdě na odpor tomu, co chceš podniknout. K divadlu pudeš jen přes m. m.! To si pamatuj! ■ **S** já nesouhlasím, já zakazuju To tě nesmí ani napadnout! ♦ Z něm. *Nur über meine Leiche geht der Weg*, tj. jen přes mou mrtvolu vede cesta, T. Körner (1791–1813) v dramatu *Hedwig, 3,10* (1862), ale už předtím podobně u F. Schillera (1759–1805), *Valdštejnova smrt, 5,7* (1799) aj.
Ⓐ Over my dead body! Ⓝ Nur über meine Leiche. Ⓕ ! Il faudra me passer sur le ventre / le corps!, ! Seulement à mon corps défendant! Ⓡ Только через мой труп!

Mrtvý prd ví.
(Čl. vůči druhému ležérně a zlehčujícím tónem o zesnulém třetím:) (je už jednou mrtvý, a tak) na něm nezáleží a není třeba, nemusíme se na něj ohlížet. ■ **S** on není důležitý

To (už) je mrtvý!
(Čl. informovaný vůči druhému rezignovaně zvl. o možnosti, cíli usilování, snaze, problému ap., obv. v kontextu nálady nadřízeného n. celkové módy ap.:) už není naděje, že by to mohlo skončit úspěšně, být přijato, prosazeno; to nemá perspektivu, žádnou vyhlídku na úspěch a je zbytečné se tím zabývat, trávit čas; to už je nemoderní a neaktuální. To je m. U vedení to určitě neprojde. ■ **S** to je nemoderní, to není aktuální, to není perspektivní

Ty mrtvý / mrtvej, lež a nevstávej (pánbůh ti pokoj věčný dej)!
(Čl. zvl. žertovně n. ironicky vůči ležícímu blízkému nemocnému, obv. v rodině:) lež a nesnaž se něco dělat!; musíš ležet, léčit se a nesmíš vstávat z postele (protože si tím zhoršuješ onemocnění). A: Du si udělat čaj. – B: Ty m., l. a n. Já ti ho uvařím. ■ **S** lež! ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Svatební košile*, *Kytice* (1853).

To by naštvalo / nasralo i mrtvýho.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. rozzlobeně, vztekle vůči druhému, zvl. o třetím a jeho velmi provokativní, iritující činnosti, výroku, někdy jako vysvětlení svého předchozího výbuchu zlosti, nadávání ap.:) to je nesnesitelné (a musel jsem reagovat); to je krajně špatné, hloupé a já mám vztek. Pořád se tu předvádí, všechno umí nejlíp, a přitom neumí ani vzít pilu do ruky. To by n. i m. ■ **S** já mám vztek, to irituje mě Z toho by člověka ranila mrtvice., To je vo nervy.
Ⓐ It's enough to make a saint swear., It's enough to try the patience of Job / a saint., It's enough to provoke a saint. Ⓝ Das ist ein dickes Stück. Ⓕ C'est à en faire retourner un mort dans sa tombe., ! Ça pousse à bout.

To by probudilo / vzbudilo i mrtvýho. n. **Mrtvej by se vzbudil.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím ap. a jeho činnosti, pohybech, křiku, zvl. v kontextu předpokládaného klidu, ve snaze nevyrušit jiné n. na sebe neupozornit, popř. o hluku běžícího stroje, zařízení ap.:) to je příliš hlasité, dělá to nepříjemně a příliš velký hluk; ruší n. probouzí to jiné lidi. Co tak řveš? To by p. i m. Sou dvě v noci, vole. ■ **S** to rušilo, to je hlučné Div mi z toho bubínky neprasknou.
Ⓐ It's enough to waken the dead. Ⓝ Das würde auch einen Toten aufwecken. Ⓕ Ça réveillerait même un mort., C'est à réveiller les morts. Ⓡ (Тут и мёртвый проснется., Они и мёртвого разбудят.)

Mrtvej by se vzbudil. *viz* To by probudilo i mrtvýho.

O / vo mrtvých / mrtvejch (mluvíme) jen dobře. n. **O / vo mrtvých / mrtvejch jen v dobrým.**
(Čl. moudrý a obv. starší vůči druhému a jeho připomínání nedostatků a chyb zesnulého, obv. ne cizího, popř. sám v omluvě za takové připomenutí:) nemluvte o mrtvém člověku špatně!; nepovažuje se za slušné vzpomínat na záporné stránky mrtvých. Jistě, o m. jen d., ale fakt je, že ten jeho vždycky jedině správnej postoj se těžko snášel. ■ **S** nemluv špatně o mrtvém! ♦ Z lat. *De mortuis nil nisi bene*, snad athénský Solon (6. stol př. n. l.).

Vypadá, jako by vstal z mrtvejch.
(Čl. vůči druhému znepokojeně a kriticky o známém třetím a jeho vzhledu, zvl. obličeji, po těžké nemoci, prožité hrůze, někdy bez zotavení z dlouhého vyčerpání:) vypadá krajně bledě, unaveně a působí malátným dojmem; vypadá (dosud) nezdravě a sklesle, je nepřirozeně bledý, sinalý. V., jako by v. z m., i když doktoři říkaj, že už je v pořádku. ■ **S** on vypadá nezdravě, on vypadá strašidelně, on je bledý

Spíše vidíme mrvu v oku bližního než břevno v oku svém.
(Čl. vzdělaný, popř. věřící vůči druhému v komentáři a výtce k jeho n. vlastnímu kritickému výroku o třetím a jeho činu, chování ap.:) člověk není sebekritický, ale rád kritizuje druhé; více si všímáme chyb jiných, jakkoliv malých, zatímco svoje vlastní nedostatky, i opravdu velké, nejsme schopni vnímat. A: Pořád vopakuje stejnou historku, už to znám zpaměti. – B: S. v. m. v oku b. než b. v oku s. Ty zas dáváš stejnej příklad. ■ **S** nekritizuj jednostranně!, buď sebekritický! ♦ Srov. Mt 7,3; *mrva* je zde ve významu „smítko".

Mrvu z cizího oka vytrhneš, a v svém břevna nevidíš. *viz* Spíše vidíme mrvu v oku bližního než břevno v oku svém.

Mrzák mrzákovi se neposmívá.
(Čl. moudrý vůči druhému, zvl. mladšímu, v poučení obecně o lidech handicapovaných, popř. též v reakci a výtce, má-li druhý sám fyzickou vadu ap.:) člověk uvědomující si své fyzické, popř. psychické nedostatky, vadu ap., je obvykle neznevažuje ani u druhých a má pro ně pochopení. Postižení lidé bejvaj tolerantnější. M. m. se n. Protože každý z nás má v sobě latentního mrzáka. ■ **S** čl. postižený neposmívá se druhému ♦ Přísloví.

Zrzi, zrzi, co tě mrzí? (Ta zrzavá palice, ta tě mrzí nejvíce.)
(Čl., zvl. dítě posměšně n. žertovně vůči rusovlasému druhému dítěti, popř. dospělému:) ty jsi zrzavý, tvoje nápadné vlasy přitahují pozornost, působí legračně. ■ **S** ty jsi zrzavý ♦ Též var. … *ta z. p., že nechytla zajíce.*

To mě mrzí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému obv. empaticky a soucitně, zvl. v reakci na zprávu o smrti, ztrátě jemu blízkého člověka, zvířete, cenné a emocionálně důležité věci, šance ap. n. o ztrátě věci, šance své:) to je mi velmi líto a vyjadřuju ti svou sympatii; to je velká škoda a lituju toho. Cože, Bobík že pošel? No to mě vopravdu m. Takovej kamarádskej pej-

sek to byl. ■ **S** to mrzí mě, to je nepříjemné, já lituju velmi To je mi líto.

Ⓐ I'm so sorry. Ⓝ Das tut mir leid. Ⓕ J'en suis navré(e)., Je suis désolé(e). Ⓡ (Мне очень жаль!, Ой, как жалко!)

To mě (na něj) mrzí / (že …).
(Čl. vůči druhému zvl. o blízkém a jinak sympatickém třetím a jednom jeho negativním činu, vlastnosti, popř. způsobu chování, vyjadřování, nedržení slova ap.:) tohle se mi (u něj) nelíbí a nesouhlasím s tím; tohle mu zazlívám; jak ses zachoval, je pro mě velkým zklamáním. To mě ale na t. m., že nevracíš půjčený knihy. ■ **S** to nelíbí se mi

To tě bude (ještě) mrzet!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a
(Čl. vůči druhému výhrůžně v reakci na jeho neuvážená n. nepřátelská slova, chování, čin ap.:) to si budu pamatovat a v budoucnu ti to vrátím n. oplatím; budeš litovat, žes něco takového udělal n. řekl, já se ti pomstím. To vo tý křivý hubě, tos neměla říkat. To tě b. m.! ■ **S** ty budeš potrestaný, já pomstím se To si vodneseš!, To mu nedaruju!

Ⓐ You'll regret it., (One day) you'll be sorry. Ⓝ Das wird dir noch leid tun! Ⓕ Tu vas le regretter / payer!, Tu le regretteras / paieras! Ⓡ Ты ещё об этом пожалеешь!

Mrzne, až / jen (to) praští.
Komp mrzne, až praští
(Čl. vůči druhému o venkovní teplotě obv. v zimě, zvl. při pohledu zevnitř:) venku je velký, silný a nepříjemný mráz. M., až to p., ale děti vesele sáňkují. ■ **S** je tam zima

Budou z toho mrzutosti.
(Čl. v upozornění n. varování vůči druhému před možným, jistým důsledkem jeho slov, jednání, činu ze strany vlivného třetího, souseda ap.:) vyvolá to nepříznivou reakci, hádku, spor a neshodu; bude to mít negativní následky. Hele, nechoď si jim stěžovat na toho psa, dyť celkem nic neudělal. B. z toho m. ■ **S** to není rozumné, to vyvolává nepřátelství

To je mrzutý.
(Čl. vůči druhému rozladěně v reakci na nepříznivou, ne však tragickou zprávu, změnu situace narušující jeho plány, předpoklady, očekávání ap.:) to je nepříjemné a jsem zklamaný; tím se mění celá situace, a to se mi nelíbí. To je m., ale co se dá dělat. Musím zaskočit za nemocnou kolegyni, takže se na víkend nepojede. ■ **S** to je nepříjemné, já jsem zklamaný

Přiznávám (se) bez mučení (že …).
(Čl. konverzačně vůči druhému, druhým, zvl. o svém zajímavém tajemství, překvapivé novince n. své někdy zvláštní, nemístné touze, záměru ap.:) řeknu, říkám to n. svěřím se (ti) s tím ochotně sám; říkám, oznamuju to bez přemlouvání, vyptávání n. nátlaku. P. se bez m. Celý život jsem chtěl být hercem. ■ **S** já chci říct něco, já řeknu to

Ty seš ale mudrc!
(Čl. zvl. vůči dítěti shovívavě, popř. pochvalně a vyhýbavě místo odpovědi na jeho nečekanou a často záludnou otázku, sdělení, dedukci ap.:) to je naivní, ale zábavné; právě jsi přišel na něco dětsky zajímavého, hezkého, ale z pohledu dospělého naivního. A: Mami, dyž je polívčička hustá, tak se taky kouše, viď? – B: Ty jsi ale m.! ■ **S** ty jsi naivní

Nikomu / ale ani muk! n. **Ani muk!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému o svěřené důvěrné, soukromé informaci, plánu ap., zvl. s ohledem na potřebu utajení:) pomlč, mlč o tom!; je to tajné a budeme o tom vědět jen my (a nikomu jinému to neřekneme). Pepíčku, zejtra pudem spolu koupit dárek tatínkovi a mamince k vánocům – ale n. ani m.! ■ **S** mlč!, neříkej to nikomu! Ale jazyk za zuby!, Zůstane to mezi námi.

Ⓐ Not a word to a soul!, Keep it under your hat! Ⓝ Kein Sterbenswort darüber! Ⓕ ! (Motus et) bouche cousue!, Pas un mot! Ⓡ (Никому (об этом) ни слова!)

To sou / jsou° úplný / úplná muka.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *úplný*
(Čl. emocionálně vůči druhému, zvl. o duševním n. fyzickém strádání svém, obv. v důsledku nemožnosti citového uspokojení n. velkého nepohodlí, špatných bot ap.:) je to krajně nepříjemné, nesnesitelné a já tím trpím; je nesmírně obtížné to zvládnout a vyrovnat se s tím. Rozešli sme se už před půl rokem, ale pořád to pro mě sou ú. m. vidět ji s jiným. ■ **S** to je nepříjemné, já trpím Zbláznil bych se z toho (bolestí).

Ⓐ I can't stand / take it., It's agonising / torture. Ⓝ Das sind Qualen. Ⓕ C'est un véritable supplice / tourment!, C'est une vraie torture / souffrance!

Multa tulit / tuli fecique (puer).
(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhému obdivně a s uznáním, zvl. o zemřelém druhém:) byl to dobrý, vzácný člověk, který i přes řadu životních překážek a

M

utrpení dokázal vykonat velké skutky, užitečné věci. ■ **S** on trpěl ♦ Lat. *Mnoho vytrpěl a vykonal (chlapec)*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ars poetica, 413.*

Multi sunt vocati, pauci vero electi. *viz* Je mnoho povolaných, ale málo vyvolených.

Multum, non multa (legendum esse). n. **Non multa, sed multum.**
(Čl. vzdělaný v radě méně zkušenému, sečtělému druhému, zvl. ve smyslu přípravy na celkové širší vzdělání:) poznávej různé věci a nejen důkladně a do hloubky jedinou; (pro dosažení vzdělání) je třeba studovat mnoho různých věcí a ke čtení se musí přistupovat systematicky, není dobré číst jen hodně a v omezeném záběru; bez širšího studijního zájmu se z člověka znalostí jediného oboru stává jen učený blbec. Už zase ležíš v těch pitomejch komiksech. Víš, co řek klasik: m., non m. ■ **S** čl. musí studovat hodně různých věcí ♦ Lat., tj. *Mnoho (je třeba číst), ne mnohé.* Plinius ml. (61–112), *Dopisy, 7,9.*

Mundus vult decipi (ergo decipiatur). *viz* Svět chce být klamán.

No, dyž / když to musí bejt! n. **Dyž to musí bejt!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rezignovaně, někdy dobromyslně, vůči druhému v reakci na jeho přemlouvání k neoblíbené činnosti, zvl. s ohledem na společenskou důležitost, služební povinnost ap.:) zřejmě je to nutné (a tak já souhlasím); nakonec jste mě přesvědčili a přinutili k souhlasu. No, když to m. b., tak já teda na tu oslavu přijdu, i když si myslím, že sem na to už moc starej. ■ **S** já souhlasím, já udělám to, já rezignuju No dobře., Když jinak nedáte.
Ⓐ If there's no other way (out) …, If there's no getting out of it …, If that's how / the way it's got to be … Ⓝ Na, wenns nicht anders ist / wenns denn sein muss … Ⓕ Bon, si ça doit être comme ça!, ! Bon, si on ne peut pas faire autrement! Ⓡ (Ну ладно, что ж тут поделаешь!)

Dycky / vždycky musí° bejt / být po jejím°.
(kol) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému rezignovaně n. obdivně v konstatování v reakci na třetího a jeho tvrdohlavost, nesnášenlivost k cizím názorům, ale i diplomatičnost při řešení sporu ap., často v rodině:) ona vždycky (nějak) prosadí svůj názor, záměr n. přání; ostatní musejí přijmout její přání, pravdu (a ta nemusí odpovídat jejich zájmu, nejlepšímu řešení ap.). M. b. v. po j., a pak je u nás klid. Už mě to nebaví pořád se hádat. ■ **S** on je tvrdohlavý, on prosadí přání své vždy S ním nic nepořídíš., Ten má dycky navrch.
Ⓐ She (always) has to have (it) her way. Ⓝ Die muss immer ihren Kopf durchsetzen. Ⓕ ! On doit toujours faire selon ses quatre volontés., ! Il faut toujours faire comme il / elle l'entend., ! Il faut toujours être de son avis. Ⓡ (Всё должно быть так, как (она) хочет.)

Muselo bejt po jejím.
(Čl. vůči druhému v konstatování výsledku sporu, zvl. mezi třetím a čtvrtým, a následném řešení ap.:) donutila ostatní přijmout své stanovisko, cíl, řešení ap.; prosadila své přání (které se pak muselo realizovat). ■ **S** on prosadil přání své

Muselo° to bejt / být.
(kol) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému ve vysvětlení nutnosti činu, události n. fatalisticky v reakci na nastalou kritickou životní situaci, havárii, rozvod, smrt ap., zvl. s ohledem na působící faktory, vliv ap.:) bylo to zřejmě nutné a nedalo se postupovat jinak n. tomu zabránit; stalo se to nevyhnutelně a člověk je proti takové situaci bezmocný. Asi to m. b. Měla jsem takový tušení, že se něco stane. Jezdil dycky jako blázen. ■ **S** to je nutné, to bylo předurčené S tím se nedalo nic dělat., Nebylo vyhnutí.
Ⓐ It (just) had to happen. Ⓝ Das musste sein. Ⓕ Ça devait arriver / être / se passer comme ça., C'était inéluctable., ! Il ne pouvait en être autrement. Ⓡ (Никуда не денешься.), Чему быть, того не миновать.

To už musí bejt / být, když … / aby …!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zkušený vůči druhému udiveně n. obdivně o třetím a jeho neobvyklém, překvapivém chování, činu ap., v kontrastu k jeho chování obvyklému, zvyklostem ap.:) to je zřejmě zcela mimořádný a silný důvod, který (ho přiměl …); jen zvláštní důležité okolnosti ho zřejmě přinutily k tomu kroku, že … (který by jinak neudělal). To už m. b., k. i Hanka chodí cvičit. Patrně se zamilovala do trenéra či co. ■ **S** to je mimořádné, to je důležité To tu eště nebylo.
Ⓐ Things must be getting serious if … / for X to …

Všechno (teď) musí jít stranou. n. **Teď musí jít všechno stranou.**
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v doporučení, radě, zvl. s ohledem na daný nutný cíl, povinnost ap. v dané vypjaté situaci, nedostatku času, zdravotním ohrožení ap., v kontrastu k běžným činnostem, povinnostem ap.:) teď je třeba všechno ostatní odsunout a zastavit (a soustředit se na to jediné); teď je důležitá jen jediná věc a není možné provozovat obvyklou rutinu a obvyklé věci, ty musejí přestat nebo počkat. Jestli chceš udělat tu maturu, tak musíš študovat, a ne hrát fotbal a bowling. V. teď m. j. s., kamaráde. ■ **S** je třeba soustředit se, zastav všechno ostatní! Pusť všechno z hlavy!
Ⓐ This has to take precedence., We / you have to focus / concentrate on the job in hand. Ⓝ Da muss alles beiseite gehen. Ⓕ ! Tout le reste est accessoire / secondaire / sans importance., Il faut mettre tout le reste de côté. Ⓡ (Всё лишнее теперь выбрось из головы.)

Musím (už) končit.
(Čl. vůči druhému, zvl. na konci telefonního hovoru, při psaní dopisu, e-mailové zprávy ap., z různých důvodů, popř. při jiné činnosti:) nemám už čas s tebou dál mluvit, věnovat se (naší) vzájemné komunikaci; musím už přestat. Hele, m. už k. Máma volá, že je večeře na stole. Tak ahoj! ■ **S** já nemám čas, já přestanu

Musíš° (to) mít nejen tady, ale i tady! n. **To musíš° mít tady!** n. **Musíš° to mít tůdle!**
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ≃ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušený vychytrale a chlubivě vůči druhému v reakci na jeho údiv, obdiv n. dotaz po příčině úspěchu jeho práce, ve společnosti ap., v doprovodu gesta:) je třeba zapojit, užít nejen svaly a sílu (popř. cit), ale i rozum, inteligenci a důvtip; musíš být chytrý a přemýšlet. A: A jak to děláš, že ti každou básničku votisknou? – B: Jo, to m. mít nejen t., ale i t.! ■ **S** buď chytrý! Mysli hlavou! ♦ Při prvním *tady* mluvčí ukazuje n. si poplácá na bicepsy pravé ruky, popř. ukáže na srdce, při druhém ukazováčkem poklepá na své čelo. Pro 2. a 3. var. platí jen druhé gesto.
Ⓐ You've got to have what it takes. Ⓝ Nicht nur hier, sondern auch hier! Ⓕ Il faut que tu en aies aussi là / dans la cervelle! Ⓡ (Сила есть, ума не надо?)

To se (mu°) musí nechat … (von je …). n. **To se musí nechat / uznat.**
(kol) **0** neměnné ≃ 4a neukon. nekles.
(Čl. zkušený vůči druhému uznale obv. o třetím a jeho výkonu, schopnostech, někdy ve srovnání s jeho nedostatky:) uznávám, musím přiznat, že (v tomhle, této oblasti vyniká nad ostatními); je spravedlivé připustit, říct (že …). To se teda m. n., v házení šipek ho nikdo nepřekoná. ■ **S** já uznávám Komu čest, tomu čest., po pravdě řečeno
Ⓐ You've got to hand it to him. Ⓝ Das muss man ihm lassen, er ist … Ⓕ Il faut bien lui reconnaître ça., Il faut bien l'avouer / le dire / le reconnaître. Ⓡ Надо отдать должное, . . .

Za všechno se musí platit. *viz* Za všechno se v životě platí.

To (teď) musí počkat.
(Čl. informovaný a obv. i rozhodující, šéf ap., odmítavě vůči druhému v reakci na jeho potřebu, žádost v kontrastu k celkovému kontextu a jiným prioritám ap.:) to teď není tak naléhavé, důležité a nelze se tím zatím zabývat. ■ **S** to není důležité

Musíte prominout.
(Čl. autoritativní zdvořile a formálně vůči druhému omluvně v hovoru, zvl. s ohledem na důležitější požadavky, přítomnost třetího ap.:) promiňte, omlouvám se, ale musím s vámi skončit; nezlobte se, ale momentálně se vám nemůžu (dál) věnovat (protože mám jinou urgentní záležitost). A: Pane řediteli, mohl byste … – B: M. p., mám telefon. ■ **S** promiň!, já omlouvám se

Jednou to muselo přijít.
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému v komentáři k nastalé nepříznivé změně, tragédii ap., zvl. z hlediska faktorů nevnímaného a upozaďovaného vývoje, povahy osob ap.:) bylo to nevyhnutelné a muselo se to stát; jednou tato situace musela nastat a nedalo se jí vyhnout. J. to m. p. Věděl sem, že máš Pavla radši a že odejdeš za ním. ■ **S** to stalo se nutně, to je nutné Nebylo zbytí., Nešlo to jinak.
Ⓐ It had to happen (one day)., It was bound to happen. Ⓝ Einmal musste es ja so kommen. Ⓕ Ça devait (bien finir par) arriver., ! C'était inévitable. Ⓡ (Рано или поздно это должно было случиться / произойти.)

Ten se před ním° musí / může (jít) schovat!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v kritickém hodnocení třetího a jeho schopností, znalostí, výkonu ap., v kontrastu ke schopnostem ap. čtvrtého:) není tak dobrý jako ten druhý a vůbec se mi nelíbí; ten je v porovnání s ním mnohem méně nadaný, slabší, pomalejší, hloupější ap. Copak Jarda, ten se před Čendou m. s. ■ **S** on není dobrý dost, on je slabý, to není dobré, to nestačí, to nelíbí se mi Ať se de vycpat!, Je proti němu úplnej hadr!
Ⓐ He's not a patch on him., He isn't fit to / can't hold a candle to him. Ⓝ Vor dem kann er sich nicht sehen lassen. Ⓕ ! Il ne lui arrive pas à la cheville., ! à côté de lui, c'est de la petite bière / il peut aller se rhabiller., ! Ça laisse à désirer. Ⓡ Да (он ему) в подмётки не годится!

Musí to šumět! n. **To musí šumět!**
(Čl. zkušený a s autoritou vůči druhému, druhým o jejich malé aktivitě, malém vzruchu, pohybu ap. na společenské akci, večírku ap.:) to musí probíhat hladce, plynule a rychle; musíte se snažit víc a být živější!; je třeba, aby se všichni aktivně účastnili a zapojili do hovoru, pořádané akce, tance ap. Ach jo, co tu koukáte, tak aspoň skákejte do rytmu! M. to š.! ■ **S** pracuj rychleji!, to musí probíhat hladce Ať to vodsejpá!

Všechno se musí točit podle něj. *viz* Všechno se točí kolem něj.

Musí se jen umřít. *viz* Člověk musí jen jedno – umřít.

To se musí uznat … *viz* To se musí nechat …

Musím to zaklepat / zaťukat … n. **Chtěl bych to zaťukat / zaklepat.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší n. pověrčivý vůči druhému, s gestem poklepání, k dotvrzení n. zajištění nezvratnosti sdělované dobré zprávy, příznivé situace, zdravotního stavu, výhodného pracoviště, dobrého platu ap.:) je to tak a přeju si, aby to tak zůstalo, aby situace byla neměnná; nechci žádnou změnu a zhoršení. A: Tak co, je vaše Lucka už zdravá? – B: Jo, m. to z. ■ **S** to je tak, to je pravda Na mou duši! ♦ Klepe se obv. na dřevo, dřevěný nábytek shora k posílení trvalosti, platnosti, jako pozůstatek víry v magickou sílu dřeva. Někdy přímo i var. *M. to z. na dřevo.*
Ⓐ Touch wood! Ⓝ Dreimal an Holz klopfen. Ⓕ (Il faut que) je touche du bois … Ⓡ Тьфу тьфу тьфу не сглазить!

To bys ho musel znát!
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému obv. v odmítavé reakci na jeho radu n. výčitku s ohledem na třetího, obv. svérázného n. neovlivnitelného ap.:) (to není možné n. to já nemůžu udělat, protože) s ním se nedá dobře jednat n. od něj něco pozitivního čekat. ■ **S** on je nepoddajný, on odmítá to

To musím zvládnout sám.
(Čl. vůči druhému o nesnadném úkolu, náročné situaci ap., zvl. na důkaz svých psychických schopností:) chci a musím to udělat sám, bez cizí pomoci; na to stačím sám a nechci, aby mi v tom někdo pomáhal. A: Jestli je to pro tebe nepříjemný, tak mu to můžu říct já. – B: Ne, to m. z. s. ■ **S** já dokážu to, já udělám to ♦ Též text písně K. Gotta.

Musíme tam všichni. n. **Všichni tam (jednou) musíme.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému obecně, zvl. v reakci na úmrtí třetího, popř. jako filozofující útěcha pro přátele, příbuzné zemřelého:) všichni jednou zemřeme, je to přirozené; každý člověk je smrtelný a je třeba se s tím vyrovnat. A: Tak sem se dověděl, že zemřel už můj třetí spolužák. – B: No jo, m. t. v. ■ **S** čl. je smrtelný Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš. ♦ Srov. už lat. *Omnes eodem cogimur*, tj. *všichni jsme nuceni / hnáni tamtéž*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 2,3,25.*
Ⓐ Death comes to all of us., We all have to pay the debt of nature. Ⓝ Einmal müssen wir alle sterben. Ⓕ On finit tous par y passer / par casser sa pipe / rendre le dernier soupir / passer l'arme à gauche. Ⓡ Все там будем.

Už budu muset …
(Čl. vůči známému, blízkému druhému po nějaké době trvání rozhovoru neformálně:) omlouvám se, ale nemám už čas s tebou (tady stát a) dál mluvit; musím už bohužel náš hovor ukončit. No, sem ráda, že jsme si popovídaly, ale teď už b. m. …
■ **S** já nemám čas, já přestanu

Musil je větší pán než Nechtěl.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v povzdechu a s poukazem na nezbytnost plnění úkolu, povinnosti, v kontrastu k pociťovanému odporu n. únavě ap.:) člověk musí často udělat i to, co nechce n. když se mu nechce; objektivní povinnosti jsou v životě důležitější než subjektivní vztah k nim; nechtít neznamená nemuset. Nechce se mi ty formuláře vy-

plňovat, ale M. je v. pán než N. ■ **S** čl. musí dělat něco i přes svou nechuť ♦ Lidový aforismus, viz K. V. Rais (1859–1926), *Západ* (1898), srov. přísloví (Čelakovský), *Pan Musil jest veliký pán.*

Mutatis mutandis.
(Čl. vzdělaný vůči druhému při srovnávání dvou věcí, faktorů, situací ap. a nutnosti je modifikovat ap.:) provedeme-li nutné změny, aniž změníme podstatu věci; pokud změníme jen to, co se má; po příslušných změnách. ■ **S** je třeba změnit jen to nutné ♦ Lat. *Změní-li se, co se změnit musí / po provedení nutných změn.*

Je tu jak u muziky.
Komp je tam veselo jak u muziky
(Čl. zvl. starší vůči druhým po příchodu do místnosti v komentáři k neformální náladě, atmosféře ve skupině obv. známých lidí, přátel, popř. i venku ap.:) je tu veselo a rušno a rozjařená uvolněná nálada; je tu spontánně veselá, hlasitá zábava. Nedivte se, že je tu takovej rámus, náš Honza slaví narozeniny, je tu j. u m. ■ **S** je tam veselo

Muziky, muziky, vy pěkně hrajete …
(Čl. starší v příjemné vzpomínce, obyvatel vesnice v dobré náladě vůči druhému v reakci na zaslechnutou hudbu, zprávu o ní ap.:) to je pěkná, milá a příjemná hudba a připomíná mi chvíle strávené při hudbě a tanci. ■ **S** hudba je příjemná ♦ Česká lidová taneční píseň.

Já nic, já muzikant.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým obv. o sobě jako alibi při jejich zjištění nedopatření, nevelkého provinění, způsobeného zmatku ap., obv. přestože viníka zná:) já to neudělal a jsem nevinný; já o ničem nevím a nemám s tím nic společného. A: Kdo mě sakra vypil to víno? – B: Já nic, já m. ■ **S** já neudělal jsem to, on je nevinný To se mě netejká. ♦ Ze staré anekdoty založené na Ezopově bajce (6. stol. př. n. l.), v níž se zajatý trubač vymlouvá nepřátelům, že on nebojoval.
Ⓐ Not me (guv)., Nothing to do with me. Ⓝ Ich heiße Hase (wohn im Walde und weiß von Nichts). Ⓕ ! Je suis blanc comme neige., ! Je suis innocent comme l'enfant qui vient de naître., ! Je n'ai rien sur la conscience. Ⓡ (Моя хата с краю, ничего не знаю.)

Muzikanti, co děláte? (Máte husličky a nehráte!)
(Čl. v dobré náladě a při zábavě, popř. jen v implicitní žádosti na hudebníky:) hrajte, hraj, chci se bavit!; přeju si, abyste pokračovali v hraní, hudební produkci. ■ **S** hraj! ♦ Moravská lidová píseň.

Je mužem / to je muž na svým / svém místě.
(Čl. zkušený vůči druhému pochvalně, uznale o třetím, muži a jeho už osvědčených schopnostech, předpokladech a odpovědnosti pro zastávanou funkci, pracovní zařazení v celkové organizaci, zvl. v okamžiku napětí, krize ap.:) svou práci dělá velmi dobře a je optimálně využitý; výborně se na to hodí. Ředitel nemocnice se dokázal vypořádat s problémem zadluženosti. Je to m. na s. m. ■ **S** on je kompetentní

Muž přes palubu!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl., zvl. muž, námořník, člen týmu v upozornění druhým na absenci jednoho člena při společné činnosti:) jednoho našeho člena, kamaráda ap. potkalo neštěstí, někam se ztratil; jeden člen týmu, posádky chybí. A: Stát! Luděk spadl s kola! – B: Muž p. p.! ■ **S** jeden z nás chybí Není po něm ani stopy.
Ⓐ (*jen na lodi*) Man overboard!, (Wait!) Someone's in trouble! Ⓝ Mann über Bord! Ⓕ Un homme à la mer! Ⓡ Человек за бортом!

My potřebujem mužů celých.
(Čl. vůči druhému, druhým poněkud pateticky a kriticky o něm n. třetím a žádoucích jeho vlastnostech s ohledem na těžkou situaci, náročné cíle ap., též šíře celé společnosti n. národa ap.:) my, naše společnost, tým ap. oceňujeme a pro svůj další rozvoj potřebujeme takové muže, schopné jedince, kteří jsou stateční, rozhodní a čestní. ■ **S** my potřebujeme lidi schopné ♦ J. V. Sládek (1845–1912), *Selské písně a české znělky* (1890).

Běda mužům, kterým žena mládne!
(Čl., zvl. muž vůči druhému varovně o jeho ženě používající příliš mnoho kosmetických přípravků, popř. projevující nové zájmy ap.:) dej si na svou ženu pozor, její omlazený vzhled a projev můžou svědčit o její nevěře!; vypadá-li žena příliš mladě, jeví o ni více mužů zájem a vlastní manžel je odsunutý do pozadí a přestává být pro ni důležitý. A: Tvoje žena má zas ňákej novej přeliv, ne? – B: No, b. m., k. ž. m.! ■ **S** žena omlazená může být nevěrná

Běda / hanba mužům, kterým žena vládne!
(Čl., zvl. muž vůči druhému, druhým varovně n. posměšně o jeho vztahu k ženě ve vedoucí funkci, se silnou autoritou ap., s ohledem na tradiční chápání:) pro muže je špatné, když ho ovládá jeho žena; není dobré, když žena místo vstřícné-

ho a submisivního postoje vůči mužům se je snaží ovládat, rozkazovat jim ap. ■ **S** žena nemá ovládat muže ♦ Přísloví (Čelakovský), motiv nadvlády žen se však objevuje různě, srov. A. Jirásek (1851–1930), *Staré pověsti české* (1894), Smetanova *Libuše* aj.

Muži budou vždy tím, co z nich udělají ženy.
(Čl. moudrý obecně n. vůči druhému o mužích a jejich sexuální a psychické závislosti na ženách, zvl. z hlediska chování a kariéry:) ženy mívají na muže zušlechťující a stimulující vliv; muži se často nechávají ovlivňovat ženami, jejich péčí, názory, přáními ap. A: Vod tý doby, co si vzal Květu, se chová úplně jinak. – B: Jojo, m. b. vždy tím, co z nich u. ž. ■ **S** žena stimuluje a zušlechťuje muže ♦ J. J. Rousseau (1712–1778).

Leží to na něm jak / jako můra. n. **Tíží ho to jako můra.**
Komp leží to na něm jako můra
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho obtížné psychické situaci, zvl. v důsledku nevyřešené, nerozhodnuté závažné věci n. při pocitu viny, zlé vzpomínky, někdy s odstínem problému svědomí ap.) často, stále se mu to připomíná a vyvolává to v něm velkou nejistotu a starost, popř. obavu; pociťuje traumatizující, bolestivý neklid a zahanbení; pořád ho to trápí a rmoutí. ■ **S** on má starosti, on trápí se tím, on myslí na to pořád

Tlačí ho (noční) můra.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho spánku ap., zvl. v důsledku neklidných snů:) má neklidný spánek, mluví n. křičí, popř. se ze spaní nepříjemně probouzí. Musím se jít podívat na Tondu. Pořád ze spánku vzdychá, asi ho t. m. ■ **S** on spí neklidně

Políbila ho múza.
(Čl. vůči druhému neutrálně n. posměšně o třetím a jeho náhlé invenci v tvůrčí práci, zvl. umělecké a v období stagnace:) dostal náhle dobrý nápad, byl náhle v práci vhodně inspirovaný; zjistil, napadlo ho, jak má v další práci pokračovat a vyřešit vzniklý problém. Pořád nevěděl, jak v tom románě pokračovat, ale pak ho p. m. a napsal za jeden den celou kapitolu. ■ **S** on dostal nápad

My house is my castle.
(Čl. vzdělaný vůči druhému o třetím a jeho vztahu k vlastnímu domu a soukromí v kontrastu k cizím lidem:) můj domov a mé soukromí jsou výlučně jen moje a nikdo do nich nesmí zasahovat; můj dům je nedotknutelný a přístup do něj mají jen pozvaní a vyvolení. Angličani se často chovají podle hesla My h. is my c. a zvou k sobě jen toho, kdo se jim líbí. ■ **S** čl. je pánem doma ♦ Angl., *můj dům je můj hrad,* pův. právnická zásada, srov. E. Coke (1552–1634), *Institutions, 3,73*; často též var. *A man's home is his castle.*

My kingdom for a horse! *viz* Království za koně!

Veselá / dobrá mysl, půl zdraví.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. moudrý vůči druhému, zvl. v radě proti jeho skleslosti, depresi ap., o důležitosti dobrého citového stavu jedince n. skupiny ap.:) snaž se vzpamatovat a buď veselý, pomůže ti to!; dobrá nálada působí na zlepšení fyzického stavu, prospívá zdraví. Už se tím netrap, nebo z toho onemocníš. Pamatuj si, že v. m., půl z. ■ **S** buď veselý!, netrap se! Keep smiling!, Pusť to z hlavy!, Humor je koření života. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Cheer up, it might never happen! Ⓝ Fröhlichkeit ist die halbe Gesundheit. Ⓕ La bonne humeur est la moitié de la santé.

Je mu to proti mysli.
(Čl. vůči druhému v komentáři ke třetímu a jeho postoji k příkazu, nutnosti provedení povinnosti, úkolu ap.:) nelíbí se mu to a nesouhlasí s tím; má na to jiný názor a nechce se mu to udělat. Šéf po něm chce, aby se pracovně setkal se svou bývalou ženou. No, je mu to p. m. ■ **S** on nesouhlasí

Nejde° mu° to z mysli.
(neutr) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho myšlenkovém vztahu ke stále stejnému problému, události, situaci, minulé, popř. i budoucí ap.:) je tím stále znepokojený a pořád na to myslí a analyzuje to; něco se mu na tom pořád nelíbí n. ho trápí, stále se k tomu v myšlenkách vrací. Uvědomil si až pak, že v odevzdané práci udělal drobnou matematickou chybu. N. mu to teď z m. ■ **S** on myslí na to pořád, to znepokojuje mě Nedá mu to spát.
Ⓐ He can't stop thinking about it., It's still bugging him., He can't get it out of his mind. Ⓝ Das geht ihm nicht aus dem Sinn. Ⓕ ! Il n'arrive pas à s'ôter cela de l'esprit / de la tête. Ⓡ (Не может (это) выкинуть из головы.)

Neklesej° na mysli! n. **Neztrácej° mysl!**
(neutr – kniž; říd) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 2. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému ve snaze ho povzbudit v těžké životní situaci, zvl. nemoci, finančních potížích, starostech s dětmi ap.:) nepodléhej depre-

si a nepřestávej bojovat; nezoufej, nevzdávej se a snaž se dál!; musíš doufat, že tohle období přejde a po nějaké době se všechno zlepší. N. na m.! Ty opakovaný zkoušky už hravě zvládneš! ■ **S** nevzdávej se! Nevěš hlavu!, Neklesej na duchu!

Ⓐ Don't give up!, Don't despair!, Chin up! Ⓝ Lass den Mut nicht sinken. Ⓕ ! Ne perd pas courage!, ! Ne te laisse pas abattre! Ⓡ (Не вешай голову!, Держи хвост пистолетом!)

Ani mu na mysl nepřišlo, že / aby …
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho postoji, nedostatku reakce v dané situaci ap.:) vůbec netušil n. si neuvědomil, že …; vůbec ho nenapadlo, že … Ani mu na m. n., aby zavolal domů, když se mu pokazilo auto. Rodina o něj ale měla strach. ■ **S** on neuvědomuje si to

Neztrácej mysl! *viz* Neklesej na mysli!

Přišlo / připadlo mu to na mysl. n. **Přišlo mu na mysl (že …).**
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho myšlenkové reakce na problém n. vzpomínku, zvl. z hlediska souvislosti, obv. při klidném n. pomalém přemýšlení, rozvažování:) napadla ho (ta) souvislost, že …; náhodou ho (to) napadlo (že …); představil si, že …, uvědomil si, že … P. mu to na m., když četl včerejší noviny. ■ **S** to napadlo ho, on vzpomíná, on pochopil to

Tane mu to na mysli.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho myšlenkovém zaměření na problém, fakt, událost, možnost, souvislost ap.:) pořád na to myslí a analyzuje to v duchu; pořád se mu to připomíná a nutí ho to k přemýšlení; zaměstnává to jeho pozornost, úvahy. To byla tenkrát katastrofa. Neustále mu to t. na m., nemůže na to zapomenout. ■ **S** on vzpomíná, on myslí na to pořád

Myslel sem / jsem, že je to moje poslední.
(Čl. vůči druhému v popisu své reakce, zvl. na blížící se katastrofu, ve velkém nebezpečí ap.:) domýšlel jsem se, že už neuniknu, nevyváznu a určitě umřu; měl jsem velký strach a myslel jsem na zřejmě neodvratnou smrt. ■ **S** já myslel jsem na smrt, on má strach, já mám strach

Kdo / co si myslíš°, že seš°?
(kol; nepřízn) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 3d kles.-stoup. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. rozzlobeně, odmítavě a prudce vůči druhému a jeho příliš nezdvořilému, familiárnímu, urážlivému, popř. drzému chování ap., též v reakci na neoprávněný požadavek:) to je od tebe nepřijatelné a já to odmítám; to od tebe vůbec není slušné ani zdvořilé a nemáš na to vůbec žádné právo; neprávem si osobuješ toto právo a nepřijatelné způsoby chování; jsi nepříjemně drzý. Kdo si sakra m., že seš, že si sem vtrh jen tak bez dovolení? Každej slušnej člověk by zaklepal. ■ **S** ty chováš se drze, to je nepřijatelné No dovol!, Co si to dovoluješ?

Ⓐ Who do you think you are?, Do you mind? Ⓝ Wofür hältst du dich denn? Ⓕ Pour qui te prends-tu? Ⓡ (Что ты о себе воображаешь?)

Myslím, tedy jsem. *viz* Cogito, ergo sum.

Myslíš° (si), že kradu?
(kol; nepřízn) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. odmítavě, vyčítavě a emocionálně vůči druhému, zvl. členu rodiny, dítěti ap., v reakci na jeho přílišný požadavek, zvl. finanční, velké utrácení ap.:) buď skromný a nechtěj ode mě to, co ti dát nemůžu; nevydělávám tolik, abych si mohl dovolit kupovat ti stále tolik drahých n. nepotřebných věci ap.; nejsem tak bohatý a nemůžu pořád dávat. A: Nemohli bysme ject na dovolenou k moři? – B: Myslíš, že kradu? Víš, co by to stálo? ■ **S** buď skromný!, já nemám peníze Myslíš si, že na mě roste peří?

Ⓐ I'm not made of money (you know)! Ⓝ Glaubst du vielleicht, dass ich Geld scheiße? Ⓕ ! Tu crois que j'ai les moyens? / que ça se trouve sous le pas d'un cheval? / que ça pousse tout seul? Ⓡ Что я, кую их что ли?

Jó, jeden taky myslel a něco se mu stalo. n. **Jó, jeden taky myslel …**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. vůči druhému v podrážděné a nezdvořilé, neuctivé reakci na očividnou výmluvu, pseudovysvětlení blízkého druhého, někdy hloupého n. vypočítavého, proč něco neudělal, zanedbal příkaz ap.:) to byla chyba a tvůj postoj se mi vůbec nelíbí; tys to měl udělat, a ne o tom přemýšlet!; nic ses neměl domýšlet ani vymýšlet si, ale měls splnit příkaz, povinnost ap. A: Jé, já myslel, že to není tak důležitý … – B: Jó, j. t. m. a n. se mu s. ■ **S** to byla chyba, ty jsi hloupý, ty chováš se nerozumně Ruplo ti v bedně?, Dej si facku, nikdo se nekouká! ♦ Vždy jen jako reakce na nedokončené a vysvětlující nebo vymlouvající se *Já myslel (že …)*; vulg. var. 2. části je *a posral se (z toho)*, posměš-

ná jiná var. je *a vymyslel trakař (a musel s ním jezdit).*

Ⓐ (And) you know what Thought did …, (Followed a muck-cart and thought it was a wedding.) Ⓝ Tja, da hat mal einer gedacht / in Köln hat sich schon einer totgedacht. Ⓕ (Oui, c'est ça, il y en a d'autres qui s'imaginaient aussi …), (Tu penses … Tu penses … Il ne suffit pas de penser!) Ⓡ Индюк думал, думал да в суп попал.

Myslel sem, že mě budou vomejvat.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči známému druhému o třetím a jeho nepřijatelném chování, pobuřujícím n. nesmyslném jednání, zničení vzácné n. důležité věci ap., obv. ve snaze si ulevit ap.:) byl jsem z toho šokovaný a měl jsem velký, bezmocný vztek. Dyž sem viděla, jak si Pepíček na podlaze pěkně papá a čokoláda všude na něm i po stěnách a tatínek nikde, myslela sem, že mě b. v. ■ **S** já mám vztek Já se picnu!, Aby to už čert vzal!

Ⓐ I could have wept., I nearly had kittens. Ⓝ Ich glaub, ich werd verrückt! Ⓕ ! J'ai cru défaillir. Ⓡ (Я думал, что меня кондрашка / кондратий хватит.)

Myslel jsem, že z toho / něj vyrostu.
(Čl. vůči druhému o třetím, hloupém žákovi, úředníkovi ap., ve snaze vyjádřit intenzitu svého podráždění z jeho nesmyslného a zdlouhavého jednání, nechápání, nutnosti opakování výkladu n. problému ap., v kontrastu k očekávanému chování a přemáhání vlastních pocitů:) jeho chování krajně namáhalo mou trpělivost a silně mě dráždilo, vztekalo (a měl jsem velkou chuť mu vynadat n. ho potrestat). M. jsem, že z něj v. Choval se na tom úřadě jako puberťák. ■ **S** já mám vztek, to irituje mě

Von to (s tebou) myslí dobře. n. **Ale von to přece myslí dobře.**
(Čl. informovaný vůči zvl. mladšímu a nedůvěřivému druhému zdráhajícímu se n. odmítajícímu blízkého třetího, rodiče ap. a jeho krok n. výrok, obv. navenek nesrozumitelný n. podezřelý ap.:) neboj se, on ti ve skutečnosti takto chce prospět, pomoct, a ne uškodit. ■ **S** on chce prospět ti

Myslíš to vážně? n. **To myslíš vážně?**
(Čl. vůči druhému ve zkoumavé, nedůvěřivé reakci na jeho překvapivý slib, nabízenou pomoc, potěšující sdělení n. neobvyklé konstatování, absurdní výrok ap.:) **1.** *můžu n. mám tomu věřit?; můžu se na to spolehnout a počítat s tím?; skutečně si to myslíš?;* **2.** *nemluv tak, to je přece absurdní, hloupé!* **1.** M. to v., že bysme spolu mohli založit firmu? ■ **S** myslíš to tak?, já nevěřím tomu, to je absurdní

Myslí vysoko.
(Čl. vůči druhému v hodnocení třetího a jeho snahy, záměrů v oblasti profesionální kariéry, společenského uplatnění ap.:) je velmi ctižádostivý a má velké plány a cíle; chce být společensky uznávaný, popř. mít moc nad ostatními. Podal si žádost do konkurzu na ředitele podniku. M. v. ■ **S** on je ctižádostivý

Co tím myslíš? n. **Jak to myslíš?**
(Čl. vůči druhému v žádosti o upřesnění jeho slov, snaze o zjištění smyslu informace, nabídky ap.:) vysvětli to přesněji, není to příliš jasné a jednoznačné; nejsem schopný pochopit, kam svým sdělením směřuješ. Co tím m.? Mám to chápat jako pochvalu, nebo jako výtku? ■ **S** mluv jasně!, co myslíš?, co naznačuješ?

No, jak / když / dyš myslíš°! n. **Jak / když / dyš myslíš°!**
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, obv. v převaze, v neochotné n. rezignované reakci na jeho požadavek, plán ap., někdy při nedostatku vlastního názoru:) nelíbí se mi to n. nedůvěřuju tomu, ale ty ses tak rozhodl (a bude to i tvá odpovědnost); pokud si to tak silně přeješ, tak ti to schvaluju (přestože já sám bych to nedělal). No, jak m., tak jeď. Já bych v takovým počasí nikam nejezdil. ■ **S** já souhlasím Když jinak nedáš!

Ⓐ (All right) if that's what you think / want … Ⓝ Na, wenn / wie du meinst … Ⓕ Bon comme tu veux / tu penses!, Bon si tu y tiens! Ⓡ Как знаешь.

Jak to myslíš? *viz* Co tím myslíš?

No, když myslíš … *viz* No, jak myslíš!

Myslí mu to (výborně). n. **Tomu to myslí.**
(Čl. zkušený vůči druhému obdivně o třetím a jeho schopnosti řešit problémy, obtížné a komplikované situace ap.:) je velmi inteligentní, chytrý a umí nápaditě řešit problémy; dokáže logicky uvažovat a nacházet při analýze souvislosti ap. Na to řešení bych já teda nepřišel. Hmm, m. mu to v. ■ **S** on je chytrý

Jo, někdo / jeden (taky) myslel … (a vymyslel trakař a musel s ním jezdit.) *viz* Jó, jeden taky myslel a něco se mu stalo.

Myslí si, že je bůhvíkdo / kdovíco. *viz* Moc si o sobě myslí.

Co si vo / o sobě (vlastně) myslíš?
(Čl. podrážděně a odmítavě vůči druhému a jeho nadřazenému, urážlivě panovačnému chování, nárokům ap.:) chováš se nepřijatelně, já to odmítám a nemáš na to žádné právo; přeceňuješ se a nejsi jediný, kdo něco potřebuje n. něco ví (a proto to nemusíš dávat druhým najevo takovým způsobem). Co si v. vo sobě m.? To maj pořád všichni respektovat jenom tvoje názory a plnit tvoje přání? ■ **S** ty chováš se drze, to je nepřijatelné, on přeceňuje se

Moc si o / vo sobě myslí°. n. **Myslí° si vo sobě bůhvíco / kdovíco.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému kriticky a nesouhlasně, nelibě o třetím a jeho nepříjemném chování k ostatním:) je velmi domýšlivý a chová se povýšeně a příliš samolibě, sebevědomě; má o sobě a svých přednostech, schopnostech a významu přehnaně zveličelé představy. Moc si o s. m., doufám, že až se mu něco nepovede, že ho to přejde. ■ **S** on je domýšlivý, on přeceňuje se Tomu sahá moře po kotníky.
Ⓐ He's got a (very) high opinion of himself. Ⓝ Der bildet sich was (einen Stiefel) ein. Ⓕ Il a une haute opinion de lui-même., ! (*vulg*) Il ne se prend pas pour une merde., ! Il se croit le premier moutardier du pape. Ⓡ Много о себе воображает.

To si myslím!
(Čl. vůči druhému na potvrzení správnosti svých slov:) to je můj názor a jsem o tom přesvědčený; to je opravdu tak. A: Hele, takhle by nás to mohlo přijít levnějc, ne? – B: To si m.! Všecko jsem propočet. ■ **S** to je tak, ano

To si myslíš ty (a pár lidí na Západě)!
(Čl. zkušený n. informovaný odmítavě vůči druhému a jeho názoru, tvrzení, obv. zjednodušenému n. povrchnímu:) ne, nemáš pravdu, tak to ve skutečnosti vůbec není; nerozumíš tomu dobře, je to jinak. ■ **S** to není pravda, to není tak ♦ Dodatek v závorce, zesměšňující osloveného a parodující hloupou a nenávistnou komunistickou propagandu, je dnes řídký.

Mnoho myslivců – zajícova smrt. *viz* Mnoho psů zajícova smrt.

Já jsem / sem malý / malej mysliveček (sotva flintu nesu …).
(Čl., zvl. dítě vůči druhému odmítavě n. při hře, veselé zábavě napodobující nesení zbraně ap.:) jsem slabý a nemůžu to unést. A: Vezmi prosím tě ten batoh. – B: Ách jo. Eště batoh? Já sem m. m. … ■ **S** on je slabý ♦ Česká lidová píseň.

Není tam ani myš.
(Čl. vůči druhému v konstatování o domě, kanceláři, divadle, obchodě, ulici ap., v kontrastu k obvyklé zalidněnosti tohoto prostoru:) nikdo tam není; místo je opuštěné, je tam úplně prázdno. Ten dům se asi bude prodávat. Má zatlučená okna a n. tam ani m. ■ **S** nikdo není tady

Ani myš se nehnula.
(Čl. informující druhého, druhé o stavu, aktivitách na normálně obydleném místě, zvl. v interiéru:) byl tam naprostý klid a nic se tam nehýbalo; všechno bylo tiché a nikdo na mě nezareagoval. ■ **S** je tam klid, nikdo není tady

Neproklouzne ani myš. n. **Ani myš by neproklouzla.**
(Čl. informovaný vůči druhému o interiéru důležitého prostoru n. prostranství, s ohledem na potřebu ho chránit:) je to zcela uzavřené a silně hlídané, střežené; nikdo nedokáže hlídkami, uzávěrami ap. projít ven ani dovnitř. Policajti kongresovej palác tak vobšancovali, že by tam ani m. n. To víš, tři prezidenti pohromadě. ■ **S** nikdo neprojde

Neujde mu ani myš.
(Čl. vůči druhému v komentáři, někdy odmítavém, o třetím, zvl. ženě v domě n. hlídce v prostoru po delší dobu ap.:) je velmi všímavý, pozorný n. nepříjemně všetečný a zvědavý a všimne si všeho, i nepatrné věci; nic neujde jeho pozornosti. Ta sousedka z přízemí všechno děsně prožívá a sleduje. N. jí ani m. ■ **S** on je zvědavý, ona je zvědavá, on pozoruje

Vařila myšička / myška kašičku na zeleným rendlíčku …
(Čl., zvl. rodič vůči malému dítěti hravě a s kroužením prstu po jeho dlani n. v rodině žertovně a škádlivě vůči druhému, druhým v připomínce dětské říkanky při přípravě jídla ap.:) **1.** *my hrajeme si;* **2.** *dělám, připravuju právě oběd, večeři ap. (a budu vám přidělovat porce).* ■ **S** my hrajeme si tak, já připravuju jídlo ♦ Dětské říkadlo a rozpočítadlo.

Nic není dobré ani zlé, ale myšlení to tako-

M

vým činí. *viz* There is nothing either good or bad …

Myšlení bolí.
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému, zvl. mladšímu, studentovi ap., o náročnosti studia n. ironicky o potřebě vyřešit intelektuální problém ap.:) musíš se naučit myslet; mysli, i když to není lehké!; nebuď líný a snaž se, myšlenková činnost je stejná námaha jako fyzická práce. ■ **S** přemýšlej!, nebuď líný!, myšlení je náročné

Bleskla / projela mu hlavou myšlenka. *viz* Hlavou mu blesknul nápad.

Myšlenky se mu honily / rojily hlavou / v hlavě.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho stavu, zvl. v klidu, při nečinném odpočinku, nesoustředění se na nic konkrétního n. v bezradné situaci při hledání chyby, řešení ap.:) v myšlenkách si vyvolával různé nápady n. se volně dotýkal různých možností; nemyslel na nic konkrétního, střídal v myšlenkách různé asociace, nápady, vzpomínky, zážitky ap. Seděl na lavičce a vzpomínal na dobu svých studií. M. se mu h. h. ■ **S** on přemýšlí o věcech různých

Má první myšlenka patřila jí. n. **Moje první myšlenka byla …**
(Čl. vůči druhému o své myšlenkové reakci v krizi, ohrožení ap. n. v zamilovanosti do někoho, zvl. do ženy, dítěte, o své představě, obavě n. kroku, činu ap., zvl. při významné zprávě, spatření předmětu, popř. po návratu z cesty, procitnutí z těžké choroby ap.:) napřed, hned jsem pomyslel na ni, to; hned jsem dostal o ni strach; první, na koho jsem si vzpomněl, byla ona; hned jsem se začal starat, zajímat o něco. Když jsem uviděl ty krásný náušnice, má p. m. p. jí. Jistě by se jí líbily. ■ **S** já myslím na ni, já myslím

Klouže / jede to jak po mýdle / mejdle. *viz* Jede to jako po ledě.

To se (teda) moc mejlíš / pleteš°!
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min. fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému a v korekci jeho nepřesné vzpomínky, vysvětlení n. tvrzení, zvl. o události, při popisu krajiny, filmu ap.:) tak to není n. nebylo; neříkáš to přesně n. správně, mýlíš se. To se moc m. V tý aleji rostly duby, ne břízy. ■ **S** to není tak Ale kdepak!, Chyba lávky!, Pravý opak je pravdou.
Ⓐ You're wrong there! Ⓝ Da irrst du dich aber gewaltig. Ⓕ (Tu ne sais pas à quel point) tu te plantes / trompes / goures!, ! Tu te mets le doigt dans l'æil! Ⓡ (Ты глубоко заблуждаешься, . . . , Ты абсолютно не в ту степь думаешь . . .)

Aby nebyla mejlka / mýlka … n. **Tak aby nebyla mejlka …**
(Čl. vůči druhému, druhým důrazně v informaci o úkolu předem podobném a zaměnitelném s jiným n. zpětně o ověřeném faktu na dotvrzení svého dřívějšího tvrzení, předtím zpochybňovaného ap.:) chci to říct zcela jasně …; pochopte to naprosto jednoznačně, protože nechci, aby si to někdo vyložil jinak … ■ **S** já chci říct něco, já upozorňuju

Mýrnix dýrnix. n. **Mýrniks – dýrniks.** n. **Mírnix dírnix.**
(Čl. vůči druhému neformálně, zvl. o třetím a jeho způsobu jednání ap.:) (udělal to) klidně n. drze a bez svolení; (udělal to) jen tak, bez ohledu na druhé. ■ **S** on udělal to bez svolení ♦ Z něm. *mir nichts, dir nichts*, tj. dosl. *mně nic, tobě nic.*

Dělají se mu mžitky před očima.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci psychické, popř. i fyzické na záplavu čísel, těžko uvěřitelných psaných informací, nečekanou zprávu, výhru n. fyzickou nevolnost, úder do hlavy ap.:) cítí otřes a slabost n. závrať a má rozostřený zrak; je ohromený; je to pro něj tak nečekané, neskutečné, popř. neuvěřitelné, že pociťuje fyzickou slabost, závrať a vidí neostře. Když se podívá na tisíce výskytů slov do Českého národního korpusu, d. se mu m. před o. ■ **S** to ohromilo ho, on cítí nevolnost

N

Na co?
(Čl. udiveně a nechápavě vůči druhému v reakci na vyjádřený nápad, pokyn, předpokládanou činnost ap.:) proč (se to má dělat ap.)?; k čemu je to potřeba n. vhodné? ■ **S** proč?, proč děláš to?

Na ex! n. **A na ex!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) **Verb** vypít na ex
(Čl. zvl. zkušenější n. hostitel vůči druhému v pobídce k vypití plné sklenice nabízeného alkoholického nápoje, z mimořádného důvodu a v kontrastu k obvyklému způsobu:) vypij, vypijte to všechno najednou, bez přestávky! Tak na to si musíme připít! A na ex! ■ **S** vypij to najednou! Do dna!
Ⓐ Down the hatch!, Bottoms up! Ⓝ Ex!, Auf ex! Ⓕ ! Cul-sec! Ⓡ Пей до дна!

Je (tu) nabito / narváno / natřískáno.
(Čl. zvl. vůči doprovázejícímu druhému při příchodu do interiéru kavárny, divadla ap. v komentáři o množství lidí, zvl. kvůli přitažlivému programu, senzační události ap.:) je zde přeplněno, příliš mnoho lidí a už se sem téměř nedá vejít n. nelze se umístit. ■ **S** je tam mnoho lidí

Jak nabije, tak vystřelí.
(Čl. v komentáři a hodnocení, někdy posměšném, vůči druhému o třetím a jeho chování:) jedná n. mluví velmi impulzivně, zbrkle a bez rozmyslu. ■ **S** on je zbrklý

Kde bych to nabral?
(Čl. v rozhořčené a odmítavé reakci na naivní předpoklad druhého, zvl. o svém majetku, vlastnictví věcí, peněz ap.:) rozhodně to nemám a ani mít nemůžu, neměl jsem příležitost to získat. ■ **S** já nemám to

Kde se tu nabral / to tu nabralo? *viz* Kde se to tu sebralo?

Lehce / lehko nabyl, lehce / lehko pozbyl. n. **Jak nabyl, tak pozbyl.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Zkušený filozofující čl. vůči druhému o obv. nepřítomném lehkomyslném třetím, ztrativším dříve majetek, zvl. získaný dědictvím, výhrou ap.:) získal to bez námahy a snadno, a proto si toho ani neumí vážit a teď to najednou zase (vlastní chybou) ztratil. To dědictví mu tak nečekaně spadlo do klína a teď v jediném dni zase o všechno přišel. L. n., l. p. ■ **S** čl. ztrácí snadno čeho si neváží Jak si kdo ustele, tak si lehne. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Quidquid facile obtinemus, facile spernimus*, tj. *Co snadno získáme, tím snadno pohrdneme*, Walther 25 776.
Ⓐ Easy come, easy go. Ⓝ Wie gewonnen, so zerronnen. Ⓕ Qui gagne facilement, perd facilement. Ⓡ Легко пришло, легко и ушло.

Rychle nabyl, rychle pozbyl.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o nepřítomném třetím a nečekané změně jeho majetku ap., zvl. v důsledku spekulací ap.:) velmi rychle (a náhodou) to získal a stejně rychle to teď i ztratil, prohrál, utratil ap. ■ **S** čl. ztrácí snadno čeho si neváží, on ztratil to rychle ♦ Přísloví, srov. předchozí a lat. *Lucrum, quod cito acquiritur, cito expenditur*, tj. *Zisk, který rychle vzrostl, se rychle ztrácí*, Walther 14 010.

Zle nabyto, zle pozbyto.
(Čl. zkušený vůči druhému v nepříznivém hodnocení třetího a jeho nespravedlivě nabytém majetku, postavení, moci ap. a následném nepříjemném konci:) nespravedlivě to získal, a to se mu nevyplatilo, a (teď) s potupou byl o to zase připraven n. toho byl zbaven. ■ **S** on ztratil to rychle ♦ Přísloví, z lat. *Male parta mala dilabuntur*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Filipiky, 2,27,65*, tj. *Co zle počato, zle se rozpadne*, ale i jinde, srov. i bible, Př 10,2.

Kdo by se toho (byl) nadál (že …)!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (že) – kles.
(Čl. zvl. vůči blízkému druhému udiveně ve zvolání o podceňované možnosti, nepravděpodobném činu, schopnosti ap. nepřítomného třetího ap.:) to nikdo nepředpokládal, netušil; nikoho by nenapadlo, že se to může stát n. že právě on toho dosáhne ap. Kdo by se t. b. n., že umře. Ještě včera jsem s ním mluvil. ■ **S** nikdo nečekal to, to je překvapení Přišlo to jako blesk z čistýho nebe.
Ⓐ Who'd have thought / guessed that …! Ⓝ Wer hätte das gedacht / geahnt. Ⓕ Qui s'y serait attendu!, Qui se serait attendu à ce que …!, Qui pouvait s'attendre à ce que …! Ⓡ Кто бы мог подумать, . . .

Než se nadál, … *viz* (Udělá / stane se to) než se naděješ.

Bodeť / bodejť bys nadával°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Nadřazený n. starší čl. dobromyslně a žertovně v reakci vůči druhému a jeho projevovanému díku za ochotně prokázanou pomoc, dar ap.:) vím, že jsi rád, vděčný (žes to získal, že se to podařilo ap.) a netřeba o tom mluvit. A: Díky, žes mi to pomoh spravit. – B: B. b. n.! ■ **S** buď rád!, ty nemusíš děkovat Není zač.
Ⓐ (Don't mention it.) Ⓝ Da kannst du ja wohl nichts gegen sagen. Ⓕ ! Il n'y a pas de quoi!, ! De rien! Ⓡ (Ещё бы тебе не нравилось!)

Jak se tomu nadává?
(Čl. ležérně, popř. netrpělivě vůči druhému v dotazu na zapomenutý nebo neznámý název věci, pojmu ap.:) Jak se to jmenuje? Jak se tomu říká? ■ **S** jak jmenuje se to?

Nadáváním se nic nespraví.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Starší, moudrý čl. v uvážlivé reakci na výbuch nespokojenosti, stížností druhého, rozhořčeného n. zatrpklého ze špatné situace, neúspěchu ap.:) pasivní stížnosti a obviňování druhých ap. nepomůžou, je třeba něco proti dané situaci aktivně udělat, je třeba konat. N. se nic n. Je třeba proti tomu něco podniknout a uvidíš, že to zas bude dobrý. ■ **S** stížnosti nepomůžou, udělej něco! Neseď na zadku a dělej něco!
Ⓐ It's no good (just) complaining. Ⓝ Schimpfen macht die Sache auch nicht besser. Ⓕ Râler / rouspéter ne changera rien. Ⓡ (Жалью моря не переедешь.)

Zanechte vší naděje, vy, kteří vstupujete!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zkušený a vzdělaný varující naivního, lehkomyslného druhého očekávajícího snadný průběh akce, nové činnosti, období ap.:) je to téměř beznadějně obtížné a složité; nespoléhej, že se to samo vyřeší, bude to krajně obtížné. Nepředstavujte si, že vám někdo pomůže. Tady ste sami. Z. v. n., vy, k. v. ■ **S** to je obtížné mít něčeho až nad hlavu, To je fuška. ♦ Z it., Dante A. (1265–1321), *Božská komedie, Peklo, III, 9* (1316) *Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate*. Též ve zkrácené podobě jen první část.
Ⓐ Abandon hope, all ye who enter here. Ⓝ Lasst alle Hoffnung fahren … Ⓕ Vous qui entrez, laissez toute espérance! Ⓡ Оставь надежду всяк, сюда входящий.

Lepší v bláhové naději žíti než strašlivou poznat jistotu. *viz* Lépe v mylné naději sníti, před sebou čirou temnotu, nežli budoucnost odhaliti, strašlivou poznati jistotu.

Naděje má hluboké dno.
(Starší čl. ve zkušeném komentáři a v útěše vůči druhému v jeho těžké krizi, po opakované prohře, ztrátě ap.:) nezoufej a doufej ve zlepšení!; člověk vždycky dlouho a ochotně doufá, že se věci nakonec zlepší. ■ **S** doufej!, čl. doufá ♦ Přísloví (Čelakovský).

Lépe v mylné naději sníti, před sebou čirou temnotu, nežli budoucnost odhaliti, strašlivou poznati jistotu.
(Zkušený starší a moudrý čl. zvl. jako varování vůči druhému a jeho snaze poznat předem výsledek jisté činnosti, svou budoucnost, i pomocí věštění ap.:) je lepší doufat v dobrou budoucnost než získat jistotu, pravdu o špatném konci n. stavu věcí, vyhlídkách. ■ **S** čl. chce naději a ne jistotu hroznou ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Štědrý den*, *Kytice* (1853); obv. zkracováno, srov. *Lepší v bláhové naději žíti než strašlivou poznati jistotu.*

Naděje umírá poslední.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Zkušený, moudrý čl. zvl. v povzbuzení vůči druhému vzdávajícímu už svou víru v očekávání špatného výsledku důležitého pokusu, snahy ap.:) nevzdávej to předem, i když vyhlídky nejsou dobré. Doufej, až do poslední chvíle je třeba očekávat zvrat k dobrému. A: Tak tentokrát na mistrovství nepojedeme, zkazili jsme, co se dalo. – B: N. u. p. Eště můžem vyhrát poslední zápas. ■ **S** čl. doufá, doufej!, nevzdávej se! Naděje má hluboké dno., Dum spiro, spero.
Ⓐ While there's life, there's hope. Ⓝ Die Hoffnung stirbt zuletzt. Ⓕ ! Tant qu'il y a de la vie, il y a de l'espoir. Ⓡ Надежда умирает последней.

Svitla mu naděje.
(Čl. k druhému v komentáři n. vyprávění o třetím a jeho náhlé změně a nové možnosti řešení dříve bezvýchodné situace n. splnění touhy ap.:) objevila se nová slibná možnost a zřejmě bude moct svou situaci vyřešit, uskutečnit svůj plán ap. ■ **S** on má naději

Co naděláš?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. po racionální úvaze s povzdechem vůči druhému bouřícímu se n. si stěžujícímu na nespravedlnost, neměnnost situace ap.:) nic nepomáhá, a tak se asi nedá nic jiného dělat; je zbytečné se s tím trápit, není v tvých silách to změnit. Co n.? Psali sme už vo tom až do parlamentu, novin, odvolávali se k soudu, ale všichni sou proti, že je to prej podle zákona v pořádku. ■ **S** to je zbytečné, nic nepomáhá Co naplat!

Ⓐ What's the good?, It's no good., It's all up. Ⓝ Da kannst du / kann man nichts machen., Was hilft's? Ⓕ Qu'est-ce que tu veux faire / peux faire? Ⓡ Что тут поделаешь?

Ty s tím naděláš! *viz* Naděláš s tím (tolik) krámů!

To je° (ale / pěkný) nadělení!

(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⩫ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému z nemilého překvapení nad neočekávanou pohromou, nepříznivou zprávou n. vizuálním chaosem, zmatkem, rozházenými věcmi zvl. v interiéru vyžadujícím okamžitou nápravu n. řešení ap.:) to je velmi nepříjemná komplikace n. nepřijatelný nepořádek, a tím se mění naše plány. Počítali sme na beton s Pavlem a von si zlomil nohu. T. je n. ■ **S** to je hrozné, to je nepříjemné, to je chaos A hrome!, No tohle!

Ⓐ That's put the kibosh on it! Ⓝ Das ist (mir vielleicht) eine schöne Bescherung! Ⓕ ! Quel pétrin / (*vulg*) merdier!, ! Quelle poisse / barbe! Ⓡ (Вот уж) не было печали, так чёрти накачали.

Děkuji (pěkně) za takový nadělení!

(Čl. ironicky a odmítavě vůči druhému a jeho zprávě o nové nepříjemné povinnosti prvního, oznámení nečekané komplikace ap.:) to není příliš dobré ani příjemné a já nejsem rád; to já odmítám. ■ **S** to není dobré, to rozčiluje mě, já odmítám to

Čeho se nejmíň / nejméně naděješ, to se stane.

(Čl. zkušený v komentáři n. radě vůči druhému o skutečné n. možné nepříjemné události, eventualitě ap.:) člověk není nikdy dost opatrný a vždycky se může stát i ta nejméně pravděpodobná nepříjemnost, komplikace; buď opatrný! ■ **S** náhody stávají se, buď opatrný! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Kdo by se toho nadál! n. **Kdo by se nadál (že …)!**

(kol – neutr) **0** neměnné ⩫ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. v rozhovoru s druhým jakožto komentář k pozitivní, popř. i negativní nečekané události n. činu třetího, zvl. většího n. společenského významu ap.:) nikdo nečekal, že to takto dopadne; bylo to zcela nečekané a všichni jsou tím ohromeni. Tak vláda už podala demisi. K. by se t. n.! Ještě včera se premiér dušoval, že neodstoupí. ■ **S** to bylo náhlé, nikdo nečekal to Bác ho!, Co čert nechtěl.

Ⓐ Who'd have thought it?, Who'd have thought that … Ⓝ Wer hätte das gedacht / geahnt. Ⓕ Qui s'y serait attendu …, Qui se serait attendu à ce que … Ⓡ Кто бы мог подумать!

(Udělá / stane se to) než se naděješ. n. **Než se naděješ …**

(kol) **0** neměnné ⩫ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Zkušený čl. zvl. jako varování vůči nepřipravenému naivnímu druhému v kontrastu k jeho domněnce o dlouhodobém trvání n. nemožnosti určité události, činu třetího ap.:) nemysli si, že je to zcela nemožné; může to zcela bez varování nastat náhle, rychle. Zima je tady, než se n., a my nemáme střechu hotovou! ■ **S** to může stát se, náhle To není vyloučeno. ♦ Častá též forma *než se nadál …*

Ⓐ … when you're least expecting it. Ⓝ Das passiert ganz unverhofft / ehe als du denkst. Ⓕ (Ça peut arriver) sans crier gare / tout d'un coup / du jour au lendemain., (Ça peut arriver) avant / sans que tu aies le temps de dire ouf. Ⓡ Не успеешь оглянуться, как …

Co sis nadrobil, to si sněz. n. **Co jsi nadrobil, vyjez.** *viz* Co si kdo navaří, ať si (taky) sní.

Co sis nadrobil, to si vypiješ.

(Zkušený, starší čl. položertem k nezodpovědnému druhému způsobivšímu problémy, potíže svým nerozvážným chováním především sobě ap.:) sám jsi tuto situaci zavinil a sám taky musíš nést následky, trest ap. ■ **S** ty budeš potrestaný

Ten° mě° (tím) nadzved° / nadzvednul° / nadzdvih° / nadzdvihnul°!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz ⩫ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. silně emocionálně vůči druhému v reakci na iritující, drzé chování nepřítomného třetího:) silně mě (tím výrokem, jednáním) rozzlobil a mám teď špatnou náladu; jsem (z toho) rozčilený a mám na něj vztek. Ten mě n.! Nechal v dílně děsnej

nepořádek a pak mi drze tvrdil, že tam nebyl! ■ **S** já jsem rozzlobený, on rozčiluje mě, já mám vztek Aby ho čert vzal!

Ⓐ The gall of the man!, What does he take me for? Ⓝ Der hat mich stinksauer gemacht. Ⓕ Il m'a mis les nerfs en boule., Il m'a mis / fichu / foutu en rogne., Il m'a poussé à bout. Ⓡ (Он меня вывёл из себя.)

Je° to s ním° nahnutý.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

Verb mít to nahnutý

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím ve zhoršené situaci, ohrožení zdraví, kariéry ap.:) je velmi ohrožený a ve vážném nebezpečí (i smrti); je v krajně špatné situaci a hrozí mu katastrofa. S Petrem je to n. Jeho soused říkal, že už ani sám nechodí. ■ **S** on je v situaci nebezpečné mít namále

Ⓐ He's in a bad way., His number's nearly up. Ⓝ Unter dem wackelt der Stuhl. Ⓕ ! Il est dans une situation critique / dans de beaux / sales draps., ! Il file un mauvais coton. Ⓡ (Ему каюк / кранты., Плохи у (кого) дела.)

Nahoře / navrch huj a dole fuj.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. vůči druhému s nechutí a odporem v komentáři o třetím, třetích a jejich předstíraném chování, též o osobní hygieně ap.:) předstírá navenek povznesenost, ušlechtilost n. vytříbenost, čistotu, ale ve skutečnosti se chová odporně, nízce ap. n. je nechutně špinavý, nepořádný ap.; dělá se lepším, než je. Nemám ty lidi pro jejich chování moc rád a trochu sem nahlíd i do jejich soukromí. N. huj a dole fuj! ■ **S** on předstírá to Dělá, jako když …, Král je nahý. ♦ Z lat. *Res modo formosa foris est, intus maculosa*, tj. *navenek je plna sličnosti, uvnitř samá skvrna*, Walther 26 713.

Ⓐ Red curtains and no knickers! Ⓝ Oben hui und unten pfui. Ⓕ ! C'est de la poudre aux yeux., ! C'est un geai paré des plumes du paon.

Každý je nahraditelný.

(Čl. zkušený vůči druhému obv. proti jeho tvrzení o nepostradatelnosti, důležitosti třetího, popř. i druhého, ve funkci, projektu ap.:) v případě potřeby se náhrada musí najít za každého, jakkoliv nedokonalá. ■ **S** on není důležitý

Už se to s ním nahejbá / nahýbá.

(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři k situaci, pozici třetího, zvl. ve smyslu kariéry ap.:) začíná se dostávat do špatné situace; je stále více ohrožený a jeho pozice je velmi vratká. ■ **S** on je v situaci nebezpečné

Že / co / copak tak najednou?

(Čl. zkušený obv. poněkud posměšně vůči druhému o třetím a jeho náhlé změně stanoviska, nově projevené ochotě, zájmu ap., obv. zištnému, v kontrastu k předchozímu opačnému postoji:) to mě trochu překvapuje (ale uvědomuju si dobře jeho důvody). ■ **S** to je překvapení

Je to, jako když to najde / jako by to našel. n. **Jako když to najde.**

Komp (je to) jako když to najde / jako by to našel

(Čl. v komentáři vůči druhému o dříve nepoužívaných dovednostech, zkušenostech, úsporách, ušetřeném materiálu v nové situaci ap.:) teď to konečně využije a velmi se mu to hodí; je to vítané a je rád, že to umí n. to má. ■ **S** to hodí se, to je vítané

Nakonec proč ne?

(Čl. po chvíli rozmýšlení neformálně vůči známému druhému v reakci na návrh, nabídku, řešení ne zcela jednoduché ap.:) (promyslel jsem to a došel jsem k názoru, že) to by bylo možné uskutečnit n. přijmout; je to koneckonců přijatelné, a tak souhlasím. ■ **S** já souhlasím

Je to, jako když to namaluje.

Komp je (to), jako když to / ho namaluje

(Čl. obdivně a potěšeně vůči druhému o příjemné věci, předmětu, výtvoru, stavbě, popř. i písmu ap.:) je to pěkné, krásné a úhledně, přesně udělané; to je milé a věrně, příjemně provedené a moc se to povedlo. ■ **S** to je hezké, to je krásné, to je příjemné

Namoutě kutě!

(Čl. zvl. starší vůči druhému v dotvrzující a obdivné reakci na příjemně překvapivé zjištění, pohled na věc, scénu ap.:) to mě opravdu překvapuje a dělá to na mě velký dojem. ■ **S** to je překvapení, to je tak

Je mu (z toho) nanic. *viz* Je mi (z toho) nanic.

Co tě° (to) napadá? n. **Co tě° to napadlo (Inf)!**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. odmítavě a prudce, popř. vyčítavě vůči druhému a jeho nápadu, úmyslu udělat věc v očích prvního zcela nevhodnou, nemožnou, též o oplacení laskavosti, pomoci penězi ap.:) **1.** *to je naprosto vyloučené, absurdní a nemůžu s tím souhlasit;* **2.** *to není vhodné a nemůžu to přijmout.* **2.** A:

Mockrát vám děkuju za pomoc a tady jsem si dovolil takovou pozornost … – B: Co tě to n.! To byla maličkost. ■ **S** to je absurdní, to je nepřijatelné, to není vhodné, já nechci to Co blázníš?, Ještě to tak!

Ⓐ Don't be silly! Ⓝ Was fällt dir denn ein! Ⓕ Qu'est-ce qui te prend / t'a pris?, Qu'est-ce qui te passe / t'est passé par la tête?, Tu as de ces idées! Ⓡ (Что вы выдумываете?, Как вам такое в голову пришло?)

Tak / teď mě napadá° (že / jestli …). n. **Napadlo° mě° (že …).**

(neutr – kol) **0** *1. V:* ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl *2. V:* pas, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4b neukon. stoup.

(Čl. vůči druhému zkusmo, ne zcela jistě o možném východisku vůči druhému po chvíli společného přemýšlení o problému, hledání řešení, domněnkách o třetím, zvl. ve snaze porozumět ap.:) teď jsem si vzpomněl, že (by to mohlo být takto); myslím, že … A: Já už vopravdu nevím, v čem by ta závada mohla bejt. – B: Tak mě n., jestli to nebude v kabelu. Ten sme eště nekontrolovali. ■ **S** já myslím přijít na mysl, Abych pravdu řek.

Ⓐ It occurs to me that … / whether …, I wonder whether …, Suppose … Ⓝ Da fällt mir gerade ein … Ⓕ Il me vient à l'esprit que …, J'ai (dans l') idée que …, (Maintenant / tout d'un coup) je me demande si … Ⓡ (Я сейчас подумал, что . . .)

Jen mě tak napadlo, že / jestli …

(Čl. zvl. v mírném, ne zcela jistém komentáři vůči druhému a jeho problému, marnému hledání řešení, zvl. jako náhodná inspirace vnějšího pozorovatele ap.:) uvědomil jsem si možnou souvislost, a proto si trochu myslím, že … ■ **S** já myslím

Koho by to napadlo?

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. zaraženě vůči druhému, též málo známému, v reakci na nečekané zjištění, objevnou souvislost, zvl. o známém třetím n. jeho činu ap.:) to je zcela překvapivé a náhlé (a sám bych na to nepřišel n. si to nedomyslel). K. by to n., že si dá boty sušit až na střechu! ■ **S** to překvapuje mě, to je nepravděpodobné, to bylo náhlé To by člověk (do něj) neřek.

Ⓐ Who'd have thought it?, Who'd have thought (that etc.). Ⓝ Wer hätte das gedacht? Ⓕ Qui imaginerait / aurait imaginé une chose pareille? Ⓡ Кто бы мог подумать?

Napadlo mě, že … *viz* Tak mě napadá (že …).

Něco mě napadlo!

(Čl. v náhlé a nadějné reakci na objevenou souvislost, možnost ap. vůči druhému, zvl. v kontrastu k předchozí bezradnosti n. bezvýchodnosti ap.:) zdá se mi, že jsem našel řešení, způsob; mám snad dobrý nápad. ■ **S** já myslím

Rád° se napije. n. **Rád° si cucne.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému neutrálně n. kriticky o známém třetím, zvl. z hlediska společenských důsledků jeho chování, popř. i nebezpečnosti ap.) často a při různých příležitostech ochotně popíjí alkohol, někdy příliš n. výrazně. Auto mu moc rád na tak dlouho nepučuju, rád si c. ■ **S** on pije moc Rád se podívá sklenici na dno.

Ⓐ He's a bit fond of the drink. Ⓝ Der süffelt / trinkt / hebt / pöttet gern mal einen. Ⓕ ! Il aime bien lever le coude., ! Il a un penchant pour la bouteille. Ⓡ Он не дурак / промах выпить.

Co naplat! n. **Nic naplat!**

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému realisticky a rezignovaně, smířeně se zaniklou n. promarněnou možností, užitečnou příležitostí ap.:) i když je to nepříjemné, je třeba se s tím smířit n. to přijmout (a nepřemýšlet zbytečně o zlepšení n. změně). Co n., autobus už žádnej nejede, tak musíme někde holt přespat. ■ **S** to je tak, to je nepříjemné, to nedá se změnit, nic nepomáhá Co naděláš!

Ⓐ Can't be helped., There's nothing for it. Ⓝ Was hilft's! Ⓕ (Qu'est-ce qu'on peut y faire?), Tant pis! Ⓡ А что толку?

Nic naplat! *viz* Co naplat!

Vzniká tam napnelismus, cukatura.

(Čl. obv. poněkud frivolně, žertovně vůči druhému o vztazích mezi lidmi, zvl. v důsledku náhlého zhoršení, konfliktu ap.:) je, vzniká tam tak napětí, napjatá a nepříjemná, popř. výbušná atmosféra. ■ **S** je tam napětí ♦ J. Voskovec a J. Werich, *Sever proti Jihu* (1930).

(Udělal to) co by / než by do pěti / do tří / pět napočítal.

Komp udělat něco, než bys do tří / pěti napočítal

(Čl. někdy obdivně vůči druhému o třetím a rychlosti jeho činu, reakce, zásahu, zvl. v kontrastu k očekávání obvyklé pomalosti ap.:) (udělal, provedl to ap.) velmi a překvapivě rychle a obv. i obratně, svižně. ■ **S** on udělal to v okamžiku

To leccos napovídá. n. **To leccos o tom napovídá.**
(Čl. zkušený vůči druhému o signálu, náznaku, obv. menším projevu postoje třetího ap., z hlediska jeho celkové orientace, postoje ap.:) (přestože to není řečeno otevřeně a naplno ap.) je to velmi charakteristický projev naznačující n. prozrazující zásadní povahu celku, celkového postoje ap.; snadno si lze na základě toho domyslet mnohem víc. ■ **S** to naznačuje

Až naprší a uschne! *viz* Až naprší a uschne a bude bláto!

Ten se doved(l) / uměl narodit! *viz* Ten se uměl narodit!

Dnes / dneska sem / jsem° se podruhý / podruhé narodil°!
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obdivně n. vděčně vůči blízkému druhému v komentáři ke svému náhodnému uniknutí smrtelnému nebezpečí, drastické fyzické nehodě ap.:) dnes, právě jsem se těsně vyhnul smrti n. šťastně před ní unikl. D. j. se p. n.! Jen o vlásek mě minul padající strom. ■ **S** já unikl jsem smrti Bylo to vo fous!
Ⓐ I must live a charmed life! Ⓝ Heute bin ich zum zweitenmal geboren. Ⓕ Je suis un ressuscité!, Je reviens du royaume des morts! Ⓡ (Кто-н.) заново родился.

Až se znovu narodíš …
(Čl. žertovně k druhému rozvíjejícímu svá nereálná přání, touhy, představy, též při nedostatku zbývajícího životního času ap.:) (tvé plány jsou, budou uskutečnitelné, v klidu proveditelné) až v dalším životě; teď to není reálné. ■ **S** to je nereálné

(Je mu) jako by se znovu narodil.
Komp být / cítit se jako znovu narozený / znovuzrozený
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitech po přestálé nemoci, šoku, krizi a jejím překonání, velké únavě a odpočinku po ní ap.) cítí se velmi svěže, zdravě a plný energie; pociťuje velkou úlevu, uvolnění a je šťastný, že to tak dobře dopadlo. ■ **S** já cítím úlevu, on cítí úlevu, on cítí se svěží

Narůstání přináší složitost a složitost přináší rozklad.
(Čl. obv. ironicky, sarkasticky vůči druhému, druhým, zvl. v reakci na jeho stížnosti a obavy z podniku, organizace ap., s narážkou na obvyklost takového osudu z byrokratických příčin:) čím víc se práce, projekt, záměr ap. daří, tím se stávají větší a komplikovanější, a proto i náchylné k rozpadu a vnitřnímu zániku; čím je to větší a složitější, tím je to křehčí a nestabilnější. ■ **S** práce složitější vede k rozkladu ♦ Parkinsonův zákon; podle historika C. N. Parkinsona (1909–1993).

Je tu narváno. *viz* Je (tu) nabito.

Naříkáním se (stejně) nic nespraví. *viz* Pláčem se nic nespraví.

Tak nashle! n. **Nashle!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. poněkud neformálně vůči kolegovi, kolegům, partnerům na závěr svého pobytu s nimi, obv. na úrovni vykání:) já se tímto loučím a zdravím vás (jednoho n. více lidí). No, tak já pudu, doma už čekaj. Tak n. ■ **S** já loučím se Na viděnou.
Ⓐ See you (then). Ⓝ Tschüss! Ⓕ ! Salut!, ! Bye (bye)!, ! Ciao!, ! A plus! Ⓡ (Ну, пока!, Бывайте!)

To je jako naschvál!
Komp to je jako naschvál
(Čl. rozzlobeně, rozmrzele ve stížnosti vůči blízkému druhému v reakci na drobný nečekaný nezdar, neúspěch v celkově napjaté situaci, spěchu ap., obv. s odstínem mimořádného nefungování, neúspěchu věci jindy spolehlivé, přístroje, dopravy ap.:) to je nepříjemné a mrzuté, nevítané překvapení, které přišlo ve skutečně nevhodnou dobu; (i když samo o sobě to tak důležité není) značně mi to komplikuje situaci, všechno ostatní. ■ **S** to je nepříjemné

Je toho jako naseto. *viz* Je toho, jako když naseje.

Je toho jak nasráno.
Komp je toho jako nasráno
(Čl. ležérně, někdy zdánlivě ledabyle vůči druhému o množství užitečných, potřebných věcí, nástrojů, materiálu, úrodě v prostoru, místě ap., zvl. v kontrastu k jejich obvykle menšímu výskytu ap.:) je toho tady velmi hodně n. přebytek, dost pro každého a není třeba šetřit. ■ **S** je toho dost, je toho hodně

Nasrat (a rozmazat)!
(Čl. prudce a nezdvořile vůči druhému v reakci na jeho drzý a přehnaný požadavek, nepřijatelný návrh, nárok na prvního:) tohle já rozhodně odmítám a nechci s tím vůbec souhlasit. ■ **S** já odmítám to, já nesouhlasím

Naseru mu!
(Čl. vůči blízkému druhému prudce, rozhorleně a

nezdvořile o třetím a jeho nestydatém, neoprávněném požadavku, očekávání pomoci od prvního, zvl. v reakci na momentální podráždění ze strany třetího:) to, tento přístup já odmítám a nedám mu nic; úplně ho vynechám. ■ **S** já odmítám to, já nedám ti nic

Kde krátko, nastav.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. moudrý zvl. v radě mladšímu, zvl. v reakci na jeho momentální nezdar, problém způsobený nedostatkem sil, zkušenosti ap.:) když to nejde, nestačí takto přímo, zkus zapřemýšlet a vypomoct si důvtipem, chytrostí ap. Co brumláš, nejde to? Kde k., n. Máš přece hlavu. ■ **S** čl. chytrý přemýšlí, čl. chytrý řeší problémy důvtipem Chytrému napověz, hloupému doložˇ. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ (Just) put your mind to it. Ⓝ Dumm kann man sein, aber man muss sich zu helfen wissen. Ⓕ (Creuse-toi la tête / les méninges!)

Je tam jak nastláno.
Komp je tam jak nastláno
(Čl. vůči druhému kriticky a s odporem zvl. o interiéru plném ledabyle pohozených odpadků, papírů, domácích věcí ap.:) je tam mnoho věcí, které tam nepatří, jsou neuklizené, a je tam proto i velký a nepříjemný nepořádek. ■ **S** je tam nepořádek

Všechno tomu nasvědčuje. n. **Všechno nasvědčuje tomu (že …).**
(Čl. vůči známému n. přátelskému druhému v přitakání na jeho odhad důvodu a způsobu očekávaného vývoje situace, o pravděpodobném jednání třetího, jeho skrývaném záměru ap.:) všechno, o čem víme, všechny stopy, indicie ap., o kterých jsme mluvili, potvrzují domněnku o vývoji této věci; zdá se to takto zřejmé. ■ **S** to je zřejmé, to je tak

Je tam našlapáno.
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému o svém dojmu z nepříjemně velkého množství lidí, zvl. ve veřejném uzavřeném prostoru, lidech přítomných demonstraci na náměstí, koncertu populární skupiny, sportovnímu utkání n. v dopravním prostředku, obchodě ap.:) místo je zcela a nepříjemně zaplněno velkým množstvím mačkajících n. tlačících se lidí, často stojících. ■ **S** je tam mnoho lidí

Je tu natřiskáno. *viz* Je (tu) nabito.

Ten mu to natřel!
(Čl. vůči blízkému druhému při sledování hádky, sporu jiných, soutěže, utkání ap. v neformálním, triumfálním, potěšeném komentáři nad právě získanou slovní či herní převahou n. vítězstvím svého favorita ap.:) on ho dostal výrazně do defenzivy n. porazil a zároveň tak i pokořil; zvítězil nad ním trefným, správným slovem nebo obratnou hrou. ■ **S** on je lepší, on zvítězil, on předčí ho

Natura sanat – medicus curat.
(Čl. vzdělaný, lékař ap. filozoficky vůči druhému, zvl. nemocnému, v reakci na jeho dotaz ohledně perspektivy vývoje své nemoci ap.:) lékař je jen pomocník a pouze pomáhá organismu, lidskému tělu překonat nemoc. ■ **S** lékař pomáhá přírodě ♦ Přísloví, z lat. *Příroda uzdravuje – lékař léčí*, Walther 15 929, podle staré Hippokratovy zásady.

Naturalia non sunt turpia.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. filozoficky, moudře a se zkušeností vůči druhému, zvl. v reakci na jeho ošklíbání se, odpor nad nepříjemným pachem n. otevřeným vzhledem tabuizovaných soukromých věcí, z oblasti sexu, porodu, vyměšování ap., obv. při potřebě o nich mluvit, je uklidit:) dělat, vidět to n. mluvit o přirozených věcech fyzického života člověka není žádná hanba n. potupná ostuda; za sex, vyměšování apod. není třeba se stydět. A: A to ti teď ty posraný plenky nevaděj, tobě, takovýmu estétovi? – B: Jo, n. non s. t., to je život. ■ **S** věci přirozené nejsou potupné To je krámů!, Čistému vše čisté. ♦ Z lat., Walther 15 936, *Věci přirozené nejsou potupné / hanebné*; zřejmě podle Euripidovy hry *Hypsipylé*.
Ⓕ Naturalia non sunt turpia., (Les choses de la nature ne sont pas honteuses.), Nature n'est pas outrage. Ⓡ Что естественно не безобразно.

Já ho° naučím (v kostele hvízdat)!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rozčilený vůči blízkému druhému, někdy ho uklidňujícímu pomstychtivě o závislém třetím, potomkovi ap. v reakci na jeho nepatřičné chování, přestupek ap.:) potrestám ho, dám mu tvrdě pocítit, že se to nemá dělat. Já toho kluka pitomýho n. trápit zvířata a pak to svádět na druhé! Dostane pár facek a tejden z baráku nebude smět na krok! ■ **S** já potrestám ho Roztrhnu ho jako hada! ♦ Var. delší je řídká a starší.
Ⓐ I'll teach him (to …)! Ⓝ Den werde ich lehren!, Dem werde ich die Flötentöne beibringen!

Ⓕ Je vais lui apprendre, moi! Ⓡ (Я ему покажу, где раки зимуют!)

Co se (jednou) naučíš, to ti nikdo neveme / nevezme.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. moudrý v radě, doporučení zvl. vůči mladému druhému, dítěti s odstínem trvalosti hodnoty vzdělání a pomíjivosti jiných hodnot ap.:) nabyté vědomosti, znalosti jsou pevná a nezničitelná investice do života a člověk je může používat pořád. Nebuď blbej a přestaň na tu školu žehrat, kluku jeden. Pochopíš to až pak a pamatuj, co se n., to ti n. n. ■ **S** vědomosti jsou hodnota trvalá, uč se! Kdo něco umí, ten se neztratí. ♦ Přísloví.
Ⓐ (One day you'll be glad / thankful.) Ⓝ Was du gelernt hast, kann dir keiner wegnehmen. Ⓕ Ce que tu apprends / sais, personne ne te le (re)prendra., (Ce qu'on apprend au berceau dure jusqu'au tombeau.)

Naval to!
(Čl. hrubě a obv. pod pohrůžkou násilí vůči druhému v požadavku vydání, předání věci ap.:) dej mi to hned; vrať mi to bez otálení! ■ **S** dej mi to!, vrať to!

Co se doma navaří, má se doma sníst. *viz* Co se doma uvaří, má se doma sníst.

Co sis navařil, to si sněz! *viz* Co si kdo navaří, ať si (taky) sní.

Co si kdo navaří, ať si (taky) sní. n. **Co sis° navařil / nadrobil, to si sněz°!** n. **Kaši, co sis navařil, si musíš sníst.**
(kol; nepřízn) **0** *1. V:* ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. sg a pl; *2. V:* ot, neg, pas, kond, imp neg, min, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušený spravedlivě n. se zadostiučiněním vůči blízkému druhému, zvl. dítěti, a jeho zlému, zlomyslnému n. rozpustilému činu, jím vyvolané poněkud nepříjemné situaci, zvl. v reakci na neochotu druhého přijmout za to důsledky, trest ap.:) (tu nepříjemnou) odpovědnost musí nevyhnutelně nést za svůj čin každý sám, i ty. Dyť si sousedce sliboval, že jí kytky budeš zalejvat, a teď se divíš, že se zlobí! Prostě uschly, protože ses na ně vykašlal, a musíš si to s ní teď ňák vyřídit. Co sis n., to si pěkně s.! ■ **S** ty budeš potrestaný, ty zasloužíš trest Máš u mně pár facek., Teď to schytáš. ♦ Z lat. *Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum*, tj. *Ty sis to nadrobil, ty musíš vše teď vyjíst*, P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Formio, 318*.
Ⓐ As you make your bed, so must you lie in it. Ⓝ Jetzt musst du auslöffeln, was du dir eingebrockt hast. Ⓕ ! Qui casse les verres, les paie!, ! Comme on fait son lit on se couche. Ⓡ Что заварил, то (сам) и расхлебывай.

Až navěky!
(Čl. nábožensky založený n. katolický kněz zvl. v odpověď na pozdrav „Pozdrav Pánbůh" n. „Pochválen buď Ježíš Kristus" při setkání:) i já zdravím tě, vás. ■ **S** já zdravím vás

Pamatuj / mysli° na navrátila!
Verb myslet na navrátila / vrátečku
(Čl. zvl. starší, rodič vůči mladšímu druhému na návštěvě u třetího, na zábavě ap.:) nezapomeň odejít, vrátit se domů vhodně včas!; vrať se včas! ■ **S** vrať se!

Náboženství je opium lidu / lidstva.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *opium*
(Čl. vzdělaný vůči druhému ve filozofické debatě jako výraz svého protináboženského přesvědčení:) náboženství odvádí člověka od reality jeho života tím, že mu nabízí místo poznání života svůdnou, opojnou smyšlenku. A: Právě náboženské systémy často odrážejí myšlení své doby. – B: Náboženství je o. l. Jde o uměle vytvořené rituály, které naopak odvádějí od myšlení. ■ **S** náboženství odvádí od reality dát zapomenout ♦ Podle K. Marxe (1818–1883), *Úvod ke kritice Hegelovy filozofie práva* (1844).
Ⓐ Religion is the opium of the people. Ⓝ Religion ist Opium fürs Volk. Ⓕ La religion est l'opium du peuple. Ⓡ Религия опиум для народа.

To je° nádhera!
(kol – neutr; obdiv) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nadšeně a v dobré náladě vůči blízkému druhému v estetickém hodnocení zvl. vizuální představy, i budoucí, sluchového vjemu, např. příjemné hudby, popř. i takového jídla, požitku tělesného pohodlí ap.:) je to velmi hezké, esteticky působivé a lahodné a jsem tím nadšený; je to velmi příjemné a přitažlivé. To naše údolí na podzim, to je n.! Všechno tam jen hraje barvama. Kdybych byl malíř, hned bych to namaloval! ■ **S** to je krásné, to je příjemné, já obdivuju to To je paráda!
Ⓐ It's wonderful / glorious! Ⓝ Das ist herr-

lich! Ⓕ C'est magnifique / splendide / superbe / d'une beauté! Ⓡ (Вот красота!)

Ty (stará) nádhero!
(Čl. pohrdavě, prudce a urážlivě vůči opovrhovanému druhému, někdy staršímu n. vzhledově staromódnímu, často během hádky ap.:) ty jsi divný blázen a já tebou pohrdám. ■ **S** ty jsi divný, ty jsi hloupý, ty jsi blázen

Je to prázdná nádoba.
Nom prázdná nádoba
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky, někdy povýšeně o třetím a jeho inteligenci, chápavosti, šíři zájmů a vzdělání:) nic neví, je hloupý (a nemá cenu u něj hledat nějakou zkušenost, projev hlubšího zájmu ap.). ■ **S** on je hloupý

To jsou spojité / spojené nádoby.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému zvl. ve vysvětlení souvislosti dvou jevů, procesů ap.:) obě věci spolu organicky, přirozeně souvisejí a navzájem se ovlivňují, popř. jsou vlastně dvěma součástmi jednoho celku n. jsou propojeny; je mezi nimi těsná a úzká souvislost. ■ **S** to souvisí

Náhoda je blbec / vůl.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. opatrný neformálně zvl. k lehkomyslnému druhému ve varování, aby nepodceňoval i méně pravděpodobnou možnost ap.:) náhodou se může stát i věc zcela nežádoucí; nelze vyloučit, že se to nestane (a proto buď opatrný). A: Není možné, aby si mě v tom davu všimnul. – B: Náhoda je b., klidně do sebe můžete vrazit. ■ **S** to může stát se, to stalo se náhodou Než se naděješ …, Bylo to dílem okamžiku.

Ⓐ (You can't be too careful.) Ⓝ Blinder Zufall. Ⓕ (C'est le coup du hasard.), (Tout peut arriver!), (C'est la fatalité!) Ⓡ (Дело случая.)

Byla to čirá náhoda.
(Čl. vůči druhému o prožité a nepravděpodobné události, zkušenosti, výskytu, setkání s třetím ap.:) bylo to naprosto neočekávané a neplánované; stalo se to zcela bez úmyslu n. záměru. ■ **S** to stalo se náhodou

Stalo se to nešťastnou náhodou.
(Čl. vůči druhému o příčině obv. smutné události, nehody ap.:) nastalo, stalo se to bez záměru n. vědomého zavinění někoho. ■ **S** to stalo se náhodou

Náhoda / štěstí přeje jenom (dobře) připraveným.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, moudrý zvl. v radě vůči druhému majícímu záměr, úmysl provést náročný čin, změnu, krok ap., obv. s odstínem důrazu na vzdělání, informovanost, cvičení, zkušenost ap.:) k vlastnímu činu vyčkej vývoje a příznivých okolností a buď zatím dobře připravený, vybavený ap. Dřel mezinárodní právo celej rok, a když byl vyhlášenej konkurz, hladce v něm vyhrál. N. p. j. p. ■ **S** buď připravený! Mysli dopředu! ♦ Přísloví; též připisováno L. Pasteurovi (1822–1895) v projevu 7. 12. 1854.

Ⓐ Chance favours only the prepared mind. Ⓝ Das Glück ist mit den Tüchtigen. Ⓕ ! Le hasard sait toujours trouver ceux qui savent s'en servir. (Rolland)

Náhoda mu zahrála do ruky.
(Čl. v hodnotícím komentáři vůči druhému, někdy trochu závistivě, o nečekaném úspěchu záměru třetího ap., zvl. v kontrastu k jeho vlastním schopnostem:) nebyla to zcela jeho vlastní zásluha, ale pomohla mu ta neočekávaná, náhodná okolnost. ■ **S** náhoda pomohla

To je (ale) náhoda / náhodička!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. překvapený obv. radostně vůči známému druhému, zvl. příjemnému, při náhodném setkání n. při sdělení o společném zájmu, místu činnosti n. nalezení vítané a potřebné věci na nečekaném místě ap.:) to je příjemné, milé a velké překvapení, že se tu s vámi n. tou věcí shledávám. A: Dobrý den. To je ale n.! Netušil jsem, že tu pracujete. – B: Dobrý den. A co sem přivedlo vás? ■ **S** to je překvapení A hele!, To koukáš!

Ⓐ What a surprise!, Fancy finding / seeing / meeting you here! Ⓝ Das ist aber ein Zufall! Ⓕ Quelle surprise!, (Ça) c'est une (vraie) surprise!, Quel heureux hasard! Ⓡ (Вот неожиданность!)

Náhoda tomu chtěla, že …
(Čl. vůči druhým zvl. při vyprávění o jedné nečekané události, epizodě v něm ap.:) stalo se, událo se to náhodou tak, že … ■ **S** to stalo se náhodou

Nic nebylo ponecháno / necháno náhodě.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o přípravě složité, náročné akce, podniku, cesty ap.:) všechny možné eventuality n. okolnosti a rizika byly promýšleny a vymyšlena proti nim řešení; vše bylo dokonale a do podrobností naplánované, připravené a zabezpečené. ■ **S** to je zabezpečené

Náhoda mu přeje.
(Čl. k druhému s odstínem mírné závisti o třetím a jeho úspěších, zdánlivě lehce dosažených, v podnikání, pokusech ap.:) dosáhl, dosahuje toho náhodou, bez velkého snažení; má štěstí, protože okolnosti, shoda náhod pomáhají jeho zájmům. ■ **S** náhoda pomohla, on má štěstí

Náhoda / šťastná náhoda tomu přála / chtěla.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. poněkud nadneseně, vzletně zvl. při vyprávění vůči druhému při vyjádření své spokojenosti s neočekávanou příznivou událostí ap., obv. z hlediska dlouhodobých následků:) jsem rád, že se to stalo; k mé radosti se to náhodou stalo. A: A tam jste se potkali s babičkou? – B: Ano. Š. n. t. p. Další dovolenou jsme už trávili společně jako manželé. ■ **S** náhoda pomohla Náhoda mu zahrála do ruky.

Ⓡ (Это счастливая случайность., Это счастливое стечение обстоятельств.)

Ani náhodou!
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v rozzlobené reakci na pro něj silně nepřijatelný návrh, požadavek druhého ap.:) to já odmítám a rozhodně to neudělám; vůbec s tím nesouhlasím a stavím se proti tomu; rozhodně ne. A: Moh bys zejtra vyzvednout strejčka na nádraží? – B: Ani n.! Víš přece, že spolu nemluvíme. ■ **S** já odmítám to, ne To nepřichází v úvahu., To je vyloučeno!

Ⓐ No way!, Not on your life! Ⓝ Auf keinen Fall!, Kommt nicht in die Tüte! Ⓕ (*iron*) (Ni même par le plus grand des hasards.), ! Pas le monde le moins du monde! Ⓡ Ни за что!

Moh° by° mít / si vzít (do kabátu / bot) nájemníka / podnájemníka.
(kol; posm) **0** ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, 1. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. k druhému kriticky, někdy posměšně o třetím, zvl. mladém a nedorostlém, a jeho oblečení n. obutí, zvl. v kontrastu k jeho velikosti, hubené postavě:) je mu to (kabát, boty) příliš velké a působí v tom směšně; hodně zhubl a je to pro něj teď podivně velké. Viděls Petra po tý nemoci? Moh by si vzít do kabátu nájemníka, jak se spad. ■ **S** on je hubený, to je velké Je jak z kozy duch., Je to jako kráva.

Ⓐ (He's lost an awful lot of weight.), (He's only a shadow of his former self.) Ⓝ In die Schuhe / den Mantel passt noch einer rein. Ⓕ (Il flotte / il nage dans ses vêtements.) Ⓡ (На нём всё висит как на вешалке.)

Nálada byla° pod bodem mrazu. n. **Nálada klesla pod bod mrazu.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *pod bodem*
(Čl. vůči druhému, zvl. při vyprávění, v komentáři k vývoji situace n. událostí ve společnosti, často po zprávě zhoršující n. vyvolávající napjatou atmosféru, obv. v kontrastu k předcházejícímu veselí n. přátelskému ovzduší:) lidé, přítomní tam byli zaraženi a necítili se n. nebavili se normálně a uvolněně; skončila zábava a nastalo napjaté dusno. A: Tak jakej byl včerejší večírek? – B: Nic moc. Karel s Marií se pohádali a nálada tam pak byla pod b. m. ■ **S** situace není dobrá Je tam klid před bouří.

Ⓐ (Things were / turned distinctly frosty.) Ⓝ Die Stimmung war auf dem Nullpunkt / Gefrierpunkt. Ⓕ (L'ambiance a tourné au vinaigre.), ! Ça a jeté un froid.

Je / panuje° tam povznesená nálada.
(neutr – kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *povznesená*
(Čl. po svém návratu n. při líčení průběhu mejdanu, večírku, oslavy, schůzky přátel ap., zvl. v odpověď na otázku druhého, někdy s odstínem mírného vlivu alkoholu ap.:) dobře se tam všichni baví a je tam veselo; je, panuje tam dobrá, optimistická n. nadšená nálada. A: Tak jak ses bavil? – B: Ale dobře. Panuje tam teď už p. n., ale musel jsem odejít dřív. ■ **S** vztah vzájemný je dobrý, nálada je příjemná Je to mezi nima dobrý.

Ⓐ (Things are quite lively (in there).) Ⓝ Dort herrscht gehobene Stimmung. Ⓕ ! Il y a de l'ambiance., C'est la fête! Ⓡ (Все в приподнятом настроении / на взводе.)

Nálada se zvedla.
(Čl. obv. jako účastník vůči druhému při líčení průběhu atmosféry původně nudné a upjaté společenské akce v momentálně přítomné skupině lidí, zvl. pod vlivem příznivé zprávy, zpestření, příchodu osoby ap.:) zábava se celkově zlepšila, stísněná atmosféra se vyjasnila a začal jsem se bavit. ■ **S** nálada zlepšila se

Je to tu jak po náletu.
Komp je to tu jako po náletu
(Čl. nespokojeně, rozladěně vůči druhému zvl. po

svém příchodu do silně neuklizené, zpřeházené místnosti a spatření situace v ní, též následkem divoké zábavy ap.:) je tu velký nepořádek, všechno tu je chaoticky rozházené. ■ **S** je tam nepořádek

Udělal to, jak náleží.

Komp udělat něco, jak náleží

(Čl. vůči druhému pochvalně komentující právě prohlíženou dokončenou práci třetího ap., obv. s odstínem předpisovosti n. jasného vzoru, dodržení nařízení:) udělal, provedl, vyhotovil, uspořádal ap. to zcela správně a dobře, popř. pořádně a svědomitě. ■ **S** on udělal to správně

Nestojí° to za (tu) námahu.

(kol) **0** ot, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v odmítavém komentáři o výsledku navrhované práce n. činnosti vlastní n. jiného jako neodpovídající předpokládanému vynakládanému úsilí, času ap., v kontrastu ke skutečné potřebě:) to se nevyplatí dělat n. pouštět se do toho; není to nijak nutné a bude nevýhodné s tím začít. A: Ten časopis by eště mohli mít v Olomouci. Zkusím poprosit švagra, až tam pojede, aby se nám po něm podíval. – B: To ne, nestojí to za tu n. Myslím, že už tam nic důležitýho nebude. ■ **S** to není nutné To je na nic., Na tom nesejde.

Ⓐ It's not worth the effort. Ⓝ Das ist nicht der Mühe wert. Ⓕ Ça ne / n'en vaut pas la peine. Ⓡ (Не стоит утруждаться.)

To je dobrej / dobrý nápad! n. **Dobrej nápad!**

(Čl. radostně v souhlasné n. pochvalné reakci zvl. na návrh druhého na postup v práci, řešení nejasných možností, zařizování ap.:) to se mi líbí, souhlasím s tím (a tak to uděláme); to je správná, podnětná myšlenka a uvážím ji. ■ **S** já souhlasím, to je dobré, to líbí se mi

To je kravskej / koňskej nápad!

(Čl. rozhořčeně v odmítavém a neformálně kritickém komentáři k návrhu n. činu blízkého druhého n. nepřítomného třetího ap., zvl. v kontrastu ke skutečné potřebě a naléhavosti:) to je velký nesmysl a provokuje mě to; je to hloupá a nepříjemná myšlenka n. špatný čin a já nesouhlasím. ■ **S** já nesouhlasím, to není dobré, to je nesmysl, to je hloupost, to nelíbí se mu

To není (tak) špatnej / špatný nápad!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. zvl. po chvíli přemýšlení v souhlasné neformální reakci vůči blízkému druhému a jeho návrhu řešení nastalé situace, problému, pracovního postupu ap.:) to je dobrá myšlenka, souhlasím s tímto řešením; takové řešení se zdá jako možné a dobré. A: Co abych to tady přivázal a pak se ten stromek třeba srovná. – B: Hm, to není tak š. n. ■ **S** já souhlasím, to je dobré, to líbí se mi Já jsem pro., Tak jo!

Ⓐ That's not (such) a bad idea. Ⓝ Das ist gar kein schlechter Einfall / keine schlechte Idee. Ⓕ Ce n'est pas une (si) mauvaise idée! Ⓡ Неплохая идея!

To je (ale / přece) nápad!

(kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. nadšeně, souhlasně a pochvalně v reakci vůči blízkému druhému a jeho návrhu řešení právě diskutovaného problému, pracovního postupu či strategie jednání ap.:) to je skvělá myšlenka a tak to určitě uděláme; to je objev, přišel jsi na výtečné řešení. A: Nebo víš co? Já ti to dám hned teď a ty mu to zejtra předáš. – B: To je přece n.! A my to tu furt tak složitě vymejšlíme. ■ **S** to je dobré, to líbí se mi, já souhlasím Tak jo!, To je hlavička!, To je vono!

Ⓕ Ça, c'est une (bonne) idée! Ⓡ Ну и идея!, А вот это находка!

To je° taky nápad°!

(neutr; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. odmítavě, rozhořčeně, popř. i povýšeně vůči blízkému druhému o třetím a jeho nerozvážném, riskantním činu, jednání:) to je nesmyslný a škodlivý, popř. i (nechtěně) provokativní krok n. úmysl. A: Představ si, že naše mladá jela domů sama nočním vlakem. – B: To je taky n. Kdy ta holka dostane rozum? ■ **S** to je absurdní, to je hloupost, to je nesmysl To je padlý na hlavu., Ruplo ti v bedně?

Ⓐ Of all the crazy ideas! Ⓝ So eine Schnapsidee! Ⓕ (*iron*)! Tu parles d'une idée!, ! Quelle drôle d'idée!, (*iron*)! En voilà une idée! Ⓡ (Как (кому) это / такое в голову пришло?)

Ani nápad!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. prudce, popř. rozhořčeně a nesouhlasně vůči blízkému druhému vůči jeho úmyslu, návrhu a se záměrem ho zarazit ap.:) to je nepřijatelná myšlenka a vůbec se to nesmí stát; takto to v žádném případě nesmíš, nemůžeš udělat. A: Tak já tam hned skočím. – B: Ani n. Tam musím dojít sám. Je to moc vožehavý. ■ **S** já odmítám to, já

nesouhlasím, to je nepřijatelné Ani za boha!, To zrovna!

Ⓐ (That's) (quite) out of the question! Ⓝ Kein Einfall! Ⓕ (Il n'en est) pas question! Ⓡ (Ни в коем случае!)

Ty° máš° ale nápady!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. shovívavě, ale nesouhlasně vůči blízkému druhému v reakci na jeho extravagantní, iracionální, přehnaný n. směšný návrh, úmysl ap.:) to je podivné a nelíbí se mi to; to je pošetilý nesmysl, hloupost. A: Víš co? Budeme mít svatbu v letadle! – B: Ty máš ale n.! ■ **S** to je nesmysl To je padlý na hlavu., To je blbost., Ale di! ♦ Též var. *Máš ty ale …*

Ⓐ Don't be silly! Ⓝ Du hast aber Einfälle / Ideen! Ⓕ Tu as de ces idées! / trouvailles! / inventions!, ! Tu as de drôles d'idées! Ⓡ Как тебе такое в голову пришло?

Národ tak považuj za jediné jako nádobu lidství: a vždy, voláš-li Slovan, nechť se ti ozve člověk!

(Čl. s autoritou a vlasteneckou i proslovanskou orientací zvl. ve výzvě a nabádání vůči druhým:) svůj národ a šíře i Slovany chápej jako lidi s humanistickými tradicemi, vlastnostmi a postoji. ■ **S** národ je lidský, Slované jsou lidští J. Kollár (1793–1852), báseň *Horlič*, sbírka *Básně* (1821).

Jeden národ, jedna říše, jeden vůdce.

(Čl. patrioticky a šovinisticky ve výzvě vůči občanům ap., zvl. v dobách německého fašismu:) národ se musí sjednotit a být pod jednotným vedením svorný. ■ **S** národ musí se sjednotit ♦ Heslo NSDAP ve fašistickém Německu, *Ein Volk, ein Reich, ein Führer.*

Ten národ ještě nezhynul, dokud mu věštec zpívá, a píseň v nebi zrozená i ve smrt život vlívá.

(Čl. patrioticky a povzbudivě ve výzvě vůči občanům, národu, zvl. v kontrastu k momentální nepřízni osudu a národním těžkostem ap.:) básníci, spisovatelé jsou mluvčími i znamením národní kultury a života a jejich dílo dokáže národ povzbudit i zburcovat. ■ **S** národ žije svými básníky ♦ V. Hálek (1835–1874), *Večerní písně, LI* (1859).

Je tam plno národa.

(Čl. vůči druhému v komentáři o množství lidí shromážděných na veřejném prostranství n. procházejících tudy:) je tam velmi n. neobvykle mnoho lidí a je tam rušno. ■ **S** je tam mnoho lidí

Neštvi / nebav národ!

(Čl. arogantně a ležérně vůči blízkému druhému v reakci na jeho hloupé chování nebo slova ap.:) nech toho a nerozčiluj tím dál; nemluv zbytečně hloupě a přestaň! ■ **S** přestaň!

Všechno jsem oplakal, zase se osvěžil, tebe bych, národe, tebe bych nepřežil!

(Čl. pateticky a patrioticky vůči občanům zdůrazňující hodnotu národa ve srovnání s jinými věcmi, zvl. v proměnách času:) vše, leccos člověk oželí a vzpamatuje se ze ztráty toho (ale vlastní národ je nejdůležitější a na něm závisí i lidský život). ■ **S** já vydržím vše, já jsem spjatý s národem J. Neruda (1834–1891), báseň *Láska, Zpěvy páteční* (1896).

Národ sobě!

(Čl. ve vlastenecké připomínce, popř. i výzvě vůči občanům s odstínem nutnosti se sjednotit k jednomu cíli:) lidé tak podporují, podporovali svůj národ a jeho kulturu. ■ **S** lidé podporují svůj národ ♦ Heslo vlasteneckých národních sbírek na stavbu Národního divadla v 19. stol. a nápis nad jeho dnešní oponou.

Národy kují meče své v motyky a oštěpy své v srpy.

(Čl., básník ap. pateticky vůči druhým zvl. o době míru a změně postoje lidí ap.:) po skončení války se lidé přeorientovávají a zase věnují mírumilovné normální činnosti a tvořivé práci. ■ **S** lidé vracejí se k práci mírové ♦ Iz 2,4.

To byl nářez!

(Čl. pochvalně, obdivně a ležérně vůči blízkému druhému o prožitku zvl. z populární hudby, děje akčního filmu ap. s odstínem důrazu na vysokou intenzitu, prudkost ap.:) to bylo strhující n. fascinující a působivé. ■ **S** to je působivé velmi

Násilí plodí násilí.

(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému zvl. v komentáři k prudké reakci třetího na nepřátelský krok čtvrtého ap.:) každý násilný čin vyvolává touhu po pomstě, a ta bývá silnější a krutá (a ta zase vyvolává dál ještě tvrdší reakci ap.). ■ **S** násilí vyvolává pomstu násilnou ♦ Přísloví.

Nedělej° si násilí!

(kol) **0** ot, neg, poz, pas, ind, kond, imp, min, préz, fut, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. někdy poněkud rozladěně n. uraženě n. jen opatrně vůči blízkému druhému a zvl. jeho odmítavé, neochotné reakci na svou žádost o další pomoc, zdráhání se vyhovět další prosbě ap.:) nezabývej se tím nadměrně n. nesnaž se to nutně udělat (a vyhovět mi)!; i když se mi to nelíbí, vůbec to nemusíš dělat, pokud ti to připadá obtížné. Dobře, nemáš prostě čas, chápu, tak jen si n. žádný n., já tam pro to pak dojdu sám. ■ **S** nedělej to!, nestarej se o to!, ty nechováš se dobře Pusť to z hlavy!

Ⓐ You needn't bother. Ⓝ Tu dir keinen Zwang an. Ⓕ Ne te force / t'empoisonne pas!, ! Ne te casse pas la tête!, (Ne te fatigue pas avec ça!) Ⓡ (Не утруждайся, сделаю это сам.)

Následky si přičtěte° sám! n. **Následky si můžete přičíst sám!**

(neutr; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp neg, min, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. zkušený rezignovaně a nesouhlasně vůči druhému a jeho nevhodnému rozhodnutí, úmyslu ap., zvl. přes předchozí varování:) to není dobré (udělat) a bude to mít určitě velmi negativní, nepříjemné důsledky; to vás určitě vytrestá, nepříznivě postihne. Já sem vás varoval, dráždit šéfa v takový době! Až se rozzuří, n. si p. sám! ■ **S** to není dobré, to vytrestá ho To mu dá co proto.

Ⓐ On your head be it! Ⓝ Das haben Sie sich selbst zuzuschreiben., Das kannst du dir selbst zuschreiben. Ⓕ Vous en subirez (seul) les conséquences!, (Apprêtez-vous à en subir les conséquences.) Ⓡ Пеняйте на себя.

Je to jednoduchý jako násobilka.

Komp je to jednoduché jako násobilka

(Čl. zvl. zkušený vůči blízkému druhému a v reakci zvl. na jeho váhání, nechápání skutečnosti, souvislostí, principu fungování akce ap.:) je to přece zcela prosté a jasné; není to vůbec komplikované a pochopí to každý. ■ **S** to je jednoduché

Tvou náturu bych chtěl mít.

(Čl. nervózní, stresovaný ap. s povzdechem n. ironicky, popř. i závistivě vůči zvl. flegmatickému n. lehkomyslnému druhému v napjaté situaci a s ohledem na postoj druhého v ní:) (mě to trápí, znepokojuje apod., a proto) chtěl bych v takové situaci být klidný a reagovat jako ty. ■ **S** to znepokojuje mě, já nedokážu jednat jako ty

Ne, to ne!

(Čl. v afektu a silně odmítavě vůči druhému zvl. ve snaze mu zabránit v úmyslu n. nevhodné volbě, zastavit probíhající činnost n. v zoufalém odmítnutí právě zjištěné nepříznivé skutečnosti ap.:) ne, to není správné ani dobré; tohle odmítám; tohle nesmíš udělat!; to je špatné a nechci, aby to byla pravda. ■ **S** to není dobré, to není správné, já odmítám to, nedělej to!

Vidět Neapol a umřít.

(Čl. zvl. vzdělaný poněkud teatrálně a sentimentálně vůči druhému, druhým, obv. při cestovní vzpomínce n. vyjádření svého velkého přání, touhy ap.:) **1.** *tohle bych velmi chtěl vidět, zažít; po tomhle strašně toužím;* **2.** *toužím uvidět krásnou Neapol a potěšit se pobytem v ní.* ■ **S** já chci uvidět Neapol, já toužím uvidět to ♦ Z it. *vedi Napoli e poi muori.*

Nebát se a nekrást.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6

(Čl. zásadový povzbuzující mladšího n. méně zkušeného druhého k morálnímu a odpovědnému chování, nepoddajnosti vůči špatnostem:) neboj se zůstat čestný, chovat se slušně a čestně za všech okolností. A: Vůbec se mi ty dnešní poměry nelíběj, koukni se, kolik je kolem darebáků. Nevim, co mám dělat … – B: Hlavní je n. se a n. ■ **S** buď poctivý!, nepodváděj! Měj čisté ruce! ♦ T. G. Masaryk doporučoval jako heslo r. 1912 na sjezdu České strany pokrokové.

Ⓐ ! Do right and fear no man. Ⓝ Furchtlos und ehrenhaft. Ⓕ (Être sans peur et sans reproches.)

Neboj se, von tě neukousne!

(Čl. zkušený vůči druhému, též dítěti, a jeho bázlivé reakci na zvl. významného třetího, někdy nepřístupného, nevlídného, se kterým druhý má jednat apod.:) (přestože tak vypadá) nijak ti neublíží, neboj se ho. ■ **S** neboj se!

Jen se neboj!

(Čl. zvl. ironicky n. škodolibě a mírně výhrůžně vůči druhému v reakci na jeho odstup n. posměch nepředpokládající i pro něj podobně nepříznivý vývoj událostí, nepříjemnost ap.:) to se ti také může stát n. stane; za nějaký čas budeš řešit podobný problém a mít podobné nepříjemné pocity. ■ **S** to postihne každého, ty pochopíš to Taky na něj dojde.

Dobrý / dobré nebe!

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. v překvapeném zvolání nad nenadálou a krajně šokující zprávou, situací, dobrou i špatnou

ap.:) to je těžko uvěřitelné překvapení; jsem tím silně udivený. D. nebe! Co já sem se tý stužky nahledala, a vona je v tomhle košíku. ■ **S** to je překvapení Ježkovy brejle!

Ⓐ Good heavens! Ⓝ Grundgütiger Himmel! Ⓕ Juste ciel!

To je (jako) nebe a dudy!

Komp to je jako nebe a dudy

(Čl. vůči druhému při srovnávání a hodnocení vlastností, povahy, úrovně dvou věcí ap., zvl. po zjištění lepší kvality jedné z nich:) to jsou zcela rozdílné věci, nelze je směšovat ani připodobňovat; mezi nimi je zásadní rozdíl, přičemž toto je mnohem lepší. Dostal jsem nový horský kolo, předtím jsem měl ukrajinu. Ta jízda, to je n. a d. ■ **S** oni jsou odlišní zcela, to je odlišné, to je lepší To je jiný kafe!, Jsou jako noc a den.

Nebe je modré / modrý jako chrpa.

(Čl. poeticky a spokojeně o pěkném počasí, obv. letním:) nebe je krásně a příjemně modré. ■ **S** nebe je modré

Snes / snesl° by jí° modrý / modré z nebe.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od 5. slova) *modré z* **Verb** snést někomu modré / modrý z nebe

(Čl. v komentáři vůči druhému někdy trochu s pohrdáním zvl. o velké zamilovanosti třetího do čtvrtého, zvl. ženy, a jeho obětavosti a schopnosti snažit se o nereálné maximum kvůli němu, ní:) má ji moc rád a ochotně a se sebezapřením by udělal pro ni všechno (reálné) n. přinesl i velkou oběť. A: Včera jsem viděl Pavla s tou jeho láskou, proto on se tu teď neobjevuje. – B: Prej je strašně náročná a von na nás teď nemá čas. Snes by jí m. z n. ■ **S** on je obětavý, on miluje ji obětavě Cedil by pro ni krev.

Ⓐ (He worships the very ground she walks on.) Ⓝ Er würde ihr das Blaue vom Himmel holen. Ⓕ ! Il lui décrocherait la lune. Ⓡ (Он ради неё звездочку с неба достанет.)

Nebe je (modrý / modré) jako šmolka. n. **Obloha je modrá jako šmolka.**

Komp nebe / obloha je jako šmolka

(Čl. šťastně a spokojeně vůči druhému o příjemné situaci venku a stavu oblohy, zvl. v létě:) venku je krásně a vyvolává to dobrou náladu; obloha je příjemně modrá a je hezké počasí. ■ **S** je tam počasí dobré Den je jako vymalovaný.

Nebe je (zatažený) jako pytel.

Komp nebe je (zatažené) jako pytel

(Čl. v komentáři vůči druhému o vyhlídce špatného počasí, deště, bouřky ap., zvl. při pohledu na nebe:) obloha je silně, temně zamračená a bude zřejmě pršet, je škaredě. ■ **S** je tam počasí zamračené

Žádný / žádnej učený / učenej z nebe nespad / nespadl.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. starší a zkušenější v povzbuzení vůči mladšímu druhému po jeho momentálním nezdaru, nešikovnosti v práci, zvl. manuálně náročné a nové ap., někdy spojené s depresí druhého:) to se taky naučíš, jen se nevzdávej; vytrvej, příště se ti to už třeba povede; každý se to musel někdy naučit. A: Když já to tak nikdy nedokážu. – B: Nezoufej. Ž. u. z nebe nespadl. Chce to cvik. ■ **S** čl. učí se zkušeností, čl. umí věci zkušeností Člověk je vždycky moudrý až potom. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ If at first you don't succeed … Ⓝ Es ist noch kein Meister vom Himmel gefallen … Ⓕ ! C'est en forgeant qu'on devient forgeron., ! Ça ne tombe pas du ciel / tout cuit.

Žádnej / žádný učenej / učený z nebe nespadl, ale hlupáky / blbce jako by shazovali / vyhazoval.

(Čl. v žertovném povzdechu vůči druhému nad hloupě nezdařenou prací třetího, nemoudrostí svých svěřenců n. třetích, zvl. při úředním styku s nimi a v důsledku jejich neinteligentních reakcí, neúspěchu v jednání s nimi ap.:) (občas každý něco zkazí, ale) trvale hloupých lidí je všude nepříjemně a nápadně moc; hlupáci mezi lidmi jakoby převažují a ztrpčují život. ■ **S** je mnoho hlupáků ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Nebe je jako vymetený / vysmejčený. n. **Obloha je jako vymetená / vysmejčená.**

Komp obloha je jako vymetená / vysmejčená

(Čl. obv. ve spokojeném, potěšeném komentáři vůči druhému o stavu oblohy, zvl. letní ap.:) obloha je zcela bezmračná, jasná a je n. bude tam dobré počasí. ■ **S** je tam počasí dobré

Když já vám povídám, že je nebe na zemi, pravdu mám, věřte mi.

(Čl. optimisticky, v dobré náladě a ve snaze dobře naladit druhé, někdy zpěvem:) život je pěkný, daří se mi a já mám z něj radost, měj proto z něj radost i ty. ■ **S** život je krásný ♦ J. Voskovec a J. Werich, známá píseň ze hry *Nebe na zemi* (1936).

Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.
(Čl. s autoritou kazatelsky a prorocky vůči druhým ap., s důrazem na obsah:) (ty, moje) myšlenky jsou velmi závažné a mají trvalou platnost. ■ **S** myšlenky jsou trvalé ♦ říká Kristus apoštolům, Mt 24,35 aj.

Je (to) tu jako v nebi.
Komp je tu jako v nebi
(Čl. vůči druhému spokojeně o okolním krásném, příjemném prostředí, místu odpočinku, plném klidu, pohody, nedostatku starostí ap.:) je tu krajně hezky, klid a pohoda a cítím se tu šťastný a spokojený. ■ **S** je tu hezky, já jsem spokojený

Tebe mi seslalo samo nebe! n. **Samo nebe (nám) ho poslalo / seslalo!** n. **Tebe nám poslal sám osud.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. s úlevou vůči přicházejícímu druhému a s nadějí v jeho odbornou pomoc při svém problému n. jeho možnost změnit jeho obtížnou situaci ap.:) jsem moc rád, že přicházíš, protože jedině n. zrovna ty mi, nám můžeš pomoct. A: Tebe mi s. s. n. Už hodinu se tady mořím s počítačem a nikdo z rodiny mi neumí poradit, co s tím je. – B: Tak se na to podíváme. ■ **S** já jsem rád, já cítím úlevu Díky bohu!, Dobře že jdeš!, Deš jako na zavolanou.
Ⓐ The answer to a maiden's prayer!, Just the man (I / we needed)! Ⓝ Dich hat mir der Himmel geschickt! Ⓕ C'est le ciel qui t'envoie / t'a envoyé! Ⓡ Тебя сам Бог послал.

(Je to) jako by (mu) to spadlo z nebe / jako když to spadne z nebe.
Komp (je to) jako by to spadlo z nebe / jako když to spadne z nebe
(Čl. spokojeně, šťastně vůči druhému o náhle se objevivší užitečné věci, zvl. v nouzové situaci, o nové nevysvětlitelně příznivé události, v krizi ap.:) je to překvapivě tady a je to velmi vítané n. vhodné. ■ **S** to je vhodné

To volá do nebe. n. **To je (až) do nebe volající.** n. **… (až) to volá do nebe.**
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) **Verb** volat do nebe **Adj** do nebe volající
(Čl. rozhořčeně a nesouhlasně vůči druhému o velmi nepříznivém, popř. pohoršujícím jednání třetího n. nespravedlivé události, výsledku vývoje, procesu ap.:) to je nespravedlivé a drzé chování; to je ostudné, nemorální a provokativní jednání. A: Představ si, že von si chce vzít dceru svý bývalý milenky! – B: No, to je do n. v.! ■ **S** to není správné, to je ostuda To není fér., To je hanba.
Ⓐ That's shocking / disgraceful!, How outrageous!, (*konkrétně*) Has the man no shame? Ⓝ Das schreit (stinkt) zum Himmel. Ⓕ ! C'est plus bas que tout!, ! C'est honteux! Ⓡ (Это вопиющий / -ая . . .)

Nebezpečí z prodlení / průtahu. *viz* Periculum in mora.

Nebezpečí číhá.
(Čl. starší a zkušenější varovně k druhému pouštícímu se do nebezpečného podniku, cesty ap.:) nic není zcela jisté a skryté riziko se může vždy projevit, a proto si dej pozor a buď opatrný! ■ **S** nebezpečí hrozí, nebezpečí je možné vždy, buď opatrný!

Hrozí mu nebezpečí.
(Čl. starostlivý a zkušenější ve varování vůči druhému při jeho podniku n. v prosbě o pomoc ohroženému třetímu ap.:) je ohroženo (tvé, jeho) zdraví, plány n. život. ■ **S** nebezpečí hrozí

Nebezpečí je zažehnáno.
(Čl. s ulehčením vůči druhému, spojenci, zvl. po záchranném zákroku proti ohrožení záměrů, života, prozrazení tajemství ap.:) už je zase vše bezpečné a v pořádku, ohrožení se podařilo odvrátit, zastavit. ■ **S** nebezpečí nehrozí už

O to neběží. *viz* Vo to nejde.

Nebo ne.
(Čl. vůči druhému při opravě svého předchozího úmyslu, výroku a jako úvod k nové alternativě ap.:) to není dobré, tak to neudělám, neuděláme (ale …). Já ti to teda přinesu zejtra. Nebo ne. Radši až ve středu, eště se na to podívám. ■ **S** ne, to není dobré

Už ho° nic nebolí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Starší čl. vůči druhému zvl. v reakci na jeho zprávu o úmrtí třetího, zpravidla těžce nemocného ap.:) už zemřel a smrt ukončila jeho trápení. A: Strejda Antonín včera v noci konečně zemřel. – B: Tak už ho nic nebolí. ■ **S** on zemřel Už ho hlava nebolí.
Ⓐ His troubles are over (at last). Ⓝ Dem tut kein Zahn mehr weh. Ⓕ ! Il est guéri de tous (ses) maux., ! Les dents ne lui font plus mal. Ⓡ (переселиться в лучший мир)

N

Ani to nebolelo, že?
(kol) **0** neměnné ⊠ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. starší n. zkušenější zvl. vůči mladšímu, nezkušenému druhému, obv. po malém lékařském zákroku n. po neobvyklém, stresujícím výkonu, zvl. prvním ap., v kontrastu k původní obavě:) nebylo to vůbec tak obtížné, nepříjemné n. hrozné; bylo to lehké a snesitelné. Tak vidíš, máš ten referát za sebou a ani to n., že? ■ **S** to nebyl problém, to nebylo obtížné To nestojí za řeč.
Ⓐ It was (quite) painless., It didn't hurt, did it? Ⓝ Es hat nicht einmal weh getan. Ⓕ ! Ce n'était pas la mer à boire., ! Ce n'était pas sorcier.

Neber / neberte to tak dovopravdy / doopravdy / vážně! n. **To tak neber!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. s nadhledem uklidňující druhého příliš se rozčilujícího n. znepokojujícího nastávajícími událostmi, přehnaně vykládanými slovy třetího ap.:) netrap se tím tolik n. nerozčiluj se kvůli tomu, to není tak závažné n. vážně myšleno. A: Von ti mi řekne, že kvůli tý kapele klidně nechá školy! Nepřetrhla bys ho? – B: To tak neber! Jen přehání, má přece dobrý známky. ■ **S** netrap se!, nevěř tomu! Nedělej si z toho hlavu!
Ⓐ Don't take it to heart. Ⓝ Nimm dir das nicht so zu Herzen! Ⓕ ! Ne prends pas cela pour argent comptant!, (Tu ne vas pas gober / avaler ça!), (Ne te monte pas la tête / le bourrichon!) Ⓡ (Не бери за чистую монету.)

To ti nikdo nebere.
(Čl. v diskuzi vůči druhému a jeho námitce n. v obraně vlastního názoru, postoje, zájmu ap., obv. ve snaze vyvrátit nedorozumění n. nepatřičný důraz na podružný ohled v kontrastu k důležitosti celku ap.:) v tomto ohledu s tebou souhlasím a nepolemizuju (ale); tohle není problém (ale …). ■ **S** já souhlasím s tebou, to není problém

Nikdo to nebere° vážně.
(neutr) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** brát něco vážně
(Čl. v postesknutí vůči známému druhému na negativní postoj ostatních k požadavku, varování, prosbě ap.:) nikdo tomu nevěří a nepovažuje to za možné, uskutečnitelné; všichni to podceňují a nikdo se nesnaží jednat podle toho předpokladu. Snažil jsem se upozornit ostatní na možnost vykradení, ale n. to n. v. a nic proti tomu nedělá. ■ **S** nikdo nevěří tomu Je jim to fuk.
Ⓐ Nobody's bothered (about it)., Nobody wants to listen. Ⓝ Das nimmt doch kein Mensch / keiner ernst. Ⓕ Personne ne prend ça au sérieux.

Nikdo ho nebere vážně.
(Čl. vůči druhému, někdy v uklidňující reakci na jeho obavu z třetího a jeho možný vliv zvl. ve společnosti, odborné sféře ap.:) nemá respekt ani odezvu; nemá žádnou autoritu n. prestiž a na jeho (podivné, provokativní n. útočné) projevy, výroky nikdo nereaguje n. se jimi nezabývá. ■ **S** on není respektovaný, on není důležitý

Já ti° to neberu! n. **Já ti to neberu (že …)!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. chlácholivě vůči druhému dotčenému předcházejícími slovy, obv. v kontrastu k dalším faktorům, okolnostem ap.:) já nepopírám, že máš pravdu (ale …); souhlasím s tebou a nezpochybňuji tvé zásluhy (ale …). A: Jak to můžeš zpochybňovat, když víš, kolik úsilí jsem tomu věnoval! – B: Já ti to n. Ale uvědom si, že v tom nejsi sám! ■ **S** já souhlasím s tebou Bodejť by ne!, Mluvíš mi z duše! ♦ Též var. *Nikdo ti to n.*
Ⓐ I'm not denying it (but …)., That's all very well (but …). Ⓝ Das will ich ja nicht bestreiten. Ⓕ ! Je (ne) te le fais pas dire! Ⓡ (Я не умаляю твоих достоинств.)

Tak si to tak neber°! n. **Neber° si to tak!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. konejšivě vůči blízkému druhému a jeho smutku, zoufalství n. lítosti, zvl. ze ztráty emocionálně důležité věci n. z nespravedlivé výtky, nechtěné urážky ap., zvl. s naznačením menší důležitosti ztráty ap.:) nebuď smutný, není to přece tak důležité!; nechápej to příliš zásadně a jako významné. Já vím, žes pejska měla ráda, ale tak si to tak n., umřít jednou musel, byl už starej. ■ **S** nebuď smutný!, nemysli na to! Nic si z toho nedělej!
Ⓐ (But) you mustn't take on (like that). Ⓝ Nimm's nicht so schwer! Ⓕ ! Ne te fais pas de mauvais sang! / de bile!, ! Ne t'en fais pas!, Ne te tracasse pas! Ⓡ (Ну ладно, не обижайся, я не хотел тебя обидеть.)

To tak neber! *viz* Neber to tak dovopravdy!

Druhého / druhýho takového / takovýho není.
(kol – kniž) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší smutně až pateticky vůči druhému obv. o ztrátě n. nuceném rozloučení s milovaným n. váženým třetím n. při jeho srovnání s horšími alternativami ap.:) nikdo není (tak dobrý ap.) jako on; nikdo to neumí, nedokáže ap. tak jako on. A: Přišlo ti Pavlovo svatební oznámení? – B: Von že se žení? To je skvělej kluk. Druhýho takovýho není. ■ **S** on je jedinečný Tomu není rovno.
Ⓐ There isn't another like him. Ⓝ So einen gibts nicht noch einmal. Ⓕ Il n'y en a pas deux comme lui. Ⓡ (Ему нет равных.)

To není (jen tak) ledajakej někdo / ledajaký něco.
(Čl. zkušený vůči neinformovanému n. nechápajícímu druhému o třetím, zvl. z hlediska jeho profese, n. předmětu, popř. zvířeti z hlediska jeho obv. pozitivních vlastností n. schopností, obv. v kontrastu k nenápadnému zevnějšku:) **1.** *to není, jak se zdá, jen průměrný člověk (lékař, programátor ap.), ten dokáže, umí mimořádné věci; je mimořádně schopný n. talentovaný;* **2.** *to je jen zdánlivě obyčejná věc, zvíře ap., ve skutečnosti má ale mimořádné schopnosti n. vlastnosti.* Tohle, děti, není jen tak l. kámen. Tenhle má kouzelnou moc. ■ **S** on je mimořádný, to je mimořádné

Není° (to) jen tak nějakej / ňákej (S).
(kol; pochv) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. (S) – kles.
(Čl. neformálně vůči druhému v kladném, obdivném hodnocení třetího, zvl. v kontrastu ke zdání všednosti, někdy též ironicky ap.:) to je neobyčejný, mimořádný jedinec n. vzácná a neobvyklá věc; to je vysoce inteligentní, postavený n. schopný člověk. A: Není to jen tak nějakej frajer. To je osobnost. – B: No už vod pohledu vypadá, že mu to myslí. ■ **S** on je mimořádný, to je mimořádné To je formát!, To nemá obdoby. ♦ Doplňováno běžným typem substantiva (*učitel, klobouk* …), které lze řídce však vynechat.
Ⓐ He / it is no ordinary X. Ⓝ Der ist wer. Ⓕ Ce n'est pas n'importe quel (S)., Ce (S), c'est le dessus du panier. Ⓡ (Это тебе не кто угодно.)

Není° mu° (v tom) rovno. n. **V tom mu není rovno.**
(kniž) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. uznale n. nadšeně vůči druhému v hodnocení odbornosti, šikovnosti, schopností třetího ap.:) je absolutně nejlepší a nemá soupeře. A: Viděls včera Haška, jak zase všechno vychytal? – B: Jasně. Však je taky nejlepší brankař na světě. Není mu v tom r. ■ **S** on je jedinečný, on je nejlepší Je to jednička.
Ⓐ (He's) second to none. Ⓝ Das macht ihm keiner nach. Ⓕ Il n'a pas son égal / pareil.

Nebuď takovej°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 7b
(Čl. smutně a důvěrně k velmi blízkému druhému v reakci na jeho momentálně nepříjemný postoj, nepřiměřenou reakci n. zbytečné uražení se pro dříve řečená slova ap.:) nechovej se tak nepříjemně n. neříkej takové ošklivé věci!; neurážej se hned (bez velkého důvodu)! A: Dobře, sem úplnej blbec, nemůžu tomu rozumět. – B: Nebuď takovej, víš, že sem to tak nemyslela. ■ **S** nechovej se tak nepříjemně! Nech toho!
Ⓐ Don't be like that! Ⓝ Sei nicht so., Hab dich nicht so. Ⓕ ! Ne fais pas la gueule / tête!, (Arrête) ne boude pas!, (Ne fais pas ta mauvaise tête!) Ⓡ Ну не будь таким!

Co není, může být / bejt.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. v reakci vůči druhému postrádajícímu nějaký stav věcí, událost, věc, v kladném n. záporném smyslu ap.:) to, tento stav se (snadno) můžou změnit (k lepšímu n. horšímu) podle tvého varování, přání; to se snadno může stát n. to může nastat. A: Bylo by nádherný, kdybysme mohli ject společně na dovolenou. – B: Co n., m. bejt. Zdá se, že zatím není nic, co by nám v tom bránilo. ■ **S** to může stát se Stane se to, než se naděješ.
Ⓐ Stranger things have happened. Ⓝ Was nicht ist, kann noch werden. Ⓕ ! Ce n'est que partie remise., (Il y aura d'autres occasions.), (Ça sera pour une autre fois.)

Kdo není s námi, je proti nám. *viz* Kdo nejde s námi, jde proti nám.

Nebylo mi nic, je mi líp.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. spokojeně a s úlevou důvěrně vůči druhému po důkladném napití se, vymočení ap., původně nezamýšleném:) cítím se mnohem lépe a volněji, prospělo mi to. Áá, n. mi nic, je mi líp. Původně jsem na to pivo ani chuť neměl, ale zřejmě sem byl vysušenej. ■ **S** to prospělo mi To bodlo.
Ⓐ That's / I feel a whole lot better for that.,

(*jen po vymočení*) Relief with a capital P! Ⓝ Das hat (mir) gut getan. Ⓕ (Ça va mieux maintenant.), Ça tombe bien.

Už nejsem, co sem bejval / býval.
(Čl. starší, nemocný n. ze cviku vyšlý v povzdechu vůči druhému a proti jeho pochvalnému vyjádření zvl. o jeho dobrých schopnostech pohybu, dovednostech, fyzickém či psychickém výkonu, popř. i vzhledu n. po svém momentálně slabším výkonu ap.:) už nejsem tak dobrý, ale býval jsem v tomto směru lepší; teď už nemám tolik sil n. výcviku, praxe ap. ■ **S** já nejsem dobrý tolik, já jsem nespokojený

Už to není, co to bejvalo / bývalo.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. starý v povzdechu při vzpomínce na svou dřívější lepší psychickou či fyzickou zdatnost, zdraví ap., zvl. v reakci na dotaz druhého, jak se mu daří, či na jeho lichotku ap.:) už nejsem tak dobrý, zdravý, pohledný ap. jako v mládí; můj výkon, síla, zdraví ap. se značně zhoršily.* A: Dědečku, vám to ale de vod ruky. – B: Jo, holka, už to n., co to b. Už mě všechno bolí a prsty už nemám tak mrštný. ■ **S** to zhoršuje se, já nejsem dobrý tolik, já jsem nespokojený Už nejsem, co jsem bejval.
Ⓐ It's not like it used to be., I'm not the man I was. Ⓝ Das ist auch nicht mehr das Wahre. Ⓕ Ce n'est plus ce que c'était. Ⓡ (Старость не радость., Были когда-то и мы рысаками.)

Není° to ani cejtit / cítit.
(kol) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** být cítit / cejtit
(Čl. v komentáři vůči druhému k bolestivosti svého malého poranění n. citelnosti zavedeného menšího omezení, úspor, zábran ap.:) **1.** *vůbec to nebolí;* **2.** *to je zanedbatelně malé; není to znatelné, velké.* **1.** A: Tak co ruka? Pořád ještě bolí? – B: Není to ani c. ■ **S** to je zanedbatelné, to nebolí To je, jako když blecha štípne., To nestojí za řeč.
Ⓐ It's nothing., I don't even know it's there. Ⓝ Das spürt man gar nicht. Ⓕ (Ça va, ce n'est pas méchant.) Ⓡ (1. Всё прошло / зажило.)

Komu není shůry dáno … *viz* Komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí.

Není mu dáno, aby … *viz* Není mu dáno, aby …

Není° se co / čemu divit.
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *co (Zkušenější n. starší čl. v reakci vůči druhému na jeho sdělení, zvl. s ohledem na předchozí faktory a důvody, někdy v kontrastu k překvapení druhého ap.:) tak to muselo dopadnout a nijak mě to nepřekvapuje; já to chápu, je to logicky pochopitelné.* A: Představ si, že jim dcera utekla s ňákým komediantem. – B: N. se co d. Ta si dycky mohla dělat, co chtěla, nikdy se vo ní pořádně nestarali. ■ **S** to nepřekvapuje mě Není divu., To dá rozum.
Ⓐ That doesn't surprise me., That's no surprise., That's not surprising. Ⓝ Da brauchst du dich nicht zu wundern. Ⓕ Il n'y a pas de quoi s'étonner., Il ne faut pas s'étonner. Ⓡ (Нечему удивляться., Не удивительно, . . .)

Co není, může bejt / být. n. **Co není dnes / dneska, může být / bejt zítra / zejtra.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Zkušenější čl. v nesouhlasné reakci vůči druhému a jeho příliš optimistickému n. pesimistickému závěru, konstatování, zvl. s ohledem na nestabilnost, proměnlivost situace:) tato situace se může brzo a rychle změnit; dnešní, nynější stav není nijak jistý a snadno se může obrátit (tj. zlepšit n. zhoršit).* A: To je dobře, že nepršÍ. – B: No, co n. d., m. bejt z., moc se netěš. ■ **S** to může změnit se, to není jisté, to může stát se Stane se to, než se naděješ.
♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ Don't bank on it. Ⓝ Was nicht ist, kann noch werden. Ⓕ Si ce n'est pas pour aujourd'hui, ça sera pour demain. Ⓡ Не успеешь оглянуться, как . . .

Kdybys (tu) nebyl, museli bysme si tě vymyslet.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. zvl. ironicky vůči druhému v reakci na jeho menší pomoc, zdánlivě spásnou poznámku, radu skutečnou n. zbytečnou, obv. se žertovným přehnáním důležitosti druhého:)* **1.** *tys nám rozhodujícím způsobem tím, tou poznámkou ap. pomohl a bez tebe by to nebylo možné;* **2.** *to, co říkáš, je úplně banální a nedůležité a nijak nám tím nepomáháš, i když si to myslíš.* **1.** Teda, k. n., m. b. si tě v., přesně tohle jsme hledali a von si příde a má to hned! ■ **S** ty pomohls, ty objevils to, ty nejsi důležitý Tys na to káp!, To je vono!
Ⓐ I don't know / can't think where we'd be without you!, I don't know / can't think what we'd do / have done without you! Ⓝ Wenn wir dich nicht hätten (und die kleinen Kartoffeln, müssten die Schweine große fressen). Ⓕ Si tu n'existais pas, il faudrait t'inventer. Ⓡ (Что бы мы без тебя делали? Меня бы искали.)

Kdybys nebyl, tak bysme si tě museli vymyslet. n. **Kdybys nebyl, tak si tě budem muset vymyslet.**
(Čl. žertovně n. sarkasticky vůči druhému mezi ostatními v týmu, skupině, zvl. v reakci jakoby zdůrazňující jeho nápad řešení situace, obv. jen nedůležitý n. absurdní ap.:) to nám tedy příliš nepomohlo; tos toho moc originálního nevymyslel. ■ **S** ty nepomohls příliš, to není důležité

Nejsi, nejsi, jak jsi se dělala, nejsi, nejsi, jak se děláš.
(Čl., zvl. muž obv. položertovně a poněkud emocionálně vyčítavě vůči blízké ženě, dívce, obv. v reakci na její změněné a zhoršené chování ap.:) ty ses snažila dělat napřed lepší dojem, ale teď se nechováš dobře a já jsem zklamaný. ■ **S** ty chováš se nepříznivě, ty chováš se rozmarně, ty nechováš se dobře, já nejsem spokojený ♦ 2. sloka české lidové písně *Nejsi, nejsi, jak jsi se dělala …*, viz zde.

Ach není tu, není, co by mě těšilo.
(Čl., obv. vzdělaný, s povzdechem a sentimentálně, někdy i v depresi, vůči druhému, druhým o svém pocitu ztráty, nedostatku, vzdálenosti zvl. milované osoby, potěšující činnosti ap.:) nemám, postrádám tu zdroj radosti a inspirace (a jsem z toho smutný, deprimovaný); toužím ve své situaci po radosti a potěšení. ■ **S** já nejsem spokojený, já toužím po radosti ♦ Česká lidová píseň.

Nikdy není tak zle, aby nemohlo bejt hůř / být hůř.
(kol; nepříz.) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. opatrně dodávající optimismus blízkému druhému vidícímu svou situaci jako už nejhorší, n. čl. gradující své vyprávění o postupných nehodách ap.:) to ještě není tak zlé (jak by mohlo být), podívej se na to pozitivně!; nelituj se ani to nevzdávej, to ještě nebylo všechno a může se to zhoršit. A: Někdy už mám pocit, že to nevydržím, rodina se sype a vo práci radši nemluvit. – B: N. n. tak zle, aby n. bejt hůř. Společně s Alenou to určitě zvládnete. ■ **S** to není zlé ještě, to může změnit se, to není jisté, to může zhoršit se Ještě to ujde.
Ⓐ Nothing so bad but it might have been worse., Things are never so bad that they cannot be / get worse. Ⓝ Es kann (immer) noch schlimmer kommen. Ⓕ ! Ça pourrait être pire., ! Il peut y avoir toujours pire. Ⓡ (Могло быть и хуже., Бывает и хуже.)

Nikdy není / nebylo tak zle / špatně, aby nemohlo být / nemohlo bejt / nebylo zase líp / lépe.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zvl. zkušený utěšující blízkého druhého v jeho depresi, zklamání ap. a přesvědčující ho o lepších vyhlídkách do budoucna:) žádná, ani sebehorší situace není trvalá a časem se určitě zlepší. A: Já už si tak někdy říkám, že z toho se nemůžeme v životě vyhrabat. – B: N. není tak š., aby n. být z. l. A uvidíš, že bude. ■ **S** to zlepší se Nic netrvá věčně. ♦ Přísloví.
Ⓐ Things can only get better., Things can only improve from now on., Things can only get better from hereon in. Ⓝ Einmal scheint die Sonne wieder. Ⓕ (Les choses ne peuvent aller qu'en s'améliorant.), (On ne peut que sortir de l'orniere / remonter la pente / reprendre le dessus.) Ⓡ (Перемелется, мука будет., Будет и на нашей улице праздник.)

Kdo čím není, žádný ho tím neudělá.
(Čl. ve zkušeném komentáři vůči druhému o třetím, jeho nedostatečných vlastnostech a snaze vydávat se za lepšího odborníka, člověka ap., zvl. v důsledku umělého zásahu:) člověk neschopný n. bez charakteru se nedá změnit k lepšímu; člověk neschopný a nevhodný zůstane přes veškeré úsilí takový i dál. ■ **S** čl. neschopný zůstane neschopný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nikde není psáno, že … *viz* Kde je psáno, že …?

Nikde není řečeno, že … *viz* Kde je psáno, že …?

Nebylo mu souzeno (aby … / Inf). n. **Nebylo mu to souzeno.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho neúspěchu, nezdaru, nemožnosti ap., někdy s odstínem predeterminovanosti ap.:) objektivně (a jakoby vlivem osudu) nemohl n. nedokázal (něco udělat, stát se něčím, jet někam ap.); nebylo možné (aby … / Inf) n. nebylo mu umožněno (aby … / Inf). ■ **S** on nemůže udělat to, to není možné ♦ Řidčeji též pozitivně *je mu souzeno* ap.

Není° o / vo co stát.
(kol – neutr) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v odmítavé reakci vůči druhému a zvl. jeho předpokladu o výhodách n. možnostech práce, postavení, situace prvního ap.:) to není nijak dobré a žádný jasný užitek n. radost z toho není; vypadá to snad dobře, ale je s tím nepříjemně hodně

starostí, práce ap., a proto ani není radno po tom toužit. A: Ty se máš, že můžeš stále takhle cestovat. – B: N. vo co s. Sem z toho pěkně utahaná. ■ **S** to je nepříjemné, to není dobré Je to na bačkoru.

Ⓐ It's not all it's cracked up to be., Don't kid yourself. Ⓝ Geschenkt., Das kannst du geschenkt haben. Ⓕ Il n'y a rien à envier / regretter., Tu ne perds rien. Ⓡ Нечему завидовать.

Není mu co věřit.
(Čl. zkušený a informovaný zvl. ve varování vůči důvěřivému druhého před třetím ap.:) není důvěryhodný a nemůžeš se na něj spolehnout; nevěř mu příliš! ■ **S** nevěř mu!, on není důvěryhodný, on je nespolehlivý

Není ho ani vidět.
(Čl. v komentáři n. odpovědi na otázku druhého po společném známém obecně n. po jeho účasti ve společné skupině, ve veřejném životě ap.:) vůbec nikam nechodí, už jsem ho dlouho neviděl. ■ **S** on nechodí nikam

Ještě / eště není vyhráno.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému varovně n. opatrně o vývoji situace, zápasu, soutěže, sporu ap. zvl. po posledním dílčím úspěchu svého n. jeho týmu ap.:) je to dobré, ale není, neznamená to pro nás, vás ještě definitivní vítězství (a nelze tedy ještě jásat, oslavovat). ■ **S** to neskončilo ještě

Není to vyloučeno. n. **To není vyloučeno / vyloučené.**
(Čl. zvl. diplomaticky vůči druhému vzdáleně připouštějící jeho domněnku o nastání eventuality, činu třetího, průběhu události ap.:) je to obecně možné (a realizovatelné); mohlo to tak být n. se stát. ■ **S** to je možné, to může stát se

Co není zakázáno, (to) je dovoleno.
(Čl. v komentáři a radě zvl. vůči druhému, druhým a jejich rozpačitému rozvažování, zda se něco smí udělat, n. jen jako striktní výklad litery zákona:) může se to (dělat), protože nikde není výslovně stanovený opak; kromě výslovně zakázaných výjimek je vše ostatní povolené. ■ **S** čl. může dělat vše kromě zakázaného ♦ Někdy se chápe jako součást staré anekdoty charakterizující a srovnávající různé země: Jedna země: *Co není zakázáno, je dovoleno.* Jiná země: *Co není dovoleno, je zakázáno.*, pův. snad vztažené k Československu.

Dlouho tu (už) nebude.
(Čl. v předpokladu vůči druhému o brzkém úmrtí třetího, zvl. starého a nemocného:) velmi pravděpodobně už brzo zemře. A: Jak to vypadá s dědečkem? – B: Špatně. Včera jsem byl za ním v nemocnici a myslím, že tu d. už nebude. Ani mě nepoznal. ■ **S** on umře brzy

Dnes není zítra.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. zkušený a opatrný vůči druhému v komentáři k nejistým budoucím možnostem a slibům ap.:) té nejisté budoucnosti nelze zatím věřit ani se podle ní řídit, a platí tedy dosavadní pravidla a možnosti.* Nijak na to nespoléhej a pěkně to postaru dodělej a ulož. D. není z., uvidíme, co bude. ■ **S** budoucnost je nejistá, nevěř tomu! Nevíš, co přinese zítřejší den.

Ⓐ Better play safe (for the time being). Ⓝ Heute ist nicht morgen. Ⓕ ! Demain est un autre jour., ! On ne sait pas de quoi demain sera fait / ce que demain réserve.

Není° mi° (dvakrát) dobře. n. **Není° mi° (zrovna) nejlíp.**
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. v komentáři k blízkému druhému o svém fyzickém a zdravotním stavu n. náladě a psychické situaci ap.:) necítím se nijak dobře a příjemně; je mi nevolno (a pociťuju slabost, únavu, popř. neurčitou slabou bolest); cítím se rozladěný n. znechucený a nemám (do toho) moc chuti a energie.* A: Ty si celá zelená, to se tolik bojíš? – B: Ani ne, ale n. mi d. dobře. ■ **S** já necítím se dobře Je mi pod psa.

Ⓐ I'm not feeling a hundred per cent. Ⓝ Ich bin nicht / fühle mich nicht auf dem Damm. Ⓕ ! Je ne me sens pas (tres) bien., ! Je ne suis pas dans mon assiette., ! Je ne suis pas dans mon état normal. Ⓡ Мне что-то нехорошо.

Jako by na tom nebylo dost! n. **Jako by nebylo dost na tom, že …** n. **Jako by toho nebylo dost.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. znechuceně n. pobouřeně ve zvolání vůči druhému v reakci na další vystupňování nepřijatelné, nepříjemné činnosti třetího, další zhoršení situace ap.:) už to, co se stalo (až dosud), je dost nepříjemné, zlé a teď toho přichází ještě víc n. další; vůbec se mi to nelíbí.* J. by na tom n. dost, že celej den cvičí doma na trumpetu! Teď si ještě pozval bubeníka! ■ **S** to nelíbí se mu, to je nepříjemné Co je moc, to je moc.

Ⓐ As if that wasn't enough!, As if it wasn't enough that … Ⓝ Nicht genug damit!

Ⓕ Comme si ça ne suffisait pas!, Comme si ça ne suffisait pas que …! Ⓡ (Ему мало было, что . . . , Это уже слишком.)

Není° mu° to dost.
(neutr) **0** poz, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky, odmítavě vůči druhému o hamižném třetím obv. používajícím nepřijatelné způsoby k získání majetku n. o mstivém a krutém třetím stupňujícím svou nechuť, nenávist ap.:) nestačí mu to, co dostal, a usiluje o víc, další; nespokojil se s tím a chce ještě více ublížit. A: Slyšela jsem, žes postoupila bratrovi už i zahradu. – B: A n. mu to dost. Ještě mě všude ve vsi pomlouvá. ■ **S** to nestačí, on chce víc Ba co víc.
Ⓐ He's never satisfied. Ⓝ Er kriegt den Hals nicht voll. Ⓕ Ça ne lui suffit pas., (Il en veut plus.) Ⓡ А ему всё мало, . . .

Ale na tom nebylo dost. *viz* Jako by na tom nebylo dost!

Nic mu není dost. *viz* Nic mu není vhod.

Není° to nic extra.
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky vůči druhému o nedobrém vzhledu n. stavu věci, zařízení, nevýhodnosti zaměstnání, platu ap., též skromně o vlastním výtvoru:) je to jen průměrné, bez zvláštních předností n. výhod (ale svůj účel to plní). A: Nemohla bys mi pučit nějaký dlouhý šaty? – B: Mám tu jedny. Není to nic e., ale snad ti budou stačit. ■ **S** to je průměrné, to je nevýrazné, to není zajímavé
Ⓐ It's nothing to write home about., It's not up to much (but …). Ⓝ Nichts besonderes. Ⓕ Ça n'a rien d'extra(ordinaire) / de particulier. Ⓡ Ничего особенного., Так себе.

To není° fér. n. **To je° nefér.**
(kol; nepřízn) **0** imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nespokojeně, odmítavě v komentáři vůči blízkému druhému o jeho nevstřícném postoji, neochotě, nedostatku ohledů ap.:) to se mi nelíbí a považuju to za nespravedlivost, křivdu; to se (mezi přáteli ap.) nedělá, je to neslušné. To n. fér! Proč mi to nechceš pučit? Dyťs měl včera vode mně celý vodpoledne auto! ■ **S** to nedělá se, to není přátelské Ale no tak!, Nebuď takovej!
Ⓐ It's / that's not fair! Ⓝ Das ist unfair. Ⓕ Ce n'est pas tres correct / fair play. Ⓡ (Так нечестно, . . .)

To není° žádnej hej nebo počkej.
(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení třetího, zvl. z hlediska moci, vzdělání, peněz ap.:) to je velmi významný (a vlivný) člověk a je zvyklý, že ho lidé respektují a respekt mu projevují náležitým způsobem. Na něj musíš pěkně slušně a zdvořile, n. to ž. hej n. p., je to velmi vzdělaný a kultivovaný pán. ■ **S** lidé respektují ho, on je významný Von je někdo.
Ⓐ (He's not just anybody, you know.) Ⓝ Mit dem kannst du nicht so umspringen. Ⓕ ! Ce n'est pas n'importe qui., ! C'est un (grand) monsieur.

A jinak ti nic není? *viz* A jinak seš zdravej?

Není kdy.
(Zvl. zaneprázdněný čl. v omluvě n. výmluvě vůči druhému o požadovaném výkonu, žádoucí činnosti ap.:) nemám na to čas. ■ **S** čas není

Teď na to není kdy.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v rezolutním odmítnutí jeho žádosti n. návrhu provést v přítomném okamžiku činnost ap.:) teď na to není čas, je potřeba udělat něco jiného; to odložíme na později. A: Tati, sprav mi, prosím tě, to autíčko. – B: Teď na to není kdy. Běž se dovoblíct, ať můžeme brzo odjet. Podívám se na něj, až se vrátíme. ■ **S** já nemám čas, není čas Kde mám na to brát čas?, To počká.
Ⓐ Now's not the time. Ⓝ Dazu ist jetzt keine Zeit. Ⓕ Ce n'est pas le moment., ! Il n'y a pas le temps maintenant. Ⓡ Сейчас не до того / этого.

Letos není vloni / loni.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nesouhlasně vůči druhému přesvědčenému o trvalosti vztahu, pořádku, platnosti faktoru, kvality věci ap.:) to se během času změnilo a neplatí už to co dřív; je to už jiné a je třeba s tím počítat. A: Loni byl větší vítr a střecha vydržela. – B: L. není l. Měli bysme to vopravit. ■ **S** to neplatí už, to je odlišné, to změnilo se To už není pravda.
Ⓐ That was last year! Ⓝ Das war einmal. Ⓕ ! Les jours se suivent et ne ressemblent pas. Ⓡ (Раз на раз не приходится.)

Aby toho nebylo málo, tak …
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému v hodnotícím vyprávění, líčení sledu nepříznivých událostí

a před uvedením poslední z nich, s důrazem na jejich obtížnou snesitelnost:) (jakkoliv špatné to už bylo) to se ještě zhoršilo tím dalším; přesto se situace ještě vystupňovala a (objevilo se n. přišlo něco horšího). ■ **S** to stupňuje se, to je horší, to zhoršuje se

Není° to poprvé / poprvý ani naposled.
(neutr – kol) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho nepříznivém, nevhodném činu, chování, prohřešku n. o nehodě, chybě druhého ap.:) **1.** *to se už (bohužel) několikrát stalo a nelíbí se mi to;* **2.** *nedej se tím znervóznit, není to nic vážného a zřejmě se to ještě stane víckrát.* **2.** A: Au, já jsem si vodřela ruku! – B: To n. p. ani n., to se ti ještě stane mockrát. Pěkně to zavážeme a ono se to brzo zahojí. ■ **S** to opakuje se, to stane se určitě To už tady bylo., Tomu se nevyhneš.
Ⓐ It / this / that isn't / wasn't the first or last time. Ⓝ Das ist nicht das erste und nicht das letzte Mal. Ⓕ Ce ne sera ni la premiere, ni la derniere fois. Ⓡ Ни в первый, ни в последний раз.

Na to / něco takového / takovýho není nikdy pozdě.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nikdy*
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému v povzbudivé a podporující reakci na jeho nejistý záměr začít prospěšnou n. čestnou činnost ap.:) to je dobré udělat vždycky (bez ohledu na čas); určitě to udělej! A: Chtěl bych se mu omluvit, ale nevím, jestli už není pozdě. – B: Na něco t. není n. p. ■ **S** udělej to!, to je vhodné To se hodí vždycky.
Ⓐ It's never too late. Ⓝ Dazu ist es nie zu spät. Ⓕ Il n'est jamais trop tard pour bien faire. Ⓡ Это никогда не поздно.

Není proč (Inf).
(Čl. zvl. v odmítavé reakci vůči druhému a jeho neodůvodněnému návrhu, naléhání něco udělat ap.:) není k tomu důvod. ■ **S** to není nutné

Nic mu není recht.
(Čl. kriticky vůči druhému o povaze a postojích třetího, zvl. v kontaktu s prvním ap.:) je stále se vším nespokojený a nelze ho nikdy uspokojit n. se mu zavděčit; nic nepokládá za vyhovující, s ničím nesouhlasí, na všem najde aspoň malou vadu. ■ **S** on je nespokojený stále

To není° jen tak.
(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v uvážlivém komentáři vůči druhému o náročnosti, popř. obtížnosti kroku, činu jím požadovaného ap.:) to není nijak jednoduché (a tudíž ani snadno možné); je to mnohem složitější, než si myslíš, to nemohu udělat. A: Tati, že s náma pojedeš zejtra na vejlet? – B: To n. jen tak, kamaráde. Musel bych si vzít dovolenou a zařídit spoustu věcí. ■ **S** to není jednoduché tak, to je komplikováno něčím Je v tom háček.
Ⓐ It's not that simple. Ⓝ Das ist (gar) nicht so einfach. Ⓕ ! Ce n'est pas si simple que ça. Ⓡ (Это не так просто.)

To tu / tady ještě nebylo!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Překvapený čl. ve zvolání vůči druhému v reakci na neočekávanou událost, výrok, novou věc ap.:) to je neuvěřitelné, to jsem nečekal, to je něco úplně nového. A: Víš, že si Petr chce koupit koně? – B: To tu j. n. Vždycky přece tvrdil, že nemá zvířata rád, a sbíral jen věci. ■ **S** to je mimořádné, to je překvapení Ty bláho!, To je gól!
Ⓐ That's a turn-up for the books! Ⓝ So was hatten wir ja noch nie! Ⓕ (On n'avait pas encore vu cela.) Ⓡ Вот (ещё) новости!

Není mi valně.
(Čl. v komentáři vůči druhému o svém zdravotním stavu a kondici ap.:) necítím se zdravotně dobře a lehce; cítím se celkově špatně a slabě. ■ **S** já necítím se dobře

Není mu (z toho) veselo.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitu, reakci na nepříznivou zprávu, zvl. o blízkém čtvrtém, n. v reakci na neúspěch ap.:) pociťuje (z toho) rozčarování n. lehký smutek; cítí se zklamaný a zaražený n. neúspěšný. ■ **S** on cítí smutek, on cítí stísněnost, on má depresi

Nic mu není vhod / po chuti / dost.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho opakovaném n. trvale negativním postoji vše odmítajícím a kritizujícím, popř. spojeném se stupňovanými nároky:) není s ničím spokojený a s ničím nesouhlasí; je těžké ho uspokojit n. se mu zavděčit, na všem najde nějakou chybu. A: Mluvils vo tom s Oldou? – B: Jo. Nabíd sem mu víc možností,

ale nic mu není vhod. Ke všemu má připomínky. ■ **S** on je nespokojený stále Nic mu není recht.

Ⓐ He's hard to please., Nothing suits him., Nothing's good enough for him. Ⓝ Dem ist nie was recht. Ⓕ (Rien ne lui convient / ne le satisfait.) Ⓡ (На него не угодишь.)

Není° zač.

(neutr) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. obv. formálně a konvenčně zdvořile v odpověď na poděkování vůči druhému:) přijímám váš, tvůj dík; za to mi nemusíte děkovat. A: Srdečně vám za tu kazetu děkuju, byla fajn. Já ji nemoh nikde sehnat. – B: Není zač. ■ **S** já přijímám dík S radostí., Prosím., Rádo se stalo.

Ⓐ Don't mention it., It was nothing. Ⓝ Gern geschehen. Ⓕ Il n'y a pas de quoi. Ⓡ Не за что.

Nic není zadarmo.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušenější v poučení vůči mladšímu druhému n. v povzdechu na potvrzení své právě nabyté n. zopakované a nepříjemné, náročné zkušenosti ap.:) každá věc a její získání n. dosažení cíle ap. stojí člověka námahu, čas ap. A: Hrozí mi čtyřka z matiky, tak teď každej den musím šrotit a nikam nemůžu. – B: No, nic n. z. ■ **S** čl. musí zasloužit se o výsledek Všechno chce svý. ♦ Přísloví.

Ⓐ There's a price to pay for everything. Ⓝ Umsonst ist der Tod (und der kostet noch das Leben). Ⓕ Rien n'est gratuit., Rien ne se donne. Ⓡ Без труда не вынешь / не вытащишь и рыбку из пруда.

Zadarmo to není.

(Čl. zvl. zkušený n. informovaný vůči neinformovanému n. naivnímu druhému s ohledem na možnost získání žádané věci, cíle, s odstínem nestandardnosti zmíněného obchodu ap.:) lze to získat n. toho dosáhnout, popř. bylo toho dosaženo jen za cenu zvláštní námahy, neobvyklé oběti ap.; stojí to neobvykle hodně a není lehké to získat. ■ **S** to stojí hodně

Pro jednou snad nebude (hned / tak) zle.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zvl. zkušený a soucitný zvl. vůči rezolutnímu druhému odhodlanému potrestat třetího za první porušení pravidla, první odchylku od zásady, ne nutně úmyslnou ap.:) tak se nerozčiluj a buď naposprvé shovívavý!; první chyba se nemusí trestat tak přísně. No, pro j. s. n. hned zle, nech to kluka předělat, ať si veme z toho ponaučení, a jinak to nech plavat. Nemyslel to tak zle. ■ **S** chyba jediná neznamená nic, to není zlé ještě, to není důležité Nikdy není tak zle, aby …

Ⓐ (Go easy on him, it's (only) his first mistake.) Ⓝ Einmal ist keinmal. Ⓕ Passe pour cette fois., Pour une fois, on n'en tiendra pas rigueur. Ⓡ Первая вина прощается.

A to (ještě / eště) není všechno / všecko. n. **To není všecko.**

(Čl. vůči druhému zvl. při napínavém vyprávění, líčení dramatické události, příhody n. souběhu změn ap., obv. s odstínem překvapivosti n. nepříznivosti následující fáze:) sled, řada událostí, kroků ap. tím však ještě neskončily a stupňovaly se n. vyvrcholily později dalším. ■ **S** to stupňuje se

Už nám není dvacet.

(Čl. zvl. starší v mírném povzdechu vůči blízkému druhému, zvl. v reakci na zmíněnou potřebu n. možnost velkého fyzického výkonu, vytrvalosti a síly a pocit únavy ap., a v kontrastu k vlastnímu mládí:) už nejsme mladí a nedokážeme, nevydržíme to n. toho tolik jako dřív; už se musíme střízlivě spokojit jen s méně náročným výkonem; není vhodné pokoušet se v tomto věku o nadměrný výkon. ■ **S** já nejsem dobrý tolik, my nedokážeme tolik už, to není vhodné

Není (S) jako (S).

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. uvážlivě, zkušeně vůči druhému a obv. proti jeho snaze při srovnání n. výběru dost nerozlišovat, nedbat na přednosti jednoho a nevýhody druhého, druhé věci, osoby, zvířete n. místa ap.:) to vše vůbec není stejné a nelze jedno jednoduše zaměňovat za druhé; jsou navzájem odlišné, odlišní a některý se hodí, vyhovuje víc než ostatní. Jo, můj zlatej, není auto jako auto. Tohle například eště nemělo jedinou poruchu. ■ **S** to je odlišné, rozdíl je velký To je vo něčem jiným. ♦ Substantivum je v obou případech stejné.

Ⓐ No two (S) are alike / the same. Ⓕ Il y a (S) et (S).

Jako bych tu nebyl!

(Čl. zvl. s autoritou, funkcí ap. obv. po svém příchodu vůči druhým jednajícím v místnosti, ve snaze jen o krátkou a nenápadnou návštěvu ap.:) nechci vás rušit, pokračujte klidně ve své práci a mě si nevšímejte! ■ **S** já nechci rušit

Já (už) nebudu.

(Čl. u stolu při jídle s ostatními, někdy v odpověď

na další nabídku jídla n. pití, zvl. kvůli pocitu najedení:) (už další) nechci, nemůžu. ■ **S** já nechci, já nechci jíst to už, já nemám hlad už

Já tu nejsem vod / od toho (abych …).
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. (abych) – kles. **Verb** být (někde) od toho (aby …)
(Čl. obv. ve funkci znechuceně a odmítavě vůči druhému a jeho přehnanému požadavku, nároku ap.:) to není moje povinnost (takovou věc dělat), nejsem tím pověřený a já to odmítám. Hele, já tu n. vod toho, abych každýmu vykládal, co a jak má dělat. Dojdi si za šéfem. ■ **S** to není povinnost moje To není moje věc.
Ⓐ It's not my job to … Ⓝ Ich bin schließlich nicht da, um … zu … Ⓕ Je ne suis pas ici pour …, (Ce n'est pas à moi de …) Ⓡ Что я вам, шестерка?

Nebýt / nebejt jeho° (tak) …
(neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému obv. v uspokojeném hodnocení třetího a jeho příznivého, žádoucího činu ap., popř. i nespokojeně a nesouhlasně:) **1.** *kdyby nebylo jeho, tak (se to nestalo); je to jeho zásluha, že (se to stalo, to je ap.);* **2.** *to je jeho vina; on to způsobil, zavinil.* **1.** No, n. jí, tak nemáme co jíst a široko daleko hospoda žádná není. ■ **S** to je zásluha jeho, on způsobil to Za to máme co děkovat jemu.
Ⓐ If it wasn't for him, … Ⓝ Wenn der nicht (gewesen) wäre … Ⓕ (S'il n'avait pas été là.), Sans lui … Ⓡ Что бы мы без (кого) делали?

To eště / ještě nic není (proti tomu).
(Čl. informovaný v komentáři k druhému a jeho líčení pozoruhodného jevu, události n. třetího a jeho činu, obv. negativního ap.:) **1.** *to ještě není vrchol n. maximum, je toho ještě víc n. může to být ještě zajímavější, zvláštnější; on toho umí ještě mnohem víc;* **2.** *to ještě není tak špatné n. zlé, může to být ještě horší, bolestivější ap.* **2.** Puch z tý skládky je hroznej, ale to e. nic n. proti tomu, když se vobrátí vítr a začne smrdět čistička. ■ **S** to není vrchol, to může být horší, to je slabé

Kdyby toho nebylo (tak) … n. **Nebýt / nebejt toho, že …**
(Čl. vůči druhému zkušeně hodnotící komplexně situaci, akci ap. a roli jednoho faktoru, kroku, příznivého n. nepříznivého, v ní ap.:) právě ta jedna věc byla pro celek zásadně důležitá a rozhodla o jeho celkové povaze, existenci, pokračování apod. ■ **S** to rozhodlo, to je důležité

Není° mu° to recht / vhod / po chuti.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému hodnotící negativní reakci, postoj třetího na nepříznivou a neovlivnitelnou změnu, uloženou práci, zjištěný vztah jiných osob ap.:) nelíbí se mu to a příliš to nechce udělat; nechce to a bezmocně s tím nesouhlasí; byl by raději, aby to tak nebylo. A: A jak se tvářil na to, že před ním povejšili Karla? – B: No, to víš, r. mu to n. Přece jen tu je už léta. ■ **S** on nechce, to nelíbí se mu Nejde mu to pod fousy.
Ⓐ He's not best pleased. Ⓝ Dem ist nie was recht., Dem kann man es nie recht machen. Ⓕ ! Ça ne lui convient pas / lui dit pas / le tente pas. Ⓡ (Это пришлось ему не по вкусу.)

Na tom (přece vůbec) nic není°!
(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Zkušenější čl. povzbudivě a chlácholivě vůči druhému skepticky odmítajícímu něco nového se naučit, udělat nebo trápícímu se nezdarem zvl. prvního pokusu ap.:) to zvládneš snadno sám, je to jednoduché a nekomplikované; to se může nepovést každému, ale jde o maličkost. A: Někdo tu troubu musí vypnout, já tu s tím sama nebudu. – B: Ale babičko, na tom p. v. nic n. Zmáčkneš tenhle knoflík a je to. ■ **S** to je jednoduché, to není komplikované tak, to není těžké tak To je lehký jako facka., Na tom nic není.
Ⓐ There's nothing to it. Ⓝ Da ist nichts bei / dran. Ⓕ Cela n'a rien de compliqué! Ⓡ Это же проще пареной репы!

Není nad to, že / když / aby …
(kol; pochv) **0** neměnné 4a neukon. nekles.
(Čl. zvl. zkušený filozofujícím až rozkošnickým tónem, někdy i ironicky n. jako postesknutí vůči druhému o příjemném pocitu, dobrém zážitku, prospěšné věci n. zkušenosti ap. n. její potřebě:) to je skvělá a nezaměnitelná věc (když …); ve stavu (že …) bych teď chtěl být; cítím se velmi dobře, když … Není nad to, když se člověk dobře vyspí. ■ **S** to je dobré, to je příjemné To je balada!, To si dám líbit!
Ⓐ There's nothing better than (e.g. a good night's sleep). Ⓝ Es geht nichts über … Ⓕ Il n'y a rien de mieux que … Ⓡ (Ничего лучше быть не может, . . .)

Není to jen tak něco / ledaco.
(Čl. znalecky, pochvalně n. obdivně vůči druhému o předmětu n. zážitku v kontextu celkové zkušenosti ap.:) to je neobvykle, nevšedně dobré a pro-

spěšné; to je mimořádné. ■ **S** já obdivuju to, to je mimořádné, to je exemplář mimořádný, to je dobré

Není ti něco?
(Čl. starostlivě, znepokojeně vůči blízkému druhému v reakci na jeho neočekávané zvuky, fyzické zakolísání, změněný vzhled n. hlas ap., též po jeho pádu:) nejsi nemocný n. zraněný?; jsi v pořádku a zdravý? ■ **S** co je?, jsi zdravý?, jak se cítíš?

Není° to jen tak někdo / ledakdo.
(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obdivně, pochvalně vůči druhému neznajícímu problematiku o třetím a jeho schopnosti, odbornosti n. postavení ap.:) já si ho velice vážím, je to opravdu odborník; je to mimořádný člověk; to je velmi důležitý člověk. N. to jen tak n. Je to největší žijící odborník na novověké dějiny, proto určitě jeho přednášku nevynechejte. ■ **S** on je dobrý, on je mimořádný To je formát.
Ⓐ He's not just anybody (you know). Ⓕ Ce n'est pas n'importe qui., C'est quelqu'un (hors pair)., (C'est un as / un expert (en la matière).) Ⓡ Это не кто угодно., (Он шишка на ровном месте.)

Nic do něj není.
1. *(Starší čl. v hodnocení k druhému o smutném, nemocném n. neúčastném, nekomunikujícím třetím:) nedá se nijak rozveselit n. povzbudit (a zůstává apatický); je netečný a nelze ho přimět k účasti, hovoru, zájmu (o to, co děláme).* **2.** *(Čl. odmítavě vůči druhému v hodnocení předmětu, nástroje poškozeného, opotřebovaného n. nepovedeného z hlediska další perspektivy ap.:) je to zcela zkažené, rozbité a nedá se to (už) nijak opravit.* ■ **S** on nemluví, on je netečný, to není dobré, to je nepotřebné, on nemá zájem

Nic mi° není°.
(kol) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v odmítavé reakci na znepokojený dotaz druhého po svém momentálním zdravotním či psychickém stavu, též po menší nehodě, upadnutí ap.:) je mi dobře, cítím se dobře; nic se mi nestalo, jsem v pořádku. A: Vypadáš ňák divně. Stalo se ti něco? – B: Ne, co by? Nic mi n. ■ **S** já cítím se dobře Je mi fajn., Všechno je v pořádku.
Ⓐ I'm perfectly all right. Ⓝ Mir fehlt nichts. Ⓕ Je n'ai rien., (Tout va bien.) Ⓡ (Ничего со мной нет.)

Nic mi° do toho není° (ale …).
(kol) **0** poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (ale) – kles.
(Čl. s odstupem, popř. omluvně vůči druhému, často neznámému, jako úvod volného doporučení, popř. ve snaze mu poradit ap.:) nechci se vměšovat, ale (chtěl bych se zeptat …); myslím si osobně, že (je lepší něco jiného). Nic mi do t. n., ale myslím, že by bylo lepší, kdybyste to zkusil z druhé strany, tam je v plotě díra. ■ **S** já nechci vměšovat se To je tvoje věc. ♦ S var. *co (je ti do toho)* též v ot.
Ⓐ It's nothing to do with me, but …, It's none of my business, but … Ⓝ Es geht mich zwar nichts an, aber … Ⓕ Ça ne me regarde pas (mais …). Ⓡ (Я бы не хотел вмешиваться, но . . .)

Nic mu° do toho / po tom není.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nevraživě až rozčileně vůči druhému naznačujícímu n. oznamujícímu mu zvědavý dotaz n. nevhodné narážky třetího na záležitosti prvního ap.:) o to se nemá starat n. toho si nemá všímat, to není jeho záležitost. A: Michal říkal, že je zvědavej, jak dopadne ten tvůj návrh. – B: Ať se nestará. Nic mu do t. n. ■ **S** to není starost jeho, on je zvědavý Ať si všímá svýho!
Ⓐ That's none of his business. Ⓝ Das geht den (gar) nichts an. Ⓕ Ça ne le regarde pas., ! Ce n'est pas ses affaires / ses oignons. Ⓡ Это не его ума дело.)

To není nic pro mně.
(Čl. obv. zkušený vůči druhému střízlivě a odmítavě v reakci na jeho atraktivní nabídku, zmínku o možnosti, často však riskantní n. problematickou ap.:) to je mimo mou zkušenost, zvyky n. zájmy a (i když to zní, vypadá lákavě) nechci to n. to musím odmítnout. Prosim tě, taková mladá holka a v mým věku! To n. nic pro mně! Ta má ňáký nároky! ■ **S** já nechci to, já odmítám to, to není vhodné

To není nic proti ničemu.
(Čl. položertovně a diplomaticky vůči druhému o svém n. cizím návrhu, kroku ve složité situaci mnoha protichůdných zájmů ap.:) to je tak neutrální, že by to nemělo nikomu vadit n. překážet. ■ **S** to je neutrální

Nic s ním není.
(Čl. vůči druhému o odmítavém výsledku přemlouvání třetího k chystané činnosti, často mimořádné

n. problematické, n. neúspěšném výsledku snahy zapojit ho do zábavy n. hovoru ap.:) je netečný, nedá se přemluvit a získat pro naše plány n. zábavu ap. ■ **S** on je netečný, on nemluví, on nemá zájem

Nic z toho nebude. n. **Z toho nic nebude.**
(Čl. zklamaně vůči druhému, svému spojenci proti očekávání zdaru společného záměru zmařeného vlivem okolností, nepřízní třetího ap.:) nepodaří se to, protože se to nebude realizovat; je zbytečné očekávat a doufat, že se to stane. ■ **S** to nestane se, to neprobíhá dobře

Do toho nikomu nic není.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho osobním rozhodnutí, zálibě, činnosti, způsobu života ap., často proti snaze druhého n. čtvrtého ho ovlivnit, hodnotit n. vyzvídat:) to je jen jeho soukromá věc a je třeba ji respektovat; do toho by se neměl nikdo vměšovat, týká se to jen jeho. ■ **S** to týká se tebe, věc je jeho soukromá, nevměšuj se!

O to by nebylo. *viz* Což vo to …

Po tom / do toho ti nic není. *viz* Nic mu do toho není.

To / ten není° k ničemu.
(kol; nepřízn) **0** kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně vůči druhému v hodnocení třetího n. předmětu, návrhu, možnosti, popř. průběhu práce ap. v kontrastu ke skutečné momentální potřebě a cíli ap.:) není teď vůbec použitelný, nehodí se; to vůbec není použitelné, to se nedá využít a já to odmítám, nechci. Takhle to n. k n., to nedoděláme nikdy. To chce pořádný inštrumenty. ■ **S** on nehodí se, to není dobré, to není použitelné, já odmítám to, já nechci to To si strč za klobouk!, Ten je tak dobrej za vůz, aby hnůj nepadal.
Ⓐ It's / that's / he's no (earthly) good. Ⓝ Das taugt nichts., Das bringt nichts. Ⓕ Ça ne sert à rien. Ⓡ (От этого никакого проку.)

To nic není. n. **Ale to nic.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. starší, zkušenější čl. chlácholivě vůči mladému líčícímu rozhorleně katastrofu, problém ap. n. čl. trumfující druhého v intenzitě svých zážitků, znalostí a překvapivých zkušeností ap.:) **1.** *nestalo se nic hroznýho, uklidni se; to není důležité, netrap se tím;* **2.** *já jsem proti tomu zažil něco většího, horšího, viděl jsem něco velkolepějšího, já znám něco ještě překvapivějšího ap.* **1.** A: Ten náš kluk se jednou zabije. – B: Ukaž, to nic n., zavážeš mu koleno a do týdne se to zahojí. **2.** A: Tak velkej dort jsem v životě neviděl. – B: To nic n. To já když jsem byl u sestřenice v Americe, tak ta dostala k výročí pětipatrovej. ■ **S** nic nestalo se, to není důležité, já znám víc, já zažil víc Co to je proti (S)!, To je maličkost.
Ⓐ 1. It's nothing (to worry about)., 2. That's nothing! Ⓝ Das ist doch / noch gar nichts. Ⓕ Ce n'est rien., Ce n'est pas grave., Ce n'est pas méchant., (Ce n'est rien à côté de …, On a vu pire …) Ⓡ Это ещё что!, Это цветочки (, а вот ягодки)!

To není / nebude samo sebou / samosebou.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *samo*
(Čl. pochybovačně n. podezřívavě vůči blízkému druhému v komentáři n. v samomluvě o účelu, vzniku nové situace ap., zvl. nepochopitelné ap.:) to nevzniklo samo a spontánně, za tím musí být ještě jiný, skrytý důvod (proč se to stalo). A: Petr prej s tím naším plánem najednou nechce mít nic společnýho. – B: Dyť ho vymyslel. To n. s. s. Za tím vězí někdo třetí. ■ **S** to má důvod skrytý To není jen tak.
Ⓐ There's something fishy there / here. Ⓝ Das ist nicht von ungefähr. Ⓕ Ça ne va pas de soi., ! Ça ne coule pas de source. Ⓡ (Это неспроста.)

To tu eště / ještě nebylo!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v reakci na nečekanou příjemnou, senzační n. šokující zprávu, událost či podívanou ap.:) to je něco zcela nového; to jsem ještě neviděl n. neslyšel a nečekal a překvapuje mě to. A: Pojďte se podívat, Jakub je dohola. – B: Tak to tu eště n.! ■ **S** to je mimořádné, to je překvapení To nemá obdoby., To jsou věci!
Ⓐ That's a turn-up for the books! Ⓝ So was hatten wir ja noch nie. Ⓕ (On n'avait pas encore vu cela!), (C'est une nouveauté!) Ⓡ (Такого ещё с ним не случалось!)

Toho bohdá nebude …
(Čl. hrdě n. povzbudivě vůči druhým o nepřijatelné možnosti, předpokládaném činu svém n. své skupiny, národa ap.:) to neudělám, byla by to ostuda; toho se nedočkáte, to se nikdy nestane. ■ **S** já odmítám to, já neudělám to ♦ … *aby český král z boje utíkal!*, což měl prohlásit král Jan Lucemburský (1296–1346) před bitvou u Kresčaku 1346, kde padl.

Nebýt / nebejt toho, že … *viz* Kdyby toho nebylo (tak …).

Tím / v tom to nebude.
(Čl. zkušený vůči druhému a proti jeho názoru při hledání a odhadování příčiny problému, dysfunkce, poruchy, neúspěchu ap.:) skutečná příčina, důvod jsou asi jiné; to je asi způsobené něčím jiným. ■ **S** to není tak, příčina je jiná

Není to vono / ono. n. **To už není vono.** n. **Bez něj to není vono.**
(Čl. zkušený n. něčemu uvyklý vůči druhému zdrženlivě, zklamaně n. nespokojeně o výkonu třetího, jeho projevu, výtvoru, pokusu napodobit minulý vzor ap.:) (bez toho) to není příliš úspěšné n. podařené; není to zcela špatné, ale mé představě n. vzoru se to příliš nepodobá, a proto se mi to moc nelíbí. Vo ten jeho styl na trumpetu se už pokoušel leckdo, ale nikdy to n. v., No jo, večírek je celkem fajn, prima hosti, ale bez dobrýho vína to n. v. ■ **S** to není dobré, to je slabé, to nelíbí se mu, to není dokonalé

Ani zdaleka tomu tak není. n. **Zdaleka tomu tak (ale) není.**
(Čl. obv. vzdělaný ve formálním, ale důrazném protestu vyvracející domněnku n. tvrzení, obvinění, útok druhého ap.:) rozhodně to není zcela pravda, platí to jen zčásti; je to v podstatě lež. ■ **S** to není pravda, to není tak

Nečekej od toho moc. n. **Moc si od toho neslibuj.**
(Čl. zkušený tlumící nekritické nadšení druhého očekávajícího od další okolnosti, faktoru, třetího výraznou pomoc, pokrok ve sledované věci, řešení ap.:) není to příliš dobré n. zásadní a nemusí ti to skoro vůbec pomoct. ■ **S** to není dobré, to nepomůže, to je slabé

To mu° nedaruju!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. rozčilený vůči druhému o třetím a v důsledku jeho neférového, bezohledného činu, schválnosti ap.:) pomstím se mu za to, vyřídím si to s ním. A: Kde mám tu novou halenku? To jí teda n. – B: Co se stalo? – A: Ségra mi sebrala moji novou halenku. ■ **S** já pomstím se To mu přijde draho.
Ⓐ He's not going to get away with this!, Wait till I get my hands on him! Ⓝ Das hat er bei mir im Salz liegen. Ⓕ ! Il n'en dort plus., ! Il n'en ferme plus œil., ! Il en a perdu le sommeil. Ⓡ (Он) у меня за это поплатится.

Nic se (mu) nedaří.
(Čl. v hodnotícím komentáři vůči druhému o třetím a jeho opakované snaze n. obecně o sobě ap.:) žádný (jeho) pokus není úspěšný, nic nekončí dobře. ■ **S** on nemá úspěch

Jeden na druhýho / druhého nedá dopustit.
Verb nedat na někoho dopustit
(Čl. znalecky vůči druhému v komentáři o dvojici spolupracovníků, společníků v různých situacích, případech obviňování, osočování ze strany dalších ap.:) oni se chovají navzájem ve všem solidárně a brání jeden druhého. ■ **S** oni jsou svorní, oni pomáhají si vzájemně

Nedá si nic líbit.
(Čl. znalecky v komentáři vůči druhému o třetím a jeho postojích a chování, zvl. s ohledem na napadení, osočení n. žertík ap. ze strany jiných lidí:) chrání si svou integritu a nezávislost a tvrdě, bojovně všechny útoky odráží a oplácí. ■ **S** on brání se

Nedá° mu° to spát. n. **Nedá° mu° to.**
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně v důvěrném komentáři vůči druhému o třetím a jeho reakci zvl. na nejednoznačný podnět, možnost ap.:) pořád na to musí myslet a myšlenkově se k tomu vracet; znepokojuje ho to a stále to promýšlí. N. mu to s. a pořád na to musí myslet. Co tou poznámkou vlastně mínil a proč to říkal před Marií? ■ **S** on myslí na to pořád, to znepokojuje mě Straší mu to v hlavě.
Ⓐ It's (still) bugging him., It keeps him awake at nights. Ⓝ Das lässt ihm keine Ruhe. Ⓕ ! Il n'en dort plus., ! Il n'en ferme plus œil., ! Il en a perdu le sommeil. Ⓡ У (кого) это не выходит из головы.

… nedej zahynouti nám ni budoucím.
(Čl. vzdělaný pateticky a vlastenecky zvl. ve veřejné prosbě, přání před ostatními, obv. v době vážného ohrožení svého národa, též v modlitbě:) velmi si přeju, aby se mému lidu nic zlého nestalo, aby vše dobře přežil, přečkal. ■ **S** já přeju konec dobrý, já přeju Čechám život šťastný ♦ Závěr stč. písně *Sv. Václave* (pův. 13. stol.), kam ale snad připojeno až později; srov. též stejný závěr Balbínovy (1621–1688) *Dissertatio Apologetica* (1673).

Za to nic nedáš, když se zeptáš … *viz* Za zeptání nic nedáš.

Nedal jinak, než že …
(Čl. ve vysvětlení vůči druhému o třetím a je-

ho chování, zvl. nabídce n. pozvání:) on neodbytně naléhal tolik, že nebylo možné to odmítnout. ■ **S** on naléhal

No, když jinak nedáte …
(Čl. zdvořile a obv. poněkud bezbranně vůči druhému a jeho neodbytnému naléhání, zvl. pozvání n. nabídce, často dalšího jídla ap.:) neumím už dál odmítat a přijímám tedy. ■ **S** já souhlasím

Moc jsi / mocs tomu (ale) nedal!
(Čl. kriticky, nespokojeně vůči druhému a jeho pracovnímu výkonu vzhledem k zadanému úkolu, potřebě n. též vzhledem k množství na talíři nabídnutého jídla ap.:) **1.** *zklamal jsi mě a neudělal toho příliš;* **2.** *tys toho snědl překvapivě velmi málo!* ■ **S** ty nepracuješ dost, ty jíš málo

Nic / moc bych za to nedal° (že / kdyby …).
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (že / kdyby …) – kles.
(Čl. zkušeně v komentáři vůči druhému o pravděpodobnosti situace, chování třetího ap.:) silně tuším (že …); je velmi pravděpodobné (že …). Moc bych za to n., že si Karlíček tu pitomost nakonec koupí. Musí taky mít všechno. ■ **S** já tuším to, to je pravděpodobné, já věřím tomu Cítím to v kříži.

Ⓐ I wouldn't mind betting (that …). Ⓝ Ich möchte wetten, dass … Ⓕ (Je suis persuadé que …), (Je parierais / je suis pret à parier que …), (Je vous fiche mon billet que …) Ⓡ Гадом буду, . . .

Nedalo° mi° to, abych (tam nešel) / a (šel jsem tam). n. **Nedalo° mi° to ne-(jít tam).**
(neutr) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (aby) – kles.
(Čl. v komentáři n. vysvětlení vůči druhému o svém kroku vynuceném n. vyplývajícím z okolností a situace ap.:) cítil neodolatelnou potřebu to udělat; nejasně cítil, že to musí udělat; zlákala ho zvědavost a musel to udělat. N. mu to, aby se ho nezeptal na Karla, vo kterým šly divný zvěsti. ■ **S** já musím reagovat Člověku to nedá. ♦ Též s var. *a musel jsem (to udělat).*

Ⓐ I couldn't stop myself (from going there). Ⓝ Ich konnte nicht umhin …, Ich musste ganz einfach … Ⓕ (Je ne pourrais pas m'empêcher de …), (Ça me démangerait de …) Ⓡ (У меня было такое предчувствие, что . . .)

Na to já (nic) nedám.
(Čl. vůči druhému v klidné a zdrženlivé reakci na lákavé sliby, přehnané a senzační vidiny n. hrozby ap.:) tomu já vůbec nevěřím, nepřikládám pravděpodobnost a nic si od toho neslibuju; tomu já vůbec nevěřím a vůbec z toho nemám strach. ■ **S** já nevěřím, já nemám strach

Nedá° se nic dělat.
(kol) **0** poz, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. rezignovaně n. zkušeně, znalecky vůči druhému o obv. nedobrém stavu situace, zmařené možnosti n. celkové perspektivy n. o vynucené nepříjemné alternativě práce, řešení ap.:) není bohužel možné to (žádným zásahem, úsilím) změnit a zlepšit a je nutné to přijmout, jak to je teď. No, n. se nic d., jindy nikdo čas nemá, tak se sejdeme až v pátek odpoledne. ■ **S** to nelze zlepšit, nic nepomáhá, je třeba smířit se s tím Lámat přes koleno to nejde., Co naděláš?

Ⓐ It can't be helped., There's nothing for it. Ⓝ Da kann man nichts (dran) machen. Ⓕ Il n'y a rien a faire. Ⓡ Что ж поделаешь., Делать нечего.

Nedej se / nenech se mýlit!
(Starší zkušený čl. varovně a někdy s uvedením další argumentace vůči zpravidla mladšímu druhému nadšenému slibem třetího n. chováním zdánlivě příznivým svým záměrům ap.:) nevěř tomu tak snadno, je to nebo může to být jinak, než si myslíš. ■ **S** nevěř tomu!, buď opatrný!

To se nedá omluvit.
(Čl. přísně a zásadově, popř. uraženě a zatvrzele odmítavě vůči druhému a jeho prosbě o odpuštění n. prosbě třetího za odpuštění chyby či provinění ap.:) to mu, ti nemůžu prominout, odpustit; to je obecně neodpustitelné, neomluvitelné. ■ **S** to je neomluvitelné

Nedejte se pobízet. *viz* Nenechte se pobízet!

Nedá se popřít, že …
(Čl. vůči druhému zpravidla v diskuzi zvl. v uznání jen části jeho argumentu, výtky ap.:) to musím uznat, že …; to je pravda, že … (ale …). ■ **S** to je pravda, to je tak

To se nedá popsat!
(Čl. nadšeně n. rozhořčeně vůči druhému o velmi krásném zážitku, scenerii ap. n. o krajně, neobvykle divokém, drzém činu, nezvyklém chaosu, nepořádku ap.:) to je výjimečné; to bylo, je krajně, neuvěřitelně nádherné n. odporné; to je velmi krásné n. zcela nepřijatelné a lze to jen těžko vyjádřit slovy. ■ **S** je nesnadné vylíčit to, to je krásné, to je hrozné, to je nepřijatelné

Nedej se / nenech se prosit!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. vůči přemlouvanému, ale odmítajícímu n. váhavému blízkému druhému, zvl. s ohledem na pozvání k běžné zábavě n. činnosti, bezdůvodnost neochoty a s odstínem nevhodnosti odmítání druhého a jeho vyvyšování se:) nelíbí se mi, že reaguješ zbytečně a nepříjemně odmítavě n. zdráhavě, a byl bych rád, kdybys s tím přestal; tak už udělej, k čemu tě přemlouvají (a nemanévruj mě do role prosebníka a dlužníka). A: Pojď s náma na pivo. – B: No já nevím, já mám ještě spoustu práce. – A: Ale, n. se pořád p. ■ **S** udělej to!, nebuď tvrdohlavý! Nedělej fóry!
Ⓐ Don't be so stuffy. Ⓝ Lass dich nicht lange bitten! Ⓕ Ne te fais pas prier! Ⓡ Не заставляй себя просить / упрашивать.

Nedejte se rušit! *viz* Nenechte se rušit!

Nedá se říct, že …
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému zvl. při nepříznivém hodnocení události n. třetího váhavě a nejistě, popř. nedůvěřivě, s odstínem hledání příčiny či hlubšího důvodu, povahy a lepšího vyjádření, často jako úvod k následující výhradě ap.:) nelze to, ho hodnotit takto (obv. negativně n. pozitivně, ale …); není to úplně takto (tak zlé n. dobré, ale …). N. se ř., že by Michal byl zlý, ale já k němu nemůžu nějak najít správný vztah. ■ **S** to není tak, to není jednoduché tak Ale přece., Jak se to vezme.
Ⓐ It can't (really) be said that …, He can't really be said to be … Ⓝ Man kann nicht sagen, dass … Ⓕ On ne peut pas dire que … Ⓡ Нельзя сказать, чтобы …

Proti tomu se nedá° nic říct.
(neutr) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
Čl. vůči druhému v reakci na vyslechnutou správnou odpověď, pravidlům vyhovující výsledek ap., zvl. v kontrastu k předchozímu nesouhlasu, popř. k rezervovanému postoji v pozadí ap.:) to je (teď n. takto) v pořádku; to je správné a přijatelné. A: Včera jsem za ním zas byla a on mi tvrdil, že to tam poslal už před měsícem a že je to v pořádku. – B: P. tomu se n. nic ř., ale proč to pak nefunguje? ■ **S** to je správné, to je přijatelné, já souhlasím O tom by se dalo mluvit., Tak dobrá!
Ⓐ There's nothing more to be said., So that's that then. Ⓝ Dagegen kann man nichts sagen / einwenden. Ⓕ Il n'y a rien à dire (à opposer) à cela., Il n'y a rien à dire contre. Ⓡ (На это нечего возразить.)

To se nedá srovnávat.
(Čl. vůči druhému v odmítavé reakci na jeho porovnávání dvou lidí, věcí, událostí, zážitků, zvl. jednoho lepšího s druhým horším ap.:) to není možné postavit vedle sebe a připodobňovat to takto navzájem; toto je úplně něco jiného (je to mnohem lepší n. horší). ■ **S** to je odlišné, rozdíl je velký, oni jsou odlišní zcela

Nedá se svítit!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v hodnocení nepříznivé situace, nepřekonatelné překážky ap., též v pobídnutí ke splnění úkolu i za ztížených podmínek ap.:) musíme se s tím smířit, jiná možnost není; nelze to nijak změnit, a proto to je třeba udělat. Nedá se s.! Musíme to dodělat bez Honzy. Tak už pojďte, ať nám to ubejvá. ■ **S** to nelze zlepšit, nic nepomáhá Nedá se nic dělat. ♦ Srov. občasný žertovný dodatek *Babička spolkla svíčku a děda vypil petrolej.*
Ⓐ There's nothing for it. Ⓝ Aus der Traum!, Da lässt sich nichts machen! Ⓕ (Il n'y a rien à faire.)

To se (ani) nedá vypovědět.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. starší čl. vůči druhému zvl. při stížnosti n. lítosti, pohoršení nad nepřijatelným, extrémním chováním třetího, společnosti ap. n. naopak v nadšení při popisu zážitku něčeho krásného, velmi příjemného ap.:) nejsem schopný popsat, vyjádřit všechnu tu hrůzu nebo krásu toho; je to výjimečné a těžko popsatelné. A jak se vona chová hrozně, když přijedou příbuzní, tos neviděl. To se ani n. v. ■ **S** to je mimořádné To nemá obdoby.
Ⓐ Words fail me. Ⓝ Das spottet jeder Beschreibung. Ⓕ C'est inénarrable., C'est inracontable., (C'est inoui.) Ⓡ (У меня слов не хватает.)

Nedej se / nenech se zahanbit!
(Čl. povzbuzující druhého k předvedení jeho dovednosti, schopnosti, popř. i majetnosti ve srovnání s třetím, zvl. při okázalém veřejném soutěžení, závodu ap., s odstínem apelu na jeho hrdost:) snaž se hodně a vyhraj n. buď lepší!; ukaž, že to také umíš n. si to také můžeš dovolit. ■ **S** snaž se!

Na tom se nedá nic změnit.
(Čl. vůči druhému v hodnocení nedobrého stavu situace, výsledku, minulé chyby ap. a utěšující ho

v jeho skleslosti nad tím ap.:) je to tak a je třeba se s tím smířit; už se tím netrap a zkus myslet na přítomnost a budoucnost. ■ **S** to nelze zlepšit, to je tak, nic nepomáhá

On / von / ten se nedá.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený zvl. vůči udivenému druhému pochvalně n. s mírným úsměškem o třetím a jeho dravé snaze, účinné obraně ap.:) je schopný a umí dosáhnout svého cíle i v konkurenci n. se dobře hájit.* A: Takový malý škvrně a viděls, jak to vodseklo? – B: Jo, ten se n., je v tom po mámě. ■ **S** on umí dosáhnout cíle svého, on umí bránit se Ten se neztratí.

Ⓐ He's got guts. Ⓝ Der lässt sich nicht unterkriegen / kleinkriegen. Ⓕ Il ne se laisse pas faire., (Il sait s'y prendre.), (Il a de la suite dans les idées.) Ⓡ (Кого) голыми руками не возмёшь.

To se nedá (jenom tak říct).
(Čl. vůči druhému přemýšlivě odmítající n. tlumící jeho rozhořčený, nespravedlivý n. ukvapený výrok n. jeho zjednodušující otázku, formulaci ap.:) to není možné (tak udělat, říct); není to tak jednoduché (něco takového říct ap.). ■ **S** to není možné, to není jednoduché tak

Kdo nedává bacha, ten se vždycky zmáchá.
(Čl. zkušeně v komentáři n. radě vůči druhému a jeho činu n. úmyslu, zvl. s ohledem na komplikace n. konkurenci ap.:) za svou nedostatečnou opatrnost bývá člověk vytrestán, a proto buď opatrný!; neopatrnost přináší nepříjemnosti, trest ap. ■ **S** čl. neopatrný bývá vytrestán, buď opatrný! ♦ Přísloví.

Kdo nic nedělá, (ten) nic nezkazí.
(Čl. bránící se výtkám druhého, že se mu něco neobvyklého nepovedlo, n. povzbudivě vůči druhému a jeho zklamání z neúspěchu zvl. prvního pokusu ap.:) člověk se nutně učí vlastními chybami a cvikem, a jen lenoch proto nedělá chyby; netrap se, dělat chyby je na začátku normální. ■ **S** čl. učí se zkušeností, netrap se!, čl. dělá chyby ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Nedělá° mu° to dobře.
(kol; nepřízn) **0** pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** dělat někomu dobře
(Čl. vůči druhému v hodnocení nevhodného jídla, nového léku, náročné činnosti n. pohybu ap.:) je mu z toho špatně n. nevolno a nepomáhá to; má s tím n. po tom potíže, bolesti a neprospívá mu to. A: Jak teta snáší ten nový lék? – B: No, n. jí to moc dobře, budeme to muset říct doktorovi. ■ **S** to nemá vliv dobrý, to není dobré Stojí to za starou bačkoru.

Ⓐ He can't take it., It upsets him. Ⓝ Das tut ihm nicht gut. Ⓕ Cela ne lui réussit pas., (Il (elle) ne le supporte pas bien.), (Ça ne lui fait de bien.) Ⓡ (Он это плохо переносит.)

Nedělá° to mezi nima / nimi° dobře.
(kol) **0** pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému v hodnocení vztahu partnerů, přátel, příbuzných způsobeného novým faktorem, událostí, zvl. v kontrastu k předchozímu souladu ap.:) jsou mezi nimi rozpory a nemůžou se teď shodnout; přináší jim to rozbroje, hádky ap. A: Petrákovi teď maj problémy s těma restitucema. – B: No já vím, n. to mezi nima d. Myslím, že předtím byli šťastnější. ■ **S** vztah vzájemný není dobrý Skřípe to.
Ⓡ (Между ними кошка пробежала.)

To nic nedělá.
(Čl. zkušený v pobídce vůči druhému při jeho bojácné reakci, nedůvěřivosti k novému přístroji, zvířeti ap.:) neboj se toho, to není nebezpečné; není nebezpečný. ■ **S** to je bezpečné, neboj se!

Z toho si nic nedělej! n. **Nic si z toho nedělej!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Zvl. starší a zkušený čl., rodič ap. utěšující méně zkušeného druhého n. dítě deprimované z neúspěchu, ztráty ap., obv. v kontextu snadné možné náhrady:) netrap se tím, není to tak důležité; nebuď z toho smutný. A: Mami, voda mi ten hrad z minulýho tejdne úplně celej vodnesla! – B: Nic si z toho n., postavíte s tatínkem novej. ■ **S** netrap se!, vzchopte se!, to není důležité Nedělej si z toho hlavu!

Ⓐ Don't worry (about it). Ⓝ Mach dir nichts daraus / draus! Ⓕ ! Ne t'en fais pas., Ne te casse pas la tête avec ça., ! Ne te tracasse / tourmente pas avec ça., ! Ne te fais pas de bile / de cheveux avec ça. Ⓡ Не бери в голову!

Jen se nedělej! n. **Nedělej se!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému a jeho umělému, předstíraně vzornému n. líbivě zásadovému postoji n. názoru, v kontrastu k běžnému chování druhého jindy ap.:) nepřetvařuj se, já ti to nevěřím; netvař se, že jsi lepší, vím, že je to jinak, než říkáš. No,

jen se n., já vím, že máš na ten dort chuť, a těm řečičkám vo dietě moc nevěřím. ■ **S** nepředstírej! Nech na hlavě!

Ⓐ Come off it!, You can't fool me. Ⓝ Tu bloß nicht so! Ⓕ ! Ne me la fais pas! Ⓡ (Ладно, не ломайся / не притворяйся!)

Až připadne neděle na pátek.
(Čl. zkušený ironicky vůči nerealistické touze, snaze druhého ap.:) to se nikdy nestane, je to zcela nepravděpodobné n. nemožné. ■ **S** nikdy, to nestane se, já odmítám to Na svatýho Dyndy!

Vždycky se neděje, jak se kdo naděje.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o nesplněném očekávání, nesplněném přání, zvl. v důsledku náhody, smůly ap.:) je normální, že svého cíle n. přání člověk často z různých důvodů nedosáhne; věci a jejich splnění nezáleží na naší vůli a chtění ani se nedají naplánovat. ■ **S** čl. nedosáhne cíle vždy ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nic se neděje.
(kol) **0** neměnné ⩫ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v uklidňující reakci na omluvu druhého za to, že do něj strčil n. nechtěně způsobil fyzickou n. jinou nepříjemnost, problém ap.:) nic zlého se mi nestalo a vše je v pořádku; to nic není.* A: Promiňte, nevšimla sem si, že tam máte nohu. – B: Nic se n. ■ **S** nic nestalo se To nic není.

Ⓐ That's all right., Don't worry. Ⓝ Alles in Ordnung, alles paletti. Ⓕ ! Ça ne fait rien., Ce n'est rien. Ⓡ Ничего не случилось!

Nic se mu neděje.
(Čl. v reakci na dotaz druhého a v uklidnění jeho znepokojení kvůli nářku či stěžování si třetího ap.:) nikdo mu nic zlého nedělá, nekřivdí, a nemá tedy proč křičet; nemá důvod být ukřivděný a stěžovat si. ■ **S** nic nestalo se, on není ohrožený

Nedochází mu to.
(Čl. poučený vůči druhému kriticky n. posměšně o třetím, někdy nezkušeném, a jeho reakci zvl. na pro něj negativní vývoj, naznačené odmítnutí ap. n. o jeho vztahu k negativním důsledkům jeho činnosti ap.:) vůbec si to neuvědomuje; nepřemýšlí o tom a nedomýšlí (nepříznivé) důsledky; nepochopil, nechápe to (a nereaguje na to). ■ **S** on neuvědomuje si to

Nic mu nedojde.
(Čl. vůči druhému pohrdlivě a nadřazeně o třetím a jeho schopnosti pochopit humor, náznaky, narážky ostatních ap.:) je nedůvtipný a nepochopil to; je hloupý a takové věci nechápe. ■ **S** on je nedůvtipný, on je hloupý

Došlo k nedorozumění.
(Čl. obv. formálně a oficiálně vůči druhému, druhým, též jako součást omluvy a vysvětlení vzniklého nepříjemného problému, chyby ap.:) stalo se to špatnou domluvou n. nepochopením záměru; vzniklo to nezáměrně, nedopatřením. ■ **S** to je omyl

Mě tam nikdo nedostane! n. **Už mě tam nikdo víckrát nedostane!**
(Znechucený, zklamaný čl. v odmítavém zvolání vůči druhému, druhým naznačující špatný dojem z návštěvy místa n. postoj k nové účasti, návštěvě, popř. akci ap.:) já odmítám, nechci tam chodit n. už tam nikdy nepůjdu n. se toho nezúčastním; žádný důvod ani přesvědčování mě k návštěvě nedonutí. ■ **S** já nechci jít tam

Takhle se nikam nedostanem.
(Čl. obv. rozladěně v diskuzi, po marném dohadování s neústupným druhým ap. n. po neúspěchu společné snahy při řešení problému:) **1.** *snaž se taky o nějaký ústupek n. kompromis (jako já)!; tímto způsobem se nemůžeme dohodnout, buď proto konstruktivní!;* **2.** *musíme vymyslet jiný přístup n. způsob řešení, tenhle k cíli nevede.* ■ **S** my nedohodneme se takto, my nemůžeme pokračovat, to nevede k cíli

Nedostala sem to.
(Žena, dívka důvěrně obv. vůči druhé, někdy znepokojeně s ohledem na možné těhotenství:) moje pravidelná a očekávaná menstruace nepřišla, nenastala, a to je divné. ■ **S** menstruace nepřišla

To si nedovedeš / neumíš představit! n. **To si nedovedeš představit, jak / kdo / co / kolik …!**
(Čl. vůči druhému v rozpacích nad svou intenzivní zkušeností, krajním zážitkem, silným dojmem ap., často pozitivním, z místa, množství lidí, vizuálním bohatstvím ap.:) je krajně obtížné to popsat, vylíčit (jak všelijak různě to dělal / co všechno tam bylo / kdo všechno tam byl …); bylo to ohromující. ■ **S** to je mimořádné, je nesnadné vylíčit to

To bych si nedovolil°.
(neutr) **0** neměnné ⩫ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zpravidla v podřízeném postavení, někdy ironicky v odpovědi vůči druhému a jeho dotazu ujasňujícímu požadavek, chování druhého ap., s odstínem respektování daných zvyklostí a pravidel:) tak jsem to nemyslel, to by bylo příliš troufalé;

vím, že tolik chtít, žádat nemůžu, a proto to nedělám. A: Moh bych si půjčit tuhle krásnou knížku? – B: To ji chcete domů? – A: Jenom tady do ní nahlídnu. To bych si n. ■ **S** já nechci to, já nemůžu chtít to Chraň bůh a uchovej!

Ⓐ I wouldn't dream of it. Ⓝ Das würde ich mir nicht herausnehmen. Ⓕ Je ne me le permettrais pas. Ⓡ (Боже упаси!)

Moc si (na něj) nedovoluj!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zpravidla starší a zkušený vůči druhému varovně pro jeho drzé, provokativní chování vůči třetímu n. prvnímu, též s ohledem na větší fyzické schopnosti n. moc třetího n. prvního ap.:) neprovokuj, nebo se ti to vymstí!; nevytahuj se, nebo tě potrestáme (zmlátíme ap.)!; nebuď drzý! A: Cheche, ten mě nedohoní a nikdy mě nechytí. – B: Moc si na něj n., nebo jednou dostaneš nakládačku. ■ **S** nebuď drzý!, neprovokuj! Ty si vo to koleduješ!

Ⓐ (You) watch it / out! Ⓝ Immer langsam mit den jungen Pferden! Ⓕ ! Ne prends pas trop de liberté (avec lui)!, ! Ne pousse pas le bouchon trop loin!, ! Ne tire pas trop sur la ficelle! Ⓡ (Смотри, его не задирай / не дразни!)

Toho se už nedožiju.
(Čl. zvl. starší v povzdechu vůči druhému v reakci na lákavou vidinu, krásnou budoucí perspektivu, plán ap.:) z toho se už těšit bohužel nebudu, to se stane až dlouho po mé smrti. ■ **S** já umřu dřív

Nic mě tu nedrží.
(Čl. vůči druhému obv. trochu smutně o svém rozhodnutí odejít ze zaměstnání, bydliště ap., z různých důvodů, někdy s odstínem citové vazby:) nemám (už) důvod tu dál být, setrvávat a můžu jít kamkoliv jinam; jsem teď svobodný a nejsem tu nijak vázaný. ■ **S** já nejsem vázaný tady

Nikdo ani nedutal.
(Čl. vůči druhému, druhým popisující atmosféru mezi přítomnými lidmi plnou očekávání příštích událostí n. strachu ap.:) bylo tam naprosté a napjaté ticho, všichni mlčeli a chovali se zcela tiše. ■ **S** je tam ticho

Nedůvěra je moudrost hlupáků.
(Čl. moudrý zkušeně vůči přehnaně opatrnickému druhému, zvl. v odmítavé reakci na slib, nabídku ap.:) hloupý a nezkušený člověk je přirozeně opatrný a málo důvěřuje věcem novým, nevyzkoušeným, a tudíž pro něj nejasným. ■ **S** čl. hloupý nedůvěřuje ♦ G. B. Shaw (1856–1950).

Budí to nedůvěru.
Čl. zkušeně a opatrně zvl. bez celkového přehledu a dostatečné informace n. v důsledku takové informace vůči druhému, druhým o postoji k projektu, návrhu ap., zvl. před rozhodnutím druhého:) nelze tomu důvěřovat a spoléhat na to; takto to není přesvědčivé. ■ **S** to není důvěryhodné

… ani nedýchal / nedejchal.
(Čl. dramaticky líčící druhému velké napětí z očekávání, překvapení n. hrůzu třetího, často dítěte:) byl tím (co se dělo, připravovalo, vrcholilo ap.) krajně zaujatý a napjatý, nehybný a občas zadržoval i dech; měl z toho velký strach a strnul. ■ **S** on je napjatý, on má strach

To neexistuje (aby …)!
(Čl. s autoritou vůči druhému přísně a odmítavě zvl. o třetím a jeho svévolném vybočení z příkazů, obv. menším, snaze získat výjimku, výhodu ap., zvl. v celkovém rámci systému, společnosti a její činnosti ap.:) tohle já nestrpím a zásadně zakazuju; to se trvale nesmí a já ten zákaz nezměním. To n., aby si během pracovní doby někdo chodil vyřizovat nákupy! ■ **S** to není možné, já zakazuju

To je nefér. *viz* To není fér.

Nefilmuj° to na mě!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Nadřízený, zkušený čl., většinou rodič, učitel, vychovatel n. manžel rozhorleně vůči druhému v odmítnutí jeho přetvářky a často pracné dramatické výmluvy, též někdy v doprovodu gest, pláče ap.:) nepokoušej se mě takovou scénou a výmyslem oklamat, já ti rozhodně nevěřím!; nevymýšlej si, nelži mi a přestaň s tím! A: No, já sem pak už chtěl jít domů, ale Pepa mě přemlouval, a tak sem … – B: Hele, n. to na mě! Určitě tys přemlouval jeho, jak tě znám. ■ **S** přestaň klamat!, já nevěřím mu Nehraj se mnou komédii!

Ⓐ Pull the other one., You don't / can't fool me., Who are you trying to fool? Ⓝ Mach mir bloß nichts vor! Ⓕ ! Arrête ton cinéma!, ! Ne me joue pas la comédie! Ⓡ Не надо мне вешать лапшу на уши.

Nehas, co tě nepálí.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Starší zkušenější čl. v radě vůči rozhorlenému n. eticky naivnímu druhému jako zastánci spravedlivé věci třetího ap.:) neintervenuj, nevměšuj se, nepleť se do věcí, které se tě přímo netýkají. A: To přece nemůžeme tak nechat. Někdo se ho musí

zastat. Šéf je k němu pořád nespravedlivý. – B: N., co tě n. Však on se o sebe umí postarat sám. ■ **S** nevměšuj se! Hleď si svýho! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Tua quod nihil refert, ne curas, Nestarej se o to, co se tě netýká*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Stichus, 320*.

Ⓐ Let sleeping dogs lie. Ⓝ Kümmer dich nicht um Dinge, die dich nichts angehen. Ⓕ ! Entre l'arbre et l'écorce, il ne faut pas mettre le doigt., ! Occupe-toi de tes oignons / affaires., ! Mêle-toi de ce qui te regarde. Ⓡ Не суй нос не в своё дело.

Není v tom / něm za nehet rozumu. *viz* Není v něm za nehet rozumu.

Zalezlo / zašlo mi za nehty.
(Čl. vůči druhému zvl. po příchodu z mrazu do místnosti o svém pocitu ze silně prochladlých konečků nechráněných prstů ap.:) cítím nepříjemnou a ochromující bolest prstů zvl. za nehty způsobenou velkým mrazem. ■ **S** je zima mi

Zůstalo / uvízlo° mu° to / něco za nehtama / nehty.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. znalecky a mírně kriticky ke druhému o třetím, též kolegovi v práci, a jeho postoji k akci, transakci, projektu více lidí, zvl. s ohledem na množství peněz n. materiálu, se kterým pracoval n. ke kterému měl přístup ap.:) při tom to n. menší část toho (tajně) zcizil, ukradl to n. si nechal. A: Michal je už teď ve svým podniku spokojenej, že? – B: To víš, při těchhle zakázkách mu už taky něco uvízlo za nehty. ■ **S** on ukradl to Stálo ho to pět minut strachu.

Ⓐ He lined his own pocket(s). Ⓝ Er hat sich etwas / allerhand unter den Nagel gerissen. Ⓕ ! Il en a mis à gauche., ! Il a eu sa part de gâteau. Ⓡ (И ему что-то перепало.)

Kvetou mu nehty.
(Čl. vůči druhému o třetím a vzhledu jeho nehtů:) tvoří se mu na nehtech bílé skvrny (popř. a bude mít štěstí n. je zamilovaný). ■ **S** on má nehty se skvrnami

… ani co by se za nehet vešlo.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *za nehet*
(Čl. důrazně, přehnaně vůči druhému o naprostém nedostatku pozitivní činnosti, vlastnosti n. majetku u třetího ap.:) vůbec (ne); vůbec nic; ani trochu. Ten nemá rozumu, ani co by se za n. v., tomu to nesvěřuj! ■ **S** vůbec ne, nic Ani ň., Ani dost málo.

Ⓐ no more S than X Ⓝ nicht die Bohne Ⓕ ! Pas une miette / un gramme / un brin., ! Rien de rien., ! Que dalle. Ⓡ (У него (чего) ни на йоту., Не поумнел ни на йоту.)

Nikdo by to v něm° nehledal.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. k druhému s obdivem o nečekaných a obv. vítaných schopnostech třetího, spíše charakterových projevených v krizi, nutnosti ap.:) zcela (nás) tím překvapil, protože nevypadá, že by něco takového mohl umět, dovést, dokázat. A jak byl při tom odvážný! To by v něm n. n. ■ **S** on překvapil, on je nenápadný Kdo by to do něj řek!

Ⓐ Who'd have thought he had it in him. Ⓝ Das hätte niemand in ihm vermutet. Ⓕ (Personne ne l'aurait imaginé ainsi.), (Il a surpris tout le monde.), On aurait jamais dit / cru / imaginé / soupçonné cela de lui. Ⓡ (Кто бы в нём подозревал такие способности!?)

Ani mě nehne! n. **To mě ani nehne!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. velmi rozhněvaně a rezolutně, popř. vzpurně a odmítavě vůči druhému a jeho radě, doporučení n. příkazu ap.:) to já naprosto odmítám a rozhodně to neudělám; vůbec to nechci udělat. A: Měl by ses mu omluvit, přece jenom je to tvůj strejda. – B: Ani mě nehne! Co sem mu řek, sedí. ■ **S** já odmítám to, já nechci To zrovna!, To tak!, Ani za boha!

Ⓐ No way!, Not on your life! Ⓝ Fällt mir nicht (im Traum) ein. Ⓕ ! Pas question!, C'est hors de question!, ! Ça ne me fait ni chaud, ni froid., (Je n'en ai rien à faire.) Ⓡ И не подумаю!

Nic s ním° nehne.
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zklamaně až zasmušile k druhému o tvrdohlavém pevně rozhodnutém třetím i po jeho neúspěšném přemlouvání:) nezmění své rozhodnutí v žádném případě a přes jakýkoliv tlak, zásah ap. … Snažil jsem se Davida přemluvit, aby jel s náma, ale nic s ním n. Ani to, že jede i Marie. ■ **S** on nechce, on nedá se přesvědčit, on je tvrdohlavý To je, jako bys mluvil s hluchým.

Ⓐ He won't (be) budge(d). Ⓝ 1. Der lässt sich nicht beeindrucken., 2. Der lässt sich nicht rumkriegen. Ⓕ ! C'est une tête de mule., (Rien ne le

fera changer d'avis.) Ⓡ (Никакие доводы на него не действуют.)

Ani to s ním nehnulo / nehlo.
(Čl. komentující druhému své setkání s třetím a jeho reakci na obv. šokující zprávu, kritickou výtku, hrozbu ap., v kontrastu k očekávání:) neprojevil vůbec žádnou reakci, strach, dojetí ap. a choval se jako dřív; nijak na to nezareagoval. ■ **S** on nereaguje pozitivně

Nehoda není náhoda.
(Čl. zkušený nemilosrdně a negativně vůči druhému a jeho výroku o náhodném neštěstí, neúspěchu ap., s odstínem výtky nepřipravenosti, nedostatku péče:) každá nehoda, malér, nezdar má svého viníka, i když to tak na první pohled nevypadá; to se nestalo čirou náhodou, ale je to vina tvá n. jiného a měls být pozornější, opatrnější. ■ **S** nehoda je zaviněná ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

To se nehodí.
(Čl. zkušenější a obv. starší n. upjatější vůči druhému v napomenutí, upozornění n. zamítnutí jeho návrhu n. nápadu, zvl. s ohledem na normy chování, oblékání, zdvořilostní reakce, společenské zvyklosti dané postavením ap.:) to v takové situaci není vhodné a ani slušné ap. a obvykle se to nedělá. ■ **S** to je nevhodné, to neděla se, to není dobré

Snad nehoří! n. **No, snad nehoří!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. flegmatický laxně n. zkušený v nevzrušené reakci vůči rozrušenému druhému vybízejícímu ho k rychlé činnosti n. neznámému třetímu netrpělivě venku zvonícímu na zvonek ap.:) jistě to tak nespěchá n. to není tak důležité a urgentní; lze to udělat v klidu a bez přehnaného a neuváženého spěchu. A: Tatí, pocem, rychle se poď podívat! Honem! – B: No, snad n., počkej přece, až zastavím motor. ■ **S** to nespěchá To má čas., Jen klid!
Ⓐ Where's the fire? Ⓝ Wo brennts denn? Ⓕ ! Il n'y a pas le feu! Ⓡ Не на пожар!, Не горит!

Zatím to nehoří / nespěchá.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený n. informovaný vůči druhému v oznámení n. odpovědi na jeho otázku po době trvání, dokončení úkolu, objednávky, nutnosti cesty, zařízení ap.:) není to urgentní a je čas na udělání n. dokončení toho (ale přesto není dobré to odkládat). A: Kdy to má bejt hotový? – B: Zatím to n., ale bude na tom asi dost práce. ■ **S** to nespěchá To má čas., Snad nehoří.
Ⓐ (It's not urgent.) Ⓝ Das eilt noch nicht. Ⓕ ! Pour l'instant, rien ne presse. Ⓡ (Пока не к спеху.)

Kdo nehraje, nevyhraje. *viz* Kdo nevsadí, nevyhraje.

Tady / v tom (mi) něco nehraje / neštymuje. n. **Něco mi tu nehraje / neštymuje.**
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému pochybovačně a znepokojeně n. podezíravě v reakci na představu podniku n. popis události mu předkládaný ap., s odstínem nedůvěry ve správnost příprav n. čestnost pohnutek třetího ap.:) tady se mi něco zatím nejasně nezdá být v pořádku (a je třeba být opatrný); v tom je zřejmě něco divného n. nesprávného, popř. nečestného. Hele, já bych eště se začátkem počkal, něco mi tu n. Podívám se eště napřed na ty plány znovu. ■ **S** to nelíbí se mu, já nevěřím Tady něco neklape.
Ⓐ There's something funny / fishy about it., It looks / sounds a bit fishy to me. Ⓝ Hier stimmt doch was nicht. Ⓕ Il y a quelque chose qui cloche / qui ne colle pas / qui ne vas pas. Ⓡ Что-то здесь нечисто.

Kdo nehraje / nesází / nevsadí, nevyhraje.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. rád riskující vůči opatrnickému n. uvážlivému druhému zvl. v obhajobě své hráčské vášně, riskantního podnikání n. v reakci na vyčítavou námitku druhého o mrhání penězi, též prodavač losů ap. při lákání kupce ap.:) člověk musí riskovat, aby měl zisk; čl. pro zisk, úspěch musí někdy udělat něco riskantního. A: Ty taky nemůžeš vynechat jedinou příležitost, aby sis nekoupil los. – B: Kdo n., n., znáš to. Třeba to někdy vyjde. ■ **S** čl. nezíská nic bez rizika Bez práce nejsou koláče., Kdo se bojí, nesmí do lesa. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. *Kdo nehrá, neprohrá.*
Ⓐ Nothing ventured, nothing gained. Ⓝ Wer wagt, gewinnt. Ⓕ Qui ne tente / risque rien, n'a rien. Ⓡ Кто не рискует, тот не пьёт шампанское.

Nehraje / neklape° to mezi nima / nimi.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1 a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v charakterizaci komplexního vztahu soužití a spolupráce mezi dobrými známými, manžely, popř. i jinou blízkou dvojicí lidí ap.:) ztratil se jejich vzájemný soulad a jsou teď mezi nimi neshody, nedorozumění, popř. hádky; jejich vztah je vážně porušený a už si nerozumějí. A: Včera na tom večírku byl Jenda bez manželky, není nemocná? – B: Víš, ono to mezi nima teď ňák neklape. ■ **S** vztah vzájemný není dobrý Nedělá to mezi nimi dobrotu.

Ⓐ They don't get on., They're going through a bad / rough patch. Ⓝ Bei denen klappt es nicht. Ⓕ Ça ne colle pas / plus entre eux., Ça ne va / marche pas fort entre eux., Ça ne tourne pas rond entre eux. Ⓡ (Нет между ними согласия.)

Nehraj to na mě!

(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému a odmítavě proti jeho tvrzení, přesvědčování, vysvětlování ap.:) přestaň lhát, vymýšlet si n. předstírat, vůbec ti nevěřím! ■ **S** nelži!, já nevěřím

To (spolu) / tady něco nehraje.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. znepokojeně vůči druhému v úvaze o faktu, rezultátu, situaci, zvl. po dání jednotlivých faktorů do souvislosti, též sám pro sebe jakoby mimovolně ap.:) to vše dohromady nesouhlasí, neladí a logicky nevychází; tak se to nemohlo stát, to si neodpovídá a vidím tu rozpor. Takže včera večer nebyl nikdo doma a ráno se vrátila maminka a našla špinavý nádobí od večeře. Moment! To spolu n., kdo ho teda ušpinil? ■ **S** to neladí dohromady, já nevěřím tomu Tady něco neklape.

Ⓐ It / this doesn't add up. Ⓝ Hier stimmt doch was nicht. Ⓕ Il y a quelque chose qui ne colle pas / ne va pas / qui cloche., Ça ne colle pas., Ça cloche., (Il y a un truc / hic / problème.) Ⓡ Что-то тут неладно.

Moc si s tím nehraj!

(Čl. s autoritou varovně n. výhrůžně vůči mladšímu druhému a jeho lehkovážnému, neopatrnému postoji, přístupu k nebezpečnému n. křehkému předmětu, popř. i nebezpečné možnosti ap.:) dávej (si) pozor a buď opatrný a raději zdrženlivý ve svém postupu n. jednání!; přestaň s tím n. raději to nedělej! ■ **S** buď opatrný!, přestaň!, nedělej to!

Nehraj° si s tím!

(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. rozčilený a spěchající netrpělivě vůči značně pomalému druhému a jeho činnosti, práci, jejíž výsledek je vyžadovaný, očekávaný, n. vůči jeho často dětinskému zaujetí, zábavě nepodstatnou činností ap.:) chvátej s tím, pospěš si (a rychle to už dokonči)!; nech toho a dělej pořádně to, co máš. A: Tak už to máš? – B: Nějak mi to nejde, ale eště to tady provleču a už to bude. – A: N. si s tím a už mi to podej. ■ **S** pospěš si! Tak dělej!, Nech toho!

Ⓐ Stop fiddling (with it). Ⓝ Fummel / spiel damit nicht (lange) rum!

Nehrajte° si se mnou!

(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)

(Čl. zvl. nadřízený krajně rozčilený výhrůžně ve zvolání vůči podezřelému a mlčenlivému druhému, zvl. při vyšetřování, ověřování incidentu ap., někdy s odstínem tichého výsměchu druhého ap.:) nerozčilujte, nedrážděte mě, nebo vás potrestám! Tak jak to bylo dovopravdy? Mlčíte? Helejte, n. si se mnou! Já se to stejně dozvím! ■ **S** nedráždi mě! Dej si na mě pozor! ♦ Volně podle J. Haška (1883–1923), *Švejk* (1923).

Ⓐ Don't play games with me! Ⓝ Bringt mich nicht auf die Palme! Ⓕ Ne vous moquez pas de moi! Ⓡ (Вы что, со мной в игрушки играете?)

Nech to běžet! *viz* Nech to plavat!

Jen nech bejt!

(Čl. v odmítavé reakci na přehnanou chválu nebo skromnost druhého:) přeháníš, není to tak, jak říkáš. A: Ten váš synovec, to je poklad. – B: Jen nech bejt. Von je někdy taky pěkný kvítko. ■ **S** to není tak, ty přeháníš

Nech° to / ho bejt / být! n. **Nech ho na pokoji!**

(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. nadřízený n. s autoritou vůči dítěti n. druhému a jeho snaze, zájmu o něco, někoho nevhodného, nežádoucího, popř. nebezpečného n. ve snaze zastavit jeho zájem, přístup ap. jako rušivý n. zbytečný ap.:) **1.** *nedráždi ho a nevšímej si ho n. nehraj si s tím!; neber to do ruky (a pojď pryč)!;* **2.** *nezlob, netrap n. neruš ho (a pojď pryč)!* **1.** A: Mami, podívej, jaký má ten pejsek dlouhý uši, já si ho pohladím. – B: Nech ho bejt! Moh by tě kousnout. ■ **S** nedráždi mě!, nesahej na to!, nevměšuj se!, neruš! Hleď si svýho!

Ⓐ 1. Leave it / him alone!, 2. Leave him alone / in peace. Ⓝ Lass das / ihn in Ruhe! Ⓕ Laisse ça / le tranquille! Ⓡ Оставь (это / его) в покое!, (Не трогай!)

To nechte° bejt / být!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. formálně zvykově zpravidla vůči číšníkovi, prodávajícímu ap. vracejícímu mu při vyúčtování drobné peníze n. zdvořile vůči loučící se návštěvě, hostovi ap. snažícímu se po sobě uklidit ap.:) **1.** *to mi nevracejte, nechte si to (jako spropitné ap.) pro sebe!;* **2.** *to teď nedělejte, nezatěžujte se s tím (já to pak uklidím, udělám)!* **2.** A: Já aspoň ty hrnečky umeju. – B: To n. bejt. ■ **S** já dám vám zbytek, nedělej to!, to není nutné To je v pořádku!
Ⓐ 1. Don't bother about it., Keep the change., 2. Don't bother. Ⓝ Stimmt so! Ⓕ Laissez tomber!

Nech° to plavat / běžet!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** nechat to plavat
(Čl. uvážlivě n. flegmaticky vůči druhému a jeho snaze zvl. na poslední chvíli něco ještě zabezpečit, zajistit n. dohnat něco opomenutého ap.:) nedělej to a nemysli na to už (obejdeme se bez toho taky n. není to tak důležité)!; netrap se tím a nezabývej se tím už! A: Ježíšmarjá, já sem ti zapomněl tu knihu donýst – tak já se pro ní vrátím a přinesu ti jí vodpoledne. – B: Nech to p.! Já se bez ní teď vobejdu. ■ **S** nedělej to!, netrap se! Nech to bejt!, Nelam si s tím hlavu!
Ⓐ Don't bother (about it) (now). Ⓝ Lass es sausen / fahren! Ⓕ Laisse tomber / courir! Ⓡ (Не дергайся / не напрягайся!)

Všeho / všechno nechám, hned tam spěchám!
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. obv. ironicky, popř. výsměšně a nesouhlasně vůči druhému a jeho přehnaně urgentní, nedůležité žádosti o pomoc ap., zvl. v kontextu jiných potřeb:) jsou důležitější věci, které musím dělat (než ta tvá, a přijdu tedy, až budu mít čas); teď hned nemůžu a ani nechci. A: Prosím tě, můžeš se mi podívat na ten počítač, zase ňák blbne. – B: Jo, v. n., h. tam s., nevidíš, co dělám? ■ **S** já odmítám to, já nemám čas, to není důležité To jistě!, Ale co!
Ⓐ (You don't expect me to drop everything, do you?), (You'll have to wait your turn.) Ⓝ Ich lasse alles stehen und liegen und komme sofort. Ⓕ (*iron*) (Bien sur, je n'ai que cela à faire.), (*iron*) (J'accours (ventre à terre), je n'ai que cela à faire / rien d'autre à faire.) Ⓡ Спешу и падаю!

Nech to uležet!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zkušený a s nadhledem v radě vůči druhému rozmýšlejícímu se jak vyřídit problematickou, citlivou záležitost ap., zda ji začít dělat hned ap.:) nějaký čas to nech v klidu dalšímu vývoji!; zatím to odlož a ještě si to pořádně rozmysli, později uvidíš, jestli je to ještě potřeba, vyžadováno ap. A: Mám tady tu její stížnost, mělo by se s tím něco dělat. – B: Nech to u., vono se to eště vyvíjí. ■ **S** nedělej to!, rozmysli si to!, počkej na vhodný čas! Nech si to projít hlavou!
Ⓐ Bide your time., Let it rest. Ⓝ Das musst du aussitzen., Kommt Zeit, kommt Rat. Ⓕ (Laisse pisser!, Laisse cela de côté!), (Il faut voir venir!) Ⓡ (Пусть всё уляжется.)

To si nech vyprávět! *viz* To si dej vyprávět!

Nech° už toho!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Zvl. starší čl., rodič netrpělivě n. unaveně vůči druhému, často dítěti stále, opakovaně požadujícímu jednu věc, žádaný předmět ap.:) neobtěžuj mě dál a nezlob n. netrap mě s tím pořád!; buď hodný a přestaň (to chtít)! A: Mami, tak mi puč toho panáčka! – B: Zlatíčko, nech už t., nebo pudeš spát! ■ **S** neobtěžuj!, přestaň! Di se bodnout!, Dej pokoj!
Ⓐ Do stop it! Ⓝ Lass das endlich! Ⓕ Arrête (un peu)!, (Ça suffit!) Ⓡ (Перестань!, Хватит!, Оставь!)

Nech° to / toho!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5b
(Čl. rozladěně napomínající n. vybízející druhého ve vztahu k nedotknutelnému, křehkému předmětu ap. n. nežádoucímu, nepříjemnému tématu, zvl. ve snaze zabránit pokračování n. opakování ap.:) **1.** *nesahej na to (a polož to zpátky), nedotýkej se toho, neber to do ruky!;* **2.** *přestaň s tím a pořád o tom nemluv!* Nech t., to je dárek pro babičku!, Hele, nech toho a nezačínej, já se vo tom s tebou zase nechci hádat. ■ **S** přestaň!, nesahej na to! Di vod toho!, Tak dost! ♦ Var. *to* je častější o věcech, *toho* o tématu; též jako návrh a výzva pro všechny přítomné k ukončení hádky ap. *Nechme toho!*
Ⓐ 1. Leave it / that alone., Don't touch it!,

2. Pack it in! Ⓝ Lass das (ich hass' das)! Ⓕ Laisse cela!, Laisse tomber!, (Arrête avec ça!) Ⓡ 1. (Не трогай!, Не лапай!), 2. (Хватит!, Перестань!)

Nech to na mně!
(Čl. zkušený, popř. suverénní vůči bezradnému n. rozpačitému druhému ve vztahu k citlivému problému a potřebě ho vyřešit, zvl. šikovným jednáním, dohodou ap.:) spolehni se na mě, já to vyřídím, zařídím!; já to (snadno) udělám, věř mi! ■ **S** spolehni se!, věř mi!, já udělám to

Necháme se překvapit.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. z nedostatku informací vůči druhému, druhým, často mírně rezervovaně a skepticky, na závěr diskuze nad domněnkami o výsledku vývoje, plnění slibu, úkolu ap., též jako povzbuzení druhému v plnění zadaného úkolu ap.:) počkám, počkáme, jak to dopadne, a budu, budeme doufat, že dobře; dopadne-li to dobře, budeme rádi n. budu rád; těším, těšíme se na výsledek. A: Nemyslím, že nová vláda dá na školství víc peněz. – B: No, necháme se p., slibů bylo dost. ■ **S** my počkáme na výsledek, my poznáme to časem Uvidíme, pravil slepej. ♦ Časté i v podobě *Nech se p.!* ze strany informovaného člověka chystajícího příjemné překvapení.

Ⓐ Let's wait and see., We could be in for a surprise. Ⓝ Wir lassen uns überraschen. Ⓕ ((Attendons,) on verra bien!), Laissons nous surprendre.

Nech se překvapit.
(Čl. vůči obv. blízkému druhému, dítěti ap. v reakci na jeho zvědavost a snahu znát hned chystanou příjemnou změnu, dar ap.:) nebuď zvědavý, počkej až do správného okamžiku a budeš (příjemně) překvapený; neřeknu ti to a chci, abys byl ještě napjatý a cítil nejistotu. ■ **S** nebuď zvědavý!, já neprozradím to, ty budeš překvapený

Nech se někdy vidět! n. **Ať se necháš někdy vidět!**
(Čl. při loučení vyzývající přátelsky druhého k návštěvě, opětovnému setkání:) přijď mě (zase) někdy navštívit! ■ **S** navštiv mě!

Nechte si chutnat! *viz* Dejte si chutnat!

To si nechám líbit!
(kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. radostně, potěšeně a pochvalně vůči druhému v reakci na nečekanou příjemnou nabídku, příznivou změnu, často jídlo ap.:) to je výborné, udělalo mi to radost. A: Tak poď dál, už tu máme dnes nachystanej voběd a tady si vem i tu kytku. Ta je pro tebe. – B: To si n. l., takovou obsluhu. ■ **S** já mám radost, to líbí se mi, já obdivuju to To je podle mýho gusta!, To je bezva!

Ⓐ Oh, I fancy / like this!, I wouldn't say no to this / that., This will do me very nicely. Ⓝ Das lass ich mir gefallen! Ⓕ ((Ça,) ça me plait!), Je vais me laisser faire / tenter!, (Ça ne se refuse pas!) Ⓡ (Вот это по мне!, Вот это в моём духе!)

Nech si o tom zdát! n. **O / vo tom si nech / můžeš nechat jen zdát.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5d
(Čl. zkušený n. informovaný mírně ironicky a odmítavě zvl. vůči nadšenému a naivnímu druhému toužícímu po získání žádané věci, příjemné cestě n. zážitku ap., zvl. s ohledem na situaci nedostatku peněz, možností:) to (nikdy) nedostaneš, je zcela nereálné o to usilovat; to se ti ve skutečnosti nepodaří, to ty nikdy nedokážeš a můžeš na to dál jen myslet. A: To je nádhernej auťák, na ten si někdy taky našetříme. – B: Nech si vo tom z., víš, co dneska stojí? ■ **S** nemysli na to!, to je nereálné Dej si na to zajít chuť!

Ⓐ In your dreams! Ⓝ Das kannst du dir träumen lassen. Ⓕ ! Tu peux toujours rêver / y croire!, ! Faut pas rêver. Ⓡ Мечтать не вредно.

Nech° si to!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. v odseknutí a odmítnutí vůči druhému zvl. v obranné reakci na jeho slovní n. fyzické obtěžování, škádlení či probírání pro něj choulostivého n. nepříjemného tématu ap.:) přestaň s tím a nevšímej si mě!; přestaň a nedělej si ze mě legraci n. nesahej na mě! A: Můžu ti předat tady toho krásnýho pavouka? – B: Hele, nech si to, takový fóry! ■ **S** přestaň!, to nelíbí se mu Dej s tím pokoj!, Nech toho!

Ⓐ Stop it, will you?, Leave off! Ⓝ Lass gut sein! Ⓕ ! Arrête tes âneries / conneries!, ! Fiche / fous moi la paix! Ⓡ (Перестань!)

Nech si to (ale) pro sebe!
(Čl. vůči blízkému druhému o zvl. soukromých plánech n. připravovaných, probíhajících změnách v podniku, společnosti ap.:) řeknu ti to, ale je to důvěrné a nikomu jinému o tom neříkej! ■ **S** mlč!, neříkej to nikomu!, to je důvěrné

S tím / s takovou na mě nechoď!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. rezolutně n. rozčileně odmítavě vůči podřízenému druhému žádajícímu něco nevhodného n. zakázaného n. postupujícímu vůči prvnímu nečestně, záludně ap.:) dobře víš, že ti to nedovolím n. nemůžu dovolit (tak mě o to nežádej); s tím já rozhodně nesouhlasím a takhle to určitě neuděláme. A: Můžu zůstat do rána u kamaráda? – B: S t. na mě n.! Dobře víš, že to nepřipadá v úvahu. ■ **S** já odmítám to, to nelíbí se mu, to není možné Di do háje!, Ani za nic!
Ⓐ You must be joking! Ⓝ Komm mir nicht damit! Ⓕ ! Ça ne marche / prend pas avec moi. Ⓡ (Это выкинь из головы!)

Co nechceš, aby druzí dělali tobě, nedělej ty jim. *viz* Co sám nechceš, nečiň druhému.

Nechci / nechce se mi to ani domýšlet / domyslet.
(Čl. zkušený vůči druhému o naznačené nežádoucí možnosti n. odhadované snaze, cíli třetího ap.:) vypadá to hrozně, katastrofálně a nemám chuť domýšlet všechny nežádoucí důsledky toho, ničivé účinky ap.; bojím se té představy, toho a nechci na to myslet; ta představa se mi vůbec nelíbí. ■ **S** to je hrozné, to nelíbí se mi

Nic to nechce, jen hrát lehce.
(Čl. zkušený ležérně v radě nedůvěřivému n. nezkušenému druhému před novým krokem, podnikem, zkušeností ap.:) neboj se a jen postupuj uvážlivě, takticky a nic při tom nepřeháněj! ■ **S** buď opatrný!, postupuj nenásilně!, nepřeháněj!

Nechce se mi to (ňák / nějak) líbit. n. **Ňák / nějak se mi to nechce líbit.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. rozpačitě n. nedůvěřivě vůči druhému v postoji k prezentovanému výsledku, snaživě jednoznačné a bezproblémové zprávě n. nabídce, též o počasí ap., s odstínem tušení skrytých problémů, dosud neodhalené riskantnosti, nebezpečnosti:) vypadá to podezřele, problematicky a nelíbí se mi to; tuším skryté problémy, vady v tom a pochybuju o kvalitě n. úspěšnosti toho; nesouhlasím s tímto vývojem, zdá se neurčitě nedobrý. A: Tady to voní, to bude něco dobrýho. – B: Ále, n. se mi to n. l. Teď se mi to nějak srazilo či co. ■ **S** to nelíbí se mu, to je podezřelé, já pochybuju V tom je ňáká čertovina., Není to vono.

Ⓐ I don't like (much) the look of it. Ⓝ Irgendwie gefällt mir das nicht. Ⓕ Ça ne me plaît pas beaucoup / des masses., Ça ne me dit rien de bon / qui vaille. Ⓡ (Что-то здесь не так.)

Co nechceš mít, půjč. *viz* O co chceš přijít, půjč.

Nechce° s tím nic mít.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 2. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v oznámení výsledku neúspěšného přemlouvání třetího k účasti na problematickém n. jemu vzdáleném podniku, akci ap.:) má k tomu negativní postoj a odmítá to podpořit n. nechce s tím být nějak spojovaný; nemá zájem a nepomůže nám, nezúčastní se toho n. neodváží se toho. A: Ptal ses ho, jestli nám pomůže s tím projektem? – B: Jo. N. s tím nic mít. ■ **S** on nemá zájem, on nesouhlasí Dává vod toho ruce pryč.
Ⓐ He won't have / doesn't want anything to do with it., He won't touch it (with a barge-pole). Ⓝ Damit will ich nichts zu tun haben. Ⓕ Il ne veut rien avoir à faire avec cela., ! Il ne veut pas s'en mêler. Ⓡ (Он не хочет иметь с этим ничего общего.)

Co sám nechceš, nečiň druhému. n. **Nedělej druhým to, co nechceš, aby činili tobě.** n. **Co nechceš, aby druzí dělali tobě, nedělej ty jim.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený, moudrý v radě druhému k postupu, zvl. v reakci na nepříjemné chování třetího ap.:) chovej se zdrženlivě a nemsti se hned za všechno nerozumně!; každý tvůj nepříjemný, nepříznivý čin ti druzí oplatí, a to jistě nechceš, proto tak nejednej!; chovej se k druhým slušně, oni se k tobě taky chovají slušně. A: No tak já to smetí naházím na zahradu sousedovi! Nemá bejt tak protivnej! – B: Hele, n. d. to, co n., aby č. t. Kdoví co by si vymyslel příště von! ■ **S** chovej se slušně a ohleduplně! Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Talis alteri esto, qualis velles alterum tibi, K druhému buď takový, jaký chceš, aby on byl k tobě* (Walther 30 986), ale obecnější, např. Konfucius (6.–5. stol. př. n. l.).
Ⓐ Do as you would be done by. Ⓝ Was du nicht willst, das man dir tu', das füg' auch keinem andern zu. Ⓕ Ne fais pas aux autres ce que tu ne voudrais pas que l'on te fasse. Ⓡ (Не делай другому того, что не желаешь себе.), Как аукнется, так и откликнется.

Nechce to pustit.
(Čl. neúspěšně se snažící odstranit skvrnu na textilu ap. v oznámení vůči druhému:) nedá se to vyčistit; není to možné ničím odstranit, pořád tam ta skvrna zůstává. ■ **S** to nedá se vyčistit

Nechce vo / o tom ani slyšet.
(Čl. vůči druhému obv. o vlivném, popř. zatvrzelém třetím a jeho reakci na návrh prvního, na alternativní postup n. možnost ap.:) zásadně to odmítá a není ochotný o tom ani diskutovat; vůbec to nechce přijmout a staví se jasně proti tomu. ■ **S** on odmítá to, on nechce

Snad nechcete tvrdit, že …
(Čl. s údivem n. nevěřícně a zastřeně, nepřímo odmítavě vůči druhému v zostřené debatě a v reakci na jeho postoj n. výrok ap.:) asi vám špatně rozumím a jistě mi nechcete lhát, že …; to tak není, a nemůžu proto souhlasit s tím, co naznačujete, že … ■ **S** já nesouhlasím, to není tak

Nechce se mi věřit (tomu), že … n. **Nechce se mi tomu věřit.**
(Čl. informovaný vůči druhému obv. o nezaručené informaci, zprávě ap., často týkající se známého třetího ap.:) pochybuju o tom (trochu), že …; to není moc pravděpodobné, že … ■ **S** já pochybuju

Nechce to vidět.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, obv. ve vedoucí funkci, vlivném ap. ve vztahu k zvl. nestandardní n. nežádoucí činnosti, praktikám čtvrtých, podřízených ap.:) **1.** *přehlíží to a nekomentuje n. nekritizuje to;* **2.** *nepřeje, nesnáší n. nestrpí to, a proto to nedělej!* ■ **S** nedělej to!, on přehlíží to, on nestrpí to

Nechci se vnucovat, ale …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. nevtíravě vůči blízkému druhému, přátelům v nabídce n. na úvod svého názoru, zprávy ap.:) plně respektuju tvůj, váš názor n. rozhodnutí, ale rád bych k tomu řekl n. nabídl, že …; nezávazně ti, vám nabízím n. dávám k úvaze, že … A: Tak my teď půjdeme na metro. – B: Nechci se v., ale mám tu auto a někam vás můžu hodit. ■ **S** já nabízím Co takhle …?, Co byste tomu řekli, kdyby …?
Ⓐ Not wishing to interfere, but … Ⓝ Ich will mich ja nicht aufdrängen, aber … Ⓕ ! Sans vouloir vous forcer / obliger / offenser, je …, (Si vous permettez, je …), ! Je ne veux pas vous obliger / forcer, mais …

Nechci to zakřiknout.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. opatrně vůči druhému zvl. v reakci na jeho vyzvídání do budoucnosti n. podiv, že o ní první nemluví ap., s odstínem pověrčivosti, že mluvením o příznivé budoucnosti se naděje na ni může zmařit:) nechci o tom teď ještě mluvit, je to předčasné a nemusí to dopadnout dobře. A: A jak si zařídíš ten barák, až ho získáš? – B: N. to z., eště to není jistý, že ho ten chlap prodá. ■ **S** já nechci mluvit o tom dál, to není jisté Krk za to nedám.
Ⓐ I don't want to speak too soon. Ⓝ Ich will ja nichts gesagt haben, aber … Ⓕ ! Je ne veux pas me / nous porter la poisse., ! Je ne veux pas vendre la peau de l'ours … Ⓡ Как бы не сглазить.

Nechci to zakřiknout.
(Čl. trochu pověrčivě vůči druhému v reakci na signál, první známku pozitivního vývoje, naděje na splnění přání ap.:) nebudu to radši příliš komentovat a budu jen doufat, že se to podaří n. to vyjde. ■ **S** já doufám, já přeju úspěch

Ani zadarmo to nikdo nechce.
(Čl. vůči druhému hodnotící silně nevyhovující kvalitu, stav n. vzhled předmětu, přístroje, nabízeného zboží ap., zvl. z hlediska prodejnosti a potřeby se toho zbavit:) nemůžu se toho zbavit, nikdo to nechce; není to na nic použitelné, k ničemu užitečné. ■ **S** to je nepotřebné, to není použitelné

Nechtěl° bych to ani zadarmo! n. **Nevzal bych to, ani kdyby mi to dávali zadarmo!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v silně negativním hodnocení viděné věci, nevkusného n. poškozeného předmětu n. komplikovaného a náročného majetku, starého domu ap., někdy na přímý dotaz a v kontrastu k předpokládané oblibě druhým ap.:) vůbec se mi to nelíbí a nemám o to zájem n. nechci to. A: Jak se ti líbí ta váza? Stála jen dvě stovky. – B: N. bych to ani z. ■ **S** já nechci to, to nelíbí se mu, to není dobré Stojí to za starou bačkoru. ♦ Též jako hodnotící komentář typu … *že bych to ani zadarmo nechtěl*, dodávaný za vlastní negativní hodnocení něčeho.
Ⓐ I wouldn't have it even if they were giving it away. Ⓝ Das möchte ich nicht geschenkt., Geschenkt. Ⓕ Je n'en voudrais pas même gratuit / gratis., Même si on me le donnait, je n'en voudrais pas. Ⓡ И задаром / даром не надо!

… že bych to ani zadarmo nechtěl. *viz* Nechtěl bych to ani zadarmo!

Co bys (eště) nechtěl°?
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, min, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 3d kles.-stoup. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. pobouřeně odmítavě n. v žertu nelibě vůči blízkému druhému a jeho stupňovaným požadavkům na práci, službu, podání věci ap.:) jsi přehnaně náročný a máš nereálné, velké požadavky; chceš toho moc a já to neudělám. A: A nešla by sem eště přidělat ta krabička? A taky ten stojánek! – B: Co bys e. n.? ■ **S** já neudělám to, já odmítám to, ty jsi náročný příliš Ještě to tak!
Ⓐ Is that all?, Have you finished? Ⓝ Du hast aber Wünsche! Ⓕ Et puis quoi encore? Ⓡ А больше ты ничего не хочешь?

Ne (snad), že bych nechtěl° (ale …).
(kol) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, min, préz, fut, 2. sg a pl ⊠ 4c neukon. – (ale) – kles.
(Čl. zvl. v rozpacích vůči druhému ve snaze správně vysvětlit své důvody pro odmítnutí nabídky ap.:) docela rád a s chutí bych to udělal n. se zúčastnil ap., ale (není to možné kvůli něčemu); nemůžu. A: Pojeď s náma na silvestra. – B: To nejde, ne snad, že bych n., ale maminka je v nemocnici. ■ **S** já chci, to není možné O chtění by nebylo.
Ⓐ Not that I wouldn't like to, but … Ⓝ Ich möchte ja gerne, aber … Ⓕ Ce n'est pas que je ne veuille pas / veux pas, mais … Ⓡ (Не потому что мне не хочется, а . . .)

To jsem / sem nechtěl!
(Čl. omluvně zvl. po nechtěném ublížení druhému, fyzickém i situačním, např. po stoupnutí na nohu, strčení, přehození věcí n. po nepromyšleném kroku a jeho nečekaně zlých důsledcích, neúmyslném očernění u třetího ap.:) promiň, promiňte, omlouvám se, ale neudělal jsem to schválně; takto jsem to nezamýšlel. ■ **S** promiň!, to nebylo úmyslné

Tváří° se, jako by se nechumelilo. n. **Jako by se nechumelilo.**
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1e kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému rozhořčeně popisující drzé n. nepatřičně suverénní chování třetího, zvl. v kontextu očekávaného pocitu provinění, lítosti ap.:) tváří se, vypadá úplně klidně, jako by se nic nestalo; bez pocitu provinění předstírá nevinnost a normální postoj. To je potvora! Vím, že před chvílí venku rozbil vokno, jak si tam hráli, a teď se tváří, j. by se n. ■ **S** on předstírá nevinnost, on tváří se normálně Dělá jako by nic.
Ⓐ He's a picture of innocence. Ⓝ Er tut, als könnte er kein Wässerchen trüben. Ⓕ ! Il fait / se comporte comme si de rien n'était. Ⓡ (Делает вид, как будто так и надо.)

Moc nechybělo / nescházelo a … n. **Málo chybělo a …** n. **Chybělo jen málo a …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému interpretující možnost negativní, hrozivé náhodné události, neštěstí, katastrofy ap.:) to bylo velmi blízko a téměř se to stalo, nastalo; k odvrácení toho došlo na poslední chvíli jen náhodou. Kristepane, moc n. a Vladěnka by byla pod autem! To nemůžeš na ni dávat větší pozor! ■ **S** to bylo blízko, to stalo se téměř Bylo to vo fous.
Ⓐ It / that was a near thing / close call. Ⓝ Viel hat ja nicht gefehlt und … Ⓕ Il s'en est fallu de peu. Ⓡ (Ещё бы чуть-чуть, и . . .), ! висеть на волоске

Nic mu° nechybí°.
(kol – neutr) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zkušeně komentující n. hodnotící zvl. materiální stav třetího, popř. kompletnost, připravenost přístroje, zařízení ap.:) **1.** *má všechno a má se dobře; je o něj postaráno a je spokojený; nemá důvod si stěžovat na nedostatek;* **2.** *je to všechno, je to kompletní a připravené.* **1.** A: Jak se má manžel? – B: Má tam všestrannou péči, nic mu n. ■ **S** on má všechno, on je spokojený, to je kompletní Žije si jako v bavlnce.
Ⓐ 1. He wants for nothing., 2. It's all there. Ⓝ Dem fehlt nichts. Ⓕ Il ne manque de rien., Rien ne lui manque.

S ním / tím bys to moc nechyt°.
(Čl. v kritickém komentáři a varování vůči druhému před spoluprací n. spojením s nespolehlivým, líným třetím ap.:) to není dobrý, spolehlivý partner, to bys musel všechno udělat sám (a radši se mu vyhni). ■ **S** on není spolehlivý

Nejásej° předčasně!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. informovaný n. zkušený tlumící radost druhého a varující ho před dalšími možnými komplikacemi ap.:) tvá radost je předčasná, ještě není úplně jisté, že to dopadne tak, dobře. A: Víš, že máš ject do Austrálie? – B: Jó, to je prima! – A: Nejásej ale p. Ta cesta není eště úplně jistá. ■ **S** to není jisté, neukvapuj se! Krk za to nedám.
Ⓐ Don't hold your breath., Don't count your chickens. Ⓝ Freu dich nicht zu früh! Ⓕ Ne te

réjouis pas si vite / trop tôt!, Ne crie pas victoire tout de suite!, ! Ne va pas trop vite en besogne!, ! Ne va pas plus vite que la musique! Ⓡ Не радуйся раньше времени.

Nejede mu to.
(Čl. vůči druhému nesouhlasně hodnotící třetího a jeho vztah, postoj k určitému jídlu ap.:) nemá to rád, není to jeho oblíbené jídlo, a proto se mu vyhýbá n. s jídlem otálí, jí s nechutí ap. ■ **S** on jí s nechutí

To je° na tom právě to nejhorší.
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *to*
(Čl. vůči druhému v zesíleném hodnocení zdánlivě normálního faktoru, okolnosti, překážky, nutnosti, náhodné příhody, kroku třetího ap. v celkovém rámci dalších, zvl. v kontrastu k názoru druhého:) právě tohle je největší, nejnepříjemnější problém. A: Ale to budeme muset vzít s sebou Filipa. – B: To je na tom p. to n. Zuzana s náma bez bratra ject nemůže, a ten je v poslední době úplně hroznej. ■ **S** to je komplikováno něčím, to je přijatelné těžko Má to jeden háček.
Ⓐ That's the problem / snag., That's the worst thing about it. Ⓝ Das ist gerade das Schlimmste dabei / daran. Ⓕ Et le comble, c'est que … Ⓡ (Хуже не придумаешь.)

Došlo k nejhoršímu.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému o vývoji špatné situace n. problému, o nedobrých vztazích mezi třetím a čtvrtým, dvěma státy ap. n. o špatně fungujícím organismu, stroji ap.:) situace se krajně zhoršila a vyvrcholila otevřenou krizí, konfliktem, válkou n. selháním ap. ■ **S** situace zhoršuje se, krize vyvrcholila

Nemysli° hned na nejhorší! n. **Proč myslet hned na nejhorší?**
(kol) **0** neměnné ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. chlácholivě vůči ustrašenému, úzkostlivému druhému v reakci na jeho neustálé upozorňování na všechna možná nebezpečí pokusu, podniku ap. n. smrt nemocného bližního ap.:) neboj se, nebuď takový pesimista, taková možnost není tak pravděpodobná. Ty to přeháníš, n. hned na n.! Šéf se z toho vzteku vyspí a zejtra se na to bude dívat jinak. ■ **S** neboj se!, to je nepravděpodobné, nebuď pesimista! Tak zlý to zase není.
Ⓐ Don't look on the black side., (You mustn't take such a bleak view of things.) Ⓝ Nicht immer gleich an das Allerschlimmste denken! Ⓕ Ne pense pas tout de suite au pire. Ⓡ (Не надо сразу думать о самом плохом.)

Nepudeme domu, až ráno, až bude dohráno / ustláno …
(Rozverný a rozjařený čl. vůči druhým zpravidla ve zpěvu k naznačení pocitu dobré zábavy a potřeby pokračování ap.:) my se dobře bavíme a ještě dlouho chceme zpívat, tancovat, bavit se ap. ■ **S** my chceme bavit se ♦ Lidová píseň.

Kdo nejde s námi / náma, jde / de proti nám. n. **Kdo není s námi, je proti nám.**
(neutr) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. obv. ironicky, zvl. ve výčitce, výhrůžce vůči druhému a jeho úmyslu se odtrhnout od skupiny, party, sdružení ap. zvl. při společné akci:) **1.** *buď solidární, nevyděluj se od nás a pojď také!;* **2.** *jestli se oddělíš, nebudeme už přátelé, budeme nepřátelé.* **1.** A: Tohle se mi moc nelíbí a taky musím domů. – B: Ale nedělej se, to je teď věc nás všech. Kdo n. s n., jde p. n. ■ **S** buď solidární!, odpadlík je nepřítel Drž basu! ♦ Nenávistné a krutě do důsledků realizované heslo komunistů zvl. z 50. let 20. stol.; je ale převzaté od J. V. Sládka (1845–1912), *Jiskry na moři* (1880), srov. báseň *Je proti nám, kdo není s námi*; var. s *být* srov. též Mt 12,30.
Ⓐ Who isn't with us is against us. Ⓝ Wer nicht mit uns ist, ist wider uns. Ⓕ Qui n'est pas avec nous est contre nous. Ⓡ Кто не с нами, тот против нас.

To (ňák) nejde dohromady. n. **To s tím / něčím nejde dohromady.**
(Čl. nespokojeně n. zkoumavě a zamyšleně vůči druhému v reakci na dva různé výroky, popř. více různých a nesouvisejících výroků, kroků, činů, zvl. při různé příležitosti s ohledem na celek ap., často v důsledku neúplné informace, zamlčení něčeho:) to není v souladu navzájem n. s něčím; to si navzájem odporuje a dohromady nedává žádný smysl; to je nápadně ve vzájemném rozporu, a je to proto podezřelé. ■ **S** to nehodí se, to neladí dohromady, to nelíbí se mu, to není jednoduché tak

Jinak to nejde.
(Čl. realisticky vůči druhému v hodnocení a vysvětlení ne právě nejlepšího způsobu řešení problému, provedení práce ap.:) jedině takhle to je, bylo možné udělat; je to nutné udělat právě takto. ■ **S** to je nutné, to je možnost jediná

N

Nějak / ňák nám to nejde.
(Čl. ve smutném, rozladěném konstatování vůči druhému, druhým po neúspěšné snaze o společnou náročnou n. novou činnost ap., též s odstínem překážek, nedostatku potřeb ap.:) z nejasného důvodu se nám to nedaří příliš; nejde to udělat, realizovat; nemáme úspěch, jde to bohužel špatně. ■ **S** to nedaří se

Tak(hle) to (už) dál nejde. n. **Takhle by to dál nešlo.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Nadřízený čl. rezolutně a nespokojeně, kriticky vůči podřízeným v reakci na špatný průběh a způsob činnosti, úkolu ap. n. její odkládání a jako úvod k bezpodmínečnému rozkazu vedoucímu ke zlepšení ap.:) tohle nestačí, je neuspokojivé a musíte to zastavit; uděláme to dál jinak, líp a s větším úsilím. Tak takhle by to dál n., vážení! Do příště každej napíše svůj návrh a já si to osobně vyberu. ■ **S** já odmítám to, to je nepřijatelné To je pod veškerou kritiku.
Ⓐ This just won't do., We can't carry on like this. Ⓝ So geht das nicht weiter. Ⓕ Ça ne peut pas / plus durer comme ça., ! Ça suffit., ! En voilà assez., (*doslova*) C'en est assez. Ⓡ Так дальше дело не пойдёт!

Vo / o nic nejde°. n. **Dyť vo nic nejde°.**
(kol) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený uklidňující stresovaného, úzkostlivého druhého např. před jeho zkouškou, náročným pohovorem ap., též při sledování sportovního utkání ap., obv. v kontrastu k celkové situaci a dalším okolnostem:) není to příliš důležité, a proto to nechápej, neprožívej tak zle, katastroficky; není to zásadní, a když se to nepovede, příliš to nevadí. A: Von zpomaluje, určitě ho před koncem předběhne, ježíšmarjá, já se na to nemůžu dívat! – B: Ale dyť vo nic nejde! Medaile to bude určitě. ■ **S** to není důležité Ale co!, Z toho se nestřílí.
Ⓐ Do stop worrying / fretting., There's nothing to worry about. Ⓝ Ist doch (völlig) unwichtig. Ⓕ ! Ce n'est rien., C'est sans importance., ! Il n'y a pas de quoi en faire un plat / fromage. Ⓡ (Да ладно, ничего такого не случилось.)

Vo / o to (tu / teď) nejde° / neběží.
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému snažícímu se záměrně převést řeč jinam n. nechápajícímu podstatu otázky, řešeného problému v kontextu dalších souvislostí ap.:) to teď není důležité n. hlavní problém; mám na mysli něco jiného, důležitějšího. A: Už skoro měsíc nepršelo. – B: Je vopravdu krásně, děti si užijou prázdnin. – A: Vo to n., ale všechno na polích uschne. ■ **S** to není důležité To nehraje roli.
Ⓐ That's not the point. Ⓝ Darum geht es nicht. Ⓕ Ce n'est pas la question / le problème!, Il ne s'agit pas de cela. Ⓡ Да не о том речь!

Nejde° to.
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 1. slova)
(Čl. rozladěně n. zklamaně vůči druhému o neúspěšně prováděné činnosti n. zásadní překážce pro realizaci plánu ap.:) nedaří se to, nemůžu to vyřešit; není to (kvůli něčemu) možné, proveditelné. A: Už si tam vyvrtal tu díru? – B: Nejde to. Už sem zlomil tři vrtáky a další nemám. ■ **S** to není možné, to nedaří se To je zabitý., Hlavou zeď neprorazíš.
Ⓐ It's hopeless., It won't work. Ⓝ Geht nicht. Ⓕ Ça ne marche / va pas., ! C'est impossible.

To nejde k sobě.
(Čl. vůči druhému v posouzení vhodnosti n. použitelnosti kombinace kusů oblečení, bytových doplňků, technických součástek vypadajících jako od jedné věci, přístroje ap.:) to se k sobě esteticky nehodí, to společně neladí a nepůsobí jednotným a příjemným dojmem; to k této věci nepatří, je to od něčeho jiného a dohromady to nic nevytváří. ■ **S** to neladí dohromady, to nepatří k sobě

To je vůbec nejlepší!
(Čl. jásavě, vítězoslavně vůči druhému a jeho návrhu na vyřešení záležitosti, problému ap., zvl. po hledání a prozkoumání jiných alternativ, často též ironicky a odmítavě:) to je nejrozumnější, optimální řešení; to je výborný nápad, a tak to uděláme! ■ **S** to je nejlepší, to je dobré

To není° právě nejlepší.
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky a mírně nespokojeně vůči druhému v reakci na sdělenou zprávu o kompromisu, nejistém, průměrném výsledku zamýšlené akce, průzkumu možnosti n. kvalitě potřebného prostředku, nástroje ap.:) není to bohužel zcela optimální, ale musíme s tím vystačit; to není úplně dobré a je nutné se s tím smířit. A: Tak to nejde, jak sem původně myslel, budeme to muset udělat tím zdlouhavějším způsobem. – B: No, to n. p. n.

Ale hlavně že to pude. ■ **S** to je průměrné, to je slabé, to není dokonalé Není to nic extra.

Ⓐ It's not exactly ideal., Can't be helped., Too bad. Ⓝ So besonders gut / toll ist das ja nicht gerade. Ⓕ Ce n'est pas ce qu'il y a de mieux., ! Il y a mieux (mais c'est plus cher)., ! Ce n'est pas vraiment l'idéal. Ⓡ (Это не лучший вариант.)

V nejlepším přestat / přestaň / se má přestat!

(neutr) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7b

(Čl. moudrý, prozíravý v radě a varování vůči dychtivému druhému před přílišným prodlužováním dobré zábavy, hry ap. a jejím často špatným n. divokým koncem ap.:) chovej se umírněně a nepřeháněj zábavu, veselí, příjemné potěšení ap. (nebo to může špatně dopadnout)!; nejlepší je včas skončit. A: Pudeme už domů. – B: Dyť teď se zrovna rozjela zábava! – A: Však právě! V n. p., tamhle se už začali dva hádat. ■ **S** skonči to!, nepřeháněj! Pro dnešek by to stačilo. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Get out / stop while the going's good. Ⓝ Aufhören, wenns am besten schmeckt. Ⓕ Il vaut mieux s'arrêter au bon moment / là!, ! Il vaut mieux rester sur la bonne bouche! Ⓡ (Надо знать меру.)

Na nejlepším nejlépe se vydělá.

(Čl. zkušený v radě druhému, zvl. o výběru jeho zaměření, druhu podnikání, též životní kariéry a přípravě na ni ap.:) soustřeď se na něco (perspektivního) a dělej, připrav se na to opravdu dobře, jen tak, tj. dobrou nabídkou, se v životě uplatníš a lidé o to budou mít zájem. ■ **S** čl. uplatní se nabídkou dobrou ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nejlepší nakonec. *viz* (To) nejlepší na konec!

Všechno nejlepší (k něčemu)!

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. zdvořile vůči blízkému druhému a jeho výročí, popř. svátku n. novému roku, též písemně ap.:) blahopřeju ti, vám (k narozeninám ap.); uvědomuju si tvé, vaše výročí a vyslovuju, vyjadřuju svá dobrá přání, sympatie. Tak v. n. k narozeninám a hodně zdraví! Tady je vode mě malej dárek. ■ **S** já blahopřeju

Ⓐ All the best! Ⓝ Alles Gute! Ⓕ ! Tous mes voeux! Ⓡ Всего хорошего!

To je / by bylo to nejmenší (co můžu udělat).

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. uvažující o něčem celkově problematickém, komplikovaném v reakci na návrh n. dotaz neinformovaného druhého ohledně jiné a podružné možnosti ap.:) to není tak důležité ani obtížné a snadno by se to dalo vyřešit, obejít ap., ale to hlavní se tím nijak neřeší. A: Nestíháš to? Tak si vezmi auto. – B: To je to n., ale zapomněl sem ve firmě něco důležitýho a teď přemýšlím, jak to udělat. ■ **S** to není důležité Vo to by nebylo.

Ⓐ That's the least of my problems. Ⓝ Dagegen kann man nichts sagen / einwenden. Ⓕ C'est / c'était le moins que je puisse faire., ! On ne peut moins. Ⓡ (Это-то ещё ничего, а вот . . .)

Nejmocnější je ten, kdo přemůže sám sebe.

(Moudrý, spíše starší čl. vůči druhému, druhým při debatách o zkušenostech, orientaci a postojích v životně důležitých věcech, zvl. v připomínce skutečné síly ducha:) zvládat sám sebe, své vášně a slabosti je těžké, ale tím člověk získá velkou sílu a je schopný velkých výkonů. ■ **S** čl. je silný sebepřemáháním ♦ Čínský filozof Lao-c' (6.–5. stol. př. n. l.).

Ani nekápne.

(Čl. zvl. starší a venkovský vůči druhému, někdy poněkud ustaraně, při debatě o počasí:) ani trochu nezaprší a přitom už je (dlouho) takové sucho; vůbec neprší. ■ **S** neprší

Kdybys nekecal!

(Čl. informovaný a zkušený pohrdavě a odmítavě vůči druhému a jeho tvrzení n. slibu, zvl. v přítomnosti třetího:) to vůbec není pravda, tak to neříkej!; to není možné n. reálné, tak to neslibuj! ■ **S** to není možné, to není pravda, nelži!, nemluv!

Něco tu neklape.

(Čl. vůči druhému znepokojeně n. podezíravě o neurčitém špatném dojmu ze situace, průběhu akce, jednání, zvl. v kontextu více faktorů a proti očekávání:) nezdá se tu vše v pořádku; je tu, v tom celku zřejmě jedna problematická n. špatná věc; to vše dohromady zcela nesouhlasí, neladí a mně se to nelíbí. ■ **S** to neladí dohromady, já nevěřím tomu

Neklape to (mezi nima). *viz* Nehraje to mezi nima.

Zmocnil se ho neklid.

(Čl., literát při knižním popisu uvozující zvl. své napínavé vyprávění zmínkou o duševním stavu své postavy ap.:) zneklidněl, začal být nervózní a nejistý. ■ **S** on znervózněl

Je to nekňuba.

(Čl. vůči druhému kriticky, s despektem n. odmítavě o třetím, často mladším, zvl. z hlediska jeho

postojů a zájmů ap.:) je nedůvtipný a bez velkého zájmu a aktivní reakce na podněty; není iniciativní, příliš s lidmi nekomunikuje a neumí se dobře vyjadřovat. ■ **S** on je nedůvtipný, on je nechápavý, on nemá zájem

Z toho nic nekouká°.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v nepříznivém hodnocení vůči druhému v reakci na jeho nabídku n. žádost ohledně práce pro třetího, účasti v podniku ap.:) není to vůbec slibné, za to žádné peníze nedostaneme; na tom nic nevyděláme n. nezískáme. A: Tak myslíte, že to zkusíme? – B: Já bych to nedělal. Z toho nic n. ■ **S** to není výhodné To je na bačkoru.

Ⓐ It's not exactly promising., There's no money in it. Ⓝ Da wird nichts draus., Da kommt nichts bei raus / rum. Ⓕ ! Il n'y a rien à gagner / grignoter dans cette affaire. Ⓡ Тут (нам) ничего не светит.

Za to si nic nekoupím°.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, préz ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v rozpačitém žertu n. rozčilení vůči blízkému druhému v reakci na pouhé poděkování n. vysvětlení co skvělého podnikl s penězi namísto zaplacení n. jejich vrácení ap.:) nejsem moc rád, to bohužel nejsou peníze (a ty já jsem čekal); to bohužel nestačí n. není dobré. A: Já vopravdu moc děkuju, namouduši. – B: Nojo, ale za to si nic n. Co takhle aspoň na pívo? ■ **S** já nejsem spokojený, to nestačí Tak ti děkuju.

Ⓐ That's a fat lot of good to me. Ⓝ Dafür kann ich mir nichts kaufen. Ⓕ ! Ça me fait une belle jambe., ! Ça ne rapporte pas un radis / un fifrelin. Ⓡ (Спасибом сыт не будешь.)

Nekřič hop, dokud nepřeskočíš / dokuds nepřeskočil!

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. zkušený mírnící radost nadšeného nezkušeného druhého z dařící se věci, slibné perspektivy ap.:) neraduj se předčasně, dokud tvé vítězství není stoprocentně jisté!; neukvapuj se v hodnocení, i když je radostné! A: Představ si, že sem nejlepší v běhu v naší třídě. Když nebude ani v béčku nikdo lepší, pojedu na závody. Pojedu na závody, hurá! – B: N. hop, dokud n.! Eště tam nejedeš. ■ **S** to neskončilo ještě, nejásej předčasně! Nechval dne před večerem. ♦ Přísloví.

Ⓐ Don't count your chickens (before they've hatched)! Ⓝ Freu dich nicht zu früh. Ⓕ Il ne faut pas vendre la peau de l'ours avant de l'avoir tué. Ⓡ Не говори гоп, пока не перепрыгнешь.

Nelakuj mě!

(Čl. zvl. mladší nedůvěřivě, podezíravě vůči druhému a jeho zvl. příznivé zprávě, senzační události ap., někdy vyprávěné v žertu:) nelži mi, nekecej, tomu já moc nevěřím; přestaň, ty mě jistě balamutíš. ■ **S** já nevěřím, nelži!

Ten se hned tak (něčeho) nelekne!

(Čl. zkušeně vůči druhému v hodnocení třetího, zvl. z hlediska hrozícího nebezpečí, soupeře ap.:) on je nebojácný a výhrůžky na něj nepůsobí; to je nepříjemný soupeř, nebojí se. ■ **S** on je nebojácný

Komu se nelení, tomu se zelení.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. zkušený v komentáři, někdy obdivném, vůči druhému o třetím a jeho dosažení úspěchu n. ve výzvě, radě vůči druhému k pracovnímu nasazení přinášejícímu dobré výsledky ap.:) kdo je pilný, má dobré výsledky a užitek z toho; přičinlivost přináší odměnu, zisk (a jen lenoch nemá nic). A: Viděls to Petrovo nový fáro? – B: Však on je taky pracant a vydělal si na něj. Nojo, k. se n., t. se z. ■ **S** čl. přičinlivý má prospěch Kdo dbá, ten má. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Every man is the architect of his own fortune. Ⓝ Sich Regen bringt Segen. Ⓕ À qui se lève matin, Dieu aide et prête la main. Ⓡ (Кто не ленив пахать, тому нужды не знать.)

Nahoru nepoletím a dole mě najdou.

(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. lezoucí, šplhající poněkud riskantně nahoru sebevědomě v žertovné reakci bagatelizující nebezpečí vůči druhému a jeho vyslovené obavě z pádu prvního ap., s odstínem jistoty a zkušenosti prvního:) neboj se, nespadnu a nic zlého se mi nestane (a když, tak spadnu jen na zem). A: Nespadni, prosím tě, ten žebřík je hrozně nahnutej. – B: Neboj. N. n. a dole mě n. ■ **S** neboj se! Žádnej strach!, Ale di ty!

Ⓐ (Don't worry; I know what I'm about.) Ⓕ (Je ne tomberai pas plus bas.)

Dvakrát se mi to nelíbí. n. **Nějak se mi to nelíbí.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený kriticky n. podezřívavě vůči druhému nad výsledkem n. vyhlídkou činnosti, nabídky ap.,

zvl. s ohledem na už zjevné drobné nepříznivé detaily, nesrovnalosti, v kontrastu k opačnému očekávání ap.:) zdá se to podezřelé a může v tom být skrytý velký problém n. léčka, skutečné nebezpečí ap.; tuším, že to může být, dopadnout jinak a mnohem hůř, než to vypadá. Kdy proběhla operace? Nějak se mi to n., nasaďte radši ještě antibiotika. ■ **S** to není dobré, to je podezřelé, to je slabé Je to takový žádný.

Ⓐ I don't much like the look of it. Ⓝ Irgendwie gefällt mir das nicht. Ⓕ Ça ne me plait / m'enchante / me réjouis pas beaucoup. Ⓡ (Мне это очень не нравится.)

Komu se to nelíbí …

(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Autoritativní čl. v řídící funkci vůči druhým, podřízeným v různé negativní reakci na případné projevy nesouhlasu proti svému příkazu, na pošuškávání druhých, obv. před naznačením jiné, ale nepříznivé alternativy odchodu ap.:) kdo je proti mému rozhodnutí, řešení ap. a nechce pro něj pracovat naplno … (může odejít n. bude propuštěn ap.). A: Bohouš prej má teď tvrdýho šéfa … – B: Jo, říkal, že s nikým moc vo věcech nediskutuje, a komu se to n., může si jít hledat štěstí jinam. ■ **S** kdo nesouhlasí Ať je to ten nebo ten … ♦ Často zůstává nedořečeno, někdy však s vulgárním rýmovaným dodatkem obecně odmítajícím jakýkoliv jiný názor … *ať si prdel políbí.*

Ⓐ If anyone doesn't like it (he knows what he can do about it). Ⓝ Wem das nicht passt … Ⓕ Si cela ne vous plait pas …, ! Que celui qui n'est pas d'accord … Ⓡ (Силком никого не держим.)

Nějak se mi to nelíbí. *viz* Dvakrát se mi to nelíbí.

Ani si nelíznul / necucnul.

(Čl. dosvědčující n. potvrzující abstinenci druhého, zvl. vůči kontrole, policii ap.:) vůbec žádný alkohol nevypil. ■ **S** on nepil alkohol

Moc se s tím / ním nemaž!

(Čl. zkušený vůči druhému v radě s ohledem na nedůležitou práci, úkol n. nevěrohodného, problematického třetího a jednání s ním, pomoc jemu ap.:) **1.** *snaž se to vyřídit rychle a bez zbytečných detailů n. přehnané péče!;* **2.** *nesnaž se mu věnovat příliš péče, pozornosti n. ohledů a vyřiď to s ním rychle a jednoduše!* ■ **S** vyřiď to rychle!, nepřeháněj péči!

Moc se s ním° nemazli°!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. hrubý n. rezolutní v radě vůči druhému ohledně jeho přístupu ke třetímu, neoblíbenému n. provinilému, při vyřizování záležitosti, domlouvání podmínek ap.:) nebuď k němu nijak zvlášť laskavý n. ohleduplný (nezasloužíš si to)! A: Tak já mu teda řeknu, že eště může zůstat. – B: Moc se s ním n., měls ho vyhodit už dávno. ■ **S** buď tvrdý! Podej si ho!

Ⓐ Don't go out of your way on his account. Ⓝ Mit dem brauchst / darfst du nicht (lange) schön tun. Ⓕ ! Ne soit pas si indulgent avec lui!, ! Ne prends pas de gants / de pincettes avec lui!, ! Inutile d'y mettre les formes avec lui! Ⓡ Нечего с (кем) цацкаться!

Nikdo se se mnou nemazlil.

(Zvl. starší čl., rodič ap. odmítavě, tvrdě vůči mladému druhému dožadujícímu se změkčile, samozřejmě jeho pomoci, úlevy v povinnostech, přímluvy při řešení potíží ap.:) můj život nebyl lehký, musel jsem se vždycky hodně snažit sám a nikdo mi to laskavě neulehčoval (tak nevím, proč ty bys to měl mít bez problémů). ■ **S** já měl život těžký

S tím / ním° bych neměnil°.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v odmítavém hodnocení vůči druhému o třetím a jeho celkově nepříjemné, komplikované n. náročné situaci, pozici, zaměstnání ap., přestože má i určité přednosti:) nechtěl bych být v jeho situaci, ve které nad některými výhodami převažují nevýhody a problémy; nezávidím mu jeho život. A: Petr má teď každou chvíli jiný fáro, jak je ten podnikatel. – B: S ním bych ale neměnil. Není skoro vůbec doma, a těch starostí! ■ **S** já nechci to, já nechci dělat to, to nelíbí se mu To si dát radši pár facek., Ani za nic!

Ⓐ I wouldn't swap places with him. Ⓝ Mit dem möchte ich nicht tauschen. Ⓕ ! Je ne changerais pas ma place pour la sienne., Je n'échangerais pas ma place avec la sienne. Ⓡ (Я бы не хотел оказаться / быть на его месте.)

To nic nemění na tom, že …

(neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. vůči druhému v odmítavé reakci na jeho doplňující n. omluvnou poznámku, uvedení dodatečného faktoru ap., zvl. v celkovém kontextu situace n. závažnosti hlavní věci:) kvůli tomu, že …, ale nemám důvod měnit svůj (záporný) názor; ale stejně je to tak, jak už jsem řekl, a tím, že …, se to nijak nemění, nezlepšuje. A: Ale on tam nakonec

došel včas. – B: To nic n. na tom, že tu smlouvu zpackal. ■ **S** to nepomůže, to nemá účinek, to nezlepší situaci To je furt pět., To je na jedno brdo.

Ⓐ That doesn't alter the fact that … Ⓝ Das ändert nichts an der Tatsache, dass … Ⓕ Cela ne change rien au fait que … Ⓡ (Это не меняет ситуацию / суть дела.)

To ho nemine.

(Zkušený čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho dosavadním štěstí n. snaze se nepříjemné povinnosti, nutnosti vyhnout ap.:) je to nevyhnutelné a stejně to (dřív n. později) bude muset udělat, tam jít, to absolvovat ap. ■ **S** on musí udělat to, to je nutné

Mě° do toho nemíchej / nepleť°!

(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v obranné a odmítavé reakci na jeho snahu ho přimět k účasti na něčem nežádoucím n. nepříjemném n. beroucí si ho za svědka ap.:) o mně neuvažuj, já s tím nechci být žádným způsobem spojován; to já odmítám a nechci k tomu nic říkat; nechci na tom nijak spolupracovat. A: Však ty si s tím také souhlasil, tak co se ti teď nelíbí?. – B: Mě do toho n., to sis všechno domlouval sám. ■ **S** já odmítám to, já nechci to Mě vynech!, Dej mi s tím pokoj!

Ⓐ Keep me out of it. Ⓝ Lass mich da raus., Zieh mich da nicht rein. Ⓕ Ne me mêle pas à cela!, Ne me mêle pas à cette affaire! Ⓡ (Меня в это не впутывай!)

Nemíchej se do toho! *viz* Nepleť se do toho!

Nemáš-li co dělat, nedělej to tady.

(Čl. zaměstnaný sarkasticky a odmítavě vůči línému druhému, povaleči zdržujícímu prvního ap.:) neobtěžuj n. nepřekážej tady a jdi lelkovat jinam!; nechci tě tady, překážíš. ■ **S** nepřekážej!, já nechci tebe tady

Tady nemáte° co dělat!

(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. s funkcí, v úřadě ap. striktně a nepřátelsky vůči druhému na soukromém n. zakázaném úředním území, prostoru ap.:) nemáš, nemáte žádný důvod, právo ani povolení tu být, a proto jdi, jděte hned odtud pryč! Zatracený kluci, t. n. co d., to je teď soukromej pozemek! ■ **S** já nechci tebe tady, jdi pryč! Koukej mazat / padat!

Ⓐ You've no business (being) here. Ⓝ Hier habt ihr nichts zu suchen. Ⓕ Vous n'avez rien à faire ici!

To s tím nemá co dělat.

(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *co*

(Čl. odmítavě vůči druhému a jeho argumentu, námitce, úvaze snažící se změnit n. doplnit celkovou situaci, povahu základního problému ap.:) to je něco zcela jiného a vůbec to s tím, tou hlavní věcí nesouvisí ani ji to neovlivní. Že k nám Honza pak eště volal domů, to s tím n. co d., volal kvůli něčemu úplně jinýmu. ■ **S** to nesouvisí, to je odlišné To snad je něco jinýho.

Ⓐ That's (got) nothing to do with it. Ⓝ Das hat damit nichts zu tun. Ⓕ Ça n'a rien à voir (avec cela). Ⓡ (Это не имеет с делом ничего общего.)

Nemáš° se čím chlubit.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený, rodič v hodnocení výsledků práce druhého, dítěte, svěřence, někdy ve snaze zarazit jeho domýšlivé chování ap.:) to není žádný vynikající výsledek, měl bys být skromnější a více se snažit; to není příliš dobré. Když se tak dívám na to tvý vysvědčení, no, n. se čím ch. ■ **S** to není dobré, ty nepracuješ dost Stojí to za starou bačkoru.

Ⓐ It's / that's nothing to boast about. Ⓝ Damit kannst du wirklich keinen Staat machen. Ⓕ Tu n'as pas de quoi te vanter., Tu n'as pas à t'en vanter. Ⓡ (Да, похвастаться нечем . . .)

Ten° (do toho) nemá co mluvit / říkat!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. rozhořčeně, stroze a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho tlumočení n. připomenutí názoru třetího, někdy nežádoucího n. iritujícího ap.:) on nemá žádnou autoritu n. právo a s tím nijak nesouvisí a já vůbec nestojím o jeho názory n. rady; jeho názory mě vůbec nezajímají, nejsou důležité; byl bych rád, kdyby se do toho nevměšoval. A: Ale Adam říkal … – B: Ten n. co m., když sme se vo tom domlouvali, tak se vypařil, a teď bude rozdávat rozumy. ■ **S** on není důležitý, on nemá vztah k tomu, on vměšuje se neoprávněně Na toho se vykašlu.

Ⓐ It's nothing to do with him., It's no business of his. Ⓝ Der hat da nicht mitzureden / reinzureden. Ⓕ ! Ça ne le regarde pas., ! Ce ne sont pas ses oignons., ! Il n'a rien à voir avec ça. Ⓡ (Он пусть сюда не встревает!)

Kdo nic nemá, nic neztratí / o nic nepřijde.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. filozoficky a bezstarostně zvl. vůči druhému a v reakci na jeho obavu o majetek ap.:) chudý, nemajetný člověk nemá starosti o svůj majetek, neobává se zlodějů a cítí se svobodnější. A: Nechceš si nechat tašku tady, aby se ti tam něco neztratilo? – B: K. nic nemá, nic. n. ■ **S** čl. chudý nemůže ztratit majetek Kde nic není, ani čert nebere. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. též lat. *Qui nil possedit, nihil se perdere credit, Kdo nic nemá, věří, že nic neztratí.* (Walther 24 345).
Ⓐ You cannot lose what you never had., You cannot lose what you haven't got. Ⓝ Wer nichts hat, kann nichts verlieren. Ⓕ Qui n'a rien, ne perd / risque rien.

Nic se nemá přehánět.
(Čl. zkušený a rozvážný obv. v kritickém komentáři vůči druhému v reakci na jeho stížnost, bolesti, únavu ap. z přemíry činnosti, jídla, pití, zábavy ap.:) všechno se má dělat umírněně a střídmě, a pak člověk nemá potíže. ■ **S** nepřeháněj!, chovej se střídmě a odpovědně!

Nemáš si co vyčítat.
(Čl. zkušený vůči druhému a jeho počínajícímu pocitu viny ze zanedbání nečeho, nezakročení včas ap.:) udělals v dané situaci dost a zachoval ses správně, jako každý jiný; nemusíš se z ničeho obviňovat, víc se udělat nedalo. ■ **S** ty jednals dobře, nelituj!

Nemáš co zmeškat.
(Zvl. zkušený čl. zvl. vůči dítěti, mladému druhému nadšeně se pouštějícímu do záležitosti, návyku, činnosti ap. připisované n. vlastní dospělým ap.:) nespěchej do toho n. neusiluj o to tolik, není to tak skvělé, přináší to starosti a stejně tě to později nemine. ■ **S** ty dočkáš se

Blaze tomu, kdo nic nemá.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený, moudrý v povzdechu vůči druhému a v reakci na zprávu o násilí na jeho majetku, o problémech s dědictvím ap.:) kdo nemá majetek, má méně starostí a povinností. A: Mají teď hrozný neshody v rodině ohledně těch restitucí. – B: B. tomu, kdo nic n. ■ **S** čl. chudý je šťastný Kdo nic nemá, nic neztratí. ♦ Přísloví (Čelakovský), též česká lidová píseň, srov. pokračování *nestará se, kam co schová, směle lehne, směle vstane, žádný mu nic neukradne.*
Ⓐ Blessed is he who expects nothing, for he shall never be disappointed. Ⓝ Selig sind die Armen (im Geiste). Ⓕ ! Il n'arrive rien à qui n'a rien.

Nemá všech pět pohromadě. n. **Chová se, jako když nemá všech pět pohromadě.**
(Čl. rozčileně n. znechuceně vůči druhému o třetím a jeho přehnaném lamentování, divokých projevech radosti, nepřičetném skotačení n. jiné nepochopitelné podivné činnosti ap.:) chová se jako blázen a přehání své chování; je to blázen. ■ **S** on chová se bláznivě, on je nerozumný

Tohle já nemám zapotřebí!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rozzlobeně a uraženě vůči druhému, jemuž není nijak zavázán, v reakci na jeho ponižování, snižování důstojnosti, hrubé zacházení ap.:) tohle já dál snášet n. poslouchat nemusím a nebudu; tohle se mi vůbec nelíbí a já to odmítám. Pozval jste mě k obchodnímu jednání a místo toho jen vykládáte, jaký je můj společník darebák … T. já n. zapotřebí a odcházím. ■ **S** to nelíbí se mu, já odmítám to, to je nepřijatelné Já tu nejsem nikomu pro blázny!
Ⓐ I don't need this. Ⓝ Das habe ich (doch) nicht nötig. Ⓕ Ça, je peux m'en passer!, ! Je ne suis pas curieux de …

Co tě nemá / vede!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušeně v mírně ironickém nesouhlasu vůči druhému na jeho naivní dotaz, příliš skromný předpoklad, mírnou domněnku o chování třetího ap.:) nebuď naivní, to tak vůbec není!; je jasné, že nemůžeš mít pravdu, je to úplně jinak; nevěř tomu! Co tě n.! Takový letadýlko má dneska už spousta lidí! To zas žádnej velkej luxus není. ■ **S** ty jsi naivní, to není tak, ty nevíš nic, já nesouhlasím, nevěř tomu! Nebuď včerejší!
Ⓐ Where've you been?, Didn't you know? Ⓝ Wo denkst du hin! Ⓕ ! Qu'est-ce que tu crois?, ! Allons donc, tu n'y penses pas!

Nic proti tomu / němu nemám.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
Verb mít něco proti někomu / něčemu
(Čl. vůči druhému v klidné, ale neutrální a nepříliš nadšené souhlasné odpovědi na jeho návrh n. žádost ap.:) souhlasím s tím, nemám žádný důvod odmítnout; mám k tomu, němu neutrální postoj. A: Navrhuju, abychom zítra zajeli k babičce. Seš pro? – B: Já p. tomu nic n., počasí je fajn.

■ **S** já souhlasím, já jsem neutrální Ale jo., No budiž!, No dobře.

Ⓐ 1. I've no objections., I certainly don't mind., 2. I've got nothing against him. Ⓝ Ich habe nichts dagegen. Ⓕ Je n'ai rien contre. Ⓡ Я против этого ничего не имею.

To bys neměl!
(Čl. moudře v napomenutí, pokárání vůči druhému pro jeho nevhodné, nedobré chování n. úmysl ap., zvl. s ohledem na běžné normy chování a slušnosti:) to není správné jednání, nedělej to; s tím nesouhlasím, přestaň! ■ **S** já nesouhlasím, nedělej to!, to není správné

Nemáte / nemáš zač / za co!
(neutr) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl. zdvořile a obv. jen formálně vůči druhému v reakci na jeho díky prvnímu, někdy s odstínem náznaku, že prokázaná pomoc, laskavost byla malá a snadná:) není vlastně důvod ke skutečným díkům; považuju to za běžné chování, neudělal jsem to kvůli díkům; přijímám formálně váš dík. A: Díky moc, zachránils mě tou poznámkou. Díky. – B: Nemáš za co. ■ **S** já přijímám dík Není zač., To byla maličkost.

Ⓐ Don't mention it., It was nothing. Ⓝ Keine Ursache! Ⓕ Il n'y a pas de quoi. Ⓡ Не за что!

To se nemá.
(Čl. n. dítě v reakci na špatné jednání druhého n. na zprostředkovanou negativní informaci o nevhodném zacházení s přístrojem, vybavením apod.:) **1.** *to není slušné n. vhodné, popř. je to zakázané; to nesmíš dělat;* **2.** *nedělej to, mohlo by se to poškodit!* ■ **S** to není vhodné, to není dobré, nedělej to!

Kdybys nemluvil!
(kol) **0** ot, poz, pas, ind, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Zvl. zkušený čl. odmítavě napomínající druhého a jeho silné výroky, výrazy potíží a nemožnosti něčeho dosáhnout ap.:) nepřeháněj to, já vím, že to není tak zlé!; to tak není, ty zveličuješ a sám nejsi lepší. A: Ani nevíš, jak je těžký se s ním na čemkoliv domluvit, pořád nemá čas. – B: Kdybys n.! Ty taky pořád někde lítáš. ■ **S** to není tak, já nevěřím, nepřeháněj! To si vykládej někomu jinýmu!

Ⓐ Come off it! Ⓝ Red doch kein Blech / keinen Blödsinn. Ⓕ ! N'exagère pas!, Ne pousse pas!, ! C'est l'hôpital qui se moque de la charité!, ! N'en rajoute pas! Ⓡ Да не говори!

Radši (mi) vo / o tom ani nemluv! n. **Nemluv mi vo tom!**
(Čl. zdrcený n. znechucený odmítavě vůči druhému a jeho snaze znovu a dál mluvit o nechutném zklamání, bolestné záležitosti n. prohrané šanci ap.:) je mi to nepříjemné a už o tom nechci dál mluvit. ■ **S** já nechci poslouchat to dál, to je nepříjemné

Nemoc na koni přijíždí, ale pěšky odchází. *viz* Neštěstí na koni přijíždí a pěšky odchází.

Žádná nemoc se ho netkne.
(Čl. obdivně vůči druhému o třetím a jeho dlouhodobém zdraví, zvl. v kontrastu k dalším lidem:) je stále bezproblémově zdravý; není nikdy nemocný. ■ **S** on je zdravý

Nemůže ho ani cejtit.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho vztahu, poměru ke čtvrtému, obv. vzdálenému spolupracovníkovi, sousedovi n. konkurentovi ap., zvl. pro jeho negativní vlastnosti:) vůbec ho nesnáší, popř. ho silně nenávidí a odmítá se s ním stýkat n. s ním spolupracovat; má k němu silnou averzi a všestranně se mu vyhýbá. ■ **S** on nenávidí ho

Nemůžu se (už) na to dívat / koukat. n. **Nemůžu se na tu hrůzu už dívat.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. zkušený a informovaný rozčileně, pobouřeně vůči druhému a provokující činnosti jeho n. třetího, zvl. zjevně dělané značně nešikovně n. nespravedlivě, podvodně ap. na úkor jiných ap.:) to není dobré a dobře dělané a velmi mě to zlobí, irituje (a musím zasáhnout, odejít ap.); to není správné, a tak se to nehodí, nepatří a velmi mě to šokuje. N. se už na to d. Von se k ní chová tak sprostě, že pudu radši pryč. Na to nemám žaludek. ■ **S** to irituje mě, to není dobré, to není správné, to zlobí mě, to nedělá se Z toho by člověka ranila mrtvice., Ale no tak!

Ⓐ I've had enough (of this). Ⓝ Ich kann das nicht mehr mit ansehen. Ⓕ Je ne peux pas voir ça., ! Qu'est-ce qu'il ne faut pas voir! Ⓡ (Смотреть тошно!)

Nemůžu si pomoct, ale …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. někdy omluvně vůči druhému obv. na úvod své výhrady, záporného stanoviska k věci druhým, ostatními oceňované, obdivované ap.:) i když je to nevhodné, musím reagovat (a nesouhlasit); musím bohužel říct, že (mám jiný názor). A: Je to tu krásné, že? – B: Bohužel n. si p., ale mě to všechno připadne takový umělý, bez života. ■ **S** já

říkám to nerad, já musím reagovat Člověku to nedá.

Ⓐ I can't help it, but … Ⓝ Ich kann mir nicht helfen, aber … Ⓕ ! (Je suis) désolé(e), mais …, (Rien à faire, mais …), (Désolé de vous décevoir, mais …), (On a beau dire, mais …)

To (teď) nemůžeme° potřebovat.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 2. sg a pl, 3. sg a pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. autoritativní vůči druhému v rezolutní a odmítavé reakci na nepříznivou zprávu o komplikaci, nastalém problému, zvl. ve vztahu k širšímu rámci činnosti, plánu ap.:) to je krajně nepříjemné a vadí to, a proto musím, musíme proti tomu zakročit, to odstranit; to je nepřijatelné a nesmí se to stát, tomu musíme zabránit. A: Zdá se, že budou nepříjemnosti se získáním jeho souhlasu. – B: To teď n. p. I když vo moc nejde, s tím se musí něco rychle udělat. ■ **S** já nechci to, to je nepříjemné, to je nepřijatelné, to je třeba odstranit K čertu s ním!, Jen to ne!

Ⓐ That's the last thing we need. Ⓝ Das hat uns gerade noch gefehlt. Ⓕ On a vraiment pas besoin de ça (maintenant)., ! Ça ne fait pas notre affaire., ! C(e n')est pas le moment. Ⓡ (Мы не можем этого допустить.)

Víc si (už) nemůže° přát.

(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému o třetím a jeho úspěchu, výsledku snahy, jednání n. vývoje, zvl. v kontextu původně nepředvídatelného výsledku ap.:) (dopadlo to nakonec velmi dobře a) měl by být vlastně zcela spokojený; bylo by nereálné chtít, žádat víc. Nakonec získal nejen chalupu, ale i ten pozemek po strejdovi. Víc si už n. přát. ■ **S** to je dobré, to je maximum To je podle mýho gusta.

Ⓐ What more could he wish for / want?, He couldn't wish for more. Ⓝ Mehr kann man wirklich nicht verlangen. Ⓕ On ne peut pas souhaiter / demander mieux., Que souhaiter / demander de plus? Ⓡ (Чего ещё желать?)

Když nemůžeš přeskočit, podlez.

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova)

(Čl. zkušený v radě vůči druhému o řešení jeho úsilí, snahy s ohledem na překážky ap., s odstínem snadného řešení:) když nemůžeš dosáhnout cíle správným a obvyklým způsobem, snaž se překážku, předpisy, lidi ap. obejít a vypomoct si lstí ap. A: To nejde, památkáři mi tady úpravu v životě nepovolej. – B: Když n. p., podlez. Nemusí se to přece brát jako památka. ■ **S** udělej to nepřímo! Když to nejde přímo, půjde to oklikou. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. sokolské heslo *Přeskoč, přelez, ale / jenom nepodlez!*

Ⓐ Where there's a will, there's a way. Ⓝ Egal, wie. Ⓕ ! Il faut savoir contourner les obstacles / user d'artifices., ! (Il faut être) à malin, malin et demi., ! Il faut avoir plus d'un tour dans son sac. Ⓡ Не мытьем, так катаньем.

Aby jó nemoh / nemohl nic říct …

(Čl. vůči druhému v komentáři k dodatečnému vylepšení úkolu n. puntičkářskému řešení problému s ohledem na kritika n. kritického zadavatele ap.:) (uděláme ještě toto) aby výsledek byl zcela nekritizovatelný; musí to být dokonalé, aby na tom nemohl najít žádnou chybu n. neměl ani ten nejmenší důvod k odmítnutí n. protestům ap. ■ **S** to musí být dokonalé, já chci vyloučit kritiku

To nemůžu / nemohu sloužit. n. **Nemůžu sloužit.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. obv. poněkud neochotně n. dotčeně a ironicky na dotěrný dotaz druhého:) nevím to, ani vám, ti nemůžu poradit nic jiného. A: Nevíš, kde by se to dalo spravit? Neříkals, že tam u vás je nějaká dobrá vopravna? – B: To n. sloužit. ■ **S** já nevím Čert ví.

Ⓐ (Sorry, (I) can't help you (there).) Ⓝ Damit kann ich nicht dienen. Ⓕ ! Je ne peux vous être d'aucune aide / d'aucun secours., ! Je serais incapable de vous aider., ! Je ne peux vous aider d'aucune façon.

Nemůžu si stěžovat.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. obv. zdvořilostně vůči druhému ve zběžné odpovědi na dotaz, jak se obecně má, zvl. po shledání po delší době:) mám se dobře a nemám žádné problémy; je to docela dobré. A: Honzo, už jsem tě tak dlouho neviděl, jak se máš? – B: Nemůžu si s. ■ **S** já mám se dobře Daří se mi dobře. Ujde to. ♦ Někdy s žertovným, ironickým dodatkem … *nemám komu.*

Ⓕ Je n'ai pas à me plaindre. Ⓡ Грех жаловаться.

Nemůže si to vynachválit.

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postoji k novému užitečnému prostředku, místu, bytu, výhodné možnosti ap.:) je velmi spokojený a opakovaně to zdůrazňuje. ■ **S** on je spokojený

Nemůže si moc vyskakovat.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho životě n. provozu v obtížné situaci dané zvl. velkými závazky, malým rozpočtem, nedostatkem potřeb n. pomocníků ap.:) je výrazně (něčím) omezovaný a nemůže normálně a klidně žít, bezstarostně utrácet ap.; cítí svá omezení a musí se uskrovňovat a hospodařit velmi úsporně. ■ **S** on je v situaci obtížné, on musí šetřit

Nic ho (už) nemůže / nedokáže zastavit. n. **Nic ho (už) nezastaví.** n. **Toho nic nezastaví.**
(Čl. informovaný vůči druhému o odhodlaném a silném třetím a jeho reakci na nastalou možnost, popř. dovolení ap.:) teď začal rázně a nezadržitelně postupovat za svým cílem; teď už překoná všechny překážky a svého cíle (postupně a) rozhodně dosáhne. ■ **S** on postupuje nezadržitelně, on dosáhl cíl

Já za to nemůžu (ale …)!
(Čl. zvl. mladší, podřízený s jistými obavami a omluvně n. alibisticky vůči staršímu, nadřízenému druhému v reakci na jeho kritiku, výtku špatného výsledku, nesplnění příkazu ap. n. její očekávání:) není to moje vina, ale (shodou okolností to nebylo možné); to jsem nezpůsobil, nezavinil já (ale …). ■ **S** já nezpůsobil jsem to, to není vina moje

Už nemůže.
(Čl. v upozornění druhému o třetím, zvl. o jeho potížích s další chůzí, prací n. jídlem:) **1.** *už je přejedený a není schopný jíst dál;* **2.** *je příliš unavený a už dál není schopný chůze, pohybu, běhu n. práce.* ■ **S** on je unavený, on je přejedený

Div se k ní nemodlí.
(Čl. vůči druhému pohrdlivě, posměšně a odmítavě o zamilovaném třetím a jeho vztahu k ženě, dívce ap.:) nekriticky ji zbožňuje a uctívá; svou lásku projevuje přehnaným a odpudivým chováním snažícím se jí zavděčit, splnit každé její přání ap. ■ **S** on miluje ji obětavě

Všem zachovati se nemožnost.
(Zvl. starší čl. moudře a poněkud nadneseně vůči druhému, zvl. ve snaze ho uklidnit při váhání nad situací přinášející konflikt se třetím n. čtvrtým ap.:) není možné uspokojit každého, vyhovět všem n. s každým (v takové situaci) vycházet po dobrém, vždy bude někdo nespokojený, rozzlobený ap. ■ **S** je nemožné vyhovět, je nemožné zalíbit se všem ♦ Přísloví (Čelakovský).

… ani (při tom) nemrk. *viz* … ani okem nemrk.

Že tě to nemrzí …!
(Čl. zvl. starší káravě vůči druhému a jeho pobavenému, zlomyslnému škádlení, drobnému trápení obv. bezbranného třetího ap.:) to se mi nelíbí, proč to děláš!; to se nedělá, vždyť mu zbytečně ubližuješ. ■ **S** proč děláš to?, to nelíbí se mu, to není dobré, to nedělá se

Ani nemuk / nemuknul.
(Čl. obv. s autoritou kriticky vůči druhému o třetím a jeho reakci na obvinění, oprávněnou kritiku prvního ap.:) vůbec se nebránil, neprotestoval, ani se nesnažil to vysvětlit; mlčky přiznal svou chybu n. vinu. ■ **S** on neprotestoval, on neřekl nic

No, no, dyť / vždyť nemusí bejt / být hned / pro jednou tak zle. n. **Dyť / vždyť nemusí bejt / být hned zle.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. chlácholivě n. rozmrzele ustupující před rozhořčením, výčitkami, velmi hněvivě útočným a hlasitým nesouhlasem druhého s poněkud nepřijatelným nápadem, jednáním, chováním, drobnou chybou ap. prvního n. třetího:) ta (tvoje) reakce je přehnaná, hysterická, není to tak důležité; snad se nic tak hrozného nestalo, tak tolik nevyváděj (příště už to tak neudělám). A: To snad nemyslíš vážně. Jak tě mohlo napadnout pozvat ho k nám! – B: No, no, dyť n. bejt hned tak zle. ■ **S** ty přeháníš, nepřeháněj! To je krámů pro …!
Ⓐ Keep your shirt on!, It's not that serious / no big deal. Ⓝ Nicht gleich böse sein! Ⓕ ! Calme-toi, une fois n'est pas coutume., (Du calme / une minute / un instant / calme-toi, tu n'es pas obligé de partir au quart de tour.)

Já tu (taky) nemusím bejt!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. uražený nedůvěrou, nedoceněním, nezájmem o sebe, nedostatečnou dobrovolnou úctou druhých ap., zvl. o volném seskupení lidí při hádce a v reakci na snížení role prvního:) (jestli se podmínky nezmění, nevezme se v úvahu můj názor ap.) asi odejdu, vzdám se účasti; (pokud mě nezačnete respektovat) nechci se nikomu vnucovat. A: Ty ne, Jakube, ty teď mlč! – B: No, já tu taky n. bejt! – A: Tak se hned neurážej. ■ **S** já nejsem spokojený, já odejdu Já se nikomu vnucovat nebudu!, To mi může bejt ukradený!
Ⓐ Don't mind me! Ⓝ Dann kann ich ja gehen!

Ⓕ (Bon / bien), ma présence n'est pas nécessaire. Ⓡ (Я могу и уйти.)

To nemuselo bejt / být!
(kol) **0** neměnné
(Čl. neformálně vůči druhému v reakci na prokázanou službu n. laskavost, s odstínem skromnosti a někdy předstíraného nezájmu, nepotřeby ap.:) děkuju, to nebylo vlastně zapotřebí; je to vítané, ale nevyžadoval jsem to. A: Tady vám nesu trochu čaje. – B: Děkuju. Ale to n. b. ■ **S** to není nutné Nedělejte si starosti.

Pro to nemusíme chodit daleko.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. na doložení svého tvrzení, při vysvětlení situace n. svého zevšeobecnění ap.:) je snadné to konkrétně ilustrovat; ukážu, objasním, vysvětlím to na příkladu, který se nabízí; například. ■ **S** já ukážu to na příkladu

Nemuseli ho dvakrát pobízet.
(Čl. vůči druhému vyprávějící o třetím a jeho reakci na pozvání, vyzvání k činnosti, akci, kroku ap.:) udělal to rád a hned; přijal, souhlasil n. uposlechl hned a ochotně. ■ **S** on udělal to v okamžiku

Nemusí pršet, stačí / jen když kape. n. **Když neteče, aspoň (že) kape.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený a prozíravý vůči druhému v reakci na jeho přehnané očekávání zisku, rychlé výhody ap., zvl. s důrazem na dlouhodobost, někdy jako rada k trpělivosti:) zisku, výhodného cíle lze dosáhnout i postupně a trpělivě, po malých krůčcích a nejen rychle a naráz. A: No, tolik peněz z toho zase nekouká. – B: Nevadí. N. p., s., když kape. ■ **S** zisk malý a opakovaný stačí Trpělivost přináší růže.
Ⓐ Many a little / pickle makes a mickle., Many a mickle makes a muckle. Ⓝ Nicht viel, aber der Mensch freut sich. Ⓕ ! Les petits ruisseaux font les grandes rivières., ! Petit à petit, l'oiseau fait son nid., ! Avec le temps et la paille, les nèfles murissent.

Já sem / jsem to tak nemyslel°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Čl. upřímně vůči uraženému n. dotčenému druhému v omluvě za svůj předchozí nevhodný, neopatrný n. unáhlený výrok ap.:) omlouvám se, nechtěl jsem tě tím urazit; mínil jsem něco jiného a mrzí mě, žes to přijal urážlivě. A: Tak dobře, prostě za to můžu já. – B: Já sem to tak n. To byl vtip. Nezlob se! ■ **S** já nechci urazit tě, promiň! To mě mrzí.
Ⓐ That's not what I meant. Ⓝ Ich hab's nicht so gemeint., So war das nicht gemeint. Ⓕ ! Ce n'est pas ce que je pensais / ce que je voulais dire., ! Ce n'était pas mon propos., ! C'était sans arrière-pensée. Ⓡ (Не обижайся, я не хотел тебя обидеть.)

To (snad / přece) nemyslíš vážně!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obv. s vyšší autoritou silně rozladěně n. nesouhlasně vůči druhému a jeho nepřijatelnému nápadu, pošetilému návrhu n. sdělení ap.:) to přece nemůžeš udělat, to je nedomyšlené a nerozumné; nechci, abys to dělal, pokud opravdu máš ten podivný nápad; to by byla chyba a já tomu nevěřím. A: Rozhodla jsem se vodjet na měsíc do Ameriky. – B: To n. vážně! Kdo se bude starat vo toho tvýho psa a vůbec …! ■ **S** já nevěřím, ty udělal bys chybu, to není rozumné, to je absurdní, přestaň! To sou fóry!, Kams dal hlavu!
Ⓐ Are you serious?, You can't be serious., You must be joking. Ⓝ Das ist doch nicht dein Ernst? Ⓕ ! Tu n'es pas sérieux?, ! Tu veux rire?, Tu le penses sérieusement (vraiment)? Ⓡ (Ты что, серьёзно?)

Abys nemyslel, že …
(Čl. zvl. starší opatrně vůči druhému při vyprávění a vysvětlení situace a svých záměrů, kroků ap.:) ujišťuju tě, že je to jinak, a nechci, abys to pochopil špatně; nemůžeš z toho vyvozovat toto, bylo to jinak. Abys nemyslel, že tenkrát bylo tak lehké se tam dostat jako dnes. To autobusy vůbec nejezdily. ■ **S** já ujišťuju tě

Jen si nemysli°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zkušený varující lehkomyslného nezkušeného druhého před příliš optimistickými soudy o třetím n. o snadnosti zdolání určitého problému ap.:) není to tak jednoduché, jak si zjednodušeně představuješ; tvá představa je naivní, nepůjde to tak lehce. Jen si n., Bobeš se jen tak nedá, lyžovat von umí. To bude těžký ho porazit. ■ **S** ty jsi naivní, to není tak, ty pochopils to zjednodušeně, to není jednoduché tak Co tě vede!
Ⓐ Don't be too / so sure. Ⓝ Damit du nicht meinst / denkst, dass …, Du musst nicht meinen … Ⓕ Penses-tu!, ! Tu ne penses tout de même pas que … Ⓡ (А ты не думай, . . .)

To sem / jsem si vo / o tobě (ale) nemyslel°!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

N

(Čl. s autoritou rozčarovaně, vyčítavě, popř. uraženě vůči druhému v reakci na jeho negativní krok, čin, zvl. s odstínem porušení slušnosti, morálky, zásad ap.:) jsem tebou zklamaný, ublížils mi a uškodils sobě; měl jsem o tobě vyšší mínění, styď se za to, co děláš. To jsem si vo t. n.! Takovej hodnej kluk si bejval, a teď tohle! ■ **S** proč děláš to?, já jsem zklamaný, ty zklamals mě Ty seš ale pěknej!, A já ti tolik věřil!

Ⓐ How could you!, I'd never have expected that / this of you. Ⓝ Das hätte ich nicht von dir gedacht. Ⓕ Je – ne pensais pas / n'aurais jamais pensé – cela de toi. Ⓡ Этого / такого я от тебя не ожидал!

Jestli se nemýlím, tak …
(Čl. vůči druhému rozpomínající se v dotazu na starou informaci n. kousavě připomínající nepříjemný slib, povinnost druhého ap.:) myslím, že to bylo tak, že …; vzpomínám si, žes říkal přece (něco jiného). ■ **S** já myslím, já vzpomínám si

S tím moc / nic nenaděláš.
(Čl. zkušený, informovaný realisticky vůči nespokojenému druhému s ohledem na fakt, příkaz n. nemožnost něco udělat, prosadit ap.:) to je prostě dané, pevně určené a nelze to změnit n. ovlivnit ve svůj prospěch; to je tak, nedá se to změnit a je to třeba respektovat; nesnaž se, ničeho nedosáhneš! ■ **S** to je tak, to je neměnné, ty snažíš se marně

Ani se nenaděješ a …
(Čl. starší zvl. připomínající mladšímu druhému rychlé plynutí času, též relativnost životních hodnot ap.:) čas, léta ubíhají rychle a rychle nastane i …; přijde, nastane to brzy, aniž si to uvědomíš. ■ **S** to nastane brzy, to stane se brzy

To / toho bych se (nikdy) nenadál°!
(kol – neutr) **0** neměnné
(Čl. vůči druhému v reakci na neočekávanou událost n. čin dlouho známého třetího, v kontrastu k jeho předpokladům a zkušenosti s ním:) jsem tím velmi překvapený a vůbec mě nenapadlo, že by se to mohlo stát n. že by byl schopný to udělat; to jsem od něj vůbec nečekal. Tak Michal nakonec studuje. Toho bych se nikdy n.! ■ **S** to je překvapení, já nečekal jsem to To jsou věci!, No tohle!

Nikdo není nenahraditelný.
(Uvážlivý čl. vůči druhému zvl. ve zdrženlivé reakci na jeho silný pocit nutnosti něco udělat pro podnik, závod, školu ap., zvl. díky jeho přesvědčení o vlastní důležitosti a nepostradatelnosti a v kontrastu k jeho zdraví ap. n. šéf výhrůžně a nespokojeně vůči druhému ap.:) nebuď na sebe tolik náročný a nenamáhej se tolik, nejsi na tu práci přece sám; odpočiň si, mohou to za tebe udělat druzí; snadno tě v té činnosti zastoupí někdo jiný. ■ **S** někdo jiný zastoupí tě, ty jsi postradatelný

Moc toho nenamluví.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím, někdy v reakci na jeho podiv nad třetím n. podezíravost vůči němu ap.:) je to nemluvný, málomluvný a obv. i věcný člověk; mluví obvykle jen velmi málo a když je opravdu třeba (a místo toho hned koná). ■ **S** on je nemluvný, on chová se věcně

Ani mě nenapadne! n. **To mě ani nenapadne!**
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. mladší rozhořčeně n. trucovitě vůči druhému v rázné a nesouhlasné n. odmlouvavé reakci na přání, radu či rozkaz prvního ap.:) to v žádném případě neudělám; vůbec nemám chuť ani zájem to udělat, a proto to odmítám. A: Myslím, že bys s ní měla promluvit a utěšit ji. – B: Ani mě n.! Vona to zavinila, tak ať si to vyřeší sama. ■ **S** já nechci, já neudělám to, já odmítám to Copak jsem blázen?, Ani nápad!

Ⓐ Who'd have thought it?, There's a turn-up for the books! Ⓝ Fällt mir nicht (im Traum) ein. Ⓕ ! Il n'en est (même) pas question!, (Je n'y penserais même pas!), ! Ça ne me viendrait même pas à l'esprit! Ⓡ Даже и не подумаю!

Ať tě to ani nenapadne! n. **To tě nesmí ani napadnout!**
(Čl. zvl. starší a autoritativní varovně vůči druhému, často nerozumnému n. lákanému, o nežádoucí, nebezpečné n. nerozumné činnosti ap.:) uvědom si proč a nedělej to!; neopovažuj se to udělat! ■ **S** nedělej to!

To by mě ani nenapadlo! n. **Nikdy by mě nenapadlo, že …**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému ohrazující se rozhořčeně proti podezření z nežádoucí činnosti, varování před ní n. přemýšlivě, udiveně proti náznaku takové n. další možnosti, ne nutně nežádoucí ap.:) **1.** *takový já nejsem n. to nemám v povaze a nikdy bych to neudělal; to já neudělám;* **2.** *to je pro mě zcela nová a zajímavá souvislost n. možnost, kterou bych sám neobjevil.* **1.** A: Ne abys mu zase něco pučoval, až přijde škemrat. – B: To by mě ani n., teď už ho znám. ■ **S** já neudělám to, to je zajímavé, já neuvědomil jsem si Copak jsem blá-

zen!, Ani nápad!, Něco na tom je. ♦ Var. 2 zvl. v 2. významu.

Ⓐ 1. I wouldn't dream of it., 2. That would never have occurred to me., I'd never have guessed. Ⓝ Darauf wäre ich nicht gekommen. Ⓕ Ça ne me viendrait même pas à l'esprit / serait même pas venu à l'esprit / a l'idée!, Je n'y songe(r)ais même pas! Ⓡ (Мне бы такое и в голову не пришло.)

Abys nenarazil! n. **… abys nenarazil!**
(Čl. zkušený n. bázlivý varovně vůči sebevědomému n. naparujícímu se druhému o riskantní činnosti spojené zvl. se silným protivníkem n. nadřízeným ap.:) postupuj takticky, jednej opatrně a nedůvěřuj si přespříliš, mohl bys jinak narazit na tak silný odpor ap., že dopadneš špatně. ■ **S** buď opatrný!, jednej prozíravě!

Nenarodil se ten, kdo by se líbil všem.
(Zvl. starší, zkušený čl. utěšující druhého smutného z konfliktu se třetím, z neúspěchu z jednání s ním, jeho kritiky ap.:) není možné vycházet s každým dobře n. každému ve všem vyhovět; nemůžeš být každému sympatický. ■ **S** čl. nedokáže vyhovět každému ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nic tomu nenasvědčuje. n. **Nic nenasvědčuje tomu (že …).**
(Čl. zkušený zamítavě vůči druhému v hodnocení situace z hlediska možné změny, střídání alternativy vývoje, obv. v reakci na dotaz n. obavu druhého a na základě posouzení možných příznaků ap.:) zřejmě se to nestane (a nic se nezmění); vůbec to nevypadá, že to tak je n. by mohlo být, se stát; je to zcela nepravděpodobné. ■ **S** to není tak, to je nepravděpodobné

Mluví z něj nenávist.
(Rozvážný čl. vůči druhému v hodnotící reakci na vášnivě negativní výroky, popř. jednání zaujatého třetího proti dalšímu ap.:) mluví tendenčně a neříká pravdu, protože (mu) chce ublížit, (ho) poškodit, očernit ap. ■ **S** on mluví nenávistně, to není pravda, on lže

To si nenechám líbit!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. obv. rozhořčeně a prudce n. nenávistně v komentáři vůči druhému o třetím a jeho nepřátelském činu, urážlivém kroku, pomluvě ap.:) to je pro mě nepřijatelné a nesnesitelné a budu na to reagovat tvrdou odvetou; tohle nepřijímám a pomstím se za to. Že sem to auto získal podvodem? To že řek? No, to si n. l.! ■ **S** já pomstím se, já potrestám ho, já odmítám to Já to tak nenechám!, Já mu ukážu!

Ⓐ I'm not having that!, I'm not letting him get away with that., We'll see about that! Ⓝ Das lass ich mir nicht gefallen. Ⓕ ! Cela / ça ne va pas en rester là., Cela / ça n'est pas fait pour me plaire., Voila qui n'est pas fait pour me plaire. Ⓡ Ну, этого я так не оставлю!

Nenech se mýlit. *viz* Nedej se mýlit!

Nenechte / nedejte se pobízet!
(Hostitel zdvořile a mírně naléhavě vůči hostovi, hostům, někdy poněkud zdráhajícím se, s ohledem na nabízené občerstvení, jídlo, zvl. samoobslužné, někdy i s ohledem na další dávku:) samozřejmě si berte, vezměte bez ptaní či nucení sám, sami (co chcete) a jezte, pijte! ■ **S** poslužte si!

Nenechte se prosit. *viz* Nedej se prosit!

Nenechte / nedejte se rušit / vyrušovat! n. **Nevyrušujte se!**
(Čl. ohleduplně vůči soustředěně pracujícímu druhému, druhým, zvl. po svém nutném příchodu do místnosti, často jeho, a ve snaze zabránit zbytečným zdvořilostem ap.:) já vás vůbec nechci vyrušit, pracujte dál a mě si nevšímejte! ■ **S** já nechci rušit

Nenech se tím votrávit!
(Čl. zkušený vůči druhému ve snaze ho povzbudit, uklidnit a v reakci na neoprávněný posměch n. bezohledné chování třetího, třetích vůči němu, nemístnou kritiku, nečekané nepříjemné, ale ne zásadní překážky ap.:) (to nemá zásadní význam, a proto) nepodlehni dojmu, že jednáš špatně, děláš chybu apod., a nevzdávej to!; (i když je to nepříjemné ap.) neohlížej se na to a nenech se tím zastavit! ■ **S** nevzdávej se!, nevěř tomu!, neohlížej se na to!

Nenech se vysmát!
(Čl. zkušený, informovaný odmítavě n. pohrdavě vůči druhému a jeho nesmyslnému návrhu, idealistické představě, pošetilému požadavku ap.:) to je naprosto naivní a radši o tom už nemluv, mohli by se ti kvůli tomu smát!; to je od tebe směšně nerealistické. ■ **S** ty jsi naivní

Nenech se zahanbit. *viz* Nedej se zahanbit.

Já to tak nenechám! n. **To / tohle já jen tak nenechám!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. rozčileně vůči druhému n. třetímu, úřadu ap.

v reakci na urážku, nepřátelský krok, zamítnutí podle něj právoplatné žádosti ap.:) to je nepřijatelné n. nesnesitelné a já začnu odvetu, pomstím se; tohle já odmítám a svého práva se domůžu, budu se snažit to změnit ve svůj prospěch. Já to tak n.! Když bude třeba, poženu to až k prezidentovi, ale ta sousedova stodola tam stát nebude. ■ **S** já pomstím se, já odmítám to To si nenechám líbit!

Ⓐ I'm not taking this / that lying down. Ⓝ Das lasse ich nicht auf sich beruhen. Ⓕ Je ne laisserai pas passer ça., Je n'en resterai pas là. Ⓡ Ну, этого я так не оставлю!

Nic se bez něj neobejde.

(Čl. vůči druhému shovívavě n. uznale o třetím, někdy zábavném, a jeho účasti na společenských akcích, inspiraci pro zábavu, legrace, mejdany ap. dalších lidí n. o třetím z hlediska jeho zkušenosti a znalostí při organizaci nových podniků, projektů ap.:) **1.** *je na každé zábavě, společenském podniku a aktivně se účastní svými nápady, organizuje spoustu humorných akcí ap.;* **2.** *je pro takové akce nepostradatelný a je nutné s ním počítat.* ■ **S** on účastní se všeho, on je nepostradatelný

Nic před ním° neobstojí.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému varovně o třetím, obv. odborníkovi, a jeho postojích a způsobech hodnocení ap.:) je přehnaně, nesmlouvavě, nemilosrdně kritický a nikdy nic nechválí n. neschválí. A: Mluvil jsem vo tom s Pavlem, aby se držel zpátky, ale moc s tím nesouhlasil. – B: Von už je takovej. Nic před ním n. ■ **S** on je nemilosrdný Nezná bratra.

Ⓐ There's no getting round him., He's a real stickler. Ⓝ Dem kann es niemand / keiner recht machen., Der hat doch immer was zu meckern. Ⓕ Rien ne trouve grâce à ses yeux., (Il n'est jamais satisfait.), (Rien ne lui convient.)

Nikdo mu to (už) nevodpáře / neodpáře.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a důsledku toho, že provedl nepřijatelnou věc, špatnost n. organizoval nežádoucí akci n. byl v tom smyslu pomluvený, zvl. ve smyslu vzniklého dojmu n. pověsti ap. a přes případnou snahu to napravit, současné lepší chování ap.:) ta špatná pověst mu teď už zůstane, lidé ho budou stále posuzovat podle toho, co udělal. A: Vona ve Filipovi pořád vidí jenom zloděje. – B: Tou blbostí si pěkně zkomplikoval život. Nikdo mu to teď už n. ■ **S** pověst špatná zůstane na něm To mu už zůstane.

Ⓐ He's branded for life. Ⓝ Das nimmt ihm keiner ab. Ⓕ ! Il se traîne des casseroles., (Sa mauvaise réputation lui colle à la peau.), ! La caque sent toujours le hareng.

To si (nikdy) nevodpustím / neodpustím° (abych / Inf).

(neutr) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, préz ⊠ 4c neukon. – (abych / Inf) – kles.

(Čl. zaujatě vyprávějící druhému o tom, co velmi rád dělá n. sleduje, na co je zvědavý ap.:) toho se musím, chci (vždycky) účastnit n. tam jít; mám tak silnou chuť, že to musím říct, udělat ap. To si n. n., abych se nezúčastnil plavání otužilců ve Vltavě. ■ **S** já chci udělat to Nemůžu jinak, než že …

Ⓐ I could never pass up / miss the chance to … Ⓝ Das kann ich mir nie verzeihen. Ⓕ Je ne raterai pas l'occasion de …, Je ne vais pas me priver de …

Ani sem se tam (eště) nevohřál / neohřál° a (už) …

(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. vůči druhému, někdy trochu kriticky, o rychlé změně, přeložení v zaměstnání, služebním zařazení ap.:) jsem tam velmi krátce a nestačil jsem si ještě zvyknout n. se s tím seznámit a už (mám zase jít jinam ap.). Ani jsem se tam n. a už mám zase vodjet na pobočku do Varšavy. ■ **S** já nestačil jsem zvyknout si tam Jen jsem se tam votočil.

Ⓐ I'd hardly got my feet under the table and / when … Ⓝ Kaum war ich da, … Ⓕ (Je ne fais que passer …), (Je ne suis pas ici pour longtemps.), (Je n'ai meme pas eu le temps de m'habituer que …) Ⓡ (Не успел я там пообвыкнуть, как . . .)

To vás neomlouvá / nevomlouvá.

(Autoritativní nadřazený čl. přísně a nepřátelsky obv. vůči zkroušenému druhému omlouvajícímu se za svou chybu, nedodržení předpisu, příkazu ap., obv. v kontextu obecných pravidel, jejich bezpodmínečné platnosti ap.:) to vám nepomůže a neprošťuje vás to odpovědnosti; přesto za to nesete vinu (a důsledky). ■ **S** vy jste vinen, ty zasloužíš trest

Nikdo není neomylný / nevomylnej.

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému a v reakci na pochopitelnou n. začátečnickou neúmyslnou chybu jeho n. třetího ap., zvl. ve snaze ho utěšit:) chybu, omyl občas udělá každý a není třeba to zveličovat. Nic si z toho nedělej, n. není n. Šéf měl zrovna včera podobnej malér. ■ **S** čl. dělá chyby Errare humanum est. ♦ Přísloví.

Ⓐ No one's infallible. Ⓝ Irren ist menschlich. Ⓕ Nul n'est infaillible., ! L'erreur est humaine. Ⓡ Ошибаться человеческое дело, а не сознаваться дьявольское.

Eště / ještě se nevotrkal / neotrkal.
(Starší zkušený čl. v komentáři vůči druhému o třetím, zvl. mladém n. v místě novém, též dítěti a jeho zkušenostech a chování, např. učitel o žákovi k rodiči ap.:) ještě je zakřiknutý, neuvyklý novému prostředí a chová se nesměle. ■ **S** on je nezkušený

… ani nepamatuju. n. **Ani už nepamatuju, kdy / že …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1e kles. ozn. (od k. slova) *(Starší a zkušený čl. vůči druhému v reakci na právě prožívaný krajní zážitek, často dobrý, zvl. s ohledem na kvalitu služby, jídla, odpočinku ap.:) už je to dávno, co jsem zažil (něco takového).* Takovou dobrou svíčkovou sem nejed ani nepamatuju. Gratuluju! ■ **S** to je dávno už Vod tý doby už uběhlo hodně vody, co …

Ⓐ … for as long as I can remember. Ⓝ … das ist schon ewig (lang) her. Ⓕ ! Il y a une éternité / des siècles / des lustres que …, Je ne me souviens même pas que / de …

To sem nepatří.
(Čl. vůči druhému v odmítavé a upřesňující reakci na nastolený problém, aspekt ap. ve vztahu k širšímu rámci, tématu n. souvislostem, zvl. ve snaze nenechat se odvést od právě řešeného hlavního tématu ap.:) to není vhodné a nepatří to k věci, a proto o tom teď mluvit nebudeme. ■ **S** to není vhodné, to nepatří sem

To se nepatří.
(Čl. zvl. starší n. autorita výchovně vůči mladšímu druhému, dítěti v napomenutí n. připomenutí obecných, zvykových pravidel, zákazu ap.:) to není (v dané situaci) vhodné a lidé to obvykle také nedělají. ■ **S** to nedělá se, to není vhodné, nedělej to!

Ani tam nepáchne.
(Čl. zvl. v negativním, posměšném komentáři vůči druhému o třetím a jeho vztahu k místu, prostoru, obv. v důsledku strachu, ztráty přitažlivosti ap.:) vůbec tam (už) nechodí a vyhýbá se tomu místu. ■ **S** on nechodí tam

Co tě nepálí, nehas! n. **Nehas, co tě nepálí.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova) *(Zvl. zkušenější starší čl. v radě i varovně vůči rozhorlenému, mladšímu druhému hájícímu práva, zájem jiného ap.:) nevměšuj se do toho a nestarej se o cizí problémy (není-li i tvůj vlastní).* A: Představ si, že Františkovi ten návrh nepřijali. Já tam hned zítra dojdu, abych je upozornil, vo co tím přijdou. – B: Nehas, co tě n. Von si to Fratišek zvládne sám. ■ **S** nevměšuj se! Hleď si svýho! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Let sleeping dogs lie. Ⓝ Was ich nicht weiß, macht mich nicht heiß. Ⓕ ! Entre l'arbre et l'écorce, il ne faut pas mettre le doigt. Ⓡ (Не суй нос не в своё дело.)

To já nepěstuju°.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v rezolutní negativní, popř. povýšené odpovědi vůči druhému v reakci na jeho dotaz, udivený pohled ap. týkající se zvyku, druhu záliby, kontaktu s lidmi ap.:) to já považuju za nevhodné n. hloupost a nedělám to; to já nemám rád, a proto se tím nezabývám n. to nedodržuju.* Dárečky i k svátku? To já n. Stejně si nepamatuju, kdy ho kdo má. ■ **S** já nechci to, já odmítám to No dovol!, Ještě to tak!

Ⓐ I don't go in for that sort of thing. Ⓝ Fehlanzeige., Damit hab ich nichts am Hut. Ⓕ ! Je ne mange pas de ce pain la., ! Ce n'est pas dans mes habitudes. Ⓡ Это не ко мне.

To na něj° neplatí°.
(neutr) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený k druhému v odmítavé reakci na jeho radu intervenovat vůči třetímu, zvl. s ohledem na formu, způsob nepříznivé intervence, domluvy ap.:) jemu to nevadí a nám to nepomůže; to nemá žádný účinek a jeho to nedonutí nic změnit.* A: Tak mu zkus domluvit, aby toho nechal. – B: Kdepak, to na něj n.! Takhle pár facek … ■ **S** to nemá účinek, to nepomůže Málo si z toho dělá.

Ⓐ That won't / it doesn't work with him., He doesn't respond to that (sort of thing)., That's not how to tackle him. Ⓝ Da macht der sich nichts draus. Ⓕ Cela n'a aucun effet sur lui., C'est sans effet., (Ça ne sert à rien.) Ⓡ (Это на него не подействует.)

Mě do toho nepleť! *viz* Mě do toho nemíchej!

Nepleť° se / nemíchej° se do toho! n. **Ty° se do toho nepleť°!**
(kol) **0** neměnné ≃ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Rozčilený čl. hněvivě a ostře vyhánějící či umlčující druhého, obv. v reakci na jeho obhajobu třetího n. zájem o záležitost, spor prvního a třetího, někdy též ve snaze uchránit druhého před hněvem třetího ap.:) (neobhajuj ho n. nesnaž se to ovlivnit) tebe se to netýká, tak k tomu nic neříkej! A: Přece ho nemůžeš vyhodit jen tak z domu. Uklidni se. – B: Ty se do toho n. To si vyřídíme spolu. ■ **S** nevměšuj se!, to netýká se tebe Hleď si svýho!
Ⓐ (You) stay out of it! Ⓝ Misch dich da nicht ein! Ⓕ Ne te mêle pas de cela!, Ne t'en mêle pas!, Ne te mêle pas de cette affaire! Ⓡ (Не впутывайся / не лезь в это.)

Nepleť° se tady!
(kol) **0** neměnné ≃ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. nelibě vůči nechtěnému druhému, často dítěti o jeho náhodném pohybu, zvl. v místě dramatického jednání, nebezpečné činnosti ap.:) jdi pryč a nepřekážej tady!; odejdi někam jinam a neruš nás, mě! Hele, n. se tady, copak nevidíš, že maminka vytírá podlahu? ■ **S** jdi pryč!, nepřekážej!, já nechci tebe tady Jdi vod krámu!, Vodprejskni, emaile!
Ⓐ Get out of the way! Ⓝ Steh hier nicht (dumm) rum! Ⓕ ! Va te promener!, Dégage., ! Par ici la sortie., (Qu'est-ce que tu viens faire ici?) Ⓡ Не мешайся под ногами!

To sem nepleť°!
(kol) **0** neměnné ≃ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Rozčilený n. podrážděný čl. odmítavě vůči druhému komplikujícímu problém, diskuzi irelevantním argumentem n. snažícímu se dalším argumentem mu zabránit v pokračování hněvu na provinilého třetího ap.:) to s tímto problémem nesouvisí, to je něco jiného, a proto to nesměšuj! A: Nezlob se na něj tolik, podívej, jaká se mu povedla polička! – B: To sem n.! Teď se bavíme vo jeho matematice, a ta se mu teda vopravdu nepovedla. ■ **S** to nepatří sem, to je odlišné To je jiná kapitola., To je vo něčem jiným.
Ⓐ That's not the point! Ⓝ Komm doch nicht damit an! Ⓕ ! Qu'est-ce que ça vient faire ici?, ! Ça n'a rien à voir. Ⓡ Это к делу не относится.

Jen se nepo …! n. **No, jen se nepo / nepotento …!** *viz* Jen se neposer!

Bylo jich nepočítanejch.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o nápadném projevu n. produktu, negativním n. pozitivním, jevu, procesu n. jeho účastnících, o výskytu lidí, hmyzu ap.:) bylo jich neobvykle, popř. překvapivě mnoho; objevilo, vyskytlo se jich velké množství. Těch facek, kerý za to doma dostal, bylo n., Hráčů, kerý se takhle dali zlákat, bylo n. ■ **S** je jich mnoho

Se mnou nepočítej!
(Čl. v odmítavé reakci na nápad druhého zapojit ho do týmu, domluvené práce, popř. pochybné akce ap., obv. z nechuti, popř. nedostatku času ap.:) to já dělat nebudu a nechci; já se (tebou) pořádané akce v žádném případě nezúčastním n. (s tebou) tam nepůjdu. ■ **S** já odmítám to, já nemůžu, já nechci to

Nikdy se na ni křivě nepodíval.
(Čl. vůči druhému litující n. obhajující dobráckého třetího, zvl. v reakci na osočení, urážku, ublížení ap. ze strany ženy, manželky ap.:) byl na ni vždy hodný a slušný (a ona se mu tak nepěkně odvděčila); nikdy jí nijak neuškodil ani ji nepomluvil. ■ **S** on choval se slušně k ní vždy

To se na něj nepodobá.
(Čl. zkušený vůči druhému zdrženlivě, pochybovačně o známém třetím a jeho údajném činu, výroku ap., zvl. z hlediska jeho neobvyklosti, nezvyklé povahy ap.:) není pravděpodobné, že to udělal, nevěřím tomu; on takto nejedná, nepostupuje, a proto to jemu nepřisuzuju. To se na Honzu moc n., aby nic neřek a nedal ti vědět. ■ **S** to je nepravděpodobné

Za to tě (moc / zrovna) nepochválej / nepochválí.
(Čl. ironicky, též ve varování zvl. vůči mladšímu druhému v reakci na jeho nepovedenou práci, ztrátu n. zničení věci, nepříjemné poselství ap., zvl. s ohledem na rodiče, autoritu:) to vůbec nebudou rádi, budou se kvůli tomu zlobit a vynadají ti. ■ **S** oni vynadají ti, ty budeš potrestaný

Kdes nepoložil, neber!
(Čl. v radě obecně n. varovně, výhrůžně chránící své věci vůči druhému chtějícímu si vzít n. půjčit věc, majetek jeho n. cizího člověka ap.:) nesahej na cizí věci, zvláště ne na moje!; neber cizí věci, nekraď! ■ **S** nekraď! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Tím sis (moc) nepomoh! *viz* Tím sis neposloužil!

To je k nepopsání.
(Čl. vůči druhému, druhým ze silného nadšení n. naopak znechucení a odporu ze vzhledu scenerie, situace, věci, z dojmu z průběhu jednání, chování jiných ap., zvl. ve srovnání s běžnou zkušeností:) je, bylo to neuvěřitelně krásné n. hrozné, nechutné; je krajně obtížné n. nemožné správně to vylíčit. ■ **S** není možné vylíčit to, to je krásné, to je hrozné

Nic s ním° nepořídíš.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený s povzdechem vůči druhému o třetím a jeho tvrdohlavosti, zarputilosti a nemožnosti přinutit ho ke změně názoru, přemluvit ho k něčemu nechtěnému ap.:) nikdo ho o něčem jiném nedokáže přesvědčit, neústupně si trvá na svém mínění. Když si náš děda usmyslí, že nepude ven, tak nepude. Nic s ním n. Můžu ho přemlouvat, nic. ■ **S** on je tvrdohlavý To je, jako bys mluvil s hluchým.
Ⓐ You can't budge him. Ⓝ Mit dem ist nicht gut Kirschen essen. Ⓕ ! Tu n'en viendras pas à bout., Tu n'en tireras rien., ! Il est têtu comme une mule (bourrique)., ! Il n'en fait qu'à sa tete. Ⓡ (С ним бесполезно спорить.)

Tím sis (moc) neposloužil / nepomoh°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený a obv. starší vůči mladšímu v komentáři k jeho sdělení o jeho zbrklém chování n. nerozumném činu, postoji ap., zvl. s ohledem na celkově nepříznivou situaci n. negativní postoj třetího ap.:) to jsi neudělal dobře a svou situaci jsi tím jen zhoršil; to nebylo dobré n. vhodné, tím sis uškodil. A: Já sem tam jednou nepřišel a on mi to teď bude snad pořád připomínat. – B: To sis n., von si rád pamatuje. ■ **S** to je chyba, to není dobré, ty vytrestáš sebe Kams dal hlavu!, Tys tomu dal!
Ⓐ You've got yourself a black mark. Ⓝ Das hat nicht viel gebracht. Ⓕ (Tu ne te rends pas service!), ! Tu scies la branche sur laquelle tu es assis!, ! Tu casses ta baraque!, ! Tu te mets des bâtons dans les roues.

To nepospíchá. *viz* To nespěchá!

Jen se neposer°! n. **(No) jen se nepo … / nepotento … / nepotentuj!**
(kol; vulg) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d
(Rozzlobený čl. vůči druhému v rovnoměrném postavení hrubě a nahlas n. potichu vůči šéfovi ve vzdorné reakci na jeho neustálou kritiku, přehnané puntičkářství, nespokojenost s výkonem n. popohánění k práci ap.:) nelíbí se mi, jak se pořád rozčiluješ, nadáváš a honíš mě, stejně ti to není nic platné; můžeš si nadávat sebevíc, nepomůže ti to. A: To snad není možný, už to máš zase takhle zpackaný. – B: Jen se n. Však vono se tomu nic nestane. ■ **S** to nelíbí se mu, nerozčiluj se!, nepřeháněj!, to nepomůže Jen klid!, Jen se nezbláznit! ♦ Verze *nepo …* má někdy méně vulgární, jemnější charakter.
Ⓐ Don't get your knickers in a twist! Ⓝ Mach dir bloß nicht in die Hose! Ⓕ Tu ne vas pas en faire (tout) un plat!, (*vulg*) ! (Ne) fais pas chier! Ⓡ (Дышите глубже!)

Von° se neposere!
(kol; nepřízn, vulg) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. trucovitě n. pohrdavě vůči druhému a jeho bázlivosti, opatrnosti s ohledem na třetího, zvl. v odmítavé reakci na nabádání druhého ke spěchu či práci podle představ opovrhovaného n. nerozumně netrpělivého nadřízeného ap.:) on bude muset počkat, musí se s tím smířit; nemusíme tak chvátat, uděláme si to podle sebe bez ohledu na něj; na něj já nedbám, není teď tak důležitý. A: Měli bysme už jít, nebo bude šéf zase řádit jak tajfun. – B: Eště jeden telefon. Von se neposere. ■ **S** já nedbám na něj, on není důležitý Von se nezblázní!, Ať mi políbí šos!
Ⓐ He'll just have to lump it. Ⓝ Der soll sich nicht so anstellen! Ⓕ (Il attendra!), ! Il ne va pas nous emmerder / nous faire suer / nous enquiquiner! Ⓡ (Ничего, переживёт.)

Vono se to neposere!
(kol; vulg) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. autoritativně a ležérně odmítavě vůči druhému, zvl. podřízenému n. mladšímu, v reakci na jeho upozornění na možnou chybu, nedodělanost n. urgentnost ap.:) je na to dost času, necháme to zatím tak, jak to je; to může zatím počkat, bude to chvíli držet pohromadě ap.; na čas to tak zatím stačí. A: Neměli bysme to tady přece jen trochu zabezpečit? – B: Ale ne. Vono se to přes noc neposere. ■ **S** to může zůstat tak, to není urgentní To počká!
Ⓐ It'll keep. Ⓝ Das wird schon (irgendwie) gut gehen. Ⓕ (Ça ira comme ça!, C'est bon comme ça!), (*vulg*) (On ne va pas s'emmerder avec ça!) Ⓡ Дело терпит.

Nikdo na sebe nepoví.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o negativních stránkách třetího a jeho chování ap.:) žádný člověk se dobrovolně nechlubí svými slabinami, nedostatky, nepoctivostí ap. a snaží se je naopak skrývat. ■ **S** čl. nechlubí se nedostatky svými ♦ Přísloví (Čelakovský).

To ti (ani) nepovím.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. někdy zaskočený dotazem druhého, obv. o konkrétní drobnosti, detailu ap., zvl. v kontrastu k hlavnímu směru rozhovoru:) (už to) nevím; na tohle si nevzpomínám. A: Byl tam taky Bobeš? – B: To ti n. To si teď vážně nejsem jistej. ■ **S** já nevím To se dá těžko říct
Ⓐ Couldn't say (for certain)., Couldn't tell you. Ⓝ Kann ich dir nicht sagen. Ⓕ Je ne pourrais même pas te le dire., Je serais (bien) incapable de te le dire. Ⓡ (Я даже не знаю.)

Ale nepovídej°! n. **Kdybys nepovídal!**
(kol) **0** ot, poz, pas, ind, kond, imp, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. obv. ironicky, popř. s despektem n. jen udiveně vůči druhému a jeho neobvyklé informaci, novince ap.:) to je pro mě zcela překvapivé (často:) a já tomu nevěřím. A: Představte si, že sousedi mají teď bernardýna. – B: Ale n., dyť sousedka dycky tvrdila, že psa do baráku nechce. ■ **S** já nevěřím, to je překvapení Děláš si blázny?, To sou věci!
Ⓐ You don't say! Ⓝ Ach / aber geh!, Sagen Sie doch sowas nicht! Ⓕ ! Ma parole!, ! C'est pas Dieu possible!, Vous m'en direz tant!, Vous m'en racontez (une bien bonne)! Ⓡ (Да ладно, нечего заливать / байки рассказывать.)

Já ho nepoznávám!
(Čl. překvapeně n. užasle v reakci na třetího a jeho nečekaně odvážný čin, výrok, postoj ap., zvl. v kontrastu k jeho předchozí umírněnosti n. nevýraznosti) ten mě silně (a obv. pozitivně) tím překvapuje; jsem jeho chováním, činem, výkonem ap. udivený (a oceňuju ho). ■ **S** on překvapil, to je překvapení

Kdo nepracuje / nedělá, ať nejí.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zásadový a s autoritou vůči druhému ostře, nepřátelsky o třetím a jeho neochotě, nezájmu ap. podílet se na společné práci ap.:) jen ten, kdo si odměnu, popř. i jen potravu svou prací skutečně zasloužil, ji dostane; odmítám podporovat příživníky. Teď bys měl najednou chuť na jablíčka, ale trhat je ti nevonělo, co? Kdo n., ať n.! ■ **S** čl. dostane odměnu podle zásluh Něco za něco., Bez práce nejsou koláče. ♦ Přísloví (Čelakovský), podle 2Te 3,10), užíváno hojně, mj. i V. I. Leninem (1870–1924) (*Spisy, 27,398*) a komunisty.
Ⓐ If you don't work you shan't eat. Ⓝ Wer nicht arbeitet, soll auch nicht essen. Ⓕ (Pas de travail / boulot, pas de salaire / d'argent!), ! Il peut toujours attendre que les alouettes lui tombent toute rôties dans le bec. Ⓡ Кто не работает, тот не ест.

Neprobudili by ho, ani kdyby vedle něj střílelí.
(Čl. ironicky a zkušeně vůči druhému o schopnosti spánku třetího:) spí obvykle velmi tvrdě a nenechá se vůbec ničím rušit. ■ **S** on spí tvrdě

To ti° nepojde!
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Rozčilený n. pomstychtivý čl. ve výhrůžce vůči druhému, obv. podřízenému, dítěti ap. v reakci na nežádoucí čin, darebáctví ap.:) za to budeš potrestán, já to zařídím; za to tě přísně potrestám, neunikneš lehko. Ty uličníku! Takhle tu ničit záhony. To ti n., spolehni se! ■ **S** ty budeš potrestaný Já ti ukážu!, To se ti vrátí.
Ⓐ You won't get away with this / that / it. Ⓝ Damit kommst du nicht durch! Ⓕ ! Tu ne l'emporteras pas au paradis., Ça ne passera pas! Ⓡ (Это тебе с рук не сойдёт!)

… div sem / jsem se nepropadnul / nepropad(l). *viz* Div se hanbou nepropad.

Nikdo se ho° o / vo to neprosí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. uražený, popuzený vůči druhému v reakci na druhým přednesenou nabídku neoblíbeného třetího, kterou vnímá jako snižování vlastní schopnosti, důstojnosti ap.:) nestojím o to, aby to dělal, dával ap.; od něj já nic nechci. A: Petr říkal, že mu máš zavolat, kdy ti má přijít pomoct. – B: N. se ho o to n., teď už si poradím sám. ■ **S** já nechci to, já odmítám to, to nelíbí se mu Di s tím do háje!, Ani za boha!
Ⓐ Nobody invited / asked him to. Ⓝ Da hat dich keiner drum gebeten., Ihn hat ja keiner gebeten. Ⓕ Personne ne lui a rien demandé., Personne ne lui a demandé quoi que ce soit! Ⓡ (Никто его об этом не просил.)

Ať neprší, jen když kape. n. **Když / jestli neprší, (ať) aspoň kape.** n. **Nemusí pršet, jen když / stačí, když kape.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) n. 1b
(Čl. zkušený a rozumný, někdy smířeně, vůči druhému v reakci na jeho námitku, že z podniku má málo zisku, je pro něj děláno málo ap., též jako rada druhému:) jsem spokojený i s tím málem, dlouhodobě to představuje slušný zisk; lepší je málo než nic; buď trpělivý a spokojený s málem! A: Z toho ale velkej zisk nemáš. – B: No, ale není to zas tak namáhavá práce a nemusí p., s. když kape. ■ **S** buď skromný!, zisk malý a opakovaný stačí Malé ryby taky ryby.
Ⓐ Half a loaf is better than no bread., Many a mickle makes a muckle. Ⓝ Besser als nichts., Besser als in die hohle Hand geschissen. Ⓕ ! Il faut (savoir) se contenter de peu., ! Les petits ruisseaux font les grandes rivières. Ⓡ (Не сразу Москва строилась.)

To bych nepřál nikomu.
(Čl. vůči druhému v hodnocení vlastního krajního zážitku hrůzy, bolesti n. jiného utrpení ap.:) bylo to krajně zlé, kruté n. nepříjemné. ■ **S** to je hrozné, to bolí, já trpím

Nepřej si mě! n. **Pak si mě nepřej!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Rozčilený čl. s autoritou, rodič ap. ve výhrůžce vůči obv. mladšímu, dítěti ap. v reakci na jeho provinění, darebáctví, schválnost ap., často i jako varování před provedením nežádoucí věci ap.:) neujdeš (za to) trestu; za to tě trest nemine. Esli přineseš ještě jednu poznámku, tak si mě n., parchante zatracenej! ■ **S** ty budeš potrestaný, já potrestám tě Roztrhnu tě jako hada!
Ⓐ You'd better keep out of my way / sight. Ⓝ Leg dich nicht mit mir an! Ⓕ ! Tu vas avoir affaire à moi!, ! Tu vas entendre parler du pays!, ! Tu vas avoir de mes nouvelles!

Je to k nepřečkání.
(Čl. vůči druhému v povzdechu n. zoufale si stěžující na dlouhou dobu čekání, jízdy, délku nepříjemné bolesti ap.:) trvá to velmi dlouho a je to krajně nepříjemné, nesnesitelné. ■ **S** to trvá dlouho

Ten / von° se nepředá°! n. **Ten / von se ale / teda nepředá!**
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ironicky a nesouhlasně v komentáři vůči druhému o třetím a jeho neochotě pomoct, přispět, neschopnosti být štědrý či velkorysý ap., zvl. ve formě daru:) je přehnaně opatrný a dá vždycky velmi málo; je to lakomec a nerad bezdůvodně dává (peníze). Je to starej lakomec, ten se teda n. To ti dal jen pětku? ■ **S** on je lakomý Pro groš by si nechal koleno vrtat.
Ⓐ He doesn't like dipping into his pocket. Ⓝ Der ist ganz schön kniepig / geizig. Ⓕ ! Il n'attache pas son chien avec des saucisses. Ⓡ (Он жмот., Такой не раскошелится.)

Ať se nepředřeš!
(Čl. ironicky a odmítavě vůči flákajícímu se či ulejvajícímu se druhému n. v reakci na jeho snahu různě si usnadnit n. odbýt práci, úkol ap.:) jsi líný, a to se mi nelíbí; mohl bys n. měl bys pracovat víc a nebýt tak líný. ■ **S** ty jsi líný

To je k nepřehlédnutí.
(Čl. informovaný vůči druhému o předmětu v terénu, jevu, změně v situaci n. projevu v chování třetího ap., zvl. v kontrastu k minulosti n. prostředí:) to je velmi nápadné a každý si toho snadno všimne. ■ **S** to je nápadné

Nepřeraž se! n. **Jen se nepřeraž!**
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. posměšně vedle jdoucí, stojící vůči klopýtnuvšímu n. zakopnuvšímu neopatrnému a přehnaně, zbrkle spěchajícímu druhému ap.:) choď opatrně, ať se ti nic nestane! No, jen se nepřeraž, blázne jeden! Copak nevidíš, že tady vopravuju schod? ■ **S** buď opatrný! Dávej bacha!
Ⓐ Have a good trip! Ⓝ Überstürz dich nicht. Ⓕ ! Ne te ramasse pas un gadin / une bûche / une gamelle!, ! Ne vas pas te casser / te rétamer (la gueule / la figure)! Ⓡ (Смотри под ноги!)

… div se nepřetrhne / nepřerazí.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. starší vůči druhému, druhým v posměšném a povzneseném komentáři ke třetímu, obv. mladšímu, a jeho spěchu v horlivé reakci na podnět a náhlý zájem o něj n. z velké a podezřelé ochoty vyžadující fyzický pohyb ap.:) krajně, přehnaně, popř. divoce pospíchá (aby byl v jeho blízkosti, to udělal, tam dorazil a něco získal ap.) a pohybuje se při tom zbrkle, směšně a neopatrně. Ten, když ji uvidí, tak za ní hned letí, div se n. Blázen jeden!

■ **S** on je neopatrný, on dělá to horlivě Dělá to / vyvádí jako blázen.

Ⓐ … not looking left or right. Ⓝ Hals über Kopf … Ⓕ À s'en rompre le cou!, … étonnant qu'il ne se rompe pas le cou!

Jen se nepřetrhni!
(Čl. flegmaticky, lhostejně n. odmítavě k druhému v reakci na jeho nadšený začátek činnosti, která se prvnímu nezdá příliš důležitá ap.:) nepřeháněj to s tou ochotou a aktivitou! ■ **S** ty přeháníš

Ten / von° se nepřetrhne°!
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5e
(Čl. zkušeně a pohrdlivě vůči druhému o třetím a jeho ochotě, vztahu k práci, snaze pomoct ap.:) je líný a pracuje velmi nerad, popř. opatrně a velmi pomalu; ten druhým hned tak nevyhoví, nepomůže, je pohodlný a trvá mu to vždycky dlouho; ten nebude dělat žádnou těžkou práci a radši se jí vyhne. A: Michal říkal, že to teď už nebude dělat. – B: To jsem čekal. Ten se skutečně n. ■ **S** on je líný, on pracuje málo, on pracuje pomalu Dělá, jako když se mu chce a nechce.

Ⓐ He's an idle bastard., He won't set the Thames on fire., He doesn't believe in overdoing things. Ⓝ Der tut auch keinen Schlag zu viel. Ⓕ Il ne se foule / casse pas (trop)!, ! Il a un poil dans la main! Ⓡ (Этот от работы не переломится.)

Už mu° to (ani) nepřijde°. n. **Ani mu° to nepřijde°, že …**
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho postoji k obv. pravidelné povinnosti, činnosti, pův. neobvyklé n. náročné a nepříjemné, zvl. po změněné situaci ap.:) už si to ani neuvědomuje (že to bylo zprvu těžké) a dělá to zvykově a snadno; už si zvykl, už se přizpůsobil, už ho neobvyklost ap. toho ani nenapadne. Už mu to ani n., že musí každej den vstávat ráno v šest. ■ **S** to připadá mu normální už, on zvykl si dělat to tak Přešlo mu to do krve., Člověk si zvykne i na šibenici.

Ⓐ He's got / grown quite used to it., He's got quite used to -ing. Ⓝ Das macht dem nichts mehr aus. Ⓕ Il ne se rend même plus compte que …, Il n'a même plus conscience que … Ⓡ (Он уже так привык, что и не замечает.)

Vo / o nic si / jsi nepřišel. *viz* Nic si nezmeškal.

Na mě° si (s tím / něčím takovým) nepřijdeš / nepřídeš°!
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený a nedůvěřivý vůči druhému, někdy poněkud vychloubavě, v odmítavé reakci na jeho podvod na třetím n. prvním n. na vychytralý, lstivý nátlak, popř. výhrůžky ap.:) to je průhledné a mě tím nepřelstíš, to já odmítám; mě nepřechytračíš, nejsem hlupák, to já nebudu dělat n. nepomůžu ti s tím n. se toho nezúčastním (protože je to nevýhodná, podezřelá věc) ap. A: Ta práce je opravdu velice výhodná, na tvým místě ji beru hned. Budeš litovat. – B: Ba ne, na mě si s něčím t. n. Já nejsem zvědavej na to, zaplíst se do nějakejch nepříjemností. ■ **S** já nechci to, já odmítám to Di s tím do háje!

Ⓐ You can't fool me!, You must be joking! Ⓝ Da musst du (aber) früher aufstehen. Ⓕ ! Tu ne vas pas me faire gober ça!, (Tu ne m'auras pas avec ça / des choses pareilles!) Ⓡ Ты мне мозги не пудри!

Na toho / něj si nepřijdeš / nepřídeš! n. **Na něj / toho si nikdo nepříde!**
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Čl. zkušený vůči druhému o velmi protřelém třetím, znalém světa, zvl. při hře, obchodu, jednání z hlediska cesty k cíli a prosazení vlastního zájmu:) je velmi, příliš chytrý a toho nijak nepřechytračíš; nepodaří se ti ho přelstít, je příliš zkušený a obratný. A: Soused se mnou nedávno pěkně vyběhl. – B: Na toho si n., ten je pěkně mazanej. ■ **S** on je chytrý To je hlavička.

Ⓐ You can't fool him!, You won't get the better of him. Ⓝ Dem kommst du nicht auf die Sprünge. Ⓕ ! Tu ne l'auras pas comme ça!, ! Il a plus d'un tour dans son sac., (Faudra te lever de bonne heure pour le surprendre!) Ⓡ ! Вокруг пальца не обведёшь.

Daleko to nepřived / nepřivedl.
(Čl. s povzdechem vůči druhému o velkém nezdaru třetího, pův. ctižádostivého, hrdého a slibného v jednom podniku n. obecně v životě svou kariérou ap.:) se svými ctižádostivými plány a cíli brzo skončil a ničeho nedosáhl; neměl žádný úspěch. ■ **S** on nemá úspěch

Nepřátelům hlavy dolů!
(Čl. ve vyprávění pohádky vůči druhému n. statečný a mocný hrdina v pohádce vůči protivníkům,

často za pomoci kouzelného meče ap.:) já přeju si vítězství a svým nepřátelům smrt!; ať nepřátelé rychle zemřou (useknutím hlavy mečem)! ■ **S** já přeju smrt nepříteli

Milujte nepřátele své. n. **Milujte své nepřátele.**
(Čl. zvl. starší a vzdělaný filozoficky a chlácholivě vůči druhému v napomenutí a proti jeho silnému rozčilení, nenávisti a plánu na pomstu nepříteli, třetímu za utrpěnou škodu, příkoří ap.:) nebuď mstivý a za utrpěné zlo nešiř další!; nevracej vytrpěné zlo a neubližuj nepříteli! ■ **S** nemsti se! ♦ Mt 5,44.

To bych nepřál ani svýmu / svému největšímu nepříteli.
(Čl. vůči druhému zvl. o nedobré zkušenosti fyzické n. psychické, často žertem a v přehánění:) to je, bylo krajně nepříjemné a smiřoval jsem se s tím jen stěží. ■ **S** to je nepříjemné, to je hrozné, to bolí, já trpím

Nepřátel se nelekejme / nelekejte, na množství nehleďme / nehleďte!
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl., zvl. vůdce povzbuzující druhé ve stejné skupině, sportovním družstvu n. spolusoutěžící, přívržence stejné vznešené myšlenky, ideálu ap., zvl. v kontextu přesily nepřítele:) neboj se, nebojme se a nedejme se porazit!; buď, buďme stateční a bojuj, bojujme za svou věc! N. se n. a na m. n., každý musí bojovat a já věřím, že se nám ten dnešní zápas podaří vyhrát. ■ **S** nebojte se!, buď statečný!, bojuj statečně! Však ještě žije českých bitev bůh! ♦ J. Žižka (asi 1360–1424), píseň *Ktož sú boží bojovnící.*

Ⓐ (Quit yourselves like men and fight!), (We must fight the good fight, whatever the odds.) Ⓝ Viel Feind, viel Ehr. Ⓕ ! Sus à l'ennemi!, (Faisons face à l'adversaire!), (Contre l'ennemi, prenons notre courage à deux mains!)

Vzhůru na nepřítele!
(Čl., velitel, vůdce ap. vůči ostatním členům skupiny jako signál a pokřik. zvl. při hře, soutěži ap.:) bojujte statečně!; začněme, začněte bojovat s protivníkem!; zaútočte, zaútočme na nepřítele, protivníka! ■ **S** bojuj statečně!

Ani se neptej°!
(kol) **0** ot, poz, pas, ind, kond, imp, 1. sg a pl, 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5d
(Čl. v rozmrzelé n. deprimované reakci na dotaz druhého o zdraví, celkovém životním pocitu, výsledku důležitého rozhodování ap.:) není mi příjemné o tom mluvit (protože se to vyvíjí, vyvinulo pro mě nepříznivě, špatně); radši bych o tom nemluvil (je to špatné, zlé). A: Tak jak ti to dopadlo? – B: Ale ani se n., je to horší, než sem čekal. ■ **S** to nedaří se, to není dobré Je to na bačkoru., Škoda slov!

Ⓐ Don't even ask! Ⓝ Frag nicht, wie! Ⓕ Ne pose même pas la question!, Ne demande même pas!, ! Ça ne vaut même pas un clou! Ⓡ Лучше не спрашивай!

Ani se neptej (proč / jak / kdo / co / …).
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (proč / jak / kdo / co) – kles.
(Čl. rozladěně, neochotně n. s obavou vůči druhému na jeho dotaz po výsledku situace, snahy, např. zkoušky své n. blízkého třetího ap.:) výsledek toho je velmi špatný, překvapině nepříznivý (a je mi trapné o tom mluvit); průběh toho byl překvapivě velmi nepříznivý, obtížný; nedopadlo to n. nebylo to dobré a je to ostuda. Udělal to, protože musel, ale ani se n. jak. Eště teď se za něj stydím. ■ **S** to je ostuda, já nechci mluvit o tom dál Bez komentáře!

Ⓐ Don't ask me (why / how …). Ⓕ Ne me demande même pas (pourquoi / comment / qui …)

Nerad to říkám, ale …
(Čl. ve zdvořilém odmítnutí n. kritice vůči druhému s ohledem na jeho chybu n. na úvod pro něj nepříznivé zprávy, nežádoucí změny situace, plánů ap.:) je mi to líto, nedá se nic dělat, ale (nepůjde to n. neudělám to n. nemůže to tak zůstat ap.); mrzí mě to, ale … ■ **S** to mrzí mě

Nerad vyrušuju, ale …
(Čl. zvl. podřízený formálně a slušně vůči druhému zabranému do jednání n. rozhovoru s třetím ap., zvl. z naléhavého důvodu nové změny n. v důležitém dotazu ap.:) omlouvám se (za své přerušení n. vyrušení), ale (musím vám říct, že …); promiňte prosím, ale … ■ **S** promiň!

Já nerad°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v omluvném zvolání a prosbě vůči druhému za způsobené, ale nechtěné ublížení, bolest ap. svým neopatrným fyzickým projevem, např. za šlápnutí na nohu, ušpinění oděvu, strčení do něj ap.:) velmi se vám, ti omlouvám, nechtěl jsem to způsobit; promiň, nebylo to úmyslné n. neudělal jsem to úmyslně. A: Au, to byla moje noha! –

B: Promiňte, já nerad, nevšiml jsem si. Moc se omlouvám. ■ **S** promiň! To mě mrzí.

Ⓐ I am sorry!, I'm so sorry!, I didn't mean to. Ⓝ Tut mir leid! Ⓕ ! Désolé!, ! Excusez-moi!, Avec mes excuses! Ⓡ (Простите, я не нарочно!)

Neraď, není ti šedesát! *viz* Neraď, není ti šedesát a v Rusku si taky nebyl!

To bych vám° neradil!

(kol; varov) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7b

(Čl. zkušený varovně vůči druhému v reakci na jeho úmysl, návrh n. rozčilenou výhrůžku třetímu n. prvnímu za utrpěnou nepříjemnost, příkoří ap., zvl. s ohledem na případnou následnou reakci ap.:) to není dobré, mohlo by se to obrátit proti vám (a situace se ještě zhorší); nedělejte to, tím nic nezlepšíte! A: Budu si na tu učitelku stěžovat řediteli. To byl od ní sadismus! – B: To bych vám n., bude se pak mstít na vaší dceři. ■ **S** to není dobré, to nepomůže, nedělej to! Kopeš si tím hrob!, Hlavou zeď neprorazíš!

Ⓐ I wouldn't if I were you. Ⓝ Das will ich dir nicht geraten haben! Ⓕ Je ne vous le conseille pas!, Je ne vous le recommande pas!, ! Je vous le déconseille! Ⓡ (Я бы вам не советовал.)

Kdo neriskuje, nic nemá.

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) n. 1b

(Zkušený čl. v radě n. vybídnutí vůči druhému, bázlivému n. váhavému, zvl. ve snaze získat ho pro záměr, projekt ap., někdy riskantní ap.:) jen riskováním dosáhneš většího zisku; člověk musí někdy hazardovat, riskovat, aby dosáhl prospěchu; bez rizika člověk nezíská nic. A: Nevím, jestli se toho vašeho podniku mám účastnit, zdá se mi příliš riskantní. – B: Kdo n., nic nemá a my chceme získat vliv. ■ **S** čl. nezíská nic bez rizika Kdo nehraje, nevyhraje. ♦ Přísloví.

Ⓐ Nothing ventured, nothing gained. Ⓝ Wer wagt, gewinnt. Ⓕ Qui ne risque rien, n'a rien. Ⓡ Кто не рискует, тот не пьёт шампанское.

Jsou (od / vod sebe) k nerozeznání.

(Čl. v komentáři, někdy udiveném, vůči druhému v reakci na výsledek vizuálního srovnání, zvl. sourozenců, dvou n. více věcí ap., např. obrazu a kopie ap.:) jsou úplně stejní a snadno zaměnitelní; je velmi těžké je identifikovat a navzájem odlišit. ■ **S** oni jsou stejní

Nic ho° nerozhází. n. **Toho hned tak něco nerozhází.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený, někdy s obdivem, v komentáři vůči druhému o třetím a jeho reakcích na dráždění, též kvůli jeho flegmatické povaze ap.:) je to velmi klidný člověk, je flegmatický a vůbec se nerozčiluje.* A: No nevím, jestli to mám říct šéfovi, aby se nerozzuřil. – B: Kdepak! Toho nic n. ■ **S** on je klidný Ten si z toho nic nedělá.

Ⓐ He's pretty easy-going., He's not one to fly off the handle. Ⓝ Der lässt sich nicht aus der Ruhe bringen. Ⓕ ! Il ne perd pas son sang-froid., Rien ne le perturbe / le trouble., ! Rien ne le fait sortir de ses gonds., ! Il ne se laisse pas démonter facilement. Ⓡ (Его ничем не выведёшь из равновесия.)

To ho nerozhází!

(Čl. zkušený vůči druhému v názoru na třetího a jeho obvyklou, pravděpodobnou reakci na provokativní, krajně nepříznivou zprávu, změnu, zmatenou informaci, hrozbu ap.:) to mu příliš nevadí a nijak přehnaně na to nebude reagovat; když to nastane, je připravený tomu čelit, bránit se a vydrží to; to na něj nemá žádný velký účinek a nezničí ho to n. nerozčílí, neznervózní ap. … ■ **S** to nemá účinek, to nevadí

To už nerozchodí.

(Čl. smutně vůči druhému o obv. trvale n. smrtelně nemocném a blízkém třetím ve snaze žertovně odlehčit situaci ap.:) jeho situace je kritická a už se bohužel neuzdraví. ■ **S** on umírá, on umře brzy ♦ Narážka na zvyk n. možnost *rozchodit* drobnou křeč, strnulost, popř. jinou fyzickou nevolnost a zbavit se jí pohybem.

Nikde to neroztrubuj!

(Čl. přátelsky a varovně vůči druhému o svěřeném tajemství, často dočasně důvěrné informaci, obv. radostné, s ohledem na zvědavost jiných lidí ap.:) nikomu dalšímu to neříkej, je to důvěrné! ■ **S** to je důvěrné, nemluv o tom!

To je° (ale) nervák!

(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. napjatý, popř. nervózní, vzrušený dramatickým průběhem děje ap. vůči druhému, zvl. o napínavém filmu, sportovním utkání, hádce lidí ap.:) to je krajně napínavé, velmi dramaticky se to vyvíjí a udržuje to člověka n. mě v nedočkavém napětí a zvědavosti na to, jak to dopadne. A: Neruš mě, teď ještě jedno střílení na naši branku. Netrefil! –

B: To je ale n.! ■ **S** to je napínavé To je napínavý jak dědečkovy kšandy.

Ⓐ It's gripping., I can't take much more of this! Ⓝ Ist ja schwer spannend! Ⓕ ! Il y a du suspense!, ! Il y a de l'action!

Nervy mu vypověděly službu. n. **Vypověděly mu nervy.**
(Čl. vůči druhému v popisu chování třetího, zvl. v reakci na vystupňovaný tlak, iritaci, zvl. verbální útoky ap.:) přestal se ovládat, být klidný n. dál to snášet a prudce emocionálně reagoval (zvl. křikem, úderem, pláčem ap.). ■ **S** on přestal snášet to už

Nervy mu jen hrajou.
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho napjatém, neklidném chování, zvl. v důsledku stresu, rozčilení z momentální situace a potřeby se ovládat ap.:) je velmi neklidný a nervózní a chová se tak; je podrážděný a stěží se kontroluje. ■ **S** on je nervózní

De / jde / leze° mi° to (už) na nervy.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. znechuceně a odmítavě, někdy prudce, vůči druhému o neustále se opakující situaci, nudném a stále stejném vyprávění třetího či stále přítomné nepříjemné maličkosti ap.:) to mi (teď už) vadí, popř. mě to ruší a nebaví mě to pořád poslouchat n. to vidět; rozčiluje, irituje mě to a nemám už trpělivost ani chuť to dál snášet. Ať si ty svoje dětičky strčí za klobouk, leze mi to už na n. pořád poslouchat, co kterej den provedly! ■ **S** to vadí mi, to irituje mě, to je nepříjemné, to znervózňuje To je vo nervy., Leze mi to krkem.

Ⓐ He's / it's getting on my nerves., I've had it up to here with S., He's becoming a pain in the neck (with S). Ⓝ Das geht mir (schwer) auf die Nerven! Ⓕ Ça me tape sur les nerfs., Ça me porte sur le système. Ⓡ Мне это действует на нервы.

To je° vo nervy!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova) n. 5d
(Čl. nervózní, deprimovaný a napjatý vůči druhému v komentáři o svém silném citovém prožívání obv. průběhu situace, závažné události, zvl. s odstínem přání, aby dopadla dobře ap.:) to napětí a nejistotu snáším už těžko a jsem z toho krajně nervózní. Kdy už to konečně skončí, to je vo n., tahle hrozná nejistota! ■ **S** to je napínavé, to znervózňuje To mě ničí., Nervy mu jen hrajou.

Ⓐ I can't take it any more. Ⓝ Das ist nervenaufreibend! Ⓕ Ça tape / porte sur le système / les nerfs!, ! C'est à y perdre sa santé! Ⓡ Одна / сплошная нервотрепка.

Já mám (taky) jen / jenom jedny nervy!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rozčilený obv. v protestním výkřiku vůči druhému, druhým v reakci na jejich iritování, rušení, nepřijatelné činnosti ap., ve snaze je tak přimět k nápravě ap.:) přestaň to (už konečně) dělat, mě to už příliš rozčiluje a nejsem schopný to dál snášet n. tolerovat. Kluci zatracený, proč se zase perete, to snad není možný, já mám jen j. n.! Nechte toho konečně! ■ **S** to znervózňuje, to je nepříjemné, to vadí mi, to rozčiluje mě To je vo nervy.

Ⓐ I've only got one set of nerves. Ⓝ Meine Nerven! Ⓕ ! Ça me met sur les nerfs! Ⓡ У меня тоже нервы не железные.

Nervi mi nervy!
(Čl. poněkud žertovně a odmítavě vůči druhému a jeho nepříjemné n. nepřijatelné činnosti, řeči ap.:) přestaň a nedráždi mě dál, já už to nedokážu dál snášet! ■ **S** nedráždi mě!, neprovokuj! ♦ Ze staré písničky, srov. *N. mi n., dívko z Minervy!*

Pocuchalo mu to nervy.
(Čl. zkušeně a obv. soucitně vůči druhému o třetím a jeho psychickém stavu v důsledku silné osobní tragédie, např. ztráty blízkého, rozpadu manželství, nespravedlivého trestu ap.:) psychicky to neunesl a nevyrovnal se s tím a je teď labilní, snadno deprimovaný, neklidný, často nervózní ap.; není psychicky zcela v pořádku a chová se nevyrovnaně. ■ **S** on je nervózní

Praskly / ruply / prdly mu° nervy.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři, vysvětlení vůči druhému o třetím a jeho prudké reakci na vyhraněnou a obv. vystupňovanou situaci, způsobenou iritací, strachem ap., zvl. v kontrastu k předchozímu sebeovládání, snášení toho:) přestal se, nedokázal se náhle kontrolovat a rozčílil se tak silně, že udělal, řekl něco nechtěného. A: Hele, co se to stalo Rosťovi? – B: Ale r. mu n., když to slyšel, a prásk do stolu, až rozlomil desku a zlomil si při tom ruku. ■ **S** on rozčílil se Vzkypěla v něm krev., Ujely mu nervy.

Ⓐ He blew his top. Ⓝ Dem gingen die Nerven durch. Ⓕ ! Il a craqué!, Il était à bout de

nerfs., ! Ça l'a mis dans tous ses états. Ⓡ (У него нервы не выдержали., Он сорвался.)

Rve / trhá mi to nervy.
(Čl. neklidně, utrápeně, nespokojeně vůči druhému v reakci na obv. dlouhodobý nepříznivý zdroj informací, nepříjemného zvuku n. drastické, krvavé scény, též ve filmu ap.:) krajně mě to znervózňuje a zneklidňuje, trápí a cítím se bezmocný. ■ **S** to znervózňuje, to irituje mě, to je nepříjemné

Tečou° mu° nervy. n. **Vytekly mu° nervy.**
(kol; nepřízn) **0** *1. V:* ot, neg, pas, imp, imp neg, sg, 1. a 2. pl; *2. V:* neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ležérně a důvěrně vůči blízkému druhému v popisu třetího a jeho chování, postoje v napjaté n. iritující situaci, zvl. při nemožnosti zasáhnout, ji změnit ap.:) jen těžko se při tom kontroluje, ovládá a je krajně napjatý, pobouřený n. nervózní; byl tím velmi pobouřený a přestal se kontrolovat. A: No a co šéf na ty její stížnosti? – B: V. mu n. a strašlivě ji seřval. Tak rozčilenýho sem šéfa eště neviděl. ■ **S** on je nervózní, on rozčílil se, to rozčiluje mě, on přestal snášet to už Číše jeho trpělivosti přetekla. ♦ V min. čase též var. *Tekly mu při tom n.*

Ⓐ 1. He's getting very edgy., He's losing patience., 2. He blew his top. Ⓝ Dem gehen die Nerven durch. Ⓕ ! Il a perdu son calme., ! Il a / avait les nerfs en pelote., C'est un paquet de nerfs., ! Il s'est mis / foutu en rogne. Ⓡ (С нервишками у него не лады.)

Trhá mi to nervy. *viz* Rve mi to nervy.

Ujely mu nervy.
(Čl. v komentáři vůči druhému kriticky n. omluvně o třetím, obv. plně se ovládajícím, a jeho chvilkové slabosti, momentálním překročení kontroly a hranice normy, zvl. ve smyslu ojedinělého zařvání, vynadání druhému ap.:) on se (na chvíli, tentokrát) přestal ovládat a zachoval se nepříjemně prudce a emocionálně; on rozčílil se. ■ **S** on rozčílil se, on přestal snášet to už

Čím větší neřád, tím větší štěstí. n. **Největší neřád, největší štěstí.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený někdy poněkud zklamaně v komentáři vůči druhému v reakci na zprávu o nepřijatelném, zlém, podvodném třetím ap. a náhodě, která mu výrazně pomohla, prospěla ap., zvl. v kontrastu k přání ho naopak potrestat:) i darebák má občas bohužel štěstí; čím méně si člověk něco zaslouží, tím více se mu to povede. A: Představ si, že Michalovi na ten podfuk nepřišli. – B: Čím větší n., tím v. š. ■ **S** darebák má štěstí Čím větší potvora, tím větší štěstí.

Ⓐ The Devil's children have the Devil's luck. Ⓝ Der dümmste Bauer hat die dicksten Kartoffeln. Ⓕ (Le gibet n'est fait que pour les malheureux.), (Les fumiers ont toujours la part belle.), (La chance sourit aux crapules.)

Aby se neřeklo. n. **Tak abys neřekla° …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému komentující svou neochotně vykonávanou činnost, mravně n. společensky vyžadovanou, ale nepříjemnou ap., zvl. s menším ohledem na své blízké okolí a jeho postoje:) (nakonec jsem to udělal) abych umlčel námitky, kritické připomínky ap. n. abych jim předešel; (udělal jsem to) jen formálně, protože se to očekává. Pořád do mě rejou, tak sem doma včera umyl nádobí, aby se n. ■ **S** já nechci poslouchat námitky To je pořád řeči!, Kdo to má pořád poslouchat! ♦ První var. stojí obv. na konci věty, druhá jí začíná.

Ⓐ 1. … just to keep them quiet / happy., 2. If it makes you happy, … Ⓝ Damit es dann nicht heißt … Ⓕ Pour que l'on ne dise pas …, Pour qu'il ne soit pas dit que …, (Pour qu'il n'y ait plus de discussion …) Ⓡ (… чтобы от меня отстали / отвязались.)

Pročs to neřek hned?
(Čl. vyčítavě a ochotně vůči známému druhému, zvl. po jeho okolkování, nejasných a nepochopitelných náznacích n. po opožděném zjištění jeho dlouhotrvajícího problému, nemoci, starosti n. přání ap.:) neměls o tom tak dlouho mlčet, mohl jsem zasáhnout n. ti pomoct dřív! ■ **S** proč neřekls mi o tom?

Jinak mu neřek° než X.
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 4c neukon. – (X) – kles.
(Čl. v komentáři vůči druhému zvl. o povýšeném, autoritativním třetím a jeho postoji a způsobu zpravidla nelichotivého pojmenovávání čtvrtého ap.:) měl pro něj vždy stejné jméno, přezdívku n. oslovení X (a projevoval mu tím své pohrdání n. lásku ap.); vždycky o něm mluvil jako o X. Jinak mu táta neřek než „ten náš malej blbeček". Hrozný, co? ■ **S** on nazývá ho X Nemůže mu přijít na jméno.

Ⓐ He always called / referred to him as X. Ⓝ Für den war der nur der X., Der hat den nur X genannt. Ⓕ Il ne l'appelle pas autrement que „X". Ⓡ (Он его иначе не называл, как …)

Snad / dyť / vždyť sem / jsem toho tak moc / tolik neřekl°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v poněkud omluvné reakci vůči druhému na jeho napomenutí n. uražení se po neprozřetelném, necitlivém výroku prvního, neuvědomujícího si to jako důvod k urážení ap.:) proč se rozčiluješ n. proč ti to vadí, nemyslel jsem to nijak špatně; to přece není nijak důležité ani útočné, a proto nechápu ten protest. A: Ale Honzo, no ták! Co si děti pomyslej? – B: No, snad sem tak moc neřek, ne? Navíc je to pravda. ■ **S** já nechápu protest, to není důležité Dyť vo nic nejde.
Ⓐ There's nothing wrong in (saying) that, is there? Ⓝ Ich will ja nichts gesagt haben. Ⓕ Je n'ai rien dit de mal / de plus!, Mais pourtant je n'ai presque rien dit! Ⓡ (А что я такого особенного сказал?)

Ani bych neřek°.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nesouhlasně vůči druhému, zvl. v reakci na vymáhaný, očekávaný souhlas ap.:) myslím si, že to tak není; nesouhlasím s tebou, není to můj názor. A: Neřídí von ňák divně? – B: Ani bych neřek, do Itálie jel báječně. ■ **S** já nesouhlasím A co by ne?
Ⓐ (*stoupavá intonace*) I don't know., I don't agree. Ⓝ Würd ich (ja) nicht sagen. Ⓕ Je ne suis pas de cet avis., Je ne pense pas., Je ne dirais pas cela. Ⓡ Я бы даже не сказал.

Neřek° ani bú.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ironicky, posměšně vůči druhému o třetím a jeho zaraženém, překvapeném n. nezdvořilém chování vůči prvnímu, zvl. ve smyslu očekávaného pozdravu, odpovědi u zkoušky n. reakce na neočekávané obvinění ap.:) **1.** *vůbec nic neřekl, protože nevěděl, neuměl n. ho nic nenapadlo;* **2.** *vůbec ani nepozdravil.* **1.** A: Jak dopad Rosťa u zkoušky? – B: Ale, vytáh si ňákou blbou otázku, neřek ani bú, a tak tam de na podzim znova. ■ **S** on neprotestoval, on neřekl nic Neřek ani popel.
Ⓐ 1. He didn't say a word., He couldn't find anything to say., 2. He didn't even bother to say hello. Ⓝ Ohne einen Ton zu sagen … Ⓕ Il n'a même pas dit ouf., ! Il n'a même pas bronché., ! Il n'a pas pu sortir un mot. Ⓡ Ни бу, ни му, ни кукареку.

Nic jsem neřek°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
1. *(Čl. alibisticky, popř. ustrašeně n. spiklenecky a šeptem vůči druhému o prozrazené důvěrné informaci o třetím, důležité chystané změně ap.:) je to důvěrné a nikomu neříkej, že to víš ode mne.* **2.** *(Čl. napadený, osočený druhým v rozmrzelé reakci na obvinění, výčitku, že něco prozradil, a v ohrazení se, distancování se od svého výroku ap.:) já to tedy odvolávám n. popírám, není to tak.* **1.** Představ si, že Rosťa už má státnici z angliny, ale von ti to asi bude chtít říct sám, tak když tak sem nic neřek. **2.** A: Co mu to prosim tě vykládáš za nesmysly? – B: No dobrá, nic sem n., ať se to teda doví vod někoho jinýho. ■ **S** to je důvěrné, nemluv o tom!, já odvolávám to Hubu na zámek!, Už ani slovo!
Ⓐ 1. I never said a thing., You didn't get / hear it from me., 2. Forget I said anything. Ⓝ Ich will nichts gesagt haben., Ich habe nichts gesagt. Ⓕ (OK / moi) je n'ai rien dit! Ⓡ (1. Я тебе ничего не говорил!, 2. А что я такого сказал?)

To bych do něj° (nikdy) neřek°! n. **Nikdo by to do něj neřek.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. překvapeně vůči druhému, druhým v reakci na nečekané, nepravděpodobné jednání, čin třetího, dobrý n. zlý ap.:) vůbec jsem to nečekal, velmi mě tím překvapil. To bych teda do něj n. neřek, že vystuduje při zaměstnání vysokou školu, bejval to takovej lenoch. ■ **S** to je překvapení To sou věci!, Kdo by to řek?
Ⓐ Who'd have thought he had it in him? Ⓝ Das hätte ich nicht / nie von dem gedacht / gesagt. Ⓕ Je n'aurais jamais dit / pensé cela de lui!, ! Qui l'eut dit / imaginé! Ⓡ Кто бы мог подумать?

To bych neřek. n. **No, to bych neřek.**
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému a proti jeho tvrzení n. názoru ap.:) to si já nemyslím n. nevěřím tomu; mám na to jiný názor; tak to nevypadá a takto bych to nechápal, nevykládal. ■ **S** já mám názor jiný, já nevěřím tomu

To by jeden / člověk neřek.
(Čl. poněkud udiveně vůči druhému v reakci na neobvyklý výskyt něčeho, nenadálé zjištění n. objev ap.:) to jsem nečekal a ani mě to dřív nenapadlo; jsem tím překvapený. ■ **S** já nečekal jsem to, to je překvapení

Žes něco neřek°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v ochotném komentáři vůči druhému v reakci na jeho oznámené, popisované potíže, problém,

namáhavý úkol ap.:) měls mi o tom říct n. dát vědět, že něco potřebuješ, rád bych ti pomohl. A: Tak sem se s tím mořil celej víkend. – B: Žes něco n., přišel bych ti pomoct, neměl sem žádnou důležitou práci. ■ **S** proč neřekls mi o tom? Stačí slovo a …

Ⓐ You should have said something., Why didn't you say something?, All you had to do was ask. Ⓝ Hättest du doch sagen sollen! Ⓕ Il suffisait de le dire!, Il fallait le dire!, Pourquoi n'as-tu rien dit / n'en as-tu pas parlé? Ⓡ (Ну чего ж ты не сказал?)

Neříkej hop, dokuds nepřeskočil / dokud nepřeskočíš.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. zkušený varovně vůči druhému v radě a reakci na jeho příliš nadšenou vidinu téměř jistého úspěchu, snadného uskutečnění úkolu ap., zvl. s ohledem na možné, nepředvídatelné komplikace, překážky:) neraduj se předčasně, ještě všechno nemusí dopadnout podle tvých představ; neukvapuj se v hodnocení, ještě to není hotové, k dispozici ap. a nemusí to být lehké. A: Mám, člověče, slíbenou skvělou práci. – B: Jen slíbenou? Já nevím … Neříkej hop, dokuds n. ■ **S** nejásej předčasně! Nechval dne před večerem! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Te modicum iacta, quoniam probat exitus acta, Skromně se chlub, neboť výsledek prověří, co bylo vykonáno* (Walther 31 115).

Ⓐ Don't count your chickens., Don't hold your breath. Ⓝ Freu dich nicht zu früh. Ⓕ ! Il ne faut pas vendre la peau de l'ours avant de l'avoir tué / avant de l'avoir mis à terre., ! Il ne faut pas crier victoire trop tôt., ! Il ne faut pas mettre la charrue avant les bœufs. Ⓡ Не говори гоп, пока не перепрыгнешь.

Nikdy neříkej nikdy!

(Čl. zkušený a opatrný v radě vůči druhému obv. s důrazem na nejasnost budoucího vývoje ap.:) jednej a mluv opatrně a prozíravě a předem nic neodsuzuj n. neodmítej, může se to později změnit, vyvinout a ukázat dokonce jako výhodné! ■ **S** neodmítej předem!, buď opatrný! ♦ Stará zásada diplomatů.

Neříká se mi to snadno / lehce (ale …).

(Čl. zkušený kriticky vůči druhému, druhým před připuštěním, přiznáním nepříjemné pravdy, faktu, obv. v kontrastu k vlastnímu dosavadnímu jeho popírání n. bagatelizování ap.:) pociťuju vinu a lítost, ale musím přiznat (že …); není mi to příjemné, ale musím říct / oznámit (že …). ■ **S** je těžké říct to

Já neříkám tak ani tak (ale na moje slova dojde).

(Čl. z neznalosti n. diplomaticky vůči druhému, zvl. v reakci na jeho očekávání souhlasu prvního ap.:) nechci se k tomu jasně vyjádřit, chci zůstat nestranný n. neutrální; nechci o tom nic říct. ■ **S** já nechci říct nic ♦ V. Burian ve filmu *Tři vejce do skla* (1937) v písni; řídký dodatek naznačuje naopak pevný názor, přesvědčení.

Co neříkáte!

(Čl. spíše starší, v údivu, zděšení vůči druhému v reakci na sdělovanou překvapivou zprávu, novinku ap.:) jsem tím silně překvapený a nechci tomu příliš věřit. ■ **S** já nevěřím

Neříkej° mi, že …

(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. autoritativní rozčileně, odmítavě a varovně vůči druhému v reakci na chystané oznámení předpokládané katastrofy, dalšího opomenutí n. neúspěchu podřízeného druhého ap.:) to je krajně nepříjemné a já tomu nevěřím n. nechci věřit; velmi mi to vadí a rozčiluje mě, žes to (zase) způsobil n. že se to stalo. Neříkej mi, že si zase ze školy dones pětku! To už je třetí tenhle tejden! ■ **S** já nevěřím, to vadí mi To mi sám čert napískal!

Ⓐ Don't tell me (that …). Ⓝ Sag mir bloß nicht, dass …! Ⓕ Ne me dis pas que … Ⓡ Только не говори мне, что …

Nic (mi) neříkej!

(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. s autoritou, rodič ap. obv. rozčileně a vyčítavě vůči druhému, dítěti ap. v reakci na jeho snahu začít oznamovat svůj nezdar, selhání ap. a vysvětlovat jeho příčiny, obv. způsobené nezodpovědností ap.:) všechno to už vím n. si dovedu představit a mrzí mě to; vím, co chceš říct, ale stejně nevěřím tvému vysvětlení. A: Ale mami, já sem vopravdu nechtěla … – B: Nic mi n., já si dovedu představit, jak to bylo … ■ **S** já odmítám to, to mrzí mě, já znám to To mi byl čert dlužnej!

Ⓐ Don't say anything., Say nothing. Ⓝ Du brauchst gar nichts zu sagen. Ⓕ Ne (me) dis rien!

Nic mi° to neříká.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zamyšleně, popř. kroutící hlavou, vůči druhému v odpověď na jeho otázku žádající bližší informaci o jménu, názvu, události, popř. neznámé

věci, nástroji ap.:) nevím, je to pro mě neznámé; nemůžu si vzpomenout, neznám to, asi jsem se s tím nikde nesetkal; není mi to ani povědomé. A: Pamatuješ si na Rosťu Holana z Příbrami? – B: Čoveče, nic mi to n. Já sem ho asi neznal. ■ **S** já nevím Vidím to poprvé.

Ⓐ Doesn't mean anything to me., Can't say that I do. Ⓝ Das sagt mir nichts., Damit kann ich nichts anfangen. Ⓕ Ça ne me dit rien. Ⓡ Мне это ничего не говорит.

Nic mu to neříká.
(Čl. udiveně n. pohoršeně vůči druhému o třetím a jeho nepřípustném, arogantním, agresivním chování, postupu a vztahu k zákonu, předpisům, zásadám slušnosti ap.:) nic, a tedy ani tohle nerespektuje a při prosazování svých zájmů to klidně překračuje n. porušuje. ■ **S** on nerespektuje pravidla, on je bezohledný ♦ Srov. ale i heslo *Nic mi to neříká*, jehož význam tu je možný taky.

To mi neříkej!
(Čl. odmítavě a s nelibostí n. bolestně vůči druhému v reakci na jeho oznámení, vysvětlování nepříznivé události, změny, neštěstí ap., často uprostřed řeči druhého ap.:) to je tak hrozné, nepříjemné, že tomu odmítám věřit; radši ani nepokračuj, je to příliš nepříjemné, smutné ap. ■ **S** já nevěřím, já odmítám to

To nikdo neříká.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. rozhodně se ohrazující a uklidňující druhého v reakci na jeho dotčenost domněle odmítavým, obviňujícím, urážlivým n. podceňujícím výrokem ap.:) nikdo, ani já, vás z toho neobviňuje; to nikdo, ani já, nenamítá n. netvrdí něco úplně jiného. A: Dobrá, když o to nemáte zájem, zkusím to jinde. – B: To nikdo n., ale musíme to teď odložit. ■ **S** to není tak, já neříkám to Ale kde!, To je blbost!

Ⓐ No one said anything of the kind. Ⓝ Das sagt ja keiner / niemand. Ⓕ Personne ne dit ça (cela). Ⓡ (Никто против вас ничего не имеет.)

Na to / toho mu° nesahej / nešahej!
(kol; varov) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zkušený varovně vůči druhému a jeho pohrdavému, zlehčujícím postoji n. vyjádření o třetím a o jeho pro něj oblíbené a idealizované věci, tématu, názoru n. člověku ap.:) to je pro něj nedotknutelné a důležité, a proto mu to nekritizuj, nehaň n. to neproblematizuj ap. (nebo se rozčílí). A: Eště pořád čte před spaním Junga. – B: Na toho mu n., to bys ho naštval. ■ **S** nevměšuj se!, nedráždi mě! To je svatý., Nech to bejt!

Ⓐ (That's his business / affair., Keep your nose out of it.) Ⓝ Da darfst du ihm nicht dran tippen. Ⓕ Ne te mêle pas de ses affaires!, Laisse ça tranquille! Ⓡ (Эта тема табу.)

Na nic ani nesáhne / nešáhne.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky vůči druhému o známém třetím a jeho záporném přístupu k práci, neochotě pomáhat druhým, zvl. ve smyslu manuální práce v domácnosti ap.:) je krajně líný a nikdy nic nedělá (pokud nemusí); vůbec nikomu nepomůže, nejraději nic nedělá a ani neprojevuje žádnou iniciativu něco užitečného udělat. A: Já myslím, že Ondra jí s tím pomůže, ne? – B: Ten? Na nic ani n. ■ **S** on je líný, on nedělá nic Práce mu nevoní.

Ⓐ He won't get off his backside., He won't lift a finger. Ⓝ Der rührt keinen Finger., Der macht keinen Finger krumm. Ⓕ ! Il ne mettra (même) pas la main à la pâte., ! Il ne se foule pas., ! Il a un poil dans la main., ! Il est fatigué de naissance. Ⓡ (Он дома не помогает, ни к чему не прикасается.)

Kdo nesází, nevyhraje. *viz* Kdo nehraje, nevyhraje.

Něco tu nesedí. n. **Něco mi na tom nesedí.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nedůvěřivě, nejistě vůči druhému, zvl. po přemýšlení, prohlídce ap., v reakci na událost, plán, tvrzení třetího, kontrolu účtu, propočtu ap., zvl. z hlediska dalších, zamlčených faktorů, faktů ap.:) něco se zdá být tady v nesouladu s celkem; nevím přesně ještě co, ale něco zřejmě do celé věci nezapadá, nesouhlasí to s celkem n. ostatními fakty; něco je zde špatně. A: Tak ti to tady předávám, mělo by to bejt v pořádku. – B: Počkej, něco tu n., tohle tady přece nebylo! ■ **S** to nelíbí se mu, já nevěřím, to neladí dohromady, to není jednoduché tak, to není tak Něco tu nehraje.

Ⓐ There's something wrong here. Ⓝ Hier stimmt doch was nicht. Ⓕ Il y a quelque chose qui ne colle pas / ne va pas., ! Ça ne tient pas debout. Ⓡ Что-то тут неладно.

To mi nesedí.
(Čl. kriticky a odmítavě vůči druhému o uvažova-

ném způsobu chování, oblečení n. přístupu k problémům, lidem, zvl. v kontrastu k jiným osobním preferencím n. výhradám:) není můj styl to takto dělat; nerad to dělám, protože myslím, že to tak není dobře; je mi cizí tohle dělat a odmítám to. ■ **S** já odmítám to, to nelíbí se mu

Na tom (přece) nesejde. n. **Vůbec na tom nesejde.**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. v uklidnění druhého v reakci na jeho napjatý pocit rozhodné volby, představy nutnosti něco speciálního udělat, např. obléct se nějak, přichystat něco, zařídit určitým způsobem ap.:) to vlastně není důležité, tím se netrap, nemysli na to!* A: A co mám uvařit k obědu? – B: Na tom n., vod tebe je všechno dobrý. ■ **S** to není důležité, to je lhostejné To je jedno., Houby na tom záleží.
Ⓐ It doesn't matter., It's all the same (to me). Ⓝ Darauf kommt es ja nicht an. Ⓕ ! Qu'importe., ! C'est sans importance., ! Qu'à cela ne tienne. Ⓡ (Какая разница!, Без разницы.)

Voni ho tam neseželou / neukousnou.
(Čl. zkušený a pragmatický, např. otec, vůči znepokojenému druhému ve snaze ho uklidnit v jeho obavě o třetího, zvl. mladého cestujícího do neznámého, nového prostředí, mezi cizí lidi ap.:) nic hrozného se mu tam nemůže stát, i místní lidé se chovají normálně; oni mu neublíží, ale musí si to vyzkoušet a zvládnout sám. ■ **S** oni nejsou zlí

S tím už se neshledáš.
(Čl. obv. ironicky k druhému zvl. v reakci na jeho oznámení, že půjčil něco, předmět nespolehlivému třetímu ap.:) (zapomene na to n. ztratí to a) už ti to nevrátí; to už se ti nevrátí (neměls to půjčovat), to už zřejmě nedostaneš zpátky. ■ **S** to nevrátí se

Moc nescházelo a … *viz* Moc nechybělo a …

Na to (já) (mu) neskočím!
(Čl. někdy rozhořčeně vůči druhému, druhým v reakci na poznámku o úmyslu třetího ho podvést, o připravovaném n. prováděném triku ap.:) to je průhledné a já tomu nevěřím; v tom mu neuvěřím a nenechám se tak oklamat, ošidit; nejsem tak důvěřivý n. naivní a neudělám to n. nebudu se chovat podle jeho očekávání. ■ **S** to je průhledné, já nevěřím

Ještě / eště jsme / sme spolu neskončili!
(Čl. donucený ve sporu s druhým, provinilým protivníkem k momentálnímu ústupku n. přestávce hněvivě a výhrůžně n. pomstychtivě vůči němu, často potichu n. před druhými v jeho nepřítomnosti ap.:) tímto, tj. tvým malým vítězstvím n. útěkem, manévrem, to mezi námi ještě nekončí, pomstím se ti později; já si najdu příležitost k tvému definitivnímu potrestání. ■ **S** já pomstím se, to neskončilo ještě

To je neskutečný!
(Čl. udiveně a odmítavě n. pobouřeně ve zvolání vůči druhému v reakci na třetího a jeho provokativní nesplnění úkolu, překročení normy chování, zvl. v troufalosti, míře projevované hlouposti, popř. i zloby ap.:) to je provokativně přehnané a mě to značně irituje; je to neuvěřitelně drzé a já to odmítám. ■ **S** to je nepřijatelné, já odmítám to, to je drzost, to je nesnesitelné

Moc si vod / od toho neslibuj! *viz* Nečekej od toho moc.

To se nesluší.
(Čl. starší, rodič v napomenutí n. připomenutí zvl. vůči dítěti, mladšímu druhému a jeho úmyslu udělat v dané situaci věc vybočující z nepsaných norem, zachovat se neobvykle ap., obv. ve snaze odvrátit ho od toho ap.:) tohle lidé obvykle nedělají a považuje se to za nevhodné n. provokativní; to se nemá dělat, a proto to nedělej! ■ **S** to nedělá se, to není vhodné

To sem / jsem eště / ještě neslyšel, že … n. **Něco takovýho sem eště neslyšel!**
(Čl. udiveně n. odmítavě, popř. posměšně vůči druhému v reakci na jeho tvrzení, informaci n. přání, záměr ap.:) to je krajně nepravděpodobné n. nereálné, nemožné; to je nesmysl. No to sem e. n., že by sloni lezli po skalách. ■ **S** to je nesmysl, já odmítám to, já nevěřím

Neslyší, nevidí, jen … *viz* Nevidí, neslyší (a) jen …

Jako by to neslyšel.
(Čl. obv. nespokojeně n. překvapeně vůči druhému v komentáři o vedoucím třetím, šéfovi ap. a jeho chování s ohledem na obv. kritickou n. drzou poznámku n. naopak nepříjemnou žádost ap.:) jedná n. mluví stále stejně a nereaguje na to; přehlíží to a předstírá, že to neslyšel. ■ **S** on předstírá hluchotu, on přehlíží to

Nesmíš (si) to tak brát! *viz* Tak si to tak neber!

To tě nesmí ani napadnout!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5a
(Čl. autoritativní kategoricky v příkazu vůči podřízenému, dítěti ap. v reakci na naznačený úmysl udělat něco zakázaného, nebezpečného, nežádoucího ap.:) to v žádném případě nedělej, nesmíš

udělat (a ani na to nemysli)!; už i sama myšlenka na to, takový krok, čin jsou nepřijatelné a neodvažuj se to udělat! To tě nesmí ani n. jít ven bez svetru, ty kluku pitomá! Dyť je tam pět stupňů! ■ **S** nedělej to!, to není rozumné, to je nepřijatelné, já zakazuju To pusť z hlavy!, Ať tě to ani nenapadne!

Ⓐ Don't you dare! Ⓝ Lass dir das ja nicht einfallen. Ⓕ N'y songe même pas! Ⓡ Чтоб тебе такое и в голову не приходило.

Nikdo mu nesmí nic říct.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. nespokojeně vůči druhému v hodnocení prudkého, autoritativního, popř. cholerického třetího, též nadřízeného, a jeho chování, reakcí ap., zvl. při prosazování svého záměru, provádění neobvyklé práce:) nesnáší (při tom) jakoukoliv kritiku a prudce, útočně ji odmítá; je velmi nedůtklivý a při každém nesouhlasu s jeho názory se velice rozčílí.* A: Karel tu stavbu vehementně prosazuje, že? – B: Nojo, n. mu n. nic říct, hned se rozčiluje a nadává. ■ **S** on odmítá kritiku Je jak podebranej vřed.

Ⓐ You can't reason with him. Ⓝ Der lässt sich von niemandem etwas sagen / von niemandem reinreden. Ⓕ Personne / on ne peut rien lui dire. Ⓡ Никто не смеет даже слова сказать.

Nic jí° nesmí ujít.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. znechuceně a posměšně vůči druhému popisující přehnané, nepříjemné chování zvl. starší, málo zaměstnané a senzacechtivé ženy obv. ze sousedství ve vztahu ke změnám a novinkám v jejím okolí ap.:) je strašně zvědavá, popř. vtíravá, a stále vše kolem pozoruje; je to známá drbna, klepna a dychtivě, přehnaně sleduje, kde se co děje; vůbec nerespektuje soukromí lidí a snaží se z něj dovědět co nejvíc.* A: Krucinál, ta ženská je tu zas! To musí vědět, i co máme k vobědu? – B: Nojo, nic jí n. u. To asi ta vůně. ■ **S** ona je zvědavá Do všeho musí strčit nos.

Ⓐ She has to know everything. Ⓝ Der darf nichts entgehen. Ⓕ ! Elle est curieuse comme une fouine., ! Il faut qu'elle mette son nez partout., Rien ne peut / doit lui échapper.

Nesmíš všemu věřit (co se povídá).

(Čl. zkušený a informovaný zvl. vůči nezkušenému a mladšímu druhému v uklidňující reakci na jeho znepokojení zprávou třetího, třetích, obv. nepravdivou n. vypočítavě dezinformující ap.:) jsi moc důvěřivý, ale to není pravda; nevěř tomu, je to lež n. vymyšlené, přehnané ap.! ■ **S** nevěř tomu!, to není pravda

To je (čirý / čirej / holý / holej) nesmysl!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c *(Čl. informovaný vůči druhému rázně, popř. rozhorleně odmítající jeho zprávu, tvrzení n. nápad či vyznění zprostředkovaného přenosu slov třetího ap., zvl. s ohledem na pravdu, reálnost:) to (vůbec) není pravda; to je hloupost, velmi naivní a nereálný nápad a já ho odmítám; to není pravda, to je zcela zkreslené, je to pomluva.* A: Pavla mi říkala, že Matěj nechce jet! – B: To je n., von přece jen naznačil, že přijede pozdějc. ■ **S** to není pravda, to není tak, to je hloupost, já odmítám to To jsou nápady!, To je padlý na hlavu.

Ⓐ That's (total) nonsense. Ⓝ Das ist blanker Unsinn. Ⓕ C'est une (pure) absurdité / ânerie / insanité / folie / un (pur) non-sens. Ⓡ Это чушь / абсурд / несуразица / ахинея полная . . .

Věřím, protože je to nesmyslné. *viz* Credo, quia absurdum.

Jestli něco nesnáším, tak . . .

(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 2. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles. *(Čl. popuzeně a odmítavě, někdy rázně, vůči druhému v reakci na opakované nepříjemné, nevhodné, nesmyslné a stále stejné komentáře, kritické poznámky n. činnost druhého n. třetího ap.:) to, že . . . (to děláš n. zase říkáš), mě krajně dráždí a já to odmítám; silně nemám rád, když . . .* Teda jestli něco n., tak jsou to ty tvoje blbý řeči a citace z Lenina. ■ **S** to irituje mě, já odmítám to, já nechci poslouchat to dál, to je nesnesitelné Z toho by člověka trefil šlak.

Ⓐ If there's one thing I can't stand, it's . . . Ⓝ Wenn ich was nicht vertragen kann / abkann, dann ist das . . . Ⓕ Si il y a bien quelque chose que je ne supporte pas, c'est . . . Ⓡ (Вот что я терпеть не могу / не переваривaю, так это . . .)

To je k nesnesení. n. **Je (to) k nesnesení.**

(Čl. podrážděně, unaveně si stěžující druhému zvl. na nepříjemné dlouhodobé jednání třetího, sílu rušivého hluku, pokračující bolesti ap.:) je to pro mě krajně nepříjemné, nepřijatelné a nedokážu to už dál snášet, tolerovat; způsobuje mi to velkou bolest; velmi mě to dráždí n. vyrušuje. ■ **S** to je nepříjemné, to je nesnesitelné

O tom / o takovém / vo tom / vo takovým se vám° (jaktěživ / ani) nesnilo.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nesmírně nadšeně vůči druhým při popisu, líčení nádhery, přepychu, dokonalosti materiálního zařízení interiéru n. pracovního místa n. luxusu jídla na hostině ap.:) bylo, je to velkolepé, nádherné, krásné a s čímkoliv jiným nesrovnatelné; bylo, je to po všech stránkách dokonalé a ohromující. No a pak mě pan generální pozval k sobě do pracovny, která byla zařízená … vo tom se vám j. n. ■ **S** to je nádherné, já obdivuju to Teda klobouk dolů!, To přecházel zrak.
Ⓐ You've never seen anything like that (even in your wildest dreams). Ⓝ Das / davon hättet Ihr euch nicht träumen lassen. Ⓕ Vous n'auriez pas imaginé cela même en rêve! Ⓡ Да вам такое и не снилось!

Nesuďte, abyste nebyli souzeni.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. vzdělaný umírněně vůči druhému a proti jeho příkrému postoji k třetímu, zvl. s ohledem na nedostatek znalostí o pozadí chování, činu třetího ap.:) buďte shovívaví při kritice činů ostatních, nemůžete znát všechny příčiny; nekritizuj, neodsuzuj povrchně jiné, když sám nejsi dokonalý a nechceš být kritizován. A: Chová se skutečně hrozně, to se myslím nedá ničím omluvit. – B: No, nesuďte, a. n. s. ■ **S** nekritizuj jednostranně! Nech na hlavě! ♦ Mt 7,1.
Ⓐ Judge not, that ye be not judged. Ⓝ Richtet nicht, damit ihr nicht gerichtet werdet. Ⓕ Ne juge pas, si tu ne veux pas qu'on te juge. Ⓡ Не судите, да не судимы будете!

Tady něco nesouhlasí.
(Čl. nedůvěřivě n. podezíravě vůči druhému při rozboru předestřené situace, celku projektu, propočtu ap. a ověřování detailů a jejich souvislostí ap.:) tak to zřejmě není; něco zatím neobjasněného se nezdá být v souladu s celkem; něco tu nezapadá do celku, popř. je tu utajováno. ■ **S** já nevěřím, to neladí dohromady, to není tak, to nelíbí se mu

To ho nespasí.
(Čl. skepticky v komentáři vůči druhému o třetím a jeho návrhu, pokusu šetřit n. něco změnit, snaze pomoct si, zásadně zlepšit situaci ap.:) to není dostatečné a nijak zásadně mu to nepomůže; to pro něj neznamená žádné zlepšení; to není důležité a celek to neovlivní. ■ **S** to není důležité, to nepomůže, to nemá účinek

Jen aby ses nespálil!
(Čl. zkušený a opatrný vůči druhému a jeho příliš riskantnímu postupu, pokusu ap., zvl. s ohledem na mocné protivníky, šéfa, nebezpečnou konkurenci ap.:) je to riskantní, můžeš při tom hodně ztratit a já tě varuju. ■ **S** to je riskantní, ty riskuješ příliš

To nespěchá / nepospíchá!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 5a
(Čl. žádající službu od druhého ve zjemňující, upřesňující reakci na jeho snahu udělat to okamžitě ap.:) to není tak důležité a urgentní a není nutné to dělat hned; stačí to udělat později, při vhodné příležitosti ap. A: Můžeš mi, prosím tě, najít nějaké podrobnosti o této knize? – B: Moment, jen to tady dopíšu a jdu na to. – A: To zas tak n. Stačí to do zítřka. ■ **S** to není důležité, to nespěchá To počká., To má čas.
Ⓐ There's no hurry. Ⓝ Das eilt nicht. Ⓕ Ça ne presse pas. Ⓡ (Это не срочно.)

Aby ses nesplet / nespletl°! n. **Jen aby ses nesplet°!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a
(Čl. zkušený skepticky vůči druhému v reakci na jeho přílišné nadšení a důvěru v třetího, lákavou nabídku ap.:) měl bys být opatrnější a kritičtější, může to dopadnout špatně; nedůvěřuj tak snadno, můžeš být podveden! A: Dám mu do toho pět tisíc a za rok jich mám zpátky dvacet. Není to fantastický? – B: No, já nevím. Aby ses n. ■ **S** buď opatrný!, nebuď optimista!, já nevěřím Známe svý lidi!, Z toho nekouká nic dobrýho!
Ⓐ For your sake, I hope you're right. Ⓝ Vertu dich mal nicht! Ⓕ ! Ne prends pas tes désirs pour des réalités!, ! Ne te monte pas le bourrichon!, Ne te fais pas trop d'illusion / d'idées!

Neser mě!
(kol; zhrub) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. silně popuzený hrubě a odmítavě vůči druhému a jeho jednání, iritující snaze ap.:) přestaň a nech toho jednání n. mluvení, krajně mě irituje!; děláš to špatně, a to mě rozčiluje; odmítám to od tebe už dál snášet. A: Prostě ti teď to auto nepučím a furt vo tom nemel. – B: Neser mě, nebo ti ho nepučím už nikdy! ■ **S** já jsem rozzlobený, já

odmítám to, přestaň! Di do háje!, Dej už pokoj!, Vlez mi na záda!

Ⓐ Stop bugging me! Ⓝ Mach mich nicht sauer / wütend. Ⓕ Ne me fais pas chier!, ! Ne me casse pas les pieds / (*vulg*) les couilles!, ! Fous / fiche moi la paix! Ⓡ Не выводи меня из себя!, Не серди меня, Муся!

Neser se do toho!

(kol; zhrub) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)

(Čl. hrubě a prudce odmítavě vůči druhému a jeho snaze o intervenci n. komentář ke sporu prvního a třetího n. snaze stranit třetímu a obhajovat ho ap.:) o tu záležitost se nestaráš, a tak si jí nevšímej!; ty se do toho nepleť, nevměšuj se do našeho sporu. A: Ale já si taky myslím, že má pravdu Tonda. – B: Hele, n. se do toho, nerozumíš tomu. ■ **S** nevměšuj se! Hleď si svýho!

Ⓐ You keep out of this! Ⓝ Kümmer dich um deinen eigenen Dreck!, Halt dich raus! Ⓕ Ne viens pas foutre / semer ta merde!, Arrête d'aller planter ta merde!

Nessun magior dolore, che ricordar si dal tempo felice – nella miseria.

(Vzdělaný čl. v povzdechu vůči druhému, zvl. při vzpomínkách svých n. druhého na dřívější lepší dobu ap.:) těžké chvíle není dobré ještě zhoršovat vzpomínkami na dobré chvíle; v dobách neštěstí vzpomínky na bývalé štěstí jsou zvláště bolestné. ■ **S** vzpomínky na štěstí bolí v neštěstí ♦ *Není větší bolesti než vzpomínat na doby štěstí v neštěstí*, Dante (1265–1321), *Božská komedie, Peklo, V, 121* (1316).

Nestačil se divit (jak / co …).

(Čl. informovaný, svědek ap. vůči druhému v komentáři zvl. o třetím a jeho reakci na nepředvídanou změnu, obv. proti očekávání:) byl tím velmi a obv. delší dobu n. opakovaně překvapený a zaskočený. ■ **S** on je překvapený

Jako by se nic nestalo!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. roztrpčeně, kriticky vůči druhému ve stížnosti na nezměněné chování třetího po výtce, maléru, trapasu ap.:) zřejmě je nenapravitelný, chová se, jedná jako předtím, dříve; to vůbec nezabralo n. nepomohlo, to (jeho chování) je stejné; nelíbí se mi, že se nepolepšil. Včera sme se kvůli tý jeho nepořádnosti strašně pohádali a dneska je to to samý. Jako by se nic n. ■ **S** to nepomůže, to je marné, to není dobré To je, jako když hrách na stěnu hází.

Ⓐ I might as well save my breath (to cool my porridge). Ⓝ Als ob nichts geschehen / passiert wäre! Ⓕ Comme si rien ne s'était passé! Ⓡ Как об стену горох., Как с гуся вода.

Nic se nestalo.

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zdvořile v reakci na omluvu druhého za způsobené drobné nepohodlí, nepříjemnost, dotek vůči prvnímu ap.:) to nebylo vůbec nic vážného n. důležitého a mně to nevadí. A: Promiňte, nevěděl jsem, že to je vaše místo, hned si přesednu. – B: Nic se n., to jste nemoh vědět. ■ **S** to nevadí Ale to nic., To je v pořádku.

Ⓐ Not to worry. Ⓝ Keine Ursache. Ⓕ Il n'y a pas de mal., ! Ce n'est pas grave., Ce n'est rien., ! Il n'y a pas d'offense. Ⓡ (Ничего страшного., Пустяки, не стоит обращать внимание.)

Jen aby se mu nic nestalo!

(Čl. zvl. starší, rodič ap. ustaraně a nejasně vůči druhému o blízkém třetím, často nezkušeném dítěti ap. na nevyzkoušené cestě, při prvním pobytu v novém prostředí ap.:) mám o něj strach, obavy a přeju si jeho bezpečný návrat; moc doufám, že ho (tam) nepotká neštěstí, nehoda ap. ■ **S** já bojím se o něj

Pro jednou se (snad) tolik nestane° / neděje.

(kol) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený a tolerantní smířlivě n. konejšivě vůči rozzlobenému druhému odhodlanému potrestat třetího, zvl. mladého n. nezkušeného, za jeho chybu, často neúmyslnou, opomenutí, nesplnění úkolu ap. n. vůči druhému žádajícímu ho o neobvyklou výjimku:) to (co se stalo, udělal ap.) jistě není nijak zásadně důležité a jako první chybu bys mu to měl odpustit; tolik škody se nestalo a napoprvé je třeba být shovívavý. Co tak prosim tě vyvádíš? Pro j. se s. tolik n., když ho to necháš v klidu předělat. ■ **S** to není důležité, to nevadí Ty s tím neděláš!

Ⓐ (It's no big deal.) Ⓕ Ça ne va pas fort., ! Ça pourrait aller mieux., ! Ce n'est pas terrible., (Ça ne vaut pas la peine d'en parler.) Ⓡ На первый раз прощается.

Nestojí° (to) za moc / mnoho.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp

neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. kriticky, nespokojeně vůči druhému na jeho dotaz po zdravotním n. materiálním stavu, úspěchu, uspokojení z práce ap. n. o úrovni výsledku práce, úkolu ap. třetího:) není to příliš dobré ani uspokojivé; nelíbí se mi to n. nejsem s tím spokojený. A: Vás už sem tak dlouho neviděl, jak se vám vede? – B: No, n. to za moc. ■ **S** já nejsem spokojený, to nelíbí se mu Je to za všechny drobný., Je to na bačkoru., Stojí to za zdrávas královno.

Ⓐ It / things could be better. Ⓝ Bescheiden., Nicht besonders., Durchwachsen., Es könnte besser sein. Ⓕ Ça ne va pas fort., ! Ça pourrait aller mieux., ! Ce n'est pas terrible. Ⓡ (Так себе., Так, ничего особенного.)

Nestojí o to.

(Čl. vůči druhému o postoji, ochotě, zájmu o nabídku ap. třetího ap.:) nechce to (dělat, koupit n. přijmout ap.); nemá o to zájem, není to dost zajímavé n. přitažlivé. ■ **S** on nechce, on nemá zájem

To ho° nic nestojí°.

(kol) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. moudrý a laskavý v údivu vůči druhému v reakci na třetího a jeho přehnanou přísnost, zbytečnou zásadovost a neochotu k nenamáhavé činnosti ve prospěch druhého ap.:) to mu nedá žádnou velkou námahu, tak proč to neudělá?; pro něj je to přece tak snadné, jednoduché a přitom to tobě, nám ap. hodně pomůže; to on udělá snadno, když se nemusí namáhat. Těch pár laskavejch slov, vždyť ho to nic n. a starý paní udělají dobře. ■ **S** on dělá to snadno, to je snadné Za to nic nedáš., To je lehký jako facka.

Ⓐ It's no skin off his nose. Ⓝ Das kostet ihn nichts. Ⓕ Ça ne lui coûte rien., (Ce n'est pas un gros effort pour lui.) Ⓡ (Что ему, трудно было?)

Nestojí° (to) za nic. n. **To nestojí° za nic.**

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. kriticky a odmítavě n. pesimisticky vůči druhému na dotaz, jak se mu daří n. po úrovni výsledku úkolu, kvalitě projektu, vlastnostech člověka, věci ap.:) je to velmi špatné, podprůměrné; vůbec to není spolehlivé, prospěšné ap. A: Čets tu jeho poslední knížku? – B: Jo, n. (to) za nic. ■ **S** to není dobré, daří se mi špatně Je to pod psa., Stojí to za starou bačkoru.

Ⓐ It's awful. Ⓝ Das ist (echt) schwach / mies / Scheiße. Ⓕ Cela (ça) ne vaut rien., ! Pas un clou.

Nestojí° (mi°) to za to. n. **Nestojí to za to (Inf).**

(kol) **0** ot, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. odmítavě vůči druhému v reakci na jeho dotaz n. nabídku, výzvu, aby náročně, namáhavě řešil poměrně malý problém, hájil svá práva ap.:) nechci n. nemám zájem se tím zabývat n. to dělat, není to tak důležité; udělat to by jen přineslo další problémy (a nepomohlo by to); není to tak důležité a nedoporučuju to. A: Proč mu to neřekneš, když se ti to nelíbí? – B: N. mi to za to. Eště by si na mě zased. ■ **S** to není důležité, já nechci dělat to To nemá cenu.

Ⓐ It's not worth it / the hassle. Ⓝ Das ist es mir nicht wert., Das ist nicht der Mühe wert. Ⓕ Ça ne / n'en vaut pas la peine / le coup., Ça ne (me) sert à rien / pas à grand chose. Ⓡ (Овчинка не стоит выделки.)

Kam ho nestrčíš, tam není.

(Čl. nespokojeně, odmítavě vůči známému druhému o třetím a jeho postojích, iniciativě, zájmu ap., též dítěte:) je krajně pasivní a neprůbojný a nemá o nic aktivní zájem; nechá sebou jen pasivně manipulovat. ■ **S** on je pasivní ♦ Přísloví.

Z toho se nestřílí.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený uklidňující druhého v reakci na jeho obavy, znepokojení, že něco v detailu zanedbal, opomněl, neudělal úplně správně ap.:) to není tak důležité, za to tě nikdo trestat nebude; to je zanedbatelná maličkost. A: Já sem to tam určitě zapomněla dopsat! – B: Z toho se n., to tam můžeš ještě doplnit pak, a když to tam nebude, tak se taky nic neděje. ■ **S** to není důležité Ale co!, Jakýpak fraky!

Ⓐ It's no big deal. Ⓝ Das ist nur halb so wild. Ⓕ ! Il n'y a pas de quoi fouetter un chat., ! Il n'y a pas de quoi se faire sauter le caisson. Ⓡ (Ну и что, от этого ещё никто не умирал.)

Že se nestydíš°!

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. s autoritou vůči mladšímu n. podřízenému druhému v odmítavé, vyčítavé reakci na jeho neslušná, nefér slova n. nemorální, nespravedlivé jednání, čin ap., obv. přímo při odhalení činu druhého ap.:) to se nedělá, to je špatné, nesmíš to dělat. Že se nestydíš! Takovej velkej kluk a bije

mladšího, a ještě holku k tomu! ■ **S** to nedělá se, styď se! Že ti není hanba!

Ⓐ Shame on you! Ⓝ Du solltest dich (was) schämen. Ⓕ Tu n'as pas honte! Ⓡ Как тебе не стыдно!

Nesvědčí mu to.
(Čl. v hodnotícím komentáři vůči druhému o třetím a jeho zvl. novém životním prostředí, práci, škole ap.:) není to pro něj dobré a nemá to na něj dobrý vliv; neprospívá mu to a jemu se tam nedaří dobře. ■ **S** daří se mi špatně, to není dobré

Kde nesvrbí, nedrbej (a psa, když chce spát, za vocas netahej).
(Vzdělaný, moudrý čl. v napomenutí n. radě vůči mladšímu druhému planoucímu touhou vrhnout se do spravedlivého boje, napravovat křivdy jiných lidí ap.:) nemíchej se, nevměšuj se do věcí, které se tě netýkají. ■ **S** nevměšuj se! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Já ti na to nešahám.
(Čl. bránící se rozhořčenému druhému a jeho obvinění n. dojmu z nepříznivého postoje, vztahu prvního k ideálům, cílům, hodnotám, rozdělané akci druhého ap., s odstínem odstupu, ale respektování preferencí druhého:) (sice s tím nesouhlasím, ale) nic zlého jsem proti tomu neřekl n. neudělal; nechtěl jsem se tě tím dotknout; nechci ti to pomlouvat ani vyvracet, prostě si myslím něco jiného. ■ **S** já nechci útočit na to

To by neškodilo. n. **No, neškodilo by, kdyby …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému obv. v reakci na jeho přímou nabídku n. jako nápad či návrh něco užitečného, prospěšného udělat ap., zvl. s ohledem na celkovou situaci:) bylo by to dobré n. vhodné; uvítal bych to (kdyby …); doporučoval bych, aby … Stopečka slivovice, to by n., co říkáš? Je tam hrozná zima, fuj! ■ **S** to je dobré, to je vhodné, já vítám to To by bodlo!

Ⓐ (It would be welcome., It would be help.) Ⓝ Das könnte nicht schaden. Ⓕ Ça ne ferait pas de mal, si … Ⓡ (Это бы не помешало., Вреда от этого не будет.)

Neškrab, co tě nesvrbí! n. **Jen si to neškrábat!**
(Čl. zkušený v radě ke zdrženlivosti vůči druhému, zvl. v reakci na jeho nemístnou zvědavost, snahu kriticky proniknout pod povrch situace, uspořádání systému, který mu jinak vyhovuje, živí ho ap.:) buď spokojený s tím, co máš, a nedráždi (šéfa ap.) zbytečnou zvědavostí, kritikou ap.! ■ **S** nevměšuj se!, buď vděčný!

Ani si neškrt°.
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému při líčení neúspěchu třetího, někdy favorita ap., v soutěži či při akci, a při stranění jeho protivníkovi ap.:) vůbec při tom neuspěl, nedosáhl slušného výsledku; vůbec neměl příležitost se projevit a nic při tom nezískal. Ten první jel jako blesk, a tak si ten druhej ani neškrt, i když to byl favorit. ■ **S** on neuspěl, on nezískal nic Vostrouhal kolečka., Vyšel naprázdno.

Ⓐ He didn't get a look-in. Ⓝ Der hat kein Bein auf den Boden bekommen. Ⓕ Il n'a rien pu faire., ! Il est resté le bec dans l'eau., Il s'est cassé les dents., ! Il est allé se rhabiller., ! Il l'a eu dans le baba / dans l'os.

Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova) n. 1c
(Čl. starší, moudrý v povzdechu vůči druhému a v reakci na sdělované problémy a utrpení třetího ap.:) život lidský v sobě mívá neštěstí; je běžné, že v životě člověka obvykle nějaké neštěstí potkává. A: A ještě k tomu všemu mu utekla žena. – B: Neštěstí n. po h., ale po l. ■ **S** neštěstí potkává lidi Není každý den posvícení., Jednou jsi dole a podruhé nahoře. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Mala ultro adsunt, neštěstí přichází samo*, to však z *Aliud ex alio malum, z jednoho zla (se rodí) druhé*, P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Kleštěnec, 988.*

Ⓐ Misfortunes never come singly. Ⓕ Les malheurs n'arrivent pas qu'aux autres., ! Le diable n'est pas toujours qu'a une porte. Ⓡ Беда не по лесу ходит, а по людям.

Neštěstí ve hře, štěstí v lásce.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. v útěše k prohrávajícímu a smutnému druhému, zvl. v hazardní hře ap.:) tvé herní neúspěchy, prohry jistě budou ojedinělé, jinak zřejmě budeš mít v ostatním n. v lásce štěstí; nevadí, že se ti nedaří ve hře, bude se ti dařit jinak. A: Já to prostě neumím hrát. – B: Nezoufej, n. ve hře, š. v lásce. Příště bude líp. ■ **S** neúspěch ve hře přinese úspěch v lásce Každý rub má svůj líc.

Ⓐ Unlucky at cards, lucky in love. Ⓝ Pech im Spiel, Glück in der Liebe. Ⓕ Malheureux au jeu, heureux en amour. Ⓡ Не везёт мне в картах, повезёт в любви!

Neštěstí / nemoc na koni přijíždí a pěšky odchází.
(Zvl. starší moudrý čl. ve smutném komentáři vůči druhému o přetrvávajících problémech, starostech, nemocích ap. jeho n. třetího ap.:) utrpení, smůla, problémy ap. se objevují náhle a rychle, ale dlouho trvá, než zmizejí. ■ **S** neštěstí nastává rychle a nemizí rychle Drží se ho smůla., Lepí se na něj smůla. ♦ Přísloví (Čelakovský).

… (a) neštěstí bylo hotovo.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. popisující druhému vyvrcholení nepříznivé události n. situace, zvl. důsledky chyby, neopatrného výroku, náhody ap.:) a tím problém, napětí nešťastně vyvrcholilo (a došlo k nehodě, hádce, křiku ap.); to vše situaci, náladu ap. zcela obrátilo a zkazilo. A pak eště řek, že von sem na dovolenou vlastně ani nechtěl, a n. bylo h. Nemluví s ním tchýně ani manželka. ■ **S** to vedlo k neštěstí, to vyvrcholilo tím To byl vrchol.
Ⓐ … and disaster struck., … and the fur began to fly., … and the fat was in the fire. Ⓝ … dann war es passiert., … und das Unglück nahm seinen Lauf. Ⓕ (… (et) le malheur est arrivé.)

Neštěstí je hotový / hotovo hned. n. **Neštěstí je hned hotový.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. starší zkušený čl. v komentáři vůči druhému a jeho vyprávění o náhlé náhodné nehodě, zkáze, neúspěchu, utrpení druhého ap.:) neštěstí se přihodí snadno a rychle komukoliv, je třeba být pokud možno opatrný. A: Stalo se to v tý zatáčce neuvěřitelně rychle a ani to nebyla jeho vina. – B: Nojo, n. je h. hned. ■ **S** neštěstí stane se snadno A lítáš v tom, ani nevíš jak.
Ⓐ Disaster can strike at any time. Ⓝ Ein Unglück kommt schneller, als du denkst. Ⓕ Un malheur est si vite arrivé. Ⓡ От беды не убежишь., От беды бежал, да в другую попал.

Nikdy není na jednom neštěstí dost.
(Čl. zkušeně a soucitně komentující vyprávění o nepříjemnostech, problémech ap. jeho n. třetího ap.:) když se člověku nedaří a má s něčím problémy, stane se většinou ještě něco dalšího nepříjemného. ■ **S** neštěstí hromadí se ♦ Přísloví, srov. Čelakovský *Zřídka jedno neštěstí samo přichází.*

To (zase) není° takový / takové neštěstí.
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. utěšující druhého v reakci na jeho lítost ze způsobené menší škody, nepříjemnosti n. drobnou nepříjemnost postiženého ap.:) to není tak velký problém a nestojí to za omluvu n. lítost; nestalo se nic tak hrozného, to snadno vyřešíme n. napravíme; nezveličuj to, není to tak hrozné! A: Podívej se, co sem udělala hroznýho, vypárala jsem ti kus ubrusu. Promiň! – B: To není t. n. To se jehlou lehce spraví. ■ **S** nic mimořádného nestalo se, to není důležité, to není nepostradatelné, to není zlé ještě Nikdy není tak zle, aby nemohlo být hůř.
Ⓐ It's not the end of the world. Ⓝ Ein Beinbruch wäre schlimmer. Ⓕ Ce n'est pas un (bien) grand malheur. Ⓡ Не велика беда.

Neštěstí (nikdy) nechodí samo.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně, popř. soucitně v komentáři vůči druhému o řetězu problémů, potíží ap. jeho n. třetího ap.:) když má člověk velkou nepříjemnost, smůlu ap., obvykle se vyskytnou hned ještě další a situaci jen zhorší. A: Zrovna když měl začít vyřizovat ty věci okolo občanství, tak si ještě k tomu zlomil nohu. – B: Nadarmo se neříká, že n. n. samo. ■ **S** neštěstí hromadí se Nikdy není na jednom neštěstí dost. ♦ Srov. lat. *Nulla calamitas sola, žádné neštěstí (není) samo* (Walther 18 891).
Ⓐ Misfortunes never come singly. Ⓝ Ein Unglück kommt selten allein. Ⓕ Un malheur n'arrive jamais seul. Ⓡ Беда не ходит одна.

Potkalo / postihlo / stihlo ho neštěstí.
(Čl. soucitně vůči druhému o třetím a jeho těžké životní situaci ap.:) dostal se do nezaviněných tragických n. vážných problémů, nepříjemností, těžkostí; byl postižený smůlou, neblahou událostí. ■ **S** neštěstí přišlo, on má problém

Jedno neštěstí stíhá druhé.
(Čl. starší poněkud pateticky n. utrápeně vůči druhému, druhým v komentáři o přicházejících ztrátách, tragických událostech ap. zasahujících jeho, rodinu, společnost ap.:) nečekaně přicházejí těsně za sebou neštěstí, těžké životní situace, nepříjemnosti, problémy ap.; je sužován, trápen sledem těžkostí, problémů. ■ **S** neštěstí hromadí se ♦ Přísloví (Čelakovský).

Něco tu neštymuje. *viz* Tady něco nehraje.

Vem to nešť. *viz* Čert to vem!

Mě do toho netahej!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. odmítavě se ohrazující vůči druhému a proti jeho snaze ho získat jako spojence do sporu s třetím ap.:) já odmítám, nechci se toho zúčastnit, vyřiďte si to sami!; nesnaž se mě do toho zapojit, nechci se vměšovat! A: Franto, řekni na to něco, tobě se to přece také nelíbí. – B: Hele, mě do toho n., já se mezi vás míchat nebudu. ■ **S** já nechci vměšovat se Mě do toho nic není.
Ⓐ Leave me out of it! Ⓝ Lass mich da bloß raus! Ⓕ Ne me mêle pas à ça! Ⓡ (Ты меня в это не впутывай!)

To sem netahej!
(Čl. zvl. v diskuzi, sporu n. hádce s druhým odmítavě k jeho připomínce další okolnosti, aspektu, faktu ap. a snaze to využít jako další argument:) to má jinou povahu, nepatří to sem, k tématu a do diskuze, a tak o tom nemluv!; to s tím nesouvisí, tak to nepřipomínej! ■ **S** nemluv o tom!

To mě netanguje / netankuje.
(Čl. ležérně a odmítavě vůči druhému a jeho námitce, nabídce ap.:) nezajímá mě to vůbec a nestarám se o to; to se mě netýká a je mi to lhostejné ■ **S** to nezajímá mě

Když neteče, aspoň kape. *viz* Nemusí pršet, stačí když kape.

Proč bychom se netěšili?
(neutr) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 1d
(Vzdělaný čl. dobře naladěný ve zvolání n. radě vůči druhým, příjemné společnosti při veselé události n. oslavě, úspěchu ap.:) cítíme se velmi dobře, výborně a máme důvod se radovat; mám, máme (z toho) radost, a tak to příjemně, vesele oslavme! A: Vy tu máte dneska ale veselo! – B: Proč bychom se n.? Slavíme jeho promoci. ■ **S** my musíme oslavit to, to je dobré, já mám radost To je podle mýho gusta! ♦ K. Sabina (1824–1884), z libreta ke Smetanově opeře *Prodaná nevěsta* (1866), 1. dějství, sbor; podle lid. písně *Proč bychom veseli nebyli.*
Ⓐ (Why shouldn't we let our hair down?) Ⓝ Man muss die Feste feiern, wie sie fallen. Ⓕ Pourquoi ne nous réjouirions nous pas?, Pourquoi ne pas se réjouir? Ⓡ (Хорошо сидим!)

Netrhej, když jsi nesázel!
(Čl. spravedlivý v napomenutí vůči lehkovážnému n. nepoctivému druhému a jeho úmyslu zmocnit se cizí věci ap.:) respektuj, o co se zasloužil n. co vytvořil jiný člověk, a neber, nekraď n. nenič to! ■ **S** ty musíš respektovat majetek cizí ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Záhořovo lože*, *Kytice* (1853).

Nic netrvá věčně (ani láska k jedný slečně).
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý v útěše vůči druhému v reakci na jeho smutek, lítost ze ztráty n. na jeho depresi z těžké situace, útlaku ap.:) **1.** *člověk a lidské hodnoty se mění a občas je nutné se se starými věcmi, láskami ap. rozloučit a přijmout nové;* **2.** *to nepotrvá navždy a jednou to musí také skončit jako cokoliv jiného.* **1.** A: Tak, a rozbila sem si svůj starej hrneček vod kamarádky. – B: Nojo, nic n. věčně. ■ **S** nic nevydrží věčně, to nepotrvá Všechno má svůj konec., Všeho do času! ♦ Srov. lat. *Nihil est perpetuum datum, nic není na věky dáno*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Komedie o skřínce, 194.* Dodatek obsah žertovně zlehčuje.
Ⓐ Nothing lasts forever. Ⓝ Alles Ding währt seine Zeit. Ⓕ Rien n'est éternel. Ⓡ Ничто не вечно (под луною).

Jako když se ho to netýká / netejká!
(Čl. poněkud rozezleně si stěžující druhému na nezodpovědné chování, reakci třetího a vyhýbání se povinnosti, nesplnění očekávání ap., zvl. ve vztahu k aktuální potřebě:) distancuje se od toho (neprávem); tváří se n. chová se netečně, nezúčastněně a nezainteresovaně; je mu to zřejmě jedno a nestará se, nedělá to, co má. ■ **S** on nemá zájem, on předstírá neúčast

To se tě netýká.
(Čl. odmítavě, někdy ve snaze odbýt druhého v reakci na jeho zvědavost, otázku n. snahu se zapojit do záležitosti, problému řešeného prvním a třetím ap.:) to je věc, téma mimo tvůj zájem n. starost či prospěch; to nemá k tobě vztah (proto se o to nestarej). ■ **S** to netýká se tebe

Aby tě° neubylo!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. podrážděně n. dotčeně vůči neochotnému n. povýšenému druhému v reakci na jeho odmítnutí se rozdělit o něco n. štítivé vyhýbání se nepříjemné práci ap.:) jsi nepříjemně rozmazlený a odmítáš neprávem, a to se mi nelíbí; mohl bys projevit dobrou vůli a udělat to, kdybys chtěl; nijak by sis neuškodil, kdybys souhlasil. A: Tuhle já mám moc rád a tobě nedám, kup si svoji zmrzlinu! – B: No, aby tě n.! ■ **S** ty jsi zhýčkaný, ty jsi nespravedlivý

ke mně, chovej se vstřícně! Ty seš ňákej fajnovej!, Nedělej fóry!

Ⓐ It wouldn't hurt you (inf). Ⓝ Stell dich bloß nicht so an! Ⓕ ! (*iron*) Il ne faudrait surtout pas que ça te manque / te prive!

Aspoň neubyde!

(kol) **0** neměnné ⊟ 5e kles. zvl. (od k. slova) *(Čl. obv. ironicky vůči vzdorovitému n. dotčenému druhému zvl. v reakci na jím odmítnuté pohostinství, nabídnuté jídlo:) tak si neber, neberte, když nechceš, nechcete, moje škoda to nebude; v tom případě nesporně ušetříme!* A: Tak já se už na tebe nezlobím. Nechceš bábovku? Vem si! – B: Ne, děkuju, nechci. – A: No, jak myslíš, aspoň n. ■ **S** to nevadí Když ne, tak ne.

Ⓐ All the more for those who do. Ⓝ Wer nicht will, der hat schon. Ⓕ (Comme ça, on n'en manquera pas!), ! Ça en fera plus pour les autres! Ⓡ Больше останется., (Баба с возу, кобыле легче.)

Snad / vono tě° neubyde!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a *(Čl. obv. s autoritou n. vlivem rázně v pobídce vůči druhému, podřízenému n. rozmazlenému dítěti ve snaze ho přimět k odmítané a poněkud nepříjemné práci, úkolu ap.:) nebuď rozmazlený, změkčilý (a neříkej, že nemůžeš) a udělej to!; nijak si neuškodíš, když to uděláš!* A: Když já to nemůžu takhle dělat, musela bych mít rukavice. – B: Ale nevymejšlej si, snad tě neubyde a ruce ti taky neupadnou. ■ **S** ty jsi zhýčkaný, chovej se vstřícně!, udělej to! Nedělej fóry!

Ⓝ Brich dir man keinen ab! Ⓕ ! Ça ne sera pas ta ruine! Ⓡ (От этого) тебя не убудет.

Já už to víckrát / nikdy neudělám!

(Obv. dítě lítostivě vůči rodiči ap. omlouvající se a slibující nápravu, zvl. po předchozím pokárání za svůj zakázaný n. nepřijatelný čin, neposlušnost, výtržnost ap.:) prosím za odpuštění a slibuju, že se polepším n. že to nezopakuju. ■ **S** já slibuju nápravu

Nic ti° to neudělá, když …! n. **Co ti° to udělá!**

(kol) **0** neměnné ⊟ 4a neukon. nekles. *(Čl. přemlouvající neochotného n. váhavého, ale zkušeného n. kompetentního druhého k vykonání činu, zákroku, intervence ap. prospěšné prvnímu ap.:) pro tebe to není tak namáhavé n. náročné, tak to prosím udělej!; nijak si tím neuškodíš, když (to uděláš)*. Nic ti to n., když tam napíšeš, a třeba mi konečně tu půjčku dají. ■ **S** udělej to!, to není těžké tak, prosím Nedělej fóry!, Vono tě neubyde!

Ⓐ It won't hurt you (inf). Ⓝ Das kann dir gar nicht schaden, wenn … Ⓕ Qu'est-ce que ça peut te faire, (si …)!, ! Tu n'en mourras pas (si …)! Ⓡ Да что с тобой будет, если …

To mi° (přece) neuděláš°! n. **To bys mi° přece neudělal!**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a *(Čl. vehementně se bránící nepříznivému rozhodnutí, úmyslu obv. vlivného druhého a ve snaze ho přesvědčit o opaku:) nedělej to, prosím!; to já nechci, to je pro mě nepříjemné, nemilé n. škodlivé.* To mi přece n., že bys z mý voslavy vodešel tak brzo! ■ **S** nedělej to!, já nechci to To si vyprošuju., To teda pěkně děkuju.

Ⓐ You wouldn't (do that (to me)), would you? Ⓝ Das kannst du mir doch nicht antun! Ⓕ Tu ne vas pas faire une chose pareille!, Tu ne vas (tout de même) pas me faire ça!, Tu ne me ferais pas ça!

Samo (vod / od sebe) se to neudělá.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. nesouhlasně vůči druhému, druhým ve skupině ap. v reakci na jeho, jejich snahu potřebnou práci, zásah odložit n. se nezúčastnit ap.:) musíme to udělat my, jinak se nic nezmění, nezlepší; nedá se to pořád odkládat, musíš to udělat ty.* A: Vono to s tou dlažbou nějak dopadne. – B: Jak dopadne? Samo se to n. Proč nechceš přispět? ■ **S** je třeba udělat to, to nelze odkládat, udělej to! Pusť se do toho!

Ⓐ Somebody's got to do it – it won't do itself. Ⓝ Von selbst geht das nicht. Ⓕ Ça ne se fera pas tout seul. Ⓡ (Само собой это не произойдёт.)

… nebo se neudržím!

(Čl. polovážně a intenzivně vůči druhému v reakci na jeho silné lákání n. dráždivou nabídku zvl. lahůdky, dobré, ale nezdravé pochoutky ap.:) velmi mě to láká a (neodstraníš-li to z dohledu ap.) já neodolám a všechno to sním ap. Kristepane, dej ty pralinky pryč, nebo se n.! ■ **S** to je lákavé, já neodolám

Nic mu° neujde / neunikne / neuteče.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. obv. pochvalně vůči druhému o třetím, zvl. v kontrolní a vedoucí funkci, vedoucím, mistrovi ap. n. kriticky o silně zvědavém třetím:) velmi bystře a bedlivě každého, vše pozoruje a všeho, kaž-*

dého detailu si všimne, často dotěrně n. vtíravě; má dokonalý přehled o životě kolem n. práci svých podřízených a rychle zjistí každý detail, zvl. chybu, nedostatek. Náš mistr je pes, nic mu n. a všechno musí bejt do puntíku přesně. ■ **S** on je všímavý, ona je zvědavá být jako Kerberos, Do všeho musí strčit nos., Ten musí bejt všude.

Ⓐ He doesn't miss a thing. Ⓝ Dem entgeht nichts. Ⓕ Rien ne lui échappe. Ⓡ (Он и мыши не пропустит.)

Voni / oni ho tam neukousnou. *viz* Voni ho tam neseżerou.

Kdo neumí střádat, musí strádat.

(kol) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Čl. zkušený v radě n. kritickém, nesouhlasném komentáři vůči druhému, též k následkům nešetrnosti a nehospodárnosti druhého n. třetího:) kdo neumí hospodařit a chovat se šetrně, bude mít nedostatek.* To je těžký, když maj peníze, tak je hned utratěj za blbosti. Holt kdo n. s., musí s. ■ **S** šetři!, čl. šetrný nemá nedostatek Kdo šetří, má za tři. ♦ Přísloví, srov. Čelakovský *Uměj střádat, nebudeš strádat.*

Ⓐ Waste not, want not. Ⓝ Spare in der Zeit, dann hast du in der Not. Ⓕ Qui ne sait pas économiser, sera dans le besoin.

Na to se neumírá.

(Čl. žertovně a konejšivě vůči hypochondrickému druhému n. dítěti v reakci na jeho zděšení z drobné rány a trochy krve ap.:) ta rána vůbec není vážná, je to drobnost a za chvíli se zahojí; není to tak hrozné, tak to n. tu bolest nepřeháněj! ■ **S** rána je drobná

A pokud / jestli neumřeli, žijí (tam) ještě dodnes.

(Čl., vypravěč vůči posluchači, dětem ukončující své vyprávění pohádky n. pohádkového příběhu šťastným koncem:) to je konec příběhu, vyprávění, které dobře dopadlo. ■ **S** to skončilo, konec je nejlepší

Nic mu neunikne / neuteče. *viz* Nic mu neujde.

Tak / no (tak) abych neurazil° … n. **Abych teda neurazil° …**

(kol) **0** neměnné ⊟ 4a neukon. nekles. *(Čl. vůči hostiteli v reakci na nabídku pohoštění, zpravidla naléhavě opakovanou, n. na nabídku odměny za nekomerční práci ap., obv. s odstínem zvyklosti, která se nemá porušovat:) pokud tedy naléháte, tak já si to teda vezmu; nechci se vás svým odmítnutím dotknout, a tak přijímám.* A: Vezměte si přece! Právě sem ho dopekla. – B: No abych n. … tak děkuju. ■ **S** já přijímám Když jinak nedáte …

Ⓐ Not to give offence then … Ⓝ Ich bin so frei. Ⓕ ! C'est bien pour vous faire plaisir …, ! Si ça peut vous être agréable … Ⓡ (Ну ладно, чтобы не обидеть.)

Kdybyste / pokud byste se neurazil, tak …

(Čl. opatrně a diplomaticky n. podlézavě vůči druhému, zvl. při své nabídce úplatku n. služby n. odměny za nestandardní přátelskou pomoc ap., obv. s respektem k odbornosti, vysokému postavení druhého:) přijměte to, prosím, vezměte si to (a zařiďte to, přimluvte se ap.); velmi rád bych se vám za to odměnil … ■ **S** já chci nabídnout odměnu vám

To neuteče.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. odmítavě, někdy flegmaticky, vůči blízkému druhému n. podřízenému v reakci na jeho naléhání, vyrušení, výzvu, aby se šel na něco podívat n. něco udělat ap.:) to ale teď není vůbec důležité a lze to odložit; to počká, můžu to snadno udělat později.* A: Chceš se podívat na ty fotky? Krásný! – B: To neuteče, teď se tady budu věnovat návštěvě. ■ **S** to nespěchá, to není důležité To nehoří., To má čas.

Ⓐ There's plenty of time for that later. Ⓝ Das läuft (dir) nicht davon / weg. Ⓕ ! Ça ne presse pas., Ça attendra / peut attendre., Ça n'urge pas. Ⓡ (Подождёт., Не к спеху., Успеется.)

Neutopí se, kdo má být oběšen. n. **Kdo má bejt voběšenej, se neutopí.**

(Čl. moudrý filozoficky vůči druhému v reakci na jeho údiv nad téměř zázračnou záchranou zlého, špatného třetího z nebezpečí ap. a s poukazem na osud:) trest ho, toho darebáka jistě nemine, ale přijde až později a ve správné podobě. ■ **S** on bude potrestaný, osud potrestá ho ♦ Přísloví.

Je to k neuvěření. *viz* Je to až k nevíře.

To je neuvěřitelné / neuvěřitelný!

(Čl. pod silným dojmem, stržený překvapením ve zvolání nad sdělenou zprávou, zcela čerstvou novinkou, nepravděpodobnou změnou ap., dobrou n. špatnou ap.:) to je naprosto neočekávané a je těžké tomu uvěřit; považoval jsem to za nemožné, vysoce nepravděpodobné a překvapuje mě to. ■ **S** to je překvapení

Tam mě už nikdo neuvidí!

(Čl. silně rozhořčeně a odmítavě vůči druhému v reakci na právě absolvovanou akci, návštěvu a

negativní pocit, zvl. zbytečnosti, opovrhování, potupení, velké nudy ap.:) bylo to hrozné, už tam nikdy nepůjdu; bylo to k ničemu a odmítám se tam vrátit. ■ **S** já nechci jít tam, to je hrozné

To se hned tak neuvidí / nevidí.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v nadšeném vyprávění vůči druhému o neobvykle zajímavém, krásném n. vzácném předmětu, který viděl na návštěvě, cestách, o příkladném a příjemném chování n. pohostinství třetího ap., též jako pochvala věci, kterou druhý vlastní:) to je nádherné, vynikající a velmi to obdivuju; je to vzácnost a musím ji pochválit. Máte nádherný hodiny, to se hned tak n. Kde ste je sehnala? ■ **S** to je krásné, to je vzácné, já obdivuju to To je krása!, To je něco!

Ⓐ You don't see (one like) that every day. Ⓝ Das gibt's nur einmal!, Das kriegt man nicht jeden Tag zu sehen. Ⓕ ! On ne trouve pas cela partout., ! Ce n'est pas le / la X de n'importe qui. Ⓡ (Это редкость., Такое редко увидишь.)

Na to ho° (moc) neužije.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně vůči druhému v hodnotícím komentáři obv. o nepřítomném třetím a jeho sklonu, zálibě n. nechuti, zvl. v reakci na dotaz, podiv, proč něco jinak příjemného nedělá ap., a v kontrastu k jiné preferované činnosti:) to on nemá rád, a proto to nedělá n. se tím nezabývá; nebaví ho to, a nechce to tedy dělat. A: Myslíte, že s náma Pavel půjde hrát fotbal? – B: Na to ho n., ten je pořád u těch svejch kytiček. ■ **S** on nedělá to, on nemá zájem Ten tomu moc nedá., To není jeho parketa.

Ⓐ That's not his scene / thing. Ⓝ Der nicht., Mit dem nicht., Damit kannste den jagen. Ⓕ ! Ce n'est pas son truc / sa tasse de thé., ! Il s'en moque comme de sa première chemise., ! Ça ne lui fait ni chaud, ni froid., ! Il n'en a rien à cirer.

Nám to neva, my to vydr (když to spadne, tak to přidr, my se nepo, my to vydr).
(Čl., někdy za skupinu, ležérně a žertovně vůči druhému v reakci na jeho omluvu za nečekané nepohodlí, nesprávné prostředí n. nevhodné uspořádání, prostředky ap. při práci konané n. plánované ap.:) (mně, nám) to vůbec nevadí; to není důležité a nezáleží na tom, ani pokud se něco špatného stane. ■ **S** to nevadí ♦ Zkráceno z *nevadí, vydržíme, přidržíme, neposerem.*

To (mi) neva.
(Čl. mladší, dítě ležérně vůči vrstevníkovi v reakci na připomenutý menší problém n. možnou překážku ap.:) to mi vůbec nevadí a nepřekáží v mých úmyslech n. činnosti n. mě to nijak neobtěžuje. ■ **S** to nevadí

Neval to na mě!
(Čl. ležérně a odmítavě, nedůvěřivě vůči druhému a jeho tvrzení, zprávě ap.:) tohle ti nevěřím, nelži!; to není pravda, nepovídej! ■ **S** já nevěřím, nelži!

Nevděk světem vládne.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. starší, zkušený čl. v postesknutí vůči druhému v reakci na odmítnutí své nabídky pomoci, neuznání zásluhy n., někdy žertovně, při jeho opomenutí třetím při zařizování něčeho užitečného, výhodného ap.:) lidé jsou bohužel nevděční a nikdo mi nepoděkuje; ty jsi nevděčný, když na mě už zapomínáš. A: Jé, dědo, my sme ti zapomněli koupit lístek! – B: Jó, n. s. vládne. Já vám je kupuju pořád a vy mě hned vyškrtnete. ■ **S** lidé jsou nevděční Člověk se nezavděčí. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ (People are generally not grateful.), There's gratitude for you! Ⓝ Undank ist der Welt Lohn. Ⓕ ! Rien ne vieillit plus vite qu'un bienfait., ! Qui oblige fait des ingrats.

Never more! n. **(Už) nikdy víc!**
(Čl. vzdělaný poněkud akademicky vůči druhému ve vyjádření odporu k právě prožité situaci, zážitku ap.:) to už nechci znovu zažít, nestojím o to; to je tak hrozné, že to už nikdy neudělám, do toho se už nikdy nezapojím. ■ **S** to je hrozné, já nechci to ♦ Z angl. *(Už) víckrát ne*, slavný refrén básně E. A. Poea (1809–1849) *Havran* (1845); v angl. spojováno zvukomalebně krákání ptáka a pocitu hrůzy z konečnosti života.

To nikam / k ničemu nevede.
(Čl. v povzdechu a rezignovaně n. bezradně vůči druhému v reakci na dosavadní postup v práci, řešení problému, hledání ap.:) tímto způsobem dál pokračovat nemůžeme, nepřináší to výsledek, a musíme proto najít, vymyslet nový, lepší přístup n. způsob řešení. ■ **S** my nemůžeme pokračovat, to nevede k cíli

Neví, kerá / která bije.
(Čl. zkušený vůči druhému soucitně o třetím a jeho zmatených reakcích, postojích, chování ap.:) **1.** *je mentálně zaostalý a chová se podle toho; nic*

n. tohle vůbec nechápe n. nevyzná se v tom, a neumí to proto ani zhodnotit; **2.** *je hloupý, zmatený n. neinformovaný a nechápe.* ■ **S** on je hloupý, on je nechápavý

Neví°, čí je°.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg; *2. V též:* min, fut ⊠ 6 stoup.-kles. (od 2. slova) n. 1a

(Čl. zvl. jako pozorovatel vůči druhému v komentáři a hodnocení třetího o jeho psychickém stavu n. pracovní vytíženosti, zaměstnanosti ap., zvl. v důsledku spěchu a přemíry různých požadavků současně:) **1.** *má (nepřehlednou n. nezvládnutelnou) spoustu práce a starostí, a stále proto nervózně a těkavě pospíchá ve snaze vše stihnout;* **2.** *je (ze všeho) velmi zmatený, chová se chaoticky a dělá spoustu chyb (protože neví, co je správně).* **2.** Ty do ní hučíš zprava, ta jí tahá zleva, do toho ještě ten bláznivej mobil a vona chudák už neví, čí je. ■ **S** on je zmatený, on má práce moc, on má starosti Už se mu to v hlavě všechno plete., Je z toho jelen. ♦ Osoby jsou u obou verb stejné.

Ⓐ He doesn't know whether he's coming or going. Ⓝ Der weiß nicht, wie er heißt. Ⓕ Il ne sait plus ou donner de la tête / ou il en est., ! Il est débordé / submergé de travail., ! Il ne sait plus à quel saint se vouer / sur quel pied danser. Ⓡ (Он уже сам не свой., У него уже голова идёт кругом.)

Nevíš°, na čem (s ní) si / seš / jsi°.

(kol) **0** *1.:* ot, pas, imp, imp neg; *2.:* ot, neg, pas, kond, imp, imp neg ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. ve vysvětlení vůči druhému o svém obtížném, někdy záhadném, nesnadném a nejednoznačném jednání n. vztahu s třetím, zvl. proto, že se nevyjadřuje přímo:) **1.** *nejsem si (jí) vůbec jistý a nevím přesně, co si myslí, co udělá n. jak zareaguje;* **2.** *jedná, mluví nejasně diplomaticky n. vyhýbavě.* **2.** A: Tak si s ní přece mluvil, ne? Tak co říkala? – B: Mluvil. Ale stejně nevíš, na čem s ní si. Vodpovídá mlhavě. Já vážně nevím. ■ **S** já nevím, to je nejasné To se dá těžko říct. ♦ Obě verba mají shodnou osobu.

Ⓐ You never know where you are with her. Ⓝ Bei der weiß man nie, wo man dran ist. Ⓕ (Avec elle) on ne sait pas à quoi s'en tenir.

Nikdo neví, co bude zejtra.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. v nejisté, proměnlivé situaci skepticky n. s obavou vůči druhému v reakci na jeho dotaz n. promýšlené plány do budoucna ap.:) budoucnost je zcela nejistá a nejasná; nevíme, co bude, a proto příliš neplánuj, může se stát něco nepředvídaného, co překazí všechny tvé plány. Nikdo neví, co bude zejtra, a ty tady rozvádíš plány na desítky let. ■ **S** budoucnost je nejistá Nevíš, co přinese zítřejší den.

Ⓐ No one knows what tomorrow may bring. Ⓝ Wer weiß, was morgen ist. Ⓕ Personne ne sait de quoi sera fait demain. Ⓡ Пути господни неисповедимы.

Neví, co činí.

(Čl. zkušený odmítavě, popř. ve zděšení a smutně v komentáři vůči druhému a v reakci na zprávu o neuváženém nepřijatelném činu, kroku hloupého n. neinformovaného třetího ap.:) **1.** *naivně netuší, kolik trápení, komplikací, starostí mu to, ta práce přinese; pouští se do toho bezhlavě a nedovede si představit možné nepříznivé následky;* **2.** *dělá tu hroznou, škodlivou věc z nevědomosti.* ■ **S** on neuvědomuje si to ♦ L 23,34.

Neví, jak to tu chodí.

(Čl. zkušený v komentáři k druhému o sledovaném třetím, obv. novém v nezvyklém prostředí, zaměstnání, společnosti a jeho zmateném chování, nejistotě ap.:) ještě tohle místo, prostředí nezná a neumí se v něm prakticky orientovat; nezná místní zvyky a neví, jak zařídit potřebné záležitosti, koho se má na co zeptat; je nezkušený a nevyzná se tu. ■ **S** on je nezkušený, on nevyzná se tu

Neví, co chce, ale nedá pokoj, dokud to nedostane. n. **Neví, co by chtěl.**

(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 7. slova)

(Čl., zvl. muž kriticky a výsměšně vůči druhému obv. o rozmazlené a rozmarné ženě, obv. mocné n. bohaté, a jejích proměnlivých náladách, choutkách ap.:) pořád si vymýšlí nová pošetilá přání, jejichž splnění rozmarně chvíli vyžaduje, ale brzo vzdává; rychle a směšně mění svá hloupá a často extravagantní přání. A: Nedávno pro tu svou ženskou shánět zase nový šperky, prej nějak ty starý už vyšly z módy. – B: Já ji znám, ta neví, co chce, ale n. p., d. to n. ■ **S** ona je rozmarná Je těžký jí vyhovět.

Ⓐ She can't make up her mind what she wants, but she won't rest till she gets it. Ⓝ Weiß nicht, was sie will und gibt keine Ruhe, bis sie es kriegt. Ⓕ Elle ne sait pas ce qu'elle veut, mais elle n'arrête pas tant qu'elle ne l'as pas eu. Ⓡ Сам не знает, чего хочет.

Ani neví, co má!
(Čl. zkušený v kritice lehkovážného, nespravedlivého n. hloupého druhého za jeho postoj k jeho partnerovi, dítěti, přátelům, popř. i dobrému zaměstnání, vzácné věci ap.:) neváží si toho n. neoceňuje, že má tak dobré věci, přátele ap.; je nekritický a neuvědomuje si pozitivní hodnoty ani u toho, co už má. ■ **S** on neoceňuje to

Neví°, co mluví°. n. **Neví, o čem mluví.**
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky a opovržlivě vůči druhému o třetím a jeho nepříznivém, neprozřetelném výroku v rozrušení, opilosti, spěchu ap., též ve snaze zabránit nepříjemnostem:) mluví neprozřetelně a neuvážlivě a občas řekne nesmysl; říká nesmysly a neuvědomuje si, že svými neuváženými slovy může ublížit sobě n. jinému. A: Petr včera vedl takový divný řeči, až se mě to dotklo. – B: No, to von když se napije, tak neví, co m. ■ **S** on mluví neprozřetelně, on řekl to neprozřetelně, on nerozumí tomu Vylítlo mu to z huby. ♦ L 9,33.
Ⓐ He doesn't know what he's saying. Ⓝ Der weiß gar nicht, wovon er da redet. Ⓕ Il ne sait pas / plus ce qu'il dit (raconte)., ! Il parle sans rime, ni raison. Ⓡ Сам не знает, что говорит.

Co neví°, (to) nepoví°.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. v kritice shovívavě a humorně n. rozzlobeně vůči druhému o nerozumném n. senzacechtivém třetím obecně n. s ohledem na tajemství, důvěrnou informaci ap.:) je (nekriticky) upovídaný a všechno hned prozradí druhým lidem; je nedůvěryhodný, nedokáže udržet žádné tajemství, důvěrnou informaci. Ta naše slečna je taky pěkná drbna, ta, co neví, to n. Proč musí sousedka všechno vědět? ■ **S** on je upovídaný, on prozradí vše Je ukecanej jak stará bába. ♦ Z lat. *Muliebris lingua id solum potest tacere, quod nescit, Ženský jazyk může smlčet pouze to, o čem neví*, Seneca st. (asi 55 př. n. l. – 40 n. l.), *Vzorové formulace 2,13.*
Ⓐ He can't keep anything to himself., He can't keep his (big) mouth shut. Ⓝ Der kann auch nichts für sich behalten. Ⓕ ! Il parle à tort et à travers., (Ce qu'il ne sait pas, il ne pourra pas le raconter.) Ⓡ Что на уме, то (и) на языке.

Nevím, nevím … n. **No, nevim, nevim …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zkušený v rozpacích, nevěřícně vůči druhému a jeho problematickému návrhu, nejasnému n. riskantnímu úmyslu, pevnému postoji n. tvrzení ap., zvl. kvůli nedostatku přesvědčivých informací:) nejsem si jistý, zda je to tak správně n. zda to máme udělat; nezdá se mi to jasné a pochybuju, že je to tak. Tak ty tam chceš ject a myslíš, že to k něčemu bude. No, n., n. … Von je Karel dost nevypočitatelnej. ■ **S** já nevím, já pochybuju, to není jisté To se uvidí., Krk za to nedám.
Ⓐ (*s pomalým vrtěním hlavou*) I dunno … Ⓝ Ich weiß nicht, ich weiß nicht … Ⓕ Je ne sais pas, je ne sais pas …, ! Je ne sais pas trop …, ! Je ne suis pas sûr(e) …

Nevím, jak vám mám poděkovat / jak bych vám poděkoval.
(Čl. velmi vděčný upřímně vůči druhému, zvl. staršímu n. výše postavenému, za velkou pomoc z jeho strany ap.:) velmi vám děkuju; nevím, jak přesně to říct, že jsem vám za to velmi vděčný. ■ **S** já jsem rád, já děkuju

Nikdy neví, kdy má přestat. n. **Neví, kdy má přestat.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený kriticky n. odmítavě a rozzlobeně vůči druhému v komentáři o nezdrženlivém třetím, často mladším n. neposlušném dítěti, a jeho postoji n. zaujetí něčím, zvl. pitím, hrou, mluvením ap.:) má náruživou povahu a dělá to (vždy) s velkým zaujetím a příliš dlouho; když jednou začne, neumí se ovládnout a skončit přiměřeně včas n. nedá se zastavit. Strejda, ten když začne vyprávět, tak nikdy neví, kdy má přestat. Podezírám ho, že si někerý historky značně přibarvuje. ■ **S** on dělá to přehnaně dlouho Že si nedá pokoj!, Že ho huba nebolí!
Ⓐ He never knows when to stop. Ⓝ Der weiß nicht, wann er aufhören soll. Ⓕ Il ne sait pas s'arrêter. Ⓡ (Мерy не знает.)

Nevím, jak bych to řek … (ale …).
(Čl. váhavě, rozpačitě n. z úcty a na úvod vůči známému druhému, druhým o pro něj, ně nepříjemné, trapné pravdě, zprávě, zvl. ve snaze ho, je neurazit n. nešokovat ap.:) je mi to nepříjemné, ale musím to nějak říct; pochopte, prosím, že nevím, jak to nejvhodněji sdělit (ale …). ■ **S** já hledám formulaci

Neví°, kam dřív skočit. n. **Neví°, z který / které na kterou.**
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetím a jeho snaze n. nutnosti zvládnout přemíru současně urgentních pracovních požadavků, potřeb a nároků, zvl. s ohledem na nedostatek času ap.:) on je přetížený a jen obtížně se snaží vše zároveň zvládnout a stihnout; má příliš mnoho různé práce a je kvůli tomu nervózně uspěchaný a roztěkaný. Prosim tě, teď mi dej s takovou volovinou pokoj! Až večer. Já teď n., kam dřív. s. ■ **S** on má práce moc Neví, kde mu hlava stojí., Neví, čí je.

Ⓐ He doesn't know what to do first / next., He doesn't know whether he's on his head or his heels. Ⓝ Er hat alle Hände voll zu tun. Ⓕ Il ne sait plus où donner de la tête. Ⓡ Носится, как угорелый., (Хватается то за одно, то за другое.)

Nevím, kam ho zařadit.
(Čl. v rozpacích, zvl. po marném vzpomínání vůči druhému o třetím v novém prostředí ap.:) je mi povědomý, už jsem se s ním setkal, ale teď nevím, kde a v jaké souvislosti. ■ **S** on je mi povědomý

… ani neví jak.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho vyvázнutí z nepříjemné situace, zkoušky, ohrožení n. naopak o jeho utrpění nehody, neštěstí, nastalé smůle, úrazu ap.:) (to stalo se, stane se) náhle, nečekaně a bez vlastních zásluh n. viny. ■ **S** náhle

Neví, co by.
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky n. posměšně o bohatém třetím a jeho způsobu života, vrtkavosti v zálibách ap.:) žije velmi rozmařile, přehnaně okázale a stále vyhledává novou, extravagantní a obv. drahou zábavu. ■ **S** on žije dobře a rozmařile

Nevím co dřív.
(Čl. obv. nervózně a roztěkaně ve stížnosti obv. vůči blízkému druhému, zvl. v důsledku přemíry neodkladných úkolů, starostí, požadavků třetích ap., někdy odmítavě na další požadavek:) mám nepříjemně mnoho práce n. starostí a všechny jsou stejně naléhavé a ničemu z toho se nemůžu vyhnout. ■ **S** on má moc práce

Já nevím jak ty, ale já …
(Čl. obv. poněkud nejistě vůči známému druhému, partnerovi ap. při rozhodování v reakci na nabídku, možnost ap., někdy spornou:) neznám ještě tvůj postoj, ale bez ohledu na něj si myslím n. jsem rozhodnutý, že … ■ **S** já myslím

Jeden / člověk nikdy neví.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený a opatrný vůči druhému v odpověď na jeho lehkomyslné odmítání přílišné opatrnosti před různými možnými alternativami vývoje, změn během cesty, práce ap.:) člověk má být připravený na všechny eventuality, zvl. ty nepříznivé; člověk nemá být přehnaný optimista, věřit jen v dobrý výsledek a nezabezpečit se před problémy, komplikacemi.* A: To přece všechno s sebou mít nemusíme. – B: J. n. neví. Dyť si třeba budeš potřebovat přišít knoflík. ■ **S** čl. musí být opatrný Člověk nikdy neví., Čert nikdy nespí., Nechval dne před večerem.

Ⓐ You never know. Ⓝ Man weiß nie., Man kann nie wissen. Ⓕ On ne sait jamais. Ⓡ Никогда нельзя знать …

… tak nevím.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v rozpacích vůči druhému při nejednoznačné odpovědi na jeho otázku, zvl. při nedostatku informací, protichůdných faktech ap., též jako signál ukončení promluvy:) (takto to zatím bylo, je a) není jisté, co se z toho vyvine n. jak to dopadne; neumím o tom nic bližšího říct.* A: Zůstane tam Karel ještě chvíli? – B: No, jednou už odešel, ale teď se zase vrátil … tak nevím. ■ **S** já nevím, výsledek je nejistý, to je nejasné Kdo se má v tom vyznat!

Ⓐ … so who knows? Ⓝ Also ich weiß nicht … Ⓕ ! Je ne sais pas à quoi m'en tenir / quoi penser., … bref, je ne sais pas.

Tak ti nevim / nevím …
(Čl. vůči obv. blízkému druhému váhavě, rozpačitě v reakci na nejasný vnější podnět n. třetího přicházející dvě opačné možnosti:) nevím pro co se rozhodnout n. jak tomu rozumět … Tak ti n., bude pršet nebo ne?, Tak ti n., mám to místo vztít nebo ne? ■ **S** já nevím, já neumím se rozhodnout

… já nevím …
(kol) **0** neměnné ⊟ 4a neukon. nekles. *(Čl. zvl. v radě n. momentálním rozhodnutí vůči druhému, zvl. v reakci na jeho dotaz ohledně záležitosti, obv. nedůležité, mající více řešení ap.:) (udělej, uděláme to) například, třeba; to je lhostejné, ale například …* A: A jak chceš, aby se to dověděl? – B: No tak mu, já nevím, pošleme telegram. Nebo nemá e-mail nebo mobil? ■ **S** například, to není důležité, to je lhostejné, já nevím Těžko říct., Vemte si například …

Ⓐ (I dunno.) Ⓝ Also ich weiß nicht … Ⓕ … je ne sais pas (trop) … Ⓡ Ну я не знаю.

Já nevím, ale …
(Čl. zvl. v rozpačité, váhavé, popř. nejasně nesouhlasné reakci vůči druhému a jeho očekávání souhlasu s připravovanou akcí, plánem pracovního postupu ap., často bez uvedení konkrétní námitky:) něco se mi na tom nelíbí, a proto váhám se svým souhlasem; nejsem s tím plně spokojený a ještě se neumím rozhodnout. ■ **S** já nevím, já nejsem spokojený, já neumím se rozhodnout

Nevím, z které na kterou. *viz* Neví, kam dřív skočit.

Žádnej neví jako já … *viz* Žádnej neví jako já …

Nevědomost hříchu nečiní.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, moudrý zvl. v uklidnění rozrušeného, lítostivého druhého, který svou neinformovaností, nezkušeností, nedopatřením zavinil nežádoucí situaci, promeškal dobrou příležitost, udělal chybu ap.:) neúmyslnou chybu z neinformovanosti nelze nikomu vyčítat; nevyčítej si to, netušil jsi to a neudělal jsi to záměrně. A: To byl hroznej trapas, ale já jsem fakt nemohla vědět, že tam nemám chodit. – B: N. h. n., tak si z toho nic nedělej, von ho ten vztek přejde. ■ **S** čl. dělá chyby z neinformovanosti *Errare humanum est, chybovat je lidské* ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. však volně i J 15,22.

Ⓐ (Ignorance isn't a sin.), (Ignorance is no sin.) Ⓝ Irren ist menschlich. Ⓕ On ne pèche pas par ignorance., ! L'erreur est humaine. Ⓡ (Человек склонён заблуждаться.)

Kdo nevěří, ať tam běží!
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl., dospělý zvl. vůči dětským posluchačům, obv. poněkud žertovně na závěr svého mimořádného, neuvěřitelného vyprávění n. pohádky ap.:) je, bylo to určitě tak, musíte mi to věřit, ať se vám to líbí nebo ne; je to určitě pravda, věřte mi. … a žijou tam šťastně dodnes. Kdo n., ať tam b. ■ **S** to je pravda, to je tak Na mou duši!

Ⓐ You can go and see for yourself if you don't believe me. Ⓝ Wer's glaubt, wird selig. Ⓕ ! Croix de bois, croix de fer (si je mens, je vais en enfer)., ! Devant Dieu et devant les hommes.

Nevěř všemu, co se říká!
(Čl. zkušený vůči obv. znepokojenému n. vzrušenému druhému ve snaze ho umírnit n. uklidnit ap.:) nevěř tomu, lidé říkají leccos a velká část z toho není pravda!; nebuď tak důvěřivý, lidé si často rádi vymýšlejí! ■ **S** nevěř tomu!

Tomu (jistě) sám / ani ty nevěříš!
(Čl. zkušený odmítavě vůči známému, blízkému druhému a obv. jeho tvrzení n. převzaté informaci, vyslechnutém a reprodukovaném cizím slibu ap.:) to je krajně nepravděpodobné, nikdo tomu nevěří a snad ani ty sám; proč to říkáš, vždyť si musíš sám uvědomovat, že to není pravda n. to vůbec není reálné ap. ■ **S** nevěř tomu!, to je nepravděpodobné, nemluv tak!, proč říkáš to?

Je jako nevěsta.
Komp být jako nevěsta
(Čl. vůči druhému obdivně a se zalíbením zvl. o ženě, dívce a jejím vzhledu, slavnostním, nevšedním oděvu n. o kvetoucím stromu ap.:) je velmi pěkně, okázale oblečená, působivě nastrojená; je to velmi působivé a krásné. ■ **S** ona je nastrojená, ona je krásná

Nevidí°, neslyší° (a) jen …
(kol; důraz) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zvl. odmítavě n. starostlivě a s povzdechem vůči druhému v komentáři o třetím, obv. mladším, a jeho vnějškovém chování při jeho upnutí se na urgentní n. atraktivní činnost, žádoucí i nežádoucí, popř. v reakci na rady n. vyrušení ap.:) **1.** *je do toho zcela ponořený a dělá to soustředěně, vytrvale a bez ohledu na okolí; nenechá se od nikoho vyrušovat, ani si poradit;* **2.** *sám není schopný vidět a přiznat si nevhodnost své činnosti, svou chybu a na vnější podněty nereaguje.* **1.** Nevidí, n. a jen pořád brouzdá po internetu nebo hraje ty svý hry. ■ **S** on dělá to pořád, on dělá to soustředěně, on nereaguje pozitivně Sedí u toho jako přibitý., Málo si z toho dělá.

Ⓐ 1. He's in world of his own, just -ing …, 2. He's on another planet. Ⓝ Der hört und sieht nichts … Ⓕ Il ne voit rien, n'entend rien et ne fait que …, Il ne veut rien entendre., Il n'en fait qu'à sa tête. Ⓡ 1. Не ест, не пьёт, а . . .

To sem eště neviděl!
(Čl. udiveně a nevěřícně vůči druhému v reakci na neobvyklý projev třetího, řídký čin, jev n. úkaz ap.:) to je naprosto mimořádné a překvapuje mě to n. já to obdivuju. Tolik prachů pohromadě, to sem eště n.! ■ **S** to je mimořádné, já divím se

Radši / raději bych se neviděl°!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zahanbeně a sebekriticky vůči přátelskému

druhému ve své pocitové reakci na prožitou situaci, ve které se ztrapnil, n. chybu, svůj podíl na nechtěné věci, špatném výsledku ap.:) krajně se (za to) stydím; je to pro mě krajně trapné, mrzuté a velmi mě to mrzí. To zas byl trapas u tý zkoušky, všechno sem tam poplet. R. bych se n. ■ **S** já stydím se, to je mrzuté, to mrzí mě, to je nepříjemné Já jsem vůl!, To je průšvih!

Ⓐ I'd rather be dead!, I wish I was / were dead! Ⓝ Ich wäre am liebsten im Boden versunken! Ⓕ ! Je préférerais être à cent pieds sous terre., ! Je préférerais rentrer sous terre. Ⓡ (Я готов был сквозь землю провалиться.)

Ať už tě° tu nevidím!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. s autoritou rozhořčeně, hrozivě a v křiku na druhého, často dítě, v pracovním prostředí, na svém pozemku ap. v reakci na jeho nežádoucí čin, napáchanou škodu, chyby ap.:) odejdi odtud hned! Hele, ať už tě tu n., nebo si to s tebou vyřídím jinak, takový škody tady natropíš! ■ **S** odejdi!, jdi pryč!, já nechci tebe tady Koukej mazat!, Táhni k čertu!

Ⓐ Get out of my sight!, Clear off! Ⓝ Mach, dass du wegkommst! Ⓕ Que je ne te vois plus (ici)! Ⓡ Чтоб духу твоего здесь не было!

To ste / jste (ještě / ještě) neviděli!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. kriticky, pohoršeně a odmítavě v povzdechu vůči druhému, druhým o třetím a jeho projevech, zvl. ve smyslu nedostatku žádoucí vlastnosti, předpokládané schopnosti n. chování, popř. i rozpustilosti, darebáctví dítěte ap.:) chová se, jedná n. pracuje krajně nepřijatelně a pobuřuje mě tím; je velmi nešikovný, drzý, neschopný ap. Máme novou kolegyni, ale to jste n. Chodí jak z módního žurnálu, ale je neuvěřitelně blbá. ■ **S** on chová se výstředně, on chová se nepřijatelně, to irituje mě To je pěkný číslo., Z něj by člověka ranila mrtvice.

Ⓐ You've never seen anything like that! Ⓝ So was hat die Welt noch nicht gesehen! Ⓕ Si vous voyiez cela!, Vous n'avez pas encore vu cela! Ⓡ (Такого вы ещё не видели.)

To se hned / jen tak nevidí. *viz* To se hned tak neuvidí.

To je jako trápit / vraždit neviňátka.

Komp to je jako trápit / vraždit neviňátka

(Čl. zkušený kriticky a posměšně vůči druhému a snaze jeho n. své vyžadovat od nezkušeného, naivního n. neschopného třetího práci, obv. poněkud náročnou na šikovnost, přemýšlení ap., s odstínem utrápeného výrazu a reakcí třetího:) on je úplný budižkničemu a není vhodné a nemá to ani žádnou cenu to od něj chtít, výsledku se stejně nedočkáme, nedočkám. ■ **S** to není vhodné, to nemá účinek

Von / on je úplný / učiněný neviňátko.

(Čl. rozzlobeně a pohrdavě vůči druhému o provinilém, zlém třetím a jeho reakci, předstíraném chování přes nežádoucí čin, škodu, ublížení, které způsobil ap.:) předstírá svou nevinu, že on za nic nemůže, popř. že o tom neví. ■ **S** on předstírá nevinnost

Nevídáno, neslýcháno!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 2. slova)

(Čl. v odmítavé, popř. pohrdavé reakci vůči druhému, obv. podřízenému, a jeho zveličenému utrpení, škodě, utrpěné ztrátě, drobnému poranění ap., někdy uváděnému na omluvu, na vysvětlení proč svěřenou práci nevykonal, nepřišel včas ap.:) to vůbec není důležité ani vážné a ty to přeháníš; to je nedůležitá drobnost, tak ji nepřeháněj! A: Já za to fakt nemůžu, ty papíry jsem tam nenašel. – B: Nevídáno, n. … vždycky to tam bejvá, a najednou to tam nebylo. ■ **S** to není důležité, nepřeháněj!, ty přeháníš To je toho!, To je krámů pro …! ♦ Často se užívá jen 1. část.

Ⓐ It's not the end of the world!, (*o drobném poranění*) You'll live! Ⓝ Sowas hat die Welt noch nicht gesehen! Ⓕ ! C'est inouï!

Je to až k nevíře. n. **To je k nevíře.** n. **To je k neuvěření.** n. **Je to (až) k nevíře, že / jak / jaký …**

(Čl. obv. starší v údivu vůči druhému v reakci na mimořádnou událost, kladnou i zápornou, velký výkon druhého, schopnost ap., v kontrastu k očividným limitujícím faktorům, možnostem:) to je pro mě nečekané, nepředpokládané překvapení, které si neumím vysvětlit; je to těžko uvěřitelné a divím se tomu. ■ **S** to překvapuje mě, to je nepochopitelné, já nevěřím, já divím se

Nevnucuj se°!

(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. zvl. mladší, vůdce party, člen skupiny ap., odmítavě, obv. povýšeně a opovržlivě n. urážlivě vůči druhému v reakci na jeho snahu být přijatý mezi ostatní, popř. nabídku jeho schopnosti, ochoty

ap.:) nebuď dotěrný, nemáme o tebe zájem!; nesnaž se mezi nás proniknout a zůstaň, kde jsi! A: Já bych vám to obstaral. – B: Nevnucuj se, uděláme si to sami. ■ **S** buď zdrženlivý!, neobtěžuj! Drž se zpátky!, Dej mi pokoj!

Ⓐ Don't poke your nose in (where it's not wanted)!, Thanks, but no thanks. Ⓝ Dräng dich nicht auf! Ⓕ Ne t'impose pas!, Ne t'en mêle pas! Ⓡ (Не в свои сани не садись.)

Udělalo se mu nevolno. n. **Je mu nevolno.**
(Čl. ve vysvětlení vůči přivolanému lékaři n. blízkému druhému o třetím a jeho náhlé zdravotní, fyzické obtíži, zvl. o nedobrém stavu žaludku, závrati, celkové slabosti ap.:) on necítí se dobře; celkově se začal cítit zdravotně špatně, popř. omdlel. ■ **S** on necítí se dobře

Nic mu° nevoní.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky o povýšeném třetím a jeho pochybném, příliš vybíravém vztahu k práci, nárokům na úroveň prostředí, opovržení k nabízenému jídlu ap.:) chová se neoprávněně a nepřijatelně povýšeně a je přehnaně vybíravý; není s ničím spokojený n. nic pro něj není vhodné, dost dobré a myslí si, že si může vybírat. A: Karel už zase hledá novou práci. – B: Když jemu nic n., tak to je těžký. ■ **S** on není spokojený, on přehání nároky Nejde mu to pod fousy., Neví, co by chtěl.

Ⓐ Some people are never satisfied! Ⓝ Dem passt nie was. Ⓕ Rien ne lui dit / ne lui convient / ne le tente / ne le branche. Ⓡ (Ему всё не слава Богу.)

Nevoní mu° to. n. **To mu° moc nevoní.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 1. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho záporném postoji k uložené nepříjemné práci, k zásahu do jeho soukromí, k nepříznivému rozhodnutí prvního ap.:) je mu to nepříjemné, nelíbí se mu to n. nesouhlasí s tím, ale snáší to mlčky. Má se k nim nastěhovat na zimu tchýně. To mu n., ale co může dělat. ■ **S** to je nepříjemné, to nelíbí se mu Nejde mu to pod fousy.

Ⓐ He's not wild about it., He doesn't fancy it / the idea (much). Ⓝ Das passt dem (ja) gar nicht. Ⓕ ! Ça ne lui dit pas grand chose. Ça ne l'emballe pas., Ça ne l'enchante pas. Ⓡ Это ему не улыбается., (*vulg*) Это ему как серпом по яйцам.

Co do něj nevrazíš, to z něj nevyrazíš.
(Čl., zvl. nadřízený, kriticky a nespokojeně vůči druhému v komentáři o pasivním třetím a jeho vztahu k práci a potřebám vyžadujícím invenci, přemýšlení ap.:) je pasivní a udělá jen to, co se mu přikáže; je neschopný, popř. hloupý, nemyslí, nemá vlastní nápady, snahu a reaguje jen na příkaz. ■ **S** on je pasivní, on je neschopný, on je hloupý

Kdo nevsadí, nevyhraje.
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho odpor, odrazování od sázení a jiných hazardních her, šíře od účasti na riskantním podniku ap., též jako heslo n. pobídka ap.:) člověk musí hrát a riskovat, chce-li něco získat; pasivní n. bázlivý člověk neriskuje, ale také ničeho nedosáhne. ■ **S** ty nezískáš nic bez rizika ♦ Lat. *Commoditas sequitur metuentem incommoda numquam, prospěch se vyhýbá tomu, kdo se bojí tratit*, Walther 2986.

Nevybírej, abys nepřebral! n. **Kdo vybírá, přebere.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 2. slova)
(Čl. zvl. zkušený v radě vůči náročnému, nespokojenému mladšímu druhému v reakci na jeho další odmítání jeho potencionálního partnera, nabízeného pracovního místa, věci ap.:) svou nerozhodností a nespokojeností nakonec ztratíš všechny šance a nebudeš mít nic. A: Já vím, že Radka je perfektní, ale když my se k sobě nehodíme. – B: Jen n., abys n.! ■ **S** nebuď vybíravý!, nebuď náročný příliš!, buď skromný! Člověk nemůže mít všechno.

Ⓐ (You should) make up your mind (what you want) before it's too late., Beggars can't be choosers. Ⓝ (Sei nicht so wählerisch!) Ⓕ À force de choisir, on finit pas se tromper., ! Le mieux est l'ennemi du bien. Ⓡ (Слишком ты разборчивый., Довыбираешься!)

Je to (s ním) k nevydržení.
(Čl. nespokojeně, utrápeně n. zoufale ve stížnosti vůči druhému na nepřijatelnou iritující situaci, trvalý rušivý hluk, dlouhodobé únavné n. konfliktní chování souseda, problémy s dítětem ap.:) je to (s ním) krajně těžké a velmi mě to trápí n. rozčiluje a nejsem schopný to už dlouho dál snášet. ■ **S** to je obtížné, to je nepříjemné, já nechci to

Tomu se nevyhneš.
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému v uklidňující reakci na jeho stížnost, rozladěnost, nelibost zvl. z potíží, průvodních nepříjemných jevů činnosti, akce, též ve snaze povzbudit ho, aby přes obvyklé potíže prosazoval svou věc ap.:) problémy tohoto druhu se vyskytnou vždycky, ale nejsou zásadní,

a proto to nevzdávej n. neodkládej; i když je to nepříjemné, je to nutné a běžné a je třeba s tím počítat. ■ **S** to je nutné

Nevykládej° si to ve zlém / zlým.
(neutr) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. omluvně vůči blízkému druhému, příteli ap. za odmítnutí své podpory pro něj n. nepříznivý krok, vynucený okolnostmi a ne skutečným úmyslem ap.:) mrzí mě to a omlouvám se ti za to, ale pochop prosím, že nemůžu jednat jinak; promiň, ale musím ti to říct, i když je to nepříjemné. N. si to ve zlém, ale opravdu ti nemůžu v sobotu přijít pomoct, přijede tchýně, a ta by to nepřežila, kdybych nebyl doma. ■ **S** promiň!, pochop to! Moc mě to mrzí.
Ⓐ Don't take it amiss., Forgive me for saying so, but … Ⓝ Nimm das nicht krumm. Ⓕ Ne prends pas ça mal., Ne le prends pas mal.

Ty mi nic nevykládej!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Autoritativní čl., nadřízený, rodič, manžel rozzlobeně a odmítavě vůči nedůvěryhodnému druhému v reakci na jeho výmluvu, námitku ap. a s naznačením jeho obvyklé nespolehlivosti a neochoty n. v reakci na jeho radu, která selhala už dřív ap.:) nevěřím ti, zase se jen vymlouváš (a nic neuděláš), a tak radši mlč!; radši už dál nemluv, ty tvoje výmluvy n. úspěchy už znám předem! A: Ale mami, já teď nemůžu, musím ještě dodělat tohle. – B: Ty mi nic n.! Já tě moc dobře znám. ■ **S** já nevěřím, já nechci poslouchat to dál To si povídej někomu jinýmu!
Ⓐ Pull the other one!, Come off it! Ⓝ Erzähl doch nicht sowas!, Red kein Blech! Ⓕ Toi, tais-toi / ne la ramène pas!, ! Ne me raconte pas de salade! Ⓡ Ты мне сказки не рассказывай!

Z toho se nevykroutí.
(Čl. zkušený vůči druhému obv. pomstychtivě n. škodolibě o přistiženém, chyceném nepříjemném n. nenáviděném, ale chytrém a obratném třetím, zvl. v důsledku podvodu ap.:) to je i na něj příliš závažný problém, přečin a vina a z té se nedokáže žádným trikem, (právní) kličkou, výmluvou ap. dostat; toho obvinění se už nezbaví a potrestají ho. ■ **S** on bude potrestaný

Nevypadá to špatně.
(kol – neutr; pochv) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zálibně a pochvalně vůči druhému v hodnotící reakci na prohlíženou vytvořenou věc, dokončené jídlo, slušivé oblečení, zařízení, nové prostředí ap.:) myslím, že to je dobré, líbí se mi to; sluší ti to, hodí se to sem, jsem s tím spokojený. A: Ukážu ti své nové šaty. – B: Hm, n. to š. Eště ňákou kabelku, ne? ■ **S** to je dobré, to líbí se mi To je balada!, To je podle mýho gusta!
Ⓐ (It's not so bad., It looks good.) Ⓝ Sieht nicht übel / schlecht aus. Ⓕ Ça (ne) paraît pas mal. Ⓡ (Это неплохо / недурно.)

Nevypadá to valně.
(Čl. zkušený s obavami, zdrženlivě vůči druhému o očekávaném výsledku a vyhlídkách probíhajícího jednání, o zdravotním stavu třetího, o průběhu soudního jednání ap.:) některé příznaky jsou nepříznivé, a tak myslím, že to nedopadne dobře; situace se vyvíjí nepříznivě. ■ **S** to nedopadne dobře, to nevypadá dobře

… aby to tak nevypadalo. n. **Aby to tak nevypadalo, tak …**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1e kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému k jeho kritizovatelné, poněkud problematické činnosti, kroku ap., zvl. v komentáři n. radě na jen formální zlepšení, které má předstírat, vyvolat lepší dojem ap., obv. s ohledem na protivníky, veřejnost:) (uděláme, udělej ještě tohle) aby to nebylo tak nápadné n. to neprovokovalo; aby to nebudilo nevhodný, nežádoucí dojem (nepořádnosti, neochoty, nedodělanosti, nespravedlivosti ap.). Tady to ještě trochu vyspravíme a možná přidáme ještě nový lem, aby to tak n., Aby to tak n., tak já mu taky trochu přidám. ■ **S** to je vhodné, zlepši dojem! To se hodí do krámu., udělat něco pro forma
Ⓐ … for the sake of appearances., For appearances' sake, … Ⓝ … damit das nicht so aussieht (als ob) … Ⓕ ! Pour que ça ait une bonne / meilleure allure / gueule., ! Pour que ça fasse (une) bonne impression., ! Pour que ça ne paraisse / soit pas trop laid / moche.

To / tohle se (ti) nevyplatí.
(Čl. zkušený varující druhého, někdy zlomyslného n. nečestného, před nežádoucím jednáním, krokem n. podvodem, neférovým zacházením ap., zvl. s ohledem na obecnou morálku a její pravidla, zákony n. svůj vliv:) nedělej to, budeš mít vážné problémy a nedopadne to dobře; to není dobré, obrátí se to nakonec proti tobě; přestaň, nic tím nezískáš a já se ti za to pomstím n. tě potrestám. ■ **S** to není dobré, to nedopadne dobře, já pomstím se, já potrestám tě

Nevyrušujte se! *viz* Nenechte se rušit!

Jen si moc nevyskakuj°!
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, ind, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. obv. s autoritou a pravomocí varující namyšleného druhého před jeho mylným pocitem vlastní důležitosti n. moci a neuváženým chováním v důsledku toho, přehnanými nároky ap.:) buď skromný a chovej se přiměřeně svému postavení!; nevytahuj se a nechovej se příliš náročně!; nechtěj být víc, než na co stačíš (aby sis vlastní hloupostí nepřivodil komplikace n. ztrátu svého postavení). A: Teď vo všem rozhoduju já, takže si to udělám podle svýho. – B: Jen si moc n., aby se šéf eště nerozhod jinak! ■ **S** buď skromný!, chovej se přiměřeně!, nevyvyšuj se! Drž se zpátky!, Máš velký voči!

Ⓐ Mind you don't get your fingers burnt. Ⓝ Mach mal halblang! Ⓕ ! Ne chante (crie) pas victoire trop vite., ! Ne fais pas trop le crâneur / ne crâne pas trop! Ⓡ Ты особо не задирайся., А ты не лезь, куда не надо!

Nevytahuj se!
(Čl. hrubě, odmítavě a někdy s trochou závisti n. snahy umlčet druhého v jeho neustálém chlubení, chválení sebe sama a svých úspěchů ap.:) nechlub se, nelíbí se mi to!; nevyvyšuj se a nedokazuj nám stále, že jsi v tom lepší, nestojíme o to. ■ **S** nechlub se!, buď skromný!, nevyvyšuj se!

No, moc / příliš se nevytáh!
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky a nesouhlasně o třetím a úrovni jeho činu, výsledku, daru ap., zvl. v kontrastu k očekávání:) zklamal, nezapůsobil moc dobře, a jsem proto nespokojený; překvapivě nedosáhl příliš dobrého výsledku a nevyvolal tím dobré ocenění, pochvalu ap.; jeho výsledek, dar ap. nebyly moc efektní n. velkolepé. Basketbalisti se tam moc nevytáhli, vezou si domů jen jedno třetí místo. ■ **S** on nemá úspěch, on zklamal

To tě° nevytrhne.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nesouhlasně a kriticky vůči druhému a jeho naději na malou pomoc od třetího, obv. schopného, bohatého n. vlivného, zvl. v kontrastu k potřebě velké pomoci ap.:) to tě vůbec nezachrání; to ti výrazně nepomůže. A: Říkal Petr, že by mi jedno vodpoledne pomoh. – B: No to tě nevytrhne při tý spoustě práce. ■ **S** to nepomůže To je houby platný.

Ⓐ That won't make much difference., Fat lot of difference that'll make! Ⓝ Das macht den Kohl nicht fett., Das bringt's auch nicht. Ⓕ ! Ça te fait une belle jambe. Ⓡ (А тебе какой прок?)

Nevýskej, ještěs nepřeskočil / dokud nepřeskočíš. *viz* Neříkej hop, dokuds nepřeskočil.

Ani sem / jsem na to nevzdech°.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ve vysvětlení vůči blízkému druhému o nesplnění jeho prosby, žádosti vyřídit či přinést slíbenou věc, zvl. kvůli přemíře jiných starostí a problémů ap.:) úplně jsem na to zapomněl; neměl jsem vůbec čas se na takové věci rozpomínat, a vůbec jsem si proto na to nevzpomněl. A: Dovezs mi ten závitník? – B: Ani sem na to nevzdech, doma sem vletěl do úplně jinejch starostí. ■ **S** já zapomněl jsem Vypadlo mi to z hlavy.

Ⓐ It completely slipped my mind. Ⓝ Hab ich total vergessen / verschwitzt. Ⓕ Je n'ai même pas eu le temps de souffler., ! Ça m'est complètement sorti de la tête., ! J'avais d'autres chats à fouetter. Ⓡ Не успел дух перевести, как . . .

Nikdo po tom / něm ani nevzdechne.
(Čl. zkušený zamítavě vůči druhému v reakci na jeho obavu n. otázku po postoji ostatních ke zmizelé, ale nepříjemné práci, chybějící nekvalitní věci, k odešlému neoblíbenému n. neschopnému kolegovi ap.:) nikdo to, ho vůbec nepostrádá a nikoho ani nenapadne, že už tu není; nikomu nechybí a jsme rádi, že tu není. ■ **S** to není důležité, on není důležitý, nikdo nepotřebuje to

Nevzal bych to, ani kdyby mi to dávali zadarmo. *viz* Nechtěl bych to ani zadarmo!

To mi nikdo nevezme. n. **Nedám si vzít, že …**
(Čl. přesvědčeně, vytrvale a bojovně vůči druhému o faktu, jevu ap. a svém postoji k němu, navzdory pochybám, protiargumentům, přemlouvání n. neznalosti druhých ap.:) to mi nikdo nevyvrátí, jsem o tom přesvědčený; to vím zcela jistě (že …) a nikdo mě v tom nezviklá. ■ **S** já vím to aspoň, to je tak, to je pravda

To ti nikdo neveme / nevezme. *viz* Co se (jednou) naučíš, to ti nikdo neveme.

Nic si na něm nevemeš. n. **Co si na něm vemeš?**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudře uklidňující rozčileného druhého v reakci na jeho výhrůžky žalobou, mstou slabšímu, nedůležitému třetímu za urážku, způsobenou škodu ap., někdy v kontrastu k hlavnímu viníkovi

v pozadí:) nerozčiluj se a nezatěžuj se vymýšlením pomsty, nic tím nezískáš; k ničemu by ti ostrý zákrok proti němu nepomohl. A: Já to tak nenechám, dám to k soudu. – B: Neblbni, za to ti to nestojí. Nic si na něm n. ■ **S** ty nezískáš nic, on není důležitý Co si za to koupíš?

Ⓐ (You won't get anything out of him.), (It won't do you any good.) Ⓝ Einem nackten Mann kann man keinen Hunderter aus der Tasche ziehen. Ⓕ Qu'est-ce que tu y gagneras / va y gagner?, ! Ça ne te rapportera rien. Ⓡ А что с него взять / возмёшь?

Co tě nezabije, to tě posílí.

(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na jeho těžkou zkušenost, bolestnou ztrátu, překonanou nemoc ap.:) po krajní, kritické zkušenosti, trápení n. utrpení získává člověk obnovenou a větší sílu n. obranyschopnost a opakování takové zkušenosti mu už pak neublíží. ■ **S** krize překonaná posílí, čl. zesílí překonáním krize ♦ Přísloví.

To tě° (přece) nezabije°!

(kol) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, min, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. snažící se přátelsky váhavého n. neochotného druhého přesvědčit k nepříliš náročné n. nenamáhavé činnosti, laskavosti ve prospěch svůj n. třetího ap.:) není to přece nijak obtížné, tak to udělej!; nebude tě to stát příliš námahy n. velkou oběť (a mně n. jemu to může hodně přinést n. pomoct). A: Nechce se mi tam teď večer už s tím chodit. – B: To tě přece n. a zítra můžeš o to dýl spát. ■ **S** udělej to!, to není těžké tak Ale no tak!, Nedělej drahoty!

Ⓐ It won't kill you. Ⓝ Das bringt dich schon nicht um. Ⓕ Ça ne va pas te tuer! Ⓡ Ничего, не переломишься!

Ani nezabučel.

(Čl. starší vůči druhému dotčeně komentující společensky nevhodné chování mladšího n. podřízeného třetího, zvl. dítěte po příchodu dovnitř:) chová se nezdvořile a nevychovaně, neprojevil ani náznak pozdravu. ■ **S** on je nezdvořilý

V ničem si s ní° nezadá°.

(neutr – kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. informovaný a zkušený v komentáři vůči druhému o třetím a čtvrtém ve srovnání vlastností, schopností n. projevů, častěji negativních, nejčastěji sourozenců, partnerů, spolupracovníků ap.:) jsou oba stejně nepříjemní, nepříznivě nápadní, popř. naopak dobří a schopní. A: Nedávno si Říša stěžoval na tu svoji kolegyni, že je strašně ukecaná. – B: Já myslím, že si s ní v ničem n. ■ **S** on vyrovná se jí Jsou jeden za vosumnáct a druhej bez dvou za dvacet.

Ⓐ There's nothing to choose between them., They're as bad as one another. Ⓝ Der steht ihr nicht nach. Ⓕ ! Ils vont de pair., ! On peut les mettre dans le même sac. Ⓡ Два сапога — пара.

Nezahrávej si s tím!

(Čl. zkušený n. informovaný varovně vůči druhému, někdy bezstarostnému n. nezkušenému, o riskantní možnosti, nebezpečném problému, výbušné chemikálii, elektřině ap.:) vyhni se kontaktu s tím, doplatíš na to!; nevšímej si toho n. nevstupuj do toho, já tě varuju!; buď opatrný a nedotýkej se toho! ■ **S** to je nebezpečné, nedělej to!

Všem se nezachováš.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. obv. starší a moudrý uklidňující mladšího druhého, znepokojeného odporem, protestem, nepřátelstvím ap. vlivného třetího kvůli kroku, činnosti druhého, vykonané však s ohledem na čtvrtého a v jeho prospěch ap.:) lidé mají různé záliby, přání a preference a nelze vyhovět všem; vždycky se najde někdo, kdo tě bude kritizovat a podle koho jednáš nevhodně, špatně; není možné dobře vycházet se všemi. A: Tak sem to pozměnil podle jeho přání, zase se to nelíbí druhýmu sousedovi. – B: To si tak neber, všem se stejně n. ■ **S** je nemožné zalíbit se všem, není možné vyhovět všem Člověk se nezavděčí. ♦ Přísloví.

Ⓐ You can't please everyone., Please all, and you will please none. Ⓝ Man kann es nicht allen recht machen. Ⓕ Tu ne peux pas contenter / satisfaire tout le monde. Ⓡ На всех не угодишь.

Nezakřikni to! n. **Abys to nezakřik / nezakřiknul!** n. **Jen abys to nezakřiknul!**

(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. s napětím očekávající kladný výsledek události a toužebně si ho přející pověrčivě a varovně vůči druhému a proti jeho příliš jasnému stanovisku a výroku, obv. vítězoslavnému a pochvalnému, o výsledku ap.:) radši o tom ještě nemluv, aby se to nezkazilo; raději se moc netěš a nemluv ještě o tom, abys tím nepřivolal neštěstí, negativní zvrat. A: Tak eště jeden zápas a máme mistrovství v kapse. – B: Nezakřikni to! Kanaďani sou

vostrý. ■ **S** nejásej předčasně!, nemluv předčasně o tom! Nechval dne před večerem.

Ⓐ Don't speak too soon! Ⓝ Jubel nicht zu früh!, Freu dich nicht zu früh! Ⓕ Ne crie pas victoire si vite / trop vite! Ⓡ Не сглазь.

To se mi (moc) nezamlouvá.
(Čl. podezřívavě vůči druhému v reakci na nejasnou, nepříliš pozitivní zprávu o plánu akce, průběhu nemoci, o možnosti řešení, nepříznivého kroku třetího, zvl. na pozadí celkového zájmu prvního ap.:) s tím příliš nesouhlasím a nelíbí se mi to; myslím si, že to je takto špatné a že je ještě jiné řešení. ■ **S** to nelíbí se mu, já nejsem spokojený, já nesouhlasím, to není dobré

Je to k nezaplacení. n. **To je k nezaplacení.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1e kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. spokojeně, pochvalně vůči druhému v komentáři o přístroji, nástroji, prostředku často užívaném ap.:) to je skvělé a velmi užitečné a jsem rád, že to mám; jsem s tím velmi spokojený, velmi se mi to hodí a pomáhá mi to. Taková sekačka, to je k n. Už nemám chuť dál zahradu sekat kosou. ■ **S** to je dobré, já jsem spokojený, to je užitečné To je báječný!, To je věc!

Ⓐ It's worth its weight in gold. Ⓝ Das ist nicht mit Geld zu bezahlen. Ⓕ Ça n'a pas de prix!, ! Ça vaut son pesant d'or. Ⓡ Цены (чему / кому) нет!

Nikdy vám to nezapomenu. n. **To vám nezapomenu.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1e kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vážně, popř. pohnutě vůči zvl. významnému druhému v postoji k jeho zásadní, velké pomoci ap.:) jsem vám za to velmi vděčný, a budete-li v budoucnosti cokoliv potřebovat, vždy to pro vás udělám. Nikdy vám to n. Bylo to pro mě velice důležité, vysloveně jste mě tím zachránil. ■ **S** já děkuju Tisíceré díky!

Ⓐ I'm eternally indebted to you. Ⓝ Das vergess ich euch nie. Ⓕ Je n'oublierai jamais cela. Ⓡ (Я вам по гроб обязан.)

Abych nezapomněl° … n. **Jó, abych nezapomněl° …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči blízkému druhému v reakci na náhlé vybavení si slibu předat vzkaz, potřeby sdělit důležitou vedlejší informaci, okolnost ap. a v kontrastu k hlavnímu tématu hovoru:) vzpomněl jsem si mimochodem, že …; odbočím teď a musím n. mám ti říct, mám se tě zeptat … Jó, abych n., mám tě pozdravovat vod Franty, potkal jsem ho včera na tom koncertě. ■ **S** já připomínám À propos …

Ⓐ (Oh) in case I forget, … Ⓝ Damit ich nicht vergesse … Ⓕ ! À propos …, (Ah oui) avant que je n'oublie … Ⓡ Да, чтобы не забыть …

Ten° (S) se v něm° nezapře. n. **Ten° se (v něm°) nezapře.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený obdivně n. znalecky vůči druhému v hodnotícím komentáři k pracovnímu výkonu třetího, přístupu k práci, úkolu, často mimo jeho odbornost n. zaměření třetího ap.:) (v řeči, myšlení, jednání n. přístupech ap.) projevuje se v něm jasně jeho profese, vzdělání, popř. povaha; chová se, jedná jako typický někdo. Brácha je teď programátor, a ten se v něm vopravdu nezapře, stanovil si i přesný rozpis návštěv u rodičů a příbuzných. ■ **S** on projevuje zaměření své To je hotovej (S)!, To je celej von!

Ⓐ He's the living embodiment of a (S). Ⓝ Der … in ihm lässt sich nicht verleugnen. Ⓕ ! C'est un vrai / véritable / excellent (S). ! Il ne saurait se renier., ! Il en connaît un rayon.

Kdo nezaseje, ten nesklízí.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému v komentáři ke třetímu a jeho nepodařenému výsledku, nemožnosti úspěchu, zvl. v důsledku předchozí nečinnosti, nedostatku snahy n. investic ap.:) bez promyšlené předchozí přípravy a péče nelze pak očekávat užitečné plody a žádný prospěch; kdo se pořádně napřed nesnaží, nemůže očekávat dobrý výsledek. A: Strašně si naříká na chování svejch dětí. – B: Inu, kdo n., ten n. Copak von se jim někdy věnoval, když to potřebovaly? Co tedy teď může čekat? ■ **S** čl. dosáhne výsledku po úsilí Bez práce nejsou koláče. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ As you sow, so shall ye / you reap. Ⓝ Ohne Fleiß kein Preis. Ⓕ Il faut semer qui veut moissonner., Il faut semer pour recueillir., ! Les alouettes ne tombent pas toutes rôties dans le bac. Ⓡ Кто не сеет, тот не жнёт.

To jsem si od tebe nezasloužil!
(Čl. vyčítavě vůči blízkému druhému pro jeho nevděčné, nepříznivé chování, neochotu mu pomoct ap. a přes vstřícnost, náklonnost, prospěšnost a morální nárok prvního:) očekával jsem právem od tebe lepší přístup a velmi jsi mě zklamal; zacho-

val ses ke mně špatně, nečekal jsem, že mě takto zradíš, obejdeš ap. ■ **S** já nečekal jsem to, to není dobré, ty zklamals mě To jsem si o tobě nemyslel!

Nic ho (už) nezastaví. *viz* Nic ho (už) nemůže zastavit.

Nezastaví se před ničím.
(neutr – kol) **0** neměnné ⍁ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený v důvěrném komentáři, popř. varování vůči druhému před třetím a jeho neférovým, tvrdým jednáním sledujícím jen vlastní cíl a prospěch ap.:) nebere ohledy na nikoho, na nic a postupuje jen bezohledně, nemilosrdně vpřed; je schopný páchat křivdy, podvody n. ublížit jiným, jen aby dosáhl svého cíle. A: Nepředstavovala sem si, že by byl schopnej nečeho tak hroznýho. – B: Kdepak! Ten se n. před ničím. ■ **S** on jedná bezohledně Tomu je všechno dobrý k tomu, aby …
Ⓐ He'll stop at nothing. Ⓝ Er macht vor nichts halt. Ⓕ ! Rien ne l'arrête., ! Tous les moyens sont bons. Ⓡ Ни перед чем не остановится.

Všem se nezavděčíš! *viz* Všem se nezachováš.

Něco takového sem eště nezažil. n. **Něco takového jsem ještě nezažil.**
(Čl. ohromeně, zaraženě v komentáři vůči druhému o svém velmi intenzivním dojmu, krajní zkušenosti, kladné i záporné, z kontaktu s lidmi, zvláštní události, přírodním jevu ap.:) to je, bylo naprosto mimořádné a neměl jsem s tím dosud žádnou zkušenost; to mě krajně překvapuje a dosud jsem nic podobného neviděl n. neslyšel a nemyslel jsem, že něco takového je vůbec možné. ■ **S** to je mimořádné, to překvapuje mě

Na tom nezáleží.
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho alternativní nabídku dvou podobných n. stejných možností, věcí ap., obv. nedůležitých, n. v komentáři k činu třetího, nastalé změně, vývoji ap.:) **1.** *to vlastně není důležité n. teď relevantní, a je mi to proto lhostejné; to nemá pro mne žádný význam;* **2.** *je mi lhostejné, který z nich to bude.* ■ **S** to je lhostejné, to je stejné, to není důležité

Že na tebe, nezbedníku, polednici zavolám!
(Čl. žertovně vůči druhému, zvl. zlobivému, neposlušnému dítěti v mírné hrozbě ap.:) buď hodný a nezlob, nebo tě potrestám!; nech toho, nebo se budu zlobit! ■ **S** přestaň!, chovej se slušně!
♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Polednice*, *Kytice* (1853).

Von° se nezblázní! n. **Vono se to nezblázní!**
(kol; pohrd) **0** neměnné ⍁ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Čl. flegmaticky a neuctivě odmítavě vůči druhému, někdy v časové nouzi, v reakci na naléhavý požadavek chvatu ze strany zvl. nadřízeného, ale nepříliš respektovaného třetího ap.:) to není nic tak důležitého ani urgentního (a bude to muset počkat); když se s tím opozdím, tak to příliš nevadí a on se bude s tím muset smířit; to může zatím ještě počkat. A: Šéf to chtěl mít hotový už včera. – B: Von se n., však to dnes bude. ■ **S** to není důležité, on není důležitý Ale co!, Z toho se nestřílí.
Ⓐ He'll (just) have to wait (won't he). Ⓝ Der soll sich bloß nicht so anstellen! Ⓕ Il n'y a pas de quoi s'affoler / en faire une maladie., ! Qu'il se calme! Ⓡ Ничего, переживёт / перебьётся.

Nezbývá° nic jiného / jinýho než … n. **Nic jinýho / jiného nezbývá.** n. **Nezbývá (mi) než …**
(neutr) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⍁ 4a neukon. nekles.
(Čl. uvážlivě vůči druhému, kolegovi ap. v reakci na nutnost řešení problému, vyčerpání jiných možností a uvádějící svou krajní a logickou poslední variantu ap.:) musíme, je třeba to tedy udělat tak, že …, jiné řešení nevidím. Vypadá to už, že se ho nedočkáme. No, n. nic jinýho než to dokončit bez něj. ■ **S** to je nutné Buď jak buď …
Ⓐ There's nothing for it but to …, We've got no option but to … Ⓝ Da bleibt nichts anderes übrig als … Ⓕ Il ne reste plus qu'a … Ⓡ Ничего другого не остаётся, как …

Jeden nezdar stíhá druhý.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o třetím a jeho snahách ap., obv. v podnikání, realizaci plánu ap., vlastní n. cizí vinou:) dlouhodobě, opakovaně se to nedaří; pokračuje řada (různých) neúspěchů, selhání, ztrát ap., a vzniká tak dlouhodobě negativní dojem, popř. se vytváří pocit porážky a deprese. ■ **S** to nedaří se, neúspěchy pokračují

Ani se ti o / vo tom nezdálo.
(Čl. obv. zkušený n. s čerstvou zkušeností vůči druhému, někdy přehnaně, ve snaze naznačit velkou míru popisovaného žádoucího jevu, nádheru, bohatství ap.:) (je toho tolik n. je to takové ap., že) to tě ohromí, na tebe udělá velký dojem; je toho nepředstavitelně mnoho n. je to úžasně krásné, skvělé ap. ■ **S** to je působivé velmi, je toho hodně, to je krásné

Nezdá° se mu° to. n. **Něco se mu na tom nezdá.**
(kol – neutr) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1e kles. ozn. (od 1. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým obv. o vlivném n. zkušeném třetím a jeho postoji, hodnocení, popř. i podezření zvl. k jejich společnému záměru, činu ap.:) nelíbí se mu to, má jisté výhrady n. podezření, že něco není v pořádku. Mluvil jsem s ním v pondělí a n. se mu to. Vypadá, že nám to nevodsouhlasí. ■ **S** to nelíbí se mu, on má pochybnost Není to podle jeho gusta.
Ⓐ He's not terribly keen. Ⓝ Das kommt ihm (irgendwie) komisch / spanisch vor. Ⓕ Ça ne lui dit rien qui vaille. Ⓡ (Он от этого не в восторге.)

Von / on° se nezdá, ale …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zkušený varovně, někdy žertovně, vůči druhému, ostatním o třetím a jeho skutečných schopnostech, povaze, charakteru, nebezpečnosti ap.:) nevypadá na to, ale (je …), může vás, nás překvapit (příjemně n. nepříjemně); on je nenápadný, ale dejte si na něj pozor, mohl by být nebezpečný. Von se sice nezdá, ale moh by nám situaci pěkně zkomplikovat, je na to dost mazanej. ■ **S** on je nenápadný Nikdo by to v něm nehledal.
Ⓐ You might not think it (of him), but …, He's a (bit of a) dark horse and … Ⓝ Der ist klein, aber oho! Ⓕ Il n'en a peut-être pas l'air, mais (mine de rien) …, Il n'y paraît pas, mais …, ! Sans avoir l'air de rien / d'y toucher, il … Ⓡ (По нему не видно, но . . .)

To se mi (nějak) nezdá.
(Čl. vyjadřující podezření, že věci nejsou v pořádku, nejsou tak, jak vypadají:) myslím, že to je jinak, a takhle se mi to nelíbí; to je podezřelé a něco tu asi není v pořádku. ■ **S** já nejsem spokojený, to nelíbí se mu, to je podezřelé, to není dobré

Je to jen pro nezdobu.
(Čl. zvl. starší pohoršeně vůči druhému v reakci na nežádoucí jev, chování třetího na veřejnosti ap.:) to je ostudné a dráždí mě to a na veřejnosti mi to vadí; to by mělo přestat n. se odstranit, budí to pohoršení. ■ **S** já nejsem spokojený, to vadí mi, to je ostuda

Tohle na mě (už) nezkoušej!
(Čl. zkušený varovně a odmítavě vůči druhému a proti jeho snaze ho nestandardně, trikem, lží ap. přimět k souhlasu s něčím, získat od něj peníze, podporu ap.:) chováš se nepřijatelně, drze ap., já jsem tvou snahu a způsob pochopil a rázně ho odmítám; to je pro mě nepřijatelné, přestaň s tím! ■ **S** já odmítám to, nedělej to!, přestaň!, ty chováš se drze, to je nepřijatelné

Kdo nic nezkusil, nic neumí / neví / nemá.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. moudrý povzbudivě vůči druhému v reakci na jeho obavy, počáteční nejistotu před samostatnou činností, větší cestou, začátkem nové zkušenosti ap.:) je nutné a dobré zkoušet dělat nové věci, člověk se tak mnohému naučí, hodně se dozví, popř. získá; zkus to, jen tím získáš! Tobě se to lehko kritizuje, ale je ještě mladej a má zájem. Jak se to má jinak naučit? Kdo nic n., nic neumí. ■ **S** zkus to!, čl. musí snažit se, čl. poučí se zkušeností Žádnej učenej z nebe nespad. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ You never know what you can do till you try. Ⓕ Qui ne tente rien, n'a rien.

Kdo nic nezkusí, nic nezkazí. *viz* Kdo nic nedělá, nic nezkazí.

Nic si / jsi nezmeškal°. n. **Vo / o nic si / jsi nepřišel°.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Zvl. starší čl. odmítavě vůči druhému, někdy mladému, a jeho požadavku n. zvědavosti na novou známou zkušenost, např. kouření ap.) **1.** *je to velmi špatné, nezajímavé n. hloupé a nestojí to za to tu být;* **2.** *to není nijak zvlášť dobré, a nemusíš proto ve svém věku hned všechno zkoušet, mít ap., takovéto zkušenosti stačí získat později.* **2.** A: Eště nikdy sem tady nebyla na zábavě. Prej hrajou metal. – B: No, nic si n., je to jen hroznej kravál. ■ **S** to není dobré, to není zajímavé Je to pro kočku., To je na prd.
Ⓐ You haven't missed anything. Ⓝ Du hast nichts verpasst. Ⓕ Tu n'as rien manqué / perdu / raté. Ⓡ Ничего не потерял.

Na tom nic nezměníš.
(Čl. zkušený uklidňující rozhořčeného n. utrápeného druhého z nepříjemné n. tragické reality, stavu věcí, někdy způsobené i jeho nenapravitelnou chybou ap. a proti jeho snaze o zlepšení:) i když je to těžko přijatelné, zůstane to tak a každá snaha je marná; nedá se to nijak zlepšit, tak to zkus přijmout jako skutečnost a nerozčiluj se kvůli tomu. ■ **S** to je stejné, to nezlepší situaci

Neznalost zákona neomlouvá.
(Čl. obv. s úřední funkcí přísně vůči obv. vzdále-

nějšímu druhému při výtce za nesplněnou povinnost, překročení zákazu, obv. i jako doprovod při ukládání trestu a proti jeho omluvám ap.:) to je tvoje chyba, žes to nevěděl (a budeš kvůli tomu potrestaný); nevymlouvej se, měl jsi to vědět, to ti nepomůže. ■ **S** to nezlepší situaci, to nepomůže ♦ Srov. lat. poněkud odlišné *Ignorantia iuris cuique nocet (neminem excusat), neznalost práva každému škodí (nikoho neomlouvá)*, I. Paulus (2.–3. stol.), *Digesta, 22,6,9* …

To eště / ještě nic neznamená.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zdrženlivě n. opatrně vůči druhému a jeho informaci, zjištění považovanému za jasný sympton určité skutečnosti, tendence ap., v kontrastu k celkovému kontextu:) to samo o sobě ještě není nijak zvlášť důležité; (bez znalosti širších okolností, pozadí ap.:) to nemusí být tak, jak si myslíš n. se zdá, a nelze z toho vyvozovat velké závěry. A: To je hrozný! Vopravdu jsem ji viděl s ním se bavit. – B: To j. nic n., mohla to bejt náhoda. ■ **S** to není důležité Ale co!, No a?, A co má bejt?

Ⓐ That / it needn't mean anything., Don't judge by appearances., Don't jump to conclusions. Ⓝ Das will nichts heißen. Ⓕ Ça ne veut rien dire., (Cela n'a pas valeur de preuve.) Ⓡ Это ещё ничего не значит.

Co neznáš, nesuď.
(Moudrý a zkušený čl. ve varování vůči ukvapenému druhému a jeho ochotě hned uvěřit pomluvě n. jednat podle jen povrchní první zprávy ap.:) pokud neznáš všechny okolnosti a souvislosti věci, činu ap., neměl bys to hodnotit n. kritizovat. ■ **S** nekritizuj bez znalosti! ♦ Z lat., *Rem cum videas, censeas, věc suď, až ji uvidíš*, P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Sebetrapič, 1023.*

Kdo by ho / to neznal!
(Čl. zvl. zkušený a informovaný vůči druhému o třetím n. věci, výtvoru, místu ap., zvl. v reakci na otázku n. pochybnost někdy mladšího druhého:) je všeobecně známý po celém kraji, zemi ap.; zná ho, to opravdu zřejmě každý; ano, znám ho, to. ■ **S** on je známý, to je známé

Vy mě ještě neznáte, ale až mě poznáte!
(Čl. nadřízený, učitel ap. rozčileně ve výhrůžce vůči druhým iritujícím, zlomyslným podřízeným druhým, zvl. za provedený žertík, spáchaný přestupek proti pravidlům ap.:) (to znovu nedělejte) varuju vás; jsem přísný člověk a za to vás potrestám! ■ **S** já varuju vás, já potrestám tě ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk, 3,4* (1923), poručík Dub; často ještě s dodatkem *já vás donutím až k pláči.*

Ten° se neztratí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v optimistickém uklidnění druhého a jeho obav o třetího n. ve výrazu důvěry ve schopnosti třetího orientovat se, zvl. v novém prostředí ap.:) nemám o něj obavy, je šikovný a schopný a získá dobrou práci a postavení; věřím, že se tam prosadí, najde dobré uplatnění a bude se mu vést dobře. A: Bojím se, jak si v tom velkým cizím městě poradí. – B: Neboj! Ten se n.! Uvidíš, že všechno zvládne. ■ **S** on prosadí se Ví, jak to chodí., Umí si poradit.

Ⓐ He'll survive., He knows his way around., He's a survivor. Ⓝ Der geht nicht verschütt. Ⓕ ! Il fera son chemin., ! Il est de force / de taille à aller loin. Ⓡ Этот / такой не пропадёт.

To se mu° neztratí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Zkušený čl. zvl. souhlasně a v doporučení vůči druhému a jeho pochybám o třetím a jeho činnosti, nových a nezvyklých vědomostech, dovednostech ap.:) to není zbytečné, bude mu to v budoucnosti prospěšné; to není zbytečná námaha, později se mu to bude hodit. A: Neučí se tyhle věci zbytečně? – B: To se mu n., aspoň si pocvičí paměť. ■ **S** to hodí se Bude mu to dobrý.

Ⓐ (It'll serve him well one day.) Ⓝ Das geht ihm nicht verloren. Ⓕ Ça lui servira toujours., ! Ça ne sera pas peine perdue.

On se neztrhá. *viz* Ten se nepřetrhne!

Aby ti to nezůstalo!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. posměšně n. škádlivě vůči blízkému druhému, zvl. dítěti a jeho podivným nepříjemným šklebům, pitvoření, grimasám, často bezúčelným a bezdůvodným ap.:) raději to už nedělej (aby sis na to nezvykl a nešklebil se tak pořád)!; přestaň s tím, nelíbí se mi to! Aby ti to n.! Šklebíš se jak vopice už celý vodpoledne a kdo se má na tebe pořád dívat! ■ **S** nedělej to!, přestaň! Kdo se má na to pořád koukat!

Ⓕ (Imagine que tu restes avec cette grimace / comme cela!) Ⓡ Смотри, так и останешься.

Nezůstalo (jen) při tom / u toho.
(Čl. ve vyprávění, líčení příhody, události ap. vůči druhému, druhým a při gradování jejího děje a napětí ap.:) pokračovalo to ještě dál (a stalo se ještě …); bylo to pak ale ještě výraznější, horší n.

krásnější ap. ■ **S** to pokračuje, to stupňuje se, to zhoršuje se

Kde / kam tě nezvou, nehrň se.
(Čl. moudrý zvl. ve varování vůči mladšímu druhému a jeho snaze hrnout se nadšeně a nekriticky do společnosti, místa, akce ap.:) nemusíš být všude, nevnucuj se!; počkej, jestli tě někdo k připojení vyzve! ■ **S** nevnucuj se! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ty° si mě nežádej°!
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. rozzlobený zvl. ve výhrůžce vůči utíkajícímu a téměř přistiženému druhému, často dítěti, za provedenou lumpárnu, drobnou krádež, překročení zákazu ap.:) nech toho, velmi mě tím dráždíš!; přestaň, jinak tě za to příště přísně potrestám! Už zase slídíš v tý skříni? Ty si mě n., mlsoune jeden! ■ **S** přestaň!, já potrestám tě Já ti ukážu!, Máš u mě pár facek!
Ⓐ You're asking for trouble!, You'd better watch out! Ⓝ Mach mich nicht sauer!, Bring mich nicht auf die Palme! Ⓕ ! Ne me cherche pas!, Si tu me cherches, tu vas me trouver!

O tom / s tím se nežertuje.
(Čl. zvl. starší, zkušený a zásadový přísně a odmítavě vůči druhému, obv. mladšímu, v reakci na jeho znevažování n. bagatelizování obecně uznávané hodnoty n. věci příliš riskantní ap.:) s tím, s takovým postojem nemůžu souhlasit a odmítám to!; to je příliš vážné n. závažné a nelze to znevažovat n. ohrožovat. Se zdravím lidí se n., pane ministře! ■ **S** to je nepřijatelné, to je vážné

Nežijeme proto, abychom jedli, ale jíme proto, abychom žili.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova) n. 1b
(Čl. vzdělaný a moudrý nabádavě, popř. mírně kriticky vůči druhému, druhým a proti jejich přízemním zájmům v kontrastu k vyššímu smyslu života a vznešenějším cílům ap.:) člověk by se neměl chovat primitivně a zajímat se jen o jídlo; nežij jen konzumním způsobem, ale užívej všechny stránky života, i ty kulturní a intelektuální!; nezužujme život pouze na jeho hmotné potřeby! Ty seš takovej materialista a staráš se taky jen vo to svoje žrádlo! N. přece proto, a. j., ale jíme p., a. žili! ■ **S** čl. nežije jen kvůli jídlu Nejen samým chlebem živ je člověk. ♦ Přísloví, z lat. *Non vivimus ut edamus, sed edimus ut vivamus*, údajně podle Sokrata (469–399 př. n. l.).
Ⓐ We don't live to eat, but eat to live. Ⓝ Man lebt nicht, um zu essen, sondern man isst, um zu leben. Ⓕ Il faut manger pour vivre, et non vivre pour manger. (Molière)

… ať nežeru!
(Čl. ležérně, v nadnesené póze vůči druhému, druhým k naznačení velikosti svého ústupku zvl. při obchodním smlouvání ap.:) budu souhlasit tedy s tímto, i když je to ode mne obět; je, bude to tedy tak, jak říkám, věřte mi. ■ **S** to je tak, já souhlasím

Tos eště nežral!
(Čl. ležérně a frajersky vůči blízkému druhému o svém dojmu, zkušenosti ap.:) to je, bylo mimořádně dobré, skvělé a moc se mi to líbí; byl bys tím příjemně překvapený. ■ **S** to je dobré, to je mimořádné, to líbí se mi

Co / copak nám nesete°?
(neutr) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší přátelsky vůči známému druhému, zvl. sousedovi ap. při jeho uvítání jako neočekávané návštěvy ap.:) proč jste přišel a co si přejete?; jaký je důvod vaší návštěvy? A: Á, pěkně vítám. Co nám n.? – B: Ale, jen jsem se chtěla zeptat, jestli byste nechtěla ject s náma zítra do města. ■ **S** proč přišel jsi sem? Co vás k nám přivádí?
Ⓐ To what do we owe the pleasure? Ⓝ Na, was bringt ihr da Schönes? Ⓕ ! Quel bon vent vous amène?, ! Qu'est-ce qui vous amène? Ⓡ (Какие (к нам) гости!)

Kolik (ti) to nese?
(Čl. zvědavě vůči druhému v dotazu zvl. na jeho pravidelný výdělek v zaměstnání, někdy též jako projev svého zájmu se k němu připojit:) kolik si vyděláš?; kolik za to dostáváš peněz? ■ **S** kolik vyděláš?

Všechno své nesu / nosím s sebou. *viz* Omnia mea mecum porto.

Ta se nese!
(Čl. vůči blízkému druhému pohrdavě a nelaskavě o namyšlené ženě a způsobu jejího vystupování, předvádění se na veřejnosti ap.:) ona má zřejmě o sobě vysoké mínění a chová se, chodí nápadně přezíravě, pyšně n. povzneseně a domýšlivě. ■ **S** ona je pyšná

Něco za něco!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 2. slova) n. 6
(Čl. v požadavku vůči blízkému druhému, kolegovi ap. za prokázanou službu, svůj příspěvek, pomoc ap., s odstínem lehké neochoty n. nedůvěry vůči

druhému ap.:) udělám to pro tebe n. dám ti to, ale budu za to chtít výměnou něco jiného; neudělám to zadarmo a souhlasím jen pod jednou podmínkou. No tak dobře, přinesu ti to, i když váhám. Ale n. za n.! Potřebuju vod tebe na neděli pučit auťák! ■ **S** já udělám to pod podmínkou Nic není zadarmo. ♦ Přísloví (Čelakovský), plná verze zní … *nic za nic.*

Ⓐ One good turn deserves another. Ⓝ Eins ums Andere! Ⓕ Donnant, donnant! Ⓡ Дашь на дашь.

Dobrý Němec – mrtvý Němec.
(Čl. starší a obv. jen v době po druhé světové válce nenávistně a paušálně pod vlivem špatných zkušeností s německými fašisty:) nenávidím Němce a nechci je už kolem sebe vidět živé; Němec je nepřítel a je třeba ho zabít. ■ **S** já nenávidím Němce

Nechvalno nám v Němcích hledat právo.
(Čl. vzdělaný a starší, zvl. jednostranně nabádavě vůči druhým pro jejich politickou orientaci ap.:) není dobré, správné spoléhat na spravedlnost Němců při řešení českých záležitostí. ■ **S** nehledej spravedlnost v Německu! ♦ *Rukopis zelenohorský, Libušin soud* (publikováno 1822), kde je však *n. nám v Němciech iskati pravdu.*

Copak si / jsi němej / němý?
(Čl. netrpělivě a nevlídně v otázce n. výtce a pobídnutí vůči obv. zaraženému druhému, zvl. po chvíli jeho mlčení, neodpovídání:) tak řekni to konečně, proč mlčíš?; tak vysvětli to, odpověz, reaguj na to nějak! ■ **S** proč mlčíš?

Nic moc. n. **No, nic moc.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky n. mírně nespokojeně vůči druhému v hodnocení výsledku práce, snahy, hledání ap., zvl. z hlediska kvality a v kontrastu k očekávání ap.:) to není zvlášť dobré a příliš mě to neuspokojuje; je to málo a je to jen průměrné; není to moc dobré a nestačí to. A: Čets ten jeho poslední román? Co mu říkáš? – B: No, nic moc, už se vopakuje. ■ **S** to není dobré, to nestačí, to je průměrné Je to bída s nouzí., Není to nic extra.

Ⓐ I've seen / had / heard / read better. Ⓝ Nichts Besonderes. Ⓕ Sans plus., Rien de terrible., Pas terrible. Ⓡ Ничего особенного.

Nic naplat.
(Čl. zvl. starší s povzdechem a rezignovaně vůči druhému, druhým o uzavřené žádoucí možnosti a nutnosti podvolit se nežádoucí situaci, řešení ap.:) nedá se (proti tomu) nic jiného dělat n. to zlepšit, musíme se s tím smířit (a udělat to tak). ■ **S** to nelze zlepšit, nic nepomáhá

Nic proti tomu! n. **Nic proti tomu, ale …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v postoji k návrhu, naznačenému směru činnosti, nápadu někam jít ap., obv. i jako úvod následné připomínky, další komplikace ap.:) samozřejmě s tím souhlasím; souhlasím s tím a nijak to nekritizuju, ale (je třeba ještě uvážit toto). Nic proti tomu! Ale chtěla jsem jen připomenout, že někdo musí doma zůstat s babičkou. ■ **S** já souhlasím, já připomínám No dobrá., À propos!

Ⓐ It's all right by me (but …). Ⓝ Nichts gegen …, aber … Ⓕ Je n'ai rien contre, mais … Ⓡ (Я ничего против не имею, но . . .)

Nic takovýho / takového!
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl. v prudkém protestu, zákazu n. odmítnutí vůči druhému, někdy podřízenému n. dítěti, o jeho nepřijatelném nápadu, nevhodné představě n. podezření ap.:) určitě ne, s tím nesouhlasím; nedělej to, odmítám to n. nepřeju si to! A: A nemoh bych se tam taky pak jít vykoupat? – B: Nic takovýho! Víš, jak je tam voda špinavá? ■ **S** já nesouhlasím, nedělej to!, já odmítám to Ani za boha!, V žádném případě!

Ⓐ Out of the question! Ⓝ Nichts dergleichen! Ⓕ Pas question!, (C'est) hors de question! Ⓡ Ничего подобного!

Nic za nic. *viz* Něco za něco!

Nihil est dictum, quod non sit dictum prius.
(Vzdělaný čl. ve skeptickém povzdechu vůči druhému, druhým a v komentáři k diskuzi, též jako výzva k přerušení zbytečného rozhovoru ap.:) to všechno bylo už řečeno dříve a není to nic nového; vše se už opakuje, nikdo nepřichází s ničím novým. ■ **S** to je staré, to opakuje se ♦ Z lat. *Nic nebylo řečeno, co by již nebylo řečeno dříve,* P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Eunuch, Prolog, 41*, citováno Hieronymem.

Nihil (est) in intelectu, quod non (ante) (fuerit) in sensu.
(Vzdělaný čl. v diskuzi jako argument vůči druhému, druhým, též na obhajobu a zdůraznění důležitosti zkušenosti ap.:) (smyslová) zkušenost je základem úsudku; člověk může posoudit, zvládnout intelektuálně jen to, co si mohl ověřit svými smysly. ■ **S** čl. rozumí tomu co zažil ♦ Z lat.,

Nic není v rozumu, co nebylo dříve ve smyslech, J. Locke (1632–1704), *Rozprava o lidském rozumu* (1690).

Nihil novi sub sole. *viz* Nic nového pod sluncem.

Nikde nic.
(Čl. při hledání vůči druhému v reakci na jeho dotaz n. jako podiv nad nepřítomností očekávané věci, stromu, stavby ap. na určitém místě ap.:) vůbec nic tu není; není to tu, nemůžu to zde nikde najít. ■ **S** to není tady, nic tu není

Nikde nikdo.
(Čl. udiveně n. zklamaně vůči druhému, svým společníkům po vstupu do prostoru, domu ap., v kontrastu ke svému očekávání ap.:) vůbec nikdo tu není; nemůžu tu nikoho najít, je tu prázdno. ■ **S** nikdo není tady / tam

Nikdy neříkej nikdy.
(Čl. zkušený v radě vůči druhému, zvl. pro jeho stanovisko k návrhu třetího v komplikovaném a proměnlivém jednání n. pro dlouhodobou strategii ap.:) buď opatrný, prozíravý, jednej diplomaticky a nikdy hned přímo jasně neodmítej, v budoucnosti můžeš mít jiný názor. ■ **S** buď opatrný!, buď rozvážný!, mluv s rozmyslem!

Už nikdy víc! *viz* Never more!

Kdo nikdy zle, nikdy dobře.
(Čl. moudrý a zkušený na vysvětlenou a v uklidnění vůči druhému zvl. v reakci na jeho neúspěch, chybu, jím způsobenou škodu ap.:) člověk se naučí dělat věci, pracovat n. jednat dobře a správně až na základě zkušeností z vlastních chyb a omylů. ■ **S** čl. dělá chyby, čl. umí věci zkušeností, čl. učí se zkušeností ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nil homini certum est.
(Čl. vzdělaný a moudrý filozoficky vůči druhému v reakci na zprávu o životních ztrátách jeho n. třetího, o nepříznivém zvratu v lidském osudu, zmařených plánech ap.:) člověk nemá v životě žádnou trvalou jistotu, na kterou by se mohl spolehnout; lidský život je velmi nejistý a proměnlivý, nic se nedá pevně naplánovat, všechno můžeme ztratit. ■ **S** čl. nemá jistotu, život je proměnlivý ♦ Lat., *Nic nemá člověk jistého*, P. Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.), *Žalozpěvy, 5,5,27*.

Každá nit má svůj konec.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý a zkušený v připomenutí n. povzbuzení vůči druhému v jeho složité a zamotané situaci, komplikovaném problému ap.:) není to neřešitelné, všechno, každý problém lze rozřešit, rozplést a dovést ke konci; všechno se dá (časem) vyjasnit a zjistit, kdo za tím stojí, co to způsobilo. A: Já už vopravdu nevím, jak to je a co bude. – B: Nezoufej, k. nit má svůj k. a určitě se ukáže, kdo to způsobil, a najde se řešení. ■ **S** všechno je řešitelné Nic netrvá věčně., Všechno má svůj konec. ♦ Přísloví.
Ⓐ It will all come out in the wash. Ⓝ Alles hat ein Ende (nur die Wurst hat zwei). Ⓕ Toute chose a une fin.

Nezůstala na něm° suchá nit / nitka / nitka suchá / dobrá. n. **Nit na něm° nezůstala suchá / dobrá.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nit*
1. *(Čl. zkušený v kritickém, posměšném komentáři vůči druhému o třetím a senzacechtivých pomluvách, klevetách čtvrtého, zvl. ženy, na adresu třetího ap.:) všechno na něm, všechny jeho stránky, vlastnosti a činy dychtivě v hovoru probral a silně zkritizoval a ve všem ho povýšeně odsoudil.* **2.** *(Čl. vůči druhému v popisu třetího, zvl. po návratu z prudkého deště, spadnutí do řeky v šatech ap.:) byl zcela promočený, úplně mokrý.* **1.** Včera tu byly na návštěvě tetičky a taky probíraly bratránka. No, n. na něm n. suchá, to si dovedeš představit. ■ **S** ona pomluvila ho, on je mokrý Nemohla mu přijít na jméno., Teče z něj jak z hastrmana. ♦ Var. *dobrá* jen ve význ. 1.
Ⓐ 1. They tore him to shreds., 2. He was soaked to the skin., He was soaked through / drenched. Ⓝ Sie ließen keinen guten Faden an ihm. Ⓕ 1. On lui a cassé du sucre sur le dos. 2. Il était trempé jusqu'aux os / comme une soupe., Il n'avait pas un poil de sec. Ⓡ 2. ! промокнуть до нитки

Došla mu nit.
(Čl. vůči druhému o třetím a náhlém konci jeho vyprávění, vzpomínání ap., též z nedostatku invence:) zapomněl, co chtěl říct dál, jak to dál vyprávět; nemůže si vzpomenout, co mělo pak v příběhu následovat. ■ **S** on neumí pokračovat

Dobrý / dobré nitky na něm° není.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší a zkušený v odmítavém komentáři vůči druhému o třetím a jeho trvale špatném chování, zlomyslnosti, škodlivosti ap.:) on je zlý a chová se zcela nepřijatelně; nenacházím na něm

nic dobrého, nikdy neudělá nic dobrého, jen škodí. Ten sousedovic kluk, to je ale parchant. Zas támhle na zahradě ulomil větev. D. n. na něm není. ■ **S** on je zlý, on chová se nepřijatelně, on chová se nesnesitelně Je to učiněný ďábel., To by člověk z kůže vylít.

Ⓐ She hasn't a good word to say for him. Ⓝ Sie lässt keinen guten Faden an ihm. Ⓕ Il a un mauvais fond., Il n'a rien de bon., Il est méchant comme une teigne.

Nenechá° na něm° nitky dobré / dobrý.
(kol – neutr) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nitky*
(Čl. zkušený kriticky a odmítavě v komentáři vůči druhému o blízkém třetím, často ženě, a jejím jednostranném, zaujatém přístupu v hovoru k neoblíbenému čtvrtému ap.:) vždycky, i tentokrát ho zcela pomluví, destruktivně, popř. i nenávistně zkritizuje a všechny jeho činy hodnotí jako špatné; zcela ho jako člověka povýšeně zatratí. Von a anděl? Když vo něm vypráví jeho tchýně u nás, n. na něm n. d. ■ **S** ona pomluvila ho Nemůže mu přijít na jméno., Nezůstala na něm nit suchá / dobrá.

Ⓐ She hasn't a good word to say for him. Ⓝ Sie lässt keinen guten Faden an ihm. Ⓕ ! Il / elle n'en dit pis que pendre., ! Il / elle lui taille des costards., ! Il / elle le traîne dans la boue. Ⓡ Все косточки (кому) перемыли.

Visí to na nitce. *viz* Visí to na vlásku.

Všechny nitky vedou k něčemu / k někomu / do něčeho.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři a úvaze při hledání původce, pachatele n. zdroje něčeho, zvl. nežádoucího:) všechny náznaky, stopy a souvislosti, i když jsou zatím slabé, ukazují jednotně na někoho, něco n. někam. ■ **S** náznaky ukazují na

No a?
(kol) **0** neměnné ⊠ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova) **Part** No a?
(Čl. podrážděně, trucovitě n. posměšně a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho výtku, námitku ke svému chování, činu:) mně to nevadí a nechám to tak, nebudu to měnit; to není podstatné a na situaci to nic nemění; to tak zůstane, tak proč mi to říkáš? A: Tos neudělala dobře, mohlas ho na to aspoň připravit. – B: No a? To je snad moje věc, ne? ■ **S** to nevadí, já odmítám to, proč říkáš to? A co má bejt?, Na tom nic není.

Ⓐ (*stoupavě a vzdorovitě*) So?, (*klesavě*) So what? Ⓝ Na und? Ⓕ (Oui) et alors?, ! Et après? Ⓡ Ну и что?

No a co? n. **Tak co!** n. **No tak co!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. nesouhlasně n. s odstupem vůči druhému v reakci na jeho nekonkrétní poznámku, zprávu, popř. nepraktickou výtku ap. ve vztahu k vlastní činnosti, orientaci prvního:) **1.** *nevím, co tím chceš říct a jak mám na to reagovat; co se ti na tom nelíbí?; nebude mi vadit, když se to stane n. to uděláš;* **2.** *to není tak důležité, tvou kritiku odmítám.* **2.** A: Já asi nikam nepojedu, to bych musel moc brzo vstávat. – B: No a co? Já tak vstávám každý den. ■ **S** já odmítám to, to není důležité, proč říkáš to? Ty s tím naděláš!, To je toho!

Ⓐ So what? Ⓝ Na und?, Was soll schon sein? Ⓕ Oui, et alors? Ⓡ Ну и что?

No a kdyby? *viz* A kdyby …?

No a ne?
(kol) **0** neměnné ⊠ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. rozzlobený, vzrušený vůči druhému a jeho snaze ho mírnit v nepříznivých výrocích, útoku na adresu nepříjemného třetího ap. a dožadující se potvrzení své pravdy ap.:) vždyť to tak přece je a já mám pravdu, nemyslíš?; copak to tak není? A: Nemluv tak, si rozčilenej. – B: No a ne? Není to tak pokaždý stejně, no jen řekni! Já už to dál snášet nebudu! ■ **S** to je tak, řekni pravdu! Jak by ne?, Kápni božskou.

Ⓐ But I'm right (anyway), aren't I? Ⓝ Etwa nicht? Ⓕ ! Ce n'est pas vrai / la vérité?, Ce n'est pas ainsi? Ⓡ (Ну а разве не так?)

No aby ne!
(Čl. souhlasně vůči blízkému druhému na potvrzení a zesílení jeho názoru, stanoviska ap., někdy nejistého, pochybovačného, popř. obsahu jeho otázky ap.:) samozřejmě že to tak je; je jasné, že to tak musí být; myslím si pochopitelně totéž. ■ **S** já souhlasím, to je tak, ano

No ale fuj! n. **Ale fuj!**
(Čl. nadřazený kriticky a odmítavě, znechuceně vůči druhému, často dítěti n. psovi a jeho nepřijatelnému jednání n. znečišťujícímu chování, též jako úvod k zákazu ap.:) nedělej to, je to odporné n. špinavé!; to se nedělá, nech to tam ležet, přestaň! ■ **S** to nelíbí se mi, to je odporné, přestaň!, nedělej to!

N

No ano!
(neutr) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. souhlasně vůči druhému v dotvrzující reakci na jeho dotaz na něco zřejmého, někdy s odstínem zbytečnosti otázky ap.:) ano, ale to je přece samozřejmé. A: A neměli bysme se zeptat jeho manželky přímo? Jistě nám poradí. – B: No ano! Jak jinak? ■ **S** ano, já souhlasím, to je samozřejmé To je jasný.
Ⓐ But of course., Right. Ⓝ Na klar! Ⓕ ! Oui, bien sûr / entendu!, ! Mais oui, évidemment! Ⓡ Ну да!

No ba!
(Čl. zvl. starší v souhlasu n. přitakávání vůči druhému a během jeho řeči ap.:) ano, je to tak; souhlasím s tebou, máš pravdu; právě to si myslím. ■ **S** ano, já souhlasím, to je tak

No bodeť / bodejť!
(kol) **0** neměnné
(Čl. zvl. starší souhlasně n. spokojeně vůči blízkému druhému v reakci na jeho otázku n. obsah sdělení, názor, postoj ap.:) je to tak, jak říkáš; máš pravdu, souhlasím; to si myslím taky. A: Vona ho asi nemá moc v lásce, že? – B: No bodeť, dyť von jí taky nic dobrýho neudělá. To víš, konkurenti. ■ **S** to je tak, to je pravda, já souhlasím To bych řek!, No aby ne!

No jéje!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. souhlasně v přitakání vůči druhému v reakci na jeho kladný výrok, tvrzení, domněnku o pozitivní zkušenosti n. reakci druhého n. třetího, s odstínem pociťované velké radosti, potěšení druhého n. třetího:) no pochopitelně; (bylo to tak) zcela nepochybně; to můžu jasně potvrdit, že ano. A: Ten měl asi radost, když mu ten ztracenej dokument zase vrátili, co? – B: No jéje! Jak ten byl kvůli tomu nešťastnej! ■ **S** ano, to je tak, to je samozřejmé Jak jinak?, No jasně.
Ⓐ I should say so!, And how! Ⓝ Na klar!, Na und wie! Ⓕ ! Et comment!, ! Que oui!, ! Ça oui! Ⓡ Ну ещё бы!, Ну а как же!

No jo.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. váhavě n. neutrálně vůči blízkému druhému v reakci na jeho tvrzení, vysvětlení n. návrh, ne zcela příjemný ap.:) **1.** *asi ano, asi to tak bude, zřejmě máš pravdu;* **2.** *no dobře, tak já tedy souhlasím.* **1.** A: No, zamysli se nad tím, dyť vona ho jen zneužívá, nemyslíš? – B: Hm, no jo. ■ **S** to je tak, to je pravda, já souhlasím, ano No dobrá., Co se dá dělat? ■ Ve význ. 2 je intonace celkově nízká.
Ⓐ (O guess so., All right.) Ⓝ Na ja. Ⓕ Ben oui., ! Probablement / vraisemblablement., ! Oui, oui. Bon, comme ça!, ! Oui, évidemment / bien sûr. Ⓡ (Ну да., Да вроде так получается.)

No jo, ale …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. v částečném souhlasu s tvrzením, rozhodnutím druhého a obv. i jako úvod pro námitku, protiargument, s odstínem nejednoznačnosti řešení ap.:) není to tak jednoznačné, je třeba ještě uvážit i …; nemyslím, že máš úplně pravdu, je tu i … A: Prostě to bude takhle a dost diskuzí! – B: No jo, ale to ti pak nebude souhlasit v jiných věcech. ■ **S** to není jednoduché tak Ale přece jenom …, To je všechno hezký, ale …
Ⓐ Okay, but …, All right, but …, That's all very well, but … Ⓝ Na ja, aber … Ⓕ Oui, mais il y a un mais …

No maucta!
(Čl. v nespokojeném komentáři vůči druhému v reakci na zvl. nepříjemné překvapení, nemilou událost, návštěvu, náhlou ztrátu ap. a důsledky z toho plynoucí:) to je nepříjemné a komplikuje mi to situaci; to není dobré. ■ **S** to mrzí mě, to je mrzuté, to je nepříjemné, to není dobré To mi byl čert dlužnej!, No těbůh!, No potěš pánbůh!

No / nó nazdar!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. s mrzutým povzdechem n. obavami vůči druhému v reakci na zjištěnou nepříjemnou skutečnost, náhlou ztrátu, nevyhnutelnou povinnost ap.:) to je špatné, velmi nepříjemné a komplikuje mi to hodně situaci; to je zlé, budeme to muset nějak přežít n. to nějak napravit. A: Víš, že má zejtra přiject tchyně? – B: No nazdar! Pročs to neřekla dřív, moh sem zůstat u kámoše. ■ **S** to je nepříjemné, to není dobré, to je mrzuté To mi byl čert dlužnej!, Do prdele!, To je rána!
Ⓐ Oh bother / hell / damn! Ⓝ Na denn Prost Mahlzeit! Ⓕ ! Mince, alors!, ! (B(i)en), nom d'un chien! Ⓡ Ну ты даёшь!

No ne!
(kol; překv – obdiv) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5f **Part** No ne! …
(Čl. nadšeně n. obdivně, vděčně vůči vítanému,

milému druhému v reakci na jeho návštěvu, setkání s ním n. milý dar n. jen v reakci na náhlé objevení, nalezení něčeho milého, příjemného, roztomilého ap.:) jsem příjemně překvapený a rád, že vás n. to (zase) vidím; mám radost z našeho setkání; to se mi opravdu moc líbí. A: Maminko, podívej se, koho ti vedu! – B: No ne! To sou vopravdu vzácný hosti. ■ **S** to je příjemné, to líbí se mi, já mám radost No tohle!, To jsou k nám hosti!, To je něco!

Ⓐ Well I never! Ⓝ Nee wirklich! Ⓕ ! (Non (eh bien)) ça alors!, ! Non mais! Ⓡ Ну и ну!

No nic. n. **No nic, tak …**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Part** No nic …

(Čl. vůči druhému zvl. na závěr své návštěvy před odchodem, ukončením rozhovoru ap., často k označení odstupu od obsahu jednání a v poněkud zklamané reakci na odmítnutí prosby n. nemožnost vyhovět ze strany druhého ap.:) **1.** *už nemám o čem mluvit n. proč tu zůstávat, tak to ukončím;* **2.** *skončeme to, chápu to a musím se s tím smířit.* **1.** No nic, tak my zase pojedem. **2.** No nic, snad to eště seženu aspoň v bazaru. ■ **S** to nevadí, já respektuju to, já loučím se, to je konec diskuze Nedá se nic dělat.

Ⓐ Too bad. Ⓝ Schwamm drüber., Macht nichts. Ⓕ ! Bon, ça ne fait rien., ! Non, rien. Ⓡ Ну ладно.

No, no!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova) **Part** No, no! …

(Čl. s autoritou v napomenutí vůči mladšímu druhému, dítěti, psovi ap. kvůli jeho nepřijatelnému chování, obv. v doprovodu upřeného, přísného pohledu ap., s odstínem nespokojenosti z nerespektování obecných zásad n. pravidel slušného chování ap.:) přestaň a už to nedělej n. se tak nechovej!; to není správné, a tak to nedělej!; nezlob a chovej se slušně! A: Mami, já ty punčocháče nechci! – B: No, no! Venku je přece zima!, No, no! Co to zase děláš! Dyť si dneska dostala úplně čistý šatičky! ■ **S** to není správné, to nelíbí se mu, chovej se slušně!, nedělej to! Co je zas tohle?, Dej pokoj!, Ale no ták!

Ⓐ Now then! Ⓝ Na, na! Ⓕ ! Oh là! Oh là!

No právě!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b

(Čl. informovaný souhlasně v přitakání vůči druhému v reakci na jeho důvtipné konstatování, bystrý postřeh o příznivém n. nepříznivém faktu ap.:) dobře sis toho povšiml, je to tak; to je pravda. A: Ty vlastně letos nemáš už žádnou dovolenou, že? – B: No právě. ■ **S** ano, to je tak, to je pravda No jo., To je vono.

Ⓐ That's just it., That's the point / trouble. Ⓝ Na eben. Ⓕ Justement! Ⓡ Вот то-то и оно-то.

No propána!

(Čl. zvl. starší vůči blízkému druhému v šokované, emocionální reakci na otřesnou zprávu, nepříjemnou změnu ap.:) to je strašné, jsem z toho zaražený. ■ **S** to je strašné, já jsem šokovaný

No prosím!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Part** No prosím! …

(Čl. obv. rigorózní spokojeně vůči druhému v reakci na potvrzení svého předchozího tvrzení, názoru, častěji názoru na potvrzený nežádoucí čin třetího, též jako důkaz pro nesouhlasící ostatní ap.:) vidíš teď, že mám pravdu; teď už se mnou jistě souhlasíš. A: Tak jim hezky řekni, jak to bylo. – B: No, tak jak říkáš, vzal sem to já. Ale jen dočasně! – A: No, prosím! Tak měl sem pravdu nebo ne? ■ **S** já mám pravdu, to je tak Co jsem říkal?

Ⓐ There!, There you are!, I told you so! Ⓝ Na bitte (sehr)! Ⓕ ! A la bonne heure!, ! Qu'est-ce que je disais! Ⓡ Вот тебе и раз!

No proto!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Part** No proto! …

(Čl. autoritativní spokojeně a samolibě vůči podřízenému druhému, dítěti, psovi ap. v reakci na jeho uposlechnutí příkazu, pravidla, napravení jeho chyby ap., zvl. po chvíli váhání n. snahy se vzepřít:) teď už jsem spokojený, i když se mi to předtím nelíbilo; tak to má být! No proto! Už sem myslel, žes na maminku zapomněl! Ta kytička je docela hezká. ■ **S** to je správné, to líbí se mi, já jsem spokojený Tak je to správně!, To si dám líbit!

Ⓐ I should think so too! Ⓝ Will ich (aber) meinen. Ⓕ ! Tout de même!, A la bonne heure! Ⓡ Вот так-то.

No tak!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) **Part** No tak! …

(Čl. zvl. starší n. s autoritou povzbudivě n. konejšivě vůči druhému v reakci na jeho smutek, sklíčenost, lítost, strach ap.:) vzchop se, není to tak zlé n. strašné!; nebuď skleslý, to není vážné a brzo se to zase zlepší! No tak! Tváříš se jak vo funu-

su! Dyť je to jen hra a příště zase vyhraješ ty. ■ **S** nebuď smutný!, nebuď pesimista!, neboj se!, vzchopte se! To nic není., Ale di ty!, Nic si z toho nedělej!

Ⓐ Come, come!, Cheer up!, (It might never happen!) Ⓝ Na, komm! Ⓕ ! Allons donc / voyons!, ! Allez, ce n'est rien!

No tak!

(kol; důraz) **0** neměnné ⍨ 5e kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. přísný, důstojník ap. nesmlouvavě a důrazně vůči podřízenému druhému v reakci na jeho váhání n. neochotu splnit nepříjemný příkaz ap.:) poslechni a udělej to hned!; já nařizuju ti to hned udělat. No tak! Na co čekáš? Tamhle je sklep a ať je to dřív hned tady! ■ **S** udělej to!, ty musíš poslechnout Hni sebou!, Tak bude to?

Ⓐ Come on (now). Ⓝ Nu mach schon. Ⓕ ! Bon / ben, alors!, ! Alors, quoi? Ⓡ Давай, пошевеливайся!

No teda / tedy!

Part No teda! …

(Čl. silně překvapeně, popř. obdivně a potěšeně vůči blízkému druhému v reakci na nečekaný dar od něj, jeho nenadálý krok, obv. pozitivní, úspěch, získaný cenný n. krásný předmět ap.:) tohle jsem tedy nečekal a velmi mě to překvapuje; to je (od tebe) hezké a jsem dojatý. ■ **S** to líbí se mi, to je překvapení, já mám radost

No tohle!

(kol) **0** neměnné ⍨ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Part** No tohle! …

(Čl. v silně emocionálním zvolání vůči druhému v užaslé n. rozhořčené reakci na zcela nečekaný, nepředvídaný krok, příjemný i nepříjemný, n. nečekaný zvrat ve vývoji, náhlou překážku v plánech ap.:) to jsem opravdu nečekal a zaráží n. překvapuje mě to. No tohle! Pořád vykládáš, jak tě matika baví, a teď se najednou hlásíš na fakultu na dějiny umění! ■ **S** to je překvapení Tak ty tak!, No ne!

Ⓐ Well I'll be damned! Ⓝ Na sowas! Ⓕ (Et bien) ça alors! Ⓡ Ну и ну!

Noblesse oblige.

(Čl. vzdělaný zvl. v připomínce n. výzvě vůči druhým, zvl. intelektuálům, ohledně jejich vhodného postoje a chování k lidem ap.:) vaše postavení, prestiž vám ukládají morální závazek jednat ušlechtile a s dobrým cílem. ■ **S** jednej ušlechtile! ♦ Fr., *Urozenost zavazuje*, P. M. Gaston de Lévis (1764–1830).

Dělá se noc. *viz* Dělá se den.

To je jako noc a den.

Komp liší se to / to je jako noc a den

(Čl. vůči druhému při srovnání dvou věcí, činů či postojů, zvl. velmi pozitivního a velmi negativního, popř. i lidí ap.:) jsou zcela navzájem odlišní a nelze je vůbec srovnávat n. zaměňovat; je mezi nimi obrovský a zásadní rozdíl; jsou to protiklady. ■ **S** oni jsou odlišní zcela

Noc je dlouhá.

(Čl. předvídavě, zvědavě n. s obavou vůči druhému před nadcházející dramatickou nocí, zvl. z hlediska možných změn, vývoje, nebezpečí i dobrodružství a sexuálních prožitků ap.:) do rána se může stát hodně věcí, událostí; hodně věcí se během noci může změnit n. vyjasnit, může být rušno; noc dává různé možnosti. ■ **S** noc dává možnosti

Dobrou noc!

(neutr) **0** neměnné ⍨ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. v konvenčním pozdravu na rozloučenou vůči druhému, druhým v nočních hodinách, před odchodem na lůžko:) loučím se s vámi a jdu spát. Promiňte, já musím zítra brzo vstávat, tak d. noc. ■ **S** já loučím se, já zdravím tě, já zdravím vás Na shledanou!, Vyspěte se dobře! ♦ Srov. žertovný dodatek … *a všechny blechy na pomoc!* n. *Ať tě blechy štípou celou noc!* n. … *pytel blech na pomoc a pár švábů do rukávů a pár vší za uši.*

Ⓐ Good night! Ⓝ Gute Nacht! Ⓕ Bonne nuit! Ⓡ Спокойной ночи!

Dobrú noc, má milá, dobrú noc, nech je ti sám pánboh na pomoc.

(Čl., zvl. muž v rozverné náladě obv. spolu s přáteli vůči druhým, druhému, zvl. známé n. blízké ženě, při rozloučení, při návratu z noční zábavy, plesu ap.:) loučím se s tebou, vámi a přeju ti, vám dobrou noc. ■ **S** já loučím se, já zdravím tě, já zdravím vás ♦ Slovenská lidová píseň.

Noc je na spadnutí.

(Čl. vůči druhému, druhým v reakci na přibývající šero a k naznačení potřeby urychleného dokončení práce, rozdělané činnosti, kterou nelze odložit n. dělat v noci:) už se hodně stmívá a velmi brzo nastane úplná noc (a nebude na to vidět). ■ **S** noc blíží se

To je potmě jako v noci. n. **(Je to) potmě jako v noci.**

Komp to je potmě jako v noci

(Čl. zkušený v reakci na alternativní návrh druhého řešení nesnadného, nepříjemného problému ve

srovnání s předchozím přístupem ap.:) to je stejně málo platné a nijak nám to nepomůže, nic to nezlepší; to je stejné, stejně problematické n. nepříjemné a obtížné. ■ **S** to nepomůže, to je stejné

To (zas) byla noc!
(Nemocný, unavený čl. znechuceně a s povzdechem vůči blízkému druhému v komentáři ke své probdělé n. únavné noci způsobené bolestí, probouzením ostatními, neodkladnou prací ap.:) byla to (zase jedna) velmi nepříjemná noc a jsem po ní krajně unavený, vyčerpaný. ■ **S** noc byla náročná

Dělá se noc.
(Čl. v konstatování vůči druhému obv. v souvislosti s potřebou běžných příprav, zvl. skončení venkovní práce, uzavření domu ap.:) začíná se stmívat a brzo bude tma. ■ **S** noc blíží se

Nechtěl bych ho v noci potkat / potkat v noci.
(Čl. položertovně vůči druhému v komentáři o třetím a jeho nevlídném, odpudivém, popř. strašidelném vzhledu n. nebezpečném, agresivním chování ap.:) nevypadá příjemně, mile n. mírumilovně, bál bych se ho; vzbuzuje odpor, ošklivost n. strach. ■ **S** on vypadá podivně, on vypadá strašidelně

Cizí noha tam nevkročí.
(Čl. vůči druhému, druhým v popisu povahy lokality, malé vesnice ap. ve vztahu k návštěvám ap.:) to místo je zcela odlehlé, skryté n. nezajímavé a nikdo cizí tam nechodí, nejezdí; nikdo cizí se tam nedostane, je tam klid, ale i málo ruchu. ■ **S** místo není navštěvované

Kristova noho!
(Čl. obv. starší vůči druhému v úleku n. pohoršení ze šokujícího vnějšího podnětu, zprávy ap.:) to se mi vůbec nelíbí, to je hrozné; to jsem se lekl. ■ **S** to je překvapení, to je nepříjemné, to je hrozné

Ani kdyby si dal nohu za krk! n. **To neudělám, ani / i kdyby si dal nohu za krk.**
(Čl. odmítavě a rezolutně vůči druhému v reakci na přesvědčování, žádost nepříjemného, opovrhovaného třetího ap.:) to určitě, v žádném případě ne(udělám); pro něj to rozhodně nikdy neudělám. ■ **S** ne, nikdy, já neudělám to

Nohu si pro to / něj za krk nedám!
(Čl. furiantsky n. opovržlivě a odmítavě vůči druhému v reakci na nepříjemné odmítnutí třetího udělat pro prvního něco pozitivního, prospět mu ap.:) zase tak moc se nestalo, a i když mě to mrzí n. mi to vadí, není to zlé; prosit ho (znovu) nebudu a nechci, tolik mi to nevadí. ■ **S** to nevadí

Nestanula tam lidská noha.
(Čl. nadšeně a nadneseně vůči druhému, čtenáři ap. ve vyprávění, popisu neznámé přírody, vzdáleného kraje, popř. i vesmíru ap.:) ještě nikdy tam nebyl, nepřišel člověk, a vše je v původním stavu; je to místo naprosto neprozkoumané a člověkem neponičené. ■ **S** místo je pusté, místo není navštěvované, místo je nepoznané

Kam lidská noha šlápne, tam sto let tráva neroste.
(Čl. filozoficky, přehnaný ekolog ap. vůči druhým v chmurném komentáři k lidské bezohlednosti k původnímu prostředí ap.:) člověk se k přírodě neumí dobře chovat a páchá na ní velké a těžko napravitelné škody. ■ **S** čl. škodí přírodě

Stůj, noho, posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš.
(Čl. vzdělaný vtipně a pateticky žertovně ve výzvě vůči druhým, zvl. při chůzi terénem a s ohledem na zajímavost n. význam místa:) stůjte, zastavte se a podívejte se n. poslyšte (že tady …). ■ **S** zastav se! ♦ J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera* (1824); obv. už jen parodováno užitím nesmyslné a hravé reinterpretace typu *Stůj, noho posvátná!*

Je to jako noha.
Komp je to jako noha
(Čl. pochvalně, zálibně vůči druhému o výsledku práce, průběhu projektu, stavu vývoje n. o kvalitě nápoje, zvl. alkoholického ap.:) to je výborné, skvělé a velmi se mi to líbí n. mě těší; jde, probíhá to velmi dobře a mám z toho radost; je to velmi hutné, silné, popř. působivé. ■ **S** to těší mě, to je dobré, to je silné, já mám radost, já jsem spokojený

Nebyla° tam / nepřišla (ani / živá) noha.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *ani*
(Čl. vůči druhému v komentáři k veřejné společenské události, výstavě, přednášce ap., popř. místu konání ap.:) vůbec nikdo tam nebyl, nepřišel, zůstalo to prázdné. A: Tak jak dopadli s tím jejich novým programem? – B: Bledě, nepřišla tam ani n. ■ **S** nikdo nepřišel, nikdo není tady / tam Není tam živá duše.
Ⓐ Not a soul turned up. Ⓝ Kein Schwanz da. Ⓕ Il n'y avait pas / il n'est pas venu / on n'a pas rencontré / on n'a pas vu âme qui vive., Il n'y avait pas un chat. Ⓡ ни души

Nepáchne tam ani noha.
(Čl. ležérně n. pohrdavě vůči druhému v komentáři k veřejnému, turistickému n. kulturnímu n.

N

zábavnímu místu, zvl. po úpadku, v důsledku silnější konkurence ap.:) tam (už teď) nechodí vůbec nikdo; místo je úplně pusté. ■ **S** místo není navštěvované, nikdo nepřišel, místo je pusté

Ani nohou tam už nevkročím!
(Čl. znechucený n. uražený rozčileně vůči druhému v reakci na své zklamání n. ponížení ap. z dobrovolné návštěvy lidí, oficiálního místa ap.:) už tam nikdy nepůjdu, nemám chuť znovu přijít. ■ **S** já nechci jít tam, já odmítám to, to neliší se mu

Polib si nohu! n. **Polib mi nohu!**
(kol; zhrub, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5d
(Čl. v hrubém a prudkém odmítnutí vůči blízkému druhému a jeho ponižující, iritující n. vtíravé nabídce, popř. žádosti ap.:) přestaň a nech mě v klidu!; neobtěžuj mě, nechci se s tebou o tom bavit! A: Počkej, jak to držíš ten štětec? Já ti to nakreslím. – B: Polib si nohu a nevotravuj mě pořád! ■ **S** neobtěžuj!, já nechci tebe tady, nevměšuj se! Vlez mi na záda!, Hleď si svýho!
Ⓐ (*vulg*) Get stuffed!, Go teach your grandmother to suck eggs. Ⓝ Leck mich doch am Bein! Ⓕ ! Va te faire cuire un œuf!, ! (*vulg*) Va te faire foutre!, ! (*vulg*) Fais pas chier!, ! (*vulg*) N'emmerde pas le monde! Ⓡ (Отстань!)

Trhni° si nohou / levou zadní / pedálem! n. **Trhni si!**
(kol; nepřízn, zhrub) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. v rezolutním a rozzlobeném odmítnutí vůči nepříjemnému druhému a jeho iritujícímu n. povýšenému chování, výhrůžce ap.:) neobtěžuj mě a nech mě v klidu, nemám o tebe vůbec zájem!; to mě nezajímá n. mi nevadí, co říkáš, a odejdi! A: A stejně to na vás řeknu řediteli. – B: Trhni si n.! To si určitě pomůžeš! ■ **S** to nevadí, neobtěžuj!, odejdi! Vlez mi na záda!, Di do háje! ♦ 2. a 3. var. jsou řidší.
Ⓐ (*vulg*) Get stuffed!, Get knotted!, I couldn't care less! Ⓝ Rutsch mir den Buckel runter! Ⓕ ! Compte là-dessus et bois de l'eau!, ! (*vulg*) Vas te faire voir (chez les Grecs)!, ! (*vulg*) Vas te faire foutre! Ⓡ (Отстань!, Отвали!)

Uklouzla / ujela mu noha. n. **Uklouzly / ujely mu nohy.**
(Čl. vůči druhému v popisu pohybu třetího, zvl. na mokrém, nesnadném terénu ap.:) uklouzl, smeknul se nohou (a upadl). ■ **S** on uklouzl

Zdřevěněla mi noha.
(Čl. vůči blízkému druhému ve stížnosti a vysvětlení své omezené možnosti pohybu, zvl. po delším nevhodném sezení:) noha mi ztuhla, zmrtvěla, není prokrvená a nemám v ní (dostatečný) cit ani sílu. ■ **S** já cítím ztuhlost v noze ♦ Řídce i o ruce.

Eště / ještě do druhý nohy!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl. vesele a neformálně vůči už pijícímu druhému ve výzvě k pokračování společenského pití tvrdého alkoholu, obv. při jeho krátké návštěvě, pro zahřátí ap.:) dáme, dej si (s námi, se mnou) ještě i druhou skleničku; napij se ještě jednou! Tak na zdraví, táák … a teď e. do druhý n.! ■ **S** pij! Jen si dej, seš bledej!, Na zdraví!
Ⓐ (Let's have another one!) Ⓝ Auf einem Bein kann man nicht stehen. Ⓕ ! Encore un derrière la cravate!, ! Encore un (petit) verre / coup / canon! Ⓡ (Ну ещё по одной!)

K noze!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 1. slova)
(Čl. v povelu vůči svému utíkajícímu psovi, někdy ve snaze zabránit jeho střetu s jiným psem či člověkem, též žertovně vůči dítěti či řídce druhému člověku ve snaze ho přivolat:) pojď sem ke mně a zůstaň tu! Broku, k noze a lehni! Ty by ses taky furt jen toulal! ■ **S** pojď sem! Hni sebou a zvedni se!
Ⓐ Heel! Ⓝ Bei Fuss! Ⓕ Au pied! Ⓡ Ко мне!

Tě noha (mátoho)!
(Čl. žertovně a ležérně vůči blízkému druhému, zvl. jako ranní pozdrav a v reakci na jeho nevyspalý vzhled ap.:) ahoj, já tě zdravím. ■ **S** já zdravím tě

Mohli by mu na nohách / nohou brambory sázet. *viz* Moh by mu tam brambory sázet.

Ty máš mladší nohy.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *mladší* **Verb** mít mladé / mladší nohy
(Čl. zvl. starší vůči blízkému a mladšímu druhému, zvl. při žádosti o donesení, opatření z obchodu ap. něčeho potřebného, a tím i pomoc ap.:) jsi mladší, a není to tedy pro tebe tak namáhavé; jsi mladší a mladší lidé takové služby dělají. Dojdi do kuchyně pro pivo, ty máš m. nohy. ■ **S** ty jsi mladší, udělej to! Ale no tak!
Ⓐ Your legs are younger than mine. Ⓝ Du hast jüngere Beine. Ⓕ (C'est toi le plus jeune / tu as encore de bonnes jambes (vas me chercher …).) Ⓡ (У тебя ноги помоложе.)

Běhá, div si nohy / paty neubrousí / neušoupá. *viz* Běhá, div si nohy neuběhá.

Všichni byli hned na nohou (když …).
(Čl. informovaný, svědek ap. vůči druhému o skupině, společnosti a její fyzické a psychické reakci na náhlý a obv. nepříjemný, šokující podnět, zprávu ap., zvl. v kontrastu k předchozímu klidu:) reagovali velkým vzrušením n. pobouřením a prudkými vzájemnými pohyby, pobíháním ap. (když …); nastal mezi nimi velký rozruch, rozčilení a neklid, popř. prudké protesty, bojovná nálada ap. ■ **S** oni projevují pobouření, oni protestují

Všechno je° (tu) vzhůru nohama.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *vzhůru*
(Čl. v kritickém, znechuceném komentáři vůči druhému, zvl. na vysvětlenou neobvyklých změn v místě, na pracovišti ap., rušného pohybu, vzrušené, napjaté situace ap.:) je tu teď velký zmatek a nic nefunguje obvyklým způsobem a tempem; všichni úzkostlivě n. horečně pobíhají, zvl. ve snaze místo připravit, upravit, a je tu spousta práce. A: Co se to tu, kristepane, děje? – B: No, má přiject velkej šéf, tak je to v. v. n. ■ **S** zmatek je tam, lidé chovají se vzrušeně Je to hotovej blázinec.
Ⓐ The place is in chaos. Ⓝ Alles steht Kopf. Ⓕ Tout est sens dessus dessous. Ⓡ (Всё тут) кверху ногами.

Dej si nohy křížem!
(Čl., zvl. dospělý, rodič obv. žertovně, popř. netrpělivě vůči malému dítěti v reakci na jeho stížnost v nevhodné době, cestou někam ap. Já mám žízeň!:) musíš to zatím vydržet, buď trpělivý! ■ **S** buď trpělivý!

Nohy ho donesly někam.
(Čl. ve vyprávění vůči druhému, zvl. dítěti, o třetím a jeho neplánované cestě, bloudění pěšky ap.:) došel, dorazil náhodou (až) k něčemu, do něčeho. ■ **S** on šel směrem k / do

Nohy mu jen hrají.
(Čl. zvl. starší vůči druhému ve všímavém komentáři o mladším třetím a jeho zaujetí, viditelném zvl. na pohybu nohou, popř. o chuti do přitažlivé pohybové činnosti a zábavy ap.:) je tím tancem n. hrou zcela zaujatý a projevuje to fyzickým napětím a rytmickými netrpělivými pohyby těla; už se nemůže dočkat a dává to fyzicky najevo. ■ **S** on projevuje rytmus, on chce tancovat

Nohy mu jdou šejdrem.
(Čl. kriticky vůči druhému o opilém třetím a způsobu jeho chůze:) už je (trochu) opilý a jde, chodí nerovně. ■ **S** on je opilý, on jde nerovně

Nohy mu už neslouží / neslouží / nechtějí sloužit.
(Čl. v komentáři vůči druhému o starším třetím, jeho zdravotním stavu a schopnostech:) má slabé, nemocné n. nejisté nohy a už špatně a málo chodí, popř. nechodí vůbec. ■ **S** on chodí špatně

Nohy mu nestačily.
(Čl. vůči druhému, někdy posměšně, v popisu útěku vystrašeného třetího před trestem, hrozbou ap.:) krajně rychle a zděšeně odtud utíkal. ■ **S** on utíká

Běhá, div si nohy / paty neuběhá / neušoupá / neubrousí. n. **Moh sem si paty uběhat.**
Komp běhá / lítá, div si nohy neuběhá
(Čl. pohrdlivě n. posměšně v komentáři vůči druhému o třetím a jeho snaze sehnat, najít potřebnou věc, zařídit množství záležitostí, vyřídit složitou úřední proceduru, získat protekci obcházením různých míst ap.:) chodí usilovně po mnoha místech (snaží se získat potřebné) a je z toho unavený, vyčerpaný. ■ **S** on chodí všude a usilovně

Nohy ho samy nesly.
(Čl. zvl. při vyprávění vůči druhým, posluchačům o třetím a způsobu a cíli jeho chůze, zvl. kvůli zamyšlení ap.:) šel, chodil bezmyšlenkovitě a pasivně bez cíle; šel tam bezmyšlenkovitě, podvědomě, popř. ze zvyku. ■ **S** on chodí bezcílně

Padnul / padl, jako by mu nohy podťal.
(Čl. zvl. při dramatickém vyprávění vůči druhým o třetím a jeho velké únavě n. reakci na prudký náraz ap.:) najednou zcela pasivně, bezvládně upadnul, padl, zhroutil se na zem. ■ **S** on padl bezvládně

Pletou° se mu° (už) nohy.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho schopnosti chůze z velké únavy či opilosti:) je (už) silně unavený n. opilý a vrávorá, chodí nejistě a nerovně. Hele, nech už tý flašky, už se ti dost p. n., jak koukám, a máme před sebou kus cesty. ■ **S** on jde nerovně Nohy mu jdou šejdrem.
Ⓐ He's unsteady on his pins / legs., He can hardly walk straight. Ⓝ Er torkelt., Die Füße versagen ihm den Dienst. Ⓕ ! Il a un petit coup dans l'aile / le nez. Ⓡ (Ты уже на ногах не стоишь.)

Plivni si pod nohy!
(kol; posm) **0** neměnné ⌧ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. posměšně n. žertovně vůči postavou malému druhému v reakci na jeho neschopnost na něco vysokého dosáhnout, vidět přes něco ap.:) nemáš být tak malý, tak se snaž!; to je tvoje chyba, tak se udělej větší! A: Já tam ale nevidím. – B: Tak si p. pod nohy, mrňousi! ■ **S** buď vyšší!, snaž se! Do toho!

Ⓐ Put some manure in your socks. Ⓝ Du musst eine Zeitung / die Samstagszeitung unterlegen. Ⓕ ! … tout seul, comme un grand!, (Prend un tabouret!), (Mets-toi sur la pointe des pieds!)

Podlomily se mu / pod ním nohy.
(Čl. vůči druhému při popisu třetího a obv. jeho zděšené reakce, hanby, popř. příjemného úžasu, zvl. na zprávu, zjištění n. fyzické reakce, krajní únavu, zranění ap.:) **1.** *byl tím šokovaný, zasažený, popř. zděšený a viditelně zavrávoral n. upadl, zhroutil se;* **2.** *bezvládně upadl, padl na zem.* ■ **S** on padl bezvládně, on je šokovaný

Postavilo° ho° to na nohy. n. **To ho° postavilo° na nohy.**
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⌧ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** postavit někoho na nohy
(Čl. vůči druhému o vlivu léku, pozitivní zprávy, povzbuzení, jídla, pití ap. na nemocného, sklesléhо, slabého n. deprimovaného třetího ap.:) pomohlo mu to a vzpružilo n. uzdravilo ho to; dodalo mu to více síly. Vypadal tak zubožene, když k nám přišel. Tak jsme mu dali trochu teplý polívky a to ho p. na n. ■ **S** to pomůže To bodne!

Ⓐ It / that put him back on his feet. Ⓝ Das hat ihn auf die Beine gestellt. Ⓕ Ça l'a remis sur pied / d'aplomb. Ⓡ (Он прямо ожил / воспрял.)

Šetři° si nohy!
(kol) **0** neměnné ⌧ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** šetřit si nohy
(Čl. zvl. starší vůči mladšímu, ochotnému doběhnout někam či dojít pěšky a přinést, zařídit potřebné ap.:) nechoď tam a nedělej to přímo (a pěšky), můžeme, můžeš to vyřídit telefonicky n. tam lze dojet; to je zbytečná námaha, udělej to jinak než pěšky! Š. si nohy, já tam zavolám a dej si zatím kafe. ■ **S** nechoď tam! Dej si pohov!

Ⓐ Save your legs. Ⓝ Spar dir die Schritte. Ⓕ Épargne tes pas!, Arrête de courir! Ⓡ (Дурная голова ногам покоя не даёт.)

Ujely mu nohy. *viz* Uklouzla mu noha.

Nohy ho sotva unesou / nesou.
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. starším n. krajně unaveném a jeho schopnosti další chůze ap.:) je vyčerpaný n. slabý, bolí ho nohy a už téměř nemůže jít dál. ■ **S** on jde s námahou, on je unavený

Však / voni ti nohy neupadnou!
(Čl. starší s autoritou, rodič rázně vůči línému mladšímu, dítěti ap. v reakci na jeho nechuť někam dojít a přinést něco n. na jeho nářek na nepohodlnost chůze či stání:) nebuď líný, to není daleko a snadno tam můžeš, dokážeš dojít. ■ **S** ty dojdeš tam snadno, nebuď líný!

Utíká, jako by mu pod nohama hořelo.
(Čl. posměšně n. pobaveně vůči druhému v komentáři o třetím a jeho vyděšené reakci n. přehnanému zájmu někde něco získat:) utíká, běží pryč n. někam nápadně vyplašeně n. horlivě a velmi rychle. ■ **S** on utíká, on běží rychle, on pospíchá

Utíká, co mu nohy stačí.
(Čl. obdivně vůči druhému v komentáři o třetím a jeho úsilí dosáhnout včas, brzo cíle ap.:) běží, jak nejrychleji je schopný; snaží se běžet maximálně rychle. ■ **S** on běží rychle, on pospíchá, on utíká

Sotva nohy vleče.
Verb sotva vléct / vláčet nohy
(Čl. soucitně n. nespokojeně vůči druhému o třetím a jeho pomalém pohybu, zvl. kvůli vyčerpanosti ap.) jde, popř. běží (už) velmi, nápadně pomalu a vyčerpaně, ochable; jde s velkou námahou, zvolna a unaveně. ■ **S** on jde s námahou

Nohy / vobě nohy mu zpřerážím / bych mu zpřerážel!
(Rozzuřený čl., rodič nenávistně, pomstychtivě a prudce vůči druhému o třetím v reakci na možnost jeho nepřijatelného, trestuhodného chování ap.:) to nesmí udělat a zabránil bych mu v tom i krajním, drastickým způsobem; krutě fyzicky bych ho za to potrestal. ■ **S** on nesmí udělat to, já potrestám ho

Nolens volens.
(Čl. vzdělaný a zkušený vůči druhému v komentáři o nutnosti, nevyhnutelnosti práce, činnosti ap.:) (je to nutné, musíme to udělat) ať chceme nebo nechceme n. ať se ti to líbí nebo ne. ■ **S** to je nutné ♦ Lat., *volky nevolky.*

Noli me tangere.
(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhému, druhým ve snaze podtrhnout vážnost, důležitost své práce a zaneprázdnění n. svého sdělení ap.:) nedotýkej se mě a

neruš mě, nevyrušuj n. nepřerušuj mě! ■ **S** neruš! ♦ Lat., *Nedotýkej se mě*, tj. *mohla bys mi ublížit*, říká zmrtvýchvstalý Ježíš Marii Magdaléně, J 20,17; odtud i název květiny *netýkavky*.

Noli tangere / turbare circulos meos.
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vzdělaný zamyšleně a vtipně vůči nezvanému druhému, vetřelci ap. v nesouhlasné reakci na své vyrušení ap.:) teď mě neruš, přemýšlím n. mám práci!; nech mě o samotě, potřebuju si něco promyslet! A: Hele, no táák, jak to teda uděláme? – B: N. t. c. m., přemýšlím. ■ **S** neruš! Ale kuš!, Nech mě na pokoji! ♦ Lat., *Neruš kruhů mých*, řec. *Apostéthi, ó Anthrope, té diagrammatos mú*, odbývá Archimedes drancujícího římského vojáka z vojska Marcellova r. 212 př. n. l. v Syrakusách, protože mu šlape po geometrických kresbách v písku. Ten ho pak, z hlouposti a přes zákaz velitele mu ublížit, zabil.
Ⓐ (Don't disturb me now.) Ⓡ Не разрушай мне моих кругов.

Nomen (atque) omen.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 2. slova)
(Čl. vzdělaný v komentáři vůči druhému v reakci na jméno třetího a souvislost jím připomenutou s jeho zaměřením, povoláním, původem ap., též o jménu věci, místa ap. a souvislostech n. asociacích:) **1.** *to jméno dobře vystihuje to, co dělá n. jaký je ap.;* **2.** *to jméno předznamenává, věstí (neblahý) budoucí průběh, událost.* **1.** A: To dohodneme s panem Větvičkou, který pracuje v Botanickém ústavu. – B: To je dobré jméno pro jeho práci, nomen omen. ■ **S** jméno naznačuje To sedí., To nevěstí nic dobrého. ♦ Lat., *jméno (a zároveň) znamení*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Peršan, 625*, tj. jméno vystihuje povahu svého nositele.
Ⓐ (A telling name.) Ⓕ Nomen (atque) omen., Le nom est un présage. Ⓡ По шерсти и кличка.

Nomina sunt odiosa.
(Čl. vzdělaný opatrně a varovně vůči druhému v napjaté a podezřívavé situaci, též jako výzva ap.:) není třeba ho, nikoho jmenovat, a tím se ho osobně dotknout n. přivolat na sebe jeho hněv ap.; to jméno může vyvolat nenávist, nelibost ap. ■ **S** jméno vyvolává ♦ Lat., *jména jsou obtížná* n. *nenávistná*, asi M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Roscio, 16,47*; tj. není vždy vhodné jména zvl. známých osobností uvádět, lépe nikoho nejmenovat.

Non multa, sed multum. n. **Multum, non multa.**
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. vzdělaný a zkušený vůči druhému v napomenutí, radě jak se vyhnout povrchnosti a roztěkanosti při zájmu o příliš mnoho věcí ap.:) není nutné znát, dělat mnoho oborů, zabývat se mnoha obory, tématy, věcmi ap., ale vhodnější je zabývat se jednou věcí skutečně důkladně, do hloubky. A: Von je takovej šikovnej, dělá spoustu věcí. – B: Však právě proto. Non m., sed multum. ■ **S** soustřeď se na jedno! Drž se svýho!, Ševče, drž se svýho kopyta! ♦ Lat., *Ne mnohé / mnozí, ale mnoho*, srov. 2. var. u Plinia ml. (61–112), *Dopisy, 7,9*, který mluvil o potřebě čtení.
Ⓐ ! Jack of all trades, master of none. Ⓕ Non multa, sed multum., Multum, non multa., ! Qui trop embrasse, mal étreint., ! Écrivez peu, mais bien. Ⓡ Не многое, но много.

Non olet. *viz* Peníze nesmrdí.

Non scholae, sed vitae discimus.
(Učitel, vychovatel, rodiče, čl. s autoritou nabádavě vůči mladšímu druhému, žákovi ap., zvl. v reakci na jeho samoúčelný a nedbalý přístup n. snahu podvádět kvůli známce ve škole ap.:) uč se pořádně, abys to uměl použít v životě!; nepodceňuj studium a nesnaž se ho ošidit, v životě to budeš potřebovat. ■ **S** uč se!, uč se smysluplně! ♦ Lat., *učíme se ne pro školu, ale pro život*; Seneca ml. (4 př. n. l. – 65 n. l.), *Listy Lucillovi, 106,12*, který má však opačně *ne pro život, ale pro školu se učíme*.

Non sum, qualis eram.
(Čl. zvl. starší v povzdechu vůči druhému a v reakci na náročnou potřebu, požadavek n. možnost zábavy, zálibu ve srovnání s vlastní minulostí:) nejsem stejný jako dříve n. v mládí a nechci n. nemůžu už dělat takové věci; změnil jsem se a nemám (o to) zájem n. (na to) sílu. ■ **S** já změnil jsem se ♦ Lat., *Nejsem (už), jaký jsem byl*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 4, I, 3*.

Non uno ictu arbor / quercus cadit.
(Čl. zkušený a moudrý zvl. v radě vůči netrpělivému druhému n. na uklidnění jeho znepokojení s ohledem na pevnost instituce, postavení, jeho pověst ap.:) ojedinělý útok, nepřátelský pokus dobře vybudovanou stavbu, stabilitu ap. ještě nezničí a nemají velký význam. ■ **S** pevnost nedá se zničit

naráz ♦ Lat., *jednou ranou strom / dub nepadá*, Walther 18 658a.

Non verbis, ut facto opus est.
(Čl. moudrý a zkušený nabádavě vůči druhým, druhému, zvl. v kontrastu k nepřehledné a dlouhé diskuzi ap.:) nediskutujte samoúčelně a udělejte místo toho něco potřebného!; nemluv a jednej! ■ **S** nemluv ale jednej! ♦ Lat., *Ne slov, ale činů je třeba*; heslo hraběte Morzina (17. stol.).

To je normálka!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Zvl. mladší čl. vůči staršímu druhému ap. v reakci na jeho výtku či podiv, také jako odůvodnění či na omluvu svého činu, způsobu jednání, oblečení, zábavy ap.:) to je teď běžné a dělá to tak (v mé generaci) každý; tak se to dnes dělá. A: Co si to bereš na sebe? V tom chceš jít do školy? – B: To je n.! To se teď nosí. ■ **S** to je běžné, to dělá se tak Tak to chodí., To se teď nosí., Na tom není nic divného.
Ⓐ It's the normal thing., It's the in thing. Ⓝ Das ist (doch ganz) normal. Ⓕ C'est habituel / normal!, C'est dans l'ordre des choses! Ⓡ Ничего особенного!

Podle nosa poznáš kosa.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho projevu a jednání ap.:) chytrý, obratný, popř. protřelý člověk se pozná podle uvážlivého n. vypočítavého přístupu a způsobu jednání. ■ **S** čl. chytrý přemýšlí, čl. chytrý řeší problémy důvtipem ♦ Přísloví.

Ukaž, máš / nemáš měkkej nos?
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. žertovně, škádlivě zvl. vůči malému dítěti v pochybovačné reakci na jeho tvrzení, spojeno s pseudoověřením a lehkým zmáčknutím špičky jeho nosu a pověrou, že lež se projeví jeho změknutím:) (přesvědčím se sáhnutím, jestli) nelžeš?; je to opravdu tak a nelžeš? A: Jé, já sem nevěděl, kolik je hodin! – B: Vopravdu? Ukaž, máš m. nos, nevěřím ti. ■ **S** nelži! Kdo lže, do pekla klouže.
Ⓐ Pull the other one! Ⓝ Wer lügt, hat eine weiche Nase. Ⓕ Tu n'as pas le nez qui s'allongerait?, C'est bien vrai, ce mensonge?

Ten by (ti) prodal nos mezi očima.
(Čl. zkušený vůči důvěřivému druhému a odmítavě n. varovně před bezohledným, ziskuchtivým a kšeftařským třetím:) tomu nevěř, ten je pro zisk schopný všeho, i absurdních věcí; je schopný bezohledně zpeněžit téměř všechno. ■ **S** on je ziskuchtivý

Propil / prohrál by nos mezi očima.
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému o třetím a jeho nezdrženlivém vztahu k pití alkoholu n. hazardním hrám, i na základě udělaných dluhů, popř. krádeže ap.:) všechny (své) peníze, všechno (co má) vždycky znovu a znovu propije n. (zvl. v kartách) prohraje; nedokáže se kontrolovat a všechno vždy promrhá. ■ **S** on promrhá vše

Zapřel by (i) nos mezi očima.
(Čl. zkušený v radě vůči druhému o nesolidním, nečestném třetím a způsobu jeho jednání, zvl. při konfliktu, konfrontaci ap.:) je nespolehlivý a nevěrohodný, bez zábran lže, popř. vymýšlí si (a dokáže vše otočit ve svůj prospěch); nelze mu vůbec věřit, je proradný a nikdy nedodrží slib; nevěř mu, pořád lže! ■ **S** on lže, nevěř mu! Lže jako cikán.

Záviděl by nos mezi očima.
(Čl. zkušený vůči druhému v charakteristice třetího obecně n. v reakci na konkrétní případ ap., někdy s odstínem varování před chlubením se před ním a před jeho zlým a závistivým protikrokem, činem:) je krajně, nezdravě závistivý, i v maličkostech; mohl by ze závisti člověku ublížit, uškodit. ■ **S** on je závistivý

Stojí to za suchý z nosu.
(Čl. pohrdavě, nespokojeně vůči druhému zvl. o své životní situaci, popř. o stavu vývoje práce, podniku ap., obv. v odpověď na dotaz:) je to celkově špatné a netěší mě to; není to příliš dobré; nemám se příliš dobře. ■ **S** to není dobré, daří se mi špatně

Ať se chytne za nos! n. **Jen ať se chytne za nos!**
(Čl. vůči blízkému druhému s ohledem na jeho úspěch, užitečný krok ap. a kriticky n. posměšně o známém třetím, zvl. v reakci na jeho původní odmítnutí, pohrdání ap.:) teď si uvědomí, že udělal chybu, a zastydí se; měl by se teď sebekriticky zastydět. Vidíš, žes to dokázal, i když se Honza napřed pošklebo val. A je to docela pěkný, ne? No jen ať se ch. za nos! ■ **S** on měl by stydět se, on zastyděl se

Kouká mu jen nos.
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím, též dítěti v peřince, a jeho důkladné ochraně, oblečení proti zimě:) je tak silně a pečlivě oblečený a obalený n. zachumlaný, že mu skoro není obličej vidět. ■ **S** on je oblečený hodně

Kousni se do nosu!
(Čl. nelaskavě a ironicky odmítavě vůči druhému v reakci na jeho protest, výraz nelibosti s postojem prvního ap.:) to je mi lhostejné (co říkáš) a neobtěžuj mě s tím!; to není důležité a dělej si, co chceš. ■ **S** neobtěžuj!, odejdi!

Ten° má° nos!
(kol; obdiv) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému obdivně a přejícně či závistivě o třetím a jeho úspěchu, zvl. obchodním, prospěšném odhadu budoucí události ap.:) (obchodně n. politicky) dobře předvídá n. umí předvídat a obv. z toho těží pro sebe prospěch; umí si dobře vybrat a daří se mu výnosně investovat. Ten obchod se mu teda poved. Ten má ale nos! Mě by to vůbec nenapadlo! ■ **S** on je předvídavý Ten se vyzná., Nic mu neujde.
Ⓐ He's got a good nose for business (etc.). Ⓝ Der hat eine gute Nase / einen Riecher (für sowas). Ⓕ Il a du nez! Ⓡ (У него на это нюх!)

Nejde° mu° to pod nos.
(kol; nepřízn) ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** nejít někomu pod nos
(Čl. ironicky n. posměšně vůči druhému o třetím a jeho postoji k úspěchu prvního, nabízené možnosti n. jídlu ap.:) nelíbí se mu to, nesouhlasí s tím a projevuje to; nemá to (jídlo) rád, je s tím nespokojený a chová se zdrženlivě. Mladý si chtěj koupit auto a tátovi, tomu to nejde pod nos, ten by radši, aby se spravila střecha. ■ **S** to nelíbí se mu, on nesouhlasí Nejde mu to pod fousy.
Ⓐ It gets under his skin. Ⓝ Das passt ihm gar nicht.

Nemusíš to každýmu (zrovna) věšet na nos!
(Čl. informovaný vůči druhému varovně, v připomínce o svém důvěrném sdělení, tajené informaci ap.:) je to důvěrné, a tak jednej opatrně a neříkej to volně komukoliv!; mlč o tom a nikomu to neříkej! ■ **S** mlč!, neříkej to nikomu!

Nestrkej° do toho nos / rypák! n. **Nestrkej° nos, do čeho ti nic není!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** strkat do něčeho nos
(Čl. rázně varovně n. rozhněvaně vůči druhému a proti jeho snaze ovlivňovat jeho soukromé a citlivé záležitosti, radit, vyzvídat ap.:) přestaň a nevměšuj se do toho, není to žádoucí, vítané!; nesnaž se dělat prostředníka, udílet rady ap., nikdo o to nemá zájem. A: Tak jak ste na tom s tím Pepou? – B: N. do toho n.! Nehodlám se vo tom s tebou bavit. ■ **S** nevměšuj se!, přestaň! Dej si pokoj!, Hleď si svýho!
Ⓐ Don't go poking your nose in where it isn't wanted., Mind your own business!, That's none of your business. Ⓝ Steck deine Nase nicht rein. Ⓕ Ne viens pas mettre / fourrer ton nez là-dedans!, Ne viens pas mettre ton grain de sel! Ⓡ Не суй нос не в своё дело!

Praštilo mě to přes nos.
(Čl. znechuceně v komentáři vůči druhému zvl. o nečistém prostředí, nevětraném bytě, továrně, skládce odpadků ap.:) prudce a silně to začalo zapáchat a hned jsem si toho všiml. ■ **S** to smrdí

Prší mu do nosu.
(Čl. obv. posměšně a pohrdavě vůči druhému o třetím a jeho chování, někdy v důsledku fyzického postoje a zvednutého nosu:) chová se, jedná protivně domýšlivě a tváří se nafoukaně. ■ **S** on chová se povýšeně

Něco mu° přelítlo / přeletělo přes nos.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. obv. posměšně a odmítavě v komentáři vůči druhému o třetím a jeho změněném a nepříjemném, odměřeném chování, někdy opakovaném ap.:) asi se ho něco dotklo a teď se chová uraženě a trucovitě a nechce s námi mluvit. A: Co s tou Máňou zase je? Ani mě nepozdravila. – B: Ale, zase jí asi něco p. p. nos. S ní nikdy nevíš. ■ **S** on chová se uraženě Má zase svý mouchy. ♦ Též v rozmrzelé otázce *Co mu zase p. přes nos?*
Ⓐ He must have got out of bed the wrong side. Ⓝ Er ist verschnupft., Er hat was in den falschen Hals gekriegt. Ⓕ ! Quelle mouche l'a piqué. Ⓡ ! (Кому) шлея под хвост попала.

Strká do všeho nos / rypák.
(Čl. znechuceně, odmítavě v komentáři vůči druhému o třetím a jeho přehnaném chování, slídění a neúctě k soukromí druhých:) je nechutně, dotěrně zvědavý a je třeba před ním vše tajit, skrývat; rád se do všeho arogantně vměšuje. ■ **S** on je zvědavý, on vměšuje se neoprávněně

Je mu to vidět na nose.
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému o třetím a jeho postoji, reakci, zájmu ap., zvl. přes snahu ho utajit ap.:) špatně, nedokonale skrývá svůj úmysl n. názor; jeho postoj je z jeho obličeje a chování dobře znát. ■ **S** on neumí to utajit ♦ Srov. též Poznám ti to na nose.

Něco mu zavadilo o nos.
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho zkuše-

nosti, zážitku z nového prostředí, zvl. po příchodu někam:) něco (blíže neurčeného), nějaký pach lehce dorazil k němu a on ho ucítil. ■ **S** on ucítil něco

To se teď / dneska nosí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **1.** *(Čl. zvl. kriticky a pohrdavě vůči druhému o novém zvyku, společenské praxi, druhu jednání ap.:) to se ujalo a teď tak běžně dělá, praktikuje; to se v dnešní době vyžaduje a očekává jako normální.* **2.** *(Čl., zvl. žena informovaně vůči druhému, druhé o způsobu a výběru oblečení ap.:) to je dnes běžné n. módní a hodně lidí se tomu přizpůsobuje.* **1.** A: Ty chceš kvůli tomu uspořádat co? Raut? Co to proboha je? – B: No to se d. n., to je taková žranice. ■ **S** to je běžné, to dělá se tak To je normálka., To teď frčí.

Ⓐ 1. That's what they do these days., That's how they do it these days., 2. It's all the rage. Ⓝ Das ist jetzt Mode., Das ist jetzt in. Ⓕ ! C'est à la mode., C'est branché!, Ça se porte / se fait aujourd'hui / de nos jours. Ⓡ (Сейчас это в моде., Это последний крик / писк моды.)

To je nošení dříví do lesa. *viz* To je (jako) nosit dříví do lesa.

Všechno de / jde podle jeho noty.
(Čl. v kritickém konstatování n. vysvětlení vůči zvl. novému druhému o situaci v organizaci, podniku, rodině ap. a roli pedantského autoritativního třetího v ní:) všechno dění, průběh se podřizuje jemu a jeho rozhodování; všechno probíhá, musí být podle jeho představ a diktátu. ■ **S** on rozhoduje o všem

Nous dansons sur un volcan.
(Čl. vzdělaný kriticky a varovně vůči bezstarostným druhým, zvl. s ohledem na napjatou, výbušnou politickou n. ekonomickou situaci:) chováme se nezodpovědně, hloupě a riskujeme katastrofu, výbuch, který může vše zničit. ■ **S** my chováme se nezodpovědně a riskantně ♦ Fr., *tančíme na sopce*, řekl 31. 5. 1830, tj. v předvečer fr. revoluce, hrabě N. A. Salvandy (1795–1856) vévodovi Orleánskému, který dával v Paříži ples na počest neapolského krále; pův. bylo ovšem míněno o životě v Neapoli na úpatí Vesuvu.

To je z nouze ctnost.
(Čl. informovaný, zasvěcený vůči druhému o účinném kroku, často neobvyklém, n. zásahu, opatření ap. třetího n. svém, obv. vzhledem k okolnostem časovým, ekonomickým ap., někdy proti snaze ho nepatřičně vyzdvihovat, chválit:) (sice to je dobré n. to funguje, ale:) bylo to vynucené okolnostmi, naléhavou novou potřebou a původně plánované to nebylo. No ty barevný šátky jako doplňky jsou trochu z n. c., protože sme chudý divadlo a potřebujeme univerzální kostýmy. ■ **S** to je řešení nouzové

V nouzi / z nouze čert i mouchy lapá.
(Čl. moudrý a zkušený v připomenutí vůči druhému, druhým s ohledem na nejistý výsledek snahy a mnoho překážek ap.:) v případě neúspěchu n. nutnosti je třeba se spokojit i s chudým, hubeným výsledkem; když to nejde jinak a lépe, musí stačit i málo. ■ **S** buď skromný!, čl. musí spokojit se s málem ♦ Přísloví.

Nouze naučila Dalibora housti.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý v komentáři vůči druhému o třetím a jeho získané nečekané schopnosti, dovednosti ap.:) z nutnosti a nedostatku jiné možnosti se člověk naučí nové potřebné věci, způsoby práce ap.; v nouzi je člověk vynalézavý. A: Člověče, von umí podojit krávu! – B: No to víš, n. n. D. h. Žije teď na venkově a je to třeba. ■ **S** čl. je vynalézavý v nouzi Bída učí rozumu. ♦ Přísloví (Čelakovský), podle známé pověsti o vězněném Daliborovi a jeho vzniklé zálibě hrát; srov. i lat. *Quod ars nequit, perfecerit necessitas, Na co nestačí umění, dokončí nutnost*, Walther 25 726b.

Ⓐ Live and learn., Necessity is the mother of invention. Ⓝ Not macht erfinderisch. Ⓕ ! Nécessité fait loi., ! Nécessité est mere d'industrie. Ⓡ (Нужда ум родит., Нужда научит горшки обжигать.)

Z nouze / v nouzi Franta / Honza dobrej / dobrý.
(Čl. poněkud překvapeně a ironicky vyčítavě vůči zvl. druhému, dříve příteli ap., prosícímu ho o pomoc, jindy však povznesenému a k němu se nehlásícímu ap.:) když potřebuješ pomoct, tak jdeš za mnou, jinak si na mě nevzpomeneš a stýkáš se s jinými (lepšími) lidmi; jen obyčejný člověk (jako já) ti v nouzi pomůže. ■ **S** čl. vzpomene si na přítele v nouzi ♦ Přísloví (Čelakovský).

Když je nouze nejvyšší, pomoc boží nejbližší.
(Čl. věřící v radě vůči druhému o řešení těžké životní situace:) velký problém, krizi řeší věřící člověk modlitbou o pomoc k bohu; v potížích si věřící člověk vzpomene na boha. ■ **S** čl. doufá v pomoc boha v nouzi ♦ Přísloví (Čelakovský), kde je však jen *Kde n. n., tam Bůh nejbližší.*

V nouzi poznáš přítele.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý potvrzující smysl vyprávění druhého zvl. o nezištné pomoci přítele v problémech druhého:) v potížích člověku pomůže opravdový přítel; když máš velké problémy, pomůže ti jen ten, kdo tě má opravdu rád (a ne ten, kdo se tak jen tváří, aby měl výhody). A: Lenka mě zachránila. – B: Nadarmo se neříká, že v n. p. p., alespoň teď už víš, na čem seš. ■ **S** přítel pomůže v potížích Amicus certus in re incerta cernitur. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i lat. *Amicitia vera in calamitate agnoscitur, jen v neštěstí se pozná pravé přátelství*, Walther 949, popř. i *Amicus certus in re incerta cernitur, jen v době nejisté se pozná jistý přítel*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O přátelství, 64*; je už ale řecké.
Ⓐ A friend in need is a friend indeed. Ⓝ Einen wahren Freund erkennt man in der Not. Ⓕ Au besoin on connaît l'ami., ! La véritable amitié se voit dans le malheur., ! Le malheur fait connaître les vrais amis. Ⓡ Друг познается в беде. (Друг познается при рати да при беде.)

V nouzi ti dá radu každý dobrý přítel, ale málokterý dá ti mouky pytel.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 10. slova)
(Čl. posměšně a s povzdechem vůči druhému v reakci na jeho stížnost, smutek z přátel, kteří mu odmítali pomoct:) jen skutečný přítel člověku pomůže v potížích; kritizovat a radit dokáže každý, málokdo dokáže v případě potřeby opravdu pomáhat. A: I Honza se teď ke mně votočil zády. A vždycky tak stál o mou společnost. – B: No jo, v nouzi ti dá … Aspoň propříště víš, kdo je kdo. ■ **S** přítel pomůže v potížích V nouzi poznáš přítele. ■ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Epigramy* (1845).
Ⓐ ! Save us from our friends. Ⓕ ! Les conseilleurs ne sont pas les payeurs., ! Le mal d'autrui n'est que songe.

V nouzi každá rada drahá.
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na jeho komplikovaný problém, složitou situaci ap. a bezradnost, rozpaky jak ho řešit ap.:) je těžké v této obtížné situaci dát n. dostat jakoukoliv účinnou radu. ■ **S** je těžké najít radu v situaci obtížné ♦ Přísloví.

Nouze láme železo.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a moudrý zvl. v komentáři k druhému a jeho udivené n. neobvyklé informaci o radikálně změněných zvycích třetího, jeho nové orientaci ap.:) v obtížné n. krizové situaci se stává člověk vynalézavým a nachází nové, neobvyklé řešení, a to i za cenu nutnosti překonání svého n. cizího odporu, překážek, zvyků ap. A: Představ si, že se Karel v sedmdesátce ještě naučil prát, vařit a zašívat, když mu umřela žena. – B: No jo, nediv se tomu, n. l. ž. Co mu zbejvalo? ■ **S** čl. dělá věci neobvyklé v nouzi V nouzi čert i mouchy lapá. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Necessity is the mother of invention., You live and you learn. Ⓝ Not kennt kein Gebot. Ⓕ ! Nécessité fait loi., ! La faim fait sortir le loup du bois. Ⓡ Нужда железо ломает., Нужда цепи рвёт.

Není (při tom) nouze o (S).
(Čl. zvl. vůči druhému při popisu, informaci o výskytu věci, myšlenky, činnosti n. jevu ap. v rámci širší situace n. akce ap.:) (při tom) je toho, jich relativní dostatek, hodně. ■ **S** je toho dost, je jich mnoho

Je to nouzovka.
(Čl. vůči druhým vysvětlující n. odůvodňující přijaté řešení, zásah, krok ap. v obtížné n. urgentní situaci ap.:) to je jen rychlé, improvizované a prozatímní řešení vynucené okolnostmi; je to jen provizorní. ■ **S** to je provizorní

To je novina / novinka! n. **To jsou vám / mi noviny / novinky!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. udiveně n. nadšeně ve zvolání vůči druhému v reakci na radostnou, příjemnou zprávu, událost, úspěch, změnu ap.:) to je dobrá a překvapivá zpráva; to slyším rád (a blahopřeju). A: Máme vod včerejška kluka. – B: No to je n.! Blahopřeju a ať vám dobře roste. ■ **S** to je překvapení, to je příjemné To sou věci!, To je fantastický.
Ⓐ That's good news!, What wonderful news! Ⓝ Das ist ein Hit / eine Bombe! Ⓕ ! Pour une nouvelle, c'est une nouvelle!, C'est une bonne nouvelle! Ⓡ (Вот это / так новости.)

Nesem vám noviny …
(Čl. obv. žertovně a se zpěvem při svém příchodu vůči druhým a před sdělením radostné, vtipné zprávy ap.:) přišli jsme, přišel jsem vám říct něco

nového; chci vám něco oznámit. ■ **S** já chci říct něco ♦ Česká koleda.

Nic není tak starý / staré jako včerejší noviny. *(Čl. zkušený vůči druhému v kritické n. posměšné poznámce a narážce na senzacechtivost novinářů ap.:) (některé lidi, novináře v branži ap.) už vůbec nezajímají staré zprávy, události a zájem mají jen o to nejnovější; ani závažná včerejší, nedávná událost není důležitá (zvl. pro novináře); to nejnovější je nejdůležitější, což je paradoxní a nesmyslné.* ■ **S** událost nedávná není důležitá

Co je novýho? – (Že) vostříhali holýho!
(kol) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova) 1c kles. ozn. (od k. slova)
(A: Čl. první zvědavě n. konvenčně v otázce, zvl. po svém návratu a ve snaze zjistit změny ap. – B: Blízký druhý čl., někdy nadřazený, ve vtipné, žertovné odpovědi, někdy ve snaze se chvíli vyhnout odpovědi, zvl. na začátku rozhovoru ap.:) A: Co se stalo, změnilo (od té doby) ap.? – B: Nepovím, nechci to říct. A: No tak, Honzo, co je n.? – B: Že v. h.! Měls tu bejt a věděl bys to! ■ **S** já žertuju Víš, co napsal Jirásek? Temno! ♦ Srov. občasný žertovný dodatek … *a chlupatej jim utek.*

Ⓐ (Nothing worth mentioning.) Ⓝ (Was gibt's Neues? Alles beim Alten.) Ⓕ ! Qu'y-a-t-il de nouveau? Rien de nouveau sous le soleil., Quoi de nouveau / neuf? Ⓡ Что новенького?

Není to pro něj dost nóbl.
(Čl. kriticky a odmítavě, popř. posměšně v komentáři vůči druhému o povýšeném, domýšlivém n. snobském třetím a jeho nesouhlasu n. nelibosti k nabízené účasti na společné akci, potřebnému předmětu ap.:) je pyšný a povyšuje se nad nás, mne, a proto to nechce; zdá se mu to příliš obyčejné, málo efektní, a proto to odmítá. ■ **S** on odmítá to povýšeně

Nu ano. *viz* No ano!

Nu co! *viz* Ale co!

Je to nuda. n. **To je (ale) nuda.**
(Čl. kriticky n. otráveně v komentáři vůči druhému o akci, práci, zábavném programu, literárním díle n. obecně i o svém momentálním životě ap.:) je, probíhá to bez vzrušení n. změn pořád stejně; je to jednotvárné a nezajímavé, bez zábavy. ■ **S** to není zajímavé, to je nudné, to je stejné stále

Eště / ještě má nudli u nosu.
(Čl. dotčeně, pohrdavě a nesouhlasně v komentáři vůči druhému o třetím, zvl. v reakci na jeho nehoráznou radu n. požadavek, drzou poznámku či kritiku ap.:) je příliš n. zcela mladý, a přesto nemá před staršími žádnou úctu a neoprávněně si dovoluje takhle mluvit n. se chovat. ■ **S** on je mladý a nezkušený, on je drzý

Rozsekám ho na nudle!
(Čl. bojechtivý n. rozčilený vůči druhému o třetím v odvetu na urážku, podvod n. vůči soupeři v zápase ap.:) nemilosrdně a ničivě, divoce ho zmlátím n. porazím (a potrestám ho). ■ **S** já porazím ho, já potrestám ho, já zmlátím ho

Je tam pod nulou.
(Čl. vůči druhému o situaci venku, obv. jen ve smyslu několika málo stupňů, zvl. s ohledem na potřebu teplého oblečení:) venku (už) mrzne; je tam mráz. ■ **S** je tam zima

Nula vod / od nuly pojde.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v kritickém n. posměšném komentáři vůči druhému o neschopném třetím a výsledku jeho práce, o úkolu prováděném bez prostředků, popř. o spolupráci dvou neschopných lidí ap.:) člověk neschopný, nekvalifikovaný nic neumí a nic pořádného neudělá, nevymyslí; bez základu, prostředků a předpokladů není možné dojít k rozumnému výsledku a nic nevznikne. Ty se tomu, že je to tak ubohý, divíš? Vod takovýho budižkničemu se to dalo čekat. N. vod n. p. ■ **S** čl. neschopný neudělá nic, nic nevznikne bez základu Je to nemakačenko. ♦ Přísloví.

Ⓐ You can't get blood out of a stone. Ⓝ Von nichts kommt nichts. Ⓕ ! Partir de rien pour n'arriver nulle part. Ⓡ (От него толку, что / как от козла молока.)

Jedna nula pro tebe!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. přátelsky a sportovně vůči druhému v uznání jeho přistižení prvního při logickém nedostatku, lepšího vtipu při vzájemném škádlení ap.:) teď jsi mě zaskočil a získal jsi momentální převahu n. vítězíš nade mnou; teď jsem překvapený, ale bylo to bystré a vtipné. A: Ale neříkals vlastně napřed, že to nechceš? – B: J. n. pro t. Rozmyslel sem si to. ■ **S** ty vítězíš nade mnou To je gól!

Ⓐ That's one up to you! Ⓕ Un à zéro pour toi! Ⓡ Один ноль в твою пользу.

Nulla regula sine exceptione.
(Vzdělaný čl. upozorňující druhého na realitu života, práce ap., popř. i ve varování před snahou vše si jednoznačně škatulkovat ap.:) každá činnost, vše má svá pravidla, ale i výjimky; nelze se

slepě řídit jen pravidly, někdy je třeba je porušit. ■ **S** pravidlo má výjimky, všechno lze zpochybnit ♦ Lat., *Žádné pravidlo (není) bez výjimky*, (Walther 18 949).

Ty seš numero! *viz* Ty seš teda číslo!

Nunc est bibendum.
(Vzdělaný čl. vesele, radostně vůči druhému, druhým v pobídce, zvl. v reakci na dosažený úspěch:) teď je důvod, příležitost se napít (a oslavit to); teď budeme pít; pijme a oslavujme! ■ **S** pij!, oslavte to! ♦ Lat., *Teď jest pít*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 1,37*.

Nur der Irrtum ist das Leben, und das Wissen ist der Tod.
(Čl. vzdělaný, moudrý a starší ve filozofickém povzdechu při bilancování svého života a jeho omylů i marného hledání absolutní pravdy ap.:) život je plný jen marného a bludného hledání a otázek bez výsledku a rozhodnutí přinese až smrt. ■ **S** život je plný omylů ♦ Něm., *Jen blud / klam je život a vědění je smrt*, F. Schiller (1759–1805), *Kassandra* (1803).

Votvírá / otvírá° se mi° nůž / kudla v kapse.
(kol; nepříz n) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ☐ 1b rov.-kles. ozn. (od 5. slova) *nůž*
(Čl. v poznámce vůči druhému nenávistně, popř. agresivně a nesnášenlivě o nesnesitelném třetím a jeho projevu n. nepřijatelném jevu, typu názoru ap.:) silně ho nemám rád, a kdykoliv ho vidím, mám prudký vztek. A: Já vím, že ho nemáš rád. Je to hroznej blb a hrozně kecá. – B: Jak ho slyším, votvírá se mi k. v k. ■ **S** já mám vztek, to vadí mi Aby ho vzal čert!

Ⓐ I get the urge / I'd like to wring his neck (for him)., It makes my blood boil. Ⓝ Ihm geht das Messer in der Tasche auf. Ⓕ ! J'ai la moutarde qui me monte au nez., ! Ça me met / fout en boule / en pétard / en rogne., ! Ça me rend furieux / furax.

Zůstal / byl, jako když do něj nůž vrazí / jako by do něj nůž vrazil.
Komp zůstal, jako by do něj nůž vrazil
(Čl. vůči druhému v popisu úleku, zděšení třetího v reakci na zcela nečekanou a silně nepříjemnou zprávu, hrozící tragický konec ap.:) stál, byl zcela zaražený, ochromený, šokovaný a bez hnutí; zarazil se, silně zbledl a přestal mluvit. ■ **S** on je šokovaný

Řval, jako když ho na nože berou. n. **Řval, jako by ho na nože brali.**
Komp řval, jako by ho na nože brali
(Čl. vůči druhému obv. v pohrdavém n. posměšném komentáři k třetímu, zvl. dítěti, a jeho přehnané reakci na drobný lékařský zákrok, ošetření, drobné zranění, hrozbu, ztrátu n. při setkání s cizím člověkem ap.:) krajně prudce, divoce n. zoufale křičel, popř. plakal. ■ **S** on řve, on pláče

Nůžky mezi (S) a (S) se rozevírají.
(Čl. informovaný vůči druhému o srovnání dvou míst, institucí ap., zvl. ve smyslu ekonomickém:) rozdíl mezi nimi se bohužel zvětšuje, jeden je ve stále lepší situaci a druhý ve stále horší. N. mezi možnostmi v Praze a Ostravě se r., a to se projevuje i na nezaměstnanosti. ■ **S** rozdíl zvětšuje se

O

O co? *viz* Vo co?

O / vo co, že …?
(Čl. jistý si svou znalostí rozhodně vůči nevěřícímu, udivenému n. pochybujícímu druhému a ve snaze ho přesvědčit i sázkou mající stvrdit později, po ověření, slova prvního ap.:) určitě je to tak, že …, jsem pevně přesvědčený, si jistý, že to je, bude tak, že …; můžeš se se mnou dokonce vsadit, že je to tak, že … (a jsem si jistý, že vyhraju). ■ **S** já vsadím se, já tvrdím, to je tak, to je pravda ♦ Elipsa z *Vo co se se mnou vsadíš?*; vedle nejlepší věty též zkrácená varianta *Vo co, že jo / ne?*

O / vo nás bez nás.
(Čl. vůči druhému zvl. v odmítavém a bezmocném povzdechu v reakci na bezohledný a nepřátelský postup vedení, šéfa ap. bezprostředně a citelně se týkající prvního i druhého, též politik rétoricky k veřejnosti o arogantním postupu mocnosti ap.:) rozhoduje se, bylo o tom rozhodnuto zcela bez naší účasti, popř. vědomí a možnosti se vyjádřit, uplatnit vlastní požadavky ap. (a proto je to nespravedlivé a my se cítíme ošizeni, ukřivděni). ■ **S** oni rozhodli sami ♦ Tj. *rozhodováno.* 6. 12. 1866 se takto ohradil F. L. Rieger na sněmu proti připravované rakouské ústavě, do které Češi neměli mluvit; když byla prosazena, opakuje podobně tato slova 22. 8. 1868 deklarace českých poslanců: *rozhodnuto o nás bez nás.* Zaktualizováno silně po Mnichovské dohodě r. 1939.

O sancta simplicitas. *viz* Svatá prostoto!

O tempora, o mores!
(Čl. zvl. vzdělaný a starší obv. poněkud rétoricky vůči druhému, druhým v povzdechu nad zhoršujícím se vývojem společnosti a jejích hodnot a zvyků ap.:) (to je hrozné, jak) v dnešní době poklesla všeobecná morálka a jsou možné dříve nepřijatelné výstřelky, bezohledné chování a polozločinné zvyky. ■ **S** doba má morálku špatnou ♦ Lat., *Ó časy, ó mravy!*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Řeč proti Catilinovi, 1,1.*

O / vo to nic.
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. při vyprávění příhody, zkušenosti a zmínce o vlastní nepříjemnosti, menším problému ap. a v následné reakci snažící se vše zasadit do celkového kontextu a bagatelizovat ap.:) to teď vůbec není důležité (ve srovnání s …), to ale moc neznamená (kdežto …). ■ **S** to není důležité

Buď° bez obav / vobav. n. **Bez obav!**
(neutr) **0** ot, neg, ind, kond, imp neg, 1. a 3. sg, 3. pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 2. slova)
(Čl. ve snaze přesvědčit a uklidnit nedůvěřivého, bázlivého n. znepokojeného druhého, též jako úvod uklidňujícího slibu ap.:) neznepokojuj se a spolehni se, určitě to bude tak (jak říkám, oni říkají ap.); věř tomu klidně, nemusíš si dělat starosti. Buď bez v., neztratíš se tam, na letišti tě přebere naše služba. ■ **S** buď klidný!, věř tomu! Buďte klidný!, Na to vem jed!
Ⓐ Don't fret., Put your mind at rest., Stop worrying., Never fear. Ⓝ Keine Bange / Angst. Ⓕ Sois sans crainte! Ⓡ (Не дрейфи!, Спокуха, старуха!)

Jeho obavy se naplnily.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho pesimistickém pocitu n. negativním odhadu dalšího vývoje, výsledku jednání ap.:) odhadoval to správně n. obával se toho oprávněně a skutečně to dopadlo špatně n. pro něj nepříznivě. ■ **S** to nedopadlo dobře, on odhadl to dobře

Jsem občan ne Atén či Řecka, ale světa.
(Čl. filozoficky zvl. v odpovědi na výtku malého vlastenectví, malého ohledu jen na lokální zájmy ap.:) neomezuji se jen na zájem, prospěch, potřebu jednoho malého místa a současnosti, ale snažím se být světoobčan, vidět, posuzovat vše globálně. ■ **S** já posuzuju obecně ♦ Údajný výrok Sokratův podle Plutarcha (50–120), *De exilio, 5.*

To nemá obdoby / vobdoby / vobdobu.
(Čl. znalecky, informovaně vůči druhému, druhým o činu n. výkonu třetího n. v reakci na významnou událost, skutečnost, zvl. v poměru ke zkušenosti, tradici, místním zvyklostem, zásadám chování ap., často v negativním hodnocení:) **1.** *to je zcela mimořádné a je třeba to velmi ocenit;* **2.** *to je mimořádně nepřijatelné, nepřípustné a nesnesitelné a šokuje to ostatní; to je hrozné.* ■ **S** to je mimořádné, to je výkon mimořádný, to je hrozné, to je nepřijatelné

To je (vod něj) taková vobezlička / obezlička.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky n. posměšně o třetím a jeho kroku, administrativnímu opatře-

ní, postoji ap.:) je to (od něj) jen trik a snaha se zbavit odpovědnosti n. nutnosti něco nepříjemného udělat; to je vyhýbavý krok. ■ **S** to je trik ♦ Z ruš.

Co bude k obědu / vobědu? – Hrneček od / vod medu.

(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (3)-1c kles. ozn. (2)

(Čl. zvědavý a obv. hladový, často dítě v otázce zvl. doma vůči druhému vařícímu oběd, často matce ap., a druhý ve vyhýbavé, někdy škádlivé odpovědi:) A: Já už mám hlad, co budeme mít k obědu? – B: Nebuď netrpělivý a počkej, teď ti to neřeknu. A: Tak co b. dneska k v.? – B: H. vod m. Počkej a uvidíš. Je teprve jedenáct. ■ **S** co budeme jíst?, já mám hlad

Ⓐ What's for dinner? – Wait-and-see pudding. Ⓝ Was gibt's zum Mittag? – Kleines Töppel im großen, Spültuch dazwischen. Ⓕ (Qu'est-ce qu'on mange? – Tu le verras bien., Ce sera la surprise.) Ⓡ А что на обед? — Битки в дверях, гуляш по коридору!

Po obědě / vobědě / večeři / jídle jako po vejprasku / výprasku.

Komp po obědě / večeři (je) jak po vejprasku *(Čl. nespokojeně a poněkud žertovně vůči druhému, zvl. v reakci na absolvované jídlo:) to jídlo, tj. oběd n. večeře, vůbec nebylo dobré, chutné a ani dostatečné a nemám z něj dobrý pocit.* ■ **S** jídlo nebylo dobré

Po dobrým vobědě / obědě si lehnout, po špatným se ani nehnout.

(Čl. žertovně vůči druhému s vyhlídkou na blížící se jídlo a vlastní chuť odpočívat ap.:) člověk má myslet především na své pohodlí a odpočinek, zvláště po jídle. ■ **S** čl. má odpočívat po jídle

Kdo má být / bejt oběšen / voběšenej, ten se neutopí.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)

(Čl. obv. poněkud obdivně vůči druhému v komentáři o darebákovi a jeho překvapivě šťastném úniku z nebezpečí ap., někdy s odstínem fatalismu:) zaslouženému trestu nakonec neunikne, až přijde čas. No je divný, že se ten zloděj dostal zraněnej sám z hořícího domu, ale kdo má bejt v., ten se n. ■ **S** on bude potrestaný Na každýho jednou dojde. ♦ Přísloví, z lat. *Quem fata pendere volunt, non mergitur undis*, Walther 23 742.

Ⓐ If you're born to be hanged, you'll never be drowned., A man born to be hanged will never be drowned. Ⓝ Unkraut vergeht nicht. Ⓕ On ne peut noyer celui qui doit être pendu. Ⓡ Чему быть, того не миновать., Кому быть на виселице, тот не утонет.

Obchody / vobchody jdou / dou mizerně.

(Čl. zvl. na otázku druhého, jak se mu daří v podnikání:) nedaří se (mi) příliš dobře, obchod výrazně vázne, stagnuje. ■ **S** daří se mi špatně

Jeho obličej / vobličej nevěstil nic dobrého / dobrýho.

(Čl. vůči druhému při popisu vzhledu tváře třetího, zvl. v reakci na zjištěnou škodu, křivdu a ve snaze ji tvrdě potrestat ap.:) vypadal napjatý a rozzlobený; tvářil se zlověstně, hrozivě a rezolutně. ■ **S** on vypadá rozzlobeně, on tváří se výhrůžně

Obličej / vobličej se mu rozzářil.

(Čl. vůči druhému v popisu vzhledu tváře třetího, zvl. v reakci na nečekaně příznivou zprávu, vzácný dar, zjištění úspěchu, též v kontrastu k průměru n. všednosti dosavadního průběhu ap.:) výrazně se zaradoval a šťastně široce usmál; potěšení, uspokojení se mu náhle a výrazně projevilo v obličeji. ■ **S** on měl radost

Zračí se mu to v obličeji.

(Čl. vůči druhému o třetím a jeho momentálním duševním rozpoložení, slovně nevyjádřeném postoji, obv. silném, podle jeho obličeje:) tváří se způsobem jasně odpovídajícím jeho reakci, postoji; je to na něm, výrazu jeho obličeje dobře vidět (i když nic neříká). ■ **S** on projevuje to obličejem

Všech pět oblízal / voblízal / oblíznul / voblíznul. *viz* Může všech pět voblíznout.

Na obloze / vobloze není ani mráčku.

(Čl. vůči druhému obv. potěšeně o momentálním počasí, zvl. po pohledu na oblohu a s ohledem na vyhlídky plánu na výlet ap.:) obloha je zcela jasná, je pěkné slunečné počasí (a žádný déšť nehrozí). ■ **S** je tam počasí dobré

Obloha / vobloha je jako pytel.

Komp je to tam zatažené jako pytel

(Čl. rozladěně vůči druhému o momentálním stavu počasí, zvl. po pohledu na oblohu a s ohledem na mařený záměr:) je výrazně zataženo, zamračeno a zřejmě bude pršet, sněžit. ■ **S** je tam počasí špatné, déšť je blízko

Obloha / vobloha je plná vody / sněhu.

(Čl. obv. znepokojeně n. rozladěně vůči druhému o počasí venku, zvl. po pohledu na oblohu:) obloha je plná nápadných temných dešťových, sněhových

mraků a bude brzo silně pršet n. sněžit. ■ **S** déšť je blízko, je tam počasí špatné

Obloha / vobloha je jako vymetená / vysmejčená.
Komp obloha je jako vymetená / vysmejčená
(Čl. obv. potěšeně vůči druhému o momentálním počasí, zvl. při pohledu ven, někdy v kontrastu k předchozímu dešti, zamračené obloze ap.:) venku je teď úplně jasná, příjemně bezmračná obloha (a svítí slunce n. jsou vidět hvězdy). ■ **S** je tam počasí dobré

Co to obnáší? *viz* Co to vobnáší?

Že tě kousnu do obočí! *viz* Že tě kousnu do vobočí!

Už obrací / vobrací. *viz* Už otáčí.

Nejlepší obrana / vobrana / obranou je útok.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. v radě druhému s ohledem na jemu hrozící nebezpečí, napadení, popř. ponížení, poškození ze strany nepřítele, šéfa, protivníka ap.:) (není dobré jen pasivně čekat a) je lepší naopak sám zaútočit jako první n. podniknout první protikrok. N. v. je prej ú., a tak tomu hromotlukovi hned zkraje šikovně podrazil nohy. ■ **S** začni dělat něco!, zaútoč!, je lepší útočit Měj se k činu! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ Attack is the best form of defence. Ⓝ Angriff ist die beste Verteidigung. Ⓕ La meilleure défense est l'attaque. Ⓡ Лучшая оборона — это нападение.

Vzalo to (náhlý / prudký) obrat / (náhlej / prudkej) vobrat.
(Čl. vůči druhému při popisu vývoje události, situace, zvl. dramatické, napjaté ap., z různých důvodů:) stav vývoje, situace se úplně a velmi rychle změnil, zcela obrátil (a to pro někoho příznivě n. nepříznivě). ■ **S** situace obrátila se ♦ Též var. *divný, nečekaný.*

Je to obraz / vobraz bídy a utrpení.
(Čl. kriticky vůči druhému zvl. o nepodařeném výsledku práce, výtvoru třetího, někdy též soucitně o špatných životních podmínkách a prostředí třetího, rodiny, kmene ap., zvl. po vizuální stránce:) **1.** *je to velmi špatné, mizerné a plné nedostatků, chyb; vypadá to tak;* **2.** *je to dojemně ubohé a plné chudoby, nedostatku a lidského strádání.* ■ **S** to není dobré

Hned obrátil° / vobrátil°.
(kol; pohrd, posm) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. kriticky vůči druhému o třetím a jeho chování, postoji, ochotě ap., zvl. v reakci na změnu situace, vývoje, režimu a s ohledem na vlastní prospěch:) náhle, pak se začal chovat zcela jinak (a vstřícně); náhle, potom (jako by) změnil názor a začal tvrdit opak; najednou, pak si to rozmyslel. Jak dostal stovku, hned v. a byl samá ochota. ■ **S** on změnil názor Votočil na štyráku., Byl pak jak mílius.
Ⓐ He (immediately) changed his tune. Ⓝ Der ist sofort eingeknickt., Der hat sofort kehrt gemacht.

Vzalo to rychlé / rychlý obrátky / vobrátky.
(Čl. v komentáři n. popisu vůči druhému o vývoji závažné události, situace, v kontrastu k předchozí stagnaci, nečinnosti ap.:) začalo se to náhle vyvíjet rychle a významně, výrazně; začalo to rychle postupovat a měnit se. ■ **S** situace začala měnit se rychle

To si za obrázek / vobrázek (zrovna) nedá! *viz* To si za rámeček nedá!

Obušku / vobušku, z pytle ven!
(Čl. zvl. v nápodobě n. vzpomínce na známou pohádku a magický prostředek spravedlnosti vůči arogantní a hloupé chamtivosti druhého ap.:) za to tě (takhle kouzelně) potrestám. ■ **S** já potrestám tě ♦ Pohádka o trestajícím obušku.

Něco je na obzoru / vobzoru.
Verb být na obzoru
(Čl. zkušeně zvl. podle drobných příznaků vůči druhému v hodnocení situace a očekávané změny, příznivé n. nepříznivé, někdy jako varování ap.:) nějaká zatím nejasná změna se blíží, chystá a asi brzy nastane. ■ **S** změna nastane

Kouká, jako by se octa / vocta napil.
Komp kouká, jako by se octa napil
(Čl. v komentáři vůči druhému zvl. o třetím a jeho reakci na nepříjemnou povinnost n. zážitek a o jeho špatné náladě ap.:) mračí se nepříjemně a mrzutě; tváří se znechuceně, nevlídně a neochotně. ■ **S** on tváří se mrzutě ♦ Srov. *tváří se kysele.*

Je to kyselé / kyselý jako / jak ocet / vocet.
Komp to je (kyselé) jak ocet
(Čl. vůči druhému nespokojeně a s odporem o chuti jídla, též ovoce n. nápoje ap.:) je to velmi, příliš kyselé, je to překyselené (a já to odmítám). ■ **S** to je kyselé

Předčilo / překonalo to všechna (moje) očekávání / vočekávání.
(Čl. vůči druhému v hodnocení, zvl. pozitivním, své zkušenosti, zážitku, dojmu z výsledku práce

třetího ap.:) bylo to naprosto nečekané a překvapující a udělalo to (na mě) velký dojem; takové to nikdo nečekal, ani já; je to mnohem lepší n. horší, než se očekávalo. ■ **S** to je mimořádné

Očíhni / vočíhni to!
(Čl. vůči blízkému druhému, společníkovi ap. ve výzvě a z opatrnosti před vlastní akcí ap.:) podívej se na to, prohlédni si to n. to prozkoumej napřed a posuď napřed výhody, rizika ap. (a pak mi o tom pověz)! ■ **S** obhlédni to!

Již jedenáctá odbila (a lampa ještě svítila).
(Čl. vzdělaný obv. žertovně pateticky n. dramaticky vůči druhému, často dítěti, v připomínce pokročilé doby n. začátku události ap.:) už je pozdě a čas jít spát; už bylo pozdě (a náhle se to stalo). ■ **S** je pozdě ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Svatební košile*, *Kytice* (1853).

Odborník / vodborník / fachman žasne, laik se diví.
(kol; iron, žert) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. lehce žertovně a obv. ironicky, s odstupem n. znalecky, zvl. o fungování mimořádného vynálezu, výrobku, popř. o neobvyklém výkonu třetího, obv. mimo svůj obor, též dryáčnický prodavač u stánku při vnucování svého zboží ap.:) je to neobvykle, mimořádně dobré a úspěšné, podařené. Něco takového ste ještě neviděli, přistupte jen blíž! V. ž., l. se diví! A ta úžasná věc je přitom za pakatel. ■ **S** to je mimořádné, to je výkon mimořádný, to je dobré To nemá obdoby.
Ⓐ One never ceases to be amazed., What will they think of next! Ⓝ Da staunt der Fachmann und der Laie wundert sich. Ⓕ ! Les bras m'en tombent., (Ça n'a pas son pareil!) Ⓡ ! Народ диву даётся.

(Už) je to odbyté / vodbytý.
(Čl. ulehčeně vůči druhému o nepříjemné povinnosti, zkušenosti ap., např. zkoušce:) už to naštěstí skončilo, bylo provedeno, absolvováno ap. (a není třeba se tím dál trápit, kazit si náladu ap.). ■ **S** je konec, to skončilo, já jsem rád

To jsem / sem si oddechl / voddech!
(Čl. s úlevou a důvěrně zvl. vůči blízkému druhému v reakci na zbavení se, konec problému, nepříjemné povinnosti n. v důsledku příznivé zprávy o konci nejistoty, napětí, strachu ap.:) cítím úlevu, popř. i radost; to jsem rád. ■ **S** já cítím úlevu, já jsem rád

Dej si odchod / vodchod!
(Čl. nepřátelsky a poněkud ležérně vůči právě nežádoucímu n. nepovolanému druhému, zvl. ve snaze zabránit mu tam dál překážet, obtěžovat, nevhodně se vměšovat ap.:) odejdi (odsud)!; nevyrušuj a jdi pryč! ■ **S** jdi pryč!, odejdi!, neruš!

Odi profanum vulgus.
(Čl. zvl. elitářský n. plachý vůči druhému v povzdechu a s odporem v reakci na projev davového šílenství, primitivní a nepřátelské vášně srocených lidí, zvl. v kontrastu k povzneseným ideálům, klidu tiché práce ap.:) nemám rád, nesnáším slepý a nemyslící dav. ■ **S** já nesnáším dav ♦ Z lat., Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Nenávidím sprostou luzu*, resp. *Ošklivím si světský dav*, *Ódy, 3,1.*

To nestrpí odkladu.
(Čl. zvl. v řídící funkci vůči podřízenému druhému, druhým obv. o vyvstalém problému, nenadálé potřebě, v kontrastu k nepříznivým následkům nereagování ap.:) je to urgentní a neodkladné; to spěchá a je třeba se tím urychleně zabývat, řešit to, vyřídit to. ■ **S** to spěchá

Odklepli / vodklepli / přiklepli (mu) to.
(Čl. v informaci vůči druhému o rozhodnutí úřadu, výboru ap. ve vztahu k žádosti třetího, zvl. o získání přednostního práva vykonávat obchod, činnost ap., zvl. v kontrastu k předchozí nejistotě, konkurenci:) souhlasili a rozhodli v jeho prospěch; odsouhlasili (mu a přidělili) to; má to od nich přidělené. ■ **S** on dostal to, oni souhlasili

Odložte si!
(Čl. doma n. u sebe v kanceláři, hostitel konvenčně vůči příchozím hostům, hostovi, zvl. kvůli vyšší vnitřní teplotě a pohodlí, n. lékař, zdravotní sestra v ordinaci vůči vyšetřovanému ap., zvl. kvůli tělesné prohlídce:) **1.** *svlékněte, sundejte si svrchní oděv (kabát, klobouk ap.);* **2.** *svlékněte se celkově (obv. včetně části prádla).* ■ **S** svleč se!

To si odneseš / vodneseš!
(Čl. výhrůžně a pomstychtivě vůči druhému za provedené zlo, škodu, ponížení ap.:) za to tě stihne trest n. nepříjemné následky (toho, cos udělal); to ti oplatím, za to se ti pomstím. ■ **S** já pomstím se, ty budeš potrestaný

Nemá° to odpich / vodpich.
(kol; nepřízn) **0** ot, pas, kond, imp, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** mít odpich / vodpich
(Čl. nespokojeně vůči druhému o tempu a průběhu činnosti, práci jeho n. třetího, o výkonu kapely, divadelním představení, sportovním utkání ap., zvl. v kontrastu k představě a obvyklému standardu:)

nejde, neprobíhá to svižně a rychle (ani dobře); nemá to spád a je to zdlouhavé a pro diváky nudné, vázne to. Hele, ať se ten bubeník konečně probudí a řekni mu, že to n. žádnej v. a lidi při tom usínaj. ■ **S** to neprobíhá dobře, to je nudné, to je zdlouhavé De to, jako dyž to nejde.

Ⓐ It's got no oomph. Ⓝ Das ist (echt) lahmarschig. Ⓡ (без огонька / задора)

Kdo jak činí, tak odplatu béře.
(Čl. moudrý obv. jako připomínku n. ponaučení vůči druhému o obvyklém následku činu jeho n. třetího ap.:) za špatný čin, zlo, křivdu ap. bývá člověk obvykle spravedlivě potrestaný. ■ **S** čl. bývá potrestán za čin zlý ♦ Přísloví (Čelakovský).

Dobré odpoledne! n. **Dobrý vodpoledne!**
(Čl. konvenčně a zdvořile zvl. vůči známému druhému při setkání s ním odpoledne n. vůči shromážděným přítomným po svém vstupu do interiéru ap., též vůči takovým příchozím k sobě, do domu ap. v odpověď na jejich pozdrav:) zdravím vás (a přeju příjemný čas); vítám vás. ■ **S** já zdravím vás

To je odporné. *viz* To je vodporný!

Žádná odpověď / vodpověď (je) taky odpověď / vodpověď.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený, někdy ironicky, zvl. vůči podřízenému n. mladšímu druhému v komentáři na neobdrženou odpověď, mlčení na svou otázku, obv. pro druhého škodlivou, a proto nezodpovězenou, též po výzvě k vlastní obhajobě proti nařčení, při hádce ap.:) to (tvé) mlčení, neodpovídání také něco znamená, a tak se něco dovídám i tak, nepřímo, náznakem. Tak ty neřekneš, jestli tam byla taky Eva? No, ž. o. je t. o. ■ **S** čl. naznačuje i svým mlčením, mlčení naznačuje leccos výmluvné mlčení

Ⓐ His / your silence speaks volumes. Ⓝ Keine Antwort ist auch eine Antwort. Ⓕ Qui ne dit mot, consent., Il y a des silences éloquents. Ⓡ (Этому / кому) палец в рот не клади!

Ten° má° na všechno odpověď / vodpověď!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. kriticky a s nelibostí vůči druhému o třetím a jeho zvyku i momentální snaze zvl. negativně reagovat na výtku, kritiku i za cenu nezdvořilosti, často též i ve snaze vypadat suverénně a informovaně ap.:) je velmi pohotový a v odpovědích výmluvný, často i povrchně, lacině a vyhýbavě; vždy musí na všechno slovně reagovat, a to i hloupě a nemístně; vždy se snaží rychle slovně ubránit jakýmkoliv způsobem, převést řeč na jiné téma a vyhnout se přímé odpovědi. A: Prej ani v neděli nemůže, to zas píše ten článek. – B: No jo, ten má na v. v.! ■ **S** on je výmluvný, on je upovídaný Ten toho namluví!

Ⓐ He's got an answer / explanation for everything., He's never short of an answer. Ⓝ Der hat auf jeden Topf einen Deckel. Ⓕ Il a réponse à tout. Ⓡ (Этот) за словом в карман не полезет.

Nejde° pro odpověď / vodpověď daleko.
(kol) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně v komentáři vůči druhému o třetím a jeho obvyklé slovní reakci na výtku, kritiku, popř. posměch ve snaze rozhodně to oplatit ap.:) nikdy nestrpí slovní napadení ap. a vždy pohotově, rázně, obratně a obv. i nezdvořile, hrubě na ně reaguje; nepřemýšlí nikdy o vhodné formulaci a rázně a prudce, popř. ukvapeně, odpovídá. Pročs ho nenechal bejt? Takovej hulvát n. pro v. d. a tos moh jen čekat, že bude sprostej. ■ **S** on je hubatý, on je výmluvný Je to huba nevymáchaná.

Ⓐ He can be a bit short., He doesn't mince words. Ⓝ Der hat immer eine Antwort parat. Ⓕ ! Il est fort en gueule., ! Il a la répartie vive. Ⓡ ! (Этот) за словом в карман не полезёт.

Odpusť jim, neboť nevědí, co činí.
(Čl. vzdělaný a křesťan obv. v důvěrném a pasivním povzdechu vůči druhému o neuvědomělých třetích a jejich nežádoucí n. škodlivé činnosti ap., zvl. s ohledem na svého katolického Boha:) nevědomky, z nerozumu dělají špatnou věc n. jednají špatně, ale není to jejich vina (a snad jim Bůh promine). ■ **S** oni jednají špatně nevědomky ♦ L 23,34.

Odpusťme / vodpusťme si, co jsme / sme si! (A do smrti dobrý!)
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. smířlivě zvl. vůči blízkému druhému, v návaznosti na dřívější vzájemnou hádku, špatné chování, urážky ap. a přerušení n. zhoršení vztahu, přátelství, zvl. nyní jako návrh na obnovení n. zlepšení vztahu:) usmiřme se a zapomeňme na všechno zlé z obou stran (a buďme zase přáteli). Tak se už nemrač! V. si, co s. si a do s. dobrý! Já ti taky už nevyčítám, jaks mě pomlouval. ■ **S** usmiřme se! Tak se už nezlob! ♦ Též var. *Co jsme si, to jsme si (odpusťme si).*

Ⓐ Let's let bygones be bygones. (… and make a fresh go of it.) Ⓝ Wir wollen uns nicht mehr böse / gram sein. Ⓕ (Oublions nos griefs!) Ⓡ ! Ребята, давайте жить дружно!

Vše odpuštěno / vodpuštěno.
(kol; přízn) **0** neměnné ≃ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v popisu vůči druhému n. zvl. láskyplně vůči blízkému druhému a jeho provinění, chybě ap.:) všechno ti, jemu odpouštím, promíjím a už se nezlobím a nic ti nevyčítám; tvá, jeho vina je teď prominuta a vztahy jsou zase jako dříve. Honzíčku, můžeš se zase klidně vrátit domů, vše v., tatínek se už nezlobí. Chovej se ale, ty lumpe jedna, líp. ■ **S** já promíjím ti Odpouštím ti všechny hříchy.

Ⓐ All's forgiven. Ⓝ Alles vergeben und vergessen. Ⓕ C'est pardonné / oublié. Ⓡ ! Вернись, я всё прощу!

Prosím za odpuštění / vodpuštění.
(Čl. vůči druhému, druhým konvenčně, někdy též starosvětsky, zvl. s ohledem na svou vinu, škodu n. nepohodlí, obtěžování, nepříjemnost způsobenou druhým ap.:) promiň, promiňte mi to; omlouvám se za to a dovolte mi … ■ **S** promiň!

Ten si to odskáče! *viz* Ten si to vodskáče!

Je odtroubeno / vodtroubeno / vodtroubíno.
(Čl. zvl. v komentáři a konstatování vůči druhému o třetím, třetích a jejich akci, podniku, kampani, soutěži ap., někdy v kontrastu k původnímu doporučování, vychvalování:) už to (konečně n. nenávratně) skončilo a bylo uzavřeno (a nelze to už napravit, s tím nic udělat); je to už definitivně skončeno a rozhodnuto. ■ **S** je konec, to skončilo

Odtud až potud. n. **Vodtuď / votuď až potuď.** n. **Odsud až potud.** n. **Vocuď až pocuď.** n. **Vocaď až pocaď.**
(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. zvl. vůči druhému ve snaze zabránit mu v jeho narůstajícím a stále troufalejším přestupování pravidel, větším nárokům na prvního ap., přes počáteční zdrženlivost a ohleduplnost prvního:) to má, stejně jako cokoliv jiného, své přirozené a normální hranice a nelze si dovolit n. požadovat všechno; nelze tolerovat všechno a tys to už přehnal a teď je to už nesnesitelné, nepřijatelné. Hele, v. až p., dostávals vode mě, cos chtěl dlouho, ale teď říkám konec! Nic se nesmí přehánět a ty neznáš meze! ■ **S** to je nepřijatelné, já odmítám to Děláš si ze mě blázny?, Co je moc, to je moc. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ This / thus far and no further. Ⓝ Was zuviel ist, ist zuviel. Ⓕ ! Il y a des limites à tout / en toutes choses., (Il faut rester dans les limites.) Ⓡ ! Хорошего понемножку!

Odvážnému štěstí přeje. *viz* Odvážnému štěstí přeje.

Tomu (už) je odzvoněno / vodzvoněno / vodzvonína.
(Čl. v komentáři k druhému o třetím, třetích a jejich výhodě, privilegiích v daném, pro ně šťastném, popř. blahobytném období, též o módní, dobové pošetilosti, zvl. v důsledku změny situace, vedení n. s ubíhajícím časem ap.:) to teď už (konečně n. nenávratně) skončilo n. končí, musí skončit; to už pominulo, popř. zastaralo a neplatí to už. ■ **S** je konec, to skončilo

Malý oheň velký les spálí.
(Čl. zkušený v upozornění, varování zvl. bezstarostnému druhému, druhým a jejich sklonu neuvědomovat si následky nepříznivých drobností, nepřátelství, malé neopatrnosti ap.:) i zcela malý podnět, zárodek, začátek se snadno rozroste a zničí, pohltí všechno, a proto buď opatrný! ■ **S** nebezpečí hrozí, nebezpečí je možné vždy, katastrofa mívá začátek nenápadný, buď opatrný! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Oheň je dobrý sluha, ale zlý pán.
(Čl. zkušený varovně zvl. vůči bezstarostnému druhému při zacházení s otevřeným ohněm v domě, bytě ap.:) člověk potřebuje a užitečně používá oheň mnoha různými způsoby, ale vždy je třeba být při tom opatrný a vyhnout se nebezpečí požáru (který pak vše rychle a nekontrolovaně zničí). ■ **S** buď opatrný s ohněm! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Spálený se bojí ohně / vohně. n. **Kdo se (už) jednou spálil, bojí se ohně / vohně.**
(neutr – kol) **0** neměnné ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému obv. o třetím a jeho novém chování, zvl. v důsledku předchozí špatné zkušenosti a vlastní chyby, neopatrnosti ap.:) člověk bývá nadále moudře opatrný a zdrženlivý v důsledku vytrpěného trestu, utrpěné škody, bolesti ap. a znovu se o totéž nepokouší. Ty se mu divíš, že tím starým křápem už s tebou nechce ject? S. se b. v. a vy ste se minule s tím pěkně rozlátili. ■ **S** čl. učí se zkušeností, čl. poškozený je opatrný Důvěřuj, ale prověřuj! ♦ Z lat.

Territus igne semel post haec puer odit eundem, tj.: *Kdo jednou vystrašen ohněm, ten se ho pak už vždycky bojí*, Walther 31 377.

Ⓐ Once bitten, twice shy., The burnt child fears the fire. Ⓝ Gebranntes Kind scheut das Feuer. Ⓕ ! Chat échaudé craint l'eau froide. Ⓡ На молоке обжёгся, на воду дует.

Hned je° oheň / voheň na střeše.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. kriticky vůči druhému o třetím a jeho obvyklé prudké reakci na druhého, čtvrtého a jeho nevýznamné provinění, přestupek ap., zvl. s odstínem prudkých slov, výhrůžného křiku a výčitek:) přehnaně, popř. bouřlivě a snadno se vždy rozčiluje, obv. pro maličkost. Přideš jen vo pár minut pozdějc a h. je v. na s. Von je šéf děsně dochvilnej. ■ **S** on rozčílil by se, výstup prudký nastal To byla mela.

Ⓐ The fat's in the fire., The shit hit the fan. Ⓝ Der geht immer gleich in die Luft. Ⓕ ! Il a la tête près du bonnet., ! Il est soupe au lait. Ⓡ (Он уже на стенку лезет.)

Šel° by za ním° (i) do ohně / vohně.

(kol; důraz) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od 5. slova)

(Čl. kriticky v komentáři vůči druhému zvl. o nezkušeném, mladém třetím a jeho silném vztahu a ovlivnění čtvrtým ap.:) je mu úplně oddaný a naprosto (a zaslepeně) mu ve všem důvěřuje; udělal, podstoupil by pro něj na jeho příkaz cokoliv (i nebezpečného); je pro něj nekriticky schopný jakékoliv oběti. Natolik mu věří a zbožňuje ho, že by za ním šel třeba do v. ■ **S** on je oddaný jemu zcela Dejchal by za něj. ♦ Řídce též *za něčím / tím.*

Ⓐ He'd go through fire and water for him., (He'll stick with him etc.) come hell or high water., He'd follow him to the ends of the earth. Ⓝ Er würde mit ihm durchs Feuer gehen. Ⓕ ! Il le suivrait jusqu'en enfer., (Il se jetterait dans le feu pour lui.)

Nehraj si s ohněm / vohněm!

(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova) **Nom** hra s ohněm **Verb** hrát si s ohněm

(Čl. zkušený, informovaný v radě, varování vůči druhému a jeho zakázané, nebezpečné činnosti, dráždění nebezpečného třetího ap.:) varuji tě před tím (co děláš, chystáš se dělat), je to nebezpečné a může ti to ublížit, uškodit; nedělej to, vytrestá tě to n. nevyplatí se ti to! Je to vlivnej darebák a radši ho nedráždi a n. si s v.! ■ **S** neriskuj příliš!, nedělej to!, to je nebezpečné Chraň tě pánbu abys …!, Mohlo by tě to stát krk.

Ⓐ Don't play with fire. Ⓝ Spiel nicht mit dem Feuer! Ⓕ Ne joue pas avec le feu! Ⓡ ! С огнём играешь / -ете!

Do ohně / vohně by pro ni skočil.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. moudrý shovívavě v komentáři vůči druhému zvl. o mladém třetím a jeho vztahu k dívce ap.:) je do ní nekriticky zamilovaný, má ji nade všechno a obětavě rád; je jí naprosto oddaný a byl by schopný pro ni podstoupit cokoliv (nebezpečného, nepříjemného). Náš Honza se úplně změnil. Vod tý doby, co poznal Janu, dělá všechno jen pro ni a i do v. by pro ni snad s. ■ **S** on miluje ji obětavě Dal by za ni duši.

Ⓐ He'd go through fire and water / hell and high water for her. Ⓝ Er würde für sie ins Feuer gehen. Ⓕ ! Il donnerait sa vie pour elle., ! Il irait décrocher la lune pour elle.

Tady přestávají (všechny) ohledy / vohledy. n. **Tady jdou / dou všechny vohledy / ohledy stranou.**

(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. jindy shovívavý nekompromisně zvl. vůči druhému a jeho příliš velkému provinění n. o příliš důležité a cenné ohrožené věci, cíli a potřebě je zachránit ap.:) situace je už příliš vážná, kritická a teď je třeba nekompromisně, za každou cenu jednat a hned zakročit, a to i za cenu poškození někoho, jeho výhod n. postavení druhých. I když je mladej a jinak hodnej, tu škodu zavinil. T. dou v. v. stranou a musí ji prostě zaplatit. ■ **S** není možné respektovat všechno nebrat si servítky, Tady už přestává sranda.

Ⓐ It's too late for excuses. Ⓝ Da hört sich alles auf. Ⓕ Il n'y a pas de raison de prendre / mettre des gants., Il n'y a pas de raison d'y mettre les formes. Ⓡ Это уже не шутки!

Kdo se včas ohne, nikdy se nezlomí.

(Čl. zkušený zvl. v radě zásadovému, vzpurnému mladému a jeho nechuti ke kompromisům ap., zvl. pod tlakem autority, zhoršených podmínek:) někdy se člověk musí brzy přizpůsobit, modifikovat svůj přístup a slevit ze svých zásad, aby se zachránil a nebyl úplně zničený ap.; člověk musí reagovat pružně a přizpůsobivě. ■ **S** čl. pružný přizpůsobí se a neztrácí ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Do prkenný ohrady! *viz* Do prkenný vohrady!

To je ohromný / vohromný!
(kol; pochv n. iron) **0** neměnné **1.** ⊠ 5a stoup.-kles. zvol.; **2.** 5b kles. zvol.
1. *(Čl. nadšeně a neformálně vůči druhému o výhodné nové věci, příznivé zprávě, jeho úspěchu, nečekané dobré možnosti ap.:) to je výborné, velmi vhodné a vítané; to je příjemné překvapení a mám z toho radost.* **2.** *(Čl. ironicky a pohrdavě vůči druhému o nenadálé ztrátě, chybějící základní potřebné věci, zmařené výhodné možnosti ap., zvl. s ohledem na vyhlídky původního záměru ap.:) to je značně nepříjemné a vůbec to není dobré; to se mi vůbec nelíbí.* **2.** No, to je v.! Ztratil všecky klíče, a teď eště jásá nad tím, že našel búra! ■ **S1** to je dobré, to je překvapení, já jsem rád To je báječný!, Ty seš poklad! **S2** to není dobré, já nejsem spokojený To se mi (nějak) nezdá.
Ⓐ 1. (That's) great!, 2. (*iron*) Great! Ⓝ Tolle Sache., Das ist ja irre. Ⓕ ! (*iron*) ça fait plaisir., (*iron*) C'est génial / géant / super. Ⓡ Вот это да / класс!

Okamžik strpení! *viz* Malé strpení!

Jsou okamžiky v lidském životě / žití (kdy) …
(Čl. zamyšleně a filozoficky vůči druhému, zvl. ve snaze zarazit jeho spěch, konvenční přístup ap.:) jen občas nastane v životě neobvyklá, kritická chvíle, kdy … (a pak je třeba se zarazit a dobře zamyslet ap.); někdy, řídce, vzácně se stává, že … ■ **S** čl. zažívá chvíle zvláštní ♦ Říká Valdštejn u F. Schillera (1759–1805), *Valdštejnova smrt, I, II, 3* (1799).

Je to moc okaté / vokatý.
(Čl. kriticky a nesouhlasně vůči druhému zvl. o jeho nedovolené, nezákonné činnosti n. o schválnosti, nepříjemnosti úmyslně prováděné třetímu, avšak ve snaze ji skrýt, utajit ap.:) je to na první pohled zřejmé, patrné a příliš nápadné; tady je ten úmysl příliš zřejmý a je to snadno odhalitelné. ■ **S** to je nápadné

Jenom / jen se oklepal / voklepal.
(Čl. ve znechuceném komentáři vůči druhému o třetím, často nenapravitelném, a jeho reakci na domluvu, napomenutí, menší trest ap.:) (vůbec to nepomohlo a) nepříjemný dojem n. následky toho lehce překonal a je stejný, chová se stejně (špatně) jako dříve. ■ **S** to nepomůže, to nemá účinek

Nejde-li to / když to nejde přímo, půjde to / musí to jít oklikou / voklikou.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. praktický, zkušený a vynalézavý obv. v radě zvl. vůči druhému, zaraženému z administrativní překážky, nepřátelské lidské hlouposti, neúspěchu vlastní snahy ap.:) když není možné cíle dosáhnout standardně, slušně, legálně ap., je třeba použít úskok a věc provést nepřímým způsobem. Co věšíš hlavu? Dyž to nejde p., p. to o. Vraž mu kilo, von se umoudří a zapomene na zásady. ■ **S** udělej to nepřímo! Di na to vod lesa!
Ⓐ He who wills the end wills the means., As the twig is bent, so is the tree inclined. Ⓝ ! Hintenrum., Auf Umwegen. Ⓕ ! Il faut savoir changer son fusil d'épaule / user de subterfuges., ! trouver une autre tactique / des moyens détournés, ! user de longs détours pour … Ⓡ Не мытьём, так катаньем.

Vyhodíš ho oknem / voknem a vrátí se ti (zpátky) dveřma. *viz* Vyhodíš ho dveřma, a vleze ti zpátky oknem.

Okno / vokno do světa se dá zakrýt / zakrejt novinami.
(Čl. obv. posměšně a kriticky vůči druhému, zvl. jeho argumentu o pravdivosti oficiální informace, zvl. propagandistické a totalitní ap.:) co se tvrdí oficiálně, zvl. v novinách, člověka ohlupuje, dezinformuje a jeho životní rozhled a poznání nijak nerozšiřuje (a proto tomu nevěř!). ■ **S** to není pravda, nevěř tomu!, noviny lžou ♦ Satirik a básník S. J. Lec (1909–1966).

Z každého oka / každýho voka mu kouká čert. *viz* Čerti mu koukaj z vočí.

Oko za oko, zub za zub (život za život).
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený při rozpoznání souvislosti, popř. v radě druhému k aktivnímu kroku, s ohledem na prastarou zkušenost a praxi spravedlnosti ap.:) zlo, křivdu je třeba oplácet, odplácet stejně (tvrdě, nemilosrdně), trestat je nemilosrdně (i zabitím provinilce). Proč se rozčiluješ, že tě seřezali? Dyť si jim napřed rozmlátil auťák! To víš, oko za o., zub za z. ■ **S** čin zlý trestá se tvrdě Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. ♦ Přísloví (Bitt-Schin), srov. pův. Ex 21,24, je ale zřejmě starší; 3. část je řídká.
Ⓐ An eye for an eye (and a tooth for a tooth). Ⓝ Auge um Auge, Zahn um Zahn. Ⓕ Œil pour œil, dent pour dent. Ⓡ Око за око, зуб за зуб.

Je na jedno oko / voko slepý / slepej a na druhé / druhý nevidí.
(Čl. vůči druhému posměšně o třetím a jeho momentálním přehlédnutí něčeho dobře viditelného

n. viditelného pro prvního ap., popř. i po následném hledání:) je nepozorný n. nesoustředěný a nedívá se dost pozorně n. neumí se dobře dívat, a proto věci kolem sebe nevidí; vypadá, jako by viděl špatně. ■ **S** on vidí špatně

Oko do srdce / duše okno.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *do srdce*
(Čl. zkušený zvl. v radě vůči druhému o třetím, jeho pohledu a povaze n. pocitech, citech ap.:) v očích člověka jsou obvykle dobře patrné jeho momentální pocity, city, postoj n. i povaha a pohledem na jejich výraz lze obv. dobře poznat i jeho ne- / upřímnost ap. Všim sis, jak odvrací pohled? To víš, oko, do s. o. ■ **S** postoj člověka odráží se v pohledu nosit srdce na dlani ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ The eyes are the window of the soul., The face is the index of the mind. Ⓝ Das Auge ist das Fenster zur Seele. Ⓕ Les yeux sont le miroir de l'âme. Ⓡ (По глазам всё видно.)

Oko / jedno oko (při tom) nezůstalo suché.
(Čl. vůči druhému při vyprávění o zážitku se sdělením, líčením tragické, emocionálně vypjaté a smutné události a reakce přítomných třetích ap., též o efektu sentimentálního filmu ap.:) všechny to dojalo a začali plakat. ■ **S** všichni jsou dojati

Jako by / když mu z oka / voka vypad(l). n. **Jako když mu z oka / voka vypadne.**
Komp je, jako by mu z oka vypadl
(Čl. v udiveném komentáři vůči druhému o třetím z hlediska jeho vnější podoby vzhledem ke čtvrtému, často o dítěti vůči rodiči; někdy i o dvou pokrevně nepříbuzných lidech ap.:) je mu překvapivě, velmi podobný, neobyčejně se mu podobá; je to jeho dvojník. ■ **S** on podobá se mu

Kam (až) oko dohlédne (všude …).
(Čl. poněkud poeticky a důrazně zvl. při vyprávění a popisu otevřeného terénu a výskytu věcí, lidí v něm ap.:) všude, na všech stranách i v dalekém okolí, po celé krajině. ■ **S** všude

… ani okem / vokem (při tom) nemrk.
(Čl. v pozorném komentáři vůči druhému o třetím a jeho reakci, pohledu ap. na pro sebe zvlášť překvapující, náhlou a nepříjemnou změnu, požadavek, nutnost ap.:) udělal to zcela klidně a bez pohnutí tváře a změny výrazu; tvářil se normálně a své pocity při tom vůbec neprojevil. ■ **S** on tváří se normálně

Nepadli si (spolu / zrovna) do oka.
(Čl. vůči druhému o třetím a čtvrtém po seznámení, zvl. pracovním ap. a jejich vztahu:) nespřátelili se, neoblíbili si sebe navzájem a zachovávají si odstup; příliš se nesnášejí. ■ **S** oni nesnášejí se

Padli si spolu do oka. *viz* Nepadli si do oka.

Stačí mrknout okem.
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho postoji a ochotě n. v upozornění o svém postoji a ochotě, zvl. v případě nouze, nutnosti ap.:) udělá to, je ochotný to (pro tebe) udělat hned a bez přemlouvání; je, jsem připravený a okamžitě v reakci na nepatrné znamení zasáhnu, pomůžu ap. ■ **S** on je připravený reagovat na pokyn, on je ochotný udělat to hned

Uteklo jí oko / voko (na punčoše).
(Čl., zvl. žena v komentáři o druhé ženě při pohledu na její nohu ap. a nebezpečí dalšího rozpletení vlákna) udělala se jí tam (tj. na punčoše, svetru, šále ap.) díra a teď se to párá (a otevírá dál). ■ **S** ona má díru (na punčoše)

Z očí / vočí mu° létají / lítají° blesky.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v poněkud patetickém komentáři vůči druhému zvl. o mocném, vlivném třetím a jeho prudké reakci a pohledu na iritující podnět ap., s odstínem nuceného mlčení, zvl. ve společnosti:) je krajně rozzuřený, velmi se zlobí a projevuje to intenzivními a divokými pohledy a upjatým výrazem tváře; je velmi rozzlobený, tváří se tak a chová se i jinak k druhým nepříjemně, zle. Z vočí mu l. blesky, řve jak tygr a strašně dupe, no vypadá na jevišti jak dokonalej amatér. ■ **S** on rozčílil se Vzkypěla v něm krev.
Ⓐ He's looking daggers. Ⓝ Seine Augen sprühten Funken., ! mit Funken sprühenden Augen Ⓕ ! Il fusille / foudroie du regard (qn). Ⓡ Метает громы и молнии.

Udělalo se mi před očima / vočima černo.
(Čl. vůči druhému zvl. při popisu náhlé změny vnímání v důsledku úderu do hlavy n. z nevolnosti, z velkého horka, nedostatku vzduchu, únavy, tělesného vyčerpání ap.:) přestal náhle vidět a vnímat, zatemnil se mu pohled (a měl závrať, omdlel ap.). ■ **S** on přestal vidět jasně

Z očí / vočí jí° kouká / hledí° dobrota / laskavost.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhým, zvl. při popisu, o povaze třetího ve vztahu k jiným, všem lidem a vztahu k jeho vzhledu a výrazu tváře, z hlediska vstřícnosti, popř. možnosti pomoct druhým ap.:) vypadá mírně a laskavě a je asi ochotná i vstřícná; je na první pohled hodná, laskavá, ochotná a dobrosrdečná a lze od ní očekávat (jen) pochopení, pomoc a vstřícnost. Byla vždycky ke každému laskavá a pomohla, kde mohla. Už z očí jí hleděla d. ■ **S** ona je hodná mít srdce ze zlata

Ⓐ Her eyes radiate kindness. Ⓝ Ihr schaut die Güte aus den Augen. Ⓕ (On lit la bonté / la gentillesse dans son regard.), ! Elle (il) est bon(ne) comme du bon pain.

Z očí / vočí mu° nekouká° nic dobrého / dobrýho.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *nic*

1. *(Čl. vůči druhému v komentáři o neznámém třetím a jeho povaze jen podle jeho vzhledu a výrazu tváře ap., obv. jako varování:) zdá se zlý, nedůvěryhodný a nespolehlivý a podezírám ho ze zlých n. nepřátelských úmyslů (a není dobré proto na něj spoléhat).* **2.** *(Čl. vůči druhému o známém třetím a jeho vzhledu, zvl. výrazu tváře a momentální náladě, obv. v reakci na nepříznivý podnět ap.:) (má zřejmě špatnou náladu, zlost ap. a) asi od něj nelze očekávat nic dobrého, příjemného.* **1.** No já nevím, svěřovat takovou citlivou práci neznámému člověku. Víš, z v. mu n. nic d. ■ **S** on je zlý, on vypadá nedůvěryhodně, on je zrádný, on má náladu nebezpečnou Není v něm nic dobrýho., Jidáš mu kouká z očí.

Ⓐ 1. He gives me the creeps., I don't like the look in his eye., 2. I don't like the look of him. Ⓝ Ihm schaut die Bosheit / Lumperei aus den Augen. Ⓕ On ne lit rien de bon dans ses yeux., ! Il a l'air méchant comme une teigne. Ⓡ Недобрый у (кого) взгляд.

Oči / voči mu° (při tom) lezou z důlků. n. **… až mu° oči / voči lezou / vylézají z důlků.**

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od 4. slova) **Komp** kouká, až mu oči lezou z důlků

(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho vzhledu při pohledu a v reakci na něco mimořádného, neznámého n. z mimořádné fyzické námahy, při zvedání, tlačení ap., často s výrazně otevřenýma očima, popř. i dojmem jejich vystoupení dopředu:) **1.** *dívá se, pozoruje velmi upřeně, udiveně a nevěřícně, popř. vytřeštěně; dívá se, pozoruje to nepřetržitě, velmi usilovně a fascinovaně;* **2.** *má (při tom) krajně napjatý a namáhaný výraz s vytřeštěnýma, vypoulenýma očima.* **2.** V. mu lezou z d., funí a heká, tělo jedna struna, ale balvan se nezvedá ani nehejbá. ■ **S** on dívá se vytřeštěně Kouká, div mu oči z důlků nevypadnou.

Ⓐ 1. His eyes are popping out of his head (with the effort)., 2. His eyes are nearly popping out of his head. Ⓝ Er machte Stielaugen dabei. Ⓕ Il a les yeux qui sortaient des orbites., ! Ouvrir ses yeux comme des soucoupes. Ⓡ (Глаза вылезают из орбит.)

Aby ti oči / voči nevypadly z důlků / ďůlků! n. **… div ti° oči (z důlků) nevypadnou.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od 5. slova) **Komp** kouká, div mu oči z důlků nevypadnou

(Čl. pohoršeně n. pobaveně v napomenutí vůči druhému a jeho napjaté, popř i. vytrvalé snaze se zvědavě, nezdvořile n. vtíravě dívat, prohlížet si neznámou a lákavou n. zakázanou věc, lidskou nahotu ap.:) nedívej se tak vyjeveně, udiveně a upřeně!; přestaň se dívat, je to nevhodné n. (pro mě) nepříjemné!; díváš se moc vyjeveně, vytřeštěně a vypadáš při tom hloupě n. naivně n. je to nevhodné. Co čumíš? – No, aby ti v. n. z d.! Tos ještě neviděl ženskou nahou? ■ **S** nedívej se tak zvědavě!, nedívej se tak nevhodně! Ať ti nepraskne čočka! ♦ V min. též var. *Skoro mu vypadly v. z d.*

Ⓐ Stop gawping (like that)! Ⓝ Dir fallen noch die Augen aus dem Kopf! Ⓕ (Ne regarde pas ça comme une bête curieuse.), (Il n'y a pas de quoi en tomber sur le cul.) Ⓡ (Чего ты таращишься?, Что ты уставился?)

Oči / voči by jedly, ale huba / břicho / žaludek nemůže.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. vůči druhému n. hostiteli při odmítnutí dalšího nabízeného a chutného jídla, též jako povzdech a signál konce vlastního jídla ap.:) přestože mám na to jídlo ještě chuť a vypadá tak lákavě, nemůžu, nedokážu už jíst víc, jsem zcela plný, sytý.* Jó, má zlatá, je to moc dobrý a v. by j., ale huba už n. V mým věku už to není, co to bejvalo. ■ **S** já nemůžu jíst dál To bych prasknul! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ My eyes are bigger than my belly. Ⓝ Die Augen sind größer als der Magen. Ⓕ ! avoir les yeux plus grands que le ventre Ⓡ Глаза не сыты.

Ježkovy oči! *viz* Ježkovy voči!

Sejde z očí / vočí, sejde z mysli.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušeně v připomínce, radě n. vysvětlující omluvě vůči druhému zvl. o svém vztahu k nepřítomnému třetímu po jeho odchodu, vzdálené n. odstraněné věci, popř. i už neurgentnímu problému ap.:) člověk na nepřítomného n. nepřítomné tolik, popř. (po čase) už vůbec nemyslí, nezabývá se jím, tím n. si kvůli němu, tomu nedělá starosti, popř. se pro to pak dál netrápí; člověk po čase na něj, to zapomene. A: Ta naše holka je po něm celá blázen, nevím, co bude. – B: Co by bylo! Znáš to, ne? S. z v., s. z mysli. Až bude ve městě, nebude na něj mít čas. ■ **S** čl. zapomíná, čl. nemyslí na nepřítomné pustit něco z hlavy, Co oko nevidí, to srdce neželí. ♦ Přísloví (Bitt-Schin), srov. však úžeji jen o lásce lat. *Quantum oculis, animo procul ibit amor*, Sextus Propertius (asi 50–16 př. n. l.), *Elegie, 3,21,10*, tj. *Tak jako očím i srdci se vzdálí amor.*

Ⓐ Out of sight, out of mind. Ⓝ Aus den Augen, aus dem Sinn. Ⓕ Loin des yeux, loin du cœur. Ⓡ С глаз долой, из сердца вон.

Jak dlouho na očích, tak dlouho na mysli.
(Čl. zkušeně zvl. v připomínce vůči druhému o třetím n. problému, předmětu zájmu ap.:) člověk se stará, dbá, pečuje o záležitost, problém, věc n. druhého člověka, jen dokud se mu svou přítomností připomíná a není vzdálený. ■ **S** čl. myslí na přítomné jen ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Procul ex oculis, procul ex mente*, tj. *daleko očí, daleko mysli*.

Zbydou° mu° (jen) oči / voči pro pláč.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od 5. slova) *oči (Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho odhadované neopatrnosti, neprozřetelném kroku, činu ap. z hlediska jeho očekávaných špatných následků pro něj ap., též jako varování:) bude marně litovat (a bude už pozdě); bude ho to velmi mrzet (ale nic jiného pak už nezmůže, nebude už možné pomoct)*. Když už mu to chceš mermomocí půjčit, ať ti dá aspoň ňákou slušnou záruku. Jinak ti zbydou jen v. pro p. ■ **S** on bude litovat Pozdě bycha honit.

Ⓐ He'll only have himself to blame., It will be too late to regret it., It'll be no use crying over spilt milk. Ⓝ Der weint sich jetzt die Augen aus. Ⓕ Il ne lui reste plus que ses yeux pour pleurer.

V očích mu stály slzy.
(Čl. vůči druhému při popisu třetího a jeho vzhledu a reakce na vážnou ztrátu, závažné loučení, pohled na utrpení jiných ap., zvl. v kontrastu k mluvení n. jiné reakci:) měl od slz už vlhké oči a téměř začal plakat; byl dojatý, rozesmutnělý a téměř se rozplakal. ■ **S** on byl dojatý, on cítí smutek

Do očí jí vhrkly / vstoupily slzy.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho vzhledu a reakce na silně emotivní, smutný podnět ap.:) (zmocnila se jí lítost, smutek a) náhle se rozplakala, prudce se rozslzela. ■ **S** ona rozplakala se

Oči se jí zalily slzami.
(Čl. vůči druhému při popisu třetího a jeho, její reakce na náhlou smutnou vzpomínku n. jiný bolestivý a emocionálně silný podnět ap.:) silně a obv. potichu se rozplakala. ■ **S** ona rozplakala se

Co oči / oko nevidí, to srdce nebolí / neželí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v radě o jeho činnosti, koupeném předmětu ap. iritujícím blízkého třetího a o vhodnosti ho zamlčet, skrývat ap. n. o momentálně nedosažitelné věci, místu:) když člověk něco (iritujícího n. nedosažitelného) nevidí, nemá nablízku a není mu to připomínáno, pak se tím ani neznepokojuje, netrápí, popř. po tom netouží; člověk je lhostejný k tomu, co se odehrává mimo jeho dosah. Tak se tátovi teď s tou novou motorkou chvíli nechlub, ať se zbytečně nerozčiluje, že tolik utrácíš. Co oko n., to s. n. ■ **S** čl. nelituje co nevidí Sejde z očí, sejde z mysli. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. *Čeho oko nevidí, toho srdce neželí*. Srov. i stejné lat. *Quod non videt oculum, cor non dolet*. (Walther 25 940).

Ⓐ What the eye doesn't see, the heart doesn't grieve over. Ⓝ Was ich nicht weiß, macht mich nicht heiß. Ⓕ Loin des yeux, loin du cœur., (On oublie vite ce que l'on ne voit plus / ce qui est loin du regard.)

Z očí / vočí mu kouká šibenice.
(Čl. v hodnotícím komentáři k druhému o třetím a zvl. jeho vzhledu a chování ap.:) (je na něm vidět, že) to je zlý, nečestný člověk; je to darebák n. zločinec (a není dobré se s ním stýkat). ■ **S** on je darebák, on je zlý

Nežeň se očima / vočima, ale ušima.
(Čl. zkušený v radě zvl. vůči mladému druhému ap., s odstínem možnosti oklamání a přetvářky:) nevybírej si ženu, nevěstu jen podle líbivého (a snadno vylepšovaného) vzhledu, ale podle toho, jak se projevuje navenek, jak a co mluví (kde se nemůže snadno přetvařovat); vyber si ženu podle

sluchu, ne vzhledu! ■ **S** vyber si ženu podle projevu! ♦ Přísloví (Čelakovský).

To jsou / sou velké / velký oči / voči!
(Čl. zkušený vůči druhému odmítavě a obv. i pohrdavě o třetím a jeho neskromném požadavku, nároku n. tvrzení o vlastním výkonu ap.:) to je nesmyslně přehnané, nemluví uvážlivě; to nedokáže n. nezvládne, není sebekritický. ■ **S** to je přehnané, to je představa nereálná

Dělá to velké oči. *viz* Dělá to velký voči.

Zlaté oči, které to viděly! *viz* Zlatý voči (který to viděly)!

Bije° to° do očí / vočí. n. **To je do očí bijící.**
(kol; nepřízn) **0** ot, pas, imp, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému o způsobu a formě jeho práce s ohledem na veřejnost n. třetího, obv. nežádoucí, nevhodné ap., též o vnější úpravě s ohledem na prostředí, okolí:) (takhle) je to velmi, příliš nápadné a nevhodné, popř. nebezpečné; je to na první pohled patrné, příliš kontrastní a nepřehlédnutelné (a tím nepříjemné, příp. nevkusné). Když už mu musíš pomáhat, tak trochu míň nápadně! Takhle to b. do v. Ty formulace jsou přece celé tvoje! ■ **S** to je nápadné To je okaté. ♦ Též řídce var. *tluče to do o.*
Ⓐ It's (too) obvious., It sticks out like a sore thumb. Ⓝ (Das ist zu auffällig.) Ⓕ Cela saute aux yeux., ! Ça crève les yeux. Ⓡ (Это бросается в глаза.)

Kams / kam jsi dal° oči / voči?
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 3d
(Čl. kriticky, udiveně vůči zvl. mladému a nezkušenému druhému o jeho volbě partnerky, partnera jen podle vzhledu ap. n. zvl. odhadu vzdálenosti, velikosti předmětu ap.:) **1.** *vždyť není vůbec hezká, hezký!; je ošklivá, ošklivý!; je divné, že sis tak vybral, není to hezké;* **2.** *vždyť to není vůbec správné!; je to zcela špatně odhadnuté n. změřené (a nepasuje to).* **1.** Člověče nešťastná, kams dal v.! Dyť je ta holka ošklivá jak čert! Je aspoň chytrá a hodná? ■ **S** ona je ošklivá, to není správné Je ošklivá jak noc., Máš voči z Kašparovy krávy! ♦ Též var. s valencí ve vedl. větě *K. dal oči, že …?*
Ⓐ 1. You must be blind!, 2. Are you blind?, Weren't you looking?, Didn't you see?, Did you do it with your eyes shut? Ⓕ ! Comment a-t-elle pu te taper dans l'œil!?, (Mais où l'as-tu trouvé(e)?) Ⓡ Куда ты глаза подевал?

Dělá°, co jí° na očích / vočích vidí.
(kol – neutr; přízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na očích*
(Čl. v hodnotícím komentáři k druhému o třetím a jeho počínání a vztahu vůči čtvrtému, tj. ženě, dívce, z lásky n. zamilovanosti ap.:) snaží se nekriticky plnit každé její (i přehnané, troufalé, marnivé) přání; je ochoten pro ni obětavě udělat cokoliv; snaží se dělat jen to, co se jí líbí. Je to hodnej kluk a dělá, co ti na o. v., tak se k němu chovej trošku líp a neurážej ho furt! ■ **S** on je obětavý Cedil by pro ni krev.
Ⓐ He can't do enough for her. Ⓝ Er liest ihr jeden Wunsch von den Augen ab. Ⓕ ! Il fait ses quatre volontés., ! Il est aux petits soins pour elle. Ⓡ (Он ловит каждое её желание.)

Dívá° se, jako by ho° chtěl° očima / vočima probodnout.
(kol; nepřízn) **0** *1. V:* ot, neg, pas, kond, imp, fut, 1. sg a pl; *2. V:* ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *očima* **Verb** probodávat někoho očima
(Čl. vůči druhému v hodnocení třetího a jeho výrazu a reakce na čtvrtého, zvl. v důsledku silného podráždění ap.:) dívá se na něj upjatě, stroze a velmi nepřátelsky, nenávistně, nevraživě. No, nedívej se na mě, j. bys mě ch. v. p., já jsem to nerozbil! Ty střepy už tu tak ležely! ■ **S** on dívá se nepřátelsky Kouká jako vrah.
Ⓐ He looks daggers. Ⓝ Wenn Blicke töten könnten … Ⓕ ! Il le fusille / foudroie / l'assassine du regard. Ⓡ ! (про)буравить (кого-то) глазами; пронзить взглядом

Oči / voči mu° jen hrajou°. n. **V očích mu° jen hraje°.**
(kol; přízn) **0** *1. V:* ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl; *2. V:* ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší v hodnocení vůči druhému o třetím a jeho celkovém dojmu, výrazu tváře a očí a chování, často jako jeho trvalé vlastnosti ap.:) je všímavý, vnímavý a bystrý a umí správně a čiperně reagovat; na jeho očích je vidět chytrost a zájem o okolní svět. Je to chytrej kluk, ten váš Vašík, v o. mu jen h. a jak umí chytře odpovídat! ■ **S** on je bystrý, on je chytrý Ten má pod čepicí.
Ⓐ (You can tell) he's as bright as a button. Ⓝ Seine Augen funkelten. Ⓕ ! Ses yeux brillent d'intelligence., ! Il a des yeux / un regard malicieux / plein de malice., ! Il a le regard vif.

Jdi / di / zmiz / kliď se mi z očí / vočí!
(kol; nepřízn, důraz) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. zklamaný n. rozzlobený vůči blízkému druhému, v kontrastu k předchozí důvěře, naději v něj, též aby jím nebyl dál iritovaný a aby ho nemusel potrestat ap.:) nechci tě tu teď vidět, jdi ode mě, odtud pryč! Tak místo abys nanosil vodu a zatopil, si celý vodpoledne chrněl! Di mi z v. a styď se! ■ **S** jdi pryč!, odejdi! Di do háje!, Koukej zmizet!
Ⓐ Get out of my sight! Ⓝ Geh mir aus den Augen. Ⓕ ! Hors de ma vue!, Loin de mon regard!, ! Fiche le camp / dégage, je ne veux plus te voir! Ⓡ Прочь / долой с глаз моих!

Kliď se mi z očí / vočí! *viz* Jdi mi z očí!

Oči / voči / víčka se mu (už) klíží / zavírají. n. **Spánek mu klíží oči.**
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím, též o dítěti, a jeho reakci na únavu, zvl. v situaci nevhodné pro spaní a vyžadující soustředění, při dlouhé jízdě, přednášce, studiu ap.:) je velmi unavený a usíná; těžko se brání spánku a ospale už občas zavírá oči. ■ **S** on je ospalý

Kouká mu to z očí / vočí.
(Čl. zkušeně vůči druhému o třetím a jeho negativní vlastnosti, neřesti, úmyslu ap., obv. na základě předchozí zkušenosti a jeho chování ap.:) je to na něm patrné, neutajitelné; jeho pohled to prozrazuje (a je třeba být opatrný). ■ **S** on je darebák, to je zřejmé

Kouká, div si oči / voči nevykouká. n. **Div si oči / voči nevykouká.**
Komp kouká, div si oči nevykouká
1. *(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho velké snaze najít hledané, zvl. uprostřed složitého a členitého prostředí, uvnitř prostoru, ve velké dálce ap.:) dívá se a hledá to, ho usilovně (ale marně).* **2.** *(Čl. někdy posměšně vůči druhému o třetím a jeho zaujetí zajímavým, neobvyklým předmětem, popř. i čtvrtým člověkem ap.:) dlouho a upřeně, dychtivě si to, ho prohlíží; udiveně a usilovně na to, něj zírá, dívá se.* ■ **S** on hledá marně, on dívá se dychtivě

Ten bude kulit voči / oči!
(Čl. vůči známému druhému o neinformovaném třetím a jeho očekávané reakci na příjemnou změnu, nákup působivého předmětu ap.:) bude jistě velmi překvapený, užaslý, popř. a bude nám záviděť. ■ **S** to je překvapení, on dívá se dychtivě

Lesknou se mu oči.
(Čl. vůči druhému ve zkušeném komentáři o třetím a jeho vzhledu a pohledu, zvl. z horečky, alkoholického opojení n. velké chtivosti, touhy ap.:) **1.** *(on je omámený a) vypadá nepřirozeně a neobvykle vytřeštěně; dívá se nápadně a upřeně s rozevřenýma očima;* **2.** *dívá se velmi intenzivně a dychtivě se široce rozevřenýma očima; on vypadá uplakaně, jeví stopy pláče.* ■ **S** on dívá se vytřeštěně, on dívá se dychtivě ♦ Též s var. *slzami, závistí / zlobou.*

Má° čtyři oči / voči, a přece / ještě / eště nevidí°!
(kol; posm) **0** *1. V:* ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl; *2. V:* ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému žertovně n. posměšně o třetím s brýlemi a jeho marném hledání, nevšimnutí si věci dobře viditelné ap.:) podivně to nevidí, i když má brýle. Člověče, koukej trošku, dyť to leží tady před tebou! Máš č. oči, a přece nevidíš! ■ **S** on nevidí to Je slepej jak patrona.
Ⓐ He needs his specs adjusting., (*zvolání*) Adjust your specs! Ⓝ Er hat vier Augen und sieht immer noch nicht. Ⓕ (Lunettes ou pas, il est myope comme une taupe.)

Může° na ní° voči / oči nechat.
(kol; přízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 2. sg a pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova)
oči **Verb** moct na někom oči nechat
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím muži a jeho zájmu o ženu kvůli jejímu vzhledu ap.:) je velmi krásná, pohledná a přitažlivá; velmi, neobyčejně se mu líbí a dlouho a upřeně n. stále a rád se na ni dívá. Byla tak krásná, že na ní moh voči n., až do něj musel Honza šťouchnout, aby se pohnul dál. ■ **S** ona je krásná Člověk na ní může oči nechat., děvče, až oči přecházejí
Ⓐ He can't take his eyes off her. Ⓝ Er konnte kein Auge von ihr abwenden. Ⓕ ! Il ne peut détacher ses yeux d'elle. Ⓡ ! не сводить с (кого) глаз

Pro / jen pro tvoje modrý / krásný voči / oči to nedělá.
(Čl. informovaný vůči druhému a proti jeho naivnímu údivu nad nečekaně pozitivním jednáním třetího ap.:) (i když to hezky navenek vypadá) dělá to naprosto zištně a cílevědomě, a ne tedy z obdivu n. lásky k tobě; nedělá to nesobecky pro tebe, ale bude chtít za to něco získat. ■ **S** on jedná zištně ♦ Var. *krásný* je řidší.

Nechoď° mi° (radši) na oči / voči!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. rozzlobeně vůči druhému o blízkém třetím kvůli jeho provinění, porušení slibu, poškození prvního ap., zvl. ve snaze nebýt jeho přítomností ještě víc iritovaný:) (zlobím se na něj, a proto) nechci ho dlouho vidět; nesnesu ho teď ve své blízkosti. Já tu kvůli němu tvrdnu celou hodinu, a von zatím někde kecá! Ať mi radši nechodí na v.! ■ **S** já mám vztek Roztrhnu ho jako hada!
Ⓐ You'd better not show your face (here)., Don't let me see you here (again). Ⓝ Komm mir nicht unter die Augen. Ⓕ ! Disparais de ma vue!, (Je ne veux pas / plus te voir.) Ⓡ (Лучше не показывайся ему на глаза.)

Pokud mě oči neklamou … *viz* Jestli mě neklame zrak …

Nemůže° uvěřit / věřit svým / svejm očím / vočím. n. **Nevěří vlastním vočím.**
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *svým*
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho reakci na spatření nečekané scény, neočekávaný dar, velmi neobvyklé chování čtvrtého ap.:) je krajně překvapený a zaražený, popř. šokovaný a téměř nevěří, že je pravda, co vidí. Nemoh sem u. s. v., když sem viděl Honzu ve fraku, jak se nenuceně baví s ministrem. ■ **S** on je překvapený, on je šokovaný Zůstal, jako když do něj hrom udeří.
Ⓐ He can't believe his eyes. Ⓝ Er konnte seinen eigenen Augen nicht trauen. Ⓕ Il n'en croit pas ses yeux. Ⓡ ! не верить собственным глазам

Div na tom / něm oči / voči nenechá.
Komp kouká, div na něm oči nenechá
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho reakci a pohledu na žádaný n. vytoužený předmět n. člověka vnějškově oslňujícího, zvl. opačného pohlaví ap.:) dívá se na to upřeně, obdivně a s nadšením n. zvědavostí; usilovně a obdivně si to, ho prohlíží n. pohledem sleduje. ■ **S** on dívá se na to nadšeně ♦ Též jako vedl. věta … *div na tom …*

Oči mu už neslouží. *viz* Voči mu už nesloužej.

Pro oči nevidíš. *viz* Pro voči nevidíš!

… div si oči / voči nevykouká. *viz* Kouká, div si oči nevykouká.

Div jí oči / voči nevyškrábaly / nevyklovaly. n. **Oči / voči by si vyškrábaly … (kdyby mohly).**
(Čl. v posměšném komentáři vůči druhému o dvojici n. skupině lidí, obv. žen, v nepřátelském slovním i jiném chování navzájem n. k třetímu, obv. ženě, ze vzteku, v reakci na odhalení viny, zrady ap., s odstínem typické ženské obrany n. útoku pomocí nehtů ap.:) **1.** *prudce a vztekle ji n. sebe navzájem napadali a útočili;* **2.** *intenzivně a agresivně se nenáviděly.* ■ **S** oni jsou nepřátelé, oni útočili na ni

Otevřelo° mu° to° oči. n. **Votevřelo° mu° to° voči.** n. **Otevřely° se mu° oči.** n. **Votevřely° se mu° voči.**
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl; *3. a 4. V též:* 2. a 3. sg, 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** otevřít někomu oči
(Čl. v moralizujícím popisu vůči druhému o výmluvném faktu, přesvědčivém poznatku, události n. poučeném třetím ve vztahu k dezinformovanému, zaslepenému n. klamanému čtvrtému ap.:) odhalil n. to mu odhalilo pravdu a dovedl, dovedlo ho k realistickému názoru; přimělo ho n. pomohlo mu to uvědomit si (celou) pravdu a změnit názor; poučilo ho to náhle a zbavilo zaslepenosti. Pořád šéfovi tak slepě věří, ale po tý jeho poslední zlodějně se mu snad konečně votevřou v. a přestane ho tak obdivovat. ■ **S** to ukázalo pravdu jemu ukázat prstem na něco ♦ Srov. Gn 21,19 aj.
Ⓐ It was an eye-opener to him. Ⓝ Das hat ihm die Augen geöffnet. Ⓕ Ça lui a ouvert les yeux. Ⓡ (Он прозрел., У него с глаз словно пелена спала.)

Ten otvíral / votvíral / kulil / valil° oči / voči!
(kol; důraz) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Verb** otvírat oči na něco, kulit oči / voči na něco, valit oči / voči na něco
(Čl. poněkud posměšně vůči druhému o třetím v reakci na nečekaný a oslnivý n. nečekaně velký a luxusní, krásný předmět, část majetku, stavbu n. na čtvrtého v oslnivém postavení, roli ap.:) byl velmi, krajně překvapený, zaražený a díval se udiveně, popř. a dychtivě n. poněkud závistivě. Pane, ten valil v., dyž tě uviděl v tom novým fáru! ■ **S** to je překvapení, on dívá se dychtivě To koukáš, co? ♦ Ve fut též var. *To bude votvírat v.*
Ⓐ His eyes stood out of his head., His eyes nearly popped out of his head when … Ⓝ Der hat vielleicht dumm aus der Wäsche geschaut. Ⓕ Il a ouvert de grands yeux étonnés., ! les yeux comme des soucoupes, ! Il est resté comme deux ronds de flan. Ⓡ ! пялить глаза

Oči mu jen planou.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho napjatém vzhledu a způsobu projevu, zvl. z momentálního zaujetí, vášně pro cíl, popř. téma ap.:) jeho výraz je intenzivní a dychtivý a jeho vzrušení a nadšení je vidět v jeho očích. ■ **S** on je vzrušený, on dívá se na to nadšeně, on dívá se dychtivě

… až (nad tím / z toho°) oči / voči přecházejí°. n. **Oči / voči nad tím° přecházejí°.**
(kol; přízn, důraz) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *oči* **Komp** byl tak krásný, až oči přecházely
(Čl. poeticky a v hodnocení vůči druhému při pohledu na mimořádnou věc, výtvor, rostlinu, místo ap., často silně nazdobené a barevné n. vyskytující se ve velkém množství ap.:) je to neobyčejně krásné a oslnivé n. je toho tolik a těžko se to vnímá; je to silně esteticky působivé a vyvolává to příliš mnoho dojmů. Ta Alhambra zasazená do zahrad, to je taková krása, až v. p. ■ **S** to je krásné, to je působivé velmi Bere to dech.
Ⓐ It's breathtaking(ly beautiful). Ⓝ … dass einem die Augen übergehen. Ⓕ (C'est un spectacle pour les yeux.) Ⓡ Глаза разбегаются.

Rozsvítily se mu° oči / voči (když …).
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 4a
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho náhlé reakci, výrazu tváře, rozevření očí na dobrou zprávu, radostnou n. příjemnou vyhlídku, v kontrastu k jeho chování dosud ap.:) zaradoval se, ožil a projevil intenzivní a nadšený zájem. Všim sis, jak se mu r. v., dyž sem mu oznamoval, že se v tý věci vypisuje soutěž s odměnou? ■ **S** on projevil zájem radostný Vjela do něj nová energie.
Ⓐ His eye lit up (when). Ⓝ Ihm leuchteten / glänzten die Augen. Ⓕ Ses yeux se sont illuminés (quand …). Ⓡ (У него аж глаза загорелись, . . .)

Očima / vočima by ji° sněd / snědl°.
(kol; obdiv) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v hodnocení třetího, zvl. muže při pohledu na ženu pro její krásu a z lásky ap.:) dívá se na ni upřeně a dychtivě, popř. prohlíží si ji dlouho a s velikým zalíbením, chtivě. Náš Honzík se zamiloval do Mařenky. Zatím sice platonicky a nesměle, ale v. by ji s., dyž ji vidí. ■ **S** on dívá se dychtivě Lesknou se mu oči.
Ⓐ He can't take his eyes off her., He makes sheep's eyes at her. Ⓝ Er verschlang sie mit den Augen. Ⓕ Il la dévore / mange des yeux. Ⓡ ! пожирать (её) глазами

Oči / voči mu° svítí / svítěj. n. **Svítí mu oči.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Komp** oči mu svítí jako dva uhlíky
(Čl. vůči druhému v hodnocení třetího a jeho momentálního silného zaujetí pro cíl, čtvrtého ap., obv. ve výrazu tváře, rozevřených očí ap.:) je na něm vidět jeho nadšené, příjemné vzrušení, radostnou dychtivost, popř. i vášeň. Viděls, co to s ním dělá, dyž uslyšel, že tam bude i Jana? V. mu s., je najednou první hotovej a každýho honí, aby se už šlo. ■ **S** on dívá se dychtivě, on projevil zájem radostný Oči se mu lesknou. ♦ Též var. … *jako dva uhlíky*, kde je navíc i odstín přirozeného, jasného a živého výrazu očí, též o zvířeti ve tmě.
Ⓐ His eyes are (all) lit up., He's radiant. Ⓝ Seine Augen strahlen. Ⓕ Il a les yeux qui brillent.

Uhodilo / praštilo / udeřilo ho° to do očí / vočí.
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho reakci při prvním pohledu na něco nenáležitého, nevkusného n. velmi nápadného, nevhodně velkého, barevného ap., zvl. v kontrastu k celkovému prostředí:) vizuálně ho to zarazilo, překvapilo a nepříjemně na něj zapůsobilo; hned si toho s nelibostí všiml. P. mě to hned do v., jak jsem se dostal dovnitř. Ty krásný starý dveře sou pryč. ■ **S** to překvapuje mě nepříjemně To byl šok!
Ⓐ It hit him right between the eyes. Ⓝ Das fiel ihm sofort ins Auge. Ⓕ Ça lui a sauté aux yeux., ! Ça l'a frappé. Ⓡ ! бросаться в глаза

Čtyři oči / voči vidí víc než dvě. n. **Víc očí / vočí víc vidí.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. v připomínce n. výzvě o pomoc při hledání malého předmětu, drobného znamení v textu n. drobnosti ztracené v nepřehledném okolí, terénu ap.:) (všímavost jedince je omezená, a proto) více lidí snáze najde hledanou věc n. něco zjistí, objeví ap. Pojďte mi někdo pomoct hledat ten knoflík! Není tu moc vidět a víc v. víc v. ■ **S** lidé společně vidí víc než jedinec Když se ruka k ruce vine, tak se dílo podaří. ♦ Z lat. *Plus vident oculi quam oculus*, tj. *Víc vidí oči než oko.*
Ⓐ Four eyes are better than two. Ⓝ Vier Augen sehen mehr als zwei. Ⓕ (Deux paires d'yeux valent mieux qu'une.)

Vlhnou mu (při tom) oči.
(Čl. vůči druhému ve vyprávění o třetím a jeho reakci na dojemný příběh, příjemný sentimentální pohled n. emocionální vzpomínku ap.:) cítí se dojatý, pociťuje soucit n. něžný vztah a začíná lehce slzet, plakat. ■ **S** on pláče, ona rozplakala se

Kdyby sis oči vyplakala …
(Čl. vůči druhému, ženě a jejímu úsilí, snaze dosáhnout cíle ap.:) i když budeš zkoušet všechno možné, přestože o to budeš usilovat všelijak (není to možné, nedosáhneš toho). ■ **S** ty můžeš zkoušet cokoliv, to není možné, přesto ♦ L. Rychman (1922–2007), píseň z filmového muzikálu *Starci na chmelu* (1964).

… až se mu zajiskřilo před očima / vočima / v očích.
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a zvl. o jeho fyzickém pocitu, vjemu velké rány do hlavy ap.:) (úder byl tak silný) … že přestal vidět a měl zrakový přelud, tj. na okamžik dojem, že vidí hvězdičky, jiskření. ■ **S** on měl přelud zrakový

Jen mu oči / voči zatlačit.
(Čl. v komentáři vůči druhému o velmi starém a nemocném třetím, zvl. s odstínem blízkosti smrti ap.:) vypadá, že už velmi brzy zemře. ■ **S** on umírá

Zatmělo se mu před očima / vočima.
(Čl. při popisu vůči druhému o třetím a jeho fyzickém pocitu, zvl. z náhlé nevolnosti, slabosti, vyčerpání ap., obv. těsně před omdlením:) náhle měl zrakový přelud, na okamžik přestal vidět a zatočila se mu hlava. ■ **S** on měl přelud zrakový

Zavřete oči, odcházím.
(Čl., muž vůči druhým ve společnosti n. vůči ženě, zvl. parodicky, ve snaze silně a záhadně zapůsobit ap., obv. s odstínem snahy uchovat v ní předchozí elegantní dojem:) musím teď odejít, odcházím a opouštím vás. ■ **S** já odcházím ♦ Film M. Friče (1902–1968) *Kristián* (1939), kde to říká chvilkový světák ztělesněný O. Novým.

Oči / voči mu° jen září / zářej°.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho náladě a fyzickém výrazu obličeje, zvl. v důsledku ideálně n. výrazně zlepšené situace a radostné vyhlídky ap.:) tváří se velmi spokojeně, uvolněně a radostně n. šťastně; v očích se mu projevuje pociťovaná radost a pohoda. Dostal dopis, že ten konkurz vyhrál a může nastoupit. Od tý doby mu v. jen zářej a náladu má výbornou. ■ **S** on má radost, on projevuje zájem radostný Rozsvítily se mu oči., Září štěstím.
Ⓐ He's got quite a twinkle in his eye. Ⓝ Seine Augen strahlen nur so. Ⓕ Il a les yeux qui brillent / pétillent. Ⓡ Весь сияет.

Zmiz(te) mi z očí / vočí! *viz* Jdi mi z očí!

On se ztrácí před očima. *viz* On se jen ztrácí.

Jaképak okolky! n. **Jakýpak vokolky!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Verb** dělat s něčím / někým cavyky / okolky
(Čl. odmítavě vůči názoru druhého a jeho snaze zvl. zohlednit významného třetího n. zvláštní aspekt, věc v celkovém množství a kontextu ostatních ap.:) nijak se na to, něj neohlížej n. to, ho zvlášť nerespektuj, nešetři, neobsluhuj ap.!; není třeba mezi tím, ním a ostatními zvlášť rozlišovat a upřednostňovat to, ho. Jakýpak s ním v., prosim tě, tady neplatí, že je to ředitel! Musí jíst to, co druhý! ■ **S** neohlížej se na to!, on není důležitý, to není důležité Na něm nesejde.
Ⓐ What the hell!, To hell with it / him! Ⓝ Keine langen Umstände!, Nicht lange gefackelt! Ⓕ **!** Sans façons / manieres / cérémonies / chichis!, **!** Pas de façons / cérémonies entre nous! Ⓡ (Нечего с ним цацкаться / канителиться.)

To jen / jenom tak na okraj / vokraj.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** říct / poznamenat něco na okraj
(Čl. vůči druhým, druhému v komentáři k vlastnímu odbočení od hlavního tématu svého vyprávění, výkladu, argumentace ap. po ukončení odbočky:) to říkám jen jako poznámku pro zajímavost a doplnění celku; to je jen boční, nepřímo důležitá, avšak obecně podstatná poznámka. Jo a do toho dodatku bych přidal eště Nováka, taky na tom přece dělal. To jen tak na o. a teď se vraťme k programu. ■ **S** to není důležité, to je vedlejší To je detail., Ale to nic.
Ⓐ That's just by the way., Just a thought. Ⓝ Nur so am Rande (bemerkt) … Ⓕ (C'est une parenthèse / une digression., C'est marginal.) Ⓡ (Это так, между прочим., Кстати!)

Omne animal post coitum triste.
(Čl., zvl. muž filozoficky a v připomínce vůči druhému ap., s odstínem souvislosti tělesné lásky a její animální povahy:) po aktu tělesného milování člověk na něj pohlíží s určitým vystřízlivěním n. rozčarováním a ne tak nadšeně (a má chuť se zabývat jinými věcmi). ■ **S** čl. vystřízliví po souloži

♦ Z lat. podle Aristotela (384–322 př. n. l.), *Problémy, XXX,1,955a*, tj. *Po souloži je vše zvířecí smutné.*

Omne nimium nocet.
(Čl. vzdělaný v připomínce vůči druhému a ve snaze ho brzdit v jeho náruživosti, výstřelcích ap.:) nic se nemá dělat nadměrně a je třeba být umírněný, jednat umírněně; všechno v nadměrném množství škodí. ■ **S** je třeba postupovat umírněně ♦ Z lat. Vše přílišné škodí, resp. *Všeho moc škodí* (Walther 19 838).

Omne principum dificile. *viz* Každej začátek je těžkej.

Omne simile / omnis comparatio claudicat. *viz* Každé přirovnání kulhá.

Omnes vulnerant, ultima necat.
(Čl. vzdělaný a obv. starší v povzdechu vůči mladšímu, zvl. při vnější připomínce plynutí času, potřeby spěchat, pozdní hodiny ap.:) čas utíká příliš rychle a je ho škoda; čas plyne příliš rychle a bolestně nám s ním ubývá stále víc možností (až jednou skončí úplně). ■ **S** čas plyne rychle ♦ Lat. nápis na slunečních hodinách, tj. *Všechny (hodiny) zraňují, poslední zabíjí.*

Omnia mea mecum porto.
(neutr) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. v komentáři vůči druhému nesoucímu si zbytečně někam všechny své věci, z nepraktičnosti n. též ze strachu o ně, někdy posměšně ap.:) všechny své věci si raději nosím s sebou (popř. což je poněkud nepraktické); mám všechno potřebné u sebe. A: Vývrtku s sebou asi nikdo nemáte, že? – B: Já jo, o. mea m. p., vidíš, jak se hodí? ■ **S** já mám všechno u sebe myslet na všechno ♦ Lat. *Všechno své s sebou nosím*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Paradoxy, 1,1,8*, tj. svou moudrost; podle něho tak odpověděl jeden ze sedmi řeckých mudrců, Biás, kterého lidé na útěku před nepřítelem nabádali, aby si vzal i on s sebou majetek.
Ⓐ I leave nothing to chance., They've got / they take everything with them, including the kitchen sink. Ⓕ Omnia mea mecum porto. Ⓡ Встал да пошёл, так и вотчина со мной., Что на мне, то и моё.

Omnia vincit amor. *viz* Amor vincit omnia.

To je / bude (asi) (nějaký / ňákej) omyl / vomyl.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ve vysvětlení a obraně při nedorozumění vůči druhému proti jeho žádosti o radu, předávané věci, vzkazu n. oslovení v telefonu ap. v důsledku omylu, nesprávné informace ap:) já nejsem ten, za koho mě považujete; jste na špatné adrese, s někým si mě pletete n. jste zaměnil. Počkejte, to b. asi ň. v., ta kytka patří zřejmě tady sousedce, ta má narozeniny, a ne já. ■ **S** to není tak Ale kdepak!
Ⓐ There must be some mistake. Ⓝ Das ist doch wohl ein Irrtum. Ⓕ Ça / ce doit être une erreur. Ⓡ Здесь какое-то недоразумение!

On revient toujours ma ses premiers amours. *viz* Et l'on revient toujours à ses premiers amours.

Pravý opak / pravej vopak je pravdou. n. **Pravdou je pravý opak / pravej opak!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Člověk druhému, který se pokoušel uhodnout, odhadnout něco (často když mohl volit ze dvou protikladných možností):) tak to není, je to obráceně, platí druhá možnost, je to úplně jinak. A: Tak tys mu napřed vynadal a von ti dal facku … – B: P. o. je p.! Von mi dal facku a já mu pak řek svoje … ■ **S** to není tak, to je naopak, to je absurdní To je na hlavu postavený.
Ⓐ Quite the reverse. Ⓝ Das genaue Gegenteil ist wahr. Ⓕ C'est tout le contraire / l'inverse. Ⓡ (Всё как раз наоборот.)

Je jeho pravým opakem. n. **Je to jeho pravej vopak.**
(Čl. vůči druhému v hodnocení třetího ve srovnání s blízkým čtvrtým n. příbuzným z hlediska temperamentu, povahy, vlastností n. schopností ap.:) má zcela protikladné vlastnosti n. schopnosti než on; je úplně jiný než on. ■ **S** to je naopak, on je jiný

Opakování je matka / matkou moudrosti.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *matka*
(Čl., učitel v připomínce zvl. vůči žákům o způsobu nabývání, upevňování znalostí, též jako výtka při neúspěšném školním zkoušení ap. a v kontrastu k představě geniální inspirace bez práce:) pro uchování v paměti je třeba si naučenou látku a získané vědomosti opakovat a procvičovat (protože jinak se snadno zapomínají). Tak žáci darebáci, pětkaři tu ještě zůstanou a budou si dál procvičovat. O. je, jak praví přísloví, matkou m. ■ **S** opakování upevní vědomosti Bez práce nejsou koláče. ♦ Přísloví (Bitt-Schin); z lat. *Repetitio est mater studiorum.*

Ⓐ An ounce of practice is worth a pound of precept., Practice makes perfect. Ⓝ Wiederholung ist die Mutter der Weisheit. Ⓕ La répétition est l'âme de l'enseignement / la mère des études. Ⓡ Повторение мать ученья.

Opatrnost (je) matka moudrosti.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *matka*

(Čl. zkušený n. podezřívavý zvl. vůči ukvapenému druhému a plánovanému podniku, rozhodnému kroku, který je však poněkud nejistý n. nejasný ap.:) neukvapuj se a buď opatrný!; je třeba si své jednání promýšlet a neunáhlovat se; zamýšlený čin je třeba napřed dobře uvážit. Počkej chvíli, mně se to ňák nezdá. Probereme si to ještě jednou! O. je m. m. ■ **S** buď opatrný! Čert nikdy nespí., Pomalu s tou flintou! ♦ Přísloví (Bitt--Schin); někdy s dodatkem *Opatrnost je macecha* (K. Konrád, 1899–1971).

Ⓐ Better to be safe than sorry., You can't be too careful., Diligence is the mother of good luck. Ⓝ Vorsicht ist die Mutter der Porzellankiste. Ⓕ Prudence est mère de sureté.

Opatrnosti nikdy nezbývá / není nikdy dost.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. zkušený n. bojácný zvl. vůči bezstarostnému druhému a jeho záměru, rozhodnému kroku, závažnému podniku n. cestě, zvl. s ohledem na nepřítele, tušené nebezpečí ap.:) je vždy třeba být opatrný a všechno kolem důkladně prověřit, připravit, hlídat, popř. i naplánovat; buď opatrný a neukvapuj se!* Já vím, vypadá to moc dobře, ale přesto se na to napřed ještě vyptám ve městě. O. nikdy n. ■ **S** buď opatrný! Drž se zpátky! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Prodest cautela plus quam postrema querela*, tj. *Opatrnost prospěje víc než pozdější stížnosti* (Walther 22 554).

Ⓐ You can't be too careful., Better to be safe than sorry. Ⓝ Man kann nie vorsichtig genug sein. Ⓕ (On n'est jamais assez prudent.) Ⓡ Осторожность не помешает.

Operace se zdařila / podařila, pacient zemřel.

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Čl. trpce a posměšně v komentáři vůči druhému zvl. o formálně správném průběhu akce, operace ap. a předpisovém konci, s odstínem kritiky slepého spoléhání na pravidla a předpisy a jejich formálního upřednostňování před obsahem:) i když se nic nezískalo n. vše ztratilo, popř. zemřel při tom člověk, formálně byl celý průběh bezchybný a nelze mu nic vytýkat (a formalista může být spokojený).* Po roce navrhování, diskuze a schvalování vše nakonec proběhlo dobře, peníze na záchranu památky se nakonec taky našly. Zámek však mezitím spadl. Inu, o. se z., p. z. ■ **S** to podařilo se jen formálně pro stromy nevidět les

Ⓐ (It was a case of) locking the stable door after the horse had bolted. Ⓝ Operation geglückt, Patient tot. Ⓕ (L'opération s'est bien déroulée bien que le patient soit mort.), ! Tout va tres bien, Madame la marquise …, (On a fait ce qu'il fallait faire.)

To je (ale / stará) opice / vopice!

(Čl. pobaveně n. poněkud znuděně vůči druhému o třetím a jeho chování, hlasu, mluvě a pohybech, popř. i oblečení ap., též nechtěně:) často žertovně n. posměšně napodobuje, imituje druhé lidi; rád se nevědomky chová jako jiní lidé, přejímá jejich zvyky, způsob oblečení ap. ■ **S** on napodobuje ♦ Někdy s var. *vopičák*.

Je tady (vzduch / smradu) jak v opičárně / ve vopičárně.

Komp je tu smradu jak ve vopičárně

(Čl. znechuceně vůči druhému o vzduchu v místnosti, uzavřeném prostoru kvůli přítomnosti mnoha lidí, nevětrání ap.:) zapáchá to tady, je tady smrad; je tady špatný, vydýchaný a páchnoucí vzduch. ■ **S** je tam zápach

Spadla za / nad tím opona.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený n. informovaný vůči druhému ulehčeně v komentáři o proběhlé problematické aféře, záležitosti, sporu, soupeření ap.:) je dobře, že už to skončilo a ničím se to nepřipomíná. Byla to nechutná záležitost od samýho začátku, jeden krad, druhej podváděl, třetí udával … Je dobře, že nad tím konečně s. o. ■ **S** to skončilo A je po komedii.

Ⓐ The case is over., The curtain has been brought / rung down on it., The curtain has fallen (on the matter). Ⓝ Hinter ihm fiel der Vorhang. Ⓕ (On a tiré le) rideau., (Heureusement, tout cela est terminé.) Ⓡ Финита ля комедия.

Jen / to se opovaž / vopovaž!

(Čl. obv. silnější, mocnější v důrazném varování vůči druhému chystajícímu se udělat něco škodlivého n. nežádoucího zvl. pro prvního apod. n. jen ve výstraze před takovým nápadem, úmyslem:) nedělej to, varuju tě n. zakazuju ti to!; nesnaž se, nezkoušej to udělat, byl bys za to potrestaný. ■ **S** nedělej to!, ty budeš potrestaný

Nemluv (v)o oprátce / voprátce v oběšencově / ve voběšencově domě! *viz* Nemluv vo provaze v domě voběšencově.

Děkuju za optání / voptání.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 2. slova) *(Čl. vůči poněkud známému a obv. i nadřazenému druhému ve formální reakci na jeho zdvořilý, někdy i přátelský dotaz po tom, jak se mu daří, popř. i jeho blízkým apod.:) těší mě váš projevený zájem.* A: Á, von je tady i pan Novák! Jak se máte, pane Nováku? – B: No, d. za v., ujde to. ■ **S** to těší mě, já děkuju Srdečný dík!
Ⓐ Thank you for asking., Kind of you to ask. Ⓝ Danke der Nachfrage. Ⓕ (Merci., Je vous remercie de votre intérêt.)

Optimismus je nedostatek informací.
(Čl. zkušený obv. ironicky vůči druhému a jeho nadšení z vyhlídky, slibného počátečního vývoje vlastního plánu ap.:) člověk se všemi relevantními poznatky musí být v takové situaci pesimista; nebuď tak optimistický, tak se to zdá jen teď a je zřejmé, že všechny překážky a komplikace ještě vůbec netušíš. ■ **S** čl. informovaný nemůže být optimista

Opustíš-li mne, nezahynu, opustíš-li mne, zahyneš.
(Čl. pateticky a vážně ve varování vůči druhému, zvl. s ohledem na eventualitu opuštění vlasti a s odstínem vratkosti a křehkosti lidského života a jeho závislosti, nesamostatnosti ap.:) (pro vlast, něj ap.) tvůj odchod nebude těžký ani tragický, tragický, těžký osud však proto postihne tebe. ■ **S** odchod tvůj postihne tebe řezat si pod sebou větev, kopat si hrob ♦ V. Dyk (1877–1931), báseň *Země mluví* ze sbírky *Okno* (1921).

Ora et labora.
(Čl. zvl. vzdělaný v připomínce životní zásady vůči druhému ap., obv. v kontrastu k možnostem výstřelků, lákavé zahálky:) rozděl si životní zájmy a povinnosti rovnoměrně!; chovej se, žij správně a podle daných zásad a buď přitom pilný a přičinlivý! ■ **S** žij podle zásad a buď pracovitý! ♦ Z lat. *Modli se a pracuj*, heslo Basileia Velikého (asi pol. 4. stol.), rozšířené jako heslo benediktinů.

Ora pro nobis!
(Čl. zvl. vzdělaný, popř. pobožný, často před druhými v abstraktním, patetickém a iracionálním oslovení nepřítomného zesnulého patrona, boha ap., zvl. v krizi, před rozhodující zkouškou ap.:) dej nám svou přízeň, pomoz nám (v tom) n. ochraňuj nás (při tom)! ■ **S** ochraň nás!, pomoc! ♦ Z lat. *Modli se za nás.*

Kdyby nebylo oráče, nebylo by boháče.
(Čl. moudrý zvl. v připomínce vůči lehkomyslnému n. přezíravému druhému, s odstínem poukazu na základní lidské hodnoty a jejich přirozený sled ap.:) bohatství (druhých) vzniklo na základě práce (mnoha obyčejných lidí) a bez ní je nemyslitelné (a je proto třeba si jí vážit). ■ **S** bohatství vzniklo prací ♦ Přísloví (Čelakovský).

Orel much / mouchy nelapá.
(Čl. zkušený zvl. v připomínce vůči druhému, obv. v reakci na výraz přehnaného strachu z mocného třetího ap.:) tak mocný, důležitý člověk se o drobnosti, podružné věci či lidi nestará (a tedy je ani nepronásleduje apod.). ■ **S** čl. mocný nesleduje drobnosti ♦ Přísloví (Čelakovský), to však doslova z lat. *Aquila non captat muscas.*

Orel / vorel nebo panna! n. **Hlava / panna nebo orel / vorel?**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ve výzvě vůči druhému vybrat si jednu ze dvou alternativ náhodně rozhodnutých hodem mince a vrchní její stranou, zvl. v reakci na jeho lhostejnost n. nerozhodnost apod.:) vyber si orla nebo pannu, hodíme a výsledek pak bude platit jakožto rozhodnutí. A: Tak dem do hospody nebo za holkama? – B: No, vobojí, ne? Ale co dřív? Tak v. n. p.? ■ **S** vyber si! Hoď si korunou! ♦ Podle staršího alternativního zobrazení stran mincí, tj. obrazu dívky proti rakouské orlici na druhé straně, užívaného při losování; to však už ze starého Říma, kde jeden typ mincí měl takto proti sobě obraz Ianuse a lodní přídě, kdy se říkalo *Hlava nebo loď*, resp. *Capita aut navem.*
Ⓐ Heads or tails? Ⓝ Kopf oder Wappen! Ⓕ Pile ou face? Ⓡ Орёл или решка?

Mohl by s ním ořechy klátit / srážet. *viz* Moh by (s ním) vořechy klátit.

To je° (tvrdý) oříšek / tvrdej voříšek (pro něj°).
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova)
tvrdý **Nom** tvrdý oříšek
(Čl. ve zkušeném komentáři vůči druhému o třetím a jeho úkolu, řešeném problému ap.:) je to (pro něj) neobvykle složité, náročné a obtížné; je to intelektuálně náročné a je těžké najít příčinu toho apod. Honza je dobrej, ale vyřešit tenhle rébus je i pro něj t. o. ■ **S** to je obtížné, to je složité příliš To je fuška.
Ⓐ It's a tough nut (for him) (to crack). Ⓝ Das

ist eine harte Nuss. Ⓕ C'est un véritable casse--tête / sac de nœuds!, ! Ça lui donne du fil à retordre. Ⓡ Это (был) крепкий орешёк!

I kdyby osla do Paříže vedl, komoň z něho nebude.
(Čl. kriticky a zkušeně, popř. i výsměšně vůči druhému o hloupém třetím a jeho snaze se vyvyšovat, vylepšovat si svou pověst apod:) hlupák je hloupý stále a nezmoudří žádným zásahem ani vlivem. ■ **S** čl. hloupý zůstane hloupý ♦ Přísloví (Čelakovský); *komoň*, dnes řídké, je označení koně zvláště ve starém básnictví ve vznešeném kontextu.

Osla poznáš podle uší.
(Čl. zkušený zvl. v připomínce n. povzdechu vůči druhému o třetím a jeho typickém chování n. projevu ap.:) hlupák se (přes snahu to zakrýt) vždy pozná podle charakteristických projevů, známek; hlupák je nápadný. ■ **S** čl. hloupý zůstane hloupý ♦ Přísloví, z lat. *Ex auribus asinum (cognoscere)*.

Stokrát nic umořilo (i) osla / vosla.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. obv. v nesouhlasné reakci na zdvořilé přijetí omluvy od prvního, zvl. slovy „to nic není" na drobnou bolest, strčení, šlápnutí na nohu, ušpinění oděvu n. na vynucenou drobnou úsluhu, práci ap., způsobené třetím, popř. i prvním, zvl. při nepříjemném opakování:) i maličkost se častým opakováním stává velmi nepříjemná nebo obtížná a přestává být snadno omluvitelná.* A: To nic není, to se vypere. – B: Jo, s. nic u. o., dyť tě polil už podruhý. ■ **S** maličkost opakovaná je problém velký To je votrava. ♦ Řídce též v kond. a řídce i var. *vola*.

Ⓐ Constant dropping wears away a stone. Ⓕ ! Les petites pluies gâchent les grands chemins.

Já ti to osladím / vosladím!
(Čl. zvl. vlivný n. mocný rozzlobeně n. pomstychtivě ve výhrůžce vůči druhému, zvl. pro jeho úmysl udělat prvnímu něco nežádoucího a nepříznivého a mírně ho tak poškodit n. iritovat ap.:) znepříjemním a ztížím ti to (novou překážkou apod.) a vytrestám n. potrestám tě za to. ■ **S** já potrestám tě

Oslíčku, otřes se! n. **Voslíčku, votřes se!**
(Čl. obv. žertovně vůči druhému zvl. v reakci na jeho neúmyslné upuštění n. ztrátu mince ap., s poukazem na známou pohádku a pohádkovou možnost tak získat víc peněz:) udělej ten pohyb ještě víckrát, snaž se víc (a já budu bohatý). Von si myslí, že stačí říct v. v. se. Ale vydělat padesát tisíc, to není tak jednoduchý. ■ **S** udělej to znovu!, dej mi peníze! ♦ Ze známé pohádky, kde se kouzelný oslík na daný povel otřese a padají z něj zlaťáky.

Ostatek je mlčení. n. **Zbývá jen mlčení.**
(Čl. filozoficky vůči druhému, zvl. na konec svého výkladu, úvahy a s ohledem na zvláštní povahu tématu, souvislost se smrtí ap.:) je to tak nejasné a neznámé n. složité, že už o tom dál nelze nic říct. ■ **S** nelze říct víc ♦ Z angl. *The rest is silence*, poslední slova Hamletova, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet* (1601).

To je ostuda / vostuda jak(o) Brno.
Komp to je ostuda jako Brno
(Čl. vůči druhému rozmrzele a soucitně o jeho, popř. zahanbeně i o svém, neprozřetelném činu, omylu, jednání odporujícím slušnosti, pravidlům n. očekávání, v kontrastu zvl. k jeho postavení, kvalifikaci, věku ap. a s ohledem na mínění známých druhých:) to je velká a nepříjemná ostuda; je to trapné a velmi se za to stydím. ■ **S** to je ostuda

To je ostuda / vostuda (jako barák)! n. **Ta ostuda / vostuda!** *viz* To je vostuda!

Je to (už / jen) pro ostudu / vostudu.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky, nespokojeně o třetím a jeho zvl. opakovaném, trvale nevhodném chování, vzhledu n. o nežádoucím, překážejícím předmětu, jeho vzhledu ap.:) to je (už) příliš nevhodné a budí to pohoršení (a je třeba to odstranit, zlepšit); je to dál už příliš nepříjemné, popř. nepřijatelné a nelze to už dál trpět, snášet. Ten náš barák potřebuje novou vomítku, už je to pro v., jak je špinavá. ■ **S** to je ostuda Hanba mluvit!

Ⓐ It makes me blush to think of it. Ⓝ Das ist eine Schande / Affenschande. Ⓕ ! C'est une honte., Quelle honte! Ⓡ Стыд сказать!, Сраму не оберёмся!

Osud si cestu najde.
(Čl. zkušený rezignovaně vůči druhému, zvl. v reakci na prožitou smůlu, neštěstí ap. n. o třetím a budoucím trestu za jeho provinění ap., s odstínem pocitu marnosti nad snahou se tomu vyhnout:) (předurčený n. spravedlivý) trest n. zásadní změna nějak, nějakým způsobem postihnou každého; před vlivem osudu není úniku. ■ **S** osud je nevyhnutelný ♦ Přísloví, z lat. *Fata viam invenient*; P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 10,113*; srov. *Dělej co dělej, osudu neujdeš* ap.

Mně řekl osud: Českým pěvcem buď!
(Čl. pateticky n. žertovně vůči blízkému druhému, zvl. ve snaze připomenout n. povzbudit jeho aspirace a talent ap.:) já n. ty jsi osudem předurčený jako velký národní básník (tak veršuj dál)! ■ **S** ty jsi básník, já jsem básník ♦ J. Neruda (1834–1891), báseň *Vším jsem byl rád* ze sbírky *Knihy veršů* (1867).

Osud (mu) byl příznivý / příznivě nakloněn / nakloněnej.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho nenadálém úspěchu, náhodné příznivé změně ap., někdy v kontrastu k osudu svému n. jiných ap.:) měl (v tom) štěstí; měl, dostal n. našel (k tomu) příznivé podmínky (a proto se mu to podařilo). ■ **S** on má štěstí

Náš osud je v jeho rukou.
Verb být / bejt v rukou někoho
(Čl. rezignovaně n. též s napjatým očekáváním vůči druhému o třetím a své blízké budoucnosti, existenci, vývoji ap. v momentálně podřízeném postavení pod třetím, popř. v zajetí ap.:) náš další život n. jeho způsob teď závisí jen na něm, na jeho rozhodnutí, popř. i rozmaru (a sami nemůžeme zasáhnout); teď o nás zcela rozhoduje, rozhodne on. ■ **S** my závisíme na něm, on rozhoduje o nás

Potkal / stihl ho stejný osud / stejnej vosud.
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho neštěstí, nemoci, nedobrém výsledku, popř. trestu za jeho přečin ap. ve srovnání se čtvrtým, jeho předchůdcem, příbuzným, spolupracovníkem v podobných podmínkách ap.:) dostal se do stejné situace a dopadl stejně (špatně), postihla ho stejná nepříjemnost, problém ap. ■ **S** on dopadl špatně taky, to bylo předurčené

Takový / takovej už je osud / vosud. n. **To je osud / vosud.**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři n. ve snaze ho utěšit, přimět ho smířit se s nečekaným nezdarem, neovlivnitelnou ztrátou, podivným neštěstím ap., často v kontrastu k jiné nenaplněné obavě ap.:) (tak se to náhodou stalo a) nedá se s tím nic dělat, nelze to ovlivnit a je možné to jen přijmout; je to zlé, nepříjemné, ale stalo se to a nešlo to předem ovlivnit. A: Představ si, celej život se děda bál letadla a nikdy neletěl a najednou, na starý kolena, že pojede s Honzou autem ještě jednou na Šumavu a bác, rozmlátěj se tam na padrť. – B: T. je holt v. ■ **S** to nedalo se změnit, to stalo se náhodou Bylo to dílem náhody.

Ⓐ Such is fate. Ⓝ So ist das Schicksal. Ⓕ C'est le destin. Ⓡ Такова се ля ви. (На судьбу не пеняй.)

Je to jeho osud / vosud.
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho celoživotním povolání, zálibě n. jen náhodné činnosti, vyžadované druhými, popř. i o jeho životním druhovi, na kterém lpí n. kterého se nedovede vzdát ap.:) je s tím, ním dlouhodobě, celoživotně spojený n. na něj, to vázaný. ■ **S** on je spojený s tím pevně

Osud chtěl / rozhodnul / rozhodl jinak.
(Čl. v komentáři a popisu vůči druhému o třetím a jeho nečekané životní historii v kontrastu k očekávání n. jeho přání, snaze ap.:) (vnějším neovlivnitelným zásahem n. náhodou) stalo se něco úplně jiného a dopadlo to jinak, popř. obráceně; nečekaně dopadl úplně odlišně. ■ **S** on dopadl jinak, to dopadlo jinak

Osud tomu chtěl (aby …).
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊟ 4c neukon. – (aby) – kles.
(Čl. vůči druhému o nečekané a pro něj n. pro sebe nepříznivé, nepříjemné a závažné události, vývoji ap., zvl. ve snaze přimět druhého smířit se s tím n. přesvědčit sama sebe, též jen při popisu vývoje a neočekávaného, závažného a zajímavého zvratu, události ap.:) **1.** *stalo se, vyvinulo se to náhodou (tak, že …);* **2.** *stalo se to (tak, že …), protože to bylo nevyhnutelné, nedalo se tomu zabránit ap.* **1.** O. t. ch., abych nakonec vedl i tak velký úřad, i když jsem od přírody spíš tichý a poručet moc neumím. ■ **S** to bylo předurčené, to stalo se náhodou Bylo to dílem náhody.

Ⓐ It was fate., It had to be., 1. As luck would have it, …, 2. Fate has decreed that … Ⓝ Das Schicksal wollte, dass … Ⓕ Le sort en a voulu ainsi., Le destin l'a voulu (ainsi)., ! C'était écrit / fatal., (Cela devait arriver.) Ⓡ (Ему на роду было написано, что . . . , От судьбы не убежишь.)

Nepokoušej° osud / vosud!
(kol; varov) **0** ot, poz, pas, ind, kond, imp, min, préz, fut, 1. a 3. sg, 3. pl ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** pokoušet osud
(Čl. zvl. ve varování vůči neopatrnému, hazardujícímu druhému při riskantní soutěži, krajním sportovním výkonu, závažném politickém kroku ap., obv. s odstínem zbytečnosti a ohrožení dobré výchozí situace ap.:) neriskuj to (je to příliš hazardní, nebezpečné)! Hele, první kolo jsi vyhrál a tak

n. o.! Takhle zvyšovat rychlost auťáku je moc riskantní. ■ **S** buď opatrný!, neriskuj!, nepřivolávej neštěstí! Drž se zpátky!, Čert nikdy nespí.

Ⓐ Don't tempt fate / providence. Ⓝ Fordere nicht das Schicksal heraus! Ⓕ Ne tente pas le (mauvais) sort! Ⓡ Не искушай судьбу!

Osudu / svému osudu (stejně) neujdeš / neunikneš.
(Čl. informovaný výhrůžně n. fatalisticky rezignovaně vůči druhému, někdy v důsledku jeho zlého činu, provinění ap.:) **1.** *budeš (za to) stejně jednou spravedlivě potrestaný;* **2.** *život je předem daný, člověk tudíž skončí předurčeným způsobem (a nemá cenu se snažit takovému konci vyhnout).* ■ **S** ty budeš potrestaný, čl. má konec předurčený

Osudu poručeno!
(Čl. zvl. starší rezignovaně vůči druhému v reakci nad ztrátou majetku, domu, obv. v důsledku přírodní katastrofy, požáru ap.:) nemůžu proti tomu nic dělat a musím se s tím smířit. ■ **S** to je ztracené, já respektuju to

Tebe mi poslal sám osud! *viz* Tebe mi seslalo samo nebe!

Osud je svedl dohromady.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o významném, charakteristickém třetím a čtvrtém, obv. ve smyslu osobností ap.:) náhodou, vlivem okolností se oba setkali a pak (nějakou dobu) spolupracovali. ■ **S** oni setkali se

Tak určil / rozhodl osud.
(Čl. fatalisticky vůči druhému v komentáři k nepříznivému vývoji, nepříjemné změně v životě ap.:) to se muselo zřejmě stát a nedalo se tomu vyhnout; bylo to předurčené. ■ **S** to bylo předurčené ♦ Z lat. *Hoc erat in fatis*, doslova *tak bylo v osudu*, resp. *věštbě*.

Osud si s ním (divně) zahrál.
(Čl. informovaný vůči druhému o známém třetím a jeho nečekaném příběhu, životním neštěstí, problémech ap.:) prožil, měl podivné a nedobré zkušenosti; jeho život se vyvíjel podivně a nepříjemně, popř. bolestně. ■ **S** život jeho nebyl dobrý, život je proměnlivý

Jeho° osud je° zpečetěn.
(neutr – kol) **0** ot, neg, akt, imp, imp neg ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) **Verb** zpečetit svůj osud
(Čl. vůči druhému v hodnocení, předpovědi špatné, tragické budoucnosti třetího na základě jeho provinění, chyby ap. a nutného negativního následku, trestu ap., v kontrastu k možnosti změnit to ap.:) už mu nic, nikdo nepomůže, nemá žádné východisko a nevyhnutelně skončí špatně n. tragicky. ■ **S** on dopadne špatně Běda mu!

Ⓐ His fate is sealed. Ⓝ Sein Schicksal ist besiegelt. Ⓕ Son sort est scellé / réglé. Ⓡ (Судьба его предрешёна.)

Stalo se mu to osudným / vosudným.
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho provinění, přestupku, chybě ap. n. o náhodné vnější události, nešťastné náhodě apod. a jejím zásadním vlivu na třetího ap.:) bude muset za to nést nepříznivé následky, vytrpět trest ap.; velmi výrazně, popř. tragicky ho to ovlivnilo, zasáhlo n. bylo to pro jeho další vývoj rozhodující. ■ **S** to bylo předurčené, on dopadne špatně

To je velkej otazník / votazník. n. **To je velký otazník.**
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému zvl. v reakci na jeho otázku na vlivného třetího a jeho postoj n. další možnost, faktor a jeho vliv obv. v širším rámci, plánu ap. a jeho budoucí vývoj:) to se momentálně nedá odhadnout, s přesností říct, a je to proto velmi nejisté; s tím n. ním se (zatím) nedá počítat, nevíme, jak se vyvine n. jak se rozhodne. ■ **S** to je nejisté, já nevím

Visí nad tím / ním otazníky.
(Čl. informovaný vůči druhému o projektu, úmyslu n. třetím z hlediska budoucnosti a s ohledem na autoritativního, mocného a rozhodujícího čtvrtého ap.:) realizace toho n. zařazení jeho je stále nejasné, zpochybňované n. naráží na překážky. ■ **S** budoucnost je nejistá

Už otáčí° / votáčí° / obrací° / vobrací°.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v hodnotícím komentáři vůči druhému o třetím, dříve neoblomném, přesvědčeném o jiném názoru, a o jeho reakci na změnu situace, vnějších podmínek ap., zvl. s ohledem na vlastní prospěch, ze strachu o místo, o ztrátu přízně ap., momentálně v diskuzi, dlouhodobě politicky ap.:) mění radikálně svůj názor a přiklání se viditelně na opačnou stranu, k opačnému stanovisku, názoru. Dyž vidí, co se změnilo, dneska už v., i když to byl včera zarytej komouš. ■ **S** on mění názor, on změnil názor převlékat kabáty

Ⓐ He's coming round., He's nailing his colours to the mast. Ⓝ Er wird langsam anderen Sinnes. Ⓕ Il est en train de retourner sa veste., Il commence à tourner casaque. Ⓡ (Вот, уже на попятную!)

Na blbou otázku / votázku blbá odpověď / vodpověď.
(Čl. sarkasticky a stručně zvl. vůči druhému v reakci na jeho výčitku n. údiv nad nečekanou, podivnou odpovědí prvního na otázku ap.:) ta tvoje otázka byla tak nevhodná a naivně hloupá, že jsem na ni nemohl odpovědět něčím rozumným (než takhle). ■ **S** kdo ptá se hloupě slyší odpověď hloupou, odpověď je přiměřená otázce

Je° to jen otázka času. n. **To je jen otázkou času.**
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *otázka*
(Čl. zkušeně zvl. v odpovědi druhému na otázku po termínu konce činnosti, procesu, očekávané změny, uvažovaného stadia vývoje ap.:) už to probíhá svým tempem a určitě k tomu (po nějaké době) dojde, je třeba teď jen čekat; je to načasované a po řádném průběhu to (brzo) nastane. Viděls ty promáčené zdi a díry ve střeše? Je to jen o. č., než ten barák spadne. ■ **S** to netrvá dlouho, to stane se určitě Dřív nebo později., Je to na spadnutí.
Ⓐ It's only a matter of time. Ⓝ Das ist nur eine Frage der Zeit. Ⓕ C'est juste (seulement) une question de temps. Ⓡ (Это всего лишь вопрос времени.)

To je otázka / votázka několika / dvou tří dnů.
(Čl. zkušený, informovaný zvl. vůči druhému při odhadu délky doby uskutečnění, vyřešení, realizace, nástupu změny, projevení se probíhajícího procesu, příchodu třetího ap.:) bude to trvat (jen, resp. až) několik málo dní; projeví se to, rozhodne se to, nastane to, přijde to za pár dní. ■ **S** to netrvá dlouho, to nepotrvá ♦ *To* lze zaměnit i za další určení krátké lhůty, časového rozmezí.

Jaká otázka, taková odpověď.
(Čl. v komentáři vůči druhému a jeho údivu ze zdánlivě nečekané formy n. obsahu odpovědi zvl. třetího v reakci na problematickou otázku druhého ap.:) odpověď je (svou rozumností, popř. hloupostí, vhodností, délkou ap.) přiměřená, odpovídající povaze položené otázky; tvoje n. ta otázka si takovou, podobnou odpověď zasluhuje. ■ **S** odpověď je přiměřená otázce, kdo ptá se hloupě slyší odpověď hloupou ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je° to otázka / votázka života a smrti.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *života a*
(Čl. vůči druhému v hodnocení situace, zvl. při rozhodování vykonat něco velmi riskantního n. odhadu času zbývajícího do kritického momentu, zvl. s odstínem alternativ zachování n. zničení života, zmaření něčeho důležitého ap.:) **1.** *je to velmi závažné, zásadní rozhodnutí (a času je velmi málo);* **2.** *je to velmi závažná chvíle, je velmi málo času a není jasné, jestli stačí n. zda to stihneme.* **2.** To je vzácná krevní skupina a už na ni v nemocnici čekají. Je to o. ž. a s., musíte ji tam dopravit včas, rozumíte? ■ **S** on rozhoduje o všem, to je důležité Rozhoduje každá vteřina., S tím to stojí a padá.
Ⓐ It's a matter of life and death. Ⓝ Das ist eine Frage auf Leben und Tod. Ⓕ C'est une question de vie ou de mort. Ⓡ Это вопрос жизни и смерти.

To je° otázka / votázka (S).
(kol) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (něčeho) – kles.
(Čl. vůči druhému v kladení důrazu n. vysvětlení zvl. hlavní motivace n. souvislosti v rámci uvažovaného projektu, záměru, potřeby změny ap.:) to (především n. zcela) záleží na něčem; to je ovlivněno a rozhodne se to až něčím. Ne ne, to je napřed o. peněz a až pak snad i o. času. Chuť nebo vůli sem nepleť! ■ **S** to záleží na … Vtip je v tom, že …
Ⓐ It's a matter / question (of sth). Ⓝ Das ist eine Frage. Ⓕ C'est une question de … Ⓡ Это вопрос (чего, денег, терпения и т. д.).

Být či nebýt, to je otázka. *viz* Být či nebýt, to je otázka.

Je otázkou, co / kdo / který / jaký / proč / jestli …
(Čl. zvl. v diskuzi vůči druhému, druhým, zvl. ve snaze omezit n. zrelativizovat, zpochybnit apodiktické n. zevšeobecňující tvrzení druhého, obv. v kontextu mnoha dalších a opomíjených faktorů ap.:) (není to tak jasné a) je třeba (znovu) uvážit, co / kdo / který / jaký / proč / jestli … (to tak je); není to tak nesporné a záleží na tom … ■ **S** to je nejasné, to záleží na …

To je / toť otázka / votázka!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. v reakci na dotaz druhého, obv. ve smyslu potřeby volby z více alternativ nezásadní povahy ap.:) to je to, co (také) nevím / nikdo neví, co mě zajímá, na co se ptám, co ještě není rozhodnuto. K tomu masu pivo nebo víno, toť v.! Honzíček si

ale dá určitě kolu, že? ■ **S** já nevím, já nevím co dělat, to je nejasné To je hádanka. ♦ Z angl. *That is the question*, z Hamletova slavného monologu, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet* (1601).

Ⓐ That's / that is the question. Ⓝ Das ist die Frage. Ⓕ C'est (toute) la question. Ⓡ (Быть иль не быть?) Вот в чём вопрос!

Tak / takto / takhle (ta) otázka nestojí.
(Čl. zvl. informovaný v diskuzi vůči druhému, druhým o diskutovaném problému a jeho souvislostech v širším kontextu ap.:) takto to není vyjádřeno správně, a nelze to proto zdůrazňovat n. to není důležité; je to (poněkud) jinak a důležitá je (naopak) jiná souvislost; podstata toho problému tkví v něčem jiném. ■ **S** to není tak, to není důležité, podstata problému je jiná

Otázka zní, co / kdo / jak / …
(Čl. vůči druhému při řešení problému a hledání pro něj nejlepší varianty ap.:) hlavní problém teď je rozhodnout n. vybrat, co je nejlepší (z možností), kdo (se hodí), jak (to udělat nejlíp) ap.; to záleží na tom, co / kdo / jak / kdy …; to (řešení) lze zformulovat tak, že vše teď závisí na volbě toho, co / kdo / jak … ■ **S** problém je tady, to záleží na …

… co by se otčenáš / votčenáš pomodlil.
(Čl. zvl. při popisu události, zákroku ap. a jeho délky vůči druhému, v kontrastu k představě délky větší ap.:) udělal to n. to se stalo poměrně rychle; to trvalo jen velmi krátce. ■ **S** to trvalo krátce

Jeden otec uživí spíš deset dětí než deset dětí jednoho otce.
(Čl. zkušený a starší v poučení n. smutné připomínce vůči druhému obv. o starém třetím a péči jeho rodiny, často početné, o něj ap.:) děti jsou nevděčné a neumějí n. nechtějí se o své staré rodiče ani zdaleka postarat tak, jako rodiče o ně. ■ **S** děti jsou nevděčné, děti nepostarají se o rodiče ♦ Přísloví (Čelakovský, tam však je *deset synů*).

Cti otce svého i matku svou (abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi).
(Čl. zvl. starší v připomínce druhému jedné ze základních životních zásad, někdy v kontrastu k jeho neúctě ap.:) važ si svých rodičů a prokazuj jim patřičnou úctu (protože na tom záleží i dobrá kvalita tvého vlastního života)! ■ **S** važ si rodičů! ♦ Křesťanské *desatero*, srov. i Mt 19,19.

Jaký otec, takový syn, jaká voda, takový mlýn, jaké dřevo, takový klín.
(Čl. v ponaučení a připomínce obv. mladšímu druhému, zvl. po špatném činu ap. mladšího třetího s ohledem na čtvrtého, tj. otce ap.:) od špatně vychovaného mladíka nelze čekat jiné projevy, postoje ap. než od jeho špatného otce; špatný základ nedá dobrý výsledek, dobrý základ dává dobrý výsledek. ■ **S** základ špatný nedá výsledek dobrý ♦ Přísloví (Čelakovský).

Doma / tady se sotva / jen otočil / votočil (a …).
(Čl. v komentáři vůči druhému o spěchajícím třetím po jeho příchodu domů n. na jiné místo, zvl. proti původnímu očekávání ap.:) byl, pobyl, zdržel se doma, tady jen krátkou chvíli (a … zase spěchal jinam). ■ **S** on byl tady chvilku jen

To je otrava! *viz* To je votrava!

Už mu otrnulo. *viz* Už mu votrnulo.

Lépe je zemřít než žít v otroctví.
(Čl. zvl. hrdý a sebevědomý, obv. pateticky vůči druhému, druhým a v kontrastu k nabízené možnosti se v klidu ponížit a sloužit podrobiteli ap.:) svoboda je cennější než život a není důstojné žít jako otrok v nesvobodě; je lepší zvolit smrt než poddanství. ■ **S** svoboda je cennější než život ♦ Přísloví.

Jen se otřese / votřese / votřepe / voklepe (když to slyší).
(Čl. znechuceně a kriticky vůči druhému o rozpustilém, darebáckém třetím ap. a jeho reakci na domluvu, dobrou radu, popř. mírný trest ap.:) je pořád stejný (stejně špatný ap.) a vůbec to na něm nenechává stopy a nepůsobí, nezabírá to; nijak se po tom nelepší, nenapravuje. ■ **S** on nereaguje pozitivně

To je otřes! *viz* To je votřes!

To je otřesné. *viz* To je votřesný.

Où sont les neiges d'antan? *viz* Kdeže loňské sněhy jsou?

To je ou kej / oukej! n. **Ou kej!**
(Čl. zvl. mladší neformálně n. ležérně vůči druhému ve snaze ho uklidnit a v reakci zvl. na jeho nejistý návrh, znepokojení n. omluvu za drobnou újmu, zvl. fyzickou, ušpinění ap.:) **1.** *to je přijatelné, dobré a souhlasím s tím;* **2.** *nic (zlého) se nestalo, vše je v pořádku, bylo to tak dobře.* ■ **S** to je dobré, to je přijatelné, já souhlasím ♦ Z angl. *OK*; samo znamená obv. jen *souhlasím*; zřejmě z *all correct = všechno v pořádku.*

Jedna ovce prašivá celé stádo nakazí. n. **Jedna prašivá ovce zkazí celé stádo / všechny ostatní nakazí.**
(Čl. zkušený v radě vůči druhému o nevhodném, demoralizujícím, darebáckém třetím v kontextu skupiny, týmu, společnosti ap.:) celou velkou skupinu stačí nakazit a zničit svým špatným vlivem jediný člověk (a je proto třeba se ho zbavit). ■ **S** jedinec nakazí skupinu celou ♦ Přísloví (Čelakovský), z lat. *Grex totus in agris unius scabie cadit*, Iuvenalis D. I. (asi 55–130), *Satiry, 2,79.*

Ovoce nepadne daleko od stromu. *viz* Jablko nepadá daleko od stromu.

Zakázané / zapovězené ovoce nejlépe / nejvíce chutná / láká.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Nom** zakázané ovoce
(Čl. zkušený v radě k opatrnosti vůči druhému a jeho zájmu, chuti porušit příkaz n. zákaz ap., zvl. v oblasti jídla, sexu ap.:) zakázané, nedovolené a nedostupné, popř. utajované věci jsou nejvíce přitažlivé, lákavé a často velmi příjemné a budí zvědavost n. svádějí k vyzkoušení, užití. A: Dyť víš, že takovej kořeněnej salám nesmíš, tak proč ho jíš! – B: No jo, z. o. n. ch. ■ **S** věci zakázané jsou přitažlivé nejvíc Sbíhají se mu sliny. ♦ Přísloví (Bitt-Schin), asociováno obv. s biblickým rájem a Evou, srov. však už P. Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.), *Lásky, 2,19,3. Quod licet ingratum est, quod non licet acrius urit*; tj. *Vítáno není, co smí se, co nesmí se, prudčeji pálí.*
Ⓐ Forbidden fruit tastes sweetest., Stolen fruit tastes sweet. Ⓝ Verbotene Früchte schmecken besonders gut. Ⓕ Le fruit défendu est le plus tentant / attrayant / alléchant / attirant. Ⓡ Запретный плод сладок.

Přináší to své ovoce. *viz* Přináší to své plody.

No ovšem!
1. *(Čl. ve zdvořilé a ujišťující reakci vůči druhému na jeho otázku žádající o dovolení n. ověřující si stav věcí ap.:) je to možné; samozřejmě, jistě (posložte si); ano, je to pochopitelně tak.* **2.** *(Čl. v pohrdlivé reakci vůči druhému po potvrzení svého negativního očekávání od něj ap.:) to se (od něj) dalo čekat, nepřekvapuje to.* **2.** No ovšem! Zase poslední, Macháčku. Není den, kdy bys nepřišel pozdě. ■ **S** to je pochopitelné, to je samozřejmé, já souhlasím, to je tak, to nepřekvapuje mě, to bylo předvídatelné

Než se voženíš / oženíš / vdáš, tak to přejde / to přestane bolet.
(kol; žert) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zvl. starší v žertovné a bagatelizující útěše vůči drobně poraněnému druhému, obv. dítěti a jeho sklonu bolest a zranění přehánět:) netrap se, za nějakou dobu to určitě přestane bolet n. se to zahojí; nebude to bolet přece věčně, je to maličkost. Neřvi, dyť to nic není, takový škrábnutí! Než se v., tak to přejde. ■ **S** to přestane, to není důležité To nic není.
Ⓐ (It'll soon be better.) Ⓝ Bis zur Hochzeit ist alles wieder gut. Ⓕ (Ce n'est rien)., Ce sera fini / passé bien avant ton mariage., (Ça passera d'ici ton mariage.) Ⓡ До свадьбы заживёт!

Než se oženíš / voženíš, tak se to zahojí. *viz* To se (ti) zahojí, než se voženíš.

P

Paci, paci, pacičky … *viz* Paci, paci, pacičky, táta koupil botičky …

Tak (já) padám!
(Čl. neformálně v oznámení vůči druhému, druhým z místa a jejich společnosti, někdy ve spěchu ap.:) odcházím (už), musím (už teď rychle) jít n. odejít. ■ **S** já odcházím

Tím to padá.
(Čl. v hodnocení vůči druhému, partnerovi ap. o plánu, záměru n. domluvě ap. pod vlivem vnějšího, nečekaného zásahu, změny situace, obratu ve vývoji ap.:) tímto, kvůli tomu to přestává platit (a nemá cenu dál něco podnikat, snažit se ap.); tímto se to anuluje, ruší a kvůli tomu se to neuskuteční. ■ **S** to neplatí už, to skončilo

Všechno tam na něj padá. n. **Jako by to tam na něj všecko padalo.**
Komp jako by tam na něj všechno padalo
(Čl. v komentáři, popisu vůči druhému o třetím a jeho citovému vztahu k místu, prostředí, domu ap. v důsledku opuštění partnerem a osamění n. v kontrastu k minulému dlouhému prožitku ap.:) cítí se tam stísněně, deprimovaně a neklidně. ■ **S** on cítí stísněnost tam

Je° padla! n. **Padla!**
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Verb** mít padla
(Čl. vůči druhým zvl. jako zaměstnanec n. nadřízený v oznámení běžného konce n. určení konce práce a jako signál jejího zastavení ap.:) právě končí dnešní práce n. pracovní doba (a můžeme, můžete, musíte skončit); teď, už je čas skončit tu práci a přestat pro dnešek pracovat. Tak je p., pánové, a de se na pívo! Byl to dlouhej den! ■ **S** je konec, to skončilo Tím to hasne., Dokonáno jest.
Ⓐ It's knocking-off time. Ⓝ Feierabend! Ⓕ (Terminé! C'est l'heure!), (On arrête (là / les frais)!, C'est marre!) Ⓡ (Завязывай!, Баста!)

… Padni, komu padni!
(Čl. zvl. rozhořčeně a rezolutně vůči druhým při určování trestu, rozdělení nepopulárních úkolů, potřeby postihu ap., zvl. v důsledku zatím nejasného zavinění velkého problému, krádeže ap., obv. na závěr výroku a s vědomím, že se trest n. úkol mohou týkat i velmi vlivných osob:) je při tom (řešení) třeba být zcela nestranný a spravedlivý a rozhodovat bez ohledu na osoby a jejich postavení, vztah k vedení ap. ■ **S** bez ohledu na osoby

… a (najednou) jako když to na něj padne … n. **Padlo to na něj.**
Komp jako když to na něj padne
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho silného fyzického n. psychického zážitku, zvl. v důsledku strachu, smutku, zoufalství z prožité ztráty něčeho cenného n. osoby n. únavy, ospalosti, popř. bolesti ap. v nastalé přestávce, klidu, po plném uvědomění si, při vzpomínce ap.:) náhle a silně to na něj zapůsobilo, ho to přemohlo; náhle tomu podlehl a plně to pocítil; přemohla ho náhlá sklíčenost. ■ **S** to zapůsobilo náhle

Padne ti to.
(Čl. vůči druhému v hodnocení a pochvale o jeho momentálním n. zkoušeném oděvu, zvl. z hlediska velikosti, estetičnosti, střihu, barvy ap.:) je to vhodné, přiměřené, hezké a v souladu s ostatním, sluší ti to. ■ **S** to sluší ti

Něco na to padne.
(Čl. zkušeně n. informovaně vůči druhému a jeho záměru koupit zvl. důležitou n. módní věc n. použít službu ap., zvl. ve smyslu peněz ap.:) bude to poměrně drahé; je třeba za to hodně zaplatit. ■ **S** to je drahé, to stojí hodně

To (už) padlo.
(Čl. vůči druhému v oznámení nového stavu, možnosti, alternativy, verze řešení, plánu, dohody pro budoucnost, zvl. v důsledku změněné situace, jiného vývoje ap.:) to už neplatí a už to není třeba brát v úvahu n. s tím počítat; to už teď není důležité, zrušilo n. zcela se to změnilo. ■ **S** to neplatí už, to skončilo

Padlo to na něj. *viz* … a (najednou) jako když to na něj padne …

Je tady k padnutí.
(Čl. kriticky a s odporem k druhému zvl. o uzavřeném prostředí, interiéru a podmínkách k pobývání v něm, obv. o kvalitě vzduchu, teplotě místnosti v důsledku přítomnosti mnoha lidí, nevětrání ap.:) je tady velmi nepříjemně, zvl. horko, vydýchaný vzduch a zápach. ■ **S** je tam zápach

Pachatel se vrací na místo činu.
(Čl. zkušeně vůči druhému v komentáři o zčásti

opakované situaci a činu třetího, též jako připomínka staré kriminalistické zkušenosti, zvl. v důsledku vzpomínky na silný emocionální zážitek ap.:) člověk, zvl. zločinec se někdy rád vrací zpátky na místo (kde něco prožil, spáchal ap.). ■ **S** čl. vrací se zpátky, čl. vzpomíná na prožitky první rád

Každé pachole plno svévole.
(Čl. zkušeně, zvl. rodič vůči druhému v komentáři o nevypočitatelném a nepříjemném chování malého dítěte ap.:) děti jsou tvrdohlavé a náladové a chovají se nepříjemně neústupně. ■ **S** děti chovají se špatně ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nechalo / zanechalo to (divnou) pachuť. n. **Zůstala po tom pachuť.**
(Čl. ve znaleckém popisu vůči druhému o třetím a jeho pocitové reakci na formálně, zvl. omluvou uzavřený skandál, na chlácholivé pseudovysvětlení, s odstínem tušení nevyřešenosti problému, nečestnosti v pozadí ap.:) cítil se podivně nespokojeně a rozpačitě n. rozporuplně; proti očekávání necítil uspokojení a klid, ale nechuť a pochybnost k tomu. ■ **S** on není spokojený, on má pochybnost

A pak / potom (prej / prý) že (V)!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (V) – kles.
Part A pak / potom (prý) že (V)!
(Čl. v negativně hodnotícím nesouhlasu vůči druhému a tvrzení jeho n. třetího, též při vyvrácení pravdivosti slibu třetího ap.:) (prý to mělo být) ale není to pravda, není to tak n. nesplnil to, popř. nestalo se to (tak). Šel si na fotbal? A pak že prej mi pomůže! ■ **S** to není pravda, to není tak Ale kde!, Čerta starýho! ♦ Též jen *(A) prej že …!*
Ⓐ So much for -ing! Ⓝ Und dabei heißt es immer, dass … Ⓕ Et pourtant, il ne devait pas …?

To je (za) pakatel.
(Čl. vůči druhému v hodnocení ceny, zvl. zaplacené za předmět, službu ap.:) to je velmi levné, laciné; to vůbec není drahé; ta cena je neobvykle nízká, téměř zanedbatelná. ■ **S** to je levné

To je pakáž.
(Čl. obv. rozhořčeně n. nenávistně vůči druhému o skupině lidí, sousedů ap. v důsledku jejich trvalého, opakovaného agresivního n. rušivého, nežádoucího chování, někdy na hranicích normy slušnosti n. kriminality ap.:) jsou to v kontaktu velmi nepříjemní lidé a jsou pro mě nepřijatelní, nesnesitelní a podezřelí. ■ **S** oni jsou nepřijatelní

To byla palba!
(Čl. nadšeně, obdivně vůči druhému, zvl. po vyslechnutí či zatancování rychlé a rytmické hudby, skladby ap.:) to byla velmi pěkná a svižná skladba a moc se mi líbila. ■ **S** to je hudba rychlá

Drž mi palce!
(Čl. vůči blízkému druhému obv. na konec oznámení, že podstupuje těžkou zkoušku, kritické období, operaci, soutěž ap., ve snaze vyvolat jeho solidaritu a psychickou podporu:) mysli na mě přátelsky a přej mi (při tom) štěstí n. úspěšný konec! ■ **S** přej mi štěstí!

Držím (ti°) palce!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5a
(Čl. vůči blízkému druhému před kritickým okamžikem, zkouškou, obtížnou cestou, před jeho důležitým vystoupením, jednáním ap., jako přání úspěchu, projev účasti a podpory, často s doprovodným gestem:) přeju ti v tom úspěch a štěstí, popř. uniknutí zranění, poškození, ztrátě ap. Tak d. p. a doufám, že ta zkouška dopadne na jedničku. ■ **S** já přeju úspěch Drž se! ♦ Staré gesto nejasného původu, snad sevření a zakrytí palce ostatními prsty naznačuje přání ochrany nebo jeho překřížení ostatními prsty i symbolické překřížení značí zmaření zlého osudu. Často i ve formě *Držte mi palce!* žádající o solidaritu a podporu od druhého, druhých.
Ⓐ I'll keep my fingers crossed (for you)., Fingers crossed! Ⓝ Ich drücke dir die Daumen. Ⓕ Je croise les doigts., ! Bonne chance!, ! Je te dis „merde"! Ⓡ Ни пуха, ни пера! — К чёрту!

To je paleta / pálka!
(Čl. vůči druhému v hodnocení ceny kupované n. plánované věci, popř. o výši pokuty ap., zvl. ve srovnání s průměrem:) stojí to nepříjemně hodně peněz; je to předražené, velmi drahé. ■ **S** to je drahé

Je, jako by dostal / ho praštil palicí do hlavy.
Komp je, jako by ho praštil palicí do hlavy, být jako palicí praštěný
1. *(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho psychické reakce na šokující zprávu, odhalení zrady ap.:) byl krajně zaražený, šokovaný, zděšený a nebyl schopný souvisle myslet a psychicky reagovat.* **2.** *(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho fyzického stavu, zvl. při silné bolesti hlavy, nevolnosti, začínající nemoci ap.:) cítil se ochromený, silně unavený a nebyl schopný rychle myslet n. se soustředit.* ■ **S** on je šokovaný, on je slabý, on je unavený

Straší mu v palici.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho chování, jednání, projevech, uvažování ap.:) je pomatený, nenormální a projevuje to; on je blázen. ■ **S** on je pomatený

Vítej na palubě!
(Čl. obv. demokraticky a otevřeně, vstřícně zvl. k novému členovi týmu, pracovní skupiny ap., s odstínem vyhlídky na velkou a náročnou koordinovanou práci ap.:) vítej mezi námi ostatními (a doufám, že dokážeme dobře spolupracovat). ■ **S** já vítám vás ♦ Z angl. *Welcome aboard!*

Hodně / něco (už) pamatuje. n. **Ten už něco pamatuje.**
(Čl. informovaný n. podle vzhledu v komentáři vůči druhému o třetím a jeho věku n. o stáří věci, budovy, stroje ap.:) **1.** *je velmi starý (a mohl by své bohaté vzpomínky vyprávět);* **2.** *je to velmi staré; je to už zastaralé a opotřebované, má to historickou hodnotu.* ■ **S** on je starý, to je staré

Co já pamatuju …
(Čl. vůči druhému, druhým, zvl. ve snaze upřesnit informaci o existenci, trvání, platnosti něčeho ap. za svého života, obv. v odpovědi na otázku, v diskuzi ap.:) já vím jen, aspoň to, tolik, že za mého života (to bylo tak ap.). ■ **S** já vím to aspoň

Pamatuj se!
(Čl. zvl. starší v ostrém napomenutí vůči druhému kvůli jeho ztrátě sebeovládání a náhle nemírnému, zuřivému a v daném prostředí nevhodnému chování, vyjadřování ap.:) ovládej se a chovej se n. mluv vhodně!; mírni se, kroť se! ■ **S** ovládej se!

Pamatuju si to jako dnes / dneska.
Komp pamatuju si to (jako by to bylo) jako dnes / dneska
(Čl. vůči druhému, druhým, zvl. jako pamětník při vzpomínkovém vyprávění o dávné a obv. významné události, příhodě ap.:) pamatuju, vybavuju si to stále živě a velmi dobře, s podrobnostmi. ■ **S** já vzpomínám

Zůstala po něm světlá památka.
(Čl. vůči druhým, obv. ve formálním a slavnostním hodnocení významného zemřelého třetího, zvl. v připomínce jeho zásluh ap.:) on zasloužil se (o druhé, o to), a my budeme na něj proto vzpomínat v dobrém a s úctou. ■ **S** on zasloužil se, my vzpomínáme s úctou

Není° (tam) po něm° / tom° ani památky.
(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o hledaném třetím n. potřebné, žádané věci ve vztahu k jeho pokoji, jejímu obvyklému místu ap.:) **1.** *zmizel, není tam a nikdo o něm, tom nic neví; ztratil se (beze stopy) a nikde (už) není;* **2.** *nikde to už není, zmizelo to n. se to ztratilo; vyčerpalo se to, došlo to.* **2.** To je hrozný! Napřed všichni prohlašovali, že na ten dort nemaj vůbec chuť a teď po něm n. ani p. ■ **S** on zmizel, to zmizelo, on je pryč Není po tom vidu ani slechu.
Ⓐ There's no trace of it / him., 1. No one's seen hide or hair of him., He's / it's disappeared from the face of the earth. Ⓝ Spurlos verschwunden. Ⓕ ! Il est disparu sans laisser de trace., ! Il / ça a disparu corps et biens., (On en n'a plus jamais entendu parler!) Ⓡ *И* след простыл.

Nezůstala / nezbyla po tom ani památka.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o bývalé stavbě, významném podniku, popř. události, obv. v důsledku následného ničení, války, rabování, krádeže ap.:) zcela to odtud zmizelo a není tu už z toho nic, žádný pozůstatek, stopa n. zbytek; bylo to zcela odstraněno, zničeno, rozkradeno. ■ **S** to zmizelo, on je pryč

Není pamětníka, který / aby …
(Čl. zvl. starší zkušeně vůči druhému zvl. o události, příhodě ap., v kontrastu k průměru a obvyklosti ap.:) (to je tak mimořádné, neobvyklé, velké ap., že něco takového) nikdo si nepamatuje n. to nikdo nezažil (a proto to nemůže dosvědčit). ■ **S** to je mimořádné, nikdo nepamatuje to

Pokud / kam až lidská paměť sahá / stačí …
(Čl. zvl. zkušený a informovaný vůči druhým o zvyku, práci, způsobu života n. krajině, popř. budově apod. a jejím trvání, existenci, fungování n. o platnosti něčeho s důrazem na délku ap.:) vždycky, od nepaměti, odjakživa to tak bylo (že …); nikdo nepamatuje něco jiného (než toto). ■ **S** vždy, nikdo nepamatuje to

Každý si stěžuje na svou paměť, ale nikdo si nestěžuje na svůj rozum.
(Čl. v sarkastickém a kritickém komentáři vůči druhému obv. na adresu třetího, jeho problematického výroku a jeho stížnosti na své zapomínání, podané jako společenská fráze ap.:) i když je hloupost u člověka větší problém než zapomnětlivost, nikdo ji u sebe, na rozdíl od zapomínání, nezmiňuje, nezdůrazňuje; lidé často vlastní nevědomost, hloupost ap. maskují formální omluvou, že zapomněli. ■ **S** čl. hloupý omlouvá se zapomnětlivostí

♦ F. de La Rochefoucauld (1613–1680), *Maximy* (1665).

Co mi paměť slouží …
(Čl. starší vůči druhému při potvrzení existence něčeho n. určení okolností toho n. třetího a jeho činnosti ap.:) za mého života to vždycky bylo tak; bylo to tak n. byl takový, pokud si pamatuju; vzpomínám si, že … ■ **S** já vzpomínám si

Paměť mu ještě slouží.
(Čl. obdivně a pochvalně vůči druhému o starém člověku a jeho duševní schopnosti ap.:) má (stále) dobrou paměť a je duševně svěží; paměť mu stále funguje normálně. ■ **S** on pamatuje si to dobře

Paměť / hlava mu už vynechává / (dobře) neslouží.
(Čl. v hodnotícím komentáři vůči druhému o starším třetím a jeho duševních schopnostech, zvl. při příležitosti jeho opomenutí něčeho ap.:) má už špatnou paměť a občas zapomíná; dělá mu obtíže si někdy vzpomenout. ■ **S** on zapomíná

Vypadlo mi° to° z paměti.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od 4. slova) *(Čl. vůči druhému zvl. ve spěchu, netrpělivě, rozzlobeně n. omluvně, obv. při únavě, po neúspěchu si vybavit ze vzpomínek obvyklou informaci ap.:) nemůžu si na to teď vzpomenout, náhle jsem to zapomněl; to nepamatuju, nevybavuju si to teď.* Kristepane, jak se ten člověk jen menuje? Úplně mi to jeho méno vypadlo z p. ■ **S** já nepamatuju se Teď mám vokno.

Ⓐ It's (completely) slipped my memory. Ⓝ Das ist mir völlig entfallen. Ⓕ Ça m'est sorti de la tête / mémoire., ! Je n'arrive pas à m'en souvenir., ! J'ai oublié. Ⓡ Совсем из головы вылетело.

pan *viz též* pán

Pan domácí kouká z vokna!
(Čl. žertovně vůči blízkému druhému, zvl. dítěti, při pohledu na jeho nohu zepředu, obv. v místě palce, který je někdy viditelný ap.:) máš díru v botě n. punčoše a vypadá to legračně. ■ **S** ty máš díru v punčoše

Pan farář dvakrát nekáže!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Čl. vůči zvl. blízkému druhému v reakci na jeho otázku n. žádost zopakovat co právě řekl n. vysvětloval, zlostně n. rozzlobeně pro nepozornost druhého ap.:) nic ti říkat znovu nebudu, měl jsi dávat pozor a poslouchat! A: Promiň, cos to říkal? Trochu sem se zamyslel. – B: Pan f. d. n.! ■ **S** já nechci opakovat to Kněz dvakrát nekáže.

Ⓐ I don't boil my cabbages twice! Ⓝ Ich hab doch kein Grammophon im Bauch. Ⓕ ! Je ne suis pas un perroquet!, (Je ne vais pas passer mon temps à répéter!)

Pro pána krále! *viz* Propánaboha!

Hej, pane králi, nebuď líný, vem hadry a jdi mezi lid!
(Čl. zvl. vzdělaný v patetické n. žertovné výzvě vůči mocnému nadřízenému ap. s ohledem na jeho podřízené, obv. v důsledku jeho neinformovanosti a v kontrastu k dosavadní přílišné oficiálnosti a pohodlí jeho života:) zachovej se demokraticky, sbliž se s obyčejnými lidmi a poslechni si jejich názory! ■ **S** buď demokratický a poslouchej lidi! ♦ J. Voskovec a J. Werich, *Balada z hadrů* (1935).

Poslušně hlásím, pane obršt, že jsem blbec.
(Čl. obv. šaškovsky, ale s vážným obličejem vůči blízkému druhému ap., zvl. v reakci na výtku opomenutí, zmaření něčeho ap.:) (jsem jen hloupý a jednoduchý člověk a) něco tak komplikovaného jsem přece musel zkazit n. nedokážu pochopit. ■ **S** já nechápu to ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923).

Dobře jste to provedl, pane Sadílek.
(Čl. spokojeně a vesele vůči blízkému druhému po provedení náročného tahu, kroku, jednání ap., též po splnění úkolu ap.:) to bylo velmi dobré a jsem tím potěšený, spokojený. ■ **S** já jsem spokojený, to je dobré, to byl výkon velký ♦ V. Štech (1859–1947), *Třetí zvonění* (1938), původně však: *Pane Sadílek, oni to provedli dokonale.*

Zdálo se mně, má panenko, dnes v noci o tobě.
(Čl. zvl. rozmarně a žertovně vůči známé a blízké ženě, zvl. mladé, obv. při setkání ap.:) **1.** *myslel jsem, vzpomněl jsem si nedávno na tebe;* **2.** *stýskalo se mi po tobě a cítil jsem se bez tebe osamělý.* ■ **S** já vzpomínám, já cítím osamění ♦ Jihočeská lidová píseň; někdy vysloveno s melodií této písně.

Sedávej, panenko, v koutě, budeš-li hodná, najdou tě.
(Čl. obv. jen žertovně v připomínce zvl. vůči mladší ženě o jejím očekávaném tradičním chování a společenské roli ap.:) chovej se řádně a skromně a budeš za svou trpělivost odměněna (a vybrána pro svatbu). ■ **S** chovej se skromně!, buď skrom-

ný! ♦ Přísloví (Čelakovský má verzi *jsi-li ctnostná …*).

Panenko Marijá / svatá / svatokopecká!
(Čl. zvl. starší v mírném zvolání vůči druhým jako projev úleku, zděšení, pohoršení z nepatřičného jevu ap.:) **1.** *já jsem se lekl;* **2.** *nelíbí se mi to a jsem tím šokovaný.* ■ **S** já jsem šokovaný, to je hrozné ♦ I další var., srov. *p. marijá, p. Mariá svatohorská / svatohostýnská* ap.

Kdybys měla, má panenko, sto ovec a já jenom za kloboukem jalovec, nebudeš má, není možná.
(Čl., zvl. muž rozmarně, žertovně obv. vůči zamilované mladé ženě ap.:) nestojím o tvou přízeň, lásku, i kdybys byla bohatá a já chudý. ■ **S** já nechci tě ♦ Česká lidová píseň; někdy vysloveno se zpívanou melodií této písně.

Panenko / matičko skákavá!
(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým ve zvolání a reakci na své ohromení, viděné n. slyšené překvapení, zvl. nepříznivé ap.:) to je velmi nepříjemné a jsem tím šokovaný. ■ **S** já jsem šokovaný, to je nepříjemné, to je hrozné

Jenom ty mně, má panenko, pověz …
(Čl. rozmarně a vesele v otázce n. zvědavé žádosti vůči blízkému druhému, zvl. při setkání s ním ap.:) řekni, pověz mi to (kam jdeš, co budeš dělat ap.). ■ **S** řekni mi to! ♦ Česká lidová píseň, někdy vysloveno s naznačenou melodií této písně; srov. pokračování … *kam ty zítra na travěnku půjdeš. A já půjdu, půjdu, půjdu do háječka, zelená se tam pěkná travička.*

Moc, má panenko, moc se ptáš …
(Čl. zvl. rozmarně vůči blízkému druhému v odpověď na jeho otázku, někdy ve snaze zakrýt tak vlastní neznalost ap.:) neptej se, neřeknu ti to (protože nechci n. to nevím); nebuď zvědavý! ■ **S** já neřeknu ti to, já nevím ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Svatební košile*, *Kytice* (1853), srov. dál … *jen honem pojď – však uhlídáš.*

Ty české panenky, kdo vás by neměl rád?
(Čl., zvl. muž rozjařeně, rozmarně, vesele a obv. ve zpěvu vůči dívkám ve společnosti při dobré zábavě ap.:) mám rád ženy, dívky (a dobrou zábavu s nimi). ■ **S** já miluju ženy ♦ R. Piskáček (1884–1940), opereta *Perly panny Serafinky* (1929). Srov. pokračování … *Tak věrné vlastenky musí svět pohledat. Tvářičky mají krev a mlíčko, každého chytnou za srdíčko. Kdo na ně pohlédne, celé jim ho musí honem dát.*

Šly panenky silnicí …
(Čl., zvl. muž zálibně a vesele při pohledu na krátčející dívky, mladé ženy ap., též sám vůči ostatním při svižném pochodu:) **1.** *ty dívky se mi líbí (a nejradši bych šel s nimi);* **2.** *my jdeme vesele.* ■ **S** já miluju ženy, my jdeme vesele ♦ Česká lidová pochodová píseň.

Protáčely se mu (při tom) panenky.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci zvl. na nenadále vysokou cenu, nečekaný finanční požadavek ap., obv. v doprovodu mimovolné mimiky tváře a zakoulení očima, resp. prudkého zvednutí a klesnutí pohledu ap.:) byl (tím, z toho) zaražený, zaskočený, ohromený; silně a nepříjemně ho to překvapilo, ohromilo. ■ **S** on je zaražený, on je šokovaný, to ohromilo ho

Jedna paní povídala …
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému nedůvěřivě a obv. i pohrdavě o jeho převzatém tvrzení n. spolehlivosti nepůvodní informace třetího ap.:) nevěřím tomu, je to jen fáma a není to spolehlivé; pochybuju o tom, není to ověřené a nemusí to být pravda. Jo, to znám, jépépé … Jak můžeš něčemu takovýmu věřit? ■ **S** já nevěřím, to je nejisté To si povídej svý babičce! ♦ Obvyklá zkratka je *JPP*, resp. *jépépé.*

Ⓐ Some people will believe anything., Because you know where it came from doesn't make it true. Ⓝ Alles nur Latrinenpariolen. Ⓕ ! Il vaut mieux entendre cela que d'être sourd!, ! Croyez cela et buvez de l'eau! Ⓡ Сорока на хвосте принесла.

Pro jednu pannu – klobouk na stranu!
(Čl., muž rozmarně a furiantsky sám n. v radě, připomínce vůči druhému, zvl. v reakci na neúspěch v lásce, odmítnutí dívkou ap.:) (pěkných dívek je hodně a) odmítnutí jednou není tak vážné a nemělo by tedy příliš vadit. ■ **S** to nevadí ♦ Z lidové písně.

Panna nebo orel? *viz* Hlava nebo vorel?

Ráno, raníčko panna vstala …
(Čl. zamyšleně n. hravě vůči druhému zvl. při zesíleném rozvinutém opakování a připomenutí předchozí zmínky o následujícím ránu, někdy dramatickém, důležitém ap.:) (to bude, přijde, nastane ap.:) ráno, v časných hodinách dne. ■ **S** ráno ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník*, *Kytice* (1853).

Panta rhei.
(Čl. zvl. starší a vzdělaný filozoficky, zamyšleně vůči druhému, obv. v reakci na zjištěnou změnu a v kontrastu k očekávání spolehlivosti a solidní neměnné opory ap.:) vše se (bohužel) mění a nic není trvalé; nic nezůstává stále stejné a prodělává to vývoj. ■ **S** to přestane, všechno skončí, všechno mění se ♦ Z řec. *všechno plyne*, tj. *vše se mění*, filozof Herakleitos (asi 500 př. n. l.); podle Platona (*Kratylos, 402A*) však řekl *panta chórei, vše ubíhá.*

Směj se, paňáco (je konec milování)!
(Čl., zvl. starší a vzdělaný muž, obv. v trpkém povzdechu vůči druhému po zmařené milostné naději, konci milostného vztahu ap.:) i když je to smutné, tragické, přesto se nehodí n. nemá smysl smutek projevovat a je třeba předstírat normálnost, nenucenost, veselou náladu (a žít normálně dál). ■ **S** buď veselý! ♦ R. Leoncavallo (1858–1919), opera *Komedianti* (1892).

Ať sem papež (jestli …)! n. **Jestli (Kl), tak já sem / jsem papež!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (jestli) – kles.
(Čl. důrazně a emocionálně vůči druhému proti tvrzení n. domněnce o třetím ap.:) vůbec nevěřím, že … (je to pravda n. je takový ap.); to je absurdní a silně nepravděpodobné, že … Jestli von umí řídit letadlo, tak já s. p.! Dyť neumí řídit ani auto! ■ **S** já nevěřím, to je absurdní To si povídej někomu jinýmu!, Děláš si blázny?, To zrovna!
Ⓐ If …, then I'm the King of Spain etc., If …, I'll eat my hat! Ⓝ Ich fress einen Besen, wenn … Ⓕ Et moi, je suis le Pape!

V tom se (teď) nevyzná ani papež.
(Čl. obv. odmítavě, popř. posměšně vůči druhému v reakci zvl. na předělávanou stavbu, strukturu přístroje, mechanismu a jeho fungování n. o napsaném textu, vztazích ap., zvl. z hlediska možnosti pochopení nezasvěceným člověkem, přehlednosti, čitelnosti ap.:) je to příliš n. velmi složité, komplikované a nepřehledné a zřejmě se v tom nikdo nevyzná, nikdo tomu nebude (teď) rozumět. ■ **S** to je složité příliš

… dřív než řeknu papež. *viz* … než bys řek švec.

Existuje to jen na papíře.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. v opravě jeho domněnky n. ujištění, uklidnění jeho obavy z vlivu nepříznivého nařízení, pravidla, popř. i zákona ap.:) platí to jen formálně a ve skutečnosti to neexistuje, nefunguje n. se neuplatňuje; to se vůbec nekoná n. to de facto neexistuje, ačkoli oficiálně, podle dokumentu (vyhlášky ap.) to tak má být. ■ **S** to je formální, to neplatí už

Papír všechno snese / se nečervená.
(Čl. zkušeně a často s povzdechem v hodnotícím komentáři vůči druhému nad jeho textem n. formulací třetího, dalšího ap., zvl. v kontrastu k očekávané slušnosti n. inteligenci:) (na papír, do dopisu ap.) lze napsat cokoliv (co člověk ze studu n. bez rozmyšlení nedokáže říct ústně), tj. i velkou hloupost, morálně nízkou a urážlivou formulaci ap. (a proto je mj. oblíbený anonymy). ■ **S** je možné napsat cokoliv ♦ Srov. lat. *Littera non erubescit*, tj. *Písmo se nečervená*, var. z *epistola non erubescit, dopis se nerdí*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Dopisy příbuzným, 5,12,1.*

Uleť, papíre (nebo tě zmačkám)!
(Čl. ležérně a z pozice síly vůči druhému přezíravě ap.:) odejdi, jdi pryč a nepřekážej, neobtěžuj mě dál zde! ■ **S** jdi pryč!

Známe své / svý Pappenheimské / pappenheimský! *viz* Daran erkenn ich meine Pappenheimer.

Na to sou / jsou paragrafy!
(Čl. varovně n. v upozornění vůči druhému a jeho kroku, činu, úmyslu chápanému jako nelegální, přestupek ap.:) to je řízeno, upravováno zákonem n. to se dá, musí právně doložit, a nelze to takto dělat bez přihlédnutí k zákonu; to je nezákonné, zakázané. ■ **S** to je řízeno zákonem, to je zakázané

To má parametry.
(Čl. pochvalně n. obdivně vůči druhému zvl. o neobvyklém, složitém výrobku, výsledku práce ap.:) to je mimořádně dobré a působivé; to je neobvykle úspěšné a užitečné, vhodné. ■ **S** to je dobré, to je působivé velmi

To je° paráda!
(kol; pochv) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nadšeně n. spokojeně a pochvalně vůči druhému o velmi úspěšném výkonu, činu, zásahu, výrobku n. prospěšném fyzickém zážitku, dobrém jídle, popř. i při pohledu na krajinu, scenerii ap.:) to je krásné n. vítané a mimořádně, velmi příjemné, milé, lahodné a velmi mě to uspokojuje. Viděls, jak ten rolls sedí v zatáčce a jak se vznáší? No to je p.! ■ **S** to je dobré, to je příjemné, to je krásné To je balada!, To si dám říct!, To je vono! ♦ Často též ironicky v opačném významu.

Ⓐ It's quite something!, That's something else! Ⓝ Echt Klasse! Ⓕ C'est super / grandiose / fantastique / superbe / magnifique! Ⓡ (Вот это класс!, Я балдею!)

A je° po parádě! n. **Je po parádě!**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. v komentáři vůči druhému obv. o třetím a jeho nečekaně přerušené, ukončené klidně probíhající, příjemné činnosti n. o právě poškozené, znehodnocené hezké n. obdivované, vychvalované věci ap.:) … (a tím) to nepěkně, nepříjemně skončilo; takto je už konec (zábavy, potěšení, pohody ap.) a už to není tak příjemné, pěkné. No vidíš! Jak se vytahoval a vyváděl! Přišli mu ale na to svinstvo s fondem, zavřeli ho a je po p.! ■ **S** je konec, to skončilo Tím to hasne., Je po ftákách.
Ⓐ … and it's all up (now) (with him). Ⓝ Aus der Traum!, Da ist der Arsch ab. Ⓕ ! Finie la comédie!

Ztrať se z parády!
(Čl. přezíravě a znechuceně n. hrubě vůči druhému v místě ap.:) odejdi pryč a neobtěžuj n. nepřekážej!; já tě tu nechci, a jdi proto pryč! ■ **S** jdi pryč!

Točte se, pardálové …
(Čl. vesele a rozmarně vůči druhým zvl. v reakci na příjemnou vyhlídku, možnost tance a bujaré zábavy ap.:) bavte, bavme se dobře (a zatancujme si svižně při tom)! ■ **S** bavte se! ♦ Staropražská taneční píseň z přelomu 19.–20. stol., tj. výzva při tanci ve smyslu *Točte se dál, pánové, točte se pěkně dokola …*, a to snad z *točte se o pár dále*, a to pak spojením *ó pardále*, pak *pardálové*.

Ó / ach pardon / pardón!
(Čl. někdy stylizovaně do vznešené role a ironicky vůči druhému, zvl. v reakci na omyl, přeřeknutí, nechtěné strčení ap.:) promiň, promiňte, já se za to omlouvám. ■ **S** promiň!

To / tak pardon!
(Čl. stylizovaně, přehnaně zdvořile a ironicky vůči druhému v reakci na vlastní omyl, zvl. po vysvětlení, upřesnění druhým ap. n. odmítavě proti jeho domněnce n. předpokladu zvl. negativního kroku, úmyslu ap.:) **1.** *za to se omlouvám; promiň, promiňte!;* **2.** *to se ale mýlíš, tak to není.* **2.** Jestli sis myslel, že tady na tom budu falšovat tvůj podpis, tak to p.! Tu radost ti neudělám! ■ **S** promiň!, tak to není, ty mýlíš se

To je° jeho° parketa.
(kol) **0** ot, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. uznale vůči druhému o třetím a vykonávané n. uvažované, svěřené specializované práci, úkolu, zvl. s ohledem na alternativy mezi více lidmi a ve snaze upřednostnit třetího ap.:) to je jeho pracovní oblast, obor n. specializace a tomu dobře rozumí a je v tom dobrý, šikovný a zkušený. Do toho já se mu plíst nebudu, to je j. p. a vyzná se v tom dobře. ■ **S** to je oblast jeho, on je zkušený Je to starej kozák.
Ⓐ That's / it's his pigeon., He knows his onions. Ⓝ Das ist seine starke Seite. Ⓕ ! Il en connaît un rayon., C'est son rayon / domaine / terrain. Ⓡ Он в своём амплуа / в своей стихии.

Pars pro toto.
(Čl. vzdělaný zvl. v připomínce n. poučení vůči druhému o staré zásadě zástupnosti ap.:) jedna obvyklá, přirozená část n. člen (snadno, dobře, přirozeně) zastupuje celek, všechny a stačí jako jeho, jejich zástupce. ■ **S** část zastupuje celek ♦ Z lat. *Část místo celku*; opakem je *totum pro parte*; druh a princip synekdochy a šíře i metonymie.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. *viz* Hora porodila myš.

Parvum parva decent.
(Čl. moudrý zvl. v radě vůči neskromnému mladému a nezkušenému druhému s ohledem na závažnost cíle, funkce ap.:) člověk (mladý n. nezkušený) má být skromný a rozumný a usilovat o (menší) cíle sobě přiměřené a velikášsky nepřehánět. ■ **S** chovej se přiměřeně!, buď skromný! ♦ Z lat. *Malému sluší malé*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Epištoly, 1,7,44*.

Venku je / je tam úplný pařeniště. n. **To je pařák.**
(Čl. nespokojeně, nepohodlně vůči druhému zvl. o počasí venku, popř. i v interiéru:) venku, tam je velké a nepříjemné, těžko snesitelné horko, popř. i vlhko. ■ **S** je tam horko

Radši bych pařezy štípal (než …). n. **Lepší pařezy štípat (než …).**
(Čl., zvl. muž s povzdechem a odporem vůči druhému o své nutné, ale nepříjemné práci n. úkolu, někdy příliš drobném, titěrném ap.:) hlavně n. právě tohle nemám rád a nechci to dělat; tohle vůbec nechci dělat (a mnohem raději bych dělal i

P

tu nejhorší hrubou práci). ■ **S** já nechci dělat to, já nechci

To už je pasé.
(Čl. obv. vzdělaný vůči druhému v hovoru a nadhozeném tématu, možnosti, příležitosti ap.:) to už teď není aktuální a minulo to; to už neplatí a není už nutné se tím zabývat n. o tom uvažovat, mluvit. ■ **S** to neplatí už ♦ Z fr. *passé, minulé, uplynulé.*

To je pastva pro oči.
Nom pastva pro oči
(Čl. potěšeně a nadšeně vůči druhému zvl. o nevšední, pestré, zajímavé a přitažlivé scenerii n. o množství lákavého jídla na stole ap.:) je velmi příjemné a potěšitelné se na to dívat (a radovat se z toho n. těšit se na to); je to na pohled velmi krásné a svůdné. ■ **S** to je příjemné, to je krásné

Moh sem si paty uběhat / ubrousit / ušoupat (než …). *viz* Běhá, div si nohy neuběhá.

Běží, až se mu za patama kouří / práší.
(Čl. důrazně, popř. posměšně vůči druhému o třetím a jeho pohybu pryč n. někam ze spěchu, strachu n. v závodu s dalšími ve snaze něco získat ap.:) utíká, běží velmi rychle (popř. a zbrkle, neelegantně, nedůstojně). ■ **S** on utíká, on běží rychle

Lepí se mu (to) na paty.
Verb lepit se na paty někomu
(Čl. vůči druhému o mocném třetím ve vztahu ke čtvrtému n. o smůle, neštěstí, nepříjemnosti ap. ve vztahu ke čtvrtému a jeho práci, postupu, pohybu ap.:) pronásleduje ho (to) stále dál; jde (to) těsně za ním, všude ho následuje a nemůže se ho, toho zbavit. ■ **S** on je pronásledovaný

Každý (nejlíp) ví, kde ho pata tlačí. *viz* Každej nejlíp ví, kde ho bota tlačí.

To je patálie! n. **Je s tím patálie.**
(Čl. rozmrzele, nespokojeně vůči druhému o vyřizované záležitosti, zvl. s ohledem na úřady, soudy ap. n. nutně sledovaném nepříjemném a složitě se vyvíjejícím vztahu, sporu třetího a čtvrtého ap.:) je to nepříjemné, popř. trapné a obtížně řešitelné; je to nepříjemně náročné a plné potíží, komplikací (a brání se to, překáží to vyřešení a uzavření). ■ **S** to je nepříjemné, to je složité příliš

To je° (ale) patent!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. kriticky, rozzlobeně vůči druhému o neznámém, komplikovaném n. nefungujícím nástroji, přístroji, stroji, zařízení ap., zvl. po neúspěšném pokusu ho použít a s odstínem nechuti k jeho nezvyklosti ap.:) je to nepříjemně divné, nedomyšlené a nelíbí se mi to vůbec; není to dobrý prostředek a výmysl a rozčiluje mě to. To je ale p.! Jak se s tím vlastně zachází? A kam mám ten klíček strčit? ■ **S** to není dobré, to je nepříjemné, to je rozbité To je na hovno., Čert aby to vzal!
Ⓐ Who invented this thing? Ⓝ Das ist aber ein Patent mit Huddel / Scheißpatent! Ⓕ Quel bidule / machin!, (C'est nul!), (C'est ni fait, ni à faire!), (C'est mal fichu / foutu!) Ⓡ (Вот чёртова машина!)

Pathémata – mathémata.
(Čl. vzdělaný v připomínce vůči zvl. mladšímu a netrpělivému druhému a jeho náladě po momentálním neúspěchu ap.:) učíme se jen opakovanými neúspěchy, ztrátami a nepříjemnými trápeními a nic bez zkušenosti nejde hned samo. ■ **S** čl. učí se zkušeností ♦ Řec., dosl. *Trápení (jsou) poučením*; závěr Ezopovy bajky *Pes a kuchař*, ale už u Aischyla.

Patří° mu° to!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1a
(Čl. škodolibě, s uspokojením vůči druhému o třetím a jeho nezdaru n. trestu, zvl. za spáchaný čin, škody, zlomyslnosti ap.:) zaslouží si to a já mu to přeju, i když je to nepříjemné; je spravedlivé, že se mu to stalo. No těch pár facek bylo pořádnejch, ale p. mu to, hajzlíkovi jednomu, za ty posměšky. ■ **S** on zaslouží si to Dobře mu tak!, Jen houšť a větší kapky!
Ⓐ Serve him right! Ⓝ Geschieht ihm recht! Ⓕ ! Il ne l'a pas volé., Il le mérite., ! Ça l'a remis en place., Ça lui fait les pieds! Ⓡ Так ему и надо!

… jak se patří.
(Čl. vůči druhému o míře, stupni n. způsobu provedení, postupu, činnosti ap.:) (je třeba to udělat ap. tak) … jak to má podle očekávání n. příkazu být n. jak se (mu ap.) to líbí; (má to být tak) … jak je to náležité (náležitě velké, připravené ap.), vyhovující n. správné ap. ■ **S** vhodně, správně

Tak se to patří!
(Čl. spokojeně vůči druhému, zvl. mladšímu, o výsledku a způsobu jeho práce, chování ap., obv. po předchozí opravě, napomenutí, nezdařeném pokusu ap.:) tak to má být a tak se mi to líbí; tak je to správně n. správné a náležité a tak se to

má (správně) dělat. ■ **S** já jsem spokojený, to je správné, to líbí se mi

Paže / tělo tuž, vlasti služ!
(Čl. zvl. proklamačně a propagandisticky vůči druhým, zvl. ve snaze je stmelit a spojit ke společnému vlasteneckému cíli ap.:) pracuj, pracujte usilovně, a budete tím prospívat své vlasti, zemi. ■ **S** pracuj usilovně pro vlast! ♦ Sokolské heslo, M. Tyrš (1832–1884); pův. však šlo primárně o tělesnou výchovu a sport.

Tak pá / pa!
(Čl. v pozdravu při loučení s blízkým druhým, často malým dítětem, zvl. v rodině při odchodu jednoho z nich, obv. před krátkým odloučením:) já (odcházím a) loučím se s tebou, ahoj! ■ **S** já loučím se

Všechno aby z něj páčil.
(Čl. kriticky a nespokojeně vůči druhému o třetím a obtížnosti komunikace s ním, např. při zkoušení žáka učitelem ap.:) je velmi nemluvný a je těžké se od něj něco dovědět (přestože je informovaný, má znalosti) n. ho přimět k mluvení; stále mlčí, nemluví příliš sám (a odpovídá jen na dotazy druhého). ■ **S** on je nemluvný

Čím výše, tím horší pád. n. **Čím je kdo výše, tím níž padne.**
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o třetím a obratu v jeho kariéře, mocenském postavení, politice ap.:) konec kariéry mocného člověka je o to horší a nepříjemnější, o co měl vyšší postavení, moc ap.; zhroucení kariéry a nucený návrat mezi normální lidi jsou svou nepříjemností a nepříznivými důsledky úměrné důležitosti výchozího postavení člověka. ■ **S** čl. mocný padne hluboko ♦ Přísloví (Čelakovský).

To jsou pády! *viz* To sou věci!

Staly se (už) všelijaký pády.
(Čl. zvl. starší a zkušený obv. v upozornění, varování vůči neopatrnému, bezstarostnému druhému před cestou, rozhodným krokem ap.:) nic není zcela jisté a bezpečné a proti očekávání se staly už velmi zvláštní a hrozné, nebezpečné příhody, události ap. ■ **S** věci nebezpečné stávají se

Pálí mu to. n. **Tomu to pálí.**
(Čl. uznale n. obdivně vůči druhému o třetím, zvl. v důsledku jeho rychlého pochopení n. vyřešení složitého problému ap.:) je inteligentní, chytrý a rychle, přesně a logicky uvažuje; je bystrý a snadno chápe věci ve všech souvislostech. ■ **S** on je chytrý

pán *viz též* pan

Pane bože! Do čehos to duši dal! n. **Pane bože (na nebi)!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) – 5d stoup.-kles. zvol. (od 4. slova)
(Čl. rozzlobeně vůči druhému o třetím, zvl. po jeho křiklavém zkažení, převrácení, zničení n. popletení jednoduchého úkolu, práce ap.:) on je hloupý, nešikovný a duševně málo bystrý, aktivní; je hloupě pasivní a nenápaditý a nepřemýšlí o své práci. P. b.! Do č. to d. dal! Třikrát mu vopakuju, že potřebuju dláto, a von mi přinese šroubovák! ■ **S** já jsem rozzlobený, on je hloupý, on je neobratný To je dřevo., Nesnědl mnoho vtipné kaše.
Ⓐ Some mothers do 'ave 'em! Ⓝ Gott im Himmel! Sowas lebt (und Schiller musste sterben)! Ⓕ ! Mais qu'est-ce que j'ai fait au bon Dieu pour …?, ! Ce n'est pas Dieu possible!

Proč bychom se netěšili, když nám Pán Bůh zdraví dá?
(Čl. zvl. starší a vzdělaný v dobré náladě a filozoficky vůči druhému, novinář v eseji ap., v kontrastu zvl. k nemoci a neštěstí, někdy v odpověď na nespravedlivou výtku, že si někdo něčeho užívá v kontrastu k problémům jiných ap.:) buďme veselí a užívejme si moudře radosti ze zdravého života (dokud je to možné)! ■ **S** užívej života! ♦ K. Sabina (1811–1877) a B. Smetana (1824–1884), *Prodaná nevěsta* (1866).

Pro pána boha!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému ve zvolání a v prudké a nesouhlasné reakci, též netrpělivé, na jeho n. cizí nepřijatelný, absurdní, nechápavý krok, nesmyslné a iritující počínání, nevykonání úkolu n. absurdní překvapení komplikující situaci n. práci prvního ap.:) to je nepříjemné a nepřijatelné a mě to krajně irituje; to mě znechutilo a mám vztek. Pro p. b., tak už ho tam vrať a vem si jinej nůž! Nebudeš nad tím přeci filozofovat celej den! ■ **S** já mám vztek, to je mrzuté, to je nepříjemné, já jsem znechucený, já jsem šokovaný, já jsem rozzlobený Do prdele!, To je jak u blbejch!, Kriste pane!
Ⓐ For God's / goodness' sake! Ⓝ Um Gottes Willen! Ⓕ (Mais) nom de Dieu!, Pour l'amour de Dieu / du ciel!, Seigneur Dieu! Ⓡ Ради всего святого, . . .

Další pán na holení!
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova) n. 1d

(Čl. žertovně vůči shromážděným druhým, i ženám a dětem, čekajícím na své pořadí, při vyřizování, úkonu příjemném i nepříjemném, např. při hromadném očkování ap.:) ať sem přijde, vstoupí další, kdo je na řadě. Tak d. p. na h.! Vystrč jazyk! Hmm. Sestro, výtěr! A budeš brát tyhle prášky vždycky po jídle. ■ **S** ať vstoupí další! Další, prosím!

Ⓐ Whose next?, Any more for the Skylark?, Next sheep / lamb to the slaughter! Ⓝ Der nächste Herr zum Einseifen., Der nächste Herr (dieselbe Dame). Ⓕ ((Au) suivant!) Ⓡ Следующий! кричит заведующий.

Pán jak chce, a chudina jak může.
(Čl. zkušený v připomínce a poučení vůči druhému o různých možnostech lidí, někdy též v pobídce k realistické skromnosti druhého ap.:) bohatý a mocný člověk sám rozhoduje a volí, ale chudý člověk jen improvizuje, přizpůsobuje se podmínkám a dělá, co musí; bohatý si může dopřát a opatřit cokoliv, ale chudý jen to, na co má peníze. ■ **S** čl. bohatý vybírá si ale chudák přijímá, čl. bohatý nemá starosti ♦ Přísloví (Čelakovský).

Pro pána (Jána)! *viz* Pro pána krále!

Pochválen buď Pán Ježíš (Kristus)!
(Čl. zbožný, zvl. dříve n. v kostele vůči zbožnému druhému, faráři ap.:) já zdravím vás. ■ **S** já zdravím vás ♦ Obvyklá tradiční odpověď zvl. faráře je *Až na věky!*

Pro pána krále / Jána! n. **Pro pána!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v mírném a zaraženém zvolání, obv. rozladěném, vůči druhému v reakci na jeho, svoje n. cizí opomenutí, nepříznivou okolnost, komplikaci ap.:) to je nepříjemné překvapení a irituje mě to; to mě překvapuje a mám kvůli tomu zlost. Pro p. k., kam jsem jen ty klíče dal? Všechno připravený k vodjezdu a teď ještě tohle! ■ **S** to je překvapení, to je nepříjemné, to je mrzuté Aby do toho!, Do prdele! ♦ Var. *Pro pána!* je řídká.

Ⓐ For crying out loud! Ⓝ Um Gottes Willen! Ⓕ ! Nom de Dieu!, ! Bon Dieu de bon Dieu! Ⓡ (*vulg*) К едрене фене!

Jakej / jaký pán, takovej / takový krám. n. **Jaký pán, takový sluha / kmán / hrad.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. hanlivě a pohrdlivě vůči druhému v reakci na jeho nedbalost, nedostatek péče o svěřené věci, nástroje ap.:) špatná, nefungující věc, zařízení, nástroj odráží nedostatek péče, nepořádnost majitele; ta věc je stejně nespolehlivá jako její vlastník. Dyť to kolo nemá zase šlapku, jak mám na něm ject? No jo, j. pán, t. krám! To aby to zase někdo spravil za tebe! ■ **S** čl. nedbalý má věci v nepořádku Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. ♦ Přísloví (Čelakovský), to z lat. *Qualis dominus, talis (est) servus*, tj. *jaký pán, takový sluha*, Petronius (asi 1. stol.), *Satiricon, 58*; 2. polovina výrazu je řidší.

Ⓐ Like men, like manners., Like breeds like. Ⓝ Wie der Herr, so's Gescherr. Ⓕ Tel maître, tel valet! Ⓡ Куда барин, туда и дворня., Каков царь, такова и орда.

Pane na nebi! n. **Bože na nebi / nebesích!**
(Čl. v úzkostlivém, šokovaném zvolání vůči druhému, druhým v reakci na velmi špatnou zprávu o neovlivnitelném neštěstí, drastické nehodě třetího, popř. i své ap. n. udiveně v reakci na hloupost, nešikovnost třetího, zvl. dítěte:) **1.** *jsem z toho zděšený a smutný; cítím úzkost a strach, popř. a odpor;* **2.** *to mě zaráží.* ■ **S** já jsem šokovaný, já mám strach, já cítím hnus, to zaráží mě

Pán nepán …
(Čl. zvl. s autoritou vůči druhým, obv. při rozhodování o míře platnosti, závaznosti pravidla, zásady ap. pro členy skupiny, často nestejnoprávné, vzájemně nerovné ap.:) (platí to) bez rozdílu a ohledu na (jeho ap.) společenské postavení, funkci, moc, bohatství ap.; týká se to všech bez rozdílu. ■ **S** vždy, to platí pro všechny

Já pán, ty pán! (Kdo bude svině pást?)
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. v konstatování vztahu ke stejně vlivnému, mocnému a nezávislému druhému a stavu vzájemného, někdy rozporuplného jednání, postupu, často však i v odmítání snahy tuto rovnováhu porušit ap.:) jsme rovnocenní, nemůžeme po sobě vzájemně vyžadovat ústupky a musíme sebe a své požadavky proto respektovat; nevměšuj se do mého rozhodování! Hele, já pán, ty pán, já ti do tvejch věcí taky nemluvím, tak dej pokoj, nebo se naseru! ■ **S** nemluv mi do toho!, my jsme rovni si Trhni si nohou!, Dej si vodstup! ♦ Přísloví (Čelakovský); delší var. je stará a řídká.

Ⓐ I do my job, you do yours. (Who's going to mind the shop?) Ⓝ Wir sind beide auf gleicher Augenhöhe. Ⓕ ! Chacun chez soi / son métier, les vaches seront bien gardées., (Garde tes distances!), (Traitons d'égal à égal / sur un pied d'égalité.)

Lepší pán než pánek.
(Čl. zkušený zvl. v radě vůči druhému hledajícímu pomoc u mocného třetího ap.:) je lepší přímo žádat u autority n. obracet se na ni, člověka nejpovolanějšího n. nejmocnějšího (který má nejvíc moci n. informací) než na jeho pomocníka n. člověka podřazeného (který jich tolik nemá). ■ **S** je lepší jednat s autoritou ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. *Je lépe mluvit s císařem než s písařem.*

Kam kráčíš, Pane? *viz* Quo vadis?

Nedej, pane, aby …
(Čl. zvl. zbožný v tiché prosbě kvůli hrozícímu nebezpečí, škodě a neovlivnitelné nepříznivé možnosti narušující jeho plány ap., ve snaze ji odvrátit ap.:) nepřeju si, aby (se to stalo); kéž by ne- …, kéž se nestane, aby …; prosím, aby se ne- … ■ **S** já přeju si

Neříká ti° to pane. n. **Eště / ještě ti° to neříká pane.**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ve výtce n. upozornění vůči druhému ve vztahu k cizí věci užívané n. jen fyzicky prohlížené dosud nezakoupené, někdy v obavě z jejího poškození n. manipulované nešetrně, neoprávněně n. jen v představě jako s vlastní ap.:) (chovej se zdrženlivě) (ještě) to není tvoje, ještě ti to nepatří. Hele, polož to, kluku! E. ti to n. p.! Až esli ti to maminka koupí. Eště to rozbiješ! ■ **S** to není tvé Nech to bejt!
Ⓐ You mustn't touch things that aren't yours. Ⓝ (Das gehört dir nicht., Ist das denn deins?) Ⓕ (Ce n'est pas encore à toi!), (Ne touche pas à ce qui ne t'appartient pas!), (Laisse ça tranquille.)

Tomu se říká / říkám pane (jo)!
(kol; pochv) **0** neměnné ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obdivně vůči druhému o jeho úspěšném nálezu, úlovku, výhře, též o výrobku, získané potřebné n. hledané věci ap.:) to mě překvapuje, ohromilo a já to obdivuju; to je pozoruhodný exemplář, kus a dělá na mě velký dojem. Teda tomu říkám pane jo! To je kus! Kolik takovej kapřík může vážit? ■ **S** to je překvapení, já obdivuju to, já blahopřeju Ty bláho!
Ⓐ (Now) That's what I call a X! Ⓝ Ich muss schon sagen … Ⓕ (Qu'est-ce que vous dites de cela!), (C'est épatant! / sensationnel / terrible / fabuleux / renversant!) Ⓡ Вот это да!, (Вот это вещь!)

Pane jo!
(kol; obdiv) **0** neměnné ⊟ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. užasle, ohromeně, popř. i pohoršeně vůči druhému a jeho výkonu, úspěchu, zisku n. o neobvyklé věci, mírném nezdaru ap.:) to je neobvyklé, nevšední překvapení n. věc, událost ap. a já jsem tím ohromený; to je mimořádný kus, exemplář a já ho obdivuju. Pane jo, tys tomu dal! Teď už se to nedá spravit. A: P. jo, tos dokázal snést všech pět kilo třešní? – B: Dyž voni byly tak dobrý! ■ **S** to je překvapení, já obdivuju to, to líbí se mi Klobouk dolů!, To je něco!
Ⓐ Wow! Ⓝ Mensch!, Au Backe! Ⓕ ! Nom de Dieu!, ! Ma parole!, ! Eh bien mon cochon / colon / petit gars!

Pán s tebou!
(Čl. starší, zvl. příbuzný n. kněz zbožně zvl. vůči loučícímu se, odcházejícímu druhému, synovi ap.:) já loučím se s tebou a přeju ti stálou ochranu svého boha! ■ **S** já loučím se

Páni inženýři!
(Čl. vůči druhému, druhým v reakci na nečekaně imponující úspěch, výrobek, zprávu ap.:) to se mi líbí a udělalo to na mě dojem; to je překvapivě pěkné. ■ **S** to je překvapení, já obdivuju to, to líbí se mi ♦ Starší a slabší var. *No páni!*

Páni se klouzají, a sedláci si nohy lámou.
(Čl. zkušený zvl. ve varování vůči druhému pro styk s mocným třetím ap.:) mocný člověk je licoměrný a své chyby rád svede na druhé, zvl. podřízené n. slabší (a proto buď opatrný a zdrženlivý); člověk mocný není za tutéž chybu potrestaný tak ostře jako člověk bez vlivu ap. ■ **S** čl. mocný nebývá potrestán jako slabý, čl. mocný svádí chyby na slabší ♦ Přísloví (Čelakovský); aktualizováno a známější u K. Havlíčka Borovského (1821–1856), *Epigramy* (1845) (*Demokratský*), srov. *Nechoď, Vašku, s pány na led, mnohý příklad máme, že pán sklouzne a sedlák si za něj nohu zláme.*

Velké pány měj přáteli, ale ne sousedy.
(Čl. zkušený zvl. v radě vůči druhému o jeho styku s mocným třetím ap.:) je výhodné mít přátelský vztah s mocným člověkem (a někdy toho využít), ale nevýhodné (kvůli jeho agresivitě, excesům ap.) žít vedle něj; nestýkej se s mocnými příliš těsně! ■ **S** nestýkej se s mocným příliš těsně! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Dvěma pánům sloužit nelze / nelze sloužit.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)

P

(Čl. zkušený zvl. v radě vůči nerozhodnému a příliš náročnému n. zištnému druhému váhajícímu n. oscilujícímu mezi dvěma výhodnými, ale neslučitelnými alternativami zaměstnání, práce, zábavy ap.:) musíš si jedno vybrat (a dělat to pořádně), obojí dělat není možné ani prospěšné. Já vím, jednak chceš študovat, a jednak chceš dělat sport, ale musíš si vybrat. D. p. s. n. ■ **S** ty musíš vybrat si, vyber si! Rozmysli si, Mařenko. ♦ Mt 6,24; srov. i lat. *Utiliter servit nemo duobus heris*, tj. *užitečně neslouží nikdo dvěma pánům* (Walther 32 734).

Ⓐ No man can serve two masters. Ⓝ Man kann nicht zwei Herren zugleich dienen. Ⓕ On ne peut pas courir deux lièvres à la fois., ! De deux choses l'une. Ⓡ Никто не может служить двум господам.

No páni! *viz* Páni inženýři!

pánbu *viz též* pán bůh, pánbůh, Pán bůh, Pánbůh

Zaplať pánbu / pámbu (za to) / za ty dary! n. **Pámbu zaplať!**
(Čl. obv. poněkud ležérně a ironicky vůči blízkému druhému za jídlo, pohostinství, často skromné, popř. za nabízené omezené prostředky ap.:) já (ti přesto) děkuju a jsem za to vděčný. ■ **S** já děkuju

Pánbu / pánbůh / pámbu ti to vynahradí na dětech!
(Čl. přehnaně ironicky vůči blízkému druhému obv. za drobnou žertem nabízenou výpomoc, často téměř bezcennou, malé peníze, půjčenou nevýznamnou věc ap.:) já to přijímám a děkuju ti. ■ **S** já děkuju

Dej pánbu / pámbu dobrýtro / dobrou noc / dobrej večer / dobrej večír!
(Čl. starší tradičně a formálně zbožně, zvl. na venkově vůči druhému při setkání v příslušnou denní dobu:) já zdravím vás a přeju příjemné ráno n. noc n. večer. ■ **S** já zdravím tě, já zdravím vás

… dej mu pánbu / pámbu nebe!
(Čl. zvl. starší a pobožný vůči druhému při zmínce o zemřelém třetím, obv. jen jako automatická vložka do hovoru ap.:) přeju mu, aby se měl dobře po smrti; vzpomínám na něj rád a dobře; (někdy:) děkuju mu aspoň takto na dálku. ■ **S** já děkuju, já vzpomínám

Pánbu dal, pánbu vzal.
(Čl. zvl. starší a pův. silně nábožensky věřící rezignovaně v povzdechu vůči druhému, zvl. v reakci na přirozenou smrt blízkého třetího ap.:) byl to osud, stalo se to tak; je mi to líto, ale rozhodl tak Bůh, a nedá se tedy nic dělat. ■ **S** bůh působí všechno, já jsem smířený s tím, já nemůžu zabránit tomu ♦ Jb 1,21.

Aby / kéž by ti pánbu / pámbu ručičky pozlatiti ráčil!
1. *(Čl. zvl. starý uznale a vůči druhému obv. v reakci za jeho manuálně dovedný výtvor, šikovnou opravu a takovou pomoc druhému ap.:) děkuju ti vřele, jsem ti za to velmi vděčný.* **2.** *(Čl. ironicky vůči druhému v reakci na jeho manuální zničení, pokažení potřebného předmětu ap. nevhodným, neobratným zacházením ap.:) ty jsi nešikovný a já se na tebe zlobím.* ■ **S** já děkuju, ty jsi nešika, já jsem rozzlobený

Dej mu pánbu / pámbu / pánbůh věčnou slávu!
(Čl. zvl. starší a pobožný vůči druhému obv. o už zemřelém třetím za jeho cennou pomoc, prospěšný čin, často veřejný ap., často jako automatická vložka do hovoru při zmínce o něm:) přeju mu, aby se měl dobře i po smrti a nezapomnělo se (kvůli tomu) na něj; vzpomínám na něj rád a jsem mu vděčný. ■ **S** já děkuju, já vzpomínám

Pánbu / pámbu je (mi) svědkem / že …
(Čl. v hovoru vůči druhému ve snaze zdůraznit pravdivost svého tvrzení, zvl. při pochybách druhého ap.:) věř mi, je (to) pravda / že …; opravdu to tak je. ■ **S** věř mi!, to je tak, to je pravda

Aby / kdyby / kéž by pánbu / pámbu dal!
(Čl. zvl. starší vůči druhému v reakci na jeho zmínku o pozitivní možnosti, případné prospěšné, ale nepravděpodobné události ap.:) přeju si, byl bych rád, kdyby se to opravdu splnilo. ■ **S** já přeju si

Dá-li pánbu / pámbu …
(Čl. vůči druhému v hovoru jako automatická vložka, dodatek k uvažovanému plánu, vyhlídce ap.:) bude-li situace příznivá, snad to tak bude; doufám, že to bude možné. ■ **S** já doufám, to stane se snad

Dejž to pánbu / pámbu! *viz* Pozdrav pánbu!

Dá pánbu / pámbu, že … n. **(Snad) pánbu / pámbu dá (a …).**
(Čl. zvl. starší vůči druhému o budoucí možnosti, dosud nejistém záměru ap.:) doufám, že (se to stane); bude snad možné, že …; snad to bude tak, že … ■ **S** já doufám, to stane se snad Dá-li pánbu.

Pánbu / pámbu mě netrestej!
(Čl. zvl. pobožný omluvně vůči druhému při vědomí, uvědomění si, že dělá n. říká něco špatného, ale nutného n. užitečného ap.:) já jsem se provinil a kéž se mi (za to) nic zlého nestane! ■ **S** já cítím vinu

Pánbu / pámbu ti to odplať / zaplať! n. **Pánbůh zaplať!**
(Čl. zvl. starší a pobožný vůči druhému vděčně za jeho pomoc, podporu, dobrý čin ap.:) děkuju ti za to a přeju si, abys byl za to někdy nějak odměněný. ■ **S** já děkuju

Pomáhej / pomoz pánbu / pámbu!
1. *(Čl. pobožný a starší zvl. na venkově po cestě kolem pracujícího druhého, obv. na poli ap.:) já zdravím vás a přeju zdar v práci.* **2.** *(Čl. vůči druhému ve zděšené reakci na katastrofu, nastalé neštěstí, zkázu n. zmaření důležité možnosti ap., též posměšně o takové katastrofální možnosti, zvl. při její realizaci krajně nevhodným, nešikovným, problematickým třetím ap.:) jsem tím šokovaný a je to hrozné, to není dobré.* ■ **S** já zdravím vás, to je hrozné, to není dobré, já jsem šokovaný ♦ Ve význ. 1 obv. jen 1. sloveso; ve význ. 2 je častější forma *pomoz*.

No potěš pánbu! *viz* Pomáhej pánbu!

Pánbu / pámbu / pán bůh tě (stejně jednou) potrestá.
(Čl. zbožný s povzdechem vůči druhému zvl. v reakci na opakovaný a dosud netrestaný špatný, zlomyslný čin, někdy jako pohrůžka n. ve snaze zabránit mu v něm ap.:) (jednou, nakonec) budeš za to potrestaný; dostane se ti spravedlivé odplaty. ■ **S** ty budeš potrestaný

Pozdrav pánbu / pámbu! – Dejž to pánbu / pámbu!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) – 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší, někdy důvěrně žertovně vůči známému druhému v tradiční reakci na jeho kýchnutí a jeho tradiční odpověď:) A: Já zdravím tě, ať to prospěje tvému zdraví! – B: Děkuju, doufám, že prospěje. A: Hepčí! (kýchnutí) – B: P. p.! – A: Dejž to p.! ■ **S** já zdravím tě Ať slouží!
Ⓐ Bless you! Ⓝ Grüß Gott! Ⓕ ! À votre / ta santé., ! À vos / tes souhaits!, Que Dieu vous / te le rende! Ⓡ Будь здоров!

Pozdrav tě pánbu / pámbu!
(Čl. zvl. starší a pobožný obv. při setkání s druhým ap.:) já zdravím tě, buď pozdraven! ■ **S** já zdravím tě

Stojí to za pozdrav pánbu / pámbu. *viz* Stojí to za zdrávas, královno.

Stála / byla tam, jak ji pánbu / pámbu stvořil.
Komp byl / stál tam, jak ho pánbůh stvořil
(Čl. někdy překvapeně, pobaveně n. zvědavě vůči druhému, zvl. o ženě v nečekaném pohledu, při náhlém otevření dveří ap.:) byla tam (při tom) úplně nahá. ■ **S** ona byla nahá

Za co / zač mě (to) pánbu / pámbu trestá!
(Čl. v povzdechu, někdy tragikomickém, vůči druhému, zvl. v reakci na opakovaný náhodný neúspěch, nezdařenou snahu n. smůlu v náhodném získání, přidělení nešikovného pomocníka, nefungujícího nástroje ap.:) to je nepříjemné (a nevím, proč to tak je); to není příjemné, dobré (a přitom jsem to nijak nevyprovokoval). ■ **S** to není dobré, to je nepříjemné

To ví jen / jen sám pánbu / pámbu!
(Čl. v odpovědi vůči druhému na jeho někdy poněkud zbytečný dotaz, zvl. v komplikované situaci ap.:) to (asi) nikdo neví a určitě ne ani já. ■ **S** já nevím, nikdo neví to

Zaplať pánbu / pámbu / že …!
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. obv. s úlevou ve zvolání vůči druhému po jeho šťastném návratu, záchraně n. nalezení domněle ztracené cenné věci, po dobré ujišťující zprávě ap., zvl. v kontrastu k předchozímu pocitu napjatého nebezpečí, ohrožení, ztráty ap.:) to jsem rád (že je to tak) a ulevilo se mi (že …). Z. p., žes už doma! Zrovna hlásili, že na dálnici, kudys jel, byla strašná bouračka. ■ **S** já jsem rád, já mám radost To mi spad kámen ze srdce.
Ⓐ Thank God (that etc.)! Ⓝ Gott sei Dank! Ⓕ ! Que Dieu vous le rende!, ! Grâce au ciel … Ⓡ Слава Богу, что …

pánbůh *viz též* pánbu, pán bůh

Když pánbůh / pámbu / pánbu rozdával blbost, šel si dvakrát / tak si šel dvakrát / tak tam byl dvakrát.
(Čl. vůči druhému kriticky a posměšně urážlivě o třetím v reakci na jeho nápadně špatný výsledek, nezdar, nepochopení, hloupé otázky ap.:) je (velmi) hloupý, zcela neinteligentní a není schopný základního rozumného úsudku. ■ **S** on je hloupý

Pánbůh ti to vynahradí na dětech!
(Čl. ironicky, žertovně vůči blízkému druhému v předstíraném a přehnaném díku za jeho obv. malou n. nepotřebnou pomoc, podání ztracené věci ap.:) za to ti velmi děkuju. ■ **S** já děkuju

Panebože, do čehos to duši dal! *viz* Do čehos to duši dal, pane bože!

Dal pánbůh kravičku, dá i travičku.
(Čl. zvl. starší v radě a povzbuzení vůči druhému, zvl. chudému a proti jeho přání mít všechno hned ap.:) pokud máš pro začátek aspoň něco, je to základ a způsob, jak získat postupně další, se už najde; je třeba být skromný a trpělivě a postupně získávat vše další. ■ **S** základ vede k dalšímu ♦ Přísloví (Čelakovský); řídce i var. *králíčka.*

Nebyla doma, když pánbůh / pánbu krásu rozdával.
(Čl., zvl. muž vůči druhému v komentáři o ženě, dívce podle vzhledu:) je ošklivá a neatraktivní; není příliš pohledná, hezká a přitažlivá. ■ **S** ona je ošklivá

Koho pánbůh miluje, (toho) křížkem navštěvuje.
(Čl. zvl. starší a pobožný fatalisticky n. farář obv. v odpověď vůči druhému na jeho skleslost a smutek z neštěstí, úmrtí bližního ap.:) člověk normálně musí v životě protrpět mnohá neštěstí; (nábožensky a mysticky:) i když je člověk dobrý, musí být svým bohem trestán krizemi a neštěstím a uvědomovat si je tak. ■ **S** čl. trpí v životě ♦ Volně podle Př 3,12, kde však se mluví o trestání.

Dej mu pánbůh / pánbu lehký / lehké odpočinutí!
(Čl. zvl. zbožný s úctou vůči druhému při zmínce o mrtvém n. při pohřbívání mrtvého třetího ap.:) rád na něj vzpomínám a přeju mu nerušenou dobrou památku. ■ **S** já vzpomínám

Když pánbůh / pánbu dopustí, i motyka spustí.
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému, někdy sarkasticky, v reakci na jeho údiv nad nepravděpodobným zlepšením situace, nečekanou příznivou změnou n. takovým zákrokem, úspěchem třetího, obv. neschopného ap.:) (i když je to nepravděpodobné) šťastné náhody se opravdu stávají (někdy za přispění, po úsilí člověka); je to tak, opravdu se to náhodou stalo. A: To se mi nechce věřit, že to Honza vyřešil, dyť neumí ani do deseti počítat! – B: Jó, k. p. d., i m. spustí. ■ **S** náhody stávají se, to stalo se náhodou, to je tak To by jeden nevěřil., To snad není možné ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Wonders (will) never cease. Ⓕ (Cela tient du miracle!), ! Là où Dieu veut, il pleut!

Ty mrtvý, lež a nevstávej, pánbůh ti pokoj věčný dej! *viz* Ty mrtvý, lež a nevstávej (pánbůh ti pokoj věčný dej)!

Pánbůh / pánbu / pámbu peče voplatky / oplatky.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. pobožný vůči druhému, někdy poněkud pomstychtivě a se zadostiučiněním, zvl. v reakci na neštěstí zlého třetího, nepřítele ap.:) to (co se stalo) je osudový a spravedlivý trest za jeho zlý život a činy. Ne že bych mu přál něco zlýho, i když je to darebák, ale ten voheň, to jistě není jen tak. P. p. v. ■ **S** to je trest, on bude potrestaný Dobře mu tak!, Taky na něj dojde! ♦ Přísloví.

Ⓐ He's had it coming (to him). Ⓝ Vergelt's Gott! Ⓕ ! Qui aime bien châtie bien.

Pánbůh dal, pánbůh vzal.
(Čl. pobožný a postižený fatalisticky, sklesle vůči druhému n. farář ve snaze utěšit, zvl. v reakci na jeho vážnou ztrátu, neštěstí, popř. i úmrtí člena rodiny ap.:) nic v životě není dáno a člověk jednou získává a jindy, i za cenu utrpení a bolesti, ztrácí; (nábožensky) bůh si to rozhodl zase vzít zpátky. ■ **S** čl. trpí v životě, čl. ztrácí při smůle ♦ Přísloví (Čelakovský); někdy s dodatkem … *budiž jméno Páně / boží / jeho pochváleno*, podle Jb 1,21.

Pánbůh / pánbu psí hlas neslyší.
(Čl. zkušený konejšivě vůči rozzlobenému n. ukřivděnému druhému o zlém, nevěrohodném třetím a jeho snaze očernit druhého, uškodit mu ap.:) ta pomluva, nízké řeči ap. na nikoho nezapůsobí a neulpí na něm a zůstanou jen nedostatečnou a nepříjemnou snahou. ■ **S** pomluva nízkého neulpí ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. *Psí hlas do nebe nedojde.*

Nebyl doma, když pánbůh / pánbu rozdával rozum.
(Čl. posměšně vůči druhému o třetím, zvl. v důsledku jeho neúspěchu, nezdaru, špatné úvahy ap.:) je hloupý a s malým obzorem; mnoha věcem nerozumí, má málo inteligence. ■ **S** on je hloupý

Aby nás pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil!
(Čl. v sarkastickém povzdechu vůči druhému v reakci na třetího, úřad ap. a jeho nové nesmyslné nařízení, absurdní krok ap. postihující i prvního a druhého:) to je úplné bláznovství a hloupost a je třeba se jim bránit, proti nim protestovat (abychom se nezbláznili jako on, oni); on je úplně hloupý. ■ **S** on je hloupý, to je hloupost ♦ Historik V. V. Tomek (1818–1905) r. 1889 proti vzmá-

hající se frázovité agitaci mladočechů vůči voličům.

Komu pánbůh, tomu všichni svatí.
(Čl. zkušený vůči druhému, někdy fatalisticky, o šikovném, talentovaném třetím a jeho úspěších, někdy i nespravedlivých, popř. i beztrestných únicích ap.:) (on je obratný, popř. odvážný a) má ve všem pořád štěstí. ■ **S** on má štěstí ♦ Přísloví (Čelakovský), někdy s dodatkem … *komu ďábel, tomu všichni kati.*

Komu dal pánbůh ouřad / úřad, tomu dal taky rozum.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. s povzdechem n. rozzlobeně vůči druhému v reakci na nesnesitelné a nepříjemné chování funkcionáře, úředníka ap.:) úředník má moc a zneužívá ji formou pánovitého chování a vymýšlením nesmyslných komplikací, nařízení pro druhé. A: Zatracenej blbec, teď se musí ject znovu! A nevymluvíš mu, že je to tak jednodušší! – B: Jó, komu dal p. o., t. dal t. r. Takovej ouřada je dneska pán. ■ **S** čl. ve funkci stává se pánovitý To je jak když mluví do dubu. ♦ Přísloví.
Ⓐ (Once a bureaucrat, always a bureaucrat., There's no gainsaying the bureaucratic mentality., He's a jack-in-office / Jobsworth.) Ⓝ Der Herr hat's gegeben, der Herr hat's genommen. Ⓕ ! La raison du plus fort est toujours la meilleure., (Il se comporte en seigneur / en maître.) Ⓡ (Вот крыса канцелярская!)

Proč bychom se netěšili, když nám pánbůh zdraví dá? *viz* Proč bychom se netěšili, když nám Pán Bůh zdraví dá?

Pánbůh / pánbu / pámbu s náma / námi (a zlý / zlé pryč)!
(Čl. zvl. starší a pobožný vůči druhému v ustrašené reakci na zmíněnou možnost neštěstí, nebezpečí ap. ve snaze ho zahnat, zastavit:) doufám, že se to nestane, to nepřijde ap.; kéž se (nám) nic zlého nestane! ■ **S** já mám strach, já přeju konec dobrý

To je proti pánubohu!
(Čl. pobožný a zvl. starší vůči třetímu pohoršeně o neobvyklé nové události, činnosti lidí, v kontrastu se společenskými a etickými normami a běžnou praxí ap.:) to je nepřirozené, nenáležité, popř. hříšné a já to odmítám; to není normální a mě to pobuřuje, irituje. ■ **S** já odmítám to, to irituje mě

Pánbůh / pánbu / pámbu chraň! n. **Chraň pánbůh / pánbu / pámbu!**
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. emocionálně a negativně ve zvolání vůči druhému ve zděšené reakci na představu škody, možnost budoucího nežádoucího vývoje, změny n. na otázku po nepříznivém výsledku, škodlivé alternativě průběhu činnosti ap.:) to ne, to se nesmí stát n. se nestalo a já takovou představu n. možnost zcela odmítám n. jsem šťastný, že k ní nedošlo; kéž se to nestane, to tak není. Ch. p.! Já a bungee-jumpovat? Ty ses musel zbláznit! ■ **S** to není dobré, já nechci to, já odmítám to, to není tak Pánbu s náma a vše zlý pryč!, To je ale nápad!, To zrovna!
Ⓐ God forbid! Ⓝ Gott behüte! Ⓕ Que Dieu vous protège! Ⓡ Упаси господи!

Chraň (tě°) pánbůh / pánbu! / (aby …)!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. s.) n. 4c
(Čl. kategoricky v důrazném varování zvl. vůči podřízenému, mladšímu druhému a jeho úmyslu, popř. výhrůžce udělat něco nežádoucího n. nebezpečného, s odstínem možnosti potrestání při neuposlechnutí ap.:) nedělej to, to nesmíš udělat, já ti to zakazuju n. tě před tím varuju; to já odmítám a vyvaruj se toho (abys …). Tak my jdem a vrátíme se až po jedenáctý. Buď tu hodnej a ch. tě p., aby sis zase hrál se sirkama! ■ **S** já odmítám to, nedělej to!, ty budeš potrestaný, já zakazuju Se mnou nepočítej!, Nic takovýho! ♦ Srov. *Chraň (tě) bůh (abys …)!*
Ⓐ Woe betide (you) if … Ⓝ Untersteh dich!, Da sei Gott vor! Ⓕ Que Dieu te garde de (V) …, Dieu t'en garde …, (Prends garde de ne pas (V) …) Ⓡ Храни тебя господь!

Pánbůh ho má rád.
(Čl. v obdivném komentáři vůči druhému o třetím a jeho stále dobrém životě, štěstí n. zvl. o jeho opakovaném riskování bez škodlivých následků ap.:) má opravdu pořád neobvyklé štěstí. ■ **S** on má štěstí

Pánbůh (si) tě stejně jednou najde.
(Čl. zvl. bezmocně vůči provinilému n. nenáviděnému druhému za jeho zlý čin, křivdu, často opakovanou, někdy na třetím ap.:) jednou budeš v každém případě postrestaný, stihne tě odplata. ■ **S** ty budeš potrestaný

Nedej pánbůh / pánbu (aby …)!
(Čl. vůči druhému v hovoru o nežádoucí, velmi

P

nepříjemné, nebezpečné věci, možnosti, události, obv. jen jako eventualitě ap.:) nepřeju si (aby se to stalo); bylo by velmi nepříjemné n. zlé (kdyby); kéž by ne-. ■ **S** já nechci to ♦ Srov. lat. *Absit, ať je vzdáleno, pryč!*

Pánubohu poručeno!
(Čl. zvl. starší a zbožný vůči druhému a jeho zmínce o nejistém, nejasném vývoji, osudu, výsledku jednání, neovlivnitelném prvním ap.:) já rezignuju a doufám jen, že to dobře dopadne, popř. spoléhám se na pánaboha, že to dobře dopadne. ■ **S** já rezignuju, já doufám

Pánbůh ho za to potrestá.
(Čl. zvl. starší a obv. i věřící vůči druhému fatalisticky a v odsuzujícím komentáři o třetím a jeho nepřijatelném, nesprávném činu, chování, jednání ap.:) (to neměl dělat a) jistě bude za to jednou spravedlivě potrestaný. ■ **S** on bude potrestaný

Pozdrav pánbůh / pánbu / pámbu!
(Čl. zvl. starší a dříve konvenčně vůči libovolnému druhému při setkání ap.:) já vás zdravím, dobrý den! ■ **S** já zdravím vás

No pozdrav / potěš pánbůh / pánbu / pámbu!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. pohoršeně, popř. ironicky zděšeně vůči druhému o třetím a jeho nepřijatelné nové činnosti n. absurdní změně, události ap.:) to není dobré, vhodné ani rozumné a já jsem tím znepokojený, nepříjemně překvapený n. šokovaný a je to nenáležité, nevhodné, troufalé. A: A teď to předali Karlovi? Tomu hňupovi? – B: No p. p., to to dopadne! ■ **S** to není dobré, to není vhodné, to je absurdní, já jsem šokovaný To je padlý na hlavu.
Ⓐ God help us! Ⓝ Na, denn Prost Mahlzeit! Ⓕ ! Oh, nom de Dieu!, ! Putain (*vulg*), Punaise!, ! Ça alors!, Merde alors!

No, pánbůh / pánbu požehnej! n. **Požehnej pánbůh!**
(Čl. zvl. starší a pobožný dříve, zvl. na venkově, vůči druhému v reakci na úmysl, plán, činnost n. jen očekávání, např. úrody, dalšího vývoje, zvl. vůči čerstvě narozeným mláďatům v hospodářství ap.:) přeju vám, aby se vám to podařilo, abyste měl úspěch n. (velký) zisk, prospěch, úrodu ap. ■ **S** já přeju úspěch

Aby nás toho pánbůh uchovati ráčil!
(Čl. zvl. starší dříve vůči druhému v reakci na zmínku nežádoucího vývoje, nepřijatelné možnosti ap.:) já doufám, že se to nestane n. přeju si, nám, aby se to nestalo. ■ **S** já nechci to, já přeju si

Pánbůh ví (jak / kdo / co / který / jaký / čí / kdy / kde / kam / kolik / proč).
(Čl. vůči druhému ve snaze komentovat a oslabit své tvrzení, informaci ap.:) nevím vůbec určitě n. přesně (jak / kdo / co / který / jak / čí / kdy / kde / kam / kolik / proč) a asi to teď ani není zjistitelné, popř. na tom nezáleží. ■ **S** já nevím, to není jisté

Aby / kéž ho pánbůh / pánbu (při zdraví) zachovati / uchovati ráčil!
(Čl. zvl. starší a dříve vůči druhému, druhým o nepřítomném váženém, významném třetím, někdy ve snaze zalichotit ap.:) přeju mu pevné zdraví, dlouhý život a všechno dobré. ■ **S** já přeju zdraví

Pánbůh si ho zavolal / povolal / vzal (k sobě).
(Čl. zvl. starší a pobožný v oznámení vůči druhému o třetím:) (už, právě) zemřel. ■ **S** on zemřel

Dal° bych si (kvůli tomu nejradši) pár facek!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. rozmrzele vůči druhému zvl. v reakci na špatný výsledek, konec pokusu, činnosti, způsobený vlastní nepečlivostí, neprozíravostí ap.:) jsem se sebou sám nespokojený, zvl. s tím, co jsem udělal n. jak jsem to udělal; mrzí mě to, lituju toho a mám na sebe vztek. Dal bych si nejradši pár f. za to, že jsem se mu vo tom vůbec zmínil. Umírá mu totiž táta. ■ **S** já mám vztek, to mrzí mě, já nejsem spokojený, já lituju velmi Já jsem vůl!, Já bych do toho nejradši kopnul!
Ⓐ I could kick myself (for -ing). Ⓝ Ich könnte mich ohrfeigen. Ⓕ Je m'en ficherais / foutrais (*vulg*) des baffes!, ! Je m'en veux / Je suis fâché contre moi!, Je m'en mordrais les doigts! Ⓡ (Типун мне на язык!)

To si raději / radši dám / dát pár facek než (Inf).
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 4c neukon. – (Inf) – kles.
(Čl. rozhořčeně vůči druhému v odmítavé reakci na možnost, nabídku ap. nebezpečné, nepříjemné práce, činnosti ap.:) to já dělat rozhodně nechci a odmítám to; za žádnou cenu bych to neděl. To si radši dát pár f. než dělat takovouhle rasovinu za pár šupů! ■ **S** já nechci to, já odmítám to
Ⓐ I wouldn't touch it with a barge-pole. Ⓝ Da würde ich mich lieber ohrfeigen. Ⓕ ! Je ne le ferai pour rien au monde.

Radši bych držel pár facek. *viz* Dal bych si (kvůli tomu nejradši) pár facek!

Je to lepší než pár facek.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ležérně a nespokojeně vůči druhému o špatné, málo přijatelné nabídce, zprávě, malém množství jídla ap.:) je to velmi málo n. není to příliš dobré a přijímám to nerad a jen z nouze. A: Hele, doma nic k jídlu nemáme, jen tenhle rohlík. – B: No, je to l. než pár f. ■ **S** to je málo, to nestačí To mě nevytrhne., To je, jako když plivne.
Ⓐ It's better than nothing., It's better than a hole in the head., It's better than a kick in the pants. Ⓝ Das ist besser als in die hohle Hand geschissen. Ⓕ (C'est meilleur qu'un coup de pied au cul.), (C'est mieux qu'une paire de claques.)

A pár facek bys nechtěl?
(Čl., zvl. rodič vůči mladšímu druhému, zvl. v reakci na jeho nestydatý, bezostyšný požadavek n. takové jednání ap.:) jsi drzý a měl bych tě za to spíš potrestat (než ti něco dávat); přestaň s tím (požadavkem), je to od tebe drzé a já to odmítám! ■ **S** nebuď drzý!, já potrestám tě

Ani párem koní / volů / čtyřma párama volů / čtyřma párama koní / heverem mě° tam nedostane.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v důrazném, umíněném odmítnutí jít někam, do nepříjemného prostředí, též na návštěvu, popř. přijmout nabízené místo ap.:) nechci tam (jít), nepůjdu tam za žádnou cenu, nic, nikdo mě nedonutí tam jít, být. Tam je votrava, pořád žvaněj jen vo kultúře, posledních skandálech, kdo s kým a tak. Ani p. k. mě tam už n. ■ **S** já nechci jít tam Ani mě nehne!
Ⓐ Wild horses wouldn't drag me there. Ⓝ Keine zehn Pferde brächten ihn dahin. Ⓕ ! Je n'irai a aucun prix / pour rien au monde!, ! Tu peux toujours courir! Ⓡ ! ни за какие деньги / коврижки

Je to pár kroků. *viz* Je to, co by kamenem dohodil.

Je to už hezkejch / pěknejch pár pátků, co …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému v osobní vzpomínce zvl. na něco ve svém životě, na zážitek, zvl. naposledy opakovaný ap.:) už je to docela dávno, dlouho kdy n. co …; už se mi to dlouho nestalo, že by … A: A tati, kdy si jed vlastně naposled langusty? – B: No je to už h. pár pátků. Snad tak před dvaceti lety v Itálii. ■ **S** to je dávno už Od té doby už uběhlo hodně vody.
Ⓐ It's been many a long year since …, It's been many moons since … Ⓝ Das ist schon eine Reihe von Jährchen her … Ⓕ Il y a belle lurette que …, ! Ça remonte à Mathusalem … Ⓡ (давненько, давным давно)

Je tomu hezkých / hezkejch pár let (co …).
(Čl. vůči druhému, druhým v subjektivním dojmu a vzpomínce na událost, popř. zážitek svůj n. cizí ap.:) je to už dost dlouho (co …); uplynulo už mnoho let (od doby, kdy …). ■ **S** to je dávno už

Nehne s ním (ani) pár / párem volů / koní.
(Čl. zkušeně v komentáři vůči druhému o třetím, jeho povaze a stanovisku, rozhodnutí ap.:) je velmi umíněný a setrvává neochvějně na svém názoru, rozhodnutí (a nic ho nepřesvědčí); je umíněně rozhodnutý a za žádnou cenu nechce odejít (odněkud). ■ **S** on je umíněný

De / jde (mu) pára vod huby. n. **… až mu de / jde pára vod huby.**
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím, někdy zvířeti, po n. při velké fyzické námaze, pohybu, v mrazu viditelně ap.:) on je (tak) unavený (že n. a) těžce a silně (v mrazu: a viditelně) dýchá. ■ **S** on je unavený

Došla mu pára.
(Čl. zkušeně vůči druhému o třetím a jeho momentálním výkonu, náporu, zvl. v kontrastu k předchozí intenzitě ap.:) ztratil energii a nemá už žádnou, je vyčerpaný a projevuje se slabě, chabě. ■ **S** on je unavený, on nemá sílu

Je to / s tím páračka.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. znalecky n. rozmrzele vůči druhému o manuálním úkolu, práci zaměřené na množství drobných součástí a vyžadující koordinaci ap.:) je to zdlouhavá, pracná a na trpělivost náročná práce, činnost; vyžaduje to trpělivou pečlivost a čas. A: Co seš tak naštvanej? – B: Ale, roztrh se nám korálkovej závěs a celý vodpoledne sem to všechno navlíkal zpátky. Je to p. ■ **S** to je pracné, to je zdlouhavé Nemá to konce ani zvonce., Je to fuška.
Ⓐ It's such a fiddly job. Ⓝ (Das geht aber mühsam.) Ⓕ C'est un travail de bénédictin. Ⓡ (Ну и возни с этим!)

De / jde to jako na běžícím pásu.
Komp jde to jak na běžícím pásu

P

(Čl. pochvalně n. spokojeně vůči druhému o dobře zorganizované a sladěné práci, výrobě, odbavování žadatelů, zvl. v pracovním týmu, někdy v kontrastu k nedostatku času ap.:) jde, postupuje, probíhá to vše rychle a hladce, bez problémů a přestávek. ■ **S** to probíhá dobře

… nebo vodepnu pásek!
(Čl., zvl. otec vůči neposlušnému dítěti, synovi výhrůžně ve snaze přimět ho splnit příkaz ap.:) (udělej to) nebo tě potrestám (fyzicky) n. ti napráskám! ■ **S** já potrestám tě, udělej to!

Pátek – blázni mají svátek.
(Čl. pověrčivě n. jen příležitostně vůči druhému v komentáři k neobvyklé příhodě, nečekané zkušenosti n. chování třetího v pátek ap.:) v pátek se lidé chovají divně, nepředvídatelně, vrtošivě a je třeba s tím počítat; v pátek se můžou stát rozmarné věci, změny. ■ **S** pátek je rozmarný ♦ Také *Pátek – bláznů svátek*; p., vztažený k rozmarné Venuši a germánské Freje, bohyním lásky, se spojuje s vrtkavostí, nestálostí; i když pro křesťany je dnem ukřižování Krista, a proto den nešťastný, tento význam se zde neozývá.

Pátek nešťastný je den.
(Čl. pověrčivě n. jen příležitostně v komentáři vůči druhému k nemilé příhodě, smůle, nezdaru ap. v pátek:) pátek je den časté smůly a neštěstí a je třeba s tím počítat n. se na to připravit. ■ **S** pátek je nešťastný ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník*, *Kytice* (1853); p. je pro křesťana dnem ukřižování Krista, p. býval leckde i den poprav.

Kdo v pátek začíná, v sobotu proklíná.
(Čl. pověrčivě v připomínce druhému o jeho činnosti n. záměru v pátek:) pátek je tradičně den smůly a není dobré začínat delší činnost ten den. ■ **S** pátek je nešťastný

… ať je pátek nebo svátek. n. **… ať v pátek nebo v svátek.** n. **Pátek jako svátek.**
(Čl. zvl. v popisu vůči druhému zvl. o neodkladné, popř. i zcela všední činnosti své n. třetího, někdy pravidelné ap.:) stále, v kterýkoli den; bez ohledu na to, zda ten den je pracovní nebo volný, platí to stále n. je to vždy nutné. ■ **S** stále, vždy

Kdo se směje v pátek, pláče ve svátek.
(Čl. zkušený někdy pověrčivě vůči druhému o třetím a jeho pocitu úspěchu, zisku ap.:) osud je proměnlivý a je předčasné jásat nad prvním úspěchem před vlastním koncem. ■ **S** osud je proměnlivý

Pátek jako svátek. *viz* … ať je pátek nebo svátek.

Na Velký pátek se otvírá země (a vydává své poklady).
(Čl. zvl. pověrčivý v připomínce staré pověry vůči druhým n. při vyprávění pohádek dětem ap.:) Velký pátek (velikonoční) je magický den a dějí se zázraky, dají se nalézt poklady ap. ■ **S** pátek je magický ♦ Velký pátek je den Kristova ukřižování, srov. *Kytici* (1853), báseň *Poklad* od K. J. Erbena (1811–1870) i pověst o otevírání bájného Blaníku.

Je mu už ňákej / nějakej (ten) pátek.
(Čl. vůči druhému přibližně o stáří známého třetího, zvl. v reakci na otázku druhého ap.:) je už docela, poměrně starý; už není dávno mladý. ■ **S** on je starý

Už je to (taky) ňákej ten pátek. n. **Pár pátků už to bude.**
(Čl. starší zvl. vůči blízkému ve vyprávění, vzpomínce na událost, příhodu ap.:) to bylo, stalo se už dřív a není to čerstvé, nedávné; to bylo dávno a dnes se to změnilo n. už to neplatí. ■ **S** to stalo se dávno, to neplatí už, to změnilo se, to je dávno už

Buď zdráv jako páv!
(Čl. zvl. dříve rozmarně n. žertovně, hravě při setkání vůči známému druhému ap.:) já zdravím tě, buď pozdraven! ■ **S** já zdravím tě

Je (to) tu jako za pecí.
Komp je tam (teplo) jako za pecí
(Čl. vůči druhým o teplotě v místnosti, zvl. po příchodu zvenku a ze zimy:) je tu příjemné a útulné teplo; je tu útulno, pohodlně a příjemně teplo. ■ **S** je tam teplo

Zbořila / rozbořila se jim / u nich pec / kamna. n. **Rozbořily se u nich kamna.**
(Čl. zvl. starší a dříve vůči druhému o rodině třetího:) žena porodila a v rodině je teď nové dítě; rodina se rozrostla o nové dítě. ■ **S** dítě narodilo se jim

Trhni si pedálem! *viz* Trhni si nohou!

To je pech. *viz* To je smůla.

Je tu jako v pekárně.
Komp je tam (horko / vedro) jako v pekárně
(Čl. nespokojeně vůči druhému o teplotě v uzavřené a obv. příliš vyhřívané místnosti, interiéru ap.:) je tu příliš, nepohodlně velké horko a málo čerstvého vzduchu. ■ **S** je tam horko

Je° s ním° (hotový) peklo.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

*(Čl. v povzdechu, kriticky vůči druhému v hodnocení třetího a jeho chování, možnosti domluvy s ním n. jeho výchovy, průběhu jeho přesvědčování ap.:) jsou s ním trvalé potíže a lze s ním jen těžko vyjít; chová se nepřijatelně tvrdohlavě a nároč*ně. To je dobře, že ho přeložili do vlastní kanceláře. Tady s ním bylo p., pořád si na něco stěžoval a nikdo nesměl ani promluvit. ■ **S** on chová se nesnesitelně, on chová se špatně Je / vyvádí jako blázen.

Ⓐ It's (been) sheer hell with him. Ⓝ Das ist doch nicht auszuhalten mit dem! Ⓕ C'est l'enfer avec lui. Ⓡ (Нет / не было с ним сладу.)

To je z pekla práce!
(Čl. zlostně v povzdechu vůči druhému nad namáhavou, zdlouhavou, popř. i komplikovanou a špinavou, obv. však i nedařící se prací, zvl. v kontrastu k vynaloženému úsilí ap.:) to je krajně nepříjemná a neuspokojivá práce; taková práce mě rozčiluje a nemám ji rád. ■ **S** to irituje mě, to je nepříjemné, to je práce nepříjemná

To je° z pekla štěstí.
(kol; přízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *z pekla* **Verb** mít štěstí
(Čl. informovaný vůči druhému, zvl. v reakci na svůj n. cizí úspěch, uniknutí neštěstí, katastrofě, nepříjemné povinnosti ap.:) to je opravdu šťastná náhoda, příznivá shoda okolností. To bylo z p. š. Hned za tebou byla obrovská řetězová bouračka a na dálnici pak všechno dvě hodiny stálo. ■ **S** to je náhoda příznivá To je klika.

Ⓐ It's the luck of the Devil. Ⓝ Riesenschwein gehabt. Ⓕ C'est une veine d'enfer., ! Avoir une chance / bol / pot d'enfer.

To je° peklo!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v emocionálním hodnotícím komentáři vůči druhému k situaci, vztahu lidí, práci, cestě ap., zvl. z hlediska pocitového, popř. i fyzického ap.:) to je velmi nepříjemné a těžko snesitelné, popř. i složité a neřešitelné. Ta cesta autobusem až do Španělska non-stop, to musí bejt p., ne? ■ **S** to je nepříjemné, to je obtížné Leze mi to krkem.

Ⓐ It's (sheer) hell! Ⓝ Einfach höllisch. Ⓕ C'est l'enfer. Ⓡ Сущий ад!

Je to v pekle!
(Čl. deprimovaně, zklamaně a zlostně vůči druhému v hodnocení zničené, nefungující věci, stroje n. neúspěšného plánu, záměru ap., zvl. v souvislosti se s tím spojenými výhodami n. nadějí na ně ap.:) to už není, skončilo n. nepodařilo se a je to nenapravitelně ztracené; to už neexistuje a nelze to bohužel využít. ■ **S** to skončilo, to je ztracené, to je rozbité

Kdo lže, do pekla klouže.
(Čl. zvl. starší vůči lhoucímu dítěti, jako výchovné napomenutí a výhrůžka:) nemá se lhát, jinak bude člověk nakonec potrestaný; nelži! ■ **S** nelži!, ty budeš potrestaný

Samo peklo nám ho poslalo!
(Čl. zlostně vůči druhému o nově příchozím člověku do pracovního týmu ap., zvl. s ohledem na to, že ostatním škodí, kazí práci, chová se krajně nepříjemně ap.:) je tu nesnesitelný n. nebezpečný a zcela nevítaný, nechceme ho tady. ■ **S** on není vítaný, my nechceme ho

Vypuklo / rozpoutalo se (tam) pravý / hotový peklo.
(Čl. informovaný vůči druhému při líčení změněné situace v přírodě při divoké bouřce, začátku další fáze boje n. války ap., zvl. s důrazem na komplexnost mnoha vlivů a vjemů a dojem hrůzy n. bolesti:) **1.** *prudce to začalo být vše kolem krajně ostré a nepříjemné, popř. nebezpečné;* **2.** *začalo to vše kolem být drasticky nebezpečné, kruté a zničující.* ■ **S** to je hrozné, to je nebezpečné

Je to peleš lotrovská.
(Čl. zvl. starší rozhořčeně vůči druhému o skupině nevhodných, nedůvěryhodných, podvodných lidí ap., zvl. ve spojení s místem, shromaždištěm ap.:) je to zcela nepřijatelná, nebezpečná společnost; je to takové místo a je dobré se mu vyhnout. ■ **S** oni jsou nepřijatelní, místo je zlé ♦ Mt 21,13 aj.

Hrklo v něm jako ve starejch pendlovkách.
Komp hrklo v něm jak ve starých pendlovkách
(Čl. vůči druhému v popisu třetího, někdy posměšném, a jeho reakce, zčásti fyzické, na nebezpečí, náhlou kritickou změnu, zvl. s odstínem ztráty výhodné možnosti ap.:) prudce to jím vnitřně a zčásti i navenek otřáslo a strnul; velmi se lekl a dostal strach. ■ **S** on lekl se

Stojí to za pendrek.
(Čl. nespokojeně vůči druhému obv. v reakci na otázku po své situaci osobní n. profesionální, zdraví ap.:) nemám se n. necítím se dobře a jsem z toho rozladěný; nedaří se to n. nevyvíjí se to dobře, a to se mi nelíbí. ■ **S** já nemám se dobře, to není dobré, to neprobíhá dobře, to není použitelné

P

Peníze na dřevo!
(Čl., prodavač, hostinský ap. vůči druhému, zvl. u improvizovaného a nestandardního obchodu ap.:) zaplať hotově!; nejdříve zaplať a potom dostaneš zboží, co požaduješ ap.! ■ **S** zaplať napřed!

To jsou hezký peníze.
(Čl. uznale vůči druhému o výši výdělku, zisku ap., popř. i vydání, zvl. ve srovnání s očekáváním n. průměrem ap.:) to je celkem, poměrně hodně peněz; to je relativně velká suma. ■ **S** to je suma velká

Stálo to hezký peníze.
(Čl. informovaný obecně vůči druhému o ceně koupené věci, služby ap., zvl. ve srovnání s průměrem ap.:) stálo to relativně, neobykle hodně peněz; bylo to hodně drahé. ■ **S** to je drahé

Bez peněz do hospody / k muzice nelez.
(Čl. zkušený v radě zvl. mladšímu před flámem, cestou na zábavu, zvl. s odstínem možné rozmařilosti při pití alkoholu ap. n. obecně před vstupem do luxusního podniku, obchodu ap.:) bez peněz si člověk nemůže nic kupovat, a nemá tedy chodit tam, kde se něco prodává; kdo má málo peněz, nemůže si dovolit chodit do hospody, obchodů, lepších podniků ap. ■ **S** čl. bez peněz nekoupí nic ♦ Přísloví (Čelakovský), bývalo vyvěšené občas v hospodě; srov. však už lat. *Bursa vacans aere vetat inter vina sedere* (Walther 2195), tj. *Měšec chorý na úbytě do hospody nepustí tě.*

Stojí to hříšný peníze.
(Čl. odmítavě, nesouhlasně vůči druhému zvl. o požadované ceně zboží, služby ap.:) je to nepřiměřeně, příliš drahé (a proto to nechci, si to nemůžu dovolit ap.). ■ **S** to je drahé příliš

Peníze ho pálej / pálí v kapse.
(Čl. kriticky n. posměšně vůči druhému zvl. o mladém n. neprozíravém třetím, někdy krátce po nenadálém zisku, peněžním daru ap., obv. s ohledem na lákavé možnosti utrácení ap.:) hodně, rozmařile a rychle své peníze utrácí; snadno se nechá zlákat a peníze u něj dlouho nevydrží. ■ **S** on utrácí hodně

Pro peníze by si dal koleno vrtat.
(Čl. kriticky n. posměšně vůči druhému o třetím a jeho vztahu k penězům, jejich vydávání a majetku vůbec ap.:) je velmi lakomý, popř. šetrný a peníze krajně nerad vydává. ■ **S** on je lakomý

Peníze vylítaly / vyletěly komínem.
(Čl. zvl. kriticky a pohrdavě n. bezmocně vůči druhému obv. o třetím n. o sobě ap., v kontrastu k předchozímu dostatku ap.:) peníze zmizely, se utratily za zbytečné, málo potřebné věci a obv. i velmi rychle a neuváženě. ■ **S** on utrácí hodně

Peníze sou / jsou kulatý / kulaté.
(Čl. zkušený n. marnotratný zvl. ve vysvětlení, komentáři vůči vyčítavému druhému s ohledem na utracení více peněz za krátkou dobu ap.:) je velmi snadné utrácet, utratit peníze; peníze lze rychle utratit, je to jejich vlastnost a účel. ■ **S** je snadné utratit peníze ♦ Srov. *Peníze se rozkutálely.*

Za málo peněz málo muziky.
(kol) **0** neměnné ⊠6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Čl. zkušeně a kriticky vůči nespokojenému n. udivenému druhému co do malého výkonu třetího, mála získaného zboží ap.:) výsledek je úměrný vložené investici, a tak čím méně člověk zaplatí, tím méně může dostat; zaplatí-li člověk málo peněz, nemůže očekávat, požadovat vysokou kvalitu, velké množství apod. získaného.* Co se divíš, že ti to dělníci nedodělali? Dyť jim skoro nic nezaplatil. To víš, za m. p. m. m. ■ **S** výsledek je úměrný investici vložené Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. ♦ Přísloví.
Ⓐ If you pay peanuts, you get monkeys. Ⓝ Mehr gibt's dafür nicht. Ⓕ Point d'argent, point de suisse. Ⓡ (Дёшево и сердито.)

Peněz a opatrnosti (na cestě) nikdy nezbývá.
(Čl. zkušený prozíravě v radě vůči druhému o tom, co je dobré mít s sebou pro rozumný a bezpečný průběh, zvl. delšího cestování ap.:) nejen pro vyskytnuvší se problémy je vždycky dobré mít u sebe dostatek peněz, ale je třeba být přitom i velmi opatrný, ostražitý, zvl. na neznámých místech. ■ **S** čl. má mít peníze a být opatrný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Bez peněz ani ránu!
(Čl. zkušeně vůči druhému, objednavateli práce, služby ap., zvl. v nejasných podmínkách, u nebezpečné práce ap.:) pokud chceš tu práci ap. mít provedenou, musíš za ni napřed zaplatit; zaplať za to napřed, jinak nic nebude! ■ **S** zaplať napřed!

Peníze na ruku!
(Čl. zkušeně vůči druhému, někdy nespolehlivému n. váhajícímu, s ohledem na požadovanou práci, službu, zboží ap.:) **1.** *zaplať hotově (a hned)!;* **2.** *zaplatím za to přímo, hotově.* ■ **S** zaplať přímo!, já platím přímo

Vo / o peníze / prachy de / jde až v první řadě / na prvním místě.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ♾ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *v první*
(Čl. ironicky vůči druhému zvl. o zištném třetím a jeho někdy špatně předstíraném nezájmu o peníze a zdůrazňování vznešených, etických pohnutek pro svůj čin, jednání, ochotu ap.:) přes veškerá opačná tvrzení mu primárně záleží na penězích a chce je získat; peníze, peněžní odměna n. výdělek jsou vždy (pro něj ap.) nejdůležitější. Já vím, naši politici maj plnou hubu služby vlasti, ale kde de vo jejich přídavky, tam neznaj bratra. No vo p. jim de až v p. ř. ■ **S** čl. chce peníze především, peníze jsou rozhodující Bez peněz nedá ani ránu.
Ⓐ They're only in it for the money. Ⓝ Erst kommt das Geld und dann kommt lange nichts. Ⓕ L'argent / le fric avant tout! Ⓡ (Всё вокруг денег вертится.)

Peníze mu k srdci nepřirostly.
(Čl. zkušeně vůči druhému v obdivném pohledu na třetího a jeho jednání, zvl. v prostředí komerčním, zištném, úplatném ap.:) nemá rád peníze za každou cenu a nejsou pro něj vždy rozhodující; není posedlý penězi a peníze pro něj nejsou nejdůležitější. ■ **S** peníze nejsou rozhodující

Peníze nerostou na stromě / stromech.
(Čl. zkušený a realistický vůči druhému, zvl. v reakci na jeho sklon k nešetrnosti, k odmítání malého zisku, přehnaný požadavek na peníze od prvního ap.:) každé peníze je třeba si vydělat, je třeba o ně pracně usilovat, a ne jimi mrhat; peníze nejsou snadno a kdykoliv dostupné, a tak šetři! ■ **S** je třeba šetřit, šetři!, je snadné utratit peníze

Peníze hejbou / hýbou světem. *viz* Peníze světem vládnou.

Peníze světem vládnou. n. **Peníze hejbou / hýbou světem.** n. **Peníze vládnou světu.**
(kol – neutr) **0** neměnné ♾ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v komentáři zvl. vůči druhému a jeho údivu nad motivací třetího při jeho činu, kroku, rozhodnutí ap.:) vše je založeno na penězích a mají zprostředkovaně největší moc; o všem rozhodují peníze a s jejich pomocí lze mnoho dokázat; peníze jsou velmi silný motiv, pohnutka. A: Tak zásadovej komentátor a přešel do komerční televize? – B: To víš, p. h. s. ■ **S** peníze jsou rozhodující Vo peníze jde až v první řadě. ♦ Přísloví (Čelakovský, jen 1. verze) je prastaré a ve více podobách, srov. *Peníze jsou pány světa* a už lat. *Videntur omnia divitiis emi seu, comparari posse*, tj. *Zdá se, že všechno se dá koupit nebo získat za peníze* (Walther 33 310d).
Ⓐ Money makes the world go round. Ⓝ Geld regiert die Welt. Ⓕ (L'argent dirige / gouverne le monde.) Ⓡ (Деньги правят миром.)

Nesbírám peníze na ulici!
(kol) **0** neměnné ♾ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova) n. 1d
(Čl. v ohražení se n. sebeobraně vůči druhému a zvl. jeho přílišnému finančnímu požadavku, nároku ap.:) nemám mnoho peněz a nevydělávám, neziskávám je příliš snadno, a musím s nimi proto šetřit; musím si peníze (pracně) vydělávat, a proto si nemůžu dovolit přepych, zbytečné utrácení ani půjčování někomu ap. Co tím vlastně myslíš „vraž do toho pár táců"? Na rozdíl vod tebe já n. p. na ulici! ■ **S** já nemám peněz dost Copak na mě roste peří?
Ⓐ I don't have money to burn., Money doesn't grow on trees. Ⓝ Ich finde mein Geld nicht auf der Straße. Ⓕ ! Je ne trouve pas de l'argent dans le pas d'un cheval., ! Je ne roule pas sur l'or., ! Je ne suis par riche comme Crésus. Ⓡ (Деньги на полу не валяются.)

Uspořené / uspořený peníze – dvojnásobné / dvojnásobný peníze.
(Čl. zkušený zvl. v radě mladšímu druhému a proti jeho úmyslu příliš utrácet ap., s výchovným odstínem poukazu na hodnotu peněz:) šetři, ušetřené peníze dělají člověku větší radost a víc si jich váží! ■ **S** šetři!, peníze ušetřené těší víc ♦ Přísloví (Čelakovský).

Velké peníze – velká starost.
(Čl. zkušený, popř. chudý vůči druhému zvl. jako radu n. jako útěchu pro sebe s ohledem na souvislosti n. ve srovnání s majetným třetím ap.:) není dobré, výhodné být příliš bohatý, neboť je s tím spojené množství starostí, problémů a péče o ochranu majetku. ■ **S** peníze přinášejí problémy ♦ Přísloví, srov. už lat. *Ubi uber, ibi tuber*, tj. *kde hojně, tam hrb*, resp. *kde je bohatství, tam je trápení* (Walther 32 071a).

To sou / jsou vyhozený / vyhozené peníze!
(Čl. zvl. kriticky n. rozzlobeně vůči druhému o zakoupené nekvalitní n. nefungující věci, investici, službě ap. n. o možnosti její koupě, objednávky ap., též v kontrastu k ceně ap.:) bylo, je zbytečné n. velmi nevýhodné to kupovat n. pořizovat; to se vůbec nevyplatí a nebylo dobré to kupovat, za to vydat peníze. ■ **S** to je nevýhodné

To není peněži / penězma k zaplacení! n. **To je penězma k nezaplacení!**
(Čl. pochvalně vůči druhému o dobře využívaném nástroji, výhodném útočišti n. možnosti, službě, pomoci třetího ap. n. jen o jedinečném předmětu, zvl. starém, nemovitosti ap.:) **1.** *to je velmi výhodné a užitečné (a jsem rád, že to mám);* **2.** *to se nedá koupit za peníze, to je velmi cenné a nenahraditelné.* ■ **S** to je cenné, to je výhodné

Peníze nebo život!
(Čl., lupič zvl. dříve výhrůžně vůči přepadenému druhému, obv. o samotě a se střelnou zbraní v ruce ap.:) dej, vydej mi tady hned své peníze, nebo tě zabiju! ■ **S** dej mi peníze nebo zemřeš!

Peníze / prachy (tu) budou, (jenom) my tu nebudem.
(kol) **0** neměnné ⍁ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. zvl. starší v doporučení n. zdůvodnění vyčítavému n. zdrženlivému druhému, proč zdánlivě rozmařile utrácí peníze, s odstínem užít si ještě pro vlastní potěšení ap:) člověk má využít peněz hned i pro sebe místo šetření pro nejasnou budoucí chvíli; nešetřeme a užijme si za to!* Potřebuješ nový fáro nebo ne, tak na co šetřit? P. tu b., j. my tu n. ■ **S** nešetři zbytečně!, užívej života! Gaudeamus igitur … ♦ Přísloví.
Ⓐ You can't take it with you (when you go). Ⓕ ! Vous n'emporterez pas votre argent dans la tombe. Ⓡ (Чего экономить / зачем скупиться — один раз на свете живём.)

To je / přijde to za jedny peníze / prachy.
(kol) **0** neměnné ⍁ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *za jedny*
1. *(Čl. obv. ležérně a nespokojeně v odpověď vůči druhému na jinou nabízenou, ale nepříliš vhodnou alternativu, možnost, způsob ap. v celkově neuspokojivé, špatné situaci, práci ap.:) to nijak nepomůže; je lhostejné, kterým z obou způsobů to uděláme, oba jsou málo vhodné.* **2.** *(Čl. vůči druhému ležérně v odpověď zvl. na alternativní návrh přidávající k původnímu hlavnímu záměru něco podružného dalšího ap.:) to je možné udělat, protože to na celku, který se udělat musí, nic nemění; na tom nezáleží.* **1.** A: A co zavolat hasiče? Třeba by ten motor z tý jámy vylovili? – B: To je za j. p. Napřed by za nima musel někdo zaject a my to potřebujeme hned. ■ **S** to nepomůže, to není důležité To nás nevytrhne. ♦ Ve význ. 2 někdy též var. *To máš za j. p.*
Ⓐ It's no / little help., It makes no / little odds. Ⓝ Das kostet dasselbe Geld. Ⓕ (Cela / ça revient au même.), ! C'est tout un., ! C'est du pareil au même.

To je za všechny peníze! *viz* To je za všechny drobný.

Leze to do peněz. n. **To de / jde / leze do kapsy.**
(Čl. nespokojeně n. s protestem vůči druhému o výdajích zvl. za provozování záliby, koníčka, nadměrné péče o zdraví, krásu ap., někdy proti očekávání, zvl. po delším trvání:) stojí to postupně hodně peněz; je to vlastně nakonec poměrně nákladné. ■ **S** to je drahé

Mohl by penězma / penězi dláždit.
(Čl. informovaně a ležérně vůči druhému o třetím a jeho možnostech finančních, majetku ap.:) je velmi bohatý (a může si cokoliv koupit); má tolik peněz, že může utrácet hojně za cokoliv a nemusí vůbec šetřit. ■ **S** on je bohatý

Peníze ho mrzely / mrzej.
(Čl. kriticky a nesouhlasně vůči druhému o blízkém třetím a jeho nerozumném nákladném jednání, zbytečném kupování ap.:) neumí s penězi hospodařit a žije velmi rozmařile; utrácí zbytečně příliš mnoho peněz (a budí dojem, jako by se jich chtěl rychle zbavit). ■ **S** on utrácí hodně

Peníze / prachy nejsou všechno.
(kol) **0** neměnné ⍁ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. v kritické odpovědi vůči druhému a jeho přehnanému a jednostrannému zdůrazňování zisku, finanční výhodnosti věcí ap.:) peníze nejsou vždy nejdůležitější; nestačí mít jen peníze, majetek a materiální zázemí (tj. pokud chybí zdraví, láska, přátelství, charakter ap.).* P. n. v., hlavně žes z toho vyváz zdravej a bez kriminálu. Vydělá si jinde jiný. ■ **S** peníze nejsou nejdůležitější Peníze zmůžou mnoho, ale ne všechno. ♦ Přísloví.
Ⓐ Money isn't everything. Ⓝ Geld ist nicht alles. Ⓕ ! L'argent ne fait pas le bonheur., (L'argent / le fric, ce n'est pas tout.) Ⓡ (Не в деньгах счастье.)

Peníze nesmrdí.
(Čl. pragmaticky vůči druhému, zvl. v odpověď na jeho námitku o pochybném původu, nečestném způsobu získání ap.:) peníze jsou užitečné vždy a není důležité, jakým způsobem byly získány. ■ **S** peníze neodrážejí svůj původ ♦ Přísloví, z lat. *(Pecunia) non olet*, tj. *(peníze) nepáchnou*, G. Suetonius Tranquillus (asi 69–140), *Vespasianus, 23,3*, připisováno císaři Vespasianovi, který to řekl o penězích z daní za veřejné záchodky.

Peníze se rozkutálely.
(Čl., zvl. kriticky n. s údivem, vůči druhému o utracených penězích svých n. druhého, obv. bez udání za co a s odstínem neuváženosti ap.:) peníze už nejsou, peníze už se utratily a už (zase) nemám nic. ■ **S** peníze jsou pryč

Stojí° to za všechny peníze / prachy. n. **To je za všechny peníze / prachy.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ♲ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *za všechny*
(Čl. pohrdavě, nespokojeně vůči druhému o nové věci, nástroji, pomůcce n. novém prostředí, vývoji své životní situace ap.:) je to mizerné a neuspokojuje mě to; je to poměrně dost špatné a nefunguje to. A: Ahoj, Karle, tak jaký to je tam v tom novým místě? – B: Ale, s. to tam za v. p. ■ **S** to není dobré Je to na bačkoru.
Ⓐ It's not much cop., It's not up to much., It's (next to) useless. Ⓝ Das ist keinen Schuss Pulver wert. Ⓕ ! Ça ne vaut pas un clou / un pet de lapin / tripette., ! Ça ne casse pas trois pattes à un canard., (C'est du toc / ça ne casse rien.)

Peníze se jen sypou.
(Čl. pochvalně vůči druhému zvl. o momentálním přísunu, zdroji peněz za práci, v podnikání ap.:) je (tam, z toho) hodně peněz a přicházejí stále hojně další; je to stále velmi výnosné. ■ **S** to je výnosné

Ten si peníze snad tiskne!
(Čl. udiveně, popř. závistivě vůči druhému o třetím a jeho množství peněz, zvl. vzhledem ke stálému utrácení ap. a ve srovnání se sebou samým ap.:) má překvapivě hodně peněz (a není jasné z jakého zdroje). ■ **S** on je bohatý

Všechno se (to) točí kolem peněz.
(Čl. zkušený obecně n. informovaný vůči druhému v komentáři k záměru, projektu a s ním spojených vyhlídkách a problémech n. k neuspokojivému stavu situace ve vývoji n. o postoji třetího ap.:) jsou při tom zapotřebí peníze a jsou hlavním důvodem n. motivem; důvody toho, té situace se dají vždy nakonec vysledovat, zredukovat na očekávaný zisk n. potřebné investice. ■ **S** peníze jsou rozhodující, to závisí na penězích

Peníze zmůžou mnoho, ale ne všechno.
(Čl. moudrý, zvl. v radě vůči druhému k jeho příliš jednostranné orientaci na peníze a snaze jimi řešit vše ap.:) peníze jsou důležité a dá se za ně získat, zařídit hodně, ale ne všechno (tj. např. zdraví, přátelství ap.). ■ **S** peníze pomáhají ale ne ve všem ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Div ho z toho neklepla pepka.
(Čl. informovaně vůči druhému o třetím a jeho reakci na nepříjemnou zprávu, nečekané odhalení ap.:) šokovalo ho to a byl z toho krajně roztřesený a ohromený; velmi ho to překvapilo a nervově rozrušilo. ■ **S** on je šokovaný

Klepla ho pepka. *viz* Kleplo ho to.

Per aspera ad astra.
(Čl. zvl. starší a vzdělaný ve výzvě a povzbuzení vůči mladšímu, často proti jeho poraženecké náladě, nedostatku vytrvalosti ap.:) nenechávej se odradit (prvními) překážkami, tak se jen zocelíš a nakonec dosáhneš i toho nejvyššího n. nejvznešenějšího cíle. ■ **S** čl. dosáhne cíle po překonání překážek ♦ Z lat. *Přes protivenství / obtíže ke hvězdám*; vzniklo asi složením z více zdrojů, zvl. P. Vergilia Mara (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 9,641.*

Pereat mundus! *viz* Fiat iustitia, (et) pereat mundus!

To je perfektní!
(Čl. nadšeně vůči druhému v hodnocení výsledku práce, hledání, věci, knihy, filmu ap.:) to je výborné, zcela vyhovující a mně se to líbí; to je velmi krásné a příjemné a nad očekávání dobré; to je velmi dobré, líbí se mi to a jsem s tím úplně spokojený. ■ **S** to líbí se mi, to je dobré, já jsem spokojený, to je krásné

Periculum in mora.
(Čl. zvl. vzdělaný n. právník ap. varovně vůči druhému, druhým o uvažovaném kroku, zákroku, opatření ap. vzhledem k celkové situaci a vývoji ap.:) ten krok už nelze dále odkládat, hrozí nebezpečí zhoršení, ztráty ap.; další odklad, průtahy jsou riskantní (a povedou k nevýhodě ap.). ■ **S** nebezpečí hrozí při odkladu ♦ Lat., *nebezpečí z prodlení / průtahu*, T. Livius (59 př. n. l. – 17 n. l.), *Dějiny, 38,25*; pův. o nebezpečí vojenském, pak dlouho právnicky o nebezpečí z průtahu.

Kdo mi to loupe perníček?
(Čl. zvl. hravě a žertovně výhrůžně vůči druhému, zvl. dítěti beroucímu potajmu sladkost ap.:) já ho potrestám, kdo ten zloděj asi je? ■ **S** kdo je to? ♦ Říká ježibaba v pohádce *O perníkové chaloupce.*

Je to jako z perníku.
Komp být jako z perníku
(Čl. nespokojeně n. pohrdavě vůči druhému o konstrukci n. materiálu, zvl. stavebním ap.:) nemá

to vůbec normální pevnost, je to velmi křehké n. drolivé a snadno se to láme, rozpadá. ■ **S** to je křehké, to je nepevné

Natahuj se, jak ti peřina / deka stačí.
(Čl. zkušený a moudrý zvl. v radě vůči druhému a proti jeho přehnaným nárokům, požadavkům, v kontrastu k celkovému kontextu možností a druhým ap.:) nežádej víc, než na kolik máš nárok (skutečný, silový ap.); buď realista a chtěj toho přiměřeně, nemůžeš chtít věci, na které nemáš prostředky. ■ **S** čl. má chtít přiměřeně ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Podobného peří ptáci k sobě se táhnou.
(Čl. zkušený zvl. v komentáři k druhému, někdy na vysvětlenou vzniku, existence dvojice, skupiny ap.:) lidé podobní, podobné povahy, zaměření, zájmů ap. se přitahují, sdružují, přátelí, popř. se do sebe zamilují ap. ■ **S** lidé stejní sdružují se ♦ Přísloví (Čelakovský), je však ve více jazycích, srov. angl. *Birds of a feather flock together.*

Po peří ptáka (a po řeči člověka) poznáš.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený zvl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho chování a povaze:) povaha, charakter člověka se projevují i navenek tím, jak se vyjadřuje, co říká, jak jedná. A: Ten novej soused, kerej vždycky tak pěkně pozdraví a pohovoří, mi včera dokonce pomoh s taškou! – B: Jo, po p. p. a po řeči č. p. ■ **S** čl. projevuje podstatu způsobem řeči ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ A bird may be known by its song. Ⓝ An den Federn erkennt man den Vogel. Ⓕ On reconnaît l'oiseau aux plumes., C'est aux fruits qu'on connaît l'arbre. Ⓡ Знать птицу по перьям, а человека по речам.

Všechno létá, co peří má! n. **Všechno létá, co má peří.**
(Čl. hravě, rozmarně, zvl. vůči dítěti při upuštění, neúmyslném shození více věcí najednou a jejich postupném pádu ap.:) i když to nemá peří a křídla, létá to dolů, padá to taky. ■ **S** to spadlo ♦ Pův. říkanka z dětské hry.

Ještě mu peří nenarostlo.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o mladém třetím, zvl. z hlediska jeho aspirací a náznaků budoucích schopností ap.:) ještě je (na to) mladý a nezkušený a neumí to. ■ **S** on je nezkušený

Copak na mně° roste peří? n. **Peří na mně° neroste.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 3d kles.-stoup. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. zvl. v sebeobranné reakci vůči druhému na jeho přehnané a opakované požadavky, zvl. finanční ap.:) nejsem tak bohatý a nemůžu pořád dávat; nemám tolik peněz, abych mohl vždy vyhovět. Honzíčku, ty pořád jen dej, dej, dej, ale kde mám ty peníze pořád brát? C. na mně r. p.? ■ **S** já nemám peníze Nesbírám peníze na ulici.

Ⓐ Do you think I'm made of money?, I'm not made of money!, Money doesn't grow on trees! Ⓝ Ich scheiße doch das Geld nicht. Ⓕ ! Je ne suis pas Rothschild / riche comme Crésus., (Je n'ai pas ma propre planche a billet.), ! Je ne trouve pas l'argent sous le pas d'un cheval. Ⓡ (Да что я вам, Папа Карло?!)

Sere pes na bez! *viz* Na to sere pes!

I psovi do boudy by vlez.
(Čl. nesouhlasně vůči druhému o třetím a jeho chování, zvl. vůči soukromí lidí:) je velmi, nemístně zvědavý, slídivý, vlezlý a bezostyšně vejde kamkoliv i bez pozvání. ■ **S** on je zvědavý

To hluchej neslyšel a pes to nežral. n. **Svět to neviděl, pes to nežral.**
(Čl. položertovně vůči druhému v reakci na přehnané zdůrazňování originality, zvláštnosti události n. věci ap.:) tak zvláštní to není; je to docela obyčejné a nic neobyčejného na tom není. ■ **S** to je obyčejné

Kdo chce psa bít, hůl si najde.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému, zvl. ve vysvětlení perzekučního, nenávistného chování nadřazeného třetího k druhému ap.:) pokud člověk chce (právem či neprávem) potrestat, poškodit jiného, vždy si najde záminku n. prostředek, jak to udělat (protože každý dělá chyby ap.); kdo si zasedl na druhého, snadno najde záminku k jeho pronásledování. A: A proč mě šéf tak trestá za takovou pitomost? – B: Nediv se, kdo ch. p. bít, hůl si n., nikdy tě nesnášel. ■ **S** čl. potrestá druhého pod záminkou snadno Dostat se někomu na kobylku. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Qui iugulare canem vult, invenit cito causam, kdo chce psa škrtit, rychle si najde důvod* (Walther 24 157).

Ⓐ It's easy to find a stick to beat a dog. Ⓝ Ein billiger Vorwand findet sich immer. Ⓕ Qui veut noyer son chien, l'accuse de la rage. Ⓡ Была бы собака, а палка будет.

Snášejí se jako pes a kočka.
Komp snášet se jako pes a kočka / kočka se psem

(Čl. vůči druhému v komentáři o trvalém vztahu dvou lidí, sourozenců, spolupracovníků, nepřátel ap. nucených se navzájem stýkat, spolu pobývat ap.:) nesnášejí se a hádají se při každé příležitosti; jsou si navzájem protivní a prudce a zuřivě se dostávají do konfliktu, pomlouvají se ap. ■ **S** oni nesnášejí se

Pes by vod něj kůrku / kůrky (chleba) nevzal. *(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho postavení v uzavřené společnosti, obv. v důsledku pomluvení, špatné pověsti ap.:) (jeví se bezcharakterní, zlý, provinilý a) nikdo s ním nechce jednat, mluvit, nikdo se s ním nechce stýkat; je teď obecně opovrhovaný.* ■ **S** nikdo nechce stýkat se s ním, on je opovrhovaný

Mrtvej / mrtvý pes nekouše.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušeně vůči druhému, zvl. v upozornění na nemístnost jeho strachu z obávaného třetího, který však je zbavený vlivu n. už zemřel ap.:) neboj se, už není nebezpečný; kdo ztratí moc, vliv ap., přestává být i nebezpečný.* Nic si z něj nedělej, vždyť už dávno šéfem není. A m. pes n. ■ **S** čl. bez moci není nebezpečný Z toho mraku už prší et nebude. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ He's had his day., He's had his wings clipped / fangs drawn / claws cut. Ⓝ Ein toter Hund beißt nicht mehr. Ⓕ ! Un bon (X) est un (X) mort., (Chien mort n'attaque / ne mord pas.)

Mrtvej / mrtvý pes neštěká.
(Čl. zkušeně vůči druhému v upozornění na nemístný strach z obávaného a vyhrožujícího, popř. rámusivého třetího, který však je už zbavený vlivu n. zemřel ap.:) neboj se, už není nebezpečný!; kdo ztratí moc, vliv ap., přestává být svými výhrůžkami nebezpečný. ■ **S** čl. bez moci není nebezpečný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Sněds psovi voběd a teď za něj musíš štěkat. *(Čl. žertovně obv. vůči blízkému druhému v reakci na jeho nápadné škytání ap.:) tvoje škytání vypadá, jako by bylo trestem za něco, cos provedl.* ■ **S** ty škytáš

Skákal pes přes oves …
(Čl., zvl. rodič hravě vůči malému dítěti při jeho houpání na svých kolenou ap.:) my hrajeme si vesele a houpáme se při tom. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Veselá houpavá lidová dětská píseň.

De / jde° mu° to jako psovi pastva.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *psovi* **Komp** jde mu to jako psovi pastva *(Čl. vůči druhému opovržlivě o třetím a průběhu jeho momentální činnosti, kterou neumí, obvykle nedělá nebo nechce dělat, popř. je unavený ap.:) nejde, nedaří se mu to vůbec a dělá to velmi pomalu a neobratně; dělá to velmi nerad, pomalu, líně a nedobře.* Nech už toho dopisu babičce a poď škrábat brambory! Stejně ti to de j. p. p. ■ **S** on dělá to neochotně a neobratně Dělá se s tím, jako když sere a maluje.

Ⓐ He's getting nowhere fast (with it). Ⓝ Er tut sich schwer damit. Ⓕ ! Il s'y prend comme un pied / un manche / un empoté., ! Il travaille comme un sabot., (Il renâcle à la besogne.), ! Il n'y va que d'une fesse.

Pes psa nekouše.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o vztahu zvl. jinak nepříjemných, útočných, zlých lidí ap.:) protože mají hodně společného, potřebují se ap., neútočí na sebe. ■ **S** lidé útoční neútočí na sebe ♦ Přísloví (Čelakovský).

Pes je (nejlepší) přítel člověka.
(kol – neutr; přízn) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému při různých příležitostech, zvl. ve chvílích osamění ap.:) pes dělá věrně a spolehlivě člověku společníka a vždy mu pomáhá.* Kočky sou falešný, nikdy nepřijdou, když je potřebuješ, ale pes jo, ten s tebou zůstává. Pes je n. p. č. ■ **S** pes je věrný Nikdy tě nenechá ve štychu. ♦ Přísloví.

Ⓐ A dog is a man's best friend., A man's best friend is his dog. Ⓝ Der beste Freund des Menschen ist der Hund. Ⓕ (Le chien est le meilleur ami de l'homme.) Ⓡ Собака — (лучший) друг человека.

Je to rovný / rovné / křivý / křivé, jako dyž / když pes chčije.
Komp je to rovné, jako když pes chčije *(Čl. posměšně vůči druhému, zvl. o linii jeho práce, narýsované čáře, vyšitém stehu, napsaném řádku, ustřižené látce, papíru, uříznutém dřevu ap., v kontrastu k očekávání rovné linie ap.:) je to křivé, kostrbaté, nerovné a působí to nehezky n. je to takto nevhodné.* ■ **S** to je křivé

Starýho / starého psa novejm / novým kouskům nenaučíš.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený v komentáři zvl. vůči mladému, někdy i jeho naivní víře v možnost předělat člověka,*

P

přizpůsobit ho novému ap.:) zvl. starý člověk si těžko zvyká na novoty a neumí se přizpůsobit, změnit své návyky, způsoby, popř. naučit se nové činnosti, dovednosti; k stáří se člověk už nemění a je nepoučitelný, a proto o to neusiluj! A ty sis myslel, že toho starýho zloděje tím vodnaučíš krást? Ty seš blbej! S. psa n. k. n. ■ **S** čl. starý učí se obtížně Starej strom se špatně vohejbá. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ You can't teach an old dog new tricks. Ⓝ Du kannst einem alten Maestro keine neuen Stücke beibringen. Ⓕ On n'apprend pas à un vieux singe à faire la grimace. Ⓡ (Горбатого могила исправит.)

Tomu to sluší / sluší mu to jako psovi uši.

Komp tomu to sluší jako psovi uši

(Čl. žertovně, popř. lhostejně vůči druhému o třetím a jeho novém nevhodném oděvu, účesu ap., někdy při vynucené odpovědi ap.:) vůbec mu to nesluší, vypadá v tom směšně n. legračně. ■ **S** to nesluší mu, to nevypadá dobře

To je° každej / každý pes jiná ves. n. **Každej pes jiná ves.**

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova) n. 1a

(Čl. kriticky, nelibě vůči druhému o prvcích ve vztahu k celku, např. nábytku v místnosti, zvl. barvou n. tvarem, a o estetickém dojmu z nich ap.:) je to příliš neuspořádané, nesourodé a neladí to spolu; je to příliš heterogenní a nepůsobí to spolu dobře. Tyhle červený sedačky a žlutou lampu sem přece nemůžeš dát, když je pokoj celkově hnědej. To je k. pes j. ves. ■ **S** to neladí dohromady To je jako pěst na voko.

Ⓐ It's a hotch-potch / hodge-podge. Ⓝ Das ist bunt kariert. Ⓕ ! C'est fait de bric et de broc., ! C'est le mariage de la carpe et du lapin., ! Ça (lui) va comme un tablier à une vache. Ⓡ Ни к селу, ни к городу.

Tady / v tom je° (ten) zakopanej / zakopaný pes.

(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *zakopanej*

(Čl. vůči druhému v oznámení odhalené příčiny dlouho hledaného problému ap.:) právě tady v tom to spočívá, tím je to způsobené; tady je začátek celého problému. Tak tady je ten z. pes! Překlep – taková blbost a celý dopoledne to musím celý přepočítávat! ■ **S** problém je tady V tom je jádro pudla. ♦ Z něm. *Hier liegt der Hund begraben*, a to upraveně z náhrobku věrného psa Stuczela, pohřbeného r. 1630 v Duryňsku poblíž zřícenin hradu Wintersteinu (mezi Friedrichrodou a Eisenachem), který se stal nadlouho předmětem posměchu.

Ⓐ There's / here's the snag., This is the root of the problem. Ⓝ Da liegt der Hund begraben. Ⓕ (C'est bien là le problème / hic.), (Voilà pourquoi votre fille est muette. (Molière)) Ⓡ Вот где собака зарыта!

Živý pes lepší než mrtvý lev.

(Čl. moudrý v radě vůči druhému, zvl. proti jeho příliš náročnému a nesplnitelnému požadavku, přání ap., někdy s odstínem přednosti před statečností spojenou se smrtí:) z nezbytnosti je třeba se spokojit s málem n. s horší, ale dostupnou, použitelnou možností. ■ **S** čl. musí spokojit se s málem ♦ Volně podle Kaz 9,4.

Je to jeden pes.

(Čl. zkušený rozmrzele vůči druhému o nabízených, prověřovaných alternativách v řešení špatné situace, naléhavé potřeby ap.:) to je všechno stejně špatné a příliš to nevyřeší; nic z toho není moc dobré a zvlášť to nepomůže. ■ **S** to je stejné, nic není dobré, nic nepomůže

Tady chcíp / chcípnul pes.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. nespokojeně vůči druhému o městu, místu, prostředí a možnosti rozptýlení, zábavy v něm, zvl. chvíli po příchodu tam ap.:) nic zajímavého n. zábavného se tady neděje a je tady nuda, ticho; není tady žádná zábava, žádné vzrušení a situace je neměnná. Poď vocuď, tady chcíp pes! Já se chci dneska večer trochu pobavit! ■ **S** je tam nuda Je to napínavý jako kšandy.

Ⓐ This place is a dead loss. Ⓝ Da ist nichts los., Da ist tote Hose. Ⓕ ! S'ennuyer comme un rat mort., ! On s'ennuie / on s'emmerde (*vulg*) à cent sous de l'heure.

To by pes chcíp / chcípnul!

(Čl. nespokojeně vůči druhému zvl. o místu, prostředí n. kvalitě práce z hlediska životních podmínek ap.:) to je krajně náročné a vyčerpávající, popř. umrtvující; to je velmi obtížná, náročná n. nebezpečná situace n. místo. ■ **S** to je nebezpečné, to je obtížné, situace není dobrá

Kouří, jako když se pes pase.

(Čl., zvl. kuřák posměšně, popř. pohrdavě vůči druhému v reakci na pokusy třetího kouřit, obv.

cigarety, a doprovodné jevy, kašel ap.:) kouří nezkušeně a neobratně, popř. směšně. ■ **S** on kouří nezkušeně

Nemá, čím by za psem hodil.
(Čl. zvl. starší v komentáři vůči druhému o třetím a jeho dlouhodobé materiální situaci, někdy posměšně:) je krajně, zcela chudý a nemá vůbec nic. ■ **S** on je chudý

Ani pes po tom / něm neštěkne.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, min, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v odmítavém, popř. pohrdavém hodnocení vůči druhému o události, projektu, úsilí ap. n. o třetím, zvl. v důsledku ukončení oficiální a umělé podpory, pozornosti ap.:) je to vlastně zcela nevýznamné a nikdo si na to ani nevzpomene, nebude se tím zabývat n. nikomu to nebude chybět; je úplně nezajímavý a nedůležitý a nikdo mu nebude věnovat pozornost, popř. nikomu nebude chybět. Kdyby vo tom pořád nepsali v novinách, ani pes po tom n., nikoho to nezajímá. ■ **S** to není důležité, on není důležitý Von je úplnej hadr., Hlava ho pro to nebolí.
Ⓐ It will / would be gone and forgotten., Nobody gives / will give / would give a damn. Ⓝ Da kräht kein Hahn nach. Ⓕ (Cela n'a / n'y accorder aucune (espèce d') importance.), (C'est sans importance., C'est un détail / une goutte d'eau dans la mer.)

Ani psa by tam / ven (člověk) nevyhnal.
(kol; nepřízn, důraz) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. znechuceně vůči druhému zvl. o deštivém, velmi studeném n. větrném počasí, někdy vzhledem k aktuální potřebě vyjít ven a při pohledu z okna ap.:) je tam, venku velmi nevlídné, nepříjemné, popř. nepřátelské počasí (a nikomu se tam nechce ven z tepla interiéru, přístřeší ap.). Podívej se, prosim tě, z vokna! V takovým nečase, že by tam č. ani psa n., a ty chceš, abych šel pro noviny! ■ **S** je tam počasí špatné, je tam zima Tam se všichni čerti žení., To je psí čas.
Ⓐ You wouldn't send a dog out in it. Ⓝ Da würde man keinen Hund vor die Tür jagen. Ⓕ Il fait un temps à ne pas mettre un chien dehors., ! C'est un temps de chien. Ⓡ В такую погоду хороший хозяин собаку из дому не выгонит.

Ani pes by to nežral. n. **To by pes nežral.** *viz* Ani prase by to nežralo!

Na to (ti) sere pes!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obv. příkře a v rázném odmítnutí vůči druhému a jeho námitce, připomínce potřeby uvážit další ohled, okolnost, aspekt, zvl. v celkovém kontextu n. cílové perspektivě, popř. spěchu ap.:) to není důležité a mě, popř. nikoho to ani nezajímá; to je mi lhostejné a nechci se tím zabývat, popř. to nechci udělat. A: A nechceš dát nahoru eště ňákej vozdobnej nápis? – B: Na to s. pes! Hlavně že to bude fungovat. ■ **S** to není důležité, to nezajímá mě, já nechci to Z toho mě hlava nebolí., To mě blaží!, Dej s tím pokoj! ♦ Též. var. *Sere pes na bez!*
Ⓐ That's a crap(py) idea. Ⓝ Scheiß doch der Hund drauf! Ⓕ ! J'en ai rien à faire / à secouer., ! Je m'en moque comme de l'an quarante / comme de ma première chemise.

Pes, kterej / který štěká, nekouše.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně zvl. v radě vůči druhému, popř. v reakci na jeho špatný dojem z třetího a jeho vyhrožování, snahy vypadat hrozivě, nahnat strach druhému ap., v kontrastu k běžné praxi ve skutečnosti, někdy i ve snaze utěšit druhého ap.:) člověk tvářící se zle nemusí být, nebývá tak zlý, jak vypadá; on (ti) nechce ublížit, i když se tak tváří; jen se snaží zastrašit, ale ve skutečnosti nemá sílu, odvahu, prostředky na to, aby hrozbu splnil. A: Von se ti na mě tak sprostě utrh, že sem tou ztrátou klíče zavinil bůhvíco. Nemám chuť ho teď vo něco prosit. – B: Ale depak! Pes, k. š., n. Ve skutečnosti je docela neškodnej. ■ **S** čl. vyhrožující není nebezpečný Z toho si nic nedělej! ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Vix canis mordere suevit, usquequaque qui latrat*, tj. *Obvykle nekouše pes, který pořád štěká* (Walther 34 057).
Ⓐ A barking dog never bites., His bark is worse than his bite. Ⓝ Hunde, die bellen, beißen nicht. Ⓕ Chien qui aboie ne mord pas. Ⓡ (Лающая собака не кусается.)

Jak vám žere pes?
(Zvl. starší čl. žertovně, ležérně vůči známému druhému, obv. při setkání po delší době ap.:) (já zdravím vás a zajímá mě) jak se vám v poslední době vede?; jak se máte? ■ **S** jak se máš?

Psi štěkají a karavana jde / de dál.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

P

(Čl. zkušený zvl. v radě mladšímu druhému a ve snaze ho uklidnit po znepokojení, rozrušení v důsledku napadení, útoku, zvl. malicherného, na jeho práci, činnost ap.:) rozumný člověk jde rozvážně a pevně za svým cílem a neznepokojuje se nepodstatným pokřikováním, kritikou ap.; toho si nevšímej a nenech se zviklat ve své práci a cíli hloupými řečmi! Z těch hloupejch kritik si nic nedělej, stejně ty novináři nevěděj, vo čem mluvěj. Psi holt š. a k. de dál. ■ **S** čl. nedbá na řeči nepodstatné, nedbej na to! Pusť to z hlavy!, Nech to bejt! ♦ Arabské přísloví.

Ⓐ Dogs bark, but the caravan goes / rolls on. Ⓝ Die Hunde bellen, aber die Karawane zieht weiter. Ⓕ Les chiens aboient, la caravane passe. Ⓡ Собака лает, ветер носит., Собака лает, а караван проходит мимо.

Mnoho psů zajícova smrt. n. **Mnoho myslivců zajícova smrt.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři k situaci zápasu a porážky třetího od přesily fyzické, politické ap.:) mnoho protivníků a útoků normální člověk nevydrží a bývá pak snadno poražený, přemožený.* Bránil se sice statečně a obratně, ale na takovou přesilu nestačil. Zkrátka, m. psů z. s. ■ **S** čl. podlehne přesile Sám proti všem. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Multitudo canum mors (est) leporis* (Walther 15 522); 2. verze je řídká.

Ⓐ He didn't have a cat / snowball in hell's chance., ! be hopelessly outnumbered Ⓝ Viele Hunde sind des Hasen Tod. Ⓕ (Beaucoup de chiens, c'est la mort du lièvre.), (Il est difficile de se battre contre vents et marées.)

Je jich (tam) jako psů.

Komp je jich jako psů

(Čl. kriticky, popř. nespokojeně vůči druhému zvl. o množství lidí v uzavřeném prostoru, popř. zájemců o kořist, podíl na zisku ap.:) je jich (tam) velmi, příliš n. nepříjemně mnoho (a místa n. toho příliš málo). ■ **S** je jich mnoho

Chodí Pešek vokolo, nedívej se na něho, kdo se na něj koukne, toho Pešek bouchne.

(Čl. v připomínce vůči druhým o nebezpečí chybného, neopatrného n. příliš zvědavého kroku, pohybu a následného trestu při dramatickém vývoji, soupeření, pův. hře ap.:) nebudeš-li opatrný, budeš postižen, potrestán, penalizován, popř. utrpíš ztrátu. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Rozpočítadlo jako doprovodný text v dětské n. školní hře, při které jeden obchází zezadu kruh hráčů a při ohlédnutí se jednoho z nich ho udeří.

Černej Petr mu zůstal v rukou. n. **Zůstal mu v rukou Černej Petr.** n. **Padnul na něj Černej Petr.**

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím v rámci organizace n. spolupráce více lidí a dělení odpovědnosti, rolí a úkolů, též pouze spontánně ap.:) ta nepopulární, nepříjemná povinnost n. úloha připadla na něj; dostal nejméně vděčný úkol, ztratil všechny výhody (a musel odejít); dostal se do momentálně nevděčné a nepříjemné situace a musí ustoupit do pozadí n. odejít. ■ **S** on musí udělat to, on je v situaci obtížné, on musí odejít ♦ *Černý Petr* je karetní hra a zároveň příznačná špatná karta nenabízející dobré možnosti.

… ať je to Petr nebo Pavel.

(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl., šéf nekompromisně vůči přítomným, druhým ze skupiny ap., zvl. při určování, rozdělování nepříjemné povinnosti n. hledání jednoho z nich, obv. jako viníka ap.:) nezáleží na tom kdo (to je); týká se to všech a každý (z vás, nich) musí. Viník se musí najít a potrestat, ať je to P. n. P. ■ **S** každý Ať je to kdo chce. ♦ Volně podle bible.

Ⓐ (… whoever it is). Ⓝ (Egal, wer es ist.) Ⓕ (… que ce soit Pierre ou Paul.) Ⓡ (! не взирая на лица)

Ty jsi Petr, a Petr, to je skála. n. **Petr, to je skála.**

(Čl. v nadřazené pozici, vůdce vůči druhému před jinými, zvl. před rozhodující zkouškou pevnosti charakteru a schopností, též vůči druhému jménem Petr, někdy žertovně:) on je neochvějně, naprosto spolehlivý a jemu lze věřit (že vydrží, to splní ap.). ■ **S** on je spolehlivý ♦ Mt 16,18, údajně Kristus o Petrovi; přitom tu je jaz. hříčka, kde řec. *petros = kámen*, resp. *petra = skála*, takže lze číst tautologicky i jako *Petr je Petr* n. *Skála je skála.*

Tady se něco peče!

(Čl. vůči druhým, skupině po svém příchodu, někdy opožděném, popř. nevítaném, a při zjištění snahy o utajení, zvl. překvapení n. nepříznivého záměru ap.:) zdá se mi a já (vás) podezřívám, že se tu něco potají připravuje, chystá. ■ **S** to je překvapení, vy oklamali jste mě

Neměj péči!

(Čl. v nevlídné, příkré a odmítavé odpovědi vůči druhému a jeho radě, hodnotícím komentáři k čin-

nosti prvního, popř. i snaze ho obv. upřímně opravit v jeho jednání, doporučit údajně lepší způsob ap., obv. jako projev nerespektování n. umíněnosti ap.:) nestarej se o mě (a o to, co dělám) a nech mě v klidu!; nevměšuj se do toho a neobtěžuj mě! ■ **S** nevměšuj se!, neobtěžuj!

Tě péro!
(Čl. neformálně, popř. žertovně vůči známému druhému, kamarádovi, zvl. při setkání ap.:) já tě zdravím (přátelsky) a jsem rád, že se s tebou setkávám. ■ **S** já zdravím tě

To je všechno pěkný, ale … *viz* To je všechno hezký, ale …

Ty si (mi) (ale) pěknej!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vyčítavě, kriticky a nesouhlasně vůči blízkému druhému v reakci na jeho sobecký, vypočítavý n. zištný čin, jednání, popř. záměr bez ohledu na prvního:) to není od tebe kamarádské, laskavé, a já se proto na tebe zlobím. Ty si ale p.! Vyvaluješ se tady u televize a my se tam za tebe celý vodpoledne dřeme sami. Věděls přece, že tě známe. ■ **S** já jsem rozzlobený, já mám vztek, ty irituješ mě Ty seš ale kůň!, Aby tě koza trkla! Ⓐ You're a fine one! Ⓝ Du bist mir aber einer! Ⓕ ! Tu ne manques pas d'air!

(Ta) pěst smrdí hřbitovem. *viz* Čuchni si, smrdí hřbitovem!

To je jako pěst na voko / oko.
Komp to je jako pěst na oko
(Člověk kriticky a nesouhlasně vůči druhému zvl. o estetickém, vizuálním dojmu z nesourodého, nepůvodního prvku, doplňku n. slova ap. zasazeného do prostředí, celku, kontextu z nedostatku, nezbytnosti, popř. i úmyslně ap.:) je to nevhodně, příliš nápadné a násilné; takto je to nevkusné n. necitlivé a tam n. k tomu, k sobě se to vůbec nehodí. ■ **S** to není vhodné

Pěstí by zabil vola.
(Čl. zkušeně, popř. poněkud s obavou v komentáři vůči druhému o třetím a jeho velké postavě, mocných svalech ap., zvl. v kontextu možnosti vzbudit jeho hněv, nutnosti s ním zápasit ap.:) má velkou sílu, je jistě nebezpečný a snadno fyzicky druhého přemůže. ■ **S** on je silný

Je ticho / tiše po pěšině. *viz* Je ticho po pěšině.

Holohlavýmu / holohlavému pěšinku neučešeš.
(Čl. zkušený v povzdechu, někdy žertovném, vůči druhému a jeho snaze začít, uskutečnit něco bez vhodných předpokladů, zvl. chtít něco od nevybaveného třetího ap.:) to není možné, dosažitelné a nemá to ani cenu, je marné se o to snažit. ■ **S** to není možné

Nevsadil bych na něj / to ani pětník.
(Čl. zkušený vůči druhému skepticky a odmítavě o třetím a jeho schopnostech n. vlastnostech v očekávané činnosti, soutěži ap. n. o možnosti, vyhlídce ap.:) nedůvěřuji mu, tomu vůbec a nejsem ochotný na něj, to vůbec spoléhat; to n. on je naprosto nesolidní, nespolehlivý a nedůvěryhodný. ■ **S** já nevěřím mu, já nevěřím tomu, on není spolehlivý ♦ *Pětník* byla mince označující deset, pak pět haléřů, a to podle pův. hodnoty pěti rakouských krejcarů, ze kterých se přepočítávala.

Pfuj tajbl / tajfl / tajksl! n. **Fujtajbl!**
(Čl. vůči druhému na znamení zvl. fyzické ošklivosti, znechucení z nepříjemného zápachu n. chuti, popř. i doteku, vzhledu n. fyzicky nepříjemné činnosti, často při leknutí ap.:) vůbec se mi to nelíbí a je mi to odporné; zapůsobilo to na mě velmi, krajně nepříjemně a odporně. ■ **S** to je odporné, to nelíbí se mu

Tě pic!
(Čl. neformálně, popř. dětsky a ležérně v pozdravu vůči kamarádovi, častěji při loučení ap. n. v reakci na náhlé a překvapivé zjištění, zvl. něčeho nepříjemného:) **1.** *loučím se s tebou, já zdravím tě, ahoj;* **2.** *to je nepříjemné a zaskočilo mě to n. zmařilo můj úmysl ap.* ■ **S** já loučím se, já zdravím tě, to je překvapení ♦ Ve význ. 2 často v podobě *No tě pic!*

Já se picnu!
(Čl. vůči druhému v reakci, někdy poněkud zoufalé, na opakovaný neúspěch, nezdar a vyčerpanou sílu, trpělivost to dál dělat ap.:) trápí n. irituje mě to a už to dál nevydržím; zlobí mě to, jsem tím znechucený a (už) nevím, co mám dál dělat. ■ **S** já jsem znechucený, já mám vztek, to irituje mě

Před pikolou, za pikolou nikdo nesmí stát, nebo nebudu hrát!
(Čl., dítě hlasitě na dohodnutém místě, které má chránit, při hře na schovávanou, zatímco ostatní se běží schovat ap., před vlastním začátkem hledání jejich úkrytu:) já teď hlídám toto místo, vy ostatní se musíte schovávat a nesmíte být zde. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Též var. *Před p., za p. n. n. být, nebo bude babu mít!*

Netlač° na pilu!
(kol) **0** ot, poz, pas, ind, kond, imp, min, préz, fut, 1. a 3. sg, 3. pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova)
(Čl. zkušený v radě vůči druhému a jeho snaze donutit, přemluvit citlivého, nervózního n. výbušného třetího k něčemu nepříjemnému n. nepřitažlivému ap.:) buď opatrný a nenuť ho moc nápadně, mohl by se vzbouřit; nenaléhej příliš, náhle, narazíš na odpor n. odmítnutí. Hele, n. moc na p., znáš ho, jakej je poseroutka! Eště dostane strach a zabalí to! To musíš pěkně pijánko! ■ **S** buď opatrný!, neukvapuj se! Pomalu s tou flintou!, Drž se zpátky!
Ⓐ Don't push / press him too hard. Ⓝ Immer langsam mit dem jungen Pferden. Ⓕ ! Ne pousse pas le bouchon (trop loin)!, (Ne vas pas trop loin! N'y va pas trop fort!, Ne le bouscule pas!) Ⓡ Потише на поворотах!

To je hořká pilulka. *viz* To je hořká medicína.

To je piplačka.
(Čl. znalecky, obv. s nechutí vůči druhému o fyzické práci vyžadující množství drobných úkonů náročných na přesnost a trpělivost, např. přebírání něčeho smíšeného n. vyšívání ap.:) je to nepříjemně zdlouhavá práce vyžadující vytrvalost a zručnost, šikovnost. ■ **S** to je práce nimravá

Je° to (všechno) pitomost°!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Čl. odmítavě, někdy rozhořčeně vůči druhému, často v odpověď na jeho otázku, nejistotu ap., zvl. ohledně tvrzení třetího ap.:) to je nesmysl, není to vůbec pravda a nemůžu s tím souhlasit; to je hloupý výmysl; to je nereálné, nerelizovatelné, nemožné. Prosim tě, že těm novinám věříš! To je v. p., co tam píšou! Já sem nikdy v Himalájích nebyl. ■ **S** to je hloupost, to není pravda To sou kecy!
Ⓐ It's a load of (old) rubbish!, It's (all) (just) codswallop. Ⓝ Das ist doch alles Blödsinn / purer Unsinn. Ⓕ ! Ce ne sont que des âneries / balivernes / conneries (*vulg*). Ⓡ (Всё это глупости!)

Je pitomej, až to bolí! *viz* Ten je blbej, až to bolí!

To pivečko věru je nebeský dar.
(Čl. pochvalně a spokojeně vůči druhému, zvl. po napití dobrého piva a při žízni ap.:) oceňuju to pivo a chutná mi; mám žízeň a to pivo bylo vítané. ■ **S** já miluju pivo, pivo je dobré ♦ K. Sabina (1813–1877), B. Smetana (1824–1884), *Prodaná nevěsta* (1866).

Pivo (je) jako břečka.
Komp pivo je jako břečka
(Čl. nespokojeně vůči druhému, zvl. po napití konkrétního piva ap.:) to pivo vůbec není dobré, chutné a zdá se podivně řídké. ■ **S** pivo není dobré

Mladý / mladé pivo / víno čep vyráží.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *čep*
(Čl. zvl. starší a zkušený shovívavě vůči druhému, někdy v reakci na jeho pobouření, odsuzování rozpustilého činu mladého třetího ap.:) mladý člověk se chová bujně a nevázaně a někdy to poněkud překročí míru. Ty toho kvůli převržený popelnici nadělás! No šli večer zpátky trochu veselí a stalo se. Dej mu pohlavek a ať to uklidí a je to! M. p. čep v. ■ **S** čl. mladý chová se rozpustile Ať se mládí vydovádí! ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Boys will be boys. Ⓝ (Jugend will sich austoben.) Ⓕ (! Avoir l'entrain / la fougue / l'enthousiasme / la vigueur de la jeunesse.), ! Il faut que jeunesse se passe.

Pivo (je) jako chcanky.
Komp pivo je jako chcanky
(Čl. rozladěně, s odporem vůči druhému, zvl. po napití konkrétního piva ap.:) to pivo je teplé, nedostatečně vychlazené a má zvětralou, špatnou chuť. ■ **S** pivo není dobré

Pivo (je) jako malvaz.
Komp pivo je jako malvaz
(Čl. spokojeně a s obdivem, zvl. při žízni a po napití konkrétního dobrého piva:) to pivo je výborné, lahodné a osvěžující. ■ **S** pivo je dobré

Tak dlouho se chodí pro pivo, až není na pivo.
(Čl. zvl. zkušený někdy žertovně vůči druhému v reakci na jeho n. cizí nezdar, drobný neúspěch, zlomení nástroje ap., zdánlivě bez důvodu, v kontrastu k mnohonásobnému úspěšnému, bezproblémovému opakování činnosti:) smůla může potkat každého, zvl. když ho předtím ještě nikdy nepotkala. ■ **S** smůla přichází s opakováním

Pivo se pije a řeči se vedou / mluví / mluvěj.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušený, moudrý, někdy konejšivě, vůči pohněvanému druhému kvůli náhodné nepříjemné poznámce na svou adresu v zápalu konverzace, obv. při pití alkoholu, piva ap.:) u piva lidé mluví lehce, nezávazně (a někdy, i pod jeho vlivem, neprozřetelně), a není třeba se proto zlobit n. to vykládat příliš vážně. Tak se tolik nerozčiluj, von to tak

vůbec nemyslel! Znáš to, když se člověk napije, řekne leccos. Prostě p. se p. a řeči se v. ■ **S** čl. mluví nezávazně u piva, to není důležité Lidi toho namluvěj!, Pusť to z hlavy! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ It's the beer talking., Drink / the sauce loosens people's tongues., People in their cups often say things they don't (really) mean. Ⓕ ! Trop boire noie la mémoire., (Ce ne sont que des paroles d'ivrogne.), (Paroles d'éméché n'ont pas d'importance / sont sans gravité.) Ⓡ (За стаканом / рюмкой . . . язык у него развязался.)

Pivo má říz. n. **To pivo má říz.**
(Čl. spokojeně, pochvalně vůči druhému, zvl. po napití dobrého piva:) to pivo je velmi dobré a chutné, má výraznou a vítanou chuť. ■ **S** pivo je dobré

Jedině pivem je žízeň krásná.
(Čl. zkušený a milovník piva zasněně a pochvalně, s oceněním prožitku, vůči druhému, zvl. po napití dobrého piva a při žízni ap.:) žíznivý člověk dovede nejlépe ocenit pivo i to, jak lze žízeň hasit posezením a postupným pitím. ■ **S** pivo je dobré ♦ Přísloví.

Ty bys mu moh° ještě chodit pro pivo!
(kol) **0** ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, min, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 5. slova) n. 1c
(Čl. zvl. starší a uvážlivý rozzlobeně vůči mladému a proti jeho neuctivému chování, nedostatku respektu ke staršímu, ctihodnému třetímu ap., zvl. ve snaze druhého zarazit:) jsi ještě mladý a nerozumíš situaci ani jemu a neprávem to, ho zlehčuješ; přestaň a radši se k němu chovej uctivě, zaslouží si to! Přestaň se vytahovat a vo něj votírat, dyť vůbec nic vo něm nevíš! Ten má něco za sebou a ty bys mu moh akorát e. ch. pro p. ■ **S** ty chováš se nerozumně, ty chováš se nezdvořile Seš jak malej kluk., Dej si facku, nikdo se nekouká.

Ⓐ You cannot / are not fit to hold a candle to him., You're not fit to tie his shoe-laces., (*vulg*) You're not fit to use his shit for tooth-paste. Ⓝ Der könnte dich doch Bier holen schicken. Ⓕ ! Si on te pressait le nez, il en sortirait du lait!, ! Blanc-bec! Ⓡ ! От горшка два вершка, а . . .

Není všechno pivo, co se pije / co teče.
(Čl. v povzdechu vůči druhému a snaze smířit ho s momentálně dostupnou možností, i když neuspokojivou, nedostačující ap.:) nemůže být všechno pořád nejlepší, někdy je potřeba spokojit se, smířit se s tím, co je, popř. momentální obtíže překonat. ■ **S** buď skromný!, to není dokonalé ♦ Přísloví.

Kde se pivo vaří, tam se dobře daří.
(Čl. moudrý vůči druhému, zvl. v dobré náladě nad možností se s chutí napít dobrého piva ap.:) život je dobrý a příjemný tam, kde umějí udělat i dobré pivo. ■ **S** život je dobrý kde je pivo ♦ Přísloví (Bitt-Schin) a často zobrazované hospodské heslo, též známá zlidovělá píseň.

Kde je pivovar, tam netřeba pekaře.
(Čl. zkušený, někde poněkud přehnaně, vůči druhému, zvláště ve vztahu k momentální žízni, popř. i s odstínem vlastnosti dobrého života ap.:) pít, dobře se napít je důležitější než jíst, se najíst a pivo tomu vyhovuje dobře. ■ **S** pivo je důležitější než chléb ♦ Přísloví.

To (mi°) píchne. n. **To by píchlo!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. s ulehčením vůči druhému o nabízené možnosti, přispění ap. vzhledem ke své momentální potřebě, nouzi, krizi ap.:) to (mi) pomůže, prospěje a bude to velmi vítané; to se (mi) právě velmi hodí a jsem za to vděčný; to bych si přál. Člověče, takovej stroj v tomhle terénu, to by p. Budem pak hotový raz dva. ■ **S** to pomůže, to hodí se

Ⓐ That is / would be just the job / ticket. Ⓝ (Das hilft mir weiter.) Ⓕ ! Ça serait au poil! / du tonnerre / impeccable!, ! Ça tomberait bien! / m'aiderait / m'arrangerait bien!, ! Ça tombe à point / à propos / à pic!

Je to píchni jako řízni.
Komp to je píchni jako řízni
(Čl. nenadšeně vůči druhému při zvažování, kterou z dostupných a ne příliš dobrých dvou možností, řešení, způsobů práce ap. má ve své situaci zvolit, při nedostatku jiných ap.:) ani jedno nic příliš nezlepší, neřeší; obojí má stejný efekt a vede k témuž neuspokojivému výsledku; obojí je stejně špatné, nevýhodné (a proto nezáleží na tom, co se zvolí). ■ **S** to je stejné, to nepomůže

Kruci písek!
(Čl. vůči druhému zlostně obv. v potlačované a ne zcela vulgární reakci na nenadálou komplikaci, překážku ap.:) to je velmi nepříjemné a vadí mi to n. rozčiluje mě to. ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, já mám vztek

Pějme píseň dokola, okolo stola la la: komu píseň schází, zaplatí dva mázy.
(Čl., dítě spolu s ostatními ve skupině v kruhu a

P

s postupným ukazováním prstem při každé slabice na následujícího, zvl. ve snaze na konci jednoho takto vybrat pro nepopulární následující úlohu, též přeneseně ap.:) my hrajeme si takto a vybíráme náhodným způsobem jednoho z nás pro to, co přijde. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Rozpočítadlo zpívané obv. dvakrát po sobě všemi hrajícími před začátkem vlastní hry.

… a dál se to (už jen) píská.
(Čl. rozmarně vůči druhému o ožehavém n. vulgárním, popř. nebezpečném tématu, známém případu, zvl. politickém, mocenském n. sexuálním ap.:) dál už o tom je lepší nemluvit, je to notoricky známé; nechci už o tom dál tak jasně nic říkat, to si domyslíš. ■ **S** já nechci mluvit o tom dál, já neřeknu ti to

Ten° si píská!
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obdivně, popř. závistivě vůči druhému o třetím a jeho ulehčené práci, situaci n. lepších podmínkách, prostředcích ap. v kontrastu k vlastní situaci, též protože už vykonal, přestál něco obtížného, nepříjemného, co prvního teprve čeká ap.:) je v dobré situaci a má se (už) dobře; je na tom teď dobře, nic ho (už) netrápí, neznepokojuje, nevysiluje ap. Člověče, ten si teď p., má už po zkoušce a má fraj. Zato nás to teprve čeká. ■ **S** on je v situaci dobré, on má se dobře Ten má časy!
Ⓐ He's laughing., He's got it made. Ⓝ Der hat gut Lachen. Ⓕ ! Ça va / baigne (dans l'huile) pour lui! Ⓡ (Вот кому лафа!)

(Tak) mluv nebo ser písmena!
(Čl. nadřazený vulgárně, netrpělivě a s despektem vůči váhajícímu, bázlivému n. přemýšlejícímu druhému o potřebné informaci, formulaci ap.:) tak přestaň mlčet a řekni to konečně!; mluv a řekni konečně, co chci slyšet! ■ **S** mluv!

Ta naše písnička česká, ta je tak hezká, tak hezká.
(Čl. obv. poněkud sentimentálně a nostalgicky vůči druhým, zvl. v kontrastu s cizími písněmi, v cizině ap.:) mám rád české lidové písně plné něhy (a stýská se mi po nich). ■ **S** já miluju písně české ♦ K. Hašler (1879–1941); zlidovělá vlastenecká písnička, populární hlavně v období před vznikem protektorátu.

Žádná písnička není tak dlouhá, aby jí nebylo konce. n. **I ta nejdelší písnička má svůj konec.**
(Čl. moudrý zvl. vůči netrpělivému mladšímu o vleklém trvání situace, stavu, vztahů mezi lidmi ap., dobrých n. špatných:) všechno jednou skončí; (buď trpělivý) nic netrvá stále a netáhne se do nekonečna. ■ **S** nic nevydrží věčně ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je jiná písnička!
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. pochvalně, uznale vůči druhému v reakci na jeho zvýšenou ochotu přijít s lepším příspěvkem v dosud nedařící se práci, obrátit se k jinému nabízenému řešení, návrhu, způsobu provádění, popř. konečně sdělené a dosud zamlčované pravdě ap., v kontrastu k předchozímu stavu, verzi:) to je teď už něco jiného a líbí se mi to konečně; to už je lepší, přijatelné a jsem s tím už spokojený; to už jde dobře. To je j. p.! Pročs to neřek hned, že můžeš dát k dispozici motorovou pilu? ■ **S** to je lepší, to je přijatelné To je jiná!
Ⓐ Now we're getting somewhere! Ⓝ (Das ist was (ganz) Anderes.) Ⓕ C'est une autre chanson!, C'est (tout) autre chose! Ⓡ Совсем другой коленкор!

Každá písnička má svůj konec / jednou konec.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený obv. vůči druhým, někdy neochotným příjemné, ale dočasné období, pobyt někde skončit ap., též v pobídce:) všechno jednou musí přirozeně skončit, i ta nejpříjemnější doba; nic bohužel netrvá stále a nelze to ovlivnit. Tak kamarádi, k. p. má s. k. I když se nám všem líbil, musí končit bohužel i náš tábor. ■ **S** nic nevydrží věčně Všechno má svůj konec., Zítra je taky den.
Ⓐ All good things come to an end. Ⓝ Es geht alles vorüber, es geht alles vorbei … Ⓕ Les meilleures choses ont une fin.

Prodej / zahoď písničku a kup si notu / noty!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. s nechutí v ironické radě vůči druhému zpívajícímu falešně, zvl. sólo píseň ap.:) začni zpívat líp, nebo přestaň aspoň zpívat falešně! Hele, nech toho, nebo vodejdu! P. p. a kup si notu! ■ **S** přestaň zpívat falešně!, přestaň! Zalez do díry! ♦ Var. *noty* je řídká.
Ⓐ (*zvl. o houslích*) Stop strangling / torturing the cat! Ⓝ Das ist doch die reinste Katzenmusik! Ⓕ ! Tu chantes comme une casserole!

To je° vobehraná / stará / pořád stejná písnička!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg,

fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c

(Čl. rozmrzele, unaveně n. nesouhlasně vůči druhému v reakci zvl. na jeho opakované, popř. lživé tvrzení, nepotřebné a tendenční vysvětlování, připomínku, popř. stížnost n. požadavek dávno známého ap.:) to znám, je to stále totéž (a není to nic platné); říkáš stále, znovu totéž, i když jinými slovy (ale mě to nepřesvědčí). To je p. s. p., dyť pořád navrhuje to samý, jen přitom zdůrazňuje svoje zásluhy! ■ **S** to je stejné stále Tuhle písničku znám., De to pořád dokola.

Ⓐ It's the same old tune! Ⓝ Das ist doch immer das alte Lied. Ⓕ ! C'est toujours la même rengaine / chanson / litanie., ! Chanter toujours la même antienne. Ⓡ (Это всё старая песня.)

Zpívá stále stejnou písničku. *viz* Zpívá stále stejnou.

Tuhle písničku (já) znám.

(Čl. zkušeně zvl. vůči druhému a jeho přemýšlení, rozpacích nad nejednoznačnou stížností, sobeckým požadavkem, popř. návrhem třetího ap.:) to je (od něj n. v dané situaci) obvyklý, opakovaný a často slýchaný postoj n. nárok (který nelze jednoduše přijmout n. splnit). ■ **S** to je stejné stále

Votloukej / otloukej se, píšťaličko, nebudeš-li se votloukati / otloukati, budu na tě žalovati císaři pánu …

(kol) **0** neměnné ⊟ 4a neukon. nekles.

(Čl. zkušený vůči zvl. mladšímu druhému v novém, ne zcela přátelském prostředí, zvl. pracovním, s problémy a potížemi ap.:) vytrvej, vydrž, jen překonáváním problémů a těžkostí získáš potřebné zkušenosti a zocelíš se. V. se, p., tím si musel projít každej, i když to tam žádnej med není, není to zase tak hrozný. ■ **S** vydrž! Častá krůpěj i kámen proráží. ♦ Srov. pokračování … *a von ti dá ránu, až vodletíš ke zlatýmu džbánu. Zlatý džbán se votočí, litr piva natočí*; říkanka při vyřezávání píšťalky obv. z vrby, pronášená při ťukání nožem na téměř hotovou píšťalku pro uvolnění kůry větve.

Ⓐ Give it time., We've all had to go through it. Ⓝ Früh krümm sich, was ein Häkchen werden will. Ⓕ ! Prends ton courage a deux mains., (Accroche-toi / tiens bon / résiste / cramponne-toi.)

Pij do polopita.

(Čl. zkušený zvl. v radě vůči druhému a jeho chuti n. možnosti pokračovat v pití alkoholu, přestože nemá žízeň n. už toho vypil hodně, popř. jako napomenutí vůči sobě ap.:) pij střídmě, uměřeně, nepij příliš!; je dobré, zdravé pít méně a neopíjet se. ■ **S** pij střídmě!, chovej se střídmě a odpovědně! ♦ Část přísloví (Čelakovský), srov. *Jez do polosyta, pij do p. a vyjdou ti naplno léta.*

Piju já, piju já, už sem prepil všecko.

(Čl. v rozmarné, neformální náladě ve společnosti přátel, někdy při pití alkoholu ap.:) já piju (rád) a chci se bavit (a vy dělejte totéž). ■ **S** já piju ♦ Moravská lidová píseň.

Pil bych, až bych plakal / brečel.

(Čl. rozmarně vůči druhému, druhým, často z nedostatku zábavy, obv. o lepším alkoholu ap.:) mám velkou chuť se napít, popř. opít se; mám velkou žízeň a potřebuji se nutně napít. ■ **S** já chci pít, já chci skleničku

Kdo pil, umřel, a kdo nepil, umřel taky! n. **Pil – umřel, nepil – umřel taky!**

(Čl. v rozmarné, nevážné reakci na druhého a jeho výtky, výčitky, pohoršování se n. v přemlouvání, povzbuzení proti jeho neochotě, odmítání se napít s prvním ap.:) každý musí umřít a umřou i ti, kteří nepijí alkohol (a tak nezáleží na tom, jestli člověk pije nebo abstinuje); nemá příliš smysl odříkat si alkohol a potěšení z něj. ■ **S** pij!, každý musí umřít – i bez pití

Plamen nebývá daleko od dýmu.

(Čl. zkušený zvl. varovně vůči druhým, druhému před dalším postupem ap.:) ten náznak, signál svědčí o blízkém nebezpečí (a je třeba být opatrný); nebezpečí (mj. i ohně) se hlásí napřed prvním příznakem (zvl. dýmem). ■ **S** nebezpečí má příznaky, kouř signalizuje oheň ♦ Přísloví (Čelakovský).

Plat (mu) de / jde.

(Čl. v konstatování vůči druhému o zvláštní situaci třetího, zvl. při cestě, nemoci ap. s ohledem na svého zaměstnavatele:) je stále zaměstnaný a dostává pravidelně plat, např. do banky ap. ■ **S** on dostává peníze

Tak platí! n. **Platí!**

(kol) **0** neměnné ⊟ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. v reakci na nabídku, návrh druhého o podmínkách obchodu, čase setkání, formě spolupráce ap. a jako stvrzení vzájemně závazné domluvy s druhým, společného rozhodnutí ap.:) souhlasím a považuju to za platné, závazné; jsme tedy domluveni a dohoda platí. A: Tak se teda sejdeme v sedum u koně. – B: Tak p.! A přiď včas! ■ **S** já potvrzuju to, já považuju to za platné, to je tak Bůh je mi svědkem., To je fakt.

Ⓐ You're on!, Agreed! Ⓝ Topp!, Die Wette gilt! Ⓕ ! C'est entendu!, C'est d'accord! Ⓡ (Замётано!, Так и быть!)

To / tohle na něj platí!
(Čl. zkušený vůči druhému spokojeně n. se zadostiučiněním o nenapravitelném třetím, darebákovi ap. a jeho reakci na rázný trest ap., obv. v kontrastu k neúčinné domluvě:) až tohle na něj (konečně) zapůsobilo, a je tedy třeba vůči němu postupovat tvrdě. ■ **S** to zapůsobilo, on zaslouží trest

Bude platit, až se bude prohejbat.
Komp platil / musel platit, až se prohýbal
(Čl. zkušeně v komentáři vůči druhému o třetím a jeho chybě, přestupku, situaci vynucované předpisem, cynickým představitelem autority ap.:) bude muset za to zaplatit neobvykle, kriticky mnoho peněz; bude ho to stát nepříjemně hodně peněz. ■ **S** on zaplatí hodně, to vytrestá ho, to stojí hodně

Platím nebo se ztratím!
(Čl. v restauraci ležérně, žertovně před druhým ve zvolání jako výzvu číšníkovi ap.:) chtěl bych urychleně zaplatit a uzavřít účet (protože už chci odejít). ■ **S** já chci zaplatit hned

To platí° mně°? n. **To bylo na mně?**
(kol) **0** pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. uprostřed více lidí, posluchačstva neutrálně n. překvapeně, popř. potěšeně v reakci na druhého a jeho nepřímé oslovení, poznámku, nabídku, výzvu, též ve výhrůžné reakci na kritiku, urážku ap.:) mluvíte na mě, obracíte se na mě, myslíte mě?; doufám, že tím nemyslíte mě, že to neplatí mně (protože jinak si to nenechám líbit). A: A sou tu taky takový, co tu cigaretu nevyndaj z huby ani před malejma dětma! – B: To p. mně? Už ji zhasínám. ■ **S** ty myslíš mě? Vo co de?, Jak to myslíš?

Ⓐ Meaning me? Ⓝ Meinst du mich? Ⓕ ! Ça s'adresse à moi?, ! Ça me concerne? Ⓡ (Это в мой адрес?, Это камешек в мой огород?)

Za všechno se platí. *viz* Za všechno se v životě platí.

Co je° (mu°) to platný?
(kol; nepřízn) **0** afir, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým, někdy v řečnické otázce n. v povzdechu, o výhodě, přednostech třetího, např. penězích, nadání ap., zvl. které druzí nemají, v kontrastu k základní oblasti, kde je neúspěšný a něco postrádá, zvl. zdraví, lásku ap.:) to (mu v dané situaci) nepomůže, zásadně neprospěje; to (mu) teď není nijak užitečné, prospěšné. Majetek? Co je to p., dyž to hlavní, zdraví, člověku už neslouží. ■ **S** jaký smysl to má?, jaký výsledek to mělo?, to nepomůže K čemu je to dobré?

Ⓐ What good is that?, What good will that do (him)? Ⓝ Da hilft nichts., Da ist Hängen im Schacht. Ⓕ ! Ça lui sert à quoi?, ! À quoi ça l'avance? Ⓡ (Какой от этого толк, если . . .)

Není° (mu°) to nic platný / platné.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušeně vůči druhému, zvl. o třetím v nouzové situaci a použitelnosti nabízeného, dostupného prostředku, často v kontrastu k jiným nepoužitelným výhodám, dostupným prostředkům ap.:) to (mu) nepomůže, nijak zásadně neprospěje; to (mu) není nijak užitečné; to není k ničemu dobré. Že toho teď lituje, že ty šrouby vyhodil, mu není nic p., jiný se tam nehoděj. ■ **S** to nepomůže, to nemá účinek Nemá to efekt., To je čerta platný. ♦ Se slovy *houby, hovno, prd* se užívá v pozitivní formě, viz tam.

Ⓐ That's no (earthly) good (to him) (now)., A fat lot of good that is (to him) (now). Ⓕ ! Cela ne l'avance pas., Ça ne lui sert a rien. Ⓡ (Ничего из этого не выйдёт.)

Málo platný / platné! n. **To je málo platný!**
(kol; obdiv) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému obdivně o třetím a jeho mimořádném výkonu, schopnosti n. věci, prostředí a jeho přednosti, výjimečné vlastnosti ap.:) to je obdivuhodné a moc se mi to líbí; to je nesrovnatelně lepší, výhodnější n. příjemnější než cokoliv jiného. M. p., von umí! Vostatní nebyli špatný, ale Karel je machr. Nechal je daleko za sebou. ■ **S** to je výkon mimořádný, to je obdivuhodné, já obdivuju to, to líbí se mi Ty bláho!, To je něco.

Ⓐ There's no getting away from it., You've got to give / hand it to him. Ⓝ Hilft nichts. Ⓕ (Il n'y a pas à dire!), (Il faut l'avouer / le reconnaître!)

Tak plav!
(Čl. neformálně vůči zvl. blízkému druhému ve snaze přimět ho dojít pro něco, pospíšit si, vyjít hned, zvl. z nedostatku času, n. ze zlosti ho vyhnat, přimět odejít ap.:) jdi, vyjdi už (rychle) (pryč, odtud)!; je čas, abys šel, odešel. ■ **S** jdi pryč!, jdi!

Plácněme / plácneme si (na to)!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému na konci domluvy, dohody o obchodu, výměně ap. ve snaze symbolicky ji tak potvrdit a nabýt jistoty, že se tak opravdu uskuteční ap.:) podejme si ruce a potřesme si rukou na dotvrzení; navrhuju, abychom si podali vzájemně ruku na důkaz závaznosti rozhodnutí.* A já za to dostanu pět tisíc? Jo? Tak na to si p.! ■ **S** já potvrzuju to, já považuju to za platné, my dohodneme se Tak platí.
Ⓐ Let's shake on it. Ⓝ Die Hand drauf., Schlag ein. Ⓕ Topons là! Ⓡ (Ну, так) по рукам!

To je (jen / jako) plácnutí do vody.
Komp to je jako plácnutí do vody
(Čl. zkušený kriticky a s despektem vůči druhému o málo rázném rozhodnutí, neenergickém příspěvku, neefektivním opatření ve vztahu k velikosti projektu, problému a potřeby ap.:) to nic zásadně nezlepší; je to jen efektní gesto, ale slabé a téměř zbytečné; nic to neznamená a nemá to žádný vliv; je to jen planý líbivý pokus bez účinku. ■ **S** to nepomůže, to nemá účinek

Všude bylo slyšet (jen) pláč a skřípění zubů.
(Čl. zvl. vzdělaný a s literárním přehledem při popisu drastické scény bídy a utrpení ap.:) bylo to hrozné, drastické a budilo to jen soucit a lítost s lidskou bolestí a utrpením. ■ **S** to je hrozné ♦ Mt 8,12 aj., známé podle Dantova *Pekla* (1316); často je nominálně *jen pláč a skřípění zubů.*

Ženskej / ženský pláč, babí hněv, psí kulhání nemá dlouhýho / dlouhého trvání.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Muž zlehčujícím způsobem a neuznávající důvod pláče ženy vůči druhému ap.:) pláč ženy není třeba brát příliš vážně, protože (nemívá tak závažný důvod a) brzy přejde. Nic si z těch jejích slziček nedělej! Znáš to, ž. p., b. h. a psí k. n. d. t. ■ **S** žena pláče krátce, to netrvá dlouho, to nepotrvá Ranní déšť, ženský pláč a psí kulhání nemají dlouhého trvání. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ (Women's tears soon blow over.), The harder the storm, the sooner it's over. Ⓕ ! À toute heure chien pisse et femme pleure., ! Femme rit quand elle peut et pleure quand elle veut.

Je° mu° do pláče.
(kol – neutr) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v popisu třetího o jeho smutném psychickém stavu a reakci na zlou událost, velkou nepříjemnost, neštěstí, popř. zprávu ap.:) je mu to velmi líto a chce se mu plakat. Když vidí tu spoušť, co zůstala z pracně budované zahrady po těch vandalech, je mu do p. ■ **S** on je blízko pláče Natahuje moldánky.
Ⓐ It's enough to make him weep. Ⓝ Er möchte weinen. Ⓕ ! Il est aux bords des larmes. Ⓡ ! (у кого) глаза на мокром месте

Je° to k pláči (že / jak / co …).
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (že / jak / co …) – kles.
(Čl. v komentáři vůči druhému o neuspokojivém stavu, zhoršení situace ap., zvl. s ohledem na vyhnutelnost, zanedbání ap. a s odstínem etického odsudku:) je smutné, politováníhodné (že …); obecně není v pořádku n. je chyba (že / jak / co …). Je k p., jak nechali takovej krásnej starej strom přímo na náměstí uhynout. Byla to ozdoba města. ■ **S** to je smutné Je mi z toho na blití.
Ⓐ (The sight of) it would make you weep. Ⓝ Es ist zum Heulen … Ⓕ C'est à en pleurer / chialer. Ⓡ Обидно (аж) до слёз.

Pláčem / naříkáním / nářkem se nic nespraví.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. v radě vůči druhému a projevům jeho lítosti nad ztrátou, vlastní chybou, poškozením cenné věci ap.:) pláč a lítost teď nepomohou, jsou marné a nevrátí starý stav (a proto neplač, nenaříkej, popř. se pokus o nápravu jiným způsobem).* Hele, p. se nic n., radši se vzchop a začni uklízet. Květináče si koupíš nový. ■ **S** neplač! Nech toho!
Ⓐ Crying never solves anything., It's no good crying (over / about it). Ⓝ Das macht es auch nicht besser. Ⓕ (Il n'y a pas de quoi pleurer.), (Rien ne sert de pleurer.), ! Inutile de pleurer / regretter. Ⓡ Слезами горю не поможешь.

Plenus venter non studet libenter.
(Čl. moudrý a vzdělaný vůči zvl. mladšímu druhému a jeho nechuti ap.:) když se najíš, nechce se ti dělat; s plným žaludkem se špatně pracuje. ■ **S** čl. najedený neumí přemýšlet, čl. najedený namáhá se nerad ♦ Lat., *Plný žaludek se nerad namáhá* (Walther 21 595).

To je jen plivnutí do moře / vody.
Komp to je, jako když plivne do moře
(Čl. zkušený vůči druhému o rozsahu poskytnuté pomoci v kontrastu s potřebou n. o výdaji, popř.

P

ztrátě v kontrastu k celku ap.:) to vcelku není nijak důležité, významné; to je příliš málo a nestačí to. ■ **S** to je málo, to nestačí, to není důležité

Křičel / řval, div mu plíce nepraskly.
Komp křičel / řval, div mu plíce nepraskly
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho projevu, zvl. v reakci na nebezpečí, velký strach, někdy ve snaze se dovolat ap.:) křičel krajně silně a zoufale, usilovně; volal velmi hlasitě a s velkým vypětím. ■ **S** on řve

Je° ho° všude plno.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a informovaný v komentáři vůči druhému o třetím a jeho hlasovém a pohybovém projevu v místě ap.:) chová se velmi hlasitě, hlučně, hodně mluví, nahlas se směje ap., popř. a stále se někam přemisťuje; dává o sobě zvl. hlasem hodně vědět. To musel přiject strejda Honza, žejo? Ten, jak se vobjeví, je ho všude p. Slyším ho až sem na zahradu. ■ **S** on je hlučný Řve jako blázen.
Ⓐ He's everywhere. Ⓝ Das ist so ein Hans Dampf in allen Gassen. Ⓕ ! On n'entend que lui.

Je jich plno.
(Čl. v komentáři vůči druhému o počtu příchozích, zájemců, lidí někde, zvl. vzhledem k velikosti prostoru, o počtu věcí, předmětů, kusů ovoce ap., potřebných n. nepotřebných ap.:) je jich (tam) velmi, dostatečně n. příliš mnoho. ■ **S** je jich mnoho

Přináší / nese° to své plody / ovoce.
(kol – neutr) **0** ot, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému s uspokojením v hodnocení výsledku obv. delšího a pracného přípravného úsilí o cíl, popř. zprvu beznadějného ap.:) jsou, plynou z toho teď konečně příznivé, dobré výsledky; je z toho konečně prospěch, zisk. No, snažil ses dlouho a práce je v tom spousta. A tak to konečně taky nese své p. Ta odezva čtenářů člověka těší, že? ■ **S** to přinese zisk Něco z toho kouká., Vypadá to k světu. ♦ V min a fut se užívá *přinést*.
Ⓐ It's bearing fruit. Ⓝ Es bringt Früchte. Ⓕ Ça porte ses fruits. Ⓡ (Это приносит свои плоды.)

Nehraď se plotem, ale hraď se přáteli.
(Čl. moudrý v radě druhému do života ap.:) spoléhej v pomoci ap. v životě raději na přátele než na ochranné přehrady a překážky před světem; člověk nemá být uzavřený, ale má se snažit získávat si přátele. ■ **S** spoléhej se na přátele ne na přehrady ♦ Přísloví (Čelakovský).

Plus ça change, plus c'est la même chose.
(Čl. vzdělaný roztrpčeně a kriticky vůči druhému, zvl. o změnách politických, institucionálních ap.:) všechny změny jsou jen formální, povrchové a nic se nemění; vše je stále stejné. ■ **S** to nemění se, to je stejné, to nemá účinek, nic nezměnilo se ♦ Fr., dosl. *Čím víc se to mění, tím víc je to totéž*, vzniklo snad spojením z nadpisů dvou knih.

Je to poblijón.
(Čl. zkušeně a opovržlivě vůči druhému o lacíném a nekvalitním vínu:) to víno není vůbec dobré (a může působit žaludeční nevolnost). ■ **S** to je víno špatné

Je to k poblití.
(Čl. znechuceně, s odporem vůči druhému o nechutném jídle, smyslově velmi nepříjemné podívané, popř. o eticky odporném činu, jednání ap.:) je to krajně nechutné a vzbuzuje to ošklivost, odpor. ■ **S** to je odporné

Příjemný je pocit po vykonané práci / z (dobře) vykonané práce.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *po vykonané*
(Čl. s uspokojením vůči druhému, zvl. po skončení vlastní práce, dobrovolném úkolu, na kterém mu záleželo ap.:) dobrý výsledek snahy, práce člověka těší; mám radost, že je to hotové. Tak a máme to hotový a můžem si dáchnout u kafíčka! P. je p. z d. v. p., ne? ■ **S** čl. těší se z výsledku práce To je fajn., To blaží. ♦ Z lat. *Iucundi acti labores*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O nejvyšším dobru a zlu, 2,32,105*.
Ⓐ There's satisfaction in a job well done. Ⓝ Nach getaner Arbeit ist gut Ruhen. Ⓕ ! Après l'effort, le réconfort., (C'est la satisfaction du travail accompli.) Ⓡ После дела и гулять хорошо., Сделал дело гуляй смело.

K poctě zbraň!
(Čl., velitel vůči vojákům zvl. venku a při příchodu významného hosta v povelu obv. ke zvednutí zbraně do střední výše a k jejímu přidržení kolmo podél těla:) pozdravte, pozdrav předepsaným způsobem a ucti příchozího! ■ **S** pozdrav!

S poctivostí nejdál dojdeš (– ona s ní došla jen na kraj lesa).
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý zvl. v ponaučení, radě mladšímu pro kritické chvíle života, zvl. kdy proti sobě stojí rychlý nepoctivý a snadný prospěch a nevýnosná čestnost přístupu ap.:) nakonec, přes všechno, co může dočasně ukazovat na opak, se člověku vždy slu-

ší a vyplatí žít a jednat čestným způsobem, bez podvodu, krádeže a zrady. Hezky tu peněženku odevzdáme, Honzíčku, na policii, uděláme tím někomu radost. A pamatuj si, s p. n. d. ■ **S** čl. má být poctivý Chudoba cti netratí. ♦ Přísloví; občasný žertovný dodatek zlehčuje a dodává odlišný sexuálně zabarvený význam.

Ⓐ Honesty is the best policy. Ⓝ Ehrlich währt am längsten. Ⓕ (L'honnêteté / la probité mène loin.)

Je tam počasí, že by (člověk) ani psa nevyhnal. *viz* Je tam zima, že by (člověk) (ani) psa nevyhnal.

Je tam psí počasí.
(Čl. vůči druhému, zvl. při pohledu z okna ven na déšť, studený vítr ap.:) je tam velmi nepříjemné studené, zvl. sychravé počasí. ■ **S** je tam počasí špatné

Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.
(Čl., zvl. křesťanský kněz vůči dětem, věřícím ap. podle církevní mytologie:) napřed vytvořil Bůh základ pro ostatní, tj. oblohu a zemi. ■ **S** Bůh stvořil nebe a zemi ♦ Gn 1,1

Dobrý počátek, polovice díla / půl práce.
(Čl. zkušený vůči druhému v radě před začátkem větší práce n. pochvalně, s uspokojením po jejím úspěšném zahájení ap.:) velmi důležitý je dobrý začátek práce, pokračování po něm už je snadnější. ■ **S** začátek dobrý je nejdůležitější ♦ Přísloví (Čelakovský).

Na počátku bylo slovo.
(Čl. vzdělaný při citaci n. křesťanský kněz vůči druhým, zvl. věřícím ap., s odstínem magickým n. poučným, politickým:) mocné slovo (mj. i Boha) rozhodlo o vzniku díla; slovo, slova (vhodně pronesená) můžou způsobit mnoho a ovlivnit vznik důležité věci. ■ **S** slova ovlivňují vznik věcí ♦ J 1,1, Gn 1,1.

Každý počátek těžký. *viz* Každej začátek je těžkej.

To mi° nejde° do počtu.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. zamyšleně vůči druhému zvl. o jedné podrobnosti, faktoru, faktu při kontrole výsledku práce, bilanci faktorů situace ap. s ohledem na jejich souhru ap.:) téhle jedné věci vcelku nerozumím; to neumím zařadit a nehodí se mi to do celkového myšlenkového obrazu věci; tato věc není v souladu. No dobře, tohle do toho jasně patří, tohle taky, ale co ten divnej telefonát? To mi n. do p. ■ **S** já nechápu to Aby se v tom čert vyznal!, Jsem z toho blázen!

Ⓐ It doesn't add up. Ⓝ Da kann ich mir keinen Reim drauf machen … Ⓕ (Je n'y comprends rien.), (Ça ne colle pas.), ! C'est de l'algèbre / de l'hébreu / du chinois pour moi. Ⓡ (Не сходятся концы с концами.)

Co bych° si (teď) (bez něj°) počal / počnul?
(kol) **0** afir, neg, pas, imp, imp neg, min, préz ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím n. věci v případně změněné situaci, kterou neumí řešit, zvl. po připadnutí nové věci na starost n. nenadálé ztrátě n. získání třetího ap.:) nevím, co mám (bez něj) dělat a jsem bezradný; (s valencí bez:) bude se mi po něm, tom stýskat, budu ho postrádat; bez něj bych to nedokázal. Včera sem ještě nevěděl, kdo Novák je, ale co všechno ten chlap umí a zastane! No, já dneska nevím, co bych si bez něj p.! ■ **S** já nevím co dělat A teď babo raď! ♦ Časté, s důrazem na odstín bezradnosti, s valencí *s ním, tím.*

Ⓐ (I don't know / can't imagine) what I would do without him., (I don't know) how I managed without him. Ⓝ Ohne ihn wäre ich aufgeschmissen. Ⓕ ! Je ne sais pas ce que je ferais sans lui., (Comment faire / s'y prendre?) Ⓡ Чтоб(ы) я (без тебя, него . . .) делал?!

Počítej do deseti / desíti!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 2. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému v radě n. napomenutí po jeho prudkém a obv. nevhodném a marném výbuchu zlosti na veřejnosti, zvl. vůči třetímu ap., s připomínkou občasného zvyku počítání:) uklidni se a nerozčiluj se zde tak, nemá to cenu! Zkus pomalu počítat do deseti, a tak se uklidníš! Hele, p. do d. a pak třeba řekni ten zbytek. Ale takhle řvát nemá žádnou cenu. ■ **S** uklidni se! To chce klid!

Ⓐ Count ((up) to) ten (before …). Ⓝ Tief Luft holen! Ⓕ (Calme-toi!, Détends-toi!, Reprends tes esprits!), (On se calme et on reprend!) Ⓡ Дышите глубже (проезжаем Сочи)!

Kdo si počká, ten se dočká.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený v radě netrpělivému druhému, zvl. při jeho chuti n. potřebě jednat, reagovat ap., s odstínem správného načasování, pořadí:) jednej rozvážně a počkej na lepší, vhodnou příležitost, která určitě přijde!; kdo si trpělivě počká, jeho chvíle přijde. Nemusíš všechno dělat teď hned!

P

Pěkně si to napřed rozmysli, a taky bude třeba lepší příležitost. Kdo si p., ten se d. ■ **S** nespěchej!, neukvapuj se!, počkej na vhodný čas!, buď trpělivý! Zejtra je taky den. ♦ Přísloví.

Ⓐ All things come to those who wait. Ⓝ Abwarten und Tee trinken. Ⓕ ! Tout vient à point à qui sait attendre. Ⓡ (Терпенье и труд всё перетрут.)

Počkej, až tě dostanu / chytnu!
(Čl. rozzlobený, poškozený ve výhrůžce vůči unikajícímu, nepřítomnému, popř. neznámému druhému, pachateli, původci urážky ap., též v žertovné výhrůžce vůči nezbednému dítěti:) já tě (jednou) přistihnu, zadržím a potrestám, se ti pomstím n. budeš potrestán); potrestám n. porazím, přemůžu tě (jednou) a budu triumfovat já. ■ **S** já potrestám tě, ty budeš potrestaný ♦ Též afirmativně, *já tě (jednou) dostanu!*

Jen / jenom / no počkej°!
(kol) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. a 3. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rozzlobený ve výhrůžce, slibu druhému, často šikovnému a unikajícímu, za spáchané příkoří, škodu, urážku, výsměch, zlomyslnost ap.) stihne tě (jednou) trest n. já tě potrestám; budu se snažit, abys (jednou) byl přistižený n. odhalený a potrestaný a pak budu triumfovat já. Jen p., ty uličníku! Eště jednou tě uvidím na těch třešních, dojdu si pro tebe a uvidíš! ■ **S** já potrestám tě, ty budeš potrestaný Já ti dám!

Ⓐ Just you wait! Ⓝ Warte nur! Ⓕ Attends un peu (je t'aurai)! Ⓡ Ну, погоди!

No počkej! *viz* Jen počkej!

To počká.
(Čl. zkušený n. šéf vůči druhému o úkolu, povinnosti, kterou má právě splnit ap., z potřeby dělat něco jiného n. chuti dělat něco příjemnějšího ap.:) to teď tolik nespěchá, na to je dost času; to se může n. musí odložit, to teď není tak důležité. ■ **S** to nespěchá, to není důležité

To si počkáš! n. **To si eště počkáme.**
(Čl. zkušený n. skeptický vůči druhému a jeho očekávání n. naději na změnu, příchod události, popř. dokončení procesu ap.:) **1.** *to teď není pravděpodobné a bude to (ještě) dlouho trvat (než se to stane n. to bude hotové);* **2.** *to se nestane, neuskuteční nikdy.* ■ **S** to trvá dlouho, to vyžaduje dobu delší, to potrvá ještě chvíli, to nestane se

Nemožné / nemožný děláme na počkání, zázraky do tří dnů.
(Čl. sarkasticky n. posměšně vůči nerealistickému a nesmyslně spěchajícímu druhému vyžadujícímu od prvního obv. zvlášť obtížnou práci, rychlé splnění úkolu ap.:) jsi pošetilý blázen, když něco takového požaduješ a myslíš si, že se to dá splnit, zařídit; to je naprosto nereálné a nemožné a jen se tak zesměšňuješ; něco takového může chtít jen blázen a druhý blázen mu to slíbí. ■ **S** to je nereálné, to je nesmysl, ty jsi blázen

To se poddá!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený v útěše, povzbuzení vůči skeptickému a nezkušenému druhému nespokojenému s nezdarem v novém prostředí, zklamanému z práce, průběhu sporu s třetím apod.:) to se časem zlepší a stane snesitelné, přijatelné; to bude v pořádku a zvykneš si na to. Já vím, že novej šéf je pruďas a moc řve a ty na to nejsi zvyklej. Ale to se p. Až se trochu poznáte, budete vycházet dobře. ■ **S** to zlepší se, ty zvykneš si To je jen vo poprvý.

Ⓐ Give it time., It's early days (yet). Ⓝ Das gibt sich (mit der Zeit). Ⓕ ! Ça s'arrangera!, Ça ira mieux!

Za to poděkuj jemu! *viz* Může za to děkovat jemu.

Je (to) až s podivem (že / jak / co / …).
(Čl. zvl. vzdělaný v písemném oficiálním dopise, projevu, eseji ap. vůči vzdálenému druhému, druhým, obv. ve snaze zůstat neosobní a zdrženlivý:) obecně je poněkud překvapivé (že / jak / co …); je poněkud zvláštní a nečekané (že / jak / co / …). ■ **S** to překvapuje

Kam se to podělo?
(Čl. zamyšleně a znepokojeně n. podrážděně vůči druhému při neúspěšném hledání předmětu, papíru ap., zvl. v obvyklém pracovním n. domácím prostředí:) kam se to dostalo, kam to zapadlo ap., že to nemůžu najít n. že to není vidět?; někam se to ztratilo; já nevím, kam jsem to dal. ■ **S** kde jen je to? ♦ Sloveso má výrazně restringovaný úzus, obv. jen spolu s *kam, někam.*

To je° podívaná / pohled pro bohy.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Nom** podívaná / pohled pro bohy
(Čl. pobaveně a překvapeně vůči druhému zvl. po vyprávění zážitku z pozorování třetího a jeho komicky zvláštního chování n. vzhledu ap.:) je to (na pohled) velmi zábavné a legrační. Viděls tu

načínčanou ženskou, dyž si musela vylézt s bolavou nohou na vosla? To byla p. pro b. ■ **S** to je legrační, to je směšné To je konec!

Ⓐ It is a sight worth seeing. Ⓝ Ein Bild für die Götter. Ⓕ (C'est un drôle de spectacle.), (C'est un spectacle insolite / surprenant.) Ⓡ (Ну и зрелище / видуха . . .)

Podívejte se …
(Čl. v hovoru s druhým, druhými ve snaze získat si jeho pozornost a zdůraznit své stanovisko, též navodit pocit důvěrnosti sdělení ap.:) vlastně vám chci říct, vysvětlit, že …; je to ve skutečnosti, vlastně tak, že …; chci vám říct, že … ■ **S** já chci říct něco

Podívej ho! *viz* Podívej se na něj!

Podívej / podívejte se na něj! n. **Podívej ho!**
(kol; překv) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. rozhořčeně n. ironicky pobaveně s nadhledem vůči druhému o třetím a jeho poněkud troufalém n. příliš náročném a nevhodném počínání, oblečení, popř. požadavku ap.:) on se chová překvapivě nemístně a je opovážlivý n. drzý. P. se na něj! Takovej špunt, a už kouří! ■ **S** on je drzý, on chová se překvapivě Kde se to v něm bere?, No tohle!

Ⓐ Look at him! Ⓝ Sieh mal da! Ⓡ Ты / вы только на (него) взгляни / -те!

Tak se podívejte!
(Čl. vůči druhým v úvodu promluvy, zvl. ve snaze připoutat pozornost k sobě a pravdivosti svých slov ap., ne nutně s odstínem skutečného ukázání:) (teď vidíte, můžete vidět, že) je to tak, jak jsem předtím říkal (a vy jste tomu nevěřili); prosím, teď to tedy můžete vidět sami na vlastní oči. ■ **S** podívejte se!

(No) to se (na to) podívejme!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. napůl sám pro sebe a pro blízkého druhého, v reakci, někdy poněkud škodolibé, na nenadálé zjištění, nečekaný a obv. ambivalentní, ne nutně jasně negativní krok třetího ap., zvl. v kontrastu k předchozímu obrácenému tvrzení, opačnému předpokladu:) to je pro mě překvapení, to se přece jen trochu divím. No to se na to p., von Karlíček přece vo to neměl vůbec žádnej zájem, jak sám říkal, a najednou ho támhle vidím, jak taky sází. ■ **S** já divím se, to je překvapení A hele!

Ⓐ Well I never!, What have we got here then? Ⓝ Sieh einmal einer an! Ⓕ Voyez-vous cela!, ! Tiens donc!, Par exemple!, Tenez!

To bych se na to podíval! n. **To se na to podíváme!** n. **To bysme se na to podívali!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. s autoritou n. mocí, ale zúčastněný n. postižený pobouřeně, nesouhlasně vůči druhému o vzpurném, odchylně postupujícím třetím, o jeho porušení dohody, nařízení, odlišném provádění něčeho, nedovolené činnosti ap.:) rozhodně v tom zakročím (n. ho k tomu donutím) a zamezím tomu; vůbec se mi to nelíbí, nesouhlasím s tím a rázně to zastavím. Že to včas neudělá? No to bych se na to p.! A to si myslí, že pak taky dostane odměny? ■ **S** já zasáhnu, já nejsem spokojený To zrovna!, Tak to ne!

Ⓐ I'll / we'll see about that! Ⓝ Das will ich aber wissen!, Das wäre ja noch schöner! Ⓕ Je voudrais bien voir cela / ça!

Tak se na to podíváme …
(Čl. jako odborník, lékař ap. vlídně, dobromyslně vůči druhému a jeho problému, závadě n. zdravotní fyzické potíži ap., zvl. jako úvodní fráze před vlastní prací, prohlídkou ap.:) tak mi to tedy ukaž a vysvětli (co, kde, jak …). ■ **S** ukaž mi to!

Není smutnějšího podívání nad muže před zrcadlem.
(Čl. jízlivě v komentáři vůči druhému zvl. o starším třetím a jeho snaze vylepšit svůj vzhled a stáří dlouhými úpravami ap.:) dlouho se před zrcadlem upravující a zkrášlující muž je trapný a je to zženštilé. ■ **S** muž zkrášlující se moc je zženštilý ♦ J. Neruda (1834–1891), *Figurky*, *Povídky malostranské* (1877).

Někdy i slepý podkovu najde. (Aspoň když o ni nohou zavadí.)
(Čl. posměšně v komentáři vůči druhému o třetím a jeho nenadálém a nezaslouženém úspěchu ap.:) i člověk zcela neschopný má někdy náhodou, bez vlastní zásluhy štěstí a úspěch. ■ **S** čl. neschopný má úspěch někdy ♦ Přísloví (Čelakovský).

Může se tam z podlahy jíst. n. **Podlaha, že by z ní moh / mohl jíst.** n. **Podlaha, že by se z ní dalo jíst.**
(Čl. pochvalně zvl. při vyprávění druhému o třetím a své návštěvě jeho bytu, domu ap.:) je tam velmi, neobvykle čistá (nablýskaná) podlaha (a celkově vzorně uklizeno); je tam všude velmi čisto, všechno velmi čisté (a svědčí to o dobré péči hospodyně ap.). ■ **S** je tam čisto

Podlaha se pod ním třese.
(Čl. v popise, někdy s obavou, vůči druhému o třetím a jeho neobyklé postavě a obv. i síle:) je neobvykle velký, popř. tlustý, těžký a silný a vzbuzuje respekt i svou chůzí. ■ **S** on je velký, on je tlustý, on je silný

Podle toho (kdo / co / který / jaký / čí / kde / odkud / kudy / kdy / odkdy / dokdy / jak / proč / kolik).
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (kdo / co …) – kles.
(Čl. zvl. v odpovědi vůči druhému a ve snaze zpřesnit platnost svého předchozího obecného tvrzení ap. a vztáhnout ho k dalšímu faktu, okolnosti ap.:) to záleží, závisí na tom (kdo / co / který / čí / …); to je důležité jen (pro toho / to / způsob jak / …); platí to jen (pro někoho / něco / některého / nějakého / něčího / …). A: A vařej v tý nový hospodě dobře? – B: No, podle toho kdy. ■ **S** to záleží na … jak (kdo / co / který / …)
Ⓐ (It) depends (when, who, where …). Ⓝ Je nachdem, wer / was / … Ⓕ C'est selon … , Ça dépend de … Ⓡ Когда / кто … как.

Mohl by si vzít podnájemníka.
(Čl. posměšně vůči druhému o třetím a jeho vzhledu a oblečení, zvl. šatech a botách ap.:) (obléká se nedbale n. je ve vypůjčených šatech a) vypadá komicky n. směšně a ty šaty, popř. boty mu jsou neobvykle, příliš velké. ■ **S** on má šaty příliš velké

To se mu° podobá. n. **To je mu podobný.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v nesouhlasné n. zdrženlivé reakci na třetího a jeho čin, obv. nepříznivý ap., zvl. po jen zprostředkované zprávě o něm:) on takový je a to se od něj dá, dalo čekat; není to od něj nic překvapujícího, je to (bohužel) pro něj typické chování. A: Dyž s ní rušil zasnoubení, chtěl prej zpátky nejen snubní prstýnek, ale i hodinky, co jí dal k narozeninám. – B: To se mu p. ■ **S** to je typické pro něj To je celej von.
Ⓐ That's him all over., How like him! Ⓝ Das sieht ihm ähnlich. Ⓕ ! C'est tout lui., Ça lui ressemble. Ⓡ (Это на него похоже.)

Jde / de° o / vo podobnost čistě náhodnou.
(kol – neutr) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *čistě*
(Čl. zvl. v úřední roli vůči veřejnosti, obv. v ochranném dodatku k charakterizujícímu a nelichotivému literárnímu dílu, satiře ap.:) není tu, v tom, za tím žádný úmysl a případná podobnost (tohoto díla, obrazu ap.) a někoho (n. jeho chování ap.) vznikla náhodou. Já za to nemůžu, že v tý mý postavě se jeden divák snad poznal a nelíbí se mu to. Jde o p. č. n. ■ **S** to je náhoda To je shoda okolností. ♦ Též var. *Podobnost (je to) čistě náhodná.*
Ⓐ Any similarity is entirely coincidental. Ⓝ Jede Ähnlichkeit ist rein zufällig. Ⓕ Il s'agit d'une ressemblance tout à fait fortuite., Toute ressemblance avec des personnages réels est purement accidentelle.

To je mu podobný! *viz* To se mu podobá.

Dlužno (ještě) podotknout (že) …
(Čl. formálně a poněkud knižně, strojeně vůči druhému, druhým o relevantní podrobnosti ap., zvl. v debatě:) je třeba k tomu (ještě) dodat, uvést, říct; musím se zmínit (i) o tom (že) … ■ **S** já upozorňuju, já uvádím

Je to jako podrážka.
Komp maso je jako podrážka
(Čl. nespokojeně vůči druhému o mase ze starého zvířete, nedostatečně uvařeném ap., zvl. v restauraci ap.:) je to tuhé, příliš tvrdé (a nedá se to dobře kousat). ■ **S** to je tvrdé příliš

Až podruhý / podruhé!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči ne zcela neznámému druhému ve zdvořilé reakci na jeho momentální drobný neúspěch n. vlastní odmítnutí jeho pozvání např. na skleničku ap.:) (snad) někdy jindy (to vyjde, bude možné realizovat). A: A nezajdete aspoň na kafe? – B: Až p., nezlobte se, já teď hrozně spěchám. ■ **S** někdy jindy Ještě bude příležitost.
Ⓐ (Perhaps) next / another time., (*odmítnutí pozvání*) I'll take a rain-check. Ⓝ Das nächste Mal. Ⓕ Une autre fois! Ⓡ (В следующий раз., Как нибудь в другой раз.)

(No) to mě (teda) podrž!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v prudké, někdy nedůvěřivé reakci na jeho zprávu, nečekané, ne negativní sdělení ap.:) to je těžko uvěřitelné, to je (pro mě) velké překvapení. No to mě p., Honza se voženil? Takovej zamrzlej starej mládenec? ■ **S** to je překvapení To koukáš!, No tohle!
Ⓐ Bless my soul!, (Cor) Blimey!, Well I'll go to the foot of our stairs! Ⓝ Da brat mir einer einen Storch! Ⓕ Les bras m'en tombent!, J'en tombe à la renverse. Ⓡ (Ой, держите меня!)

Podrž se, ať neupadneš! n. **To / teď se podrž!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. neformálně vůči známému druhému před vlastním sdělením, informací o nečekané pozitivní události, změně ap., v kontrastu k opačnému očekávání a nevíře v úspěch:) připrav se na velmi překvapivou, senzační zprávu; připrav se na to, co ti teď překvapujícího řeknu, ukážu. P. se, ať n.! Já sem to první vydání nakonec sehnal! Koukni! Krásný, ne? ■ **S** to je překvapení To budeš koukat!

Ⓐ Hold on to something: you're in for a big surprise., Grab hold of something: … Ⓝ Jetzt halt dich mal gut fest. Ⓕ ! Tu vas en tomber à la renverse / des nues / sur le cul., ! Tiens toi bien!, (T'es bien assis, que je t'en raconte une!)

Když se to podtrhne a sečte … n. **Když to podtrhneme a sečteme …**
(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému, druhým ve snaze vyhodnotit dílčí zkušenosti, různé zprávy, faktory ap. a udělat závěr:) celkově z toho všeho vychází, že …; obecný závěr z toho všeho je ten, že …; vcelku to vše dopadá n. vyznívá tak, že … ■ **S** závěr celkový je

Podvod a klam zradí se sám.
(Čl. moudrý zvl. v poučení a radě mladšímu druhému pro život a zásadní jednání ap.:) chovej se čestně a nepodváděj, podvod bude vždy nakonec odhalený. ■ **S** nepodváděj!, buď čestný a nepodváděj!, podvod vyjde najevo ♦ Přísloví (Čelakovský).

Už se hlásí podzim.
(Čl., někdy melancholicky, vůči druhému, např. při pohledu na stromy ap.:) podle hodně žluté barvy, suchého listí, nedostatku zeleně a chladnějšího počasí ap. už začal podzim. ■ **S** podzim začal

Podzim na strakatý / strakaté kobyle jezdí.
(Čl. zkušeně vůči druhému zvl. při typických známkách, obv. příjemných a hezkých na pohled ap., zvl. v kontrastu k jiným, méně příjemným:) na podzim je v přírodě vidět mnoho pestrých barev na listech stromů. ■ **S** podzim začal, podzim je pestrý barevně ♦ Přísloví (Čelakovský).

Vždyť trocha poesie / poézie nikoho nezabije.
(Čl. moudrý filozoficky vůči druhým, zvl. v kontrastu k věcnosti a střízlivosti všedního života ap.:) vnést do všedního života poetický prvek, estetický zážitek z veršů nebo jiný je vítané a žádoucí osvěžení a zpestření a lidé by se tomu neměli bránit. ■ **S** poezie zpestřuje život ♦ J. Suchý (1931), *Píseň o rose*.

To je pohádka! n. **Pohádka!**
(neutr; pochv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. ve vyprávění vůči druhému o svém mimořádném požitku, zvl. smyslovém, z něčeho, např. z jídla, též v prostředí, kde odpočívá, při rekreaci ve vodě ap.:) to je krásné, úchvatné, okouzlující; působí to velmi příjemně a lahodně. Koukni, ta vesnička tak idylicky zasněžená a schoulená tam dole v údolí, to je p.! ■ **S** to je krásné, to je působivé velmi To je krása!, To je fantazie!

Ⓐ (*pohled*) It's like (something out of) a fairy-tale., (*jídlo n. pití*) It's (pure) nectar / ambrosia. Ⓝ Märchenhaft! Ⓕ C'est féerique / merveilleux / enchanteur / fabuleux., ! C'est à ne pas y croire!, C'est incroyable. Ⓡ (Это просто как в сказке!)

Připomíná to pohádku vo kohoutkovi a slepičce.
(Čl. vůči druhému posměšně a nesouhlasně zvl. o jeho vynuceně, nechtěně složité cestě, proceduře k dosažení cíle, zvl. při získávání potřebného povolení, napříč řadou instancí, zdrojů, obv. však byrokratických institucí ap.:) je to nepříjemné a absurdně složité, časově náročné, a než se to uskuteční, je pozdě. ■ **S** to je absurdní, to je složité příliš ♦ Tato pohádka naznačuje nemožnost dosažení cíle (záchrana umírajícího kohoutka) tím, že jeden žádané (vodu) nemá n. nechce dát bez výměny za něco jiného, druhý vyměněné zboží chce měnit za jiné atd., a postupně, složitě a zdlouhavě se dospěje k cíli (tj. slepička k potřebné vodě pozdě, když už kohoutek pošel).

Pohádky je konec. n. **Každá pohádka má svůj konec.**
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. poeticky naladěný vůči druhému, druhým, obv. na závěr velmi příjemného, nevšedně krásného pobytu někde ap.:) žádné příjemné, krásné, kouzelné období netrvá stále a musí skončit, a tak i toto teď končí, skončilo. Léto je u konce, budeme balit, rozloučíme se a p. je k. Tak zas příští rok. ■ **S** čas krásný uplynul Aranjuezští krásní dnové minuli.

Ⓐ All good things (must) come to an end. Ⓝ Aus der Traum. Ⓕ Fini le conte de fée., Fini la belle vie. Ⓡ (Вот и сказке конец, а кто слушал молодец.)

Nikdy se nevrátí pohádka mládí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *pohádka*
(Čl. sentimentálně, často pro sebe n. vůči druhému, novinář v titulku ap., zvl. při milé vzpomínce ap.:) doba mládí je vždy krásná, ale bohužel uplyne, mine. Tyhle písničky sme zpívávali, když sme chodili k muzice. To byly časy. Jo, n. se už n. p. m. ■ **S** mládí je krásné Kam jste se poděly, moje mladé časy? ♦ Zlidovělá píseň od K. Vacka (1902–1982).
Ⓐ You can't put the clock back., I'll / you'll / we'll never be / see sixteen / seventeen again. Ⓝ Lang, lang ist's her. Ⓕ ! C'était le bon temps!, (Fini le bon temps (de notre jeunesse)!)

Povídám, povídám pohádku, že pes přeskočil hromádku …
(Čl. starší žertovně zvl. vůči příliš žadonícímu dítěti, ve snaze ho poškádlit, ale neuspokojit ap., dál však obv. nepokračuje:) povím ti (tedy) jednu zvláštní pohádku o pejskovi. ■ **S** já vyprávím pohádku ♦ Srov. pokračování p. p. p., že pes p. h., povídám, povídám druhou, že teče voda struhou …

To je jako z pohádky.
Komp to je j. z pohádky
(Čl. vůči druhému v nadšené, uchvácené reakci na příběh, scénu, vyprávěnou idylickou příhodu, nečekaný skvělý dar, málo běžnou příznivou nabídku, dobrý skutek ap.:) to je téměř neuvěřitelně krásné, potěšitelné a okouzlující. ■ **S** to je krásné

To jsou pohádky! n. **To je pohádka!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nedůvěřivě, odmítavě vůči druhému v reakci na jeho dobře znějící informaci, popis, zdůvodňování něčeho, někdy při vědomí n. odhalení toho, že druhý tak a zatajováním pravdy chce sobě, třetímu prospět ap.:) tomu nevěřím, zní to moc nepravděpodobně a příliš krásně; to je jen dobře vymyšlené, vybájené, příliš krásné a pravda to není. Ale to sou p., tomu nevěř! Takovej plat ti dneska nikdo nedá. ■ **S** to není pravda, já nevěřím To si vykládej svý babičce!, Děláš si ze mě blázny? ♦ Též var. *Neříkej / nevyprávěj mi tady pohádky!*
Ⓐ It's / that's too good to be true. Ⓝ Papperlapap! Ⓕ ! C'est des contes à dormir debout., ! Ce sont des sornettes / balivernes / boniments. Ⓡ Сказки не рассказывай!

Když se dva pohánějí, třetímu nahánějí. *viz* Když se dva perou, třetí se směje.

Ešče si já pohár vína zaplatím. Potom sa já k mojej milej navrátím.
(Čl. zvl. zpívaně ve veselé bavící se společnosti, když se pije víno ap.:) mám dobrou náladu, dobře se bavím a chci ještě dál pít. ■ **S** já jsem veselý a chci pít ♦ Slovenská lidová pijácká píseň, čardáš.

Pohár / kalich (jeho) trpělivosti / nespokojenosti přetekl. n. **Míra jeho trpělivosti byla dovršena / přetekla.**
(Čl. vzdělaný zvl. při literárním popisu vůči čtenářům, ohnivý řečník vůči posluchačům ap. o třetím vystaveném opakovanému trápení, dráždění, ústrkům, bezpráví ap.:) přestal to už dál snášet, být trpělivý, popř. shovívavý a vybuchl; přestal mlčet a postavil se rázně proti tomu. ■ **S** on přestal snášet to už

Je to jako pohlazení.
Komp je to jako pohlazení
(Čl. pochvalně, zálibně vůči druhému o dobrém jídlu, laskavém výroku, pěkné klidné hudbě, zvl. v kontrastu k předchozímu ap.:) je to velmi milé, příjemné a těší to; vyvolává to velmi příjemný, libý a uklidňující n. uvolňující pocit. ■ **S** to je příjemné

Byl to pohled pro bohy! *viz* To je podívaná pro bohy.

To je° vidět na první pohled.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na první*
(Čl. zkušeně vůči druhému o povaze výrobku, chování třetího, náladě v situaci ap.:) to je velmi, (už) navenek nápadné, zřetelné; to se dá poznat hned při prvním kontaktu. To je v. na p. p., že to je ňákej zmetek. Podívej, jak je to tady sešitý a tady se trhá knoflík. Proto je to taky tak levný. ■ **S** to je zřejmé To je jasný.
Ⓐ You can see at first sight (that …)., You can tell (just) by looking at it (that …). Ⓝ Das sieht man (doch) auf den ersten Blick. Ⓕ Ça se voit au premier coup d'æil. Ⓡ (Сразу видно, что . . .)

Takovýho / takového / toho° aby (s lucernou) pohledal!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v hodnocení třetího a jeho schopnosti vykonávat úkoly, práci, zvl. na základě zkušenosti s ním a ve srovnání s většinou lidí ap.:) **1.** *on je mimořádně schopný a vzácný, velmi potřebný člověk;* **2.** *je mimořádně nešikovný,*

nepraktický n. hloupý a neschopný ap. **1.** Takovou sekretářku aby p.! Všechno spolehlivě zařídí, nakoupí, a dokonce i za mě myslí! ■ **S** on je mimořádný, on je neschopný To je formát!, Do čehos to duši dal!

Ⓐ 1. A man etc. like him is far to seek., They don't make them like that any more., 2. He's utterly useless. Ⓝ So einen kann er mit der Lupe suchen. Ⓕ Il fallait le trouver., ! Il n'a pas son pareil. Ⓡ (1. Такого днём с огнём не сыщешь.)

To je k pohledání. *viz* To je člověk k pohledání.

To je° v pohodě / klidu.

(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. vůči druhému v hodnocení náročnosti práce, úkolu, jednání ap., též jako uklidnění znepokojeného druhého ap.:) to je snadné, nenáročné a dá se to dobře, snadno zvládnout, popř. vydržet. Hele, to je v p., já mu to večer vodvezu a už se nerozčiluj! Bude to mít včas. ■ **S** to je dobré, to je snadné To je v pořádku., To nic není.

Ⓐ It's all OK. Ⓝ Alles klar., Alles Paletti., Alles gebongt. Ⓕ C'est peinard / tranquille / sans souci / pépère. Ⓡ (Всё в ажуре / на мази.)

To je° božská pohoda. n. **Je tu božská pohoda.**

(kol; pochv) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *božská*

(Čl. pochvalně a spokojeně vůči druhému o atmosféře místa, zvl. odloučeného, v kontrastu k nárokům všedních povinností, ruchu, hluku, stresu ap.:) je (tady) klid a velmi příjemně; člověk se tu může oddávat jen příjemným věcem a klidnému odpočinku. Poslouchat jen šumění stromů, zpěv ptáků a hučení řeky … to je b. p. Představ si, že mi ty auťáky a mobily ňák nechyběj. ■ **S** je tam příjemně, je tam klid, to je příjemné To je balada.

Ⓐ (It's (all) so peaceful.) Ⓝ Himmlische Ruhe. Ⓕ ! C'est le bonheur., C'est divin / le rêve. Ⓡ Божья благодать.

Udělej si pohodlí!

(Čl. jako hostitel, domácí v přátelské výzvě k příchozímu druhému n. neformálně k hostu, zvl. ve smyslu dobrého posazení, popř. odložení formálního svrchního oděvu ap.:) posaď se a chovej se tak, aby ses cítil dobře, volně, pohodlně (popř. i bez ohledu na společenská pravidla); uveleb se, jak ti to nejlépe vyhovuje. ■ **S** buď v pohodlí!

Nemluví s ním ani pohrabáč. *viz* Doma s ním už nemluví ani klika vod dveří.

Lepší než pohyb na zdravém vzduchu je pohyb na zdravém těle.

(Čl., zvl. muž žertovně vůči druhému v pseudoradě a ve snaze zesměšnit laciná sportovní a gymnastická hesla ap.:) lepší je pořádně souložit, a ne sportovat; lepší a příjemnější je se zdravě pomilovat než venku poskakovat. ■ **S** soulož je lepší než sport

Tak pohyb!

(Čl., vedoucí, velitel ap. v příkré, naléhavé výzvě vůči druhému, druhým a jejich fyzické práci n. pochodu, cvičení ap., zvl. s ohledem na potřebu spěchat, dokončit to, popř. i začít ap.:) (dělej, pojď, jdi, poběž ap.) rychle!; pospěš si n. zrychli to!; začni (to, něco) už dělat! ■ **S** začni dělat něco!, rychle!

Pochodem v chod!

(Čl., vedoucí, velitel vůči družstvu, mužstvu ap. ve vojenském povelu k zahájení chůze někam ap.:) začněte pochodovat, vyjděte (na cestu)! ■ **S** jdi!

Jaks / jak jsi (u něj°) pochodil°?

(kol) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. sg a pl ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)

(Čl. vůči blízkému druhému o jeho nedávné zkušenosti a úspěchu s prosbou u třetího, hledáním spojeným obv. s cestou někam, vyřizováním problému na úřadech ap.:) jak se ti (u něj) dařilo a jaký je výsledek?; jak jsi (u něj) dopadl a podařilo se ti to získat? Tak co, jaks p.? Vyslech tě aspoň nebo rovnou vyhodil? ■ **S** jak jsi dopadl? S jakou se vracíš?

Ⓐ How did you get on?, How did it go? Ⓝ Na, was sagt er dazu? Ⓕ (Comment ça s'est passé (avec lui)?)

O tom není pochyb(y).

(Čl. formálně a zdvořile zvl. vůči oficiálnímu partnerovi v diskuzi, konverzaci o pravdivosti, resp. pravděpodobnosti faktu, vztahu, situace ap.:) ano, to je jisté, nesporné; tak to je, je to nesporně pravda. ■ **S** to je jisté, to je tak, to je pravda

To je° mimo / nade vši pochybnost.

(kniž) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *mimo vši*

(Čl. formálně zvl. ve veřejném n. úředním kontaktu s druhým o pravdivosti n. pravděpodobnosti faktu, vztahu, povahy situace ap.:) to je jisté a není třeba o tom pochybovat; to je nesporně pravda. To je m. vši p., musel to udělat on. Nikdo jiný v budově v tu dobu nebyl. ■ **S** to je pravda, to je

P

jisté, to je tak O tom není pochyb., To je fakt., To ti dám písemně!

Ⓐ It / his is a name to conjure with., It means something., It / he has quite a reputation. Ⓝ Das steht außer Zweifel. Ⓕ C'est au-dessus de tout soupçon. Ⓡ Вне всяких сомнений.

O všem je třeba pochybovat.
(Čl. skeptický n. ve filozofické náladě vůči druhému, zvl. při hledání nevyzkoušeného řešení, nové cesty ap.:) nic (při tom) není jisté a pevně dané n. samozřejmé, nesporné a všechno je třeba prověřovat, prošetřovat a ověřovat. ■ **S** nic není nesporné ♦ Snad Aristoteles (384–322 př. n. l.); z lat. podoby racionalistické filozofické zásady *de omnibus est disputandum*.

To je pojem.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. informovaný vůči druhému, zvl. při upřesňování faktu, věci, popř. i třetího člověka, zvl. jako příslušníka určitého oboru, z hlediska známosti a významnosti ap.:) to je (teď, už) velmi významné a každému známé; on je velmi významný a (zvl. v moderní historii) má velký vliv.* Jeho jméno, to je ve fyzice p., Ta nová pekárna za rohem, to je už dneska p. ■ **S** to je významné obecně, to je důležité, on je významný To je věc., To je něco., Von je někdo.

Ⓐ It / his is a name to conjure with., It means something., It / he has quite a reputation. Ⓝ Das ist ein Begriff. Ⓕ C'est une référence., ! C'est renommé.

To je širokej / široký pojem.
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému v opatrné, zdrženlivé reakci na jeho tvrzení, představu n. návrh ap.:) to je formulované tak obecně, že se to dá vykládat hodně různě, všelijak; to je příliš neurčité, jak to vlastně myslíš? ■ **S** to je obecné příliš

Já z toho pojdu!
(Čl. neformálně, ležérně v pobaveném zvolání vůči blízkému druhému, zvl. v reakci na zprávu o něčem mimořádném, senzačním, na legrační příhodu, dobrou anekdotu, velmi komický film ap.:) to je velmi, překvapivě zábavné; je to těžko uvěřitelné a velmi mě to baví. ■ **S** to je legrační, to je směšné

Z ničeho nic pojde. *viz* Nula vod nuly pojde.

To je úplnej / hotovej poklad!
(Čl. nadšeně vůči druhému zvl. o vzácném sběratelském kusu n. celé sbírce, osvědčeném stroji, bohaté sbírce nástrojů ap.:) to je velmi užitečné a potřebné; to je velmi, neobvykle vzácné a cenné. ■ **S** to je cenné, to je vzácné, to je dobré

Ty° seš / si° (hotovej / úplnej) poklad!
(kol; pochv) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg, pl ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nadšeně a vděčně vůči druhému v reakci na nezištnou, laskavou prokázanou službu, pomoc n. nabídku v obtížné situaci ap.:) to jsi moc hodný a já to oceňuju; to je od tebe velmi laskavé a já jsem ti vděčný. Teda, ty seš h. p., dík! Kdes takovou vzácnost prosím tě získal? Není to krásná knížka? ■ **S** já jsem rád, já vážím si toho, já mám radost Pojď na mou hruď! ♦ Ironický a zlehčující dodatek po pauze, zvl. pokud druhý něco zkazí: *jenom tě vykopat!*

Ⓐ You're an angel / a treasure / gem., (*iron*) Thanks a bunch! Ⓝ Du bist ja ein Schatz! Ⓕ T'es un trésor / amour / chou. Ⓡ (Ты просто сокровище!)

Má / uctivá / hluboká poklona! n. **Klaním se!**
(Čl. uctivě obv. dříve při setkání n. loučení vůči váženému druhému na prokázání úcty, zvl. obchodník vůči zákazníkovi ap.:) (jsem rád, že jste přišel a) velmi vás zdravím n. se s vámi tímto loučím. ■ **S** já zdravím vás, já loučím se

Poklusem (v) klus!
(Čl., vedoucí, velitel vůči družstvu, mužstvu ve vojenském n. tělocvičném povelu k zahájení klusu, pomalého běhu ap.:) začněte běžet, klusat! ■ **S** běž!

Kdo chce pokoj, hotov se k boji. n. **Kdo chce žít v pokoji, hotov se k boji.**
(Čl. moudrý a zkušený zvl. v radě politikovi ap.:) svůj klid a mír si člověk zajistí jen tak, že bude dobře připravený na případný útok a narušení míru, a proto buď připravený i na válku! ■ **S** čl. chtějící mír se připravuje na válku ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. ale už lat. *Qui desiderat pacem, preaparet bellum*, tj. *kdo si přeje mír, ať připravuje válku*, F. Vegetius Renatus (konec 4. stol.), *Nárys vojenského umění, 3, prolog.*

Pokoj lidem dobré vůle!
(Čl., kněz vůči přítomným, zvl. v typickém období klidu, míru a odpočinku ap., zvl. o Vánocích:) přeju všem klid a mír a šťastný prožitek tohoto období! ■ **S** já přeju mír ♦ Zvl. jako nápis, někdy též obraz a heslo symbolizující Vánoce, narození Krista; ze slov anděla: *Sláva Bohu na výsostech a na zemi pokoj lidem dobré vůle. Gloria in excelsis deo* …, srov. L 2,14.

Neví, co chce, ale nedá pokoj, dokud to nedostane.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 7. slova) *(Čl., zvl. muž posměšně vůči druhému o chování ženy, zvl. o jejím posledním vrtochu ap.:) je rozmarná, vrtošivá a stále mění bez důvodu svou náladu a zájmy; je nepříjemně vrtkavá a chvíli chce jedno a hned zase opak.* A: Taková pěkná ženská, co se ti na ní furt nezdá? – B: Jo pěkná, ale kdo to s ní má vydržet! N., co chce, ale n. p., d. to n. Teď zas že by chtěla domů křečka, před tejdnem to byla kočička a tak je to pořád. ■ **S** ona je rozmarná Nikdy nevíš, na čem s ní seš. ♦ Var. *Nevědí, co chtějí, a nedají pokoj, dokud to nedostanou* se připisuje O. Wildovi (1854–1900).
Ⓐ She never knows what she wants, but she won't let up until she gets it. Ⓝ Sie weiß nicht was sie will und gibt keine Ruhe, bis sie es kriegt. Ⓕ Il ne sait pas ce qu'il veut, mais il ne nous fichera pas la paix, tant qu'il ne l'aura pas eu. Ⓡ (У него семь пятниц на неделе.)

Dejž mu pokoj věčný!
(Čl. pietně vůči druhému o zemřelém třetím, zvl. při jeho pohřbívání n. při zmínce o něm, vzpomínce na něj, s odstínem nemožnosti jeho obrany proti případným pomluvám ap.:) přeju mu, ať se má po smrti (pro křesťany v nebi) dobře a nikdo neporušuje jeho památku. ■ **S** já přeju klid jemu

A je° (svatej) pokoj / klid!
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. s uspokojením vůči druhému po odstranění zdroje iritujícího hluku, rušení, rozčilování, něčeho velmi nepříjemného ap.:) (už) to skončilo n. se vyřešilo a je konečně klid a nic mě, nás neruší, netrápí. Co sem říkal? Koupili sme klukovi walkman a je teď s. p.! Ať si pod těma sluchátkama třeba vohluchne! ■ **S** je tam klid Je tu rajskej klid.
Ⓐ And peace descends / reigns. Ⓝ Jetzt ist der Arsch ab!, Fertig ist die Laube! Ⓕ C'est le calme!, Quel calme!

…, ať je pokoj!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému v oznámení svého rozhodnutí a zdůvodnění svého kroku, zákroku někde, zamezení něčemu, odstranění něčeho nepohodlného, špatně fungujícího, nevhodného ap.:) (udělal jsem to proto) aby (mě / někoho) to už neznepokojovalo, nezlobilo, nerušilo a aby byl klid.* Já klukovi to kolo koupím, ať je p.! Mluví jen vo něm už půl roku. ■ **S** já chci klid, já udělám to pro tebe Aby měla dušička pokoj!
Ⓐ … to preserve my sanity. Ⓝ … damit nun endlich Ruhe ist! Ⓕ … qu'on ait la paix., … pour avoir la paix. Ⓡ (Только чтоб отстал.)

Dej (mi°) (už) (s tím°) (svatej) pokoj!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. ostře a odmítavě vůči obtěžujícímu, nepříjemnému druhému, zvl. v reakci na opakované vyžadování pozornosti prvního, vyptávání se, škádlení ho, vyrušování v práci, přemýšlení ap.:) nedělej to (už) a neobtěžuj n. neruš mě tím!; přestaň s tím a nech mě v klidu! Dej mi už s těma hádankama p., já si chci číst! Copak sem ňákej Einstein, nebo co? ■ **S** neobtěžuj!, přestaň! Di vo dům dál!, Trhni si nohou!
Ⓐ (For God's sake) pack it in (will you)! Ⓝ Lass mich (damit) in Ruhe! Ⓕ Fous / fiche moi la paix (avec ça)! Ⓡ (Отстань ты, ради бога!)

Ale dej pokoj!
(Čl. zvl. starší vůči druhému v reakci na jeho špatnou a naivní představu n. nepříjemnou možnost, perspektivu ap.:) nemluv o tom, není to teď pravděpodobné, relevantní n. vhodné!; nestraš nás, to se nestane! ■ **S** nemluv o tom!, to je nepravděpodobné

Jdi v pokoji.
(Čl. zbožný, kněz vůči druhému, zvl. po absolvování křesťanské zpovědi ap.:) odejdi usmířeně a v klidu. ■ **S** jdi!, odejdi!

Nech ho na pokoji! *viz* Nech to bejt!

Že si (s tím) nedáš° pokoj!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. udiveně, popř. pohrdavě vůči druhému, umíněně, vytrvale dělajícímu něco neprospěšného, věku a schopnostem neodpovídajícího, popř. zdánlivě zbytečného, neúčinného, zvl. ve snaze zabránit mu v tom, též protože to prvního obtěžuje ap.:) je divné a nepochopitelné, že to pořád děláš, se tím zabýváš; bylo by lepší, kdybys s tím přestal! Že si n. p.! Tady v tý zimě vám rajčata neporostou! ■ **S** přestaň!, proč děláš to? Co blázníš!
Ⓐ Give it a rest! Ⓝ Du gibst einfach keine Ruhe damit! Ⓕ Arrête donc avec ça! Ⓡ (Ты всё никак не успокоишься / не угомонишься!)

Odpočívej v pokoji!
(Čl., kněz pietně vůči přítomným o zemřelém třetím, jakoby v jeho přímém oslovení, zvl. při jeho

pohřbívání ap., též nápis na hrobu:) přeju ti, ať se po smrti (pro křesťany v nebi) máš dobře a nikdo neporušuje tvou klidnou památku. ■ **S** já přeju klid jemu ♦ Též *Ať odpočívá v p.*; z lat. *Requiescat in pace*; srov. Ž 4,9.

Pokoj s tebou!
(Čl. vůči druhému, též kněz ap. při bohoslužbě:) loučím se s tebou v míru a přátelsky; žij v klidu! ■ **S** já loučím se, já zdravím tě

Je tam jako v pokojíčku.
Komp je tu jako v pokojíčku
(Čl. spokojeně a v dobré náladě vůči druhému o dojmu z místnosti ap.:) je tam příjemně, útulno a teplo. ■ **S** je tam teplo

Ten by moh' vycházet na pokračování.
(Čl. zvl. posměšně n. žertovně vůči druhému o třetím a jeho postavě ap.:) je neobvykle, velmi vysoký, dlouhý a obv. i hubený. ■ **S** on je vysoký

Pokrok je nezadržitelný.
(Čl. optimisticky vůči druhému zvl. při dalším překonání překážky ve své snaze, odstranění civilizačního n. technického problému n. objevení se nového vynálezu měnícího staré myšlení ap.:) vývoj civilizace, zvl. technické, postupuje pevně vpřed a zlepšuje, usnadňuje člověku život. ■ **S** vývoj civilizace postupuje

Od koho pokřik, od toho oheň.
(Čl. zkušený a moudrý zvl. v komentáři a poučení vůči druhému o souvislosti neštěstí, skandálu, sporu, krádeže ap. a původce:) původce špatného činu, problému (předstírá, že) ho nejhorliveji odsuzuje, na něj nejvíc upozorňuje, zvl. ve snaze odvrátit pozornost, podezření od sebe. ■ **S** původce činu zlého odsuzuje ho nejvíc ♦ Přísloví (Čelakovský).

Mnoho pokřiku pro nic. *viz* Mnoho povyku pro nic.

Za pokus nic nedáš. n. **Za pokus to stojí.**
(Čl. vůči blízkému druhému a jeho přemýšlení o nejasné možnosti, alternativě ap., obv. z hlediska malého rizika:) zkus to a možná to vyjde, nezdá se to být nebezpečné; vyzkoušení toho, pokus nebudou namáhavé ani nebezpečné a nic tím neztratíš. ■ **S** zkus to! ♦ 2. var. i ve smyslu výzvy k sobě samotnému.

Pokušení bylo příliš / moc silné.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému zvl. o třetím a jeho rozhodnutí, reakci na příliš lákavou možnost, někdy nevhodnou, na svůdnou nabídku ap., v kontrastu ke své zásadě, pravidlu:) podlehl příliš velké přitažlivosti toho n. jeho, neodolal a (přijal, souhlasil, udělal to ap.); nedokázal to dál odmítat. ■ **S** on neodolal

Neuveď nás v pokušení a zbav nás (ode) všeho zlého.
(Čl. křesťansky zbožný v modlitbě n. hledající pomoc u svého boha a stojící váhavě před volbou mezi lákavou, ale hříšnou možností a jejím odmítnutím a počestným pokračováním svého života ap.:) přeju si, abych neudělal (snadnou, lákavou) chybu a zachoval se správně; uchraň mě před chybou! ■ **S** uchraň mě před chybou!, já přeju si vyhnout se chybě ♦ Mt 6,13; též *Otčenáš.*

Chceš-li z pole bráti, musíš na ně dáti.
(Čl. zkušený v radě druhému jak získat vlastním úsilím užitek z práce, podniku, hospodářství ap.:) člověk se musí zasloužit o dobrý výsledek, výdělek, zisk ap. vlastním přičiněním, prací, vkladem, investicí ap. ■ **S** čl. musí zasloužit se o výsledek ♦ Přísloví (Čelakovský).

Dobré / dobrý poledne!
(Čl. konvenčně, zdvořile, zvl. při setkání se známým dospělým druhým, druhými v době kolem oběda n. v reakci na tentýž pozdrav druhého, druhých, popř. při příchodu někam mezi lidi ap.:) zdravím vás (a přeju příjemný čas); vítám vás. ■ **S** já zdravím vás

Polena na něm můžeš štípat. *viz* Nechal by na sobě dříví štípat.

Polévka / polívka je grunt (a maso / ostatní špunt). n. **Polívka je grunt (kdo ji nejí, ten je špunt).**
(Čl. vůči druhému, rodič vůči dítěti, popř. milovník polévek ap. ve zdůvodnění volby, doporučení a ve snaze přesvědčit o jejich prospěšnosti, někdy přes jejich odmítání ap.:) polévka je důležitá (výživná) a prospěšná, zvl. jako základ před masitým jídlem. ■ **S** polévka je základ ♦ Přísloví (Čelakovský).

Žádná polévka se nejí tak horká, jak se uvaří. *viz* Žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvaří.

Politika je umění možného / možnýho.
(kol) **0** neměnné ♲ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *umění*
(Čl. zkušený zvl. ve vysvětlení vůči druhému o jiném, nečekaném výsledku jednání ap.:) jednáním lze dojít k takovému výsledku, jaké děláme podle situace a partnera ústupky; politika je založena mj. na kompromisech a ústupcích podle momentálních možností. Nemůžeš chtít všechno hned, to se musí postupně a až časem. P. je u. m.

■ **S** politika je kompromis Já na bráchu, brácha na mě.

Ⓐ Politics is the art of the possible. Ⓝ Politik ist die Kunst des Möglichen. Ⓕ ! La politique est l'art du compromis.

Politika je svinstvo.
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému v komentáři k nepřijatelnému kompromisu, podvodu n. machinacím politiků, získání nespravedlivé výhody u politika ap., obv. v kontextu populárního nadávání a nekritického pohledu lidí:) politika, politický život nemůžou být normální a nutné kompromisy v nich jsou nečestné a podlé. ■ **S** politika není čestná ♦ Přísloví.

První polovinu života nám ničí rodiče, druhou děti.
(Čl. dospělý v položertovném povzdechu vůči druhému, obv. při úvaze o problémech kontaktu s vlastními dětmi:) člověk napřed jako dítě si stěžuje na vlastní rodiče a jejich různá pravidla, příkazy a zákazy, které musí poslouchat, a pak, jako dospělý, je trápený odporem a vzdorem vlastních dětí a problémy s jejich výchovou. ■ **S** čl. je trápen napřed rodiči pak dětmi ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Pomalu, ale jistě.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho poznámku, kritiku příliš pomalé práce, příliš vleklého postupu k cíli ap., též jako doporučení ap.:) přestože to snad jde, postupuje k cíli jen pomalu, určitě k němu (jednou) dojde n. ho dosáhne; je to nezadržitelné. A: Proč to pořád přeměřuješ a všechno zdržuješ? – B: P., ale j., aspoň to pak nebudu muset pořád předělávat jako ty. ■ **S** postupuj pomalu ale nezadržitelně!, to jde vpřed pomalu ale nezadržitelně držet se kurzu

Ⓐ Slow but sure., Slow and steady wins the race., Slowly but surely. Ⓝ Langsam, aber sicher. Ⓕ Lentement / doucement, mais sûrement. Ⓡ Медленно, но верно.

Každé nové pometlo dobře mete. *viz* Nový koště dobře mete.

Pomluva i klíčovou dírkou prochází.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený zvl. ve varování vůči druhému v případě možnosti špatného výkladu jeho činu, výroku ap.:) (buď opatrný) pomluvy vznikají snadno a šíří se snadno, rychle a všude, i pod nepatrnou záminkou, při drobné příležitosti. Buď opatrný a nedávej nikomu záminku. Třeba to, cos právě řek, by moh někdo snadno chápat jinak. P. i k. d. p. ■ **S** pomluva šíří se snadno dostat se do řečí

Ⓐ Walls have ears., (People can get hold of the wrong end of the stick.), (Loose talk costs lives.) Ⓕ (Les ragots / cancans / commérages se répandent comme une traînée de poudre.), (Les méchantes langues vont / la calomnie va bon train.)

Postavil jsem (si) pomník kovu trvalejší / trvalejší kovu.
(Čl., umělec sebevědomě n. kritik při citaci vůči druhým, veřejnosti ap. o své n. cizí práci, zvl. uměleckém díle ap.:) stvořil jsem nesmrtelné dílo trvalé hodnoty, které budou obdivovat i další generace (víc než kovovou sochu). ■ **S** já vytvořil jsem dílo kovu trvalejší ♦ Z lat., *Exegi monumentum aere perennius*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 3,30,1.*

Lehká / snadná pomoc! n. **Tady / tu / to je snadná / lehká / krátká pomoc!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený v radě n. nabídce pomoci vůči druhému v reakci na jeho stížnost, rezignaci na nedostatek něčeho n. na to, co ho obtěžuje, znepokojuje, jako problém trápí ap.:) to lze snadno, popř. rychle zařídit, udělat, obstarat, popř. odstranit a od problému odpomoct; vím, jak můžu snadno pomoct. A: Ty mouchy sou hrozný a nemám tu mucholapku. – B: S. p.! Pověs si sem pár listů vořechu a uvidíš! ■ **S** to dá se vyřešit snadno To je lehký jako facka.

Ⓐ Nothing could be simpler., Not to worry., No problem! Ⓝ Dem ist leicht zu helfen. Ⓕ ! C'est très simple!, (Facile à résoudre!), ! La solution est simple. Ⓡ Это проще пареной репы.

Lepší malá pomoc než velká nemoc.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. zkušený v radě vůči druhému, zvl. při jeho stížnosti na začínající problém, nemoc, poruchu ap.:) než čekat je rozumné raději zasáhnout, zakročit včas a rychle a nenechat problém, aby se rozrostl a stal vážný. Já vím, že nemáš zubaře rád, ale hezky tam běž hned zejtra, dokud to tolik nebolí. L. m. p. než v. n. ■ **S** je třeba řešit problém včas chytnout bejka za rohy, postavit se něčemu čelem ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Feed a cold and starve a fever. Ⓝ Besser als nichts. Ⓕ ! Il vaut mieux prévenir que guérir.

Tady / tu / to je snadná / krátká pomoc! *viz* Lehká pomoc!

Není mu (už) pomoci.
(Čl. zkušeně vůči druhému zvl. o smrtelně nemocném, zraněném třetím n. o tvrdohlavci setrvávajícím na svém stanovisku, někdy pochybeném ap.:) **1.** *je v bezvýchodné situaci a nelze ho už zachránit, umře,* **2.** *nelze ho přesvědčit, nedá si poradit.* ■ **S** on zemře brzy, on je tvrdohlavý

Jaká(ž) pomoc!
(Čl. v rezignovaném povzdechu vůči druhému v reakci na drobnou škodu, ztrátu, nenapravitelné zničení věci ap.:) je to škoda a napravit to bohužel nelze, je třeba to oželet, se s tím smířit. ■ **S** nic nelze dělat už

… než / nebo ti pomůžu!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. s autoritou v ostré výhrůžce fyzického násilí vůči druhému odmítajícímu uposlechnout jeho normální, předchozí výzvu k práci, pohybu ap.:) … jinak tě donutím násilím, ranou. Vstávej, ty lenochu, než ti p.! ■ **S** já donutím tě násilím Hni sebou, nebo uvidíš!
Ⓐ … before I help / make you! Ⓝ … soll ich dir nachhelfen?

Pomsta je° sladká!
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, min, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. vůči druhému ve výhrůžce a radostném, pomstychtivém očekávání za příkoří, škodu, ostudu ap. jím zaviněnou ap.:) spravedlivá pomsta, odplata, trest původci za příkoří člověka vždycky potěší; já se ti pomstím a už se na to těším! A: Von mu nalil do boty vodu a teď se celej blaženej tomu chechtá. Není to hrozný? – B: To víš, p. je s. Zeptej se Honzíčka, co ten mu proved a za co to bylo. ■ **S** pomsta těší, já potrestám tě, já pomstím se Oko za oko, zub za zub. ♦ Časté ve fut.
Ⓐ Revenge is sweet. Ⓕ ! La vengeance est un plat qui se mange froid.

Pomsta ho nemine.
(Čl. vůči druhému rozzlobeně, uraženě, výhrůžně ap. na adresu třetího za způsobenou škodu, příkoří, zločin ap.:) (jednou) bude určitě za to spravedlivě potrestaný (ode mne n. někoho jiného). ■ **S** ty budeš potrestaný, já pomstím se, já potrestám tě

To° volá° o pomstu!
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. rozhořčeně, bojovně, pomstychtivě vůči druhému o třetím a jeho zlém činu, způsobené škodě, urážce prvního ap.:) já se za to pomstím; to je třeba oplatit, pomstít a potrestat ho, je! Pomalovali nám barvama celý vrata. To v. o p.! ■ **S** to je trestuhodné, já pomstím se Pomsta ho nemine.
Ⓐ He'll not get away with this., I'm not going to let him get away with this., I'll have his guts for garters! Ⓝ Das schreit nach Rache. Ⓕ ! Ça se paiera!, ! Ça crie vengeance! Ⓡ (Это взывает ко мщению.)

Kdo by si to (byl) pomyslel! n. **Kdo by si pomyslel, že …!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 3c
(Čl. zamyšleně vůči druhému v překvapeném komentáři o třetím a jeho nečekaném chování, méně zjevném faktu n. netušené souvislosti ap.:) to bylo nečekané a nikoho to předtím nenapadlo; to nikdo nečekal, bylo to velké překvapení. Kdo by si to p.! Při zatmění slunce byly vidět i hvězdy! ■ **S** nikdo nečekal to, to je překvapení Koho by to napadlo!, To koukáš!
Ⓐ Who would have thought it! Ⓝ Wer hätte das gedacht! Ⓕ Qui l'aurait / l'eût cru! Ⓡ Кто бы мог подумать?

Co si (pak) pomyslí? n. **Co by si pomyslel!**
(Čl. vůči blízkému druhému v obavách n. odmítavě v reakci na jeho návrh, popud ap. s ohledem na váženého, respektovaného n. vlivného třetího ap.:) **1.** *velmi váhám a nezdá se mi s ohledem na jeho názor vhodné to udělat;* **2.** *to není možné, on by na to nereagoval dobře a já bych si tím pokazil u něj svou pověst.* ■ **S** to není vhodné, já neudělám to

Není° na to° (ani) pomyšlení.
(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zaneprázdněně, popř. unaveně vůči druhému o jindy běžné, oblíbené n. i potřebné činnosti z nedostatku času, z nutnosti zabývat se jinými, důležitějšími věcmi, popř. ve vypjaté, mimořádné situaci, v nemoci ap.:) na to teď není, nemám čas ani chuť; to se teď nehodí a nedá dělat; to je teď nepředstavitelné a nemístné. Na odpočinek není ani p., termín hoří, šéf nadává a za chvíli si pro to přijdou. ■ **S** to je nevhodné, čas není, já nemám čas, já nemám trpělivost K čertu s tím!, Nezbývá mi čas ani na …
Ⓐ It's out of the question. Ⓝ Kommt nicht in die Tüte., Kein Einfall! Ⓕ (Même pas le temps

d'y penser.) Ⓡ (Об этом и мечтать не приходится.)

Ani pomyšlení!
(Člověk obv. prudce, odmítavě vůči druhému o nabízení, lákání k zajímavé, oblíbené n. jinak potřebné činnosti z nedostatku času, rozrušení, potřeby dělat jiné, mimořádné a závažnější věci ap.:) to teď vůbec nechci; na to teď nemám vůbec chuť, náladu ani čas. ■ **S** já nemám čas, to je nevhodné, já nechci to

Z toho plyne ponaučení (že …).
(Čl. obv. zkušený při zobecnění vůči druhému, druhým na základě zvl. špatné zkušenosti, nezdaru ap. a s ohledem na příští pokus, činnost:) propříště je třeba se uvarovat toho, že; toto ukazuje nutnost to (příště) dělat, postupovat tak, že ap. ■ **S** závěr celkový je

Co ho° to (najednou) popadlo / chytlo / posedlo? n. **Co to do něj° vjelo?**
(kol) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. udiveně vůči druhému zvl. o známém třetím a jeho horlivosti, snaze, iniciativě, někdy náhlé, v kontrastu k minulosti, n. o jeho náhle netypickém, popř. nerozumném n. nevysvětlitelném chování, orientaci, zájmu ap.:) co se mu stalo a proč se tak začal chovat?; divím se, je divné, jak se teď najednou chová n. co dělá. A: Prosím tě, co ho to n. p., že se začal hlásit a chce se nechat vyvolat každou hodinu? – B: No, slíbili mu doma za dobrý vysvědčení kolo. ■ **S** já divím se, proč dělá to? Co ho to bere?
Ⓐ What (on earth) has got into him? Ⓝ Was ist denn in den gefahren. Ⓕ Qu'est-ce qui lui a pris? Ⓡ Какая муха (его) укусила?

To bys to popad! *viz* S tou bys to chytil!

To sme to (s ním°) popadli°!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v povzdechu vůči své skupině lidí, týmu zvl. o nově příchozím, členu přijatém na základě cizího doporučení, prvního dojmu, z nouze ap. po zjištění jeho špatných vlastností, nedostatečné schopnosti ap.:) nehodí se k nám, ani není pro nás užitečný; je pro nás problémem a zklamáním a nejsme vůbec rádi, že je u nás. S tím Novákem jsme to teda p.! A jak se zdál na začátku ochotnej a vstřícnej! ■ **S** on není vítaný, on nehodí se, my zklamali jsme se Samo peklo nám ho poslalo!
Ⓐ What have we done to deserve him? Ⓝ Der ist mir vielleicht der Richtige! Ⓕ ((Avec lui), on a gagné le gros lot.), (C'est pas un cadeau!)

Už ho to zas popadlo. *viz* Už ho to zase chytlo.

Neřek° ani popel.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Verb** neříct ani popel
(Čl. v komentáři k druhému o třetím a jeho reakci, zvl. při zahanbení, pocitu viny n. oprávněné výtce ap., v kontrastu k očekávání:) vůbec nepromluvil a nic na to neřekl, neodpověděl; vůbec se nevyjádřil, popř. nic nenamítal a jen mlčel. Každý si přisolil a šili všichni do něj, ale pan šéf nic. N. ani p. Asi to pochopil. ■ **S** on neřekl nic Mlčel jako zařezanej.
Ⓐ He didn't say a (single) word. Ⓝ Er sagte keinen Ton. Ⓕ Il n'a pas dit ouf / un (traître) mot., ! Il n'a pas desserré les dents., ! Il était muet comme une carpe.

… než řekneš / řekne popel. *viz* … než bys řek švec.

Strhnul° se / byl z toho poprask.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v popisu prudké reakce třetích, třetího na zjištění krádeže, vyzrazení něčeho, prozrazení senzační aféry ap., zvl. po stránce kritiky, obviňování, osočování:) byl (tím) vyvolaný velký rozruch, prudký ruch a neklid. A když se provalilo, že pan ministr má nejen milenku, ale tuneloval i bejvalou firmu, s. se z toho v novinách slušnej p. ■ **S** reakce prudká následovala, rozruch začal Strhla se bouřka.
Ⓐ All hell was let loose. Ⓝ Da brach die Hölle los. Ⓕ (Ça a semé / déclenché / été la panique.) Ⓡ (Разразился огромный скандал.)

To je (jen) vo poprvý. n. **To je o poprvé (a pak si zvykneš).**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený v uklidnění vůči druhému a jeho vystrašené, nejisté reakci z nové zkušenosti, zvl. fyzické ap.:) nezvyklé n. obtížné je to jen poprvé, na začátku, ale pak se to naučíš n. si zvykneš a případně ti to normální. Tys ještě neseděl na kobyle? To je jen vo p. a pak si zvykneš. Trochu to houpá, no. ■ **S** začátek je těžký Žádnej učenej z nebe nespad.
Ⓐ It is the first step that's difficult. (After that it gets easy / easier.), It's early days (yet). Ⓝ Das ist nur beim ersten Mal so. Ⓕ ! C'est le premier pas qui coûte., ! Il faut franchir le pas.

To nelze popřít. n. **Nelze popřít (že …).**
(Čl. formálně a obv. v psaném projevu vůči publiku v odvolávání se na poměrně už zřejmý fakt, o nedávno zjištěné skutečnosti ap.:) je pravda (že …), je zřejmé (že …); to nelze vyvrátit (že …), připouštím, že je (to) pravda (že …); musíte připustit (že …). ■ **S** to je pravda, to je tak

Bylo to k popukání.
(Čl. informovaný, svědek ap. vůči zvl. blízkému druhému při vyprávění o události, scéně mezi třetími, nekontrolované reakci třetího ap.:) bylo to velmi veselé, popř. směšné a vyvolávalo to mnoho smíchu. ■ **S** to je směšné ♦ Často též v neg., popř. i ironicky *Zrovna k p. to není.*

Běda poraženým / přemoženým!
(Čl., zvl. soucitný svědek vůči druhým, posluchačům o tragédii, bitvě a hrozivém osudu slabší strany ap.:) obávám se zlého osudu těch, kteří prohráli; poražení budou zle trpět. ■ **S** poražení budou trpět ♦ Z lat. *Vae victis!*, srov. Livius (59 př. n. l. – 17 n. l.), *Historie, 5,48,9*.

To byl° porod!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. s povzdechem vůči druhému v hodnocení náročnosti a námahy při dosažení cíle, vykonání práce, dokončení úkolu, přemluvení tvrdohlavého třetího k něčemu ap.:) bylo to krajně náročné, zdlouhavé a obtížné; šlo to jen velmi ztěžka a pomalu. Dopsat tu diplomku za deset dní, to byl p.! ■ **S** to je těžké, to bylo těžké velmi To mu dalo zabrat.
Ⓐ It was a nightmare! Ⓝ Das war eine schwere Geburt! Ⓕ ! Ça a été au forceps!, ! Ça n'a pas été de la tarte!, ! Ça nous a donné un mal de chien!, ! Ça a été coton! Ⓡ (Ну что, родил?)

Co poroučíte?
(Zvl. prodavač vůči příchozímu, zákazníkovi n. sluha vůči pánovi ve smyslu standardního přání nákupu n. úkolu ap.:) co si přejete?; co chcete, abych pro vás udělal? ■ **S** co chcete?

Jak poroučíte / poručíte!
(Sluha, služebník v odpověď vůči pánovi v reakci na jeho vyslovení příkazu, udělení úkolu ap.:) (udělám to) jak si přejete; ano, vykonám to. ■ **S** ano, já udělám to pro tebe

Poroučím se (vám)!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. starosvětský n. dříve velmi zdvořile vůči váženému partnerovi, sousedovi, obchodníkovi ap., zvl. na pozdrav při odchodu ap.:) já odcházím a loučím se tímto. Musím už kvačit, povinnost volá. P. se, paní domácí. ■ **S** já loučím se, já zdravím vás Mějte se!
Ⓐ I take my leave. Ⓝ Ich empfehle mich! Ⓕ ! Je vous laisse / quitte!, ! Je vous salue! Ⓡ Моё почтение!

Vyřiďte mu mé poručení!
(Čl. starosvětský n. dříve vůči druhému, např. společnému známému, příbuznému ap., zdvořile na adresu nepřítomného váženého třetího, zvl. při odchodu druhého ap.:) pozdravujte ho ode mě; předejte mu ode mne pozdrav! ■ **S** pozdrav ho za mě!

Poručení doma!
(Čl. starosvětský n. dříve vůči druhému, např. dítěti, na adresu nepřítomné vážené rodiny a jejích členů, zvl. při odchodu a loučení se ap.:) pozdravujte (ode mě) všechny doma. ■ **S** pozdrav ho za mě!

Poruč a udělej (si) sám!
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. rozmrzele, s povzdechem vůči druhému o třetím, např. dítěti, a jeho neplnění příkazů prvního ap., s odstínem nedostatku autority a lenosti, liknavosti třetího:) nemá prakticky cenu něco (od něj, druhého) chtít, vyžadovat, protože to neudělá a musím to pak stejně udělat sám. Už sem třikrát tomu klukovi říkal, aby došel do vobchodu, ale to je p. a u. sám., P. a u. sám, to znám, to je, jako dyž mluví do dubu. ■ **S** je marné přikazovat, udělej si to sám! To je, jako když hrách na stěnu hází. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ Why keep a dog and bark oneself. Ⓝ (Am Ende muss man alles selber tun.) Ⓕ ! On est jamais mieux servi que par soi-même., ! Compte là-dessus et bois de l'eau., ! Cours toujours!

To není na pořadu dne.
(Čl. informovaný n. s autoritou vůči druhému, druhým o problému, zvl. velkém a celospolečenském ap., zvl. v politickém žargonu:) to teď není aktuální a nikdo se tím nezabývá n. se to nedělá, neprovádí, neřeší ap. ■ **S** to není aktuální ♦ Časté i pozitivně *To je (teď) na p. d.*

Pořádek je pro blba, inteligent zvládá chaos. n. **Inteligent zvládá chaos a blbec uklízí.**
(Čl. zkušený žertovně a zdánlivě lehkovážně vůči

druhému, zvl. v reakci na výtku nepořádku v dokumentaci n. jeho obavu z nastalého zmatku ap., zvl. ve snaze ho uklidnit:) pečlivý, pořádkumilovný a puntičkářský člověk je úzkoprsý, často hloupý a nenápaditý, kdežto nenadálý problém a nastalý zmatek dokáže řešit jen člověk bystrý a nekonvenční. ■ **S** hlupák miluje pořádek ale inteligent ne, čl. inteligentní vyřeší chaos nekonvenčně

To je° u nás / tam° na denním pořádku.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na denním*
(Čl. ve vysvětlení vůči udivenému, pohoršenému druhému o neobvyklé praxi, zvyklostech, např. hádkách, hluku ap., v daném prostředí ap.:) to je u nás, tam běžné a časté (a my jsme na to proto už zvyklí a nepřekvapuje nás to). Tomu se nediv, jsme blízko stavby a elektřinu tu vypínají často. To je tu na d. p. ■ **S** to stává se často To je tu furt., To není nic zvláštního.
Ⓐ It's a daily occurence (here, …)., It's quite normal. Ⓝ Das ist bei uns an der Tagesordnung. Ⓕ ! C'est monnaie courante / c'est quotidien chez nous., (C'est tous les jours comme ça chez nous.) Ⓡ (Это у нас в порядке вещей.)

Pořádek dělá přátele. n. **Dobré účty dělají dobré přátele.**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. při neobvykle rychlém splácení dluhu, vracení vypůjčené věci ap., a při zdráhání, rozpacích druhého nad tou rychlostí, též o vracení věcí na místo ap.:) je dobré mít navzájem vyrovnané účty, urovnané dluhy ap.; vyrovnané účty jsou předpokladem dobrého vztahu mezi lidmi. A: To nemusíš ten dluh hned vracet! Já ti přece věřím! – B: Já vím, ale p. d. p. ■ **S** dluh vrácený utvrzuje přátelství Jsme si teď kvit. ♦ Přísloví (Čelakovský); 2. var. řídká.
Ⓐ Short reckonings make long friends. Ⓝ Strenge Rechnung – gute Freundschaft. Ⓕ Les bons comptes font les bons amis. Ⓡ Дружба дружбой, а денежки врозь.

Je tam pořádek jako na vojně.
Komp je tam pořádek jako na vojně
(Čl. vůči druhému, čtenáři ap. v popisu situace a režimu ve škole, na táboře, v podniku ap., zvl. z hlediska předpisů, pravidel a jejich dodržování ap.:) vládne tam kázeň a spořádanost, přísný režim a vše bezvadně a trochu mechanicky funguje; je tam vzorný pořádek, vzorně uklizeno. ■ **S** je tam pořádek

To je v pořádku.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od 3. slova) **1.** *(Čl. vůči druhému v odpověď na jeho omluvu, např. za drobné nepohodlí, štouchnutí ap.:) nic vážného se nestalo, vaši omluvu přijímám; neznepokojujte se.* **2.** *(Čl. zvl. jako zákazník vůči druhému, prodávajícímu, číšníkovi ap. v typické reakci, zvl. jako signál spropitného, na jeho snahu mu vrátit zvl. drobné peníze na podanou větší bankovku, při přeplatku ap.:) to není třeba (vracet), takto to nechte; nechte si rozdíl, nechci nazpět.* **1.** A: Prosím za prominutí, že vás ruším, ale máte telefon. – B: To je v p., děkuju. **2.** To je v p., drobné si nechte. ■ **S** to není důležité, to je správné, já dám vám zbytek Nelamte si s tím hlavu!, Nic se nestalo.
Ⓐ That's all right / okay. Ⓝ Das ist in Ordnung. Ⓕ Y'a pas de mal., Ce n'est pas grave., C'est bon / OK.

Všechno je v pořádku.
(kol; přízn) **0** ot, kond, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v reakci na otázku, jak záměr proběhl, jak zařízení, nový stroj, domácnost ap. fungují, zvl. při předávání dohledu, obchodu, který měl druhý zástupně na starosti, jak se momentálně vede n. co se rušivého, neobvyklého stalo, někdy v kontrastu k opačnému očekávání, znepokojení ap.:) vše je, jak má být; vše funguje, probíhá, jak má n. jako obvykle, jak bylo určeno, podle plánu ap.; nestalo se nic mimořádného, závažného. Neboj, v. je v p., to byla jen kočka na půdě. ■ **S** to je dobré, to funguje dobře, nic mimořádného nestalo se Jde to jak na drátkách.
Ⓐ It's all all right / okay. Ⓝ Alles in Ordnung. Ⓕ Tout est en ordre! Ⓡ Всё в порядке.

Pořádek musí bejt / být.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. poněkud přísně vůči druhému v práci n. dítěti doma obv. v odpověď na vyslovený i nevyslovený protest n. podiv nad nutností uklidit, věci vrátit na místo, fakta správně srovnat ap.:) je potřeba, je nutné řídit se danými pravidly, předpisy a mít kvůli správnému fungování věci uspořádané a přehledné; je třeba dodržovat pravidla a řád i v maličkostech. Jen si to hezky ukliď, i tu poslední panenku. P. m. bejt a zejtra to zase najdeš na svém místě. ■ **S** pořádek je nutný Pořádek dělá přátele. ♦ J. Hašek (1883–1923), *Osudy dobrého vojáka Švejka* (1923).
Ⓐ Things have to be done properly., Rules is

rules. Ⓝ Ordnung muss sein. Ⓕ (Il faut (mettre) de l'ordre.)

Pěkně po pořádku! n. **Tak pěkně po pořádku!** *(Čl. systematický a obv. v úřední funkci zvl. vůči druhému a proti jeho překotné a chaotické snaze všechny dojmy n. požadavky, zkušenosti sdělit, vyprávět najednou ap. n. proti jeho snaze chaoticky začít něco dělat:)* **1.** *mluv, řekni n. vyprávěj to postupně a v logickém n. časovém sledu!; neskákej a mluv o tom přehledně a postupně!;* **2.** *postupuj logicky a systematicky, podle plánu!* ■ **S** mluv uspořádaně!, postupuj systematicky!

Častá pořádnost dobré přátele činí. *viz* Pořádek dělá přátele.

Tak dobrý / dobré pořízení! n. **Dobrý pořízení!** *(Čl. vůči druhému před jeho odchodem, cestou s ohledem na jeho úmysl dosáhnout něčeho jednáním na úřadu, v obchodu n. koupit něco, získat něco ap.:) přeju vám, aby se vám to podařilo; přeju vám úspěch, abyste byl úspěšný.* ■ **S** já přeju úspěch

Je s ním snadný / snadné / dobrý / dobré pořízení. *(Čl. vůči druhému o třetím, též dítěti, a zkušenosti z jednání s ním ap.:) lze se s ním snadno domluvit, je vstřícný, popř. poddajný; snadno se s ním dá dohodnout a najít přijatelnou formu jednání, je poslušný.* ■ **S** on je poslušný, on je poddajný

Je s ním těžký / těžké / špatný / špatné pořízení. *(Čl. vůči druhému o třetím, též dítěti, a své zkušenosti z jednání s ním a jeho reakcí, přizpůsobivosti ap.:) špatně se s ním jedná, je nepoddajný, neústupný; je těžké se s ním domluvit, dohodnout n. ho přesvědčit, není vstřícný; je obtížné ho přimět k něčemu, není poslušný.* ■ **S** on je neposlušný, on je nepoddajný, on je nesnesitelný

Co ho to posedlo? *viz* Co ho to (najednou) popadlo?

Snědl by na posezení vola. *viz* Sněd by vola na posezení.

Pošli to dál! *(Čl. vůči druhému zvl. při tajném předávání předmětu n. zprávy určené vzdálené osobě přes několik prostředníků n. určené všem ap.:) vyřiď n. předej to dalšímu (v řadě, za tebou n. vedle tebe) n. ostatním.* ■ **S** předej to dalšímu!

To je to poslední, co (nám tu ještě chybělo) / … *(Čl. vůči druhému při zdůraznění nedůležitosti faktu, faktoru v celkové souvislosti ap.:) to v žádném případě není důležité; to téměř nepřipadá v úvahu.* ■ **S** to není důležité

Čím posloužím? *(Prodavač ap. vůči příchozímu do obchodu, zákazníkovi na řadě, obv. ve smyslu standardního přání nákupu ap.:) co si přejete?; co si chcete koupit?; co chcete, abych pro vás udělal?* ■ **S** co chcete?

Poslužte si! *(Čl. v nabídce vůči neznámému druhému zvl. při společenské příležitosti, při formálním setkání v obchodu ap., obv. o běžné drobnosti nabízeného příjemného pohoštění, též bonbonu, cigarety ap.:) máte-li chuť a zájem, vezměte si prosím sám.* ■ **S** vezměte si to!

Jen si poslu! (kol) **0** ot, neg, pas, ind, kond, imp neg, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5d *(Čl. trpitelsky a rezignovaně vůči blízkému druhému, obv. zlomyslnému, a jeho snaze, někdy mírně jako zábavná, prvního ztrapnit před ostatními, např. vyprávěním kompromitující příhody, kritické n. žertovné poznámky ap.:) tak to řekni n. udělej (když musíš), já to vydržím!* No jen si p., když tě to tak baví! Nevím, nakolik bude bavit naše hosty ta stará historka, jak mi ujel vlak. ■ **S** udělej to! Jen do toho!

Ⓐ (Go on) help yourself. Ⓝ Du hast Recht und ich meine Ruh'. Ⓕ Ne t'en prive pas!

Na posměváčky sou / jsou háčky. (kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. dobromyslně, laskavě ve výtce vůči druhému, druhým, zvl. dětem, v reakci na jejich necitlivý posměch, netaktní zlehčující poznámky na adresu nějak postiženého prvního n. třetího ap.:) neposmívej se, není to hezké!; člověk se nemá druhému posmívat, protože se může stát, že bude také postižený.* No, jen se škleb, vždyť on za to přece nemůže, že mu čepice spadla do bláta! Na p. jsou h.! ■ **S** neposmívej se! Na posměváčky taky dojde., Aby ti to nezůstalo! ♦ Přísloví.

Ⓐ (You shouldn't laugh at those less fortunate than yourself.), Curses, like chickens, come home to roost. Ⓕ ! Tel qui rit vendredi, dimanche pleurera.

Na posměváčky (taky) dojde / docházívá.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. někdy pomstychtivě n. triumfálně vůči druhému, druhým posmívajícím se prvnímu kvůli nutnosti podstoupit nepříjemnou, ponižující povinnost, roli, zvl. má-li provádět, co neovládá ap.:) kdo se posmívá, může se dostat do stejné situace; neposmívej se, může se ti stát totéž.* No, jen se smějte, na p. taky dojde. Zejtra přece budete před žáčkama ve třídě stát vy! ■ **S** neposmívej se! Na posměváčky jsou háčky. ♦ Přísloví (Čelakovský); 2. var. řídká.
Ⓐ You'll (soon) be laughing on the other side of your face. Ⓝ Wer zuletzt lacht, lacht am besten. Ⓕ ! Tel qui rit vendredi, dimanche pleurera.

Když (nejvíc) pospícháš, tak si sedni.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. rozmrzele vůči druhému zvl. v reakci na nepředvídanou překážku, malou nehodu, někdy zaviněnou vlastním spěchem, a náhlé zdržení uprostřed práce a spěchu ap.:) někdy se v největším spěchu musí člověk kvůli překážce, potíži ap. zastavit; není dobré v práci příliš pospíchat (protože pak se věci nedaří); je třeba svou práci dělat beze spěchu, v klidu.* K. p., tak si s. – zlomil se mi vrták a náhradní nemám. ■ **S** nespěchej! Zejtra je taky den. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ More haste, less speed. Ⓝ Eile mit Weile. Ⓕ ! Qui veut aller loin ménage sa monture., (Il ne faut pas aller trop vite en besogne.), (Travail expédié, travail bâclé.) Ⓡ (Поспешишь — людей насмешишь.)

Pospíchej / spěchej pomalu. *viz* Festina lente!

Kdo pospíší, dvakrát dává. *viz* Kdo rychle dává, dvakrát dává.

Je to (tím) posraným navrch.
(Čl. rozmrzele vůči druhému, zvl. v reakci na jeho otázku po průběhu akce, projektu, jednání, stavu situace mezi partnery ap.:) momentálně se to všechno velmi nepříznivě zkomplikovalo a situace je mizerná. ■ **S** to není dobré, situace není dobrá

Posralo se to.
(Čl. rozmrzele vůči druhému, zvl. v reakci na jeho otázku po výsledku pokusu, snahy o realizaci projektu n. provoz zařízení, stroje, často improvizovaného n. starého a nekvalitního ap.:) zastavilo se to úplně (na překážce ap.) a zcela to ztroskotalo; úplně se to pokazilo a přestalo to fungovat. ■ **S** to zastavilo se, to pokazilo se

Z toho by se jeden / člověk posral! n. **Já se z toho poseru!**
(kol; vulg) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d
(Čl. rozzlobeně vůči druhému v reakci na několikanásobný neúspěch, komplikované odmítnutí, často spojené se zbytečným čekáním, absurdní jednání třetího n. takovou situaci ap.:) je to velmi nepříjemné, absurdní a značně mě to irituje, rozčiluje. Teda z t. by se j. p.! Napřed že mám na šéfa chvíli počkat, pak až vodpoledne, vodpoledne mi řeknou, že tu byl před voběd a že už dneska nepřijde! ■ **S** to je absurdní, to irituje mě, to je nepříjemné, to je nepřijatelné To je k posrání., To je k zbláznění.
Ⓝ Das ist zum Scheißeschreien. Ⓕ Ça fait chier!, C'est chiant!

To je k posrání!
(kol; vulg) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od 3. slova) n. 1c
(Čl. vůči druhému ve vzteklé, rozzlobené reakci na absurdní a iritující chování třetího, na komplikovaný a nesmyslný neúspěch, na hloupou nemožnost realizovat svůj záměr ap.:) to mě krajně irituje a zlobí, rozčiluje; je to absurdní a velmi nepříjemné. Viděls, jak ho dneska šéf chválil jako dobrýho hospodáře a dával všem za vzor? Přitom ten chlap má v pokladně manko jako hrom! To je k p.! ■ **S** to je nepříjemné, to je nepřijatelné, to je absurdní, to irituje mě To je k zbláznění., Z toho by se jeden posral.
Ⓐ It's enough to make you puke / throw up. Ⓝ Das ist doch beschissen. Ⓕ C'est emmerdant!, Ça fait chier!

Post coitum omne animal triste. *viz* Omne animal post coitum triste.

Post factum nullum consilium.
(Čl. zkušený a vzdělaný v komentáři vůči druhému, též v reakci na jeho otázku, jak po nějakém kroku, činu, někdy nevhodném, dál pokračovat, co dělat ap.:) ten krok vylučuje možnost dalšího jednání n. úvahy o něm (a případné rady); (situace se tak zkomplikovala n. se dostala do slepé uličky, že) teď je obtížné něco rozumného radit. ■ **S** je nemožné radit ♦ Lat., *Po činu žádná rada.*

Post festum venisti / venire.
(Čl. zkušený a vzdělaný v komentáři vůči druhému a jeho snaze dojít někam a něco tam získat, zúčastnit se tam něčeho, popř. k něčemu přispět, nabídnout pomoc ap.:) šels tam bohužel marně; přišels bohužel pozdě, všechno už skončilo a neby-

P

lo co dělat. ■ **S** ty přišels pozdě ♦ Lat., *přijít po slavnosti*, srov. Walther 21 995.

O to je postaráno.
(Čl. vůči druhému, zvl. v odpověď na jeho dotaz na věc, kterou bylo třeba zařídit, připravit ap., též jako ujištění, uklidnění ap.:) to je zajištěné, zařízené, popř. pod kontrolou n. připravené (a tím se nemusíš n. nikdo nemusí už zabývat, znepokojovat). ■ **S** to je zařízené

Kam ho ráno postavíš, tam ho večer najdeš.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. kriticky vůči druhému o třetím a možnosti ho využít pro samostatnou práci ap.:) nemyslí, je hloupý a neudělá sám od sebe nic; je pasivní a nesamostatný (nešikovný) v práci a nelze od něj čekat nějakou iniciativu. Je to takovej budižkničemu, kam ho r. p., tam ho v. n. Za celej den nic neudělá. ■ **S** on je hloupý, on je pasivní, on je nepoužitelný Je tak dobrej do buřtů.
Ⓐ (He's a bit of an oaf.) Ⓝ Wo man den morgens hinstellt, findet man ihn abends immer noch. Ⓕ ! Il n'a pas inventé le fil à couper le beurre., ! Qu'est-ce qu'il trimballe. Ⓡ (Где сядешь, там и слезешь.)

Je tu veselo jako vo / o posvícení.
Komp je tu veselo jako o posvícení
(Čl. v dobré náladě vůči druhému, druhým, zvl. po svém příchodu do bavící se společnosti, prostředí ap.:) je tu (nebývale, popř. nepatřičně) veselá nálada, velmi živá a neformální zábava a rušno. ■ **S** je tam veselo, je tam rušno

Voní to tu jako vo / o posvícení.
Komp voní to tu jako o posvícení
(Čl., někdy vyhladovělý, vůči druhým, zvl. při příchodu do kuchyně, domu ap., kde se právě připravuje oběd, jídlo, též ve snaze zalichotit:) voní tu pěkně, lákavě připravované jídlo; zdá se, že se tu právě připravují dobrá jídla. ■ **S** je tam vůně nápadná

Já si na něj posvítím!
(Čl., šéf ap. podezíravě vůči druhému o podřízeném třetím, zvl. po varování, známkách, že dělá něco nežádoucího ap.:) budu ho pečlivě sledovat, hlídat, přísně kontrolovat a dám si na něj dobrý pozor (a na to, co bude dělat, říkat). ■ **S** já zkontroluju ho

To je° pošušňáníčko!
(kol; pochv.) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nadšeně, spokojeně, pochvalně vůči druhému o připomenutém n. právě konzumovaném vybraném, mimořádně dobrém jídle n. dobrém pití, doutníku ap. n. o požitku z dopřávaného odpočinku, lenošení ap.:) to je velmi příjemné a lahodné a člověka to plní radostí; je to velmi chutné, lahodné a je to velmi příjemný požitek. Taková do zlatova vypečená husička se zelím a pivkem, to je, pane, p.! ■ **S** to je požitek, to je příjemné To je něco!, To je balada!
Ⓐ It's (really) yummy. Ⓝ Köstlich. Ⓕ C'est un vrai régal / délice / plaisir!, C'est à s'en lécher les doigts! Ⓡ (Пальчики оближешь.)

Vyvstal mu (při tom) studený pot na čele.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na hrozivou informaci n. domyšlení katastrofálního důsledku něčeho pro sebe ap., obv. i s mírným zpocením:) dostal velký strach a mírně se při tom zpotil. ■ **S** on je zpocený, on má strach, on lekl se

Pot mu stojí / se mu perlí na čele.
(Čl. vůči druhému jako pozorovatel třetího a jeho výrazu obličeje a reakce na nebezpečí n. trapnou situaci ap.:) má strach a je mírně zpocený na čele. ■ **S** on je zpocený, on má strach

V potu tváře své jíst / dobývat budeš (svůj) chléb / chléb jísti budeš / chléb dobývati budeš.
(Čl. vzdělaný a moudrý filozoficky vůči druhému, druhým, zvl. v kontrastu k jejich představě snadného života ap.:) člověk se musí o své živobytí, výsledky zasloužit tvrdou, pilnou prací. ■ **S** čl. získá živobytí prací ♦ Gn 3,19, říká to Bůh Adamovi.

Pot se z něj (jen) lil.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího při velké tělesné námaze, náročné práci, běhu ap., též ze strachu ap.:) velmi se potil, byl zpocený. ■ **S** on je zpocený

Pot ho polil / zalil.
(Čl. vůči druhému při popisu třetího a jeho stavu a fyzické reakce na hrozbu, nebezpečí, zvl. v obličeji ap.:) pocítil úzkost, strach a zpotil se náhle, byl zpocený. ■ **S** on je zpocený

Potěšení (je) na mé straně.
(Čl. zdvořile a konvenčně vůči druhému zvl. při seznámení s ním v reakci na jeho vyjádření a frázi, že je rád, že ho poznání a setkání s prvním těší n. na další setkání s druhým po delší době ap.:) mě to také těší (že vás poznávám n. znovu vidím); je to pro mě ctí a jsem rád (že vás můžu poznat, popř. že pro vás mohu něco udělat ap.) ■ **S** to těší mě, já mám radost

Bude° mi potěšením.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zdvořile a konvenčně vůči druhému v reakci na možnost n. zprávu o možnosti být ve vážené přítomnosti zvl. druhého, účastnit se s ním něčeho ap.:) rád tam ve vaší přítomnosti, společnosti pobudu, budu n. přijdu. A: Prý nás do parku zítra budete doprovázet vy, pane. – B: Ano, b. mi p. ■ **S** to těší mě Potěšení je na mé straně.
Ⓐ It will be my pleasure. Ⓝ Wird mir ein Vergnügen sein. Ⓕ J'en serai enchanté(e)., Ça sera un vrai plaisir. Ⓡ (Буду очень / весьма рад.)

S kým mám to potěšení?
(Čl. konvenčně při prvním setkání s druhým n. po navázání kontaktu ze strany druhého bez představení se, zdvořilý dotaz na jeho jméno:) …, jak se (vlastně) jmenujete?, s kým to vlastně mluvím?; (a) kdo jste (vy)?, představte se prosím. ■ **S** kdo jste?

Potius sero quam numquam. *viz* Lépe pozdě než nikdy.

Potíž je v tom, že … n. **To / v tom je ta potíž.**
(Čl. v námitce n. upozornění vůči druhému při objasňování zvl. nemožnosti, podstaty problému bránícího dosažení něčeho, narušujícího plán, původní představu ap.:) nesnáze jsou v tom, že …; naráží to na to, že …; překážkou je to, že …; komplikuje to to, že …; obtížné je to v tom, že … ■ **S** problém je tady, to je obtížné

Kdyby byly v potoce ryby, nemusely by být v rybníce. *viz* Kdyby byly v prdeli ryby, nemusely by bejt v rybníce.

Po nás (ať přijde) (třeba) potopa.
(Čl. vůči druhému v nesouhlasném hodnocení jeho bezohledného, sobeckého chování, neúcty k hodnotám, popř. i rozmařilého užívání si za cenu ničení, popř. i jiných ap.:) nemyslíte na to, jak katastrofálně ovlivní vaše jednání další vývoj; nezáleží (vám) na tom, co přijde. ■ **S** nezáleží na tom co přijde po nás ♦ Z fr. *Après nous le déluge*; prý pronesl Ludvík XV. (1710–1774) n. markýza de Pompadour (1721–1764), ale asi podle pův. anonymního řeckého verše.

Potřeboval by (trochu) přitáhnout.
(Čl., zvl. dospělý vůči druhému, šéfovi, rodiči v domluvě o třetím, zvl. vzpurném, liknavém n. neposlušném dítěti ap.:) bylo by dobré ho vychovávat a jít na něj s větší přísností a omezit ho v jeho příliš volném počínání; chová se neomaleně, příliš si dovoluje a je třeba ho zkrotit a být na něj přísnější. ■ **S** on potřebuje přísnost

Tebe° jsme° tu akorát potřebovali°!
(kol; iron) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. odmítavě za skupinu lidí, pracovníků, kamarádů při práci, hře, zvl. napjaté, vůči nepříjemnému příchozímu a jeho obv. nepotřebným, nechtěným radám, posměšným poznámkám, rušivému chování ap.:) nejsi tady vítaný a nechceme tě tady; nehodíš se sem, obtěžuješ nás tady a nejsme nijak rádi, že tu jsi. Tebe sme tu a. p.! Jestli nechceš, aby tě vyhodili, tak si hezky sedni, drž hubu a nepřekážej! ■ **S** ty nejsi vítaný, já nepotřebuju tohle, to je nepříjemné Tys nám tu chyběl!
Ⓐ (You are the last man we needed.) Ⓝ Du hast uns gerade noch gefehlt. Ⓕ ! Il nous manquait plus que toi! Ⓡ Только тебя / вас тут / здесь (нам) и не хватало!

Není° po tom° (ani) potuchy.
(neutr – kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. v odpovědi na otázku druhého o místě, poloze ap. nástroje, věci, zvířete, popř. i člověka v prostoru kolem ap.:) neví se, vůbec nevím, kde to je n. kam se to ztratilo; nelze to vůbec najít, úplně se to ztratilo n. zmizelo to beze stopy. Nevíš, kam se poděl ten francouzák? Hledám ho už od včerejška a není po něm ani p. ■ **S** to zmizelo Není po tom ani památky.
Ⓐ There's no sign of it. Ⓝ Keine Ahnung. Ⓕ ! Ça / il a disparu sans laisser de trace. Ⓡ Ни слуху, ни духу.

Poturčenec horší Turka.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. s despektem, nechutí vůči druhému o třetím a jeho novém chování, zvl. po náboženské konverzi, změně politické strany ap.:) jako nový člen, konvertita ap. se chová nepříjemně, mnohem horlivěji než staří členové; nechutně svou novou víru, příslušnost ap. ve svém chování a horlivosti přehání. A: Přešel teď ke katolíkům a div se z tý svý zbožnosti najednou nezblázní. – B: To víš, p. h. T. ■ **S** čl. přeběhlý je horší než pán nový přeherodesovat Herodesa ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ ! to out-Herod Herod Ⓕ ! Il est plus royaliste que le roi.

Čím větší potvora / prevít, tím větší štěstí!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. někdy poněkud zatrpkle vůči druhému jako postěžování si na nezasloužené štěstí opovrhovaného n. nenáviděného třetího ap.:) to své štěstí, úspěch si vůbec nezaslouží, je to darebák. A: Představ si, že šel bez přípravy na dráhu už rozbahněnou a úplně rozbitou, ale dojel nakonec v pořádku jako druhej. – B: To víš, čím v. p., tím v. š. ■ **S** darebák má štěstí Když se štěstí unaví, sedne i na vola.
Ⓐ The Devil's children have the Devil's luck., The Devil looks after his own. Ⓝ Der dümmste Bauer hat die dicksten Kartoffeln. Ⓕ (La chance sourit aux pourris / fripouilles / vauriens / crapules / canailles.) Ⓡ (Дуракам везёт.)

To je jako na potvoru.
Komp to je jako na potvoru
(Čl. rozmrzele, zlostně vůči druhému v reakci na nenadálou komplikaci, nezdar, nedostatek ap., někdy jedno z více, zabraňující něco dělat, někam jít ap.:) absurdně, paradoxně to teď není vůbec možné; (zdá se, jako by to bylo naschvál, protože) stalo se právě to nechtěné, nejméně potřebné. ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, to není možné

Chcípni, potvoro (když nechceš žrát)!
(Čl. sebeironicky a znevažujícím tónem po vlastním kýchnutí před druhým ap.:) já kýchám (a není mi to příjemné). ■ **S** já kýchám

Poutníče, zvěstuj Lakedaimonským …
(Čl. vzdělaný pateticky ve výzvě druhým, zvl. k povzbuzení jejich statečnosti, vlastenectví a ochoty bojovat s nepřítelem i za cenu obětí ap.:) nebojte se a bojujte, je to pro vlast! ■ **S** bojujte za vlast! ♦ Tradiční údajný výrok o hrdinství obránců a nápis v místě bitvy u řeckých Thermopyl (480 př. n. l., řecko-perské války), kde padlo 300 Sparťanů (Lakedaimoňanů); srov. pokračování … *že my tu mrtvi ležíme, jakož zákony kázaly nám.*

Ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.
(Čl. pateticky vůči druhým ve výzvě ke svobodě obecně ap.:) vlastní svoboda za cenu nesvobody jiných není dobrá; podmanitel je zároveň podmaněný. ■ **S** čl. zotročující jiné není svobodný ♦ J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera* (1824).

Je tam jak o / vo pouti.
Komp je tam křiku / lidí jako o / na pouti
(Čl. překvapeně vůči druhému o prostředí, jindy tichém, a množství lidí v něm a jejich projevů ap.:) je tam nebývale, nepatřičně rušno, živo, veselo a značný hluk. ■ **S** je tam hluk, je tam rušno

To je° na váženou.
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1e kles. ozn. (od 3. slova) **Verb** být na váženou
(Čl. obv. zamyšleně a váhavě vůči druhému a jeho jednoznačnému negativnímu rozhodnutí, odmítnutí ap.:) to (už) je vážné, závažné a je třeba se nad tím řádně zamyslet; i když je třeba s tím něco udělat, není to tak jednoduché a rozhodnutí může mít neblahé následky. Je to lump a potrestat si jistě zaslouží, ale hned ho vyhazovat? To je na p. ■ **S** to je vážné, to není jednoduché tak To je problém.
Ⓐ It needs thinking about. Ⓝ Das ist bedenklich. Ⓕ Il faut y réfléchir á deux fois!, Il faut peser le pour et le contre! Ⓡ (Нельзя рубить с плеча.)

Ty seš povedenej!
(Čl. nesouhlasně, popř. ironicky a pobaveně vůči druhému a jeho zištnému kroku, sobeckému úmyslu ap., zvl. bez ohledu na ostatní:) jsi příliš vychytralý, sobecký a mně se to nelíbí. ■ **S** ty jsi vychytralý příliš

To se ti° (teda / tedy) povedlo!
(kol; iron) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. kriticky n. ironicky a posměšně, popř. pobaveně, vůči druhému v reakci na čin třetího, někdy nechtěný, ale vždy nežádoucí ap.:) to jsi udělal úplně špatně a pokazil jsi to tím; udělal jsi hloupost; je komické, co jsi udělal / jak jsi to udělal. No, to se ti teda p., tos nemoh chvilku počkat, než to dodělám a musel jim všechno vykecat hned? Teď to už všichni věděj a překvapení se nekoná! A já se s tím dělám celý vodpoledne! ■ **S** ty zkazils to Tys tomu dal! ♦ Někdy též bez osobního zájmena.
Ⓐ That's torn it!, You've ruined everything!, Why do / did you have to go and spoil everything? Ⓝ Das hast du aber (fein) hingekriegt! Ⓕ (*iron*) Tu as réussi ton coup!, (C'est fin, ce que tu as fait là.) Ⓡ (Ну и угораздило тебя!)

Ty ses taky poved!
(Čl. posměšně a kriticky vůči druhému, často mladšímu, obv. v reakci na jeho poněkud vychytralý krok, trik ap.:) nechováš se zrovna správně a slušně, jsi moc vychytralý a mně se to moc nelíbí. ■ **S** ty chováš se výstředně, ty chováš se nepřízniv

Povíme si to jindy a jinde / jinde a jindy.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. pevně, ale zdrženlivě vůči druhému o načatém sporném bodu, předmětu nedorozumění ap. n. výhrůžně s narážkou na budoucí soudní dohru:) **1.** *tím se teď nebudeme zabývat n. to teď nebudeme řešit, necháme to na vhodnější příležitost; o tom teď nediskutujme, teď už na to není čas n. nekazme si tím náladu ap. a nechme to na jindy;* **2.** *budu tě za to žalovat.* **1.** Já v tom s tebou nesouhlasím, je to trochu jinak, ale to si p. j. a j., teď se musíme věnovat hostům. ■ **S** my vysvětlíme si to jinak Nechme to na jindy.
Ⓐ Let's / we'll leave it for / to another time and another place. Ⓝ Das sagen wir uns vor dem Kadi. Ⓕ On en reparlera (plus tard). Ⓡ Разговор не к месту!

To si eště / ještě povíme. n. **To si povíme příště!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 5a
(Čl. rezolutně, přesvědčený o svém stanovisku, a odmítavě vůči druhému o předmětu sporu, hádky neukončené z důvodů věcných, nedostatku argumentů, času, popř. ve snaze počkat na další vývoj ap.:) tím se teď nebudeme n. nemůžeme zabývat, o to se nebudeme hádat, ale příště pochopíš, jak to je, n. tě přesvědčím, že mám pravdu. To si e. p., komu ta louka patří! Von to notář dobře ví. ■ **S** já mám pravdu, ty pochopíš to To se teprve ukáže!
Ⓐ We'll see about that! Ⓝ Das wird sich noch ausweisen. Ⓕ On en rediscutera / reparlera (bientôt). Ⓡ (Ещё посмотрим / увидим, чья возьмёт.)

Tak já ti něco povím / řeknu! n. **Já ti teda něco povím!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5a
(Čl. rozčileně a rázně vůči druhému po nalezení odvahy a na úvod své kritické řeči, sdělení nepříjemné pravdy, popř. mimořádné, tajné informace ap.:) budu k tobě upřímný; budeš (nemile) překvapený po tom, co ti teď řeknu. Tak já ti n. p.! Nechtěla sem před dětma, ale musím. Seš docela vobyčejnej parchant! ■ **S** poslouchej!, to je překvapení To si dej vyprávět!, To se budeš divit!
Ⓐ Let me tell you something! Ⓝ Ich will dir mal was sagen. Ⓕ (Attends, je vais te raconter quelque chose!)

To ti teda povím!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. někdy uznale, vzrušeně vůči druhému ve snaze zdůraznit n. potvrdit svůj dojem z něčeho neobvyklého, zajímavého ap.:) na mě to udělalo velký dojem; to je velmi působivé a musím to říct. Viděls to salto mezi hrazdama? To ti t. p., to je výkon! ■ **S** poslouchej!, to je tak, to je působivé velmi Bere to dech., To je věc.
Ⓐ I must say, … Ⓝ Das kann ich dir aber sagen! Ⓕ ! Ma parole!, Je vais te dire! Ⓡ (Ну) я вам доложу!

Pověra je hůl, kdo jí věří, ten je vůl.
(Čl. moudrý v radě n. napomenutí vůči druhému a jeho blouznivé představě, vyvolané nějakým znamením, a následnému strachu ap.:) nebuď pověrčivý!; člověk pověrám nemá věřit; nevěřím pověrám a neřídím se jimi. ■ **S** nevěř pověrám! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Pověst se o tom rozletěla.
(Čl. jako vypravěč vůči druhým, zvl. písemně, o mimořádném činu, výhodné možnosti ap.:) rozneslo se to velmi rychle a brzy se to dozvěděli všichni; rychle to proniklo na veřejnost. ■ **S** zpráva šíří se rychle

Konejte svou povinnost!
(Čl., velitel nesmlouvavě vůči zvl. podřízeným, podřízenému o vykonání něčeho nepříjemného, ale obv. zákonného, čím je druhý pověřený ap.:) (nedá se nic dělat) musíte to udělat; udělejte, proveďte to teď! ■ **S** udělej to!

Povinnost volá.
(Čl. vůči druhému, hostitel, navštívený vůči náhodné návštěvě o své neodkladné práci v kontrastu s příjemnou zábavou, lenošením ap.:) je třeba začít plnit své povinnosti (a proto to musím ukončit, musím odejít ap.). ■ **S** já musím pracovat

To jsou povídačky!
(Čl. odmítavě a suverénně vůči druhému o pravdivosti přejatého tvrzení n. o nadpřirozených, kuriózních a jiných jevech ap.:) to je celé vymyšlené a není to pravda; tomu nevěřte, nevěřím, jsou to výmysly. ■ **S** já nevěřím, nevěř tomu!

Vo / o kom se povídá, nedaleko bejvá / bývá.
(Čl. někdy překvapeně vůči druhému o třetím, o kterém právě mluví ap.:) zrovna jsme o něm mluvili, a on se objevil, přišel (jako by to slyšel). ■ **S** čl. zmiňovaný bývá blízko

Povídali, že mu hráli!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému v posměšném odmítnutí, zpochybnění pravdivosti tvrzení jeho n. třetího ap.:) tomu n. tobě já nevěřím, nejsem tak naivní a to tak není; já ti nevěřím, jsi nespolehlivý n. to je nespolehlivé. Jo, p., že mu h.! Já ti to pučim, a už to neuvidim! ■ **S** já nevěřím, to není tak, já nejsem naivní Děláš si ze mě blázny?, To sou povídačky., Neval to na mě!
Ⓐ I'm not as green as I'm cabbage-looking! Ⓝ Tja, geschissen. Ⓕ ! On connaît la chanson!, ! Croyez cela et buvez de l'eau! Ⓡ Верю каждому зверю, а тебе, ежу погожу.

To si povídej / vyprávěj / vykládej° někomu jinýmu / komu chceš!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, ind, kond, pas, imp neg, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5d
(Čl. rozhořčeně odmítavě n. posměšně vůči druhému a jeho tvrzení, informaci ap.:) vůbec ti nevěřím, to je nesmysl; to je absurdní něco takového říkat, to není pravda. Prosim tě, to si v. n. j., žes byl v Africe a ulovils tam lva! Dyťs nebyl ani v Rakousku a nevíš, jak správná flinta vypadá! ■ **S** já nevěřím, to je nesmysl, to není pravda To si vykládej svý babičce!
Ⓐ Who are you trying to fool!, Tell that / it to the marines! Ⓝ Das kannst du jemandem anderen erzählen. Ⓕ ! À d'autres!, (Va raconter ça à un autre!) Ⓡ (Не вешай лапшу на уши!)

Co ti budu / mám povídat / vyprávět / vykládat!
(kol) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 5b
(Čl. uprostřed vyprávění vůči druhému o něčem zajímavém, pikantním ap. ve snaze zdůraznit sdělované, popř. před sdělením pointy ap.:) **1.** *(myslím, že) to znáš; víš to z vlastní zkušenosti, dovedeš si to představit a není to pro tebe nic nového;* **2.** *to bylo mimořádné, představ si, že …* **2.** Žádná vilka, jak říkal, ale palác s věžičkama, padesáti pokojema, dvěma bazénama, no co ti mám p.! ■ **S** to je působivé velmi, to je mimořádné Co si budeme povídat!, To nemá obdoby!
Ⓐ You know what I mean. Ⓝ Was soll ich dir sagen! Ⓕ (Si tu voyais / avais vu cela!), ! Je ne te dis que ça! Ⓡ Да что и говорить!

Co jsem povídal! *viz* No co jsem říkal!

Co (ty) mi / mně budeš povídat!
(Čl. zvl. zkušený a starší s despektem, pohrdavě a odmítavě vůči neznalému mladšímu druhému a jeho zkušenosti, informaci, popř. i radě ap.:) ty mě nemůžeš ničím překvapit n. poučovat. ■ **S** já odmítám to, ty nevíš nic

Co si budem / budeme povídat!
(kol) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému, zkušenému partnerovi ap. v líčení zkušenosti, zážitku, obvyklé situace a typické reakce své n. třetího na ni ap.:) známe to, víme to a není třeba to rozvádět; známe takovou situaci a víme, jak se obv. řeší, jak to chodí. Neměl sem sice moc času, ale co si b. p.! Za kilo a hodinku mu ten auťák prohlídnout se přece vyplatí, ne? ■ **S** to je známé To je stará historie., Kdo z nás to nezažil?
Ⓐ You know what it's like., What can I say? Ⓝ Unter uns gesagt … Ⓕ ! Inutile de (vous) faire un dessin., (Tout le monde sait / connaît ça.) Ⓡ (Да и так всё ясно / понятно, чего там говорить.)

Co to povídám …!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému při uvědomění si vlastní formulační chyby, že právě řekl něco špatně ap., a jako úvod k opravě:) přeřekl jsem se, spletl jsem se, to jsem říct nechtěl; řekl jsem nesmysl, hloupost (a opravuju se teď …). A kup na ten guláš taky česnek! Co to p. …, cibuli! ■ **S** já zmýlil jsem se, to je nesmysl, to není tak Kozla starýho!
Ⓐ What am I talking about! Ⓝ Was sag ich denn da! Ⓕ Qu'est-ce que je raconte?!

Mně budete° něco povídat! n. **Mně to budete° povídat!**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený obv. rozčileně a odmítavě vůči druhému, druhým a jejich sdělení, negativní zkušenosti, nepříjemné příhodě ap. n. radě ap.:) **1.** *to já znám dobře také, sám to znám velmi dobře a vím, jaké, jak nepříjemné to je;* **2.** *vím dobře, jak to ve skutečnosti je, znám situaci (a proto se nesnažte mě oklamat); to mi neříkejte, nevěřím vám, to já odmítám.* **1.** Mně to b. p.! Soused vodshora nechal běžet celou noc pračku a my měli ráno v bytě potopu! ■ **S** já znám to, já odmítám to Moje řeč.!, To si vykládej svojí babičce!
Ⓐ 1. Tell me about it!, 2. You can't fool me! Ⓝ Ihr wollt mir wohl was weismachen! Ⓕ A qui

le dites-vous!, C'est vous qui le dites! Ⓡ (Что ты мне мозги пудришь!)

Mně to budete povídat! *viz* Mně budete něco povídat!

To mi povídej!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. se zkušeností živě vůči druhému a jeho líčení negativního zážitku, nepříjemné zkušenosti ap.:) já to vím dobře; já to znám sám a vím, jak nepříjemné to je. A: Von ten Karel taky není žádnej svatej. – B: To mi p., já ho jednou viděl, jak dalekohledem čumí do koupelny tý slečně vodnaproti. ■ **S** já znám to Co si budeme povídat!
Ⓐ You're telling me!, Tell me about it!, Too true! Ⓝ Da kannste aber für! Ⓕ À qui le dis-tu!, ! Je ne te le fais pas dire! Ⓡ (Да что ты мне рассказываешь, я сам . . .)

To ti povídám …
(Čl. důrazně vůči druhému ve snaze přimět ho brát jej vážně, respektovat jeho příkaz n. ponaučení ap.:) pamatuj si to a udělej to tak; věř tomu, že … a respektuj to! ■ **S** pamatuj si!, to je tak

Ty mi něco povídej!
(Čl. zkušený odmítavě a pohrdavě vůči druhému v reakci na jeho tvrzení n. chlubení ap.:) to přece vůbec není pravda a nemluv o tom!; nemluvíš pravdu, to ti vůbec nevěřím. ■ **S** já nevěřím, já nevěřím tomu, já odmítám to

Vono / ono se toho povídá!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. skepticky a odmítavě vůči druhému a jím zprostředkovanému tvrzení, pověsti o něčem n. někom, zvl. ve snaze zpochybnit jeho platnost, důvěryhodnost a poukázat na senzacechtivost lidí ap.:) to není, nemusí být pravda, i když se to říká; lidi rádi věří nesmyslům a roznášejí je ochotně dál; nelze věřit všemu, co se říká. A: Představte si, von prej ten její je ňákej makléř a vydělává prej miliony! – B: No, vono se t. p.! Nesmíte taky hned všemu věřit! ■ **S** nevěř tomu!, to není pravda, lidé vykládají nesmysly Lidi toho napovídají!
Ⓐ People say all sorts of things., You can't believe everything you hear. Ⓝ Alles nur Geschwätz! Ⓕ (On raconte n'importe quoi!), (On raconte / dit de ces choses!), (Il y a de ces bruits qui courent!) Ⓡ (Люди наговорят!)

Tobě se to povídá! *viz* Tobě se to (lehko) mluví!

To by bylo dlouhý povídání. n. **To je dlouhý povídání.** *viz* To je (na) dlouhý vyprávění.

To je (jako) povídání vo mrdání.
(kol – nepřízn, zhrub) **0** neměnné ⊟ 1d rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *povídání*
(Čl. odmítavě n. znechuceně a razantně vůči druhým ap., zvl. po dlouhém a bezvýsledném, nezávazném průběhu jednání, diskuze ap.:) to je jen povrchní a úplně neúčinné; je zbytečné takhle mluvit dál. Nechte už toho, stejně nic nevyřešíte! Eště sem neslyšel jedinej pořádnej nápad! To je jako p. vo m. ■ **S** to je zbytečné, to je zmatené To nemá fazónu., Nemá to ani hlavu, ani patu.
Ⓐ It's all wind and piss., He's all mouth and trousers. Ⓝ Alles leeres Geschwätz. Ⓕ ! C'est de l'enculage de mouches. Ⓡ (Это всё одни разговоры.)

Je mnoho povolaných, ale málo vyvolených.
(Čl. zkušeně zvl. vůči ambicióznímu mladému druhému o uzavřeném kruhu mocných, vlivných třetích ap.:) je obtížné proniknout do nejvyšších kruhů a získat moc a vliv, hrstka mocných si totiž přístup tam bedlivě chrání a prověřuje. ■ **S** je těžké proniknout do vrstev nejvyšších ♦ Mt 20,16 a 22,14, srov. lat. *Multi sunt vocati, pauci vero electi.*

Mnoho povyku pro nic. n. **To je° mnoho / moc povyku pro nic.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. kriticky n. posměšně vůči druhému zvl. o třetím a jeho horečnatém spěchu, hledání, zařizování n. aféře a vyhrožování sankcemi ap.:) byl to zcela zbytečný rozruch a nafouknutá aféra; bylo to úplně zbytečné a vlastně na tom vůbec nezáleželo. Napřed honem, je to strašně důležitý, a dyž to nedám včas, že poletím, a nakonec se ukázalo, že to šéf ani nechce. M. p. pro nic. ■ **S** to není důležité, to je zbytečné To je krámů!, Čerta na tom záleží! ♦ Proslaveno mj. i názvem Shakespearovy hry *Much ado about nothing* (1600).
Ⓐ Much ado about nothing., A great fuss over nothing. Ⓝ Viel Lärm um nichts. Ⓕ Beaucoup de bruit pour rien. Ⓡ Много шуму из ничего.

Kdo se povyšuje, bývá / bude ponížen.
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému o snaze jeho n. třetího o kariéru, v kontrastu k průměru lidí n. obvyklému postupu ap.:) člověk s příkrým vzestupem ve své kariéře se zpravidla u moci neudrží a dočká se pádu a ponížení. ■ **S** čl. padá po příkrém vzestupu ♦ Přísloví (Čelakovský); Mt 23,12, srov. dál … *a kdo se ponižuje, bude povýšen.*

Radši / raději / lepší pozdě než / nežli nikdy.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v radě druhému váhajícímu nad vhodností něco udělat kvůli opoždění, pozdnímu rozhodnutí, též jako nesouhlasná reakce na kritiku nad rozhodnutím udělat něco pozdě, po termínu ap.:) je lepší a bývá to kladně oceněno, udělá-li člověk něco vůbec, třebaže pozdě, než kdyby ani nezačal, ani se o to nepokusil. A: Promiň, dřív jsem to nestih, nejela mi tramvaj. – B: No, r. p. než n., sedneme si někam dozadu a pak se omluvíme. ■ **S** je lepší udělat to později než vůbec ne Nikdy není pozdě., Čas nečeká. Pozdě, ale přece. ♦ Přísloví, už z lat., *Potius sero quam numquam*, T. Livius (59 př. n. l. – 17 n. l.), *Dějiny, 4,2,11*, srov. stejně i ve fr. *Mieux vaut tard que jamais.*
Ⓐ Better late than never. Ⓝ Lieber spät als nie. Ⓕ Mieux vaut tard que jamais. Ⓡ Лучше поздно, чем никогда.

Pozdě, ale přece. n. **Spät, aber doch.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. zkušený a moudrý v radě váhajícímu druhému, zvl. s opožděným darem, příchodem, činem, rázným krokem ap.:) není rozhodující, že to bylo vykonáno, že se to uskutečnilo pozdě, ale že to vůbec bylo vykonáno, že se to vůbec uskutečnilo; na některé věci není nikdy pozdě; je dobré, že k tomu vůbec došlo. P., ale p.! Deš sice vo hodinu pozdě, ale dorazils, a to se počítá. ■ **S** raději pozdě než vůbec ne Radši pozdě než nikdy. ♦ Z něm., viz výše, podle dramatu *Piccolomini* (1800) od F. Schillera (1759–1805).
Ⓐ Better late than never. Ⓝ Spät aber doch. Ⓕ ! Il n'est jamais trop tard pour bien faire., ! Mieux vaut tard que jamais.

Se srdečným pozdravem … n. **S pozdravem …**
(Čl. vůči druhému ve zdvořilostní formuli v závěru úředního dopisu těsně před podpisem:) já vás, tě (přátelsky) tímto zdravím. ■ **S** já zdravím vás, já zdravím tě

Pozdravit je slušnost, odpovědět povinnost.
(Čl., rodič zvl. v radě dítěti při jeho výchově, též jako napomenutí, když zapomnělo ap.:) je slušné druhé lidi pozdravit při setkání, ale pokud někdo tebe pozdraví sám první, je nutné mu zdvořile na pozdrav odpovědět. ■ **S** pozdrav!

Pozdravujte (ode mne) doma.
(Čl. formálně a zdvořile při loučení s druhým, zvl. zná-li se s jeho rodiči, rodinou ap.:) vyřiď(te) ode mě pozdrav doma, rodičům, rodině. ■ **S** pozdrav!, pozdrav ho za mě!

Bylo° z toho pozdvižení.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nelibě vůči druhému o reakci třetího, třetích, ostatních, rodiny ap. na nečekanou iritující zprávu, na nebývalé a nepřijatelné, skandální počínání, čin prvního ap. v určitém prostředí ap.:) byl z toho velký rozruch, šok a nemilé překvapení; vyvolalo to rozčilené vzrušení, popř. nesouhlasné reakce a protesty ap. Mívá všelijaký nápady. Ale dyž si přines domů krajtu, b. z t. p. a lidi utíkali z baráku pryč. ■ **S** to je překvapení, rozruch začal To bylo haló!
Ⓐ All hell broke loose. Ⓝ Das machte großes Aufsehen. Ⓕ (Ça a été le bouleversement / l'émoi / l'effervescence / le branle-bas.), ! Ça a fait du bruit (dans Landerneau)!

Co můžeš udělat dneska / dnes, vodlož / odlož na pozejtří / pozítří a zejtra / zítra budeš mít volno.
(Čl. zkušený obv. posměšně n. ironicky vůči neochotnému n. línému druhému n. obecně, zvl. s ohledem na nelákavý úkol, povinnost ap.:) nedělej to, odlož to, a pokud to odložíš ještě dál, vlastně tím získáš pro sebe ještě čas! ■ **S** odlož to! ♦ Var. známého přísloví *Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek.*

Je (hned) poznat, že …
(Čl. formálně, zvl. při popisu vůči čtenářům o nápadném, odlišném, vnějším rysu, o rozpoložení, založení člověka a způsobu jeho projevu, o původu věci n. povaze prostředí podle vnějších známek ap.:) je snadno (na pohled, při prvním seznámení) patrné, že …; dobře se dá rozeznat, vypozorovat, že … ■ **S** to je zřejmé

Poznal, kolik uhodilo.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho vnímání změny, obv. negativní, nebezpečné n. zatím skryté hrozby, odlišné a nepříznivé nálady, rozhodnutí ostatních ap.:) náhle poznal n. věděl, co se (s ním) bude dít, že došlo na něj (a že je odhalený, bude potrestaný ap.). Když přišel domů, žena se sice o dopisu od ředitele nezmínila, ale on poznal, k. u. Čekal bouřku. ■ **S** situace je obtížná, situace obrátila se, on poznal situaci svou Karta se obrátila.
Ⓐ He knew the score., He got the message.

Ⓝ Er wusste, was die Glocke geschlagen hatte. Ⓕ ! Il savait que ça tournerait mal / qu'il passerait un mauvais quart d'heure! Ⓡ (Чует кошка, чьё мясо съела.)

Poznej sám sebe!
(Čl. filozoficky v radě vůči druhému, zvl. jeho přemýšlení o jednání lidí ap.:) chceš-li rozumět druhým lidem, musíš se napřed sám zamyslet nad tím, jaký jsi ty a poznat své nitro. ■ **S** ty pochopíš druhé skrze sebe ♦ Z řec. *gnóthi seauton*, pak lat. *nosce te ipsum*.

Bez poznámek!
(Čl., vedoucí ap. autoritativně v okřiknutí vůči skupině druhých v reakci na jejich nesouhlasné reakce, posměšné n. kritické poznámky při zadávání úkolů, sdělování svého názoru ap.:) mlčte, já nechci vaše námitky, narážky, ani žádný komentář vůbec poslouchat!; nepřipouštím žádné námitky! ■ **S** mlč!

Dávej° si pozor na hubu / jazyk! n. **Pozor / bacha na hubu / jazyk!**
(kol; zhrub) **0** neměnné ⊠7a stoup.-kles. rozk. (od 4. slova)
(Čl. zvl. autoritativní a s mocí ve výhrůžce vůči neuctivému druhému a jeho neopatrné kritice ap.:) buď opatrný na to, co říkáš, a moc zbytečně nekritizuj, nepomlouvej n. nedělej narážky!; radši mlč, nebo tě za to potrestám n. se ti pomstím! Kamaráde, d. si p. na h.! Šéf je na takový nejapný poznámky háklivej! ■ **S** mlč!, nedráždi mě!, mluv s rozmyslem! Nech těch keců!, Pozor na jazyk!
Ⓐ Don't go shooting your mouth off! Ⓝ Hüte deine Zunge! Ⓕ ! Fais attention / gaffe à ce que tu dis / va dire! Ⓡ Держи язык за зубами!

Pozor, zlý pes!
(Čl., zvl. majitel vůči druhým v upozornění n. varování, zvl. jako nápis na vratech venkovského domu, dveřích do dvora o útočném psovi:) upozorňujeme na nebezpečí napadení, pokousání psem (a proto ho nedrážděte, nepřibližujte se k němu ap.). ■ **S** pes je zlý ♦ Srov. lat. *Cave canem!*, tj. *Střez se psa!*

Pozor, vyletí ptáček! *viz* (Pozor!) Vyletí ptáček!

Dej° na sebe pozor!
(kol) **0** neměnné ⊠7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší nabádavě, starostlivě vůči blízkému druhému, rodič vůči dítěti ap. při loučení před jeho odjezdem do neznámého prostředí, zvl. na delší dobu ap.:) buď (na sebe) opatrný, nevystavuj se nebezpečí a opatruj se dobře! Dej na s. p., ať se nám v pořádku zas z tý Ameriky vrátíš! ■ **S** buď opatrný! Drž se zpátky!, Dávej si bacha!
Ⓐ Look after yourself!, Take care (of yourself)! Ⓝ Pass gut auf dich auf. Ⓕ Fais (bien) attention à toi!

Dej si na mě pozor!
(kol) **0** neměnné ⊠7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** dát si pozor
(Čl. s autoritou, mocí varovně vůči provokujícímu, drzému druhému, zvl. dělá-li n. říká-li něco nedovoleného, nežádoucího ap.:) neprovokuj mě, můžu tě potrestat, být ti nebezpečný n. ti způsobit nepříjemnost, potíže! Já sem sice tolerantní, ale tohle poslouchat nebudu! Dej si na mě p., chlapečku! ■ **S** buď opatrný!, neprovokuj!, nedráždi mě!, nebuď drzý! Pozor na hubu!
Ⓐ You look out!, Watch it! Ⓝ Reiß dich zusammen., Nimm dich in Acht vor mir. Ⓕ (Prendre garde à moi!), ! Ne me cherche pas (tu vas me trouver!) Ⓡ Попридержи язык!

Bez božího požehnání marné lidské namáhání.
(Čl. zbožný v komentáři k druhému a jeho snaze, popř. úspěchu ap.:) člověk sám nic nezmůže, vše, tedy i úspěch, je v rukou boha, osudu; záleží na bohu, osudu, dosáhne-li člověk svým úsilím cíle. ■ **S** bůh pomůže ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

poženu *viz* hnát

Už se na tom pracuje.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému obv. vyhýbavě, neurčitě a ve snaze ho uklidnit v reakci na jeho netrpělivý dotaz a snahu se dovědět, kdy první dokončí svěřený úkol n. zda on n. třetí už vůbec začal něco vykonávat ap.:) neobávej se, můžeš se spolehnout, už se to řeší, připravuje, provádí ap.; už jsem se tím začal zabývat a bude to zařízeno. A: Kdy dostanu ty tabulky? – B: Už se na tom p. ■ **S** to bude vyřešeno, to připravuje se, spolehni se!
Ⓐ It's on the way., We're working on it. Ⓝ Ist schon in Arbeit. Ⓕ ! On s'y est mis!, On y travaille déjà!, Á! On est dessus!, ! C'est en route / marche. Ⓡ Работаем не покладая рук.

Nejsem-li na svém pracovišti, jsem na cestě k socialismu.
(Čl. posměšně vůči druhým ve snaze parodovat socialistická hesla a často zakrýt vlastní činnost, nicnedělání ap.:) i já navenek podporuji režim, ale dělám si ve skutečnosti a tajně, co chci já sám; ignoruji oficiální hesla a dělám si, co chci.

P

■ **S** já podporuju režim navenek, já nerespektuju to ♦ Jeden z nápisů neformálně užívaných v 70.–80. letech, zesměšňující komunistický slogan o cestě k socialismu, po které všichni údajně šli.

Praga caput regni.
(Čl. zkušený vůči druhému odkazující s respektem na dominantní postavení Prahy ve veřejném životě země, její slavnou historii ap.:) v Praze jsou soustředěny všechny důležité instituce a vše se tam odjakživa rozhoduje; Praha je z měst nejdůležitější. ■ **S** Praha je nejdůležitější ♦ Lat. *Praha hlava království*, mj. i nápis na její Staroměstské radnici.

V Praze blaze tomu, kdo má peníze. n. **V Praze blaze, ale draze.**
(Čl. zkušený vůči druhému v kritickém komentáři k životním poměrům a možnostem života, někdy s jistou závistí o bohatých třetích žijících v Praze, též jako odpověď na otázku mimopražského druhého Jak je v Praze? *ap.:) pobyt, život v Praze jsou příjemné, ale nákladné, dražší než jinde; v Praze se žije dobře, když jsi bohatý.* ■ **S** Praha je příjemná ale drahá ♦ Přísloví (Čelakovský).

Co je Praha Prahou …
(Čl. zvl. starší vůči druhému o své paměti a znalosti n. v komentáři ke své opakované zkušenosti ze života, zvl. v hlavním městě ap.:) odjakživa, vždycky (to tak bylo n. to v Praze platilo, se dělalo ap.). Co je P. P., nebyla doprava tak drahá jako dneska. ■ **S** vždy

Už sme / jsme z Prahy doma!
(Čl. vůči druhému po předchozím nechápání spletitých vztahů, nejasnosti ap. v reakci na jeho n. své náhlé pochopení, uvědomění si souvislostí, obv. jen při jejich náznaku ap.:) už tomu konečně rozumím, rozumí; teď konečně vím, ví, jaká je situace. ■ **S** já chápu to, on pochopil to

My Prahu nedáme, radši ji zbouráme!
(Čl. zkušený poněkud furiantsky a vlastenecky vůči druhým, zvl. v reakci na možnost ohrožení milované Prahy ap.:) my se budeme bránit; bude-li Praha ohrožena, je třeba ji chránit a nelze ji vydat na pospas nepříteli. ■ **S** Praha musí se chránit, my budeme bránit ♦ Ze známé populární a vlastenecké staropražské písně K. Hašlera (1879–1941).

Usedá / sedá na to (už) prach.
Nom prach zapomnění
(Čl. informovaný vůči druhému obv. s povzdechem nad důležitým dokumentem, knihou, žádostí ap. a jejím koncem n. průběhem jejího projednávání n. zájmu o ni ap., zvl. s ohledem na úřad n. veřejnost, často v kontrastu k původní aktuálnosti a významu:) (někde to leží a) nikdo už o to nemá zájem n. snahu se tím zabývat; zapomnělo se na to a už to není aktuální. ■ **S** nikdo nezajímá se o to, to je zapomenuté

Prach a broky!
(Čl. zvl. starší dříve vůči druhému v důrazném zaklení, někdy žertovném, a ve snaze si ulevit v rozčilení nad nečekaným neúspěchem, překážkou, komplikací, též žertovně ap.:) to rozčiluje, zlobí mě a jsem nespokojený; mám vztek, zlost. ■ **S** já mám vztek, to rozčiluje mě ♦ Někdy i v širší var. … *do bot cvoky*, pův. snad vojenský, pak i lesnický výraz.

Prach jsi a v prach se obrátíš / navrátíš! *viz* Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš.

Prachy na ruku! *viz* Peníze na ruku!

Prachy budou a my (tu) nebudem. *viz* Peníze (tu) budou, (jenom) my tu nebudem.

To je za jedny prachy. *viz* To je za jedny peníze.

Stojí to / to je za všechny prachy / peníze. *viz* To je za všechny drobný!

Mám to z dobrýho / dobrého pramene.
(Čl. důvěrně vůči druhému o závažné a zatím neveřejné změně, chystané události, kroku ap., obv. s odstínem převahy v oblasti informovanosti a ve snaze nesdělit svůj zdroj a nekompromitovat ho ap.:) je to tak a vím to bezpečně; věř mi, moje informace, údaje, zjištění ap. jsou spolehlivé, od spolehlivého n. dobře informovaného člověka. ■ **S** já vím, věř mi!, spolehni se!

Pramen vysychá.
(Čl. vůči druhému v nespokojeném komentáři o penězích plynoucích z doposud dobrého zdroje, kvůli bankrotu ap., popř. též o zdroji informací, inspirace ap.:) slábne a končí pravidelný zdroj, přísun peněz ap.; ta výhodná možnost n. zdroj končí a nastává nepříjemné období. ■ **S** zdroj končí

Dobrý prase všechno spase.
(Čl. posměšně, pohrdavě n. žertovně vůči druhému obv. o třetím a jeho postoji k jídlu, zvl. bez ohledu na kvalitu, chuť, kombinaci ap., též dobromyslně o sobě:) je v jídle nevybíravý a nenáročný a dokáže snísť leccos, i jídlo špatné kvality, a neuškodí mu to; sní všechno, vůbec to není labužník. Člověče, na tom koláči byla mrtvá moucha a tys

ji spolk! No jo, d. p. v. s. ■ **S** on je nenáročný v jídle

Potřebuje to jako prase drbání. *viz* Potřebuje to jako svině drbání.

Sluší mu to jako praseti foremetka.
Komp sluší mu to jak praseti foremetka
(Čl. o druhém nevhodně n. nezvykle oblečeném, též v neladících částech oděvu ap.:) vůbec mu to nesluší a vypadá v tom podivně a směšně. ■ **S** to nesluší mu

Prase kozu potrkalo!
(Čl. vůči druhému, často dítěti v žertovné a vyhýbavé odpovědi, obv. v reakci na jeho otázku „Co se stalo?“:) nic důležitého n. pro tebe zajímavého se nestalo; nebuď zbytečně zvědavý, vůbec nic se nestalo! ■ **S** nic nestalo se

Je to těžký jako prase. *viz* Je to (těžký) jako bejk.

Ani za zlatý prase / tele!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zásadně, kategoricky v odpovědi vůči druhému na jeho nepřijatelný návrh, nabídku velmi nepříjemné možnosti ap.:) to naprosto odmítám a za žádnou cenu to nechci n. s tím nesouhlasím; za žádnou cenu to neudělám, na to nepřistoupím. Nejel bych tam ani za z. p.! Dyť je to hrozná díra! ■ **S** já nechci, já odmítám to Ani za boha!, To tě nesmí ani napadnout!
Ⓐ (I wouldn't do it) / not for all the tea in China!, (I wouldn't do it) / not even if you paid me (to). Ⓝ Nicht für Geld und gute Worte! Ⓕ ! Pour tout l'or du monde …!, ! À aucun prix!, ! Pour rien au monde! Ⓡ Ни за что на свете!

Ani prase se v tom nevyzná! n. **V tom aby se prase vyznalo!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nespokojeně a rozladěně n. vztekle vůči druhému po své snaze pochopit složitý n. chaotický systém, uspořádání třetího, vyznat se ve složité konstrukci, stavbě přístroje, zvl. s cílem ho opravit, uvést do chodu, popř. o nečitelném, chaotickém rukopisu, poznámkách ap.:) je to velmi složité a nepřehledné a rozčiluje mě to; je to hrozně, zcela nečitelné. To je ale pitomej návod! Ani p. se v tom n.! ■ **S** já nevyznám se v tom, to je chaos Čert aby se v tom vyznal.
Ⓐ I / you can't make head or tail of it., It doesn't make a blind bit of sense. Ⓝ Darin kennt sich doch kein Schwein aus. Ⓕ ! Une poule n'y retrouverait pas ses poussins., ! Même une truie n'y retrouverait pas ses petits! Ⓡ В этом сам чёрт ногу сломит!

Ani prase by to nežralo! n. **To by ani prase nežralo!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému znechuceně, s odporem a odmítavě o jídle, zvl. podávaném v jídelně ap.:) je to velmi nechutné, nedobré; je to odporné a nedá se to jíst. No a když někdo nechtěl ve školce jíst, tak mu smíchali za trest polívku s druhým chodem. Ani p. by to n.! ■ **S** to je nechutné To je blaf., Je to jak vyvařený fusekle.
Ⓐ It's (quite) disgusting., It (fair) turns your stomach., (It isn't fit for human consumption.) Ⓝ Das frisst doch kein Schwein. Ⓕ ! Même un cochon n'en voudrait pas! Ⓡ Такого бы даже свиньи не ели.

V tom aby se prase vyznalo! *viz* Ani prase se v tom nevyzná!

Až to praskne … *viz* Až to rupne …

Praskne na to … (stovka / kilo).
(Čl. zkušený vůči druhému o ceně, obv. relativně vyšší, za zamýšlenou koupi předmětu, služby ap., též za nadstandardní věc, službu ap.:) bude to stát, je nutné za to zaplatit, je třeba na to obětovat (sto korun). ■ **S** to stojí x

Už to prasklo!
(Čl. informovaný vůči druhému o tajené skutečnosti n. činu, nedovolené činnosti, podvodu ap., zvl. s ohledem na veřejnost, zákon ap. a následný skandál:) bylo to odhaleno n. vyzradilo se to a vešlo to ve (všeobecnou) známost. ■ **S** to bylo prozrazeno ♦ Též v podobě *Kdyby to prasklo* …

Praštilo ho to.
(Čl. vůči druhému o třetím zvl. v důsledku manipulace s elektrickým proudem:) dostal elektrickou ránu, šok; utrpěl úraz (a bolí ho to n. je nemocný). ■ **S** on byl raněný

Já bych do toho praštil! *viz* Já bych do toho kop(nul)!

Kdy do toho praštíš?
(Čl. zvl. starší ve zvědavém dotazu vůči známému chlapci n. dívce, zvl. po delší známosti:) kdy se konečně oženíš n. rozhodneš oženit?; kdy se konečně vdáš n. rozhodneš vdát? A: Tak co, kdy do toho p.? – B: No, už asi brzo, Majka chce, abysme se

vzali eště před velikonocema. ■ **S** kdy oženíš se?, kdy vdáš se?

To je prašť jako uhoď.
(Čl. vůči druhému při zvažování dvou nedobrých, ne zcela optimálních alternativ řešení, volby z hlediska nástroje, prostředku, postupu ap. v dané situaci vzhledem k potřebě, cíli:) to je obojí stejné a příliš n. vůbec to nepomůže; je těžké si vybrat, ani jedna z možností není vhodná ap. ■ **S** to je stejné, to nepomůže

Už je (taky) na pravdě boží.
(Čl. zvl. starší vůči druhému o známém a obv. starším třetím, zvl. při náhodné zmínce o něm ap., s odstínem normálnosti smrti v tom věku:) už je (taky) nějakou dobu mrtvý; už (taky) zemřel. ■ **S** on je mrtvý už

Čistá pravda! *viz* To je svatá pravda!

Pro pravdu se lidi nejvíc zloběj / zlobí / rádi hněvaj / rádi hněvají. n. **Pro pravdu se člověk nejvíc zlobí.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⩦ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři, jízlivé reakci na třetího n. druhého a jeho podrážděnou n. bouřlivou zástupnou odpověď, reakci na oprávněnou výtku, kritiku prvního n. třetího ap.:) každý člověk své vlastní chyby, nedostatky přiznává, uznává jen těžko, nerad a pociťuje nelibost, odpor při jejich připomenutí; člověk neslyší rád nepříjemnou kritiku, pravdu o sobě a obv. ji nepřijímá klidně, vyrovnaně n. s pochopením. A: Cože? Tak já prej neumím zacházet s internetem! – B: No, pro p. se l. n. z.! ■ **S** čl. reaguje nedobře na kritiku sebe, čl. nepřijímá kritiku klidně Nezlob se na zrcadlo, máš-li křivou hubu. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Nocet saepe verum dicere, říkat pravdu často škodí*, Phaedrus (asi 15 př. n. l. – 50 n. l.), *Bajky – appendix, 1,15,1.*

Ⓐ As scarce as truth is, the supply has always been in excess of demand., (The truth is not always palatable.) Ⓝ Mit der Wahrheit macht man sich Feinde. Ⓕ ! Il n'y a que la vérité qui blesse. Ⓡ Правда никому не нравится.

Pravda nenávist plodí.
(Čl. moudrý vůči druhému zvl. v radě a o nutnosti dobře zvážit kdy a komu je vhodné říct pravdu ap., zvl. s ohledem na možnou nepříznivou reakci:) říct někomu nepříjemnou pravdu může druhého člověka antagonizovat, popudit n. v něm vyvolat nenávist k mluvčímu, jakkoliv neoprávněnou; sdělení pravdivé informace nemusí mít vždy pozitivní účinky, může vyvolat i odpor ap. Já bych mu neříkal, že jsme byli spolu. P. n. p. ■ **S** pravda nepříjemná vyvolává nenávist, čl. nepřijímá kritiku klidně ♦ Přísloví, z lat. *Veritas odium parit, pravda rodí nenávist*, P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Dívka z Andru, 68* a další, srov. i *Pro pravdu se lidé nejvíc zloběj / hněvaj.*

Pravda vyjde vždycky najevo / na světlo / na povrch (jako olej nad vodu).
(kol – neutr) **0** neměnné ⩦ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v radě, zvl. v reakci na jeho snahu lhát, zapírat n. čl. poškozený, ukřivděný ap. ve výhrůžce vůči nespravedlivému, momentálně dominujícímu druhému, popř. ve snaze utěšit sebe sama ap.:) (není dobré lhát, zapírat, zakrývat ap., protože) pravdu se lidi vždycky nakonec dovědí; nic nezůstane utajeno navždy, a jak to ve skutečnosti je, se vždycky podaří jednou odhalit. Na tvém místě bych nic netajil. P. v. stejně v. n. ■ **S** pravda nedá se utajit Šídlo v pytli neutajíš. ♦ Přísloví; var. v závorce jen v kombinaci s var. *na povrch.*

Ⓐ The truth will out. Ⓝ Die Sonne bringt es an den Tag. Ⓕ (La vérité finit toujours par triompher.), (On finit toujours par savoir la vérité.) Ⓡ ! Шила в мешке не утаишь.

Hledaj pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti.
(Čl. vzdělaný nabádavě vůči druhému, druhým zvl. ve snaze posílit je ve víře ve smysl a etiku svého úsilí, boje ap.:) pravda je zásadní a základní a je třeba o ni všemožně usilovat. ■ **S** hledej pravdu! ♦ J. Hus (asi 1371–1415), *Výklad viery, desatera a páteře* (1412).

Pravda zůstane pravdou a lež lží.
(Čl. zvl. moudrý a zkušený vůči druhému v komentáři ke třetímu a jeho snaze obv. zatajit n. zkrášlit nepříjemnou realitu, svůj nepříznivý čin, skutek ap., zvl. ze studu n. s ohledem na jiné lidi, veřejnost ap.:) pravdu, skutečný stav věcí nelze utajit a vždy se nakonec vyjeví, objeví (přes všechny pokusy ji zastřít, vydávat za ni lež ap.); lež, přetvářka, podvod ap. jsou svou podstatou špatné a nelze je změnit ani stále zakrývat. ■ **S** pravda nedá se utajit ♦ Přísloví.

Je to pravda pravdoucí!
(Zvl. čl. starší vůči druhému potvrzující sdělenou informaci, zvl. neobvyklou, nepravděpodobnou, n.

ve snaze zvýšit její důvěryhodnost ap.:) (dosvědčuji, přísahám, že) je to opravdu tak (jak říkám / někdo říká). ■ **S** to je pravda, to je tak

Svatosvatá pravda! *viz* To je svatá pravda!

To je svatá pravda! n. **Svatá / čistá pravda!** n. **Svatosvatá pravda!**
(Čl. vůči druhému ve snaze potvrdit pravdivost jeho tvrzení n. hodnocení, zvl. na základě dlouhé a osvědčené zkušenosti, n. vyjádřit s ním souhlas ap.:) to je pravda a platí i tentokrát; je to opravdu tak, to můžu dosvědčit. A: Ty známky je třeba si vopravit, aby byla před přijímačkama lepší šance. – B: To je s. p. ■ **S** to je pravda, to je tak ♦ Poslední var. je starší a řídká.

Pravda vyjde na světlo jako olej na vodu. *viz* Pravda vyjde vždycky najevo (jako olej nad vodu).

Nejspíše vopilej / opilý pravdu poví / řekne.
(Čl. zkušený vůči druhému obv. v komentáři ke třetímu a jeho neopatrnosti, bezstarostnosti ve vztahu k důvěrnosti, tajemství ap., v důsledku alkoholu, popř. rozjaření z dobré společnosti ap., též v radě, jak se důvěrnou informaci dovědět:) opilý člověk se stává hovorný a dokáže pak být upřímný n. ztrácí zábrany a prozradí i tajemství, skutečnou pravdu ap. ■ **S** čl. opilý prozradí pravdu ♦ Přísloví (Čelakovský), ale už i J. A. Komenský aj., srov. lat. *Qua vinum influit, refluent decreta bibentis, kudy se vlévá víno, proudí (i) tajemství pijáka* (Walther 22 904).

Není-li to pravda, je to dobře vymyšleno. *viz* Se non è vero, è (molto) bene trovato.

Co je pravda?
(Čl. moudrý vůči druhému poněkud filozoficky v reakci na sporná tvrzení, vzájemně si odporující fakta ap., obv. s odstínem obtížnosti, popř. nemožnosti je ověřit ap. a proti snaze druhého mít jistotu n. jen při pochybnosti a v samomluvě:) pravda bývá závislá na mluvčím a jeho hledisku, zájmu ap., a je tedy relativní; nevím, co je (z toho) pravda. Včeras říkal, žes s Petrem už mluvil, ale Honza říká, že byl včera Petr nemocnej. Tak co je p.? ■ **S** pravda je relativní ♦ Srov. J 18,38, kde se ptá Pilát.

… jen co je pravda.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým v dodatku k vlastnímu konstatování, hodnotící poznámce, často kritické, nesouhlasné, k dotvrzení n. intenzifikaci a s odstínem obecné platnosti své poznámky:) je to opravdu tak; tak to (bohužel) skutečně je.* Pivo, cigarety, drogy, a to je mu teprv šestnáct. To je ale mládež, jen co je p. ■ **S** to je tak, to je pravda To je fakt., To nelze popřít.
Ⓐ … isn't it, just? Ⓝ Alles, was recht ist … Ⓕ ! … pour sûr., … ça c'est (malheureusement) vrai. Ⓡ Что правда, то правда.

Je to pravda!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. zvl. starší přátelsky n. žertovně a sympaticky vůči blízkému n. známému druhému v reakci na jeho nechtěné kýchnutí, obv. následující po jeho výroku, často i obyčejné poznámce ap.:) zřejmě máš pravdu (když jsi tak významně kýchl) a jako by to potvrzovalo, co říkáš.* ■ **S** já potvrzuju to, to je tak Pozdrav pánbůh – dej(ž) to pánbůh.
Ⓐ Bless you! Ⓝ Das ist wahr! Ⓕ C'est vrai! Ⓡ Чистая правда!

To je pravda.
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho pozorování, zkušenost ap., zvl. ve snaze mu sdělit, často uprostřed jeho řeči, svůj jasný souhlas:) je to tak, to odpovídá realitě a souhlasím s tebou. ■ **S** to je pravda, já souhlasím s tebou

Že by to byla pravda?
(Čl. nejistě, s pochybami vůči druhému o údajném faktu, události ap., zvl. po původním odmítání a v reakci na dodatečnou, zčásti potvrzující informaci, náznak ap.:) nejsem si už tak jistý, začínám váhat a připouštět, že to může být pravda; je možné, že to je skutečně tak (jak říkáš, čemuž jsem dosud nevěřil). A: Sám říkáte, že váš přítel měl horečku. – B: Že by to b. p.? A byl nemocnej? ■ **S** já váhám, já pochybuju, to je pravda

Pravdu díš!
(Čl. zvl. starší a obv. žertovně vůči blízkému druhému a jeho názoru, výroku, hodnocení ap.:) souhlasím s tebou; je pravda, co říkáš. A: Ta zelená značka ukazovala vpravo. – B: P. d.! ■ **S** to je pravda

S pravdou nejdál dojdeš!
(Čl. zkušený v radě vůči druhému pro další etický postup n. jako životní zásada, za ideálního předpokladu, že pravdomluvnost se vyplácí ap.:) když budeš říkat pravdu a nebudeš lhát, podvádět ap., budeš mít úspěchy. ■ **S** nelži!, pravda je nejdůležitější

Pravda se sama hájí.
(Čl. zvl. zkušený, moudrý vůči druhému o marnosti snahy třetího překroutit pravý stav věcí, zakrýt

P

skutečnost ap.:) pravda má mnoho souvislostí s jinými fakty a nakonec se (snadno) přirozeně odhalí i při pokusu o nepravdivý výklad; skutečná podoba toho vyplyne (nakonec) sama. ■ **S** pravda nedá se utajit ♦ Přísloví (Čelakovský).

Milujte se a pravdu / pravdy každému přejte.
(Čl. zvl. starší idealisticky, altruisticky a vůči druhému, druhým ve sdružení, společnosti ap., zvl. ve snaze uklidnit nesváry:) buďte demokraté, naslouchejte otevřeně a nepředpojatě svým názorům a žijte svorně!; smiřte se spolu a respektujte svoje názory! Tak už se nehádejte. Jak praví klasik, m. se a p. k. p. ■ **S** buďte svorní!, buď demokratický a poslouchej lidi! ♦ J. Hus (asi 1371–1415).

To máš° pravdu!
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. vůči druhému v kladné reakci na jeho návrh, hodnocení ap.:) souhlasím s tebou, je to pravda n. správné; v tom s tebou souhlasím. A: Hele, měli bysme ty umělohmotný vobaly dávat do zvláštního pytle. – B: No, to m. p. ■ **S** to je pravda, to je správné To je fakt., Tak se to patří!
Ⓐ You're right there. Ⓝ Da hast du recht! Ⓕ T'as raison! Ⓡ Это ты прав!

Každý / každej má svou pravdu.
(Čl. informovaný, zasvěcený zdrženlivě vůči druhému v postoji, posuzování zvl. třetího a čtvrtého, popř. více lidí bojujících, usilujících o převahu, získání převahy ve sporu ap., zvl. z hlediska různých aspektů:) každý z nich (na tom) právem, logicky zdůrazňuje jinou stránku, rys ap. a nelze rozhodnout o správnosti jen jednoho; (částečnou) pravdu mají oba, ale každý jinak n. v něčem jiném. ■ **S** nelze rozhodnout, každý má pravdu

Pravdu sobě mluvme, dobří k sobě buďme!
(Čl. zvl. starší a s autoritou vůči druhým v radě, ponaučení, zvl. v rámci spolku, společnosti ap., na základě své víry v dobré lidské vlastnosti:) buďme navzájem upřímní a přátelští!; budeme-li k jiným upřímní a přátelští, budou se oni k nám chovat stejně. ■ **S** mluv pravdu!, nelži!

… není-liž pravda?
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 2b stoup. zjišť.ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému dovolávající se u něj potvrzení správnosti, pravdivosti svého názoru, postoje, kritického hodnocení ap., obv. po jeho vyslovení a často bez očekávání odpovědi ap.:) souhlasíš s tím n. se mnou?; … myslím, že se nemýlím; snad v tomto se mnou souhlasíš. Lepší je v klidu si o tom promluvit než se navzájem na dálku osočovat, n. p.? ■ **S** je to tak?, souhlasíš? Co říkáte?, Že jo / ano?
Ⓐ … isn't that so? Ⓝ … nicht wahr? Ⓕ N'est-ce pas vrai?, Pas vrai?, N'est-il pas vrai? Ⓡ … не правда ли?

Asi nebudu daleko od pravdy (když řeknu, že …).
(Čl. zkušený vůči druhému o tušeném stavu vývoje, situace n. záměru třetího ap., obv. na základě různých náznaků:) myslím, soudím, odhaduju, že to tak je, jak říkám n. že …; domnívám se, že můj odhad je velmi blízko skutečnosti. ■ **S** já tuším to, já myslím

To už dávno není pravda.
(Čl. zvl. starší vůči druhému při vzpomínce n. zvl. v reakci na připomínku dřívější situace n. jeho činnosti, zájmu, schopnosti, dovednosti ap., někdy ve vysvětlení jeho mylného předpokladu ap.:) to už bohužel zmizelo, pominulo a není to tak; to se časem zcela změnilo a neplatí to už. A: Hele, co ti to udělá vylízt k nám na střechu a vopravit to tam! Dyťs bejval horolezec. – B: Jo, to už d. n. p. Já už ve svým věku musím bejt vopatrnej! ■ **S** to není tak, to neplatí už, to změnilo se

To už (ani) není pravda.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší vůči blízkému druhému nostalgicky o svém dávném zážitku, schopnosti, dovednosti, úspěchu ap.:) (bylo to tak a bylo to příjemné ap., ale) už to je velmi dávno; to už tak dávno není, to už dlouho neplatí. A: Tys prej v mládí závodila v gymnastice. – B: To už n. p. ■ **S** to je dávno už … ani už nepamatuju., Vod tý doby už uběhlo hodně vody.
Ⓐ Those were the days! Ⓕ Ce n'est (même) plus vrai. Ⓡ С тех пор много воды утекло.

To přece není pravda!
(Čl. vůči druhému, druhým obv. rozhořčeně v obraně vůči nepravdivému tvrzení, popisu ap. n. nespravedlivému obvinění sebe n. třetího, naříkání, napadení ap.) tak to nebylo, není a já to tvrzení odmítám; to je lež a to se vůbec nestalo. Já že sem se vopil? Kdo to říká? To p. n. p.! ■ **S** to není tak, to není pravda, já odmítám to

To snad (ani) není pravda!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rozzlobeně, udiveně a někdy nevěřícně vůči druhému v povzdechu nad zjištěním nečekaného

nevhodného chování, kroku třetího, náhlé nepříjemné změny ap., v reakci na svůj nezdar, často o neposlušném dítěti ap.:) je to tak nepříjemné, že tomu téměř nevěřím; zdá se mi to zcela nepravděpodobné a jsem z toho zklamaný, rozzlobený n. tím znepokojený. To s. n. p.! Řeknu mu, že má ležet v posteli, a von si místo toho loví ryby z akvária a dává je na talíř! ■ **S** to irituje mě, to je nepříjemné, já mám vztek Aby to / ho čert vzal!, Já se picnu!, To není možný!

Ⓐ I don't believe it!, I can't believe what I'm seeing / hearing! Ⓝ Das kann doch wohl nicht wahr sein! Ⓕ Ce n'est pas vrai, tout de même!, Ce n'est quand même pas vrai! Ⓡ Ну что за дела!

To není žádná pravda!
(Čl., často dítě vůči druhému, druhým důrazně ve snaze bránit se pomluvě, obvinění, nepříznivému tvrzení o sobě, někdy jen v neochotě se ze studu přiznat a obvinění přijmout ap.:) to je lež, tak to není, nebylo a já to odmítám, popírám. To n. ž. p.! S nikým jsem o tom nemluvil! ■ **S** to není pravda, já odmítám to

… nemám pravdu?
(Čl. vůči druhému na závěr své kritiky vytýkající mu jeho čin, jednání, povahový rys, přetvářku ap. ve snaze získat od něj potvrzení svého názoru, hodnocení ap.:) uznej, že je pravdivé, co říkám!; myslím, že to je tak, jak říkám, a očekávám, že se mnou budeš souhlasit n. že to přiznáš. Dyť se můžem vo to snadno rozdělit, n. p.? ■ **S** je to tak?, souhlasíš?

To nemůže být pravda!
(Čl. vystrašeně, užasle a nevěřícně vůči druhému v reakci na šokující, katastrofální zprávu, zvl. o blízkém třetím, jeho smrti ap.:) to je hrozné a já tomu nechci věřit. ■ **S** to je hrozné, já nevěřím tomu

To se (moc) pravdě nepodobá. n. **Je to pravdě nepodobné / nepodobno.**
(Čl. zkušený a obv. starší vůči druhému o tvrzení jeho n. třetího, vysvětlení n. vylíčení události, odhadu dalšího vývoje, domněnce, nadhozené možnosti ap.:) to není příliš pravděpodobné n. věrohodné a já tomu nevěřím, myslím si, že tak to není, nebylo n. nebude. ■ **S** to není pravda, to je nepravděpodobné, já nevěřím

Abych pravdu řek / řekl … n. **Po pravdě řečeno …**
(Čl. ve snaze doplnit své vysvětlení, líčení, tvrzení, zvl. o nepříjemnou zamlčenou stránku, fakt nepříznivý pro sebe n. třetího ap., též s důrazem na subjektivnost svého názoru n. nejistotu ap., často v reakci na otázku:) musím přiznat, že …; pokud to mám říct, tak …; můj názor je ten, že …; ve skutečnosti. A. p. ř., moc se mi ten vobraz nelíbí. Nějak mu nerozumím. ■ **S** já přiznávám, já myslím

Po pravdě řečeno … *viz* Abych pravdu řek …

Pravdu těžko utajit.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři a proti jeho snaze n. úmyslu zastírat, předstírat v rozporu se skutečností něco jiného ap.:) pravda se vždy nakonec projeví, objeví a nedá se trvale utajit. ■ **S** pravda nedá se utajit ♦ Přísloví (Čelakovský).

Pravda vítězí.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým odkazující na známé heslo, zvl. po úspěšném vybojování společné věci, prosazení spravedlivého posouzení svého sporu ap.:) spravedlivý boj je nakonec úspěšný a vždy ukáže pravdu, jak to opravdu bylo ap.; spravedlivého, oprávněného cíle se dosáhne vždy, ale až po boji. ■ **S** cíl spravedlivý dosáhne se bojem ♦ Přísloví, srov. už lat. *Veritas vincit*, heslo už Jiřího z Poděbrad, dnes na zástavě českých prezidentů, srov. i heslo Husovo *Super omnia vincit veritas, pravda vítězí nade vším.*

To zní moc krásně na to, aby to byla pravda.
(Čl. zkušený nedůvěřivě vůči druhému v komentáři k neobvykle pozitivní zprávě, nabídce ap.:) to vypadá příliš dobře, příjemně, výhodně ap., a proto tomu zatím úplně nevěřím; to zní nevěrohodně příznivě. ■ **S** to je příznivé ale nepravděpodobné, já nevěřím tomu, to zní dobře ale nevěrohodně

Ba pravda! n. **No pravda!**
(Čl. zvl. starší vůči druhému ve snaze potvrdit, podpořit jeho tvrzení, názor, hodnocení ap.:) ano, s tím souhlasím; to je tak a můžu to potvrdit; taky si to myslím. ■ **S** já souhlasím, to je pravda

Na mou pravdu! *viz* Na mou věru.

No pravda. *viz* Ba pravda!

Není zlých pravd, ale jsou zlé skutečnosti.
(Čl. zvl. sečtělý a moudrý vůči druhému v komentáři a proti jeho povzdechu, nespokojenosti, zklamání z nepříjemné zprávy, formulace ap.:) nepříjemná a nepříznivá formulace, zpráva ap. je jen formou a odrazem takových faktů, a je tedy nesmyslné hodnotit ji a ne nepříznivá fakta. ■ **S** fakta jsou rozhodující a ne vyjádření ♦ J. Čapek (1887–1945).

P

Pravice neví, co dělá levice. *viz* Levice neví, co dělá pravice.

Je (nepsaným) pravidlem (že / Inf). n. **To je nepsané pravidlo.**
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému o zavedeném, přijatém postupu n. přístupu k řešení problému, místní zvyklosti, zvl. jako upozornění, popř. ve výzvě k následování vůči nově příchozímu ap.:) lidé to tu dělají obvykle tak, že …; obvykle to bývá tak, že …; zpravidla to bývá tak, že …; přijalo se za tradici (že / Inf). Je n. p., že žena má před mužem přednost. ■ **S** pravidlo je (že)

Není pravidla bez výjimky. n. **Z každého pravidla je / existuje výjimka.**
(Čl. zkušený vůči druhému o pravidlu, nařízení ap. a síle jeho platnosti ap., zvl. s ohledem na přílišnou komplikovanost oblasti reality:) vždy se najdou, jsou zvláštní případy, které se nedají postihnout pravidlem; každé pravidlo, nařízení je nedokonalé a lze ho obejít, pozastavit ap. Třeba tu pokutu nebudeš muset platit. N. p. bez v. ■ **S** pravidlo má výjimky

Pravidla sou vod toho, aby se porušovaly. n. **Pravidla jsou od toho, aby se porušovala.**
(Čl. zvl. liberální, nekonvenční, často posměšně, vůči druhému a obv. v reakci na jeho bezradnost kvůli nepříznivému zákazu n. příkazu ap.:) pravidla vymysleli jedni lidé a druzí (jako např. já) je ale nerespektují, pokud brání dosažení cíle; pravidlo je třeba v případě nutnosti často porušit. ■ **S** pravidlo má výjimky

Chodí / je, jako když spolkne / spolk pravítko.
Komp je, jako když spolkne pravítko
(Čl. vůči druhému v nepříznivém komentáři o třetím, zvl. vysoké postavy, a jeho snaze o upjatost, výraz nadřazenosti a přísnosti vyplývající z jeho držení těla:) chodí velmi a neobvykle strnule a vzpřímeně; je toporně strnulý, (v zádech) rovný a s hlavou vzhůru. ■ **S** on chodí strnule a toporně, on chová se důležitě

To je° to pravý vořechový! n. **To je to pravé ořechové.**
(kol – neutr; pochv) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5a stoup.-kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený pochvalně, zálibně vůči druhému o výsledku hledání, opatření, pokusu, snahy, objeveném předmětu, materiálu, formulaci ap., zvl. z hlediska potřeby n. představy:) to je velmi dobré, vhodné n. potřebné a opravdu se mi to líbí. Říká se, že lustrace jsou to p. v., ale nejsou, spousta komoušů stejně zůstává mimo. ■ **S** to je dobré, to je skvělé Lepší už si to přát nelze., To je vono.
Ⓐ It's the real thing / McCoy! Ⓝ Das ist der wahre Jakob. Ⓕ (C'est une bonne / excellente chose!), (C'est (exactement) ce qu'il faut!) Ⓡ Это (как раз) то, что надо.

To je to pravý / pravé.
(Čl. vůči druhému ve spokojené reakci na vybranou věc, nalezené řešení, materiál, myšlenku ap., zvl. po řadě předchozích nevyhovujících alternativ a z hlediska potřeby:) s tím (už) jsem spokojený; přesně tohle jsem si představoval, přál n. potřeboval. Ano, to je to p. Tahle barva se k tomu perfektně hodí. ■ **S** to je dobré

Čiň, co jest pravého, neboj se žádného.
(Čl. starší a moudrý v radě vůči mladšímu druhému, jak má v životě postupovat a chovat se eticky:) jednej správně a řádně a ničeho se neboj!; budeš-li dělat jen správné věci, nemusíš se bát ničeho / nikoho. ■ **S** jednej správně a ničeho se neboj! ♦ Přísloví (Čelakovský).

To není to pravý vořechový. n. **Není to to pravý vořechový.**
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o výsledku snahy, hledání, úrovni výrobku, vyznění formulace ap.:) není to zcela ideální, dokonalé a plně mě to neuspokojuje; není to špatné, ale úplně se mi to (ještě) nelíbí. ■ **S** to není dokonalé, to není dobré ♦ Častěji pozitivně, viz tam.

My jsme ti Pražáci, vltavská krev …
(Čl., zvl. obyvatel Prahy hrdě a bojovně o svém městě a dalších obyvatelích ap.:) mám Prahu rád a jsem, jsme pyšní na své město (a za všech okolností ho budeme v případě ohrožení bránit). ■ **S** já miluju Prahu ♦ Ze známé vlastenecké písně K. Hašlera (1879–1941).

Práce přibývá úměrně s tím, kolik času se na ni může vynaložit.
(Čl. zkušený ironicky, humorně vůči druhému, druhým o absurdní souvislosti velkého množství problémů, práce a úkolů s malým množstvím dostupného času ap.:) každá práce zdánlivě narůstá (a nezmenšuje se) se zvýšenou pozorností a pečlivostí jí věnovanou a zdá se pak i komplikovanější a náročnější na čas; rozsah práce narůstá, až zcela zabere čas jí vymezený. ■ **S** práce narůstá ale čas ne ♦ Britský historik C. N. Parkinson (1909–1993), jeho slavný první zákon z r. 1955; český překlad ale zcela nevystihuje originál, srov.

pův. angl. *Work expands to fill the time available for its completion.*

Buď práci čest!
(Čl. vůči zaměstnanému druhému obv. ironicky n. žertovně s narážkou na slova zprofanované písně z doby socialismu:) práce je v životě důležitá a je třeba si jí vážit (a já ti přeju její dobrý průběh). ■ **S** práce je důležitá ♦ S. Čech (1846–1908), báseň ze sbírky *Jitřní písně* (1887).

To je čistá práce! n. **Čistá práce!**
(kol; pochv) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova) n. 1b
(Čl. vůči druhému pochvalně, obdivně o výsledku úkolu, práce, řemeslné n. organizační, zařizovací ap., zvl. z hlediska způsobu provedení a s důrazem na plné vyřešení, nezanechání restů, problémů ap.:) je to velmi dobře n. profesionálně provedeno a to se mi líbí. No vidíš, podařilo se ti vyřezat pěknou figurku. Č. p. ■ **S** to je dobré, to líbí se mi To je paráda!, To nemá chybu.
Ⓐ It's a great job!, You've made a beautiful job of it. Ⓝ Saubere Arbeit! Ⓕ C'est du travail soigné / c'est du beau travail. Ⓡ Чистая работа!

Práce šlechtí člověka (a / ale huntuje tělo).
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o práci obecně a jejím vlivu na fyzický a duševní rozvoj člověka, též ironicky o konkrétním úkolu druhým neochotně přijímaném:) pracovní výkon, práce obecně je užitečná a důležitá nejen potřebným konkrétním výsledkem, ale celkovou kultivací lidského života, kultury a myšlení. Uf, to mě dneska z toho štípání dřeva bolí v zádech. P. š. č., ale h. t. ■ **S** práce je důležitá Buď práci čest! ♦ Přísloví (Bitt-Schin), dodatek je ironizující.
Ⓐ Work is good for the soul., (Work may be good for the soul, but it ruins the body.) Ⓝ Arbeit schändet nicht. Ⓕ (Le travail ennoblit l'homme (mais use le corps).) Ⓡ Труд облагораживает человека.

To je hromská práce! n. **Krucinál práce!**
(Čl. vůči druhému rozzlobeně zvl. v reakci na nezdar ve své snaze, někdy opakované, nestandardní n. nové náročné práci, nečekané komplikaci, překážce, zdržení ap.:) to je nevděčný úkol, práce a irituje, zlobí mě to; mám vztek, že se mi to nedaří. Zase se mi ten podstavec vodlepil. To je h. p.! ■ **S** já mám vztek, to irituje mě

Bez práce nejsou koláče.
(Čl. zkušený v ponaučení vůči druhému, zvl. mladšímu a jeho neochotě pracovat a snaze věnovat se zábavě, zahálce ap.:) lenoch nic nedostane, odměnu je nutné si zasloužit; svůj výdělek, zásluhu, užitek ap. je třeba si odpracovat; žádná odměna není zadarmo. Tak jestli chceš jít do kina, běž napřed nakoupit. Bez p. n. k. ■ **S** odměna není zadarmo ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je na tom práce jako na kostele.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 6. slova)
Komp na tom je práce jako na kostele
(Čl. zkušený v hodnotícím komentáři a povzdechu vůči druhému o práci na projektu, přípravě velkého výtvoru, složitého díla ap.:) je to velmi namáhavé, chce to hodně práce a trvá to nepříjemně dlouho. Ruská kuchyně je náročná. Uvařit boršč nebo pelmeně, to je p. j. na k. ■ **S** to je pracné, to je náročné Je to makačka., To není žádná legrace.
Ⓐ (It takes a vast amount of work., It's hugely complicated., It needs a lot of work.) Ⓝ Da ist noch jede Menge Arbeit dran. Ⓕ ! C'est un travail de bénédictin / de longue haleine / de Romain., ! C'est un sacré travail / boulot. Ⓡ Тут работы непочатый край.

Práce je až až / po krk.
(Čl. vůči druhému v hodnocení své situace a množství nutných pracovních úkolů pro nejbližší dobu:) mám nepříjemně hodně práce a dolehá to na mě; je teď třeba udělat hodně práce. Za týden bych měl jet na dovolenou, ale v zaměstnání je p. pořád až po k. ■ **S** to je pracné, já mám práce mnoho

Do práce krokem, do jídla / k jídlu skokem.
(Čl. vůči druhému v kritickém hodnocení třetího a jeho ochoty k práci ap.:) je líný a pracuje pomalu a nerad, ale naopak rád a rychle usedá k jídlu n. si pro něj jde (když se podává). Hele, ještě toho moc neudělal, ale už by svačil. Do p. k., k j. s. ■ **S** on je líný ♦ Přísloví.

Práce kvapná málo platná. n. **Dílo kvapné málo platné.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v kritickém komentáři ke kvalitě jeho provedené práce, s odstínem jeho zájmu o něco jiného, spěchu ap.:) nepečlivá, odbytá práce nemá cenu, nepřináší dobrý, trvalý výsledek; lajdácká a chvatná práce není nijak užitečná. Tys to nádobí ale vodbyl! Tak ho pěkně umej znovu. Jo, p. k. m. p. ■ **S** práce lajdácká není

užitečná Tys tomu dal!, To se ti povedlo!, To je na draka. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Quod cito fit, cito perit, co rychle vzniká, rychle pomíjí* (Walther 25 747).

Ⓐ Haste makes waste. Ⓕ ! Qui trop se hâte reste en chemin., (Rien ne sert d'aller vite en besogne.) Ⓡ ! Поспешишь — людей насмешишь.

Práce neuteče, nemá nožičky. n. **Práce nemá nohy – neuteče.**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. lehkovážný a laxní v komentáři, radě vůči druhému n. z lenosti ve výmluvě, ve vztahu k momentálně uložené n. rozdělané práci ap.:) nijak nevadí, když s tou prací nezačnu hned n. ji odložím (a věnuju se něčemu příjemnějšímu); ta práce se může odložit, není urgentní a stejně ji nikdo jiný neudělá (a mně na ní nezáleží).* Ale co, chvilku si zdřímnu. P. n., n. n. ■ **S** práce není naléhavá Práce není zajíc., Vono se to nezblázní.

Ⓐ It (the work, job in hand *etc.*) isn't going to run away. Ⓝ Die Arbeit läuft dir nicht weg. Ⓕ (Il n'y a pas urgence. Ça peut attendre., Rien ne presse.), ! On n'est pas aux pièces., ! Demain il fera jour. Ⓡ Работа не волк, в лес не убежит.

Pěkná práce, co?
(Čl. pochvalně, popř. též ironicky vůči druhému o třetím a výsledku jeho práce, zvl. řemeslné, z hlediska kvality provedení, použitého materiálu ap., obv. při ukazování, předvádění jí druhému:) je to pěkně a kvalitně provedené a mně se to líbí. Podívej, jaký vyšila Lenka hezký kapesníčky. P. p., co? ■ **S** to líbí se mi, já chválím, to je dobré

Poctivá práce eště / ještě nikomu neublížila.
(Čl. zkušený v pobídnutí a výtce vůči druhému v reakci na jeho neochotu pracovat a sklon dělat jinou a příjemnější činnost ap.:) jen se slušné práci nevyhýbej, neuškodí ti!; nebuď líný a neboj se skutečné práce!; pracuj a nebuď líný! Já myslím, že ti nic není. Vylez z tý postele, p. p. eště n. n. ■ **S** nevyhýbej se práci!

Práce je poslední zbabělý pokus jak vydělat peníze.
(Čl. líný sarkasticky vůči druhému o nutnosti pracovat ap., zvl. v kontrastu k mnoha jiným a zajímavějším způsobům výdělku, zisku ap.:) práce je jen výrazem zoufalství a rezignace nad tím, že už nejde vymyslet lepší způsob výdělku; práce je nutná k materiálnímu zabezpečení jen jako poslední možnost a z nedostatku invence. A: Budeš si muset najít nějakou práci. – B: Práci? P. je p. z. p. jak v. p. ■ **S** čl. pracuje jen z nedostatku invence

Práce mu roste pod rukama.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho snaze vyrovnat se s nevděčnou prací, komplikovaným úkolem, s postupně objevovanými dalšími souvislostmi ap.:) přes veškerou snahu a píli mu práce přibývá a neubývá; práce je hodně a pořád se objevuje nová a nová. ■ **S** práce neubývá

Práce mu de / jde° (rychle) vod / od ruky.
(kol; pochv) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 4. slova) *(Čl. vůči druhému v uznalém komentáři o třetím a jeho schopnosti, šikovnosti a pracovním nasazení ap., zvl. s ohledem na velkou n. dlouhou práci:) dělá, vykonává tu práci rychle a dobře, a ta se výrazně a uspokojivě zmenšuje.* Nabíd se, že nám pomůže, a musím říct, že mu p. šla r. vod r., takže sme skončili docela brzo. ■ **S** on je pilný, on je schopný Umí vzít za práci.

Ⓐ He's a good worker. Ⓝ Die Arbeit geht ihm (flink) von der Hand. Ⓕ ! Il abat de la besogne., (Il travaille à la vitesse de l'éclair.), ! C'est un bosseur / un bûcheur / travailleur / bourreau de travail., ! Le travail ne lui fait pas peur. Ⓡ У него работа в руках горит.

S ním° je° těžká práce.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 5b *(Čl. vůči druhému o třetím a jeho náladovosti, povaze n. inteligenci, zvl. s ohledem na vzájemnou komunikaci, spolupráci ap.:) je velmi obtížné ho přesvědčit, k něčemu přimět n. domluvit se s ním ap. (protože je tvrdohlavý, neústupný, hloupý, zaslepený, vybíravý ap.); jen těžko se s ním spolupracuje n. vychází.* Já vím, že je schopnej, ale když s ním je t. p. Nedá si vůbec nic vysvětlit. ■ **S** to je těžké, on nedá se přesvědčit, on je tvrdohlavý Nic s ním nehne., Nic s ním nepořídíš.

Ⓐ There's no talking to him., He's hard to get on / along with. Ⓝ Bis man den rumkriegt … Ⓕ ! Avec lui, c'est pénible / on n'est pas au bout de ses peines., ! Faut se le farcir / faire!, ! C'est pas un cadeau! Ⓡ С ним каши не сваришь.

To je těžká práce!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému v povzdechu nad nadhozenou otázkou a možností něco vykonat, přesvědčit třetího ap., s ohledem na situaci, postoje třetího ap.:) to je téměř marné a neuskutečnitelné; je to krajně*

obtížné a skoro nesplnitelné. To je t. p.! Říkal sem mu snad stokrát, aby to nedělal, že mu to škodí, ale dělá si to pořád klidně dál! ■ **S** to je marné, to je obtížné Je to, jako když hrách na stěnu hází., To není žádná legrace.

Ⓐ He's / it's hopeless., It's a thankless task. Ⓝ Das wird schwer halten. Ⓕ C'est peine perdue! C'est en vain / pure perte! Ⓡ ! Ну что ты тут поделаешь?!

To je° práce pro vraha!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 4. slova)

(Čl. vůči druhému v povzdechu a znechuceně o neobvyklé n. složité potřebné práci, delším úkolu, fyzickém n. psychickém ap.:) je to krajně nepříjemné a velmi namáhavé, náročné n. vyčerpávající. Uklízet takovou knihovnu, to je p. pro v. ■ **S** to je nepříjemné, to je obtížné To je peklo., To je k posrání.

Ⓐ It's one hell of a job. Ⓝ Elende Schufterei! Ⓕ ! C'est un travail de forçat! Ⓡ Это адская работа.

Práce není zajíc (ta ti neuteče). n. **Práce neuteče.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. laxní n. moudrý ve snaze přimět, přemluvit druhého k odložení práce na později n. k odpočinku, popř. příjemnější činnosti s prvním ap., zvl. pro uklidnění a proti námitkám, odmítání druhého:) tu práci přece můžeš na chvíli odložit a věnovat se něčemu jinému (a příjemnějšímu), ona na tebe stejně pak bude čekat. Pojď si chvíli zapinkat. P. n. z., ta ti n. ■ **S** práce není naléhavá Práce nemá nožičky.

Ⓐ It (the work, job in hand etc.) will still be here when you get back. Ⓝ Solange der Arsch in die Hose passt, wird keine Arbeit angefasst. Ⓕ On n'est pas aux pièces. Ⓡ Работа не волк, в лес не убежит.

Zatracená / svinská práce! n. **To je zatracená práce!**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v rozčilené bezprostřední a emocionální reakci na nezdar v probíhající práci, často náročné, nepříjemné, popř. na nepříznivé podmínky, překážky při jejím vykonávání ap.:) to mě irituje a budí to ve mně vztek; jsem nespokojený a velmi mi to vadí. Z. p., už sme zase přijeli na červenou! ■ **S** já mám vztek, to irituje mě Do prdele!, K čertu!

Ⓐ Damn (and blast)!, ! Dammit! Ⓝ Scheiß Arbeit! Ⓕ ! Quel travail de / à la con / de merde! Ⓡ Чёрт бы всё это побрал!

Napřed práce, potom zábava! n. **Po / až po práci zábava / legrace.**

(Čl. zvl. zkušený vůči mladšímu druhému, dítěti v poučení n. příkazu o nutnosti, potřebnosti n. přednosti práce před jinou činností ap.:) nejdřív je nutné udělat svou, uloženou práci a teprve až potom si člověk může dělat něco jiného, odpočívat, bavit se ap.; napřed splň své povinnosti a pak se bav! Už si vyluxovala? Ne? Tak honem, n. p., p. z.! ■ **S** udělej svou práci a pak se bav! ♦ Přísloví.

S tebou je (ale) práce!

(Čl. v povzdechu a výčitce vůči druhému nepříjemně se chovajícímu, odporujícímu, rozmarnému n. náročnému v požadavcích ap.:) je velmi obtížné se s tebou rozumně domluvit, přesvědčit tě n. ti vyhovět. S t. je ale p.! Když nemáš čas, taks to měl říct, a ne se tady teď vztekat. ■ **S** to je těžké, on nedá se přesvědčit, on je tvrdohlavý, ty jsi náročný příliš

To je (ale) práce!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v povzdechu, rozladěně o své obtížné, zdlouhavé práci, úkolu n. v těžko řešitelné situaci, často v reakci na chybu, komplikaci ap., někdy netrpělivě v nedostatku času n. chuti ji dělat, též ve smyslu snahy přesvědčit třetího o něčem, domluvit se s ním ap.:) je to nepříjemná práce, a to mě irituje a unavuje; je to obtížné a neuspokojuje mě to. Teď se mi ta vlna zamotala, to je ale p.! Bude trvat nejmíň hodinu, než to rozmotám. ■ **S** já mám vztek, to je těžké, to je nepříjemné, on nedá se přesvědčit To sou kšefty!, Do prdele!, To je jako naschvál.

Ⓐ Botheration!, What a nuisance! Ⓝ Scheiß Spiel! Ⓕ ! Quel travail!, Quelle chiotte!, ! Tu parles d'un travail / boulot! Ⓡ ! Чёрт побери!

To je jeho práce.

(Čl. nespokojeně, nesouhlasně vůči druhému v upozornění n. obvinění třetího na odpovědnost za úkol, často i za jeho špatný výsledek ap.:) **1.** *to je jeho úkol a on to má vykonat (a proto to nemusíš dělat ty, nemusím dělat já);* **2.** *to zkazil, zničil on (svou nepozorností, neobratností, chybou ap.); to je jeho vina.* A: Proboha, kdo to kuře tak připálil? – B: To je j. p. Říkala sem mu, aby to hlídal. ■ **S** to je vina jeho, on je odpovědný

P

To dá práci (Inf).
(Čl. zkušený ve vysvětlení n. upozornění vůči druhému o úkolu, cíli n. problému, zvl. s ohledem na jeho rozsah a namáhavost ap.:) to bude pracné a asi dlouhé; to si vyžádá vynaložit (na to) velké úsilí; bude náročné, obtížné to udělat. ■ **S** to je obtížné, to je pracné ♦ Někdy s dodatkem *než to uklidíme.*

Dá (mu) to (ještě / ještě) práci.
(Čl. informovaný vůči druhému s cílem objasnit mu náročnost a rozsah vykonávané činnosti třetího ap.:) ještě je třeba na to vynaložit hodně úsilí (není to ještě zdaleka hotové); bude to dlouhé a ještě to není dokončené. Zatím má hotovou tak polovinu. Dá mu to j. p. ■ **S** to je obtížné, to je pracné, to není hotové

Do takový práce nic není. n. **Po takový práci nic není.**
(Čl. nespokojeně vůči druhému o nepřipravené a komplikující se práci bez viditelného výsledku, popř. o příliš stereotypní, mechanické činnosti ap.:) to se mi nelíbí a taková práce mě netěší; taková práce nepřináší příliš radosti, uspokojení. ■ **S** to není dobré, to není příjemné, to nelíbí se mi

Nedá to žádnou práci.
(Čl. zkušený ujišťující n. uklidňující druhého ve vztahu k obtížnosti práce, úkolu, problému ap., někdy sebejistě ve snaze zdůraznit své schopnosti ap.:) to lze snadno a rychle udělat, provést, zařídit, opravit ap.; není to vůbec obtížné. Nemusíte se bát, já vám to spravím. N. to ž. p. ■ **S** to je snadné

To nemáš nic lepšího na práci (než …)?
(Čl. zvl. s autoritou a funkcí přísně, rozhořčeně n. vyčítavě vůči obv. mladšímu druhému a jeho nepřijatelnému, nedbalému plnění povinností ap.:) proč nic (užitečného n. potřebného) neděláš (a děláš neočekávaně právě toto)? To nemáš sakra nic l. na p. než si tu pokuřovat? Koukej mazat k vostatním a pomoc jim s tím stěhováním! ■ **S** proč neděláš to?, pracuj smysluplně!

To nestojí za (tu) práci.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. o malém problému, poruše ap. a nutnosti vynaložení práce, úsilí ap., obv. s odstínem jiného, rychlejšího řešení:) není to nijak důležité, významné n. závažné, a není proto nutné tomu věnovat úsilí n. čas; výsledek případné vynaložené práce ap. neodpovídá důležitosti problému. Ále, koupíme ti autíčko nový a nic spravovat nebudu. To n. za tu p. ■ **S** to není důležité, to není nutné

Práce neuteče! *viz* Práce neuteče, nemá nožičky.

Práce mu nevoní. n. **Práce mu smrdí.**
(Čl. vůči druhému s despektem o třetím a jeho přístupu k práci a povinnostem ap.:) je líný a práci se vyhýbá; nechce se mu pracovat a pod různými záminkami nepracuje. ■ **S** on je líný

Ten práci nevynalez.
(Čl. posměšně a nesouhlasně vůči druhému o třetím a jeho postoji k práci ap.:) je líný pracovat a práci se všemožně vyhýbá; práce ho nezajímá a vyhýbá se jí. ■ **S** on je líný

Tomu říkám práce!
(Čl. obdivně, uznale vůči druhému o jeho kvalitním a impozantním výsledku, popř. o rychlosti jím provedené práce ap.:) ten jeho výkon je obdivuhodný; líbí se mi ta dokonalost, pečlivost, preciznost, popř. rychlost, s jakou to je uděláno, provedeno. To vod rána naštípal tolik dřeva? Tak tomu ř. p.! ■ **S** to je obdivuhodné, to líbí se mi

Práce mu smrdí. *viz* Práce mu nevoní.

To smrdí prací.
(Čl. vůči druhému zvl. pohrdavě o líném třetím a potřebě něco udělat n. nabídce práce ap.:) to je zřejmě pracovně a časově náročné, a proto se tomu vyhýbá n. to nepřijme, neudělá ap. ■ **S** to je náročné

Práce (teď) stojí.
(Čl. vůči druhému o přerušení pracovního procesu, zvl. v podniku ap., v důsledku poruchy, nedostatku materiálu, přerušení elektrického proudu, jiné, momentálně důležitější činnosti ap.:) nikdo teď momentálně (na tom) nepracuje. Došel nám balicí papír. P. s. ■ **S** práce nepokračuje

Samou prací by se strhal.
(Čl. vůči druhému obv. ironicky o třetím a jeho pracovním nasazení, úsilí ap.:) je líný, popř. roztěkaný a pracuje jen velmi málo. To sme teda vyfasovali pracanta. Každou chvíli chodí kouřit. S. p. by se s. ■ **S** on je líný

Krucinál práce! *viz* To je hromská práce!

Sakra práce!
(Čl. vůči druhému zlostně, vztekle v reakci na nepředvídaný nezdar, nečekanou komplikaci, zjištění ztráty potřebné věci ap., obv. s ohledem na spěch, naléhavou činnost:) to mě krajně rozčiluje a vadí mi to; to mi komplikuje n. blokuje práci, činnost, cestu ap. a já mám vztek. ■ **S** já mám vztek, to irituje mě

Je tam jak / jako v prádelně.
Komp je tam jak v prádelně
(Čl. vůči druhému nespokojeně, popř. s odporem zvl. o místnosti, popř. ulici venku:) je tam horko, dusno, nepříjemné vlhko. ■ **S** je tam horko

Špinavý / špinavé prádlo se má prát doma. n. **Každej si má prát svý špinavý prádlo doma.**
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři, často o třetím a jeho soukromých, rodinných a intimních problémech, sporech, výčitkách, hádce ap., zvl. nechutných a nezajímavých ap.:) není vhodné a taktní řešit, nepříjemně analyzovat n. zveřejňovat soukromé problémy před druhými lidmi, na veřejnosti; neřeš soukromé problémy před cizími lidmi! Co je mi do toho, že jí utek manžel a vona že mu zahejbala s Karlem, ale prej jen na truc? Š. p. se má p. d. ■ **S** mlč o problémech soukromých před cizími! Co je komu do toho?, Drž jazyk za zuby!
Ⓐ Dirty linen shouldn't be washed in public. Ⓝ Schmutzige Wäsche nicht an der Öffentlichkeit waschen. Ⓕ Il faut laver / on lave son linge sale en famille., Le linge sale se lave en famille. Ⓡ Не выноси сор из избы.

Vari od našeho prahu, vari pryč, ty lstivý vrahu! n. **Vari pryč od našeho prahu, ty lstivý vrahu!**
(Čl. obv. vzdělaný zvl. žertovně vůči blízkému druhému, přicházejícímu jako host ap.) odejdi, nechoď sem vůbec! ■ **S** jdi pryč! ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník*, sbírka *Kytice* (1853), 2. var. je populární.

Ať si každý zamete / zametá před svým vlastním prahem. n. **Každý by si měl zamíst / zamést před vlastním prahem.** n. **Zameť nejprve před vlastním prahem!**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *před vlastním*
(Čl. vůči druhému odmítavě, dotčeně, v protestu n. ve výčitce o třetím, který je sám kritizovatelný, a v reakci na jeho kritiku nedostatku, chyby obecně n. prvního ap.:) než člověk začne kritizovat jiného, měl by si uvědomit a napravit své vlastní nedostatky, chyby; kritika, výtka nevěrohodného člověka se nepřijímají dobře. V životě nevypěstoval ani ředkvičku a mě bude vykládat, že se o zahradu starám špatně. Ať si k. z. před v. p. ■ **S** buď sebekritický!, nekritizuj jednostranně! Ty máš nejmíň co mluvit!, Nech na hlavě! ♦ Přísloví.
Ⓐ Everone / he / you should put their / his / your own house in order (first). Ⓝ Ein jeder kehr vor seiner Tür (er findet Schmutz genug dafür). Ⓕ Que chacun balaie devant sa porte. Ⓡ ! Сначала на себя посмотри.

… až / jen se za ním prášilo / kouřilo. n. **Jen se za ním zaprášilo / prášilo.**
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho odchodu, zvl. v důsledku velkého strachu, spěchu ap.:) (utíkal, odběhl) velmi rychle. ■ **S** rychle, on odešel rychle ♦ Obv. po slovesech typu *utíkal, běžel*; srov. *Běží, až se mu za patama kouří / práší.*

Když se dva perou, třetí se směje.
(kol – neutr) **0** neměnné
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému o třetím a čtvrtém, kolezích, přátelích a známých ap. a jejich zaslepeném vzájemném sporu, diskuzi, dohadování ap.:) když se dva lidé neprozřetelně hádají, vedou spor n. si aktivně projevují nepřátelství ap., může třetí člověk z toho získat výhodu, vyzrát nad nimi n. je ošidit, popř. se zabývat tím, na co oni nemají čas, náladu, síly ap. Hádali se, kam pojedeme na víkend, tak dlouho, až sme nakonec nejeli nikam a já moh do kina. K. se d. p., t. se s. ■ **S** čl. má výhodu z nesvornosti druhých dvou Za blbost se platí. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Právě naopak!
Part právě naopak
(Čl. informovaný obv. důrazně vůči druhému popírající n. vyvracející jeho tvrzení, domněnku ap. a na úvod skutečné a pravdivé informace, vysvětlení ap.:) takto to vůbec není, je to přesně obráceně; pravda je zcela opačná. ■ **S** to není tak, to je naopak

Právě proto!
Part (a) právě proto
(Čl. důrazně a nesouhlasně vůči druhému a jeho odmítnutí důvodu, argumentu, eventuality řešení ap. a obv. na úvod svého vlastního zdůvodnění vyplývajícího ze situace ap.:) toto je skutečným důvodem toho; právě z tohoto důvodu. A: Chtěl ji po koncertě doprovodit, a přitom je nejmíň vo třicet let starší. – B: No p. p.! ■ **S** to je důvod

Právě tak!
(Čl. informovaný vůči obv. druhému pochybujícímu o možnosti, pravděpodobnosti, správnosti svého n. cizího tvrzení, obv. ve snaze je potvrdit ap.:) je to tak, je to pravda. ■ **S** to je tak, to je pravda

Všechna práva vyhrazena.
(Obv. oficiální tisk na konci v doložce na kulturních programech, v knihách, na uměleckých dílech ap. pro diváky, uživatele ap., zvl. s ohledem na právní závaznost autorských smluv:) autorská

P

práva tohoto díla jsou plně chráněná zákonem a platí, avšak na provozování tohoto díla byla uvolněna. ■ **S** to je chráněné

To je jeho svaté / svatý právo.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho činnosti, rozhodnutí ap., zvl. ve smyslu přirozeného lidského práva, obv. ve vysvětlení divícímu se n. nesouhlasícímu druhému:) to on může bezpečně, bezstarostně n. legálně udělat, nic mu v tom nebrání; je plně oprávněný to udělat. ■ **S** on má právo

Jakým právem?!
(Čl. ve zvolání a spravedlivém rozhořčení vůči druhému, obv. v reakci na nečekaný zákaz třetího, odmítnutí předpokládané n. legální možnosti ap.:) nechápu, na základě jakého důvodu to nesmím n. nemůžu ap. a protestuju; to není podle zákona a já to odmítám; na to nemáš právo. ■ **S** já protestuju, proč?, já odmítám to

Zelo (to) tam prázdnotou.
(Čl. vůči druhému o výskytu n. účasti zvl. lidí ve velkém interiéru, prostoru, na veřejné, společenské akci, např. návštěvníků výstavy, studentů ve škole ap., zvl. v nepříhodný čas, mimo sezonu n. z nezájmu ap., obv. proti očekávání, též o obvyklých věcech:) bylo to tam zcela prázdné a vůbec nikdo tam nebyl; bylo tam velmi a neočekávaně málo lidí; vůbec nic tam nebylo (žádný nábytek, výzdoba ap.). Šel sem se na výstaviště podívat, ale program už skončil. Z. to tam p. ■ **S** nikdo není tady / tam, nic není tam, to je prázdné

Jedna prázdná, druhá vysypaná (a v třetí nic). n. **Jednu prázdnou, druhou vysypanou.** n. **Jedna kapsa prázdná, druhá vysypaná (a v třetí nic).**
Verb mít jednu prázdnou, druhou vysypanou a v třetí nic
(Čl. obv. posměšně vůči druhému o finanční situaci své n. třetího, zvl. vzhledem k možnosti n. nutnosti zaplatit něco, možnosti koupit si něco n. půjčit někomu peníze ap.:) nemám, nemá vůbec žádné peníze. A: Jé, ahoj, taky tu kupuješ auto? – B: Já a auto? Dyť mě znáš, jedna p., d. v., v t. nic. ■ **S** on nemá peníze, já nemám peníze

Jednu prázdnou a druhou vysypanou. *viz* Jedna prázdná, druhá vysypaná (a v třetí nic).

To je prča! *viz* To je (jen) sranda!

Do Prčic / prčic! *viz* Do prdele!

Di do Prčic křen kopat! *viz* Di do prdele!

Lepší jeden prd než deset doktorů.
(Čl. zkušený a obv. starší vůči druhému zvl. v reakci na jeho omluvný postoj n. slova za slyšitelné prdění, uprdnutí obv. třetího, často dítěte ap. trpícího plynatostí:) je mnohem lepší si ulevit a uprdnout se (i když je to společensky nevhodné) než mít zdravotní potíže s plynatostí a tím, čeho je důsledkem. ■ **S** uprdnout se je zdravé

To je mi prd platný! *viz* Je (mu) to hovno platný.

Mrtvý prd ví.
(Čl. žertovně a ležérně vůči druhému o třetím, obv. mrtvém n. majícím umřít, být zabit ap., zvl. s ohledem na tajemství ap.:) mrtvý člověk nic neprozradí, ani se ho nelze na nic zeptat. ■ **S** čl. mrtvý nemluví

Je° to na prd.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. rozladěně, pohrdavě a odmítavě vůči druhému v reakci na novou možnost, vývoj situace, výsledek úsilí, výtvor, zařízení ap., zvl. vzhledem k potřebě:) to není dobré a vůbec to nevyhovuje; je to v dané situaci naprosto zbytečné a nepoužitelné. To přece není řešení, takový složitý manévry, jak se tam dostat! Je to na p. ■ **S** to není dobré, to je nepotřebné, to je nepoužitelné, to nelíbí se mi To je houby platný., To je mi prd platný.
Ⓐ That's / it's no bloody use!, That's / it's bloody useless!, That's / it's a fat lot of good! Ⓝ Ist doch Scheiße. Ⓕ ! C'est comme si on pissait dans un violon., (Ça ne sert à rien.) Ⓡ ! Это коту под хвост.

Stojí to za prd.
(Čl. rozmrzele vůči druhému o své životní situaci, zaměstnání, zdraví ap., často v reakci na otázku Jak se máš? *ap. n. v hodnocení kvality a použitelnosti výtvoru, zařízení, práce třetího ap.:)* **1.** *nemám se (moc) dobře, mám problémy a necítím se dobře;* **2.** *je to celkově špatné a nevyhovuje to.* **1.** A: Ahoj, jak se máš? – B: Ále, s. to za p. ■ **S** to není dobré, já nemám se dobře

Prd na tom záleží!
(Čl. vůči blízkému druhému podrážděně zvl. po neúspěchu, nezdaru, popř. v odmítavé reakci na marnost další snahy dosáhnout žádoucího cíle ap.:) není to vůbec důležité, rozhodující a je možné to snadno ignorovat n. obejít se bez toho; je mi to lhostejné. Kdykoli tam volám a sháním ho, tak tam není. Už tam volat nebudu. P. na tom z.! ■ **S** to není důležité, to je lhostejné

Je to prdel světa.
(Čl. informovaný nelibě, neochotně vůči druhému o místě, zvl. malém, a možnosti n. potřebě tam jet n. bydlet ap., zvl. z hlediska špatného spojení s centrem, ztráty času ap.:) je to nepříjemně daleko a na odlehlém místě (a nemám velkou chuť tam jezdit). ■ **S** to je daleko, místo je odlehlé

Do prdele mi druhou díru neudělá. *viz* Druhou díru mi do prdele nikdo neudělá.

Pasuje to jako prdel na hrnec.
Komp hodí se to jako prdel na hrnec
(Čl. žertovně a neformálně zvl. vůči blízkému druhému o pevném předmětu vzhledem k jeho rozměrům a účelu a vztahu k jinému, např. o improvizovaném víku a otvoru ap.:) je to kupodivu zcela vhodné, sedí to. ■ **S** to hodí se, to je vhodné

Prdel / zadnice mu kouká / leze z kalhot.
(kol; nepřízn, zhrub) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. obv. nelibě n. pohrdavě v komentáři vůči druhému o třetím a jeho chatrném, popř. potrhaném, odřeném oblečení a vzhledu, zvl. kvůli nedbání, nesamostatnosti a v důsledku toho celkové zanedbanosti n. pro nedostatek peněz ap.:) není dobře, přijatelně oblečený a budí veřejné pohoršení. Co ten tady chce? P. mu l. z k. a cpe se mezi prominenty? ■ **S** on vypadá nehezky, on vypadá chudě Lokty mu koukaj z rukávů., Je jak strašidlo.
Ⓐ He's on his beam ends., He looks like something the cat brought in., He's (all) out at elbow. Ⓝ Der blanke Arsch schaut ihm aus der Hose. Ⓕ ! Il est ficelé / fagoté comme un sac., ! Il est habillé / foutu comme l'as de pique., ! Il est déguenillé / en haillons / en hardes / en nippes. Ⓡ У него зад голый.

Utíká, jako by mu u prdele koudel hořela.
Komp utíká, jako by mu koudel u prdele zapálil
(Čl. vůči druhému v komentáři, někdy posměšném, o třetím a jeho útěku, běhu, spěchu odněkud ze strachu z trestu, kvůli nebezpečí ap., někdy bez jasného důvodu:) utíká pryč nápadně rychle a nedůstojně, popř. zbrkle. Zaspal, a teď do práce utíká, j. by mu u p. k. h. ■ **S** on utíká

Di do prdele křen kopat. *viz* Di do prdele!

Nelze bejt / sedět jednou prdelí na dvou posvíceních.
(Čl. zkušený důvěrně vůči známému druhému kriticky n. posměšně zvl. o nenasytném třetím, který chce být u všeho příjemného ap.:) člověk musí být skromný, musí si umět vybrat a nemůže chtít všechno najednou, i když je mu to příjemné, milé, příznivé ap. ■ **S** čl. nemůže chtít všechno, buď skromný!

Do prdele práce!
(Čl. důrazně a velmi zlostně, vztekle vůči druhému, někdy i jen pro sebe, v reakci na nedařící se činnost svou n. třetího, komplikaci, nezdar po vynaloženém úsilí, v kontrastu k úmyslu, popř. spěchu ap.:) to je nepříjemné a irituje mě to; mám vztek. ■ **S** já mám vztek, to je těžké, to je nepříjemné, on nedá se přesvědčit To sou kšefty!

Kdyby byly v prdeli ryby, nemusely by bejt v rybníce / rybníky. n. **Kdyby byly v prdeli / potoce ryby, tak bych si šáh pro kapra.**
(kol; nepřízn, zhrub) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. vůči druhému v odmítavé a tvrdé, úsečné reakci na jeho nemístné a opakované užívání slova kdyby, *zvl. ve smyslu nereálné lepší možnosti, v kontrastu s neuspokojivou realitou ap.:) neříkej pořád kdyby a neteoretizuj hloupě, to není teď nic platné!; taková možnost není, tak o ní nemluv!* A: Jó, kdybysme měli sebou motorovou pilu, to by bylo …! – B: Krucifix! K. byly v p. ryby, tak bych si šáh pro k.! ■ **S** to není možné, to nepomůže A mám se snad posrat?, Až naprší a uschne.
Ⓐ If wishes were horses, beggars would ride. Ⓝ Wenn das Wörtchen wenn nicht wär', wär' mein Vater Millionär. Ⓕ Avec des „si", on mettrait Paris en bouteille!

Kdyby byly v prdeli ryby, tak bych si šáh pro kapra. *viz* Kdyby byly v prdeli ryby, nemusely by bejt v rybníce.

Tak polib prdel ševci!
(kol; nepřízn, zhrub) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5b
(Čl. v rozzlobené a úsečné reakci na nepochopitelnou neochotu, odmítnutí druhého, často rozmarného n. trucujícího dítěte, přijmout jeho výhodnou a přátelskou nabídku věci n. pomoci ap., jako signál vzetí nabídky zpátky:) já se na tebe zlobím, a tak nedostaneš nic; když jsi tak hloupý, tak si to udělej sám, poraď si sám! A: A nechceš, Venoušku, třeba dortíček? – B: Nechci! – A: Tak p. p. ševci, zatracenej spratku! ■ **S** já zlobím se na tebe Ty mě mícháš!, Ty seš ale vůl!
Ⓐ Stuff / screw you then! Ⓝ Dann nicht, liebe Tante. Ⓕ ! Va te faire foutre *(vulg)* / mettre *(vulg)*!

V prdeli a v Tejně (tam) je všude stejně.
(Čl. rozmrzele a hrubě odmítavě vůči druhému v reakci zvl. na jeho návrh jiného místa kam jet, kde bydlet ap. n. na jeho alternativu práce ap.:) tam to je stejně nepříjemné a nepřijatelné a nelíbí se mi to; to není nijak lepší a nepomůže to. ■ **S** to je stejné, to není dobré

Máš v prdeli voj? n. **Máš v zadku oj?**
(Čl. rozmrzele a nezdvořile, hrubě vůči blízkému druhému po jeho bezstarostném příchodu a vstupu do místnosti a nezavření dveří, zvl. s nepřímým poukazem na takto vzniklý průvan, pronikající hluk ap.:) rozčiluješ mě tím, že za sebou nezavíráš; nebuď bezohledný a zavírej za sebou dveře! ■ **S** zavírej dveře! Máte doma černocha?

A je po prdeli / legraci!
(Čl. vůči druhému, někdy s úlevou, v reakci na vyřešený malý problém druhým zveličovaný, odstranění překážky, ztrátu nedůležitého předmětu malicherně zdůrazňovaného n. zklamaně v reakci na zákaz a zásah silnějšího třetího, autority do příjemné činnosti prvního a druhého ap.:) **1.** *tím se to vyřešilo a není třeba se tím dál vzrušovat, trápit ap.;* **2.** *tím dosavadní zábava, legrace, pohoda ap. skončila a je konec.* **2.** Tak, míček se vám někam zakutálel a je po p. ■ **S** to vyřešilo se, to skončilo

Je° mu° to u prdele.
(kol; nepřízn, zhrub) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho zřejmém vztahu a chování k problému, situaci, netýkající se ho obv. bezprostředně ap.:) vůbec mu na tom nezáleží a okázale to ignoruje; je mu to zcela lhostejné, nezajímá ho to ani mu to nevadí. Je mu to u p., jestli sem doma nebo nejsem. Vůbec ho nezajímám. ■ **S** to je lhostejné, on nemá zájem Je mu to fuk., To máš jedno.
Ⓐ He couldn't give a damn / shit (whether …) Ⓝ Das ist dem doch scheißegal. Ⓕ ! Il n'en a rien à branler (*vulg*) / secouer (*vulg*) / foutre (*vulg*).

A je po prdeli! n. **A je po špásu!**
(Čl. spokojeně, ulehčeně vůči druhému v reakci na konec iritující zábavy n. nežádoucí činnosti třetího, obv. ukončené násilně n. jeho ztrátou ap.:) a tím je konečně (od něj n. toho) klid, pokoj a už (to) nebude dál rušit. ■ **S** on ztratil možnost iritovat

To je prdel! *viz* To je (jen) sranda!

To je v prdeli! n. **To je v hajzlu / loji.** n. **Je to v prdeli.**
(kol; nepřízn, zhrub) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova) n. 5d
(Čl. rozladěně, vztekle a bezradně ve zvolání vůči druhému zvl. v reakci na nepříznivý vývoj, zhoršení n. zkomplikování situace, neúspěch ap., zvl. z hlediska záměru, plánu:) **1.** *je to teď krajně špatné a zcela pokažené; to je hrozné;* **2.** *je to teď naprosto zmařené a žádná slušná alternativa se nenabízí; pokazilo se to úplně a je s tím teď konec.* **2.** Tak, teď sme píchli, nemám žádnou rezervu a máme tam bejt za půl hodiny. To je v p. ■ **S** situace je vážná, to není dobré, to je zmařené Tady už de legrace stranou., To je na pytel. ♦ Var. *v loji* je řídká; var. *Je to v p.* má obv. jen význam 2.
Ⓐ Now we're up shit creek (without a paddle). Ⓝ Das ist im Eimer / im Arsch. Ⓕ ! On est dans la merde (jusqu'au cou) / dans de beaux draps!, ! On n'est pas sorti de l'auberge. Ⓡ Труба дело!

Je toho tři prdele.
(Čl. vůči druhému pohrdavě odmítající nákup, přísun, hromadění dalších věcí, materiálu ap.:) je toho už velké množství, nadbytek; je toho víc, než je potřeba, a není to už proto důležité. Dneska už žádnej rybíz netrhejte. Je toho tři p., nestačíme to zpracovat. ■ **S** je toho hodně

Di / běž° do prdele / hajzlu!
(kol; nepřízn, zhrub) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. prudce odmítavě a netrpělivě vůči druhému v reakci na jeho nepřijatelný, hloupý n. drzý požadavek, návrh, kritickou poznámku, dotěrnou zvědavost ap.:) už s tebou nemám trpělivost, obtěžuješ mě a chci, abys odešel; přestaň s tím, jdi někam pryč a nech mě tady! Di do p.! Užs někdy viděl, že by auto jezdilo bez voleje?, Pořád mi do toho kecáš, běž do p.! ■ **S** jdi pryč!, přestaň!, neruš mě! Nech toho!, Hleď si svýho! ♦ Někdy s dodatkem *křen kopat* n. *než tě tam pošlu.*
Ⓐ Bugger off!, (Just) sod off (will you)! Ⓝ Geh stinken., Hau doch ab! Ⓕ ! Va te faire voir / foutre (*vulg*) / fiche / enculer (*vulg*)! Ⓡ Иди в баню!

Kašlá / kašle mu prdel.
(Čl. žertovně a pseudoomluvně vůči druhému o třetím a jeho hlasitém vypouštění střevních plynů, s odstínem jakoby nemoci:) on prdí, pšouká. ■ **S** on prdí pustit ducha

A máš po prdeli!
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému a jeho snaze, úmyslu ap. v reakci na náhlou zásadní překážku, zákaz ap.:) teď už to není možné a nedosáhneš toho; ta možnost je ztracená a už jí nemůžeš využít. ■ **S** to není možné

Komu se to nelíbí, ať nám / si prdel políbí! *viz* Komu se to nelíbí …

To padneš / si sedneš na prdel!
(Čl., zvl. mladší muž silácky, chlubivě n. vítězoslavně vůči druhému v očekávání jeho ohromení nad výkonem, majetkem, úspěchem prvního n. třetího ap.:) je to skvělé a opravdu tě to překvapí n. ti to zaimponuje; budeš se tomu velmi divit a oceníš to. ■ **S** to je skvělé

Polib° mi / si prdel / zadek / říť! n. **Vyliž mi prdel!**
(kol; nepřízn, zhrub) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. prudce a hrubě odmítavě vůči momentálně nesympatickému druhému v podrážděné reakci na jeho nepřijatelnou připomínku, kritiku, neoprávněný n. drzý požadavek ap.:) to já rezolutně odmítám a neberu v úvahu; neobtěžuj mě a mlč! A: Já myslím, že to děláš blbě, že bys to měl začít z týhle strany … – B: P. si p.! Místo abys pomoh, tak jen kecáš! ■ **S** neobtěžuj!, já odmítám to, mlč! Vlez mi na hrb!, Trhni si!
Ⓐ (Do me a favour and) sod off!, Go to hell!, Kiss my ass! Ⓝ Leck mich am Arsch. Ⓕ ! Fous-moi la paix!, Lâche-moi les baskets / la grappe., ! Va te faire voir / fiche / foutre (*vulg*)! Ⓡ Заткни фонтан!

To si mám před ním (snad) sednout na prdel? *viz* Myslí si, že si před ním sedneme na zadek.

Stojí to za vyliž prdel!
(Čl. rozmrzele a hrubě vůči druhému v reakci na jeho otázku ohledně své situace, snažení, zaměstnání, zdraví ap.:) je to celkově úplně špatné a necítím se n. nehodnotím to nijak dobře; vůbec se mi nedaří dobře. ■ **S** to není dobré, já nemám se dobře

Strč si to do prdele!
(Čl. rozzlobeně, uraženě a hrubě vůči druhému zvl. v reakci na jeho odmítnutí neutrální prosby prvního o půjčení něčeho, pomoci, na jeho vytáčky, neodůvodněné výmluvy ap.:) (když mi to nechceš půjčit n. se tolik zdráháš ap.) tak mě to nezajímá, a zlobím se proto na tebe; v takovém případě to nepotřebuju a nic od tebe nechci. ■ **S** já nepotřebuju to, já nechci to

Svírá se mu prdel. *viz* Svírá se mu zadek.

Vyliž mi prdel! *viz* Polib mi prdel!

Do prdele / Prčic! n. **No do prdele!**
(kol; zhrub) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl., zvl. muž, ve zlostné, rozzlobené reakci a zvolání na nepodařený pokus, uniklou šanci, na neočekávaný nepříznivý vývoj situace, náhlou komplikaci n. překážku ap.:) to je velmi nepříjemné, mrzuté a zlobí mě to. A: Hlásili, že kvůli závadě nepojede metro. – B: Do p.! To zas v práci nebudu včas! ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, já mám vztek Do hajzlu!, To mi byl čert dlužnej!
Ⓐ Oh hell!, Damn (it)! Ⓝ (Verdammte) Scheiße! Ⓕ (Merde!, Miel!), Mer … credi! Ⓡ Чёрт побери!

Do prdele se vším / s tím!
(Čl., zvl. muž, v prudké, vzteklé a hrubé reakci a zvolání na nefunkčnost zařízení, pokažení stroje, popř. na souhru nepříznivých okolností, též jako vyvrcholení předchozích problémů ap., někdy spolu s prudkým bouchnutím, odhozením věci ap.:) je to mrzuté a nepříjemné, a jsem tím (vším) krajně rozzlobený a znechucený. Teď se to zaseklo! Do p. se vším! ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, to irituje mě, já mám vztek

Prdím na to. *viz* Seru na to!

Ale prdlajs!
(Čl. vůči druhému v zamítavé a znevažující reakci na jeho tvrzení, obavu, varování ap.) ne, to není pravda; ne, to není tak důležité. ■ **S** ne, to není pravda, to není důležité

Čím větší prevít, tím větší štěstí. *viz* Čím větší potvora, tím větší štěstí!

To je (ale) prezent!
(Čl. podrážděně vůči druhému o třetím, zvl. dítěti, pubertálním chlapci ap. a jeho nepřijatelném, škodlivém a divokém chování:) je velmi a nepříjemně divoký a drzý a mně se vůbec nelíbí n. mě irituje. ■ **S** on je darebák

To je prima.
(kol; pochv) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší vůči druhému spokojeně, popř. pochvalně o příjemném dojmu, zážitku, kvalitě jídla, vývoji situace, možnosti ap.:) to je velmi dobré, příjemné a zcela to vyhovuje; jsem s tím plně spokojený. Dneska je krásně teplá voda. To je p.! ■ **S** to je dobré, to je skvělé, to líbí se mi To je bašta., To je bezva.

P

Ⓐ Great! Ⓝ Das ist prima. Ⓕ C'est chouette / super / génial / fantastique / sensationnel / géant / fabuleux / formidable! Ⓡ Красота!

To je (jen) prkotina.
(Čl. zkušený vůči druhému uklidňujícím tónem v reakci na jeho znepokojení z komplikace, negativního vývoje záležitosti, úrazu, onemocnění ap., v kontrastu k jeho přeceňování, strachu ap.:) to je nevýznamné, nepodstatné (a nemůže nás to ovlivnit, překazit nám to plány; není to nebezpečné; dá se to snadno zvládnout ap.) A: Co sis to udělal? Dyť ti teče krev! – B: To je p. Nevzrušuj se! ■ **S** to není důležité

Do prkýnka!
(Čl. zvl. starší n. žena vůči druhému n. jen pro sebe v rozzlobené reakci na svůj nezdar, chybu, nepříjemnou informaci, komplikaci ap.:) to zlobí mě a jsem tím znepokojený n. zklamaný. ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté

Pro mě / mne (a) za mě / mne.
(kol) **0** neměnné ✉ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. zvl. s autoritou n. pravomocí vůči druhému, též rodič vůči dítěti, v reakci na jeho plán, záměr, žádost o svolení k něčemu nedůležitému ap.:) je mi to lhostejné; souhlasím s tím (i když nerad).* Pro mě za mě si do tý Anglie jeď. Ale peníze si na to seženeš sama. ■ **S** to je lhostejné, to nevadí To je mi jedno., Je mi to fuk., Jak chceš.

Ⓐ See if I care (if …)!, I couldn't care less. Ⓝ Meinetwegen., Von mir aus. Ⓕ ! Je m'en bats l'œil!, Je m'en tape., Je m'en moque., Je m'en fiche., Je m'en tamponne le coquillard., ! Ça ne me fait ni chaud ni froid!, C'est le cadet de mes soucis. Ⓡ ! Мне это до лампочки.

Pro nic (a) za nic.
Adv pro nic za nic
(Čl. vůči druhému v rozladěné, nespokojené n. nechápavé reakci na třetího a jeho negativní čin, ublížení čtvrtému ap.:) (on udělal to zcela) bezdůvodně, bez jasného motivu. ■ **S** on udělal to bezdůvodně

Pro pána krále! *viz* Propánaboha!

To je (ale) problém!
(Čl. vůči obv. nechápajícímu druhému v reakci na zmíněnou okolnost, změnu, nový faktor v celkovém kontextu postupu ap.:) to je závažné a vše velmi a nečekaně komplikuje a není teď zcela jasné, jak to vyřešit. ■ **S** to je komplikace, to je nepříjemné, to je obtížné

To je tvůj problém.
(Čl. nevstřícně n. lhostejně, nepřátelsky vůči známému druhému, kolegovi, soupeři ap. v reakci na jeho potíž, komplikaci n. obtížnou snahu a cíl ap.:) to si vyřeš sám, mě to nezajímá; najdi si pomoc někde jinde, to se mě netýká. ■ **S** to nezajímá mě, to je lhostejné

To není žádnej / žádný problém.
(Čl. zkušený zdvořile vůči druhému, zvl. v reakci na jeho žádost, potíž a ujišťující ho n. naznačující mu ochotu pomoci ap.:) není na tom nic obtížného, dá se to snadno zvládnout, vyřídit; snadno a rychle to udělám n. zařídím. A: Mohl byste mi prosím pomoct s tím kočárkem? – B: Jistě, to n. ž. p. ■ **S** to není těžké tak, to je snadné, já udělám to

Každý / každé proč má svý / své proto. *viz* Každý proč má svý proto.

Proč? – Pro slepičí kvoč! *viz* Proč? – Pro slepičí kvoč!

Proč a nač?
(Čl. udiveně vůči druhému v reakci na nesmyslný příkaz, vnucenou potřebu ap.:) proč?, z jakého důvodu?; nechápu důvod tohoto příkazu. ■ **S** proč?

Proč by ne?
(Čl. vůči druhému v souhlasné reakci na jeho otázku, žádost n. v nesouhlasné, pochybovačné reakci na jeho tvrzení n. návrh ap.:) **1.** *to je jistě možné a lze (ti) to splnit;* **2.** *myslím, že by to tak přesto mohlo být n. že je to přece jen možné n. že by to mohla být pravda.* **1.** A: Pochybuju, že se tady dá sehnat byt. – B: Proč by ne? Když máš dost peněz … **2.** A: Myslím, že bys tam chodit neměl. – B: P. by ne? Dyť sou to fajn lidi. ■ **S** to je možné, to je tak

Proč ne?
(Čl. v reakci na nabídku, návrh, žádost ap. druhého:) ano, je to možné; souhlasím. A: Nechceš jít se mnou na koncert? – B: P. ne? ■ **S** to je možné, ano, já souhlasím

Proč to?
(Čl. vůči druhému nechápavě, udiveně na neobvyklou radu, návrh n. čin ap.:) kvůli čemu, co je toho důvodem?; jak je to možné? ■ **S** proč?

Prodávám, jak sem / jsem koupil.
(Čl. vůči druhému zdrženlivě v reakci na jeho nedůvěru, pochybnost n. údiv nad informací prvního ap.:) říkám jen to, co jsem se sám nezaručeně dověděl od někoho jiného (a proto netvrdím ani neručím za pravdivost, věrohodnost, spolehlivost

sděleného). A: Prej bude alkohol u nás v kantýně zase dražší. – B: A proč? Dyť to nedává smysl. – A: P., jak jsem k. ■ **S** já slyšel jsem to tak

To se prodává samo.
(Čl. vůči druhému uznale, spokojeně o prodejnosti n. kvalitě výrobku, zboží ap.:) jde to velmi dobře na odbyt a bez zvláštní reklamy n. doporučování; je to velmi dobré, kvalitní (a není třeba tomu dělat reklamu). Ta nová stavebnice se dětem líbí. Nemusíme ji extra ani vystavovat. To se p. s. ■ **S** to je dobré, to prodává se dobře

Všechny profese jsou spiknutím proti laikům.
(Čl. vzdělaný ironicky vůči druhému, zvl. v reakci na jeho rozladění, nespokojenost s komplikovanou pomocí odborníka ap.:) profesionálové, odborníci jen matou a komplikují život obyčejným lidem a vidí problémy tam, kde je normální lidé nevidí. ■ **S** odborník mate lidi ♦ G. B. Shaw (1856–1950), *Lékař v rozpacích, I.* (1906).

Prohnalo mě to.
(Čl. nelibě vůči druhému v reakci na jídlo, popř. pití, zvl. neobvyklé n. špatné ap.:) dostal jsem z toho velký průjem a musel jsem často chodit na záchod. ■ **S** já mám průjem

Ten se prohne!
(Čl. soucitně n. zlomyslně vůči druhému o třetím a jeho nové a finančně náročné objednávce ap.:) to je dost drahé a bude za to tedy muset nepříjemně hodně zaplatit, platit. A tohle všechno si jeho drahá ženuška naobjednala? No ten se p.! ■ **S** to je drahé, on zaplatí hodně

Nebude° to žádná procházka růžovým sadem. n. **To nebude žádná procházka.**
(kol – neutr) **0** ot, poz, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ≃ 1b rov-kles. ozn. (od k. slova) *růžovým*
(Čl. zkušený a realistický vůči druhému v hodnocení obtížnosti úkolu, činnosti, kterou je třeba vykonat, popř. i v upozornění n. ve snaze odradit ho od účasti, v kontrastu k idealistické představě:) nebude to vůbec snadné a jen příjemné a radostné; bude to komplikované, náročné a obtížné. Život s takovým náročným bláznem, to n. ž. p. r. s. ■ **S** to je obtížné To není žádná legrace.
Ⓐ It won't be plain sailing. Ⓝ Das wird kein Kinderspiel. Ⓕ (Ce n'est pas de la rigolade / tout repos.), ! Ce n'est pas une sinécure. Ⓡ Это не раз плюнуть.

Jemu / tomu to projde.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho provinění, chybě, drobné drzosti ap. vzhledem k jeho mimořádnému postavení, pověsti ap., v kontrastu k jiným ve stejné situaci:) jemu to bude prominuto, tolerováno; on za to nebude potrestán n. postižen a vyvázne bez problémů. Je pravda, že to dělat neměl, ale j. to p. Stačí, když na šéfku vykouzlí ten svůj nevinnej úsměv. ■ **S** on nebude potrestaný

Všechno mu projde.
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o třetím, zvl. v privilegovaném postavení, a jeho dlouhodobým, opakovaným chybám, přestupkům ap. v organizaci, v kontrastu k jiným:) nikdy není za nic potrestaný n. postižený; vždycky dokáže trestu, pokutě ap. nějak uniknout. Každou chvíli si na něj někdo stěžuje, ale protože to je vysokej chlap, tak mu v. p. ■ **S** on nebude potrestaný

Leží to na něm jako prokletí.
Komp leží to na něm jako prokletí
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho minulém, dávném negativním n. neprozřetelném činu, kroku v očích ostatních, popř. i ve vlastním pohledu ap.:) posuzují ho tradičně a stále nepříznivě, popř. s odporem n. nelibě; pořád ho za to (většinou už neprávem) odsuzují a nemůže se toho zbavit. ■ **S** on má pověst špatnou

Prokrindapána! n. **Pro krindapána!**
(Čl. zvl. starší vůči druhému ohromeně v reakci na nepříjemné překvapení ap.:) to zaráží mě, to nečekal jsem a cítím se zaskočený. ■ **S** to je překvapení

Proletáři všech zemí, spojte se!
(Čl. dnes ironicky n. žertovně vůči druhým zvl. ve výzvě při řešení úkolu, cíle ap.:) spojme své síly a půjde nám to dohromady lépe!; je nutné postupovat, pracovat společně a svorně. ■ **S** je třeba postupovat společně ♦ Pův. sociálnědemokratické heslo použité v *Komunistickém manifestu* (1847) K. Marxe a B. Engelse, pak hlavní heslo světového komunismu; dnes často parafrázováno, srov. *uživatelé internetu všech zemí, s. se!*

Promiňte, že obtěžuju / obtěžuji …
(Čl. zdvořile vůči druhým, druhému po nenadálém vstupu do místnosti a doprostřed jejich jednání, práce ap. n. v oslovení neznámého druhého, někdy v nevhodné situaci, jako úvod k následujícímu dotazu, žádosti ap.:) omlouvám se za vyrušení, ale …; nechci vás rušit n. nerad vás ruším (ale chci se jen na něco krátce zeptat ap.). P., že o., ale nemá tu někdo mobil? ■ **S** já omlouvám se, promiň!

No promiňte!
(Čl. nesouhlasně, dotčeně n. uraženě, ale slušně

P

vůči druhému a jeho nepříjemnému a neoprávněnému tvrzení, útočnému jednání ap.:) to tedy odmítám; s tím tedy nesouhlasím. No p.! Já jsem se slušně zeptal, dokdy máte otevřeno, a vy na mě ječíte. ■ **S** já nesouhlasím, já odmítám to

To tedy promiň!
(Čl. rozzlobeně vůči blízkému druhému odmítavě a v ohrazení se vůči jeho necitlivému, bezostyšnému postoji, výroku n. jednání ap.:) to od tebe není fér a s tím vůbec nesouhlasím; to od tebe není spravedlivé a neměls to říkat. To t. p.! Já se honím, abych to vůbec stihl, a ty mi eště vyčteš, že du pozdě. ■ **S** já odmítám to, já nesouhlasím

Prosím za prominutí.
(Čl. obv. přehnaně uctivě vůči druhým, druhému po nevhodném vstupu do místnosti a vyrušení, zvl. potřebuje-li tam něco krátce vyřídit, popř. na úvod nevhodného dotazu, připomínky ap.:) omlouvám se, že ruším n. přerušuju. Pánové, p. za p.! Pan Novák má ale telefon. ■ **S** promiň!, já omlouvám se

Já si s ním promluvím.
(Čl. s autoritou vůči druhému v souhlasné reakci na jeho doporučení, žádost, obv. kvůli třetímu a jeho chování, obv. nevhodnému, ap.:) domluvím mu, aby se polepšil; vynadám mu a řeknu, že se nechová správně. A: Váš syn zase včera nepřišel do školy. – B: Já si s ním p. ■ **S** já domluvím mu

Ten / to se pronese!
(Čl. znalecky vůči druhému o třetím a jeho těžkém zavazadle ap. k nesení někam:) bude to pro něj dost obtížné to těžké břemeno unést n. donést; bude to hodně namáhavé nesení. Téda, to je obrovskej baťoh! Ten se p.! ■ **S** to je těžké

Ať se propadnu (jestli …)!
(Čl. obv. starší vůči druhému ve zvolání a snaze ujistit sebe i druhého, druhé o pravdivosti n. věrohodnosti své domněnky, tušení, popř. činnosti ap.:) věřím, myslím, že (to je tak) … Ať se p., j. támhleten barák není babiččin. ■ **S** to je tak, já mluvím pravdu, věř mi!, určitě ♦ Pův. ve starém magickém zaříkání k dotvrzení opravdovosti vlastního úmyslu a s naznačením na sebe přivolávaného trestu (propadnutí do pekel ap.) v případě lži.

Propánaboha! n. **Pro pána krále!**
(Čl. zvl. starší odmítavě, znechuceně a ve zvolání vůči druhému, druhým, zvl. v reakci na jejich únavné a stále prodlužované bezvýsledné dohadování, hádání se, hledání ap. ve snaze ho ukončit a zarazit je n. v úleku a zvolání na nepříjemné zjištění, chybu, opomenutí ap.:) **1.** *to nemá smysl, vůbec se mi to nelíbí (a zastavte to už ap.)!;* **2.** *to mě mrzí n. mám teď strach, obavu.* **1.** P., přestaňte se už hádat a podívejte se, kolik je hodin! Vlak jede za hodinu! **2.** Pro p. k., já sem asi nevypla sporák! ■ **S** to nelíbí se mi, já jsem nespokojený, já mám strach

Varujte se falešných proroků.
(Čl. obv. vzdělaný a starší vůči druhému ve snaze uchránit ho před nevhodnými, nesprávnými, ale obv. líbivými radami, předpověďmi třetího v životě ap.:) buď moudrý, prozíravý a nevěř zavádějícím, povrchním heslům a radám ap.! ■ **S** nevěř nekriticky!, nevěř nesmyslu! ♦ Mt 7,15.

Prorokovali proroci, že bude tma v noci a po dešti bláto. n. **Prorokovali proroci, že bude světlo ve dne a tma v noci (a po dešti bláto).**
(Čl. moudrý posměšně vůči druhému v reakci na jeho zbytečné obavy, často přebírané odjinud, někdy banální připomínky n. úvahy o budoucnosti ap.:) nevěř všemu a nekriticky, takových předpovědí už jsem slyšel hodně! ■ **S** nevěř nekriticky!, nevěř nesmyslu!, to je hloupost ♦ Přísloví (Čelakovský), též var. … *světlo ve dne a tma v noci.*

Nikdo není doma prorokem. n. **Je těžké být doma prorokem.**
(Čl. moudrý vůči druhému v povzdechu o osudu třetího a reakcích lidí na jeho myšlenky, schopnosti, znalosti, často předbíhající svou dobu ap.:) **1.** *je těžké odhadnout, co bude, budoucí vývoj, zvl. v domácím prostředí a bez potřebného nadhledu;* **2.** *nikdo není doma, ve své vlasti oceňován ve své době za to, že dokáže předvídat budoucí vývoj.* Gorbačov byl oceňován více v zahraničí. N. není d. p. ■ **S** je těžké předvídat ♦ Přísloví (Čelakovský, kde ale stará podoba *Žádný prorok není vzácen ve vlasti své*), srov. už lat. *In patria natus non est propheta vocatus, v rodné zemi nikdo není zvaný prorokem* (Walther 11 918), to ale už z bible, L 4,24.

Nekamenujte proroky!
(Čl. moudrý ve varování vůči druhému, druhým před zbrklým, náhlým momentálním hněvem, výtkami, útokem vůči třetímu v důsledku jeho nepříjemného názoru, předpovědi ap.:) nekritizujte, neodsuzujte lidi za jejich prozíravost, předvídavost (měli byste si jich naopak vážit)! ■ **S** neodsuzuj prozíravého! ♦ Srov. pokračování … *neb pěvci jsou jak ptáci: kdo po nich hodil kamenem, k těm víc se nenavrací*, V. Hálek (1835–1874), *Večerní písně* (1859).

Ta ji má pěkně / dobře prořízнutou.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) n. 5a
(Čl. kriticky o ženě a jejích schopnostech mluvit, bránit se, slovně útočit ap.:) mluví neobvykle hodně a nepříjemně agresivně n. drze; je hubatá a upovídaná a dokáže se prosadit ap. Chtěl sem se jí jenom něco zeptat, a hned spustila, že teď nemá čas, protože dělá to a to a to … Ta ji má p. p. ■ **S** ona je hubatá Štěká jako fena., Huba jí jede jako šlejfířce.
Ⓐ There's no stopping her once she gets going. Ⓝ Die hat aber eine Mundwerk / eine Revolverschnauze! Ⓕ ! Elle a la langue bien pendue., ! C'est une grande gueule. Ⓡ У неё язык хорошо подвешен.

Vždy prosadí svou.
(Čl. kriticky a nespokojeně vůči druhému o velmi asertivním třetím a jeho vztahu k názoru druhých při vzájemném rozhodování, zvl. v rodině ap.:) nikdy neustoupí a pokaždé dokáže dosáhnout svého cíle, vnutit ostatním svůj názor; je neústupný, tvrdohlavý a vynucuje si, prosazuje svůj záměr, přání. Nikdy se nezeptá, co chci já. V. p. s. ■ **S** on je neústupný, on prosadí přání své vždy

Lepší prosba nežli hrozba.
(Čl. moudrý v radě druhému jak dosáhnout svého cíle u třetího, jiných lidí n. obecně v životě ap.:) je lépe zdvořile n. slušně požádat než něco vymáhat násilím. ■ **S** je lepší jednat mírně než násilím ♦ Přísloví (Čelakovský).

Měl bych k vám prosbu.
(Čl. zdvořile vůči méně známému n. nadřízenému druhému před vyslovením vlastní žádosti, potřeby ap.:) chci vás o něco požádat; obracím se teď na vás; prosím vás. M. b. k vám p. Mohl bych si zítra vzít dovolenou? ■ **S** já prosím, já chci

Když v prosinci mrzne, sněží, úrodný rok nám běží.
(Čl. zkušený a starší zvl. ze zemědělství vůči druhému o obvyklých souvislostech typu počasí a následků:) říká se, že studený prosinec znamená pro příští rok dobrou úrodu. ■ **S** počasí studené v prosinci přináší úrodu ♦ Pranostika (Čelakovský).

Proste a bude vám dáno, hledejte a naleznete, tlučte a bude vám otevřeno.
(Zvl. věřící čl. vůči druhému v poučení a návodu ke způsobu jednání ap.:) k životu přistupuj aktivně a snaž se různým způsobem, prosbou, hledáním i silou. Já bych tam být tebou ještě jednou zašel. Víš, jak se píše v bibli: P. a bude vám d., h. a n., t. a bude vám o. ■ **S** snaž se!, snaha vede k cíli ♦ Mt 7,7, L 11,9.

Kdo se tě (vo to) prosí?
(Čl. hrdě, dotčeně a nerudně v odmítnutí nečekaného vstřícného kroku, nabídky n. pomoci druhého, zvl. ve stavu nepřátelství, rozzlobení, sporu ap.:) já to od tebe v této situaci nechci, odmítám; nemusíš to dělat, není to tvoje povinnost. A: Nechcete udělat kávu? – B: Kdo se vás o to p.? ■ **S** já nechci to, proč děláš to?, já odmítám to

Proboha tě prosím / prosim!
(Čl. znechuceně n. zoufale a důrazně vůči blízkému druhému v doprovodu ke své žádosti, prosbě ap.:) prosím tě (o to), žádám tě (o to)! Přestaň už ječet, p. tě p.! Dyť to slyší celej barák! ■ **S** já prosím

No to bych prosil°! n. **To bych prosil° (že) …!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. se zadostiučiněním vůči blízkému druhému v reakci na jeho pochvalu, uznání práce prvního n. na jeho opravené tvrzení n. vylepšenou reakci, čin, popř. omluvu, slib nápravy a uznání stanoviska n. práce prvního ap., zvl. po předešlém nesouhlasení, pochybnosti ap.:) (já vím, že to umím n. jsem to udělal dobře a) těší mě, že to uznáváš i ty; s tím jsem teď už spokojený. A: Ta tvoje bábovka je teda úžasná! – B: No to bych prosila!, A: Znova sem to přepočítal a dospěl sem k vašemu původnímu výsledku. Je to dobře. – B: No to bych p.! ■ **S** já jsem rád, já jsem spokojený No proto!, Tak to má bejt!
Ⓐ I should hope so too!, I should jolly well think so! Ⓝ Da möchte ich aber bitten / gebeten haben … Ⓕ (J'en suis ravi! / je serais ravi de (+ inf)) Ⓡ Иначе и быть не могло!

Prosím / prosim tě …
(Čl. vůči blízkému druhému před žádostí, výzvou, dotazem, též jen ve snaze zdůraznit své následující sdělení n. výtku a přivolat pozornost druhého:) chci tě požádat (abys) n. zeptat se (jestli) n. říct ti (že) …; žádám, prosím tě (abys) … Počkej tu p. tě na mně, hned sem zpátky! – P. tě, přestaň už s tím hloupým vyptáváním! ■ **S** já prosím, já chci

Prosím vás o jedno …
(Čl. vůči druhému ve zdvořilé a důrazné žádosti, zvl. v kontrastu k jeho celkové neochotě n. neschopnosti ap.:) velmi vás prosím (aspoň) o jedinou věc …; nic jiného nechci, ale buďte tak laskav

a udělejte aspoň jedno … P. vás o jedno, nechte mě tu přespat ještě do zítřka. ■ **S** já prosím

Ano prosím / prosim.
(Čl. zvl. v nižším postavení vůči nadřízenému přehnaně zdvořile a nebojovně v odpovědi na jeho otázku, n. v rezignovaném přiznání své viny ap., popř. mírně posměšně a vzdorovitě v reakci na triviální otázky, při nedůstojném výslechu školního typu ap.:) ano, je to pravda. A: Takže tys tu úlohu opsal od kamaráda. – B: Ano p. Jinak bych to nestih. ■ **S** ano, to je tak, to je pravda

Co prosím / prosim?
(Čl. vůči druhému v reakci na sdělení druhého, zvl. neutrálně ve snaze si ujasnit nesrozumitelné, špatně pochopené, n. poněkud bojovně a důrazně odmítavě na sdělení šokující, pro něj nepříjemné, nepříznivé ap.:) **1.** *co jsi to řekl?; nerozuměl, neslyšel jsem dobře, zopakujte to laskavě!;* **2.** *nelíbí se mi, co jste řekl (a vysvětlete n. dokažte to).* **2.** A: Ten váš syn dělá samý kraviny. – B: Co prosim? Co to povídáte? Můj syn? ■ **S** řekni to znovu!, to nelíbí se mi

Jak prosím / prosim?
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho informaci, někdy jméno, zvl. v důsledku přeslechnutí n. i údivu ap.:) nerozuměl, neslyšel jsem dobře, zopakuj(te) to laskavě ještě jednou! A: Jmenuju se Helgunda Šarapatková. – B: Jak p.? – A: Helgunda Šarapatková. ■ **S** řekni to znovu!

No prosím / prosim!
(Čl. vůči druhému s uspokojením, zadostiučiněním n. vítězoslavně v reakci na potvrzení své pravdy, slov, odhadu, předvídání události, zvl. v kontrastu k druhému a jeho nedůvěře, opačnému názoru ap.:) říkal jsem to přece, upozorňoval jsem na to a je to opravdu tak; tak mám přece jenom pravdu! No p., a tys říkal, že v neděli žádný kytky neseženem! Podívej na ty krásný růže! ■ **S** to je tak, já mám pravdu

No tak prosím / prosim!
(Čl. neochotně, dotčeně vůči druhému při vynuceném ústupku, při podřízení se mu, vzdání se něčeho v jeho prospěch, zvl. v reakci na nátlak n. zjištění, že je druhý v právu ap.:) tak já tedy ustupuju, rezignuju, vzdávám se (toho). No tak p.! Když to tak nutně potřebujete, tak tady to máte! ■ **S** já rezignuju

Tak prosím / prosim!
(Čl. s autoritou n. ve funkci vůči druhému v pobídnutí, někdy netrpělivém, zvl. při předvádění něčeho, reprodukci znalosti, svědecké výpovědi ap., někdy i při vybídnutí k posazení se:) tak začněte laskavě!; čekám, až začnete. Říkal jste, že mi chcete přednést svou báseň. Tak p. ■ **S** začni!

To prosím / prosim ne.
(Čl. poněkud nesměle vůči výše postavenému, staršímu druhému v reakci na jeho otázku, popř. vybídnutí ap.:) ne, není to pravda; to si nepřeju, já to tak nechci. A: Tak ty ses chtěl ulejvat? – B: To p. ne. ■ **S** já nechci to, to není pravda

Prosím / prosim tě! n. **Ale prosím tě / tebe!**
(Čl. zvl. zkušený vůči vystrašenému, znepokojenému druhému ve snaze ho utěšit, uchlácholit n. povzbudit n. ve snaze mu vymluvit jeho naivní přesvědčení, zkreslenou představu ap.:) to si nemysli a neboj se!, to tak není; to nemáš pravdu, tomu nevěř! Ale prosím tě, přece by ses nebál injekce! Jen to trošku štípne a je to za tebou. ■ **S** neboj se!, nevěř tomu!, to není tak

Že prosím / prosim!
(Čl., zvl. vysoký úředník, lékař, právník, manažer ap. vůči druhému, zvl. sekretářce, zdravotní sestře ap., svolující ke vstupu dalšího klienta, pacienta ap.:) pošlete ho dál!; řekněte mu, že může vstoupit a že na něj čekám. A: Šéfe, je tu ten pán s tím prodejem domu. – B: Že p. ■ **S** já čekám, ať vstoupí další!

To mluví / mluví to v jeho prospěch / pro něj.
(Čl. vůči druhému v posuzování třetího a jeho celkově nepříjemné situace včetně příznivé okolnosti, souvislosti, kladně hodnocených činů, kroků třetího ap.:) toto je pozitivní faktor a pomůže mu to v celkovém hodnocení. Pak prej přestal zapírat a k tý krádeži se přiznal. To m. v j. p. ■ **S** to pomůže

Co jednomu prospívá, druhému škodí.
(Čl. zkušený vůči druhému obecně n. v opatrné radě o různých a subjektivních reakcích lidí na léky, alkohol, druh sportu, prostředí ap.:) věci nemají na všechny lidi stejný účinek, a ten může být u různých lidí dokonce opačný; není třeba se nutit užívat, pít, jíst, dělat něco, co je považováno druhým, druhými za příznivé, pokud z toho nemáme dobrý pocit. A: Po těch kapkách, cos mi doporučil, se mi vůbec neulevilo. – B: Tak je neužívej. Co j. p., d. š. ■ **S** věc může působit dobře i špatně
♦ Přísloví, srov. už lat. *Quod cibus est aliis, aliis est atrum venenum, co je pro jedny potravou, je pro jiné prudký jed* (Walther 25 745).

Svatá prostoto!
(Čl. zkušený v žertovném pohoršení a povzdechu

vůči obv. mladému druhému v reakci na jeho naivní, nesmyslnou snahu, výrok, domněnku projevující zcela základní neznalost, popř. hloupost ap.:) to mě krajně překvapuje, udivuje, že se někdo může takhle chovat n. něco tak hloupého si myslet ap. To chceš, holka, vážně přišívat touhle nití? S. p.! Vždyť to má úplně jinou barvu! ■ **S** to překvapuje mě ♦ Z lat. *Sancta simplicitas*, řekl J. Hus (asi 1371–1415) v Kostnici, údajně v reakci na ženu, která přikládala na jeho hranici další polínko.

Prostředek by byl horší než zlo samo.
(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři k možnosti volby nepříjemných cest, násilných způsobů k dosažení obtížného cíle, zvl. vznešeného a významného ap.:) o cíl nelze usilovat za každou cenu a kvůli odstranění problému, zla, nepřítele ap. nelze vytvořit problém, zlo ap. ještě větší; pro dosažení cíle je možné volit jen takové umírněné prostředky, jejichž negativní účinky nepřeváží nad ziskem. ■ **S** prostředek nesmí zastínit cíl negativně ♦ O. Bismarck (1815–1898) to prohlásil na sněmu (1863) v reakci na výtku, že usiluje o válku, aby se zbavil domácí opozice.

Trhni si protézou!
(Čl. nepřátelsky, nezdvořile a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho žádost, vnucování se, dožadování se pomoci, společnosti ap.:) neobtěžuj mě a nech mě v klidu, nemám o tebe zájem; nezajímá mě, co říkáš n. děláš, a nehodlám ti pomoct. ■ **S** neobtěžuj!, odejdi!, já nechci tebe tady

Protivy se přitahují.
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému v komentáři o třetím a čtvrtém, navzájem velmi povahově odlišných, a vzniku vztahu, přátelství mezi nimi, v kontrastu k povrchnímu očekávání ap.:) často se přátelí n. sdružují lidé zcela opační, protikladní; přátelství, spolupráce, popř. manželství ap. spojuje často lidi opačných povah. On jezdí na lyže, plave, sjíždí řeky, jezdí na kole, ji naopak sport nezajímá a chodí na koncerty a do divadla. P. se p. ■ **S** lidé odlišní sdružují se ♦ Přísloví, do češ. přes něm. z fr. *Les extrêmes se touchent, krajnosti se dotýkají*, dramatik L. S. Mercier (1740–1814) ve svém dramatu *Tableau de Paris, IV, 348. kap.* (1783); podobně užil v 17. stol. La Bruyère a Pascal a ještě dřív Aristoteles, Hieronymus aj.

Bylo to, jako když kouzelným / čarovným proutkem mávne. n. **… jako když kouzelným proutkem mávne.**
Komp zmizelo / objevilo / změnilo se to, jako když kouzelným proutkem mávne
(Čl. vůči druhému zvl. v líčení události, zážitku, chování třetího, počasí ap., zvl. z hlediska důvodu a kontrastu k předchozímu a někdy ve smyslu zlepšení:) (stalo, změnilo se to ap.) náhle, nečekaně a nejasně, bez zjevného důvodu. ■ **S** náhle

Nemluv vo / o provaze / voprátce / oprátce v domě voběšencově / oběšencově.
(Čl. moudrý vůči druhému v radě s ohledem na postiženého, přecitlivělého třetího, třetí a problematické téma hovoru ap.:) nezmiňuj záměrně problémy n. negativní možnosti před člověkem jimi už postiženým n. ohroženým; mlč o palčivých, bolestných tématech před trpícím člověkem ap.! A ne abyste před tetou zase rozebírali vaše choroby. Víte, že je na to citlivá, zvlášť po strejdově smrti nemůže vo rakovině ani slyšet. Jak se říká, n. o p. v d. o. ■ **S** mlč o věcech nepříjemných! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Každý provaz má dva konce.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři n. radě s ohledem na jeho situaci pracovní, partnerskou n. možnost, výhodu ap. a potřebu se rozhodnout, situaci řešit:) nic není jenom dobré nebo jenom špatné a není dobré vidět jen jednu stránku; všechno má své kladné i záporné stránky; leccos je dvojznačné, s protichůdnými vlastnostmi, možnostmi. ■ **S** všechno je dvojznačné ♦ Přísloví.

Provaz ho nemine.
(Čl. informovaný vůči druhému, obv. nesoucitně, o nenáviděném třetím v důsledku jeho zločinu ap., někdy už chyceném, souzeném ap.:) určitě bude někdy tvrdě potrestaný; zaslouží si potrestání, smrt oběšením. ■ **S** on bude potrestaný

Každej / každý táhne za jinej / jiný provaz.
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a čtvrtém, navzájem blízkých, a jejich jednání, chování, v kontrastu k předpokladu jednotného partnerského n. přátelského postoje a společného cíle ap.:) mají rozdílné názory, postoje a snahy (a navzájem si vadí, se neutralizují). ■ **S** oni jsou odlišní zcela, oni neshodnou se

To je (vše) vzájemně provázané.
(Čl. informovaný vůči obv. nechápajícímu druhému hledajícímu jinou alternativu, možnost v celkovém řešení ap.:) všechny ty faktory, jevy, vlivy ap. spolu navzájem souvisejí a jeden ovlivňuje n. podporuje druhý. ■ **S** to souvisí

Zhluboka dýchat, vypnout prsa, břicho zastrčit! n. **Vypnout prsa, břicho zastrčit!**
(Čl. vůči druhému, druhým, např. při cvičení a ve snaze je rytmicky donutit k důslednosti pohybu, popř. při napomenutí dítěte, aby stálo, chodilo rovně ap., často ve zpěvu:) cvič správně a měj rovný postoj!; cvičení je prospěšné. ■ **S** cvič! ♦ J. Voskovec a J. Werich, *Těžká Barbora* (1937), známá „cvičební" píseň.

Pojď na má prsa!
(Čl., zvl. otec, dojatě a pyšně v reakci na blízkého druhého, potomka ap. a jeho studijní, sportovní úspěch, prokázání odvahy ap.:) mám z tebe velkou radost a velmi tvůj výsledek, jednání ap. oceňuju; jsem na tebe hrdý a chci tě obejmout. Tak ty máš vyznamenání! P. na má p., synu! ■ **S** já mám radost, já obejmu tě, to těší mě, já jsem hrdý na tebe Pojď na mou hruď a chvíli tam buď!

Poser si prsa!
(Čl. odmítavě a hrubě ke druhému n. sám pro sebe, zvl. v reakci na mocného a nepříjemného třetího a jeho nepřijatelné rozkazy, stížnosti ap.:) neobtěžuj mě a nech mě o samotě, v klidu!; mě tvůj problém nezajímá, a tak nevyrušuj! ■ **S** neobtěžuj!, to nezajímá mě ♦ Též var., zvl. *To mi poser prsa!*

Ten bude prskat!
(Čl. zkušený v hodnotícím odhadu vůči druhému o autoritativním třetím, obv. vznětlivém, a jeho reakci na nepříjemnou nastávající situaci, nepříznivou informaci, porušení jeho záměru ap.:) to se mu vůbec nebude líbit a nebude to chtít přijmout n. se s tím smířit; nebude souhlasit a rozzlobí ho to. Až se táta dozví, že ste jezdili na jeho kole, ten b. p.! ■ **S** on nepřijme to klidně

Strč prst skrz krk.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. žertovně, hravě vůči dítěti, popř. zlomyslně vůči druhému v reakci na jeho nezdar s vyslovením obtížného slova n. ve snaze ho pocvičit, někdy i cizince, n. herec opakovaně při tréninku výslovnosti ap.:) zkusím to vyslovit srozumitelně a nepoplést to, zkus to po mně!* Ty špatně vyslovuješ r. Řekni „s. p. s. k.". ■ **S** já zkouším vyslovit to, já hraju si, my hrajeme si tak V kapli plakal pan kaplan. ♦ Známý jazykolam.

Ⓐ Red leather, yellow leather, red leather, yellow leather., Sister Susie sewing shirts for sailors., She sells sea-shells on the sea-shore. Ⓝ Fischers Fritz fischt frische Fische., Frische Fische fischt Fischers Fritz. Ⓕ (Les chaussettes de l'Archiduchesse sont-elles sèches ou archi-sèches.), (Les chemises de l'Archiduchesse sont-elles sèches? Oui, archi-sèches!) Ⓡ ! На дворе трава, на траве дрова.

Podej mu / tomu stačí podat prst a chce hned celou ruku. *viz* Podej čertu prst a chce celou ruku.

Nikdo se toho neodvážil ani prstem dotknout. n. **Nikdo se toho ani prstem nedotk / nedotknul.**
(Čl. vůči druhému o věci, majetku jeho n. obávaného třetího, zvl. v důsledku jeho zákazu, často v reakci na jeho podezření n. přímou otázku ap.:) to zůstalo nedotčené n. neporušené na svém místě; nikdo to nevzal n. s tím nemanipuloval a zůstalo to tak. ■ **S** to je nedotčené

Ani prstem na něj nesáh. n. **Ani prstem se ho nedotk / nedotknul.**
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho znepokojenou otázku n. ve snaze hájit třetího podezřívaného z fyzického zásahu vůči slabšímu čtvrtému, dítěti ap.:) vůbec mu fyzicky neubližoval; vůbec nic (špatného) mu neudělal, nebil ho ap. A: Co mu udělal, že tak řve? – B: Já nevím, proč řve. Ani p. sem na něj n. ■ **S** on neublížil mu

Na prstech jedný / jedné ruky bys / by je spočítal. n. **Dají se spočítat na prstech jedný ruky.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. informovaný obv. obdivně vůči druhému zvl. o skupině lidí s výjimečnými vlastnostmi:) jsou vzácní a dají se snadno zjistit, uvést; je jich velmi, příliš málo.* Lidi, který vopravdu uměj víc jak pět jazyků, ty bys na p. j. r. s. ■ **S** je jich málo Toho abys pohledal.

Ⓐ You could count them on the fingers of one hand. Ⓝ Kann man an einer Hand abzählen. Ⓕ On peut les compter sur les doigts (d'une main). Ⓡ Раз, два и обчёлся.

Ať sme tlustý na tři prsty!
(Čl. bujaře a lehkovážně, triumfálně vůči blízkému druhému, druhým v pobídnutí k dalšímu jídlu, zvl. jde-li o zákusek, něco dobrého, kalorického, ale nezdravého, ne pro utišení hladu, v kontrastu k doporučovaným zásadám a s odmítavým připomenutím fyzické tloušťky vyplývající z takového jídla:) jez, jezme dál a užijme si to i za cenu, že ztloustneme, člověk přece nemůže pořád respektovat nějakou nepříjemnou zásadu n. lékařské rady!; budu rád, když vám jídlo bude chutnat, i když není příliš dietní. Vemte si ještě máminy vdolky. Ať sme t. na tři p., ne? ■ **S** jez!, užívej života!

Prsty mu jen hrály.
(Čl. obdivně vůči druhému o třetím a způsobu, profesionalitě jeho práce, zvl. drobné, jemné a manuální ap.:) dělal, prováděl to velmi, obdivuhodně obratně, rychle a zdánlivě bez námahy. ■ **S** on je zručný

Lepí se mu to na prsty. n. **Všechno se mu lepí na prsty.**
(Čl. kriticky, rozladěně vůči druhému o třetím a jeho přístupu k práci, zvl. v kontrastu k očekávání, potřebě spěchu ap.:) (je líný n. nešikovný a) jde mu to nepříjemně pomalu. ■ **S** on pracuje pomalu

Všichni si na něj ukazujou prstem.
(Čl. informovaný vůči druhému v kritickém a někdy soucitném komentáři o třetím a jeho skandalizovaném postavení ve společnosti, okolí lidí, zvl. v důsledku překročení běžné morálky, zvyklostí ap.:) odsuzují ho, straní se ho a chovají se k němu opovržlivě; ztratil dobrou pověst a lidé se mu povýšeně vyhýbají. ■ **S** oni odsoudili ho, on je opovrhovaný

Prší, prší, jen se leje …
(Čl. vůči druhému, někdy hravě a vesele, zvl. při pohledu z okna na počasí venku, někdy v kontrastu k záměru ap.:) (silně) prší (a je lépe raději nikam nechodit, popř. si na cestu ven vzít deštník, plášť ap.). ■ **S** prší ♦ Lidová píseň.

Jak dlouho bude pršet? – Dokud nepřestane!
(Čl. vůči druhému, zvl. dospělý často vůči dítěti v mírně podrážděné reakci na zbytečnou n. nezodpověditelnou otázku:) neptej se tak hloupě, nevím. ■ **S** ty ptáš se a já neznám odpověď

Z toho nebude pršet. *viz* Z toho mračna pršet nebude.

Je to tu jako v průchodáku.
Komp je to tu jako v průchoďáku / průchozím domě
(Čl. nespokojeně, podrážděně vůči druhému v komentáři na svůj pobyt v rušné, často průchozí místnosti, zvl. s ohledem na nemožnost se v klidu soustředit, soustavněji pracovat ap.:) chodí sem n. tudy příliš mnoho lidí; je tu nepříjemně živo, rušno a mnoho pohybu, hluku, a to mě ruší. ■ **S** je tam mnoho lidí, je tam rušno, to rušilo

To je průser (až na půdu)! n. **To je průšvih jako hrom.**
(Čl., zvl. muž polekaně n. vztekle a neformálně vůči blízkému druhému v hodnotící reakci na zjištěný velký problém, poruchu, neúspěch ap. a jeho pravděpodobné vážné důsledky pro další vývoj, trest pro něj ap.:) to je krajně nepříjemný problém a jsem z toho zklamaný a mám zároveň strach. Zjistilo se, že máme manko sto tisíc! To je p. až na p.! ■ **S** to je nepříjemné, to je hrozné

To je průšvih jako hrom. *viz* To je průser!

Je° to (úplná / hotová) průtrž mračen.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ≃ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *průtrž*
(Čl. vůči druhému mírně udiveně, překvapeně v reakci na nečekaně stále sílící déšť, zvl. v kontrastu ke svému plánu:) to je opravdu prudký déšť; prší neobvykle hodně. Podívej, jak leje. To je h. p. m.! Musíme bohužel počkat. ■ **S** prší Leje jako z konve.
Ⓐ It's a real cloudburst / downpour., (It's as if) the heavens have opened. Ⓝ Ein Wolkenbruch. Ⓕ C'est le / un vrai déluge!, ! C'est une pluie torrentielle / diluvienne., ! Il pleut / il tombe des hallebardes / des cordes. Ⓡ Льёт как из ведра.

Může se holit i v průvanu.
(Čl. vůči druhému posměšně n. žertovně o mladistvém třetím, mladíkovi, zvl. v kontrastu k nutnosti jeho důkladného holení:) má teprve velmi málo vousů a vlastně se ani nepotřebuje příliš holit; má řídké a sporadické vousy. ■ **S** on má vousů málo

První budou posledními (a poslední prvními).
(Čl. zkušený zvl. vůči netrpělivému mladšímu druhému a v reakci na jeho očekávání rychlého efektu, úspěchu ap.:) lidé zpočátku neúspěšní, nevýrazní, popř. neprůbojní n. utlačovaní se později dočkají úspěchu a předčí a zastíní lidi, kteří měli raný a rychlý úspěch. ■ **S** lidé neúspěšní zastíní úspěšné nakonec ♦ Mt 19,30.

Udělal by pro ni první poslední / všecko.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho obecném chování a postoji ke čtvrtému, čtvrté:) velmi ji miluje a je ochotný, připravený pro ni vykonat n. obětovat cokoliv. ■ **S** on je obětavý, on miluje ji obětavě

Rychle pryč!
(Čl. vůči druhému, druhým v reakci na nebezpečí, hrozbu odhalení, dopadení nepřítelem ap.:) hned odtud uteč, utečme!; musíme rychle utéct, odejít a zachránit se tak. ■ **S** uteč!, jdi pryč!

Všichni pryč!
(Čl. obv. panovačný n. autoritativní vztekle a odmítavě vůči druhým v důsledku únavy, špatné nálady ap., zvl. s odstínem upozornění na příliš velké množství přítomných lidí, jejich přehnaný zá-

P

jem, starostlivost ap.:) jděte hned odsud pryč!; odejděte všichni odtud! ■ **S** jdi pryč!

Vaše přání?
(Čl., zvl. prodavač, číšník při obsluhování zákazníka ap.:) co si přejete a čím n. jak vás mohu obsloužit?; co potřebujete a chcete? ■ **S** co chcete?

Přání bylo otcem myšlenky.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho kroku, činnosti ap.:) **1.** *proměnil, zkonkretizoval svou touhu, neurčité přání v jasný záměr, plán (a ten pak uskutečnil);* **2.** *uvěřil tomu, protože si přál, aby to tak bylo n. aby to byla pravda.* ■ **S** on proměnil touhu v nápad, on uvěřil tomu ♦ Z angl. *Thy wish was father, Harry, to that thought. Tvé přání, Harry, bylo otcem té myšlenky*, W. Shakespeare (1564–1616), *Jindřich IV., díl 2, IV, 4* (1598–1600). Je však starší, srov. lat. *Quae expetit animus, libenter credit, co si kdo v nitru přeje, tomu ochotně věří*, Walther 22 974.

Tvé přání je mi rozkazem.
(Čl. vůči výše postavenému n. váženému druhému v reakci na jeho výrok ve snaze zalichotit mu ap., často i žertovně mezi přáteli:) ochotně, rád splním, udělám, cokoliv si budeš přát, přeješ. A: Mohl bys to prosím za mě dodělat? – B: Jistě, t. p. je mi r. ■ **S** já udělám to pro tebe ♦ Snad podle P. Vergilia Mara (70–19 př. n. l.), *Aeneis, I, 76–77.*

Bylo to jen (jeho) zbožné / zbožný přání.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho často neobvyklé touze, snaze ap., pro něj obv. pozitivní a v souladu s jeho celkovým cílem, někdy neprávem vydávané před jinými za realitu, skutečnost, zvl. v kontrastu k ostatním:) byla to jen jeho smyšlenka, nereálná představa; bylo to jeho nerealistické a nesplněné, popř. nesplnitelné přání; jen si to tak rád a bezvýsledně představoval. ■ **S** to je představa nereálná

Přej a bude ti přáno (dej a bude ti dáno).
(Čl. moudrý ve výzvě vůči druhému, zvl. proti jeho sklonu k závisti vůči třetímu, zdráhání mu napomoct, usnadnit jeho jednání n. proti jeho sobectví ap.:) budeš-li k druhým lidem nesobecký, vstřícný a napomáhat jim k jejich cílům, budou takoví i oni k tobě. Ty mu snad závidíš, nebo co? Víš, co se říká, p. a b. ti p. ■ **S** nebuď sobecký! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Co si lze / může ještě přát? n. **Co víc si lze přát?**
(Čl. moudrý a zkušený v realisticky hodnotícím komentáři vůči druhému v reakci na příznivou životní, rodinnou situaci zvl. svou n. jeho, na příjemné životní n. uspokojivé pracovní prostředí, popř. okolí pro rekreaci, na řadu úspěchů, uznání ap.:) jsem s tím naprosto spokojený a dobře naladěný; s tím je třeba n. možné být úplně spokojený n. být tím nadšený. Ta krásná příroda, ten nádherný rozhled! Co si lze j. p.? ■ **S** já jsem spokojený, to je důvod ke spokojenosti

Jak si přejete.
(Čl., podřízený ap. souhlasně a mírně servilně vůči výše postavenému druhému, zvl. staršímu, nadřízenému ap., šéfovi, v reakci na jeho příkaz n. mírně nesouhlasně, zdrženlivě vůči druhému na stejné úrovni ap.:) vaše přání, příkaz splním, zařídím to tak; budu plně respektovat váš požadavek, přání. A: Vyřiďte prosím panu Novákovi, ať mi zavolá domů až po desáté. – B: Prosím, jak si p. ■ **S** já udělám to

Co si přejete?
(Čl., zvl. úředník v instituci, podniku vůči příchozímu, občanovi ap. v úmyslu poskytnout mu službu, informaci, pomoct mu v hledání něčeho ap.:) proč jste přišel a co (tu, od nás) potřebujete?; čím vám mohu pomoct? A: Co si p.? – B: Chtěl bych mluvit s panem vedoucím. ■ **S** co chcete?

Přátelství je víc než láska.
(Čl. zkušený vůči druhému o mezilidských vztazích z hlediska jejich upřímnosti, trvalosti ap.:) kamarádství, přátelství je trvalé, a proto cennější než dočasný milostný vztah; vztah založený na vzájemné toleranci, společných zájmech, touze si pomáhat ap. je důležitější než vztah založený na sexuální přitažlivosti. A: To dete na tu výstavu každej zvlášť? Já myslel, že spolu chodíte. – B: P. je víc než l. Navíc jsem se já rozhod až pozdějc. ■ **S** přátelství je cennější než láska

Lepší přátelství než peníze.
(Čl. moudrý vůči druhému v hodnocení své n. cizí životní situace a potřeby výběru, s odstínem nadosobní platnosti hierarchie hodnot ap.:) i když člověk pro život peníze potřebuje, je přátelství cennější; važ si víc přítele než zisku!; vážím si více dobrých vztahů s lidmi než materiálních statků. ■ **S** přátelství je cennější než peníze ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ve vlastní při nikdo soudcem být / býti nemůže.
(Čl. moudrý v radě, poučení zvl. mladšímu druhému k jeho problému, sporu s jinými ap.:) spor dvou lidí může nezaujatě posoudit jen někdo vnější, cizí, ne jeden z nich; člověk angažovaný ve spo-

ru nemůže být objektivní. ■ **S** nesuď spor vlastní! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kdo přebírá, přebere. n. **Kdo se rád přebírá, rád přebere.** n. **Kdo moc (dlouho) vybírá, přebere.**

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému ve varování, zvl. v reakci na jeho nerozhodnost, popř. přílišnou náročnost ve výběru partnera, zaměstnání, popř. i předmětu trvalejší hodnoty ap.:) člověk nemá být příliš vybíravý, může pak dojít snadno na konec možností a nic už nezbyde; buď vděčný za to n. přijmi to, co se ti právě nabízí, je momentálně k dispozici, abys jinak nakonec neměl vůbec nic! Na Janě ti vadilo, že neumí šít, na Aleně, že chodí pozdě … Uvědom si, že k. p., p. ■ **S** nebuď vybíravý!, nevybírej si! Ber, jak to leží! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Beggars can't be choosers. Ⓝ Wer zu wählerisch ist, kommt schließlich zu kurz. Ⓕ ! A force de choisir, on finit par se tromper. Ⓡ Дают — бери, а бьют — беги.

Všechno přebolí.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. moudrý utěšující druhého, zvl. mladšího, v jeho prožívání ztráty blízkého třetího, partnera, hodnotného majetku, neúspěchu, křivdy ap.) na všechno špatné, všechny bolestné ztráty ap. časem zapomeneš; ze všeho zlého se člověk časem vzpamatuje a pocit lítosti zmizí. Tak už nebreč. V. p., i ten jeho podraz. ■ **S** bolest každá časem skončí Čas všechny rány zhojí.

Ⓐ Time is a great healer., You'll get over it. Ⓝ Es geht alles vorüber … Ⓕ (Ça finira par passer / ça passera / tout passe.), ! Le temps guérit / efface tout. Ⓡ Время лучший лекарь.

Von / on už si to přebere.

(Čl. vůči druhému v reakci zvl. na jeho poněkud nejasné sdělení třetímu a možné nepochopení n. dezinterpretaci z jeho strany:) on tomu bude jistě rozumět a pochopí to správně; dokáže to jistě vyložit správně a tak, jak to bylo míněno. A: Nebude si teď myslet, že o to nestojím? Řek sem to trochu nejasně. – B: Neboj, on už si to p. ■ **S** on pochopil to

Čeho nelze předělati, darmo na to žehrati.

(Čl. zvl. starší v radě vůči druhému a proti jeho opakované, ale marné nespokojenosti, připomínkám, výtkám ap., zvl. v kontrastu k neměnným okolnostem, postoji třetího ap.:) nestěžuj si zbytečně na to, co se nedá zlepšit!; člověk se má smířit s nezměnitelnou skutečností, jakkoliv se mu nelíbí. ■ **S** nestěžuj si! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Největší předností některých mužů je jejich žena.

(Čl. moudrý a kritický vůči druhému, obv. ironicky v hodnocení třetího muže a vlivu jeho ženy na něj ap.:) někteří muži, jinak nezajímaví a průměrní, vynikají v práci n. společnosti jen díky své ženě, její inspirativní povaze, podpoře n. krásе. ■ **S** žena inspiruje muže ♦ G. Sande (vl. jménem Aurora Dupin, 1804–1876).

Dá se předpokládat, že …

(Čl. informovaný v logickém odhadu a na základě dostupných faktů, informací vůči druhému o možném budoucím vývoji n. stavu, situaci ap., popř. jen o svém pocitu, dojmu ap.:) je možné očekávat n. je pravděpodobné, že …; můžeme se domnívat, že … Dá se p., že studenti, kteří udělali zkoušky a nebyli přijati, budou přijati na odvolání. ■ **S** je možné předpokládat

Jeho předpověď se vyplnila. n. **Předpověď se vyplnila.**

(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o třetím a jeho pesimistickém odhadu budoucího, následného negativního vývoje n. nepříznivém kroku, činu čtvrtého ap.:) bylo, stalo se to skutečně n. tak, jak říkal, předvídal, upozorňoval; nemýlil se a došlo k tomu. Říkal, že maminka vypadá špatně a že asi brzy zemře. J. p. se bohužel za týden v. ■ **S** on měl pravdu, to stalo se opravdu

Dává to jasnou představu (o něčem / někom).

(Čl. zkušený vůči druhému o obsahové kvalitě článku, přednášce, programu, vyprávění ap., zvl. z hlediska snadného pochopení problému, tématu ap.:) dobře to problém charakterizuje a je možné z toho získat dobrou základní informaci; z toho je (to) dobře vidět; dobře to dokládá (něco / že). ■ **S** to charakterizuje

A představ / představte si (že …)! n. **Představ / představte si (že …)!**

(Čl. zvl. mladší vůči druhému, druhým ve snaze zvýraznit své následující sdělení, vyprávění, zprávu o něčem neobvyklém, nečekaném ap. a zesílit jejich pozornost:) chci (před tebou, vámi) zdůraznit a zvlášť upozornit, vyjádřit (že). Viděl jsem sestru, jak něco schovává v šuplíku. Myslel jsem, že to jsou její milostný dopisy, a představ si, že to byl dárek pro mě! ■ **S** já upozorňuju

A teď si představ / představte (že / jak / něco).
(Čl. ve snaze druhému, druhým něco vhodně, popř. názorně popsat a přimět je k náležitému soustředění, obv. uprostřed svého výkladu, vyprávění ap.:) a teď chci (před tebou, vámi) zvlášť upozornit a vylíčit (že / jak / něco); je nutné, abys, abyste jasně před sebou viděli a dobře pochopili, ocenili to, co vám chci vylíčit. A teď si představte tu situaci: já stojím na dvorku v teplákách, manželka zametá v zástěře a náš kluk se najednou objeví se svou nastávající … ■ **S** já upozorňuju, já chci říct něco

Jak si to (vlastně / sakra) představuješ?
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. dospělý, rodič, učitel ap. kriticky a rozzlobeně vůči druhému, často dítěti n. podřízenému v reakci na jeho nevhodné chování, slabý výkon, neplnění povinností ap.:) tohle se mi vůbec nelíbí, naprosto to odmítám a hned s tím přestaň!; myslíš, že s tím já, druzí lidé ap. budou souhlasit n. se jim to bude líbit? Do školy chodíš pozdě, úkoly nepíšeš, j. si to p.? ■ **S** přestaň!, to není dobré, to neliší se mi, proč děláš to? Tak dost!, Hoď tam zpátečku!
Ⓐ What do you think you're up to? Ⓝ Wie stellst du dir das denn vor! Ⓕ Qu'est-ce que tu t'imagines / tu crois? Ⓡ Ты что это делаешь?!

Všechno se (časem) přejí.
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. ve zdrženlivé reakci na jeho přehnané nadšení, potěšení, radost z příjemné věci, zábavy, jídla ap. a jejich domněle dlouhého trvání ap.:) všechno, i velmi příjemné věci člověka dlouhým opakováním n. užíváním omrzí a zevšední mu; i (původně) nejpřitažlivější věc za čas zevšední a přestane lákat. ■ **S** všechno zevšední

To přejde, než se oženíš! *viz* Než se voženíš, tak to přejde.

To / vono ho° to přejde°.
(kol) **0** kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému a jeho obavě z třetího a jeho momentálně špatné, extrémní nálady, zlosti, rozmaru ap.:) brzo ta silná emoce n. postoj pominou a zase bude normální; to u něj dlouho nevydrží a zmizí to; na to brzo zase zapomene. A: To je hrozný! Ráno byl Honza vzteklej jak pes a nedalo se s ním vůbec mluvit! – B: Ale to nic, vono ho to zase přejde. Ňákej blbec mu poslal omylem fakturu. ■ **S** to skončí, to nepotrvá To se poddá.
Ⓐ (Don't worry) he'll get over it. Ⓕ Ça lui passera. Ⓡ ! Перемелется — мука будет.

Bylo to překrásné a bylo toho dost.
(Čl. vůči druhému v hodnotícím komentáři po skončení celkem hezkého zážitku, období ap. a uspokojení z něho, zvl. v kontrastu k očekávání jiných zážitků n. z jisté únavy z délky trvání:) líbilo se mi to celkem a jsem spokojený, ale stačí mi to a nechtěl bych to už prodlužovat n. opakovat. Docela se těším, že zítra pojedeme domů. B. to p. a b. t. d. ■ **S** to stačí ♦ V. Nezval (1900–1958), *Sbohem a šáteček* (1934).

To je mi (ale) překvapení!
(Čl. obv. ironicky vůči známému druhému při setkání u přitažlivého cíle ap. někde, kam druhý odmítal jít, přijít ap.:) vůbec mě to nepřekvapuje, že tu jsi, ale proč jsi předstíral, že tě to nezajímá ap.? ■ **S** to není nečekané

To je (milé / milý) překvapení!
(Čl. mile, zdvořile ve zvolání vůči známým, přátelům, kolegům přicházejícím nečekaně na návštěvu n. při nečekaném setkání s nimi na neobvyklém místě ap.:) těší a překvapuje mě, nás, že jste k nám přišli; jsme rádi, že jste přišli n. že se setkáváme, i když jsme vás nečekali. To je p.! Přišli k nám Svobodovi. Tak pojďte dál! ■ **S** to je překvapení

Mám pro tebe překvapení.
(Čl. vůči blízkému druhému v úmyslu mu něco mimořádně darovat, příjemného sdělit, něco pěkného, popř. vytouženého a přineseného, získaného předvést, též při uvádění nečekaného milého hosta ap.:) chci ti dát, ukázat ap. něco pěkného, příjemného a doufám, že tě to potěší. Ahoj, tati. M. pro t. p. Dneska jsem dostal tři jedničky! Koukej! ■ **S** to je překvapení, ty budeš překvapený

Běda přemoženým!
(Čl. vzdělaný a moudrý vůči druhému v komentáři a povzdechu, popř. i soucitně na adresu poražených ve válce, konkurenci ap., zvl. s ohledem na jejich další osud, život, vývoj ap.:) vítěz bývá neúprosný, krutý, a poražený, poražení ponesou tvrdé následky svého neúspěchu, budou trpět ap. ■ **S** poražení budou trpět, vítěz je tvrdý k poraženému ♦ Z lat. *Vae victis*, T. Livius (59 př. n. l. – 17 n. l.), *Dějiny, 5,48,9*, řekl to prý vítězný vůdce Gallů Brennus r. 390 Římanům, viz ale už T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Pseudolus, 1317*.

To přesahuje všechno! *viz* To přesahuje všechny meze.

Přeskoč, přelez, jenom nepodlez.
(Čl. moudrý v radě zvl. vůči mladšímu druhému k jednání v konkurenci, boji ap.:) snaž se zvítězit, překonat překážku jakkoliv, jen ne nečestným a ponižujícím způsobem!; bojuj vynalézavě, ne však nečestně! ■ **S** bojuj vynalézavě ne však nečestně! ♦ Přísloví (Bitt-Schin), pův. jen ve fyzickém smyslu sokolské heslo.

Jemu přeskočilo! n. **Jemu snad / asi v hlavě přeskočilo.** n. **Přeskočilo mu (v hlavě).** n. **Vono mu přeskočilo.**
(Čl. udiveně, pohoršeně n. pobouřeně v emocionálním zvolání vůči druhému v reakci na třetího a jeho nelogické, nepochopitelné jednání ap.:) jedná zcela nerozumně a nelogicky jako blázen, a to mě pobuřuje. ■ **S** on chová se nerozumně, to je nesmysl, já nechápu to

Přeskočilo ti?
(Čl. vůči blízkému druhému pobouřeně a odmítavě v reakci na jeho pošetilé, nerozumné n. dětinské a nepřijatelné jednání, rozhodnutí, návrh ap.:) proč se chováš tak divně nesmyslně, hloupě?; co to vlastně děláš, uvědomuješ si, že se chováš nesmyslně?; to je nesmysl a já nechápu, jak to můžeš chtít, dělat. ■ **S** já odmítám to, ty chováš se nerozumně, já nechápu to, to je nesmysl

Přesně tak!
(Čl. vůči druhému v souhlasné odpovědi na jeho tvrzení, formulaci, též v dotvrzení správnosti jeho výroku, odpovědi, ap.:) souhlasím s tím, také si to myslím; ano, správně. A: Takže ten hotel si platil ty, a ne Marie? – B: P. tak. ■ **S** to je tak, to stalo se opravdu, to je pravda, to je správné

Přesnost je zdvořilostí králů. *viz* Dochvilnost je zdvořilostí králů.

To je přesný!
(Čl. uznale, nadšeně vůči druhému v reakci na jeho formulaci a názor ap.:) to je řečeno, vystiženo naprosto dokonale; to se mi líbí, je to velmi trefné. A: To je takovej krasoduch. – B: Hahá, krasoduch! To je p.! ■ **S** to líbí se mi, to je výstižné

Kde sme / jsme to přestali?
(Čl. zvl. jako posluchač, vyslýchající úředník n. partner v jednání ap. vůči druhému ve snaze navázat v rozhovoru, v jednání, zvl. po přerušení telefonem, nutnosti nakrátko odejít, vyřízení něčeho jiného ap.:) o čem jsme to naposled mluvili, rád bych na to navázal n. v tom pokračoval; vraťme se k tématu. Kde jsme to p.? Aha, tak ste vodjel do Německa a potom … ■ **S** já chci navázat, vraťme se!

Už mě to přestává bavit!
(Čl. vůči druhému nespokojeně, rozmrzele n. prudce a vztekle v reakci na trvající a bezvýslednou snahu o vyřešení v důsledku překážek, obstrukcí n. na jednotvárnou, zdlouhavou činnost, dlouhé čekání ap.:) už mě to rozčiluje a velmi irituje a nemám chuť dál pokračovat; je to už příliš nudné a omrzelo mě to. Už mě to p. b.! Ten autobus měl přijet už před čtvrthodinou! ■ **S** to irituje mě, to rozčiluje mě, já nemám trpělivost, to je nudné

To / tady už přestává všechno / všecko!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rozčileně, vztekle v prudkém zvolání vůči druhému v reakci zvl. na další a obv. výrazný projev jeho opakovaně nepříjemného chování, obtěžování, dotěrnosti, vyptávání, na další úmyslné drobné dráždění, urážlivé narážky n. jednání ap.:) to je chování naprosto nepřijatelné a nesnesitelné a teď n. tímto vyvrcholilo; krajně mě to irituje, nehodlám to dále snášet (a chci, abys s tím skončil). To ste zase vy? To už p. v.! Vypadněte! A hned! ■ **S** to irituje mě, to je nesnesitelné, to je příliš, to je nepřijatelné Mám toho tak akorát!, Už je toho dost!
Ⓐ That's the limit! Ⓝ Da hört (sich) doch alles auf! Ⓕ Ça dépasse (vraiment) la mesure / les bornes! Ⓡ Этого ещё не хватало!

Že tě něčím přetáhnu!
(Čl. žertovně n. výhrůžně vůči blízkému druhému, zvl. dítěti, s cílem zabránit mu v dalším zlobení, obtěžování ap., obv. s narážkou na rákosku, prut, vařečku ap.:) přestaň (s tím) už, nebo tě potrestám!; nechci to už dál snášet, zlobí mě to a musíš to skončit. ■ **S** přestaň!, já potrestám tě

Já ho° přetrhnu (vejpůl)!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zlostně a výhrůžně ve zvolání ve vztahu k třetímu, neposlušnému podřízenému n. dítěti, zvl. v reakci na porušení zákazu, příkazu ap.:) tohle mě krajně zlobí a tentokrát ho za to tvrdě potrestám. Už zase vodešel, klíče si vzal sebou a nic neřek. Já ho p. v.! ■ **S** já potrestám ho, to irituje mě Zpřerážím mu hnáty!
Ⓐ I'll have his guts for garters!, I'll wring his neck for him! Ⓝ Dem reiß ich den Arsch auf! Ⓕ ! Je vais le mettre en pièces! / en faire de la bouillie., ! Je vais lui faire une tête au carré!, ! Je vais lui foutre une pâtée / raclée! Ⓡ Я ему башку оторву!

Ten je všechny převeze!
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému o chytrém, vtipném, důmyslném třetím a jeho schopnosti i úskokem, trikem zdolat nástrahy, úskalí, překážky druhých, zvl. v konkurenci, soutěži obchodní, úsilí o cíl ap.:) je mimořádně schopný a najde (nečekaný, chytrý) způsob, jak je překonat n. nad nimi vyzrát, zvítězit; ten je jistě přechytračí a porazí, překoná. ■ **S** on překoná je

Ten tě převez!
(Čl. škodolibě n. výsměšně vůči druhému, věřícímu nepravděpodobné informaci, vtipu, nadsázce n. třetímu a jeho tvrzení, slibu ap.:) byl obratný, chytřejší než ty a oklamal tě; nechal ses jím oklamat, obalamutit. ■ **S** on oklamal mě

Ten / to nás všechny přežije / přečká.
(Čl. zkušený vůči druhému o starším třetím, někdy v reakci na jeho zdravotní stížnosti, n. o výrobku a jeho kvalitě ap.:) **1.** *je ve skutečnosti velmi zdravý a dožije se vysokého věku (vyššího než my tady);* **2.** *je to velmi solidní, pevné a trvanlivé, trvanlivě udělané a vydrží n. bude to sloužit velmi dlouho.* **1.** A: Tatínka už zase bolí žaludek, znepokojuje mě to. – B: Neboj, ten nás ještě v. p. ■ **S** to vydrží dlouho, on přežije všechny

Drží to jako přibitý.
Komp sedět jako přibitý
(Čl. nespokojeně, popř. bezradně vůči druhému v reakci na svou neúspěšnou a intenzivní snahu odtrhnout, odstranit zvl. přilepenou věc, předmět, součástku, otevřít dvířka ap.:) je, vězí, setrvává to naprosto pevně na místě a nedá se to oddělit, dát pryč n. nespadne, neodpadne to ap. ■ **S** to je pevné

Co není přibitý, to ukradnou.
(Čl. vůči druhému rozzlobeně po zjištění opětovné krádeže drobného předmětu, nástroje, zařízení, i přes řadu opatření, obv. ve veřejném zařízení pro hodně lidí, na průchozím pracovišti ap.:) lidé kradou bez zábran a opakovaně cokoliv, co se dá; co lze odnést, to lidé ukradnou. V jídelně už zase zmizely tři hrnky. Co n. p., to u. ■ **S** lidé kradou všechno

Rád si přihne.
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky a s odstupem o třetím a jeho vztahu k alkoholu, zvl. v soukromí ap.:) často a bez velkých zábran pije příliš alkoholu (a je to na něm vidět n. není pak spolehlivý ap.). ■ **S** on pije moc

Přihořívá! … Hoří!
(Čl. při hře na hledání schovaného předmětu vůči druhému hledajícímu ho v oznamování, jak je úspěšný, též vůči hádajícímu druhému v naznačování blízkosti správné odpovědi ap.:) už jsi blízko … a teď jsi v cíli a našels to n. tam to je; je to blízko n. téměř správně … tak je to správně a uhodls to! Haha, tam ne, samá voda, ááá, to už je lepší, p., h.! ■ **S** ty uhodls to, to je blízko

Dostalo se mu vřelého přijetí.
(Čl., úředník n. noviny v oficiální zprávě, oznámení ap. o navštěvující význačné politické, kulturní osobnosti ap. a vztahu reprezentace, zvl. státní, popř. veřejnosti k ní:) byl přátelsky, srdečně přijatý a uvítaný. ■ **S** on byl uvítaný

Kdo dřív přijde, ten dřív mele. n. **Kdo dřív do mlýna donese, tomu dříve melou.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený mírně sarkasticky vůči druhému v reakci na jeho pozdní příchod a zmeškání lepší možnosti, věci, zvl. v situaci bez jiných pravidel ap.:) kdo dřív projeví zájem, ten má na danou (výhodnější) věc nárok. Zabírám si tuhle postel u okna. Kdo d. p., ten d. m. ■ **S** kdo přichází dřív získává nárok Kdo zaváhá, nežere. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. však už lat. *Qui prior est tempore, potior est iure, kdo je časem dřívější, ten je právem silnější*, P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Formio, 533,* později i jako *Prior tempore, potior iure, dřívější časem, pozdější právem*; 2. var. zastaralá.

Ⓐ First come, first served., The early bird catches the worm. Ⓝ Wer zuerst kommt, mahlt zuerst. Ⓕ ! Le premier venu engrène!, Premier levé, premier chaussé., ! Les premiers arrivés sont les premiers servis., ! Qui premier vient au moulin premier doit moudre. Ⓡ Кто успел, тот победил.

K čemu někdo přijde lacino, toho si neumí vážit.
(Čl. moudrý vůči druhému kriticky, zvl. v reakci na jeho vztah k dobře placenému zaměstnání, dobrému bydlení, cennému předmětu, výhodné možnosti ap., zvl. s ohledem na způsob jejich získání:) pokud člověk nemusí pro věc, cíl vyvinout námahu, úsilí ap. a získá to velmi snadno, nemá k tomu dobrý vztah; výhoda, hodnota ap. získaná bez námahy se nepovažuje za cennou. Rodiče mu koupili a zařídili byt a on teď ani neplatí nájem. K čemu někdo p. l., toho si n. v. ■ **S** čl. neváží si věcí snadných ♦ Přísloví.

Přišel jsem, viděl jsem, zvítězil jsem. *viz* Veni, vidi, vici.

To ti° příde / přijde° draho!
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. a 2. sg a pl ≃ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zlostně, nepřátelsky a tvrdě vůči druhému ve výhrůžce a v reakci na jeho zlý, zlomyslný čin, poškození prvního ap.:) to se ti nevyplatí, já se ti za to pomstím a potrestám tě. Tak tys o mě řekl, že lžu? To ti p. d.! ■ **S** já pomstím se, ty zasloužíš trest To ti nedaruju., Máš u mně pár facek!
Ⓐ You'll pay for that!, I'll have your guts for garters! Ⓝ Das soll dich teuer zu stehen kommen. Ⓕ Ça va te coûter cher! Ⓡ Ты мне за это заплатишь!

Přišlo mi to líto.
(Čl. soucitně ve vysvětlení vůči druhému ve vztahu k neúspěchu sympatického třetího, ztrátě prospěšné věci, při pohledu na něco smutného ap.:) rozesmutnilo mě to a začal jsem toho litovat; zamrzelo mě to a pocítil jsem to jako škodu n. ztrátu, zalitoval jsem toho; uvědomil jsem si (zvl. sentimentální) hodnotu toho a neměl jsem sílu, odvahu se toho zbavit. ■ **S** já cítím lítost

Přišlo mu (nějak) mdlo / špatně.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho stavu z nedostatku vzduchu, fyzické vyčerpanosti, hladu n. z nepříjemného, drastického pohledu ap., při nadcházející nemoci ap.:) udělalo se mu náhle nevolno a pocítil slabost a malátnost. ■ **S** on cítí nevolnost

Teď to přijde!
(Čl. informovaný vůči druhému, někdy nedočkavě n. napjatě, upozorňující ho na významnou část programu, na nadcházející očekávaný výrok n. nastávající událost ap.:) teď to nastane, a dobře se proto dívej n. poslouchej!; je třeba to teď sledovat velmi pozorně. Tak t. to p.! Vidělas to salto? ■ **S** to nastane brzy

Přišlo mu to vhod.
Verb přijít vhod
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho postoji k nenadálé změně programu, okolností a alternativní možnosti ap.:) spokojeně to přijal a uvítal; právě to potřeboval, a tak to bylo pro něj momentálně výhodné. Vypli proud, tak nemoh pracovat na počítači. P. mu to ale v. Aspoň si moh něco vyřídit. ■ **S** to hodí se, to je vhodné

Přišlo mu to zatěžko.
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky a nesouhlasně n. opovržlivě o třetím a jeho odmítnutí pomoci ap., zvl. s ohledem na jeho možnost:) sobecky nechtěl nic udělat a neudělal; nevěřím, že by to pro něj bylo obtížné, ale neudělal to. ■ **S** on nechce, on chová se sobecky

Jak k tomu přijde / příde (von)? n. **Jak k tomu přijde / příde, aby / když …?**
(Čl. vůči druhému obv. vyčítavě ve snaze zastat se třetího v dané situaci opomíjeného, zanedbávaného n. vmanipulovaného do nežádoucí situace, činnosti ap.:) to vůči němu není fér, spravedlivé, správné; proč on nic nedostane? Tak vodměnu sme dostali jen my dva. Jak k tomu p. von? ■ **S** to není správné, on nezaslouží si

Jak na to přišel?
(Čl. udiveně n. pohoršeně vůči druhému o třetím a jeho mylné, troufalé domněnce, závěru ap.:) to přece není pravda n. možné, nechápu, proč si to myslí! Já že mám na Šumavě chalupu? Proboha, jak na to p.? ■ **S** to není pravda, proč myslí si to?

Kam bych přišel (kdybych …)!
(Čl. rázně odmítavě, popř. poněkud lakomě vůči druhému v reakci zvl. na jeho nepřijatelný návrh, zvl. finanční, n. domněnku, otázku, žádost o půjčku ap.:) to je nesmyslný nápad a na něj bych jen doplatil!; to je nesmyslné n. absurdní a odmítám to. ■ **S** to je nesmysl, já odmítám to, já neudělám to

Když na to přijde, tak …
(kol) **0** neměnné ≃ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému v hodnotící reakci na situaci, zvl. po zvážení, chvíli rozmýšlení ap.:) v případě potřeby n. ve zvláštním případě; když, jestli bude třeba n. když se to stane aktuální n. zajímavé, pak …; K. na to p., tak bych vám pomoct moh. Za jedný podmínky! ■ **S** to záleží na … Jak se to vezme.
Ⓐ Come to think of it … Ⓕ (Ça dépendra …), (Selon le cas … / éventuellement …), (Si c'est le cas, alors …)

Už to na ni přišlo.
(Čl. informovaný vůči druhému obv. o těhotné ženě v posledním stadiu:) dostavily se první porodní bolesti a její porod se přiblížil. ■ **S** ona dostala bolesti porodní

Přijde na to kdo / co / který / jaký / čí / kde / kdy / jak / kolik … n. **Příde / přijde na to.**
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho otázku, návrh z hlediska jeho vztahu, závislosti n. potřebného upřesnění ap.:), (na to nelze odpovědět jednoduše, protože) to záleží, závisí na tom, kdo / co / který /

P

jaký / čí / kde / kdy / jak / kolik … (ale jsem tomu docela nakloněný). Já tam klidně zajdu, ale p. na to kdy. Dneska rozhodně nemůžu. ■ **S** to záleží na …, to není stejné vždy Jak se to vezme., Jak kdo.

Ⓐ It depends (who / what etc.)., (It) depends. Ⓝ Es kommt darauf an, wer / was / welcher / wo / wann … Ⓕ Ça dépend de qui, de quoi, duquel, où, quand, comment, combien … Ⓡ Это смотря кто / что / какой / чей / где / когда / как / сколько …

Něco mi do toho přišlo / vlezlo.
(Čl. vůči druhému, druhým v jen obecném vysvětlení a omluvě n. výmluvě kvůli nedodržení schůzky, nedostavení se někam, porušení dohody ap., obv. s odstínem nechuti ten důvod jasně říct:) (z vážného a neodkladného důvodu) nemohl jsem (a musel jsem se jím zabývat); objevila se nečekaná a neodkladná překážka, a ta mi v tom zabránila. ■ **S** já omlouvám se, to nebylo možné

Přišlo to k svýmu.
(Čl. utrápeně ve stížnosti vůči druhému o poranění, ráně po lékařském zákroku ap., po odeznění anestetika, původního umrtvení ap.:) je to už citlivé a začalo to velmi bolet; velmi to teď bolí. ■ **S** to bolí

Přiklepli mu to. *viz* Odklepli (mu) to.

Zůstal, jako když ho přimrazí. n. **Jako když ho přimrazí.**
Komp zůstal, jako když ho přimrazí
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na krajně nepříznivou zprávu, akutní a viditelné nebezpečí, zaslechnutí podezřelého hrozivého zvuku ap.:) lekl se a nemohl se pohnout; strnul hrůzou, zděšením ap. Zjistil, že zabouchl dveře a nevzal si klíče, a zůstal, jako když ho p. ■ **S** on lekl se, on strnul

Co / copak ste nám přines / přinesl?
(Čl. zvl. v úřadu ap. vůči známému druhému obv. vlídně a přátelsky s ohledem na jeho nečekanou návštěvu, popř. žertovně v reakci na jeho příchod do daného prostředí omylem ap.:) proč jste sem přišel a co tu, od nás chcete, potřebujete? Ále, to je pan Dvořák! Copak ste nám p.? ■ **S** proč přišel jsi sem?, co chceš?

Připadá mi to jako včera. *viz* Zdá se to jako včera.

Připověděti jest pansky, ale splniti selsky.
(Čl. zvl. starší moudrý a zkušený vůči druhému a jeho slibu n. ochotě věřit mu ap.:) člověk ve vyšším postavení může snadno slibovat a ne nutně své sliby plnit, ale člověk v nižším postavení své sliby plnit musí. ■ **S** čl. mocný neplní sliby prostý ale ano ♦ Přísloví (Čelakovský).

Připravit! – Pozor! – Teď! n. **Ke startu! – Připravit! – Pozor! – Teď!**
(Čl., startér ve svých příkazech na startu sportovního běhu závodníků n. společenské soutěže v rychlosti provedení něčeho ap.:) přikazuju vám se k běhu ap. připravit, teď se soustřeďte a teď začněte! ■ **S** připrav se!, začni!

Každé přirovnání / srovnání kulhá.
(kol – neutr) **0** neměnné ⩘ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, zvl. v poznámce o hodnotícím výroku o věci, výtvoru, výkonu jeho n. třetího ve vztahu k jiné věci, výtvoru ap.:) **1.** *je to naprosto dokonalé a nedá se tomu nic ani trochu podobného nalézt;* **2.** *je těžké to srovnávat, vždy jsou rozdíly; každé srovnání je nevýstižné (a nespravedlivé).* ■ **S** přirovnání je nevýstižné, to je dokonalé To nesedí. ♦ Z dosl. lat. *Omne simile claudicat.* n. *Omnis comparatio claudicat.*

Ⓐ 1. There's no comparison., 2. Comparisons are odious. Ⓝ Jeder Vergleich hinkt. Ⓕ ! Comparaison n'est pas raison., ! Il faut comparer ce qui est comparable.

Stalo se mu to druhou přirozeností.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho zvykové činnosti, popř. zájmu ap.:) zvykl si na to zcela a dělá to už dlouho přirozeně, pravidelně, popř. i bezmyšlenkovitě; sžil se s tím a považuje to za normální část života. Tanec ho tak začal bavit, že se mu nakonec stal d. p. ■ **S** on zvykl si dělat to tak, to stalo se normální

To je přirozené / přirozený.
(Čl. vůči druhému chápavě v reakci na jeho sdělení, zvl. o činu poněkud nepříznivém n. rušivém, na omluvu, vysvětlení ap.:) tomu se nedivím n. to mi nevadí a to se stává; to je pochopitelné a samozřejmě to bylo předvídatelné. A: Omlouvám se, že jsem vám omylem vzala vaši baterku. My máme totiž podobnou. – B: To je p. ■ **S** to je pochopitelné

Už tam přituhuje.
(Čl. vůči druhému o počasí venku, zvl. ve srovnání s předchozím obdobím a přechodu k zimě ap.:) venku už je, začíná být nepříjemně chladno a narůstá mráz; začíná tam mrznout. ■ **S** je tam zima

Co vás k nám přivádí / přivedlo?
(Čl. zdvořile vůči obv. známému druhému při jeho nečekaném příchodu do domu, bytu prvního,

někdy místo pozdravu na uvítání ap.:) proč jste k nám přišel?; potřebujete něco? To je paní sousedka. Co vás k nám p.? ■ **S** proč přišel jsi sem?, co chceš?

Jak se ti potěj příbuzný?
(Čl. zvl. starší žertovně, neformálně a ležérně vůči známému druhému při setkání po delší době ap.:) jak se ti celkově vede (a jak se má rodina)? ■ **S** jak se máš?

Prvopočáteční příčinou všech válek je nezměrná a zvířecí blbost.
(Čl. zvl. vzdělaný, humanista vůči druhému v ironickém komentáři a odsudku války a jejích příčin:) války jsou ve své podstatě výrazem krajně kruté a primitivní lidské hlouposti. ■ **S** válka je výrazem kruté lidské hlouposti ♦ V. Vančura (1891–1942), *Markéta Lazarová, 4. kap.* (1931).

Lepší dobrý příklad nežli Písma / bible výklad.
(Čl. vzdělaný v radě vůči druhému ke vhodnému chování, jednání ap.:) účinnější je názorný příklad, praktické předvedení, a tedy ukázka vzoru k následování než teoretické poučení n. odtažité domlouvání a moralizování; ukaž to prakticky a neteoretizuj! ■ **S** příklad dobrý je nejlepší ♦ Přísloví.

Pro příklad nemusíme chodit daleko. n. **Pro příklad nemusíme daleko chodit.**
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým ve svém výkladu, poučení, propagandě a ve snaze konkretizovat ukázáním na něco známého, též ironicky ve snaze něco negativního o svých blízkých jen naznačit a nejmenovat je ap.:) známe to z našeho života, okolí, z vlastní praxe a lze to snadno ilustrovat právě konkrétním případem odtud. Samozřejmě, že lidi jsou nepořádní. Pro p. n. ch. d. Podívej se před náš dům, kolik je tam smetí. ■ **S** to dá se ilustrovat snadno

Špatné příklady kazí dobré mravy.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým v kritickém komentáři a poučení, zvl. v reakci na nevhodné chování rodičů k dětem, nadřízeného k podřízeným ap.:) špatné vzory mají negativní vliv na chování druhých. Rodiče po nočních párty vstávají až kolem desáté a děti zatím dělají různé lumpárny. Š. p. k. d. m. ■ **S** příklad špatný ovlivňuje negativně ♦ Přísloví, srov. už 1K 15,33, ale asi už v základu starší, zvl. řecké (Euripides, Menandros).

Příklady táhnou. n. **Slova učí, příklady táhnou.** *viz* Slova povzbuzují, příklady táhnou.

Příklady táhnou. *viz* Exempla trahunt.

Záhy vstávej, příklad dávej.
(Čl. zkušený v domluvě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho lenost, nechuť ráno vstávat ap.:) pokud budeš vstávat ráno brzy, včas, ovlivníš tím kladně ostatní; nebuď líný a vstávej včas! ■ **S** vstávej brzo! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Příležitost dělá zloděje.
(neutr – kol) **0** neměnné ≃ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v reakci na krádež n. její možnost v důsledku nezabezpečení místa a o lidské povaze a její tendenci ap.:) (i obvykle poctivý) člověk se dá snadno zlákat ke krádeži nehlídané věci, na nestřeženém místě, nehrozí-li mu dopadení ap.; dobře to zabezpeč před zloději, aby je to nelákalo! To víte, zamčeno nebylo, nikde nikdo … P. d. z. ■ **S** čl. poctivý krade příležitostně ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. ale už lat. *Tunc fit fur homo, cum rem audet atque locum, člověk se stane zlodějem, když mu věc a místo dodají odvahu*, Walther 31 793, a též *Occasio facit furem, příležitost dělá zloděje*, Walther 19 682.
Ⓐ Opportunity makes a thief. Ⓝ Gelegenheit macht Diebe. Ⓕ L'occasion fait le larron.

Až se (ti) hodí příležitost (tak …).
(Čl. vůči druhému o době a cestě někam, činnosti, práci ap. slíbené, popř. potřebné, ne však uložené ap.) až na to budeš mít čas a nastane vhodná příležitost; až bude vhodná situace a možnost. Až se mu h. p., tak vám s tím přijde pomoct. ■ **S** příležitostně

To je (i) můj případ.
(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na popsanou, uvedenou, citovanou zkušenost, často poněkud negativní, problém třetího, událost ap.:) jsem ve stejné situaci a mám stejnou zkušenost n. pocity. ■ **S** já jsem v situaci stejné

To je tvůj případ.
(Čl. vůči druhému v reakci na popsaný, citovaný problém, situaci, zvl. nestandardní n. negativní, nesplněný závazek ap.:) to se týká i tebe, ty jsi (bohužel) taky takový. ■ **S** to týká se tebe

Ty seš (ale / teda / taky) případ!
(Čl. v povzdechu, nesouhlasně, ale mírně shovívavě vůči blízkému druhému v reakci na jeho podivné, nesmyslné, ztřeštěné n. výstřední chování ap.:) chováš se podivně a mně se to moc nelíbí, ale je to koneckonců tvá věc; chováš se jako blázen. Prosím

P

tě, co tady tak křepčíš? Ty seš ale p.! ■ **S** ty jsi divný, ty chováš se výstředně, ty jsi blázen

Množí se případy, že / kdy … n. **Množí se případy (S).**
(Čl. informovaný, obv. na základě evidence ap., vůči druhému o výskytu jevu, obv. negativního, ve společnosti, na veřejnosti ap., obv. v kontrastu ke slabému výskytu dříve:) roste to a je toho (bohužel) stále víc a víc; zvyšuje se tempo výskytů toho. ■ **S** to šíří se hromadně, to stupňuje se

To není jeho případ.
(Čl. vůči druhému v reakci a v souvislosti se zmíněnou, uvedenou zkušeností, situací, zvl. negativní ap.:) to se jeho netýká, on je jiný, odlišný; on takový není. Jiní kluci jsou zpravidla drzí, ale to n. j. p. On je vždycky zdvořilý. ■ **S** on je jiný, to netýká se tebe

Příroda je mocná čarodějka.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho neobvyklé a překvapivě pozitivní změně v chování, zvl. v zamilovanosti, n. o neočekávaném uzdravení ap.:) přirozené psychické n. zdravotní (regenerační) síly člověka jsou mocné a dokážou mu účinně pomoct n. ho změnit; není třeba nic násilím ovlivňovat, stačí vyčkat přirozeného vývoje. Přestal brát léky a hned se mu ulevilo. Jó, p. je m. č. ■ **S** příroda působí silně

Přísahat na to nemůžu / nechci.
(Čl. vůči druhému úzkostlivě, ve snaze dát mu spolehlivou informaci, odpověď, zvl. s ohledem na svou nejasnou vzpomínku, nezřetelné zahlédnutí n. letmé vyslechnutí třetího ap.:) snad je to tak, ale není to zcela jisté n. přesné. ■ **S** já nevím to jistě

Dobrý / dobrej přítel nad zlato.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. moudrý vůči druhému o lidské potřebě sounáležitosti s druhými, vzájemné pomoci, toleranci, duševní spřízněnosti a ochotě poradit ap.:) přítel je v životě nejcennější; trvalé a spolehlivé přátelství je cennější než jiné hodnoty. To seš hodnej, žes přišel, jinak bysme to nedodělali. D. p. nad z. ■ **S** přítel pomůže v potížích V nouzi poznáš přítele. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ A friend in need is a friend indeed. Ⓕ ! Au besoin, on connaît l'ami., ! Un bon ami vaut mieux que cent parents., ! L'un ami pour l'autre veille. Ⓡ ! Другого такого не найти.

Jistého přítele poznáme v nejisté situaci.
(Čl. v radě vůči druhému jak odlišit skutečné a falešné přátelství, zvl. v potížích ap.:) přítel je nezištný a pomůže vždy i v nouzi; skutečný přítel pomůže, když je nám těžko, úzko, smutno, máme starosti, a nikoli když jsme šťastní, veselí ap. To ještě nic neznamená, že spolu chodíte na vejlety. Počkej, co udělá, až si zlomíš nohu. J. p. p. v n. s. ■ **S** přítel pomůže v potížích ♦ Lat. přísloví, srov. *Amicus certus in re incerta cernitur, přítel jistý se pozná ve věci nejisté*, pův. dramatik Euripides (asi 480–406 př. n. l.), *Hekabé*, pak i Cicero aj.

Mysli často na přítele, ale častěji na nepřítele.
(Čl. zkušený v radě vůči zvl. mladšímu druhému a o vhodném postoji k přátelům a ostatním, zvl. v krizi ap.:) na rozdíl od přítele, kterému můžeš důvěřovat, ti ostatní lidé můžou přátelsky pomoct taky, ale mnohem častěji, zvl. v oslabení, i nepřátelsky ublížit; soustřeď se, dávej si větší pozor na nepřátele! ■ **S** věř příteli a nevěř nepříteli! ♦ Přísloví (Čelakovský).

V nouzi dá ti radu každý dobrý přítel, ale málokterý dá ti mouky pytel. *viz* V nouzi dá ti radu každý dobrý přítel, ale málokterý dá ti mouky pytel.

Chceš-li ztratit přítele, půjč mu peníze.
(Čl. moudrý vůči druhému v radě a varování před nebezpečím finanční výpomoci druhému ap.:) půjčení peněz příteli mění situaci a vyvolává rozkol, protože se přátelský vztah změní na nerovný vztah dlužníka a věřitele; nepůjčuj příteli, ztratíš ho tak! ■ **S** nepůjčuj peníze příteli! ♦ Přísloví (Čelakovský, ale už Komenský), srov. i lat. *Cum amicis breves rationes longasque amicitias esse oportet, s přáteli je dobré mít krátké účty a dlouhá přátelství*, Walther 4024.

Příteli ku pomoci třeba o půlnoci.
(Čl. moudrý vůči blízkému druhému v radě n. v ochotné souhlasné reakci na žádost o pomoc z jeho strany n. přítele ap.:) člověk nemá za žádných okolností odmítnout pomoct příteli; pomoz příteli kdykoliv! ■ **S** pomoz příteli kdykoliv! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Starý přítel a staré víno nejlepší.
(Čl. moudrý vůči druhému zvl. v radě o hodnotách života, též jako poklona, pochvala příteli ap.:) kvalita a cena přátelství se prověřují dlouhá léta stejně jako u vína. ■ **S** buď věrný příteli starému!, přátelství je cennější s časem ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nevopouštěj starýho přítele, žádnej novej se

mu nevyrovná. n. **Neopouštěj starého přítele, žádný nový se mu nevyrovná.**
(Čl. varující druhého před životní chybou, rozchodem s člověkem, který mu rozumí, a to jen kvůli malichernosti:) člověk se má snažit uchovat si přátele; važ si starých přátel, jejich přátelství se přece mnohokrát osvědčilo. Já myslím, že by ses s ním měl udobřit. N. s. p., ž. n. se mu n. ■ **S** buď věrný příteli starému! ♦ Sirach, *Apokryfy, 6,16; 9,10*.

Varuj se přítele tvého / tvýho štěstí.
(Čl. moudrý vůči zvl. mladšímu druhému o oportunistickém přátelství ap.:) nevěř lidem, kteří se tváří jako tví přátelé, když se ti daří, ale chtějí z toho mít jen prospěch! ■ **S** nevěř přátelům falešným! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Přátelé, promarnil / ztratil jsem den. *viz* Diem perdidi (amici).

Přátelé buďme, dluhy si plaťme.
(Čl. zkušený vůči druhému, příteli v doporučení n. připomenutí staré finanční zásady ap.:) mezi přáteli by neměly být, zůstávat dluhy; je dobré vyrovnat účty, dluhy i mezi přáteli. A: Nemusíš mi tu tisícovku vracet. – B: Kdepak, p. b., d. si p. ■ **S** plaťme dluhy i příteli! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Máš-li rád mne, měj rád i mé přátele.
(Čl. vůči druhému v připomenutí a výzvě, zvl. ve smyslu celkového přístupu k přátelství ap.:) přátelství nelze dělit a skrze druhého do něj patří i další lidé; přál bych si, aby ses přátelil i s mými přáteli (a ukázal tak, že mě jako přítele přijímáš celého). Proč nechceš jít se mnou na ten večírek? Já tě s nima seznámím. M. rád mne, měj rád i mé p. ■ **S** čl. má milovat i přátele svého přítele

Přátelé mých přátel jsou (i) mými přáteli.
(Čl. vůči druhému, druhým vstřícně a ochotně, zvl. ve smyslu pomoci vyvolané přátelstvím s nepřítomným ap.:) rád pomůžu, uvítám, přijmu přítele, přátele mého přítele (a budu se k němu, k nim chovat stejně laskavě a nápomocně). A: Já jsem Tondův kamarád. Tonda se zdržel a poslal mě za váma, abych si u vás zatím nechal věci. Můžu? – B: Jistě. P. m. p. jsou m. p. ■ **S** já vítám přítele svého přítele ♦ Franc. přísloví.

Vážení přátelé!
(Čl. formálně na úvod svého projevu v oslovení přítomných, zvl. při oficiální n. mimořádné, slavnostní příležitosti ap.:) oslovuji všechny přítomné přátelsky a zahajuji tímto oficiálně (tuto akci, schůzi, oslavu ap.). V. p.! Chtěl bych vás co nejsrdečněji přivítat … ■ **S** já oslovuju

Panská přízeň po zajících skáče. *viz* Panská láska po zajících skáče.

Zachovejte nám (svou) přízeň!
(Čl., šéf, hoteliér ap. vůči vzácnému zákazníkovi, klientovi ap. při jeho odchodu po jídle, uzavřeném obchodu ap., zvl. ve snaze zalichotit mu:) vážíme si vaší návštěvy a vraťte se k nám laskavě znovu, prosím!; rádi vás zase znovu u nás uvítáme, vraťte se! ■ **S** vrať se!

Již vzhůru, psanci této země, již vzhůru všichni, jež hlad zhnět …
(Čl. zvl. ironicky, posměšně vůči druhým, druhému ve výzvě např. k návštěvě restaurace, cestě někam za něčím příjemným ap.:) měli bychom vyrazit (a někde n. něčeho se najíst ap.). Já už v batohu nemám žádnou housku. Tady je nějaká vesnice, třeba tam bude hospoda. Již v. p. t. z. … ■ **S** pojďme! ♦ *Internacionála*, pův. fr. dělnická revoluční a bojovná píseň, pak hymna SSSR; složená r. 1888.

Psáno jest, že …
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. v narážce n. citaci starého oficiálního dokumentu, úředního rozhodnutí, zákona ap., s odstínem jeho nezpochybnitelné a respektované autority a vážnosti:) vždy platilo, že …; je starým pravidlem, že …; bylo už dávno stanoveno, že … P. j., že peníze vám můžu vyplatit až po uplynutí měsíční lhůty. Já je teď stejně nemám. ■ **S** to platí pro všechny

Co je psáno, to je / má býti dáno.
(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na jeho postoj k zákonu, předpisu n. písemné vzájemné dohodě a jeho sklonu, chuti ji zpochybnit ap.:) zákony, dohody je nutné respektovat; naše dohoda platí a já nepřipustím, abys to, cos slíbil, hned porušoval. ■ **S** doklad psaný je závazný ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Littera scripta manet*.

Stojí psáno že …
(Čl. odkazující na psaný text a nutnost jeho dodržování, respektování ap., zvl. zákon, bibli ap.:) je to zapsané (a stvrzené, nelze o tom diskutovat). S. p., že Kristus přinesl sám sebe Bohu jako oběť. ■ **S** to je tak, to je určené

Jak stojí psáno (v něčem) …
(Čl. vůči druhému zvl. s odkazem na text bible n. jiný autoritativní předpis, ve snaze dodat svému výroku váhy:) jak je uvedeno v patřičné části, kapitole ap. Jak s. p., je to prý země mlékem a strdím

oplývající. ■ **S** to platí pro všechny, já připomínám

Kde je psáno / řečeno, že …? n. **Kde je to psáno?** n. **Není nikde psáno, že …**
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. ve zpochybňující reakci na jeho přílišnou důvěřivost, víru v něco s poukazem na nejistotu platnosti zmiňovaného názoru, pohledu na situaci n. kroku ap., popř. i s ohledem na možnost budoucí změny ap.:) nemusí vždycky platit, že …; nemusí být pravda, že …; není nijak stanoveno, že … Kde je p., že se šéfem nemůže stát zrovna von? ■ **S** to není tak ♦ Srov. *Wo steht das geschrieben?*

Nikde není psáno, že … *viz* Kde je psáno, že …?

Ta píše!
(Čl. uznale vůči druhému o kořalce, slivovici ap. po jejím ochutnání, napití se:) je velmi silná a dobrá. A: Ochutnej moji domácí slivovičku. – B: (pije) Ta p.! ■ **S** to je silné

To si piš!
(kol; důraz) **0** neměnné ♲ 5f stoup. zvol. (od k. slova)
(Čl. informovaný neformálně vůči blízkému druhému v důrazném přitakání, potvrzení jeho obavy, pravdivosti n. platnosti svého tvrzení n. výhrůžky ap.:) tomu rozhodně věř!; o tom nijak nepochybuj, opravdu je to tak. A: Máma se bude zlobit, že? – B: To si piš! ■ **S** věř!, to je pravda, věř tomu! Dej na mně!
Ⓐ You bet! Ⓝ Worauf du dich verlassen kannst! Ⓕ (Je te le promets! Je peux te l'assurer!), (Fais moi confiance!)

Je tam (zima) jako v psinci / psírně.
Komp je tam zima jako v psinci
(Čl. s odporem, nelibě vůči druhému zvl. v nevytopené a obv. neužívané místnosti v zimě ap.:) je tam velmi nepříjemné chladno, zima. ■ **S** je tam zima

Div z toho nedostal psotník. n. **… div z toho nedostal psotník.**
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho silně emocionální a vzteklé reakci na ztrátu, zmeškání, neuposlechnutí druhého ap., často v důsledku velkého leknutí:) krajně se rozzuřil a přestal se kontrolovat; byl tak rozčilený, že z toho málem omdlel. Když zjistil, že mu ukradli auto, div z toho n. p. ■ **S** on zuřil

Tady mu° pšenka / pšenice nepokvete.
(neutr – kol) **0** neměnné ♲ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému kriticky a někdy s nechutí zvl. o neoblíbeném, nepřijatelném novém třetím a jeho snaze podnikat, pracovat, aktivně se uplatnit ap. v jejich prostředí, obv. kvůli nezájmu, nechuti ostatních, nepříhodným podmínkám ap.:) tady se mu dařit nebude (protože narazí na odpor, nevraživost ap.); tady nebude okolím přijatý a nebude úspěšný. Měl by si najít jiné působiště. T. mu p. n., s těma jeho divnejma praktikama. ■ **S** on nemá úspěch Daleko to nepřived.
Ⓐ There's no future for him here. Ⓝ Hier blüht ihm kein Glück. Ⓕ ! (*zast.*) Il ne fera pas florès., (Il ne réussira pas ici., Il n'y arrivera pas ici.) Ⓡ ! Здесь ему не пробиться.

Ranní ptáče dál doskáče.
(kol – neutr) **0** neměnné ♲ 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. o druhém, popř. o sobě z hlediska doby vstávání a následné práce:) kdo vstává a začne pracovat brzy, více dokáže, stačí udělat víc. Už zase vyspáváš? Podívej, kolik je hodin. R. p. d. d. ■ **S** vstávej brzo!, nebuď líný! Záhy vstávej, příklad dávej! ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ The early bird catches the worm. Ⓝ Morgenstund hat Gold im Mund / hat Blei im Arsch. Ⓕ ! Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt. Ⓡ Кто рано встаёт, тому бог даёт.

Jako to ptáče světem sem a tam smuten bloudím bez cíle a sám.
(Čl. vůči druhému žertem zvl. v odpovědi na otázku o svém životě ap.:) žiju volně a sám, bez pevného útočiště a je mi z toho trochu smutno. ■ **S** já jsem osamělý ♦ R. Piskáček (1884–1940), opereta *Tulák* (1924).

To je pěknej / čistej ptáček!
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím, zvl. po odhalení jeho negativního chování, nepřijatelných praktik ap., zvl. s cílem varovat třetího:) je vychytralý a zrádný a nelze mu věřit. Neustále říká, že se stýká s různejma osobnostma, ale podle mě je vůbec nezná. To je p. p.! ■ **S** on je darebák

Ptáček je v kleci.
(Čl. vůči druhému spokojeně, popř. škodolibě o nepoctivém třetím škodícím společnosti, ostatním ap., též s ulehčením, že už od něj nic nehrozí ap.:) dopadli, chytli ho a zavřeli do vězení; už je chycený a zavřený ve vězení a není tak nebezpečný. A: V televizi hlásili, že už toho zloděje chytli. – B: Vida. P. je v k. ■ **S** on je zavřený

Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají / pískají.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči žádanému n. potřebnému druhému, často důvěřivému, zvl. v reakci na jemu nabízenou práci, spolupráci třetím, s poukazem na způsob takové nabídky ap., též o lákavé reklamě na prodej ap.:) když tě chtějí získat (najmout, zaměstnat ap.), slibují mnohé a lákavé výhody, nabízejí mnoho příjemného (ale později to neplní). A: Říkali, že budu udržovat kontakt se zahraničními klienty, a teď jenom zapisuju zahraniční korespondenci. – B: To známe, k. p. l., p. mu z. ■ **S** čl. je lákaný sliby pěknými Nesmíš všemu věřit. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Fistula dulce canit, volucrem cum decipit auceps, píšťala sladce zpívá, když ptáčka chce přilákat ptáčník*, Walther 9571. 2. var. je řídká.
Ⓐ The bait hides the hook., They promise the moon (then …). Ⓕ (Il faut se méfier du chant des sirènes.), ! C'est le miroir aux alouettes. Ⓡ (Обещаниям не верь.)

Ptáček uletěl / ulít.
(Čl. vůči druhému zklamaně při pronásledování třetího a zjištění marnosti své snahy dopadnout, chytit ho v jeho domě ap.:) unikl, utekl (nám, mně) odtud a už tu není. ■ **S** on utekl

(Pozor!) Vyletí ptáček!
(Čl. často žertovně vůči blízkému druhému, zvl. dítěti při fotografování ve snaze přimět ho k úsměvu, vhodnému příjemnému výrazu ap.:) dávej pozor, soustřeď se a dívej se sem, teď zmáčknu spoušť! Hezký úsměv …, pozor, v. p.! ■ **S** soustřeď se!

Každej pták svý hnízdo chválí. n. **Každý pták své hnízdo chválí / miluje své hnízdo.**
(Čl. zkušený vůči druhému chápavě n. odmítavě v reakci na třetího a jeho přehnaný a nekritický vztah ke své rodině, svému bydlišti, rodišti ap.:) člověk přirozeně upřednostňuje, vychvaluje místo svého původu, rodný kraj, obec, dům ap. n. je na ně hrdý (a je s tím třeba počítat). A: Moji rodiče měli nádhernou zahradu, tady tomuhle se ani zahrada říct nedá. – B: No jo, k. p. své h. chválí. ■ **S** každý chválí domov svůj ♦ Přísloví (Čelakovský).

Von° je noční pták. n. **Von° je sova.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *noční*
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho zvycích, zvl. pracovních, životosprávě ap., často o spisovateli:) obvykle, rád a bez problémů, únavy ap. pracuje dlouho večer n. v noci a chodí spát velmi pozdě; je zvyklý pracovat n. zůstávat vzhůru dlouho do noci; chodí spát velmi pozdě. A: A nebudu manžela tak pozdě rušit, nebo dokonce budit? – B: Ale ne, von je n. p. a do postele se vobyčejně nedostane před druhou. ■ **S** on chodí spát pozdě Von je starej fláma.
Ⓐ He's a night-owl. Ⓝ Er ist eine Nachteule. Ⓕ C'est un couche-tard / nuitard., ! Il est du soir. Ⓡ Он поздняя птичка.

Ptáka poznáš po zpěvu / peří (a člověka po řeči).
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a způsobu jeho slovního projevu a souvislostech, s důrazem na jeho tempo, intonaci, důraznost, výběr slov, oblíbené obraty ap.:) povahu, typ člověka, popř. i jeho úmysly lze poznat i z toho, jak mluví. P. p. po z., č. po ř. Všimni si, že pořád říká *musíš* a *měla bys.* ■ **S** čl. projevuje podstatu řečí ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *E cantu dinoscitur avis, podle zpěvu poznáš ptáka*, Walther 6845.

Vrabec je taky pták.
(Čl. moudrý vůči druhému, zvl. mladému v reakci na jeho nedočkavost, nespokojenost s malým výkonem, skromným cílem, úspěchem ap.:) nebuď neskromný, je lépe si (zatím) stanovit nižší, skromnější cíle a vážit si i malých úspěchů; i menší cíl, úspěch jsou cenné. Nemusíš psát hned romány, pro začátek můžeš napsat povídku. V. je t. p. ■ **S** buď skromný!, úspěch malý je cenný taky ♦ Přísloví.

Každý pták (tak) zpívá, jak mu zobák narost.
Komp mluví, jak mu zobák narost
(Čl. moudrý vůči druhému obv. o třetím a jeho projevu z hlediska předurčenosti, zvl. o vlivu prostředí, ve kterém vyrůstal, na něj, vlastnostech, které podědil ap., často s odstínem prostého, nevyumělkovaného projevu:) každý člověk svým jazykem i chováním ukazuje, prozrazuje svůj původ a vychování; člověk mluví obvykle přirozeně tak, jak je od dětství zvyklý; mluví prostě, přirozeně a jednoduše, jak je odjakživa zvyklý. Já sem prostě takovej. Víš, každej p. z., jak mu z. n. ■ **S** každý mluví jak umí ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Cantat avis quaevis, sicut rostrum sibi crevit, každý pták zpívá, jak mu zobák narostl*, Walther 2309.

A je po ptákách! *viz* … a je po ftákách!

P

Pečený ptáci / holubi (tam) nelítaj / nelítají do huby.
(Čl. zkušený vůči obv. mladšímu druhému a zvl. proti jeho zidealizované představě výhodnosti nového zaměstnání, jiného místa ap.:) nelze (tam) nic získávat nezaslouženě a bezpracně, o všechno se musí člověk přičinit; nic (tam) není zadarmo a bez námahy. ■ **S** čl. nezíská nic bezpracně ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. *Pečený holub v ústa neletí.*

Kdo se ptá, nerad dá.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři ke třetímu, zvl. lakomému, přespříliš opatrnému, a jeho vyptávání, úzkostlivému dotazu na cíl druhého a zjišťování návratnosti případné půjčky ap.:) kdo se při žádosti, prosbě o pomoc, půjčku ap. moc vyptává na okolnosti ap., pomáhá, půjčuje jen zřídka a nerad; ochotný a velkorysý člověk se dlouze nevyptává, když přítel potřebuje půjčit. Ptal se tě, jestli chceš pučit peníze? To vod něj nic nedostaneš, protože kdo se ptá, n. dá. ■ **S** čl. neochotný vyptává se než půjčí ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kdo se moc ptá, moc se doví / dozví.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova) *(Čl. vůči druhému ve vyhýbavé n. často žertovné odpovědi na jeho otázku, obv. doplňkovou, rozvíjející základní informaci n. příkaz, též jako varování před nebezpečím dozvědět se něco nežádoucího, nepříjemného ap.:) neodpovím ti (a nebuď tak zvědavý); nechtěj to vědět, zjistit, co by ti zkomplikovalo situaci.* Nevím sice, jak ten formulář vyplnit, ale radši se vo to pokusím sám. Kdo se moc ptá, moc se doví. ■ **S** neptej se!, já neprozradím to, nebuď zvědavý! To není tvoje starost!, Nebuď zvědavej, budeš brzo starej! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓐ It never pays to ask too many questions., A closed mouth catches no flies. Ⓝ Alles Wissen macht Kopfschmerzen. Ⓕ (Qui trop demande, trop apprend!) Ⓡ Будешь много знать, скоро состаришься.

Já se jen / jenom ptám.
(Čl. dotčeně a v sebeobhajobě vůči druhému v reakci na jeho nevrlou, podrážděnou a odmítavou odpověď, zvl. poté, co první mu dal otázku na citlivé, choulostivé téma ap.:) jen se prostě věcně ptám a nic postranního, dalšího tím nesleduju ani nenaznačuju; jenom to chci vědět n. napadlo mě, že je to zajímavé (ale nechci tě dráždit n. ti tím ublížit). A: Hele, co dělá ten tvůj přítel z restaurace? – B: Celkem nic, co by měl sakra dělat? – A: No já se jen ptám. ■ **S** já chci vědět, to je zajímavé, to není důležité

Ještě / ještě se ptej! n. **Ty se ještě / ještě ptáš?**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vztekle, rozčileně vůči blízkému druhému v reakci na jeho zbytečný, a tedy iritující dotaz s ohledem na výmluvnou nepříjemnou situaci, samozřejmost ap.:) nechápeš, nevidíš, co se kolem tebe děje?; proč mě svou otázkou dráždíš, když to vidíš, víš? A: Ty si unavená? – B: J. se p.! Byl by někdo po celodenním gruntování jako rybička? ■ **S** to irituje mě, neptej se!, to je zřejmé Kdo se moc ptá, moc se doví.

Ⓐ That's a daft question! Ⓝ Da fragst du noch? Ⓕ (Tu vas me le demander encore longtemps?) Ⓡ И ты ещё спрашиваешь?!

To se mě moc ptáš!
(Čl. neinformovaný neformálně zvl. vůči blízkému druhému v reakci na jeho otázku, zvl. neobvyklou, rozhodovanou jinde ap.:) to opravdu nevím, a tak ti na to nemůžu, neumím odpovědět. A: Nevíš, jestli se to zvýšení důchodů týká všech důchodců? – B: To se mě moc p.! ■ **S** já nevím

Co se ptáš?
(Čl. v ujištění vůči blízkému druhému v reakci na jeho otázku, prosbu o svolení k něčemu, zejména v přátelském, neoficiálním prostředí, též někdy poněkud rozzlobeně na jeho zbytečný dotaz:) přece se nemusíš ptát, to je samozřejmé; víš dobře, že je to možné a samozřejmé. A: Můžu si pučit tvůj hřeben? – B: Co se ptáš? ■ **S** to je samozřejmé

Ptám se sám sebe (zda / jestli …).
(Čl. zvl. vůči blízkému druhému v přiznání, úvaze nahlas při přemýšlení n. v diskuzi, popř. v reakci na jeho otázku ap., zvl. ve snaze posoudit vlastní úlohu v situaci, vztahu k jiným ap.:) (ani po úvaze, analýze) nejsem si jistý, zda …; nevím určitě n. nejsem přesvědčený o tom, jestli … P. se sám sebe, j. se svým dětem dostatečně věnuji. ■ **S** já nevím to jistě, já pochybuju

To se ptáte mě?
(Čl. překvapeně, udiveně vůči druhému v reakci na jeho otázku, zvl. kvůli nepravděpodobnosti své znalosti n. nechápavosti nad tím, že otázka přichází od informovaného, odborníka ap.:) vy předpokládáte, že já to budu vědět?; to si opravdu myslíte, že já jsem kompetentní vám to říct, tuto informaci dát?; proč se ptáte mě? A: Prosím vás, dá se tady poslat fax? – B: To se p. mě? Vy, člověk vod pošty? ■ **S** proč ptáš se?, proč myslíš si to?

Tebe se (tak) budou ptát!
(Čl. pohrdavě vůči druhému vzhledem k jeho přehnaným představám o vlastní důležitosti a protestu ap. a mnohem větší důležitosti třetích, lidí z vedení, organizace ap. a jejich úmyslu něco udělat:) na tvém názoru, tvých námitkách jim nezáleží a na tvůj názor se nebudou ani ptát, ani ho tudíž brát v úvahu (protože pro ně nejsi dost důležitý, významný ap.); nezáleží jim na tobě a provedou, udělají, co chtějí, bez ohledu na tvůj názor. A: Já jim řeknu, že to je nespravedlivý a že tím vona utrpí! – B: Tebe se tak b. p.! ■ **S** ty nejsi důležitý, oni nerespektují tebe

Že se ptáš!
(Čl. souhlasně a poněkud emocionálně vůči blízkému druhému v reakci na jeho otázku a vyslovené hodnocení v ní, obv. negativní ap.:) je to tak, to je pravda; to je přece samozřejmé a vlastně je zbytečné o tom mluvit. A: Ty asi nejseš moc šťastná, že tvůj syn studuje mimo Prahu, že? – B: Že se p.! ■ **S** to je samozřejmé, to je tak

Že se tak ptám … n. **Poslyš, že se tak ptám …**
(Čl. vůči známému druhému váhavě, rozpačitě a s odstupem v úvodu k poněkud indiskrétní a mírně zvědavé otázce ap.:) trochu váhám, je mi to nepříjemné n. nevím, jestli to není nevhodné, ale zeptám se …; rád bych to věděl, a proto bych se tě chtěl zeptat … A že se tak ptám, kdo je vlastně ten XY, o kterém je tu celou dobu řeč? ■ **S** já chci vědět

Mlátí s ním puberta.
(Čl. vůči druhému kriticky, popř. nelibě o mladistvém třetím, zvl. v komentáři k jeho chování, drzým odpovědím, neposlušnosti, svéhlavým a iracionálním postojům za každou cenu ap.:) je v pubertě a typicky se podle toho chová (nepříjemně a hloupě ap.). Představ si, že včera babičce na otázku, kdy vynese smetí, odpověděl *Trhni si nohou!* No m. s ním p. ■ **S** on chová se nerozumně

Tady je puch jako u ropuch.
(Čl. vůči druhému, druhým, zvl. po příchodu do místnosti plné lidí n. chemikálií, biologických látek ap.:) je tady velmi silný a nepříjemný n. nesnesitelný zápach; odporně to tady smrdí. ■ **S** je tam smrad

Hluboká puklina! n. **Má puklina!**
(Čl. žertovně vůči známému, známým zvl. při příchodu n. odchodu ap.:) zdravím tě, vás a vyjadřuju svou úctu! ■ **S** já zdravím tě, já zdravím vás
♦ Hříčka s poněkud zastaralým pozdravem *Hluboká / má poklona.*

Přísahám na holej pupek!
(Čl. žertovně a neformálně vůči blízkému druhému ve snaze zdůraznit, zesílit pravdivost své zkušenosti, zážitku, sdělení, zvl. v reakci na jeho nedůvěřivost ap.:) opravdu je to pravda, věř mi!; mluvím pravdu, je to tak, jak říkám, jsem řekl. Já sem fakt ty tvý brejle neviděl! P. na h. p. ■ **S** já mluvím pravdu, věř mi!

Myslí si, že je pupek světa.
(Čl. vůči druhému s despektem o třetím a jeho značně povýšeném chování neodpovídajícím jeho schopnostem, znalostem ap.:) je velmi domýšlivý a egocentrický; považuje se přehnaně za velmi důležitého, nejdůležitějšího člověka (a chová se podle toho). Řek mi, abych za něj vyřídil objednávky, von prej má teď na práci důležitější věci. M. si, že je p. s. ■ **S** on je domýšlivý

Žere, až mu pupek praská.
(Čl. vůči druhému kriticky, pohrdavě a posměšně o třetím a jeho chamtivosti a chuti k jídlu, zvl. na návštěvě, při hostině s velkou nabídkou ap.:) jí toho přehnaně, neobvykle a bez rozpaků n. společenských ohledů hodně a obv. i hltavě a rychle; nehezky a nemírně se cpe. Zjistil, že švédský stůl je v ceně hotelu, a tak ž., až mu p. p. ■ **S** on jí s chutí

Puris omnia pura. *viz* Čistému vše čisté.

Zamrzla ti (snad) pusa? *viz* Zamrzla ti huba?

Pusa mu jede. *viz* Huba mu jede jako šlejfíři.

Že tě pusa nebolí! *viz* Že tě huba nebolí!

Zavři pusu, vlítne ti tam vrabec!
(Čl. vůči blízkému druhému, zvl. dítěti v reakci na jeho nekontrolovaný údiv nad něčím, a tím i otevřená ústa a doprovodný hloupě naivní n. komický výraz ap.:) nediv se tomu tak otevřeně a zavři ústa, nevypadá to hezky, ani to není slušné. ■ **S** nediv se!

Pustilo ho to. n. **Už ho to pustilo.**
(Čl. vůči druhému kriticky, popř. posměšně o třetím, obv. přelétavém, a jeho původním zaujetí, orientaci, nadšení pro činnost, její druh n. směr, popř. o jeho zaslepenosti, též o nepříznivém nervovém stavu, záchvatu ap.:) už se tím přestal zabývat, omrzelo ho to; ta chvilková móda už ho nebaví; už to přešlo. Chomského a celej generativismus teď už zase nedělá. P. ho to. ■ **S** to omrzelo se mu, to přestane

Je° tam pusto a prázdno.
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *pusto a*
(Čl. vůči druhému o klubu, restauraci, místě ap. obvykle rušném a plném lidí, zvl. v období nemocí, ve svátek, mimo sezonu, pro nezájem ap.:) vůbec nikdo tam není; místo je zcela prázdné a tiché. Šel jsem se podívat, jestli je tam otevřeno, takže je, ale je tam p. a p. ■ **S** nikdo není tady / tam Nikde ani živá duše.
Ⓐ It's / the place is (totally) deserted / dead. Ⓝ Da ist es öd und leer. Ⓕ ! Il n'y a pas un chat / pas âme qui vive., ! C'est désert. Ⓡ Там ни (одной) души.

Každýmu / každému je to putna.
(Čl. vůči druhému rozladěně, zklamaně v reakci na bezohlednost n. negativní postoj třetích, všech ostatních ke svému návrhu, názoru, dobře míněné kritice nedostatku ap.:) nikoho to (bohužel) nezajímá, všem je to lhostejné; nikdo na to nijak, pozitivně nereaguje a neprojevuje o to zájem n. starost; nikdo na to nedbá. Nikdo o tom se mnou nechce mluvit, k. je to p. ■ **S** to je lhostejné, nikdo nedbá

Je mu to putna / putýnka.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho postoji k problému, záležitosti, informaci, práci ap. z hlediska své možné angažovanosti, pomoci ap.:) nezajímá ho to a je mu to úplně lhostejné; vůbec mu na tom nezáleží a nestará se o to. A: Vrátil ti málo, řekni mu to. – B: Ále, mně je to p. ■ **S** to je lhostejné, to nezajímá mě

To je putna.
(Čl. ležérně a obv. i bez zájmu vůči druhému v reakci na jeho upozornění na problém, záležitost, důležitou informaci, práci, akci ap.:) to není důležité a je lhostejné, jak to dopadne n. co s tím bude; to není důležité a nezáleží na tom, nevadí to. A: Pospěš si, přijdeš pozdě. – B: Pch, to je p. ■ **S** to je lhostejné, to nevadí, to není důležité

Všechno mu je putna.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho povaze a způsobu chování vůči druhým, zvl. s odstínem egocentričnosti, sobectví ap.:) všechno je mu lhostejné a nemá o nic (cizího) zájem; na ničem (co se týká druhých) mu nezáleží a nic ho nezajímá. S ním se nedá o ničem diskutovat. V. je mu p. ■ **S** on nemá zájem

Když mi něco chutná, je mi všechno putna. n. **Hlavně že ti chutná, vostatní je putna.**
(Čl. vůči druhému žertovně, popř. lehkovážně, zvl. s ohledem na možnost dobře se najíst, též v uklidňující reakci na sdělované starosti, problémy ap. druhého, zvl. ve snaze mu připomenout základní životní radosti, potřebu zdraví jako podmínku požitku z jídla ap.:) netrap se problémy, ostatními věcmi, důležité je, že jsi zdravý a že ti zdravě chutná jídlo! Tak na to už nemysli. Hlavně že ti ch., v. je p. ■ **S** netrap se!

Je tu jako v putyce.
Komp je tu jak v putyce
(Čl. vůči druhému, druhým nelibě, s odporem o obytné místnosti, obv. za přítomnosti více lidí a po svém vstupu ap.:) je tu nepříjemně zakouřeno a těžký páchnoucí vzduch. ■ **S** je tam kouř

Hoří° mu° (už) půda pod nohama.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o vlivném třetím, obv. v oficiální pozici, a jeho situaci, zvl. z důvodu jeho protizákonného jednání, nenávisti druhých ap.:) jeho postavení je už krajně ohrožené a on je v nebezpečí (pádu, sesazení, zatčení ap.); je ve velmi nejisté a hrozivé situaci. Podplácel napravo nalevo a dlouho mu to procházelo, ale teď už mu h. p. pod n. a slavnej pan tajemník asi pude. ■ **S** on je v situaci nebezpečné Je to s ním nahnutý.
Ⓐ His misdeeds have caught up with him. Ⓝ Ihm wurde der Boden unter den Füßen heiß. Ⓕ ! Il est sur la corde raide., ! Il est sur des charbons ardents. Ⓡ У него земля горит под ногами.

Půda se mu houpe pod nohama. n. **Houpá se mu půda pod nohama.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, zvl. politikovi ve veřejném postavení, ve vedení podniku n. funkci, obv. z důvodu tlaku a nelibosti jiných ap.:) je v nejisté situaci a jeho další setrvání je ohrožené; jeho postavení je vratké. Nevím, jestli bude v dalších volbách znovu zvolený. P. se mu h. pod n. ■ **S** on je v situaci nebezpečné

Pálí ho (tam) půda pod nohama.
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho nervozitě v místě pobytu a práce n. pocitu nejistoty, zvl. kvůli touze pobývat, pracovat jinde ap.:) není už dlouho schopný n. ochotný tam dál vydržet, nadá-

le setrvat a snaží se odejít. ■ **S** on necítí se dobře, on je neposedný, on nechce zůstat

Půda patří těm, kdo na ní pracují.
(Čl. zastávající komunistické názory, zaujatý proti soukromému vlastnictví vůči druhému, druhým v připomínce primitivní a zjednodušené spravedlnosti ap.:) na vlastnictví půdy mají mít právo lidé ji obdělávající; nelíbí se mi, nesouhlasím s tím, aby lidé, zemědělci pracovali pro vlastníka půdy, statkáře ap. Můj brácha na sedláka dře vod rána do večera a sám nic nemá. Komunisti to přece říkali správně, p. p. těm, kdo na ní p. ■ **S** lidé pracující na půdě mají ji vlastnit

Puč to sem!
(Čl. obv. zkušený netrpělivě a neformálně vůči nešikovnému n. bezradnému druhému ve vztahu k nástroji, přístroji, řízení auta ap.:) podej n. předej mi to, podívám se na to n. udělám to sám. Tak se to nedělá! Puč to sem! ■ **S** nech udělat to mě!

To je půjčka na / za oplátku.
(Čl. vůči známému druhému, zvl. v reakci na půjčení n. vrácení věci, peněz ap. od druhého, ve snaze ubezpečit ho o dodržení svého závazku a v připomenutí zvykové slušnosti oplácet laskavost ap.:) můžu ti to oplatit něčím podobným, podobným způsobem; rád ti to zase nějak vrátím, oplatím. Moc ti za ten spacák děkuju. P. za o. ■ **S** já oplatím vše ♦ Srov. přísloví *Jaká půjčka, taková oplátka* (Čelakovský).

Je ho jenom / jen půl.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho fyzické konstituci a vzhledu, zvl. po přestálé nemoci, popř. tvrdé dietě ap.:) je nehezky, nepříjemně hubený a nevypadá zdravě; je mnohem hubenější, než býval, a vypadá nemocný. Poslední rok sem ho neviděl, a dyž sem ho nedávno potkal, tak sem se úplně lek. Je ho j. půl. Prej se zrovna vrátil z nemocnice. ■ **S** on je hubený

Je jich (tam) půl druhýho.
(Čl. rozladěně vůči druhému o počtu lidí k dispozici pro daný úkol n. přišlých na akci ap., zvl. v kontrastu k původnímu očekávání:) je jich tam velmi, nepříjemně málo, a to nestačí; téměř nikdo tam (ještě) není, a to je málo. Posuneme začátek na půl devátou. Zatím je jich tam půl d. ■ **S** je jich málo

Je jich tam pět a půl.
(Čl. zklamaně, rozladěně vůči druhému o množství návštěvníků nabízené akce, posluchačů koncertu, přednášky, žáků ve třídě ap.:) je jich tam nepříjemně, velmi málo. Nevím, jestli to představení kvůli lidem nevodložíme. Je jich tam pět a půl. ■ **S** je jich málo

Bylo tam půl města.
(Čl. vůči druhému o události, veřejné akci, představení ap., zvl. senzační, zajímavé n. reprezentační ap.:) sešlo se tam, bylo tam velmi mnoho lidí; byla tam neobvykle velká účast. ■ **S** je tam mnoho lidí

Slíbíš-li za druhého, dej půl svého.
(Čl. moudrý ve výtce vůči druhému v reakci na jeho snahu přenášet odpovědnost a úkoly na jiné, a přitom z nich vylučovat sebe:) neslibuj závazky za jiného, a pokud je už slíbíš, musíš je přijmout sám taky!; nerozhoduj za jiné, co mají dobrovolně dělat! A: Já myslím, že by tam moh jít Petr. – B: Tak potom ty taky, s. za d., dej půl s. ■ **S** neslibuj za jiné práci aniž se účastníš! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Co neuspíš před půlnocí, po půlnoci nedospíš / neuspíš.
(Čl. moudrý v radě vůči zvl. mladšímu druhému a proti jeho sklonu se dlouho večer n. v noci bavit ap., s odstínem potřeby respektovat pravidelný životní rytmus:) choď spát před půlnocí, chceš-li si odpočinout!; člověk se spánkem nejvíc osvěží, pokud spí od raného večera. ■ **S** choď spát před půlnocí! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Má to svůj půvab.
(Čl. zkušený vůči nezaujatému druhému v hodnocení výtvoru, výrobku ap., zvl. ve snaze najít přednosti na nepříliš vydařené, avšak pěkné věci a povzbudit druhého ap.:) (i přes některé nedostatky n. i když to není úplně ideální, krásné) je to pozoruhodné a zajímavě přitažlivé; je na tom něco zvláštního, pěkného n. roztomilého. No, ty stehy jsou na tom trochu nakřivo a ta kombinace barev taky není perfektní, ale musím uznat, že to má i tak s. p. ■ **S** to je zvláštní, to je zajímavé

To nemá (ten / žádnej) půvab. n. **Nemá to žádnej půvab.**
(Čl. vůči druhému odmítavě, pohrdavě o provedení hry, průběhu tradiční oslavy, věci, vzhledu oděvu, ozdobném předmětu, nábytku ap., zvl. proti očekávání:) není to žádným způsobem přitažlivé a zajímavé; není na tom nic pěkného a poutavého. ■ **S** to není zajímavé

Ztrácí to (už ten) půvab.
(Čl. vůči druhému kriticky a téměř odmítavě v reakci na mnoho nadbytečných změn, oprav předmětu, artefaktu ap. n. činnosti, pův. prosté, obv.

v kontrastu k představě n. zvyku:) přestává to pak být zajímavé a přitažlivé; tím se to stává méně pěkné, působivé a lákavé. ■ **S** to není zajímavé

Není nad původnost, každý po ní touží, lidi chodí / choděj přes most, to já půjdu louží. *(Čl. moudrý a vzdělaný vůči druhému sarkasticky, výsměšně v reakci na hloupé, rádoby originální chování ap. jeho n. třetího ap.:)* lidé se na sebe snaží upozornit všelijak, i naprostou pitomostí; *nepředváděj se a nesnaž se být za každou cenu originální!* No jo, n. nad p. Lepší by bylo, kdybys zcela nepůvodně oškrábal brambory. ■ **S** lidé snaží se být originální hloupostí ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Epigramy* (1845).

Radši hlídat pytel blech! n. **Pytel blech neuhlídáš.** n. **Raději / snáze hlídat pytel blech než mladé děvče.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) **Komp** být jako pytel blech

(Čl., rodič netrpělivě, rozladěně n. znechuceně vůči druhému ve stížnosti o zlobivém, neposedném, živém dítěti ap., zvl. ve smyslu ochrany před nebezpečím:) nedá se uhlídat a už mě to irituje; je krajně nepříjemné, namáhavé a nakonec stejně marné se snažit ho hlídat. Pořád někam leze, něco vyrábí, někde lítá … bojím se, že si něco udělá. R. h. p. b. než vlastního vnuka. ■ **S** já nedokážu hlídat ho To je nad lidské síly. ♦ Přísloví (Čelakovský, 1. var.).

Ⓐ It's impossible to keep tabs on him. Ⓝ Lieber einen Sack Flöhe hüten. Ⓕ ! Ils sont excités / agités comme des puces., ! Ils ont le diable au corps. Ⓡ ! У него / неё шило в одном месте!

Děravého pytle nenaplníš a lakomci nedodáš. *(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři a poučení v reakci na třetího a jeho postoj a žádostivost ap.:) lakomec bude pořád chtít víc a nikdy nebude mít dost; je marné se lakomce snažit uspokojit.* ■ **S** čl. lakomý chce pořád víc ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je to pytel dobroty. *(Čl. informovaný vůči druhému poněkud s despektem o třetím a jeho chování, zvl. ve smyslu pomoci n. darů ap.:) je to velmi hodný a laskavý člověk, ochotný vždy pomoct.* ■ **S** on je laskavý a hodný

Na hrubej / hrubý pytel hrubá záplata. n. **Na hrubou díru hrubá záplata.**

(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) n. 1c

(Čl. zkušený kriticky a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho údiv nad prudkou reakcí třetího a jí předcházející nečestné, zlomyslné a nelaskavé chování druhého ap.:) oplácí ti stejným nepříjemným způsobem; jedná s tebou tvrdě, jak si zasloužíš. Na h. p. h. z.! Neměl ses mu veřejně posmívat, třeba bys teď neslyšel na svou adresu takový řeči! ■ **S** čl. oplácí urážku urážkou, reakce je negativní podobně, já oplácím ti Jak ty mně, tak já tobě. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Malo nodo malus quaerendus cuneus, na tvrdé dřevo třeba tvrdý klín*, Walther 14 348.

Ⓐ ! pay sb back in his own coin Ⓝ Auf einen groben Klotz gehört ein grober Keil. Ⓕ À con, con et demi., ! Il lui garde un chien de sa chienne., ! La vengeance est un plat qui se mange froid. Ⓡ Как аукнется, так и откликнется.

Prázdnej / prázdný pytel nestojí. *(Čl. vůči druhému kriticky a nesouhlasně o třetím a jeho tloušťce n. majetku ap., zvl. v kontrastu k opačnému názoru, snaze bagatelizovat n. tloušťku snížit ap.:)* **1.** *je nepříjemně tlustý, zavalitý a je zjevné proč; bez jídla se nedá žít;* **2.** *nedělá to bezdůvodně, může si to finančně dovolit.* **1.** A: To je hrozný. Já nejím a tloustnu. – B: No, p. p. n. ■ **S** on je tlustý, on je bohatý ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ani za pytel sraček! *(Čl., zvl. muž vůči druhému v prudkém, důrazném a hrubém odmítnutí nabídky se něčím nepřijatelným n. nenáviděným zabývat, něco udělat ap.:) nechci to n. neudělám to za žádnou cenu, v žádném případě; úplně to odmítám.* ■ **S** já odmítám to, já neudělám to, nikdy

Je to tam zatažený jako pytel.

Komp nebe je zatažené jako pytel

(Čl. vůči druhému o obloze, často před bouřkou n. před deštěm a s ohledem na možnou práci n. potřebu se schovat ap.:) venku je silně zamračeno (a téměř šero a bude zřejmě pršet). ■ **S** je tam počasí zamračené

Je to na pytel (pane stavitel)! *(Čl. neformálně, rozladěně vůči druhému, zvl. v popisu vyhlídek, stavu, situace, těžko řešitelného úkolu, popř. o nefunkčním předmětu, s ohledem na budoucí vývoj ap.:) je to úplně špatné a nedá se od toho nic pozitivního čekat; je to k ničemu a nedá se to nijak použít.* A: Tak co ta vaše stavba garáže? – B: Je to na p. Vobjednali sme málo dlaždic. ■ **S** to není dobré, situace není dobrá

Je° to v pytli.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. nespokojeně, rozladěně vůči druhému o pokažené vyhlídce, žádoucí možnosti, nefungujícím přístroji ap. a nutnosti zastavit práci ap.:) zkazilo n. rozbilo se to, je to teď špatné a nedá se to snadno zlepšit. Je to v p., muzika nebude. Ve walkmanu mi došly baterky. ■ **S** to skončilo, to je zmařené, to není dobré, to pokazilo se, situace není dobrá To je v háji.

Ⓐ That's torn it! Ⓝ Das ist im Eimer. Ⓕ (C'est fichu / foutu / râpé / nase.) Ⓡ Труба дело.

Nemůžeš všechny házet do jednoho pytle.
(Čl. zkušený, informovaný nesouhlasně vůči druhému a jeho snaze paušálně negativně hodnotit skupinu třetích, jiných ap., zvl. v rozzlobené reakci na neschopnost jednoho z nich:) všichni nejsou špatní, a nelze je proto hromadně odsuzovat n. odmítat; nejsou všichni stejní, a tak buď kritický a rozlišuj! ■ **S** nekritizuj jednostranně!, buď kritický a rozlišuj!, oni nejsou stejní

Roztrh / roztrhl se s tím / s nima pytel.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) **Komp** je toho, jako když se s tím roztrhl pytel
(Čl. vůči druhému překvapeně a poněkud nelibě obv. o dopisech, nabídkách, návštěvách, zájemcích n. novém výrobku ap., zvl. v kontrastu k předchozímu nedostatku n. řídkosti:) oproti dřívějšímu období je toho, jich najednou (příliš) hodně; je jich, toho nepříjemně velké množství. Už nevím, kam ty odpovědi na inzerát mám dávat. R. se s nima p. ■ **S** je jich mnoho, je toho hodně Jsou jich mraky.

Ⓐ The place is awash with them., We're swamped with them. Ⓝ Da muss wohl ein Nest sein. Ⓕ ! Quand y en a plus, y en a encore., ! Il y en a à la pelle / à revendre / douze à la dizaine. Ⓡ Этого / их хоть пруд пруди.

Do pytle!
(Čl. vůči druhému mrzutě, rozzlobeně v reakci na nezdar, chybu, ztrátu, opomenutí, pokažení něčeho ap.:) to je nepříjemné a zlobí mě to; já mám vztek a mrzí mě to. Do p.! Já sem nechal doklady doma! ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, já mám vztek

Pýcha předchází pád.
(kol – neutr; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý varovně a v poučení vůči druhému, zvl. v reakci na třetího a jeho chování, přístup k věcem a následný vývoj ap.:) nebuď pyšný, nechovej se pyšně, jinak budeš za to (taky) potrestán!; pýcha, zpupnost, přehnané sebevědomí ap. se nevyplácejí a končí špatně. Radši přestaň s těma experimentama. P. p. p. ■ **S** pýcha předchází pád, nebuď pyšný! Vono na tebe taky dojde! ♦ Přísloví (Čelakovský), ale už podle bible, Př 16,18 a 11,2, srov. i lat. *Te non exalta, quia saepe cadit domus alta*, tj. *příliš vysoko nemiř, vždyť vysoký dům často padá*, Walther 31 117.

Ⓐ Pride goes before a fall., Pride dines upon Vanity, sups on Contempt., Pride invites calamity; humility reaps its harvest. Ⓝ Hochmut kommt vor dem Fall. Ⓕ (L'orgueil précède la chute.), ! Lorsque orgueil va devant, honte et dommage le suivent (de près), ! L'épitaphe est la dernière des vanités. Ⓡ Кто высоко летает, тот низко падает.

Q

Quae nocent, docent.
(Čl. zvl. vzdělaný v poučení a ve snaze utěšit druhého, zvl. v reakci na jeho smůlu, chybu ap. a obecně o negativních zkušenostech ap.:) chyby, nepříjemné, negativní zkušenosti, zážitky si člověk pamatuje a poučí se z nich tak, aby je příště nedělal n. nevyhledával. Když nechceš, aby dítě kouřilo, nabídni mu cigaretu. Když mu bude špatně, už nikdy nebude chtít kouřit. Q. n., d. ■ **S** čl. získává zkušenost z chyb ♦ Přísloví, lat. *Co škodí, učí.*

Qualis rex, talis grex.
(Čl. moudrý, vzdělaný vůči druhému obv. kriticky o členech skupiny, zvl. rodiny, pracovního týmu, organizace ap. v souvislosti s vedoucí osobností:) vliv vůdce, toho hlavního, formuje chování, popř. i povahu druhých ap. ■ **S** lidé napodobují vůdce, vůdce ovlivňuje lidi ♦ Přísloví lat., *Jaký král, takové stádo*, středověké.

Qui tacet, consentire videtur.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým, zvl. v reakci na jeho, jejich pasivní postoj, obv. s ohledem na probíhající rozhodování, hlasování ap.:) kdo mlčí a neřekne svůj názor, naznačuje, že je téhož názoru (i v případě, že není správný ap.). ■ **S** čl. mlčící naznačuje souhlas ♦ Přísloví, lat. *Kdo mlčí, patrně souhlasí*, zásada papeže Bonifáce VIII. (zemřel r. 1303), pojatá do kanonického práva, bylo ale už ve starém Římě.

Quidquis agis, prudenter agas et respice finem.
(Čl. vzdělaný a moudrý zvl. v radě druhému o jeho postupu při práci, výchově dětí, v životě ap.:) každou svou práci v životě konej rozvážně a posuzuj ji z hlediska vlastní smrti! ■ **S** jednej prozíravě!, mysli na smrt! ♦ Lat., srov. *Cokoli konáš, konej moudře a mysli na konec, Příběhy římské, 108*, pův. z bible, *Ecclesistes, 7,40*, též heslo Jakuba Krčína z Jelčan.

Quo vadis?
(Čl. vzdělaný obv. humorně v reakci na setkání s dobrým známým, druhým ap.:) kam právě jdeš, jdete? A: Quo v., pane doktore? – B: Jdu do knihovny. ■ **S** kam jdeš? ♦ Lat. *Kam kráčíš?*, podle legendy se tak ptal Petr při útěku z Říma Krista, když ho potkal, J 13,36.

Quod erat demonstrandum.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým, obv. na závěr svého pokusu, tvrzení, důkazu hypotézy ap.:) jasně a přesvědčivě se ukázalo, prokázalo, co se předtím tvrdilo; což se tímto potvrdilo. ■ **S** to je tak, to je zřejmé ♦ Lat., *což mělo být dokázáno (a bylo)*, formule Eukleidova.

Quod licet Jovi, non licet bovi.
(Čl. vzdělaný obv. sarkasticky vůči druhému v připomínce jeho nedostatečné kompetence, též v reakci na jeho údiv a poukaz na nespravedlivost zákazu, nepotrestání mocného třetího ap.:) to právo mají jen mocní, ne však lidé obyčejní; takto se chovat můžou beztrestně pouze tví nadřízení, nikoliv ty. Do toho se nepleť. Q. l. Jovi, non l. bovi. ■ **S** ty nemůžeš co může čl. mocný ♦ Lat. přísloví, *Co je dovoleno Jovovi, není dovoleno volovi*, Walther 25 847.

Quot capita, tot sensus. *viz* Kolik hlav, tolik rozumu.

Quot homines, tot sententiae. *viz* Kolik hlav, tolik rozumu.

Quousque tandem … Catilina? n. **Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?**
(Čl. vzdělaný vůči druhému nelibě a v protestu v reakci na jeho opakované urážky, podvody, nepříjemné a provokativní ostentativní chování ap.:) nechci, abys v tom pokračoval; jak dlouho to mám, máme ještě snášet? To už stačí. Q. t., C.? ■ **S** přestaň!, já nechci to, já odmítám to ♦ Lat. *Jak dlouho ještě (budeš zneužívat), Katilino (naši trpělivost)?*, začátek slavného projevu Cicerona v 1. řeči proti spiklenci Katilinovi (63 př. n. l.).

R

Tady / teď je° každá rada drahá / dobrá. n. **Tady / teď je dobrá každá rada.**

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *rada*

(Čl. vůči druhému, druhým o potřebě rozhodnout se a dostupných důvodech, existujících podpůrných argumentech ap.:) jsem, jsme v obtížné, neřešitelné situaci, kde se žádná rozumná možnost, alternativa nenabízí (a nevím, kdo by poradil). Když pojedeme po hlavní, je tam zácpa, když pojedeme po okresce, můžou tam být závěje. T. je k. r. d. ■ **S** rozhodnutí je těžké, já nevím co dělat A teď, babo raď!

Ⓐ Any ideas / suggestions?, All suggestions welcome. Ⓝ Da ist guter Rat teuer. Ⓕ (C'est maintenant que j'aurais besoin d'un conseil.), (C'est maintenant qu'un conseil serait bienvenu.) Ⓡ ! Чёрт знает, что делать.

Dobrá rada nad zlato.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. uznale vůči druhému a jeho nápadu pro řešení dané situace, problému ap. n. bezradně toužící po podobném nápadu v těžké situaci ap.:) konstruktivní, použitelný návrh, nápad řešení problému jsou potřebné a velmi vítané. A: Radši si kupte prací prášek do zásoby, četla jsem, že se to má zdražovat. – B: Díky. D. r. nad z. ■ **S** rada užitečná je cenná A teď, babo raď! ♦ Přísloví.

Ⓐ (Good advice is beyond all price.) Good counsel has no price. Ⓝ Guter Rat ist Goldes wert. Ⓕ (Bon conseil vaut mieux que de l'or.), (Bon conseil est plus précieux que l'or.) Ⓡ Совет дороже золота.

Komu není rady, tomu není pomoci.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. moudrý rezignovaně vůči druhému v reakci na třetího odmítajícího radu prvního, též obecně v radě jak se stavět k radám ap.:) tvrdohlavý n. hloupý člověk odmítající radu druhého se těžko zbaví problémů a je třeba ho nechat být. Jestli myslíš, že si nemusíš brát do tý zimy čepici, tak si ji neber. Komu není r., tomu není p. ■ **S** čl. odmítající radu odmítá i pomoc To je, jako bys mluvil s hluchým., Není mu pomoci. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Qui bonum respuit consilium, sibi ipsi nocet, kdo odmítá dobrou radu, sám sobě škodí*, Walther 23 884.

Ⓐ There's no helping those that won't help themselves., There's none so deaf as won't hear. Ⓝ Wenn er sich nicht raten lässt, ist ihm nicht zu helfen. Ⓕ ! À parti pris, point de conseil., ! À qui veut n'en faire qu'à sa tête, point de conseil. Ⓡ ! Была бы честь предложена.

Dva jsou rada, tři sou / jsou zrada. n. **Ve dvou rada, ve třech zrada.**

(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému v komentáři a hodnocení několika třetích a jejich schopnosti se domluvit, spolupracovat a koexistovat v harmonickém vztahu, zvl. s odstínem vznikajících hádek, rozporů ap.:) není dobré sdružovat se, spolčovat se, podnikat něco ap. ve třech osobách (a následně rozhodovat, dělit se o výtěžek ap.), když ve dvou problémy nebývají a lidé se svorně radí mezi sebou ap. Jeden víkend jsme byli na chatě my, druhej víkend naši známí. Ve chvíli, kdy začal jezdit na chatu i jejich dospělej syn, to přestalo fungovat. Dva jsou r., tři jsou z. ■ **S** lidé v trojici se neshodnou ♦ Přísloví (Čelakovský).

Tady není rady.

(Čl. informovaný uvážlivě vůči druhému o vleklém a bezvýchodném problému, rozporuplné situaci ap.:) je to neřešitelná situace a není naděje na její zlepšení, spásný nápad ap.; nenapadá mě, co doporučit, jak poradit ap. ■ **S** situace je bezvýchodná

Nikdo nerozdává nic tak ochotně jako rady.

(Čl. moudrý ironicky, výsměšně n. roztrpčeně vůči druhému o třetím a jeho radě k problému prvního, zvl. v kontrastu ke konkrétní potřebě pomoci ap.:) lidé rádi poučují druhé, protože je to nic nestojí a dobře to vypadá, ale většinou neradi pomáhají; lidé chtějí jen poučovat a radit druhým, místo aby pomohli, prakticky něco udělali ap. A: Pomůžeš mi s tou opravou kola? – B: Já myslím, že bys ho měl dát do opravny. – A: No, n. n. nic tak o. j. r. ■ **S** lidé radí ale nepomáhají ♦ F. de La Rochefoucauld (1613–1680), známý autor aforismů.

Vod něj / toho radši / raději dál.

(Čl. zkušený v radě a varování vůči druhému před nedůvěryhodným, zdiskreditovaným, darebáckým, nespolehlivým třetím ap. n. před takovým podnikem, plánem ap.:) radši se mu vyhýbej a nevy-

hledávej jeho společnost!; nestýkej se s ním ani s ním nespolupracuj a vyhýbej se mu, ušetříš si tak vzniklé problémy! Neměl by ses s ním stýkat, nevíš, co ti provede. Od toho r. d. ■ **S** vyhýbej se mu!

Není radno (Inf).
(Čl. obv. informovaný a zkušený vůči druhému zvl. ve varovné reakci na vylíčený problém ap., obv. ve snaze poradit, čemu se má vyhnout ap.:) je nebezpečné a nemoudré (Inf) …; vyvaruj se toho, abys … Není radno o tom mluvit, než budeš mít úplnou jistotu. ■ **S** nedělej to!, já radím

Sdílená radost je dvojnásobná radost a sdílená bolest je poloviční bolest.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 7. slova)
(Čl. moudrý vůči obv. blízkému druhému a jeho potřebě se vypovídat, svěřit ohledně radosti z úspěchu ap. n. bolesti z neúspěchu, ztráty ap., zvl. po takovém jeho vypovídání:) člověk by se měl svěřovat se svými pocity někomu jinému, který se pak s ním zaraduje (popř. a pochválí ho) n. mu projeví soucit a duševně ho podpoří (a tím mu dá úlevu). Po rozhovoru s tebou se mi ulevilo. S. r. je d. r., s. b. je p. b. ■ **S** radost je větší svěříme-li se s ní, čl. cítí úlevu svěří-li se, čl. trpící svěří se rád, bolest zmenší se soucitem ♦ Z něm. *Geteilte Freude ist doppelte Freude, geteilter Schmerz ist halber Schmerz.*
Ⓐ A trouble shared is a trouble halved. Ⓝ Geteilte Freude ist doppelte Freude, geteiltes Leid ist halbes Leid. Ⓕ (Plaisir partagé, plaisir double, douleur partagé, douleur moindre.) Ⓡ (Главное — выговориться.)

Radost mu kouká z očí.
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho veselém, optimistickém vzhledu, pohledu, zvl. v důsledku úspěchu, dobré zprávy ap.:) je šťastný a má očividně radostnou náladu; jeho vzhled a postoj vyjadřují potěšení, radost. Patrně už ví, že ty testy udělal. R. mu k. z očí. ■ **S** on má radost, on je šťastný

Sdělená radost dvojnásobná radost, sdělená bolest poloviční bolest. *viz* Sdílená radost je dvojnásobná radost a sdílená bolest je poloviční bolest.

Sdílená radost je dvojí radost. *viz* Sdílená radost je dvojnásobná radost a sdílená bolest je poloviční bolest.

To bylo radosti na Starým bělidle!
(Čl. vůči druhému žertovně n. posměšně o třetím, třetích a jejich reakci na obv. menší dar, dobrou zprávu ap.:) měli z toho zjevně velkou a živou radost; projevovali nad tím dětinské nadšení (ačkoliv nešlo o nic zvláštního, byla to jen drobnost ap.). Dovez sem jejich dětem jahody. To b. r. na S. b.! ■ **S** oni měli radost ♦ B. Němcová (1820–1862), *Babička* (1855); též *Radosti jako na Starým bělidle!* nebo s dodatkem *Babička přijela!*

To je radost!
(Čl. vůči druhému eufemisticky rozmrzele, v povzdechu nad nepříznivou, nepříjemnou, složitou a nečekanou situací, problémem ap.:) to je nepříjemné a znamená to komplikaci, zastavení n. odložení plánů ap.; to se mi vůbec nelíbí a nevím co dělat. Tak tohle vlakové spojení je zrušeno. To je r.! Abysme šli pěšky! ■ **S** to je nepříjemné, to je hrozné

To byla° jeho° jediná radost. n. **Byla to jeho° jediná radost.**
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jediná*
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, zvl. po jeho zničení, ztrátě drahocenné věci, oblíbené zábavy, činnosti ap.:) dělal to velmi rád a jenom to ho skutečně těšilo a bavilo. Škoda, že mu psa přejelo auto. Hrát si s ním, povídat si s ním, chodit s ním ven, to byla j. j. r. ■ **S** on miloval jen to Nemohl bez toho bejt.
Ⓐ It was his only joy / pleasure in life., It was his pride and joy. Ⓝ Das war seine einzige Freude. Ⓕ C'était son unique plaisir / bonheur. Ⓡ Это была его единственная радость.

Je radost (Inf).
(Čl. vůči blízkému druhému v hodnocení příjemného zážitku z činnosti a pocitu při něm, někdy ve snaze ho pro takovou činnost získat ap.:) je příjemné a člověka dobře naladí (když); je to potěšení (se tím zabývat, to dělat, sledovat ap.). Je r. lyžovat na tak krásným prašanu. Nechceš to taky zkusit? ■ **S** to je příjemné, já mám radost

Dopřej mu tu radost!
(Čl. obv. zkušený a shovívavý vůči druhému v radě ke změně názoru, zmírnění přísnosti, odvolání zákazu vůči třetímu, zvl. dítěti a v důsledku soucitu prvního s třetím ap.:) není to nic špatného, těší ho to, a tak mu to dovol, přimlouvám se za něj. Když chce hrát hokej a baví ho to, tak ho nech. D. mu tu r. ■ **S** nebraň mu!

Mám z tebe / z toho radost.
(Čl. pochvalně, uznale vůči druhému, zvl. dítěti

v reakci na jeho úspěch ve škole, sportu, po pomoci v domácnosti ap., s cílem ho povzbudit k pokračování v jeho úsilí:) potěšil jsi mě a hodnotím to moc dobře, těší mě to. Vidíš, dneska hned tři jedničky najednou. Mám z tebe r. ■ **S** já mám radost, to je dobré, já chválím

No ten bude mít radost!
(Čl. informovaný ironicky, sarkasticky vůči druhému, popř. i dítěti, a jeho nepříjemné žádosti, požadavku vůči blízkému třetímu n. jiné špatné zprávě ap.:) neuslyší to rád, bude to pro něj přítěž n. zklamání. ■ **S** to je mrzuté, on nebyl rád, on bude zklamaný

Je radost ho poslouchat / se na něj dívat.
(Čl. vůči druhému zvl. o talentovaném třetím a jeho projevu řečnickém, úvahovém n. pohybovém, popř. malířském ap.:) je příjemné ho sledovat a obdivovat jeho schopnost, obratnost n. zručnost, když mluví n. něco dělá. ■ **S** to je příjemné, já obdivuju to

Udělal si / jsi mu radost.
(Čl. vůči blízkému druhému ve snaze pochválit ho za jeho vstřícný, pozitivní čin, nečekaný pozorný dárek třetímu ap.:) potěšil jsi ho a má velkou radost. Byl hrozně nadšenej, že dostal novej rybářskej prut. U. jsi mu r. ■ **S** ty potěšils ho, on má radost

Jedna radost!
(Čl. nadšeně vůči druhému zvl. o jeho n. cizím výtvoru, výsledku snahy v provedení nestandardní práce a její kvalitě, o úrovni zvládnutí neobyklého úkolu n. jeho průběhu ap.:) je to skvělé, výborné a moc se mi to líbí; probíhá to velmi dobře, pěkně, hladce a rychle. Piruety jsou to j. r.!, Pane, to je dort, j. r.! Kde ses to naučil? ■ **S** to líbí se mi, já jsem spokojený

S radostí!
(neutr) **0** neměnné ≃ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší ve zdvořilé a ochotné reakci vůči druhému, zvl. váženému, a jeho prosbě n. výhodné nabídce ap.:) ano, rád to udělám, ti vyhovím ap.; rád to přijímám, účastním se ap. A: Pomohl byste mi prosím s těmi kufry? Jsou trochu těžký. – B: S r. Kam to bude? ■ **S** já udělám to rád, to těší mě Bude mi potěšením.
Ⓐ With pleasure!, Glad to be of assistance. Ⓝ Mit Vergnügen! Ⓕ Avec plaisir / joie. Ⓡ С удовольствием.

Radujte se, veselte se!
(Čl. žertem a starosvětsky vůči blízkým druhým, spolupracovníkům ap. při oznámení dobré zprávy, popř. přející dobrou náladu při oslavě ap.:) jsem rád, že se můžeme společně z toho těšit; mějme radost a oslavme to společně! Dostali jsme finanční příspěvek na vydávání časopisu! R. se, v. se! ■ **S** buď veselý!, to je výborné / skvělé

To bude rajc!
(Čl., zvl. muž vůči druhému po jeho zmínce o přítomnosti silně přitažlivé ženy, žen na budoucí události, večírku, zábavě ap.:) to bude sexuálně, eroticky vzrušující. A: Budou tam prý mažoretky. – B: To bude r.! ■ **S** to je vzrušující

Vypadá, jen ho do rakve položit. *viz* Jen ho do hrobu položit.

Jak je ti, Rakousko? – Ouzko!
(Čl. zvl. starší a vzdělaný vůči druhému, druhým v připomínce n. citaci žertem n. ironicky, též při návštěvě Rakouska a spatření nějaké ne příliš optimistické situace ap.:) Rakousko je v těžké situaci (a už asi brzo padne). ■ **S** Rakousko je v situaci špatné ♦ Oblíbená a posměšná slovní hříčka v podobě ozvěny z konce první světové války, před rozpadem Rakousko-Uherska.

Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.
(Čl. vzdělaný žertovně vůči druhému, druhým zvl. v reakci na jejich pesimistické úvahy o převaze nepřítele, agresora, okupanta, vlivného souseda ap.:) náš stát, národ vždy překonal těžká období, nezanikl a přežil a to se nám podaří i tentokrát. ■ **S** my přežijeme ♦ Fr. Palacký (1798–1876), *Idea státu rakouského* (1864).

To je (pomalu) jako za Rakouska. *viz* To je (pomalu) jak za Hitlera.

Nedělejte randál!
(Čl. nesouhlasně, nevrle vůči druhým, zvl. vřískajícím dětem, žákům, popř. řemeslníkům ap. v prostoru vyžadujícím klid a ticho na práci n. odpočinek, v nemocnici ap.:) nehlučte a buďte potichu!; nekřičte, nebouchejte ap. a respektujte zde potřebu ticha! N. tady r.! Nemůžete si hrát někde jinde? ■ **S** nedělej hluk!

Chytil / chyt / popad / popadnul / posednul ho rapl.
(Čl. vůči druhému překvapeně a znechuceně o třetím a jeho náhle, nepochopitelně zmateném, prudkém chování, vzteklým reakcím v kontrastu k jeho obvykle klidným zvykům ap.:) je, chová se nepříjemně a divoce jako blázen, pomatený a nereaguje na rozumnou domluvu. Zase ho ch. r. a není

s ním řeč, jen na každýho řve a nesmyslně pořád něco shání. ■ **S** on chová se bláznivě

Je to ratejna.
Komp je to jako ratejna
(Čl. vůči druhému nelibě, s odporem o holé, velké a odpudivě působící místnosti, budově zevnitř, zvl. vzhledem k nutnosti tam pobývat, pracovat ap.:) je tam nepříjemně a chladno. ■ **S** to je nepříjemné, to je velké

Je tu jako v ratejně.
Komp je to tu jako v ratejně
(Čl. nespokojeně, s odporem vůči druhému o teplotě v místnosti, budově ap.:) je tu nepříjemně chladno, zima. Nemůžeme si sem dát aspoň teplomet? Je tu j. v r. ■ **S** je tam zima

Rauch ist alles ird'sche Wesen.
(Čl. vzdělaný v povzdechu vůči druhému o smyslu lidského snažení v životě něčeho dosáhnout ap.:) život je pomíjivý a stejně tak i vše, co děláme a o co usilujeme (někdy: a je proto lepší se snažit o život dobrý a plodný a zanechávat tak po sobě hodnoty). ■ **S** život je pomíjivý ♦ Něm. *Dým je všechno zemské bytí*, F. Schiller (1759–1805), *Siegesfest* (1804).

Jen račte (dál)! n. **Račte dál!**
(Čl. poněkud starosvětsky a formálně zdvořile zevnitř místnosti ap. ve výzvě vůči druhému, hostovi, zákazníkovi ap. přicházejícímu n. hodlajícímu vstoupit kvůli obchodu n. přede dveřmi někam, dávající mu přednost a možnost jít první ap.:) **1.** *vstupte, pojďte dál, zvu vás dovnitř!;* **2.** *prosím, jděte, vstupte přede mnou, můžete projít!* ■ **S** jdi tam!, vstupte!

Vy račte / ráčíte být …?
(Čl. zdvořile a uctivě vůči neznámému druhému v náhodném hovoru, zvl. více lidí, ve snaze seznámit se s ním ap.:) kdo jste a jak se jmenujete?; představte se, prosím! ■ **S** jak jmenuješ se?, kdo jste?

Račte / ráčíte prominout!
(Čl. zvl. starosvětský formálně zdvořile, ale chladně, n. obv. jen v žertu vůči druhému v omluvě za drobnou nepříjemnost už způsobenou n. před vyslovením jemu poněkud nemilého názoru, formulace ap.:) promiňte laskavě, omluvte mě!; omlouvám se vám. A: Šlápl jste mi na nohu. – B: Ó, r. p. ■ **S** já omlouvám se, promiň!

Co si račte / ráčíte přát?
(Čl., zvl. prodavač v obchodě oslovující příchozího zákazníka ve snaze ho obsloužit n. zdvořile zjišťující důvod návštěvy druhého, návštěvníka v podniku ap.:) co chcete, co si přejete a co vám můžu nabídnout?; proč jste sem přišel, jak vám mohu pomoct? Co si r. p.? Mohu-li ovšem něco doporučit, máme dnes výborná jelítka. ■ **S** co chcete?

Jestli račte / ráčíte rozumět!
(Čl. zvl. starosvětský vůči druhému v upřesnění svého úmyslu, snahy, přání, obv. kvůli neporozumění n. neochotě druhého to akceptovat ap.:) pochopte prosím …; řeknu vám to takto …; uvědomte si, že … Nemohl byste mě prosím vás zavést do nemocnice? J. r. r., mám tam manželku po operaci. ■ **S** pochop to!

Jak račte!
(Čl. dotčeně, zklamaně, ale formálně zdvořile vůči druhému, hostovi v restauraci, zákazníkovi ap., zvl. v reakci na odmítnutí jeho nabídky, návrhu ap.:) udělám, co si přejete; já vám tedy vyhovím (ale nejsem tím nadšený). A: Já jsem vás žádal, abyste mi už donesl účet, a ne další láhev! – B: Jak r. ■ **S** já respektuju to, já udělám to

Kam / kdy račte?
(Čl. formálně zdvořile a někdy chladně vůči druhému ap.:) **1.** *kam jdete?;* **2.** *kdy pojedete n. půjdete?* ■ **S** kam jdeš?

Je° rád°, že je rád°.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému o třetím a jeho snížených schopnostech něco udělat rychle, splnit v plánovaném čase ap., zvl. z důvodu únavy, nemoci, stáří ap.:) má starostí, problémů hodně a sotva zvládne to, co má udělat, stihnout teď; nechce, nepotřebuje práci, starosti navíc. Já bych po dědovi nechtěl, aby nám hlídal kluka. Ten je rád, že je rád. ■ **S** on má starosti Neví, čí je. ♦ V jiném čase než préz. se užívá řídce.
Ⓐ He's got enough on his plate as it is. Ⓝ Der kann froh sein, dass … Ⓕ (Il se contente de vivre.), (C'est pas la grande forme.), (Il n'est pas bien vaillant.), (Il ne sait plus où il en est.) Ⓡ Он едва успевает поворачиваться.

Čím sem / jsem byl, tím / vším sem / jsem byl rád.
(Čl. zvl. starší a moudrý vůči druhému, druhým přehlížející svůj pestrý uplynulý život a jeho různá a dobrá i špatná období ap., obv. s odstínem občasné náhody a nedobrovolnosti:) každá moje role, práce měla v životě nějaký smysl a dělal jsem ji rád; všechno, co jsem v životě dělal, se ukázalo nějak nakonec užitečné a ničeho nelituju. Po vojně sem pracoval ve Škodovce, potom sem dělal

na poště, v pohostinství a pokaždý to bylo jiný. Zkrátka čím sem byl, tím sem byl rád. ■ **S** já dělal jsem mnohé a rád ♦ J. Neruda (1834–1891), báseň *Vším jsem byl rád*, *Knihy veršů* (1867).

Jsem rád, že vás vidím.
(Čl. přátelsky n. pracovně vůči známému druhému při náhodném setkání s ním, někdy po delší době ap.) **1.** *těší mě, mám radost, že jsem se s vámi zase potkal;* **2.** *jsem rád, je dobře, že vás potkávám, jste tady, protože potřebuju s vámi mluvit.* **1.** Jsem rád, že vás v. Co kdybysme zašli na pivo a popovídali si trochu? ■ **S** to těší mě

Ať je rád, že je rád!
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky a odmítavě o třetím a jeho přehnaných nárocích, zvl. s ohledem na předchozí, poněkud nepříznivé n. neslušné kroky ap. n. zvl. o jeho stížnostech na zdraví, nedostatek peněz ap., obv. v kontrastu k jiným v horší situaci ap.:) **1.** *neměl by chtít ještě víc n. mít se ještě lépe, ať radši mlčí a nedráždí!; nemá nárok na víc, než (nezaslouženě) dostal, a není slušné chtít víc;* **2.** *není relativně v tak špatné situaci, a neměl by si tedy stěžovat.* **1.** Ten požár zavinil, nic se mu za to nestalo, a teď chce ještě peníze na svůj domek? Ať je rád, že je rád! ■ **S** nestěžuj si! on musí být spokojený, situace není špatná relativně

Ať je rád (že …)!
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a kriticky proti jeho přehnaným představám, požadavkům a nespokojenosti s dosaženým cílem ap., zvl. v kontrastu k obecně špatné situaci:) měl by být rozumný a spokojit se s tím, že … (a nechtít víc). Ať je rád, že v dnešní době sehnal vůbec nějakou práci. ■ **S** situace není špatná relativně on musí být spokojený, nestěžuj si!

To jsem (teda / tedy) rád.
(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na jeho pozitivní, uklidňující a očekávanou zprávu ap.:) to mě těší a uklidňuje; ulevilo se mi tím a mám radost. A: Říkal mi doktor, že to jeho zranění zůstane bez následků. – B: To jsem r. ■ **S** já mám radost, to těší mě, to uklidňuje

To jsem tedy rád. *viz* To jsem rád.

Buďte rád (že …)!
(Čl. zkušený kriticky a nesouhlasně vůči druhému a proti jeho přehnanému očekávání lepšího výsledku, výraznějšího zlepšení ap.:) buďte rozumný a uvědomte si, že … (to hlavní, základní máte n. je v pořádku)!; měl byste být spokojený s tím, že … (a nestěžovat si, nechtít ještě víc, lepší ap.)! Buďte rád, člověče, že se mu v tý bouračce nic nestalo. Čert vem ten kufr! ■ **S** nestěžuj si!, on musí být spokojený

Kdo haní, rád má.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému zvl. v reakci na jeho složitý postoj k blízkému třetímu, odlišný navenek a uvnitř ap.:) přehnaná kritika druhého a projevy nespokojenosti s jeho prací, chováním ve skutečnosti často zakrývají lásku k němu (a snahu ho vidět co nejlepšího). Nějak moc věcí ti na něm vadí, nezdá se ti? Kdo h., rád má. ■ **S** čl. zakrývá kritikou lásku ♦ Přísloví.

Měj mě rád! n. **Ty mě můžeš mít rád!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. odmítavě a nevlídně vůči druhému, zvl. v reakci na jeho nepříjemné neustálé požadavky, otázky, žádosti o pomoc, radu ap.:) už po mně nic nechtěj, neobtěžuj mě a nech mě v klidu! Já du pryč, ty si to vyřeš sám a měj mě rád! ■ **S** neobtěžuj!, přestaň! Dej mi pokoj!
Ⓐ Leave me out of it. Ⓕ ! Et basta!, ! Ne me casse pas / plus les pieds!, ! Ne me fais pas suer!, ! Lâche-moi! Ⓡ Оставь меня в покое!

Má° se (moc) rád°. n. **Ten° se má° rád°!**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky a posměšně o třetím v reakci na jeho sobecké chování, odmítání pomoci n. možnosti riskovat, omezovat se, v kontrastu k přehnané péči o sebe a svůj prospěch, pohodlí ap.:) nikdy si neuškodí n. (námahou, obětí) nezpůsobí žádnou újmu, upřednostňuje jen svoje zájmy a na ostatních mu nezáleží; je opatrný n. zdrženlivý ve svém přispění, pomoci ap. (a bojí se, aby si neuškodil, něco tak neztratil). Vymluvil se, že nesmí nosit těžký věci. Má se moc rád. ■ **S** on chová se sobecky, on chová se zdrženlivě, on je opatrný Ten se nepředá!, Dává si pozor, aby …
Ⓐ He won't put himself out for anyone., He's a bit too fond of himself. Ⓝ Der ist sich selbst der Nächste. Ⓕ ! Il fait grand cas., Il est content de sa (petite) personne., ! Il a soin de / il soigne sa (petite) personne. Ⓡ Он себя слишком любит.

Může bejt rád (když …).
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému o třetím v reakci na jeho přehnaně optimistické představy, neoprávněné spoléhání na nadcházející úspěch ap.:) může realisticky očekávat jen to, že …; snad se (mu) podaří aspoň to, že … Může bejt rád, když

při těch závodech bude třetí. ■ **S** nestěžuj si!, on musí být spokojený

Ty mě můžeš mít rád! *viz* Měj mě rád!

Rád nerad, musím.
(Čl. vůči druhému o své nutnosti plnit závazky, respektování povinnosti, zadaném úkolu ap., někdy nepříjemném n. nehodícím se ap., často v reakci na otázku, jestli je dělá rád ap.:) je to moje povinnost a nemůžu se při tom řídit svými pocity n. zájmy; je to nutné a nezáleží na mém vztahu a pocitech. A: Tak proč tam chodíš, když to nemáš rád? – B: R. n., musím. ■ **S** já musím udělat to, to je nutné

Co nemáš rád sám, nečiň druhému / jiným.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. moudrý vůči zvl. mladšímu druhému ve snaze kriticky poukázat na nevhodné chování s ohledem na druhé lidi a zároveň v radě k větší ohleduplnosti a snášenlivosti v soužití s nimi ap.:) chovej se k lidem ohleduplně, slušně a tak, jak bys chtěl, aby se oni chovali k tobě; co je tobě nepříjemné, pro tebe nepřijatelné ap., je nepříjemné i druhým, a tak to nedělej! Proč si tu hudbu pouštíš tak nahlas, když víš, že tvůj brácha to nesnáší? Tobě by to jistě taky vadilo. Co n. rád sám, n. d. ■ **S** chovej se slušně a ohleduplně! Co nechceš sám, nečiň druhému! ♦ Přísloví, srov. Čelakovský *Co nechceš sobě samému, nečiň druhému.*

Ⓐ Do as you would be done by., Do unto others as you would that they should do unto you. Ⓝ Was du nicht willst, dass man dir tu, das füg auch keinem Anderen zu. Ⓕ ! Ne fais pas aux autres ce que tu ne veux pas qu'on te fasse à toi-même. Ⓡ Веди себя по отношению к другим так, как хочешь, чтобы они вели себя по отношению к тебе.

Nikdo mě nemá rád, nikdo si se mnou nechce hrát.
(Čl. vůči druhému, druhým obv. žertovně n. posměšně a v napodobeném dětském stěžování a smutku, zvl. o třetím a v reakci na jeho rozladění z opakovaného nesplnění přání, pocitu křivdy, nedostatku pozornosti ze strany druhých ap.:) já jsem chudák, nikdo mi to nechce dovolit, mně vyhovět a všichni se ke mně chovají ošklivě. ■ **S** on je opomíjený ♦ Pův. z televizního večerníčku 80. let *Rákosníček.*

Ani nevíš, jak rád bych …
(Čl. vůči druhému mírně smutně o své touze něčím se zabývat, něco dělat, s někým se sejít ap., obv. v kontrastu k současné situaci znemožňující to ap.:) velice bych si přál, abych … (ale není to možné ap.); toužím po tom, abych … Ani n., jak rád bych zase jezdil na kole, ale s tímhle kolenem? ■ **S** já chci

Nevidí to rád.
(Čl. informovaný vůči druhému o autoritativním, mocném třetím, šéfovi ap. a jeho postoji k typu činnosti, práce, zábavy ap., zvl. nevhodnému, nestandardnímu ap.:) nelíbí se mu to a nesouhlasí s tím (popř. ale toleruje to); nepřeje si to a není dobré ho tím provokovat. Neber si tu tatínkovu sváteční kravatu. N. to rád. ■ **S** to nelíbí se mu

To rád slyším / vidím.
(Čl., obv. s autoritou, šéf ap. vůči druhému spokojeně v reakci na jeho příznivé rozhodnutí, zprávu, často v důsledku předchozího doporučení, nabídky prvního ap., n. na pozitivní výjev a vývoj ap.:) jsem rád, že se to takto vyvinulo n. že si to (konečně) myslíte; to mě těší. A: Pane doktore, tak ta mast na tu ruku pomohla, už nebolí. – B: Tak to rád s. ■ **S** to těší mě

To bych rád věděl / viděl (kdo / co / proč / …) …
(Čl. vůči druhému přemítavě, zvědavě n. znepokojeně s ohledem na nevyjasněnou situaci třetího, věci, místa, způsobu ap.:) moc bych chtěl vědět n. se dovědět (kdo / co / proč / …); chtěl bych se o tom přesvědčit (jestli / kdo / co / proč / …). To bych rád v., kde ty klíče sou. To bych rád věděl, jestli do tý jeskyně vleze. Vsadím se, že se jen chlubil. ■ **S** já chci vědět

Velice / velmi rád.
(Čl. vůči obv. váženému druhému zdvořile, vděčně n. potěšeně ve formálním a hodnotícím přijetí jeho nabídky, popř. v reakci na jeho žádost o pomoc, službu ap.:) přijímám to rád; bude mi to potěšením; ochotně a rád to udělám. A: Nechtěl byste s námi jít v neděli do divadla? – B: V. r. ■ **S** já přijímám, já udělám to

A jak rád!
(Čl. vůči druhému v silně potěšené reakci na jeho nabídku, návrh, někdy s odstínem jejího očekávání ap.:) (udělám to, souhlasím …) udělá mi to velkou radost. A: Nešel bys se mnou na houby? – B: Šel! A jak rád! ■ **S** já přijímám, já udělám to, to těší mě

Co bys rád?
(Čl. shovívavě a přátelsky vůči blízkému druhému n. dítěti v reakci na jeho příchod, návštěvu a na

neobvyklé chování, tón řeči naznačující jeho potřebu, snahu ap.:) co chceš a jak ti můžu pomoct?; řekni, co tě trápí a co potřebuješ! Co bys rád? Si ňákej udejchanej. ■ **S** co chceš?

Rádi vás (zase) uvidíme.
(Čl. zvl. jako hostitel doma mluvící i za ostatní, hostitelku ap. zdvořile při loučení s hosty, hostem ap.:) navštivte nás zase někdy, budeme rádi; těšíme se na (další) setkání s vámi. Myslím, že jsme si hezky popovídali. Tak na shledanou a r. vás z. u. ■ **S** navštiv mě!

Rádo se stalo. *viz* Rádo se stalo.

(Vona je jako) Českej / Český ráj – samá kost a trosky.
(Čl. žertovně vůči druhému o vzhledu a postavě třetího, zvl. ženy ap.:) je stará, strašně hubená a vychrtlá; je hubená a ošklivá. ■ **S** on je hubený

To / tam je ráj na zemi.
(Čl. nadšeně, nostalgicky zvl. ve vzpomínce vůči druhému o místě, prostředí, zvl. z hlediska výhod života tam a velmi laskavého n. příjemného prostředí:) to je neobvykle krásné a příjemné místo a cítím se tam šťastný; to je ideální místo a člověk se tam cítí bezstarostně, lehce a šťastně. ■ **S** je tam příjemně, já cítím se dobře, místo je ideální a krásné

Je tu jako v ráji.
(Čl. vůči druhému spokojeně, nadšeně o prosluněné a pěkné krajině, přírodě, hezky zařízeném příjemném prostředí, zvl. s dostatkem jídla, pití ap.:) je tu velmi příjemně, krásně. ■ **S** je tam příjemně, já cítím se dobře

Ještě dnes budeš se mnou v ráji.
(Čl. vzletně vůči druhému v příslibu zážitků zvl. v novém prostředí, po seznámení se s něčím novým ap.:) zažiješ spolu se mnou nečekaně krásnou a příjemnou zkušenost. ■ **S** to je příjemné ♦ Srov. L 23,43.

Rákoska bude mít posvícení.
(Čl., zvl. rodič zkušený a přísný vůči neposlušnému, nepořádnému dítěti, obv. ve výhrůžce ap.:) budeš potrestán a bit; dostaneš za trest na tělo pár ran rákoskou ap. Tak tady zase někdo udělal nepořádek. R. b. mít p. ■ **S** ty budeš potrestaný

To si můžeš dát za rámeček!
(Čl. rozzlobeně vůči druhému o své kritice, výtce ap. vůči němu za špatné, nečestné chování, nedodržování slibů ap.:) to si dobře pamatuj!; je třeba, aby sis to zapamatoval a nadále, znovu to už nedělal. Chodíš pořád pozdě a neplníš svý povinnosti! Tak! To si m. dát za r.! ■ **S** pamatuj si!

To si za rámeček / vobrázek nedá!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ✉ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rozzlobený n. uražený vůči druhému o třetím a jeho ostudě, hanebném chování, činu, popř. a jeho kritice ap., zvl. v protikladu k jeho snaze o zachování dobré pověsti ap.:) to se mu určitě nelíbí a nemá být na co hrdý; měl by se stydět a má důvod to spíš skrývat. Jak je sprostě podved, jak mu sousedi vyčinili a jak ho hned rozmázli v novinách, vo toms slyšel? Ne? No, to si určitě za r. n.! ■ **S** to je ostuda Že mu není hanba! Moh by se stydět! ♦ Var. *vobrázek* je řídká.
Ⓐ That's something he'd gladly forget (about) / not be reminded of., That's not one / something for his trophy cabinet. Ⓝ Das kann der sich hinter den Spiegel stecken! Ⓕ Il n'ira pas le crier sur les toits!, Il n'ira pas s'en vanter! Ⓡ Тут хвастаться нечем.

Nedělej rámus! *viz* Nedělej kravál!

Je tu rámus jak na jarmarku. *viz* Je tu jak na jarmarku.

Dej mi svatej rámus!
(Čl. zvl. starší v žertu vůči druhému ve snaze se ho zbavit, obv. v reakci na jeho neustálé žádosti, nabídky, otázky ap.:) nezajímá mě, co říkáš, a už mě s tím neobtěžuj!; neruš mě a nech mě v klidu! ■ **S** neobtěžuj!, přestaň!, to nezajímá mě ♦ Vlastně var. výrazu *Dej mi svatý pokoj!*

To je rámus, jako když se boří svět.
Komp to je rámus, jako když se boří svět
(Čl. nespokojeně, podrážděně vůči druhému o třetím, třetích a jejich příliš silných zvucích při práci, hudební produkci, hře, divokých protestech ap.:) je to velmi a nepříjemně hlučné a ruší to; je tu velmi hlučno. ■ **S** je tam hluk

Je tu rámus / křik, že není slyšet vlastního slova.
(Čl. nespokojeně a odmítavě ve stížnosti a výzvě vůči druhým, přítomným a jejich hlasité zábavě, diskuzi ap.:) je tu nepříjemně, velmi hlučno, a nedá se tu proto pracovat, soustředit ani v klidu mluvit s druhým. Prosím vás, ale neřvěte tolik! Je tu r., že není s. v. s. ■ **S** je tam hluk

To byla rána jako z děla. n. **To jsou rány jako z kanónu.** n. **Rána jak z děla.**
Komp to byla rána jako z děla
(Čl. vůči druhému nelibě n. polekaně o náhlém hluku, zvuku, zvucích výstřelu, bouchnutí dveřmi,

R

prásknutí vrat, popř. spadnutí něčeho velkého a těžkého ap.:) bylo to velmi, nepříjemně hlučné, popř. ohlušující; znělo to velmi hlasitě. ■ **S** to je hlučné

Jednou rána / na první ránu dub nepadne.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *dub*
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho dobrém, pevném postavení, zvl. ve vedoucí n. jiné vlivné funkci a jednom pokusu útoku na něj, zvl. ve snaze ostatních ho odstranit, snížit jeho vliv ap.:) na zdolání silného člověka je třeba vynaložit hodně úsilí a jediný izolovaný útok ho neohrozí. Neboj se, nic se s ním nestalo. J. r. dub n. Budou muset vymyslet nějakou jinou taktiku. ■ **S** on je silný, on je odolný Ten něco vydrží. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Little strokes fell great oaks. Ⓝ Der hält eine Menge aus. Ⓕ ! Paris / Rome ne s'est pas faite / construite en un jour., ! Vient un moment où l'on finit par courber le front., (Il ne résistera qu'un temps.) Ⓡ Его голыми руками не возьмёшь.

To byla rána jako hrom.
(Čl. vůči druhému v reakci na ostrý hluk výbuchu, těžkého předmětu po pádu na zem, nárazu těžkého tělesa na druhé, bouchnutí dveřmi ap.) bylo to velmi, překvapivě hlučné; to byl velmi silný a hlučný úder. ■ **S** to je hlučné

Stihla ho rána osudu.
(Čl. vůči druhému o třetím a nečekaném, nevysvětlitelném úmrtí jeho blízkého, vážném úrazu, zasažení přírodní katastrofou ap.:) postihlo ho velké neštěstí; utrpěl, zažil velkou ztrátu n. škodu bez vlastního přičinění. S. ho r. o. Syn se mu zmrzačil na lyžích. ■ **S** on byl postižený

To byla (už) zjevně / jasně rána pod pás.
(Čl. vůči druhému nesouhlasně, odmítavě o třetím, zvl. konkurentovi, soupeři ap., a jeho nečekané akci, nečestném kroku, záměru vůči prvnímu ap., s odstínem potřeby dodržovat pravidla slušnosti, čestnosti v jednání:) byl to zákeřný, nečekaný útok (a citelně mě to poškodilo); byl to nečestný a zrádný krok, tah, čin ap. … Snad jsme se mohli domluvit. To, co jste udělal, byla z. r. pod pás. ■ **S** to bylo nečestné, to bylo zákeřné ♦ Pův. z boxu; srov. z toho vzniklé *podpásovka.*

Rána se zahojí, ale slovo ne.
(Čl. moudrý vůči druhému ve varování a radě, zvl. v reakci na jeho ukvapenou a uraženou snahu reagovat slovně ostře na třetího a ventilovat své nepříjemné pocity z jeho činu, začít ho pomlouvat ap.:) nejvíc a trvale dokážou zranit, ublížit pomluva, nadávky a zlá slova; více ublíží pomluva než fyzické napadení, zranění. To neměl o mě říkat. R. se z., ale s. ne. ■ **S** urážka se pamatuje pořád, pomluva mrzí stále ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je to lepší než rána do vazu.
(Čl. ležérně a silácky vůči druhému v hodnocení a reakci na dílčí výsledek, získanou možnost, částečnou pomoc ap.:) je to poměrně přijatelné, snesitelné; není to příliš dobré, ale mohlo to být ještě horší. Je to l. než r. do v. Budu sice studovat v Olomouci a dojíždět, ale přijali mě na obor, kerej sem chtěl studovat. ■ **S** to je přijatelné

Byla to rána do větru / vody.
(Čl. vůči druhému kriticky o pokusu, často improvizovaném, akci, připomínce, kritice ap. z hlediska jejího vlivu na další vývoj situace ap.:) bylo to zbytečné a působilo to jen jako gesto; nemělo to žádný účinek, nezapůsobilo to n. nepomohlo to. ■ **S** to nemá účinek

Byla to rána do zad.
(Čl. vůči druhému zvl. o třetím a jeho nepřátelském kroku, činu, akci ve snaze uškodit prvnímu a s cílem získat výhody pro sebe ap., s odstínem porušení pravidel čestného otevřeného jednání:) udělal to nečekaně, zrádně a v skrytu, bez snahy bojovat otevřeně; bylo to zlé, zákeřné a nepřátelsky zaměřené. A když jsem pak byl zvolenej předsedou, řek hned vo mě, že k tomu nejsem kompetentní, von, eště včera muj kamarád. To b. r. do z. ■ **S** to bylo zákeřné, to bylo nečestné

To byla° pro něj° (velká) rána. n. **To mu° dalo° ránu.**
(neutr – kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho těžké životní situaci, nečekané změně k horšímu, zvl. vzhledem k předchozímu optimistickému vývoji ap.:) nebyl na to připravený a velmi ho to zasáhlo, způsobilo mu to bolest; otřáslo to jím a oslabilo ho to. Přestěhoval svou matku do blízkosti svého bydliště, aby ji měl nablízku, ale matka záhy zemřela. To b. pro něj r. ■ **S** on byl postižený, to otřáslo jím, to zasáhlo ho Dost ho to zdrblo., Vzalo ho to.
Ⓐ It was a (great) blow to him. Ⓝ Das war für ihn ein schwerer Schlag. Ⓕ Ça lui a fichu un (sale) coup., Ça été un choc pour elle / lui. Ⓡ Это был для него удар.

To je rána!
(Čl. informovaný, zasvěcený vůči druhému v hodnotící, zaražené reakci na nečekanou událost, smutnou zprávu, změnu ap.:) to je nedobré překvapení znamenající velký problém; to je hrozné. A: Tak pan učitel se prej chce vodstěhovat do Plzně. – B: To je r.! A kdo bude tak krásně matiku učit místo něj? ■ **S** to je nepříjemné, to je hrozné, já jsem šokovaný

Tys tomu dal (ale) ránu!
(Čl. zvl. zkušený nespokojeně a vyčítavě n. v povzdechu vůči druhému, zvl. v reakci na jeho nepodařený zákrok, pokus o vylepšení výsledku, situace, vzhledu místnosti, oděvu ap.:) udělal jsi to naprosto špatně a pokazil jsi to tím; tím jsi to úplně pokazil, zkazil a vypadá to teď špatně, ostudně ap. Tys tomu dal ale r.! To ses nemohl tu uvítací fanfáru líp naučit? ■ **S** ty zkazils to

Má to ránu.
(Čl. zkušený vůči druhému posměšně, kriticky o nepodařeném výsledku práce, zvl. vzhledově, o úpravě šatů ap., s odstínem neestetického dojmu, nevyváženosti proporcí, barev ap.:) vypadá to divně, nedobře, špatně a nepůsobí to vůbec přitažlivě n. ladně. ■ **S** to nevypadá dobře, to není vhodné

Ty máš (ale) ránu! n. **Ty máš ale šupu!**
(Čl. v kritickém, odmítavém n. posměšném hodnocení vzhledu blízkého druhého, zvl. kvůli novému, neobvyklému oblečení n. neslučitelné kombinaci, neobvyklému účesu, make-upu ap.:) je to rušivě výstřední n. ve vzájemném nesouladu a nevypadáš v tom vůbec dobře; vypadáš divně, hrozně, nesluší ti to. Voblíkneš si tepláky a k tomu halenku. No ty máš r.! ■ **S** to nevypadá dobře, to není vhodné, to nesluší mu

Ty máš ránu, dej se k nám!
(Čl. vesele a neformálně, zvl. jako člen skupiny podobných a sympatizujících, vůči druhému, někdy v důsledku jeho neobvyklého vzhledu n. chování ap.:) jsi zřejmě stejný jako my, stejně zvláštní n. výstřední, a tak se můžeme spřátelit. ■ **S** ty jsi stejný jako my, ty jsi sympatický

Jeden bez druhýho nedá ani ránu.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a čtvrtém, zvl. přátelích, a jejich společnosti ap.:) dělají, podnikají všechno výhradně společně; vyhledávají rádi navzájem společnost druhého a jsou stále spolu.* Kam se hnu, všude je potkám. J. bez d. n. ani r. ■ **S** oni jsou nerozluční, oni jsou svorní Jeden na druhého nedá dopustit.

Ⓐ They're inseparable., You can't have one without the other. Ⓝ Sie waren untertrennlich / wie Goethe und Schiller / Max und Moritz. Ⓕ ! Ils sont comme cul et chemise., ! Ils sont comme les deux doigts de la main., ! Ils sont copains comme cochons. Ⓡ Их водой не разольёшь.

Škoda každý rány, která padne vedle.
(Čl. informovaný a zkušený v odsuzujícím komentáři ke třetímu, zvl. nevychovanému dítěti a vztahu výchovného fyzického trestu ze strany rodičů ap.:) je to darebák a potřebuje pořádně trestat, aby se napravil; pořádná facka n. pohlavek jsou (u něj) vždycky užitečné a napraví ho na chvíli. Můj táta mě taky řezal. Š. k. r., která p. v. ■ **S** on je darebák, on musí být trestán fyzicky, on potřebuje přísnost

Rána se zavřela.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho fyzickém poranění, říznutí, otevřené ráně po léčbě n. čase ap.:) poranění, rána se už zacelily, srostly. ■ **S** rána srostla

Rány boží! n. **Pro rány boží!**
(Čl. zvl. zbožný vůči druhému ve zděšeném n. pohoršeném zvolání, zvl. v ustrašené, polekané reakci na šokující zjištění, zprávu, katastrofu, též při živelní pohromě n. v důsledku obav o někoho blízkého ap.:) to je hrozné a děsí mě to; velmi se bojím; to je strašná zkáza. R. b.! Co když do nějakýho stromu uhodí blesk? Měli sme zůstat pěkně doma! ■ **S** to je hrozné, to je nepříjemné, to je mrzuté, já mám strach

Pro pět ran do čepice / hlavy!
(Čl. zvl. starší umírněně a střízlivě vůči druhému, druhým v náhlém mírném úleku nad ztrátou něčeho, nepříjemným pochopením situace, vlastním opomenutím ap.:) to mě mrzí a trápí; je to nepříjemné, ale až teď jsem si bohužel uvědomil, jak to vlastně je n. co jsem zapomněl, co mám udělat ap. Pro pět ran do čepice! Já jsem tam ty papíry zapomněl. ■ **S** to je nepříjemné, to je hrozné, to je mrzuté

Rány, které si člověk způsobí sám, se léčí těžko.
(Čl. moudrý ve vysvětlení vůči druhému a s ohledem na jeho trápení, výčitky pro vlastní neúspěchy, rozchody s přáteli a láskami ap.:) sám sobě člověk dokáže jen těžko odpustit, zvl. sebou zaviněné ztráty a bolesti; nejhorší a neodčinitelná

vina je vina na sobě, způsobená vlastní chybou. Myslím, že bude trvat ještě dlouho, než se toho zbavíš. R., které si č. z. sám, se l. t. ■ **S** bolest způsobená vlastní vinou se nehojí ♦ W. Shakespeare (1564–1616).

To jsou rány jako z kanónu. *viz* To byla rána jako z děla.

Kristovy rány! n. **Rány Kristovy!** n. **Pro Kristovy rány!**
(Čl. zvl. starší vůči druhému ve výrazu zděšení, pohoršení, zvl. ze špatné zprávy, negativní změny, zkažení práce třetím ap.:) to je velmi nepříjemné a zaskočilo mě to; to se nemělo stát a vyvolalo to vážný problém. ■ **S** to je hrozné, já jsem šokovaný, to je nepříjemné, to nelíbí se mi

Rány se (jen) sypou.
(Čl. vůči druhému v povzdechu, smutném konstatování o nepříznivém stupňujícím se vývoji vlastního života, rodiny, podniku ap.:) řada neštěstí, velkých neúspěchů, problémů, ztrát, nemocí ap. roste stále rychleji; nepříjemné, bolestné zážitky a situace se hromadí. V poslední době mám furt nějaký problémy, zdravotní, pracovní … r. se s. ■ **S** situace zhoršuje se, to zhoršuje se, to není dobré

Dobré ránečko / ránko!
(Čl. přívětivě vůči kolegovi, sousedovi, známému druhému, druhým v pozdravu zvl. při příchodu ap.:) přeju vám pěkný den a dobré jitro. D. r.! Jak jsme se vyspinkali? ■ **S** já zdravím vás

Pojďme tam a pijme, pijme ho, pijme ho až do rána bílého.
(Čl. rozjařeně a v dobré náladě ve výzvě vůči druhému, druhým k oslavě, zvl. v hospodě, vinárně, a k pití alkoholu, obv. z důvodu oslavy, zakončení společné akce, příjemného přátelského posezení ap.:) napijme se něčeho, co nám zlepší náladu a pomůže se pobavit; pojďme tam a napijme se něčeho dobrého! A: Támhle na rohu je hospoda, kde mají dobrý pivo. – B: P. tam a p. ho … ■ **S** pij! ♦ Ze známé písně o pití.

Dobré ráno!
(Čl. vůči známému druhému, druhým doma po probuzení n. při prvním setkání po uplynutí noci, na ulici, v zaměstnání ap.:) přeju vám dobrý den a ráno, zdravím vás. ■ **S** já zdravím vás

Přeju / přeji vám dobré ráno!
(Čl. obv. poněkud formálně n. úředně vůči druhému, druhým při setkání po uplynulé noci, zvl. v pracovním, přátelském prostředí ap.:) přeju vám dobrý den a ráno. ■ **S** já zdravím vás

Ráno / jitro (bývá / je) moudřejší večera.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým, též v doporučení, zvl. večer s únavou po celém dnu a potřebě řešit, rozhodovat něco se svěží myslí ap.:) odložíme to na zítra, bude lépe se tím zabývat až pak (třeba přijdeme na dobrý nápad ap.). Teď to asi nevyřešíme, sme voba unavený. R. m. v. ■ **S** ráno je inspirativní, odlož to! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Aurora musis amica, Jitřenka je přítelkyní múz*, tj. i myšlení, přemítání, Walther 1815.

Vod / od rána sem / jsem se nezastavil.
(Čl. vysvětlující druhému své velké pracovní zaneprázdnění, nasazení, vytížení a nedostatek času na něco jiného ap.:) celý den jsem nucen pořád něco dělat, ani na chvíli jsem si neodpočinul (a nemám bohužel na nic jiného čas). Já dnes přijít nemůžu. Od r. jsem se n. a nevím, jestli budu do večera hotovej. ■ **S** já mám práce mnoho

Kam ho ráno postavíš, tam ho večer najdeš.
(Čl. vůči druhému kriticky, nespokojeně o třetím, zvl. dítěti, a jeho pasivitě, nedostatku invence a pohyblivosti, popř. setrvávání na jednom místě, zabývání se spíše klidnými, intelektuálními věcmi ap.:) není iniciativní, schopný tvořivé inovace a řídí se pasivně, popř. hloupě jen pokyny; je velmi setrvačný a začne-li se něčím zabývat, dělá to pak beze změny vytrvale dál a nepřemýšlí o tom ani není zvídavý a netouží po změně; je velmi pasivní a jako společník je bojácný a nudný. Sousedův kluk leze na stromy, kope do míče, jezdí v šlapacím autě … a ten náš? Kam ho r. p., tam ho v. n. ■ **S** on je pasivní

Táhli to až do rána. *viz* Táhli to až do tří.

Bez toho / něčeho (nedám) ani ránu!
(Čl. zkušený emfaticky vůči druhému s ohledem na zmíněný osvědčený a užitečný nástroj, výbavu ap. pro uvažovanou činnost, postup:) to já musím mít (vždycky) při sobě a nemůžu n. nechci bez toho nic dělat; to je naprosto základní a nepostradatelné a já to potřebuju n. chci. ■ **S** to je nutné, já potřebuju to

Jde to ráz na ráz.
(Čl. obv. pochvalně, spokojeně vůči druhému zvl. o manuální práci ve sladěném týmu, jehož členové své etapy práce umějí koordinovat a práce se tak blíží k cíli ap., popř. též o zhoršování situace, zdraví ap.:) postupuje to pěkně rychle, svižně a v rychlém sledu; probíhá to rychle (a daří se to dobře n. zhoršuje se to výrazně). Jeden nosí cihly, druhej míchá maltu, jde to ráz na ráz. ■ **S** to jde rychle, to probíhá dobře

Recenzent je člověk, který všechno ví, a nic neumí.
(Čl. zkušený vůči druhému s despektem, posměšně o třetím, posuzujícím autoritativně vědecké n. umělecké dílo, text ap.:) posuzovatel, recenzent, kritik se tváří přemoudřele a vševědoucně a chce radit autorovi, i když sám nic vytvořit neumí. Napsal na tvou knihu negativní recenzi? Vždyť víš, že r. je č., který v. ví, a nic n. ■ **S** kritik posuzuje moudře ale neumí nic ♦ Ch. M. Wildenbruck (1844).

Žádnej / žádný recept na to není.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému zvl. v reakci na jeho obdiv n. údiv nad úspěchem, pozoruhodným výsledkem prvního, popř. jeho otázku na způsob dosažení ap. n. v reakci na jeho bezradnost jak dosáhnout svého cíle:) neexistuje žádný osvědčený a pevně daný způsob, návod ap. jak to udělat n. toho dosáhnout (a je třeba si najít cestu vlastní); to se nedá naučit n. odkoukat, je třeba to jen zkusit. ■ **S** to není předurčeno

Dyť / vždyť je to (jen) recese!
(Čl. chlácholivě vůči rozladěnému n. pobouřenému druhému o mladém třetím a jeho přehnaně divokém, výstředním chování, zesměšňování, karikování někoho n. něčeho ap.:) je to jen druh legrace, zábavy a není to myšleno vážně, nemusíš se proto zlobit. ■ **S** to je legrační, on nemyslí to tak

Je toho jako pro (celej) regiment (vojáků).
Komp je toho jako pro regiment (vojáků)
(Čl. vůči druhému obv. překvapeně o neobvykle velkém množství jídla ap.:) je toho velmi mnoho a mělo by to stačit n. přebýt; je toho nepotřebně hodně. ■ **S** je toho hodně

Máš recht!
(Čl. vůči druhému solidárně a v sympatii, v reakci na jeho rázný logický krok, rozhodnutí ap., obv. v kontrastu k nesouhlasu třetích n. na jeho obranu ap.:) já s tebou souhlasím, udělal bych to za daných okolností taky tak; udělals to dobře, bylo to tak správné. ■ **S** to je správné, ty udělals to dobře, já souhlasím s tebou

Nic mu není recht. *viz* Nic mu není recht.

(Kde je?) – Spadnul do rejže!
(Čl. hravě, škádlivě vůči druhému, často dítěti v reakci na jeho zvědavou n. překvapenou otázku o místě pobytu nepřítomného třetího ap.:) ztratil se a víc ti nepovím, nemusíš to vědět; vím sice, kde je, ale neřeknu ti to. ■ **S** on není tady, já neřeknu ti to

Dělá mu to reklamu.
(Čl. vůči druhému o třetím, často politikovi ap. a jeho chování, činech, někdy populistických ap. n. o jeho obv. dobrém výtvoru, výrobku ap., zvl. na veřejnosti ap.:) to napomáhá nárůstu jeho známosti mezi lidmi, stává se tím populárnější. ■ **S** to pomáhá mu

Relata refero.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým, zvl. čtenářům a v odborném tisku ve varování ohledně spolehlivosti svých zdrojů ap.:) je to však jen nezaručené a nevím vlastně, jestli je to (přesně tak) pravda. ■ **S** já slyšel jsem to tak ♦ Lat. *zprávy vypravuji*, tj. *vypravuji, co jsem slyšel*, srov. *Jak jsem koupil, tak prodávám*, pův. ale řecké, Herodotos (asi 485–425 př. n. l.), *Dějiny, 7,152, 6,137*.

Všechno je relativní.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému ve zdrženlivé reakci na jeho kategorické, jednostranné tvrzení, hodnocení, zvl. ve snaze ho upozornit na různé způsoby vnímání téhož ap.:) to jistě takto absolutně neplatí a záleží vždy na úhlu pohledu; (téměř) nic nelze tvrdit s absolutní jistotou a lze to z jiného hlediska zpochybnit n. odmítnout. A: Kristepane, čekat hodinu, no to je hrozně dlouho! – B: V. je r. Pro zamilovanýho je hodina téměř nicotná. ■ **S** nic neplatí absolutně, to záleží na … Přijde na to., Jak se to vezme. ♦ A. Einstein (1879–1955), tvůrce teorie relativity, který to ale takto neřekl, bylo mu to přisouzeno špatnou popularizací.
Ⓐ It's all relative. Ⓝ Alles ist relativ., Das ist alles relativ. Ⓕ Tout est relatif. Ⓡ Всё относительно.

Rem tene, verba sequentur.
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v reakci na jeho trému před veřejnou řečí, nejistotu před sepsáním pojednání ap.:) mluv, vyjadřuj se zásadně k tématu, a to tě povede tak, že potřebná slova a fomulace se ti vybaví samy! ■ **S** mluv k věci! ♦ Lat. srov. *Drž se věci, slova (už) přijdou*, Walther 26 568.

To je renonc!
(Čl. vůči druhému omluvně n. lítostivě v reakci na zjištěnou a vytknutou chybu, omyl ap.:) to je nežádoucí a nepříjemný omyl, nedopatření. ■ **S** to je omyl, to je chyba

Repetitio est mater studiorum.
(Čl. vzdělaný v radě a nabádavě vůči druhému, zvl. mladému pro jeho studium, učení ap.:) uč se opakováním, jen tak se něco naučíš!; člověk se učí věci především opakovanou zkušeností n. trpěli-

vým opakováním (a to chce svůj čas). Radši se na ta latinská slovíčka ještě jednou podívej. R. est m. s. ■ **S** uč se opakováním!, čl. učí se zkušeností ♦ Lat. srov. *Opakování je matka učení / moudrosti*; staré, odvozené zřejmě ze starých *topoi*, kde se doporučuje pro naučení věci dvakrát n. třikrát opakovat.

To je republika sama pro sebe.
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o skupině třetích, zvl. v profesionálním, zájmovém prostředí ap. a jejich vztahu k ostatním, zvl. pro hmotné n. jiné výhody:) je to uzavřená společnost mající svá vlastní pravidla a standardy a nelze se s nimi dobře domluvit; vědomě se izolují, udržují si od ostatních odstup a soustřeďují se jen sami na sebe a své zájmy. Mezi ně se nedostaneš. To je r. s. pro s. ■ **S** oni jsou uzavření

Republiku si rozvracet nedáme!
(Čl. vůči druhému, druhým posměšně, v bombastické parodii na staré heslo a v reakci třetího na jeho nesouhlas, neochotu účastnit se akce, práce týmu, organizace ap.:) musíme být přece jednotní a nelze připustit její rozvracení, odpadlictví, separátní zájmy ap. Jaktože s náma nepojedeš, když pojedou všichni? R. si r. n.! ■ **S** buďme svorní!, buď solidární! ♦ Kdysi populární a nenávistné komunistické heslo namířené proti protestujícím nekomunistům, snad pův. řekl K. Gottwald (1896–1953), komunistický předák a pak i prezident.

Requiescat in pace. *viz* Odpočívej v pokoji!

Všichni z něj / před ním mají respekt.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a vztahu ostatních k němu, zvl. pro jeho znalosti, zkušenosti, mocenské postavení ap.:) je velká autorita, všichni si ho váží a řídí se jeho názory; všichni se ho obávají a neodvažují se mu odporovat. ■ **S** on je respektovaný, všichni bojí se ho

Kolem rtů mu to hrálo.
(Čl. vůči druhému o třetím, obv. autoritativním ve smíšené reakci na čtvrtého, zvl. dítě, a jeho komickou chybu, nedostatek a potřebu ho trochu pokárat ap., zvl. ve smyslu nepevného, cukavého držení sevřených rtů:) tvářil se, mluvil sice velmi vážně, ale jen s obtížemi zadržoval smích; nepovažoval to za nijak vážné a spíš ho to pobavilo. Káral děti sice přísně a vážně, ale k. rtů mu to h. ■ **S** on zadržoval smích

Revenons à nos moutons.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým ve snaze ukončit jejich debatu a přimět je k věcnosti ap.:) vraťme se ale k původnímu tématu rozhovoru, jednání, sporu ap.!; neodbíhejme a držme se případu! ■ **S** vraťme se! ♦ Fr. *Vraťme se ke svým beranům*, z frašky *Patelin* z 15. stol., kde se tak soudce vrací k tématu soukeníka žalujícího pastýře z krádeže beranů, ale stále mluví o šesti loktech sukna, o které byl okraden advokátem Patelinem, asi podle M. V. Martiala (asi 40–104), *Epigramy, 6,19*, kde ale jde o kradené kozy.

Revoluce požírá (jako Saturn) své děti.
(Čl. vzdělaný a moudrý v poučení vůči druhému o třetím, lidech angažovaných v násilné politice, revolučních převratech ap. a jejich osudu:) každá revoluce je spontánní, divoká a stále krutě hledá oběti, jimiž se dříve či později stanou i její účastníci, iniciátoři ap.; dřívější nadšení revolucionáři se později stávají ubohými oběťmi toho, co prosazovali. ■ **S** revoluce ničí vlastní původce ■ *Revoluce (je) jako Saturnus, požírá vlastní děti*, řekl obžalovaný Vergniaud r. 1793 před fr. konventem.

Z mladých revolucionářů se stávají staří hófráti.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým posměšně a s despektem o radikálním třetím a jeho pozdějším vývoji ap.:) zuřivý a nesmiřitelný mladý radikál, revolucionář se později sám stává usedlým a ctihodným a váženým mužem (a tedy takovým, proti jakým původně bojoval). ■ **S** čl. radikální se mění pak v konzervativce ♦ J. W. Goethe (1749–1832); *hófrát* = „dvorní rada“.

Ber to s rezervou. n. **Musíš to brát s rezervou.**
(Čl. zkušený vůči druhému a jeho postoji k třetímu, zvl. se sklonem k přehánění, o jeho výroku, tvrzení, popř. hodnocení ap.:) nesmíš tomu věřit doslova, není to úplně pravda; nemůžeš věřit zcela všemu, co říká; nebuď z toho, jeho slov tak smutný n. deprimovaný, neříká vždy plnou pravdu n. rád přehání. Ber to s r. Víš, že si pořád vymýšlí. ■ **S** nevěř tomu!, buď opatrný!

Tady je Rhodos, tady skákej. *viz* Hic Rhodus, hic salta!

Ring (je) volný.
(Čl. vůči druhému v oznámení a uvolňující mu místo pro jeho činnost, např. u bankomatu, v telefonní budce, na pořadí u přepážky ap.:) můžeš vstoupit a začít, popř. pokračovat; teď máš příležitost, tak začni (a ukaž, co umíš)! Tak prosím. R. je volný. Můžete si zavolat. ■ **S** ty máš příležitost teď, začni! ♦ Z boxu.

Risk je zisk.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři n. radě, zvl. k činnosti, postupu, přístupu k podnikání ap.:) člověk nebojácný a riskující může získat prospěch; *neboj se a odvaž se i věcí nejistých, jinak nebudeš úspěšný!* Kdybych si tenkrát říkal, že tu půjčku nebudu schopnej splatit, tak bych nikdy nezačal podnikat a nic bych taky neměl. R. je z. ■ **S** čl. bojácný nedosáhne výsledku, čl. získává prospěch riskováním Kdo se bojí, nesmí do lesa. ♦ Přísloví.

Ⓐ Nothing venture, nothing gain., There's no gain without pain. Ⓝ Wer wagt, gewinnt. Ⓕ ! Qui ne risque / tente rien n'a rien. Ⓡ ! Кто не рискует, тот не пьёт шампанское.

To je riziko povolání.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři k obv. nepříjemné zkušenosti n. ztrátě jeho n. třetího ap., způsobené profesionálními důvody a okolnostmi:) to je možná a nepříjemná součást n. důsledek takové profese. A: Hrůza! Vona tě ta mladá koza vopravdu vobvinila ze znásilnění? – B: No jo, to je r. p., a taky se teď nosí ta politická korektnost a sexuální harašení. Ve skutečnosti ale vode mě dostala z matiky dvě koule. ■ **S** to je součást, to patří k práci

To bylo rodeo.
(Čl. vůči druhému, druhým pobaveně o extrémní situaci, zvl. probíhající v nervózní, divoké atmosféře, s křikem ap., v kontrastu k obv. klidu a spořádanosti:) to bylo vzrušující a senzační; bylo poutavé se na to dívat, sledovat to. To b. r.! Honila ho s pometlem kolem celý chalupy a řvala na něj na celou vesnici. ■ **S** to je vzrušující

Rodiče uživí deset dětí, ale deset dětí neuživí jedny rodiče.
(Čl. moudrý vůči druhému v kritickém komentáři o vzájemné péči dvou generací v rodině, zvl. odmítavě k postoji dospělých dětí ap.:) děti jsou nevděčné k rodičům a nedokážou jim oplatit jejich obětavou péči ani základním způsobem; děti se nepostarají o své rodiče v stáří. Vás ani nezajímá, že tatínek má tak malej důchod a přispět mu vás ani nenapadne. Rodiče uživí d. d., ale d. d. neuživí jedny rodiče. ■ **S** děti jsou nevděčné ♦ Přísloví (Čelakovský v podobných příslovích uvádí jen matku nebo otce, počet se může lišit).

Rodina (je) základ státu.
(Čl. zkušený tradičně vůči druhému, druhým, politikovi ap., zvl. v radě:) zakládání, udržování a podpora rodiny a rodinného života lidí upevňují společnost a její organizaci; podpora rodiny je *v rozumné politice pro stát nejdůležitější.* ■ **S** rodina je nejdůležitější ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Kdo nekrade, okrádá vlastní rodinu. n. **Kdo nekrade alespoň hodinu, okrádá svoji rodinu.**
(Čl. vůči druhému obv. žertovně a poloomluvně při krádeži zvl. podnikového zboží, materiálu ap., ke kterému má snadný přístup:) beru to, kradu to, protože se to tak běžně dělá, popř. pro svou rodinu; člověk krade kvůli vlastní rodině, aby jí pomohl. ■ **S** čl. krade kvůli rodině ♦ Sarkastický příslovečný výraz z komunistických dob nedostatku čehokoliv, kdy bylo běžné brát si načerno potřebný materiál či jiné věci z práce domů.

To se stává i v nejlepších / lepších rodinách.
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *v nejlepších*
(Čl. obv. žertovně vůči druhému a jeho drobné a trapné nepříjemnosti, opomenutí ap., v přehnaném zveličení:) nic si z toho nedělej, to nic neznamená. A: Ježíšmarjá, já sem hodil ten dopis bez známky! – B: To nic., to se s. i v nejlepších rodinách. ■ **S** to není důležité Z toho se nestřílí.

Ⓝ Das kommt in den besten Familien vor. Ⓕ Ça arrive même dans les meilleures familles. Ⓡ Со всеми бывает.

Takovejch najdu na každým rohu deset. n. **Na každým rohu jich najdeš deset.**
(Čl. vůči druhému pohrdavě a odmítavě o třetím a jeho schopnostech, zvl. z hlediska jeho možného výběru, přijetí ap. do práce, týmu:) není nijak zvlášť dobrý a není třeba se o něj dál zajímat; je to tuctový člověk, kandidát a stejných jako on je mnoho. Tys sice ten obor vystudoval, ale nemáš v něm praxi. Takovejch najdu na k. r. d. ■ **S** je jich mnoho

Narostly mu rohy.
(Čl. vůči druhému v kritickém komentáři o třetím v týmu, organizaci ap., zvl. mladém, energickém, cílevědomém a stále náročnějším ap.:) začal se chovat neoprávněně sebevědomě a pyšně a přestal být jen pasivní a poslušný; začal zlobit a stal se neposlušným, výbojným. ■ **S** on je drzý, on stal se sebevědomým

U všech rohatejch!
(Čl. zvl. starší rozzlobeně n. nemile překvapeně vůči druhému ve zvolání, pův. zaklení:) to se mi nelíbí a rozčiluje mě to; to je nepříjemné, s tím jsem nepočítal, a mám proto vztek. ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté

rok *viz též* léto

Do roka a do dne …!
(Čl. žertem vůči druhému při předpovědi, varování, slibu, dohodě ap.:) tak platí, ale je to třeba včas splnit!; udělej to nejpozději do uplynutí roční lhůty!; udělej, splň to, já si to pak zkontroluju!; to se brzo stane. ■ **S** ty musíš splnit to, udělej to včas!, to stane se určitě ♦ Podle A. Jiráska (1851–1930), *Psohlavci* (1886), srov. plnou verzi *Lomikare, Lomikare, do roka a do dne se sejdeme před soudnou stolicí boží*, též v dalších var. *se potkáme / se uvidí* ap.

Jak je rok dlouhý. *viz* Jak je den dlouhý.

Jak na Novej / Nový rok, tak po celej / celý rok.
(Čl. vůči druhému, druhým pověrčivě n. v radě o novém závazku, dobrém slibu na Nový rok, s ohledem na zvyky, práci, jídlo ap., zvl. ve snaze se v něčem polepšit, popř. o činnosti, práci, kterou by chtěl opakovaně dělat ap.:) co budeš dělat první den v roce, to symbolicky znamená začátek takové činnosti pro celý rok. Tak sme měli na Novej rok čočkovou polívku, abysme letos vydělali víc peněz. Jak na N. rok, tak po c. rok. ■ **S** dělej na Nový rok co chceš dělat pořád! ♦ Přísloví.

Na Nový / Novej rok vo slepičí krok.
(Čl. vůči druhému v připomínce n. uklidnění ze zimní únavy a v poukazu na delší světlo ap.:) od Nového roku (1. ledna) se postupně prodlužuje den, i když (ve srovnání s Vánoci) jen zatím málo. ■ **S** den je delší ♦ Přísloví (Čelakovský), plná podoba je *Na N. rok o s. krok, na Tři krále o krok / skok dále, na Hromnice o hodinu více.*

Než se rok s rokem sejde / sešel …
(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým epicky a ve vyprávění n. literární autor ve vzpomínkách ap. o důležité události:) (stalo se to) brzo, krátce poté, dříve než za rok … Vzali se, a než se rok s r. s., narodil se jim syn. ■ **S** brzo

Šťastný / šťastnej nový / novej rok!
(Čl. vůči druhému, druhým konvenčně a zvykově na přelomu roku, zvl. při silvestrovské oslavě ap.:) přeju ti, vám zdraví a úspěch do nastupujícího roku ap. Blíží se půlnoc, tak ti volám, abych ti popřál. Tak š. n. r.! Ať se vydaří! ■ **S** já přeju vše dobré, já přeju zdraví

To se stane jednou za uherskej / uherský rok.
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v reakci na jeho zmínku n. otázku o možném jevu, události ap., též vzhledem ke geografickým n. lokálním podmínkám:) to se skoro nestává, neobjevuje; to je (tu) krajně řídké. ■ **S** to stává se zřídka ♦ Řidčeji i var. *uherský měsíc.*

Píše se rok …
(Čl., literární autor, historik ap. poněkud nadneseně zvl. ve vyprávění o minulé události, popř. ve slavnostním projevu v současnosti, obv. ve snaze minulost oživit a přiblížit:) je právě rok …; bylo to roku … P. se rok 1848 a po celé Evropě se šíří revoluční myšlenky. ■ **S** to bylo tenkrát

Dbáš-li o roli, dbá role o tebe.
(Čl. starší a zkušený na venkově v radě vůči mladšímu druhému ap., zvl. ve vztahu k jeho začátkům zemědělského hospodářství:) o polnosti se musíš starat a pečovat o ně a ony tě pak svou úrodou uživí; musíš být dobrý hospodář na svých polích a pak máš i dobrou obživu. ■ **S** čl. má obživu z polí stará-li se o ně ♦ Přísloví (Čelakovský), *role* = pole.

To nehraje (žádnou) roli.
(kol) **0** ot, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v hodnocení faktoru, jeho vědomého n. nevědomého zásahu druhého, okolnosti, změny ap. s ohledem na celek a průběh práce ap.:) to je v této situaci nepodstatné; na tom teď nezáleží. A: No, možná bysme to měli dělat v jiným programu. – B: To tady n. ž. r. ■ **S** to není důležité Na tom houby záleží., To je maličkost.
Ⓐ It's immaterial., It doesn't matter. Ⓝ Das spielt keine Rolle. Ⓕ C'est sans importance., Cela n'a pas d'importance. Ⓡ Это не имеет (никакого) значения.

Je to celej / celý román.
(Čl. informovaný vůči druhému o události, zážitku svém n. třetího ap. krátce při setkání, též na úvod delšího vyprávění, v dopise ap., někdy i z hlediska vymyšlených, nadsazených prvků ap. n. o dopise, zprávě, v kontrastu k očekávání n. požadavku:) je to příliš dlouhé, složité (a zřejmě i nadsazené, přehnané). Ta naše dovolená, to je c. r., povím ti to, až budeme mít víc času. ■ **S** to je dlouhé

Je, jako když proletí / by proletěl roštím.
Komp je, jako když proletí roštím
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím, zvl. ženě, a jeho účesu, popř. oblečení a vzhledu ap.:) je rozcuchaný a neupravený, má potrhané oblečení ap., popř. je učesaný n. oblečený velmi výstředně, až komicky. ■ **S** on je rozcuchaný, on je neupravený

Neví roupama co dělat. n. **Neví co roupama.** n. **Neví, co by roupama dělal.**
Verb nevědět co roupama dělat
(Čl. informovaný vůči druhému nesouhlasně, nelibě o třetím, zvl. mladém a jeho nežádoucím chování ap., obv. z nudy, nedostatku povinností a kontroly:) chová se nevypočitatelně, rozpustile a rozmarně, má nepřijatelné a divoké, ztřeštěné nápady a irituje mě tím; chová se domýšlivě a okázale. ■ **S** on chová se divoce, on chová se bláznivě, on chová se výstředně, on chová se okázale ♦ *Roup* je červovitý parazit člověka, jehož pohyb člověka svědí a nutí k podivným pohybům.

Roupy ho přešly.
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. dítěti a trvání jeho ztřeštěného, nelogického, protivného chování ap.:) (už konečně) přestal zlobit, chovat se divoce a nevypočitatelně a uklidnil se; už je zase normální. Poslední dobou docela poslouchá. Už ho ty r. p. ■ **S** on přestal chovat se ztřeštěně

Voni / vony tě ty roupy přejdou (až …)!
(Čl. zkušený zvl. vůči mladému bezstarostnému a rozmarnému druhému, zlobivému dítěti ap. výhrůžně a v připomínce příchodu tvrdé životní zkušenosti, problémů, starostí v pozdějším věku ap. n. trestu:) (až poznáš skutečné problémy ap.) přestaneš dělat takové divoké hlouposti a začneš se chovat normálně! V. tě ty r. p., až půjdeš na vojnu! ■ **S** ty přestaneš

Je to na rovinu. n. **To je na rovinu.**
(Čl. vůči druhému o způsobu jednání, obchodování, spolupráci, vzájemném informování ap.:) **1.** *je to poctivé, čestné a otevřené a nic se neskrývá;* **2.** *dělíme se rovným dílem.* Spolupráce s ním se mi líbí. Je to na r. ■ **S** to je jednání otevřené, my dělíme se spravedlivě

Říkám / řeknu ti to na rovinu.
(Čl. vůči druhému, někdy povýšenému, kriticky a nesouhlasně a v reakci na jeho provokaci, překročení hranic snesitelnosti chování, správnosti ap., v kontrastu k obvyklému mlčení:) říkám, řeknu ti to přímo, ostře a bez ohledů a opatrnosti; nezamlčuju ti nic a říkám ti svůj skutečný názor, i když se ti nebude líbit. Ř. ti to na r. – to, cos jí udělal, byl pěknej podraz. ■ **S** já říkám to otevřeně

V tom mu není rovno. *viz* Není mu (v tom) rovno.

Rovnost – volnost – bratrství. n. **Svoboda, rovnost, bratrství.**
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým, zvl. v idealistické snaze posoudit n. napravit současný stav společnosti a dát najevo svůj souhlas s historickým obdobím ap.:) lidé mají být všichni svobodní a vzájemně si rovní, demokratičtí a chovat se k sobě stejně přátelsky a vstřícně. ■ **S** lidé jsou rovni si a svobodní a přátelé ♦ Heslo Fr. revoluce (1789).

Rovný rovného si hledá.
(Čl. zkušený vůči druhému o zvyku či nutnosti najít blízkého třetího a sdružit se s ním ap.:) lidé se rádi sdružují podle stejného postavení, původu, zájmů, názorů ap.; člověk hledá podporu a solidaritu u sobě podobných. ■ **S** lidé stejní sdružují se ♦ Přísloví (Čelakovský), ale celoevropské, pův. řecké, srov. *Odysseia, 17,218*; viz i *Vrána k vráně sedá …*

Všichni si (tam) sou rovný, akorát / jenom některý si sou rovnější.
(Čl. informovaný vůči druhému posměšně o předstíraných poměrech, vztazích mezi členy organizace, spolku, společnosti ap.:) přes proklamovanou a vnějškovou demokracii tu ale žádná není a lidé si svým postavením a právy vůbec nejsou rovni. ■ **S** lidé nejsou si rovni ♦ Pův. sarkastická definice socialismu s jeho prázdnými, lživými hesly a narážkou na privilegia komunistických hodnostářů.

Tys to (teda) rozčís / rozčísnul / rozsvítil!
(Čl. vůči druhému v nesouhlasné reakci na jeho neomalený, netaktní, šokující výrok, čin, chování k ostatním n. třetímu, obv. ve složité a trapné, nepříznivé situaci ap.:) zachoval ses nevhodně, drsně n. hloupě, škodlivě; udělal sis ostudu n. zhoršil jsi tu nepříjemnost, malér ap. No tys to r.! To sis nevšiml, že za tebou stojí jeho rodiče? Musels na něj tak nadávat? ■ **S** ty zachoval ses hloupě

Rozdal by se. n. **Ten by se rozdal.**
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho povaze a chování k jiným lidem ap., zvl. v případě potřeby:) je to velmi laskavý a hodný člověk a každému rád ochotně pomůže; rád každého podaruje, je velice hodný, nikomu nedokáže odmítnout. Ten by se r. Vůbec na sebe nemyslí a jen pomáhá jiným. ■ **S** on je laskavý a hodný, on je obětavý

Rozděl a panuj!
(Čl. zkušený v radě druhému, zvl. po nástupu do vedoucího postavení a s důrazem na zabránění vytvoření semknuté opozice:) všem je třeba zadat jejich úkoly, práci a rozdělit je tak od sebe a potom je jen kontrolovat; odděl je od sebe, popř. poštvi je na sebe, a pak je dokážeš ovládnout. Náš táta doma vládne stylem r. a p. Jednoho posadí

k tomu, druhýho pošle za něčím jiným a musíme tak udělat všechno, co chce. ■ **S** rozděl je a pak jim můžeš vládnout! ♦ Lat. zásada povahy přísloví *Divide et impera*, připisováno Ludvíkovi XI. (1461–1483) a také N. Machiavellimu (1469–1527).

Nedělá mezi tím rozdíl.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho vztahu k posuzovaným, zkoumaným lidem, věcem, jevům ap.:) nerozlišuje to a ani to nechce rozlišovat; staví se k tomu stejně a nechce rozdíly zveličovat; nepřistupuje k věcem diferencovaně a neodlišuje je od sebe. A: Ale dyť tohle není žádná hrubka! – B: On m. tím n. r. Chyba je chyba. ■ **S** on nerozlišuje to, on hodnotí to stejně

To bys mě rozesmál! n. **Ty bys mě rozesmál!**
(Čl. vůči druhému překvapeně, popř. posměšně a odmítavě v reakci na jeho názor, nápad, návrh, zvl. nevhodný n. pošetilý v dané situaci ap.:) to je úplně absurdní, směšné a odmítám to; nechápu, jak si něco takového můžeš myslet n. jak jsi mohl k takovému nápadu dojít. ■ **S** to je absurdní, to je nepřijatelné, já odmítám to

Devátá rozhodne.
(Čl. zkušený zvl. venkovský vůči druhému brzy ráno o možném vývoji počasí přes den:) až kolem deváté hodiny nám svou povahou počasí napoví, jaké bude přes den dál, zvl. jestli bude pršet, nebo ne. ■ **S** hodina devátá určí počasí dne ♦ Též var. *Desátá r.*

Než se rozhoupáš / vzpamatuješ …
(Čl. zkušený netrpělivě vůči pomalému druhému zvl. ve snaze pobídnout ho k potřebné rychlé akci, reakci, promluvení ap., v kontrastu k vlastním obvyklým reakcím v takových situacích:) při tvé nerozhodnosti, pomalosti (ti to unikne, tě někdo předejde ap.); bude trvat příliš dlouho n. bude už pozdě, než (začneš); měl bys jednat rychle, ale jsi příliš pomalý, a tak … Než se r., tak ti tu zmrzlinu prodají. ■ **S** ty jsi pomalý, je pozdě

Ty než se rozhoupáš …
(Čl. kriticky a pohrdavě n. posměšně vůči blízkému druhému, zvl. proti jeho úmyslu n. tvrzení udělat něco ap.:) moc váháš n. jsi příliš nerozhodný a každé rozhodnutí ti příliš dlouho trvá (a tím promarníš různé dobré příležitosti). ■ **S** ty váháš zbytečně

Setrvali v delším srdečném rozhovoru.
(Čl. vůči druhému posměšně zvl. o politicích, státnících ap. při dohadování se o obsahu jejich jednání:) oni setkali se a mluvili spolu; jejich rozhovor byl přátelský a jejich názory jsou zřejmě blízké. Podívej, jak se na sebe ti ministři zahraničí usmívají. Dalo by se o nich říct, že s. v d. s. r. ■ **S** oni setkali se a mluvili spolu ♦ Fráze dříve oblíbená v nicneříkajících komunistických komuniké.

Už se to rozjelo.
(Čl. vůči druhému o připravované akci, zvl. komplexní a velké, práci, obchodu, jednání ap., zvl. v reakci na jeho zájem, dotaz ap.:) už to začalo a rozbíhá se to; ten plánovaný projekt se začal uskutečňovat. A: Co je s tou tvou plánovanou firmou? – B: Už se to r. Začali jsme minulý měsíc. ■ **S** to začalo

Rozkaz je rozkaz.
(Čl. vůči druhému obv. neochotně n. rezignovaně v reakci na příkaz nadřízeného a naznačující srozuměnost se svým podřízeným postavením ap.:) musím, musíš uposlechnout (i v případě odlišného názoru); rozkaz je třeba splnit, a ne o něm diskutovat. A: Máme dát židle na chodbu. – B: Proč? – A: Nevím, ale r. je r. ■ **S** je třeba udělat to, je třeba splnit rozkaz

Podle rozkazu.
(Čl., zvl. voják dříve v reakci na příkaz nadřízeného druhého ap. n. dnes žertovně mezi přáteli, manželi ap.:) splním váš, tvůj rozkaz a udělám, co si přejete, přeješ. ■ **S** já udělám to

Ten než se rozkejvá …
(Čl. zkušený vůči druhému netrpělivě, nedůvěřivě o třetím a potřebě rychlé reakce na situaci ap.:) je příliš nerozhodný, váhavý a pomalý a dlouho mu to obvykle trvá; než začne (může být pozdě). Já tam radši zajdu sám. Ten než se r. … ■ **S** on je pomalý, ty jsi pomalý, je pozdě

Rozkrájel by se pro ni.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, zvl. muži a jeho vztahu k milované ženě, zvl. ve smyslu mimořádné činnosti, darů ap.:) je pro ni ochotný obětavě udělat cokoliv; je schopný nekriticky reagovat na každé její přání, rozmar a plnit všemožná její přání. ■ **S** on miluje ji obětavě, on je laskavý a hodný, on je obětavý

I kdyby ses rozkrájel, tak (to) ne- …
(Čl. zkušeně a poraženecky vůči blízkému druhému neformálně a emocionálně o neúspěšné, nedařící se potřebné činnosti, zvl. opakované, z nejasného důvodu ap.:) jakkoliv se budeš snažit, ať se budeš snažit sebevíc, nepůjde to n. nedá se to udělat, překonat, rozřešit ap. ■ **S** to není možné, to nedaří se, ty nedokážeš to

Nebudeme to rozmazávat.
(Čl. informovaný vůči druhému ve zdrženlivém postoji k současné n. nedávné aféře, zvl. mezi třetím a čtvrtým, o nepříjemné a citlivé situaci, opomenutí, problematickém milostném vztahu, nevěře ap.:) nechci, nebudeme o tom radši dál mluvit n. se tím déle zabývat, museli bychom pak probírat nechutné detaily, hledat vinu ap. Jo, ty sou už rozvedený. No ale n. to r. ■ **S** já nechci mluvit o tom dál

Jen se to rozplývá. n. **Jen se to na jazyku rozplývá.**
(Čl. zkušený vůči druhému z nadšeného dojmu z chuti dobře připraveného jídla, zvl. křehce upečeného masa, jemného dezertu ap.) je to velmi lahodné a chuťově dokonalé; je to velmi příjemné, dobré a měkoučké (a skoro to není třeba kousat); je to výborné a obdivuju to. Babi, ta tvoje svíčková je vynikající. A to maso! Jen se to r. ■ **S** to je lahodné, to je výborné / skvělé, já obdivuju to

Nešlo mu to do rozpočtu.
(Čl. informovaný v komentáři vůči druhému o třetím a jeho postoji k potřebě a možnosti n. návrhu čtvrtého ap., zvl. s ohledem na nutný čas, úsilí, výdaje ap. v kontrastu k celkovému cíli, záměru třetího ap.:) nehodilo se mu to do celkového plánu; nevyhovovalo mu to (a musel to odmítnout ap.). ■ **S** to nehodí se, to neladí dohromady

To vzbudí rozruch.
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení zamýšleného výroku, zprávy, činu, akce ap., zvl. nečekané, nekonvenční a senzační n. závažné, kritické vůči skupině lidí:) způsobí to velké a obecné vzrušení, přemrštěný zájem n. obecnou zvědavost ap.; to vyvolá podrážděný a napjatý zájem a znepokojení všech. Jít po ulici v plavkách? To v. trochu r., ne? ■ **S** to bylo překvapení nepříjemné, to vyvolalo zájem

Tys to rozsvítil. *viz* Tys to rozčís!

Rozsvítilo se mu (v hlavě).
(Čl. vůči druhému o třetím a výsledku jeho úsilí pochopit problém, situaci, anekdotu ap., též po delším přemýšlení n. vysvětlování, v kontrastu k předchozí nechápavosti a ostatním, někdy se mu posmívajícím ap.:) konečně to (už) pochopil; dal si konečně souvislosti dohromady a dalo mu to smysl. Musel jsem mu to vysvětlit znovu a pak si najednou vzpomněl. R. se mu a rozesmál se. ■ **S** on pochopil to

Roztočíme° to (spolu)!
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, sg ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nadšeně, rozjařeně zvl. vůči příteli, popř. větší skupině známých obv. v reakci na úspěch, setkání ap. a ve slibu, snaze pozvat je na oslavu, společnou zábavu zvl. do zábavního podniku ap.:) důkladně a nespoutaně to spolu oslavíme; budeme se spolu intenzivně a příjemně bavit, veselit a pít a bujaře, s vervou hýřit. Tak práci konečně máš? Mám z toho hroznou radost! Dneska to s. r.! ■ **S** my oslavíme to, já mám radost Proč bychom se netěšili?, To je nádhera!
Ⓐ Let's party!, Let's have a ball! Ⓝ Wir machen einen drauf! Ⓕ ! On va fêter / arroser ça! Ⓡ Это надо обмыть!

Já ho° roztrhnu!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. rozzlobený, zvl. otec, nadřízený, vůči druhému vztekle a hrozivě o nepřítomném a provinilém třetím v reakci na jeho nežádoucí čin, chybu, zanedbání úkolu, nedodržení povinnosti ap., obv. neurčitě ve smyslu fyzickém:) tvrdě ho (fyzicky) potrestám, popř. namlátím mu a vynadám mu. Řek, že se vrátí ve vosum, vono je deset a pořád není doma a my tu čekáme jako volové. Já ho r.! ■ **S** já potrestám ho Zpřerážím mu hnáty!, Já mu ukážu, zač je toho loket!
Ⓐ I'll give him what for!, He's not going to get away with it / this., I'll have his guts for garters. Ⓝ Aus dem mach ich Kleinholz!, Dem werd ich's zeigen! Ⓕ ! Je vais lui coller / flanquer une (de ces) ratatouille(s) / raclée(s) / volée(s)!, (Je vais l'assaisonner / écharper.), ! Il va en voir de toutes les couleurs. Ⓡ Я ему голову оторву!

Rozum se cvičením brousí.
(Čl. moudrý vůči druhému, zvl. žákovi, dítěti v radě k problému, úkolu ap., zvl. ve snaze ho přimět k učení, opakování naučeného ap. a proti jeho sklonu nesnažit se dál:) jen opakovaným promýšlením, přemýšlením o problémech přivykneš a najdeš způsob jejich řešení; budeš-li se učit řádně a opakováním, naučíš se to (a časem ti to půjde lépe). ■ **S** opakování upevní vědomosti, čl. cvičí rozum opakováním ♦ Přísloví (Čelakovský).

Rozum do hlavy nevbiješ a ctnost na kůži nepřišiješ.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému v komentáři zvl. o třetím a nutnosti vědomě pěstovat své schopnosti, dovednosti a mravní postoje ap. a o nemožnosti dosáhnout některých vlastností, zvl. nezdě-

děných:) člověk svou inteligenci a mravnost nezíská najednou, jednoduše n. povrchně (lze je však pracně pěstovat); schopnosti a povaha člověka se nedají změnit (jen mu můžeš poradit, navést ho, jak je postupně vylepšit, a hlupák zůstane hloupý a darebák darebákem). ■ **S** čl. nezmoudří ani se nestane čestný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Vem rozum do hrsti! n. **Rozum do hrsti!**
(Čl. zkušený vůči zvl. tápajícímu druhému ve vztahu k problému, v reakci na jeho nejistotu při hledání řešení, rozhodování ap.:) zamysli se a přemýšlej o tom pořádně!; dobře si to vše (znovu) promysli a uvažuj (o tom) rozumně, střízlivě! To byla hloupost chodit v té mlze na výlet. Teď vem r. do h. a rozpomeň se, co tu poznáváš, nebo zavolej někomu. ■ **S** přemýšlej!

Na to je můj rozum krátkej / krátký.
(Čl. rezignovaně a obv. i žertovně vůči druhému, zvl. v reakci na problém, složitou nauku či teorii, nepochopitelné jednání třetího n. i nesmyslně složitý formalistický požadavek ap.:) to je příliš složité a nerozumím tomu; v tom se nevyznám a neznám řešení n. odpověď. A: Nevíš, jak se to vyplňuje? – B: Jo, na to je můj r. k. ■ **S** já nevyznám se v tom, já nechápu to

Nemá za krejcar rozumu. n. **Nemá rozumu ani za krejcar.**
(Čl. vůči druhému odmítavě n. pohrdavě o třetím, zvl. v reakci na jeho jednání a neochotu přijmout radu, varování ap.:) je tvrdohlavě nerozumný a jedná hloupě; je hloupý. Toho se na nic neptej. N. r. za k. ■ **S** on je hloupý

Rozum s léty roste. n. **S léty roste rozum.**
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému v komentáři k mladšímu třetímu a jeho nerozumnému jednání ap.:) čím je člověk starší, tím je moudřejší a jedná rozvážněji (a tak i on později zmoudří). Časem pochopíš, že je třeba dělat to, co ti život nabídl, ne jen to, co bys dělat chtěl. R. s l. r. ■ **S** čl. zmoudří věkem ♦ Přísloví (Čelakovský).

Když už rozum bralo, na matku se ptalo …
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým žertovně n. poněkud nadneseně, zvl. v prozaicky epickém vyprávění ap. o osudu dítěte ap.:) když poněkud zestárl a rodilo se jeho sebeuvědomění, začal se zajímat i o svůj původ, rod, matku ap. ■ **S** on začal zajímat se ♦ K. J. Erben (1811–1870), píseň *Osiřelo dítě* ze sbírky *Prostonárodní české písně a říkadla* (1862).

Není v něm / nemá za nehet rozumu.
(Čl. vůči druhému s despektem o třetím a jeho úsudku, nerozumném jednání ap.:) je velmi nerozumný, nerozvážný a chová se, jedná nesmyslně, neprozíravě. ■ **S** on je hloupý

Dávej s rozumem a ber / beř s pamětí.
(Čl. moudrý zvl. vůči mladšímu druhému, obv. v radě pro styk s ostatními lidmi a s cílem posílit v něm smysl pro úměrnost, rovnováhu vstřícnosti a ochoty přijímat:) buď vstřícný a rozumně pomáhej druhým, ale dobře si všímej i jejich chování a pomoci tobě (tj. darů ap., zvl. při nutnosti je později oplatit)! ■ **S** pomáhej i přijímej! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Jakej / jaký rozum, taková řeč.
(Čl. moudrý vůči druhému, druhým o třetím při hodnocení jeho inteligence a jeho projevů ap.:) svým projevem, způsobem mluvení člověk ukazuje, prozrazuje svůj rozum, rozhled, úsudek, moudrost ap. ■ **S** čl. projevuje podstatu způsobem řeči, čl. projevuje inteligenci řečí ♦ Přísloví (Čelakovský).

V rozumu není nic, co nebylo dříve ve smyslech.
(Čl. vzdělaný a filozofující vůči druhému, zvl. o základu intelektu a rozumových procesů:) rozum, lidský intelekt se zrodily až na základě smyslové zkušenosti a opírají se o ni; napřed si musí člověk skrze své smysly a vnímání něco uvědomit a teprve pak o tom může udělat myšlenkový závěr. ■ **S** rozum má základ ve vnímání smyslovém ♦ Z lat. *Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu*, J. Locke (1632–1704), *Pojednání o lidském rozumu* (1690), které se vztahuje k Aristotelovi, později modifikoval dodatkem *nisi intellectus ipse, mimo rozum sám* G. W. Leibniz (1646–1716).

Drž se rozumu a projdeš celý / celej svět.
(Čl. moudrý zvl. v radě vůči druhému a o jeho postoji k různým problémům ap., často v kontrastu k možnosti emocionální zaslepené reakce ap.:) nade vším dobře uvažuj a rozhoduj se racionálně, pak nebudeš mít problémy nikde!; chovej se vždy podle vlastního rozumného úsudku a budeš mít v životě úspěch! ■ **S** jednej racionálně! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ten má vždycky svůj vlastní rozum.
(Čl. vůči druhému netrpělivě a odmítavě zvl. o mladém třetím a jeho úsilí n. obecně o jeho způsobu rozhodování přes názor n. radu starších lidí, rodičů ap., někdy i se snažící jim za každou cenu oponovat:) je tvrdohlavý, svéhlavý a spoléhá se jen na vlastní úsudek; není ochotný přijmout radu

n. se dát přesvědčit od druhého a vždy rozhoduje jinak (často: a nerozumně). Ten má v. s. v. r. Kdybych mu řek, aby neskákal z vokna, tak von z toho vokna snad i skočí. ■ **S** on je tvrdohlavý, on je umíněný

Zdravý rozum je sbírka předsudků, nashromážděných ve věku osmnácti let.
(Čl. moudrý vůči druhému žertovně n. posměšně, zvl. v reakci na nevhodný argument zdravého rozumu *ap.:) zdravý rozum, přirozená inteligence a zkušenost nestačí na posouzení všeho, protože často jde jen o záminku k odmítání něčeho na základě rané a dál nerozvíjené povrchní zkušenosti a nereálných závěrů; za zdravý rozum se někdy vydává i soubor velmi nezralých polopravd a předsudků.* ■ **S** neargumentuj povrchně zdravým rozumem! ♦ A. Einstein (1879–1955).

To je proti zdravýmu / zdravému rozumu.
(Čl. vůči druhému nechápavě, udiveně a odmítavě, zvl. v reakci na třetího a jeho čin, činnost, snahu, změnu, výrok ap. ve srovnání s obecnou lidskou normou:) to je zcela nesmyslné a od základu nerozumné; to je pošetilé, nelogické a zcela nepřijatelné. Přestupovat ve čtvrtém ročníku z medicíny na tělocvik, to je snad p. z. r.! ■ **S** to je nesmysl, to je nepřijatelné

Jen zřídka přiznáme zdravý rozum jinému než těm, kteří souhlasí s námi.
(Čl. moudrý vůči druhému v posměšném komentáři k jeho postoji, reakci ap. s poukazem na obecný rys lidské povahy:) lidé vyhledávají rádi podporu pro své názory u lidí stejně smýšlejících a své protivníky neuznávají; každý raději hovoří, diskutuje s tím, kdo má stejný názor, a lidi jiného názoru považuje obvykle za hloupé. ■ **S** čl. uznává jen stejně smýšlející ♦ F. de La Rochefoucauld (1613–1680).

Zvítězil zdravý / zdravej rozum.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o chaotické diskuzi ostatních plné extrémních názorů a návrhů, bojovné hádce ap.:) uklidnili se a rozumně se dohodli na přijatelném řešení; zavrhli nakonec nesmyslné krajnosti a rozhodli se pro rozumný závěr n. postup. ■ **S** oni rozhodli se rozumně

Když začal rozum brát …
(Čl. informovaný vůči druhému o mladém třetím v dětském věku, zvl. ve vyprávění jeho minulosti n. dřívější události ap.:) když dostatečně zestárl a začal chápat svět kolem sebe, lidi a souvislosti mezi nimi …; když začal trochu rozumět … ■ **S** když začal chápat

To je taky rozum!
(Čl. zvl. zkušený káravě vůči druhému a jeho nápadu, spontánnímu činu, postupu ap. bez zvážení okolností, důsledků ap.:) to bylo krajně nerozumné, nerozvážné a hloupé a já to odsuzuju. To je taky rozum, koupat se v březnu! Teď nadává, že musí ležet s chřipkou. ■ **S** to je hloupost, on je hloupý

Kams dal° rozum (že …)!
(kol; nepřízn) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 4c neukon. – (že) – kles.
(Čl. udiveně a odmítavě, káravě vůči blízkému druhému, obv. rozumnému, v reakci na jeho jednání, špatné rozhodnutí ap., zvl. bez ohledu na celkovou situaci a souvislosti ap.:) udělals velkou hloupost, hloupou chybu (a uškodil sobě n. jinému ap.) tím, že …; to bylo zcela nerozumné a nechápu, proč n. jak jsi se mohl rozhodnout tak, že … Kams dal r., žes vyrazil do civiny jen tak, skoro bez peněz? ■ **S** ty rozhodl ses špatně, to je hloupost, to je chyba Jak tě něco takovýho mohlo vůbec napadnout?
Ⓐ (What were you thinking of -ing …?) Ⓝ Wo hast du deinen Verstand gelassen, dass / als … Ⓕ Où avais-tu la tête, pour (Inf)! Ⓡ Чем ты думал, когда . . . !

To (snad) dá rozum! n. **To dá rozum (že …)!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. zkušený vůči naivnímu n. nechápavému druhému, neorientujícímu se v situaci a váhajícímu před dalším postupem ap.:) to je samozřejmé a obecně se to tak dělá, že …; to je v dané situaci logické (že …). To s. dá rozum, že když se s někým chceš sejít, tak mu napřed musíš zavolat, ne? ■ **S** to je logické, to je samozřejmé Dyť jo!, Jak jinak?
Ⓐ It's only common sense that if …, It goes / should go without saying that … Ⓝ Das versteht sich von selbst. Ⓕ Ça tombe sous le sens! Ⓡ Это само собой разумеется!

Nejde° mu° to na rozum. n. **Nejde° mu° na rozum, že / proč / …**
(kol) **0** poz, kond, imp, imp neg, fut ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** nejít někomu na rozum
(Čl. informovaný vůči druhému o kritickém, uvažujícím třetím a jeho postoji k nejasnému činu, nelogickému jednání n. vysvětlení čtvrtého ap.:) vůbec to nechápe a neumí si to vysvětlit; nesouhlasí s tím a mate ho to n. znepokojuje ho to a trápí se tím, proč … Revizi dělají už třetí noc. Nejde mi

ale na r., proč si na to nevemou aspoň kalkulačku. ■ **S** on nerozumí tomu, on nesouhlasí To nedává smysl.

Ⓐ He can't fathom / see why (on earth) …, He can't get his head round the fact that …, He just doesn't get it. Ⓝ Ihm geht nicht in den Kopf, dass … Ⓕ ! Il ne réalise / saisit pas., ! Ça le dépasse. Ⓡ Ума не приложу, как / почему …

Měj rozum! n. **Máš rozum?**
(Čl. vůči druhému, zvl. mladšímu, v záporné, odmítavé, popř. vyčítavé reakci na jeho nerozumný, neuvážený úmysl, rozhodnutí, požadavek ap.:) rozmysli si to rozumně a nedělej n. nechtěj to, je to nesmysl!; uvažuj o tom rozumně a neukvapuj se!; buď rozumný a jednej tak! A: Já chci ject s klukama na tábor! – B: M. r., kristepane! Dyť máš horečku. ■ **S** ty chováš se nerozumně, to je nesmysl

Moc rozumu nepobral.
(Čl. vůči druhému kriticky n. pohrdavě, posměšně o třetím a jeho intelektu, popř. nelogickém a primitivním chování, počínání ap.:) je prostomyslný, hloupý a nedůvtipný; je to myšlenkově jednoduchý člověk a složitější věci není schopný pochopit. Moc r. asi n., ale jinak je to hodnej kluk. Budeš mu muset všechno pořádně vysvětlit. ■ **S** on je hloupý

Ty / to si voddechneš, až dostaneš rozum.
(Čl. ironicky a posměšně vůči druhému v reakci na jeho nerozumné, nelogické n. dětinské chování, někdy s ohledem na jeho pomalý rozumový vývoj:) to byla od tebe velká hloupost a neměls to dělat; jsi hloupý, nerozumný. Ty si myslíš, že ti ten dárek dala jenom tak? No jo, ty si v., až d. r. ■ **S** on je hloupý

Rozum se mu (už) plete.
(Čl. vůči druhému shovívavě, kriticky o třetím, zvl. starším, a jeho rozhodování, myšlení ap., zvl. pod vlivem nemoci, stáří ap.:) je už trochu nelogický, pomatený; neuvědomuje si, co říká, a nelze ho brát vážně; jeho myšlení už není logické. A: Děda říkal, že tady byl jeho kamarád, a přitom tu nikdo nebyl. – B: To víš, je starej, r. se mu p. ■ **S** on je pomatený

Přišlo mi na rozum (že …).
(Čl. vůči druhému o své reakci zvl. v nejasné, nepřehledné n. nepochopitelné situaci ap., zvl. bez jasného důvodu:) napadlo mě (dodatečně), že …; uvědomil jsem si možnost, že …; pak jsem snad pochopil příčinu, důvod toho, že … ■ **S** já uvědomil jsem si

Rozum (mi°) nad tím zůstává° stát.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ✉ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky, udiveně a odmítavě v reakci na nesmyslný vývoj situace, škodlivé, nelogické rozhodnutí, krok třetího ap.:) vůbec tomu nerozumím, je to naprosto nesmyslné a nelogické; divím se tomu, je to nepochopitelné a divné. Takovej šikovnej, chytrej kluk, a najednou se dá na drogy! R. mi nad tím z. s. To chceš bejt stejnej jako ty druhý blbečkové? ■ **S** já nechápu to, to je nesmysl Vrtá mi to hlavou., Jsem z toho janek. ♦ Řídce i var. *stojí.*

Ⓐ I can't for the life of me understand it / you., It defies all reason. Ⓝ Darüber bleibt mir der Verstand stehen. Ⓕ ! Ça dépasse l'entendement. Ⓡ Это у меня в голове не укладывается.

Rozumu (není) nikdy nazbyt.
(Čl. moudrý zvl. v radě vůči mladšímu druhému o postoji k problémům ap.:) vždy dostatečně, více přemýšlej, než se rozhodneš!; buď opatrný a vše velmi dobře uvaž! ■ **S** přemýšlej!, buď opatrný! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Máš moc rozumu / rozumů!
(Čl. posměšně, pohrdavě a odmítavě vůči druhému, zvl. mladému a nezkušenému, v reakci na jeho nekvalifikovaný, nerozumný návrh, názor, radu s ohledem na problém ap.:) neraď a nebuď tak pyšný na svůj nápad, názor, nejsou relevantní!; přeceňuješ se, vůbec tomu nerozumíš, tak přestaň! Máš zase ňák moc r.! Když neumíš se psy zacházet, tak neraď, jo? ■ **S** přestaň!, ty jsi hloupý

Nech si (ty) svý rozumy!
(Čl. zvl. starší, zkušený a autoritativní odmítavě a příkře vůči druhému a jeho nepřijatelnému nápadu, nerelevantnímu názoru ap.:) mlč a neraď, nezajímá mě to!; nechci tvé rady, nejsou důležité! A: Nebylo by ale lepší ty boty vyčistit až ráno? – B: Nech si svý r.! Ráno na to nebude čas. ■ **S** mlč!, přestaň!, já nechci poslouchat to dál

Abyste rozuměl …
(Čl. vůči druhému ve snaze mu vysvětlit dodatečně pohnutky svého návrhu, postoje ap. a skutečnou situaci, popř. sdělit skutečný důvod ap.:) totiž chci tím říct, že …; pochopte to (prosím) tak, že chci naznačit … A. r., vo mou ženu tady vůbec nejde. De vo to, aby tam bylo co nejvíc lidí. ■ **S** já chci říct něco

Jestli tomu / vám dobře rozumím …
(Čl. formálně vůči druhému v reakci na jeho slova ap. a v úvaze, dedukci, závěru formulovaných nahlas ap., zvl. ve snaze si vyjasnit situaci:) pokud jsem to dobře pochopil, pak z toho plyne, že …; domnívám se tudíž snad správně, že …; to potom tedy znamená, že … A: J. tomu d. r., tak vy se nechcete hudbě věnovat profesionálně. – B: Ne, mě víc zajímá matematika, ale muziku mám moc rád. ■ **S** já chápu to tak že, to znamená

To se rozumí (samo sebou). n. **…, jak se samo sebou rozumí.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. udiveně a v ujištění vůči druhému v reakci na jeho zbytečný, nechápavý dotaz n. k zesílení svého výroku poukazem na jeho logičnost a obecnou platnost ap.:) no to je samozřejmé; to z předchozího jasně vyplývá; v dané situaci je to zcela běžné a nutné. A: Takže ta horolezecká lana bereme? – B: To se r. s. s. Víš, jaký krásný kopce tam sou? ■ **S** to je samozřejmé No jasně!
Ⓐ You bet!, Of course!, It goes without saying. Ⓕ ! Cela va de soi., ! Ça coule de source. Ⓡ Само собой разумеется.

Dyť si rozumíme, ne? n. **… si rozumíme, ne?**
(Čl. zvl. mladší, teenager, popř. z nižší vrstvy, zvl. v mocenském postavení, s despektem, pohrdáním a výhrůžně vůči druhému, zvl. ve snaze ho vylekat, ponížit ap.:) jistě víš, co od tebe očekávám, ne?; doufám, že chápeš, co ti naznačuju, abys udělal Tak zejtra doneseš ty prachy. Si r., ne? ■ **S** udělej to!

Byl, jako by do něj rtuť vjela. n. **Jako by do něj vjela rtuť.**
Komp byl, jako by něj rtuť vjela
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho náhle divokém chování, rychlém jednání ap., zvl. po obdržení dobré zprávy, po změně situace k lepšímu ap., v kontrastu k předchozí pasivitě, klidu:) prudce a náhle vyskočil a začal něco intenzivně, popř. divoce dělat. ■ **S** on začal být divoký, on vyskočil prudce

Všechno / každá věc má svůj rub a líc. n. **Každý rub má svůj líc.** n. **Každá mince má svůj rub i líc.** n. **Každá mince má dvě strany.**
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři k jeho rozhodnutí, volbě, druhu práce, způsobu života ap., v kontrastu k jiným možnostem, zvl. jako útěcha n. rada:) nic není jednoznačné n. ideálně výhodné; každá skutečná možnost není ani úplně dobrá, ani špatná; všechno má ve skutečnosti svou kladnou i zápornou stránku, výhody i nevýhody. Já myslím, že to na tý škole není tak špatný. Kantoři sou sice trochu povznesený, ale zase tam máš dobrý kamarády. V. má svůj rub a líc. ■ **S** nic není jednoznačné

Ručičky, nebojte se, práci nedostanete! n. **Ručičky, nebojte se, vy dělat nebudete!**
(Čl. vychytralý uklidňujícím způsobem buď sám k sobě, n. vůči línému, ulejváckému druhému, zvl. ve snaze vyhnout se námaze, skutečné práci ve výhodném novém zaměstnání ap.:) jsem rád n. buď rád, že nemusíš skutečně pracovat, plnit povinnosti; budeš tam (zaměstnaný) jen formálně, ale samozřejmě nemusíš vůbec nic dělat. ■ **S** já nechci pracovat, ty nemusíš pracovat

Tobě tak ručičky pozlatit!
(Čl. uznale a potěšeně v pochvale vůči druhému za jeho manuální šikovnost, zručnost n. pomoc při řešení problému, poruchy ap., též ironicky v reakci na jeho pokažení práce:) jsem moc rád, že jsi mi s tím pomohl a že se ti to povedlo!; mám radost, žes to dokázal udělat, vyrobit n. spravit ap. Tak tys přece jenom tu zásuvku spravil! T. tak r. p.! ■ **S** já hodnotím to velmi, já chválím, ty udělals to dobře

Za to ti ručím! n. **Za to ti ručím, že …**
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému zvl. v reakci na jeho nejistotu, domněnku o činu, rozhodnutí třetího ap., ve snaze sdělit mu svou jistotu:) je n. bude to určitě tak; jsem si tím naprosto jistý (že); vím n. předpokládám to určitě. ■ **S** já jsem jistý si, určitě

Z ručky do ručky. n. **Pěkně z ručky do ručky.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova) n. 6
(Čl. opatrně zvl. vůči nedůvěryhodnému partnerovi při obchodu a jeho placení, výměně věcí ap., zvl. v kontrastu ke slibu zaplatit později ap.:) (vyměníme si to) jen současně a oboustranně (předáním z rukou mezi sebou); ty to dáš mně a já to současně předám tobě. Žádný já ti to přinesu potom! P. z r. do r.! Mám to tady, jestli to chceš, ale ty navalíš hned prachy! ■ **S** my vyměníme si to současně Nekupuj zajíce v pytli!
Ⓐ (Hand it over now, or the deal's off.) Ⓝ Von Hand zu Hand. Ⓕ ! Donnant, donnant. Ⓡ Деньги на бочку.

Může se česat ručníkem.
(Čl. žertovně n. posměšně vůči druhému zvl.

R

o starším muži:) je silně plešatý n. téměř holohlavý, nemá skoro žádné vlasy. Prosím tě, dyť ten má na hlavě jen pár vlasů! M. se č. r. ■ **S** on je holohlavý

Je samá ruka, samá noha.
(Čl. vůči druhému o dosud nevyvážené postavě třetího, zvl. mladého, často o rychle vyrostlém dítěti, mladém člověku ap.:) je vytáhlý a hubený a má nápadné (dlouhé) ruce a nohy, končetiny. Můj kluk? Tomu je čtrnáct a vypadá jako všichni v jeho věku, je s. r., s. n. ■ **S** on je hubený, on je vysoký

Dal° bych za něj° ruku do vohně / ohně. n. **Za toho° dám° ruku do vohně.**
(kol – neutr) **0** pas, imp, imp neg, min, 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 6. slova)
(Čl. vůči druhému o blízkém a známém třetím, příteli a jeho použitelnosti, důvěryhodnosti ap., zvl. v reakci na dotaz n. pochyby druhého:) plně mu věřím, důvěřuju, je naprosto spolehlivý a poctivý; jsem si jím jistý a ručím za něj. Vo něm nemusíš pochybovat, ten to neudělal. Dal bych za něj r. do v. ■ **S** on je spolehlivý, já ručím za něj Vo něj se nemusíš bát.
Ⓐ I'd trust him with my life., I trust him absolutely. Ⓝ Für den würde ich die Hand ins Feuer legen. Ⓕ J'en mettrais ma main au feu., ! J'en donnerais ma main à couper. Ⓡ Я за него головой ручаюсь.

Ruku do vohně / ohně bych za to nedal.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. opatrný n. úzkostlivý vůči druhému zvl. v reakci na jeho dotaz a potřebu získat nějakou informaci jistě ap.:) snad je to pravda, ale úplně spolehlivé to není; ručit za to nemůžu a nechci. No tak sem to slyšel, ale r. do v. bych za to n. To víš, říká se ledacos. ■ **S** já neručím za to, já nevím to jistě Přísahat na to nemůžu.
Ⓐ I wouldn't stake my life on it., I can't vouch for it (absolutely). Ⓝ Dafür würde ich nicht die Hand ins Feuer legen. Ⓕ Je n'en mettrais pas ma main au feu. Ⓡ Головой за него не поручусь.

Jeho ruka byla vždy otevřená.
(Čl. vůči druhému o třetím, rodiči, příbuzném, dobrém příteli ap., zvl. s ohledem na peníze a potřebu prvního, jiných ap.:) byl vždy štědrý a laskavý a ochotně dával potřebnému člověku; nikdy neodmítl prosbu o finanční pomoc. Svého strýce jsem si vážil. Jeho r. byla v. o., takže díky němu jsem mohl jít studovat. ■ **S** on je štědrý

Ruka Páně je vždy otevřena.
(Čl. věřící vůči druhému důvěřivě o náhodě, Bohu a jeho pomoci, zvl. při potřebě peněz, podpory v nejisté situaci, pomoci, rady ap.:) Bůh, osud ap. mi, nám vždy, za všech okolností pomohou a nepřipustí mou, naši bídu, strádání. ■ **S** bůh pomůže

Ber, dokud je ruka Páně otevřena!
(Čl. žertovně a v dobré náladě vůči druhému zdráhajícímu se přijmout od prvního dar, laskavost ap., též proti jeho snaze vyptávat se na okolnosti ap.:) vezmi si to a nezdráhej se zbytečně (nedával bych ti to, kdybych nechtěl n. nemohl)!; ber, neváhej, neptej se a nepřemýšlej o tom! ■ **S** vezmi si to!

Chraň tě / vás ruka páně / Páně!
(Čl. zkušený ve varování vůči blízkému druhému, dítěti, často rozpustilému, před nežádoucí činností, slovním projevem ap.:) neopovažuj se (to udělat)!; to nesmíš udělat, jinak tě potrestám! Ch. vás r. P. na tý návštěvě zase něco vyvíst! ■ **S** já varuju tě, já potrestám tě, nedělej to!

Pozdrav tě ruka Páně.
(Čl. obv. žertovně vůči blízkému n. známému druhému při setkání, za doprovodu zdvižené dlaně ap.:) zdravím tě, ahoj! ■ **S** já zdravím tě

Hledáš-li pomocnou ruku, najdeš ji na konci svýho / svého vlastního ramene.
(Čl. zkušený vůči druhému skepticky a střízlivě v radě, zvl. jako varování před sobectvím ostatních lidí ap.:) spoléhej se jen sám na sebe, nikdo ti (v tom) nepomůže! ■ **S** spoléhej na sebe jen! ♦ Přísloví.

Když se ruka k ruce vine, tak se dílo podaří.
(Čl. poněkud vzletně a spokojeně n. nadšeně vůči druhému, druhým v reakci na dobrou dohodu n. společně dokončenou práci, dosažený cíl ap.:) když jsou lidé svorní a ochotní spolupracovat, pak je dobrý výsledek zajištěný. ■ **S** spolupracujte a dosáhnete výsledku! ♦ Z opery *Prodaná nevěsta* (1865) B. Smetany (1824–1884).

Jde / de to ruku v ruce (s něčím).
(Čl. informovaný vůči druhému o jevu, procesu, činnosti, popř. jednání n. vlastnosti člověka obecně v souvislosti s jiným jevem ap. obvykle n. momentálně ap.:) provází se to n. to spolu souvisí navzájem; vyplývá to jedno z druhého a vzájemně se to ovlivňuje; působí to přirozeně spolu s něčím jiným n. to něco jiného podmiňuje, vyvolává. Když mu za to jednou zaplatíš, tak si bude myslet, že to budeš platit pořád. De to r. v r. ■ **S** to souvisí

Jde / de to z ruky do ruky.
(Čl. vůči druhému o novém, zajímavém, popř. senzačním předmětu, knize, fotografii ap. a přístupu členů skupiny, rodiny ap.:) je to předmětem zájmu n. obdivu a všichni si to zvědavě prohlížejí; všichni to chtějí vidět, si prohlédnout a postupně se to mezi nimi intenzivně předává n. to koluje. Ty fotky z Itálie se všem líbí. Zvlášť ten záběr, jak Jana hledá plavky. De to z r. do r. ■ **S** všichni chtějí vidět to, to koluje

Ruka ruku myje / meje.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky a nesouhlasně o třetím a čtvrtém a jejich vzájemném vztahu, pomoci, zvl. za podvodnými, nekalými účely ap.:) kryjou a podporují se navzájem; očekává, že mu druhý pomůže v nouzové situaci n. ohrožení; poskytují si navzájem úsluhy a službičky. Vopravuje mu auto zadarmo jenom proto, že se jeho syn hlásí na jejich gymnázium. R. r. m. ■ **S** oni pomáhají si vzájemně, oni kryjou a podporujou se navzájem Já na bráchu, brácha na mě. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. ale už stejné lat. *Manus manum lavat*, pův. ale řec. *há (de) cheir tán cheira nizei*, dramatik Epicharmos (550–460 př. n. l.) aj.; obv. citováno podle Seneky ml. (4 př. n. l. – 65 n. l.), *Ztykvění božského Claudia, 9.* Var. *mývá* je řídká.
Ⓐ You scratch my back and I'll scratch yours., One good turn deserves another. Ⓝ Eine Hand wäscht die andere. Ⓕ Une main lave l'autre., ! Ils s'entendent / se soutiennent comme larrons en foire., ! Ils sont à tu et à toi. Ⓡ Рука руку моёт.

A (už) je ruka v rukávě. n. **Už je ruka v rukávě.**
(Čl. informovaný vůči druhému spokojeně o výsledku dohadování, jednání ap. n. jen o projevování zájmu muže o ženu, dvoření ap.:) dohodli se a uzavřeli smlouvu; dohodli se na sňatku a je domluvena svatba. Tak už je r. v r. Zasnoubili se konečně a teď už to pude rychle. ■ **S** oni dohodli se

Ruku na srdce!
(Čl. v rozhovoru naléhavě vůči blízkému druhému, zvl. na úvod následující výzvy a proti snaze druhého lhát, něco zatajit, popř. chovat se nečestně ap.:) buď upřímný a přiznej, že …!; přiznej to i sobě, že …!; řekni konečně pravdu! Já vím, že tatínek chce, abys hrál na flétnu. Ale r. na s.: baví tě to? ■ **S** buď upřímný!, přiznej to! ♦ Podle dosud častého gesta naznačujícího upřímnost, pravdivost výroku, kdy mluvčí klade otevřenou dlaň pravé ruky na svá prsa.

Podej ruku štěstí, držím vola v pěsti.
(Čl., obv. ale dítě žertovně vůči bezelstnému druhému zvl. ve snaze ho napálit, zesměšnit n. pozlobit s doprovodným gestem napřažené, podávané ruky, obv. v reakci na její uchopení:) jsi hloupý a směšný, že se ode mě necháváš nachytat. ■ **S** já žertuju

Dopadla / dolehla na něj tvrdá ruka zákona.
(Čl. informovaný, novinář ap. vůči druhému, druhým o třetím, zvl. zločinci, darebákovi, podvodníkovi ap. pro jeho přečiny, podvody ap.:) byl policií dopadený, chycený, zadržený a čeká ho trest; je zatčený a v moci soudu. ■ **S** on byl potrestaný

Je tu / na tom znát zkušená ruka / ruka mistra.
(Čl. informovaný znalecky vůči druhému, druhým o práci, díle, projevu manuální dovednosti umělecké, popř. řemeslné ve vztahu k osobě autora, tvůrce ap.:) je to výborné, skvělé a jeví, prozrazuje to nesporně talent n. velké umění a zkušenost; to udělal, vytvořil zjevně zkušený člověk, který takovou práci dobře ovládá. ■ **S** to je skvělé, to je mistrovské

Jsem / sem bez toho / něj jako bez ruky.
Komp být bez něčeho jako bez ruky
(Čl. vůči druhému nelibě, nespokojeně v reakci na ztrátu stále potřebného nástroje, pomůcky ap. a narušení zvyku s ním pracovat n. na něj spoléhat ap., též o společníkovi a pomocníkovi:) velmi to postrádám a mám z toho pocit bezradnosti, neobratnosti, popř. nevyzbrojenosti; jsem na to, něj naprosto zvyklý a teď mi velmi schází, chybí a potřebuju ho. Hodinky přece mít musím! Bez nich jsem j. bez r. ■ **S** to schází mi

Sou / jsou° (spolu) jedna ruka.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jedna*
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a čtvrtém ap., popř. i více lidech, a jejich dlouhodobém vztahu v zaměstnání, bydlišti, při obchodních n. úředních stycích ap., zvl. z hlediska vzájemného vlivu a prospěchu, často v nepříznivém smyslu:) stýkají se a mají spolu velmi dobré, těsné a výhodné vztahy n. spolupráci; přátelí se spolu, jednají vždy ve shodě a podporují se navzájem. No moc se napřed neznali, ale teď voba pracujou ve stejný firmě, choděj spolu na ryby a sou najednou s. j. r.

■ **S** oni pomáhají si vzájemně Ruka ruku myje., Já na bráchu, brácha na mě.

Ⓐ They're hand in glove., They (practically) live in each other's pocket. Ⓕ ! Ils se serrent les coudes., ! Ils s'entendent comme larrons en foire. Ⓡ Они друзья-товарищи.

Je to z ruky.
(Čl. vůči druhému v hodnocení vzdálenosti místa a jeho výhodnosti, zvl. jako zdroje n. cíle nákupu, pochůzky, získání informace, zaměstnání ap. trvale n. momentálně s ohledem na směr cesty prvního někam jinam ap.:) je to nepříjemně, příliš daleko a nehodí se mi to; je to daleko a nedosažitelné bez ztráty času, dlouhé cesty ap. ■ **S** to je daleko

Jednou rukou dává a druhou bere.
(Čl. vůči druhému kriticky a nesouhlasně o třetím a jeho jednání, obv. s odstínem vypočítavosti, popř. bezmyšlenkovitosti skryté za prospěšností ap.:) nedává nikdy nic zadarmo, jedná naprosto zištně a za všechno chce protislužbu ap.; dává, pomáhá, prospívá druhému (často okázale), ale zároveň ho, obv. tajně, nenápadně o něco jiného ochuzuje, připravuje n. v něčem omezuje ap.; dává, pomáhá jen zdánlivě. Ten že někomu pomáhal? Snad jedině sobě. Jednou r. d. a d. b. ■ **S** on nedává nic zadarmo, on jedná zištně

De / jde° mu° to vod / od ruky.
(kol) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** jít od ruky
(Čl. vůči druhému pochvalně, uznale o zručném třetím a jeho práci, činnosti, zvl. manuální, prováděné profesionálně n. s návykem a chutí:) dělá to, jde mu to rychle, plynule a dobře, popř. snadno a lehce; pokračuje, postupuje rychle; dílo mu uspokojivě přibývá a je příjemné se na to dívat. Rád se na něj dívám. Je to machr truhlář a de mu to vod r. ■ **S** on je zručný, on pracuje rychle Prsty mu jen hrajou., Jde mu to, jako když namydlí.

Ⓐ He's making great headway., He's going great guns. Ⓝ Es ging ihm von der Hand. Ⓕ ! Il à la main., ! Il est adroit de ses mains., (Il est rapide en besogne.), (Il abat de la besogne.) Ⓡ У него дело в руках горит.

Ruku líbám! n. **Rukulíbám!**
(Čl. zvl. starší, starosvětský, též obchodník dříve v uctivém, popř. poníženém pozdravu vůči ženě, při jejím odchodu n. příchodu, dříve též dík:) **1.** *zdravím vás n. loučím se s vámi;* **2.** *uctivě děkuju.* **1.** Á, r. l., milostivá. Jakpak se dnes račte vynacházet? ■ **S** já zdravím vás, já děkuju

Musíš mít něco v ruce (až / když tam půjdeš).
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na jeho snahu soutěžit, přihlásit se, jít někam a o nutném vybavení k tomu, zvl. o dokumentu, dokladu úspěchu, zhotovené věci, literárním n. výtvarném díle ap., použitelném při ucházení se o zaměstnání, obhajování svých práv u soudu ap.:) potřebuješ, musíš tam přinést s sebou důkaz, kterým prokážeš své schopnosti, nadání, znalosti, nevinu, nárok ap. Nezapomeň, že m. mít n. v r., až na ten konkurz půjdeš. Nikdo tě v oboru zatím nezná. ■ **S** ty musíš mít důkaz

Že ti ruka neupadne!
(Čl. káravě, nelibě vůči druhému v reakci na jeho snahu si něco cizího vzít ap.:) nedělej to, není to vhodné!; to se nedělá, přestaň! Už si zase bereš cukroví před obědem – že ti r. n. ■ **S** nedělej to!

Svědí / svrbí mě ruka.
(Čl. vůči drzému druhému a jeho provokaci n. rodič vůči neposlušnému dítěti ve varování, obv. po opakovaném upozornění n. zákazu nevhodné činnosti ap.:) (poslechni, protože) mám chuť tě už potrestat, dát ti facku ap. Honem si ty hračky ze stolu ukliď, s. mě r.! ■ **S** já potrestám tě

Ujela jí ruka.
(Čl. vůči druhému o ženě, zvl. kuchařce, a její chybě při odměřování a míchání součástí jídla, zvl. koření při jeho dochucování:) je toho tam moc a je to nápadné n. silné; dala tam zbytečně moc soli, popř. něčeho jiného. A: Kristepane, to je hrozně slaný! – B: No jo, mamince u. r. ■ **S** to je slané, to je silné

Kdo to / tu knihu ukradne, tomu / ať mu ruka upadne.
(Čl. vůči druhým žertovně i výstražně o svém majetku, předmětu, zvl. důležité knize, příručce na svém stole v kanceláři ap., obv. v kontextu podobné zkušenosti dřívější, při zvyku ostatních si věci půjčovat a nevracet ap., často v podobě připojeného nápisu ap.:) nechte to tady a neberte to, nekraďte to, to je moje!; tato věc tady musí zůstat a nesmí odtud zmizet. ■ **S** nechte tu knihu na místě!, nekraď!

Raději / radši by si ruku uťal / usek (než …).
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho povaze a zásadách s ohledem na nepřijatelný čin n. o jeho citovém vztahu ke čtvrtému, zvl. dítěti ap.:) má zásadní zábrany a není schopný to udělat; příliš ho miluje a není schopný mu fyzicky nijak ublížit n. ho potrestat. R. by si r. u., než by mu dal facku. ■ **S** on neudělá to, on miluje ji obětavě

Utrhla se mu ruka. n. **Utrhla se mu s tím ruka.** **1.** *(Čl. vůči druhému kriticky o silném, robustním třetím a jeho zlostné reakci na čtvrtého, zvl. dítě, pro jeho neposlušnost, drzost ap.:) přestal se kontrolovat a dal mu náhle velkou facku ap.* **2.** *(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho nežádoucí činnosti, zvl. v důsledku nepozornosti ap., obv. o solení jídla ap.:) přehnal to a dal toho tam příliš; přesolil to.* ■ **S** on udeřil ho, on přehnal to

Bude mu zobat z ruky. n. **Zobe mu z ruky.** *(Čl. informovaný vůči druhému pohrdavě n. posměšně o třetím a jeho vztahu k mocnému n. bohatému čtvrtému ap., s narážkou na ochočeného ptáka:) chová se n. bude se k němu chovat poslušně, servilně a vykoná, co si rozmarně přeje.* ■ **S** on je poslušný

Zůstalo mu to v ruce. *(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho činnosti, zvl. při neopatrné ruční manipulaci se zařízením, přístrojem ap., někdy chatrném a nekvalitním, a jeho nepevnou částí ap.:) ulomilo se to n. oddělilo se to a držel to najednou v ruce (zatímco celek byl jinde); vypadlo to a rozbilo se to.* ■ **S** to je chatrné, to je rozbité

Ruku na to! *(Čl. vůči druhému v reakci na předcházející úvahy a sliby k dotvrzení vzájemné dohody, obv. v doprovodu gesta nabídnuté otevřené dlaně připravené k symbolickému stisku ap.:) podejme si ruce, abychom to stvrdili a učinili platným!; slib a potvrď mi to podáním ruky!* Tak jo, založíme si realitní kancelář. R. na to! ■ **S** potvrď to!

Mnoho rukou, málo díla. *(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o práci třetích, obv. špatně organizovaných ap.:) je jich na to dost, ale pracují chaoticky, pomalu a s malým výsledkem; udělali jste toho velmi málo, přestože je vás hodně.* ■ **S** oni nepracují dobře ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ruce k dílu! *(Čl. autoritativně a rázně vůči nicnedělajícím n. odpočívajícím druhým ve výzvě k společnému činu n. pokračování v rozdělané práci, obv. poněkud pateticky při veřejně prospěšné práci, brigádě, práci v rodině ap.:) začněme, začněte pracovat (abychom byli včas, brzo hotovi)!; přestaňte lenošit a začněte svorně dělat n. pomáhat!* Konec přestávky. R. k d.! ■ **S** začni dělat něco!

Nešahej, máš ruce vod chleba! *(Čl. žertovně a neformálně vůči blízkému druhému, zvl. v předstírané nechuti mu něco půjčit, ukázat nový předmět ap.:) nesahej mi na to, je to vzácné!* ■ **S** nesahej na to!

Na jeho rukou je / lpí krev. *(Čl. pateticky a s odporem vůči druhým o třetím, zvl. provinilém, zločinném, krutém vykořisťovateli n. vrahovi ap.:) provinil se smrtí druhého, druhých a je tím poznamenaný; způsobil zlý skutek a újmu na zdraví, popř. i smrt; prolil lidskou krev a zabíjel.* ■ **S** on zavinil smrt

Ruce mu dou / jdou vod / od práce dozadu. n. **Tomu dou ruce vod práce dozadu.** *(Čl. obeznámený vůči druhému kriticky, varovně a odmítavě o třetím a jeho postoji k práci, zvl. v kontrastu k upřednostňování zábavy, koníčků ap. a z hlediska jeho vhodnosti pro spolupráci:) je líný a jen nerad pracuje; je líný a práci se vyhýbá n. ji dělá pomalu, nerad a nekvalitně.* ■ **S** on je líný

Studený ruce, upřímný srdce. n. **Studené ruce, upřímné srdce.** *(Čl. zvl. starší vůči druhému po podání si rukou s ním ap.:) chlad dlaně, ruky (při stisku) neznamená chladnost povahy, ale naopak takový člověk bývá vřelý a upřímný; studenost při dotyku rukou nemusí znamenat, že ten člověk je chladný v chování.* Člověče, vy máte nějak studený ruce. Ale jak se říká, s. r., u. s., ne? ■ **S** čl. upřímný mívá ruce studené ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je to v jeho rukou / rukách. *(Čl. informovaný vůči druhému o situaci, problému a jeho řešení, žádosti, návrhu ap. ve vztahu k třetímu, zvl. z hlediska jeho schopností, kompetence, znalostí ap.:) to teď může rozhodnout, vyřešit n. zvládnout, udělat jedině on (a tím pomoct ostatním, zachránit je ap.).* Má mezi těmi lidmi největší vliv. Je to v j. r. ■ **S** on je vlivný, to závisí zcela na něm

Vod toho (já) dávám ruce pryč! *(Čl. informovaný odmítavě zvl. vůči druhému v reakci na jeho nabídku, zmínku n. možnost nestandardního, nelegálního n. nebezpečného postupu, projektu, kroku ap.:) toho já se odmítám účastnit a ani krýt n. podporovat to nebudu.* ■ **S** já nechci, já odmítám to

Ruce mu jen hrajou. *(Čl. pochvalně, obdivně vůči druhému o třetím při práci, popř. jiné manuální činnosti, z hlediska způsobu jeho pohybů:) dělá to velmi zručně, šikovně, popř. i rychle (a je hezké, zajímavé ho přitom sledovat); pracuje plynule, jistě a jakoby s chutí a bez viditelné námahy.* ■ **S** on je zručný

Mám jenom dvě ruce!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. plně vytížený, přetížený v podrážděné a odmítavé reakci vůči druhému a jeho požadavku o další práci, pomoc, spolupráci ap., obv. s odstínem práce manuální n. ruce vyžadující:) teď právě mám tolik práce, že nic dalšího nestačím; nic po mně nechtěj, protože musím vyřídit, udělat řadu naléhavých a rozdělaných prací. Hele, mám j. dvě r., tak si jednou udělej taky něco sám! ■ **S** já mám práce mnoho Nevím, kam dřív skočit.
Ⓐ I've only got two hands! Ⓝ Ich habe auch nur zwei Hände! Ⓕ Je n'ai que deux mains / bras. Ⓡ У меня не четыре руки!

Vy dva si můžete podat ruce.
(Čl. s despektem, pohrdavě a nesouhlasně vůči druhému a třetímu kvůli jejich podobným nežádoucím a sobeckým vlastnostem, sklonům, zálibám ap., zvl. v kontrastu k potřebě činnosti a jejich neochotě ap.:) jste oba stejní a k ničemu užitečnému se nehodíte; všemu pracnému se svorně vyhýbáte. Vy dva si m. p. r. Jenom fotbal a hospoda. ■ **S** vy jste nevhodní oba ♦ Ve 3. os. bývá též tvar *Ty / voni se můžou vzít za ruce.*

Já si (nad tím) myju / meju ruce.
(Čl. zvl. v odpovědné funkci, úřadě vůči druhému v alibistické reakci na jeho činnost, postoj ap., který nechce n. nemůže sdílet ap.:) odmítám za to, za další vývoj a osud toho odpovědnost; distancuju se od toho a nechci s tím být spojovaný. Já si nad tím m. r. To je vaše soukromá iniciativa. ■ **S** já odmítám odpovědnost

Div mi ruce neupadnou.
(Čl. vůči druhému o svém fyzickém vypětí při práci, přenášení těžkých předmětů ap., někdy ostentativně a přehnaně, zvl. ve snaze vyhnout se už další práci:) jsem od té práce, námahy krajně vyčerpaný a bolí mě ruce; nemám dost síly a jsem z toho velmi unavený. ■ **S** já jsem unavený, on je unavený

Však ti° ruce neupadnou! n. **Voni ti° ruce neupadnou!** n. **Ruce by ti° neupadly (kdybys …).**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. podrážděně, opovržlivě a nesouhlasně vůči druhému v reakci na jeho odmítání fyzické pomoci a výmluvy na nedostatek času, jinou práci ap.:) jen to udělej a nevymlouvej se, nijak si tím neublížíš! A: Já teď nemůžu, učím se. – B: V. ti r. n. Pojď nám pomoct s tou skříní. ■ **S** udělej to!, nevyhýbej se práci! Vono tě neubyde!

Ⓐ It won't kill you (to …). Ⓝ Brich dir mal keinen ab! Ⓕ Ça ne va pas te démancher / casser le bras!, ! Ça ne va pas te tuer / t'épuiser! Ⓡ Ничего, руки не отвалятся!

Na rukou by ji nosil.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho vztahu k milované ženě, někdy mírně pohrdavě o jeho přehnané starostlivosti ap.:) velmi obětavě ji miluje a je ochotný jí splnit každé přání. Má teď druhou ženu a je vážně fajn. Na r. by ji n. ■ **S** on miluje ji obětavě Snesl by jí modré z nebe.
Ⓐ He thinks the world of her. Ⓝ Er würde sie auf Händen tragen. Ⓕ ! Il est aux petits soins pour elle., ! Il irait lui décrocher la lune. Ⓡ Он её на руках готов носить.

Všechno mu padá z rukou / z ruky.
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho zvl. jen momentálně nešikovném přístupu k manuální práci, často z důvodu únavy ap.:) nic se mu nedaří dobře udělat, všechno pokazí, neopatrně upouští předměty, láme nástroje ap. ■ **S** on je neobratný, on nemá úspěch

… co mu pod ruku přišlo.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho přístupu k různým věcem, předmětům ap., zvl. ve spěchu n. bez zájmu ap.:) … cokoliv dostupné a rukama dosažitelné, všechno možné, bez rozlišení. Nastrkal do kufru zřejmě všechno, co mu pod r. p. Našel jsem tam i lopatku na smetí. ■ **S** všechno

Rozplývá se mu to pod rukama.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho krásném, vysněném a složitém plánu n. jeho přípravě, organizaci ap., zvl. vlivem různých rušivých faktorů:) postupně se to rozpadá, rozkládá a mizí a on jen bezmocně přihlíží. ■ **S** to rozpadá se

Roste mu to pod rukama.
(Čl. vůči druhému sympaticky o třetím a jeho práci, zvl. pro související a postupně se objevující další problémy ap.:) práce mu vůbec neubývá, nekončí a naopak se komplikuje a její rozsah narůstá. ■ **S** to komplikuje se, práce nepokračuje

Nebudu° si s ním / tím špinit ruce.
(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, min, préz ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému odmítavě n. opovržlivě o třetím, zvl. nečestném darebákovi ap. a možnosti s ním spolupracovat, jím se zabývat ap. n. o nabídnuté nečestné práci, nelegální činnosti ap.:) zásadně jsem proti němu n. tomu a nesouhlasím; kontakt

s ním, tím odporuje mým zásadám a představám, a proto nechci, odmítám, nebudu na tom (s ním) spolupracovat. Tak já mám ty záznamy vymazat z počítače? To po mně nechtějte, s tím si n. š. r. ■ **S** já nechci, já odmítám to, já odmítám kontakt další Do toho mně nepleť!

Ⓐ I wouldn't touch it / him with a bargepole. Ⓝ Damit werde ich mir nicht die Hände schmutzig machen. Ⓕ Je ne veux pas me salir les mains avec ça. Ⓡ Я не буду об него / об это руки марать.

Ruce by mu utrhli. n. **Vobě / obě ruce mu mohli utrhnout.**
(Čl. vůči druhému o třetím nabízejícím, prodávajícím ap. ostatním žádané dobré zboží, výrobky ap., zvl. s odstínem velkého počtu zájemců:) měli o to spontánně velký a živý zájem a každý to intenzivně chtěl získat; nadšeně ho obklopili a všichni se toho dožadovali, velmi se to snažili od něj taky dostat, získat. Nes jim banány a děti se na něj hned nadšeně vrhly, obě r. by mu u. ■ **S** oni chtěli to velmi, oni měli radost

Vymklo se mu to z rukou / ruky.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, často mocném, a vývoji jeho projektu, akce, organizace ap., zvl. vlivem spontánního vývoje, narušení ap.:) dostalo se to mimo jeho kontrolu a vedení; ztratil nad tím kontrolu n. možnost kontroly; zbavili se jeho nadvlády, vlivu n. moci; stalo se to neovladatelným. Zapojilo se do toho tolik lidí, že se mu to v. z r. a nastal chaos. ■ **S** on ztratil kontrolu, to dostalo se mimo kontrolu

Ruce pryč! n. **Ruce pryč od toho / něj!** n. **Ruku pryč!**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5b
1. *(Čl. zvl. vlivný bojovně vůči druhým, druhému a proti snaze chovat se, mluvit neuctivě o něčem n. třetím, prvním milovaném, n. snaze na to, něj zaútočit ap.:) o tom, něm takhle špatně nemluv, protože já si ho vážím!; nechovej se k tomu, němu tak neuctivě n. agresivně, protože já to, ho budu bránit!* **2.** *(Čl. informovaný vůči druhému, druhým v radě, varování před nesolidní nabídkou, riskantní možností, nelegálním podnikem ap.:) buď opatrný a radši se tomu vyhni!* **1.** R. p. od mého milovaného Macourka! **2.** To je očividně vod něj zase další švindl. R. p. vod toho! ■ **S** nemluv o tom / něm špatně!, já varuju tě Nech ho bejt!, Di vod toho pryč! ♦ Srov. lat. *Manum de tabula, (dej) ruku z obrazu* podle Plinia st. (23–79), *Přírodověda, 35,10,80*, malíř Apelles tak označil dokončenost obrazu, na který se už nemá sahat, srov. i angl. *Hands off!*, výraz užitý Gladstonem r. 1878 proti Rakousku, když obsadilo Bosnu a Hercegovinu.

Ⓐ 1. Hands off (him)!, 2. Stear clear of it / him! Ⓝ Hände weg! Ⓕ Bas les pattes! Ⓡ Руки прочь!, Руки прочь от этого / от него!

Ruce vzhůru!
(Čl., zvl. zločinec n. policista, v příkazu vůči druhému, druhým, obv. pod hrozbou střelnou zbraní ap., při přepadení, zatýkání ap.:) zvedni, zvedněte ruce nad hlavu (abych viděl, že jsi, jste beze zbraně a nejsi, nejste mi tedy nebezpečný, nebezpeční)! ■ **S** vzdej se! ♦ Snad z angl. *Hands up!* pocházejícího od amerických lupičů, rozšířené však zvl. za dob ruské revoluce 1906–1907.

To je hozená rukavice (někomu).
Verb hodit někomu rukavici
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím, zvl. soupeři druhého, a jeho provokativním kroku, odvážném rozhodnutí v obchodu, sportu ap.:) to je výzva a je třeba na ni nějak reagovat; to je podnět k uvážení dalšího a lepšího postupu ap. ■ **S** to je výzva

Polil ji ruměnec.
(Čl. vůči druhému o dívce, ženě a její reakci na prozrazené tajemství, zvl. intimní, milostné, popř. na výtku ap.:) pocítila stydlivé rozpaky a začervenala se v tváři; zrudla a zastyděla se. ■ **S** ona začervenala se

Tuhle rundu platím já!
(Čl., zvl. muž, někdy efektně n. furiantsky, ve zvolání vůči druhým, přátelům zvl. v hospodě při zábavě a pití ap.:) tentokrát vás všechny tady zvu já a zaplatím vám pití, jeden nápoj. ■ **S** já zaplatím to

Až to rupne / praskne …
(Čl. vůči druhému o nepříznivé, nelegální a utajované činnosti, kroku ap., dříve též o nenáviděném a vnuceném komunistickém systému:) **1.** *až se to zjistí, odhalí ap. … (bude to nepříjemné, přinese to trest ap.);* **2.** *až se režim zhroutí a skončí …* ■ **S** když skončí to, když prozradí se to, to je nepříjemné

Neraď, není ti šedesát a v Rusku / Moskvě si taky nebyl!
(Čl. zvl. dříve obv. ležérně a pohrdavě vůči nezkušenému mladšímu druhému, v odmítnutí jeho rady n. pokusu přispět k řešení problému:) já o tvé rady nestojím, nemáš pro ně ještě dost zkušeností; neraď, neumíš to! ■ **S** neraď! ♦ Posměšná narážka na dobovou praxi komunistické propagan-

dy kladoucí Čechům nesmyslně ve všem za vzor cokoliv přicházející z tehdejšího SSSR.

Já sem z něj při tom rost. *viz* Já z něj vyrostu.

To je různý / různé.
(Čl. v odpovědi vůči druhému na jeho příliš obecnou otázku nerespektující zahrnuté části, proměnlivost času ap.:) to není vždy, v každém případě stejné a liší se to podle okolností, místa, času, lidí ap. ■ **S** to záleží na ...

Není růže bez trní / trnu.
(Čl. zkušený vůči zvl. mladšímu druhému v komentáři n. radě, obv. v reakci na jeho potíže, problémy a zklamání ap.:) dosažení cíle bývá provázeno dílčími problémy a nepříjemnostmi; v životě jsou často příjemné věci doprovázeny nepříjemnými. ■ **S** čl. dosáhne cíle po překonání překážek ♦ Přísloví (Čelakovský), ale už. lat. *Nulli rosae deest spina.*

Zde by měly kvést růže.
(Čl. vzdělaný a estétsky orientovaný vůči druhému o fádním, nepěkném místě a potřebě ho zkrášlit:) nelíbí se mi to tu a radši bych tu viděl něco krásného; mělo by se to změnit k lepšímu, vylepšit, zkrášlit. ■ **S** je třeba zkrášlit to ♦ J. S. Machar (1864–1942), stejnojmenná sbírka veršů z r. 1894.

Zde mu růže nepokvetou.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, novém v postavení, práci, rodině, skupině ap., zvl. pro nepřátelský postoj ostatních ap.:) bude tu žít těžce a nebude příliš úspěšný a spokojený; bude tu mít starosti, potíže a jen málo radosti, klidu a štěstí. Nedivím se, že tak vypadá. V téhle rodině mu r. n. ■ **S** on nemá úspěch, on není spokojený

Ryba smrdí vod / od hlavy.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o špatně fungující organizaci, rodině, týmu, skupině ap.:) špatný vůdce nepříznivě ovlivňuje ostatní; chyba je už ve vedení (které je třeba vyměnit). Tato strana ve volbách úplně propadla. To víte, r. s. od h. ■ **S** vůdce špatný ovlivňuje lidi nepříznivě Qualis rex talis grex. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ The rot starts at the top., In rivers and bad governments, the lightest things swim at the top. Ⓝ Der Fisch fängt am Kopf an zu stinken. Ⓕ Le poisson commence à sentir / pourrir par la tête., C'est par la tête que le poisson pourrit. Ⓡ Рыба гниёт с головы.

Ryba a host třetí den smrdí / dost.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v připomínce k delší návštěvě třetího, jakkoliv zpočátku vítaného ap.:) dlouhá, dlouhodobá návštěva začne být každému hostiteli postupně nepříjemná. Pozvi je jenom na víkend. Pamatuj si, že r. a h. t. den s. ■ **S** host je nepříjemný po čase Nic se nemá přehánět. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Carum nemo putet, cuius prasentia putet*, tj. *nikdo nevidí rád toho, jehož přítomnost smrdí*, Walther 2420.

Ⓐ Fish and guests / visitors stink after / in three days., Guests, like fish, stink after three days. Ⓝ Fisch und Besuch fangen am dritten Tag an zu stinken. Ⓕ L'invité est comme le poisson, après trois jours il pue., L'hôte et le poisson en trois jours sont poison. Ⓡ (Долгие гости в тягость.)

To je jen malá ryba.
Nom malá ryba
(Čl. zkušený obv. odmítavě vůči druhému v reakci na jeho otázku n. návrh soustředit se na třetího, zvl. v rámci velké organizace ap.:) on tam není důležitý ani vlivný, má jen malou funkci, a proto mě, nás nezajímá. ■ **S** on není důležitý

Neuč rybu plavat a ptáka létat.
(Čl. moudrý varovně, nabádavě vůči druhému a jeho snaze poučovat zkušeného třetího, odborníka, popř. rodiče ap.:) je zbytečné a nerozumné dávat rady člověku, který je v dané práci, oboru ap. kompetentní a dobře všemu rozumí. ■ **S** neraď zbytečně! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Není to ani ryba, ani rak.
Verb nebýt ani ryba, ani rak
(Čl. zkušený vůči druhému rozpačitě a kriticky o třetím a jeho postojích a názorech, orientaci politické ap.:) je nevýrazný a nevyhraněný a chová se neurčitě, popř. opatrnicky; neprojevuje žádnou výraznou schopnost, snahu n. zájem a jeví se jako neurčitý a nerozhodný. ■ **S** on chová se obojace, on je nevýrazný

Hoď rybu do vody, ať plave.
(Čl. zkušený v radě vůči druhému a jeho vztahu ke třetímu, zvl. mladému, zvl. v kontrastu k obavám, váhání druhého ap.:) neboj se mu dát volnost, aby si hledal vlastní cestu!; nech ho, ať se snaží sám a vlastní zkušeností se naučí, jak to nejlépe dělat! ■ **S** dej mu volnost ať zkusí to! ♦ Přísloví.

Ryba chce plavat.
(Čl. zkušený vůči druhému v doporučení k jídlu:) jídlo, pokrm z ryby se mají hojně zapíjet, zvl. vínem; k rybě hodně pij! ■ **S** pij!

Malý / malé ryby sou / jsou taky ryby.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *taky* n. 6
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři zvl. k jeho malému výsledku, zisku, úspěchu, nálezu ap., popř. i proti jeho zklamání:) i malý zisk je vítaný a cenný, nelze čekat vždy jen to nejlepší; spokoj se i s málem, je to taky užitečné! Když ve sportce vyhraju třeba jen padesát, nevadí. M. r. j. t. r. ■ **S** zisk malý je užitečný taky Ať neprší, jen když kape. ♦ Přísloví.
Ⓐ Half a loaf (is better than no bread). Ⓝ Kleinvieh macht auch Mist. Ⓕ ! Les petits ruisseaux font les grandes rivières., ! Il n'y a pas de petits profits., ! Un sou est un sou. Ⓡ Ha безрыбье и рак рыба.

Velké ryby požírají malé ryby.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o soupeření, zvl. mocných, majetných ap. s méně schopnými, zdatnými ap.:) silní, mocní a bohatí chtějí stále víc a nemilosrdně ničí své slabší konkurenty. ■ **S** čl. mocný ničí slabší ♦ Přísloví (Čelakovský).

Hoď se rybám!
(Čl. zvl. dříve nevlídně a odmítavě vůči druhému a jeho snahám o přiblížení ap.:) neobtěžuj a jdi pryč!; nech mě v klidu a odejdi! ■ **S** neobtěžuj!

Správný rybář se umí rozhodnout pro správnou návnadu.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři k pracovnímu postupu odborníka, mistra ap., zvl. s ohledem na druh zvoleného cíle ap., též jako výtka začátečníkovi, žákovi ap.:) zkušený člověk umí své prostředky správně volit a dosáhnout tak cíle, vyřešit problém ap. Musíš vědět, co ti půjde dobře. Víš, s. r. se umí r. pro s. n. ■ **S** čl. zkušený volí prostředky vhodné

Ryc nebo nic! n. **Jednou ryc a podruhý nic.**
(Čl. zkušený opovržlivě vůči druhému zvl. o třetím a jeho postupu při sledování cíle ap., zvl. s ohledem na jeho nesystematičnost, zvl. při pokračování n. opakování:) to není správné ani účinné začínat s velkou reklamou, bombasticky a neskončit, nedotáhnout čin, činnost do konce; umí jen velkolepě, krásně začít, ale podruhé už neudělá nic. ■ **S** on začíná halasně ale neumí to dokončit

Je to v rychtyku.
(Čl. vůči druhému v konstatování, někdy spokojeném, v důsledku zásahu, zvl. svého, jednání, činu ap. napravujícího chybu, poruchu na stroji, poškozenou věc, zjitřenou situaci ap.:) je to (už) opravené n. napravené, a tedy v pořádku; je to dobré a funguje to. ■ **S** to je opravené, to je vyřešené, to je dobré

Nestrkej do toho rypák!
(Čl. ostře, nevlídně a varovně vůči druhému a proti jeho snaze vyzvídat, poznat soukromou n. tajenou činnost prvního, jeho vztah k jiným, účast ap.:) nebuď nemístně a dotěrně zvědavý!; nepleť se všetečně do toho a nevyzvídej, nelíbí se mi to! Radím ti dobře, n. do toho r.! Seš moc zvědavej. ■ **S** nebuď zvědavý!, nevměšuj se!

Strká do všeho rypák. n. **Do všeho musí strkat (ten svůj) rypák.**
(Čl. znepokojeně a nelibě vůči druhému o třetím a jeho vztahu k tajené činnosti, soukromé situaci, vztahu prvního, druhých ap.:) je nemístně a dotěrně zvědavý a nepříjemně se do všeho plete a vyzvídá; snaží se porušit soukromí druhého, druhých a je tím protivný, nepříjemný. Před ním si člověk není ničím jistý – do všeho s. r. ■ **S** on je zvědavý

Ztvrdly mu (přitom) rysy.
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho reakci na nepříznivou zprávu, hrozbu ap., zvl. v kontrastu k předchozí uvolněnosti a vlídnosti výrazu:) obličej mu znehybněl a dostal napjatý, strnulý, přísný n. nesmlouvavý výraz. ■ **S** on vypadá strnule

Rýma neléčená – týden, léčená – sedm dní (trvá).
(Čl. zkušený položertovně vůči druhému v reakci na jeho nachlazení a potíže, zvl. s odstínem nespokojenosti s délkou trvání:) je úplně lhostejné, jestli si nachlazení, rýmu léčíš nebo ne, má to vždy stejný průběh a trvá to stejně dlouho; doktoři ti při nachlazení nepomůžou, musíš si tím stejně projít. ■ **S** rýma nedá se vyléčit rychle

Už se mi to rýsuje.
(Čl. vůči druhému o dříve nejasném vztahu, souvislosti n. složité situaci ap., zvl. po chvíli přemýšlení, dodatečném vysvětlení ap.:) už mi to začíná být jasnější; už se mi začínají spojovat původně n. zdánlivě oddělené informace a začínám mít celkový obraz. Aha, už se mi to r. Von chce studovat matematiku, protože tatínek jeho holky je inženýr. ■ **S** já začínám rozumět tomu

Ř

Teď je° řada na tobě°. n. **Řada je° na tobě°.** (kol – neutr) **0** imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 4. slova) *(Čl. vůči druhému v konstatování n. pobídce, výzvě k vykonání práce, zvl. v domluveném rámci střídání, n. k předvedení jeho schopností, názoru na problém, obv. po předchozí účasti, výroku prvního n. třetího n. po vyčerpání jeho možností ap.:) teď uděláš určitou věc, máš možnost / musíš předvést své schopnosti; měl by ses k něčemu vyjádřit.* Meju nádobí už měsíc, a ten právě končí. Vod zejtřka se vyměníme, teď je ř. na tobě. ■ **S** začni!, ty máš příležitost Pusť se do toho!, Ukaž, co umíš!

Ⓐ Now it's your turn., It's your turn next. Ⓝ Jetzt bist du an der Reihe., Die Reihe ist an dir. Ⓕ C'est (à) ton tour., ! À toi (de jouer). Ⓡ Теперь твоя очередь.

Došla na něj řada. n. **Řada došla / přišla na něj.** *viz též* Taky na něj dojde. *(Čl. s přehledem vůči druhému o třetím a jeho místě v rámci společně prováděné, naplánované práce, projektu, ve kterém se postupně střídají ap.:) dostal příležitost se zapojit, udělat svůj díl práce; přišla chvíle pro jeho účast, příspěvek.* ■ **S** čas přišel

Jejich řady prořídly. *(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetích bojujících za něco ap., zvl. po delší době n. odporu:) už jich není tolik (a jejich nápor, vzdor, síla zeslábly); jejich počet i vliv, tlak ap. se zmenšily.* ■ **S** je jich málo, oni jsou slabí

Staví° ho° to do jedné řady (s někým). (neutr) **0** ot, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊟ 4c neukon. – (s někým) – kles. *(Čl. vůči druhému v kritickém hodnocení, zařazení třetího, zvl. z hlediska jeho činů, názorů ap. s ohledem na čtvrtého, často nepříznivě, negativně vnímaného:) to ho intelektuálně, morálně n. filozoficky cejchuje, zařazuje do skupiny s někým (obv. nežádoucím); toto, tato stránka ap. ho činí velmi podobným někomu.* Takový tvrzení ho staví do jedný řady s fašistama, a to je pak každá diskuze těžká. ■ **S** to řadí ho k někomu, on patří k někomu tím Tím se staví na roveň s někým.

Ⓐ That puts him on a par with X., That makes him no better than X. Ⓝ Das stellt ihn auf eine Höhe mit … Ⓕ Ça le met au / sur le même rang / plan que X. Ⓡ ставить на одну доску с кем

Staví to do jedné řady (s něčím). *(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o třetím a jeho názoru na problém, jev ap., často nejasný, složitý, ve srovnání s jiným:) interpretuje, přirovnává to, ten problém jako podobný k jinému, někdy zjednodušeně n. neprávem.* ■ **S** on přirovnává to k něčemu

Kdo vybočuje z řady, má nápadné vady. *(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému, zvl. v reakci na jeho stížnost pro neoprávněnou kritiku mocného, nadřízeného třetího, obv. kvůli neortodoxnímu, odlišnému postoji, postupu druhého ap.:) pokud jsi mezi ostatními něčím nápadný, jiný, snadno si tě všimnou a můžeš se stát terčem kritiky, šikany, zesměšnění ap.* ■ **S** čl. nápadný je terčem kritiky ♦ Přísloví.

Řádu nemnoho, kde pánů mnoho. *(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému, druhým při hodnocení nastalé konfliktní, konkurenční mocenské situace, zvl. v chodu instituce ap.:) více vlivných n. mocných osobností chod organizace, projektu ap. navzájem paralyzuje a vytváří výsledný chaos, nejistotu, nejasnosti; těžko může fungovat útvar n. společnost řízená více lidmi s rozdílnými názory.* ■ **S** lidé konkurující si vyvolávají chaos ♦ Přísloví (Čelakovský).

Už je to hezká řádka let, co … *(Čl. zkušený a starší vůči druhému zvl. při začátku vyprávění o minulé události ap.:) to bylo, stalo se už dávno, před hodně lety, když …; před mnoha lety.* ■ **S** to stalo se dávno

Řeč byla dána člověku, aby skrýval své myšlenky. *(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému ironicky, sarkasticky zvl. o třetím a jeho projevu, výroku úmyslném n. neúmyslném, zvl. v kontrastu k potřebě slyšet jeho skutečný názor, někdy též jen o jeho nezávazném, povrchním žvanění ap.:) slovy zakrývá své skutečné myšlenky, názor a jeví se tak jako neupřímný; jeho slova, řeč mu neslouží k tomu, aby předvedl, že myslí a co si myslí.* ■ **S** on skrývá svůj názor za slova ♦ Z fr. *La parole a été donée à l'homme pour déguiser sa pensée*, Ch. M.

Talleyrand (1754–1838), ale podle Plutarcha už u prvních sofistů.

Vaše řeč budiž ano, ano, ne, ne, a co nad to je, od ďábla je.
(Čl. zkušený, zvl. starší a někdy ortodoxní, vůči nezkušeným druhým autoritativně v poučení a doporučení k jejich chování a postojům obecně n. v aktuální záležitosti ap.:) mluvte vždy jasně a jednoznačně, popř. stručně, a bez nežádoucích dvojsmyslností, popř. zbytečných okrajovostí, příkras; vyjádřete se srozumitelně a naprosto jasně! ■ **S** mluv jasně! ♦ Mt 5,37.

To je jasná řeč.
(Čl. vůči druhému spokojeně, pochvalně v reakci na jeho přímé vyjádření, popř. požadavek, někdy v kontrastu k předchozí nejasnosti třetího n. vlastní dosavadní neujasněnosti názoru ap.:) to je jednoznačné a plně srozumitelné; vyjádřil ses přesně a výstižně, a to se mi líbí; souhlasím s tvou formulací, slovy, jsou výstižná a jasná. Petr to konečně řekl za nás za všechny, a přesně. To je konečně j. řeč. ■ **S** to je jednoznačné, ty řekls to přesně

To je jiná řeč!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho znovu, lépe a vstřícněji formulovaný názor, rozumnější nabídku, popř. požadavek, zvl. při snaze o vzájemnou dohodu a v kontrastu k nepřijatelnosti předchozího názoru ap.:) to už je přijatelnější, přijatelné a můžeme o tom už diskutovat; pokud to už teď vidíš jinak, jsem ochotný se o tom bavit. No, dyžs přines tak pěkný vysvědčení, můžeme se teď bavit vo tvým novým kole. To je jiná řeč, než dyž nosíš pětky. ■ **S** to je přijatelné, to je lepší To je jiná písnička!

Ⓐ That's a different story. Ⓝ Das ist was anderes! Ⓕ ! C'est autre chose., C'est un autre discours. Ⓡ Это другое дело.

Je s ním řeč jako s kozou na ledě. n. **Je s ním řeč jako s kozou tanec.**
Komp je s ním řeč jak s kozou na ledě
(Čl. vůči druhému kriticky a posměšně o třetím a možnosti, výsledku jednání, dohody s ním ap., s odstínem jeho nevypočitatelnosti, nesystémovosti jeho myšlení ap.:) (uvažuje a) mluví zmateně, nerozumně a není možné se s ním domluvit; má názory, postoje, kvůli kterým s ním nejde mluvit vážně a rozumně, a stále odbíhá od tématu. ■ **S** on mluví zmateně, je těžké jednat s ním ♦ Též var. … *jako s kozou vo půlnoci.*

To je moudrá řeč.
(Čl. zvl. starší vůči mladšímu pochvalně n. souhlasně o výroku jeho n. třetího ve vzájemné diskuzi n. vůči druhým ap., obv. v kontrastu k předchozímu extrémnímu názoru:) to je rozumné, uvážlivé a prozíravé a líbí se mi to; máš svá slova promyšlená a je vidět, žes problém pochopil dobře a dokázal vše i vhodně formulovat. ■ **S** to je rozumné

To je řeč jako rozprávka.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) **Komp** to je řeč jako rozprávka
(Čl. vůči druhému v povzdechu nespokojeně a rozladěně, zvl. v reakci na třetího, obv. hloupého n. nekompetentního, a jeho postoje a jednání s ním ap., v kontrastu k potřebě dojít s ním k dohodě:) mluví nesmyslně a zmateně a bez logických argumentů se stále vrací zpět beze snahy hovor rozumně, dohodou ukončit; je zjevně neinformovaný a neví, co říká. Vysvětluju mu, že tak starý auto se dá už těžko pojistit, ale von pořád mele vo tom, jaká ta pojišťovna je, že mu nechce dát pojistku. To je řeč j. r. ■ **S** on mluví zmateně, on nerozumí tomu Je s ním řeč jak s kozou na ledě.

Ⓐ It has neither rhyme nor reason., (It doesn't make sense.) Ⓝ Das ist ein langes Gedöhns / Gequatsche. Ⓕ ! C'est comme si on parlait à un sourd. Ⓡ Это пустые разговоры (пустая болтовня).

S tebou je řeč jako rozprávka.
(Čl. frustrovaně a odmítavě v reakci na rozvleklý pokus dohodnout se se zmateným, chaotickým druhým, zvl. s ohledem na jeho nelogické argumenty n. jejich nedostatek nahrazovaný pouhým přáním ap.:) vůbec nevnímáš fakta a argumenty a není možné se s tebou vůbec rozumně domluvit; nic nechápeš a pořád dokola jen prosazuješ svůj požadavek, popř. názor, a náš rozhovor proto nelze nijak rozumně ukončit. Už popátý ti říkám, že nedostanu prémie, a ty pořád mluvíš vo novým kožichu. S tebou je řeč jako r. ■ **S** to je zbytečné, to je marné, on mluví zmateně

Řeč se stočila na jiné téma. *viz* Hovor přešel na jiné téma.

Je° s ním° těžká řeč.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky n. varovně o známém třetím a jeho obvyklém postoji k návrhům, alternativám v diskuzi ap. a navzdory argumentům prvního ap.:) je značně tvrdohlavý a je velmi ob-

tížné se s ním shodnout n. na něčem domluvit; nerespektuje argumenty druhých, nedá se přesvědčit a prosazuje vytrvale jen svou představu. Náš syn nechce chodit do školy a tvrdí, že mu bude maturita na nic, když chce přece vodject do Indie a stát se tam mnichem. Je s ním prostě t. řeč. ■ **S** on odmítá uposlechnout radu, on je tvrdohlavý S ním nic nepořídíš., To je, jako když mluvíš do dubu.

Ⓐ He refuses to see sense., You can't get through to him. Ⓝ Mit dem ist nicht gut Kirschen essen. Ⓕ ! C'est difficile de s'entendre / discuter avec lui. Ⓡ С ним каши не сваришь.

Řeč na váze měř, málokomu věř.
(Čl. zkušený, moudrý varovně n. v radě zvl. mladšímu druhému co do jeho chování vůči lidem obecně ap.:) dobře si rozmýšlej, co všechno, před kým a kdy chceš říct, a pak mluv přesně a jasně!; mluv opatrně a dávej si pozor na to, co říkáš! ■ **S** mluv s rozmyslem! ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je bez řeči / řečí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
1. *(Čl. vůči druhému v souhlasném komentáři k jeho názoru, návrhu, popř. rozhodnutí o nesporné, jasné záležitosti, věci ap.:) to je samozřejmé a není třeba o tom vlastně mluvit; plně s tím souhlasím a podporuju to.* **2.** *(Čl. zvl. starší s autoritou n. nadřízený nesmlouvavě vůči druhému, podřízenému a jeho někdy opačnému názoru, proti jeho nechuti ap. k souhlasu s úkolem, nutností něco vykonat ap.:) je to třeba udělat, a proto to musíš bez zbytečného diskutování udělat; prostě mlč a udělej to!* **2.** No to je bez řečí, že se má pomáhat starejm a nemocnejm lidem, ale platí to i na tebe. ■ **S** já souhlasím, to je samozřejmé, udělej to!, to je nutné Jinak to nejde., To je jasný.

Ⓐ 1. That goes without saying., 2. It goes without saying that …, You shouldn't need telling that … Ⓝ Das versteht sich von selbst. Ⓕ Cela va sans dire., Ça va de soi. Ⓡ Здесь и говорить нечего.

Co je to / tohle za řeč?
(Čl. nelibě n. pobouřeně vůči druhému v reakci na nevhodný, nepřípadný a nečekaně změněný postoj a výrok jeho n. třetího, popř. s odstínem jeho nedomyšlenosti, nejapnosti ap.:) překvapuješ mě a vůbec se mi to nelíbí; co tu říkáš, říká není dobré, je hloupé a vůbec s tím nesouhlasím. ■ **S** já nesouhlasím, to nelíbí se mu, to je nesmysl

To je moje řeč! n. **Moje řeč!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. nadšeně, důrazně a se zalíbením vůči druhému v reakci na výrok jeho n. třetího:) to se mi opravdu líbí, tos řekl opravdu dobře a cítím n. představuju si to právě tak; to je moc dobré, výstižné a plně, rozhodně s tím souhlasím. M. řeč! Proč pořád přemejšlet, vymejšlet a brát na něj ňáký vohledy! Dát mu přes hubu, to na něj platí! ■ **S** já myslím si to taky Jsem téhož mínění., Mluvíš mi z duše.

Ⓐ You can say that again! Ⓝ Sag ich ja / doch! Ⓕ ! Vous m'arrachez les mots de la bouche., ! J'allais le dire., ! Vous ne me le faites pas dire. Ⓡ Вот и я так говорю!

Byla o tom řeč.
(Čl. jako účastník n. pozorovatel vůči druhému, druhým v nezávazné, opatrné reakci na otázku po tématu proběhlé rozmluvy, jednání třetích, kterého se nemohl, nemohli osobně zúčastnit ap.:) toto téma se probíralo, diskutovalo; mluvilo, jednalo se o tom. ■ **S** oni mluvili o tom, my mluvili jsme o tom

Je° s ním° řeč.
(neutr – kol) **0** kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím v jeho hodnocení, zvl. z hlediska jeho možné dohody s ním, postoje k názorům, argumentům druhých ap.:) on je přístupný rozumným argumentům, názorům a dá se s ním dohodnout, popř. je vstřícný a ochotný k diskuzi; není nesnášenlivý n. autoritativní a je možné s ním normálně diskutovat, popř. bavit se, mluvit. Vo tý věci si promluv s Pavlem. Vypadá sice nabručeně, ale když se má něco vyřešit, je s ním docela řeč. ■ **S** on je přístupný, on je rozumný, on má pochopení Dá se s ním mluvit.

Ⓐ He's a man you can talk to., He's quite approachable. Ⓕ C'est quelqu'un avec qui on peut parler.

Dali sme řeč.
(Čl. vůči druhému neformálně o setkání se známým třetím a jejich rozmluvě, která byla přátelská, důvěrná, hlubší, zaměřená na určité téma, snažící se něco postihnout, popř. vyřešit:) důvěrně jsme si (o tom) pohovořili; neformálně a přátelsky jsme si popovídali o společných tématech. Včera sem byla u Jany, má problémy s mužem, a tak sme daly řeč. ■ **S** my mluvili jsme spolu

Není° mu° do řeči.
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému ve vysvětlujícím komentáři o známém třetím a jeho chování, zvl. kvůli nepříjemnému zážitku, tragédii, selhání, neúspěchu ap.:) je zamlklý, popř. smutný a v melancholické náladě a nejeví chuť n. ochotu mluvit, běžně se bavit, konverzovat ap. Už potřetí nesložil zkoušku z matematiky a na tom záleží i jeho stipendium. Nediv se, že mu n. do ř. ■ **S** on je nemluvný Mlčí jako zařezaný.
Ⓐ He hasn't got much to say for himself. Ⓝ Ihm war nicht zum Reden zumute. Ⓕ ! Il n'a pas envie de parler. Ⓡ Ему не до разговоров.

O jiném nebylo řeči. n. **Vo jiným řeč nebyla.**
(Čl. vůči druhému o rozmluvě dalších, zvl. kvůli přitažlivosti tématu, nedostatku času ap., též v reakci na zvědavou otázku druhého n. v kontrastu k jeho předpokladu, popř. požadavku:) mluvilo, popř. jednalo se tam jen o té jedné věci, tématu; dohodli jsme se jen na tomto a na ničem dalším. ■ **S** oni mluvili jen o tom, my jednali jsme jen o tom

Není° s ním° žádná řeč. n. **Není° s ním° (rozumná / pořádná / kloudná) řeč.**
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zklamaně n. rozladěně vůči druhému o třetím a svých pokusech komunikovat s ním, trvale n. momentálně:) není ochotný se mnou, nikým mluvit n. rozumně diskutovat a je velmi těžké, popř. nemožné se s ním na něčem dohodnout; nereaguje na žádný argument, nechce se o ničem bavit a nejde se s ním o ničem dohodnout. Domlouvala sem mu, ať si najde ňákou práci. Von se ale jen povaluje doma a nemá vo nic zájem. N. s ním ž. řeč. ■ **S** je těžké jednat s ním, on nechce mluvit o tom Je s ním řeč jak s kozou na ledě.
Ⓐ You (just) can't argue with him., He won't listen. Ⓝ Mit dem kann man nicht (vernünftig) reden. Ⓕ ! Il n'y a pas moyen de discuter (causer) avec lui. Ⓡ С ним говорить бесполезно.

Vo tom nemůže° bejt řeč. n. **O tom nemůže být ani řeči.**
(kol – neutr) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. rozhodně, autoritativně a nesouhlasně vůči druhému v reakci na jeho nepřijatelný názor, nápad, popř. ve vysvětlení, někdy omluvném, k pochybnosti druhého, zvl. v kontrastu k obecně jasné realitě, nutnosti n. své vlastní nezpochybnitelné představě, vůli ap.:) **1.** *to je tak jasné a samozřejmé, že o tom není třeba n. možné diskutovat, mluvit; to není vůbec možné;* **2.** *to jsi pochopil špatně, to vůbec není možné a já jsem to tak vůbec nemyslel.* **1.** Vo tom nemůže být ani řeči, že nedoděláš školu, chlapečku! ■ **S** to není možné, to je nutné, já nechci mluvit o tom dál Tím to hasne., To jinak nejde.
Ⓐ 1. (That's) (quite) out of the question., 2. There's no question of -ing. Ⓝ Davon kann keine Rede sein. Ⓕ Il n'est pas question d'en parler / discuter! Ⓡ 1. Об этом и говорить нечего., 2. Об этом не может быть и речи.

Aby řeč nestála. n. **To jen aby řeč nestála.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ve společnosti známých, obv. v reakci na náhlé ukončení zábavy, hovoru a nepříjemné ticho a neochotu, ostych lidí promluvit, zvl. jako úvod k improvizovanému vyprávění příhody ap. a ve snaze nezávazně zase rozproudit zábavu a hovor:) aby se nemlčelo a nebylo zbytečně ticho (tak já řeknu …); abych prozatím zaplnil to mlčení (tak řeknu …). Aby řeč n., povím vám, co se mi dnes ráno stalo. ■ **S** já chci říct něco Mezi námi děvčaty …, Podívejte se …
Ⓐ (By the way, …), (I was just thinking, …) Ⓝ Damit das Gespräch in Fluss kommt. Ⓕ (Pour poursuivre (la conversation) / continuer.) Ⓡ Лишь бы что-нибудь сказать.

To nestojí° za řeč. n. **Nestojí° to (celkem) za řeč / hovor.**
(kol – neutr) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému, někdy plaše, skromně n. rozpačitě, zvl. v reakci na jeho dík, někdy zdůrazněný, obv. za prokázanou drobnou pomoc, službu ap., někdy i ve snaze zdůraznit její nezajímavost, všednost n. běžnost ap. n. v reakci na projevenou starost o své malé zranění, nehodu, nepříjemnost:) to je tak nepodstatné, nedůležité, že o tom ani není třeba mluvit n. mi děkovat. A: Sousede, sem ti moc vděčnej za tvou velkou pomoc. – B: Ale prosim tě, to n. za řeč. ■ **S** to není důležité To nic není., Vo nic nejde., To je maličkost.
Ⓐ Don't mention it., It is / was nothing. Ⓝ Ist nicht der Rede wert. Ⓕ ! Cela / ça ne vaut (même) pas la peine d'en parler., ! Inutile d'en parler. Ⓡ Это пустяки / мелочи.

Nezapomeň svou řeč!
(Čl. varovně vůči druhému o jeho výroku, slibu, postoji z hlediska budoucí využitelnosti, zvl. po změně okolností n. jen v důsledku nevyhnutelného pře-

rušení jeho výkladu, sdělení ap.:) pamatuj si, cos říkal (a kdes přestal), abys mohl snadno navázat n. abys to také pak splnil, choval se podle svých slov (popř. a já ti připomenu, cos v téhle věci říkal, i když ti to nebude třeba příjemné). ■ **S** pamatuj si!

Přišla na to řeč. n. **Řeč přišla / se stočila na to (jak …).**
(Čl. vůči druhému v popisu nezávazné, volné rozmluvy, u které druhý nebyl, a jejího náhodného průběhu a volby, střídání tématu ap.:) v hovoru jsme se (chvilku) zaměřili i na tuto věc; také jsme se zběžně, nezávazně bavili o tom (jak). ■ **S** my mluvili jsme o tom

Kdo se za svůj jazyk / svou řeč stydí, hoden potupy všech lidí.
(Čl. zvl. starší a moudrý v kritice a poučení vůči druhému, druhým, obv. v reakci na jejich představu, že mají raději mluvit nějakým známým a široce srozumitelným jazykem n. že jejich mateřština je příliš prostá, neurozená ap.:) mluv vlastním jazykem!; používej svůj rodný jazyk a nestyď se za něj! ■ **S** nestyď se za svůj jazyk! ♦ Přísloví (Čelakovský); var. *řeč* je řidší.

Řeč se točila kolem něčeho.
(Čl. vůči druhému o rozhovoru a aspektech jeho tématu, zvl. závažného, složitého, atraktivního ap.:) mluvilo se, diskutovalo se o tom n. projednávalo se to z různých stran a delší dobu. ■ **S** oni mluvili o tom, my mluvili jsme o tom

Moje řeč! n. **To je moje / má řeč!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ve zvolání vůči druhému v souhlasné reakci, obv. emocionální, v nadšeném přitakání n. podpoře jeho názoru, výroku, obv. v širším okruhu lidí ap.:) naprosto s tím souhlasím, to je i můj názor; tak to cítím i já a vyjádřil, řekl bych to úplně stejně. A: Co kdybysme jeli vo vánocích na hory? – B: Moje řeč! ■ **S** já souhlasím, to líbí se mi To beru!, To je nápad!

Ⓐ I like it!, Great idea! Ⓝ Sag ich ja! Ⓕ ! Vous m'arrachez les mots de la bouche., ! J'allais le dire., ! Vous ne me le faites pas dire. Ⓡ Вот это по-моему!

Kolik řečí umíš / znáš, tolikrát jsi člověkem. *viz* Kolik jazyků znáš, tolikrát jsi člověkem.

To sou lechtivý řeči.
(Čl. vůči druhému v hodnotícím komentáři o výrocích třetího ap., zvl. s ohledem na narážky na tabuizovaná témata, obv. vzbuzující pobavenost, uvolňující afmosféru ap.:) to je hovor, výroky, poznámky ap. erotické povahy, týkající se přímo či nepřímo sexu. ■ **S** to má povahu erotickou

Řeči se mluvěj / řeč se mluví (a pivo teče / se pije).
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v konejšivém, zlehčujícím komentáři vůči znepokojenému druhému v reakci na vážně znějící výrok třetího v běžném hovoru, nevážné situaci ap., zvl. ve snaze o jeho uklidnění ap.:) člověk občas řekne (bez přemýšlení, v rozčilení, v povznesené náladě, žertovné situaci ap.) něco naznačující vážné důsledky pro jiného, ale nemyslí to tak vážně; to jsou jen nezávazné hospodské tlachy. A: Kristepane, co si mám myslet vo těch jeho včerejších slovech? – B: Neber to vážně. Řeči se mluvěj a pivo se pije. Však von to tak nemyslel. ■ **S** čl. řekne věc hrozivou i nechtěně, čl. mluví nezávazně u piva, to není míněno vážně Lidi toho napovídají, Pivo se pije a řeči se vedou. ♦ Přísloví (Čelakovský); též říd. var. … *a chléb se jí.*

Ⓐ It's just so much hot air., (People don't necessarily mean what they say (especially when they've been drinking).) Ⓝ Ist doch alles leeres Gerede. Ⓕ ! Ce sont des paroles / racontars d'ivrogne., ! Ce ne sont que des ragots., ! Ce sont des discussions de café du commerce. Ⓡ Это пустая болтовня.

To sou / jsou (jen) planý / plané řeči.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému zvl. v reakci na jeho neklid, obavu z výhrůžky ze strany třetího ap.:) nevěř tomu n. neboj se toho, to není reálné! ■ **S** to není míněno vážně, nevěř tomu!, neboj se!

Moc / mnoho řečí a skutek utek. n. **To je mnoho řečí a málo skutku / práce.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *skutek*
(Čl. starší, popř. pracovitý a pilný vůči druhému kriticky o pomalém, popř. líném, nesoustavném třetím a jeho vyhýbavém přístupu k práci a oblibě o ní a svých zásluhách mluvit, slibovat, obv. trvale, též přímo vůči druhému ap.:) věci, úkol, potřebu něco udělat zbytečně moc komentuje, rozebírá, popř. slibuje a nakonec to neudělá; místo aby to rovnou udělal, jenom mluví a planě o tom diskutuje. Ten se něco nasliboval, že nám s tím pomůže. Teď už jsem ho neviděl dva týdny. Moc řečí a s. utek. Tak to jako obvykle uděláme sami. ■ **S** on mluví moc, on nedělá nic ♦ Přísloví (Čelakovský), tam ale verze *Na hubu mnohého dost, ale skutek utek*, srov. lat. *Pauca loquaris, plurima*

fac, málo mluv, hodně se čiň, běžné a v různých podobách už v antice, např. P. C. Tacitus (asi 55–116), který však zdůrazňoval potřebu dělat a nemluvit o sobě.

Ⓐ He's all talk and no action. Ⓝ Viel Gerede und nichts dahinter. Ⓕ ! Il y a loin de la parole aux actes., ! Ce ne sont que de belles paroles., ! Il y a loin de la coupe aux lèvres. Ⓡ Много слов и мало дела (а дела не видно).

To budou (zas) řeči!
(Čl. zkušený vůči druhému v povzdechu nad nadcházející situací, kdy třetí budou nepříjemně n. kriticky, nespokojeně reagovat na jeho rozhodnutí, krok ap., popř. ho pomlouvat, šířit nepravdy ap.:) to bude (zase) krajně nepříjemné poslouchat všechny ty jejich projevy odporu, výmluvy, popř. pomluvy, výmysly ap.; budou reagovat velmi nepříznivě a slovně útočit. Rozhod sem se zkrátit polední přestávku a už vidim, jaký budou ty reakce. To budou zas řeči. ■ **S** oni reagují mnohomluvně a negativně

To sou° (jenom / jen takový) řeči / řečičky.
(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému lhostejně, odmítavě, popř. i poněkud podrážděně v reakci na neupřímný, nevážně míněný výrok, slib jeho n. třetího, zvl. řečený ve snaze uklidnit, uchlácholit prvního v jeho nepříjemné situaci:) to jsou jen hezká slova, ale vážně a upřímně míněna nejsou a nic neznamenají a nijak nepomůžou. A: Nic si z toho nedělej, že ses nedostal na vysokou školu, příště to vyjde. – B: To sou jenom takový ř., abys mě uklidnil. ■ **S** to není míněno vážně, já nevěřím tomu To si vykládej někomu jinýmu!, To sou pohádky!

Ⓐ It's all very well for you to talk!, You're just trying to cheer me up. Ⓝ Das sind nur Redensarten. Ⓕ Ce ne sont que des bobards / boniments. Ⓡ Это пустая болтовня.

To je ňákejch / nějakejch / nějakých řečí!
(Čl. zvl. s autoritou nelibě, popř. iritovaně obv. vůči třetímu n. druhému v odmítavém komentáři na nesouhlasné, nevhodné výroky třetího n. druhého v jejich negativní reakci na příkaz prvního, nutnost něco udělat a dlouhé, popř. drzé vysvětlování jejich odmítání, výmluvy ap.:) máte k této věci nemístné komentáře, a to se mi vůbec nelíbí; nepřehánějte ty své reakce, je to stejně zbytečné. ■ **S** vy mluvíte moc a zbytečně

To je pořád řečí! n. **To je řečí pro něco!**
(Čl. zvl. vůči druhému n. v obv. defenzivním komentáři vůči třetímu nabručeně, rozladěně n. naštvaně v odpovědi na opakované nepříjemné výtky, někdy přehnané n. subjektivní, n. kritické výčitky, že první něco dělá špatně n. to slíbil udělat a neudělal to ap.:) pořád mi to připomínáš, o tom mluvíš a mě to rozčiluje; máš pořád stejné nepříjemné, kritické poznámky n. výtky (ale já reagovat nebudu); ty své řeči, kritiku trochu přeháníš. To je řečí pro pár skleniček! Dyť už du! ■ **S** ty přeháníš

Dou / jdou vo / o tom (všelijaký) řeči.
(Čl. vůči druhému, druhým v informaci o úvahách, názorech a hodnocení projektu, snahy, plánu ap. ze strany více lidí, zvl. projektu ap. nevyjasněného, složitého, utajovaného ap.:) lidé se domýšlejí různé možné podrobnosti a mají na to různé názory; nic není přesně známo, a i když se o tom mluví, kolují i zjevně mnohé nepravdy, nepřesnosti a polopravdy; neví se, jak to přesně je, a říká se o tom ledacos, ne však vždy pozitivního. Rád bych věděl, co si vo tom mám vlastně myslet. Dou vo tom všelijaký řeči, tak jak se pak v tom má jeden vyznat? ■ **S** lidé říkají, lidé mají názory různé, lidé domýšlejí se

Máš moc řečí! n. **Máš moc řečí (a …).** *viz* Moc mluvíš a málo píšeš domů!

Mohly by bejt / být řeči.
(Čl. upozorňující, varující druhého, druhé před jejich chutí, snahou něco udělat, říct, oznámit ap., zvl. z obavy z možné negativní reakce okolí ap.:) lidé, druzí by se mohli začít něco (neprávem) domýšlet a senzacechtivě o tom mluvit, klepat; mohli by nás kvůli té věci pomlouvat (a tak bude lepší, když to neuděláme, neřekneme ap.). Nechoď se mnou až k nám domů. Víš, co tu bydlí za lidi. M. by bejt zas řeči. ■ **S** lidé domýšlejí se, oni pomluvili by nás

Nech těch řečí! *viz* Nech těch keců!

Nech si ty řeči!
(Čl. vůči druhému v podrážděné a rezolutně odmítavé a obv. prudké reakci na jeho hloupé, nevhodné rady, komentáře, výroky, někdy myšlené jako provokace, drzé dráždění ap.:) přestaň a neprovokuj mě těmi svými řečmi!; zmlkni, nech mě být a neurážej mě! Nebudu ty tvý pomluvy vo svý kamarádce poslouchat. Hele, nech si ty řeči, nebo to nedopadne dobře! ■ **S** přestaň!, mlč!

Nenadělá (kolem toho) moc řečí.
(Čl. informovaný vůči druhému v popisu, charakteristice třetího a jeho povahy a úsporného projevu, popř. i chování a postoje k nutnosti ap., obecně n. s ohledem na jednu záležitost, zvl. v kontrastu

k chování jiných:) je málomluvný a některé věci nekomentuje (protože mu připadají jasné a prostě je vykoná); je velmi věcný a skromný a nerad zbytečně mluví n. nechce na sebe upozorňovat. Stará se vo nemocnou maminku, ale považuje to za samozřejmost a n. k. toho moc řečí. Většina lidí to vůbec neví. ■ **S** on mluví málo, on chová se věcně

Za ty řeči to nestojí. n. **Nestojí to za ty řeči.** *(Čl. vůči druhému v nesouhlasné reakci s jeho dobře míněnou činností, rozumnými kroky, nepochopenými zvl. z hlediska senzacechtivé, pomlouvačné reakce okolí, jiných ap.:) nestojí za to se tomu věnovat n. to dál dělat, lidé budou kvůli tomu jen pomlouvat a klepat; kvůli hloupým a nepřejícným slovům, pomluvám lidí to nemá cenu dělat.* ■ **S** lidé domýšlejí se, oni pomluvili by nás

A bez řečí!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 2. slova) n. 7a
(Čl. autoritativní v dodatku k původnímu příkazu vůči druhému, zvl. rodič vůči dítěti ap., obv. v očekávání výmluvy, verbálního odporu k nepopulárnímu, nepřitažlivému úkolu ap.:) (udělej, co ti říkám a) nechci od tebe slyšet jakoukoliv výmluvu či protest; prostě to bez jakýchkoliv poznámek udělej!; mlč! Pořádně si ukliď ten chlívek v pokoji! A bez řečí, nechci slyšet ani slovo! ■ **S** mlč! Bez poznámek!, Drž hubu!
Ⓐ Not a word now!, Jump to it! Ⓝ Ohne Widerworte! Ⓕ Sans commentaires!, ! Tais-toi!, Taisez-vous! Ⓡ И никаких (разговоров / возражений).

Jakýpak / jaképak řeči!
(Čl. rezolutně vůči druhému, druhým a proti námitce, odporu k jednoznačné nutnosti, potřebě n. vhodnosti něco v dané situaci udělat ap.:) je naprosto nevhodné, zbytečné to komentovat n. něco namítat, prostě se to udělá!; radši to nekomentujte a rovnou jen udělejte, udělejme, byla by to ztráta času! J. řeči! Seberem se a dem do hospody, všichni! To se přece musí oslavit, nebo ty snad nechceš? ■ **S** mlč!, nemluv ale jednej!

Na svatého / svatýho Řehoře (ledy plují / led pluje do moře), líný / línej sedlák, který / kerej neoře / nevoře. n. **Na svatého Řehoře čáp letí přes moře, žába hubu otevře, líný sedlák, který neoře.**
(Čl. zvl. starší a z venkova, sedlák ap. v komentáři n. radě vůči druhým o období kolem 13. března na svátek sv. Řehoře z hlediska příhodných změn počasí a podmínek pro zemědělské práce:) v půli března je sníh a led z polí už pryč a dobrý zemědělec by měl začít orat svá pole. ■ **S** počasí v březnu vyžaduje orání ♦ Pranostika (Čelakovský).

Tím řeka není horší, že z ní pijí psi.
(Čl. moudrý, zkušený upozorňující, poučující druhého ve snaze zmírnit jeho negativní a bezdůvodné stanovisko, nechuť, popř. odpor k určité činnosti, situaci, aktivitě n. věci ap., zvl. s ohledem na pouhý dojem, falešnou asociaci:) to, ta věc, činnost ap. nejsou zavrženíhodné jen proto, že se jim věnuje taky nepříjemný, nemilý, odporný člověk; neodsuzuj to, co je samo o sobě dobré a co neztrácí svou kvalitu, správnost, protože se jí zabývá špatný, pochybný člověk! ■ **S** neodsuzuj neprávem!, čl. odsuzuje věc celou pro jeden nedostatek ♦ Přísloví (Čelakovský).

Všechny řeky tečou / jdou do moře (avšak moře se nepřeplňuje).
(Čl. moudrý, zkušený a obv. starší vůči druhému poučující n. uklidňující ho, zvl. v reakci na jeho zmatek, nemístné zoufalství nad nečekaným, nepříznivým vývojem ap.:) základní lidské zkušenosti a zážitky se stále opakují, mají stejný průběh a nakonec i stejné vyústění, a tak to bude i teď; je vhodné a nutné se v životě smířit s neodvratností, neměnností životních faktů a poučit se z nich. ■ **S** život probíhá stále stejně ♦ Kaz 1,7.

Nevstoupíš dvakrát do stejné / téže řeky.
(Čl. starší a moudrý vůči druhému v poučení, zvl. proti jeho touze prožít něco za stejných okolností a se stejným výsledkem, např. osobní vztah k třetímu ap.:) tutéž věc nelze prožít znovu úplně stejně a mít stejné zážitky a zkušenosti, protože život se mezitím změnil; není dobré, je marné se dvakrát pokoušet o opakování toho, co se už kdysi nevydařilo. ■ **S** život je proměnlivý ♦ Výrok připisovaný řeckému Herakleitovi (asi 540–480 př. n. l.), známý zvl. přes lat. *In idem flumen bis descendimus et non descendimus, do stejné řeky dvakrát vstoupíme i nevstoupíme*, Seneca ml. (4 př. n. l. – 65 n. l.), *Listy Luciliovi, 58,23.*

řeknout *viz* říct

Devatero řemesel, desátá bída. n. **Deváté řemeslo, desátá žebrota.**
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému, druhým v trpkém komentáři a poučení zvl. o jen relativní výhodě lidí příliš šikovných a všestranných, ale taky těkavých, a jejich úspěchu v životě ap.:) člověk, který umí vykonávat různé práce a rozumí více věcem, má oproti jednostranným druhým ve skutečnosti nevýhodu, protože se nemůže n. nechce

specializovat a vyniknout, a nemá tak v životě velký úspěch; člověk, který umí hodně, je roztěkaný a přebíhavý a může vlastně trpět bídou, chudobou. ■ **S** čl. mnohostranný je těkavý a nemá úspěch ♦ Přísloví (Čelakovský), 2. var. je řídká.

Řemeslo má zlatý / zlaté dno.
(Čl. zkušený vůči druhému v obhajobě a doporučení znalosti odbornosti, profese, existence výhodné specializace n. stále ještě i manuálního řemesla z hlediska uplatnění v životě a výdělku ap.:) řemeslník, odborník si vydělá dost peněz, a je proto výhodné jím být; profesionál, řemeslník ap. mají možnost si vydělat dobré peníze. ■ **S** odborník vydělává peněz hodně ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nejsme hodni rozvázat řemínků na obuvi jeho.
(Čl. ponížen, pokorně vůči druhému o vznešeném třetím, zvl. s ohledem na jeho vysokou mravnost, autoritu, schopnosti ap.:) je mnohem lepší a ve všem nás převyšuje a my nejsme pro něj hodni, schopni nic, ani maličkost udělat, vykonat tak, abychom prospěli. ■ **S** on je vznešený ♦ Srov. Mk 1,7; ozývá se tu obraz starého všemocného, vznešeného a moudrého vládce a úcty prostých lidí a nemožnosti se mu přiblížit i předpokládané ochoty mu sloužit.

Moh by (si) tam řepu sázet.
(Čl. vůči druhému ironicky a s odporem o třetím a stavu jeho čistoty, zvl. v různých záhybech těla, méně přístupných místech ap.:) je (tam) velmi špinavý a vypadá zanedbaně; má tam všude odpornou špínu. ■ **S** on je špinavý

Hledí / kouká do řepy a vidí do mrkve.
(Čl. vůči druhému posměšně n. žertovně o třetím, obecně n. zvl. při jeho přehlédnutí něčeho:) šilhá, a nevidí tedy vždy vše před sebou. ■ **S** on šilhá

Polib mi řiť! *viz* Polib mi prdel!

Řiť se mu stahuje. *viz* Svírá se mu zadek.

Než bys řek švec …
Komp udělat něco (dřív) než bys / by řek švec *(Čl. vůči druhému v obv. pochvalném, překvapeném, popř. zdůrazňujícím komentáři k průběhu věci, události, činnosti třetího ap.:) stačil krátký okamžik, chvilka (a stalo se to, udělal to ap.); velmi rychle, v okamžiku.* Je rychlá jako vítr. Než bys řek švec, byla z obchodu zpátky i s mlíkem. ■ **S** rychle, on udělal to v okamžiku ♦ Vlastní obsahovou větu uvádí n. i po ní následuje.

Řekni mi, co čteš, a já ti řeknu, jaký / jakej jsi / si.
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému obv. v poučení pro něj n. o třetím a souvislosti mezi jeho orientací a zdrojem informací v knihách majících na něj vliv ap.:) člověk je intelektuálně utvářen mj. i svou četbou, a naopak jeho záliby, sklony a názory, které projevuje, se zpětně odrážejí i ve výběru této četby; dá se zjistit, odhadnout, jaké máš zájmy a názory, podle knih, které čteš. ■ **S** čl. je utvářen svou četbou

Cokoliv řeknete, může být použito proti vám.
(Čl. zvl. v úřední funkci, právník, soudce, policista ap. vůči druhému v upozornění a varování při zatýkání, u výslechu ap., obv. z hlediska možného pozdějšího nepříznivého výkladu:) všechna vaše slova, výroky si dobře rozmyslete, protože se dají určitou interpretací obrátit proti vám, a tak vás poškodit; dávejte si pozor na to, co říkáte, může to být nebezpečné. (Při zatýkání osoby:) Upozornil jsem vás na vaše práva a c. od této chvíle ř., může být p. proti vám. ■ **S** mluv s rozmyslem! ♦ Formulace je tradovaná hlavně z populární literatury.

Dyž / když řekneš á, musíš říct i bé. n. **Kdo řekne á, musí říct i bé.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Čl. vůči druhému obv. v podrážděné, vyčítavé n. zvědavé reakci na jeho nejasná slova, neúplný výrok, náznak, zvl. ve snaze získat od něj úplnou informaci n. přimět ho k důslednému rozvinutí, pokračování počáteční myšlenky ap.:) když něco zčásti řekneš, oznámíš n. naznačíš, měl bys to dopovědět, říct všechno (zvl. aby bylo možné porozumět tomu, co chceš říct); naznačený, napovězený začátek představy, myšlenky logicky nutí k navázání, pokračování a vyvození důsledků.* Tak to teda ne! Moc napínáš naši zvědavost, kamaráde! Dyž řekneš á, m. ř. i bé. ■ **S** dopověz to!, čl. musí pokračovat důsledně v myšlence Dopověz to, když jsi to nakousnul.

Ⓐ You can't stop there (and leave us in suspense)., Now you've started, you've got to finish. Ⓝ Wer a sagt, muss auch b sagen. Ⓕ ! Tu en as trop dit, ou pas assez. Ⓡ Сказав «а», нужно сказать и «б».

Co řekne, to sedí.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému o třetím a jeho schopnosti formulovat a popsat situaci, osobu n. její jednání ap., obv. z hlediska nepříjemných, negativních aspektů:) dovede velmi výstižně, trefně n. precizně, popř. i vtipně to vyjádřit,

popsat; umí adekvátně vystihnout podstatu věci a jeho vyjádření je bystré a vhodné. ■ **S** on mluví trefně

Řekni mi, s kým se stýkáš / kamarádíš, a já ti řeknu, jakej seš / jakej si / jaký jsi.
(Čl. zkušený vůči druhému o něm n. obecně o třetím a souvislosti jeho osobních styků a jeho postojů, názorů ap.:) člověk je ve svých zkušenostech a intelektuální orientaci utvářen mj. i svou společností, přáteli, známými a stykem s nimi a naopak tato jeho orientace ho i zpětně vede k takové jejich volbě; podle přátel a lidí obklopujících někoho se dá zjistit, odhadnout, jaké záliby, sklony, názory ap. má. ■ **S** čl. je ovlivněný společností svou

To se snadnějc / snáz řekne, než udělá.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému s povzdechem bezradně, popř. ukřivděně a dotčeně v reakci na jeho v zásadě dobrou radu, doporučení, zvl. v kontrastu ke konkrétní situaci ap.:) to je velmi těžké a těžko uskutečnitelné; snadno se radí, doporučuje, kritizuje, pokud to člověk nemusí sám v konkrétních podmínkách uskutečnit; uskutečnění záměru je mnohem složitější, těžší než představa a doporučení. A: Myslím, že bys už měl svý ženě říct, že máš Martu, a nechat se s ní rozvést. – B: To se s. ř., než u. ■ **S** radit je snadnější než to udělat Nikdo nerozdává nic tak ochotně jako rady.

Ⓐ That's easier said than done. Ⓝ Das ist leichter gesagt als getan. Ⓕ Ça va plus vite / c'est plus facile à dire qu'à faire., ! C'est facile à dire. Ⓡ Проще сказать, чем сделать.

Řekni to dál!
(Čl. vůči druhému ze skupiny, např. ve škole, zaměstnání ap. o obecně důležité informaci pro všechny, zvl. oficiálně nezvěřejněné ap.:) řekni to dalšímu, a ten ať to předá zase dál!; rozšiřuj tu informaci, aby se o tom dověděli všichni! Zejtra se píše test z dějáku, řekni to dál. ■ **S** řekni to ostatním!

To se snadno / lehko řekne (ale těžko udělá).
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému uvážlivě a odmítavě, popř. vyčítavě v reakci na jeho dobře znějící radu, jednoduché doporučení, zvl. s ohledem na okolnosti:) to je příliš zjednodušený a nerealistický názor, pohled zvnějšku; hodnotíš, radíš, doporučuješ řešení bez ohledu na skutečnou situaci, závažné okolnosti a vlivy; tvůj názor je naivní, příliš zjednodušující, a proto nepřijatelný. A: Já bych se na jeho místě už dávno rozhodla. – B: To se l. ř. My ale nevíme, jak to tehdy přesně bylo. ■ **S** ty nemluvíš realisticky, radit je snadnější než to udělat Tobě se to mluví! ♦ Dodatek v závorce je řidší.

Ⓐ (*zdůrazněné you*) It's all very well for you to say that., That's easier said than done. Ⓝ Das ist leichter gesagt als getan. Ⓕ C'est plus facile à dire qu'à faire. Ⓡ Легко сказать (но трудно сделать).

Tobě se to (lehko) řekne. *viz* Tobě se to lehko mluví.

Co tomu řeknou (tam) nahoře?
(Čl. vůči druhému, druhým v reakci na návrh, úmysl něco udělat n. provedený čin a v nejistotě, obavách z reakce nadřízených, potíží ap.:) jaká bude reakce šéfů, nadřízených a jak se jim to bude líbit?; schválí to vedoucí? ■ **S** jak přijmou to?

Řeknu / povím (ti) to rovnou … n. **Řekněme to rovnou …**
(Čl. vůči druhému, druhým, někdy níže postaveným a nezasvěceným do problému, zvl. před sdělením nepříjemné skutečnosti, nedobré změny, v kontrastu k obvyklému zatajování n. jen naznačování:) řeknu, oznámím n. prozradím (ti) to hned, bez oklik, dlouhého úvodu a zakrývání (že je to nepříznivé) … ■ **S** já řeknu to

Těžko říct. n. **To je těžko říct.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zdrženlivě, neochotně n. opatrně a z nedostatku informací vůči druhému v reakci na jeho otázku na názor týkající se nejasného n. sporného problému, popř. budoucího vývoje ap.:) nemůžu, neumím n. nechci se k tomu jednoznačně vyjádřit; nevím, co si mám myslet, a je těžké to hodnotit; je to nejasné n. nejisté a nelze tu mít názor. Nechci nijak hodnotit, co říkal. Těžko říct, jak to přesně myslel. ■ **S** já nevím, to je nejasné, to je nejisté To je otázka., To se moc ptáš.

Ⓐ (It's) hard to say. Ⓝ Schwer zu sagen. Ⓕ Difficile à dire. Ⓡ Трудно сказать.

Už sem řek°!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. s autoritou, rodič vůči druhému, dítěti ap. rozhodně n. přísně v odmítavé reakci na jeho žádost a v potvrzení svého předchozího rozhodnutí, příkazu ap., popř. rozčileně v hádce ve snaze dodat svým předcházejícím slovům důraz a naznačit neochotu připustit názor jiný ap.:) už jsem své rozhodnutí, stanovisko řekl a nebudu ho měnit!;

vyjádřil jsem se dost jasně a nebudu to opakovat nebo měnit; mé rozhodnutí platí, i když se ti nelíbí. Nesnaž se mě přemlouvat, dnes večer nikam nejdeš. Už sem řek! ■ **S** já trvám na svém rozhodnutí Domluvil jsem!, Jakýpak ale! ♦ Lze užít jen ještě v ženském rodě.

Ⓐ I meant what I said (and that's that)! Ⓝ Das war mein letztes Wort! Ⓕ Je l'ai déjà dit!, J'ai déjà dit que … Ⓡ Я кому сказал!

Jak už sem / jsem řek / řekl …
(Čl. obv. vůči druhým, druhému při své delší řeči, přednášce, argumentaci ap. a jako signál opakování n. potvrzení svého už dříve vysloveného stanoviska, názoru, zvl. při připomínce n. vysvětlování odmítnutí požadavku, prosby, názoru druhého ap.:) připomínám, že jsme už dříve, před chvílí o tom mluvili; o tom jsem už mluvil, se vyjádřil jasně a nechci se opakovat. Jak už jsem řekl, nedá se pro vás v této věci bohužel vůbec nic udělat. ■ **S** já připomínám, já říkal jsem to, já trvám na svém rozhodnutí

Všechno už bylo řečeno – ale ne všemi.
(Čl. obv. ironicky, potměšile v komentáři vůči druhému a jeho jistotě, nepochybování ap.:) ano, to všechno je známé a už mnohokrát (některými lidmi) opakované, ale všichni ten názor nesdílejí. ■ **S** všichni nemyslejí si to ♦ S. J. Lec (1909–1966), z jeho aforismů.

Abych tak řek / řekl …
(Čl. vůči druhému diplomaticky, opatrně n. ohleduplně, rozpačitě před vyslovením nepříjemné pravdy, skutečnosti ap.:) nezlobte se, že to vyjádřím takto; řeknu to nejlépe takto: …; dá se to říct tak, že … Máte miliónový dluhy a zkrachoval ste. To je pro vás, abych tak řek, poněkud nepříjemná situace, že? ■ **S** já řeknu to, já chci říct něco, já říkám to nerad

To ti ale řeknu / povím … n. **Ale to ti řeknu / povím …**
(Čl. vůči blízkému druhému ve snaze se s ním důvěrně podělit o velký dojem, překvapení z toho, co se událo, co někdo udělal, obv. pozitivního, a ujistit se o svých názorech na něj ap.:) uznávám, musím přiznat (že …); jsem pod dojmem z toho a musím ho zdůraznit. To ti ale řeknu, to jsem nečekal, že by něco takovýho udělal! Je to krásný gesto. ■ **S** já uznávám

Co bys řek° (něčemu)? n. **Co bys tomu řek°?**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (něčemu) – kles.
(Čl. vůči blízkému druhému v přátelském, vstřícném návrhu obv. něčeho příjemného, lákavého a často překvapivého ap.:) chci ti navrhnout (něco příjemného); líbilo by se ti udělat něco, např. sníst něco, jet někam ap., což právě navrhuju? Co bys řek v létě dovolený u moře? Někde třeba na Krétě? ■ **S** já navrhuju A co takhle …?, … dejme tomu … ♦ Lze užít i v ženském rodě a pl, místo *něčemu* se užívá vlastní návrh (substantivum).

Ⓐ What would / do you say to sth / that? Ⓝ Was würdest du dazu sagen … Ⓕ Qu'est ce que tu dirais / penserais de …, Que dirais / penserais-tu de … Ⓡ А как насчёт чего …

Jak se to řekne (italsky)? n. **Jak se to řekne?**
(Čl. vůči informovanému, poučenému druhému v situaci, kdy potřebuje znát cizojazyčný ekvivalent českého výrazu, slova n. prostě jen správný výraz:) jaké slovo, výraz mají v daném cizím jazyce stejný význam?; co tomu odpovídá v (daném jazyce)?; jaký je (pro to) správný výraz, název? Potřebujeme se dostat na nádraží. Podívej se do slovníku, jak se to řekne španělsky. ■ **S** jaký je ekvivalent k … ?

Jak bych to řek / řekl …
(Čl. vůči druhému, druhým nejistě a váhavě v nutnosti se vyjádřit a situaci, kdy hledá vhodná, přesná slova, popř. v obavě z jejich nesprávného pochopení druhými n. z příliš otevřeného, upřímného vyjádření ap.:) rád bych to řekl vhodně a nechci, aby má slova byla špatně pochopena, aby se někdo urazil; nedovedu nalézt vhodná slova (a tak to řeknu aspoň takto) … Mám na to trochu jiný názor. No, jak bych to řek …, prostě si myslím, že se šéf plete. ■ **S** já řeknu to

Jak bych ti to řek …
(Čl. v rozpacích vůči druhému a ve snaze mu ohleduplně sdělit obv. pro něj něco nepříjemného, též při omluvě ap.:) nevím, jak to nejvhodněji říct, protože nechci, aby ses urazil, rozzlobil …; mám strach, že se nevyjádřím dobře a že to nepochopíš … Jak bych ti to řek … my už sme s tebou ani nepočítali, když byl tak dlouho nemocnej. ■ **S** já řeknu to, já říkám to nerad

Jak už / již bylo řečeno … *viz* Jak již (bylo) vzpomenuto, …

Já ti / vám něco řeknu … *viz* Tak já ti něco povím!

Jedno ti (teda / tedy) řeknu …
(Čl. vůči druhému ve snaze sdělit mu svůj názor, zvl. v kontrastu k předchozímu n. celkovému mlčení a zdrženlivosti ap.:) chci ti otevřeně říct aspoň to, že …; chci, abys věděl, co si aspoň o tomto

myslím; nemůžu už mlčet a musím ti říct … Jedno ti teda řeknu … to, cos s tím stromem udělal, mě dost nemile překvapilo. ■ **S** já řeknu to

Jen říct (a máš to mít). *viz* Stačí říct!

Eště / ještě řekni, že …
(Čl. nesouhlasně, pobouřeně a ukřivděně vůči blízkému druhému, kolegovi, manželovi ap. ve snaze předem se bránit, ohradit proti vystupňování nepravdivosti, nespravedlivosti slov druhého, často v nadcházející n. už probíhající hádce, scéně ap.:) rozzlobil, urazil bys mě, kdybys ještě navíc řekl, že …; bylo by to ještě horší, kdybys řekl, že … E. ř., že ti s ničím doma nepomůžu, když už mi nadáváš kvůli zaměstnání! ■ **S** to není správné, ty jsi nespravedlivý ke mně

Kdo by to (do něj°) (byl) řek!
(kol; obdiv) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým v překvapené, udivené, popř. potěšené reakci na třetího a jeho čin, výkon, nečekanou událost, spíš pozitivní ap.:) to jsem (ani nikdo jiný) nečekal, nepředpokládal a jsem tím, jím velmi překvapený; to je mimořádné a já to velmi hodnotím. Takovej pitomej pes. Kdo by to byl do něj řek, že trefí z takový dálky sám domů. ■ **S** já hodnotím to velmi, to je mimořádné Všechna čest!, To je kanón!

Ⓐ Who would have thought it!, Who would have thought he had it in him! Ⓝ Wer hätte das von ihm gedacht! Ⓕ Qui aurait dit cela de lui! Ⓡ Кто бы мог подумать!

Kdo ti (to) řek, že …?
(Čl. odmítavě v iritovaném zvolání vůči druhému a jeho zdroji informace ap.:) to vůbec není pravda, člověk, který ti tohle řekl, není věrohodný; který lhář si tohle vymyslel? Kdo ti řek, že se budu ženit? Ty taky každýmu hned všechno věříš. ■ **S** to není pravda

Řekni něco!
(Čl. vůči mlčenlivému, pasivnímu druhému ve výzvě k jeho vyjádření se ke sporné věci, problému ap., zvl. ve snaze získat pro sebe jeho zastání, podporu n. ho přimět vyjádřit jeho nesouhlas, nárok na získání výhody ap.:) vyjádři se taky k tomu jasně a rozhodně a řekni svůj názor n. požadavek!; nenech si to líbit a ozvi se! A: Tak Novákovi, teď se budete muset uskrovnit. – B: To v žádným případě! My s tím nesouhlasíme. Tak, Franto, řekni něco! ■ **S** řekni to rozhodně!

No řekni!
(Čl. vůči druhému ve snaze ujistit se o jeho stejném názoru na určitou věc n. třetího ap.:) myslíš si to taky?; souhlasíš se mnou přece, ne? A: Von podle mě patří do blázince. No řekni. – B: No, normální asi nebude … ■ **S** je to tak?

Vono se řekne …, ale …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči druhému někdy trochu ukřivděně, s pocitem nepochopení a v odmítnutí názoru, výčitek, popř. i posměchu třetích, že něco neumí, nedokázal, nedělá ap., a s poukazem na nemožnost n. obtížnost to udělat, nepřijatelné důsledky n. podmínky ap.:) je snadné o věcech jen mluvit, radit ap., ale vykonat je pak je těžké n. nemožné; ty dobře znějící rady jsou nereálné. Vono se ř. mít děti, ale ty starosti., Vono se ř. jezdi do práce autem, dyž bydlíš tak daleko, ale kde mám na něj vzít? ■ **S** radit je snadnější než to udělat To se snadno řekne.

Ⓐ It's easy to say …, but …, It is easier said than done. Ⓝ Es heißt (doch) immer … aber … Ⓕ ! (C'est) facile à dire, mais …, ! Cela est vite dit, mais …, On dira que …, mais … Ⓡ Легко сказать . . . , но . . .

Řekněte sám …
(Čl. vůči vzdálenějšímu druhému v diskuzi a ve snaze získat, slyšet jeho předpokládaný souhlasný, podpůrný n. sympatický názor se svým názorem, obv. už vysvětleným a zargumentovaným ap.:) vy to přece znáte, tak se k tomu vyjádřete!; uznejte, že je to tak a že mám pravdu!; řekněte, co sám víte a znáte, a připojte se ke mně! No, řekněte sám, to přece není tak jednoduchý rozhodovat takovou věc jen tak a neporadit se. ■ **S** vy znáte to

Skoro bych řek, že …
(Čl. vůči druhému, druhým váhavě, nejistě n. opatrně v hodnocení události, činu třetího ap.:) mám pocit, že … (by to mohlo být i takhle); vyvolává to ve mně téměř dojem, že …; skoro nejvýstižnější by bylo to říct tak, že … To je divný …, skoro bych řek, že to udělal naschvál. ■ **S** já myslím

Tak já ti to teda řeknu …
(Čl. vůči druhému důvěrně v úvodu prozrazení, vyslovení důvěrné informace, obv. v reakci na naléhání druhého ap.:) já ti to prozradím (když naléháš n. jsi tak zvědavý). A: Tak jak to tehdy bylo s tím dědictvím? – B: Tak já ti to teda řeknu, ale nech si to pro sebe. ■ **S** já řeknu to

Tak já ti teda něco řeknu / povím … n. **Hele, tak já ti teda něco řeknu / povím …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. vůči známému druhému, zvl. v odmítavé a prudké reakci na jeho nevhodnou poznámku a v úvodu ostrého vyjádření svého názoru, pro druhého nepříjemného, kritického, obv. dosud utajovaného, z různých důvodů nevysloveného ap.:) (musím tě zarazit, ti oponovat a) řeknu ti otevřeně svůj (nelichotivý) názor; řeknu ti to přímo a nediplomaticky. Tak já ti teda něco řeknu, to tvoje lhaní tě přivede do kriminálu. ■ **S** já řeknu Řeknu ti to na rovinu!, Nebudu chodit kolem horký kaše a …

Ⓐ Now you just listen to me. Ⓝ Da will ich dir mal was sagen. Ⓕ Attendez que je vous dise / raconte (quelque chose …), Je vais vous dire / raconter quelque chose … Ⓡ Так вот что я тебе скажу …

Tak sem si řek …

(Čl. vůči druhému popisující své úvahy při plánování činnosti a rozhodování s ohledem na další vlivy ap.:) v důsledku toho jsem dospěl k názoru n. rozhodnutí …; proto jsem si to rozmyslel a usoudil jsem, rozhodl jsem se tak, že … Tak sem si řek, že vzhledem k počasí bude nejlepší počkat s dovolenou na léto. ■ **S** já usoudil jsem

To bych řek°! n. No to bych řek°!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5f stoup. zvol. (od k. slova) n. 5a

(Čl. neformálně a zaujatě, nadšeně vůči druhému v souhlasné, potvrzující reakci na jeho otázku n. výrok, poznámku, kladnou n. zápornou, někdy i ve snaze o zdůraznění ap.:) taky si to myslím; je to tak, rozhodně s tím souhlasím. A: Honzo, líbí se ti ta Dana? – B: No, to bych řek!, A: To je úplná pitomost. – B: To bych řek! ■ **S** já souhlasím, to je tak, to je pravda Moje řeč!, Mluvíš mi z duše.

Ⓐ (*na zjišťovací otázku*) Not half!, You bet!, (*potvrzení*) You're right there!, You can say that again! Ⓝ Das will / würde ich aber sagen! Ⓕ ! Je ne te le fais pas dire., ! Tu m'arraches les mots de la bouche. Ⓡ Ясное дело!

To ti (teda) řeknu …!

(Čl. vůči blízkému druhému ve snaze v prožívané situaci vyjádřit n. navázat kontakt, projevit sdílnost nad silným zážitkem svým n. druhého, zkušeností, problémem, radostí ap.:) mám ten intenzivní pocit a musím ti ho sdělit (a myslím, že to pochopíš n. si to myslíš taky); chci jen zdůraznit a potvrdit … To ti ř., že po něčem takovým by měl u mě taky kufr přede dveřmi. Von se jinak nezdá, ale v týhle věci, to ti ř., se vopravdu vyzná. ■ **S** já řeknu to

No ale řeknu vám (rovnou) … n. **Řeknu vám ale rovnou, že …**

(Čl. informovaný a zkušený upřímně a otevřeně vůči druhému, druhým v upozornění na obv. obtížnou okolnost při rozhodování, řešení problému, popř. na vlastní negativní zkušenost, názor na to, na svůj zážitek, pocit v uvažované situaci ap.:) nechci nic skrývat a rád vám otevřeně a naplno řeknu, jak n. jaké to vlastně je; řeknu vám k tomu jasně, co si o tom myslím, jak jsem se v tu chvíli cítil. No ale ř. vám r., že podepřít tu zeď tady pude dost těžko. To obyčejně moc dlouho nevydrží. ■ **S** já řeknu to

Řek / řekl bych, že …

(Čl. vůči druhému opatrně, diplomaticky n. nejistě v reakci na diskutovaný problém n. otázku, často i pro nedostatek informací ap.:) myslím, že … (by to mohlo být takhle); usuzuju z toho, že …; řeknu aspoň tolik, že … Řek bych, že tohle nedopadne dobře. ■ **S** já řeknu to, já myslím

Teplý říjen, studený únor.

(Čl. starší, zkušený v komentáři n. předpovědi počasí v únoru na základě obecné zkušenosti ap.:) když je na podzim déle teplo, bývá naopak chladno ještě na konci zimy, v únoru. ■ **S** počasí v únoru je chladné ♦ Pranostika (Čelakovský).

Ať si říká, kdo chce, co chce …

(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. vůči druhému rezolutně, pevně, často z emocionálních důvodů, naznačující neochotu couvnout, měnit svůj názor, bez ohledu na odlišné názory, informace, doporučení druhých ap.:) i když každý na to může mít jiný názor, já jsem rozhodnutý n. já si pevně myslím …; pokusí-li se mi kdokoliv vnucovat svůj názor, já se ve svém rozhodnutí, stanovisku ovlivňovat nenechám a … Ať si říká, kdo chce, co chce, já si ho stejně vemu za muže. ■ **S** já trvám na svém rozhodnutí, já nedbám na názory druhých, já myslím Jakýpak ale!

Ⓐ I don't care what anyone says, … Ⓝ Da kann sagen, wer will … Ⓕ ! Quoi qu'on en dise …, ! On aura beau dire et beau faire …, (On peut en dire ce qu'on veut …) Ⓡ Что бы ни говорили …

Říkej si, co chceš, ale …

(Čl. vůči druhému při uvádění a zdůrazňování svého názoru na problém, jev, třetího ap. proti názoru, argumentům druhého ap.:) nezáleží (mi) na tom, co si myslíš …; máš právo, nárok na svůj názor, ale (já s tebou nesouhlasím); je mi jedno, co si myslíš (udělám si to podle sebe). Říkej si, co

Ř

chceš, ale není pravda, že se to Pavel dozvěděl od Markéty. ■ **S** já myslím, to je lhostejné, já trvám na svém rozhodnutí

Jak říkám …
(Čl. vůči druhému, druhým zdůrazňující a opakující svůj už dříve, předtím vyřčený názor na problém, jev, třetího ap., někdy jinými slovy:) znovu připomínám svůj názor, že …; myslím si o tom, jak jsem už řekl, toto … Jak říkám, je to pěkná lhářka. Nevěřil bych jí ani slovo. ■ **S** já připomínám

Jak se říká?
(Čl., většinou rodič, výchovně a v pobídnutí vůči malému dítěti, zaraženému, překvapenému ap., zvl. po obdržení dárku ap.:) co je v takové situaci slušné říct?; víš, že máš poděkovat? A: Vidíš, jakous dostala vod tety pěknou panenku. A víš, jak se říká? – B: Děkuju. ■ **S** poděkuj!

… jak se říká … n. **No, jak se říká, …**
(Čl. vůči druhému, druhým, při vyprávění, líčení n. popisu situace, věci, třetího, zvl. ve snaze je vhodně přiblížit pomocí přirovnání k něčemu n. někomu obecně známému, stereotypu ap.:) vyjádřil bych to nejlépe typicky; pokud to můžu k něčemu připodobnit, přirovnat, pak …; lidé to obvykle nazývají … No von Karel byl, jak se říká, takovej donchuán, žádná ženská si před ním nebyla jistá. Nic neriskují a jen čekají, jak se říká, až jim padne karta. ■ **S** já přirovnám to, já řeknu to, lidé říkají, to říká se tak

Já to říkám pořád. n. **Dyť to říkám (pořád)!**
(Čl. souhlasně vůči druhému a jeho názoru n. vítězoslavně, spokojeně v reakci na jeho změněný názor, který je teď s jeho vlastním shodný ap.:) tohle si já myslím pořád (a teď se mi to potvrzuje); tento názor já zastávám už dlouho. A: Jó, kdyby byl jeho táta přísnější, nemuselo to tak skončit. – B: Já to ř. p. Výchova má být důsledná. ■ **S** já myslím si to taky, to je tak, to je pravda

Nebudu (ti) to říkat stokrát! n. **Říkám ti to už po sté (abys …).**
(Čl. s autoritou, rodič ap. rozzlobeně a varovně n. výhrůžně vůči nedbalému druhému, zvl. dítěti, někdy před vlastní hrozbou trestu (zvl. při opakovaném rozkazu:) (ty víš, že to musíš udělat, a já) nebudu ti stále opakovat, že to máš udělat; já ti to důrazně připomínám, a to mě rozčiluje. Napsals už ten úkol? Okamžitě ho udělej, nebudu to ř. s.! ■ **S** to irituje mě, to zlobí mě, to rozčiluje mě, já připomínám

Už sem / jsem ti (to) říkal nejmíň stokrát (abys / že ne-).
(Čl. informovaný n. s autoritou, ve funkci ap. rozzlobeně a důrazně vůči obv. mladšímu druhému v odmítavé reakci na jeho opakovaně nežádoucí chování, postup n. zpochybňování postoje prvního ap.:) znovu a důrazně opakuju (že ne-); opakuju, nedělej to!; já tvrdím (že ne). ■ **S** nedělej to, to irituje mě, já tvrdím, já varuju tě, já připomínám

A to mi říkáš (zrovna) ty!
(Čl. překvapeně a vyčítavě vůči blízkému druhému v reakci na jeho nečekanou poznámku, doporučení jak řešit zvl. osobní problém, který druhý sám ale kdysi nezvládl, zvl. v kontrastu k očekávání vlídnosti a pochopení pro svou situaci, kterou druhý zná ap.:) od tebe mě to zvlášť překvapuje, proč tak mluvíš?; očekával jsem od tebe víc pochopení. A: Špatně sis, holka, vybrala, měla by ses nechat rozvést. – B: A to mi ř. z. ty! Já sem ti před lety nic podobnýho taky neradila, a mohla. ■ **S** proč říkáš to?, to překvapuje mě nepříjemně

No co sem říkal° / povídal°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 3b
(Čl. spokojeně, vítězně upozorňující, že měl na určitou věc hned správný názor:) dopadlo to tak, jak jsem hned předpokládal, měl jsem pravdu už na začátku. No, co jsem ř.! Já věděl hned, že příde jako obvykle až půl hodiny po srazu. ■ **S** já říkal jsem to, to je tak, já připomínám No jak jinak!, Tak vidíš!
Ⓐ What did I tell you?, What did I say? Ⓝ Ich hab's ja gesagt … Ⓕ Qu'est-ce que je disais / j'avais dit!, Je ne l'avais pas dit! Ⓡ Ну, что я говорил!

…, co říkáte?
(Čl. přátelsky a zdvořile vůči druhému v nabídce, návrhu činnosti n. ve snaze zjistit jeho názor na svůj, na svou poznámku ap.:) souhlasíte s tím, mým návrhem?; myslíte si to také? Docela užitečná věcička do domácnosti, co ř.? Mohli bychom se sejít už v neděli a domluvit podrobnosti, co ř.? ■ **S** co myslíš?, souhlasíš?

Co tomu říkáš°?
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému neutrálně n. zvědavě v otázce po jeho názoru, postoji ohledně problému a jeho řešení, rozhodnutí třetího, vzniklé situace ap.:) jaký je na to tvůj názor?; co si o tom myslíš? Před-

stav si, že Alena chce vodject do Austrálie. Co tomu ř.? ■ **S** co myslíš? Co ty na to?

Ⓐ What do you say to that (then)? Ⓝ Was sagst du dazu? Ⓕ Qu'est-ce que tu en dis? Ⓡ Что ты на это скажешь?

Dyť / vždyť říkám!
(Čl. nedůtklivě a důrazně vůči druhému s pocitem zbytečnosti a v reakci na jeho otázku na to, co první před chvílí už řekl, navrhl ap.:) už / právě jsem to řekl a jen to opakuju (a ty mě snad neposloucháš!). ■ **S** já říkal jsem to

Jak ti říkají?
(Čl. vlídně vůči obv. menšímu dítěti při navazování prvního kontaktu, popř. i vůči domácímu zvířeti:) jak se jmenuješ? Taková hezká holčička. Jak ti ř., maličká? ■ **S** jak jmenuješ se?

Eště že / ještě že to říkáš ty! n. **Že to říkáš zrovna / právě ty!**
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ironicky, posměšně, odmítavě vůči problematickému, zkompromitovanému druhému a jeho nevhodnému výroku, radě ap. v obtížné, kritické situaci ap., zvl. kritice ap. druhého u třetího toho, čím se sám vyznačuje ap.:) to je od tebe paradoxní poznámka a měl bys radši mlčet, já jsem tě o ni nežádal! Eště že to říkáš ty! Vod tebe to opravdu sedí, styď se! A: Hele, podívej se, jak je ta baba tlustá! – B: Že to ř. z. ty! Taky nejseš žádnej hubeňour! ■ **S** mlč!, to není správné Nech na hlavě!, To se povedlo!

Ⓐ You're one to talk!, That's rich, coming from you! Ⓝ Das musst du gerade sagen! Ⓕ Et c'est toi qui dis cela!, Et c'est toi qui oses dire ça! Ⓡ Ты бы уж помалкивал!, Чья бы корова мычала?

Když / dyž to říkáš ty … n. **No, dyž to říkáš ty …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči respektovanému, zkušenému druhému s úlevou a důvěrou v reakci na jeho uklidňující a definitivní názor v obtížné situaci ap.:) když si to myslíš (i) ty, pak to zřejmě tak bude a já se na to spolehnu n. se tím budu řídit. A: Soused ten dům nikdy neprodá, znám ho. – B: Když to ř. ty, asi to bude pravda. ■ **S** já věřím tomu Na tom něco bude., Tak tedy dobrá!

Ⓐ If you reckon so (it must be right). Ⓝ Wenn du das sagst … Ⓕ Si c'est toi qui le dis …, Si / puisque tu le dis … Ⓡ Раз ты так думаешь / полагаешь …

Něco mi říká°, že …
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. obv. impresionistický, impulzivní vůči druhému o svém neurčitém pocitu, předtuše ohledně možného vývoje n. konce situace, procesu, potřebě kroku ap.:) intuice mi naznačuje, napovídá, že …; zdá se mi, mám zvláštní pocit, že … (je to takhle, to takhle dopadne ap.). Něco mi říká, že bych měl za tetičkou konečně už zajet. ■ **S** já tuším to Cejtím to v kříži.

Ⓐ Something tells me (that) …, I've a sneeky suspicion (that) … Ⓝ Irgendetwas sagt mir, dass … Ⓕ Quelque chose me dit que … Ⓡ У меня такое чувство, что …

Říká ti to něco? n. **Co ti to říká?**
(kol) **0** neměnné ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. v nejistotě, neschopný si vzpomenout n. jen z potřeby základní informace vůči druhému v otázce na neznámé n. téměř neznámé jméno, slovo, pojem n. věc ap.:) připomíná ti to něco n. víš o tom něco, a pokud ano, co?; co to vlastně je? Honzo – hotař! Říká ti to něco? Tady sem našel tenhle starej papír s poznámkama vo bezinkovým vínu. Co ti to říká? ■ **S** co myslíš?, co je to? Co ty na to? ♦ Odpovědí může být *Nic mi to neříká.*

Ⓐ Does that mean anything to you?, What do you reckon it / that means? Ⓝ Sagt dir das was? Ⓕ Ça te dit / rappelle quelque chose? Ⓡ Тебе что-нибудь это говорит?

Říkal / koledoval° si vo / o to!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, fut ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnotícím komentáři o neopatrném n. neuvážlivém třetím a jeho nynějším trestu, potížích, nepříjemnosti ap.:) (drze) provokoval, a byl proto i potrestán, postižen; svým nepřijatelným chováním, výroky ap. si to zasloužil. Ani se nedivím, že dostal vod něj pár facek. Ř. si vo to už dlouho. ■ **S** on chová se nerozumně, on provokuje, on zaslouží si to To by z něj člověk vylít z kůže!, Může si za to sám.

Ⓐ He was asking for it! Ⓝ Er hat es nicht anders gewollt! Ⓕ ! C'est bien fait pour lui!, ! Il l'a bien cherché / mérité! Ⓡ Он на это напрашивался.

To mi něco říká.
(Čl. zamyšleně vůči druhému v reakci na náhodné zaslechnutí jména n. slova n. na jeho zmínku o tom ap.:) už jsem se s tím určitě setkal dřív a je

mi to povědomé, ale teď si to nevybavuju přesně n. dostatečně; to je mi povědomé a může to být nějak významné. ■ **S** to je povědomé

To se říká kdoví jestli. n. **Kdoví jestli / jesli!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *kdoví*
(Čl. zkušený vůči druhému pochybovačně v reakci na jeho doufání, předpoklad ohledně třetího, budoucí příznivé situace, přínosné změny ap.:) to vůbec není tak jisté; pochybuju o tom, nelze tomu věřit. A: Já myslím, že by nám ty peníze půjčil. – B: To se říká k. j.! Takovej držgrešle? ■ **S** to není jisté, já pochybuju Krk za to nedám., Jen aby!
Ⓐ Don't hold your breath!, I wouldn't bet on it! Ⓝ Das glaubst du doch selbst nicht. Ⓕ ! Si seulement …, ! Il ne faut jurer de rien. Ⓡ Это ещё вилами по воде писано.

To si říkáš° (někdo)?
(kol) **0** afir, neg, pas, imp, imp neg, kond, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 4b neukon. stoup.
(Čl. vůči druhému udiveně n. pohrdavě, vyčítavě na jeho špatný profesní výkon n. nesmělost, nejistotu při pokusu o něj, též ve snaze dodat mu sebevědomí ap.:) máš přece v této oblasti schopnosti a povinnosti, tak je pořádně a správně plň n. si věř a začni je plnit, to správně dělat! To si říkáš šofér? Pět set kilometrů ujedeš přece hravě., To si říkáš táta? Děti tě viděj jednou do roka. ■ **S** chovej se odpovědně!, ty nechováš se dobře, udělej to! Co si to za chlapa!, Seber se! ♦ *Někdo* se konkretizuje substantivem označujícím roli, povolání, profesi, odbornost ap.
Ⓐ (You) call yourself a sb? Ⓝ Und du willst ein … sein? Ⓕ Et tu te dis quelqu'un?

To říkáš ty°!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému při hádce, sporu n. diskuzi v nedůvěřivé n. zdrženlivé reakci na jeho názor n. tvrzení, zvl. v kontrastu se svými odlišnými zkušenostmi, informacemi, popř. přímo s nedostatkem takových informací, důkazů ap., též někdy jako nepřímé obvinění druhého ze lži ap.:) to je tvůj názor (a já mám jiný n. já ti zatím nevěřím); to je tvá verze, tvůj výklad (události, jevu ap.). A: Ale já sem tam včera přece byl! – B: To říkáš ty! Kdo ti to má věřit, když tě nikdo neviděl? ■ **S** já nevěřím tomu, nelži!, já mám názor jiný To si myslíš ty!, Tady něco nehraje., No, jak se to vezme., No uvidíme.
Ⓐ (*zdůrazněné you*) That's what you say! Ⓝ Das sagst du! Ⓕ C'est toi qui le dis! Ⓡ Свежо предание!

Tomu říkám / se říká (něco)!
(kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (něco) – kles.
(Čl. zkušený pochvalně, zálibně vůči druhému v reakci na pěknou n. potřebnou věc, dobré jídlo, příjemný zážitek ap., dávající tak zároveň najevo i své preference, záliby, zvl. v kontrastu, srovnání s horší kvalitou jiné věci ap.:) to je podle mě to (správné, opravdu dobré, něco)!; to se mi opravdu líbí, zamlouvá, hodí n. mě těší ap. Takovej bavorák, tomu ř. auto, a ne ňákej trabant nebo žigulík., Tak tomuhle se říká polívčička, pěkně s játrovejma knedlíčkama a domácíma nudličkama …! ■ **S** to líbí se mi, já chválím To je bašta!, To nemá chybu! ♦ *Něco* se v textu konkretizuje jako substantivum, obv. prototypické, tj. to, co se právě chválí.
Ⓐ (Now) that's what I call a X! Ⓝ Das nenne ich ein / -en (*+akuzativ*). Ⓕ ! Ça c'est de la X / c'est du Y!, ! Ça me dit / botte / plaît / tente / branche! Ⓡ Вот это я понимаю!

Dyť / vždyť sem to říkal°! n. **Co sem ti říkal°!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. spokojeně, vítězoslavně, popř. vesele vůči druhému v reakci na prvním předvídanou změnu, vývoj, čin třetího ap., zvl. s odstínem zadostiučinění, že se nemýlil ve svých závěrech, odhadu ap.:) já jsem to přece říkal už dávno předtím, nemýlil jsem se tedy; dopadlo to tak, jak jsem předpovídal, říkal. A: Hele, představ si, Novákovi se rozvedli! – B: Dyť sem to říkal! Já už tenkrát věděl, že to takhle dopadne. ■ **S** já předpokládám to, já říkal jsem to, to je tak No co sem říkal!, No prosím! ♦ 2. var. je řidší.
Ⓐ What did I tell you!, Didn't I say so! Ⓝ Das hab ich doch (gleich) gesagt! Ⓕ C'est (bien) ce que j'ai (toujours) dit! Ⓡ А я что говорил!?

A to si říkáš X!
(Čl. vyčítavě n. posměšně vůči známému druhému v roli odborníka, profesionála známého typu s ohledem na kvalitu provedené práce n. její potřebu ap.:) to není od tebe moc dobré ani profesionální; to se mi od tebe jako od odborníka vůbec nelíbí! Dyť ten kluk tu matiku furt neumí! A to si, kristepane, říkáš učitel! Co to s ním vlastně děláš? ■ **S** to není dobré, ty neděláš to dobře, to nelíbí se mi

Že to říkáš právě / zrovna ty! *viz* Eště že to říkáš ty!

Není Řím ani Praha jednoho roku / za jeden rok vystavěn.
(Čl. moudrý vůči druhému v poučení, někdy proti jeho netrpělivosti nad pomalým průběhem obv. velmi cenného a závažného díla, projektu ap.:) každá věc potřebuje podle své povahy svůj čas a věci (dodnes památné a) významné a složité vyžadují času nejvíc; důležité věci nelze uspěchat. ■ **S** to vyžaduje dobu delší, to potrvá ještě chvíli

Moh by mu tam řípu sázet. *viz* Moh by mu tam brambory sázet.

Nemá to (ten) říz.
(Čl. vůči druhému znuděně a kriticky o společenské zábavě, nedobrém jídle, nudné oslavě, hudbě, hře ap., v kontrastu k očekávání n. obvyklému standardu:) je to nudné a nebaví mě to; je to nezajímavé, fádní, málo svižné a velmi nevýrazné, popř. příliš pomalé; není na tom nic zajímavého n. přitažlivého, popř. nechutná mi to. To je teda voslava. Žádný pití, muzika mizerná … Nemá to žádnej říz. ■ **S** to není zajímavé, to není působivé

S

Je to / tady úplná sahara / Sahara.
(Čl. znepokojeně n. nesouhlasně vůči druhému o venkovním místě, kraji, popř. pozemku ap., zvl. z hlediska klimatických podmínek a úrodnosti ap.:) je tady strašné horko, vedro a sucho; celé místo je vyprahlé a horké. To je vedro, zahrada je celá suchá. Je tady úplná s. ■ **S** je tam sucho, je tam horko

Je tam (horko / vedro) jako na Sahaře.
(Čl. vůči druhému nelibě, ve stížnosti o venkovním místě, kraji momentálně n. trvale, zvl. z hlediska nutnosti práce, pohybu venku ap.:) je tam velké a nepříjemné vedro; je tam příliš horko (a vyvolává to únavu, pocení a žízeň). Ani nechoď ven. Je tam jako na S. ■ **S** je tam horko, je tam sucho

K sakru!
(Čl. vůči blízkému druhému ve zvolání a z potřeby vyjádřit své zklamání z neúspěchu, náhlé a nečekané nepříjemnosti ap.:) to je nepříjemné a já mám vztek (protože mě to zdržuje, komplikuje to další práci ap.). ■ **S** to zlobí mě, to irituje mě, já mám vztek, já vyjadřuju zlost, to je mrzuté ♦ Občas též psáno *ksakru.*

Seber si svý / svoje saky paky! *viz* Seber si svý fidlátka a di!

Salus populi suprema lex (esto).
(Čl. zvl. starší, vzdělaný, moudrý vůči druhému, druhým o zásadách správné politiky, někdy i jako ironický komentář politických rozhodnutí nevýhodných pro občany, popř.:) základním cílem politiků má být prospěch a blaho občanů státu; služ lidem svého státu a dbej na jejich prospěch! ■ **S** politik má dbát o blaho lidí ♦ Z lat. *Blaho národa (budiž) nejvyšším zákonem*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O zákonech, 3,3,8*, i v pozdější podobě *Salus rei publicae tuis commodis praeferas, dej přednost blahu státu před svým prospěchem*, Walther 27 445.

To je / je tam samec! n. **Je tam mráz jako samec!**
(Čl. po svém vstupu do teplého interiéru s nelibostí a úlevně vůči druhému o zimním počasí venku, sněhu, mrazu ap.:) venku je nepříjemná a velká zima, velký mráz. To je samec. Určitě je nejmíň dvacet pod nulou. ■ **S** je tam zima

Samo sebou, že …
(Čl. v ujištění, popř. uklidnění druhého n. ve vysvětlení obvyklého postupu, praxe ap.:) je samozřejmé a normální, že / když …; rozuměj tomu tak, že pochopitelně … (to udělám). Samo sebou, že si tam vemu s sebou psa, abys tu měl klid. ■ **S** to je samozřejmé

Samochvála smrdí. *viz* Vlastní chvála smrdí.

To není samospasitelné.
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému obv. ve snaze přibrzdit jeho nadšení a zaujetí nalezeným řešením ap.:) to je sice dobré, užitečné n. vítané, ale samo to nestačí vyřešit všechno; je to dobré, ale je zapotřebí ještě dalších věcí ap. ■ **S** to nestačí

Samota člověku nesluší.
(Čl. starší a zkušený vůči druhému v komentáři a ponaučení, zvl. v reakci na něj n. třetího žijícího osaměle, bez partnera ap.:) není příjemné ani dobré a lehké žít zcela sám (a opuštěný); není v pořádku ani normální žít úplně sám. Proč se ta tvá dcera nevdá? S. č. n. a je občas i těžká. ■ **S** čl. osamělý žije těžce ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nespoléhej na nikoho než na sebe samotného / samotnýho.
(Čl. zvl. starší, zkušený v radě důvěřivému druhému, zvl. v reakci na jeho zklamání z nedodržení slibu pomoci od třetího, třetích ap.:) důvěřuj jen ve své schopnosti a udělej si vše sám!; když pomoc nejvíc potřebuješ, druzi ti i přes svůj slib často nepomůžou, a proto na ně nespoléhej! A: Tonda mi slíbil, že nám pomůže nahodit dům, ale teď najednou nemá čas. – B: Pořád ti říkám: n. na n. než na sebe samotnýho. ■ **S** spoléhej na sebe jen! ♦ Srov. Čelakovský *Spoléhej na sebe a na svého koně* i fr. *Ne compte sur personne autant que sur toi-meme*, F. de Neufchâteau (1750–1828) v bajce *Le fermier et son fils.*

To je / je to naprosto / přece samozřejmé.
(Čl. informovaný ujišťující druhého, zvl. v reakci na jeho nejistotu, pochyby o možnosti, průběhu slibu ap.:) zcela určitě to bude, je právě tak; je to běžné a normální (a nemusíš se obávat). Určitě se za ním můžeš do nemocnice jít podívat. Je to přece s. ■ **S** to je samozřejmé, to je tak

To je° to samý / totéž v (bledě) modrym / modrým.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. odmítavě n. zklamaně a pohrdavě vůči druhému při hodnocení dvou obv. negativních věcí, nepříjemných osob, nepříznivého dopadu událostí ap., které by se měly lišit a jedna být lepší ap.:) jsou oba stejně špatní, mizerní a nepřijatelní; není to nijak lepší, ani jedno není zvlášť dobré. A: Vzpomínáš ještě na předchozího šéfa a ty jeho sprosťárny? Ten novej je ale prej taky dost hrubej. – B: No je to to samý v b. modrym. ■ **S** to je stejné, oni jsou špatní stejně, rozdíl není v tom Jsou jeden jako druhej., To je prašť jako uhoď., To si nevybereš.
Ⓐ There's nothing to choose between them., It's just more of the same. Ⓝ Das ist dasselbe in Grün. Ⓕ ! C'est du pareil au même., ! C'est bonnet blanc et blanc bonnet., ! C'est du même tonneau. Ⓡ Что в лоб, что по лбу.

Sancta simplicitas! *viz* Svatá prostoto!

Sapienti sat (dictum).
(Čl. vzdělaný a moudrý vůči obv. mladšímu druhému s ohledem na jeho inteligenci, zvl. v reakci na jeho snahu dovědět se víc než pouhý náznak, narážku ap. a často ve snaze nevyslovit nepříjemnou pravdu zcela:) není třeba říkat víc, resp. všechno a do posledního slova, polopatisticky, důvtipný člověk si zbytek snadno domyslí; chytrému stačí říct málo, aby porozuměl, o co jde. ■ **S** čl. chytrý pochopí náznak ♦ Lat. *Důvtipnému / moudrému postačí (slovo)*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), srov. *chytrému napověz …*

Odstup (ode mne), satane / satanáši! *viz* Apage, satana(s)!

Těžké je nepsat satiru. *viz* Difficile est satiram non scribere.

Je tam jako v sauně.
Komp je tam jako v sauně
(Čl. s povzdechem a nelibě vůči druhému o uzavřeném prostoru, též málo větraném ap.:) je tam nepříjemné horko, vedro. ■ **S** je tam horko

Save our souls!
(Čl. v nouzi, kritické situaci vůči druhým, zvl. v nebezpečí života, dříve v lodní dopravě, při ztroskotání ap.:) pomozte mi, nám, hrozí velké nebezpečí n. smrt!; pomoc! ■ **S** pomoc! ♦ Angl. *Spaste naše duše!*, původní podkladová věta pro mezinárodní signál v morseovce SOS, tísňové volání o pomoc, napřed užívané v telegrafu.

Hřeje ho sádlo.
(Čl. vůči druhému posměšně n. pohrdavě o třetím, zvl. v reakci na obavu druhého, že třetí je málo oblečený a je n. bude mu zima ap.:) je velmi, příliš tlustý, obézní (a proto mu není zima). ■ **S** on je tlustý

Zarůstá sádlem.
(Čl. vůči druhému pohrdlivě, znechuceně, posměšně o třetím, zvl. pokud tloustne v důsledku své nenasytnosti, lenosti a neochoty k pohybu ap.:) je velmi, příliš tlustý, obézní (a stále tloustne). No jo, Novákovi, ty musej mít každej den vepřový. Však taky všichni zarůstaj s. ■ **S** on je tlustý

Na co / nač sáhne, všechno / to …
(Čl. znalecky vůči druhému o třetím a jeho schopnostech, dovednostech, manuálních či intelektuálních, či jejich nedostatku a jejich uplatňování ap.:) všechno, co začne dělat, to (se ne- / povede); cokoli si začne, v tom (ne- / uspěje). Takový nemehlo, jako je Mirek, sem už dlouho neviděl. Na co s., to zkazí. Na co s., to se mu daří / z toho má peníze. ■ **S** on je jedinečný, on je neschopný, on je schopný

To je° sázka do loterie / lotérie.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému v hodnocení výsledků riskantní operace, vývoje situace, kdy výsledek nezávisí na znalosti, připravenosti, silách či schopnostech ap.:) výsledek toho nelze nijak ovlivnit, je naprosto náhodný; je to velmi riskantní a výsledek není možné odhadnout. Ten učitel známkuje podle nálady. Nechat se od něj zkoušet je sázka do loterie. ■ **S** to je náhoda, to nelze odhadnout To si můžeš hodit korunou.
Ⓐ It's a risky business., It's a leap in the dark. Ⓝ Das ist Vabanque. Ⓕ ! C'est une loterie. Ⓡ Это как лотерея.

Hodně je° v sázce. n. **V sázce je° hodně.**
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o situaci, kdy chybným rozhodnutím, nesprávným krokem lze něco zásadního, někoho důležitého ohrozit ap.:) je to velmi, krajně riskantní a lze, můžu přitom hodně ztratit, pokud to nevyjde; riskuje se přitom závažná a zásadní věc n. člověk. Kdyby se ta operace nepovedla, mohl by oslepnout. V s. je h. ■ **S** to je riskantní, situace je vážná De / jde o hodně / moc.
Ⓐ There's a lot / a great deal at stake., It's no laughing matter. Ⓝ Viel steht auf dem Spiel.

Ⓕ ! C'est risquer / miser gros., ! C'est jouer gros jeu., Il y a gros en jeu!, ! C'est risquer le paquet / le tout pour le tout. Ⓡ На карту поставлено много.

Je to v sázce.
Verb být v sázce
(Čl. vůči druhému při zvažování následků rozhodnutí, kroku v situaci, zvl. s ohledem na možné ohrožení možnosti, plánu, hodnoty ap.:) to, toto je ohrožené, nejisté, zpochybněné a možná, že o to přijdu, přijdeme; je možné, že toto bude třeba obětovat. Nevím, jestli kvůli svýmu postoji nebudu muset opustit zaměstnání. Je to v s. ■ **S** to je ohrožené

V sázce je (teď) všechno.
(Čl. vůči druhému o situaci své n. jeho, zvl. z hlediska možných zásadních následků pro zdraví, majetek, život ap. a obv. i v důsledku odvážného kroku, posledního možného rozhodnutí ap.:) teď se rozhoduje, rozhodne zásadně, jestli všechno ztratím, ztratíme, nebo naopak; teď se zásadně riskuje. Investoval jsem do tý firmy všechny svoje peníze. Jestli ten vobchod nevyjde, do smrti se nedostanu z dluhů. V sázce je teď v. ■ **S** to je ohrožené, to je rozhodnutí riskantní Je to hop anebo trop!

Buď sbohem!
(Čl. poněkud pateticky a nadneseně při loučení s druhým n. i oblíbeným místem, věcí, činností, zvl. pokud se loučí navždy, v kontrastu k obvyklému sbohem:) loučím se s tebou a odcházím (nerad a navždy). Teplé slunečné dny jsou letos už asi za námi. Léto, buď sbohem! ■ **S** já loučím se, já zdravím tě

Nedělej scény!
Verb dělat někomu scény
(Čl. vůči druhému, zvl. muž vůči své partnerce a ve snaze odvrátit přehnanou emocionální a obv. i hlučnou a prudkou reakci na jeho názor, chování, čin ap., často na veřejnosti:) nevyčítej mi to a nezačínej řádit, zuřit ap.!; uklidni se, nereaguj tak nepříjemně a nedělej (mi) ostudu! Marie, prosím, n. s.! Vážně to byla jen kolegyně z práce. ■ **S** buď klidný! Nebuď jak malej!

Sčuchli se spolu.
(Čl. neformálně, popř. nelibě n. podezřívavě vůči druhému v komentáři o třetím a čtvrtém a jejich osobním sblížení, zvl. na základě společných zájmů, milostného vztahu ap.:) zjistili, že jim jejich společnost vzájemně vyhovuje, skamarádili se a teď spolu tráví hodně času ap. Když zjistili, že je voba baví rybaření, sčuchli se s. a celou dovolenou sme je skoro neviděli. ■ **S** oni spřátelili se

Se non è vero, è (molto) bene trovato.
(Čl. vzdělaný vůči druhému uznale i s odstupem o tvrzení, formulaci, výroku jeho n. třetího a jeho působivosti ap.:) to zní velmi dobře a věrohodně, i když to třeba není pravda; třeba to není pravda, ale zní to dobře, vtipně, výstižně; i když to tak být nemusí, líbí se mi to. ■ **S** to zní dobře, to je výstižné i když ne třeba pravdivé ♦ It. přísloví *Není-li to pravda, je to (velmi) dobře vymyšlené*, G. Bruno (1550–1600), *Gli eroici furori, 2,3*, o údajném Galileově výroku *A přece se točí!*

Sebechvála smrdí. *viz* Vlastní chvála smrdí.

Seběhlo se to rychle.
(Čl. vůči druhému při líčení příhody, nehody n. činu, události ap., často negativní n. nepříjemné:) to se stalo náhle a proběhlo to velmi rychle. ■ **S** to stalo se rychle

To je (pěkná) sebranka!
(Čl. opovržlivě a varovně vůči druhému o skupině třetích, zvl. s ohledem na jejich podvodné a nepříjemné chování ap.:) to je problematická, nespolehlivá a nepřijatelná skupinka lidí, rodina, dvojice ap. ■ **S** oni jsou nepřijatelní

Pěkně ho to sebralo.
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho reakci na tíživou, tragickou situaci, závažnou ztrátu ap.:) to deprimovalo ho, zapůsobilo na něj velmi špatně, bolestivě, ničivě a velmi se tím trápí. Když se dověděl, že už nikdy nebude chodit, pěkně ho to s. ■ **S** to zasáhlo ho, to deprimuje mě Vzalo ho to., Byla to pro něj rána.

Seber se a di / vypadni!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. s autoritou rozzlobeně a prudce vůči blízkému druhému, zvl. v reakci na znechucení z něj, jeho nepřijatelné chování ap., s odstínem silné nechuti vidět druhého n. s ním mluvit ap.:) hned odejdi a nedráždi, neirituj mě svou přítomností! Já už nechci poslouchat to tvoje věčné odmlouvání. S. se a v.! ■ **S** odejdi! Koukej mazat!
Ⓐ Get out of my sight! Ⓝ Pack dich! Ⓕ Vas au diable!, Dégage! Ⓡ Шёл бы ты отсюда / куда-нибудь / к чёрту!

Kde se to tu sebralo / nabralo / vzalo / bere?
(Čl. udiveně a nechápavě vůči druhému o překvapivě nalezené věci na místě, kam nepatří a kde se obvykle nenachází ap.:) nechápu, že a jak se to sem dostalo a proč to tu je; proč to sem někdo dal a kdo vlastně? Jak dlouho ti mám říkat, aby sis uklidil aspoň ve svým pokoji? Proč máš ty ponožky na

stole? A co ten smyčec, kde se to tu s.? ■ **S** proč je to tady?

Sec mazec!
(Čl., rodič rozzlobený prudce a výhrůžně vůči druhému, zvl. dítěti, v reakci na jeho nepatřičné chování, neplnění povinností ap.:) rozčiluješ, ironizuješ mě (a nepolepšíš-li se, potrestám tě); přestaň a nezlob mě! Sec mazec! Proč ještě nemáš vyčištěný zuby a neležíš už v posteli? ■ **S** já zlobím se na tebe, já varuju vás

Lépe / je lepší špatně sedět než (dobře) stát.
(Čl. moudrý pragmaticky vůči druhému v radě jak volit pro sebe výhodu v životě, politice, zaměstnání ap.:) využij raději menší a neefektivní výhodu než větší a zcela neužitečnou nevýhodu. ■ **S** je lepší využít výhodu aspoň malou ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Čím výše kdo sedí, tím hlouběji padá.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. moudrý vůči druhému v poučení o riziku získaného úspěchu, moci, vlivu n. popularity v životě, zvl. v politice a hospodářství:) velmi úspěšný člověk někdy nedovede rozpoznat konec své kariéry, neumí se na něj připravit a pak může dopadnout velmi špatně a upadnout do zapomnění, katastrofy ap. A: Už si slyšel, že ta slavná herečka skončila v protialkoholní léčebně? – B: No jo, čím výše kdo sedí, tím hlouběji padá. ■ **S** úspěch může mít konec špatný To sou ty konce!

Ⓐ The higher they rise, the further they fall. Ⓝ Übermut kommt vor dem Fall. Ⓕ Plus on est haut, plus dure est la chute., Celui qui monte haut de haut tombe., De grande montée, grande chute. Ⓡ Чем выше летаешь, тем больнее будешь падать.

Co sedíte?
(Čl. obv. s autoritou rozzlobeně a ve výzvě vůči druhým v reakci na jejich provokující n. nedovolenou nečinnost, zvl. v kontrastu k aktivnímu, namáhajícímu se třetímu a potřebě jednat, mu pomoct ap.:) vaše nečinnost se mi nelíbí, proč nic neděláte?; neseďte tady tak nesmyslně a dělejte něco, jednejte! Co sedíte? To si myslíte, že to všechno bude Petr dělat sám? ■ **S** jednej!, udělej to!

Sedí ti to. n. **To ti sedne.**
(Čl. vůči druhému o jeho novém obleku ap. n. roli, úloze, zvl. z hlediska souladu s postavou n. povahou a schopnostmi ap.:) vypadá to na tobě vhodně a slušivě, elegantně; to se k tobě velmi hodí a zřejmě ti to vyhovuje. ■ **S** to hodí se, to je vhodné

To sedí!
(kol; nepřízn) **0** ot, ned, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v souhlasné, uznalé reakci na jeho charakterizační výrok, často kritický a negativní, obv. o čtvrtém n. situaci ap.:) to je velmi výstižné a typické a přesně ho, to charakterizuje. To, cos řekla vo Miladě, to teda sedí. Já si taky myslím, že je hrozně hysterická. ■ **S** já souhlasím s tebou, to je výstižné Má řeč!, Mluvíš mi z duše!

Ⓐ (That's / you're) dead right!, That's spot on! Ⓝ Genau!, Stimmt! Ⓕ (C'est (exactement) cela!, C'est (tout à fait) juste!) Ⓡ Это прямо про него / неё!

Čím blbější / hloupější sedlák, tím větší brambory.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a vztahu jeho úspěchu a přičinění, úsilí o něj:) někdy má úspěch i úplný hlupák a lenoch zcela bez námahy; úspěšný může být občas i neschopný člověk úplnou náhodou, i když si úspěch vůbec nezaslouží. Viděls, za kolik prodává Nováček ty svoje mazaniny? Jednu zmákne za půlhodinu a ty lidi to kupujou! Zkrátka čím b. s., tím v. b. ■ **S** čl. neschopný má úspěch někdy Někdy i slepý podkovu najde. ♦ Přísloví.

Ⓐ He's got the luck of the devil / the Irish! Ⓝ Die dümmsten Bauern haben die dicksten Kartoffeln. Ⓕ ! Aux innocents les mains pleines. Ⓡ Дуракам везёт!

Už to na něj zase sedlo.
(Čl. vůči druhému posměšně a pobaveně o třetím a jeho občas oblíbené a intenzivně prováděné činnosti, koníčku ap., pro okolí těžko pochopitelném, obv. v asociaci s posedlostí, neodbytnou nemocí a jejími záchvaty:) už to zrovna teď zase dělá a je tím plně absorbován; už se zase tomu věnuje a je do toho plně ponořený. A: Hele, Jarda se teď najednou zavřel do svýho pokoje a píše prej básně. – B: No jo, už to na něj z. s. To s ním teď pár dní nebude k vydržení. ■ **S** on dělá to zase

To (mi) sedlo!
(Čl. pochvalně, uznale vůči druhému v reakci na třetího a jeho krok, výrok, nabídku ap. v souvislosti s danou situací, náladou ap.:) to bylo velmi vhodné a účinné a výborně se to hodilo; bylo to velmi výstižné! A k jeho poezii jako doprovod zařadili právě Mozartovu hudbu. To sedlo! ■ **S** to hodí se, to je vhodné, to líbí se mi, to je výstižné, to sluší ti

Co na tom sejde!
(Čl. v obtížné, nešťastné, nepříjemné situaci vůči druhému v reakci na další malou, nezávažnou změnu nebo událost v poměru k celkové situaci ap.:) to mou situaci nijak zásadně neovlivní ani nezlepší, ani nezhorší, a proto na tom vlastně nezáleží. Co na tom sejde, jestli ty dva tisíce dostanu, nebo ne, když stejně dlužím Karlovi třicet! ■ **S** to není důležité, to je lhostejné To je jedno / fuk.

Sešlo z toho. n. **Z toho sešlo.**
(Čl. informovaný vůči druhému o plánu, záměru třetího, třetích n. společném ap., z různých důvodů, zvl. v reakci na jeho otázku:) neuskutečnilo, nerealizovalo se to; ta myšlenka se nepoužila n. nevyužila a nevzešlo z ní nic. ■ **S** to neuskutečnilo se, to nevede k cíli

Já s tím seknu!
(Čl. zlostně a nespokojeně vůči druhému o nevydařené, neuspokojivé, popř. neradostné činnosti, zvl. v reakci na momentální neúspěch, pokažení práce ap., u manuální práce někdy jako doprovod prudkého odhození práce, nástrojů ap. na stůl, zem ap.:) nedaří se mi to, a tak s tím přestanu. Kolegové se tam ke mně chovají chladně, peněz taky moc nedostávám, asi s tím s. ■ **S** já přestanu, já nechci dělat to

Sekne mu to.
(Čl. pochvalně vůči druhému o třetím a zvl. jeho obleku n. jeho části a souladu s jeho postavou:) vypadá v tom slušivě a působí elegantně, sluší mu to. Kamila má novej klobouk. A sekne jí to v něm! ■ **S** to sluší ti, to hodí se, to je vhodné

Seklo to s ním.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho fyzickém selhání, zvl. v reakci na špatnou zprávu, krutý a drsný zážitek ap.:) ztratil vědomí a omdlel; zkolaboval, dostal infarkt a zhroutil se. Když zjistil, že ty svý peníze ze zkrachovalý banky už nedostane, tak to s ním s. ■ **S** on omdlel

Byla (mezi nimi) vykopána válečná sekyra.
(Čl. informovaný vůči druhému o vztahu třetího a čtvrtého, dvou podniků ap., obv. v obchodním n. profesním smyslu a různých podobách, v kontrastu k dosavadní mírumilovné koexistenci a toleranci:) vypuklo mezi nimi nepřátelství, boj; začaly mezi nimi otevřené spory a prudké střety. ■ **S** nepřátelství začalo ♦ Odvozeno ze starých románů o severoamerických Indiánech, projevujících své nepřátelství a začátek války tímto způsobem.

Sem s tím!
(Čl. vůči druhému a k jeho příjemné, lákavé či aspoň přijatelné nabídce n. velkoryse či s povzdechem a pocitem povinnosti k jeho žádosti něco malého, ale nevítaného udělat ap., zvl. ve snaze to co nejdříve skončit:) dej mi to sem, přines to už (už se na to těším n. ať to udělám co nejdřív)! A: Zbyly tu ještě tři knedlíky a ňáká vomáčka. – B: Sem s tím! Ty chceš, abych ti takhle pozdě večer zase místo mámy zkontroloval domácí úkol? Ach jo, tak sem s tím! ■ **S** dej mi to!, já přijímám, já udělám to

Vono se řekne semenec, ale zobej ho z flašky! n. **Jó, vono se řekne semenec, ale zobat ho z flašky!**
(Čl. vůči druhému o třetím a v komentáři k jeho obtížně uskutečnitelnému návrhu, plánu, naivní snaze ap.:) to, toto řešení zní dobře, lépe, ale je téměř neproveditelné. A: Včera říkal, že bude vstávat v pět, aby to všechno stihnul, ale dneska se mu do toho vstávání moc nechtělo. Vylezl z postele až v osm. – B: Jó, vono se ř. s., ale z. ho z f. ■ **S** to je obtížné, to je nepoužitelné, ty nemluvíš realisticky ♦ S. = plody konopí, užívané jako krmivo.

Semeno / sémě padlo na dobrou / úrodnou půdu.
(Čl. vzletně a pochvalně vůči druhému o výsledku snahy, rady, činnosti, prosazované myšlenky ap. z hlediska reakce třetích ap.:) zaujalo to a zapůsobilo (a teď o tom přemýšlí, přemýšlejí n. podle toho jednají); bylo to inspirující a je to teď rozvíjeno dál. Ve třech letech ho otec začal učit hrát na klavír a s. p. v tomto případě na ú. půdu. Je z něj dneska uznávanej muzikant. ■ **S** to zapůsobilo ♦ Volně podle bible, srov. zvl. L 8,8 aj.

Ten tady bude na semeno.
(Čl. žertovně n. posměšně vůči druhému o starém třetím a jeho dlouhém a zdánlivě ničím neohrožovaném životě a síle žít, dlouhověkosti:) je už velmi starý a zdánlivě nesmrtelný; už zažil příchody a odchody mnoha lidí a sám zůstává, je stále životaschopný. ■ **S** on je starý

Co se tam semlelo?
(Čl. znepokojeně a zvědavě vůči informovanému druhému o předpokládaném konfliktu, hádce, nečekaném bouřlivém jednání s překvapivým výsledkem ap.:) co se tam podivného stalo, událo? A: Hana včera dala výpověď. – B: Kristepane, co se to tam s., že tak najednou vodchází? ■ **S** co je?

Spí / sní svůj věčný sen.
(Čl. eufemisticky a obv. i s úctou a něhou vůči druhému o blízkém třetím:) je (už dlouho) mrtvý (popř. a zde pohřbený). Dědeček žije sám. Babička už dávno spí svůj věčný sen. ■ **S** on je mrtvý už

To je (snad) zlej / zlý sen!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ✉ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. velmi iritovaně a téměř zoufale vůči druhému v důsledku nemilého překvapení ze souhry n. opakování nepříjemných událostí, komplikací ap.:) to je krajně nepříjemná situace a jsem z ní frustrovaný. To je potřetí v tomhle týdnu, co má ten vlak zpoždění. To je zlej sen! ■ **S** to irituje mě, to rozčiluje mě, to je nepříjemné Ježíši Kriste!, To je jako naschvál!, To se mi snad zdá. ♦ Z angl.
Ⓐ It's a nightmare! Ⓝ Das ist ein böser Traum! Ⓕ C'est un (vrai / véritable) cauchemar! Ⓡ Это (просто) какой-то страшный сон!

To je jako zlý / zlej sen!
Komp to je jako zlý sen
(Čl. vůči druhému o nečekané a neobvyklé nepříjemné životní zkušenosti, tragické příhodě, přírodní katastrofě, nepřátelském jednání třetího n. situaci, často bezvýchodné, též jen ve vzpomínce ap.:) je to velmi nepříjemné, tragické a těžko uvěřitelné. ■ **S** to je nepříjemné, to je přijatelné těžko

To je snad (jen) sen!
(Čl. vůči druhému okouzleně a obdivně v reakci na velmi nepravděpodobnou a příjemnou situaci, nenadálý dar, nabídku ap.:) jsem velmi překvapený, dojatý, zaskočený a zdá se mi téměř nemožné n. nereálné, že se to stalo. Mařenko, jaks mě v tak velkým městě mohla najít? To je snad jen sen! ■ **S** to je překvapení, to je krásné

To mě ani ve snu nenapadlo. n. **Ani ve snu by mě nenapadlo (že) …**
(kol – neutr) **0** neměnné ✉ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři o možnosti, vzniklé situaci, postoji n. jednání třetího ap., obv. v kontrastu k očekávání:) to je n. mi připadá velmi nepravděpodobné; tahle možnost je tak zvláštní, že já bych tak nikdy neuvažoval n. že bych na ni nepřišel. To by mě ani ve snu n., že se zrovna tyhle dvě tak spřátelej. Dyť nemaj vůbec žádný společný zájmy. ■ **S** já nečekal jsem to, to je nepravděpodobné, to je zvláštní Koho by to napadlo!, Z čí hlavy to je?
Ⓐ It never crossed my mind (that …), I would never have dreamed that … Ⓝ Das fällt mir nicht im Traum ein. Ⓕ ! Ça ne me serait même pas venu à l'esprit!, ! Je n'y avais / aurais même pas songé!, ! J'étais à cents lieux de m'en douter! Ⓡ Никогда бы не подумал(а)!

Uběhlo to jako sen.
Komp uběhlo to jako sen
(Čl. vůči druhému v povzdechu a poněkud smutně, obv. o velmi příjemném zážitku, události, krásné dovolené ap., zvl. v kontrastu ke všednímu životu:) bylo to velmi příjemné, krásné a uplynulo to bohužel příliš rychle; jsem smutný z toho, že už to skončilo. ■ **S** to skončilo, to trvalo krátce, to je příjemné

Co se zdá, je sen.
(Čl. vůči druhému v odmítavé reakci na jeho výrok uvozený výrazem Mně se zdá, že …, zvl. v kontrastu k potřebě jasných zjištění, závěrů ap.:) to mi neříkej, to sem nepatří, ale řekni mi fakta!; nechci slyšet dojmy, ale fakta. ■ **S** to nepatří sem, buď věcný!

Když velké sny se zabíjejí, mnoho krve teče.
(Čl. vzdělaný vůči druhému v komentáři zvl. o společenských ideálech a postoji lidí k nim při ohrožení ap.:) lidé své vznešené, velké a krásné ideály při ohrožení, napadení obv. hrdinně brání a bojují za ně. ■ **S** čl. bojuje za ideál obětavě ♦ J. Wolker (1900–1924), *Balada o snu* ze sbírky *Těžká hodina* (1922).

To je senza / senzace / senzačka!
(Čl. nadšeně ve zvolání vůči druhému v reakci na příjemnou možnost, příznivou a vítanou situaci, obv. spontánně vzniklou, popř. úsilím druhého vyvolanou ap.:) to jsem moc rád a jsem tím potěšený; mám velkou radost, jsem tím nadšený. A: Tak Milan sehnal poslední tři lístky na ten koncert. – B: To je ale s.! ■ **S** to líbí se mi, já mám radost No ne!, To si nechám líbit!

To je senzačka! *viz* To je senza!

Já ho seřežu, co se do něj vejde / až bude modrej!
(Čl. vůči druhému, zvl. brutální n. rozzlobený rodič vůči neposlušnému dítěti, obv. s ohledem na provokativní neplnění povinností, jeho nežádoucí n. škodlivý čin ap.:) já ho (za to) velmi tvrdě fyzicky potrestám, zmlátím. ■ **S** já potrestám ho

Sexem proti obezitě, obezitou proti sexu!
(Čl. vůči druhému, druhým, někdy žertovně, v doporučení životní zásady a často i ve snaze poukázat na svou sexuální výkonnost ap., zvl. v kontextu záplavy různě hloupých doporučení a receptů na zhubnutí:) intenzivním sexuálním životem, souložením určitě zhubneš; sexem se člověk zbaví tloušťky, ale kdo sex nemá rád, bojuje proti němu zřejmě tloustnutím. ■ **S** čl. zhubne souložením

Sezame, otevři se!
(Čl. nadneseně a žertovně vůči druhému při otevírání dveří, odemykání zámku, skříňky ap., zvl. ve snaze vyvolat dojem očekávání a překvapení i

záhadnosti:) teď to otevřu (a těšte se); otevírám to, dávejte pozor! ■ **S** já otevírám ♦ Kouzelná formule otevírající skalní bohatou skrýš loupežníků z pohádky o Ali Babovi a čtyřiceti loupežnících, *Tisíc a jedna noc*; původ je nejasný a zřejmě lidový (persko-arabsko-indický, poprvé zmíněno v 9. stol.).

Sežer si to! n. **Tak si to sežer!**
(Čl. rozmrzele, vztekle a nepřátelsky vůči druhému v reakci na vnější donucení přenechat, vrátit mu věc, kterou oba velmi chtěli a o kterou se hádali, popř. kterou mu nepřeje ap., s odstínem nasycení nemístného zájmu druhého:) tady to tedy máš a nech si to (když jsi tak nenasytný a nepřejícný)!; vem si to tedy a dělej si s tím, co chceš! A: Maminka řekla, že mi to autíčko nemáš brát! – B: Sežer si to, tumáš! ■ **S** vezmi si to!

Von / to je k sežrání!
(Čl. nadšeně a obdivně vůči druhému o malém dítěti, zvířeti n. drobném uměleckém výtvoru ap.:) je velmi milý, roztomilý a moc se mi líbí. ■ **S** on je roztomilý, to je hezké, to líbí se mi

Je po něm sháňka.
(Čl. vůči druhému o momentálně na místě, pracovišti nepřítomném třetím, žádaném, potřebném kvůli radě, pomoci, znalostem, kompetencím ap.:) hledají ho na všech místech; snaží se ho všude najít, zastihnout, odchytit. Franto, kde seš? Je tady po tobě s. Víš přece, že bez tebe nemůžeme ten stroj spustit. ■ **S** on je potřebný, oni hledají ho Jako by se do země propad.

Na shledanou!
(Čl. vůči druhému při odchodu n. rozchodu formálně a zvykově, zvl. při vykání, s obvyklým konvenčním přáním znovu se setkat, popř. i při vyjádření skutečného přání ap.:) zdravím vás a loučím se s vámi. A: Na shledanou, pane doktore. – B: Na shledanou snad raději ne. Doufám, že vám ta kost dobře sroste a že se hned tak neuvidíme. ■ **S** já zdravím vás

Shnije (tam) zaživa.
(Čl. vůči druhému přezíravě n. opovržlivě o třetím, někdy nedbalém n. nesamostatném, v místě, prostředí n. podmínkách podněcujících jeho úpadek fyzický n. i psychický, zvl. bez péče někoho dalšího ap.:) pomalu, postupně se (tam) úplně zničí a zchátrá, zakrní. Cože? Karel se odstěhoval do Trhanic? Vždyť v tom zapadákově bez nás s. z.! ■ **S** on zahyne

Nepanuje v / o tom (mezi nimi) shoda.
(Čl. vůči druhému, druhým v hodnocení vývoje názorů třetího a čtvrtého n. skupiny na problém, diskutovanou otázku ap.:) nemají na to stejný pohled, názor a různí, liší se ve výkladu n. navrhovaném řešení ap.; nejsou v pohledu na to jednotní a je o tom mezi nimi spor. ■ **S** oni nejsou jednotní, názory jsou různé, oni hádají se

Tomu ještě / ještě hodně schází. n. **Hodně tomu ještě / ještě schází.**
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému při hodnocení jeho výtvoru, myšlenky, činnosti ap. v kontrastu s obecnou představou n. plánem, záměrem ap.:) ještě to zdaleka není dokonalé a má to mnoho nedostatků, popř. chyb; ještě to vůbec není hotové, a není to dosud tedy ani dobré n. přijatelné. To na tom vobrázku má bejt kůň? No, tomu ještě h. s. Co mu takhle taky namalovat hřívu a vocas? ■ **S** to není dokonalé, to není dobré

Co ti tu schází?
(Čl. zkušený ve výtce vůči druhému a jeho negativnímu vztahu k místu bydlení n. práce ap., zvl. ve snaze to místo pochválit z hlediska dobrých vlastností a výhod ap. a proti nespokojenosti druhého, popř. jeho snaze odejít:) místo je to dobré a máš se tu přece dobře, tak na co si stěžuješ n. co se ti nelíbí? Já tě nechápu – proč chceš dávat výpověď? Co ti tu vlastně s.? ■ **S** co chceš?

Ten nám tu / tady ještě scházel! *viz* To nám ještě chybělo!

To by tak (ještě / ještě) scházelo!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. odmítavě a s povzdechem vůči druhému a jeho představě, nadhozené nepřijatelné možnosti změny, kroku třetího, jeho případného záměru, rozhodnutí ap. přinášejících do obtížné situace prvního další problémy a komplikace ap.:) to už by bylo všechno příliš těžké a nesnesitelné; to je pro mě krajně nepříjemná a nepřijatelná představa a musí se tomu zabránit, předejít. A: Tak sem slyšela, že se vaše dcerka bude vdávat. – B: Martina a vdávat? Dyť eště nemá ani maturitu! To by tak e. s.! ■ **S** já nechci to, to je nepříjemné Eště to tak!
Ⓐ (*zdůrazněné all, last*) That's all I need., That's the last thing I need! Ⓝ Das hat (hier) gerade noch gefehlt! Ⓕ Il ne manquerait (encore) plus que cela / ça! Ⓡ (Только) этого ещё не хватало / не доставало!

Je to lepší než spadnout ze schodů.
(Čl. ležérně vůči druhému o navrhovaném n. provedeném řešení problému, dohodě ap., často jen provizorní a problém řešící částečně ap.:) není to

nijak skvělé, ideální, ale prozatím to stačí, pomůže to aspoň zčásti; to není zásadní, ale jen částečné zlepšení a musí to zatím vyhovovat. A: Tu duši sem zalepil, ale to lepidlo je starý. Tak to asi moc dlouho nevydrží. – B: Je to furt lepší než s. ze s. ■ **S** čl. musí spokojit se s málem, to pomůže zčásti, to je přijatelné zčásti

Je tam schodů jako do nebe. n. **To sou schody jak do nebe.**

Komp je tam schodů jako do nebe

(Čl. vůči druhému udiveně a v očekávání velké námahy spojené s výstupem vzhůru po dlouhém schodišti, v budově, věži, na rozhledně ap.:) je, vede tam nepříjemně mnoho schodů. ■ **S** to je nepříjemné, je jich mnoho

Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb / práce / zásluh.

(Čl. někdy vědomě s narážkou na komunistickou zásadu vůči druhým v týmu, společenství ap. v doporučení, příkazu ap. a s ohledem na společný cíl n. nutnost:) pracujte každý co nejlépe a v tom, co umíte, a na oplátku všichni od druhých dostanete vše potřebné n. jen to, co jste si zasloužili. ■ **S** snaž se!, čl. dostane odměnu podle zásluh ♦ Pův. K. Marx (1818–1883), *O komunismu* (1875), pak jedno z hlavních hesel komunismu; var. *práce, zásluh* je pozdější.

Ten° je° schopnej° všeho.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. hanlivé n. ve varování vůči druhému, druhým o zlém třetím, zvl. s ohledem na jeho vůli, potřebu dosáhnout svého cíle a z hlediska jeho zábran vůči druhým, prvnímu ap.:) je zcela bezohledný a udělá cokoliv (špatného), bude-li to potřebovat; je to špatný člověk, nemá žádné morální zábrany a může provést i něco hodně špatného. A: Ty si vážně myslíš, že ty peníze ukrad Novotný? – B: Jo, ten je schopnej všeho. ■ **S** on je bezohledný, on je darebák, on udělá cokoliv Ten de i přes mrtvoly. ♦ Užití v min n. kond se týká jen aktualizovaného významu a člověka např. pod tlakem, v krajní nouzi ap.

Ⓐ There's nothing he won't sink to. Ⓝ Der ist zu allem fähig. Ⓕ Il est capable de tout. Ⓡ Он способен на всё.

Máš to u mě schovaný / skovaný!

1. *(Čl. vyhrožující pomstychtivě druhému za jeho nečestné jednání, ublížení, uškození, zvl. s ohledem na budoucí příležitost ap.:) budu si to pamatovat a pomstím se ti, zachovám se k tobě stejně špatně, jako ty ses zachoval ke mně.* **2.** *viz* Máš to u mě! **1.** Tak sem slyšel, že sis na mě stěžoval šéfovi. No, máš to u mě s.! ■ **S** já pomstím se

Teď / ty° to schytáš°!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, min, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a

(Čl. vůči druhému kvůli jeho chybě, prohřešku, porušení pravidla, zanedbání povinnosti ap. ze strany autority, šéfa ap., často vůči dítěti, někdy i škodolibě a výsměšně ap.:) budeš mít kvůli tomu problémy n. čeká tě za to trest, vynadání ap. Sousedka řekla rodičům, žes jí rozbil vokno. Počkej, ty to schytáš! ■ **S** ty budeš potrestaný To ti neprojde.

Ⓐ You'll catch / cop it! Ⓝ Jetzt kannst du was erleben! Ⓕ Qu'est-ce que tu vas prendre / recevoir! Ⓡ Ну, ты сейчас получишь!

Si bene commemini, causae sunt quinque bibendi: hospitis adventus, praesens sitis atque futura, et vini bonitas et quaelibet alia causa.

(Čl. vzdělaný pseudoučeně a s předstíranou vážností vůči druhým, druhému, obv. i v návrhu ap.:) příčin k napití a obveselení se je mnoho, tak se napijme!; formálních důvodů k posezení a popití je jen několik, ale vlastně na nich nezáleží, a tak se napijme! ■ **S** pij! ♦ Lat. *Pamatuji-li se dobře, pět je příčin pití: příchod hostův, žízeň přítomná a budoucí, dobré víno a kterákoli jiná příčina.*

Si vales, bene est, ego valeo.

(Čl. vzdělaný vůči druhému, příteli, zvl. v dopise, s příznačnou stručností ap.:) zdravím tě a doufám, že se ti vede dobře, neboť mně se vede dobře taky; vzpomínám na tebe a zdravím tě. ■ **S** já zdravím tě ♦ Lat., často zkracováno, *S. V. B. E. E. V.*, tj. *Jestli jsi zdráv, je dobře, já jsem zdráv*; obvyklý začátek římského dopisu.

Si vis pacem, para bellum.

(Čl. moudrý a zkušený v radě vůči příliš klidným a bezstarostným druhým, druhému a vztahu k protivníkovi, soupeři, popř. nepříteli ap.:) třebaže si člověk přeje mír, musí se na případnou válku, útok připravit také a nesmí zůstat bezstarostně nepřipravený; buď připravený na nejhorší, i válku, jakkoliv si ji nepřeješ! ■ **S** buď připravený i na válku! ♦ Lat. *Chceš-li mír, chystej válku*, volně podle F. Vegetia Renata (konec 4. stol.), *Nárys vojenského umění, 3, prolog*, kde však je *Qui desiderat pacem, preaparet bellum*, tj. *kdo si přeje mír, ať připravuje válku*; má ale více autorů.

Je° tam úplná Sibérie.

(kol; nepřízn, důraz) **0** ot, neg, imp, imp neg,

kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému s odporem o agresivním sychravém, větrném počasí s padajícím sněhem n. studeným deštěm či kroupami, zvl. po příchodu do teplého interiéru:) je tam velká zima a velmi nevlídné, nepříjemné počasí. Ty chceš jít ven bez čepice a šály? Dyť je tam úplná S.! ■ **S** je tam zima, je tam počasí špatné Všichni čerti se tam žení. ♦ *Sibérie* je starší lidový název Sibiře s nepříjemnými asociacemi nehostinnosti a zimy.

Ⓐ It's vicious out there., It's brass monkey weather out there., (*vulg*) It's cold enough to freeze the balls off a brass monkey. Ⓝ Es ist saukalt., Eine Saukälte. Ⓕ Il fait un froid sibérien. Ⓡ Там как на Северном полюсе!

Sic itur ad astra.
(Čl. vzdělaný a zkušený uznale a povzbudivě vůči mladšímu druhému, zvl. po jeho pozoruhodném, významném činu, o kterém se mluví, píše ap.:) jen tak dál a tak se skutečně proslavíš!; takto se buduje dobrá a solidní pověst a získává uznání. ■ **S** pokračuj!, to je cesta ke slávě ♦ Lat. *Tak se stoupá ke hvězdám*, P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 9,641*.

Sic transit gloria mundi.
(Čl. vzdělaný a zkušený vůči druhému v komentáři o významném třetím, pomíjivosti jeho kariéry a jeho pádu, neslavném konci ap., někdy jako odstrašující příklad a rada, zvl. v kontrastu k hodnotám duchovním ap.:) i ten nejslavnější a nejmocnější člověk může náhle skončit špatně, potupně a v zapomenutí; neusiluj o světskou slávu, hodnosti a pocty, nevydrží dlouho a končívá to špatně! ■ **S** sláva je pomíjivá, nesnaž se proslavit skončí to špatně! ♦ Lat., *Tak pomíjí sláva světská.*, formule ceremoniáře (od 15. stol.), který tak opakovaně volá na papeže při jeho korunovaci cestou do chrámu sv. Petra (a pálí přitom kousek koudele na třtině).

Sichr je sichr.
(Čl. opatrný neformálně v komentáři n. radě vůči blízkému druhému o přijatém opatření, kroku, zvl. v odmítnutí námitky jeho zbytečnosti, nepotřebnosti ap.:) je třeba neriskovat a neohrozit to, a proto je lepší se zabezpečit, pojistit dvakrát, navíc. ■ **S** neriskuj!, není možné riskovat ♦ Z něm. *sicher* = jistý, srov. i *Jistota je sicherheit.*

Silent leges inter arma. *viz* Inter arma silent musae!

Bylo° to silnější než já.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. upřímně, popř. omluvně zvl. vůči blízkému druhému v reakci na vlastní neuvážený, spontánní čin, reakci, obv. ve smyslu prudkého protestu, výbuchu n. úderu vůči provokujícímu třetímu n. podlehnutí lákavosti příjemného jídla, pití, věci ap.:) bylo to, ten podnět byl příliš silný a já jsem se přestal kontrolovat (a vybuchl jsem n. sněd jsem to ap.); neodolal jsem. No, dyž ty jahody tak lákavě voněly … Dal sem se do nich a najednou byly pryč. Bylo to prostě s. než já. ■ **S** to je působivé velmi, já nedokážu vzdorovat Nejsem žádnej svatej., Co je moc, to je moc.

Ⓐ It got the better of me., I couldn't help myself. Ⓝ Das war stärker als ich. Ⓕ Ça a été plus fort que moi. Ⓡ Я (просто) не мог удержаться.

To je trochu / trošku silný i na mně.
(Čl. zkušený, liberální a obv. tolerantní vůči druhému poněkud zaraženě o třetím a jeho nepřijatelném výroku n. činu, drastické n. tragické situaci, dramatické události, nerealistickém požadavku ap.:) to je přehnané, šokuje to i mě a musím to odmítnout; to je příliš agresivní, bezohledné a nesnesu to ani já. No, mně krváky nevaděj, ale tohle je trochu s. i na mě. ■ **S** já odmítám to, to je příliš, to je nepřijatelné

Sit tibi terra levis. *viz* Budiž mu země lehká!

Sit venia verbo.
(Čl. vzdělaný vůči druhému s ohledem na svůj poněkud silný n. nevhodný výraz, označení, užité vědomě i nevědomě, spontánně:) promiňte, že to tak řeknu; omlouvám se za to slovo, ta slova. ■ **S** já omlouvám se, promiň! ♦ Lat., *Odpusťte (mi) to slovo.*

Situace není růžová.
(Čl. eufemisticky vůči druhému v hodnocení vývoje procesu, sporu, soutěže ap., zvl. v reakci na otázku, v kontrastu k očekávání, představě, plánům ap.:) objevily se vážné problémy, komplikace a nepříjemnosti a není to celkově dobré. S. není zrovna r. Jestli Viktorka v tomto zápase nezvítězí, klesne do druhý ligy. ■ **S** situace není dobrá, to není dobré

To (ovšem) mění situaci.
(Čl. vůči druhému v reakci na změnu v celkovém rámci akce, projektu, orientace a s ohledem na dosavadní plán, přístup ap.:) to má zásadní, rozhodující vliv a za těchto okolností musím, musíme znovu přehodnotit názor, přístup. Milada si nakonec tu dovolenou nebere? No, to ovšem mě-

ní s. Nemusíme tedy shánět žádnýho brigádníka. ■ **S** to má vliv, to je zásadní

Situace se přiostřuje.
(Čl. vůči druhému v popisu vývoje vztahů lidí, obchodních partnerů, popř. států ap., zvl. v důsledku více dalších faktorů, nepřátelských výroků, aktů, obv. ve smyslu sporu, hádky, vzájemného osočování a napadání, popř. rvačky ap.:) situace začíná být nepříjemná a nebezpečná a začíná se i zvyšovat napětí; jednání všech začíná být nervózní, popř. panické a důsledky jednání, výroků ap. začínají být mnohem závažnější. Situace se p. a proti poslednímu hvizdu rozhodčího se tribuny bouří. Fanoušci házejí na hřiště prázdné lahve a nakonec prolamují bariéry a vtrhávají na trávník. ■ **S** situace vyhrotila se, situace je vážná, situace není dobrá

To je síla!
(Čl. vůči druhému neformálně o mimořádném zážitku, silném dojmu ze scény, hádky, koncertu, výroku třetího, třetích ap., negativně n. pozitivně:) to je krajně silné, prudké n. intenzivní, popř. i působivé; svými neobvykle tvrdými slovy, drastickými výjevy n. nezvyklými efekty to působí silně. ■ **S** to je působivé velmi

Silou proti chytrosti nic nesvedeš.
(Čl. zkušený v radě vůči druhému a snaze jeho n. třetího poměřovat fyzické síly s intelektem, zvl. v boji ap.:) lidský důmysl, vynalézavost a úsudek jsou mocnější než hrubá fyzická síla; proti hrubé síle se dá zvítězit pomocí rozumu a chytrosti; užívej napřed rozum, a ne svaly! ■ **S** čl. chytrý vítězí nad silným, chytrost je víc než síla ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Lví silou, vzletem sokolím kupředu kráčejme!
(Čl. zvl. starší ve vzletné, nadšené výzvě vůči druhým, zvl. v rámci společenského hnutí, klubu ap.:) usilujme o své cíle energicky, mužně a hrdě! ■ **S** jednej zmužile! ♦ Ze známé stejnojmenné sokolské pochodové písně učitele, muzikanta a sokolského nadšence F. Pelze (1848–1922).

Drží° to (pohromadě) (jen) silou vůle.
(kol; posm) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *silou*
(Čl. kriticky, posměšně n. s obavou vůči druhému o pevnosti, solidnosti věci, výrobku, zvl. starého, dosluhujícího n. nekvalitního, popř. o spojení dvou věcí, součástí ap.:) není to (už) příliš pevné, dlouho to nevydrží a brzy se to rozpadne, rozlomí ap.; je to velmi chatrné, a proto i nejisté a nespolehlivé. Měl bys ty boty reklamovat. Podívej se na tu podrážku. Drží to jen s. v. ■ **S** to je chatrné Je to jen na čestný slovo., Je to jak z kopřiv plot.

Ⓐ It's falling apart., It's on its last legs., It's seen better days. Ⓝ Das hält nur mit letzter Kraft zusammen. Ⓕ ! Ça tient par miracle (du Saint Esprit)., ! Ça tient par la force des choses. Ⓡ Это держится на честном слове.

To je° nad lidské / lidský síly.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v povzdechu a v reakci na úkol, požadavek, potřebu n. problém a možnosti jeho řešení ap., zvl. z hlediska jednotlivce:) to je příliš těžké, náročné n. velké, a není to tedy možné zvládnout, dokázat, překonat n. vyřešit. Vyplnit tenhle bláznivej test bezchybně, to je nad l. s. ■ **S** to je obtížné, to nelze uskutečnit To je tvrdý oříšek., To není žádná legrace.

Ⓐ It's no joke!, You'd have to be superhuman (to do it). Ⓝ Das geht über Menschenkräfte. Ⓕ Cela dépasse les forces humaines., C'est au delà de (nos / mes …) forces. Ⓡ Это выше человеческих сил.

Udělám všechno, co je v mých silách.
(Čl. někdy vlivný n. mající příležitost v ujištění vůči druhému a jeho problému, obv. v reakci na jeho prosbu, žádost ap.:) budu se snažit vám vyhovět, pomoct co nejvíce, s co největším úsilím n. jak dokážu; pokusím se to maximálně ovlivnit ve váš prospěch n. podle vašeho přání. V našem obchodě děláme vše, co je v n. s., aby byl zákazník naprosto spokojen. ■ **S** já slibuju, já udělám to, já pomůžu ti

To je nad jeho síly.
(Čl. zkušený vůči druhému v kritickém hodnocení třetího a jeho schopností, zkušeností s ohledem na úkol, cíl, problém a potřebu je řešit, realizovat ap.:) je to příliš náročné, těžké, a proto to nedokáže udělat, provést, nevyřeší ap. Ty chceš jít s takhle malým dítětem tak dlouhou trasu? Dyť je to nad jeho síly! ■ **S** to je náročné, to je složité příliš, to je obtížné, on je slabý, on je nezkušený

Docházejí mu síly.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho účasti v soutěži, boji ap., zvl. z hlediska vytrvalosti, úsilí, soustředění ap.:) je už unavený, začíná polevovat a zřejmě v tom nedokáže pokračovat dlouho; slábne (zpomaluje) a přestává to zvládat n. být konkurenceschopný. Dlouhou dobu byl na špičce pelotonu, ale teď mu d. síly a ostatní jezdci ho začínají předjíždět. ■ **S** on přestal stačit

… co má síly. *viz* Dělá to, co mu síly stačej.

Není to v jeho silách.
(Čl. informovaně vůči druhému o třetím a jeho dovednostech, kompetencích, schopnostech s ohledem na dosažení cíle, rozhodování o něčem ap.:) nemůže n. nedokáže to udělat; není toho schopný, nemá k tomu možnosti n. na to prostředky. To rameno se mu dosud nezahojilo, podle mě svůj loňskej rekord nepřekoná. Není to v jeho s. ■ **S** on nemůže udělat to, on je slabý

Opustily ho (všechny) síly.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho úloze v soutěži, konkurenci, sporu, boji, často příliš dlouhém ap.:) zeslábl, zcela ho to vyčerpalo; ztratil všechnu energii a byl velmi unavený. Musel ze závodu odstoupit. O. ho všechny síly. ■ **S** on je slabý, on je unavený

Dělá to, co mu síly stačej / stačí. n. **… co má síly.**
Komp dělá něco / snaží se, co má síly
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho činnosti, roli ap. ve snaze něco dokázat, splnit, něčeho dosáhnout ap.:) (snaží se, pracuje) podle svých schopností maximálně, co nejvíce, nejusilovněji. Pracuje na tom článku, co mu síly stačej, aby ho stih vodevzdat do uzávěrky. ■ **S** maximálně, on snaží se
♦ Spojuje se s různými slovesy činnosti.

Sítem vodu nenabereš.
(Čl. moudrý zvl. v radě vůči mladšímu a jeho snaze o dosažení cíle a volbě prostředku ap.:) nevhodným prostředkem, nástrojem, způsobem svou práci neuděláš, opatři si vhodný!; pro každou činnost je vhodný jen určený, určitý prostředek. ■ **S** užívej prostředek vhodný! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Moh / mohl by / může skály lámat.
Komp to je chlap, že by moh skály lámat
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho fyzické síle a obv. i postavě, často s ohledem na nutnost vykonat těžkou práci ap.:) je velmi silný a schopný velkého výkonu. ■ **S** on je silný

To by se spíš skála pohnula (než von / on).
(Čl. vůči druhému posměšně n. kriticky o třetím a způsobu jeho jednání, rozhodování ap.:) přemýšlí velmi konzervativně a setrvačně a v rozhodování, zvl. o změně, je krajně pomalý; je velmi váhavý, nedůvtipný, popř. i líný. Kdybys měla čekat, až tě sám pozve na večeři, tak se učekáš. To by se spíš s. p. než von. ■ **S** on je nedůvtipný, on je pomalý

Sklaplo mu.
(Čl. vůči druhému, někdy vítězoslavně, o třetím v dominantním postavení, výhodě n. s nadvládou nad ostatními a prudkém konci této jeho situace ap.:) ztratil svou výhodu, sebejistotu i možnost suverénního chování a cítil se zaskočený a pokořený. Nejdřív nás všechny komandoval, ale když se vrátil šéf a vynadal mu, že vystavil špatně faktury, tak mu s. ■ **S** on je pokořený, on ztratil výhodu

Nepodal by mu sklenici vody.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho nepřátelském vztahu ke známému čtvrtému, zvl. z hlediska případné pomoci čtvrtému ap.:) krajně ho nenávidí a nesnáší a není pro něj ochotný nic udělat; nenávidí ho a nikdy by mu nepomohl. A: A Josef by mu ty peníze nemoh pučit? – B: Ten? Nepodal by mu ani s. vody. ■ **S** on nenávidí ho

Je tam jako ve skleníku.
Komp je tam jak ve skleníku
(Čl. vůči druhému s odporem o místnosti a atmosféře uvnitř, popř. o počasí venku:) je tam nepříjemné, nesnesitelné horko, dusno (a špatně se tam dýchá). ■ **S** je tam horko

Skleróza nebolí, ale člověk se nezdravě moc nachodí. n. **Skleróza je nemoc, vod který bolej nohy.**
(Čl. žertovně a sebeironicky vůči druhému komentující svou zapomnětlivost, zvl. v důsledku stáří n. roztržitosti:) zapomnětlivý člověk musí mnohem více chodit a vracet se pro zapomenuté n. to porůznu hledat. ■ **S** čl. zapomnětlivý chodí a vrací se hodně

Máš tlustý sklo!
(Čl. ve výtce a znechuceně vůči blízkému druhému, ne nutně velkému postavou, v reakci na jeho nešikovné postavení se n. posazení před prvního, zvl. ve chvíli, kdy něco se zájmem sleduje, pozoruje ap.:) nevidím přes tebe dopředu, překážíš, vadíš mi ve výhledu. Teda, takhle šikovně se usadit před televizi umíš jenom ty. Tak si přece kus poposedni! Máš t. sklo! ■ **S** já nevidím kvůli tobě

(Udělej to) než po tobě skočím! n. **Že po tobě skočím!**
(Čl. s autoritou, rodič ap. netrpělivě vůči druhému zvl. ve snaze donutit ho výhrůžkou k činnosti, obv. však jen žertem:) (udělej to) než tě fyzicky napadnu a potrestám, zmlátím! Hele, nezdržuj! Koukej se rychle voblíct, než po tobě s.! ■ **S** já potrestám tě

Sem / jsem tu jen na skok.
(Čl. vůči druhému, hostiteli ap. po příchodu k němu, obv. v jednoduché záležitosti a zvl. v reakci na jeho zdvořilé pozvání posadit se, odložit si v jeho kanceláři, domě ap. a vysvětlující své odmítnutí ap.:) přišel, zaběhl jsem sem jen na krátkou chvíli;

nechci, nemůžu se tu zdržet, být tu dlouho. A: Dáte si kafe nebo čaj? – B: Ne, díky, nic si nedám. Sem tu jen na skok. ■ **S** já odejdu

Není mu do skoku / smíchu!
(Čl. vůči druhému v eufemistickém komentáři ke třetímu a jeho pocitech, chování v reakci na obtížnou situaci, zklamání, prohru ap.:) je nešťastný a skleslý a těžko se s tím vyrovnává; cítí se deprimovaný a bez energie. A: Jak Karel ten rozvod nese? – B: No, není mu zrovna do s.! ■ **S** on je skleslý, on má depresi

My dva jsme spolu skončili!
(kol) **0** neměnné ⊠5d stoup.-kles. (od k. slova) *(Čl. trpce a rezolutně vůči blízkému druhému, partnerovi ap., zvl. v reakci na jeho poslední a opakovaný prohřešek proti trpělivosti prvního a vzájemnému vztahu, manželskému, obchodnímu, přátelskému ap.:) tímto náš vztah končí a už se s tebou nechci a nebudu stýkat; odmítám s tebou už dál komunikovat, pomáhat ti, pracovat s tebou, žít s tebou ap.* Myslíš si, že budu snášet ty tvoje nálady do nekonečna? Du pryč. My dva sme spolu s.! ■ **S** já nechci snášet to, já nechci stýkat se s tebou už

Ⓐ You and I are finished., It's all over between us. Ⓝ Wir zwei sind miteinander fertig. Ⓕ Toi et moi, c'est fini / terminé!, ! On n'a plus rien à voir ensemble! Ⓡ Между нами всё кончено.

Eště má skořápku u prdele.
(kol; pohrd, nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. zkušený a suverénní vůči druhému v odmítavé a pohrdavé, skeptické reakci na schopnosti n. zkušenosti třetího, zvl. s ohledem na potřebu něco udělat, vykonat ap.:) je ještě příliš mladý a zcela nezkušený a nelze od něj nic mimořádného čekat; je příliš mladý a nemůže tomu rozumět n. to dokázat. Tak tenhle mladíček nám bude říkat, co děláme špatně? Dyť má ještě s. u p.! ■ **S** on je nezkušený Ještě mu teče mlíko po bradě. ♦ Narážka na čerstvě vylíhlé kuře, na němž jsou někdy ještě přilepeny zbytky vaječné skořápky.

Ⓐ He's still wet behind the ears. Ⓝ Der hat ja noch die Eierschalen hinter den Ohren. Ⓕ ! Si on lui pressait le nez il en sortirait du lait., ! C'est encore un blanc-bec. Ⓡ У него ещё молоко на губах не обсохло.

Skromnost je ctnost. n. **Skromnost šlechtí člověka.**
(Čl. moudrý zvl. v radě vůči mladšímu druhému, někdy v reakci na jeho přehnané chování, řeč ap.:) skromnost je cenná vlastnost a měl bys o ni usilovat; buď skromný! ■ **S** buď skromný! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Von / on je skřivánek.
(Čl. vůči druhému v kategorizaci n. komentáři ke třetímu a o jeho životních zvycích ap.:) vstává pravidelně brzo a začíná svůj den a povinnosti velmi časně (a naopak chodí brzo spát). ■ **S** on vstává brzo

Skřípe to (mezi nima / tam / u nich).
(Čl. informovaný vůči druhému o momentálních vztazích soužití v rodině, mezi spolužáky, spolupracovníky ap.:) mezi nimi, tam jsou právě problémy, nedorozumění, popř. hádky a málo souladu. Slyšela jsem, že se Mirek s Janou včera zase pohádali. V poslední době to mezi nima ňák s. ■ **S** oni hádají se, vztah vzájemný není dobrý

To° je° moje krevní skupina.
(kol; pochv) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *krevní*
(Čl. pochvalně vůči druhému o třetím v reakci na jemu sympatický postoj, chování, zálibu ap.:) to je člověk mého typu, rozumím si s ním pro jeho zaměření a velmi se mi líbí; mám pochopení pro takového člověka a obdivuju ho pro jeho orientaci stejnou s mou. A von taky nesnáší rap a metal a miluje spirituály? No to je moje k. s. ■ **S** on je sympatický, já obdivuju to, to líbí se mi To je podle mého gusta.

Ⓐ He's a man after my own heart. Ⓝ Das ist meine Kragenweite. Ⓕ ! C'est (tout à fait) mon type / genre. Ⓡ Это наш человек.

Každej dobrej skutek bude / má bejt po zásluze potrestán.
(Čl. zkušený sarkasticky, ironicky vůči druhému a jeho pocitu zneuznání, zbytečnosti, nevděku za pomoc, službu třetímu, snahu o obecné zlepšení ap., zvl. v důsledku komplikované a nepříjemné byrokracie odměňování ap.:) často se zdá, že nemá význam se snažit něco zlepšit n. pomáhat, protože se ti to obvykle nakonec podivně vymstí, nevyplatí; nezištná soukromá iniciativa se obv. nevyplácí, člověk naráží na odpor, zákaz n. přímo trest a mstu (ze strany hloupého šéfa, byrokrata ap.). ■ **S** čl. je potrestaný za skutek dobrý

Po skutku zlá rada, po ztrátě zlá náhrada, po smrti zlý vandr. *viz* Po účinku zlá rada.

Moc mluví°, a / ale skutek utek! n. **A skutek utek!**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg,

kond, fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 4. slova)

(Čl. vůči druhému v kritice jeho n. cizí nečinnosti, v kontrastu ke skutečné potřebě něco pozitivního udělat ap.:) místo dlouhého mluvení o potřebě to udělat by měl jednat; (jen o tom mluví n. to slibuje, ale) nic neudělal, nic se nestalo; je to planý mluvka. Poslanci nám už několik let slibujou novelu zákona vo honitbě, a s. utek! ■ **S** on nedělá nic, on slibuje jen Na nic ani nesáhne., Von je taková slibotechna.

Ⓐ (They're / it's) all talk and no action. Ⓝ Das macht der nur mit dem Mund. Ⓕ ! Promettre et tenir sont deux., (Il y a loin de la parole aux actes.) Ⓡ Много слов, да мало дела.

Nás spasí jenom skutky, žádná slova.
(Čl. zkušený zvl. v radě vůči mladým, druhým ohledně vytčeného cíle a nutnosti řešení nedobré situace, v odmítavé reakci na dlouhé diskuze:) je třeba jednat, vykonat pozitivní a rozhodné kroky, a ne planě mluvit, teoretizovat. ■ **S** je třeba jednat ♦ J. V. Sládek (1845–1912), *Čtyři české znělky, 3, Sluncem a stínem* (1887).

Je to slabota.
(Čl. zkušený odmítavě a pohrdavě vůči druhému zvl. o třetím a výsledku jeho práce, výtvoru ap.:) má to velmi nízkou úroveň a vůbec se mi to nelíbí; je to intelektuálně n. profesionálně slabé, nedobré. ■ **S** to není dobré, to je slabé

S tím už je to slabší.
(Čl. informovaný vůči druhému ve shovívavém hodnocení třetího a jedné stránky jeho výkonu, znalosti, chování ap., obv. po uvedení jiné a lepší stránky, někdy i o věci, stroji ap.:) (v kontrastu k tomu) toto není tak dobré a jsou tam nedostatky, slabiny; po této stránce to tak uspokojující není a výkon není příliš dobrý. Sčítání a vodčítání de Jakoubkovi dobře, ale s malou násobilkou, s tou už je to s. ■ **S** to není dobré

Žádná slast to (teda) není.
(Čl. vůči druhému kriticky a zamítavě n. s nelibostí o prožité a zvl. delší zkušenosti fyzické n. psychické obv. v náročném n. nepřátelském prostředí ap., někdy v kontrastu k předpokladu:) nijak příjemné n. lehké to není a nelíbí se mi to. Žít pět let v cizině, bez přátel a blízkých, to není ž. s. ■ **S** to není příjemné, to nelíbí se mi

Tak slavný / slavné to (s ním / tím) (zase) není°.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému, zvl. v přítomnosti dalších, v modifikující reakci na jeho příliš nadšený, spokojený n. pochvalný pohled na výkon třetího, uspokojivost vývoje situace, zvl. ve srovnání s předpovědí ap.:) není to ve skutečnosti tak dobré a nijak bych to raději nevyzdvihoval; není tak dobrý, jak se napřed zdálo. A: Tak kolikátý ste byli? – B: No, není to tak s. Pátý z vosmi. ■ **S** to není dobré, to není dokonalé, on není dobrý dost Nic moc., Žádnej zázrak to není.

Ⓐ He's no great shakes., (It's) nothing to write home about. Ⓝ So toll ist das auch wieder nicht. Ⓕ Ce n'est pas fameux., Ça n'a rien d'exceptionnel / de fantastique. Ⓡ Не так чтобы очень.

Moc slavný to není. *viz* Žádná sláva!

Sláma mu (ještě / ještě) čouhá / kouká z bot.
(Čl. vůči druhému pohrdlivě o třetím a jeho chování, zvl. při povýšeném zdůraznění vlastní městské kultivovanosti proti venkovským zvykům a prostotě ap.:) je (očividně) z venkova a neumí se (tu, ve městě, společnosti) správně, kulturně chovat; je ze všeho vyjevený a chová se neohrabaně, neuhlazeně, nezkušeně. Koukni na něj. Ten je z ňákýho zapadákova a s. mu č. z bot. Dyť neumí ani nastoupit do metra. ■ **S** on chová se nekulturně

To je jako mlátit prázdnou slámu.
(Čl. rozzlobeně n. rezignovaně a v povzdechu vůči druhému v reakci na nevhodné chování, jednání třetího, zvl. dítěte, a marnost své snahy napravit ho zvl. domluvou, radou, příkazem, pokusem ukázat mu vhodné, lepší chování ap.:) to je zbytečné, marné a není, nepřichází na to žádná pozitivní reakce; to je zcela neúčinné, neposlechne mě. Pořád mu říkám, ať se rozhlídne, než přejde ulici. Ale je to jako m. p. s. ■ **S** to je marné, to nemá účinek

Co je to všechno proti slávě boží! *viz* Co je to (všechno) proti věčnosti!

Sláva bohu!
(Čl. s ulehčením, potěšeně vůči druhému v reakci na konec utrpení, bolesti, strachu, napjatého čekání, popř. a na pozitivní zprávu ap.:) oddechl jsem si a jsem rád; ulevilo se mi a jsem spokojený a klidný. Sláva bohu! Aspoň na něco jste mi odpověděl. Už jsem myslela, že vám budu muset dát další nedostatečnou. ■ **S** já cítím úlevu, já jsem rád

Sláva Bohu na nebesích / výsostech a na zemi pokoj lidem dobré vůle.
(Čl. pobožný, kněz v kostele při křesťanské liturgii ap.:) přeju vám klid a chválím svého Boha; děkuju svému Bohu a vám přeju klidný život. ■ **S** já přeju mír ♦ L 2,14, srov. lat. *Gloria in excelsis Deo.*

Sláva mu stoupla do hlavy.
(Čl. vůči druhému kriticky a nesouhlasně o třetím a změně jeho chování, zvl. v důsledku veřejného a rychlého úspěchu, někdy bez většího přičinění ap.:) zpychnul a začal se v důsledku své slávy, nové pověsti chovat povýšeně, nadutě a nepříjemně velkopansky; začal se chovat nepříjemně jako celebrita. A: My ho už nezajímáme, má teď spoustu nových známých. Pořádá teď pro ně každej víkend večírky. – B: No jo, s. mu s. do h. ■ **S** on chová se důležitě, on chová se povýšeně

Jeho sláva hvězd se dotýká.
(Čl. slavnostně, pateticky vůči druhým, druhému o třetím, stavbě, výkonu ap. a jeho historické velikosti, důležitosti ap.:) je velmi slavný, proslulý a výjimečný; je velmi dobrý, důležitý a slavný. A toto jsou obrazy našich předků. Jejich sláva hvězd se dotýká. ■ **S** on je slavný, to je známé ♦ Srov. A. Jirásek (1851–1930), *Staré pověsti české* (1894), *Libušino proroctví: Vidím město veliké, jehož sláva hvězd se dotýká / bude dotýkat.*

Marná sláva!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rezignovaně i potěšeně vůči druhému o jeho výkonu, schopnosti n. nesporné kvalitě věci, nástroje, jídla ap.:) o tom nemá smysl diskutovat a je třeba to jen prostě uznat a obdivovat; tomu se nedá odporovat, je to tak a je třeba to uznale respektovat. M. s.! Uznávám, že v kuželkách tě nikdo nepřekoná. Ale musíš mi dát revanš! ■ **S** to nelze zpochybňovat, to je skvělé, on dokázal čin mimořádný, já hodnotím to velmi To se musí nechat., Klobouk dolů!, Všechna čest!

Ⓐ I've got to hand it to you. Ⓝ Da hilft nix. Ⓕ ! Il n'y a pas à dire!, Il faut bien avouer / reconnaître / admettre que …, ! Rien à faire!, ! Ça ne fait pas l'ombre d'un doute! Ⓡ Ничего не поделаешь / не попишешь!

Sláva nazdar výletu …!
(Čl. obv. rozmarně a vesele vůči druhému n. druhým při šťastném návratu z podařené, úspěšné cesty, výletu ap.:) povedlo se nám to, a můžeme to tedy úspěšně hodnotit, popř. oslavit; dopadlo to dobře a spokojeně se odtud vracíme. ■ **S** já jsem spokojený, to podařilo se ♦ Z veselé lidové písně, zpívané často pro děti a s nimi při návratu z výletu do přírody domů; srov. pokračování *S. n. v., výletu, nezmokli sme, už sme tu, už sme tady. Maminka nás pochválí, pochválí, že sme jako cikáni, cikáňata.*

Více nežli sláva, víc než polní tráva je občanská svoboda.
(Čl. liberální a demokratický vůči druhému, druhým, zvl. v připomínce a výzvě ap.:) svoboda je pro život každého člověka v občanské společnosti nejdůležitější a nelze ji srovnávat s ničím jiným, osobní slávou, majetkem ap. ■ **S** svoboda je nejcennější ♦ J. Voskovec a J. Werich, *Pochod plebejců*, *Caesar* (1932).

Slavme slavně slávu Slávů slavných.
(Čl. zvl. historicky orientovaný v připomínce vůči druhým a s akcentem na panslavismus, dnes též někdy už jen jako bezobsažná jazyková hříčka ap.:) starou a proslulou myšlenku slovanství, jeho ducha vzájemnosti a smysl, je třeba s úctou a obdivem připomínat. ■ **S** je třeba připomínat slovanství ♦ J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera, II, 88* (1824).

Tak pomíjí světská sláva. *viz* Sic transit gloria mundi.

Světská / všechna / všecka sláva polní tráva.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. moudrý v poučení vůči druhému a ve snaze připomenout mu skutečné a trvalé lidské hodnoty, zvl. v kontrastu k momentálnímu okouzlení slávou ap.:) sláva, popularita i úspěch sice lákají, ale vždy pomíjejí a v dlouhé perspektivě nemají význam. Nebuď smutnej, žes nevyhrál. V. s. p. t., dyť za měsíc to už nebude pravda. ■ **S** sláva je pomíjivá Kdeže loňské sněhy jsou?, To všechno odnes čas. ♦ Přísloví (Bitt-Schin), srov. zde lat. *Sic transit gloria mundi* a též 1P 1,24.

Ⓐ There's no shame in failure., (It's just a flash in the pan.), You can't take it with you. Ⓝ Ruhm ist vergänglich. Ⓕ ! Tout passe, tout casse, tout lasse! Ⓡ Слава недолговечна.

Sláva vítězům, čest poraženým!
(Čl. se smyslem pro fair play vůči druhým, zvl. na závěr sportovní n. jiné soutěže a ve snaze zdůraznit její morální rozměr a potřebu úcty všem ap.:) vítězové si zaslouží obdiv k jejich schopnostem a výkonům, ale i poraženým je třeba projevit uznání, poctu za to, že poctivě a odhodlaně soutěžili. Nesmíš se Milanovi smát, že nevyhrál. Říká se přece, s. v., čest p., ne? ■ **S** vítěz i poražený zaslouží si uznání

Žádná sláva! n. **Žádná sláva to není / není°.** n.

Slavný to neni / není°! n. **Moc slavný to neni / není°.**
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova) n. 1b
(Čl. zkušený zklamaně a kriticky vůči druhému o třetím a jeho výkonu, výsledku, způsobu prezentace ap. n. o obecném výtvoru, filmu, nové stavbě ap.:) není to moc dobré a nejsem spokojený; není to dobré, dostačující a nezapůsobilo to na mě dobře; je to slabé, podprůměrné. Ten váš test – žádná s.! Učil ste se, Nováku, vůbec? ■ **S** to je slabé, to není dobré Je to bída s nouzí., Nemáš se čím chlubit.
Ⓐ It's a poor show(ing)., It's nothing to write home about. Ⓝ Mit Ruhm bekleckert., Nichts Besonderes. Ⓕ Ce n'est pas la gloire! (*iron*), Ce n'est pas terrible!, Ce n'est pas un exploit! Ⓡ Оставляет желать лучшего.

Slávy se nenajíš.
(Čl. realistický střízlivě v kritickém komentáři vůči druhému, někdy mladšímu, a proti jeho nadšení, radosti nad chválou, oceněním jeho práce, výkonu ze strany kritika, šéfa ap.:) uznání, úspěch, sláva jsou sice příjemné, ale pokud je nedoprovází slušná finanční odměna, kompenzace ap., nemají pro praktický všední život cenu; chvála bez odměny je nesmyslná. ■ **S** sláva k životu nestačí

Tak sláva!
(Čl. s ulehčením a potěšením vůči druhému, zvl. v reakci na jeho pozitivní zprávu a po dlouhé námaze, čekání, vypětí ap.:) to je dobré, příjemné a jsem rád, že jsem se konečně toho výsledku, úspěchu dočkal. A: Tak co říkali vaši? – B: Nakonec mě pustili. – A: Tak sláva! Kdy vyrazíme? ■ **S** to je dobré, to těší mě, já mám radost

Seš slepej nebo nevidíš?
(Čl. pobouřeně, nevlídně a ostře ve výtce vůči druhému, zvl. v reakci na jeho nevšímavost n. bezmyšlenkovitost, zvl. po strčení do prvního, kusu nábytku ap., popř. jeho nechápavost, nepozornost při čtení textu ap.) jsi nepozorný a mně to vadí, překáží; nechápu, jak jsi to mohl přehlédnout, nepostřehnout, si neodvodit. V tý skříňce už mám dávno věci já. Seš s. nebo n.? ■ **S** ty jsi nepozorný, to vadí mi

I černá slepice bílá vejce snese.
(Čl. moudrý v komentáři vůči druhému, zvl. k jeho nedůvěřivému n. zklamanému postoji k třetímu ap.:) nezáleží na vnějším a případně nepříjemném zdání, vzhledu, důležitý je pozitivní výsledek; i přes nepříjemný zevnějšek on je schopný n. to je užitečné a dá to potřebný a očekávaný výsledek. A: Správně bychom měli jít vokolo. – B: No hlavně že tam dojdem. I č. s. bílá v. s. ■ **S** nesuď podle vzhledu! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Co bylo dřív? Slepice nebo vejce?
(Čl. moudrý zvl. v připomínce n. námitce vůči druhému, druhým a jejich intelektuální diskuzi, disputaci o původnosti něčeho ap.:) některé otázky nemají smysl a je pošetilé a zbytečné je klást; otázky po původu a prvenství jsou často nerozhodnutelné. ■ **S** proč ptát se zbytečně?, otázka nemá odpověď ♦ Stará klasická a dnes už jen kvazifilozofická otázka.

Ani slepice zadarmo nehrabe. *viz* Zadarmo ani kuře nehrabe.

Proč? – Pro slepičí kvoč!
(Čl., zvl. dospělý vůči malému dítěti n. druhému ve vyhýbavé a žertovné n. netrpělivé reakci na jeho otázku, zvl. ve snaze mu neodpovědět, často z únavy z jeho mnoha zbytečných, hloupých otázek ap.:) neptej se mě (už), neřeknu ti to, protože není důležité proč. A: A proč jedeme k babičce? – B: Protože nás chce zase vidět. – A: A proč nás chce vidět? – B: Protože nás má ráda. – A: A proč nás má ráda? – B: Proč? Pro slepičí kvoč! ■ **S** já neřeknu ti to

Slepý / slepej chce poučovat hluchého / hluchýho.
(Čl. obv. sarkasticky vůči druhému v charakterizaci marné a pošetilé snahy o komunikaci mezi třetím a čtvrtým, navzájem zcela odlišnými ap.:) to je absurdní a nefunguje to, nevede to k výsledku; jeden z nich ví to, co druhý nemůže pochopit, a naopak; to je jen jedna stránka věci, kterou druhý, jinak orientovaný, nedokáže ocenit a pochopit. ■ **S** to je absurdní

Nejsem přece slepej!
(Čl. podrážděně vůči druhému a jeho tvrzení, popírání faktu, zvl. s ohledem na skrývaný citový vztah třetího a čtvrtého n. negativní jednání druhého n. třetího, krádeže, zpronevěry ap., přes snahu to utajit ap.:) není těžké to rozpoznat a já si dobře uvědomuju, co vidím; je to tak, je to poměrně zjevné a já si to dobře uvědomuju. ■ **S** to je zřejmé, já uvědomuju si to, já vím to

Jenom slepý / slepej to nevidí.
(Čl. zkušený a soudný vůči druhému v komentáři o souvislosti, faktu, aspektu situace, činnosti, důvodu jednání ap. a postoji ostatních k nim, motivovaném zištně, strachem ap.:) je to naprosto očividné a nápadné a normálně není možné to přehlédnout; toho si musí všimnout přece každý. Určí-

tě je těhotná. Podívej, jak se jí zakulacuje bříško. Jenom s. to n. ■ **S** to je nápadné

Uvidíme, řekl / pravil slepej.
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému ve zdrženlivém a nevážném komentáři vůči druhému, zvl. v reakci na jeho skepsi ohledně nepravděpodobného plánu, záměru, nejisté věci ap., obv. s odstínem naznačovaného možného překvapení:) nevím, jak to bude, dopadne, ale doufám, že ne nutně tak špatně; to se teprve ukáže, ale není to jisté tak ani tak. Myslím, že ten model nepoletí. Moc jsem se nedržel návodu. Ale jak se říká, u., řekl s. ■ **S** já nevím Možná že ano, možná že ne. ♦ Někdy má různá pokračování, srov. … *uslyšíme, řekl hluchej, a ledasčeho se ještě dožijeme, doložil k tomu nebožtík v rakvi.* Někdy též s vystupňováním absurdity a hříčky, srov. *U., řekl s. (a šel na němej film)*; srov. i … *a šlápnul do hovna* ap.

Ⓐ We shall see, said the blind man (as he walked into a tree). Ⓝ Abwarten und Tee trinken. Ⓕ Nous verrons, dit l'aveugle. Ⓡ Слепой сказал: посмотрим.

Mezi slepými jednooký králem. *viz* Mezi slepými jednooký králem.

Von je (takovej) slibotechna.
(Čl. zkušený vůči druhému s despektem o třetím a jeho povahové vlastnosti ap.:) velmi snadno a rád, ochotně mnohé slíbí, ale obvykle nic z toho nesplní; je pro své sliby nedůvěryhodný a nespolehlivý člověk. ■ **S** nevěř mu!, on slibuje jen, on je nespolehlivý

Kdo mnoho slibuje, málo plní.
(Čl. vůči druhému ve varování n. v reakci na příliš slibujícího třetího ap.:) často a rychle slibující člověk není důvěryhodný, protože své sliby málokdy dodrží, a proto mu nevěř!; lidé mající mnoho závazků nedokážou všem dostát. A: Můžu jít dneska ven? Slibuju, že zítra umeju nádobí a ještě vyluxuju. – B: Udělej to pěkně dneska. Kdo m. s., málo p. … ■ **S** čl. slibující snadno nedodržuje sliby ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kdo pomaleji slibuje, ten rychleji plní.
(Čl. zkušený zvl. vůči mladšímu druhému ve varování a poučení, obv. v reakci na jeho ochotu pohotový, lákavý slib třetího přijmout ap.:) uvážlivý a odpovědný člověk si napřed dobře rozmyslí, co chce slíbit, a pak to i snáze splní, dodrží. A: Mohla bych se s nimi domluvit, že každý den nadepíšu padesát obálek. – B: Počkej, rozmysli si to ještě, jestli to opravdu zvládneš. Kdo p. s., ten r. plní. ■ **S** čl. uvážlivý neslibuje rychle ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Sliby se slibují, blázni se radují.
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému, zvl. mladšímu, skepticky v reakci na nereálný slib třetího, kterému druhý snadno a bezstarostně uvěřil ap.:) nesmíš bez důvodu, záruky ap. věřit každému slibu druhých; někteří lidé slibují bezstarostně, neodpovědně n. podvodně hned a jen naivní lidé každému jejich slibu věří. A: V tý reklamě tvrdili, že se ty nože nemůžou zlomit. – B: Nojo, s. se s., blázni se r. ■ **S** je naivní věřit každému slibu, nevěř tomu!, nevěř slibům! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Sliby chyby. n. **Sliby sou / jsou chyby.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. moudrý skepticky a v poučení zvl. vůči mladšímu druhému, zvl. v reakci na nedodržení slibu třetím n. jím ap.:) není dobré slibům příliš věřit a neodpovědné je i neuvážlivé sliby dávat; mnoho slibů se nakonec nesplní. A: Maminko, prosím, už se na mě nezlob, já už budu opravdu hodný. – B: To znám. S. ch., musíš to napřed dokázat. ■ **S** neslibuj lehkovážně!, nevěř tomu!, nevěř slibům!, slibovat je snadné Zdání klame., Neříkej hop, dokud nepřeskočíš! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i lat. *Res mala, res stulta: dare nihil, promittere multa*, tj. *Věc malá a hloupá: nic nedávat a jen sliby houpat*, Walther 26 701.

Ⓐ Promises, promises! Ⓝ (Lauter leere Versprechungen.) Ⓕ Promettre et tenir font deux. Ⓡ Свежо предание.

Kdo sliby živ, zbohatne-li, bude div.
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému v radě ohledně slibů, popř. obchodník n. hostinský vůči zákazníkovi v reakci na žádost o prodej na dluh ap.:) nevěř příliš krásným slibům!; kdo spoléhá na příjemné sliby druhých, skončí špatně, a ne dobře. A: Tati, nepůjčil bys mi nějaký peníze? Já ti je do konce měsíce vrátím. – B: Vopravdu? Kdo s. živ, zbohatne-li, bude div. ■ **S** nevěř slibům!, buď opatrný! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Slibů se nikdo nenají.
(Čl. zkušený skepticky vůči druhému, zvl. v reakci na hezké, ale nereálné sliby ap.:) slibovat je snadné, ale sliby je třeba skutečně plnit, udělat něco hmatatelného a prospěšného; je potřeba jednat, a ne slibovat. Hele, vypni tu televizi. Ty politici mě akorát rozčilujou. S. se nikdo n. ■ **S** nevěř slibům!, je třeba plnit sliby, slibovat nestačí

Sliby sou / jsou zadarmo.
(Čl. zkušený v radě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho důvěřivost a zklamání z nedodržení slibu třetím, též o politikovi ap.:) pro některé lidi je snadné slíbit prakticky cokoliv, zvl. ve snaze přesvědčit, získat si druhého člověka; samy sliby nemají bez plnění žádnou cenu ani váhu. ■ **S** slibovat je snadné, nevěř slibům! ■ Přísloví.

Mluví / říká / řekne, co mu slina na jazyk přinese.
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím, zvl. roztržitém, zapomnětlivém, prostořekém, a nesmyslném způsobu jeho projevu n. též o jeho snaze nepřetržitým proudem řeči zakrýt vlastní nevědomost, rozpaky ap.:) mluví, říká něco zcela bez rozmyslu a souvislosti; plácne, zmíní bez uvážení zrovna to, co ho právě napadlo; mluví hloupě a nesmyslně. Vomluvte dědečka, von ve skutečnosti není zlej. Jen už říká, co mu s. na j. p. ■ **S** on mluví neprozřetelně, on mluví zmateně

Sbíhají se mi (na to) sliny. n. **Dělají se mi (na jazyku / v ústech / v puse / v hubě) sliny.**
(Čl. vůči druhému o dobrém jídlu, pochoutce ap., skutečné n. představované, zvl. při pohledu na něj ap.:) velmi mě to láká a rád bych ochutnal; už se na to jídlo moc těším a jsem nedočkavý. Teda, ste určitě výborná kuchařka, to jídlo vypadá nádherně. Už teď se mi na něj s. s. ■ **S** já mám chuť, to je lákavé

Tečou mu sliny (při pohledu na něco / někoho).
(Čl. vůči druhému nelichotivě o třetím a jeho reakci při pohledu na lákavé jídlo, věci, popř. na sexuálně přitažlivou ženu ap., často jen obrazně, nekonkrétně:) velmi po tom touží, popř. po někom; nedokáže se ovládat a dává svou touhu najevo velmi nápadně, primitivně. Podívej jak na tebe ten chlap čumí. Úplně mu t. s. ■ **S** on touží po tom, to je lákavé

Mějte slitování!
(Čl. někdy provinilý prosebně vůči druhému v převaze proti očekávanému trestu, bezohledným požadavkům, úkolům ap. n. jen proti příliš velkému dráždění něčím lákavým ap.:) nebuďte tak zlí, bezcitní n. přísní a zastavte to!; netrapte (mě) už a přestaňte! Vy srabové, nebijte ho! M. trochu s.! Nevidíte, že už se nemůže ani hnout? ■ **S** nebuď krutý!, přestaň!

Slíbit a dát je / jest dvojí.
(Čl. moudrý zvl. ve varování vůči důvěřivému druhému a proti jeho předčasné radosti ze slíbené příjemné, příznivé věci ze strany třetího ap.:) (prospěšný) slib (od druhého) člověka těší, ale ještě neznamená, že bude splněný; mnohý člověk snadno slibuje, ale své sliby neplní; skutečnou radost lze mít až ze slibu splněného. A: Na tom letáku psali, že pokud jim pošlu deset prázdnejch vobalů, dostanu vod nich do deseti dnů hrníček zdarma. – B: Jo, s. a dát je d. ■ **S** je naivní věřit slibům, slibovat je snadné ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ty / teď to slízneš!
(Čl. v komentáři vůči druhému v důsledku jeho chyby, prohřešku, porušení pravidla, dohody ap., zvl. ze strany třetího s autoritou, mocí ap.:) budeš za to potrestaný, zbitý n. ostře pokáraný; čekají tě problémy, nepříjemnosti. Tak ty mi to nepučíš? Tak já řeknu na tebe mámě, že ses včera ve škole popral. Počkej, ty to s.! ■ **S** ty budeš potrestaný

Slízneš ji / jednu, jen to hvízdne!
(Čl. prudce, zuřivě vůči druhému ve varování, hrozbě před fyzickým trestem, často rodič vůči zlobivému, drzému dítěti ap.:) (jestli to uděláš, tak) za to tě potrestám, dostaneš velkou facku, pohlavek. Eště jednou strčíš do brášky, a slízneš ji, jen to h.! ■ **S** já potrestám tě

To je jak slonovi malina. n. **To je jak dát / jako když dáš slonovi malinu.**
Komp to je, jako když dáš slonovi malinu
(Čl. odmítavě a kriticky vůči druhému s důrazem na zbytečnost, neúčinnost zamýšleného kroku, opatření ap., v kontrastu ke skutečné potřebě:) to je směšně málo a nestačí to; to žádnou změnu, pozitivní reakci nevyvolá a jemu, tomu to vůbec nepomůže. Ten grant, co sme dostali, to je jak s. m. My bysme potřebovali částku nejmíň desetkrát vyšší. ■ **S** to nestačí, to je málo

Ať slouží! n. **Ať nám slouží!**
(Čl. neformálně vůči druhému při přípitku, zvl. v reakci na přání na zdraví *ap.:) při této příležitosti přeju ti, nám zdraví a připíjím na to.* A: Na zdraví! – B: Tak ať s.! ■ **S** já přeju zdraví

Slovan všude bratry má.
(Čl. zvl. starší a slovanofil vůči druhým v důvěřivé připomínce ap., zvl. dříve:) Slované jsou družní a chovají se všude k sobě navzájem přátelsky. ■ **S** Slované jsou si blízcí ♦ V. J. Picek (1812–1869), kdysi oblíbený básník.

Slovan sem / jsem a Slovan budu (černé čižmy nosit budu).
(Čl. zvl. starší hrdě a asertivně vůči druhým, zvl. s důrazem na svůj původ, přesvědčení, zvyky ap.:)

jsem Slovan a jsem na to pyšný; jsem takový a nehodlám se měnit. Dyť si věděla, jakej sem, když sis mě brala. S. jsem a S. budu, aspoň v jídle. ■ **S** já jsem Slovan hrdý ♦ Z lidové písně.

Voláš-li Slovan, nechť ozve se ti člověk! *viz* Národ tak považuj za jediné jako nádobu lidství: a vždy, voláš-li Slovan, nechť se ti ozve člověk!

My Slované musíme držet dohromady. *(Čl. zvl. starší a slovanofil v připomínce vůči druhým ap.:) Slované se musejí navzájem podporovat a spolupracovat.* ■ **S** Slované musejí spolupracovat ♦ Slavista J. Dobrovský (1753–1829), z korespondence.

Na slovíčko! *(Čl. s funkcí, autoritou familiárně, popř. mírně povýšeně vůči druhému uprostřed jiných lidí ve snaze s ním v soukromí promluvit, něco mu vytknout, domluvit mu ap.:) chci s tebou soukromě mluvit a něco ti sdělit n. si s tebou něco ujasnit, vysvětlit.* Na s., dámo! Co znamená ta cigareta? Okamžitě ji típni! ■ **S** pojď sem!

Jeho slovo (tam) něco váží. *(Čl. vůči druhému o třetím ve skupině, organizaci, společnosti a jeho postavení tam ap.:) je to autorita n. vlivný člověk, který dokáže ovlivnit rozhodování ostatních.* ■ **S** on je vlivný

Čestné / čestný slovo! n. **Dávám ti (čestné / čestný) slovo.** n. **Mé čestné slovo!** *(Čl. ve snaze přesvědčit druhého, zvl. o pravdivosti svého tvrzení, faktu, slibu ap. při neformální přísaze, slibu ap.:) tímto zdůrazňuju a potvrzuju, že mluvím pravdu, že je to tak n. že splním svůj slib.* A: A slibuješ, že už tam nebudeš chodit? – B: Dávám ti č. s. ■ **S** já slibuju, já potvrzuju to

Drží to jen na čestný / dobrý slovo. *(Čl. vůči druhému o celku, spojení věcí, konstrukci či předmětu opraveném narychlo n. vyrobeném z více částí, zvl. improvizovaným způsobem n. naopak kvůli opotřebení ap.:) je to dost chatrné a nedrží to pevně; vůbec to není pevné a brzy se to zřejmě rozpadne, oddělí n. spadne.* Jak si tu loď uvázal? Kristepane, dyť to drží jen na č. s. To chceš, aby nám uplavala? ■ **S** to je chatrné

Dobré slovo železná vrata otvírá. n. **Laskavé slovo i brány otevírá.** *(Čl. moudrý v radě vůči zvl. mladšímu druhému, nezkušenému v jednání n. žádosti, prosbě:) člověk chovající se zdvořile, slušně, vstřícně a laskavě snáze dosáhne u druhých úspěchu; chceš-li něco od druhých lidí, chovej se slušně a laskavě!* ■ **S** chovej se slušně!, jednej slušně! ♦ Přísloví (Čelakovský, kde však je *pěkné slovo*).

Dobrý / dobré slovo hubu nespálí. *(Čl. moudrý v poučení a radě vůči zvl. mladšímu druhému, často s odstínem kritiky jeho mladistvé obhroublosti n. nemluvnosti ap.) není přece nijak namáhavé být zdvořilý a milý, ale vyplácí se to a druzí se chovají n. na mluvčího pohlížejí příznivěji; chovej se slušně, není to těžké!* Nemůžeš bejt na Adama trochu milejší? Dyť d. s. hubu n. ■ **S** chovej se slušně! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Dobrý / dobré slovo najde laskavý / laskavé ucho. *(Čl. moudrý v poučení a radě vůči druhému a jeho chování, zvl. s ohledem na jeho snahu něco získat, třetího přesvědčit ap.:) jednej a mluv s druhými slušně a přátelsky a leckdo bude jistě reagovat vstřícně, nakloníš si ho tak a vyhoví ti n. pomůže.* Když něco chceš, musíš vždycky slušně poprosit. D. s. najde l. ucho. ■ **S** chovej se slušně!, jednej slušně!, jednej laskavě! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Na koho to slovo padne, ten musí jít z kola ven / pryč!
(kol – neutr) **0** neměnné ✉ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. vůči druhým, druhému v obv. kritickém komentáři a charakteristice nutného rozhodování o redukci zvl. lidí z širšího okruhu, jejich ztrátě výhody n. výhodné možnosti a způsobu jeho provedení ap.:) rozhodnutí, rozhodování bude (bohužel) zcela náhodné n. mechanické, bez věcných kritérií, a proto asi i nespravedlivé. Chtějí propouštět dalších padesát zaměstnanců. Zřejmě podle metody na koho to slovo padne, ten musí jít z kola ven. ■ **S** čl. vybraný náhodně odejde, bez ohledu na osoby Padni komu padni. ♦ Tradiční závěr různých dětských rozpočítadel omezujících, za postupného ukazování na všechny účastníky stojící v kruhu, počet hráčů budoucí hry; při poslední slabice rozpočítadla musí postižený výběr opustit.

Ⓐ O-U-T spells out. Ⓝ Ene, mene, mu und raus bist du. Ⓕ ! Au petit bonheur la chance / à l'aveuglette / à la roulette russe., ! … mais comme le roi ne le veut pas, ce ne sera pas toi!, (((On peut) les jouer) au bras de fer / aux cartes / aux dés!) Ⓡ Методом «тыка».

Nikdy mu / vo něm neřek / neřekl křivýho / křivého slova. *(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o vlivném, autoritativním třetím, jeho povaze a chování, pří-*

mém či nepřímém, ke čtvrtému, partnerovi, dítěti, příteli, někdy v rodině o vztahu např. tchyně a snachy ap.:) nikdy se na něj neosopil, mu nic nevyčetl n. ho nekritizoval, nepříjemně nepomlouval; vždycky se k němu choval přátelsky a upřímně a tak o něm také mluvil. Byl na něj až moc měkkej. Jarda moh zlobit sebevíc, ale von mu nikdy n. k. slova. ■ **S** on chová se přátelsky k němu, on mluví přátelsky o něm

Co slovo, to lež!
(Čl. informovaný rozzlobeně vůči druhému a výroku, tvrzení jeho n. třetího, zvl. ve sporu o vylíčení faktů ap.:) nic z toho není pravda, je to celé vylhané; to tvrzení je celé a do posledního detailu nepravdivé. Ten historik je buď úplnej vůl, nebo zastydlej fašoun! Líčí tady, jak došlo k okupaci a že sme si za ni mohli vlastně sami. Co s., to l.! ■ **S** on lže, to není pravda

Slovo dělá muže.
(neutr) **0** neměnné ⍁ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. moudrý v radě n. připomenutí vůči druhému ve vztahu k minulé, učiněné dohodě n. ve výrazu důvěry k dohodě budoucí, obv. s ohledem na rámec známých vztahů jednání mezi čestnými lidmi ap.:) čestný člověk má plnit své sliby, splnit svůj slib a právě jeho plnění jeho čestnost dosvědčuje; pokud to slíbíš, popř. řekneš, budu ti věřit, protože si tě vážím a věřím, že jsi čestný člověk.* Žádnej úpis podepsat nemusíte. Když ste mi slíbil, že mi ty peníze příští rok vrátíte, pak vám věřím. S. dělá muže. ■ **S** čl. čestný plní sliby Ruku na to! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ A man's word is his bond. Ⓝ Ein Mann, ein Wort. Ⓕ ! L'homme d'honneur n'a qu'une parole. Ⓡ Дал слово — держись.

Uklouzlo mu (jedno) neopatrné / neopatrný slovo / slůvko.
(Čl. vůči druhému o zasvěceném třetím a jeho netaktním, nezdvořilém n. neprozřetelném výroku ap., zvl. v zápalu diskuze:) omylem, neopatrně n. nechtěně malým náznakem vyzradil tajemství druhých, popř. urazil někoho tím, že mu naznačil vlastní negativní utajovaný názor. A: Kristepane, jak je možné, že o tom všichni vědí? – B: Zeptej se Milady. Té občas u. n. slovo. ■ **S** on prozradil to

Slovo snadno vyklouzne, ale ani párem volů ho zpátky nedostaneš.
(Čl. moudrý v komentáři n. poučení vůči zvl. mladšímu druhému o jeho nevhodném výroku, pro třetího nepříjemné poznámce, zvl. v zápalu diskuze, hádky ap.:) člověk snadno občas řekne bez rozmyšlení něco, co ho pak velmi mrzí a čeho lituje, přičemž takto způsobené následky se napravují, odstraňují jen těžko; neprozřetelný výrok se nedá odvolat, a protože tě pak mrzí, buď opatrný v tom, co říkáš! A: Hrozně mě mrzí, že jsem o něm tak mluvila. Teď nevím, co mám dělat. – B: No jo, s. snadno v., ale ani párem volů ho už z. n. ■ **S** čl. nedokáže odvolat výrok neopatrný ♦ Přísloví.

Co slovo, to perla!
(Čl. vůči druhému nadšeně, obdivně o třetím, zvl. moudrém, a jeho nevšední promluvě, promyšleném výroku, textu, formulaci ap., často ironicky:) je to velmi výstižné, moudré a velmi pěkně formulované. ■ **S** to je výstižné, to je hloupost

Ještě / ještě neřekl / neřek poslední slovo.
(Čl. informovaný vůči druhému o vlivném n. slibném a vyvíjejícím se třetím, podniku, organizaci a její činnosti, výkonu, nabídce, úspěších ap. zvl. v celkové konkurenci n. snaze o cíl:) (přestože už lecčehos dosáhl) má stále rezervy n. potenciál vyvíjet se, pokročit dál a překvapit ostatní, lidi ještě lepším výsledkem n. produktem ap. ■ **S** on překoná je, on je schopný

Je to vaše poslední slovo? n. **To je vaše poslední slovo?**
(Čl. obv. nespokojeně, nesouhlasně n. lehce nedůvěřivě vůči druhému a jeho volbě, rozhodnutí a výroku v jednání, obchodu ap., s odstínem doufání v možnost dalšího jednání, změny názoru druhého ap. a ve snaze se ujistit:) je to opravdu vaše definitivní stanovisko, rozhodnutí? (a nezměníte-li ho, můžete toho litovat); jste si opravdu jistý, že chcete, uděláte toto? A: Je to skutečně výhodná koupě, levněji ho nikde neseženete. Vážně si to auto nevezmete? – B: Ne, děkujeme. – A: Je to vaše p. s.? Budete litovat! ■ **S** rozhodl jste se opravdu?

To je moje poslední slovo!
(Čl. zvl. s autoritou důrazně vůči druhému a diskutované věci, obchodu ap., zvl. proti snaze druhého přinutit ho ke změně stanoviska, pro druhého obv. nepříznivého:) tak jsem se rozhodl a to rozhodnutí je definitivní; takový je můj názor, a ten už nezměním. Už mě nepřemlouvej, na ten mejdan tě kvůli tomu poslednímu průšvihu nepustím. To je moje p. s.! ■ **S** já trvám na svém rozhodnutí

Musí° mít vždycky poslední slovo.
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. sg a pl ⍁ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *poslední*
(Čl. vůči druhému v nesouhlasném, nespokojeném komentáři o třetím, obv. rovnocenném partnerovi,

příteli ap., jeho povaze a obvyklém chování při diskuzi, hádce, společném rozhodování ap., popř. též o vzpurném dítěti:) chová se autoritativně a vždy chce prosadit svůj názor, řešení; je velmi asertivní a vždy se snaží celou situaci, problém shrnout, zhodnotit a o něm nakonec rozhodnout. A: Já si vážně myslím, že by bylo lepší nedřív jít nakoupit. – B: Ty musíš mít v. p. s. Dyť už sme se přece dohodli jinak. ■ **S** on chová se autoritativně, on snaží se prosadit svůj názor vždy Musí být po jeho.

Ⓐ He always has to have the last word. Ⓝ Er muss immer das letzte Wort haben / behalten. Ⓕ Il faut toujours qu'il ait le dernier mot. Ⓡ Последнее слово всегда должно быть за ним.

To je° slovo do pranice.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. překvapeně n. zaraženě vůči druhému v reakci na jeho názor, formulaci, popř. neobvyklý čin ap.:) to je odvážný a provokativní, kontroverzní výrok, popř. argument (který vyžaduje reakci); to je důvod ke sporu a vážné diskuzi. A: Myslím si, že by takové texty neměly být ve školních čítankách. – B: Hm, to je s. do p. Co si o tom myslí ostatní? ■ **S** to je výrok provokativní, to je sporné To budeš muset dokázat!

Ⓐ That's debatable., That'll cause a stir. Ⓝ Das war ein Wort zuviel. Ⓕ (C'est le mot de trop.), ! C'est la goutte d'eau qui fait déborder le vase., ! C'est tirer à boulets rouges. Ⓡ За такие слова надо отвечать.

Není na tom ani slova pravdy.
(Čl. vůči druhému odmítavě, kriticky a obv. i rozhořčeně o třetím a jeho tvrzení, obvinění, často v hádce ap.:) to je všechno lež, je to všechno účelově vymyšlené s úmyslem poškodit n. očernit. Podívej se, co vo něm píšou v novinách! Dyť na tom není ani s. p.! ■ **S** to není pravda, to není tak

Volím slovo prosté, chci tu báji vypravovat, z úst jak lidu roste.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým zvl. v připomínce klasika obv. v diskuzi o způsobu podání, vylíčení příběhu ap.:) budu mluvit, to vyprávět, řeknu to zcela prostě a bez příkras, lidovým jazykem. ■ **S** já řeknu to ♦ J. Neruda (1834–1891), ze sbírky *Balady a romance* (1883).

Konečně rozumný / rozumné slovo!
(Čl. vůči druhému s ulehčením, popř. radostně v reakci na změnu nepříznivého a nepřijatelného názoru, stanoviska jeho n. třetího v neřešitelné a dlouhé diskuzi, hádce ap.:) až toto teď je rozumné a přijatelné (a lze vše uzavřít, vyřešit, postoupit dál ap.; konečně slyším konstruktivní argument, přijatelný návrh n. názor a jsem proto rád. A: No tak …, já sem si to rozmyslel. Na tý finanční částce nebudu trvat. – B: Konečně r. s.! Teď se už určitě dohodneme. ■ **S** to je rozumné, to líbí se mi

To je (pro to) slabý slovo.
(Čl. vůči druhému v hodnotící reakci na jeho krátké slovní hodnocení, obv. hanlivé, kritické a odsuzující, n. i nepříznivé jednoslovné označení třetího a jeho činu, chování ap., obv. proti jeho přílišné zdrženlivosti, ohleduplnosti:) to je řečeno příliš zdvořile a slušně a je to ve skutečnosti mnohem horší. ■ **S** to je horší, ty jsi ohleduplný příliš

Slovo dalo slovo.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a čtvrtém n. skupince lidí a jejich společném zájmu a závěru, objevivším se v diskuzi, obchodním jednání ap.:) jeden se náhodou o tom zmínil jako o možnosti, druhého to zaujalo a dohodli se na společném řešení; porozuměli si a vzájemně si to slíbili. Seznámili se na ňákým večírku a padli si do voka, jeden měl peníze, druhej zkušenosti. S. dalo s. a do půl roku byla firma na světě. ■ **S** oni dohodli se Plácli si do dlaní.

Ⓐ One thing led to another. Ⓝ Ein Wort gab das andere. Ⓕ ! Ils se sont entendus / mis d'accord. Ⓡ Слово за слово.

Slovo tělem učiněno jest.
(Čl. vůči druhému komentující slibovaný skutek, splněný slib, realizovaný plán, zvl. s odstínem slavnostnosti a závažnosti ap.:) stalo se to, co jsme chtěli, čekali, si slíbili; původně jen představa a slova se realizovaly. Pamatuji si, jak jsme tu chodili po louce a vymýšleli, jak bude náš dům vypadat a kde přesně bude stát. A teď – s. t. u. jest. ■ **S** to stalo se opravdu ♦ J 1,14.

Vlastního slova (tu) není slyšet.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému rozčileně, nelibě o hluku v místnosti, prostoru, též za přítomnosti více lidí a jejich zábavy, hlasité hudby, popř. práce, v kontrastu k potřebě chybějícího ticha pro normální mluvení, sdělení něčeho ap.:) je tu nepříjemný, nesnesitelný hluk (a já tě proto neslyším ap.). Nemůžete to rádio trochu ztišit? V. s. není s.! ■ **S** je tam hluk Je to tu jak v blázinci.

Ⓐ You can't hear yourself speak / think (in

here). Ⓝ Man kann sein eigenes Wort nicht verstehen. Ⓕ On n'entend pas un mot., On ne s'entend pas parler., (Il y a un de ces bruits / brouhahas / baroufs / raffuts / boucans.) Ⓡ Ну и бедлам!

Vyřčené slovo nedohoníš.
(Čl. zvl. moudrý vůči druhému v komentáři k jeho výroku, slibu ap., obv. neuváženému, a tím vzniklé situaci, též s odstínem reakce na pozdní lítost druhého ap.:) co jednou řekneš, slíbíš, se pak těžko popírá, odvolává (i když toho lituješ). A: Já jsem mu to neměl slibovat. To nemůžu stihnout. – B: No jo, v. slovo n. … ■ **S** slova nelze odvolat ♦ Přísloví.

Beru tě za slovo!
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho zmínku o možnosti, nabídce, neurčitém pozvání ap., zvl. s odstínem jeho příznivosti pro prvního a ve snaze ho formalizovat:) využívám toho, cos řekl, a budu ti věřit, že to splníš; spoléhám se na to, co jsi mi řekl (a chápu to jako formální slib, jehož splnění budu očekávat); věřím ti to a budu žádat splnění n. ti to budu připomínat. A: Příště se už určitě budu učit, slibuju. – B: Tak dobře, beru tě za s.! Jestli mě ale ještě jednou zklameš, neuvidíš už vode mě ani korunu! ■ **S** já přijímám to jako slib, já věřím tomu

To je slovo!
(Čl. zvl. zkušený, s autoritou vůči druhému v uznalé reakci na jeho vyjádření, slovní výraz jeho odhodlanosti n. sílu argumentů, přesvědčivost n. novost formulace, zvl. mezi více lidmi a v kontrastu k delšímu mlčení, nedostatku iniciativy ap.:) to na mne svou opravdovostí, seriózností velmi zapůsobilo a vítám to. A: Vopravdu se nikdo nepřihlásí dobrovolně? Ne? – B: Tak tedy já. – A: To je s.! ■ **S** to je působivé velmi

To je jeho slovo proti mýmu / mému.
(Čl. vůči druhému, často rozhořčeně n. v obranném postoji, n. vůči rozhodčímu, soudci ap. v reakci na nepřátelské tvrzení třetího ap., zvl. v kontextu kriminálním, sporu o majetek ap.:) co říká, není pravda a pravdu mám já; to je nerozhodná situace s dvěma protichůdnými výroky, tvrzeními, ale já na tom svém trvám. ■ **S** on lže, já mám pravdu, to odporuje výroku mému ♦ Též v obecné podobě *To je slovo proti slovu.*

Ten drží slovo.
(Čl. vůči druhému obdivně, pochvalně n. v doporučení o známém třetím a jeho čestném chování ap., obv. neobchodně:) je velmi spolehlivý, důvěryhodný a vždy svůj slib splní. Řekl, že tu zboží bude do tří dnů, a skutečně ho už ve středu měli. Ten vždycky drží s. ■ **S** on je spolehlivý

Máš moje (čestné) slovo! *viz* Čestné slovo!

Na jedno slovo jich má deset / sto.
(Čl. vůči druhému nespokojeně a nelibě o třetím, zvl. mladém, a jeho přehnané náročnosti a obv. i opakované snaze vyhnout se povinnosti, odpovědnosti ap.:) má ke každému sdělení, kritice n. příkazu vždy mnoho námitek; stále odmlouvá a všechno musí nepříjemně a odmítavě okomentovat. Snažím se s ním mluvit rozumně, ale to víš, puberťák. Na j. s. jich má sto. ■ **S** on odmítá kritiku, on odmlouvá

Nechci (už) slyšet ani slovo! n. **Už ani slovo!** (kol; důraz) neměnné ⊏ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a
(Čl. s autoritou důrazně a rezolutně vůči druhému, zvl. neposlušnému, tvrdohlavému dítěti, proti jeho opakovaným žádostem, přemlouvání n. námitkám, připomínkám v diskuzi, hádce o povinnosti druhého ap.:) skonči to a buď zticha, nechci to poslouchat; nemluv už, odmítám to poslouchat!; neodmlouvej (a udělej to)! A: Ale mami … – B: Dost! N. už s. ani s.! Prostě to udělej! ■ **S** mlč! Drž hubu!, Bez poznámek!
Ⓐ Not another word!, That's the end of it!

Nechytej mě za (každý) slovo!
(Čl. podrážděně vůči známému druhému a jeho obv. malicherné výtce nepřesnosti, drobné chyby v projevu, výkladu prvního, v kontrastu k důležitosti a složitosti celku ap.:) nevšímej si podružných (i když nepřesných) detailů a soustřeď se na to hlavní, na celek! ■ **S** nebuď malicherný!

Slovo o tom nepadlo. n. **Nepadlo o tom ani slovo.**
(Čl. vůči druhému o rozhovoru s třetím n. dalšími a v reakci na otázku druhého o závažném tématu n. jeho obavu z prozrazení nepříjemné skutečnosti ap.:) nikdo o tom nemluvil, nezmínil se, nic neřekl; vyhnuli se tomu, zatajili to a nikdo to nezmínil. A: Už ti řekli, že s námi na tu dovolenou nejedou? – B: Ne, s. o tom n.! ■ **S** nikdo nemluvil o tom

Neujde mu ani slovo.
(Čl. vůči druhému o třetím pozorně n. zvědavě, popř. senzacechtivě sledujícím prvního a druhého n. ostatní ap., obv. s odstínem jejich významnosti n. přitažlivosti tématu:) všímá si bedlivě, napjatě všeho, co se řekne; poslouchá všechno velmi pečlivě. Sedí vždycky v první lavici a všechno si pečlivě zapisuje. N. mu ani s. Není to nakonec fízl? ■ **S** on je zvědavý, on poslouchá všechno

Abych tě nevzal za slovo!
(Čl. vůči druhému a jeho neuvážlivému výroku, lehkovážnému způsobu mluvy, často vychloubačnému ap.:) moc ti nevěřím a radši už přestaň, nebo to, tu tvou zmínku začnu chápat vážně, jako slib, a vyžadovat její splnění. ■ **S** nemluv!, nechlub se!

Na koho to slovo padne … (ten musí jít z kola ven). *viz* … ať je to ten nebo ten, ten musí jít z kola ven.

(Každé) slovo / slova aby z něj páčil / tahal (heverem). *viz* Člověk aby z něj páčil každý slovo!

Tady platí jeho slovo. n. **Platí tu jeho slovo.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho místě, roli ve společnosti, podniku ap.:) on tu má rozhodující vliv; on je rozhodující a určuje celkovou politiku, povahu provozu, fungování ap. ■ **S** on je vlivný

Je mu rozumět každý pátý / desátý slovo.
(Čl. vůči druhému nespokojeně o třetím a jeho projevu, zvl. v důsledku vady řeči, nesrozumitelného n. tichého podání, vnějšího rušení, technické závady ap.:) skoro vůbec mu nerozumím; mluví málo srozumitelně. A: A jakej byl ten náš řečník na tribuně? Předved se? – B: Vůbec nevím, byla tam mizerná akustika. Bylo mu r. tak každý d. s. ■ **S** on mluví potichu, on mluví nesrozumitelně

Stačí (říct) slovo a …! n. **Řekni slovo a …!**
(Čl. v ochotném, vstřícném ujištění vůči druhému, zvl. s ohledem na jeho potřebu pomoci, půjčky, rady ap.:) víš, že ti rád pomůžu, jen mi to prostě kdykoliv řekni!; stačí mi jen naznačit, zmínit se a (jsem připravený ti pomoct ap.). Ale my to děláme rádi. S. říct s. a my vám Miládku pohlídáme. ■ **S** já pomůžu ti rád, požádej o pomoc! ♦ 2. var. též jako výhrůžka snažící se zabránit vyslovení něčeho.

Jeho slovo (tu) něco váží. n. **Jeho slovo tu má svou váhu.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postavení, roli v systému podniku, organizace ap., zvl. v důsledku zkušeností n. majetku:) je to velmi vážený člověk ovlivňující závažně chod, fungování místa; těší se respektu n. úctě a má tu velký vliv. ■ **S** on je vlivný

Ne všelikému slovu věř!
(Čl. zvl. starší a zkušenější v radě a skepticky vůči mladšímu, nezkušenému n. naivnímu druhému, zvl. v reakci na jeho zaujetí, nadšení ze zprávy, drbu ap.:) nevěř ani zdaleka všemu, co lidé říkají!; lidé rádi a hloupě šíří nepravdivé, ale senzační pověsti; ne všechno, co si lidé povídají, je pravdivé. ■ **S** nevěř tomu! ♦ Přísloví (Čelakovský), viz *Nevěř všemu, co se říká.*

Ještě / ještě slovo a …!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zvl. s autoritou výhrůžně vůči druhému, zvl. dítěti, v reakci na jeho opakované odmlouvání, nepříjemné vymlouvání, námitky n. drzé odpovědi ap.:) okamžitě přestaň takto mluvit nebo … (tě potrestám)! ■ **S** já potrestám tě, mlč! Moc mluvíš a málo píšeš domu!, Sklapni!
Ⓐ One more word (out of you) and … Ⓝ Noch ein Wort, und … Ⓕ Encore un mot et …! Ⓡ Ещё / только одно слово и …

Už ani slovo! *viz* Nechci (už) slyšet ani slovo!

Slovo na to!
(Čl. ve výzvě vůči druhému v reakci na jeho neurčitý slib, zvl. ve snaze dosáhnout od něj jeho splnění formou čestného slova ap.:) slib mi to opravdu a závazně!; udělejme o tom dohodu a slibme si to! Takže přijedeš na návštěvu nejpozději v květnu. Ale s. na to! ■ **S** já chci slib od tebe

Nikomu ani slovo!
(Čl. informovaný n. zamýšlející krok, projekt, podnik ap. důrazně vůči blízkému druhému po informaci o něm:) je to (zatím tajné a) nesmíš nikomu o tom nic prozradit! ■ **S** mlč!, neříkej to nikomu!

Jeho slova se rozcházejí / neshodují s (jeho) činy.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky zvl. o významném třetím, politikovi ap.:) krásně, nezištně a pozitivně mluví n. slibuje, ale jedná zcela jinak, obv. i zcela opačně; je to lhář a neplní, co slíbil. ■ **S** on lže, on slibuje jen

Dobrá slova se nekupují.
(Čl. moudrý v poučení vůči druhému, zvl. mladšímu, nezkušenému a jeho potřebě být od jiných lidí chválen, dostávat lichotky ap.:) pochvalu a uznání si musí člověk zasloužit, jinak se získat nedají; laskavost a vlídnost jsou nezištné a nedají se vynutit a získat jinak než přirozeně. A: Je na mě hrozně milej, a přitom já sem mu nikdy nic nedala, ani s ničím nepomohla. – B: No, d. s. se n., asis mu padla do voka. ■ **S** čl. musí zasloužit si pochvalu, laskavost nedá se vynutit ♦ Přísloví (Čelakovský).

Slova mu (při tom) vázly / vázla / uvázly / uvázla v hrdle / krku.
(Čl. vůči druhému o třetím a problémech v jeho projevu, zvl. v důsledku studu, trémy, velkého pohnutí, soucitu, zvl. při sdělování nepříjemné, tragické zprávy třetímu ap.:) mluvil, říkal to s velký-

mi obtížemi a přestávkami, přerývaně a nejistě n. zajíkavě. Už nikdy bych nechtěl nikomu říkat tak špatný zprávy. Cítil jsem se hrozně. S. mi v. v krku. ■ **S** on řekl to s potížemi

To jsou (jen) prázdný / prázdná slova.
(Čl. vůči druhému o jeho formálně zdvořilém projevu, předstíraném soucitu ap., nerealistickém slibu ap., zvl. ve snaze dodržet konvenci:) to není upřímné, upřímně míněno (a já tomu vůbec nevěřím); jeho řeč je naprosto povrchní a pokrytecká. A: Hluboce litujeme, že jsme vám tím způsobili tolik nepříjemností. – B: To sou jen p. s.! Vám na mně vůbec nezáleží. Pro vás je akorát důležitý, jestli ste vydělali, nebo ne. ■ **S** on mluví pokrytecky

Slova povzbuzují / hýbou, příklady táhnou.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. moudrý v poučení zvl. mladšímu druhému s ohledem na činnost, zvl. obtížnou a nepopulární ap.:) dobrý, úspěšný a přitažlivý vzor v životě vždy slouží jako bezprostřední inspirace dalším lidem k následování a napodobování, a to víc než pouhé slovní poučení, pobídnutí; slovně lze na člověka zapůsobit, ale příkladem už přímo přivést k činnosti. A: Všim sis, jak si teď každej pečlivě čistí boty, než vstoupí? – B: No s. sice p., ale p. t., a když s tím začal první šéf, tak to dělaj i vostatní. ■ **S** příklad dobrý je nejlepší Exempla trahunt. ♦ Přísloví, srov. Walther 33 057, lat. *verba movent, exempla trahunt*, často se užívá jen druhá polovina.
Ⓐ Actions speak louder than words. Ⓝ Beispiele sind besser als große Worte. Ⓕ C'est prêcher par l'exemple. Ⓡ Хорошие примеры заразительны.

Jeho slova padla na úrodnou půdu.
(Čl. informovaný vůči druhému uznale, pochvalně o třetím a účinku jeho rady, poučení ap. vůči čtvrtému, zvl. v otázkách životní orientace k prospěšnému cíli ap.:) pochopil a uznal výhodnost n. moudrost jeho rady, slov a orientoval se, řídil se jimi; jeho rada na něj pozitivně zapůsobila a ovlivnila ho. ■ **S** rada jeho zapůsobila

To jsou silná / sou silný slova.
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému v kritické reakci na jeho prudce emocionální, nesmiřitelný n. odsuzující výrok zvl. o třetím, též ve snaze zmírnit jeho rozhorlení ap.:) mluvíš (o něm, tom), vyjadřuješ se příliš netolerantně, velmi příkře, zjednodušeně a příliš jednoznačně; tak to úplně není, přeháníš to své negativní hodnocení. A: Nenávidím je. Už se k nim nikdy nevrátím! – B: To jsou ale s. s. Uvidíš, že až se vyspíš, budeš se na to koukat jinak. ■ **S** ty přeháníš, to není tak

Jeho slova padla na skálu.
(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho snaze, vybízení, přemlouvání čtvrtého, čtvrtých, obv. nezainteresovaných, lakomých, sobeckých ap., zvl. s ohledem na pozitivní etický čin, krok ap.:) na jeho prosbu, výzvu nijak pozitivně nereagoval, nereagovali; jeho řeč na něj, ně nezapůsobila a nepřiměla je k pozitivnímu činu. ■ **S** to nemá účinek, to nepřináší nic

Slova, slova, slova!
(Čl. netrpělivě a odmítavě, pohrdlivě vůči druhému o výroku jeho n. třetího, zvl. ve smyslu jen dalšího slibu, rozváděných námitek, vysvětlování obtíží a nepřímého odmítnutí ap., obv. v kontrastu k nutnosti něco vykonat, zakročit ap.:) jsou to jen slova nevedoucí k potřebnému cíli, realizaci (a je už únavné je pořád poslouchat); nepotřebuju, nechci teď sliby a plané teoretizování. A: Petře, ujišťuju tě … – B: S., s., s.! Proč jednou místo ujišťování taky něco neuděláš? ■ **S** já odmítám to, on slibuje jen ♦ *Words, words, words!*, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, 2,2* (1601).

Jeho slova padla na úrodnou půdu. n. **Jeho slovo padlo na úrodnou půdu.**
(Čl. vůči druhému uznale, pochvalně o třetím a jeho výzvě, prosbě n. domluvě, pokárání ap. vůči ostatním, zvl. ve smyslu je tak napravit n. něčemu prospět ap.:) on, lidé na jeho řeč zareagovali pozitivně (a vykonali, udělali to); zapůsobilo to na ně a rozhodli se jednat podle něj, jeho myšlenky, připomínky ap. a navázat na ně. Nejdřív jsem si myslel, že mluví moc příkře. Ale jeho s. kupodivu p. na ú. půdu. Nakonec lidé vstávali a tleskali. ■ **S** to zapůsobilo, oni reagují pozitivně

Slova mu šla těžko z úst.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho zvl. vynuceném, nechtěném a pro něj nepříjemném sdělení, přiznání, oznámení prvnímu n. čtvrtému, často kvůli trémě, lítosti ap.:) mluvil o tom, řekl to jen s velkou námahou, sebepřemáháním a nerad, popř. i trhaně a přerývaně; mluvilo se mu o tom namáhavě, nesnadno a váhavě. No, nakonec se přiznal. Ale s. mu šla těžko z úst. ■ **S** on řekl to s potížemi, on mluví zajíkavě

To sou / jsou jen / jenom slova!
(Čl. zkušený, informovaný nedůvěřivě, skepticky n. odmítavě vůči druhému a jeho slibům, často opakovaným, krásným plánům, přesvědčování, výhrůžkám ap.:) jenom mluvíš a slibuješ, ale já nevěřím,

že to splníš, uděláš; jen lehkovážně mluvíš, ale nezamýšlíš to splnit. A: Věř mi, vopravdu to dokážu. – B: To sou jenom s. Uvěřím ti, až to předvedeš. ■ **S** já nevěřím, já odmítám to, on slibuje jen, on lže

Došlo na jeho slova.
(Čl. v potvrzení vůči druhému o třetím a jeho nepříznivé předpovědi, varovném odhadu špatného vývoje situace n. výsledku, nežádoucího kroku n. rozhodnutí čtvrtého ap.:) odhadl to dobře a skutečně se to tak stalo, splnilo; měl pravdu a stalo se to, co říkal, předpovídal, popř. sliboval. Říkal, že ti dva se spolu brzy rozejdou. A opravdu, d. na jeho s. ■ **S** to stalo se bohužel, on odhadl to dobře

K tomu (ani) není třeba / zapotřebí slov.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým, zvl. ve formální diskuzi ap., v reakci na obv. zásadní výrok, stanovisko třetího n. rozhodující informaci ap.:) to je jednoznačné, a nemusím to tedy komentovat; to je zcela jasné a není třeba k tomu nic dodávat. ■ **S** to je jednoznačné, já nechci mluvit o tom dál

Nenalézám / nenacházím / nedostává se mi slov (jak / co / abych …). n. **Nemám slov!**
(Čl. emocionálně rozrušený, momentálně zaskočený a někdy pobouřený n. příjemně překvapený vůči druhému v reakci na jeho n. cizí nečekané jednání n. výrok ap.:) **1.** *to je tak hrozné, nepřijatelné n. nepřípustné, že se mi na to jen těžko adekvátně reaguje a nevím, jak svůj odpor, nesouhlas vyjádřit; jsem tím tak šokovaný, že se mi nedaří to výstižně popsat.* **2.** *to je tak neobvyklé a krásné, příjemné ap., že svůj pocit neumím vyjádřit.* Jak to s ním jednáte, vy hulváti? Já n. slov. ■ **S** to je hrozné, to je nepřijatelné, já nedokážu vyjádřit to, to je krásné, já mám radost

Já neříkám tak ani tak / já neříkám nic, ale na moje slova dojde.
(Čl. žertem zdrženlivě vůči druhému v reakci na jeho dotaz a ohledně vývoje situace, podniku ap. z důvodu nerozhodnosti, též protože je intuitivně proti nějakému jednání, rozhodnutí ap.:) nechci, nemůžu k tomu vůbec nic říct; nebráním ti, vám v tom, ale myslím si, že to špatně dopadne, že se to nepodaří. A: Co si vo tom vlastně myslíš? Mám to vopravdu udělat? – B: Já n. tak ani tak, ale na moje s. d. ■ **S** já nechci odpovědět, já neumím se rozhodnout

Na jeho slova spoléhat nelze.
(Čl. informovaný vůči druhému, zvl. v reakci na jeho otázku, odhad důvěryhodnosti získané informace od třetího, obv. s odstínem jeho neplnění slibů, nedostatečné informovanosti, kompetence ap.:) nemůžeme tomu věřit (protože to nemusí vědět, není kompetentní ap.); je třeba být opatrný, jeho informace nemusí být spolehlivá. Slíbil, že to místo zajistí. Ale je to jenom obchodní asistent. Na jeho s. s. nelze. ■ **S** on je nespolehlivý, on není důležitý

Škoda slov! n. **Škoda (každýho / každého) slova!**
(kol) **0** neměnné ⍁ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený rezignovaně a odmítavě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho otázku o třetím a jeho nežádoucím chování, obv. s ohledem na neúčinnost domluv, argumentů, přesvědčování, proseb ap.:) jsem přesvědčený o tom, že mluvením se tu nic nepořídí, nezlepší, nezmůže; nerad o tom, něm mluvím, a je tedy zbytečné se tím zabývat. A: Jirkovi to ve škole zřejmě moc nejde. A Karlovi? – B: Ále! Š. slov! Co se do něj nahučím, ale nic platný! ■ **S** já nechci mluvit o tom dál, to je zbytečné Obraťme list!

Ⓐ Where's the point?, It's a waste of breath. Ⓝ Spare deine Worte. Ⓕ ! C'est gâcher sa salive!, (Ça ne vaut pas la peine d'en parler!) Ⓡ Только слова попусту тратить!

Doneslo se mu to k sluchu.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o autoritativním, vlivném třetím a zprávě, pomluvě, informaci ap., obv. ne pozitivní:) dověděl se to nějak oklikou; doslechl se to od někoho; někdo mu to prozradil. Pozval si oba do kanceláře. D. se mu k sluchu, že zdrhnou z práce, jakmile je to možný, a tak jim dal kapky. ■ **S** on dověděl se to

To je nad slunce jasnější / jasné. n. **Je (teď) nad slunce jasnější (že …).**
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým o proměňující se situaci, trendu n. momentálním postavení a vlivu třetího ap.:) to je naprosto zřejmé a je třeba to respektovat; z faktů velmi jasně a nepochybně vyplývá (že). ■ **S** to je zřejmé

Kam nechodí slunce, tam chodí lékař.
(Čl. zkušený, moudrý v poučení, radě vůči druhému o souvislosti slunce a lidského zdraví, zvl. s odstínem kritiky uzavřeného, temného životního prostoru, bytu ap.:) sluneční světlo je lidskému zdraví velmi prospěšné a jeho nepřítomnost ho oslabuje, usnadňuje vznik nemocí ap.; tam, kde je málo světla, se daří nemocem. Hele, roztáhni si ty záclony, venku už je světlo. Kam n. s., chodí l., znáš to. ■ **S** slunce prospívá zdraví, nedostatek slunce vyvolává nemoc ♦ Přísloví.

Ať nechodí na slunce, kdo má máslo na hlavě. n. **Nechoď na slunce, když máš máslo na hlavě.**
Verb mít máslo na hlavě
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému v radě n. komentáři ke zkompromitovanému třetímu a jeho neprozíravému kroku ap., zvl. s ohledem na jeho proklamovaný postoj, morální zásadu ap. a jeho vlastní předchozí provinění se vůči ní ap.:) pokud se člověk proti něčemu provinil, nemůže to bez ostudy n. posměchu (veřejně) vyžadovat od druhých; nechceš-li se zesměšnit, nedoporučuj to, cos sám porušil. ■ **S** čl. nemá chtít od druhých co sám nedělá ♦ Přísloví.

Jako že je slunce na nebi / nade mnou / nad náma!
(Čl. důrazně a emfaticky vůči druhému k zesílení pravdivosti svého tvrzení, slibu, přísahy ap.:) opravdu, zcela určitě je to tak, věř mi! A: Tak ty tvrdíš, žes ho včera viděl u nás na dvoře? – B: Jako že je s. nade mnou! ■ **S** věř mi!, to je tak, to je pravda

Nic nového / nového pod sluncem.
(Čl. zkušený ve střízlivém komentáři vůči druhému v reakci na výkon, výrok, výtvor třetího, někdy v kontrastu ke vzrušení, nadšení druhého ap.:) není to nic překvapivého ani nadprůměrného; to není nijak mimořádné a dalo se očekávat, předpokládat, že se to tak stane. A: To je hrůza, jak sou některý mužský zabedněný! – B: Nic n. pod s.! Pořád ne a ne pochopit, že se mi to líbí a že mi to má koupit. ■ **S** to je průměrné, to není zajímavé, to nepřekvapuje mě ♦ Z lat. *Nihil novi sub sole*, srov. Kaz 1,9.

Slunce nezapadá nad mou říší / v mé říši.
(Čl. chlubivě a v přehánění vůči druhému, druhým o své moci, majetku, nejčastěji žertem:) můj majetek a sféra vlivu n. vlády jsou velké a mám (tam) velkou moc. A: A strejdo, seš hodně bohatej? – B: S. n. nad mou říší. – A: Jó? Jak to? – B: No jako námořník jezdím všude, ne? ■ **S** já jsem mocný ♦ Španělský král Filip II. (1527–1598).

Kdo na slunci chodí, toho stín následuje.
(Čl. moudrý v komentáři n. radě vůči druhému o následcích jeho postavení, úřadu ap.:) mocný člověk vystavený pozornosti veřejnosti bývá pro nějaký nedostatek, vadu ap. vždy kritizován, pomlouván ap.; v životě na veřejnosti nemůže člověk zůstat zcela bezúhonný, bez pomluvy ap. ■ **S** čl. mocný svádí ke kritice a pomluvě ♦ Přísloví (Čelakovský).

Slunce praží / pere / se (do toho / něčeho) opírá.
(Čl. vůči druhému v komentáři o otevřeném místě, ploše, zvl. v létě a bezvětří:) je to vystaveno přímému a silnému slunečnímu záření (a brzo to bude horké ap.). Padla sice rosa, ale louka bude za chvíli suchá. S. se do ní už chvíli opírá. ■ **S** slunce svítí

Ustup mi ze slunce!
(Čl. vzdělaný vůči druhému rozzlobeně a v žádosti, zvl. s ohledem na omezení pohybu, vývoje prvního, jeho prostoru a bránění mu v činnosti, ve výhledu ap.:) nepřekážej, nebraň mi a nech mne dělat, co chci! Ustup mi ze s.! Nevidím na závodní dráhu. ■ **S** nepřekážej! ♦ Tak odpověděl Diogenes Alexandru Makedonskému v odpověď na otázku, jestli něco nepotřebuje, Plutarchos (50–120), *Život Alexandrův, 14.*

Má jen, co mu sluníčko ukáže a měsíček dá.
(Čl. obv. poněkud shovívavě v komentáři vůči druhému o třetím, obv. tulácké povahy, a jeho prostém způsobu obživy, zvl. bez ohledu na zákony ap.:) on živí se nepravidelnými drobnými krádežemi v terénu toho, co lze snadno vzít; je to zloděj. ■ **S** on krade

Zasviť mi, ty slunko zlaté, na poslední z vlasti krok (zahřej v prsou city svaté, usuš v očích slzí tok).
(Čl. zvl. starší melancholicky, teskně vůči druhému, druhým, zvl. při vzpomínce na ztracený domov, při pohřbu blízkého třetího n. vzpomínce na něj ap.:) smutně loučím se s vámi, tebou, domovem. ■ **S** já loučím se ♦ Známá teskná pohřební píseň, od barona K. I. Villaniho (1812–1883) kolem poloviny 19. stol., mj. literáta a starosty ve Struhařově na Benešovsku.

Pěkná slupka skrývá shnilé jádro.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o povrchním třetím a jeho snaze působit, zaujmout jen svým zevnějškem ap.:) hezký zevnějšek, tvář můžou maskovat zlou povahu a špatné vlastnosti člověka; sice se chová mile, působí dobře svým pěkným vzhledem, ale ve skutečnosti je zlý a bezcharakterní. A: To sem teda nečekal, že tak hezká holka může být tak protivná. – B: P. s. skrývá s. j. ■ **S** vzhled je klamný ♦ Přísloví, srov. lat. *Sub cute formosa saepe latet mens odiosa, pod krásnou kůží se často skrývá nenávistná mysl*, Walther 30 572.

Tvrdá / hrubá slupka skrývá sladké / zdravé jádro. n. **Pod hrubou slupkou (je) sladké / zdravé jádro.**
(Čl. vůči druhému o třetím a kontrastu jeho nepřístupného, nevlídného chování a skutečné povahy, zvl. o venkovském člověku:) sice vypadá, tváří se tvrdě a obhrouble, ale ve skutečnosti je to laskavý

a dobrý člověk. Neboj se dědečka, von není zlej. Pod h. s. je s. j. Uvidíš, že si s tebou bude rád hrát. ■ **S** čl. nepřístupný zevnějškem bývá laskavý ♦ Přísloví (Čelakovský), kde je *V drsné skořápce sladké jádro bývá.*

… jak se sluší a patří.
Komp udělat něco jak se sluší a patří
(Čl. informovaný a zkušený obv. vůči druhému v popisu způsobu vykonání činnosti, chování třetího, zvl. zvykové, n. v instrukci, přání vůči druhému ap., s odstínem důrazu na normu, očekávání:) (udělal to, udělej to) obvyklým a standardním, neiritujícím n. neprovokujícím způsobem; tak jak to má být a jak se očekává, správně a vhodně. Pozdravuj dědečka a babičku a chovej se, jak se sluší a patří. ■ **S** správně, vhodně

To se sluší a patří. n. **Sluší se aby / že / Inf.**
(Čl. zvl. starší ve vysvětlení n. příkazu, doporučení vůči druhému, zvl. dítěti n. cizinci, jak se chovat v určité situaci, s poukazem na tradici, konvenci a veřejné mravy ap.:) podle pravidel společenského chování a tradice je to tak správné, tak se to obvykle (tady, mezi lidmi) dělá, říká a tak se to taky od tebe očekává; udělej to tak, je to obvyklé! Sluší se, aby v dopravním prostředku mladší pustil staršího sednout. ■ **S** to je vhodné, to dělá se tak, udělej to!

Jak se na něj sluší.
(Čl. zkušený v připomínce vůči druhému k povaze, profilu typické věci, výrobku n. třetího a jeho chování ve známé roli, funkci, postavení:) (je třeba chovat se, dělat to n. vypadat) jak se to k němu konvenčně, podle očekávání hodí n. jak je to pro něj správné. No, neměla by především, jak se na dámu sluší, plivat na podlahu a tak hlasitě se chechtat., Správný parfém by měl být, jak se na něj s., nevtíravý. ■ **S** vhodně, správně

… víc, než je slušno / než se sluší.
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení činnosti, projevu, řeči jeho n. třetího a zvl. jeho míry, intenzity ap., obv. s ohledem na zvyklosti, morálku:) (dělal to, projevoval se ap.) v nepříjemně, nepřijatelně n. ostudně vysoké míře; příliš mnoho n. příliš výrazně a k pohoršení, nelibosti ostatních. Josefe, že tys zase pil víc, než se s.? Zejtra to budou probírat všichni sousedi. ■ **S** příliš

Pozdravit je slušnost, odpovědět povinnost.
(Čl. zkušený a starší zvl. vůči druhému v připomínce, též někdy v odpovědi na jeho udivenou otázku, proč odpovídá i na pozdrav nepřítele, opovrhovaného třetího ap.:) je společensky vhodné, důležité a slušné zdravit druhé lidi, zvl. sobě rovné n. starší, a ještě důležitější je odpovědět pozdravem na pozdrav jejich. ■ **S** to dělá se tak

Byla by to slušnost (kdyby / Inf).
(Čl. informovaný a zkušený v doporučení vůči druhému a formě jeho uvažované činnosti, reakce na dar, návštěvy, zvl. s ohledem na hostitele ap. a z hlediska společenské normy a zvyklostí:) měl bys to udělat (očekává se to); je to obvyklé a vhodné a potěšilo by (ho) to; je vhodné když / Inf. ■ **S** to je vhodné

K vašim službám! n. **K službám!**
(Čl. podřízený, sluha vůči nadřízenému, číšník, prodavač vůči zákazníkovi ap., obv. v reakci na jeho zavolání, po jeho představení n. v ujištění do budoucnosti po splnění příkazu, přání ap.:) jsem připravený vám splnit vaše přání, pomoct, posloužit; co si přejete? A: Pane vrchní! – B: K vašim s.! Co si přejete? ■ **S** já jsem připravený, co chcete?

Přátelské služby se neúčtují.
(Čl. moudrý v připomínce n. radě vůči blízkému druhému, též ve skromné odpovědi na jeho vděčnou reakci za svou pomoc, laskavost, popř. na jeho otázku ohledně odměny nebo vhodné protislužby:) přátelé si pomáhají nezištně a za svou pomoc nečekají ani nežádají odměnu. A: Pane Kolář, moc vám děkuju. Nechcete za to aspoň pár domácích vajíček? – B: Ale paní Novotná, p. s. se přece n. ■ **S** přátelé pomáhají si nezištně ♦ Přísloví (Čelakovský).

Uctivej / uctivý služebník!
(Čl. zvl. starší a dříve ve veřejné funkci, prodavač uctivě n. poníženě vůči nadřazenému druhému, zákazníkovi, dnes někdy jen jako uctivý pozdrav, často v žertu, ironicky ap.:) jsem tu pro vás a připravený vám posloužit, pomoct a splnit vaše přání. U. s., paní lékárníková! Půlku chleba jako obvykle? Máme dneska už i čerstvé houstičky … ■ **S** já jsem připravený, co chcete?

Hoden služebník pokrmu svého.
(Čl. zvl. starší, moudrý a v nadřazeném postavení v radě vůči druhému, zvl. s ohledem na prospěšného třetího a jeho službu, pomoc ap.:) dobrých pomocníků je třeba si vážit a aspoň je slušně odměnit, dát jim to základní; pomocník si zasluhuje odměnu (včetně jídla). ■ **S** čl. musí odměnit pomocníka ♦ Přísloví (Čelakovský), to zřejmě volně podle Mt 10,10.

Slyší, ale nedbá.
(Čl. znalecky vůči druhému o blízkém třetím a jeho

odmítavém postoji a únavě, podráždění nepříjemnými otázkami, naléháním, opakovanými žádostmi druhého ap., zvl. v reakci na přímou naléhavou otázku „Slyšíš?“:) slyší dobře, co říkáš, ale je z toho znechucený, nezajímá ho to (už) a nebude na to reagovat. A: Hele, a taky myslím, že bys tam měl zajít ty. Honzo! Říkám, že bys tam měl zajít. Von mě snad neslyší! – B: S., ale n. ■ **S** on nereaguje pozitivně, on nechce rozumět

Slyším dobře?
(Čl. udiveně, nedůvěřivě vůči blízkému druhému v reakci na zprávu, někdy jen na náhodou zaslechnutou poznámku, často nepříznivou, nečekanou a nežádoucí změnu jeho názoru ap.:) to je tedy pro mne překvapení, cítím se zaskočený a měl bys to blíže vysvětlit, zdůvodnit ap. A: Na tu školu se hlásit nebudu. – B: S. dobře? Eště minulej tejden si mi tvrdil něco úplně jinýho! ■ **S** to je překvapení

To nerad slyším.
(Čl. ve funkci odmítavě, nelibě vůči druhému zvl. v reakci na jeho žádost o výjimku z pracovního režimu n. na zprávu o takovém porušení disciplíny ap.:) to se nesmí a já to nemůžu tolerovat; to se mi nelíbí a já to zakazuju. ■ **S** to nelíbí se mi, já nebudu tolerovat to dál

Nechci° vo / o tom ani slyšet!
(kol; důraz) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, kond, fut, 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 7a
(Čl. zvl. s autoritou vůči druhému, dítěti v rodině ap. v negativní, rezolutní a důrazné reakci na jeho opakovanou žádost, plán, splnění možnosti ap., někdy i v důsledku špatné zkušenosti např. se špatným výrobkem ap.:) rozhodl už jsem o tom a nechci o tom dál diskutovat; naprosto to odmítám a nechci to. A: Tati, nemohla bych dneska přece jenom přespat u Evy? – B: Už sem ti přece řek, že ne! A nechci o tom ani s.! ■ **S** já nechci to, já odmítám to Ani za boha!, S tím je konec!
Ⓐ That's the last I want to hear of it!, And let that be an end of it., Not a word more on the subject! Ⓕ Je ne veux (même) pas en entendre parler! Ⓡ Даже слышать об этом не желаю / не хочу!

Co to slyším?
(Čl. zvl. s autoritou, rodič ap. rozzlobeně, rozladěně vůči druhému, často dítěti, v reakci na jeho nepříjemné, odporující n. odmlouvavé vyjádření, zprávu o nežádoucí události, hádku druhého a třetího ap.:) to, co musím poslouchat n. jsem teď zaslechl, se mi nelíbí a rozčiluje mě to. Co to s.? Vy už se zase hádáte? Hned toho nechte, tady bude klid! ■ **S** to nelíbí se mi, to není dobré

Kdo to jakživ / kdy slyšel ! n. **Kdo to jakživ / kdy slyšel (že / aby …)!** *viz* Kdo to jakživ viděl!

Aby ti neukápla slzička!
(Čl. výsměšně vůči druhému, zvl. mladšímu, v reakci na jeho přecitlivělost, slabost, zvl. s ohledem na nepříjemnou, smutnou, drastickou scénu, práci ap., a ve snaze ho vyprovokovat k činu, ke vzchopení se ap.:) ovládej se a nedávej najevo tu svou přecitlivělost, sentimentalitu ap.!; kontroluj se a neplač! Ty seš ale srab! No, vrať se hezky k mamince! Aby ti n. s.! ■ **S** ovládej se!, neplač!

Tečou jí slzy jako hrachy.
(Čl. vůči druhému o momentálně nešťastném třetím, často dítěti, obv. spolu s dalšími projevy smutku, zvl. nad ztrátou:) pláče velmi intenzivně, velkými slzami a je z toho celá deprimovaná, zasažená. Cos jí to zase proved? Sedí chudák vedle v koutku a t. jí slzy jako h. Dyť je eště malá, měj sakra rozum! ■ **S** ona rozplakala se, on pláče

Slzy jí stály v očích.
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho reakci na silný smutný, emocionální podnět, tragickou vzpomínku, neštěstí ap., obv. v doprovodu jiné činnosti:) pocítila velké dojetí a objevilo se jí v očích několik slz; nedokázala potlačit své city a málem se při tom rozplakala. Když recitovala tu báseň vo dětech, slzy jí s. v o. Asi si vzpomněla na svoje. ■ **S** ona rozplakala se, on pláče

Slzy se jí tlačí / vkrádají do očí.
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a projevu jeho silného citového dojetí n. pocitu neštěstí ap., zvl. v reakci na silný podnět, bolestnou vzpomínku ap.:) ztrácí klid a vyrovnanost, přestává se kontrolovat a pomalu začíná plakat; začíná slzet a marně potlačuje pláč. Při pohledu na místa, která tolik let nemohl vidět, se mu slzy v. do očí. ■ **S** on pláče, ona rozplakala se

Vehnalo jí to slzy do očí. n. **Do očí se jí vehnaly slzy.** n. **Vytryskly jí slzy.**
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho reakci na citlivou zprávu, událost, zvl. vázanou na sentimentální vzpomínku ap.:) dojalo ji to a začala slzet; rozesmutnilo ji to a rozplakala se najednou. Když viděl, kolik lidí si na něj vzpomnělo, v. mu to slzy do očí. ■ **S** ona rozplakala se, on pláče

Slzy jí vhrkly / vstoupily / stouply do očí. *viz* Do očí jí vhrkly slzy.

Vyhrkly jí slzy.
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho náhlé emocionální reakci, zvl. v důsledku prudkého soucitu n. pocitu neštěstí ap.:) najednou se (prudce) rozplakala; začaly jí téct slzy. Když ji uviděl na nemocničním lůžku, tak bezbrannou a zkrušenou, vyhrkly mu slzy. ■ **S** ona rozplakala se, on pláče

Smažme to! n. **Smažeme to!**
(Čl. velkoryse a smířlivě vůči provinilému druhému v reakci na jeho připomenutí vzájemného sporu, nedorozumění, nepříjemné hádky a ochotu se za to omluvit ap.:) odpusťme si to a zapomeňme už na to!; nevracejme se už k té nepříjemnosti a nepřipomínejme si, jak zle jsme se k sobě chovali! A: Promiň, že sem vo tobě říkal tolik nepěknejch věcí, byl sem naštvanej na celej svět. – B: No dobrá, smažme to! ■ **S** to neplatí už, to skončilo, nemluv o tom!

Kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe / nejlíp.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. moudrý v poučení vůči druhému a jeho pocitu hanby, ostudy, že byl přelstěn, žertovně napálen, podveden n. poražen ap., často o trvalém soupeření a opakovaném vzájemném triumfování druhého a třetího:) (vždyť to ještě neskončilo a) až konečný vítěz je nejspokojenější n. nejúspěšnější; počkej a nebuď smutný, ještě bude příležitost a nejlépe můžeš triumfovat, mít pocit úspěchu až na konci. A: Zase tě přelstili, co? – B: Jen počkej! Příště se jim ale pomstím. Kdo se s. n., ten se s. n.! ■ **S** vítěz konečný triumfuje Však na něj taky dojde!, Ještě není všem dnům konec. ♦ Přísloví (Bitt-Schin); údajně podle bajky J. P. Floriana (1755–1794), ale zřejmě starší; srov. i žertovné přetvoření a odlišný smysl verze *Kdo se s. n., ten má dlouhý vedení* poukazující na nechápavost.
Ⓐ He who laughs last, laughs longest. Ⓝ Wer zuletzt lacht, lacht am besten. Ⓕ Rira bien qui rira le dernier. Ⓡ Хорошо смеётся тот, кто смеётся последним.

Je to tu jako na smetišti.
Komp je to tu jak na smetišti
(Čl. kriticky a s odporem, nechutí vůči druhému o místnosti, pracovním místě, zahradě, popř. ulici ap. zaplněné náhodně a nepatřičně různými pohozenými předměty ap., v kontrastu k představě:) je tu velký a nepříjemný, odporný nepořádek; není tu vůbec uklizeno a je to nepříjemné. ■ **S** je tam nepořádek

Je toho / jich jako smetí.
Komp je toho / jich jako smetí
(Čl. obv. nepříjemně překvapeně vůči druhému v reakci na velký počet přítomných lidí, předmětů, velké úrody na zahradě ap., proti očekávání a předpokladu:) je toho, jich velmi n. nepříjemně mnoho (a ruší, hlučí ap.); je jich mnoho a není třeba s nimi šetřit. ■ **S** je jich mnoho

Že sem / jsem tak smělej / smělý (ale …)?
(Čl. vůči obv. nadřazenému ve zdvořilé omluvě předem za chystanou otázku, často nepříjemnou n. poněkud nevhodnou, též ironicky, popř. poněkud urážlivě:) omluvte mou netaktnost, případnou nevhodnost mé otázky, ale … (jak to vlastně je ap.)?; ptám se na to nerad, ale … Že sem tak s., ale neměl tohle být čtyřhvězdičkový hotel? Nějak to na něj nevypadá, podívejte se třeba na ten ulomenej kohoutek. ■ **S** promiň!, já omlouvám se

V tomto směru (o tom) není pochyb (že …).
viz O tom není pochyb(y).

Nebuď směšnej / směšný!
(Čl. zkušený a pragmatický odmítavě a pohrdavě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho pošetilý nápad, hloupý názor n. důvěru ke lži, nepraktické chování ap.:) nemluv tak hloupě a nesmyslně!; jsi naivní a raději se chovej rozumně! A: Já dám výpověď. – B: Nebuď s.! Kde bys chtěl dneska hledat výnosnější místo? ■ **S** ty jsi naivní, ty jsi hloupý

To je směšný / směšné! n. **Je směšný / směšné (Inf / že …).**
(Čl. zkušený a pragmatický vůči druhému v odmítavém a pohrdlivém komentáři ke kroku třetího, jeho tvrzení, jednání, popř. vzniklé situaci, souhře okolností ap., zvl. v kontrastu ke skutečné potřebě, závažnosti skutečné pravdy ap.:) to takhle vůbec není pravda a navíc je to úplně okrajové; to je absurdní, pošetilé a naprosto zbytečné, popř. nemožné; to je hloupé a malicherné. To je směšný myslet si, že ty bys mu moh nějak pomoct! Ty s tvou silou! ■ **S** to je nesmysl, to je nereálné

Smím prosit?
(Čl., zvl. muž konvenčně, formálně a zdvořile vůči druhému, zvl. neznámé dívce, ženě při společenské příležitosti, v žádosti o svolení k tanci:) můžu si s vámi teď zatančit?; dovolíte, abych si s vámi zatančil tento tanec? A: Slečno, smím p.? – B: Jistě, ale předem se omlouvám, waltz mi moc nejde. ■ **S** dovolte mi!, já žádám o tanec

Pro smilování boží!
(Čl. obv. starší důrazně vůči druhému v odmítavé reakci na nežádoucí jev n. jeho nežádaný projev

ap.:) (přestaň n. ať to přestane) to je velmi nepříjemné! ■ **S** to je nepříjemné, to irituje mě

Smích je koření života.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *koření*
(Čl. moudrý v poučení a radě vůči druhému, zvl. mladšímu, méně zkušenému, též někdy omluvně za smích, legraci a veselou zábavu třetích, zvl. proti nesouhlasu, nelibosti druhého ap.:) smích a veselí přece zpříjemňují a zkvalitňují lidem život a jsou zdravé; člověk se potřebuje občas pořádně zasmát, cítí se hned lépe. A: Promiň, že sou tak hlučný. Pořád se tam něčemu smějou. Pudu jim říct, aby byli zticha. – B: Ale jen je nech. Smích je přece k. ž. ■ **S** smích je důležitý Legrace musí bejt. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ (Laughter is the spice of life.), Laughter is the best medicine. Ⓝ Lachen ist die Würze des Lebens. Ⓕ Le rire est le propre de l'homme. Ⓡ Веселье продлевает жизнь.

Ranní smích, večerní pláč.
(Čl. zkušený, moudrý v komentáři vůči druhému, zvl. v reakci na předčasné jásání, triumfování ap., obv. s poukazem na proměnlivost následného vývoje:) není radno radovat se příliš brzy, vše se může později obrátit a člověka pak sklíčit, deprimovat; kdo se raduje příliš brzy, může být později zklamán, nešťastný. A: Eště včera to vypadalo tak nadějně. A dneska se to všechno muselo tak zkazit! – B: R. smích, v. pláč. To tak bejvá. ■ **S** nejásej předčasně! ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je k smíchu! n. **To je k smíchu (že / Inf) …** n. **K smíchu!**
(Čl. zkušený vůči druhému v pohrdavé a odmítavé reakci na třetího a jeho krok, postoj, výrok ap., zvl. v kontextu celé a odlišné situace:) to je absurdní, pošetilé, hloupé a nebude to mít žádný účinek; to je bezvýznamné a ničeho se tím nedosáhne n. v této situaci to nepomůže. A: Představ si, že Karel podal oficiální stížnost. – B: To je k s.! Tím přece ničeho nedosáhne. ■ **S** to je absurdní, to nemá účinek

Není mu do smíchu.
(Čl. informovaný vůči druhému eufemisticky o třetím a jeho psychickém stavu v nepříjemné situaci, v reakci na špatnou zprávu, prohru, ztrátu příležitosti ap.:) cítí se sklíčený a smutný; je skleslý, nešťastný, popř. a bojí se (budoucího vývoje). ■ **S** on je skleslý

Div se smíchy nepotrhal. n. **Moh se smíchy potrhat.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho reakci na směšnou nehodu, nepříjemnost čtvrtého, obv. nepříjemného, nenáviděného n. upjatého ap.:) velmi ho to pobavilo a s potěšením se tomu zasmál; velmi a divoce se tomu smál. ■ **S** on smál se

Smíchem se prohýbal. *viz* Smál se, až se za břicho popadal.

Von tě ten smích přejde! *viz* Však vona tě ta legrace přejde!

Přišlo mi to k smíchu.
(Čl. v popisu svých pocitů vůči druhému ze scény mezi lidmi, hovoru, události, zprávy ap., zpravidla nedůležité, paradoxní, ale vážně znějící:) najednou se mi to začalo zdát absurdní, malicherné a směšné; připadalo mi to náhle spíš zábavné a legrační. Hádali se kvůli úplnejm prkotinám. P. mi to k s., takový dva důstojný pánové. ■ **S** to je směšné

Já umřu smíchy!
(Čl. vůči druhému smějící se při dobré a velmi veselé zábavě, komické scéně ap. n. ve znevažující reakci na absurdní, nesmyslný krok třetího, změnu ap.:) to je krajně nakažlivé a já se nedokážu přestat smát; to je prostě směšné a hloupé. Vilém že je šéfem chirurgie? Já umřu s. Většího ňoumu už tam dosadit nemohli. ■ **S** to je směšné

K smíchu! *viz* To je k smíchu!

Vidí smítku v oku bratra svého, a nevidí břevno v oku svém.
(Čl. zvl. starší a vzdělaný vzletně vůči druhému o přehnaně a jednostranně kritickém třetím ap., zvl. v nesouhlasné reakci na jeho povznesenou výtku:) rád kritizuje všechny ostatní kvůli maličkostem, ale přehlíží, neuvědomuje si, že sám má spoustu chyb (a nemalých). ■ **S** on je kritický jednostranně ♦ Mt 7,4, kde však je *vidíš mrvu …*; podle překladu může však být i jiné, např. *třiska, trám* ap.

Nikde ani smítko.
(Čl. vůči druhému uznale hodnotící pořádek v celém domě, pracovně, na ulici ap.:) všude je zcela čisto, uklizeno, zameteno ap. a nikde není, neleží nic zbytečného; je tam čisto a vzorný pořádek, popř. přehnaný pořádek. ■ **S** je tam čisto

Smlouvy jsou k tomu, aby je plnili slabší.
(Čl. v posměšném, trpkém komentáři vůči druhému o vztahu mezi silným a slabým a paradoxním postavení práva ap., zvl. v mezinárodní politice:) smlouvy jsou vždy nespravedlivé ke slabším a rozhoduje ve skutečnosti jen moc; přes všechny smlouvy a dohody se silnější strana necítí jimi vázána,

ale od slabšího jejich plnění vyžaduje. ■ **S** smlouvy jsou nespravedlivé ♦ K. Čapek (1890–1938), jeden z aforismů.

Je tu smradu jako v Cařihradu.
Komp je tu smradu jak v Cařihradu
(Čl. vůči druhému s odporem zvl. o uzavřeném prostoru, nevětrané místnosti ap., zvl. v důsledku dlouhého pobytu lidí:) je tu cítit silný a nepříjemný zápach. ■ **S** je tam zápach

Je tu smrad / smradu, jako když propíchne dráteníka.
Komp je tu smradu, jako když propíchne dráteníka
(Čl. s odporem a ve stížnosti vůči druhému o čichovém vjemu z uzavřeného prostoru, nevětrané místnosti ap.:) je tu nepříjemný zápach, zvl. biologický, puch a je tu málo čerstvého vzduchu. ■ **S** je tam zápach

Je tu smradu jako ve starém / starým hradu.
Komp je tu smradu jak ve starým hradu
(Čl. vůči druhému s odporem o místnosti s vydýchaným vzduchem, kde se tísní mnoho lidí, kde je zakouřeno ap.:) je tu nepříjemný (živočišný) zápach a špatně se tu dýchá. Du čekat na chodbu. Tady už nevydržím. Je tu s. jako ve s. h. ■ **S** je tam zápach

Je tu smrad / vzduch, že by v něm hůl stála.
(Čl. nelibě vůči druhému, druhým o nevětrané nebo zakouřené místnosti, obv. plné lidí:) je tu odporný, velký zápach a těžko se tu dýchá. ■ **S** je tam zápach

Je tu smradu jako v márnici.
(Čl. s nechutí, odporem o uzavřeném prostoru, neobývané místnosti ap.:) je tu zatuchlý a nevětraný vzduch a je cítit (mrtvolný, hnilobný) zápach. Nerad chodím do biologické laboratoře. Je tam s. jako v m. ■ **S** je tam zápach

Je tu smrad jako ve vopičárně.
Komp je tu smrad jak ve vopičárně
(Čl. nelibě vůči druhému o místnosti a horku v ní, mnoha lidech pohromadě, vydýchaném vzduchu, nečistotě ap.:) je tu odporný zápach (živočišného původu). Čekárna je plná bezdomovců a je tam smrad jako ve vopičárně. ■ **S** je tam zápach

Je tu smradu, že by ho mohli / se dal krájet.
(Čl. s odporem vůči druhému o uzavřeném prostoru, kde je množství kouře nebo těžký, vydýchaný vzduch ap.:) je tu nevyvětráno a intenzivní, nesnesitelný zápach. Prosím tě, netvrď mi, že jste tu nekouřili. Dyť je tu smradu, že by ho mohli k. ■ **S** je tam zápach

Smrádek, ale teploučko.
(Čl. obv. lehce posměšně vůči druhému o místnosti, kde je teplý, vydýchaný vzduch ap., zvl. proti jeho opačnému názoru:) sice je tu trochu zápach, ale zato tu není zima (a to je důležitější). A: Já vyvětrám, už se tu nedá dýchat. – B: Jen nech to vokno zavřený. S., ale t. Víš, kolik je venku? ■ **S** je tam zápach

Něco tu smrdí.
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému podezřívavě o třetím a jeho nejasném jednání, náznaku z nestandardního kroku, dojmu z nečestného obchodu ap. n. o jeho příliš vychloubačném, ostentativním chování ap.:) mám dojem, že tu něco není v pořádku, je to cítit klamem; je to možná jen zdání a může to být lest. Něco tu s. Mám pocit, že se snaží vydělávat na naší neznalosti poměrů. ■ **S** to je podezřelé

Smrdí to málem.
(Čl. kriticky a s despektem vůči druhému zvl. o jeho výdělku, zisku ap., zvl. slibovaném, vzhledem k vynaložené práci ap., popř. o množství jídla ap.:) to je, zdá se být nepříjemně malá, nedostatečná odměna; je toho příliš, nepříjemně málo. ■ **S** je toho málo

Je to, jako by se tudy přehnala smršť.
(Čl. šokovaně, s povzdechem vůči druhému zvl. o místnosti a jejím obsahu, popř. jiném prostoru, ulici, zahradě ap., v kontrastu k představě, jak má vypadat, a obv. v důsledku divokého hledání, nedbalé hry n. práce třetích ap.:) je tu neobvykle velký nepořádek, chaos, všechno je rozházené, popř. rozbité. To bude trvat dost dlouho, než to po těch řemeslnících uklidíme. Je to, jako by se tudy p. s. ■ **S** je tam nepořádek

Do smrti / na věky dobrý!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. smířlivě a neformálně zvl. vůči blízkému druhému, kamarádovi, sourozenci ap., ve snaze ukončit období hádky, pranic, schválností ap., obv. ve spojení s nabídnutím ruky:) už se nikdy nebudeme hádat, mít mezi sebou žádné spory a znovu se udobříme. Tak se na mě teda už nezlob, nemyslel sem to tak. Do smrti dobrý, jo? ■ **S** já nabízím smír, my budeme přátelé zase Smažme to!, zakopat válečnou sekeru
Ⓐ Friends again? Ⓝ Auf immer gut / Freunde! Ⓕ À la vie, à la mort!, Amis pour toujours? Ⓡ Друзья до гробовой доски.

Je lepší se k smrti umilovat, než v domově důchodců vzpomínat na pracovní úspěchy.
(Čl. žertovně vůči druhému, zvl. v reakci na vý-

tku, poznámku k sexuálnímu životu, též s výsměšnou narážkou na komunisty zdůrazňovanou práci ap.:) není dobré omezovat svůj milostný, sexuální život a nemít v stáří na co vzpomínat; je lepší umřít na milostné vyčerpání. ■ **S** je lepší umřít láskou

Jistý / jisté není nic, jen smrt. n. **Jistá je jen smrt.**
(Čl. moudrý vůči druhému v oslabující a odmítavé reakci na jeho přílišné rozhorlení, suverénní přesvědčení a silné tvrzení ap., zvl. na jeho výrok začínající je jistý, že … *n. na otázku* jseš si tím jistej? *ap.:) nic (kromě smrti) nemůžeme považovat skutečně za zcela nepochybné, nepopiratelné a pevně dané; nic není nesporné a jisté tak, že tomu lze plně věřit n. na to spoléhat.* A: Ten už určitě nepřijede. – B: To nemůžeš tvrdit. Jistý není nic, jen smrt. ■ **S** to není jisté, nevěř bezvýhradně!

Smrt konec všemu.
(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři n. připomenutí, zvl. v reakci na přílišnou a expanzivní snahu o osobní moc, popř. hromadění majetku n. osobní a citové vztahy ap.:) lidský život je časově omezený smrtí a tomu je třeba přizpůsobit své úvahy, ambice a plány. ■ **S** čl. je smrtelný, smrt končí všechno ♦ Přísloví (Čelakovský).

Proti smrti není léku.
(Čl. moudrý a zvl. starší smířeně n. v postesknutí vůči mladšímu druhému zvl. v situaci, kdy zemřel někdo z jeho blízkých, n. kdy je nemocný a sám cítí, že nebude už dlouho žít, někdy v odpověď na jeho snahu hledat lepší léčení ap.:) každý člověk jednou umře a nelze se tomu nijak vyhnout; smrt je nezvratná a musí u každého přijít. Ty si ještě mladej, ale já už tady dlouho nebudu a musím už proto pár věcí uzavřít. Holt proti s. není léku. ■ **S** smrt je nezvratná, každý musí umřít ♦ Přísloví (Čelakovský).

Smrt mu kouká / čouhá / se mu dívá z očí.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím, zvl. starém a nemocném ap.:) vypadá už velmi slabě, malátně a zřejmě už brzo umře. ■ **S** on umře brzy

Nesouhlasím s tím, co říkáte, ale budu bránit až do smrti vaše právo to říkat.
(Čl. moudrý, demokratický a vzdělaný vůči druhému zvl. v nesouhlasné odpovědi na jeho výrok ap.:) nemusí se mi líbit váš názor, ale musíte mít právo ho vyslovit. ■ **S** já uznávám právo druhého na jiný názor ♦ Jedna ze základních zásad demokracie, tj. právo na vlastní názor; údajně řekl Voltaire (1694–1778), podle S. G. Tallentyre (1868–1919), *Přátelé Voltaira* (1906).

Po smrti sou / jsou si všichni rovný / rovní.
(Čl. moudrý filozoficky a s nadhledem vůči mladšímu druhému, zvl. v reakci na jeho rozhorlení nad nespravedlností mocných, vlivem majetku ap.:) všechna sláva, postavení, moc, majetek jsou jen dočasné a každý vše z toho svou smrtí ztrácí; všechny rozdíly a nespravedlivost mezi lidmi končí jejich smrtí a nic nemá věčné trvání. ■ **S** všechno je pomíjivé, lidé jsou rovni si ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Smrt si nevybírá / nedělá rozdíly. n. **Smrt si nevybírá, bere napořád.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý, zkušený zvl. v útěše vůči druhému a jeho smutku nad smrtí zvl. hodného a laskavého n. mladého třetího, popř. lítostí nad nemožností prožití a vykonání slibných perspektiv ap.:) lidé umírají náhodně, a kdy kdo zemře, se neřídí žádnými pravidly. A: Proč musel zemřít zrovna on? Vždyť nikomu nic neudělal. – B: Jo, smrt si n. ■ **S** smrt je náhodná, lidé umírají náhodně, čl. je smrtelný Všichni tam musíme. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. i lat. *Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas, regumque terres, sinalá smrt, ta nemění krok a stejně před chýší stane jako u královských bran*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Ódy, 1,4,13n.*

Ⓐ Death comes to all., Young men may die, old men must. Ⓝ Der Tod macht keine Unterschiede. Ⓕ Contre la mort, point de remède., (La mort n'épargne personne.) Ⓡ Все там будем.

Smrti se nebojím, smrt není zlá, smrt je jen kus života těžkého (co je strašné, co je zlé, to umírání je).
(Čl. zvl. starší a zkušený, nemocný, popř. umírající vůči druhému, někdy v útěše a proti jeho obavě ze smrti prvního ap.:) smrt je součástí lidského života a každý člověk musí jednou umřít; umřít je normální a obvykle to není nic zlého a těžkého, pokud člověk neumírá dlouho. ■ **S** čl. je smrtelný, já nebojím se smrti, smrt patří k životu ♦ J. Wolker (1900–1924), z básně *Umírající*.

Smrt všechny v jeden snopek váže.
(Čl. moudrý filozoficky zvl. v radě vůči druhému a proti jeho ostrému vnímání rozdílů mezi lidmi ap.:) všichni lidé jednou zemřou a v tom není mezi nimi už žádný rozdíl. ■ **S** všechno je pomíjivé, lidé jsou rovni si ♦ Přísloví (Čelakovský).

To bude moje / má smrt.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. často ve strojeném a přehnaně zoufalém po-

vzdechu vůči druhému v reakci na nepříjemnou událost, velkou fyzickou námahu, těžký úkol, zvl. je-li vynucený druhým, na špatnou zprávu ap.:) to je nepříjemně namáhavé, těžké a udolá, zničí mě to; to mě šokuje a deprimuje. Uf, tenhle kopec, to bude má s. Proč tam vlastně nejedeme autem? ■ **S** to je nepříjemné, to je hrozné, to deprimuje mě To je pro mě hrob., To je k posrání.

Ⓐ It'll be the death of me. Ⓝ Das ist mein Tod. Ⓕ Ça sera / va être ma mort / fin. Ⓡ Это будет мой конец.

Číhá tam na něj (jistá) smrt.
(Čl. informovaný obv. v obavách vůči druhému o třetím a jeho cestě do neznámého prostředí, pasti, války, boje ap.:) je to tam krajně nebezpečné a může tam zemřít, zahynout, být zabit ap. ■ **S** to je nebezpečné, on je ohrožený smrtelně

Budeš toho do smrti litovat. n. **Toho budeš litovat! n. Do smrti toho budeš litovat!**
(Čl. zkušený nesouhlasně vůči druhému v reakci na jeho rozhodnutí, volbu n. odmítnutí výhodné nabídky ap., též ve výhrůžce:) rozhodl ses špatně, promarnils tak výhodnou příležitost a bude tě to trvale mrzet; budeš se dlouho obviňovat, že ses tak rozhodl. ■ **S** to mrzí mě, ty rozhodl ses špatně ♦ Jako výhrůžka slouží zvl. kratší var.

Já z toho budu mít smrt!
(Čl. vůči druhému o svém silném zážitku, zvl. kladném, např. z komické scény, n. z velké námahy, šokující zprávy ap.:) to je příliš intenzivní a nedá se tomu odolat; to je nesnesitelné a já to už nevydržím (a omdlím ap.). Už dost! Nelechtej mě! Já z toho budu mít smrt! ■ **S** to je působivé velmi, to je nesnesitelné, to je nepříjemné, to je hrozné

Toho° (si) tak poslat pro smrt. n. **Moh / mohl° by tak chodit pro smrt.**
(kol; nepříz) **0** *2. V:* ot, neg, pas, imp, imp neg, ind, 1. sg a pl ⊟ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. nespokojeně, netrpělivý z čekání vůči druhému a ve výtce vůči nedochvilnému, nespolehlivému třetímu ap., zvl. v reakci na jeho zpoždění z pochůzky někam:) trvá mu to nepříjemně, příliš dlouho a nechápu, proč se nevrátil mnohem dřív; nikdy nic nevyřídí správně a včas. Kdo tam šel, že tak dlouho nejde? Mirek? Toho tak p. pro smrt. ■ **S** on je pomalý, to trvá dlouho Je jak zpomalenej film.

Ⓐ He's a dead loss., (Send him for something and) we could (be) wait(ing) till kingdom come. Ⓝ Der ist gut um den Tod zu schicken. Ⓡ Его только за смертью посылать.

Moh / mohl z toho mít smrt!
(Čl. vyčítavě vůči druhému zvl. o starším, slabém třetím, vystaveném velké psychické n. fyzické zátěži, vystrašení, hlasité ráně ap.:) velmi se lekl n. namáhal a bylo to pro něj příliš náročné a nebezpečné; mohlo mu to ublížit. Takhle vystrašit dědečka! Styď se! Mohl z toho mít smrt! ■ **S** on je šokovaný, on lekl se, on je ohrožený smrtelně

Spíš bych se byl smrti nadál než (toho), že …
(Čl. nedůvěřivě vůči druhému v reakci na nečekanou, překvapující změnu, čin, krok ap.:) Nevěřil bych, že … Nečekal jsem, že … To si ty, Václave? Teda, spíše bych se smrti nadál, než že se tu objevíš zrovna ty! A v tuhle dobu! ■ **S** to překvapuje mě, já nečekal jsem to

Kde nic není, ani smrt nebere.
(Čl. v komentáři vůči druhému v reakci na nedostatek, nepřítomnost třetího n. věci ap., zvl. z hlediska možné kořisti, ukradení, natrhání ovoce ap.:) není možné něco vzít, získat, ukrást, nakládat s něčím, co tu není, neexistuje; nic tam není a nic tedy nemám, nenesu. A: Neříkej mi, že seš takovej slušňák a že si za celý prázdniny nesbalil ani jednu holku! – B: To není tak jednoduchý. Kde nic není, ani smrt n. ■ **S** nic tu není, nic nelze ukrást, místo prázdné nelze vykrást ♦ Přísloví (Čelakovský).

Div z toho neměl smrt.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na náhlé a obv. nepříjemné překvapení, nadměrný fyzický výkon ap.:) krajně ho to šokovalo, polekalo n. vyčerpalo a oslabilo a málem mu to trvale ublížilo. ■ **S** on lekl se, on je šokovaný, to vyčerpalo ho, to je hrozné

Dokud nás smrt nerozdělí.
(Čl. vůči blízkému druhému, zvl. při svatebním obřadu n. slibu věrnosti v boji ap.:) až do smrti budeme stále partnery, spolehlivými společníky; budeme si vzájemně pomáhat, podporovat jeden druhého n. milovat se. Víš, co jsme si slíbili – dokud nás smrt nerozdělí. ■ **S** my musíme být svorní, my pomáháme si vzájemně, my slíbili jsme si věrnost ♦ Srov. Rt 1,17.

Smrt (si) nevybírá, bere napořád. *viz* Smrt si nevybírá.

Tebe (si) tak poslat pro smrt! *viz* Toho (si) tak poslat pro smrt.

Sáhla na něj smrt. n. **Jako by na něj sáhla smrt.**
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho pocitové reakci při náhlé úzkosti, strachu, zvl. v ohrožení ap.:) strnul, ochromilo ho to a pocítil mrazení; zachvěl se a pocítil, vytušil velké nebezpečí. Jak to

strašné slovo vyslovil, jako by na něj sáhla smrt. ■ **S** on strnul, on lekl se

Skosila je smrt.
(Čl., novinář ap. vůči druhému, druhým zvl. o třetích, zvl. skupině, rodině ap., a jejich hromadném neštěstí, při havárii, epidemii, ve válce ap.:) všichni zemřeli a jsou už mrtví. Téměř polovina vojáků se z té bitvy nevrátila. Skosila je smrt. ■ **S** oni zemřeli

Všichni jsme smrtelní. n. **Všichni sme smrtelný.**
(Čl. moudrý v poznámce vůči druhému, zvl. v reakci na jeho povzdech, lítost nad nečekanou smrtí blízkého třetího ap.:) nikdo nemůže zabránit smrti a je třeba s tím počítat; každý člověk jednou musí zemřít, i my. A: Myslel sem si nějak, že se maminke nemůže nikdy nic stát. – B: No jo, všichni sme smrtelný. ■ **S** každý musí umřít

To byl smrťák!
(Čl. zvl. šokovaný, otřesený vůči druhému v reakci na nabídnutou a vypitou kávu n. dávku alkoholu ap.:) to bylo nepříjemně, nebezpečně a příliš silné. ■ **S** to je silné

Sdílený smutek / zármutek je poloviční smutek.
(Čl. moudrý vstřícně vůči druhému a jeho neštěstí, zvl. emocionální ztrátě ap., obv. ve snaze mu nabídnout možnost se vypovídat, vyplakat, ventilovat pocity ap.:) když postižený člověk může, dokáže svůj smutek a pocity sdělit druhému, uleví se mu; smutek se zmenší vylíčením druhému člověku. ■ **S** čl. smutný pocítí úlevu po svěření se, smutek je menší po svěření se ♦ Přísloví, ve var. *žal* má Bitt-Schin.

Padnul na něj smutek.
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho pocitu při vzpomínání, zvl. na něco tragického, nepříjemného n. už dávno uplynulého a ztraceného ap.:) posmutněl a pocítil nostalgii a marnou touhu; zesmutněl a dostal lítostivou náladu. Když viděl, jak se vše v jeho rodném městě změnilo, padnul na něj divnej s. ■ **S** on cítí smutek

Můj ty smutku!
(Čl. zvl. starší v povzdechu, popř. soucitně vůči druhému v reakci na neštěstí, zkaženou práci, velký nepořádek v místnosti ap., popř. zkroušeného, nešťastného třetího ap.:) to je nepříjemné a mrzí mě to; to je smutné a nepříjemné. Můj ty s.! Co to máš na sobě? V tomhle přece nemůžeš jít na ples! ■ **S** to je nepříjemné, to mrzí mě, to znepokojuje mě

Smůla se mu° lepí° na paty.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. v komentáři, někdy soucitném, vůči druhému o třetím a jeho neúspěších v práci, při plnění úkolů n. v důsledku náhodných nepříjemných příhod a situací a ztrát ap.:) on má opakovaný neúspěch n. ztráty, neštěstí; nedaří se mu jeho práce n. pokusy, v ničem nemá v poslední době n. delší dobu štěstí. Nejdřív mu vykradli auto, pak mu sousedi vyplavili byt a teď tohle. S. se mu prostě lepí na paty. ■ **S** on nemá úspěch, on má starosti, on má problém, on je pronásledovaný Nemá to lehký., Nic se mu nedaří.

Ⓐ He's dogged by misfortune., He was born under an unlucky star. Ⓝ Er ist ein Pechvogel. Ⓕ ! Il est poursuivi par la malchance., ! Il joue de malchance / de malheur., ! Il a la poisse / la guigne. Ⓡ Ему чертовски не везёт.

Když máš smůlu, vo posměch se nestarej. *viz* Máš-li škodu, o posměch se nestarej.

To je smůla na smůlu.
(Čl. vůči druhému zvl. v komentáři k jeho dlouhodobé n. opakované negativní situaci v důsledku neúspěchů, ztrát, špatných zpráv ap.:) to je stupňující se, stále se zhoršující nepříjemná a tísnivá situace; to je příliš mnoho problémů, nepříznivých změn a událostí najednou, v těsné řadě po sobě. Prohrál sem ve sportce a musel sem si pučit vod švagra, no a vo tejden pozdějc mě vykradou! Je to s. na s. ■ **S** to je nepříjemné, on má problém

To je° smůla / pech.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zklamaně n. soucitně vůči druhému v reakci na nepříznivou situaci, okolnosti, často i maličkost, zabraňující něco udělat, něčeho dosáhnout ap.:) to se bohužel nepodařilo a mrzí mě to; to nevyšlo a je to nepříjemné. To je s.! Zrovna dneska mají zavírací den. A já mám čas až ve čtvrtek. ■ **S** to je nepříjemné, to není dobré, to mrzí mě To je blbý!, To je na draka.

Ⓐ What a nuisance!, We're out of luck., Bad luck! Ⓝ Das ist Pech., Pech gehabt. Ⓕ C'est la poisse / le manque de bol! Ⓡ Не повезло / не везёт.

Smůla se na něj (jen) lepí. n. **Lepí se na něj smůla.** n. **Smůla se mu lepí na paty.**
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho obtížných situacích, nezaviněných neúspěších ap.:) má

neustálé problémy, opakované potíže; nemívá štěstí a jeho pokusy se mu nedaří. Vod toho si nenechávej poradit čísla do sportky. S. se na něj jen lepí. ■ **S** on nemá úspěch

To / tak to máš smůlu!
(Čl. lhostejně n. škodolibě vůči druhému zvl. o třetím a jeho neschopnosti včas reagovat, udělat něco a zmeškat tak výhodnou možnost, popř. i zisk ap.:) v takovém případě to je tvoje škoda a mě to nezajímá; pak sis to zavinil sám a mě se to netýká. No když nemá průvodčí drobný nazpátek, tak má s. a já jedu zadarmo. ■ **S** to je nepříjemné, to je vina jeho

Táhne se to jako smůla.
Komp táhnout se jako smůla
(Čl. znechuceně v komentáři vůči druhému o ději a průběhu filmu, seriálu, soudní pře, vyučování, popř. hudební skladby, rozhovoru ap.:) je to příliš dlouhé, nudné a rozvleklé; postupuje, vyvíjí se to příliš pomalu a nezajímavě. ■ **S** to není zajímavé, to je zdlouhavé, to trvalo dlouho

Smyčka se (kolem něj / jeho krku) utahuje. n. **Utahuje se kolem něj smyčka.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, zvl. provinilci, kriminálníkovi ap., a jeho situaci z hlediska pronásledovatelů ap.:) jeho situace a možnosti se zhoršují a už brzy bude dopaden, chycen (do léčky), nachytán při vhodné příležitosti (a pak bude potrestán). V předposledním díle našeho kriminálního seriálu se začala s. kolem obou pachatelů utahovat. ■ **S** on je ohrožený smrtelně, on je pronásledovaný, on je v situaci nebezpečné

Nemá smysl plakat nad rozlitým mlékem / mlíkem.
(Čl. zkušený v útěše vůči druhému v reakci na jeho nezdar, mýlku, chybu a tendenci k sebelítosti ap.:) je zbytečné se nad tím rozlítostňovat a příliš se tím zabývat, stejně se to už nedá změnit. No taks tu zkoušku neudělal. Nemá teď s. p. nad r. mlíkem. Teď je důležitý, aby ses pořádně připravil na vopravnej termín. ■ **S** nelituj! ♦ Přísloví.

Dává to smysl. n. **To dává smysl.**
(Čl. v úvaze, dedukci vůči druhému, zvl. o stopě, vývoji, chování, výroku třetího ap. ve snaze najít řešení problému, záhady ap. v celkovém rámci, situaci:) to je rozumné a mohlo by to tohle vysvětlit; je to logické a okolnosti n. souvislosti tomu nasvědčují. Určitě to byla Lenka. Dává to s. Nikdo jiný přece klíče nemá. ■ **S** to je rozumné

Má to smysl (Inf / aby …)?
(Čl. pochybovačně vůči druhému, zvl. v reakci na příliš dlouhou a bezvýslednou činnost, orientaci, snahu něco řešit n. před zjevně zbytečným úkolem, pokusem ap.:) je to (ještě) vhodné a užitečné (to dělat)?; je to logické, účelné n. efektivní a proč v tom vlastně pokračovat? Má to smysl tady dál sedět a čekat, když už asi nikdo nepřijde? ■ **S** proč?, je to dobré?, já pochybuju

To nedává smysl.
(Čl. zkušený zamyšleně n. podrážděně vůči druhému o činu n. výroku třetího, události ap., zvl. s ohledem na celkový rámec situace:) postrádá to základní logiku, nemá to žádný jasný účel n. cíl a vůbec tomu nerozumím n. to nechápu. ■ **S** já nechápu to, to je nejasné

To nemá smysl (Inf / aby …).
(Čl. snažící se rozmluvit někomu pokračování v nějaké činnosti nebo ho přesvědčit, aby s něčím vůbec nezačínal:) to není rozumné ani účelné (to dělat); to nepovede k žádanému cíli, nevyvolá patřičnou reakci. To nemá smysl, aby ses tady takhle trápil. Koukej zvednout telefon a zavolej jí. ■ **S** to není dobré, to nemá účinek, to není rozumné

Šálí mě (snad) smysly!?
(Čl. zaražený, zmatený vůči druhému v reakci na překvapivé a nelogické zjištění, spatření něčeho v kontrastu k jeho očekávání, dosavadním zkušenostem, informacím ap.:) je to skutečně tak, nebo se mýlím (a vidím ap. něco neexistujícího)?; je to (co vidím, slyším, co jsem se dozvěděl ap.) pravda? Šálí mě snad s.? Tady přece vždycky stával takovej rohovej dům. ■ **S** já nechápu to, je to tak?

Smysly ho mámí / šálí. n. **Šálí / mámí ho smysly.**
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho přesvědčení, názoru, zvl. kvůli jeho přehlédnutí, přeslechnutí ap.:) mýlí se a má nesprávný dojem; špatně slyšel n. něco viděl a falešně z toho dedukuje. ■ **S** on mýlí se

Něco na ten smysl. *viz* Je to něco na ten způsob jako …

A ne snad?
(Čl. jistý si svým radikálním, popř. nepříjemným tvrzením, pravdou rozhodně vůči druhému, zvl. proti jeho pochybnostem, někdy i v jejich očekávání, a ve snaze získat od něj potvrzení, přitakání, souhlas se svým názorem ap.:) copak s tím nesouhlasíš, mám přece pravdu, ne?; co lze proti tomu namítnout? Udělala toho pro vás hodně. A ne snad? Kdo vám půjčoval peníze? A kdo hlídal děti? ■ **S** to je tak, je to tak?

To snad jo.
(Čl. nejistý váhavě, ale souhlasně vůči druhému, zvl. v reakci na jeho návrh, žádost v otázce ap.:) to snad možné je; asi ano. A: A myslíš si, že by nešlo ani se tam podívat? – B: No to snad jo. ■ **S** to je možné, já souhlasím

To snad ne! n. **Ale / no to snad ne!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5f stoup. (od k. slova) n. 5b
(Čl. zaskočený v emocionálním povzdechu n. odmítnutí, někdy rezolutním, vůči druhému v reakci na nepříznivou zprávu mařící jeho plány, při pohledu na zničenou, rozbitou cennou věc ap.:) to je nepříjemné (a moc mě to mrzí n. mi to silně komplikuje situaci); to se nemělo stát a přeju si, aby to tak nebylo. A: Hýsek nemůže hrát, včera si zlomil ruku. – B: Ale to snad ne! ■ **S** to je nepříjemné, to deprimovalo ho, to je hrozné To je z pekla práce!, Aby do toho hrom uhodil!
Ⓐ Surely not?, You must be joking! Ⓝ Bloß das nicht! Ⓕ (C(e n)'est pas possible!), ! Ce n'est tout de même pas vrai! Ⓡ Не может быть!

Snídani sněz / snídej sám, o oběd se rozděl / obědvej s přítelem a večeři dej nepříteli.
(Čl. moudrý v radě zvl. mladšímu druhému, často rodič, prarodič vůči dítěti, ve snaze vštípit mu zdravé stravovací návyky:) jez rozumně, nejvíc ráno a nejmíň n. vůbec ne večer!; nejlepší je pro člověka jíst ráno co nejvíce, k obědu o něco méně a večer raději vůbec ne (protože jíst večer není zdravé). A: Hele, už musím letět! – B: Jen se nejdřív pořádně nasnídej! Ne nadarmo se říká: S. sněz sám, o oběd se r. s p. a večeři dej n. ■ **S** jez rozumně! ♦ Řídce i var. *oběd obědvej s přítelem*.

Jarní sníh a ženský / ženskej pláč nemívají dlouhého / dlouhýho trvání.
(Čl. moudrý, zkušený vůči neklidnému, znepokojenému a obv. i mladšímu druhému, muži, zvl. ve snaze ho uklidnit a připomenout mu ženskou přecitlivělost a náladovost ap.:) to nepotrvá dlouho a netrap se tím zbytečně!; jako sníh na jaře roztaje brzy, tak i každá žena brzy přestane plakat. A: Měl by ses jí omluvit. Dyť vona pláče! – B: Ále, j. sníh a ž. pláč n. dlouhého t. ■ **S** to netrvá dlouho ♦ Přísloví, někdy var. … *a láska ženy*; Čelakovský má *Jarní déšť* …, viz tam.

Loňského sněhu nevzpomínej.
(Čl. moudrý v radě vůči druhému v odmítavé reakci na jeho sklon zabývat se minulostí, zvl. na úkor současného života a s odstínem nedůležitosti ap.:) nevzpomínej, neanalyzuj to, co bylo dávno a je nenávratně pryč, je to marné!; minulost není už důležitá, a tak se jí nezabývej, stejně nelze změnit to, co už pominulo n. je ztracené. ■ **S** nemysli na to!, minulost se nedá změnit, minulost není důležitá ♦ Přísloví (Čelakovský).

Záleží° / sejde° mu° na tom jako na loňským sněhu.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, min, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na loňským*
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postoji k faktu, změně, výsledku rozhodování ap. n. ke čtvrtému ap.:) nepovažuje to vůbec za důležité, a je mu to proto lhostejné; nevšímá n. neváží si toho. A: Co říkal manžel, že sis nechala vobarvit vlasy? – B: Sejde mu na tom jako na l. s. Toho zajímá, jak dopadne hokej, a ne, co mám na hlavě. ■ **S** to je lhostejné, to není důležité Je mu to buřt / putna.
Ⓐ He couldn't give / care two hoots (about sth / it)., He couldn't give a damn / (*vulg*) a kangaroo's fart about sth / it. Ⓝ Das ist dem schnurzpiepegal / scheißegal. Ⓕ ! Il s'en moque comme de l'an quarante / de sa première chemise. Ⓡ Ему это до лампочки.

Kdeže loňské sněhy jsou?
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊟ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší v povzdechu vůči druhému při vzpomínce na pěknou zkušenost, příjemný zážitek, zvl. z mládí ap.:) to už je bohužel dávno pryč; to už bohužel neplatí, není pravda a všechno se změnilo, je jinak. A: Ty ses dřív věnovala baletu, že? – B: To už je dávno. Kdeže l. s. jsou? ■ **S** to pominulo už, to změnilo se, to zmizelo To už dávno není pravda. ♦ Z fr. *Ou sont les neiges d'antan?*, F. Villon (1431–1463), *Les domes du temps jadis.*
Ⓐ That's ancient history (now). Ⓝ Das ist Schnee von gestern. Ⓕ Mais où sont les neiges d'antan? (F. Villon) Ⓡ Дела давно минувших дней.

Sní, na co přijde.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o obv. mladém třetím a jeho zálibě v jídle, nevybíravosti n. momentálním velkém hladu ap., zvl. s odstínem hledání jídla v bytě na různých místech ap.:) jí nevybíravě vše, co může n. co je; jí velmi mnoho a sní všechno. Celej den mám tak moc práce, že se nestihnu ani pořádně najíst. Ale když se vrátím večer domů, tak sním, na co p. ■ **S** on jí hodně

Sním či bdím?
(Čl. udiveně n. nedůvěřivě vůči blízkému druhému,

někdy poněkud ironicky, v reakci na jeho nečekaný příjemný čin, událost, velmi dobrou zprávu, na spatřený dárek ap.:) vypadá to tak nevěrohodně krásně, že trochu pochybuju o tom, že je to pravda; je to skutečně pravda, co vidím n. slyším? Sním či bdím? Ty si dneska vopravdu uvařil večeři? ■ **S** je to tak?, to je překvapení, já pochybuju

Socialismus s lidskou tváří!
(Čl., historik, politik ap. vůči druhým zvl. v připomínce historie ap.:) socialismus může mít i humánní podobu (a my ho takový chceme)! ■ **S** socialismus má i humánní podobu ♦ Heslo Pražského jara 1968, zničeného sovětskou okupací.

To je soda!
(Čl. vůči druhému udiveně n. obdivně a uznale o intenzitě a průběhu scény, hádky mezi lidmi, výkonu třetích, vystoupení a argumentaci třetího, hudbě ap.:) to je velmi intenzivní, prudký, popř. i divoký a neobvyklý zážitek; probíhá, odehrává se, jeví se to jako velmi ostré, intenzivní a prudké. ■ **S** to je intenzivní, to je překvapení, to je hudba rychlá

To je hotová Sodoma a Gomora!
(Čl. zvl. starší, konzervativní pobouřeně a s odporem vůči druhému, druhým v reakci na chování, vyzývavé oblečení, bezostyšný slovní projev třetího n. skupiny lidí ap.:) to je nemorální, vulgární n. obscénní a já to odsuzuju. Na studentských kolejích teď bydlí dívky s chlapci dohromady! To je h. S. a G.! ■ **S** to není dobré, já opovrhuju tím ♦ Srov. např. Gn 13,10; odkaz je na hříšnost života obou potrestaných biblických měst.

Somnus est imago mortis.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým v komentáři ke spícímu třetímu o spánku a jeho vlastnostech vůbec ap.:) spící člověk nevnímá, nehýbá se a je strnulý stejně jako člověk mrtvý; spánek se v mnohém podobá smrti. ■ **S** spánek podobá se smrti ♦ Z lat. *Spánek je obraz smrti*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Tuskulské rozhovory 1,38.*

To sotva!
(Čl. informovaný, realistický vůči druhému o třetím v reakci na jeho otázku n. domněnku o něm, jeho úmyslu, možnosti něco udělat ap.:) velmi o tom pochybuju, asi ne n. asi to tak nebude; to nejspíš není pravda; to je velmi nepravděpodobné. ■ **S** já pochybuju, to je nepravděpodobné

Nedílnou součástí toho je (i) tohle.
(Čl. informovaný vůči druhému ve vysvětlení úlohy n. podílu konkrétního jevu, místa, činnosti ap., někdy nejasné n. nepříjemné, v charakteristice celku, celkové struktuře, plánu ap.:) to k celkové a plné povaze n. stavbě ap. nutně patří a nelze to oddělovat n. opomíjet. ■ **S** to patří k tomu

To (už) je z jinýho / jiného soudku.
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. při vyprávění příběhu, vzpomínek, zkušeností, jako signál změny, přechodu:) toto je ale už něco jiného, jiného druhu, typu n. povahy; tím n. teď se ale mění jeho druh a povaha. ■ **S** to je odlišné

Bylo mu souzeno (Inf / že / aby …). n. **Bylo mu to souzeno.**
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o třetím a jeho sklonech a dlouhodobém projevu zájmu, oblíbené činnosti ap. n. jen o jeho náhodném osudu, zvl. ve smyslu setrvání na místě, v povolání ap.:) měl k tomu talent, dispozici a jako by byl k tomu předurčen; vyvinulo se to tak; jako by osud náhle rozhodl o tom / aby … Už jako malej kluk tahal domů spousty zvířat. Asi mu bylo s., aby byl veterinářem. ■ **S** on stal se něčím, on je předurčený

Není mu souzeno (Inf / aby …). n. **Není mu to souzeno.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím v komentáři o nedostatku jeho možností, prostředků, talentu, možností n. jen štěstí s ohledem na dosažení žádoucího cíle ap.:) nikdy se mu to nepodaří, nedokáže to n. nedosáhne toho; nemá to štěstí toho dosáhnout, jako by to byl jeho osud. Jsou manželé už deset let, a stále jsou bezdětní. Asi jim není s., aby měli děti. ■ **S** není předurčeno, on nemá štěstí, on neuspěje

Co (je) komu souzeno, to ho nemine / tomu neujde.
(Čl. moudrý n. věřící v osudovou předurčenost událostí v životě vůči druhému zvl. o třetím a jeho vztahu k možné budoucí profesi, zvl. na základě náznaků, n. trestu za vinu ap.:) tomu on neunikne, se nevyhne n. tím se stane; člověk se zdá jakoby osudem k něčemu předurčený, a to se taky jistě stane, naplní. Stejně si myslím, že z něj jednou bude velkej herec. Co je komu s., tomu n. ■ **S** on nevyhne se tomu, on stal se něčím, on je předurčený ♦ Přísloví (Čelakovský).

Suď jak suď …
(Čl. vůči druhému v názoru na třetího n. problém ap., zvl. po posouzení všech důkazů, pádnosti argumentů, přesvědčivosti faktů ap.:) ať to, ho hodnotíš podle jakýchkoliv hledisek, přesto … (vychází jen jeden závěr); pohlížej na to, něj jakkoliv, z kteréhokoliv úhlu, stejně … (to je tak); ze všech stran … Suď jak suď, stejně je ale ta naše holka nejhezčí! ■ **S** to je lhostejné, ze všech hledisek

Jsou si souzeni.
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení ženy a muže na základě jejich projevu, chování, povahy, citu ap. a z hlediska možnosti jejich soužití:) hodí se dobře k sobě a je jakoby osudem předurčeno, aby se vzali a žili spolu; jsou dobrý a pevný pár. Neznám šťastnější dvojici, než jsou tihle dva. Podle mě si jsou s. ■ **S** oni milují se, oni jsou předurčeni sobě

Podle sebe soudím tebe.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. odmítavě, popř. v odseknutí vůči druhému, zvl. v reakci na jeho obvinění, podezírání z nečestných pohnutek, jednání ap.:) když se ty na to takhle špatně díváš, myslíš si, že tak přemýšlí každý, tedy i já, ale to já odmítám; nečestný, nefér člověk obviňuje druhého z toho, co by na jeho místě dělal nebo si myslel sám; nehodnoť mě podle sebe! A: Hele, přiznej se! Žes mi to vítězství nepřál? – B: No, podle sebe s. tebe, kamaráde! ■ **S** ty přisuzuješ své špatné vlastnosti mně ♦ Srov. už lat. *Ut tute es, item omnes censes esse*, tj. *myslíš si, že všichni jsou takoví, jaký jsi ty sám*, T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.), *Lano, 1099*.

Ⓐ Don't judge / go judging others by yourself. Ⓝ Ich messe jeden nach meinem Maß. Ⓕ On juge les autres d'après soi-même., ! On mesure les autres à son aune. Ⓡ Каждый судит в меру своей испорченности.

To souhlasí!
(Čl. kontrolující počet lidí, věcí n. ověřující si výsledky, propočty, porovnávající položky, data s plánem, cílem ap. vůči druhému, zvl. v reakci na jeho data ap., popř. jeho otázku:) to je správné, stejné; to se shoduje (s tím druhým). A: A kolik lidí jsi napočítal ty? – B: Dvacet osm. – A: To s.! ■ **S** to je správné, to je stejné, to je tak

Lepší blízký soused než daleký přítel / příbuzný.
(Čl. zkušený a moudrý zvl. v radě vůči druhému n. v reakci na třetího a jeho pomoc ap.:) člověku účinně prospěje a pomůže obvykle nejvíc dobrý soused, zatímco vzdálený přítel, popř. příbuzný to udělat nemůžou; spolehni se spíš na souseda než nepřítomného přítele! ■ **S** soused pomůže víc než přítel daleko ♦ Přísloví (Čelakovský), var. *příbuzný* je novější.

U souseda všechno lepší.
(Čl. moudrý v komentáři vůči druhému, někdy v reakci na jeho jednostranně závistivý pohled na jemu blízkého čtvrtého a jeho úspěch, majetek, možnosti ap.:) lidem se často jejich soused, blízký, známý zdá ve výhodě a lepší situaci (a nevnímají jeho problémy ap.). A: Petr se má líp. Toho rodiče nenutí, aby cvičil na klavír. – B: No jo, u s. všechno l. ■ **S** čl. závidí sousedovi ♦ Přísloví (Čelakovský).

Soused za přítele stojí.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému obv. v radě a v reakci na jeho obtížnou situaci, potřebu pomoci ap. a vztah blízkého třetího ap.:) dobrý soused často zastoupí přítele a pomůže stejně. ■ **S** soused zastoupí přítele ♦ Přísloví (Čelakovský).

O / vo poslední sousto by se (s ním) rozdělil.
(Čl. zkušený, informovaný v komentáři vůči druhému o laskavém, přátelském, šlechetném třetím a jeho vztahu a ochotě ke čtvrtému ap.:) je velmi obětavý a nesobecký a ochotně (mu) pomáhá, přispívá; obdivuhodně se obětuje (pro něj) a udělal by pro jeho dobro všechno. Ty si ale sobec! Von by se s tebou vo p. s. r., a ty mu nechceš ani pučit kolo. ■ **S** on je obětavý, on je nesobecký

Sousto mu roste v ústech. n. **Sousta mu rostou v ústech.**
(Čl. v komentáři vůči druhému zvl. na základě pozorování třetího při jídle a jeho chování, někdy v důsledku nepříznivé atmosféry n. výroku ap.:) jídlo mu nechutná, přestává chutnat, a jí proto pomalu, váhavě, pracně a bez chuti. ■ **S** on jí bez chuti

Je° to (pro něj°) příliš velký / velké sousto. n. **Ukousnul° si příliš velký sousto.**
(kol) **0** *1. V:* ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl, *2. V:* ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, préz, fut, 1. sg a pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v hodnocení vůči druhému o třetím a jeho zvoleném úkolu, přijaté funkci a problémech s jejím plněním ap. po stránce psychické i fyzické:) je to pro něj příliš náročné a nedokáže to; s tím se ani po velkém snažení nevyrovná, je to příliš těžké. No, já si myslím, že to pohoří za tejden nemůže přejít. Je to pro něj příliš v. s. ■ **S** to je náročné, to je obtížné To není žádná legrace.

Ⓐ He's bitten off more than he can chew. Ⓝ Das war ein zu großer Brocken / Happen. Ⓕ C'est un trop gros morceau! Ⓡ Он берёт на себя слишком много.

To je (pro něj) sousto! n. **To je něco pro něj!**
(Čl. zkušený pohrdavě vůči druhému o senzacechtivém třetím, lacináém novináři, drbně ap. a významné události, změně v osobním životě osobnosti ap.:) to je velmi lákavé, senzační a on to velmi a chtivě ocení, to ho potěší a hned to dál zpracuje, rozhlásí ap. Počkej, až se vo tom rozvodu dovědí novináři

z bulváru. To bude pro ně s.! Ty si na tom pak smlsnou! ■ **S** to je lákavé

Přijměte mou hlubokou / nejhlubší / upřímnou soustrast! n. **Upřímnou soustrast!**
(Čl. formálně a konvenčně vůči známému druhému v reakci na smrt jemu blízkého třetího, obv. spolu s podáním ruky:) chci vám tímto projevit, vyjádřit svůj soucit a je mi líto toho, co se vám stalo. A: Promiňte, že jsme se nesešli dřív, minulý týden mi zemřela žena. – B: P. mou u. s. ■ **S** já vyjadřuju soucit

To spolu úzce souvisí.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému, druhým, zvl. v poučení, přednášce ap. o dvou n. více jevech, procesech, oblastech působení lidí, činnostech ap.:) to, obojí, vše se vzájemně silně podmiňuje a ovlivňuje; je to ve vzájemném kauzálním vztahu a výskyt, průběh a změna jednoho vyvolává výskyt ap. druhého. ■ **S** to souvisí

Všechno souvisí se vším.
(Čl. zkušený, někdy kvazifilozoficky vůči druhému zvl. v poučení o jevu a jeho širokých důsledcích a vlivech n. v radě k rozvážnému jednání s ohledem na širší kontext a s důrazem na nevhodnost chápat jeden jev ap. pouze izolovaně ap.:) lidé n. věci, jevy ap. jsou zpravidla v různých vzájemných vztazích, podmiňují se, reagují na sebe a ovlivňují se navzájem; nic není jen samo a bez příčiny a je třeba hledat širší souvislosti. V. s. se vším. Když se necítíš dobře psychicky, jsi mnohem náchylnější k různým nemocem. ■ **S** věci podmiňují se vzájemně, lidé ovlivňují se

To je jako nosit sovy do Athén. *viz* To je (jako) nosit dříví do lesa.

Von / on je sova. *viz* Von je noční pták.

Spät, aber doch! *viz* Pozdě, ale přece!

Najednou jako když to z něj spadne. n. **Jako když to z něj spadne.**
Komp najednou jako když to z něj spadne
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a překonání jeho velkého strachu, stresu, starostí, smutku n. vyčerpání ap., zvl. v reakci na změnu prostředí, dobrou zprávu ap.:) najednou se mu ulevilo a dosavadní starosti ap. zmizely; přestalo ho to tam (náhle) trápit n. se mu zdát tak důležité a začal se cítit uvolněně a dobře. ■ **S** on cítí úlevu

Všechno (to tam) z něj spadlo.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho dosavadním stresu, obavách, silné nervozitě ap., zvl. v reakci na změnu prostředí:) přestal se cítit, být křečovitý a strnulý a uvolnil se; přestal se přetvařovat a začal se cítit, chovat uvolněně, normálně a spontánně. Bylo mi špatně od žaludku a třásly se mi ruce, ale jak jsem vyšla na pódim, všechno ze mě spadlo. ■ **S** on cítí úlevu

Je to na spadnutí.
(kol) ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ✉ 1d kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o velké a obv. pozitivní chystané změně, události, zvl. z hlediska příprav ap. n. o jevu, zvl. přírodním, dešti ap., podle zjevných známek:) je to už velmi blízko a brzy to nastane, bude; stačí už málo, aby se to stalo, uskutečnilo n. k tomu došlo. A: No a kdy bude svatba, Marie? – B: No, je to na s., už se shánějí svědci. ■ **S** to je blízko Je to za dveřma.
Ⓐ It's almost on top of us., It's just round the corner., It's due any time now.

Jde / leze na něj spaní.
(Čl. informovaný vůči druhému o unaveném třetím, zvl. po námaze n. pozdě večer a v klidu, při sezení ap.:) cítí ospalost a projevuje to svým vzhledem a reakcemi; chce se mu spát, pomalu už usíná. Pudu si už lehnout. Leze na mě ňák s. ■ **S** on je ospalý

Mluví ze spaní.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho projevu v noci n. posměšně o jeho nepřijatelném tvrzení ve dne ap.:) **1.** *ve spánku mluví a sděluje své pocity, představy ze snu, fantazíruje;* **2.** *přehání, příliš zveličuje, a to není věrohodné; vymýšlí si, není to pravda.* **2.** A: Ten úhoř měl nejméně sedmdesát centimetrů! – B: Prosim tě, mluvíš ze s.! Dyť měl dost pod míru! ■ **S** on mluví ve spánku, ty přeháníš, to není pravda

Posaď se / sedni si, ať nám nevyneseš spaní.
(Čl. přátelsky a pohostinně, též žertem, vůči náhodné a obv. sousedské návštěvě a proti její snaze se nezdržet ap.:) sedni si (pohodlně) a uvolni se (abychom tě mohli pohostit a mohli jsme si popovídat ap.). Ale přece bys hned neodcházela. Sedni si chvilku, ať nám n. s. A povídej, co máma, táta? ■ **S** sedni si!

Kdo se jednou spálil …
(Čl. moudrý vůči druhému zvl. o třetím a jeho zklamání, negativní zkušenosti, zvl. s úřady, pokusem o něco nového, též v citových vztazích ap., obv. s ohledem na možnost nového pokusu:) člověk neúspěšný, ublížený, zklamaný a frustrovaný … (je před novým pokusem opatrný, váhá ap.). Nediv se, že se nechci hned ženit. Kdo se jednou s., ten je

pak daleko opatrnější. ■ **S** čl. zklamaný bývá opatrný

Spánek mu klíží oči. *viz* Oči se mu (už) klíží.

Tak spánembohem!
(Čl. zvl. starší a věřící vůči blízkému druhému, sousedovi ap. obv. při odchodu a loučení:) já loučím se a zdravím vás. ■ **S** já zdravím vás, já loučím se

Spal by, až by plakal.
(Čl. vůči druhému o unaveném, vyčerpaném třetím, zvl. kvůli přepětí, přemíře práce ap.:) je krajně ospalý a velmi, bolestně se mu chce spát. Dělám na tom téměř nepřetržitě a domů se vracívám teď kolem půlnoci. Já bych spal, až bych p. ■ **S** on je ospalý

Kdo chce spáti sladce, nechť večeří krátce.
(Čl. moudrý zvl. v radě vůči mladšímu druhému, s ohledem na zdravou životosprávu a proti zlozvyku velkého jídla večer ap.:) s plným žaludkem po těžké večeři se těžko usíná i spí; jez večer málo a budeš dobře spát! ■ **S** jez večer málo! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Spěch je špatný rádce. n. **Spěch / kvap není dobrý rádce.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *špatný*
(Čl. moudrý, zkušený zvl. v radě vůči druhému, obv. ve snaze zmírnit, zbrzdit jeho zbrklé, rychlé a nepromyšlené rozhodnutí hned jednat ap., proti jeho nervózní snaze o reakci na krizi, nečekanou situaci ap.:) nespěchej hned s tím prvním (co tě napadne) a napřed si dobře rozmysli vhodnost dalších kroků, činnosti!; ukvapené rozhodnutí nebývá dobré a není rozumné něco takového uspěchat; raději se ještě jednou v klidu zamysli, jestli ses rozhodl správně! A: Já si prostě sbalím svoje věci a co nejrychleji odsud odjedu! – B: Jen klid! Spěch je š. r. ■ **S** je dobré rozhodnutí promyslet, rozmysli si to!, neukvapuj se! Nech si to ještě projít hlavou! ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ (Act in haste and you might live to regret it.), (*o svatbě*) Marry in haste, repent at leisure. Ⓝ Erstmal drüber schlafen. Ⓕ ! Qui va piano, va sano., ! Qui va lentement, va sûrement. Ⓡ Поспешишь — людей насмешишь.

K čemu / nač ten spěch?
(Čl. informovaný udiveně vůči blízkému druhému a proti jeho snaze, rozhodnutí udělat něco, dostat se někam co nejrychleji ap. a v kontrastu ke skutečné potřebě:) proč tak pospícháš, když je to zbytečné?; nespěchej tolik, uvolni se! ■ **S** nespěchej!

Žádnej spěch!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. informovaný v ujištění vůči druhému a proti jeho snaze, úmyslu rychle splnit závazek, úkol, vrátit vypůjčené ap.:) nespěchej n. nebuď tak nedočkavý, není třeba spěchat!; je na to dost času a klidně to udělej později! Ž. s.! Klidně si ty štětce nech, jak dlouho potřebuješ. Já v dohledný době malovat nehodlám. ■ **S** nespěchej!
Ⓐ No hurry! Ⓝ Keine Hast! Ⓕ ! Rien ne presse! Ⓡ Спешить некуда.

Spěchej pomalu!
(Čl. moudrý, zkušený v radě vůči zvl. mladšímu druhému a proti jeho nedočkavosti ap.:) i když spěcháš, dělej při tom vše důkladně a s rozmyslem!; dobře si rozmýšlej, co uděláš, a neukvapuj se! ■ **S** nespěchej!, neukvapuj se!, rozmysli si to! ♦ Z lat. *Festina lente*, G. Suetonius Tranquillus (asi 69–140), *Rukopisy, 25,4*, kde přisuzováno císaři Augustovi, který to ovšem říkával řecky, srov. *speude bradeós.*

Všechno se proti němu spiklo.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho momentální kumulované smůle a zmaření jeho úmyslů obv. v důsledku vnějších překážek, okolností ap.:) nic se mu právě nedaří a selhává jedna věc za druhou; pronásledují ho nešťastné náhody a nehody. Nejenže musím jít pěšky, protože mi ujel autobus, protože už je pozdě, ale navíc začalo pořádně pršet. V. se proti mně s. ■ **S** on nemá úspěch

To spíš!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5f
(Čl. vůči druhému v reakci na druhou, popř. další jím nabídnutou alternativu z možných činností, nabízených předmětů ke koupi, uvažovaných formulací, tvrzení ap.:) toto se mi zdá lepší a raději bych si to tedy vybral; toto je pravděpodobnější, jednodušší, výhodnější, a dám tomu tedy přednost; chci raději to druhé ap. A: Chceš jít nejdřív do kina a na večeři až pak? – B: No, nevím. – A: Tak obráceně? Nejdřív na večeři a pak do kina? – B: To spíš! Už mám docela hlad. ■ **S** já preferuju to Já sem pro., To si dám líbit!
Ⓐ That would be better. Ⓝ Eher das / so. Ⓕ Plutôt (ça)!, (Ça) de préférence! Ⓡ Так, пожалуй, лучше.

Von je splachovací.
(Čl. zkušený vůči druhému obv. posměšně a odmítavě o třetím a jeho opakovaném postoji k oprá-

něné kritice, nepříjemné výtce n. vlastní ostudě, skandálu ap.:) (na takovou, každou nepříjemnost) vůbec nereaguje, nezastydí se, nijak mu nevadí a snadno se přes to přenese. ■ **S** on necítí ostudu ♦ Asociace s rychlým a jednoduchým splachováním záchodu.

Ten má ale splávek!
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři ke třetímu a jeho schopnosti pít vytrvale alkohol, obv. silný, zvl. ve společnosti dalších lidí, na oslavě ap.:) pije překvapivě hodně a rychle (a je až obdivuhodné, že tolik vydrží). ■ **S** on pije moc

Máš to spočítaný!
(Čl. informovaný vůči druhému v konstatování n. výhrůžce za ublížení, podvod, poškození jeho n. třetího ap.:) vím a pamatuju si, co jsi (mi) špatného provedl a oplatím ti to tvrdě; teď už je ten tvůj špatný čin známý a čeká tě za to zasloužený trest. Máš to tentokrát s., ty mizero! Máma už ví, žes to byl ty, kdo rozbil tu vázu. ■ **S** já potrestám tě

Já mu to spočítám!
(Čl. ve funkci vůči druhému rozzlobeně na adresu třetího v reakci na jeho porušení příkazu, nedodržení úkolu ap., též rodič o dítěti ap.:) to se nemá a on to ví, a já ho proto za to potrestám!; já mu vynadám a potrestám ho. ■ **S** já potrestám ho

Dopadlo to ke všeobecné / k obecné spokojenosti.
(Čl. ve zprávě, popisu vůči druhému zvl. o kontroverzní diskuzi, sporu, zvl. za účasti více stran a zájmů ap.:) skončilo to pro všechny přijatelným kompromisem; nikomu ta vzájemná dohoda, rozhodnutí neuškodily. D. to ke v. s. Milan se šéfovi omluvil a ten slíbil, že to nebude nikam hlásit. ■ **S** to dopadne dobře

Špatná společnost kazí dobré mravy.
(Čl. zkušený a obv. starší vůči mladšímu blízkému druhému, synovi ap. nabádavě a nesouhlasně, zvl. v reakci na jeho poslední nepříjemnost, aféru ap. ve spojení s nepřijatelnými kamarády, společníky ap.:) od nevhodných lidí člověk snadno pochytí jejich zlozvyky a naučí se žít a chovat nevhodně, nečestně; nevybírej si nevhodné a nedobré lidi za přátele! ■ **S** čl. pochytí zlozvyky kamarádů špatných ♦ 1K 15,33.

Nechci s tím mít nic společnýho / společného.
(Čl. informovaný odmítavě vůči druhému o návrhu podniku, akce, přednesení názoru ap. jeho n. třetího:) nechci s tím být nijak spojovaný a distancuju se od toho; (nelíbí se mi to příliš n. mám odlišný názor a) nechci být považován za podporovatele, iniciátora n. autora toho. Tuhle petici nepodepíšu. Je to sporný a n. s tím mít nic s. ■ **S** to nelíbí se mi, to není dobré, já odmítám to

To s tím nemá° nic společnýho / společného / co dělat!
(kol – neutr) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ✉ 5a stoup.-kles. zvol. (od l. slova) n. 1d
(Čl. informovaný odmítavě vůči druhému, zvl. na jeho poznámku, úvahu, argument ap. s ohledem na hlavní téma, problém ap.:) to se netýká tohoto problému, nesměšuj to dohromady!; to je jiný problém a sem to nepatří. A: Dostávám nižší plat, protože jsem žena! – B: To s tím nemá nic s.! Dostáváte nižší plat, protože nevykazujete takové pracovní výsledky. ■ **S** to je odlišné, to nepatří sem, to nesouvisí To je jiná kapitola.
Ⓐ That's (got) nothing to do with it. Ⓝ Das hat damit nichts zu tun. Ⓕ Ça n'a rien à voir avec cela / ça! Ⓡ Это не имеет (никакого) отношения к делу.

Spolehni se! *viz* Můžeš se spolehnout!

Na něj° je° spolehnutí / spoleh. n. **Je° na něj° spoleh / spolehnutí.**
(neutr – kol) **0** imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ✉ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, informovaný v ujištění n. chvále vůči druhému o třetím z hlediska jeho plnění slibů, úkolů, zachování tajemství ap.:) je to důvěryhodný a vyzkoušený člověk a dá se mu věřit; splní, dodrží to a neselže. A: Já nic neprozradím, ale co Karel? – B: Na toho je s., to mi věř! ■ **S** on je spolehlivý Za něj dám vlastní hlavu!
Ⓐ You can rely on him., You can trust him., He's OK. Ⓝ Auf den ist Verlass. Ⓕ On peut compter sur lui / se fier à lui / lui faire confiance. Ⓡ На него можно положиться.

Tři tvoří spolek. *viz* Tres faciunt collegium.

Ten spolkne všechno.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho povaze a přístupu k lidem, zvl. s ohledem na jejich snahu ho oklamat ap.:) je velmi důvěřivý a naivní a ochotně uvěří čemukoliv; dá se snadno každým přelstít, obelhat, obalamutit. Dějepisáři můžeš pozdní příchod omluvit třeba horečkou omladnic. Ten s. v. ■ **S** on uvěřil tomu

O tom není / nemůže být sporu. n. **Není sporu o tom, že …** n. **Není sporu o tom, kdo / co /**

který / jaký / čí / jak / kdy / kde / kam / proč / kolik …
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému, druhým v konstatování n. připomenutí faktu, někdy v kontrastu k jinému ap.:) to je zcela jisté, to je pravda; je jisté, že / kdo / co / … (zatímco není jisté …). Není s. o tom, že Sparta bude v pátek tvrdý soupeř., Není s. o tom, kdo je nejlepší, ale kdy to udělá. ■ **S** to je jisté, to je tak, to je pravda

Sportem k trvalý / trvalé invaliditě!
(Čl. vůči druhému ve výsměšném, sarkastickém komentáři, zvl. v reakci na nehodu, úraz občasného a nezkušeného sportovce ap., s obecným odstínem a odsudkem nesmyslné propagandy komercionalizovaného sportu vůbec:) (zvl. příležitostný) sport je nezdravý a mnoho lidí si při něm ublíží, se zraní n. zmrzačí. ■ **S** sport je škodlivý

Sportem ke zdraví!
(Čl. vůči druhému, druhým při chvále a propagaci sportu s ohledem na lidský organismus ap.:) sportující člověk posiluje své zdraví a je odolnější vůči nemocem. A: Ty každý ráno běháš? – B: Jistě. S. ke z., zní moje heslo. ■ **S** je třeba sportovat, sport je zdravý

Spoření – bohaté koření.
(Čl. zkušený v radě, poučení vůči druhému o výhodách šetrnosti ap.:) šetři, můžeš si pak za své úspory leccos dopřát, dovolit!; člověku se vyplatí šetřit. ■ **S** šetři! ♦ Přísloví (Čelakovský).

I spravedlivý hřeší třikrát / sedmkrát denně.
(Čl. moudrý v poučení n. omluvě vůči druhému o třetím a jeho provinění, selhání, obv. ne zásadním:) nikdo se nechová zcela důsledně bezchybně a správně; každý člověk občas udělá chybu. Tak se na mě nezlob, že jsem ti neříkal úplnou pravdu. I s. hřeší t. denně. ■ **S** čl. dělá chyby ♦ Přísloví.

Spravedlivého nepálí. *viz* Dobrého nepálí.

Spravedlnost je slepá.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému zvl. v reakci na třetího, mocného a často zvýhodňovaného n. zdánlivě nedotknutelného a jeho zasloužený trest ap.:) skutečná spravedlnost soudí všechny lidi bez rozdílu a jedná s každým stejně ap. ■ **S** spravedlnost nerozlišuje ♦ Přísloví; starý symbol spravedlnosti je socha nevidící ženy.

To je ňáká spravedlnost!
(Čl. v rozhořčeném protestu vůči druhému a rozhodnutí jeho n. třetího poškozujícímu prvního ap.:) (takto to rozdělit, rozsoudit ap.) to není správné, spravedlivé a nelíbí se mi to. ■ **S** to není správné

To se spraví. *viz* To se srovná.

Bylo to jako studená sprcha.
Komp bylo to jako studená sprcha
(Čl. zaskočený vůči druhému v líčení svých pocitů na špatnou zprávu, neočekávaný a nepříznivý vývoj událostí, nadávku, napadnutí, odmítnutí ze strany třetího ap., v kontrastu k předpokladu, těšení se, dobré náladě ap.:) bylo to nepříjemné překvapení a zcela to zničilo všechny iluze; prudce to způsobilo pokles (mého) nadšení a vyhlídek a rychlé vystřízlivění n. zhoršení vztahů (s ním). ■ **S** to překvapuje mě nepříjemně, to je překvapení

To je sprostý!
(Čl. rozhořčeně a odmítavě vůči druhému v reakci na nečestné, netaktní jednání, hrubě nespravedlivé rozhodnutí jeho n. třetího, na hrubost, necitlivost ap., obv. ve srovnání s normou a očekáváním:) to není správné a slušné a já to odmítám; to je podlé, nečestné. A: Nejenže nám zvýšili počet pracovních hodin, ale ještě nám snížili plat! – B: To je s.! ■ **S** to není správné, to je nečestné

Ty sprosťáku!
(Čl. vůči druhému v přímé a prudké reakci na jeho netaktní n. vulgární vyjadřování n. nepřijatelné chování, pokus o lascivní fyzický dotyk ap.:) chováš se nepřijatelně, nepatřičně a já to odmítám; jsi vulgární a hned přestaň! Ty s.! Co mi šaháš na zadek?! ■ **S** ty chováš se vulgárně, přestaň!

Je to srab a neštovice.
(Čl. v odmítavém, nespokojeném n. opovržlivém hodnocení vůči druhému, zvl. výsledku práce jeho n. třetího, vývoje situace ap.:) to je špatné a ubohé; to je velmi slabý, špatný výsledek n. situace. ■ **S** to není dobré, situace není dobrá

Je to (taková) sračka.
(Čl. pohrdavě, odmítavě vůči druhému o nepodařeném jídle, špatné knize, líbivém komerčním filmu, příliš populární písničce, popř. i nekvalitním výrobku ap.:) je to nekvalitní, podprůměrné a já to odmítám; je to nevkusný a hloupý brak. Jak se můžeš koukat na ty americký sladěáky?! Dyť je to s.! ■ **S** to není dobré

To je (ta) celá sranda!
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému, zvl. proti jeho předchozí nedůvěřivosti n. obavě z přílišné a zdánlivé komplikovanosti výrobku, projektu, procesu ap., zvl. po předvedení, ukázání, vysvětlení ap.:) vůbec to není složité a celá podstata toho je právě v tomto; je to vlastně dost jednoduché. ■ **S** to je jednoduché

To je sranda / srandy vokolo hnoje!
(Čl. zvl. starší shovívavě a s odstupem n. posměšně vůči druhému zvl. v reakci na vzrušení, rozruch třetích nad nedůležitým, hloupým podnětem n. na veselí a rozpustilé hraní si, smích a pobíhání malých dětí ap.:) to je pošetilé a primitivní vzrušení n. legrace; ten jejich rozruch je hloupý a zbytečný. ■ **S** to je rozruch hloupý, oni baví se nenáročně

Sranda musí bejt. n. **Sranda / legrace musí bejt, i kdyby na chleba / sůl nebylo!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. v omluvě n. vysvětlení všeobecné dobré nálady, žertu, vtipu ap., někdy i poněkud hrubého, též proti námitce, protestu druhého ap.:) legraci je třeba chránit a pěstovat, podporovat; dobrá nálada je vzácná, a proto důležitá, a je třeba ji podporovat a bavit se. Občas v práci otevřeme nějakou tu flašku. Sranda musí bejt. ■ **S** čl. musí bavit se Já z něj dostanu mladý! ♦ Též var. … *i kdyby tátu věšeli.* n. … *i kdyby tátovi nohy z rakve koukaly.* ap.

Ⓐ All work and no play … (makes Jack a dull boy)., If you always postpone pleasure, you will never have it., A bit of fun harms no one. Ⓝ Spaß muss sein. Ⓕ Il faut bien rire / se marrer / se distraire / se détendre / s'éclater!, ! Ce n'est pas tous les jours qu'on rigole!, ! Il faut se payer du bon temps! Ⓡ С улыбкой жить веселей.

Byl tam srandy kopec.
(Čl. pochvalně vůči druhému o místě, prostředí, společnosti, popř. filmu, divadelním představení ap.:) byla tam velká zábava, hodně veselí a příjemná legrace; lidi se tam velmi dobře bavili a hodně smáli. Slyšíš ty lidi vedle, co tam tak vyvádějí? Tak to tam vypravuje strejda svý historky. Je tam s. k. ■ **S** je tam veselo, to je legrační

Já tu nejsem někomu / nikomu pro srandu! n. **Já tu nejsem pro srandu králíkům!**
(Čl. zvl. důstojný, domýšlivý, někdy funkcionář n. i pozvaný odborník ap., rozzlobeně vůči druhému, druhým, zvl. v reakci na jejich nedostatečný projev úcty, zájmu o něj, nevhodné reagování na jeho poznámky n. požadavky ap., často s odstínem snahy vyhnout se přímému oslovení:) vaše chování považuju za nepřijatelné a urážlivé a odmítám ho; já tu mám svou práci, povinnost n. funkci a odmítám její znevažování vámi. ■ **S** vy chováte se urážlivě, já odmítám to, já protestuju ♦ 2. var. se užívá často v jiné osobě než první; často i v kladné podobě.

Je tu sranda jak v márnici. n. **Sranda jak v márnici!**
Komp je tu sranda jak v márnici
(Čl. pohrdavě a odmítavě vůči druhému o prostředí, společenské události, večírku ap., v kontrastu k očekávání ap.:) je tu velká nuda, ticho, popř. i pochmurno; je tu špatná nálada a žádné rozptýlení, nikdo se zde nebaví. ■ **S** je tam smutno, je tam nuda

A je po srandě. *viz* A je po prdeli.

Je s ním sranda.
(Čl. pochvalně vůči druhému o třetím a jeho družné, společenské povaze:) je to veselý, vtipný a zábavný společník a často vyvolává u druhých smích a dobrou náladu. Von není žádnej krasavec, ale je s ním aspoň s. ■ **S** on je veselý

Ty° seš° samá sranda! n. Ty° seš° samá sranda a žádný náboženství!
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. se shovívavým odstupem a obv. poněkud kriticky vůči druhému proti jeho přístupu k problému, v kontrastu k potřebě jeho vážného, popř. důstojného posouzení ap.:) pořád jen vtipkuješ a vše zlehčuješ a jsi veselý a bezstarostný (ale to není vždy na místě); máš dnes neobvykle dobrou a veselou náladu. Ty seš samá s. a přitom už nemáme skoro žádné peníze! Tak se zamysli, krucinál, jak to udělat! ■ **S** on je veselý Je to veselá kopa. ♦ Řídká a starší je var. *samej špás.*

Ⓐ Can't you be serious ((just) for once)? Ⓝ Du bist ein (alter) Witzbold. Ⓕ ! Tu ne penses qu'à rigoler / rire / faire le mariole / pitre!, ! T'es plein d'entrain! Ⓡ Тебе всё хиханьки (да хаханьки).

To je (jen) sranda / prdel / prča / legrace / kanada!
1. *(Čl. pobaveně vůči druhému o filmu, divadle, zážitku, výroku, nešikovnosti třetího ap.:) to je legrační, vtipné a velmi zábavné; to je směšné a zábavné.* **2.** *(Čl. omluvně vůči druhému o svém předchozím chování, výroku ap., ve snaze odstranit urážlivý, netaktní, trapný dojem z něj ap.:) já jen žertuju, to jsem nemyslel vážně.* **1.** Podívej se, jak je nešikovnej. Teď eště rozbil talíř! To je s.! **2.** Tohle si chceš vzít na sebe? Néé, promiň, to byla jen s.! Sluší ti to, vopravdu! ■ **S** to je veselé, já žertuju ♦ Ve význ. 2 obv. s *jen* a často v min. čase; var. *kanada* je řídká.

To je pro něj sranda.
(Čl. informovaný v ujištění vůči druhému zvl. o třetím a jeho výkonnosti, schopnosti fyzické i intelek-

tuální, vlivu ap. s ohledem na nesnadný úkol, problém:) to dokáže velmi snadno, rychle a bez námahy; v tom je velmi zdatný a nepředstavuje to pro něj žádnou potíž n. zátěž. Manžel vám ty vstupenky na Rolling Stones sežene, to je pro něj s. ■ **S** on udělá to snadno, to je snadné

To (už / pak) de / musí jít všechna sranda stranou.
(Čl. zkušený a obv. klidný, veselý ap. vůči druhému zvl. při líčení zhoršené situace, ohrožení ap., obv. v kontrastu k mnoha podobným, ale snadnějším situacím:) to je pak už vážné a je třeba reagovat, zasáhnout rychle a věcně. ■ **S** to je vážné, to je nebezpečné, je třeba zasáhnout hned

Není s ním žádná sranda.
(Čl. zkušený varovně vůči druhému o třetím, zvl. v autoritativním postavení, a jeho přísnosti, nesmlouvavosti, zásadovosti, obv. při kontrole povinností ap., n. o jeho nespolečenské povaze, zvl. ve smyslu tolerantnosti k výstřelkům v zábavě ap.:) je obtížné s ním smlouvat, vyjednávat a není lehké ho přesvědčit (zvl. o ústupku); je to nepříjemný a málo zábavný partner. Jestli se šéf dozví, žes zase zaspal, tak tě vyhodí. S ním není ž. s., to přece víš., Pudem tam radši bez něj, nic mu neříkej, dyť s ním stejně není ž. s. ■ **S** on není zábavný, on je přísný

To není (žádná) sranda (Inf)! *viz* To není žádná legrace.

Nedělej si ze mě srandu!
(kol) **0** ot, poz, pas, imp, kond, ind, 1. a 3. sg a pl ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. neformálně a nedůvěřivě vůči blízkému druhému v reakci na jeho zprávu o nečekané změně, nepravděpodobné události ap.:) ty jistě jen žertuješ; nelži, je to skutečně pravda? A: Jarda se včera ženil. – B: Hele, nedělej si ze mě s., jo? Která by si ho dobrovolně chtěla vzít? ■ **S** je to tak?, nežertuj! Na to ti akorát skočím!
Ⓐ Stop pulling my leg!, You're pulling my leg., (*vulg*) Stop taking the piss., Who are you trying to fool? Ⓝ Du willst mich wohl verarschen / auf den Arm nehmen? Ⓕ ! Ne te moque / fous / fiche pas de moi!, ! Ne te paye pas ma tête! Ⓡ Ты меня разыгрываешь?!

Nezkazí žádnou sranda / švandu.
(Čl. informovaný, zkušený v ujištění vůči druhému o třetím a jeho schopnosti aktivně a kooperativně se účastnit zábavy, žertu, popř. zajímavého podniku ap.:) určitě se připojí, má takové věci rád; je vtipný a rád žertuje, je s ním legrace. Mirek nic určitě neprozradí. Ten nezkazí žádnou s. ■ **S** on miluje legraci, on účastní se rád, on je veselý, on je spolehlivý

Přešla ho sranda.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a změně jeho postoje, zvl. v nové tíživé situaci a před těžkým úkolem, problémem, v kontrastu k předchozímu zlehčování, vtipkování ap.:) uvědomil si skutečný problém a jeho obtížnost, zvážněl a začal se cítit nepříjemně; přestal se chovat, mluvit bezstarostně a ztratil svou veselou, povrchní náladu. Když zjistil, kolik s tím bude mít práce, p. ho s. ■ **S** on poznal situaci svou, on začíná chápat

Však vona tě° ta sranda přejde! n. **Voni tě° ty žerty přejdou!** n. **Ta sranda tě° přejde!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený ve varování, popř. výhrůžce vůči druhému v reakci na jeho přílišnou bezstarostnost, lehkovážnost, vysmívání se ap.:) brzy bude těžko (i) tobě, zanedlouho se nebudeš cítit tak příjemně jako teď. Vona tě ta s. taky p., až budeš mít sám dvě děti a budou tě zlobit jako teď ty mě! ■ **S** ty poznáš problémy sám, ty pochopíš to, ty směješ se neprávem Kdybys byl na mém místě, smýšlel bys jinak.
Ⓐ You'll be laughing on the other side of your face (when …). Ⓝ Dir wird das Lachen noch vergehen! Ⓕ (Tu verras, tu rigoleras moins (tout à l'heure / un jour)!) Ⓡ Посмотрим, что ты запоёшь, когда . . .

Tady už přestává / končí (všechna / každá) sranda. *viz* Tady jde legrace stranou.

Každá sranda něco stojí. *viz* Každá legrace něco stojí.

Voni vás ty srandičky přejdou! n. **Srandičky, srandičky, však von vás ten smích přejde!**
(Čl. odmítavě a nelibě vůči zvl. posmívajícímu se n. výsměšnému blízkému druhému, druhým v reakci na nesnáze, nepříjemnou a směšnou situaci, drobný neúspěch, nešikovnost ap. prvního, zvl. při neobvyklé činnosti ap., někdy i v důsledku zlomyslného žertu ze strany druhých:) ten váš smích se mi nelíbí, protože i vám se může stát totéž co mně; ten váš smích nepotrvá dlouho, jen do doby, až to budete muset dělat taky. S., s., však von vás ten s. p. Příště budete kapra zabíjet vy a uvidíme, jestli vám to půjde líp než mně! ■ **S** nesměj se!, ty směješ se neprávem

Žádný srandičky (už)! n. **Tak, konec srandiček!** n. **Tak už konec (těch) srandiček!**
(Čl. vážně a autoritativně zvl. vůči příliš neukázněnému, bezstarostnému, hravému druhému, často dítěti, ve snaze přimět ho změnit chování v nové situaci ap.:) přestaň dovádět, postrkovat se, vtipkovat a hlasitě se smát ap., uklidni se a chovej se řádně a slušně! Žádný s.! Sedni si k tomu stolu pořádně a nezlob! ■ **S** přestaň!, chovej se slušně!

Má se k tomu jako lačnej k sraní.
Komp mít se k tomu jak lačnej k sraní
(Čl. opovržlivě, s despektem vůči druhému o neochotném třetím a jeho vztahu k úkolu ap.:) nemá chuť s tím začít a nepříjemně otálí n. to zdržuje; je líný a nechce to dělat. ■ **S** on je líný

A žádný velký sraní (s tím / něčím)! n. **Žádný velký sraní!**
(Čl. zkušený neformálně vůči druhému zvl. v pobídce k radikálnímu přístupu k nedůležitému úkolu, ve spěchu ap.:) udělej, vyřiď to hlavně rychle a detaily se příliš nezabývej!; nemusíš se tomu, jemu věnovat tak intenzivně a s takovou péčí. Řekni mu jasně, co chceš, a žádný v. s. s tím! Do zejtřka to musí bejt! ■ **S** udělej to rychle!, nedělej to přehnaně pečlivě! ♦ Též rýmovaná var. *Ž. s. s mladou paní!*

Když se něco sere, tak se to sere pořádně / napořád.
(Čl. zkušený neformálně a obv. s obavou vůči druhému v reakci na pokračující havárii zařízení, neúspěch projektu, selhání systému ap., zvl. v kontrastu k dosavadní spolehlivosti:) (dlouho to fungovalo, vydrželo bez problémů a závad, ale) když se to jednou pokazilo, selhalo, je to krach, selhání velké, závažné (a pokračující) a působí velké starosti. ■ **S** problém je velký a pokračuje ♦ Přísloví.

Co se tam / sem sereš / cpeš?
(Čl. rozzlobeně a hrubě vůči druhému v reakci na jeho snahu zaujmout nepříslušné místo, předbíhat, vetřít se do cizí společnosti ap.:) přestaň se tam protlačovat, snažit dostat, nejsi tam vítaný n. nepatříš tam! Co se sem s.? Nevidíš tu frontu? My sme tu byli před tebou! ■ **S** ty nejsi vítaný, nevnucuj se!

Sere mě to, že …! n. **To mě sere!**
(Čl. rozzlobeně, zlostně a prudce vůči druhému zvl. v reakci na nežádoucí vývoj situace, nepříjemné, iritující jednání druhého ap.:) to mě trápí a rozčiluje. Dyť tebe už vůbec nezajímá, co já dělám. S. mě to! ■ **S** to irituje mě, já mám vztek

Ten se s tím sere!
(Čl. zvl. zkušený rozzlobeně a netrpělivě, nesouhlasně vůči druhému o třetím a jeho způsobu práce a jejího provádění ap.:) dělá to příliš pomalu a přehnaně pečlivě, popř. opatrně; zabývá se tím příliš dlouho a podrobně. Vidíš ho, jak natírá ten plot? Kristepane, ten se s tím s.! To já bych to měl už dávno hotový. ■ **S** on dělá to pomalu

Seru / prdím (ti) na to! n. **Seru na to, že …**
(kol; zhrub) **0** neměnné ⌧ 5b kles. zvol. (od 2. slova) n. 5e
(Čl. rozzlobeně n. lhostejně a opovržlivě v odmítnutí vůči druhému v reakci na jeho nepřijatelný návrh, prosbu n. v důsledku rozhodnutí opustit nevyhovující práci, popř. i ve snaze druhého tak vytrestat, pomstit se mu ap.:) odmítám to, mě to (už) nezajímá; nebudu to dělat, pohrdám tím. Za takovejch podmínek tady pracovat nebudu, vodcházím. S. na to, že pospícháš! ■ **S** já odmítám to, já neudělám to Ani náhodou!, Di se vysrat!
Ⓐ Stuff that (for a game of soldiers)!, I don't / couldn't give a damn that … Ⓝ Da scheiß ich doch drauf! Ⓕ Je m'en fous / (*vulg*) torche / (*vulg*) branle / tape / balance! Ⓡ Мне насрать (с высокой колокольни) на то, что …

Nejhorší je srážka s blbcem. To pak vodnese kdekdo.
(Čl. moudrý v poučení, varování vůči druhému před konfliktem s mocným třetím, zvl. úředníkem, n. ve snaze ho utěšit po takovém konfliktu, nepohodnutí se, hádce, nezdvořilé scéně ap., obv. ve srovnání s normálními potížemi v jednání s lidmi:) s hlupákem nelze pro jeho omezenost a neústupnost bez problémů, potíží a nepříjemností nikdy jednat; nejtěžší je muset jednat, dohadovat se n. hádat s hloupým, omezeným člověkem. Dneska jsem na tom úřadě málem přišel o nervy. Nejhorší je s. s b. ■ **S** blbec vyvolává potíže ♦ Přisuzováno J. Werichovi (1905–1980).

Cesta k srdci vede žaludkem.
(Čl. zkušený v poučení vůči zvl. mladšímu druhému, často matka vůči dceři o způsobu jak si získat a udržet muže ap.:) člověk, muž se snáze zamiluje do ženy, která umí dobře vařit a dá mu také dobře najíst; dobré a pravidelné jídlo usnadňuje a podporuje dobrý partnerský vztah. ■ **S** jídlo dobré podporuje lásku

Co na srdci, to na jazyku.
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení třetího a jeho schopnosti sdělovat své pocity, zvl. negativní, jiným ap.:) je velmi upřímný a přímočarý a vždy

hned otevřeně říká, co si myslí, cítí a co mu vadí; nemá ve zvyku své pocity skrývat a hned je druhému řekne, jakkoliv to může být nepříjemné, popř. netaktní. Dyť znáš Marii – co na s., to na j. Ta si každou chvíli někoho znepřátelí! ■ **S** on je upřímný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Vřeť každému srdce po jazyku svému.
(Čl. vzdělaný v připomínce, popř. výzvě vůči druhému, druhým ap.:) každý člověk mluví nejraději svou mateřštinou a váží si jí. ■ **S** každý mluví mateřštinou rád ♦ J. Dobrovský (1753–1829) podle *Dalimilovy kroniky, 16* (14. stol.).

Srdce mu° spadlo do kalhot / nohavic.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova) **Verb** mít srdce v kalhotách
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho změně postoje, zvl. v nebezpečné situaci a obv. v kontrastu k předchozímu chlubivému, hrdinskému postoji a řečem ap.:) vylekal se, dostal strach a začal se chovat zbaběle. Všem nám vykládal, jakej je zkušenej horolezec, ale když sme přišli k první skále, s. mu s. do k. ■ **S** on má strach Rozklepala se mu kolena.
Ⓐ His heart sank into his boots., He was quaking in his shoes., He got the jitters., (*vulg*) He nearly shat himself. Ⓝ Ihm fiel das Herz in die Hose. Ⓕ ! Il s'est dégonflé., ! Il a eu les foies., Il les a eu à zéro., ! Il n'avait plus rien dans la culotte. Ⓡ У него душа в пятки ушла.

Kdo si srdce dodává, se štěstím se potkává.
(Čl. moudrý zvl. v poučení vůči mladšímu druhému:) neboj se, buď odvážný a nebudeš litovat n. budeš mít úspěch!; bez odvahy nezískáš nic ani nebudeš šťastný. ■ **S** neboj se! ♦ Přísloví (Čelakovský).

… až mu srdce (v těle) (radostí) poskočilo. n. **Srdce mu (při tom) radostí poskočilo.**
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho citové reakci na příjemné překvapení, potěšitelný dárek, nabídnutou milou vyhlídku, slib ap.:) způsobilo mu to náhle velkou radost; zrychlil se mu tep a zaradoval se. Usmála se na něj tak mile, až mu s. r. p. ■ **S** on má radost

Čeho je srdce plno / čím je srdce naplněno, tím ústa přetékají.
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému ve shovívavém komentáři o třetím a zvl. jeho zápalu, nadšení, zaujetí ap., popř. i velké bolesti, stesku:) člověk něčím, někým se intenzivně a citově zabývající o tom, něm také rád obšírně mluví; oblíbené téma nutí člověka o něm hodně mluvit. ■ **S** čl. mluví rád o pocitech svých ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. ale lat. *Ex abundantia cordis, os loquitur*, tj. z hojnosti srdce ústa mluví, Mt 12,34 a také lat. *Pectus est, quod disertos facit*, tj. to srdce nás činí výmluvnými, M. F. Quintilianus (asi 35–100), *Výchova řečníka, 10, 7.*

Srdce mu (strachem) buší / bije jako zvon / kladivo.
(Čl. vůči druhému o postrašeném třetím, zvl. v reakci na nebezpečí, trému n. velkou fyzickou námahu ap.:) je silně rozrušený n. nervózní a nejistý a velmi silně a rychle mu buší srdce. Já na to pódium snad nevlezu. S. mi buší jako kladivo. ■ **S** on má strach, on je nervózní

Bolí ho (kvůli němu / z toho) srdce.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitu z neštěstí, tragédie, ztráty blízkého čtvrtého ap.:) velmi se kvůli tomu trápí a je smutný; soucítí s ním a je nešťastný. Bolí mě s., když vidím, jak se ani bratr se sestrou neshodnou. ■ **S** on je smutný, on je nešťastný

Je mi to ze srdce / z duše / upřímně líto. n. **Je mi ze srdce líto, že …**
(Čl. velmi zdvořile v omluvě vůči druhému spolu se svým odmítnutím vyhovět jeho žádosti, z nutnosti zklamat jeho očekávání n. jen při vyjádření soustrasti druhému ap.:) jsem kvůli tomu upřímně smutný; velmi mě mrzí, že … Je mi ze s. líto, že vám nemůžeme vyhovět, ale naše firma tyto služby už neposkytuje. ■ **S** já lituju velmi

Je mu lehko u srdce.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitech zvl. v důsledku zbavení se problému, vyrovnání se s nedobrou minulostí ap., často s morálním odstínem:) cítí se (teď) bezstarostně a svobodně; ulevilo se mu a má radostný, povznášející pocit. Je jí teď l. u s. Všechny svoje pracovní problémy nechala v Praze a tady bude jen odpočívat. ■ **S** on cítí úlevu, on cítí se bezstarostně

Je mu těžko u srdce.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím v situaci zvl. loučení s blízkým čtvrtým, při vědomí jeho ohrožení n. při nutnosti oznámení negativní a škodlivé informace o něm ap.:) je smutný a deprimovaný; je mu (při tom) úzko a dělá to krajně nerad; dělá mu to starosti a bojí se n. na to myslí s obavami. Je mi těžko u s., kamaráde, že se s tebou musím na tak dlouhou dobu rozloučit. ■ **S** on je smutný, on má starosti, on myslí na to pořád

Je mu volno u srdce.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitech, zvl.

v důsledku zbavení se nepříjemného břemene, závazku, omezení, popř. obvinění ap.:) cítí se volný, svobodný a nespoutaný, nevázaný nepříjemným břemenem. ■ **S** on cítí se svobodně

Jeho srdce dotlouklo.
(Čl. eufemisticky vůči druhému zvl. o blízkém starším a nemocném třetím, často i formulace v textu smutečního oznámení nebo v proslovu na pohřbu ap.:) zemřel. ■ **S** on zemřel

Se srdcem divno hrát.
(Čl. zvl. starší vůči druhému obv. v reakci na jeho citové rozrušení, popletení třetího ap.:) je nebezpečné, není dobré člověka citově podvádět a zahrávat si s ním. ■ **S** nepodváděj! ♦ Alternativní název hry *S láskou nejsou žádné žerty* (1834) od A. de Musseta (1810–1857).

Hřeje ho to u srdce.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitu z jednání, zvl. z dobrého skutku, pomoci čtvrtému ap.:) těší ho to; dělá mu to radost a je za to na sebe hrdý. H. mě u srdce, že jsem to tomu lumpovi nakonec překazil. ■ **S** on má radost, to těší mě

Chytlo / chytilo / vzalo ho to za srdce.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho emocionální reakci na spatření, slyšení něčeho dojemně krásného a zajímavého ap.:) zalíbilo se mu to a byl z toho dojatý, sentimentální; dojalo ho to a začal to mít rád. Ten nový film mě ch. za s. Mám pocit, jako by byl o mně. ■ **S** on byl dojatý

… když jsem šel / jel okolo, srdce mě bolelo.
(Čl. někdy sentimentálně vůči druhému, zvl. při vzpomínce na milé místo z dřívějška ap.:) při té příležitosti jsem si zavzpomínal a byl jsem dojatý. ■ **S** já vzpomínám si ♦ Česká lidová píseň *Nešťastný šafářův dvoreček*.

De / jde mu to vod / od srdce.
(Čl. pochvalně vůči druhému o třetím a jeho slovech, popř. dramatickém umění, zpěvu, přednesu ap.:) je mu to blízké a říká n. předvádí to upřímně a přesvědčivě. Mně se moc líbí, jak to zpívá Adéla. Jde jí to od srdce. ■ **S** on mluví upřímně

Srdce mu (nad tím / při tom) krvácí. *viz* Srdce mu (nad tím) puká.

Leží mu to na srdci.
(Čl. vůči druhému o třetím a cíli jeho velkého úsilí, snažení ap.:) myslí, pamatuje na to, je to jeho zájem a snaží se ho uskutečnit; záleží mu na tom a usiluje o to. ■ **S** on myslí na to pořád

Co máš na srdci?
(Čl. zvl. starší n. s autoritou přátelsky, neformálně vůči někdy váhajícímu mladšímu, podřízenému druhému, v reakci na tušení, náznak, že mu chce něco sdělit, o něco požádat, na něco se zeptat ap.:) tak začni, co mi chceš říct?; tak se mi svěř a řekni, co chceš (se zeptat)! Co máš na srdci tak důležitýho, že mě s tím votravuješ tak pozdě v noci?, Tak se nestyď, poď dál a řekni mi, co máš na s. ■ **S** co chceš?, řekni mi to!

Kdo by měl to srdce!
(Čl. pohoršeně vůči druhému zvl. v odmítavé reakci na návrh n. možnost tvrdě, surově a necitelně zasáhnout vůči bezbrannému třetímu, ublížit malému zvířeti ap.:) já to odmítám a pochybuju, že je toho někdo schopný; divím se, že to, něco tak nelítostného ap. někdo může udělat, provést; nikdo přece není tak krutý. ■ **S** nikdo není tak krutý, já lituju velmi, já odmítám to

Ty bys měl to srdce (Inf)?
(Čl. zděšeně vůči druhému v reakci na jeho úmysl udělat něco nečekaně krutého a necitlivého, mučit třetího, zabít zvíře ap.:) dokázal bys být tak krutý, nekompromisní?; opravdu bys to udělal a neměl kvůli tomu špatné svědomí? A ty bys měl to s. utopit tak roztomilá koťátka? ■ **S** nikdo není tak krutý, já lituju velmi, ty jsi krutý

Srdce mu to mohlo utrhnout. n. **Div mu to srdce neutrhlo.**
(Čl. emocionálně vůči druhému o třetím a jeho pocitech při drastickém, krutém rozhodnutí a činu n. při bezmocném přihlížení utrpení, neštěstí a pláči čtvrtého ap.:) bylo to pro něj emocionálně krajně těžké, bolestné; dělal to velmi nerad, neochotně a bylo mu ho silně líto. M. mi to s. u., když jsem viděl, jak se to zvíře trápí. ■ **S** on cítí smutek, on trpěl, on byl dojatý, on je nešťastný

Srdci se nedá poroučet. n. **Srdce si nedá poroučet.**
(Čl. moudrý v poučení vůči zvl. mladšímu druhému smutnému, deprimovanému z neopětované lásky, n. vůči rodiči nespokojenému s nevhodnou volbou partnera ze strany jeho dítěte ap.:) lidé nemůžou svou zamilovanost, lásku ovládat rozumem; člověk si nemůže vybrat, do koho se zamiluje a do koho ne, a není ani možné mu to přikázat. Byl bys blázen, kdyby sis myslel, že se vše vyřeší, když zakážeš dceři se s ním vídat. S. se nedá p. ■ **S** láska neřídí se rozumem

Nejde (mu) to vod / od srdce.
(Čl. vůči druhému kriticky o třetím a jeho řeči n.

chování, často s ohledem na nutnost a formálnost výroku politika ap.:) není to upřímné ani srdečné; zní to nuceně a falešně; čl. se neztotožňuje s tím, co autor, interpret dělá nebo říká. Mně se ty jeho vobrazy nelíběj. Mám pocit, že to nejde vod s. ■ **S** to není upřímné

Nemám to srdce (Inf).
(Čl. ve vysvětlení a odmítavě vůči druhému v reakci na nabídku n. potřebu provést nepříjemný, krutý čin ap.:) nedokážu být (dál) tak přísný, krutý n. nekompromisní; já se nepřinutím to udělat, je mi to líto. Nemám to s. vás trápit dalšími otázkami. Přijďte, až se to pořádně naučíte., N. to s. to čokoládový jablíčko sníst, je tak roztomilý! ■ **S** já neudělám to, já lituju velmi, já přestanu, já nemůžu pokračovat

Ty (snad) nemáš srdce!
(Čl. vyčítavě vůči druhému, obv. s autoritou, v reakci na jeho nečekanou krutost, zákaz, nesmlouvavou přísnost ap.:) jsi bezcitný a velmi zlý, krutý; ty chováš se nelidsky a zřejmě nejsi schopný soucitu. Všechny moje spolužačky jejich rodiče na diskotéku pouští, jenom ty mě zavíráš doma. Ty n. s.! ■ **S** ty jsi krutý

To by nepřenesla přes srdce.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci na jeho úmysl n. možný neúspěch ap. ve vztahu k blízkému třetímu, zvl. ženě, její citové vázanosti a možné reakci na takový neúspěch ap.:) to by se jí velmi dotklo a nesmířila by se s tím; to by ji velmi ranilo a citově by to nepřijala n. by s tím nikdy nesouhlasila. ■ **S** to zasáhlo ho, on nesouhlasí

Nepřirostlo mu to k srdci.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho jen formálním vykonávání dlouhodobé funkce, povinnosti n. delším pobytu v místě ap.:) (dělal to n. byl tam jen formálně, ale) nezvykl si na to n. nezamiloval si to; nezalíbilo se mu to. Myslím, že se toho předsednického postu rád zbavil. N. mu zrovna k s. ■ **S** on neoblíbil si to ♦ I v kladné podobě.

Srdce mu už neslouží.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o starém a třetím a jeho omezené schopnosti fyzického výkonu, aktivity ap.:) má slabé a občas už hůře fungující srdce; jeho srdce už není tak výkonné. Nemůžeš babičku tak hnát, a eště do kopce! Je stará, s. jí už n. ■ **S** on je nemocný, on je slabý

Co v srdci nosíme, o to se bojíme.
(Čl. moudrý v chápavém komentáři vůči druhému v reakci na jeho znepokojení n. zájem o stav blízkého třetího, zvl. v ohrožení, nemoci ap.:) každý má starost o milovaného, drahého člověka. ■ **S** čl. má starost o milovaného druhého ♦ Přísloví (Čelakovský).

Její srdce patří jinému.
(Čl. informovaný vznosně, pateticky vůči druhému o třetím, zvl. dívce a její citové orientaci, obv. v kontrastu k zájmu druhého ap.:) miluje už někoho jiného (a ne tebe ap., a tak nemáš asi šanci). ■ **S** ona miluje jiného

Bodlo / píchlo ho u srdce (když …).
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na zmínku, vzpomínku, zprávu o bolestivé, sentimentální události, zkušenosti, též při pohledu na milovaného a nedostupného čtvrtého ap.:) pocítil silné bolestné rozechvění a smutek n. trému. ■ **S** on cítí smutek

Srdce mu (radostí) poskočilo.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho emocionální reakci na potěšující, nadějnou zprávu, změnu ap., zvl. v kontrastu k dosavadní beznaději, nevíře ap.:) potěšilo ho to, zaradoval se a začal (zase) doufat. ■ **S** on měl radost, to těší mě

Srdce mu (nad tím / při tom) puká / usedá / krvácí.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho emocionální reakci na velké neštěstí n. utrpení blízkého čtvrtého ap.:) je z toho nešťastný a cítí žal, lítost; cítí se bezmocný, deprimovaný a je z toho smutný. S. mi k., když si vzpomenu, jak dlouho se s Mirečkem neuvidíme. ■ **S** on je nešťastný

… co srdce ráčí!
(Čl. vstřícný, ochotný, též hostitel liberálně vůči druhému, druhým ve snaze vyhovět a návštěvě zpříjemnit pobyt ap., zvl. ve smyslu plnění jejich přání:) (dostanete, dělejte si) všechno, cokoliv si přejete; v jakémkoliv množství. Nemusíte mě žádat o dovolení, klidně si dělejte, co srdce ráčí! ■ **S** všechno

Srdce / duši by rozdal / s každým rozdělil.
(Čl. informovaný vůči druhému pochvalně, obdivně o třetím a jeho povaze, obětavých činech, ochotě pomoci, přispět darem, často s odstínem strachu z jeho zneužití ap.:) je velmi dobrosrdečný, obětavý a každému ochotně a nezištně, bezelstně pomůže. Toho se nemusíš bát požádat o pomoc. Ten každýmu rád pomůže. S. by r. ■ **S** on je obětavý, on je dobrý, on pomáhá ochotně

Rve mi to srdce.
(Čl. soucitný v komentáři vůči druhému v reakci na utrpení třetího, zvířete ap. a jeho bezmocnost, na bezpráví n. nutnost něco pozitivního opustit, obětovat ap.:) jsem z toho velmi smutný, stresovaný

a velmi mi to vadí; velmi toho, ho lituju a cítím psychickou bolest. Nemůžu se koukat, jak zabíjejí ty zvířata. Rve mi to s. ■ **S** on je smutný, on je nešťastný, to deprimuje mě

Srdce se jí sevřelo (úzkostí). n. **Sevřelo se jí srdce.**
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitové reakci na blízkého čtvrtého a jeho n. svou nebezpečnou, riskantní budoucnost n. takový nutný krok ap.:) pocítil strach a strnul; byl ochromený úzkostí, trémou. Když jsem viděl tu hloubku pod sebou, s. se mi s. ú. ■ **S** on má strach

… až se (na to / nad tím) srdce směje. n. **Srdce se na to směje.**
(Čl. nadšeně, blaženě vůči druhému zvl. při pohledu na krásný, dokonalý výtvor, výrobek, jídlo n. příjemné a harmonické umělecké dílo, též na šťastně vypadajícího třetího ap.:) vypadá to moc krásně, příjemně a lákavě; vypadá to tak hezky a mile, že z toho mám radost. Ta bábovka teda vypadá moc pěkně. Až se nad ní s. s. ■ **S** to je krásné, to je lákavé

Půjde, kam ho srdce táhne. n. **Kam ho srdce táhne.**
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho vztahu, citové orientaci na místo n. čtvrtého, v kontrastu k dosavadnímu domovu, rodičům, přátelům ap., zvl. ve smyslu odchodu, touhy po odchodu ap.:) (půjde / ať jde) … kam ho to citově láká; … k čemu, ke komu cítí lásku, touhu. Jen si di, kam tě s. t., když tě teda zajímá víc sekretářka než tvoje vlastní děti! ■ **S** kam chce

… až (mu) srdce usedá / srdce (mu) nad tím usedalo. n. **Srdce (mu) nad tím usedalo.**
(Čl. dojatý vůči druhému o třetím, zvířeti ap. v citově působivé, smutné situaci, životním příběhu, příběhu smutné lásky ap.:) budilo to smutný soucit; bylo to smutně dojemné; … až to dojímá, budí soucit a něhu. Byl špinavej, hladovej a koukal na mě těma svýma psíma očima tak smutně, až s. nad tím u. ■ **S** to je dojemné

Srdce (mu) vynechává.
(Čl. v konstatování vůči druhému o nemocném n. starém třetím a jeho stavu ap.:) má kritické zdravotní potíže se srdcem a jeho nepravidelným tepem. ■ **S** on je nemocný

Vzalo ho to za srdce. *viz* Chytlo ho to za srdce.

Zahřálo ho to u srdce.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na poctu, pochvalu, dobré ocenění ap.:) potěšilo ho to a měl z toho radost; bylo mu to příjemné, milé a lichotilo mu to. ■ **S** on měl radost, to těší mě

Srdce mu nad tím zaplesalo.
(Čl. zvl. starší vůči druhému o třetím a jeho reakci na potěšující zprávu, pozitivní změnu ap.:) velmi ho to potěšilo; zaradoval se z toho a zlepšilo mu to náladu; měl z toho radost. ■ **S** on měl radost, to těší mě

Srdce se v něm zastavilo.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho emocionální reakci na velmi nepříjemné překvapení, špatnou zprávu, nebezpečí ap.:) strnul a velmi se polekal. S. se ve mně z., když jsem zjistil, že chybí pět tisíc korun. ■ **S** on lekl se

Čím jsi srdce, čím jsi zhřešilo?
(Čl. vzdělaný poeticky vůči druhému n. sobě v zamyšlení nad svou nedobrou citovou situací, neúspěchem, pocitem viny ap.:) nevím a nechápu, proč trpím a co je toho příčinou. ■ **S** proč trpím? ♦ V. Hálek (1835–1874), *Večerní písně, XXVI* (1859).

Stovka / kilo to srovná.
(Čl. v odpověď druhému na otázku po ceně za službu, přenechaný předmět ap.:) vhodná cena a výše úhrady je asi sto korun; zaplať sto korun! ■ **S** to stojí x, cena je x

To se srovná / se spraví.
(Čl. zkušený uklidňující, utěšující druhého v reakci na jeho stesk, stížnost, depresi ap. z neúspěchu, problému, komplikace, nevážné nemoci ap.:) to se časem zlepší n. dá snadno napravit; to není trvalé a samo se to změní a zlepší. A: Lucie mi v poslední době pořád odmlouvá. – B: Je v pubertě, to se s. ■ **S** to zlepší se

Každé srovnání kulhá. *viz* Každé přirovnání kulhá.

Je mu to proti srsti.
Verb být někomu proti srsti
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, zvl. vlivném, a jeho postoji k návrhu, rozhodnutí, vnucené změně ap.:) není mu to příjemné, nelíbí se mu to a je tím rozzlobený; odmítá to a nepodřizuje se tomu rád. Je mu proti s., aby byla jeho nadřízenou ženská. ■ **S** on nesouhlasí, to nelíbí se mi

Stačí chtít!
(Čl. zvl. vůči neochotnému n. línému druhému, zvl. s ohledem na nepříjemnou práci, námahu, obv. v kontrastu k jeho výmluvám ap.:) musíš si to, tu potřebu sám připustit, uvědomit a rozhodnout se pro to; důvodem je jen tvůj nedostatek vůle; ty vlast-

ně nechceš, a tak přesvědč sám sebe! ■ **S** ty musíš snažit se

Stačí kejvnout.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho servilnosti n. ochotě vyhovět žádosti prvního ap., též o touze zamilovaného třetího zavděčit se milovanému čtvrtému ap.:) stačí projevit jen malý náznak, popř. drobné gesto jako projev zájmu a hned to udělá, vykoná, splní; jen to naznač a bude to splněno! Tý s. k., a von by pro ni udělal cokoliv. ■ **S** naznač jen!

Stačí° říct! n. **Stačí° říct a …!** n. **Jen říct a máš to mít / a …!**
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. připravený, kompetentní, popř. zámožný ap. vstřícně a přátelsky vůči blízkému druhému, někdy váhajícímu, v nabídce své pomoci, rady:) samozřejmě, že ti kdykoliv pomůžu, jen si řekni n. naznač!; jsem kdykoliv připravený ti pomoct, pokud budeš potřebovat, musíš mi to ale říct. Proč si nepožádal o peníze mě? Přeci víš, že s. ř.! ■ **S** naznač jen!, požádej o pomoc! Stačí slovo …
Ⓐ You only have to / need ask (and …)! Ⓕ ! Il n'y a qu'un mot à dire et …!, ! Il suffit de le dire (et tu l'as)!, ! Un mot suffit et …! Ⓡ Ты только скажи и …

Jak málo stačí°! n. **Stačí° tak / jen málo (a …).**
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obv. zkušený n. udivený vůči druhému v pozitivní reakci na velký účinek činu, daru, slovní pochvaly n. podpory ap. n. negativně na velký a neblahý účinek, neštěstí n. smrt v důsledku podnětu, konkrétní příčiny ap.:) bylo vlastně zapotřebí udělat, říct jen málo a došlo k tomu n. povedlo se to; je pozoruhodné, že i tak malá věc způsobila tak velkou reakci, změnu, důsledek. To, že ses odpoledne učil, je hned poznat. Hned máš o dva stupně lepší známku. Vidíš, jak málo s., Prostě tam kus chodníku neposypali … S. tak m. a teď chudák leží se zlomenou nohou. ■ **S** příčina malá způsobila to Na tom přece nic není.
Ⓐ How little it takes!, It takes so little and … Ⓝ Da genügt wenig … Ⓕ Il suffit de (si) peu de choses! Ⓡ Всего-то и нужно (было) …

Tak to stačí! n. **Tak to by (snad) stačilo!**
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl., často rodič, učitel rozzlobeně, kategoricky a rázně v příkazu vůči druhému, druhým, dětem v reakci na delší dobu trvající zakázanou, nepatřičnou činnost, velký hluk, rvačku ap.:) okamžitě to přestaň dělat!; není vhodné, nepřeju si, abys v tom pokračoval, a tak přestaň! Tak to by stačilo! Okamžitě se přestaňte hádat, nebo se večer nebudete koukat na televizi! ■ **S** přestaň! Tak dost!, Hoď tam zpátečku!
Ⓐ That's enough!, Enough of that now! Ⓝ Das genügt. Ⓕ Ça suffit / assez!, ! Non mais ce n'est pas bientôt fini!, ! Ça commence à bien faire! Ⓡ Ну, хватит!

Moc se staráš!
(Čl. odmítavě vůči blízkému druhému n. rodiči v reakci na jeho zájem, pozornost, obv. zvídavou, popř. opožděnou ap., zvl. v osobním životě:) tvoje pozornost, obavy jsou nemístné a jsou mi teď nepříjemné; nechci se ti svěřovat, není mi to příjemné. Mami, moc se s.! Mně se můj život líbí. Žiju si docela dobře i bez manžela. ■ **S** nestarej se o to!, já odmítám zájem tvůj

Starej se (sám) vo sebe / vo svý / o své věci!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. rozzlobeně, odmítavě a nepřátelsky vůči druhému v reakci na jeho snahu mu radit, projevit mu svůj zájem, znepokojení ap.:) nevyptávej se mě ani mi neraď a nech mě v klidu!; nechci, aby ses o mě zajímal, je mi to nepříjemné. A: Tam byste neměli chodit. Je to přece nebezpečný! – B: S. se sám vo sebe, jo? ■ **S** nestarej se o to!, neobtěžuj!, přestaň!, já odmítám zájem tvůj Di si po svým!
Ⓐ (You) mind your own business! Ⓝ Kümmere dich um deinen eigenen Dreck. Ⓕ Occupe-toi de tes affaires / de tes oignons / de ce qui te regarde / de tes fesses! Ⓡ У тебя что, своих дел / забот мало?

Tak nevím, povídala moje stará (koupila sem husu, a von to byl jikrnáč, byl trochu dřevnatej, tak sme z něj udělali necky).
(Čl. žertem vůči druhému v bezradné reakci obv. na nedostatek informací, zvl. před rozhodnutím ap., popř. i po svém nejistém rozhodnutí:) nevím, jak se vlastně rozhodnout n. jestli jsem se rozhodl správně; nerozumím téhle situaci, připadá mi absurdní, trochu bláznivá. Včera říkali, že tu budou v pět, dneska říkají, že mají volno. Tak nevím, p. moje s. ■ **S** já nevím, to je absurdní

To je moje starost.
(Čl. odmítavě vůči blízkému druhému v reakci na jeho snahu mu pomoct, poradit ap.:) tenhle pro-

blém, tohle vyřeším, udělám sám a sám musím vymyslet jak; nechci, aby ses zajímal o to, jak to zařídím. A: Jak se prosím tě chceš tak pozdě dostat zpátky domů? – B: To je moje s. ■ **S** nestarej se o to!, já odmítám zájem tvůj

To není tvoje starost!
(Čl. odměřeně n. odmítavě vůči druhému v reakci na jeho zvědavou, indiskrétní otázku n. nabídku pomoci ap.:) nevšímej si toho, to ti nechci říkat, vysvětlovat!; to není tvoje záležitost a já s tím nechci pomoct. A: Nemaj ty tvý kamarádi na svůj věk nějak moc peněz? – B: To není tvoje s.! ■ **S** to není starost jeho, nestarej se o to!, nebuď zvědavý!

Bez starosti!
(Čl. sebevědomě, suverénně vůči druhému v odmítavé reakci na jeho obavu z náročnosti úkolu, zátěže, obtížnosti uvažovaného cíle ap.:) to já dokážu, zvládnu, nemusíš se vůbec obávat; nepochybuj o mých schopnostech, to není pro mě problém. A: Vážně ujdeš tolik kilometrů bez tréninku? Vostatní to maj v nohách. – B: Bez s.! ■ **S** buď klidný!, to není těžké tak, nestarej se o to!

Tvoje / tvý starosti na moji / mou hlavu! n. **Tvoje starosti bych chtěl mít!**
(kol; posm) **0** neměnné ⍁ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený a vytížený posměšně vůči druhému v reakci na jeho pošetilé starosti, vážně uvažovaný pseudoproblém, hloupou maličkost:) tvoje starosti jsou proti těm mým zanedbatelné, hloupé n. směšné; zabýváš se, trápíš se zcela zbytečnými věcmi. A: Já sem tak zoufalá! Mám si, holka, vzít tu hnědou nebo tu černou kabelku? – B: Tvoje s. na mou h.! ■ **S** ty přeháníš, to není důležité To je krámů!, Nevídáno, neslýcháno! ♦ Též variantní dodatek *Tvoje s. a Rotschildovy peníze!*

Ⓐ I wish I had your problems! Ⓝ Deine Sorgen möcht' ich haben! Ⓕ J'aimerais bien avoir des soucis comme les tiens!, (Tu parles (de soucis)!) Ⓡ Мне бы твои заботы.

Máš zbytečný / zbytečné starosti!
Verb mít / dělat si zbytečné starosti
(Čl. kompetentní n. suverénní odmítavě, často i poněkud posměšně, vůči blízkému druhému v reakci na jeho obv. dobře míněnou, starostlivou otázku n. poznámku a obavu, zvl. v kontextu už rozhodnutého a zabezpečeného řešení ap.:) nestarej se o to, nemusíš se bát!; nevšímej si toho, není to tvoje věc! Ale mami, máš z. s., já přece vařit umím! Klidně mě tady můžeš nechat na víkend samotnýho. ■ **S** buď klidný!, nestarej se o to!

To dá (ještě / eště) starosti.
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na potřebu zařídit komplikovaný projekt, uskutečnit složitý plán ap.:) to přinese řadu problémů a nutnost najít jejich řešení i čelit všem důsledkům (s hledáním, koordinací ap.); to vyžaduje hodně přemýšlení a složité a náročné práce. ■ **S** to je obtížné, to je náročné, to je složité, to je komplikováno něčím

Ty máš (ale) starosti! n. **Chtěl bych mít tvoje starosti!**
(Čl. překvapeně, popř. pobaveně vůči druhému v reakci na jeho úvahy, obavy, zájem, zkoumání, často vůči dítěti a jeho naivní otázce ap., zvl. v kontrastu k vlastní zaneprázdněnosti a skutečným problémům:) přemýšlíš, staráš se o věci opravdu zvláštní, popř. zbytečné n. hloupé. A: Zajímalo by mě, jestli si ty hrozný obleky kupuje sám. – B: Ty máš ale s.! ■ **S** to není důležité, ty přeháníš

Ten má svejch starostí dost!
(Čl. informovaný vůči druhému o známém třetím obv. odmítavě na úvahu n. snahu druhého od třetího žádat náročnou pomoc ap.:) ten je natolik zaneprázdněný svými povinnostmi n. problémy, že nemůže n. nedokáže přispět, pomoct ap. ■ **S** on nemůže udělat to, on má práce moc

Já mám svejch starostí dost!
(Čl. zaneprázdněný neochotně, odmítavě zvl. vůči blízkému druhému v reakci na jeho problematický návrh n. vyzvání k řešení problému třetího, z hlediska prvního zbytečného, vzdáleného ap.:) tohle já dělat, řešit nechci a nebudu, nemám na to čas ani energii. ■ **S** já odmítám to, já mám starostí mnoho, já nechci dělat to

Nedělejte si starosti!
(Čl. kompetentní a zkušený, zvl. úředník, policista ap. v ujištění vůči znepokojenému druhému v reakci na jeho problém, zvl. s ohledem na nejistotu výsledku objednávky, zaplacení, ale nedodání věci, služby ap.:) nemusíte se obávat problémů, všechno skončí řádně, jak má; nemusíte se dál bát, to se vyřeší. Nedělejte si s., vaše zavazadla se určitě najdou. I když to může chvilku trvat. ■ **S** netrap se!, nestarej se o to!

Všichni byli vožralý, jen pan starosta byl vopilej.
(Čl. žertovně a posměšně vůči druhému o obv. jeho podlézavém, přehnaně uctivém vztahu k mocnému třetímu a způsobu jeho označování ap., se zapojením stylového rozdílu mezi stejnoznačnými slovy falešně naznačujícím neexistující rozdíl ve skutečnosti ap.:) on si i zachoval, na rozdíl od ostatních,

svou důstojnost i při tom (tj. ne zcela vznešené či důstojné činnosti); je přece třeba nesměšovat a důležitého člověka odlišit, oddělit od ostatních, obyčejných lidí, i když se ve skutečnosti nijak neliší. ■ **S** on je odlišný jen zdánlivě

To (si) vykládej / povídej starý Blažkový!
(Čl. rozzlobeně, odmítavě a prudce vůči druhému v reakci na jeho zjevnou výmluvu, lež, marné vysvětlení svého zklamání prvního ap.:) nevěřím ti a nechci to ani slyšet; to není pravda, odmítám to a nezajímá mě to. To v. s. Blažkový, proč si tu zase pozdě! Já po tobě jen chtěla, abys alespoň jednou přišel včas na večeři! ■ **S** to je nepravděpodobné, já odmítám to, já nevěřím, to není pravda

Jak je° starej, tak je° blbej / hloupej! n. **Tak starej a tak blbej!**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, min, fut, 1. sg a pl ⊠6 stoup.-kles. (od 4. slova) *(Čl. rozzlobeně a udiveně vůči druhému o blízkém a obv. starším třetím a jeho schopnosti udělat naivní chybu n. něco zapomenout, nechat se oklamat ap.:) přes své stáří a předpokládanou zkušenost ale žádnou nemá a chová se hloupě a zapomnětlivě; pořád není dost moudrý, poučený n. je velmi naivní a nechápe, neuvědomuje si jednoduchou souvislost.* Pustí si do bytu chlapy, co tvrděj, že dou kontrolovat plynoměr, a přitom nemá plyn vůbec zavedenej. Jak je s., tak je b.! ■ **S** on je hloupý, ty jsi naivní Pane bože, do čehos to duši dal!
Ⓐ Some mothers do 'ave 'em! Ⓝ So alt wie er ist, so dumm ist er. Ⓕ ! Il est bête comme ses pieds / un âne., Il est bête à manger du foin. Ⓡ До един дожил, а ума не нажил.

Starý, ale jarý.
(Čl. zkušený vůči druhému v uznalém komentáři o starém třetím a jeho schopnostech ap.:) přes své stáří je stále ještě fyzicky i duševně čilý a bystrý. ■ **S** on je starý a může být čilý ♦ Čelakovský.

Starý musí, mladý může. *viz* Mladej může, starej musí.

To je starý!
(Čl. pohrdavě a nespokojeně n. zklamaně vůči druhému v reakci na jeho snahu mu říct, prozradit vtip, trik, lest n. klep ap.:) to mi neříkáš ale nic nového, to už dávno znám. A: Znáš to? Jak takle dou po ulici dva policajti a nesou kočku … – B: To je s.! ■ **S** já znám to, to je známé

Je / jde / běží to po starým / starém / staru.
(Čl. v informaci n. hodnocení vůči druhému o způsobu života, uvažování n. práce v místě, někdy kriticky s ohledem na nedostatky n. pochvalně s ohledem na poctivost, důkladnost ap.:) zde se nic nezměnilo ani nezlepšilo a vše funguje starým způsobem; tady se dodržuje tradice, ctí tradiční hodnoty a žádné novoty se neprosazují. Tady to de všechno po staru. Žádná sprcha s teplou vodou. No aspoň se otužíme. ■ **S** to je tradiční, nic nezměnilo se

Každej je tak starej, jak se cejtí. n. **Každý je tak starý, jak se cítí.**
(Čl. moudrý a liberální v komentáři vůči druhému obv. v reakci na jeho údiv nad starým třetím a jeho neobvykle, překvapivě mladými zájmy, aktivitami ap.:) podstata stáří je především psychická a pocitová, a každý člověk proto přizpůsobuje své chování a orientaci i svému pocitu; i starší člověk může mít chuť dělat něco, mít záliby jako člověk mladý. ■ **S** čl. chová se podle svého stáří cítěného

Každý si přeje dlouho žít, ale nikdo nechce být starý.
(Čl. moudrý poněkud ironicky vůči druhému o něm n. třetím a jeho rozporuplném postoji ap., zvl. s důrazem na nemožnost být věčně mladý:) lidé obecně žijí rádi, a proto i dlouho, ale zároveň si uvědomují nemohoucnost stáří, a tu nechtějí; nelze absurdně chtít dlouhý život a stálé mládí k tomu. ■ **S** čl. chce absurdně žít dlouho stále mladý ♦ J. Swift (1667–1745).

Všechno / vše při starým / starém. n. **Všechno je / zůstalo při starým / starém.**
(Čl. v odpovědi vůči známému druhému obv. na otázku po zdraví, způsobu života a pocitu z něj ap., též v pracovním prostředí, zvl. při návratu po dlouhé době, někdy v kontrastu k možnosti změny:) všechno je stejné jako dříve, nic se nezměnilo. A: Jak se má maminka? – B: V. při s. Pořád mě sekýruje, i když mám sama už dvě děti. ■ **S** nic nezměnilo se, všechno je stejné, to je stejné

Po staru se žít nedá. *viz* Postaru se žít nedá.

Jak staří dělají, tak se mladí od nich učí.
(Čl. zkušený, moudrý v komentáři vůči druhému, zvl. v reakci na jeho údiv a nelibost nad chováním jeho potomka ap.:) dítě si dobré zvyky i zlozvyky snadno a rádo osvojuje od svých rodičů; dítě by se tak nechovalo, kdyby to nevidělo u rodičů. ■ **S** dítě učí se zlozvyky rodičů ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nepožádáš statku bližního svého.
(Čl. zvl. starší a nábožensky vychovaný v připomínce vůči druhému ap.:) nekraď, neokrádej zvl. svého souseda!; člověk nemá krást. ■ **S** nekraď! ♦ Jedno z křesťanských přikázání, Ex 20,17.

Stav záchoda je vizitkou národa. n. **Hygienický stav záchodů je vizitkou národů.**
(Čl. žertem n. posměšně a s odporem vůči druhému zvl. v reakci na úroveň záchodu, sociálního zařízení na venkově, v cizině ap.:) kultura národa se pozná i podle úrovně a stavu veřejných záchodů; podle stupně čistoty, uklizenosti záchodů se pozná kulturní úroveň a civilizovanost společnosti. Radši jsem si měl dojít na dvorek. Je bohužel pravda, že stav z. je v. národa. ■ **S** kultura pozná se podle stavu záchodů

Otevřela se / zvedla se / protrhla se stavidla (S).
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým zvl. při popisu změny celkové situace a v důsledku odstranění dosavadní překážky, zábrany ap., častěji v negativním smyslu:) náhle, bez zábran a prudce n. hromadně se začalo něco (např. korupce, násilí, demagogie, nabídky ap.) objevovat, přicházet, proudit někam. ■ **S** to začalo

Stáří špatně chodí, ale dobře radí.
(Čl. moudrý zvl. v radě, doporučení k mladšímu druhému, zvl. s ohledem na spolehlivost, důvěru ap.:) důvěřuj radě starého člověka, vyplatí se ti to!; staří lidé sice fyzicky zdatní už nejsou, ale o to zdatnější, zkušenější a moudřejší jsou v úsudku a radě. ■ **S** důvěřuj radě člověka starého! ♦ Přísloví.

Stáří se má ctít, mládí bránit.
(Čl. moudrý zvl. v doporučení vůči druhým, celku co do vyváženého chování k lidem:) člověk by měl mít úctu k moudrosti a zkušenostem starých lidí a měl by i hájit nadšení a idealismus mladých. Naslouchám samozřejmě názorům učitelů i studentů. S. se má ctít, m. b. … ■ **S** respektuj stáří a braň mládí! ♦ Přísloví.

Stáří je parazit vlastního mládí.
(Čl. moudrý kriticky a filozoficky v komentáři vůči druhému, zvl. s ohledem na výdobytky, zkušenost v důsledku aktivity, síly, originálnosti ap.:) staří lidé často čerpají z úspěchů mládí vlastního n. i cizího. ■ **S** čl. čerpá z úspěchů mládí ♦ K. Čapek (1890–1938).

To je stát ve státě.
Nom stát ve státě
(Čl. vůči druhému kriticky a obv. i s odstupem o společnosti, společenství, instituci, spolku lidí ap., jeho povaze a projevu ap.:) je to velmi silná, vlivná, uzavřená a poměrně samostatná společnost s uzavřenou strukturou nerespektující pravidla společnosti širší; je to silná zájmová skupina prosazující, sledující své cíle na úkor širšího celku. Tahle univerzita mě pořád překvapuje. To je s. ve s., nejrůznější zákony jako by tu neplatily., KGB n. StB byl takový s. ve s. ■ **S** oni sledují pouze cíle své, oni jsou mocní ♦ Z období hugenotů ve Francii, poprvé užil T. A. d'Aubigné (1550–1630), když popisoval nářek katolíků nad přílišnými nároky protestantů, kterými by se vlastně vytvořila samostatná společnost.

Stát, to jsem já!
(Čl. obv. vzdělaný a autoritativní vůči druhým zdůrazňující svou neomezenou moc, často rodič nebo učitel vůči dítěti v odmítavé reakci na jeho námitku, protest ap.:) já tady rozhoduju o všem a vy jen budete poslouchat moje příkazy; nestrpím žádné protesty a vyžaduju poslušnost. ■ **S** já rozhoduju ♦ Z fr. *L'état c'est moi*, údajně řekl r. 1665 Ludvík XIV., když nařizoval parlamentu, aby mlčel.

Je něco shnilého ve státě dánském.
(Čl. vzdělaný poněkud podezřívavě a v neurčitém tušení, též dramaticky a pateticky vůči druhému, druhým o instituci, podniku ap. a jejím fungování, vnitřních vztazích, situaci ap., zvl. na základě náznaků, projevů:) situace tu není dobrá, děje se tu zřejmě něco špatného; něco zcela základního tu není v pořádku. Asi mají nějaký důvod, proč mě nechtějí nechat nahlédnout do účetnictví. Něco je asi s. ve s. d. ■ **S** já tuším problém, to nelíbí se mi, to není dobré ♦ Z angl., srov. *Something is rotten in the state of Denmark*, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, I,4* (1601).

(Vem / vezmi / ber to) jak to stojí a leží.
(Čl. vůči druhému v určení rozsahu majetku, zvl. nábytku a jiných předmětů ap. v daném prostoru, zvl. z hlediska prodeje, stěhování n. jiné manipulace ap.:) všechno bez výběru, třídění n. změny; všechno v současném stavu a podobě. Vem si to všechno, jak to stojí a leží! Stejně to tu překáží. ■ **S** všechno

To stojí i padá s ním / tím. n. **To s ním stojí i padá.**
(Čl. informovaný v hodnocení vůči druhému o plánu, projektu, podniku, instituci, firmě ap. a jejich souvislosti s třetím n. závažným faktorem, změnou ap.:) všechno záleží, závisí pouze na něm, tom a bez něj to je nepředstavitelné. Všechno se řídí podle něj, toho a za všechno rozhodování nese odpovědnost jen on. On tuhle firmu vymyslel, založil a investoval do ní své peníze. Ta stojí i padá s ním. ■ **S** on rozhoduje o všem, to závisí zcela na něm

Ať to stojí, co to stojí. n. **(Udělám to / musí to tak být) ať to stojí, co to stojí.**
(Čl. nezvratně rozhodnutý v komentáři n. příkazu vůči druhému s ohledem na snahu prosadit svůj plán, ideu, získat žádanou věc ap.:) za jakýchkoliv podmínek, bez ohledu na oběti, rozsah vydání, úsilí ap., určitě; jsem ochotný pro to obětovat všechno a je mi jedno, co pro to budu muset podstoupit n. za to dát. Já tu známku prostě chci, ať to s., co to s.! Chybí mi do série. ■ **S** já chci, určitě

Stůj co stůj. n. **(Udělá / chce to) stůj co stůj.**
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho odhodlání, vůli dosáhnout n. dokázat, splnit si přání, sen, někam odejít ap., někdy s odstínem nerozumnosti, umíněnosti:) za jakýchkoliv podmínek, velmi silně a rozhodně, určitě, popř. hned. Chtěla ho stůj co stůj před odjezdem ještě vidět. ■ **S** určitě, já chci

Stůj, nebo střelím!
(Čl. s autoritou n. ve službě, zvl. voják, policista vůči podezřelému druhému v zakázaném, střeženém prostoru n. nepříteli, vězni na útěku ap.:) přestaň utíkat n. hýbat se, jinak po tobě vystřelím! ■ **S** stůj!
♦ Někdy po zvolání *Stůj, kdo tam?*

Co stojíš?
(Čl. zvl. s autoritou, šéf ap. rozzlobeně, netrpělivě vůči druhému v reakci na jeho nepracování, nereagování na příkaz odejít, neochotě pomoct ap., zvl. v kontrastu k obecné potřebě, často v nouzi, n. jeho úkolu, povinnosti ap.:) proč nic neděláš n. proč jsi ještě neodešel?; hned začni dělat (něco užitečného) n. plnit svůj úkol ap.! Co tu stojíš? Vem si lopatu a běž pomoct Jirkovi! ■ **S** jdi!, udělej to!

Co by ho to stálo (kdyby …)!
(Čl. vůči druhému vyčítavě n. rozzlobeně o třetím a jeho neochotě n. lenosti udělat potřebné, pomoct prvnímu, přimluvit se za něj ap.:) je to pro něj snadné, a proto by to mohl udělat; neznamenalo by to pro něj žádný problém, žádnou újmu, kdyby (to udělal). Dyť ředitel tý školy je tvůj kamarád. Co by tě to s., kdyby ses za našeho Jeníčka přimluvil?! ■ **S** to je snadné, udělej to!

Stůj, kdo tam?
(Čl. ve službě, zvl. ozbrojený strážný, voják, policista vůči neznámému, podezřelému druhému, vetřelci ve střeženém, zakázaném prostoru, zvl. v reakci na jeho snahu utéct:) přestaň utíkat n. pohybovat se a identifikuj se!; zastav se a řekni své jméno! Myslím, že jsem někoho viděl u plotu. Stůj, kdo tam? ■ **S** stůj!

Stojí tam …
(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhému při luštění nápisu, překladu cizojazyčného textu ap.:) je tam napsáno …; říká se tam n. to znamená (že) … To je latinsky. Stojí tam, že tenhle kostel byl postaven roku 1764. ■ **S** to říká

Stojí° to za to. n. **Stojí° (to) za to (Inf).** n. **To by stálo za to (Inf).**
(kol) **0** pas, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v hodnocení zážitku, zkušenosti, zvl. subjektivní, obv. z pokusu, podniku, cesty do nového, neznámého místa, vyzkoušení jídla, přečtení románu ap., s odstínem nutné vynaložené energie, času ap., též jako doporučení ap.:) je to smysluplné a jsem rád, že jsem to udělal; je to zajímavé n. výhodné a líbilo se mi to n. prospělo mi to; je výhodné n. vyplatí se pro to něco udělat, navštívit to, zaplatit za to něco. Určitě se jděte na tu výstavu podívat. S. to za to. ■ **S** to líbí se mi, to je výhodné, to je zajímavé, to je dobré To je třída., To si dám líbit.
Ⓐ It's worth it., It's worth (-ing). Ⓝ Das ist der Mühe wert. Ⓕ Ça (en) vaut la peine / le coup (de + Inf)! Ⓡ Это того стоит.

Co se stalo, nemůže se odestát.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) n. 1c
(Čl. zkušený vůči druhému v poučení n. komentáři o nežádoucí události, změně, neprozřetelném činu, nedobrém výsledku snahy ap., často proti jeho sebelítosti a výčitkám n. přemýšlení o chybě ap.:) už se to bohužel stalo a je to nezměnitelné n. je třeba s tím počítat; co se jednou stalo, proběhlo, bylo uděláno, už není možné vrátit a změnit, změnit za něco lepšího. Co se stalo, n. se o., měl by ses z toho poučit a už víckrát nelhat někomu, koho máš rád. ■ **S** to nelze zlepšit, to je nezvratné Nedá se nic dělat. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. už T. M. Plautus (asi 251–184 př. n. l.) v *Komedii oslovské, factum infectum fieri nequit*, nebo pozdější *Quae facta sunt, non possunt mutari*, tj. *co je učiněno, nelze změnit*, Walther 22 975, ale též W. Shakespeare (1564–1616), *Macbeth, III* (1606).
Ⓐ What's done cannot be undone. Ⓝ Was einmal passiert ist, kann man nicht ungeschehen machen. Ⓕ Ce qui est fait est fait. Ⓡ Что случилось, то случилось.

Ať se stane, co se stane! n. **Staň se, co staň!**
(Čl. v ujištění vůči druhému o pevnosti, neměnnosti svého přesvědčení, odhodlání n. nutnosti dosáhnout cíle ap., obv. s ohledem na možné budoucí překážky, komplikace ap.:) za jakékoliv situace a bez ohledu na jakoukoliv překážku; v každém případě;

nic mě neovlivní a mé přesvědčení nezmění. Ať se s., co se s., ve mně máš vždy přítele! ■ **S** já udělám to za každou cenu, já chci, určitě, nutně

Staň se, co (se) staň! *viz* Ať se stane, co se stane!

Co se stalo, stalo se.
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému v komentáři k jeho neprozřetelnému negativnímu činu, kroku, výroku, neúspěchu, selhání ap., zvl. v reakci na jeho lítost:) je to nepříjemné a nežádoucí, ale není možné to už změnit a zlepšit; stalo se n. udělal jsi to, je to nevratné a je třeba s tím počítat. Co se s., s. se. Teď by ses měl Marii hlavně omluvit za to, jak ses k ní choval. ■ **S** to je nezvratné, to je tak

Rádo se stalo.
(Čl. zdvořile, konvenčně vůči druhému v odpovědi na jeho poděkování, vděčnost za prokázanou laskavost, menší pomoc ap.:) udělal jsem to rád, to bylo samozřejmé. A: Díky, žes mi půjčil to auto! Pomohlo mi to. – B: Rádo se s. ■ **S** já přijímám dík

… a tak se také stalo.
(Čl. vůči druhému při vyprávění o třetím a jeho hrozbě, předpovědi, věštbě, slibu a jeho výsledku ap.:) skutečně se ta předpověď splnila; události nastaly, jak bylo slíbeno, předpovězeno; udělal, co slíbil. Libuše předpověděla, že k jejímu ženichovi zavede posly její kůň, a tak se t. s. ■ **S** to stalo se opravdu

Už se stalo.
(Čl. vůči druhému v odpovědi na jeho starostlivé n. přemýšlivé doporučení, radu n. varování ap.:) před čím mě varuješ, už bohužel proběhlo; co mi radíš n. naznačuješ ap., jsem už udělal sám. A: Neměl by sis s tou rukou zajít k doktorovi? – B: Už se s. Ale nic to není. ■ **S** já udělal jsem to, to stalo se opravdu

Co se stalo?
(Čl. vůči druhému zvědavě n. znepokojeně v nechápavé reakci na novou situaci, zvl. v důsledku podezřelých a nesrozumitelných známek, náznaků, zvl. ticha, pláče, změny výrazu obličeje ap., často po svém příchodu:) co je příčinou tohoto nepříjemného stavu?; jakou důležitou a neblahou událost jsem zmeškal, neviděl? Vypadáš ňák vystrašeně. Co se proboha s.? ■ **S** co je?

Jako by se stalo. n. **Děkuju, jako by se stalo.**
(Čl. zdvořile a konvenčně vůči druhému v odmítnutí nabídky jeho pomoci, obv. drobné:) nepotřebuju to, ale děkuju vám; nemusíte to dělat, ale oceňuju vaši laskavou nabídku. A: Nemám vám pomoct s tou taškou? – B: Ne, děkuju, jako by se s. ■ **S** já vážím si toho, já děkuju

Stalo se něco?
(Čl. znepokojeně vůči blízkému druhému v reakci na jeho náhle podivně změněné chování, vytušený problém ap., zvl. po svém příchodu:) co se nepříjemného, špatného stalo?; máš nějaký problém, potíže n. ublížil ti někdo?; nepovedlo se ti něco? Stalo se něco? Máš takovej divnej hlas. ■ **S** co je?

To nic, to se stává / stane.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) – 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zdvořile vůči druhému, často hostovi ap., ve snaze ho uklidnit v jeho lítosti a znepokojení kvůli neúmyslné drobné chybě, často společenské, opomenutí, způsobené škodě ap.:) to není tak velký problém a nevadí to příliš; takovéhle chyby dělají lidé často. A: Ježíšmarjá, promiňte, ušpinil jsem vám ubrus. – B: Ale to nic, to se s. ■ **S** to není důležité, nic mimořádného nestalo se To zas není takový neštěstí.

Ⓐ Don't worry, these things happen. Ⓝ Es mag geschehen, was will. Ⓕ ! Ce n'est rien, ce sont des choses qui arrivent., Ce n'est rien, ça arrive. Ⓡ Ничего, (это) бывает.

To se stává dnes a denně.
(Čl. vůči druhému v upozornění na nepříjemnou, nepříznivou n. nebezpečnou situaci, typ chyby třetího ap.:) to je bohužel velmi běžné; tenhle problém n. situace nastávají velmi často; to se bohužel stále znovu opakuje. Zases už nezamk vchodový dveře. To se s. dnes a d. Dyť nás někdo vykrade! ■ **S** to opakuje se, to je běžné

Zpívá stále stejnou (písničku).
(Čl. nespokojeně n. podrážděně vůči druhému o podezřelém třetím a jeho výpovědi, stanovisku, líčení události ap., zvl. po delší době výslechu, dotazování se ap., obv. v kontrastu k představě pravdy prvního:) tvrdí, říká stále jen málo a totéž; nic nepřiznává a pořád opakuje totéž. Zpívá stále s. p. Prý ten stoh zapálil sám, prostě si tam šel zakouřit. ■ **S** on opakuje totéž

Co nenajdeš u stejskala, u vejskala nenajdeš / nehledej. n. **Spíš pomůže stejskal nežli vejskal.**
(Čl. moudrý vůči bezradnému druhému zvl. v radě o zdroji poučení a pomoci ap.:) pesimista bývá zkušený realista a neporadí-li n. nepomůže-li on, pak se neobracej ve svých problémech na nerealistického optimistu; přes svou kritičnost realista spíš poradí, popř. pomůže, než lehkovážný optimista.

■ **S** čl. realistický poradí spíš než optimista ♦ Přísloví.

Spíš pomůže stejskal nežli vejskal. *viz* Co nenajdeš u stejskala, u vejskala nenajdeš.

Tonoucí se (i) stébla chytá.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *stébla*
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému v komentáři o třetím a jeho bezradnosti při řešení velkého problému, zvl. v kontrastu k selhání tradičního postupu ap.:) člověk ve velkých potížích hledá pomoc všude a snaží se využít i sebemenší příležitost, naději na záchranu. Už požádali o pomoc i léčitele. Holt, t. se i s. chytá. ■ **S** čl. v potížích hledá záchranu všude ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ A drowning man will clutch at a straw. Ⓝ Der Ertrinkende greift nach dem Strohalm. Ⓕ Se raccrocher à un fétu de paille. Ⓡ Утопающий хватается за соломинку.

Stébla / stéblo přes cestu nikomu nepřeloží / nepoloží.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému pochvalně o třetím, někdy mocném, vlivném, a způsobu jeho přístupu k lidem a jejich aspiracím, plánům ap.:) je to velmi hodný a laskavý člověk a vědomě nikdy nikomu neublíží; je to přející a dobrosrdečný člověk a nepůsobí nikomu problémy. Náš tatínek se na podnikání moc nehodí. Ten s. přes c. nikomu n. ■ **S** on je dobrý, on neškodí Je to učiněná dobrota.
Ⓐ He wouldn't harm a fly., He hasn't got a mean bone in his body. Ⓕ ! Il ne ferait pas de mal à une mouche., ! Il n'est pas du genre à mettre des bâtons dans les roues. Ⓡ Он мухи не обидит.

Bylo to slyšet (až) za devátou stěnou. *viz* Bylo to slyšet až za devátou zdí.

I stěny (tam) mají uši.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. opatrný, nedůvěřivý vůči druhému zvl. ve varování před prostředím, interiérem ap. plným zvědavců n. odposlouchávacích zařízení ap., s ohledem na možnost vyzrazení tajemství, zneužití důvěrné informace, intriky ap.:) policie, šéf, každý je tam zvědavý na to, o čem mluvíme, a snaží se to vyslechnout, odposlechnout; všude je někdo, kdo by nás mohl slyšet a použít to proti nám, a je proto třeba být opatrný. Mluv potichu, i s. tu mají uši. Ta zasraná StB má štěnice všude. ■ **S** oni jsou zvědaví I psovi do boudy by vlez., Do všeho strká nos.
Ⓐ Walls have ears. Ⓕ Même les murs ont des oreilles. Ⓡ *И* у стен бывают / есть уши.

Stěny tam na něj padaly.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho pocitů v uzavřeném prostředí, bytě ap., zvl. v důsledku vzpomínek na nepříjemnou událost, ztrátu blízkého čtvrtého ap.:) nebylo mu tam dobře a pobyt tam v něm vzbuzoval úzkost, stres a pocit bezmocnosti, omezení. Nemohla jsem v tom bytě zůstat. S. tam na mě p. ■ **S** on cítí stísněnost tam

Není na tom ani stín pravdy.
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky a odmítavě n. rozhořčeně o naříčení, tvrzení třetího:) všechno je to lež, výmysl; nic z těchto tvrzení, obvinění není pravdivé. ■ **S** to není pravda, on lže

Vrhá to na něj (špatný / divný / určitý) stín.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postavení a pověsti z hlediska nových informací, zvl. v kontrastu k dosavadnímu zdání čestnosti, spolehlivosti, bezúhonnosti ap.:) to ho poněkud kompromituje a znevažuje n. mu škodí; to vypovídá i o jeho špatných sklonech, vlastnostech, rozhodnutích ap. Neměl by ses objevovat ve společnosti s tou dívkou, je samá droga a cigareta. Vrhá to na tebe š. s. ■ **S** to kompromituje ho, to škodí

Nikdo / člověk nedokáže překročit / nepřekročí svůj vlastní stín.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky a v poučení třetím o jeho možnostech, silách, zvl. ve vztahu k vlastní minulosti ap.:) člověk nemůže, nedokáže překonat svou zkušenost, své dispozice a omezení a chová se podle toho; některé své vlastnosti ani pověst z minulosti člověk nikdy nepřekoná a musí se tak chovat. Jakkoliv se starý politici snažej o moderní image, nejde jim to. Člověk n. svůj v. s. ■ **S** čl. nemůže překonat omezení vlastní ♦ Přísloví.

Je ho jen stín.
(Čl. vůči druhému znepokojeně, kriticky o třetím a jeho vzhledu, zvl. v důsledku vážné a dlouhé nemoci ap. a v kontrastu k minulosti:) je nezvykle hubený, krajně pohublý a nepůsobí zdravým dojmem. ■ **S** on je hubený

Už je (z) toho jen stín. n. **Je to (už) jen stín.**
(Čl. informovaný vůči druhému o nynějším stavu jevu, procesu ap., zvl. ve srovnání s dřívější silnou podobou, nápadným projevem, působivým zjevem ap.:) už je to jen velmi slabé a nepůsobivé; zůstávají z toho jen nepatrné zbytky, malé následky. Ta nemoc už je skoro pryč. Ta vyrážka, co vidíš, je jenom stín toho, jaké to bylo předtím. ■ **S** to je slabé

Padnul mezi ně stín (S).
(Čl. vůči druhému v popisu, líčení vztahu třetího a čtvrtého a jeho změny, zvl. s ohledem na rušivý vliv obv. nepřítomného pátého, nepříznivou zkušenost s ním ap.:) jejich dobrý, přátelský, srdečný ap. vztah se poněkud zhoršil, ochladl v důsledku zkušenosti s někým, jeho vlivu n. vzpomínky na něj. ■ **S** vztah vzájemný není dobrý, oni ochladli vůči sobě

Stíny se dlouží.
(Čl. zkušený vůči druhému o denní době n. počasí a příznaku změny roční doby, zvl. léta n. podzimu:) délka stínů v přírodě, venku se postupně prodlužuje a blíží se konec roku, přichází zima. ■ **S** zima začíná se projevovat

Stolečku, prostři se!
(Čl. vůči druhému žertem a jakoby v pohádce k prázdnému stolu ap., zvl. před nutností sehnat n. připravit jídlo ap.:) potřebuju, byl bych rád, kdyby se na tobě objevilo nějaké jídlo. ■ **S** já mám hlad ♦ Pův. název pohádky bratří J. a W. Grimmů, kde tímto zaklínadlem kouzelný stoleček nabídl žádané jídlo.

Není po něm ani stopy. n. **Nezůstala po něm ani stopa.**
(Čl. vůči druhému v reakci na snahu najít, vypátrat třetího n. naopak ve snaze ho ukrýt, zamaskovat ap.:) nevysvětlitelně, bez jakékoliv souvislosti n. náhle, úplně se ztratil, zmizel; nemůžu ho najít a ani nevím, kde hledat, je pryč. ■ **S** on zmizel

Nikde po tom ani stopy. n. **Není po tom ani stopy.**
(Čl. vůči druhému o věci, předmětu hledaném n. naopak ve snaze ho zakrýt, schovat ap.:) nevysvětlitelně, zcela to zmizelo, je to pryč a nedá se to nikde najít; nejsou žádné známky přítomnosti, není to vidět, zmizelo to. Když jsem se tam po letech vrátil, nikde ani s. po tom, že tam kdy stál nějaký dům. ■ **S** to zmizelo

Stopy nikam nevedou.
(Čl., též policista ap., vůči druhému o výsledku pátrání po zmizelém třetím n. předmětu, o hledání důkazů při vyšetřování případu n. při zkoumání, analýze jevu v laboratoři ap.:) nejsou žádné použitelné n. prokazatelné důkazy ukazující na přijatelný závěr n. někoho, viníka ap.; existující náznaky, známky nikoho neusvědčují, nic dalšího neukazují, nevedou k žádnému řešení. ■ **S** to není použitelné, to nepřináší nic

Stopy vedou do něčeho / k něčemu / k někomu.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. při líčení průběhu hledání n. luštění záhady, zločinu ap., obv. s ohledem na známky fyzické n. nefyzické, situační:) náznaky, souvislosti n. fyzické zbytky, popř. i šlápoty ukazují, směřují k něčemu n. někomu n. naznačují (kde n. kdo); cíl n. (směr) řešení se tím naznačují. ■ **S** to naznačuje, to ukazuje k něčemu / někomu

Strachem / strachy se mu° rozklepala / roztřásla kolena.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím v nebezpečné situaci, zvl. v ohrožení života jeho n. jemu blízkého čtvrtého, často ve výškách a doprovázeno skutečným třesením a celkovou nejistou rovnováhou ap.:) velmi se polekal a začal se bát; nedokázal ovládnout svůj strach a cítil se nejistě v držení svého těla. Když jsem začal přecházet tu úzkou lávku, s. se mi r. k. a ani nevím, jak jsem to dokázal. ■ **S** on má strach Zuby mu cvakají., Svírá se mu zadek.
Ⓐ My knees started knocking (together). Ⓝ Ihm zitterten die Knie vor Angst. Ⓕ ! Il a les jambes en flanelle / en coton (de peur)., ! Il flageole de peur sur ses jambes., ! Il a les grelots / la trouille / pétoches. Ⓡ От страха у него задрожали / затряслись коленки.

Strach jím projel až do morku kostí.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho příchodu do velkého nebezpečí n. v reakci na šokující, děsný podnět ap.:) velmi se lekl, vylekal a strnul; zcela ho to zarazilo a byl celkově ochromený hrůzou. ■ **S** on má strach, on lekl se

Strach má velký / velké oči.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *velký*
(Čl. zkušený zvl. vůči méně zkušenému v utěšující, uklidňující reakci na jeho nekontrolovatelnou obavu, paniku ap. z nastávající těžké chvíle a nutné nové zkušenosti:) lidé se přehnaně bojí neznámého, a tak se neboj!; člověk si obvykle ve své imaginaci představuje přicházející zdroj, důvod svého strachu daleko hrozivější, než jaký ve skutečnosti je. Strach má v. oči! Až budeš mít po tý zkoušce, tak uznáš, že vlastně tak strašná nebyla. ■ **S** on má strach, čl. má strach větší dopředu Nemaluj čerta na zeď!, Není mu do žertu. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Saepe parit nimios causa pussilla metus*, tj. *často maličký podnět vyvolá přílišný strach*, Walther 27 223.
Ⓐ Fear has magnifying eyes. Ⓝ Der sieht vor

Angst alles doppelt. Ⓕ (La peur grossit les dangers.), ! On s'en fait des montagnes. Ⓡ У страха глаза велики.

Strach mu sedí v očích.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho vzhledu, zvl. v reakci na ohrožení ap.:) má zjevný strach a tváří se strnule; má strnulý a vystrašený pohled. ■ **S** on má strach

Je jich až strach.
(Čl. udivený, překvapený vůči druhému zvl. v reakci na nečekané množství shromážděných lidí, např. uchazečů, demonstrantů ap.:) je jich velmi, nepříjemně mnoho a cítím se před nimi nejistě n. vzbuzují mé obavy. ■ **S** je jich mnoho

De / jde z toho (na mě) strach.
(Čl. vůči druhému ve zdrženlivé reakci na obv. nečekaně velký úkol, příliš složitou situaci n. hrozivý problém, zvl. v kontrastu k původnímu klidu a chladnokrevnosti ap.:) obávám se toho teď; nepůsobí to na mě dobře, běžně n. snadně a bojím se výsledku. Ty lidi támhle u brány nevypadaj zrovna věrohodně. Marie, de z toho na mě s. ■ **S** já mám strach

Strach jím lomcoval.
(Čl. vůči druhému o třetím v hrozivé, hrozné, nebezpečné situaci, zvl. z hlediska jeho fyzického projevu ap.:) velmi se bál a zjevně a nekontrolovaně se třásl. ■ **S** on má strach

Vo / o to není strach.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. v reakci na jeho připomínku, popř. obavu ohledně zajištění jednoho detailu, faktoru v rámci širšího projektu, podniku ap., obv. v kontrastu k jiným:) to samo n. právě toto není tak obtížné, hrozné n. riskantní a není třeba se o to zvlášť starat n. to zabezpečovat. ■ **S** to nemá důsledky zlé, to není těžké tak, já nebojím se toho

Popadl ho strach. n. **Padl na něj (hroznej / hrozný) strach.**
(Čl. vůči druhému o třetím v nebezpečí, ohrožení n. jen iracionálně v představách o možnostech, zvl. v neznámém prostředí ap.:) náhle ho ovládl strach a nedokázal ho potlačit; dostal velký, ochromující strach a velmi, prudce se začal bát. ■ **S** on má strach

Zmocnil se ho° (panickej / panický) strach.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho silné reakci na hrozivý podnět, zaslechnutí, zahlédnutí známky nebezpečí ap., často po opakované zkušenosti, při fóbii ap.:) pocítil velký a neovladatelný strach; strachem začal panikařit a nevěděl, co má dělat. Když uviděl jehlu, zmocnil se ho p. s. Vzpomněl si, že jinou zapomněl před malou Mařenkou uklidit. ■ **S** on lekl se, on má strach Obešla ho hrůza.
Ⓐ He was seized with panic. Ⓝ Ihn überkam panische Angst. Ⓕ Il a été pris de panique., ! Il a eu une peur bleue. Ⓡ Им овладел панический страх.

Jenom ne strach, jen žádný strach …
(Čl. vzdělaný vůči druhým, druhému zvl. ve snaze je povzbudit v ohrožení slavným citátem z klasika ap.:) jen se nebojte, není to zapotřebí ani důstojné!; buď statečný a neboj se! ■ **S** neboj se!, buď statečný! ♦ F. Halas (1901–1949), básně *Praze,* sbírka *Torzo naděje* (1938), psáno v atmosféře počínající 2. světové války, srov. … *takovou fugu nezahrál sám Sebastian Bach, co my tu zahrajem, až přijde čas, až přijde čas.*

Jen žádnej strach! n. **(Jen) žádný strachy!** n. **Neměj strach / strachy!**
(Čl. informovaný, zkušený n. statečný vůči druhému v uklidňující reakci na jeho znepokojení, obavu, nejistotu n. nervozitu, zvl. před novou zkušeností, první cestou někam, zkouškou ap.:) (není to tak zlé n. hrozné) neznepokojuj se a neboj se!; (je to všechno zajištěné n. vyzkoušené a tak) neboj se a klidně se do toho dej! ■ **S** neboj se!

Jakýpak strachy!
(Čl. zkušený uklidňující druhého, zvl. v reakci na jeho nejistotu z výsledku pro něj neznámého podniku, plánu, práce, operace ap.:) ta (tvoje) obava zde není opodstatněná, nemusíš se vůbec bát. J. s.! Operace slepýho střeva je velmi jednoduchej zákrok. ■ **S** neboj se!

Nemaluj straky na vrbu! *viz* Nemaluj čerta na zeď!

To je (ta) druhá / opačná strana mince.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému při posuzování, hodnocení možností postupu, aspektů plánu, podniku ap., zvl. v kontrastu k aspektům pozitivním, výhodným:) to jsou ty negativní (a méně zřejmé) vlastnosti; to jsou ty zápory, nevýhody, problémy toho všeho. A: Ta cena je dost výhodná, ale jak budu shánět náhradní díly? – B: No, to je ta d. s. m. Náhradní díly se shánějí těžko. ■ **S** to je nevýhoda

To je dvojí strana jedný / jedné / tý samý / téže mince. n. **To sou / jsou dvě strany jedný / tý samý mince.**
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému v komen-

táři n. vysvětlení jevu, procesu, plánu, zvl. z hlediska jeho dobrých i špatných vlastností, projevů, účinků ap., obv. jen zdánlivě navzájem nesouvisejících, oddělených:) to jsou protichůdné, navzájem si jakoby odporující stránky jediné věci, jevu ap.; to spolu nerozlučně souvisí a jsou to jen různé aspekty téhož. Velký povodně i velký sucha, to je dvojí s. j. m. Jedná se vlastně o jeden klimatickej jev. ■ **S** to souvisí, to jsou stránky protichůdné téhož

To je (jen) jedna strana mince.
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému v posuzování, hodnocení možností, aspektů podniku, plánu, problému ap. a upozorňující na jeden v kontrastu k jiným, opačným ap.:) to je ta výhoda celé věci; to je ale jen jeden, ten pozitivní z více aspektů toho všeho a takové hodnocení je jednostranné. Když bych vzal tu práci, budu mít vyšší plat. To je jedna strana mince. Naopak nevýhodou je, že budu muset dojíždět. ■ **S** to je výhoda, to je jednostranné

Koulí / hraje to na vobě / obě strany.
(Čl. informovaný vůči druhému v upozornění na třetího a jeho nespolehlivost a vypočítavost, popř. neupřímnost ap., zvl. s ohledem na dva konkurenty, soupeře, skupiny ap. a nejasnou převahu jednoho z nich:) taktizuje a chová se obojace; snaží se zavděčit oběma; kvůli jednomu zrazuje druhého a naopak. Karlovi se radši moc nesvěřuj s tím, že tě šéf štve! Koulí to na vobě s. ■ **S** on chová se obojace, on taktizuje

Píchá mě na straně / boku.
(Čl. vůči druhému ve stížnosti o svém nepříjemném a nejasném fyzickém pocitu na pravé n. levé spodní straně břicha, z různých důvodů:) mám, cítím ostrou bolest břicha na jedné ze stran. ■ **S** já mám bolest břicha

Vyslechni vždy i druhou stranu.
(Čl. zkušený, moudrý v radě vůči druhému, zvl. před rozsouzením, rozhodnutím o sporu dvou lidí ap.:) vlastní názor si můžeš udělat až po srovnání obou protivníků ap.; abys nebyl jednostranný, poslouchej vždy i argumenty, námitky odpůrců, protivníků! Já vím, že je ti Milada sympatičtější, ale vyslechni vždy i d. s. Třeba to je trochu jinak. ■ **S** buď spravedlivý!

Strany mizí, národ zůstává.
(Čl. zkušený a vzdělaný v připomínce vůči zvl. mladému a horlivému straníkovi a jeho sklonu hájit jedno dílčí a momentálně aktuální stanovisko ap.:) buď nestranný a mysli na dlouhodobé zájmy společnosti, národy, a ne na ty úzce partikulární!; momentální nálady a konkrétní politické preference zmizí, ale dlouhodobé zájmy společnosti zůstávají. ■ **S** buď nestranný! ♦ Původně z *Manifestu České moderny* (1895).

Fouká tam ze všech stran.
(Čl. vůči druhému v upozornění na vlastnosti místa, stavení ap. a jeho vhodnosti k obývání, noclehu ap.:) fouká tam hodně vítr a je tam nepříjemně; je to celé zchátralé, děravé a fouká tam n. je tam průvan. ■ **S** je tam vítr, je tam průvan

To nechme stranou! n. **Nechme stranou to, jestli / zda / …**
(Čl. vůči druhému, druhým v diskuzi, sporu ap. při posuzování složitého problému, situace ap. o jednom aspektu:) tím se teď nezabývejme a abstrahujme od toho!; od toho na chvíli odhlédni n. to nerespektuj!; neuvažujme prozatím o tom, jestli … ! Nechme stranou, kolik to bude stát, mě teď zajímá, jestli se tam opravdu chcete nastěhovat. ■ **S** odhlédni od toho!

Co tu (ještě / ještě) strašíš?
(Čl. překvapeně n. rozladěně vůči blízkému druhému, často dítěti, v reakci na jeho neočekávané zastižení, nežádoucí přítomnost na místě, pracovišti ap., zvl. v neobvyklou dobu:) proč jsi ještě tady n. co tady děláš a proč jsi už neodešel? Honzíku, co tu ještě s.? Máš už dávno spát. ■ **S** proč je tady?

To je strašný!
(Čl. šokovaný vůči blízkému druhému n. kolegovi soucitně o tragédii, neštěstí, katastrofě, hromadné smrti ap. n. nelibě a s odporem o esteticky nepovedeném díle, aranžmá ap., zvl. filmu, obraze, hudbě ap.:) **1.** *to je otřesné a velmi smutné; to je velmi kruté, nespravedlivé a já cítím soucit;* **2.** *to je ošklivé a odporné; to se mi vůbec nelíbí, je to kýč.* **1.** Viděls ty zprávy vo zemětřesení v Turecku? To je s.! **2.** Jak si takovej hnus může někdo pověsit na zeď? No, to je s.! ■ **S** to nelíbí se mi, to je strašné, to je smutné, to je odporné

Nepřejte si mě poznat z té horší stránky, já vás přinutím až k pláči!
(Čl. rozčileně a ve výhrůžce, často pouze žertovné, vůči druhým, zvl. nedisciplinovaným podřízeným, zvl. v reakci na jejich neposlouchání příkazu ap.:) pokud se budete dál chovat takto nepatřičně, budu na vás velmi zlý; já vás varuju a příště už vás potrestám! Tak vy ste si tu ještě pořád neuklidili! Nepřejte si mě, vy bando jedna, poznat z tý h. s., já vás p. až k p.! ■ **S** já potrestám tě ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923), výrok poručíka Duba, není ale přesný citát; též v podobě *Ty mě znáš*

z té dobré stránky, ale až mě poznáš z té špatné stránky, já tě přinutím až k pláči ap.

To není (zrovna) jeho silná stránka.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o třetím a jeho momentální činnosti n. posuzování schopností pro ni ap., v kontrastu k jiným stránkám, často též jako eufemistický odsudek:) tohle neumí, neovládá příliš dobře; to není jeho přednost a tím nijak nevyniká; jeho schopnosti nejsou v tomto ohledu příliš dobré. ■ **S** to není přednost jeho, on neumí to ♦ Řidčeji i v kladném tvaru.

Jestli vede někoho policejní strážník, je to těžký moment v životě lidským.
(Čl. vzdělaný žertovně, sarkasticky vůči druhému v komentáři ke svému nucenému doprovodu, popř. hlídce, eskortě ap.:) hlídaný n. střežený člověk je v obtížné situaci, a tu je třeba posuzovat vážně. ■ **S** to je obtížné, to je vážné ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923).

To si strč, víš kam!
(Čl. rozzlobeně, odmítavě a neformálně, popř. mírně vulgárně vůči blízkému druhému v reakci na jeho neuspokojivou nabídku, náhradu ap., v kontrastu se skutečnou potřebou ap.:) to naprosto odmítám a od tebe nechci; to pro mě nemá vůbec žádnou cenu a uráží mě to od tebe. ■ **S** já odmítám to, já nechci to

Strejček Nimra koupil šimla …
(Čl. posměšně vůči blízkému druhému, zvl. v reakci na jeho neuspokojivou n. bezvýslednou a zbytečně se komplikující, příliš pomalou práci ap., v kontrastu k potřebě a očekávání:) pracuješ, děláš to moc pomalu a příliš se zabýváš každým detailem; ta tvoje práce nemá takto velkou cenu. ■ **S** ty děláš to pomalu ♦ Lidová píseň; srov. hříčku se slovesem *nimrat se v něčem.*

Pamatuj na strejčka Příhodu!
(Čl. zvl. starší v radě vůči druhému a jeho činnosti, někdy v kontrastu k jeho přílišnému riskování ap.:) jednej opatrně, přemýšlej taky o možném riziku a buď na něj připravený!; udělej si rezervu, zálohu n. si vytvoř možnost, jak řešit nenadálé a nepředvídané situace! ■ **S** jednej prozíravě!, buď opatrný!, šetři!

Něco se strhne.
(Čl. zkušený v komentáři, předpovědi vůči druhému v reakci na zvláštní, napjaté chování lidí okolo a náznaky prudké změny situace n. v reakci na rostoucí napětí v přírodě a možnou změnu počasí ap.:) **1.** *očekávám prudkou hádku, divokou scénu n. zvrat; blíží se konflikt, střetnutí, výbuch emocí ap.;* **2.** *přijde, blíží se bouřka, prudký vítr.* ■ **S** bude tam bouřka, konflikt začne, oni hádají se

Jeden / člověk aby ho do všeho strkal.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší rozzlobeně v komentáři, stížnosti o líném, bojácném n. neiniciativním, pasivním třetím, často dítěti, a jeho vztahu k možné n. nabízené činnosti, aktivitě, zábavě ap.:) vždycky ho musím k takové věci donutit, sám nezačne nikdy nic; je nesamostatný a všechno mu musím zařídit, připravit, vyjednat já. Kdybych tu nebyla, tak stráví celej život u televize. Jeden aby ho do všeho s. Dyť v tý soutěži nakonec vyhrál! ■ **S** on je pasivní Kam ho ráno postavíš, tam ho večer najdeš.
Ⓐ (You have to nudge him into everything.) Ⓝ Dem muss man immer alles sagen. Ⓕ Il faut toujours le pousser / le stimuler / être derrière lui. Ⓡ Его нужно всё время подстёгивать / подталкивать / теребить.

Strká / strkaj / hází / házej / háže / házou° to jeden na druhýho / druhého.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky a nesouhlasně o třetím a čtvrtém a jejich sporu o podílu na zavinění neštěstí, škody ap. n. o jejich nepříjemném úkolu, povinnosti, zvl. s ohledem na nejasné kompetence, pravidla ap.:) **1.** *obviňují se navzájem a nikdo svou vinu nechce uznat; jeden svaluje vinu na druhého a naopak;* **2.** *nechtějí to udělat a ten úkol si navzájem předávají pod různými záminkami; vyhýbají se tomu a každý tím úkolem vždy pověří někoho dalšího.* **1.** No, já nevím, jestli to vokno rozbil Mirek nebo Libor. Hází to j. na d. **2.** Chodbu už nevytírali měsíc. Strká to j. na d. … To je holt život v paneláku. ■ **S** oni obviňují se navzájem, oni svalují úkol navzájem
Ⓐ 1. They keep blaming each other., 2. They keep passing the buck. Ⓝ Einer schiebt es auf den anderen / dem anderen in die Schuhe. Ⓕ Ils se renvoient la balle. Ⓡ Они (всё) валят друг на друга.

Už fouká ze strnišť / strniště.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o trvalé změně počasí a přechodu roční doby:) je větrno a nastává podzim; přichází už chladnější počasí. ■ **S** podzim začal, je tam vítr

Zasaď strom, postav dům a zploď syna.
(Čl. moudrý v poučení zvl. vůči mladšímu druhému o základních věcech, cílech a smyslu lidského života ap.:) správný muž by měl ve svém životě pra-

covat a tvořit, tj. především by měl zasadit aspoň jeden strom, postavit dům a mít syna. Nikdy mi nic nevyšlo, a přitom sem chtěl žít takovej ten normální život. Znáš to: Z. s., p. dům a zploď syna. ■ **S** buď tvořivý!, žij podle zásad a buď pracovitý! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Jeden strom nedělá háj.
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému ve varování před přehnaným závěrem, přílišným zobecněním a předčasným pocitem úspěchu ap.:) podle jediného příznaku, případu ap., jakkoliv typického, se nelze ještě domnívat, že daná věc, jev už nastaly; od jediného projevu je k jevu, věci samotné ještě daleko. ■ **S** část má k celku daleko, nezobecňuj příliš!, nejásej předčasně! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Žádnej / žádný strom neroste do nebe.
(kol – neutr) **0** neměnné ⍁ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. moudrý v kritickém komentáři vůči druhému o třetím, často momentálně mocném a expanzivním, a jeho přílišné domýšlivosti, vypínavosti ap., zvl. na pozadí odlišné obecné zkušenosti:) lidské možnosti a schopnosti nejsou neomezené a každý to dřív nebo později sám pozná; každý má jen omezené možnosti, a proto nebuď pyšný! Ty si teď myslíš, že si nejlepší ze všech, ale pamatuj si, že žádnej s. n. do nebe. ■ **S** čl. má možnosti omezené Všechno má své meze. ♦ Přísloví.
Ⓐ Nothing lasts forever. Ⓝ Kein Baum wächst in den Himmel. Ⓕ ! Il ne faut pas se prendre pour le nombril du monde., ! Il ne faut pas péter plus haut que son cul / derrière. Ⓡ Нельзя объять необъятное.

Jaký / jakej strom, takové / takový ovoce.
(Čl. zkušený v kritickém n. pochvalném komentáři vůči druhému o třetím a jeho chování, jednání v souvislosti s jeho výchovou a rodiči ap.:) děti mívají stejnou povahu, vlastnosti jako jejich rodiče a taky se chovají jim podobně. Ty sousedovic děti sou ale hrozný. Ani nepozdravěj. No, j. strom, t. o. ■ **S** rodiče poznamenávají děti, dítě učí se zlozvyky rodičů ♦ Přísloví (Čelakovský).

Špatný strom špatné ovoce plodí.
(Čl. moudrý v poučení a vysvětlení vůči zvl. mladšímu druhému, zvl. v reakci na třetího a jeho nepřijatelné chování, jednání ap.:) děti své špatné vlastnosti často přebírají od rodičů, a neliší se tedy od nich. ■ **S** rodiče poznamenávají děti, dítě učí se zlozvyky rodičů ♦ Přísloví, srov. lat. *Mala gallina malum ovum*, tj. *špatná slepice špatné vejce (snáší)*, Walther 14 299, srov. i Čelakovský *Jaký strom, takové ovoce.*

Zasadíš strom a plody budou sklízet tvoje děti.
(Čl. zkušený zvl. v radě vůči mladšímu druhému, obv. proti jeho snaze o rychlý účinek, efekt činnosti, snahy ap.:) některé činnosti přinášejí plody až pozdě, pro budoucí generace, a proto nepřemýšlej tak krátkozrace! ■ **S** pracuj pro budoucnost!

Kdyby rostly na stromě ryby, nemusely by bejt v rybníce.
(Čl. zkušený v odmítavé a posměšné reakci na druhého a jeho nerealistickou úvahu, přání jak zlepšit situaci, dosáhnout cíle ap.:) to, co říkáš n. chceš, není možné a nijak by ti to stejně nepomohlo; je zbytečné n. nesmyslné takto uvažovat, to nepomůže. ■ **S** to není možné, to nepomůže ♦ Přísloví.

Strom neklesá na první úder.
(Čl. moudrý v komentáři vůči druhému, zvl. s ohledem na jeho obavu o odolnost, trvanlivost, výdrž třetího, popř. pevné osvědčené instituce, svazku, konstrukce ap. n. na jeho snahu ho, to ohrozit ap.:) takový člověk n. věc jsou velmi odolné, vydrží hodně a jediný útok ho, to ještě vážně neohrozí, nezničí ap. ■ **S** čl. odolný vydrží útok jeden ♦ Přísloví (Čelakovský, který má ale *s. nepadá na první ránu*), srov. i lat. *Non uno ictu quercus cadit*, tj. *dub nepadne jednou ranou*, Walther 18 658, srov. ještě Čelakovský *Jednou ranou dub nepadne.*

Strom života se zelená.
(Čl. moudrý, zkušený a milující život vůči druhému v důrazu na hodnoty a příjemné stránky života mezi lidmi, zvl. v kontrastu k jeho přílišnému teoretizování ap.:) život je krásný a příjemný a nabízí mnohé radosti, a proto ho užívej! ■ **S** užívej života! ♦ J. W. Goethe (1749–1832), *Faust* (1. díl 1808, 2. díl 1832), scéna s žáky, srov. zde předchozí část *Grau, teurer Freund, ist alle Theorie.*

Kam strom ohýbáš, tam roste.
(Čl. zkušený, moudrý v komentáři zvl. kriticky vůči druhému a jeho vztahu ke třetímu, obv. vlastnímu dítěti, a s ohledem na důležitost výchovy ap.:) zvl. mladý člověk se vyvíjí a orientuje podle toho, jak na něj působí rodiče, druzí; člověk je takový, jakým ho vychováme, tj. dobrý nebo špatný. Jeho syn už je taky podruhý rozvedenej. Jo, kam strom o., tam r. ■ **S** čl. je ovlivněný rodiči, čl. je ovlivněný společností svou ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. též zde *Mladý strom se musí ohýbat.*

Pro stromy nevidí les.
(Čl. zkušený v kritickém, popř. opovržlivém komentáři vůči druhému o třetím a jeho jednostranné

zaujatosti, často kritické, detailem, jedním jevem v celém komplexu celku ap.:) soustřeďuje se jen na jedno a nesmyslně to povyšuje nad význam celku; ve své jednostranné kritice n. zaujetí pro tohle si neuvědomuje ani nedoceňuje primární význam celku. ■ **S** on je jednostranný, on je zaujatý ♦ Přísloví (Čelakovský).

Stromek / proutek se musí / má vohejbat, dokud je mladej / mladý. n. **Mladý strom se musí ohýbat.**

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6

(Čl. zkušený ve výčitce n. radě vůči druhému a jeho postoji k jeho dítěti, potomkovi, zvl. s ohledem na důslednost a přísnost ap.:) jen mladý člověk se dá a musí vychovávat, a to příklady i tresty; člověka je možné vychovat, formovat pouze v dětství, dospělého člověka převychovat už obvykle nejde. Za takovou lumpárnu bys ho měl pořádně potrestat. S. se musí o., dokud je m. ■ **S** čl. je ovlivněný rodiči, čl. mladý potřebuje výchovu Kam strom ohýbáš, tam roste. ♦ Přísloví (Čelakovský, kde jinak, srov. *S., který se z mladu shýbá, bývá přímý*), též lat. *Corrige, dum tener est, puerum nec parcito virgae, dum tener est ramus, flectitur obsequio*, tj. *napravuj syna, dokud je mladý, a nešetři metlu, dokud je výhonek tenký, ohne se poslušně snáz*, Walther 3545.

Ⓐ A tree must be bent while it is young., Thraw the wand while it is green. Ⓝ Bieg das Bäumchen, solange es jung ist. Ⓕ (L'éducation se fait (quand on est) jeune.), (Il faut les dresser / éduquer jeunes.) Ⓡ Учить (ребёнка) надо, пока он лежит поперёк лавки.

To je, jako když plivne do Stromovky.

(Čl. nespokojeně, pohrdlivě vůči druhému o nabízeném n. dostupném množství jídla, pití, žádoucí n. potřebné látky, hmoty ap.:) to je nepříjemně n. směšně málo a nestačí to. ■ **S** to je málo, to nestačí

Malé strpení! n. **Měj (se mnou) strpení!** n. **Okamžik strpení!**

(Čl., zvl. nezkušený, nový, n. často úředník ap. vůči druhému, zákazníkovi ap. ve zdvořilé reakci na jeho žádost, snahu o objednávku ap., zvl. s ohledem na netrpělivost prvního a kvůli zaneprázdněnosti n. nezkušenosti druhého ap.:) počkej, prosím, chvíli, hned se k tobě vrátím!; dej, věnuj mi trochu času (a udělám to); buď (ke mně), prosím, trpělivý, mírný, shovívavý! Měj s ním s.! Von není hloupej, jen mu všechno trochu dýl trvá. ■ **S** počkej!, buď trpělivý!

Stručnost je duší vtipu.

(Čl. zkušený vůči druhému v poučení a varování o zásadách řečnického umění a formulace myšlenek ap.:) buď stručný a vyhýbej se rozvláčnosti!; stručnost a pregnantnost, hutnost ve vyjadřování i u vtipu jsou působivé. Ty to vždycky tak natáhneš, dyť je to nuda. S. je duší vtipu, to nevíš? ■ **S** buď stručný! ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, II 2,90* (1601).

Kdo v zlaté struny zahrát zná, jej ctěte víc než sebe.

(Čl. vzdělaný a humanisticky orientovaný v připomínce, radě n. výzvě vůči druhým, zvl. v kontrastu k všednímu životu a technické orientaci ap.:) važte si svých básníků a toho, co svým dílem říkají!; básník mj. vnímá svět krásy a vyjadřuje pocity estetickým způsobem, a to je třeba oceňovat. ■ **S** važte si básníků! ♦ V. Hálek (1835–1874), *Večerní písně, LX* (1859).

Každý je strůjcem svého štěstí / osudu. *viz* Každý svého štěstí strůjce.

Hoří mu střecha nad hlavou.

(Čl. vůči druhému o třetím a jeho hrozivé situaci, krizi, zvl. ve smyslu ohroženého postavení, majetku ap.:) je v nebezpečné situaci, kritickém ohrožení. ■ **S** on je v situaci nebezpečné

Vodnesli by mu střechu nad hlavou.

(Čl. posměšně vůči druhému o třetím a jeho bezstarostnosti ap.:) spí tvrdě a nevnímá n. nestará se, co se kolem něj děje, ani o svůj majetek; svůj majetek nijak nezabezpečil, chová se lehkovážně a nevšímá si jeho případného ohrožení. ■ **S** on spí tvrdě, on chová se bezstarostně

Je to pod střechou.

(Čl. spokojeně, s ulehčením vůči druhému, zvl. o ovoci, zelenině, obilí, seně ap., popř. o jiném ohroženém n. dosud nejistém faktoru, pomoci třetího, investici ap.:) je to už sklizené, bezpečně uskladněné a chráněné před nepříznivým počasím; už je to zabezpečené, zajištěné a není nutné se obávat nejistoty. Tak teď už může přijít bouřka i s kroupama. Je to pod s. ■ **S** to je zabezpečené

Zasáhla ho Amorova / Kupidova střela. n. **Zasáhl ho Amorův šíp.**

(Čl. vzdělaný ve vzletném komentáři vůči druhému o třetím a jeho chování, projevu ap.:) zamiloval se a touží po někom; zamiloval se a chová se typicky. ■ **S** on je zamilovaný

Jako když do nich střelí. n. **…, jako když do nich střelí.**

(Čl. vůči druhému o skupině třetích, partě dětí,

hejnu ptáků, stádu zvěře ap. v reakci na prudký podnět, zvuk, často proti snaze čtvrtého je pochytat ap.:) lekli se (a rozutekli se, rozběhli se každý jinam); prudce sebou trhli a hned zmizeli do různých směrů. Když vyběhl prodavač ven a začal kvůli tomu rozbitýmu voknu nadávat, jako když do nich s., Do kluků j. když s., hned se zdekovali. ■ **S** oni rozutekli se

Střepy přinášejí / znamenají štěstí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. poukazem na pověru a v útěše vůči blízkému druhému a jeho smutku, lítosti kvůli rozbitému cennému, oblíbenému kusu nádobí n. oknu ap.:) když rozbiješ něco na střepy, bude se ti dobře dařit a potká tě štěstí; když už máš teď smůlu, jistě budeš mít jindy zase v jiném štěstí. A: Ježíšmarjá, to byla památeční váza! – B: Nebreč, s. p. štěstí, koupím ti novou. ■ **S** ty budeš mít štěstí Pánbůh ho má rád., Osud mu byl příznivý.
Ⓐ It's a sign of good luck. Ⓕ Le verre brisé / cassé porte bonheur! Ⓡ Посуда бьётся к счастью.

Každý ví, kde ho střevíc tlačí. *viz* Každej ví, kde ho bota tlačí.

Není hoden, aby jí střevíc zavázal.
(Čl. vzletně vůči druhému v hodnocení nepoměru mezi třetím a čtvrtým, zvl. mezi mužem a ženou, partnery ap., obv. z hlediska morálního n. urozenosti, vznešenosti, popř. i majetku ap., obv. ve feudálních vztazích, pohádkách ap.:) ona je proti němu vznešená; on nemá tak dobré postavení a pověst jako ona a je na mnohem nižší úrovni; nehodí se k ní a neměl by se ani snažit se jí přiblížit. ■ **S** ona je vznešená

To je (ale) střevo!
(Čl. pohrdavě vůči druhému o třetím, obv. mladším, zvl. v reakci na jeho podivné pohyby, způsob práce n. vyjadřování, obv. poté co něco zkazil ap.:) je krajně nešikovný, je tím směšný a budí nevoli, zlost; působí trapně. To je ale s.! Ten se už ani nedokáže najíst, aniž by se pobryndal. ■ **S** ty jsi nešika

Že ti jednu střihnu!
(Čl., často rodič nebo vychovatel ve varování vůči druhému, zvl. dítěti, v reakci na jeho nevhodné a provokativní, drzé chování, popř. řeč ap. a ve snaze ho zarazit:) pokud nepřestaneš, nezměníš své chování, dostaneš pohlavek. Copaks nerozumněl? Nevyplazuj na strejdu pořád jazyk! Že ti jednu s.! ■ **S** já potrestám tě

Mluviti stříbro, mlčeti zlato.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený ve varování vůči upovídanému druhému, zvl. s ohledem na potřebu zachovat diskrétnost, tajemství ap.:) mlč a nemluv (o tom), jsi moc upovídaný!; mluv co nejméně a snaž se zachovat to tajemství!; je dobré, když dokážeme mluvit, ale mnohem lepší je, když dokážeme mlčet. Nejseš ty nějak moc upovídanej? Víš, že se říká m. s., m. zlato. ■ **S** nemluv o tom!, mlč! Drž jazyk za zuby! ♦ Staré přísloví (Čelakovský), ve více jazycích.
Ⓐ (Speech is silver(n)) silence is golden. Ⓝ Reden ist Silber, Schweigen Gold. Ⓕ La parole est d'argent, le silence est d'or. Ⓡ Слово — серебро, молчание — золото.

Střídavě oblačno.
(Čl. vůči druhému v popisu n. odpovědi na otázku typu „Jak se máš, jaká je situace ?" zvl. ve vztahu lidí, v postupu práce a vývoje situace ap.:) kolísá to, často se to mění; proměňuje se to od lepšího k horšímu a naopak; chvilkami je to dobré a chvilkami horší. A: Tak jak se ti daří jako novomanželce? – B: No, s. oblačno. ■ **S** to mění se, to kolísá

Střídmost v jídle, střídmost v pití prodlužuje živobytí.
(Čl. zkušený v doporučení vůči druhému, často proti jeho snaze, sklonu jíst n. pít hodně ap.:) jez a pij střídmě, uměřeně!; kdo se nepřejídá a nepije hodně alkoholu, nebývá tolik nemocný a dožívá se vyššího věku. A: Ty si nedáš dort? Je moc dobrej! – B: Ne. S. v jídle, s. v pití prodlužuje ž., znáš to. ■ **S** buď střídmý! ♦ Přísloví, srov. lat. *Modicus cibi: medicus sibi*, tj. *střídmý v jídle, sám sobě lékařem*, Walther 14 998.

Kam střídmost nechodí, tam chodí lékař.
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému, zvl. v reakci na jeho zdravotní potíže a způsob života ap.:) když neumíš žít střídmě, tak jsi nemocný; nechceš-li být nemocný, žij umírněně a buď střídmý v pití, jídle ap.! ■ **S** buď střídmý! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Tři sta třicet tři stříbrných stříkaček stříkalo přes tři sta třicet tři stříbrných střech.
(Čl. hravě, žertovně ve výzvě vůči druhému, často dítěti, k opakování n. sám po jeho výzvě, zvl. aby dokázal plynule a bezchybně vyslovit jazykolam:) zkusím to vyslovit; vyslov to po mně! ■ **S** my hrajeme si tak

… ani kdyby vedle něj střídleli. *viz* Neprobudili by ho, ani kdyby vedle něj stříleli.

Je to takovej střízlík.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho tělesné konstituce a síly ap.:) má drobnou, malou a štíhlou postavu (ale není slabý). Milan že tě přepral? Dyť je to takovej s.! Že ty ses moc nebránil! ■ **S** on je malý

Studem by se do země propadl. n. **Div se studem nepropadnul.** *viz* Div se hanbou nepropad.

Polil ho stud.
(Čl. v popisu vůči druhému o třetím a jeho reakci na zveřejněnou kompromitující informaci, ponižující jednání čtvrtého n. takovou situaci ap., často v doprovodu zrudnutí obličeje:) velmi se zastyděl a cítil se zahanbeně, trapně; pocítil velký stud a rozpaky. Polil mě stud, když paní učitelka před všemi ostatními rodiči četla tvoje známky. ■ **S** on se stydí se

Moh / mohl sem / jsem se studem propadnout. n. **Div sem / jsem se studem nepropadnul.** *viz* Moh sem se (studem) propadnout.

Stud ztratíš jen jednou.
(Čl. moudrý obv. ve varování vůči mladšímu druhému zvl. před nežádoucí a nemorální činností, jakkoliv přitažlivou n. výhodnou ap., s důrazem na stud jako signál takové činnosti na začátku:) začneš-li jednat nečestně, zvykneš si na to a pak si už ani neuvědomíš, že to nemáš dělat; nedělej, co je nečestné a za co by ses styděl! ■ **S** nejednej nečestně! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Co je do studánky, když v ní voda není.
(Čl. moudrý v poučení zvl. vůči mladšímu druhému a jeho sklonu obdivovat, vyzdvihovat efektní povrchnost u třetího ap.:) člověk bez osobnosti a charakteru není dobrý a hodný obdivu; nevěř povrchnímu vzhledu bez obsahu! ■ **S** čl. efektního vzhledu pouze je bezcenný, nevěř dojmu vnějšímu! ♦ Přísloví (Bitt-Schin), někdy v rozšířené podobě … *co je do panenky, když poctivá není.*

Noste na stůl!
(Čl. obv. rozpustile, rozjařeně a vzletně ve zvolání zvl. vůči personálu restaurace, hosteskám, hospodyni, manželce ap., s odkazem na pův. majestátní gesto, příkaz panovníka ap., často o větším množství a pestrosti jídel při hostině:) přineste jídlo, jídla na stůl a obsluhujte hosty, hosta! Dneska mám pořádný hlad. N. na stůl! ■ **S** přines jídlo!

Stoly se (jen) prohýbaly. n. **Stoly se pod jídlem a pitím jen prohýbaly.**
(Čl. vůči druhému v popisu blahobytné, velké hostiny, např. svatební, často v pohádkách při líčení tabule královského dvora:) na stolech bylo velké množství rozmanitého jídla a pití; byl tam nadbytek dobrého jídla a pití. Tři dny a tři noci se hodovalo. S. se pod jídlem a pitím jen p. ■ **S** to byla hostina velká

Jsou / sou pro sebe stvořeni / stvořený.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři zvl. o známém mladém muži a ženě a jejich milostném vztahu a možném soužití, zvl. brzo po jejich seznámení:) milují se navzájem, vycházejí spolu dobře a tvoří velmi přesvědčivou dvojici. ■ **S** oni jsou předurčeni sobě, oni milují se

Je° to pro něj° jako stvořený / stvořené.
(kol; pochv) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) **Komp** být pro někoho / něco jako stvořený
(Čl. zkušený vůči druhému o věci, místu, roli, postavení ap. ve vztahu ke třetímu a jeho potřebám n. schopnostem ap., popř. i k jiné věci ap.:) velmi se to k němu hodí, splňuje to všechny jeho požadavky a přání; ideálně mu to vyhovuje, tj. jeho mírám, parametrům. V práci je spokojenej, to místo je pro něj jako s. ■ **S** to hodí se, to je vhodné Tak to má bejt., Jako když to najde.
Ⓐ It's made for him., It's just cut out for him., It suits him to a T. Ⓝ Das ist für ihn wie geschaffen. Ⓕ C'est fait pour lui., ! Ça lui va comme un gant. Ⓡ Это просто для него создано.

Styď se! n. **Že se nestydíš!** n. **Měl by ses stydět!**
(Čl. vůči blízkému druhému, často dítěti, ve výčitce a napomenutí, zvl. v reakci na jeho společensky neslušné, nevhodné chování n. podlý, nečestný čin, výrok ap.:) to se mezi slušnými lidmi nedělá a měl bys toho litovat a přestat to dělat; měl by ses cítit zahanbený a litovat toho. Tak velkej kluk a eště si cucá palec. Že se n.! ■ **S** styď se!

Špatné styky kazí dobré mravy.
(Čl. moudrý a dbalý konvence v radě vůči mladšímu druhému a volbě jeho společnosti ap.:) stýkej se jen s lidmi dobrými, nechceš-li od těch špatných pochytit špatné návyky a zkazit si svou dobrou pověst!; člověk se snadno přiučí špatnostem od nevhodných lidí, stýká-li se s nimi. ■ **S** stýkej se s dobrými raději! ♦ Z lat. *Bonos corrumpunt mores congressus mali*, Q. S. Florens Tertullianus (asi 160–220), *Manželce, 1,8*; Čelakovský mluví podobně o příkladech.

Něco v tom stylu / na ten styl / na ten způsob.
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho dotaz a ve snaze popsat věc, událost n. svou představu porovnáním s jí podobnou ap.:) (bylo to n. má to být) něco v principu tomu podobné; něco tomu vlastnostmi,

vzhledem n. smyslem obdobné. A: Tak ty bys taky chtěla takhle velkou svatbu? – B: No, něco v tom stylu. ■ **S** to je podobné

To není jeho styl / v jeho stylu.
(Čl. zkušený vůči druhému o známém třetím a proti domněnce, tvrzení, že je iniciátorem akce, autorem nevhodné myšlenky, spolupachatelem ap.:) tak on nepostupuje, nejedná, to není způsob jeho uvažování ani práce; to není v okruhu jeho zájmů, on jedná, chová se jinak. Nemyslím si, že by na tebe Jiří šéfovi žaloval. To není jeho styl. ■ **S** on nepracuje tak, on nedělá to

Suae quisque fortunae faber. *viz* Každý svého štěstí strůjce.

Prázdnej / prázdný sud nejvíc zvučí / duní / se ozývá.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě n. posměšně o třetím a jeho nápadném, sebejistém chování ve skupině, společnosti ve snaze zdůraznit svou důležitost a zásluhy ap.:) nejvíce, nejčastěji mluví n. radí ten nejhloupější; nejvíce se připomíná, vychvaluje ten, kdo žádné přednosti nemá. Nejvíc připomínek má zase Jirsák, jako dycky. P. sud nejvíc duní, že? ■ **S** hlupák upozorňuje na sebe Neví, co mluví., Huba mu jede jak šlejfíři. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Vasa inania multum strepunt*, tj. *prázdné nádoby hodně duní*, Walther 32 919.
Ⓐ Empty vessels make the most noise. Ⓝ Hemmung, Blähung, aber keine Ahnung. Ⓕ ! Il n'a pas inventé la poudre / l'eau chaude / le fil à couper le beurre., ! Il en a une dose / couche. Ⓡ Пустая бочка звучит громче всех.

Táhne to z tebe jak ze sudu.
(Čl. s odporem, vyčítavě vůči opilému druhému, zvl. po návratu z hospody, večírku ap.:) je z tebe, tvého dechu nepříjemně cítit alkohol (a další nepříjemné věci); páchneš po alkoholu. Zase přišel až po půlnoci a táhlo to z něj jako ze sudu. ■ **S** ty páchneš alkoholem, on je opilý

Je to v suchu.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v ujištění o dosud nejisté možnosti a výsledku jejího zařizování, maskování, upevnění, stabilizace ap.:) je to zajištěné, zabezpečené, a tedy jisté; je to v bezpečí a nemusíme se o to starat n. obávat. Volal sem tam a je to v s. Slíbili nám, že budeme jejich výhradními dovozci. ■ **S** to je zabezpečené Je to pod střechou., Jsme za vodou.

Ⓐ It's / we're home and dry., It's in the bag., It's all over bar the shouting. Ⓝ (Das hätten wir.) Ⓕ ! L'affaire est dans le sac. Ⓡ Дело в шляпе.

Uhodilo sucho. n. **Uhodila sucha.**
(Čl. znepokojeně vůči druhému o nepříznivé změně počasí, zvl. v létě a z hlediska jejích důsledků pro zemědělství ap.:) nastalo nepříjemně suché období, neprší; je velmi suché (a horké) počasí. Letos u. hrozný sucho. Jestli bude trvat dlouho, přijdeme o všechnu úrodu. ■ **S** je sucho

Na tvrdej / tvrdý suk tvrdej / tvrdý klín.
(Čl. moudrý, zkušený v připomínce vůči druhému, zvl. v reakci na třetího a jeho jednání nerespektující dosavadní mírné domluvy a slušné zacházení, napomínání kvůli nežádoucí činnosti, formě chování ap., též o úřadu, firmě ap.:) když někdo sám nejedná slušně a nechce se polepšit, nelze s ním jednat slušně a je třeba použít tvrdý přístup; na člověka surového, bezohledného je třeba být také surový, bezohledný a nekompromisní. Už třikrát sem ti říkal, že si máš uklidit. Když na to neslyšíš, pak platí na t. suk t. klín. Du si pro řemen. ■ **S** jednej tvrdě a narazíš na reakci tvrdou! ♦ Přísloví (Čelakovský, kde poněkud jinak).

Sukně se jí (už) krátí.
(Čl. v komentáři vůči druhému o ženě a jejím měnícím se vzhledu, zvl. rostoucím břichu:) je těhotná a začíná se to projevovat na dopředu víc vystupující sukni. ■ **S** ona je těhotná

Žádná sukně před ním nevobstojí. *viz* Žádná ženská před ním neobstojí.

Ten nosí doma sukni. n. **Nosí doma sukni.**
(Čl. v posměšném komentáři vůči druhému o třetím a jeho postavení v rodině ap.:) je poslušný a ovládaný doma svou ženou; je pod nadvládou své manželky. ■ **S** on je ovládaný manželkou

Votočí / otočí / vohlídne / ohlídne se za každou sukní.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, muži a jeho vztahu k ženám ap., též jako projev jeho nestálosti:) stále a příliš ho přitahují různé ženy (a snaží se jim přiblížit, popř. dvořit). Stydím se s ním chodit po ulici. Votočí se za každou s. ■ **S** ženy přitahují ho

Dvojí sukno nejvíc táhne.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému, zvl. o reakci třetího, zvl. ženy a obecně vztahu mladých žen k vojákům ap.:) voják v uniformě se zdá ženám zvlášť přitažlivý a elegantní; voják a jeho uniforma tradičně přitahují, lákají, zvl. ženy. ■ **S** uniforma je přitažlivá

Sum qui sum. *viz* Jsem, jaký jsem.

Summum ius, summa iniuria.
(Čl. moudrý a vzdělaný kriticky vůči druhému a proti jeho sklonu bezpodmínečně, slepě respektovat zákony ap., s poukazem na jejich nedokonalost:) i nejlepší zákon, je-li vykládaný tupě, doslovně a slepě do krajnosti, může vést k absurdnímu odsouzení a škodě pro člověka. ■ **S** zákon může být nespravedlivý ♦ Lat. *nejvyšší právo (je) největší bezpráví*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O povinnostech, 1,10,33*.

Sunt certi denique fines.
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému, zvl. ve snaze přibrzdit jeho horlivost, zápal ap. a v připomenutí obecných zvyklostí jednání ap.:) každé jednání má své obvyklé, zvykové způsoby i hranice, a ty se nemají překračovat; je třeba nepřekračovat obvyklou míru; mírni se, kroť se a nezacházej do extrému! ■ **S** je třeba nepřekročit míru ♦ Lat. *jsou přece jisté meze*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Satiry, 1,1,106*.

Super omnia vincit veritas.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, zvl. v připomínce hlavní zásady etiky a lidského postoje ap., též s odkazem na J. Husa:) v životě je nejdůležitější pravda a té je třeba dát přednost před všemi dalšími ohledy, jakkoliv důležitými; řiď se pravdou! ■ **S** pravda je nejdůležitější ♦ Lat. *Nade vším vítězí pravda*, J. Hus to napsal jako své heslo r. 1412 Křišťanovi, to pak podle bible, srov. i přísloví *Pravda vítězí*.

Superflua non nocent.
(Čl. vzdělaný a moudrý v připomínce vůči druhému, zvl. jeho snaze o očištění věci, strohost formulace ap., v kontrastu s podstatou:) je-li něco nepodstatného navíc, neškodí to, je-li ovšem zachována podstata. ■ **S** detail přebytečný nevadí ♦ Lat. *Zbytečné neškodí*, stará právnická zásada, podle sv. Augustina (354–430), *De civitate Dei, 4,27*.

Je to taková sušinka.
(Čl. kriticky vůči druhému o třetím, zvl. muži, a jeho tělesné konstituci, obv. s ohledem na vhodnost pro těžkou fyzickou práci ap.:) je postavou hubený a slabý, popř. šlachovitý a zřejmě nepříliš silný. ■ **S** on je hubený

Suum cuique. *viz* Každému, co jeho jest.

Je mu (to) solí v očích.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho postoji k nepříjemné, nevyhovující skutečnosti, události, postoji čtvrtého ap.:) není mu to vůbec příjemné a velmi mu to vadí; irituje ho to a těžko to snáší. ■ **S** to irituje mě, to je nepříjemné

Sůl nad zlato.
(Čl. moudrý v poučení vůči druhému o významu soli pro jídlo, zvl. ve stejnojmenné pohádce, řídce obecněji o potřebné věci ap.:) sůl je velmi důležitá, cenná, nepostradatelná; to je velmi důležité. ■ **S** to je důležité, sůl je potřebná ♦ Přísloví, srov. už lat. *Sale nihil utilius*, tj. *nic není prospěšnější než sůl*, Walther 27 438.

Je° to / toho třeba jako sůl / soli.
(kol; důraz) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) **Komp** je toho třeba jako soli
(Čl. zkušený vůči druhému o významu dalšího užitečného, nápravného vlivu, změny, kroku, faktoru ap., popř. čtvrtého pro zlepšení situace, zdar plánu, akce, chování ap.:) to je velmi potřebné, nepostradatelné a velmi to zatím chybí; velmi by to tomu prospělo. Myslet i v kultuře ekonomicky, toho je t. j. soli. ■ **S** to je nutné, to je třeba udělat Je toho třeba jako chleba., Radši pozdě než nikdy.
Ⓐ It's absolutely vital. Ⓝ Das ist bitter nötig. Ⓕ ! C'est indispensable / essentiel / vital / incontournable., ! C'est une condition sine qua non. Ⓡ Это нужно как воздух.

… i kdyby na sůl nebylo.
(Čl. vůči druhému v komentáři o něm, sobě, třetím ap. a jeho, své zásadě, privilegiu, oblíbené a vyžadované činnosti v kontrastu k okolnostem ap.:) (dělá, chce to n. děláš, chceš to) … vždy, nutně a za každou cenu, i kdybys byl v největší nouzi n. tím měly utrpět jiné potřeby. Fajfku si musí každej den zapálit, i kdyby na sůl n. ■ **S** určitě, nutně, vždy

Svaly na něm / mu jen hrají. n. **Všechny svaly na něm jen hrají.**
(Čl. v obdivném komentáři vůči druhému o postavě třetího, zvl. mladého muže, cvičence, zápasníka ap.:) má krásné, svalnaté a pružné tělo připravené k pohybu, činu, výkonu; při každém pohybu se mu působivě napínají dokonale vypracované, vypěstované svaly. Podívej se na toho plavčíka! Svaly na něm jen hrají. ■ **S** on je silný, on je urostlý

Svatba v máji volá / nese na máry.
(Čl. pověrčivý vůči druhému ve varování, zvl. snad kvůli tomu, že těhotenství ženy bývalo nejvíc ohroženo v době těžké práce o žních, na slunci ap.:) nevdávej se, nežeň se v květnu, je to nebezpečné!; ti, kdo se berou v květnu, přivolávají tím smrt. A nechceš si ten termín ještě rozmyslet? S. v máji volá na máry. ■ **S** svatba v máji přivolává smrt, nevdávej se v máji! ♦ Přísloví, též *V máji jsou máry., Svatba v máji, nevěsta na máry.*

To je° (pro něj°) svatý.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o třetím a hodnotě, pravidlu, zásadě a jejím prosazování n. respektování při běžné činnosti, v životě ap.:) to je nedotknutelné, nenapadnutelné a neplatí tu žádná výjimka či námitka; to platí vždy a nesmí to nikdo zpochybnit, zlehčovat. Ty víš, jak si cení osobní svobody, a tak mu nic nevnucuj! To je pro něj s. ■ **S** on nepochybuje, to nelze zpochybňovat, to platí pro všechny To nech bejt!, To je bez diskuze.
Ⓐ It's sacrosanct to him. Ⓝ Das ist ihm heilig. Ⓕ C'est sacré pour lui. Ⓡ Это для него свято.

Nic mu° / pro něj° není° svatý / svaté.
(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný ve varování vůči druhému před třetím o možnostech jeho chování, fyzického i intelektuálního, tj. např. ve snaze o materiální zisk n. v diskuzi ap.:) nedodržuje žádná pravidla, zvláště pravidla slušného chování a jednání, a je schopný i nebezpečně člověka ohrozit; neuznává žádné pevné hodnoty, uctívané autority ap. a všechno napadne, zpochybní n. se tomu vysmívá. Vyrost z něho pěknej gauner. Nic mu není s. Včera přerazil jedný babičce ruku. ■ **S** on je nebezpečný, on nemá úctu k autoritě Nejsou s ním žádné žerty.
Ⓐ He's a right bastard! Ⓝ Ihm ist nichts heilig. Ⓕ Il n'y a rien de sacré pour lui. Ⓡ Для него нет ничего святого.

Nikdo není svatej!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. moudrý vůči druhému chápavě zvl. ve snaze utěšit ho kvůli jeho malému selhání, chybě, zvl. morálnímu poklesku, zvl. v reakci na příjemné lákání, sexuální svádění ap.:) nikdo se v životě nechová pořád vzorně a jen podle správných zásad a občas udělá nějakou chybu; každý může udělat malou chybu, selhat a je to pochopitelné a normální. Nikdo není s. Já když sem byl malej kluk, tak sem zlobil ještě daleko víc než ty. ■ **S** nikdo nechová se správně pořád Nejsem přece ze dřeva! ♦ Přísloví.
Ⓐ Nobody's perfect / an angel. Ⓝ Niemand ist heilig. Ⓕ ! Nul n'est parfait!, ! La perfection n'est pas de ce monde! Ⓡ Все мы не без греха.

Už mu nepomůžou ani všichni svatí. n. **Nepomůžou mu už ani všichni svatý.**
(Čl. vůči druhému pomstychtivě a se zadostiučiněním o provinilém, přistiženém třetím, zvl. po opakovaném přestupku, zlém činu ap., obv. v kontrastu k předchozímu úniku trestu kvůli nedostatku důkazů, přímluvě čtvrtého ap.:) z toho mu už nikdo nepomůže a tentokrát bude určitě potrestán. Tentokrát ale s podmínkou nevyvázne. Už mu, lumpovi, n. ani v. s. ■ **S** on bude potrestaný

Pro všechny svatý / svaté!
1. *(Čl. vůči druhému, zvl. mladšímu, v povzdechu a pohoršené, nesouhlasné reakci na jeho šokující, absurdní krok, chování ap.:) to mě krajně překvapuje a vůbec se mi to nelíbí; to je tedy od tebe hloupost!* **2.** *(Čl. zvl. starší ve strachu vůči zvl. silnějšímu, krutému druhému a jeho snaze, úmyslu ho potrestat, zabít ap.:) (nedělej to) velmi tě prosím, zapřísahám tě!* **1.** Pro v. s.! Co to máš na sobě? Takhle jsi šel do divadla? **2.** Pro v. s.! Neubližujte mu, prosím! ■ **S** to je hrozné, to nelíbí se mi, já nechci to

Co ty na to jako svazák?
(Čl. zvl. dříve žertem n. posměšně vůči druhému o návrhu, možnosti, řešení problému ap., obv. s odstínem zlehčování vážnosti druhého:) jaký je na to tvůj názor?; co si o tom myslíš n. jak to na tebe působí, jak se ti to líbí? Je to trochu sprostý, ale mě to přijde vtipný. Co ty na to jako s.? ■ **S** co myslíš? ♦ *Svazák* býval člen oficiální, zideologizované a jediné organizace mládeže v době socialismu (ČSM, pak SSM).

Dejte mi (s tím) (všichni) svátek!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. znechucený a rozhněvaný v odmítavém zvolání vůči druhému, zvl. v reakci na jeho opakovaný vtíravý návrh, vyptávání, upozornění n. nežádoucí upozornění:) nemluvte už o tom přede mnou nikdo!; nepřipomínejte mi to n. nepřemlouvejte mě, už mě to zlobí! Dejte mi s tím v. s.! Přece sem už řek, že žádnej mobil nechci, tak ať mě už nikdo nepřemlouvá! To, že ho pořád vnucuje blbá reklama, mě nezajímá! ■ **S** já nechci to, nedělej to! Di s tím k čertu!
Ⓐ Give it a rest, will you!, Get off my back, will you! Ⓝ Lasst mich damit in Ruhe! Ⓕ Fichez-moi la paix avec ça!, ! Ne me cassez-pas les pieds avec ça! Ⓡ Оставь меня в покое!

Není pořád svátek. *viz* Není každý den posvícení.

Šťastné a veselé svátky! n. **Šťastné a veselé!** n. **Šťastný a veselý!**
(Čl. v konvenčním přání a pozdravu vůči druhému, zvl. sousedovi, příteli ap. v době svátků, obv. Vánoc, často i jako nápis na pohlednicích ap.:) přeju

ti hezké sváteční dny a pocit štěstí a spokojenosti. Tak paní Hubáčková, š. a v. s.! A nepřiberte přes Vánoce víc, než se sluší! ■ **S** já přeju vše dobré, já zdravím tě

Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému.
(Čl. zvl. nábožensky orientovaný vůči druhému, obv. ve varování a proti jeho nespravedlivému obvinění třetího ze zločinu, zlého činu ap.:) nelži a neobviňuj druhého nespravedlivě!; nesmíš nikoho lživě obviňovat, očerňovat a svalovat na něj svou, cizí vinu. Ještě než mi řekneš, jak to bylo s tím rozbitým oknem, vzpomeň si, že n. k. s. proti b. svému, ty lumpe! ■ **S** nelži!, neobviňuj neprávem! ♦ Jedno z přikázání křesťanského *desatera*, Ex 20,16.

Tak svědomí z nás ze všech dělá baby.
(Čl. vzdělaný a obv. starší v povzdechu vůči druhému, zvl. v reakci na potřebu ostře zakročit proti nežádoucímu, ale složitému jevu ap.:) vlastní zkušenost a morální zábrany člověka často zdržují n. zastaví před rázným a potřebným krokem; člověk řídící se morálkou a svědomím se těžko odhodlává k radikálnímu řešení. ■ **S** svědomí brání v radikalismu ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, III, 1,56* (1601).

Dobré svědomí největší zboží.
(Čl. moudrý v radě zvl. vůči druhému a jeho jednání, obchodování s lidmi ap.:) jednej poctivě a s čistým svědomým a druzi ti budou věřit a vážit si toho! ■ **S** jednej poctivě! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Svědomí (mu) hlodá v duši. *viz* Hryže ho svědomí.

Trápí ho špatné svědomí. n. **Má špatné / černé svědomí.**
(Čl. informovaný vůči druhému o poctivém, čestném třetím a jeho postoji a pocitech v reakci na vlastní nemorální chování, ublížení čtvrtému, zlý, krutý čin, popř. lež ap.:) není klidný a spokojený se svým postupem, činem a lituje toho; mrzí ho vlastní chování a pociťuje morální dluh a vinu. Trápí mě š. s., že jsem tu práci neudělal pořádně a že to teď po mně bude někdo muset opravovat. ■ **S** on cítí vinu, já lituju velmi

Hnulo / probudilo se v něm svědomí.
(Čl. vůči druhému o třetím a pozitivní změně jeho chování, jednání v kontrastu k předchozímu špatnému, nemorálnímu, nepřátelskému postoji, ubližování bez lítosti ap.:) změnil svůj postoj a hodnocení a začal se chovat, jednat soucitně, laskavě a přátelsky; uvědomil si svou vinu a špatný postoj a snaží se to napravit, popř. tím žádá o odpuštění. A: Proč nám najednou posílá tolik darů? – B: Asi se v něm h. s., že nás tak zanedbával. ■ **S** on cítí vinu, on zachoval se lidsky

Hryže ho svědomí. n. **Tíží ho (špatné) svědomí.** n. **Svědomí (mu) hlodá v duši.**
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetím a jeho pocitech a postoji v reakci na vlastní špatný čin, nemorální chování, ublížení ap.:) cítí vinu a lituje, skrytě n. otevřeně, svých činů n. že někoho zklamal; žije v duševním neklidu a má nepříjemné, bolestivé pocity morálního dluhu. Doufám, že ho aspoň h. s. za to, jak nám ubližoval. ■ **S** on cítí vinu ♦ Var. *Hryže ho s.* je silnější, var. *S. hlodá v duši* je starší a řidší.

Máš° mě na svědomí!
(kol; žert) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. v žertovné kapitulaci a alibisticky vůči blízkému druhému v reakci na jeho lákavou nabídku, pobídku k dalšímu dobrému jídlu, popř. i mírný nátlak ap.:) vím, že bych už dál neměl jíst, ale je to tak dobré, a protože mě svádíš, jsi tak i zodpovědný za mé přejídání, nadváhu ap. A: Vem si ještě ten kus koláče! – B: Tak dobře, ale máš mě na s.! ■ **S** já kapituluju rád, já souhlasím Když jinak nedáte!

Ⓐ You'll have me on your conscience. Ⓝ Du hast mich auf dem Gewissen. Ⓕ (OK, mais tu l'auras sur la conscience.), (C'est toi qui l'aura voulu!) Ⓡ Это будет на твоей совести!

Nechci ti sahat do svědomí, ale …
(Čl. kriticky vůči blízkému druhému, zvl. ve snaze mu připomenout nesprávnost jeho jednání, nemorální rozhodnutí ap.:) nechci analyzovat tvé důvody, motivy pro to, ale to se mi nelíbí n. to není správné; podle mého názoru to není vhodné, správné; nechci se vměšovat, ale myslím, že to není správné. ■ **S** já nechci vměšovat se, to nelíbí se mi

Tíží ho svědomí. *viz* Hryže ho svědomí.

Zpytuj své svědomí!
(Čl. zvl. starší vůči blízkému druhému v morálním apelu a v reakci na jeho zapírání viny, odmítání přiznat se k chybě, nepřipuštění si svého nečestného, nemorálního jednání ap., které si první dobře uvědomuje:) zamysli se kriticky nad svým provinění n. snaž se rozhodnout, zda jsi jednal správně!; zvaž dobře důsledky svého činu ap. a ptej se, jestli jsi někomu neublížil n. se zachoval správně! Myslíš, že je správné takhle podrazit kamaráda? Zpytuj své s.! ■ **S** přemýšlej o vině své!, rozmysli si to!

Takovej už je světa běh.
(Čl. moudrý vůči zvl. mladšímu druhému v reakci na jeho pocit zaskočenosti, nespravedlivé ztráty v důsledku nepříjemné, tragické události ap., zvl. smrti, zrady ap.:) takové věci jsou normální součástí lidského života; tak lidé normálně žijou a jednají a je třeba se s tím smířit. A: Proč musíme umřít? – B: Takovej už je s. běh. ■ **S** to je normální, to je běžné, to je tak

Já ledasčím jsem byl v tom božím světě, a čím jsem byl, tím jsem byl rád.
(Čl. zvl. starší vůči druhému, obv. při bilanci svého života, zkušeností a výsledného pocitu :) v životě jsem měl mnoho zaměstnání, rolí, úkolů ap. a nakonec jsem s nimi byl vždy spokojený, všechny jsem dělal ochotně a s radostí. Tak konečně du do důchodu. Já l. jsem byl v tom b. s., a čím jsem byl, tím jsem byl rád. ■ **S** já dělal jsem mnohé a rád, já jsem spokojený ♦ J. Neruda (1834–1891), často ve zkrácené verzi *Vším jsem byl rád.*

Není na světě bylina, aby na něco nebyla.
(Čl. moudrý v radě a nesouhlasné reakci vůči zvl. mladšímu a ukvapenému, nezkušenému druhému a jeho odmítání třetího, neznámého jevu, věci jako zbytečné, škodlivé ap.:) každá věc, každý člověk má nějaký smysl, důvod své existence a k něčemu se může hodit, i když ho zatím neznáme; každý člověk má svou hodnotu. ■ **S** všechno má důvod svůj ♦ Přísloví.

Celý svět se mu zhroutil. n. **Svět se mu zhroutil.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho duševní integritě, vyrovnanosti a orientaci, zvl. v důsledku diskreditace jeho víry, důvěry v něco n. ztráty duševní opory v silném čtvrtém ap.:) ztratil základ pro posuzování životních otázek, je nevyrovnaný, neklidný a cítí myšlenkový chaos; cítí se životně nejistý, deprimovaný a bez opory. ■ **S** on je deprimovaný, on ztratil oporu

Celej / celý svět jí leží u nohou.
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. mladé a přitažlivé ženě, populárním umělci ap. a vztahu veřejnosti ap.:) dostává se jí velké pozornosti, uznání, obdivu a vše se podřizuje jejím přáním; má šťastný a bezstarostný pocit, že může rozmarně získat vše a podrobit si každého. Já jsem byla, holka, taky mladá a krásná. C. svět mi tenkrát l. u n. ■ **S** ona má obdiv všech

Celý svět mu kvete.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho pocitech, zvl. v důsledku velkého štěstí, splněného velkého přání ap.:) vše kolem něj se mu zdá krásné, příjemné, laskavé a bezproblémové, protože je šťastný. ■ **S** ona je šťastná

Nikdo v celém světě snad, tak jako já, tě nemá rád.
(Čl. něžně a vroucně, někdy i v doprovodu původní melodie, vůči milovanému druhému, milence, dítěti ap.:) silně a upřímně tě miluju, miluju tě nejvíce ze všech lidí. A: Máš mě rád? – B: Nikdo v c. s. snad, tak jako já, tě nemá rád. ■ **S** já miluju tě ♦ F. Lehár (1870–1948), opereta *Paganini* (1925).

Celej / celý svět se na něj směje.
(Čl. vůči druhému o třetím v dobré náladě a s pocitem štěstí, veselý, bezstarostný:) má příjemný a bezstarostný pocit, že všechno kolem něj je krásné, laskavé, veselé a bezproblémové. To je dneska krásný ráno. C. svět se na nás s., ne? ■ **S** on cítí se bezstarostně, on má náladu dobrou, ona je šťastná

Tváří se, jako by mu patřil celej / celý svět.
(Čl. vůči druhému posměšně n. pohrdavě a odmítavě o třetím a jeho projevu, vystupování a výrazu tváře, momentálně pyšném na svůj úspěch n. majetek, popularitu ap.:) tváří se, chová se velmi suverénně a sebejistě n. povýšeně, pohrdavě a pyšně. De na první rande a tváří se, jako by mu p. c. svět. ■ **S** on tváří se suverénně, ona je pyšná

Není na světě člověk ten, aby se zachoval / zavděčil lidem všem. n. **Není na světě člověk ten, jenž by se zalíbil lidem všem.**
(Čl. zkušený, moudrý v poučení zvl. vůči mladšímu druhému a jeho pocitu odmítnutí třetím ap.:) nelze chtít získat si oblibu všech, je to pošetilé; různí lidé mají rádi různé věci a typy lidí; každého člověka nemůžeš svým jednáním, prací ap. uspokojit. ■ **S** nelze uspokojit každého ♦ Přísloví, srov. B. Němcová (1820–1862) *Babička* (1855), ale už dřív lat. *Nam non conveniens omnibus omnis erit*, tj. *takový člověk není, aby se zalíbil všem*, P. Ovidius Naso (43 př. n. l.–18 n. l.), *Umění milovat, 3,188*.

Není na světě člověk ten, aby ukradl všechno všem.
(Čl. žertovně a posměšně vůči druhému obv. o třetím známém zloději, podvodníkovi ap., někdy ve snaze ho uklidnit:) jsou sice i velmi šikovní zloději, ale všechno se ukrást nedá n. všechno nezvládnou. ■ **S** všechno nedá se ukrást ♦ Parodie známého přísloví, srov. zde výše.

Celý svět je divadlo (a všichni muži a ženy jen herci).
(Čl. vzdělaný filozoficky vůči druhému v povzdechu, zvl. v reakci na třetího, třetí a jejich chování ap.:)

lidé jen předstírají a chovají se podle svých předurčených rolí; lidé se nechovají upřímně. ■ **S** lidé předstírají, všichni předstírají ♦ Z angl. *All the world is a stage and all the men and women merely players*, W. Shakespeare (1564–1616), *Jak se vám líbí, II, 7* (1599), ale už dříve u Petronia a jiných.

Svět je hezký a stojí za to o něj bojovat.
(Čl. filozoficky v radě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho pocit neúspěchu, zmaru n. beznaděje ap.:) život mezi lidmi je krásný, a je-li ohrožený, je třeba se snažit ho udržet; bojuj za, braň život a jeho dobré a příjemné stránky! ■ **S** život je krásný ♦ E. Hemingway (1898–1961), *Komu zvoní hrana* (1940).

Tak to chodí na tom světě, každou chvíli jinak.
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v reakci na jeho změněnou, zhoršenou situaci, problémy, neúspěch v kontrastu k předchozí pohodě, úspěchu, dobrému životu ap.:) je obvyklé, že život se mění, často nevypočitatelně, a že se často a prudce střídají i protikladné životní situace. Tak to chodí na tom s., k. ch. jinak. Včera to byl ještě prosperující podnik, a dneska je před krachem. ■ **S** to je normální, život je proměnlivý ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Křest sv. Vladimíra*, IV. (1876).

Kdyby byl každej chytrej, tak by bylo na světě tolik rozumu, že by z toho byl každej druhej člověk úplně blbej.
(Čl. žertovně a v obraně vůči druhému, druhým, zvl. v reakci na výtku chyby, nedostatek bystrosti, nápadu ap.:) všichni lidé nejsou stejně inteligentní a ani to není možné, popř. žádoucí. ■ **S** všichni nejsou chytří stejně ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk, 3,4* (1923).

To je jako z jiného / jiného světa.
(Čl. vůči druhému ve skeptickém n. obdivném komentáři zvl. o neobvyklé zprávě n. úspěchu ap. n. o nečekaném výroku, tvrzení třetího ap., zvl. v kontrastu k domácímu kontextu:) **1.** *to je naprosto nereálné a naivní a nelze toho (zde) dosáhnout;* **2.** *to je fantastické a téměř utopické; zní to příliš krásně, ale taky fantasticky.* ■ **S** to je nereálné, to je krásné příliš

Svět je komedie pro ty, kteří myslí, a tragédie pro ty, kteří cítí.
(Čl. vzdělaný vůči druhému filozoficky, zvl. v reakci na jeho úděv nad rozporným pohledem třetích na stejný jev, společenskou událost ap.:) myslící, přemýšlivý člověk vnímá život a svět lidí pro jeho logické rozpory a nedůslednosti s humorem, odstupem a shovívavě, zatímco člověk senzitivní, popř. soucitný zdůrazňuje jeho časté stránky negativní a kruté a vnímá ho smutně, tragicky ap. ■ **S** život je rozporuplný ♦ Spisovatel H. Walpole (1717–1797) v dopise, srov. angl. *The world is a comedy for those that think, a tragedy for those that feel.*

Pro toho, kdo chce žít, je na světě plno krás.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, zvl. nešťastnému, skleslému ap., ve snaze dodat mu optimismus:) raduj se ze života, je přece krásný!; člověk s nadšením, entuziasmem nachází ve světě mnoho krásných, zajímavých věcí, které ho potěší. ■ **S** život je krásný ♦ J. Voskovec a J. Werich, *Nebe na zemi* (1936), známá píseň J. Ježka.

Svět je kulatej / kulatý.
(Čl. zkušený filozoficky vůči druhému, zvl. v komentáři k jeho pocitu momentálního neúspěchu n. k jeho údivu nad nečekaným vývojem, postupem třetího ap.:) život a svět lidí jsou různorodé, proměnlivé a nejsou přitom jednoznačné a dopředu předurčené; člověk jednou uspěje v jedné věci a jindy ve věci jiné a nelze čekat, že to pokaždé bude stejné; pokud nedospěješ ke svému cíli jednou cestou, podaří se to jinou. ■ **S** život není předurčený, život je proměnlivý

Užívej světa, dokud hoví / máš léta.
(Čl. zkušený, moudrý v radě a pobídnutí vůči zvl. mladšímu druhému, obv. v kontrastu k jeho obavám, nesmělosti ap.:) jsi mladý, a tak žij naplno a měj potěšení z příjemných stránek života!; snaž se získat co nejvíce zážitků, dobrodružství a vzrušení ap., dokud jsi ještě mladý. A: Mám mu teda zatelefonovat? – B: Jasně! U. s., dokud máš léta! Sejdi se s ním a uvidíš, že to bude dobrý. ■ **S** život je krásný, užívej života! ♦ Přísloví (Čelakovský), var. *máš* je novější.

Svět je malej / malý. n. **Jak je ten svět malej / malý!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. překvapeně, udiveně vůči známému druhému vyskytujícímu se náhodou na nepravděpodobném místě, v cizím, vzdáleném prostředí n. vůči neznámému druhému, náhodné známosti v reakci na zjištění, že mají společné známé, přátele ap.:) cizina není nikdy tak vzdálená a cizí, abys tam nemohl potkat někoho známého; na celém světě, kdekoliv je možné náhodou potkat známé lidi, přátele n. lidi, kteří znají tvoje přátele, popř. a mají společné zájmy; udivuje mně, že lidé mají často překvapivě společné známé. Jak? Ty si s mým Martinem cho-

dil do školy? Jak je ten svět m.! ■ **S** lidé znají se navzájem překvapivě Kde se tu bereš?

Ⓐ It's a small world! Ⓝ Die Welt ist klein. Ⓕ (Que) le monde est petit! Ⓡ Мир тесен!

Nazí na svět přicházíme a nahé nás opět přijímá země. n. **Nazí jsme na ten svět přišli, nazí z něho zas půjdeme.**
(Čl. filozoficky vůči druhému poukazující na pomíjivost majetku, slávy, upozorňující na zbytečnost lakoty, hromadění peněz:) vše je na světě pomíjivé, peníze i sláva; když se člověk narodí, nemá nic, a když zemře, opět mu nic nezůstane. ■ **S** život je pomíjivý, čl. získává postupně a ztrácí pak smrtí ♦ Srov. Jb 1,21, přísloví (Čelakovský).

Tento svět je (ze všech) nejlepší.
(Čl. moudrý filozoficky vůči druhému, zvl. v reakci na jeho stížnost, nářek nad problémy a úvahy o alternativním vývoji ap.:) nemá smysl na život rezignovat n. čekat na něco lepšího, tento život není špatný; tento život, přestože není ideální, je dobrý proto, že jiný nebude. Nemůžu než být se svým životem spokojen. Tento svět je n., co máme. ■ **S** nestěžuj si!, život není ideální ♦ G. W. Leibniz (1646–1716), někdy rozšířeno, srov. *T. s. je n. z možných světů.*

Svět to neviděl, pes to nežral. *viz* To hluchej neslyšel a pes to nežral.

Svět je v neustálé přestavbě, tím spíše člověk.
(Čl. moudrý v poučení, komentáři vůči druhému, zvl. v kontrastu k jeho přání po stálosti a pevné opoře ap.:) všechno se v životě přirozeně vyvíjí a proměňuje, včetně člověka, a nic nezůstává stejné. ■ **S** život je proměnlivý ♦ Čínský filozof Lao-c', (6.–5. stol. př. n. l.).

Svět se mu zdá růžový / růžovej.
(Čl. zkušený vůči druhému o naivním, nezkušeném a obv. mladém třetím obecně n. při prožívání šťastného období svého života ap.:) má dobrou náladu a vše mu připadá bezproblémové, příjemné a ideální; nevidí žádné problémy, žádné těžkosti n. ohrožení a život mu připadá krásný. Má skvělou rodinu, nikdy nezažil hlad, dobře zpívá a učení mu jde. Nedivím se, že se mu svět zdá r. ■ **S** on má náladu dobrou, život zdá se krásný

Tam se svět hne, kam se síla napře! n. **Svět se hne, kam se síla napře.**
(Čl. zkušený s důvěrou a v povzbuzení vůči druhému, zvl. v kontrastu k jeho ochablosti, pesimismu ap.:) pokud člověk opravdu chce a energicky se snaží, dokáže změnit svět kolem sebe. ■ **S** čl. energický mění svět ♦ Klasik československého Sokola J. Tyrš (1832–1884).

Co svět světem stojí …
(Čl. tradicionalistický vůči druhému o věci, zvyku, pravidlu, vztahu mezi lidmi ap., obv. jen kvůli jeho dlouhému fungování, uplatňování, často jako argument proti navrhované změně, novému pohledu ap.:) vždy, pořád, už od dávných časů; univerzálně (platí, je to tak). Náš tatínek si pořád myslí, že co s. s. s., ženy musely vždy poslouchat muže. ■ **S** vždy, to je tak

Nevěřte nikomu na světě širém.
(Čl. zkušený pateticky, popř. zklamaně vůči druhému ve varování a poučení ap.:) buď samostatný (v úsudku), nepřebírej nekriticky názory jiných a vše si sám ověřuj!; nebuď důvěřivý, nespoléhej na jiné a buď ostražitý! ■ **S** nevěř nekriticky!

Jdu chud světem dál, jsem vandrákem jen, dobrou noc, milá dívenko má.
(Čl., zvl. zamilovaný a mladý muž vzletně a pateticky vůči své dívce, milé ap.:) loučím se s tebou vroucně a přeju ti dobrou noc. ■ **S** já loučím se ♦ E. Künneke (1885–1953), opereta *Bratránek z Batávie* (1921).

To je zvrácený svět! n. **Ten svět je zvrácený!**
(Čl. znechuceně, odmítavě vůči druhému, zvl. v reakci na zprávu o nepřirozeném úsilí, zálibách ap. třetího, třetích, obv. v kontrastu k normálnímu, přirozenému ap.:) někteří lidé se chovají výstředně a absurdně, popř. perverzně; žijeme v krutém, absurdním a rozporuplném světě. Vědci vymejšlej, jak klonovat filmový hvězdy a blbý milionáře, a spousta lidí má přitom jen vobyčejnej hlad. To je ale z. svět! ■ **S** to je absurdní, svět je výstřední, život je rozporuplný

Přišel jsem na svět, abych si postavil život dle obrazu srdce svého.
(Čl. vzdělaný zvl. v připomínce vůči vnímavému mladému druhému, obv. v kontrastu k pasivnímu přijímání n. lhostejnosti ap.:) mladý člověk má krásné ideály a chce je ve svém životě uskutečnit. ■ **S** čl. mladý má ideály ♦ J. Wolker (1900–1924), *Těžká hodina* (1922).

Jako dyž / když se boří svět. n. **To je rámus / řevu, jako když se boří svět.**

Komp to je rámus / řevu, jako když se boří svět
(Čl. pohrdavě vůči druhému, zvl. ve snaze odmítnout, zkritizovat jeho příliš nevázanou a okázalou zábavu n. bagatelizovat jeho ostentativní upozornění na svou sílu či bolest ap.:) to není tak důležité

n. závažné a přeháníš to; je to příliš velký, nepřiměřený a nepříjemný rámus, hluk n. křik ap. Dyť je to jenom natlučený koleno! Tak proč ten rámus, jako dyž se boří s.? ■ **S** ty přeháníš, to není důležité, ty křičíš zbytečně, to je hlučné

Svět je, jaký je.
(Čl. zkušený rezignovaně a realisticky v komentáři vůči druhému a obv. proti jeho kritice, povzdechu nad nedostatky ap.:) lidé se tak chovají, ani lépe ani hůř, lepší to nebude a je třeba se s tím smířit. ■ **S** lidé chovají se tak, je třeba smířit se s tím

Dyť / vždyť sme / jsme jen jednou na světě.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. vůči druhému ve snaze omluvit svou touhu po příjemném zážitku, prožitku dobrého jídla, alkoholu ap., poněkud drahého dobrodružství, v kontrastu k obvyklé zdrženlivosti ap.:) člověk nemůže pořád jen pracovat a plnit povinnosti, musí se přece v životě také bavit, trochu užívat a těšit se z příjemného; užijme si, dokud je čas! Eště mi nalejte! Dyť sme jen jednou na s.! Na co pořád šetřit! ■ **S** čl. žije jen jednou, život je pomíjivý Žijeme jen jednou.

Ⓐ We / you only live once! Ⓝ Man lebt schließlich nur einmal. Ⓕ ! On ne vit qu'une fois! Ⓡ Живём только один раз.

Světe, zboř se / div se!
(kol; posm, iron) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 2. slova)
(Čl. posměšně, ironicky vůči druhému, zvl. v reakci na jeho přílišné zveličování vlastního výkonu, zásluhy, odvahy, laskavosti n. na jeho přehánění jeho bolesti, utrpení, popř. i vůči línému, neschopnému druhému v reakci na jeho malý, nevýznamný čin, výkon ap.:) to žádná velká a nevídaná věc, skutečnost, oběť ap. není; to přeháníš a ve skutečnosti to je zcela pominutelné, nedůležité a nezajímavé. Světe, zboř se! Je jedenáct hodin a pán se uráčil vstát! ■ **S** to není důležité Ty s tím naděláš!, Naděláš s tím krámů!

Ⓐ Surprise, surprise!, Wonder of wonders! Ⓝ Was Wunder! Ⓕ ! C'est un monde, ça!, ! Il y a de quoi tomber à la renverse! Ⓡ Подумаешь, достижение!

… a jak / tak (už) to na (tom) světě chodí / bejvá …
(Čl. vůči druhému, druhým, zvl. dětem ap., ve vyprávění události, příběhu a druhu jeho typického, předpokládaného průběhu n. konce ap.:) … podle lidských zvyklostí …, … a jak známe z vlastních zkušeností …; to je normální, to se tak stává n. děje. Vzali se, a jak už to na tom s. b., narodilo se jim děťátko. ■ **S** to je normální, to je tak

Tak (už) to na tom světě chodí. n. **Tak to chodí.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči deprimovanému n. zklamanému druhému, zaskočenému krutostí, tragédií n. nespravedlivostí, zvl. ve snaze ho utěšit, uklidnit ap.:) to je v životě (bohužel) obvyklá situace, takové věci jsou jeho normální součástí; takovéto zkušenosti prožívá mnoho lidí, jsou to zvyklosti n. pravidla, zákony lidského života. Tak už to na tom s. ch., že chudák se dře a boháč na tom vydělává. ■ **S** to je běžné, to je normální, to je tak, život je rozporuplný Takovej už je světa běh.

Ⓐ That's how it goes (I'm afraid)., That's the way the cookie crumbles. Ⓝ So geht das in der Welt. Ⓕ ! Ainsi va le monde. Ⓡ Так устроен мир.

Svět chce být klamán (budiž tedy klamán).
(Čl. moudrý a zkušený v povzdechu vůči druhému, zvl. v reakci na třetího nabízejícího lidem jednoduché řešení problémů, bezstarostný odpočinek n. zábavu, efektní odreagování ap., v kontrastu se skutečnými problémy, podstatou situace a morální stránkou ap.:) lidé chtějí hlavně zábavu a překvapení i za cenu falešnosti, podvodu a líbivé iluze; lidé chtějí slyšet, vidět jen hezké, příjemné a jednoduché věci, a tak se jim poskytují, i když to je jen iluze; lidé jsou hloupí a chtějí iluze, tak jim je dejme! Á, páni politici se už zase předvádějí. Svět chce být holt k., Ani Marilyn Monroe se nenarodila jako blondýnka. S. chce být prostě k. ■ **S** lidé chtějí iluzi ♦ Z lat. *Mundus vult decipi (ergo decipiatur)*, Walther 15 650, pochází zřejmě od prvních humanistů.

Svět se mění (a my v něm).
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči mladšímu druhému, zvl. v komentáři k rychlosti technického vývoje, novým vědeckým poznatkům, životním zvykům a nárokům n. i stupňující se bídě ap.:) mění se způsob našeho života i jeho podmínky (a to ovlivňuje i naše myšlení ap.). Když jsem byl tak starej jako ty, tak jsme neměli takovou možnost cestovat. S. se ale m. ■ **S** život je proměnlivý ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. zde ale *Časy se mění.*

Co na světě mám rád, nedám si brát.
(Čl. vzdělaný zvl. v připomínce vůči mladšímu druhému o potřebě aktivní ochrany ap.:) musíš rozhodně bránit svůj svět a jeho hodnoty, vše, co máš rád a čeho si ceníš. ■ **S** braň svět svůj! ♦ Píseň

od J. Voskovce a J. Wericha, ze hry *Těžká Barbora* (1937).

Točí / motá se s ním (celej) svět.
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. v důsledku opití, nemoci, zvl. horečky, popř. úderu do hlavy ap.:) má závrať, poruchu rovnováhy a vrávorá; má poruchu vidění a nedokáže udržet stabilitu těla. Potím se, bolí mě všechny kosti a točí se se mnou celý s. Asi mám ňákou chřipku nebo co. ■ **S** on má závrať

Mrzí ho° (celej) svět.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o zklamaném, deprimovaném třetím a jeho pocitech a náladě, zvl. v důsledku ztráty blízkého, partnerky, zrady přítele ap.:) ztratil smysl života a neumí se už těšit ze základních věcí; má depresi a chmurnou náladu, je rezignovaný, popř. chce spáchat sebevraždu ap. … Už po čtvrtý se nedostal na vysokou, na milovanou etnografii. Mrzí ho celej s. ■ **S** on má depresi Není mu do smíchu., Je na dně. ♦ V min. tvar *omrzel.*

Ⓐ He's eating his heart out., He's (deep) in the doldrums. Ⓝ Er ist der Welt überdrüssig. Ⓕ ! Il est déprimé / dégoûté., Il a le moral à zéro / il broie du noir., Il a le cafard., ! Il en veut au monde entier. Ⓡ Ему свет не мил.

Myslí, že svět stojí na něm.
(Čl. vůči druhému kriticky a odmítavě o třetím ve vysokém postavení, s mocí, penězi ap. a jeho chování a postoji k ostatním lidem, zvl. v rámci organizace, podniku ap.:) chová se přehnaně sebevědomě, pyšně a arogantně; myslí si, že je nejdůležitější a nepostradatelný a že vše závisí jen na něm. Vod tý doby, co ho udělali ředitelem pobočky, si myslí, že s. s. na něm. ■ **S** on chová se povýšeně, on chová se přemoudřele

Tos ještě / ještě nebyl na světě. n. **Tos ještě nevěděl o / vo světě.**
(Čl. starší vůči mladšímu druhému, zvl. ve vzpomínce na minulou událost, životní podmínky, situaci, popř. při vyprávění příběhu, příhody ap.:) to bylo už dávno, ještě před tvým narozením; to se stalo dříve, než ses narodil. A: A kdy si začal sbírat ty mašinky? – B: No, tos ještě ani nebyl na s. ■ **S** to bylo dřív, to je dávno už

Nejsi (přece) na světě sám!
(Čl. kriticky a domlouvavě vůči blízkému druhému, často mladšímu, a proti jeho úmyslu, neoprávněné rozpínavosti a chtivosti ap.:) nebuď takový sobec a mysli i na druhé!; nechovej se tak n. nevyžaduj tolik a nemysli jen na sebe! ■ **S** nebuď sobecký!

Svět nepředěláš!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5e
(Čl. starší, zkušený skepticky vůči mladému, idealistickému druhému a proti jeho bojovnému protestu proti křivdám mezi lidmi, bezpráví ap., popř. proti jeho snaze o reformu, změnu ap.:) lidé se tak chovají a žijí a nemají zájem to měnit, zlepšovat a ty nemáš šanci to ovlivnit; nemáš takovou moc, abys mohl ovlivnit, zlepšit negativní jevy ve světě ani principy, kterými se lidé řídí. Měl by ses zajímat vo praktičtější věci, než je problematika kácení deštných pralesů. Svět, chlapče, n.! ■ **S** ty nedokážeš změnit lidi Co naděláš!, Tak to chodí.

Ⓐ You can't / won't change the world., You won't make any difference. Ⓝ Du kannst die Welt nicht ändern. Ⓕ Tu ne referas pas le monde!, ! Il faut prendre les gens comme ils sont / les choses comme elles viennent. Ⓡ Людей не переделаешь.

To svět neslyšel!
(Čl. pobouřeně n. uraženě vůči druhému o překvapivé problematické informaci, lži, výmluvě ap. jeho n. třetího ap., s poukazem na obecnou normu, zvyklosti ap.:) to je neuvěřitelné a musím to odmítnout n. nevěřím tomu; to je velmi nepravděpodobné. Že se mu prej učitelka mstí, a nechala ho proto propadnout z matematiky. To svět n.! ■ **S** to je nepřijatelné, já nevěřím tomu, to je hrozné, to není pravda

Na tom svět nestojí.
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v námitce proti jeho zdůrazňování faktoru, detailu, malé části celku ap.:) to není tak důležité a zásadní a pro celek to není rozhodující; to není to hlavní a nezáleží na tom tolik. ■ **S** to není důležité

Svět ho (už) netěší.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho náladě v reakci na smrt n. zradu blízkého čtvrtého, ztrátu milované práce ap.:) je nešťastný, rozmrzelý a má depresi, nedokáže už mít z ničeho radost. Irena vode mě utekla. S. mě už n. ■ **S** on má depresi

To svět (ště) neviděl! n. **Svět to neviděl (pes to nežral)!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. udiveně a často i znechuceně vůči druhému o třetím a jeho překvapivém činu, nezvyklém kroku ap., popř. řídce o nezvyklém přírodním úkazu,

uměleckém díle, události ap.:) **1.** *to mě rozčiluje a zaráží;* **2.** *to je krajně vzácné, pozoruhodné a zcela nové.* **1.** Ty seš ale budižkničemu, to s. n.!, To s. n.! Copak takhle se krájí chleba? **2.** A ty nádherný krápníkový jeskyně! No to je krása, to s. n.! ■ **S** to je nepřijatelné, to irituje mě, to je mimořádné To tu ještě nebylo!, Kdo to kdy viděl!, To sou věci! ♦ 2. var. je často posměšná.

Ⓐ 1. He's / it's unbelievable., I don't / can't believe it., 2. It's incredible / out of this world. Ⓕ On a encore jamais vu cela! Ⓡ Виданное ли дело!

Svět / dům se (snad) (pro to / něj) nezboří! n. **Svět se (snad) (kvůli tomu / němu) nezboří, když …**

(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. zkušený a informovaný vůči blízkému a často nezkušenému druhému a proti jeho nářku, lamentaci, trápení nad nezásadní ztrátou, odchodem blízkého třetího, menším neúspěchem n. chybou, opomněním ap., též jako útěcha:) to není tak důležité a nemusíš kvůli tomu, němu zase tolik křičet n. si vyčítat; to není žádné velké neštěstí a nic zásadního to neovlivní.* No, tak se ti ztratil mobil, no. S. se snad pro to n.! ■ **S** to není důležité Ty toho naděláš!, To je toho! ♦ Var. *dům* je řídká.

Ⓐ It's not the end of the world! Ⓝ Davon geht die Welt nicht unter. Ⓕ ! Le monde ne va (tout de même) pas s'écrouler parce que … / si …, ! Ce n'est pas la mort du petit cheval. Ⓡ Конец света настанет, что ли?

Svět se pro jednou (snad) nezboří. *(Čl. starší, zkušený vůči druhému a jeho menšímu prohřešku, selhání, porušení pravidla ap.:) jednou lze jistě udělat výjimku a omluvit, prominout to; není to tak důležité a nezpůsobí to velké problémy.* Nesmíš bejt na něj zas taková přísná. No dobře, tak dneska můžeš zůstat vzhůru trochu dýl. S. se pro j. snad n. ■ **S** to není důležité, je možné omluvit to jednou

Ten se ve světě neztratí. *(Čl. zkušený vůči druhému obdivně o ambiciózním, průbojném, nadaném, samostatném mladém třetím a jeho vyhlídkách do života ap.:) umí se vyrovnat s problémy a překážkami, najít si své místo a cíl a udělat úspěšnou kariéru v životě ap.; dokáže najít pro sebe vhodné uplatnění a mít úspěch.* Jeho sestra je taková slaboučká, citlivá a pasivní, ale von je jinej. Ten se ve světě n. ■ **S** on bude mít úspěch, on bude slavný

Objímal / vobjímal / zlíbal by celej / celý svět. *(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho počitech a náladě, popř. i chování, v reakci na úspěch, velkou výhru, zisk, důležitý příslib, v zamilování ap.:) je velmi šťastný, nadšený a všechno mu právě teď připadá krásné, bezproblémové; má pocit, že má rád všechny lidi, a ke každému se chová nadšeně, vstřícně a otevřeně.* Je šťastnej, že se nečekaně dostal do finále. V. by celej s. ■ **S** on je šťastný

Tak svět vodplácí / odplácí! *(Čl. zvl. starší a zklamaný v povzdechu vůči druhému nad reakcí třetího, třetích na jeho obětavost, snahu, zásluhu, příspěvek ap., obv. s ohledem na jejich nezájem n. podvod ap.:) lidé dobré skutky vůbec neoceňují a neváží si jich; lidé jsou nevděční a nic u druhého nikdy nepochválí, popř. to nanejvýš zneužijí.* Já vychoval tři děti, a ty mě teď šoupnou do domova důchodců. Jo, tak svět v.! ■ **S** lidé jsou nevděční

Svět ho° vomrzel / omrzel. n. **Vomrzel / omrzel ho° svět / život.**

(kol) **0** neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. kriticky a nesouhlasně vůči druhému o třetím a jeho zálibě v nebezpečném sportu, lehkomyslné rychlé jízdě autem, při cestě do nebezpečného prostředí bez nutné výstroje ap.:) zbytečně a nesmyslně, nerozumně riskuje svůj život; miluje nesmyslné, adrenalinové riziko.* Už zase jedeš na tý motorce bez helmy? Vomrzel tě s.? ■ **S** on riskuje To se chceš zabít? ♦ V 2. sg též často v otázce, a to i v préz s tvarem *mrzí*, pak ale i jako varování.

Ⓐ He must be tired of living! Ⓝ Er war der Welt überdrüssig. Ⓕ ! Il veut quitter ce (bas) monde., ! Il en a marre / assez de la vie. Ⓡ Ему жить надоело.

Svět patří nám! *(Čl., zvl. mladý a idealistický, radostně a hrdě vůči druhým, obv. ve snaze vyjádřit svou vzpouru, vzdor vůči předchozí generaci, minulosti ap.:) my jsme teď mladí a silní a na našich touhách, přáních a plánech záleží nejvíc a svou příležitost chceme využít; jsme silní a chceme a můžeme ovlivnit společnost, a tak se teď podle nás řiďte!* ■ **S** my máme příležitost a sílu ♦ Píseň J. Voskovce a J. Wericha ze hry *Rub a líc* (1936).

Patří mu svět. *(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o zvl. mladém a schopném třetím obecně, popř. v důsledku už dosaženého prvního lokálního úspěchu n. první veřejné slávy ap.:) má mnoho možností před sebou a může si i rozmarně vybírat a dosáhnout v mnohém úspěchu; je už populární, oblíbený a čeká ho*

ještě velká kariéra všude. ■ **S** on má vyhlídky skvělé, on má všechno

Komukoli prospěti můžeš, prospívej rád, možno-li celému světu. Sloužiti a prospívati je vlastnost povah vznešených.
(Čl. vzdělaný ve vybídnutí a radě zvl. vůči mladému druhému ap.:) snaž se být obecně prospěšný, je to důstojný a vznešený cíl!; pomáhej a prospívej! ■ **S** pomáhej a prospívej! ♦ J. A. Komenský (1592–1670).

Rozluč se se světem!
(Čl. pomstychtivě, krutě vůči druhému, zvl. ve snaze se pomstít ap., často dítě při hře nebo postava kriminálního filmu, kovbojky ap.:) brzy zemřeš, zabiju tě konečně!; připrav se na svou smrt, zemřeš! Ha, padouchu! Už mi nebudeš krást dobytek. R. se se s.! ■ **S** ty zahyneš

Kam ten svět spěje!
(Čl. zvl. starší obv. v moralizujícím povzdechu vůči druhému v reakci na pro něj nepřijatelné, nepříjemné a nové zvyky, způsoby jednání, reakce třetího, třetích výrazně měnící n. porušující staré dobré a slušné zvyky ap.:) to se mi vůbec nelíbí, nesouhlasím s tím a zdá se mi, že se (veřejný) život lidí stále zhoršuje, hrubne a kazí. To je hrozný! Kam ten s. s.! Von ten spratek dá tý starý ženský facku, místo aby jí pomoh! Prej aby nebyla drzá! ■ **S** to nelíbí se mi, to je hrozné, lidé chovají se špatně

Svět se točí dál.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému, zvl. proti jeho očekávání důsledků velké změny n. zlepšení v chování lidí po tragické zkušenosti ap.:) (a) nic se vlastně nestalo, nezměnilo a všechno, život pokračuje stejně jako dřív. ■ **S** nic nezměnilo se, život pokračuje

Nevyměnil bych ho ani za nic na světě. n. **Neměnil bych ani za nic na světě.**
(Čl. zvl. starší vůči druhému o své možnosti, místu bydlení, zaměstnání ap., zvl. z důvodů dlouhého zvyku a jeho spolehlivosti:) velmi mi to vyhovuje n. líbí se mi to a nemám žádný důvod to měnit; jsem s tím zcela spokojený a nechci nic měnit. ■ **S** to líbí se mi, já jsem spokojený ♦ Též s var. *nevzdal bych se, neopustil bych* ap.

Světe, zboř se!
(Čl. posměšně vůči druhému, zvl. o třetím a jeho jen zdánlivě nevídaném, neobvyklém činu, zájmu, výroku ap., obv. v kontrastu k povrchnímu a hloupému mínění lidí:) to nic tak zvláštního a senzačního není; to vlastně nijak překvapující a mimořádné není. No byl rok v Turecku, tak si tam, s. zboř se, našel pěknou ženskou, muslimku, a má s ní dítě! Co je na tom tak zvláštního, ty jeden křesťane? ■ **S** to je normální, to není zajímavé

Ať zhyne svět! *viz* Fiat iustitia, (et) pereat mundus!

Zlíbal by celý svět. *viz* Objímal by celej svět.

Můj ty světe!
(Čl. zvl. starší mírně zděšeně ve zvolání vůči druhému v reakci na jeho nežádoucí čin n. takovou událost, změnu ap.:) to je špatné a nepříjemné a trápí mě to. Můj ty s.! Kde ses tak strašně umazal? ■ **S** to je nepříjemné, to není dobré, to nelíbí se mi

Pro všecko / všechno na světě!
(Čl. ohrožený vůči zvl. silnějšímu druhému ve snaze změnit jeho nepříznivé rozhodnutí, rozsudek a zastavit ho n. získat jeho pomoc n. přivolat záchranu ap.:) velmi, úpěnlivě tě prosím, zapřísahám tě (nedělej to)! Zachraňte mého syna! Pro v. na světě! ■ **S** já nechci to, to je hrozné, to nelíbí se mi

Za nic na světě!
(Čl. rozhodně, rezolutně vůči druhému, zvl. v odmítnutí jeho nepřijatelné žádosti, nabídky možnosti, obv. kvůli konfliktu se zásadami prvního, popř. kvůli nelásce, pohrdání vůči druhému ap.:) v žádné situaci, v žádném případě, za žádných okolností (to neudělám); jsem pevně rozhodnutý ne- (a nic nedokáže změnit můj názor, přesvědčení). Tak s tímhle člověkem bych nikdy neobchodoval. Za nic na s.! ■ **S** ne, nikdy

Jsou° to dva (různé / různý) světy.
(neutr – kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o způsobu života, návycích lidí žijících v rozdílných prostředích n. pocházejících z rozdílných prostředí, kultur ap., popř. o důvodech pocitů rozpolcenosti druhého pohybujícího se v obou ap.:) jsou to zcela odlišné a nesouměřitelné okruhy, prostředí n. styly života ap., ve kterých platí různá pravidla, hodnoty, priority. Přechod ze školy do zaměstnání je těžkej. Jsou to dva různý s. ■ **S** to je odlišné, to nelze srovnávat, rozdíl je velký To je jak noc a den.
Ⓐ It's like two different worlds / planets. Ⓕ C'est deux mondes! Ⓡ Это два разных мира.

Je tu světlo jako ve dne.
Komp je tu světlo jako ve dne
(Čl. vůči druhému zvl. o uzavřeném místě, místnosti, prostoru, obv. v důsledku mimořádného zdroje, zvl. v kontrastu k očekávání obvyklé tmy, šera:) je tu dostatek světla, je tu překvapivě dost světla a je tu velmi dobře vidět. ■ **S** je tam světlo

Nesnese to světlo denní.
(Čl. informovaný kriticky vůči druhému o informaci, zprávě, faktu, zvl. pro jeho skandální n. výbušnou povahu, možné zneužití ap.:) je to choulostivé a nejednoznačné, mohlo by to někoho kompromitovat n. poškodit, a je to proto tajné; musí to zůstat před veřejností utajeno. Neprozradím, kdo je otec dítěte. To je informace, která n. s. denní. ■ **S** to je tajemství

Je tu světlo jako za dušičky.
Komp svítí to jako za dušičky
(Čl. nespokojeně vůči druhému o zdroji světla zvl. v uzavřené místnosti, obv. v kontrastu k potřebě něco udělat v dobrém světle:) je tu málo světla a to nestačí; světlo je tu velmi slabé a nedostatečné. ■ **S** je tam světla málo

Světlo bodá do očí.
(Čl. kriticky, nelibě vůči druhému, v reakci na potřebu, nutnost stát na osvětleném pódiu n. před intenzivním světlem, reflektory protijedoucího auta ap.:) to světlo mě oslňuje a působí potíže, popř. bolest; to světlo mi nepříjemně silně svítí do očí. Na herectví mně vadí ty reflektory. S. pořád bodá do očí a za chvíli seš celej slepej a upocenej. ■ **S** světlo je silné příliš

Je tu světlo jako v (pravý) poledne.
(Čl. překvapeně vůči druhému o místnosti, prostoru, v kontrastu k obvyklé tmě, šeru, např. v noci při velkém požáru ap.:) je tu nezvyklý dostatek světla a vše je dobře vidět. ■ **S** je tam světlo

Každé světlo má svůj stín.
(Čl. zkušený skepticky, realisticky vůči druhému, zvl. ve snaze zmírnit jeho přehnané nadšení pro věc, myšlenku, třetího a jeho vlastnosti a přednosti ap.:) všechno, všechny věci mají i svou zápornou stránku, svou chybu; nic, nikdo není dokonalý a bez chyb a je třeba s tím realisticky počítat. Každé s. má svůj s. Ani tvoje Míša není dokonalá. ■ **S** čl. má chyby ♦ Přísloví.

To je světlo / začátek světla na konci tunelu.
(Čl. vůči blízkému druhému, kolegovi ap. v reakci na novou stopu, náznak vývoje, pokroku ap. v řešení dosud neřešitelného problému, zoufalé situace ap.:) to je (první) nadějný náznak úspěšného východiska, řešení n. žádoucího konce. ■ **S** to je náznak východiska

Budiž světlo!
(Čl. obv. žertem vůči druhému při rozsvěcení světla, popř. rozdělávání ohně ap.:) (já tu nevidím, a tak) rozsviť, ať se tu rozsvítí!; prosím, ať je tu světlo. Asi bych měl rozsvítit. B. s.! ■ **S** rozsviť! ♦ Z lat. *Fiat lux, Budiž světlo!*, Gn 1,3.

Jdi / di (mi) ze světla! n. **Ustup (mi) ze světla!**
(Čl. vůči druhému stojícímu v místnosti mezi prvním a jediným zdrojem světla, obv. večer a kvůli práci n. čtení ap.:) (já nevidím, a tak) jdi, poodejdi kousek stranou!; (zacláníš mi, a tak) uhni se n. ustup od zdroje světla! ■ **S** ustup!

Vyšlo (to) na světlo (boží).
(Čl. informovaný vůči druhému o dosud tajné informaci, důvěrné zprávě, zvl. kompromitující n. senzační, o nevhodné n. nežádoucí činnosti ap.:) nepodařilo se to udržet tajné a prozradilo se to; bylo to veřejnosti odhaleno. A pak vyšlo na s., že ji už několik měsíců podvádí se sekretářkou. ■ **S** to bylo prozrazeno

Více světla!
(Čl. vzdělaný v povzdechu a zvolání vůči druhému, druhým, zvl. v reakci na neosvícené, krátkozraké, úzkoprsé n. neperspektivní jednání třetích ap.:) je třeba chtít, do toho vnést víc jasného rozumu a úvahy; poučte se, rozšiřte své obzory a pohlížejte na věci, problémy bystřeji a s větším rozhledem a porozuměním! ■ **S** je třeba rozumu víc ♦ Z něm. *Mehr Licht!*, řekl prý 22. 3. 1832 básník J. W. Goethe (1749–1832), ale původně snad šlo jen o žádost, aby v pokoji otevřeli také druhou okenici, aby tam vniklo více světla.

Není to nic světobornýho.
(Čl. kriticky v hodnocení vůči druhému, zvl. o třetím a jeho výkonu, splněném úkolu, uměleckém díle, např. knize, filmu, hře ap.:) nemá to příliš vysokou úroveň a mně se to nelíbí; není to příliš dobré, kvalitní ani zajímavé, je to spíš slabé n. průměrné. Když jsem byl mladší, psal jsem verše. Ale není to nic s. ■ **S** to není důležité, to není dobré, to nelíbí se mi

To je světový! *viz* To je miliónový!

Potřebuje to (už) jako svině / prase drbání.
Komp potřebovat něco jako svině / prase drbání
(Čl. vůči druhému rozzlobeně o třetím, často mladším n. dítěti a trestu, přísnějším režimu ap. v důsledku jeho neustále špatného, drzého, vzpurného chování n. neplnění povinnosti ap.:) velmi si to (už) zaslouží a já mu to přeju; je potřeba, aby ho někdo potrestal. Du si pro vařečku. Ty už potřebuješ vejprask jako s. d., kluku jeden zatracená! ■ **S** on zaslouží si to

Svině zůstane sviní, by na sobě zlaté sedlo měla.
(Čl. moudrý vůči druhému opovržlivě o třetím, zvl. v důsledku jeho opakovaně bezcharakterního, nemorálního jednání, i když se ho snaží maskovat přátelskostí a velkolepým, vznešeným dojmem ap.:) podlý, zrádný člověk se přes všechno předstírání a okázalý vzhled nezmění; darebák se chová podle, zrádně jako darebák vždy, i když nemá důvod se tak chovat. ■ **S** darebák nepolepší se ♦ Přísloví, srov. lat. *Simia simia est, etiamsi aurea gestat insignia*, tj. *opice zůstává opicí, i když nosí zlaté ozdoby*, Walther 29 635.

To je svinstvo!
(Čl. vůči druhému pobouřeně v reakci na třetího a jeho zlý čin, spáchanou nespravedlnost, podvod ap.:) to je podlé a nemorální, nelidské; to je odporné a mně se to vůbec nelíbí. Takovej milej a vochotnej pán! A pak najednou ukradne peníze, který byly pro postižený děti, a uteče s nima bůhvíkam. To je prostě s.! ■ **S** to nelíbí se mi, to není dobré, to je odporné

Dneska ctí tě za svatého, zejtra budeš sviňák.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému zvl. o třetím a jeho zaslepení, opojení vlastní popularitou, oblíbeností, obv. zdrženlivě n. opovržlivě na adresu nevděčné veřejnosti, hloupého a senzacechtivého publika ap.:) teď se tak slavně sice cítit může, ale sláva je pomíjivá, a až se změní móda, budou ti i třeba nadávat n. spílat; teďjsi třeba slavný, oblíbený, ale zanedlouho tě můžou i nenávidět. Ty toho herce neznáš, ale před dvaceti lety byl strašně oblíbenej. Jo, dneska ctí tě za svatého, zejtra budeš sviňák. ■ **S** sláva je pomíjivá, lidé jsou nevděční ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), *Křest sv. Vladimíra,* IV. (1876).

Jen to sviští. *viz* Dělá něco, jen to fičí.

Svitlo mu. *viz* Už mu svítá!

Jeho svíce už dohořela. n. **Svíčka mu (už) dohořela.**
(Čl. eufemisticky vůči druhému o starém třetím, obv. s odstínem poukazu na běžný věk úmrtí ve vysokém stáří:) už zemřel, dožil svůj život. ■ **S** on zemřel

Více svěc, více světla.
(Čl. zkušený zvl. v radě vůči druhému a jeho problému ap.:) poraď se i s jinými, více lidmi a třeba z nich někdo má potřebnou zkušenost a pomůže. ■ **S** lidé mají názory různé ♦ Přísloví (Čelakovský).

Pod svícnem bejvá tma. n. **Pod svícnem (bejvá / bývá / je) (největší / vždycky) tma.**
(Čl. zkušený v radě n. komentáři vůči druhému o jeho marném hledání věci, úkrytu třetího n. o odhalených špinavých obchodech, korupci, závadách, nedostatcích ap. na samém vrcholu pyramidy podniku ap.:) místo nejvíce viditelné a zjevné je zároveň i nejméně nápadné a nikoho obvykle nenapadne ho blíže prohlížet; problémy a chyby často zůstávají nejdéle skryty v samém centru vedení. Ty brejle, co sem hledal, sem měl celou dobu na nose. Inu pod s. bejvá tma. ■ **S** místo úkrytu nejlepší je viditelné, skryj to na místo viditelné!, chyba bývá ve vedení ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Pálí svíčku u / z vobou konců / na vobou koncích.
(Čl. vůči druhému kriticky, nesouhlasně o třetím a způsobu jeho života, zvl. s odstínem jídla, pití, sexu, flámů ap.:) žije nezdravě, příliš rozmařile a v neustálé intenzivní zábavě a neohlíží se na zásady zdravého a rozumného života. ■ **S** on žije rozmařile a nezdravě

Najednou jako když sfoukne svíčku.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho smrti, obv. v kontrastu k očekávání, zvl. nemoci ap.:) zemřel náhle, rychle a nečekaně, bez jakýchkoliv předchozích příznaků. ■ **S** on zemřel

Už mu (v hlavě) svítá! n. **Svitlo mu.**
(Čl. vůči druhému o třetím a výsledku jeho pozorování a přemýšlení nad záhadou, řešením hádanky, popř. logické n. matematické úlohy ap.:) už to začíná chápat n. si uvědomovat; už pochopil známky n. propojil souvislosti a našel n. začíná nacházet řešení. Už mu s.! Myslím, že už ví, kdo ho přihlásil do té soutěže! ■ **S** on pochopil to

Když se svleče, jako když vodejde / odejde.
Komp když se svleče, jako když odejde
(Čl. kriticky, nelibě vůči druhému zvl. o blízkém třetím a jeho vzhledu, popř. i zdravotním stavu ap.:) je nepříjemně hubený, vyzáblý a kostnatý, a to může být známkou špatného zdraví. ■ **S** on je hubený

Svlíknout se a běhat! n. **Svlíknem se a budem běhat!**
(Čl. podrážděně n. posměšně vůči druhému v reakci, absurdní odpovědi na jeho hloupou, naivní a zbytečnou otázku ap.:) nevím n. nezajímá mě, co máš dělat, a radši o tom přemýšlej sám! A: Jé, hele, zlomil se mi nehet! Co mám dělat? – B: S. se a b.! Prosím tě, nevotravuj mě s takovejma kravinama. ■ **S** neobtěžuj!, přestaň!, to nezajímá mě ♦ Zvl.

v reakci na otázku *Co mám dělat?* n. *Co budeme dělat?*

Svoboda jednotlivce končí tam, kde začíná svoboda druhého.
(Čl. liberální filozoficky vůči druhému, též ve výzvě a připomenutí zásady moderního soužití lidí ap.:) nelze omezovat práva a svobodu druhých lidí kvůli právům a svobodě své; respektuj svobodu druhých, ta tvoje na ni navazuje! ■ **S** svoboda tvoje navazuje na svobodu jiných ♦ Podle J. S. Milla (1806–1873), *O svobodě* (1859).

Svoboda je nedělitelná.
(Čl. svobodomyslný a liberální v připomínce a poučení vůči druhým, druhému, též jako výstraha a výzva k její ochraně:) svoboda je buď pro všechny, nebo není žádná; svobodu je třeba hájit pro každého člověka jako základní lidské právo. ■ **S** svoboda je pro všechny nebo není žádná ♦ Americký prezident J. F. Kennedy (projev v rozděleném Berlíně 26. 6. 1963), srov. pův. *Freedom is indivisible, and when one man is enslaved, all are not free.*

Svoboda je poznaná nutnost.
(Čl. moudrý skromně, zdrženlivě v komentáři vůči druhému, zvl. v reakci na nařízení, příkaz, pravidlo, obv. v kontrastu k volnosti v jiných oblastech ap.:) **1.** *jsme svobodní, až když poznáme, co musíme dělat, jak se máme chovat a jaký prostor k rozhodování tedy máme;* **2.** *člověk je sice svobodný, ale občas něco udělat musí n. musí poslouchat druhého.* **2.** Přídu do hospody a hospodský se už ani neptá, co si dám, a rovnou přede mě staví půllitr. Jo, s. je p. n. ■ **S** čl. musí respektovat svobodu i nařízení, já musím udělat to ♦ Starší a postupně krystalizující představa, silně ovlivněná I. Kantem (1724–1804) a později hojně u marxistů.

Svoboda pěkná věc, není na ni v světě klec.
(Čl. moudrý v připomínce n. komentáři vůči druhému:) svoboda člověka je cenná a důležitá a nikdo ji nakonec nedokáže omezit, i když se o to může snažit. ■ **S** není možné omezovat svobodu ♦ Přísloví (Čelakovský).

Svoboda, rovnost, bratrství. n. **Volnost, rovnost, bratrství.**
(Čl. vzdělaný a demokratický zvl. v připomínce vůči druhému, druhým ap.:) moderní demokratickou společnost tvoří lidé svobodní, navzájem si rovní, kteří spolu žijí v míru a přátelství, a o takovou společnost je třeba usilovat. ■ **S** lidé mají být svobodní rovní a přátelští ♦ Heslo Francouzské revoluce, srov. *Liberté, egalité, fraternité.*

Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou, ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.
(Čl. demokratický v poučení a připomínce vůči druhým o jejich žádoucím postoji k ostatním lidem:) jen člověk respektující svobodu druhých je vlastně svobodný; kdo zbavuje druhé svobody, není sám svobodný a jeho čin ho omezuje a zavazuje. ■ **S** čl. svobodný respektuje svobodu jiných, čl. zotročující jiné není svobodný ♦ J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera* (1824), předzpěv 23, myšlenka však J. G. Fichteho, srov. však zde i samostatnou 2. část *Ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok*; někdy dnes však užíváno i bez obsahu jako rytmický jazykolam.

Ó svobodo! Kolik zločinů se páchá ve tvém jménu.
(Čl. vzdělaný pateticky v připomínce vůči druhým:) slovo svoboda je bohužel často nadužívané, i jako omluva pro různé zločiny. ■ **S** svoboda může být i záminka pro zločiny ♦ To zvolala J. M. Rolandová, odsouzená během sporů mezi girondisty a jakobíny Dantonem, na popravišti r. 1793.

Kde svornost, tu i boží hojnost.
(Čl. moudrý v radě a připomenutí vůči druhému, zvl. v reakci na jeho hádky s blízkým třetím ap.:) budete-li žít a spolupracovat přátelsky a svorně, bude se vám dařit a budete se mít dobře. ■ **S** žijte svorně a bude se vám dařit! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Je to svrab a neštovice. *viz* Je to srab a neštovice.

Koho svrbí, ať se drbe.
(Čl. zkušený v radě vůči druhému o třetím a jeho nespokojenosti, problému a nutnosti ho řešit ap.:) své problémy si má každý vyřešit sám; ať se tím, co mu vadí, překáží ap., zabývá jen ten, koho se to týká; vyřeš to sám, pokud ti to vadí! Proč bych měl podepisovat nějakou petici o městě, ve kterém nežiju? Koho svrbí, ať se drbe. ■ **S** vyřeš to sám pokud ti to vadí! ♦ Přísloví (Čelakovský, kde ale trochu jinak, srov. *Kde koho svrbí, tam se i češe.*)

Svůj k svému / svému!
(kol; obv. posm)
(Čl. zkušený v radě n. někdy v pohrdavém komentáři vůči druhému o zvl. neoblíbeném n. nežádoucím třetím a čtvrtém ap. a jejich vztahu přátelském, milostném, zlodějském ap.:) lidé se stejnými vlastnostmi, zájmy, zaměřením n. sklony si spolu rozumějí a často se i sdružují n. by se mohli sdružovat; omezení, hloupí lidé se navzájem přitahují. A:

V protialkoholní léčebně si našla ňákýho chlapa. – B: No jasně! Svůj k svýmu! ■ **S** čl. hledá podobného, hlupák hledá blízkého Vrána k vráně sedá. ♦ Srov. lat. *Parvum parva decent*, tj. *k malému malé se hodí*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Listy, 1,7,44*.

Ožeň syna, kdy chceš, vdej dceru, kdy můžeš.
(Čl. moudrý, zkušený a starší v radě vůči obv. mladšímu druhému v úloze otce ap., s ohledem na odlišné potřeby a přednosti, zvl. podle poněkud už zastarávající normy:) syn, mladý muž se může ženit prakticky kdykoliv, výběr má větší a problémy nemá, zatímco dcera, mladá žena bývá pasivní a musí čekat na vhodnou příležitost a partnera; pospěchej na svatbu dcery, syn počká! ■ **S** pospěš se svatbou dcery – syn počká! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Přijď sem / přistup, synu, a uč se moudrým býti.
(Čl. moudrý, zvl. učitel ap. ve vzletné výzvě vůči mladším, dětem ap., s odstínem potřeby školy pro každého:) vzdělání je potřebné, a tak se uč!; pojď sem a vzdělávej se (zde)! ■ **S** uč se! ♦ Tradovaný výrok J. A. Komenského (1592–1670), dříve občas jako nápis i ve starých školách.

Uč se, synu, moudrým býti. (Neboť tvoji otcové byli volové.)
(Čl. poněkud pateticky ve výzvě vůči mladému druhému, zvl. v reakci na jeho nechuť ke studiu ap.:) vzdělání je užitečné a potřebné, a proto bys měl studovat, zdokonalovat se ve svých vědomostech. Ty se dnes můžeš učit jazyky a pak cestovat po světě. Využij toho. Uč se, synu, m. býti. ■ **S** uč se! ♦ Vzniklé ze staršího předchozího; dodatek celý výrok ironizuje.

Jsi synem smrti!
(Čl. zvl. mocný a autoritativní přísně, nekompromisně a pateticky vůči provinilci za zločin, ve snaze se pomstít ap., často v pokleslých starých románech, westernech, též žertem v reakci na drobné provinění, nepříjemnost ap.:) kvůli tomu za trest zemřeš!; já tě za to zabiju! Tys mě polil! Jsi s. s.!, Tak tys spáchal ten hrozný zločin! Jsi s. s.! ■ **S** já potrestám tě, ty zahyneš

Tak syp! n. **Syp (vodsuď)!**
(Čl. autoritativní neformálně v příkazu vůči zvl. mladšímu n. podřízenému druhému, dítěti ap. zvl. s úmyslem ho poslat pryč n. pro něco, něco udělat ap.:) rychle už běž odsud n. tam; hned odejdi, jdi pryč! Řekl jsem ti, že máš vypadnout. Tak syp! ■ **S** jdi!, jdi pryč!, jdi tam!

Kolik to sype?
(Čl. neformálně vůči druhému, zvl. v reakci na jeho nové n. neznámé zaměstnání, jiný způsob obživy, obchody ap.:) kolik si tam vydělávᡠ?; jaký máš zisk n. kolik ti tam za to platí? Tak ty teď jezdíš s nákladákem? A kolik to tam sype? ■ **S** kolik vyděláš?

Sytý hladovýmu / hladovému nevěří.
(neutr) **0** neměnné ♲ 1c kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený v komentáři a varování zvl. vůči nechápajícímu druhému o třetím a jeho problému, potřebě ap.:) člověk žijící spokojeným životem bez problémů se neumí vžít do situace člověka nešťastného, se starostmi ap.; lidé bohatí nedůvěřují chudým.* Byl jsem si na úřadě stěžovat, že dostávám nízkou podporu, ale vůbec se se mnou nebavili. S. h. n. ■ **S** lidé bohatí nevěří chudým, čl. bez starostí nechápe starosti jiných ♦ Přísloví (Čelakovský, tam ale *lačnému*), srov. už lat. *Nequit scire satur, ieiunus quid patiatur*, tj. *kdo je sytý, nepochopí, co hladový vytrpí*, Walther 16 501.

Ⓐ (The well-fed don't understand the hungry.) Ⓝ Der Satte glaubt dem Hungrigen nicht. Ⓕ Ventre plein ne comprend pas la faim. Ⓡ Сытый голодному не разумеет.

Š

Je toho jako šafránu. n. **Je toho jako z apatyky.**

Komp je toho jak šafránu, je toho jak z apatyky

(Čl. zvl. starší vůči druhému nespokojeně, v povzdechu ap. v reakci na nedostatek potřebné věci, materiálu, vlastnosti, lidí ap.:) je toho bohužel velmi málo a je to vzácné; téměř se to nevyskytuje, není toho dost a je třeba s tím šetřit. ■ **S** je toho málo Je toho jak za krejcar.

Šampaňský (tam) teklo proudem.

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho oslavě úspěchu, významného výročí ap.:) oslavoval, oslavovali to velkoryse a okázalým, luxusním způsobem včetně hojného pití, zvl. šampaňského ap. ■ **S** on slavil to okázale

To je šance!

(Čl. potěšeně, oživeně, popř. jásavě vůči blízkému druhému v reakci na novou a slibnou možnost, zvl. z hlediska svého cíle, přání ap.:) to je vítaná, dobrá příležitost a je třeba ji využít; to je příležitost účastnit se n. vstoupit do toho a uplatnit se n. něco dokázat, získat. ■ **S** to je vítané, příležitost bude Chytni štěstí za pačesy!

Ty šašku jeden počmáranej!

(Čl. rozzlobený pohrdavě a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho nepřijatelné hloupé a obv. i podivné n. poněkud směšné chování, řeč n. v úlevné reakci na zjištění jeho žertu ap.:) ty jsi směšný hlupák a já se nehodlám s tebou bavit, stýkat ap.; ty jsi mě tím svým hloupým vtipkováním, žertem ap. rozzlobil, vylekal, a to se mi nelíbí. ■ **S** ty jsi hloupý, to nelíbí se mi Aby tě husa kopla!, Dej si facku, nikdo se nekouká!

Šat nedělá muže.

(Čl. zvl. starší a zkušený obv. vůči mladšímu druhému a jeho nevhodnému, nezralému chování n. fintivému zevnějšku ap.:) správné mužské vlastnosti, mužnost, statečnost, čestnost ap., nezískáš výběrem oděvu. ■ **S** muž nestává se mužem oděvem vhodným ♦ Přísloví (Čelakovský).

Se šatem svléká žena i stud.

(Muž zvl. starší a zkušený vůči druhému v komentáři, popř. poučení o chování ženy, zvl. při fyzickém milování ap.:) žena po odložení svého oděvu, a tedy i vnějšího zdání umírněnosti a slušnosti, se v posteli dokáže chovat překvapivě nespoutaně a odvážně. ■ **S** žena nahá je sexuálně nespoutaná ♦ Herodotos (485–425 př. n. l.), *Dějiny, I, 5*.

Šaty dělaj / dělají člověka.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený a moudrý zvl. v radě vůči druhému, obv. muži, a při jeho snaze společensky zapůsobit na třetího ap., v kontrastu k jeho podceňování zevnějšku a prvního dojmu a s důrazem na společenský úzus:) člověk se často bohužel povrchně posuzuje jen podle svého (co nejhonosnějšího) oblečení a vnějšího dojmu (na jiných jeho vlastnostech nezáleží); důstojnost a vážnost dodávají v povrchním dojmu člověku vhodné šaty. Vem si sakra pořádný kvádro, dyž se deš představit budoucímu tchánovi! Š. přece d. č., a takhle vypadáš jak vandrák! ■ **S** čl. získává povrchně důstojnost oděvem, přizpůsob se zvyklostem! Jak jde kroj, tak se stroj!, Dej se, hochu, aspoň trochu do gala! ♦ Srov. už lat. *Vestis virum reddit, šaty dělají muže*, M. F. Quintilianus (asi 35–100), *Výchova řečníka, 8,5*; obecně evropské, srov. mj. i J. Voskovec a J. Werich, *Kat a blázen* (1934).

Ⓐ (Clothes make the man.), (*zvl. o ženách*) Fine feathers make fine birds. Ⓝ Kleider machen Leute. Ⓕ L'habit fait l'homme., ! Les belles plumes font les beaux oiseaux. Ⓡ Встречают по одёжке (провожают по уму).

To je dřív než na nový šaty.

(Čl. zvl. starší a zkušenější vůči mladšímu druhému a proti jeho představě velmi vzdáleného výsledku, připravované n. očekávané změny ap.:) to nebude trvat nijak dlouho, než to nastane; to uběhne n. přijde velmi, překvapivě rychle. ■ **S** to nastane brzy, to stane se brzy Ani se nenaděješ …

Šaty / všechno na něm (jen) hoří.

(Čl. zvl. starší, rodič, vychovatel ap. vůči druhému zvl. v povzdechu o mladém třetím, dítěti ap., v důsledku jeho velké pohyblivosti, nespoutanosti, hravosti ap., někdy s odstínem velkých nákladů:) je příliš živý a roztrhá, zničí proto rychle spoustu oblečení; je neopatrný a rychle a opakovaně poškozuje, opotřebovává své šaty. ■ **S** on opotřebuje šaty rychle

Šaty mu padnou.

(Čl. vůči druhému s uspokojením o třetím při po-

hledu na něj obecně n. při zkoušení nových šatů ap.:) sluší mu to a vypadá elegantně, je pěkně upravený; ty šaty se hodí k jeho postavě a vypadá v nich dobře. ■ **S** to sluší ti

Šaty na něm (jen) visí. *viz* Kabát na něm jen visí.

Zelené šaty, botky rudé (zejtra moje svatba bude …).
(Čl. zvl. v žertu vůči druhému, popř. dítěti při vyprávění o vodnících, též ve snaze o jeho postrašení a evokaci atmosféry, někdy jen o třetím tak oblečeném ap.:) tak vypadá vodník, tj. je oblečený zeleně ap.; vzhledem připomíná vodníka, vypadá jako vodník. ■ **S** vodník je oblečený zeleně, on vypadá jako vodník ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník*, *Kytice* (1853).

Z Šavla se stal Pavel.
(Čl. vůči druhému v hodnocení třetího a jeho překvapivé a náhlé, zásadní změny v postoji, jednání, myšlení, chování ap.:) zcela ve svých postojích obrátil; změnil se ve svůj úplný opak, chová se zcela jinak a vyznává a propaguje to, co dřív nenáviděl a odsuzoval. ■ **S** on změnil se v opak ♦ Podle bible (Sk 9) o konverzi farizeje Šavla (Saula) v horlivého stoupence Kristova, apoštola Pavla.

Ten je levej jak (ta) šavle.
Komp být levej jak (ta) šavle
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě a odmítavě o třetím, zvl. s ohledem na uvažovanou práci vyžadující obratnost ap.:) je velmi nešikovný a nehodí se; je neobratný a většinou všechno zkazí n. nedokáže nic v požadované, jemné kvalitě udělat. ■ **S** on je nešikovný

To není (zrovna) můj šálek čaje.
(Čl. zkušený poněkud módně vůči druhému v mírně nesouhlasné a opatrné reakci na praxi, jednání, zájmy třetího ap.:) tohle já příliš nemám rád n. se o to nezajímám. ■ **S** to nezajímá mě, já nechci dělat to ♦ Z angl. *That's not my cup of tea.*

Sbohem a šáteček.
(Čl. vzdělaný žertovně a v lehkém tónu vůči druhému, často blízkému, ve výrazu rozloučení, i trvalého, při jeho odchodu a často po příjemném pobytu spolu ap., n. obv. ironicky při konci, rozloučení se s nepříjemnou povinností, člověkem, místem ap.:) **1.** *loučím se (tedy) s tebou (když už se musíme rozejít) a říkám sbohem (i když nerad);* **2.** *nijak mě to netěšilo, jsem rád, že je tomu konec, a už se k tomu snad nikdy nevrátím.* ■ **S** já loučím se ♦ V. Nezval (1900–1958), lyrická báseň *Sbohem a šáteček* ze stejnojmenné sbírky (1934).

Co je / de / jde šeptem, to je / de / jde (s) čertem.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. nespokojeně a žertovně, popř. v napomenutí n. trochu zvědavě vůči zvl. známému třetímu a čtvrtému, kteří si opodál něco šeptají, obv. v širší společnosti:) to, co si tam šeptáte, je podezřelé a působí to nepřátelsky, nekolegiálně; když to nechcete říct nahlas ostatním, je to určitě něco špatného a měli byste s tím přestat. Hele, co je š., to je č.! Že vy tam zase domlouváte nějakou boudu, ne? ■ **S** nešeptejte si a řekněte to nahlas!, šeptání budí podezření Ven s tím! ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ It's rude to whisper! Ⓝ Flüstern sind Lügen. Ⓕ ! Pas de messe basse (sans curé)! Ⓡ (Шептунов на мороз!)

Kdo šetří, má za tři.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
Čl. zkušený zvl. vůči mladšímu druhému, někdy nerozvážně utrácejícímu, v poučení a výzvě, popř. též v jízlivém komentáři o lakomém a bohatém třetím ap.:) šetři, chovej se hospodárně a za čas si našetříš majetek!; nesmíš být tak rozhazovačný, chceš-li si nashromáždit potřebné úspory. A: Hele, jakou pěknou motorku zase má! – B: No, nediv se, kdo š., má za t.! To ty bys taky moh! ■ **S** šetři! Pamatuj na zadní kolečka! ♦ Přísloví (Čelakovský má jen *Kdo š., ten má.*), srov. už lat. *Quando est manus parca, tunc est plenior arca, když je ruka šetrná, hned je truhla plnější*, Walther 23 481.
Ⓐ Waste not, want not., Take care of the pennies and the pounds will take care of themselves., A penny saved is a penny earned. Ⓝ Spare in der Zeit, dann hast du in der Not. Ⓕ ! Grandes maisons se font par petites cuisines., ! Les petits ruisseaux font les grandes rivières., (Il n'y a pas de petits profits.) Ⓡ (Бережливость лучше прибытка.)

Kdo šetří, má za tři, kdo krade, má za deset.
(Čl. vůči druhému sarkasticky o třetím a způsobu jeho obohacování, zvl. zneužíváním jeho postavení, zaměstnání ap., v žertovné parafrázi známého přísloví:) nejbohatší je ten, kdo krade, okrádá druhé (a tak šetřit nemá velkou cenu); nejvíce pro sebe získají ti, kteří jsou nepoctiví. ■ **S** čl. zbohatne jen krádeží

Kdo šetří, nic neužije.
(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři obecně n. o třetím odsuzující n. litující jeho přehnanou šetrnost, lakotu v kontrastu k možnosti svůj majetek i

příjemně využít ap.:) přehnané n. vynucené šetření ochuzuje život o jeho příjemné stránky; kdo vše přepočítává na peníze, neumí pak užívat života a nic vychutnat, něčím se potěšit ap. ■ **S** čl. šetrný přehnaně žije omezeně ♦ Přísloví.

Praskalo° to ve švech.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, 1. a 2. pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému zvl. o budově, místě konání shromáždění, koncertu, akce ap. s ohledem na zájem lidí:) přišla, byla tam spousta lidí a místo bylo (nepříjemně) přeplněné; bylo tam neobvykle a krajně plno. Dali sme pana spisovatele improvizovaně do největší posluchárny a stejně to tam p. ve š. Má holt méno. ■ **S** je tam mnoho lidí Je tam hlava na hlavě.
Ⓐ It was bursting at the seams. Ⓝ Es platzte aus allen Nähten. Ⓕ ! C'est bourré de monde / bondé., ! C'est plein à craquer. Ⓡ (Там) яблоку негде (было) упасть.

Šibenice mu kouká z (v)očí. *viz* Z očí mu kouká šibenice.

Na to je šibenice.
(Čl. zkušený a zvl. starší vůči druhému ve varovném n. odsuzujícím komentáři o třetím a jeho zvl. odporném a vážném kriminálním činu n. záměru:) to je vysoce trestné a dává se za to rozsudek smrti; to se trestá smrtí. ■ **S** to trestá se smrtí

Koho čeká šibenice, ten se neutopí.
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému kriticky o třetím a jeho nebezpečném riskantním počínání, zvl. v reakci na jeho poslední provokativní nerozumnost, hrozivý a nebezpečný zážitek, příhodu ap.:) jistě se mu to (takový život, riziko ap.) jednou nevyplatí a bude potrestán n. postižen, ale zřejmě jinak a jindy; zatím má pořád štěstí a věci mu procházejí, ale jednou může dopadnout mnohem hůř; tento druh nebezpečí ho neohrozí, osud ho potrestá jinak. ■ **S** osud potrestá ho, čl. riskující zahyne na to riziko, darebák neunikne osudu svému ♦ Přísloví.

To je šichta. n. **Je to šichta.**
(Čl. zkušený vůči druhému v povzdechu nad namáhavou a obv. i nepříjemnou prací, úkolem ap.:) je to neobvykle těžká a dlouhá práce n. povinnost; to je velká a zdlouhavá dřina. ■ **S** to je práce nepříjemná, to je namáhavé

Mrzlo, až šindele na střechách praskaly.
(Čl. zvl. starší vůči druhému o velké zimě a situaci venku, též bezvětří, zvl. na venkově ap.:) byl velký a krajně nepříjemný, nebezpečný mráz. ■ **S** je tam zima

Ten je širší než delší.
Čl. vůči druhému posměšně, popř. humorně o třetím a jeho postavě, popř. i o zvířeti, zvl. v důsledku přejídání se ap.:) je velmi, nevhodně n. nepříjemně tlustý. ■ **S** on je tlustý

Šišli mišli (kam sme přišli? Do šišlavý vesnice / ulice …).
(Čl. vůči druhému obecně n. rodič, prarodič ap. v posměšné a vyčítavé reakci na jeho momentální šišlání, zašišlání a v upozornění na jeho nepečlivost ve výslovnosti ap.:) nešišlej a snaž se mluvit, vyslovovat správně!; šišláš a jsi tím směšný. ■ **S** nešišlej! ♦ Srov. jedno z více možných pokračování … *do šišlavý vesnice, šišlají tam vopice a ta naše nejvíce.*

Šídlo v pytli neutajíš.
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému o třetím a jeho snaze zakrýt zvl. nepříjemný n. nepříznivý fakt ap.:) některé věci, problémy n. nebezpečné ohledy se nedají zatajit n. před ostatními ukrýt. ■ **S** věci problematické nelze utajit ♦ Přísloví (Čelakovský, kde ale poněkud jinak).

I kdyby šídla padaly … *viz* (Musí to dělat) i kdyby trakaře padaly.

To je° šílenství.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. zkušený vůči blízkému druhému odmítavě a varovně v reakci na jeho nebezpečný nápad, zoufalou snahu a úmysl ap., s ohledem na krajně nepříznivé okolnosti): to je nesmysl a nemůže to dopadnout dobře; to je krajně nerozumné a riskantní, nedělej to n. zruš to! Já vím, že ti na těch vobrazech záleží, ale lízt teď dovnitř, to je naprostý š.! Ten barák každou chvíli spadne. ■ **S** to není rozumné, to je riskantní Tady de vo krk.
Ⓐ It's madness / crazy!, You're mad / crazy. Ⓝ Das ist ja Wahnsinn. Ⓕ C'est de la (pure) folie / démence / délire. Ⓡ (Это безумие!)

Je-li to šílenství, je v tom přesto metoda.
(Čl. vzdělaný vůči druhému přemýšlivě v reakci na nepochopitelné jednání třetího, nejasnou a zdánlivě chaotickou událost ap.:) i když se to zdá celkově nepochopitelné, bláznivé, nesmyslné ap., náznaky nějakého záměru a postupu se v tom přesto rýsují; to je zcela nesmyslné jen zdánlivě; není to zcela nesmyslné. ■ **S** to je nesmyslné jen zdánlivě ♦ Z angl., W. Shakespeare (1564–1616),

Though this be madness, yet there is a method in it, Hamlet, 2,2 (1601).

Zasáhl ho Amorův šíp. *viz* Zasáhla ho Amorova střela.

Jdi / di s tím k šípku!
(Čl. zvl. starší rázně, podrážděně a odmítavě vůči druhému a jeho nepřijatelnému návrhu ap.:) neobtěžuj mě s tím a přestaň!; to je nesmysl a já to odmítám, už o tom nemluv! ■ **S** neobtěžuj!, přestaň!, já odmítám to

Kdo vám šije?
(Zvl. žena vůči druhé v otázce a při kladném hodnocení jejích nových šatů ap.:) jakou máte švadlenu, popř. krejčího?; u koho si necháváte šít šaty? ■ **S** kdo je švadlena?

Všechno s ním šije.
(Čl. zvl. starší vůči druhému nelibě o třetím, obv. dítěti a jeho výrazném n. rušivém fyzickém projevu ap., obv. momentálně:) je (teď) krajně nepokojný a má nutkání k různé a obv. pro druhé nepříjemné fyzické činnosti, pohybu; je velmi temperamentní, neklidný a neposedný. ■ **S** on je neposedný

Škatule, škatule, hejbejte se!
(Čl. zkušený posměšně vůči druhému o změnách, vzájemných a obv. mnohostranných výměnách v mocenských pozicích státu, podniku ap.:) ty změny jsou jen formální a takové, aby nikdo neutrpěl a nic neztratil; je to jen hra, vypadající navenek jako reforma a zlepšení. ■ **S** změna je formální jen ♦ Říkadlo ze staré lidové hry, kdy si hráči, stojící ve čtvercích (= škatulích) nakreslených na zemi, mají na tento povel vyměnit svá místa, která však můžou při tom i ztratit, též var. *škatulata, škatulata …*

Co se škádlívá, rádo se mívá.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený shovívavě a chápavě vůči druhému a v reakci na jeho rozladění kvůli trápení, dráždivému chování ze strany třetího, často o vztahu mezi zamilovanými n. sourozenci ap.:) i když tě zlobí, škádlí a dráždí, má tě stejně rád a jen to takto projevuje (a tak se tím netrap!); ti, kteří se občas při delším soužití dráždí, škádlí, popichujou, se stejně mají rádi a jen si tak svůj vztah zpestřují. Prosím tě, neblbni a nehraj si na uraženýho, dyť vona to přece nemyslí vážně! Co se š., r. se m. ■ **S** lidé blízcí se dráždí často z lásky, láska prochází spory Láska nehněvaná není milovaná. ♦ Přísloví.
Ⓐ The quarrel of lovers is the renewal of love. Ⓝ Was sich liebt, das neckt sich. Ⓕ (Amour et disputes font bon ménage.), (Qui aime bien, taquine bien.), (Ils n'arrêtent pas de se chamailler, mais ne peuvent pas se passer l'un de l'autre.) Ⓡ Милые бранятся — только тешатся.

Škoda času i / a peněz.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *času a*
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci zvl. na jeho nápad, návrh, snahu ap.:) to je marné a nevýhodné (časově i finančně) a nepřinese to žádný užitek; nemá smysl do toho investovat, nevede to k cíli, prospěchu. Toho se snažit naučit anglicky? Š. času a p.! Větší dřevo neznám. ■ **S** to je marné Darmo mluvit!; To je na hovno!
Ⓐ It's a waste of time and money / effort. Ⓝ Schade um die Zeit und das Geld. Ⓕ C'est une perte de temps et d'argent. Ⓡ Овчинка не стоит выделки., Игра не стоит свеч.

Škoda je jen dobrýho člověka.
(Čl. zvl. zkušený a starší vůči blízkému druhému v reakci na jeho povzdech zvl. nad ztrátou, zmizením nedůležité věci, předmětu ap., uvozený výrazem „To je škoda, že … ":) to není vlastně tak důležité a není třeba toho litovat. ■ **S** nelituj, to není důležité

Bejt chudej / nemít nic, a ještě bejt smutnej, to je dvojí škoda / to by už bylo moc.
(Čl. moudrý optimisticky povzbuzující a utěšující smutného druhého, někdy i s ohledem na jeho nedostatek peněz ap.:) není příjemné být chudý, ale nemá smysl být proto i smutný; netrap se ještě sám pro svou situaci, ať zvládneš další těžkosti, které přicházejí!; nebuď smutný, i když nic nemáš! ■ **S** netrap se tím že jsi chudý! ♦ Přísloví.

Škoda lásky, kterou jsem tobě dala …
(Žena, dívka obv. v povzdechu při lítostivé, nostalgické vzpomínce na lásku, city promarněné pro muže, který je zneužil, nevážil si jich ap.:) byl to promarněný a bolestný, zraňující čas a je ho škoda. ■ **S** to byl čas promarněný ■ Slova ke slavné polce J. Vejvody (1902–1988), pův. *Modřanské polce*, proslavené za 2. světové války v angl. verzi jako *Roll out the Barrels* (*Beer-barrel polka*).

Máš-li / kdo má škodu / smůlu, o posměch se nestarej.
(Čl. zkušený zvl. v radě vůči druhému o přirozené prioritě v nahromaděném neštěstí, nepříjemnostech ap.:) když utrpíš škodu, ztráty ap., usiluj, starej se o jejich odstranění, a ne o to, že se ti někdo při tom možná hloupě posmívá. ■ **S** čl.

dbá o nápravu škody a ne o posměch ♦ Přísloví (Čelakovský).

Škoda přeškoda (že …).
(Čl. obv. starší lítostivě vůči blízkému druhému, popř. v povzdechu i vůči sobě při vzpomínce, vyprávění ap., zvl. s ohledem na dávnou událost a neuskutečněnou možnost ap.:) velmi lituju, velmi mě mrzí (že se to nestalo, nepodařilo, že to neproběhlo jinak n. lépe, že jsem neudělal něco jiného n. lepšího.) ■ **S** já lituju velmi, to je škoda

Škoda každý rány, která / která padne vedle.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a s autoritou, zvl. rodič rozzlobeně, někdy v žertu k druhému v reakci na provinivšího se mladšího třetího a jeho opakované darebáctví, výstřelek, porušení kázně ap., s odstínem důrazu na fyzické tresty, bití ap.:) jeho je třeba vždy důsledně zbít, zmlátit, aby se napravil a aby z něj bylo něco pořádného; v takovém případě pomáhá výprask; výprask má výchovný účinek. Ten lump to vod táty teď schytá! Zase ukrad doma ňáký peníze. Škoda každé r., která padne v. ■ **S** provinění trestá se důsledně výpraskem, výprask pomůže víc než domluva ♦ Přísloví.

Ⓐ Spare the rod and spoil the child. Ⓝ Schade um jeden Schlag, der daneben geht. Ⓡ Палка (по кому) плачет.

Škoda slov. n. **Ale škoda slov!**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. rezignovaně vůči obv. nepolepšitelnému, neposlušnému mladšímu druhému zvl. v reakci na jeho negativní čin, chybu, s odstínem znechucení z mnohokrát opakovaného varování, domluvy, napomínání ap., obv. na konci dalšího varování ap.:) je zbytečné, marné ti to pořád říkat, připomínat a opakovat, stejně se tím neřídíš; nemá cenu se v tomto ohledu namáhat, snažit se ti vůbec něco říkat. Říkal sem ti přece, že tam nemáš lízt, že je to nebezpečný. Ale š. s.! No a teď brečíš, že tě to bolí! ■ **S** je marné připomínat to Darmo mluvit., To je, jako když hrách na stěnu hází.

Ⓐ It's a waste of breath. Ⓝ Schade um jedes Wort. Ⓕ ! C'est perdre sa salive., (Autant se taire!) Ⓡ (Ему) что в лоб, что по лбу.

Je° z toho / to nadělá° / to přinese° víc škody než užitku.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený odmítavě, nespokojeně vůči druhému o novém a nevhodném opatření, způsobu v práci ap. n. o nezkušeném třetím při jeho zapojení do společné práce a následné chybě ap.:) to n. jeho práce nejsou moc dobré a spíš škodí; to svým přínosem ale nestačí odčinit ztráty takto způsobené; není to příliš vhodné ani užitečné a já to, ho odmítám. Teď musíš podle ředitele evidovat úplně všechno, ale toho času, co na to potřebuješ! No je z t. víc š. než u. ■ **S** to není rozumné, to není užitečné To nemá za mák cenu.

Ⓐ It does more harm than good. Ⓝ Das bringt mehr Schaden als Nutzen. Ⓕ (Ça fera plus de dégâts qu'autre chose.), (Ce sera plus néfaste qu'utile.) Ⓡ (От этого никакого проку, только наоборот.)

Věčná škoda (že …)!
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (že) – kles.
(Čl. lítostivě a uvážlivě vůči druhému v reakci na zprávu o průběhu události, jednání n. při vyprávění ap. s ohledem na důležitý fakt, zásadní nepřítomnost třetího n. informaci ap., která nebyla k dispozici, nevyužitou možnost ap.:) to není dobré (že …) a teď (nám) to velmi vadí, překáží; opravdu lituju (že jsem to nevěděl, že jsem tam nebyl, že se to tak nestalo, že to neudělal ap.). V. š., že sem tam neměl s sebou foťák! Měls ho vidět, jak se tvářil, když ten vůl zjistil, že už není šéfem! ■ **S** to je škoda, já lituju velmi To mě mrzí.

Ⓐ It's a crying shame that …, It's a real pity that … Ⓝ Ewig schade, dass … Ⓕ C'est un malheur irréparable …!, ! Quel malheur de …! Ⓡ (Вот жалко / жаль, . . .), Жаль до смерти.

To by byla věčná škoda.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *věčná*
(Čl. vůči druhému obv. v mírně žertovné reakci na nabízenou výhodnou možnost, práci pro druhého, též i další dobré, chutné jídlo jako přídavek na hostině ap., zvl. je-li alternativou jeho vyhození jako přebytečného, zkažení jako netrvanlivého ap.:) to já neudělám n. to nedoporučuju (toho nevyužít); bylo by chyba a nerozumné (nevzít, odmítnout něco tak výhodného, dobrého, užitečného). Ten kluk má jasnej talent a byla by v. š., kdyby se matematice dál nevěnoval. ■ **S** to není rozumné, to je chyba Jak tě něco takovýho vůbec mohlo napadnout!

Ⓐ It would be a crying / terrible shame (if …)., It would be a real pity (if …). Ⓝ Das wäre ewig schade. Ⓕ Ce serait un véritable malheur / catastrophe / désastre / malédiction. Ⓡ (о еде) Чем в таз, лучше в нас.

Je věčná škoda (Inf / že …).
(Čl. informovaný emocionálně n. v hodnocení vůči druhému zvl. o momentálním stavu, situaci postrádající důležitého n. blízkého třetího, popř. potřebnou věc, možnost ap.:) je chyba, nedostatek n. ztráta (že tu při tom není on, že to tu nemáme, muset se vrátit ap.). ■ **S** já lituju velmi, to je chyba, to není rozumné

Škoda je, jen co voda veme / vezme.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený vůči blízkému druhému zvl. v reakci na výraz jeho lítosti nad něčím obv. nedůležitým, uvozený výrazem* To je škoda *ap.:) jsou horší věci, kterých je třeba litovat, ne však tohoto; to vlastně není žádná velká škoda, a tak toho nelituj zbytečně.* A: To je š., že už nemáme to starý rádio! – B: Ale prosim tě, š. je jen co v. v. Koupíme nový a lepší! ■ **S** nelituj!, to není důležité Nelam si s tím hlavu!, Na tom nezáleží., Škoda je jen dobrýho člověka. ♦ Přísloví.
Ⓐ There's worse things at sea., Worse / stranger things happen at sea. Ⓝ Das ist nur halb so schlimm. Ⓕ (Rien ne sert de regretter.) Ⓡ (Сокрушаться надо только о безвозвратном.)

Žádná škoda!
(Čl. rázně a odmítavě vůči druhému v reakci na jeho lítost z neočekávaného odmítnutí třetího, obv. nepříjemného n. nevhodného, zprávu o jeho neúčasti ap.:) to (mi) vůbec nevadí a jsem vlastně rád; to není důležité a vůbec toho nelituju. ■ **S** to není důležité, to nevadí

Pro něco takovýho je ho škoda. n. **Pro to je ho škoda.**
(Čl. zkušený vůči druhému v nesouhlasném hodnocení rozhodnutí n. umístění schopného, talentovaného třetího ap. pro podřadnou práci, nevhodnou školu ap.:) tam bude omezovaný a nedokáže rozvinout, prokázat své schopnosti n. si ho nedokážou vážit; to není pro něj dostatečně vhodné a měl by jít dělat něco jiného a adekvátnějšího. ■ **S** on je dobrý příliš na to

To je škoda.
(Čl. vůči druhému v obvyklé n. jen zdvořilé reakci lítosti na jeho neúčast na společné akci, práci, popř. jeho nezdar n. zmaření příležitosti, nerealizování užitečného záměru ap.:) to mě mrzí (že to není možné, že se to nepodařilo, nemůžete přijít ap.); je to ztráta, chyba a je mi to líto. ■ **S** to je chyba, já lituju velmi

To je jeho škoda. n. **Je to jeho škoda.**
(Čl. informovaný vůči druhému v hodnotícím komentáři o třetím a jeho nesprávném rozhodnutí, odmítnutí, neochotě, neúčasti na společném výhodném podniku, záměru ap., obv. s odstínem distancování se od něj:) to není moje chyba, problém, krok ap., ale jeho, to on sám se rozhodl (nevyužít tuto příležitost ap.). ■ **S** to je rozhodnutí jeho ♦ Též v 2. osobě, srov. *Tvoje / vaše škoda, To je tvoje škoda* ap.

Toho je škoda.
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému v lítostivém povzdechu nad odchodem cenného, moudrého, zkušeného ap. třetího z firmy, oboru, života, popř. nad zánikem prospěšné instituce ap.:) lituju, že už tu není, byl to schopný, dobrý člověk a bude nám chybět, mohl nám být velmi prospěšný. ■ **S** já lituju velmi, já vážil jsem si ho, on je nepostradatelný

Není na škodu (Inf / že …).
Čl. zvl. zkušený vůči druhému, druhým, často v oficiálním projevu hodnotící a nenásilně zmiňující novou možnost n. zdůrazňující starou skutečnost, praxi ap., zvl. v širším rámci n. při závažném rozhodování:) je užitečné a vhodné (zkusit, vrátit se k, připomenout si ap.); chci připomenout a navrhnout (aby); může být užitečné, a proto doporučuju (Inf, aby). ■ **S** já doporučuju, to je užitečné ♦ Často též v kondicionálu *Nebylo by na škodu.*

Nedělejte si škodu! n. **Že si děláte (takovou) škodu!**
(Čl. formálně zdvořile a zdvořilostně a obv. při přijímání a v rozpačité reakci vůči nečekaně vstřícnému druhému a jeho obv. drobnému daru, pozornému občerstvení ap., dříve často i odmítavě, zdrženlivě:) to je nečekaně milé a vítané, ale je mi líto vaší námahy, času n. výdajů s tím spojených; to jste nemusel, neměl chystat, dávat, působíte si tím ztrátu. ■ **S** já vítám to, vy jste laskavý

Škoda nastokrát (že …)!
(Čl. zvl. citově založený vůči druhému v silném vyjádření lítosti nad minulým pozitivním faktem n. odchodem dobrého člověka ap.:) to mě velmi mrzí, rmoutí (že) a dodnes toho lituju. ■ **S** to je škoda, já lituju velmi

Tvoje škoda! *viz* To je jeho škoda.

Všeho moc škodí.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *Čl. zkušený autoritativně vůči druhému, druhým v odmítavé reakci na přehánění určité činnosti, ji-*

nak nezávadné, n. v krocení rozpustilého a divokého dětského dovádění ap.:) i ta nejlepší věc se dá vystupňovat k nesnesitelnosti a škodlivému účinku; nic se nesmí přehánět, už s tím přestaňte! Hele, v. moc š., já proti Bachovi nic nemám, právě naopak, ale poslouchat ho od rána do večera taky nemusím. ■ **S** nepřeháněj! Všeho s mírou! ♦ Přísloví, srov. už anonymní lat. *Multa nocent, všeho moc škodí*, popř. *Omne nimium nocet, vše přílišné škodí*, Walther 19 838.

Ⓐ You can have too much of a good thing. Ⓝ Allzuviel ist ungesund. Ⓕ L'excès en tout est un défaut. Ⓡ Хорошего понемножку., (Всякое излишество вредно.)

Abys nebyl škodnej …
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému s ohledem na jeho účast na podniku a zatím malý zisk, odměnu ap., zvl. v úvodu k dodatečnému prospěšnému návrhu, možnosti jeho prospěchu ap.:) protože jinak bys z toho n. za to získal málo, tak (ti dám taky n. tohle ap.); nechci, abys zůstal bez odměny, zisku … ■ **S** ty dostaneš odměnu

Nebudeš° (při tom) škodnej!
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1b *(Čl. neformálně vůči blízkému druhému zvl. ve snaze ho zlákat k účasti na podniku, k pomoci ap.:) vyděláme, vyzískáme na tom všichni, i ty, a nebudeš litovat; neutrpíš při tom žádnou ztrátu, a naopak z toho budeš mít prospěch.* Chceme teď zkusit novej podnik, a jestli se přidáš, n. š., neboj! ■ **S** to je výhodné, ty dostaneš odměnu To je kšeft!

Ⓐ You'll be doing yourself a favour. Ⓝ Es soll dein Schaden nicht sein … Ⓕ (Ça ne te sera pas préjudiciable!), ! Tu ne seras pas perdant!, ! Tu ne perdras rien au change! Ⓡ (И себя не обидишь!)

Škola bez kázně, mlýn bez vody.
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému obv. v souhlasné reakci na téma o potřebě autoritativního vyučování ap.:) přísnost a důraz na ukázněnost jsou při každém učení, ve škole důležité, umožňují soustředění a rychlejší koordinovaný postup vpřed. ■ **S** škola vyžaduje kázeň ♦ Přísloví (Čelakovský).

Škola – základ života.
(Čl. zkušený a moudrý zvl. v obecném poučení vůči mladšímu druhému, též dítěti při jeho neochotě jít do školy ap.:) škola dává dítěti, mladému člověku základní soustředěné poučení o životě, o jeho stránkách dobrých i špatných; škola je pro rozvoj civilizace nutná. ■ **S** škola je nezbytná ♦ Přísloví, připisováno J. A. Komenskému (1592–1670).

Ne pro školu, ale pro život se učíme.
(Čl. zvl. starší, učitel, rodič ap. zvl. v poučení druhému a často trochu mentorským tónem, někdy s odstínem odsouzení mechanického přístupu bez využití v praxi:) člověk se neučí pro dobré známky a proto, že to učitel vyžaduje, ale proto, aby získané vědomosti mohl uplatnit v životě; samoúčelné studium je nesmyslné, je třeba hledět na jeho smysl a praxi. ■ **S** škola je pro život ♦ Přísloví, z lat. *Non scholae, sed vitae discimus, ne pro školu, ale pro život se učíme*, Seneca ml. (4 př. n. l. – 65 n. l.), *Listy Luciliovi, 106,12*, kde však je obráceně.

My sme / jsme spolu do školy nechodili. n. **Nechodili sme / jsme spolu do školy.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zvl. starší a vyššího postavení vůči mladšímu druhému zvl. v odmítavé, chladné a káravé reakci na jeho neodůvodněně familiární chování, tykání, drzý výrok ap.:) uvědomte si, že vás nic neopravňuje mluvit se mnou tak familiárně a nevážně, protože mezi námi je rozdíl a vy ho respektujte!; nemáme nic společného, co by vám dovolovalo takhle neuctivě mluvit.* Pokud vím, tak sme s. do š. n., tak proč se mnou takhle mluvíte? Trochu slušnosti, pane! ■ **S** nebuď drzý!, my nemáme nic společného Nepásli sme spolu krávy!

Ⓐ What gives you the right (to)? Ⓝ Wir haben nicht zusammen Gänse gehütet / in der Gosse gelegen. Ⓕ ! Nous n'avons pas usé nos fonds de culotte ensemble sur les bancs de l'école., ! Nous n'avons pas gardé les cochons ensemble. Ⓡ Не надо фамильярности!, (Мы из одной миски щи не хлебали!)

Já nevím, školy nemám.
(Čl. žertovně vůči druhému zvl. ve vyhýbavé odpovědi na jeho dotaz po názoru ap.:) nevím, je to na mě moc složité; nevím, nevyznám se v tom n. nerozumím tomu; je to složité, nechci o tom přemýšlet. ■ **S** já nevím ♦ L. Smoljak, Z. Svěrák, hra *Hospoda Na mýtince* (1969).

Je to pěknej škrt.
(Čl. vůči druhému o třetím, obv. trochu jedovatě a nesouhlasně, zvl. s ohledem na jeho šetrnost ap.:) je velmi lakomý a šetří na všem; je lakomý a není ochotný nikomu přispět, půjčit ap. ■ **S** on je lakomý

Aby ho šlak trefil!
(Čl. zvl. starší vůči druhému rozčileně, popuzeně v reakci na třetího a jeho nepřátelské, necitlivé odmítnutí návrhu, prosby ap., obv. v kontrastu k očekávání): mám na něj velký vztek a za takový postoj n. čin by měl být pořádně potrestaný, vytrestaný. ■ **S** já mám vztek, on chová se nesnesitelně, on zaslouží trest

Myslel jsem, že mě (z toho) trefí šlak. *viz* Div mě (z toho) šlak netrefil.

Div mě (z toho) šlak netrefil. n. **Myslel jsem, že mě z toho šlak trefí.**
(Čl. vůči druhému při líčení svého vzteku v reakci na třetího a jeho iritující chování n. nesmyslný provokativní názor, při spatření nepatřičné věci ap.:) strašně mě to rozzlobilo, rozzuřilo a jen těžko jsem se ovládal. ■ **S** já mám vztek, to rozzlobilo mě Myslel jsem, že mě budou vomejvat.

Trefil ho (z toho) šlak.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho zdravotních potížích, zvl. v důsledku velkého vzrušení, pobouření v nesouhlasné reakci na podráždění ap.:) krajně ho to rozzlobilo a ranila ho mrtvice, popř. z toho zemřel. ■ **S** to irituje mě, on byl raněný mrtvicí

Šlape to (dobře).
(Čl. obdivně n. spokojeně vůči druhému v komentáři k výsledku sestavování nového n. opravy poškozeného přístroje, zařízení, popř. o fungování velmi starého stroje, auta, motorky ap. v důsledku zvláštní péče ap.:) funguje to velmi dobře, uspokojivě. ■ **S** to funguje dobře

Šlap si po svejch!
(Čl. nazlobeně vůči druhému zvl. v reakci na jeho neúmyslné, nemotorné a nepozorné šlápnutí:) buď opatrnější, šlápl jsi mi na nohu, a to bolí n. je mi nepříjemné. ■ **S** buď opatrný!, dávej pozor!

Šlápni na to / do toho!
(Čl. spěchající netrpělivě zvl. vůči řidiči auta:) přidej plyn a pospěš si!; zrychli to a chvátej! ■ **S** pospěš si!

Šlejfírna mu jede (dobře).
(Čl. vůči druhému humorně a kriticky o výřečném třetím, často o dítěti ap.:) hodně a rád mluví, často i pichlavě n. útočně; nebojí se mluvit a mluví mnoho a někdy nepříjemně. ■ **S** on mluví moc

Dej mi šluka!
(Čl. familiárně, ležérně v žádosti vůči kouřícímu kamarádovi, obv. jen o cigaretě a v situaci, kdy ji sám nemá, nemá čas si zapalovat ap.:) dej, dovol mi krátce si zakouřit, popotáhnout z tvé cigarety!; chci chvíli kouřit z tvé cigarety. ■ **S** já chci kouřit

Je s tím šlus. n. **S tím je šlus.**
(Čl. informovaný vůči druhému v oznámení n. v reakci na jeho otázku zvl. po možnosti, často však po nežádoucí, nedovolené n. prvnímu nepříjemné činnosti, až dosud probíhající n. možné ap.:) to už skončilo a dál to není možné; to se už nebude dělat, už se to nesmí, je to zakázané. ■ **S** to skončilo, to není možné

Má to divnej šmak.
(Čl. podezřívavě, nejistě vůči druhému v reakci po ochutnání obv. známého typu jídla n. potraviny, někdy starší, v kontrastu k očekávání ap.:) chutná to zvláštně a nelíbí se mi to. ■ **S** to nechutná dobře

Šmarjá Józef!
(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým, zvl. po silném leknutí n. nepříjemném překvapení z negativní, nepřijatelné změny, jevu ap.): to je nepříjemné překvapení, já jsem se hrozně lekl; to se mi vůbec nelíbí a šokuje mě to. ■ **S** to nelíbí se mi, to je překvapení, to je nepříjemné, já jsem šokovaný ♦ Někdy i var. *Š. Pepík!*

To nemá° (ten) šmrnc.
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
Čl. zkušený vůči druhému v negativním hodnocení výsledku činnosti svojí n. druhého ap., hudby, tance, článku, akce ap., zvl. proti zvyklosti a obecnému očekávání:): není to tak působivé, výrazné n. přitažlivé a je to horší; není to tak pěkné, elegantní a účinné ap.; je to slabé a vyznívá to mdle. Tenhle román sice není špatnej, ale už nemá ten š. jako jeho první. ■ **S** to nemá účinek, to není působivé, to je slabé To je čajíček., Není to právě nejlepší.
Ⓐ There's something lacking / missing (from it). Ⓝ Da fehlt der letzte Pfiff. Ⓕ Ça manque de chic / caractère / cachet / d'originalité / fantaisie! Ⓡ В (этом) нет изюминки.

A šmytec!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. s autoritou, rodič ap. rázně, přísně n. rozzlobeně vůči druhému, druhým, též dětem na závěr svého zákazu jejich nežádoucí činnosti n. příkazu ap., zvl. v protikladu k jejich možnému protestu, smlouvání:) nechte toho n. uděláte to tak a dál o tom nechci už mluvit!; dál se to už dělat nebude a konec diskuze!; uděláte to prostě takhle a nebudeme o tom diskutovat. Hele, dostaneš eště tohle

a š.! Víc už nečekej. ■ **S** já nechci mluvit o tom dál Tím to hasne., Konec diskuze.

Ⓐ And that's it / all!, And there's an end of it! Ⓝ Aus, Sense! Ⓕ ! Un point c'est tout!, ! Et toc! Ⓡ (И хорош!, И баста!, Хорош базарить!)

To byl šok.
(Čl. vůči druhému o reakci své n. obecné na nepříjemně překvapivou a obv. vážnou n. hrozivou zprávu, změnu ap., proti očekávání:) byl jsem krajně zaražený a jakoby ochromený (a nevěděl jsem jak reagovat); vůbec jsem to netušil, strnul jsem a zcela mě to zmátlo. ■ **S** to bylo překvapení nepříjemné, to šokovalo ho

Polib mi / si šos!
(Čl. rozzlobeně, nevlídně a poněkud vulgárně vůči druhému v reakci na jeho iritující, ironickou otázku, neopodstatněnou kritiku, útočnou připomínku n. bezostyšný požadavek ap.:) tohle já rezolutně odmítám a nebudu to poslouchat!; nech mě být, nevměšuj se a jdi pryč! ■ **S** neobtěžuj!, já odmítám to, mlč!

Lítá, jako by mu šosy hořely.
(Čl. vůči druhému v posměšném a odmítavém komentáři ke spěchu, chvatu třetího ve společné místnosti, na pracovišti ap.:) hloupě, podivně n. chaoticky a nervózně tu pobíhá sem a tam; uspěchaně, zmateně, popř. i zbrkle chodí sem a tam. ■ **S** on pospíchá

To je šou!
(Čl. zkušený a s nadhledem vůči druhému v ironickém, posměšném komentáři ke společenské akci, prezentaci ap. n. ke zlostnému a emocionálnímu výstupu, výbuchu třetího ap.:) je to přehnaně okázalé a okaté, ostentativní a nepůsobí to přirozeně a věrohodně; to je přehnané a zapůsobí to jen na naivní lidi a hlupáky. ■ **S** to je přehnané, to je nápadné

Je mi šoufl. *viz* Je mi šoufl.

En ten týky, dva špalíky, čert vyletěl z elektriky, bez klobouku bos, natloukl si nos.
(Čl., zvl. dítě vůči druhým obv. při přípravě hry a výběru toho, kdo začne, pokračuje po něm ap., říká se po slabikách a ukazuje se prstem na jednotlivé účastníky hry, přičemž rozhodující bývá poslední slabika:) já rozpočítávám a rozřazuju tak do rolí následné hry. ■ **S** já rozpočítávám ♦ Dětské rozpočítadlo.

Je to špaténka.
(Čl. vůči druhému v reakci na náhlou změnu, zhoršení situace, špatnou zprávu, překážku, vážnou komplikaci plánu ap., též o osobní situaci a pocitech:) to vůbec není dobré a příznivé; to nevyvíjí se dobře a zaskočilo mě to. ■ **S** to není dobré, to neprobíhá dobře, situace je vážná

Já sem pro každou špatnost.
(Čl. neformálně, popř. vesele vůči blízkému druhému a v reakci na jeho návrh a pozvání, nápad společné činnosti, často neobvyklý n. výstřední ap.:) souhlasím s tím, docela se mi to líbí; připojím se k tomu. ■ **S** já souhlasím

Všechno špatný je k něčemu dobrý. *viz* Všechno zlý (je) pro něco dobrý.

Je° nějakej / ňákej° špatnej°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v hodnocení neobvyklého chování známého třetího, obv. v důsledku zatím nejasného nepříjemného důvodu, zhoršení zdraví ap.:) je podivně, nezvykle zaražený n. smutný a chová se zdrženlivě, málo mluví. Člověče, co s tím Karlem dneska je? Je ňákej špatnej, nebaví se, nesměje se fórum … ■ **S** on je zaražený Není ve svý kůži.

Ⓐ He's a bit off., He's not his normal / usual self. Ⓝ Er ist nicht gut drauf. Ⓕ ! Il n'est pas dans son assiette / pas bien., ! Il est patraque / mal fichu! Ⓡ ! быть не в своей тарелке

Co je na tom špatnýho / špatného?
(Čl. vůči druhému ohrazující se proti jeho výtce, pokárání, odmítnutí ap. kvůli nápadu prvního, výroku, činu ap.:) to není ale nic špatného; nechápu, proč s tím nesouhlasíš n. to odsuzuješ; myslím, že to tak můžu klidně říct, udělat ap. a že tím nikomu neubližuju n. nic špatného nedělám; co se ti na mém jednání vlastně nelíbí? ■ **S** to nelze zpochybňovat, to není špatné

Já° sem (pak / dycky) ten špatnej.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému, sourozenci ap. zvl. v odmítavé reakci na jeho vybídnutí něco nepopulárního říct, udělat spolu s ním ap., s ohledem na známou a předvídatelnou reakci šéfa, otce n. jiné autority ap.:) (nechci to udělat ap., protože) pak jsou jen mně vždycky přičítány chyby i těch druhých; já jsem pak jediný viník n. terč odsouzení (za ten nepopulární krok ap.). A proč mám ten zákaz cesty ostatním oznamovat zase já? Já sem pak ten š. ■ **S** on je odpovědný, já jsem obviňovaný vždycky Za to můžu jen já.

Ⓕ Je passe toujours pour le méchant., C'est

moi le vilain / méchant (petit) canard. Ⓡ ! быть крайним

Je to s ním špatný.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho zdravotním stavu, popř. i pracovním, též během soudního jednání ap.:) je ve špatné situaci a jeho vyhlídky nejsou dobré; nemá velkou naději z toho vyjít zdravý, nepotrestaný, nepostižený ap. ■ **S** situace není dobrá, to není dobré, on nemá vyhlídky dobré

Nic mu není dost špatný / špatné.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky a nesouhlasně o třetím, jeho vlastnostech a typu chování při prosazování vlastních cílů, záměrů ap.:) je to amorální, bezohledný člověk bez zábran a pro dosažení svého cíle je schopný použít libovolně zlý prostředek proti komukoliv; před ničím špatným se nezastaví a žádný ohled ho neodradí. ■ **S** on je bezohledný

To není špatný!
(Čl. spokojeně n. radostně, uznale vůči druhému v reakci na jeho dobrý nápad n. výtvor ap.:) to je dobré, pěkné, to se mi líbí (a to uděláme); to vypadá slibně (a zkusíme n. využijeme to); docela mi to chutná. ■ **S** to je dobré, to líbí se mi

Nebylo by špatný (kdyby …). n. **To by nebylo špatný.**
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému s ohledem na potřebu n. výhodnou možnost ap.:) bylo by velmi vhodné, výhodné a příjemné (kdyby); taková možnost n. čin by byly užitečné a líbily by se mi. No nebylo by š., kdybysme měli někde u moře aspoň chatu. To by pak byla dovolená! ■ **S** to bylo by dobré, to je dobré, to líbí se mi

To je drahej špás.
(Čl. neformálně a kriticky vůči druhému zvl. o jeho unáhleném rozhodnutí, plánu n. výdaji na koupi věci n. podniknutí nákladné činnosti ap.:) to stojí moc peněz a je třeba být opatrný; to je příliš n. dost drahé a je třeba si takový výdaj dobře rozmyslet. ■ **S** to je drahé příliš

A je po špásu! *viz* A je po prdeli!

(Ten / von) je samej špás. *viz* Ty seš samá sranda!

Každej špás něco stojí. *viz* Každá legrace něco stojí.

Ani špendlík by nepropad. n. **…, že by ani špendlík nepropadl.**
(Čl. vůči druhému v popisu zvl. atraktivní události a množství zájemců, lidí, návštěvníků v omezeném prostoru, sále, popř. ve vlaku ap.:) bylo to neobvykle mnoho lidí a byli tam na sebe velmi namačkáni. ■ **S** je tam mnoho lidí

Špendlík (by) bylo slyšet upadnout / spadnout.
Komp je tam ticho, že by bylo slyšet špendlík upadnout / spadnout
(Čl. vůči druhému ve vyprávění, popisu situace a napětí v davu, mezi lidmi v místnosti, zvl. po jejich uklidnění, ztišení před senzačním oznámením, ohlášením výsledků soutěže, rozsudku n. o jejich reakci na neočekávanou a obv. nepříjemnou zprávu, oznámení třetího ap.:) **1.** *bylo tam náhle naprosté a napjaté ticho; všichni napjatě mlčeli;* **2.** *nastalo rozpačité a zaražené ticho.* ■ **S** je tam ticho

Je na tom špetka / zrnko pravdy.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o sdělení, zprávě, vyprávění třetího, vydávaného za pravdu ap.:) z malé části je to pravda, ale většina je přehnaná, zkreslená n. vymyšlená, takže tomu v zásadě nevěř!; není to spolehlivé, jen malá část je z toho pravdivá. ■ **S** to je pravda

Nevidí si ani na špičku nosu. n. **Vidí si jen na špičku nosu.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na špičku*
(Čl. vůči druhému rozzlobeně a pohrdavě o třetím, zvl. v reakci na jeho neprozíravé a obv. i ješitné chování ap.:) zachoval se hloupě, neprozíravě a úzkoprse; je hloupý, omezený a neumí odhadnout následky svého rozhodnutí ani další logický vývoj. ■ **S** on je hloupý Je to prázdná hlava., Blbost mu kouká z očí.
Ⓐ He can't see further than the end of his nose. Ⓝ Er sieht nicht bis an die eigene Nasenspitze. Ⓕ Il ne voit pas plus loin que le bout de son nez. Ⓡ ! не видеть дальше кончика собственного / своего носа

To je° jen špička ledovce.
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *špička*
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým o společenském jevu, aktivitě ap., obv. nežádoucí a negativní:) to je jen malá a zjevná, viditelná část celku, ale ve skutečnosti je to mnohem horší. Počet evidovaných narkomanů je jen š. l. a kolik jich skutečně je, se můžeme jen dohadovat. ■ **S** to je horší, to je část jen To předčí všechna očekávání. ♦ Řidčeji též var. *vrcholek*. Obraz přejatý z faktu,

že z ledovce plujícího po moři je vidět nad hladinou jen nepatrná část.

Ⓐ It's just the tip of the iceberg. Ⓝ Das ist nur die Spitze des Eisbergs. Ⓕ Ce n'est que la partie visible de l'iceberg. Ⓡ Это только верхушка айсберга.

Nebudu se s tebou špinit.
(Čl. pohrdavě, s odporem a nesouhlasně vůči známému druhému a jeho nepřijatelnému, nečestnému chování n. jednání, snažícímu se do něj zatáhnout i prvního, též při možnosti ho za to potrestat ap.:) nebudu a nechci se tebou a tvým činem, jednáním ap. zabývat a nechám to jiným; nechci mít s tebou nic společného a odmítám s tebou jakýkoliv kontakt, bylo by to pod mou důstojnost a čest. ■ **S** já odmítám kontakt další, to je nepřijatelné

Špína z něj / toho (jen) kape.
(Čl. nespokojeně, s odporem vůči druhému o třetím, zvl. dítěti n. předmětu, šatstvu ap., zvl. v důsledku nedbalosti n. špinavé práce s motorem, montáže stroje ap., zvl. v čistém prostředí:) je to krajně a odporně špinavé, znečištěné. Co to sem dáváš za hrůzu, dyť z t. š. jen k. Okamžitě to vodsud vodnes! ■ **S** to je špinavé, on je špinavý

Není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova) n. 1b
(Čl. zkušený opatrně vůči druhému zvl. v reakci na těžko uvěřitelnou, nepravděpodobnou zprávu o známém třetím, často nepříznivou, obv. proti odmítavému postoji druhého ap.:) každá ústní informace, zvěst o jiném mívá aspoň pravdivý základ, jádro, i když to ostatní může být úplně zkreslené, vymyšlené ap.; máloco je úplný výmysl, zpráva bývá aspoň částečně pravdivá. A: Franta říkal, že prej chce Štěpán z fabriky vodejít, to je blbost, co? – B: No, nevím, víš n. š., aby na něm n. p. t. ■ **S** to je pravda Vono na tom něco bude. ♦ Přísloví (Čelakovský); *šproch* je z něm. *Sprache = řeč, mluva.*

Ⓐ No smoke without fire. Ⓝ Irgendwas muss / wird da ja dran sein. Ⓕ ! Il n'y a pas de fumée sans feu. Ⓡ (Нет дыма без огня.)

Vyndej si špunty z uší! *viz* Dej si vypláchnout uši!

Dneska byl šrumec.
(Čl. obv. večer vůči blízkému druhému unaveně a konečně v klidu hodnotící uplynulý den, složený obv. z více heterogenních a naléhavých činností, zvl. v souvislosti s kontaktem s lidmi, jejich nároky ap.:) dnes byla spousta práce, plno spěchu (a nervozity); dnešek byl únavně a hekticky plný práce, povinností, zvl. nepředvídaných, a na odpočinek vůbec nebyl čas. A: Dneska deš ňák pozdě, copak ste v práci měli? – B: Ale, d. byl š. a po tom všem sem musel ještě navážet zboží. ■ **S** já mám práce mnoho

Snadno být štědrým, když je z čeho.
(Čl. moudrý vůči druhému střízlivě, chladně o bohatém třetím a jeho dobročinnosti, daru ap.:) pro bohatého člověka je snadné rozdávat a pomáhat (a není to pro něj žádná velká oběť); bohatý člověk si může snadno dovolit rozdávat (a snadno tak i udělat pochvalně přijímané gesto). ■ **S** čl. bohatý dává snadno ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nestojí to ani za psí štěk.
(Čl. zkušený vůči druhému odmítavě a zklamaně zvl. o třetím a jeho velmi malému příspěvku, přínosu, výsledku práce, popř. jeho daru ap.:) je to velmi, zanedbatelně malé a téměř bezcenné. ■ **S** to není dobré, to není použitelné

Utopím tě jako štěně!
(Čl. obv. jen ve škádlivé výhrůžce a hraném rozzlobení vůči blízkému druhému, též dítěti, zvl. v reakci na jeho nevhodné, dráždivé chování, popř. čin zasluhující potrestání, často při honičce ve snaze utíkajícího druhého dostihnout ap.:) neunikneš, za to tě potrestám. ■ **S** já potrestám tě

Usmála se na něj° štěstěna. n. **Štěstěna se na něj° usmála.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. poněkud vznosně vůči druhému o třetím a jeho nečekaném úspěchu ap.:) překvapivě se mu to podařilo a má štěstí; nastala nečekaně příznivá a výrazná změna ovlivňující situaci v jeho prospěch. Pořád sázel do Sportky jako divej, a nic. Ale najednou se na něj u. š. a teď si za to koupil auťák. ■ **S** on má štěstí Osud mu byl příznivě nakloněn. ♦ *Štěstěna (= Fortuna)* je personifikované bájné štěstí.

Ⓐ He's in luck., His luck has changed / turned. Ⓝ Ihm lachte das Glück. Ⓕ La fortune lui a souri. Ⓡ (Кому) улыбнулась удача.

Štěstí ve hře / kartách, neštěstí v lásce. *viz* Neštěstí ve hře, štěstí v lásce.

Štěstí mu spadlo do klína.
(Čl. vůči druhému obv. kriticky o třetím a jeho nečekaném a nezaslouženém úspěchu, dědictví n.

jiné výhodě ap.:) měl štěstí a náhle dosáhl bohatství n. úspěchu ap., ale bez vlastní zásluhy. ■ **S** on má štěstí

Štěstí, to je (jen) muška zlatá … *viz* Štěstí! Co je štěstí? Muška jenom zlatá …

Štěstí vyhledává připravenou mysl. n. **Štěstí přeje jen (dobře) připraveným.**
(Čl. moudrý zvl. v poučení vůči mladšímu druhému s ohledem na jeho touhu po úspěchu ap.:) štěstí, úspěch se nezakládají na náhodě a nečinnosti, ale na zkušenosti z hledání a myšlenkové zralosti a připravenosti. ■ **S** štěstí není náhoda ♦ Přísloví, též L. Pasteur (1822–1895).

Bylo to štěstí v neštěstí.
(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému v hodnocení relativně dobrého výsledku, malého postižení ap. jeho n. třetího v širším kontextu neštěstí, ztráty ap., též více lidí:) v té celkové špatné, tragické situaci, výsledku ap. bylo toto výjimečně relativně spíš dobré n. jen malá ztráta. ■ **S** to není zlé ještě, to je dobré v celku špatném

Odvážnému / odvážnýmu / odvážným štěstí přeje.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému zvl. souhlasně s jeho úspěchem, přes jeho počáteční obavu, nedůvěru ap., n. v povzbuzení před jeho riskantní, ale smysluplnou činností:) člověk se nesmí bát a má se odvážit, stojí-li to za to; někdy je třeba riskovat, a pak může člověk hodně získat. No vidíš, napřed ses bál, že pohoříš, a teď máš v kapse diplom. Marná sláva, o. š. p.! ■ **S** čl. odvážný mívá úspěch Kdo nic nezkusil, nic nemá. ♦ Přísloví (Čelakovský), je ale staré, srov. už lat. *Audaces / audentes Fortuna iuvat, odvážným štěstěna přeje*, P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Aeneis, 10,284*, podobně už dřív i *Fortes Fortuna adiuvat, udatným / silným štěstěna pomáhá*, P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Formio, 203.*
Ⓐ Fortune favours the brave / bold. Ⓝ Dem Mutigen gehört die Welt. Ⓕ La fortune sourit aux audacieux. Ⓡ Смелый там найдёт, где робкий потеряет., Смелым Бог владает (а пьяным чёрт качает).

Kdo štěstí má, tomu i palice pod lavicí zakokrhá.
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému zvl. v ironickém komentáři o třetím a jeho úspěchu ap.:) někdy má opravdu člověk štěstí, úspěch naprosto nezaslouženě, popř. absurdně a v nečekaných oblastech. ■ **S** on má štěstí ♦ Přísloví.

Štěstí nelíhá na hedvábnejch poduškách.
(Čl. zkušený zvl. v radě n. varování vůči druhému a proti jeho nečinnosti, sklonu k pohodlí ap.:) cesta ke štěstí, úspěchu je jen skrz nepříjemnou námahu a nepohodlnou dřinu; musíš se snažit a něco dělat, aby se ti to podařilo, a ne lenivět. ■ **S** pohodlnost nevede ke štěstí, snaha přináší prospěch ♦ Přísloví.

Štěstí má mnoho přátel.
(Čl. zkušený a moudrý zvl. varovně vůči druhému, často mladšímu, udivenému vlastní popularitou a náhlým množstvím příznivců a obdivovatelů ap.:) budeš-li mít úspěch, štěstí, mnozí se budou s tebou přátelit jen povrchně a zcela zištně ve snaze se na tom přiživit. ■ **S** čl. úspěšný přitahuje příživníky ♦ Přísloví, z lat. *Felicitas multos habet amicos, štěstí má mnoho přátel*, P. Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.), *Žalozpěvy, 1,9,5–6*.

Štěstí je přelétavé / přelétavý / vrtkavé / vrtkavý.
(Čl. zkušený v komentáři n. varování vůči druhému před přílišným spoléháním na náhodu a štěstí ap.:) úspěch, štěstí nikdy netrvají věčně, a daří-li se ti teď, může se to rychle změnit; štěstí je jako žena a obšťastňuje druhé rozmarně a vrtkavě. A: Sliboval jsem si vod toho, že to tentokrát vyjde, a nic. – B: To víš, š. je v. Nelze na něj spoléhat. ■ **S** štěstí není trvalé ♦ Přísloví.

Štěstí přeje jen dobře připraveným. *viz* Štěstí vyhledává připravenou mysl.

Má víc štěstí než rozumu.
(Čl. vůči druhému o neopatrném, naivním, nezkušeném třetím a jeho velké neprozřetelné chybě, jím zaviněném nebezpečí a šťastném konci ap.:) špatně, nerozvážně se rozhodl a udělal hloupou a fatální chybu, ale šťastnou náhodou to dobře dopadlo; jen naprostou náhodou se z problému zaviněného vlastní hloupostí dostal bez velké újmy. A: Představ si, že von jim zastavil, ale naštěstí jim policajti zabránili, aby ho vobrali – zrovna se k tomu nachomejtli. – B: Ten má víc š. než r. ■ **S** on má štěstí, on vyvázl nezraněný

Podej štěstí ruku!
(Čl. zkušený zvl. v radě a povzbuzení vůči váhavému, nejistému druhému, zvl. se zřetelem na výhodnou, lákavou možnost, nabídku ap.:) uvědom si situaci, neváhej a udělej to!; buď prozíravý, moudrý a přijmi nabízející se výhodnou možnost!; nezkaž si zaváháním šanci! A: Zdá se, že to je

lákavá nabídka, ale mě se odtud nechce. – B: Nebuď hlupák a p. š. r., uvidíš, že se dá žít všude, a ne špatně. ■ **S** využij příležitosti!

Štěstí je slepé. n. **Štěstěna je slepá.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v povzdechu o třetím a jeho nepochopitelném n. nezaslouženém úspěchu, zdaru ap.:) štěstí, úspěch může mít naprostou náhodou kdokoliv; štěstí se nerozděluje podle zásluh a schopností, ale zcela náhodně. A: Je to možný, že takovej darebák má takový štěstí? – B: To víš, š. je s. ■ **S** štěstí je náhodné Když se štěstí unaví, sedne si i na vola. ♦ Přísloví, srov. lat. *Fortuna caeca est, štěstěna slepá jest*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O přátelství, 54, Filipiky proti M. Antoniovi, 13,10*.

Ⓐ Fortune is blind., The Devil's children have the Devil's luck. Ⓝ Das Glück ist blind. Ⓕ La fortune est aveugle. Ⓡ Слепое счастье., Слепая фортуна.

Každý (je) svého / svýho štěstí strůjce / strůjcem. n. **Jsi / seš sám svého / svýho štěstí strůjcem.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. ve zdrženlivém, kritickém, n. skeptickém komentáři o třetím a jeho rozhodnutí n. důležitém činu, též v radě druhému ap.:) člověk si volí sám a jeho rozhodnutí ovlivní a bude utvářet jeho život a připraví tak i podmínky pro jeho štěstí a spokojenost nebo naopak; za svůj osud a podobu života v důsledku svých rozhodnutí odpovídá každý sám. A: Představ si, že sem našla práci až v Brně! – B: K. s. š. s. Když si myslíš, že se ti tam bude líbit! ■ **S** čl. rozhoduje o svém osudu Jak si usteleš, tak si lehneš. ♦ Přísloví (Čelakovský), ale staré, srov. už lat. *Suae quisque fortunae faber, každý svého štěstí strůjce*, G. Sallustius Crispus (86–35 př. n. l.), *Dopis Caesarovi, 1,1*, uvádějící výrok Appia Claudia (zač. 3. stol. př. n. l.); mívá víc podob, srov. Walther 25 498; 2. větná var. je řídká.

Ⓐ Every man is the architect of his own fortune. Ⓝ Jeder ist seines Glückes Schmied. Ⓕ (Chacun est l'artisan de sa fortune / de son bonheur.) Ⓡ Всяк (человек) своего счастья кузнец.

Štěstí? Co je štěstí? Muška jenom zlatá …
(Čl. vzdělaný obv. žertovně, popř. ironicky vůči druhému v reakci na jeho patetickou poznámku n. příliš vzletná slova o štěstí ap.:) slova o štěstí a tvé pocity jsou teď nedůležité; představa štěstí je nejasná a prchavá a takový je i sám jeho pocit; štěstí je prchavé a nestálé. A: Myslím, že sem našla toho pravýho, s kterým budu šťastná. – B: Š., co je š.? M. j. z. – A: Ty seš ale protiva, co? Pořád si musíš dělat ze všeho legraci. ■ **S** štěstí je prchavé, štěstí není trvalé ♦ A. Heyduk (1835–1923), báseň *Dědův odkaz* (1879), srov. pokračování … *která za večera kol tvé hlavy chvátá; oblétá ti skráně, v kadeři se kryje, v dlaně hlavu skládáš, ruka utlačí je.*

Štěstí nespočívá ve štěstí, ale v jeho dosahování.
(Čl. zvl. starší a moudrý v radě n. varování vůči mladšímu a neprozíravému druhému ap., zvl. proti jeho představě naprogramovat, naplánovat si pocit štěstí:) člověk je vlastně šťastný už tím, že o něco usiluje, o něco se snaží, a ne tím, že toho dosáhne; konečný pocit štěstí po dosažení něčeho je sporný, důležitý je při tvorbě a boji o cíl. A: Až tohle dokončím, budu už úplně šťastnej. – B: Ale víš, že š. n. ve š., ale v j. d. Zase si najdeš jinej cíl. ■ **S** štěstí je v úsilí o cíl ♦ F. M. Dostojevskij (1821–1881), *Deník spisovatele* (1873–1878).

Štěstí je vrtkavé. *viz* Štěstí je přelétavé.

Když se štěstí unaví, sedne i na vola. n. **Chodí štěstí dokola, sem tam / někdy padne na vola.**
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 7. slova) n. 6
(Čl. zkušený sarkasticky, ironicky a posměšně vůči druhému o hloupém, popř. nenáviděném třetím a jeho nové a příznivé situaci, úspěchu ap.:) úspěch může bohužel mít náhodou i neschopný pitomec, hlupák; někdy se náhodou daří i tomu, kdo jakoby pracuje proti svému zdaru. A: Tak ten pitomec se najednou teď líbí šéfový! Prej to vopravil skvěle, neví ale, že to nebyl von! – B: No jo, k. se š. u., s. i na v. ■ **S** hlupák může mít štěstí náhodou Štěstí je slepé. ♦ Přísloví, ve víc variantách, srov. *Unavené štěstí sedne i na vola., Je-li štěstí unaveno, i na vola si sedne.*

Ⓐ Fortune favours fools. Ⓝ Das Glück ist mit den Dummen. Ⓕ ! Aux innocents les mains pleines., (La fortune rit aux sots.), ! La fortune est aveugle. Ⓡ (С жиру бесится., Что ему не хватает для полного счастья?)

Štěstí se k němu obrátilo / vobrátilo zády.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a změně, zhoršení jeho situace v práci, citovém životě, hře ap., v kontrastu k předchozímu období n. chvíli:) náhle se mu nedaří, nemá úspěch a dostal se do

obtížné situace; nic mu nevychází a má teď pořád neúspěch. A: Tak co Petr, jak se mu vede? – B: Ale, š. se k n. o. z. Firma mu krachuje a žena mu utekla s jiným. ■ **S** on nemá úspěch, on má problém, on má starosti

To je štěstí! n. **Je štěstí, že …**
(Čl. radostně, s úlevou vůči druhému zvl. nad objevením se n. existencí možnosti, způsobu, zdroje ap. n. třetího ap. s ohledem na zachránění možnosti dokončení n. dosažení cíle, zvl. v jinak obtížné situaci:) to je příznivý fakt, faktor zachraňující situaci ap. a jsem tomu rád; (jen) díky tomu, jemu (to naštěstí lze uskutečnit, se to povede ap.). ■ **S** já jsem rád, to těší mě, to pomůže

Co bys tam hledal za štěstí!
(Čl. zvl. starší, zkušený a konzervativní odmítavě n. pohrdavě vůči druhému a jeho úmyslu, představě odejít jinam za vidinou lepšího života, výdělku ap.:) nechoď tam a zůstaň tady (doma), není to tu tak špatné!; žádný velký úspěch tě tam nečeká, nemysli si, že to tam bude lepší! A: Už toho mám dost, du si hledat práci do města. – B: Co bys tam h. za š.! Tady seš doma a tam sou jen lidi, kerý ti eště ublížej, je to samej darebák! ■ **S** nechoď tam!, ty nezískáš nic

Má to (tak) někdo štěstí, co?
(Čl. vůči známému druhému obv. v reakci na jeho snadný a náhodný úspěch, nález, příznivou okolnost ap. jen zdánlivě závistivě, ale přejícně a s humorem v reakci, obv. v kontrastu k sobě, ostatním ap.:) máš prostě štěstí, zatímco já ne; získals to zaviděníhodně snadno a bez námahy, zato mě to vždy stojí velké úsilí. A: Tak sem z matiky uměl jen prvních pět otázek a vytáh sem si čtvrtou. – B: No jo, má to n. š. To já bych si vytáh nejmíň šestou. ■ **S** ty máš štěstí větší než já, on má štěstí

Máme na sebe štěstí.
(Čl. vůči protijdoucímu známému druhému přátelsky a společensky v letmé poznámce při chůzi po několikrát opakovaném a zcela náhodném potkání se, zvl. týž den, v práci, na ulici ap.:) je příjemné se zase tak brzo vidět. ■ **S** já vidím tě rád znovu

Ten má (ale) štěstí!
(Čl. překvapeně vůči druhému v komentáři o třetím a zvl. jeho úspěšném a náhodném vyváznutí z nebezpečí, fyzického i jiného, někdy i v důsledku šikovnosti při zakrytí vlastní chyby ap., n. nečekaném zdaru, popř. dobrém, ale náhodně vzniklém přátelství ap.:) unikl z toho náhodou n. dokázal uniknout a já se mu obdivuju, přeju mu to, popř. trochu závidím; prošlo mu to, vyvázl z toho. Ten má š.! Příde z hospody dost pozdě, samozřejmě bez nákupu, a žena se ho eště ptá, jestli chce večeři. To ta moje by mi pěkně vycinkala. ■ **S** on má štěstí, on vyvázl nezraněný

Máš štěstí, že …
(Čl. zvl. nadřízený, rodič, ale i rozzlobený kamarád vůči druhému, odhodlaný ho za jeho nežádoucí čin ap. potrestat, potrápit, donucený však okolnostmi od toho upustit ap., též o vnějším nebezpečí v přírodě, ohrožení nemocí, divokým zvířetem ap., nějak však zablokovaném, útěkem vyřazeném ap.:) už nemůžu, nestihnu to, ale jinak bych tě ještě potrápil. Máš štěstí, že musíme končit a zvoní, jinak bych tě ještě vyzkoušel. ■ **S** on má štěstí, on vyvázl nezraněný

Může mluvit o štěstí (že …).
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetím a jeho překvapivě malém postižení nepříznivou událostí, často zdravotním, dopravní nehodou ap.:) vyvázl z toho velkou náhodou a s jen malými ztrátami n. poraněním a měl tedy štěstí; vypadalo to špatně, ale nakonec to pro něj dopadlo celkem dobře. M. m. o š., že si nic nezlomil, v tom rybníku je dneska tolik kamenů! ■ **S** on má štěstí, on vyvázl nezraněný

Nic mu° ke štěstí (už) nechybí°. n. **Co mu° chybí° ke štěstí?**
(kol) **0** *1. V:* ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl, *2. V:* afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ✉ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *ke štěstí*
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o třetím a jeho nespokojenosti, zvl. přes objektivní předpoklady k opaku a pocitu štěstí, spokojenosti ap.:) má všechno potřebné a základní pro dobrý život a měl by být tedy spokojený; je to vlastně šťastný člověk (i když občas vyjadřuje nespokojenost). Má dobrou práci, šikovný zdravý děti, krásnou ženu, prostě nic mu ke š. n., ale přesto pořád brblá a sám neví proč. ■ **S** on je šťastný Na co si pořád stěžuje?, Ten má zrovna co říkat!

Ⓐ He's got everything a man could wish for (and yet …). Ⓝ Ihm fehlt nichts zum Glück. Ⓕ Il a tout pour être heureux. Ⓡ (С жиру бесится., Что ему не хватает для полного счастья?)

Tam mu štěstí nepokvete.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému kriticky o třetím a jeho nové snaze na jiném místě, v jiném

oboru ap., n. záměru v činnosti, milostném zájmu o čtvrtého ap.:) tam, u toho mít úspěch nebude; tam se mu nebude dařit dobře. ■ **S** on nemá úspěch

Kdo doma štěstí nemá, jinde ho marně hledá. *(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému v komentáři ke třetímu a jeho nespokojenosti, zvl. v důsledku jeho nerozumné, nestálé povahy, nedostatku vůle, přelétavosti ap.:) když se člověk sám nesnaží vytvořit dobrou pohodu a spokojenost pro své nejbližší, v rodině ap., těžko je prožije jinde; o své štěstí se musí člověk přičinit doma, v cizině ho automaticky stejně nenajde.* ■ **S** čl. musí snažit se o štěstí doma ♦ Přísloví.

Nepokoušej štěstí! *(Čl. zkušený varovně vůči nerozvážnému druhému, zvl. s ohledem na nevyzkoušený, riskantní krok, podnik, pokus, zvl. v kontrastu k dosavadnímu úspěchu, nepřítomnosti problémů ap.:) neriskuj a nedělej to, nemusí to dopadnout dobře!* ■ **S** neriskuj!

Štěstí mu nepřálo. *(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o třetím a výsledku jeho snahy, zvl. opakované při podnikání, účasti v soutěži, prohře, hře ap.:) nedařilo se mu a neměl při tom úspěch; prohrál n. neuspěl.* ■ **S** on neuspěl, on nemá úspěch

Štěstí ho opustilo. n. **Štěstí se od něj odvrátilo.** *(Čl. informovaný vůči druhému v poněkud slavnostním n. strnulém komentáři o třetím a jeho zhoršené situaci, v kontrastu k předchozím úspěchům ap.:) už nemá to štěstí jako dosud a naráží na neúspěchy, ztrátu, prohry ap.; nic se mu teď nedaří a mívá smůlu.* ■ **S** on přestal mít štěstí, on nemá úspěch, on má starosti

Potkalo ho štěstí (a …). *(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho změněné situaci, zvl. v důsledku získání náhodné výhody, bohatství, významného nálezu ap.:) měl náhle úspěch; dostal se náhodou do velmi příznivé a výhodné situace; nečekaně se mu zadařilo.* ■ **S** on má štěstí

Štěstí mu° přeje°.
(neutr – kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetím a jeho podnikání, snahám, průběhu rodinného života, zdraví ap., zvl. v kontrastu k jiným:) má (zatím) úspěch a nenaráží na nezdary; dosud se mu daří; vše se mu povede. Š. mu zatím p., jeho firma prosperuje už řadu let. ■ **S** on má štěstí, on má úspěch Osud je mu nakloněn.

Ⓐ He's got luck on his side. Ⓝ Das Glück ist ihm hold. Ⓕ La chance lui est favorable., ! Il a le vent en poupe., ! Il a la baraka / de la veine / du bol. Ⓡ (Любимчик фортуны., Удача его не покидает.)

Jak málo stačí (člověku) ke štěstí! *(Čl. filozoficky n. ironicky vůči druhému v komentáři k náhlé upřímné radosti, spokojenosti třetího, i dítěte, v důsledku splnění malého přání, dodání nepodstatné, ale potěšitelné maličkosti ap.:) člověk k pocitu své spokojenosti a radosti často potřebuje jen málo, drobnost.* A: Tatí, koukni tady na to, jakej to má motůrek a samo to zatáčí. – B: Jak m. s. ke š., viď! ■ **S** maličkost stačí ke spokojenosti, on je spokojený

Ke štěstí stačí málo. *(Čl. moudrý filozoficky vůči druhému o povaze dobrého života a jeho potřebách, v kontrastu k přehnaným požadavkům a nárokům ap.:) pro spokojený, dobrý a šťastný život je třeba mít jen několik málo věcí a splněných podmínek; člověk v životě vlastně potřebuje jen málo.* ■ **S** čl. potřebuje málo, maličkost stačí ke spokojenosti

Tohle / to by mi ke štěstí úplně stačilo. *(Čl. vůči druhému v nadsázce a ironicky při úvaze n. pohledu na obv. oslnivý a drahý výrobek, dům ap., s odstínem předstírané skromnosti:) to bych si moc přál a byl bych šťastný.* To je, pane, autíčko! To by mi ke š. ú. s. Ani bych to nemusel mít vevnitř kožený. ■ **S** já toužím po tom

Jak málo stačí ke štěstí! *viz* Jak málo stačí člověku ke štěstí!

Šlape si po štěstí. *(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému o třetím a jeho neprozřetelném jednání odmítajícím nabízející se dobrou věc, zvl. pro nejistou vidinu lepší ap.:) není rozumný a nechápe, neuvědomuje si, že odmítá vlastní prospěch, výhodu; jedná nesmyslně proti vlastnímu zájmu.* Š. si po š. tím, že běhá za Pavlou, ta mu stejně dá košem, a Zita už na něj čekat nebude. ■ **S** on jedná proti sobě

Usmálo se na něj° štěstí.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v poetickém komentáři ke třetímu a jeho naskytnuvší se příležitosti prosadit se, získat něco ap.:) situace se změnila v jeho prospěch a dostal dobrou příležitost;

dostal šanci a konečně se mu to povedlo. U. se na něj konečně taky š. a po letech to vypadá, že se mu podaří vydat knihu. ■ **S** on má štěstí, on má úspěch Potkalo ho štěstí.

Ⓐ He's in luck., His luck has changed / turned. Ⓝ Ihm lachte das Glück. Ⓕ La chance lui a souri. Ⓡ (Кому) улыбнулась удача.

Hodně / mnoho štěstí!
(Čl. vůči známému, blízkému druhému při konvenčním přání k jeho narozeninám, sňatku n. před jeho zamýšleným, ale nejistým podnikem, pokusem ap.:) přeju ti, ať při tom dosáhneš štěstí, spokojenosti n. úspěchu. ■ **S** já přeju úspěch, já přeju zdraví, já blahopřeju

Tvoje štěstí (že …)! n. **Tvoje štěstí!**
(Čl. s autoritou přísně, ale i s ulehčením vůči druhému v reakci na jeho nezapomenutí n. zařízení, přinesení nezbytné věci, s odstínem výhrůžky jeho potrestání n. potrápení, kdyby ji neměl ap., někdy proti očekávání:) jsem spokojený n. to je dobře, protože jinak bys neunikl nepříjemné práci, trestu, zdlouhavému náhradnímu řešení ap. T. š., že to máš s sebou, jinak by ses musel vrátit, protože nejpozdějc večer to tu musí bejt. ■ **S** ty unikls trestu

Ještě štěstí, že …! *viz* Ještě (dobře), že …!

Štípni mě!
(Čl. užasle a nevěřícně vůči blízkému druhému v reakci na náhlé a pozitivní překvapení, splněné přání, spatřenou nádheru n. hojnost potřebných a žádoucích věcí, popř. i jídla, obv. v kontrastu k očekávání, obv. ale bez očekávání skutečného štípnutí do tváře ap.:) to je příliš krásné a já tomu nemůžu zatím uvěřit; přesvědč mě nějak, že je to pravda (a že to není jen krásný sen)! ■ **S** to je překvapení, to je krásné, já nevěřím

Jakýpak (s tím / ním°) štráchy!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5d
(Čl. vůči druhému odmítavě, necitlivě vůči záležitosti, věci n. třetímu, zvl. v reakci na otázku druhého a proti předpokladu ohleduplného přístupu ap.:) uděláme to zcela jednoduše a bez zbytečného zdržování, ohledů a přípravy n. přemýšlení; (udělej to hned a) na nic se při tom neohlížej! A: Vůbec nevím, jak tam naskládat všechny tyhle věci. – B: Tady to prostě nandej do bedny a nalož dozadu, j. s tím š.! ■ **S** udělej to rychle! Žádný velký sraní s tím!

Ⓐ No messing! Ⓝ Nicht lange gefackelt … Ⓕ ! Pas tant de chichis / simagrées / manières! Ⓡ (Нечего с этим возиться / цацкаться!)

To je° štráchů (pro to)!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5e zvol. kles.
(Čl. zvl. starší netrpělivě a neuctivě vůči druhému v reakci na jeho nářek n. přehnanou starost o nedůležitou věc ap.:) to nestojí za to a přeháníš to; nemá smysl se pro takovou zbytečnost tak trápit n. se jí tolik zabývat. To je š. pro trochu kytek, ještěže to nedáváte do zlatýho papíru! ■ **S** ty přeháníš, to není důležité To je krámů!

Ⓐ What a lot of fuss (over …). Ⓝ Soviel Gedöhns (um nichts). Ⓕ Que de chichis / simagrées (pour)!, En voilà des chichis / simagrées pour …! Ⓡ ! носиться как с писаной торбой / как курица с яйцом

Hrabe se v tom jako študent ve vdově.
Komp hrabat se v něčem jak študent ve vdově
(Čl. zkušený vůči druhému přezíravě, pohrdavě a odmítavě o nezkušeném třetím a jeho snaze zasáhnout, opravit složitější mechanismus, stroj ap.:) manipuluje s tím hloupě, nešikovně a neodborně a bez jasného výsledku; neumí to a neobratně se s tím potýká. ■ **S** on je nešikovný, on je neobratný

To mě štve (že …)! n. **To mě štve!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (že) – kles.
(Čl. rozmrzele, podrážděně vůči druhému obv. v reakci na svou chybu n. nepříznivou nepředvídatelnou překážku, nastalou situaci ap.:) irituje, trápí mě to a cítím se bezmocný, popř. bezradný; zlobí mě to a lituju toho, že (jsem to udělal tak n. že se to stalo). To mě štve, že sem mu nezavolal včas, teď už se s ním nemůžu domluvit a nevím co a jak. ■ **S** to mrzí mě, já mám vztek Radši bych se neviděl!, Do prdele práce!

Ⓐ I'm (damned) annoyed (that …). Ⓝ Das macht mich sauer. Ⓕ ! Ça me met / me fout en rogne / rage!, Ça m'emmerde / me fait suer / me fait chier! Ⓡ (Это меня бесит., Как я зол сам на себя!)

Šťastné a veselé! *viz* Šťastné a veselé svátky!

Nikdo není tak šťastný či tak nešťastný, jak si myslí.
(Čl. moudrý obv. vůči deprimovanému, nešťastnému druhému, zvl. ve snaze ho utěšit ap.:) postižený a trápící se člověk nedokáže objektivně vidět svou situaci a zpravidla ji a svůj pocit utrpení přehání a naopak při pocitu štěstí. ■ **S** čl.

přehání své neštěstí ♦ F. de La Rochefoucauld (1613–1680), *Maximy, 19* (1678).

Šťastný a veselý! *viz* Šťastné a veselé svátky!

Má to šťávu.
(Čl. zkušený vůči druhému uznale, pochvalně komentující divadelní představení, film, sportovní zápas, popř. jinou událost ap., kde účastníci můžou projevit svůj intenzivní vklad:) je to dobré a velmi živé, působivé a líbí se mi to; má to spád a jeví to vloženou energii a život. A: Viděls to jejich poslední představení? – B: No, jasně, je to dost dobrý. Má to docela š. ■ **S** to je působivé velmi

Je to kyselý jak šťovík.
Komp být kyselý jako šťovík
(Čl. vůči druhému s odporem a odmítavě o chuti nápoje, jídla ap.:) je to velmi, příliš kyselé a nedobré a nebude to nikomu chutnat. ■ **S** to je kyselé

Šumělo to tam. n. **Jen to tam zašumělo.**
(Čl. vůči druhému o situaci a náladě shromážděných lidí, obecenstva, pozvaných hostů ap. v sále při projevu třetího n. jen normální zábavě a konverzaci:) lidé živě projevovali zvýšený zájem a pozornost n. jen svou přítomnost. ■ **S** oni projevují pozornost

Tak šup!
(Čl. s autoritou vůči váhavému druhému, druhým n. matka ap. vůči roztěkanému dítěti při oblékání ap. ve výzvě a pobídce, zvl. k domluvené a známé činnosti, pohybu ap.:) tak začni konečně!; pusťme se do toho už!; neotálej a udělej to hned! Tak šup! Dej tam pěkně nožičku, hačni si a vyrazíme k domovu. ■ **S** začni!, rychle!, udělej to!

Šup sem, šup tam.
(Čl. informovaný vůči druhému pohrdavě a nesouhlasně o třetím, jeho přístupu k práci a jeho nedůsledné činnosti, též jako popěvek např. při natírání povrchu něčeho ap.:) je nedbalý a nedbale pracuje; je velmi roztěkaný, dělá střídavě víc činností a nic z toho pořádně; jen to rychle a povrchně odbyl; to je práce nedbalá, odbytá a špatná. A: Jirka prej toho stihne strašně moc. – B: No, to je ale jen šup sem, šup tam a nic není stejně hotový pořádně. U ničeho nevydrží, aby to dodělal. ■ **S** on je nedbalý, to je práce špatná ♦ Srov. veselý hospodský a furiantský popěvek *Šup sem, šup tam, nám už je to všechno jedno, šup sem, šup tam, nám už je to fuk.*

Ten má ale šupu! *viz* Ty máš (ale) ránu!

Uvidíš ten šupec!
(Čl. znalý situace vůči druhému o třetím, třetích předpovídající jejich spěch při dokončování příprav, popř. jejich divoký útěk před nečekanou ránou, kouřem ap.:) budou vyděšeni, nervózní, zpanikaří a strašně a zmateně budou chvátat n. utíkat; budou reagovat zmateně a v nervózním n. panickém spěchu. Ještě nás nečekaj, a až zazvoníme, u. ten š.! Všichni budou kmitat jako blázni, protože to určitě eště nemaj hotový. ■ **S** oni reagují zmateně a ve spěchu

Šupiny mu spadly z očí.
(Čl. zvl. starší a vzdělaný vůči druhému o třetím a jeho reakci na nepříjemnou a dosud zakrývanou pravdu, nežádoucí skutečnost, zvl. v důsledku prozrazení n. jiného podnětu ap.:) pochopil, přiznal si nepříjemnou pravdu (a byl tím otřesený n. vystřízlivěl); uviděl skutečnost nepřikrášlenou a uvědomil si svůj omyl n. že si něco namlouval. Všichni mu říkali, že ho žena podvádí, ale on tomu nechtěl věřit, protože prej je na něj tak milá. Až je spolu nachytal, pak mu konečně š. spadly z očí. ■ **S** on uvědomil si pravdu nepříjemnou ♦ Sk 9,18.

Šupito presto!
(Čl. s autoritou, vedoucí ap. vůči druhým v pobídce k jejich práci n. jejímu zrychlení ap.:) udělejte to honem a hned!; udělej, dělej to okamžitě a rychle, musí to být hned hotové, vyřízené! A nosíme hned ovoce na stůl, hosti už čekají. Š. p.! ■ **S** rychle!, udělej to!, pospěš si! ♦ Z it. *subito = hned, neprodleně* a *presto = rychle, hned.*

Jak / jestli se něco šustne, tak …
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. informovaný vůči druhému o nutnosti pozornosti jeho n. třetího při hlídání scény, sledování třetího ap. n. o třetím a jeho dotěrné zvědavosti, popř. i donášení čtvrtému ap.:) jestli uvidíš, uslyšíš nějaký pohyb, změnu n. osobu … (tak reaguj!); hned jak si všimne, že se něco děje, něco, někoho uslyší ap … (tak to senzacechtivě vypráví dalším). Jak se něco š., hned mi zavolej!, Jak se u nás n. š., tak běží k paní domácí a informuje ji. Je to hrozná zvědavka a donašečka. ■ **S** jestli všimneš si něčeho, dávej pozor! Kdyby něco … ♦ 2. var. obv. v podobě *Sleduje / slídí / hlídá … co se kde š.* ve významu nemístné zvědavosti.

Ⓐ If you get wind of anything, … Ⓝ 1. Sobald sich etwas rührt, dann …, 2. Wenn ich was läuten höre, dann … Ⓕ (Dès qu'il se passe quelque chose, il faut que …)

Něco se šuška (že / o tom, že …).
(Čl. neúplně informovaný vůči druhému zvl. o senzační, důležité změně, události ap., zatím utajované, obv. v důsledku nediskrétnosti, senzacechtivosti ap.:) neformálně, neoficiálně a nezávazně se mluví (o tom, že …); proslýchá se (že …). ■ **S** lidé mluví o tom

Ten nezkazí žádnou švandu! *viz* Nezkazí žádnou srandu.

Slízaj se jak švábi na pivo.
Komp slézají se jak švábi na pivo
(Čl. znechuceně vůči druhému o zdlouhavém čekání na druhé, další členy společnosti ap. při plánované schůzce ap.:) nedokážou bohužel přijít včas a mě to rozčiluje; přicházejí postupně a jakoby neochotně a trvá jim to nepříjemně dlouho, než přijdou. Už tu sedíme půl hodiny, a pořád nejsme všichni. Ty chlapi se s. jak š. na p. ■ **S** oni přicházejí pomalu a postupně

Ševče, drž se (svýho / svého) kopyta! n. **Švec se má držet svého / svýho kopyta.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 1c
(Čl. zkušený a moudrý s autoritou v radě n. napomenutí vůči druhému v reakci na jeho snahu dělat věci, kterým nerozumí a nevyzná se v nich ap.:) dělej jen to, co umíš, a nepouštěj se do věcí, oblasti, otázek, které ti nejsou vlastní a kterým nerozumíš!; drž se svého oboru! A: Co říkáš na jeho politickou kariéru ? – B: Na to se dá říct jen š., drž se k. Jako herec je dobrej, tak to má dělat. ■ **S** dělej co znáš! Hleď si svýho!, Nestrkej nos do cizích věcí! ♦ Přísloví, srov. už lat. *Ne sutor supra (ultra) crepidam, švec ať neposuzuje víc než střevíc*, Plinius st. (23–79), *Přírodověda, 36,85.*
Ⓐ Cobbler, stick to your last., The cobbler should stick to his last. Ⓝ Schuster, bleib bei deinem Leisten. Ⓕ ! Chacun son métier, les vaches seront bien gardées. Ⓡ Не выше сапога., Всяк сверчок знай свой шесток.

… než bys / by řek švec / popel. n. **… dřív než řeknu papež.**
Komp udělat něco než by řek švec
(Čl. vůči druhému zvl. při vyprávění zkušenosti s třetím a jeho neobvyklou reakcí, zvl. ve vlastním zájmu n. z ochoty ap.:) (udělal to ap.) překvapivě velmi rychle, téměř okamžitě. Vypadal, že to neumí, a než bys řek š., už to měl rozdělaný a vrtal se v tom. Za chvilku to pak bylo. ■ **S** rychle, on udělal to v okamžiku ♦ Obv. po slovesech *Udělal to, vrátil se* ap.; též řídce var. *papež*; var. *popel* je také řídká.

Padají tam ševci.
(Čl. vůči druhému nelibě v komentáři o počasí venku, zvl. při bouřce:) velmi intenzivně a nepříjemně tam prší, popř. padají kroupy. ■ **S** prší

… i kdyby (tam) ševci padali!
(Čl. umíněně, rozhodně vůči druhému o svém rozhodnutí n. nutnosti, zvl. přes jeho varování, nechuť, překážky ap.:) (udělám to) v každém případě a za každé situace; (to je nutné udělat) i přes všechny překážky. A: Dyť se tam nedostaneš, je bouřka. – B: Musím tam bejt eště dneska, i k. tam š. p.! ■ **S** já udělám to za každou cenu, to je nutné

Sbal si / seber si svejch pět švestek a …!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. s autoritou, hostitel, vedoucí rozzlobeně a tvrdě vůči druhému v reakci na jeho obstrukce, nekázeň, špatný výkon, jím vyvolané problémy ap.:) hned si vezmi své věci (a zmiz, odejdi odtud)!; jdi hned pryč! S. si s. pět š. a vypadni, já tady pořád nebudu řešit tvoje průsery. ■ **S** odejdi!, jdi pryč! Koukej mazat!, Táhni k čertu! ♦ Následováno slovesem typu *vypadni, zmiz, ztrať se* ap.
Ⓐ Grab what's yours (and clear off). Ⓝ Pack deine Siebensachen … Ⓕ ! Prends tes cliques et tes claques et …!, ! Fais ton balluchon et …! Ⓡ (Собирай свои манатки, и убирайся / вал.

To nemá švih.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky a nespokojeně o představení, uměleckém výtvoru, jeho návrhu, popř. jednání třetího ap.:) nepůsobí to svižně a přitažlivě; je to pomalé, nevýrazné, popř. mdlé a nedělá to příliš dobrý dojem. Je to takový ňáký utahaný a nemá to ten š. Chce to nějak vožívit. ■ **S** to je nevýrazné

To je pěknej švindl.
(Čl. zkušený vůči druhému s odporem, odmítavě a pohrdavě zvl. o třetím a jeho jednání, návrhu, zištné snaze ap.:) je to (chytrý) podvod; je to nepoctivé a vědomě to druhé klame. ■ **S** to je podvod

T

To je (trochu) silnej tabák.
(Čl. vůči druhému zaraženě n. pobouřeně a odmítavě v reakci na jeho zprávu o třetím a jeho drzém jednání, nestydatém n. bezostyšném podvodu, popř. i krutém postupu ap.:) to je (od něj) šokující a neobvyklá drzost, tentokrát to přehnal; jedná nepřijatelně a působí to krajně tvrdě. A: Na chalupu si pučil vod rodičů, a když zbankrotoval, vypařil se a rodiče museli prodat dům, aby se zaplatily jeho dluhy. – B: To je teda s. t. ■ **S** to je ostuda, já opovrhuju tím, to je nepřijatelné, to šokovalo ho

Zbylo mu sotva na tabák.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o třetím a jeho jednání vedoucím k finanční ztrátě ap.:) utratil téměř vše, přišel téměř o všechno a zbylo mu jen velmi málo peněz. A: Tobi se dneska rozšoup, dyž sme zapíjeli jeho syna. – B: Však mu taky z. s. na t. ■ **S** on utratil hodně, on nemá peníze

To je (pro něj) tabu.
(Čl. informovaný vůči druhému o tématu společenském n. rodinném ap., obv. zatíženém smutnou historií n. předsudky, pruderií ap.:) to je nepřípustné a nepřijatelné citlivé téma, o kterém se nemluví; to je zamlčovaný fakt n. problém, v diskuzi obcházený n. odsouvaný. Mluvit otevřeně o sexu, to je stále ještě pro mnoho lidí t. ■ **S** to je téma obcházené

A co ty tady?
(Čl. zvědavě, udiveně vůči známému druhému při nečekaném setkání na pro druhého neobvyklém místě, zvl. proti předpokladu:) překvapuje mě, že tě tu potkávám; proč, z jakého důvodu jsi tady? A: Hele, ahoj, co ty tady? – B: No já sem tu se známejma. ■ **S** proč přišel jsi sem? ♦ Též řidčeji s var. *vy.*

Tady něco netento …!
(Čl. vůči druhému, popř. polohlasem i vůči sobě zamyšleně, zkoumavě n. podezíravě a jen v náznaku o nejasné situaci, nevysvětleném chování třetího ap.:) je to nejasné, nelogické a tuším za tím něco neznámého, nepříznivého; nezapadá to do sebe a nelíbí se mi to. A: Myslím, že Franta má pravdu, jak by se to jinak mohlo stát? – B: Hm, t. n. n. … Proč nám to všechno tak ochotně vyprávěl? Myslím, že něco skrývá. ■ **S** to neladí dohromady, něco jiného se skrývá za tím, to je podezřelé

To je veřejné / veřejný tajemství.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o významné chystané změně, novém osobním, soukromém vztahu třetího, senzační připravované události ap., obv. přes snahu autority, úřadu n. třetího to utajit:) hodně lidí už o tom (neoficiálně) ví a mluví; už se to rozneslo, rozkřiklo a většina to ví. ■ **S** lidé vědí to

Není žádným tajemstvím (že …). n. **To (už) není žádné tajemství.**
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým o důležité události, změně, rozhodnutí ap., původně utajovaném:) lidé to už teď běžně vědí; dnes už se ví (že); neřeknu vám nějakou novinku (že). ■ **S** to je známé

To (už) navždy zůstane tajemstvím.
(Čl. informovaný při vyprávění vůči druhému, druhým, autor vůči čtenáři ap. obv. o detailu osudu třetího, části historie, motivaci minulé události ap., zvl. kvůli nedostatku svědectví, dokladů:) toto se už nikdy zřejmě nepodaří zjistit, objasnit; to zůstává nejasné a neobjasněné. ■ **S** to je tajemství, to není známé

Tak dál!
(Čl. netrpělivě vůči druhému a jeho příliš pomalému líčení, vyprávění, popř. i při předvádění jeho znalosti při zkoušení ve škole ap.:) pokračuj a řekni to celé n. všechno!; nepřestávej, řekni to všechno a mluv k věci, tématu! A: A ještě se mi při tom zdálo, že se mi klepou ruce … – B: Tak dál! Jak to bylo dál, co ti na to řekli dál? ■ **S** řekni mi to!, řekni pravdu!

Tak dost!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. s autoritou, vedoucí, rodič ap. rozzlobeně a rezolutně vůči druhému, druhým v příkazu ukončujícím jejich nepřijatelnou činnost, iritující rozhovor, nevhodné téma ap.:) okamžitě s tím přestaňte!; hned to skončete, nechci to už dál vidět n. poslouchat! Tak d.! Nechte se, nebo pudete každej klečet do jednoho kouta, kluci zatracený! ■ **S** přestaň!, skonči to! Nech toho!, Neser mě!

Ⓐ That's enough!, Stop that now! Ⓝ Jetzt langt's!, Jetzt ist es aber genug! Ⓕ Ça suffit!, ! Assez!, ! Basta! Ⓡ Ну, хватит!, Закрывай базар!

Co tak najednou?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. překvapeně n. sarkasticky a provokativně vůči druhému a jeho náhlému rozhodnutí, změně stanoviska, sdělení ap., často protože první zná důvod druhého, pro něj obv. nepříznivý n. nepříjemný ap.:) je to trochu divné n. podezřelé, proč ses najednou tak rozhodl?; dobře chápu tvé nečekané rozhodnutí, i když ho nechceš přiznat, říct. A: Hele, já už musím jít. – B: Ale co tak n.? To se ti nelíbilo, že vrtáme do tvejch kšeftů? – A: Ne ne, jen sem si vzpomněl, že mám eště dneska někam zajít. ■ **S** proč děláš to?, to je podezřelé Vo co de?, Co blázníš!
Ⓐ What's the sudden hurry? Ⓝ Das kam aber plötzlich. Ⓕ ! Qu'est-ce qui te prend?, ! Quelle mouche te pique?, ! T'as perdu la tête? Ⓡ ! с бухты-барахты

Tak nějak.
(Čl. vůči blízkému druhému poněkud neochotně a neurčitě na jeho otázku, zvl. ve snaze neříct všechno, nepříjemné podrobnosti, důvody ap. n. v odhadu jen zčásti poznané události ap.:) v podstatě je to tak, vystihls to zhruba dobře; asi tak jsem to myslel; zhruba tak se to pravděpodobně stalo. A: Tak ty chceš zůstat v Praze a vona se chce vrátit do Pelhřimova, nemám pravdu? – B: No, tak nějak. ■ **S** to je tak, to je pravděpodobné

Tak či / nebo onak … *viz* Ať tak či onak …

Ať tak či / nebo onak / tak … n. **Tak či onak / tak …**
Part ať tak nebo tak …
(Čl. zvl. informovaný a s autoritou vůči druhému ukončující jeho dohady, přemýšlení o možnostech, vlivech, ohledech a uvádějící svůj závěr, rozhodnutí, konstatování ap.:) nezáleží na tom, jak to vlastně přesně je n. co všechno je tu relevantní, stejně se musí udělat toto …; bez ohledu na cokoliv, jakýkoliv jiný fakt či faktor je podstatné n. důležité, aby …; v každém případě. A: Ale to sou všechno jenom dohady. – B: Ať tak či o., my se podle toho musíme zařídit a postarat se, aby na zimu bylo všechno uklizeno. ■ **S** nezáleží na ničem jiném, nic jiného není důležité

Co tak pozdě?
(Čl. vůči příchozímu druhému poněkud jízlivě i zvědavě n. v napomenutí ap.:) co tě vlastně zdrželo, že přicházíš n. vracíš se tak pozdě?; proč jsi nepřišel včas, dříve? A: Co tak p.? – B: No, rande se trochu protáhlo. – A: No tak to ovšem chápu. Ale nechat nás čekat taky není hezký. ■ **S** proč přicházíš pozdě?

Tak či / nebo tak. *viz* Ať tak či / nebo onak.

Tak ty takhle / tak! n. **Tak vy / von / voni tak / takhle!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Part** Tak ty / vy / von / voni tak! – …
(Čl. vůči blízkému druhému rozčileně v reakci na jeho nepřátelskou, iritující činnost, výrok ap., zvl. na úvod odvety ap.:) když ty se chováš, jednáš takto zle, nepříjemně ap., tak (já ti to vrátím, já se ti pomstím ap.). Tak von takhle! Všechny snahy vo pořádek bude bojkotovat? Tak to já mu ukážu, všechen ten sajrajt mu naházím na zahradu. ■ **S** ty chováš se nepřátelsky, já pomstím se Já mu to vrátím i s úrokama!
Ⓐ So that's your game!, If that's the way you want it, … Ⓝ Kommst du mir so? Ⓕ ! Ah, c'est comme ça …! Ⓡ A-a, вот ты / вы как!, Ну раз вы так, …

Tak takhle ne!
(Čl. zkušený, s autoritou, šéf, rodič ap. vůči druhému, druhým odmítavě a rezolutně proti jejich nepřijatelnému jednání, chování, popř. nevhodnému rozhovoru ap.:) tímto způsobem nebudete pokračovat, skončete to!; takto o tom nebudeme mluvit; tohle já odmítám a musí to skončit, takto to dělat (dál) nebudeme! Tak t. ne, na to musíme jít úplně jinak. Musíme nejdřív rozhodnout, co vlastně budeme chtít udělat, a potom najít firmu, a ne takhle jen fantazírovat. ■ **S** já odmítám to, přestaň!

Ne tak zhurta!
(Čl. zvl. starší, klidnější a s autoritou odmítavě n. tlumivě vůči druhému, obv. zbrklému, a zvl. proti jeho rozhorlení, obvinění, slovnímu útoku ap., popř. proti rychlému proudu jeho slov, návrhů ap.:) zpomal a dobře si rozmysli, co vlastně říkáš!; to je dost vážné a radikální, uklidni se, promysli si to, a až pak mluv nebo jednej! A: To je hroznej lump a já mu to musím jednou říct … – B: Ne tak z., chlapečku, ověř si to a pak za ním zajdi, určitě se domluvíte. ■ **S** neukvapuj se!

A tak! n. **A / ach táák!**
Čl. vůči druhému v reakci na jeho vysvětlení, dodatečnou informaci ap. a ve výrazu pochopení souvislostí ap.:) konečně to už chápu!; už jsem to pochopil, to jsem nevěděl. ■ **S** já chápu to

A tak dále. n. **… a tak dále.**
(Čl. vůči druhému, druhým vyprávějící, líčící složitý průběh události n. uvádějící sled příkladů, zvl.

T

ve snaze naznačit jejich opakování či podobnost ap., a tedy i jejich nezajímavost n. nepotřebnost, neužitečnost:) to znáte n. si to dovedete představit, takto se to opakuje dál; dál je to pořád stejné, podobné. Tak sem mu zavolal, von tam nebyl, tak sem mu nechal vzkaz, von se pochopitelně nevozval, a tak sem mu znovu zavolal, zase tam nebyl. A tak d. Takže sem nevyřídil nic. ■ **S** to pokračuje

Tak a do toho!
(Čl. s autoritou, vedoucí ap. rozhodně vůči druhým ve výzvě, příkazu, popř. povzbuzení k započetí práce, soutěže ap., zvl. po skončení příprav, úvodu ap.:) tak teď začněte!; pusťte se pilně, rychle do toho! Podmínky soutěže znáte, můžeme začít. Tak a do toho! A nevopisovat! ■ **S** začni!

Tak a ne jinak!
(Čl. informovaný, s autoritou zvl. v rozhodné odpovědi a přitakání vůči druhému v reakci na jeho otázku, někdy nechápavou n. nedůvěřivou, jestli se to skutečně odehrálo uváděným způsobem n. jestli dobře pochopil uvedený návod pro vyžadovanou práci, činnost ap.:) právě a pouze takto, tímto způsobem (se to stalo n. je třeba udělat), jiná varianta je vyloučena. A: Takže máme začít z týhle strany a přijde to všechno sem. – B: Jo. Tak a ne jinak! ■ **S** to je tak

Tak ahoj!
(Čl. loučící se neformálně s blízkým druhým, druhými, zvl. po nějaké době společně strávené, též na konci telefonického hovoru, v práci, po návštěvě ap., pouze však na poměrně kratší dobu do dalšího shledání:) já loučím se a zdravím tě při odchodu. Tak ahoj, uvidíme se zítra v práci. ■ **S** já loučím se

Ale no tak!
(Čl. obv. starší a s autoritou, popř. formální v chování, zvl. v pohoršeném napomenutí známého druhého a jeho nedůstojného chování n. příkrého, vulgárního výroku ap. a ve snaze zabránit mu v dalším, pomluvě ap.:) to se nesluší, nepatří, tak nemluv!; to není slušné a sem se to nehodí, to přeháníš. A: Von je totiž Jarčin synáček hroznej grázl … – B: Ale no tak! To už přeháníte s tím pomlouváním. ■ **S** nemluv tak!, ty přeháníš

Tak alou!
(Čl. zvl. starší a s autoritou vůči druhému, druhým rázně v rozkazu, připomenutí, popohnání k čekající a dříve zmiňované práci n. v rázném příkazu k opuštění prostoru, kde právě jsou ap., obv. za doprovodu gesta ukazovákem ukazujícího místo k práci n. pryč:) jděte hned odtud pryč!; (vstaňte a) pusťte se do práce!; už začněte a dělejte to pořádně a rychle! Tak a.! Dost řečnění a ať už nosíte ty cihly, takhle ste tu schopný prokecat celý vodpoledne! ■ **S** odejdi!, začni dělat něco!

Ani tak, ani tak / onak.
(Čl. v nesouhlasné odpovědi vůči druhému na otázku po způsobu přístupu, řešení ap. z předkládaných dvou variant, návrhů, plánů ap., obv. na úvod vlastního řešení, přístupu, způsobu ap.:) nedělal bych to ani jedním z těch způsobů; není to podle žádné varianty, nesouhlasím ani s jednou; nelíbí se mi ani jedno řešení. A: Jak bys to teda udělal ty? – B: Ani tak, ani tak. Nechal bych je, ať si to vyřeší sami, snad už jsou na to dost starý, ne? ■ **S** to není tak, já preferuju způsob jiný

Tak ať! n. **Ale ať!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
Part Tak ať …!
(Čl. rozhořčený, často trucující v zatvrzelé negativní reakci vůči druhému a jeho domluvě, varování ap., zvl. s ohledem na to, co si způsobí za problémy svou neústupností ap.:) to mi nevadí, své rozhodnutí měnit nebudu; na to já nedbám a nechci se omlouvat ani ustupovat a následky mi nevadí. A: Hele, neblbni, dyť tě může zničit, víš, jak je to vlivná osoba. – B: Tak ať! Tohle si přece nenechám líbit. ■ **S** to nevadí, já nedbám na něj, já nedbám na názory druhých To je mi fuk!
Ⓐ Who cares! Ⓝ Sei's drum! Ⓕ Et alors!, ! Je m'en fiche!, ! C'est le cadet de mes soucis! Ⓡ Ну и пусть!, (*vulg* Ну и хрен с ним!)

Tak co?
(kol) **0** neměnné ⊠ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči známému druhému v kontaktovém úvodu k následné otázce zvl. po pokroku ve známé věci po delší přestávce, po vývoji v očekávaném narození dítěte, dokončení studia, výsledku jednání, zkoušky ap.:) co je nového a jak se to vyvíjí n. jak pokračuješ?; co se stalo a jak to dopadlo? A: Tak co? Jak ste daleko s tím vaším domečkem? – B: Vod minulý soboty máme střechu, takže konečně na tom můžem dělat, i když prší., Tak co? Co je nového a jak se máš? ■ **S** co je nového? Jak jinak?, Jak se vede?
Ⓐ Well now, …, How's things? Ⓝ Na was? Ⓕ (Et) alors? Ⓡ Ну что, …

Tak co! *viz* No a co?

Tak fajn!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému neformálně v souhlasu

a na znamení, že uznává vzájemnou domluvu n. dohodu, končí telefonní hovor ap. a s dohodou počítá ap.:) souhlasím s tím a platí to tedy; jsme domluveni a jsem rád, že jsme se dohodli. A: Necháme to až na ten čtvrtek, až se sejdeme všichni. – B: Tak f. Sem rád, že sem tě zastihl a že sme domluvený, budu se těšit. ■ **S** já souhlasím, já jsem rád, to platí, já jsem spokojený To je perfektní., Zaplať pánbu.

Ⓐ Good / right then! Ⓝ Also gut. Ⓕ Bon, d'accord!, (OK) très bien! Ⓡ (Ну, ладно., Вот и ладненько / замечательно!)

Tak jak?
(Čl. blízký, sympatizující n. zainteresovaný napjatě n. nedočkavě vůči blízkému druhému a výsledku jeho závažné zkoušky, vyšetření, rozhodnutí důležité instituce ap.:) **1.** *jak to tedy dopadlo?; jaký je výsledek a co z toho plyne?;* **2.** *co děláš a jak se máš?* **1.** A: Tak jak? – B: No, už se to rozhodlo, budeme stavět. ■ **S** jak jsi dopadl?

Tak (jen) do toho! n. **Jen do toho!**
(Čl. informovaný a s autoritou vůči druhému, někdy váhajícímu n. nejistému, v povzbuzení k prospěšné práci, účasti v soutěži ap. a vytrvalosti v ní ap.:) neboj se a začni s tou prací n. závodem naplno! A: Čeká nás teď ještě těžší část soutěže. – B: Tak do t.! Vytrvejte, já vám budu držet palce! ■ **S** začni!, neboj se! ♦ Srov. sportovní povzbuzování při závodě *Do toho!*

Tak jo.
(Čl. v neformální reakci, někdy po chvíli přemýšlení, na návrh druhého, obv. známého, ohledně alternativního řešení, postupu ap.:) souhlasím, uděláme to tak; přijímám to tedy, vyhovuje mi to. A: Nechceš radši večer zajít eště k nám, přeměříme to mým měřákem a uvidíš. – B: Tak jo. Asi to tak bude nejlepší. ■ **S** já souhlasím, já přijímám

Jo tak / tam / ten / tenhle!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5f stoup. zvol. (od k. slova) **Part** Jo tak / tam / ten? – …
(Čl. vůči druhému naznačující mu pochopení jeho vysvětlení, upřesnění totožnosti uvažovaného způsobu, místa n. osoby, předtím zaměněných za něco, někoho jiného ap.:) teď už chápu, rozuměl jsem tomu jinak; už vím jak, kde n. koho myslíš. A: To není špatně, ale došlo tu jen k záměně dokumentů. – B: Jo tak! No tak to se snadno napraví., A: Né Vaška brácha, ale Láďa, co bydlí dole u rybníka, ten to umí. – B: Jó tak ten! Já myslel, že mluvíš vo Martinovi. ■ **S** já chápu to konečně, já chápu Ach tak!, Tak je to tedy!

Ⓐ So that's how / where / who it was! Ⓝ Ach so, der! Ⓕ (Ah oui, (là / ici / celui-ci / celui-là) d'accord!) Ⓡ Так вот в чём дело!

No tak!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova) *(Čl. obv. s autoritou, rodič, učitel ap. vůči druhému, druhým v napomenutí pro jejich přehnanou zábavu, hluk ap. n. v povzbuzení pro jejich depresi, přehnaný smutek ap.:)* **1.** *nechte toho a chovejte se slušně, dospěle n. důstojně!; přestaň s tím a dávej pozor!;* **2.** *přestaň a vzpamatuj se, vzmuž se, vzchop se (to nestojí za to n. to není tak zlé)!* **1.** No tak! Už se sakra přestaňte bavit, ať můžem v klidu pracovat. **2.** No tak, člověče, přece nebudeš kvůli takový blbosti brečet! ■ **S** přestaň!, chovej se slušně!, vzchopte se! Trochu se kroť!, Nic si z toho nedělej!

Ⓐ Come on now! Ⓝ Na komm! Ⓕ ! Arrête(z)!, ! Oh, ça va!, Ça suffit!, ! C'est marre! Ⓡ 1. Ну, хватит!, 2. Да ладно, . . . , Ну чего ты!

No tak …
(Čl. v reakci na složitý n. překvapivý dotaz druhého přemýšlivě a na úvod prvního stručného názoru n. čl. s autoritou ve snaze pomoct nejistému, váhajícímu druhému při zkoušce, aby si vzpomněl, překonal trému a svěřil se n. prozradil něco ap., obv. následováno pauzou:) **1.** *můj první dojem je, že …; pokud mám o tom přehled, tak si zatím myslím, že …;* **2.** *neboj se a řekni to!; určitě si vzpomeneš, vždyť to umíš; řekni to, uleví se ti ap.!* **1.** No tak … Mně se to celkem líbí, ale chci si to eště promyslet. **2.** No tak … Zamysli se, soustřeď se a pěkně pomalu odpovídej, určitě to víš. ■ **S** neboj se!, řekni to!

Tak proto (tedy)!
(Čl. dovtípivší se souvislosti n. po zjištění dalšího faktu, informace vůči druhému, zvl. s ohledem na třetího a jeho jednání, dosud nesrozumitelné, záhadné n. takovou situaci ap.:) tím se to vysvětluje a už to teď chápu (proč se tak choval, proč to tak bylo ap.). Tak p.! A já sem pořád nechápal, proč mu to vyřizuje, a von je to zatím nastávající zeť. ■ **S** já chápu to

Tak přece / přeci! n. **Tak přece jenom / jen!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) **Part** Tak přece jen …
(Čl. dlouho nejistý, očekávající, tušící něco, pozitivního n. negativního, vůči druhému ve výrazu svého uspokojení a při potvrzení svého tušení ap.:) opravdu se to nakonec taky stalo n. to tak je (jak jsem předpokládal); tak jsme se dočkali (nechtěného),

T

potíž nastala n. zkomplikovalo se to. Tak p. j.! Už to vypadalo, že celou cestu absolvujeme v pořádku. Ale vypadá to, že to je jen maličkost v motoru a že to pude provizorně spravit. Do servisu dám auto, až dojedeme. ■ **S** to je tak, to stalo se opravdu A taky že jo!

Ⓐ I told you so! Ⓝ Also doch! Ⓕ (Bon / b(i)en, tu vois bien!), (C'est comme ça! / comme je l'ai dit!) Ⓡ (всё же, всё-таки)

Tak sakra!
(Čl. prudce, vztekle, netrpělivě vůči druhému n. sobě v reakci zvl. na opakovaný nezdar, neúspěch a zmaření plánu ap.:) to mě zlobí a už s tím nemám trpělivost, nechci dál čekat ap.; to mě rozčiluje, mám na to vztek a už to chci mít hotové. Tak s.! Nandám tam to kolečko, nebo to celý zahodím? Už si s tím hraju půl hodiny! ■ **S** to irituje mě, já mám vztek, to rozčiluje mě

Tak tak!
(Čl. zvl. starší spíše flegmaticky vůči druhému vyjadřující souhlas n. přitakání s jeho vysloveným popisem, názorem ap.:) je to přesně tak, souhlasím s tím; máte pravdu, je to tak. ■ **S** já souhlasím, to je tak

Tak to teda ne! *viz* To teda ne!

Tak tedy dobrá!
(Čl. vůči druhému ve věcné, někdy chladné reakci na jeho návrh n. požadavek, zvl. po delším dohadování n. jednání, obv. na závěr společné domluvy a rozhovoru s potvrzením domluveného řešení ap.:) takhle to tedy (mezi námi) platí, na tom jsme se dohodli; takhle to tedy uděláme, tak zní naše domluva a na tom skončeme. Tak t. d. Já to ještě jednou prověřím a zejtra se znova sejdeme. ■ **S** to platí, já souhlasím, my dohodneme se

Tak ti ď!
(Čl. zvl. mladší neformálně, ležérně vůči blízkému druhému, někdy i ironicky ap.:) **1.** *děkuju ti;* **2.** *to nejsem rád, přidělals mi práci; tos mi nepomohl, ale zkomplikovals mi to.* **2.** A: Petr ti vzkazuje, abys tu počkal do pěti. – B: Tak ti ď! To sem z toho fakt nadšenej, myslel sem, že po pátý už budu na cestě domů. ■ **S** já děkuju, já nejsem spokojený

Tak to jo! n. **A to jo!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému souhlasně zvl. po upřesnění, dodatečném vysvětlení původně odmítaného názoru, návrhu ap., někdy ironicky:) s tímhle a v tomto smyslu s tím souhlasím; teď už to chápu a souhlasím s tím. Tak tys chtěl vlastně svý babičce tím pomoct a styděl ses to přiznat? Tak to jo, už to chápu. Promiň, napřed to vypadalo divně., A: Ale babička nám říkala, že si to máme klidně dodělat. – B: Tak to jo. ■ **S** já souhlasím, já chápu to To je jiná!

Ⓐ (That's) OK then., I get it now. Ⓝ Das ja. Ⓕ! Ah oui / comme ça / dans ce cas-là, d'accord! Ⓡ А-а, ну раз так, . . .

Tak / a tak to zas / teda ne! *viz* A (tak) to zas ne!

Tak to zase / zas prr! n. **A to zas prr!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. prudce a nesouhlasně, dotčeně vůči druhému a jeho nepřijatelnému návrhu, názoru n. tvrzení, zvl. po svém předchozím souhlasu s jiným, ale mírnějším návrhem ap.:) tak hrozné to není n. tak to nebylo, to přeháníš a s tím já nesouhlasím; přestaň s tím, to už nemůžu přijmout! Tak to zas prr! Já bych tak daleko nešel, podvádět ho přece nebudem! ■ **S** přestaň!, já nesouhlasím, to není tak Hoď tam zpátečku!, Pozor na jazyk!

Ⓐ That's going too far., That's overdoing it a bit. Ⓝ Nu mach mal halblang! Ⓕ (Alors là, attention!, Si …), ! Ça suffit!, Arrête! Ⓡ Вот уж нет / фигу / фигушки!

Tak / a to tedy / teda jo!
(Čl. ve sporu nesouhlasně a vzdorně n. tvrdě vůči druhému, zvl. s ohledem na svůj záměr n. proti jeho verzi líčené události, jím prosazovaného záměru ap.:) trvám na svém názoru n. líčení, výroku, tak to bylo, je n. bude (a ne jak říkáš ty). ■ **S** já tvrdím, to je tak

Tak vida!
Part Tak vida …
(Čl. vůči druhému s uspokojením v reakci na potvrzení své předpovědi, tušení, popř. pravdy týkající se dosud nejasného jevu, události, změny ap., zvl. po nalezení ztracené věci, objevení nového podpůrného faktu, spuštění fungujícího projektu ap.:) je to skutečně tak, jak jsem si myslel; měl jsem tedy pravdu. Tak v.! Měl sem pravdu, pučený to měl Karel. ■ **S** to je tak, to je pravda

Tak vůbec! n. **Ale tak vůbec!**
(Čl. mlhavě a neochotně, popř. znechuceně vůči druhému v odpověď na dotaz po vysvětlení, důvodu jeho postoje, nespokojenosti ap.:) celkově se mi to nelíbí; nechce se mi o tom mluvit, nelíbí se mi na tom (skoro) nic. A: Proč se ti vlastně nelíbí ten jeho článek? – B: Ale tak v.! Dyť je to celý nesmysl, pouze senzace pro novináře. ■ **S** to nelíbí se mi, já nechci mluvit o tom dál, já nechci říct proč

A co takhle …?
Part A co takhle (S)?
(Čl. vůči blízkému, známému druhému obv. při uvažování jak řešit problém, jak se zabavit, co zvolit k jídlu ap. po momentálním nápadu a v návrhu v podobě otázky, zvl. po odmítnutí jiné, předchozí možnosti jako nepřijatelné ap.:) myslím, že bych dal přednost …; co si myslíš o … a jak by se ti to líbilo? A co takhle mariáš? Nedáme si partičku? ■ **S** já navrhuju

(Já dělám to …) … a ty / vy / von / vona / voni takhle!
(Čl. rozhořčeně vůči zvl. blízkému druhému v reakci na jeho nečekaně nežádoucí n. nepřátelský čin, chování ap., provedený v kontrastu k dobré vůli, ochotě prvního ap., obv. i v signálu odvety ap.:) (já se snažím pomoct / vyhovět ap., postupuju jako dobrák ap.) ale ty se chováš bezdůvodně zrádně, nepřátelsky, že ti to vrátím. Rexi, já s tebou přece du ven, a ty t.! Počkej, až se vrátíš, ty bestie, já si to s tebou vyřídím! ■ **S** ty chováš se nepřátelsky, já pomstím se ♦ Srov. *Tak ty takhle!*

Jó takhle!
(Čl. vůči druhému na znamení náhlého pochopení záhady, nejasnosti, spletité souvislosti vztahů ap., zvl. po vysvětlení druhým ap.:) aha, už to chápu; tak takhle se to má udělat n. tak to bylo n. tak to patří, už tomu rozumím. A: Ježišmarjá, já se do toho vůbec nemůžu dostat, jak se to votvírá? – B: To musíš zmáčknout tady ten caplík. – A: Jo t.! To je teda patent! ■ **S** já chápu to

Je takovej / takový, jakej / jaký je.
(Čl. zkušený realisticky vůči druhému zvl. v reakci na jeho stížnost, nechuť k třetímu, členovi týmu ap., zvl. s ohledem na jeho odlišné vlastnosti a chování ap.:) musíme ho přijímat a vycházet s ním vcelku, se všemi jeho vlastnostmi a projevy, i když se nám některé třeba nelíbí; nemůžeme si ho idealizovat ani se snažit ho předělat, musíme ho přijmout takového, jaký je. ■ **S** on je zvláštní

Takovejch by bylo!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému a žádosti, snaze jeho n. třetího o zdánlivě snadno dostupnou výhodu, zisk, postavení n. i dobré a chutné jídlo, něco příjemného a lákavého ap.:) (je to vzácné, nedostupné n. jen moje, i když) nejen ty, ale mnozí další lidé mají o to pochopitelně velký zájem a rádi by to snadno získali n. se na tom chtěli podílet, přiživit. Já vím, že se ti to líbí a že bys to chtěl taky, ale t. by b.! Víš, kolik let práce mě to stálo? ■ **S** lidé mnozí chtějí taky Nejsi sám!
Ⓐ You're not the only one! Ⓝ Solche gibt es (mehr als) genug. Ⓕ ! Tu n'es / vous n'êtes pas le seul!, Il y en a d'autres! Ⓡ Охотников (больно) много!, ! раскатать губу

Takovejch už bylo!
(Čl. zkušený vůči druhému skepticky a odmítavě v komentáři ke třetímu, někdy neserióznímu n. nezkušenému, a jeho nesmyslné snaze n. velkolepému slibu, zvl. ve snaze něco snadno získat, něčeho dosáhnout ap.:) jsou to jenom plané řeči n. sliby bez reálného základu a stejné jako ve spoustě předchozích, ale vždy neúspěšných případů; nevěř tomu, říkalo n. slibovalo to už hodně lidí a bez výsledku! ■ **S** nevěř tomu!, lidé mnozí slibovali to

Takovejch už sme viděli!
(Čl. zvl. zkušený vůči blízkému druhému kriticky o nedůvěryhodném třetím a jeho snahách, slibech ap.:) nijak mě nepřesvědčil, není to nic nového ani to nezní věrohodně; nevěřím mu a není první, kdo to říká nebo slibuje. A: Slibuje, že jako starosta dá všechno do pořádku. – B: T. s. už v.! A až se dostane k funkci, tak na všechny svoje sliby zapomene. ■ **S** já nevěřím mu

Taky dobře!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči zvl. blízkému druhému n. pro sebe dotčeně n. uraženě obv. na překvapivě odmítavý n. neohleduplný postoj známého třetího, neposkytnutí pomoci, neochoty ke spolupráci ap., často po předchozí dlouhé domluvě a argumentaci ap.:) já to tedy respektuju, i když se mi to nelíbí, a zazlívám ti to; tak si to dělej podle svého a beze mne, já si to také udělám svým způsobem; když nechceš, já se bez tebe obejdu. A: Hele, kamaráde, mně se to tentokrát vůbec nehodí, nepočítej se mnou! – B: T. d.! Já se nějak zařídím, ale příště … ■ **S** já respektuju to, to nelíbí se mi Jak je libo., Jak chceš.
Ⓐ As you will! Ⓝ Auch gut! Ⓕ ! Eh bien soit!, Bon, d'accord!, ! Bien! Ⓡ Как знаешь!, Да ладно!, И так хорошо.

Taky (že) jo. *viz* A taky že jo!

Taky že ne! n. **Taky ne!**
(Čl. důrazně, popř. emfaticky vůči druhému v reakci na jeho nejistý dotaz n. poznámku a na potvrzení svého rozhodnutí n. tvrzení, přesvědčení ap.:) ne, nechci to tak n. neudělám to tak, nesouhlasím s tím; ne, to n. tak se to opravdu nestalo! A: Myslel sem, že mu to nechceš říct. – B: T. že ne! Jemu vo

tom ani muk, rozumíš! ■ **S** to je tak, já nechci to, to nestane se

Takže co?
(Čl. vůči druhému, druhým zjišťující jejich rozhodnutí n. zvolené řešení, zvl. po jejich delším dohadování a své chvilkové nepřítomnosti ap.:) jak jste se tedy rozhodli n. na čem jste se domluvili?; která varianta platí a jaký je výsledek tvého, vašeho rozhodnutí? A: T. co? – B: Takže akce se odkládá na zejtra, dnes zkusíme eště zastihnout Matěje a informovat ho. ■ **S** jak rozhodl ses?

Talent se tvoří v tichu, charakter v proudu světa.
(Čl. vzdělaný a obv. starší nabádavě a v připomínce vůči druhému, druhým, zvl. ve snaze zdůraznit morální stránku a integritu jedince ap.:) na rozdíl od nadání člověk svůj charakter dotváří až v životě, v různých krizích, problémech a zkouškách. ■ **S** čl. formuje charakter životem ♦ J. W. Goethe (1749–1832), *Torquato Tasso, I, 2* (1790). *Es bildet ein Talent sich in der Stille, sich ein Charakter in dem Strom der Welt.*

Dříme v něm talent.
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému pochvalně, uznale o třetím, zpravidla dítěti, obv. po jeho spontánním projevení určité dovednosti, šikovnosti ap.:) líbí se mi, je zřejmě nadaný n. na to šikovný (a je dobré to rozvíjet). ■ **S** on je schopný

Co tam, to tam (o to hlavy nelam)!
(Čl. zkušený v radě vůči druhému, zvl. v odmítavé reakci na jeho lítost nad ztrátou, připomínku minulé křivdy ze strany třetího ap.:) nemysli (pořád) na to, co bylo, už to je minulost a nedá se vrátit; netrap se zbytečně minulostí (a mysli na současnost)! ■ **S** netrap se minulostí!, nemysli na to! ♦ Staré české přísloví, Čelakovský, ale už i *Tkadleček* (15. stol.).

Hej, ty tam! n. **Ty / vy tam!**
(Čl. v zavolání na neznámého druhého v dálce, obv. ve snaze upozornit na sebe, něco mu říct n. vykázat ho ven ap.:) obrať se n. podívej se sem, slyšíš mě?; haló, věnuj mi pozornost a poslouchej mě! ■ **S** haló!

Holduj tanci, pohybu!
(Čl. zvl. starší a ve veselé náladě pochvalně a nabádavě vůči mladším druhým ap., obv. při dobré zábavě spojené s tancem ap.:) tancujte a veselte se, je to příjemné i zdravé! ■ **S** tancuj! ♦ J. Voskovec a J. Werich, z písně ze hry *Těžká Barbora* (1937).

Je to tanec mezi vejci.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v komentáři n. varování před jeho úmyslem n. snahou o diplomaticky těžký manévr v situaci plné nástrah n. protichůdných vlivných zájmů ap., s cílem dosáhnout svého cíle a nenarazit na nikoho mocného n. si ho neznepřátelit ap.:) to není lehké a musí se postupovat velmi opatrně a citlivě a neustále brát ohled na různé a proměnlivé zájmy jiných; je to velmi složité a náročné manévrování. ■ **S** to je manévrování složité

To byl tanec!
(Čl. vůči blízkému druhému v neformálním a emfatickém popisu bouřlivého konfliktu, emocionální scény, zvl. v rodině ap.:) to bylo velmi bouřlivé a plné křiku a výčitek; hrozně a hlasitě se zlobili a hádali. Sestra včera doma nahlásila, že se musí vdávat. No to byl t.! ■ **S** oni hádají se, křik začal

Měls / měl si vidět ten tanec!
(Čl. vůči druhému v popisu akce n. rychlé reakce třetího, třetích na prudký podnět, často ve vzteku n. chtivosti ap.:) velmi prudce, horlivě n. zmateně reagoval n. reagovali rychlým pohybem a nervózním jednáním; velmi se rozzuřil a choval se divoce. ■ **S** oni hádají se, on rozčílil se, on jednal chvatně

Není mu (zrovna) do tance.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho smutné situaci, náladě po špatné zprávě, popř. i zdravotním stavu ap.:) je smutný, deprimovaný a nemá moc chuti do života a jeho radovánek. A: Jak se cejtí Michal po tý zprávě? – B: To víš, n. mu zrovna do t. ■ **S** on je deprimovaný

Zprava dobrý, zleva tanky!
(Čl. zvl. starší žertovně vůči druhému v autě a na křižovatce, v reakci na jeho otázku po případných autech přijíždějících z boku ap.:) cesta (zleva n. doleva) je znemožněna přijíždějícím autem ap.; z jedné strany je to nebezpečné (a musíme počkat ap.). ■ **S** to je nebezpečné ♦ Pův. anekdota po r. 1968, narážející na okupaci Československa, jejímž viditelným prvním symbolem byly ruské tanky na dosud civilních ulicích.

Je to tu jak v cikánským tábořе. *viz* Je to tu jak v cikánským lágru.

Táhne se to (s ním) (už dlouho).
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho pověsti, zvl. v důsledku prohřešku v minulosti, aféry, pomluvy ap.:) dlouho se to (u něj) považuje, chápe za problém, obv. nekriticky n. neoprávněně; stále a dlouho se to o něm povídá, říká. ■ **S** lidé říkají, on má pověst špatnou

Táhnou jeden hot a druhý čehý. *viz* Jeden hot, druhý čehý.

Táhne mu na padesát(ku). *viz* Jde mu na padesát(ku).

Táhne (už) na devátou.
(Čl. vůči druhému obv. netrpělivě při pohledu na hodiny a v očekávání začátku něčeho, oznámeného příchodu třetího, popř. v odhodlání k vlastnímu odchodu ap.:) je už pozdě, bude devět hodin (a už to mělo začít n. tu měl být n. je třeba něco udělat ap.). ■ **S** je pozdě ♦ Číslovka může variovat, užívá se zvláště vyšší hodina.

Táhne se to. n. **Vleče se to (už dlouho / pomalu).**
(Čl. obv. znechuceně vůči druhému v komentáři o problému a jeho dlouhotrvajícím řešení, např. soudním procesu, vyřizování na úřadech ap.:) velmi a únavně dlouho to trvá a zřejmě se nic neřeší; řeší se to nepříjemně pomalu a starý stav trvá dál. ■ **S** to neřeší se, to trvá dlouho

Něco ho tam táhne. n. **Táhne ho to tam.**
(Čl. vůči druhému zamyšleně o třetím a jeho nevysvětlitelném sklonu, touze někam chodit ap.:) z nějakého důvodu ho to místo přitahuje a stále se tam vrací; nedokáže odolat a cítí nejasné puzení tam chodit. ■ **S** on cítí se tam přitahovaný

Táhli to až do tří / rána.
(Čl. vůči druhému o třetích a jejich ponocování, zvl. při oslavě, společenské události, družném setkání přátel, v podniku n. bytě ap.:) byli tam velmi dlouho do noci; bavili a veselili se až do ranních hodin. ■ **S** oni bavili se dlouho ♦ Užívá se libovolná číslovka označující subjektivně pozdní konec.

Ve dvou se to líp / lépe / nejlíp táhne.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený pochvalně n. v radě vůči druhému, často také o manželství:) pokud má člověk spolehlivého druhého, vše se mu v životě lépe snáší; dvojici blízkých lidí se spolu lépe daří, lépe se jim řeší problémy a žije se jim veseleji; podnikají všechno společně a cítí se při tom lépe. A: Šárka teď vypadá mnohem spokojenější. – B: To víš, ve d. se to l. t. S Karlem jí to zatím klape. ■ **S** oni jsou nerozluční, oni jsou svorní Nedají jeden bez druhýho ani ránu. ♦ Přísloví.

Ⓐ Two's better than one., No one should be alone. Ⓝ Zu zweit geht alles besser. Ⓕ ! Ils s'entendent comme larrons en foire. Ⓡ Один в поле не воин.

Táhne (to) z něj.
(Čl. vůči druhému obv. s odporem o třetím a jeho stavu ap., zvl. jako signál jeho přehnaného pití při návratu odněkud:) je opilý a silně cítit alkoholem; jeho dech nepříjemně (a kysele) zapáchá pitím. ■ **S** on je opilý

Paci, paci, pacičky, táta koupil botičky …
(Čl., zvl. rodič vůči malému dítěti batolecího věku, vedoucí ruce dítěte při tleskání a ukazování ap., zvl. ve snaze ho zabavit:) hrajeme si tak a ukazujeme kolem sebe. ■ **S** my hrajeme si tak ♦ Lidová dětská říkanka, srov. jedno pokračování … (spolu s rytmickým tleskáním spolu s dítětem) *a maminka pásek* (roztahují se ruce) *za myší ocásek a babička čepičku* (s naznačením rukama na dětské hlavě) *za tu černou slepičku* (pták a jeho křídla se naznačují zvedáním ruky za loket).

Celej táta! n. **To je celej táta!**
(Čl. zkušený vůči druhému a při pohledu na dítě n. jeho obrázek, často i zdvořilostně především vůči rodičům ap.:) je velmi podobný, podobná otci. ■ **S** on podobá se otci

Neťukej, neťukej, naši ještě / ještě neležej, neťukej, neťukej, náš táta je divokej.
(Čl., často dívka, obv. vesele, rozmarně n. žertovně varovně vůči druhému a proti jeho nápadnému, hřmotnému přístupu, popř. i bouchání na dveře ap.:) chovej se tiše a buď nenápadný n. opatrný a neupozorňuj na sebe! ■ **S** buď opatrný!, chovej se tiše! ♦ Česká lidová píseň.

Achich ouvej, táta dlouhej, máma krátká, děti jako pacholátka.
(Čl. obv. rozmarně, žertovně a hravě vůči druhému, často dítěti, v povzdechu nad drobnou nepříjemností svou n. jeho ap.:) to je tedy nepříjemné n. to bolí, že? ■ **S** to je nepříjemné, to bolí

Táta se mu utopil v podmáslí.
(Čl. starší vůči druhému, někdy žertovně, o třetím a jeho původu a dříve i sociálním postavení ap.:) je nemanželského původu, a jeho otec tedy není známý. ■ **S** on má původ nemanželský

Kam rád chodí táta, tam i synek chvátá.
(Čl. zvl. starší vůči překvapenému n. nechápajícímu druhému, druhým v komentáři o třetím a jeho chování ve vztahu k jeho otci, zvl. ve smyslu chození za zábavou, do hospody ap.:) syn bývá ovlivněný otcovým příkladem a často dělá stejné věci jako on, v pozitivním i negativním smyslu, oblíbil si stejné zvyky ap. ■ **S** syn chová se jako otec ♦ Přísloví (Čelakovský).

… a tečka!
(Čl. s autoritou rázně vůči druhému, druhým a

proti dohadům a připomínkám s úmyslem dát jasný signál k ukončení nekončící diskuze a neochotě se dál o tématu bavit, zvl. při potřebě prosadit své řešení ap.:) tímto končím diskuzi a už se o tom nebudeme bavit; *bude to takhle a žádné připomínky už nepřijímám, nechci slyšet.* Už sem jednou řek, že to bude takhle … a tečka! ■ **S** to je definitivní, to je konec diskuze

To teda jo!
(Čl. s autoritou rázně vůči druhému v potvrzení svého dřívějšího rozhodnutí, záměru n. podání situace ap. a v odmítavé reakci na nesprávné informace, nejasnosti n. snahu to změnit ap.:) je n. bude to tak (jak už bylo dříve řečeno)!; to se musí stát n. on to musí udělat ap.; je to takhle a ne jinak! A: Tak sem myslela, že by Matěj už letos do hudebky nechodil a že by … – B: To t. jo! To tam bude chodit a nebude si zase vymejšlet. ■ **S** to je tak, to stane se určitě, on musí udělat to

To teda ne! n. **Tak to teda ne!**
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. prudce, rozčileně a nesouhlasně, někdy ve výkřiku, vůči druhému v reakci na jeho vystupňovaný negativní požadavek, nepřijatelný návrh, úmysl n. další překroucení popisu událostí ap., často v kontrastu k předchozímu souhlasu n. mlčení:) s tím tedy (už) nesouhlasím, to se nestane n. tak to není; to tak nenechám a zabráním tomu. A: Slyšels, že Marek tu naši práci vydává za vlastní a chce ji vydat pod svým jménem? – B: Tak to t. ne! To se mu nepodaří, parchantovi! Vo to se postarám. ■ **S** já nesouhlasím, to není tak, já odmítám to To zrovna!, Ani nápad!, Jen přes mou mrtvolu!

Ⓐ We're having none of that!, We'll (soon) see about that then!, He's not going to get away with that. Ⓝ Kommt nicht in die Tüte! Ⓕ Alors ça, non!, Alors ça, pas question!, Certainement pas! Ⓡ Вот уж фигу!, Ещё не хватало!

To tedy / teda určitě!
(Čl. zvl. s autoritou a zkušený, informovaný ironicky a odmítavě vůči druhému, často podřízenému, dítěti ap., v reakci na jeho nevěrohodný slib, popř. sdělení, nepřijatelný návrh ap.:) to nedovolím, nepřipustím a tento návrh zamítám; s tím naprosto nesouhlasím a nedovolím to. A: Tati, my deme eště bruslit a pak ke Kristýně, jo? – B: To t. u.! Z ledu za půl hodiny doma a psát úkoly! Jasný? ■ **S** já odmítám to, to nestane se

Teď nebo nikdy!
(Čl. vůči sobě n. blízkému druhému ve snaze překonat váhání a dodat si odvahu k rychlému a rázném činu n. upozornit na vhodný okamžik pro něj ap.:) teď hned je třeba začít, vyrazit, jednat ap., nebo se promeškápříležitost n. ztratím, ztratíš odvahu; teď je pro to správná a vhodná chvíle, jinak se to jindy těžko povede n. nepovede vůbec; začni s tím hned! A: Tak pudeš pro ni tancovat? – B: Jo, teď n. n.! Přece ji tam nenechám sedět samotnou! ■ **S** udělej to!, začni!, čas přišel ♦ Staré a z více zdrojů, srov. něm. *Jetzt oder nie*, Rudenz u F. Schillera (1759–1805), *Vilém Tell, 3,2* (1783), nebo lat. *Aut nunc, aut nunquam, buď teď, nebo nikdy*, zřejmě až pozdní.

Co teď a co potom / pak?
(Čl. přemýšlivě a nahlas pro sebe i vůči druhým při uvažování o vhodném postupu a sledu budoucích kroků, následujících akcí ap.:) je třeba uvážit a rozhodnout, co je třeba udělat napřed, ale i další kroky po tom. A: Co teď a co p.? – B: Tak napřed to musíme nějak naložit a potom se uvidí, buď dojedeme pro Rosťu, anebo ho přivezou Lucka s Petrem. ■ **S** jak uděláme to?, jak rozhodl ses?

Co teď?
(Čl. vůči druhému obv. bezradně po zjištění náhlé překážky, komplikace, problému a nutnosti změnit společný plán ap., popř. po dosažení jedné etapy práce:) co budeme dělat n. kdo nám pomůže ap., když to nevyšlo n. nejde?; jak to vyřešíme n. budeme postupovat dál? ■ **S** jak uděláme to?

Trvá mu to tejden!
(Čl. netrpělivě, napjatě n. nedočkavě a nespokojeně vůči druhému o třetím při čekání na jeho příchod, zařízení, udělání něčeho ap.:) trvá mu to velmi, příliš dlouho a mně se to nelíbí. ■ **S** to trvá dlouho

Ani za zlatý tele! *viz* Ani za zlatý prase!

Tempo, tempo!
(Čl. ve snaze vyjádřit sympatizující podporu vůči druhému při závodění, např. běhu, n. obv. v žertovné pobídce k rychlejší práci ap.:) vydrž a přidej na rychlosti, sympatizuju s tebou!; pospěš si, chvátej! ■ **S** pospěš si!, rychle!, běž!

Lezou mu tenký do ouzkejch / úzkých. n. **Leze mu tlustý do tenkýho.** n. **Lezou mu tlustý do tenkejch.**
(Čl. zvl. starší a informovaný vůči druhému o třetím a jeho životní situaci, stavu obchodu ap.:) dostává se do velmi obtížné situace, zvl. finanční; začíná být bez peněz a přichází na něj bída. ■ **S** on je v situaci obtížné, on nemá peníze

Šedivá / šedá je všechna teorie … *viz* Grau, teurer Freund, ist alle Theorie.

Je tam teplo / teploučko jako za kamny / kamnama.
Komp je tam teplo jako za kamny
(Čl. vůči druhému pochvalně o vyhřátosti a příjemném pocitu z místa, zvl. domu, v kontrastu k zimě venku ap.:) je tam příjemně a útulně teplo. ■ **S** je tam teplo

Je tu teplo jako za voltářem / oltářem.
Komp je tam (zima / teplo) jako za oltářem
(Čl. nespokojeně a s odporem ironicky vůči druhému zvl. o neobývané n. nevytopené místnosti, domu ap.:) je tu velká a nepříjemná zima a vůbec se mi tu nelíbí. ■ **S** je tam zima ♦ Též var. *jako u Panenky Marie za v.*

Uteče (nám) teplo.
(Čl. ve vytopené místnosti vůči příchozímu n. procházejícímu ve výzvě k zavírání dveří, v kontrastu k chladnému počasí venku, vedle ap.:) zavírej dveře n. okno, aby místnost nevychladla a neměli jsme tu zimu! ■ **S** zavírej dveře!, je tam zima ♦ Často i v podobě *Zavírej, ať nám neuteče t.!*

To teprve ne!
(Čl. v důrazném odmítnutí vůči druhému a v reakci na jeho vystupňovaný, ještě horší a nepřijatelnější návrh ap.:) zvláště s tímto nesouhlasím a zcela to odmítám; s tím už vůbec nesouhlasím, není to vhodné ani možné. ■ **S** já nesouhlasím, já odmítám to, to není vhodné

To je° terno!
(kol; pochv) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obdivně vůči druhému v reakci na jeho neobvyklý a náhodný úspěch, dobrý obchod, nalezení dobrého zaměstnání, výhodný sňatek ap.:) to se opravdu povedlo, podařilo a já to obdivuju; to je veliká výhoda a opravdu nečekaně dobré. V šedesátejch letech bylo t. mít známýho řezníka, ale dneska? To spíš vyhrát milión ve sportce. ■ **S** to je výhoda, to je výhodné finančně, to je dobré, on má štěstí To je zlatej důl. ♦ *Terno*, v it. *po třech*, byla u nás trojice čísel ve staré loterii, jejichž uhádnutím se dala získat velká výhra. V neg. často spolu s *žádný*, tj. *to není ž. t.*
Ⓐ ! be on to a winner Ⓝ Das ist ein Haupttreffer! Ⓕ C'est une aubaine!, ! Du pain béni! Ⓡ (Вот повезло!, Ну и везение!, Везёт же людям!)

To není žádný terno. *viz* To není žádná výhra.

Tertium non datur.
(Čl. klasicky vzdělaný vůči druhému při těžkém rozhodování mezi dvěma extrémy, často nepříliš přijatelnými ap.:) máme, máš jen tyto dvě možnosti a jinak se rozhodnout nelze; je nutné si vybrat jen jednu ze dvou možností, alternativ. ■ **S** je třeba vybrat si ♦ Lat. *Třetí možnost není dána*, vyjadřující logický zákon o vyloučeném třetím, kdy je třeba volit jen ze dvou alternativ.

Koukej, kde nechal tesař díru!
(Čl. vůči druhému obv. nepřátelsky v reakci na jeho nežádoucí vstup někam, popř. varovně ap.:) **1.** *jdi pryč, tady nemáš důvod ani právo být a já tě tu nechci!;* **2.** *uteč odtud honem, zmiz!* ■ **S** jdi pryč!, odejdi!, uteč!

Svěř se tetě, roznese tě po všem světě.
(Čl. posměšně a varovně vůči druhému, zvl. v reakci na jeho soukromý problém a neopatrnost a důvěřivost vůči starším a senzacechtivým ženám, zvl. příbuzným ap.:) nesvěřuj se s choulostivým tajemstvím, problémem ženám, ty to budou hned chtivě vyprávět dál; ženy jsou klevetivé drbny a tvé soukromé věci si neudrží, nenechají pro sebe. ■ **S** buď opatrný!, neříkej to nikomu!, žena je upovídaná ♦ Přísloví (Čelakovský).

Přijela mi tetička z Ameriky / Austrálie.
(Žena zvl. důvěrně vůči druhé, též na vysvětlení své zdravotní indispozice:) dostala jsem, mám menstruaci a (silně) cítím její důsledky. ■ **S** já mám menstruaci

Tě pic! n. **Těpic!** n. **No, tě pic!**
(Čl., zvl. mladší, chlapec vůči známému druhému ap. na pozdrav při setkání n. na rozloučenou, popř. ve výrazu údivu nad jeho problémem ap.:) **1.** *ahoj, já tě zdravím; loučím se s tebou, měj se!;* **2.** *to mě zaráží n. překvapuje.* ■ **S** já zdravím tě, to překvapuje mě

V zdravým / zdravém těle zdravý duch.
(Čl. zvl. starší nabádavě vůči mladšímu s ohledem na potřebu upevňování zdraví a též proti jeho lenosti ap.:) fyzický pohyb a cvičení jsou zdravé, a proto cvič, ať jsi zdravý, prospěje ti to i po duševní stránce! ■ **S** pohyb je zdravý a prospívá i duševně ♦ Přísloví, jinak sokolské heslo, z lat. *Mens sana in corpore sano*, D. I. Iuvenalis (asi 55–130), *Satiry, 10,356*, pův. proti jednostranné péči o tělo a krásu.

Tělo je slabý / slabé.
(Čl. vůči druhému v žertovné výmluvě n. přiznání ke své momentální nechuti k vykonání žádoucí činnosti, popř. i slabosti při zvedání těžkého břemene

ap. n. v reakci na lákavou nabídku něčeho zakázaného, nevhodného, zvl. dobrého jídla, jako signál ochoty zákaz porušit ap.:) **1.** *uvědomuju si, že bych to měl udělat, ale velmi se mi nechce, nemám už teď chuť;* **2.** *fyzicky na to bohužel nestačím, nejsem dost silný;* **3.** *vím, že bych to neměl dělat (ale udělám to, neodolám tomu lákání).* ■ **S** já nechci, on je slabý, já neodolám ♦ Srov. Jb 6,12, Mt 26,41 a též Mk 14,38 *Váš duch je odhodlán, ale tělo je slabé.*

Je (mu) to šitý / šité na tělo.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému znalecky o třetím a jeho určené funkci, úloze pracovní, společenské příležitosti ap., zvl. z hlediska jeho charakteru a schopností ap., též při vybírání třetího pro danou potřebu:) je to (vymyšlené, vybrané) přesně pro něj a on se na to ideálně hodí; pro to on bude naprosto vhodný. ■ **S** on je vhodný velmi, to je vhodné, to hodí se

Tělo tuž, vlasti služ. *viz* Paže tuž, vlasti služ!

Vjelo mu to do těla.
(Čl. vůči druhému kriticky a obv. nesouhlasně o třetím a jeho fyzických reakcích, zvl. na požitý alkohol, drogu, popř. pozitivně na chytlavou myšlenku, nápad, strhující rytmus hudby ap.:) ovládlo ho to celého a začal fyzicky, pohybově projevovat výraznou aktivitu; začal být náhle aktivní. ■ **S** on začal být divoký, on projevuje rytmus, on začal být aktivní

Tělo si to žádá, tělo to potřebuje.
(Čl. žertovně, důvěrně a nepokrytě vůči druhému, zvl. o fyzické potřebě a tématu v dané situaci nevhodných, druhým nevítaných n. zamlčovaných ap., zvl. o potřebě hladu, sexu a soulože n. odpočinku, přestávky potřebné pro odchod na záchod ap.:) mám silný pocit (hladu) n. potřebu (odpočinku, sexu, močení ap.) a musím ji uspokojit. ■ **S** já potřebuju to, já mám hlad, já potřebuju sex

Z toho těsta chleba nebude.
(Čl. starší a zkušený kriticky vůči druhému a proti jeho naději spojované s novou možností ap., proti jeho očekávání:) to žádný n. očekávaný užitek nepřinese, je to slibné jen napovrch. ■ **S** to nepřináší nic, to není vhodné

Těší mě! n. **Velmi / moc mě těší!**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5e
(Čl. zdvořilostně a formálně vůči druhému v odpověď na představení druhého při seznámení na návštěvě n. při skupinovém představování ve společnosti ap.:) jsem rád, že vás poznávám. A: Prominňte, že vás vyrušuju, ale já jsem Pavel Novák a jdu kvůli dceři. – B: Těší mě. Ne, nevyrušujete mě. Posaďte se! ■ **S** to těší mě, já jsem rád Potěšení je na mé straně.
Ⓐ (Very) pleased to meet you. Ⓝ Angenehm!, Freut mich! Ⓕ Enchanté! Ⓡ Очень приятно!, Рад с вами познакомиться.

To mě těší!
(Čl. zvl. starší zdvořile a často upřímně vůči známému druhému v reakci na jeho oznámený úspěch a spokojenost ap.:) jsem rád, že to tak je n. že se to pro vás tak dobře vyvinulo. A: Á, Nováček, vás jsem od té nešťastné maturity snad ještě neviděl. Jak se máte a co teď děláte? – B: Dobře, děkuju, no a v práci sem taky docela spokojenej. – A: To mě opravdu t., takže žádné problémy nemáte? ■ **S** to těší mě, já jsem rád

Těš se! n. **To se těš!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠5b kles. zvol. (od k. slova) n. 7a
(Čl. zkušený vůči provinilému druhému v upozornění n. výhrůžce trestu, zvl. od nadřízeného třetího, rodiče, šéfa ap.:) budeš prudce a tvrdě pokáraný, hrozně ti vynadá; budeš nepříjemně potrestaný, můžeš si to už představit. A: Člověče, já zapomněl to tam vodnýst, to sem nechtěl. – B: No to se těš! Šéf tam na to čeká a jistě už pění. Schytáš to hned ráno. ■ **S** ty budeš potrestaný, on vynadal mu Ty to schytáš!, To ti neprojde jen tak!
Ⓐ You're for the high jump! Ⓝ Mach dich auf was gefasst. Ⓕ Prépare tes abattis! Ⓡ (Ну, теперь держись!)

Je mu z toho těžko. n. **Je mu těžko (když …).**
(Čl. zkušený vůči druhému starostlivě o blízkém třetím a jeho nesnášenlivosti určitého jídla ap. n. jeho pocitu a stavu v reakci na ztrátu blízkého čtvrtého, na tragickou událost ap.:) **1.** *má pak problémy se žaludkem a těžko to tráví; nedělá mu to dobře;* **2.** *je deprimovaný a cítí smutek.* ■ **S** on má problém, on cítí nevolnost

Narodit se a zemřít není těžké. To hlavní je mezi tím.
(Čl. moudrý filozoficky vůči druhému o životě a jeho náročnosti ve všedních problémech, též proti jeho přehnanému důrazu na smrt n. obavě z ní ap.:) nejdůležitější, nejtěžší je žít svůj život odpovědně a dobře, je to těžší než smrt (a rozhodnout se pro ni n. se jí bát ap.). ■ **S** život je těžký ♦ J. Čapek (1887–1945), *Psáno do mraků* (1947).

To je těžký!
(Čl. informovaný váhavě n. zdráhavě a v povzdechu vůči druhému zvl. v reakci na jeho naléhání na vysvětlení situace, sdělení rozhodnutí, vyřčení hodnocení ap., zvl. s ohledem na množství faktorů, protichůdné zájmy ap.:) to není vůbec jednoduché a nevím, jak to řešit n. co se dá dělat ap. (a ani k tomu nemám chuť); to je dost komplikované a není žádná jasná odpověď n. řešení. ■ **S** to není jednoduché tak, to je komplikováno něčím, to je složité

To je potom těžký!
(Čl. vůči druhému obv. v rezignovaném povzdechu zvl. na jeho odmítání n. jeho vytváření překážky v řešení problému, situace ap.:) v takovém případě nevím co dělat n. jak to řešit (i když by to normálně možné bylo). A: No ale vona vodmítá transfuzi krve, prej kvůli svý církvi. – B: No to je p. t., takhle ale asi umře. ■ **S** to nelze řešit, já neznám odpověď, to je složité, to je komplikováno něčím

To máš / máte těžký!
(Čl. informovaný vůči druhému nejednoznačně v reakci na jeho stížnost na třetího n. výčitku vůči němu ap., zvl. ve snaze poukázat v dalším na důvody a situaci třetího:) pochop to z jeho hlediska, to nelze posoudit jednoduše!; to nelze posuzovat tak černobíle a jednoznačně; musíš si uvědomit jeho ohledy, pocity a postavení a nemůžeš ho jenom tak odsoudit. A: Proč von je dycky tak zbabělej? – B: To máš t. Von má velkou zodpovědnost, a tak je opatrný, rozhoduje se pomalu a tobě se zdá zbabělý. ■ **S** to není jednoduché tak, to je složité

That is the question!
(Čl. vzdělaný vůči známému druhému zdrženlivě v reakci na jeho mínění n. ve zpochybnění jeho řešení n. zdůrazňující nesamozřejmost věci, otázky ap.:) to není jasné ani jednoduché a je to ve skutečnosti problém k zamyšlení; je to komplikované a ještě to celé neznáme; to je ve skutečnosti problém. ■ **S** to není jednoduché tak, já neznám odpověď ♦ Angl. *To je (ta) otázka*, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet* (1601), srov. *To be or not to be*, resp. *Být či nebýt*, viz Být či nebýt, to je otázka.

The better part of valour is discretion.
(Čl. vzdělaný a moudrý vůči druhému v radě, zvl. proti jeho sklonu ke zbrklé a rázné reakci bez ohledu na situaci ap.:) v nebezpečné situaci je lepší se jí rozumně vyhnout než vzdorovat; nežeň se za každou cenu do nebezpečí a rizika! ■ **S** buď opatrný!, vyhýbej se nebezpečí! ♦ Angl. přísloví, dosl. *uvážlivost / rozvážnost je tou lepší částí statečnosti*, W. Shakespeare (1564–1616), *Jindřich IV., 1. č., 5,4* (1598–1600).

The rest is silence. *viz* Ostatek je mlčení.

The time is out of joint.
(Čl. vzdělaný a moudrý v obavách a varování vůči druhému před nastalou situací a jejími nebezpečími ap.:) doba, čas jsou chaotické, neklidné a neveselé a není na nic žádné spolehnutí, není jistota; doba je vážná, vládne chaos a není žádná pohoda a příležitost pro dlouhodobé záměry. ■ **S** doba je chaotická ♦ Angl., W. Shakespeare (1564–1616), Hamlet (1601), *Vymknuta z kloubů doba šílí*.

There are more things in heaven and earth, Horatio, than are dreamt of in your philosophy.
(Čl. vzdělaný a moudrý vůči druhému o problematičnosti života a neexistenci jednoduchých odpovědí ap.:) ne všechno se dá v životě vysvětlit a mnohé neznáme; existuje mnoho záhad, tajemství a věcí zvláštních, kterým dosud nerozumíme, a nemělo by nás to překvapovat. ■ **S** věci zvláštní existují a nedivme se jim! ♦ Angl., W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, I, 5* (1601), *Je více věcí na nebi a zemi, Horatio, než se zdálo tvé filosofii / mezi nebem a zemí, o nichž se filosofům nikdy nesnilo*; srov. *Je mnoho věcí mezi nebem a zemí …*

There is nothing either good or bad, but thinking makes it so.
(Čl. moudrý a zkušený filozoficky vůči druhému, zvl. ve snaze zmírnit jeho nadmíru kritický, černobílý pohled a hodnocení ap.:) jen dobré anebo jen zlé ve skutečnosti neexistuje, vždy je tak jen vidíme v důsledku svých představ a návyků (takže tvůj pohled ap. je přehnaně jednostranný); svět je složitější a jeho černobílý výklad je jen výklad, zjednodušená interpretace. ■ **S** nic není jen dobré nebo jen zlé ♦ Angl. *Nic není buď dobrého, nebo zlého, jen myšlení to takovým činí*, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, II, 2* (1601).

Though this be madness, yet there is method in it.
(Čl. vzdělaný zamyšleně vůči druhému o třetím a jeho nepochopitelném jednání, události ap.:) zdá se to chaotické a bláznivé, jeví to však i známky záměrnosti a úmyslu; není to zřejmě tak nesmyslné, jak se to zdá. ■ **S** to je nesmyslné jen na povrchu ♦ W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, II, 7* (1601), *Je-li to šílenství, je v tom přesto metoda.*

Three removes are as bad as a fire.
(Čl. v povzdechu vůči druhému, popř. soucitně s ním, čeká-li ho stěhování ap., s narážkou na ne-

příjemnosti s balením věcí ap.:) přestěhovat se opakovaně z jednoho domu n. bytu do jiného je hrozné a je to jako vyhořet. ■ **S** stěhování je nepříjemné ♦ Angl. *Třikrát se stěhovat je tak zlé jako (jednou) vyhořet*, B. Franklin (1706–1790), *Way to Wealth*. Česky je obvyklejší *Je lepší (třikrát) vyhořet než se stěhovat*, viz tam.

Tchýně do domu, štěstí z domu.
(Čl., zvl. ženatý muž vůči druhému v povzdechu a zkušeném komentáři k návštěvě n. pobytu tchyně v domácnosti manželského páru, s narážkou na příslovečný sklon tchyní se nepříjemně a kriticky vměšovat do života druhých, zvl. vlastního dospělého dítěte ap.:) s tchyní se trvale dá těžko vyjít, zadává svým vměšováním podnět k hádkám a nespokojenosti; (mladý) manželský pár by měl žít sám a bez tchyně, jinak nebude žít klidně a spokojeně. ■ **S** tchyně vnáší spory do života ♦ Přísloví.

Tchýně a host třetí den smrdí.
(Čl., zvl. muž zkušeně vůči druhému o návštěvě v rodině, popř. host sám hodlající už odjet, je-li přemlouván, aby zůstal ap.:) každá dlouhodobá návštěva začíná být nepohodlná, zvl. návštěva tchyně. ■ **S** tchyně vnáší spory do života, host je nepříjemný po čase ♦ Var. na přísloví *Ryba a host třetí den smrdí.*

Tchýně a uzený (je) nejlepší studený.
(Čl., zvl. muž vůči druhému drsně a nenávistně, nesmiřitelně o své nesnesitelné tchyni, zvl. v důsledku jejího agresivního vměšování, poučování ap.:) nesnáším tchyni a nejlepší by bylo, kdyby už umřela a přestala otravovat. ■ **S** tchyně vnáší spory do života

Ti ď! *viz* Tak ti ď!

To je° ticho před bouří. n. **Ticho před bouří.**
(neutr) **0** ot, neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *ticho* **Nom** ticho před bouří
(Čl. zkušený, informovaný v komentáři vůči druhému o situaci ve skupině, společnosti, podniku, státě ap. z hlediska protichůdných zájmů, postojů ap.:) momentální klid je klamný a nahromaděné a nesnesitelné napětí brzy vyvrcholí výbuchem nespokojenosti, nepokoje, prudké hádky ap. Nenech se mejlit tím, že zrovna nikdo nereptá. Všichni sou na šéfa naštvaný a je to jen t. p. b. Pak nastane mazec! ■ **S** to je napětí před výbuchem, výbuch je blízko Je tu těžkej vzduch.
Ⓐ It's the calm before the storm. Ⓝ Das ist die Stille vor dem Sturm. Ⓕ C'est le calme avant la tempête. Ⓡ ! затишье перед бурей

Je tu ticho jako v hrobě.
Komp je tu ticho jako v hrobě
(Čl. zaraženě vůči druhému o nezvykle nepříjemné atmosféře v domě, bytě ap., někdy prázdném, zvl. v kontrastu k obvyklému ruchu ap.:) je tu nepříjemné, tísnivé ticho; uvázl hovor ap. a je zvláštní úplné ticho a nepřirozený klid. ■ **S** je tam ticho

Je tu ticho jako na hřbitově. n. **Ticho jak na hřbitově.**
Komp je tam ticho jako na hřbitově
(Čl. vůči druhému zvl. o opuštěném místě, městě ap., v kontrastu k dřívějšímu ruchu ap.:) je tu ponuré, tísnivé a nepříjemné ticho. ■ **S** je tam ticho

Je tu ticho jako v kostele.
Komp je tu ticho jako v kostele
(Čl. vůči druhému obdivně, pochvalně o atmosféře v místnosti plné lidí sledujících napínavé nadcházející jednání, přednášku učitele ve třídě ap.:) je tu klid a napjaté ticho plné očekávání a spojené s pozorností (k někomu, něčemu, co přijde). ■ **S** je tam ticho

Představte si to ticho, kdyby lidé říkali jen to, co vědí!
(Čl. moudrý sarkasticky vůči druhému o lidech obecně a jejich projevu n. konkrétně a znechuceně o nesmyslné diskuzi televizní, hloupém mluvkovi ap.:) lidé mluví, žvaní často zbytečně bez skutečné znalosti věci a bylo by příjemnější je neslyšet; skutečných a podložených názorů a informací říkají lidé jen málo, jinak zbytečně žvaní. ■ **S** lidé žvaní ♦ K. Čapek (1890–1938).

Je° ticho / tiše po pěšině. n. **… a je (teď) ticho po pěšině.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1d kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. posměšně a kriticky vůči druhému zvl. o třetím, třetích a jejich postoji k pojmenovanému, ale neřešenému nepříjemnému problému, potřebě v podniku, organizaci ap.:) nikdo nemá o to zájem a nereaguje na to; neobjevila se žádná snaha ani odezva, všichni o tom mlčí a předstírají, že se nic neděje. Třikrát sem říkal šéfovi, že tam určitý věci chyběj, a von, že se to musí řešit … a je t. po p. Kdoví kdo v tom zase má prsty, že se to nemůže vyšetřit. ■ **S** on předstírá nevinnost, on tváří se normálně Nikdo ani muk., Tváří se, jako by se nechumelilo.
Ⓐ ! a deafening silence (on the subject) Ⓝ (Da hört und sieht man nichts von.) Ⓕ ! Comme si de rien n'était!, ! Il a fait mine de rien., ! Silence radio. Ⓡ ! шито-крыто

Buď ticho!
(Čl. rozčileně n. podrážděně a rázně n. příkře vůči blízkému druhému v reakci na jeho hlučné vyrušování n. nežádoucí mluvení ap.:) mlč, nemluv n. nic neříkej, nechci nic slyšet!; chovej se tiše a neruš! ■ **S** mlč! Drž hubu!, Zavři zobák!

Bylo / nastalo ticho, až (to) mrazilo. n. **Nastalo / bylo mrazivé ticho.**
(Čl. vůči druhému v popisu chování čtvrtých k třetímu, zvl. v nesouhlasné reakci na jeho nepopulární návrh, požadavek ap.:) nastalo trapné a nepříjemně odmítavé mlčení a nikdo nereagoval, nic neřekl. ■ **S** oni nesouhlasí mlčky

Zavládlo (hrobové) ticho. n. **Rozhostilo se ticho.**
(Čl. vůči druhému o shromážděných třetích a jejich reakci, zvl. na tragickou zprávu, nepříjemnou otázku n. v očekávání před závažným sdělením, rozhodnutím ap.:) náhle všichni zmlkli a zcela mlčí; všichni přestali mluvit a napjatě mlčí. ■ **S** ticho nastalo

Ticho tam!
(Čl. s autoritou, učitel ap. okřikující opodál hlučící, bavící se skupinu druhých ap.:) nehlučte, buďte zticha a nerušte!; ztište se a nechte mluvit jiného ap.! ■ **S** mlč!, neruš!

Time is money. *viz* Čas sou peníze.

Tisíc láter!
(Čl. starší rozčileně a nespokojeně ve zvolání vůči druhému, druhým v reakci na komplikaci, problém, nepříjemnou zprávu ap.:) to je vážný problém, překážka a mě to rozčiluje a zdržuje; to mě znepokojuje a já mám zlost. ■ **S** já vyjadřuju zlost, to je mrzuté, to rozčiluje mě, to nelíbí se mi ♦ *Látro* byl dříve sáh dříví, odtud přeneseně pak jako velké množství do tohoto zvolání.

Tím hůř!
(Čl. vůči druhému rozzlobeně a odmítavě zvl. o třetím při potvrzení důvodu svého negativního postoje, zvl. v reakci na poznámku, námitku druhého ap.:) to jen zhoršuje (jeho) situaci a posiluje, potvrzuje můj záporný postoj. A: Ale dyť von to tam nepřines ukázat kvůli tobě! – B: Tím hůř! Jak sem říkal, je to darebák, všichni maj přece právo to vidět, a ne to pořád skrejvat! ■ **S** to zhoršuje situaci, to není dobré

Tím líp / lépe!
(Čl. vůči druhému souhlasně a s uspokojením, zvl. v reakci na jeho informaci, interpretovanou ve svůj prospěch, často překvapivě ap.:) to je vlastně dobrá zpráva a hodí se mi, nám; to nám dává výhodu a můžeme toho využít. A: Schůzka se prej nekoná, vodkládá se na příští tejden. – B: No tím líp, budeme mít dost času se na ni připravit. ■ **S** to zlepšuje situaci, to hodí se

Tím spíš!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova) n. 5f **Part** tím spíš
(Čl. vůči druhému v reakci zvl. na jeho poznámku a negativní informaci o dalším faktu, okolnosti vztahující ji k celkovému cíli ap.:) to je další důvod pro to (to udělat ap.); to jen zdůrazňuje nutnost, potřebu (udělat to ap.); i to je argument pro to, co navrhuju, tvrdím ap.; právě proto. A: Ale to asi do pátku nestihneme a pak už to nebude mít žádnej smysl. – B: Tím s.! Musíme co nejdřív začít, a ne se o tom jenom dohadovat., A: Ten zápas musíme určitě vyhrát! – B: Tím s., že nám jde o setrvání v lize. ■ **S** to zdůrazňuje potřebu Tím je to daný!, Pak je to jasný!
Ⓐ All the more reason (why … / for -ing …). Ⓝ Um so mehr! Ⓕ (Mais) justement!, ! à plus forte raison!, (Bien) au contraire! Ⓡ (Тем более!, Тем лучше!)

Padla na něj tíseň.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho nepříjemného pocitu, zvl. kvůli nejistotě ve vztahu k výsledku svého jednání, ohrožení zdraví, v nebezpečí ap.:) pocítil náhle bezmocnou úzkost a strach; přepadly ho obavy a pochybnosti. ■ **S** on má strach, on je skleslý

Ten° se vyzná° v tlačenici! n. **Ten° se vyzná°!**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému obv. pohrdavě a negativně o třetím a jeho schopnostech reagovat v nepřehledné, nestandardní situaci pro sebe vždy výhodně ap.:) je protřelý a ví, jakou cestou dosáhne svého cíle, a to i za cenu uplácení, ne zcela čestných styků ap. A: Představ si, že Fanda to zařídil tak, že nebude platit žádnou pokutu. – B: To mě ani nepřekvapuje, ten se v. v t. ■ **S** on je protřelý, on umí dosáhnout cíle svého Ten v tom umí chodit., Ten se nedá.
Ⓐ He knows how to play the system. Ⓝ Der kennt sich aus. Ⓕ ! Il sait jouer des coudes / se frayer un chemin., ! Il se démerde bien., Il se débrouille bien., Il s'en sort bien. Ⓡ (Этот всегда выйдёт сухим из воды.)

To se ztratí v tlačenici.
(Čl. zkušený vůči nervóznímu druhému ve snaze

T

uklidnit jeho úzkostlivost z malé vady na celku, nedostatku organizace ap., zvl. s ohledem na celkový průběh jednání, akce ap.:) neboj se, to je detail, a ten nebude vůbec vidět; to není důležité a toho si tam nikdo nevšimne, dobře to dopadne. ■ **S** to nevadí

Každý tlak budí / vyvolává / vzbuzuje protitlak.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o třetím a jeho náhlé vzpouře proti šéfovi, dítěte proti vůli rodičů, o části společnosti, mládeže proti nařízením ap.:) každé vynucované opatření vyvolává odpor, protireakci a touhu dělat právě to zakázané. ■ **S** tlak budí odpor

Drž tlamajznu!
(Čl. rozčilený příkře a vulgárně vůči mluvícímu druhému, obv. ve snaze ho zastrašit, popř. mu zabránit něco prozradit ap.:) nemluv a buď ztichа!; nic už neříkej, já to nechci slyšet! ■ **S** mlč!, nemluv o tom! ♦ Srov. *Kibic, drž tlamajznu, než tě přes ni majznu!*

Tlučte a bude vám otevřeno.
(Čl. vůči druhému zvl. ve snaze povzbudit ho k hledání, úsilí a nebojácnosti ke kontaktu s významným třetím ap.:) nevzdávej se, nebuď netrpělivý a vydrž ve svém úsilí, výsledky se dostaví, cesta se najde ap. ■ **S** snaž se! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. ale Mt 7,7.

Jak to tluče, tak to tluče. n. **Tluče to jen tak tak.**
(Čl. informovaný vůči druhému, někdy soucitně, o třetím a jeho úspěších v životě ap.:) moc se mu nedaří, kombinuje způsoby a přístupy a využívá k obživě n. udržení se každou, i horší možnost; protlouká se těžko a s nesnázemi. ■ **S** daří se mi špatně

Člověk neví, po čem ztloustne.
(Čl. žertovně a chlácholivě vůči druhému v reakci na jeho znepokojení, že snědl, zvl. omylem, n. má sníst něco nepříjemného, např. brouka ap.:) to nevadí, jen to klidně sněz n. nezneklidňuj se nad tím, žes to snědl! ■ **S** jez!, buď klidný!

Kdoví po čem nebudeš tlustej! *viz* Člověk neví, po čem ztloustne.

Leze mu tlustý do tenkýho. *viz* Lezou mu tenký do ouzkejch.

Je tam tma jako v hrobě.
Komp je tu tma jako v hrobě
(Čl. vůči druhému nespokojeně zvl. o tmě v neznámém prostoru, při nahlédnutí do neznámého otvoru ap.:) je tam naprostá a nepříjemná tma, není tam vůbec vidět. ■ **S** je tam tma

Tma jako v hrobě, mráz v okna duje, v světnici teplo u kamen.
(Čl. vzdělaný žertovně n. trochu pateticky vůči druhému o nočním zimním počasí venku, zvl. v kontrastu k teplému pokoji a pohodě v něm ap.:) venku je tma, nevlídno a mrazivo a nikomu se tam nechce. ■ **S** je tam tma, je tam zima ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Štědrý den*, *Kytice* (1853).

Je tu tma jak v komíně.
Komp je tu tma jak v komíně
(Čl. nespokojeně vůči druhému zvl. při práci v neosvětleném místě, při lezení do jeskyně, v noci do neznámého prostoru ap.:) je tu naprostá tma, neorientuju se a nic nevidím. ■ **S** je tam tma

Udělala se mu tma před očima.
(Čl. vůči druhému popisující třetího a jeho stav, reakci na rozčilení, náhlý zdravotní záchvat, úder do hlavy ap.:) přestal vidět a omdlel; zhroutil se, přestal vnímat a nebyl si ničeho vědom. ■ **S** on omdlel

Je tu tma jak v prdeli.
Komp je tam tma jako v prdeli
(Čl. drsně, vulgárně a nespokojeně vůči druhému o neosvětleném místě, místnosti, kde má něco udělat, kam má vstoupit ap.:) je tu naprostá tma, já se neorientuju a na nic nevidím, a to mě rozčiluje. ■ **S** je tam tma

Je tam tma jak vo půlnoci.
Komp je tam tma jako o půlnoci
(Čl. vůči druhému nespokojeně o nečekané situaci venku, zvl. vzhledem k silnému zamračení, vánici, dešti ap.:) venku je nezvykle velká tma a už je jen špatně vidět. ■ **S** je tam tma

Je tam / tu tma jako v pytli.
Komp je tam tma jako v pytli
(Čl. vůči druhému, někdy nespokojeně, při pohledu ven do noci n. do neosvětleného prostoru, popř. v místnosti bez oken, při výpadku elektrického proudu ap.:) je tu naprostá tma a není tam, tu nic vidět. A: Tam někde vlevo musíme najít ty pojistky. – B: Je tu tma j. v p., nic nemůžu nahmatat. ■ **S** je tam tma

Je tam tma jako v ranci.
Komp je tam tma jako v ranci
(Čl. zvl. starší vůči druhému o venkovní situaci v noci, zvl. z hlediska možnosti někam jít ap.:) je tam (už) velká tma, není nic vidět (a nelze tam nic dělat). ■ **S** je tam tma

Je° tma tmoucí.
(kol – neutr; důraz) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ≃ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *tma*

(Čl. vůči druhému o situaci venku, zvl. v nastalé n. pokročilé noci a v souvislosti s úmyslem n. potřebou venku něco udělat, někam jít ap.:) je už velmi pozdě, není vidět na cestu (a není vhodné už nikam chodit ap.). Tak sme to stihli a dodělali, ale než dorazíme domů, je tma t., a to nebude moc příjemný. ■ **S** je tam tma Je tam tma jako v pytli. Ⓐ It's pitch dark. Ⓝ Es ist stockduster. Ⓕ C'est l'obscurité totale., C'est le noir le plus complet. Ⓡ (Ну и темень!)

Je tam tma, že by ji moh krájet.
Komp je tam tma, že by se dala krájet
(Čl. vůči druhému zvl. po vstupu do osvětlené místnosti v komentáři o tmě při oblačné noci venku ap.:) je tam neobvykle, překvapivě velká tma a vůbec není vidět. ■ **S** je tam tma

To err is human, to forgive divine.
(Čl. moudrý velkoryse vůči druhému v reakci na jeho chybu, neprozřetelnost ap., též ve snaze ho uklidnit, n. v domluvě, aby byl shovívavý ke třetímu a jeho chybě proti němu ap.:) člověk by měl umět velkoryse odpouštět, to ho povznáší a dělá velkým, protože i on sám dělá chyby. ■ **S** čl. dělá chyby, čl. má chyby, odpouštěj! ♦ Angl. *Chybovat je lidské, odpouštět božské*, A. Pope (1688–1744), *Essay on Criticism II, 325* (1711), srov. však lat. *Errare humanum est, mýlit se je lidské*.

To jo! n. **Tak / a to jo!** *viz* Tak to jo!

To (teda / tedy) jo! *viz* Tak to jo!

To (zas) ne! *viz* A tak to zas ne!

To (teda / tedy) ne! *viz* A (tak) to zas ne!

To nic. *viz* Ale to nic.

To snad ne! *viz* To snad ne!

To tak ještě! *viz* Ještě to tak!

To teda jo. *viz* Tak to tedy jo!

Tak to ne! *viz* A (tak) to zas ne!

To bylo° tóčo!
(kol; nepřízn, důraz) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému neformálně a důrazně, popř. posměšně v popisu prudké reakce podrážděného n. znepokojeného mocného třetího, zvl. z hlediska jím vyvolané aktivity, obv. též pohybové ap.:) reagoval překotně, intenzivně, vztekle a zmateně a obv. i se zapojením více lidí chvatně pobíhajících, vzrušeně hledajících n. kritizovaných, zpovídaných ap. No měls ho vidět! Jak zjistil, že mu ten papír nedoručili, to b. t.! Řval jak pominutej, mlátil dveřma a vyhrožoval, že všem strhne prémie! ■ **S** to bylo vzrušení, reakce prudká následovala, to byla scéna divoká Strhnul se poprask.
Ⓐ There was quite a hoo-ha / … a big hoo-ha., All hell broke loose., (He went berserk!) Ⓝ Da war was / der Hund los. Ⓕ ! Ça a été quelque chose!, ! Quelle scène / histoire / rodéo! Ⓡ (Он рвал и метал.)

To zas prr! *viz* Tak to zase prr!

A přece se točí!
(Čl. obv. vzdělaný vůči druhému, druhým n. jen pro sebe, zvl. v reakci na své umlčení, porážku n. mocí vynucený názor, s nímž ale vnitřně nesouhlasí ap.:) a stejně je to jinak n. tak, jak říkám já a ne vy; nesouhlasím s tím, je to jinak; já mám pravdu a ne vy. ■ **S** to je tak, já nesouhlasím, já mám pravdu ♦ Z it. *Eppur si muove!*, údajně vzdorovitý výrok G. Galileiho (1564–1642), poté co ho katolická církev pod hrozbou donutila odvolat vlastní názor, že se Země točí kolem Slunce.

Všechno se točí kolem něj.
(Čl. vůči druhému o třetím někdy trochu závistivě n. nelibě komentující chování ostatních, kteří rozmazlují, slouží, starají se pouze o něj:) všechno se řídí jeho pohodlím, jeho vůlí apod. ■ **S** on je rozmazlený

Všechno se s ním točí.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho reakce zvl. na záchvat nemoci, účinek drogy, únavy ap.:) nemá pocit rovnováhy a cítí nejistotu a závrať; pociťuje ztrátu jistoty a pevnosti a horizont a vše kolem se chvěje a kolísá (a cítí, že upadne ap.); on pociťuje nestabilnost a nevolnost. ■ **S** on ztratil rovnováhu, on cítí nevolnost, on cítí nestabilnost

Je tam (zima) jako na severní točně.
Komp je tam zima jak na severní točně
(Čl. vůči druhému zvl. po příchodu zvenku do vyhřátého domu, místnosti, obv. v zimě:) je tam velký a nepříjemný mráz; je tam hrozná zima. ■ **S** je tam zima

Můj ty Tondo (kolenatej)!
(Čl. zvl. starší žertovně, vesele a dobromyslně vůči druhému a jeho nechápavosti, naivitě n. v reakci na překvapivý zjev ap.:) **1.** *ty jsi ale naivní a nic nechceš chápat!; ty to zřejmě nepochopíš a nenapadne tě o druhém nic špatného;* **2.** *divím se tomu, to je překvapení.* ■ **S** ty jsi naivní, to je překvapení

Tonoucí se (i) stébla chytá. *viz* Tonoucí se (i) stébla chytá.

Na topole nad jezerem seděl vodník podvečerem.
(Čl. vůči zamyšlenému a známému druhému, zvl. sedícímu venku osaměle a zadumaně ap., dobromyslně, žertovně a ve snaze ho rozveselit n. zatáhnout do hovoru ap.:) proč tu tak osaměle sedíš?; co ti je, že tu tak smutně sedíš? ■ **S** proč jsi tady?, ty sedíš tu sám ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Vodník*, *Kytice* (1853).

I toseví! n. **To se ví!**
(Čl. vůči blízkému druhému v souhlasné a rozhodné reakci na ověřování platnosti svých plánů, slibů n. už uskutečněné činnosti ap.:) ano, samozřejmě, udělám to tak, to platí; samozřejmě to bude n. bylo, stalo se tak. ■ **S** to je tak, já udělám to, já ujišťuju tě, to je samozřejmé

Tout comprendre c'est tout pardonner.
(Čl. moudrý vůči zvl. mladšímu druhému v radě a proti jeho rychlému rozhořčení a sklonu k pomstě, ve snaze naznačit mu potřebu i alternativního pohledu ap.:) nesuď tak příkře a jednostranně a snaž se vše lépe pochopit i ze strany druhého!; kdo porozumí druhému, jeho činu a pohnutkám, dokáže mu i odpustit. ■ **S** pochopit znamená odpustit ♦ Fr., *Všechno pochopit znamená všechno odpustit*, výrok Madame de Staël (1766–1817), *Corinne ou l'Italie, XVIII, 5* (1807).

Jakým tónem to se mnou mluvíš?
(Čl. zvl. nadřízený a s autoritou, rodič ap. vůči druhému, podřízenému, dítěti ap. káravě a odmítavě v reakci na jeho drzé, familiární chování ap.:) takhle se mnou nemluv, nepovažuju to za slušné a vhodné!; mluvíš a chováš se ke mně nepřijatelně drze a důvěrně. ■ **S** nebuď drzý!, chovej se slušně! Jak to se mnou mluvíš?, To si vyprošuju!, Co si to dovoluješ?

Jsou s tím / s ním trable.
(Čl. vůči druhému nespokojeně, popř. ve stížnosti na provoz, fungování organizace, projektu ap. n. chování nového a nepřizpůsobivého třetího ap.:) mám s tím, ním problémy, nejde to hladce a snadno; není to jednoduché, je s tím spousta starostí. ■ **S** to je obtížné, to je komplikováno něčím

Sto mrtvých je tragédie, milion mrtvých je statistika.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým a obv. s odstupem od obsahu, zvl. o schopnosti lidí vnímat odosobněné neštěstí ap.:) člověk není zvyklý a schopný citlivě vnímat a docenit velké neštěstí a tragédii; příliš velké množství mrtvých a zavražděných normální člověk už není schopen vnímat osobně jako skutečnou hrůzu a jejich tragédii, a tak se stává jen zprávou a cifrou. ■ **S** čl. není schopný vnímat neštěstí velké ♦ Nacistický pohlavár a válečný zločinec A. Eichmann (1906–1961) o zavražděných během holocaustu.

Jeden (taky) myslel a vymyslel trakař / a posral se. n. **Jeden (taky) myslel a vymyslel trakař, druhej nemyslel a musel ho tahat.**
(Čl. informovaný posměšně n. pohrdavě a odmítavě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho omluvné vysvětlení svého kritizovaného nezdaru, nevhodného kroku, mylné činnosti ap. začínající úvodním Já jsem myslel … *ap.:) tos neměl dělat a měl ses napřed informovat, co je třeba n. jak to udělat; to byla od tebe hloupost a chyba.* ■ **S** ty jsi hloupý, to je hloupost, to je nesmysl

Padají tam trakaře.
(Čl. přicházející zvenku a ze silné bouře, deště, krupobití ap. s odporem v komentáři vůči druhému ap.:) je tam hrozné počasí, ukrutně prší a fouká, je to velmi nepříjemné. A: Seš ňákej mokrej. – B: P. tam t. ■ **S** prší

(Musí to dělat / tam jít ap.) i kdyby trakaře / šídla padaly.
(Čl. nespokojeně a pozlobeně vůči druhému o známém třetím a jeho umíněnosti, pevném rozhodnutí ap. ohledně cesty někam n. vykonání vytčené činnosti ap., zvl. s ohledem na překážky, nevhodnou chvíli n. nepříznivou situaci:) to musí, chce provést, udělat ap. za jakékoliv, každé situace (a mně se to nelíbí n. zdá nerozumné); on tam musí jít za každou cenu, vždycky. A: Tonda nebude večeřet? – B: Kdepak! Ten se dívá na zprávy, a ty musí vidět, i k. t. p. ■ **S** on chce dělat to, on je umíněný, vždy, já udělám to za každou cenu

Všechny trampoty jsou z toho, že hlupáci jsou si jisti sami sebou, zatímco rozumní lidé jsou samá pochybnost.
(Čl. moudrý vůči druhému, druhým zvl. v reakci na nesmyslné vystoupení, výrok nemoudrého, nevzdělaného n. nepoučeného třetího ap.:) hlupák suverénně a přesvědčivě tvrdí a prosazuje názor hloupý, zatímco člověk rozumný a poučený, vědomý si složitosti problémů váhá a přemýšlí, a to ve svém úhrnu je stálý zdroj problémů. ■ **S** hlupák je sebejistý a vyvolává potíže ♦ B. Russell (1872–1970).

Je to v trapu.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o vytčeném cíli, možnosti, snaze něco zachránit ap., obv. v důsledku překážky ap.:) je to už pryč a jako možnost ztracené; nepodařilo se to, nedopadlo to dobře a ta

příležitost se už nevrátí. ■ **S** to je ztracené, to je zmařené

To byl trapas.
(kol; nepřízn) **0** ot, imp, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o svém n. jeho zážitku a hodnotícím pocitu o výsledku pokusu, snaze představit svou práci, vstoupit do širší společnosti, zachovat formu chování ap., zvl. z hlediska efektu, splnění očekávání třetích účastníků, popř. i v důsledku nedorozumění, opomenutí ap.:) byla to trapná a společensky nepříjemná scéna vyvolávající obecné rozpaky a chvilkovou bezradnost; nevhodným krokem, poznámkou ap. vznikl společensky trapný neúspěch. Dva se umístili shodně na prvním místě, a měli tedy taky oba dostat medaile. Ale až když vylezli na stupínek, zjistilo se, že medaili mají jen jednu. No, byl to obrovskej t. ■ **S** to je nepříjemné No nazdar!, To je jako na potvoru.

Ⓐ It was a major embarrassment., It was so embarrassing. Ⓝ Das war schwer peinlich. Ⓕ ! Ça a jeté un froid., Ça a fait l'effet d'une douche., ! C'était gênant / embarrassant! Ⓡ (Стыд и позор!, Вот стыдоба / стыдобища!)

Trápení dává rozum, zkoušení umění.
(Čl. moudrý a starší zvl. v poučení a radě vůči mladšímu o životě a úspěchu v něm:) jen bolestnými zkušenostmi člověk v životě zmoudří a vytváří si úsudek, naučí se však něco dobře jen skrze opakované zkoušení věci. ■ **S** čl. zmoudří bolestí a učí se opakováním ♦ Přísloví (Čelakovský).

Už na něm (taky) roste tráva.
(Čl. zvl. starší vůči známému druhému smutně a zvl. v reakci na vyprávění a vzpomínky o známém mrtvém třetím ap.:) už je (taky) delší dobu mrtvý, po smrti; už taky zemřel. A: Jo, Láďa, to byl dobrej kolář! – B: Už na něm taky r. t. Kolik let tu vlastně už není? ■ **S** on je mrtvý už

Kam šlápne, (tam sedm let) tráva neroste. *viz* Kam šlápne, (tam) sedm let tráva neroste.

To je ale trdlo!
(Čl. zkušený vůči druhému nešťastně a odmítavě o blízkém, nezkušeném a obv. mladém třetím, zvl. v reakci na jeho zmaření něčeho, zkažení jednoduché práce, neúspěchu, popletenosti ap.:) je bohužel nešikovný (a to mě mrzí); udělal primitivní a neobratnou hloupost. ■ **S** on je nešikovný, on je hloupý ♦ *Trdlo* býval kulatý dřevěný váleček, palička n. tlouk, pův. na rozmačkávání, drcení, popř. uhlazování povrchu.

To je trefa (do černýho)!
(Čl. vůči druhému pochvalně, nadšeně o výsledku jeho n. třetího, zvl. při sportovní hře, fotbalu a úspěšném kopu do branky n. o náhodné dobré volbě čtvrtého pro určenou činnost a potřebu n. o odhadu, zkusmé kritické poznámce vůči protivníkovi následované prudkou odezvou ap.:) **1.** *to je skvělý a úspěšný výsledek a já to obdivuju; to byla správná volba, která se velmi vyplatí;* **2.** *to se povedlo a (nechtěně) to zasáhlo citlivé místo, postihlo slabinu ap.* ■ **S** to je náhoda příznivá, to podařilo se, to je výstižné ♦ Význ. 2 obv. s delší variantou.

Tam trefím (i) poslepu.
(Čl. sebevědomě, popř. vychloubavě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho otázku o schopnosti nalézt v terénu, někdy komplikovaném, n. městě ap. místo, věc ap., zvl. v důsledku častých návštěv ap.:) znám to tam velmi dobře, a velmi snadno tam tudíž i najdu cestu n. tě tam dovedu ap.; velmi dobře znám cestu tam. A: Trouf by sis nás zavést k hraničním kamenům? – B: Bez obav, tam t. i p. ■ **S** já znám cestu

To bys to trefil!
(Čl. zkušený vůči druhému v radě n. odmítavě a pohrdavě v reakci na jeho úmysl n. jím zvažovanou nabídku třetího ap.:) to je naprosto nevýhodné n. nerozumné a přijetím bys udělal velkou chybu; to by sis hloupě uškodil, kdybys to udělal n. se pro to rozhodl. ■ **S** to není výhodné, to není dobré, ty udělal bys chybu, nedělej to!

Tres faciunt collegium.
(Čl. zkušený a vzdělaný, často vysokoškolský učitel ap. oznamující začátek přednášky po příchodu prvních dvou posluchačů ap. n. obecně o jiném začátku:) už tři vytvářejí malou společnost schopnou pracovat dohromady; tři stačí, stačíme k tomu, abychom mohli začít. ■ **S** společnost vzniká třemi ♦ Lat. *Tři tvoří spolek, společnost, Digesta, 50,16,85*, z doby císaře Justiniána (527–565) uvádějící postoj N. Priscuse o zásadě minimálního počtu přítomných pro právnická jednání.

Je to (jako) za trest.
Komp to je jako za trest
(Čl. vůči druhému v povzdechu n. znechuceně o nečekané náročnosti nutné práce, neobvyklém čekání na třetího ap.:) je to nepříjemně komplikované a nedělám to rád; nejde mi to a cítím se při tom špatně. ■ **S** to je nepříjemné, to je práce nepříjemná

Trest ho (za to) nemine. n. **Boží trest ho nemine.**
(Čl. vůči smutnému n. rozhořčenému druhému

s ohledem na třetího a jeho zlý čin, zločin, zrádné chování, podlost ap., zvl. ve snaze ho uklidnit, utěšit a ve víře ve spravedlivý zásah později ap.:) to mu neprojde, bude (za to) určitě potrestaný; dostane se mu odplaty. ■ **S** on bude potrestaný

Je tam jako na trhu. *viz* Je tu jak na jarmarku.

Nechoď se vším na trh!
(Čl. zkušený varovně, v radě vůči bezelstnému, nezkušenému druhému, zvl. v jednání, obchodu, v nepřátelském prostředí ap.:) neoznamuj netakticky předem všechny své výhody a trumfy!; neříkej všechno, co víš a co si myslíš! ■ **S** chovej se taktický!, nemluv o tom! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Trhni° si! *viz* Trhni si nohou!

Nehoň si tričko / triko!
(Čl. informovaný a obv. i zkušený vůči druhému v odmítavé a chladné reakci na jeho chlubení, zdůrazňování vlastních schopností a úspěchů ap.:) nechlub se, já vím, že to tak není, jak říkáš!; chovej se skromněji! ■ **S** nevyvyšuj se!, nechlub se!

Trklo ho to.
(Čl. vůči druhému někdy posměšně o napřed nechápavém n. hloupém třetím a jeho reakci na nápadné náznaky změněné situace, nepojmenovanou možnost ap.:) pochopil a uvědomil si to (konečně); všiml si toho a udělal si úsudek. ■ **S** on pochopil to

Je° mu° to trnem v oku.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊡ 1b rov.-kles. ozn. (od 5. slova) *trnem* **Verb** být trnem v oku někomu
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o vlivném, ale obv. bezmocném třetím a jeho postoji k nežádoucí činnosti čtvrtého, prvního ap.:) krajně se mu to nelíbí a rád by to znemožnil; je silně proti tomu a nesouhlasí s tím. A: Včera byl u nás zase sestřin nápadník, chtějí se přestěhovat na Slovensko. – B: A co na to táta? – A: No, je mu to t. v o. ■ **S** to vadí mi, on nesouhlasí Je mu to proti mysli.

Ⓐ It's a thorn in his flesh / side. Ⓝ Das war ihm ein Dorn im Auge. Ⓕ ! C'est sa bête noire! Ⓡ (Это у него) как бельмо на глазу.

Je tam jako v tropech.
(Čl. nespokojeně, popř. s odporem vůči druhému o neobvyklé teplotě venku n. uvnitř místnosti a důsledcích pro pobyt ap.:) je tam nepříjemně velké (a vlhké) horko a vadí to pohybu n. práci. ■ **S** je tam horko

Je° z něj° troska. n. **Je° to hotová troska.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg a pl ⊡ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému smutně o třetím a jeho psychickém n. fyzickém stavu, zvl. po prožitém otřesu, vážné nemoci, nehodě ap., ve srovnání s dřívějším projevem a podobou:) je úplně změněný, zesláblý a zchátralý a působí žalostným dojmem; fyzicky i psychicky to je slabý, nemocně vypadající člověk působící matným dojmem; dřívějšímu svému vzhledu a projevu se podobá jen vzdáleně. A: Viděls v poslední době Miloše? Hrůza, co? – B: Jo, ta nemoc mu dala pořádně zabrat, je z něj t. ■ **S** on je slabý, on vypadá nezdravě Je jako z kozy duch.

Ⓐ He's only a shadow of his former self. Ⓝ Er ist eine Ruine. Ⓕ C'est un débris / une loque / une épave! Ⓡ (Совсем сдал., На себя не похож., Еле ноги таскает.), ! развалина

Z trosek povstal / vykvetl nový život.
(Čl. obv. starší vůči druhému, druhým radostně a poněkud pateticky o znovuobjevené činnosti lidí na místě zkázy, ničení, nad novými stavbami ap. v důsledku silné vůle lidí:) z ničeho, z úplné zkázy místo znovu rozkvetlo a ožilo; podařilo se úspěšně obnovit, co bylo úplně zničené, a znovu to žije. ■ **S** místo obživlo, život pokračuje

Není to žádnej troškař.
(Čl. zkušený vůči druhému obv. uznale o třetím a způsobu jeho postupu n. jeho nárocích, zvl. v kontrastu k běžné umírněnosti a skromnosti ap.:) **1.** *není skromný a má neobvykle velké požadavky; vyžaduje, očekává neobvykle hodně;* **2.** *je náročný, postupuje (ve své práci) velkoryse a nijak nešetří penězi, materiálem ap.* ■ **S** on je velkorysý, on chce hodně

To by moh říct každej trouba.
(Čl. nedůvěřivě vůči druhému o jeho tvrzení n. podezřelém a obv. i primitivním požadavku ap., zvl. bez důkazu:) tohle vymyslet a chtít je dost jednoduché pro kohokoliv, musíš to tedy napřed dokázat; tohle já odmítám a nevěřím ti, napřed dokaž, že máš pravdu a že jsi důvěryhodný. ■ **S** já nevěřím, já odmítám to

To je teda trouba!
(Čl. informovaný rezignovaně a nesouhlasně vůči druhému zvl. o známém třetím a jeho neprozřetelném činu, škodlivém rozhodnutí, prozrazení výhodné informace ap.:) to je tedy vážná chyba a je hlupák, když se tak chová; je hloupý, udělal hloupost a mně se to nelíbí. A: Představ si, že to všechno řek sestře. – B: No to je t. t., ta to určitě vykecá a z našeho plánu nebude nic. ■ **S** on je hloupý, on je nerozumný

Je to v troubě.
(Čl. vůči druhému naštvaně a znechuceně o svém plánu, naději na výhodnou činnost či vyhlédnuté žádoucí věci, popř. o věci užívané, zvl. v důsledku překážky, poruchy ap.:) je to teď už zmařené a ztracené, nedá se to uskutečnit; je to nadobro, zcela rozbité n. zničené. ■ **S** to je ztracené, to je zmařené, to je rozbité

Troufám si říct / tvrdit (že …).
(Čl. vůči druhým zvl. při veřejném projevu, přednášce n. při formálním uvedení odvážné myšlenky, domněnky ap., často však jen v pokleslé funkci úvodu k následujícímu n. důrazu ap.:) pevně se domnívám a jsem o tom přesvědčený (že); chtěl bych zvlášť vytknout, zdůraznit (že); jsem přesvědčený, že se nemýlím a že následující tvrzení je blízko pravdě. ■ **S** já myslím

Ze všeho nejhorší jsou trpaslíci!
(Čl. v hovoru s blízkými druhými, přáteli ve snaze vnést trochu žertovné absurdity a odlehčit vážnou debatu, úvahu nad nepříjemným tématem ap., často v záměrně nesmyslné pohotové replice na úvod názoru druhého začínající frází Ze všeho nejhorší je … *:) není to tak zlé, a tak se na to nedívej tak černě (a zasměj se teď trochu)!* ■ **S** to není zlé ještě ♦ Z cimrmanovské hry *Dlouhý, Široký a Krátkozraký* (1974), od L. Smoljaka a Z. Svěráka.

Jeho trpělivost je u konce.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím s mocí n. autoritou a jeho náladě a postoji, zvl. po opakovaném porušení příkazu n. zákazu druhým, po iritujících výpadech, umělých překážkách ap.:) už to dál nebude trpělivě snášet a zřejmě se teď rozčílí n. rázně zakročí, zastaví to ap. ■ **S** on není trpělivý už, on přestal snášet to už, trpělivost jeho skončila

Trpělivost přináší růže / růže přináší.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči netrpělivému druhému v domluvě n. radě s ohledem na jeho cíl:) počkej a nebuď tak netrpělivý, není to rozumné!; nauč se trpělivě čekat, nedělej zbytečné chyby a výsledek přijde! Nebuď zbrklej a počkej, až Mirek vodjede, třeba u ní zase budeš mít šanci. T. p. r. ■ **S** buď trpělivý! Dočkej času jako husa klasu! ♦ Přísloví, srov. už lat. *Patientia colligit rosas, sed raro copiosas, trpělivost růže sklízí, ale zřídka hojné*, Walther 20 833.

Ⓐ All things come to those who wait. Ⓝ Mit Geduld und Spucke … (fängt Kaspar eine Mucke). Ⓕ ! Tout vient à point à qui peut / sait attendre., ! La patience vient à bout de tout. Ⓡ Терпенье и труд всё перетрут.

Trpělivost železná vrata otvírá / probíjí.
(Čl. moudrý vůči druhému zvl. v povzbudivé reakci na jeho poraženeckou náladu po neúspěchu ap.:) buď trpělivý a vytrvalý, jen tak překonáš i ty nejhorší překážky! ■ **S** buď trpělivý!, trpělivost vyplácí se ♦ Přísloví (Čelakovský).

Došla / dochází mu trpělivost.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o vlivném n. mocném třetím a jeho náladě, stavu obv. v důsledku nakupení problémů, opakovaných stížností, požadavků čtvrtých ap.:) ztratil, ztrácí svou trpělivost, je už velmi iritovaný a nebude to dál snášet, tolerovat ap. (a zakročí, rozčílí se ap.). ■ **S** on není trpělivý už, on přestal snášet to už, trpělivost jeho skončila

Jeho trpělivost přetekla. *viz* Pohár (jeho) trpělivosti přetekl.

To ti° to trvalo! n. **To to trvá°!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému vyčítavě i s ulehčením, zvl. v reakci na své dlouhé a nepříjemné čekání na něj a jeho dokončení činnosti, n. i ironicky na jeho rozhodnutí, kterému se vyhýbal a oddaloval ho ap.:) trvalo to nepříjemně dlouho a jsem rád, že (jsi to skončil a konečně jsi přišel n. že ses tak rozhodl ap.). To ti to t.! Už tu na tebe čekám půl hodiny, než se s Gábi rozloučíš! ■ **S** to trvá dlouho Ty si dáváš na čas!

Ⓐ You took your time! Ⓝ Das hat aber lang gedauert! Ⓕ Ça t'en a pris du temps! Ⓡ (Тебя) словно за смертью посылать!, Тебя не дождёшься!

Pomine trýzeň, nastane přízeň.
(Čl. moudrý a obv. starší vůči trápícímu se blízkému druhému v konejšivé reakci na jeho smutek a depresi z neúspěchu, ztráty, ublížení ap.:) nebuď pesimista, nenech se deprimovat nezdarem a vydrž, život se zase zlepší, bude se ti dařit dobře!; trápení se v životě střídá s úspěchem. ■ **S** trápení se střídá s úspěchem, nebuď smutný!, nebuď pesimista! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Jen se na to třese.
(Čl. vůči druhému rozpačitě n. nepříznivě o třetím, též dítěti, a jeho netrpělivé snaze zaujmout místo druhého ap., dostat vytouženou věc, vzít si dobré jídlo ap.:) velmi, zjevně a nekriticky to chce a při tom už je krajně nedočkavý; je toho nepříjemně

T

chtivý a mně se to nelíbí. ■ **S** on chce to, on touží po tom

Všechno se před ním (jen) třese.
(Čl. vůči druhému se strachem n. odmítavě o obávaném a známém třetím, někdy divokém, popř. i dítěti, a jeho obávaném sklonu, zvyku n. schopnosti, zvl. s ohledem na bezpečnost:) **1.** *chová se agresivně, panovačně a šíří kolem sebe strach;* **2.** *chová se, popř. hraje si divoce, bezstarostně a všechno kolem sebe vždy rozbije, zničí;* **3.** *chová se nečestně a často a při jakékoliv příležitosti ukradne vše co lze; všude krade.* ■ **S** on krade, on je agresivní, on chová se divoce

Třesky plesky!
(Čl. zvl. starší a informovaný, zkušený odmítavě vůči druhému zvl. ve snaze bagatelizovat, snížit senzační zprávu, vyprávění třetího ap.:) to je přece hloupost, tak to není n. nebylo; tomu nevěř, to je hloupý n. zveličený výmysl a já to odmítám. ■ **S** to je hloupost, nevěř tomu!

To je° jen třešnička na dortu.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od 5. slova) *třešnička*
(Čl. zkušený střízlivě vůči druhému o efektním kroku, opatření, zisku ap. v rámci většího, celkového projektu, úspěchu ap.:) to je vlastně jen (poslední) viditelný a líbivý n. oslnivý detail v mnohem větším celku. Samozřejmě zlatá medaile je fajn, ale je to jen taková t. na d. Důležitá je dlouhodobá forma a celoroční výkony. ■ **S** to je ozdoba hezká na konci To je jen pro parádu. ♦ Z angl. *cherry on the cake.*
Ⓐ It's just the icing on the cake. Ⓝ Das ist so ein Sahnehäubchen. Ⓕ C'est la cerise sur le gâteau. Ⓡ (Это только цветочки (а вот ягодки . . .).)

Do třetice všeho dobrýho / dobrého (i zlýho / zlého).
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v příslovečné výzvě, někdy i pověrčivé, k další práci n. pokusu, zvl. po předchozím dvojím neúspěchu:) nevzdávej to a zkus to ještě jednou, třeba se to podaří, třetí pokus bývá úspěšný! Támhleten ryzák nevypadá taky špatně, ňákou šanci na výhru by mít moh. Tak do t. v. d., vsaďme si! ■ **S** tři je číslo šťastné, zkus to! Za zkoušku nic nedáš. ♦ Přísloví, srov. už lat. *Omne trinum perfectum, všechno (co je) po třech (je) dokonalé*, Walther 19 880, kde se naráží na prastarou a celosvětovou symboliku čísla tři, obv. ve více významech, zvl. však moci nebo štěstí. Slovo *třetice* se užívá jen zde.
Ⓐ Third time lucky! Ⓝ Alle guten Dinge sind drei. Ⓕ ! Jamais deux sans trois. Ⓡ Бог любит троицу!

První třída kašička, druhá třída růžička, třetí třída hodní žáci, čtvrtá třída darebáci, pátá třída medvědi, protože nic nevědí …
(Čl. dospělý, popř. starší žák škádlivě n. posměšně vůči mladšímu dítěti na začátku školní docházky s cílem naznačit jeho zařazení a povahu jeho třídy ap.:) jsi takový, jako je celá třída (tj. začátečník, příjemný n. učenlivý žák, začínající lajdák nebo už začínající a obhroublý puberťák ap.); každý patří někam podle věku. ■ **S** každý patří někam, ty patříš na místo konkrétní ♦ Stará dětská říkanka odrážející jak rozdíly věku, tak často posměšné dětské soupeření a zdůrazňování své identity.

To je třída! *viz* To je klasa!

Je to třída sama pro sebe.
(Čl. zkušený vůči druhému uznale hodnotící třetího, zvl. ve srovnání se standardem a ostatními ve výkonu, znalostech, schopnostech ap.:) on je zcela mimořádný a vyniká nad ostatními; je vynikající a nedá se dobře zařadit někam mezi ostatní, vytváří sám zvláštní kategorii. ■ **S** on je mimořádný

Copak vidíš třísku v oku bratra svého a trámu v oku svém nevidíš?
(Čl. zvl. starší a vzdělaný vyčítavě vůči druhému a proti jeho jednostrannému, nekritickému postoji ke třetímu a jeho chybě ap.:) neodsuzuj druhého člověka, navíc pro menší chybu, než máš sám!; buď napřed sebekritický a až pak kritizuj druhé! ■ **S** buď sebekritický!, nekritizuj jednostranně! ♦ Mt 7,3.

(Mlátil do toho / tlouk tím / …) až z toho / něj třísky lítaly.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho obv. prudkém a emocionálním zacházení s předmětem, zvl. kusem nábytku ap., též o jeho fyzickém útoku na třetího n. jeho trestu ap.:) (mlátil, bil, bušil, tloukl ap. do toho) zuřivě a vztekle do té míry, že to rozbil na části; (bil, dával mu výprask ap.:) zuřivě, divoce a nemilosrdně. ■ **S** on bije zuřivě

Takovejch / takových je dvanáct do tuctu.
(Čl. zkušený odmítavě a nevzrušeně vůči druhému a proti jeho nadměrnému vychvalování třetího n. věci, často ve snaze ho utěšit po ztrátě jeho dívky ap.:) on není nikdo mimořádný, je to ve skutečnosti naprosto všední člověk bez zvláštních předností (a

tak nebuď tak rozčilený n. smutný); to nic zvláštního n. cenného není, je to vlastně běžný typ. ■ **S** on není dokonalý, to je člověk všední, to není vzácné ♦ *Tucet* znamená dvanáct kusů.

De / jde° do tuhýho / tuhého.
(kol – neutr; nepřízn) **0** ot, pas, imp, imp neg, kond, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 2. slova) *(Čl. zkušený ve varování vůči druhému ap. o vystupňované náročnosti situace, sporu, soutěže, jednání, války ap., zvl. v důsledku zvýšeného tlaku soupeře, větší kontroly, náročnějších požadavků ap.:) teď se situace stala kritickou a skutečně hrozí nebezpečí; boj, spor ap. se vyostřily a začaly hrozit prohrou, ztrátou ap.* Tak, hoši, teď de do t., tak zaberte, ať jim ukážem, kdo je pánem hřiště! ■ **S** situace je vážná Tady už přestávají všechny žerty.
Ⓐ The fight's on!, When the going gets tough, the tough get going. Ⓝ Jetzt wird es ernst. Ⓕ ! Ça va chauffer., Ça va barder! Ⓡ (Тут уж не до шуток!, Это вам не трали-вали.)

Není° po tom / něm° ani tuchy.
(kol – neutr) 0 ot, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému o hledané, potřebné věci, předmětu n. třetím ap.:) to n. on nejsou vůbec k nalezení a nelze po tom, něm zjistit ani žádnou stopu; zcela se to, on jakoby ztratili (a ani se o tom, něm nemluví).* A: Nevíš, kde ta zatracená věc je? – B: Ne, n. po tom ani t., taky to hledám. ■ **S** to je ztracené, to nedá se najít, nikdo neví kde je Jako by se do země propadnul!
Ⓐ There's no sign of it / him anywhere., It's / he's disappeared into thin air. Ⓝ Von dem ist nichts zu hören und zu sehen. Ⓕ ! Il s'est volatilisé / évanoui dans la nature …, ! Il a disparu sans laisser de traces. Ⓡ (Словно сквозь землю провалилось.), ! пропасть без следа

Tu máš! n. **Tumáš!**
(Čl. vůči druhému při podávání předmětu ap., zvl. vyžádaného, někdy též fanoušek povzbuzující své mužstvo ke hře, svého favorita k razantnímu boji, úderu ap. n. rozzlobený první při prudkých úderech a bití druhého rukou, klackem ap.:) **1.** *vezmi si to (a použij to)!;* **2.** *já (po)trestám tě n. se ti (po)mstím.* **1.** T., vem si ten prášek a zapij to čajem! To ti pomůže. ■ **S** vezmi si to!, já potrestám tě

Tunica proprior pallio (est). *viz* Bližší košile než kabát.

To je tutovka! n. **To je tutovka (že …).**
(Čl. zvl. mladší vůči druhému o svém odhadu, přesvědčení, zvl. o pravděpodobnosti výsledku akce, slibu, výhry ap., někdy též na základě informací:) pokládám to za velmi pravděpodobné, určitě to dopadne tak, dobře; to je naprosto jisté. To je t., tenhle zápas vyhrajem. ■ **S** to je jisté, to je pravděpodobné

To je tutový!
(Čl. zvl. mladší nadšeně a obdivně vůči druhému o věci, předmětu, výsledku práce n. nové pozitivní možnosti ap.:) to je skvělé a moc se mi to líbí. ■ **S** to je dobré, to je skvělé, to líbí se mi

Tužme se!
(Čl. zvl. ve výzvě vůči druhým, členům týmu, sportovního družstva ap. před výzvou, soutěží ap.:) vytrvejme a snažme se co nejvíc uspět!; bojujme s vervou! ■ **S** bojuj statečně!, snaž se! ♦ Verze sokolského hesla, M. Tyrš (1832–1884).

Jo tůdle!
(Čl. neformálně, odmítavě a posměšně vůči druhému v reakci na jeho žádost, chuť se podílet n. něco od prvního výhodně získat ap.:) to je směšné, hloupé si myslet a odmítám to; to nedostaneš! ■ **S** já odmítám to, to je absurdní, já neudělám to ♦ Často za doprovodu posměšného gesta rukou n. rukama, naznačujícího vůči druhému dlouhý nos; též ve var. *Tůdle nůdle!*

… nebo taky tůdle!
(Čl. vůči blízkému druhému s náznakem vulgarity a pohrdavě, odmítavě o třetím a jeho drzém, přehnaném požadavku ap.:) to naprosto odmítám, je to nepřijatelné. ■ **S** já odmítám to, to je nepřijatelné

Jeho tvář nevěstila nic dobrého.
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. významném a výrazu jeho obličeje, obv. při rozzlobení a v důsledku nepříznivého, zarputilého rozhodnutí, odhodlání ap. … někdy s obavami ze strany prvního:) vypadal přísně, stroze a zachmuřeně a bylo zjevné, že vybuchne, udělá tvrdý, drastický krok, přistoupí k trestu ap. ■ **S** on vypadá rozzlobeně, on vypadá strnule

Do tváře mu stoupla / se mu vehnala krev.
(Čl. vůči druhému o třetím a vzhledu jeho obličeje v reakci na iritující výrok čtvrtého, kompromitující situaci ap.:) prudce a výrazně se začervenal vztekem, popř. hanbou, studem. ■ **S** on zrudl

Na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal.
(Čl. vzdělaný poněkud romanticky a empaticky vůči druhému o třetím a jeho výrazu, zvl. v důsledku splínu, smutku a ve snaze to utajit a zakrýt ap.:) chová se vesele, ke druhým žertovně ap., ale jen

tím před nimi zakrývá své vážné problémy, tragický pocit; zakrývá svůj smutek veselým žertováním. ■ **S** on zakrývá smutek veselostí ♦ K. H. Mácha (1810–1836), *Máj* (1836).

Udeří-li tě někdo do pravé tváře, nastav mu i druhou.
(Čl. zvl. starší, moudrý a vyznávající nenásilí filozoficky vůči druhému, zvl. v radě jak reagovat na křivdu, urážku, útok ap.:) neodplácej útočníkovi n. tomu, kdo ti ublížil, zvl. v hněvu stejně tvrdým způsobem, pak se násilí jen dál stupňuje; na urážku, útok se snaž reagovat smířlivě, neútočně a druhého tak přimět ke změně postoje. ■ **S** neoplácej zlé zlým! ♦ Nebo *Nastav druhou tvář*, srov. Mt 5,39.

Zračí se mu to ve tváři. n. **Je mu to vidět na / ve tváři.**
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a výrazu jeho obličeje, zvl. v emocionální reakci na silný vnější podnět, též neumí-li ji zakrýt ap., obv. o údivu, zklamání, smutku ap.:) je to na něm dobře vidět; je zřejmé, jaké pocity má, chová n. co prožívá. ■ **S** to je zřejmé

Tváře mu zahořely jako mák.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho emocionální reakci zvl. na necitlivá, indiskrétní slova dotýkající se soukromé a drahé vzpomínky, pocitu ap.:) dotklo se ho to a začervenal se studem; pocítil rozpaky a zapýřil se. ■ **S** on zrozpačitěl, on zrudl

Tváře mu (jen) hoří / planou.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho stavu fyzickém, zvl. v důsledku nemoci, n. psychickém, zvl. v důsledku rozhorlení a ve snaze dosáhnout cíle ap.:) **1.** *má výrazně zarudlý horečnatý obličej; má horečku;* **2.** *vyjadřuje mírně zrudlým obličejem napětí, zanícenost a silné odhodlání.* ■ **S** on zrudl, on má horečku, on projevuje odhodlání

Tváří° se, jako by se nechumelilo.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. sg a pl ⊟ 1e kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím, jeho postoji a výrazu obličeje, zvl. v reakci na jím zaviněný problém, k němu se vztahující úkol, povinnost, způsobenou škodu ap., též na přímou otázku čtvrtého po viníkovi n. o třetím vůči prvnímu po hádce ap.:) chová se, tváří se nezúčastněně, netečně a nereaguje; chce svým chováním vzbudit dojem, že s tím nemá nic společného, že se ho to netýká, že to neslyší n. že se nic nepříjemného nestalo ap.; on předstírá nevinnost. Já to nechápu, včera na mě šéf řve před celým oddělením, ale dneska přijde a t. se, j. by se n. ■ **S** on tváří se netečně, on tváří se normálně, on předstírá nevinnost Dělá jako by nic.
Ⓐ He's carrying on as if nothing had happened. Ⓝ Er tut, als könnte er kein Wässerchen trüben. Ⓕ Il fait comme si de rien n'était., Il fait comme si rien ne s'était passé. Ⓡ (Делает вид, как будто ни в чём не бывало!)

Tváří se, jako by se nic nestalo. *viz* Chová se, jako by se nic nestalo.

Tváří se, jako když se ho to netýká. *viz* Jako když se ho to netýká!

Tváří se, jako by neuměl česky.
(Čl. vůči druhému posměšně n. opovržlivě o třetím a jeho reakci na problém, jeho vysvětlení ap., někdy z lenosti ap.:) předstírá nechápavost a neschopnost, neznalost. ■ **S** on předstírá nechápavost, on předstírá nezkušenost

To je° tvrzení proti tvrzení.
(neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. bránící svůj postoj, stanovisko vůči druhému, zvl. svému protivníkovi, oponentovi ap. v debatě politické ap., obv. s odstínem obvinění druhého ze lži ap.:) musel bys to své tvrzení dokázat, pokud chceš vyvrátit to mé; to říkáš ty a já zase říkám toto a jsou to dva protichůdné výroky; tvoje i moje stanovisko, tvrzení jsou opačná, takže jedno nemůže být pravda. I když tvrdí, že ho policisté k doznání donutili, je to t. p. t. Rozhodne soud. ■ **S** on lže, to odporuje výroku mému Lže, jako když tiskne.
Ⓐ It's X's word against Y's. Ⓝ Da steht eine Behauptung gegen die andere. Ⓕ C'est parole contre parole., ! C'est sa parole contre la mienne. Ⓡ (Это ещё бабушка надвое сказала . . .)

Ty ty ty!
(Čl. dospělý zvl. vůči malému dítěti n. domácímu zvířeti káravě, hrozivě a s gestem zdviženého prstu kývajícího se obv. třikrát směrem k němu a zpátky, v reakci na nepřijatelné, nevhodné chování ap.:) to nesmíš, to se nedělá a už to nedělej, jinak budeš potrestaný!; to není vhodné, to se nepatří, přestaň! ■ **S** nedělej to!, to nedělá se, to není vhodné

To není můj typ.
(Čl. vůči druhému o třetím, zvl. muž o ženě n. obráceně na otázku, jestli se mu, jí líbí, obv. celkově, ale i sexuálně:) liší se od mé představy a dávám přednost člověku s jinými vlastnostmi, povahou, chováním, vzhledem ap. ■ **S** on nevyhovuje představě mé

… co týden / tejden dal. n. **Co týden dal.**
(Čl. vůči druhému zvl. o doma připravovaném jíd-

le, někdy posměšně, n. o událostech, novinkách za poslední dobu ap.:) **1.** *(připravit, uvařit, zimprovizovat) jídlo ze zbytků různých předchozích jídel; co zbylo;* **2.** *(připravit, zkondenzovat do zprávy) události, hlavní změny ap. v přehledném shrnutí.* ■ **S** to zbylo

Dnes / dneska je to týden / měsíc / rok (co …). n. **Dnes / dneska týden …**
(Čl. vůči druhému při vzpomínání na událost, zážitek, někdy negativní, a určení jejich doby i délky uplynulého času:) bylo to před týdnem, rokem ap. (kdy se to stalo, kdy jsem to zažil ap.). ■ **S** tehdy

Co se mne týká / týče …
(Čl. vůči druhému na úvod svého postoje k návrhu, možnosti, plánu ap. a o svém vztahu k nim, účasti ap. v nich:) z mého hlediska, podle mého názoru; já za sebe říkám. ■ **S** já myslím

Hned mě to ťuklo.
(Čl. zaujatě vůči blízkému druhému, druhým o pozorování, postřehu, zkušenosti, zvl. z hlediska nápadného rozdílu ap.:) bylo to nápadné, a tak jsem si toho okamžitě všiml; upoutalo mě to; napadlo mě. ■ **S** já všiml jsem si toho

U

U všech všudy!
(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým překvapeně, polekaně v reakci na nečekaný nepříjemný zvuk, chvilkovou hrozbu, nepříjemnou změnu ap. n. s úmyslem naléhat na druhého v jinak neřešitelné situaci ap.:) **1.** *to jsem se lekl, to jsem překvapený;* **2.** *bez ohledu na cokoliv, udělej to!; když to zhodnotím jako celek, tak …* ■ **S** udělej to!, to je nepříjemné, já shrnu to

Uběhlo / uteklo to jako nic.
Komp uteče / uběhne to jako nic
(Čl. vůči druhému v povzdechu nad uplynulou příjemnou dobou, dovolenou n. s ulehčením nad krátkým pracovním pobytem někde, často v kontrastu k původní obavě ap.:) zdá se to krátké a proběhlo, minulo to příliš rychle; rychle to minulo a je to škoda. ■ **S** to uplynulo rychle

Ubi bene, ibi patria.
(Čl. vzdělaný a globálně orientovaný vůči druhému, zvl. v radě, obv. v kontrastu k přepjatému lokálnímu patriotismu ap.:) člověk si zamiluje místo, kde se mu dobře a pokojně žije, a začne ho považovat za svůj domov i vlast. ■ **S** vlast je místo příznivé ♦ Lat. *Kde je dobře, tam je má vlast*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Tuskulské hovory, 5,108*.

Vono by tě ubylo! n. **Vono by tě neubylo!**
(Čl. zkušený, obv. nadřazený, nesouhlasně, výsměšně a káravě vůči blízkému, známému druhému, někdy zhýčkanému, v reakci na jeho odmítnutí udělat obv. menší práci, popř. se omluvit třetímu n. udělat něco překračujícího jeho hrdost ap.:) nelíbí se mi, žes to neudělal, nijak by sis tím neublížil (kdybys to udělal); velmi snadno jsi to mohl udělat, ale hloupě, přehnaně hrdě ap. jsi to neudělal. ■ **S** ty jsi mohl udělat to ale nechceš

Není učedník nad mistra.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v hodnotícím komentáři o vypínavém mladém třetím ve vztahu ke zkušenému čtvrtému ap.:) mladý a nezkušený člověk nemůže předčit starého a zkušeného a nemá se chovat vypínavě a chlubně. ■ **S** čl. mladý nepředčí zkušeného ♦ Mt 10,24, často užíváno i v opačném smyslu (neoprávněného) vyvyšování, vynikání *U. nad mistra.*

Učedník mučedník.
(Čl. zkušený vůči zvl. mladšímu druhému v komentáři n. reakci na jeho stížnosti na život, školu, praxi ap., zvl. s ohledem na neúspěchy, tvrdost učitele, překážky ap., též žertovně:) učení bývá těžké a žák při něm často trpí; kdo se učí, musí překonávat těžkosti a často snášet i nepříjemnosti a tvrdost. ■ **S** studium je těžké ♦ Přísloví (Čelakovský).

Učení mučení.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o mladém třetím a jeho pokroku ve škole z hlediska překážek, těžkostí, často ale i jeho nechuti, v kontrastu k možnosti zábavy ap.:) učení bývá těžké a někdy pro někoho i trápení. ■ **S** studium je těžké ♦ Přísloví.

Učit se, učit se, učit se.
(Čl. zkušený a starší vůči druhým, zvl. mladším v radě a nabádavě ap.:) studiem člověk získává užitečné znalosti, které pak využívá, a proto je třeba studovat; studuj pilně! ■ **S** uč se! ♦ V. I. Lenin (1870–1924), ale už od J. A. Komenského (1592–1670); heslo je často dnes kvůli Leninovi už i zesměšňováno.

Učitel má vždycky / dycky pravdu.
(Čl. zkušený, často ironicky vůči rozhořčenému, ublíženému druhému, zvl. studentovi ap.:) učitelovu mínění je třeba ustoupit, sám ustoupit neumí (obv. ze strachu, že ohrozí přiznáním chyby svou autoritu); s učitelem se nedá diskutovat. ■ **S** nediskutuj s učitelem!

Událostí dostaly (rychlý) spád.
(Čl. informovaný vůči druhému o vývoji situace v obchodě, politice ap., zvl. v důsledku silného podnětu:) situace se začala rychle vyvíjet a měnit, rychle se začaly objevovat změny a nové jevy, postoje ap. ■ **S** situace začala měnit se rychle

Udav se tím!
(Čl. rozhořčeně, nepřátelsky a odmítavě vůči nevstřícnému známému druhému, zvl. v reakci na jeho neochotu, odmítnutí se o něco výhodného, chutného ap. s prvním podělit:) chováš se nepřátelsky, a já ti to proto vůbec nepřeju; nech si to tedy, ale mám na tebe zlost; nedals nic, a možná s tím proto budeš mít potíže. ■ **S** vezmi si to!, ty nechováš se dobře, já mám vztek

Co si udělal, to má.
(Čl. zvl. starší a zkušený důvěrně, odmítavě a rezignovaně vůči blízkému druhému o třetím a jeho svévolném činu, někdy proti radě prvního:) svůj problém si způsobil sám a teď ponese následky; za svou situaci si může sám, já jsem s tím nesouhlasil a nehodlám mu z toho pomáhat. A: A Lubošovi se to takhle líbí? – B: Co si u., to má. Já sem ho vod toho zrazoval. No, neposlech mě, tak ať si to teď vyzkouší na vlastní kůži. ■ **S** on způsobil to

Uděláš (pěkně), co ti říkám!
(Čl. autoritativní, otec, šéf přísně a stroze vůči podřízenému, dítěti ap. a proti jeho snaze neposlechnout, odporovat, vymlouvat se ap.:) udělej to, co jsem ti přikázal a co vyžaduju!; (přestaň se tomu vyhýbat a) splň můj rozkaz! ■ **S** udělej to!

Dobře by udělal, kdyby …
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky v komentáři o třetím a jeho situaci, chování ap.:) měl by nejlépe udělat to, že …; poradil bych mu, aby … (a ne to, co dělá); bylo by to v jeho prospěch, kdyby … ■ **S** já radím, udělej to!

Udělá mu to dobře.
(Čl. zkušený chlácholivě, konejšivě vůči druhému v radě, daru, doporučení, též léku ap., pro třetího s ohledem na jeho zdravotní stav, náladu, únavu ap.:) to mu prospěje a bude mu po tom lépe; pomůže mu to, uvolní se n. si odpočine. ■ **S** to pomáhá, to prospělo mi

Dobřes udělal, žes …
(Čl. zkušený, odpovědný pochvalně, souhlasně vůči druhému, někdy podřízenému, v reakci na jeho popisované jednání, zvl. v nové, nevyzkoušené situaci ap. a obv. s ohledem na celkovou potřebu, etickou normu ap.:) jednal jsi správně, racionálně a já to schvaluju n. podporuju; bylo to správné, vhodné, cos udělal n. jaks reagoval. ■ **S** ty chováš se rozumně, ty jednals dobře

Udělal by líp, kdyby …
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky a odmítavě o třetím, zvl. v reakci na jeho obv. opakované a nevhodné jednání ap., obv. s ohledem na obecnější potřebu n. i jeho vlastní prospěch:) nelíbí se mi, co dělá, a nesouhlasím s tím a měl by raději (udělat toto ap.); co dělá, je nevhodné n. zbytečné a radil bych mu (udělat toto). A: Víš, že Honza zase plánuje cestu do Afriky? – B: Hm, u. by líp, kdyby se už konečně voženil a usadil. To si myslí, že ta jeho na něj bude čekat donekonečna? ■ **S** já radím, on měl by udělat to

Nejlíp uděláš, když …
(Čl. zkušený vůči druhému ve snaze mu poradit řešení, zvl. ve složité situaci, obv. po rozmyšlení všech faktů a různých okolností ap.:) řešení, možností je sice víc, ale myslím, že nejlepší je teď (udělat toto). ■ **S** já radím, udělej to!

… a ne a ne to udělat!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zaměstnaný obtížným a vracejícím se problémem s uskutečněním, provedením činnosti s ohledem na zručnost n. šťastnou náhodu ap., např. při snaze o zisk ve hře n. manipulaci s jemným přístrojem, sestavování skládačky ap.:) přes veškerou snahu se mi to opakovaně nedaří; opravdu toho nedokážu dosáhnout. Starej budík šel teď ňák divně, tak sem ho rozebral. Přišel sem na to, vopravil to, ale teď ho dávám už hodinu dohromady a tohleto poslední pitomý kolečko ne a ne dostat na správný místo! ■ **S** to nedaří se Nejde to., Je to jako začarovaný. ♦ Též s jinými slovesy.
Ⓐ … and I just can't get it to (Inf). Ⓝ Das tut er zum Verrecken nicht! Ⓕ ! Et rien à faire!, Et pas moyen!, (Et on n'y arrivera pas!), (Et ça ne marchera pas!)

Co ti° to udělá (dyž / když …)? n. **Co by ti° to udělalo (dybys / kdybys …)!**
(kol) **0** afir, neg, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊠ 4b neukon. stoup.
(Čl. naléhavě vůči známému, ale autoritativnímu n. neochotnému druhému ve snaze ho přemluvit k akci n. svolení k ní, zvl. přes jeho odmítání, často dítě škemrající vůči rodičům ap.:) to pro tebe přece znamená jenom málo, tak to pro mě udělej n. mi to povol!; nebraň se tomu (pořád) a udělej to, vždyť je to maličkost! Hele, co ti to u., dyž klukovi to auto na víkend pučíš? Chce ject za holkou a auto by jinak stejně trčelo v garáži. ■ **S** udělej to! Nenech se prosit!, To tě přece nezabije!
Ⓐ It's no skin off your nose if …, It wouldn't kill you to (Inf). Ⓝ Was macht dir das aus? Ⓕ Qu'est-ce que ça te ferait de … / si …? Ⓡ Тебя от этого не убудет!

Co sem komu udělal (že …)!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (že) – kles.
(Čl. v polokomickém a polozoufalém povzdechu n. řečnickém zvolání vůči blízkému druhému v reakci na nepříjemnou nutnost, nemilou povinnost ap., obv. opakovanou:) krajně mě to irituje a nudí zároveň a rád bych to už nedělal; je to hrozně nepříjemné (a vypadá to jako trest za něco, co jsem

ale neudělal). Ježíšmarjá, co s. k. u., že musím pořád jednat s takovejma blbcema! ■ **S** to irituje mě, to je nepříjemné, proč děláš to? Co z toho mám?, Z toho by člověka ranila mrtvice., Aby do toho hrom bacil!

Ⓐ What have I done to deserve this? Ⓝ Wem hab ich was angetan, dass … Ⓕ Qu'est-ce que j'ai fait (au bon Dieu) pour que …! Ⓡ (За что мне такое наказание, . . .)

Já si něco udělám!
(Čl. rozrušeně, zoufale ve zvolání vůči druhému v reakci na třetího a jím způsobenou krajně nepříjemnou situaci, často opakovanou ap.:) já jsem z toho, z něj už zoufalý a cítím se v bezvýchodné situaci; to je nesnesitelné a už nevím, co mám dělat, aby se tohle nestávalo, aby takhle nejednal ap. ■ **S** já jsem zoufalý, to je nesnesitelné ♦ *Udělat si něco* tu naznačuje sebevraždu. Varianta bez vykřičníku, užívaná např. v odpověď na otázku po jídle ap., znamená *udělám si něco k jídlu* n. *uvařím si čaj či kávu*, zpravidla v domácím prostředí.

Udělalo se krásně / hezky. n. **Venku se udělalo hezky / krásně.**
(Čl. vůči druhému, zvl. při pohledu z okna ven a v kontrastu k předchozí nepěkné chvíli, deštivému dni ap., obv. v libovolné roční době:) počasí se změnilo a venku je teď velmi příjemně a slunečno. ■ **S** je tam počasí dobré ♦ Též var. *Dělá se krásně / hezky.*

Udělalo se mu mdlo / nevolno.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, zvl. nepřítomném, a jeho stavu, často v odpověď na otázku po něm, obv. ve smyslu celkové fyzické slabosti, závrati ap.:) pocítil fyzické potíže a ztrátu rovnováhy; přepadly ho mírné zdravotní problémy. ■ **S** on cítí nevolnost, on cítí nestabilnost, on necítí se dobře

Udělalo se mi nanic. *viz* Je mi (z toho) nanic.

Udělalo se mu (z toho) špatně / zle.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho reakci na zkažené jídlo, vdechnutý jedovatý plyn ap. n. na odporné, zvl. bezostyšné neetické jednání třetího, kterému nemůže zabránit ap.:) **1.** *pocítil (žaludeční) slabost, nejistotu a začal ztrácet fyzickou stabilitu; pocítil žaludeční slabost a musel zvracet;* **2.** *pocítil bezmocný odpor a hnus.* ■ **S** on necítí se dobře, on cítí nevolnost, on cítí nestabilnost, on cítí odpor

To je jako z udělání.
Komp to je jako z udělání
(Čl. vůči druhému zlostně n. v povzdechu a reakci zvl. na náhlou, nečekanou překážku, nepříznivou změnu ap., často v kritickém okamžiku, v kontrastu k celkovému plánu, potřebě:) to je právě teď krajně nepříjemné a nemilé a silně to vše komplikuje. ■ **S** to je nepříjemné, to je komplikace

Je tu jako v udírně.
Komp je tu jak v udírně
(Čl. vůči druhým nelibě, kriticky při svém vstupu do místnosti, kde se kouřilo n. kouří:) je tu silně a odporně nakouřeno; je tu špatný vzduch, plný cigaretového kouře. ■ **S** je tam kouř, je tam zápach

Udus se tím! *viz* Zalkni se tím!

Tos uhod / uhád°! n. To jsi uhodl°!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, préz, fut, 1. a 3. sg a pl ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ironicky a podrážděně vůči druhému a jeho drzé, bezostyšné žádosti, prosbě, předpokladu ap.:) je to právě naopak, to já v žádném případě neudělám!; vůbec to tak nebude, s tím rozhodně nesouhlasím. A: Tak sem slyšel, že se budeš vdávat, to mě jistě pozveš na svatbu, že? – B: Tos u.! Už balím oznámení. ■ **S** já odmítám to, já neudělám to Copak sem blázen?, Co bys ještě nechtěl?

Ⓐ Ha! Ha! Ⓝ Ganz bestimmt! Ⓕ (*iron*) T'as (tout) deviné / compris!, ! Tu l'as dit, bouffi!, ! Puis quoi encore!, ! Ne me fais pas rire! Ⓡ Разбежался!, Разогнался!, Держи карман шире!

Je to uhozený.
Čl. vůči blízkému druhému neformálně odmítavě a pohrdavě v reakci na třetího a způsoby jeho chování, oblečení, záliby ap., též doporučované, vnucované prvnímu, např. o oblečení, filmu, knize, zábavném pořadu ap.:) je to nemoderní, nezajímavé n. ošklivé a bez elegance; je to nudné, hloupé a nemá to rozumnou podstatu. A: Viděls, co má Anča na sobě? – B: No jo, je to u. To bych si nevzala ani do pralesa. ■ **S** to je hloupost, to není moderní, to nelíbí se mi

De / jde° mu° to jedním uchem tam a druhým ven. n. **Pouští to jedním uchem tam a druhým ven.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 6 stoup.-kles. (od 8. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému skepticky a pohrdavě o třetím, zvl. mladším n. muži, zvl. rodič o neochotném dítěti a jeho nepozornosti, vědomém nezájmu o jeho slova, příkazy, poučení ap.:) vůbec se nesnaží to poslouchat ani se tím řídit, ignoruje to;

neposlouchá moc pozorně a nebere to na vědomí, nepamatuje si to. Že se vůbec namáháš mu to vysvětlovat! Tomu to de j. u. tam a d. ven a myslí jen na to, aby už byl venku na hřišti na ten svůj fotbálek! ■ **S** on neposlouchá, on nepamatuje si to, to není zajímavé Kašle na to. ♦ 2. var. je řídká.

Ⓐ It goes in (through) one ear and out (of) the other. Ⓝ Zum einen Ohr rein und zum anderen raus. Ⓕ Ça entre par une oreille et ça sort par l'autre. Ⓡ В одно ухо влетело, из другого вылетело., В одно ухо влезет, в другое вылезет. (Anikin)

Jí / žere, až se mu za uši<u></u>ma dělaj boule. *viz* Jí, až se mu dělají boule za ušima.

Mým uším to znělo jak andělská hudba. *viz* Zní to jako andělská hudba.

Kdo má uši k slyšení, slyš!
(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhým ve výzvě, nabídce zvl. závažného poselství, poučení ap.:) snaž se poslechnout si to a pochopit!; poslouchejte všichni, co vám chci říct, ap.! ■ **S** poslouchej! ♦ Mk 4,9.

Dej si vypláchnout uši! n. **Vyndej si špunty / vatu z uší!**
(Čl. poněkud podrážděně a nevlídně při své řeči, výkladu ap. vůči blízkému druhému v reakci na jeho opakované neporozumění, neslyšení a obv. i nepozornost ap.:) dávej pozor, poslouchej pořádně a neptej se mě pořád na to, co jsem už říkal! A: Cože? Cos říkal? – B: Dej si v. u.! Já ti to nebudu furt vopakovat. ■ **S** poslouchej!, dávej pozor!

Doneslo se mu to k uší<u></u>m. n. **Doneslo se to (až) k jeho uším.**
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým o třetím, zvl. autoritativním, mocném n. nepřátelském, a obv. původně utajované záležitosti, novince ap., s odstínem spikleneckého, senzacechtivého postupného sdělování:) dozvěděl se to už / až i on; vykládalo se to tak dlouho a široce, že se to dozvěděl n. to zaslechl i on. ■ **S** on dověděl se to

Hučí mi v uších.
(Čl. vůči druhému zvl. o náhle vzniklém nepříjemném problému se sluchem, z různých důvodů, též nemoci:) cítím jakoby vnitřní, ze mě vycházející temný hučivý zvuk a neslyším dobře n. ruší mě to při slyšení. ■ **S** já neslyším dobře

Jed / jedl, až mu za uši<u></u>ma lupalo / praskalo.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho přístupu zvl. k chutnému a hojně nabízenému jídlu ap.:) jedl hltavě, hodně a se zjevným potěšením, popř. i řadou doprovodných projevů. ■ **S** on jí s chutí

Uši mu neslouží.
(Čl. informovaný obv. jemně, ohleduplně vůči druhému o třetím, zvl. starším:) už špatně slyší, nedoslýchá; je (už) hluchý. ■ **S** já neslyším dobře, on je hluchý

To (mi) rve uši.
(Čl., zvl. s vyvinutým hudebním sluchem, nelibě a s odporem vůči druhému v reakci na falešnost tónů provozované n. nacvičované hudby n. na její hlučnost, popř. i o nepříjemném hluku ap.:) není to čisté, harmonické a velmi se mi to nelíbí; je to příliš nahlas a velmi mě to ruší n. bolestně trápí. ■ **S** to je nepříjemné, to zní nepříjemně, to je hlučné

Sedíš si na uších (nebo neslyšíš)? n. **Neseď si na uších!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 2c stoup. zjišť. ot. (od 3. slova)
(Čl. autoritativní, s mocí iritovaně a ostře vůči druhému zvl. v reakci na jeho opakované nesplnění příkazu, požadavku prvního ap.:) dávej pozor na to, co ti říkám (a udělej to)!; poslouchej mě pořádně! Sakra, s. si na u. nebo co? Jo, říkám, že tam pudeš teď a hned to sem přineseš! Jasný? ■ **S** dávej pozor!, poslouchej! Dej si vypláchnout uši!

Ⓐ Are you (playing) deaf (or can't you hear me)? Ⓝ Du sitzt wohl auf den Ohren? Ⓕ ! Tu es dur d'oreille / de la feuille ou quoi?!, ! T'es sourd comme un pot ou quoi?!, (Ouvre un peu tes oreilles!) Ⓡ Тебе что, уши прочистить?

Tahá to za uši.
(Čl. vůči druhému nelibě a kriticky zvl. v reakci na hru třetího, dítěte, hudebního tělesa ap. při nácviku o kvalitě jejich hraní ap.:) nehraje dobře, je to falešné; zní to nepříjemně. ■ **S** to zní nepříjemně, to je nepříjemné

Uši mu utrhnu!
(Čl. vůči druhému o třetím, často dítěti, v mírně rozzlobené n. shovívavě výhrůžné reakci na jeho nežádoucí čin, přečin, neposlušnost ap.:) to udělal chybu a já ho potrestám; za to mu vynadám a potrestám ho. Tak kdo to udělal? Uši mu u.! Taková krásná váza! ■ **S** já potrestám ho

Zalehlo mi v uších.
(Čl. vůči druhému o náhlém tlaku v uších, zvl. po koupání n. ohlušující ráně ap., často za doprovodu potřásání hlavy ap.:) neslyším dobře, cítím

v uchu tlak a nějakou zábranu. ■ **S** já neslyším dobře

Zapiš si (to) za uši (že …)! n. **To si zapiš za uši (že …)!**
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4 neukon. – (že) – kles. n. 7b
(Čl. autoritativní přísně a důrazně zvl. vůči mladšímu druhému, provinilému dítěti n. dopředu v nabádání k správnému chování ap.:) zapamatuj si dobře (že …); řiď se tím, chovej se tak!; říkám ti, že musíš (dělat toto). Z. si za uši, že po škole se de rovnou cestou domů a žádný doprovázení kamarádů! Jasný? ■ **S** udělej to!, pamatuj si!, ty musíš poslechnout Tak aby bylo mezi náma jasno …!
Ⓐ Get this straight, will you?, You will do exactly what / as I say! Ⓝ Schreib dir das hinter die Ohren! Ⓕ ! Tiens toi le pour dit! Ⓡ Заруби себе на носу!

Zvoní mi v uších.
(Čl. vůči druhému znepokojeně o zvláštním fyzickém pocitu vysokého tónu v uších vycházejícím zevnitř, někdy jen předstíraném, jde-li o pocit nepřátelského postoje třetího ap.:) **1.** *slyším nepříjemný zvuk v uších a ruší mě to při slyšení;* **2.** *někdo mě zřejmě pomlouvá; mám dojem, že o mě někdo mluví nedobře.* ■ **S** já neslyším dobře, on pomlouvá mě

Ujelo mu to. n. **Jen mu to tak ujelo.** *viz* Jen mu to tak vyklouzlo.

Pomalu dál ujdeš / dojdeš!
(Čl. zkušený v radě n. napomenutí vůči zbrklému a dychtivému mladému druhému s ohledem na jeho záměr, činnost ap.:) jednej prozíravě a s rozmyslem a vyvaruješ se omylů a chyb, které zdržují!; s opatrností a rozvahou si ušetříš velké ztráty času. ■ **S** jednej prozíravě!, neukvapuj se! ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Festina lente!*

Ujde° to. n. **De / jde to.**
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 1. slova)
(Čl. vůči známému druhému v odpověď na jeho otázku jak se mu daří, zvl. při setkání po delší pauze n. na otázku po dojmu a kvalitě díla, jídla, vzhledu výrobku, výsledku práce ap., ve srovnání s obvyklým standardem a očekáváním:) **1.** *vede se mi celkem dobře, normálně, nemám větší problémy;* **2.** *je to docela dobré, slušné, ale nechci to analyzovat n. příliš kritizovat.* **1.** A: Tebe už sem neviděl! Jak se pořád máš? – B: No, u. to. **2.** A: Tak jak se ten novej román líbí? Každej vo něm mluví. – B: No, u. to. Ale nic zas tak senzačního to není. ■ **S** daří se mi dobře, to je přijatelné Jde to., Nestěžuju si., Má to něco do sebe.
Ⓐ 1. Not bad., So so., Can't / mustn't complain., 2. It's not bad., I've seen worse. Ⓝ Es geht (an). Ⓕ Ça peut aller. Ⓡ 1. Как дела? По-маленьку!, 2. Сойдёт для сельской местности.

Všechno na to ukazuje. n. **Všechno ukazuje na to (že …).**
(Čl. vůči druhému přemýšlivě a opatrně, zvl. po zvážení faktů, stop, aspektů, událostí ap., o uvedeném názoru, výkladu, možnosti ap.:) vypadá to tak a zřejmě to tak bude; všechny dostupné informace nasvědčují tomu, že to je právě takhle. ■ **S** to je tak, to je pravděpodobné

Ukaž, co umíš! n. **Tak ukaž, co umíš!**
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému, obv. mladšímu n. neznámému ve výzvě k soutěži n. k názornému představení sebe a svých schopností ap.:) teď tedy maximálně ukaž své znalosti n. schopnosti (a přesvědč mě o nich)!; předveď (teď) svoje dovednosti, vynalézavost a bystrost a dokaž, že si s tím poradíš! ■ **S** ukaž své schopnosti!

Já mu° ukážu!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. zvl. starší vůči druhému, též dítěti, rozzlobeně a výhrůžně o třetím v reakci na jeho nedisciplinovanost, nesplnění příkazu, záměrně způsobenou škodu, darebáctví ap.:) potrestám ho tak, aby si to dobře pamatoval a nedělal to; vytrestám ho za to. Tak von teda milostpán nemá čas přijít? No já mu u.! Přivedu ho sem za ucho a to nádobí všechno umeje von! ■ **S** já potrestám ho Já mu dám!, Já mu ukážu, zač je toho loket!
Ⓐ I'll show him!, I'll give him what for!, Wait till I get my hands on him! Ⓝ Dem werd' ich heimleuchten! Ⓕ Je vais lui apprendre!, ! Je vais lui en faire voir de toutes les couleurs!, ! Je vais lui montrer de quel bois je me chauffe! Ⓡ Я ему покажу!, Я ему задам!

Ukázali sme / jsme jim to!
(Čl. spokojeně, pochvalně vůči blízkému druhému v rámci týmu, skupiny ap. soutěžící s jinou, zvl. pracovně, sportovně, obchodně ap., po dosaženém výsledku:) předvedli jsme jim svou převahu a ukázali přesvědčivě svou úroveň; přesvědčivě jsme je porazili. ■ **S** my porazili jsme je

To ses teda ukázal! *viz* Ty ses (ale) vyznamenal!

To se eště / ještě / teprve ukáže!
(Čl. zkušený opatrně, zdrženlivě vůči druhému

v reakci na jeho otázku n. tvrzení, zvl. s ohledem na budoucí vývoj n. výzkum ap.:) to zjistíme až později; skutečná podoba, alternativa ap. se projeví, objeví až časem, po prověření. ■ **S** já nevím, to ukáže se potom

Časem se ukáže (kdo / co / jak …).
(Čl. opatrný nerozhodně vůči druhému, zvl. na závěr rozmluvy, sporu ap., ve snaze ji odložit na později ap.:) to teď není jasné a na závěr je příliš brzo; nesnažme se to rozhodovat teď, pravdu se dozvíme v budoucnu až podle vývoje, jednání lidí ap. A: Myslím, že to v tom podniku bude teď hodně špatný, ty jejich nový rozhodnutí se mi vůbec nelíběj. Co myslíš? – B: Já zatím nevím. Č. se u., kdo měl pravdu. ■ **S** já nevím, to ukáže se potom, my poznáme to časem

Hýn sa ukáže! n. **Teď se (to) ukáže!** n. **Teď se ukáže (kdo / co / jak / …)!**
(Čl. vůči druhému, obv. však jen v nadsazeném, žertovném projevu svého napětí a očekávání výsledku, pravdy ap., též o soutěži, schopnostech či postojích třetího v krizi ap., někdy po čekání:) teď se dozvíme výsledek n. pravdu; až teď uvidíme, jak to skutečně je. ■ **S** my poznáme to teď
♦ A. Jirásek (1851–1930), *Psohlavci* (1886), někdy s krajovou chodskou var. *hukáže*; srov. *Nastala hodina pravdy.*

Teď se ukáže, kdo s koho.
(Čl. vůči druhému o vzájemně soupeřících třetím a čtvrtém připravených ke kritickému a rozhodujícímu střetu, boji, soutěži, fyzické rvačce ap.:) teď zvítězí ten lepší z nich (a starý spor se rozhodne ap.); teď se konečně rozhodne, kdo je jasně lepší. ■ **S** čl. lepší zvítězí, chvíle prověrky nastala, my poznáme to teď

To je k ukousání.
(Čl. vůči druhému znechuceně a rezignovaně o nastalé situaci a své povinné přítomnosti, n. o nezajímavé době čekání ap.:) je to krajně nudné a nezajímavé a člověk to musí snášet n. neví při tom, jak si to zpestřit n. se zabavit. ■ **S** to je nudné

To je° mi° ukradený. n. **To mi° může° bejt ukradený.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ležérně, znechuceně a opovržlivě vůči druhému obv. v reakci na jeho upozornění na pravidlo, předpis, očekávání ap.:) na to já nedbám a zcela to ignoruju; to pro mě není důležité a nepovažuju to za závazné. Hele, co vám vykládal ňákej předseda, to je mi u. Já si tam pudu, kdy budu chtít já a ne von. ■ **S** já nerespektuju to, já nedbám na něj Ať si říká, kdo chce, co chce … A mám se zout?
Ⓐ I couldn't give a damn. Ⓝ Das kann mir gestohlen bleiben. Ⓕ ! Je m'en fiche comme de l'an quarante. Ⓡ А мне по фигу!, А мне-то что?, А мне до лампочки!

Všechno je mu ukradený.
(Čl. vůči druhému kriticky a nesouhlasně o třetím a jeho postojích a orientaci v životě ap.:) je pasivní a nemá o nic zájem; je úplně netečný a ke všemu projevuje lhostejnost. ■ **S** on nemá zájem, nic nezajímá ho, on je netečný

Ty mi můžeš bejt ukradenej! n. **To mi může bejt ukradený!** n. **To je mi ukradený.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
Čl. rozčilený odmítavě a opovržlivě ve zvolání vůči druhému a jeho návrhu n. požadavku, připomínce ap.:) to mě nezajímá a nepovažuju to za relevantní, důležité; na to, na tvůj názor neberu ohled, je mi lhostejný. No, tak si jen eště jednou zatrub, stejně se ti neuhnu, ty mi m. b. u., ty trotle jeden! ■ **S** ty nejsi důležitý, já nerespektuju to, já nedbám na něj Von se neposere!, Poser se do vejšky!
Ⓐ (Go and) get knotted!, I don't give a damn about it / you., Fiddlesticks!, Poppycock! Ⓝ Du kannst mir gestohlen bleiben. Ⓕ ! Qu'est-ce que j'en ai à faire / à foutre (*vulg*) / à branler de toi (*vulg*)!, ! Je n'en ai rien à cirer de toi! Ⓡ Да пошёл / катись ты (к . . .)!

Všechno mu může bejt ukradený. n. **Všichni mu můžou bejt ukradený.**
(Čl. zkušený a informovaný obv. obdivně vůči druhému obv. o mocném, nezávislém třetím a snahách ho ovlivnit, získat, vyčítat mu, pod záminkou přimět k něčemu ap.:) je v situaci, že nemusí na nic a nikoho brát žádný ohled a může si žít nezávisle, po svém. ■ **S** on nemusí ohlížet se na nic

Padne mu to jako ulité / ulitý.
Komp padne mu to jako ulité
(Čl. vůči druhému překvapeně a zálibně o třetím zvl. při hodnocení jeho zkoušeného nového oděvu n. jeho části:) je to vhodné a jako přesně vyrobené na jeho postavu; vypadá to na něm velmi vhodně a sluší mu to. ■ **S** to sluší ti, to je vhodné

To je umění možného / možnýho.
(Čl. informovaný uvážlivě vůči druhému, často udivenému n. nesouhlasícímu, obv. o třetím a jeho úspěchu n. postupu v nesnadném problému, obchodu, politickém jednání s ohledem na protivní-

ky, překážky ap.:) dosáhnout toho n. jednat takto je vynuceno okolnostmi a možnostmi situace, nejen vůlí, ochotou ap.; možnosti manévrování a dosažení aspoň zčásti pozitivního výsledku jsou v takové situaci omezené. ■ **S** čl. jedná podle možností, výsledek je omezený možnostmi

Umění (je) dlouhé, život krátký. *viz* Život je krátký, umění dlouhé.

V umění stačí to nejlepší.
(Čl. moudrý a zkušený, zvl. v roli učitele, nabádavě vůči druhému, druhým:) (v umění) nestačí se spokojit s prostředností, přijatelný je pouze nejlepší výsledek, výkon, dílo. ■ **S** buď náročný! ♦ J. W. Goethe (1749–1832), v dopisech z Neapole, březen 1787.

Umění pro umění. n. **To je umění pro umění.**
(Čl. vzdělaný v komentáři vůči druhému obv. kriticky n. odmítavě o uměleckém výtvoru, popř. i jiném umném, ale nesrozumitelném díle ap.:) je to dílo samoúčelné a snad jen pro úzký okruh lidí; to je úlet, nepochopitelné cvičení na dané téma, dílo nesrozumitelné a solipsistické. ■ **S** to je samoúčelné ♦ Z fr. *l'art pour l'art*, hesla hlásaného filozofem V. Cousinem (1792–1867) na Sorbonně r. 1818.

To je umění. *viz* V tom je celej ten kumšt.

To není žádný umění (Inf)!
(Čl. zkušený pohrdavě, odmítavě n. vyzývavě vůči druhému a jeho výkonu, zvl. spojenému s praktickou dovedností, popř. provokujícímu ho k náročnějšímu ap.:) co tu ukazuješ, říkáš ap. je nenáročné, primitivní, málo odvážné n. hloupé a nijak to na mě nezapůsobilo. No jo, co to je sníst mísu třešní, to n. ž. u.! Sníst ale košík meruněk, to nedokážeš, co? ■ **S** to není působivé, výkon je slabý

Všechno umění je úplně na nic.
(Čl. vzdělaný, ale obv. praktičtějšího založení pochybovačně, odmítavě vůči druhému a jeho nadšení nad uměleckým dílem ap.:) umění není důležité a nemá skutečný smysl; umění k ničemu rozumnému neslouží. ■ **S** umění je nesmyslné ♦ O. Wilde (1854–1900), *Obraz Doriana Graye* (1890).

Ten, kdo umí, dělá. Kdo neumí, učí.
(Čl. zkušený vůči druhému posměšně a provokativně zvl. o třetím a jeho učitelské práci, pedantismu bez vlastní zkušenosti ap.:) kdo skutečně nic neumí a ničemu moc nerozumí, stává se učitelem a ukrývá se ve školství; člověk schopný tvoří podle svých schopností, učitel o nich jen povídá. ■ **S** čl. schopný tvoří, čl. neschopný stává se učitelem ♦ G. B. Shaw (1856–1950), *Pravidla pro revolucionáře* (1903); často parafrázováno n. rozšiřováno, např. … *a kdo neumí učit, řídí* ap.

Umí v tom chodit. n. **Ten v tom umí chodit.**
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho jednání ve složité situaci, postupu v boji s konkurencí ap., někdy s odstínem nestandardnosti, popř. nečestnosti:) má zkušenosti a dokáže se v tom obratně orientovat a uspět n. získat prospěch. ■ **S** on je zkušený, on umí dosáhnout cíle svého

Ten se uměl / doved narodit!
Verb umět se narodit
(Čl. vůči druhému poněkud závistivě o třetím a jeho výhodách, podmínkách a výhodné situaci, zvl. rodinné, bohatém původu ap.:) je to šťastný člověk, má dopředu mnoho výhod a možností a vede se mu dobře. A: Víš, že Petr teď chodí do potápěčskýho kroužku? – B: Ten se u. n.! Už jeho tatínek se potápěl, to naši by se zbláznili, kdybych něco takovýho chtěl. ■ **S** on má štěstí, on má všechno, on žije dobře

Umí se vo sebe postarat. n. **Ten se umí vo sebe postarat.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a zvl. jeho obtížné n. nebezpečné situaci a schopnostech, obv. proti obavě druhého ap. n. o třetím osaměvším v domácnosti, zvl. z hlediska přípravy jídla, praní prádla ap.:) **1.** *je zkušený a schopný a dokáže se vyhnout nebezpečí, problému a zabezpečit se;* **2.** *je (už) schopný základní domácí činnosti uspokojivě provádět sám.* ■ **S** on umí zařídit si potřebné, on umí vyhnout se nebezpečí

Kdo umí, (ten) umí, kdo neumí, (ten) čumí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený a moudrý obdivně vůči druhému nad schopností, výkonem třetího, popř. i vychloubačně v reakci na narážku na svou schopnost dosáhnout něčeho ap., někdy i s odstínem nestandardního způsobu:) **1.** *je opravdu schopný, šikovný a já ho obdivuju;* **2.** *umím to úspěšně udělat, zařídit.* **2.** A: Jaks ji dokázal přesvědčit, aby přišla? – B: To víš, kdo umí, umí. ■ **S** on umí to skvěle, on je dobrý, já obdivuju to Teda klobouk dolů! ♦ Často zkráceně jen *Kdo umí, ten umí.* Též žertovná varianta … *ten učí* n. *ten vozí kočárek*; srov. však i *Kdo umí, ten dělá. Kdo neumí, ten učí.*

Ⓐ Who can, does (who can't, teaches)., I've / some people have (just) got what it takes., You've got to have what it takes. Ⓝ Gekonnt ist gekonnt. Ⓕ ! Il y a ceux qui savent y faire (et

les autres …), (Il y a les débrouillards (et les autres / et le reste …).)

Už mu zvoní umíráček.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho životě, zvl. v důsledku stáří, n. o kariéře, zvl. v důsledku chyb, afér, útoku nepřátel ap.:) **1.** *zemřel a právě má pohřeb doprovázený vyzváněním zvonku;* **2.** *ztrácí moc a vliv, jeho kariéra končí a přestává hrát důležitou roli.* ■ **S** on zemřel, on ztrácí moc

To ho umrtvilo.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na nečekaný absurdní požadavek, hloupý výrok čtvrtého ap., zvl. v kontrastu k očekávání inteligentní debaty:) zcela ho to zaskočilo, ohromilo a na chvíli zmlknul; zarazilo ho to a nedokázal hned rozumně odpovědět. ■ **S** to ohromilo ho

Na umření je to moc a na život málo.
(Čl. žertovně, sarkasticky vůči druhému zvl. o své životní situaci a výši příjmu, platu ap.:) na slušný život je to málo peněz, i když nehladovím. ■ **S** to je málo, to nestačí na život slušný

Lepší poctivě umřít než být potupně živ. n. **Lepší poctivě umříti než potupně na živu býti.**
(Čl. moudrý, zásadový a čestný vůči druhému, zvl. ve vztahu k nebezpečí poroby, nežádoucího života pod vítězem ap.:) je lépe zachovat se statečně a bojovat, obětovat i život než nečestně žít nesvobodný. ■ **S** je čestné zemřít v boji ♦ Přísloví (Čelakovský).

Na něco se umřít musí. *viz* Na něco člověk umřít musí.

Já z toho umřu!
(Čl. zvl. mladší pobaveně, rozveseleně vůči druhému v reakci na komickou informaci, vtip ap., obv. uprostřed smíchu:) je to velmi legrační a musím se tomu hrozně smát; zdá se mi to krajně komické n. veselé. ■ **S** to je veselé, já musím smát se

Kdo se umejvá / umývá, toho ubejvá / ubývá.
(Čl. zvl. starší žertovně vůči druhému, často dítěti, a jeho odporu k častému umývání n. posměšně vůči druhému a jeho přehnané, nemístné hygieně ap.:) není třeba se tak často mýt; častým mytím se člověk opotřebovává, což je nezdravé. ■ **S** mytí přehnané škodí

Dneska by se unes kabát / svetr / … n. **Unes by se (už i) kabát / svetr / …**
(Čl. zvl. zkušený a starší vůči druhému v doporučení o chladném počasí venku ap.:) dnes je docela chladno, zima a bylo by vhodné být oblečený teplejí; obleč se teple! ■ **S** obleč se teple!, je tam zima

Upálit neznamená vyvrátit.
(Čl. moudrý vůči druhému zásadově, odmítavě a pohrdavě o neužitečném, zbabělém mocenském přístupu vlády, katolické církve v boji proti názoru slabšího ap.:) umlčet n. zabít nepříjemného, nepohodlného člověka nepopře platnost, pravdivost jeho názoru. ■ **S** zabít není argument a nic to nevyvrátí ♦ G. Bruno (1548–1600).

Co se doma upeče, má se doma sníst. *viz* Co se doma uvaří, má se doma sníst.

Upřímnost – stará ctnost.
(Čl. moudrý vůči druhému pochvalně a uznale, zvl. v reakci na jeho přímou odpověď, jakkoliv nepříjemnou ap.:) jednej a mluv vždy upřímně!; je to čestné, že mluvíš upřímně, a já si toho vážím. ■ **S** mluv upřímně!, je čestné mluvit upřímně ♦ Přísloví (Čelakovský).

Až kolik / kam / kdy / co / … se mu uráčí.
(Čl. zkušený vůči druhému nelibě, pohoršeně obv. o mocném třetím a jeho svévolném jednání a neochotě n. sobeckosti, zvl. v reakci na otázku druhého kolik / kam / kdy … třetí něco udělá *ap.:) to bohužel záleží zcela na něm a jeho rozhodnutí n. rozmaru; až on řekne, co bude chtít n. kolik bude chtít ap.* ■ **S** to záleží na …, to závisí zcela na něm

To (tedy) určitě! *viz* To zrovna!

Urvi, co můžeš! n. **Co si urveš, to máš.**
(Čl. zkušený nabádající druhého k zištnému jednání, popř. v odsuzujícím komentáři k sobecké a bezohledné činnosti třetího ap.:) buď bezohledný a jednej bez zábran zištně!; snaž se za každou cenu pro sebe získat co nejvíc! ■ **S** snaž se o zisk svůj za každou cenu!

Use every man after his desert and who should 'scape whipping?
(Čl. vzdělaný filozoficky vůči druhému o relativnosti zásad hodnocení lidí:) každý člověk má zásluhy i chyby a oceňovat ho podle nich nelze, pak by musel být také každý i trestaný; každý dělá chyby a člověka je třeba hodnotit rozumně. ■ **S** každý dělá chyby ♦ Angl. *Naložte s každým po zásluze a kdo pak ujde bití / výprasku?*, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, II, 2* (1601).

Ještě / eště o / vo mně uslyšíte / uslyšíš!
(Čl. obv. mocný pomstychtivě a výhrůžně vůči druhému, druhým v reakci na momentální porážku, pokoření, odmítnutí ap.:) za to se vám, ti tvrdě

pomstím!; tohle já nepřijímám, nesmířím se s tím a tuhle nepříznivou situaci později zvrátím a napravím ve svůj prospěch. ■ **S** já pomstím se, já potrestám tě

Usnulo to.
(Čl. informovaný vůči druhému o dříve aktuálním a obv. veřejném projektu, procesu, medializované aféře ap., obv. z nedostatku politického zájmu, financí ap.:) teď se už o tom nemluví ani se to zjevně nevyvíjí; v té věci se nic neděje, nestalo a nikdo se o to už nezajímá. ■ **S** to přestalo vyvíjet se, to stagnuje

Jak si usteleš, tak si lehneš. n. **Jak si kdo ustele, tak si (i) lehne.**
(kol – neutr) **0** neměnné ✉ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. moudrý v apelu na druhého a jeho jednání naznačující mu důležitost vlastního rozhodnutí a zvolené cesty jednání ap.:) sám poneseš za svoje rozhodnutí a jednání odpovědnost a budeš i snášet jejich důsledky, dobré i špatné; budeš-li jednat moudře a prozíravě, sklidíš výsledky dobré, a naopak. A: No ale von na ničí domluvy nedal. – B: Hele, jak si u., tak si l., má svojí hlavu, tak ať si to vybere sám a pak si nestěžuje. ■ **S** čl. rozhoduje o svém osudu Každý svého štěstí strůjcem., Kdo seje vítr, sklízí bouři. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Ut sementem feceris, ita metes, jak zaseješ, tak sklidíš*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O řečníkovi, 2,65,261*; srov. i pozdější a řidší *Jak si usteleš, tak se vyspíš.*
Ⓐ As you make your bed, so you must lie on it. Ⓝ Wie man sich bettet, so liegt man. Ⓕ Comme on fait son lit, on se couche. Ⓡ Как постелешь, так и выспишься., Как посеешь, так и пожнёшь.

Jak si usteleš, tak se vyspíš. *viz* Jak si usteleš, tak si lehneš.

Usus (est) tyrannus.
(Čl. vzdělaný v povzdechu vůči druhému při různých příležitostech, např. v reakci na zjištění, že mechanicky dělá to, co nechtěl ap.:) zvyk silně nutí člověka dělat věci nevědomky, což je někdy nežádoucí; je těžké vymanit se ze svých zvyků. ■ **S** čl. dělá věci zvykem, zvyk nutí opakovat ♦ Lat. *Zvyk (je) tyran*, snad Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.) nepřesně podle Platonova citátu z *Protagora, 24,337D*, kde je však místo zvyku zákon; srov. i *Zvyk je železná košile*.

Je to na něj jak ušitý / ušité.
Komp je to na něj jako ušité
(Čl. zkušený, organizátor ap. spokojeně vůči druhému v komentáři o třetím a jeho roli, pro něj vybrané úloze v projektu, hře, scéně ap.:) velmi dobře se to pro něj hodí, i jemu to vyhovuje a splňuje to ideálně, dobře; je to přesně (jakoby připravené, vymyšlené) pro něj. ■ **S** to hodí se

Uštípali by ho.
(Čl. nespokojeně, nelibě vůči druhému o třetím, někdy bezbranném n. oblíbeném a často novém, a jeho postavení v pracovním prostředí čtvrtých, z různých důvodů ap.:) chovají se k němu nepřátelsky a drobnými ústrky a překážkami mu znepříjemňují život, práci; nenávidí ho a drobnými způsoby a vytrvale mu ubližují a snaží se ho znechutit a zničit. ■ **S** oni nenávidí a pronásledují ho

Kdo uteče, vyhraje.
(kol – neutr) **0** neměnné ✉ 6 stoup.-kles. (od k. slova)
(Čl. moudrý v taktickém varování a radě vůči druhému, zvl. v nebezpečí a před přesilou ap.:) člověk nemůže vždy rozumně a rovně bojovat, někdy i (dočasný) ústup může znamenat záchranu života ap. a (pozdější) výhru. Vidíš toho hromotluka? Proti tomu přece nemáme šanci, ne? Kdo u., ten v., a ne ten, kdo si nechá namlátit. ■ **S** útěk může být vítězství Zachraň se, kdo můžeš! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. ale už lat. *Solus currens vicit, jen kdo utekl, vyhrál*, Walther 29 987.
Ⓐ Discretion is the better part of valour., He who fights and runs away may live to fight another day. Ⓝ Nichts wie weg! Ⓕ ! Se replier pour assurer la victoire., ! Il y a des replis stratégiques., (Il vaut mieux parfois éviter l'affrontement direct.), ! Il faut savoir sauver les meubles / tirer son épingle du jeu. Ⓡ (Спасайся, кто может!)

Ve dvou to líp uteče / utíká.
(Čl. vůči známému, popř. i neznámému druhému v komentáři, popř. mírné prosbě ke společnému n. družnému strávení dlouhé doby čekání, cesty někam ap.:) lépe než každý sám se zabavíme společně a lépe zapomeneme na nudu čekání; v příjemné společnosti čas jakoby běží rychleji. ■ **S** čl. tráví čas snáze ve společnosti

Uteče to jako nic. *viz* Uteče to jedna dvě.

Uteče to jedna dvě.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým, zvl. ve snaze utěšit, uklidnit jejich obavy z přílišné délky obávaného pobytu někde, nepříjemné velké zkoušky ap.:) to nepotrvá dlouho a bude to rychle pryč, neboj se!; to uplyne rychle a nepozorovaně. ■ **S** to uplynulo rychle, to nepotrvá

To to uteklo!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči známému druhému v lítosti n. údivu nad náhlým koncem společného a obv. příjemného pobytu někde, zvl. cesty n. nostalgicky nad rychlostí času při vzpomínkách na minulost ap.:) uplynulo to překvapivě (a nepříjemně) rychle, a to je škoda; zdá se mi, že ten čas plynul příliš rychle. Nedávno to byla ještě malá holčička s copánkama a dneska je to slečna na vdávání. Kriste pane, to to u.! ■ **S** to uplynulo rychle Uteklo to jako voda., Uteklo to jako nic., Jak ten čas letí!
Ⓐ Doesn't time fly when you're having fun! Ⓝ Das ist aber schnell gegangen. Ⓕ Comme ça a filé / passé (vite)! Ⓡ Как время улетело / прошло!

Utíká, jako by ho honili. n. **Utíká, jako když ho někdo honí.**
Komp utíká, jako když ho někdo honí
(Čl. udiveně, nechápavě vůči druhému o známém třetím a jeho běhu někam n. odněkud ap.:) utíká, běží usilovně rychle a podivně poděšeně, splašeně n. chaoticky. ■ **S** on utíká

Utíkal, až se za ním prášilo.
(Čl. vůči druhému posměšně, popř. s úlevou o třetím, někdy nepříjemném n. zlém, a jeho útěku z místa, zvl. pod hrozbou ap.:) nedůstojně, splašeně a zděšeně se snažil co nejrychleji zmizet, utéct. ■ **S** on utíká

Utlouk by se po tom.
(Čl. zkušený vůči druhému o známém třetím a jeho oblibě specifického jídla, ovoce, pochutiny ap.:) má to hrozně rád, chutná mu to, rád to vyhledává a jí toho nezřízeně, nemírně hodně. Dneska bude babička dělat lívance. Náš Petr by se po nich u. ■ **S** on jí rád, on jí s chutí

Pak / najednou jako když utne.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
Komp náhle jako když utne / by uťal
(Čl. vůči druhému při líčení nepřetržité a obv. nápadné činnosti, zvuku n. hluku, vztahu lidí ap. a způsobu jeho konce, s důrazem na prudký rozdíl a nečekanost:) přestalo to naprosto nečekaně, velmi nápadně a okamžitě, naráz. Celej den tu byl kravál, zedníci se teda vopravdu činili. Pak ale j. k. u. Koukám, co se děje, a voni všichni utíkají ke zmrzlináři, co tam zastavil. ■ **S** to skončilo … a byl klid.
Ⓐ And suddenly – nothing!, And suddenly it all went dead quiet. Ⓝ Mit einem Schlag war Schluss. Ⓕ Puis d'un seul coup, plus rien., D'un seul coup / tout d'un coup!, ! Ça s'est arrêté net (sans crier gare)! Ⓡ ! как обрезало / обрубило

S tím je (teď) utrum.
(Čl. autoritativní, zkušený vůči druhému, druhým v zákazu svém n. oznámení cizího ohledně dosavadní příznivé možnosti, výhodné činnosti ap.:) to teď skončilo a dál už to nebude možné; dál už to nebude pokračovat n. to nebudeš dělat, já to zakazuju. ■ **S** já zakazuju, to skončilo, to není možné

Co se doma uvaří / upeče, má se doma sníst.
(kol) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. moudrý, zkušený v radě n. komentáři vůči druhému a třetímu, manželům, členům rodiny ap. o jejich vzájemném sporu, rozporu ap.:) je to váš problém a musíte si ho vyřešit sami a nevtahovat do toho cizí lidi; domácí problémy se mají řešit doma. A co je sakra sousedce do toho, že je Máňa teď s manželem na kordy? Ty jí nemáš co vykládat! Co se d. u., má se d. s. ■ **S** problém domácí má řešit se doma Do toho ti nic není!, To sem netahej! ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Dirty linen should be washed at home., One does not wash one's dirty linen in public., Some things are best kept in the family. Ⓝ Was zu Hause gekocht wird, wird auch zu Hause gegessen. Ⓕ ! Il faut laver son linge sale en famille. Ⓡ (Нечего сор из избы выносить!)

Co sis uvařil, to si sněz! *viz* Co si kdo navaří, ať si (taky) sní.

Uvidíme, jakou (pak) budeš pískat!
(Čl. zkušený skepticky a s odstupem, nedůvěrou vůči druhému, zvl. mladšímu, a proti jeho vychloubání, suverénnímu postoji ap., obv. před závažnou novou zkušeností, prací, pobytem ap.:) nemyslím, že máš pravdu, ale uvidím, počkám si, jestli si to uvědomíš, přiznáš to aspoň pak, změníš názor ap.; sám to poznáš a pochopíš a snad i přiznáš. ■ **S** ty pochopíš to, ty nevíš nic, ty poznáš problémy sám

No uvidíme!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1d
(Čl. zkušený, s mocí ap. rezervovaně, neurčitě vůči druhému, druhým, zvl. v očekávání budoucího vývoje, reakce třetího na problém, událost, zprávu ap. n. v oznámení odložení svého rozhodnutí, též v reakci na žádost, prosbu ap.:) **1.** *teď nic nevím, počkám, počkáme na výsledek n. vývoj a pak na to budeme reagovat; to se teprve ukáže;* **2.** *teď ještě nevím a nic neslibuju, musím si to promyslet n.*

to důkladně posoudit. **2.** A: A táto, nemoh bych s klukama na ty hory aspoň na Velikonoce? – B: No, u. Taky záleží ale na tom, jak ti to pude ve škole. ■ **S** já nevím, to ukáže se potom, my poznáme to časem No a pak by se vidělo., To ti nepovím., Necháme se překvapit.

Ⓐ We'll see! Ⓝ Das werden wir ja sehen! Ⓕ On verra! Ⓡ Ну ладно, посмотрим., Поживём, увидим.

(Jestli to uděláš, tak) uvidíš!
(Čl. s autoritou, rodič ap. výhrůžně vůči zvl. mladšímu druhému ve varování před zakázanou činností n. naopak před nesplněním příkazu ap.:) (pokud to porušíš n. neuděláš) nepříjemně a překvapivě tě potrestám. ■ **S** já potrestám tě

To se (ještě / ještě) uvidí!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený nesouhlasně n. vzdorně vůči obv. silnějšímu n. triumfujícímu druhému, zvl. v reakci na jeho vychloubání, pohrůžku, slib, předpověď ap., též rodič vůči dítěti, popř. naopak ap.:) doufám, že budu lepší n. budu mít pravdu já; nesouhlasím s tím nepříznivým hodnocením (budoucnosti) a myslím, že dopadne lépe; nedám se zastrašit, ovlivnit a budu se snažit zvrátit vývoj událostí ve svůj prospěch. A: Se svým autíčkem budu v Berlíně klidně vo hodinu dřív než ty! – B: No to se e. u.! ■ **S** já nesouhlasím, to dopadne dobře Co tě nemá?

Ⓐ We'll see about that! Ⓝ Das wird sich noch ausweisen / zeigen! Ⓕ ! On en reparlera!, On verra!, ! On pourra encore en reparler! Ⓡ (Это ещё) бабушка надвое сказала., Ещё посмотрим!

To se teprv uvidí!
(Čl. opatrně vůči druhému a jeho chlubení se, přesvědčení o vlastní lepší schopnosti, možnosti ap., zvl. v soutěži, při podobné činnosti ap.:) je předčasné teď mluvit o výsledku a vítězství, to poznáme až pak; nejsem si teď jistý, ale kdo je skutečně lepší, to se ukáže až potom ap. ■ **S** já nevím, to ukáže se potom, my poznáme to časem

Je jako uzlíček neštěstí. n. **Je to (hotovej) uzlíček neštěstí.**
(Čl. vůči druhému soucitně n. bezmocně obv. o známém třetím často, zvl. v důsledku jeho přehnané emocionální reakce na ztrátu, prohru, špatnou zprávu ap.:) vypadá velmi smutně a deprimovaně, popř. je uplakaný a vzbuzuje lítost. ■ **S** on je nešťastný

Do uzlíčku by ho svázal.
(Čl. vůči druhému soucitně o blízkém třetím, zvl. starém, a jeho chatrné konstituci vyvolané nemocí nebo strádáním ap.:) je velmi hubený, drobný a malý a vzbuzuje (něžný) soucit. ■ **S** on je hubený

Je to k uzoufání. *viz* Je to k zoufání.

Maličko a uzříte mě a opět maličko a neuzříte mě.
(Čl. obv. žertovně, hravě vůči známým druhým při odchodu n. v reakci na dotaz o jeho setrvání na místě ap.:) na chvilku se vrátím, ale jen se tady mihnu, chvilku tu budu a pak zase ne. ■ **S** já vrátím se na chvilku ♦ J 14,19.

Už nikdy víc!
(Čl. vůči druhému rázně odmítavě, pateticky, popř. teatrálně ve zvolání a protestu, obv. v reakci na velmi negativní zkušenost, hrozný zážitek ap. a na zmínku o jeho možném opakování ap.:) rozhodně to nechci ještě jednou opakovat n. znovu zažít; odmítám to dělat n. prožívat znovu. A: Chystáš se zase tam do hor? – B: Kdepak! Už n. víc! Tam mě už nikdo nedostane. ■ **S** já odmítám to, já nechci opakovat to, já nechci jít tam

To už vůbec ne!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v rázném odmítnutí dalšího návrhu, možnosti ap., protože je ještě nesmyslnější a nepřijatelnější ap.:) tohle je ještě horší a s tím už vůbec nemůžu souhlasit n. o tom nemůžu uvažovat; to je krajně absurdní a já to odmítám. A: No když ne salátek, tak co třeba chřest? – B: No to už v. ne! Na ten sem přímo alergickej! ■ **S** já odmítám to, to je absurdní Ještě to tak!, Zbláznil ses?

Ⓐ That's even worse!, Even less likely! Ⓝ Das schon gar nicht! Ⓕ ! Mais alors, pas du tout!, ! C'est hors de question!, ! Certainement pas! Ⓡ (Это уже вообще ни в какие ворота не лезет!)

Když se dva hádají, třetí z toho má užitek / třetí se směje.
(Čl. moudrý v komentáři vůči druhému o vzájemně rozhádaném, znesvářeném třetím a čtvrtém a důsledcích jejich sporu n. v radě, varování vůči druhému, je-li jedním z těch dvou ap.:) neshody, spor oba lidi, obě strany obvykle natolik vyčerpávají, oslabují a odvádějí jejich pozornost, že toho snadno využije k jejich škodě někdo jiný. ■ **S** lidé ve sporu tím prospívají jinému ♦ Přísloví, var. *směje se* je častější.

Na to ho užije!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obv. jen zdánlivě pohněvaně, nespokojeně v komentáři vůči druhému o blízkém třetím a jeho oblíbené činnosti, z hlediska prvního někdy nevhodné ap.:) věnuje tomu velkou energii a mnoho času (na úkor jiných potřeb); to dokáže dělat pořád a mně se to nelíbí. A: Kde je táta? – B: No, staví přece loď! – A: No jo, na to ho u. Ale aby nám přišel naproti, to ho ani nenapadne. ■ **S** on dělá to pořád, to nelíbí se mi To je celej von!, Nevidí, neslyší a jen …
Ⓐ (*iron*) That suits his / your book., How like him / you! Ⓝ Das sieht ihm ähnlich! Ⓕ ! (Lui) il s'en donne à cœur joie! Ⓡ (Вот на это он горазд!)

S tím si užijete!
(Čl. zkušený soucitně vůči druhému, druhým v reakci na zprávu o chystané nepříjemné, náročné práci, akci ap., zvl. z hlediska doprovodných a nepředvídatelných potíží, špíny, hluku, popř. hádek ap.:) to bude těžké a po mnoha stránkách nepříjemné, komplikované; nebude to ani snadné, ani rychlé a je třeba být trpělivý. A: V létě se chystáme konečně malovat. – B: Á jé, s tím si u.! ■ **S** to je náročné, to je obtížné

Má úcta! n. **Maucta!**
(Čl. obv. starší žertovně, hravě vůči známému druhému při setkání, někdy i po delší pauze a k vyjádření přehnané vážnosti ap.:) já vás zdravím. ■ **S** já zdravím vás

No, má úcta! n. **No maucta!**
(Čl. v povzdechu vůči známému druhému nelibě, nemile překvapeně v reakci na nečekanou nepříznivou zprávu, změnu, zvrat událostí, popř. nečekanou návštěvu ap., někdy též žertovně:) to je tedy nečekaný a nepříjemný problém; to není dobré, příjemné a nelíbí se mi to. ■ **S** to je nepříjemné, to nelíbí se mi, to je překvapení

Účel světí prostředky.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. pragmatický vůči druhému v radě a povzbuzení, též ve snaze uklidnit jeho svědomí v takovém neetickém jednání ap.:) pro splnění cíle je dovoleno použít všechny způsoby a cíl takto dosažený pak zpětně legitimizuje i každou užitou špatnost a nezákonnost; chovej se jakkoliv, i zločinně a nemorálně, pomůže-li to k dosažení cíle! A: Ten parchant komunistickej zničil, co já vím, minimálně tři lidi! A dneska je poslancem! – B: Jó, ne nadarmo se říká, ú. s. p., že? ■ **S** cíl opravňuje užít i zločinu ♦ Přísloví, o myšlence mluví už Th. Hobbes (1588–1679), *De cive, I, 8* (1642), ale vykrystalizovalo později, zvl. jako bezostyšné heslo jezuitů, srov. i H. Busenbaum (1600–1668), *Medulla theologiae moralis, 4,3,7,2,3* (1652).
Ⓐ The end justifies the means. Ⓝ Der Zweck heiligt die Mittel. Ⓕ La fin justifie les moyens. Ⓡ Цель оправдывает средства.

De / jde to na jeho účet.
(Čl. informovaný vůči druhému o události, škodě, akci, popř. i výroku ap. a vztahu k třetímu ap., který však nemusí být nutně původcem:) on tím bude postižený, bude z toho obviňovaný n. za to odpovědný; to bude jeho vina. ■ **S** on je vinen

Dobré účty dělají dobré přátele. n. **Dobré účty – dobří přátelé.**
(Čl. zkušený vůči zvl. známému druhému obv. při vracení peněz, někdy i malého obnosu ap.:) je lepší finančně vyrovnat úplně všechno, protože i malá nevrácená částka by mohla vyvolat pocit nesolidnosti, nevděčnosti a zbytečné nepřátelství. A: To je dobrý, ty drobný si nech! – B: Ne, ne. D. ú. d. d. p. ■ **S** dluh vrácený utvrzuje přátelství ♦ Stará lat. obchodní zásada *Clara pacta – boni amici*, srov. *Pořádek dělá přátele.*

Máme° spolu (eště / ještě) nevyřízený účty!
(kol; nepříz) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zdrženlivě a chladně, nepřátelsky vůči druhému přímo n. o třetím, obv. v důsledku druhým n. třetím způsobené újmy, nevýhody n. jeho poškození ap., obv. jen jako obecné připomenutí a v přítomnosti jiných lidí:) ublížils, uškodils mi a já ti to vrátím n. se ti za to pomstím! M. s. e. n. ú., ale o tom až někdy jindy. No ale nediv se, že z tebe nejsem teď dvakrát nadšenej. ■ **S** ty poškodils mě, já pomstím se, já potrestám tě Já mu to spočítám i s úroky!, To mu nedaruju!
Ⓐ We've got some unfinished business (to settle)., We've got some old scores outstanding. Ⓝ Mit dem hab ich noch ein Hühnchen zu rupfen., Der hat bei mir noch was im Salz liegen. Ⓕ Nous avons (encore) un compte à régler ensemble! Ⓡ (! сводить счёты), (Мы ещё с тобой посчитаемся!)

Účinek chválí mistra.
(Čl. zkušený pochvalně vůči druhému a výsledku jeho práce ap.:) je to velmi dobré, výborné a je vidět, že to skvěle umíš; to, tak dobré dílo dokáže

udělat jen odborník, skutečný mistr. ■ **S** mistr pozná se podle díla ♦ Přísloví (Čelakovský).

Po účinku zlá rada.
(Čl. moudrý kriticky, ale váhavě zvl. vůči druhému v reakci na jeho chybu, špatný krok, rozhodnutí ap., někdy ukvapené:) je těžké dobře poradit až po nastalém problému ap., měl jsi chtít poradit před ním; nastalá škoda se těžko odčiňuje radou; je lepší problémům a chybám předcházet než řešit jejich následky. ■ **S** problém se řeší následně radou těžko ♦ Přísloví (Čelakovský), též var. *Po skutku zlá rada, po ztrátě zlá náhrada, po smrti zlý vandr.*

Údivem mu přecházel zrak (i sluch).
(Čl. informovaný, vypravěč vůči druhému o třetím a jeho dojmu a reakci při pohledu na okázalou stavbu, vzácný předmět, luxusní prostředí ap.:) byl tím oslněný, zaražený a nestačil všechno to bohatství dobře vnímat; byl velmi, krajně překvapený a musel se na to pořád vyjeveně dívat. ■ **S** to oslňuje ho, on je překvapený

Nevycházím z údivu.
(Čl. nesouhlasně a obv. rétoricky vůči druhému, zvl. svému soupeři, oponentovi v diskuzi ap., v reakci na jeho tvrzení ap.:) jsem tím, vámi krajně překvapený, nelíbí se mi to a nechápu to; to mě tedy velmi nepříjemně překvapuje, zaráží a nerozumím tomu. ■ **S** já nechápu to, já divím se, to nelíbí se mi

To byl nadlidský úkol.
(Čl. zkušený uznale zvl. vůči druhému v hodnocení obv. úspěšného výsledku neobvyklého úkolu, řešení zvláštního problému ap., zvl. po stránce psychické a osobní energie:) to byl mimořádný, velký a krajně náročný úkol a cíl a jeho dosažení vyžadovalo zvl. maximální, abnormální fyzické i psychické vypětí ap. ■ **S** já hodnotím to velmi, úkol je mimořádný

Mým hlavním úmyslem je říkati bez ostychu pravdu, pouhou, holou, nepřikrášlenou pravdu.
(Čl. vzdělaný někdy v připomenutí obv. vůči mladšímu druhému, zvl. v oblasti sporné, podléhající veřejnému tlaku, módám, líbivému povrchnímu výkladu ap.:) držím se zásady vždy vše popsat, vylíčit pravdivě a bez příkras. ■ **S** mluv pravdu! ♦ J. Dobrovský (1753–1829), z korespondence.

Úmysl ospravedlňuje skutek.
(Čl. moudrý shovívavě vůči zvl. mladšímu druhému a jeho dobře míněné lži, vědomé chybě, nevhodnému chování ap.:) tvůj čin není dobrý, ale myslels ho dobře a chtěls tím prospět (druhým) a to tě omlouvá. ■ **S** čin zlý je omluven úmyslem dobrým ♦ Přísloví (Čelakovský).

Únava z něj spadla.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho náhlé reakci, zvl. na povzbudivou zprávu ap.:) okamžitě ožil, přestal se cítit unavený a byl čilý a aktivní. ■ **S** on přestal cítit únavu

Únor bílý pole sílí.
(Čl. zkušený a moudrý zvl. na venkově v komentáři vůči druhému, druhým o množství sněhu v krajině v únoru ap.:) sníh ležící na polích ještě v únoru jim prospívá a naznačuje dobrou úrodu. ■ **S** počasí v únoru se sněhem je prospěšné ♦ Pořekadlo (Čelakovský).

Třicátýho února! *viz* Na svatýho Dyndy!

To se ti vrátí i s úrokama / úroky.
(Čl. zkušený vůči druhému a jeho kroku, činu, dobrému i zlému, investici, urážce třetího ap.:) **1.** *to bude mít důsledky, následky závažnější než to, co je způsobilo n. vyvolalo;* **2.** *na tom dobře vyděláš;* **3.** *to se ti vymstí.* ■ **S** to vymstí se, to vyplatí se

To je úroveň!
(Čl. pohoršeně a nespokojeně vůči druhému obv. o jeho nepřijatelném, nepříjemném n. příliš familiárním chování ap.:) to je špatné, nedůstojné chování, zacházení a mně se to nelíbí; chováte se nevhodně a nezdvořile. A: Nevobtěžujte pana doktora a počkejte si v čekárně! – B: To je ale ú.! Kde to sme? To je pan doktor ňákej král nebo co? ■ **S** to nelíbí se mi, ty chováš se nezdvořile

To je pod jeho úroveň.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, dbalém své cti, postavení ap., odmítavě k odhadu jeho chování, způsobu řešení ap., zvl. s ohledem na jeho důstojnost, pýchu ap.:) je to pro něj nedůstojné, ponižující a k tomu se on nesníží; tak nedůstojnou, nečestnou věc on neudělá. ■ **S** to není důstojné

Má to úroveň! n. **To má úroveň!**
(Čl. vůči druhému nadšeně a uznale o představení, formě jednání, zvl. obřadné a slušné ap.:) to je velmi dobré a působivé a velmi se mi to líbí; to je správné a líbí se mi to. ■ **S** to je skvělé, to je dobré, to je správné, to líbí se mi

Jaký / jakej úřad, taková osádka, jaký / jakej hospodář, taková čeládka.
(Čl. obv. starší a zkušený vůči druhému posměšně o úřadu n. šéfovi a jejich vlivu na jiné, zvl. špatném ap.:) nefunguje to tu dobře n. správně, pro-

tože šéf, vedoucí je mizerný. ■ **S** vůdce špatný ovlivňuje lidi nepříznivě ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kdo má úřad, má i rozum.
(Čl. vůči druhému posměšně o hloupém, drzém a domýšlivém úředníkovi a jeho iritujícím jednání, odmítání pomoci ap.:) člověk nezískává s novou funkcí, úřadem víc rozumu, ale bohužel se tak chová; pitomec je pořád pitomec, i když je ve vysoké funkci. ■ **S** úředník chová se přemoudřele

Jeho úsilí bylo korunováno úspěchem. n. **Úsilí bylo korunováno úspěchem.**
(Čl. zvl. vzdělaný a starší n. veřejný činitel vůči druhému vzletně, popř. nabubřele o snaze a cíli třetího ap.:) měl úspěch, podařilo se mu to; úspěšně toho dosáhl. ■ **S** on dosáhl cíle, to podařilo se

S úsměvem de / jde všechno líp.
(Čl. zkušený povzbudivě a v radě vůči druhému, obv. v reakci na jeho rozčilení, zklamání n. momentální nezdar ap.:) s dobrou náladou se ti práce bude dařit lépe a budeš se i lépe cítit, popř. i od ostatních získáš víc. Nerozčiluj se, víš přece, že s ú. j. v. líp. Třeba ti pak paní sekretářka vyhoví. ■ **S** usmívej se!

Úsměv mu ztuhnul / zmrznul na rtech.
(Čl. informovaný vůči druhému o známém třetím, obv. mocném a veřejně vlivném, a jeho reakci na neúspěch, ztrátu, náhlé ohrožení ap., v kontrastu k jeho obvyklému americkému automatickému úsměvu:) zarazil se n. lekl se a přestal se bezmyšlenkovitě pro veřejnost usmívat; zarazil se a zachmuřil se. ■ **S** on přestal usmívat se, on je zaražený

Mnoho úspěchů (v něčem)! n. **Hodně úspěchů (s tím)!**
(Čl. vůči známému druhému formálně n. srdečně, zvl. v přání k nové kariéře, jmenování do funkce, k začátku projektu, narozeninám ap.:) přeju ti dobré výsledky a uspokojení z nich; ať se ti ta věc podaří! ■ **S** já přeju úspěch

Ústa jsou / huba je malá dírka, ale velká ubírka. n. **Ústa jsou malá dírka, ale mnoho do nich vchází.**
(Čl. zvl. starší a moudrý vůči mladšímu druhému v komentáři i poučení do života, obv. v reakci na jeho stížnost na nedostatek peněz, s odstínem varování před drahým jídlem:) největší výdaje bývají s jídlem a na něm se také dá nejvíce ušetřit. ■ **S** šetři na jídle! ♦ Přísloví (Čelakovský).

V ústech med, (a) v srdci jed. *viz* Má na jazyku med, (a) v srdci jed.

Co jsi z úst vypustil, ani párem koní / volů nevtáhneš zpět.
(Čl. moudrý zvl. vůči mladému druhému varovně před ukvapenou mluvou a neblahými důsledky ap.:) mluv obezřetně a dávej pozor, co říkáš, protože i pouhým neopatrným slovem můžeš někomu velmi ublížit, sebe zesměšnit ap. a nepůjde to už napravit. ■ **S** mluv s rozmyslem! ♦ Přísloví (Čelakovský má už neužívané *Které slovo z úst vyletí, nižádnou měrou zase nevletí*); srov. ale už lat. *Nescit vox missa reverti, vyřčené slovo nezná cestu zpátky*, Q. Horatius Flaccus (65–8 př. n. l.), *Umění básnické, Listy, 2,3,390*.

Šlo to od úst k ústům.
(Čl. informovaný vůči druhému obv. nadšeně při vyprávění, líčení senzační zprávy, noviny a jejího šíření mezi lidmi ap.:) všichni si o tom se zájmem povídali a velmi rychle se to šířilo k dalším a dalším lidem. ■ **S** to šíří se hromadně

Kdo chce spořiti, od úst musí začíti.
(Čl. zkušený zvl. v radě vůči druhému a proti jeho zálibě v dobrém a nákladném jídle ap.:) jídlo je finančně náročné, zvl. jídlo dobré, a hlavně na něm se dá ušetřit; začni šetřit od jídla! ■ **S** šetři na jídle! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Lže, až se mu od úst práší. *viz* Lže, až se mu vod huby práší.

Mlčí, jako by mu ústa zašil. *viz* Mlčí, jako by mu hubu zašil.

Na mě si ústa otvírat nebudeš! *viz* Na mě si hubu (v)otvírat nebudeš!

Roste mu to v ústech.
(Čl. informovaný vůči druhému při popisu napětí a váhání třetího a jeho snahy sdělit čtvrtému, čtvrtým nepříjemný fakt, zápornou odpověď ap.:) chce to říct, vyslovit, ale cítí stále větší zábrany; je to pro něj stále těžší a nepříjemnější to vyslovit. ■ **S** je těžké říct to, on cítí zábrany říct to

Vyletělo mu to z úst / huby.
(Čl. vůči druhému v komentáři o nečekaném, nevhodném výroku, neprozřetelné zmínce, projevu třetího ap.:) přestal se kontrolovat a zmínil se o tom; nechtěně to vyslovil. ■ **S** on řekl to neprozřetelně

Vyschlo mi v ústech.
(Čl. vůči známému druhému, ve smyslu prostého pití n. eufemisticky o alkoholu ap.:) pocítil jsem v ústech sucho a dostal jsem žízeň; dostal jsem chuť napít se dobrého alkoholu. ■ **S** já chci pít, já mám žízeň

Vzals mi to z úst!
(Čl. překvapeně a někdy důrazně vůči blízkému druhému v reakci na jeho výrok, myšlenku ap.:) právě jsem chtěl říct totéž, ale tys mě předběhl. ■ **S** já chtěl říct právě totéž

To nepřichází / nepřipadá / nepadá v úvahu!
(Čl. s autoritou n. mocí odmítavě n. rozhořčeně vůči druhému, zvl. podřízenému, o jeho návrhu n. prosbě ap.:) to odmítám a zásadně s tím nesouhlasím; zakazuju ti to. ■ **S** já odmítám to, já nesouhlasím, já zakazuju, to není možné

Stojí to za úvahu / uváženou.
(Čl. formálně a opatrně pozitivně vůči druhému v reakci na jeho návrh, nabídku, výzvu ap.:) to je zajímavé a má to smysl n. to je zajímavá možnost a budu o tom uvažovat; možná to tak udělám, zkusím. A: Nechtěl bys spolupracovat na přípravě této výstavy? Mohl bych to zařídit, kdybys chtěl. – B: Hm, to s. za ú. ■ **S** já promyslím si to, to je zajímavé

Je mi z toho úzko / ouzko.
(Čl. důvěrně vůči blízkému druhému o nadcházejícím ostrém, bojovném jednání n. situaci, zvl. s ohledem na nátlak a neetické řešení třetího a na vlastní skepsi k možnosti ovlivnit dobrý vývoj ap.:) mám z toho stísněný pocit a velké obavy; nejsem si jistý, že zvládnu situaci dobře vyřešit n. že se mi podaří zabránit špatnému jednání třetího ap. ■ **S** on cítí stísněnost, já mám strach

Bylo nám úzko / ouzko.
(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým obv. při vyprávění o svém pocitu z hrozivé situace a nejistoty ap.:) byli jsme vystrašeni a cítili jsme se stísněně a nejistě; báli jsme se, cítili jsme se ochromeni a nevěděli jsme co dělat. A: To je strašný, co ste pak dělali? – B: B. nám dost o., nevěděli sme, jestli na hranicích budou kontrolovat celý auto, ale nakonec sme projeli. ■ **S** já mám strach

To je úža!
(Čl. zvl. mladší neformálně, popř. dětsky nadšeně, okouzleně vůči druhému o vzrušujícím zážitku, přitažlivé a efektní nové hře, přístroji ap.:) to je skvělé a moc se mi to líbí. ■ **S** to je skvělé, to líbí se mi

V

To je vada.
(Čl. vůči druhému v reakci na zjištěnou překážku, obv. menší a nefyzickou, pro svůj záměr, činnost n. na negativní okolnost, skutečnost, problém ap.:) to není dobré, nelíbí se mi to a je třeba to překonat, odstranit. ■ **S** to není dobré

Ty vado / vago!
(Čl. zvl. mladší vůči druhému ve vzrušené a emocionální reakci, obv. obdivné n. jen zaražené a užaslé, a výkřiku na překvapivé a imponující zjištění, na nezvyklou, popř. absurdní situaci ap.:) to mě velmi překvapuje a šokuje n. líbí se mi to. A: Hele, představ si, že našim ukradli auto přímo z garáže. – B: Ty vado, tomu ani nemůžu věřit. To vylomili zámek nebo co? ■ **S** to je překvapení, já divím se

Tím to vadne°.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému neformálně v hodnocení vyhlídky zvl. společného plánu, záměru, obv. v reakci na zjištění nepříznivé změny situace n. objevení se nových faktorů, aspektů ap.:) proto, z tohoto důvodu to takto končí, a proto se to, plán ap. neuskuteční; tím se to zcela mění a dál z toho už nic nebude. A: A ty vážně nemůžeš v sobotu přijet? – B: Ne, musím pomáhat rodičům na chatě a tím to v. ■ **S** to skončilo, to není možné Tím to hasne., Tím to padá., Z toho nic nebude.
Ⓐ (And) there's an end of it., It can't be helped. Ⓝ Und damit hat es sich. Ⓕ ! Ça tombe à l'eau., ! C'est dans le lac. Ⓡ И всё., Ничего не поделаешь.

Ty seš ňákej vadnej.
(Obv. čl. mladší neformálně a urážlivě vůči druhému zvl. v udivené a nesouhlasné reakci na jeho nečekaný názor, postoj n. nepochopitelné a nepřijatelné jednání ap.:) jednáš n. chováš se špatně, divně a nesmyslně; nechápu tě a odmítám to jako nerozumné. A: Takhle se nesmíš chovat, dyť já tě mám rád a ty mne tím urážíš! – B: T. s. n. v., dyť se nic nestalo, jen jsem se s ním bavila! ■ **S** ty chováš se nerozumně, ty jsi divný Kape ti na karbid., Seš ňákej divnej.

Vae victis! *viz* Běda poraženým!

Je to s ním vachrlatý. *viz* Je to s ním všelijaký.

Sotva se valí.
(Čl. vůči druhému neformálně a pohrdavě o třetím a způsobu jeho pohybu, zvl. v důsledku tloušťky, popř. přejedení:) jde, chodí jen s námahou, toporně a pomalu; těžko se mu jde. Ten se zase přejed, s. se valí a pak se diví, že nemůže dejchat. ■ **S** on je tlustý

Vanitas vanitatum (et omnia vanitas).
(Čl. obv. starší a vzdělaný vůči druhému, druhým v pesimistickém, rezignovaném povzdechu a ve zklamané reakci na třetího, další svůj neúspěšný pokus něco zlepšit ap.:) je to všechno marné a zbytečné a ničeho se stejně nedosáhne n. nic se nezmění; jsem skeptický n. nevěřím, že se to může změnit a zlepšit. ■ **S** to je marné ♦ Z lat. *Marnost nad marnost (a všecko (je) marnost)*, Kaz 1,2.

Vari, pryč! *viz* Vari od našeho prahu, vari pryč, ty lstivý vrahu!

Tady je to varieto. *viz* Tady je to varieto.

Předem varován (je) lépe / líp vyzbrojen.
(Čl. zkušený a opatrný vůči druhému v radě n. hodnocení situace, zvl. před obtížným úkolem ap., zvl. s odstínem snahy získat informaci o chystaném protitahu protivníka, komplikaci ap.:) je lepší být na základě včasných informací n. varování předem připravený a vědět, čemu bude čelit n. s čím se utká; je výhodné předem o tom vědět a připravit se jak reagovat. ■ **S** je lepší vědět předem

Je to tam jak na ztracený / ztracené vartě.
Komp je to tam jak na ztracené vartě
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému v odmítavém hodnocení situace, atmosféry odlehlého místa, zvl. z hlediska společenského, kulturního, hospodářského ap.:) je to odlehlé n. zapadlé místo, kde nic není a nic důležitého se neděje; nejsou tam žádné možnosti. A: Proč se nechceš odstěhovat z Prahy? – B: Když vono je to tam jak na z. v., není tam ani kino, není kam jít, nemáš tam práci. ■ **S** místo není navštěvované, místo je pusté, nic neděje se

Hleď si vařečky!
(Čl., zvl. muž povýšeně vůči druhému, obv. vůči ženě v posměšné a urážlivé reakci na její snahu plést se podle něj nekvalifikovaně, neprávem n. nepřiměřeně do jeho jednání, podnikání ap.:) toho si

nevšímej, to tě nemusí zajímat!; nepleť se do toho a do věcí, o kterých nic nemůžeš vědět a které ti nepřísluší! A: Takhle byste se k dětem neměl chovat! – B: H. s. v., tohle já vím líp než ňáká kuchtička! ■ **S** přestaň!, neobtěžuj!, nevměšuj se!

Všechno se ve mně vaří. *viz* Vztek jím lomcuje.

Kde se dobře vaří, tam se dobře daří.
(Čl. zkušený v dobré náladě vůči druhému, hostiteli ap., zvl. v pochvalné, pozitivně oceňující reakci na dobré nabídnuté jídlo ap.:) žijete si dobře a příjemně, jak můžu soudit podle tohoto dobrého, výborného jídla; život je příjemný a dobrý tam, kde lidé dobře jedí. ■ **S** život je dobrý kde je jídlo dobré ♦ Přísloví.

Nechoď, Vašku, s pány na led!
(Čl. vzdělaný, zkušený a obv. starší vůči prostému druhému jako varování n. upozornění před stykem, spojením s lidmi odlišného charakteru, postojů ap., zvl. v odlišném sociálním prostředí a z vyšších vrstev ap.:) nespojuj se, nespolčuj se s lidmi bohatými a mocnými, zvl. v riskantní situaci, protože se jim nevyrovnáš a jen na to doplatíš!; nevěř lidem vyššího stavu, nikdy tě nepřijmou, nebudou tě chránit a utrpíš tím jen škodu! ■ **S** nespolčuj se s mocnými! ♦ K. Havlíček Borovský (1821–1856), z *Epigramů* (1845), srov. pokračování: … *mnohý příklad máme, že pán sklouzne a sedlák si za něj nohu zláme.*

Zlom vaz! n. **Tak zlom / zlomte vaz!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 7b stoup.-kles. rozk. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči blízkému druhému neformálně před náročnou zkouškou, výkonem v soutěži, představením ap. v přání i povzbuzení ap.:) přeju ti úspěch a budu rád, když se ti, vám to podaří! A: Tak zlom vaz a přines na vysvědčení jen samé jedničky! Jistě to dokážeš, ale taky držím palce! ■ **S** já přeju úspěch Držím palce., Tak se předveď!
Ⓐ Break a leg! Ⓝ Hals- und Beinbruch! Ⓕ ! Bonne chance!, ! Croise les doigts!, ! Touche du bois!, ! Je te dis „merde“! Ⓡ Ни пуха, ни пера!

Zlomilo mu to vaz.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a příčinách, okolnostech jeho nezdaru, prohry ap., někdy i podružných, zvl. ve veřejné soutěži, konkurzu:) to (jednání, událost, výrok ap.) mu zničilo kariéru, vyřadilo ho z konkurence a bylo důvodem jeho neúspěchu. To jeho spřažení s partají mu z. vaz. Když padla strana, skončil jako novinář i von. ■ **S** to zničilo ho To byl jeho konec.

To je (ale) vazba!
(Čl. vůči druhému obdivně o třetím v hodnocení jeho fyzické stránky a velikosti postavy:) má pevné, silné a obv. i mohutné tělo a velkou sílu. ■ **S** on je silný

Neber to na lehkou váhu.
(Čl. zvl. zkušený vůči blízkému druhému ve vybídnutí n. varování před nebezpečím, skrytým problémem n. vážnými následky něčeho ap., zvl. v kontrastu k jeho rozhodnutí n. sklonu riziko bagatelizovat, pomíjet ap.:) nezanedbej n. nezlehčuj to a považuj to za vážné n. hrozivé!; zamysli se nad tím a možným rizikem a zvaž své další jednání! A: Trochu mě po tom nárazu sice bolela hlava, ale už je to v pořádku. – B: N. t. n. l. v. a radši si dojdi k doktorovi. ■ **S** buď opatrný!, nepodceňuj to!

Váha soudruha stranou vyneseného rovná se součtu vah soudruhů soudruhem tímto potopených.
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým výsměšně o komunistovi, komunistech, zvl. v době totality a jejich pseudovážnosti, problematické společenské váze ap., s posměšnou asociací a variací na Archimedův zákon a narážkou na jejich bezohlednost a kariérismus za cenu obětí a ničení druhých:) člověk je komunista o to větší, čím víc jiných komunistů na své cestě stranickou nomenklaturou nahoru zničí. ■ **S** komunista velký zničí mnoho lidí ♦ Tzv. Archimeděnkův zákon, též v podobě hádanky.

To nepadá na váhu.
(Čl. zkušený vůči druhému v negativním hodnocení alternativy, možnosti, popř. návrhu, zvl. v širším kontextu n. na pozadí celkového záměru ap.:) to nejde n. není možné; to není relevantní, reálné n. myslitelné a je zbytečné o tom uvažovat. A: Já myslím, že bychom za ním měli zajít a přiznat se. – B: T. n. n. v., nikdy by nám to neodpustil. ■ **S** to není důležité, to není možné

Až se vykecáš, pudeš na váhu.
(Čl. ležérně, urážlivě a přezíravě, popř. i netrpělivě vůči druhému v druhotném postavení zvl. v reakci na jeho dobře míněný návrh a jeho delší slovní zdůvodňování ap.:) to vůbec není důležité, co říkáš, a na mě to nepůsobí n. já na to nedbám; povídej si libovolně dlouho, nemá to žádnou cenu a já to nerespektuju; moc mluvíš a nemá to žádnou cenu. ■ **S** to není důležité, ty mluvíš příliš

Že váháš!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b

(Čl. zvl. mladší ležérně v ujištění vůči druhému o platnosti, pravdivosti informace, tvrzení n. o svém zájmu, rozhodnutí ap., zvl. v reakci na jeho otázku:) věř tomu, je to pravda! to je jisté a platí to!; samozřejmě! A: Ty na tu zkoušku vopravdu chceš jít, i když to neumíš? – B: Že váháš! Třeba mi to daj a budu mít klid. ■ **S** to je pravda, to je tak No jasně!

Ⓐ Count on it!, You bet! Ⓝ Aber immer! Ⓕ ! Et comment!, ! Plutôt deux fois qu'une!, Pourquoi hésiter?, Il n'y a pas à hésiter. Ⓡ Ясное дело!

Ten kdo váhá, prohrává. *viz* Kdo zaváhá, nežere.

Ten válí!
(Čl. neformálně a obdivně vůči druhému o třetím a jeho impozantním a obv. svižném výkonu, zvl. při veřejné hudební produkci, tanci, cvičení, předvádění paměti, řešení matematické úlohy ap.:) ten to obdivuhodně umí a mně se to velmi líbí; podává výborný výkon a na mě to dělá velký dojem! Podívej, jak ten táta mamku krásně vytáčí. Ten teda válí! ■ **S** já obdivuju to, on umí to skvěle, to líbí se mi

Po válce v šest večer u Kalicha.
(Čl. vůči známému druhému žertovně při neurčitém domlouvání schůzky ve vzdáleném termínu, ale i snaze o ni ap.:) určitě se někdy pak, až bude příležitost, zase sejdeme. A: Na podzim bychom se tu mohli zase takhle pěkně sejít, co říkáš? – B: Jo jo, po v. v šest večer u K., ale radši se dohodneme, až to bude aktuální. ■ **S** my sejdeme se ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk* (1923); *U Kalicha* je známá pražská hospoda na Novém Městě, kam chodil J. Švejk.

Když válka zuří, mlčí múzy. *viz* Inter arma silent musae!

Válka je pokračování politiky jinými prostředky.
(Čl. zkušený vůči druhému, realisticky, pesimisticky n. někdy cynicky, v diskuzi o příčinách válečného konfliktu ap.:) když se dva nedokážou dohodnout diplomaticky, prosazují své cíle vojensky, válkou; válka je jen vyostření stále stejné politiky a vystupňování intenzity mocenských zájmů do násilného řešení. ■ **S** válka je vyostření politiky ♦ Pruský generál Carl von Clausewitz (1780–1831), ve své knize *Vom Kriege (O válce)* (1832).

Válka živí válku. n. **Válka plodí zase jen válku.**
(Čl. zkušený vůči druhému realisticky n. pesimisticky, zvl. v diskuzi o válečném konfliktu jako samoúčelném cyklu ap.:) válka svým průběhem, ztrátami i zisky nutí účastníky k pokračování až do definitivního konce; každá vyhraná válka vyvolává další konflikt, zvl. z pocitu porážky na straně poraženého. ■ **S** válka vynucuje si pokračování ♦ Už v lat. *Bellum se ipsum alit*, politik M. P. Cato Censorius (234–149 př. n. l.), T. Livius (59 př. n. l. – 17 n. l.), *Dějiny, 34,9,12*.

Válka všech proti všem. n. **To je válka všech proti všem.**
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému o nepřátelské situaci v sociální skupině, společenství, společnosti ap., zvl. v důsledku protikladné snahy o co největší prospěch ze strany všech ap.:) všichni se navzájem přou, nenávidí, tvrdě spolu soupeří n. jinak projevují své nepřátelství; je to otevřený a zcela chaotický stav všeobecného nepřátelství všech proti všem. ■ **S** oni bojují spolu, oni nenávidí se navzájem ♦ T. Hobbes (1588–1679), *Leviathan, I, kap. 4, The condition of man … is a condition of war of everyone against everyone (stavem člověka … je stav války každého proti každému)*.

Veselé vánoce a šťastný nový rok / Nový rok.
(Čl. vůči blízkému a známému druhému, druhým ve zdvořilostní frázi při setkání n. loučení, i písemně, na konci roku:) přeju ti, vám dobré vánoční svátky a oslavu nadcházejícího roku. ■ **S** já přeju svátky dobré

Zelené / zelený vánoce – bílé / bílý velikonoce a bílé / bílý vánoce – zelené / zelený velikonoce.
(Čl. zvl. starší a zkušený v připomínce vůči druhému o tradiční souvislosti typů počasí:) Vánoce bez sněhu obvykle znamenají, že se sníh opozdí a bude ještě na Velikonoce, zatímco Vánoce a vánoční krajina zasněžená naopak znamenají Velikonoce už bez sněhu a krajinu plně zelenou. ■ **S** počasí o vánocích předurčuje velikonoce ♦ Lidová pranostika; místo *zelené vánoce* řídce i var. *černé vánoce*.

Další várka!
(Čl. neformálně vůči spolupracujícímu druhému, druhým v oznámení n. vyžadování další skupiny úkolů n. lidí ap., vyřizovaných postupně, zvl. při manuální a mechanické, často i stereotypní a rozsáhlé činnosti, prohlídce, kontrole ap.:) (tady je už vyřízená a hotová n. naopak chci teď vyřídit, ošetřit a žádám) další dávku, sadu n. skupinu věcí n. lidí. D. v.! A zase vokolkovat, zalepit, napsat

adresy a poslat doporučeně, že? ■ **S** já chci udělat další, ať vstoupí další! Další pán na holení!

Kam tě vede slepá vášeň! n. **Ale kdepak / ne, kam tě vede slepá vášeň!**
(Čl. neformálně a obv. žertovně pateticky vůči druhému v odmítavé reakci a zvolání na jeho nepřijatelnou, nesmyslnou n. mylnou domněnku, názor, nápad, popř. návrh ap.:) to je absurdní a já se ti divím, že to říkáš; jsi příliš domýšlivý, není to možné. A: Šla bys se mnou zejtra do kina? – B: K. t. v. s. v., zejtra mám rande s Petrem, a i kdyby ne, tak bych rozhodně nešla s tebou! ■ **S** to je absurdní, ty nejsi realistický ♦ Podle staré loutkové hry, srov. Flajšhans.

Nechci se tím vázat n. **Nechci být tím vázanej / vázaný / vázán.**
(Čl. realistický vůči druhému ve vysvětlení svého odmítnutí nabídky na účast v podniku, sociálním, popř. i citovém vztahu ap., často kvůli nevyřešeným jiným důležitým alternativám ap.:) nechci přijímat trvalý n. dlouhodobý závazek a být tím pak omezovaný v dalším životě n. rozhodování; nechci teď nic určitého slíbit. A: Přijal byste naši nabídku na pracovní smlouvu na dobu pěti let? – B: Je to dlouhá doba, n. s. t. v., rád cestuju a měním zaměstnání, takže ne. ■ **S** já nechci omezovat se tím

Kde to vázne?
(kol) **0** pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2 sg, pl ⊠ 3d kles.-stoup. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému neformálně a netrpělivě v otázce a snaze zjistit příčinu zpoždění, komplikace n. zastavení práce, průběhu akce, dopravy ap.:) proč to nejde normálně dopředu?; co je příčinou toho zdržení?; v čem je problém? Kde to vázne? Už sme měli bejt dávno v divadle a ta zácpa se nechce hnout! ■ **S** proč nefunguje to? V čem to vězí?, Kde je zádrhel?
Ⓐ What's (causing) the hold-up? Ⓝ Wo hapert es denn? Ⓕ Où est-ce que ça coince / bloque / (*vulg*) déconne? Ⓡ В чём дело?

Někde / někdy to vázne.
(Čl. zkušený vůči druhému nespokojeně komentující těžkosti v průběhu obv. složitější činnosti více lidí, zvl. v důsledku nejasného problému v komunikaci n. koordinaci, nepředvídané překážky ap.:) v nějakém bodě n. momentu to občas má problémy, zastaví se a neprobíhá n. nevyvíjí se to hladce a dobře. Pánové, někde to zbytečně v., už to mělo bejt hotový!, A: Jak dou vobchody? – B: No, někdy to v., zvlášť v době dovolených, ale nějak se protloukáme. ■ **S** problém nastal, problémy nastávají

Bylo to na vážkách.
(Čl. informovaný vůči druhému při zpětném hodnocení problematické a vážné situace n. při zásadním rozhodování a hlasování ap.:) bylo to v kritickém stavu a pozitivní výsledek byl vážně ohrožený; alternativy, možnosti, hlasy ap. pro a proti byly vyrovnané n. kolísaly a nebylo vůbec jisté ani jasné, jak to dopadne. No b. t. n. v., jeho stav byl opravdu špatný, ale operace se podařila a už je z nemocnice venku. ■ **S** situace je nerozhodná Bylo to na váženou.

Kouká, jako když mu uletěly včely.
Komp kouká, jako když mu uletěly včely
(Čl. někdy mírně posměšně vůči druhému o třetím a jeho reakci, zvl. v důsledku zastižení nečekanou změnou, informací, překvapivým zjištěním, popř. s ohledem na zmaření jeho plánů:) vypadá zaraženě, tváří se udiveně, popř. nejistě a váhavě. ■ **S** on vypadá vyjeveně, on tváří se zmateně

Je to tu jako ve včelíně.
(Čl. vůči druhému o dojmu z místa plného lidí a jejich činnosti a pohybu, zvl. pracovního, obchodního ap.:) je tu velmi rušno a živo, lidé se tu čile všichni zabývají svou činností. ■ **S** je tam rušno

Nejsem včerejší! *viz* Nejsem dnešní!

Než se vdáš, tak to přejde. *viz* Než se oženíš, tak to přejde., *viz též* To se (ti) zahojí, než se voženíš.

Popadlo / chytlo / posedlo ji / přišlo na ni vdávadlo.
(kol; žert) **0** pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný neformálně v hodnocení duševního a též biologického stavu dívky, ženy, zvl. ve vyšší dospělosti, a jím ovlivněného chování, jednání:) rozhodla se (popř. se i zamilovala) a chce se vdát; chtěla by se vdát a dělá vše pro to, aby se jí to podařilo. Chytlo ji v. a nedá se s ní mluvit. Asi si ji budu muset, člověče, vzít. ■ **S** ona chce se vdát Už se vidí na radnici / před oltářem.
Ⓐ She's itching to get married., She's caught the marrying bug. Ⓝ Sie ist heiratslustig. Ⓕ ! Elle se voit déjà la bague au doigt., ! Elle se voit déjà devant Monsieur le maire / Monsieur le curé. Ⓡ Её потянуло замуж.

Čemu vděčím za to, že …?
(Čl. velmi formálně a zdvořile vůči významnému, ale společensky vzdálenému druhému, hostovi, zvl. v reakci na jeho příchod, projev zájmu ap. a na

znamení potěšení a překvapení, též ironicky a posměšně vůči blízkému druhému a jeho nečekaně pozitivnímu chování ap.:) **1.** *je to pro mne pocta, že (jste to udělal ap.), ale proč?; velice si vážím toho, že …;* **2.** *co tě vlastně donutilo, že …?* **1.** Čemu v. za to, že se osobně zajímáte o můj případ? **2.** Čemu v. za to, že se taky jednou ukážeš v práci? ■ **S** proč?, proč děláš to?

Jsem vám (za to) velmi vděčný / vděčen. *(Čl. formálně a zdvořile vůči neznámému n. výše postavenému druhému za jeho důležitou službu, potřebnou pomoc, přispění ap:) velmi to oceňuju a pociťuju vůči vám za to vděk a dluh; nezapomenu, co jste pro mne udělal, a ještě jednou děkuju.* ■ **S** já hodnotím to velmi Jsem vám velmi zavázaný.

Někdo má rád vdolky, jinej zase holky.

(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v relativizující reakci na jeho výtku n. nesouhlas ohledně činnosti, zábavy, záliby ap. třetího, popř. i prvního ap:) lidé mají různé záliby a každému vyhovuje něco jiného (a tak se tomu nediv); každý má svůj vkus a názory, kterými se řídí při výběru z mnoha možností (a nelze upřednostňovat jen jedinou).* A: Neměl bys tím filatelstvím tak ztrácet čas, soustřeď se radši na studium. – B: No, n. m. r. v., j. z. h., jen kariéra mi život nenaplní. ■ **S** lidé mají záliby různé Proti gustu žádnej dišputát. ♦ Přísloví; *vdolky* jsou staré a jednoduché domácí kynuté a kulaté pečivo jídané sladké (s povidly ap.), které sloužilo jako pochoutka.

Ⓐ Each to his own., Live and let live. Ⓝ Jedem Tierchen sein Pläsierchen. Ⓕ ! Tous les goûts sont dans la nature., ! Des goûts et des couleurs on ne discute pas. Ⓡ О вкусах не спорят.

Kam ho° večer postavíš, tam ho° ráno najdeš.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému v povzdechu a kriticky o třetím a jeho povaze a postoji k práci, zvl. z hlediska možné iniciativy ap.:) je to bohužel naprosto neiniciativní a pasivní člověk, který nic neudělá sám od sebe, podle vlastního nápadu.* Všechno mu musíš pěkně podrobně vysvětlit a pak kontrolovat, jak mu to de. Je ten typ, kam ho v. p., tam ho r. n. ■ **S** on je pasivní, on je netečný, on je nedůvtipný Je to nekňuba., Nic do něj není., Je jak mouchy snězte si mě.

Ⓝ Der ist (so furchtbar) lahmarschig. Ⓕ ! Il est amorphe, apathique, indolent., (Il a une force d'inertie inimaginable.), (Tu le laisses à un endroit le soir, tu le retrouves au même endroit le matin / le lendemain.) Ⓡ ! Олух царя небесного.

Dobrý večer! n. **Dobrej večír!** *(Čl. neutrálně a zdvořile vůči známému i neznámému druhému, druhým při příchodu do místnosti n. jen vůči známému při setkání na pozdrav ve večerních hodinách:) zdravím vás, tě!* ■ **S** já zdravím vás, já zdravím tě

Co s načatým večerem? *(Čl. vůči blízkým n. známým druhým v otázce po způsobu strávení zbytku volného večerního času ap., zvl. při chuti se bavit, popíjet ap. a po předčasném ukončení zábavy na jednom místě ap., též jako pobídka pro návrhy druhého:) jak se budeme dál bavit?; co uděláme s následujícím volným časem a jak bychom ho mohli ještě příjemně strávit?* C. s n. v.? Můžem zajít do jinýho podniku, když tady už zavírají, ne? ■ **S** co příjemného chcete dělat dál? ♦ Populární stejnojmenná píseň.

Byl pozdní večer, první máj (večerní máj, byl lásky čas). *(Čl. zkušený ve vzpomínce n. milé připomínce vůči druhému, druhým o citovém chování třetího a čtvrtého ap., někdy i ironicky v komentáři o důsledcích a problémech zamilování ap.:) byl typický májový večerní čas, ideální pro lásku a milování a celá příroda a počasí to podporovaly a usnadňovaly.* A: Jak je to možný! Jak to, že naše dcera přišla před maturitou do jinýho stavu?! – B: To víš, b. p. v., p. m. … ■ **S** čas lásky nastal ♦ První a poslední slavné verše *Máje* (1836) od K. H. Máchy (1810–1836), často i nepřesně *Byl pozdní večer, byl lásky čas*.

Hoj, ty Štědrý večere, ty tajemný svátku! Což komu dobrého neseš na památku? *(Čl. vůči druhému, též dětem navozující sváteční atmosféru Vánoc a připomínající vánoční nadílku, dárky a radost z nich ap.:) Vánoce jsou krásné a tajemné svým očekáváním dosud neznámých dárků, na které se lidé těší.* ■ **S** vánoce přinášejí dárky i radost ♦ K. J. Erben (1811–1870), báseň *Štědrý den*, *Kytice* (1853); někdy ve vulgární, žertovné a cynické verzi *Hoj, ty Štědrý večere, Ježíšek mi / ti nasere*.

Nevíš, co večer s sebou přinese. *(Čl. zkušený vůči druhému realisticky v komentáři o budoucím i bezprostředním vývoji, zvl. v proměnlivé situaci, popř. též ve varování před předčasným optimismem ap.:) nevíš, jak se situace, vý-*

V

voj, stav můžou změnit, co se ještě může zlepšit n. stát překvapivě zlého, vše se ještě může zkomplikovat; nevíš, co přijde n. jak to dopadne, a je dobré být připravený na všechno. ■ **S** čl. nemůže být si jistý budoucností, ty nevíš co stane se Nechval dne před večerem. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Co bude / je k večeři? – Hrneček / hrníček vod peří.
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od 3. slova)-1c kles. ozn. (od 2. slova)
(Čl. zvědavý a obv. hladový, zvl. dítě nedočkavě v otázce, zvl. doma vůči druhému připravujícímu večeři, často matce ap. a druhý ve vyhýbavé, někdy škádlivé odpovědi, též s odstínem výzvy k trpělivosti ap.:) A: Co budeme vlastně jíst k večeři? – B: Nebuď tak netrpělivý, počkej si a uvidíš, teď ti to neřeknu. – A: Mamí, já mám už hlad! Co bude k večeři? – B: H. vod p.! Nech se překvapit! ■ **S** co budeme jíst? ♦ 2. část též ve var. *Ošatka od peří.*

Ⓐ What's for dinner? – Wait-and-see pudding / cake. Ⓝ Was gibt's zum Essen? Kleines Töppel im großen, Spültuch dazwischen. Ⓕ (Qu'est qu'on mange ce soir? Ça sera la surprise!) Ⓡ Много будешь знать, скоро состаришься.

Po večeři jako po vejprasku. *viz* Po obědě jako po vejprasku.

Sněd by ho po večeři.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o třetím a jeho fyzické síle, popř. duševní schopnosti, společenské možnosti v porovnání se čtvrtým ap.:) je mnohem silnější a má nad ním tak velkou převahu, že ho lehce, hravě porazí, překoná. ■ **S** on je silný Strčil by ho do kapsy.

Stojíš° si na vedení / kabelu!
(kol; posm) **0** neg, pas, kond, imp, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. neformálně a posměšně odmítavě vůči známému druhému a jeho inteligenci, zvl. v reakci na jeho nechápavost, nepochopení, popř. neúspěch, nedůvtipnost při řešení problému ap.:) jsi zřejmě úplně hloupý n. momentálně indisponovaný a vůbec to nechápeš; nerozumíš tomu, tak se do toho nepleť n. se radši nad tím zamysli proč! A: Musíme na tu oslavu pozvat přece i Petra. – B: Stojíš si na vedení? Přece se pohádali s Janou a zkazili by nám všem náladu, ani nápad! ■ **S** ty jsi hloupý, on je hloupý, on je nechápavý Máš bohatý rodiče (koupili ti dlouhý vedení)., mít dlouhý vedení ♦ Též někdy var. *sedíš.*

Ⓐ You must be joking!, Have you taken leave of your senses?, Aren't you forgetting something? Ⓝ Du hast eine lange Leitung. Ⓕ ! T'es tombé sur la tête?, ! T'as pété les plombs?, ! T'as disjoncté, ou quoi? Ⓡ До тебя доходит, как до жирафа.

Vedi Napoli e poi muori. *viz* Vidět Neapol a umřít.

To je (teď) vedlejší.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému v reakci na jeho názor, připomínku, zvl. v kontextu složitější n. závažnější situace a v kontrastu k hlavní prioritě jednání, řešení ap.:) to (teď) není hlavní problém a může n. musí to počkat; to je podružné, méně důležité a nemusí se to řešit hned. A: Ještě bysme měli upřesnit termín dovolený. – B: T. je teď v., nejdřív se musíme dohodnout na další zakázce a zjistit, jestli vůbec na dovolenou budou peníze. ■ **S** to není důležité, to je vedlejší To může počkat., To má čas., To neuteče.

Ⓐ That can wait., First things first. Ⓝ Das ist jetzt Nebensache. Ⓕ C'est (maintenant) secondaire. Ⓡ Это не горит.

Vedoucí má dycky / vždycky pravdu.
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v reakci na jeho námitku n. spor druhého a nadřízeného třetího a v konstatování obecné zásady ap.:) šéf, nadřízený ví vždy víc, zná nejlépe celé pozadí, a tak nemá cenu mu v jeho názoru, rozhodnutí odporovat; vedoucí musí hájit své rozhodnutí, aby neztratil prestiž a proto, že má prostředky, jak ho prosadit. A: Ředitel navrhuje změnit podmínky smlouvy, ale to bude pro nás strašně ekonomicky nevýhodný. – B: To je sice možný, ale v. má v. p. Těžko mu to vysvětlíš a jen můžeš mít problémy. ■ **S** šéf má pravdu ♦ Též v žertovné var. *Zásada č. 1: Vedoucí má v. p. Zásada č. 2: Pokud ji nemá, platí zásada č. 1.*

Je tu vedro / hic.
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému, zvl. o situaci v přetopeném interiéru ap., též jako konverzační fráze pro začátek rozhovoru:) je tu nepříjemně velké teplo, horko. ■ **S** je tam horko Je na padnutí.

Vejce dnešní, chléb včerejší, sele šestinedělní a víno loňské.
(Čl. zvl. starší a zkušený v radě vůči mladšímu

druhému n. komentáři při posuzování kvality věci:) každá věc má svou optimální kvalitu a povahu jen za určitých podmínek; stále platí ověřené měřítko kvality věcí, a to je třeba dodržovat. ■ **S** je třeba dodržovat podmínky, věci tradiční musejí splňovat podmínky ♦ Přísloví (Čelakovský).

Vejce nemůže poučovat slepici.
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému v komentáři o snaze mladšího třetího vůči staršímu a zkušenému čtvrtému, zvl. v návrhu řešení problému n. odmítavě přímo vůči třetímu s poukazem na jeho podřízené postavení ap.:) nezkušený člověk nemá dost znalostí a nemůže radit svému rodiči, učiteli, nadřízenému a neměl by se o to ani pokoušet. A: Pane profesore, navrhoval bych tentokrát jiný typ operace. – B: Ale pane asistente, v. n. p. s. ■ **S** čl. mladý je přemoudřelý a chce radit ♦ Přísloví, též ve var. *V. chce p. s.*

Do toho by se vešli dva.
(Čl. rozpačitě n. odmítavě vůči druhému o nabízeném kusu oděvu, prostředku, posteli ap.:) pro jednoho člověka n. pro mne je to moc veliké (a vypadám v tom směšně). ■ **S** to je velké

Lepší dobrá vejmluva než psí hovno.
(Čl. zkušený v radě a komentáři vůči druhému, zvl. v reakci na jeho rozpaky a neochotu se vymluvit a zakrýt tak své nesplnění něčeho ap., zvl. s ohledem na špatný účinek n. důsledek nepříjemné pravdy:) radši se šikovně vymluv, je to lepší než říct nic, žádný výsledek. ■ **S** výmluva je lepší než nic ♦ Přísloví.

Poslal vejra pro kus sejra a von / on přines tvaroh.
(kol; pohrd) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší vůči druhému neformálně a nelichotivě v povzdechu o třetím, zvl. mladším a nezkušeném, a jeho hlouposti, nezdaru, nevyřízení svěřeného poslání ap.:) zadal jsem n. jsi mu úkol a on ho naprosto popletl; je hloupý a zase to spletl. Říkal jsem ti přece, abys přinesl ty zelený dlaždičky, to se mi snad jenom zdá! No jo, p. v. pro kus s. a von p. t. ■ **S** on spletl to Čím prosím tě myslíš?, Tebe tak poslat pro smrt!
Ⓐ You can't trust him with even the simplest task., I should have saved my breath to cool my porridge., The only way to get a thing done (properly) is to do it yourself. Ⓕ ! Il s'est complètement planté / gouré., (On l'envoie chercher du … / X et il revient avec du … / Y.) Ⓡ Пошли дурака Богу молиться.

Co vejráš?
(Čl. hrubě a rozzlobeně vůči poblíž stojícímu obv. blízkému druhému, zvl. v obranné reakci a k zastření pocitu pokoření, ztráty důstojnosti ap.:) nekoukej se na mě tak nepříjemně zvědavě!; proč se na mě musíš právě teď dívat? A: Co v.? Tos eště nikdy neviděl ženskej zadek? Praskly mi kalhoty, no a co? ■ **S** nedívej se tak zvědavě! Co čumíš?

To nemá° vejšku.
(kol; nepřízn) **0** poz, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému v odmítavé reakci na třetího a jeho jednání n. chování, na představení, zábavu ap. v protikladu k očekávání a předpokládanému standardu kvality, morálky, slušnosti ap.:) to nemá dobrou n. slušnou úroveň a není to tedy přijatelné n. vhodné; to nic nevyřeší, to nepomůže n. není to adekvátní. To nemá vejšku, dem domu! Ten už nepříde! ■ **S** to není dobré, to nepomůže To nemá úroveň., To nemá cenu.
Ⓝ Das ist doch unter aller Sau / echt schwach. Ⓕ Ce n'est pas à la hauteur / au niveau! Ⓡ Это ниже всякой критики.

Poser se do vejšky!
(Čl. podrážděný ve vulgární odmítavé reakci na druhého a jeho vzteklé jednání, nesmyslné rozčilování a divoké výčitky či výhrůžky ap.:) na tebe nedbám a tvůj názor mě vůbec nezajímá; dělej co chceš, nic na tom nezměníš! A: Ježíšmarjá, tohleto nesnesu! Přece mě tu nemůžete blokovat, za chvíli odjíždím na důležité jednání! Pan ministr mě čeká! – B: No a? Poser se do vejšky, ty nádhero! ■ **S** on není důležitý, to není důležité, ty jsi hloupý, já nedbám na něj

Spíš projde velbloud uchem jehly (než boháč vejde do království nebeského).
(Čl. zvl. starší, zkušený a starosvětský vůči druhému v reakci na třetího a jeho nerealistické jednání, úsilí, též někdy s důrazem na nepřijatelnost jeho jednání, postavení ap.:) to se nestává; to se asi hned nestane, není to pravděpodobné. ■ **S** to je nepravděpodobné, to nestane se ♦ Mt 19,24.–

Jak je° velkej / starej°, tak je° hloupej°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, min, fut, 1. sg a pl ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému v kritickém, odmítavém a poněkud udiveném komentáři o známém třetím a jeho marném jednání, činu, výroku ap.:) není už úplně mladý, má vzdělání i zkušenosti s lidmi, a přesto je nepoučitelný, chová se naiv-

ně a nesmyslně, mylně a neprávem od nich očekává lepší reakci, chování ap. A: Představ si, včera jsem se zase pohádala s tchyní kvůli vaření. – B: Kristepane, jak si stará, tak si hloupá, dyť víš, že to nemá cenu. ■ **S** ty jsi naivní, proč dělá to?, on je nepoučitelný Na co si to hraje?, Co blbne?

Ⓐ When will he ever learn!, He's old enough to know better. Ⓝ So lang wie er ist, so dumm ist er. Ⓕ Plus c'est grand, plus c'est bête! Ⓡ Он как вчера родился.

Velký kulový!
(Čl. rozzlobeně n. zklamaně a vulgárně vůči druhému v prudké a odmítavé reakci na drzou žádost, požadavek jeho n. třetího n. na jeho otázku, jestli něco očekávaného našel, zjistil, dostal ap.:) vůbec nic (ti, mu nedám n. jsem nedostal, nenašel ap.). ■ **S** nic, já odmítám to, já nedám ti nic ♦ Pův. eufemismus za *kulový hovno*, a to zřejmě z prvotního *kulový eso*.

Bylo to velký! n. **To bylo velký!**
(Čl. informovaný důvěrně a neformálně vůči druhému v hodnocení události, oslavy, jednání, představení, zvl. z hlediska příprav, vnějšího dojmu, popř. i důsledků a účasti lidí ap.:) byla to velká a důležitá událost s významnými důsledky; bylo to navenek velmi okázalé, velkolepé a působivé. A: Jaká byla včera porada? – B: Bylo to velký, budou padat hlavy! ■ **S** to je důležité, to je působivé velmi

Je mu to velký.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a nepřiměřené velikosti zkoušeného oděvu, zvl. při nákupu, popř. i důležitosti, náročnosti pracovní funkce:) **1.** *to je vzhledem k jeho postavě příliš velké (a potřebuje něco menšího);* **2.** *ta funkce, role ap. jsou pro něj příliš náročné a nestačí na ně.* ■ **S** to je velké, to nehodí se

Ven s tím!
(Čl., často v mocenské pozici, rázně vybízející druhého, zvl. v reakci na jeho váhání, k vyjádření přání n. názoru, nepříjemného přiznání ap., též ve snaze dodat mu odvahy, popř. k vydání ukrývaného předmětu ap.:) **1.** *tak už to řekni, řekněte n. přiznej, o co jde a co mi nechceš, nechcete říct!;* **2.** *tak mi to (konečně) dej, vydej!* ■ **S** řekni mi to!, dej mi to!

Veni, vidi, vici.
(Čl. vzdělaný vůči druhému, druhým o suverénním, přesvědčivém činu a úspěchu svém n. třetího, zvl. v obtížné situaci a přes překážky ap.:) dosáhl jsem úspěchu hned a bez problému; to nebylo těžké, jen jsem se rozhlédl a zhodnotil situaci, hned jsem dokázal vyhrát. ■ **S** já vyhrál ♦ Lat. *Přišel jsem, uviděl jsem, zvítězil jsem*, říká Caesar ve své zprávě o rychlém vítězství 2. 8. 47 př. n. l. u Zely nad pontským králem Farnakem, G. Suetonius Tranquillus (asi 69–140), 37,2; asi podle řec. přísloví, viz Apostolius, 12,58: *Svět je divadlo, život vystoupení, přišels, viděls, odešels*; později mnoho nápodob.

Verba movent, exempla trahunt.
(Čl. vzdělaný a zkušený vůči druhému, druhým v připomínce n. radě, zvl. při úvaze jak něco vysvětlit n. přimět třetího něco žádoucího udělat ap.:) místo dlouhého výkladu je vždy lepší dát dobrý a názorný příklad; místo řečnění je lepší jít příkladem, ten zapůsobí nejlépe; nemluv, ale radši to jasně ukaž! ■ **S** příklad dobrý je nejlepší, nemluv ale ukaž! ♦ Lat. *Slova povzbuzují / hýbají, příklady táhnou*, Walther 33 057.

Veritas vincit. *viz* Pravda vítězí.

To nemá verka / verk / vert.
(Čl. vůči blízkému druhému v odmítání možnosti, návrhu ap.:) to není vhodné, dobré n. přijatelné; to nemá cenu; to je nesmyslné. ■ **S** to není dobré, to není rozumné ♦ Z něm. *Wert = hodnota, cena.*

Koupil by ves a peníze jsou kdes.
(Čl. zvl. starší, zkušený a opatrný vůči druhému pochybovačně o třetím a jeho nereálných finančních plánech ap.:) chová se velikášsky a chtěl by získat mnohé, resp. mnohem víc, než na co mu stačí peníze. ■ **S** on má plány přehnané ♦ Pořekadlo (Čelakovský).

Je mu veselo.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho náladě, zvl. v důsledku nedostatku velkých problémů, úspěchu, zisku ap.:) má veselou n. příjemnou a žertovnou náladu a cítí se dobře. ■ **S** on je veselý

Když veselost a smích v domě jest, pláč stává za dveřmi.
(Čl. zvl. starší a zkušený v komentáři n. připomínce vůči druhému o třetím, třetích, rodině ap. a jejich zdánlivé bezstarostnosti, optimismu a radovánkách ap.:) chvíle štěstí, radosti a veselí může vystřídat smutek a bolest už přítomná a zakrývaná n. teprve přicházející; chvíle štěstí a veselí se střídají vždy s chvílemi smutnými a bolestnými. ■ **S** smutek střídává štěstí ♦ Přísloví.

Nepouštěj se bez vesla na moře.
(Čl. zkušený v radě vůči zvl. mladšímu druhému k opatrnosti v životě, při podnikání ap.:) neriskuj

a vždy se na velké věci dobře připrav a vybav!; napřed si promysli, jestli máš zajištěny potřebné prostředky, než začneš jednat! ■ **S** připravuj se na vše rozvážně!, neriskuj! Dvakrát měř a jednou řež., Opatrnosti nikdy nezbývá. ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je° pro mě° španělská vesnice.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) *španělská*
(Čl. vůči druhému obv. upřímně a nelítostivě v přiznání své neznalosti jevu, znalostní oblasti, problému, zvl. takového, jímž se odmítá zabývat ap.:) tomu já vůbec nerozumím (a ani nechci rozumět); o tom nevím vůbec nic, vůbec se v tom nevyznám, je to pro mne naprosto neznámá a záhadná oblast. No, černý díry, to je pro mě š. v. To je něco z dopravy nebo ekonomie? ■ **S** já nevyznám se v tom Nic mi to neříká.
Ⓐ It's all Greek to me. Ⓝ Das sind für mich böhmische Dörfer. Ⓕ ! C'est de l'hébreu / du chinois / de l'algèbre. Ⓡ Это для меня китайская грамота.

To je° stará vesta.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *stará*
(Čl. zkušený vůči druhému o jevu, zvyku, praxi, postoji lidí ap., přes mylné zdání novosti ap.:) to je ve skutečnosti už dost staré a známé a nic nového to nepřináší; to nijak nové, moderní není, a není to tedy ani důležité n. zajímavé. Kristepane, tohleto že chtěj na výstavě ukazovat? Dyť je to s. v. V jednodušším provedení to támhle dělali už po válce. ■ **S** to je staré To už tady bylo., Je to stále stejná písnička., To má takovýhle fousy.
Ⓐ That's old hat., That's nothing new. Ⓝ Das ist ein alter Hut. Ⓕ ! C'est dépassé / périmé / ringard / vieillot / démodé., ! C'est vieux comme Hérode / le monde. Ⓡ Это старо как мир.

Darmo mu vši hlavu nežerou.
(Čl. zkušený vůči druhému se zadostiučiněním o třetím a jeho náladě a pocitech ap.:) je to jeho vina a právem má výčitky svědomí; právem ho trápí svědomí. ■ **S** on trápí se právem

Vši s ním hejbaj. n. **Vši ho žerou.**
(Čl. vůči druhému s odporem o třetím a jeho oblečení, čistotě, hygieně a vzhledu ap.:) je velmi a odpudivě špinavý. ■ **S** on je špinavý

Žerou ho vši. *viz* Vši s ním hejbaj.

Veta za vetu.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 2. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o vztahu třetího a čtvrtého s ohledem na provinění a pomstu, popř. ve výzvě vůči druhému při zdůraznění jeho práva na pomstu ap.:) platí primitivní a stará spravedlnost, že špatný skutek je třeba pomstít; je nutné a spravedlivé odplatit zlo zlem, trestem; zlý čin žádá odplatu. A: Spáchali atentát na naše civilisty. Musíme se bránit. – B: Já vím, v. za v., ale tak zemřou civilisté zase u nich. ■ **S** odplata je nutná, čin zlý trestá se tvrdě Oko za oko, zub za zub. ♦ Přísloví; *veta* (z *odveta*) se užívá jen zde.
Ⓐ An eye for an eye. Ⓝ Auge um Auge … Ⓕ ! œil pour œil, dent pour dent, ! C'est la loi du talion., ! Ça mérite / crie vengeance., ! Il faut rendre la monnaie de sa pièce. Ⓡ Око за око.

Je po něm veta.
(Čl. vůči druhému obv. s povzdechem a lítostivě o oblíbeném předmětu, popř. i zvířeti, popř. třetím člověku ap., zvl. v důsledku neštěstí, nehody:) **1.** *je zničený, ztracený n. rozbitý a je mi to líto; už to minulo a stýská se mi;* **2.** *zemřel n. chcípnul (a je ho škoda).* No jo, bejval fajn, ale už je po něm v., Jestli ho ještě jednou uvidím, tak je po něm veta! ■ **S** on zemřel, to je rozbité, to je ztracené

Je po tom / s tím veta. *viz* Je po tom veta.

To ti Véna / Venca písk!
(Čl. zvl. starší neformálně vůči druhému, obv. v žertovném přitakání k názoru druhého ap.:) samozřejmě, tak to je, to je dobrý nápad; to si tedy myslíš správně! ■ **S** to je tak, to je pravda, to je samozřejmé

Kam by to vedlo?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší, konzervativní a pořádkumilovný vůči druhému v rozhořčeném, pobouřeném zvolání ve sporu s ním a proti jeho stanovisku, s poukazem na nebezpečné společenské následky protinávrhu, nerozumné novoty ap.:) to by skončilo špatně, vznikl by chaos; to nechci n. si nepřeju, mělo by to obecně hrozné důsledky. A: Neměl bys být na děti tak přísný. – B: Ne? A kam by to v.? Za chvíli by už vůbec neposlouchaly! ■ **S** to není dobré, já nechci to To by to dopadlo!, Ani pomyšlení!
Ⓐ Where would that get us? Ⓝ Wo kämen wir denn da hin? Ⓕ Où est-ce que ça mènerait?, ! À

V

quoi ça servirait? Ⓡ И до чего бы мы докатились?

Jak to tady vedete?
(Čl. vůči druhým v zaměstnání, rodině ap., zvl. po návratu po delší nepřítomnosti a zjišťující aktuální stav dění ap.:) jak fungujete a jak se vám (v práci ap.) daří?; jak vypadá současná situace a co důležitého bylo před tím? A: Konečně ses vrátil z dovolený! – B: Bylo tam krásně, ale teď zpátky do práce. Tak jak to tady v.? Nebyl žádnej malér? ■ **S** jak probíhá to?, jaká je situace?, jak se máš? Jak válčíte?

Co tě vede? *viz* Co tě nemá!

Vy to (teda) vedete!
(Čl. obv. zkušený ironicky, posměšně a nespokojeně vůči nezkušeným druhým, druhému ap. v reakci na jejich špatné hospodaření, jednání, nedobré výsledky a úspěchy životní, pracovní ap.:) to se vám moc nepodařilo n. nedaří a nelíbí se mi to. A: Vy to teda v.! Nemáte uklizeno, nic v lednici, nikam nechodíte, odpadky nikdo nevynes! Prostě starej mládenec. Měl byste se voženit! ■ **S** ty neděláš to dobře

Jak se vede?
(Čl. v neoficiální zdvořilostní otázce vůči známému druhému po delším odloučení a úvodním pozdravu n. uvítání při opětovném setkání ap.:) zajímá mě tvá, vaše životní a zdravotní situace, jak se daří?; jak žiješ, žijete, co je nového a co se změnilo za tu dobu? A: Tebe už sem dlouho neviděl! J. s. v.? Pořád si šťastně ženatej a taky úspěšnej podnikatel? ■ **S** jak se máš?

Veze° se v tom. n. **Už se v tom veze°.**
(kol; nepříz n) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 1a kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. informovaný kriticky, nesouhlasně vůči druhému o třetím a jeho angažovanosti, zainteresovanosti v podniku, obchodu jiných, často podezřelém, problematickém, popř. v citovém vztahu ke čtvrtému ap.:) je do toho (už) (chtě nechtě) zapojený a musí se pasivně jen podřizovat; je do toho zapletený, nemůže se rozhodovat svobodně a nezávisle a dostane se z toho jen těžko. A: Jak se má Karel? – B: Špatně, to víš, drogy. Veze se už v tom ňákou dobu a snad už měl i voplítačky s policií. ■ **S** on je zapletený do toho Jede v tom., Je v tom až po krk / po uši.
Ⓐ He's in it up to his neck., He's in it up to the eyeballs. Ⓝ Der hängt da auch mit drin. Ⓕ ! Il s'est empêtré / fourré / emberlificoté là-dedans (jusqu'au cou). Ⓡ Он увяз в этом по уши.

Každá věc má svůj čas a každé předsevzetí pod nebem svou chvíli. Je čas rození i čas umírání, čas sázení a čas vykopání …
(Čl. zvl. starší a vzdělaný vůči druhému v komentáři n. radě, obv. před jeho unáhleným závěrem a netrpělivostí, často i jako útěcha v těžké chvíli ap.:) každá událost, změna ap. nastává, se objeví v pravý čas a má svůj význam, nic není zbytečné a bezdůvodné a nelze to ani uspěchat, ani odkládat. ■ **S** všechno potřebuje okamžik vhodný, všechno je relativní ♦ Kaz 3,2; přísloví (Čelakovský, jen 1. věta).

To je věc cti.
(Čl. zásadově n. pateticky vůči druhému charakterizující pohnutky jednání své n. třetího, obv. v odpověď na údiv druhého n. na výtku o neadekvátnosti, nesmyslnosti n. důslednosti reakce prvního ap.:) to je (pro mne) záležitost prestižní, osobně důležitá kvůli zachování profesionální pověsti n. sebeúcty, pocitu důstojnosti, sebedůvěry ap. A: Prosím tě, proč se pořád snažíš vo nemožný! Voni přece nikdy nepřiznaj, že tě vyhodili neprávem! – B: To je věc cti, jinak bych sám před sebou vypadal jako slaboch, kterej se bojí. ■ **S** to je zásadní

Hlavní věc je (že …).
(Čl. vůči druhému, druhým zdůrazňující n. vybírající z alternativ n. více aspektů, možností ap. jedinou, zvl. z ohledem na zachování celkového smyslu, udržení základu svého záměru ap., n. jen prioritu činnosti, života ap.:) nejdůležitějším, podstatným faktem n. cílem je to, že …; rozhodující otázkou, zásadou ap. je, že … H. věc je, že si zůstal naživu. Co se stalo s autem, tě teď nesmí zatěžovat. ■ **S** to je důležité

To je hotová věc!
(kol; důraz) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, min, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. přesvědčený n. informovaný vůči druhému v potvrzení informace o připravované n. nadcházející akci, změně, projektu, dohodě ap. a obv. proti jeho pochybám, nejistotě ap.:) to je prakticky předem jisté, o tom nepochybuj!; jistě to dopadne úspěšně! A: Myslíš, že ta Sparta vpravdu vyhraje ligu? – B: No to je h. věc! Sou letos nejlepší a nedaj nikomu šanci! ■ **S** to je jisté To je tutovka!, No jasně!
Ⓐ Count on it! Ⓝ Klarer Fall. Ⓕ ! C'est tout vu!, C'est clair!, ! Ça ne fait pas un pli / de doute., ! C'est couru d'avance., ! Il n'y a pas l'ombre d'un doute. Ⓡ Ясное дело!

Je to hrozná / strašná věc.
(Čl. informovaný vůči druhému v emocionálním hodnocení nešťastné události, neobvykle velké komplikace, nemoci a bolesti, nepřijatelného a obv. neetického činu třetího ap.:) je to velmi, krajně špatné a bolestné; je to velmi těžké, nepříjemné a těžko přijatelné. Je to h. věc! Jeden den s člověkem mluvíš a druhej den ho přejede auto. Ani se s ním nerozloučíš. ■ **S** to je hrozné, to mrzí mě, to je smutné, to šokovalo ho

To je jasná věc!
(Čl. zvl. mladší vůči druhému v potvrzující a neformální reakci na jeho pokus mu vysvětlit n. zdůraznit nutnost úkolu n. existenci faktu ap.:) to je samozřejmé a nesporné; to je jistě pravda a správné; to je jasné, přehledné a logické a to chápu. A: Musíš teď hlavně udělat maturitu. – B: To je j. věc, přece nechci skončit jako popelář! ■ **S** to je samozřejmé, to je zřejmé, já souhlasím

To je jiná / druhá věc.
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v reakci na jeho další názor, fakt n. novou informaci obv. měnící závažně situaci, podmínky ap. a ve snaze obojí od sebe odlišit a oddělit:) to je podstatně, zásadně n. zcela odlišná situace, jev n. problém, který s tímto (příliš) nesouvisí (a nelze ho s ním směšovat n. za něj zaměňovat). A: No a strašně taky záleží na financích. – B: No to je j. věc, o tom budeme muset uvažovat zvlášť. ■ **S** to je odlišné, to nesouvisí To je nebe a dudy. To je jiná. ♦ Často se užívá i hypoteticky *J. věc by byla, kdyby / kdybys / pokud …*, též jako naznačení možnosti změny vlastního (dosud negativního) stanoviska, případného přijetí ap.
Ⓐ Now you're talking!, That's (a) different (matter). Ⓝ Das ist was (ganz) anderes. Ⓕ C'est une autre affaire., C'est autre chose. Ⓡ Это другое дело.

To je jistá věc.
(Čl. informovaný vůči zainteresovanému druhému v ubezpečení a proti jeho pochybnosti, zvl. o platnosti rozhodnutí třetích a připravované změně n. o oprávněnosti jeho naděje, domněnky ap.:) to je prakticky už rozhodnuté a určitě to tak dopadne; je to pravda a platí to; to je správné a nemusíme o tom pochybovat. Neboj se, to je j. věc, že tím vedoucím budeš ty. ■ **S** to je jisté, to je tak

Každá věc / všechno má svůj konec. n. **Každá písnička má svůj konec.**
(neutr – kol) **0** neměnné ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený realisticky, popř. rezignovaně vůči druhému, druhým obv. s ohledem na jeho smutek, lítost po skončení příjemného období, uplynutí krásného zážitku, situace ap. n. konejšivě jako dodání naděje při probíhajícím trápení, utrpení ap.:) vše, i to nejhezčí, i to nejsmutnější, musí jednou skončit a život jde dál. Každá p. má svůj k., a tak končí, přátelé, i naše malá oslava. Snad zas někdy příště. Dobrou noc! ■ **S** všechno skončí Všechno má svůj začátek i konec., Každá věc má svůj konec – jenom jitrnice dva. ♦ 2. var. se týká jen aspektu příjemného zážitku, období ap. Též v žertovné var. *K. věc má s. k., jenom jitrnice dva*, odlehčující pocit smutku nad uplynutím něčeho.
Ⓐ All good things come to an end. Ⓝ Alles hat eine Ende (nur die Wurst hat zwei). Ⓕ Les meilleures choses ont une fin. Ⓡ Ничто не длится вечно.

Každá věc má svůj konec, jenom jitrnice dva. *viz* Každá věc má svůj konec.

Marná věc … n. **To je marná věc.**
(Čl. zvl. zkušený pesimisticky, v rezignovaném povzdechu vůči druhému o třetím n. vyhlídkách vývoje situace, jednání, svých nadějí ap.:) je to marné, nelze už nic dobrého čekat; je to zbytečné, nelze to změnit, uskutečnit ap. M. věc, z toho našeho kluka nikdy nic nebude! Chce se jen bavit a ručičky má vobě levý! ■ **S** to je marné, to nestane se, to nelze zlepšit

To je marná věc. *viz* Marná věc …

Pro věc míru není žádná cizí oběť dost veliká.
(Čl. zvl. humanisticky orientovaný vůči druhému, druhým sarkasticky, ve smutně ironickém komentáři k cynickému kroku agrese velmoci, silného státu ap. vůči slabšímu maskující se jako spravedlivá obrana, posměšné zpochybnění nějakého výkladu dějin, společenského dění:) pod záminkou zachování míru, bezpečí a klidu je možné a nutné provést a omluvit jakoukoliv agresi, násilí, zvlášť za cenu ztrát a obětí, ale těch druhých. ■ **S** oběť druhého nevadí ♦ K. Čapek (1890–1938), z aforismů, psaných zvl. v době Mnichovské dohody obětující pokrytecky Československo Hitlerovi ve „jménu míru".

Kterak na tě zapomenu, když to není věc možná!
(Čl. vůči druhému komicko-pateticky ve snaze od-

V

lehčit vážnosti a smutku při loučení s drahým, milovaným druhým n. pocitu ztráty ap.:) jsem z toho smutný a budu na tebe, to dlouho vzpomínat; nezapomenu na tebe. ■ **S** já nezapomenu, on je smutný ♦ Z lidové písně *Ó, hřebíčku zahradnický …*

To je věc názoru.
(Čl. vůči druhému formálně ve zdvořilém nesouhlasu a relativizaci jeho odlišného stanoviska ap.:) to není jednoznačné a každý si o tom může myslet něco jiného; na to se dá dívat různě (a já váš názor nesdílím, myslím si něco jiného); já s tím nesouhlasím. A: Já vám teda povim, že se mi ta Nova vůbec nelíbí, dívaj se na ni snad jen úchylný lidi. – B: To je věc n., já se vobčas na ni podívám rád. ■ **S** já mám názor jiný, to není jednoduché tak

Každá věc má svůj rub a líc. *viz* Všechno má svůj rub a líc.

Drž se věci, slova přijdou sama. *viz* Rem tene, verba sequentur.

Jest to věru věc těžká pěstí zabíti ježka. n. **Je to (věru) věc těžká, zabít pěstí / holou rukou ježka.**
(Čl. zvl. starší a zkušený položertovně v komentáři vůči nezkušenému druhému a jeho nezdaru n. nelehkému úkolu ap.:) je to (trochu) obtížné, že?; (s takovými prostředky, vybavením) nebude lehké to vyřídit. Jest to v. věc t. p. z. j., přece nemůžu jen tak přijít a požádat o pomoc, když se minule kvůli mě trochu pohádali! ■ **S** to je obtížné ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je těžká / zatracená věc.
(Čl. bezradně, nejistě a zaskočeně vůči druhému v reakci na špatnou situaci, překážku, též při nechtěném odmítnutí své účasti, pomoci, kterou by rád poskytl, ap.:) není to snadná, lehko řešitelná záležitost, situace n. problém; to je pro mne obtížné a nepříjemné (a nevím, co s tím dělat). A: Pomůžeš mi, prosím? – B: To je z. věc. Asi máš pravdu, ale já se bojím. Asi ne. ■ **S** to je obtížné, to je nepříjemné Je to složité. To není jen tak.

To je zlá věc. n. **To je věc zlá.**
(Čl. vůči druhému vážně, ustaraně při zjištění nepříjemného problému, zhoršení situace ap.:) to je velmi závažná a špatná situace; to je krajně nebezpečný problém. A: Už si slyšel, že Jindra dal taky výpověď? – B: To je zlá věc, bez něj se tu jen těžko obejdeme. ■ **S** to je nebezpečné, to je nepříjemné, to není jednoduché tak To není dobrý.

Každé věci svůj způsob.
(Čl. zvl. starší a zkušený v komentáři vůči druhému a jeho váhání n. bezradnosti před novým problémem ap.:) každý problém n. úkol je specifický a potřebuje specifický, tj. jiný způsob řešení, ošetření, údržby ap.; každá činnost, jednání vyžadují jiný styl a přístup. ■ **S** problém specifický chce přístup specifický ♦ Přísloví (Čelakovský).

To je° jeho° věc. n. **(Ale) to (snad) je° (čistě) jeho° věc.**
(kol) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jeho*
(Čl. vůči druhému zdrženlivě n. s odstupem o třetím a jeho problému n. situaci, obv. proti snaze druhého ji kriticky komentovat n. do ní zasahovat ap.:) to je jeho soukromá záležitost n. rozhodnutí, on je odpovědný a on si to musí vyřešit sám. A: Přece nemůže jen tak dát výpověď, dyť bude nezaměstnanej! – B: To je jeho věc. Něco snad sežene, ale tohle se mu už asi nezdá. ■ **S** nevměšuj se!, to je problém jeho, on je odpovědný, to týká se tebe Nepleť se do toho!, Co je mi do toho?
Ⓐ (But) that's his affair / business. Ⓝ Das ist seine Sache. Ⓕ C'est ses affaires / oignons / son problème!, (Ça ne me regarde pas!) Ⓡ Это его дело.

To je moje věc / záležitost.
(Čl. vůči druhému obv. vyhýbavě a odmítavě v odměřené, nevlídné reakci na jeho zvědavost na problém n. úkol prvního, zvl. z hlediska způsobu řešení, popř. proti jeho snaze radit n. nabídnout pomoc ap.:) to je můj problém a vyřešit ho musím já sám, nevměšuj se do toho!; nebuď zvědavý, neřeknu ti to! ■ **S** já vyřeším to, já musím udělat to, nevměšuj se!

De se / jde se / deme / jdeme na věc!
(Čl. rozhodně vůči druhým, druhému i sobě, zvl. v pobídce a signálu k začátku činnosti, zvl. neobyklé n. závažné, slavnostní, často i příjemné ap.:) začínáme!; tak se do té činnosti pusťme, začněme! Je to takovej novej pokus, kterej se v naší laboratoři eště nezkoušel, ale my to zvládnem. Tak deme na věc! ■ **S** my začínáme teď Jdeme na to!, Jde se na to!, Tak do toho!, Vzhůru do boje!

Kašlu na věc!
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému v náhlém a radikálním rozhodnutí a jako signál odhodlání nerespektovat problémy, společenské ohledy, zábrany ap.:) nebám na to (a udělám to, půjdu tam, řeknu mu to ap.); nebudu to už respektovat a nebojím se problémů ani nepříjemností s tím

spojených; už to nechci a udělám si to svým způsobem. A: Ty se bojíš říct si vo peníze, aby tě nevyhodili, viď? – B: Ale ne, jen sem myslel …, ale k. na věc a du! ■ **S** já nechci to, já nerespektuju to

Nebylo by od / vod věci (aby / kdyby / Inf).
(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému, druhým v radě n. návrhu možnosti, kroku, zásahu ap. s ohledem na celkový rámec a smysl činnosti ap.:) bylo by věcně správné a logické (to udělat); je vhodné (Inf) a to taky radím. ■ **S** to je správné, to je vhodné, já navrhuju, já radím ♦ Též často var. *Není od věci …*

To není vaše věc.
(Čl. vůči druhému odmítající jeho účast, snahu o zásah n. pomoc při jednání, činnosti, řešení problému prvního n. třetího ap.:) to se vás netýká, a proto se o to nestarejte n. tím neznepokojujte!; to nemá s vámi nic společného a vaše účast tu není vhodná ani žádoucí. A: Já bych vám ráda pomohla, je toho na vás po smrti manžela moc. – B: To není vaše věc. Já to všechno zvládnu, nebojte se a dík. ■ **S** nevměšuj se!, to netýká se tebe To se tě netýká., Do toho ti nic není.

Takovou věc nechci ani zadarmo.
(Čl. zkušený vůči druhému v důrazném a pohrdavém odmítnutí nabízené a obv. nekvalitní věci, popř. problematické možnosti n. jen v takovém hodnocení věci druhého ap.:) to je velmi špatné a vůbec mne to nezajímá; nemá to pro mne cenu, vůbec to nechci. A: Prej se ti nepodařilo získat vod Martina ten jeho sporťák. – B: T. věc n. ani z.! Víš, kolik to má spotřebu? ■ **S** já nechci to, já odmítám to, to není dobré

To na věci nic nemění.
(Čl. vůči druhému odmítající změnit svůj obecný názor, postoj, návrh řešení sporu, i při změněných podmínkách, po objevení se jednoho pozitivního faktu ap.:) i přesto platí stále původní záměr n. hodnocení a tento fakt ho nedokáže nijak zásadně ovlivnit. Je sice hezký, že ses jednou něco naučil, ale to na v. nic n., dostaneš na vysvědčení stejně čtyřku. ■ **S** to nemá účinek, to není důležité, to je stejné

Takhle ta věc nestojí.
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému v nepřímém odmítnutí jeho názoru, výkladu problému ap., zvl. v širším kontextu ap.:) ten problém nelze chápat takto, je odlišný; takto to formulovat nelze, nevystihuje to podstatu věci. ■ **S** podstata problému je jiná

Věc se obrátila.
(Čl. informovaný vůči druhému o vývoji problému, projektu, sporu, diskuze ap. při změně podmínek, zvl. z hlediska převažujícího směru, výkladu, příznivosti ap.:) zcela to změnilo svou povahu a vyznívá, vypadá to teď opačně; situace se radikálně změnila, otočila k lepšímu n. horšímu. Věc se o., teď už nejste v pozici toho, kdo určuje podmínky, ale toho, kdo je musí přijímat. ■ **S** to změnilo se

Ta věc / to něco pamatuje.
(Čl. vůči známému druhému s obdivem a vlídně o praktickém předmětu, nástroji ap., zvl. z hlediska různého a opakovaného využívání:) to je už dost staré a už dlouho mi to dobře slouží a sloužilo v různých situacích. Tahle věc už něco pamatuje. Je to moje oblíbená baterka, která mi svítila na mapu na puťáku už před dvaceti lety. ■ **S** to je staré

To patří° k věci.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⩦ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o aspektu, doprovodné činnosti n. projevu, účinku ap. ve vztahu k činnosti hlavní, jevu ap.:) to je (vlastně obvyklou) součástí toho; to to nutně doprovází; to se automaticky objevuje také a je podmíněné touto činností, jevem ap.; to se při tom sluší. Pohostit všechny kolegy, to p. k věci, když se člověku narodí dítě. ■ **S** to je součást, to je vhodné, to je nutné To se rozumí samo sebou., Bylo by na místě …
Ⓐ It's the done thing., It's all part of it. Ⓝ Das gehört dazu. Ⓕ C'est dans l'ordre des choses., ! C'est normal., ! Ça va de soi. Ⓡ Без этого нельзя.

Ta věc teď spí.
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. v reakci na jeho otázku o stavu, vývoji problému, aktuálního n. kontroverzního tématu ap., někdy i pochybovačně n. odmítavě a varovně před zvýšeným zájmem o něj ap.:) momentálně, teď je poněkud odsunutý a nemluví se o něm; není teď aktuální ani zajímavý, a neřeší se proto. A: Co takhle oživit problém eutanazie? – B: Ale ne, z doktorů vo tom stejně nikdo nechce promluvit a dělat si nepřátele, takže ta věc teď spí. ■ **S** to není aktuální Teď to není v kurzu.

Seru na věc.
(Čl. vůči blízkému druhému rozhodně, prudce a odmítavě v neformálním prostředí s ohledem na požadavek třetího, očekávání ap.:) vůbec mě to nezajímá, je mi to jedno a neudělám to. A: Hele, měl

V

by ses víc snažit, aby tě nevyhodili. – B: S. na věc, tak prostě budu nezaměstnanej, no! ■ **S** já nedbám na něj, já neudělám to, to není důležité, já nechci to Kašlu / prdím na to., To mi může bejt ukradený.

Věc utichla. n. **Ta věc teď utichla.**
(Čl. informovaný vůči druhému o nedávno aktuálním tématu, společenském problému diskutovaném médii, skandálu, problému, aféře, jevu ap., někdy s odstínem uspokojení ap.:) už se přestalo o tom (konečně) mluvit; už to není aktuální a nikoho to nezajímá. Věc teď trochu u., už o tom skandálu nechce nikdo moc slyšet a konečně je klid pro něco užitečnějšího. ■ **S** to není aktuální, to pominulo už, to skončilo Přestalo se o tom mluvit., Věci se už uklidnily.

Ale (vraťme se) k věci.
(Čl. vůči druhému, druhým formálně při jednání n. projevu, připomínající hlavní téma, usměrňující debatu ap., zvl. po odbočení do podružností:) vraťme se tedy zpět k jádru, základu n. smyslu (našeho jednání n. mé přednášky ap.); vrátím se tedy k hlavní myšlence n. podstatě sdělení n. jednání. Ale v. se k v., měli bychom tedy rozhodnout o reparátech, ne o podmínkách krásného strávení prázdnin. ■ **S** vraťme se!

Bacha na věc!
(Čl. neformálně vůči druhému zvl. v upozornění, varování před bezprostředním fyzickým nebezpečím n. jako připomínka možné komplikace, obtíže při řešení problému, i ze strany třetího ap.:) buď opatrný a dej si pozor!; nepodceňuj to a postupuj opatrně! Bacha na věc, to nebude tak jednoduchý zprostit se všech závazků. Budete muset zaplatit vodškodný! ■ **S** buď opatrný! ♦ Z něm. přerozložením hranice slov *Hab acht! Dávej pozor!*

Druhá věc je (že / Inf).
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. v komplexním hodnocení třetího, jevu, problému ap. a ve snaze zdůraznit ještě jeho další aspekt ap.:) něco jiného znamená (naopak) to, že …; od toho je třeba ale odlišit to, že …; odlišný a s tím nesouvisející ohled, moment je v tom, že … Jistě, je to lump a podvodník, kerej jí vokrad. D. věc ale je, že jí taky zavolal sanitku, když si zlomila nohu, a počkal u ní, dokud nepřijela. ■ **S** to je aspekt jiný, to je odlišné ♦ Obv. následuje po výrazu typu *Jedna věc je, že …*

To je jedna věc.
(Čl. vůči druhému, druhým ve snaze popsat a zhodnotit komplexně a z více stran třetího, jev, problém ap., zvl. na závěr uvedení, vysvětlení stránky první ap.:) toto je v rámci plného pohledu, posouzení zatím jeden ohled, moment (vedle něhož jsou ale další); z jednoho hlediska lze zatím uvést aspoň toto. ■ **S** to je aspekt jeden

K věci! n. **Mluv / mluvte k věci!**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 1. slova) n. 7a
(Čl. zvl. nadřazený n. v oficiální roli netrpělivě vůči druhému ve výzvě a příkré reakci na jeho snahu vyhnout se sdělení nepříznivé informace n. jeho upovídanost a nesoustředěnost ap.:) drž se (hlavního) tématu n. se k němu vrať a uveď teď podstatná fakta svého sdělení n. informace!; vyjádři se přímo, nevzdaluj se od hlavního tématu! Mluv k věci! Já vím, že to není lehký, ale když už mi chceš dát výpověď, tak to nevomlouvej a řekni to! ■ **S** mluv stručně!, mluv! Tak spusť!, Nechoď kolem horký kaše!
Ⓐ Stop beating about the bush!, Get on with it!, Cut the cackle / (*vulg*) crap. Ⓝ Zur Sache! Ⓕ ! Dites le franchement / clairement / sans détour / franco., ! N'y allez par quatre chemins!, ! Allez droit au but! Ⓡ Говори прямо!, Не ходи вокруг да около!

Nejsem tak bohatej / bohatý, abych si moh kupovat levný / levné věci. n. **Nejsem dost bohatej na to, abych si moh kupovat levný / laciný věci.**
(Čl. vůči známému druhému obv. ve vysvětlující reakci na jeho údiv nad koupí drahého, popř. luxusního zboží, předmětu, šatstva ap.:) kupovat levné věci, výrobky, které nevydrží dlouho, znamená kupovat je častěji, opakovaně, a na to nejsem tak bohatý, protože celkově je to pak vše dražší. A: Prej sis koupil novýho mercedesa. – B: Jo, n. d. b. na to, a. si moh k. l. v., chtěl jsem se pořádně project, a to bych ve škodovce nemoh. ■ **S** já chci věci jen trvanlivé i když drahé

Nepleť se do cizích / cizejch věcí!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
Čl. zvl. zkušený vůči blízkému druhému v odmítavé reakci n. varování na jeho zájem n. snahu účastnit se záležitosti, problému ap. třetího a s odstínem nechuti k zásahu do soukromí:) nevměšuj se do toho, netýká se to tebe!; zůstaň mimo a nezajímej se o cizí problémy, není to ani slušné, ani se to nemusí vyplatit! A: Měl by ses vrátit na vysokou školu, vždyť takto nemáš budoucnost. – B: Prosím tě, n. se do c. v., je to jen můj

život a moje zkažená budoucnost! ■ **S** nevměšuj se!, nedráždi mě!, neruš! Nech to bejt!, Nestrkej do toho nos!

Ⓐ Mind your own business!, Don't poke your nose in other people's business!, Get off my case! Ⓕ Ne te mêle pas des affaires des autres!, Mêle-toi de ce qui te regarde!, ! Ne fourre pas ton nez partout! Ⓡ Не суй нос не в свои дела!

Nazývej věci pravým jménem / pravými jmény!
(Čl. vůči druhému zvl. v upozornění, že v dané situaci nemusí pro nepříjemný fakt, ostudný n. skandální aspekt ap. užívat eufemismy, narážky n. zjemňující opisy ap.:) nazvi to přímo skutečným názvem, i když je to nelichotivé n. pobuřující!; nemusíš být tolik opatrný n. taktní a ohleduplný a řekni to tvrdě a přímo podle skutečnosti!; mluv přímo, bez oklik a náznaků! Nazývejme věci p. j. Sem prostě blbec a neměl sem to dělat. ■ **S** mluv jasně!, mluv otevřeně!, mluv přímo! ♦ 2. var. je řídká. Často v podobě *nazývejme věci pravým jménem* na úvod opravy svého výroku ve smyslu jeho nahrazení nelichotivou, nepříjemnou a skutečnou alternativou, názvem.

Je mnoho věcí mezi nebem a zemí, o nichž se ti / člověku zatím ani nezdálo. n. **Jsou věci mezi nebem a zemí …**
(Čl. vzdělaný, zkušený a myšlenkově otevřený vůči druhému obv. v reakci na jeho údiv, překvapení, popř. zděšení či pohoršení z nečekaného faktu, neobvyklého jevu, šokujícího vývoje událostí, podivného zvyku lidí ap.:) mnohé věci, dosud neznámé a netušené, jsou krajně překvapivé; leccos zvláštního je možné a nelze se tomu divit; neznáme všechno a existují zřejmě i velmi udivující věci. Dobře, máš pravdu, je to opravdu zvláštní, nedivím se, že to nemůžeš pochopit, ale je m. v. m. n. a z., o n. se ti z. ani n., ale musíme se s nimi smířit, ať chceme nebo ne. ■ **S** věci zvláštní existují a nedivme se jim! ♦ Z angl., užívá se v češtině poněkud nepřesně, srov. W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, I, 166*, *There are more things in heaven and earth, Horatio, than are dreamt of in your philosophy.*

Věci vzaly náhlý / neobvyklý obrat.
(Čl. vůči druhému v informaci o stavu problému, vývoji poměrů mezi lidmi, složitém jednání, vyhlídkách projektu n. záměru, zvl. z hlediska převažujícího směru, příznivosti n. prospěšnosti pro prvního ap.:) náhle n. neobvykle to změnilo svou povahu a vyznívá, vypadá to teď zcela jinak; situace se nečekaně změnila a je teď jiná. ■ **S** to změnilo se, situace začala měnit se rychle, situace obrátila se

To jsem / sem se (vod něj) dočkal pěknejch věcí!
(Čl. obv. starší v nadřazeném postavení, rodič, pedagog, vedoucí ap. v postesknutí n. stížnosti vůči druhému, zvl. s ohledem na třetího ap. v reakci na jeho nečekané a nemilé chování, ignorování ap. a v kontrastu k dosavadní péči prvního, jeho starostlivosti, podpoře, obětavosti ap.:) dočkal jsem se od něj nevděku, nepřijatelného jednání n. ponížení a urážky ap., které si nezasloužím; jsem z něj a jeho jednání hluboce zklamaný a smutný. A: Nemůžu s tebou souhlasit. – B: To j. se d. p. v., vychovávám tě, všemu tě naučím a ty mi teď budeš říkat, co je správné! ■ **S** já jsem zklamaný, on chová se nevděčně ke mně Čeho jsem se to musel dočkat / dožít!

Jsou to věci na tom světě! *viz* To sou (mi) věci!

To sou / jsou (mi) věci / pády! n. **To sou ale věci!** n. **To sou věci na tom světě!** n. **Jsou / sou to (ale) věci na tom světě!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší vůči druhému ve výrazu respektu n. údivu, často obdivném, nad neobvyklým výrobkem, zvláštním a nečekaným chováním n. výkonem třetího, podivným jevem ap., též s odstínem rozpačitosti a zaskočenosti:) **1.** *to je velmi neobvyklé a jsem tím překvapený; to je velmi zvláštní a nevím, co si o tom myslet;* **2.** *to je moc zajímavé a pěkné a líbí se mi to.* **2.** Teda to sou věci! Kdes takovou šikovnou věcičku koupil? Vono to umí i říct, kde sme! ■ **S** to je překvapení, já divím se, to líbí se mi Kdo by to byl řek!, No tohle!, Pane jo!, Dneska je možný snad všechno. ♦ 2. var. je řídká.

Ⓐ 1. Who'd have thought it?, That's amazing!, 2. That's quite something. Ⓝ Das sind mir vielleicht Sachen! Ⓕ ! On voit / entend de ces choses!, ! On en voit de toutes sortes / toutes les couleurs! Ⓡ Вот это да!

Jsou to věci na tom světě! n. **To jsou (mi) věci!** *viz* To sou (mi) věci!

Tam se dějou věci! n. **To se dějou věci!**
(Čl. informovaný a obv. konzervativní vůči druhému nesouhlasně a pohoršeně o obv. amorální, abnormální, podvodné a jinak nepřijatelné situaci v organizaci, životě skupiny lidí, vztazích v rodině ap.:) nechci n. nebudu o tom mluvit, ale je to hrozné. A: Co všechno tam prováděj? – B: Kdybys věděl! Tam se d. věci! Slyšel sem něco vo

sexuálních orgiích ve stylu starýho Říma a tak. ■ **S** to je hrozné, to šokovalo ho, to je odporné, to je nepřijatelné

Jak se věci mají (tak) …
(Čl. informovaný vůči druhému na úvod shrnujícího neoficiálního závěru, dedukce, hodnocení z vývoje situace ap.:) situace se zatím vyvinula tak, že …; za současného stavu věcí; celkově to vypadá tak, že … Jak se věci mají, tak budeme zřejmě muset požádat o povolení znovu. Ten pitomej úředník naši žádost nemůže najít. ■ **S** situace vypadá tak

Věci se mají tak, že …
(Čl. informovaný vůči druhému, často v reakci na jeho otázku, ve vysvětlení proměnlivé a složité situace, zvl. na úvod následného nepříjemného konstatování, projevu ap.:) situace se popravdě řečeno vyvinula tak, že …; celkově to ve skutečnosti vše vyznívá, vypadá tak, že … ■ **S** situace vypadá tak Pravda je taková, že …, Abych pravdu řekl …

Tak takhle se věci mají. n. **Tak takhle se věci mají!**
1. *(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému zvl. na závěr svého vysvětlení pro něj nejasné a obv. složité situace ap.:) to je všechno, úplný popis n. obrázek; takhle to ve skutečnosti je, vypadá.* **2.** *(Čl. obv. trpce, zaraženě, popř. zlostně vůči druhému v reakci na vysvětlení nepříjemné situace n. prozrazení nepříznivého tajemství ap.:)* ■ **S** to je tak, to je nepříjemné ♦ Význ. 2. obv. spolu s důrazem na *takhle*.

Kdo na dvě věci sáhne, často jedné nedosáhne.
(Čl. zvl. starší a zkušenější vůči druhému v komentáři n. radě, zvl. proti jeho přehnané snaze a cílům ap.:) není dobré chtít toho, věcí moc najednou, vše zároveň nemusí vyjít; člověk nemůže získat vše, co chce, a ani nelze úspěšně dělat více věcí najednou. ■ **S** buď skromný!, čl. nemá usilovat o příliš Nelze sedět na dvou židlích., Dvěma pánům nelze sloužit. ♦ Přísloví; srov. už lat. *Lepores duo insequens neutrum capit, kdo honí dva zajíce, nechytí ani jednoho*, Walther 13 669.

Starej se vo svý věci / své věci!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. obv. nevlídně v odseknutí vůči druhému a jeho zájmu n. snaze pomoct prvnímu v jeho problému, snaze ap., popř. dozvědět se zajímavé podrobnosti ap.:) to se tebe netýká a mně se vůbec nelíbí, že se o to zajímáš; nevšímej si toho a nebuď zvědavý! Hele, s. se vo svý v., jo? Já se tě taky pořád nevyptávám, kam v úterý večer chodíš! ■ **S** nevměšuj se!, to netýká se tebe, nebuď zvědavý! Hleď si svýho!, Co je ti do toho?, To není tvoje věc!
Ⓐ (You) mind your own business!, What's it to you? Ⓝ Kümmer dich um deinen eigenen Dreck. Ⓕ Occupe toi de tes affaires! Ⓡ А тебе какое дело (до этого)?!

Tebe sem / jsem neviděl (už) celou věčnost! n. **Neviděl jsem tě celou věčnost!**
(Čl. radostně, potěšeně vůči blízkému druhému při setkání, i ve výčitce, že nepřišel dřív, někdy s odstínem povzdechu nad plynutím života ap.:) (chyběls mi a) mám velkou radost, že tě vidím, i když bohužel po dlouhé době. Že se taky ukážeš! N. jsem tě celou v.! ■ **S** já vidím tě rád znovu ♦ Často ve spojení *Jsi to opravdu ty? Tebe jsem n. celou v.!*

Ten tady bude na věčnost / věčně.
(Čl. vůči druhému nelibě a bezmocně o obv. vlivném a starším třetím, překážejícím žádoucí změně ap.:) ten bude žít n. vládnout, držet svou pozici ještě nepříjemně dlouho (a nic se do té doby bohužel nezmění); současný stav spojení s něčí přítomností se v brzké době nezmění. A: Dokud tu bude vládnout, nic se nezmění. – B: Ten tu bude věčně. ■ **S** on žije dlouho

Co je to (všechno) proti věčnosti / slávě boží!
(Čl. zvl. starší ironicky n. často věřící doslovně v povzdechu a v reakci na nadšení druhých, druhého oslavujících dosažení úspěchu a v připomenutí vyšší a trvalejší hodnoty ap.:) lidské snažení a chvilkové výkony a radosti jsou v širší perspektivě vlastně směšné a nemají trvání; to vlastně není nijak důležité a má to jen dočasnou povahu. ■ **S** to není důležité, sláva je pomíjivá Všechna sláva polní tráva.

Připadalo mi to jako (celá) věčnost.
Komp připadalo mu to jako věčnost
(Čl. vůči druhému při zpětném hodnocení vypjaté a nebezpečné situace, nervózního očekávání kritického výsledku rozhodování, pro prvního zásadního, ap. a o emocionálně změněném vnímání času ap.:) zdálo se mi to hrozně, nesnesitelně dlouhé; trvalo to v mém pohledu neobvykle dlouhou dobu. ■ **S** to zdálo se dlouhé

Trvá (mu) to věčnost.
(Čl. často věkově nebo sociálně nadřazený, vedoucí ap. vůči druhému nespokojeně a netrpělivě o pomalém třetím zdržujícím ostatní, zvl. v práci n.

v oddalovaném návratu ap.:) trvá mu to nepříjemně dlouho (a druzí tak na něj musejí čekat); dělá to zbytečně n. neobratně pomalu, a to irituje. A: Musíme ještě počkat na Petra. – B: Kde ten člověk vězí? Trvá mu to věčnost, všechny nás zdržuje. ■ **S** to trvá dlouho, to zdálo se dlouhé To je (byla) (ale) doba!

To tvoje věčný / věčné kdyby!
(Čl. zvl. v nadřazené roli, rodič, učitel ap. rozčileně n. rezignovaně vůči mladšímu a nespolehlivému druhému ve výčitce a kritické reakci na jeho stálé přísliby a výmluvy, teď znovu opakované, proč nemohl něco dodržet, udělat ap.:) já už ty tvé výmluvy znám, nevěřím jim a unavují n. irituj mne; ty se pořád jen vymlouváš; jsi lajdák a lhář a jen se vymlouváš. A: Kdybysme včera nebyli celej den bez proudu, paní učitelko, byl bych první, kdo ten domácí úkol odevzdá. – B: To vaše v. kdyby! Bude-li se to opakovat, dostanete sníženou známku. A neříká se kdybysme, ale kdybychom! ■ **S** to je výmluva

To je věda.
(Čl. uznale n. ohromeně vůči druhému v reakci na blíže poznanou proceduru, postup výroby n. vnitřní mechanismus něčeho, zvl. v kontrastu k předchozí neinformovanosti ap.:) to je opravdu velmi komplikované, složité a náročné. ■ **S** to je složité

To není žádná věda.
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. znalý, sebevědomý a suverénní vůči nejistému n. neúspěšnému druhému, zvl. v reakci na jeho dotaz ohledně řešení problému, pro něj obtížného ap.:) to vůbec není těžké ani komplikované, musíš jen vědět, jak k tomu přistoupit. A: Mě to podle toho vzorce pořád nevychází. – B: Prosím tě, ukaž …, no takhle … to přece není ž. v. ■ **S** to je jednoduché, to je snadné To je hračka. ♦ Kladná podoba *To je věda* má obv. odlišný odstín významu ve smyslu uznalé pochvaly výkonu ap.

Ⓐ It's not rocket science. Ⓝ Das ist keine Kunst. Ⓕ ! C'est l'enfance de l'art., ! C'est un jeu d'enfant., ! C'est du billard., ! C'est du gâteau., ! Facile comme bonjour / tout., ! Ce n'est pas la mer à boire. Ⓡ Это проще простого.

Nedělej z toho vědu!
(Čl. informovaný a zkušený odmítavě ve výzvě vůči druhému a jeho přístupu k úkolu, problému ap.:) nezveličuj ten problém n. nekomplikuj to zbytečně, není to tak složité n. těžké, jak to děláš! ■ **S** to není složité, nepřeháněj!

Vědění je moc.
(Čl. zkušený a starší vůči mladšímu druhému v komentáři i poučení o důležitosti vzdělání ap.:) znát, vědět, být informovaný se vždy v životě vyplatí a lze to využít a hodně získat; vzdělaný člověk dosáhne vlivu a výsledků. ■ **S** znalosti jsou zbraň, informace je výhoda ♦ Z angl. *For knowledge itself is power*, F. Bacon (1561–1626), eseje *Religious meditations* (1597).

To kdybych věděl!
(Čl. v rezignovaném povzdechu vůči druhému a v reakci na jeho nesnadnou důležitou otázku ap.:) já to taky nevím a trápí n. znepokojuje mě to. ■ **S** já nevím

Už / já vím, kam / nač bije.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho zakrývaném záměru, jen naznačované snaze, zvl. při nečekaném zjištění, odhalení, ze kterého ten záměr vyplývá ap.:) teď (už) je mi jasné, o co se mu vlastně jedná a na co naráží, narážel; už chápu, o co usiluje a co naznačuje. ■ **S** já chápu to konečně, já vím co chce Už vím, která bije.

Hned věděl, která / kolik bije.
(Čl. vůči druhému v popisu zkušeného třetího a jeho reakce na nebezpečí, nepříznivý obrat ap., často jen v náznaku:) uvědomil si rychle, okamžitě, co nepříznivého se stalo. ■ **S** on poznal situaci svou, on uvědomil si pravdu nepříjemnou

Víte, kdo já jsem?
(Čl. domýšlivý a bohatý n. vlivný arogantně vůči obv. nechápavému a neznámému druhému v otázce naznačující mu své postavení, zvl. ve varovné, zastrašující n. výhrůžné reakci na jeho znevážení n. nedocenění ve sporu n. při neochotě druhého ho poslušně respektovat ap.:) jsem velmi mocný a vlivný a nevím, jestli si uvědomujete, že vás můžu zničit ap.; mám velikou moc a mohu vám způsobit plno nepříjemností, tak mě nedrážděte! ■ **S** já jsem mocný, nedráždi mě!

Vím, na čem sem / jsem.
(Čl. informovaný n. poučený realisticky, střízlivě vůči druhému v komentáři n. odpovědi na jeho otázku ohledně stavu svého zdraví, financí, vyhlídek v kariéře ap., často nedobrých, obv. v kontrastu k původnímu n. obvyklému zakrývání této informace z různých důvodů ap.:) vím a uvědomuju si dobře svou skutečnou situaci a všechny důsledky z ní plynoucí. A: Je to jen přechodná nevolnost. – B: Ale pane doktore, dyť já vím, na čem sem. ■ **S** já uvědomuju si to, já znám situaci svou

Kdo ví, co nás eště / ještě čeká.
(Čl. rezignovaně, pesimisticky a unaveně v povzdechu vůči druhému v rámci rodiny, společnosti ap. zvl. při hodnocení budoucnosti a realisticky čekající po prožitých problémech, útocích ap. další ap.:) nevíme, co (zlého) se ještě stane; nemůžeme ovlivnit, co nepříjemného nás může v budoucnu potkat, a musíme jen čekat, popř. být připraveni. ■ **S** budoucnost je nejistá Kdo ví, co bude zítra., Kdo ví, co přinese zítřek.

Dobře ví, co dělá.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému s důvěrou o třetím, zvl. v nesouhlasné reakci na pochybnost, nedůvěru n. výtku druhého o něm, jeho jednání a pohnutkách ap.:) on má zcela přesný cíl svého konání, i když ho nahlas nesděluje; ví, čeho chce dosáhnout, a jde za tím. A: Já nevím, čeho ten člověk chce vlastně tímhle způsobem dosáhnout. – B: Von d. ví, co dělá. ■ **S** on je cílevědomý, on sleduje cíl svůj

Víš (přece), jak to chodí!
(Čl. zkušený důvěrně n. spiklenecky vůči známému druhému, zvl. na úvod a jako rámec své informace, v připomínce typu prostředí, zvláštních n. svérázných sociálních a komerčních vazeb, někdy nežádoucích, a jejich vlivu ap.:) víš přece, jaká je obvyklá praxe a co se v takové situaci běžně stává; způsoby, praktiky tu jsou už zaběhané a je třeba je respektovat n. není dobré snažit se je změnit. ■ **S** ty znáš to Znáš to!, Co ti mám povídat!

Kdybys věděl, jak to chodí!
(Čl. informovaný rezignovaně a bezmocně v povzdechu vůči druhému a v obraně proti jeho výčitce, kritice praxe, přístupu lidí v daném typu prostředí a souvislosti vlivných osobních vztahů ap.:) ty to nechápeš, protože bys tak nemluvil, kdybys znal praxi, všechny podrobnosti a problémy; kdybys to znal, věděl bys, že je to složité a nelze to splnit. ■ **S** ty nemluvíš realisticky, to je složité

To nebudeš vědět, jak se menuješ / jmenuješ. n. **Budeš mít tolik starostí, že nebudeš vědět, jak se menuješ.**
(Čl. zkušený vůči druhému při zdůraznění záporných stránek funkce, často veřejné, postavení, úlohy, zvl. v důsledku mnohostranných požadavků ap.:) (budeš mít tolik starostí) … že budeš zcela zmatený, propadneš chaosu a nedokážeš se dobře n. spořádaně v tom orientovat. ■ **S** to je chaos Neví, kde mu hlava stojí. ♦ Obv. se užívá po výrazech vysokého stupně a množství faktorů (např. *tolik / spousta problémů / žádostí* ap.), vedoucích ke zmíněnému pocitu zmatku.

Vím, vo čem mluvím / co říkám.
(Čl. informovaný důrazně vůči druhému zvl. v doporučení n. ve varování před nebezpečím ap.:) (vyzkoušel n. zažil jsem to a) říkám to odpovědně a velmi vážně; věř mi, je to tak! ■ **S** věř mi!, to je tak, já mluvím pravdu

Víš, co mi° můžeš? n. **Hele, víš, co mi můžeš!**
(kol; nepřízn, zhrub) **0** neměnné ⊠ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. silnější n. mocnější pohrdavě a hrubě vůči druhému v reakci na jeho výtku, kritiku ap.:) já tohle odmítám, ale říkej si, co chceš, tvé mínění mě nezajímá; mlč a neobtěžuj mě tím, je mi úplně jedno, co uděláš (nemůžeš mi ublížit). A: Vaše jednání nebylo správné. – B: Hele, víš, co mi m.? ■ **S** neobtěžuj!, já odmítám to, mlč! Vlez mi na hřbet!, Di do háje! ♦ Mírný eufemismus založený na narážce na elipsu z vulgárního *Můžeš mi políbit prdel / vlízt na záda.*
Ⓐ You know what you can do …, Stuff you!, Sod off!, Get knotted! Ⓝ Weißt du, was du mich kannst? Ⓕ ! Tu sais où tu peux aller te faire voir? Ⓡ Иди ты знаешь куда?

Každej nejlíp ví, co může.
(Čl. zkušený vůči druhému, obv. proti jeho snaze třetímu radit v jeho činnosti, varovat ho n. mu doporučovat ap.:) každý člověk sám zná dobře svou skutečnou situaci, síly, schopnosti a možnosti ap., a tak neraď n. se neboj! ■ **S** každý uvědomuje si omezení svá

Víš, co mi můžeš políbit?! *viz* Víš, co mi můžeš?

Kdybych / dybysem to věděl, tak sem / jsem / bysem sem nechodil.
(Čl. v povzdechu a polokomické lítosti vůči druhému v reakci na nenadále nepříjemnou situaci, povinnost, popř. zklamané očekávání ap., zvl. po příchodu někam:) to je nepříjemné a nelíbí se mi to; kdybych věděl, co mne tady čeká, tak jsem se tomu vyhnul. A: To sem ráda, že si tady, můžeš mi pomoct umejt vokna. – B: A jéjej! K. to v., tak j. sem n. ■ **S** to je nepříjemné, to nelíbí se mi ♦ Proslavené fr. filmem režiséra R. Yvese *Knoflíková válka* (1962).

Víš, že nevím?
(Čl. rozpustile a hravě n. líně vůči druhému a v reakci na jeho otázku, odmítající přemýšlet o něčem, domýšlet se něco nejistého ap.:) vlastně to nevím

a ani mě to (teď) nezajímá; nevím, co se dál stane, ale nechci na to teď myslet n. se rozhodovat. ■ **S** já nevím, to nezajímá mě Nevím a je mi to fuk!

Vím, že nic nevím.
(Čl. obv. filozoficky vůči druhému v přehnaném doznání vlastních nedostatků, neinformovanosti, nedostatků ve vzdělání ap., zvl. v reakci na zjištění překvapivého faktu a při uvažování o širších souvislostech problému ap.:) vlastně toho znám, známe opravdu dobře jen velmi málo; moje poznání a vzdělání je vlastně jen povrchní a nedostatečné. ■ **S** já uvědomuju si meze svých znalostí ♦ Sokrates, podle Platona.

Ví všechno, co se kde šustne. n. **Musí vědět vo všem, co se kde šustne.**
(Čl. vůči druhému důvěrně a obv. pohrdavě o třetím a jeho přehledu o dění v místě, zvl. o vztazích mezi lidmi, chystaných změnách ap.:) je příliš a nepříjemně zvědavý, nic neunikne jeho pozornosti a všechno se hned doví; je velmi dobře o všem informovaný, má dobré zdroje zpráv. ■ **S** on je zvědavý, on ví o všem Nic mu neujde.

Hned věděl, kolik uhodilo.
(Čl. vůči druhému v líčení zkušeného třetího a jeho reakce na první náznak nepříznivé změny situace, včetně důsledků ap.:) hned rozpoznal tu nepříjemnou alternativu, nebezpečí ap.; hned si uvědomil závažnost nové nastalé situace. ■ **S** on poznal situaci svou, on uvědomil si pravdu nepříjemnou Věděl, která bije.

Kdo ví, co v tom vězí!
(Čl. zkušený zamyšleně a přemýšlivě vůči druhému v nepřehledné situaci, v reakci na změnu, nejasný krok třetího, zvl. z hlediska skutečných cílů n. příčin, důvodů, často skrytých ap.:) neznám pravé důvody toho a zatím je to nejasné; bude za tím zřejmě něco jiného, závažnějšího. ■ **S** to je nejasné, já nechápu to, to skrývá problém V tom bude jistě něco jiného.

Víš (moc) dobře, že …
(Čl. vůči blízkému druhému na úvod své nesouhlasné reakce na jeho nechuť, zdráhání se, odmítání ap. a ve snaze ho přesvědčit o svém názoru a návrhu, zároveň však ho nepopudit, ale vzbudit zdání, že je to v jeho vlastním zájmu ap.:) respektuju tvůj názor, ale víš, že je lepší, prospěšnější (jednat jinak, tj. tak, že) … A: Ale mně se na ten večírek vopravdu nechce. – B: Já tě chápu, víš ale moc dobře, že tam jít musíš, abys zapůsobila na šéfa. ■ **S** ty víš přece

Víš to tak jistě?
(Čl. zkušený a informovaný, často v nadřazené pozici, obv. v ironické a zpochybňující reakci vůči druhému, protivníkovi a jeho tvrzení, konstatování, též ve snaze ho znejistit n. zlehčit jeho postoj ap.:) to není vůbec jisté; opravdu si tohle myslíš a jsi o tom pevně přesvědčený?; jaks na to přišel a proč si to myslíš? ■ **S** ty nevíš to určitě, proč myslíš si to?, to není jisté A seš si tak jistej?

Jak (možná) víte, … n. **… jak víte, …** n. **… jak víte.**
(Čl. obv. v promluvě ke druhým, většímu publiku na úvod vlastní řeči n. myšlenky, popř. uprostřed ní n. na jejím konci, a v připomenutí většinou známého faktu, poznatku, též ve snaze navázat tak kontakt s posluchačstvem naznačením sdílené znalosti ap., někdy i ironicky:) to asi dobře znáte a já to jen připomínám, že … Jak možná víte, začne nám školní rok letos později, ale musíme se na něj o to lépe připravit., Tento vzorec se dá odvodit z Archimedova zákona, o kterém jsme už mluvili, jak víte. ■ **S** vy znáte to, ty víš přece, ty znáš to

To víš sám nejlíp.
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému, zvl. na závěr rozebírání jeho situace, volby a více možností jejího řešení, kdy se i zbavuje odpovědnosti za případně nedobrou radu ap.:) jedině ty můžeš znát všechny okolnosti a možné důsledky; máš nejvíc informací a zkušeností, a tak se rozhodni sám se všemi následky. Já bych na tvým místě sice dal výpověď, ale jak pak bude těžký najít místo, to víš sám n. ■ **S** ty znáš to, ty víš přece

To bych taky rád věděl!
(Čl. obv. zainteresovaný v reakci na otázku blízkého druhého zvl. ve vztahu k třetímu a jeho činnosti, důvodu ap. blízce se prvního dotýkající:) nevím, nedověděl jsem se to n. neřekli mi to a dost mě to zajímá; ani já to bohužel nevím a znepokojuje mě to. ■ **S** já nevím to, to znepokojuje mě

Jedno vím určitě.
(Čl. vůči druhému při diskuzi a uvažování o více faktech, možných alternativách, pochybnostech ap.:) toto vím naprosto jistě a bezpečně n. jsem o tom přesvědčený; aspoň o jedné věci nemusíš příliš přemýšlet a pochybovat. A: Jedno vím u., ten se nikdy nezmění, bude z něj brzo alkoholik a utrápí tě. ■ **S** já vím to aspoň To mi věř.

Víš co? n. **Víte co?** n. **Tak víš co?**
(Čl. vůči druhému ve snaze najít řešení a upozornit na svůj nápad a následující jeho oznáme-

V

ní, obv. nepřímo v návaznosti na situaci jako závěr, předchozí nejasnosti ap.:) navrhuju tedy …; zdá se mi tedy dobré, že … Víš co? Radši se nebudeme pokoušet o maratón a poběžíme dlouhatánskou trasu půl kilometru! ■ **S** já navrhuju, já nabízím

Co ty vo / o tom víš? n. **Co ty víš?**
(Čl. vůči druhému v otázce a ve snaze ověřit si své tušení, podezření o jeho účasti v tajené akci, událostech, příjemných n. nepříjemných, ap.:) **1.** *tys to věděl n. víš (co se stane), tak co máš s tím společného?;* **2.** *nic o tom nevíš, a proto tomu ani nemůžeš rozumět n. to chápat (a tak o tom radši ani nemluv).* **1.** Prej se připravuje velká oslava k výročí svatby! Co ty vo tom víš? **2.** A: Že to Karel takhle na poslední chvíli vzdal, to se mi teda nelíbí! – B: Co ty víš? Jistě měl vážnej důvod. ■ **S** co víš?, my nevíme to dobře, ty nevíš to určitě ♦ Význam 2 obv. s var. 2.

Co ty víš! n. **Co vy víte!**
(Čl. zvl. informovaný vůči druhému v povzdechu a odmítavé reakci na jeho naivní představu, nedostatečný popis situace, události, zážitku ap.:) víš o tom tak málo, že bys o tom radši neměl vůbec mluvit; vůbec si to neumíš představit, tak o tom nemluv!; víš o tom mnohem méně než já, a tak to jen těžko můžeš dobře posoudit. Nech si ty útěchy! Co ty víš, co mě vlastně nejvíc trápí! ■ **S** ty nevíš nic, ty jsi naivní, mlč!

Copak / co já vím? n. **Vím já?**
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova) n. 3d
(Čl. nezasvěcený vůči blízkému druhému v bezradné a obv. nezainteresované n. lhostejné odpovědi na jeho otázku, někdy s odstínem podivu, proč se druhý ptá zrovna jeho, a s poukazem na zasvěcené třetí:) vůbec nevím a ani vědět nemůžu (to vědí jiní ap.); nic o tom nevím a ani to nechci rozhodovat, nikdo mi nic neřekne. Vím já, jak zjistíš, jestli ti je žena věrná? ■ **S** já nevím, já nevyznám se v tom Kdo to měl tušit!, Moc se, má panenko, moc se ptáš.
Ⓐ How am I supposed to know? Ⓝ Was weiß ich … Ⓕ Qu'est-ce que j'en sais?, Et comment je saurais, moi? Ⓡ А я откуда знаю?

… jak víte … *viz* Jak (možná) víte, …

Já vím.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. netrpělivě a s nelibostí n. chápavě, s porozuměním a obv. bezmocně vůči druhému a v reakci na příliš obšírnou n. zbytečnou, opakovanou informaci z jeho strany n. na jeho stížnost na třetího, nespravedlivost, tvrdé chování ap.:) **1.** *tohle já přece vím, znám a to mi nemusíš opakovat n. připomínat;* **2.** *je to tak, bohužel, a uvědomuju si to, ale nemůžu nic dělat.* **1.** A: Po každým jídle si máš vyčistit zuby, kolikrát ti to mám říkat, a pořád to zapomínáš … – B: Já vím, mami, už to nikdy neudělám! **2.** A: Ten tvůj přítelíček je tedy pěknej gauner, zase mě slušně vokradl! – B: Jo, já vím, bohužel. ■ **S** já uvědomuju si to, já vím To je mi jasný.
Ⓐ I know. Ⓝ Ich weiß. Ⓕ Je sais. Ⓡ Да я знаю.

Vím já? *viz* Copak já vím?

Já to věděl!
(Čl. vzrušeně n. rozrušeně vůči druhému, druhým ve zvolání a při potvrzení jeho domněnky, předpokladu, příznivého n. nepříznivého, někdy ve snaze posílit před nimi svou nadřazenou sociální, mentální, vědomostní úroveň ap.:) tušil jsem to správně od začátku a nemýlil jsem se tedy!; předvídal jsem to správně, a teď mě to tedy nepřekvapuje, čekal jsem to. ■ **S** já tuším to Mně to bylo hned jasný!, To jsem si moh myslet!

Každej víme svoje.
(Čl. vůči druhému v diskuzi a snaze relativizovat, a tím i odmítnout jeho názor s poukazem na rozdílné životní zkušenosti, vzdělání, postavení, často na závěr sporu a k vyjádření nechuti dál diskutovat ap.:) oba, každý z nás na to máme svůj názor opírající se o jiné zkušenosti, znalosti a vědomosti, a proto se nemůžeme shodnout. A: Nemůžu s váma souhlasit, takhle se nemůžete chovat, dyť všechno převracíte na hlavu! – B: O tom, jak učit, se s vámi nebudu bavit, k. v. s. ■ **S** já nesouhlasím, názory jsou různé

Kdo ví? n. **Ale / a kdopak / kdo ví?**
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. dobromyslně, lehkovážně, popř. posměšně vůči druhému v reakci na jeho otázku, pošetilou, nedůležitou n. zvídavou ap.:) to já nevím a ani nevím, jestli to ví někdo jiný, není to důležité; proč n. jak to můžu vědět?; nevím, proč bych to měl říkat n. se snažit teď konkretizovat, sám to vlastně nevím přesně. A: Kde se teď náš Karel asi toulá? – B: Ale kdo ví. Někde v Itálii?, A: Kdy nám představíš tu svou velkou lásku? – B: Kdo ví? Jak víš, že je to má velká láska? ■ **S** já nevím, já nevím to

jistě, nikdo neví to Kdopak to může vědět / tušit? ♦ Var. s *a* zastarává.

Ⓐ Who knows?, Who's to say? Ⓝ Wer weiß. Ⓕ Qui sait?, Qui (donc) peut savoir? Ⓡ Кто (его) знает?

No dyť / vždyť víš. n. **Však ty víš.**
(Čl. vyhýbavě, nepřímo vůči blízkému druhému odmítající přímou odpověď na otázku kvůli rozpakům, nechuti stále opakovat stejné ap.:) vždyť znáš můj názor n. odpověď, není to nic nového; víš dobře, co chci říct n. o co jde. A: Co se ti zase nelíbilo na mým oblečení? – B: V. ty víš! – A: Že sem si zase vzal tu zelenou kravatu? ■ **S** ty víš přece To ti snad nemusím vysvětlovat / opakovat.

Pokud vím …
(Čl. opatrně a zdrženlivě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho otázku a na úvod obv. delší informace, často odlišné od názoru druhého, někdy i jako signál odstupu n. nesouhlasu mluvčího s názorem druhého n. třetího ap.:) ale já vím jistě (aspoň to), že …; mé vědomosti, znalosti n. zdroj informací (ale) říkají, že … A: Teď si zajdu na oběd. – B: P. vím, tak si ještě nedodělal svou práci., A: Měl bys tu práci vzít. – B: P. vím, nejsi můj táta, abys mi radil, a ta práce je pod mou úroveň. ■ **S** já vím to aspoň Pokud je mi známo.

To se ví. n. **… se ví!**
(Čl. zvl. mladší ležérně vůči známému, blízkému druhému, někdy staršímu, zvl. v souhlasu, obv. samozřejmém, někdy ale neochotném n. povinném, n. výrazu zájmu, při vyslechnutí rady ap.:) ano, souhlasím, samozřejmě; jistě, to je samozřejmé. A: Uděláš to přesně tak, jak ti říkám? – B: To se ví! ■ **S** já souhlasím, to je samozřejmé

To / toť se ví (že …).
(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým, zvl. při vyprávění, na úvod a při potvrzení obecné platnosti následujícího postupu, rozhodnutí ap.:) to je samozřejmé, že …; není třeba vysvětlovat, že …; je pochopitelné, že … To se ví, že se jim do toho nechtělo, ale nic jiného jim nezbývalo. ■ **S** to je samozřejmé, to je pochopitelné, to je pravda ♦ Var. s *toť* je starší.

Tak abys věděl, (tak) …
(Čl. obv. rozčilený v hádce n. při výměně názorů vůči blízkému druhému na úvod a ke zdůraznění svého zásadního rozhodnutí něco udělat n. prozradit ap., často nepříznivého vůči druhému ap.:) já ti tedy řeknu, prozradím, že …; já ti teď oznamuju, že … Tak abys v., tak už nikdy nebudu pít! Včera to bylo hrozný a stejně jednou přestat musím. ■ **S** já řeknu to

Ten ví svý.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému zdrženlivě o třetím v komentáři méně pochopitelných důvodů jeho postoje, jednání ap.:) je zkušený a má pro to tedy své důvody, které nesděluje; ví toho víc n. něco dalšího, co my ne, a podle toho jedná. A: Prosím tě, proč se dneska ten Pavel choval tak divně, když sem trošku chválila Honzu, jeho brášchu? – B: No, netuším, ale ten ví jistě svý. ■ **S** on je zkušený, on má zkušenost jinou

Ten toho (tak) ví!
(Čl. informovaný vůči druhému povýšeně, s despektem a ironicky o třetím, zvl. v reakci na úvahu, návrh druhého se zeptat na potřebnou informaci i třetího ap.:) on nic neví a ani nemůže vědět, nemá cenu se ho ptát n. s ním počítat; je hloupý, nic neví, nezná, a tak těžko může radit, poučovat. A: Zeptej se na řešení učitele! – B: Prosím tě, ten toho ví, to nemá cenu! ■ **S** on neví nic, on nevyzná se tu, on je hloupý

To víš / víte! n. **To víš …!**
(Čl. vůči blízkému druhému důvěrně, sympaticky, zvl. v reakci na jeho konstatování, událost, jednání a ve snaze s ním souhlasit, ale i ozřejmit mu něco, poukázat na zákonitost, obvyklost n. nutnost takové události, jednání ap.:) **1.** *máš naprostou pravdu, ale je to normální a nemělo by tě to překvapovat; já s tebou souhlasím, je to bohužel běžné;* **2.** *uvědom si (že …), vzpomeň si na to (že) …* **1.** To víš děti, před nima, pokud to neschováš, nic nevobstojí. **2.** A: Já ti říkám, že tohle manželství nedopadne dobře. – B: To víš, stát se může leccos. ■ **S** já souhlasím, to je běžné, uvědom si!

To bych (teda) rád věděl (kdo / …)!
(Čl. zkušený skepticky vůči druhému zvl. v reakci na jím naznačovanou možnost řešení, obv. nepopulárního ap.:) velmi o tom pochybuju n. nevěřím tomu (že to někdo dokáže, chce udělat ap.). No to bych rád v., kdo by si to za takovou cenu chtěl koupit! ■ **S** já pochybuju

To víš, že jo. n. **Ale to víš, že jo.**
(kol) **0** neměnné ⍁ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší konejšivě, důvěrně vůči znepokojenému, nejistému blízkému druhému, dítěti, ve snaze ho ubezpečit o jeho pravdě, ujistit o splnění slibu n. správnosti jeho chování, jednání ap.:) ano, je to tak a myslíš si to n. jednáš správně; ano, neboj se, to se stane n. splní, jak čekáš n. si myslíš.

A: Chtěl jsem mu všechno říct, ale nemohl jsem. Jednal jsem správně? – B: (Ale) to víš, že jo, takhle je to pro něho lepší. ■ **S** to je tak, já souhlasím, ty víš to No bodeť!, To platí., Na to vem jed! Ⓐ Of course you did / he was / they will. Ⓝ Na klar. Ⓕ Tu sais bien que oui. Ⓡ Ну разумеется.

Víš ty vůbec (co / kdo / kde …)?
(Čl. zvl. starší a zkušený dotčeně n. pobouřeně v odmítavé a vyčítavé reakci na druhého a jeho neopatrnou a znevažující zmínku, neprozřetelnou a nezasvěcenou poznámku ap., také v připomínce svých zásluh ap.:) uvědomuješ si plně, co / kdo všechno (musel) …?; znáš jen málo n. nic a neumíš si ani představit, co … (jinak bys takhle nemluvil). Víš ty vůbec, co mi dalo práce, než jsem vybudoval tenhle podnik, a ty mi teď klidně řekneš, že tu nechceš pracovat! ■ **S** ty nevíš nic, ty neoceňuješ to

Na vědomost se (všem) dává (že …).
(Čl. dnes obv. žertovně vůči druhým přítomným zvl. v interiéru v ohlášení zprávy, informace, často soukromé povahy, v patetickém a rádoby oficiálním stylu jako veřejně důležité ap.:) oznamujeme, oznamuju všem, že následující hlášení je významné pro každého, tak mu věnujte pozornost …; říkám vám tímto, že … A: Prosím tě, nekřič tolik, to je věc ryze soukromá. – B: Ale prosím tě, ať všichni poslouchají! Na v. se dává, že se podle mé ženy opíjím! ■ **S** já řeknu to ♦ Dříve hlášení veřejného hlasatele n. zpravodaje, často v ústní podobě.

Proti věku není léku.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v povzdechu a smířeně nad třetím n. sebou a svými stařeckými potížemi, bolestmi ap. a obecně proti pozadí plynutí lidského času ap.:) člověk nemůže zastavit stáří a nepříznivým projevům stárnutí se bohužel neubrání; stáří přijde na každého, nelze se mu vyhnout. A: Pořád si vzpomínám, co všechno jsem zvládla ještě před pěti roky! No, co nadělám, p. v. n. l.! ■ **S** čl. starý má nemoci, stáří je nevyhnutelné ♦ Přísloví.

Raději jednou zemřít, nežli celý věk / život žít ve strachu.
(Čl. hrdý a statečný pateticky ve zvolání a obv. i výzvě vůči druhým ve vážné, kritické společenské, sociální situaci, zvl. před chystanou nebezpečnou revoltou ap.:) lepší než celý život žít nesvobodně a stále se něčeho bát, je jednou se vzmužit, postavit se na odpor a třeba i zemřít, ale důstojně a hrdě. ■ **S** je lepší umřít než žít ve strachu ♦ Pův. už Homér, *Ilias, XV, 511, Odysseia, XII, 350*, srov. ale i Ezopovu bajku *O zajících a žabách*, často dříve užíváno jako heslo při politických převratech odstraňujících diktaturu.

V mým / mém věku si už nemůžu dovolit, abych se cítil / cejtil špatně.
(Čl. starší a moudrý, obv. i zcela aktivní a plný sebeovládání, zdrženlivě a vtipně vůči druhému, zvl. v odpovědi na dotaz jak se má, cítí ap.:) protože už jsem starý a mám potíže a neduhy stáří, nepovažuju za rozumné o nich lítostivě mluvit a bolestínsky si tak pokazit zbývající čas. A: Jak vycházíte s penzí? – B: V mém v. si už n. d., a. se c. š., takže se snažím nerozčilovat se, co všechno si nemůžu koupit. ■ **S** já jsem starý ale odmítám si stěžovat ♦ W. S. Churchill (1874–1965).

Na věky dobrý! *viz* Do smrti dobrý!

Až na věky věků(v) ámen. n. **Až na věky věků.**
(Čl. vůči druhému neformálně, pohrdavě a odmítavě, zvl. v reakci na třetího a jeho proud opakovaných výčitek, neměnného poučování, ve snaze ukončit to a často ho též provokovat n. zesměšnit jeho sebezvanou autoritu ap.:) souhlasím s tebou, máš úplnou pravdu, ale nemusíš to vše znovu opakovat, protože nechci n. nevydržím to opět celé poslouchat. ■ **S** to nelíbí se mi, to je pravda ♦ Posměšné znevážení (stále stejného) závěru modliteb.

To přetrvá věky.
(Čl. zkušený vůči druhému v uklidňující reakci na jeho obavu z uspořádání systému n. provedené investice a ujišťující ho o kvalitě a spolehlivosti koupeného výrobku, nástroje ap.:) to je velmi trvalé, vytrvalé, popř. neměnné, a proto spolehlivé; to potrvá, vydrží a bude to sloužit n. platit i za mnoho let. Neboj, to přetrvá věky! Stejně jako dlouho nevymyslej lepší způsob soužití, než se vzájemně vraždit. Proto se taky diktátoři maj dobře. ■ **S** to vydrží dlouho

Ba věru. *viz* Já vím.

Všem věř, nikomu nedůvěřuj!
(Čl. moudrý, zkušený zvl. v radě vůči mladému v jeho kariéře, podnikání ap.:) využívej ve své práci n. na své dráze zkušeností všech, ale v kritických chvílích buď opatrný a nevěř nikomu, mohl by tě zradit; v dobách normálních druzí většinou poradí, a tak jim věř, v dobách zlých ale ne, můžou tě zradit. ■ **S** buď opatrný!, nevěř bezvýhradně!, buď opatrný i před přáteli! ♦ It. přísloví.

V co věříme dnes, zítra provedem!
(Čl. zvl. mladý a nadšený pro svůj vznešený cíl vůči druhým, např. ve výzvě ap.:) my myslíme to opravdově a svoje sny a ideály také prosadíme. ■ **S** my uskutečníme své sny ♦ J. Wolker (1900–1924), *Balada o snu*, ze sbírky *Těžká hodina* (1922).

Věř / věřte si tomu nebo ne (ale …).
(Čl. zvl. vůči známému druhému, druhým uvědomující si nepravděpodobnost svého následného sdělení, informace a na úvod na to upozorňující, někdy s odstínem jistoty, přesvědčení o její správnosti, své upřímnosti ap.:) můžeš, můžete o tom pochybovat, ale … (já to hájím n. to tak chápu ap.). Já vím, co chceš říct. Ale věřte si tomu nebo ne, mě Petr přesvědčil o své nevině a já mu poskytnu pomoc. ■ **S** věř mi!

To věřím!
(Čl. vůči druhému v ujištění a souhlasu, popř. soucitu s názorem, nedobrou zkušeností jeho n. třetího, n. v posměšném, pohrdavém přitakání k zištnému, chtivému využívání příjemné nabídky, možnosti ze strany třetího ap.:) s tím (názorem, vysvětlením, jevem ap.) souhlasím n. také si to myslím. A: Víš, není to pro mě lehký bejt se synem sama. – B: To v., kluk potřebuje otce., A: Člověče, voni tam klukovi dali plnej stůl dortů a von je celej den žral. – B: To v., ten by se po sladkým utlouk. ■ **S** já chápu to

To vám / ti tak věřím!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený skepticky, popř. i opovržlivě vůči nedůvěryhodnému druhému v reakci na přehnané vysvětlení n. příliš příznivý slib ap.:) lžete, já vám nevěřím; to není pravda, to se nestane. A: Až se stanu poslancem, budu mít stálý kontakt s voliči. – B: To vám tak v. Zmizíte v Praze a budete se starat jen vo svoje peníze. ■ **S** já nevěřím To vám tak zbaštím., Ale jděte., To (si) vykládejte někomu jinému.

Ⓐ Yes, and pigs might fly (if they had wings)!, Pull the other one! (It's got bells on it.) Ⓝ Das glaubst du doch selbst nicht. Ⓕ C'est ça, je vous / te crois!, C'est ça, je vais vous / te croire! Ⓡ ! Бабушкины сказки!

Vy mi to nebudete věřit (ale …).
(Čl. vůči známým druhým uvědomující si nepravděpodobnost n. nepřesvědčivost svého následujícího překvapivého sdělení n. vysvětlení n. oznámení svého výkonu, na úvod k němu ap.:) je to sice nepravděpodobné, ale … (je to tak); může se vám to zdát divné n. nemožné, ale … (stalo se to n. dokázal jsem to ap.). Vy mi to nebudete věřit, ale prostě jsem tu zkoušku z angličtiny udělal za jedna. ■ **S** to je tak, věř mi! Zní to sice divně / nepravděpodobně, ale …

Hned ho vofoukne (každej / ňákej) větříček (a …).
(Čl. neformálně emotivně hodnotící zdravotní konstituci druhého:) není otužilý ani odolný a je snadno a rychle nemocný; je náchylný k chorobám, rychle onemocní, popř. i příliš pozoruje svůj zdravotní stav. A: Ten Petr už je zase nemocnej? – B: To víš, toho hned vofoukne každej větříček. Ráno volal, že je nastydlej. ■ **S** on je nemocný snadno

V čem to vězí?
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému, spolupracovníkovi ap. s ohledem na problém n. zdržení v práci ap.:) jaká je tu konkrétní příčina tohoto problému?; proč to nefunguje podle plánu n. to stojí ap.? V čem to vězí? Vaří podle stejného receptu jako babička, ale její knedlíky byly úplně jiné. ■ **S** proč nefunguje to? Kde to vázne?

Za tím / v tom něco vězí.
(Čl. zkušený přemýšlivě n. podezřívavě vůči druhému v reakci na čin třetího n. událost, změnu ap., též v upozornění n. varování:) za tím, za povrchem toho je skryté asi něco dalšího (a ne nutně příznivého); není to tak jasné n. jednoduché, jak se zdá. Já bych se z této situace tolik neradovala. Za tím něco vězí. Takhle snadno se von nevzdává. ■ **S** něco jiného se skrývá za tím, to není jednoduché tak

Straší mu° na věži / ve věži / na cimbuří / v kotrbě.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému obv. v rozzlobené a odsuzující reakci na třetího a jeho nepochopitelný čin n. chování a v negativním hodnocení jeho duševních schopností ap., někdy jako vysvětlení odmítané spolupráce s ním:) je blázen a nechová se předvídatelně; není zcela normální a má zvláštní a těžko přijatelné nápady; něco se mu zdálo. A: Říkal vo mně, že sem sobec, že nemyslím na africký děti! – B: Toho si nevšímej, tomu s. ve věži, ani neví, co říká. ■ **S** on je pomatený, on je hloupý Kape mu na maják / na karbid., Hrabe mu., Je to cvok / blázen.

Ⓐ He doesn't know what he's talking about., He's off his trolley / rocker., He's bats / barmy /

barking. Ⓝ Der spinnt. Ⓕ ! Il perd la boule / la raison / le nord., ! Il est fêlé / cinglé / marteau., ! Il yoyotte de la touffe / Il travaille du chapeau … Ⓡ У него крыша едет.

Dělej, jak (sám) uznáš za vhodný / vhodné. *(Čl. zkušený a obv. v nadřazeném postavení souhlasně vůči autonomnímu a zkušenému druhému, spolupracovníkovi ap. v reakci na jeho návrh postupu, jednání n. nesouhlasně a rezignovaně vůči tvrdohlavému jednání neposlušného druhého ap.:)* **1.** *rozhodni se sám, co a jak je třeba udělat, a udělej to!;* **2.** *nesouhlasím s tvým jednáním, postojem n. řešením, ale udělej to tak, jak chceš, zamýšlíš.* **1.** A: Víte, chtěl bych zlepšit situaci ve škole a mám určitý návrhy. Chcete se na ně podívat? – B: Já ti věřím, d., jak u. za v. ■ **S** udělej to!, já nesouhlasím Máš úplnou volnost. Jak myslíš.

Není po něm° / tom° ani vidu, ani slechu. n. **Není / nezůstalo po něm° / tom° ani stopy / památky.**

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *ani*

(Čl. udiveně a nechápavě vůči druhému v reakci na nevysvětlitelné n. nevysvětlené zmizení třetího, předmětu, stavby, jevu ap.:) nikde tu najednou podivně není; zmizel, ztratil se náhle a nezůstalo po něm / tom vůbec nic (ani náznak toho, kam šel ap). Kam vlastně Petr šel? Pracoval tu tak dlouho a nezůstalo po něm ani p. ■ **S** on zmizel, to zmizelo Jako by se do země propadl. ♦ Slova *vidu, slechu* jsou jen v tomto užití, jinde jsou už mrtvá.

Ⓐ No one's seen hide or hair of him / it., We've seen neither hide nor hair of him / it. Ⓝ Von ihm war nichts zu sehen und zu hören. Ⓕ ! Il a disparu de la circulation., ! Il n'a plus donné signe de vie., ! On n'a plus entendu parler de lui. Ⓡ Ни слуху, ни духу по ком., И следа не осталось от чего.

Vida ho! *viz* Vidíte ho!

No vida!

(Čl. vůči druhému, druhým radostně n. s ulehčením po vyřešení problému n. nalezení ztraceného, radostně n. se zadostiučiněním po zjištění pozitivní možnosti, zvl. před jejím původním popíráním n. zapíráním druhým, třetím ap.:) to mě udivuje; to je ale zajímavé překvapení! No vida! Tak přece se ten dopis vod ředitele našel! A copak dělá v tvý aktovce, Honzíčku? ■ **S** to je překvapení

Videant / caveant consules, ne quid detrimenti res publica capiat.

(Čl. vzdělaný zvl. v připomínce a varovně druhým a s ohledem na svěření velkých pravomocí zástupcům lidí, poslancům ap., popř. ve varování před jejich zneužitím:) buďte opatrní ve svém rozhodování a vždy při tom myslete na obecné blaho! ■ **S** buď opatrný!, dbej blaha obecného! ♦ Lat. *Nechť hledí konzulové, aby obec škody nevzala*, formule řím. senátu ze 6. stol. př. n. l., kterou se konzulům dává plná moc; též Cicero (106–43 př. n. l.), *Řeč proti Catilinovi, 1,2.*

Na viděnou!

(Čl. vůči druhému v méně časté zdvořilostní frázi při loučení, zvl. obchodník na úrovni vykání k váženému zákazníkovi ap.:) zdravím vás a loučím se s vámi; loučím se a těším se na příští shledání, až se opět uvidíme. ■ **S** já zdravím vás Na shledanou!

Je tam hodně / leccos k vidění.

(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému obv. v doporučení o místě, městě, muzeu ap. z hlediska návštěvníka ap.:) je tam mnoho různých cenných a zajímavých věcí a vyplatí se to navštívit a prohlédnout si to, uvidět to. ■ **S** to je cenné, to je zajímavé

Stálo° to za vidění.

(kol – neutr) **0** pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. vůči druhému v kladném hodnocení cesty, turistické návštěvy, často spojené s úsilím, popř. výstavy, představení ap., někdy v kontrastu k původnímu váhání ap.:) bylo to skutečně zajímavé a pěkné; líbilo se mi to a jsem rád, že jsem to viděl. Benátky sou krásný. No, stálo to všechno za v., myslím. Ty kanály a gondoly mě teda nezklamaly, je to moc romantický! ■ **S** to líbí se mi, to je krásné, to je zajímavé Stálo to za to.

Ⓐ It was worth seeing. Ⓝ Das hat sich gelohnt. Ⓕ Ça valait le coup d'œil / le déplacement. Ⓡ Это стоило посмотреть.

Jak je vidět, … n. **…, jak je vidět.** n. **Jak vidno, …** n. **… jak vidno …**

(Čl. zkušený vůči druhému, partnerovi ap. v hodnocení činnosti, zvl. pokusu ap., zvl. jeho vnější stránky n. vyznění, v komentáři před n. po něm, popř. i uprostřed něj ap.:) je tedy zřejmé (že) …; což je nyní patrné, dobře jasné; z toho lze tedy zjevně vyvodit (že) … No, nebyl to zrovna nejlepší nápad, jak je v. … Musíme vymyslet něco lepšího. ■ **S** to je zřejmé … jak je patrno.

Je vidět, že … n. **Z toho je vidět, že …**
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému, druhým v hodnocení informace n. výsledku práce, události, třetího ap.:) je tedy teď zřejmé, jasné, že …; z toho lze usoudit n. vyvodit, že … Je v., že tenhle nápad není nejlepší, protože se asi nenajde dobrovolník, kterej by teď do tý ledový vody vlez. ■ **S** to je zřejmé Je patrno / zřejmé / jasné, že …

To chci teda vidět! *viz* Chtěl bych tě vidět!

Tak vidíš, že to de, dyž se chce!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči mladšímu druhému v pochvale a spokojené reakci na jeho úspěch, úspěšné provedení práce, úkolu ap., ale až po vynuceném opakování a přes jeho původní nechuť n. nářek, že je to příliš těžké, že to neumí n. to není možné ap.:) leccos je možné, a tedy i toto, když opravdu chceš a snažíš se (ty ses ale před tím nesnažil). ■ **S** to je možné, ty musíš snažit se Žádnej učenej z nebe nespad.

Ⓐ Where there's a will there's a way. Ⓝ Wo ein Wille ist, ist auch ein Weg. Ⓕ Tu vois qu'on peut quand on veut! Ⓡ ! Не боги горшки обжигают.

Vidouce nevidí a slyšíce neslyší.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v kritickém komentáři obv. o třetích, třetím, zvl. ve vyšší funkci, a jeho vztahu ke zřejmým faktům, zvl. nepříznivým ap.:) (je svým úřadem zaslepený natolik, že) nevšiml si, nevšímá si n. přehlíží tyto zřejmé a očividné problémy; nechce to vidět a zabývat se tím. A: Tak já tu jak hlupák běhám po celém bytě a hledám brejle a nakonec zjistím, že je mám na nose. – B: To víš, člověk někdy v. n. a s. n. ■ **S** on nechce rozumět, on nevšímá si toho Hledá kobylu a sedí na ní. ♦ Mt 13,13.

Tak to vidíš, jak mě šidíš! n. **Vidíš, vidíš, jak mě šidíš!**
(Čl. zvl. starší vůči dítěti hravě a žertovně v neformálním pokárání za jeho malé opomenutí, nespolehlivost, nevinnou lež ap.:) ty jsi ke mně nespravedlivý a zapomněls na mě, což mě mrzí; uvědom si, co jsi způsobil. A: Jé, dědo, já sem ten dárek pro tebe zapomněl doma. – B: Tak to v., jak mě š. Člověk má narozeniny, a ani dárku se vod vnučky nedočká! Tak mi ho přineseš příště, alespoň se budu mít na co těšit. ■ **S** ty nechováš se dobře, ty jsi nespravedlivý ke mně

Vidím to jako dnes / dneska.
Komp pamatuju se na to / vidím to jako dnes *(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým při vzpomínce na dávnou významnou událost, osobní zkušenost, setkání ap.:) pamatuju se na to naprosto věrně a živě, do detailu; vybavím si každou podrobnost zcela přesně.* V. to jako dnes. Mělas na sobě ty modrý šaty a čekalas v kavárně u zadního stolu. ■ **S** já vzpomínám si na to živě

No a pak by se vidělo.
(Čl. zkušený vůči zvl. blízkému druhému v úvaze o svých možných bezprostředních plánech a neurčitě o následných krocích vyplývajících z nich ap.:) (pokud uděláme ten první krok) až pak bude jasné, co lze dělat dál, jak (je možné n. nutné) postupovat, pokračovat. Napřed je nutný rozhlédnout se po bydlení a cenách a pak by se v. Teda jestli je finančně lepší koupit pozemek a stavět, nebo si něco pronajmout. ■ **S** to ukáže se potom

Pořád na všem / každým něco vidí.
(kol; nepříz) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o třetím, zvl. nadřazeném a přísném, rodiči ap., ve vztahu k podřízenému, dítěti n. ostatním ap. s ohledem na jeho práci, chování ap. n. nabízený standard výrobků, zboží, služeb ap.:) je (k němu n. obecně) přehnaně kritický, má na někoho n. něco přehnaně velké nároky a pořád je s něčím n. někým nespokojený, vytýká (mu) to ap. To je teda hroznej chlap! Já bych ho nejradši něčím praštil! P. na všem n. v.! Jednou je polívka studená, podruhý mu číšník dones tvrdý maso a potřetí zase pivo není dost chlazený. ■ **S** on je přísný, on přehání nároky, on kritizuje ho pořád, on není spokojený Nic mu není po chuti.

Ⓐ He's forever finding fault!, There's no pleasing him., He's a right pain in the neck / (*vulg*) arse. Ⓝ Der hat an allen was auszusetzen / zu meckern. Ⓕ ! Il trouve toujours à redire., ! Il y a toujours quelqu'un / quelque chose qui ne lui convient pas., ! Il n'est jamais content / satisfait. Ⓡ Ему всё не так.

Už sem / jsem viděl, jak …
(Čl. vůči blízkému druhému s úlevou po pominutí nebezpečné, riskantní situace ohrožující jeho n. druhého ap., někdy jen v představách:) představoval jsem si to nejhorší a bál jsem se, že … (se to stane). Konečně si doma! Pořád hlásej na dálnici bouračky a já už tě viděl, jak ležíš v nemocnici. ■ **S** já bojím se

Takovejch už jsme viděli! *viz* Takovejch už sme viděli!

Už tě vidím, jak …!
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému pochybovačně n. posměšně o reálnosti jeho plánu, jednání ap., zvl. v důsledku nedostatku jeho potřebných vlastností n. zkušeností:) určitě neuděláš to, že …, znám tě moc dobře!; tak, že bys … se nezachováš; silně pochybuju, že bys … A: Asi si tam pudu postěžovat, takhle to už nejde. – B: Už tě v., jak tam křičíš. Vodbydou tě a ty si to necháš líbit! ■ **S** ty nedokážeš to

Co na něm / tom vidíš? n. **Co na něm máš?**
(Čl. vůči druhému udiveně, nechápavě a nesouhlasně ve snaze zjistit příčiny jeho zájmu o třetího, zvl. milostného, n. oblíbenou činnost ap.:) co tě na něm n. tom tak zaujalo?; čím je pro tebe atraktivní a proč se o něj, to pořád zajímáš? Já tě vůbec nechápu. Co na něm v.? Není ani hezkej, ani bohatej, já sem přece po všech stránkách lepší, tak proč chceš chodit jen s ním? ■ **S** já divím se, co chceš?, proč děláš to?

Co to vidím?
(Čl. vůči známému, blízkému druhému, druhým udiveně a obv. i vesele, žertovně, někdy ve výtce, v reakci na nečekanou událost, jejich chování, zvl. při příchodu na místo ap.:) to je pro mě překvapení!; tohle jsem tedy nečekal! Co to v.? Čekal sem velkej veselej večírek a tady je pět lidí a zábava žádná. Styďte se, mládeži! ■ **S** já nečekal jsem to, to je překvapení

Vidíte / vidíš ho!
(Čl. vůči známému druhému obv. rozhořčeně, někdy jen pseudovážně, na adresu přítomného třetího a jeho nepřijatelného n. nepříjemného jednání, ve snaze dovolat se u druhého zastání, podpory svého názoru, stížnosti ap.:) tady se můžete přesvědčit o jeho špatném chování; takové sobecké chování, které tady předvádí, je pro něj typické a mně vadí ap. … A: Dneska se vrátím pozdě, du do hospody s kolegy. – B: V. ho, sousedko! To je celej von! Přitom ví, že máme dnes výročí svatby! ■ **S** on chová se špatně Jen se na něj podívejte / koukněte!

Jak to tak vidím …
(Čl. vůči druhému, druhým v povzdechu n. jízlivé a kritické shrnující poznámce, zvl. o nedostatku, jemu nevyhovující situaci ap.:) ze situace (bohužel) soudím, že …; mám pocit, že asi ne- … Jak to tak v., tak budeme dneska vo hladu, protože se nikomu nechce vařit. ■ **S** to nevypadá dobře

Je to, jako bych ho viděl před sebou. n. **Jako bych ho viděl před sebou.**
Komp je to, jako bych ho / to viděl před sebou
(Čl. zvl. starší vůči druhému obv. v reakci na připomínku n. živé vyprávění dávno a dobře známého třetího, zvl. z hlediska jeho typických projevů a rysů ap., někdy jen v reakci na velmi živý popis neznámého třetího:) umím si ho dobře představit, vybavit; mám velmi dobrou a živou představu, jak vypadá. A: Pak nasadil ten svůj obvyklej výraz zájmu a zeptal se na mé zdraví. – B: Jako bych ho viděl před sebou. Ten se nikdy nezmění. ■ **S** já představuju si ho / to živě

Je to, jako bych to viděl před sebou.
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho živé vyprávění, sugestivní popis události, činu, scény ap.:) dost jasně si to teď umím představit; je to tak přesný, detailní a věrný popis, že si to umím živě představit. A: … a pak se naštval a odešel. – B: Je to, j. b. to v. p. s., to musela bejt celkem sranda, ne? ■ **S** já představuju si ho / to živě

Kdo to jakživ viděl (že / aby …)! n. **Kdo kdy viděl / slyšel (že / aby / Inf)!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ✉4c neukon. – (že / aby) – kles.
(Čl. zvl. starší vůči mladšímu druhému odmítavě n. pohoršeně v reakci na jeho nepřijatelnou žádost, požadavek n. návrh ap., zvl. s ohledem na jeho věk:) to je naprosto nepřijatelné n. nepřípustné a opravdu to není možné; to je proti všem zvyklostem a pravidlům a nelze to strpět; to je absurdní a nemorální. A: Babí, já chci taky vidět Ramba! – B: Kdo to j. s., aby se pětiletý dítě dívalo v deset večer na televizi!, Kdo to kdy v. hrát fotbal na sněhu! ■ **S** to je nepřijatelné, to není možné To zrovna!, Ty ses zbláznil!

Ⓐ Whoever heard / thought of him etc. -ing … Ⓕ ! De ma vie, je n'ai (jamais) vu / entendu une chose pareille!, On aura tout vu / tout entendu!, ! C'est impensable / inimaginable / invraisemblable / renversant que …! Ⓡ Да где это видано, чтобы …

Nerad bych to viděl. n. **Nerad bych viděl, jak …**
(Čl. vůči druhému nervózně, s obavou o naplnění možného nebezpečí, představy ap., často ve varování:) bojím se toho (že … to nedopadne dobře ap.). Kluku zatracená, nelez na tu skálu, nerad bych v., jak padáš dolů! ■ **S** já bojím se

No (tak) vidíš / vidíte.
(Čl. vůči druhému konejšivě n. vítězně při potvr-

zení svého názoru, splnění slibu n. předpokladu ap.:) teď se můžeš konečně přesvědčit, že je to tak n. to dopadlo tak, jak jsem říkal; vidíš, že jsem měl tedy pravdu; i když jsem si to nemyslel, měl jsi pravdu. No tak v. Nakonec ses přece dočkal, i když to chvíli trvalo. ■ **S** to je tak, to stalo se opravdu

Tak (to) vidíš / vidíte!
(Čl. vůči druhému obv. v povzdechu, zklamaně, bezmocně o nepříznivém výsledku, nemilém překvapení, přes opačnou snahu, n. naopak někdy s pocitem radostného zadostiučinění nad příznivým výsledkem ap.:) uvědom si, jak to dopadlo, co se stalo. Tak to v.! Já se tolik snažil celej rok je něco naučit, a voni maj nakonec stejně samý čtyřky, a ještě se mi smějou, že je matematika nezajímá., Tak to v.! Byl to dřív takovej nekňuba, a dneska je z něj ministr! ■ **S** to překvapuje mě nepříjemně, to překvapuje mě

Tě vidím.
(Čl. zvl. mladší ležérně a neformálně vůči druhému na pozdrav při setkání:) zdravím tě (a rád tě vidím). ■ **S** já zdravím tě

Je to lepší než vidlema do voka. *viz* Je to lepší než drátem do voka.

Cože? – Vidličky a nože (běhaly / skákaly po dvoře v Kutný Hoře)!
(Čl. první obv. nepozorný n. neposlouchající, často dítě, v otázce a druhý zvl. starší žertovně, hravě, ale podrážděně v odmítavé reakci na jeho hloupou a iritující otázku ap.:) A: Co říkáš? – B: Nebudu na to odpovídat n. už to nebudu opakovat, máš dávat pozor! A: Cože? – B: V. a nože! Dyť sem to zrovna dovykládal, kluku zatracená! ■ **S** já neřeknu ti to ♦ Též var. … *po dvoře a zapíchly kuchaře / běhaly po Svatý hoře.*

Je vidno, že … *viz* Jak je vidět …

Fouká / je tam jako na vidrholci. *viz* Je tu jako na Vystrkově.

Vina padne na jeho hlavu.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému v komentáři k aféře, společenskému problému, veřejné ztrátě ap. a snaze označit zodpovědnou osobu, často nevinného třetího, zvl. zakrýváním, machinacemi mocných ap.:) z toho bude obviněný a ponese sám i následky. ■ **S** on bude obviňovaný

Kdo je bez viny, hoď po něm kamenem! n. **Kdo z vás je bez viny / hříchů, hoď po něm kamenem!**
(Čl. vůči druhým kriticky a poněkud pateticky na obranu provinilého třetího, zvl. ve snaze zmírnit nesmiřitelné postoje a odsudky ap., popř. s naznačením nepřímé spoluviny druhých:) nemilosrdně a spravedlivě ho může soudit a trestat jen ten, kdo se sám ničím neprovinil, a tak buďte shovívaví! A: Takovýhle jednání nemůžeme přejít, musíme ji nějak potrestat. – B: Nebylo sice správný, co udělala, ale byla nešťastná a zmatená. Kdo je bez v., hoď po něm k., ale my bychom si mohli uvědomit, že se nejvíc potrestala sama. ■ **S** čl. nevinný může soudit druhého ♦ J 8,7.

Za každou vinou následuje trest.
(Čl. vzdělaný a spravedlivý vůči druhému, druhým v připomínce n. požadavku obecně n. pro provinilého třetího ap.:) každé provinění bude, musí být potrestáno; pokud ses provinil, poneseš trest. ■ **S** vina přivolá trest ♦ Srov. už lat. *Quis ignorat, quod omne malum vindicta sua maneat, kdo neví, že za každou špatnost čeká patřičná odplata?*, Walther 25 382, připisováno historiku Herodotovi. Ironická obměna má ovšem jiný smysl *Každé dobro musí být náležitě potrestáno.*

Nikdo z nás není bez viny.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova)
(Čl. moudrý a obv. soucitný vůči druhému, druhým a jejich rozhořčení a výhrůžkám na adresu viníka, obv. ve snaze zmírnit a relativizovat dopad a chápání jeho provinění a na jeho obranu:) každý provedl někdy něco špatného a nikdo nemá zcela čisté svědomí, a tak nesuďme příkře!; nikdo není úplně dokonalý a bez chyb a každý se někdy provinil alespoň maličkostí. A: Ten člověk má na svědomí samý lumpárny, hanba mu! – B: Je to sice zloděj, ale ne vrah. N. z nás n. bez v., takže se k němu můžeme přitom chovat lidsky. ■ **S** nesuď příkře!, každý dělá chyby Každý děláme chyby. ♦ Z lat. *Nemo nostrum sine culpa est*, Seneca ml. (4 př. n. l. – 65 n. l.), *Morální listy Luciliovi, 66,26.*

Ⓐ Nobody's perfect / blameless. Ⓝ Keiner von uns ist ohne Schuld. Ⓕ ! Qui d'entre nous est blanc comme neige / n'a jamais péché / commis de faute. Ⓡ Все мы не без греха.

Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům.
(Čl. nábožensky věřící ve své modlitbě obecně n. ve snaze duchovně nějak prospět provinilému druhému, obv. známému, ap.:) přeju si, aby nebyl (příliš) potrestaný a odpouštím mu. ■ **S** já odpouštím mu ♦ *Otčenáš*, Mt 6,12.

Vinice – bídnice, chmelnice – pouhá dělnice, zahrada – častá náhrada, louka – ta si fouká, dobré pole neprodávej, vole!
(Čl. zkušený, zemědělský hospodář v radě zvl. mladšímu druhému ap.:) člověka uživí na venkově různé druhy polností různě dobře, nejcennější je však pole a toho si hleď! ■ **S** starej se o pole především! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Viribus unitis.
(Čl. vzdělaný zvl. ve výzvě vůči druhým, obv. v úsilí o společný cíl ap.:) sjednoťme se a postupujme společně!; máme společný zájem, tak se spojme! ■ **S** spojme se! ♦ Lat. *Spojenými silami*, heslo císaře Františka Josefa I., které přijal v r. 1848.

Ať visím (jestli …)!
(Čl. zvl. starší překvapeně ve zvolání vůči druhému, druhým při rozpoznání známého třetího n. předmětu a důrazném potvrzení svého poznání ap.:) to je určitě (tak) …!; naprosto vážně tvrdím, že …! A: To snad ani není pravda. – B: Ať v., jestli se to nestalo! ■ **S** to je tak, já tvrdím, já jsem jistý si Ať se propadnu, jestli …!

Všechno visí jen na něm.
(Čl. informovaný vůči druhému o vývoji, stavu plánu, činnosti a souvislosti s třetím, s odstínem jeho obětavosti, libovůle n. výlučnosti ap.:) to n. budoucí vývoj a výsledek závisí, záleží jen na něm; o tom zásadně rozhoduje on. A: A co se bude dít dál s tou soutěží? – B: V. v. jen na řediteli. Jestli se bude pokračovat, nebo se celá změní, nebo skončí – to rozhodne on. ■ **S** to závisí zcela na něm

Všechno na něm jen visí.
(Čl. vůči druhému pohoršeně a nesouhlasně v komentáři o známém třetím a jeho nepříznivé fyzické proměně a vzhledu ap.:) nevypadá dobře, velmi zhubnul a oblečení je mu teď podivně velké. Podívej se na toho Petra, jak vypadá! V. na něm jen v., ten kluk se asi nešťastně zamiloval nebo ho doma trápěj hlady nebo co. ■ **S** on je hubený

Kdo má viset, ten se neutopí.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři ke zlému třetímu a jeho nepotrestanému činu, vyváznutí z nebezpečí ap.:) i darebák má zřejmě svůj osud a až přijde jeho čas, bude i on potrestaný tím správným způsobem. ■ **S** darebák neunikne osudu svému ♦ Přísloví (Čelakovský).

Spad si (snad) z višně?
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⍰ 2b stoup. zjišť. ot. (od 3. slova)
(Čl. ležérně vůči blízkému druhému v odmítavé a pohoršené reakci na jeho neočekávané nesmyslné jednání n. nepřijatelný návrh ap.:) to je naprosto absurdní a nerealistické; jak tě něco tak hloupého, nemístného mohlo napadnout? A: Měla bys zkusit na ten pohovor jít. – B: Spad si z v.? Dyť tam psali něco vo znalosti angličtiny a já neumím ani pozdravit! ■ **S** to je absurdní, já odmítám to Ty ses zbláznil!, Jsi včerejší?, To nemyslíš vážně?
Ⓐ You must be joking!, Have you taken leave of your senses?, Are you out of your (tiny) mind? Ⓝ Du bist wohl von allen guten Geistern verlassen. Ⓕ ! T'es tombé sur la tête?, ! Tu as perdu la tête?, ! T'es timbré / fêlé / fou / jeté / cinglé? Ⓡ Ты что, с луны свалился?

Vita brevis (ars longa). *viz* Život je krátký, umění dlouhé.

Vivat, crescat, floreat! n. **Ať žije, roste a vzkvétá!**
(Čl. vzdělaný vůči druhým v týmu, skupině obv. při slavnostním přání do budoucnosti, zvl. společnému dílu, podniku ap.:) přeju (tomu) rozkvět a úspěšnou budoucnost; ať to vytrvá i dál a stále se zlepšuje! ■ **S** já přeju úspěch ♦ Staré latinské oslavné přání, blahopřání.

Čím víc, tím líp.
(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na jeho otázku n. v žádosti s ohledem na množství materiálu, prostředků, lidí pro uvažovanou činnost ap.:) čím více toho n. jich bude (získáme, popř. dáme), tím lepší to bude; co nejvíc bude nejvýhodnější. Potřebuju sehnat spolehlivý lidi do svý firmy. Čím víc, tím líp, aspoň budeme moct hodně rozšířit výrobu. ■ **S** co je možné, co nejvíc

Víčka se mu klíží / zavírají. *viz* Oči se mu (už) klíží.

Vínečko bílé, jsi od mé milé, budu ťa pít, co budu žít, vínečko bílé!
(Čl. obv. spolu s druhými v dobré náladě n. při posezení n. slavnostní příležitosti při popíjení vína na znamení radosti ze života ap., často i s melodií:) mám dobrou náladu, je tu dobré víno a příjemná atmosféra. ■ **S** já miluju víno ♦ Moravská lidová píseň.

Mladé víno čep vyráží. *viz* Mladé pivo čep vyráží.

Nalejme / nalijme si čistého vína!
(Čl. vůči známému druhému, druhým, obv. ve společném podniku ap., zvl. v nejasné situaci, nejistotě o vzájemných postojích a s ohledem na množství různých zájmů ap.:) mluvme upřímně a otevřeně a řekněme si, co kdo chce a může; já chci s tebou, vámi mluvit a jednat otevřeně a čestně a

přestat už zamlčovat. ■ **S** já mluvím pravdu, já chci slyšet pravdu, mluv otevřeně!

Lepší je s chytrým dělat než s blbým víno pít. *(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému ve varování před hloupými lidmi a stykem s nimi ap., mj. pro jejich nevypočitatelnost:) setkání, jednání s hlupákem je vždy nepříjemné a nebezpečné, i když je jen nezávazné a dočasné.* ■ **S** stýkej se s chytrými raději!, vyhýbej se blbcovi! Nejhorší je srážka s blbcem. ♦ Přísloví.

Víno sílí krev, že je jako lev. *(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému, druhým v pochvale a doporučení, zvl. zdravotních účinků ap.:) víno je zdravé a jeho pití člověku prospívá a posiluje ho; po požití vína se rozproudí krev, a to má příznivý účinek na zdraví člověka.* ■ **S** víno posiluje

Nové víno do starých měchů (se nemá dávat). *(Čl. zkušený, moudrý v radě n. napomenutí vůči druhému o jeho činnosti s ohledem na okolnosti a podmínky ap.:) vše se má dělat vhodným, popř. osvědčeným způsobem a nevyplácí se směšovat věci nesouměřitelné, odlišné.* ■ **S** dělej vše přiměřeně! ♦ Přísloví, pův. L 5,38, kde ale verze *nádob.*

Víno je mléko starců.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn.
(od k. slova) *mléko*
(Čl. zvl. starší a zkušený v připomenutí a doporučení vůči druhým, zvl. při zábavě, posezení, obv. o červeném víně:) staří lidé mívají přirozeně rádi víno; víno povzbuzuje životní síly starších lidí. To víš, v mým věku já už nepiju, ale takhle dvě decky večer, to já mívám pravidelně. No v. je m. s., ne? ■ **S** víno posiluje, čl. starý má rád víno Víno obveseluje srdce člověka. ♦ Přísloví, srov. už lat. *Vinum lac senum*, Walther 33 476.

Ⓝ Zum Schluss bleibt nur noch der Wein. Ⓕ Le vin est le lait des vieillards. Ⓡ Вино — молоко стариков.

Víno mu jde / de do nohou. *(Čl. eufemisticky vůči druhému o třetím a účincích vína, zvl. na jeho schopnost pohybu:) začíná být mírně opilý, a to ovlivňuje jistotu jeho chůze, začíná vrávorat.* Podívej se na Petra, v. mu de do n., asi budem potřebovat taxíka! ■ **S** on je opilý, on jde s námahou

Víno dodává odvahy. *(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v radě vůči němu n. v komentáři o třetím, zvl. před obtížným rozhodnutím, svěřením se, popř. bojem ap.:) člověk ztrácí po požití vína zábrany a strach a udělá věci neobvyklé n. začíná více riskovat.* Jednou večer se opil, a protože v. d. o., tak se konečně rozhodl tu nepříjemnou záležitost vyřešit. ■ **S** víno povzbuzuje ♦ Lat. *Vina dant animos*, P. Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.), *Proměny, 12,242.*

Ve víně / víně je pravda. *viz* In vino veritas.

Víno obveseluje srdce člověka. *(Čl. zvl. starší vůči druhým zálibně chválící přednosti vína:) víno dává člověku dobrou náladu, radost ze života a pomáhá zapomenout na starosti a smutek.* ■ **S** víno potěší ♦ Ž 104,15.

Mladé / mladý víno se nehodí do starého / starýho sudu. *(Čl. zvl. starší a zkušený kriticky a v radě vůči druhému, zvl. o věkově velmi rozdílném manželství, partnerství ap.:) mladý člověk, plný energie a přání, si nemá brát starého, protože takové spojení je nevhodné a přináší jen problémy a starosti.* Myslím si, že tvoje volba není nejšťastnější. Vona je vo pětadvacet let mladší než ty! Víš, že se říká: m. v. se n. do s. s., za deset let budeš dědek a vona se bude chtít bavit. ■ **S** čl. mladý nehodí se ke starému ♦ Přísloví.

Víno není vinno, že se lidé vožírají. *(Čl. zvl. starší a moudrý vůči druhému, druhým zvl. v upozornění na pravý důvod problému opilosti, opíjení se ap.:) lidé se opíjejí, aby zapomněli na problémy, a ne kvůli opíjení samotnému.* ■ **S** čl. pije kvůli problémům, vina není ve víně ♦ Přísloví (Čelakovský).

Víno, ženy, zpěv. *(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému v připomínce populární představy mužské zábavy n. v jejím přání ap.:) lidé, zvl. muži se opravdu dobře baví vždy jen současným popíjením dobrého alkoholu, nevázaným sexem s ženami a veselým, upřímným zpěvem.* ■ **S** čl. baví se pitím sexem a zpěvem

Je to jako víno.
Komp je to jako víno
(Čl. vůči druhému pochvalně, zálibně o kvalitě, vlastnostech, účinku ap. jídla, pití, hry, představení, hudby ap.:) je to výborné a velmi se mi to líbí; je to skvělé, vynikající a příjemně mě to naladilo. ■ **S** to je příjemné, to je výborné / skvělé, to líbí se mi

Víra hory přenáší. *(Čl. zkušený v komentáři k druhému a v reakci na třetího a jeho postoj, důvěru ap., zvl. splněnou:) pevná důvěra, pozitivní víra a naděje se nakonec vyplácejí a jakoby napomáhají splnění, a to přes*

všemožné překážky. ■ **S** víra překonává překážky ♦ 1K 13,2.

Víra, naděje, láska.
(Čl. vzdělaný vůči druhému zvl. v připomínce tradičních vlastností dobrého a úspěšného života, pův. křesťanských ap.:) člověk v životě musí něčemu dobrému věřit, musí mít naději na úspěch svého konání a musí mít rád druhé lidi, zvl. ty nejbližší. ■ **S** věř doufej a miluj! ♦ Starý křesťanský symbol, 1K 13,2 (13,13); teologicky se považují za základní ctnosti.

Sláb jenom ten, kdo ztratil v sebe víru (a malý ten, kdo zná jen malý cíl).
(Čl. vzdělaný pateticky a obv. i vlastenecky vůči druhým zvl. v oficiálním projevu a ve výzvě k odvaze ap.:) člověk musí věřit sobě a svým schopnostem a nesmí se bát, aby mohl být úspěšný a dosáhnout svých přání. ■ **S** věř a pracuj!, vzchopte se! ♦ S. Čech (1846–1908), *Jitřní písně* (1887).

To drží jak židovská / helvítská víra.
Komp drží to jak židovská / helvítská víra
(Čl. vůči druhému obv. obdivně o spojení dvou n. více částí materiálu, součástek, šroubů, slepených vědomě n. stářím a neužíváním, zareznutím ap.:) drží to při sobě velmi houževnatě a pevně a dlouho to v pořádku vydrží n. není snadné to narušit, pozměnit n. uvolnit. Slepil jsem to vteřinovým lepidlem a teď to drží jak h. v. ■ **S** to je pevné

Víra tvá tě uzdravila / spasila. n. **Věř, víra tvá tě uzdraví.**
(Čl. obv. posměšně vůči naivnímu druhému a jeho naději, víře v plané sliby, též reálně při léčbě nemoci ap.:) **1.** *nevěř tomu, nebuď naivní!; věř si tomu, ale stejně ti to nepomůže a to se nestane!;* **2.** *uzdravil ses, protože jsi věřil v dobrý konec, jakkoliv nepravděpodobný, a to ti psychicky pomohlo.* **1.** A: Je to sebevražda, vzít si alkoholika. – B: On kvůli mě přestane pít! – A: Tak si tomu tedy věř, víra tvá tě u., ale pak si nechoď stěžovat. ■ **S** to pomůže, nevěř tomu! ♦ Mt 9,22.

Na mou věru. n. **Na mou pravdu.**
(Čl. zvl. starší vůči druhému k dotvrzení svého výroku n. při podivu, překvapení, zvl. v protikladu k původní nedůvěře ap.:) opravdu, skutečně (se to tak stalo, je to tak). Na mou věru, opravdu jsi nelhal. ■ **S** věř mi!, to je tak

Buď vítán! n. **Buďte nám vítán!** n. **Vítám tě!**
(Čl. zvl. starší zdvořile, s úctou a přátelsky vůči často neznámému druhému přicházejícímu na návštěvu ap.:) vítám tě, vás tady a je mi, nám ctí a potěšením, že jsi přišel! ■ **S** já vítám vás ♦ Var. *Vítám tě* obv. vůči známému člověku.

Tak vás tady pěkně vítám / vítáme.
(Čl. v úvodním pozdravu přátelsky, méně oficiálně vůči druhému, obv. předem ohlášenému, přicházejícímu na návštěvu ap.:) rád vás tady (konečně, tedy) vidím, vítám vás a zdravím vás upřímně. ■ **S** já vítám vás

Kdo seje vítr, sklízí bouři.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v připomínce, varování n. výtce špatných následků špatného začátku, jednání ap., obv. s odstínem odsudku agresivity, neprozíravosti ap.:) kdo začal s nenávistí, poškozováním druhých, ubližováním ap., se nakonec sám stává obětí pomsty a musí nést následky svého jednání; následky toho zlého, co člověk rozpoutal, padnou nakonec na něj. A: Proč se mi to tak vymstilo, dyť jsem jen chtěl malou změnu. – B: Kdo s. v., s. b., nediv se. Nemůžeš rozvířit stojatý vody a pak se divit, že všechno vyplave na hladinu. ■ **S** čl. škodí druhým a pak je obětí Vrací se to jako bumerang., Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. ♦ Přísloví, Oz 8,7.
Ⓐ They that sow the wind shall reap the whirlwind. Ⓝ Wer Wind sät, wird Sturm ernten. Ⓕ Qui sème le vent récolte la tempête. Ⓡ Кто сеет ветер, пожнёт бурю.

Poručíme větru, dešti …
(Čl. zvl. starší a zkušený pohrdavě a ironicky vůči druhému, zvl. v reakci n. narážce na chvilkové pseudoplány třetích změnit lidstvo a přírodu ap., původně na adresu velkohubosti a hlouposti komunistů:) to je proti přírodě, a tedy úplný nesmysl, ať si říkají cokoliv. Teď zase přišli na to, že geneticky upravené potraviny jsou možná škodlivý. To je pořád p. v., d., a až pak konečně uznaj, že přírodu nepřekonaj. ■ **S** to je nesmysl, to je absurdní ♦ Zpupné komunistické heslo, podle stejnojmenné písně.

Vane / fouká jiný / nový / jinej / novej vítr.
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři obv. ve smyslu pozitivního posunu společenského smýšlení, změny a orientace hodnot a priorit ap.:) dlouhodobá atmosféra a její trendy se změnily a staly se příznivější pro uskutečnění nám prospěšných změn. V. teď n. v. Pokusíme se v radě prosadit ten náš návrh. ■ **S** situace zlepšuje se

Bere / vzalo mu to vítr z plachet.
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři, ně-

kdy škodolibém, o třetím a jeho postavení, možnostech a záměrech v důsledku nečekané změny, prozíravého kroku čtvrtého ap.:) zbavuje, zbavilo ho to možnosti účinně postupovat, argumentovat n. kritizovat, a není to tedy pro jeho plány prospěšné, výhodné; ztrácí, ztratil výhodu a oslabuje to jeho pozici. ■ **S** to oslabilo ho, to vzalo mu výhodu

To je° vítr do jeho plachet.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému o změně, události, novém postoji třetího s ohledem na čtvrtého a jeho záměry, zvl. v diskuzi, politice, podnikání ap.:) získává tím nečekaně výhodu a hned ji využívá; to je pro něj teď příznivé a dá se to výhodně využít. Karel se neopatrně podřek, že tam byl proti plánu taky, a to byl v. do Honzových p. Hned se do Karla pustil, proč o tom nezačal jednat, že to je ztracená šance a on že by to udělal líp, no znáš to. ■ **S** to je výhodné pro něj, on využívá příležitost pohotově To mu nahrává. To je voda na jeho mlýn.
Ⓐ That's playing into his hands. Ⓝ Das ist Wind in seine Segel. Ⓕ Ça apporte de l'eau à son moulin. Ⓡ Это ему на руку.

Kam vítr, tam plášť.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v nepříznivém n. pohrdavém komentáři a charakteristice třetího a jeho jednání, názorů ap. v závislosti na mocenských změnách ap.:) je to oportunista bez vlastních zásad a své názory a postoje mění podle převládající situace, názorů mocných a toho, co mu může být prospěšné; často a bezzásadově, jednoduše mění názor a nelze se na něj spolehnout. Petr je takovej kam v., tam p. Jednou je nadšenej liberál a podruhý by nejradši zaved diktaturu. ■ **S** on je oportunista, on chová se obojace Každá záminka je mu dobrá., Ze všeho se snaží vytřískat kapitál. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Versa sit adversum semper tua paenula ventum, Ať se tvůj plášť vždy obrací proti větru*, Walther 33 174.
Ⓐ ! (be) a tidewaiter, (! (always) have an eye to the main chance), (! watch which way the wind blows) Ⓝ sein Mäntelchen nach dem Wind hängen Ⓕ ! Il sait épouser le terrain., ! Il sait se mettre du côté du manche. Ⓡ Он держит нос по ветру.

Vítr fouká ze strnišť.
(Čl. zkušený v komentáři k druhému, často nostalgicky, o změně počasí a roční doby s nástupem nepříznivých jevů, v kontrastu k předchozímu létu ap., zvl. na venkově a s poukazem na vzhled polí:) začíná už doba podzimu a chladné, větrné počasí; už přišel podzim. Vítr f. ze s., léto už skončilo a za chvíli je tu zima. Letos bylo nějak krátký, bohužel. ■ **S** podzim začal

Vofouk / vofouknul ho šťastnej / šťastný vítr.
(Čl. vůči druhému o známém třetím a jeho nenadálém, náhodném úspěchu v práci, loterii, životě ap., často v kontrastu k předchozí smůle ap.:) má nečekané štěstí, významný úspěch (a má z toho radost). Představ si, Petra v. š. v., jak se zdá. Vyhrál první cenu ve sportce, získal 20 milionů a teď si užívá. ■ **S** on má štěstí

Je tam za větrem.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho situaci v zaměstnání, životní pozici ap., zvl. v kontrastu k jiným:) je tam v příjemném bezpečí, klidném postavení a nic mu nehrozí; je o něj postaráno, je tam chráněný a nemá starosti. Teď jsem konečně dostal dobrej flek, sem tam za v. … Nemám velkou zodpovědnost, nepřepracuju se a peníze jsou celkem slušný. ■ **S** on je v situaci dobré, on je chráněný

Marno čurat proti větru. n. **Proti větru nelze čurat.** n. **Proti větru nelze chcát.** n. **Nečurej proti větru!**
(Čl. zkušený střízlivě a pragmaticky vůči druhému zvl. v radě, varování n. vysvětlení jeho neúspěšného pokusu zastávat jiný názor, jakkoliv prospěšný n. lepší než silnější třetí, zvl. v organizaci ap.:) je marné a nemožné změnit většinový n. mocenský postoj, smýšlení a prosadit vlastní názor, uškodíš tím sám sobě n. se zesměšníš, a proto to nedělej! Měl sem vědět, že proti v. n. ch. Nic by se nestalo a všichni by byli v pořádku a já bych neměl problémy! ■ **S** nesnaž se marně!, nedělej kroky marné uškodíš si!

Dělá se vítr.
(Čl. vůči druhému, zvl. venku v krajině, při hodnocení změny počasí n. potřeby klidu na práci n. ochrany tábora, oken ap.:) začíná vát vítr (a může to být nebezpečné); začíná foukat a už není klid. ■ **S** vítr začal

Už víš, odkud vítr fouká / vane?
(Čl. zkušený n. informovaný v otázce vůči druhému v nejasně ohroženém postavení v organizaci ap., nejisté situaci ap. ve snaze zjistit skrytého

činitele za tím, pravý důvod, pohnutku ap., obv. zištnou:) zjistil n. pochopil už, co se přesně děje, proč a kdo za tím je?; už tomu konečně rozumíš? A: Chystají se prej změny na vedoucích místech. – B: Že by? Odkud asi f. v.? Že by konečně vodhalili tu korupci? ■ **S** ty pochopils už?

Div ho vítr nevodfoukne. n. **Vítr by ho vodfouk.**
(Čl. vůči druhému žertovně n. pohrdavě o třetím a jeho postavě a fyzické síle, zvl. ženě ap., též z hlediska možného fyzického soupeření se silnějším:) je velmi drobný, malý a slabý (a nemá žádnou sílu, nepomůže nám ap.); je slabý a malé postavy a není nebezpečný. ■ **S** on je slabý Je jak za groš kudla., Je jak věchýtek.

Aby tě vítr nevofouk! n. **Nesmí tě vofouknout vítr.**
(Čl. vůči choulostivému druhému obv. ironicky, posměšně, zvl. v reakci na jeho přehnanou starostlivost o sebe, strach, aby nenastydl ap.:) ty jsi přespříliš zhýčkaný a neotužilý a je směšné, jak se bojíš vyjít ven, do přírody ap.; strach o své zdraví směšně přeháníš! A: Mami, mně je zima, tak nejdu ven. – B: No aby tě v. nevofouk! To chceš pořád sedět u počítače? ■ **S** ty přeháníš strach o své zdraví

Vítr se obrátil.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři k výrazné společenské n. politické změně, příchodu nových názorů a s tím i jiných postojů ap.:) dosavadní převládající klima, smýšlení a společenská situace se změnily a jsou (na čas) jiné n. opačné. ■ **S** situace obrátila se Doba se změnila., Je jiná doba.

Který / kterej (dobrý / dobrej) vítr tě sem zavál?
(Čl. zvl. starší přátelsky, radostně a položertovně vůči blízkému druhému v uvítání při nenadálém příchodu, často v případě potřeby jeho pomoci ap.:) to je velká a příznivá, dobrá náhoda, žes přišel, a jsem rád, že tě vidím, že tu jsi. A: Přišel jsem ti pomoct s tím stěhováním. Zaslechl jsem, že to spěchá. – B: K. d. v. tě sem z., hned mu poběžím poděkovat! ■ **S** já vítám vás, já vidím tě rád znovu

Zvedl se / strhl se vítr.
(Čl. vůči druhému o náhlé změně počasí, zvl. při pobytu venku ap.:) náhle začal vát silný a nepříjemný vítr. Večer se zvedl takovej studenej vítr, že sme u vohně neseděli dlouho. ■ **S** vítr začal Začalo foukat.

Nevím, co to do něj vjelo.
(Čl. vůči druhému udiveně a zaraženě o známém třetím a jeho nečekaném, podivném jednání ap.:) nevím, co ho napadlo n. přinutilo tak divně a nevysvětlitelně jednat, se chovat. Nevím, co to do něj v. Normálně sedíme po večeři u kafe, von se ale najednou prudce zvedne a zmizí. ■ **S** já nechápu chování jeho Nevím, co ho to popadlo.

Co to do něj vjelo? *viz* Co ho to (najednou) popadlo?

Ujel mu vlak.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím, obv. starším a nepružném, a jeho šancích a možnostech uplatnění v nové době n. systému ap., obv. v posměšném n. soucitném hodnocení ap.:) nestačil se včas zorientovat v nové situaci a promarnil, ztratil svou příležitost se uplatnit, připojit se k (mladším) ostatním ap. … Naší republice možná už ujel vlak svobodný demokratický společnosti. ■ **S** on zmeškal příležitost životní

Cítí, že mu (už) ujíždí vlak.
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky o třetím, zvl. starším, a jeho schopnosti se přizpůsobit zásadním proměnám doby, moderním příležitostem, novým trendům, přístupům ap.:) uvědomuje si vhodnost n. potřebu se přizpůsobit změnám a reorientovat se, ale nedaří se mu to a nestíhá to; cítí, že zaostává. ■ **S** on uvědomuje si zaostávání své

Přes to vlak nejede.
(Čl. vůči známému druhému a proti jeho úvaze, plánu n. návrhu řešení ap.:) takto to udělat není možné; to je neprůchodné, nedosažitelné n. nesplnitelné. ■ **S** to není možné, to nelze uskutečnit

I vlas má svůj stín.
(Čl. zvl. starší a zkušený zvl. v radě k opatrnosti vůči druhému ap., zvl. proti jeho snaze bagatelizovat, zlehčovat:) důležitá je každá drobnost, detail, který může ovlivnit (dobře i špatně) dojem z vyznění celku, celé práce ap.; každá, i sebemenší část má svůj význam a důležitost (a je tedy třeba dbát i na ni). ■ **S** drobnost je důležitá taky ♦ Přísloví (Čelakovský).

Dlouhý / dlouhé vlasy, krátkej / krátký rozum. n. **Ženy mají dlouhé vlasy, ale krátký rozum.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl., muž obv. vůči druhému posměšně, pohrdavě, popř. škádlivě o třetím, ženě a jejím intelektu, zvl. s ohledem na nastalou chybu, nerozumnost ap.:) ženy jsou hloupé; ženy víc dbají na svůj zevnějšek

než na rozum a intelekt. Minule mě skoro nabourala řidička, zrovna když jsem začal couvat. Znáš to, d. v., k. r., prostě ženská za volant nepatří. ■ **S** žena je hloupá Pane bože, do čehos to rozum dal! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Mulieres longam habent cesariem brevem sensum, ženy mají d. v., k. rozum*, Walther 15 364; má i Kosmas, pak A. Jirásek (1851–1930) ve *Starých pověstech českých* (1894).

Ⓐ (Women!) Ⓝ Lange Haare, kurzer Sinn. Ⓕ À cheveux longs, idées courtes. Ⓡ Волос долог, ум короток.

Vlasy mu° (při tom° / z toho°) stály / vstávaly hrůzou / strachy (na hlavě). n. **Až mu vlasy na hlavě vstávaly.**

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému o třetím v líčení jeho silného dojmu z pocitu hrůzy a ohrožení, též při takové představě ap.:) to bylo, je hrozné a velmi se bál, bojí (a měl pocit vstávajících vlasů); strnul, znehybněl a dostal obrovský strach. Až v. na h. v., leží tu tři zastřelení muži a všude je krev. ■ **S** to je hrozné, on má strach Až stydne krev v žilách., Hrůzou mu přestalo tlouct srdce. ♦ Srov. i Jb 4,15.

Ⓐ It made his hair stand on end., (It was a horrendous / horrific sight.) Ⓝ Ihm standen die Haare zu Berge. Ⓕ Ça lui a fait dresser les cheveux sur la tête. Ⓡ От ужаса волосы на голове вставали дыбом у кого.

Sou / jsou° si pořád ve vlasech. n. **Pořád si ležej° ve vlasech.**

(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. informovaný vůči druhému o kolegiálním, sourozeneckém vztahu třetího a čtvrtého, koexistenci politických stran ap.:) málokdy se na něčem shodnou, a tak se stále hádají, přou a navzájem si dokazují, jak je ten druhý hloupý, jakou dělá chybu ap. A: A co naši mladí? – B: Ale je to takový italský manželství, sou si pořád ve v. a pak se hrozně milujou. ■ **S** oni hádají se Jsou jako pes a kočka.

Ⓐ They're always at loggerheads., They're always at daggers drawn., They're like cat and dog. Ⓝ Die liegen sich dauernd in den Haaren. Ⓕ Elles sont toujours en train de se crêper le chignon., ! Ils / Elles sont toujours en train de se voler dans les plumes. Ⓡ Они как кошка с собакой.

Zježily / ježej / ježí se mu vlasy (na hlavě). n. **Až se mu vlasy zježily hrůzou.**

(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na úlek, tajemnou hrozbu ap.:) vyděsil se, strnul n. ztuhl hrůzou (a měl pocit vstávajících vlasů). Až se mu z. v. na h., jak se lek, když na něj ze tmy vylít netopýr. ■ **S** on má strach Byl hrůzou / děsem bez sebe.

Vlasy mu (už) prokvétají (stříbrem).

(Čl. vůči druhému v komentáři o třetím a jeho vzhledu, barvě vlasů a tak i jeho věku ap., v kontrastu k celkově dobrému fyzickému stavu a zvl. s důrazem na jeho důstojnost, popř. velebnost:) není už zcela mladý, mladá, vlasy mu, jí už šedivějí a je to už starší pán n. dáma. ■ **S** on je starý

To je° za vlasy přitažený.

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *za vlasy* **Verb** být za vlasy přitažený **Adj** za vlasy přitažený

(Čl. informovaný vůči druhému v hodnotícím komentáři k reakci, formulaci, obvinění, závěru ap. jeho n. třetího ve vztahu k realitě ap.:) to je přehnané, příliš silné a není pro to důvod; tak to není, zdá se mi to zveličelé a nesprávné. Nezdá se ti to trochu za v. p., že ses urazil kvůli takový maličkosti a teď se s ním dokonce nechceš ani usmířit? ■ **S** to je přehnané, ty přeháníš Tos přepísk.

Ⓐ That's overdoing it a bit., It's bit over the top., (*zkrácené*) OTT, It's beggars belief. Ⓝ Das ist an den Haaren herbeigezogen. Ⓕ C'est tiré par les cheveux. Ⓡ Это притянуто за волосы.

Tahá to za vlasy.

(Čl. nelibě vůči druhému obv. o pokusu zahrát melodii, zapískat ji ap.:) je to úplně a nepříjemně falešné, neumělé a těžko se to poslouchá. ■ **S** to není dobré

Kde je dobře, tam je vlast.

(Čl. zkušený a liberální vůči druhému v relativizujícím komentáři, v kontrastu k tradičnímu chápání pojmu vlast:) vlastí se může stát každé místo, kde se člověku vede dobře a kde se dobře cítí (a nemusí to být vždy jen jeho rodiště). ■ **S** vlast je místo příznivé ♦ Z lat. M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Ubi bene, ibi patria, kde (je) dobře, tam (je) vlast, Tuskulské rozhovory, 5,108*, srov. běžnější *Všude dobře, doma nejlíp.*

Jedna vlaštovka jaro nedělá.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. ve varování před

V

přílišným optimismem vyvolaným okamžitým, často náhodným úspěchem ap.:) dílčí úspěch neznamená ještě úspěch celkový n. vítězství (a je proto předčasné jásat, vyvozovat přehnané závěry ap.). A: Tak mám ten zápočet! – B: Pozor, neraduj se předčasně, j. v. j. n., ještě musíš složit zkoušku! ■ **S** úspěch malý není celkový Nekřič hop, dokud nepřeskočíš! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Una hirundo non facit ver*, Walther 32 125.

Ⓐ One swallow doesn't make a summer. Ⓝ Eine Schwalbe macht noch keinen Sommer. Ⓕ Une hirondelle ne fait pas le printemps. Ⓡ Одна ласточка весны не делает.

Objevily se (už) první vlaštovky.
(Čl. vůči druhému obv. ve spokojeném komentáři o pozitivních spontánních změnách, novém žádoucím jevu, stavu ap.:) projevily se, objevily se první příznaky, signály n. náznaky toho; už to pomalu začíná (přicházet). Pomalu se lepší naše soužití s novými sousedy. O. se už p. v., totiž vzájemná pozvání na návštěvu a nabídka pomoci v nouzi. ■ **S** náznaky objevily se

Jede vláček motoráček, kolik vozů (asi) má?
(Čl. zvl. starší hravě vůči dítěti, dětem, zvl. při rozpočítávání do hry ap.:) budeme počítat, a zjistíme tak číslo pořadí ve hře. ■ **S** my hrajeme si tak

Vláda věcí tvých k tobě se zase navrátí, ó lide český.
(Čl. vůči druhému, druhým, též veřejně, pateticky v povzbudivém zvolání a naději, zvl. v krizovém okamžiku národních dějin, po vítězství okupanta ap.:) Češi budou zase moct rozhodovat sami o svém státě a o svých národních zájmech, bez omezování okupantem, jiným státem n. diktaturou; Češi se zase zbaví cizí nadvlády a budou svobodní. ■ **S** Češi budou vládnout si sami ♦ J. A. Komenský (1592–1670), *Kšaft umírající matky Jednoty bratrské* (1650), psáno po bělohorské porážce a ztrátě samostatnosti.

Nebyl mu / na něm zkřivený / zkřivenej ani vlásek.
(Čl. informovaný vůči druhému o ohroženém milovaném třetím, dítěti ap., zvl. proti obavám druhého ap.:) nic se mu nestalo, nemá žádné zranění a nikdo mu neublížil. A: Vrátil se až ráno, byl v nemocnici, protože ho nabourali. – B: To je strašný! Co teď bude? – A: Nevyváděj, n. na něm z. ani v., jen byl na pozorování. ■ **S** nic nestalo se, on vyvázl nezraněný

Bylo to vo / o vlásek.
1. *(Čl. informovaný vůči druhému o průběhu krize, katastrofy, neštěstí ap.:) unikl jsem, jsi ap., ale úplný konec, smrt byly velmi, hrozivě blízko.* **2.** *(Čl. informovaný vůči druhému obv. o průběhu snahy, pokusu zasáhnout terč, dosáhnout cíle, často při závodu ap.:) téměř jsem n. jsi se trefil; byl jsem n. jsi velmi blízko.* ■ **S** smrt je blízko, cíl byl blízko

Visí to na vlásku / nitce.
(Čl. informovaný vůči druhému o vyhlídkách, budoucnosti záměru, projektu, plánu, zdraví ap. v situaci zvl. vnějšího ohrožení ap.:) jeho stav je kritický, zcela nejistý a může to dopadnout dobře i špatně; je jen malá naděje a pravděpodobnost šťastného konce. Nechci vás nějak děsit, ale jeho život v. na v., bohužel. Rozhodující bude tahle operace. ■ **S** situace je vážná Nevypadá to dobře. ♦ Var. *nitce* je řídká.

Co se vleče, neuteče.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému spokojeně n. v uklidňující reakci, zvl. na jeho znepokojení, povzdech n. starosti o osud důležitého rozhodnutí n. nejasného vývoje ap., obv. v důsledku prodlevy, dlouhého čekání ap., n. na jeho nespokojenost s odkladem práce ap.:)* **1.** *sice to trvá poměrně dlouho, ale to je spíše dobré znamení, nic se tak nezmešká ani nepokazí, zvl. kvůli ukvapenému činu ap.;* **2.** *není dobré to uspěchat, udělá se to až ve vhodný čas.* **1.** A: Já už to čekání nevydržím. Oni se snad nikdy nedohodnou. – B: Neboj se, co se v., n., aspoň si všechno ujasní a pak hned nezmění názor. ■ **S** to nespěchá Dyť / snad nehoří! ♦ Přísloví (Čelakovský), snad pův. lovecké, rád citoval Dobrovský.

Ⓐ Rome wasn't built in a day. Ⓝ Was lange währt, wird endlich gut. Ⓕ ! Tout vient à point à qui sait attendre., (Avec du temps et de la patience, on vient à bout de tout.) Ⓡ Кто спешит, людей насмешит.

Vleče se to.
(Čl. zkušený znepokojeně n. znuděně vůči druhému v reakci na čekání na výsledek jednání n. konec děje, situace ap.:) vyvíjí se to, trvá to moc dlouho a nepříjemně se to protahuje n. to začíná být nudné, nezáživné. Právě se dohaduje komise. Mám trochu strach, hrozně se to v., asi se nemůžou rozhodnout, koho vyhoděj. ■ **S** to trvá dlouho, to je zdlouhavé

Co to do něj vlezlo? *viz* Nevím, co to do něj vjelo.

Něco mu do toho vlezlo. *viz* Něco mu do toho přišlo.

Vlk změní srst, ale ne povahu.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. ve varování před třetím a jeho špatnou, agresivní, nebezpečnou povahou ap.:) zlý člověk zůstane stejný, i když se navenek změní jeho chování a vystupování. ■ **S** čl. zlý zůstává zlý ♦ Přísloví (Čelakovský).

My o vlku a vlk za humny / za dveřmi.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. po příchodu osoby, o které se ve společnosti mluvilo, často jako signál příchozímu zeptat se na téma s ním spojené:) my hovoříme o člověku / vzpomínáme na čl. a on právě přichází. A: Petr má teď nějaký problémy. – B: Neříkej! Ahoj Petře! My o v. a vlk za h.! – C: Ahoj, copak ste rozebírali? – A: Říkal jsem, že máš problémy, nechceš nám něco svěřit? ■ **S** my mluvili jsme o něm To je jako na zavolanou. ♦ Čelakovský, srov. už lat. *Fabula dicatur dum forte, lupus caveatur, jestliže se právě vypráví bajka, pozor na vlka*, Walther 8628; je to středověká var. starého lat. *Lupus in fabula, vlk v pohádce*, např. P. Terentius Afer (asi 195–159 př. n. l.), *Bratři, 537*, připomínající magickou sílu slov schopných přivolat zlo.
Ⓐ Talk of the devil (and see his tail)! Ⓝ Wenn man ihn nennt, kommt er gerennt. Ⓕ Quand on parle du loup, on en voit la queue. Ⓡ ! Лёгок на помине.

Vlk se nažral a koza zůstala celá.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
Verb udělat to tak, aby se vlk nažral a koza zůstala celá
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky n. posměšně o třetím a jeho jednání, sporném kroku ap. s ohledem na požadavky, nároky vlivného, mocného čtvrtého ap.:) vyřešil, udělal to nepodstatným ústupkem tak, aby se zainteresovaný člověk aspoň formálně s tím spokojil a nemusel přitom slevit nic podstatného z hlavní věci; jen formálně a zdánlivě mu vyhověl tak, aby to nebolelo n. se nic podstatného nemuselo obětovat. To je jim podobný, udělali to zase tak, aby se vlk n. a k. z. c., předhodili obětního beránka, veřejnost je spokojená a korupce kvete vesele dál. ■ **S** on byl uspokojený ústupkem formálním Dostal kost …, Mažou mu med kolem huby.
Ⓐ ! to have one's cake and eat it Ⓝ Wasch mir den Pelz, aber mach mich nicht nass. Ⓕ Ménager la chèvre et le chou. Ⓡ *И* волки сыты, и овцы целы.

Sněd / snědl by vlka.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho momentálním stavu, též při jídle ap.:) má značně velký hlad (a jí hltavě, s velkou chutí). ■ **S** on má hlad

Kdo chce s vlky býti / být, musí s nimi výti / výt.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 6. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v radě, varování, popř. obhajobě a vztahu ke zvyklostem třetích, zvl. nebezpečné n. nežádoucí skupiny ap.:) kdo se chce stýkat, žít, spolupracovat s (nepříjemnými) jinými lidmi, musí se jim přizpůsobit a chovat se stejně. A: Slíbil mi, že se do ničeho nezaplete. – B: Ale ty lidi, se kterými pracuje, jsou bezohlední. – A: No jo, kdo ch. s v. být, m. s n. výt, jinak ho zničí. ■ **S** čl. musí přizpůsobit se druhým, přizpůsob se zvyklostem! Jak jde kroj, tak se stroj! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Consonans (consonus) esto lupis, cum quibus esse cupis, chceš-li být s vlky, vydávej stejné zvuky*, Walther 3197, 3201 a *Ulula cum lupis, cum quibus esse cupis, vyj s vlky, s nimiž chceš být*, Walther 32 113.
Ⓐ When in Rome, do as the Romans do. Ⓝ Da muss man mit den Wölfen heulen. Ⓕ Il faut savoir hurler avec les loups. Ⓡ С волками жить — по-волчьи выть.

Zdvihla se / zvedla se (proti tomu / němu) vlna odporu / nevole.
(Čl. vůči druhému, druhým v konstatování, zvl. oficiálním, v publicistice ap. o reakci veřejnosti, mnoha přítomných ap., zvl. proti nepřijatelnému kroku, návrhu ap.:) mnoho lidí s tím (názorem, zákrokem, změnou, zločinem apod.) nesouhlasilo a protestovalo (někdy až se zbraní v ruce). Proti novému interrupčnímu zákonu se z. v. o., hlavně z řad věřících, kteří divoce protestovali. ■ **S** lidé nesouhlasí

Uhni (mi) z vlny!
(Čl. zvl. mladší rozzlobeně a odmítavě vůči druhému a jeho názorům, snaze ap.:) neruš mě n. nevšímej si mě a odejdi n. mlč! A: Hele, počkej, poslouchej mě, prosím! – B: Ne, u. z v., už nechci nic slyšet! ■ **S** neobtěžuj!, nevměšuj se!, neruš! Dej mi pokoj!

Tě vnímám!
(Čl. mladší ležérně a nedbale vůči známému dru-

V

hému při setkání ap.:) vidím a zdravím tě, ahoj! ■ **S** já zdravím tě

Ne že bych se chtěl vnucovat, ale … n. **Nechci se vnucovat, ale …**
(Čl. vůči druhému formálně a zdvořile na úvod svého návrhu, alternativního názoru ap., též při zdvořilé nabídce pomoci:) skromně a bez naléhání n. vměšování bych rád / chtěl …; nechci obtěžovat n. být dotěrný, ale (chtěl bych říct, že) … Ne že b. se ch. v., ale rád bych vám, příteli, nabídl půjčku. Zaslechl jsem o vaší tíživé situaci. ■ **S** já navrhuju

Vo co?
(Čl. zvl. mladší neformálně, ležérně vůči druhému při vyhraněném sporu o správnost názorů, odhadu ap., zvl. při sázce ap.:) vsaď se se mnou, že mám pravdu já, že je to tak, jak si myslím já; o kolik, o co se vsadíme, že je to tak? A: Dáme si partičku? Určitě prohraješ! – B: Vo co že ne! Vo lahvinku vína? ■ **S** já vsadím se, já tvrdím

Vo co go / gou?
(Čl. mladší ležérně a nedbale, popř. arogantně vůči druhému v odmítavé reakci na jeho výtku, výraz nelibosti ap. n. jen v otázce zjišťující stav, situaci ap.:) **1.** *co vlastně chceš a co ti vadí n. co se ti nelíbí?;* **2.** *co se děje, popř. v čem je problém n. o čem se mluví?* **1.** A: Tohle bys neměla dělat, chodit domů až ráno! – B: Vo co gou? Sem přece plnoletá, ne? **2.** Vo co gou? Já přišla až teď, a vy se tváříte tak divně! ■ **S** co je?, co diskutuje se?, co děje se?, já nechápu chování jeho Co má bejt?, O co běží? ♦ Neformální verze *O co jde / de?* s falešným překladem jakoby módního angl. *go = jít.*

Vo- *viz též* o-.

Vo co že jo / ne?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému neformálně ke zdůraznění a dotvrzení svého názoru, dohadu, tvrzení v kontrastu k názoru n. pochybnosti druhého, obv. v sázce ap.:) je to tak, a jestli mi nevěříš, vsaď se se mnou!; o kolik se vsadíš, že to tak je n. není, tj. jak já říkám? A: V tom rybníce žije i obrovská štika. – B: Tady? No to se mi moc nezdá! – A: Nevěříš? Vo co že jo? ■ **S** já vsadím se, já tvrdím, to je tak Hlavu na to dám!
Ⓐ What do you bet?, What's the betting I'm right? Ⓝ Wetten, dass? Ⓕ On parie? Ⓡ Спорим, что да / нет?

To je jen vobezlička. *viz* To je (vod něj) taková obezlička.

Po vobědě jako po vejprasku. *viz* Po obědě jako po vejprasku.

Co bude k vobědu? *viz* Co bude k obědu? – Hrneček od medu.

Na vobloze není ani mráček. *viz* Na obloze není ani mráčku.

Vobloha je jako pytel. *viz* Obloha je jako pytel.

Vobloha je plná vody / sněhu. *viz* Obloha je plná vody.

Vobloha je jako vymetená / vysmejčená. *viz* Obloha je jako vymetená.

Co to vobnáší / obnáší?
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci obv. na jeho nabídku, zmíněnou možnost ap., s důrazem na všechny relevantní stránky, požadavky a důsledky:) co to všechno dohromady vlastně znamená a co se přitom bude vyžadovat? Víš vůbec, co to v. dělat dneska politiku? Každej ti nadává, každej tě podezřívá, každej ti ale závidí. ■ **S** co znamená to?, co skrývá se v tom?

Že tě kousnu do vobočí!
(Čl. zvl. mladší neformálně a žertovně hrozivě vůči blízkému druhému v reakci na jeho odmítnutí mu vyhovět ap.:) přestaň, to nesmíš udělat, jinak bych se na tebe opravdu rozzlobil! A: Hele, já na ten večírek nemůžu jít. – B: Že tě k. do v.! To přece nejde, bez tebe tam nebude zábava! ■ **S** přestaň!, já potrestám tě

Nejlepší vobrana je útok. *viz* Nejlepší obrana je útok.

Vzalo to (náhlej) vobrat. *viz* Vzalo to (náhlý) obrat.

Je to vobraz bídy a utrpení. *viz* Je to obraz bídy a utrpení.

Hned vobrátil. *viz* Hned obrátil.

To si za vobrázek nedá! *viz* To si za obrázek nedá!

Něco je na vobzoru. *viz* Něco je na obzoru.

Vocaď až pocaď! *viz* Odtud až potud.

Je to kyselý jak(o) vocet. *viz* Je to kyselé jako ocet.

Kouká, jako by se vocta napil. *viz* Kouká, jako by se octa napil.

Vocuď až pocuď. *viz* Odtud až potud.

Vočíhni to (tam)!
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému ve výzvě s ohledem na nové, nejisté n. nebezpečné prostředí, terén, situaci, popř. místo ap.:) prohlédni to, podívej se tam n. na to z hlediska možností n. bezpečnosti!; *zmapuj a vyhodnoť to!* Není to snadný tam jen tak jít. Nejdřív to tam v., pak nám řekneš, co je nejlepší. ■ **S** prohlédni to!

Teče mu voda do bot. *viz* Teče mu (voda) do bot.

Kde sou / jsou ty časy? – Voda je vzala.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)-1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. starší vůči blízkému druhému v melancholickém povzdechu, zvl. při vzpomínání na radostné a silné, bezstarostné mládí, příjemnou minulost, snadné úspěchy, lepší standard ap., též prožívané společně, někdy zakrývající dojetí ap.:) ta krásná doba je už bohužel pryč a nevrátí se, doba se změnila a všechno je dnes jiné než tehdy. A: A když jsme byli mladí, věřili jsme v tisíc věcí, dnes nevěřím ničemu. – B: Jó, kde j. ty č.? V. je v. Všechno se mění. ■ **S** čas odplynul, já vzpomínám, čas nelze vrátit, čas člověka uplývá Za našich mladejch let bejval svět jako květ. ♦ Často se užívá jen první polovina.

Ⓐ Ah, those were the days! (Weren't they just!) Ⓝ Das waren noch Zeiten! Ⓕ Il a coulé de l'eau sous les ponts depuis., ! C'était le bon temps. Ⓡ Где те золотые денечки?!

Hodně / mnoho vody uplynulo / uteklo (už) vod / od tý / té doby. n. **Uteklo už mnoho vody (pod mostem), co …** n. **Uteče / uplyne ještě hodně vody, než …** n. **Už hodně vody v řece uplynulo od té doby, co …**
(Čl. starší vůči druhému často v povzdechu n. při vzpomínce na minulou událost, zkušenost ap.:) je to už dávno, stalo se to před dlouhým časem. Tak jsem si taky tuhle vzpomněl na svou maturitu. No, vod tý doby u. už h. v., je to už skoro čtyřicet let. ■ **S** to je dávno už

Je to jako voda z fuseklí / vyvařený fusekle.
Komp je to jak voda z fuseklí
(Čl. vůči druhému odmítavě a s odporem o kvalitě nápoje, zvl. vařeného, kávy, čaje, popř. polévky ap., zvl. v restauraci ap.:) je to příliš slabé a řídké a vypadá to nevábně a nechutně; není to vůbec dobré n. chutné, je to ošizené. ■ **S** to je slabé, to není dobré

Sjede / sveze se to po něm jako voda po huse.
Komp sjede to po něm jako voda po huse
(Čl. zvl. starší vůči druhému nelibě, kriticky n. bezmocně o lhostejném, nedbajícím třetím a jeho reakci na oprávněnou kritiku, výtku, domluvu ap.:) je to naprosto bez účinku, nezabralo to na něj; vůbec se ho to nedotkne, nereaguje na to pozitivně a ani si toho nevšimne. ■ **S** on nereaguje pozitivně Má hroší kůži.

Voda je (teplá) jako kafe.
Komp voda je jako kafe
(Čl. vůči druhému spokojeně o teplotě vody v řece, na koupališti ap., zvl. z hlediska letního osvěžení, koupání ap.:) voda je příjemně a překvapivě teplá. ■ **S** voda je teplá

Voda jako křišťál.
Komp být jako křišťál
(Čl. vůči druhému pochvalně, obdivně o čistotě a průzračnosti zvl. vodní plochy, jezera ap.:) voda je tu naprosto čistá a průzračná. ■ **S** voda je čistá

Voda je jako led.
Komp voda je jako led
(Čl. vůči druhému o teplotě vody v přírodě, popř. i z vodovodu, ledničky ap.:) voda je úplně, popř. příliš a nepříjemně studená. ■ **S** voda je studená

Voda je (teplá) jako louh.
Komp voda je jako louh
(Čl. vůči druhému zvl. o teplotě vody venku v přírodě ap.) voda je (moc) teplá (a neosvěží mě). ■ **S** voda je teplá

Voda hučí po lučinách, bory šumí po skalinách, v sadě skví se jara květ, zemský ráj to na pohled …
(Čl. vůči druhému, druhým pateticky a vlastenecky, často však spíše jen ironicky v hodnocení stavu a atmosféry domova, vzhledu české krajiny ap.:) to je krásný a milý kraj a domov; tak vypadá ten pozemský ráj, náš domov. Tady je tak krásnej výhled, tam vidíš vápenku, tam vopuštěnej lom, tam zase skládku, no samý v. h. po l., b. š. po s., v s. s. se j. k., z. ráj to na p. …! ■ **S** krajina je krásná ♦ Verše české státní hymny *Kde domov můj.*

To je° voda na jeho mlejn / mlýn.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *na jeho*
(Čl. zkušený kriticky vůči druhému v reakci na jeho neprozíravou činnost, nechtěná slova zneužívaná lstivým, chytrým třetím ap.:) to mu poskytuje (proti tobě) výhodu a posílí jeho postavení; to jen potvrdí jeho (jinak nepravdivé, neoprávněné) tvrzení a dodá věrohodnosti. To je v. na j. m., to vaše věčný dohadování. Může si zatím dělat, co

chce. ■ **S** to je vítané To se mu hodí do krámu., To mu jen nahrává.

Ⓐ That's playing straight into his hands. Ⓝ Das ist Wasser auf seine Mühle. Ⓕ Ça apporte de l'eau à son moulin., C'est de l'eau à son moulin. Ⓡ Это ему на руку.

Nemelem, nemelem, sebrala nám voda mlejn.
(Čl. rozverně v povzdechu vůči druhému n. v neformálním vysvětlení stavu pasivity, nečinnosti, někdy i v reakci na jeho dotaz ap.:) nemůžeme pracovat, pokračovat, máme problémy. A: Proč nepokračujete ve výzkumech toho nového léku? – B: N., n., s. nám v. m., došly totiž peníze a neschválili grant. ■ **S** my nemůžeme pokračovat ♦ Rychlá veselá lidová píseň.

Vodu s ohněm nesmícháš. n. **Voda se s ohněm nesnáší.**
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři ke konfliktu, rozporu třetího a druhého, zvl. pro rozdílné povahy a zájmy ap.:) tak naprosto odlišné dva lidi nelze smířit n. harmonicky spojit; nelze sloučit dvě protikladné a vzájemně se vylučující věci. V. s o. n., vona by chtěla poznat svět, a von má zas rád klid, muselo to skončit rozvodem. ■ **S** rozdíl je velký, protiklady nelze sloučit ♦ Přísloví.

Z jedný vody šup na plot.
(Čl. zvl. starší vůči druhému kriticky o třetím a jeho nedbale vykonané práci, často nedůležité, opovrhované n. vynucené, též o nepořádně vypraném prádle ap.:) ta práce byla vykonána příliš rychle, nepečlivě, a není proto dobrá; udělal to formálně honem a nedbale a je to odbyté. A: Tak sem si byla v čistírně vyzvednout ten kabát, ale fleky na něm sou i po vyčištění. – B: Co se divíš? Všechno to dělají z j. v. šup na p., hlavně když jim zaplatíš! ■ **S** práce je nedbalá, on udělal to rychle

Voda rozum nekalí.
(Čl. zkušený vůči druhému v přitakání k jeho odmítnutí nabízeného alkoholu na návštěvě, při odpočinku ap.:) souhlasím s tebou, pít vodu je za těchto okolností mnohem lepší; nebudu pít alkohol, neboť otupuje smysly, a raději budu pít vodu. A: Dáš si s náma panáka? – B: Kdepak, dám si jen minerálku, v. r. n. a já musím ještě dělat. ■ **S** voda neotupuje, pij vodu je lepší než alkohol! ♦ Přísloví (Čelakovský má s var. *blahoslavená voda*).

Snáze jest v kalné vodě ryby loviti.
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému v rozhořčeném odsouzení třetího a jeho praktik, nežádoucího postupu, zvl. v obchodě, politice ap. v nestandardní době, chaosu ap.:) špatné, nepřehledné a neklidné prostředí napomáhá, nahrává nečestným úmyslům lidí. ■ **S** čl. dravý zneužívá situace nepřehledné ♦ Přísloví (Čelakovský).

Voda teče, řeči plynou.
(kol) **0** neměnné ♒ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému ve stříznlivém, popř. skeptickém komentáři, často s odstínem nevíry v platnost náhodných slibů, ve splnění závazků třetím ap.:) lidé při hovoru řeknou nezávazně leccos, ale nelze to brát příliš vážně; pouhá slova, řečená pod vlivem okamžiku, nic neznamenají a rychle se zapomínají. A: Miláčku, věř mi, že se už brzo rozvedu a budeme jen a jen spolu. – B: Hmm, v. t., ř. p. Uvidíme. ■ **S** nevěř tomu!, lidé mluví nezávazně Sliby jsou zadarmo., Lidi toho napovídaj! ♦ Přísloví.

Ⓐ I'll believe it when I see it., Promises, promises., Actions speak louder than words. Ⓝ Das Gerede plätschert so dahin. Ⓕ ! Ce ne sont que des paroles en l'air. Ⓡ ! Это только слова.

To je jako nabírat vodu do síta. n. **To je jako vodu sítem nabírat.**
Komp to je jako nabírat vodu do síta
(Čl. zvl. starší vůči druhému v povzdechu nad snahou, zvl. výchovnou, vůči lhostejnému třetímu ap.:) to je úplně marné a zbytečné a nedává to žádný výsledek; je zcela marné se o něco takového snažit. A: Učitel se musí snažit vzbudit ve studentech lásku k oboru a naučit je pilně se vzdělávat. – B: To je ale j. n. v. do s., ne? ■ **S** to je marné Marná lásky snaha.

Byl, jako by ho studenou vodou polil. n. **Jako by ho vodou polil.**
Komp byl, jako by ho studenou vodou polil
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho reakci na neočekávanou nemilou, kompromitující zprávu, změnu ap.:) silně ho to překvapilo, zaskočilo a nebyl schopný hned reagovat; byl zaraženě zticha. ■ **S** on byl zaražený, to překvapuje mě nepříjemně, to šokovalo ho Byl jako opařený.

Tomu° tady už nepomůže ani svěcená voda. n. **Nepomůže mu° (už) / to mu pak nepomůže ani svěcená voda.**
(kol) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ♒ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *svěcená*
(Čl. zkušený vůči druhému emfaticky, někdy posměšně o třetím a jeho bezvýchodné situaci ap., často jím zaviněné:) vůbec nic, nikdo mu už v téhle situaci nemůže pomoct; je v beznadějné situaci a

nedá se nic dělat. T. už n. ani s. v., tuhle nevěru mu manželka nikdy nevodpustí. ■ **S** on je v situaci obtížné Tomu tady už nepomůže ani zázrak., Nedá se nic dělat.

Ⓐ He's beyond redemption., It's going to take a miracle to save him now., His goose is cooked., He's cooked his goose (this time). Ⓝ Da ist Hopfen und Malz verloren. Ⓕ ! Rien ne pourra (plus) le sauver / il est foutu!, (On ne peut plus rien lui.) Ⓡ Тут ничего не поделаешь.

Co má viset, neutopí se, i kdyby voda přes šibenici ležela.
(Čl. zvl. starší vůči druhému zvl. při pohrdavém hodnocení třetího, jeho nedobrého výkonu, činů a jeho osudu ap.:) má-li se člověku stát něco negativního n. má-li být potrestaný, dojde k tomu nakonec navzdory všem okolnostem. A: Omlouvám se, že du pozdě, přišel jsem si pro to průběžné hodnocení prospěchu. – B: Á, co má v., n. se, i k. v. p. š. l. Zrovna jsme tu o vás mluvili, z matematiky to máte nahnuté, nevím nevím, zda vás s takovou pustí k maturitě. ■ **S** darebák neunikne osudu svému Kdo má viset, ten se neutopí. ♦ Přísloví (Čelakovský).

Tichá voda břehy mele / bere. n. **Tichá voda břehy podmílá / podemílá, prudká před se běží.**
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci na jeho překvapení n. varovně před podceňováním, nesprávným hodnocením nenápadného třetího, jeho povahy, možného chování a reakce ap.:) právě nenápadný, klidný a tichý člověk bývá takový jen zdánlivě a může překvapit svým extrémním, rázným chováním, krokem; i zdánlivě klidný člověk, skrývající své pocity a pohnutky, může vybuchnout n. reagovat překvapivě odvážně a neobvykle. A: Tak se prej rozvedli. – B: Já vám to říkala, vona se nezdála, ale t. v. b. m. … Takže si našla milence a řáděj teď spolu! ■ **S** čl. nenápadný překvapí Kdo by to do něj řek! ♦ Přísloví (Čelakovský, který má jen 2. var.), srov. už lat. *Qui tacite currit fluvius, sua litora solvit, řeka, která tiše běží, podemílá své břehy*, Walther 24 845 …

Ⓐ Still waters run deep., He's a dark horse. Ⓝ Stille Wasser sind tief. Ⓕ Il n'est pire eau que l'eau qui dort. Ⓡ В тихом омуте чёрти водятся.

Čeká velkou vodu.
(Čl. vůči druhému přezíravě a posměšně o třetím a jeho nevhodném oblečení ap.:) má nápadně, příliš krátké nohavice u kalhot a nevypadá v tom dobře n. elegantně. ■ **S** on je oblečený nevhodně

Káže vodu a pije víno.
(kol – neutr) **0** neměnné ≃ 6 stoup.-kles. (od 4. slova) **Verb** kázat vodu a pít víno
(Čl. zvl. starší vůči druhému o třetím a jeho rozporuplném jednání kriticky, popř. při jeho odhalení a odsouzení ap., zvl. v kontrastu k jeho soukromému přízemnímu, pragmatickému a neetickému jednání a jeho vznosným, etickým heslům, líbivým zásadám, poučování jiných ap.:) říká, hlásá něco naprosto jiného, opačného, než sám (často skrytě) dělá; je to naprostý pokrytec a nechová se podle svých zásad. Dyť to vo něm platí dvojnásob, prostě k. v. a p. v., svatoušek jeden! Mluví vo lásce k bližnímu, ale utopil by tě ze závisti na lžíci vody. ■ **S** on chová se pokrytecky Nevidí si do huby., Lže, jak když tiskne.

Ⓐ He (always) says one thing and does another., You can't trust a word he says., (Do as I say, not as I do.) Ⓝ Er predigt das Wasser und trinkt den Wein. Ⓕ ! Il est de deux paroisses., ! C'est un jésuite., ! Il cache bien son jeu., C'est un faux-derche / faux-cul / faux-jeton)., ! C'est le diable qui chante la grand messe. Ⓡ ! Это лишь красивые слова.

Voda bere, voda dává.
(Čl. moudrý vůči druhému v povzdechu a připomínce obecného koloběhu v přírodě, zvl. při ztrátě a povodni, ale i jako povzbuzení ap.:) voda sice někdy ničí, zvl. majetek, popř. i lidské životy, ale hlavně je i nositelkou života, umožňuje růst novému. A: Tak sme při tý povodni přišli na chalupě vo všechno. – B: Jó, v. b., v. d., třeba vyhrajeme ve sportce a máme teď alespoň míň zbytečných krámů. ■ **S** voda je dobrá i zlá

Voda se nad ním zavřela.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho odchodu z místa, společnosti, rodiny ap., z různých důvodů a různým způsobem ap.:) **1.** *(nezvládl zápas o život ve vodě, ponořil se a) utopil se;* **2.** *odešel, zcela se ztratil z dohledu a nikdo o něm nic neví.* A: Prosím tě, kam se ztratil ten Novák? – B: Nevím, v. se nad ním z., jeho místo prý dostane Starý. ■ **S** on zemřel, on zmizel Není po něm ani vidu, ani slechu.

Voda je jako žiletky.
Komp je to jako žiletky
(Čl. vůči druhému nespokojeně, s odporem, zvl. s ohledem na svůj úmysl se vykoupat v řece, řeku

přebrodit ap.:) voda je nepříjemně, ostře studená. ■ **S** voda je studená

Ani vody by člověku nepodal.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postoji a nezájmu, vztahu k jiným lidem obecně n. momentálně ap.:) je (k němu) zlý a chová se nenávistně, lakomě a nepohostinně. ■ **S** on nenávidí ho, on je zlý

Voda to vodnesla.
(Čl. zvl. starší vůči druhému zvl. o přechodném problému, jevu, aféře ap., někdy v evokaci dětské říkanky:) už je to pryč a není to aktuální, důležité n. to vůbec neexistuje; to už pominulo a neplatí to. ■ **S** to pominulo už

Piješ to jako vodu.
Komp pít něco jako vodu
(Čl. zkušený vůči druhému a jeho přílišnému pití alkoholu, zvl. vzácného a drahého, často i s odstínem rady k vychutnávání ap.:) piješ to nedbale, ve velkém množství a příliš rychle, jako kdyby to byla obyčejná voda a vůbec to nevychutnáš, neoceňuješ. Člověče, ty to p. j. v., dyť je to čtyřhvězdičkovej koňak! To musíš vychutnávat, a ne to takhle do sebe lejt! ■ **S** ty piješ neopatrně

Jako když se do vody propadne. *viz* (Zmizel) jako když se do země propadne.

Samá voda – přihořívá – hoří!
(kol) **0** neměnné ⊟ 5f stoup. zvol. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči hádajícímu a neinformovanému druhému nabádající n. usměrňující ho stupňovanou nápovědou při řešení a hledání jádra problému, popř. v zábavě při objevení skrytého předmětu ap.:) tak to není n. to není správná odpověď – to už je lepší, jsi blízko – teď jsi to objevil n. uhádl; tam nic není – už jsi blíže – už jsi to konečně objevil. A: Mám pro tebe překvapení! – B: Úspěch v práci? – A: Samá v. – B: Bylas u kadeřníka? – A: Přihořívá. – B: Á! Máme výročí a deme na večeři? – A: Hoří! ■ **S** to není tak ale teď ano, ty uhodls to To je vono! ♦ Výrazy, jimiž se v dětské hře na hledání ukrytých věcí signalizuje blízkost ukrytého předmětu.
Ⓐ No. – (Getting) warmer. – Yes! Ⓝ ! kalt – immer wärmer – heiß Ⓕ C'est froid – tiède – chaud – brûlant! Ⓡ Холодно — теплее — горячо!

Už hodně vody uplynulo od … *viz* Od té doby (už) uběhlo hodně vody.

Uteče to jako voda.
Komp letí / utíká to jako voda
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. ve snaze ho uklidnit, utěšit s ohledem na obavu z delšího nutného období odloučení, nepříjemné povinnosti ap., též někdy o období příjemném ap.:) **1.** *nebude to dlouho trvat a subjektivně to nebude nijak bolestné n. těžké; bude to brzy za tebou, námi a rychle to skončí;* **2.** *nebude to bohužel trvat dlouho a skončí to velmi rychle, příliš brzy a k naší, tvé lítosti.* No, neuvidíš ho celej měsíc, svýho miláčka, ale neboj, to u. j. v. ■ **S** to trvá dlouho

Uteklo / utíká / letí to jako voda. *viz* Uteče to jako voda.

To všechno vzala / odnesla (už) voda.
(Čl. zkušený a starší vůči druhému obv. v povzdechu při bilancování života a vzpomínce na minulé úspěchy, zvl. v mládí, na slávu, lásku, krásu a jiné dočasné jevy ap.:) to pominulo a patří to už do minulosti, historie; to se postupem času změnilo a už to není jako dříve; to už neexistuje. A: Vážení, zavítal k nám dnes slavný herec a bavič! – B: Ale kdepak! Už to v. v. v., dnes už jsem jen herec v důchodu. ■ **S** to neexistuje už, to pominulo už

Už je to vodbytý. *viz* (Už) je to odbyté.

To jsem si voddech / voddechnul! *viz* To jsem si oddechl!

Dej si vodchod! *viz* Dej si odchod!

Vodklepli (mu) to. *viz* Odklepli (mu) to.

Vodložte si! *viz* Odložte si!

To si vodneseš! *viz* To si odneseš!

Nemá to vodpich. *viz* Nemá to odpich.

Dobrý vodpoledne. *viz* Dobré odpoledne!

To je vodporný / odporné!
(Čl. rozčileně, znechuceně vůči druhému v rozhořčené námitce, hodnocení nepřijatelné situace, jeho morálně zavrženíhodného jednání ap.:) takové jednání je nepřijatelné a podlé; taková situace je pro mne eticky neakceptovatelná a nemůžu se s tím smířit. To je v., takhle vodkopnout manžela! ■ **S** to je odporné To je hnus!

Žádná vodpověď – taky vodpověď. *viz* Žádná odpověď (je) taky odpověď.

Ten má na všechno vodpověď. *viz* Ten má na všechno odpověď.

Nejde pro vodpověď daleko. *viz* Nejde pro odpověď daleko.

Vodpusťme si, co sme si … *viz* Odpusťme si, co jsme si!

Prosím za vodpuštění. *viz* Prosím za odpuštění.

S vodpuštěním … n. … s odpuštěním … *(Čl. vůči druhému, druhým, zvl. výše postaveným, v hovoru n. popisu ke zdůraznění expresivnosti, popř. vulgárnosti použitého výrazu n. omluvně za to, že se zmiňuje o sobě ap.:) omlouvám se, že o tom, něm n. sobě (tak) mluvím n. to, sebe zmiňuju.* Byl to, pane předsedo, takovej, s o., pacholek a nic jiného se od něj nedalo čekat. ■ **S** já omlouvám se

Vodsejpá to. *(Čl. neformálně a spokojeně vůči druhému obv. o rozsáhlé činnosti a jejím tempu:) probíhá to dobře a rychle a blíží se to ke svému konci.* A: Tak jak pokračuje stavba? – B: Dobře, v. to, už máme základy a do zimy snad budeme pod střechou. ■ **S** to probíhá dobře Jde to jako na drátkách.

Ať to vodsejpá! *(Čl. obv. ve vedoucím postavení vůči druhým neformálně v pobídce k rychlejšímu tempu jejich činnosti, zvláště manuální, společného pracovního úkolu ap.:) dělejte, pracujte svižně a rychle!; tak rychleji, ať to je co nejdříve skončeno!* Tak ať to v.! Kdo má nějakou připomínku, ať zvedne ruku teď, jinak tu budeme do rána. ■ **S** pracuj rychleji! Ať to má spád!

Ten si to vodskáče! *(Čl. informovaný vůči druhému na adresu třetího za jeho porušení n. nedodržení úkolu ap., zvl. ve varování n. výhrůžce ap.:) bude za to potrestaný, bude za to muset nést následky, zodpovědnost; já ho za to potrestám.* Ten si to v.! Představ si, že řek vo šéfovi, že jeho vedení je nanic! Teď může čekat jen výpověď! ■ **S** já potrestám ho, on potrestal ho, on bude potrestaný Ten si to vodnese!, Ten to schytá!

Je vodtroubíno / vodtroubeno. *viz* Je odtroubeno.

Tomu (už) je vodzvoněno / vodzvoníno. *viz* Tomu (už) je odzvoněno.

Hned je voheň na střeše. *viz* Hned je oheň na střeše.

Šel by za ním do vohně. *viz* Šel by za ním do ohně.

Nehraj si s vohněm! *viz* Nehraj si s ohněm!

Do vohně by pro ni skočil. *viz* Do ohně by pro ni skočil.

Tady dou všechny vohledy stranou. *viz* Tady přestávají (všechny) ohledy.

Do prkenný vohrady! *(Čl. vůči druhému poněkud eufemisticky v prudké a znepokojené reakci, zaklení na neúspěch, nečekanou překážku, komplikaci v činnosti, plánu ap.:) to je velmi nepříjemné, mrzuté a krajně mě to irituje.* Do p. v.! Voni maj dovolenou, to sem se sem teda vláčel zbytečně! ■ **S** to je nepříjemné, to je mrzuté, to irituje mě, já mám vztek Do Prčic!, Do prkýnka!, Do Prahy je cesta dlouhá!

To je vohromný! *viz* To je ohromný!

Český voják je dobrý voják. *viz* Cesky fójak toprá fójak.

Každý (francouzský) voják nosí / nese v torně maršálskou hůl. *(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhým historickou připomínkou hodnotící životní perspektivy, kariéru zvl. vojáka ap.:) v armádě, ale nejen tam, se každý může vlastní pílí vypracovat až do nejvyššího postavení.* ■ **S** čl. pilný vypracuje se ♦ Z fr. *Tout soldat français porte dans sa giberne le baton de maréchal de France*, řekl 10. 8. 1819 fr. král Ludvík XVIII., před tím snad už ale Napoleon.

Vojna není (žádná) kojná. *(Čl. zvl. nadřízený, výše postavený vůči podřízenému v odůvodnění vojenského drilu, někdy jako symbol vojenského zupáctví a samoúčelného blbství:) vojenská služba je tvrdá a náročná; na vojně se musí poslouchat a pro slabochy tam není místo.* ■ **S** služba vojenská je tvrdá ♦ Přísloví, delší verze (viz dál) je už u Čelakovského.

Vojna pro jednoho kojná, pro druhého chrt, pro třetího smrt. *(Čl. zvl. starší a zkušený vůči druhému o válečném konfliktu a službě v armádě ap.:) válka má různé účinky na lidi; někdo získává ve válce výhody, majetek n. postavení, jiný zase něco ztrácí a další ztrácí úplně všechno včetně života.* ■ **S** služba vojenská je tvrdá ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kdo se dá na vojnu, musí bojovat. n. **Když ses dal na vojnu, musíš bojovat.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od k. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému v radě n. upozornění na nepříjemné důsledky svého rozhodnutí, zvl. ve smyslu započaté činnosti ap.:) vydrž a pokračuj, rozhodl ses pro to sám!; když už člověk s něčím začne, musí pokračovat, i přes nepříjemnosti a překážky; poslechni a přizpůsob se!* A: Asi dám vejpověď. Je to strašně vyčerpávající zaměstnání. – B: To by byl útěk. Kdo se dal na v., musí b. Máš pro tuhle práci předpoklady, musíš to překonat.

■ **S** vydrž a pokračuj!, ty musíš poslechnout Drž hubu a krok! ♦ Přísloví.

Ⓐ (Once you start something, you have to) see it through / stick with it / stick it out / sweat it out. Ⓝ Wer A sagt, muss auch B sagen. Ⓕ ! À la guerre comme à la guerre. Ⓡ Взялся за гуж — не говори, что не дюж.

Kdo doma dojídá, na vojně ho nezabijou. n. **Kdo nedojídá, toho na vojně zabijou.**
(Čl. zkušený zvl. vůči blízkému mladému druhému, neochotnému dítěti při jídle ap. v radě:) když budeš dobře, pořádně jíst, budeš silný (a třeba obstojíš i v armádě, válce ap.). ■ **S** jez a budeš silný! ♦ Přísloví.

To je moc vokatý. *viz* Je to moc okaté.

Jenom / jen se voklepal. *viz* Jenom se oklepal.

voko *viz též* oko

Jako by mu z voka vypad. *viz* Jako by mu z oka vypad(l).

Vyser si voko!
(Čl. podrážděný vulgárně vůči iritujícímu druhému, obvykle známému, v odmítnutí jeho nepřijatelného, hloupého požadavku, nápadu ap.:) ne, neobtěžuj mě tím, mě to nezajímá!; nemám chuť ani zájem pro tebe něco udělat, nemluv na mě! ■ **S** ne, neobtěžuj! Trhni si nohou!

Z vočí mu létaj / létají blesky.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho prudké rozzlobené fyzické reakce, zvl. ve výrazu obličeje ap.:) je velmi rozzuřený a tváří se výhrůžně; vzteká se a vypadá nebezpečně. ■ **S** on rozčílil se, on je rozčilený Vzteky pění / soptí.

Voči by jedly, ale břicho / huba nemůže. *viz* Oči by jedly, ale huba nemůže.

Udělalo se mu černo před vočima. *viz* Udělalo se mi před očima černo.

Z vočí jí kouká dobrota / laskavost. *viz* Z očí jí kouká dobrota.

Z vočí mu nekouká nic dobrýho. *viz* Z očí mu nekouká nic dobrého.

Voči mu lezou z důlků. *viz* Oči mu (při tom) lezou z důlků.

Aby ti voči nevypadly z důlků! *viz* Aby ti oči nevypadly z důlků!

Ježkovy voči / oči / zraky!
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému v reakci na nečekanou zprávu, neobvyklý zážitek, obv. mírně podivný, popř. šokující, přehnaný výkon n. snahu třetího ap.:) to bych tedy nečekal, to je překvapení; to jsem ještě neviděl n. neslyšel a velmi mě to udivuje. J. v.! Von sněd deset knedlíků a chce ještě nášup! ■ **S** to je překvapení, já divím se Kristova noho!, To snad není možné! ♦ Pův. částečný eufemismus, opřený o první tři písmena ze zvolání údivu *Ježíši Kriste* ap.

Sejde z vočí, sejde z mysli. *viz* Sejde z očí, sejde z mysli.

Zbydou jí (jen) voči pro pláč. *viz* Zbydou mu (jen) oči pro pláč.

Co voči / voko nevidí, to srdce neželí. *viz* Co oči nevidí, to srdce nebolí.

Z vočí mu kouká šibenice. *viz* Z očí mu kouká šibenice.

Dělá to velký voči.
(Čl. zkušený vůči druhému, často varovně, v reakci zvl. na jeho koupený, přivezený efektní, honosný předmět, oděv, okázalou stavbu, výrazný zisk ap., zvl. z hlediska malého prostředí, známého okruhu třetích ap.:) vypadá to příliš nápadně a vyvolává to u ostatních závistivou nevraživost a pozornost. Kupuju si rád vobčas dražší auto, ale vždy tak, aby to nedělalo na vesnici velký voči, znáš lidi! ■ **S** to budí závist, to vyvolává zvědavost závistivou

Zlatý voči (který to viděly)!
(kol; pohrd) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. posměšně, kriticky a odmítavě vůči druhému zvl. v reakci na jeho pozitivní předpoklad, očekávání kladného a slibovaného činu třetího ap.:) (přes všechny sliby ap.) to se nestalo n. nestane; tak to vůbec není a je naivní to očekávat. A: Člověče, slyšel sem, žes dostal za tu práci jako odměnu snad auťák! To se teda šéf ukázal! – B: Jó, z. v.! Napřed, že jo, pak počkej, teď se to finančně nehodí a teď už vo tom ani slovo nepadne. ■ **S** to nestane se, já nevěřím, to není pravda Až naprší a uschne! ♦ Někdy i var. *velký* a ve futuru *který to uviděj.*

Ⓐ Fat chance!, And pigs might fly (if they had wings)! Ⓝ Das glaubt doch kein Mensch. Ⓕ Mon œil! Ⓡ ! После дождичка в четверг!

Bije to do vočí. *viz* Bije to do očí.

Dej si vypláchnout voči!
(Čl. ležérně, pohrdavě a podrážděně vůči obv. známému druhému v reakci na jeho přehlížení, přehlédnutí, popř. vědomé ignorování dobře viditelného předmětu, očividného faktu, okolnosti, někdy

pro něj nepříjemné, ap.:) podívej se pořádně a nerozčiluj mě (říkáním, že to tam není)!; připusť si pravdu a kriticky, střízlivě se zamysli nad situací, jednáním lidí kolem sebe! ■ **S** ty irituješ mě, buď kritický! Copak si slepej?

Kams dal voči! *viz* Kams dal oči?

Dělá, co jí na očích vidí. *viz* Dělá, co jí na očích vidí.

Dívá se, jako by (ho) chtěl očima probodnout. *viz* Dívá se, jako by ho chtěl očima probodnout.

Di / jdi mi z očí! *viz* Jdi mi z očí!

Kliď se mi z očí! *viz* Jdi mi z očí!

Kouká, div si voči nevykouká. *viz* Kouká, div si oči nevykouká.

Kouká mu to z očí. *viz* Kouká mu to z očí.

Má čtyři voči, a přece / ještě nevidí. *viz* Má čtyři oči, a přece nevidí!

Moh na ní voči nechat. *viz* Moh(l) na ní oči **nechat.**

Nechoď mi na voči! *viz* Nechoď mi (radši) na oči!

Nemůže uvěřit / věřit svým očím. *viz* Nemůže uvěřit svým očím.

… div na tom voči nenechá. *viz* Div na tom oči nenechá.

Voči mu už neslouží. n. **Oči mu už neslouží.** *(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o starém třetím, s ohledem na malý detail, drobnost v celku, malé písmo, popř. předmět v dálce ap.:) má zhoršený zrak, nevidí už dost dobře (popř. a přehlédl věc jasně viditelnou ap.).* A: Hele, fyzikář mi zase nevopravil chybu v rovnici. – B: To víš, v. m. už n., už ani kolikrát neví, ve kterým ročníku učí. ■ **S** on vidí špatně

Pro voči nevidíš°! n. **Ty pro voči (snad) nevidíš°!**
(kol; nepřízn) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. sg a pl ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. udiveně, neformálně a obv. poněkud podrážděně vůči blízkému druhému, někdy uspěchanému, zvl. ve výčitce, v reakci na jeho nenalezení obv. jasně viditelného předmětu, popř. nevnímání zřejmého jevu ap.:) nechápu, jak to můžeš nevidět, přehlédnout, a irituje mě to!; nevidíš, nevnímáš ani tak nepřehlédnutelné věci, což je divné!; tvoje nepozornost mě irituje, dívej se lépe! Nehrab se tam v kredenci, ten nůž leží přece tady na stole! Ty pro v. snad n.! ■ **S** ty nevidíš Kams dal voči!
Ⓐ You can't see for looking!, You must be blind! Ⓝ Du siehst den Wald vor lauter Bäumen nicht. Ⓕ Tu (ne) vois rien!, Ça crève (pourtant) les yeux! / C'est sous ton nez!, (*vulg*) Tu as de la merde dans les yeux! Ⓡ ! Раскрой глаза!

Div jí voči nevyškrábaly. n. **Voči by si vyškrábaly!** *viz* Div jí oči nevyškrábaly.

Praštilo / udeřilo ho to do očí. *viz* Uhodilo ho to do očí.

… (až) voči (nad tím) přecházejí. *viz* … až oči přecházejí.

Očima by ji sněd. *viz* Očima by ji sněd.

Votevřelo mu to voči. n. **Votevřely se mu voči.** *viz* Otevřelo mu to oči.

Ten votvíral / valil voči! *viz* Ten otvíral oči!

Voči se mu zavírají / klíží. *viz* Oči se mu (už) klíží.

Voči mu jen zářej. *viz* Oči mu jen září.

Zmiz / zmizte mi z voči! *viz* Jdi mi z očí!

Jakýpak vokolky! *viz* Jaképak okolky!

To jen tak na vokraj. *viz* To jen tak na okraj.

Volba padla na někoho.
(Čl. informovaný vůči druhému, zvl. při líčení významného rozhodování obv. výboru, skupiny třetích mezi alternativami, výběru, např. zástupce, prostředníka, signálu ap., někdy s následnou odmlkou před konkretizací pro vyvolání napětí a dojmu ap.:) vybrán byl (nakonec) právě …; zvolili si … ■ **S** oni vybrali

Není jiné volby.
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému, kolegovi o nutnosti pokračovat ap., zvl. v nesnázích, a nabízející se možnosti, alternativě ap.:) je jen ta jediná možnost, a je tedy třeba ji přijmout; je to nevyhnutelné. ■ **S** to je nutné, možnost jiná není

Volnost, rovnost, bratrství! *viz* Svoboda, rovnost, bratrství.

Je mi to volný! n. **Mně je to volný!**
(Čl. zvl. mladší neformálně vůči blízkému druhému v hodnocení, někdy jen lhostejném, nepříznivé změny, zprávy ap.:) to pro mě není důležité a netrápím se tím; to mi nevadí, je mi to lhostejné. A: Von se s tebou rozešel? Co s tím budeš dělat? – B: Co by, je mi to v.! ■ **S** to není důležité, to je lhostejné To je mi jedno!, Je mi to fuk!

Je mu to volný. n. **Je mu to (všechno / celkem / srdečně) jedno.**
(Čl. informovaný neformálně a obv. rozhořčeně vůči druhému o třetím a jeho postoji obv. k závažnému problému ap.:) je k tomu (podivně) lhostejný a nestará se o to; je bezstarostně nesvědomitý, příliš laxní a nevyvozuje z toho pro sebe žádné závěry (i když by měl). Včera zase neudělal zkoušku, protože se vůbec nepřipravoval, ale je mu to zřejmě úplně v. ■ **S** to není důležité, to je lhostejné, on nemá zájem Je mu to fuk., Kašle na to.

To je (úplná) volovina / kravina.
(Čl. informovaný neformálně a odmítavě vůči blízkému druhému v reakci na názor, výklad problému, informaci ap. jeho n. třetího, někdy přednášenou, tvrzenou velmi vážně, rádoby odborně ap.:) to tak není, musím to odmítnout; to je naprostý nesmysl, nevěř tomu!; to není pravda n. správné. To je přece v., co von říká, ten stroj bude fungovat i tak. ■ **S** to je hloupost, to je nesprávné, to není tak, já odmítám to To je nesmysl., To je padlý na hlavu.

To je ňákej vomyl. *viz* To je (nějaký) omyl.

Je to jeho pravej vopak. *viz* Je jeho pravým opakem.

To je (ale / stará) vopice! *viz* To je (ale) opice!

Jen se vopovaž! *viz* Jen se opovaž!

Nemluv vo voprátce ve voběšencově domě. *viz* Nemluv (v)o oprátce v oběšencově domě!

Děkuju za voptání. *viz* Děkuju za optání.

Vorel nebo panna! *viz* Orel nebo panna!

Moh / mohl by (s ním) vořechy / ořechy klátit / srážet.
(Čl. vůči druhému neformálně o třetím a jeho fyzické výšce a postavě ap.:) je velmi vysoký, dlouhý (a obv. i hubený). ■ **S** on je vysoký

Nejsme (žádný) vořezávátka!
(Čl. zvl. mladší vůči blízkému druhému důrazně a hrdě, zvl. v komentáři ke společnému úspěchu n. v povzbuzení při jeho váhání a obavách před budoucím úkolem, účastí někde ap., v kontrastu ke zpochybňování n. ve srovnání se zkušenějšími třetími ap.:) nejsme jen pasivní a nezkušení, ale jsme taky docela dobří a musíme se za to pochválit!; nedali jsme se zahanbit a přece jsme to dokázali; jsme (taky) šikovní a schopní ap., a tak se nám to přece muselo n. musí povést! A: Ani jsem nedoufal, že se nám to může podařit. – B: N. žádný v., ne? A kromě toho, tak těžký to nebylo! ! ■ **S** my jsme schopní Nejsme žádný malý blbci!

To je tvrdej voříšek. *viz* To je (tvrdý) oříšek.

Letěj na něj jako vosy na med.
(Čl. vůči druhému, někdy závistivě n. nechápavě, o třetím jako partnerovi n. atraktivní věci, lákavé možnosti ap.:) je pro ně (zvl. dívky) partnersky velmi přitažlivý n. přitažlivá; je stále obklopen obdivujícími ženami; přitahuje to stále jejich pozornost a budí jejich zájem. Já nevím, co na Petrovi ty holky vidí, ale letěj na něj jako v. na med. Jako by jiný kluci nebyli! ■ **S** ona je přitažlivá, to přitahuje pozornost

Jako když ho vosa bodne. *viz* Vyskočil, jako by ho (had) uštknul.

Bylo to, jako by píchnul do vos.
Komp bylo to, jako by píchl do vos
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. v líčení podrážděné reakce třetích, skupiny ap. na šokující, iritující, nepřijatelný požadavek, kritiku, změnu ap.:) reagovali prudce, odmítavě a útočně; začali bouřlivě protestovat a ostře se bránit. A: Tak už si doma řekla vo tom svým těhotenství? – B: Jo a bylo to, j. by p. do vos, hned se všichni sesypali a začal výslech: jak, kdo, kdy, kde, co pak … ■ **S** oni útočili na ni, oni reagují útočně

Stokrát nic umořilo vosla / vola. *viz* Stokrát nic umořilo osla.

A já sem / jsem vosk?
(kol) **0** neměnné ⊠ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. obv. vyčítavě a žertovně vůči blízkému druhému rozdávajícímu všem třetím něco příjemného, užitečného, často jídlo ap., v reakci na jeho opomenutí, vynechání prvního ap.:) a mě se to netýká n. mně nedáš?; já tu nejsem, a proto nic nedostávám?; proč mě vynecháváš? A: Tak já du pryč. Na shledanou! – B: Hele, všem dáš pusu, a já sem v.? Já chci také pusinku! ■ **S** já chci taky Kamarád taky rád.
Ⓐ (How about me? Don't I get one?) Ⓝ Und ich bin Luft? Ⓕ ! Et moi, je compte pour du beurre? Ⓡ А я как же?!

Já ti to vosladím! *viz* Já ti to osladím!

To je vostuda jako barák! *viz* To je vostuda (jako barák)!

(To je) vostuda jak(o) Brno. *viz* To je ostuda jak(o) Brno.

Je to (už) pro vostudu. *viz* Je to (už) pro ostudu.

To je vostuda / ostuda (jako barák)! n. **Ta vostuda!**
1. *(Čl. zpravidla ve vypjatější chvíli jako odsouzení určitého odsouzeníhodného jednání / stavu, někdy i jako žertovná výtka:)* **2.** *(Čl. o aktérovi určitého činu jako odsouzení, někdy žertovnou výtkou:)* **1.** *to (chování, skutek, omyl apod.) je ostudné, odsouzeníhodné!; to (že nejdeš do kina) je neodpustitelné!;* **2.** *ten člověk se chová ostudně.* **1.** To je v.! Von si tu klidně sedí a nechá maminku tahat těžký tašky! **2.** Ta v.! Vydává se za slušnou dívku, a přijde domů až ráno! ■ **S** To je hanba! To je hanbář!

To / takovej (už) je vosud. *viz* Takový už je osud.

Nepokoušej vosud! *viz* Nepokoušej osud!

Je to vošajslich.
(Čl. zvl. starší vůči blízkému druhému v neformálním hodnocení situace n. uvažovaného záměru ap., zvl. z hlediska rizik a možného ohrožení ap.:) je to poměrně nebezpečné a nejisté, nezačnej si s tím!; má to svá úskalí a trochu před tím varuju. A: Můžeš mi říct něco bližšího vo Martě, jak to s ní vlastně je? – B: Víš, moc se mi do toho nechce. Je to trochu v. Vona se to pak dozví a vynadá mi. ■ **S** já varuju tě, to je nebezpečné Nejsou s tím žádný hračky., To smrdí krchovem. ♦ Z něm., z pův. vulg. *scheißen = srát*, tedy podobné čes. *k posrání.*

Vot éta ťechnika!
(Čl. žertovně vůči známému druhému obv. v předstíraném údivu nad pozoruhodnou ukázkou schopnosti nového přístroje ap.:) to je působivé, pěkné a líbí se mi to. ■ **S** to líbí se mi, já obdivuju to ♦ Rus., *teda to je technika*, pův. v poválečné době posměšně na adresu naivního údivu a obdivu tehdejších vynálezů a strojů ze strany ruských vojáků ap.

To je votázka (S). *viz* To je otázka (S).

To je votázka několika / dvou tří dnů. *viz* To je otázka několika dnů.

Doma / tady se sotva votočil (a …). *viz* Doma se sotva otočil (a …).

To je° votrava / otrava (Inf / že …)!
(kol) **0** 1: ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl; 2: neměnné ⊠ 4c neukon. – (Inf / že) – kles.
(Čl. vůči blízkému druhému v hodnotící reakci na kvalitu, zábavnost společenské události, večírku, zábavného programu ap. n. na znemožnění svého záměru, příjemné možnosti kvůli nepřekonatelné překážce ap.:) **1.** *to mě vůbec nebaví a neupoutalo mě to; není to zajímavé ani zábavné a nudí mě to;* **2.** *to mě moc mrzí, a jsem proto zklamaný; to je škoda; to je moc nepříjemné.* **1.** To je v.! Zase máme k vobědu čočku! **2.** Tak ty nepudeš do kina! To je ale v.! Já se tolik na tebe těšil. ■ **S** to je nudné, to je mrzuté, to je nepříjemné To sou kšefty!, To je jako naschvál., No nazdar!, To je napínavý jako kšandy.
Ⓐ 1. (How / it's) boring!, 2. How sickening!, What a bore / let-down! Ⓝ Ist ja ätzend / stinklangweilig. Ⓕ C'est rasoir / (*vulg*) chiant / *(vulg*) emmerdant / gonflant / ennuyant! Ⓡ Вот так так!

Už mu (zase) votrnulo / otrnulo.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému o třetím a jeho současné reakci po předchozí zaraženosti z trestu, zdrženlivosti po nepříjemnosti, strachu po zpřísnění režimu n. předpisů, bolesti při nemoci ap.:) už překonal zábrany, vzpamatoval se a (zase) intenzivně a volně se chová n. jedná (nežádoucím způsobem), dělá (co nemá). ■ **S** on vzpamatoval se, on překonal to

To je votřes / otřes!
(Čl. vůči blízkému druhému v neformálním a krajně negativním hodnocení třetího a výsledku jeho práce n. situace, nečekané a zásadně nepříjemné změny ap.:) to je velmi špatné a nepřijatelné; to se mi vůbec nelíbí a odmítám to. To je v.! Pozvou si mě na vosum ráno, takže musím vstávat v šest, a teď mají dovolenou! ■ **S** to není dobré, to je hrozné, to nelíbí se mi, to je nepřijatelné To je k zoufání!, To je teda síla!

To je votřesný / otřesné (co / jak / jaký …).
Čl. pobouřený, iritovaný vůči druhému v hodnotící reakci na nečekaný nepříjemný fakt, událost, chování třetího ap.:) to je velmi nemilé, nepříjemné a šokující n. nepřijatelné; to zlobí mě a odsuzuju to. To je vopravdu v., co se dneska může stát. Vykradli nám klidně chatu, když jsme byli dole u táboráku, pár kroků vodtud. ■ **S** to nelíbí se mi, to je hrozné, to není dobré To je k zblití.

Votuď / vodtuď až potuď. *viz* Odtud až potud.

Nejde mu to pod vousy. *viz* Nejde mu to pod fousy.

Vox populi, vox Dei. *viz* Hlas lidu, hlas boží.

Než se voženíš, tak to přejde. *viz* Než se oženíš, tak to přejde.

Volá tě – vrabec na drátě!
(Čl., zvl. dítě žertovně vůči druhému ve snaze ho

V

napálit, s narážkou na telefonování a způsob výzvy k příchodu k telefonu ap.:) A: někdo tě volá, máš telefon – B: (diví se, že tam nikdo není) – A: nikdo tě nevolá, napálil jsem tě a jen žertuju! A: Hele, v. tě! – B: Jo, já vím – v. na d. Z toho už sem vyrost. ■ **S** já žertuju

Lepší vrabec v hrsti než / nežli holub na střeše / zajíc v chrastí.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova) n. 1c

(Čl. zkušený vůči druhému v radě n. varování před jeho těžko dosažitelným cílem ap.:) je lepší zvolit sice menší, ale jistý zisk než zisk vyšší, ale velmi nejistý či spojený s riziky; buď skromný a spokoj se s tím prospěchem, co je jistý! A: Tahle práce mě nudí a je málo placená. Asi dám výpověď. – B: Radši si dej pozor na nezaměstnanost. I když máš malou výplatu, pořád je lepší v. v h. než h. na s., ne? ■ **S** buď skromný! Nemáš-li koně, choď pěšky! ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. lat. *Capta avis est melior quam mille in gramina ruris, chycený pták je lepší než tisíc v polích*, Walther 2328, var. *zajíc v chrastí* je starší.

Ⓐ A bird in the hand is worth two in the bush., Better an egg today than a hen tomorrow. Ⓝ Lieber den Spatz in der Hand als die Taube auf dem Dach. Ⓕ ! Un tiens vaut mieux que deux tu l'auras., ! Il vaut mieux tenir que courir. Ⓡ Лучше синица в руках, чем журавль в небе.

Vrabec je taky pták. *viz* Vrabec je taky pták.

Je to (dávka / porce) jako pro vrabce.

Komp to je dávka jako pro vrabce

(Čl. kriticky, nesouhlasně vůči druhému o přidělené porci jídla pro třetího, zvl. z nepozornosti, nedbalosti ap.:) to je (pro něj) příliš málo jídla a nestačí (mu) to. To myslíš vážně? Dyť to je p. j. pro v., a von je přece kus chlapa! ■ **S** jídlo je nedostatečné, to je málo

Cvrlikají si to / o tom už i vrabci na střeše. n. **O tom si už povídají i vrabci na střeše.** n. **To si už štěbetají i vrabci na střeše.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 7. slova) *(Čl. informovaný vůči druhému, obv. společensky významnému, a zvl. v reakci na jeho snahu utajit znalost připravované změny, faktu, obv. významného n. senzačního, zvl. v reakci na jeho dotaz o původu znalosti, s odstínem senzacechtivosti většiny lidí ap.:) to už není žádné tajemství, každý to už přece ví; je to už všeobecně známé a neoficiálně o tom všichni mluví.* A: Jak ses dozvěděl o mým rozvodu? – B: O tom, že si s ženou nerozumíte, si už přece c. i v. na s. ■ **S** to je známé Co si budeme povídat?, To ví přece každý. ♦ Srov. už lat. *Passeribus omnibus res nota, věc všem vrabcům známá*, např. u M. T. Cicerona (106–43 př. n. l.), *O nejvyšším dobru a zlu, 2,23,75*. Řídce i v min. čase.

Ⓐ The cat's (already) out of the bag., (*i o už existujícím*) It's (already) common knowledge., It's the talk of the town (already). Ⓝ Das zwitschern schon die Vögel von den Dächern. Ⓕ ! C'est un secret de polichinelle., ! Ça défraie déjà la chronique.

Jako když do vrabců / do nich střelí.

Komp bylo to, jako když do vrabců střelí

(Čl. informovaný vůči druhému zvl. při popisu reakce třetích, přítomné skupiny lidí ap. na nenadálé nebezpečí ap.:) najednou se velmi rychle a v panice, vyplašeně rozutekli a odtud zmizeli. Mělas to vidět. Řek sem, že sem zajde na inspekci ředitel, a v tu ránu sem byl v místnosti sám. Jako když do v. s. ■ **S** oni rozutekli se

(S) (už) buší na vrata. *viz* (S) (už) tluče na dveře.

Je to jak(o) vrata vod stodoly.

Komp je to (velký) jak vrata od stodoly

(Čl. vůči druhému zvl. v nesouhlasné reakci na velikost nalezeného, vytvořeného otvoru v objektu, vzniklé díry v oblečení ap. n. na nenalezení otvoru druhým ap., v kontrastu k předpokladu n. potřebě:) je to příliš, nevhodně n. nápadně velké; je to obrovské a nepřehlédnutelné. Jaks mohla kristepane ten vchod do jeskyní přehlídnout, dyť je to jak v. vod s.! ■ **S** to je velké

Moh by žebrat přes vrata.

(Čl. vůči druhému obv. poněkud posměšně o třetím a jeho postavě:) je neobvykle dlouhý a hubený; je velmi vytáhlý a má vysokou postavu. ■ **S** on je vysoký

Vrazil mu to. n. **Hned mu to vrazil.**

(Čl. informovaný vůči druhému obv. při líčení třetího a jeho reakce na urážku, nedodržený slib n. chybu čtvrtého, zvl. při vhodné první příležitosti ap.:) využil příležitosti a (hned) mu to nepříjemně vyčetl n. nevlídně připomněl, předhodil. ■ **S** on vyčetl mu to

To je vražda.

(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému emfaticky a nesouhlasně v reakci zvl. na obtížnost zadávané n. plánované nestandardní činnosti, úkolu ap. s ohledem na třetího n. prvního, zvl. vzhledem k jeho nezkušenosti, okolnostem ap.:) to je krajně

obtížné a obvykle to není možné; to je nesmírně namáhavé, náročné a obtížné. Kristepane! Chtít zrejt tenhle záhon, to je v.! Je to samej kámen. ■ **S** to je obtížné To je konec.

Vrána nosí holčičky.
(Čl. obv. vůči malému dítěti v naivním a tradičním vyhýbavém vysvětlení, zvl. v odpověď na jeho otázku, jak se rodí děti:) děvčata se rodí tak, že je na svět přinese vrána; vrána přináší na svět, do života děvčata (na rozdíl od chlapců). ■ **S** děvčata se rodí tak že je přinese vrána

Vrána (jim) přinesla holčičku.
(Čl. zvl. starší obv. vůči dítěti ve vysvětlení, oznámení narození dítěte v rodině:) narodila se jim holčička; mají teď doma malou holčičku. A: Babi, proč byla teta v nemocnici? – B: No, v. jim p. h., ale spletla si dům, a tak na ni teta musela čekat v nemocnici. ■ **S** dítě narodilo se jim

Vrána u nich zaklepala na okno.
(Čl. zvl. starší vůči druhému n. dítěti v oznámení narození dítěte:) narodilo se jim dítě, holčička; mají teď doma čerstvě narozenou holčičku. ■ **S** dítě narodilo se jim Přiletěl k nim čáp.

Vrána vráně oči / oko nevyklove.
(kol – neutr) **0** neměnné ✉ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému o vztahu třetího a čtvrtého při konkurenci, podnikání, obv. s důrazem na jejich nedobré, zavrženíhodné vlastnosti, cíle ap.:) lidé podobných (špatných) vlastností jsou solidární a vzájemně si neubližují. Karel je sice taky pěknej ptáček, spíš dravec, ale proti Martinovi a jeho klanu nepůjde. Proč taky? V. v. oči přece n. ■ **S** lidé špatní neubližují si, lidé stejní sdružují se Rovný rovného si hledá. ♦ Přísloví (Čelakovský), ale už středověké, srov. lat. *Cornix cornici oculum non confodit, vrána vráně oči nevyklove*, Walther 3483, též A. Macrobius Theodosius (zač. 5. stol.)
Ⓐ Hawks will not pick / peck out hawks' eyes., The crow doesn't pluck out the crow's eye. Ⓝ Eine Krähe hackt der anderen kein Auge aus. Ⓕ ! Les loups ne se mangent pas entre eux. Ⓡ Рыбак рыбака видит издалека.

Vrána k vráně sedá – rovný / rovnej rovného / rovnýho si hledá.
(kol – neutr) **0** neměnné ✉ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušený vůči známému druhému obv. v opovržlivém komentáři na negativně hodnoceného třetího a čtvrtého ap.:) lidé stejného (záporného) zaměření a cílů se pro vzájemnou podporu vyhledávají a sdružují se n. mají pro sebe porozumění. To je tedy ten novej úřad. Všichni ouředníci se tu tváří skoro uraženě, že pro člověka musí něco udělat. Inu, v. k v. s. – r. r. si h. ■ **S** lidé stejní sdružují se Podobného peří ptáci k sobě se táhnou. ♦ Přísloví (Čelakovský), obecnou část srov. už v lat. *Pares autem – vetere proverbio – cum paribus maxime congregantur, rovní s rovnými – podle starého přísloví – se velmi snadno sdružují*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O stáří, 3,7*.
Ⓐ Birds of a feather flock together. Ⓝ Gleich und gleich gesellt sich gern. Ⓕ ! Qui se ressemble, s'assemble. Ⓡ Рыбак рыбака видит издалека.

Navštívila je vrána. n. **Přiletěla k nim vrána.** *viz* Vrána u nich zaklepala na okno.

Já se tam vrátím.
(Čl. zvl. starší vůči blízkému druhému obv. při sentimentálním vzpomínání na dávné a krásné zážitky v milém místě, v přírodě ap.:) chci si to vše znovu ještě jednou připomenout na tom místě a chci se tam rozhodně vrátit; vrátím se tam a přivolám ve vzpomínce tehdejší čas. ■ **S** já toužím uvidět to, já chci vidět to znovu ♦ F. Halas (1901–1949), *Já se tam vrátím* (1947).

Mysli° na zadní vrátka!
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp neg, kond, min, 1. a 3. sg a 3. pl ✉ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova) **Verb** myslet na zadní vrátka
(Čl. zvl. starší a zkušený vůči blízkému druhému ve varování před neuváženým a nevyzkoušeným jednáním ap., obv. v ekonomickém smyslu:) buď opatrný, jednej prozíravě a vždycky měj při tom vymyšlenou další alternativu řešení nebo způsob, jak se z dané situace dostat. Nedávej jí proboha hned všechny svý peníze, m. taky na z. v.! Kdyby tě nechala, co potom? ■ **S** jednej prozíravě!, buď opatrný! Pamatuj na zadní kolečka.
Ⓐ Keep something (back) for a rainy day. Ⓝ Halt dir ein Hintertürchen offen. Ⓕ ! Il se ménage une porte / issue de sortie. Ⓡ Помни о завтрашнем дне!

Nepozdravil u vrbiček.
Verb nepozdravit u vrbiček
(Čl. informovaný a zkušený vůči druhému posměšně o třetím a jeho potížích s vlivným šéfem ap.:) nebyl dost servilní, ponížený k nadřízenému a teď nese následky a on se mu mstí (odstrkuje ho v kariéře, udílí mu nepříjemné úkoly ap.). A: Ten Pepa se ještě pořád nestal vedoucím oddělení? – B:

To víš, n. u v., to se pak těžko postupuje. ■ **S** on nechoval se uctivě

To je° vrchol! n. **To už je vrchol (všeho)!**
(kol; nepříz) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. vůči druhému ve zvolání a v krajně rozhořčené, odmítavé reakci na iritující, nepřijatelné chování, stupňující se agresivní n. urážlivé jednání jeho n. třetího ap., široce ve smyslu slušnosti, etiky, rozumnosti, smysluplnosti ap.:) to už překonalo i krajní meze (slušnosti n. normy) a já to odmítám!; to je zcela nepřijatelné a vyhrotilo se to už do nesnesitelného stupně. A: Taky po nás chtěj, abysme zkrátili přestávku na oběd. – B: Tak to už je v.! Pracujeme tu deset hodin denně za mizernej plat, a teď už nás nenechaj ani najíst! ■ **S** to rozčiluje mě, to irituje mě, to je příliš, to je nepřijatelné, to je nesnesitelné To už přestává všechno!
Ⓐ That's the limit!, That takes the biscuit! Ⓝ Das ist die Höhe! Ⓕ C'est le bouquet / pompon!, ! Ça dépasse la mesure!, ! Trop, c'est trop! Ⓡ Это уже ни на что не похоже!

Má u mě vroubek / dloužek! n. **Ten má u mě vroubek!**
Verb mít u někoho vroubek
(Čl., často nadřazený, vůči druhému nelibě o nepřítomném třetím, někdy podřízeném n. mladším, pro jeho nepříjemné chování, menší poškození prvního, špatné chování ap.:) nemůžu a nechci na to, co udělal, provedl, zapomenout a musí to napravit; nemůžu to přehlédnout a ještě mu to nepříjemně připomenu, vrátím n. ho za to potrestám. Ten má u mě v.! Pučil si sekačku, vrátil ji rozbitou a ani se neomluvil. Už mu nic nepučím. ■ **S** já potrestám ho, on rozčiluje mě Něco mi dluží!, Máme spolu nevyřízené účty!

Ať se vrtneš, kam se vrtneš, (všude) …
(Čl. zkušený vůči známému druhému neformálně o opakující se zkušenosti, způsobu života a zájmů lidí ap.:) kamkoliv se dostaneš, odstěhuješ, podíváš ap., všude (je to stejné). Ať se v., kam se v., všude je to stejný. Všude sou k sobě lidi hnusný a nejradši by každýho hned vokradli. ■ **S** všude, to je stejné, to je stejné stále

Vře to v něm. n. **Všechno v něm vře.** n. **Vře / vaří se v něm krev.**
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho duševním rozpoložení, zvl. v reakci na silné podráždění ap.:) je velmi rozčilený, naštvaný a plný potlačovaného napětí. A: Co je s tím Petrem? Tváří se, že by se ho člověk lekl. – B: To víš, vře to v něm – právě dostal výpověď. ■ **S** on je rozčilený, on zuří

To se vsadím. n. **Vsadím se, že …** n. **To se vsadím, že …** n. **Vsadil bych se, že …**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému k dotvrzení své domněnky, přesvědčení, zvl. o budoucím vývoji ap.:) **1.** *ano, myslím si to; určitě (se to stane n. to udělá); věřím tomu pevně (že …);* **2.** *podle mého názoru, určitě.*
1. A: A ty si myslíš, že se vrah vopravdu vrátí na místo činu? – B: To se v. Bude chtít vědět, jestli mrtvolu někdo objevil. ■ **S** já věřím tomu, určitě Za to dám krk. ♦ Var. s *bych* vyjadřuje slabší domněnku.
Ⓐ You can bet your life on it., I bet …, I wouldn't mind betting (that *etc.*). Ⓝ Ich wette, dass … Ⓕ Je suis prêt(e) à le parier., Je parie(rais) que … Ⓡ Бьюсь о заклад, что …

Vsadím se, že … Vsadil bych se, že … *viz* To se vsadím.

Nepovolaným vstup zakázán.
(Čl. ve funkci, např. vrátný n. strážce ap. vůči neznámému druhému n. rozhodující úředník v nápisu na dveřích podniku, nebezpečného místa, chráněného území ap.:) lidé bez úředního oprávnění n. povolení nemají právo sem vstoupit; nezaměstnancům se zakazuje vstoupit do této lokality, na toto místo; lidé zde nezaměstnaní sem nesmějí vstoupit. ■ **S** nikdo nesmí vstoupit

Všechno, jenom tohle ne! *viz* Jen to ne!

Všechno nebo nic!
(Čl. neskromný, příliš náročný n. krajně riskující vůči druhému ve vztahu k možnému cíli a zisku, též ve hře, zvl. s ohledem na konkurenci n. překážky, též o třetím ap.:) nespokojím se s málem, jen něčím a chci získat úplně vše, i za cenu případné úplné prohry a ztráty; budu pokračovat, dál bojovat n. riskovat, dokud nezískám pro sebe všechno, popř. všechno neztratím. ■ **S** já chci vše za každou cenu, on riskuje

Je° to s ním° všelijaký / všelijaké / vachrlatý.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v opatrném hodnocení nejisté a nepříjemné situace, pracovní, zdravotní n. studijní ap. pozice třetího, zvl. z hlediska rizik, konkurence ap.:) je v nejasné a obtížné situaci a není jisté, že to s ním dopadne dobře; má problémy, obtíže a jejich řešení není jasné. A: Jak to má Petr s tou prací? – B: Ale, je to s ním

v. Už půl roku je nezaměstnanej a dost těžko to zvládá. ■ **S** on je v situaci obtížné, on má problém Je to s ním nahnutý.

Ⓐ Things aren't going too well for him. Ⓝ Mit dem ist das so eine Sache … Ⓕ ! Il n'est pas à la noce., ! Il n'est pas sorti de l'auberge. Ⓡ Дела не блестящи у кого.

Jeden za všechny, všichni za jednoho. n. **Všichni za jednoho, jeden za všechny.**

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. vůči druhým ve skupině, společném podniku obv. poněkud pateticky ve výzvě a s ohledem na možnou konkurenci, boj s protivníkem ap.:) buďme všichni navzájem svorní, solidární a pomáhejme si!; je třeba držet pospolu, navzájem se bránit a spolupracovat. Kdo rozbil to okno? Nikdo se nepřizná? Vy ste ale pacholci! Já vím, j. za v., v. za j., ale to okno moh rozbít jen jeden a já chci vědět kdo. ■ **S** buďme svorní! Táhnout za jeden provaz. ♦ A. Dumas st. (1802–1870), *Tři mušketýři* (1846), heslo Athose, Porthose, Aramise a d'Artagnana.

Ⓐ All for one and one for all. Ⓝ Einer für alle, alle für einen. Ⓕ Un pour tous, tous pour un. Ⓡ Один за всех, и все за одного.

Všude dobře, doma nejlíp / nejlépe.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. zkušený vůči blízkému druhému n. členovi rodiny ap., obv. radostně a spokojeně po návratu domů, do vlasti, rodného města n. místa ap., s odstínem obliby důvěrně známého místa, jeho pohodlí ap.:) rád se sice podívám do různých míst a zemí, ale ještě radši se pak vracím domů, kde se cítím nejlíp; nejlépe se žije lidem tam, kde se cítí doma, kde to důvěrně znají a mají své zázemí. A: Tak jak ste se měli v tý Keni? – B: Krásně, moc zajímavý to bylo, ale v. d., d. n., to víš. Už sme se docela těšili na naše pivo a pražskej smog. ■ **S** čl. vracící se domů rád Ve svém domě každý je pánem. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. už lat. *Patria est ubicunque est bene, vlast je všude tam, kde je dobře*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Tuskulské hovory, 5,37,108*.

Ⓐ There's no place like home., East, West, home's best. Ⓝ Ost und West, daheim am best. Ⓕ (On est bien partout, mais encore mieux chez soi.) Ⓡ В гостях хорошо, а дома лучше.

U všech všudy!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5g kles.-stoup. zvol. (od k. slova) n. 5b

(Čl. zvl. starší vůči druhému, druhým v překvapeném zvolání, údivu v reakci na nečekanou zprávu, neobvyklý jev ap., zvl. proti očekávání, často jako součást otázky:) jak je to možné?; to se tedy moc divím; to mě velmi překvapuje a nechápu to. U v. v.! Tomu skoro nevěřím! Koukám tady, že sem udělal zkoušku za jedna! Juchů!, Co tady u v. v. děláte, kolego? Dyť vás čekaj v Brně! ■ **S** já divím se, to překvapuje mě No tohle!, U všech rohatých!

Ⓐ What on earth! ! Ⓝ Um Gott und die Welt! Ⓕ ! Diantre / Diable / Sapristi!, ! C'est pas Dieu possible! Ⓡ Надо же!

A je po vtákách! *viz* … a je po ftákách!

Celej / celý vtip je° v tom (že …). n. **V tom je° (právě) ten vtip.** n. **V tom je° celej / celý (ten) vtip.**

(kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (že) – kles.

(Čl. informovaný vůči druhému neformálně o podstatě problému, někdy složitého, n. možnosti řešení, a tedy i jeho důležitosti ap.:) problém tkví v tom, že …; ta věc funguje n. situace závisí jen na tom, aby …; aby se to podařilo, je nutné (udělat to, že … ap.). A: Proč se sakra tak dlouho rozhoduje a tváří se důležitě? – B: No, c. v. je v tom, že čeká, jestli nedostane lepší nabídku., A: Najednou je jako vyměněnej, a že bude spolupracovat rád a tak! – B: No v tom je c. ten v., šéf mu něco slíbil. ■ **S** problém je tady, základ je v, to záleží na … V tom je jádro pudla.

Ⓐ The fact of the matter is (that) …, That's all there is to it. Ⓝ Der ganze Witz liegt darin … Ⓕ C'est bien là le hic / le problème / l'astuce! Ⓡ Дело в том, что …

Dvakrát opakovanej / opakovaný vtip přestává bejt vtip / být vtipem.

(Čl. zkušený rozladěně vůči známému druhému v reakci na jeho opakující se nepříjemný čin, výmluvou zastírané zanedbání ap., původně omluvitelné a pochopitelné, n. komplikaci situace, též ve výtce druhému n. obecně ap.:) to sice mohlo poprvé n. jednou být přijatelné, popř. vtipné, ale podruhé to už působí špatně, hloupě n. nepříjemně; neopakuj to znovu, už ti to neprojde a zapůsobí to špatně! A: Prosím, já bych se chtěl omluvit, že jsem přišel pozdě. – B: A jakýpak je ten důvod? A vymyslete si něco jiného, než že vás předjel traktor a havaroval. To jste tvrdil minule a dvakrát o. v. p. být v. ■ **S** čin nepříjemný je horší opakováním

V tom je ten vtip (že …). *viz* Celej vtip je v tom (že …).

To má bejt vtip?
(kol) **0** neměnné ⊠ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v nespokojené n. pobouřené, nechápavé a odmítavé reakci na nečekaný nepříjemný a nepříznivý čin, vědomý krok jeho n. úřední rozhodnutí, nepříznivou změnu možností ap., zvl. proti očekávání n. právu:) to je naprosto nepřijatelné a vůbec se mi to nelíbí; to by bylo i jako vtip hodně špatné a hloupé. A: To má bejt v.? Žádnej autobus už dneska nejede, jak tu píšou. – B: Volové! Asi zase změnili zničehonic jízdní řád, to je teď furt., V obálce je jen pár stovek, a měl sem dostat pět tisíc! To má b. ňákej v. nebo co? ■ **S** to není dobré, já odmítám to Nó nazdar!, Nejsem tady nikomu pro legraci.
Ⓐ They must be joking!, They're having us on!, What a joke! Ⓝ Das ist wohl ein Witz! Ⓕ Si c'est une blague, elle n'est pas drôle!, (*iron*)! Ça, c'est la meilleure!, ! C'est une plaisanterie de mauvais goût!, C'est une mauvaise plaisanterie. Ⓡ Какого чёрта?

Na to jeho vtip nestačí.
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím, normálně schopném n. kvalifikovaném, a jeho schopnosti vyřešit n. pochopit složitý, nový problém, zvl. technický n. společenský ap.:) tohle je příliš složité a on se v tom nevyzná, nedokáže orientovat; svými schopnostmi, profesí ani důvtipem to nezvládne, nezdaří se mu to. To je ňáká nová značka a na to můj vtip n. Všechno tu vypadá jinak. Asi s tím budeš muset do vopravny. ■ **S** to je složité příliš, on neumí to Na to nemá.

Co je to za vtipy?
(Čl. vůči druhému, druhým v podrážděné a nechápavé reakci na nečekaně novou situaci, změnu v zaměstnání, domácnosti ap., zvl. s ohledem tušení možnosti nevhodného, popř. žertovného zásahu sobě rovného třetího, v kontrastu k očekávání:) to je divné a vůbec tomu nerozumím, co to znamená? Co je to za v.? Přijdu po dovolený do práce a místo své kanceláře najdu sklad starého nábytku! Vysvětlí mi to někdo? ■ **S** to nelíbí se mi, já nechápu to To jsou fóry!

Nech si ty vtipy!
(Čl. vůči blízkému druhému v nerudné, rozmrzelé reakci na jeho lehkovážné, škádlivé žertování, nevážně míněný návrh, přehnané lichocení ap.:) nedělej n. neříkej to, jen mě to dráždí a vůbec se to (do této situace) nehodí! A: Co kdybysme si ten kilometřík k chatě uběhli? – B: Nech si ty v.! Já už sotva lezu. ■ **S** nedělej to!, to irituje mě Nech (si) toho., Dej mi s tím pokoj / svátek.

To je tak dobrý (akorát) do vuřtů / buřtů / jitrnic.
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě a odmítavě zvl. v reakci na jeho zvolený prostředek, nástroj n. koupený, uvažovaný výrobek, přístroj ap., z hlediska kvality n. vhodnosti ap.:) to je naprosto nevhodné a špatné; kvalita, vhodnost toho je podřadná a těžko se to dá (nějak) využít; to odmítám n. nedoporučuju, není to dobré. Takovýhle boty sou d. tak a. do b.! Budeš je mít hned promočený a nedržej kotníky. Na túru potřebuješ něco pořádnýho. ■ **S** to není dobré, já odmítám to, to nehodí se Je na nic / na houby., To je na hovno. ♦ Var. *vuřtů* a *jitrnic* jsou řídké.

A vůbec!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému na závěr, ve shrnutí předchozí charakteristiky, výčtu rysů ap. a na úvod zobecňující poznámky, hodnocení, otázky ap., je následováno pauzou:) nemá smysl o tom dál (takto, podrobně) mluvit, ale je třeba říct n. se zeptat obecně …; shrnu-li to, pak … Jak si vlastně vybíráš básně ke zhudebnění? A v. – čteš si sám ve volným čase ňákou poezii?, A: Co se ti na tom místě vlastně nelíbí? – B: Prostě je to nehezký, vošklivý, hnusný a … A v.! Už vo tom nechci slyšet! ■ **S** já shrnu to Zkrátka a dobře. ♦ Je třeba odlišovat od závěrového, nepropozičního homonymního frazému … *a vůbec.* stojícího ve funci zobecňující partikule na závěr výčtu ve větě a majícího klesavou intonaci.
Ⓐ And all that. Ⓝ Und überhaupt! Ⓕ Un point, c'est tout!, Et puis c'est tout. Ⓡ *И* вообще!

Ty seš (ale) vůl! n. **Ty seš vůl jak anděl!**
(Čl. nesouhlasně přátelsky vůči druhému, obv. blízkému, ale někdy i velmi nepřátelsky a urážlivě vůči neznámému, cizímu, zvl. v reakci na jeho zkažení n. nevyužití výhodné možnosti, nesmyslný názor ap.:) ty chováš se nesmyslně n. hloupě, a to mě irituje; to bylo od tebe hloupé a nevhodné. Ty seš ale vůl! Proč sis vo tu vodměnu sakra neřek, dyž ti patří? Vymyslels to, nebo ne? ■ **S** ty jsi hloupý, ty chováš se nerozumně, ty jsi blázen Dej si facku, nikdo se nekouká!, Kdyby blbost kvetla, budeš samý poupě! ♦ Var. s *andělem* je někdy silnější a urážlivější.

Vod vola můžeš chtít jen hovězí.
(Čl. vůči druhému pohrdavě o hloupém třetím, zvl. v reakci na jeho nevhodný, pošetilý čin, překažení dobré možnosti ap.:) od neschopného hlupáka nelze čekat rozumnou činnost; hlupák nabízí, dělá jen hlouposti. ■ **S** hlupák dělá hlouposti ♦ Přísloví.

Ty seš korunovanej vůl!
(Čl. zvl. starší a zkušený rozrušeně, odmítavě a rozhořčeně vůči obv. blízkému druhému v reakci na jeho zkažení výhodné možnosti, jeho naivní a absurdní názor ap.:) ty chováš se naprosto nesmyslně a hloupě, a to mě irituje; to bylo od tebe krajně hloupé a nesmyslné a já tě nechápu. Vona se vrátila až ráno, ani neřekla, kde byla, sebrala ti celou vejplatu a ty bys jí to klidně vodpustil? Ty seš k. vůl! ■ **S** ty jsi hloupý, ty jsi blázen, ty chováš se nesmyslně Ty seš vůl jak anděl!

To je, jako když dáš volovi / krávě / slonovi malinu / jahodu / višni.
Komp to je, jako když dáš volovi jahodu
(Čl. zkušený kriticky n. pohrdavě a posměšně vůči druhému a o jeho dávce, přídělu jídla pro velkého, statného třetího ap.:) to je (pro něj) směšně, opravdu malá porce a nemůže mu (to) stačit. ■ **S** to je málo, jídlo je nedostatečné ♦ Var. *krávě, slonovi, malinu* a *višni* jsou řídké.

Vůl je nebezpečný zepředu, kůň zezadu a blbec ze všech stran.
(Čl. zkušený ironicky vůči druhému obv. o hloupém třetím a riziku jednání s ním ap.:) hlupák, blbec jsou pro svou nevypočitatelnost nebezpeční a je třeba se jim vyhýbat (jako zvířeti); s hlupákem je nebezpečné se setkat vždy a za všech okolností. ■ **S** blbec je nebezpečný, blbec vyvolává potíže Nejhorší je srážka s blbcem. ♦ Přísloví; J. Werich (1905–1980).

Sněd / snědl by vola na posezení.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému obv. o fyzicky velkém třetím a jeho apetitu ap.:) je neobvykle velký jedlík, sní velké množství jídla. ■ **S** on jí hodně Jeho je lepší šatit než živit.

Vola za rohy, člověka za jazyk chytají.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v povzdechu a varování před možným zneužitím vlastních slov ze strany třetích ap.:) přeřeknutí, neopatrná formulace se dají snadno proti člověku zneužít; člověk si může snadno uškodit tím, co neopatrně řekne a co druhý obrátí proti němu. ■ **S** slova neopatrná lze zneužít ♦ Přísloví (Čelakovský).

Vůl zůstane volem.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený pohrdavě a rezignovaně vůči druhému o hlupákovi a jeho inteligenci, obv. v reakci na jeho nepřijatelný, iritující čin, projev ap.:) hloupý (a nevzdělaný) člověk se nikdy nezmění a pořád dělá n. říká hlouposti. A: Říká, že bysme měli bejt rádi a děkovat mu, že po nás jako podnik nechtějí zaplatit eště úroky. – B: Ach jo. Vůl z. v., chtít by to mohli, ale když nemám ani korunu, tak co si na mě vemou? ■ **S** blbec nemění se Nejhorší je srážka s blbcem. ♦ Srov. lat. *Bos bos dicitur terris ubicumque videtur, vůl všude zůstane volem, ať je spatřen kdekoliv*, Walther 2146.
Ⓐ Once a fool, always a fool. Ⓝ Doof bleibt doof (da helfen keine Pillen). Ⓕ Quand on est con c'est pour la vie. Ⓡ Дураками мир полнится.

Já sem ale vůl!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. rozčileně a sebekriticky ve zvolání pro sebe n. vůči druhému při uvědomění si své chyby, omylu, zapomenutí ap.:) to mě mrzí, vadí, že jsem udělal tak hloupou chybu; nechápu, že jsem se mohl tak snadno zmýlit n. zapomenout! A: Ondra říkal, žes mu prej tenkrát pučil ňáký peníze. – B: Teda já sem ale vůl! Já na to skoro zapomněl a von to samozřejmě zpátky honem nenabízel, když tu byl! ■ **S** já udělal jsem hloupost Já blázen!, Už mi to nemyslí.
Ⓐ I'm such an idiot / ass / prat!, What an idiot / ass / prat I am / have been! Ⓝ Ich bin doch ein Hornochse! Ⓕ (*vulg*) Qu'est-ce que je suis con!, (*vulg*) Quel con (je fais)!, (*vulg*) Je suis (un sacré) con! Ⓡ Какой же я дурак!

Nedělej ze mě vola!
(Čl. podrážděně, rozčileně a prudce zvl. vůči blízkému druhému v ostře odmítavé reakci na jeho nepravdivé tvrzení n. falešné jednání ap.:) nesnaž se, abych tomu hloupě uvěřil, je to marné a dráždí mě to!; nelži, nejsem tak hloupý, abych ti tohle uvěřil! A: Nemohla sem přijít, protože mě naši nepustili. – B: Hele, n. ze mě vola! Prostěs nechtěla, tak to řekni rovnou! ■ **S** já odmítám to, já nevěřím tomu, já nejsem naivní Nedělej ze mě blbce (ještě většího, než jsem)!

To by porazilo (i) vola.
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na třetího a jeho krajně namáhavou fyzickou zkušenost, silný zápach, šok ap. n. často na velmi silný alkohol po

V

napití ap.:) to je krajně silné n. náročné, zničující a fyzicky to zmůže, ohrozí i velmi silného člověka. Teda, kolik ten chlast má vlastně stupňů? To by p. v., člověče!, A: Představ si, že Petr pak hned usnul. – B: No nediv se, dyť takovej šok a vyčerpání z cesty, to by p. i vola. ■ **S** to je silné, to je náročné

Teče z něho jak z vola.
Komp teče z něj jak z vola
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho vzhledu, zvl. při velké fyzické námaze a v horku ap.:) velmi se potí a je celý mokrý n. zpocený. Ten ale vypadá! Teče z něj jak z vola, má růžovou košili a na hlavě pleš. ■ **S** on je zpocený Je zpocenej jak vrata vod chlíva.

To je jak pro voly. *viz* To je jak pro blbý.

Bez vůle boží ani vlas z hlavy nespadne.
(Čl. zvl. nábožensky založený a bigotní vůči druhému fatalisticky, zvl. v reakci na nepříznivou událost, ztrátu, které ale obv. nerozumí ap.:) nic se nemůže stát, aniž by to Bůh chtěl; Bůh působí všechno. ■ **S** bůh působí všechno ♦ Srov. L 12,7.

Kde je dobrá vůle, cesta / způsob se už najde. *viz* Silná vůle všechno zmůže.

Vůle byla dobrá, ale tělo slabý / slabé.
(Čl. vůči druhému omluvně a v obhajobě zvl. svého nesplněného slibu, předsevzetí, obv. ve vztahu k lákavému jídlu a potřebě nejíst tolik ap.:) chtěl jsem to dodržet, splnit, ale neměl jsem dost sil odolat, popř. to dokončit. No vopravdu sem chtěla zhubnout a tu dietu dodržet. Jenže v. b. d., ale t. holt s. ■ **S** já nevydržel jsem i když jsem chtěl ♦ Srov. Mk 14,38.

To byla° moje° dobrá vůle.
(kol – neutr) **0** ot, neg, imp, imp neg, kond, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. rozhořčeně vůči druhému v reakci na jeho projev nevděku, zvl. v podobě kritiky n. nespokojenosti s nabídkou prvního ap.:) nemusel jsem to vůbec dělat, ale myslel jsem to dobře (a ty si toho nevážíš, neoceníš to); nabídl n. udělal jsem to (pro tebe) jen z laskavosti, i když jsem nemusel. Hele, to byla m. d. v., že sem ti tu chatu pučil, a ty mi tu teď vykládáš, že sem tam měl mít pro tebe i stereo a já nevím co eště! ■ **S** já udělám to pro tebe Pro dobrotu na žebrotu., Každý dobrý skutek bude po zásluze potrestán.

Ⓐ I (thought I) was doing you a favour. Ⓝ Das war nur meine Gutheit … Ⓕ Je l'ai fait de bon cœur / de bonne grâce. Ⓡ ! И за это скажи спасибо.

Děj se vůle Páně! n. **Děj se vůle boží!**
(Čl. obv. ironicky a rezignovaně v povzdechu vůči druhému v reakci na nutný, nepříjemný a neovlivnitelný krok, operaci, zkoušku ap.:) nemůžu tomu zabránit ani to ovlivnit, tak rezignuju a počkám, jak to dopadne. A: Opravdu musím jít na to přezkoušení? Já se ale bojím. – B: Musíš. – A: Tak co se dá dělat, děj se vůle b. V nejhorším budu vopakovat. ■ **S** já rezignuju Nějak to dopadne!, Je to v rukou božích. ♦ Pův. zřejmě z modlitby *Otčenáš.*

Silná / dobrá vůle všechno zmůže.
(Čl. zkušený a moudrý zvl. vůči mladšímu ve snaze dodat odvahu před obtížným úkolem, cílem, problémem a v kontrastu k jeho malomyslnosti ap.:) člověk musí chtít to udělat a věřit ve svůj úspěch a pak se dosáhne i zdánlivě nedosažitelný cíl a překonají se přitom všechny překážky. ■ **S** čl. musí snažit se, čl. dokáže všechno Všechno jde, když se chce. ♦ Přísloví.

Byla to jeho zlá vůle.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho nepřátelském rozhodnutí, kroku, nepříznivé činnosti, zvl. v kontrastu k jeho domnělé neschopnosti, nemožnosti ap.:) udělal to zcela úmyslně a po jasné úvaze (a poškodil nás tak ap.); nechtěl nám pomoct, ale tím uškodit a já ho z toho teď obviňuju. ■ **S** on udělal to úmyslně

Buď vůle tvá (jako v nebi tak i na zemi).
(Čl. křesťansky orientovaný rezignovaně zvl. v okamžiku krize a blížící se katastrofy ap.:) respektuju boží rozhodnutí, ať je jakékoliv, a čekám, jak to dopadne n. až to dopadne. ■ **S** já respektuju to ♦ Z křesťanské modlitby *Otče náš*, srov. lat. *Fiat voluntas tua*, Mt 6,10.

Stalo se mu po vůli.
(Čl. zvl. starší vůči druhému o třetím, zvl. mocném, a jeho tvrdém rozkazu, nepříjemném rozmaru, krutém n. náročném přání ap. vyžadovaném na čtvrtém ap.:) poslechl a udělal, udělali, co chtěl, a splnil, splnili jeho přání a vůli. ■ **S** on splnil jeho rozkaz

Udělej mi to k vůli!
(Čl. vůči blízkému, ale neochotnému n. zdráhajícímu se druhému o potřebném činu, drobné službě, kroku, zásahu ap., někdy pro druhého nepochopitelném:) udělej to laskavě pro mě, já to potřebuju n. chci! ■ **S** udělej to!

Ta vůně mě udeřila do nosu / přes nos.
(Čl. vůči druhému zvl. při vyprávění o svém pocitu při příchodu někam, např. do kuchyně, k domu v době přípravy oběda ap.:) byla tam intenzivní (krásná) vůně a okamžitě a silně na mě zapůsobila; krásně to (tam) vonělo a hned jsem to ucítil. Vešel jsem do dveří a vůně mě u. přes nos. Nejhezčí, jakou znám, je vůně knedlo-zelo-vepřo. ■ **S** vůně byla silná, já ucítil jsem vůni silně

Je tu / to je vůně, jako když někdo stůně.
Komp to je vůně, jak když někdo stůně
(Čl. vůči druhým nelibě, zvl. po příchodu do nevětrané místnosti plné lidí a jejich pachu n. pachu z jejich činnosti ap.:) tady to strašně smrdí, páchne; je tu velmi nepříjemný vzduch a zápach, zvl. živočišný. ■ **S** je tam smrad

Hodí se (tak akorát) za vůz – aby hnůj nepadal. n. **Je dobrej (tak) za vůz.**
(Čl. zvl. venkovský, starší a zkušený vůči druhému opovržlivě a odmítavě o třetím a jeho schopnostech n. vhodnosti a ochotě k aktuální práci ap.:) je to zcela neschopný a neužitečný člověk, hňup; nic neumí, je nešikovný a líný a k ničemu se tedy nehodí (a já ho odmítám). ■ **S** on je neschopný Je k ničemu.

Já vo / o voze a von vo / o koze.
(Čl. vůči druhému rozladěně a znechuceně zvl. o třetím a jeho způsobu odpovídání na námitku, argument prvního v nefunkčním soukromém dialogu, též protože si nenaslouchají ap.:) ale já přece mluvím o něčem naprosto jiném než on a takhle nemá cenu pokračovat, to se nedohodneme. A: Měl bys říct svýmu synáčkovi, že se domů chodí před půlnocí. – B: Kdybys ho předtím tak nerozmazlovala, tak se nepotuluje. – A: Ále! To je zbytečný, já mluvím vo voze a ty vo koze. ■ **S** já mluvím o něčem jiném

To je pěšky jako za vozem. n. **To je prašť jako uhoď.**
Komp to je pěšky jako za vozem, to je prašť jako uhoď
(Čl. zkušený nespokojeně, odmítavě, popř. bezmocně vůči druhému při posuzování alternativ postupu, metod práce, zvl. v potížích a po návrhu nové n. možné změny, vystřídání ap.:) všechny možnosti, způsoby ap. jsou špatné, nevýhodné n. problematické a nepomůžou nám; člověk si mezi takto špatnými cestami může dobré řešení vybrat jen těžko. ■ **S** to je stejné, to není dobré To je jako z deště pod okap.

Ten se (teda) vybarvil!
(Čl. informovaný vůči druhému zklamaně a nepříznivě, odmítavě o třetím, zvl. novém na pracovišti, a jeho postupných negativních projevech, postojích a sklonech ap., obv. v kontrastu k původně nevinnému, dobrému dojmu:) zklamal mě, nás a projevil se postupně nepříznivě. ■ **S** on zklamal

Kdo vybírá, přebere. *viz* Nevybírej, abys nepřebral!, *viz též* Kdo přebírá, přebere.

Vybodni se na to! *viz* Vyflákni se na to!

Nemá na vybranou.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, jeho odporu a rozhodnutí, o jeho dalším postupu, zvl. z hlediska nátlaku na něj ap.:) musí to udělat n. přijmout, nemá jinou možnost; je nucený to tak udělat. ■ **S** on musí

To ses teda vycajchnoval! *viz* Ty ses vyznamenal!

To něco vydá.
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnotícím, uznalém komentáři o potřebném materiálu, palivu, novém zdroji n. příspěvku zvl. z hlediska cíle, provozu a dostupného množství ap.:) to je poměrně vydatné a vydrží to dlouho n. pomůže to značně. ■ **S** to pomůže, to je výhodné

Vydechl naposledy.
(Čl. zvl. v oficiálním projevu n. psaném oznámení, parte, eufemisticky a důstojně o smrti blízkého n. váženého třetího, zvl. staršího, obv. vůči známým druhým zemřelému osobně či společensky blízkým ap.:) klidně a normálním způsobem zemřel. ■ **S** on zemřel

Není° to (s ním°) (vůbec) k vydržení.
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1d kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v povzdechu a odmítavém komentáři o třetím, zvl. dítěti n. kolegovi, a jeho náhle problematickém chování ap.:) život, soužití n. spolupráce (tam, s ním) jsou krajně obtížné, stresující a neudržitelné; chová se stále krajně iritujícím způsobem a nesnesitelně. S Honzou teď, jak má tu novou holku, není vůbec k v. Najednou se mu doma nic nelíbí, všichni sou staromódní a pořád se vo všem hádá. ■ **S** to je nesnesitelné, to je hrozné Kdo to má vydržet?, To je k posrání.
Ⓐ It's (quite) unbearable., He's (quite) unbearable. Ⓝ Mit dem ist es nicht zum Aushalten. Ⓕ Ce n'est vraiment pas tenable, avec lui., ! Il est insupportable., ! Il est dur à supporter. Ⓡ Это уже просто невыносимо!

V

To je těžce vydřený. n. **To je vydělaný v potu tváře.**
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnotícím komentáři o třetím a způsobu dosažení jeho výsledku, získání věci, dosažení cíle, kvalifikace, manuálně n. intelektuálně ap.:) to bylo získáno, dosaženo velmi obtížně a jen za cenu krajní a dlouhé námahy a úsilí; stálo to mnoho těžké práce a času. To auto je těžce v. Těch přesčasů a brigád, ani den dovolený, ale teď můžeme jezdit, kam chceme., Není moc inteligentní a známky má těžce v. a pořád se musí učit. ■ **S** to je obtížné

Vyflákni se na to! n. **Vykašli se na to!** n. **Vybodni se na to!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému, někdy váhajícímu n. znechucenému, v radě n. výzvě s ohledem na jeho čekající nepříjemnou povinnost, obdrženou nabídku, momentální nezábavnou činnost n. starost, pocit urážky ap.:) **1.** *nemysli, zapomeň na to (a zabývej se něčím jiným)!;* **2.** *nedělej to n. přestaň to dělat (a pojď dělat něco zajímavějšího)!* **1.** A: Pořád musím myslet na tu včerejší hádku. – B: Hele, v. se na to! Stejně nic nevymyslíš a jen tě to stresuje! ■ **S** nedělej to!, nemysli na to! Pusť to z hlavy!, Dej si pohov!
Ⓐ 1. (Just) forget it!, 2. Forget it!, Drop it! Ⓝ Pfeif drauf! Ⓕ T'emmerde pas avec ça!, ! Laisser tomber! Ⓡ Плюнь ты на это!

Já to z tebe vyženu!
(Čl. zvl. starší, rodič n. vychovatel přísně, svéřepě n. nemilosrdně vůči mladšímu druhému v hrozebném zvolání a obv. v nesouhlasné reakci na jeho další nepřijatelný projev, nežádoucí činnost, vlastnost, popř. zálibu, orientaci ap.:) přesvědčím tě násilím, tresty, všemi prostředky, že v tom už nemůžeš pokračovat a musíš se změnit!; to není správné a já tě donutím to opustit n. se toho vzdát! Já to z tebe v.! Musíš se naučit poslouchat, a ne jen pořád vzdorovat, jinak budeš mít v životě pěkný potíže! ■ **S** já donutím tě násilím, ty musíš přestat Já ti to vyženu z hlavy., Já to z tebe vymlátím.

Není vyhnutí.
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému ohledně jediné skutečné a obv. nepříjemné, nepříznivé alternativy jak pokračovat v práci, dosáhnout cíle, řešit problém ap.:) není jiná (příjemnější, přijatelnější) možnost a je nutné to tak udělat. A: Opravdu musím dneska na tu večeři? Není mi dobře a mám moc práce. – B: Opravdu není v., je to moc důležité pro mou práci. ■ **S** to je nutné Jinak to nejde., Není jiné volby.

Je tu jak po vyhoření. *viz* Je tam jako vymeteno.

První vyhrání z kapsy vyhání (a z kabátu svlíká poslední prohrání).
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) n. 1c
(Čl. zkušený vůči zvl. mladšímu a nezkušenému druhému střízlivě a varovně před riskantní činností, hazardní hrou se sázkami, nejistým obchodem ap., zvl. v kontrastu k nadšení druhého:) první úspěch, výhra jsou lákavé a často svádí ke kritickému, většímu riskování a velkým ztrátám, a tak buď opatrný a neriskuj! A: Tak, teď mi začalo přát štěstí a konečně se do toho pořádně pustím. – B: No, dej si pozor, p. v. z k. v.! ■ **S** buď opatrný!, neriskuj! Nepokoušej osud! ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Don't trust your luck., It's just throwing good money after bad., Bad money drives out good. Ⓝ Der erste Gewinn ist Gift. Ⓕ ! Ne tente pas le diable., ! On ne gagne pas à tous les coups. Ⓡ ! Не испытывай судьбу!

Ještě není vyhráno.
(Čl. zkušený a opatrný vůči druhému, druhým proti jejich předčasnému nadšení a optimismu z úspěchu připomínkou pravděpodobných dalších problémů ap.:) ještě není získáno, vyřešeno všechno a dosavadní dílčí úspěch se může změnit v prohru. No, první etapu jsme zvládli a máme za sebou úspěšně dvacet kilometrů. Ale ještě není v., čeká nás dalších třicet! ■ **S** nejásej předčasně! Neříkej hop, dokud nepřeskočíš!

Vycházejí spolu dobře.
(Čl. informovaný vůči druhému o dlouhodobém a obv. novém vztahu třetího a čtvrtého v práci, rodině ap.:) mají spolu, k sobě slušný n. pěkný vztah, jsou navzájem vstřícní, rozumějí si a vzájemně se tolerují. A: A jak se snáší Jana s tchýní? – B: Ale jo, v. s. d., tedy aspoň zatím. ■ **S** oni snášejí se

Všechno mu vycházelo.
(Čl. informovaný vůči druhému v charakteristice života, kariéry třetího, zvl. z hlediska jeho orientace, cílů, někdy i s náznakem závisti, popř. i zadostiučiněním při změně jeho situace:) ve všem, na co se zaměřil, byl úspěšný a splnilo se mu i každé přání; neměl nikdy žádný problém a každý svůj záměr dokázal šťastně uskutečnit; měl vždy ve všem štěstí. Můj bratr byl takový dítě štěstěny, v.

mu v., nikdy pro nic neplakal ani se nikdy netrápil. ■ **S** on má štěstí Dařilo se mu., Štěstí mu přálo.

Vyjádřil sem / jsem se dost jasně?
(Čl. s autoritou a mocí rigorózně a nesmlouvavě vůči podřízenému druhému, druhým v řečnické otázce a jen k dotvrzení svého předchozího příkazu, obv. jen naznačeného ap.:) snad je to jasné, prostě to udělej, já si to tak přeju!; respektuj můj příkaz, nebudu o něm s tebou diskutovat! ■ **S** udělej to!, já poroučím ti

Vyšlo (mu) to. n. **Vyjde to.**
(Čl. vůči známému druhému o zdárném konci nejistého pokusu, pokusného jednání, popř. období ap., minulého n. budoucího, vázaného na napjaté očekávání, popř. radost ap.:) dopadlo n. dopadne to (pro něj) překvapivě dobře a úspěšně. No, nebylo to moc jistý s tou cestou, ale v. to. Nakonec bylo krásný počasí a rostly dokonce houby. ■ **S** to podařilo se

Vyšlo to (na) knap / knop.
(Čl. vůči druhému s úlevou o výsledku snahy a kvalitě úspěchu, nejčastěji časového, s důrazem na nesnadnost a nejistotu dosažení zdárného konce ap.:) vyšlo to velmi přesně a těsně, ale nebyla přitom už žádná rezerva; povedlo se to, ale bylo to na hranici prohry a výhry n. úspěchu a neúspěchu. A: Jak ste stihli vlak? – B: Vyšlo to k., skoro nám to ujelo. ■ **S** to podařilo se těsně Bylo to jen tak tak., Bylo to vo chlup.

Vyjde° to nastejno. n. **To vyjde nastejno.**
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému při posuzování dvou různých alternativ, možností řešení, jejich výhod a nevýhod ap.:) má to (obojí) stejný efekt, a tak je mi to lhostejné; bude to mít stejný výsledek, takže na tom vlastně nezáleží; všechny možnosti jsou stejně dobré n. špatné. A: Pudeš do předčasnýho důchodu, nebo vydržíš eště? – B: Stejně mě vyhodějí při snižování stavu, takže to v. n. ■ **S** výsledek bude stejný Je to vlastně jedno.

Ⓐ It comes to the same thing., It makes no odds. Ⓝ Das läuft auf dasselbe hinaus. Ⓕ Ça revient au même. Ⓡ Это всё равно.

Já se na to vykašlu!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. znechucenè a rozzlobeně n. rezignovaně vůči druhému ve zvolání, zvl. v reakci na nečekanou a jím nezaviněnou překážku komplikující n. zastavující jeho práci, postup, činnost ap.:) to mě irituje, trápí a mám vztek (a nechci to už dál dělat); to mě krajně zlobí, rozčiluje a bere mi to chuť pokračovat. Já se na to v. a du na pivo! Sedím tu hodinu a čekám na barvu a von nikde, i když tu bude prej za pět minut. ■ **S** já mám vztek, to irituje mě Čert aby to vzal!, To mě sere!

Ⓐ I've had enough!, I give up! Ⓝ Ich pfeif doch drauf! Ⓕ Je m'en bats l'œil!, Je m'en (contre)fiche!, Je m'en tape!, Je m'en moque! Ⓡ Чёрт бы это побрал!

Vykašli se na to. *viz* Vyflákni se na to.

Co ty° (mi) budeš° vykládat!
(kol) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, préz ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému, někdy nezkušenému, odmítavě n. pohrdavě v reakci na jeho názor, zkušenost, výrok, někdy poněkud falešný n. pokrytecký ap.:) nemluv o tom, nerozumíš tomu!; mlč a nesnaž se mi něco nalhat, já pravdu znám! Co ty mi budeš v.! Kecáš vo lásce k bližnímu, ale abys pomoh chudáku starýmu Sejkorovi, to ne! ■ **S** mlč!, nemluv o tom! Nech toho!, Nikdo na to není zvědavej!

Ⓐ That's rich, coming from you., Save your breath (to cool your porridge)! Ⓝ Du bist mir der Richtige … Ⓕ (*iron*)! Tu es le mieux placé pour en parler!, ! Qu'est-ce que tu viens me raconter! / tu me racontes là! Ⓡ ! Твоя бы молчала!

To vykládej někomu jinýmu! *viz* To si povídej někomu jinýmu!

Špatně / zle si to vykládáš.
(Čl. informovaný vůči druhému ve snaze opravit jeho informaci, domněnku a obv. i uklidnit jeho podráždění a ukonejšit jeho znepokojení ap.:) nerozumíš tomu dobře, je to jinak n. je v tom jiný důvod; není to tak, jak se ti zdá, špatně jsi to pochopil. A: Myslí si vo mně, že sem hloupej, a proto vždycky dostanu nejlehčí úkol. – B: Š. si to v., jen tě nechce pro začátek zatěžovat. ■ **S** ty nechápeš to dobře, to není tak Tak to není., V tom to není.

Co ti budu vykládat! *viz* Co ti budu povídat!

Co mi to tu vykládáš za (S)?
(Čl. informovaný, v nadřazené pozici netrpělivě, podrážděně, nepřátelsky a odmítavě vůči druhému, někdy i v rodině, v reakci na jeho výmluvu, lež ap.:) myslíš snad, že tomu uvěřím?; nelži, to není pravda!; vymýšlíš si a já tomu nevěřím. Co mi to tu v. za báchorky, že ste měli schůzi? Vo tom tvým novým románku už mě informovalo aspoň pět lidí! ■ **S** nelži!, já nevěřím Co si to vymýšlíš?,

A teď ještě tu vo Červený karkulce. ♦ Obv. se užívá spolu se substantivy označujícími nevěrohodné fabrikace, smyšlenky typu *pohádky, báchorky, blbosti, voloviny, krávoviny* ap.

Jen mu to tak vyklouzlo. n. **Ujelo mu to.** *(Čl. informovaný vůči váženému druhému zvl. v omluvné reakci na jeho podivení n. nelibost nad třetím, často dítětem, a jeho nevhodným, indiskrétním n. impertinentním výrokem, poznámkou ap., obv. ve formální a konvenční situaci ap.:) řekl to nechtěně a nerad; nekontroloval se a přeřekl se nevhodně.* ■ **S** on řekl to neprozřetelně Ujela mu huba.

Co se z toho vyklube? *(Čl. znejistěný vůči blízkému druhému přemýšlivě a opatrně o nastalé n. nastávající nejednoznačné situaci, nezdůvodněném kroku třetího ap.:) co se za tím ve skutečnosti skrývá n. co se z toho vyvine, co vznikne?; co je pravou příčinou, která se ukáže až v budoucnu?* To není jen tak, že by na mě byl šéf tak hodnej. Co se z toho v.? Že by mě chtěl naladit pro tu práci navíc? ■ **S** co skrývá se v tom? Za tím něco bude.

Když vykopnout, tak nahoru. *(Čl. zkušený sarkasticky vůči druhému obv. o vlivném, ale neschopném třetím v hierarchii podniku, úřadu, státu ap. a způsobu jeho odchodu z dosavadní funkce ap.:) zbavili se ho, ale povýšením do vyšší (a neškodné) funkce, jak je zvykem; hňup, ničema se vyhazuje tak, že se povýší, aby nemohl škodit.* ■ **S** čl. neschopný povyšuje se

Kdo / čím výš vyleze, tím níže dolů spadne. *(Čl. zvl. starší a zkušený v komentáři vůči druhému o třetím a jeho společenském, mocenském aj. vzestupu, též s odstínem závisti vůči jeho úspěchu a projevům doprovodné pýchy ap.:) čím více (peněz, moci ap.) člověk získá, tím více může ztratit.* ■ **S** čl. padá po příkrém vzestupu ♦ Přísloví, už J. A. Komenský (1592–1670), srov. ale lat. *Quanto quisque altius elatus est, tanto foedius corruit, čím výše je kdo povznesen, tím hanebněji padá,* T. Livius (59 př. n. l. – 17 n. l.), *Dějiny, 30,30,32.*

To je° (naprosto) vyloučený / vyloučeno. (kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. informovaný, zkušený v prudkém a zásadním odmítnutí vůči druhému v reakci na jeho návrh, nadhození alternativy práce, postoje, změny situace ap., obv. z různých důvodů, věcných, etických, finančních ap.:) tato možnost, tento postup n. krok jsou (pro mě) zcela nepřijatelné a nemůžu je přijmout; s tím vůbec nesouhlasím n. mám vážné důvody proti tomu a zásadně to nepřijmu.* A: Můj návrh znáte, zkuste o něm přemýšlet a odpovíte mi zítra. – B: Můžu odpovědět hned, je to n. v. To nemůžu udělat. ■ **S** to je nepřijatelné To nepřipadá v úvahu.

Ⓐ It's out of the question! Ⓝ Das ist völlig ausgeschlossen. Ⓕ C'est (tout simplement) exclu. Ⓡ Это (абсолютно) исключено.

Je to vymakaný. n. **To je ale vymakaný.** *(Čl. obdivně vůči druhému o produktu, vynálezu, přístroji n. organizaci složité akce ap. jeho n. třetího ap.:) to je dokonale a složitě, umně vymyšlené a provedené; to je skvěle promyšlené a propracované a funguje to dokonale a já to obdivuju.* Ten model Prahy je ale v., každej dům a každý vokýnko odpovídá realitě. ■ **S** to je dobré, to líbí se mi Je to perfektní., Nemá to chybu.

A je° vymalováno! (kol) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1d *(Čl. vůči druhému informovaně o posledním aktu, fázi vývoje sporu, zápasu n. důležitém rozhodnutí ap. a jeho důsledcích ap.:) tím se to konečně rozhodlo a je to hotové; tak je to definitivně rozhodnuté a výsledek zajištěný, zabezpečný; tím se to celé rozhodlo (a zajistilo).* Dali soupeři za šest minut najednou tři góly a bylo v. ■ **S** to je rozhodující, to je hotové Tím je to dáno., Tak to bysme měli.

Ⓐ We're home and dry., It's in the bag. Ⓝ Fertig ist die Laube. Ⓕ ! Et réglé (en deux coups de cuillère à pot)!, ! L'affaire a été / est réglée / entendue! Ⓡ И готово дело!

Vymáčkni se! n. **Tak se (už konečně) vymáčkni!** *(Čl. netrpělivě a neformálně v naléhání vůči příliš dlouho váhajícímu, přemýšlivému n. nesmělému známému druhému ap.:) tak už konečně něco řekni (a vyjádři svůj názor n. prosbu ap.)!; řekni už, co tě trápí, o čem přemýšlíš n. co tě znepokojuje ap.* V. se konečně, ať to máme za sebou a můžeme jít na oběd. ■ **S** řekni mi to!

Ty si vymejšlíš! *(Čl. vůči blízkému druhému neformálně a nevěřícně v reakci na jeho překvapivou, šokující informaci, někdy skandální, též ve snaze vyprovokovat další podrobnosti ap.:) to ale není možné n. logické a nedává to smysl; to sis asi musel vymyslet, nechce se mi tomu věřit.* Von tě fakt požádal o ruku?

To není možný, ty si v.! Tak honem podrobnosti! ■ **S** já nevěřím, nelži! To není možný!, Ty kecáš!

Je tam jako vymeteno. n. **Je tam jako po vymření / vyhoření.**
Komp je tam jak vymeteno
(Čl. vůči druhému o situaci v podniku, veřejném místě, v kontrastu k obvykle velkému množství lidí ap.:) (skoro) nikdo tam není, to místo je nezvykle prázdné. Ahoj, do toho podniku ani nechoď, je tam j. v., nikdo zajímavej, známej, nic se tam neděje. ■ **S** místo je prázdné, místo je pusté, nikdo není tady / tam ♦ Var. *vyhoření* je řídká.

Hned bych si to s ním vyměnil! *viz* Hned bych s ním měnil!

Já to z něj vymlátím / vytluču!
(Čl. nadřazený, rodič, dozorce ap. vůči druhému o vzpurném, nevhodně se chovajícím n. zapírajícím třetím ap.:) **1.** *odnaučím ho násilím, bitím takové jednání, návyky ap. a přinutím ho změnit se, polepšit se;* **2.** *donutím ho bitím, aby to řekl, prozradil.* ■ **S** já donutím promluvit ho, já donutím tě násilím, ty musíš přestat Já mu to vyženu z hlavy!

Tys to teda vymňouk! *viz* Tos to (pěkně) vyved!

Je tam jako po vymření / vyhoření. *viz* Je tam jako vymeteno.

Hele, mě vynech! n. **Mě vynech!**
(kol) **0** neměnné ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. nelibě, podrážděně vůči druhému, zvl. v reakci na jeho neoprávněnou a zobecňující výtku, popř. nepřijatelný požadavek, kladený na všechny přítomné ap.:) na mne se neobracej, to já odmítám!; o tom nechci nic slyšet, nezatahuj mě do toho, nechci se nijak zapojit ap. A: Vy chlapi ste všichni stejný! V ničem na vás není spolehnutí. – B: Hele, mě v., jo? ■ **S** já odmítám to, neobtěžuj!, přestaň! S tím mi dej pokoj / svátek!
Ⓐ (I say) leave me out of it! Ⓝ Lass mich da raus! Ⓕ Fiche / fous moi la paix!, ! Lâche-moi (les baskets)! Ⓡ Послушай, оставь меня в покое!

Vynechává mu to. n. **Už mu to (někdy) vynechává.**
(Čl. vůči druhému v komentáři o starším třetím a jeho duševní schopnosti, zvl. s ohledem na plnění povinnosti, slibu ap.:) je už poněkud sklerotický a nepamatuje si vždy dobře (co má n. chce); zapomíná často a hodně. ■ **S** on zapomíná

Vypadá, jako by neuměl do pěti počítat.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o třetím a jeho vzhledu a chování ap.:) vypadá hloupý a bezbranně naivní; vypadá bezelstný, dobrácký a bezbranný. Vypadal, j. by n. do p. p., ale byl to mazanej gauner. ■ **S** on vypadá naivně, on vypadá hloupě Vypadá jako mouchy sněz te si mě.

Vypadá, jako kdyby v tom spal.
Komp vypadá, jako by v tom spal
(Čl. vůči druhému znechuceně a odmítavě o třetím a jeho vzhledu, zvl. z hlediska oblečení a úpravy ap.:) jeho oblečení je pomačkané a uválené a vypadá neupraveně, nepříjemně a nedbale. ■ **S** on vypadá nedbale

Vypadá to s ním / s tím bledě.
(Čl. informovaný vůči druhému o situaci třetího, zdravotní, finanční, obchodní ap., n. záměru, pokusu, procesu, možnosti zlepšení ap.:) vyhlídky, perspektivy jeho n. toho jsou špatné, jeho pozice n. prognóza nejsou dobré; nejspíš to nedopadne dobře n. se to neuskuteční. S tou dovolenou to v. bohužel b., asi si ji nebudu moct vzít, dodělávám projekt. ■ **S** on dopadne špatně, situace není dobrá, to nedopadne dobře Je to s ním / tím nahnutý.

Ty ale vypadáš!
(Čl. pohoršeně n. soucitně vůči blízkému druhému v reakci na jeho náhlé objevení a šokující vzhled, zvl. v důsledku jeho nehody, popř. nedbalosti ap.:) vypadáš divoce, špinavě a neupraveně n. potrhaně; vypadáš divně a moc ti to nesluší. A: Mami, já sem spad z kola a trochu sem se vodřel. – B: Ty ale v., kristepane! Voblečení můžeme vyhodit a tebe celýho voblepit náplastí! Ach jo! ■ **S** ty vypadáš špinavě a neupraveně Ty máš ale ránu!

Jak to tak vypadá, tak …
(Čl. po zjištění situace n. možností vůči druhému ve shrnutí a oznámení závěru, obv. nepříjemného ap.:) je asi takový n. je to asi, zřejmě tak, že …; pravděpodobně n. zřejmě to udělá n. se stane; s největší pravděpodobností. Jak to tak v., tak budeme muset domů pěšky, protože nám poslední autobus ujel. ■ **S** to jeví se tak, on jeví se tak Jak se zdá …

Vypadá to na to, že …
(Čl. informovaný vůči druhému v opatrném odhadu možného vývoje, budoucí události, někdy příznivé ap.:) asi se stane to, že …; je dost možné, že … (se to stane ap.). V. to na to, že dostanu přidáno, protože jsem dostal za ten projekt uznání, teda diplom. ■ **S** to jeví se tak Zdá se, že …

Už to tak vypadá.
(Čl. informovaný se znalostí situace rezignovaně n. souhlasně vůči druhému v reakci na jeho otázku, domněnku ap.:) to je zřejmě pravda, asi se to stane; je to dost pravděpodobné. A: Ty vopravdu vodejdeš? – B: Už to tak v., v jiný firmě mi nabízej skoro dvojnásobnej plat a byl bych hloupej to nevzít. ■ **S** to je pravděpodobné Už to tak bude.

To si vypiješ!
(Čl., často dítě vůči druhému, často silnějšímu, rozzlobeně a ve výhrůžce za jeho nesprávné chování, ublížení, škodu n. urážku ap.:) za to budeš potrestaný!; pomstím se ti za to, na to nezapomenu a budeš mi to pak muset vynahradit, oplatit, vrátit ap.! To si v.! Nikdo mě nebude beztrestně urážet! I ty budeš jednou možná potřebovat pomoc, a pak se ti zase vysměju já. ■ **S** ty budeš potrestaný To si vodneseš!

Vyplatilo ho to.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, často důvěřivém n. nezkušeném, a jeho situaci a velkém problému n. ztrátě ap., jím nezaviněné ap.:) bylo to pro něj těžké a vytrestalo ho to; utrpěl tím hodně a poučil se z toho. A: Slyšel sem, že Petra společník ve firmě podved. – B: No, v. ho to, snad si příště už dá pozor, komu věřit. ■ **S** on byl postižený, to vytrestá ho Dostal za vyučenou.

To vo tom leccos vypovídá.
(Čl. zkušený vůči druhému po přemýšlení n. rozboru situace, charakteristických stop, typických náznaků ap. o poněkud záhadné n. nejasné události ap.:) z toho lze vysoudit mnoho užitečných informací (a dovědět se tak víc o celku, autorovi ap.). Neuklidili po sobě, vodnesli jen malý věci, ale žádnou elektroniku. To vo tom l. v. Spěchali a šlo jim vo rychlej zisk. ■ **S** to naznačuje, to je výmluvné

To je (na) dlouhý vyprávění / povídání.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. informovaný vůči druhému obv. v reakci na jeho otázku o třetím n. minulé příhodě, nehodě, události ap., zvl. k naznačení existence více informací n. na úvod dalšího ap.:) to je dost složité a nedá se to vysvětlit, říct stručně ani krátce.* Nebyl tu moc voblíbenej pro ty svoje kočky. Ale to je na d. v. ■ **S** to je složité příliš To je dlouhá historie.
Ⓐ It's / that's a long story. Ⓝ Das ist eine lange Geschichte. Ⓕ C'est une longue histoire. Ⓡ Это длинная история.

To vyprávěj, komu chceš. *viz* To si povídej někomu jinýmu!

Co si budeme / ti budu vyprávět! *viz* Co ti budu povídat!

Tohle / to bych si vyprosil!
(Čl. důrazně a pevně vůči druhému, obv. neznámému, zvl. v odmítavé reakci na jeho hrubost, familiárnost ap., vymezující n. chránící svou pozici a požadavky ap.:) to není možné, takhle se mnou nemluvte!; to nestrpím a ohrazuju se proti tomu; to nepřichází v úvahu, je to neslučitelné s mým postavením n. zájmem ap.! Tak to bych si v., takovýhle jednání, váženej pane. Nejsem přece žádnej malej kluk, aby na mě někdo křičel. ■ **S** já ohrazuju se, já odmítám to S tímhle na mě nechoď!

To si vyprošuju / vyprošuji!
(Čl. zvl. dbalý své pověsti a postavení vůči druhému v prudkém ohrazení se, odmítnutí jeho nedůstojné nabídky, pohledu na prvního ap.:) toto mne uráží a hned toho nechte; nemluvte se mnou tímto urážlivým tónem, s tím naprosto nesouhlasím. A: Ale mohl byste hrát vedlejší roli v naší hře! – B: Já a vedlejší roli? No to si v.! ■ **S** já ohrazuju se, já odmítám to

Vyrazíme si někam.
(Čl. vůči blízkému druhému radostně ve výzvě, návrhu ke společnému příjemnému výletu, návštěvě, zábavě někde slibující společné chvíle ap.:) půjdeme, pojedeme se někam pobavit n. příjemně strávit čas; vyjedeme si za zábavou, užít si dobře volný čas. Až dodělám tenhle projekt, tak si spolu n. v. a pomějem se. To ti slibuju a už se netvař tak mrzutě, že nemám pořád čas. ■ **S** my pobavíme se

Já z něj vyrostu.
(Čl. vůči druhému netrpělivě, zoufale v reakci na třetího a jeho klidný způsob práce n. zdlouhavé vyprávění, líčení ap., v kontrastu ke spěchu prvního:) krajně mě svou pomalostí nechtěně provokuje a já to nedokážu přijímat klidně. ■ **S** to irituje mě, on je pomalý

Tím je to vyřízený / vyřízeno.
(Čl. informovaný vůči druhému o stavu problému, nedorozumění, napětí, jednání, dluhu ap., zvl. následkem posledního kroku, činu ap.:) tím je to konečně uzavřené n. vyřešené; tím se splnila poslední podmínka n. objasnil poslední detail, a tak to je skončeno. Tak tady máš posledních pět stovek, a tím je to mezi náma v. Dluh jsem ti splatil a už vo tom nechci slyšet. ■ **S** to je vyřešené, to skončilo Tím to hasne., Tak to bysme měli.

Já si to s ním° vyřídím! n. **Tohle si s ním° (ještě) vyřídím!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. nadřazený, mocný vůči druhému a jeho zprávě podrážděně, bojovně a hrozivě o třetím obv. v reakci na urážku, pomluvu třetího, jeho škodlivé jednání ap.:) to nestrpím a pomstím se mu za to; o tom se ještě budeme muset pořádně pohádat a vysvětlit si to. Cože? Říkal vo mně, že sem idiot? To mu neprojde – já si to s ním v.! ■ **S** já potrestám ho, já pomstím se Já mu ukážu, zač je toho loket!
Ⓐ He's not going to get away with that!, I'll soon sort him out., Who does he think he is? Ⓝ Mit dem werd' ich noch ein Hühnchen rupfen. Ⓕ ! Il va avoir affaire à moi!, ! Il va voir de quel bois je me chauffe! Ⓡ Я ему (ещё) покажу!

Von / ten je vyřízenej.
(Čl. informovaný vůči druhému v hodnocení třetího z hlediska fyzického, psychického, mocenského ap., zvl. po delším zápasu, vypětí, úsilí ap.:) je zcela oslabený, vyčerpaný a neschopný pokračovat; je naprosto vyčerpaný a už nemá žádnou sílu pro další boj, etapu ap.; je zcela vyřazený z konkurence a už nedokáže vzdorovat n. pokračovat. ■ **S** on nemá sílu, on je vyčerpaný

Moc si vyskakuje°.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, fut, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený a obv. mocný vůči druhému podezíravě n. nelibě o třetím, zvl. mladém a jeho jednání, nárocích, způsobu mluvy ap.:) chová se nepatřičně, neskromně a nemístně se vyvyšuje; je příliš náročný a sebevědomý, a to se mi nelíbí. Včera sem teprve nastoupil do školy, a hned požaduje vlastní kancelář a snad i sekretářku. Moc si v., chlapeček. ■ **S** on je neskromný, on je náročný nekriticky Má roupy., Má velký voči.
Ⓐ He's (getting) too big for his boots! Ⓝ Der nimmt sich zuviel heraus. Ⓕ ! Il veut péter plus haut que son cul / derrière., ! il ne se prend pas pour de la merde., ! Il ne doute de rien. Ⓡ Много о себе возомнил.

Vyskočil, jako když ho bodne / jako by ho bodl. *viz* Vyskočil, jako když ho píchne.

Vyskočil, jako když ho píchne / bodne.
Komp vyskočil, jako když ho píchne
(Čl. informovaný vůči druhému v líčení třetího a jeho obv. fyzické reakce na zprávu, podnět ap., zvl. ve smyslu začátku intenzivní činnosti, jednání ap.:) trhnul sebou, prudce se zvedl a rozběhl se někam n. začal něco rychle dělat, jednat ap. … Řek sem mu vo svejch problémech, a von v., j. k. ho p., a začal pak někam telefonovat, asi aby si to vověřil nebo co. ■ **S** on reagoval prudce

Vyskočil, jako by ho (had) uštknul.
(Čl. zvl. starší vůči druhému v líčení chování třetího v reakci na překvapivou nepříznivou zprávu, urážku ap.:) prudce vstal a reagoval velmi a podivně rázně; náhle se velmi rozzlobil n. urazil. Když uviděl ty anonymní dopisy, v., j. by ho u., a už sme ho u nás neviděli. ■ **S** on lekl se, on reagoval prudce

Dobré vyspání stojí za snídani.
(Čl. moudrý v komentáři vůči zvl. mladšímu druhému, obv. rozmrzelému, že zaspáním zmeškal jídlo ap.:) je lepší se dobře a dostatečně vyspat než se včas najíst, nasnídat (ale nevyspat se). ■ **S** spánek je důležitější než jídlo ♦ Přísloví (Čelakovský).

Vyser° se na to!
(kol; vulg) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. informovaný vůči blízkému druhému neformálně v radě n. výzvě, zvl. v jeho obtížné situaci, při pracné n. nepříjemné činnosti n. s ohledem na problematický požadavek n. nabídku třetího, při pocitu nespravedlivosti, urážky ap.:) přestaň a skonči to a nedělej to dál!; nereaguj na to n. nezajímej, nestarej se o to!; nepokoušej se o to (nestojí to za to). V. se na to, je to zbytečný. Stejně tě nikdo neposlouchá., Už seš dost utahanej a stejně to dneska nedoděláš. V. se na to, von se šéf nezblázní! ■ **S** nedělej to!, nemysli na to!, skonči to!, netrap se! Vykašli se na to!, Nech toho!
Ⓐ Tell them where they can shove it!, Tell them to sod off. Ⓝ Pfeif / scheiß drauf! Ⓕ ! Laisse tomber / laisser pisser! Ⓡ Наплюй на это!

Já (už) se na to vyseru!
(Čl. rozčileně n. vztekle v prudkém a neformálním zvolání pro sebe n. vůči druhému, zvl. v reakci na opakovaný nezdar, nový problém, komplikaci v práci, zklamání ap.:) to mě hrozně irituje a mám velký vztek; to je strašná situace, rozčiluje mě to a nejradši bych v tom nepokračoval. Já se na to v., včera sem ten kohoutek vopravil, a dneska zase kape! ■ **S** to irituje mě, já mám vztek Na to se můžu vysrat!, To mi může bejt ukradený!

Kde je vystrčíno, tam je dovolíno.
(Čl. žertovně a obv. i něžně vůči blízkému druhé-

V

mu, zvl. dítěti n. dívce v tradičním ospravedlnění svého lehkého plácnutí přes zadek druhého, vystrčený n. vyčnívající při předklonu druhého ap.:) když už tak ukazuješ zadek, můžu tě poškádlit a plácnout. ■ **S** já můžu plácnout tě ♦ I var. *vysazíno*.

Je tu jako na Vystrkově.
Komp je to tu jak na Vystrkově
(Čl. nespokojeně vůči druhému o nepříjemné poloze, podnebí n. počasí odlehlého místa, osamělého domu, usedlosti ap. na venkově, zvl. v kontrastu k pohodlí města ap.:) je to tu opuštěné, chladno a hodně tu fouká vítr. ■ **S** je tam vítr, místo je odlehlé ♦ Řídce i lokálně odlišné var., např. *na Vejrovně*.

Je jako vystřižený z (S).
(Čl. zkušený vůči druhému obv. o třetím a jeho vzhledu n. vztahu ke známému zdroji, populární reklamě, klasické literatuře ap.:) vypadal naprosto typicky a přesvědčivě jako někdo z (toho známého zdroje); působil jako někdo, něco dobře známého z (nějakého pramene ap.). No a najednou se na tý okresce vynořil kovboj j. v. z románů o Divokém západu a já jen zíral. ■ **S** on vypadá typicky, on podobá se mu

Vystříbří se to. n. **To se vystříbří.**
(Čl. zkušený vůči zvl. zmatenému a deprimovanému druhému o napjaté a obtížné situaci mezi ním a třetím n. nejasném vývoji bez perspektivy, složitém a zdánlivě neřešitelném problému ap.:) to se nějak samo vyvine, ujasní a stane přehledné; problémy se změní a vyřeší a bude taky pak jasné, co je důležité a co ne. A: To je naprostá katastrofa. Těžko se táta s Jirkou někdy smíří. – B: Neboj se, to se v. a za pár let už se budou mít rádi! ■ **S** to vyjasní se, to vyřeší se Z toho mraku pršet nebude.

To není° pro něj dobrý / dobré vysvědčení. n. **Je to / to je pro něj špatný / špatné vysvědčení.**
(kol – neutr) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému kriticky, nesouhlasně o třetím, někdy novém, a jeho nevhodném jednání, problematickém projevu, popř. výsledku práce ap., obv. v kontrastu ke snaze třetího o dobrý dojem:) to mu uškodilo a vyvolává nepříznivý dojem; to ho charakterizuje dost nepříznivě. To, že se takhle nedbale může chovat k mamince, to pro něj n. zrovna d. v.! ■ **S** to vystihuje ho nepříznivě To si za rámeček nedá.

Ⓐ That's not a good advertisement for him., He's doing himself no favours (by -ing …)., That's a black mark against him. Ⓝ Das stellt dem ein Armutszeugnis aus. Ⓕ Ce n'est pas un bon point pour lui., C'est un mauvais point pour lui. Ⓡ Это его показывает с плохой стороны.

Vysyp to! *viz* Tak to vysyp!

Tak to vysyp! n. **Vysyp to!**
(Čl. vůči blízkému druhému nedočkavě ve výzvě, zvl. po jeho příchodu s důležitou zprávou, po jeho kritické analýze práce prvního ap. n. naopak po náznaku jeho nelehkého přemýšlení, trápení, nepříjemného rozhodnutí ap.:) tak to konečně honem řekni (ať znám situaci)!; tak se mi svěř a řekni, co tě trápí, zaměstnává! Tak to v.! Co si myslíš vo tom mým rozhodnutí? ■ **S** řekni mi to! Tak ven s tím!

Já se na to vytento / vytentočkuju / vyto!
(Čl. vůči blízkému druhému neformálně zlostně a rezignovaně, zvl. po dalším neúspěchu, překážce v práci ap.:) to mě irituje, štve a mám vztek; vadí mi, že to nejde, že se to nedaří n. nepovedlo, a už to nechci dál zkoušet. Už zase vypadla ta televize … já už se na to vytento! To už je počtvrtý za večer! ■ **S** to irituje mě, já mám vztek Já se na to vyseru., Já se na to vykašlu. ♦ *Vytento* ap. jsou eufemismy za *vysrat se*.

Z toho se dá něco vytlouct.
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému zištně a přemýšlivě, zvl. po zhodnocení nové situace, možnosti, často v radě jemu n. v upozornění, zvl. ve smyslu finančním, politickém ap. a s odstínem spekulací, manipulací ap.:) je to teď výhodná příležitost, slibná možnost a jistě se z ní dá leccos vytěžit, získat prospěch, peníze, náskok ap. A: To je hrůza, ten soused umřel, i když moc příjemnej nebyl. – B: To jo, ale z t. se teď snad dá n. v., třeba ta jeho konečně ten kus pozemku prodá a nebude tak paličatá. ■ **S** to dá se využít, to přinese zisk Z toho něco kápne.

Já to z něj vytluču! *viz* Já to z něj vymlátím!

To je° vytloukání klínu klínem.
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *klínu* **Verb** vytloukat klín klínem
(Čl. zkušený nespokojeně vůči druhému v kritickém komentáři ke způsobu práce, postupu n. obživy ap., v kontrastu k trvalé a spolehlivé možnosti ap.:) to je jen stálá a nepříliš efektivní improvizace střídavě se orientující vždy jen na hlavní potřebu n. nedostatek naléhavý v danou chvíli; je

to jedno velké nouzové a nekoncepční řešení. Tys ty prachy dala za čistírnu? Dyť sakra byly na nájem! Takhle to už dál nejde, pořád na nic není. Je to jen v. k. k. ■ **S** to je řešení nouzové To je z bláta do louže.

Ⓐ It's (just) robbing Peter to pay Paul. Ⓝ Ein Loch mit dem anderen stopfen. Ⓕ ! C'est cautère sur jambe de bois., (C'est une solution de misère.) Ⓡ Это Тришкин кафтан.

Von° ti° to vytmaví°!

(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, préz ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 5g

(Čl. informovaný vůči druhému o jeho prohřešku, nedisciplinovanosti, chybě ap. a přísném a rozzlobeném nadřazeném třetím ap.:) ostře, prudce tě pokárá, popř. potrestá; zlobí se a tvrdě ti za to domluví. Zase dete pozdě na zkoušku, pane kolego, sbormistr pění a pěkně vám to vytmaví, to se těšte! ■ **S** on potrestal ho, on pokárá tě To si za rámeček nedá!

Ⓐ He's not going to let you off lightly., (*vulg*) He'll give you a right bollocking. Ⓝ Der wird dir das klarmachen. Ⓕ ! Il va te dire ses quatre vérités!, ! Il va te remonter les bretelles!, ! Il va te parler du pays / des gravures! Ⓡ Он тебе покажет, почём фунт изюму!

Na to se vyto. *viz* Já se na to vytento!

Ten to vytrhne!

(Čl. zkušený pesimisticky, pohrdavě vůči druhému o jeho návrhu, volbě neefektivního n. nevhodného třetího pro řešení obtížné situace, problému ap.:) nijak podstatně nedokáže pomoct n. to vyřešit; sám moc neumí a nebude na to stačit, takže nic nezmění ani nezlepší. A: No s učením by mi měl teď pomoct Jakub, tak snad nepropadnu. – B: Ten to vytrhne! Dyť sám má dostatečnou! ■ **S** on není schopný, on nehodí se Zrovna toho sme tu potřebovali!

Vytrvalost vede k cíli, překoná i dlouhou míli.

(Čl. moudrý, zkušený nabádavě vůči zvl. mladšímu druhému a jeho úsilí, snaze, zvl. v kontrastu k jeho netrpělivosti ap., očekávání rychlého výsledku:) člověk má být ve svém snažení vytrvalý, jen tak uspěje, překoná i největší překážky. A: Už mě to učení strašně unavuje. – B: Ale v. v. k c., p. i d. m. Jinak bys nikdy nemoh léčit druhý lidi. ■ **S** buď vytrvalý! Vydrž, dostaneš kůži! ♦ Přísloví.

Tos to (pěkně) vyved! n. **Tys to (teda) vyved / vyvedl / vymňouk!**

(Čl. informovaný vůči blízkému druhému, zvl. mladšímu, neformálně a přátelsky nesouhlasně o jeho nešťastném, hloupém, nevhodném činu, reakci, výroku ap.:) tos naprosto hloupě zkazil a je to škoda; to se ti teda nepodařilo, úplně jsi to bohužel zkazil. Tos to p. v., takhle si naštvat šéfa, to si budeš těžko žehlit, abys dostal nějaký prémie. ■ **S** ty zkazils to To se ti (fakt) povedlo!

Ten se vyved!

(Čl. vůči blízkému druhému nespokojeně, zklamaně n. rozzlobeně o novém třetím, zvl. kolegovi ve funkci ap. a jeho úvodním nevhodném jednání, činu ap., někdy opakovaném n. původně o dítěti po delším vývoji s odkazem na jeho nepřijatelné výstřelky ap.:) neosvědčil se dobře a zklamal; není to pro svou funkci zřejmě dobrý a schopný pracovník ap. Ten se teda v.! Jen nastoupil, hned nám zničil databázi. Co asi pokazí příště? ■ **S** on zklamal Moc se neukázal!

Jak se to vyvrbí. n. **Až jak se to vyvrbí.** n. **Až co se vyvrbí.**

(Čl. ochotný účastnit se n. vstoupit do dění přemýšlivě a opatrně vůči druhému o momentálně nepřehledné a složité situaci, často v kontrastu k naléhání, výzvě ap.:) (počkám) jak se to vyřeší; (uvidím) jak se to vyvine n. dopadne n. co se ukáže jako nejslibnější možnost n. nejdůležitější problém ap. A: Tak už ses rozhod, ke který skupině se připojíš? – B: Počkám, jak se to v., nechci se do ničeho zaplíst hned na začátku. ■ **S** to záleží na … Přijde na to.

Ty° ses (ale) vyznamenal! n. **To ses° teda ukázal!** n. **To ses° vycajchnoval!**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. informovaný posměšně, ironicky a pohrdavě vůči blízkému druhému v reakci na jeho nevhodné n. skandální chování, urážlivé jednání, též v opilosti ap., n. na neúspěch, zkažení pokusu, obv. před dalšími lidmi, publikem ap., zvl. v kontrastu k očekávání velkého úspěchu ap.:) nepředvedl ses dobře, byla to ostuda; to se ti tedy vůbec nepovedlo, neukázal ses nijak přesvědčivě n. skvěle, opravdu jsi nebyl úspěšný. To ses včera u Nováků zase v.! Vožral ses, zpíval zpustlý písničky a sváděl jim dceru!, No ty ses teda v.! To bylo ujišťování, slibů a hesel, a pak taková volební prohra! Cos jako poslanec vůbec dělal? ■ **S** ty zklamals, ty zkazils to To se ti teda povedlo!

Ⓐ That was some performance! Ⓝ Da hast du dich aber mit Ruhm bekleckert! Ⓕ ! Tu t'es distingué!, ! Tu t'es montré en spectacle!, ! Tu as réussi à te faire remarquer! Ⓡ Ну, ты даёшь!

Ten se vyzná! *viz* Ten se vyzná v tlačenici!

Trápí ho výčitky svědomí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *výčitky*
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho pocitech a psychickém stavu, zvl. v důsledku etické chyby, absence potřebného reagování, zanedbání, neposkytnutí pomoci ap.:) on cítí vinu, a je proto zahanbený n. smutný; cítí se provinile a zahanbeně a často na to s lítostí myslí. Tenkrát sem mu měl těch pár tisíc dát, když je potřeboval. Dneska ty jeho problémy nemusely bejt tak velký a mě pro to pořád t. v. s. ■ **S** on cítí vinu Trápí ho špatné svědomí.
Ⓐ His conscience won't let him rest., He's suffering pangs of conscience. Ⓝ Er hat Gewissensbisse. Ⓕ Il a des remords., Il est rongé de remords., ! Il a un poids sur la conscience., ! Il n'a pas la conscience tranquille. Ⓡ Он испытывает угрызения совести.

Výdaje narůstají zároveň s příjmem.
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému, zvl. s ohledem na jeho podivení nad neuspokojivou finanční situací podniku, rodiny ap.:) čím více vydělávᡠš, dostáváš, tím více utrácíš a musíš vydávat (a tak se nic neušetří). A: Prosím tě, kde se ti ty peníze ztrácej, že nejsi schopnej nic ušetřit? – B: To víš, v. n. z. s p. a já se musím teď lépe oblékat, jezdit autem, chodit na večeře … ■ **S** čl. utrácí víc úměrně nárůstu příjmu ♦ C. N. Parkinson (1909–1993), *Zákony profesora Parkinsona* (1957), 2. zákon.

Je tam hotová výheň. n. **Je tam jako ve výhni.**
(Čl. vůči druhému nespokojeně o počasí venku, popř. o nepříjemném prostředí interiéru, zvl. pracovním ap.:) je tam nepříjemně velké n. nesnesitelné horko; je tam příliš vysoká teplota. ■ **S** je tam horko Je tam jako v peci.

Je tu jako ve výhni. *viz* Je tam hotová výheň.

To není žádná výhra / žádný terno.
(Čl. zkušený vůči druhému střízlivě n. odmítavě zvl. v reakci na jeho přehnané nadšení z výsledku, nové možnosti, ústupku třetího ap.:) to vlastně není příliš dobrý výsledek a nemá to velký význam; to nemá velký vliv n. účinek a příliš nám, ti to nepomůže. ■ **S** to není důležité, to nemá účinek

To je výhra z loterie / v loterii.
(Čl. zkušený vůči druhému uvážlivě a pochvalně, radostně o nečekané příznivé možnosti, příznivé a vítané změně situace, popř. jiném zisku ap.:) to je zcela nečekaná a skvělá možnost n. výhoda; to je naprosto nepředvídaná šťastná náhoda a velká výhoda ap. A: Do lázní mě vodveze náš mladej. – B: Já ti teda povím, ten tvůj zeť je hotová v. z l. ■ **S** to je výhodné To je terno.

Z Východu (přichází) světlo.
(Čl. vzdělaný a zvl. starší vůči druhému, druhým v připomínce tradiční víry, zčásti opřené o křesťanství ap., dnes vinou komunismu už poněkud zastíněné:) stará vzdělanost a moudrost osvětlující člověka přichází z Východu, Asie. ■ **S** moudrost přichází z Východu ♦ Z lat. *lux ex oriente*, Mt 2,2.

Výjimka potvrzuje pravidlo. n. **To je ta výjimka, co potvrzuje pravidlo.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v reakci na obv. jiný zájem, sklon, vlastnost n. nečekaně špatný výsledek jeho n. svůj ap., v kontrastu k očekávání a většinové pravdě:) výjimky existují (jako například tato) a jsou normální, i když řídké; žádné pravidlo obv. neplatí plně a vždycky a má své výjimky. No, všichni sme chodili do stejnýho kurzu a všichni to udělali, jen já ten řidičák neudělal. Sem holt ta v., co p. p. … ■ **S** pravidlo má výjimky, to je výjimka Když pánbu dopustí, i motyka spustí.
Ⓐ The exception proves the rule. Ⓝ Ausnahmen bestätigen die Regel. Ⓕ L'exception confirme la règle. Ⓡ Нет правил без исключения.

Žádný vejmluvy / výmluvy!
(Čl., zvl. přísný nadřazený a nadřízený, rezolutně a nesmlouvavě vůči druhému, druhým v požadavku k probíhající n. plánované činnosti, někdy nepříjemné ap.:) nestrpím, nepřijímám žádné omluvy ani výmluvy, platí to pro všechny z vás bez výjimky. A: Já bych plavat šel rád, ale … – B: Ž. v.! Pudeš pěkně jako každej jinej! ■ **S** výjimka není možná Nechci slyšet žádný ale!

Kýho výra!
(Čl. zvl. starší překvapeně, často nepříjemně, vůči druhému n. nečekanému objevu ap.:) jsem velmi překvapený; to je překvapení! Kýho v.! To sem tedy nečekal, že se tu objevíš zrovna ty! ■ **S** to je překvapení

Výsledek korunuje dílo. *viz* Konec korunuje dílo.

Výsledek se rovná nule.
(Čl. vůči druhému zklamaně zvl. při konečném hodnocení úsilí, dlouhé činnosti, jednání ap.,

z různých důvodů:) ničeho se nedosáhlo, nic se nezměnilo a situace je stejná jako na začátku (takže můžeme začít znova); bylo to všechno marné, nic z toho nebylo. Jako kdybych jim nikdy nic neříkal. Já se celý rok snažím a v. se r. n. Neuměj ani rovnice! ■ **S** výsledek není žádný, to je marné A jsme tam, kde jsme byli.

Výsledek předčil (všechna) očekávání.
(Čl. spokojeně vůči druhému, druhým radostně, vítězně oznamující překvapivě konečný stav úsilí, procesu, události ap.:) dopadlo to lépe, než jsme čekali, a máme z toho radost; tak dobrý výsledek nikdo nepředpokládal. Maturita proběhla výborně, v. p. v. o., protože nikdo z nás nepropadl. ■ **S** to je výborné / skvělé, to dopadne dobře, já jsem spokojený

To je mu vzdálený.
(Čl. informovaný vůči druhému při shovívavém, popř. ironickém hodnocení třetího, jeho zaměření a jeho vztahu, postoje k odlišné činnosti ap.:) o tom nic neví, nerozumí tomu a ani se toho nechce účastnit; intelektuálně ho to nezajímá a nedá se to od něj ani čekat. Doma mi moc nepomáhá, to víš, to je mu v., nějaká praktická činnost, žije jen ve svých vzorečcích a výpočtech. ■ **S** on nerozumí tomu, on nemá zájem

Vzdělání je to, co zůstane, když člověk zapomene všechno, co se naučil.
(Čl. moudrý obv. v posměšné poznámce vůči druhému, s důrazem na umělost školní výuky a školských pouček a důležitost zkušenosti ap.:) skutečné vzdělání musí být získáno zkušeností a prověřeno až v životě a praxi a vše ostatní člověk jako nepotřebné zapomene. ■ **S** vzdělání je zkušenost ♦ Americký psycholog B. F. Skinner (1904–1990).

Je° čistej vzduch. n. **Vzduch je° čistej.**
(kol) **0** neg, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *čistej*
(Čl. vůči druhému, někdy spiklenecky, o situaci vhodné, na obv. frekventovaném místě, pro tajný záměr, překvapení, popř. loupež ap.:) teď tu (konečně) nikdo není, a nemůže nám tedy překážet; nikdo nás teď tady nevidí, nevyruší, a tedy ani neprozradí. Můžeš jít dál, v. je č. a můžeme připravit to překvapení. ■ **S** nikdo není tady, situace je příznivá Není tu ani noha.
Ⓐ The coast / way is clear. Ⓝ Reine Luft. Ⓕ ! La voie est libre. Ⓡ Всё спокойно.

Je tu těžkej / těžký vzduch.
(Čl. vůči druhému nespokojeně, nelibě o atmosféře v místnosti a lidském prostředí v důsledku nevětrání n. napětí ap.:) **1.** *je tu vydýchaný vzduch a pach z nevětrání;* **2.** *je tu nepříjemná napjatá atmosféra; vládne tu nervózní, vypjatá a mlčenlivá nálada.* A: Co se všichni tváří tak votráveně? – B: Ale, je tu t. v., ráno se všichni pohádali. ■ **S** je tam dusno, je tam napětí, nálada je napjatá, vzduch je vydýchaný Je tu dusno.

Je tady vzduch jak ve vopičárně.
(Čl. nelibě, odmítavě vůči druhým zvl. po příchodu do společné ložnice, noclehárny ap.:) smrdí to tady, je tu nepříjemný vzduch a dlouho se tu nevětralo. Okamžitě si votevřete okna, tady se nedá dejchat, máte tady v. jak ve v. ■ **S** je tam smrad Je tu k zadušení., Je tu těžký vzduch.

Je to celý / celé ve vzduchu.
(Čl. informovaný vůči druhému v nespokojeném, odmítavém hodnocení zvl. připravovaného projektu, záměru ap., zvl. z hlediska zabezpečení, souvislostí, podpory ap.:) je to stále příliš neurčité a nejasné, bez jasného základu n. podpory; není to ještě nijak jisté a leccos to může ještě pozměnit, popř. zvrátit; není to přesně domluvené. A: A co ten tvůj novej projekt? – B: Ále, je to c. ve v. Nějak nevím, jak dál a kdo na tom v budoucnu bude pracovat. ■ **S** to je neurčité, to je nejasné Nemá to pevné obrysy., Není to jisté., Je to ve hvězdách.

Vzduch by se tu mohl / dal krájet. *viz* Je tu těžkej vzduch.

Visí to ve vzduchu. n. **Něco visí ve vzduchu.**
(Čl. zkušený vůči druhému, druhým ve varování obv. před obávanou a tušenou prudkou změnou, krizí, výbuchem ap., zvl. na základě panujícího napětí, chování lidí a drobných signálů:) něco radikálního se asi brzo stane; tuším, že se něco prudce změní a nastane nová situace. Visí to ve v., určitě příde novej šéf! ■ **S** něco radikálního připravuje se, změna nastane

Nikdo nežije ve vzduchoprázdnu. n. **Nežijeme ve vzduchoprázdnu.**
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému, zvl. o postoji třetího, někdy izolovaného n. egoistického, a síle lidských sociálních vztahů ap., široce ve smyslu rodiny, přátel, spolupracovníků, města, státu ap.:) každý z nás žije uprostřed lidí, společnosti a má k ní různé vazby přátelství, spolupráce, podřízenosti, ale i povinnosti, které jeho život ovlivňují a podmiňují; člověk není mezi lidmi ani opuštěný, protože má jejich podporu, ani sám, a proto na ně musí brát ohled. Nemůžeš myslet jen na sebe,

n. n. ve v. Musíš si uvědomit, že jsou kolem tebe lidé, kteří tě mají rádi a kterým ubližuješ, když na ně zapomínáš. ■ **S** čl. nežije izolovaně Nejsi na světě sám.

Krásný vzhled je na ten boží svět.
(Čl. zvl. starší v dobré náladě a vesele vůči druhému, někdy s původním popěvkem ap.:) cítím se dobře na světě a mám dobrou náladu; na světě je krásně a žiju na něm rád. ■ **S** já cítím se dobře, já mám radost ♦ Pochodová píseň, V. J. Novotný (1849–1922).

Vem to nešť! n. **Vzal to nešť!** *viz* Čert to vzal!

Kde se vzal, tu se vzal …
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles. *(Čl. vůči druhému poněkud záhadně, lehkovážně a zábavně o třetím a jeho příchodu n. objevení se jevu, předmětu ap.:) najednou, překvapivě se tu objevil, objevilo …; bez předchozího varování, ohlášení, upozornění a není jasné jak.* Včera bylo u sousedů veselo. Rodiče odjeli, děti uspořádaly velkolepej mejdan, no a v nejlepším, k. se v., tu se v., vrátil se otec rodiny. ■ **S** náhle Jako by z nebe spadl. ♦ Častý úvod scény záhadného příchodu někoho v pohádkách, někdy následováno výrazem *a byl tu XY, a stál tu XY* ap.

Ⓐ Suddenly, out of nowhere / the blue, … Ⓕ ! Il est apparu., Il est arrivé., Il a débarqué tout d'un coup …

Co si na něm / tom vemu?
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému v rezignující námitce o třetím, obv. chudém a bezmocném, a jeho urážce, provinění, dluhu, menší škodě vůči prvnímu ap.:) nemá cenu se mu mstít n. ho žalovat, po něm něco chtít ap., nic tím nezískám. ■ **S** on je chudý, on není důležitý ♦ Užívá se též obráceně a pak mj. v podmiňovacím způsobu, např. *Co by si na nás vzali?*

Vezměte / vemte si!
(Čl. vůči druhému na návštěvě, i neznámému hostovi ap., nabízející neutrálně jídlo, např. pečivo, n. nápoj ap.:) přijměte to nabízené jídlo! Prosím, v. si a vochutnejte, tyhle koláčky sem pekla sama podle receptu svý babičky. ■ **S** vezměte si to!, jez!, pij! Nabídněte si., Poslužte si. ♦ Srov. *Ber / berte si!*

Tak si to vem! n. **Tak si vem (že …).**
(Čl. informovaný v důvěrné úvaze vůči známému druhému o třetím, obv. o nepříznivé, n. závažné, sporné situaci, jevu ap., někdy v kontrastu k více situacím:) zamysli se na tím a uvědom si to n. že … Tak si to vem! Von je na montáži už celej rok a vona si chodí po zábavách! To nedopadne dobře. ■ **S** uvědom si! Něco ti řeknu.

Tak si ho vem!
(Čl. vůči blízkému druhému obv. dotčený n. pobavený, zaujatý třetím a jeho zvláštním chováním, výrokem ap., hledající spojence pro své výtky n. posluchače pro své pozorování ap.:) podívej se na něj n. zamysli se nad ním, to je pro něj typické. Tak si ho vem, včera mi vodsek, že je přece dospělej a může si chodit domů, kdy se mu zlíbí. Bojím se, že už ho rodičovsky nezvládám. ■ **S** uvědom si!, to je typické pro něj To je celej von!

Kde (na to) vzít a nekrást?
(Čl. zvl. vůči blízkému druhému v bezradném povzdechu obv. nad finančním problémem a potřebou ap.:) nevím, odkud to, ty peníze sehnat, získat a jak to normálně zaplatit; je těžké n. nemožné (na) to získat, co potřebujeme (poctivým způsobem). A: Měli bysme si už taky koupit ňáký auto. – B: Já vím, ale kde na to v. a n., dyť víš, že plat máme mizernej. ■ **S** já nemám peníze Myslí si, že kradu? ♦ Z něm. *Woher nehmen und nicht stehlen?*, F. Rückert (1788–1866), *Die Makamen des Hariri, 33* (1826).

Vem kde vem.
(Čl. kategoricky vůči druhému o potřebě obv. drahé věci, přístroje, pracovníka ap., zvl. po zhodnocení situace ap.:) musíš, musíme to n. ho získat za každou cenu, jakkoliv. Musíme za každou cenu najít učitele angličtiny, vem kde vem. Jenže kde a jak, když nikdo na inzerát nevodpověděl? ■ **S** jakkoliv je možné, kdekoliv je možné, určitě Ber kde ber.

Jak se to veme / vezme.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. informovaný a zkušený nesouhlasně vůči druhému zvl. v reakci na jeho jednoznačný názor na problém n. požadavek o takový názor, obv. v situaci složité a mnohostranné ap.:) to není (tak) jednoznačné a nemůžeme rozhodnout zcela jednoduše; to záleží na zvoleném hledisku n. kritériu a nelze to říct jednoznačně; to je relativní.* A: Tak řekni, není to pro mě katastrofa, vybrat nejkrásnější ženu z bohyň? – B: Ale Paride, jak se to v., dvě tě sice budou nenávidět, ale jedna tě odmění! ■ **S** to záleží na …, to není stejné vždy Přijde na to., Jak kdy.

Ⓐ It all depends. Ⓝ Wie man's nimmt. Ⓕ ! Ça / tout dépend., ! Ça se discute. Ⓡ Это как посмотреть.

Já to vemu / vezmu.
(Čl. vůči druhému a jeho nabídce práce ap. obv. vyžadující závažné rozhodnutí ap.:) já to přijímám a ujmu se toho (úkolu, funkce). A: Jak ste se tedy rozhod, láká vás místo nočního hlídače, nebo se radši vyspíte? – B: Já to vemu, aspoň na zkoušku. ■ **S** já přijímám Počítej se mnou.

Kde se to tu vzalo? *viz* Kde se to tu sebralo?

Kde bych° na to vzal°?
(kol) **0** neměnné ⊠ 3d kles.-stoup. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. odmítavě obv. vůči známému druhému a jeho příliš finančně náročné nabídce n. úvaze ap.:) tolik peněz zdaleka nemám, to je nad moje možnosti; na to bych dost peněz nesehnal! Já že pojedu v létě do Řecka, kdes to slyšel? Kde bych na to v., člověče, pojedu jenom na chalupu! No, ale ta je u Hřenska, tak proto asi. ■ **S** já nemám peněz dost Copak kradu?
Ⓐ How can / could I afford it? Ⓝ Wo soll ich das denn hernehmen? Ⓕ ! Et où trouverais-je l'argent?, ! Mais où trouver (de) l'argent? Ⓡ На какие шиши?

Kde / vodkud to vzal°?
(Čl. zamyšleně, udiveně vůči blízkému druhému o třetím a jeho záhadném n. překvapivém výroku, tvrzení, nápadu, představě ap.:) to, ten nápad mě překvapuje, jak ho dokázal zformulovat, utvořit? Kde to vzal, ten úžasnej nápad s tím zlepšovákem? Dyť je to docela geniální, a von přitom vypadá jako nekňuba. ■ **S** to je překvapení, já nechápu to

Kde ses° tu vzal°?
(kol) **0** afir, poz, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. radostně vůči starému známému zvl. v reakci na nenadálé setkání s ním na neobvyklém místě n. v neobvyklou dobu ap.:) jsem rád, že tě vidím, ale je to pro mne překvapení a nechápu, jak ses sem dostal n. proč jsi tady. Ahoj, stará vojno, kde ses tu vzal, tak daleko vod rodnýho městečka? Jak celej čas žiješ? ■ **S** to je překvapení, já nečekal jsem tě Kde se tu bereš?, To sou věci!
Ⓐ Fancy meeting / seeing you (here)! Ⓝ Wo kommst du denn (auf einmal) her? Ⓕ D'où sors-tu?, ! Où étais-tu passé?, ! Quelle surprise! Ⓡ Какими судьбами?

Kde se to ve vás vzalo?
(Čl. šokovaný n. ohromený nechápavě ve zvolání vůči druhým, druhému v reakci na jeho zcela neobvyklé chování, zásadní jednání, výrazný čin ap., negativní n. pozitivní:) to jsem od vás nečekal a jsem tím udivený, vůbec nechápu ale motivaci, důvod; není mi jasné, kde jste získali potřebné znalosti, dovednosti n. tolik záporných emocí a zlé odvahy, nenávisti ap. Tak tys dostal jedničku z matematiky? Kde se to v tobě v.? Mně ani mamince počítání nikdy nešlo! ■ **S** já nechápu to, to je překvapení

Kolem a kolem vzato. n. **Když se to veme / vezme kolem a kolem …**
(Čl. vůči druhému před oznámením svého rozhodnutí, závěru a po úvaze ap.:) v celkovém hodnocení; když uvážíme, uvážím všechny alternativy a stránky, klady i zápory, tak se celkově n. nakonec zdá … K. a k. v., není to zas tak špatný nápad, mohlo by to vyjít. ■ **S** uvažuj obecně! venkoncem vzato, Když o tom tak přemýšlím …

Když se to vezme kolem a kolem / kolem dokola … *viz* Kolem a kolem vzato.

Vem si ho!
(Čl. v rozkazu svému cvičenému psovi nepřátelsky vůči podezřelému n. nežádoucímu druhému, vetřelci ap., zvl. na svém území:) chyť, zadrž ho a zaútoč na něj!; bojuj s ním! ■ **S** chyť ho!

Vemte / vezměte si například …
(Čl. vůči druhým, druhému zvl. při obecném výkladu ve snaze upozornit na jeden vybraný příklad, problém, případ, obv. názorný, důležitý n. aktuální ap., též o člověku:) zamyslete se například nad …; podívejte se například na …; takový příklad najdete n. představuje … A: Co je pro vás dnes třeba aktuálním problémem? – B: V. si n. deštný pralesy. Víte, co znamenají pro ekologii, co je tam za bohatství? A přitom je ty šílenci kácej jak pominutý! ■ **S** například Představte si například …, Uvědomte si například, že …

Pěkně / hrozně / nějak ho° to vzalo. n. **Vzalo ho to.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o známém třetím a jeho psychickém stavu v důsledku negativního citového prožitku, ztráty ap., v kontrastu k jeho předchozí náladě ap.:) silně ho to ovlivnilo a působí deprimovaně, sklesle, smutně ap.; bylo to pro něj bolestné n. nečekaně citlivé a vypadá zaražený a utlumený. P. ho to v., ten vyhazov z práce, je úplně jako vyměněnej, nic ho nezajímá. ■ **S** to deprimovalo ho To mu dodalo. ♦ Var. *pěkně* je silnější.
Ⓐ He took it hard / bad(ly)., It's knocked the stuffing right out of him. Ⓝ Das hat ihn ganz

schön mitgenommen. Ⓕ Ça l'a (sérieusement / joliment) affecté / secoué / ébranlé., ! Ça lui a sapé le moral. Ⓡ Он принимает это (слишком) близко к сердцу.

… než se vzpamatuješ … *viz* Než se rozhoupáš …

Jak již (bylo) vzpomenuto, … n. **Jak již bylo řečeno, …** n. **… jak již bylo řečeno, …** *(Čl. zvl. v oficiálním projevu, přednášce vůči posluchačům, veřejnosti ap.:) … jak jsem už před chvílí zmínil …; řekl jsem už před okamžikem, že …* Jak již v., tato událost z roku 1968 byla pro celý národ zásadně důležitá, i když ji někteří současní politici tendenčně zlehčují. ■ **S** já řekl jsem už O tom už byla řeč. ♦ Var. *vzpomenuto* je starší, knižní a slavnostnější.

Co sis to zase vzpomněl? *(Čl. udiveně a obv. i podrážděně vůči dítěti, blízkému druhému v reakci na jeho překvapivý nápad, s narážkou na jeho další podivné, rozmarné a ne vždy příjemné nápady další ap.:) to je bláznivý, absurdní nápad, který mě irituje, a odmítám ho!* A: Zejtra deme na večeři do restaurace! – B: Co sis to z. v., dyť máme hlídat Jiříčka! ■ **S** to irituje mě, to je absurdní Co tě to zase napadlo?

Někdo na tebe vzpomíná. *(Čl. vůči blízkému, známému druhému v tradiční reakci na jeho škytání, zvl. pro přátelské žertování, popř. v narážce na jeho vztah ke třetímu ap.:) škytáš proto, že na tebe někdo vzpomíná; tvoje škytání vyvolává někdo jiný, nepřítomný tady.* N. na t. v.! A kdopak to asi může být, že by Petr? ■ **S** ty škytáš Někdo na tebe myslí.

Všechno se v něm vzpříčilo. *(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci a pocitech při zjištění zásadně nepříznivého faktu, vyslechnutí nepřijatelného stanoviska, rozhodnutí ap.:) pocítil k tomu mnohostranný odpor; v duchu to zcela zásadně odmítl a zatvrdil se proti tomu.* Když to rozhodnutí uslyšel, v. se v něm v. a už s námi nepromluvil ani slovo. ■ **S** on cítí odpor, on nesouhlasí Je mu to proti mysli.

To je° vzrůšo!
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zvl. mladší obv. potěšeně, radostně vůči druhému o svých pocitech při sledování napjaté situace, dramatického vývoje filmu, děje detektivky ap.:) je to velmi vzrušující, zajímavé a moc se mi to líbí; jsem napjatý a nedočkavě čekám, jak to dopadne. Ahoj, tak ti musím říct, jaký bylo v práci zase v.! Hanka ráno nepřišla, byla uzávěrka a já se nezastavila až do osmi večer. ■ **S** to je napínavé, to líbí se mi To je nervák.
Ⓐ What fun! Ⓝ Echt geil! Ⓕ C'est excitant / prenant / passionnant / (*vulg*) bandant! Ⓡ Ну, класс / круто!

To je k vzteku / zlosti. n. **Je to na vztek.** *(Čl. vůči druhému v bezmocné a rozladěné, rozzuřené reakci na nepříznivý jev, vážnou překážku, problém n. zmaření plánu ap.:) to mě rozčiluje, irituje a dostávám proto vztek; mám špatnou a velmi podrážděnou, výbušnou náladu.* To je k v., zase máme k obědu špenát, kerej nemám rád! ■ **S** já mám vztek, to je nepříjemné, to je nepřijatelné, to irituje mě U sta hromů!, Já se picnu!, To je k zbláznění.

Vztek jím lomcuje. n. **Lomcuje jím vztek.** n. **Vaří se to v něm vztekem.** *(Čl. vůči druhému o třetím a jeho krajní citové reakci na nepříjemnou povinnost, vážnou překážku, drzou urážku ap.:) je velmi rozčilený a výbušně naplněný zlostí; bezmocně zuří.* V. jím lomcoval celou cestu domů. Řekla mu, že najednou přijíždí tchýně a že u toho musí bejt. ■ **S** já mám vztek, on zuřil To je k posrání., Berou ho všichni čerti.

Mluví z něj vztek. *(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho nevhodné a prudké reakci, urážlivém, nediplomatickém výroku ap.:) říká to jen proto, že je krajně rozčilený a zuří; pod vlivem velkého vzteku mluví neobvykle a neuvážlivě ostře a agresivně.* Nesmíte brát jeho slova vážně, nechtěl vás urazit, jen z něj mluví v. a bolest. Určitě to tak nemyslel. ■ **S** on zuřil, on mluví neprozřetelně Vzteky nevidí / neví, co říká.

Vzteky by ho (snad) sežral. *Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho nenávistném, agresivním momentálním vztahu ke čtvrtému, často nesympatickému, v reakci na jeho provinění, nepříznivý čin ap.:) byl na něj krajně rozzlobený; velmi se na něj rozčílil, naštval a obv. jen bezmocně a nenávistně zuřil.* Měls to vidět, kvůli tý televizi se strašně na Pavla rozčílil, v. by ho snad s. ■ **S** on zuří Vzteky by ho zabil.

Vaří se to v něm vztekem. *viz* Vztek jím lomcuje.

Zmocnil° se / chytil° / popad° ho° vztek.
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho reakci na provokaci, urážku, úmyslné překažení plánu čtvrtým ap.:) velmi se rozčílil, rozzuřil a ovládlo ho potlačované agresivní napětí, vztek. Po takový urážlivý vodpovědi se ho z. v., popad do ruky první věc, naneštěstí to byla žehlička, a mrštil jí po manželce. ■ **S** on rozčílil se Vzkypěla v něm krev., Ujely mu nervy.

Ⓐ He was seized with rage., He flew off the handle. Ⓝ Ihn packte die Wut. Ⓕ La colère l'a pris., ! Il s'est fichu / foutu en rogne. Ⓡ Он пришёл в ярость.

Vždyť jo. *viz* Dyť jo.

Vždyť ne. *viz* Dyť ne.

W

Was glänzt, ist für den Augenblick geboren (das Echte bleibt der Nachtwelt unverloren). *(Čl. vzdělaný a obv. starší vůči druhému v odtažitém, střízlivém komentáři k nápadnému jevu, efektu podniku, organizace, oslnivému společenskému úspěchu ap., zvl. v kontrastu k jeho nadšení, okouzlení ap.:) jen věci chvilkové jsou efektní a můžou oslnit, velkou a trvalou cenu ale nemají; nepodléhej zbytečně okamžitému efektu a lacinému momentálnímu oslnění!* ■ **S** věci oslnivé vnějškově nejsou trvalé ♦ Něm., *Co se leskne, je zrozeno pro okamžik (to pravé zůstává potomstvu neztraceno)*, J. W. Goethe (1749–1832), *Faust, I* (1808), předehra na divadle.

Was ist der Mensch? Halb Tier, halb Engel. *(Čl. vzdělaný filozoficky a obv. v povzdechu vůči druhému:) lidská povaha je rozporuplná a záhadná, člověk dovede být jak krutý, tak něžný a milující; člověk je podivná směsice zvířecích a vysoce lidských, vznešených vlastností.* ■ **S** čl. jedná zvířecky i vznešeně ♦ Něm., *Co je člověk? Půl zvíře, půl anděl*, J. L. Evers (1758–1807), *Vierhundert Lieder, 363* (1797).

Was man nicht aufgibt, hat man nie verloren. *(Čl. vzdělaný vůči druhému zvl. v radě a povzbuzení a v reakci na jeho momentální skleslost nad porážkou, ztrátou ap.:) pokud se svého cíle, představy, snu ap. sami nevzdáme, existují stále dál a neztrácejí se (i když můžou být dočasně okolnostmi potlačeny); člověk ztrácí jen to, čeho se sám vzdává.* ■ **S** čl. ztrácí jen to čeho se sám vzdá ♦ Něm., *Čeho jsme se nevzdali, neztratili jsme nikdy*, F. Schiller (1759–1805), *Marie Stuartovna, II, 5* (1800).

Wat ick mir dafor koofe? *viz* Co si za to koupím?

We know what we are, but know not what we may be. *(Čl. moudrý a vzdělaný filozoficky vůči druhému v úvaze, též v povzbuzení ap.:) známe svůj dosavadní život a situaci, jaká je, ale nevíme, čím vším se můžeme stát, co vše dokážeme dosáhnout (pokud se o to nepokusíme).* ■ **S** čl. nezná své budoucí možnosti ♦ Z angl. *Víme, co jsme, ale nevíme, čím můžeme být*, W. Shakespeare (1564–1616), *Hamlet, IV, 5* (1599–1601).

Wein nach Bier, das rat' ich dir. *(Čl. zkušený zvl. v radě vůči nezkušenému druhému ohledně přijatelné posloupnosti pití alkoholu:) piješ-li po pivu ještě víno, je to možné a přijatelné; rozhoduješ-li se, co a jak pít, pak pij napřed pivo a pak víno (ne naopak)!* ■ **S** víno je vhodné po pivu ♦ Něm., *Víno po pivu, to ti radím (pít)*.

Wer gar zu viel bedenkt, wird wenig leisten. *(Čl. vzdělaný zvl. v radě vůči mladšímu druhému, váhajícímu nad alternativami, možnostmi, způsoby postupu ap.:) když budeš příliš přemýšlet a rozmýšlet se, pak toho mnoho nedokážeš, musíš být rozhodný!* ■ **S** buď rozhodný! ♦ Něm., *Kdo příliš rozmýšlí, málo vykoná*, F. Schiller (1759–1805), *Vilém Tell, III, 1* (1804).

Whisky on beer makes one / you queer. *(Čl. zkušený zvl. v radě nezkušenému s ohledem na míchání většího množství různých druhů alkoholu ap.:) nepij whisky po pivu, bude ti z toho zle!; whisky po pivu vyvolává bolehlav a nevolnost.* ■ **S** whisky po pivu vyvolává nevolnost ♦ Angl., *(pít) whisky po pivu tě dělá divným.*

Wo steht denn das geschrieben? *(Čl. vzdělaný vůči druhému zvl. v jemně nesouhlasné otázce a v reakci na jeho tvrzení o nutnosti něco udělat ap.:) jak víš, že je to opravdu nutné?; nic není zase tak nutné, jak se to dělá; nemusí platit, že …; není nutně pravda, že …* ■ **S** to není tak ♦ Něm., *Kde (to) stojí psáno?*, M. Luther (1483–1546), *Katechismus* (1529).

Woher nehmen und nicht stehlen? *viz* Kde vzít a nekrást?

Z

Za co?
1. *(Čl. v udivené reakci na dík druhého za svou samozřejmou pomoc, laskavost, obv. menší ap.:) proč mi děkuješ, děkujete?; není vůbec zač.* **2.** *(Čl. nechápavě a v domněnce, že je druhým, zvl. autoritativním, trestaný, pokutovaný ap. nespravedlivě:) proč jsem vlastně trestán?; co jsem udělal?* **3.** *(Čl. v reakci na zájem n. výzvu druhého, aby něco prodal, přenechal ap., popř. při dotazu na cenu zboží v penězích:) co mi za to nabídneš?; (jak to hodnotíš a) kolik za to dáš?; kolik to stojí?; za co to vyměníš, jsi ochotný vyměnit?* ■ **S** proč?, kolik to stojí?, co dáš?, co chcete?

Je to zaběhaný / zaběhané.
(Čl. vůči druhému v hodnocení organizace, postupu práce, pracovní metody ap., zvl. v kontrastu k počátečním obtížím ap.:) to se teď běžně užívá a funguje to bez problémů už dlouho a dobře (a nejsou tedy třeba inovace, opravy n. změny); to se tak dělá. ■ **S** to funguje dobře, to dělá se tak

To je zabitý / zakopaný.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený n. informovaný vůči druhému v hodnocení reálnosti alternativy, možnosti, jiného kroku n. dalšího pokusu ap., zvl. vzhledem k příliš velkým překážkám:) s tím se (takto n. vůbec) už nedá nic dělat n. to už nejde napravit; (teď už) je nemožné to uskutečnit, prosadit. To už nemá smysl, zastav. Už to nestihnem. Je to zabitý. ■ **S** to je nereálné, to nedá se změnit, to nelze zlepšit Nedá se nic dělat., To je v háji. ♦ 2. var. je řídká.
Ⓐ It's a dead duck., We'd be flogging a dead horse. Ⓝ (Hoffnungslos.) Ⓕ C'est fichu., ! C'est sans espoir. Ⓡ (Это гиблое дело.)

Tady je to zabitý. n. **Je to tu zabitý.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zkušeně v odmítavém hodnocení prostředí, místa z hlediska možnosti zábavy n. pracovní příležitosti, realizace svých plánů ap.:) nic se tu (zajímavého n. zábavného) neděje a je tu nuda; nejsou tu žádné (zajímavé) možnosti, nedá se tu nic dělat (a nemá tedy smysl se tu zdržovat). Ta kapela nedorazila, tak deme jinam, tady je to dneska z. ■ **S** nic neděje se, nic tu není, to není zajímavé, to nelíbí se mu To je uhozený., Chcíp tu pes.
Ⓐ It's a dead loss., There's nothing doing here. Ⓝ Hier ist nichts los. Ⓕ C'est mort., C'est nase ici., (Y'a rien à voir ici.) Ⓡ (Здесь ловить нечего.)

Kdybys mě zabil, tak si nevzpomenu.
(Čl. rozladěně vůči blízkému druhému v reakci na svou neúspěšnou velkou snahu:) nemůžu si bohužel momentálně vůbec vzpomenout (na to jméno, místo, znění textu n. jak to bylo ap.). ■ **S** já nevzpomínám si

Zab se a uteč!
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. posměšně n. žertovně káravě vůči blízkému druhému n. dítěti, které zakopne, obv. klopýtá a téměř upadne, někdy v důsledku spěchu, neopatrnosti ap.:) chováš se zbytečně zbrkle, neopatrně a je to i směšné. Zab se a u.! Tos ten kámen neviděl? Proč nedáváš pozor? ■ **S** ty chováš se neopatrně Jen se nepřeraž!
Ⓐ Have a good trip! Ⓝ Du brichst dir noch Hals und Beine! Ⓕ (Regarde (donc) où tu mets les pieds.)

Zabij, nebo budeš zabit!
(Čl. moudrý a zkušený filozoficky n. nabádavě vůči druhému, zvl. mladšímu před jeho cestou do nebezpečného, nemilosrdného prostředí války, divočiny, popř. ostré konkurence ap.:) musíš se krutě bránit, zabíjet jako první n. ničit při tom druhé; nemilosrdně bojuj a braň se útokem, otálením n. ohledy ohrožuješ sebe! ■ **S** ty musíš bránit se a zabíjet, braň se a zabíjej! ♦ Někdy se této zásadě říká zákon džungle / války.

(To neudělám) ani dybys mě zabil / kdybys mě měl zabít!
(Čl. zatvrzele odmítavě vůči druhému a jeho návrhu n. naléhání udělat co je v rozporu s jeho přesvědčením, zásadami, špatnou zkušeností n. co není v jeho schopnostech ap.:) za žádnou cenu, nikdy (to neudělám); to absolutně odmítám a nic, nikdo mě k tomu nepřinutí; to nedokážu. Tam nepudu, ani dybys mě zabil, minule se mi smáli kvůli vobyčejnýmu kabátu! ■ **S** nikdy, vůbec ne, já odmítám to, já neudělám to

Zabít ho je málo!
(Čl. vůči druhému v žertovném rozčilení na blízkého třetího, často přítomného, a jeho neočekávané selhání, opomenutí, komplikující n. znepříjemňující situaci prvního, popř. i praktický a nepříjemný žert ap.:) to jsem od něj vůbec nečekal a mám na něj za to vztek. ■ **S** to irituje mě, já mám vztek

Tos / to si (teda) zabodoval°! n. **Teďs / teď si zabodoval°!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obv. informovaný n. zkušený v kritickém n. uznalém hodnocení vůči druhému v reakci zvl. na jeho nečekaný a velmi hloupý, nevhodný n. velmi vtipný výrok n. vítaný krok ap.:) **1.** *řekls n. udělals velkou, ostudnou hloupost; to bylo velmi nepříjemné, nevhodné n. nevýhodné;* **2.** *řekls n. udělals velmi vhodnou, důvtipnou n. výhodnou věc; na každého jsi udělal velký dojem, oslnils je.* **1.** No tos z.! Copak nevíš, že to byla jeho nová žena? ■ **S** to bylo překvapení nepříjemné, to je nevhodné, to je vhodné To se ti povedlo!, Bác ho!
Ⓐ 1. You put your foot in it there!, 2. (That's) one up to you! Ⓝ Da hast du dich aber mit Ruhm bekleckert! Ⓕ T'as gagné / réussi., ! (Et bien), bravo!, ! Bien joué!, Tu as marqué un point! Ⓡ (*vulg*) (Ну ты как в лужу пернул!)

Zabralo° to.
(kol) **0** pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od 1. slova)
1. *(Čl., někdy pochvalně, vůči druhému o účinku předepsaného, doporučeného léku, prostředku v potížích, při nemoci ap.:) mělo to potřebný účinek a pomohlo (mi) to.* **2.** *(Čl. vůči druhému o neobvyklém způsobu, metodě ap. a jejím vlivu na dosažení obtížného cíle, zvl. s ohledem na překážky, odpor ap.:) zapůsobilo to a pomohlo to k úspěchu.* **1.** Vzal sem si ten čaj, jak mi poradila sousedka, a z. to! **2.** Šel sem na něj teda slušně, a z. to. Udělal všechno, co sem potřeboval. ■ **S** to pomůže, to zapůsobilo Je to znát., To bodlo.
Ⓐ 1. It worked., 1. / 2. It did the trick. Ⓝ Es hat gewirkt / gegriffen. Ⓕ ! Ça a fait de l'effet!, ! Ça a été efficace! Ⓡ 1. ! пробрать до костей, подействовать

Je třeba zabrat. n. **Musíš° zabrat!**
(kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
1. *(Čl. ve výzvě vůči druhému n. skupině lidí s ohledem na potřebu něco těžkého fyzicky nadzvednout, posunout n. něco přetrhnout, něčím velkým pohnout ap., zvl. v poslední, rozhodující fázi úsilí:) teď je (k tomu) třeba použít velkou, maximální sílu.* **2.** *(Čl. v apelu vůči sobě n. druhému při plnění dlouhodobého náročného úkolu, zvl. po chvíli odpočinku, zábavy n. v časové tísni:) je třeba dát se (znovu) do práce, začít pilně pracovat n. zvýšit úsilí.* **2.** Zkoušky jsou na obzoru, tak konec flákání! M. pořádně z., jestli chceš stipendium! ■ **S** snaž se!, ty musíš snažit se, začni dělat něco! Do toho!, Měj se k činu!
Ⓐ 1. All hands to the pump!, 2. It's time to knuckle down. Ⓝ Alle Mann ran! Ⓕ Il est temps de s'y mettre., Il faut s'y mettre / coller / remettre. Ⓡ (Хватит дурака валять!)

Je to (tu) jako začarovaný / začarované / zakletý / zakleté.
Komp je to tu jako začarované / zakleté
(Čl. zaraženě n. nejistě vůči druhému o nezvyklém místu, prostředí, zvl. z hlediska vizuálního dojmu n. podmínek pro činnost ap.:) nic se tady opakovaně nedaří, každou snahu, činnost nevysvětlitelně doprovází smůla a působí to tu nepříjemným a podivně záhadným dojmem. ■ **S** to je nepříjemné, to nedaří se

Jaký / jakej začátek, takový / takovej konec.
(Čl. zkušený vůči druhému obv. s odstupem a v kritickém komentáři k průběhu a kvalitě činnosti, podniku, zvl. nevyzkoušeného, n. pokusu třetího ap., zvl. z hlediska předpokladů:) jestliže je začátek, start činnosti nedobrý, polovičatý n. problematický ap., bývá proto i její výsledek nedobrý, neúspěšný. ■ **S** začátek špatný ovlivňuje výsledek
♦ Přísloví, srov. lat. *Qualis principium, talis est clausula*, S. E. Hieronymus (asi 348–420), *Listy sv. Jeronýma, 69,9.*

To je° začátek konce.
(neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *začátek*
(Čl. zkušený a předvídavý vůči druhému v negativním komentáři k dalším vyhlídkám na průběh akce, činnosti dosud zdařilé, zvl. v důsledku náhlé a kritické, zásadní obtíže, nežádoucí změny, chyby ap.:) to znamená, přináší zásadní zvrat a změnu vedoucí ke špatnému konci, neúspěchu n. cestu ke zkáze, katastrofě ap. Takže to vzdal už i Honza? Vždyť se za to teď nestaví už prakticky nikdo! No to je z. k.! ■ **S** to skončí špatně, to je obrat zásadní Z toho nekouká nic dobrýho., To je v háji.
♦ *C'est le commencement de la fin*, řekl Ch.-M. de Talleyrand r. 1815 Napoleonovi, je ale už u W. Shakespeara (1564–1616), *Sen noci svatojánské, 5,1* (1596).

Ⓐ It's the beginning of the end. Ⓝ Das ist der Anfang vom Ende. Ⓕ C'est le début de la fin. Ⓡ Это начало конца.

Každej / každý začátek je těžkej / těžký.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený zvl. jako povzbuzení vůči začátečníkovi k vytrvání v prováděné činnosti, zvl. v reakci na jeho skleslost, potíže ap.:) pro svou nezvyklou povahu i první potíže bývá začátek, první období každé nové práce, činnosti ap. nepříjemné a obtížné (ale časem se to zlepší, najdeš vhodný způsob a zvykneš si). Tak nefňukej pořád! K. z. je t., to já dobře znám, musel sem začínat mockrát. ■ **S** začátek je těžký Žádnej učenej z nebe nespad. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. však lat. *Omne principium grave*. n. *Omne initium difficile est*, celoevropský výraz.
Ⓐ Nothing's easy at first., It's the first step that's difficult. Ⓝ Aller Anfang ist schwer. Ⓕ Les débuts sont difficiles., ! C'est le premier pas qui coûte. Ⓡ Лиха беда начало (а там уж близок и конец.)

Všechno má svůj začátek i konec.
(Čl. moudrý zvl. vůči mladšímu druhému v reakci na jeho netrpělivost nad oddalovaným krokem, akcí ap. n. lítostí nad normálním koncem příjemného, příznivého období, činnosti ap.:) **1.** *je třeba počkat na vhodnou příležitost a až pak je rozumné to uskutečnit, provést, a proto nebuď netrpělivý!;* **2.** *všechno, každé období musí přirozeně skončit, a proto nelituj!* ■ **S** všechno skončí, všechno potřebuje okamžik vhodný ♦ Přísloví (Čelakovský).

Zase / už zase začínáš?
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 2c stoup. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. s autoritou, rodič ap. vůči obv. mladšímu druhému n. dítěti v odmítavé a příkré reakci na zvl. jeho opakované přemlouvání, žádost n. připomínku nepříjemného tématu, výčitku ap.:) nevracej se k tomu znovu, irituje mě to!; nesnaž se mě přemlouvat n. přesvědčovat, je to zbytečné a jen mě to dráždí; přestaň o tom mluvit! A: A mami, proč mi nechceš koupit ten foťák? – B: Už zase z.? Já myslela, že už jsme si všechno vysvětlili. ■ **S** nemluv o tom!, přestaň! Dej už pokoj! ♦ Též v podobě *Nezačínej (s tím) zas!*
Ⓐ Not that again!, Don't start that again! Ⓝ Fängst du schon wieder (damit) an? Ⓕ Tu remets ça?, Tu recommences?, Ça te reprends? Ⓡ (Ты опять за своё?)

Už toho začínám mít dost. *viz* Mám toho dost!

Eště / ještě ty začínej!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. obv. s autoritou, odpovědný vedoucí ap. vůči blízkému, přátelskému druhému a jeho nečekané námitce, kritice ap. společně prováděné akce, komplikované činnosti n. problematické situace, kritizované už předtím třetím, jinými ap.:) nemluv n. nezačínej o tom mluvit a nekomplikuj situaci ještě dál, od tebe bych to vůbec nečekal. A: No já si taky myslím, že sme to měli na začátku dělat jinak. – B: E. ty z.! Teď je najednou každej chytrej! ■ **S** přestaň!, nemluv o tom!, ty komplikuješ situaci Dej pokoj!, Et tu, Brute!
Ⓐ Don't you start! Ⓝ Fang du auch noch (damit) an! Ⓕ ! Recommence / réessaie donc encore / pour voir! Ⓡ (Ещё ты начни меня пилить!)

Začíná se (mi) to rýsovat. n. **Už se (mi) to začíná rýsovat.**
(Čl. vůči druhému o výsledku svého pátrání po vysvětlení složité události, záhadného jevu n. po metodě, postupu v nepřehledném díle, činnosti, někdy už probíhající, po dlouhém přemýšlení, přípravách, alternativních pokusech o řešení ap.:) **1.** *už mám n. začínám o tom mít hrubou konkrétní představu n. plán celku a jeho souvislostí a začínám tomu rozumět;* **2.** *už je na tom patrná výsledná podoba, popř. pokrok, a vypadá to tedy nadějně; dostává to (konečně) poprvé částečnou podobu n. tvar.* ■ **S** já začínám rozumět tomu, to dostává podobu

Hoří° mu° zadek. n. **Hoří° mu° koudel u prdele.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. pohrdavě n. posměšně vůči druhému o třetím a jeho náhle horečné a nečekané aktivitě a spěchu ap.:) je v otevřené krizi a nebezpečí a chová se podivně nervózně, ustrašeně n. s usilovným očekáváním; chová se, jedná n. pohybuje se nezvykle a nervózně rychle. Nediv se, že se tak najednou k tobě má. H. mu z. a hledá podporu všude. ■ **S** on chová se ustrašeně, on má strach, on je v situaci nebezpečné Má nahnáno., Je to s ním nahnutý.
Ⓐ He's in a pickle / fix / tight spot., He's at the end of his tether. Ⓝ Jetzt hat er's (auf ein-

mal) eilig. Ⓕ Il a chaud aux fesses., ! Il a les chocottes / les boules / les jetons.

Máš v zadku oj? *viz* Máš v prdeli voj?

Polib mi zadek! *viz* Polib mi prdel!

Myslí si, že si před ním sedneme / padneme / kecneme na zadek / prdel.
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému pohrdavě o třetím a jeho nekritickém povyšování se, projevům pýchy, chlubení ap., zvl. v důsledku momentálního úspěchu ap.:) chová se hloupě domýšlivě, povýšeně, ale marně očekává od nás, ode mě obdiv n. chválu; nezapůsobil na mě a nijak ho neobdivuju. ■ **S** on je domýšlivý, on chová se povýšeně, já neobdivuju ho

Svírá° / stahuje° se mu° zadek / prdel.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. informovaný vůči druhému posměšně n. pohrdavě o nemilovaném třetím a jeho pocitech po nepříznivém zvratu ve vývoji situace, ztrátě jistoty ap.:) cítí ohrožení, má úzkostný strach (a čeká na trest, skutečnou katastrofu, chycení ap.). Svírá se mu teď z. a neví, kdy ho vyhmátnou a všechno mu to spočítaj. ■ **S** on má strach Má nahnáno., Klepou se mu kolena.
Ⓐ He's shitting bricks. Ⓝ Er hat / kriegt Muffensausen. Ⓕ ! Il a le trouillomètre à zéro., ! Il tremble dans sa culotte. Ⓡ (*vulg*) Очко заиграло.

Zadnice mu leze z kalhot. *viz* Prdel mu kouká z kalhot.

Dostalo° se mu° (za to) zadostiučinění.
(neutr) **0** pas, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1e kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v hodnotícím, uznalém komentáři o třetím a změně jeho politické, společenské n. odborné situace v kontrastu k nespravedlivému odsouzení, nerozumnému odmítání, opomíjení n. ignorování před tím ap.:) získal (konečně) veřejné uznání a spravedlivé ocenění (za své dílo, názory n. příkoří ap.); omluvili se mu a konečně byl spravedlivě oceněný a odměněný. Dvacet let trpěl za svoje názory, ale teď se mu konečně dostalo z., byl rehabilitován. ■ **S** on dostal omluvu, on byl rehabilitovaný Došel uznání., Stoupl v očích veřejnosti.
Ⓐ (Now / at last) he's got satisfaction., Justice has been done. Ⓝ Er erhielt Genugtuung. Ⓕ Il a obtenu gain de cause / satisfaction.

Je tady / tu k zadušení / zalknutí.
(Čl. nespokojeně n. s odporem vůči druhému, druhým, zvl. po svém příchodu do přeplněné n. nevětrané a obv. vyhřáté místnosti, též v důsledku kouření ap.:) je tady nepříjemný vydýchaný a obv. i teplý vzduch a zápach; je tu málo čerstvého vzduchu a horko a dýchá se tu nepříjemně. ■ **S** vzduch je vydýchaný, je tam horko

Zahálka je čertův polštář.
(Čl. zkušený, moudrý vůči obv. mladšímu druhému nabádavě, zvl. v reakci na jeho chuť nic nedělat ap.:) nicnedělání, lenošení je pohodlné, lákavé a může svádět ke špatným zvykům n. nežádoucí snadné činnosti; zahálka je nebezpečná a narušuje morálku člověka. ■ **S** lenošení je nebezpečné ♦ Přísloví (Čelakovský).

Zahálka je matka nepravosti / matka (všeho) hříchu / počátek hříchu.
(neutr) **0** neměnné ⊟ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *matka*
(Čl. zvl. zkušený a moudrý nabádavě vůči druhému n. kriticky o třetím a jeho nechuti řádně pracovat a vyhledávat jen snadný prospěch ap.:) lenošení, nicnedělání, nedostatek smysluplné a řádné činnosti, práce a zaměstnání jsou svou pohodlností lákavé, demoralizují a svádějí k hledání rychlého zisku a nežádoucí nenáročné n. nečestné činnosti. A: Proč toho kluka pořád honíš a nenecháš ho chvíli bejt? – B: Dyť se už naseděl dost. Z. je m. nepravosti. ■ **S** lenošení je nebezpečné Zahálka je čertův polštář. ♦ Přísloví (Čelakovský).
Ⓐ Idleness is the root of all evil., The Devil finds work for idle hands to do. Ⓝ Müßiggang ist aller Laster Anfang. Ⓕ L'oisiveté est (la) mère de tous les vices. Ⓡ (Лень до добра не доводит.)

Zahálka plodí zlo.
(Čl. zkušený a moudrý zvl. vůči mladému druhému, druhým nabádavě a výchovně a proti jejich snaze o příjemné lenošení n. vyhýbání se práci, povinnosti ap.:) lenošení, nicnedělání jsou demoralizující, zbavují člověka počestných návyků a vedou ho k hledání snadného prospěchu i za cenu krádeže a zločinu. ■ **S** lenošení je nebezpečné ♦ Přísloví, srov. *zahálka, počátek všeho zlého* (Čelakovský) a lat. *Corrumpunt otia mentem*, dosl. *zahálka kazí mysl* (Walther 3581).

Ve dvou se to lépe / líp zahne.
(Čl. obv. lehkovážně vůči druhému v žertovném komentáři k sexuálnímu vztahu svému a třetího n. jiných dvou lidí navzdory jejich manželství s dal-

šími lidmi:) člověk může prožít aféru a být (manželsky) nevěrný pochopitelně jen s někým dalším, ve dvojici, a ne sám. ■ **S** čl. je nevěrný s jiným ♦ Žertovná obměna k *ve dvou se to lépe táhne.*

To se (ti) zahojí, než se voženíš / oženíš / vdáš.

(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. dospělý, rodič v žertovné útěše vůči dítěti a jeho drobnému poranění vyvolávajícímu přehnaný a ustrašený brekot:) to není nijak vážné zranění (abys pro to musel brečet) a brzo to přestane bolet a zahojí se to. Neřvi tolik, to přece nic není! To se ti z., než se v. A příště dávej pozor! ■ **S** zranění není vážné, to není důležité To je krámů!

Ⓐ What a fuss over (next to) nothing!, You won't die! Ⓝ Bis zur Hochzeit ist alles wieder gut. Ⓕ ! Ça vaut mieux que d'attraper la scarlatine., (Ça sera vite guéri.) Ⓡ До свадьбы заживёт!

To není k zahození.

(kol; přízn) **0** ot, poz, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 3. slova)

(Čl. uznale n. znalecky a obdivně vůči druhému při představě vlastnění nedostupného užitečného předmětu, cenného majetku n. příjemného zážitku ap., popř. v reakci na jeho nabídku ap.:) to je velmi dobré a líbí se mi to; to bych rád měl (taky); to se mi zamlouvá, hodí. A: A co bys říkal takovýmu fáru? – B: No, není to k z. Ale kolik stojí? ■ **S** to je dobré, to je užitečné To je bezva., To bych si dal říct!

Ⓐ (It's) not bad at all!, It's not to be sneezed / sniffed at. Ⓝ Nicht übel. Ⓕ Ça ne se refuse pas., ! Ça vaut le coup!, ! Je ne cracherais pas dessus. Ⓡ (Недурно!, Это стоящее дело.)

Kdo s čím zachází, s tím také / i schází. n. **(S) čím kdo zachází, (s) tím také schází.** n. **Kdo čím zachází, tím i schází.**

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)

(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému v hodnotícím komentáři k třetímu, jeho nežádoucímu jednání a reakci čtvrtého, čtvrtých ap.:) nepřijatelné, bezohledné jednání, postup n. způsoby činnosti vyvolávají nepřátelskou reakci a stejně nepřijatelné n. bezohledné, tvrdé jednání druhých; jednej, postupuj slušně, nechceš-li narazit na tvrdou reakci. Proč se rozčiluje, že ho Honza podrazil? Dyť von sám nedělá nic jinýho. Jo, kdo s čím z., s tím taky s. ■ **S** jednej tvrdě a narazíš na reakci tvrdou! Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i lat. *Qui gladio ferit, gladio perit*, dosl. *kdo dělá mečem, mečem hyne*, (Walther 24 131).

Ⓐ What goes around, comes around., As you sow, so (shall) you reap., Sow the wind and reap the whirlwind. Ⓝ Wer das Schwert nimmt, kommt durch das Schwert um. Ⓕ Qui vit par le glaive, périt par le glaive., Quiconque se sert de l'épée, périra par l'épée. Ⓡ Как аукнется, так и откликнется.

Dělá (to), co / kdy / kde / kam / jak se mu zachce.

(Čl. ve vysvětlení, někdy kritickém, vůči druhému o třetím, obv. samostatném, nezávislém n. rozmarném a jeho činnosti, pohybu ap.:) dělá jen to n. tak / tehdy / tam / takovým způsobem, jak se podle své (momentální) chuti n. nálady rozhodne n. jak si vybere. ■ **S** on vybírá si

Zajiskřilo to mezi nima / nimi.

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a čtvrtém, obv. muži a ženě ap., zvl. po náhlém setkání a seznámení a jako předstupeň zamilování:) uvědomili si zajímavost a přitažlivost druhého navzájem a začali se n. snažili se postupně víc poznat a citově sblížit. ■ **S** oni začali zajímat se o sebe

Nekupuj zajíce v pytli.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)

(Čl. zkušený v radě zvl. vůči mladšímu druhému v reakci na jeho počáteční nepodloženou dychtivost, rychlé a povrchní nadšení pro nabízený lákavý předmět n. možnost, zdánlivou výhodu ap.:) buď opatrný a dobře si rozmysli, než to koupíš n. na to přistoupíš!; seznam se s tím napřed důkladně, než to přijmeš, převezmeš ap. (abys pak nebyl zklamaný nepříjemným zjištěním skryté vady, zakrytou n. zakrývanou nevýhodou ap.). Hele, n. z. v p. a ověř si napřed u Honzy, jak to vlastně funguje! ■ **S** buď opatrný!, poznej to blíž napřed! Dvakrát si to rozmysli! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Ⓐ Don't go buying a pig in a poke. Ⓝ Kauf nicht die Katze im Sack. Ⓕ N'achète pas chat en poche. Ⓡ (! купить кота в мешке)

Zajíci tam dávají dobrou noc. *viz* Lišky tam dávají dobrou noc.

Zajíce drž, když ho máš; když ho pustíš, víc ho neshledáš.

(Čl. moudrý v radě vůči mladšímu druhému a jeho postoji k získané možnosti, příležitosti ap., jejíž výhodnost mu zatím není zřejmá:) příležitost je

nepředvídatelná, a proto ji využij, když se naskytla, nemusí se už opakovat! ■ **S** využij příležitosti!, příležitost neopakuje se ♦ Přísloví (Čelakovský).

Kdyby to měl zajíc, ten by utíkal.
(Čl. žertovně v přehánějícím komentáři vůči druhému zvl. o náhle se objevivší zajímavé, ale obv. nedůležité věci, vyskytnuvší se možnosti, někdy výhodné ap.:) to je přece docela dobré a je třeba to ocenit, využít ap. ■ **S** to je dobré, využij příležitosti!

Zajíček v své jamce sedí sám. Ubožáčku, co je ti, že nemůžeš skákati? Hbitě / chutě skoč a vyskoč!
(Čl., zvl. dítě n. děti při pohybové hře na hřišti ap., při které se naznačuje zpívaný obsah:) já hraju si n. my hrajeme si takto. ■ **S** my hrajeme si tak

Kdo dva zajíčky najednou honí, nechytí nic, pak slzičku roní.
(Čl. moudrý obv. v ponaučení dítěti a v radě, zvl. po neúspěchu jeho několikeré snahy:) člověk nemá usilovat o dvě věci najednou, setkává se pak s neúspěchem v obou; soustřeď se jen na jednu možnost a dělej ji, snaž se o ni důkladně. ■ **S** soustřeď se na jedno! ♦ Přísloví, srov. *honit moc zajíců najednou.*

To se mi° zajídá°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v hodnotícím komentáři zvl. o neetické n. podvodné činnosti třetího n. nabídce takové činnosti prvnímu ap.:) to není dobré a je mi to krajně nepříjemné; na rozdíl od něj to nedokážu udělat, to je v rozporu s mými zásadami. Těžit z dětské důvěřivosti, to se mi z., to ať dělá někdo jinej. ■ **S** to není dobré, já odmítám to, to nelíbí se mu S takovou na mě nechoď!, To se mi nezamlouvá.
Ⓐ I couldn't (do it / that)., (I find it repugnant.) Ⓝ Das hängt mir zum Hals heraus. Ⓕ J'en ai marre / assez. Ⓡ (Это мне не по нутру.)

Co není zakázáno / zakázaný, (to) je dovoleno / dovolený.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému, někdy bojácnému a nejistému, v radě, někdy vychytralé, při jeho rozhodování, zda dělá činnost z hlediska zákona, předpisů správnou n. nesprávnou ap.:) vše, jakákoliv činnost je vlastně zákonem umožňována kromě té, která je výslovně zakázaná, a to včetně pomezní činnosti ne zcela správné, popř. nemorální, avšak jinak nepostižitelné (a proto se tak chovej); to je v zásadě možné. A: A myslíš, že můžu na tričku jen tak nosit vlajku San Marina? – B: Hele, co n. z., to je dovolený – dej si tam třeba vlajku Patagónie! ■ **S** všechno je možné není-li to zakázané, to je možné To není vyloučeno. ♦ Přísloví; ve starší anekdotě o rozdílech mezi různými zeměmi se též objevují další varianty zdůrazňující jejich odlišné povahy *Co není dovoleno, je zakázáno* (tj. v Německu) a *Co je zakázáno, je dovoleno* (tj. v Rusku, hlavně socialistickém).
Ⓐ (If it's not banned by law, go ahead and do it.), (If it's not illegal, what's to stop you?) Ⓝ Was nicht verboten ist, ist erlaubt. Ⓕ (Ce qui n'est pas interdit est permis.) Ⓡ (Что не запрещёно, то дозволено.)

Je to tu jako zakleté. *viz* Je to (tu) jako začarovaný.

To je zakopaný. *viz* To je zabitý.

Tam zakopává / zakopávaj jeden o druhého / vo druhýho.
(Čl. zkušený kriticky n. nespokojeně vůči druhému o životních n. pracovních podmínkách rodiny, pracovního týmu ap. ve stísněném, malém prostředí ap.:) je tam nepříjemně málo místa a příliš mnoho lidí (a těžko se tam pracuje, žije, chybí tam každému soukromí ap.). ■ **S** je málo místa, oni tísní se tam

Nejradši / nejraději by° někam zalez° / zalezl° / zalez° někam pod stůl.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému znalecky n. informovaně o třetím a jeho pocitech, dojmu po netaktním společenském přestupku, při veřejném pokárání n. po zkompromitování před známými druhými ap.:) cítil se před ostatními velmi trapně, popř. ponížen, izolovaně a zahanbeně; nepříjemně snášel tu hanbu, ostudu a byl by nejradši sám. Byla mu taková hanba, že by nejradši někam zalez. Proč jen jim vo tom říkal? ■ **S** on stydí se Div se hanbou nepropad.
Ⓐ He'd rather crawl under a stone., He wishes the earth would open and swallow him up. Ⓝ Er hätte sich am liebsten verkrochen. Ⓕ ! Il voudrait être à cent pieds sous terre., ! Il rentrerait bien dans un trou de souris., Il ne sait plus où se mettre / où se fourrer. Ⓡ (От стыда готов сквозь землю провалиться.)

Zalkni° se / udus° se tím! n. **Tak se tím (třeba) zalkni°!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, obv. blízkému, v reakci na jeho náhle nepřátelské, sobecké odmítnutí požadovanou věc půjčit n. dát n. se podělit o lákavé jídlo, pochoutku ap.:) nechováš se ke mně vůbec přátelsky, vůbec se mi to nelíbí, a mám proto na tebe vztek. Dej mi kousek, to už jsem dávno nevochutnal! Ne? No, tak se tím zalkni, ty hlade jeden! ■ **S** já mám vztek, ty irituješ mě, ty nechováš se dobře, to nelíbí se mu Tak si trhni nohou!, Di do háje!
Ⓐ I hope you choke! Ⓝ Daran sollst du ersticken! Ⓕ (Étouffe-toi avec!) Ⓡ (Да подавись ты!)

Je tady / tam (horko / dusno) k zalknutí. *viz* Je tady k zadušení.

Já s ním zamávám! *viz* Já s ním zatočím!

Všechno to do sebe zapadá.
(Čl. přemýšlivě vůči druhému o vztahu původně různých událostí, izolovaných náznaků, signálů ap. a objevujícím se podezření n. závěru:) zdá se, že logicky to všechno spolu souvisí, se podmiňuje n. na sebe navazuje; začíná to všechno ukazovat na jeden smysluplný celek. ■ **S** to souvisí, souvislosti poslední ozřejmily se

Zapaluje mu° to.
(kol; přízn) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, min, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, zvl. učitel, vůči druhému v neformálním pochvalném komentáři o třetím a jeho intelektuálních schopnostech a výkonu ap.:) je velmi inteligentní a bystrý a je obvykle schopný rychle najít a pochopit souvislosti jevu n. dopátrat se podstaty problému, záhady ap. Ve třídě je několik dobrejch študentů, ale nejlepší je Novák. Tomu to vopravdu z. … ■ **S** on je bystrý, on je chytrý Má za ušima., Pálí mu to.
Ⓐ He's (very) quick on the uptake. Ⓝ Er ist ein fixer / cleverer (Junge). Ⓕ Ça carbure!, ! Il démarre au quart de tour.

Pozdě / pomalu mu° to zapaluje. n. **Moc mu° to nezapaluje.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený n. informovaný, často učitel, vůči druhému v hodnocení třetího, často studenta, a jeho obvyklých intelektuálních výkonů, schopnosti analýzy ap.:) není bystrý a přemýšlí o předložených problémech jen pomalu, s potížemi a těžkopádně; je nedůvtipný, málo chápavý, popř. hloupý. Snaží se, ale je takovej těžkopádnej. Pomalu mu to z., a tak výsledky nemá nic moc. ■ **S** on je hloupý Nic mu nedojde., Do čehos to duši dal, pane bože!
Ⓐ He's a bit slow on the uptake. Ⓝ Er ist schwer von Kapé. Ⓕ Il a du retard à l'allumage., ! Ce n'est pas une lumière., ! Il n'a pas inventé la poudre. Ⓡ (До него как до жирафа.)

To / tohle mi (draze) zaplatíš°!
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, min, préz, 1. sg a pl ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vlivný n. mocný rozzlobeně, vztekle vůči druhému za škodu, morální n. věcnou, pokoření, vyvolanou ostudu ap.:) za to se ti pomstím a tvrdě tě potrestám, zvl. jinak než fyzicky. Takhle mě zostudit přede všema študentama! To mi draze zaplatíte! ■ **S** já potrestám tě, já pomstím se Já ti ukážu!, To mu nedaruju.
Ⓐ I'll get you back (for that)., You'll pay dear for that. Ⓝ Das sollst du mir büßen! Ⓕ Tu vas me le payer (cher)! Ⓡ (Ты за это дорого заплатишь!)

Zaplaťpánbůh / zaplať pánbůh / zaplaťbůh (za to)!
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 3. slova) n. 5e
1. *(Čl. vůči druhému s ulehčením v reakci na dobrou zprávu n. změnu ukončující nejistotu a strach n. tíživé období ap.:) to jsem rád (že se to stalo n. to skončilo), ulevilo se mi.* **2.** *(Čl. zvl. starší zdvořile a uctivě vůči druhému, i neznámému, dříve v reakci na obv. drobný dar n. pomoc ap.:) děkuju vám.* **1.** Z., že dete! Už jsem myslela, že tady zůstanu sama. **2.** A: Tady máte něco na cestu a neutraťte to zase v hospodě! Víc nemám. – B: Z. aspoň za to, mladej pane. ■ **S** já jsem rád, já cítím úlevu, já děkuju To je dobře., To jsem si oddech!
Ⓐ 1. Thank God!, 2. God bless you! Ⓝ Gott sei Dank dafür! Ⓕ Dieu merci!, Dieu te / vous le rendra! Ⓡ Слава тебе Господи!

… že zapomeneš, jak se menuješ / jmenuješ!
(Čl. výhrůžně vůči druhému, zvl. slabšímu, obv. ve varování před nežádoucím činem ap.:) (zbiju, zmlátím tě) hodně a velmi bolestivě; za to tě tvrdě potrestám. Jestli mě podrazíš, tak tě zmlátím, že z., jak se m. … ■ **S** velmi, já potrestám ho

Tak na to zapomeň°! n. **Na to zapomeň°!** n. **Zapomeň° na to!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
1. *(Čl. obv. autoritativní a suverénní vůči známému druhému v příkré, popř. povýšené a odmítavé reakci na jeho prosbu n. záměr, přání, naději, někdy dlouho chovanou ap.:) na to (teď už) nespolehej, to už neplatí n. není možné; nepřeju si to n. nedovolím to a nestane se to v žádném případě!* **2.** *(Čl. vůči vystrašenému n. deprimovanému druhému soucitně a konejšivě, po skončení stresující zkušenosti ap.:) netrap se (teď už) tím a nemysli na to!* **1.** Jestli si myslíš, že dostaneš přidáno, tak na to zapomeň. Nejsou prachy. **2.** No tak, už to skončilo, tak se uklidni. Z. na to, nikdy sem už nepudeme. ■ **S** já odmítám to, to není možné, netrap se! To pusť z hlavy! ♦ Var. 1 a 2 obv. jen v 1. významu.
Ⓐ 1. You can forget it!, You can kiss good-bye to that!, 2. (Just) forget ((all)about) it! Ⓝ Das kannst du vergessen / dir abschminken. Ⓕ Oublie (donc) ça (fais une croix dessus)! Ⓡ (Это ты выкинь из головы!, Про это ты забудь!)

Jen se po tom / něm° / nich° zaprášilo.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený pochvalně a někdy poněkud žertovně vůči původně vyhládlému druhému o dobrém jídlu nabídnutém, připraveném druhému, též v kontrastu k jeho počátečnímu váhání, n. velkému, nečekanému počtu třetích n. o nabídnutém lákavém, nedostatkovém zboží ap.:) ukázalo se, že je to velmi dobré, a tak se to rychle spotřebovalo a snědlo; rychle to zmizelo n. se dychtivě rozebralo; šlo to rychle na odbyt.* Matka udělala pekáč buchet, ale jen se po něm zaprášilo. ■ **S** to vyvolalo zájem, to prodává se dobře Šlo to na dračku.
Ⓐ You couldn't see him for dust! Ⓝ Er machte sich dünne. Ⓕ ! C'est parti en un clin d'œil / en moins de temps qu'il ne faut pour le dire. Ⓡ (Смели все под чистую.)

Jen se za ním° zaprášilo.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému v komentáři ke třetímu a jeho odchodu odněkud, často kvůli spáchanému přestupku a ve snaze vyhnout se odhalení, potrestání ap.:) velmi rychle a náhle, popř. zbrkle (odtud) odešel, utekl.* Ten vodtud vypad, panečku. Jen se za ním z. Takovej hrdina to zase nebyl, jak říkal. ■ **S** on odešel rychle Prásknul do bot.
Ⓕ ! Il est parti sans demander son reste / sans crier gare / au pied levé / comme un trait. Ⓡ Только его и видели., Его и след простыл.

Je tam dobře zapsán / zapsanej.
Verb být / bejt u někoho dobře zapsán / zapsanej
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho vztahu k vlivnému n. mocnému centru n. osobě a jeho možnostech získat jmenování do důležitého místa n. tam dosáhnout realizace něčeho, získání výhody ap., zvl. na základě předchozích výkonů třetího:) má tam dobrou pověst a získal si jejich uznání a důvěru (popř. a má tam tedy i vliv). ■ **S** on má pověst dobrou

A tak to zas jo! n. **A to zas / zase jo!** n. **Tak to zas / zase jo!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1a
(Čl. vůči druhému a v reakci na další návrh, možnost volby, jiný postup, krok ap. v překvapivém kontrastu k odmítavému postoji k předchozímu návrhu, otázce ap., a tedy v kontextu, kdy druhý v souhlas prvního nedoufá, nepředpokládá ho ap.:) ale já s tím souhlasím; (to se mi naopak líbí a) rád to přijmu, udělám ap.; (to je naopak jiné a) to je dobré a přijímám to n. schvaluju. A: Ty seš teď po tý voperaci, tak to bys asi nechtěl jet s náma na vodu? – B: A to zas jo. Dyť sem v mládí jezdil Lužnici každý léto! ■ **S** já souhlasím, já schvaluju to, já přijímám Ba jo., Jistě že jo., Proč ne?
Ⓐ Oh, but I do / would (Inf). Ⓝ Aber ja / doch., Na klar! Ⓕ Ah (ça) (que) si!, Mais si!, Bien sûr que oui! Ⓡ (А вот это попробуйте!)

A (tak) to zas ne! n. **Tak to zas ne!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5d
(Čl. vůči druhému v reakci na jeho další návrh, možnost, jiný krok ap., v kontrastu k svému souhlasnému postoji k předchozímu návrhu, předpokladu, názoru ap., a tedy v kontextu, kdy druhý se souhlasem prvního počítá, předpokládá ho ap.:) s tím (už, naopak) nesouhlasím, to odmítám; (to se mi naopak nelíbí a) to nepřijmu, neudělám ap.; (to je naopak jiné a) není to dobré, to nepřijímám n. neschvaluju. A: Všichni to jsou darebáci. A Karel taky. – B: A to zas ne. Karel je náhodou moc hodnej kluk. ■ **S** já nesouhlasím, já neschvaluju to, já odmítám to Ba ne!, Tak to zas prr!
Ⓐ Not really., No, you're wrong (there). Ⓝ So nun doch nicht. Ⓕ Ah ça non alors! Ⓡ Вот уж нетушки / фигушки!

To von / on° zas jo.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému v nesouhlasné reakci na jeho negativní názor na třetího n. domněnku o něm, často další v řadě, o záměru, zvyklosti třetího ap., v kontrastu k očekávání druhého ap.:) s tím (naopak u něj) souhlasím; (to se mu naopak líbí a) rád to přijme n. udělá, dělá; (to je naopak jiné a myslím, že) to schvaluje.* A: Karel víno moc nepije, že? – B: Ale jo, vínečko, to von zas jo. Pivo mít nemusí, ale dobrý víno si dá rád. ■ **S** já souhlasím, on dělá to rád To si dá líbit., To je voda na jeho mlejn.
Ⓐ He wouldn't say no (to that). Ⓝ Der aber immer. Ⓕ Ah ça si / oui! / si, si au contraire!

To von / on° zas ne!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5d
(Čl. vůči druhému v nesouhlasné reakci na jeho tvrzení, názor na třetího n. domněnku o něm, někdy další v řadě, o jeho záměru, zvyklosti, orientaci ap., v kontrastu k očekávání druhého ap.:) s tím nesouhlasím, to on nedělá, to nemá ve zvyku ap.; (to se mu naopak nelíbí a) to neudělá n. neschvaluje. A: Ten je všeho schopnej, určitě tě prásknul von. – B: A to von zas ne, je sice trochu nezodpovědnej, ale aby někoho podrazil, to ne. ■ **S** on neudělá to, on odmítá to, já nesouhlasím Ani ho to nenapadne!, To není jeho styl.
Ⓐ No, that's not like him., Not him! Ⓝ Der aber nicht! Ⓕ ! Ah (que) non!, ! Ah certainement / sûrement pas! Ⓡ (Это не в его духе.)

(A) to zas(e) prr! *viz* Tak to zase prr!

Co / jak zaseješ, to / tak sklidíš.
(Čl. moudrý zvl. v radě vůči mladšímu druhému a jeho úmyslu začít novou a na přípravu náročnou práci, činnost n. jeho počátečnímu chování, vztahu k sousedovi, třetímu ap.:) **1.** *stupeň pečlivosti a důkladnosti přípravy na začátku podmiňuje povahu a kvalitu konce n. plody práce a snahy;* **2.** *jak se zachováš k druhému, sousedovi ap., takovou (přátelskou n. nepřátelskou) reakci můžeš od něj čekat n. takové se dočkáš.* ■ **S** čl. získá užitek podle přípravy ♦ Přísloví, srov. lat. *Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur, jak se pole obdělá, tak se plody odvděčí*, (Walther 29 569), připisováno i M. T. Ciceronovi (106–43 př. n. l.) *Tibi seris, tibi metis, sobě seješ / sázíš, sobě sklízíš*.

Zaskočilo mu.
(Čl. v komentáři vůči druhému o třetím a jeho potíži při jídle, obv. neopatrném:) kousek potravy mu uvázl v krku n. se dostal do dýchací trubice, a to ho nutí k velkému kašli. ■ **S** on kašle

To je pro / vo zasmání.
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě a s vědomím své síly n. moci obv. o třetím a jeho hrozbě, urážce, pokusu o útok ap.:) to je směšné a nedůležité; to je triviální a hloupé a nelze to brát vážně; to nemá reálný obsah ani význam. ■ **S** to není důležité, to je směšné

Zastavit, stát!
(Čl. ve funkci, zvl. vojenský velitel v povelu vůči skupině, četě druhých, zvl. vojáků, popř. i jednotlivci před koncem pochodu:) zastavte se!; přestaňte pochodovat, teď se zastavíme. ■ **S** zastav se!

Já s ním zatočím / zamávám!
(Čl. s pravomocí vůči druhému zlostně n. výhrůžně o třetím v reakci na jeho vážné provinění, neuposlechnutí ap., někdy opakované:) já ho tvrdě potrestám a donutím ho uvědomit si své postavení a povinnosti (např. i za cenu jeho odstranění ap.). ■ **S** já potrestám ho

Já mu to zatrhnu!
(Čl. s autoritou, pravomocí, rodič ap. obv. v rozzlobeném komentáři vůči druhému o podřízeném třetím a jeho nežádoucí činnosti, neplnění povinností ap.:) já mu to ostře zarazím a zabráním mu v tom; to já rázně zastavím. ■ **S** já zarazím to

Kdo zaváhá, nežere.
(kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) *(Čl. zkušený v komentáři n. radě zvl. vůči nezkušenému druhému v jeho postoji k náhlé a krátké nabídce příležitosti, možnosti více si konkurujícím a dravým zájemcům ap., původně o omezené nabídce jídla hladovým vojákům:) budeš-li otálet n. zbytečně přemýšlet (např. o ohledech na druhé), nezískáš vůbec nic, ostatní tě předběhnou (a proto jednej rychle!).* Znáš to vojenský heslo, kdo zaváhá, nežere, ne? Proto nosím pořád u sebe lžíci. ■ **S** čl. váhavý nezíská nic, neváhej! Kdo pozdě chodí, sám sobě škodí. ♦ Přísloví; řídce i var. … *prohrává*.
Ⓐ The early bird catches the worm., He who hesitates is lost. Ⓝ Wer nicht kommt zur rechten Zeit, muss sehen, was noch übrig bleibt. Ⓕ ! Il faut saisir l'occasion par les cheveux., (Celui qui hésite n'arrive pas au but.)

Jsem vám velmi zavázán.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. formálně a zdvořile vůči druhému, někdy neznámému, za prokázanou pomoc, laskavost ap.:)

jsem vám za to velmi vděčný a děkuju vám. Děkuju, že jste mi pomohl vyřešit moji svízelnou situaci. Jsem vám za to opravdu velmi z. ■ **S** já děkuju Srdečné díky!

Ⓐ I'm much obliged (to you). Ⓝ Ich bin Ihnen sehr verbunden / zu Dank verpflichtet. Ⓕ Je vous suis très obligé. Ⓡ Я вам очень / весьма обязан.

Zavřít můžou, pustit musej.
(Čl. zkušený, např. politický disident, ve stoické poznámce vůči druhému zvl. o svévolné politické moci, policii ap. a jejich zákonných omezeních:) do vězení sice člověka (obv. pod nějakou záminkou) zavřít můžou, ale nakonec ho stejně někdy musejí propustit (též pro nedostatek důkazů ap.). ■ **S** čl. může být uvězněn jen na čas

Tak tohles / tohle si zazdil.
(Čl. kriticky, popř. posměšně vůči druhému a jeho neobratnosti při vyjednávání, hrubé chybě v postupu vůči třetímu ap., zvl. z hlediska celkové šance na konečný cíl:) tímto jsi to pokazil n. zcela zkazil, špatně zařídil a zbavils sebe n. nás šance. ■ **S** ty zkazils to, to byla chyba

Dobré / příjemné zažití! n. **Příjemný / dobrý zažití!**
(Čl. zdvořile a formálně vůči váženému druhému, druhým po jídle a při rozchodu, též někdy nestihl-li mu, jim pro svůj opožděný příchod popřát dobrou chuť před jídlem:) přeju vám příjemný a nerušený odpočinek a zážitek z dobrého jídla (a klidné trávení). ■ **S** já přeju chuť dobrou

Zábava byla v plném proudu (když …).
(Čl. vůči druhému v popisu situace společenské zábavy n. běžného vícerého hovoru ve skupině třetích, na večírku, oslavě ap., zvl. jako časový rámec pro příchod prvního n. nastalou událost ap.:) přítomní lidé, hosté, účastníci ap. se právě normálně a standardně bavili, obveselovali n. rozmlouvali ap. (když se to stalo). ■ **S** lidé bavili se

Příjemnou zábavu!
(neutr; někdy iron) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
1. *(Čl. při loučení s druhými, druhým, který odchází n. zůstává, aby se zúčastnil kulturní akce, večírku ap.:) příjemně se pobavte, pobav!; přeju vám, ti příjemný zážitek.* **2.** *(Čl. ironicky a někdy i soucitně vůči druhému s povinností se účastnit nepříjemné návštěvy, nezajímavé přednášky ap. n. vykonat nečekaně nepříjemnou práci, např. přečíst hloupou knížku ap.:) netrap se tím tolik a snaž se to vydržet!* **2.** Tak nakonec tu jeho seminární práci musíš číst taky ty! No tak p. z.! Já sem toho génia s ní už vyhodil, a von si tedy stěžoval! ■ **S** já přeju pobavení, netrap se! Bav se dobře!, Ber to sportovně!

Ⓐ 1. Have a nice time., Enjoy yourself., 2. I wish you joy of the worm., 1. / 2. Have fun. Ⓝ Viel Vergnügen! Ⓕ ! Amusez-vous bien!, Bon divertissement / bonne distraction!

Rozproudila se živá zábava.
(Čl. vůči druhému v popisu situace a nálady ve skupině lidí, obv. známých, při neformálním setkání, na večírku ap.:) lidé, účastníci, hosté se začali běžně bavit, neformálně diskutovat, se zájmem navzájem hovořit ap. ■ **S** lidé bavili se

Tam / tím / to je vo / o zábavu postaráno. n. **Vo zábavu je postaráno.**
(kol; iron) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d rov.-kles. ozn. (od k. slova) *o zábavu* **Verb** mít o zábavu postaráno
(Čl. zkušený vůči druhému ve znechuceném komentáři o nečekané komplikaci a následné nutnosti ji napravit, náhlém dalším nepříjemném úkolu, povinnosti, náročné potřebě opravit poruchu, škodu ap., někdy ve známém prostředí:) to je bohužel nepříjemné, ale nutné; je to nemilé, ale musí se to udělat. Jestli je pravda, že ředitel náš návrh vrátil, tak je vo z. p. Do pondělka bude chtít připravit novej. ■ **S** to je práce nepříjemná To je z pekla práce.

Ⓐ We're in for some fun and games (with this)., We've got our work cut out for us. Ⓝ (Da haben die wieder was zu tun.) Ⓕ ! Il y a de quoi s'amuser / se distraire / se détendre / se divertir!, ! Il y a de quoi se changer les idées!

To je záběr! *viz* Dalo mu to zabrat!

Tam, kde záda svý / své poctivý / poctivé méno / jméno ztrácej / ztrácejí. n. **Tam, kde záda ztrácej / ztrácejí svý / své poctivý / poctivé méno / jméno.**
(Čl. obv. pseudoostýchavě vůči druhému při líčení konce pohybu, zásahu ap. na těle třetího ap.:) (kopnul ho, umazal se ap.) (až) na (jeho, svůj) zadek n. do (jeho, svého) zadku. ■ **S** na prdel ♦ Žertovný eufemismus pro slovo *prdel.*

Mohli by mu za zádama kanónem střílet. *viz* Mohli by mu kanónem za zády střílet.

Loupá mě v zádech.
(Čl. zvl. starší vůči druhému, lékaři ap.:) občas cítím v zádech chvilkovou bolest, píchnutí; bolí mě záda. ■ **S** já mám bolest zad

Může mi / ten mi (s tím / něčím) může vlízt na záda. n. **Ten ať mi vleze na záda!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. rozzlobeně a odmítavě vůči blízkému druhému o třetím, zvl. v reakci na druhým zprostředkovaný necitlivý n. arogantní, panovačný vzkaz, rozkaz, radu ap. třetího ap.:) toho já nebudu n. nemám důvod respektovat a zcela ho (a jeho názor ap.) odmítám; to já rozhodně odmítám a neudělám to, jak to chce on. S těma svejma připomínkama mi může akorát vlízt na záda. Co si sakra myslí, že je? ■ **S** já odmítám to, já neudělám to Co by eště nechtěl?, Ať si trhne nohou!
Ⓕ ! Il peut toujours attendre!, ! Qu'il aille se faire voir! Ⓡ (Пусть катится ко всем чертям!)

Vlez° mi na záda!
(kol; nepřízn) neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od 3. slova)
(Čl. rozzlobeně, uraženě a odmítavě vůči blízkému druhému v reakci na jeho prosbu, žádost n. názor, nabídku, někdy přehnanou ap.:) neobtěžuj mě a nech mě o samotě, nechci tě teď vidět; nezajímá mě to a neobtěžuj mě!; nemám chuť n. zájem něco pro tebe udělat, a tak na mě nemluv n. za mnou nechoď! A: Karle, kam deš, poď sem! – B: Ále, vlez mi na z.! Já si pudu, kam chci, a s takovým zrádcem se nebavím. ■ **S** neobtěžuj! Di do háje!, Trhni si nohou!
Ⓐ Go to hell!, Leave me alone!, Get off my back! Ⓝ Rutsch mir den Buckel runter. Ⓕ Vas te faire voir! Ⓡ Иди ты к чёрту!

Má to zádrhel. n. **Je v tom zádrhel.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři k jinak dobrému průběhu celku, celkově úspěšnému plánu n. projektu ap.:) má to jednu (nepředvídanou) překážku, komplikaci; v jednom bodě, ohledu to ale naráží, se zastavuje n. se stává nemožným. No, já bych tam šel, ale má to z. Nevím, jak se tam de, a tolik času zase nemám. ■ **S** to má překážku, to má nedostatek Má to jednu chybu.
Ⓐ There's a snag., There's just one problem. Ⓝ Die Sache hat einen Haken., Da ist der Wurm drin. Ⓕ Il y a un hic / os! / ça a un défaut! Ⓡ (Но тут есть одно обстоятельство.)

To je (pro mě) záhada!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zamyšleně a iritovaně v poznámce vůči blízkému druhému v reakci na neúspěšné hledání známého předmětu, zvl. kvůli vlastní roztržitosti, popř. na neúspěšnou snahu porozumět překvapivé události, kroku třetího, jehož myšlení a motivaci dobře zná ap.:) vůbec to nechápu a trápí n. rozčiluje mě to; vůbec nevím, jak se to mohlo stát. To je z., kam se ty klíče mohly podít! Před chvílí sem je eště měl v ruce. ■ **S** já nechápu to, já nevím To je hádanka., To je u boha, kde …, Sem z toho jelen.
Ⓐ It's a mystery to me. Ⓝ Das ist mir rätselhaft. Ⓕ (Pour moi), c'est un mystère / une énigme! Ⓡ (Для меня это загадка!)

Zákazník / náš zákazník, náš pán.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. ve funkci vedoucího, šéfa ap. nabádavě vůči prodavačkám v obchodě n. slogan v reklamě ap.:) zákazníkovi, kupujícímu je třeba dobře posloužit a splnit jeho přání; poslužte zákazníkovi dobře! Podle toho, jak se nána za pultem nerudně chová, soudím, že heslo „náš z., náš pán" nikdy neslyšela. ■ **S** služte zákazníkovi! Vaše přání je mým rozkazem.
Ⓐ The customer is always right. Ⓝ Bei uns ist der Kunde König. Ⓕ Le client est roi.

To chce základ.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o něm n. třetím a jeho neúspěšném výkonu, zvl. intelektuálním, nekvalifikovaném názoru ap. n. jen před náročným n. složitým výkonem, popř. varovně před očekávaným velkým pitím a množstvím alkoholu:) (pokud má výsledek být dobrý, pak) je třeba se na to napřed důkladně připravit (např. studiem n. dostatečným jídlem); na povrchnosti a nesolidnosti výsledku se projevuje nedostatek kvalifikované znalosti a přípravy. ■ **S** to vyžaduje přípravu dobrou

Archimeděnkův zákon. *viz* Váha soudruha stranou vyneseného rovná se součtu vah soudruhů soudruhem tímto potopených.

Je nepsaným zákonem, že …
(neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. zkušený vůči druhým, druhému v připomínce n. informaci o způsobu provozu, chodu organizace, instituce, podniku ap.:) existuje a pevně se dodržuje takový neformální zvyk n. osvědčené pravidlo, že …; je třeba se řídit tím, že … Je n. z., že nováček u nás musí projít všechny profese od začátku, i když pak dělá někde nahoře. ■ **S** lidé dělají obvykle to Tak to chodí.

Ⓐ There's an unwritten law that says … Ⓝ Es ist ein ungeschriebenes Gesetz, dass … Ⓕ Il est de tradition que …, Il est dans les usages / les us et coutumes que … Ⓡ Существует неписаный закон, по которому …

To je zákon schválnosti.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *zákon*
(Čl. rozmrzele vůči druhému zvl. v reakci na opakovaný nezdar při náhodné fyzické činnosti n. nesplněné očekávání, nenalezení očekávané potřebné n. žádoucí věci, zvl. v kontrastu k hojnému výskytu něčeho jiného ap., s poukazem na jakoby záhadnou sílu působící proti jeho snaze:) to není normální, běžné, velmi mi to komplikuje plány a rozčiluje mě to; tentokrát je náhoda pro mě bohužel velmi nepříznivá. Patnáctka jezdí vždycky často, a teď ne a ne přiject. To je snad z. s. A vlak jede už za půl hodiny! ■ **S** to není dobré, to je mrzuté Čert aby to vzal!, To je jako z udělání.

Ⓐ It's sod's law. Ⓝ Wie es der Teufel will … Ⓕ C'est la loi des séries. Ⓡ Это закон подлости.

Je vožralej / nalitej, jak zákon káže.
Komp bejt vožralej jak zákon káže
(Čl. vůči druhému nelibě a odmítavě o třetím a jeho odpudivém vzhledu a chování ap.:) je velmi, silně opilý a chová se, mluví a pohybuje se tak. ■ **S** on je opilý

Zákony sou / jsou vod toho / k tomu / proto, aby se nedodržovaly / obcházely.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1e kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. ležérně, lehkovážně vůči druhému v komentáři k chystanému n. provedenému porušení zákona, nedovolenému kroku, někdy oprávněnému, obv. v rámci širší akce, podniku ap. pro jejich usnadnění ap.:) pravidla, předpisy n. zákony jsou někdy špatné, formální n. nedomyšlené, a lidé je proto, obv. z profesionálních důvodů, často nenápadně porušují. Takhle to nikoho bolet nebude, ani nás. Z. sou vod toho, aby se n. A tenhle je vopravdu pitomej. ■ **S** zákony se nedodržují Z toho se nestřílí., Ten zákon je jen na papíře.

Ⓐ Laws are meant to be broken. Ⓝ Gesetze sind zum Umgehen da. Ⓕ Les lois sont faites pour être contournées / transgressées / enfreintes., (Les lois ne sont pas faites pour qu'on les respecte.) Ⓡ (Законы существуют для того, чтобы их обходить.)

Kdyby (to) záleželo (jen) na mně …
(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. hypoteticky vůči druhému v reakci na jeho žádost n. prosbu o radu se svým problémem závislým na svolení třetího, třetích, na splnění dalších podmínek ap.:) na mně to nezávisí a nerozhoduju tedy o tom, ale udělal bych to tak, že …; já tomu nijak nebráním, ale nerozhoduju o tom. K. to z. jen na mně, klidně bych ti to povolení i s razítkem hned dal, ale musí to vidět i předseda. ■ **S** já myslím, to nezáleží na mně Na tvém místě bych …, Jak se to vezme.

Ⓐ If it was (just) up to me, … Ⓝ Wenn es auf mich ankäme … Ⓕ Si ça ne dépendait que de moi …, ! Qu'est-ce que ça peut faire?, ! Qu'est-ce que ça change? Ⓡ Если б(ы) это зависело только от меня …

Co na tom záleží?
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. velkorysý n. nedbalý vůči druhému a jeho oprávněné obavě n. drobné námitce, obv. v kontrastu k mnohem širšímu rámci, v silném mocenském tlaku ap.:) to vlastně, šíře vzato, vůbec není důležité, je to jen drobnost, kterou se nikdo zabývat nebude; to je celkově lhostejné. Co na tom z.? Pokácet o pár dubů víc nebo míň? Dyť tady de vo budoucí fabriku a prachy z ní. ■ **S** to není důležité Na tom nesejde., Z toho se nestřílí.

Ⓐ What difference does / can it make? Ⓝ Wen kümmert das? Ⓕ Cela a une quelconque importance? Ⓡ Ну и что с того?

Jako by na tom° záleželo! n. **Komu na tom° záleží!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1d
(Čl. velkorysý vůči druhému v poznámce n. reakci na jeho námitku n. připomínku potřeby dodržet normu, udělat něco zcela správně i v detailu ap.:) není to vůbec podstatné ani důležité; je lhostejné, jaké to bude (protože to je jen detail, změna nic nezmění, nebude za to žádná odměna ap.). A: Proč to neděláš pořádně? – B: Ále, ty toho nadělás pro jeden rámeček. Jako by na tom z., zejtra ho stejně hoděj do koše. ■ **S** to není důležité To je fuk., Nelam si s tím hlavu!

Ⓐ As if it mattered!, As if it makes any difference! Ⓝ Als ob es darauf ankäme. Ⓕ ! Comme si c'était important / une affaire d'État!

To je moje záležitost. *viz* To je moje věc.

Raději zámečníku než zámečníčkovi.
(Čl. zkušený vůči druhému v radě při hledání odborné pomoci ap.:) důvěřuj vždy raději vyzkouše-

němu odborníkovi než nezkušenému začátečníkovi n. diletantovi! ■ **S** důvěřuj odborníkovi! ♦ Přísloví (Čelakovský).

Sdělený zármutek, poloviční bolest.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému zvl. v radě o způsobu ulevit jemu n. třetímu v tragické osobní situaci, po ztrátě blízkého člověka, při velkém neúspěchu ap.:) pokud se trpící člověk svěří někomu blízkému, uleví se mu a jeho smutek se zmenší; svěř se někomu (vypovídej se, vyplač se ap.), budeš se cítit líp! Co ti je, svěř se mi. S. z., p. bolest, to já znám. ■ **S** trpící svěří se rád, bolest zmenší se soucitem Sdílená bolest je poloviční bolest.
Ⓐ A trouble shared is a trouble halved. Ⓝ Geteiltes Leid ist halbes Leid. Ⓕ (Peine partagée est à moitié soulagée.) Ⓡ (Горе на двоих полгоря, радость на двоих две радости.)

Jakmile něco děláme ze zásady, není to už naše soukromá věc; neboť zásada se pozná podle toho, že ji chceme vnutit svému okolí.
(Čl. moudrý vůči druhému, druhým v kritickém komentáři, zvl. v reakci na jejich odůvodnění, že něco dělají ze zásady ap.:) člověk má často sklon vnucovat druhým lidem své normy, zásady a důležitá stanoviska pod záminkou jejich obecné platnosti, zároveň tím však narušuje jejich soukromí a integritu. ■ **S** čl. vnucuje zásady své druhým ♦ K. Čapek (1890–1938).

Každému podle jeho zásluh.
(Čl. zvl. v roli vůdce, šéfa, předáka proklamativně vůči druhým, zvl. při dělení zisku ze společné akce, určování odměny za společně vykonanou práci ap.:) každý účastník, spolupracovník ap. dostane odměnu úměrnou míře jeho úsilí, odvedené práce ap. (a kdo vůbec nepracoval, nedostane nic). ■ **S** čl. dostane odměnu podle zásluh ♦ Heslo a zásada odměňování za socialismu, obv. následující po předchozí části *Každý podle svých schopností / sil …*

To není na závadu.
(Čl. zkušený vůči nejistému druhému o další možnosti, novém jevu, okolnosti n. faktu ap., zvl. s ohledem na celkový záměr, situaci ap.:) to obecně nevadí n. nepřekáží a může to být užitečné; to není překážka. ■ **S** to nevadí, to je dobré, to je užitečné, to je vhodné

Závist mu kouká z vočí / očí.
(Čl. zkušený vůči druhému v kritickém komentáři k třetímu a jeho chování, projevu a vzhledu ap.:) je nápadně závistivý; závidí (nám to ap.) (a je to na jeho projevu vidět). ■ **S** on je závistivý

Mluví z něj bledá závist. n. **To je jen bledá závist.**
(kol; nepříz) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *bledá*
(Čl. vůči blízkému druhému odmítavě n. posměšně o třetím a jeho kritice zvl. výkonu, výsledku práce druhého n. prvního, též o vzdorném, odlišném kroku, činu třetího ap.:) jeho slova n. ten čin nejsou opravdové a upřímné a jen nedobře zastírají jeho skutečnou a velkou závist vůči nám ap. A: Myslíš, že na tý jeho kritice něco je? – B: Ale ne, to je jen b. z. Sám se na něco takovýho nezmůže, a tak kritizuje. ■ **S** on je závistivý Záviděl by nos mezi očima.
Ⓐ He's only jealous. Ⓝ Aus ihm spricht der blanke / gelbe Neid. Ⓕ C'est la jalousie / l'envie qui le fait parler / l'anime (ainsi).

Závist světem vládne.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý vůči blízkému druhému zvl. v útěše a reakci na jeho zklamání, depresi z nečekaně, popř. neoprávněně nevlídného, nepřátelského postoje třetího k úspěchu, zisku druhého ap.:) lidé bývají často závistiví a jejich závist mnohé důležité činy a postoje ovlivňuje a deformuje n. je usměrňuje; lidé závidí a je třeba s tím počítat. Tak už i Honza ti tu chybu vyčet? A celý to nijak nepochválil? No jo, z. s. v., z toho si nic nedělej. ■ **S** lidé závidí si navzájem Sousedovic kráva více mléka dává.
Ⓐ The world's full of envy. Ⓝ Neid regiert die Welt. Ⓕ L'envie / la convoitise dirige / mène / gouverne le / notre monde.

Jímá mě (z toho / něčeho) závrať.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. realistický a přemýšlivý vůči blízkému druhému v úzkostlivém komentáři k neobyčejně velkému množství čekající práce, míře odpovědnosti, dalekosáhlosti důsledků kroku, projektu n. množství peněz ap.:) cítím (nad tím n. kvůli tomu) velkou nejistotu a obavu (jestli to dobře dopadne a jak); to je velmi působivé a jsem z toho zaražený n. tím ochromený. Když si pomyslím, kolik lístečků ještě budu muset zařadit, než bude slovník hotový, tak mě z toho jímá z. ■ **S** já cítím nejistotu a strach, já mám strach, to je působivé velmi, to je příliš Jímá mě z toho hrůza., Točí se mi z toho hlava.

Ⓐ It makes me dizzy (e.g. just thinking about it). Ⓝ Ich werde schwindelig., Schwindel ergreift mich. Ⓕ Ça me donne le vertige., Je suis pris de vertiges.

To není žádnej zázrak. n. **Není to žádnej zázrak.**

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému kriticky o výsledku práce jeho n. třetího, o získaném prostředku n. možnosti z hlediska potřeby n. cíle ap.:) není to bohužel právě skvělé n. optimální, ale je to (pro daný účel) v zásadě přijatelné n. je nutné (z nouze) se s tím spokojit.* To autíčko? No, není to sice ž. z., ale do začátku bude dobrý., No ž. z. to není. Abych pravdu řek, čekal jsem víc. ■ **S** to není dokonalé, to není optimální, to je průměrné Není to právě nejlepší.

Ⓐ It's nothing to write home about. Ⓝ So toll ist das auch wieder nicht. Ⓕ Ça n'a rien d'un miracle / d'exceptionnel / de miraculeux. Ⓡ (! ничего особенного; Так, сойдёт для сельской местности.)

Pokud se nestane zázrak (tak …).

(Čl. informovaný vůči druhému rezignovaně o hrozící zkáze, nevyhnutelné katastrofě, nebezpečí ap., zvl. vzhledem k okolnostem a situaci:) to se stane, nastane n. bude pokračovat s velmi vysokou pravděpodobností; je to prakticky nevyhnutelné a může to zvrátit jen nadpřirozená síla n. nepravděpodobný nečekaný a neznámý zásah. No na vopravu nemám, a p. se n. z., tak ten barák další zimu nepřežije. ■ **S** to je pravděpodobné, to stane se určitě

Stalo se to jako zázrakem.

Komp stalo se to jako zázrakem

(Čl. vůči druhému s úlevou o velmi potřebném a vítaném objevu, události ap., podmiňujícím n. zachraňujícím špatnou situaci, další vývoj n. úspěšný konec činnosti ap.:) stalo se, přišlo to nečekaně a jen náhodou a zcela to vše změnilo. ■ **S** to bylo náhlé, to stalo se náhodou

Zázraky (děláme) hned, nemožné / nemožný na počkání / do tří dnů. n. **Nemožné děláme hned, zázraky na počkání / do tří dnů.**

(kol; iron) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)

(Čl. v úřadu, opravně ap. ironicky n. takový nápis tam vůči zákazníkovi a jeho zvl. nereálným požadavkům, přehnanému spěchu ap.:) snažím, snažíme se rychle vyhovět a splnit vaše přání, ale nesmíte být nerealistický. Jo, váženej pane, tohle vypadá divně a nebude to asi jen tak. Musím se na to podívat. Ale jinak z. děláme hned a n. do tří dnů. ■ **S** my vyhovíme rychle Nechte to na nás.

Ⓐ (We do perform miracles, but the impossible takes a little longer.) Ⓝ Unmögliches sofort, Wunder dauern etwas länger. Ⓕ Nous faisons l'impossible immédiatement, les miracles à la demande / sur commande.

Zázraky se dějou / dějí jen jednou.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jen*

(Čl. moudrý a realistický střízlivě vůči druhému zvl. o jeho naději, doufání v opakovaný náhodný úspěch, objev ap.:) (nebuď naivní) to byla velká náhoda, a ta se znovu opakovat nebude, nemůže (i když by to bylo krásné). A: No tak to zkusíme znovu, když už to jednou šlo, ne? – B: Nebuď blázen, to vlastně nikdo neumí. Z. se d. jen j. ■ **S** to nestane se To si počkáš!, Zázraky se nedějí. ♦ Staré přísloví; mj. titul fr. poválečného filmu (1950).

Ⓐ Miracles don't get repeated., Fortune never knocks twice at any man's door. Ⓝ Wunder geschehen nur einmal. Ⓕ Les miracles n'arrivent / ne se produisent qu'une fois. Ⓡ Чудес (на свете) не бывает.

Zázraky se nedějí / nedějou.

(Čl. realistický vůči druhému střízlivě n. skepticky v reakci na jeho přehnané doufání, naději v náhlé, rychlé zlepšení, záchranu n. úspěch ap.:) to se nemůže stát n. nic takového se nestane samo, o všechno je třeba pracně usilovat a zasloužit se. ■ **S** to nestane se, to není možné ♦ Přísloví.

Nemůžu° (s tím) dělat (žádný) zázraky.

(kol) **0** ot, poz, pas, kond, imp, imp neg, min, fut ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený a realistický vůči druhému obv. v reakci na jeho žádost o opravu stroje, vybudování stavby ap., zvl. vzhledem k omezeným podmínkám, možnostem, nedostatku materiálu, času ap.:) nemůžu to v daných podmínkách udělat úplně dobře n. optimálně; můžu to udělat jen prozatímně n. velmi jednoduše. Tak sem vám to trochu opravil, ale úplně v pořádku to není. To víte, s tímhle materiálem n. d. ž. z. ■ **S** není možné udělat to dobře Co s tím naděláš!

Ⓐ I can't do / perform miracles. Ⓝ Damit kann ich auch keine Wunder vollbringen. Ⓕ Je ne peux pas faire de miracles (avec ça).

Je° to (s ním) k zbláznění. n. **To už je k zbláznění.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému s povzdechem a ve stížnosti na trvalý zdroj rušení, nepokoje, bolesti, potíží ap., fyzický n. lidský ap.:) je to (už) téměř nesnesitelné a velmi iritující n. únavné a jsem z toho téměř zoufalý. V posledních tejdnech to dítě zlobí tak, že už je to k z. Celou noc nespíme. ■ **S** to je hrozné, to je nepříjemné, to irituje mě, to je nesnesitelné To je hrůza., To je k nesnesení., To je k nevydržení.
Ⓐ It's / he's driving me mad / crazy. Ⓝ Das ist zum Verrücktwerden mit ihm. Ⓕ C'est à devenir fou. Ⓡ (Рехнуться / спятить можно., С ума можно сойти.)

Zbláznil° ses°? n. **Ty ses° (snad) zbláznil°!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 2a stoup. zjišť. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v rázně odmítavé, popř. posměšné otázce n. komentáři, zvl. ve snaze ho odradit od jeho úmyslu n. započaté práce ap.:) to je absurdní a vůbec to není možné, proveditelné; to je absurdní a krajně nebezpečné n. hloupé. Ty chceš chytit ten vlak ve tři hodiny? Z. ses? Už jsou skoro tři a nádraží je daleko. ■ **S** to je absurdní, nedělej to! Děláš si blázny?, To je padlý na hlavu.
Ⓐ Have you taken leave of your senses?, You must be out of your mind! Ⓝ Du bist wohl verrückt! Ⓕ T'es devenu fou! Ⓡ Ты что, спятил / с ума сошёл!?

Já se z tebe° (snad) zblázním!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nervózně a rozzlobeně ve zvolání vůči druhému, často dítěti, v reakci na jeho mnohokrát a někdy zbytečně opakovanou žádost o pomoc, pozornost, laskavost n. na jeho takovou otázku ap.:) obtěžuješ a rozčiluješ mě a já už to (od tebe) jen krajně těžko snáším; to mě krajně irituje a už tak nemůžu dál pokračovat. Já se z tebe z.! Co zas chceš! Dyť sem tu byla před čvrthodinou! ■ **S** ty irituješ mě, to je hrozné, to rozčiluje mě Lezeš mi na nervy., To je k posrání.
Ⓐ You're driving me crazy! Ⓝ Du machst mich noch verrückt! Ⓕ Tu vas me rendre fou!, ! Tu vas me faire tourner en bourrique / devenir chèvre! Ⓡ (Ты меня в гроб загонишь!)

Já se (z toho) zblázním!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. nervózně, netrpělivě a rozzlobeně ve zvolání v reakci na opakovaný drobný nezdar, chybu, nedostatek ap., svůj n. druhého:) už mě to rozčiluje a nemám s tím trpělivost; krajně mě to irituje a pokračuju už jen těžko. Já se z toho z.! Zase se mi přetrhla nit. Já to snad nikdy nedodělám. ■ **S** to irituje mě, to je hrozné, to rozčiluje mě To je k posrání., Já se picnu!, Z toho by člověka ranila mrtvice.
Ⓐ This is driving me mad! Ⓝ Ich werd' verrückt!, Da wird der Hund in der Pfanne verrückt! Ⓕ Je vais en devenir fou / cinglé!, C'est à devenir / à vous rendre dingue / givré / fou / zinzin / maboul …! Ⓡ Чокнуться можно!, У меня уже крыша едет.

Ty ses (snad) zbláznil. *viz* Zbláznil ses?

Je° to k zblití. n. **Je° mi (z toho) na blití.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému znechuceně a odmítavě v reakci na čin třetího, obv. amorální, n. jeho nepřijatelný postoj, krok, popř. i pseudoumělecké dílo ap., obv. v kontrastu k očekávání ap.:) je to krajně odporné a odpudivé (a nemůžu s tím vůbec souhlasit). Když jsem trochu poznal, jak to tam chodí, bylo mi z toho na blití. ■ **S** to je odporné, to je hrozné, to je nepříjemné, to nelíbí se mu To je hnus., Zvedá se z toho žaludek.
Ⓐ It's enough to make you puke. Ⓝ Es ist zum Kotzen. Ⓕ C'est à vomir! Ⓡ (Меня аж воротит.)

Mezi zbraněmi mlčí múzy. *viz* Inter arma silent musae.

Dejte nám zbraně, dali jsme si na ně!
(Čl. vlastenecky, bojovně pro druhé a v provolání vůči úřadům, vládě, vedení ap.:) my se s kapitulací, pasivním přihlížením nespokojíme, chceme bojovat, a tak nás vyzbrojte! ■ **S** my chceme bojovat ♦ Lidové heslo z roku 1938 vyjadřující náladu proti pomnichovskému poraženectví vlády.

Ha, ha, zasmáli se zbrojnoši (a vodjeli na houpacím koni).
(Čl. v posměšné a odmítavé replice, poznámce vůči druhému zvl. na nepříliš vtipnou anekdotu, nepodařený vtip ap., obv. v neveselé situaci:) to moc vtipné ani veselé není; to se ti moc nepovedlo a smát se tomu nelze. ■ **S** to není veselé

Zbytek / to ostatní je historie. n. **Ostatní jsou dějiny.**
(Čl. informovaný obv. na závěr svého vyprávění, líčení neznámé události ap., zvl. z hlediska jejího

začátku a průběhu:) (odlišné) pokračování tohoto, to další je už (dlouho) známé (popř. a slavné); dál to už znáte. ■ **S** to je známé, to neplatí už, to skončilo

Nebylo° zbytí.
(neutr) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v popisu n. vysvětlení o situaci své n. třetího, zvl. z důvodů povinností ap.:) nebyla jiná možnost n. volba, bylo to třeba (hned) udělat; bylo to zcela nevyhnutelné, nutné a neodkladné. Chtěl ještě chvíli zůstat, líbilo se mu to, ale n. zbytí, musel odejít. Pacienti holt nepočkají. ■ **S** to je nutné Nezbývá nic jiného než …, Co se dalo dělat?
Ⓐ It couldn't be helped., Needs must when the Devil drives. Ⓝ (Es ging nicht anders.) Ⓕ Il n'y avait pas d'autre moyen / solution., ! On ne pouvait pas faire autrement. Ⓡ (Не было другого выхода.)

Co mu° (taky) (jinýho / jiného) zbývá / zbejvá°?
(kol – neutr) **0** afir, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému v dedukujícím komentáři ke třetímu a jeho činu, kroku, rozhodnutí ap., někdy v kontrastu k nepochopení n. údivu druhého:) nemá žádnou jinou možnost (než toto); je k tomu logicky donucený, musí to udělat. Všichni se postavili proti němu. Tak co mu zbejvalo? Musel odejít. ■ **S** on musí udělat to, to je nutné Nic jiného mu nezbývá.
Ⓐ What else can he do?, He's got no option. Ⓝ Was bleibt ihm denn sonst übrig? Ⓕ Que lui reste-t-il d'autre? Ⓡ Что (кому) оставалось делать?

Mnoho / hodně zdaru!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému n. známému druhému v přátelském přání, obv. s ohledem na jeho nadcházející obtížné a nejisté období, zkoušku, hledání, pokus ap.:) přeju ti (v tom) úspěch, máš mé sympatie; ať se ti to podaří, daří! Tak m. z.! Dá to sice práci, ale dá se to udělat. ■ **S** já přeju úspěch Držím ti palce!
Ⓐ Good luck! Ⓝ Viel Glück! Ⓕ ! Tous mes vœux de réussite / de succès! Ⓡ Удачи!

Zdání klame.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený střízlivě vůči druhému v reakci na jeho zklamání, deziluzi ap. n. varovně před jeho přílišnou důvěřivostí, nadšením ap.:) člověk nemá dát na první n. povrchní, vnějškový dojem, který bývá jiný než podstata; nevěř povrchnímu, vnějšímu dojmu! A: Hele, tamto děvčátko s vlasama jako andílek, to musí bejt strašně hodná holka. – B: Jen aby ses nesplet. Z. k., je to prostitutka. ■ **S** vzhled je klamný, nevěř tomu!, nevěř dojmu vnějšímu! Nevěř na duchy! ♦ Přísloví, srov. lat. *Nimium ne crede colori, nevěř příliš na barvy,* P. Vergilius Maro (70–19 př. n. l.), *Zpěvy pastýřské, 2,17*.
Ⓐ Appearances can be deceptive. Ⓝ Der Schein trügt. Ⓕ Les apparences sont trompeuses., ! Il ne faut pas se fier aux apparences. Ⓡ Внешность обманчива (— сказал ёжик, слезая с половой щётки.), (Не всё золото, что блестит.)

Nemám ani zdání.
(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na jeho otázku:) vůbec to nevím a nemám o tom ani žádnou představu. ■ **S** já nevím

Ani zdání!
(Čl. vůči zvl. známému druhému v důrazné reakci na výsledek svého hledání potřebné věci ap.:) nikde to vůbec není; nikde není ani náznak, slabý zbytek, stopa toho; všechno je už ztracené n. se dosud vůbec neobjevilo. ■ **S** to není nikde, to je ztracené

Zdá se to jako včera. n. **Zdá se, jako by to bylo včera.** n. **Připadá mi to jako včera.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jako* **Komp** zdá se, jako by to bylo včera
(Čl. starší vůči zvl. blízkému druhému sentimentálně při vzpomínce na dávno uplynulou dobu a prožitou, obv. významnou, výraznou událost ap.:) mám to teď jako zcela čerstvý n. nedávný pocit a obraz v paměti, přestože už od toho uplynula tak dlouhá doba. Letos máme dvacet let od maturity, ale zdá se to jako v. ■ **S** já vzpomínám si na to živě Vidím to jako před sebou.
Ⓐ It seems like only yesterday. Ⓝ Als ob es gestern gewesen wäre. Ⓕ (C'est) comme si c'était hier., Il semble que c'était hier … Ⓡ (Как вчера помню!)

Jak se zdá … n. … jak se zdá.
(neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a

2. sg, pl ♾ 4a neukon. nekles. **Komp** jak se zdá

(Čl. vůči druhému v komentáři a úsudku o třetím, zvířeti, situaci ap., podle jeho projevu, účinku ap.:) je tedy, pravděpodobně n. asi takový; udělá, dělá to pravděpodobně, asi (tak); zřejmě. Většina mladých posluchačů nemá, jak se zdá, o takové pořady zájem. ■ **S** to jeví se tak, on jeví se tak jak to tak vypadá, s největší pravděpodobností ♦ Užívá se parenteticky.

Ⓐ … or so it seems, … Ⓝ Wie es scheint … Ⓕ Semble-t-il …, Comme il semble … Ⓡ Как мне / нам кажется . . . , Похоже, что . . .

Tak se mi zdá, že … n. **Mně se zdá, že …**

(kol – neutr) **0** neměnné ♾ 4a neukon. nekles. *(Čl. vůči blízkému druhému v pozorování zjevu, zdání n. náznaků v chování, zvl. v kontrastu k předchozí n. dosavadní domněnce ap.:) tuším, mám dojem, že …; mám podezření, že …* Pepíku, nelži! Mně se zdá, že to s tou zmizelou čokoládou bylo docela jinak. ■ **S** já tuším to, já myslím Moc bych za to nedal, kdyby …, Vypadá to tak, že …

Ⓐ It reckon (that) … Ⓝ Mir scheint …, Mich deucht … Ⓕ Il me semble que … Ⓡ Как мне кажется / видится . . .

To se mi snad (jen / jenom) zdá!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ♾ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. vůči blízkému druhému, někdy členu rodiny, iritovaně a v nelibém překvapení v reakci na nečekaný nepořádek jeho n. třetího, zjevné porušení pravidel, povinnosti ap.:) jsem tím n. z vás ap. velmi zklamaný a krajně mě to irituje; to se mi vůbec nelíbí a velmi mě to rozčiluje. To se mi snad jen zdá! Já vykládám řediteli, jaká ste spolehlivá parta, a vy si tady zatím hrajete karty! ■ **S** to irituje mě, já jsem šokovaný, to nelíbí se mu, to je hrozné Z toho by člověka ranila mrtvice!, No tohle!

Ⓐ I must be dreaming!, I don't / can't believe what I'm seeing! Ⓝ Ich glaub, ich spinne! Ⓕ Non, mais je rêve!, J'espère que je rêve! Ⓡ (Этого не может быть!)

Někam se zdejchnul.

(Čl. vůči druhému v reakci zvl. na jeho otázku na přítomnost třetího, obv. kvůli hrozícímu trestu, nepříjemnému hrozícímu úkolu n. účasti v jednání ap.) není tady a asi nepozorovaně utekl; vytratil se nezdvořile a někde se ukryl. ■ **S** on utekl

A jinak seš / si zdravej°? n. **A jinak ti nic není?**

(kol; posm) **0** neměnné ♾ 2b stoup. zjišť. ot. (od k. slova)

(Čl. vůči blízkému druhému popuzeně a sarkasticky, zvl. v reakci na nepřijatelný návrh, žádost ap.:) to je krajně hloupý, bláznivý nápad a já ho rozhodně odmítám! To jako já mám jít k řediteli a nechat si vynadat za vás? A jinak seš z.? ■ **S** ty chováš se nerozumně, to je absurdní Ruplo ti v bedně?, Ty seš blázen!

Ⓐ You need your head / yer 'ead seeing to / looking at! Ⓝ Und ansonsten geht's dir gut / kannst du alles essen? Ⓕ Ça va pas la tête? Ⓡ У тебя с головой всё в порядке?

Rozčilovat se znamená ničit si zdraví blbostí / pro blbost jiných / druhých.

(Čl. zkušený vůči druhému v odmítavém komentáři n. radě, zvl. v reakci na opakovanou nesrovnalost, porušení povinnosti jeho n. třetího, nepřijatelný výrok, další hloupou otázku ap., obv. s vědomím marnosti, zbytečnosti:) **1.** *nerozčiluj se, je to zbytečné a pro tebe škodlivé;* **2.** *nebudu, nechci se kvůli tomu (znovu) rozčilovat, vadilo n. škodilo by to jen mně.* ■ **S** nerozčiluj se!, já nechci poslouchat to dál, já nechci rozčilovat se

Zdraví má člověk jen jedno.

(kol) **0** neměnné ♾ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *jen*

(Čl. zkušený vůči druhému ve vysvětlující opatrné n. varovné reakci, zvl. na jeho údiv nad váháním prvního něco udělat n. na jeho nerozvážnost, neopodstatněnou odvahu, riskování ap.:) (to bych nedělal n. nedělej to) je to příliš riskantní a můžeš se snadno zranit n. zabít; nehazarduj se svým zdravím, těžko se napravuje, je-li narušené! No, já sem nakonec tu práci u rentgenu nevzala, i když nebyla špatně placená. Prostě z. má č. jen jedno. ■ **S** já bojím se o zdraví své, neriskuj! To je vo hubu.

Ⓐ You only live once., I value my health. Ⓝ Der Mensch hat nur eine Gesundheit. Ⓕ On n'a qu'une (seule) santé. Ⓡ Здоровье ни за какие деньги не купишь.

Těší° se dobrému zdraví.

(neutr) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. sg a pl ♾ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho stavu, zvl. vzhledem k jeho vysokému věku, přestálým nemocem, rizikům ap.:) je (nad očekávání) stále zcela zdravý a nemívá nemoci. Mistrovi bude letos už pětaosmdesát, ale stále se těší d.

z. Je to obdivuhodné. ■ **S** on je zdravý Žádná nemoc se ho netkne.

Ⓐ He (still) enjoys (rude) good health., He's still sound in wind and limb. Ⓝ Er erfreut sich guter Gesundheit. Ⓕ Il se porte comme un charme / à merveille. Ⓡ (На здоровье не жалуется / не обижается.)

Zdraví je největší poklad.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý a obv. starší zvl. v radě vůči druhému v kontrastu k jeho lehkovážnosti, po uniknutí zranění ap.:) člověk může žít normálně, jen když je zdravý, jeho dobrý stav podmiňuje všechno ostatní; zdraví je pro člověka nejcennější (a proto je třeba ho chránit). Z. je n. p., říkávala babička a já jsem v těch letech vůbec nevěděl, o čem mluví. ■ **S** zdraví je nejdůležitější Zdraví nade vše! ♦ Přísloví.

Ⓐ Health is better than wealth. Ⓝ Gesundheit ist das höchste Gut. Ⓕ ! La santé est ce qu'il y a de plus précieux. Ⓡ Здоровье всего дороже.

Klempíruje se zdravím.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho stavu:) je (dlouhodobě, popř. střídavě) nemocný a nedaří se mu uzdravit. ■ **S** on je nemocný

Kdo krká a prdí, zdraví si tvrdí.
(Čl. moudrý vesele zvl. vůči druhému a jeho překvapení, někdy zaraženému, nad třetím a jeho opakovanými fyzickými projevy ap.:) k projevům dobrého zdraví patří i občasné prdění, vypouštění větrů, a krkání, říhání. ■ **S** čl. zdravý krká a prdí ♦ Přísloví.

Zdravím jen kypí.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho stavu pochvalně, obdivně, zvl. v kontrastu s jeho nesprávnou životosprávou, vysokým věkem n. ve srovnání s nemocným čtvrtým ap.:) je stále zcela zdravý a plný energie, bez fyzických potíží. ■ **S** on je zdravý

Snad to ve zdraví přežijem. n. **Snad to přežijeme ve zdraví.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *ve zdraví*
(Čl. realistický vůči druhému nejistě před nastávajícím těžkým obdobím, nebezpečnou etapou jízdy ap.:) doufám, doufejme, že to přečkáme bez poranění, nemoci n. škody, ztráty ap.; doufejme ve štěstí! A: Říkají, že bude letos krutá zima. – B: No, snad to ve z. p., i když topení úplně nefunguje. ■ **S** my doufáme ve štěstí Držte nám palce!

Ⓐ I expect we'll survive. Ⓝ Hoffentlich überstehen wir das mit heiler Haut. Ⓕ Espérons qu'on s'en sortira / tirera.

Zdraví mu° (ještě / ještě) slouží°.
(kol – neutr) **0** pas, kond, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému zvl. o starém třetím a jeho stavu, vzhledem k typickým chorobám a potížím toho věku ap.:) je stále (ještě) zdravý a bez velkých potíží. A: Tak, jak se pořád má? – B: No, celkem by to šlo, ale z. už mu nějak neslouží. ■ **S** on je zdravý Těší se dobrému zdraví.

Ⓐ He's still pretty / reasonably fit / chipper. Ⓝ Er ist noch auf dem Damm. Ⓕ ! Il a la santé., ! Il est plein de santé. Ⓡ (На здоровье не жалуется.)

Ať ti (to) slouží ke zdraví!
(Čl. vůči obv. jubilujícímu blízkému druhému při předávání daru, obv. praktického:) gratuluju ti a doufám, že to budeš spokojeně a k svému prospěchu užívat! ■ **S** já blahopřeju

Ve zdraví si to užij°! n. **Užij° si to ve zdraví!**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči obv. jubilujícímu druhému při předávání osobního daru, někdy v doprovodu škádlivého přátelského štípnutí skrz šaty ap. n. jen v přání dobrého času:) gratuluju ti a přeju ti užitek z tohoto daru; užívej ho dlouho spokojeně! Tak Honzo, k těm tvým patnáctinám máš tadyhle vode mně takový hodiny. Užij si je ve z.! ■ **S** já blahopřeju Všechno nejlepší!

Ⓐ (I hope you like it., Enjoy it!) Ⓝ Genieß es! Ⓕ ! Profites-en! Ⓡ Пользуйся / носи на здоровье!

Hlavně zdraví!
(Čl. zvl. při gratulaci n. loučení se starším druhým, často spolu s jinými přáními:) přeju vám, ti především dobré zdraví. ■ **S** já přeju zdraví

Na (vaše / tvoje) zdraví!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému, druhým formálně při přípitku a oslavě n. méně formálně při setkání n. při jídle a před zahájením pití alkoholu ap.:) přeju (vám, ti při této příležitosti hodně) zdraví!; přeju příjemný zážitek! Tohle víno eště neznám. A voní tedy náramně! Tak na z. a dobrou chuť! ■ **S** já přeju zdraví Ad multos annos.

Ⓐ Your very good health!, Cheers! Ⓝ Zum

Wohl! Ⓕ À votre / ta santé!, À la tienne / À la votre!

Zdraví nade vše!
(Čl. zvl. starší a zkušený v připomínce vůči mladšímu před riskantním plánem, cestou ap.:) zdraví je v životě podmínkou všeho dalšího, a proto je třeba si ho chránit. ■ **S** zdraví je nejdůležitější

Co zdravíčko?
(Čl. neformálně n. důvěrně vůči známému druhému, obv. staršímu, při setkání a po pozdravu:) jak se vám vede po stránce zdraví?; jste zdravý? ■ **S** jak se máš?

Buď° zdráv°!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 5f stoup. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. obv. vzdělaný, úředník ap. vůči známému druhému, kolegovi n. podřízenému ap., zvl. při setkání, popř. i loučení:) zdravím tě dnes (a přeju příjemný čas); vítám tě. A: Á, pan kolega si taky dneska přivstal! Buďte z.! – B: Dobrý den, pane řediteli. ■ **S** já zdravím tě, já zdravím vás Dobrý den!
Ⓐ (*setkání*) Hello!, (*loučení*) Good-bye! Ⓝ Grüß dich! Ⓕ Salut!, Porte-toi bien!

Zdrávi došli!
(Čl. zvl. starší dříve vůči známému n. blízkému druhému, druhým před delší cestou, někdy namáhavou ap.:) přeju ti, vám dobrou cestu a abyste dorazili do cíle v pořádku a bez nehody. ■ **S** já přeju cestu dobrou

Není zdrávo (Inf).
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému v doporučení a radě respektovat místní zvyklosti, zvl. po příchodu druhého a v reakci na jeho nežádoucí úmysl ap.:) je nebezpečné, nevyplácí se zde (Inf) a nedoporučuju ti to. ■ **S** to není vhodné, to není dobré

Dělá° to víc, než je° zdrávo.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky n. s obavou o třetím a jeho opakované n. trvající činnosti, zvyku, druhu postoje ap., v kontrastu k rozumné míře n. společensky obvyklé zdrženlivosti:) (dělá, říká ap. to) tak hodně, dlouho n. často, že mu to neprospívá, škodí; (dělá, říká ap. to) nevhodně, přehnaně hodně, příliš. Poslední dobou pije víc, než je z., Na schůzi si otevřel ústa víc, než bylo z. ■ **S** příliš Nezná míru.
Ⓐ He …-s more than's good for him. Ⓝ Mehr tun, als ratsam ist. Ⓕ Il en fait, plus que de raison / plus qu'il n'en faut. Ⓡ (Это уже слишком., Это уже ни в какие рамки не лезет.)

Stojí to za zdrávas, královno. *viz* Stojí to za zdrávas, královno.

Dost ho° to zdrblo. n. **Zdrblo ho to.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho psychickém n. zdravotním stavu následkem nepříjemné události, neúspěchu, ztráty blízkého člověka ap.:) zasáhlo ho to výrazně negativně a stopy toho jsou dosud patrné; zapůsobilo to na něj silně negativně, oslabujícím, ochromujícím n. depresivním způsobem. A: Jak se vede Karlovi? Ještě má tu chřipku? – B: Už zase dělá, ale dost ho to z., Petra je už rozvedená, ale dost ji to z., ty hádky, soud a vůbec. ■ **S** to zasáhlo ho Vzalo ho to., Není ve svý kůži.
Ⓐ It's taken its toll (of him)., It knocked the stuffing out of him. Ⓝ Das hat ihn ziemlich mitgenommen. Ⓕ Ça l'a secoué / ébranlé / affecté.

Se zdvořilostí nejdál dojdeš.
(Čl. zkušený zvl. v radě vůči mladšímu a proti jeho sklonu postupovat za svým cílem dravě, tvrdě a bez ohledů na slušnost k jiným lidem ap.:) chovej se a mluv zdvořile, popř. slušně a takticky a dosáhneš tak nejvíc. ■ **S** buď zdvořilý!

Zeď hlavou neprorazíš. *viz* Čelem zeď neprorazíš.

Je / de / jde° to vode / ode zdi ke zdi.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od 5. slova) *ode zdi*
(Čl. vůči druhému kriticky n. nespokojeně o dlouhodobé situaci a životě svém n. třetího ap.:) je to pořád stejně neuspokojivé, málo pozitivně proměnlivé, popř. špatné; stále se to pohybuje ve stejně nezajímavém a neúspěšném rozmezí; až na malé výkyvy se příliš nedaří. A: Jak se vede? – B: Nic moc. De to vode zdi ke zdi. ■ **S** to není dobré, to je stejné stále Je to pořád dokola.
Ⓐ (It's the) same old story. Ⓝ (Von einem Extrem ins andere.) Ⓕ ! C'est pas très satisfaisant / pas terrible., ! C'est toujours du pareil au même. Ⓡ (Как дела? Как сажа бела!, Как жизнь? Бьёт ключом, да всё по голове!)

To je, jako bych mluvil do zdi. n. **To je jako mluvit do zdi.**
Komp to je jako mluvit do zdi
(Čl. vůči druhému s povzdechem, rezignovaně o svéhlavém, neposlušném třetím ap. a jeho reakci

na snahu prvního ho o něčem přesvědčit, k něčemu přimět n. mu domluvit a napravit ho tak ap.:) to je n. to říkám úplně zbytečně a bez účinku (na něj); není, nebylo možné ho přemluvit, vůbec nereaguje (na to, co říkám); je marné a neúčinné mu něco říkat n. s ním jednat. ■ **S** to je marné, to nemá účinek

Bylo to slyšet až za devátou zdí / stěnou.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a rov.-kles. ozn. (od k. slova) *za devátou*
(Čl. vůči druhému obv. o třetím a jeho způsobu mluvení, někdy přes snahu říct něco, mluvit s ohledem na souseda ap. tiše a důvěrně:) (přesto) to bylo dost nahlas a dobře slyšet; co říkal, bylo dobře slyšitelné. Ten, když někomu něco vykládá, tak je to s. až za d. s. ■ **S** to bylo slyšet To by probudilo i hluchýho.

Ⓐ You could hear it clear as a bell., It would waken the dead. Ⓝ Das war noch hinter sieben Wänden zu hören. Ⓕ ! On l'entendait à 20, 100 lieux à la ronde.

I zdi / stěny (tu) mají uši.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a opatrný n. ustrašený vůči druhému ve varování před prostředím ostře sledovaným, vyzvídající konkurencí, tajnou policií, špiony ap.:) (přestože tu jsme sami, mluv opatrně n. potichu) je zde nebezpečí, že to někdo uslyší n. se snaží odposlouchávat (a zneužít). Neříkej to nahlas, i zdi tu mají uši. Radši mi to pošeptej. ■ **S** místo je odposlouchávané, já jsem sledovaný Nemůžu se hnout ani na krok.

Ⓐ Walls have ears. Ⓝ Hier haben die Wände Ohren. Ⓕ (Même) les murs ont des oreilles. Ⓡ *И* у стен есть уши.

Je ještě zelenej. n. **Je to zelenáč.**
(Čl. informovaný vůči druhému kriticky n. pohrdavě o třetím a jeho schopnostech v oboru, oblasti vyžadující praxi, obratnost ap., v prostředí s převládajícími zvyklostmi ap.:) je ještě (mladý a) nezkušený (a proto tomu nerozumí, neví, jak se má zachovat, n. si počíná neobratně ap.). ■ **S** on je nezkušený

Toto je země mlékem a strdím oplývající.
(Čl. zvl. vzdělaný vůči druhým pateticky a pochvalně, někdy ve slibu ap.:) to je země, území pro nás, vás ideální, krásné a přátelské, plné přírodního bohatství. ■ **S** to je země krásná ♦ A. Jirásek (1851–1930), *Staré pověsti české* (1894), *O Čechovi*, srov. plnou verzi, *Toto jest ta země zaslíbená, zvěře a ryb plná, mlékem a strdím oplývající.*

Aj, zde leží zem ta (před okem mým slzy ronícím, někdy kolébka, nyní národu mého rakev).
(Čl. vzdělaný obv. vůči následovníkům pateticky a vlastenecky ap.:) tady je ta má slavná ztracená vlast, kterou oplakávám. ■ **S** vlast má ztracená je tady ♦ J. Kollár (1793–1852), *Slávy dcera* (1824), předzpěv.

Dost v zemi železa na dobré meče.
(Čl., vůdce vlastenecky a pateticky ve výzvě vůči druhým, následovníkům, národu ap., zvl. před hrozícím nepřítelem:) nebojte se, vzchopte se a bojujte, zbraní je dostatek! ■ **S** bojujte za vlast!, nebojte se! ♦ J. Neruda (1834–1891), báseň *Jen dál!*, *Zpěvy páteční* (1896).

Už je pod zemí. *viz* Už je pod drnem.

Dostaneš takovou, že chytneš druhou vo zem / zeď!
(Čl. rozčileně, podrážděně a výhrůžně vůči obv. drzému a provokujícímu druhému, zvl. mladšímu ap.:) (přestaň, nedělej to ap. nebo) já tě tvrdě potrestám!; zbiju tě za trest!; dám ti velkou facku! ■ **S** já potrestám tě

Už ho kreje / kryje (černá) zem.
(Čl. vůči druhému zvl. smutně o milovaném, váženém třetím, obv. s odstínem přirozené smrti ap.:) už je mrtvý (a nemůže tu být s námi, pomoct ap.). ■ **S** on je mrtvý už

Nezasluhuje / nezaslouží si, aby ho zem nesla / že ho zem nosí.
(Čl. vůči druhému pateticky rozhořčeně a obv. i bezmocně o třetím v důsledku jeho činů, zločinů ap.:) je to velmi špatný, zlý člověk; je to darebák a zločinec (a neměl by vůbec žít). ■ **S** on je zlý

Zmizel, jako by se po něm / pod ním zem / země slehla. n. **Slehla se pod ním zem.**
Komp zmizel, jako by se pod ním / po něm zem slehla
(Čl. udiveně, nechápavě vůči blízkému druhému o třetím v místě, v kontrastu k jeho nedávné přítomnosti ap.:) zmizel, odešel zcela nevysvětlitelně a nepozorovaně a nelze ho najít. ■ **S** on zmizel

Zůstal, jako by k zemi přirost / přirostl. n. **Stál jako do země vrostlej / vrostlý.**
(Čl. vůči druhému popisující zvl. fyzickou i psychickou reakci třetího na silné překvapení n. strach ap.:) náhle se zarazil, zcela znehybněl a

nemohl se pohnout z místa. ■ **S** on je šokovaný, on stál ochromený

Česká země, matka chleba.
(Čl., zvl. novinář ap. poeticky a vlastenecky vůči Čechům ap.:) České země, Čechy jsou pro Čechy nejen mateřskou zemí, ale dávají jim i obživu. ■ **S** Čechy živí Čechy ♦ Dnes už se obv. nechápe jako přísloví, má ho ale Čelakovský.

A to je ta krásná země, země česká, domov můj.
(Čl., učitel, novinář ap. v připomínce pateticky vůči druhým ap.:) česká země, Čechy jsou má krásná a milovaná vlast. ■ **S** Čechy jsou země krásná ♦ Část české národní hymny, J. K. Tyl (1808–1856), *Fidlovačka* (1834), hudba J. Škroup (1801–1862).

Budiž mu země lehká! n. **Nechť je mu země lehká.**
(neutr – kniž) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. obv. formálně na závěr pohřební řeči na uctění památky zesnulého:) loučím se se zemřelým naposled a přeju mu po smrti klid. Tatínek neměl život lehký, budiž mu aspoň z. l., sbohem! ■ **S** já přeju klid jemu Odpočívej v pokoji! ♦ Srov. starou pohřební formuli už v lat. *Sit tibi terra levis* (Walther 29 878), ale už u Euripida aj.
Ⓐ May he rest in peace. Ⓝ Die Erde möge ihm leicht sein. Ⓕ Que la terre lui soit légère!, ! Qu'il repose en paix! Ⓡ Дай Бог, чтобы земля на нём легким пухом лежала.

Jiná země, jiný / jinej mrav.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. zkušený obv. v radě a vysvětlení vůči druhému, někdy v reakci na jeho údiv n. nesouhlas, s důrazem na pluralitu zvyků a způsobů života ap.:) každá země má specifické zvyky a normy života, a ty je třeba (i návštěvníky) dodržovat a respektovat. Všechno je možný. Ve Skotsku třeba nosej chlapi sukně. To víš, j. z., j. m. ■ **S** lidé chovají se různě, místa různá mají zvyky různé Jak jde kroj, tak se stroj. ♦ Z lat. *Alia terra alios mores postulat.*
Ⓐ Other countries, other manners. Ⓝ Andere Länder, andere Sitten. Ⓕ Autres lieux, autres mæurs.

Čí země, toho náboženství. *viz* Cuius regio, eius religio.

Země nepotřebuje nové kontinenty, ale nové lidi.
(Čl. filozoficky zvl. v povzdechu vůči druhým a v kontrastu úsilí jen o nová místa ap.:) společnost potřebuje především nově myslící a tvůrčí lidi, a ne jen senzační objevy nových, ale nerozvinutých území. ■ **S** my potřebujeme lidi nové ♦ J. Verne (1828–1905).

Ať se do země propadnu (jestli ne-)!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (jestli ne-) – kles.
(Čl. důrazně a rozhodně vůči pochybovačnému druhému ve snaze přesvědčit ho a znovu potvrdit svůj výrok ap.:) opravdu mi věř, je to tak; já si nevymýšlím, je to pravda. To, co říkám, je čistá pravda. Ať se do z. p., jestli jsem ho tam neviděl. ■ **S** to je tak, já mluvím pravdu, věř mi! Hrom do mě uhoď jestli …, Na mou duši!
Ⓐ I'd stake my life that …, I could swear / have sworn (that) … Ⓝ Ich will im Boden versinken, wenn … Ⓕ ! Croix de bois, croix de fer, si je mens je vais en enfer!, ! Que le bon Dieu / diable me patafiole si … Ⓡ Чтоб я провалился на этом самом месте, . . .

Copak se propadnul° / propadl° do země? n. **Snad / přece se nepropadnul° do země!**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 3d kles.-stoup. dopl. ot. (od 4. slova)
(Čl. popuzeně a zmateně vůči druhému zvl. v důsledku hledání potřebné věci, žádoucího třetího ap.:) vůbec ho nemůžu najít, a to mě zlobí, někde tu přece musí být. Někde tu ten zatracenej šroubovák musí bejt. Copak se p. do z.? ■ **S** on zmizel, to zmizelo, to není tady Není po něm ani památky., Není po něm ani vidu, ani slechu.
Ⓐ I can't find it for the life of me., It can't just disappear. Ⓝ Der ist doch nicht vom Erdboden verschwunden. Ⓕ Il n'a tout de même pas disparu!, Il ne s'est tout de même pas volatilisé!

(Zmizel) jako když se do země / vody propadne. n. **Jako by se do země propadnul.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *do země*
(Čl. udiveně n. znepokojeně vůči druhému o hledaném třetím n. potřebné věci, zvl. v kontrastu k nedávné přítomnosti ap.:) zmizel, odešel náhle a zcela nevysvětlitelně, záhadně; najednou se to ztratilo n. to zmizelo (je to asi někde zastrčené) a nikde to tu není možné najít. Ta knížka tu přece pořád ležela na stolku, a najednou jako když se do z. p., a je pryč. ■ **S** on zmizel, to zmizelo, to

není tady Není po tom ani vidu, ani slechu., Je to v čudu.

Ⓐ It's disappeared from the face of the earth., There's no sign of it (anywhere). Ⓕ ! Il a disparu comme par enchantement! Ⓡ Как сквозь землю провалился., Как в воду канул.

Nejradši bych se propad° / propadnul° do země.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 5. slova) *(Čl. vůči blízkému druhému při líčení společensky nepříjemné situace, trapného omylu ap., zvl. s ohledem na váženého třetího, hosta n. přítomnou společnost ap.:) velmi se stydím, jsem se styděl a cítil jsem svou chybu (tak, že bych nejradši odešel, kdybych mohl)*. To byl ale s tím ministrem trapas! Nevěděl sem, že je vegetarián. V tu chvíli bych se nejradši propad do z. ■ **S** to je ostuda, já stydím se Hanba mě fackovala., Radši bych se neviděl.

Ⓐ I didn't know where to look / hide., I (just) wished I wasn't there., I'd rather have been a thousand miles away., It was so embarrassing. Ⓝ Ich wäre am liebsten im Boden versunken. Ⓕ ! J'aurais souhaité être à cent pieds sous terre., ! Je ne savais plus où me mettre / (*vulg*) me foutre. Ⓡ (От стыда) готов был сквозь землю провалиться.

Už rostu / zarůstám do země.

(Čl. starý, stárnoucí zvl. vůči dítěti v reakci na jeho podiv nad tím, že ve srovnání s prvním ještě roste, též při zkoušení oblečení ap.:) já už nerostu (a nepotřebuju proto pořád větší šaty), spíš se zmenšuju (a blížím se smrti). ■ **S** já nerostu už

Utíká, jako by za ním země hořela. *viz* Běží, až se mu za patama kouří.

Sotva je ho u země vidět.

(Čl. vůči druhému posměšně n. žertovně, s nadsázkou o třetím a jeho tělesném vzrůstu a konstituci ap.:) je velmi malý a nízkého vzrůstu; je velmi drobné postavy. ■ **S** on je malý

Radši / raději bych se viděl° pod zemí (než) …

(kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.

(Čl. zvl. starší vůči druhému v reakci na nepřijatelný úmysl třetího odporující zásadám prvního, morálce ap.:) to rozhodně nemůžu a nejsem ochotný připustit a budu tomu osobně všemožně bránit; nemůžu s tím zásadně souhlasit n. to udělat (popř. a postavím se proti i za cenu vlastního života). R. bych se viděl pod zemí, než abych dopustil to bezpráví. ■ **S** já nesouhlasím, já nechci to Radši bych se viděl v hrobě., Jen přes mou mrtvolu.

Ⓐ I'd sooner die / be dead than … Ⓝ Ich wäre am liebsten im Boden versunken. Ⓕ Je préférerais être à cent pieds sous terre plutôt que …

Objevil se, jako by ze země vyrost / vyrostl. n. **Jako by ze země vyrost.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *ze země*

(Čl. vůči druhému o třetím na nečekaném místě n. cestou o dominantním prvku krajiny, který dosud byl schovaný za lesem, obzorem ap.:) objevil se, vynořil se, vyvstal (přede mnou) náhle a nepozorovaně. Jdu si takhle lesem po cestě a najednou se přede mnou objeví chlap. Jako by ze z. v. ■ **S** on objevil se nepozorovaně Jako by z nebe spadnul.

Ⓐ He seemed to spring out of nowhere. Ⓝ Er erschien wie aus dem Boden gewachsen. Ⓕ Il est arrivé tout d'un coup / comme s'il était tombé du ciel. Ⓡ Словно из-под земли вырос.

Zeptej° se co a jak.

(Čl. ke druhému, prostředníkovi ve vztahu k informovanému, zkušenému n. rozhodujícímu třetímu, zvl. před započetím dosud nejasné práce, úkolu v blíže nevysvětlené situaci ap.:) zeptej se na bližší informace, na to, jak se to má dělat n. jaká je celková situace! ■ **S** zeptej se!

Za zeptání nic nedáš. n. **Za to nic nedáš (když se zeptáš).**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený a opatrný vůči druhému v reakci na jeho rozpačité váhání před informovaným třetím n. na jeho neopodstatněnou sebejistotu při práci, hledání cesty ap.:) (nemusíš se přece bát, ostýchat a) radši se zeptej!; pro jistotu se zeptej (a ověř si to, než to uděláš), tím nic nezkazíš!* Když něco nevíš, tak se klidně zeptej. Za z. nic nedáš. ■ **S** zeptej se! Líná huba holý neštěstí.

Ⓐ There's no charge for asking. Ⓝ Fragen kostet nichts. Ⓕ Cela / ça ne coûte rien de demander. Ⓡ (Спросить не стыдно.), Спрос не грех, отказ не беда.

Já z něj zešedivím!

(Čl., rodič vůči druhému polozoufale zvl. o dítěti, které vychovává a které ho opakovaně neuposlechlo, opakovaně porušilo zákaz ap.:) dělá mi velké starosti a trápí, zlobí mě a už jsem z toho unavený. ■ **S** já mám starostí mnoho, to deprimuje mě

To je° k zešílení!

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg,

fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému polozoufale v reakci na opakující se zdroj rušení, nepokoje, bolestí, potíží fyzických n. psychických n. na nepříjemnost, nutnost nezajímavé práce, opakovaný nezdar ap.:) to je už nesnesitelné a velmi iritující n. únavné; to je neúnosné a jsem z toho téměř zoufalý. Ten metal, co tady furt vyřvává a třese celým barákem, a ty pitomečkové, co se furt epilepticky klátěj, to je k z.! Horší než středověký mučení! ■ **S** to je hrozné, to je nesnesitelné, to irituje mě, to je nepříjemné Já se z toho zblázním!, To je vo nervy.

Ⓐ It drives / it's enough to drive you insane. Ⓝ Das ist zum Verrücktwerden. Ⓕ C'est à devenir dingue / fou. Ⓡ Шизануться / рехнуться можно.

Tím to zhaslo. *viz* Tím to hasne.

Zima klepe° / tluče° na dveře. n. **Už se hlásí° zima.**
(neutr – kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený, venkovský hospodář ap. vůči druhému obv. starostlivě, zvl. v reakci na nedostatečné zabezpečení a podle klesající venkovní teploty ap.:) blíží se už očividně zimní období, zima (a s ní přijde mráz a sníh); přichází zima a projevuje se už typicky (nočními mrazíky ap.) U nás na horách z. klepe na d. už koncem října. Je potřeba se zásobit trvanlivými potravinami a zásoby uhlí musí být už taky pod střechou. ■ **S** zima začíná se projevovat Zima je za dveřma.

Ⓐ Winter's round the corner. Ⓝ Der Winter klopft an die Türe. Ⓕ L'hiver frappe / est à la porte. Ⓡ Зима не за горами.

Až se zima zeptá, cos dělal v létě … n. **Co řekneš, až se zima zeptá, cos dělal v létě?**
(neutr) **0** neměnné ⊟ 4a neukon. nekles.
(Čl. zkušený a starostlivý, zvl. hospodář v připomínce a otázce vůči bezstarostnému n. nedbalému druhému, který nemyslí na budoucí potřeby ap.:) nebuď líný a připrav se na zimu včas, budeš to potřebovat! A máš už taky nasekaný dříví a dost žrádla pro dobytek? Nečekej, až se tě z. zeptá, cos d. v l. ■ **S** připravuj se na doby horší! Mysli na zadní kolečka! ♦ Přísloví, srov. podobně už v lat. *Cum pigrum vexaret hiems tectoque careret, „ver", inquit, „veniet tuncque parabo domum"*, tj. *lenoch, když týrán byl zimou a neměl nad hlavou střechu, řekl: „jaro až přijde, potom si postavím dům"* (Walther 4317).

Ⓐ Don't / never put off till tomorrow what you can do today., The early man never borrows from the late man. Ⓝ Wenn der Winter fragt, was du im Sommer gemacht hast. Ⓕ ! Il faut savoir prendre les devants / être prévoyant. Ⓡ (Готовь летом сани, а зимою телегу.)

Bude zima, bude mráz, kam se ptáčku, kam schováš?
(Čl. starostlivě a zamyšleně n. hravě ap.:) blíží se nepříjemná zima a je třeba se před ní chránit. ■ **S** zima začíná se projevovat ♦ Moravská lidová.

Zima zalézá za nehty.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v komentáři, zvl. v reakci na pobyt venku bez rukavic ap.:) venku je velmi, štiplavě chladno a mráz. Vem si rukavice, dneska tam pořádně zalézá za nehty. ■ **S** je tam zima To je kosa!

Ⓐ (It's freezing / (a bit) nippy out there.), (*vulg*) It's cold enough to freeze the balls off a brass monkey. Ⓕ (Il fait un froid à attraper l'onglée.) Ⓡ Мороз до костей пробирает.

Je tu zima jako (u Panny Marie) za voltářem / oltářem.
(kol) **0** neměnné ⊟ 1d kles. ozn. (od 5. slova)
Komp je tam zima / teplo jako za oltářem
(Čl. nespokojeně, rozmrzele vůči druhému o teplotě v obytné místnosti ap.:) je tady velmi, nepříjemně chladno (a nedá se tu pobývat). Zatop trochu, je tady zima jako za o. Takhle to nevydržíme. ■ **S** je tam zima Je tu jak v márnici., Je tady ledárna.

Ⓐ It's as cold as charity in here., It's a bit chilly (in here). Ⓝ Hier ist es kalt wie im Eiskeller. Ⓕ (Il fait un froid à claquer des dents.), ! On pèle / gèle / caille de froid., ! Ça pince dur. Ⓡ (Ну и колотун / холодрыга здесь!)

Je tam zima / mráz / počasí, že by (člověk) (ani) psa nevyhnal.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *psa*
(Čl. vůči druhému znechuceně o počasí venku, zvl. lijáku, velkém větru, chumelenici a zimě ap.:) venku je velmi chladno n. sychravo a je nepříjemné tam být. Brr, pane hostinský, pravil příchozí oklepávaje sníh z kabátu, dnes je tam p., že by psa n. Dám si grog. ■ **S** je tam počasí špatné Čerti se tam žení., To je psí počasí.

Ⓐ You wouldn't send a dog out in it / weather like this. Ⓝ Bei dieser Kälte würde man keinen

Hund vor die Türe jagen. Ⓕ Il fait un temps à ne pas mettre un chien dehors. Ⓡ В такую погоду хороший хозяин собаку на двор не выгонит.

Je tam psí / nekřesťanská zima.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému znechuceně v reakci na předchozí pobyt venku ap.:) venku je velmi, neobvykle chladno, zima a je nepříjemné tam být. Děti ať dneska radši zůstanou doma. Je tam psí zima. ■ **S** je tam zima To je kosa.
Ⓐ It's bitterly cold out / out there / outside. Ⓝ ! hundekalt / saukalt Ⓕ Il fait un froid de canard / de loup / sibérien. Ⓡ (! собачий холод)

Je tu zima jak v psírně / ratejně.
Komp je tu zima jak v psírně
(Čl. znechuceně, s odporem vůči druhému v komentáři na nehostinnou atmosféru a teplotu v místnosti, zvl. pracovní ap.:) je tu velmi, krajně nepříjemně chladno a nemám chuť tady dál být. ■ **S** je tam zima

Je tu zima jako v ratejně. *viz* Je tu zima jak v psírně.

Je tam zima jak na Sibiři.
Komp je tam zima jak na Sibiři
(Čl. vůči druhému v komentáři o počasí venku, zvl. v novém a nehostinném prostředí ap.:) je tam velmi nepříjemné chladno a velký mráz. ■ **S** je tam zima

Dala° se do něj° zima. n. **Rozrazila° ho° zima.**
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v líčení situace třetího při blížící se nemoci n. po delším pobytu na chladném místě v nedostatečném oblečení, po koupání ve studené vodě ap.:) náhle mu začalo být nepříjemně chladno (a začal se třást). Najednou se do mně dala z. a musel sem si jít dát panáka. ■ **S** on pocítil zimu Je zmrzlej jak drozd.
Ⓐ Suddenly the cold got to him … Ⓝ Er bekam Schüttelfrost. Ⓕ Il / elle a ressenti le froid., D'un seul coup, il / elle a eu froid. Ⓡ (Его всего трясло.)

Dělá° se (už) zima.
(kol) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému obv. při pobytu venku v poznámce o změně počasí, např. před blížícím se večerem, zvl. v kontrastu k situaci před chvílí ap.:) začíná být nepříjemné chladno. Pudem radši dovnitř, dělá se už. z. a ty nemáš kabát. ■ **S** je tam zima Zalezá za nehty.
Ⓐ It's getting cold. Ⓝ Es wird allmählich kalt. Ⓕ Il commence à faire froid. Ⓡ (Начинает холодать / приморaживать.)

Zima se už hlásí. *viz* Zima klepe na dveře.

Zima jím° lomcuje°.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. v postřehu k druhému o třetím a jeho stavu po delším pobytu venku, kde je velmi chladno, n. ve studené místnosti, popř. v nedostatečném oblečení n. v nemoci ap.:) je mu tak silně chladno, až se nekontrolovaně třese. Stál dvě hodiny na mraze, když čekal na ten pitomej vlak, a tak není divu, že s ním l. z. Honem mu dejte něco teplýho a zabalte ho do deky! ■ **S** on pocítil zimu Dala se do něj zima.
Ⓐ He's shaking / shivering with cold. Ⓝ Er schlotterte vor Kälte. Ⓕ ! Il est frigorifié / transi / gelé / glacé. Ⓡ (Его трясёт от холода.)

Rozrazila ho zima. *viz* Dala se do něj zima.

Je jako čtvrtodenní zimnice / zimice.
(Čl. vůči druhému znechuceně o třetím a jeho opakované žádosti, prosbě, nabídce, popř. snaze na sebe upozornit ap., často o malém dítěti:) pořád něco n. to chce a nedokážu ho zarazit, zastavit n. trvale odmítnout a už mě to unavuje n. irituje; je vlezlý, pořád za mnou chodí a nemůžu se ho zbavit. ■ **S** on je neodbytný, on naléhal

Lepší malý / malej zisk než velká škoda.
(Čl. zkušený zvl. v radě druhému a varování před ukvapeným rizikem v nevyzkoušeném podniku, obchodu ap.:) buď opatrný a spokojený s malým, ale jistým výsledkem a neriskuj kvůli nejistému velkému prospěchu! ■ **S** zisk malý je lepší než riziko ♦ Přísloví (Čelakovský).

To budeš° zírat!
(kol) **0** neg, pas, imp, imp neg, 1. sg a pl ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. chystající se říct druhému neobvyklou novinku, ukázat n. dát mu nečekaný a žádoucí dar ap.:) budeš velmi příjemně překvapený a zaskočí tě to. Já jsem ti něco koupil, počkej, to budeš z.! ■ **S** on je překvapený Nemůže uvěřit svým očím.
Ⓐ You won't believe your eyes / ears. Ⓝ Da wirst du Augen machen / dumm gucken. Ⓕ ! Tu vas en rester baba! / bouche bée. Ⓡ Глазам своим не поверишь!

Co můžeš udělat dnes, klidně nech na zítřek / zejtřek, vono ti to neuteče / von to za tebe (stejně) nikdo neudělá.
(Čl. ležérně vůči druhému odmítavě k jeho povinnosti, práci a obv. při nabídce zajímavějšího, zábavnějšího programu, zvl. spolu s ním, ostatními, též čl. žertovně sám k sobě v situaci, kdy se mu nechce pracovat ap.:) odlož to na zítřek, na později, nic se nestane, protože se to dodělá potom! ■ **S** odlož to! ♦ Ironická parafráze morálního přísloví *Co můžeš udělati dnes, neodkládej na zítřek!*

Co můžeš učiniti / udělat dnes, neodkládej na zítřek.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušený nabádající výchovně druhého, zvl. mladého, ke splnění povinnosti, vykonání nutné práce, obv. v kontrastu k jeho nechuti, lenosti, snaze se jí momentálně vyhnout ap.:) udělej to (radši) hned, protože není důvod to odkládat; je nutné a lepší povinnost splnit hned. A: Tati, já teď potřebuju jít s klukama, já tu vodu nanosím až pak! – B: Ne ne, žádný takový! Co m. u. dnes, n. na z.! ■ **S** neodkládej povinnost! Všechno má svůj čas. ♦ Přísloví, srov. už lat. *Quod mane potes facere, non exsceptes in vespere, co můžeš udělat ráno, do večera nečekej* (Walther 25 870); též s dodatkem *a zejtra pak budeš mít volno.*
Ⓐ Don't / never put off till tomorrow what you can do today. Ⓝ Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen. Ⓕ Il ne faut pas remettre à demain ce que l'on peut faire le jour même. Ⓡ Что можешь сделать сегодня, не откладывай на завтра.

Zívá, jako by chtěl někoho spolknout.
Komp zívá, jako by chtěl někoho spolknout
(Čl. vůči druhému obv. v posměšném a odmítavém komentáři o třetím a jeho projevu únavy, nedostatku čerstvého vzduchu, popř. znuděnosti ap., zvl. ve společnosti jiných lidí:) bezostyšně zívá a otevírá při tom neobvykle hodně ústa. ■ **S** on zívá

Já se z toho zjevím!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému druhému v rozčileném povzdechnutí v polozoufalé reakci na nenáležitý stav věcí, často opakovaný, nefungování něčeho, velký nezdar, nepatřičné chování třetího, obv. s odstínem pocitu další nepříjemné práce pro prvního v důsledku situace ap.:) to mě krajně zlobí a mám vztek; už mě to unavuje a rozčiluje zároveň. Zase takovej nepořádek! Já se z toho z. A to mi slibovali, že po sobě ukliděj. ■ **S** to zlobí mě, to rozčiluje mě, to irituje mě Z toho by člověka ranila mrtvice., Nemůžu se na to koukat.
Ⓐ I don't believe it! Ⓝ Ich werd' verrückt! Ⓕ ! Ça me rendra fou / maboul!, ! C'est à en devenir dingue! Ⓡ (Рехнуться можно.)

Co to na mě zkoušíš?
(Čl. mírně popuzeně a podezřívavě vůči známému druhému v reakci na jeho neobyklé chování, přemlouvání, nabízení něčeho ap.:) tvá pohnutka je průhledná a já to tvé chování a snahu mě oklamat rázně odmítám; nejsem tak hloupý, jak si myslíš, a přestaň s tím, tomu já neuvěřím! ■ **S** nedělej to!, přestaň!, já nevěřím tomu

Zkouška je proto / vod toho, aby se to zkusilo.
(Čl. moudrý v povzbuzení n. útěše druhého, popř. i sebe před co do výsledku nejistou zkouškou, zvl. není-li ještě dobře připravený ap.:) neboj se to zkusit n. jít na zkoušku (protože ji lze v případě neúspěchu opakovat). ■ **S** neboj se!, zkus to!

Za zkoušku / pokus nic nedáš.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči nejistému druhému povzbudivě v reakci na jeho váhání před kritickým pokusem, examinátorem ap., zvl. s ohledem na malou připravenost ap.:) (nemusíš se bát a) radši to zkus, nic tím nezkazíš; měl bys to vyzkoušet (přestože úspěch není jistý, ale jinak ho nedosáhneš). Jen se o to pokus. Za z. nic n., i když nic se nepovede napoprvý. ■ **S** zkus to!, neboj se! Nikdo ti hlavu neutrhne!, Lepší drzý čelo než poplužní dvůr.
Ⓐ Give it a go / whirl., (It won't cost you anything.) Ⓝ (Probier das doch mal.) Ⓕ Ça ne coûte rien d'essayer. Ⓡ Попытка не пытка (а спрос не беда).

To stojí za zkoušku.
(Čl. zkušený a uvážlivý vůči druhému obv. v radě při hledání informace, zdroje zisku ap. v nevyzkoušené možnosti, alternativě ap.:) to je slibné, a je vhodné to proto vyzkoušet; má cenu to zkusit, může se to vyplatit. ■ **S** to má cenu

Vezmeme to zkratkou, je to sice delší, ale cesta je obtížnější / horší.
(Čl. informovaně a sarkasticky v pseudovysvětlení vůči druhému zvl. o způsobu řešení n. cesty, která mu byla vnucená a doporučená jako lepší ap.:) je to sice hloupost n. nevýhodné, nepohodlné to dělat takto n. jít tudy ap., ale přesto to uděláme. ■ **S** to je absurdní, to je nevýhodné

Zkrátka a dobře. n. **Krátce a dobře.**
(Čl. vůči druhému, druhým zvl. na závěr složité instrukce, méně přehledné diskuze ap.:) shrnu to tedy; je to tedy tak. ■ **S** já shrnu to, to je tak

Všeho zkuste, a cože dobrého jest, toho se držte.
(Čl. moudrý zvl. v radě druhému, druhým v jejich další činnosti a volbě přístupu, s poukazem na autoritu:) otevřeně a odpovědně posuď, posuďte všechny možnosti a vyber, vyberte si pak tu nejvhodnější. ■ **S** vyber si nejlepší! ♦ 1Te 5,21.

Ať si něco zkusí!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému bojovně a výhrůžně o třetím v reakci na jeho snahu ho poškodit, na prvního zaútočit ap.:) nepodaří se mu mě přemoct, ubráním se mu a naopak sám nad ním zvítězím n. ho potrestám; příliš si troufá, ale neuspěje, protože to zarazím. A: Zdá se, že proti tobě Karel něco chystá. Radši se mu vyhýbej. – B: Ať si něco z.! Já ho srovnám, že nebude vědět, čí je. ■ **S** já porazím ho, já potrestám ho Rozsekám ho na nudle., To si nenechám líbit!
Ⓐ If he tries anything on, I'll … Ⓝ Der soll das mal wagen! Ⓕ Qu'il essaie / ose un peu! Ⓡ Пусть только попробует!

Jen ať to zkusí!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému bojovně a tvrdě zvl. v reakci na údajný nepřátelský krok třetího, úmysl klást prvnímu překážku ap.:) tvrdě ho zastavím, pokusí-li se o to; nebojím se ho, nemůže mi v tom tím zabránit a tvrdě se mu postavím; přes jeho výhrůžky narazí u mě na odpor a nezabrání mi v tom. A: Říkali, že vás pro to nepustí do domu. – B: Jen ať to z. Roztřískáme jim dveře napadrť. ■ **S** já zastavím ho, on neuspěje Já mu ukážu!
Ⓐ He / they wouldn't dare!, Just let him / them try! Ⓝ Der kann das ja mal versuchen … Ⓕ Qu'il essaie donc! Ⓡ Пусть только попробует!

Zkušenost je jméno, které každý dává svým omylům.
(Čl. zkušený vůči druhému sarkasticky, zvl. v reakci na snahu třetího zakrýt a slovně omlouvat svou chybu ap.:) člověk má sklon se za své chyby a omyly stydět a zakrývá je lepším jménem zkušenosti. ■ **S** čl. zakrývá omyly své ♦ O. Wilde (1856–1900), *Vějíř lady Windermerové, III* (1892).

Zkušenost (je) matka moudrosti.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *matka*
(Čl. zkušený vůči mladšímu druhému, zvl. v reakci na jeho chybu, neúspěch ap. a následnou lítost a výčitky ap.:) až skrze zkušenost, tj. poznání a poučení se z vlastních omylů, člověk zmoudří (a postupuje pak lépe). A: To je hrozný, jak sem jen moh takovou blbost udělat? – B: No příště už si dáš pozor. Z. je m. m. ■ **S** čl. učí se zkušeností Člověk je vždycky moudrý až potom., Žádnej učenej z nebe nespad. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ Experience is the father / mother of wisdom., Live and learn! Ⓝ Erfahrung ist die Mutter der Weisheit. Ⓕ Expérience est mère de sagesse. Ⓡ Век живи — век учись.

Věř / věřte zkušenému. *viz* Experto credite.

Začal na zlatě, skončil na blátě.
(Čl. moudrý v radě a komentáři vůči druhému, zvl. ke třetímu a jeho způsobu života, kariéry ovlivněné podmínkami ap.:) kdo v životě začíná v hojnosti a bohatství, může být svedený k neopatrnosti a představě snadného pokračování a může skončit špatně a v bídě. ■ **S** začátek snadný nevede ke konci dobrému ♦ Přísloví (Čelakovský).

Zlato brány otevírá.
(Čl. moudrý a zkušený v komentáři n. radě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho zatím neúspěšnou snahu narážející na vzdor, odpor ap. třetího:) všude a vždy pomůžou peníze a přinesou řešení; kdo dobře zaplatí, ten získá, co chce n. dostává přednost před ostatními. ■ **S** čl. dosáhne cíle penězi ♦ Přísloví, srov. lat. *Nihil est tam munitum quod non expugnari pecunia possit, Žádná pevnost není tak silná, aby nemohla být dobyta penězi.* M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Řeč proti Verrovi, I,2,4.* Čelakovský má delší verzi *Zlatý klíček železné brány otvírá.*

Zlata se rez nechytá.
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři zvl. při jeho rozhodování o způsobu odměny n. uložení zisku ap.:) zlato na své hodnotě neztrácí a je vždy cenné a jisté. ■ **S** zlato neztrácí cenu ♦ Přísloví (Čelakovský).

Nechci / nechtěl bych ho, ani kdyby byl ze zlata.
(Čl. zkušený n. informovaný vůči druhému v reakci na jeho přesvědčování a na nabízenou, dostupnou věc, která však vedle svých výhod má i nevýho-

dy, nese s sebou starosti ap.:) nechci to za žádnou cenu, odmítám to. ■ **S** to nelíbí se mi, já nechci to

Ty si / seš / jsi zlato!
(kol; přízn) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 5b
(Čl. nedoufající v záchranu situace, nápravu chyby a problému vděčně vůči druhému za jeho drobný vstřícný krok, pomoc, popř. za vytoužený, potřebný dárek ap.:) velmi jsi mi tím pomohl a jsem ti moc vděčný; to je od tebe nečekaně laskavé a já jsem to potřeboval. Ty si z., žes mi ty klíče přines. Já bych se musel pro ně vracet. ■ **S** já děkuju Tisíceré díky!
Ⓐ You're an angel! Ⓝ Du bist ein Goldstück! Ⓕ Tu es un (petit) ange / cœur! Ⓡ (Золотце ты моё ненаглядное!)

Není všechno zlato, co se třpytí.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený ve varování vůči druhému a proti jeho nekritickému, povrchnímu obdivu vnějškově působivého majetku třetího, elegance a veřejné slávy jeho činu, života ap.:) co je vnějškově oslnivé a lákavé, nemusí být skutečně dobré, kvalitní, a proto se tím nedej oklamat!; to není tak dobré, jen to na první pohled dobře vypadá. N. v. z., co se t., kamaráde! Za těma jeho bourákama, miliónovou vilou a jachtou sou ve skutečnosti samý dluhy. ■ **S** to je klamné, nevěř tomu!, věci oslnivé vnějškově nebývají dobré To je všechno klam a mam. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i lat. *Ne credas aurum, quidquid resplendet ut aurum, nevěř, že je všechno zlato, co se po zlatu třpytí* (Walther 15 978).
Ⓐ All that glitters is not gold. Ⓝ Es ist nicht alles Gold, was glänzt. Ⓕ Tout ce qui brille n'est pas d'or. Ⓡ Не всё (то) золото, что блестит.

To se nedá (ani) zlatem vyvážit.
(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci na záchranu v těžké situaci v podobě pomoci, daru potřebné věci, výhody ap. n. v úvaze o takové možnosti ap.:) to je zcela jedinečné a velmi cenné a nenahraditelné (a proto je třeba si toho vážit ap.). ■ **S** to je cenné, já hodnotím to velmi

Do zlata tě zasadit!
1. *(Čl. vůči druhému s úlevou a nadšeně, zvl. v reakci na jeho včasný a obv. nečekaný zásah v krizi, pomoc ap.:) jsem ti za to opravdu moc vděčný a mám velkou radost (že se to tvou zásluhou zdařilo, nezkazilo ap.).* **2.** *(Čl. vůči blízkému druhému vztekle v reakci na jeho neobratné, obv. manuální zacházení s cenným a potřebným předmětem, přístrojem ap. a jeho pokažení, zničení ap.:) jsi velmi, nepříjemně nešikovný a já se na tebe za to zlobím.* ■ **S** já děkuju, já jsem rád, ty jsi nešika, já jsem rozzlobený

Ukradli mi mé zlaťáčky, mé dětičky!
(Čl. vzdělaný vůči druhému obv. posměšně o lakomém a úzkoprsém třetím a jeho reakci na ztrátu, krádež ap.:) jsem z toho zdrcený a zoufalý, to (co se mi stalo) je hrozné. ■ **S** to je hrozné, to je trestuhodné, já jsem zoufalý ♦ J. B. Molière (1622–1673), *Lakomec* (1668), kde tak naříká Harpagon.

Každé zlo je k něčemu dobré. *viz* Všechno zlý (je) pro něco dobrý.

Žádné / žádný zlo netrvá věčně.
(Čl. moudrý zvl. vůči druhému ve snaze ho utěšit v jeho depresi nad bezprávím mocného třetího vůči druhému ap.:) každá zlá situace, škodlivé působení ap. někdy přestanou, skončí, a proto nezoufej! ■ **S** zlo skončí vždy ♦ Přísloví.

Ze dvou zel vyber to menší.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý a vzdělaný zvl. v radě vůči váhajícímu druhému před rozhodnutím v nejednoznačné situaci ap.:) (i když si to vyžádá oběť, ztrátu ap., přesto) rozhodni se pro méně škodlivou alternativu; udělej to, co nejméně vadí, škodí ap.! Nechat si vynadat vod šéfa a mít to, nebo se na to vykašlat a nemít nic? No přece vždycky platí: Ze dvou zel v. to m. ■ **S** udělej co vadí nejméně!, jednej prozíravě! To je čert jako ďábel. ♦ Přísloví, srov. lat. *Ex malis eligere minima oportet, z několika zel se má vybírat to nejmenší*; M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O povinnostech, 3,1,3*; pův. u Aristotela (384–322 př. n. l.), *Etika Nikomachova, 2,9,3*, též pak u T. M. Plauta (asi 251–184 př. n. l.), *Stichus, 120* ap.
Ⓐ Of two evils choose the less. Ⓝ Von zwei Übeln das kleinere wählen. Ⓕ De deux maux, il faut choisir le moindre. Ⓡ Из двух зол выбирают меньшее.

Zlobí mě to.
(Čl. zvl. starší vůči druhému nespokojeně obv. o svém zdravotním stavu, fungování svého orgánu, končetiny ap.:) to není zcela v pořádku a nefunguje to (občas) dobře; nemám to zdravé a občas mě to (poněkud) bolí. ■ **S** to bolí, to není dobré, já jsem nemocný ♦ Často se užívá s konkrétním substantivem (*ruka, oči, koleno* ap.).

Zloděj volá / křičí, chyťte zloděje!
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠4 neukon. nekles. – 7a stoup.-kles. rozk. (od 2. slova)
(Čl. zkušený v komentáři, někdy posměšném, vůči druhému o darebáckém třetím a jeho obranném manévru, též jako rada a výstraha před možností oklamání ap.:) zloděj, provinilec, pachatel ap. se snaží od sebe odvrátit podezření falešným poplachem n. poukazem na jiného (a proto tomu nevěř!). Proč myslíš, že pan ministr tak vehementně začal najednou s kritikou romského problému? Aby si nikdo nevšimnul těch jeho podvodů. No prostě, z. v., ch. z. ■ **S** čl. provinilý svádí pozornost jinam Potrefená husa nejvíc křičí. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).
Ⓐ It's a case of the pot calling the kettle black. Ⓝ Der Dieb ruft, haltet den Dieb. Ⓕ ! Les grands voleurs pendent les petits., ! Les gros larrons font pendre les petits., (Le voleur crie le plus fort „au voleur!") Ⓡ (Вор с мошенника шапку снял., У самого рыльце в пуху.)

Nastal (v tom) zlom. n. **Vtom došlo ke zlomu.**
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým, obv. při líčení průběhu spontánních událostí, života, vývoje situace, počasí ap.:) náhle se objevila (nepředvídaná n. neplánovaná) velká, zásadní změna a směr vývoje se výrazně obrátil, odchýlil. ■ **S** změna nastala

Zlost je špatný rádce.
(Čl. zkušený, moudrý vůči druhému zvl. v radě a obv. ve varování před ukvapenou reakcí:) teď máš vztek, ale počkej a svou reakci, odpověď ap. si dobře promysli; ve zlosti jedná člověk zkratovitě a neprozíravě. ■ **S** jednej prozíravě!, čl. rozhněvaný dělá chyby ♦ Přísloví.

To je k zlosti. *viz* To je k vzteku.

Zlost v něm hárá.
(Čl. zvl. jako pozorovatel vůči druhému obv. o třetím a jeho reakci a postoji v důsledku podráždění, urážky ap.:) je viditelně, ale nehlasně rozzlobený; je napjatý a očividně má velkou zlost, kterou zatím kontroluje. ■ **S** on je rozčilený, já mám vztek

Zlost jím lomcuje.
(Čl. jako pozorovatel vůči druhému o třetím a jeho reakci, často oprávněné, na urážku, podráždění, klam ap.:) je velmi rozzlobený a projevuje se to obtížně zachovávanou sebevládou, očividným napětím, mírným třesením těla a prudkými pohyby. ■ **S** on je rozčilený, já mám vztek

Mluví° z něj° zlost.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho reakci, nejen slovní, v reakci na urážku, klam ap.:) je teď velmi rozzlobený, vzteklý, a proto se nekontroluje ve výběru slov, mluví přehnaně výhrůžně, netaktně ap. Nevěř úplně tomu, co říká. M. z něj teď z. a zejtra vo tom nebude vědět. ■ **S** on je rozčilený, já mám vztek Lomcuje jím zlost., Nebere si servítky.
Ⓐ He doesn't mean it., His dander's up. Ⓝ Aus ihm sprach der Zorn. Ⓕ ! Il est sous le coup de la colère., Il est fou de rage., ! Il décharge sa bile. Ⓡ (Это он со злости . . .)

Nestojí to za zlost. n. **To nestojí za (tu) zlost.**
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému a proti jeho prudké reakci n. nepřátelskému úmyslu vůči třetímu ap.:) to je vlastně maličkost, i když nepříjemná, a nereaguj proto na ni přehnaně n. vůbec!; to není vůbec důležité (a nemělo by tě to tolik zasáhnout, rozzlobit); nerozčiluj se, nestojí to za to! ■ **S** nerozčiluj se!, to není důležité

Popadla ho° zlost. n. **Zmocnila se ho° zlost.**
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho nespokojené reakci na nepříznivou situaci, klam, popř. urážku, výsměch ap.:) rozzlobil se prudce a náhle (a projevil to); ztratil klid a silně se citově (a nepřátelsky) proti tomu postavil. Když jsem viděl, jak tomu volovi všichni poslušně přitakávají, p. mě z. a řekl sem jim naplno, co si vo tom myslím. ■ **S** on rozčílil se Vzkypěla v něm krev., Ujely mu nervy.
Ⓐ He was seized with rage., ! My blood boiled. Ⓝ Ihn packte die (blanke) Wut. Ⓕ La colère / rage l'a saisi / pris., ! Il a piqué une crise de colère., ! Il s'est fichu / foutu en colère. Ⓡ (Его зло взяло., Прямо / аж зло берёт.)

Zlostí div nepuknul.
(Čl. vůči druhému obv. škodolibě o vlivném a nenáviděném třetím a jeho reakci na čin, krok proti jeho záměru, plánu, přání n. na úspěch prvního ap.:) velmi se zlobil, nápadně to projevoval a (závistivě) se cítil podvedený, vynechaný ap. ■ **S** on je rozčilený ♦ Časté i v kond.

Nic není tak zlého, aby se neobrátilo někdy v něco dobrého.
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému v povzbuzení, zvl. s ohledem na jeho sklíčenost, ztrátu, škodu, neúspěch, obv. nezaviněný ap.:) nepříznivá

zkušenost, ztráta ap. jsou málokdy absolutně negativní a často mají za následek nečekaně i (menší) prospěch, užitek. ■ **S** zkušenost nepříznivá přináší užitek také ♦ Přísloví (Čelakovský).

Zlé se v dobré obrátí.
(Čl. informovaný n. optimistický vůči druhému obv. ve snaze zbavit ho jeho pesimismu, deprese, krize ap. nad současnou nepříznivou situací, vyhlídkami ap.:) to se změní a zlepší a zase to bude dobré, příjemné a uspokojivé. ■ **S** to zlepší se

Odplácej zlé dobrým.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý zvl. v radě vůči druhému a obv. proti jeho úmyslu se pomstít třetímu za křivdu, zlo ap.:) nebuď pomstychtivý, nepokračuj ve zlu, křivdách ap. a snaž se reagovat pozitivně a smířlivě! Vono se to snadno řekne, o. zlé d., ale to si mám vod toho ničemy nechat všechno líbit, a eště mu pomáhat? ■ **S** nemsti se! Milujte nepřátele svoje! ♦ Přísloví.
Ⓐ Turn the other cheek., (Repay evil with good.) Ⓝ Man soll Böses mit Gutem vergelten. Ⓕ Il faut rendre le bien pour le mal.

Všechno zlý / zlé (je) pro něco / k něčemu dobrý / dobré. n. **Každý / každé zlo je k něčemu dobrý / dobré.** n. **Na všem zlým je něco dobrýho.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl. moudrý filozoficky vůči druhému zvl. v reakci na jeho ztrátu, neštěstí, obv. v komentáři až později, po odeznění zklamání, smutku a při objevení se i pozitivních možností, důsledků ap.:) z každého neúspěchu, ztráty ap. se nakonec nabídne n. dá získat i nějaká výhoda, prospěch n. užitek, i když neplánovaný a nečekaný. Nezoufej, v. zlý je k n. dobrý. Motorku ti sice ukradli, ale taky ses naučil teď chodit pěšky, a to ti dělá dobře. ■ **S** zkušenost nepříznivá přináší užitek také Nic není tak zlého, aby se neobrátilo někdy v něco dobrého. ♦ Přísloví (Bitt-Schin), srov. lat. *Sunt bona mixta malis, sunt mala mixta bonis, dobré je spojeno se zlým a zlé je spojeno s dobrým*, Walther (30 705); též *Malum nullum est sine aliquo bono, žádné zlo není bez něčeho dobrého*, Plinius st. (23–79), *Přírodověda, 27,2*. Též var. *špatný.*
Ⓐ Every cloud has a silver lining., Nothing so bad but it might have been worse. Ⓝ Alles Schlechte hat auch seine gute Seite. Ⓕ À quelque chose malheur est bon. Ⓡ Нет / не бывает худа без добра., Не было бы счастья, так несчастье помогло.

Co je na tom zlýho / zlého?
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 3b kles. dopl. ot. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému obv. v obhajobě počínání svého n. třetího, zvl. při jeho konfliktu s dosavadními, konzervativními názory n. s odlišnými etickými zásadami druhého, zvl. v reakci na jeho kritické a nesouhlasné vyjádření ap.:) to je podle mého názoru docela normální a přijatelné a nikomu to neškodí; nedělám přece nic špatného. Každej se dneska snaží si přivydělat. A co je na tom zlýho, když chodím s reklamou? ■ **S** to je dobré, to je přijatelné To je v pohodě., Na tom nic není.
Ⓐ What's bad about that?, Where's the harm in that? Ⓝ Was ist denn daran schlecht? Ⓕ Qu'y a-t-il de mal à cela ? Ⓡ А что в этом плохого?

Tak zlý / zlé to snad nebude / bejt nemusí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený n. opatrný vůči druhému v reakci na jeho zděšení, hrůzu, sklíčenost z neúspěchu, ztráty, škody, zranění n. kroku n. výroku třetího ap., zvl. ve snaze ho uklidnit:) nezoufej, snad n. asi to není příliš vážné; třeba to tak špatně nedopadne. Možná, že jste se přeslechla. Tak zlý to snad nebude. Proč by ho hned vyhazoval? ■ **S** to není zlé ještě To není takový neštěstí.
Ⓐ It mightn't be that bad. Ⓝ So schlimm ist das doch wohl nicht. Ⓕ Ce n'est peut être pas si grave que cela. Ⓡ (Может, всё ещё образуется.)

To je zlý / zlé.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému v hodnocení nastalé situace, ztráty, neúspěchu, nepříznivé změny s ohledem na budoucí vyhlídky, proveditelnost plánu, bezpečnost ap.:) to je vážné a nepříjemné a silně to komplikuje n. ohrožuje situaci. Tak Kovanda se už vrátil z lapáku? To je zlý. Ten se vám teď bude mstít. ■ **S** to je vážné, to je nepříjemné, to nelíbí se mu To je na pováženou., To je malér.
Ⓐ It isn't serious., It could be worse. Ⓝ Das ist nicht so schlimm. Ⓕ C'est grave / mauvais., ! Ce n'est pas bon. Ⓡ ! дело швах / табак / труба

Není° to tak zlý / zlé.
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. informovaný, zkušený vůči druhému v hodnocení výsledku nepříznivé změny, nehody, zranění,

stupně zhoršení situace, zvl. v kontrastu k předpokladu, n. o výsledku činnosti, provedení plánu ap. s ohledem na nepříznivé okolnosti, překážky ap.:) dopadlo to (k mému překvapení) relativně dobře n. jeví se to celkem přijatelné, snesitelné; výsledek je nečekaně slušný, poměrně dobrý. Myslel jsem, že se pořádně potloukla, ale není to tak zlý. Má jen pár pohmožděnin a zlomený malíček. ■ **S** výsledek je dobrý celkem, to je dobré Ujde to., Nevypadá to špatně.

Ⓐ It mightn't be that bad. Ⓝ So schlimm ist das doch wohl nicht. Ⓕ Ce n'est peut être pas si grave que cela. Ⓡ Всё ещё не так плохо.

Na tom není nic zlýho / zlého.

(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení činnosti jeho n. třetího, zvl. v kontrastu k jeho obavě z nezákonnosti, možnosti přestoupení zákazu, morálky ap.:) nepovažuju to za nevhodné, závadné n. rušivé, je to zcela řádná a normální věc (a nemusíš se proto znepokojovat); to je zcela přijatelné. A: Okamžitě vypadni! – B: A proč? Já tady jenom tak sedím a koukám se kolem sebe. Na tom přece není nic z.? ■ **S** to je dobré, to je přijatelné To je v pohodě., To je v pořádku.

Ⓐ There's no harm in that., Where's the harm in that? Ⓝ Da ist nichts Schlechtes / Schlimmes dran. Ⓕ Il n'y a rien de mal à cela.

Aby / jen aby ho nepotkalo něco / nic zlýho / zlého!

(Čl. zvl. starší v přání, naději vůči druhému úzkostlivě o odcestovavším blízkém třetím, obv. do neznámého a nejistého prostředí, zvl. v reakci na jeho nevrácení se včas, nedostatek zpráv o něm ap.:) doufám, že se mu nestalo neštěstí, nehoda, úraz ap.; přeju si, aby se mu nic špatného nestalo; přeju mu bezpečí. ■ **S** já přeju bezpečí jemu ♦ Též jako výraz obavy *Aby ho tak potkalo něco zlého.*

Nevykládej° si to ve zlým / zlém!

(kol) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 4. slova)

(Čl. s obavou a opatrně vůči známému druhému ve snaze ho nerozzlobit, neurazit ap., zvl. v důsledku svých nepříjemně upřímných slov, vyjádření nedůvěry, pochyby, popř. podezření, nepopulárního, nepříznivého kroku ap.:) promiň mi to, ale musím, musel jsem to říct n. se na to zeptat, popř. to udělat; myslím to upřímně a nezištně a chápej to tak! Nevykládej si to ve z., ale já bych se tě chtěl na něco zeptat. Rozumíš vůbec tomu, co máš dělat? ■ **S** pochop to!, já nechci urazit tě Nic ve zlým!

Ⓐ Don't take it / me amiss., Don't get me wrong. Ⓝ Nimm das nicht krumm! Ⓕ Ne le prends pas mal!, ! Il ne faut pas prendre la mouche! Ⓡ (Пойми меня правильно!)

Nevzpomínej° na mě ve zlým / zlém!

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 7b stoup.-kles. rozk. (od 4. slova)

(Čl. zvl. starší při loučení s druhým, druhými, zvl. při trvalém odchodu z pracoviště a týmu po delší době a někdy složitém vývoji vztahů ap.:) doufám, že jsem ti nijak neublížil a že si budeš připomínat jen dobré zkušenosti se mnou. Tak ahoj, mějte se tu pěkně a nevzpomínejte na mě ve z. Já se někdy zastavím. ■ **S** vzpomínej přátelsky! Nic ve zlým!

Ⓐ Think kindly of me. Ⓝ Denk nicht im Bösen an mich zurück! Ⓕ Ne m'en garde pas rancune! Ⓡ Не поминай / -те лихом!

Se zlou se (ale) potázal.

Verb se zlou se potázat

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho nevhodné snaze, v kontrastu k přání mocného čtvrtého, obecné nálady ap.:) narazil na tvrdý odpor a nepřátelský, odmítavý, popř. rozčilený postoj; vůbec se mu to nepovedlo a výrazně neuspěl. ■ **S** on neuspěl

Třikrát se stěhovat je skoro tak zlé jako (jednou) vyhořet. *viz* Three removes are as bad as a fire.

Zbav nás všeho zlého.

(Čl. obv. zbožný a starší vůči druhým zvl. před nejistým obdobím, těžkou cestou ap. v prosbě vůči Bohu:) já přeju si a prosím o ochranu před nepřítelem, neštěstím ap. ■ **S** já přeju si ochranu ♦ Mt 6,13, též část modlitby *Otče náš, jenž jsi na nebesích … a neuveď nás v pokušení, ale zbav nás všeho z., amen.*

Nic ve zlým / zlém!

(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od 2. slova)

(Čl. vůči blízkému druhému při omluvě za netaktní vyjádření n. za nutnost sdělit svou výtku vůči němu, někdy naopak po jeho kritice předtím prvního ap.:) promiň mi to, nechtěl jsem a nechci se tě dotknout n. tě urazit; omlouvám se, ale musím bohužel říct, že … No, nic ve zlým, já to tak nemyslel., No, nic ve zlým, ale tobě se to taky zrovna dvakrát nepovedlo. ■ **S** promiň!, já omlouvám se, já nechci urazit tě Já jsem to tak nemyslel., Nevykládej si to ve zlým!

Ⓐ No offence meant., Don't take it amiss, but … Ⓝ Nichts für ungut. Ⓕ ! (C'était) sans penser / songer à mal!, ! (C'était) sans mauvaise intention! Ⓡ (Не бери близко к сердцу.)

Je° to zmatek nad zmatek.

(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c rov.-kles. ozn. (od 4. slova) *zmatek nad*

(Čl. nespokojeně, kriticky vůči druhému o podniku, úřadu ap. a jeho fungování, někdy po rušivém zásahu, n. o mimořádné akci a jejím průběhu z hlediska organizace, přehlednosti, o textu a dostupnosti informací v něm ap.:) je to velmi nepříjemně chaotické a nepřehledné; není to dobře n. dost organizované, je to zmatené; není v tom žádný řád n. systém. V našem podniku je teď z. nad z. Po tý reorganizaci nikdo nic neví nebo nechce vědět. ■ **S** to je chaos, to je zmatené To je úplnej Kocourkov., Nemá to ani hlavu ani patu.

Ⓐ It's / there's total / utter / complete chaos (here) (now). Ⓝ Das ist ein heilloses Durcheinander. Ⓕ ! C'est le comble / summum de la confusion. Ⓡ (! сплошной беспорядок; бардак)

Nedělej° zmatky!

(kol) **0** neměnné ⊟ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)

(Čl. zkušený rezolutně zvl. vůči nezkušenému n. nervóznímu a mladšímu druhému v reakci na jeho chaotické kroky, absurdní činnost, obv. v rámci nové organizace, při novém úkolu a rozhodování o dalším postupu ap., ve snaze ho zarazit:) uklidni se, nekomplikuj situaci, nepanikař a přemýšlej n. jednej logicky! A: Já to takhle asi nestihnu. A vůbec tomu nerozumím. Neměla by to radši udělat Jiřinka? – B: Nedělej z. a zkus to. Vždyť to není tak těžký. ■ **S** uklidni se!, mysli logicky! To chce klid!, Vem rozum do hrsti!

Ⓐ Keep your hair / shirt on!, Stop panicking!, Get a grip! Ⓝ Mach kein Durcheinander! Ⓕ ! N'embrouille pas / ne complique pas les choses!, ! Ne sème pas la confusion / le désordre / le trouble! Ⓡ (Без паники!, Возьми себя в руки!)

Změna je život (a život je změna).

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému zvl. v reakci na jeho údiv a jako obhajobu n. vysvětlení změny zaměstnání, přestěhování, změny partnera, stylu oblékání, účesu ap.:) změny v životě jsou normální, patří k vývoji a člověk je musí umět přijímat, popř. se s nimi smířit; je dobré, vhodné udělat změnu (mj. a zpestřit si dosavadní jednotvárnost). A: A co ty, pořád děláš v tom Stavoprojektu? – B: Ale kdepak, já teď prodávám auťáky., A: Ty, inženýr a prodáváš … – B: No, co se divíš, z. je ž. ■ **S** změna je normální Všechno se mění. ♦ Přísloví; obv. se užívá jen 1. var.

Ⓐ Variety is the spice of life. Ⓕ La vie est un éternel recommencement., ! La vie, c'est le changement. Ⓡ Всё течёт, всё изменяется.

Nepadla o tom ani zmínka.

(Čl. vůči druhému, kolegovi ap. zvl. v informaci n. odpovědi na jeho otázku o faktu, detailu ap., někdy nežádoucím, v širším sdělení, komunikaci ap., kde druhý nebyl:) (naštěstí, popř. kupodivu) nikdo o tom vůbec nemluvil n. to nepřipomenul; vůbec se o tomto nemluvilo, nikdo se toho nedotkl. ■ **S** nikdo nemluvil o tom

Nestojí to za zmínku.

(Čl. kriticky n. přezíravě vůči druhému zvl. v reakci na jeho otázku n. žádost o vysvětlení detailu, faktu ap.:) to vůbec není důležité n. zajímavé a není třeba o tom mluvit n. to zvlášť uvádět; je to jen drobnost, a není tedy závažná, a proto to neříkám. ■ **S** to není důležité, já nechci mluvit o tom dál

Zmínka o tom padla. n. **Padla o tom zmínka.**

(Čl. vůči druhému zvl. při líčení jednání, rozhovoru s třetím ap., v kontrastu k celkově jiné orientaci tohoto rozhovoru:) stručně, krátce se o tom mluvilo n. to bylo připomenuto, ale nevěnovala se tomu velká pozornost. ■ **S** někdo zmínil to

Už tam čtyři / tři zmrzli (a ty budeš pátej / čtvrtej)!

(kol; posm) **0** neměnné ⊟ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)

(Čl. žertovně, posměšně vůči druhému v reakci na jeho obavu z venkovního chladna a nechuť vyjít ven, popř. na jeho nepřiměřeně teplé oblečení ap.:) neboj se, není (tam) přece tak velká zima, nic se ti nestane. A: Já nikam nejdu, je tam moc zima. – B: No, už tam čtyři z. a ty b. pátej. ■ **S** není tam zima To nic není.

Ⓐ (Cold? You don't know the meaning of the word!) Ⓝ Da hat sich noch keiner den Arsch abgefroren. Ⓕ ((Ne) t'inquiète pas, on ne compte plus les morts de froid …), ((Ne) t'inquiète pas, ce n'est qu'un mauvais moment à passer!)

Tím to zmrzlo.

(Čl. informovaný vůči druhému zvl. při líčení vývoje projektu, návrhu, myšlenky, obv. kvůli byrokra-

tickým překážkám ap.:) tím, v té fázi se to trvale zastavilo a dál se už nedělo nic. ■ **S** to skončilo

Zmýlená neplatí.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a tolerantní zvl. vůči druhému a jeho přehnanému pocitu provinění, lítosti nad vlastním neúspěchem ap.:) omyl, chybu může udělat každý a z jediného výskytu nelze dělat tvrdé závěry, někoho za něj trestat ap. No, dyť se nic zvláštního nestalo, prostě jsi to špatně ocitoval. Z. n. ■ **S** čl. dělá chyby Errare humanum est., Chyby budou, dokud budou lidé. ♦ Přísloví (Bitt-Schin), srov. lat. *Error a culpa vacat, omyl je prost viny*, (Walther 7172a).

Ⓐ If you don't make mistakes, you don't make anything., Anyone can make a mistake., Even Homer nods., To err is human. Ⓝ Jeder kann sich mal irren / vertun. Ⓕ ! L'erreur est humaine. Ⓡ Ошибаться человеческое дело (а не сознаваться дьявольское.), (Человеку свойственно заблуждаться.)

Někdy méně znamená více. n. **Někdy míň znamená víc.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. mladšímu, obv. v radě k opatrnosti, zdrženlivosti a proti jeho snaze přehánět v činnosti, mluvení, jídle ap.:) nepřeháněj to, není rozumné to přehánět (a udělat, říct, sníst ap. toho příliš); je dobré to dělat v omezené míře, pak to bude nejúčinnější. Já bych toho pepře trochu ubral, už je tam dost i jinejch věcí. N. méně z. v. ■ **S** nepřeháněj!, udělej to opatrně! *Est modus in rebus, sunt certi denique fines.* ♦ Přísloví (Bitt-Schin); též někdy navíc explicitně se slovesem *udělat.*

Ⓐ Sometimes, less is more. Ⓝ Manchmal ist es des Guten zuviel. Ⓕ ! L'excès en tout est un défaut. Ⓡ (Всему счёт, мера и граница., Хорошего по немногу.)

Co to znamená?
(Čl. nadřízený, s autoritou přísně n. rozzlobeně vůči druhým, druhému v reakci na jeho zjištěné, spatřené nepatřičné chování n. činnost ap.:) to se mi vůbec nelíbí a odmítám to (a hned s tím přestaňte!); to je nepřijatelné n. nepřípustné a já s tím nejsem spokojený. ■ **S** to nelíbí se mu, to je nepřijatelné, to irituje mě To je drzost!, Nemůžu se na to koukat.

To znamená jen jedno.
(Čl. zkušený přemýšlivě v poznámce vůči druhému, zvl. v reakci na symptom, náznak další n. větší činnosti, změny ap.:) z toho jasně, jednoznačně vyplývá jen jediný závěr (totiž že …); z toho je už jisté (že …). ■ **S** to je jisté, to je jednoznačné

Nebylo tam známek života.
(Čl. vůči druhým, druhému zvl. v popisu návštěvy místa, města, popř. i přírody, v kontrastu k očekávání zabydlenosti:) bylo to tiché, nehybné, pusté a vypadalo to tam zcela opuštěně a bez lidí, popř. zvířat. ■ **S** místo je pusté

Pokud je mi známo … n. **Pokud je známo …**
(Čl. vůči druhému, druhým na úvod své odpovědi, informace, zvl. k vyjádření svého odstupu, omezení pravdivosti ap.:) vím pouze to, že …; domnívám se, že (obecně) platí n. se předpokládá, že …; dozvěděl jsem se tolik, že … ■ **S** já vím to aspoň

Je (všeobecně) známo (že …).
(Čl. vůči druhým, druhému, např. při argumentaci, přednášce ap., před uvedením teze n. faktu, konstatováním zvyku, praxe ap. a ke zvýšení jejich významu a přijatelnosti:) většina lidí ví a jako fakt přijímá (že …); je to běžně přijímaná informace (že …). ■ **S** lidé vědí to ♦ Často i ve formě přirovnání *jak známo.*

Všechno zná, všude byl°.
(kol; posm) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému kriticky a posměšně o třetím a jeho nepříjemném a povýšeném chování, předvádějícím své zkušenosti a znalosti n. je jen předstírajícím ap.:) nekriticky, nepříjemně a podezřele se stále chlubí svými údajnými suverénními znalostmi, nejlepší informovaností, styky ap. Je to takovej blbec, kerej se všude, kam příde, musí vytahovat. Prostě ten typ v. zná, v. byl. ■ **S** on chlubí se příliš Myslí si, že sežral všechnu moudrost světa.

Ⓐ He thinks he knows everything., He's too clever by half. Ⓝ Ein Hans Dampf in allen Gassen. Ⓕ ! Il sait tout, il a tout vu. Ⓡ Во всё дырки затычка., (! быть во всякой бочке затычкой)

Je° to na něm° znát. n. **Je° na něm° znát (že …).**
(kol – neutr) **0** imp neg ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o třetím a jeho momentálním zdravotním stavu, schopnosti, způsobu uvažování, zkušenosti z prostředí, obo-

ru n. nevyslovených pocitech, názoru ap.:) viditelně se to na něm projevuje a ovlivňuje to jeho výraz n. jeho chování; je to patrné, znatelné v jeho výrazu a reakcích. Nedá se nic dělat, ty léta už sou na něm znát. Je podstatně pomalejší. ■ **S** to je zřejmé Kouká mu to z vočí., Je to na něm vidět.

Ⓐ You can see / tell he's … Ⓝ Das sieht man ihm an. Ⓕ ! On voit que …, ça se voit., ! Ça saute aux yeux que … Ⓡ По всему видно.

Lépe něco znát než mnoho mít.
(Čl. vzdělaný a zkušený zvl. v radě vůči mladšímu druhému a jeho nejistotě v životní orientaci ap.:) dobré informace, vzdělání a znalosti n. dovednosti z oboru ap. jsou pro člověka v životě užitečnější a cennější než nahromaděný majetek (a nevědomost, hloupost). ■ **S** je lepší znát než hromadit majetek ♦ Přísloví (Čelakovský).

Co ho znám …
(Čl. vůči druhému o dlouhodobě známém třetím a jeho vlastnosti, zvyku, názoru n. orientaci, zvl. v reakci na podiv, otázku druhého a v kontrastu k tomu, co udělal nyní, n. při odhadu pravděpodobnosti, že třetí něco udělá ap., obv. na úvod následujícího názoru:) znám ho dlouho a vždycky to dělal (tak) n. neudělal nikdy; (dřív) byl vždycky takový, že … a neměnil svůj zvyk; potvrzuju, že je takový, že … ■ **S** já znám ho tak

Jak ho° znám (udělá to).
(kol-neutr) **0** neměnné ⊠ 4c neukon. – (udělá to) – kles.
(Čl. vůči druhému o známém třetím a odhadu jeho chování v budoucí situaci, často jako ujištění o prediktabilnosti třetího ap.:) určitě to udělá, dělá; je silně pravděpodobné, že to udělá. Jak ho z., tak si určitě veme dva svetry a kožich, kdyby náhodou byla zima. ■ **S** já znám ho tak Co ho znám., Jako že se jmenuju XY.

Ⓐ If I know him, he'll … Ⓝ Wie ich ihn kenne … Ⓕ Tel que je le connais (il le fera).

Znej / poznej sám sebe.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *sám*
(Čl. vzdělaný a zkušený v radě zvl. vůči mladšímu druhému při jeho orientaci ve světě a snaze rozumět mu ap.:) snaž se analyzovat především své vlastní cíle, zásady a postoje a rozumět jim, protože ty předurčují tvé jednání a chování k druhým. Napřed p. sám s., chceš-li rozumět druhým lidem a soudit je. ■ **S** poznej sebe! Jdi do sebe! ♦ Z řec. *Gnóthi seautón*, nápis na Appolonově chrámu v Delfách, připisováno jednomu ze sedmi mudrců, Cheilonovi n. Thaletu Milétskému (620–543 př. n. l.); v lat. podobě *Nosce te ipsum* rozšířil M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *Tuskulské hovory, 1,22,52.*

Ⓐ Know thyself. Ⓝ Erkenne dich selbst. Ⓕ Connais-toi toi-même. Ⓡ Познай сам себя.

To znám.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a obv. zklamaný vůči nespolehlivému známému druhému ve skeptické, nedůvěřivé reakci na jeho žádost, prosbu n. výzvu ap.:) to jsem zažil, udělal víckrát a vždycky to dopadlo pro mě špatně; nevěřím tomu, mám s tím špatné zkušenosti. A: Hele, puč mi to, to je hezký! – B: To znám, a ty mi to zas rozbiješ! ■ **S** já nevěřím Děláš si blázny?, Povídali, že mu hráli!

Ⓐ Oh yeah!, No way! Ⓝ Das kenn' ich (doch). Ⓕ C'est ça …, Je sais / connais (bien). Ⓡ (*Я* уже учёный.)

To zní slibně.
(Čl. vůči druhému v uvážlivé, ale opatrné reakci zvl. na nabídku práce spojenou s odměnou, výhodami n. slib zlepšení ap.:) to vypadá prospěšně n. užitečně a je to lákavé; zdá se to dobré, zamlouvá se mi to. ■ **S** to je lákavé

Cítím se jako znovuzrozený.
(Čl. pochvalně vůči druhému v reakci na dobrý odpočinek po námaze n. osvěžující sprchu po horkém dni ap.:) cítím se opět svěží, plný energie a odpočatý. ■ **S** já cítím úlevu, já cítím se dobře

Drž / sklapni / zavři° zobák / klapačku!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. rozzlobený n. vlivný a arogantní urážlivě, nevlídně a rázně vůči druhému, někdy podřízenému, v reakci na jeho snahu říct svůj názor, komentář k tématu rozhovoru, plánu činnosti n. ve snaze zarazit ho před prozrazením nežádoucí informace třetímu ap.:) ty mlč, nechci to slyšet!; přestaň mluvit a nic, tohle neříkej! A: Zavři už ten z.! To musíš pořád mluvit? – B: Ty s. z.! Ty máš k tomu zrovna tak co říkat! ■ **S** mlč! Drž hubu! ♦ Nelze obv. kombinovat *sklapni klapačku.*

Ⓐ Shut it (will you)! Ⓝ Halt den Schnabel. Ⓕ Ferme ton clapet / ta gueule / -la! Ⓡ Закрой поддувало!

Mluv, jak ti zobák narost!
(Čl. zvl. vůči známému druhému a proti jeho snaze o složitou n. příliš zdvořilou formulaci ap.:) řekni to jednoduše a prostě tak, jak jsi zvyklý, a

nesnaž se o vyumělkovanost n. přílišnou zjemnělost! ■ **S** řekni to prostě!

Abys° nedostal° přes zobák!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od 3. slova)
(Čl. starší, rodič ap. rázně a hrozivě vůči slabšímu a obv. blízkému druhému v reakci na jeho nevhodné poznámky, příliš sebevědomý komentář n. škádlivé, provokativní vměšování do hovoru prvního s třetím ap.:) přestaň tak mluvit, nebo tě potrestám!; přestaň, nemluv do toho, nebo dostaneš pohlavek, ap.! Hele, abys n. přes z.! Do toho, vo čem tu jednáme, ti vopravdu nic neni, tak se do toho nepleť! ■ **S** mlč!, já nechci poslouchat to dál, nebuď drzý!, já potrestám tě Nech toho!, Máš u mne pár facek.
Ⓐ Keep your nose out of it / this!, You stay out of this! Ⓝ Du kriegst einen auf die Schnute / Schnauze. Ⓕ Ferme-la si tu ne veux pas t'en prendre une! Ⓡ А по морде?, Ты у меня схлопочешь!

Podíváme se mu° / tomu na zoubek.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči blízkému druhému o novém, neznámém třetím v týmu n. o nefungujícím přístroji, zařízení ap. ve snaze zjistit proč ap.:) seznámím, seznámíme se s ním, tím důkladně a zjistíme, jaký je, jaké má kvality ap.; prohlédnu si, prozkoumám, prozkoumáme to pořádně a najdeme chybu, poruchu ap. A toho nového pozvěte někdy sem mezi nás, p. se mu trochu na z. ■ **S** já prozkoumám to Uvidíme, co je zač.
Ⓐ Let's give him the once-over., Let's have / take a closer look at him. Ⓝ Wir wollen dem mal auf den Zahn fühlen. Ⓕ On va voir / examiner ça de plus près! Ⓡ (Посмотрим, что он / это из себя представляет.)

Je° to k zoufání / uzoufání.
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. emocionálně vůči blízkému druhému o společensky neudržitelné tíživé situaci, spojené s psychickým tlakem, n. o příliš náročném úkolu, popř. přemíře úkolů ap.:) jsem z toho krajně deprimovaný a bezradný; je to dál neúnosné, psychicky zničující a já to nezvládám. Je to k z. Už měsíc vo sobě nedal vědět. Nevíme prostě co dělat. ■ **S** já jsem zoufalý, to je hrozné, to deprimuje mě To se nedá popsat.
Ⓐ It's driving me to despair., I'm beginning to despair (of -ing …). Ⓝ Das ist zum Verzweifeln. Ⓕ C'est désespérant / à désespérer! Ⓡ (Это просто кошмар / ужасно., Я в отчаянии.)

Hoď / dej tam zpátečku!
(kol) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. rozvážný vůči blízkému druhému obv. v reakci na jeho úmysl příliš prudce a tvrdě slovně reagovat n. fyzicky zasáhnout na iritujícího, urážlivého třetího ap.:) přestaň, zastav se a takhle neuváženě nepokračuj!; mírni se a jednej jinak! A: Ty grázle jeden, já tě přerazím! – B: Honzo, hoď tam z., takhle to přece nemůžeš řešit. ■ **S** mlč!, mluv s rozmyslem!, přestaň! Dávej si pozor na hubu!, Kroť se!
Ⓐ Back off! Ⓝ Nun mach mal halblang. Ⓕ ! Du calme!, ! Un peu de modération / réserve / calme / retenue! Ⓡ Потише на поворотах!, Остынь!, Не кипятись!

Je to / tím je to zpečetěný.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému v komentáři o vývoji situace, zvl. nepříznivé, obv. v důsledku posledního stadia, kroku třetího, nezvratné změny ap.:) (tím, v důsledku toho) je o tom teď definitivně rozhodnuto a tak to bude n. se stane; teď je to neodvolatelně určené a už na tom nelze nic změnit n. nedá se do toho nijak zasáhnout. ■ **S** to je definitivní Spadla klec., To je hotová věc.

Zpívám zpěv míru …
(Čl. vzdělaný, novinář ap. zvl. v tisku, dříve z politicko-propagačních důvodů ap.:) oslavuju mír a připomínám jeho potřebu pro normální život. ■ **S** já oslavuju mír ♦ V. Nezval (1900–1958), *Zpěv míru* (1950), komunisty nadužívaná báseň.

Ptáka poznáš po zpěvu. n. **Podle zpěvu ptáka se pozná.** n. **Po zpěvu / letu / peří pták poznán bývá.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený zvl. v radě druhému v jeho snaze orientovat se v chování a povaze lidí ap.:) povaha, podstata a kvalita člověka se obvykle projevují ve způsobu jeho řeči a jednání. A: Člověče, já si nemyslel, že šéf je takovej sprosťák! Von se ti na mě včera tak šíleně rozeřval! – B: No jo, p. p. po z., to platí pořád. Von se normálně dovede přetvařovat, ale uvnitř je to hulvát. ■ **S** čl. projevuje podstatu způsobem řeči Člověka po řeči, bylinu po vůni poznáš. ♦ Přísloví (už Čelakovský, ten má ale jen *Po peří ptáka a po řeči člověka*); častá jen 1. var., někdy též s dodatkem … *podle řeči darebáka.*

Ⓐ You can't tell / judge a book by its cover / binding., A bird may be known by its song. Ⓝ Am Gesang erkennt man den Vogel. Ⓕ ! C'est au fruit qu'on connaît l'arbre., ! Les belles plumes font les beaux oiseaux. Ⓡ ! Знать птицу по перьям, а человека по речам.

Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti. *viz* Hudbou k srdci, srdcem k vlasti.

Není° mu° (zrovna) do zpěvu.
(kol – neutr) **0** ot, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. zkušený n. informovaný vůči druhému o známém třetím, zvl. v důsledku negativní události, nepříznivé změny ap.:) nemá (delší dobu) příliš dobrou, optimistickou náladu; ztratil svou veselost a radostný postoj a cítí se deprimovaný, skleslý. V tý době sem už měla nějaký trable, a tak mi nebylo zrovna do z., dyž sem tu peněženku s vejplatou ztratila. ■ **S** on je skleslý Je jako přešlej mrazem.

Ⓐ He's a bit down in the mouth / dumps., He's feeling (particularly) sorry for himself. Ⓝ Ihm war nicht zum Lachen zumute. Ⓕ Il n'a pas le cœur à chanter. Ⓡ (Ему сейчас не до шуток.)

Jasná zpráva! n. **To je jasná zpráva.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. neformálně vůči blízkému druhému v kladné, souhlasné reakci, odpovědi na jeho návrh, otázku ap.:) ano, samozřejmě; ano, je to tak n. udělám to tak. A: Pudeš taky se mnou? – B: J. z.! ■ **S** ano, to je tak, já souhlasím To je hotovka. ♦ Z písně skupiny Olympic, později i jinde.

Ⓐ Great! Ⓝ Klar wie dicke Tinte! Ⓕ ! Et comment!, ! Bien sûr / évidemment! Ⓡ Ясное дело!

Dobrá zpráva žádná zpráva.
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě a odmítavě o hlouposti a senzacechtivosti novinářů a novin a jejich nesmyslném výběru informací jen negativních, skandálních, drastických ap.:) pozitivní zpráva, užitečná novinka ap. nejsou (podle novinářů) vůbec zajímavé, a proto se lidem nenabízejí. ■ **S** to není zajímavé, zpráva dobrá není zajímavá

Zpráva (o tom / něčem) se šířila° / letěla° / šla° od úst k ústům.
(neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od 6. slova) *od úst*
(Čl. informovaný vůči druhému, druhým o novince, závažné změně situace, obecně závažné události ap., též ve vztahu ke všeobecně známému třetímu n. jevu ap.:) informace o tom se rozšířila důkladně a rychle a všichni už to vědí; už je to veřejně známé a všichni, celá veřejnost se to brzy dozvěděla. Z. o návratu krále Richarda do Anglie se šířila od úst k ústům. ■ **S** zpráva šíří se rychle, to je známé Kdo by to neznal!, Fama volat.

Ⓐ The news spread like wildfire. Ⓝ Die Nachricht ging von Mund zu Mund. Ⓕ La nouvelle s'est répandue comme une traînée de poudre. Ⓡ (Новость передавалась из уст в уста.)

Je to něco na ten způsob jako … / v tom smyslu, že …
(Čl. vůči druhému při popisu n. hodnocení, zařazování události, výtvoru n. postupu třetího ap., zvl. z hlediska vlastností n. projevu, ve vztahu ke známé události, výtvoru ap.:) to je v zásadě, obecně podobné něčemu; poněkud n. zhruba se to něčemu podobá n. to něco připomíná. ■ **S** to je podobné

Kdo chce, hledá způsob, kdo nechce, hledá důvod.
(Čl. moudrý a zkušený vůči druhému v komentáři n. poučení zvl. v reakci na jeho neochotu, nechuť něco pozitivního udělat, pomoct ap.:) člověk ochotný a mající dobrou vůli se snaží nějak přispět, pomoct ap., ale člověk neochotný se (pracně) vymlouvá; je vidět, že nechceš, tak se aspoň nevymlouvej! ■ **S** čl. ochotný pomůže neochotný se vymlouvá ♦ Přísloví.

Tento způsob léta zdá se mi poněkud nešťastným.
(Čl. zvl. vzdělaný s nelibostí vůči blízkému druhému o letním počasí, obv. sarkasticky a nadneseně vzhledem k vyumělkovanosti formulace citátu:) tohle deštivé a chladné počasí se mi nelíbí. ■ **S** je tam počasí špatné, je tam zima, počasí nelíbí se mi ♦ V. Vančura (1891–1942), *Rozmarné léto* (1926), srov. dál … *Je chladno a můj dech, jakkoliv jsem nepozřel vody, je mrazivý. Který měsíc nám zbývá, jestliže ani červen není dost vhodný, abychom pečovali o zdraví a o tělesnou čistotu?*

Je způsob ve věcech, jsou zkrátka jisté meze. *viz* Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Co je to za způsoby?
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 3c kles. dopl. ot. (od 4. slova)
(Čl. zvl. starší, rodič káravě a pohoršeně vůči mladšímu druhému, dítěti n. o třetím v reakci na jeho společensky nečekané chování, řeč, reakci odporující zvyklostem a představě o dobrém vychová-

ní ap.:) to je (od tebe, vás) nevhodné a nepříjemně rušivé, popř. neslušné chování a nelíbí se mi to; nechovej se, nemluv tak, ale naopak, chovej se (tady) slušně, způsobně!; je nepřípustné, aby ses takto choval. Co je to za z.? Takhle vtrhnout do místnosti bez zaklepání. ■ **S** chovej se slušně!, to nelíbí se mi Ale no tak!, Trochu se kroť!

Ⓐ Where are your manners? Ⓝ Was sind das denn für Manieren? Ⓕ Qu'est-ce que c'est que ces manières? Ⓡ (Ну и манеры!, Вести себя не умеешь?)

V tom je ňáká / nějaká zrada.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. poněkud pozlobeně a zamyšleně, nechápavě vůči druhému v reakci na nefungování přístroje, stroje, selhání organizace, domluvy s třetím ap., zvl. v kontrastu k očekávání:) má to nějakou nejasnou závadu, není to (asi zcela) v pořádku; vypadá to podezřele, takhle by to nemělo být, vypadat, fungovat n. projevovat se. Krucifix, ten motor ne a ne naskočit. V tom je ň. z. ■ **S** to nelíbí se mi, to je podezřelé V tom je ňáká čertovina., To se mi nechce líbit.

Ⓐ There's a gremlin (at work) somewhere. Ⓝ Da ist irgendwie der Wurm drin. Ⓕ Il y a un coup fourré la-dessous., Il y a quelque chose de pas catholique / de véreux là-dedans. Ⓡ (Здесь какой-то подвох.)

Kalí se mu zrak.

(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho vzhledu a projevu, zvl. v důsledku únavy n. nadcházející smrti ap.:) ztrácí viditelně schopnost se soustředit a vnímat lidi ap. kolem sebe a začíná špatně n. slabě vidět. ■ **S** on vidí špatně

Jestli / pokud mě neklame zrak … n. **Jestli / pokud mě oči neklamou …**

(Čl. nejistě a někdy s překvapením, příjemným i nepříjemným, vůči druhému v reakci na spatření třetího n. stavby, zvířete ap. na dálku, popř. po přečtení nápisu na dálku ap.:) zdá se mi n. domnívám se, že vidím, že …; zřejmě (támhle) vidím … ■ **S** já vidím zřejmě

Zrak mu (už) neslouží.

(Čl. v komentáři vůči druhému obv. o starém třetím, zvl. vzhledem k jeho schopnosti číst, rozlišovat zrakem věci na dálku ap.:) vidí (už) špatně a neostře, nezřetelně; má oslabený zrak a nevidí už tak dobře jako dřív. ■ **S** on vidí špatně

Jeho zrak padl / padnul na někoho / něco.

(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho prostorové orientace očima, zvl. po příchodu někam a s ohledem na něco, někoho nápadného, významného ap.:) všiml si, podíval se někam a uviděl (náhodou) něco; jeho pohled upoutal někdo / něco. ■ **S** on podíval se

Přecházel° (mu° z toho) zrak (i sluch). n. **(Bylo° to takové) až mu° přecházel° zrak (i sluch).**

(neutr – kniž) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v komentáři obecně n. o třetím a jeho dojmu při pohledu na neobvykle velké množství a široký výběr a přítomnost, nabídku žádoucích, lákavých předmětů, záplavu dobrého jídla, popř. množství příjemných zvuků v novém prostředí ap.:) byl tím množstvím zahlcený, oslněný a příjemně překvapený; byl pohledem na to množství a pestrost ohromený a zmatený; byl toho skvělý nadbytek (a bylo těžké si vybrat). V tom obchodě bylo tolik nejrůznějšího nádherného zboží, až chudákům návštěvníkům z venkova přecházel zrak. ■ **S** je toho hodně Až jde z toho hlava kolem.

Ⓐ He couldn't believe his eyes / ears. Ⓝ Augen und Ohren gingen ihm über. Ⓕ ! À vous en couper le souffle., ! à ne pas en croire ses yeux. Ⓡ (У него / них глаза разбежались при виде . . .)

Kam zrak sahá / dosahá (tam) …

(Čl., reportér ap. vůči druhému, druhým v popisu rázu krajiny, moře a výskytu věci jednoho n. více typů, rostlin, zvířat, popř. i lidí ap., viděných zvl. z vyvýšeného místa:) všude dokola na dohled, v dohledu (je toho hodně n. není z toho nic). ■ **S** všude

Šálí mě zrak i / či sluch? n. **Mně snad šálí zrak!**

(Čl. zvl. starší a dříve nadneseně vůči druhým v reakci na zcela nečekané spatření, setkání s žádoucím třetím, popř. milým a nádherným předmětem, někdy po jeho pohřešování, ztrátě, nečekaným jevem ap.:) těžko věřím tomu, co vidím n. slyším, a jsem tím, jím příjemně překvapený. ■ **S** to je překvapení

Ježkovy zraky! *viz* Ježkovy voči!

Zraky všech / všechny zraky se upírají° (k němu°).

(neutr – kniž) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, sg, 1. a 2. pl ⊠ 4c neukon. – (k němu) – kles.

(Čl. poněkud slavnostně v popisu vůči druhým o významném, zkušeném n. vůdcovském třetím v daném společenství, skupině, zvl. vzhledem k potřebě nalezení východiska z kritické situace, závažného rozhodnutí ap.:) všichni ho teď pozorně, napjatě sledují, čekají, co udělá, a spoléhají na něj *(že je ochrání, najde dobré řešení ap.)* V této těžké době se v. z. upírají k prezidentovi. ■ **S** všichni sledují ho Je všem na očích.

Ⓐ All eyes are on him. Ⓝ Aller Augen richten sich auf ihn. Ⓕ Tous les regards sont rivés sur lui / sont suspendus à lui. Ⓡ (Все взоры устремились к . . .)

Přislibujte si mně, poroučejte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu!
(Čl. zvl. vzdělaný, politik, filozof ap. veřejně a proti snahám zastavit jeho nepříjemnou kritiku obv. vládnoucí garnitury, často s vlasteneckým zabarvením ap.:) nedám se zkorumpovat ani zastrašit a vytrvám na svých pozicích; neustoupím ani pod tlakem. ■ **S** já neustoupím ♦ To prohlásil K. Havlíček Borovský (1821–1856) 12. 7. 1854 na adresu snah umlčet jeho nepříjemný novinářský hlas, srov. pokračování *Moje barva červená a bílá. Dědictví mé poctivost a síla.*

Nehněvej se / nezlob se na zrcadlo, máš-li křivou hubu. n. **Nenadávej na zrcadlo, je-li huba křivá.**
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. vzdělaný posměšně vůči druhému n. obecně, zvl. v reakci na jeho n. cizí dotčenost, nelibost nad kritikou ap.:) nerozčiluj se na tu kritiku, satiru n. jejího autora, vystihuje jen věrně (nepříjemnou) skutečnost, tvou vlastnost ap.; oprávněnou kritiku nemá cenu odmítat, odsuzovat. Proč na ty novináře tak soptí? Dyť ta jeho aférka byla pěkný svinstvo. Jo, n. se na z., máš-li k. hubu. ■ **S** nezlob se na kritiku oprávněnou! Potrefená husa nejvíc křičí. ♦ N. V. Gogol (1809–1852).

Ⓐ If the cap fits …, If the cap fits, wear it., If the shoe fits, wear it. Ⓕ ! Qui se sent morveux se mouche. Ⓡ Нечего (неча) на зеркало пенять, коли рожа крива.

Zrcadlo, řekni mi, kdo je na světě nejkrásnější!
(Čl. vzdělaný vůči druhému zvl. o hloupých, marnivých a parádivých ženách, obv. se prohlížejících zálibně v zrcadle, a jejich postoji n. přímo vůči takové ženě, často pak škádlivě:) chci být co nejkrásnější (popř. a nevím, jak toho docílit). ■ **S** já chci být krásná ♦ H. Ch. Andersen (1805–1875), srov. i verzi *Zrcadlo, zrcadlo, řekni mi, kdo je nejkrásnější v celé zemi?*

Zrcadlo nelže.
(Čl. zkušený zvl. kriticky vůči druhému, někdy i posměšně vůči jeho snaze zakrýt své postupující stáří ap.:) nejsi očividně už tak mladý (jak bys chtěl, chtěla), vypadáš podle toho a nesnaž se to maskovat. ■ **S** ty stárneš

Je na tom zrnko pravdy. *viz* Je na tom špetka pravdy.

Kde se kdo zrodí, tam se i hodí.
(Čl. moudrý, zkušený vůči druhému v komentáři n. kritice, zvl. vůči jeho málo úspěšné snaze změnit své sociální zařazení, státní n. národnostní příslušnost ap.:) člověk je svým dětstvím, výchovou a nabytou kulturou předurčený k životu v rodném prostředí. ■ **S** čl. žije nejlíp v rodišti ♦ Přísloví (Čelakovský).

To zrovna / akorát / určitě!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. ostře sarkasticky a odmítavě vůči druhému a jeho absurdní žádosti udělat něco, půjčit n. darovat, obv. s ohledem na možnou škodu, předchozí nevhodné a odmítavé chování druhého ap.:) ne, to rozhodně, opravdu neudělám; to za žádných okolností nechci a odmítám; to je to nejméně pravděpodobné n. přijatelné, co bych udělal, přijal. A: Jé, to je krásný kolo. Půjč mi ho! – B: To z.! Abys mi ho vodřel. ■ **S** to je nepřijatelné, já neudělám to, já odmítám to, to je absurdní Ještě to tak!, Povídali, že mu hráli!

Ⓐ Not likely!, No way! Ⓝ Kommt nicht in die Tüte. Ⓕ (*iron*) Mais bien sûr!, Certainement., ! Puis quoi encore?, ! Tu peux toujours courir / te brosser!, ! Tu m'as bien regardé? Ⓡ (Разбежался!, Разогнался!, Как раз нет!)

Zrovna ty!
(Čl. ve výtce, výčitce vůči druhému v překvapené reakci na jeho kritiku toho, co sám dělá, n. na jeho tvrzení jsoucí v rozporu s jeho proklamovanými zásadami, dřívějším chováním ap.:) (vzhledem k tomu, co jsi sám udělal n. co jsi tvrdil) to bys ty vůbec neměl říkat; překvapuje mě, že to říkáš zrovna ty; ty na takový výrok nemáš žádné (morální) právo! ■ **S** to je absurdní, proč říkáš to?, to překvapuje mě

To je° předem ztracený.
(kol) **0** ot, neg, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený n. informovaný vůči druhému ve skeptickém odhadu úspěšnosti plánované snahy, jednání, akce vzhledem k nepříznivým okolnostem, nedostatku peněz, přítomnosti či nepřítomnosti některých lidí, jejich neochotě, menšinovému postavení ap.:) (za takové situace) není žádná naděje na úspěch, a proto nemá smysl o to dál usilovat; to se nemůže podařit, a nemá proto smysl se o to pokoušet. Jestli přijde k jednání Kroupa, tak je to p. z. Ten nás nemůže ani cejtit. ■ **S** to nepovede se, to je nereálné To je zabitý.

Ⓐ It's / we're doomed to failure. Ⓝ Das ist von vornherein verloren. Ⓕ C'est perdu d'avance. Ⓡ ! гиблое дело

Nic není (ještě) ztraceno / ztracený. n. **Eště / ještě není nic ztracenýho / ztraceno.**

(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému, někdy v nesouhlasné reakci na jeho zklamání, pesimismus ohledně možnosti konečného úspěchu, vítězství, zvl. po dílčím neúspěchu, jedné prohře v sérii sportovních utkání, jednání s opoziční stranou ap.:) (to příliš neznamená) ještě je naděje na (celkový) úspěch n. že se situace zlepší, obrátí v náš, tvůj prospěch; to samo o sobě ještě není úplná porážka. Úvodní zápas jsme sice prohráli, ale ještě není nic z. V dalších zápasech ale nesmíme ztratit ani bod. ■ **S** to neskončilo ještě, je naděje Ještě není všem dnům konec.

Ⓐ There's still hope., The opera isn't over till the fat lady sings. Ⓝ Noch ist nichts verloren. Ⓕ Rien n'est (encore) perdu. Ⓡ Ещё не всё потеряно.

Lepší ztratit než půjčit.

(Čl. zkušený v komentáři n. radě vůči druhému, zvl. v reakci na jeho potíže s vymáháním návratu půjčeného předmětu ap.:) člověk spíš snese vědomí, že něco ztratil (vlastní vinou a neznámo kde), než že ho o to připravil někdo známý, který to nechce n. zapomíná vrátit. ■ **S** nepůjčuj a neztratíš to! ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

To se ztratí.

(kol) **0** neměnné ⊟ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému ve zdůraznění celku práce a v reakci na jeho obavu n. přehnanou úzkostlivost kvůli drobnějšímu nedostatku, chybě, ušpinění, poškození v celku složitého, komplexního produktu n. kvůli drobné ztrátě z většího množství ap.:) vzhledem k celku, celkovému dojmu, funkci to není důležité, podstatné; to není vlastně viditelné a celkově je to zanedbatelné; není to tak závažná chyba a ani se to nepozná. A: Eště musíme dodělat na tomhle modelu tady tu stranu. – B: To je drobnost, to se z. Dejte to sem, musí se to poslat eště dneska. ■ **S** to není důležité Ale co!, To je toho! ♦ Někdy v rozšířené var. *to se z. v tlačenici.*

Ⓐ No one will ever spot it / notice. Ⓝ Das verliert sich (im Gedränge). Ⓕ ! Ça se perdra dans la masse!, Ça ne se verra pas!, On n'y verra rien! Ⓡ Ничего, сойдёт (для сельской местности).

To je zbytečné ztrácení času. *viz* To je ztráta času.

On / von se jen ztrácí. n. **On / von se (nám) ztrácí před očima / vočima.**

(Čl. informovaný obv. ve znepokojeném komentáři vůči druhému o blízkém starém třetím, zvl. v důsledku nemoci, popř. i diety během krátké doby ap.:) nápadně, viditelně hodně hubne a ubývá na váze, popř. slábne a působí dojmem nemoci a křehkosti. ■ **S** on hubne velmi

To je° (zbytečná) ztráta času. n. **To je° (zbytečné) ztrácení času.**

(kol – neutr) **0** ot, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *ztráta*

(Čl. zkušený a obv. i velmi zaneprázdněný vůči druhému v hodnocení kvality alternativy práce, možnosti absolvování kurzu, ceny úsilí o dosažení nabízeného nového cíle ap., zvl. z hlediska časové náročnosti, délky:) to se nevyplatí (dělat n. tam jít, chodit), nepřináší, nepřinese to vzhledem k časovým nárokům žádný n. odpovídající užitek; je, bylo by to časově příliš náročné a nevýhodné a nesplní to účel. Na tu přednášku nechoďte, to je z. času. Neřekne vám vůbec nic nového. ■ **S** to vyžaduje příliš času, to je nevýhodné To sou vyhozený peníze!, Kde mám ten čas brát?

Ⓐ It's a waste of time., You're / you'll be wasting your time. Ⓝ Das ist reine Zeitverschwendung / Zeitvergeudung. Ⓕ C'est une perte de temps (inutile). Ⓡ (Это напрасная трата времени.)

Zapracoval / pracoval / hlodal / podepsal se na tom / něm zub času. n. **Je na tom / něm vidět zub času.**

(neutr – kniž) **0** neměnné ⊟ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *zub*

1. *(Čl. informovaný v komentáři vůči druhému o budově, stavbě, stroji ap. vzhledem k pevnosti a použitelnosti, funkčnosti po dlouhé době, popř. dlouhém neužívání ap., zvl. v kontrastu k původní*

solidnosti:) postupně to zchátralo, zrezivělo n. se rozpadlo a přestalo fungovat; zcela to zastaralo. **2.** *(Čl. v komentáři vůči druhému o známém a starším třetím a jeho vzhledu, popř. bystrosti, pohyblivosti, zvl. po více letech ap.:) viditelně zestárl a projevuje se to na něm.* **1.** A zatímco se o zámek soudili dva dědicové, pracoval na něm zub č. Teď už přichází v úvahu pouze nákladná celková rekonstrukce. **2.** Koukám, že co jsem ho neviděl, zapracoval na něm zub č. Zešedivěl a taky už nemá ten elán co dřív. ■ **S** to zchátralo, on zestárl Už to není, co to bývalo.

Ⓐ 1. It suffered the ravages of time., It's seen better days., 2. Time has been unkind to him., He's showing the ravages of time. Ⓝ Der Zahn der Zeit nagte daran. Ⓕ ! Il a pris un coup de vieux. Ⓡ (! всё разрушающее время; Его гложет зуб времени.)

Zuby by si na tom člověk vylámal. n. **Div si na tom člověk zuby nevyláme.**

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) **Verb** vylámat si na něčem zuby

(Čl. nespokojeně vůči druhému o jídle, zvl. starém chlebu, pečivu ap.:) je to velmi, příliš tvrdé a nedá se to kousat, ukousnout. Krucifix, ten chleba se nedá jíst, zuby by si na něm č. v. ■ **S** to je tvrdé příliš Člověk by na tom zuby nechal.

Ⓐ You can't get your teeth in it (it's so hard)., It's rock hard. Ⓕ C'est à se casser les dents. Ⓡ Все зубы сломаешь.

Už toho mám plné / plný zuby / mám toho plné zuby. *viz* Mám toho po krk.

Zuby mu° cvakají° / drkotají° / jektají° (strachem / zimou).

(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, sg, 1. a 2. pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova) **1.** *(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho fyzické situace a projevu, zvl. po delším pobytu v chladu venku a v nedostatečném oblečení ap.:) je mu viditelně a slyšitelně velká zima, a nedokáže proto mj. kontrolovat pohyb svých zubů.* **2.** *(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho fyzické reakce na velké, krajní ohrožení čtvrtým, nebezpečím ap.:) má velký strach a projevuje ho mj. nekontrolovatelným, popř. slyšitelným pohybem zubů.* **2.** Z. mu sice jektaly, ale zavřel oči a improvizovaný můstek přes strž přece jen překonal. ■ **S1** on má strach Klepou se mu kolena. **S2** on cítí zimu Je zmrzlej jak drozd.

Ⓐ 1. His teeth were chattering (with cold)., 2. He's in a blue funk., (His knees were knocking with fear / apprehension.) Ⓝ Er klapperte mit den Zähnen. Ⓕ Il claque des dents. Ⓡ (У него зубы стучали от страха.)

Potěj / potí se mu zuby.

(Čl. žertovně, ironicky vůči druhému o třetím a jeho fyzické situaci, zvl. po delším pobytu venku a v nedostatečném oblečení ap.:) je mu velká zima, chvěje se a nekontrolovatelně přitom cvaká zuby. ■ **S** on cítí zimu

Zubatá si (už na něj°) brousí kosu.

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený v komentáři vůči druhému o starém třetím, obv. i vážně nemocném a jeho vzhledu, zvl. v odhadu, jak dlouho bude ještě žít ap.:) brzo už asi, zřejmě zemře. Musíte to zkusit beze mě, věčně tady přece nebudu. Však si už z. na mě b. kosu. ■ **S** on zemře brzy Jeho dny se už krátí., Přiblížila se jeho hodina. ♦ *Zubatá* je starý symbol smrti zobrazovaný jako kostlivec s vyceněnými zuby a kosou, kterou ukončuje životy.

Ⓐ He hasn't long to go / live., He's not long for this world., His time's nearly up., (The grim reaper will come for him soon.) Ⓝ Freund Hein / Gevatter Tod wetzt seine Sense. Ⓕ ! Il est à l'article de la mort., ! Il a un pied dans la tombe. Ⓡ (Зубами смерть скрежещет., Смерть косою блещет., Точить лезвие косы.)

Přišla° si pro něj° zubatá.

(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zvl. starší vůči druhému o třetím a jeho smrti obv. v důsledku vysokého věku ap., zvl. ve venkovském kontextu:) zemřel, skončil přirozeně svůj život. Pantáta se už jara nedožil. Přišla si pro něj z. ■ **S** on zemřel Pánbůh si ho povolal.

Ⓐ He's paid the debt of nature., He's gone to meet his maker. Ⓝ Freund Hein kam ihn holen. Ⓕ ! Il a rendu l'âme / le dernier soupir., ! Il est mort de sa belle mort.

Ještě spolu zúčtujem!

(Čl. uražený, poražený, ponížený ap. vyjadřující odhodlání situaci vyrovnat, pomstít se druhému, protivníkovi, popř. i sportovnímu soupeři ap., často z pocitu nespravedlivé porážky ap.:) najdu si příležitost pro odplatu, pomstu a teprve pak bude situace vyrovnaná; tu prohru, porážku ti vítězně vrátím. ■ **S** já pomstím se

Zůstalo při tom.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 2. slova)

(Čl. vůči druhému zvl. v odpovědi na jeho dotaz na podobu konečné dohody, zvl. o společném postupu, s třetím, třetími, zvl. po více změnách n. při více alternativách ap.:) nakonec se nic dál už neměnilo a platí ta poslední úmluva, dohoda, instrukce ap.; platí to staré. Z. při tom, že jsme se jednou za rok sešli, jak jsme si slíbili, ale jinak jsme o sobě nevěděli nic. ■ **S** to nezměnilo se, dohoda stará platí, to platí až do změny Až na další to platí / trvá.

Ⓐ We're back where we started. Ⓝ Es blieb dabei. Ⓕ ! Ça n'a pas changé / bougé. Ⓡ (Договорились о том, . . . , Порешили так: . . .)

Zůstane to mezi náma / námi.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. informovaný vůči blízkému druhému, někdy v reakci na jeho žádost n. přemlouvání, před sdělením osobní, důvěrné n. choulostivé, kompromitující informace, plánu o sobě n. třetím ap.:) nikomu jinému to ale neříkej, je to důvěrné a určené jen tobě!; nesmí se to dovědět někdo jiný, bude to naše tajemství. Já ti to teda povím, ale z. to jen mezi náma, jo? ■ **S** neříkej to nikomu!, to je tajemství, to je důvěrné Nikomu ani muk!, Nech si to pro sebe!

Ⓐ It mustn't go any further., Keep it to yourself. Ⓝ Das bleibt unter uns. Ⓕ Ça reste entre nous. Ⓡ Это останется между нами.

Zůstane° to (zase) na mně / mě°.

(kol) **0** ot, neg, pas, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. rezignovaně n. ve stížnosti vůči druhým v týmu, rodině ap. o nepříjemné nutné práci, povinnosti ap., někdy opakované, na kterou původně bylo víc lidí n. byla určena jinému ap.:) budu to bohužel muset udělat (zase) já sám, bez pomoci druhých. Všichni utekli a nikdo tu neuklidil. Vidím, že to zase zůstane na mě. ■ **S** já musím udělat to Spadlo to (zase) na mě., Zas to musím vylízat já.

Ⓐ It's down to me (again)., It's Muggins' turn again. Ⓝ Das bleibt wieder an mir hängen. Ⓕ ! Et c'est à moi que la corvée revient!, ! C'est pour ma pomme. Ⓡ (Всё опять будет висеть на мне.)

Zůstal, jako když do něj uhodí.

Komp zůstal, jako když do něj uhodí

(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho emocionální reakce na nečekaně nepříjemné zjištění, tragickou zprávu, náhlou rodinnou, osobní katastrofu ap.:) velmi nepříjemně a prudce ho to překvapilo, ohromilo a zaskočilo; zasáhlo, zdrtilo ho to a nebyl nějakou dobu schopný nic dělat. ■ **S** on je překvapený, on je šokovaný Zůstal jako opařený.

Zůstalo° mu° to. n. **Už mu° to zůstalo.**

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od 1. slova)

(Čl. informovaný vůči druhému obv. o třetím a jeho získané pověsti, někdy nepříjemné, n. přezdívce, zvl. v důsledku jeho zvyku, zlozvyku, neobvyklého činu, vlastní nedbalosti, popř. i hendikepu, poruchy ap.:) už se toho nezbavil n. nedokázal zbavit a stále ho to provází; stále mu tak od té doby říkají n. to o něm říkají. Když tenkrát chtěl ve škole mermomocí vydávat časopis, začali mu říkat redaktor. A to mu už z., Neškleb se tak příšerně! Aby ti to nezůstalo! ■ **S** on je známý tím To už mu nikdo nevodpáře.

Ⓐ It stuck. Ⓝ Das ist ihm geblieben. Ⓕ Ça lui est resté. Ⓡ (Так к нему это и прилипло.)

Zůstalo (to) na tom, že … n. **(A) na tom už zůstalo.**

(Čl. vůči druhému zvl. ve vysvětlení n. odpovědi na otázku po stavu vzájemné úmluvy se třetím n. mezi dvěma jinými stranami, zvl. po delším jednání, diskuzi, snaze o kompromisní řešení sporu, podílu ap.:) diskuze dál už nevedla n. dohoda se nevyvíjela a (nakonec) (jsme) se dohodli (jen, aspoň) na tom, že …; dál už se na tom nic nezměnilo a platí to, že … ■ **S** to nezměnilo se, dohoda stará platí

Tím to zvadlo. *viz* Tím to vadne.

Já se z toho zvencnu!

(Čl. vůči blízkému druhému ve vzteklém a nespokojeném povzdechu, zvl. v reakci na opakovaný omyl, neúspěch, obv. v mechanické práci, činnosti s pevnými pravidly, dlouhém sčítání ap.:) to mě velmi rozčiluje a nemůžu se s tím smířit; to je nepříjemné a krajně mě to dráždí, irituje. ■ **S** to irituje mě, to je nepříjemné, to je nepřijatelné

Zvědavost mu nedala.

(Čl. vůči druhému při vyprávění, líčení třetího a jeho reakce na blízkost cizího tajemství, lákavost skryté informace ap., obv. s odstínem porušení důvěrnosti, slibu neslídit ap.:) nedokázal překonat svou zvědavost (a podíval se, vstoupil někam ap.); byl tak zvědavý, že se neovládl (a udělal něco). ■ **S** on je zvědavý

Nebuď zvědavej°, budeš brzo starej°. n. **Kdo je zvědavej, bude brzo starej.**

(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl., rodič hravě n. žertovně odmítavě vůči blízkému druhému, obv. dítěti, zvl. v reakci na jeho zvědavost, snahu zjistit lákavé tajemství, popř. tušený dárek ap., někdy s ohledem na nízký věk, nezasvěcenost druhého ap.:) neřeknu, neprozradím n. neukážu ti to, to nemáš n. nesmíš vědět. A: Mamí, řekni mi, co je v tom balíčku? – B: Nebuď z., budeš brzo s.! ■ **S** já neprozradím to, to je tajemství Dočkej času jako husa klasu. ♦ Přísloví.

Ⓐ Curiosity killed the cat. Ⓝ Alles wissen macht Kopfschmerzen. Ⓕ (Ne sois pas curieux.), Tu as bien le temps de savoir. Ⓡ Будешь много знать, скоро состаришься.

To sem (teda) zvědavej°!
(kol; někdy posm) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obv. zkušený, informovaný vůči blízkému druhému skepticky a mírně posměšně v reakci na neoblíbeného třetího a jeho nevěrohodný slib n. chlubení se velkolepým úspěchem n. v reakci na jeho obtížnou situaci, kterou není zvyklý přes své vychloubání řešit ap.:) moc tomu, jemu nevěřím a silně pochybuju (že to udělá, dokáže, popř. to skutečně má). Že do tejdne přeloží ten celej román? No, to sem teda z.! ■ **S** já nevěřím tomu, já nevěřím mu To chci vidět.

Ⓐ I wonder!, I'll believe it / that when I see it. Ⓝ Da bin ich aber mal neugierig. Ⓕ Alors ça, je suis curieux de (le) voir. Ⓡ (Это ещё бабушка надвое сказала.)

Na to (ti) nejsem zvědavej°!
(kol) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Čl. s rozhodovací funkcí autoritativně a příkře odmítavě vůči druhému a zvl. jeho snaze svůj nedostatek, problém, chybu ap. málo důležitými důvody vysvětlit, omluvit n. od prvního získat svolení, úlevu ap.:) to mi vůbec neříkej, tohle vysvětlení n. tyhle důvody nepřijímám ani nerespektuju (a trvám na svém požadavku, stanovisku a nepovolím ti to n. to neomluvím). A: Já chci jen vysvětlit, proč jsem to … – B: Na to nejsem z. Ztrátu nahradíš a hotovo! ■ **S** to není důležité, já odmítám to To je krámů!, To já nepěstuju.

Ⓐ I'm not interested., I don't want to know. Ⓝ Da bin ich nicht neugierig drauf. Ⓕ Ça ne m'intéresse pas., ! Je ne veux pas en entendre parler / le savoir! Ⓡ А меня это не колышет!

Nikdo na tebe / to není zvědavej!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 7a stoup.-kles. rozk. (od k. slova)
(Čl. s funkcí pánovitě a příkře odmítavě vůči druhému a jeho snaze vstoupit do uzavřené společnosti, jednání n. nabídnout, ukázat skromně prvnímu n. ostatním svou práci, získaný předmět a pochlubit se tak ap.:) **1.** *nechoď tam n. odejdi odtud, my tě tu nechceme, nemáme o tebe zájem!;* **2.** *mlč a nepleť se mezi nás, my od tebe nechceme nic slyšet!* **2.** Zalez, nikdo na tebe není z.! ■ **S** já nechci tebe tady, já nechci poslouchat to dál, jdi pryč!, mlč!, já nechci to Ať už tě tu nevidím!, Kliď se z cesty!, Nech si to!

Ⓐ 1. You are not wanted (here)., 2. We don't need your advice. Ⓝ Auf dich / darauf ist keiner neugierig. Ⓕ On t'a assez vu!, ! On n'a pas besoin de toi!

To je Jobova zvěst / jobovka.
(Čl. obv. vzdělaný vůči druhému v komentáři ke krajně nepříznivé a nečekané zprávě o velkém nezdaru, zmaření plánů, neštěstí ap., zvl. v kontrastu k očekávání bezpečného průběhu ap.:) to je velmi zlá zpráva a dramaticky, tragicky to mění naši, mou situaci a vyhlídky; to je hrozné, velká tragédie a zcela to komplikuje situaci n. zastavuje dosavadní postup. ■ **S** to je hrozné, to je zpráva katastrofální, to není dobré ♦ Podle biblického Joba trpícího řadou neštěstí.

Kolují (o tom) zvěsti, že … n. **Kolují vo / o tom / něm (nějaký / nějaké) zvěsti.**
(Čl. vůči druhému neurčitě, nejistě o třetím n. chystané změně, události, projektu ap., často v negativním, nepříznivém smyslu:) lidé si říkají, že …; neurčitě se naznačuje n. předpokládá, že … ■ **S** lidé říkají

Ty zvíře!
1. *(Čl. neformálně ve snaze napomenout blízkého druhého pro jeho přehnaný n. poněkud drsný, problematický čin n. pohyb ap., který však skrytě obdivuje a souhlasí s ním ap.:) nedělej to (tak prudce, ostře ap.)!* **2.** *(Čl. rozhořčeně a divoce vůči druhému v reakci na jeho brutální n. krutý čin, zvl. vůči třetímu ap.:) jsi velmi krutý a nemilosrdný a já tě nenávidím.* ■ **S** nedělej to!, já nesouhlasím, ty jsi krutý, já nenávidím tě

Kdo nemá rád zvířata, nemá rád lidi.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 5. slova)
(Čl. zkušený, často starší zvl. výchovně vůči dítěti ap. ve snaze vyvolat v něm soucit s trpícím n. strádajícím zvířetem, též v reakci na jeho nedostatek náklonnosti n. ve snaze přimět ho bránit práva zvířat ap.:) chovej se ke zvířatům dobře, pečuj o ně a netrap je!; pokud se k tomu zvířeti chováš tak-

hle krutě, drasticky, nehezky ap., pak se asi chováš podobně i k lidem. Hergot, přestaň tu kočku trápit! Kdo nemá rád z., n. rád l. ■ **S** chovej se dobře ke zvířatům!, čl. nemilující zvířata nemiluje lidi Pes je přítel člověka. ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ⓕ Qui n'aime pas les bêtes, n'aime pas les hommes / les gens.

Všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější.
(Čl. vzdělaný satiricky, posměšně v poznámce n. připomenutí vůči druhým a proti totalitní praxi a systému, postavení vládců a jejich absurdním a lživým heslům ap.:) přes proklamovanou rovnost všech si tam lidé vůbec nejsou rovni a vládnou jim vyvolení, vybraní funkcionáři. ■ **S** lidé nejsou si rovni ♦ G. Orwell (1903–1950), *Farma zvířat* (1945).

Zvítězilo mé druhé / lepší já.
(Čl. sebekritický a přemýšlivý vůči druhému o svém rozhodnutí, zvl. po váhání, původní nechuti, lenosti a přes lákavost snadné a výhodné, ne však zcela morální alternativy ap.:) přes počáteční neochotu ap. jsem se nakonec rozhodl pro (morálně) správnou, čestnou možnost (tj. zvolil jsem obtížnější cestu, přiznal jsem se, řekl jsem pravdu, pomohl jsem mu, odevzdal jsem to majiteli ap.). ■ **S** já rozhodl jsem se morálně

To je° zvláštní.
(kol – neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému zamyšleně v komentáři k třetímu a jeho činu, činnosti n. jevu, zvl. v kontrastu k očekávání, původnímu zaměření ap.:) to je divné, nepochopitelné a nečekal bych to; je v tom jasný rozpor, a to mě udivuje, popř. znepokojuje. Tonda je sice rybář, ale ryby, to je z., vůbec není. ■ **S** to překvapuje mě, to je zvláštní Jak to?, To je divný!, To mi nejde na rozum.

Ⓐ That's odd / peculiar. Ⓝ Das ist (irgendwie) komisch. Ⓕ C'est curieux / étrange / particulier / singulier. Ⓡ (Вот чудно!, Вот странно!)

To není° nic zvláštního. n. **Není to nic zvláštního.**
(kol) **0** ot, poz, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. obv. zkušený vůči druhému v hodnocení díla, i uměleckého, výrobku, výtvoru, jídla, výstavy, veřejného vystoupení třetího ap., zvl. ve srovnání se standardem a proti očekávání:) nevidím na tom nic zajímavého, je to celkem průměrné, standardní; příliš mě to nezaujalo, popř. nelíbí se mi to a jsem poněkud zklamaný. A: Jak se ti líbila ta nová Vieweghova kniha? – B: Ale, není to nic z. ■ **S** to je průměrné, to není dobré Není to žádný zázrak.

Ⓐ It's nothing to write home about., It's not up to much. Ⓝ Das ist doch nichts Besonderes. Ⓕ Ça n'a rien d'extraordinaire / de spécial / de particulier. Ⓡ Так, ничего особенного.

Zazvonil zvonec a pohádky je konec.
(Čl. zvl. vůči dětem standardně na závěr vyprávění, čtení pohádky, příběhu ap.:) a tím to všechno dobře skončilo. ■ **S** to skončilo

Zvoní mi v uších. *viz* Zvoní mi v uších.

Zvrtlo se to. n. **Nějak se to zvrtlo.**
(Čl. vůči druhému o výsledku plánu a průběhu žádoucí činnosti, zvl. s ohledem na nejasné n. složité důvody:) nepovedlo se to a náhle to bez výsledku (podivně) ztroskotalo; bylo to zmařeno n. narazilo to na náhlé a nepřekonatelné překážky a neočekávaně se to zhatilo. ■ **S** to nedaří se, to nezdařilo se

Zvuk se (tady) nese (daleko).
(Čl. vůči druhému v popisu obv. přírodní situace, vodní hladiny ap. z hlediska slyšitelnosti, možnosti být prozrazený ap., zvl. s ohledem na nedostatek překážek:) zvuky zde, tady odtud jsou velmi dobře slyšitelné (i na velkou dálku); všechno je dobře slyšet i v dálce. ■ **S** zvuk je slyšet dobře

Je dobrým zvykem (Inf / že …). n. **Jak je dobrým zvykem …**
(Čl. zvl. zkušený vůči druhému, druhým v připomínce společensky zanedbané tradiční činnosti, chování, zvl. pozitivního a příjemného, n. při zdůraznění svých slov uvádějících takovou činnost ap.:) lidé jsou tradičně navyklí, zvyklí (to dělat n. to dělat takto), popř. a očekávají to; je tradičně příjemné a vhodné (udělat to n. že to uděláme). ■ **S** lidé jsou zvyklí, to je vhodné

Zvyk je druhá přirozenost. n. **Zvyk jest druhé přirození.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zvl. zkušený na vysvětlenou n. omluvu vůči druhému o svém stereotypním kroku, drobné činnosti, mechanickém úkonu, zvl. nechtěném ap.:) člověk dělá dlouhou praxí n. cvikem navyklé věci, činnosti zcela automaticky a bezmyšlenkovitě; člověk nemusí myslet na kvalitu provedení činnosti, dělá-li ji mnohokrát opakovaně. A: Představ si, že sem se trochu zamyslel a dorazil jsem – koukám jako blázen – večer do školy místo na koncert! – B: No jo, z. je d. p. ■ **S** čl. dělá věci zvykem Zvyk

je železná košile. ♦ Přísloví (Čelakovský má jen 2. var.); srov. lat. *Constuetudo quasi altera natura, zvyk je jakoby druhá přirozenost*, M. T. Cicero (106–43 př. n. l.), *O nejvyšším dobru a nejvyšším zlu, 5,74*, ale podobně i u Aristotela aj.

Ⓐ Force of habit. Ⓝ Der Mensch ist ein Gewohnheitstier. Ⓕ L'habitude est une seconde nature. Ⓡ Привычка вторая натура.

Zvyk je zvyk.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči blízkému druhému obv. ve vysvětlení, proč opakovaně dělá něco, zvl. určitým způsobem, i když je to v nové situaci, prostředí nepotřebné, nesmyslné n. nepraktické, popř. i směšné, zvl. v reakci na jeho narážku, dotaz ap.:) v minulosti jsem si na to tak zvykl, dělám to automaticky a nedokážu se toho zbavit n. si zvyknout na něco jiného.* A: Proč pořád nosíš sebou tyhle kliče, dyž už je nepotřebuješ? – B: To víš, z. je z. ■ **S** čl. dělá věci zvykem, zvyk nutí opakovat Zvyk je druhá přirozenost., Zvyk je železná košile.

Ⓐ Force of habit. Ⓝ Der Mensch ist ein Gewohnheitstier. Ⓕ L'habitude c'est l'habitude. Ⓡ (Привычка свыше нам дана.)

Zvyk je železná košile.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *železná*
(Čl. vůči blízkému druhému obv. na vysvětlenou n. omluvu o své n. cizí mechanické činnosti ap., často zbytečné, nepotřebné ap.:) pevně navyklá činnost nutí člověka ji stále opakovat (i když není nutná); člověk se nedokáže snadno odnaučit navyklou činnost n. způsob jejího provedení a pořád ho opakuje (přestože už je to nepotřebné, nemoderní, popř. obtížné). A: Náš dědeček, i když už nechodí do práce, vstává každý den v pět. – B: To víš, zvyk je ž. k., dělal přece ve fabrice. ■ **S** čl. dělá věci zvykem, zvyk nutí opakovat Zvyk je zvyk. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. lat. *Usus est tyrannus, zvyk je tyran*; volný překlad do lat. z řec. Platonova výroku (427–347 př. n. l.) v dialogu *Protagoras, 24,337D*, kde se ale mluví o zákonu.

Ⓐ Old habits die hard. Ⓝ Der Mensch ist ein Gewohnheitstier. Ⓕ ! L'habitude est une seconde nature. Ⓡ (Привычка не отопок: с ноги не скинешь.)

Jak je° zvykem (dělám / děláme toto).

(neutr) **0** ot, neg, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 4c neukon. – (dělám / děláme toto) – kles.
(Čl. vůči druhým, zvl. při formální společenské příležitosti, při takto uváděné činnosti, chování, daném zdvořilostí, tradicí, protokolem ap.:) (dělám, děláme ap. toto takto) protože to je vhodné a obvykle, tradičně se to tak dělá. A když se jim narodil syn, přinášeli jim, jak je z., lidé drobné dárky. ■ **S** to je vhodné, lidé jsou zvyklí dělat něco, jak náleží / jak se sluší a patří ♦ Užívá se obvykle parenteticky; 1. sloveso se obvykle konkretizuje. Někdy se ve var. *Jak je v kraji z.* žertovně n. ironicky zdůrazňuje, též o zvyku hloupém n. nedobrém.

Ⓐ As is the custom / customary … Ⓝ Wie es Brauch ist. Ⓕ Comme d'habitude / à l'accoutumée / de coutume / comme c'est l'habitude / comme il est d'usage. Ⓡ (Как обычно., Как водится.)

Jednou je nikdy, ale dvakrát je zvyk.

(Čl. moudrý zvl. ve varování vůči druhému a jeho přezíravému postoji k vlastní chybě, prohřešku ap., obv. ve smyslu nežádoucí, ale lákavé činnosti ap.:) na snadné, lákavé věci si člověk rychle zvykne a chce, bude je opakovat. ■ **S** čl. zvykne si snadno ♦ Přísloví.

To (už) je zvyk.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. vůči druhému v konstatování n. chápavé omluvě v reakci na jeho údiv nad důvodem činnosti prvního n. třetího, někdy zdánlivě zbytečné n. podivné ap.:) to, tak to dělám dlouho a obvykle, automaticky a zvykl jsem si na to; jsem na to tak zvyklý (a už se bez toho nedokážu obejít), a proto to dělám.* Já vždycky přijdu domů, dám na kafe a pustím televizi. To už je zvyk. ■ **S** čl. dělá věci zvykem, on dělá to tak Zvyk je železná košile.

Ⓐ It's become a habit. Ⓝ (Gewohnheitssache.) Ⓕ C'est (devenu) une habitude.

Bývá / bejvá zvykem, že …

(Čl. zvl. starší vůči druhému v připomenutí n. zdůraznění formy postupu, zvl. z hlediska společenských konvencí:) obvykle se udělá to, že …; respektovaná tradice považuje (v takové situaci) za dobré n. vhodné (udělat něco); je vhodné (pak) … ■ **S** to dělá se tak, to je vhodné

Jde / de (jen) o / vo zvyk. n. **To de / jde vo / o zvyk.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 3. slova) *(Čl. zkušený shovívavě n. na vysvětlenou vůči druhému, zvl. v reakci na jeho rozladění, zklamání nad opakovaným neúspěchem v nové činnosti n. na jeho obdiv nad dovedností prvního ap.:) to není ve skutečnosti nijak těžké, ale chvíli se to musí člověk napřed učit (a proto jsou tvé chyby přirozené*

a omluvitelné); po naučení se a zvyknutí si na to to člověk pak už dělá dobře (a téměř mechanicky). A: Ježišmarjá, já se to snad nikdy nenaučím! – B: To de jen vo z. Já sem taky napřed každou stránku přepisoval třikrát. ■ **S** to není těžké tak, to je běžné, čl. učí se zkušeností Žádný učený z nebe nespad.

Ⓐ It just takes time., You've just got to get used to it. Ⓝ Das ist eine Frage der Gewohnheit / Gewöhnung. Ⓕ ! C'est une question d'habitude. Ⓡ (Это дело привычки.)

Ž

Raději žalář a okovy nežli svobodu otroka.
(Čl., politik, novinář ap. vůči druhým ve vlastenecké snaze je povzbudit a varovat před kompromisem polovičního úspěchu ap.:) je lepší za svobodu trpět a být vězněn než potupně přijmout jen svobodu částečnou; svobodu je třeba si vybojovat úplnou a nespokojit se s omezeními. ■ **S** bojujte za svobodu úplnou! ♦ Výrok mladočeského politika J. Grégra (1831–1896).

Kde není žalobce, (tam) není soudce.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊟ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému obv. zdrženlivě, popř. kriticky v reakci na jeho údiv nad nepotrestaným bezprávím, škodou, nezákonností, porušením pravidel ap., někdy nejednoznačným:) (není to sice správné) ale nebude to (vina ap.) potrestáno, protože to nikdo od zákona, šéfa ap. nechce; soudit (a trestat) je možné jen to, co je žalováno. A: Von Honza říkal, že to zas taková škoda nebyla, a tak to ani nenahlásil. – B: No, kde n. ž., n. s. ■ **S** věc špatná nedá se trestat bez žaloby Nedá se nic dělat. ♦ Přísloví (Čelakovský, ten má ale jen *žalobníka*), srov. též lat. *Deus iudicat, cum nemo accusat, Bůh soudí, když nikdo nežaluje* (Walther 5530a).

Ⓐ Least said, soonest mended. Ⓝ Wo kein Kläger ist, ist auch kein Richter. Ⓕ À défaut de plaignant, pas de juge.

Dnes žalost, zejtra radost.
(Čl. moudrý filozoficky zvl. vůči sklesĺmu, smutnému mladšímu druhému ve snaze ho utěšit ap.:) život je proměnlivý a někdy je zle a pak zase dobře; nezoufej a věř tomu, že zase bude líp. ■ **S** život je proměnlivý, to zlepší se ♦ Přísloví (Čelakovský).

Žaludek se mu svírá hlady / hladem.
(Čl. vůči druhému v popisu n. konstatování o třetím a jeho stavu, zvl. po neobvykle dlouhé přestávce mezi jídly:) má nepříjemně velký hlad a pocit zcela prázdného žaludku. ■ **S** on má hlad

Když je prázdný / prázdnej žaludek, bývá / bejvá špatný / špatnej úsudek.
(Čl. zkušený vůči druhému, někdy poněkud žertovně, s ohledem na chystanou a složitou práci n. na vysvětlenou nerozumného chování a rozhodnutí třetího ap.:) hladovému člověku chybí bystrost a rovnovážný úsudek a dělá chyby, volí snadné n. povrchní řešení ap. (a proto je dobré se napřed najíst). ■ **S** čl. hladový rozhoduje se špatně ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Dělá se mi špatně vod / od žaludku. n. **Je mi zle vod / od žaludku.**
(Čl. vůči druhému o svém pocitu po snědení zkažené potraviny, při jízdě autem, na kolotoči, na lodi n. při pohledu na něco odpuzujícího ap.:) je mi nepříjemně a cítím neklid a nejistý pohyb v žaludku; je mi nevolno a mám chuť zvracet. ■ **S** já cítím žaludek nejistý

Žaludek se mi začíná povážlivě houpat.
(Čl. vůči druhému o svém pocitu, zvl. v důsledku pobytu na lodi na neklidné vodě, při rychlé jízdě autem po nerovných cestách, na kolotoči, po nadměrné konzumaci alkoholu ap.:) začínám se cítit v žaludku hodně špatně a velmi nejistě; mám silnou chuť zvracet. ■ **S** já cítím žaludek nejistý

Kručí° mu° v žaludku.
(kol) **0** ot, pas, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊟ 1c kles. ozn. (od 3. slova)
(Čl. vůči druhému v konstatování n. popisu o třetím a jeho pocitu z nedostatku jídla po dlouhé pauze a o charakteristickém temném vrčivém zvuku v žaludku, někdy považovaném ve společnosti cizích lidí za nevhodný n. nežádoucí:) má momentálně velký hlad, a proto jsou i dobře slyšitelné zvuky v jeho žaludku. Ten musí mít ale hlad. Že mu k. v ž., slyším až sem. ■ **S** on má hlad Žaludek se mu svírá hlady.

Ⓐ His stomach's / tummy's rumbling. Ⓝ Ihm knurrt der Magen. Ⓕ ! Il a l'estomac qui crie famine / gargouille de faim. Ⓡ (У него бурчит в животе.)

Žaludek mu (už) netráví / nebere.
(Čl. vůči druhému v konstatování n. vysvětlení zvl. o starším n. nemocném třetím a jeho zdravotním stavu ap., někdy v reakci na údiv druhého nad odmítáním chutného n. vydatného jídla ze strany třetího:) jí zpravidla jen málo a má malou chuť na jídlo; má špatné n. pomalé trávení a jí málo. ■ **S** on jí málo

Žaludek mu dobře tráví.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho vztahu k jídlu:) jí hodně a rád; je velký jedlík; mívá velkou chuť k jídlu. ■ **S** on jí rád, on jí s chutí

Žaludek mu zpívá (hlady).
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho stavu, zvl. kvůli velké pauze po předchozím jídle:) má velký hlad a je to podle hlasitých proměnlivých a nepravidelných zvuků z jeho žaludku zřejmé. ■ **S** on má hlad

Zvedá° / obrací° / vobrací° se mi° (z toho) žaludek.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
1. *(Čl. vůči druhému o svém pocitu po snědení nechutného n. neoblíbeného jídla, popř. při takové představě n. z odporného zápachu, při pohledu na věc, scénu fyzicky odpornou, patologickou ap.:) je mi nepříjemně a cítím neklid a nejistý pohyb v žaludku, odpuzuje mě to.* **2.** *(Čl. vůči druhému v reakci na nepřijatelnou činnost n. praktiky třetího, zvl. v důsledku jejich amorálnosti, nehumánnosti n. drastičnosti ap.:) je to krajně odporné a jsem tím znechucený a šokovaný.* **2.** Z. se mi z toho ž., když vidím, jak ti vojáci v Bosně masakrují prostý civilisty. ■ **S1** já cítím žaludek nejistý Dělá se mi špatně od žaludku. **S2** já cítím hnus, já jsem šokovaný Je mi z toho na blití.
Ⓐ 1. I feel sick., I think I'm going to be sick., 2. It turns my stomach (to …)., It's sickening (to see …). Ⓝ Davon dreht sich mir der Magen um … Ⓕ ! Ça me donne la nausée / des hauts le cœur. Ⓡ (Аж тошнит, . . .)

Žáby skřehotají, bude pěkný den.
(Čl. zkušený vůči druhému v odhadu počasí na druhý den podle chování žab v blízké vodě:) je slyšet typický „zpěv" žab, a proto bude zřejmě zítra hezké počasí, bez deště. ■ **S** počasí bude pěkné

Žáby kuňkají, bude pršet.
(Čl. zkušený vůči druhému v odhadu počasí na druhý den podle chování a projevu žab v blízké vodě:) nepravidelné žabí kuňkání zřejmě (i tentokrát) ohlašuje na zítřek deštivé počasí, déšť. ■ **S** počasí bude deštivé, bude tam počasí horší

Roztrhnu tě jako žábu! *viz* Roztrhnu ho jako hada!

Žádnej neví jako já …
(Čl. hravě vůči blízkému druhému z různých důvodů, např. v žertovném navázání na něj n. třetího a jeho tvrzení, že „to žádnej neví" n. k vyjádření vlastní převahy nad svým tajemstvím ap.:) to nikdo kromě mě neví; to vím nejlépe já. ■ **S** já vím ♦ Veselá česká lidová píseň, srov. dál … *jak se seče votavička, žádnej neví jako já, jak se seče votava.*

Žádný takový!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Čl. vůči podřízenému druhému, dítěti ap. v rázném odmítnutí v reakci na jeho žádost n. návrh činnosti nevýhodné, nepohodlné pro prvního ap.:) to zásadně odmítám (a zakazuju to); s tím rozhodně nesouhlasím a neudělám to n. na to nepřistoupím. Ž. t.! Pěkně zůstaneš doma a za trest nasekáš dříví! Už si se venku nalítal dost! ■ **S** já odmítám to, já nesouhlasím To zrovna!, Ještě to tak!, Ani nápad!
Ⓐ Oh no (you don't / won't etc.). Ⓝ Nichts da., Nichts dergleichen. Ⓕ ! (Il n'en est) pas question!, (C'est) hors de question! Ⓡ Ничего подобного!

Nejšťastnější je ten, kdo má nejméně žádostí.
(Čl. moudrý filozoficky v ponaučení vůči druhému, druhým, zvl. v komentáři k jejich úzkosti, stresu ap. ze snahy dosáhnout svých cílů, zvl. materiálních ap., původně výrok Buddhy:) šťastný je člověk, který chce v životě málo; člověk by neměl svůj život vyplnit (jen) uspokojováním svých žádostí, touhy po majetku (ale měl by naopak usilovat i o duchovní rovnováhu a klid). ■ **S** čl. šťastný žádá málo ♦ Buddha Siddhártha Gautama (563–483 př. n. l.).

To / na to sem žádostivej.
(Čl. skepticky vůči druhému v reakci na jeho nerealistický plán, slib n. tvrzení, že se něco nepravděpodobného, ale žádoucího uskuteční ap.:) tomu nevěřím, o tom zásadně pochybuju. ■ **S** já pochybuju, já nevěřím

Pálí mě žáha.
(Čl. ve stížnosti vůči druhému zvl. po nevhodném jídle n. přemíře jídla, obv. nezdravého, tučného, příliš kořeněného, po nevhodné kombinaci jídel ap.:) cítím nepříjemné, bolestivé pálení v hltanu; pálí mě v trávicí trubici. ■ **S** já mám bolest v hltanu

Žár vyvolaný domácím tlakem se šíří, dokud nenaplní dostupnou mysl, a z ní pak přechází výhradně do mysli chladnější.
(Čl. vtipný ironicky vůči druhému, druhým, zvl. muž o ženách a jejich roli v rodině ap.:) nespokojený, neuspokojený člověk (zvl. žena) je plný rostoucí zlosti, která se později přenáší na někoho jiného (zvl. muže), obv. v podobě hádky. ■ **S** nespokojenost vrcholí hádkou ♦ Zákon paní Parkinsonové;

sarkastické populární rozšíření vtipných satirických pouček profesora Parkinsona o světě.

Že jo / ano?

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova) **Part** Že ano / jo?

(Čl. vůči druhému ve snaze nechat si potvrdit od něj pravdivost své pozitivní domněnky n. tvrzení o třetím n. reálnosti události ap., někdy s odstínem nepříjemné narážky, náznaku vůči druhému ap.:) je to tak?; je to pravda?; souhlasíš s tím? Ta nová deska je hrozně fajn, že jo? ■ **S** je to tak? Není-liž pravda? ♦ Var. *Že ano?* může mít i ironický odstín, chce-li mluvčí druhého pozlobit, podráždit.

Ⓐ (*podle pomocného slovesa z předchozí věty, v záporu*) … isn't she?, … weren't they?, … didn't we? etc. Ⓝ Etwa ja / doch? Ⓕ N'est-ce pas?, Pas vrai?, ! Hein que c'est vrai? Ⓡ Не так ли?

Že by?

(kol; někdy iron) **0** neměnné ⊠ 3d kles.-stoup. dopl. ot. (od k. slova) **Part** Že by (-l)?

(Čl. vůči druhému v pochybovačné n. nedůvěřivé reakci na zjištění, zprávu o nepravděpodobné, ale obv. potřebné, vítané události, kroku n. ochotě k činnosti třetího ap.:) úplně tomu nevěřím a udivuje mě to; vypadá to, že je to pravda. A: Von prej to Karel udělá všechno sám, i za nás. – B: Že by? Takovej lenoch a najednou tak vochotnej? ■ **S** já nevěřím, to je překvapení Jen jestli!, To tu ještě nebylo!

Ⓐ You don't say so!, That's hard to credit. Ⓝ Sollte er / es etwa? Ⓕ (Ah oui!), (Oh!) vraiment?, ! (C'est) Trop beau pour être vrai. Ⓡ Правда?, Неужели?

Že ne?

(kol) **0** neměnné ⊠ 3a kles. dopl. ot. (od k. slova) **Part** Že ne?

(Čl. obv. vůči blízkému druhému ve snaze získat od něj potvrzení své domněnky n. tvrzení o nereálnosti, neuskutečnění činnosti, události ap., obv. nežádoucí, popř. i ve snaze odvrátit druhého od takového úmyslu:) je to tak (že to nebylo, se nestalo n. že to neuděláš ap.)?; doufám že ne a nepřeju si to; nevěřím, že to je pravda. Ale toho sprostýho hulváta na naši oslavu nepozveš, že ne?, Řekni, že to není pravda a že eště, strejdo, nevodjíždíš! Že ne? ■ **S** já doufám, je to tak? Dá-li pánbu., Není-liž pravda?

Ⓐ (*podle pomocného slovesa z předchozí věty, základu*) … is she?, … were they?, … did we? etc. Ⓝ Etwa nicht? Ⓕ N'est-ce pas?, ! Hein que ce n'est pas vrai / que c'est faux? Ⓡ …, правда?

Moh by mu na žebrech brnkat.

(Čl. obv. posměšně n. lehkovážně vůči druhému o třetím a jeho fyzickém vzhledu v situaci, kdy je jeho tělo vidět, např. skrz košili, zvl. v důsledku nepořádné stravy a jeho vlastní nedbalosti ap.:) je velmi, nenormálně hubený a vypadá nepříjemně. ■ **S** on je hubený

Tomu° můžeš° žebra spočítat. n. **Žebra mu° spočítáš.** n. **Žebra bys° mu° mohl° počítat / spočítat.**

(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, fut, 1. sg, pl ⊠ 1c rov.-kles. ozn. (od k. slova) *žebra* **Komp** je tak hubený, že bys mu mohl žebra počítat / spočítat

(Čl. vůči druhému obv. soucitně o třetím a jeho fyzickém vzhledu v situaci, kdy je vidět, např. skrze jeho košili, jeho postava, obv. v důsledku nemoci, velkého nedostatku ap.:) je velmi a nepříjemně hubený (a hraničí to s nemocí); je krajně vyhublý a zesláblý. Musíme tě, Toníčku, po tý nemoci u nás na venkově trošku vykrmit, dyť vypadáš přímo hrozně. Ž. by ti moh p. ■ **S** on je hubený Je kost a kůže.

Ⓐ He's all skin and bone. Ⓝ Dem kannste auf den Rippen Klavier spielen. Ⓕ On lui voit les côtes., On lui compterait les côtes. Ⓡ ! кожа да кости

Sou / jsou mu vidět žebra.

(Čl. vůči druhému nespokojeně o třetím a jeho vzhledu, zvl. v důsledku jeho nepořádného způsobu života, nedbání na jídlo ap.:) je velmi a nepříjemně hubený. ■ **S** on je hubený

Železo železem se ostří.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. moudrý vůči druhému v radě n. komentáři o jeho n. cizí vlastnosti, schopnosti, prostředku, i nefyzickém, nástroji ap. a možnosti jejich zlepšení ap.:) teprve opakovaným užíváním ve střetu s protivníkem n. překážkou se kvalita a účinnost takového nástroje utvrzuje a zvyšuje; schopnost člověka se zoceluje v boji. A: To sem netušil, jak se ten Honza umí držet a trvat na svým! A proti takovýmu starýmu borcovi! – B: No, ž. ž. se ostří. Za čas bude lepší než von. ■ **S** čl. získává zkušenost bojovou ve střetu postavit se něčemu čelem ♦ Přísloví (Bitt-Schin); Př 27,17.

Ⓐ ! He's got guts. Ⓕ ! Il s'est aguerri / en-

durci., ! L'expérience l'a trempé., ! Il a fait ses armes.

Kuj železo, dokud je žhavé / žhavý. n. **Horké železo nejlépe se kuje.**

(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova) n. 7a

(Čl. zkušený v radě vůči nerozhodnému n. bezradnému druhému ve snaze dopomoct mu k jeho cíli, zvl. při nejistotě protivníka, třetího a možnosti jeho ústupku ap.:) využij nabízející se příležitosti hned, za nastalých příznivých okolností!; člověk má reagovat na příznivou situaci okamžitě a další činností ji využít pro sebe. Na rande s tebou že jít nechce, ale ten film že by vidět chtěla? No tak kuj ž., d. je ž., a pozvi ji na něj! Dál se uvidí. ■ **S** využij příležitosti! Jez, dokud máš co. ♦ Přísloví (Čelakovský); srov. i lat. *Cudendum ferrum, quando micat igne calente, železo se má kout, dokud svítí ohněm žhavým* (Walther 3830).

Ⓐ Strike while the iron's hot. Ⓝ Dem kannst du die Rippen zählen. Ⓕ Il faut battre le fer quand il est chaud. Ⓡ Куй железо, пока горячо.

Moh / mohl° by železo lámat. n. **Moh / mohl° by lámat železo.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *železo*

(Čl. zkušený vůči druhému obv. rozhořčeně v reakci na nechuť, odmítání třetího udělat fyzickou práci n. na jeho zahálení, nevyužitost ap.:) je mohutný a velmi silný; je velké postavy a má neobvykle velkou sílu (a schopnost něco fyzicky těžkého snadno udělat). Krucifix! Že je toho uhlí moc? Moh by l. ž., a takhle fňuká? Že se nestydí! ■ **S** on je silný To je chlap jako hora., Moh by skály lámat.

Ⓐ He's as strong as an ox., He's as tough as old boots. Ⓝ Der kriegt vor Kraft die Beine nicht gerade. Ⓕ ! Il est fort comme un Turc, comme un bœuf., ! Il a une force de Titan., ! C'est un vrai Hercule. Ⓡ (Да на нём можно воду возить!)

Leze, leze po železe (nedá pokoj, až tam vleze).

(Čl., dospělý hravě obv. vůči dítěti ap., zvl. ve snaze ho pobavit a tříbit jeho důvtip:) přemýšlej a snaž se rozluštit skryté tajemství!; hádej (co to je)! ■ **S** hádej! ♦ Pokračování hádanky … *– Co je to? – Klíč.*

Jenom se žeňte, beze všeho. Dostaneš-li dobrou ženu, budeš výjimkou, dostaneš-li zlou, zůstaneš filozofem.

(Čl. moudrý filozoficky v radě zvl. vůči mladému druhému a s naznačením rizika:) ožeň se, když chceš, ale pravděpodobně nedostaneš dobrou ženu a budeš se pak s tím muset smířit. ■ **S** ožeň se!, manželství je riskantní ♦ Sokrates (469–399 př. n. l.).

Žena a dýmka / fajfka se nepůjčují / nepučujou.

(Čl., zvl. muž vůči druhému obv. pedanticky, žertovně a odmítavě v reakci na jeho žádost o půjčení věci, předmětu:) některé n. takové věci není zvykem n. rozumné půjčovat jinému člověku. ■ **S** to nepůjčuje se

Ženu ani květinou neuhodíš.

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1d kles. ozn. (od k. slova)

(Čl., zvl. muž vůči zvl. mladšímu druhému v radě o chování k ženám:) k ženě je třeba se chovat galantně, jemně a něžně; nebuď k ženě nikdy hrubý a nepoužívej násilí! Kamaráde, to nesmíš na ni takhle zhurta a humpolácky! Ženská je holt ženská. Ž. ani k. neuhodíš, jak říká klasik. ■ **S** chovej se jemně k ženě! Ženy jsou k tomu, abychom je milovali, a ne abychom je chápali. ♦ Původně zřejmě japonské; užívá se např. i v polštině, u nás zpopularizoval J. Zeyer (1841–1901).

Ⓐ (A woman's a woman.), (Women have to be treated gently.) Ⓕ Il ne faut jamais battre une femme, même avec une fleur.

Aby / by žena mohla šťastna být, plout musí námořník.

(Čl. vzdělaný vůči druhým filozoficky zvl. na vysvětlenou:) chce-li muž zabezpečit a uspokojit svou ženu, musí někdy za výdělkem obětavě odejít, odjet od ní na dlouho jinam. ■ **S** muž odchází od ženy za prací ♦ J. Wolker (1900–1924), *Balada o námořníkovi*, *Těžká hodina* (1922); později někdy ve var. … *měla z čeho žít* …

Žena – nejinteligentnější tvor po člověku.

(Čl., muž aforisticky a sarkasticky n. posměšně vůči druhému o ženě, zvl. v důsledku jejího činu, výroku považovaného mužem za chybu ap.:) ženy jsou hloupé a v inteligenci se nevyrovnají mužům. ■ **S** žena je hloupá

Žena ho nemůže pod peřinou najít.

(Čl., zvl. muž vůči druhému v posměšné poznámce o třetím muži a jeho tělesné konstituci a důsledcích pro jeho postavení ap.:) je příliš drobný

a hubený, a tím i pro ženu, popř. ženy sexuálně nepřitažlivý a nevýkonný. ■ **S** on je hubený

Ševcova žena a kovářova kobyla chodí bosa. *viz* Kovářova kobyla (a ševcova žena) chodí bosa.

Šťastná to žena!
1. *(Čl. vůči druhému obdivně o ženě a jejím způsobu života, optimistickém životním krédu, zvl. navzdory omezeným prostředkům, potížím ap.:) obdivuju, jak se dokáže se vším vyrovnat a je šťastná a spokojená, a vážím si toho.* **2.** *(Čl. obdivně, popř. poněkud závistivě vůči druhému o ženě a jejím úspěchu, dosažení cíle ap., zvl. ve srovnání s druhými:) ona má obdivuhodné štěstí.* ■ **S** já obdivuju to, ona je šťastná ♦ B. Němcová (1820–1862), *Babička* (1855).

Dobrá žena, půlka věna.
(Čl. vůči druhému, zvl. mladému muži v radě n. hodnocení manželství a jeho podstatných předpokladů ap.:) dobré vlastnosti manželky jsou důležitější než majetek, který tradičně přináší; (pro muže) je důležité mít hodnou a dobrou ženu (a proto si vyber takovou!). ■ **S** žena dobrá je důležitější než majetek ♦ Přísloví.

Žena je jenom žena. Ale dobrý cigáro / dobrej tabáček, to je přece pokouřeníčko!
(Čl., zvl. starší muž položertovně vůči druhému o radostech života a rozptýlení ap.:) žena má přes své přednosti i svá omezení, a tak větší uspokojení přináší muži pořádné pokouření než snaha se potěšit a pobavit jimi. ■ **S** žena má omezení ♦ Angl. *A woman is only a woman, but a good cigar is a smoke*, R. Kipling (1865–1936), *Betrothed, Departmental Ditties* (asi 1885), později připisováno W. Churchillovi.

Hledej ženu! *viz* Cherchez la femme.

Za vším hledej ženu.
(Čl. zkušený, zvl. muž vůči druhému v radě a tušení v reakci na bezradnost, nechápavost druhého nad vzniklou situací, komplikací ap.:) vysvětlení zdánlivě nejasného problému hledej v ženském zájmu a motivaci; ženy skrytě ovlivňují veškeré dění ve světě (přestože je maskulinní). ■ **S** žena má vliv, žena komplikuje situaci ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ženě můžeš vždycky natlouct, vona už bude vědět proč.
(Čl., zvl. starší muž vůči mladému v radě pro život v manželství ap., s narážkou na protiklad mužovy hrubé síly a ženské lstivosti a tajnůstkářství ap.:) žena se na muži vždycky nějak proviňuje a on to nemusí vědět; svou ženu trestej bez obav. ■ **S** žena je vinná vždycky ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ešče som sa neoženil, už ma žena bije.
(Čl., muž položertovně, rezignovaně a ve stížnosti vůči druhému, zvl. v reakci na ostrý zásah, hubování své partnerky ap., někdy za užití známé melodie ap.:) (ta, má) žena se chová agresivně a je na mě zlá (a bude to bohužel zřejmě později ještě horší). ■ **S** žena je zlá na muže ♦ Moravská lidová píseň.

Nikdy nezdržuj ženu, která odchází.
(Čl. zkušený, zvl. muž vůči druhému radou v situaci rozchodu ženy s mužem:) nepokoušej se zastavit ženu odcházející z manželství, svazku ap. (protože k tomu má pevné důvody a vedlo by to k problémům a dalším neshodám ap.). ■ **S** nech ženu odejít chce-li!

Jdeš k ženám? Nezapomeň na bič!
(Čl., zvl. muž jako výraz tvrdého a přezíravého postoje k ženám:) se ženami je třeba jednat rázně a tvrdě je vždy zkrotit, umlčet ap. ■ **S** jednej tvrdě se ženami!, žena potřebuje tvrdost ♦ Přísloví, snad arabské, z islámského prostředí (zřejmě motivované hašteřivostí žen v harému); připisováno je zásluhou jeho sestry i F. Nietzschemu (1844–1900), srov. *Du gehst zu Frauen? Vergiss die Peitsche nicht!*

Ženy mají dlouhé vlasy a krátký rozum. *viz* Dlouhý vlasy, krátkej rozum.

Do žen a do melounů nevidíš. n. **Do ženy a do melounu nevidíš.**
(Čl., zvl. muž vůči druhému rezignovaně, popř. žertovně a posměšně, zvl. v reakci na bezradnost druhého nad chováním ženy:) muž ženě nikdy neporozumí a její pohnutky a chování poznat nemůže (a tak se o to ani nesnaž!); ženy jsou nevyzpytatelné. ■ **S** žena je nevyzpytatelná ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Ženy vyvolávají / vzbuzují v mužích touhu vytvořit veledíla, a překážejí jim v jejich realizaci.
(Čl., zvl. muž vůči druhému v povzdechu nad ambivalentností vztahu k ženě, někdy jako zdůvodnění svého neúspěchu ap.:) žena je pro muže napřed velkou inspirací, ale pak i překážkou a omezením. ■ **S** žena je inspirací i překážkou ♦ O. Wilde (1854–1900).

Ženy nevědí, co chtějí, a nedají pokoj, dokud to nedostanou. *viz* Neví, co chce, ale nedá pokoj, dokud to nedostane.

Strašné je, že není možné žít ani s ženami, ani bez nich.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 11. slova)
(Čl., zvl. muž vůči druhému obv. v hodnotícím shrnutí své zkušenosti se ženami, dobré i špatné:) ženy jsou sice někdy ve společném životě nesnesitelné, ale muži je přesto potřebují, touží po nich. A: Tak mám se s ní rozvést, nebo jí odpustit? – B: Jo, to já nevím. S. je, že n. m. žít ani s ž., ani bez nich. ■ **S** muž potřebuje i nechce ženu, žena je inspirací i překážkou Život je těžký., To je prašť jako uhoď. ♦ Připisováno G. Byronovi (1788–1824).
Ⓐ Men can't live with women nor can they live without them. Ⓝ Mit den Frauen ist es nicht zum Aushalten und ohne Frauen auch nicht. Ⓕ On ne peut pas vivre avec les femmes, ni vivre sans elles.

Ženy jsou stříbrné misky, na něž klademe zlatá jablka.
(Čl., zvl. muž moudrý poeticky a filozoficky vůči druhému:) ženy jsou krásné, ale muži si je mnohem víc vylepšují, zkrášlují ve svých představách. ■ **S** muž zkrášluje si ženu v představě ♦ J. W. Goethe (1749–1832), podle zaznamenaných rozhovorů s J. P. Eckermannem; základní obraz je však starý, srov. Př 25,11.

Vás, ženy, jsem líbal rád (nevím, proč lhát), kdo by se vás chtěl vzdát?
(Čl., muž vůči druhým, zvl. povzneseně a galantně ve společnosti, někdy za užití známé melodie:) miluju a vždycky jsem miloval a obdivoval ženy. ■ **S** já miluju ženy ♦ F. Lehár (1870–1948), opereta *Paganini* (1925).

Ženy jsou k tomu, abychom je milovali, a ne abychom je chápali.
(Čl., muž vůči druhému zkušeně a rezignovaně, zvl. v reakci na jeho bezradnost, zmatek nad chováním ženy ap.:) žena by muže neměla zatěžovat svými starostmi a měla by se spokojit s tím, že jí muž projevuje svou lásku, náklonnost (ovšem po svém způsobu). ■ **S** muži nerozumějí ženám ale milují je, žena je nevyzpytatelná ♦ O. Wilde (1854–1900).

Přišlo° na něj ženidlo.
(kol; někdy žert) **0** neg, pas, kond, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o muži, zvl. v obvyklém věku n. po osamělém životě:) rozhodl se (popř. i zamiloval) a chce se oženit. Tak na Karlíčka už taky p. ž.? No, dyť už má na čase a bejt furt sám je taky na bačkoru. ■ **S** on chce oženit se Chce do toho praštit.
Ⓐ He is joining in the mating game. Ⓝ Er bekam Heiratslust. Ⓕ ! Il cherche à se caser / se marier., ! Il a envie de se marier / de se caser. Ⓡ (! лезть в хомут)

To je ženská jako generál.
Komp to je ženská jako generál
(Čl., zvl. muž vůči druhému o ženě, její povaze a chování, zvl. v řídící funkci ap.:) je to rázná a přísná žena, nekompromisní, vyžadující poslušnost a se sklonem rozkazovat. ■ **S** ona je rázná

Ženská opilá, kurva hotová.
(Čl. vůči druhému kriticky, zvl. v reakci na sklon ženy a v důsledku její slabé tolerance k alkoholu ve srovnání s mužem, s odstínem uvolnění společenských zábran:) sklon k pití alkoholu a opilost jsou u ženy málo přijatelné a můžou vést i k nekontrolovatelnému, nevypočitatelnému chování (včetně nevybíravosti v sexu). ■ **S** žena opilá chová se nepřijatelně ♦ Přísloví (Bitt-Schin).

Žádná ženská / sukně před ním neobstojí.
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému v popisu třetího a jeho obratného a vítězného chování k ženám:) má rád sex a svede každou dostupnou ženu; je notorický svůdce, ženy stále střídá a je těžké mu odolat. ■ **S** on svádí ženy

Někerý / některý ženský sou / jsou všecky stejný.
(kol; žert) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) n. 6
(Čl., zvl. zkušený muž vůči druhému v povzdechu, obv. v reakci na chování ženy z hlediska některé tradiční ženské vlastnosti a obv. v kontrastu k očekávání jedinečnosti z její strany:) všechny ženy si jsou podobné a negativně projevují své typicky ženské vlastnosti; je těžké (pro muže) najít jedinečnou ženu bez typických ženských nedostatků (jako je vrtkavost, rozmarnost, rozmařilost, nestálost, marnivost ap.). A: Představ si, že Máňa jela na ty hory s Karlem, i když to slíbila mně! A já jí tak věřil! – B: No jo, to znám. N. ž. sou v. s., to si tak neber. ■ **S** ženy jsou stejné Křehkosti, tvé jméno je žena.
Ⓐ Women are all alike. Ⓕ ! Toutes les femmes sont pareilles / se ressemblent.

To byl jen žert.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči vystrašenému, uraženému, znepokojenému druhému chlácholivě ve snaze zmírnit, omluvit své n. cizí unáhlené, nevhodné chování n. výrok, někdy však pravdivý, který takový nechtěný dojem vyvolal ap.:) nemyslel jsem to vážně a nechápej to doslova; nevěř tomu, co jsem řekl, není to pravda, jen jsem žertoval. Ale to byl jen ž., tak se tak nerozčiluj! Mně zas včera ňákej dobrodinec sešil u kabátu voba rukávy a taky sem to přežil. ■ **S** to není pravda, to není tak, já žertuju Z toho se nestřílí., Ale di!, Ty s tím naděláš!

Ⓐ It was only a joke., I was only joking. Ⓝ Das war nur ein Spaß / Scherz. Ⓕ C'était une blague., Ce n'était qu'une blague., ! C'était pour rire. Ⓡ (Да я только пошутил!, Да это шутка была!)

Není mu (při tom) do žertu.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho situaci plné starostí, zvl. v kontrastu k předchozímu klidnému, bezstarostnému období n. situaci jiných n. v náhlém nezanedbatelném nebezpečí, ohrožení ap.:) má starosti a je znepokojený n. trápí se; je nervózně napjatý a má strach. ■ **S** on má starosti, on má strach

Nezkazí žádný / žádnej žert. n. **Nezkazí žádnou legraci.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a informovaný vůči druhému v hodnocení třetího a jeho povahy a přístupu k jiným a jejich zábavě, odpočinkové činnosti ap.:) rád se účastní zábavy spolu s druhými a podpoří každou takovou snahu; ochotně a rád se baví s ostatními při provádění veselých žertů ap. A: A co Honza? Máme ho vzít taky sebou? – B: Jistě. Ten n. ž. l. A místa je tam dost. ■ **S** on je veselý Je to veselá kopa., Je s ním legrace.

Ⓐ He's always good for a laugh., He's no spoilsport. Ⓝ Der ist kein Spaßverderber. Ⓕ ! C'est un gai luron / joyeux drille / boute-en-train.

S tím / ním° nejsou žádný / žádné žerty. n. **Nejsou s tím / ním° žádný / žádné žerty.**
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený, informovaný vůči druhému ve varování před mocným třetím n. substancí, např. chemikálií, zařízením, zbraní, popř. i způsobem postupu ap., někdy přes zdánlivě neškodný, nevinný vzhled ap.:) on n. to může být velmi nebezpečné a není dobré ho, to podceňovat a bezstarostně ho dráždit (protože by se mohl tvrdě pomstít) n. s tím manipulovat (protože by to mohlo vybuchnout, otrávit ap.); buď opatrný, je nebezpečný! Prokristapána, kluku pitomej, nešahej na to pořád, je to pod napětím! S elektřinou nejsou ž. ž.! ■ **S** to je nebezpečné, on je nebezpečný, buď opatrný! Drž se zpátky!, S tím nejsou žádný hračky!

Ⓕ ! Ça ne plaisante pas avec lui. Ⓡ С (кем / чем) шутки плохи.

Voni tě ty žerty přejdou! *viz* Však vona tě ta sranda přejde!

To / tady (už) přestávají (všechny) žerty.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený a obv. vlivný vůči druhým, druhému o zhoršení původně neškodné, lehce iritující n. škádlivé situace, dané vývojem n. změnou postoje třetího, zvl. z hlediska zájmů prvního n. skupiny prvních ap.:) (napětí neúnosně vzrostlo n. objevilo se ohrožení a) situace je teď vážná, popř. nebezpečná (a je třeba začít jednat); to je vážná a potenciálně nebezpečná věc a nelze ji zlehčovat. Tak pánové, to už teda p. v. ž.! Sprostě urážet se tu před vostatníma nebudete, to si děte jinam! My tady voslavujem, jestli ste si nevšimli! ■ **S** situace je vážná, to je nebezpečné Tady končí legrace., S tím nejsou žádné žerty.

Ⓕ C'en est fini de la plaisanterie., On ne plaisante plus. Ⓡ Это уже не шутки / шуточки.

Žerty stranou!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. obv. vlivný n. v rozhodující roli vůči druhým a v reakci na nemístné vtipkování druhého, jeho zlehčování situace, která se změnila ap.:) přestaň, přestaňte s tím a věnuj, věnujte se vážně tématu!; teď je třeba začít jednat (vážně) a plně se soustředit na věc. Tak teď, pánové, ž. s.! Dostal jsem tady dopis, se kterým je třeba něco udělat, a musíme se poradit. ■ **S** přestaň!, buď vážný! Nech toho!, Konec zábavy!

Ⓐ Joking aside / apart. Ⓝ Spaß beiseite! Ⓕ Plaisanterie / blague à part!, ! Sans rire / sans plaisanter! Ⓡ Шутки в сторону!

Celej° žhavej°!
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5e kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. neformálně a pohrdavě vůči druhému v odmítnutí nápadu, žádosti, návrhu udělat něco nevýhodného, nepříjemného, popř. obtížného ap.:) vůbec nemám chuť to udělat a rozhodně to neudělám; to já odmítám. A: A ty na tu jeho voslavu

nepudeš? – B: Jo to víš, c. ž.! Zase tam muset poslouchat, jak je úžasnej i ty jeho pitomý vtipy! ■ **S** já odmítám to, já neudělám to Copak sem blázen?, To zrovna!

Ⓐ (*iron*) Can't wait!, Try and stop me! Ⓝ Kein Bock / Trieb drauf., Null Bock. Ⓕ (*iron*)! Je ne penses qu'à ça!, ! Pas le moins du monde!, ! Pas du tout!, ! Vraiment pas! Ⓡ Спешу и падаю!

Není° to (s tím) tak žhavý.

(kol) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. informovaný neformálně vůči druhému v hodnocení problému a potřeby jeho řešení, zvl. ve snaze ho uklidnit a v kontrastu ke zdání naléhavosti ap.:) to ale není tak urgentní a vážné (a nemusíš to brát tak vážně); není to třeba řešit neodkladně, není to momentálně to nejdůležitější. A: Dyť ředitel říkal, že to děsně spěchá! – B: No, vono to s tím nebude tak ž. Von toho říká! Přitom si zejtra klidně vodjede na veletrh, tak co! ■ **S** to není urgentní, to není důležité Vono se to neposere!, To je krámů!, Všeho nechám, hned tam spěchám.

Ⓐ It doesn't / can't matter that much., There's no real hurry., It can wait. Ⓝ So heiß ist das nicht. Ⓕ Il n'y a pas le feu / rien qui urge!, ! Rien ne presse., ! Il n'y a pas le feu au lac. Ⓡ Не горит!

Na dvou židlích sedět nelze / se sedět nedá.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *sedět* **Verb** sedět na dvou židlích

(Čl. moudrý vůči druhému zvl. v radě a v odmítnutí zájmu jeho n. třetího o obsazení dvou odlišných, popř. protikladných mocenských, politických n. výhodných, ale konkurenčních komerčních postů ap.:) člověk nedokáže zastávat dvě zcela různá postavení (a využívat jejich výhod, výsad); nemůžeš mít dvě tak odlišné funkce a musíš se rozhodnout pro jednu z nich (jinak se dostaneš do konfliktu). Ať se ten ambiciózní blbec nediví, že má malér! Chce bejt ve vedení banky i na ministerstvu, který ji kontroluje. Na d. ž. se s. přece nedá. ■ **S** čl. nemůže mít dvě funkce různé Nenarodil se (člověk) ten, kdo / jenž by se líbil lidem všem. ♦ Přísloví; Čelakovský má ještě odlišně, ale explicitněji: *Kdo na dvou stolicích sedí, snadno mezi nima na zem spadne.*

Ⓐ No man can serve two masters., ! to fall between two stools Ⓝ Man kann nicht auf zwei Stühlen auf einmal sitzen. Ⓕ ! On ne peut pas être au four et au moulin. Ⓡ ! сесть промеж двух стульев

Smrdí to (tu) židovinou.

(Čl. zvl. starší a dříve vůči druhému o nepříjemném typu obchodu, způsobu živnosti, praxi v peněžnictví, zvl. z hlediska šizení n. přehnaného zisku kvůli příliš vysokému úroku, prodeji nekvalitního zboží ap., jak se přisuzovalo Židům:) počíná si podezřele vyděračsky a příliš ziskuchtivě; užívá nefér praktiky k získání prospěchu. ■ **S** to je podezřelé, to není dobré, to nelíbí se mi

To sou / jsou úplný žiletky.

Komp je to jako žiletky

(Čl. vůči druhému ve výrazu překvapeného dojmu intenzity, zvl. o vodě, zvl. při koupání, n. alkoholu:) **1.** *to je krajně a nepříjemně, téměř nesnesitelně studené, ledové;* **2.** *to je krajně a nepříjemně ostré a silné, pálivé.* ■ **S** to je silné, to je studené

Dobrý žilky v něm není. *viz* Dobrý žíly v něm není.

Každá žilka mu° v těle hraje. n. **Každá žilka v něm° hraje.**

(neutr) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému obdivně o mladém třetím, zvl. atletovi, n. větším zvířeti, koni ap. z hlediska jeho vzhledu a fyzické schopnosti reagovat, pohybovat se:) je plný energie a síly a naznačuje schopnost je využít. To je nádhernej hřebec! K. ž. v něm h. Je to asi radost se na něm projet. ■ **S** on je silný, on je vitální mít svaly jako z ocele

Ⓐ He's in fine fettle. Ⓕ ! Il est vif comme la poudre., (Il est plein d'énergie / de vie.)

Nebylo / není tam ani živáčka. *viz* Není tam živá duše.

Živijo, živijó!

(Čl., lidé vůči druhým a navzájem při přípitku, zvl. při slavnostnější příležitosti, často opakovaně a v doprovodu typické melodie:) přeju, přejeme dlouhý a dobrý život; ať žije, žijeme! ■ **S** ať žije!, já přeju zdraví ♦ Jihoslovanského původu, závěr známé písně.

Života bído, přec tě mám rád.

(Čl. vzdělaný a moudrý ve vyznání a povzdechu:) i když (můj) život nebyl lehký, přesto ho miluju a žiju rád. ■ **S** já miluju život ♦ F. Šrámek (1877–1952), ze stejnojmenné sbírky (1905).

Život je boj.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému v povzdechu a k připomenutí, zvl. po nutnosti bránit svou pozici před protivníkem n. vyrovnat se s konkurencí ap.:) bez

úsilí a střetu s druhými n. překážkami člověk nedosáhne ničeho; stále je třeba v životě o něco namáhavě usilovat. A: Tak jsem celý vodpoledne strávil na výboru a vykládal jim, jak je ten náš projekt důležitej, aby na něj přispěli. Nic není samozřejmý. – B: Jo, ž. je boj. To je furt. ■ **S** život je těžký, čl. musí snažit se, čl. musí zasloužit se o výsledek Nic není zadarmo., Život není peříčko. ♦ Přísloví (Bitt-Schin); srov. lat. *Vivere militare est, žít bojovat jest*, Seneca ml. (4 př. n. l. – 65 n. l.), *Listy Luciliovi, 96,5*; Euripides (480–406 př. n. l.), *Suppliantas, 550*; Jb 7,1.

Ⓐ Life's one long struggle., Life is a bed of thorns. Ⓝ Das Leben ist ein Kampf. Ⓕ La vie est un combat., ! La vie n'est pas un long fleuve tranquille. Ⓡ Жизнь борьба.

To / on je celý jeho život.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím, zvl. starším, o jeho dlouhodobém vztahu k práci, povolání, dětem, vážné zálibě ap.:) smyslem, hlavním n. téměř výlučným cílem jeho života je to n. on a péče, starost o to, něj; velmi na tom, něm emocionálně lpí. ■ **S** on lpí na tom / něm

Život (už / teď) pro něj nemá cenu.
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho postoji, zvl. emocionálním, obv. v důsledku prožité osobní tragédie, ztráty blízkého čtvrtého n. jiné hodnoty ap., někdy též z hlediska ochoty velmi riskovat ap.:) nemá (už / teď) zájem o běžné (a obv. příjemné) stránky života, nic ho nedokáže zaujmout a pociťuje duševní prázdnotu n. zoufalství. ■ **S** on cítí smutek, on je zoufalý, on má depresi

Život tropí hlouposti.
(Čl. zkušený a moudrý vůči druhému obv. pobaveně s pozorováním drobné nečekané zkušenosti, příhody, zvl. v kontrastu k pevnému plánu a potřebě ap.:) občas se stane zcela neplánovaně i zábavná, popř. absurdní komplikace, které se člověk přes veškeré napětí musí zasmát. ■ **S** život komplikuje plány

Dyž nejde vo život, tak de vo hovno / houby.
(Čl. zkušený neformálně vůči blízkému druhému v odmítavém hodnocení nebezpečnosti situace ap.:) skutečně nebezpečné a vážné je jen to, kde je člověk ohrožený na životě, ostatní ale není tak důležité a není to třeba přehánět. ■ **S** to není důležité, nebezpečí života je důležité jen ♦ Přísloví.

Život je krátký, umění dlouhé.
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 4. slova)
(Čl. vzdělaný filozoficky vůči druhému, druhým, obv. v reakci na krásu starého umění, zvl. výtvarného ap.:) hodnota uměleckého díla přetrvává věky a člověk, který ho vytvořil, se tak stává nesmrtelný; člověk je bohužel smrtelný a nemůže žít věčně, ale má možnost po sobě zanechat památku, trvalou stopu v podobě uměleckého díla. Blbě už vidím, noha mě bolí, ale ten Michelangelův David si tu pořád tak svěže stojí, jako by ho sem dali včera! No jo, ž. je k., u. d. ■ **S** život je pomíjivý, čl. žije krátce Člověk je jak pára nad hrncem. ♦ Jeden z aforismů řec. lékaře Hippokrata (asi 400 př. n. l.) v lat. překladu Senecy ml. (4 př. n. l. – 65 n. l.) *Vita brevis, ars longa, O krátkosti života, 1,1.* Též řídce var. *věčné* n. *trvalé*.

Ⓐ Ars longa, vita brevis., Art is long and life is short. Ⓝ Kurz ist das Leben, ewig die Kunst. Ⓕ L'art est long, la vie est courte. Ⓡ Жизнь коротка, искусство долго.

Život lidskej je tak složitej, že život člověka je proti tomu hadr.
(Čl. vůči druhému frivolně a žertovně v povzdechu nad nenadálou komplikací, často malou, s náznakem absurdnosti a nevážnosti ap.:) člověk se setkává s různými komplikacemi a potížemi v životě; život jednotlivce je složitý, ale relativně nikoliv. ■ **S** život je komplikovaný, to je složité příliš ♦ J. Hašek (1883–1923), *Švejk, 3,4* (1923).

Je-li ti život milý …
(Čl. zkušený v radě vůči druhému n. v roli násilníka, lupiče ap. zvl. dříve ve výzvě vůči druhému při jeho ohrožení ap., zvl. na úvod k vlastnímu sdělení n. příkazu:) jestli nechceš zemřít a chceš si zachránit život … (uteč, udělej to, uposlechni příkazu, vzdej se ap.). ■ **S** jestli nechceš umřít

Život je jen náhoda.
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý filozoficky vůči druhému zvl. v reakci na nečekanou velkou změnu v chodu života n. ve snaze ho utěšit a naznačit naději na zlepšení přes jeho momentální nouzi, nesnáze ap.:) v životě člověka není žádná jistota a události v něm nejsou ničím řízené (a tak se může stát cokoliv dobrého i zlého); život je proměnlivý a nic v něm není stálého (a tak je i neštěstí střídáno štěstím). A: Karel chtěl vždycky dělat kantora, a najednou je z něj úspěšnej podnikatel v Holandsku. – B: Jo, ž. je jen n. ■ **S** život je proměnlivý ♦ Přísloví; podle stejnojmenné známé písně J. Ježka (1906–1942), text J. Voskovec a J. Werich.

Ⓐ Life's full of surprises. Ⓝ Das Leben besteht aus Zufällen. Ⓕ La vie est une loterie /

faite de hasards., ! On ne sait jamais ce que la vie nous réserve. Ⓡ (Жизнь полна неожиданностей.)

Pouze život, který žijeme pro ostatní, stojí za to.

(Čl. moudrý filozoficky v radě vůči mladším ap.:) člověk má uspokojení z toho, když svým konáním přináší užitek a prospěch druhým; člověk má být prospěšný druhým a dělat jim radost. ■ **S** čl. má být prospěšný druhým ♦ A. Einstein (1879–1955).

Život není peříčko.

(kol; někdy žert) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému, zvl. v reakci, komentáři k jeho n. cizí starosti, potíži, ztrátě, zklamání ap., obv. chápavě na základě vlastních zkušeností ap.:) život je někdy těžký a přináší potíže a starosti; k životu patří těžkosti a starosti (a je třeba se s tím smířit, si to uvědomovat). A: Klára se s ním rozvádí a teď ještě přišel vo místo. – B: Jo, ž. n. p. Musí se s tím ňák vyrovnat. ■ **S** život je těžký Život je boj.

Ⓐ Life isn't a bed of roses. Ⓝ Das Leben ist kein Kinderspiel / Roman. Ⓕ ! La vie n'est pas simple., ! La vie est dure. Ⓡ Жизнь прожить — не поле перейти.

Život je pes.

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. vůči druhému v povzdechu, zvl. v reakci na jeho n. cizí neštěstí, zklamání ap. n. na opakovaně zažívané nezdary, ztráty ap.:) člověk v životě zažívá četná trápení; život bývá někdy těžký, zlý a nespravedlivý. A: Takovej hodnej člověk, nikomu nikdy nic neudělal, a teď ho ty šupáci v kampeličce připravili vo poslední úspory! – B: Jo, ž. je pes. ■ **S** život je těžký Život není peříčko. ♦ Přísloví (Bitt-Schin); někdy s žertovným a zlehčujícím humorným dodatkem *a my sme jeho patník / patníky* n. *a my jsme jeho blechy.*

Ⓐ It's a dog's life. Ⓝ ! Ein Hundeleben. Ⓕ C'est une chienne de vie.

Život není procházka růžovým sadem / růžovou zahradou.

(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 1b rov.-kles. ozn. (od k. slova) *růžovým*

(Čl. vůči zneklidněnému, stěžujícímu si druhému v reakci na jeho náhlé potíže, překážky, zvl. v kontrastu k dosavadnímu klidnému a bezproblémovému životu ap.:) život není vždy lehký a jednoduchý a starosti k němu patří; život nepřináší jen radosti, může být i těžký a plný překážek. A: Ale já sem si nemyslel, že se tam na mě nahrne taková kopa starostí! Musím k tomu eště dostudovat a nevím kam dřív skočit. – B: Jo, ž. n. p. r. s. Tos čekal ňákou havaj nebo co? ■ **S** život je těžký, život komplikuje plány Život není peříčko.

Ⓐ Life isn't a bed of roses. Ⓝ Das Leben ist eins der härtesten / schwersten. Ⓕ ! La vie n'est pas une partie de plaisir., ! La vie n'est pas rose. Ⓡ Жизнь прожить — не поле перейти.

Život není (žádnej) román.

(Čl. moudrý a zkušený vůči zvl. mladšímu druhému, zvl. v reakci na jeho osobní zklamání a deziluzi, v kontrastu k jeho představě ap.:) život se (vždycky) nevyvíjí krásně a líbivě (jako ve špatném románu) a jak by si člověk přál; život není nikdy ideální a má i své stinné a nehezké stránky. ■ **S** život není ideální

Jeho život je (teď) v tvých rukách.

(Čl. informovaný vůči zvl. mocnému n. zvlášť schopnému druhému a jeho vztahu k třetímu, někdy nechtěnému, zvl. v důsledku jeho riskantní situace n. prohry ap.:) máš (teď) nad ním a jeho existencí naprostou moc a můžeš ho zničit n. zachránit; jeho záchrana závisí jen na tobě (a tvých schopnostech n. vůli). ■ **S** on závisí na tobě jen

Život je sen.

(Čl. zvl. poeticky a filozoficky orientovaný vůči druhému, druhým, zvl. v reakci na připomínku nesplněného cíle ap.:) člověk prožívá svůj život v představách o uskutečnění svých cílů (a vlastní praktický život občas příliš nevnímá). ■ **S** čl. sní ♦ P. C. de la Barca (1600–1681), stejnojmenné drama, *La vida es sueño* (1636).

Slavný je život či lépe dílo a smrt je hnusná.

(Čl. moudrý vůči druhému, druhým zvl. ve výzvě k aktivnosti, činorodosti ap.:) člověk nabývá na ceně i slávě svým dílem, které v životě vytvořil, jeho smrt je naopak nehezká a nedůležitá. ■ **S** dílo proslavuje tvůrce, čl. proslaví se dílem a ne smrtí ♦ V. Vančura (1891–1942), *Markéta Lazarová, 4. kap.* (1931).

To není° k životu ani k smrti.

(kol; nepřízn) **0** ot, poz, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od 6. slova) n. 6

(Čl. zkušený vůči druhému zvl. v reakci na jeho n. cizí omezený příděl, zásobu prostředků, potravin, peněz ap., ve srovnání se známou potřebou ap.:) to je opravdu málo a stačí to jen k prostému přežití; to je jen ubohé existenční n. provozní minimum.

Tos dostal na celej podnik tak málo? No to n. k ž. ani k s. ■ **S** to nestačí Nic moc., Je to lepší než pár facek.

Ⓐ It's better than nothing / a hole in the head. Ⓝ Zum Leben zu wenig, zum Sterben zuviel. Ⓕ ! C'est limite / pour la forme / un peu court / un peu jeune / ric-rac., ! On reste sur sa faim.

Jaký život, taková smrt / takový konec.

(neutr – kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)

(Čl. informovaný a moudrý vůči druhému v etickém soudu zvl. o zlém, zločineckém třetím a jeho těžké, nedůstojné smrti ap.:) zlý člověk končívá zle; kvůli tomu, co v životě dělal, jaký (zlý) byl a jaký vedl život, si takovou (potupnou, zlou) smrt zaslouží. A: Tady čtu, že tu vražednou bestii dostali a popravili. Kolik ten chlap má životů na svědomí! – B: No, j. ž., t. k. Nic jinýho si nezasloužil. ■ **S** čl. zlý končí zle Kdo s čím zachází, s tím taky schází. ♦ Přísloví (Čelakovský), srov. i stejné lat. *Qualis vita, finis ita*, Walther 23 252.

Ⓐ He who lives by the sword dies by the sword. Ⓝ Er starb, wie er gelebt hatte. Ⓕ Telle vie, telle fin / mort. Ⓡ Как жил, так и умер.

Život není spravedlivý / fér.

(Čl. zkušený filozoficky v povzdechu vůči druhému obv. v reakci na jeho nezaviněný neúspěch, ztrátu v důsledku shody okolností, nečekanou katastrofu, popř. úmrtí blízkého třetího ap.:) život, vývoj ve společnosti jsou slepé a často zle a nevypočitatelně postihnou někoho blízkého n. člověka zasloužilého, snažícího se ap. (a jiného nikoliv); život někdy jakoby nesmyslně trestá n. ničí člověka nevinného a dobrého. ■ **S** život trestá nevinného

Svinskej / svinský život!

(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1b

(Čl. vůči druhému, druhým v prudkém, emfatickém zvolání a stížnosti, zvl. v důsledku opakovaného n. vystupňovaného životního zklamání, příkoří, smůly ap.:) jsem nespokojený s takovýmhle životem; nemám tenhle život vůbec rád, je ke mně zlý. Kroupy mi už podruhý rozmlátily střechu a na novou nemám! A teď ještě musí žena do lázní! S. ž.! Co sem komu udělal? ■ **S** já nejsem spokojený, já jsem zklamaný, to nelíbí se mu K čertu s tím!, Do prdele práce!

Ⓐ Life's a bitch! Ⓝ Ein Hundeleben. Ⓕ Putain de vie!, ! C'est pas une vie! Ⓡ (Эх, жизнь моя портянка!), Живём только небо коптим.

Život je jako trubka. Když do ní nefoukáš, nic z ní nevyjde.

(Čl. moudrý vůči druhému v komentáři n. radě o schopnostech, možnostech jeho n. třetího vytvořit si plnohodnotný, užitečný život a dát mu cíl, náplň ap.:) když člověk nevyužívá své schopnosti a nesnaží se, nic smysluplného a individuálního v životě nevytvoří; využívej svých schopností! ■ **S** využívej schopnosti své! ♦ Trumpetista L. Armstrong (1900–1971).

Trochu života do toho umírání!

(Čl., důstojník ap. vůči druhému, zvl. podřízenému příkře, řízně a přezíravě posměšně v pobídce, v reakci na jeho příliš pomalý, neochotný výkon, popř. chůzi ap.:) zrychli to a zvyš tempo!; pracuj n. jdi rychleji! ■ **S** rychle!, pracuj rychleji!

Život je pro mě vobnošená / obnošená vesta.

(Čl. zvl. znuděný a zkušený vůči druhému, druhým ve výrazu životního pocitu, zvl. při nedostatku nových hodnotných podnětů, zážitků ap., někdy v doprovodu známé melodie ap.:) už jsem toho zažil hodně a nic mě v životě (z jeho starých stránek) už nepřekvapuje ani netěší; netěším se ze života, omrzely mě všechny jeho stále se opakující věci, jevy ap. ■ **S** život je nudný ♦ J. Suchý (1931), píseň *Léta dozrávání, Klokočí* (1964).

Jeho° život visí° na vlásku / nitce.

(neutr – kol) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. informovaný vůči druhému o třetím v popisu jeho těžké nemoci, zvl. po dramatickém zhoršení, v riskantní situaci při překonávání fyzické překážky, zdolávání nebezpečné cesty, popř. i v důsledku selhání jeho n. pomůcky, prostředku ap.:) je ve smrtelném nebezpečí a není jasné, jestli nezemře, nezahyne; je smrtelně ohrožený. J. ž. v. na v. Jestli nezabere ani tenhle lék, tak nevím … ■ **S** on může umřít, on je ohrožený smrtelně Jde mu o krk., Tady de vo hubu.

Ⓐ His life's hanging by a thread. Ⓝ Sein Leben hängt an einem Haar / Faden. Ⓕ Sa vie ne tient qu'à un fil. Ⓡ Жизнь (кого) висит на волоске.

Život je změna. *viz* Změna je život (a život je změna).

Tak to (prostě / už) v životě bejvá / chodí.

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. moudrý vůči druhému ve snaze ho uklidnit v reakci na jeho nezdar, zažitou nespravedlnost, deziluzi ze skutečného fungování společnosti a neideálního vztahu lidí ap. a ve snaze přivést ho

k realistickému, neidealizovanému pohledu a smíření ap.:) život neprobíhá, společnost vždy nefunguje podle našich (krásných) představ ideálně a férově; to je bohužel normální, i to se v životě stává. A: To je hrozný! Taková šílená komunistická svině to byla, a dneska je to zase panák na ministerstvu! – B: No, tak to v ž. už chodí, co se diviš? ■ **S** život není ideální Život není román., To bylo, je a bude.

Ⓐ As is the way of the world, … Ⓝ Wie das im Leben halt so ist. Ⓕ ! C'est la vie!, ! Que voulez-vous, c'est la vie! Ⓡ (Такова се ля ви!)

Jak to v životě bejvá / chodí …

(kol) **0** neměnné ⊠ 4 neukon. nekles.

(Čl. zkušený vůči druhému, druhým zvl. při vyprávění příběhu, historie o nežádoucí příhodě, nepříjemné, nepříznivé změně v ní, s odstínem tím vzniklé nespravedlnosti ap.:) to se (bohužel) často, obvykle stává; jako obvykle. Znali se už od školky, ve škole spolu seděli v lavici, na střední škole spolu začali chodit a všichni si mysleli, že se vezmou. Ale jak už to v ž. bejvá, nakonec mu odešla s jiným. ■ **S** to stává se často To je život.

Ⓕ ! (Que voulez-vous) c'est la vie! Ⓡ (Так уж в жизни бывает.)

To je život. Takovej / takový už je život. n. **Život už je takovej / takový.**

(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova) *(Čl. zkušený vůči druhému v rezignovaném povzdechu a reakci na jeho nespokojenost s nezdarem, někdy opakovaným, na nepříznivou změnu n. na stav věcí, nazíraný vůči sobě jako nespravedlivý ap.:) to se bohužel stává docela běžně a je to normální (a musíš se s tím smířit).* A: Eště minulej tejden měli ve starožitnictví takovej šikovnej vobrázek, ale já neměla při sobě dost peněz. No a dneska už je prodanej. To mě mrzí. – B: No to je ž., ale jistě najdeš zase jinej. ■ **S** to stává se často To už tak chodí.

Ⓐ That's life. Ⓝ So ist das Leben halt. Ⓕ C'est la vie!, La vie est ainsi faite!, Que voulez-vous, c'est la vie! Ⓡ Такова жизнь.

Takový už je život. *viz* To je život.

Dal bych za to život (kdyby …)!

(Čl. vůči druhému pateticky n. vášnivě o vytoužené vysoko ceněné věci, žádoucím postavení n. jiném neobvyklém cíli ap.:) je to pro mě cenné a drahé a velmi bych si to přál mít; obětoval, udělal bych pro to cokoliv (abych to zachránil, získal ap.). ■ **S** já přeju si

Drží° ho° to při životě.

(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1d kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři ke třetímu a o jeho naději v těžké krizi, vědomí pevného cíle v depresi n. o duševní podpoře a útěše blízkého člověka, popř. léku v jinak nevyléčitelné nemoci ap.:) to jediné mu pomáhá přežít a překonávat krizi, to zlé období; to jediné ho vzpružuje, povzbuzuje. Někdo jí řekl, že matka snad ten koncentrák nějak přežila. A to ji drželo při ž. i v americké emigraci. ■ **S** to pomáhá To ho postavilo na nohy.

Ⓐ That's what keeps him going. Ⓝ Das hält ihn am Leben. Ⓕ C'est ce qui le tient / maintient en vie. Ⓡ (Одной этой мыслью / надеждой жил.)

Život de / jde° (pořád) dál.

(kol – neutr) ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1a kles. ozn. (od k. slova)

(Čl. moudrý vůči tragicky postiženému a zdrcenému druhému, zvl. v důsledku smrti blízkého člověka, zvl. ve snaze ho utěšit ap.:) (život se tady nezastaví a) je třeba se odpoutat od momentálního trápení a zaměřit se na budoucnost, která přinese jiné radosti ap.; je třeba se nad to povznést a myslet na další život. Já vím, mělas maminku moc ráda, ale každej musí jednou umřít a ž. de dál. I ty si na tu myšlenku musíš zvyknout. ■ **S** čl. musí žít dál, život pokračuje To není konec světa.

Ⓐ Life goes on. Ⓝ Das Leben geht weiter. Ⓕ La vie continue!

De / jde° (mu°) (tam / při tom) vo / o život / hlavu.

(kol – neutr) **0** ot, pas, kond, imp, imp neg, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1c kles. ozn. (od 4. slova)

(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení třetího a jeho nebezpečné situace, často dobrovolně zvolené ve snaze pomoct ap.:) je ve smrtelném nebezpečí a může (tam, při tom) umřít, zahynout. No tak jednoduchý to zase nebylo. Dyž tahal toho kluka z rozvodněný řeky, tak mu skutečně šlo vo ž. ■ **S** to je nebezpečné, on je ohrožený smrtelně Jeho život visí na vlásku.

Ⓐ His (own) life's at stake. Ⓝ Da steht sein Leben auf dem Spiel. Ⓕ ! C'est une question de vie ou de mort., Il y va de sa vie. Ⓡ (Рисковал своей / собственной жизнью.)

Už od / vod života nic nečeká.

(Čl. zkušený vůči druhému o třetím a jeho postoji zvl. v důsledku dlouhé řady zklamání, tragédií

n. vysokého věku a množství prožitků ap.:) je rezignovaný a smířený se životem a už nečeká nic dobrého nového; je pasivně smířený a už nevěří na zlepšení svého života ani ho už nechce ovlivňovat. ■ **S** on je rezignovaný

Život se s nikým nemazlí. n. **Život se s tebou° mazlit nebude.**
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1c kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý, zkušený vůči zvl. mladšímu druhému, někdy rozmazlenému a nezkušenému, v komentáři n. upozornění, zvl. před jeho přechodem, zvl. z ochrany rodiny n. školy, do praktického života plného nesnází, překážek ap.:) je třeba si uvědomit, že skutečný život je těžký a tvrdý, že o vše je v něm třeba usilovat a stále překonávat překážky; připrav se na překážky a nutnost vynakládat značné úsilí pro dosažení cílů ve svém životě. Hele, koukej se to naučit pořádně teď. Budeš to moc potřebovat. Ž. se s t. m. n. a takovejch neumětelů je na světě spousta. ■ **S** život je těžký Život není peříčko.
Ⓐ Life isn't all beer and skittles / cakes and ale., Life isn't a peppermint candy. Ⓝ Das Leben hätschelt keinen. Ⓕ La vie ne fait pas de cadeaux / de fleurs.

Život se s ním nemazlil.
(Čl. zkušený, informovaný v hodnotícím komentáři vůči druhému o třetím, zvl. s ohledem na množství nepříznivých zkušeností ap.:) prožil už mnohá těžká období, problémy a ztráty a mnohé si musel vytrpět; měl těžký život bohatý na strádání a nedostatek. ■ **S** on měl život těžký

To není žádnej život!
(Čl. v nešťastném, nespokojeném povzdechu vůči blízkému druhému, zvl. v reakci na novou starost n. ve srovnání se šťastnějším, spokojeným třetím ap., obecně v kontrastu k představě, někdy též o čtvrtém:) život mi nepřináší radost, je v něm příliš mnoho starostí a trápení (a málo potěšení); mám neradostný život a jsem s ním nespokojený. ■ **S** já jsem nespokojený, já nejsem spokojený ♦ Často i var. *Já nemám žádnej ž.!*

Život ho netěší / nebaví.
(Čl. informovaný vůči druhému v komentáři o třetím a jeho postoji, náladách, zvl. kvůli dlouhodobým neúspěchům, zklamáním ap., popř. i momentálně kvůli smutnému prožitku a zklamání ap.:) je deprimovaný a nespokojený s průběhem a bilancí svého života, v ničem nenalézá potěšení, radost. ■ **S** on není spokojený, já nejsem spokojený, já jsem nespokojený

Ten° se v životě neztratí!
(kol; obdiv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova) n. 1c
(Čl. zkušený vůči druhému o mladém třetím a jeho schopnostech a dovednostech, zvl. v obdivné reakci na jeho poslední výkon, též poněkud sobecký, někdy v kontrastu k průměru dalších:) vždycky si dokáže s problémem poradit; je velmi schopný, popř. i sebevědomý, a udělá jistě dobrou kariéru, proslaví se ap. Viděls, jak tu krizi na schůzi Karel zmáknul vlastně místo předsedy? Šikovnej kluk! Ten se v ž. n.! ■ **S** on je schopný, on bude slavný Ten ví, zač je v Pardubicích perník., Ten to někam dotáhne!
Ⓐ He'll go far. Ⓝ Der geht im Leben nicht verschütt. Ⓕ (Il s'en sortira partout!), ! Il saura se débrouiller dans la vie! Ⓡ Этот / такой не пропадёт!

Život ho omrzel / vomrzel.
(Čl. zkušený vůči druhému kriticky obv. o třetím a jeho zbytečném a úmyslném ohrožení svého života, např. při riskantním sportu, nevyzkoušeném experimentu ap., popř. obecně o jeho psychickém stavu v důsledku mnoha zážitků ap.:) chová se hloupě, nerozumně a přehnaně riskuje; nemá už o nic (normálního) zájem. ■ **S** on riskuje, on nemá zájem

To patří k životu.
(Čl. zkušený vůči druhému, někdy v reakci na jeho údiv n. nelibost nad obv. nepříjemným, ale typickým jevem, zvl. stálými změnami, nepříjemnými aférami, vtíravou reklamou n. nežádoucími projevy, stopami profese ap.:) to je v dané situaci, profesi n. společnosti běžné, popř. normální a nemělo by tě to překvapovat. ■ **S** to je běžné

Za všechno se v životě platí.
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. moudrý vůči druhému kriticky o něm n. třetím a jeho úrazu, poškozeném zdraví či pověsti, ztrátě ap., zvl. v důsledku nebezpečné činnosti, zanedbávání povinnosti ap., obv. kvůli rychlé slávě, úspěchu, snadnému potěšení:) každá chyba n. vědomý prohřešek se člověku v životě vymstí a vytrestají ho; nevyplatilo se mu to, mělo to pro něj nepříjemné, tragické následky. A: Jak ten Dvořák tenkrát bejval slavnej, když byl mistrem světa. A dneska je z něj troska. – B: Za v. se v ž. p. Von prej ten blbec bral anabolika. ■ **S** potěšení není zadarmo, úspěch vyžaduje oběť Nic není zadarmo.

Ⓐ There's always a price to pay. Ⓝ Für alles im Leben muss man bezahlen. Ⓕ Tout se paie dans la vie. Ⓡ За всё в жизни надо расплачиваться.

Co si lze od života ještě / víc přát?
(Čl. uznale vůči druhému obv. o třetím a jeho všemožných úspěších v kariéře, přednostech a dosažených výhodách ap.:) (dosáhl všeho, co chtěl, n. všechno má a) je n. měl by být plně spokojený, šťastný a nehledat další pozitiva; není už nic dalšího (pozitivního), co by člověk mohl od života očekávat n. žádat. ■ **S** on má štěstí, on má úspěch, on má všechno

Život ho° skřípnul.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v komentáři o známém třetím a jeho historii, zvl. z hlediska zásadní krize, problému ap. a způsobu projevu následků, např. v omezení možností seberealizace:) prožil osobní tragédii, a ta mu změnila trvale negativně život; měl těžký a neradostný život. A: Takovej brilantní spisovatel, a přitom takovej bubák! Proč se furt mračí? – B: Jo, člověče, to je složitý. Ž. ho kdysi pořádně s. a je to dodnes na něm vidět. ■ **S** on měl život těžký Život se s ním nemazlil.
Ⓐ Life's been unkind to him. Ⓝ Das Leben hat ihn stark mitgenommen., Er ist vom Leben ramponiert. Ⓕ ! Il n'aura pas eu une vie facile., ! Il a mené une vie de chien. Ⓡ (Укатали Сивку крутые горки.)

Stálo ho° to život.
(kol – neutr) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, préz, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho osudu jako oběti katastrofy, neštěstí, nebezpečné záliby n. při riskování vlastního života pro záchranu čtvrtého ap., zvl. přeceněním sil při překonávání extrémních podmínek ap.:) zemřel při tom n. na to; zahynul tam. Ten jeho horolezeckej koníček ho stál ž., zřítil se z ňákýho celkem malýho vršku. ■ **S** on zemřel Jeho čas se naplnil.
Ⓐ It cost him his life. Ⓝ Das hat ihn das Leben gekostet. Ⓕ Ça lui a coûté la vie. Ⓡ (! поплатиться жизнью)

Vjel do něj (novej / nový) život.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho reakci na silný podnět, povzbuzení, dobrou zprávu, popř. nový nápad n. příznivé okolnosti k uskutečnění záměru ap., zvl. v kontrastu k předchozí dočasné apatii, nechuti, rezignaci ap.:) ožil a začal znovu projevovat energii; začal rychle, energicky něco dělat a být (znovu) aktivní; vzpamatoval se a dostal náhle velkou chuť něco dělat. ■ **S** on ožil

Život z něj vyprchal.
(Čl. vůči druhému obv. v emocionálním popisu zraněného, nemocného n. psychicky zdrceného třetího a jeho stavu vlivem postupného zhoršení ap.:) **1.** *pozvolna ztrácel sílu a projevy života a nezřetelně přešel do smrti; umřel;* **2.** *postupně ztratil energii, ochabl ve svých projevech a stal se pasivní.* ■ **S** on zemřel, on ochabl

Život znamená snít. *viz* Život je sen.

V životě ne!
(kol; důraz) **0** neměnné ⊠ 5b kles. zvol. (od k. slova) n. 1a
(Čl. vůči druhému v důrazně popíravé, popř. odmítavé reakci na předpoklad, otázku n. návrh, někdy jsoucí v rozporu se zásadami prvního ap.:) to nikdy, rozhodně ne (neudělám n. jsem neudělal ap.). A: Tys ale přece v Tachově byl, ne? – B: V ž. ne! To sis mě s někým splet. ■ **S** nikdy Ani za nic.
Ⓐ Never in my life! Ⓝ Im Leben nicht. Ⓕ Jamais de la vie! Ⓡ С роду не . . .

Co živ (jsem) ne-(udělal to).
(Čl. obv. starší a přemýšlivý vůči druhému zvl. o sobě v reakci na jeho otázku, nadhozenou možnost, popř. návrh, zvl. kvůli konfliktu se zásadami prvního ap.:) nikdy (jsem) ne-(udělal to n. tam nebyl ap.). ■ **S** nikdy

Je jako živý.
Komp být jako živý
1. *(Čl. vůči druhému v obdivném a pochvalném komentáři ke třetímu namalovanému na obraze n. jinak zpodobněnému, o figurce znázorňující zvíře ap.:) je si velmi podobný, resp. podobný originálu; vypadá jako skutečný, opravdový; je to zdařilé zpodobení.* **2.** *(Čl. vůči druhému udiveně zvl. o menším, často pružném, popř. kluzkém předmětu, zvl. po jeho opakovaném vyklouznutí z ruky ap.:) vypadává to (jakoby samo) z ruky; zdánlivě se to pohybuje a nelze to do ruky pevně uchopit.* ■ **S** on vypadá věrně, podoba je věrná, to je pohyblivé

Pokud budu živ, ne-(udělám to).
(Čl. obv. starší a přemýšlivý vůči druhému v odmítavé reakci na jeho otázku, domněnku, popř. návrh jsoucí v rozporu se zásadami n. orientací prvního ap.:) to nikdy ne-(udělám n. nemůžu udělat); nikdo, nic mě nepřiměje, abych to udělal. ■ **S** nikdy, já neudělám to nikdy

Víš, jak bojoval Žižka? – Bum / pích do bříška!
(Čl. dospělý, rodič ap. zvl. při škádlivé hře, žertování s dítětem, s gestem lehkého píchnutí překvapeného dítěte do břicha ap.:) já si s tebou takhle hraju. ■ **S** my hrajeme si tak

To pamatuje (ještě) Žižku.
(Čl. vůči blízkému druhému v neformálním a obv. posměšném komentáři o nástroji, popř. stavbě a jejích vlastnostech, zvl. z hlediska potřeby ji použít, v kontrastu k obvyklému standardu ap.:) je to velmi staré, zastaralé a obvykle a dlouho se to už neužívá; je to už velmi nemoderní a primitivní. ■ **S** to je staré, to je nemoderní

Dobrý žíly / žilky v něm° není. n. **Není na něm° žíly dobrý / dobré.** n. **Není v něm° dobrý / dobré žilky.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému v hodnocení známého třetího a jeho etických vlastností, povahy i chování, zvl. ve srovnání s očekáváním a normou ap.:) je to zlý, bezcharakterní člověk *(a nemůžu ho nikomu doporučit)*. Ty si chceš Petra vzít k sobě do podniku? No já nevím, ale nedělal bych to, bejt na tvým místě. D. ž. v něm n. a budeš mít problémy. ■ **S** on je zlý Není v něm nic dobrého.
Ⓐ He's a nasty piece of work. Ⓝ An dem ist nichts Gutes dran. Ⓕ ! Il n'y a pas une once de bonté en lui., ! Il n'y a rien de bon en lui. Ⓡ На (ком) негде пробы ставить.

Pustilo mu to žilou.
Verb pustit někomu žilou
(Čl. informovaný vůči druhému o třetím a jeho situaci, zvl. v důsledku velkého nákupu, někdy vyžadovaného čtvrtým, nečekaně náročné finanční operace, popř. provozování hazardní hry ap.:) přišel o hodně peněz; utratil hodně, popř. většinu svých peněz. ■ **S** on utratil hodně

V žilách mu kypí krev. *viz* Krev mu kypí v žilách.

V žilách mu stydla krev. *viz* Krev mu (při tom) tuhla v žilách.

V žilách mu tuhne krev. *viz* Krev mu (při tom) tuhla v žilách.

Mohly by se mu zkrátit žíly. n. **Zkrátěj se mu žíly (když …).**
(Čl. vůči druhému posměšně a pohrdavě o líném třetím a jeho postoji ke konkrétní nutné práci, úkolu ap., často společnému:) je odporně líný a vyhýbá se námaze, zvl. fyzické; namlouvá si, že je to pro něj příliš namáhavé, a proto se tomu vyhne, vyhýbá. ■ **S** on je líný

Nabíhají mu žíly.
(Čl. vůči druhému v popisu stavu třetího v reakci na silné podráždění, obv. před prudkým slovním projevem, zvl. v obličeji skrze vystouplé žíly ap.:) je velmi rozčilený, začíná zuřit, roste v něm zlost n. vztek a projevuje se to na jeho vzezření. ■ **S** on je rozčilený, on začal zuřit

Aby se mu° nezkrátily žíly!
(kol; nepřízn, posm) **0** neměnné ⊠ 5d stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. zkušený vůči druhému pohrdavě a kriticky o třetím a jeho odmítání, vyhýbání se, někdy vychytralém, zvl. fyzické práci, povinnosti někam dojít ap.:) ať není líný *(to udělat)*, už je to provokativně nápadné!; je nápadně, vychytrale líný. A: Von se tomu čištění ten Honza zase vyhnul. Prej je to na něj moc těžký! – B: Všivák jeden! Aby se mu n. ž.! A spadlo to zase na někoho jinýho, že? ■ **S** on je líný Na nic nesáhne.
Ⓐ ! He's bone idle. Ⓝ Damit er nicht einrostet. Ⓕ ! Il a un poil dans la main., (Faudrait pas que ça le fatigue!)

Žil° byl° …
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. v roli vypravěče n. autora v obvyklém, tradičním začátku pohádky, zvl. při uvedení zajímavé n. mimořádné hlavní postavy ap.:) žil kdysi, jednou *(člověk) …; vyskytl se jednou (člověk) …* Žil byl jeden člověk, a ten měl podivuhodnou schopnost rozumět řeči zvířat. ■ **S** on žil Bylo nebylo …
Ⓐ Once upon a time, there was a … Ⓝ Es war einmal … Ⓕ Il était une fois … Ⓡ Жили были …

Postaru se žít nedá.
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl., vedoucí socialistický funkcionář ap. vůči druhému, druhým ve snaze je přesvědčit a obhajovat dobové nové trendy, zavádění nových postupů, politického myšlení a praktik n. výrobků, materiálů ap., přijímaných s nedůvěrou n. strachem, dnes občas v parodii těch dob ap.:) je třeba přizpůsobit se době a jejím změnám a přijmout pokrok. Ty vole, ty ještě nemáš mobil? Dyť ti ho reklama doporučuje na každým rohu! P. se žít n., ty jeden zpátečníku! ■ **S** čl. musí přizpůsobit se pokroku To se už nenosí. ♦ Staré heslo aktualizované komunisty v 60. letech 20. stol., též název jedné

z publikací A. Zápotockého (1884–1957) z roku 1949.

Ⓐ You can't go on living in the past. Ⓕ ! Il faut vivre avec son temps.

Zda žít nebo / či nežít, to je, oč tu běží. *viz* Být či nebýt, to je otázka.

Ať žije (ten), kdo pije!
(Čl. rozjařeně ve zvolání vůči druhým na obhajobu konzumování alkoholu a v povzbuzení k dalšímu pití, zvl. na neformální oslavě, v hospodě, též při přípitku ap.:) pijme, napijme se n. pijte, bude se nám lépe žít! ■ **S** pij! ♦ F. Gellner (1881–1914), *Francesco Farniente* (báseň z pozůstalosti).

Ať žije, roste (a) vzkvétá! *viz* Vivat, crescat, floreat!

Jak žil°, tak umřel°. n. **Jaký život, takový konec.**
(neutr) **0** neměnné ⊠ 6 stoup.-kles. (od 3. slova)
(Čl. moudrý vůči druhému v odsuzujícím, etickém komentáři o třetím a jeho ošklivé, potupné smrti, zvl. v důsledku jeho zlých skutků ap.:) zemřel stejně špatně, jako žil, a taková smrt mu byla trestem za všechno zlé v jeho životě, co zavinil. A: Slyšels to vo tom našem podnikavým Vondrovi? Že ho snad tam někde na Balkáně zlynčovali? – B: No, jak žil, tak u., říkal si vo to dlouho. ■ **S** on zemřel špatně Dobře mu tak! ♦ Přísloví; srov. lat. *Qualis vita, finis ita*, Walther 23 252.

Ⓐ Who lives by the sword dies by the sword. Ⓝ Er starb, wie er gelebt hatte. Ⓕ Telle vie, telle fin / mort., (De) Mauvaise vie, mauvaise fin. Ⓡ Как жил, так и умер.

Žij blaze!
(Čl. vůči blízkému druhému obv. při svém odchodu a na rozloučení, zvl. zůstává-li druhý, kde předtím žili, pracovali spolu, někdy s odstínem ironie, popř. posměchu, dříve též v závěru dopisu ap.:) měj se (tu) dobře a přeju ti zdraví a úspěchy!; přeju ti, aby se ti vedlo dobře. ■ **S** já přeju zdraví, já přeju úspěch, já loučím se

Žijeme jen jednou …
(kol – neutr) **0** neměnné ⊠ 4a neukon. nekles.
(Čl. vůči blízkému druhému ve zdůvodnění, omluvě n. vybídnutí, zvl. při jeho zdráhání n. váhání dopřát si nějaký požitek, něco chutného, krásného n. příjemného, ale obv. drahého, škodlivého ap.:) mnoho příjemných požitků člověk za svůj krátký život nemá, a proto není důvod se zdráhat si to dopřát; užijme si, dokud je čas. Poď, dáme si jednu lahvinku koňáčku, co říkáš? Dyť ž. jen j. a dneska máme co slavit. ■ **S** život je pomíjivý, čl. žije jednou jen Vždyť jsme jen jednou na světě. ♦ Srov. J. W. Goethe (1749–1832), *Clavigo, 1,1* (1774), *Man lebt nur einmal in der Welt, člověk žije na světě jen jednou.*

Ⓐ We / you only live once. Ⓝ Man lebt nur einmal. Ⓕ On ne vit qu'une fois. Ⓡ Один раз на свете живём.

Ať žije (S)!
(neutr – kol) **0** neměnné ⊠ 5c stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. vůči druhým při přípitku na počest třetího, popř. dříve též v hesle vyvolávaném n. psaném na transparentech při dobových manifestacích na oslavu osoby, země, historické události, politické strany ap. v souladu s dobovou ideologií ap.:) přejeme (mu, tomu) hodně zdraví a úspěchů!; vzdáváme (mu, tomu) hold. Ať ž. Honza! Bez něj by to všechno nebylo a nešlo. Na jeho zdraví! ■ **S** já přeju si, já přeju úspěch, já přeju zdraví Hodně zdraví a štěstí!

Ⓐ Long live X! Ⓝ Er lebe hoch! Ⓕ Vive (S)!, Vivent (S)! Ⓡ Да здравствует . . .

Jak žiješ?
(Čl. vůči známému druhému při setkání s ním, zvl. po delší přestávce, n. v dopisu, telefonátu s ním ap.:) jak se máš a jak probíhá tvůj život?; jak se ti vede? ■ **S** jak se máš?

Kde to (prosim tě) žiješ?!
(Čl. zkušený posměšně vůči druhému v reakci na jeho nereálný a obv. i naivně laskavý návrh, cíl, očekávání ap., zvl., v kontrastu k realitě:) máš příliš krásné, ale zcela naivní názory (a jakoby z nějakého lepšího světa); to tak není, buď realista, tohle nemůžeš od ostatních n. světa očekávat! ■ **S** ty jsi naivní, nevěř tomu!, to tak není

Mám žízeň, že bych vypil pivní matku. n. **Vypil bych pivní matku.**
(kol) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. unavený, vyčerpaný vůči druhému v povzdechu, zvl. po dlouhé fyzické práci, pobytu na slunci ap. a myšlence na občerstvení ap.:) mám obrovskou žízeň a chuť se pořádně napít; mám krajně velkou žízeň. V. bych p. m. a hospoda je až dole ve vesnici. Tady na sluníčku to ale hrozně připaluje. ■ **S** já mám žízeň Jazyk se mi lepí na patro.

Ⓐ I'm dying for a drink!, I could murder a pint / beer! Ⓝ Ich habe Durst wie ein Brunnenputzer. Ⓕ ! Je boirais la mer et les poissons.

Mám žízeň, že bych se moh vo ni vopřít.
Komp mám žízeň, že bych se o ni moh opřít *(Čl. zvl. po pobytu v horku a namáhavé fyzické práci n. pohybu ap.:) mám velkou žízeň; potřebuju se napít (vody ap., popř. i alkoholu).* ■ **S** já mám žízeň

Popadla ho žízeň.
(Čl. vůči druhému o třetím a jeho náhlé potřebě, zvl. v důsledku námahy ap., s odstínem spontánnosti a neovladatelnosti:) dostal žízeň a začal intenzivně pít (a zkonzumoval hodně nápoje n. alkoholu); začal náhle intenzivně pít. ■ **S** on dostal žízeň, on pije moc

To mi° hnulo žlučí.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. vůči blízkému zvl. při vyprávění o své reakci na prudké podráždění, neoprávněné, drzé n. přehnané chování, požadavek třetího ap.:) krajně mě to iritovalo a rozzlobilo; to mě rozčílilo a dostal jsem zlost. A když mi ten blbec s milým úsměvem ještě říká, že to mám dodělat doma přes neděli, tak to mi h. ž. Von si bude někde válet šunky a hodí to na mě! ■ **S** to rozčiluje mě Pění se ve mně krev., Vytekly mi nervy.
Ⓐ It made my blood boil., It got my goat. Ⓝ Davon lief mir die Galle über. Ⓕ Ça m'échauffe la bile / les oreilles., ! Ça me mets en boule / m'agace / m'énerve / horripile. Ⓡ (Hy он меня завёл / достал!)

Div mu žluč nepraskla.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího, zvl. výbušného, a jeho reakce na velké podráždění ap., zvl. verbální a hlasité:) velmi se zlobil; silně nadával a rozčiloval se. ■ **S** on rozčílil se

Překypěla / hnula se v něm žluč.
(Čl. vůči druhému v popisu třetího a jeho prudké reakce na podráždění, provokaci, zvl. v kontrastu k předchozímu klidu ap.:) přestal se ovládat a rozzlobil se; to už ho skutečně rozzlobilo a ventiloval svůj hněv; vybuchl zlostí. ■ **S** on rozčílil se

To je jiný žrádlo!
(kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. pochvalně vůči blízkému druhému o svém novém zaměstnání, doporučené metodě, prostředí n. prostředku, nástroji, zvl. z hlediska vynaložené námahy, snadnosti dosažení požadovaného výsledku n. z hlediska zábavnosti a potěšení, požitků, v kontrastu k nedávné minulosti ap.:) to je skvělé a mnohem lepší; to už se mi opravdu líbí a jsem s tím spokojený. Člověče, to je j. ž. tenhle auťák! Šlape jak hodiny a za celej rok sem na něj vůbec nemusel šáhnout! ■ **S** to je dobré, to je lepší, to líbí se mi To je jiná!, To je jiná písnička!
Ⓐ This is something else!, Now you're talking! Ⓝ (Das ist was Anderes!) Ⓕ C'est (tout / bien) autre chose!, ! Ça n'a plus rien à voir!, Ça n'a rien de commun! Ⓡ Совсем другой / иной коленкор!

To je žrádlo pod / pro psa.
(kol; nepřízn) **0** neměnné ⊠ 1b kles. ozn. (od 4. slova)
(Čl. rozčileně a nespokojeně vůči druhému o kvalitě jídla v jídelně, hospodě, na vojně ap.:) je to nechutné, popř. odporné jídlo (a odmítám ho dál jíst). To je ž. pod psa! Nezměníme lokál, abych se zase pořádně najed? ■ **S** jídlo je špatné To je blivajs., To by ani pes nežral.
Ⓐ This isn't fit for human consumption. Ⓝ Das ist ein Schlangenfraß. Ⓕ C'est de la pâté pour chien. Ⓡ (Такое даже собака жрать не станет.)

To je žrádlo!
(kol; pochv) **0** neměnné ⊠ 5a stoup.-kles. zvol. (od k. slova)
(Čl. pochvalně a neformálně vůči druhému v reakci na pocit duševní n. fyzické pohody a úlevy od konání povinností, popř. na dobré jídlo, zábavný program ap.:) to se mi moc líbí, je to opravdu příjemné; to je příjemný požitek a prožitek a mám z toho radost. Á, to je ž.! Jen tak si ležet, nechat se vobskakovat a nemuset vůbec nikam. ■ **S** to je požitek, to je dobré, to líbí se mi, to je příjemné To je žúžo!, To je balada!
Ⓐ This is the life! Ⓝ Das ist ein Leben wie Gott in Frankreich. Ⓕ Ça, c'est de la vraie bouffe / tambouille / cuisine!, ! C'est un délice / régal / festin! Ⓡ Вот это кайф!, Вот лафа!

To není k žrádlu.
(Čl. vůči druhému kriticky n. s odporem o jídlu, druhu stravy, zvl. ve veřejných stravovacích zařízeních ap.:) to je velmi nechutné jídlo (a jím ho jen s odporem n. ho odmítám už dál jíst). ■ **S** jídlo je špatné

To ho° žere°. n. **Žere° ho° to.**
(kol; nepřízn) **0** ot, neg, pas, imp, imp neg, kond, fut, 1. a 2. sg, pl ⊠ 1b kles. ozn. (od k. slova)
(Čl. nespokojeně vůči blízkému druhému o třetím a jeho jednání n. dlouhotrvajícím problému, stavu věcí, vlastní nedobré situaci ap.:) to ho (už

dlouho) zlobí a trápí; irituje ho to a není s tím spokojený. To mě teda ž., že si ten vyžírka ředitel pořád naděluje další a další prémie a na vostatní jaksi nezbejvá. ■ **S** to zlobí mě, to rozčiluje mě, to irituje mě Nemůžu se na to už koukat., To je k posrání.

Ⓐ It sticks in his throat / gullet / gizzard / craw (inf). Ⓝ Das wurmt ihn. Ⓕ Ça le travaille., ! Il se ronge les sangs. Ⓡ (! мучиться / терзаться чем-то / из-за чего-то), А мне всё покоя не давало, что . . .

To je žúžo! *viz* To je žúžo!

SÉMANTICKÝ REJSTŘÍK
(onomaziologický slovník)

A

a podobně • … a kdesi cosi. • A tak dále, kočka byla v bále, ztratila korále, pes je našel, dostal kašel.

alternativy jsou špatné • Člověk / jeden si nevybere.

ano • To je hotovka. • Může bejt / být. n. Může bejt / být, že … • To si myslím! • No právě! • No jo. • No jéje! • No ba! • No ano! • No aby ne! • Jak poroučíte / poručíte! • Proč ne? • Ano prosím / prosim. • Jasná zpráva! n. To je jasná zpráva.

ať vstoupí další! • Další, prosím! • Další pán na holení! • Že prosím / prosim! • Další várka!

ať žije! • Ad multos annos. • Ať žijou děti našich rodičů! • Živijo, živijó!

ať žije král! • God save the king / queen!

B

barvy kontrastují nepříjemně • Ty barvy křičí / řvou / se tlučou.

bavte se! • Točte se, pardálové …

bez ohledu na osoby • … Padni, komu padni! • Na koho to slovo padne, ten musí jít z kola ven / pryč!

bezinka léčí • Před heřmánkem smekni, před bezinkou klekni.

běž! • Poklusem (v) klus! • Tempo, tempo!

blázen může říkat pravdu • Blázni a děti mluví / mají pravdu. n. Blázni a děti nejspíš pravdu povědí.

blázen nepomůže • Není dobře s bláznem se přátelit.

blázen zůstává blázen • Není dobře s bláznem se přátelit. • Bláznu sluší oslí uši. n. Bláznu sluší strakatej kabát. • Bláznu sluší každá čepice.

blbec je nebezpečný • Vůl je nebezpečný zepředu, kůň zezadu a blbec ze všech stran.

blbec nemění se • Vůl zůstane volem.

blbec nezasluhuje pozornost • Čím víc se s hovnem mažeš, tím víc smrdí.

blbec vyvolává potíže • Nejhorší je srážka s blbcem. To pak vodnese kdekdo. • Vůl je nebezpečný zepředu, kůň zezadu a blbec ze všech stran.

blbost vítězí nad láskou • Láska hory přenáší, ale s blbostí ani nehne.

bohatství vzniklo prací • Kdyby nebylo oráče, nebylo by boháče.

bojuj s krajností obdobně! • Extremis malis extrema remedia.

bojuj statečně! • Nepřátel se nelekejme / nelekejte, na množství nehleďme / nehleďte! • Vzhůru na nepřítele! • Tužme se!

bojuj vynalézavě ne však nečestně! • Přeskoč, přelez, jenom nepodlez.

bojujte za svobodu úplnou! • Raději žalář a okovy nežli svobodu otroka.

bojujte za vlast! • Poutníče, zvěstuj Lakedaimonským … • Dost v zemi železa na dobré meče.

bolest každá časem skončí • Čas vše napraví. • Čas (všechny) rány hojí / zhojí. n. Čas léčí / vyléčí všechny bolesti. n. Čas to všechno zhojí. • Všechno přebolí.

bolest nezmenší se mudrováním • Vždyť ten filozof se ještě nenarodil, který by trpělivě snášel bolest zubů.

bolest zmenší se soucitem • Sdílená bolest je poloviční bolest. • Sdílená radost je dvojnásobná radost a sdílená bolest je poloviční bolest. • Sdělený zármutek, poloviční bolest.

bolest způsobená vlastní vinou se nehojí • Rány, které si člověk způsobí sám, se léčí těžko.

braň se a zabíjej! • Zabij, nebo budeš zabit!

braň svět svůj! • Co na světě mám rád, nedám si brát.

brzo • Dřív než kohout třikrát zakokrhá … • Než se rok s rokem sejde / sešel …

bude tam bouřka • Něco se strhne.

bude tam horko • Dělá se hezky / ošklivo / horko / zima / vítr / den …

bude tam počasí horší • Dělá se hezky / ošklivo / horko / zima / vítr / den … • Žáby kuňkají, bude pršet.

bude tam počasí lepší • Blýská / blejská se na časy. • Dělá se hezky / ošklivo / horko / zima / vítr / den … • Přijde jaro, přijde, zase bude máj.

bude tam vítr • Dělá se hezky / ošklivo / horko / zima / vítr / den …

bude tam zima • Dělá se hezky / ošklivo / horko / zima / vítr / den …

budoucnost je nejistá • Cesty osudu / Páně jsou nevyzpytatelné. • Nevíš, co přinese zítřejší den. • Dnes není zítra. • Nikdo neví, co bude zejtra. • Visí nad tím / ním otazníky. • Kdo ví, co nás eště / ještě čeká.

budoucnost závisí na nás • Jen od nás, věřte mi, záleží, kdy přijde čas, kdy pro nás začne nebe na zemi!

buď čestný a nepodváděj! • Podvod a klam zradí se sám.

buď demokratický a poslouchej lidi! • Hej, pane králi, nebuď líný, vem hadry a jdi mezi lid!

• Milujte se a pravdu / pravdy každému přejte.

buď dobrý! • Uč se dobrým býti.

buď chytrý! • Musíš (to) mít nejen tady, ale i tady! n. To musíš mít tady! n. Musíš to mít tůdle!

buď klidný! • Vo co de? • Jen klid (a pevný nervy)! • Zachovejte klid! • To chce (jen) klid (a nohy v teple / do průvanu / a zhluboka dýchat). • To chce klid! • Buďte klidnej / klidný. • Buď bez obav / vobav. n. Bez obav! • Nedělej scény! • Máš zbytečný / zbytečné starosti! • Bez starosti! • Člověk neví, po čem ztloustne.

buď kritický! • Dej si vypláchnout voči!

buď kritický a rozlišuj! • Nemůžeš všechny házet do jednoho pytle.

buď loajální! • Čí / koho chleba jíš, toho píseň zpívej.

buď náročný! • V umění stačí to nejlepší.

buď nenucený! • Jako doma!

buď nestranný! • Strany mizí, národ zůstává.

buď ohleduplný! • Dyť / vždyť sme přece lidi!

buď opatrný! • Aurea mediocritas. • Cave canem. • Čert nikdy nespí. • Dej / dávej si (na něj) bacha / majzla! • Nechval dne před večerem. n. Nechval dne na vzchodu slunce. • Drž se zpátky. • Důvěřuj, ale / a prověřuj! • Běte, neboť ďábel jako lev řvoucí obchází, hledaje, koho by sežral / pohltil. • Pomalu s tou flintou! • He thinks too much, such men are dangerous. • Holka modrovoká / modrooká (nesedávej u potoka) … • Každá hůl má dva konce / svůj konec. • Z malý / malé jiskry velkej / velký oheň / voheň (bývá / bejvá). • Nic před ním není jistý / jisté. • Já bych si nebyl tak jistej / jistý. n. Bejt tebou, nebyl bych si tak jistej. • Držte si klobouk / klobouky / kloboučky, jedeme z kopce / vršku! • Pamatuj na zadní kolečka! • Pamatuj na starý / stará kolena! • Koně, ženu a flintu nikdy nepučuj / nepůjčuj. • Lidé, bděte! • Rozmysli si, Mařenko, rozmysli (na své štěstí dobře pomysli!) • Čeho se nejmíň / nejméně naděješ, to se stane. • Nebezpečí číhá. • Nic to nechce, jen hrát lehce. • Kdo nedává bacha, ten se vždycky zmáchá. • Nedej se / nenech se mýlit! • Abys nenarazil! n. … abys nenarazil! • Nepřeraž se! n. Jen se nepřeraž! • Nikdy neříkej nikdy! • Nikdy neříkej nikdy. • Malý oheň velký les spálí. • Opatrnost (je) matka moudrosti. • Opatrnosti nikdy nezbývá / není nikdy dost. • Nepokoušej osud / vosud! • Netlač na pilu! • Dej si na mě pozor! • Dej na sebe pozor! • Ber to s rezervou. n. Musíš to brát s rezervou. • Rozumu (není) nikdy nazbyt. • Aby ses nesplet / nespletl! n. Jen aby ses nesplet! • Moc si s tím nehraj! • Kdo sliby živ, zbohatne-li, bude div. • Pamatuj na strejčka Příhodu! • Šlap si po svejch! • Neťukej, neťukej, naši eště / ještě neležejí, neťukej, neťukej, náš táta je divokej. • Svěř se tetě, roznese tě po všem světě. • The better part of valour is discretion. • Neber to na lehkou váhu. • Bacha na věc! • Všem věř, nikomu nedůvěřuj! • Videant / caveant consules, ne quid detrimenti res publica capiat. • Mysli na zadní vrátka! • První vyhrání z kapsy vyhání (a z kabátu svlíká poslední prohrání). • Nekupuj zajíce v pytli. • S tím / ním nejsou žádný / žádné žerty. n. Nejsou s tím / ním žádný / žádné žerty.

buď opatrný i před přáteli! • Bože, chraň mě před mými přáteli, před nepřáteli se ochráním sám. • Všem věř, nikomu nedůvěřuj!

buď opatrný s ohněm! • Oheň je dobrý sluha, ale zlý pán.

buď poctivý! • Jeden nespravedlivý groš sto jiných z kapsy vytáhne. • Nebát se a nekrást.

buď připravený! • K budování a obraně vlasti buď připraven! • Buď fit! • Náhoda / štěstí přeje jenom (dobře) připraveným.

buď připravený i na válku! • Si vis pacem, para bellum.

buď rád! • Bodeť / bodejť bys nadával!

buď rozhodný! • Wer gar zu viel bedenkt, wird wenig leisten.

buď rozvážný! • Aequam memento rebus in arduis servare mentem. • Když je hra nejlepší / v nejlepším, přestaň. • Jenom / jen ne tak zhurta / zprudka! • Rozmysli si, Mařenko, rozmysli (na své štěstí dobře pomysli!) • Nikdy neříkej nikdy.

buď sebekritický! • Nech na hlavě! n. Dej na hlavu! • Jdi / di (trochu) do sebe! • Ty máš nejmíň co mluvit! • Spíše vidíme mrvu v oku bližního než břevno v oku svém. • Ať si každý zamete / zametá před svým vlastním prahem. n. Každý by si měl zamíst / zamést před vlastním prahem. n. Zameť nejprve před vlastním

prahem! • Copak vidíš třísku v oku bratra svého a trámu v oku svém nevidíš?

buď skromný! • Nemáš-li koně, choď pěšky. • Myslíš (si), že kradu? • Ať neprší, jen když kape. n. Když / jestli neprší, (ať) aspoň kape. n. Nemusí pršet, jen když / stačí když kape. • Nevybírej, abys nepřebral! n. Kdo vybírá, přebere. • Jen si moc nevyskakuj! • Nevytahuj se! • V nouzi / z nouze čert i mouchy lapá. • Sedávej, panenko, v koutě, budeš-li hodná, najdou tě. • Parvum parva decent. • Není všechno pivo, co se pije / co teče. • Nelze bejt / sedět jednou prdelí na dvou posvíceních. • Vrabec je taky pták. • Skromnost je ctnost. n. Skromnost šlechtí člověka. • Kdo na dvě věci sáhne, často jedné nedosáhne. • Lepší vrabec v hrsti než / nežli holub na střeše / zajíc v chrastí.

buď solidární! • Kdo nejde s námi / náma, jde / de proti nám. n. Kdo není s námi, je proti nám. • Republiku si rozvracet nedáme!

buď spokojený! • Můžeš si pískat / hvízdat! n. Můžeš si pískat / hvízdat (že …).

buď spravedlivý! • Každému, co jeho jest. n. Každýmu / každému (to) jeho. • Vyslechni vždy i druhou stranu.

buď statečný! • Nepřátel se nelekejme / nelekejte, na množství nehleďme / nehleďte! • Jenom ne strach, jen žádný strach …

buď stručný! • Brevity is the soul of wit. • Stručnost je duší vtipu.

buď střídmý! • Kam střídmost nechodí, tam chodí lékař. • Střídmost v jídle, střídmost v pití prodlužuje živobytí.

buď trpělivý! • Nějaký / nějakej čas to potrvá. • Čas přináší růže. • Dej mi čas! • Dočkej času jako husa klasu. • Dočkej / vyčkej času (jako husa klasu). • Nějaký / nějakej čásek to (eště) potrvá. • Jenom / jen ne tak zhurta / zprudka! • Trp, kozáče, budeš atamanem. • Drž, dostaneš kůži! • Tak (si) ho hlaď (a říkej mu malej)! • Dej si nohy křížem! • Kdo si počká, ten se dočká. • Malé strpení! n. Měj (se mnou) strpení! n. Okamžik strpení! • Trpělivost železná vrata otvírá / probíjí. • Trpělivost přináší růže / růže přináší.

buď tvořivý! • Zasaď strom, postav dům a zploď syna.

buď tvrdý! • Moc se s ním nemazli!

buď upřímný! • Ruku na srdce!

buď v pohodlí! • Udělej si pohodlí!

buď vážný! • Žerty stranou!

buď vděčný! • Darovanému / darovanýmu koni na zuby nehleď / nekoukej! • Neškrab, co tě nesvrbí! n. Jen si to neškrábat!

buď veselý! • Humor je sůl země, a kdo je jím dobře prosolen, uchová se dlouho čerstvý. • Humor je koření života. • Veselá / dobrá mysl, půl zdraví. • Směj se, paňáco (je konec milování)! • Radujte se, veselte se!

buď věcný! • Co se zdá, je sen.

buď věrný příteli starému! • Starý přítel a staré víno nejlepší. • Nevopouštěj starýho přítele, žádnej novej se mu nevyrovná. n. Neopouštěj starého přítele, žádný nový se mu nevyrovná.

buď vynalézavý! • Dělej, co umíš.

buď vyšší! • Plivni si pod nohy!

buď vytrvalý! • Častá krůpěj / kapka i kámen prorazí / proráží. • Drž, dostaneš kůži! • Labor omnia vincit improbus. • Vytrvalost vede k cíli, překoná i dlouhou míli.

buď zdrženlivý! • Drž se zpátky. • Když je hra nejlepší / v nejlepším, přestaň. • Nevnucuj se!

buď zdvořilý! • Se zdvořilostí nejdál dojdeš.

buďme svorní! • Republiku si rozvracet nedáme! • Jeden za všechny, všichni za jednoho. n. Všichni za jednoho, jeden za všechny.

buďte stateční! • Ktož jste / sú boží bojovníci …

buďte svorní! • V jednotě (je) síla. • Milujte se a pravdu / pravdy každému přejte.

bůh je jeden • Není boha kromě boha (a Mohamed je jeho prorokem).

bůh pomůže • Alláh je mocný! • Bože / bože, smiluj se nad námi! • Bůh s tebou! • Bez božího požehnání marné lidské namáhání. • Ruka Páně je vždy otevřena.

bůh působí všechno • Pánbu dal, pánbu vzal. • Bez vůle boží ani vlas z hlavy nespadne.

Bůh stvořil nebe a zemi • Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.

byrokracie je neefektivní • Mezi množstvím práce, která má být vykonána, a počtem osob, jimž má být přidělena, nemusí být žádný, nebo jen velmi volný vztah.

C

celek je silný jedinci • Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů.

cena je … • Dělá to sto korun.

cena je x • Stovka / kilo to srovná.

citát končí • Potud citát.

cíl byl blízko • Bylo to vo / o vlásek.

cíl opravňuje užít i zločinu • Účel světí prostředky.

cíl spravedlivý dosáhne se bojem • Pravda vítězí.

cíl stejný lze dosáhnout cestami různými • Všechny cesty vedou do Říma.

co budeme jíst? • Co bude k obědu / vobědu? – Hrneček od / vod medu. • Co bude / je k večeři? – Hrneček / hrníček vod peří.

co dáš? • Za co?

co děje se? • Co to? • Co je ti? • Co je s tím (S)? • Co je (to) s tebou? • Co mu je? n. Co je mu? • Tak co je? n. Co je? n. No co je? • Co furt je? • Vo co go / gou?

co dělat? • Mám – nemám – mám?

co děláš? • Co to bude, až to bude?

co diskutuje se? • Vo / o co / oč (ti) de / jde / běží? • Vo co kráčí? • Vo co go / gou?

co chceš? • Co za to? • Co s tím? • Tak co je? • Co furt je? • Co má bejt? n. No a co má bejt? • Co pořád / zase máš? • Tak co máte? • Co / copak ste nám přines / přinesl? • Co vás k nám přivádí / přivedlo? • Co bys rád? • Co ti tu schází? • Co máš na srdci? • Co na něm / tom vidíš? n. Co na něm máš?

co chcete? • Co si dáme? • Je libo …? n. Co je / bude libo? • Co pro vás můžu / mohu udělat? n. Můžu / mohu pro vás něco udělat? • Čím vám můžu / mohu posloužit? • Co poroučíte? • Čím posloužím? • Vaše přání? • Co si račte / ráčíte přát? • Co si přejete? • K vašim službám! n. K službám! • Uctivej / uctivý služebník! • Za co?

co je? • Vo / o co / oč (ti) de / jde / běží? • Děje se něco? • Co se děje? • Co se to s tebou děje? • Co je ti? • Co je (to) s tebou? • Co mu je? n. Co je mu? • Je ti něco? • Vo co kráčí? • Proč jsi tak zasmušilá, má drahá Mařenko? • Co to má znamenat? • Co má bejt? n. No a co má bejt? • Není ti něco? • Co se tam semlelo? • Co se stalo? • Stalo se něco? • Vo co go / gou?

co je možné • … co / kdo / který / jaký / kde / kam / kudy / kdy / jak / kolik se dá. • Čím víc, tím líp.

co je nového? • … (že) vostříhali holýho (a chlupatej jim utek). • Jak jinak? n. Co jinak? • Tak co?

co je to? • Copak je to? • Říká ti to něco? n. Co ti to říká?

co myslíš? • Co ty na to? • Jak tomu mám rozumět? • Kam tím míříš? • Co tím myslíš? n. Jak to myslíš? • Říká ti to něco? n. Co ti to říká? • Co tomu říkáš? • …, co říkáte? • Co ty na to jako svazák?

co naznačuješ? • Co tím chceš říct? n. A tím chceš říct co? • Jak tomu mám rozumět? • Kam tím míříš? • Co tím myslíš? n. Jak to myslíš?

co nejdříve • Čím dřív / dříve, tím líp / lépe.

co nejvíc • Čím víc, tím líp.

co potřebujete? • Tak co je? • Co pro vás můžu / mohu udělat? n. Můžu / mohu pro vás něco udělat?

co příjemného chcete dělat dál? • Co s načatým večerem?

co radíš? • Mám nebo nemám?

co skrývá se v tom? • Co se z toho vyklube? • Co to vobnáší / obnáší?

co stane se? • A kdyby … – / ?

co uděláš ty? • A co ty? • Lano-li se nenapne-li se? • Co bys dělal na mém místě?

co víš? • Co ty vo / o tom víš? n. Co ty víš?

co zbylo • Co dům dal. n. … co dům dal.

co znamená to? • Co to? • Co to má znamenat? • Co to vobnáší / obnáší?

cokoliv je možné • … co(koliv) / kde / kam / kdy / kolik / jak / … (je) (vám) libo.

cvič! • Cvičení dělá mistra. • To chce cvik. • Cvik je nejlepší učitel. • Zhluboka dýchat, vypnout

prsa, břicho zastrčit! n. Vypnout prsa, břicho zastrčit!

cvičení je nutné • Cvičení dělá mistra. • To chce cvik. • Cvik je nejlepší učitel.

cvičení tvrdé usnadňuje boj • Těžko na cvičišti, lehko na bojišti.

cynik je lehkovážný • Cynik je člověk, který zná cenu všeho a hodnotu ničeho.

Č

čas člověka uplývá • To ten čas letí. *n.* Jak ten čas letí / kvapí! *n.* Ten čas tak letí. n. Čas letí. • Čas běží. • Kde sou / jsou ty časy? – Voda je vzala.

čas horší ukazuje se • Blýská / blejská se na lepší / horší časy.

čas chybí • Tlačí nás čas.

čas je • Odbila celá. • Jde / de na (devátou / desátou / …).

čas je ještě • Ještě je čas (Inf / na něco). • Času dost!

čas je vhodný • Ještě je čas (Inf / na něco). • Nadešel čas (Inf).

čas krásný uplynul • Aranjuezští krásní dnové minuli. • Pohádky je konec. n. Každá pohádka má svůj konec.

čas lásky nastal • Byl pozdní večer, první máj (večerní máj, byl lásky čas).

čas lepší ukazuje se • Je to jen blýskání na časy. • Blýská / blejská se na časy. • Přijdou lepší časy. • Blýská / blejská se na lepší / horší časy.

čas mění se • Přejde čas, přejde voda. • Časy se mění (a my se měníme s nimi / v nich). • Ó časy, ó mravy! • Ty časy jsou už (dávno) pryč (kdy). • Jiná doba, jiný / jinej mrav. • Dnes je jiná doba. n. Je jiná doba.

čas nastane • Odbila celá. • Přijde čas, kdy … • Nadešel čas (Inf). • Přijde doba, kdy … • Není daleko doba, kdy …

čas nelze vrátit • Ztracenej / ztracený čas nevrátí se zas / nikdy se nevrátí. • Hin ist hin, verloren ist verloren. • Kde sou / jsou ty časy? – Voda je vzala.

čas není • Nezbývá / nezbejvá mu čas (ani) na (S). • Čas nečeká. • Teď na to / něco není čas. • Den má jenom čtyřiadvacet hodin. • Je to (na) knap. • Není kdy. • Není na to (ani) pomyšlení.

čas není důležitý • Hodiny nejsou naším pánem / našimi pány.

čas nepřišel ještě • Ještě nepřišla jeho chvíle.

čas odplynul • Kde sou / jsou ty časy? – Voda je vzala.

čas plyne pomalu • Čas se (líně) vleče.

čas plyne rychle • Čas nečeká. • Čas utíká / plyne / letí jako voda (každý chvilky věčná škoda). • Hora ruit. • To to letí! • Omnes vulnerant, ultima necat.

čas plyne stejně • Míjí den za dnem / den po dni.

čas pozdější je výhodnější • Čas pracuje pro nás.

čas probíhá už • Čas běží.

čas přibývá • Na Hromnice o hodinu více.

čas přijde • Až čas dozraje … • Ještě / eště nepřišla má / moje hodina. n. Má hodina ještě nenastala.

čas přináší úlevu • Přejde čas, přejde voda. • Čas je nejlepší lékař.

čas přišel • Naše chvíle nadešla / přišla. • To je ta pravá chvíle (pro něco). • Je čas (Inf / na něco). • Nadešel čas (Inf). • Nastal den D / dé. • Udeřila tvoje hodina. • Přišla jeho hodina. • Nastala hodina H. • Udeřila jeho hodina. • Došla na něj řada. n. Řada došla / přišla na něj. *viz též* Taky na něj dojde. • Teď nebo nikdy!

čas rozhodne • Čas (je) nejlepší rádce. n. Čas nejlépe poradí.

čas skončil • Čas (na něco) vypršel.

čas smrti jeho přišel • Jeho hodiny jsou sečteny.

čas stačí zatím • … dokud je čas (Inf / na něco).

čas úspěchu přijde • Jeho čas (ještě) přijde. • Můj čas ještě nepřišel, někteří lidé se rodí posmrtně. • Přijdou lepší časy.

čas změnil se • To všechno odvál / vodvál čas. n. Odnes / vodnes to (už) čas. • Ty doby (už) minuly, kdy … • Bývaly / bejvaly doby, kdy …

část má k celku daleko • Jeden strom nedělá háj.

část zastupuje celek • Pars pro toto.

Čech chová se sprostě • Čech je buď hulvát, nebo líbá ruku.

Čech je podlézavý • Čech je buď hulvát, nebo líbá ruku. • Čehona byl občan pilný.

Čech mívá talent hudební • Co Čech, to muzikant.

Čech nechce měnit se • Čech chce zůstat Čechem.

Čech není voják dobrý • Cesky fójak, toprá fójak.

Čechy jsou země krásná • Čechy krásné, Čechy mé, duše má se s touhou pne, kde ty naše hory jsou zasnoubeny s oblohou. • A to je ta krásná země, země česká, domov můj.

Čechy jsou země muzikální • Čechy jsou konzervatoř(í) Evropy.

Čechy živí Čechy • Česká země, matka chleba.

čekání stojí peníze • Čas sou / jsou peníze.

červen studený znamená úrodu nejistou • Červen studený, sedlák krčí rameny.

Češi budou vládnout si sami • Vláda věcí tvých k tobě se zase navrátí, ó lide český.

Češi bývali zdatní • Bývali Čechové statní jonáci … (bývali rekové, muži co květ).

Češi nechrání knihy své • Českých knížek hubitelé lítí, plesnivina, moli, jezoviti.

Češi nepřekvapujou mě • To mě těší, že ste / sme Češi.

čin nepříjemný je horší opakováním • Dvakrát opakovanej / opakovaný vtip přestává bejt vtip / být vtipem.

čin nesobecký bude oplacený • Dávejte a budeť vám dáno. n. Dej a bude ti dáno.

čin zlý je omluven úmyslem dobrým • Úmysl ospravedlňuje skutek.

čin zlý trestá se tvrdě • Oko za oko, zub za zub (život za život). • Veta za vetu.

činnost každá vyžaduje čas vhodný • Je čas metání kamenů a čas sbírání kamenů. n. Čas sbírání kamenů, čas metání kamenů. • Čas k jídlu, čas k dílu. n. Čas k dílu, čas k jídlu.

činy rozhodují • Acta senem faciunt.

čistota je předpoklad zdraví • Čistota (je) půl zdraví.

čísla jsou přesvědčivá • Čísla jasně mluví o tom, že … n. Čísla dokazují něco / že …

čl. baví se pitím sexem a zpěvem • Víno, ženy, zpěv.

čl. bez moci není nebezpečný • Mrtvej / mrtvý pes neštěká. • Mrtvej / mrtvý pes nekouše.

čl. bez peněz nekoupí nic • Bez peněz do hospody / k muzice nelez.

čl. bez starostí nechápe starosti jiných • Sytý hladovýmu / hladovému nevěří.

čl. bezohledný je potrestán • Není džbán, aby se jednou nerozbil. • Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.

čl. bezohledný projeví se i v maličkostech • Jak zacházíš s chlebem, tak zacházíš s lidmi / takový jsi člověk. • Kdo se nesrovnává s chlebem, nesrovnává se s lidmi.

čl. bezvýznamný chce přednost • Ustup, halíři, ať groš sedne.

čl. bezvýznamný upozorňuje na sebe nápadně • Čím víc se s hovnem mažeš, tím víc smrdí. • Čím menší hovno, tím víc smrdí.

čl. bohatý dává snadno • Snadno být štědrým, když je z čeho.

čl. bohatý chce víc • Kdo má dost / hodně, chce ještě víc. n. Čím víc kdo má, tím víc chce / potřebuje / si žádá.

čl. bohatý je sobecký • Neví to boháč žádný, jak chudák život tráví.

čl. bohatý nemá starosti • Blaze tomu, kdo má v domu. • Pán jak chce, a chudina jak může.

čl. bohatý nezajímá se o chudého • Neví to boháč žádný, jak chudák život tráví.

čl. bohatý snáší ztrátu snadno • Kdo má nazbyt, může pozbýt.

čl. bohatý vybírá si ale chudák přijímá • Pán jak chce, a chudina jak může.

čl. bohatý vyvolává závist • Bohatství plodí závist, chudoba nenávist.

čl. bohatý získává víc než chudák • Maso pánům, kosti sluhům / sluhám.

čl. bojácný nedosáhne výsledku • Kdo se bojí, nesmí do lesa. • Risk je zisk.

čl. bojuje za ideál obětavě • Když sladké sny se zabíjejí, mnoho krve teče.

čl. brání svou pravdu • Každej víme svoje. n. Každej ví svý.

čl. bývá potrestán za čin zlý • Kdo jak činí, tak odplatu béře.

čl. bývá vytrestán za čin zlý podobně • Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.

čl. citlivý chová se tvrdě • Tvrdá dlaň, měkká duše.

čl. cítí se dobře na jaře • Každá / i ta babička stará je veselejší zjara / z jara.

čl. cítí úlevu svěří-li se • Sdílená radost je dvojnásobná radost a sdílená bolest je poloviční bolest.

čl. cvičí rozum opakováním • Rozum se cvičením brousí.

čl. čerpá z úspěchů mládí • Stáří je parazit vlastního mládí.

čl. čestný plní sliby • Slovo dělá muže.

čl. čestný zemře pro vlast rád • Dulce et decorum est pro patria mori.

čl. další je na řadě • Další, prosím!

čl. dbá o nápravu škody a ne o posměch • Máš-li / kdo má škodu / smůlu, o posměch se nestarej.

čl. dělá chyby • Chyby budou, dokud budou lidé. • Errare humanum est. • Chybovat / mýlit se je lidské / lidský. • Kdo nic nedělá, (ten) nic nezkazí. • Nikdo není neomylný / nevomylnej. • Kdo nikdy zle, nikdy dobře. • I spravedlivý hřeší třikrát / sedmkrát denně. • To err is human, to forgive divine. • Zmýlená neplatí.

čl. dělá chyby z neinformovanosti • Nevědomost hříchu nečiní.

čl. dělá rád co se naučil v mládí • Čemu kdo v / z mládí přivykne, to i v stáří k němu lípne.

čl. dělá věci nečestné v nouzi • Hlad je špatný rádce. • Hlad žene vlka z lesa.

čl. dělá věci neobvyklé v nouzi • V nouzi čert i mouchy lapá. • Nouze láme železo.

čl. dělá věci příznačně • Člověka po věci, bylinu po vůni (poznáš).

čl. dělá věci zvykem • Usus (est) tyrannus. • To (už) je zvyk. • Zvyk je železná košile. • Zvyk je zvyk. • Zvyk je druhá přirozenost. n. Zvyk jest druhé přirození.

čl. dělá zlo kvůli penězům • Kořen všeho zla je láska k penězům.

čl. dobrý existuje • Dobrý člověk ještě žije.

čl. dobrý nepotřebuje se chválit • Dobrý / dobré se chválí samo. n. Dobré / dobrý zboží chválí se samo.

čl. dobrý pomůže • Dobrý člověk ještě žije.

čl. dokáže všechno • Když / dyž se chce, všechno jde / de. • Člověk – to zní hrdě! • Všechno / všecko de / jde, když se chce / jen chtít. n. Když se chce, tak to de / jde. • Všechno se lidmi / lidma přemůže. • Silná / dobrá vůle všechno zmůže.

čl. dosáhne cíle laskavostí ne kritikou • Lžící medu člověk víc dokáže než sudem octa.

čl. dosáhne cíle penězi • Zlato brány otevírá.

čl. dosáhne cíle po překonání překážek • Per aspera ad astra. • Není růže bez trní / trnu.

čl. dosáhne cíle úplatky • Kdo maže, ten jede.

čl. dosáhne mnoho zdvořilostí • S kloboukem v ruce projdeš / přejdeš celý / celej svět.

čl. dosáhne poznání po úsilí • Klepej a bude ti otevřeno.

čl. dosáhne výsledku po úsilí • Labor omnia vincit improbus. • Kdo nezaseje, ten nesklízí.

čl. dostane odměnu podle zásluh • Každému, co jeho jest. n. Každýmu / každému (to) jeho. • Napřed se mlátí, potom se platí. n. Jaký mlat, takový plat. • Kdo nepracuje / nedělá, ať nejí. • Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb / práce / zásluh. • Každému podle jeho zásluh.

čl. doufá • Naděje umírá poslední. • Naděje má hluboké dno.

čl. doufá v pomoc boha v nouzi • Když je nouze nejvyšší, pomoc boží nejbližší.

čl. dravý hledá kořist • Kočce o myších se snívá.

čl. dravý zneužívá situace nepřehledné • Snáze jest v kalné vodě ryby loviti.

čl. efektního vzhledu pouze je bezcenný • Co je do studánky, když v ní voda není.

čl. energický mění svět • Tam se svět hne, kam se síla napře! n. Svět se hne, kam se síla napře.

čl. formuje charakter životem • Talent se tvoří v tichu, charakter v proudu světa.

čl. hladový přehání hlad • Hlad má velký / velké voči / oči.

čl. hladový rozhoduje se špatně • Když je prázdný / prázdnej žaludek, bývá / bejvá špatný / špatnej úsudek.

čl. hledá cestu správnou těžko • Úzká je cesta, která vede k životu (a málo je nalézajících).

čl. hledá podobného • Kdo v tý / té díře sedá, jinýho / jiného tam hledá. • Svůj k svýmu / svému!

čl. hloupý musí taky žít • Blbý lidi, taky lidi.

čl. hloupý může mít štěstí • Hlupák má největší štěstí. n. Čím větší hlupák, tím větší štěstí.

čl. hloupý může mít vliv zásadní • Lidské dějiny nejsou jen dějinami pokroku, velikých činů a velikých lidí, ovšem že také lidské hlouposti.

čl. hloupý naletí • Hloupý všechno skoupí.

čl. hloupý nedůvěřuje • Nedůvěra je moudrost hlupáků.

čl. hloupý omlouvá se zapomnětlivostí • Každý si stěžuje na svou paměť, ale nikdo si nestěžuje na svůj úsudek.

čl. hloupý pamatuje si • Blbí maj / mají čas si pamatovat, chytrý / chytří musej / musejí vymejšlet / myslet dopředu.

čl. hloupý podepisuje se všude • Jména hloupých na všech sloupích.

čl. hloupý zůstane hloupý • Komu není shůry / z hůry dáno, v apatyce (rozumu) nekoupí. • Hlupák zůstane hlupákem. • Osla poznáš podle uší. • I kdyby osla do Paříže vedl, komoň z něho nebude.

čl. hraje roli • All the world is a stage (and all the men and women merely players).

čl. chce absurdně žít dlouho stále mladý • Každý si přeje dlouho žít, ale nikdo nechce být starý.

čl. chce naději a ne jistotu hroznou • Lepší v mylné naději sníti, před sebou čirou temnotu, nežli budoucnost odhaliti, strašlivou poznati jistotu.

čl. chce peníze především • Vo / o peníze / prachy de / jde až v první řadě / na prvním místě.

čl. chce stále víc • Honba za penězi nikdy nezná mezí. • S jídlem roste chuť.

čl. chová se podle svého stáří cítěného • Každej je tak starej, jak se cejtí. n. Každý je tak starý, jak se cítí.

čl. chtějící mír se připravuje na válku • Kdo chce pokoj, hotov se k boji. n. Kdo chce žít v pokoji, hotov se k boji.

čl. chudý je čestný také • Chudoba cti netratí (povídali bohatí / ale nepřidá).

čl. chudý je šťastný • Blaze tomu, kdo nic nemá.

čl. chudý nemá respekt • Vo / o chudáka se každej / každý votře / otře. • Na chudýho / chudého všady / všudy teče.

čl. chudý nemůže ztratit majetek • Kdo nic nemá, nic neztratí / o nic nepřijde.

čl. chudý nenávidí bohaté • Bohatství plodí závist, chudoba nenávist.

čl. chudý přehání svou potřebu • Hlad má velký / velké voči / oči.

čl. chválí sám sebe • Každá liška svůj vocas / ocas chválí. n. I liška svůj ocas / ohon chválí.

čl. chytrý chová se hloupě někdy • Nejvyšší duchaplnost sousedí s nejvyšší pošetilostí.

čl. chytrý může mít potíže • I chytrák se spálí. • Nemá vždycky kocour posvícení.

čl. chytrý pochopí náznak • Na chytrého / chytrýho mrkni, hloupého / hloupýho trkni. n. Chytrému / chytrýmu napověz, hloupému / hloupýmu dolož. n. Chytrému / chytrýmu napověz, hloupého / hloupýho kopni / trkni. • Moudrýmu / moudrému napověz, hloupýho / hloupého trkni. • Sapienti sat (dictum).

čl. chytrý předvídá • Blbí maj / mají čas si pamatovat, chytrý / chytří musej / musejí vymejšlet / myslet dopředu.

čl. chytrý přemýšlí • Chytrost nejsou žádný čáry. • Kde krátko, nastav. • Podle nosa poznáš kosa.

čl. chytrý řeší problémy důvtipem • Kde krátko, nastav. • Podle nosa poznáš kosa.

čl. chytrý vítězí nad silným • Silou proti chytrosti nic nesvedeš.

čl. chytrý volí menší zlo v nouzi • Když je liška v pasti, ukousne si (i) ocas.

čl. informovaný nemůže být optimista • Optimismus je nedostatek informací.

čl. inteligentní vyřeší chaos nekonvenčně • Pořádek je pro blba, inteligent zvládá chaos. n. Inteligent zvládá chaos a blbec uklízí.

čl. je bohatší znalostí jazyků • Kolik jazyků znáš, tolikrát jsi člověkem. n. Kolik řečí znáš / umíš, tolikrát jsi člověkem.

čl. je cíl a měřítko • Člověk je mírou všech věcí.

čl. je dokonalý • Jaké mistrovské dílo je člověk! Jak vznešený rozumem! Jak neomezený schopnostmi!

čl. je lákaný sliby pěknými • Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají / pískají.

čl. je náchylný k chybám • Člověk je křehká nádoba.

čl. je nedokonalý • Za vším hledej člověka. • Lidi nepředěláš!

čl. je nevděčný • Máš mě, nedbáš / necháš mě, ztratíš mě, poznáš mě.

čl. je nevěrný s jiným • Ve dvou se to lépe / líp zahne.

čl. je ohrožen nepřítelem ale i přítelem • Bože, chraň mě před mými přáteli, před nepřáteli se ochráním sám.

čl. je omezovaný • Člověk se narodil svobodný a všude je (jen) v okovech.

čl. je ovlivněný rodiči • Jablko / ovoce nepadne / nepadá daleko od stromu. • Jaká matka, taková dcera / Katka. • Kam strom ohýbáš, tam roste. • Stromek / proutek se musí / má vohejbat, dokud je mladej / mladý. n. Mladý strom se musí ohýbat.

čl. je ovlivněný společností svou • Řekni mi, s kým se stýkáš / kamarádíš, a já ti řeknu, jakej seš / jakej si / jaký jsi. • Kam strom ohýbáš, tam roste.

čl. je pánem doma • My house is my castle.

čl. je postižený zaměřením svým • Čím kdo hřeší, tím i trestán bývá.

čl. je potrestaný za skutek dobrý • Každej dobrej skutek bude / má bejt po zásluze potrestán.

čl. je přizpůsobivý • Člověk si zvykne i na šibenici.

čl. je původní až po dosažení slávy • Abys mohl být sám sebou, musíš být někým.

čl. je rozumný s věkem • S léty / létama přichází rozum.

čl. je schopný mnohého • Ejhle, člověk!

čl. je silný sebepřemáháním • Nejmocnější je ten, kdo přemůže sám sebe.

čl. je smrtelný • Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš. • Člověk je smrtelný. • Každej / všichni tam (jednou) musíme. • Musíme tam všichni. n. Všichni tam (jednou) musíme. • Smrt konec všemu. • Smrt si nevybírá / nedělá rozdíly. n. Smrt si nevybírá, bere napořád. • Smrti se nebojím, smrt není zlá, smrt je jen kus života těžkého (co je strašné, co je zlé, to je umírání).

čl. je sobecký • Nejradši má každej / každý sám sebe.

čl. je sobecký v nouzi • Člověk člověku vlkem.

čl. je svobodný • Člověk se narodil svobodný a všude je (jen) v okovech.

čl. je trápen napřed rodiči pak dětmi • První polovinu života nám ničí rodiče, druhou děti.

čl. je utvářen svou četbou • Řekni mi, co čteš, a já ti řeknu, jaký / jakej jsi / si.

čl. je vynalézavý v nouzi • Bída učí rozumu. • Nouze naučila Dalibora housti.

čl. je zapomenutý když nemůže • Pokud chodíš, potud se hodíš.

čl. je zranitelný • Člověk je křehká nádoba.

čl. jedná podle možností • To je umění možného / možnýho.

čl. jedná zvířecky i vznešeně • Was ist der Mensch? Halb Tier, halb Engel.

čl. jí úměrně námaze • Jak k dílu, tak k jídlu. n. Jak k jídlu, tak k dílu.

čl. jí všechno z hladu • Hlad je nejlepší kuchař.

čl. kazí si pověst stykem s nečestným • Kdo se s blátem obírá, zamaže se.

čl. kompromitovaný neupozorňuje na sebe • Dyž / když máš máslo na hlavě, nechoď na slunce. n. Kdo má / máš máslo na hlavě, nechodí / nechoď na slunce.

čl. krade kvůli rodině • Kdo nekrade, okrádá vlastní rodinu. n. Kdo nekrade alespoň hodinu, okrádá svoji rodinu.

čl. kritizující nevybíravě je kritizován • Kdo mluví, co chce, uslyší, co by nerad.

čl. krutý setkává se s reakcí krutou • Kdo s mečem zachází, mečem / od meče (také / i) schází.

čl. lakomý chce pořád víc • Děravého pytle nenaplníš a lakomci nedodáš.

čl. lepší zvítězí • Kdo s koho. • Teď se ukáže, kdo s koho.

čl. líný nezíská nic • Kdo dlouho líhá, hovno mívá. • Líná huba, holý neštěstí. • Mladý / mladí ležáci, starý / staří žebráci.

čl. líný vyhýbá se práci • Lenoch nemoh a nedbal si zjednal. • Línej se ztrhal.

čl. líný vyhýbá se práci komplikovaně • Línej se ztrhal.

čl. loučí se s milovanou ženou těžko • Loučení, loučení, to je těžká věc, když se musí rozloučit s panenkou mládenec.

čl. lžoucí nebude věrohodný nikdy • Lháři nikdo nevěří, i když pravdu mluví.

čl. lžoucí prozradí se brzo • Lež má krátký / krátké nohy (a daleko neujde / nedojde).

čl. lžoucí začne i krást • Mladej / mladý lhář, starej / starý zloděj. • Kdo lže, ten krade.

čl. má být poctivý • S poctivostí nejdál dojdeš (– ona s ní došla jen na kraj lesa).

čl. má být prospěšný druhým • Pouze život, který žijeme pro ostatní, stojí za to.

čl. má být umírněný • Dobrýho pomálu!

čl. má být ušlechtilý a moudrý • Bůh stvořil člověka k obrazu svému.

čl. má číst • Kniha (je) nejlepší přítel (člověka).

čl. má chtít přiměřeně • Člověk se musí natahovat podle peřiny. • Natahuj se, jak ti peřina / deka stačí.

čl. má chyby • Nikdo není dokonalej / dokonalý. • Ne z každýho dřeva svatej Václav. • Errare humanum est. • Každej sme ňákej. n. Každý jsme nějaký. • Každej sme ňákej / nějakej. n. Každý jsme / je nějaký. • Každé světlo má svůj stín. • To err is human, to forgive divine.

čl. má jíst všechno • Člověk neví, po čem ztloustne. n. Kdoví po čem nebudeš tlustej.

čl. má konec předurčený • Osudu / svému osudu (stejně) neujdeš / neunikneš.

čl. má milovat i přátele svého přítele • Máš-li rád mne, měj rád i mé přátele.

čl. má mít cíle náročné • Es wächst der Mensch mit seinen größeren Zielen.

čl. má mít peníze a být opatrný • Peněz a opatrnosti (na cestě) nikdy nezbývá.

čl. má možnosti omezené • Žádnej / žádný strom neroste do nebe.

čl. má naději v kartách • Komu karty v ruce šustí, toho pánbůh ne(v)opustí.

čl. má obživu z polí stará-li se o ně • Dbáš-li o roli, dbá role o tebe.

čl. má odpočívat po jídle • Po dobrým vobědě / obědě si lehnout, po špatným se ani nehnout.

čl. má přicházet včas • Dochvilnost / přesnost je zdvořilostí králů.

čl. má rád práci oblíbenou • K čemu chuť, k tomu láska.

čl. má soutěžit • Není důležité / důležitý zvítězit / vyhrát, ale zúčastnit se.

čl. má starost o milovaného druhého • Co v srdci nosíme, o to se bojíme.

čl. má strach větší dopředu • Strach má velký / velké oči.

čl. má výhodu z nesvornosti druhých dvou • Když se dva perou, třetí se směje.

čl. má záliby různé • De gustibus (et coloribus) non est disputandum. • Jeden má rád holky, druhej / jinej zase vdolky. n. Někdo má rád holky, někdo zase vdolky (někdo vobojí).

čl. miluje lásky mládí stále • Stará láska nerezaví.

čl. milující klame • Kdo miluje, klame.

čl. milující kritizuje • Kdo kárá, ten miluje.

čl. mladý chová se rozpustile • Ať se mládí vydovádí. • Mladý / mladé pivo / víno čep vyráží.

čl. mladý je přemoudřelý a chce radit • Kuře chce bejt / být moudřejší než slepice. • Vejce nemůže poučovat slepici.

čl. mladý je zaujatý jen svým věkem • Mládí není období života, ale duševní stav.

čl. mladý má ideály • Přišel jsem na svět, abych si postavil život dle obrazu srdce svého.

čl. mladý může umřít taky • Mladej / mladý může, starej / starý musí.

čl. mladý nehodí se ke starému • Mladé / mladý víno se nehodí do starého / starýho sudu.

čl. mladý nepředčí zkušeného • Není učedník nad mistra.

čl. mladý potřebuje výchovu • Stromek / proutek se musí / má vohejbat, dokud je mladej / mladý. n. Mladý strom se musí ohýbat.

čl. mladý usuzuje bystře • I z mladé hlavy soud pravý.

čl. mlčící naznačuje souhlas • Kdo mlčí, souhlasí / přiznává se. • Qui tacet, consentire videtur.

čl. mluví nezávazně u piva • Pivo se pije a řeči se vedou / mluví / mluvěj. • Řeči se mluvěj / řeč se mluví (a pivo teče / se pije).

čl. mluví rád o pocitech svých • Čeho je srdce plno / čím je srdce naplněno, tím ústa přetékají.

čl. mnohostranný je těkavý a nemá úspěch • Devatero řemesel, desátá bída. n. Deváté řemeslo, desátá žebrota.

čl. mocný a moudrý ustoupí tvrdohlavému • Když nejde / nepřijde Mohamed k hoře, musí jít hora k Mohamedovi.

čl. mocný je rozmarný • Panská láska / přízeň po zajících skáče.

čl. mocný je zkorumpovaný • Každá moc korumpuje. Absolutní moc korumpuje absolutně.

čl. mocný nebývá potrestán jako slabý • Páni se klouzají, a sedláci si nohy lámou.

čl. mocný neplní sliby prostý ale ano • Připovědĕti jest pansky, ale splniti selsky.

čl. mocný nesleduje drobnosti • Orel much / mouchy nelapá.

čl. mocný ničí slabší • Velké ryby požírají malé ryby.

čl. mocný ovlivňuje spravedlnost • Kdo má moc, má i právo. n. Čí moc, toho právo.

čl. mocný padne hluboko • Čím výše, tím horší pád. n. Čím je kdo výše, tím níž padne.

čl. mocný svádí chyby na slabší • Páni se klouzají, a sedláci si nohy lámou.

čl. mocný svádí ke kritice a pomluvě • Kdo na slunci chodí, toho stín následuje.

čl. mocný zasáhne druhé svým pádem • Když dub padne, ledaskdo třísky sbírá / létají třísky.

čl. mocný získává víc než slabý • Maso pánům, kosti sluhům / sluhám.

čl. moudrý bývá drsný • Pod hrubou halenou je často skryta moudrost.

čl. moudrý dělá chyby taky • Moudrý / moudrej člověk se mýlí / mejlí dvakrát denně.

čl. moudrý necítí se osamělý • Moudrý člověk je nejméně sám, když je sám.

čl. moudrý ukončí spor • Moudřejší ustoupí.

čl. moudrý vyhýbá se stykům nerozumným • Co je v domě, není pro mě.

čl. moudrý vypadá jednoduše • Pod hrubou halenou je často skryta moudrost.

čl. mrtvý nemluví • Mrtvý prd ví.

čl. musí bavit se • Sranda musí bejt. n. Sranda / legrace musí bejt, i kdyby na chleba / sůl nebylo!

čl. musí být opatrný • Člověk (s ním) nikdy neví. • Lidé / lidi jsou všelijací / všelijaký. • Jeden / člověk nikdy neví.

čl. musí být připravený • Den žádný dvakrát se nenarodí, čin dvakrát nezraje.

čl. musí být skromnější • Člověk není na světě sám.

čl. musí dělat něco i přes svou nechuť • Musil je větší pán než Nechtěl.

čl. musí doufat • Dum spiro, spero.

čl. musí hospodařit rozumně • Člověk se musí natahovat podle peřiny. • Každá koruna (je) dobrá.

čl. musí jíst a pít • Jídlo a pití základ všeho živobytí. n. Dobrý jídlo a dobrý pití základ všeho živobytí.

čl. musí kritizovat • Difficile est satiram non scribere.

čl. musí napravit opomenutí • Když je hlava blbá, trpí celý tělo. • Co není v hlavě, musí bejt / být v nohách / v nohou.

čl. musí odměnit pomocníka • Hoden služebník pokrmu svého.

čl. musí pokračovat důsledně v myšlence • Dyž / když řekneš á, musíš říct i bé. n. Kdo řekne á, musí říct i bé.

čl. musí přizpůsobit nároky možnostem • Člověk se musí natahovat podle peřiny.

čl. musí přizpůsobit se druhým • Kdo chce s vlky býti / být, musí s nimi výti / výt.

čl. musí přizpůsobit se pokroku • Postaru se žít nedá.

čl. musí přizpůsobit se prostředí • Co se snese v lese, nesnese se na plese.

čl. musí respektovat svobodu i nařízení • Svoboda je poznaná nutnost.

čl. musí snažit se • Když / dyž se chce, všechno jde / de. • Všechno / všecko de / jde, když se chce / jen chtít. n. Když se chce, tak to de / jde. • Není důležité / důležitý zvítězit / vyhrát, ale zúčastnit se. • Kdo nic nezkusil, nic neumí / neví / nemá. • Silná / dobrá vůle všechno zmůže. • Život je boj.

čl. musí snažit se o štěstí doma • Kdo doma štěstí nemá, jinde ho marně hledá.

čl. musí spokojit se s málem • Je to lepší než nic. n. Lepší než nic. • Lepší něco než / nežli nic. n. Lepší málo než / nežli nic. • V nouzi / z nouze čert i mouchy lapá. • Živý pes lepší než mrtvý lev. • Je to lepší než spadnout ze schodů.

čl. musí studovat hodně různých věcí • Multum, non multa (legendum esse). n. Non multa, sed multum.

čl. musí šetřit postupně • Haléř k haléři, a ze dvanácti bude groš.

čl. musí trpět následky své chyby • Za chyby se platí.

čl. musí zasloužit se o svou pověst • Kdo chceš ctěn býti, dobuď cti si sám.

čl. musí zasloužit se o výsledek • Nic není zadarmo. • Chceš-li z pole bráti, musíš na ně dáti. • Život je boj.

čl. musí zasloužit si pochvalu • Dobrá slova se nekupují.

čl. musí žít dál • Život de / jde (pořád) dál.

čl. může být uvězněn jen na čas • Zavřít můžou, pustit musej.

čl. může dělat vše kromě zakázaného • Co není zakázáno, (to) je dovoleno.

čl. může dosáhnout mnohé • Člověk dokáže všechno. • Všechno se lidmi / lidma přemůže.

čl. může proslavit se krátce • V budoucnosti bude každý slavným aspoň patnáct minut.

čl. myslí na přítomné jen • Jak dlouho na očích, tak dlouho na mysli.

čl. najedený namáhá se nerad • Plenus venter non studet libenter.

čl. najedený neumí přemýšlet • Plný břich, rozum lich. • Plenus venter non studet libenter.

čl. napodobuje šéfa i jeho chyby • Jaký císař, takový písař.

čl. naznačuje i svým mlčením • Žádná odpověď / vodpověď (je) taky odpověď / vodpověď.

čl. nápadný je terčem kritiky • Kdo vybočuje z řady, má nápadné vady.

čl. nápomocný dostane pomoc • Dávejte a budeť vám dáno. n. Dej a bude ti dáno.

čl. nedbalý má věci v nepořádku • Jakej / jaký pán, takovej / takový krám. n. Jaký pán, takový sluha / kmán / hrad.

čl. nedbá na řeči nepodstatné • Psi štěkají a karavana jde / de dál.

čl. nedokáže odvolat výrok neopatrný • Slovo snadno vyklouzne, ale ani párem volů ho zpátky nedostaneš.

čl. nedokáže předvídat • Cesty osudu / Páně jsou nevyzpytatelné.

čl. nedokáže vyhovět každému • Nenarodil se ten, kdo by se líbil všem.

čl. nedosáhne cíle vždy • Vždycky se neděje, jak se kdo naděje.

čl. nedostane odměnu za nepopulární práci • Mouřenín vykonal svou povinnost, mouřenín může jít.

čl. nechce měnit se • Čech chce zůstat Čechem.

čl. nechlubí se nedostatky svými • Nikdo na sebe nepoví.

čl. nekritický obdivuje sebe • Ježek (je) sám sobě kadeřav.

čl. nelituje co nevidí • Co oči / oko nevidí, to srdce nebolí / neželí.

čl. nemá být sobecký • Člověk není na světě sám.

čl. nemá chtít od druhých co sám nedělá • Ať nechodí na slunce, kdo má máslo na hlavě. n. Nechoď na slunce, když máš máslo na hlavě.

čl. nemá jistotu • Člověk (s ním) nikdy neví. • Nevíme dne ani hodiny. n. Člověk neví dne ani hodiny. • Nil homini certum est.

čl. nemá odcházet z manželství • Co Bůh / bůh spojil, člověk / člověče nerozlučuj / nerozděluj!

čl. nemá připomínat chyby mrtvých • De mortuis nil / nihil nisi bene.

čl. nemá usilovat o příliš • Kdo na dvě věci sáhne, často jedné nedosáhne.

čl. nemá vliv sám • Jeden / jedinec nic neznamená.

čl. nemá žádat takto • Dejmy sou v komíně.

čl. nemění se rád • Vše, pokud je samo sebou, snaží se setrvat ve svém okolním bytí.

čl. nemilující zvířata nemiluje lidi • Kdo nemá rád zvířata, nemá rád lidi.

čl. nemocný uzdraví se sám • Lékař léčí, příroda / čas / bůh uzdravuje.

čl. nemusí dělat vše • Člověk musí jen jedno – umřít.

čl. nemůže být si jistý budoucností • Cesty osudu / Páně jsou nevyzpytatelné. • Nevíš, co večer s sebou přinese.

čl. nemůže chtít dar zpět • Darovat je pansky, brát zpět cikánsky.

čl. nemůže chtít všechno • Nelze bejt / sedět jednou prdelí na dvou posvíceních.

čl. nemůže mít dvě funkce různé • Na dvou židlích sedět nelze / se sedět nedá.

čl. nemůže mít štěstí pořád • Na každýho jednou dojde.

čl. nemůže pracovat bez odměny • Zadarmo ani kuře nehrabe. n. Ani kuře zadarmo / slepice darmo nehrabe.

čl. nemůže překonat omezení vlastní • Nikdo / člověk nedokáže překročit / nepřekročí svůj vlastní stín.

čl. nemyslí na nepřítomné • Sejde z očí / vočí, sejde z mysli.

čl. nenápadný překvapí • Tichá voda břehy mele / bere. n. Tichá voda břehy podmílá / podemílá, prudká před se běží.

čl. není objektivní • Člověk je sám sobě špatným rádcem.

čl. není předvídavý • Jediný člověk, který se chová rozumně, je můj krejčí – bere mi míru pokaždé, když k němu přijdu.

čl. není rozumný • Jediný člověk, který se chová rozumně, je můj krejčí – bere mi míru pokaždé, když k němu přijdu.

čl. není schopný vnímat neštěstí velké • Sto mrtvých je tragédie, milion mrtvých je statistika.

čl. není svobodný • Die Welt ist ein Gefängnis.

čl. není veselý po ztrátě svobody • V kleci pták nezpívá.

čl. neochotný vyptává se než půjčí • Kdo se ptá, nerad dá.

čl. neopatrný bývá vytrestán • Kdo nedává bacha, ten se vždycky zmáchá.

čl. neplní sliby a jen zhoršuje situaci • Cesta do pekla je dlážděna dobrými předsevzetími / úmysly.

čl. nepřijímá kritiku klidně • Pravda nenávist plodí. • Pro pravdu se lidi nejvíc zloběj / zlobí / rádi hněvaj / rádi hněvají. n. Pro pravdu se člověk nejvíc zlobí.

čl. nepřístupný zevnějškem bývá laskavý • Tvrdá / hrubá slupka skrývá sladké / zdravé jádro. n. Pod hrubou slupkou (je) sladké / zdravé jádro.

čl. nerozumný mstí se silně • Kdo do tebe kamenem, ty do něj dvěma.

čl. nerozumný projeví se vždy • Bláznu sluší oslí uši. n. Bláznu sluší strakatej kabát. • Bláznu sluší každá čepice.

čl. neschopný jen mluví o práci • Dlouhý / dlouhej jazyk, krátké / krátký ruce.

čl. neschopný má úspěch někdy • I slepý / slepé kuře najde (někdy) zrno / přijde k zrnu. • Někdy i slepý podkovu najde. (Aspoň když o ni nohou zavadí). • Čím blbější / hloupější sedlák, tím větší brambory.

čl. neschopný neudělá nic • Nula vod / od nuly pojde.

čl. neschopný povyšuje se • Když vykopnout, tak nahoru.

čl. neschopný stává se učitelem • Ten, kdo umí, dělá. Kdo neumí, učí.

čl. neschopný zůstane neschopný • Kdo čím není, žádný ho tím neudělá.

čl. neskromný chce víc • Podej / dej / nastrč čertu prst a (hned) chce celou ruku / paži / tě (hned) celého / celýho.

čl. neskromný nedostane často nic • Kdo chce moc / příliš, nemívá / nedostane nic. • Kdo si mála nevšímá, není více hoden.

čl. nesmí spoléhat na nic • Nikdy nic nikdo nemá míti za definitivní (neb nikdy nikdo neví, co se může státi).

čl. nestálý má zvyky nestálé • Kámen často se hýbající neobroste.

čl. neškodí sám sobě • Kapři nevypustí rybník. n. Kapři si rybník nevypustí.

čl. netolerantní má problémy se sebou • Kdo se nesnese s lidmi, nesnese se sám se sebou.

čl. neumí si poradit • Člověk je sám sobě špatným rádcem.

čl. neváží si věcí snadných • K čemu někdo přijde lacino, toho si neumí vážit.

čl. neváží si věcí všedních • Odříkaného / vodříkanýho chleba největší krajíc.

čl. nevidí sebe objektivně • Člověk je sám sobě špatným rádcem.

čl. nevinný může soudit druhého • Kdo je bez viny, hoď po něm kamenem! n. Kdo z vás je bez viny / hříchů, hoď po něm kamenem!

čl. nevinný nereaguje nijak • Dobrýho / dobrého / spravedlivého nepálí (a zlýho / zlého nesmí).

čl. nevyhne se svému osudu • Co tě čeká, to tě nemine.

čl. nezíská nic bez rizika • Kdo nehraje / nesází / nevsadí, nevyhraje. • Kdo neriskuje, nic nemá.

čl. nezíská nic bezpracně • Pečený holub v ústa neletí. • Pečený ptáci / holubi (tam) nelítaj / nelítají do huby.

čl. nezkušený bojí se lidí • Lidí se bojí jen ten, kdo je nezná.

čl. nezmoudří ani se nestane čestný • Rozum do hlavy nevbiješ a ctnost na kůži nepřišiješ.

čl. nezná své budoucí možnosti • We know what we are, but know not what we may be.

čl. nežije izolovaně • Nikdo nežije ve vzduchoprázdnu. n. Nežijeme ve vzduchoprázdnu.

čl. nežije jen kvůli jídlu • Nežijeme proto, abychom jedli, ale jíme proto, abychom žili.

čl. normální musí pracovat • Koně za ovsem běhají / běží, a osli ho dostávají.

čl. nový pracuje horlivě • Nový / nové koště dobře mete.

čl. nový přišel • Přišla nová krev.

čl. nudí se doma • Kde se nudíme lépe než v kruhu rodiny?

čl. oblíbený umírá mladý • Koho bozi / bohové milují, (ten) umírá mlád / mladý.

čl. odchází z domova v nouzi • Hlad žene do světa.

čl. odmítající radu odmítá i pomoc • Komu není rady, tomu není pomoci.

čl. odolný vydrží útok jeden • Strom neklesá na první úder.

čl. odsuzuje věc celou pro jeden nedostatek • Tím řeka není horší, že z ní pijí psi.

čl. odvážný mívá úspěch • Odvážnému / odvážnýmu / odvážným štěstí přeje.

čl. ochotný pomůže neochotný se vymlouvá • Kdo chce, hledá způsob, kdo nechce, hledá důvod.

čl. omezený reaguje prudce • Malý / malej hrnek brzo překypí.

čl. opilý prozradí pravdu • Nejspíše vopilej / opilý pravdu poví / řekne.

čl. opírá postoje o své přání • Lidé rádi věří tomu, co si přejí.

čl. oplácí napadení sebe • Hana za hanu, rána za ránu.

čl. oplácí urážku urážkou • Na hrubej / hrubý pytel hrubá záplata. n. Na hrubou díru hrubá záplata.

čl. osamělý je smutný • Není dobře člověku býti samotnému. • Smutno je člověku samotnému.

čl. osamělý žije těžce • Není dobře člověku býti samotnému. • Samota člověku nesluší.

čl. padá po příkrém vzestupu • Kdo se povyšuje, bývá / bude ponížen. • Kdo / čím výš vyleze, tím níže dolů spadne.

čl. patří na místo vymezené • Každý (tu) má své / svý místo!

čl. pije kvůli problémům • Víno není vinno, že se lidé vožírají.

čl. pilný vypracuje se • Každý (francouzský) voják nosí / nese v torně maršálskou hůl.

čl. poctivý krade příležitostně • Příležitost dělá zloděje.

čl. poctivý není podezřívavý • Čistému / čistýmu vše čisté / čistý.

čl. poctivý soudí poctivě • Čistému / čistýmu vše čisté / čistý.

čl. podezírá • Něco čuje.

čl. podlehne přesile • Mnoho psů zajícova smrt. n. Mnoho myslivců zajícova smrt.

čl. podřízený nedostane odměnu • Mouřenín vykonal svou povinnost, mouřenín může jít.

čl. pochází odněkud • Já mám hrozně rád, když je člověk vodněkud / odněkud přímo.

čl. pochytí zlozvyky kamarádů špatných • Špatná společnost kazí dobré mravy.

čl. pomáhá druhému a ten mu to oplatí • Jednou mně, podruhý / podruhé tobě.

čl. pomlouvající bývá pomlouván sám • Kdo každého drbe, toho všichni.

čl. pospíchá zbytečně • Člověk musí jen jedno – umřít.

čl. postižený neposmívá se druhému • Mrzák mrzákovi se neposmívá.

čl. posuzuje druhé podle sebe • Čeho sám dosti máš, toho u jiného hledáš.

čl. poškozený je opatrný • Spálený se bojí ohně / vohně. n. Kdo se (už) jednou spálil, bojí se ohně / vohně.

čl. potká kočku černou a bude mít smůlu • Černá kočka přes cestu znamená neštěstí / smůlu.

čl. potrestá druhého pod záminkou snadno • Kdo chce psa bít, hůl si najde.

čl. potřebuje abstrakci • Kdyby Bůh neexistoval, museli bychom si ho vymyslet.

čl. potřebuje málo • Jak málo stačí člověku ke štěstí! n. Jak málo stačí ke štěstí! • Ke štěstí stačí málo.

čl. potřebuje rozptýlení • Ne samým / nejen chlebem živ jest člověk.

čl. potřebuje společnost • Člověk je tvor společenský.

čl. poučí se zkušeností • Kdo nic nezkusil, nic neumí / neví / nemá.

čl. povrchní utíká v krizi • Krysy opouštějí (potápějící se) loď.

čl. pozná přítele v potížích • Amicus certus in re incerta cernitur.

čl. pozná se podle činů ne vzhledu • Kutna mnicha nedělá.

čl. poživačný nemá zájmy intelektuální • Plný břich, rozum lich. • Břich tlustý, leb / mozek pustý.

čl. pracuje jen z nedostatku invence • Práce je poslední zbabělý pokus jak vydělat peníze.

čl. prázdný uvnitř může vypadat hezky • Co je do kapličky, když v ní obrazu není.

čl. preferuje věci oblíbené • Každej / každý chválí (to) svý / svoje / své.

čl. projevuje inteligenci řečí • Jakej / jaký rozum, taková řeč.

čl. projevuje podstatu řečí • Ptáka poznáš po zpěvu / peří (a člověka po řeči).

čl. projevuje podstatu způsobem řeči • Člověka po řeči, ptáka po peří poznáš. • Člověka po řeči, bylinu po vůni poznáš. • Hrnec po zvuku se pozná. • Po peří ptáka (a po řeči člověka) poznáš. • Jakej / jaký rozum, taková řeč. • Ptáka poznáš po zpěvu. n. Podle zpěvu pták se pozná. n. Po zpěvu / letu / peří pták poznán bývá.

čl. proslaví se dílem a ne smrtí • Slavný je život či lépe dílo a smrt je hnusná.

čl. provinilý brání se • Potrefená husa nejvíc křičí / se vždycky ozve / kejhá.

čl. provinilý hledá omluvu • Ať se drbe, koho svrbí. • Potrefená husa nejvíc křičí / se vždycky ozve / kejhá.

čl. provinilý svádí pozornost jinam • Zloději volá / křičí, chyťte zloděje!

čl. provinilý trápí se • Ať se drbe, koho svrbí.

čl. pružný přizpůsobí se a neztrácí • Kdo se včas ohne, nikdy se nezlomí.

čl. průměrný uspěje mezi neschopnými jen • Mezi slepými / slepejma jednooký / jednovokej králem.

čl. přeběhlý je horší než pán nový • Poturčenec horší Turka.

čl. přeceňuje cizí • Cizí chléb vždy lépe chutná.

čl. předstírá statečnost doma • I kohout na svém smetišti udatný.

čl. přehání své neštěstí • Nikdo není tak šťastný či tak nešťastný, jak si myslí.

čl. přemýšlí v nouzi • Bída učí rozumu.

čl. přičinlivý má prospěch • Kdo dbá, ten má. • Komu se nelení, tomu se zelení.

čl. radikální se mění pak v konzervativce • Z mladých revolucionářů se stávají staří hófráti.

čl. reaguje nedobře na kritiku sebe • Pro pravdu se lidi nejvíc zloběj / zlobí / rádi hněvaj / rádi hněvají. n. Pro pravdu se člověk nejvíc zlobí.

čl. realistický poradí spíš než optimista • Co nenajdeš u stejskala, u vejskala nenajdeš / nehledej. n. Spíš pomůže stejskal nežli vejskal.

čl. riskující zahyne na to riziko • Koho čeká šibenice, ten se neutopí.

čl. rozhněvaný dělá chyby • Hněv (je) špatnej / špatný rádce. • Zlost je špatný rádce.

čl. rozhoduje o svém osudu • Každý (je) svého / svýho štěstí strůjce / strůjcem. n. Jsi / seš sám svého / svýho štěstí strůjcem. • Jak

si usteleš, tak si lehneš. n. Jak si kdo ustele, tak si (i) lehne.

čl. rozhoduje ve prospěch svůj • Bližší košile než kabát.

čl. rozumí tomu co zažil • Nihil (est) in intelectu, quod non (ante) (fuerit) in sensu.

čl. rozumný je přizpůsobivý • Rozumný člověk se přizpůsobuje světu, nerozumný se pořád snaží přizpůsobit svět sobě. Proto veškerý pokrok závisí na nerozumném člověku.

čl. rozumný překonává překážky • Rozumný člověk usiluje o život bez bolesti, ne o život příjemný.

čl. rozumný snaží se netrpět • Rozumný člověk usiluje o život bez bolesti, ne o život příjemný.

čl. řekne věc hrozivou i nechtěně • Řeči se mluvěj / řeč se mluví (a pivo teče / se pije).

čl. sebekritický pochopí • Kdo se cítí, ten se vtípí.

čl. schopný tvoří • Ten, kdo umí, dělá. Kdo neumí, učí.

čl. schopný zanedbává sebe • Kovářova kobyla (a ševcova žena) chodí bosa. n. Kovářova kobyla a ševcova žena choděj bosy.

čl. silný narazil na odpor silný • Padla / narazila kosa na kámen!

čl. slibující snadno nedodržuje sliby • Kdo mnoho slibuje, málo plní.

čl. smutný pocítí úlevu po svěření se • Sdílený smutek / zármutek je poloviční smutek.

čl. snaží se užít si • Člověk žije jenom jednou.

čl. sní • Život je sen.

čl. starší je nedůvěryhodný • Každý / každej přes čtyřicítku je darebák.

čl. starší překoná i mladého • Strčil by / strčí (i) mladýho / mladého do kapsy.

čl. starý blíží se smrti • Starej / starý člověk (už) roste / zarůstá do země.

čl. starý chová se dětinsky • Člověk je dvakrát dítětem a kůň jednou hříbětem. • Kůň je jednou hříbětem, člověk dvakrát dítětem. • Starý lidi / staří lidé sou / jsou jak malý / malé děti.

čl. starý má nemoci • Když člověk přichází do let, všechno ho začíná bolet. • Proti věku není léku.

čl. starý má rád víno • Víno je mléko starců.

čl. starý učí se obtížně • Starý / staré dřevo / starej strom / starý strom se špatně vohejbá / ohýbá. • Starýho / starého psa novejm / novým kouskům nenaučíš.

čl. stárne • Léta přibejvaj každýmu. • Bejvali sme / to sme byli mladý a krásný / hezký a teď už jsme jen krásný / hezký.

čl. stárne a odpočinek je daleko • Mládí je pryč / v prdeli a do penze / důchodu daleko.

čl. svobodný respektuje svobodu jiných • Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou, ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.

čl. šetrný nemá nedostatek • Kdo neumí strádat, musí strádat.

čl. šetrný přehnaně žije omezeně • Kdo šetří, nic neužije.

čl. škodí druhým a pak je obětí • Kdo seje vítr, sklízí bouři.

čl. škodí přírodě • Kam lidská noha šlápne, tam sto let tráva neroste.

čl. špatný je ve společnosti každé • Všudy koukol mezi pšenicí.

čl. štědrý bude odměněný • Dávejte a budeť vám dáno. n. Dej a bude ti dáno.

čl. šťastný žádá málo • Nejšťastnější je ten, kdo má nejméně žádostí.

čl. těší se z výsledku práce • Příjemný je pocit po vykonané práci / z (dobře) vykonané práce.

čl. těžkopádný nepředčí bystrého • Kráva zajíce nedohoní.

čl. tráví čas snáze ve společnosti • Ve dvou to líp uteče / utíká.

čl. trpělivý dosáhne cíle • Kdo čeká, dočká se.

čl. trpí v životě • Koho Bůh / bůh / pánbůh miluje, (toho) křížkem navštěvuje. • Pánbůh dal, pánbůh vzal. • Koho pánbůh miluje, (toho) křížkem navštěvuje.

čl. trpící svěří se rád • Sdílená bolest je poloviční bolest. • Sdílená radost je dvojnásobná radost a sdílená bolest je poloviční bolest.

čl. tuší pravdu • Něco čuje.

čl. tvrdý není soucitný • Těžko z kamene olej vytlačit.

čl. učí druhé příkladem • Exempla trahunt.

čl. učí se zkušeností • Cvik je nejlepší učitel. • Člověk je vždycky moudrý až potom. • Historie matka moudrosti. • Žádný / žádnej učený / učenej z nebe nespad / nespadl. • Kdo nic nedělá, (ten) nic nezkazí. • Kdo nikdy zle, nikdy dobře. • Spálený se bojí ohně / vohně. n. Kdo se (už) jednou spálil, bojí se ohně / vohně. • Pathémata – mathémata. • Repetitio est mater studiorum. • Zkušenost (je) matka moudrosti. • Jde / de (jen) o / vo zvyk. n. To de / jde vo / o zvyk.

čl. umí věci zkušeností • Žádný / žádnej učený / učenej z nebe nespad / nespadl. • Kdo nikdy zle, nikdy dobře.

čl. umírá mladý • Koho bozi / bohové milují, (ten) umírá mlád / mladý.

čl. umírá starý obvykle • Mladej / mladý může, starej / starý musí.

čl. uplatní se nabídkou dobrou • Na nejlepším nejlépe se vydělá.

čl. upovídaný je neškodný • Kdo příliš mnoho mluví, málo škodí.

čl. upovídaný předstírá • Kdo mnoho mluví, lže, anebo se chlubí.

čl. upřímný mívá ruce studené • Studený ruce, upřímný srdce. n. Studené ruce, upřímné srdce.

čl. uspokojený není nebezpečný • Napitá blecha méně / míň štípe.

čl. utrácí víc úměrně nárůstu příjmu • Výdaje narůstají zároveň s příjmem.

čl. uvážlivý neslibuje rychle • Kdo pomaleji slibuje, ten rychleji plní.

čl. uvědomí si cenu druhého při jeho ztrátě • Máš mě, nedbáš / necháš mě, ztratíš mě, poznáš mě.

čl. uznává jen stejně smýšlející • Jen zřídka přiznáme zdravý rozum jinému než těm, kteří souhlasí s námi.

čl. úspěšný přitahuje příživníky • Štěstí má mnoho přátel.

čl. v mé situaci přemýšlí takto • Kdybys byl na mém místě, smýšlel bys jinak.

čl. v potížích hledá záchranu všude • Tonoucí se (i) stébla chytá.

čl. váhavý nezíská nic • Kdo zaváhá, nežere.

čl. váží si hodnot starých • Stará láska nerezaví.

čl. ve funkci stává se pánovitý • Komu dal pánbůh ouřad / úřad, tomu dal taky rozum.

čl. velký poníží se před neústupným • Když nejde / nechce hora k Mohamedovi, musí jít Mohamed k hoře.

čl. vnucuje zásady své druhým • Jakmile něco děláme ze zásady, není to už naše soukromá věc; neboť zásada se pozná podle toho, že ji chceme vnutit svému okolí.

čl. vrací se domů rád • Všude dobře, doma nejlíp / nejlépe.

čl. vrací se na místo mládí • Dobří holubi se vždy / vždycky vracejí.

čl. vrací se zpátky • Pachatel se vrací na místo činu.

čl. vybraný náhodně odejde • Na koho to slovo padne, ten musí jít z kola ven / pryč!

čl. vyhrožující není nebezpečný • Pes, kterej / který štěká, nekouše.

čl. vystřízliví po souloži • Omne animal post coitum triste.

čl. vyznamenaný chová se povýšeně • Honores mutant mores.

čl. vyžaduje služby • Každý má svého černocha.

čl. vzdorovitý je tvůrčí • Rozumný člověk se přizpůsobuje světu, nerozumný se pořád snaží přizpůsobit svět sobě. Proto veškerý pokrok závisí na nerozumném člověku.

čl. vzpomene si na přítele v nouzi • Z nouze / v nouzi Franta / Honza dobrej / dobrý.

čl. vzpomíná na domov lítostivě • Cizí chléb brzo se přejí.

čl. vzpomíná na prožitky první rád • Et l'on revient toujours à ses premiers amours. • Dobří holubi se vždy / vždycky vracejí. • Pachatel se vrací na místo činu.

čl. začíná číst takto • Á bé cé dé, kočka přede, kocour motá, pes počítá, kolik nití do desíti?

čl. zachrání sebe napřed • Bližší košile než kabát.

čl. zakrývá kritikou lásku • Kdo haní, rád má.

čl. zakrývá omyly své • Zkušenost je jméno, které každý dává svým omylům.

čl. zamilovaný chová se jinak • Láska je mocná čarodějka.

čl. zamilovaný je nekritický • V lásce je každej / každý slepej / slepý. n. Láska je slepá. n. Láska činí člověka slepým.

čl. zamilovaný je pošetilý • Amantes amentes.

čl. zamilovaný trápí se často • Z lásky bolej vlásky.

čl. zamilovaný věří • Každý jen tu svou má za jedinou.

čl. zamiluje se v každém stáří • Láska kvete v každém / každým věku.

čl. zapomíná • Co nemáš / není v hlavě, v apatyce nekoupíš. • Sejde z očí / vočí, sejde z mysli.

čl. zapomnětlivý chodí a vrací se hodně • Skleróza nebolí, ale člověk se nezdravě moc nachodí. n. Skleróza je nemoc, vod který bolej nohy.

čl. zaslouží odměnu • Hoden jest dělník mzdy své.

čl. zažívá chvíle zvláštní • Jsou okamžiky v lidském životě / žití (kdy) …

čl. závidí sousedovi • Sousedova / sousedovic kráva více mlíka / mléka / lepší mlíko / mléko dává. • U souseda všechno lepší.

čl. zbohatne jen krádeží • Kdo nekrade, necigání, ten se bídě neubrání. • Kdo šetří, má za tři, kdo krade, má za deset.

čl. zdravý krká a prdí • Kdo krká a prdí, zdraví si tvrdí.

čl. zdravý má názory zdravé • Zdravý duch ve zdravém těle. n. Ve zdravém těle zdravý duch.

čl. zesílí překonáním krize • Co tě nezabije, to tě posílí.

čl. zhubne souložením • Sexem proti obezitě, obezitou proti sexu!

čl. získá moudrost až časem • Vší moudrosti počátek.

čl. získá prospěch i z újmy vlastní • Malum nullum est sine aliquo bono.

čl. získá užitek po námaze • Kdo chce jádro jísti, musí ořech rozlousknouti.

čl. získá užitek podle přípravy • Co / jak zaseješ, to / tak sklidíš.

čl. získá živobytí prací • V potu tváře své jíst / dobývat budeš (svůj) chléb / chléb jísti budeš / chléb dobývati budeš.

čl. získává postupně a ztrácí pak smrtí • Nazí na svět přicházíme a nahé nás opět přijímá země. n. Nazí jsme na ten svět přišli, nazí z něho zas půjdeme.

čl. získává povrchně důstojnost oděvem • Šaty dělaj / dělají člověka.

čl. získává prospěch riskováním • Risk je zisk.

čl. získává zkušenost bojovou ve střetu • Železo železem se ostří.

čl. získává zkušenost z chyb • Chybama / chybami se člověk učí. • Quae nocent, docent.

čl. zklamaný bývá opatrný • Kdo se jednou spálil …

čl. zkušený volí prostředky vhodné • Správný rybář se umí rozhodnout pro správnou návnadu.

čl. zlý končí zle • Jaký život, taková smrt / takový konec.

čl. zlý mívá štěstí • Čím větší darebák, tím větší štěstí.

čl. zlý neoplácí vděk • Čiň čertu dobře, peklem se ti odmění / odvděčí.

čl. zlý považuje druhé za zlé • Zlý člověk předpokládá, že všichni lidé jsou jemu podobní.

čl. zlý zůstává zlý • Vlk změní srst, ale ne povahu.

čl. zmiňovaný bývá blízko • Vo / o kom se povídá, nedaleko bejvá / bývá.

čl. zmoudří bolestí a učí se opakováním • Trápení dává rozum, zkoušení umění.

čl. zmoudří věkem • Rozum s léty roste. n. S léty roste rozum.

čl. zná problémy své nejlépe • Každej / každý (nejlíp) ví, kde ho bota / střevíc / pata tlačí.

čl. zotročující jiné není svobodný • Ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok. • Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou, ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.

čl. ztrácí jen to čeho se sám vzdá • Was man nicht aufgibt, hat man nie verloren.

čl. ztrácí při smůle • … ať je to ten nebo ten, ten musí jít / vyhoďme ho / vyženem ho z kola ven. n. Na koho to slovo padne, ten musí jít z kola ven. • Pánbůh dal, pánbůh vzal.

čl. ztrácí snadno čeho si neváží • Rychle nabyl, rychle pozbyl. • Lehce / lehko nabyl, lehce / lehko pozbyl. n. Jak nabyl, tak pozbyl.

čl. ztrácí výhodu příchodem pozdním • Kdo pozdě chodí, sám sobě škodí.

čl. zvědavý slyší pravdu nepříjemnou • Kdo za dveřmi / dveřma poslouchá / stává, sám o sobě slýchá / slýchává.

čl. zvykne si snadno • Jednou je nikdy, ale dvakrát je zvyk.

čl. žije bezstarostně tam • Lítaj / padaj / lítají tam pečený / pečení holubi (rovnou) do huby. n. Pečený / pečení holubi mu lítaj / padaj / lítají do huby.

čl. žije jednou jen • Man lebt nur einmal in der Welt. • Žijeme jen jednou …

čl. žije jen jednou • Dyť / vždyť sme / jsme jen jednou na světě.

čl. žije krátce • Člověk je jen / jak pára nad hrncem. n. Člověk jest co pára nad hrncem. • Život je krátký, umění dlouhé.

čl. žije nejlíp v rodišti • Kde se kdo zrodí, tam se i hodí.

čl. živý má nároky • Der Lebende hat Recht.

D

dar včasný je nejlepší • Kdo rychle dává, dvakrát dává. n. Dvakrát dává, kdo rychle dává.

darebák má štěstí • Mráz kopřivu nespálí. • Čím větší neřád, tím větší štěstí. n. Největší neřád, největší štěstí. • Čím větší potvora / prevít, tím větší štěstí!

darebák nepolepší se • Svině zůstane sviní, by na sobě zlaté sedlo měla.

darebák neunikne osudu svému • Kdo má viset, ten se neutopí. • Co má viset, neutopí se, i kdyby voda přes šibenici ležela.

daří se mi dobře • Jde / de to (Inf). • Ujde to. n. De / jde to.

daří se mi špatně • Byly / bejvaly časy, kdy to stálo za hovno! • De / jde to (tam / s ním) vod / od desíti / deseti k pěti. • De / jde to s ním z kopce (dolů). • Nestojí (to) za nic. n. To nestojí za nic. • Nesvědčí mu to. • Stojí to za suchý z nosu. • Obchody / vobchody jdou / dou mizerně. • Jak to tluče, tak to tluče. n. Tluče to jen tak tak.

dárce bude odměněn • Ochotného dárce miluje Bůh.

dávej pozor! • Holka modrovoká / modrooká (nesedávej u potoka) … • Nepřekousni si jazyk! n. Jen si nepřekousni jazyk! n. Aby sis nepřekousnul jazyk! • Ve jménu / jménem zákona! • Držte si klobouk / klobouky / kloboučky, jedeme z kopce / vršku! • Šlap si po svejch! • Jak / jestli se něco šustne, tak … • Dej si vypláchnout uši! n. Vyndej si špunty / vatu z uší! • Sedíš si na uších (nebo neslyšíš)? n. Neseď si na uších!

dávej si pozor na lidi zlé! • Neboj se čerta, ale zlého člověka.

dbej blaha obecného! • Videant / caveant consules, ne quid detrimenti res publica capiat.

dcera má vlastnosti matky • Jaká matka, taková dcera / Katka.

dej mi peníze! • Oslíčku, otřes se! n. Voslíčku, votřes se!

dej mi peníze nebo zemřeš! • Peníze nebo život!

dej mi taky! • Dej mi kousek! – Matlafousek, kup si brousek a budeš mít větší kousek!

dej mi to! • Davaj časy! • Dej / dáš to sem! • Naval to! • Sem s tím! • Ven s tím!

dej mu volnost ať zkusí to! • Hoď rybu do vody, ať plave.

demokracie řeší problémy diskuzí • Demokracie je diskuse.

demokracie volí neschopné • Demokracie nahrazuje jmenování pár prohnilých volbou mnoha neschopných.

den je delší • Den / dni se dlouží. n. Den / dne přibývá. • Na Tři krále o hodinu dále. • Na Nový / Novej rok vo slepičí krok.

den je kratší • Dne ubývá. n. Den se krátí.

den končí • Den se (už) nachýlil.

den tento byl nepříjemný • To byl zas den. n. To zas byl den!

den tento má cenu • Jen pro ten dnešní den … (stojí za to žít).

den začíná • Dělá se (už) den. • Dělá se hezky / ošklivo / horko / zima / vítr / den …

detail přebytečný nevadí • Superflua non nocent.

déšť je blízko • Déšť je na spadnutí. • Vypadá to na déšť. • Je na déšť. • Měsíc má kolo. • Obloha / vobloha je plná vody / sněhu. • Obloha / vobloha je jako pytel.

déšť začal • Dalo se do deště. • Déšť padá.

dělej co znáš! • Ševče, drž se (svýho / svého) kopyta! n. Švec se má držet svého / svýho kopyta.

dělej na Nový rok co chceš dělat pořád! • Jak na Novej / nový rok, tak po celej / celý rok.

dělej to i přes mou nechuť! • Když / dyž tě to baví!

dělej vše přiměřeně! • Jez, dokud máš chuť, pij, dokud máš žízeň. • Nové víno do starých měchů (se nemá dávat).

děti chovají se špatně • … já mám (ale) děti! • Každé pachole plno svévole.

děti jsou nevděčné • Chudá / jedna matka spíš sedm dětí vychová, než sedmero dětí jednu matku uživí. • Jeden otec uživí spíš deset dětí

než deset dětí jednoho otce. • Rodiče uživí deset dětí, ale deset dětí neuživí jedny rodiče.

děti jsou špinavé • Tak (mámo), umejem ty děti, nebo (si) uděláme nový?

děti nepostarají se o rodiče • Jeden otec uživí spíš deset dětí než deset dětí jednoho otce.

děti ničí své šaty • Na (těch) dětech všechno hoří.

děti potřebují péči pořád • Malý / malé děti kaši jedí a velký / velké děti srdce užírají. • Malý / malé děti malý / malé starosti, velký / velké děti velký / velké starosti.

děti prozradí všechno • Děti nejspíše pravdu povědí.

děti rodí se tak že je přinese čáp • Děti nosí čáp.

děti velké znamenají trápení • Malý / malé děti kaši jedí a velký / velké děti srdce užírají.

děti znamenají trápení • S dětmi je trápení!

děvčata se rodí tak že je přinese vrána • Vrána nosí holčičky.

dílo dobré neztrácí působivost opakováním • Decies repetita placebit.

dílo dobré prozrazuje původce • Dílo chválí mistra.

dílo dobré vyžaduje mistra • Mnoho kuchařů přesolilo / připálilo polívku / polévku.

dílo proslavuje tvůrce • Slavný je život či lépe dílo a smrt je hnusná.

dítě jediné neznamená starost velkou • Jedno dítě, žádný dítě.

dítě leží nahé na bříšku • Pase koníčky / hříbata.

dítě může říkat pravdu • Blázni a děti mluví / mají pravdu. n. Blázni a děti nejspíš pravdu povědí.

dítě narodilo se jim • Čáp jim / u nich zaklepal na okno. • Přiletěl k nim čáp. • Zbořila / rozbořila se jim / u nich pec / kamna. n. Rozbořily se u nich kamna. • Vrána u nich zaklepala na okno. • Vrána (jim) přinesla holčičku.

dítě narodí se • Dítě je na cestě.

dítě počuralo se • Dítě je mokré.

dítě učí se zlozvyky rodičů • Jak staří dělají, tak se mladí od nich učí. • Špatný strom špatné ovoce plodí. • Jaký / jakej strom, takové / takový ovoce.

dívejte se dopředu! • Přímo hleď!

dlouho • Jak je rok / den dlouhý / dlouhej … n. … jak je rok / den dlouhej / dlouhý.

dluh omezuje život • Dluh je špatný druh. • Dluh ujídá z mísy.

dluh vrácený utvrzuje přátelství • Pořádek dělá přátele. n. Dobré účty dělají dobré přátele. • Dobré účty dělají dobré přátele. n. Dobré účty – dobří přátelé.

doba byla lepší • Ó časy, ó mravy! • Byly / bejvaly časy, kdy to stálo za hovno! • Bývaly / bejvaly doby, kdy …

doba horší následuje dobu dobrou • Po hodech bývá půst.

doba je chaotická • Čas se vymkl z kolejí. • Vymknuta z / (ze svých) kloubů doba šílí. • The time is out of joint.

doba každá je jiná • Každá doba má svoje / svý.

doba lepší přijde • Přijde jaro, přijde, zase bude máj.

doba má morálku špatnou • O tempora, o mores!

doba pomsty přijde • Přijde den, zúčtujem spolu.

doba rozhodující nastala • Poslední bitva vzplála … • Udeřila tvoje hodina. • Udeřila jeho hodina.

dobro neexistuje bez zla • Není dobra bez nějakého zla.

dohoda stará platí • Zůstalo (to) na tom, že … n. (A) na tom už zůstalo. • Zůstalo při tom.

doklad psaný je závazný • Littera scripta manet. • Co je psáno, to je / má býti dáno.

dokonce • … ba co dím …

doma je nejlépe • Doma je doma.

domov je nedotknutelný • Ve svém domě každý je pánem. • Můj dům (je) můj hrad.

donášení není slušné • Donášet / bonzovat se nemá, ale oznámit / ohlásit se to musí / je občanská povinnost.

dopověz to! • Dopověz to, když si / jsi to nakousnul. • Dyž / když řekneš á, musíš říct i bé. n. Kdo řekne á, musí říct i bé.

doufej! • Modli se, aby … • Naděje umírá poslední. • Naděje má hluboké dno.

dovolte mi! • Prokážete mi tu čest (a …)? • Když / jestli dovolíte / dovolíš (tak) … • Dovolte mi, abych … • Smím prosit?

dozor chybějící vede ke svévoli • Když kocour není doma, myši mají pré / hody / posvícení.

drobnost je důležitá taky • I vlas má svůj stín.

drzost je lepší než majetek • Lepší drzý / drzé čelo než poplužní dvůr. n. Drzé / drzý / tvrdé / tvrdý čelo (je) lepší než poplužní dvůr.

duha signalizuje déšť • Duha pije vodu.

dům se třásl • Dům se otřásal v základech.

důvěřuj odborníkovi! • Raději zámečníku než zámečníčkovi.

důvěřuj radě člověka starého! • Stáří špatně chodí, ale dobře radí.

F

fakta jsou rozhodující a ne vyjádření • Není zlých pravd, ale jsou zlé skutečnosti.

faktor menší může rozhodnout vše • Malá bere.

G

génius zraje v klidu • Génius se vytváří v klidu, charakter v proudu lidského života.

H

haló! • Hej, ty tam! n. Ty / vy tam!

hádej! • Leze, leze po železe (nedá pokoj, až tam vleze).

hádka posiluje lásku • Vostřej / ostří si lásku.

herci jsou důležití • … neboť herci jsou jen tresť a zkrácená kronika doby. • … herectví, jehož účelem od počátku bylo a podnes zůstalo, aby přírodě jaksi nastavovalo zrcadlo.

heřmánek léčí • Před heřmánkem smekni, před bezinkou klekni.

historie je krutá • Historie je jen obrazem zločinů a neštěstí.

historie učí nás • Historia magistra vitae. • Historie matka moudrosti.

hledej pořádně! • Kdo hledá, najde. n. Kdo čeho hledá, snadno nalézá.

hledej pravdu! • Hledaj pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti.

hloupost je rozšířená • Všude je plno hlupáků.

hloupost ovlivňuje dějiny také • Lidské dějiny nejsou jen dějinami pokroku, velikých činů a velikých lidí, ovšem že také lidské hlouposti.

hlupák dělá hlouposti • Vod vola můžeš chtít jen hovězí.

hlupák hledá blízkého • Svůj k svýmu / svému!

hlupák je sebejistý a vyvolává potíže • Všechny trampoty jsou z toho, že hlupáci jsou si jisti sami sebou, zatímco rozumní lidé jsou samá pochybnost.

hlupák miluje pořádek ale inteligent ne • Pořádek je pro blba, inteligent zvládá chaos. n. Inteligent zvládá chaos a blbec uklízí.

hlupák může mít štěstí náhodou • Když se štěstí unaví, sedne i na vola. n. Chodí štěstí dokola, sem tam / někdy padne na vola.

hlupák upozorňuje na sebe • Prázdnej / prázdný sud nejvíc zvučí / duní / se ozývá.

hodina devátá určí počasí dne • Devátá rozhodne.

hodiny jdou špatně • Hodiny dou / jdou pěšinkama / pěšinkami.

host je nepříjemný • Host do domu, hůl do ruky. • Mnoho hostí, málo jísti. • Nezvaných hostí pod stůl sázejí.

host je nepříjemný po čase • Ryba a host třetí den smrdí / dost. • Tchýně a host třetí den smrdí.

host je uctíván • Dobrý host vždy hospodáři vítán. • Host do domu, bůh / Bůh do domu. • Hosta chlebem, solí, nezdvořáka holí.

host má být zdrženlivý • V cizím domě nejlépe býti poloněmým, polohluchým, poloslepým.

hraj! • Muzikanti, co děláte? (Máte husličky a nehráte!)

hraj si! • Hrej / hraj si – tu máš kohouta!

hranice je tady • Dělící / dělicí čára vede (někudy).

hrozba bez trestu nepomáhá • Velký / velké hromobití, malej / malý déšť. n. Když hodně hřmí, málo prší.

hudba je mezinárodní • Hudba sbližuje národy.

hudba je neharmonická • Je to, jako dyž / když tahá kočku za vocas / ocas.

hudba je příjemná • Muziky, muziky, vy pěkně hrajete …

hudba těší i vychovává • Hudbou / zpěvem k srdci, srdcem k vlasti.

humor zpříjemňuje život • Humor je sůl země, a kdo je jím dobře prosolen, uchová se dlouho čerstvý. • Humor je koření života.

CH

charakter zraje postupně a změnami • Génius se vytváří v klidu, charakter v proudu lidského života.

chlapci se rodí tak že je přinese čáp • Čáp nosí chlapečky.

choď spát před půlnocí! • Co neuspíš před půlnocí, po půlnoci nedospíš / neuspíš.

chová se nezdvořile • Má pod čepicí vrabce.

chovej se dobře ke zvířatům! • Kdo nemá rád zvířata, nemá rád lidi.

chovej se ekologicky! • Šetřte naše lesy!

chovej se jemně k ženě! • Ženu ani květinou neuhodíš.

chovej se lidsky! • Pamatuj (se), že jsi / si (jen) člověk. • Dyť / vždyť sme přece lidi!

chovej se loajálně! • Dávej / dej císařovi, co je císařovo (a co božího, Bohu / bohu).

chovej se neformálně! • Chovejte se tu jako doma.

chovej se odpovědně! • Každý (je) hospodář / hospodářem na svém pracovišti. • Nedělej hrdinu! • Jedno je kolečko u / vod trakaře. • To si říkáš (někdo)?

chovej se přiměřeně! • Jen si moc nevyskakuj! • Parvum parva decent.

chovej se skromně! • Jez, dokud máš co. • Doma jez, co máš, a jinde, co ti dají. • Jez, co ti dají, a odpovídej, když se ptají. • Sedávej, panenko, v koutě, budeš-li hodná, najdou tě.

chovej se slušně! • Ale no ták / tak! • Nedělej cirkus! • Na mě si hubu / ústa (v)otvírat nebudeš! • Nedělej z toho kabaret! • S kloboukem v ruce projdeš / přejdeš celý / celej svět. • Trochu se kroť! • Co se snese v lese, nesnese se na plese. • Hej, hej, kam se valej, dyť / vždyť sou malej! • Jak to se mnou mluvíte? • Že na tebe, nezbedníku, polednici zavolám! • No, no! • Dobré slovo železná vrata otvírá. n. Laskavé slovo i brány otevírá. • Dobrý / dobré slovo najde laskavý / laskavé ucho. • Dobrý / dobré slovo hubu nespálí. • Žádný srandičky (už)! n. Tak, konec srandiček! n. Tak už konec (těch) srandiček! • No tak! • Jakým tónem to se mnou mluvíš? • Co je to za způsoby?

chovej se slušně a ohleduplně! • Co sám nechceš, nečiň druhému. n. Nedělej druhým to, co nechceš, aby činili tobě. n. Co nechceš, aby druzí dělali tobě, nedělej ty jim. • Co nemáš rád sám, nečiň druhému / jiným.

chovej se slušně při svém vzestupu! • Pozdrav, když jdeš nahoru, aby tě lidi zdravili, až půjdeš dolů.

chovej se střídmě a odpovědně! • Jez, dokud máš chuť, pij, dokud máš žízeň. • Nic se nemá přehánět. • Pij do polopita.

chovej se takticky! • Nechoď se vším na trh!

chovej se tiše! • Neťukej, neťukej, naši ještě / ještě neležejí, neťukej, neťukej, náš táta je divokej.

chovej se vážně! • Nedělej z toho frašku! • Nedělej z toho kabaret!

chovej se vstřícně! • Nedělej fóry! • Snad / vono tě neubyde! • Aby tě neubylo!

chraň svou pověst dobrou! • Vzácnější je jméno dobré než bohatství veliké. • Lepší je jméno dobré nežli mast výborná. • Dobré jméno nejlepší dědictví.

chvála přehnaná je podezřelá • Mnoho hluku, málo zvuku.

chvíle prověrky nastala • Nastala / přišla hodina pravdy. • Teď se ukáže, kdo s koho.

chyba bývá ve vedení • Pod svícnem bejvá tma. n. Pod svícnem (bejvá / bývá / je) (největší / vždycky) tma.

chyba jediná neznamená nic • Vloudila se chybička. • Einmal ist keinmal. • Pro jednou snad nebude (hned / tak) zle.

chyba se nevyplácí • Za blbost se platí.

chytrost je víc než síla • Silou proti chytrosti nic nesvedeš.

chyť ho! • Vem si ho!

I

informace je výhoda • Knowledge is power. • Vědění je moc.

inspiruj se i u protivníka! • Fas est et ab hoste doceri.

J

jak cítíš se? • Jak se cítíte? • Jak je ti? • Je ti dobře?

jak jmenuje se to? • Jak se tomu nadává?

jak jmenuješ se? • Vy račte / ráčíte být … ? • Jak ti říkají?

jak jsi dopadl? • Jaks / jak jsi (u něj) pochodil? • Tak jak?

jak probíhá to? • Jak to de / jde? • Jak si / jsi s tím daleko? • Jak to tady vedete?

jak přijmou to? • Co tomu řeknou (tam) nahoře?

jak rozhodl ses? • Takže co? • Co teď a co potom / pak?

jak se cítíš? • Není ti něco?

jak se má rodina? • Co doma? n. Co doma!

jak se máš? • Jak se ti daří? • Co pořád děláš? • Jak jinak? n. Co jinak? • Jak ti dupou / dupají králíci? • Jak dou kšefty? • Jak se máte? • Jak vám žere pes? • Jak se ti potěj příbuzný? • Jak se vede? • Jak si / jsi na tom? • Jak to tady vedete? • Co zdravíčko? • Jak žiješ?

jak souvisí to? • Co to má co dělat s ním / tím?

jak uděláme to? • Co teď? • Co teď a co potom / pak?

jaká je situace? • Jak se to s tím / ním má? • Jak to tady vedete?

jaké bylo téma? • Co jsem to (vlastně) chtěl říct …?

jaké použití to má? • K čemu je to dobrý / dobré? • K čemu je to? n. K čemu to je? n. Na co je to?

jakkoliv je možné • … co / kdo / který / jaký / kde / kam / kudy / kdy / jak / kolik se dá. • … co(koliv) / kde / kam / kdy / kolik / jak / … (je) (vám) libo. • Vem kde vem.

jakou nemoc má? • Co mu chybí?

jakou odměnu dostane? • Kolik bude brát? • Kolik dostane?

jaký je ekvivalent k …? • Jak se to řekne (italsky)? n. Jak se to řekne?

jaký smysl to má? • À quoi bon? • Co z toho? • K čemu je to dobrý / dobré? • K čemu je to? n. K čemu to je? n. Na co je to? • Co z toho máš? • Co je (mu) to platný?

jaký trest dostane? • Kolik dostane?

jaký výsledek to mělo? • A co bylo dál? n. Co bylo dál? • Jak to dopadlo? • Co je (mu) to platný?

jaký vztah je mezi nimi? • Co spolu mají? • Jak sou / jsou spolu daleko?

jaký zvuk vydává? • Jak dělá (pejsek)?

jaro přijde • Přijde jaro, přijde, zase bude máj.

jaro působí dobře • Každá / i ta babička stará je veselejší zjara / z jara.

jaro začíná se projevovat • Jaro se už hlásí.

jaro začíná v únoru • Na Hromnice musí skřivánek / skřivan vrznout, i kdyby měl zmrznout.

já blahopřeju • Srdečné / upřímné blahopřání! • Já gratulovat nepřestanu, dokud něco nedostanu. • Tu máš / tumáš kytku, ty dobytku (k tvýmu svátku na památku). • Všechno nejlepší (k něčemu)! • Tomu se říká / říkám pane (jo)! • Hodně / mnoho štěstí! • Ve zdraví si to užij! n. Užij si to ve zdraví! • Ať ti (to) slouží ke zdraví!

já bojím se • Bože / bože, smiluj se nad námi! • Nerad bych to viděl. n. Nerad bych viděl, jak … • Už sem / jsem viděl, jak …

já bojím se o něj • Jen aby se mu nic nestalo!

já bojím se o zdraví své • Zdraví má člověk jen jedno.

já bojím se přátel a ne nepřátel • Bože, chraň mě před mými přáteli, před nepřáteli se ochráním sám.

já budu potrestaný • To bych dostal! n. Já bych dostal!

já budu slavný • Jednou přijde moje chvíle. • Můj čas ještě nepřišel, někteří lidé se rodí posmrtně.

já byl jsem neprozřetelný • Já blázen!

já cítím brnění • Mravenci mi běhají po těle / po zádech.

já cítím hnus • Je mi (z toho / něj) na blití. n. Je mi (z toho / něj) blivno / blivo. • Jímá mě hnus. • Je mi (z toho) špatně / zle. • Je mi (z toho) nanic. n. Mně je nanic. • Pane na nebi! n. Bože na nebi / nebesích!

já cítím lítost • Bylo mi (přitom / z toho) ouzko / úzko. • Přišlo mi to líto.

já cítím nejistotu a strach • Jímá mě (z toho / něčeho) závrať.

já cítím osamění • Bože můj, proč jsi mne opustil? • Zdálo se mně, má panenko, dnes v noci o tobě.

já cítím se dobře • Je mi dobře. • To je lázeň pro plíce. • Nic mi není. • To / tam je ráj na zemi. • Je tu jako v ráji. • Krásný vzhled je na ten boží svět. • Cítím se jako znovuzrozený.

já cítím slabost • Div to ze mě duši nevytřáslo. • Já sem hotovej. • Je mi z toho zle. • Je mi (z toho) nanic. n. Mně je nanic.

já cítím úlevu • Pochválen buď (Pán) Ježíš Kristus! • (Je mu) jako by se znovu narodil. • Tebe mi seslalo samo nebe! n. Samo nebe (nám) ho poslalo / seslalo! n. Tebe nám poslal sám osud. • To jsem / sem si oddechl / voddech! • Sláva bohu! • Zaplaťpánbůh / zaplať pánbůh / zaplaťbůh (za to)! • Cítím se jako znovuzrozený.

já cítím vinu • Pánbu / pámbu mě netrestej!

já cítím ztuhlost v noze • Zdřevěněla mi noha.

já cítím žaludek nejistý • Zvedá / obrací / vobrací se mi (z toho) žaludek. • Žaludek se mi začíná povážlivě houpat. • Dělá se mi špatně vod / od žaludku. n. Je mi zle vod / od žaludku.

já čekám • Že prosím / prosim!

já dám to tobě • Máš to mít!

já dám vám zbytek • To nechte bejt / být! • To je v pořádku.

já děkuju • Díky bohu! • Zaplať (ti to) (pán) bůh / pánbůh! • Bůh požehnej! • Bůh ti to odplatí. • Deo gratias. • Děkan s kaplanem! • Děkuju, nechci. • Tak děkuju. • Děkuju, nápodobně. • Srdečný dík! n. Srdečné díky! • Patří / náleží mu (za to) můj dík. n. Za to patří / náleží můj dík jemu. • Vřelý dík n. Vřelé díky! • Tisíceré díky! • Přijměte mé (nejupřímnější) díky! • Děkuji vám za důvěru. • Jste velice / velmi laskav. • Děkuji vám, má matičko, za vaše vychování. • Jak ti mám poděkovat? • To je od vás milé / milý. • Nevím, jak vám mám poděkovat / jak bych vám poděkoval. • Nikdy vám to nezapomenu. n. To vám nezapomenu. • Děkuju za optání / voptání. • Pánbu / pámbu ti to odplať / zaplať! n. Pánbůh zaplať! • Aby / kéž by ti pánbu / pámbu ručičky pozlatiti ráčil! • … dej mu pánbu / pámbu nebe! • Zaplať pánbu / pámbu (za to) / za ty dary! n. Pámbu zaplať! • Dej mu pánbu / pámbu / pánbůh věčnou slávu! • Pánbu / pánbůh / pámbu ti to vynahradí na dětech! • Pánbůh ti to vynahradí na dětech! • Ruku líbám! n. Rukulíbám! • Jako by se stalo. n. Děkuju, jako by se stalo. • Tak ti ď! • Zaplaťpánbůh / zaplať pánbůh / zaplaťbůh (za to)! • Jsem vám velmi zavázán. • Do zlata tě zasadit! • Ty si / seš / jsi zlato!

já dělal jsem mnohé a rád • Vším jsem byl rád. • Čím sem / jsem byl, tím / vším sem / jsem byl rád. • Já ledasčím jsem byl v tom božím světě, a čím jsem byl, tím jsem byl rád.

já dělám chyby • Plete se mi to na jazyku.

já dělám chyby taky • Jsem / sem (taky) (jenom) člověk. n. Sme / jsme (taky jen) lidi.

já dělám to bohužel často • To sem celej já.

já dělám vše sám • A já sám, vždycky sám, svý koníčky vokšíruju …

já divím se • Že tě to baví! • Pro bůh! n. Probůh! • To sem eště neviděl! • Je to až k nevíře. n. To je k nevíře. n. To je k neuvěření. n. Je to (až) k nevíře že / jak / jaký … • (No) to se (na to) podívejme! • Co ho to (najednou) popadlo / chytlo / posedlo? n. Co to do něj vjelo? • Nevycházím z údivu. • Ty vado / vago! • To sou / jsou (mi) věci / pády! n. To sou ale věci! n. To sou věci na tom světě! n. Jsou / sou to (ale) věci na tom světě! • Co na něm /

tom vidíš? n. Co na něm máš? • Ježkovy voči / oči / zraky! • U všech všudy!

já dívám se rád • Je na co / nač se dívat / koukat.

já dokážu to • Ať do mě hrom udeří / bací / praští (jestli …)! n. Ať mě hrom zabije (jestli …)! • To musím zvládnout sám.

já dokončil jsem to • Tak to by bylo! n. To by teda bylo. • Tak to bysme / bychom měli.

já domluvím mu • Já si s ním promluvím.

já donutím promluvit ho • Já to z něj vymlátím / vytluču!

já donutím tě násilím • … než / nebo ti pomůžu! • Já to z něj vymlátím / vytluču! • Já to z tebe vyženu!

já doporučuju • Bejt / být na vašem místě, tak … n. Já na vašem místě (bych …). n. Kdybych byl na vašem místě … • Není na škodu (Inf / že …).

já dostala jsem menstruaci • Přijela Rudá armáda. • Přijela mi tetička z Ameriky / Austrálie.

já dostanu vynadáno • To bych dostal! n. Já bych dostal!

já doufám • Dá-li Bůh / bůh / pánbůh, … • Dá Bůh / bůh, že … • Nechci to zakřiknout. • Dá pánbu / pámbu, že … n. (Snad) pánbu / pámbu dá (a …). • Dá-li pánbu / pámbu … • Pánubohu poručeno! • Že ne?

já držím ho • Mám ho!

já hledám formulaci • Nevím, jak bych to řek … (ale)

já hodnotím to velmi • To seš charakter! • Všechna čest! • Komu čest, tomu čest (má býti dána, do chomouta nehodí se jenom sláma). • To je jiný kafe! n. To je něco jinýho / jinýho! • To je (teda) kanón! • Ty seš kádr! • To byl koncert! • Tobě tak ručičky pozlatit! • Kdo by to (do něj) (byl) řek! • Marná sláva! • To byl nadlidský úkol. • Jsem vám (za to) velmi vděčný / vděčen. • To se nedá (ani) zlatem vyvážit.

já hraju si • V kapli plakal pan kaplan. • Kobyla má malý bok. • Strč prst skrz krk.

já chápu • Takhle to tedy je! • Jo tak / tam / ten / tenhle!

já chápu to • Ach tak! • Jsem / sem (jen) člověk, nic lidského mi není cizí. • To si dovedu představit. • Jo ták! • Taky sme byli / bejvali mladý. • Už sme / jsme z Prahy doma! • Tak proto (tedy)! • A tak! n. A / ach tááák! • Tak to jo! n. A to jo! • Jó takhle! • To věřím!

já chápu to jinak • Každej víme svoje. n. Každej ví svý.

já chápu to konečně • Vo / o to mu (tedy) běží / de / jde! • Už sem / jsem doma! • Jo tak / tam / ten / tenhle! • Už / já vím, kam / nač bije.

já chápu to tak že • Jestli tomu / vám dobře rozumím …

já chci • O / vo chtění by nebylo, ale … • Buďte tak laskav a …! n. Byl byste tak laskav a …? • Ne (snad), že bych nechtěl (ale …). • Měl bych k vám prosbu. • Prosím / prosim tě … • Ani nevíš, jak rád bych … • Ať se stane, co se stane! n. Staň se, co staň! • Ať to stojí, co to stojí. n. (Udělám to / musí to tak být) ať to stojí, co to stojí. • Stůj co stůj. n. (Udělá / chce to) stůj co stůj.

já chci aspoň to • Když ne- / nic jiného / jiný ho – tak (aspoň) …

já chci být krásná • Zrcadlo, řekni mi, kdo je na světě nejkrásnější!

já chci být sám • Můj dům (je) můj hrad. • Jiní lidé jsou úplně hrozní. Jediná možná společnost je vlastní.

já chci klid • …, ať je pokoj!

já chci kouřit • Dej mi šluka!

já chci mít rezervu • Co je doma, to se počítá.

já chci moc • Bože, kýž jsem policajtem!

já chci nabídnout odměnu vám • Kdybyste / pokud byste se neurazil, tak …

já chci navázat • Kde sme / jsme to přestali?

já chci pít • Pil bych, až bych plakal / brečel. • Vyschlo mi v ústech.

já chci raději pití lepší • Jsem abstinent jen na pivo, nikoliv na šampaňské.

já chci říct něco • Tak aby bylo jasno … • Mezi námi děvčaty, … • Dlužno říct / dodat, že … • Já jen, že … • Aby nebyla mejlka / mýlka … n. Tak aby nebyla mejlka … • Přiznávám (se) bez mučení (že …). • Nesem vám noviny … • Podívejte se … • Abyste rozuměl … • Aby řeč nestála. n. To jen aby řeč nestála. • Abych tak řek / řekl … • A teď si představ / představte (že / jak / něco).

já chci se setkat s tebou • Chtěl bych tě potkat v lukách …

já chci skleničku • Hned bych si jednu dal. • Pil bych, až bych plakal / brečel.

já chci slib od tebe • Slovo na to!

já chci slyšet pravdu • Dám se poddat. • Nalejme / nalijme si čistého vína!

já chci taky • Kamarád taky rád. • A já sem / jsem vosk?

já chci to zpátky • Mám to u tebe!

já chci udělat další • Další várka!

já chci udělat to • To si (nikdy) nevodpustím / neodpustím (abych / Inf).

já chci uvidět Neapol • Vidět Neapol a umřít.

já chci věci jen trvanlivé i když drahé • Nejsem tak bohatej / bohatý, abych si moh kupovat levný / levné věci. n. Nejsem dost bohatej na to, abych si moh kupovat levný / laciný věci.

já chci vědět • Sem napnutej jako kšandy. • To bych rád věděl / viděl (kdo / co / proč / …) … • Že se tak ptám … n. Poslyš, že se tak ptám … • Já se jen / jenom ptám.

já chci vidět to znovu • Já se tam vrátím.

já chci vše za každou cenu • Aut Caesar, aut nihil. • Buď všechno, nebo nic. • Všechno nebo nic!

já chci vyloučit kritiku • Aby jó nemoh / nemohl nic říct …

já chci zaplatit hned • Platím nebo se ztratím!

já chci znát názor tvůj • Co bys dělal na mém místě?

já choval jsem se trapně • To sem si nasral do bot!

já chtěl říct právě totéž • Vzals mi to z úst!

já chválím • Takhle / tak se mi líbíš! • Pěkná práce, co? • Mám z tebe / z toho radost. • Tobě tak ručičky pozlatit! • Tomu říkám / se říká (něco)!

já jdu na záchod • Kam chodí i císař pán / císařpán pěšky.

já jdu už • Už běžím! • Už letím. n. Já už letím! • To / tak abych (už) šel.

já jsem básník • Mně řekl osud: Českým pěvcem buď!

já jsem citlivý • Přece nejsem ze dřeva!

já jsem Čech • Moje barva červená a bílá, dědictví mé poctivost a síla, …

já jsem hrdý na tebe • Pojď na má prsa!

já jsem jistý si • Vsadím / sázím na to hlavu, že … • Dám za / na to krk (že …). n. Krk bych za to dal (že …). n. Vsadím na to krk (že …). n. Dal bych na to krk (že …). • Za to ti ručím! n. Za to ti ručím, že … • Ať visím (jestli …)!

já jsem mocný • Slunce nezapadá nad mou říší / v mé říši. • Víte, kdo já jsem?

já jsem nemocný • Asi jsem / sem něco chytil / chytnul. • Sem (dneska) hotovej lazar. • Zlobí mě to.

já jsem nerozhodný • Mám – nemám – mám?

já jsem nespokojený • Už nejsem, co sem bejval / býval. • Už to není, co to bejvalo / bývalo. • Propánaboha! n. Pro pána krále! • To není žádnej život! • Život ho netěší / nebaví.

já jsem neutrální • Nic proti tomu / němu nemám.

já jsem obviňovaný vždycky • Já sem (pak / dycky) ten špatnej.

já jsem osamělý • Jako to ptáče světem sem a tam smuten bloudím bez cíle a sám.

já jsem připravený • Stačí kejvnout / kývnout. • K vašim službám! n. K službám! • Uctivej / uctivý služebník!

já jsem připravený na všechno • Come what come may!

já jsem rád • Anka, vystrč prapor, hosti jdou! • To je báječný! • Díky bohu, že … • Díky bohu! • Zaplať (ti to) (pán) bůh / pánbůh! • Bůh požehnej! • Deo gratias. • Dobře, že deš / jdeš! • To je dobře. • Dovolte mi, abych … • To je fajn. • To je fantastický! • To sou / jsou k nám (ale) hosti! • Zní / je to jako andělská / nebeská / rajská hudba. n. Znělo to mým uším jako andělská hudba. n. Byla to pro jeho uši andělská hudba. • To je dost! n. To je dost, že …! • To je dobře! n. To je dobře (že …)! • To je moje! • Pochválen buď (Pán) Ježíš Kristus! • Ve jménu života i radosti i krásy. • Postavte na kafe, hosti dou / jdou! • To je klika. • A je po komedii. n. Je po komedii. • Tebe mi seslalo samo nebe! n. Samo nebe (nám) ho poslalo / seslalo! n. Tebe nám poslal sám osud. • Nevím, jak vám mám poděkovat / jak bych vám poděkoval. • (Už) je to odbyté / vodbytý. • To jsem / sem si oddechl / voddech! • To je ohromný / vohromný!

• Zaplať pánbu / pámbu / že …! • Ty seš / si (hotovej / úplnej) poklad! • No to bych prosil! n. To bych prosil (že) …! • Sláva bohu! • To je štěstí! n. Je štěstí, že … • Tak fajn! • To mě těší! • Těší mě! n. Velmi / moc mě těší! • Zaplaťpánbůh / zaplať pánbůh / zaplaťbůh (za to)! • Do zlata tě zasadit!

já jsem rád že škoda byla malá • Buď Bohu / bohu chvála, kostel shořel, krčma vostala / ostala.

já jsem rozzlobený • Basama (s) fousama! • Aby tě husa kopla! n. Aby do toho / bodejž by tě husa kopla! • Husa jedna pitomá! • Tisíc kulí a granátů! • Kurník šopa! • A kurva! • Ty seš ale kůň! • Ten mě (tím) nadzved / nadzvednul / nadzdvih / nadzdvihnul! • Neser mě! • Pane bože! Do čehos to duši dal! n. Pane bože (na nebi)! • Pro pána boha! • Aby / kéž by ti pánbu / pámbu ručičky pozlatiti ráčil! • Ty si (mi) (ale) pěknej! • Do zlata tě zasadit!

já jsem skeptický • Známe svý lidi!

já jsem slabý taky • Jsem / sem (taky) (jenom) člověk. n. Sme / jsme (taky jen) lidi.

já jsem sledovaný • Nemůžu se (odtud / odněkud) hnout (ani) na krok. • I zdi / stěny (tu) mají uši.

já jsem Slovan hrdý • Slovan sem / jsem a Slovan budu (černé čižmy nosit budu).

já jsem smířený s tím • Bůh / bůh dal, Bůh / bůh vzal. • Pánbu dal, pánbu vzal.

já jsem spjatý s národem • Všechno jsem oplakal, zase se osvěžil, tebe bych, národe, tebe bych nepřežil!

já jsem spokojený • All right! • Co víc člověk potřebuje ke štěstí / k životu? • Je to (jako) jedna fiala. • To je lahoda! • Lepší už si to přát nemůžeme / si to přát nelze / bejt nemůže. • Malej, ale náš! • Tak to má bejt / být! • Je (to) tu jako v nebi. • Je to k nezaplacení. n. To je k nezaplacení. • No proto! • Je to jako noha. • Dobře jste to provedl, pane Sadílek. • To je perfektní! • No to bych prosil! n. To bych prosil (že) …! • Jedna radost! • Tak se to patří! • Co si lze / může ještě přát? n. Co víc si lze přát? • Sláva nazdar výletu …! • Já ledasčím jsem byl v tom božím světě, a čím jsem byl, tím jsem byl rád. • Nevyměnil bych ho ani za nic na světě. n. Neměnil bych ani za nic na světě. • Tak fajn! • Výsledek předčil (všechna) očekávání.

já jsem starý • Mládí je navždy pryč.

já jsem starý ale odmítám si stěžovat • V mým / mém věku si už nemůžu dovolit, abych se cítil / cejtil špatně.

já jsem šokovaný • Běda přeběda! • Ach bože! • Dobrý bože! • Jímá mě (z toho) hrůza. • Ježíši Kriste! • Mariá Panno! n. Marjápano! • Mohli mě vomejvat (dyž …). • No propána! • Pane na nebi! n. Bože na nebi / nebesích! • Panenko / matičko skákavá! • Panenko Marijá / svatá / svatokopecká! • Pro pána boha! • Pomáhej / pomoz pánbu / pámbu! • No pozdrav / potěš pánbůh / pánbu / pámbu! • To je rána! • Kristovy rány! n. Rány Kristovy! n. Pro Kristovy rány! • Šmarjá Józef! • To se mi snad (jen / jenom) zdá!

já jsem šťastný s tebou • Den je krásný s tebou …

já jsem tady • Tu som, netreba ma hľadať.

já jsem unavený • Bolí mě celej člověk. • Div mi ruce neupadnou.

já jsem v situaci stejné • To je (i) můj případ.

já jsem veselý a chci pít • Ešče si já pohár vína zaplatím. Potom sa já k mojej milej navrátím.

já jsem zavázaný tobě • Máš to u mě!

já jsem zklamaný • To je mrzutý. • To sem / jsem si vo / o tobě (ale) nemyslel! • To jsem / sem se (vod něj) dočkal pěknejch věcí! • Svinskej / svinský život!

já jsem znechucený • To je jak u blbejch. n. Je to tu jak u blbejch. • Ach bože! • Já bych do toho (nejradši) kop(nul) / praštil! • Aby tě koza trkla / kopla! • Darmo / škoda mluvit! • Pro pána boha! • Já se picnu!

já jsem znechucený velmi • Mám toho po krk. n. Už toho mám plný zuby. n. Mám toho plný zuby.

já jsem zoufalý • Já si něco udělám! • Ukradli mi mé zlaťáčky, mé dětičky! • Je to k zoufání / uzoufání.

já kapituluju rád • Máš mě na svědomí!

já koupím to • Ať nemaj děti (vánoční) stromeček!

já kritizuju • Aby (-l), to ne-(V), (ale) …!

já kýchám • Chcípni, potvoro (když nechceš žrát)!

já lituju velmi ● Bůh mě netrestej! ● Bylo mi (přitom / z toho) ouzko / úzko. ● Dal bych za to nevím co (kdyby …)! ● To mě mrzí. ● Dal bych si (kvůli tomu nejradši) pár facek! ● Ty bys měl to srdce (Inf)? ● Je mi to ze srdce / z duše / upřímně líto. n. Je mi ze srdce líto, že … ● Kdo by měl to srdce! ● Nemám to srdce (Inf). ● Trápí ho špatné svědomí. n. Má špatné / černé svědomí. ● Je věčná škoda (Inf / že …). ● Věčná škoda (že …)! ● Škoda přeškoda (že …). ● Toho je škoda. ● To je škoda. ● Škoda nastokrát (že …)!

já loučím se ● Ave atque vale. ● Měj se krásně, skládej básně! ● Buď sbohem! ● Bůh s tebou! ● Dalekáť cesta má, marné volání! ● Jděte sbohem. ● Tak se zatím měj! ● Měj se (tu) dobře / hezky. ● Měj / mějte se! n. Tak se měj! ● Mějte se krásně, skládejte básně! ● Tak nashle! n. Nashle! ● No nic. n. No nic, tak … ● Dobrú noc, má milá, dobrú noc, nech je ti sám pánboh na pomoc. ● Dobrou noc! ● Tak pá / pa! ● Pán s tebou! ● Tě pic! ● Má / uctivá / hluboká poklona! n. Klaním se! ● Pokoj s tebou! ● Poroučím se (vám)! ● Buď sbohem! ● Zasviť mi, ty slunko zlaté, na poslední z vlasti krok (zahřej v prsou city svaté, usuš v očích slzí tok). ● Tak spánembohem! ● Jdu chud světem dál, jsem vandrákem jen, dobrou noc, milá dívenko má. ● Sbohem a šáteček. ● Tak ahoj! ● Žij blaze!

já mám bolest břicha ● Píchá mě na straně / boku.

já mám bolest hlavy ● Hlava mi (jen) třeští. ● Hlava se mi z toho div nerozskočí. ● Hlava se mi může (bolestí) rozskočit. ● Hlava mě bolí, div mi nepraskne. ● Hlava mě bolí jako střep.

já mám bolest v hltanu ● Pálí mě žáha.

já mám bolest zad ● Loupá mě v zádech.

já mám hlad ● Mám hlad, že bych brečel. ● Jed / jedl / polykal bych (i) hřebíky. ● Já bych jed, až bych brečel. ● Co bude k obědu / vobědu? – Hrneček od / vod medu. ● Stolečku, prostři se! ● Tělo si to žádá, tělo to potřebuje.

já mám chřipku ● Leze na mě chřipka.

já mám chuť ● Hned bych si jednu dal. ● Huba / srdce se na to směje. ● Sbíhají se mi (na to) sliny. n. Dělají se mi (na jazyku / v ústech / v puse / v hubě) sliny.

já mám chuť na alkohol ● Vyschlo mi (ňák / nějak) v krku.

já mám menstruaci ● Přijela mi tetička z Ameriky / Austrálie. ● Přijela Rudá armáda.

já mám nápad! ● Mám to!

já mám názor jiný ● Kdyby / dyby bylo po mém / po mým / podle mýho / podle mého, tak … ● To bych neřek. n. No, to bych neřek. ● To říkáš ty! ● To je věc názoru.

já mám pravdu ● No prosím! ● To si eště / ještě povíme. n. To si povíme příště! ● No prosím / prosim! ● A přece se točí! ● To je jeho slovo proti mýmu / mému.

já mám práce mnoho ● Člověk neví, kde mu hlava stojí. n. Nevím, kde mi hlava stojí. ● Práce je až až / po krk. ● Vod / od rána sem / jsem se nezastavil. ● Mám jenom dvě ruce! ● Dneska byl šrumec.

já mám průjem ● Prohnalo mě to.

já mám radost ● Poď / pojď na mou hruď (a chvíli tam buď)! ● Zní / je to jako andělská / nebeská / rajská hudba. n. Znělo to mým uším jako andělská hudba. n. Byla to pro jeho uši andělská hudba. ● To je bágo! ● To je dobře! n. To je dobře (že …)! ● To je moje! ● To je vod tebe hezký! ● No teda / tedy! ● No ne! ● Je to jako noha. ● Zaplať pánbu / pámbu / že …! ● Ty seš / si (hotovej / úplnej) poklad! ● Potěšení (je) na mé straně. ● Pojď na má prsa! ● Je radost (Inf). ● Mám z tebe / z toho radost. ● To jsem (teda / tedy) rád. ● Roztočíme to (spolu)! ● Proč bychom se netěšili? ● To je senza / senzace / senzačka! ● To si nechám líbit! ● Tak sláva! ● Nenalézám / nenacházím / nedostává se mi slov (jak / co / abych …). n. Nemám slov! ● Krásný vzhled je na ten boží svět.

já mám se dobře ● Daří se mi dobře. ● Nemůžu si stěžovat.

já mám se stejně ● Čím dál tím stejně.

já mám se špatně ● Stojí to za (starou) belu.

já mám situaci horší ● Co mám říkat já?

já mám soucit ● Bůh / bůh se nad tebou smiluje. ● Jsem / sem (jen) člověk, nic lidského mi není cizí. ● Přece nejsem ze dřeva! ● Nechtěl bych bejt / být v tvý / tvé kůži.

já mám starostí mnoho ● Člověk neví, kde mu hlava stojí. n. Nevím, kde mi hlava stojí. ● … až jde z toho hlava kolem. n. Jde mi z toho

hlava kolem. • Já mám svejch starostí dost! • Já z něj zešedivím!

já mám strach • Andělíčku, můj strážníčku, … • Můj (ty) bože! n. Bože můj! • Bylo mi (přitom / z toho) ouzko / úzko. • Jímá mě (z toho) hrůza. • Ježíši Kriste! • To je konec! • Mariá Panno! n. Marjápano! • Matičko, matičko zlatá, strachuji se vodníka. • Obešel mě z toho mráz. • Myslel sem / jsem, že je to moje poslední. • Pane na nebi! n. Bože na nebi / nebesích! • Pánbůh / pánbu / pámbu s náma / námi (a zlý / zlé pryč)! • Propánaboha! n. Pro pána krále! • Rány boží! n. Pro rány boží! • De / jde z toho (na mě) strach. • Bylo nám úzko / ouzko. • Je mi z toho úzko / ouzko. • Jímá mě (z toho / něčeho) závrať.

já mám všechno u sebe • Omnia mea mecum porto.

já mám vztek • Aby do toho (už)! • Kruť babo (zadní) nohou! • Boha jeho! • Aby to / něco / někoho čert / ďas vzal! n. Čert aby to / něco / někoho vzal! n. Aby to vzal (všechno) ďas! • Čert / kat aby to spral! • Z toho by člověka ranila mrtvice / trefil šlak / klepla pepka. • Aby to vzal (všechno) ďas! • Roztrhnu ho jako hada / žábu! • Všechno je na hovno, akorát včely na med, a ten je taky na hovno. • Ať do tebe hrom! • Hrom tě zab! • U sta hromů! n. Tisíc hromů! • Jebem ti boga! • Pro Ježíše Krista! n. Pro Krista Pána! n. Ježíši Kriste! • Já bych do toho (nejradši) kop(nul) / praštil! • Aby tě koza trkla / kopla! • Ty si / seš ale kráva! • Já tě něčím majznu! n. Že tě něčím majznu! • Pro milosrdenství boží! • Bodaj by vás, vy mládenci, čerti vzali! • Mordhadry, morddudy (mordsetsakra)! • To není možný / možné! • To by tě (z toho) ranila mrtvice (kdybys …). • To by naštvalo / nasralo i mrtvýho. • Myslel jsem, že z toho / něj vyrostu. • Myslel sem, že mě budou vomejvat. • Ten mě (tím) nadzved / nadzvednul / nadzdvih / nadzdvihnul! • Votvírá / otvírá se mi nůž / kudla v kapse. • Nechoď mi (radši) na oči / voči! • Pro pána boha! • Dal bych si (kvůli tomu nejradši) pár facek! • Ty si (mi) (ale) pěknej! • Já se picnu! • Kruci písek! • Prach a broky! • To snad (ani) není pravda! • Sakra práce! • To je (ale) práce! • Zatracená / svinská práce! n. To je zatracená práce! • To je hromská práce! n. Krucinál práce! • Do prdele se vším / s tím! • Do prdele / Prčic! n. No do prdele! • Do prdele práce! • Do pytle! • K sakru! • Sec mazec! n. … nebo bude mazec! • Sere mě to, že …! n. To mě sere! • Ty si / seš ale (S / A)! • Div mě (z toho) šlak netrefil. n. Myslel jsem, že mě z toho šlak trefí. • Aby ho šlak trefil! • To mě štve (že …)! n. To mě štve! • Tak sakra! • Udav se tím! • Do prkenný vohrady! • Já se na to vykašlu! • Já (už) se na to vyseru! • Já se na to vytento / vytentočkuju / vyto! • Vztek jím lomcuje. n. Lomcuje jím vztek. n. Vaří se to v něm vztekem. • To je k vzteku / zlosti. n. Je to na vztek. • Zabít ho je málo! • Zalkni se / udus se tím! n. Tak se tím (třeba) zalkni! • Mluví z něj zlost. • Zlost jím lomcuje. • Zlost v něm hárá.

já mám zkušenost stejnou • Tak to sme dva!

já mám žízeň • Jazyk se mi lepí na paty / patro. • Vyschlo mi (ňák / nějak) v krku. • Vyschlo mi v ústech. • Mám žízeň, že bych se moh vo ni vopřít. • Mám žízeň, že bych vypil pivní matku. n. Vypil bych pivní matku.

já měl život těžký • Nikdo se se mnou nemazlil.

já miluju blondýny • Blondýnky sladké / něžné, ty mám tak rád …

já miluju květiny • Nezlobte se, já mám kytky rád.

já miluju pivo • To pivečko věru je nebeský dar.

já miluju písně české • Ta naše písnička česká, ta je tak hezká, tak hezká.

já miluju Prahu • My jsme ti Pražáci, vltavská krev …

já miluju tě • Nikdo v celém světě snad, tak jako já, tě nemá rád.

já miluju tu ženu • To je dáma mého srdce. • Ta maličká, ta je má …

já miluju víno • Vínečko bílé, jsi od mé milé, budu ťa pít, co budu žít, vínečko bílé!

já miluju ženy • Šly panenky silnicí … • Ty české panenky, kdo vás by neměl rád? • Vás, ženy, jsem líbal rád (nevím, proč lhát), kdo by se vás chtěl vzdát?

já miluju život • Ve jménu života i radosti i krásy. • Života bído, přec tě mám rád.

já mluvím o něčem jiném • Já vo / o koze (a) von / on vo / o voze. n. Já vo voze a von vo koze. • Já vo / o voze a von vo / o koze.

já mluvím pravdu • Hrom do mě uhoď, jestli (lžu / to tak není). • Přísahám na holej pupek! • Ať se propadnu (jestli …)! • Vím, vo

čem mluvím / co říkám. • Nalejme / nalijme si čistého vína! • Ať se do země propadnu (jestli ne-)!

já musím čekat dlouho • Vystojím / vysedím tu ďolík / dolík / důlek.

já musím pracovat • Povinnost volá.

já musím reagovat • Člověku to nedá. • Nedalo mi to, abych (tam nešel) / a (šel jsem tam). n. Nedalo mi to ne-(jít tam). • Nemůžu si pomoct, ale …

já musím respektovat rodinu • … já mám (ale) děti!

já musím smát se • Já z toho umřu!

já musím splnit nesmysl • Bláznům se nemá odporovat.

já musím udělat to • Rád nerad, musím. • Svoboda je poznaná nutnost. • To je moje věc / záležitost. • Zůstane to (zase) na mně / mě.

já musím vydávat peníze pořád • To aby měl člověk pořád ruku v kapse.

já můžu plácnout tě • Kde je vystrčíno, tam je dovolíno.

já myslel jsem na smrt • Myslel sem / jsem, že je to moje poslední.

já myslím • Nedokážu / nemůžu se ubránit dojmu, že … • Má první myšlenka patřila jí. n. Moje první myšlenka byla … • Tak / teď mě napadá (že / jestli …). n. Napadlo mě (že …). • Něco mě napadlo! • Jen mě tak napadlo, že / jestli … • Já nevím jak ty, ale já … • Abych pravdu řek / řekl … n. Po pravdě řečeno … • Asi nebudu daleko od pravdy (když řeknu, že …). • Skoro bych řek, že … • Řek / řekl bych, že … • Ať si říká, kdo chce, co chce … • Říkej si, co chceš, ale … • Co se mne týká / týče … • Jestli se nemýlím, tak … • Troufám si říct / tvrdit (že …). • Kdyby (to) záleželo (jen) na mně … • Tak se mi zdá, že … n. Mně se zdá, že …

já myslím na ni • Má první myšlenka patřila jí. n. Moje první myšlenka byla …

já myslím si to taky • Jsem téhož / stejného mínění. • To je moje řeč! n. Moje řeč! • Já to říkám pořád. n. Dyť to říkám (pořád)! • Tak to sme dva!

já nabízím • Nechci se vnucovat, ale … • Víš co? n. Víte co? n. Tak víš co?

já nabízím smír • Do smrti / na věky dobrý!

já nabízím tohle jen • Ber nebo nech bejt!

já navrhuju • A co(ž) tohle / tamhle / takhle …? • To chce (něco / někoho). • Dejme tomu, že … • … dejme tomu … • Co bys řek (něčemu)? n. Co bys tomu řek? • A co takhle …? • Nebylo by od / vod věci (aby / kdyby / Inf). • Víš co? n. Víte co? n. Tak víš co? • Ne že bych se chtěl vnucovat, ale … n. Nechci se vnucovat, ale …

já nebojím se smrti • Smrti se nebojím, smrt není zlá, smrt je jen kus života těžkého (co je strašné, co je zlé, to je umírání).

já nebojím se toho • Vo / o to není strach.

já nebráním ti • Když / dyž tě to baví!

já nebráním ti odejít • Copak tě (tu) držím? n. Nikdo tě nedrží.

já nebudu tolerovat to dál • Tak to bylo naposledy! n. To bylo naposledy! • Už toho bylo dost! • Všeho je odtud / vocuď až potud / pocuď. • Mám toho dost / tak akorát! n. Už toho mám dost! n. Teď už toho mám dost! • To nerad slyším.

já necítím se dobře • Už (mi) bylo líp. • Je mi šoufl. • Je mi (z toho) špatně / zle. • Je mi (z toho) nanic. n. Mně je nanic. • Mně je (ňák / nějak) divně. • Něco na mě leze. • Není mi valně. • Není mi (dvakrát) dobře. n. Není mi (zrovna) nejlíp.

já nečekal jsem tě • Kde ses tu vzal?

já nečekal jsem to • Ale / a ouha! • To / toho bych se (nikdy) nenadál! • To by jeden / člověk neřek. • To jsem si od tebe nezasloužil! • Spíš bych se byl smrti nadál než (toho), že … • To mě ani ve snu nenapadlo. n. Ani ve snu by mě nenapadlo (že) … • Co to vidím?

já nedám ti nic • … nebo taky fík! • Nebo taky hovno! • Napřed já budu jíst a ty se dívej, potom zas ty se budeš dívat a já budu jíst. • Kulový ti dám! • Naseru mu! • Velký kulový!

já nedbám na názory druhých • Je mi to egál. n. To mi je ganc egál. • Ať si říká kdo chce co chce … • Tak ať! n. Ale ať!

já nedbám na něj • Von se neposere! • Tak ať! n. Ale ať! • Ty mi můžeš bejt ukradenej! n. To mi může bejt ukradený! n. To je mi ukradený. • To je mi ukradený. n. To mi může bejt ukradený. • Poser se do vejšky! • Seru na věc.

já nedělám to • Je mi to cizí. n. Je mi cizí (Inf / když …). n. To je mi cizí.

já nedokážu hlídat ho • Radši hlídat pytel blech! n. Pytel blech neuhlídáš. n. Raději / snáze hlídat pytel blech než mladé děvče.

já nedokážu jednat jako ty • Tvou náturu bych chtěl mít.

já nedokážu vyjádřit to • Nenalézám / nenacházím / nedostává se mi slov (jak / co / abych …). n. Nemám slov!

já nedokážu vzdorovat • Bylo to silnější než já.

já nechápu chování jeho • Luplo / ruplo / prdlo mu v bedně / v kouli. • Kde / vodkud / odkud se to v něm bere? • Vo / o co / oč (ti) de / jde / běží? • Po kom to dítě je? • Nevím, co to do něj vjelo. • Vo co go?

já nechápu kritiku tvou • Co je na tom?

já nechápu protest • Snad / dyť / vždyť sem / jsem toho tak moc / tolik neřekl!

já nechápu to • Že tě to baví! • Co tím chtěl básník říci? • Ruplo / luplo ti v bedně? • To sem blázen! • Už sem / jsem z toho blázen! n. Sem (už) z toho blázen! • Co blázníš? • Co blbneš? • To je nad moje chápání. • Nejsem z toho (moc / zrovna moc) chytrej / moudrej. • Aby se v tom / něm čert vyznal! n. V tom / něm aby se čert vyznal! n. Čert aby se v tom / něm vyznal! • Kerej / kterej čert v tom vězí? • Děje se něco? • Co se děje? • To je (pro mě) hádanka. • Která (moudrá) hlava to(hle) vymyslela? • Vrtá mi to hlavou / v hlavě n. Vrtá mi hlavou, kdo / co / který / jaký / čí / kde / kdy / jak / proč / kolik … n. Vrtá mi to mozkem. • To je na hlavu. • Neleze mi to do hlavy. • Nejde mi to do hlavy. n. Nejde mi do hlavy, že / jak / kdo … • Jak to? n. Jakpak to? • Sem / jsem z toho janek. • Sem / jsem z toho jelen. • Sem z toho (teď) magor. • Co bych z toho měl? • Jak se to mohlo stát? • Poslušně hlásím, pane obršt, že jsem blbec. • To mi nejde do počtu. • Přeskočilo ti? • Jemu přeskočilo! n. Jemu snad / asi v hlavě přeskočilo. n. Přeskočilo mu (v hlavě). n. Vono mu přeskočilo. • Rozum (mi) nad tím zůstává stát. • Na to je můj rozum krátkej / krátký. • To nedává smysl. • Šálí mě (snad) smysly!? • Nevycházím z údivu. • Kdo ví, co v tom vězí! • Co je to za vtipy? • Kde / vodkud to vzal? • Kde se to ve vás vzalo? • To je (pro mě) záhada!

já nechci • … A ne a ne! • Nedej Bůh / bůh, aby … • Ani párem koní mě tam nedostanete. • Já (už) nebudu. • Ani mě nehne! n. To mě ani nehne! • Ani mě nenapadne! n. To mě ani nenapadne! • Radši bych pařezy štípal (než …). n. Lepší pařezy štípat (než …). • Ani za zlatý prase / tele! • Nebudu si s ním / tím špinit ruce. • Vod toho (já) dávám ruce pryč! • Tělo je slabý / slabé.

já nechci dělat to • Celej žhavej! n. To víš, (sem) celej žhavej! n. Celej žhavej / divej / nakřivo / nalevo / na šišato / zpocenej! • S tím / ním bych neměnil. • Nestojí (mi) to za to. n. Nestojí to za to (Inf). • Radši bych pařezy štípal (než …). n. Lepší pařezy štípat (než …). • Já s tím seknu! • Já mám svejch starostí dost! • To není (zrovna) můj šálek čaje.

já nechci jíst to už • Leze mi to / už mi to leze krkem / z krku. • Já (už) nebudu.

já nechci jít tam • Mě tam nikdo nedostane! n. Už mě tam nikdo víckrát nedostane! • Tam mě už nikdo neuvidí! • Ani nohou tam už nevkročím! • Ani párem koní / volů / čtyřma párama volů / čtyřma párama koní / heverem mě tam nedostane. • Už nikdy víc!

já nechci mluvit o tom dál • A vůbec … • Ale nic. • Tím to hasne. n. Tím to zhaslo. • Bez komentáře! • Obraťme (už) list! n. Hele / a teď obraťme / otočme list! • Nechci to zakřiknout. • Ani se neptej (proč / jak / kdo / co / …). • Nebudeme to rozmazávat. • Vo tom nemůže bejt řeč. n. O tom nemůže být ani řeči. • … a dál se to (už jen) píská. • K tomu (ani) není třeba / zapotřebí slov. • Škoda slov! n. Škoda (každýho / každého) slova! • A šmytec! • Tak vůbec! n. Ale tak vůbec! • Nestojí to za zmínku.

já nechci nic mimořádného • Nechci vod něj žádný milosti.

já nechci odpovědět • Možná že ano / jo, možná že ne. • Já neříkám tak ani tak / já neříkám nic, ale na moje slova dojde.

já nechci omezovat se tím • Nechci se tím vázat n. Nechci být tím vázanej / vázaný / vázán.

já nechci opakovat to • Kněz / pan farář dvakrát nekáže! n. Farář taky dvakrát nekáže. • Pan farář dvakrát nekáže! • Už nikdy víc!

já nechci poslouchat námitky • Aby se neřeklo. n. Tak abys neřekla …

já nechci poslouchat to dál • Konec řečí / diskuze! • Radši (mi) vo / o tom ani nemluv! n. Nemluv mi vo tom! • Jestli něco nesnáším, tak … • Ty mi nic nevykládej! • Nech si (ty)

svý rozumy! • Rozčilovat se znamená ničit si zdraví blbostí / pro blbost jiných / druhých. • Abys nedostal přes zobák! • Nikdo na tebe / to není zvědavej!

já nechci pracovat • Ručičky, nebojte se, práci nedostanete! n. Ručičky, nebojte se, vy dělat nebudete!

já nechci rozčilovat se • Rozčilovat se znamená ničit si zdraví blbostí / pro blbost jiných / druhých.

já nechci rušit • Jako bych tu nebyl! • Nenechte / nedejte se rušit / vyrušovat! n. Nevyrušujte se!

já nechci říct nic • Já neříkám tak ani tak (ale na moje slova dojde).

já nechci říct proč • Mám k tomu své / svý důvody. • Tak vůbec! n. Ale tak vůbec!

já nechci snášet to • Co je moc, to je moc. n. Co je moc, to je příliš. • Když / dyž je něčeho moc, tak je toho příliš. n. Čeho je moc, toho je příliš. • Kdo to má (pořád) (Inf)! • My dva jsme spolu skončili!

já nechci stýkat se s tebou už • My dva jsme spolu skončili!

já nechci tebe tady • Táhni k čertu / ke všem čertům! • Kliď se (mi z cesty)! • Nemáš-li co dělat, nedělej to tady. • Tady nemáte co dělat! • Nepleť se tady! • Ať už tě tu nevidím! • Polib si nohu! n. Polib mi nohu! • Trhni si protézou! • Nikdo na tebe / to není zvědavej!

já nechci tě • Kdybys měla, má panenko, sto ovec a já jenom za kloboukem jalovec, nebudeš má, není možná.

já nechci to • Bože / bože, smiluj se nad námi! • Chraň bůh / bože! n. Bůh chraň (a uchovej)! n. Bůh ochraňuj! • K čertu / ďasu s ním / tím! • To tedy / teda pěkně děkuju! n. No / to pěkně děkuju! • Di se (s tím) vycpat! • Di / jdi / běž někam! n. Di / jdi mi / si s tím někam! • Di (mi) s tím do háje! • Di do háje (zelenýho)! • To by se ti (tak) hodilo! • Já nechci žádnýho / žádného, jen Honzu samýho / samého. • Vlez mi na hrb / hřbet! • To je pro mě hrob. • Radši bych se (už) viděl v hrobě. • To je věčný hřích (Inf ne-)! n. To by byl hřích, kdyby ne- … • Jen to ne! n. Všechno – jen to ne! • Já ti na to kašlu. n. Na to ti kašlu. • Co si za to koupím? • To si můžeš strčit někam! • Co tě (to) napadá? n. Co tě to napadlo (Inf)! • Nechtěl bych to ani zadarmo! n. Nevzal bych to, ani kdyby mi to dávali zadarmo! • S tím / ním bych neměnil. • Mě do toho nemíchej / nepleť! • To (teď) nemůžeme potřebovat. • To / ten není k ničemu. • To není nic pro mně. • To já nepěstuju. • Se mnou nepočítej! • To mi (přece) neudělάš! n. To bys mi přece neudělal! • Never more! n. (Už) nikdy víc! • Je to (s ním) k nevydržení. • Aby nás toho pánbůh uchovati ráčil! • Nedej pánbůh / pánbu! / (aby …)! • Pánbůh / pánbu / pámbu chraň! n. Chraň pánbůh / pánbu / pámbu! • To si raději / radši dám / dát pár facek než (Inf). • Na to (ti) sere pes! • Ani pomyšlení! • Strč si to do prdele! • Kdo se tě (vo to) prosí? • To prosím / prosim ne. • Quousque tandem … Catilina? n. Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? • To by tak (eště / ještě) scházelo! • Nikdo se ho o / vo to neprosí. • Na mě si (s tím / něčím takovým) nepřijdeš / nepřídeš! • To bych si nedovolil. • Nechci vo / o tom ani slyšet! • To si strč, víš kam! • Pro všechny svatý / svaté! • Dejte mi (s tím) (všichni) svátek! • Pro všecko / všechno na světě! • Taky že ne! n. Taky ne! • Kam by to vedlo? • Seru na věc. • Takovou věc nechci ani zadarmo. • Kašlu na věc! • Radši / raději bych se viděl pod zemí (než …). • Nechci / nechtěl bych ho, ani kdyby byl ze zlata. • Nikdo na tebe / to není zvědavej!

já nechci urazit tě • Já sem / jsem to tak nemyslel! • Nic ve zlým / zlém! • Nevykládej si to ve zlým / zlém!

já nechci už • (Ale) s tím je (teď) konec!

já nechci útočit na to • Já ti na to nešahám.

já nechci vměšovat se • Éto váše dělo! • Nic mi do toho není (ale …). • Mě do toho netahej! • Nechci ti sahat do svědomí, ale …

já nejsem dobrý tolik • Už nejsem, co sem bejval / býval. • Už to není, co to bejvalo / bývalo. • Už nám není dvacet.

já nejsem lhostejný • Člověku to nedá.

já nejsem naivní • Nedělej ze mně blbce! • Nejsem (přece) dnešní! n. Nejsem včerejší / letošní. • Nejsem na hlavu padlej! n. To bych byl / musel bejt na hlavu padlej (kdybych / abych …). • To by se ti (tak) hodilo! • To si povídej / vykládej holubům! • To (si) vykládej / vyprávěj / povídej / říkej někomu jinýmu! • Povídali, že mu hráli! • Nedělej ze mě vola!

já nejsem spokojený • To by (teda) bylo, aby … (ne-l)! • Tak ti (teda) děkuju. n. To ti teda děkuju. • Nejsi, nejsi, jak jsi se dělala, nejsi, nejsi, jak se děláš. • Já tu (taky) nemusím bejt! • Ach není tu, není, co by mě těšilo. • Nestojí (to) za moc / mnoho. • Já nevím, ale … • Je to jen pro nezdobu. • Dal bych si (kvůli tomu nejradši) pár facek! • To bych se na to podíval! n. To se na to podíváme! n. To bysme se na to podívali! • To se mi (nějak) nezdá. • To se mi (moc) nezamlouvá. • Za to si nic nekoupím. • Tak ti ď! • To není žádnej život! • Svinskej / svinský život! • Život ho netěší / nebaví.

já nejsem špatný • Ich bin besser als mein Ruf.

já nejsem vázaný tady • Nic mě tu nedrží.

já nemám čas • Nezbývá / nezbejvá mu čas (ani) na (S). • Kde mám (na to) brát čas!? • Den má jenom čtyřiadvacet hodin. • Už budu muset … • Musím (už) končit. • Všeho / všechno nechám, hned tam spěchám! • Teď na to není kdy. • Ani pomyšlení! • Není na to (ani) pomyšlení.

já nemám hlad už • Já (už) nebudu.

já nemám nic • Vem na dlani chlup, když tam není.

já nemám peněz dost • Copak kradu? • Nesbírám peníze na ulici! • Kde bych na to vzal?

já nemám peníze • Myslíš (si), že kradu? • Copak na mně roste peří? n. Peří na mně neroste. • Jedna prázdná, druhá vysypaná (a v třetí nic). n. Jednu prázdnou, druhou vysypanou. n. Jedna kapsa prázdná, druhá vysypaná (a v třetí nic). • Kde (na to) vzít a nekrást?

já nemám se dobře • Stojí to za starou bačkoru. • Stojí to za hovno. • Stojí to za pendrek. • Stojí to za prd. • Stojí to za vyliž prdel!

já nemám strach • Druhou díru mi do prdele nikdo neudělá. • Kampak na nás s tou flintou! • Toho bohdá nebude, aby český král z boje utíkal! • Na to já (nic) nedám.

já nemám to • To si to mám nahvízdat? • Kde bych to nabral?

já nemám trpělivost • K čertu / ďasu s ním / tím! • Není na to (ani) pomyšlení. • Už mě to přestává bavit!

já nemusím pracovat • Proto jsem se tak mladá vdávala, abych dělat nemusela.

já nemůžu • Se mnou nepočítej!

já nemůžu chtít to • To bych si nedovolil.

já nemůžu jíst dál • Oči / voči by jedly, ale huba / břicho / žaludek nemůže.

já nemůžu odejít • Nevisím na hřebíčku / hřebíku! • Nemůžu se (odtud / odněkud) hnout (ani) na krok.

já nemůžu odmítnout • Bláznům se nemá odporovat. • Co mám s tebou dělat!

já nemůžu ovlivnit to • To je (už) mimo mně.

já nemůžu pokračovat • Nemám to srdce (Inf).

já nemůžu rozpomenout se • Mám to na jazyku.

já nemůžu vyhovět teď • Nevisím na hřebíčku / hřebíku!

já nemůžu zabránit tomu • Bůh / bůh dal, Bůh / bůh vzal. • Bůh tomu chtěl. • Co můžu dělat? • Pánbu dal, pánbu vzal.

já nenávidím Němce • Dobrý Němec – mrtvý Němec.

já nenávidím tě • Ty zvíře!

já neobdivuju ho • Myslí si, že si před ním sedneme / padneme / kecneme na zadek / prdel.

já neodolám • … nebo se neudržím! • Tělo je slabý / slabé.

já nepamatuju se • Vypadlo mi to z paměti.

já nepochybuju • Aby ne-(-l), (V)! n. Aby ne! • Jak by ne? n. Jakpak (by) ne!

já nepotřebuju to • (S tím) můžeš jít k čertu! • Di / jdi (s tím / něčím) k čertu / ke všem čertům! • Di (mi) s tím do háje! • Di do háje (zelenýho)! • To je (mi) houby platný. • Strč si to do prdele!

já nepotřebuju tohle • To nám ještě chybělo / scházelo! n. Ten nám (tu) ještě chyběl / scházel! • Čert mi to byl dlužnej / dlužen! n. To mi byl čert dlužnej! • To si můžeš strčit za klobouk! n. Dej / strč si to za klobouk! • Tebe jsme tu akorát potřebovali!

já nepotřebuju tohle • Strčte si ho / to za čepici.

já neprozradím to • U mě to bude jako v hrobě. • Nech se překvapit. • Kdo se moc ptá, moc se doví / dozví. • Nebuď zvědavej, budeš brzo starej. n. Kdo je zvědavej, bude brzo starej.

já nepřestávám myslet na to • Honí se mi to v hlavě / hlavou.

já nepůjčím to • Dýmka, zubní kartáček a manželka se nepučujou / nepůjčují. • Kniha a manželka se nepučujou / nepůjčují.

já nerespektuju to • A mám se zout? • Nejsem-li na svém pracovišti, jsem na cestě k socialismu. • Ty mi můžeš bejt ukradenej! n. To mi může bejt ukradený! n. To je mi ukradený. • To je mi ukradený. n. To mi může bejt ukradený. • Kašlu na věc!

já nerostu už • Už rostu / zarůstám do země.

já neručím za to • Ruku do vohně / ohně bych za to nedal.

já neřeknu ti to • Co by? • Moc, má panenko, moc se ptáš … • (Kde je?) – Spadnul do rejže! • … a dál se to (už jen) píská. • Proč? – Pro slepičí kvoč! • Cože? – Vidličky a nože (běhaly / skákaly po dvoře v Kutný Hoře)!

já neřídím se podle hodin • Hodiny nejsou naším pánem / našimi pány.

já neříkám to • To nikdo neříká.

já neschvaluju to • A (tak) to zas ne! n. Tak to zas ne!

já neslyším dobře • Uši mu neslouží. • Zvoní mi v uších. • Zalehlo mi v uších. • Hučí mi v uších.

já nesmím • To bych dostal! n. Já bych dostal!

já nesnáším dav • Odi profanum vulgus.

já nesnáším to • To mi tak bylo zapotřebí! • Mám já tohle zapotřebí? • Mám toho až pocuď / pocaď / sem! • To by mělo nebejt.

já nesouhlasím • … A ne a ne! • A co by ne? n. A proč ne? • Ale to přece … • Ale přece (jenom) … – • Ba ne! • Všechno se ve mně (proti tomu) bouřilo. • Kdo chce kam, pomozme mu tam. • Jak chceš. n. Dobrá / no dobře, jak chceš. • To chceš jako / snad říct, že …? n. Chceš (snad) říct, že …? • Co by ne? • To není fér / fair. • Hanba mu! • Hrabe mu. • Až pokvetou hrábě! • I ba ne! • Kibicovat / kritizovat umí každej. • To dovede / umí / svede každej! n. To by uměl každej! • Co to má znamenat? • Na / v tom není ani za mák pravdy. • Jen přes mou mrtvolu! • Nasrat (a rozmazat)! • Ani nápad! • To je kravskej / koňskej nápad! • Snad nechcete tvrdit, že … • Co tě nemá / vede! • To bys neměl! • Ani bych neřek. • Nic takovýho / takového! • Já to poženu vejš! • To tedy promiň! • No promiňte! • Co je to / tohle za řeč? • To se mi (moc) nezamlouvá. • A přece se točí! • Tak to zase / zas prr! n. A to zas prr! • To teda ne! n. Tak to teda ne! • To teprve ne! • To se (ještě / ještě) uvidí! • To nepřichází / nepřipadá / nepadá v úvahu! • Dělej, jak (sám) uznáš za vhodný / vhodné. • Každej víme svoje. • To von / on zas ne! • A (tak) to zas ne! n. Tak to zas ne! • Radši / raději bych se viděl pod zemí (než) … • Ty zvíře! • Žádný takový!

já nestačil jsem zvyknout si tam • Ani sem se tam (ještě) nevohřál / neohřál a (už) …

já neudělal jsem to • Já nic, já muzikant.

já neudělám to • Copak / což sem blázen! • A just / zrovna ne! • To bych byl blázen (kdybych …)! n. To bych musel bejt blázen! • Celej žhavej! n. To víš, (sem) celej žhavej! n. Celej žhavej / divej / nakřivo / nalevo / na šišato / zpocenej! • Až pokvetou hrábě! • Nevisím na hřebíčku / hřebíku! • Ještě to tak! n. To tak ještě! • Až kočička / kočka / kohout vejce snese. • Až vopadá / opadá listí z dubu. • A mám se zout? • A mám se snad posrat? n. To se mám posrat? • Jak bych moh! • Toho bohdá nebude … • Co bys (ještě) nechtěl? • To by mě ani nenapadlo! n. Nikdy by mě nenapadlo, že … • Ani mě nenapadne! n. To mě ani nenapadne! • Ani kdyby si dal nohu za krk! n. To neudělám, ani / i kdyby si dal nohu za krk. • Co si (pak) pomyslí? n. Co by si pomyslel! • Kam bych přišel (kdybych …)! • Ani za pytel sraček! • Seru / prdím (ti) na to! n. Seru na to, že … • Nemám to srdce (Inf). • Jo tůdle! • Tos uhod / uhád! n. To jsi uhodl! • Seru na věc. • (To neudělám) ani dybys mě zabil / kdybys mě měl zabít! • Může mi / ten mi (s tím / něčím) může vlízt na záda. n. Ten ať mi vleze na záda! • To zrovna / akorát / určitě! • Celej žhavej!

já neudělám to nikdy • … A ne a ne! • Až naprší a uschne a bude bláto! • Na svatýho / svatého Dyndy (a to / co nebude nikdy)! n. Třicátýho února. • Pokud budu živ, ne-(udělám to).

já neumím se rozhodnout • Jako by se o mě dva duchové tahali. • Tak ti nevim / nevím … • Já nevím, ale … • Já neříkám tak ani tak / já neříkám nic, ale na moje slova dojde.

já neumím získat to • To si to mám nahvízdat?

já neustoupím • Přislibujte si mně, poroučejte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu!

já neuvědomil jsem si • To by mě ani nenapadlo! n. Nikdy by mě nenapadlo, že …

já nevěděl jsem to • Kdo to má čuchat?

já nevěřím • To si povídej / vykládej (svý) babičce! • To si povídej starý Blažkový! • Děláš si (ze mě) blázny? • To bych se divil (kdyby …)! • To si povídej / vykládej holubům! • Až pokvetou hovna! • Jen / jenom jestli! • Jen aby! • Není v tom něco jinýho / jiného? • To (si) vykládej / vyprávěj / povídej / říkej někomu jinýmu! • Já bych si nebyl tak jistej / jistý. n. Bejt tebou, nebyl bych si tak jistej. • A teď eště tu vo Červený Karkulce! • Každej víme svoje. n. Každej ví svý. • Kéž by! • Je / skrejvá se v tom čertovo kopýtko / kopejtko. • Krk za to nedám. • Ty / to si děláš (ze mně) legraci! • To by moh říct každej / každý! n. To by moh říct každej (že …)! • To můžeš vyprávět / vykládat někomu jinýmu! • Na to já (nic) nedám. • Nehraj to na mě! • Tady / v tom (mi) něco nehraje / neštymuje. n. Něco mi tu nehraje / neštymuje. • Nelakuj mě! • Kdybys nemluvil! • To (snad / přece) nemyslíš vážně! • Ale nepovídej! n. Kdybys nepovídal! • Co neříkáte! • To mi neříkej! • Neříkej mi, že … • Něco tu nesedí. n. Něco mi na tom nesedí. • Na to (já) (mu) neskočím! • To sem / jsem eště / ještě neslyšel, že … n. Něco takovýho sem eště neslyšel! • Tady něco nesouhlasí. • Neval to na mě! • Je to až k nevíře. n. To je k nevíře. n. To je k neuvěření. n. Je to (až) k nevíře že / jak / jaký … • Ty mi nic nevykládej! • Jedna paní povídala … • Ať sem papež (jestli …)! n. Jestli (Kl), tak já sem / jsem papež! • To jsou pohádky! n. To je pohádka! • To jsou povídačky! • Povídali, že mu hráli! • Ty mi něco povídej! • To si povídej / vyprávěj / vykládej někomu jinýmu / komu chceš! • To se (moc) pravdě nepodobá. n. Je to pravdě nepodobné / nepodobno. • Aby ses nesplet / nespletl! n. Jen aby ses nesplet! • To sou / jsou jen / jenom slova! • To (si) vykládej / povídej starý Blažkový! • Štípni mě! • To by moh říct každej trouba. • To vám / ti tak věřím! • Zlatý voči (kerý to viděly)! • Co mi to tu vykládáš za (S)? • Ty si vymejšlíš! • To znám. • To / na to sem žádostivej. • Že by?

já nevěřím mu • Čert mu věř! • Známe svý lidi! • Nefilmuj to na mě! • Nevsadil bych na něj / to ani pětník. • Takovejch už sme viděli! • To sem (teda) zvědavej!

já nevěřím tomu • Nedělej ze mně blbce! • Není možná! • Myslíš to vážně? n. To myslíš vážně? • To (spolu) / tady něco nehraje. • Něco tu neklape. • To bych neřek. n. No, to bych neřek. • Nevsadil bych na něj / to ani pětník. • Ty mi něco povídej! • To nemůže být pravda! • To zní moc krásně na to, aby to byla pravda. • To sou (jenom / jen takový) řeči / řečičky. • To říkáš ty! • To svět neslyšel! • Nedělej ze mě vola! • Co to na mě zkoušíš? • To sem (teda) zvědavej!

já neviděl jsem tě dlouho • Neviděl sem / jsem tě / ho (už) aspoň sto let.

já nevidím kvůli tobě • Máš tlustý sklo!

já nevím • To je u boha kdo / co / který / jak / kdy / kam / kde / proč … • Bůh (sám) ví, co / kdo / který / kdy / kde / proč / … • Bůh ví. • Bůh suď! n. Suď bůh! • Čert ví / čertví kdo / co / který / jaký / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy / jak / proč / kolik (V). • To se dá těžko říct. • Jako by se o mě dva duchové tahali. • To si můžeš hodit korunou! • To bych lhal. • Mám nebo nemám? • Mám – nemám – mám? • To sem tak moudrej jako předtim. • Možná že ano / jo, možná že ne. • To nemůžu / nemohu sloužit. n. Nemůžu sloužit. • To ti (ani) nepovím. • Nic mi to neříká. • Tak ti nevim / nevím … • Já nevím, ale … • … já nevím … • … tak nevím. • Nevím, nevím … n. No, nevim, nevim … • Nevíš, na čem (s ní) si / seš / jsi. • To je velkej otazník / votazník. n. To je velký otazník. • To je / toť otázka / votázka! • Moc, má panenko, moc se ptáš … • To ví jen / jen sám pánbu / pámbu! • Pánbůh ví (jak / kdo / co / který / jaký / čí / kdy / kde / kam / kolik / proč). • Těžko říct. n. To je těžko říct. • To se mě moc ptáš! • Uvidíme, řekl / pravil slepej. • Tak nevím, povídala moje stará (koupila sem husu, a von to byl jikrnáč, byl trochu dřevnatej, tak sme z něj udělali necky). • Já nevím, školy nemám. • Časem se ukáže (kdo / co / jak …). • To se eště / ještě / teprve ukáže! • To se teprv uvidí! • No uvidíme! • To kdybych věděl! • Kdo ví? n. Ale / a kdopak / kdo ví? • Copak / co já vím? n. Vím já? • Víš, že nevím? • To je (pro mě) záhada! • Nemám ani zdání.

já nevím co bude • Je konec frašky. Jdu hledat velké snad.

já nevím co dělat • A co teď? • A teď babo raď! n. Babo raď! • Je mi to hloupý (Inf / že / aby / když / jestli) … • Kam s ním? • To je / toť otázka / votázka! • Tady / teď je každá rada drahá / dobrá. n. Tady / teď je dobrá každá rada. • Co bych si (teď) (bez něj) počal / počnul?

já nevím nic o něm • Kdoví / nevím, kde je mu / ho konec.

já nevím to • To bych taky rád věděl!

já nevím to jistě • Já bych si nebyl tak jistej / jistý. n. Bejt tebou, nebyl bych si tak jistej. • Přísahat na to nemůžu / nechci. • Ptám se sám sebe (zda / jestli …). • Ruku do vohně / ohně bych za to nedal. • Kdo ví? n. Ale / a kdopak / kdo ví?

já nevydržel jsem i když jsem chtěl • Vůle byla dobrá, ale tělo slabý / slabé.

já nevyznám se tady • Já sem / jsem tady / tu cizí.

já nevyznám se v tom • Je mi to cizí. n. Je mi cizí (Inf / když …). n. To je mi cizí. • Kdo se v tom má vyznat? • To sem tak moudrej jako předtim. • Ani prase se v tom nevyzná! n. V tom aby se prase vyznalo! • Na to je můj rozum krátkej / krátký. • To je pro mě španělská vesnice. • Copak / co já vím? n. Vím já?

já nevzdám se • Toho bohdá nebude, aby český král z boje utíkal!

já nevzpomínám si • Co se v mládí naučíš, ve stáří zapomeneš. • Kdybys mě zabil, tak si nevzpomenu.

já nezapomenu • Kterak na tě zapomenu, když to není věc možná!

já nezasluhuju si to • Tak tohle mám za všechno!

já neznám ho • Kam vás mám dát?

já neznám odpověď • To je potom těžký! • That is the question!

já nezpůsobil jsem to • Já za to nemůžu (ale …)!

já obdivuju to • Ty bláho! • To seš charakter! • To je čertův chlapík! • To je dobrý / dobré! • To je (teda) fór! • To je něco! • Klobouk dolů (před ním / tím)! n. Smekám před ním klobouk! n. Tak teda / tak to klobouk dolů! • To je krása! • To je nádhera! • Není to jen tak něco / ledaco. • To se hned tak neuvidí / nevidí. • Pane jo! • Tomu se říká / říkám pane (jo)! • Páni inženýři! • Málo platný / platné! n. To je málo platný! • Je radost ho poslouchat / se na něj dívat. • Jen se to rozplývá. n. Jen se to na jazyku rozplývá. • O tom / o takovém / vo tom / vo takovým se vám (jaktěživ / ani) nesnilo. • Ty si / seš ale (S / A)! • To si nechám líbit! • To je moje krevní skupina. • Kdo umí, (ten) umí, kdo neumí, (ten) čumí. • Ten válí! • Vot éta ťéchnika! • Šťastná to žena!

já obejdu se bez toho / něj • Čert to / něco / někoho vzal! n. Vzal to / něco / někoho čert! n. Čert vzal něco / někoho!

já obejmu tě • Poď / pojď na mou hruď (a chvíli tam buď)! • Pojď na má prsa!

já obětuju vše pro něj • Člověk by mu dal první poslední.

já objevil jsem to • Už to mám!

já oceňuju důvěru • Důvěra za důvěru.

já odejdu • Já tu (taky) nemusím bejt! • Sem / jsem tu jen na skok.

já odcházím • Zavřete oči, odcházím. • Tak (já) padám!

já odmítám kontakt další • S tebou sem / jsem domluvil! • Vlez mi na hrb / hřbet! • Kašlu na něj! • Mezi náma / námi je konec! • Nebudu si s ním / tím špinit ruce. • Nebudu se s tebou špinit.

já odmítám kontakt s nimi • To je pěkná branže.

já odmítám odpovědnost • Já si (nad tím) myju / meju ruce.

já odmítám odpověď • Proč? – Pro slepičí kvoč, aby kvočna nekvokala, (proto)že nemá proč!

já odmítám to • A just / zrovna ne! • Děláš si (ze mě) blázny? • Já tu nejsem nikomu / někomu pro blázny! n. Nejsem tu nikomu pro blázny! • Nedělej ze mně blbce! • To by moh říct každej blbec! • Ani za (živýho) boha! • Pro bůh! n. Probůh! • Bůh uchovej! • Byli sme / jsme a budem! • Takovejch by bylo! • Celej žhavej! n. To víš, (sem) celej žhavej! n. Celej žhavej / divej / nakřivo / nalevo / na šišato / zpocenej! • Chtěl bych tě vidět! n. To chci vidět! n. To bych chtěl vidět! • Ty seš ňákej chytrej! • Když / dyž seš tak chytrej, tak … n. … dyž / když seš tak chytrej. • To tedy / teda pěkně děkuju! n. No / to pěkně děkuju! • Di se vysrat! • Di se (s tím) vycpat! • To není do diskuze. • Nedělej mi třetí dírku

do nosu! • No dovol / dovolte! n. Ale dovolte! • … nebo taky fík! • Di (mi) s tím do háje! • Di do háje (zelenýho)! • To je všechno hezký / pěkný, ale … • To je (vod tebe) sice hezký / krásný, ale … • Nejsem na hlavu padlej! n. To bych byl / musel bejt na hlavu padlej (kdybych / abych …). • To je hloupost. • To by se ti (tak) hodilo! • Já nechci žádnýho / žádného, jen Honzu samýho / samého. • Houby s voctem! • Nebo taky hovno! • To je na hovno. • Na co si to hraješ? • To by tak hrálo (aby …)! • Vlez mi na hrb / hřbet! • Na mě si hubu / ústa (v)otvírat nebudeš! • I ty jeden! • Je to nanic. n. To je nanic. • Kdo je u tebe (S)? • Kdo je u tebe (S)? • Ještě to tak! n. To tak ještě! • To jistě. • Já ti na to kašlu. n. Na to ti kašlu. • Kibicovat / kritizovat umí každej. • To sou kecy! • To si můžeš strčit za klobouk! n. Dej / strč si to za klobouk! • Kniha a manželka se nepučujou / nepůjčují. • (Ale) s tím je (teď) konec! • Ani párem koní mě tam nedostanete. • Aby tě koza trkla / kopla! • Copak sme spolu krávy / husy pásli? n. Nepásli sme spolu krávy / husy! n. My jsme spolu kuličky nehráli! • Láry fáry! • Nejsem tady (nikomu) pro legraci! n. Já tady nejsem / nebudu nikomu pro legraci! • Jebem ti mať! • Co von mi má co (Inf)? • A mám se snad posrat? n. To se mám posrat? • Co (to) (furt) meleš? • Co bych z toho měl? • To / toho mít nemusím. • Čekáš mladý? • Jak to se mnou mluvíte? • Jak bych moh! • S tím se může jít vycpat! • Na to se můžeš vykašlat. • Co ty můžeš mluvit! • To si můžeš strčit někam! • Tak / a nakonec za to můžu já! • Děkuji (pěkně) za takový nadělení! • Naseru mu! • Nasrat (a rozmazat)! • Ani náhodou! • Ani nápad! • Ne, to ne! • Toho bohdá nebude … • Všeho / všechno nechám, hned tam spěchám! • S tím / s takovou na mě nechoď! • Co bys (eště) nechtěl? • Až připadne neděle na pátek. • Ani mě nehne! n. To mě ani nehne! • Tak(hle) to (už) dál nejde. n. Takhle by to dál nešlo. • Tohle já nemám zapotřebí! • Mě do toho nemíchej / nepleť! • Ani mě nenapadne! n. To mě ani nenapadne! • Já to tak nenechám! n. To / tohle já jen tak nenechám! • To si nenechám líbit! • To / ten není k ničemu. • To není nic pro mně. • To já nepěstuju. • Se mnou nepočítej! • To mi neříkej! • Nic (mi) neříkej! • To mi nesedí. • Neser mě! • To je neskutečný! • To sem / jsem eště / ještě neslyšel, že … n. Něco takovýho sem eště neslyšel! • To je (čirý / čirej / holý / holej) nesmysl! • Jestli něco nesnáším, tak … • Tohle na mě (už) nezkoušej! • Nic takovýho / takovéhо! • No a co? n. Tak co! n. No tak co! • No a? • Ani nohou tam už nevkročím! • Odtud až potud. n. Vodtuď / votuď až potuď. n. Odsud až posud. n. Vocuď až pocuď. n. Vocaď až pocaď. • Chraň (tě) pánbůh / pánbu! / (aby …)! • Pánbůh / pánbu / pámbu chraň! n. Chraň pánbůh / pánbu / pámbu! • To je proti pánubohu! • To si raději / radši dám / dát pár facek než (Inf). • Mně budete něco povídat! n. Mně to budete povídat! • Co (ty) mi / mně budeš povídat! • Ty mi něco povídej! • Ani za zlatý prase / tele! • To není žádná pravda! • To přece není pravda! • Jakým právem?! • Polib mi / si prdel / zadek / řiť! n. Vyliž mi prdel! • To tedy promiň! • No promiňte! • Kdo se tě (vo to) prosí? • Přeskočilo ti? • Kam bych přišel (kdybych …)! • Ani za pytel sraček! • Quousque tandem … Catilina? n. Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? • To bys mě rozesmál! n. Ty bys mě rozesmál! • Nebudu si s ním / tím špinit ruce. • Vod toho (já) dávám ruce pryč! • Nikdo se ho o / vo to neprosí. • Seru / prdím (ti) na to! n. Seru na to, že … • Na mě si (s tím / něčím takovým) nepřijdeš / nepřídeš! • To je trochu / trošku silný i na mně. • Slova, slova, slova! • To sou / jsou jen / jenom slova! • Nechci vo / o tom ani slyšet! • Nechci s tím mít nic společnýho / společného. • Já tu nejsem někomu / nikomu pro srandu! n. Já tu nejsem pro srandu králíkům! • Kdo by měl to srdce! • Já mám svejch starostí dost! • To (si) vykládej / povídej starý Blažkový! • To si strč, víš kam! • Jdi / di s tím k šípku! • Polib mi / si šos! • Tak takhle ne! • To teda ne! n. Tak to teda ne! • To tedy / teda určitě! • To teprve ne! • To by moh říct každej trouba. • … nebo taky tůdle! • Jo tůdle! • Tos uhod / uhád! n. To jsi uhodl! • To už vůbec ne! • Už nikdy víc! • To nepřichází / nepřipadá / nepadá v úvahu! • Velký kulový! • Takovou věc nechci ani zadarmo. • Spad si (snad) z višně? • Víš, co mi můžeš? n. Hele, víš, co mi můžeš! • Nedělej ze mě vola! • To je (úplná) volovina / kravina. • To má bejt vtip? • To je tak dobrý (akorát) do vuřtů / buřtů / jitrnic. • Hele, mě vynech! n. Mě vynech! • Tohle / to

bych si vyprosil! • To si vyprošuju / vyprošuji! • (To neudělám) ani dybys mě zabil / kdybys mě měl zabít! • To se mi zajídá. • Tak na to zapomeň! n. Na to zapomeň! n. Zapomeň na to! • A (tak) to zas ne! n. Tak to zas ne! • Může mi / ten mi (s tím / něčím) může vlízt na záda. n. Ten ať mi vleze na záda! • To zrovna / akorát / určitě! • Na to (ti) nejsem zvědavej! • Žádný takový! • Celej žhavej!

já odmítám zájem tvůj • Moc se staráš! • Starej se (sám) vo sebe / vo svý / o své věci! • To je moje starost.

já odpouštím mu • Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům.

já odvolám se • Já to poženu vejš!

já odvolávám to • Nic jsem neřek!

já ohrazuju se • Tohle / to bych si vyprosil! • To si vyprošuju / vyprošuji!

já omlouvám se • Bůh mě netrestej! • Mea culpa. • Musíte prominout. • Prosím za prominutí. • Promiňte, že obtěžuju / obtěžuji … • Něco mi do toho přišlo / vlezlo. • Račte / ráčíte prominout! • Sit venia verbo. • Že sem / jsem tak smělej / smělý (ale …)? • S vodpuštěním … n. … s odpuštěním … • Nic ve zlým / zlém!

já oplatím vše • Nezůstanu ti (nic) dlužnej. • Jsem / sem (tvým / vaším) dlužníkem. • Dnes (ty) mně, zítra (já) tobě. • To je půjčka na / za oplátku.

já oplácím ti • Jak ty mně, tak já tobě. • Jak se do lesa volá, tak se z lesa vozejvá / ozývá. • Na hrubej / hrubý pytel hrubá záplata. n. Na hrubou díru hrubá záplata.

já opovrhuju tím • Děkuju, nechci. • To je (od něj) hanebnost! • To je hotová Sodoma a Gomora! • To je (trochu) silnej tabák.

já oslavuju mír • Zpívám zpěv míru …

já oslovuju • Vážení přátelé!

já otevírám • Sezame, otevři se!

já oznamuju • Poslušně hlásím, že …

já pamatuju se neurčitě • Pamatuju se na to (jen) jako v mlze.

já piju • Piju já, piju já, už sem prepil všecko.

já platím přímo • Peníze na ruku!

já podporuju režim navenek • Nejsem-li na svém pracovišti, jsem na cestě k socialismu.

já pochopil jsem to • Mně to bylo (hned) divný. n. Přišlo mi to divný.

já pochutnal jsem si • Přišlo mi to k chuti.

já pochybuju • Má to cenu? • Jen kdyby! n. Kéž by! • Jen / jenom jestli! • Jen aby! • Nechce se mi to (ňák / nějak) líbit. n. Ňák / nějak se mi to nechce líbit. • Nechce se mi věřit (tomu), že … n. Nechce se mi tomu věřit. • Nevím, nevím … n. No, nevim, nevim … • Že by to byla pravda? • Ptám se sám sebe (zda / jestli …). • To se říká kdoví jestli. n. Kdoví jestli / jesli! • Má to smysl (Inf / aby …)? • Sním či bdím? • To sotva! • To bych (teda) rád věděl (kdo / …)! • To / na to sem žádostivej.

já pochybuju zcela přirozeně • Dubito ergo sum.

já pomstím se • Přijde den, zúčtujem spolu. • Udeřila jeho (poslední) hodina / hodinka. • Ještě není všem dnům konec. • Zakroutím mu krkem! • Budeš (toho) litovat! n. Budeš litovat, že ses narodil! • Já tě něčím majznu! n. Že tě něčím majznu! • Máš to u mě! • Ještě budeš mít se mnou co dělat. • To tě bude (ještě) mrzet! • To mu nedaruju! • Já to tak nenechám! n. To / tohle já jen tak nenechám! • To si nenechám líbit! • Ještě / eště jsme / sme spolu neskončili! • To si odneseš / vodneseš! • Pomsta ho nemine. • Pomsta je sladká! • To volá o pomstu! • To ti příde / přijde draho! • Máš to u mě schovaný / skovaný! • To / tohle se (ti) nevyplatí. • Tak ty takhle / tak! n. Tak vy / von / voni tak / takhle! • (Já dělám to …) … a ty / vy / von / vona / voni takhle! • Ještě / eště o / vo mně uslyšíte / uslyšíš! • Máme spolu (eště / ještě) nevyřízený účty! • Já si to s ním vyřídím! n. Tohle si s ním (eště) vyřídím! • To / tohle mi (draze) zaplatíš! • Ještě spolu zúčtujem! • Nastala / přišla hodina odplaty.

já pomůžu ti • Co mám s tebou dělat! • Udělám všechno, co je v mých silách.

já pomůžu ti rád • U mě sou / jsou / máš dveře vždycky / dycky otevřené / votevřený. • Stačí (říct) slovo a …! n. Řekni slovo a …!

já porazím ho • Rozsekám ho na nudle! • Ať si něco zkusí!

já poroučím ti • Vyjádřil sem / jsem se dost jasně?

já posoudím to • Mrknu (se) na to / tam.

já pospíchám ● Už běžím! ● Hned to bude!

já posuzuju obecně ● Jsem občan ne Atén či Řecka, ale světa.

já potím se ● Jen se z člověka leje!

já potrestám ho ● Cucky z něj lítaly. n. Až z něj cucky lítaly. ● Roztrhnu ho jako hada / žábu! ● Zpřerážím mu hnáty (jestli …)! n. Zpřerážím mu kosti (v těle)! ● Já mu ukážu, zač je toho loket! ● Já ho naučím (v kostele hvízdat)! ● To si nenechám líbit! ● Nohy / vobě nohy mu zpřerážím / bych mu zpřerážel! ● Rozsekám ho na nudle! ● Já ho přetrhnu (vejpůl)! ● Já ho roztrhnu! ● Já ho seřežu, co se do něj vejde / až bude modrej! ● Já mu to spočítám! ● Já mu ukážu! ● Uši mu utrhnu! ● Ten si to vodskáče! ● Má u mě vroubek / dloužek! n. Ten má u mě vroubek! ● Já si to s ním vyřídím! n. Tohle si s ním (ještě) vyřídím! ● … že zapomeneš, jak se menuješ / jmenuješ! ● Já s ním zatočím / zamávám! ● Ať si něco zkusí!

já potrestám tě ● … nebo na tebe skočím a budeš samá blecha! ● Ještě / ještě jednou a bude zle! ● Tak to bylo naposledy! n. To bylo naposledy! ● Já ti dám (Inf / že …)! ● Máš u mě pár facek. ● Dám ti facku, až se votočíš! ● Roztrhnu / přetrhnu tě jako herynka! ● Uděláš to, jinak / nebo budeš o hlavu kratší. ● Čuchni si, smrdí hřbitovem / krchovem! ● Pro hubu přes / na hubu. ● Já tě naučím v kostele hvízdat! ● Zakroutím mu krkem! ● Budeš (toho) litovat! n. Budeš litovat, že ses narodil! ● Já tě něčím majznu! n. Že tě něčím majznu! ● Zbiju / zmlátím / seřežu tě, že tě vlastní máma nepozná! ● Metla bude mít posvícení. ● Metla vyhání děti z pekla. ● Já ti zvednu morálku! ● Nepřej si mě! n. Pak si mě nepřej! ● Vy mě ještě neznáte, ale až mě poznáte! ● Obušku / vobušku, z pytle ven! ● Já ti to osladím / vosladím! ● A pár facek bys nechtěl? ● … nebo vodepnu pásek! ● Jen / jenom / no počkej! ● Počkej, až tě dostanu / chytnu! ● Pomsta ho nemine. ● Pomsta je sladká! ● Že tě něčím přetáhnu! ● Chraň tě / vás ruka páně / Páně! ● Svědí / svrbí mě ruka. ● To / tohle se (ti) nevyplatí. ● Sec mazec! n. … nebo bude mazec! ● Ty si mě nežádej! ● (Udělej to) než po tobě skočím! n. Že po tobě skočím! ● Slízneš ji / jednu, jen to hvízdne! ● Ještě / ještě slovo a …! ● Máš to spočítaný! ● Nepřejte si mě poznat z té horší stránky, já vás přinutím až k pláči! ● Že ti jednu střihnu! ● Jsi synem smrti! ● Utopím tě jako štěně! ● To je poprvé a naposled (co …)! ● Tu máš! n. Tumáš! ● Ještě / ještě o / vo mně uslyšíte / uslyšíš! ● (Jestli to uděláš, tak) uvidíš! ● Máme spolu (ještě / ještě) nevyřízený účty! ● Že tě kousnu do vobočí! ● To / tohle mi (draze) zaplatíš! ● Dostaneš takovou, že chytneš druhou vo zem / zeď! ● Abys nedostal přes zobák!

já potřebuju sex ● Tělo si to žádá, tělo to potřebuje.

já potřebuju to ● Bez toho / něčeho (nedám) ani ránu! ● Tělo si to žádá, tělo to potřebuje.

já potřebuju velmi ● … až bych brečel! ● Co bych za to dal, kdyby …! ● Království za koně!

já potřebuju vědět ● Mám dotaz.

já potvrzuju to ● … jako že je Bůh / bůh nade mnou! ● Bůh mi je svědek / svědkem. n. Bůh je mým svědkem / můj svědek (že …). ● Na mou čest (je to tak). ● A jak! ● Tak platí! n. Platí! ● Plácněme / plácneme si (na to)! ● Je to pravda! ● Čestné / čestný slovo! n. Dávám ti (čestné / čestný) slovo. n. Mé čestné slovo!

já považuju to za platné ● Tak platí! n. Platí! ● Plácněme / plácneme si (na to)!

já pozoruju ● Jak tak koukám, (tak) …

já preferuju důkladnost ● Když už (Kl), tak (už) (Kl). n. Když už, tak už.

já preferuju to ● To spíš!

já preferuju způsob jiný ● Ani tak, ani tak / onak.

já prohlašuju ● Slibuji na svou čest (a svědomí), že … ● Přísahám na svou čest (že …)! ● Tak aby bylo (mezi náma) (docela / úplně) jasno! n. Aby bylo jasno!

já promíjím ti ● Bůh ti (to) odpusť! ● Odpouštím ti všechny hříchy. ● Vše odpuštěno / vodpuštěno.

já promyslím si to ● Stojí to za úvahu / uváženou.

já prosím ● Pro boha / proboha tě prosím …! ● Měl bych k vám prosbu. ● Prosím vás o jedno … ● Prosím / prosim tě … ● Proboha tě prosím / prosim!

já protestuju ● To není fér / fair. ● Jakým právem?! ● Já tu nejsem někomu / nikomu pro srandu! n. Já tu nejsem pro srandu králíkům!

já prozkoumám to • Podíváme se mu / tomu na zoubek.

já předpokládám to • To doufám. • Dyť / vždyť sem to říkal! n. Co sem ti říkal!

já představuju si ho / to živě • Je to, jako bych to viděl před sebou. • Je to, jako bych to viděl před sebou. • Je to, jako bych ho viděl před sebou. n. Jako bych ho viděl před sebou.

já přeju bezpečí jemu • Aby / jen aby ho nepotkalo něco / nic zlýho / zlého!

já přeju cestu dobrou • Šťastnou cestu! • Zdrávi došli!

já přeju Čechám život šťastný • Buď v Čechách bílý den a plno růží kolem. • … nedej zahynouti nám ni budoucím.

já přeju chuť dobrou • Dobrou chuť! • Dejte si / nechte si chutnat! n. Dej si / nech si chutnat! • Dobré / příjemné zažití! n. Příjemný / dobrý zažití!

já přeju klid jemu • Dejž mu pokoj věčný! • Odpočívej v pokoji! • Budiž mu země lehká! n. Nechť je mu země lehká.

já přeju konec dobrý • … nedej zahynouti nám ni budoucím. • Pánbůh / pánbu / pámbu s náma / námi (a zlý / zlé pryč)!

já přeju lásku vám • Milujte se vespolek.

já přeju mír • Pokoj lidem dobré vůle! • Sláva bohu na nebesích / výsostech a na zemi pokoj lidem dobré vůle.

já přeju mír své zemi • Ať mír dál zůstává s touto krajinou.

já přeju pobavení • Bav se dobře! n. Dobře se bav! • Příjemnou zábavu!

já přeju si • Dej Bůh / bůh (aby …). n. Bože dej (abych …) n. Dá bůh (že …). • Dá Bůh / bůh, že … • Chléb náš vezdejší dej(ž) nám dnes … • Co bych za to dal, kdyby …! • Dal bych za to nevím co (kdyby …)! • Kéž by nám bylo dáno (Inf)! • Dej, ať (se něco nestane)! n. Pane bože, dej, ať (se něco nestane)! • Jen kdyby! n. Kéž by! • Nedej, pane, aby … • Aby / kdyby / kéž by pánbu / pámbu dal! • Aby nás toho pánbůh uchovati ráčil! • Ať žije (S)! • Dal bych za to život (kdyby …)!

já přeju si být neviditelný • Mlha / mha přede mnou, mlha / mha za mnou.

já přeju si ochranu • Zbav nás všeho zlého.

já přeju si více možností • Bože, kýž jsem policajtem!

já přeju si vyhnout se chybě • Neuveď nás v pokušení a zbav nás (ode) všeho zlého.

já přeju smrt nepříteli • Nepřátelům hlavy dolů!

já přeju svátky dobré • Veselé vánoce a šťastný nový rok / Nový rok.

já přeju úspěch • Bůh vám pomoz! n. Pomoz vám bůh! • K tomu vám dopomáhej bůh! • Bůh ti žehnej! • Bůh tě opatruj! • Dej Bůh / bůh štěstí tomu domu. • Držte se! • Lovu zdar! • Milujte se a množte se. • Nechci to zakřiknout. • Držím (ti) palce! • No, pánbůh / pánbu požehnej! n. Požehnej pánbůh! • Tak dobrý / dobré pořízení! n. Dobrý pořízení! • Hodně / mnoho štěstí! • Mnoho úspěchů (v něčem)! n. Hodně úspěchů (s tím)! • Zlom vaz! n. Tak zlom / zlomte vaz! • Vivat, crescat, floreat! n. Ať žije, roste a vzkvétá! • Mnoho / hodně zdaru! • Žij blaze! • Ať žije (S)!

já přeju vše dobré • Měj se (tu) dobře / hezky. • Šťastný / šťastnej nový / novej rok! • Šťastné a veselé svátky! n. Šťastné a veselé! n. Šťastný a veselý!

já přeju zdraví • Ad multos annos. • Srdečné / upřímné blahopřání! • Aby / kéž ho pánbůh / pánbu (při zdraví) zachovati / uchovati ráčil! • Šťastný / šťastnej nový / novej rok! • Ať slouží! n. Ať nám slouží! • Hodně / mnoho štěstí! • Na (vaše / tvoje) zdraví! • Hlavně zdraví! • Žij blaze! • Ať žije (S)! • Živijo, živijó!

já překonám to • Ať si bylo, jak si bylo, přece jaksi bylo a ještě nikdy nebylo, aby jaksi nebylo. • Ňák / nějak bylo, ňák / nějak bude.

já přestanu • Už budu muset … • Musím (už) končit. • Já s tím seknu! • Nemám to srdce (Inf).

já přijímám • To bych byl sám proti sobě. • Tak dobrý. • Tak / no (tak) abych neurazil … n. Abych teda neurazil … • A jak rád! • Velice / velmi rád. • Sem s tím! • Tak jo. • Já to vemu / vezmu. • A tak to zas jo! n. A to zas / zase jo! n. Tak to zas / zase jo!

já přijímám dík • Nemáte / nemáš zač / za co! • Není zač. • Rádo se stalo.

já přijímám to jako slib • Beru tě za slovo!

já přijímám to s výhradou • Což / copak vo to …

já připomínám • À propos … • Dovoluju / dovoluji si poznamenat / podotknout / upozornit, že … • Fakt je, že … • Lomikare, Lomikare, do roka a do dne … (zvu tě na boží soud / súd). • Ještě / eště maličkost! • Abych nezapomněl … n. Jó, abych nezapomněl … • Nic proti tomu! n. Nic proti tomu, ale … • Jak stojí psáno (v něčem) … • Jak už sem / jsem řek / řekl … • No co sem říkal / povídal! • Už sem / jsem ti (to) říkal nejmíň stokrát (abys / že ne-). • Nebudu (ti) to říkat stokrát! n. Říkám ti to už po sté (abys …). • Jak říkám …

já připomínám chvíle vážné • Živé volám, mrtvé oplakávám, blesky odháním.

já připomínám opomenutí • A co ty?

já připouštím • Dejme tomu. n. No dejme tomu.

já připravuju jídlo • Vařila myšička / myška kašičku na zeleným rendlíčku …

já přirovnám to • … jak se říká … n. No, jak se říká, …

já přiznávám • Abych pravdu řek / řekl … n. Po pravdě řečeno …

já radím • Bejt / být tebou, tak … n. Já bejt / být tebou … • Bejt / být na vašem místě, tak … n. Já na vašem místě (bych …). n. Kdybych byl na vašem místě … • Není radno (Inf). • Udělal by líp, kdyby … • Dobře by udělal, kdyby … • Nejlíp uděláš, když … • Nebylo by od / vod věci (aby / kdyby / Inf).

já respektuju to • Kdo chce kam, pomozme mu tam. • Jak chceš. n. Dobrá / no dobře, jak chceš. • Když / dyž ne-(V), tak ne-(V). • Jak je libo. • No nic. n. No nic, tak … • Osudu poručeno! • Jak račte! • Taky dobře! • Buď vůle tvá (jako v nebi tak i na zemi).

já rezignuju • No, dyž / když to musí bejt! n. Dyž to musí bejt! • Pánubohu poručeno! • No tak prosím / prosim! • Děj se vůle Páně! n. Děj se vůle boží!

já rozhodl jsem se morálně • Zvítězilo mé druhé / lepší já.

já rozhoduju • Stát, to jsem já!

já rozpočítávám • Jeden dva tři, my jsme bratři … • Ententýky, dva špalíky … • Enyky benyky kliky bé, ábr fábr dominé … • … ať je to ten nebo ten, ten musí jít / vyhoďme ho / vyženem ho z kola ven. n. Na koho to slovo padne, ten musí jít z kola ven. • En ten týky, dva špalíky, čert vyletěl z elektriky, bez klobouku bos, natloukl si nos.

já ručím za něj • Dal bych za něj ruku do vohně / ohně. n. Za toho dám ruku do vohně.

já řekl jsem už • Jak již (bylo) vzpomenuto, … n. Jak již bylo řečeno, … n. … jak již bylo řečeno, …

já řeknu • Tak já ti teda něco řeknu / povím … n. Hele, tak já ti teda něco řeknu / povím …

já řeknu to • Tak aby bylo jasno … • Car necar, svátek nesvátek. • Nebudu / nechci chodit vokolo horký kaše (a …). • Přiznávám (se) bez mučení (že …). • Jak bych to řek / řekl … • Abych tak řek / řekl … • Řek / řekl bych, že … • Jak bych ti to řek … • Řeknu / povím (ti) to rovnou … n. Řekněme to rovnou … • Jedno ti (teda / tedy) řeknu … • To ti (teda) řeknu …! • No ale řeknu vám (rovnou) … n. Řeknu vám ale rovnou, že … • Tak já ti to teda řeknu … • … jak se říká … n. No, jak se říká, … • Volím slovo prosté, chci tu báji vypravovat, z úst jak lidu roste. • Tak abys věděl, (tak) … • Na vědomost se (všem) dává (že …).

já říkal jsem to • Jak už sem / jsem řek / řekl … • Dyť / vždyť sem to říkal! n. Co sem ti říkal! • No co sem říkal / povídal! • Dyť / vždyť říkám!

já říkám to důvěrně • Mezi náma / námi …

já říkám to nerad • Nemůžu si pomoct, ale … • Abych tak řek / řekl … • Jak bych ti to řek …

já říkám to otevřeně • Tak aby bylo jasno … • Nebudu / nechci chodit vokolo horký kaše (a …). • Říkám / řeknu ti to na rovinu.

já shrnu to • U všech všudy! • A vůbec! • Zkrátka a dobře. n. Krátce a dobře.

já schvaluju to • Co Bůh / bůh činí, dobře činí. • Jen tak na něj! • Jen houšť a větší kapky! • To je krok správným směrem. • A tak to zas jo! n. A to zas / zase jo! n. Tak to zas / zase jo!

já slibuju • Slibuji na svou čest (a svědomí), že … • Přísahám na svou čest (že …)! • Můžeš se (na mě) spolehnout. n. Spolehni se! • Udělám všechno, co je v mých silách. • Čestné / čestný slovo! n. Dávám ti (čestné / čestný) slovo. n. Mé čestné slovo!

já slibuju nápravu • Já už budu hodnej / hodný! • Já už to víckrát / nikdy neudělám!

já slyšel jsem to tak • Jak sem / jsem koupil, tak prodávám. • Prodávám, jak sem / jsem koupil. • Relata refero.

já slyším to • Klika cvakla, dvéře letí, táta vchází do dveří …

já souhlasím • Ale ano / jo. • All right! • Ba právě! • To beru! • Bodeť / bodejť by ne! • Bodeť / bodejť by jo! • No budiž! • Bůh tomu chtěl. • Tak (teda) dobrá! • No / nuže dobrá! • Tak dobrý. • Dobře tak na něj! • No dobře. • No tak dobře. n. Tak dobře. • To je fakt. n. To je neoddiskutovatelný fakt. n. Je (neoddiskutovatelný) fakt, že … • Habeat sibi. • Ať je po tvým / tvém! n. No tak ať je po tvým! • Tak jest. • To jistě. • Jistě že ano / jo. • Když už (Kl), tak (už) (Kl). n. Když už, tak už. • Já sem / jsem pro každou legraci. • Máš to mít! • Jsem téhož / stejného mínění. • No, dyž / když to musí bejt! n. Dyž to musí bejt! • No, jak / když / dyš myslíš! n. Jak / když / dyš myslíš! • Nakonec proč ne? • To je (ale / přece) nápad! • To není (tak) špatnej / špatný nápad! • To je dobrej / dobrý nápad! n. Dobrej nápad! • No, když jinak nedáte … • Nic proti tomu / němu nemám. • … ať nežeru! • Nic proti tomu! n. Nic proti tomu, ale … • No jo. • No bodeť / bodejť! • No ba! • No ano! • No aby ne! • To je ou kej / oukej! n. Ou kej! • No ovšem! • Ba pravda! n. No pravda! • Proč ne? • Moje řeč! n. To je moje / má řeč! • To je bez řeči / řečí. • To bych řek! n. No to bych řek! • Proti tomu se nedá nic říct. • To snad jo. • Máš mě na svědomí! • To by šlo. n. To půjde / pude. • Já sem pro každou špatnost. • Tak tedy dobrá! • Tak tak! • Tak jo. • Tak fajn! • Tak to jo! n. A to jo! • To je jasná věc! • To se ví. n. … se ví! • To víš, že jo. n. Ale to víš, že jo. • To víš / víte! n. To víš …! • To von / on zas jo. • A tak to zas jo! n. A to zas / zase jo! n. Tak to zas / zase jo! • Jasná zpráva! n. To je jasná zpráva.

já souhlasím s tebou • Bodeť / bodejť by ne! • Bodeť / bodejť by jo! • Dobře děláš. • Mluvíš mi z duše! n. To / ty mi mluvíš z duše! • To ti nikdo nebere. • Já ti to neberu! n. Já ti to neberu (že …)! • To je pravda. • Máš recht! • To sedí!

já stydím se • Moh / mohl sem / jsem se (studem) propadnout. • Radši / raději bych se neviděl! • Nejradši bych se propad / propadnul do země.

já toužím po domově • Kde domov můj, kde domov můj?

já toužím po kráse • Vy hvězdy jasné, vy hvězdy ve výši! K vám já toužím tam světla ve říši. (Ach a jen země je má!)

já toužím po lásce • Někdy si myslívám, že láska je mi vzdálená. • Za trochu lásky šel bych světa kraj …

já toužím po moři • Djó, moře! – Proč nebydlíme u moře!

já toužím po radosti • Ach není tu, není, co by mě těšilo.

já toužím po tom • Tohle / to by mi ke štěstí úplně stačilo.

já toužím uvidět to • Vidět Neapol a umřít. • Já se tam vrátím.

já trpím • Zbláznil bych se bolestí. n. Já se snad bolestí zblázním. • To sou / jsou úplný / úplná muka. • To bych nepřál nikomu. • To bych nepřál ani svýmu / svému největšímu nepříteli.

já trvám na svém rozhodnutí • Domluvil jsem! • A hotovo! • Jakýpak / jaképak ale! • Tak aby bylo (mezi náma) (docela / úplně) jasno! n. Aby bylo jasno! • Už sem řek! • Jak už sem / jsem řek / řekl … • Ať si říká kdo chce co chce … • Říkej si, co chceš, ale … • To je moje poslední slovo!

já tuším problém • Je něco shnilého ve státě dánském.

já tuším to • Cítím to v kříži. • Nic / moc bych za to nedal (že / kdyby …). • Asi nebudu daleko od pravdy (když řeknu, že …). • Něco mi říká, že … • Já to věděl! • Tak se mi zdá, že … n. Mně se zdá, že …

já tvrdím • Aby ne-(-l), (V)! n. Aby ne! • O / vo co, že …? • Už sem / jsem ti (to) říkal nejmíň stokrát (abys / že ne-). • Tak / a to tedy / teda jo! • Ať visím (jestli …)! • Vo co že jo / ne? • Vo co?

já ucítil jsem vůni silně • Ta vůně mě udeřila do nosu / přes nos.

já udělal jsem hloupost • Já blázen! • Koupila jsem husu, a von to byl jikrnáč. • Já sem ale vůl!

já udělal jsem to • Už se stalo.

já udělám to • Jak je libo. • Čestný pionýrský! • Ať do mě hrom udeří / bací / praští (jestli …)! n. Ať mě hrom zabije (jestli …)! • Jak je libo. • No, dyž / když to musí bejt! n. Dyž to musí bejt! • To musím zvládnout sám. • Nech to na mně! • To není žádnej / žádný problém. • Jak račte! • A jak rád! • Velice / velmi rád. • Podle rozkazu. • Sem s tím! • Jak si přejete. • Udělám všechno, co je v mých silách. • I toseví! n. To se ví!

já udělám to pod podmínkou • Něco za něco!

já udělám to pro tebe • Hned to bude! • Aby měla dušička pokoj. n. Ať má dušička pokoj. n. Už má dušička pokoj? • …, ať je pokoj! • Jak poroučíte / poručíte! • Tvé přání je mi rozkazem. • Že seš to ty! • To byla moje dobrá vůle.

já udělám to rád • S radostí!

já udělám to stejně dobře • Já teď nesu eso k esu.

já udělám to za každou cenu • (Udělám to …) i kdyby čert na koze / praseti jezdil / skákal. • … i kdyby mě to mělo stát hlavu. • Udělám to, i kdyby hrom bil. • Ať se stane, co se stane! n. Staň se, co staň! • … i kdyby (tam) ševci padali! • (Musí to dělat / tam jít ap.) i kdyby trakaře / šídla padaly.

já ujišťuju tě • Abys nemyslel, že … • I toseví! n. To se ví!

já ukážu to na příkladu • Pro to nemusíme chodit daleko.

já umřu dřív • Toho se už nedožiju.

já unikl jsem smrti • Dnes / dneska sem / jsem se podruhý / podruhé narodil!

já upozorňuju • Aby nebyla mejlka / mýlka … n. Tak aby nebyla mejlka … • Dlužno (ještě) podotknout (že) … • A představ / představte si (že …)! n. Představ / představte si (že …)! • A teď si představ / představte (že / jak / něco).

já usoudil jsem • Tak sem si řek …

já uvádím • … dejme tomu … • To je tak … • Dlužno (ještě) podotknout (že) …

já uvádím příklad • Říkám to jen tak pro ilustraci.

já uvědomil jsem si • Přišlo mi na rozum (že …).

já uvědomuju si meze svých znalostí • Vím, že nic nevím.

já uvědomuju si to • No dobře. • Taky dobře. • Je mi jasný (že …). n. To je mi jasný. • Nejsem přece slepej! • Já vím. • Vím, na čem sem / jsem.

já uznávám • To se (mu) musí nechat … (von je …). n. To se musí nechat / uznat. • To ti ale řeknu / povím … n. Ale to ti řeknu / povím …

já uznávám chybu i trest • Za blbost se platí.

já uznávám právo druhého na jiný názor • Nesouhlasím s tím, co říkáte, ale budu bránit až do smrti vaše právo to říkat.

já varuju tě • Ruce pryč! n. Ruce pryč od toho / něj! n. Ruku pryč! • Chraň tě / vás ruka páně / Páně! • Už sem / jsem ti (to) říkal nejmíň stokrát (abys / že ne-). • Je to vošajslich.

já varuju vás • Chraň (tě) bůh / pánbůh (abys) … • Mene, tekel, ufarsin. • Vy mě ještě neznáte, ale až mě poznáte! • Sec mazec!

já váhám • Že by to byla pravda?

já vážil jsem si ho • Toho je škoda.

já vážím si toho • Bylo mi dopřáno té cti, abych / že … • Je to pro mě (velká) čest (Inf / že / jestli …). • Klenotem erbovním mé země zůstane ta noc. • To je klika. • Ty seš / si (hotovej / úplnej) poklad! • Jako by se stalo. n. Děkuju, jako by se stalo.

já vděčím ti • Máš to u mě!

já věřím tomu • To doufám. • Vsadím / sázím na to hlavu, že … • To je hotovka. • Dám za / na to krk (že …). n. Krk bych za to dal (že). n. Vsadím na to krk (že). n. Dal bych na to krk (že …). • Nic / moc bych za to nedal (že / kdyby …). • Když / dyž to říkáš ty … n. No, dyž to říkáš ty … • Beru tě za slovo! • To se vsadím. n. Vsadím se, že … n. To se vsadím, že … n. Vsadil bych se, že …

já věřím v budoucnost Čechů lepší • Věřím i já Bohu / bohu, že po přejití vichřice hněvu vláda věcí tvých k tobě se navrátí, ó lide český.

já vidím Prahu • Vidím město veliké, jehož sláva hvězd se dotýká / se bude dotýkat.

já vidím špatně • Dělají se mi kruhy před očima / vočima.

já vidím tě rád znovu • Máme na sebe štěstí. • Tebe sem / jsem neviděl (už) celou věčnost! n. Neviděl jsem tě celou věčnost! • Který / kterej (dobrý / dobrej) vítr tě sem zavál?

já vidím zřejmě • Jestli / pokud mě neklame zrak … n. Jestli / pokud mě oči neklamou …

já vím • Tolik mohu říci / můžu říct. • Mám to z dobrýho / dobrého pramene. • Já vím. • Žádnej neví jako já …

já vím co chce • Už / já vím, kam / nač bije.

já vím to • Nejsem přece slepej!

já vím to aspoň • Jedno je jasný / jasné … • Tolik mohu říci / můžu říct. • To mi nikdo nevezme. n. Nedám si vzít, že … • Co já pamatuju … • Pokud vím … • Jedno vím určitě. • Pokud je mi známo … n. Pokud je známo …

já vím už • Mám to!

já vítám přítele svého přítele • Přátelé mých přátel jsou (i) mými přáteli.

já vítám to • To (mi) bodne. n. To by (nám) bodlo. • To bych si dal říct! n. To si dám říct! • To si dám líbit! n. To bych si dal líbit! • To je dobře! n. To je dobře (že …)! • To by neškodilo. n. No, neškodilo by, kdyby … • Nedělejte si škodu! n. Že si děláte (takovou) škodu!

já vítám vás • Buďte (tu) jako doma! • Nestůjte, mládenci, pod vokny / okny / voknem / oknem, poťte / pojďte radš do světnice. • Vítej na palubě! • Tak vás tady pěkně vítám / vítáme. • Buď vítán! n. Buďte nám vítán! n. Vítám tě! • Který / kterej (dobrý / dobrej) vítr tě sem zavál?

já volal jsem silně • Křičel / volal / řval sem / jsem, div mi nepraskly hlasivky.

já vrátím se na chvilku • Maličko a uzříte mě a opět maličko a neuzříte mě.

já vrátím se rychle • Sem / jsem hned zpátky.

já vrátím vše • Nezůstanu ti (nic) dlužnej.

já vsadím se • O / vo co, že …? • Vo co že jo / ne? • Vo co?

já všiml jsem si toho • Hned mě to ťuklo.

já vydržím vše • Všechno jsem oplakal, zase se osvěžil, tebe bych, národe, tebe bych nepřežil!

já vyhrál • Veni, vidi, vici.

já vyjadřuju obdiv • Ty kluku ušatá!

já vyjadřuju protest • Pro živého boha! n. Pro boha živýho / živého!

já vyjadřuju radost z vyhlídky • Hopsa hejsa do Brandejsa.

já vyjadřuju soucit • Přijměte mou hlubokou / nejhlubší / upřímnou soustrast! n. Upřímnou soustrast!

já vyjadřuju uznání jim • Srdečné / upřímné blahopřání!

já vyjadřuju uznání mu • Dej mu (pán) bůh věčnou slávu / věčný nebe! • Čest jeho památce. • Ty kluku ušatá!

já vyjadřuju údiv • Ty bláho!

já vyjadřuju zlost • Basama (s) fousama! • Ať do tebe hrom! • Hrom tě zab! • Aby do toho hrom bacil / uhodil! n. Hrom do toho! n. Hrom aby do toho bacil / uhodil! n. Ať už do toho hrom bací! • Hrom do police! • Hrom do čepice! • U sta hromů! n. Tisíc hromů! • Tisíc kulí a granátů! • A kurva! • K sakru! • Tisíc láter!

já vyprávím pohádku • Povídám, povídám pohádku, že pes přeskočil hromádku …

já vyřeším to • To by v tom byl čert, kdyby / aby …! n. Byl by v tom čert, kdyby / aby …! • To je moje věc / záležitost.

já vysvětlím to • To je tak …

já vytvořil jsem dílo kovu trvalejší • Postavil jsem (si) pomník kovu trvalejší / trvalejší kovu.

já vzdávám se • Dám se poddat.

já vzpomínám • Zelený / zelení hájové, bejvaly / bejvali ste / jste (vy) moje, bejvaly / bejvali ste / jste mýho srdce potěšení. • Za našich mladejch let bejval svět jako květ. • Pamatuju si to jako dnes / dneska. • Zdálo se mně, má panenko, dnes v noci o tobě. • … dej mu pánbu / pámbu nebe! • Dej mu pánbu / pámbu / pánbůh věčnou slávu! • Dej mu pánbůh / pánbu lehký / lehké odpočinutí! • Kde sou / jsou ty časy? – Voda je vzala.

já vzpomínám si • A jo / jó …! • Klenotem erbovním mé země zůstane ta noc. • Co mi paměť slouží … • Jestli se nemýlím, tak … • … když jsem šel / jel okolo, srdce mě bolelo.

já vzpomínám si na to živě • Jako by to bylo včera! n. Je to, jako by to bylo včera / dneska. • Je to, jako bych to viděl před sebou. • Vidím to jako dnes / dneska. • Zdá se to jako včera. n. Zdá se, jako by to bylo včera. n. Připadá mi to jako včera.

já začínám být nemocný • Něco na mě leze.

já začínám kouzlo • Hokus pokus.

já začínám rozumět tomu • Už se mi to rýsuje. • Začíná se (mi) to rýsovat. n. Už se (mi) to začíná rýsovat.

já začnu • Du / jdu na to. n. De se / jde se na to / věc. n. Deme / jdeme na to.

já zakazuju • (Ale) s tím je (teď) konec! • Jen přes mou mrtvolu! • To neexistuje (aby …)! • To tě nesmí ani napadnout! • Chraň (tě) pánbůh / pánbu! / (aby …)! • S tím je (teď) utrum. • To nepřichází / nepřipadá / nepadá v úvahu!

já zaplatím to • To je na mně. • Tuhle rundu platím já!

já zapomněl jsem • Co sem / jsem to vlastně chtěl? • Co jsem to (vlastně) chtěl říct …? • Vypadlo mi to z hlavy. • Ani sem / jsem na to nevzdech.

já zarazím to • Já mu to zatrhnu!

já zasáhnu • To by (teda) bylo, aby … (ne-l)! • To bych se na to podíval! n. To se na to podíváme! n. To bysme se na to podívali!

já zasáhnu v budoucnosti • Jednou přijde moje chvíle.

já zastavím ho • Jen ať to zkusí!

já zažil víc • To nic není. n. Ale to nic.

já závidím mu • Ty se máš! • Hned bych s ním měnil! n. Hned bych si to s ním vyměnil!

já zdravím tě • Ave Caesar / Imperator, morituri te salutant. • Ave atque vale. • Zdař bůh! • Bůh tě natřes! • Je mi ctí a národním svátkem. • Dobrú noc, má milá, dobrú noc, nech je ti sám pánboh na pomoc. • Dobrou noc! • Tě noha (mátoho)! • Pozdrav tě pánbu / pámbu! • Dej pánbu / pámbu dobrýtro / dobrou noc / dobrej večer / dobrej večír! • Pozdrav pánbu / pámbu! – Dejž to pánbu / pámbu! • Buď zdráv jako páv! • Tě péro! • Tě pic! • Pokoj s tebou! • Se srdečným pozdravem … n. S pozdravem … • Hluboká puklina! n. Má puklina! • Pozdrav tě ruka páně. • Buď sbohem! • Si vales, bene est, ego valeo. • Šťastné a veselé svátky! n. Šťastné a veselé! n. Šťastný a veselý! • Tě pic! n. Těpic! n. No, tě pic! • Dobrý večer! n. Dobrej večír! • Tě vidim. • Tě vnímám! • Buď zdráv!

já zdravím vás • Čest práci! n. Čest! • Dobrý / dobrej den! • Pochválen buď (Pán) Ježíš Kristus! • Až navěky! • Dobrú noc, má milá, dobrú noc, nech je ti sám pánboh na pomoc. • Dobrou noc! • Dobré odpoledne! n. Dobrý vodpoledne! • Pochválen buď Pán Ježíš (Kristus)! • Pomáhej / pomoz pánbu / pámbu! • Dej pánbu / pámbu dobrýtro / dobrou noc / dobrej večer / dobrej večír! • Pozdrav pánbůh / pánbu / pámbu! • Má / uctivá / hluboká poklona! n. Klaním se! • Dobré / dobrý poledne! • Poroučím se (vám)! • Se srdečným pozdravem … n. S pozdravem … • Hluboká puklina! n. Má puklina! • Dobré ránečko / ránko! • Přeju / přeji vám dobré ráno! • Dobré ráno! • Ruku líbám! n. Rukulíbám! • Na shledanou! • Tak spánembohem! • Má úcta! n. Maucta! • Dobrý večer! n. Dobrej večír! • Na viděnou! • Buď zdráv!

já zjistil jsem to • Už to mám!

já zkontroluju ho • Já si na něj posvítím!

já zkouším vyslovit to • V kapli plakal pan kaplan. • Kobyla má malý bok. • Strč prst skrz krk.

já zlobím se • Neser boha / bohy!

já zlobím se na tebe • Ty mě mícháš! • Jak si / jsi jen moh / mohl! • Tak polib prdel ševci! • Sec mazec!

já změnil jsem se • Non sum, qualis eram.

já zmlátím ho • Zbiju / zmlátím / seřežu tě, že tě vlastní máma nepozná! • Rozsekám ho na nudle!

já zmýlil jsem se • Co to povídám …!

já znám cestu • Tam trefím (i) poslepu.

já znám ho tak • Jak ho znám (udělá to). • Co ho znám …

já znám je dobře • Daran erkenn ich meine Pappenheimer.

já znám někoho • Znám jednu dívku, ta má dukáty …

já znám situaci svou • Vím, na čem sem / jsem.

já znám to • Tak bolelo to? • Nic (mi) neříkej! • Mně budete něco povídat! n. Mně to budete povídat! • To mi povídej! • To je starý!

já znám víc • To nic není. n. Ale to nic.

já ztratil čas • Diem perdidi (amici).

já zůstávám stejný • Jsem / sem, jaký / kterýž jsem.

já žádám o tanec • Smím prosit?

já žertuju • Kolik máš hodin? – Jedny. • Víš, co napsal Jirásek? – Temno! • Co je novýho? –

(Že) vostříhali holýho! • Podej ruku štěstí, držím vola v pěsti. • To je (jen) sranda / prdel / prča / legrace / kanada! • Volá tě – vrabec na drátě! • To byl jen žert.

jdi! • Koukej / koukejte mazat! • Tak plav! • Pochodem v chod! • Jdi v pokoji. • Co stojíš? • Tak syp! n. Syp (vodsuď)!

jdi pryč! • Čelem vzad! • Táhni k čertu / ke všem čertům! • Di / jdi (s tím / něčím) k čertu / ke všem čertům! • Di vode mě blíž. • Di / jdi, vodkuds / odkud jsi přišel. • Di / jdi / běž si po svejch / svých! • Zalez do díry! • Di / jdi vo / o dům dál! • Vodprejskni, emaile! • Seber si svý / svoje fidlátka / saky paky a di / vypadni! • Hajdy odtud / pryč! • Di / jdi do kláštera (Ofélie)! • Kliď se (mi z cesty)! • Koukej zmizet / vypadnout! • Koukej, ať vidíš / abys viděl! • Koukej mazat / padat! • Můžeš ten svůj krám zabalit. • Jdi / di vod / od krámu! • Koukej / koukejte mazat! • Di domu, máma / maminka ti vaří / uvaří psí nohu! • Tady nemáte co dělat! • Nepleť se tady! • Ať už tě tu nevidím! • Jdi / di / zmiz / kliď se mi z očí / vočí! • Dej si odchod / vodchod! • Uleť, papíre (nebo tě zmačkám)! • Ztrať se z parády! • Tak plav! • Vari od našeho prahu, vari pryč, ty lstivý vrahu! n. Vari pryč od našeho prahu, ty lstivý vrahu! • Di / běž do prdele / hajzlu! • Všichni pryč! • Rychle pryč! • Už ať ste / jste vodtud pryč! • Tak syp! n. Syp (vodsuď)! • Sbal si / seber si svejch pět švestek a …! • Koukej, kde nechal tesař díru! • Nikdo na tebe / to není zvědavej!

jdi tam! • Na místa! • Jen račte (dál)! n. Račte dál! • Tak syp! n. Syp (vodsuď)!

je čestné mluvit upřímně • Upřímnost – stará ctnost.

je čestné zemřít v boji • Lépe se ctí umřít než s hanbou žít. • Lepší poctivě umřít než být potupně živ. n. Lepší poctivě umříti než potupně na živu býti.

je čtvrtek • Dnes je čtvrtek, zejtra pátek, šiju, šiju si kabátek.

je den už • Už je bílý den.

je dobré rozhodnutí promyslet • Druhý den (je) vždycky moudřejší. • Nech si to projít hlavou! • Spěch je špatný rádce. n. Spěch / kvap není dobrý rádce.

je důležité být důvtipný • Jak je důležitý / důležité mít / míti filipa.

je důležité najíst se dobře • Hlavně že nám chutná (vostatní je putna).

je horko • Jen se z člověka leje!

je chladno • Svatá Anna – chladna zrána.

je jich hodně • Je toho / jich, jako když / dyž naseje / jako by nasel / jako naseto.

je jich málo • Je jich (tam) pět a půl. • Je jich pořídku. • Je jich / toho poskrovnu. • Je tu lidí / je jich tu, že bys / by je na prstech spočítal. • Na prstech jedný / jedné ruky bys / by je spočítal.n. Dají se spočítat na prstech jedný ruky. • Je jich tam pět a půl. • Je jich (tam) půl druhýho. • Jejich řady prořidly.

je jich mnoho • Je jich jako svatejch / svatých / dvanáct apoštolů. • Jen se to něčím / tím hemží. • Je toho / jich, jako když / dyž naseje / jako by nasel / jako naseto. • Je jich (tam) požehnaně. • Je jich jako kobylek. • Je jich jako kvítí. • Sou / jsou toho / jich mraky. • Bylo jich nepočítanejch. • Není (při tom) nouze o něco. • Je jich plno. • Je jich (tam) jako psů. • Roztrh / roztrhl se s tím / s nima pytel. • Takovejch najdu na každým rohu deset. n. Na každým rohu jich najdeš deset. • Je tam schodů jako do nebe. n. To sou schody jak do nebe. • Je toho / jich jako smetí. • Je jich až strach.

je konec • Acta est fabula. • Je padla! n. Padla! • Komedie skončila. n. Tleskejte, přátelé, komedie skončila. • Už je všemu konec. • Teď už je (s tím) nadobro / navždy konec. n. Tomu je už navždy konec. n. Je nadobro konec. • (Už) je to odbyté / vodbytý. • Je odtroubeno / vodtroubeno / vodtroubíno. • Tomu (už) je odzvoněno / vodzvoněno / vodzvoníno. • A je po parádě! n. Je po parádě!

je lepší jednat mírně než násilím • Lepší prosba nežli hrozba.

je lepší jednat s autoritou • Je lépe / lepší mluvit s císařem nežli s písařem. • Je lepší jít ke kováři než ke kovářičkovi. n. Lepší kovář než kovářiček. n. Co bys chodil ke kovářičkovi, když můžeš (jít) rovnou ke kováři. • Lepší pán než pánek.

je lepší počkat • Druhý den (je) vždycky moudřejší.

je lepší udělat to později než vůbec ne • Radši / raději / lepší pozdě než / nežli nikdy.

je lepší umřít láskou • Je lepší se k smrti umilovat, než v domově důchodců vzpomínat na pracovní úspěchy.

je lepší umřít než oženit se špatně • Dobře se pověsit – to vyloučí možnost špatně se vožení / oženit.

je lepší umřít než žít ve strachu • Raději jednou zemřít, nežli celý věk / život žít ve strachu.

je lepší útočit • Nejlepší obrana / vobrana / obranou je útok.

je lepší vědět předem • Předem varován (je) lépe / líp vyzbrojen.

je lepší využít výhodu aspoň malou • Lépe / je lepší špatně sedět než (dobře) stát.

je lepší znát než hromadit majetek • Lépe něco znát než mnoho mít.

je marné přikazovat • Poruč a udělej (si) sám!

je marné připomínat to • Škoda slov. n. Ale škoda slov!

je málo lidí • Nejsou lidi.

je málo místa • Tam zakopává / zakopávaj jeden o druhého / vo druhýho.

je mnoho hlupáků • Žádnej / žádný učenej / učený z nebe nespadl, ale hlupáky / blbce jako by shazovali / vyhazoval.

je možné • Dá se (Inf) … • Je co (Inf).

je možné napsat cokoliv • Papír všechno snese / se nečervená.

je možné omluvit to jednou • Svět se pro jednou (snad) nezboří.

je možné předpokládat • Dá se očekávat / čekat, že … • Dá se předpokládat, že …

je možnost poslední udělat to • Je za pět minut dvanáct.

je naděje • Ještě není všem dnům konec. • Nic není (ještě) ztraceno / ztracený. n. Eště / ještě není nic ztracenýho / ztraceno.

je naivní věřit každému slibu • Sliby se slibují, blázni se radují.

je naivní věřit slibům • Slíbit a dát je / jest dvojí.

je nemožné radit • Post factum nullum consilium.

je nemožné rozlišovat • Potmě je každá kočka / kráva černá.

je nemožné vyhovět • Člověk se nikdy nezachová. • Všem zachovati se nemožnost.

je nemožné zalíbit se všem • Člověk se (mu / všem) nezavděčí. • Člověk se nikdy nezachová. • Všem zachovati se nemožnost. • Všem se nezachováš.

je nesnadné nalézt • To je jako hledat jehlu v kupce sena. • Jehlu by člověk (spíš) našel než (někoho / něco).

je nesnadné vylíčit to • To si nedovedeš / neumíš představit! n. To si nedovedeš představit, jak / kdo / co / kolik …! • To se nedá popsat!

je pozdě • Udeřila / odbila dvanáctá hodina, chval každý duch Hospodina (i Ježíše, jeho syna). • Již jedenáctá odbila (a lampa ještě svítila). • Než se rozhoupáš / vzpamatuješ … • Ten než se rozkejvá … • Táhne (už) na devátou.

je pozdě litovat • Co bylo vloni, nikdo nedohoní. • Pozdě bycha honit(i) (když pan Útrata ujel na koni). • Teď je pozdě / je už pozdě plakat nad rozlitým mlíkem / mlékem.

je snadné utratit peníze • Peníze sou / jsou kulatý / kulaté. • Peníze nerostou na stromě / stromech.

je snadné vidět řešení až potom • Po bitvě je každý / každej (frajtr) generálem.

je sucho • Ani kapka nespadne. • Uhodilo sucho. n. Uhodila sucha.

je tam čisto • Všechno (tu) září / svítí čistotou. n. Svítí / září to tu čistotou. • Může se tam z podlahy jíst. n. Podlaha, že by z ní moh / mohl jíst. n. Podlaha, že by se z ní dalo jíst. • Nikde ani smítko.

je tam děvčat mnoho • (Je tam) holek jako buchet / kvítí.

je tam dusno • Je tu těžkej / těžký vzduch.

je tam hluk • Je to tu jako v blázinci. • To je brajgl! • Člověk tu neslyší vlastního slova! • Je tu (křiku / hluku) jak na jarmarku / trhu. • Je tu křiku jak na jarmarku. • Je to tu jak v cikánským lágru / táboře. • Je tam lidí / jich tam jak na pražským / pražském / Prašném mostě. • Je to tu jako na praským / pražským / Prašným / pražském / Prašném mostě. • Je tam jak o / vo pouti. • Je tu rámus / křik, že není slyšet vlastního slova. • To je rámus, jako když se boří svět. • Vlastního slova (tu) není slyšet.

je tam horko • Je tu / tam (teplo) jako v parní lázni / parních lázních / za kamny. • Venku je / je tam úplný pařeniště. n. To je pařák. • Je tu jako v pekárně. • Je tam jak / jako v prádelně. • Je to / tady úplná sahara / Sahara. • Je tam (horko / vedro) jako na Sahaře. • Je tam jako v sauně. • Je tam jako ve skleníku. • Je tam jako v tropech. • Je tu vedro / hic. • Je tam hotová výheň. n. Je tam jako ve výhni. • Je tady / tu k zadušení / zalknutí.

je tam klid • Hladina se uklidnila. • Im Westen nichts Neues. • Je tu rajskej / rajský klid. • Je / panuje (tam) klid a mír. n. Panuje tam klid. • Ani myš se nehnula. • To je božská pohoda. n. Je tu božská pohoda. • A je (svatej) pokoj / klid!

je tam kluzko • Klouže to (tam) jako čert. • Venku je úplná klouzačka. • Jede / klouže to jako po ledě / ledu / mejdle / mýdle.

je tam kouř • Je tu kouř / kouře, že by se dal / mohl krájet. n. Kouř by se tu dal krájet. • Je tu jako v putyce. • Je tu jako v udírně.

je tam křik • Bude cirkus! n. To bude cirkus!

je tam málo lidí • Je tu lidí / je jich tu, že bys / by je na prstech spočítal.

je tam mlha • Dal by se krájet. • Mlha je hustá jako mlíko.

je tam mlha ale pak bude hezky • Ráno je mlha – bude hezkej / hezký den.

je tam mnoho lidí • Cesta se s nimi (div) netrhla. • Dveře se tam / u něj netrhnou. • Podávají si (tam) dveře. • Jen se to něčím / tím hemží. • Je tam hlava na hlavě. • Šlapali si tam po hlavách. • Ani jablko by (mezi nimi / nima) nepropadlo. n. Jablko by nepropadlo. • Je jich (tam) požehnaně. • Je tu křiku jak na jarmarku. • Je tu lidí / je jich tu jako vo posvícení / vo pouti. • Je tam lidí / jich tam jak na pražským / pražském / Prašném mostě. • Je tam lidí, že by jablko nepropadlo. • Je tam lidí až černo. • Bylo vyprodáno do posledního místa. • Bylo tam jak v mraveništi. • Je jich (tam) jako much. • Je (tu) nabito / narváno / natřískáno. • Je tam našlapáno. • Je tam plno národa. • Je to tu jako v průchoďáku. • Bylo tam půl města. • Ani špendlík by nepropad. n. …, že by ani špendlík nepropadl. • Praskalo to ve švech.

je tam napětí • Je tu husto. • Je tam klid (jako) před bouří / bouřkou. n. To je klid před bouří. • Vře to tam jako v kotli. • Vzniká tam napnelismus, cukatura. • Je tu těžkej / těžký vzduch.

je tam nepořádek • Tady / to je (hotovej) blázinec! • Je / vypadá to tam / tu jako po bitvě / boji. • Je to blázinec na kolečkách. n. To je bordel na kolečkách. • Je tu bordel jako v tanku. • To je brajgl! • Je (to) tu jako v chlívě. • Je / vypadá to tu jako u cikánů. • Bude cirkus! n. To bude cirkus! • To je / je tu cirkus na kolečkách. • Je to tu jak / jako v holubníku. • Je to tu jak v cikánským lágru / táboře. • Je tam jak nastláno. • Je to tu jak po náletu. • Je to tu jako na smetišti. • Je to, jako by se tudy přehnala smršť.

je tam nuda • Tady chcíp / chcípnul pes. • Je tu sranda jak v márnici. n. Sranda jak v márnici!

je tam počasí divoké • To je (snad) konec světa. n. Je (tam) konec světa.

je tam počasí dobré • Den je jako ze zlata. • Den je jako malovaný / vymalovaný. n. To je den, jako když ho vyšije / vymaluje. • To máme dnes(ka) (ale) krásný / krásnej den! • Nebe je jako vymetený / vysmejčený. n. Obloha je jako vymetená / vysmejčená. • Nebe je (modrý / modré) jako šmolka. n. Obloha je modrá jako šmolka. • Obloha / vobloha je jako vymetená / vysmejčená. • Na obloze / vobloze není ani mráčku. • Udělalo se krásně / hezky. n. Venku se udělalo hezky / krásně.

je tam počasí špatné • To je psí čas! • Všichni čerti se tam žení / ženěj. n. Venku se čerti ženěj / žení (a blázni rozvádějí / rozvádějí). • Je tam (pěkná) čina. • Je / panuje tam boží dopuštění. n. To je boží dopuštění. • Obloha / vobloha je plná vody / sněhu. • Obloha / vobloha je jako pytel. • Je tam psí počasí. • Ani psa by tam / ven (člověk) nevyhnal. • Je tam úplná Sibérie. • Je tam zima / mráz / počasí, že by (člověk) (ani) psa nevyhnal. • Tento způsob léta zdá se mi poněkud nešťastným.

je tam počasí zamračené • Je pod mrakem. • Stahují se mraky. • Nebe je (zatažený) jako pytel. • Je to tam zatažený jako pytel.

je tam pořádek • To / tady není žádnej holubník. • Je tam pořádek jako na vojně.

je tam prašno • Je tam jako ve mlejně / mlejnici.

je tam průvan • Fouká tam ze všech stran.

je tam příjemně • To je božská pohoda. n. Je tu božská pohoda. • To / tam je ráj na zemi. • Je tu jako v ráji.

je tam rušno • Tady / to je (hotovej) blázinec! • Je to tu jako v blázinci. • Je to blázinec na kolečkách. n. To je bordel na kolečkách. • Je to tu jak v průchodícím / průchozím domě. • Je tady / teď frmol. • Je tam hlava na hlavě. • Je tu (křiku / hluku) jak na jarmarku / trhu. • U lavice dítě stálo, z plna hrdla křičelo … • Je to tu jak v cikánským lágru / táboře. • Je tu lidí / je jich tu jako vo posvícení / vo pouti. • Je tam lidí / jich tam jak na pražským / pražském / Prašném mostě. • Je to tu jako na praským / pražským / Prašným / pražském / Prašném mostě. • Je tu veselo jako vo / o posvícení. • Je tam jak o / vo pouti. • Je to tu jako v průchoďáku. • Je to tu jako ve včelíně.

je tam smrad • Je tu husto. • Hůl by tam stála. • Tady je puch jako u ropuch. • Je tu / to je vůně, jako když někdo stůně. • Je tady vzduch jak ve vopičárně.

je tam smutno • Je to tu jak vo funuse. • Je tu sranda jak v márnici. n. Sranda jak v márnici!

je tam sucho • Je to / tady úplná sahara / Sahara. • Je tam (horko / vedro) jako na Sahaře.

je tam světla málo • Je tu světlo jako za dušičky.

je tam světlo • Je tu světlo jako v (pravý) poledne. • Je tu světlo jako ve dne.

je tam teplo • Je tam (teplo) jako za kamny. • Je (to) tu jako za pecí. • Je tam jako v pokojíčku. • Je tam teplo / teploučko jako za kamny / kamnama.

je tam ticho • Není slyšet ani hlásek / hlásku. • Je tu jako v hrobě. • Nikdo ani nedutal. • Špendlík (by) bylo slyšet upadnout / spadnout. • Je tu ticho jako v kostele. • Je tu ticho jako na hřbitově. n. Ticho jak na hřbitově. • Je tu ticho jako v hrobě.

je tam tma • Je tu jako v hrobě. • Není (tam) vidět (ani) na krok. • Je tam tma, že by ji moh krájet. • Je tma tmoucí. • Je tam tma jako v ranci. • Je tam / tu tma jako v pytli. • Je tam tma jak vo půlnoci. • Je tu tma jak v prdeli. • Je tu tma jak v komíně. • Tma jako v hrobě, mráz v okna duje, v světnici teplo u kamen. • Je tam tma jako v hrobě.

je tam veselo • Je tu jak u muziky. • Je tu veselo jako vo / o posvícení. • Byl tam srandy kopec.

je tam vítr • Všichni čerti se tam žení / ženěj. n. Venku se čerti ženěj / žení (a blázni rozváděj / rozvádějí). • Fouká tam ze všech stran. • Už fouká ze strnišť / strniště. • Je tu jako na Vystrkově.

je tam vůně nápadná • Voní to tu / je tu vůně jako v apatyce. • Voní to tu jako vo / o posvícení.

je tam zápach • Dal by se krájet. • Je to tam hustý. • Je tady (vzduch / smradu) jak v opičárně / ve vopičárně. • Je tady k padnutí. • Je tu smrad jako ve vopičárně. • Je tu smrad / vzduch, že by v něm hůl stála. • Je tu smrad / smradu, jako když propíchne dráteníka. • Je tu smradu, že by ho mohli / se dal krájet. • Je tu smradu jako v márnici. • Je tu smradu jako ve starém / starým hradu. • Je tu smradu jako v Cařihradu. • Smrádek, ale teploučko. • Je tu jako v udírně.

je tam zima • Všichni čerti se tam žení / ženěj. n. Venku se čerti ženěj / žení (a blázni rozváděj / rozvádějí). • Je tu jako v hrobě. • To je (dneska) kosa! • To je (úplná) ledárna! • Je (tam) (ňák / nějak) lezavo. • Je tu jak v márnici. • Je to morna. n. Je tam jak v morně. • Udeřily / uhodily mrazy. • Mráz štípe / štípá. • Mráz proniká / leze až do (morku) kostí. • Mrzne, až / jen (to) praští. • Je tam pod nulou. • Už tam přituhuje. • Ani psa by tam / ven (člověk) nevyhnal. • Je tam (zima) jako v psinci / psírně. • Je tu jako v ratejně. • To je / je tam samec! n. Je tam mráz jako samec! • Je tam úplná Sibérie. • Mrzlo, až šindele na střechách praskaly. • Uteče (nám) teplo. • Je tu teplo jako za voltářem / oltářem. • Tma jako v hrobě, mráz v okna duje, v světnici teplo u kamen. • Je tam (zima) jako na severní točně. • Dneska by se unes kabát / svetr / … n. Unes by se (už i) kabát / svetr / … • Je tam zima jak na Sibiři. • Je tu zima jak v psírně / ratejně. • Je tam psí / nekřesťanská zima. • Je tu zima jako (u Panny Marie) za voltářem / oltářem. • Zima zalézá za nehty. • Dělá se (už) zima. • Tento způsob léta zdá se mi poněkud nešťastným.

je těžké jednat s ním • Je s ním řeč jako s kozou na ledě. n. Je s ním řeč jako s kozou tanec. • Není s ním žádná řeč. n. Není s ním (rozumná / pořádná / kloudná) řeč.

je těžké najít radu v situaci obtížné • V nouzi každá rada drahá.

je těžké proniknout do vrstev nejvyšších • Je mnoho povolaných, ale málo vyvolených.

je těžké předvídat • Nikdo není doma prorokem. n. Je těžké být doma prorokem.

je těžké říct to • Neříká se mi to snadno / lehce (ale …). • Roste mu to v ústech.

je to dobré? • Má to smysl (Inf / aby …)?

je to tak? • Tak je to jasný, jo? • Není v tom něco jinýho / jiného? • Ty / to si děláš (ze mně) legraci! • … není-liž pravda? • … nemám pravdu? • No řekni! • Šálí mě (snad) smysly!? • A ne snad? • Sním či bdím? • Nedělej si ze mě srandu! • Že ne? • Že jo / ano?

je to vše? • To je všechno? n. Je / bude to všechno?

je to znát • Je to znát. n. To je znát.

je toho dost • Je toho habaděj. • Je toho ažaž. • Na každýho / každého se dostane / dojde. • Je toho jak nasráno. • Není (při tom) nouze o něco.

je toho hodně • Je toho do alelujá / aleluja. • … až jde z toho hlava kolem. n. Jde mi z toho hlava kolem. • Je toho jak / jako hnoje. • Je toho jako hub po dešti. • Je toho habaděj. • Je toho ažaž. • Je to (S) na (S). • Je toho na kila / metry. • To by (snad) měli zakázat. • Sou / jsou toho / jich mraky. • Může tím dláždit. • Je toho jak nasráno. • Je toho tři prdele. • Roztrh / roztrhl se s tím / s nima pytel. • Je toho jako pro (celej) regiment (vojáků). • Ani se ti o / vo tom nezdálo. • Přecházel (mu z toho) zrak (i sluch). n. (Bylo to takové) až mu přecházel zrak (i sluch).

je toho málo • To je / je to dávka jako pro vrabce. • Je toho jako za groš. • Je toho (tak) dvakrát do huby. • Je toho pomálu. • Je skrz něj vidět. • To je, jako dyž / když plivne. • Je jich / toho poskrovnu. • Je toho jak za krejcar (šafránu). • To jen letělo kolem. • Je / dávají toho jako drahý / drahé masti. • To je, jako když plivne do moře. • Smrdí to málem. • Je toho jako šafránu. n. Je toho jako z apatyky.

je toho moc • To je / je to dávka (jako) pro koně! • … až to hezký nebylo. n. Až to není hezký / hezké.

je třeba • Je co (Inf). • Je záhodno (aby / Inf). n. Bylo by záhodno (aby / kdyby / Inf). • Je to / toho (už) zapotřebí. • Je třeba aby … / Inf. • Bylo by na místě (Inf / aby / kdyby …).

je třeba bojovat proti bohatým • Mír chýším – válku palácům.

je třeba bojovat s krajností obdobně • Extremis malis extrema remedia.

je třeba brát ohled na lidi • Co by (tomu) řekli lidi!

je třeba dodržovat podmínky • Vejce dnešní, chléb včerejší, sele šestinedělní a víno loňské.

je třeba dodržovat řád • To / tady není žádnej holubník.

je třeba jednat • Acta non verba. • Je za pět minut dvanáct. • Nás spasí jenom skutky, žádná slova.

je třeba nepřekročit míru • Sunt certi denique fines.

je třeba plnit sliby • Slibů se nikdo nenají.

je třeba počítat s tím • À la guerre comme à la guerre.

je třeba pokračovat • Jen dál!

je třeba postupovat společně • Cesty mohou být rozličné, jenom vůli všichni mějme rovnou. • Proletáři všech zemí, spojte se!

je třeba postupovat systematicky • Jedno po druhým / druhém.

je třeba postupovat umírněně • Omne nimium nocet.

je třeba pracovat • Není každý / každej den posvícení. n. Každý / každej den není neděle / svátek. n. Ne každý / každej den je posvícení. • Víc dnův než klobás.

je třeba připomínat slovanství • Slavme slavně slávu Slávů slavných.

je třeba přiznat spravedlivě • Budiž mu řečeno ke cti, že …

je třeba riskovat • Aut Caesar, aut nihil. • Buď všechno, nebo nic.

je třeba rozumu víc • Více světla!

je třeba řešit problém včas • Lepší malá pomoc než velká nemoc.

je třeba říct ještě • Dlužno říct / dodat, že …

je třeba smířit se s tím • C'est la vie. • Co se dá dělat! • Taková už je doba. • Je, jaký / jakej je. • Jsem / sem, jaký / kterýž jsem. • Nedá se nic dělat. • Svět je, jaký je.

je třeba soustředit se • Všechno (teď) musí jít stranou. n. Teď musí jít všechno stranou.

je třeba splnit rozkaz • Rozkaz je rozkaz.

je třeba sportovat • Sportem ke zdraví!

je třeba šetřit • Každá koruna (je) dobrá. • Korunka ke korunce a … n. Korunku ke korunce a … • Každou korunu dvakrát obrátí. n. Čtyřikrát korunu na dlani obrátí. • Peníze nerostou na stromě / stromech.

je třeba udělat to • Rozkaz je rozkaz. • Samo (vod / od sebe) se to neudělá.

je třeba vybrat si • Tertium non datur.

je třeba zabezpečit se • Člověk (s ním) nikdy neví.

je třeba zasáhnout hned • To (už / pak) de / musí jít všechna sranda stranou.

je třeba zkrášlit to • Zde by měly kvést růže.

je třeba změnit jen to nutné • Mutatis mutandis.

je třeba zničit nepřítele • Ostatně soudím, že Kartágo musí být zničeno.

je třeba zvolit zlo nejmenší • Ex malis eligere minima.

je tu čisto • Voní to tu čistotou.

je tu hezky • Je (to) tu jako v nebi.

je zbytečné mluvit o tom • Kdyby nebylo kdyby, nebylo by chyby. n. Kdyby jsou chyby.

je zima mi • Zalezlo / zašlo mi za nehty.

jeden z nás chybí • Muž přes palubu!

jedinec nakazí skupinu celou • Jedna ovce prašivá celé stádo nakazí. n. Jedna prašivá ovce zkazí celé stádo / všechny ostatní nakazí.

jednej! • Aut nunc, aut numquam / nunc aut numquam. • Až po vás! • Naraž si bouřku ještě více do čela. • Tak na co čekáš? n. Na co čekáš? • Měj se k činu! • Činy, ne slova. • S holkama jako s buchtama, dokud sou čerstvý. • Je za pět minut dvanáct. • Každá minuta je drahá. • Co sedíte?

jednej důvěryhodně! • Důvěra budí důvěru.

jednej laskavě! • Raději po dobrém / dobrým, nežli po zlém / zlým. • Dobrý / dobré slovo najde laskavý / laskavé ucho.

jednej poctivě! • Dobré svědomí největší zboží.

jednej podle sebe! • Dělej, jak myslíš / rozumíš. • Dělej (si), jak / co chceš. n. Dělej, co chceš.

jednej prozíravě! • Pomalu s tou flintou! • Pamatuj na zadní kolečka! • Pamatuj na starý / stará kolena! • Dvakrát / desetkrát měř a jednou řež. • Abys nenarazil! n. … abys nenarazil! • Quidquis agis, prudenter agas et respice finem. • Pamatuj na strejčka Příhodu! • Pomalu dál ujdeš / dojdeš! • Mysli na zadní vrátka! • Ze dvou zel vyber to menší. • Zlost je špatný rádce.

jednej racionálně! • Drž se rozumu a projdeš celý / celej svět.

jednej slušně! • Miluj / milovat budeš bližního svého jako sebe samého. • Dobře jednej v mnohu, v mále a neboj se ani krále. • Dobré slovo železná vrata otvírá. n. Laskavé slovo i brány otevírá. • Dobrý / dobré slovo najde laskavý / laskavé ucho.

jednej správně a ničeho se neboj! • Čiň, co jest pravého, neboj se žádného.

jednej tvrdě a narazíš na reakci tvrdou! • Kdo s mečem zachází, mečem / od meče (také / i) schází. • Na tvrdej / tvrdý suk tvrdej / tvrdý klín. • Kdo s čím zachází, s tím také / i schází. n. (S) čím kdo zachází, (s) tím také schází. *n.* Kdo čím zachází, tím i schází.

jednej tvrdě se ženami! • Jdeš k ženám? Nezapomeň na bič!

jednej uměřeně! • Všeho / všechno s mírou.

jednej umírněně! • Aurea mediocritas.

jednej ušlechtile! • Noblesse oblige.

jednej zmužile! • Lví silou, vzletem sokolím kupředu kráčejme!

jedno roste úměrně růstu druhého • Čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv).

jeď! • Ať se práší za kočárem! • Hoď tam kvalt!

jestli nechceš umřít • Je-li ti život milý …

jestli všimneš si něčeho • Jak / jestli se něco šustne, tak …

jez! • Ber si! • Nemáš chuť? • Jen si dej (seš bledej)! • Jezte a pijte / berte si, co hrdlo ráčí! • Ať sme tlustý na tři prsty! • Vezměte / vemte si! • Člověk neví, po čem ztloustne.

jez a budeš silný! • Kdo doma dojídá, na vojně ho nezabijou. n. Kdo nedojídá, toho na vojně zabijou.

jez rozumně! • Snídani sněz / snídej sám, o oběd se rozděl / obědvej s přítelem a večeři dej nepříteli.

jez večer málo! • Kdo chce spáti sladce, nechť večeří krátce.

jistota je lepší než naděje • Lepší hrst jistoty / pravdy než pytel naděje.

jídlo dobré podporuje lásku • Láska prochází žaludkem. • Cesta k srdci vede žaludkem.

jídlo je lákavé • Huba / srdce se na to směje.

jídlo je nedostatečné • To je, jako když dáš vlovi / krávě / slonovi malinu / jahodu / višni. • Je to (dávka / porce) jako pro vrabce.

jídlo je pálivé • To je huba v (jednom) plameni / ohni.

jídlo je špatné • To je žrádlo pod / pro psa. • To není k žrádlu.

jídlo nebylo dobré • Po obědě / vobědě / večeři / jídle jako po vejprasku / výprasku.

jídlo podmiňuje život člověka • Člověk je to, co jí. • Jídlo a pití základ všeho živobytí. n. Dobrý jídlo a dobrý pití základ všeho živobytí.

jméno naznačuje • Nomen (atque) omen.

jméno není podstatné • Co je jméno?

jméno vyvolává • Nomina sunt odiosa.

jsi zdravý? • Není ti něco?

K

kam chce • Půjde, kam ho srdce táhne. n. Kam ho srdce táhne.

kam jdeš? • Quo vadis? • Kam / kdy račte?

kam spěcháš? • Kam ten kvalt? • Kam se ženeš?

katastrofa mívá začátek nenápadný • Z malý / malé jiskry velkej / velký oheň / voheň (bývá / bejvá). • Malý oheň velký les spálí.

každý • Ať (Kl), co- / kdo- / jaký- / který- / čí- / kde- / kam- / odkud- / kudy- / kdy- / jak- / -koliv n. ať (Kl), co / kdo / jaký / který / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy / jak chce (Kl). • … ať je to Petr nebo Pavel.

každý bude potrestaný za vinu • Na každýho jednou dojde.

každý dá se podplatit • Každej má svou cenu. • Every man has his price.

každý dělá chyby • Každý má chyby. n. Každej má ňákou chybu. n. Všichni máme svoje chyby. n. Nikdo není bez chyby / chyb. • Kdo jsi bez chyby, hoď po něm kamenem. • Moudrý / moudrej člověk se mýlí / mejlí dvakrát denně. • Kdo z vás (je) bez hříchu, ať první hodí kamenem. • Use every man after his desert and who should 'scape whipping? • Nikdo z nás není bez viny.

každý dostane několik • Na hlavu připadá několik …

každý dostane to • Na každého / všechny se dostane.

každý hodí se k něčemu jinému • Kůň k tahu, pták k letu a člověk k práci.

každý chválí domov svůj • Každej pták svý hnízdo chválí. n. Každý pták své hnízdo chválí / miluje své hnízdo.

každý je jedinečný • Každej sme ňákej. n. Každý jsme nějaký.

každý je nahraditelný • Žádný člověk není nenahraditelný.

každý je takový • Co (S), to (S)!

každý je zvláštní nějak • Každej sme ňákej / nějakej. n. Každý jsme / je nějaký.

každý má pravdu • Každý / každej má svou pravdu.

každý má problémy • Všude je něco.

každý mluví jak umí • Každý pták (tak) zpívá, jak mu zobák narost.

každý mluví mateřštinou rád • Vřeť každému srdce po jazyku svému.

každý musí umřít • Všichni jsme smrtelní. n. Všichni sme smrtelný. • Proti smrti není léku.

každý musí umřít – i bez pití • Kdo pil, umřel, a kdo nepil, umřel taky! n. Pil – umřel, nepil – umřel taky!

každý může přispět celku pevností • Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů.

každý patří někam • Co jsi ty? „Čech." Co ty? „Rus.". Co ty? „Srb." A ty? „Já Polák jestem." Dítky moje, svornost! Nechte to, mluvte: „Slovan". • Každý (tu) má své / svý místo! • První třída kašička, druhá třída růžička, třetí třída hodní žáci, čtvrtá třída darebáci, pátá třída medvědi, protože nic nevědí …

každý uvědomuje si omezení svá • Každej / každý zná svý / své meze. • Každej nejlíp ví, co může.

každý zaslouží ocenění podle zásluh • Komu čest, tomu čest (má býti dána, do chomouta nehodí se jenom sláma).

kázeň je nutná • Disciplína, vy kluci pitomí, musí bejt, jinak byste lezli jako vopice po stromech.

kde jen to? • Kam se to podělo?

kde jste? • Kde ste / jste kdo?

kde prodávají to? • Kde se to dostane?

kdekoliv je možné • … co / kdo / který / jaký / kde / kam / kudy / kdy / jak / kolik se dá. • … co(koliv) / kde / kam / kdy / kolik / jak / … (je) (vám) libo. • Vem kde vem.

kdo chce vstřícnost musí být vstřícný • Všechno, cokoliv chcete, aby vám činili lidé druzí, i vy čiňte jim.

kdo je možný • … co / kdo / který / jaký / kde / kam / kudy / kdy / jak / kolik se dá.

kdo je švadlena? • Kdo vám šije?

kdo je to? • Co je to za člověka? • Co von je zač / za (S)? n. Co je (to) zač / za (S)? • Kdo je? • Kdo mi to loupe perníček?

kdo jsi? • Čí jsi / si / seš? n. (A) čí ty seš?

kdo jste? • S kým mám tu čest? • A kerej / kterej ty seš / vy ste? • S kým mám to potěšení? • Vy račte / ráčíte být … ?

kdo má prospěch? • Cui bono?

kdo má výhodu teď? • Kdo bere?

kdo nesouhlasí • Je někdo proti? • Komu se to nelíbí …

kdo přichází? • Koho to sem čerti nesou? n. Kam ho sem čerti nesou?

kdo přichází dřív získává nárok • Kdo dřív přijde, ten dřív mele. n. Kdo dřív do mlýna donese, tomu dříve melou.

kdo ptá se hloupě slyší odpověď hloupou • Jaká otázka, taková odpověď. • Na blbou otázku / votázku blbá odpověď / vodpověď.

kdo souhlasí? • Kdo je pro?

kdo zavinil to? • Kdo za to může, že …?

kdo zvítězí? • Kdo s koho.

kdy dostáváš výplatu? • Kdy berete?

kdy oženíš se? • Kdy do toho praštíš?

kdy přijde menstruace? • Kdy to čekáš?

kdy vdáš se? • Kdy do toho praštíš?

kdykoliv je možné • … co / kdo / který / jaký / kde / kam / kudy / kdy / jak / kolik se dá. • … co(koliv) / kde / kam / kdy / kolik / jak / … (je) (vám) libo.

když prozradí se to • Až to rupne / praskne …

když skončí to • Až to rupne / praskne …

když začal chápat • Když začal rozum brát …

klasika se nečte • Klasika je něco, co všichni chtějí mít přečteno, ale číst nechce nikdo.

klidni se! • Nedělej cirkus!

kniha pomáhá člověku • Kniha (je) nejlepší přítel (člověka).

knihy mají osud proměnlivý • Habent sua fata libelli.

kolektiv je nezodpovědný • Mnoho kuchařů přesolilo / připálilo polívku / polévku.

kolik je hodin? • Davaj časy! • Kolik máš hodin? – Jedny.

kolik je možné • … co / kdo / který / jaký / kde / kam / kudy / kdy / jak / kolik se dá. • … co(koliv) / kde / kam / kdy / kolik / jak / … (je) (vám) libo.

kolik jsi vydělal? • Kolik (ti) to (dneska) hodilo?

kolik to stojí? • Kolik to dělá? • Kolik / co sem / jsem dlužnej / dlužen? • Zač ta houska na tom krámě? • Co to koštuje? • Tak kolik to máme? • Za co?

kolik vyděláš? • Kolik (ti) to nese? • Kolik to sype?

kombinace některé jsou bláznivé • Zelená modrá, pro blázna dobrá.

komunismus zvítězí přes oběti • I kdybychom padli všici, vstanou noví bojovníci, prapor rudý zavlaje!

komunista velký zničí mnoho lidí • Váha soudruha stranou vyneseného rovná se součtu vah soudruhů soudruhem tímto potopených.

konec je důležitý • Konec dobrý, všechno dobrý / dobré. n. Konec dobrý všechno spraví / srovná.

konec je nejlepší • Konec vše napraví. • Konec korunuje dílo. n. Konec chválí dílo. • (To) nejlepší na konec / nakonec! • A pokud / jestli neumřeli, žijí (tam) ještě dodnes.

konec mocného využívají druzí • Když dub padne, ledaskdo třísky sbírá / lítají třísky.

konflikt začne • Něco se strhne.

kouř signalizuje oheň • Plamen nebývá daleko od dýmu.

krajina je krásná • Voda hučí po lučinách, bory šumí po skalinách, v sadě skví se jara květ, zemský ráj to na pohled …

krása je pomíjivá • Krása pomíjí, blbost je věčná.

krev teče hodně • To je krve, jako když píchne / zapíchne vola / prase. n. To je krve jako z vola. • Bylo / teklo tam krve jako na jatkách. n. Je tu krve jako na porážce.

kritik posuzuje moudře ale neumí nic • Recenzent je člověk, který všechno ví, a nic neumí.

kritizovat je snadné • Chtěl bych tě vidět! n. To chci vidět! n. To bych chtěl vidět!

krize neuškodí silnému • Mráz kopřivu nespálí.

krize nevzniká z příznaků malých vždy • Z každého mráčku neprší.

krize překonaná posílí • Co tě nezabije, to tě posílí.

krize vyvrcholila • Došlo k nejhoršímu.

křik začal • To byl tanec!

kultura dráždí mě • Když slyším slovo kultura, sahám po revolveru.

kultura pozná se podle stavu záchodů • Stav záchoda je vizitkou národa. n. Hygienický stav záchodů je vizitkou národů.

kultura přišla z východu • Ex oriente lux.

kultura se ničí nezájmem a nepřáteli • Českých knížek hubitelé lití, plesnivina, moli, jezoviti.

květen je doba pro lásku • Byl pozdní večer – první máj – večerní máj – byl lásky čas …

L

laskavost je vhodnější než přísnost • Víc změžeš po dobrém / dobrým než po zlém / zlým.

laskavost nedá se vynutit • Dobrá slova se nekupují.

laskavost nevyplácí se • Pro / za dobrotu na žebrotu.

láska je vytrvalá • Bez konce láska je.

láska jednoho vyvolává lásku druhého • Láska lásku rodí.

láska jejich je silná • Je to láska jako trám.

láska k penězům roste • Honba za penězi nikdy nezná mezí.

láska není vždy úspěšná • Marná lásky snaha.

láska neřídí se rozumem • Srdci se nedá poroučet. n. Srdce si nedá poroučet.

láska prochází spory • Láska jako růže není bez trní. • Láska nehněvaná není milovaná. • Lásko, s tebou je kříž. n. S láskou je kříž. • Z lásky bejvaj / bolej vrásky. • Co se škádlívá, rádo se mívá.

láska překoná překážky • Co láska spojí, nikdo nerozdvojí.

láska překonává překážky • Amor vincit omnia. • Bez konce láska je. • Láska hory přenáší. • Pro lásku není žádného pravidla ani zákona. • Věrné milování nepřekoná žádné zloby naléhání.

láska překvapuje mě • Ach, ta láska nebeská! • Lásko (bože), lásko, kde ťa lidé berú? n. Lásko, kde tě lidé berou?

láska přináší i starosti • Lásko, s tebou je kříž. n. S láskou je kříž. • Z lásky bejvaj / bolej vrásky. • Z lásky bolej vlásky.

láska přináší radost • Kde láska, tam radost, kde nouze, tam žalost.

láska začala náhle • Byla to láska na první pohled.

láska zlepšuje člověka • Láska je mocná čarodějka.

lenoch získá odměnu nezaslouženě • Koně za ovsem běhají / běží, a osli ho dostávají.

lenošení je nebezpečné • Zahálka plodí zlo. • Zahálka je matka nepravosti / matka (všeho) hříchu / počátek hříchu. • Zahálka je čertův polštář.

lenošení je příjemné • Dolce far niente.

lež! • Ty mrtvý / mrtvej, lež a nevstávej (pánbůh ti pokoj věčný dej)!

leží vede ke krádeži • Mladej / mladý lhář, starej / starý zloděj.

leží vyvolává leží • Jedna leží plodí druhou.

lékař pomáhá přírodě • Lékař léčí, příroda / čas / bůh uzdravuje. • Natura sanat – medicus curat.

lékaři se můžou přít a pacienta poškodit • Mnoho lékařů, hotová smrt.

léto je příjemné • Léto budiž pochváleno.

lidé! • Dámy a pánové!

lidé bavili se • Rozproudila se živá zábava. • Zábava byla v plném proudu (když …).

lidé blízcí se dráždí často z lásky • Co se škádlívá, rádo se mívá.

lidé bohatí nevěří chudým • Sytý hladovýmu / hladovému nevěří.

lidé dělají obvykle to • Je nepsaným zákonem, že …

lidé domýšlejí se • Mohly by bejt / být řeči. • Dou / jdou vo / o tom (všelijaký) řeči. • Za ty řeči to nestojí. n. Nestojí to za ty řeči.

lidé chodí tam pořád • Dveře se tam / u něj netrhnou. • Podávají si (tam) dveře. • Podávají si tam / u nich kliku.

lidé chovají se nesmyslně tady • To je (hotovej / úplnej) Kocourkov. n. Je to (tu) jako v Kocourkově.

lidé chovají se různě • Jiný / jinej kraj, jiný / jinej mrav. n. Kolik krajů, tolik obyčejů. • Jiná země, jiný / jinej mrav.

lidé chovají se špatně • Lidi sou / jsou už takový / takoví! • Kam ten svět spěje!

lidé chovají se tak • Svět je, jaký je.

lidé chovají se vzrušeně • Všechno je (tu) vzhůru nohama.

lidé chtějí iluzi • Svět chce být klamán (budiž tedy klamán).

lidé jsou chudí • Bída (tam) hledí / kouká ze všech koutů. • Bída bídě tam ruku podává.

lidé jsou lhostejní k majetku cizímu • Z cizího krev neteče.

lidé jsou nesnesitelní • Jiní lidé jsou úplně hrozní. Jediná možná společnost je vlastní.

lidé jsou nevděční • Pokud chodíš, potud se hodíš. • Člověk se (mu / všem) nezavděčí. • Nevděk světem vládne. • Tak svět vodplácí / odplácí! • Dneska ctí tě za svatého, zejtra budeš sviňák.

lidé jsou rovni si • Když Eva předla a Adam ryl, kde tu jaký šlechtic byl? • Smrt všechny v jeden snopek váže. • Po smrti sou / jsou si všichni rovný / rovní.

lidé jsou rovni si a svobodní a přátelé • Rovnost – volnost – bratrství.

lidé jsou zlí • To jsou zlý huby. • Lidé / lidi jsou všelijací / všelijaký. • Lidi sou zlý. n. Lidé jsou zlí.

lidé jsou zvyklí • Jak je zvykem (dělám / děláme toto). • Je dobrým zvykem (Inf / že …). n. Jak je dobrým zvykem …

lidé konkurující si vyvolávají chaos • Řádu nemnoho, kde pánů mnoho.

lidé kradou všechno • Co není přibitý, to ukradnou.

lidé kritizují rádi • To jsou zlý huby. • Znáš / znáte lidi!

lidé mají být svobodní rovní a přátelští • Svoboda, rovnost, bratrství. n. Volnost, rovnost, bratrství.

lidé mají chutě různé • Každej má (holt) (to) svý.

lidé mají názory různé • Nenarodil se člověk ten, aby / jenž by se zalíbil lidem všem. • Kolik hlav, tolik rozumu / smyslů. n. Víc hlav, víc rozumu. • Nemohou být všechny hlavy pod jedním kloboukem. • Není hospůdky, aby / by nebylo půtky. • Každej je jinej. • Každej sme ňákej. n. Každý jsme nějaký. • Kolik lidí, tolik názorů. n. Kolik lidí, tolik rozumu. • Dou / jdou vo / o tom (všelijaký) řeči. • Více svěc, více světla.

lidé mají práva stejná • Všichni lidé jsou si rovni. • Všichni lidé jsou bratři.

lidé mají záliby různé • Chacun à son goût. • Chutě jsou různé / sou různý. • Nenarodil se člověk ten, aby / jenž by se zalíbil lidem všem. • Proti gustu žádnej / žádný dišputát. • Lidi jsou různé (zvláště pak blbé). • Každej má (holt) (to) svý. • Někdo má rád vdolky, jinej zase holky.

lidé milují se v květnu • Byl pozdní večer – první máj – večerní máj – byl lásky čas …

lidé mladí potřebují vybouřit se • Mladá krev se musí vybouřit.

lidé mluví nezávazně • Voda teče, řeči plynou.

lidé mluví o tom • Něco se šuška (že / o tom, že …).

lidé mnozí chtějí taky • Takovejch by bylo!

lidé mnozí mají zkušeností víc • Víc hlav víc ví. • Více / víc lidí víc ví.

lidé mnozí slibovali to • Takovejch už bylo!

lidé musejí pomáhat si • Všichni lidé jsou bratři.

lidé nacházejí perspektivu po krizi • Po bouři vychází slunce. • Bouřka / každá bouřka vždy / vždycky pročistí vzduch.

lidé napodobují vůdce • Qualis rex, talis grex.

lidé nečtou klasiku • Klasika je něco, co všichni chtějí mít přečteno, ale číst nechce nikdo.

lidé nejsou si rovni • Všichni si (tam) sou rovný, akorát / jenom některý si sou rovnější. • Všechna zvířata jsou si rovna, ale některá jsou si rovnější.

lidé nejsou zlí • Lidí se bojí jen ten, kdo je nezná.

lidé nemají rádi sebechválu • Vlastní chvála / samochvála / sebechvála smrdí. n. Vlastní chvála z hrdla smrdí.

lidé nemění se • Lidi nepředěláš!

lidé nemluví pravdu • Fama crescit eundo. • To jsou zlý huby. • Lidi toho napovídaj / napovídají!

lidé nesouhlasí • Zdvihla se / zvedla se (proti tomu / němu) vlna odporu / nevole.

lidé neúspěšní zastíní úspěšné nakonec • První budou posledními (a poslední prvními).

lidé odlišní sdružují se • Protivy se přitahují.

lidé ovlivňují se • Všechno souvisí se vším.

lidé panovační nesnášejí se • Nesnesou se dva kohouti na jednom smetišti. n. Jsou jako dva kohouti na jednom smetišti.

lidé podporují svůj národ • Národ sobě!

lidé potřebují disciplínu • Na chudý lidi musí bejt přísnost.

lidé pracující na půdě mají ji vlastnit • Půda patří těm, kdo na ní pracují.

lidé projevují zájem dravý • Lidi se vo to div neperou.

lidé předstírají • All the world is a stage (and all the men and women merely players). • Všichni lidé jsou herci, ale kde pro ně brát repertoár! • Celý svět je divadlo (a všichni muži a ženy jen herci).

lidé přestali mluvit • Zavládlo mlčení.

lidé radí ale nepomáhají • Nikdo nerozdává nic tak ochotně jako rady.

lidé reagují stejně • Někerý / někteří lidi sou / jsou všichni stejný / stejní. • Znáš / znáte lidi!

lidé respektují ho • To není žádnej hej nebo počkej.

lidé říkají • Jde o tom jeden hlas, že … • Zlé jazyky tvrdí, že … n. Zlí jazykové tvrdí, že … • Dou / jdou vo / o tom (všelijaký) řeči. • … jak se říká … n. No, jak se říká, … • Táhne se to (s ním) (už dlouho). • Kolují (o tom) zvěsti, že … n. Kolují vo / o tom / něm (nějaký / nějaké) zvěsti.

lidé setkávají se náhodou • Nescházejí se / nesetkávají se hory s horami / horama, ale lidé / lidi s lidmi / lidma.

lidé slušní hádají se také • Není hospůdky, aby / by nebylo půtky. • Není kostelíčka / kapličky, aby / kde by nebylo kázáníčka. n. Není kostelíčka / kapličky, aby v něm / ní nebylo kázáníčka.

lidé snaží se být originální hloupostí • Není nad původnost, každý po ní touží, lidi chodí / choděj přes most, to já půjdu louží.

lidé společně vidí víc než jedinec • Čtyři oči / voči vidí víc než dvě. n. Víc očí / vočí víc vidí.

lidé stejní nepracují stejně • Činí-li dva totéž, není to totéž. n. Dělají-li dva / když dva dělají totéž, není to totéž.

lidé stejní sdružují se • Podobného peří ptáci k sobě se táhnou. • Rovný rovného si hledá. • Vrána k vráně sedá – rovný / rovnej rovného / rovnýho si hledá. • Vrána vráně oči / oko nevyklove.

lidé špatní neubližují si • Vrána vráně oči / oko nevyklove.

lidé uklidní se po hádce • Po bouři vychází slunce. • Po bouři bývá jasno. • Bouřka / každá bouřka vždy / vždycky pročistí vzduch.

lidé umírají náhodně • Smrt si nevybírá / nedělá rozdíly. n. Smrt si nevybírá, bere napořád.

lidé uvěří opakované lži • Stokrát vopakovaná / opakovaná lež se stává pravdou.

lidé uvěří velké lži • Velké masy lidí se stanou snadněji obětí velké lži.

lidé útoční neútočí na sebe • Pes psa nekouše.

lidé v trojici se neshodnou • Dva jsou rada, tři sou / jsou zrada. n. Ve dvou rada, ve třech zrada.

lidé ve sporu tím prospívají jinému • Když se dva hádají, třetí se směje. • Když se dva hádají, třetí z toho má užitek / třetí se směje.

lidé vědí to • To je veřejné / veřejný tajemství. • Je (všeobecně) známo (že …).

lidé vracejí se k práci mírové • Národy kují meče své v motyky a oštěpy své v srpy.

lidé vykládají nesmysly • Vono / ono se toho povídá!

lidé zamilovaní hádají se • Láska jako růže není bez trní. • Láska nehněvaná není milovaná.

lidé závidí si navzájem • Sousedova / sousedovic kráva více mlíka / mléka / lepší mlíko / mléko dává. • Závist světem vládne.

lidé znají se navzájem překvapivě • Svět je malej / malý. n. Jak je ten svět malej / malý!

lidé zůstávají hloupí • Blbost je věčná. n. Blbost nestárne. n. Krása pomíjí, blbost je věčná. • Krása pomíjí, blbost je věčná.

lidé žvaní • Představte si to ticho, kdyby lidé říkali jen to, co vědí!

M

maličkost opakovaná je problém velký • Stokrát nic umořilo (i) osla / vosla.

maličkost stačí ke spokojenosti • Co víc člověk potřebuje ke štěstí / k životu? • Jak málo stačí člověku ke štěstí! n. Jak málo stačí ke štěstí! • Ke štěstí stačí málo. • Jak málo stačí (člověku) ke štěstí!

manželství je nenarušitelné • Co Bůh / bůh spojil, člověk / člověče nerozděluj / nerozlučuj!

manželství je populární kvůli sexu • Manželství je populární, protože spojuje maximum pokušení s maximem příležitostí.

manželství je riskantní • Jenom se žeňte, beze všeho. Dostaneš-li dobrou ženu, budeš výjimkou, dostaneš-li zlou, zůstaneš filozofem.

manželství radostné je v dětech • Manželství bez dětí, den bez sluníčka.

maso je tvrdé • Maso je jak podrážka.

maso je výborné • Maso se jen rozpadá / rozplývá (na jazyku). • Maso je jako dort.

maso není dobré • Maso je jako hadry.

maximálně • Dělá to, co mu síly stačej / stačí. n. … co má síly.

maximálně rychle • … co to dá.

málo je dobré taky • Lepší něco než / nežli nic. n. Lepší málo než / nežli nic.

menstruace nepřišla • Nedostala sem to.

měsíc se zvětšuje • Měsíc de / jde nahoru. n. Měsíc přibývá / roste.

měsíc svítí jasně • Měsíc je v úplňku. • Měsíc svítí jako rybí oko / voko. n. Měsíc svítí jako ve dne. • Sviť, měsíčku, polehoučku … • Sviť, měsíčku, sviť, ať mi šije niť. • Měsíčku na nebi hlubokém, světlo tvé daleko vidí …

milujte se! • Milujte se vespolek. • Milujte se a množte se.

minulost nedá se změnit • Co bylo, bylo.

minulost není důležitá • Loňského sněhu nevzpomínej.

minulost se nedá změnit • Co tam, to tam, o to hlavy nelam. • Co je tam, to je tam. • Loňského sněhu nevzpomínej.

mistr pozná se podle díla • Účinek chválí mistra.

místa různá mají zvyky různé • Jiný / jinej kraj, jiný / jinej mrav. n. Kolik krajů, tolik obyčejů. • Jiná země, jiný / jinej mrav.

místo je ideální a krásné • To / tam je ráj na zemi.

místo je navštěvované • Podávají si (tam) dveře.

místo je nepoznané • Hic sunt leones. • Nestanula tam lidská noha.

místo je odlehlé • Je to prdel světa. • Je tu jako na Vystrkově.

místo je odposlouchávané • I zdi / stěny (tu) mají uši.

místo je plné • Bylo vyprodáno do posledního místa.

místo je prázdné • Je tam jako vymeteno. n. Je tam jako po vymření / vyhoření.

místo je pusté • Sem nepřijde živá duše. • Hic sunt leones. • Nepáchne tam ani noha. • Nestanula tam lidská noha. • Je to tam jak na ztracený / ztracené vartě. • Je tam jako vymeteno. n. Je tam jako po vymření / vyhoření. • Nebylo tam známek života.

místo je zakrvácené • To je krve, jako když píchne / zapíchne vola / prase. n. To je krve jako z vola. • Bylo / teklo tam krve jako na jatkách. n. Je tu krve jako na porážce.

místo je zlé • Je to peleš lotrovská.

místo není navštěvované • Nepáchne tam ani noha. • Nestanula tam lidská noha. • Cizí noha tam nevkročí. • Je to tam jak na ztracený / ztracené vartě.

místo obživlo • Z trosek povstal / vykvetl nový život.

místo prázdné nelze vykrást • Kde nic není, ani čert nebere. • Kde nic není, ani smrt nebere.

místo úkrytu nejlepší je viditelné • Pod svícnem bejvá tma. n. Pod svícnem (bejvá / bývá / je) (největší / vždycky) tma.

mládí je krásné • Kam jste se poděly, moje mladé časy. • Mladost – radost. • Mládí je božská

nemoc, z níž se každý den / ze které se každým dnem uzdravujeme. • Nikdy se nevrátí pohádka mládí.

mládí je nerozumné a stáří střízlivé • Mládí je božská nemoc, z níž se každý den / ze které se každým dnem uzdravujeme.

mládí není zásluha • Jakmile se z mládí začne dělat zásluha, tak je to špatné. Protože každej blbec – starej – byl taky jednou mladej blbec.

mládí pominulo • Mládí je navždy pryč.

mlč! • Ale kuš! n. I kuš! • Zavaž si botu, kecá ti jazyk! n. Zavři si kufr, kecá ti víko! • Favete linguis! • Nech si ty (svý) frky! • Nech na hlavě! n. Dej na hlavu! • Víš, co znamená myslet? Hovno vědět. • Utři si hubu, kecá ti to! • Drž hubu / tlamajznu! • Dej si hubu na zámek! • Zavři hubu, lítaj kravince! • Drž jazyk za zuby / na uzdě. n. Dobře jazyk za zuby míti. • Nech těch keců / řečí! n. Nech si ty kydy! • Kibic, drž tlamajznu, než tě přes ni majznu! • Bez komentáře! • Nedělej kravál / rámus! • Moc mluvíš a málo píšeš domů! n. Máš moc řečí (a málo píšeš domů)! • Tak moment! • Nikomu / ale ani muk! n. Ani muk! • Nech si to (ale) pro sebe! • Nemusíš to každýmu (zrovna) věšet na nos! • Bez poznámek! • Dávej si pozor na hubu / jazyk! n. Pozor / bacha na hubu / jazyk! • Polib mi / si prdel / zadek / řiť! n. Vyliž mi prdel! • Nech si (ty) svý rozumy! • Jakýpak / jaképak řeči! • Nech si ty řeči! • A bez řečí! • Eště že / ještě že to říkáš ty! n. Že to říkáš zrovna / právě ty! • Nikomu ani slovo! • Nechci (už) slyšet ani slovo! n. Už ani slovo! • Eště / ještě slovo a …! • Mluviti stříbro, mlčeti zlato. • Polib mi / si šos! • Ticho tam! • Buď ticho! • Drž tlamajznu! • Co ty víš! n. Co vy víte! • Víš, co mi můžeš? n. Hele, víš, co mi můžeš! • Co ty (mi) budeš vykládat! • Abys nedostal přes zobák! • Drž / sklapni / zavři zobák / klapačku! • Hoď / dej tam zpátečku! • Nikdo na tebe / to není zvědavej!

mlč o problémech soukromých před cizími! • Špinavý / špinavé prádlo se má prát doma. n. Každej si má prát svý špinavý prádlo doma.

mlč o věcech nepříjemných! • Nemluv vo / o provaze / voprátce / oprátce v domě voběšencově / oběšencově.

mlčení naznačuje leccos • Žádná odpověď / vodpověď (je) taky odpověď / vodpověď.

mluv! • Zamrzla ti huba / pusa? n. Copak ti huba / pusa zamrzla? • (Tak) mluv nebo ser písmena! • K věci! n. Mluv / mluvte k věci!

mluv jasně! • Jak tomu mám rozumět? • Mluv česky! • Co tím myslíš? n. Jak to myslíš? • Vaše řeč budiž ano, ano, ne, ne, a co nad to je, od ďábla je. • Nazývej věci pravým jménem / pravými jmény!

mluv k věci! • Rem tene, verba sequentur.

mluv otevřeně! • Gedanken sind zollfrei. • Jak tomu mám rozumět? • Nazývej věci pravým jménem / pravými jmény! • Nalejme / nalijme si čistého vína!

mluv pečlivě! • Nepřekousni si jazyk! n. Jen si nepřekousni jazyk! n. Aby sis nepřekousnul jazyk!

mluv pravdu! • Pravdu sobě mluvme, dobří k sobě buďme! • Mým hlavním úmyslem je říkati bez ostychu pravdu, pouhou, holou, nepřikrášlenou pravdu.

mluv přímo! • Jak tomu mám rozumět? • Nazývej věci pravým jménem / pravými jmény!

mluv s rozmyslem! • Kdybys mlčel, zůstal bys filozofem. • Zle jest, když jazyk před rozumem utíká / ubíhá. • Moc mluvíš a málo píšeš domů! n. Máš moc řečí (a málo píšeš domů)! • Nikdy neříkej nikdy. • Dávej si pozor na hubu / jazyk! n. Pozor / bacha na hubu / jazyk! • Řeč na váze měř, málokomu věř. • Cokoliv řeknete, může být použito proti vám. • Co jsi z úst vypustil, ani párem koní / volů nevtáhneš zpět. • Hoď / dej tam zpátečku!

mluv stručně! • Brevity is the soul of wit. • Nevykládej kroniky! • K věci! n. Mluv / mluvte k věci!

mluv upřímně! • Upřímnost – stará ctnost.

mluv uspořádaně! • Pěkně po pořádku! n. Tak pěkně po pořádku!

mluv vážně! • Nedělej z toho frašku! • Nedělej z toho kabaret! • Ty / to si děláš (ze mně) legraci!

mnoho zdraví! • Mnoga ljeta!

mnozí chtějí to taky • Takovejch by bylo!

množství lidí a práce nesouvisí • Mezi množstvím práce, která má být vykonána, a počtem osob, jimž má být přidělena, nemusí být žádný, nebo jen velmi volný vztah.

moc je pomíjivá • Moc a sláva / všechna sláva – polní tráva.

moc korumpuje • Každá moc korumpuje. Absolutní moc korumpuje absolutně.

mokré je čisté zdánlivě • Co je mokrý, to je čistý.

Morava je krásná • Moravo, Moravo, Moravěnko / Moravičko milá! Co z tebe pochází chasa roztomilá / ušlechtilá.

moudrost přichází z Východu • Z Východu (přichází) světlo.

možnost jiná není • Není jiné volby.

možnost nabízí se • Brána k tomu se mu otevírá / otvírá.

muž aktivní sexuálně je hubený • Dobrej kohout neztloustne / nebejvá tlustej. n. Dobrý kohout neztloustne.

muž komplikuje život ženě • Manžel je člověk, kterej pomáhá ženě řešit problémy, do kterejch by se nedostala, kdyby si ho nevzala.

muž nestává se mužem oděvem vhodným • Šat nedělá muže.

muž odchází od ženy za prací • Aby / by žena mohla šťastna být, plout musí námořník.

muž potřebuje i nechce ženu • Strašné je, že není možné žít ani s ženami, ani bez nich.

muž zapůsobí na ženu květinou • Květinou řekneš vše / všechno.

muž zkrášluje si ženu v představě • Ženy jsou stříbrné misky, na něž klademe zlatá jablka.

muž zkrášlující se moc je zženštilý • Není smutnějšího podívání nad muže před zrcadlem.

muži nerozumějí ženám ale milují je • Ženy jsou k tomu, abychom je milovali, a ne abychom je chápali.

my bouříme se • Jak lvové bijem o mříže.

my budeme bránit • My Prahu nedáme, radši ji zbouráme!

my budeme přátelé zase • Do smrti / na věky dobrý!

my čelíme situaci stejné • Sme / jsme (přece) na jedný / stejný / jedné lodi.

my dělíme se spravedlivě • Je to na rovinu. n. To je na rovinu.

my dohodneme se • Plácněme / plácneme si (na to)! • Tak tedy dobrá!

my doufáme ve štěstí • Ať nám pomáhá Ježíš Kristus! n. Bůh nám buď milostiv! • Snad to ve zdraví přežijem. n. Snad to přežijeme ve zdraví.

my hrajeme si tak • Berany, berany duc! • Ententýky, dva špalíky … • Jedna dvě, Honza jde, nese pytel mouky (máma se raduje, že bude píct vdolky). • Jeden, dva / jedna, dvě, tři, čtyři, pět, cos to Janku, cos to sněď? • Á bé cé dé, kočka přede, kocour motá, pes počítá, kolik nití do desíti? • … ať je to ten nebo ten, ten musí jít / vyhoďme ho / vyženem ho z kola ven. n. Na koho to slovo padne, ten musí jít z kola ven. • Kolo, kolo mlýnský … (za čtyři rýnský, kolo se nám polámalo, mnoho škody nadělalo, udělalo bác!) • Spadla lžička do kafíčka, udělala žbluňk. • Mámo, táto (v komoře je myš). • Jedéém – s medem! • Vařila myšička / myška kašičku na zeleným rendlíčku … • Skákal pes přes oves … • Chodí Pešek vokolo, nedívej se na něho, kdo se na něj koukne, toho Pešek bouchne. • Před pikolou, za pikolou nikdo nesmí stát, nebo nebudu hrát! • Pějme píseň dokola, okolo stola la la la: komu píseň schází, zaplatí dva mázy. • Strč prst skrz krk. • Tři sta třicet tři stříbrných stříkaček stříkalo přes tři sta třicet tři stříbrných střech. • Paci, paci, pacičky, táta koupil botičky … • Jede vláček motoráček, kolik vozů (asi) má? • Zajíček v své jamce sedí sám. Ubožáčku, co je ti, že nemůžeš skákati? Hbitě / chutě skoč a vyskoč! • Víš, jak bojoval Žižka? – Bum / pích do bříška!

my chceme bavit se • Nepudeme domu, až ráno, až bude dohráno / ustláno …

my chceme bojovat • Dejte nám zbraně, dali jsme si na ně!

my chceme ho • To je náš člověk!

my chovali jsme se stejně • Taky sme byli / bejvali mladý.

my chováme se nezodpovědně a riskantně • Nous dansons sur un volcan.

my jdeme vesele • Šly panenky silnicí …

my jednali jsme jen o tom • O jiném nebylo řeči. n. Vo jiným řeč nebyla.

my jsme hotoví • A máme to!

my jsme rovni si • Já pán, ty pán! (Kdo bude svině pást?)

my jsme schopní • Nejsme žádný malý blbci. • Dnes / dneska už sme / jsme dál! • Nejsme (žádný) vořezávátka!

my jsme vyrovnáni • Je to fifty fifty. • Sme / jsme si kvit. n. Tím sme si kvit.

my lišíme se zcela • Sme / jsme si (s ním) cizí.

my máme příležitost a sílu • Svět patří nám!

my máme rádi ho • Je jako náš.

my máme rádi ho i skromného • Malej, ale náš!

my mluvili jsme o něm • My o vlku a vlk za humny / za dveřmi.

my mluvili jsme o tom • Byla o tom řeč. • Přišla na to řeč. n. Řeč přišla / se stočila na to (jak …). • Řeč se točila kolem něčeho.

my mluvili jsme spolu • Dali sme řeč.

my musíme být silní a jednotní • Až nás půjdou milióny (všichni proti větru).

my musíme být svorní • Sme / jsme (přece) na jedný / stejný / jedné lodi. • Dokud nás smrt nerozdělí.

my musíme oslavit to • Vyvěste fangle! • Proč bychom se netěšili?

my musíme spěchat • Tlačí nás čas.

my můžeme předpokládat • Dejme tomu, že …

my nedohodneme se takto • Takhle se nikam nedostanem.

my nedokážeme tolik už • Už nám není dvacet.

my nechceme ho • Na toho jsme (tak) (akorát) čekali! • Samo peklo nám ho poslalo!

my nejsme kamarádi • Copak sme spolu krávy / husy pásli? n. Nepásli sme spolu krávy / husy! n. My jsme spolu kuličky nehráli!

my nejsme zaostalí • Nejsme žádná (malá) díra!

my nemáme nic společného • My sme / jsme spolu do školy nechodili. n. Nechodili sme / jsme spolu do školy.

my nemáme vůdce • Tak nám zabili Ferdinanda!

my nemusíme respektovat je • Co je nám po nich / do nich!

my nemůžeme pokračovat • Můžeme se (teď) jít klouzat. • Takhle se nikam nedostanem. • To nikam / k ničemu nevede. • Nemelem, nemelem, sebrala nám voda mlejn.

my neřídíme se podle hodin • Hodiny nejsou naším pánem / našimi pány.

my nevíme to dobře • Co ty vo / o tom víš? n. Co ty víš?

my nevyřešili jsme nic • A sme / jsme (zase) tam, kde / co sme / jsme byli. n. To sme tam, kde sme byli.

my oslavíme to • Roztočíme to (spolu)!

my pobavíme se • Vyrazíme si někam.

my počkáme na výsledek • Necháme se překvapit.

my podporujeme vás • Jsme s vámi, buďte s námi!

my pomáháme si vzájemně • Jeden za všechny, všichni za jednoho. n. Všichni za jednoho, jeden za všechny. • Dokud nás smrt nerozdělí.

my porazili jsme je • Ukázali sme / jsme jim to!

my potřebujeme lidi nové • Země nepotřebuje nové kontinenty, ale nové lidi.

my potřebujeme lidi schopné • My potřebujem mužů celých.

my poznáme to časem • Čas ukáže (co / kdo …). • Necháme se překvapit. • Časem se ukáže (kdo / co / jak …). • To se teprv uvidí! • No uvidíme!

my poznáme to teď • Teď se ukáže, kdo s koho. • Hýn sa ukáže! n. Teď se (to) ukáže! n. Teď se ukáže (kdo / co / jak / …)!

my přestaneme spolupracovat • Naše cesty se rozcházejí.

my přežijeme • Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.

my půjdeme spolu • Půjdem spolu do Betléma …

my sejdeme se • Po válce v šest večer u Kalicha.

my slíbili jsme si věrnost • Lásku jsme si přísahali, slovo jsme si navždy dali … • Dokud nás smrt nerozdělí.

my spěcháme • To je (ale) kalup / fofr!

my střetneme se • Sejdeme se u Filipp.

my uděláme to teď hladce • Jedéém – s medem!

my umíme víc • Dnes / dneska už sme / jsme dál!

my uskutečníme své sny • V co věříme dnes, zítra provedem!

my vydržíme to • Byli sme / jsme a budem! • Už to nějak doklepeme. • Je to za náma. n. Už je to za náma / námi.

my vyhovíme rychle • Zázraky (děláme) hned, nemožné / nemožný na počkání / do tří dnů.

n. Nemožné děláme hned, zázraky na počkání / do tří dnů.

my vyměníme si to současně • Z ručky do ručky. n. Pěkně z ručky do ručky.

my vysvětlíme si to jinak • Povíme si to jindy a jinde / jinde a jindy.

my vzpomínáme s úctou • Zůstala po něm světlá památka.

my začali jsme spolupracovat • Naše cesty se setkaly / spojily.

my začínáme teď • Hej rup! • De se / jde se / deme / jdeme na věc!

my závisíme na něm • Náš osud je v jeho rukou.

my zestárli jsme • Bejvali sme / to sme byli mladý a krásný / hezký a teď už jsme jen krásný / hezký.

my zklamali jsme se • To sme to (s ním) popadli!

my zůstaneme přátelé • V dobrým / dobrém sme / jsme se sešli, v dobrým / dobrém se rozejdeme.

mysli logicky! • Když si dáš dvě a dvě dohromady (tak) … • Nedělej zmatky!

mysli na smrt! • Memento mori! • Quidquis agis, prudenter agas et respice finem.

myslíš to tak? • Myslíš to vážně? n. To myslíš vážně?

myšlení je náročné • Myšlení bolí.

myšlení je základem existence člověka • Cogito, ergo sum.

myšlenka je svobodná • Gedanken sind zollfrei.

myšlenky jsou trvalé • Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.

mytí přehnané škodí • Kdo se umejvá / umývá, toho ubejvá / ubývá.

N

na prdel • Tam kde záda svý / své poctivý / poctivé méno / jméno ztrácej / ztrácejí. n. Tam, kde záda ztrácej / ztrácejí svý / své poctivý / poctivé méno / jméno.

napětí roste • Atmosféra houstne.

napětí vládne • Je to tam hustý.

například • … já nevím … • Vemte / vezměte si například …

navštiv mě! • Nech se někdy vidět! n. Ať se necháš někdy vidět! • Rádi vás (zase) uvidíme.

naznač jen! • Stačí kejvnout / kývnout. • Stačí říct! n. Stačí říct a …! n. Jen říct a máš to mít / a …! • Stačí kejvnout.

náboženství odvádí od reality • Náboženství je opium lidu / lidstva.

náhle • (Udělá / stane se to) než se naděješ. n. Než se naděješ … • … ani neví jak. • Bylo to, jako když kouzelným / čarovným proutkem mávne. n. … jako když kouzelným proutkem mávne. • Kde se vzal, tu se vzal …

náhoda pomohla • Náhoda / šťastná náhoda tomu přála / chtěla. • Náhoda mu přeje. • Náhoda mu zahrála do ruky.

náhody stávají se • Čeho se nejmíň / nejméně naděješ, to se stane. • Když pánbůh / pánbu dopustí, i motyka spustí.

nálada je napjatá • Je tu těžkej / těžký vzduch.

nálada je příjemná • Je / panuje tam povznesená nálada.

nálada zlepšila se • Nálada se zvedla.

národ český má tradice dobré • Čechové jsou národ dobrý, a ty Čechů věrný syn.

národ je lidský • Národ tak považuj za jediné jako nádobu lidství: a vždy, voláš-li Slovan, nechť se ti ozve člověk!

národ musí se sjednotit • Jeden národ, jedna říše, jeden vůdce.

národ polský nezahyne • Jeszcze Polska niezginela, kiedy my żyjemy.

národ žije svými básníky • V literatuře národ sám sebe přečká a duchovně nikdy nezhyne. • Ten národ ještě nezhynul, dokud mu věštec zpívá – jeť píseň v nebi zrozená a ve smrt život vlívá.

násilí vyvolává pomstu násilnou • Násilí plodí násilí.

nástroj se dá zneužít • Kyj má dva konce.

náznaky objevily se • Objevily se (už) první vlaštovky.

náznaky ukazují na • Všechny nitky vedou k něčemu / k někomu / do něčeho.

názor většiny rozhoduje • Hlas lidu, hlas boží.

názory jsou různé • Nepanuje v / o tom (mezi nimi) shoda. • Každej víme svoje.

názory nejsou důležité stejně • Hlasy se váží, a ne počítají.

ne • Ani za nic. • Ani ň. • Ani ne. • Apage, satana(s)! • Starou Blažkovou! • To (už) dávno ne! • (Neudělám to) … ani / i kdyby se na hlavu stavěl. • … ani kdyby mi slibovali hory doly. • To jistě. • Kozla starýho! • Ani náhodou! • Nebo ne. • Ani kdyby si dal nohu za krk! n. To neudělám, ani / i kdyby si dal nohu za krk. • Ale prdlajs! • Za nic na světě! • Vyser si voko!

neargumentuj povrchně zdravým rozumem! • Zdravý rozum je sbírka předsudků, nashromážděných ve věku osmnácti let.

nebe je modré • Nebe je modré / modrý jako chrpa.

nebezpečí hrozí • Bylo namále. n. Bylo namále a … • Hannibal ante portas. • Hrozí mu nebezpečí. • Nebezpečí číhá. • Malý oheň velký les spálí.

nebezpečí hrozí při odkladu • Periculum in mora.

nebezpečí hrozí špičkám • Blesky bijou / bijí do vrcholků hor.

nebezpečí je možné vždy • Čert nikdy nespí. • Nebezpečí číhá. • Malý oheň velký les spálí.

nebezpečí komunismu hrozí • Evropou obchází strašidlo komunismu.

nebezpečí má příznaky • Plamen nebývá daleko od dýmu.

nebezpečí nehrozí už • Už je dobře! n. Je dobře! • Nebezpečí je zažehnáno.

nebezpečí ruské hrozí všem • Evropa bude v desíti letech buď kozácká, nebo republikánská.

nebezpečí života je důležité jen • Dyž nejde vo život, tak de vo hovno / houby.

neboj se! • Naraž si bouřku ještě více do čela. • Lepší drzý / drzé čelo než poplužní dvůr. n. Drzé / drzý / tvrdé / tvrdý čelo (je) lepší než poplužní dvůr. • Ale di ty! • Vždyť / dyť jedna hubička nedělá Kubíčka. • Už je dobře! n. Je dobře! • Všechno je jednou poprvý. • Neboj se, von tě neukousne! • To nic nedělá. • Nemysli hned na nejhorší! n. Proč myslet hned na nejhorší? • Nahoru nepoletím a dole mě najdou. • No tak! • Prosím / prosim tě! n. Ale prosím tě / tebe! • To sou / jsou (jen) planý / plané řeči. • Kdo si srdce dodává, se štěstím se potkává. • Jen žádnej strach! n. (Jen) žádný strachy! n. Neměj strach / strachy! • Jenom ne strach, jen žádný strach … • Jakýpak strachy! • No tak … • Tak (jen) do toho! n. Jen do toho! • Zkouška je proto / vod toho, aby se to zkusilo. • Za zkoušku / pokus nic nedáš.

nebojte se! • Však ještě žije českých bitev bůh! • Malověrní, myslete na chorál! • Nepřátel se nelekejme / nelekejte, na množství nehleďme / nehleďte! • Dost v zemi železa na dobré meče.

nebraň mu! • Dopřej mu tu radost!

nebuď drzý! • Na mě si hubu / ústa (v)otvírat nebudeš! • Pro hubu přes / na hubu. • Kdo je u tebe (S)? • Copak sme spolu krávy / husy pásli? n. Nepásli sme spolu krávy / husy! n. My jsme spolu kuličky nehráli! • Jak to se mnou mluvíte? • A pár facek bys nechtěl? • Dej si na mě pozor! • Moc si (na něj) nedovoluj! • My sme / jsme spolu do školy nechodili. n. Nechodili sme / jsme spolu do školy. • Jakým tónem to se mnou mluvíš? • Abys nedostal přes zobák!

nebuď krutý! • Mějte slitování!

nebuď líný! • Myšlení bolí. • Však / voni ti nohy neupadnou! • Ranní ptáče dál doskáče.

nebuď malicherný! • Nechytej mě za (každý) slovo!

nebuď náročný příliš! • Člověk nemůže mít všechno. • Nevybírej, abys nepřebral! n. Kdo vybírá, přebere.

nebuď optimista! • Cesta do pekla je dlážděna dobrými předsevzetími / úmysly. • Nedělej si (o tom / něm) (žádné / žádný / ňáký) iluze. • Aby ses nesplet / nespletl! n. Jen aby ses nesplet!

nebuď pesimista! • Nemysli hned na nejhorší! n. Proč myslet hned na nejhorší? • No tak! • Pomine trýzeň, nastane přízeň.

nebuď pyšný! • Pýcha předchází pád.

nebuď skromný zbytečně a ber! • Hloupej / hloupý, kdo dává, (eště) hloupější, kdo nebere. n. Hloupej, kdo dává, blázen, kdo nebere.

nebuď smutný! • Tak si to tak neber! n. Neber si to tak! • No tak! • Pomine trýzeň, nastane přízeň.

nebuď sobecký! • Přej a bude ti přáno (dej a bude ti dáno). • Nejsi (přece) na světě sám!

nebuď tvrdohlavý! • Nedělej fóry! • Nedej se / nenech se prosit!

nebuď vybíravý! • Nevybírej, abys nepřebral! n. Kdo vybírá, přebere. • Kdo přebírá, přebere. n. Kdo se rád přebírá, rád přebere. n. Kdo moc (dlouho) vybírá, přebere.

nebuď zvědavý! • Co je ti do toho! • Co je ti do toho? • Nech se překvapit. • Nestrkej do toho rypák! • Kdo se moc ptá, moc se doví / dozví. • To není tvoje starost! • Starej se vo svý věci / své věci!

nedbej na to! • Psi štěkají a karavana jde / de dál.

nedělej hluk! • Nedělejte randál!

nedělej kroky marné uškodíš si! • Marno čurat proti větru. n. Proti větru nelze čurat. n. Proti větru nelze chcát. n. Nečurej proti větru!

nedělej to • Už sem / jsem ti (to) říkal nejmíň stokrát (abys / že ne-).

nedělej to! • Neser boha / bohy! • Pro boha / proboha tě prosím …! • Eště / ještě jednou a bude zle! • Chraň (tě) bůh / pánbůh (abys) … • Tak to bylo naposledy! n. To bylo naposledy! • Kopeš si (tím) hrob. • Prokažte mi tu laskavost a … • Nedělej si násilí! • Ne, to ne! • Nech to uležet! • Nech to plavat / běžet! • Nechce to vidět. • To nechte bejt / být! • To se nemá. • To bys neměl! • Ať tě to ani nenapadne! n. To tě nesmí ani napadnout! • To bych vám neradil! • To tě nesmí

ani napadnout! • To mi (přece) neuděláš! n. To bys mi přece neudělal! • Nezahrávej si s tím! • Tohle na mě (už) nezkoušej! • Aby ti to nezůstalo! • Nic takového / takového! • No, no! • No ale fuj! n. Ale fuj! • Nehraj si s ohněm / vohněm! • Chraň (tě) pánbůh / pánbu! / (aby …)! • Není radno (Inf). • Že ti ruka neupadne! • Chraň tě / vás ruka páně / Páně! • To se nepatří. • Jen / to se opovaž / vopovaž! • Moc si s tím nehraj! • Dejte mi (s tím) (všichni) svátek! • To je poprvé a naposled (co …)! • To bys to trefil! • Ty ty ty! • Nech si ty vtipy! • Vyflákni se na to! n. Vykašli se na to! n. Vybodni se na to! • Vyser se na to! • Zbláznil ses? n. Ty ses (snad) zbláznil! • Co to na mě zkoušíš? • Ty zvíře!

nedělej to přehnaně pečlivě! • A žádný velký sraní (s tím / něčím)! n. Žádný velký sraní!

nediskutuj s učitelem! • Učitel má vždycky / dycky pravdu.

nediv se! • Zavři pusu, vlítne ti tam vrabec!

nedívej se tak nevhodně! • Ať ti nepraskne čočka! • Co čumíš? • Co koukáš? • Aby ti oči / voči nevypadly z důlků / důlků! n. … div ti oči (z důlků) nevypadnou.

nedívej se tak zvědavě! • Ať ti nepraskne čočka! • Co čumíš? • Aby ti oči / voči nevypadly z důlků / důlků! n. … div ti oči (z důlků) nevypadnou. • Co vejráš?

nedostatek lásky je smutný • Kde láska, tam radost, kde nouze, tam žalost.

nedostatek slunce vyvolává nemoc • Kam nechodí slunce, tam chodí lékař.

nedráždi mě! • Tak to bylo naposledy! n. To bylo naposledy! • Nech to / ho bejt / být! n. Nech ho na pokoji! • Nehrajte si se mnou! • Nervi mi nervy! • Na to / toho mu nesahej / nešahej! • Dej si na mě pozor! • Dávej si pozor na hubu / jazyk! n. Pozor / bacha na hubu / jazyk! • Nepleť se do cizích / cizejch věcí! • Víte, kdo já jsem?

nehledej spravedlnost v Německu! • Nechvalno nám v Němcích hledat právo.

nehoda je zaviněná • Nehoda není náhoda.

nehoda může stát se kdykoliv • Čert nikdy nespí.

nech udělat to mě! • Puč to sem!

nech ženu odejít chce-li! • Nikdy nezdržuj ženu, která odchází.

nechlub se! • Vlastní chvála / samochvála / sebechvála smrdí. n. Vlastní chvála z hrdla smrdí. • Nevytahuj se! • Abych tě nevzal za slovo! • Nehoň si tričko / triko!

nechoď tam! • Kam bys chodil! • Dále od hradu, dále (ať se nestane / nepřihodí neštěstí nenadálé). • Ach nechoď, nechoď na jezero … (zůstaň dnes doma, moje dcero)! • Šetři si nohy! • Co bys tam hledal za štěstí!

nechovej se tak nepříjemně! • Nebuď takovej!

nechte tu knihu na místě! • Kdo tu knihu ukradne, tomu ruka upadne. • Kdo to / tu knihu ukradne, tomu / ať mu ruka upadne.

nechval příliš! • Chval tak, abys nepřechválil.

nejásej předčasně! • Nechval dne před večerem. n. Nechval dne na vzchodu slunce. • Nekřič hop, dokud nepřeskočíš / dokuds nepřeskočil! • Neříkej hop, dokuds nepřeskočil / dokud nepřeskočíš. • Nezakřikni to! n. Abys to nezakřik / nezakřiknul! n. Jen abys to nezakřiknul! • Ranní smích, večerní pláč. • Jeden strom nedělá háj. • Ještě není vyhráno.

nejdůležitější je … • Heslo dne je / zní …

nejednej nečestně! • Stud ztratíš jen jednou.

nejez moc! • Jez do polosyta (pij do polopita, vyjdou ti naplno léta). • Jez do polosyta, pij do polopita, vyjdou ti naplno léta.

nejhorší stane se • Chleba / krajíc padne vždycky namazanou stranou dolů / dospod.

nejmenuj ho! • Lupus in fabula.

neklid skončil • … a byl klid.

nekraď! • Nestůj o cizí, nepřijdeš o své. • Kdes nepoložil, neber! • Kdo to / tu knihu ukradne, tomu / ať mu ruka upadne. • Nepožádáš statku bližního svého.

nekritizuj bez znalosti! • Co neznáš, nesuď.

nekritizuj jednostranně! • Nech na hlavě! n. Dej na hlavu! • Spíše vidíme mrvu v oku bližního než břevno v oku svém. • Nesuďte, abyste nebyli souzeni. • Nemůžeš všechny házet do jednoho pytle. • Copak vidíš třísku v oku bratra svého a trámu v oku svém nevidíš?

nekritizuj jednostranně! • Ať si každý zamete / zametá před svým vlastním prahem. n. Každý by si měl zamíst / zamést před vlastním prahem. n. Zameť nejprve před vlastním prahem!

nelituj! • Neplačte nad rozlitým mlékem / mlíkem – je (už) v něm vody dost. • Teď je pozdě / je už pozdě plakat nad rozlitým mlíkem / mlékem. • Nemáš si co vyčítat. • Nemá smysl plakat nad rozlitým mlékem / mlíkem. • Škoda je, jen co voda veme / vezme.

nelituj • Škoda je jen dobrýho člověka.

nelze rozhodnout • Každý / každej má svou pravdu.

nelze říct víc • Ostatek je mlčení. n. Zbývá jen mlčení.

nelze uspokojit každého • Není na světě člověk ten, aby se zachoval / zavděčil lidem všem. n. Není na světě člověk ten, jenž by se zalíbil lidem všem.

nelži! • Byli jednou tři bratři: jeden lhal, druhý / druhej krad(l) a třetí visel. • Že tě huba / pusa nebolí! • A teď ještě tu vo Červený Karkulce! • Lež má krátký / krátké nohy (a daleko neujde / nedojde). • Nehraj to na mě! • Kdybys nekecal! • Nelakuj mě! • Neval to na mě! • Ukaž, máš / nemáš měkkej nos? • Kdo lže, do pekla klouže. • S pravdou nejdál dojdeš! • Pravdu sobě mluvme, dobří k sobě buďme! • To říkáš ty! • Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému. • Co mi to tu vykládáš za (S)? • Ty si vymejšlíš!

nemluv! • Ty máš nejmíň co mluvit! • Moc mluvíš a málo píšeš domů! n. Máš moc řečí (a málo píšeš domů)! • Co ty můžeš mluvit! • Kdybys nekecal! • Abych tě nevzal za slovo!

nemluv ale jednej! • Non verbis, ut facto opus est. • Jakýpak / jaképak řeči!

nemluv ale ukaž! • Verba movent, exempla trahunt.

nemluv mi do toho! • Já pán, ty pán! (Kdo bude svině pást?)

nemluv o nepříjemném! • Do hovna se nemá šlapat.

nemluv o tom! • Drž hubu / tlamajznu! • Dej si hubu na zámek! • Nic jsem neřek! • Lupus in fabula. • Nikde to neroztrubuj! • To sem netahej! • Ale dej pokoj! • Smažme to! n. Smažeme to! • Mluviti stříbro, mlčeti zlato. • Drž tlamajznu! • Nechoď se vším na trh! • Co ty (mi) budeš vykládat! • Zase / už zase začínáš? • Ještě / ještě ty začínej!

nemluv o tom / něm špatně! • Ruce pryč! n. Ruce pryč od toho / něj! n. Ruku pryč!

nemluv předčasně o tom! • Nezakřikni to! n. Abys to nezakřik / nezakřiknul! n. Jen abys to nezakřiknul!

nemluv špatně o mrtvém! • O / vo mrtvých / mrtvejch (mluvíme) jen dobře. n. O / vo mrtvých / mrtvejch jen v dobrým / jen dobře.

nemluv tak! • Tomu (jistě) sám / ani ty nevěříš! • Ale no tak!

nemluv zbytečně a mysli! • Utři si hubu, kecá ti to! • Hubu zapni, oči napni!

nemsti se! • Kdo do tebe kamenem, ty do něj / něho chlebem. • Milujte nepřátele své. n. Milujte své nepřátele. • Odplácej zlé dobrým.

nemysli na to! • Co bylo, bylo. • Dej / nech si (na to) zajít chuť! • Tak si to tak neber! n. Neber si to tak! • Nech si o tom zdát! n. O / vo tom si nech / můžeš nechat jen zdát. • Loňského sněhu nevzpomínej. • Co tam, to tam (o to hlavy nelam)! • Vyflákni se na to! n. Vykašli se na to! n. Vybodni se na to! • Vyser se na to!

nemysli si to! • … ty chytrej!

nenadávej! • Nevezmeš jména božího nadarmo.

není čas • Teď na to není kdy.

není jasné co dál • Co dělat?!

není možné chtít nesmysl • Těžko podojíš kozla.

není možné omezovat svobodu • Svoboda pěkná věc, není na ni v světě klec.

není možné předvídat vše • Člověk (s ním) nikdy neví.

není možné respektovat všechno • Tady přestávají (všechny) ohledy / vohledy. n. Tady jdou / dou všechny vohledy / ohledy stranou.

není možné riskovat • Jistota je jistota / sichrhajt. • Sichr je sichr.

není možné stačit vše • Kde na to bereš čas? • Kde mám (na to) brát čas!?

není možné udělat to dobře • Nemůžu (s tím) dělat (žádný) zázraky.

není možné vyhovět všem • Nenarodil se člověk ten, aby / jenž by se zalíbil lidem všem. • Všem se nezachováš.

není možné vylíčit to • To je k nepopsání.

není možné zahálet jen • Není každý / každej den posvícení. n. Každý / každej den není neděle / svátek. n. Ne každý / každej den je posvícení. • Víc dnův než klobás.

není předurčeno • Není mu dáno, aby … • Není mu souzeno (aby / Inf) … n. Není mu to souzeno.

není tam zima • Už tam čtyři / tři zmrzli (a ty budeš pátej / čtvrtej)!

není vhodné přehánět • Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

neobtěžuj! • Di vode mě blíž. • Di se vysrat! • Di se (s tím) vycpat! • Di / jdi / běž se bodnout! • Di / jdi vo / o dům dál! • Polib si elipsy. • Hleď si svýho / svého! • Polib / vyliž mi kapsu! • Hrej / hraj si – tu máš kohouta! • Co pořád / zase máš? • Nech už toho! • Nevnucuj se! • Trhni si nohou / levou zadní / pedálem! n. Trhni si! • Polib si nohu! n. Polib mi nohu! • Kousni se do nosu! • Neměj péči! • Dej (mi) (už) (s tím) (svatej) pokoj! • Polib mi / si prdel / zadek / řiť! n. Vyliž mi prdel! • Trhni si protézou! • Poser si prsa! • Měj mě rád! n. Ty mě můžeš mít rád! • Dej mi svatej rámus! • Hoď se rybám! • Starej se (sám) vo sebe / vo svý / o své věci! • Svlíknout se a běhat! n. Svlíknem se a budem běhat! • Jdi / di s tím k šípku! • Polib mi / si šos! • Hleď si vařečky! • Víš, co mi můžeš? n. Hele, víš, co mi můžeš! • Uhni (mi) z vlny! • Vyser si voko! • Hele, mě vynech! n. Mě vynech! • Vlez mi na záda!

neobviňuj neprávem! • Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému.

neodcházej! • Kam bys chodil! • Kdo chvíli stál, již / už stojí opodál.

neodkládej povinnost! • Co můžeš učiniti / udělat dnes, neodkládej na zítřek.

neodmítej předem! • Nikdy neříkej nikdy!

neodsuzuj neprávem! • Tím řeka není horší, že z ní pijí psi.

neodsuzuj prozíravého! • Nekamenujte proroky!

neohlížej se na to! • Nenech se tím votrávit! • Jaképak okolky! n. Jakýpak vokolky!

neoplácej zlém zlým! • Udeří-li tě někdo do pravé tváře, nastav mu i druhou.

nepij! • Františku, moc piješ!

neplač! • Pláčem / naříkáním / nářkem se nic nespraví. • Aby ti neukápla slzička!

nepodceňuj to! • Neber to na lehkou váhu.

nepodváděj! • Nehraj (se mnou) komedii! • Nebát se a nekrást. • Podvod a klam zradí se sám. • Se srdcem divno hrát.

neposmívej se! • Na posměváčky (taky) dojde / docházívá. • Na posměváčky sou / jsou háčky.

nepotřebný dostává víc • Čert vždycky na větší hromadu dává / klade.

neprovokuj! • Že tě huba / pusa nebolí! • Ty si vo to / něco (přímo) koleduješ! • Nervi mi nervy! • Dej si na mě pozor! • Moc si (na něj) nedovoluj!

neprší • Ani kapka nespadne. • Ani nekápne.

nepřátelství začalo • Byla (mezi nimi) vykopána válečná sekyra.

nepředstírej! • Nedělej hrdinu! • Jen se nedělej! n. Nedělej se!

nepřeháněj! • No bóže! • Co je moc, to je moc. n. Co je moc, to je příliš. • Est modus in rebus, sunt certi denique fines. • Proč / nač si stahovat kalhoty, když brod je (ještě) daleko? • Naděláš s tím (tolik / plno) krámů! n. Ty s tím naděláš! n. To je krámů (s něčím / kvůli něčemu)! • Všeho / všechno s mírou. • Nic to nechce, jen hrát lehce. • V nejlepším přestat / přestaň / se má přestat! • Nic se nemá přehánět. • Kdybys nemluvil! • No, no, dyť / vždyť nemusí bejt / být hned / pro jednou tak zle. n. Dyť / vždyť nemusí bejt / být hned zle. • Nevídáno, neslýcháno! • Jen se neposer! n. (No) jen se nepo … / nepotento … / nepotentuj! • Všeho moc škodí. • Nedělej z toho vědu! • Někdy méně znamená více. n. Někdy míň znamená víc.

nepřeháněj péči! • Moc se s tím / ním nemaž!

nepřekážej! • Z cesty! • Dej to pryč! • Di / jdi, vodkuds / odkud jsi přišel. • Vodprejskni, emaile! • Kliď se (mi z cesty)! • Jdi / di vod / od krámu! • Nemáš-li co dělat, nedělej to tady. • Nepleť se tady! • Ustup mi ze slunce!

nepřemýšlej o minulosti! • Co tam, to tam, o to hlavy nelam. • Co je tam, to je tam.

nepřivolávej neštěstí! • Nemaluj čerta na zeď! • Nepokoušej osud / vosud!

nepřítel je blízko • Hannibal ante portas.

neptej se! • Eště / ještě se ptej! n. Ty se eště / ještě ptáš? • Kdo se moc ptá, moc se doví / dozví.

nepůjčuj a neztratíš to! • O / vo co chceš přijít, půjč / puč. n. Co chceš ztratit, půjč. • Lepší ztratit než půjčit.

nepůjčuj peníze příteli! • Chceš-li ztratit přítele, půjč mu peníze.

nepůjčuj všechno! • Koně, ženu a flintu nikdy nepučuj / nepůjčuj.

neraď! • Neraď, není ti šedesát a v Rusku / Moskvě si taky nebyl!

neraď zbytečně! • Neuč rybu plavat a ptáka létat.

neriskuj! • Nepokoušej osud / vosud! • Sichr je sichr. • Nepokoušej štěstí! • Nepouštěj se bez vesla na moře. • První vyhrání z kapsy vyhání (a z kabátu svlíká poslední prohrání). • Zdraví má člověk jen jedno.

neriskuj příliš! • Když je hra nejlepší / v nejlepším, přestaň. • Nehraj si s ohněm / vohněm!

nerozčiluj se! • Jen se neposer! n. (No) jen se nepo … / nepotento … / nepotentuj! • Rozčilovat se znamená ničit si zdraví blbostí / pro blbost jiných / druhých. • Nestojí to za zlost. n. To nestojí za (tu) zlost.

neruš! • Ale kuš! n. I kuš! • Di do háje (zelenýho)! • Nech to / ho bejt / být! n. Nech ho na pokoji! • Noli tangere / turbare circulos meos. • Noli me tangere. • Dej si odchod / vodchod! • Ticho tam! • Nepleť se do cizích / cizejch věcí! • Uhni (mi) z vlny!

neruš mě! • Di / běž do prdele / hajzlu!

neříkej to nikomu! • Nikomu / ale ani muk! n. Ani muk! • Nech si to (ale) pro sebe! • Nemusíš to každýmu (zrovna) věšet na nos! • Nikomu ani slovo! • Svěř se tetě, roznese tě po všem světě. • Zůstane to mezi náma / námi.

nesahej na to! • Di / jdi vod / od toho! • Nech to / toho! • Nech to / ho bejt / být! n. Nech ho na pokoji! • Nešahej, máš ruce vod chleba!

neslibuj lehkovážně! • Sliby chyby. n. Sliby sou / jsou chyby.

neslibuj za jiné práci aniž se účastníš! • Slíbíš-li za druhého, dej půl svého.

nesměj se! • Voni vás ty srandičky přejdou! n. Srandičky, srandičky, však von vás ten smích přejde!

nesnaž se marně! • Člověče, čiň se a hovno budeš mít. • Nech to koňovi, ten má větší hlavu. • Máš to stejně marný! • Marno čurat proti větru. n. Proti větru nelze čurat. n. Proti větru nelze chcát.n. Nečurej proti větru!

nesnaž se proslavit skončí to špatně! • Sic transit gloria mundi.

nespěchej! • Kam bys chodil! • Čas přináší růže. • Zítra / zejtra je taky / také den. • Pomalu dál dojdeš. • Kdo si počká, ten se dočká. • Když (nejvíc) pospícháš, tak si sedni. • Žádnej spěch! • K čemu / nač ten spěch? • Spěchej pomalu!

nespokojenost vrcholí hádkou • Žár vyvolaný domácím tlakem se šíří, dokud nenaplní dostupnou mysl, a z ní pak přechází výhradně do mysli chladnější.

nespolčuj se s mocnými! • Nechoď, Vašku, s pány na led!

nespoléhej na druhé! • Člověče, pomož / pomoz si sám. • Bližší košile než kabát.

nestarej se o to! • To ti může bejt / být jedno. • Nedělej si násilí! • Moc se staráš! • Starej se (sám) vo sebe / vo svý / o své věci! • To není tvoje starost! • To je moje starost. • Nedělejte si starosti! • Máš zbytečný / zbytečné starosti! • Bez starosti!

nestěžuj si! • Čeho nelze předělati, darmo na to žehrati. • Může bejt rád (když …). • Buďte rád (že …)! • Ať je rád, že je rád! • Tento svět je (ze všech) nejlepší.

nestyď se za svůj jazyk! • Kdo se za svůj jazyk / svou řeč stydí, hoden potupy všech lidí.

nestýkej se s mocným příliš těsně! • Velké pány měj přáteli, ale ne sousedy.

nesuď podle vzhledu! • I černá slepice bílá vejce snese.

nesuď příkře! • Nikdo z nás není bez viny.

nesuď spor vlastní! • Ve vlastní při nikdo soudcem být / býti nemůže.

nesváděj manželky cizí! • Nepožádáš manželky bližního svého.

nešeptejte a řekněte to nahlas! • Co je / jde / de šeptem, to je / jde / de (s) čertem.

nešeptejte si a řekněte to nahlas! • Co je / de / jde šeptem, to je / de / jde (s) čertem.

nešetři zbytečně! • Peníze / prachy (tu) budou, (jenom) my tu nebudem.

nešišlej! • Šišli mišli (kam sme přišli? Do šišlavý vesnice / ulice …).

neštěstí hromadí se • Jedno neštěstí stíhá druhé. • Neštěstí (nikdy) nechodí samo. • Nikdy není na jednom neštěstí dost.

neštěstí nastává rychle a nemizí rychle • Neštěstí / nemoc na koni přijíždí a pěšky odchází.

neštěstí neopakuje se stejně • Blesk (nikdy) neudeří dvakrát na stejné / stejný místo.

neštěstí potkává lidi • Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech.

neštěstí prospěje paradoxně • Čím hůř / hůře, tím líp / lépe.

neštěstí přišlo • Tak a je to! n. A je to! • Potkalo / postihlo / stihlo ho neštěstí.

neštěstí stane se snadno • Neštěstí je hotový / hotovo hned. n. Neštěstí je hned hotový.

netrap se! • Koho Bůh / bůh / pánbůh miluje, (toho) křížkem navštěvuje. • Nelámej / nelam si s tím hlavu! n. S tím si hlavu nelam! • Nedělej si z toho hlavu! • Pusť to z hlavy! n. To pusť z hlavy! • Hra je hra. • Keep smiling! • Veselá / dobrá mysl, půl zdraví. • Neber / neberte to tak dovopravdy / doopravdy / vážně! n. To tak neber! • Nech to plavat / běžet! • Kdo nic nedělá, (ten) nic nezkazí. • Z toho si nic nedělej! n. Nic si z toho nedělej! • Když mi něco chutná, je mi všechno putna. n. Hlavně že ti chutná, vostatní je putna. • Nedělejte si starosti! • Vyser se na to! • Tak na to zapomeň! n. Na to zapomeň! n. Zapomeň na to! • Příjemnou zábavu!

netrap se minulostí! • Co tam, to tam (o to hlavy nelam)!

netrap se pro jednu dívku! • Pro jedno kvítí slunce nesvítí.

netrap se tím že jsi chudý! • Bejt chudej / nemít nic, a eště bejt smutnej, to je dvojí škoda / to by už bylo moc.

neukvapuj se! • Pomalu dál dojdeš. • Festina lente! n. Pospíchej / spěchej pomalu! • Pomalu s tou flintou! • Proč / nač si stahovat kalhoty, když brod je (ještě) daleko? • Nejásej předčasně! • Netlač na pilu! • Kdo si počká, ten se dočká. • Spěch je špatný rádce. n. Spěch / kvap není dobrý rádce. • Spěchej pomalu! • Ne tak zhurta! • Pomalu dál ujdeš / dojdeš!

neustupuj! • Naraž si bouřku ještě více do čela.

neúspěch ve hře přinese úspěch v lásce • Neštěstí ve hře, štěstí v lásce.

neúspěchy pokračují • Jeden nezdar stíhá druhý.

neútoč na poraženého! • Do mrtvol se nekope.

neváhej! • Kdo zaváhá, nežere.

nevdávej se v máji! • Svatba v máji volá / nese na máry.

nevěř bezvýhradně! • Důvěřuj, ale / a prověřuj! • Nehřej hada za ňadry. • Jistý / jisté není nic, jen smrt. n. Jistá je jen smrt. • Všem věř, nikomu nedůvěřuj!

nevěř dojmu vnějšímu! • Co je do studánky, když v ní voda není. • Zdání klame.

nevěř chvále prázdné! • Chvály se nenajíš.

nevěř mocnému! • Panská láska / přízeň po zajících skáče.

nevěř mu! • Dej / dávej si (na něj) bacha / majzla! • Samý kecy! • Není mu co věřit. • Zapřel by (i) nos mezi očima. • Von je (takovej) slibotechna.

nevěř nekriticky! • Prorokovali proroci, že bude tma v noci a po dešti bláto. n. Prorokovali proroci, že bude světlo ve dne a tma v noci (a po dešti bláto). • Varujte se falešných proroků. • Nevěřte nikomu na světě širém.

nevěř nesmyslu! • Nevěř na duchy! • Prorokovali proroci, že bude tma v noci a po dešti bláto. n. Prorokovali proroci, že bude světlo ve dne a tma v noci (a po dešti bláto). • Varujte se falešných proroků.

nevěř pověrám! • Pověra je hůl, kdo jí věří, ten je vůl.

nevěř přátelům falešným! • Varuj se přítele tvého / tvýho štěstí.

nevěř slibům! • Slibů se nikdo nenají. • Kdo sliby živ, zbohatne-li, bude div. • Sliby chyby. n. Sliby sou / jsou chyby. • Sliby se slibují, blázni se radují. • Sliby sou / jsou zadarmo.

nevěř tomu! • Každej cikán hádá podle sebe / podle svý planety. • Ale di ty! • Ale di / jdi! • Nebuď dnešní! • Nevěř na duchy! • Fama crescit eundo. • To jsou / sou jen / jenom těšínská / těšínský jablíčka. • Samý kecy! • To je všechno klam a mam. • Nebuď labuť! • Lidi toho napovídaj / napovídají! • Neber / neberte to tak dovopravdy / doopravdy / vážně! n. To tak neber! • Nedej se / nenech se mýlit! • Co tě nemá / vede! • Nenech se tím votrávit! • Dnes není zítra. • Nesmíš všemu věřit (co se povídá). • Nevěř všemu, co se říká!

• Tomu (jistě) sám / ani ty nevěříš! • Okno / vokno do světa se dá zakrýt / zakrejt novinami. • To jsou povídačky! • Vono / ono se toho povídá! • Prosím / prosim tě! n. Ale prosím tě / tebe! • Ber to s rezervou. n. Musíš to brát s rezervou. • To sou / jsou (jen) planý / plané řeči. • Sliby chyby. n. Sliby sou / jsou chyby. • Sliby se slibují, blázni se radují. • Ne všelikému slovu věř! • Takovejch už bylo! • Třesky plesky! • Víra tvá tě uzdravila / spasila. n. Věř, víra tvá tě uzdraví. • Voda teče, řeči plynou. • Zdání klame. • Není všechno zlato, co se třpytí. • Kde to (prosimtě) žiješ?!

nevěř tomu už! • Dej tomu sbohem. n. Tomu dej sbohem!

nevměšuj se! • Do toho ti je hovno. n. Hovno / drek je mu do toho / něj. • Co je ti do toho! • Co je ti do toho? • Laisser faire. • Co máš co (Inf)? • Nech to / ho bejt / být! n. Nech ho na pokoji! • Nehas, co tě nepálí. • Do toho nikomu nic není. • Co tě nepálí, nehas! n. Nehas, co tě nepálí. • Nepleť se / nemíchej se do toho! n. Ty se do toho nepleť! • Na to / toho mu nesahej / nešahej! • Neser se do toho! • Kde nesvrbí, nedrbej (a psa, když chce spát, za vocas netahej). • Neškrab, co tě nesvrbí! n. Jen si to neškrábat! • Polib si nohu! n. Polib mi nohu! • Nestrkej do toho nos / rypák! n. Nestrkej nos, do čeho ti nic není! • Neměj péči! • Nestrkej do toho rypák! • Hleď si vařečky! • To není vaše věc. • To je moje věc / záležitost. • To je jeho věc. n. (Ale) to (snad) je (čistě) jeho věc. • Starej se vo svý věci / své věci! • Nepleť se do cizích / cizejch věcí! • Uhni (mi) z vlny!

nevnucuj se! • Kde / kam tě nezvou, nehrň se. • Co se tam / sem sereš / cpeš?

nevybírej si! • Ber to, jak to leží (a běží). • Jez, co ti dají, a odpovídej, když se ptají. • Kdo přebírá, přebere. n. Kdo se rád přebírá, rád přebere. n. Kdo moc (dlouho) vybírá, přebere.

nevyhnutelné stane se • Co tě čeká, to tě nemine.

nevyhýbej se práci! • Poctivá práce eště / ještě nikomu neublížila. • Však ti ruce neupadnou! n. Voni ti ruce neupadnou! n. Ruce by ti neupadly (kdybys …).

nevymýšlej si! • Františku, moc piješ!

nevyvyšuj se! • Jen si moc nevyskakuj! • Nevytahuj se! • Nehoň si tričko / triko!

nevzdávej se! • Neklesej na duchu! • Hlavu vzhůru! • Nevěš hlavu! • Jen klid (a pevný nervy)! • Neklesej na mysli! n. Neztrácej mysl! • Naděje umírá poslední. • Nenech se tím votrávit!

nezáleží na ničem jiném • Ať tak či / nebo onak / tak … n. Tak či onak / tak …

nezáleží na tobě • Ať se ti to líbí nebo ne … n. … ať se ti to líbí nebo ne.

nezáleží na tom co přijde po nás • Po nás (ať přijde) (třeba) potopa.

nezáviď a miluj druhého! • Kde láska, tu i Bůh, kde závist, tu zlý duch.

nezlob se na kritiku oprávněnou! • Nehněvej se / nezlob se na zrcadlo, máš-li křivou hubu. n. Nenadávej na zrcadlo, je-li huba křivá.

neznalost nevede k výsledku • Prázdná hlava, žádná sláva.

neznalost tvá udivuje mě • To ví (i) každý malý dítě.

nezobecňuj příliš! • Jeden strom nedělá háj.

nežertuj! • Nedělej si ze mě srandu!

něco jiného se skrývá za tím • Tady něco netento …! • Za tím / v tom něco vězí.

něco radikálního připravuje se • Visí to ve vzduchu. n. Něco visí ve vzduchu.

někdo jiný zastoupí tě • Nikdo není nenahraditelný.

někdo zmínil to • Zmínka o tom padla. n. Padla o tom zmínka.

někdy jindy • Až podruhý / podruhé!

Němci lžou zdvořile • Im Deutschen lügt man, wenn man höflich ist.

nic • Ani ň. • Starou belu! • Starou Blažkovou! • Houby s voctem! • … (a / ale) kde nic tu nic. • … ani co by se za nehet vešlo. • Velký kulový!

nic jiného není důležité • Ať tak či / nebo onak / tak … n. Tak či onak / tak …

nic k jídlu není tu • Je to tu jako u snědenýho / snědeného krámu.

nic mimořádného nestalo se • To (zase) není takový / takové neštěstí. • Všechno je v pořádku. • To nic, to se stává / stane.

nic neděje se • Co by bylo? • Den jak den, noc jak noc. • Je to tam jak na ztracený / ztracené vartě. • Tady je to zabitý. n. Je to tu zabitý.

nic nehrozí už • Už je to dobrý!

nic nelze dělat už • Jaká(ž) pomoc!

nic nelze přehánět • Všechno má svý / své meze. n. Jsou přece jisté / jistý meze.

nic nelze ukrást • Kde nic není, ani čert nebere. • Kde nic není, ani smrt nebere.

nic není bez důvodu • Každý proč má svý proto.

nic není dobré • To je / je to jeden čert. • To je / je to čert jako ďábel. • Z hovna bič neupleteš. • Všechno je na hovno, akorát včely na med, a ten je taky na hovno. • Je to jeden pes.

nic není dobré nebo jen zlé • There is nothing either good or bad, but thinking makes it so.

nic není jednoznačné • Všechno / každá věc má svůj rub a líc. n. Každý rub má svůj líc. n. Každá mince má svůj rub i líc. n. Každá mince má dvě strany.

nic není jisté • Nikdy nic nikdo nemá míti za definitivní (neb nikdy nikdo neví, co se může státi).

nic není nesporné • De omnibus est dubitandum. • O všem je třeba pochybovat.

nic není tak zlé jako na začátku • Žádná kaše / polívka se nejí tak horká, jak se uvaří.

nic není tam • Zelo (to) tam prázdnotou.

nic není vhodné • Ani jedno, ani druhý / druhé!

nic neplatí absolutně • Všechno je relativní.

nic nepomáhá • Co naděláš? • Co naplat! n. Nic naplat! • Nedá se svítit! • Nedá se nic dělat. • Nic naplat. • Na tom se nedá nic změnit.

nic nepomůže • Plivni (si) stokrát do moře, vono se nezpění. • Je to jeden pes.

nic nestalo se • Co by bylo? • To nic není. n. Ale to nic. • Prase kozu potrkalo! • Nic se mu neděje. • Nic se neděje. • Nebyl mu / na něm zkřivený / zkřivenej ani vlásek.

nic nevydrží věčně • Všeho do času (a pánbůh na věky)! • Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne. • Každá jitrnice má dva konce. • Všechno / všecko má svůj konec (jenom jitrnice dva / čtyři). • Nic lidského / lidskýho netrvá věčně. • Nic netrvá věčně (ani láska k jedný slečně). • Každá písnička má svůj konec / jednou konec. • Žádná písnička není tak dlouhá, aby jí nebylo konce. n. I ta nejdelší písnička má svůj konec.

nic nevznikne bez základu • Nula vod / od nuly pojde.

nic nezajímá ho • Všechno je mu ukradený.

nic nezměnilo se • Dyť / vždyť je dobře! • Král je mrtvý / mrtev, ať žije král! • Plivni (si) stokrát do moře, vono se nezpění. • Plus ça change, plus c'est la même chose. • Všechno / vše při starým / starém. n. Všechno je / zůstalo při starým / starém. • Je / jde / běží to po starým / starém / staru. • Svět se točí dál.

nic tu není • Nikde nic. • Kde nic není, ani smrt nebere. • Tady je to zabitý. n. Je to tu zabitý.

nikdo nečekal to • Bác ho! • Bim ho! • Ale co čert nechtěl … n. Co čert nechtěl … • Pic kozu do vazu! • Kdo by se toho (byl) nadál (že …)! • Kdo by si to (byl) pomyslel! n. Kdo by si pomyslel, že …!

nikdo nedbá • Každýmu / každému je to putna.

nikdo nedokáže zastavit je • Není boha, který by jim v tom zabránil.

nikdo nechce dělat bez odměny • Zadarmo ani kuře nehrabe. n. Ani kuře zadarmo / slepice darmo nehrabe.

nikdo nechce dělat to • Nejsou lidi.

nikdo nechce stýkat se s ním • Pes by vod něj kůrku / kůrky (chleba) nevzal.

nikdo nechová se správně pořád • Nikdo není svatej!

nikdo nemluvil o tom • Slovo o tom nepadlo. n. Nepadlo o tom ani slovo. • Nepadla o tom ani zmínka.

nikdo nemluví s ním • Doma s ním už nemluví ani klika vod dveří. n. Nemluví s ním (už) ani klika vod dveří / pohrabáč.

nikdo není tady • Ani myš se nehnula. • Není tam ani myš. • Je čistej vzduch. n. Vzduch je čistej.

nikdo není tady / tam • Nikde (není) ani človíčka. • Není tam živá / živé duše. n. Není tam ani živáčka. • Nikde nikdo. • Nebyla tam / nepřišla (ani / živá) noha. • Zelo (to) tam prázdnotou. • Je tam pusto a prázdno. • Je tam jako vymeteno. n. Je tam jako po vymření / vyhoření.

nikdo není tak krutý • Ty bys měl to srdce (Inf)? • Kdo by měl to srdce!

nikdo nepamatuje to • Není pamětníka, který / aby … • Pokud / kam až lidská paměť sahá / stačí …

nikdo nepomůže • Lékaři, uzdrav se / pomoz si sám.

nikdo nepotřebuje to • Nikdo po tom / něm ani nevzdechne.

nikdo neprojde • Neproklouzne ani myš. n. Ani myš by neproklouzla.

nikdo nepřišel • Nepáchne tam ani noha. • Nebyla tam / nepřišla (ani / živá) noha.

nikdo nesmí vstoupit • Nepovolaným vstup zakázán.

nikdo nevěří tomu • Nikdo to nebere vážně.

nikdo neví kde je • Není po tom / něm ani tuchy.

nikdo neví to • Živá duše o tom neví. • To ví jen / jen sám pánbu / pámbu! • Kdo ví? n. Ale / a kdopak / kdo ví?

nikdo nevládne navždy • Každej / každý chvilku tahá pilku.

nikdo nezajímá se o to • Usedá / sedá na to (už) prach.

nikdo nezná poměry finanční druhého • Člověk člověku nevidí do kapsy.

nikdy • Ad calendas graecas. • Ani za nic. • Na svatýho / svatého Dyndy (a to / co nebude nikdy)! n. Třicátýho února. • (Neudělám to) … ani / i kdyby se na hlavu stavěl. • … ani kdyby mi slibovali hory doly. • Až pokvetou hovna! • Až pokvetou hrábě! • Až kočička / kočka / kohout vejce snese. • Až připadne neděle na pátek. • Ani kdyby si dal nohu za krk! n. To neudělám, ani / i kdyby si dal nohu za krk. • Ani za pytel sraček! • Za nic na světě! • (To neudělám) ani dybys mě zabil / kdybys mě měl zabít! • Pokud budu živ ne-(udělám to). • Co živ (jsem) ne-(udělal to). • V životě ne!

noc blíží se • Noc je na spadnutí. • Dělá se noc.

noc byla náročná • To (zas) byla noc!

noc dává možnosti • Noc je dlouhá.

noviny lžou • Okno / vokno do světa se dá zakrýt / zakrejt novinami.

nutně • … i kdyby na chleba nebylo. • Děj se co děj. n. Ať se děje, co se děje. • … děj se co děj. • Ať se stane, co se stane! n. Staň se, co staň! • … i kdyby na sůl nebylo.

O

oběť druhého nevadí • Pro věc míru není žádná cizí oběť dost veliká.

obhlédni to! • Očíhni / vočíhni to!

objednej si! • Dej si něco!

obleč se elegantně! • Dej se, hochu, aspoň trochu do gala.

obleč se teple! • Dneska by se unes kabát / svetr / … n. Unes by se (už i) kabát / svetr / …

obliba roste opakováním • Bis repetita placent, decies repetita placebit.

obloha červená znamená déšť • Červánky jsou moldánky.

obsluhuje vás někdo? • Už dostáváte?

odborník mate lidi • Všechny profese jsou spiknutím proti laikům.

odborník mýlí se také • I mistr tesař se (někdy) utne.

odborník vydělává peněz hodně • Řemeslo má zlatý / zlaté dno.

odejdi! • Di (mi) s tím do háje! • Můžete jít! • Ať už tě tu nevidím! • Trhni si nohou / levou zadní / pedálem! n. Trhni si! • Kousni se do nosu! • Jdi / di / zmiz / kliď se mi z očí / vočí! • Dej si odchod / vodchod! • Jdi v pokoji. • Trhni si protézou! • Seber se a di / vypadni! • Sbal si / seber si svejch pět švestek a …! • Tak alou! • Koukej, kde nechal tesař díru!

odhlédni od toho! • To nechme stranou! n. Nechme stranou to, jestli / zda / …

odchod tvůj postihne tebe • Opustíš-li mne, nezahynu, opustíš-li mne, zahyneš.

odkdy? • Od které / vod který doby?

odlož to! • Co můžeš udělat dneska / dnes, vodlož / odlož na pozejtří / pozítří a zejtra / zítra budeš mít volno. • Ráno / jitro (bývá / je) moudřejší večera. • Co můžeš udělat dnes, klidně nech na zítřek / zejtřek, vono ti to neuteče / von to za tebe (stejně) nikdo neudělá.

odměna není zadarmo • Bez práce nejsou koláče.

odměna závisí na výsledku práce • Napřed se mlátí, potom se platí. n. Jaký mlat, takový plat.

odpadlík je nepřítel • Je proti nám, kdo není s námi … • Kdo nejde s námi / náma, jde / de proti nám. n. Kdo není s námi, je proti nám.

odplata je nutná • Veta za vetu.

odpočiň si! • Ne samým / nejen chlebem živ jest člověk. • Pomni, abys den sváteční světil. • Zítra / zejtra je taky / také den.

odpouštěj! • Kdo do tebe kamenem, ty do něj / něho chlebem. • To err is human, to forgive divine.

odpověď je přiměřená otázce • Jaká otázka, taková odpověď. • Na blbou otázku / votázku blbá odpověď / vodpověď.

odpověď není jednoznačná • Jo i ne.

odstraň to! • Dej to pryč!

ochota je vítaná • Dobročinnosti / dobrovolnosti se meze nekladou.

ochraň nás! • Nedej zahynouti nám ni budoucím. • Svatý Jene z Nepomuku, drž nad námi svoji ruku, ať nám Bůh dá, co dal tobě, by náš jazyk neshnil v hrobě. • Ora pro nobis!

on baví se radši než pracuje • Vod hospody krokem, k hospodě skokem.

on běží rychle • Dýchá / dejchá / běží / utíká, jako když ho (někdo) honí / by ho někdo honil / by ho honili. • Utíká / běží, jako by mu hlava hořela. • Utíká, jako by mu pod nohama hořelo. • Utíká co mu nohy stačí. • Běží, až se mu za patama kouří / práší.

on bije zuřivě • (Mlátil do toho / tlouk tím / …) až z toho / něj třísky létaly.

on brání dítě své • Je to jeho krev.

on brání se • Nedá si nic líbit.

on bude litovat • Zbydou mu (jen) oči / voči pro pláč.

on bude mít dítě • Budou křtiny.

on bude mít úspěch • Kyne mu skvělá budoucnost. • Ten to někam dotáhne! • Ten se ve světě neztratí.

on bude obviňovaný • Padne to na jeho hlavu. • Vina padne na jeho hlavu.

on bude potrestaný • Běda mu! • Bude cirkus! n. To bude cirkus! • Sveze se / padne to na jeho hlavu. • Padne to na jeho hlavu. • Bude mu z toho zatraceně horko. • Kletba padá na jeho hlavu. • Neutopí se, kdo má být oběšen. n. Kdo má bejt voběšenej, se neutopí. • Z toho se nevykroutí. • Kdo má být / bejt oběšen / voběšenej, ten se neutopí. • Pánbůh / pánbu / pámbu peče voplatky / oplatky. • Pánbůh ho za to potrestá. • Provaz ho nemine. • Už mu nepomůžou ani všichni svatí. n. Nepomůžou mu už ani všichni svatý. • Trest ho (za to) nemine. n. Boží trest ho nemine. • Ten si to vodskáče!

on bude slavný • Ten to někam dotáhne! • Ten se ve světě neztratí. • Ten se v životě neztratí!

on bude zklamaný • No ten bude mít radost!

on byl dojatý • V očích mu stály slzy. • Srdce mu to mohlo utrhnout. n. Div mu to srdce neutrhlo. • Chytlo / chytilo / vzalo ho to za srdce.

on byl ovlivněn nepochopitelně • Zlý duch mu to našeptal.

on byl pod tlakem • Bylo toho na něj (najednou všeho) moc.

on byl postižený • Stihla ho rána osudu. • To byla pro něj (velká) rána. n. To mu dalo ránu. • Vyplatilo ho to.

on byl potrestaný • Dostal / mlátili ho, až z něj chlupy lítaly. n. Chlupy z něj (jen) lítaly. • Dostal, co se do něj vešlo. • (Ten už) má dost. • Dopadla / dolehla na něj tvrdá ruka zákona.

on byl raněný • Praštilo ho to.

on byl raněný mrtvicí • Kleplo ho to. n. Klepla ho pepka. • Ranila / klepla ho (z toho) mrtvice. n. Trefila ho mrtvička. • Trefil ho (z toho) šlak.

on byl rehabilitovaný • Dostalo se mu (za to) zadostiučinění.

on byl tady chvilku jen • Doma / tady se sotva / jen otočil / votočil (a …).

on byl uspokojený ústupkem formálním • Vlk se nažral a koza zůstala celá.

on byl uvítaný • Dostalo se mu vřelého přijetí.

on byl vybraný • Padnul / padl na něj los. n. Los padnul na něj.

on byl zamyšlený • Hlavou mu táhly myšlenky (na něco).

on byl zaražený • Byl, jako by ho studenou vodou polil. n. Jako by ho vodou polil.

on cítí hnus • Dělá se mu (z toho / něj) nanic / zle / špatně. • Naskočila / naskakuje mu (z toho) husí kůže.

on cítí nestabilnost • Točí se mu (z toho) hlava. • Všechno se s ním točí. • Udělalo se mu (z toho) špatně / zle. • Udělalo se mu mdlo / nevolno.

on cítí nevolnost • Dělá se mu (z toho / něj) nanic / zle / špatně. • Točí se mu (z toho) hlava. • Obešla mě (z toho) hrůza. n. Polila mě hrůza. • Je mu všelijak. • Šly / přišly na něj mdloby. • Jdou na něj mrákoty. n. Pokoušejí se o něj mrákoty. n. Obcházejí ho mrákoty. • Dělají se mu mžitky před očima. • Přišlo mu (nějak) mdlo / špatně. • Všechno se s ním točí. • Je mu z toho těžko. n. Je mu těžko (když …). • Udělalo se mu (z toho) špatně / zle. • Udělalo se mu mdlo / nevolno.

on cítí odpor • Naskočila / naskakuje mu (z toho) husí kůže. • Udělalo se mu (z toho) špatně / zle. • Všechno se v něm vzpříčilo.

on cítí se bezstarostně • Je mu lehko u srdce. • Celej / celý svět se na něj směje.

on cítí se svěží • (Je mu) jako by se znovu narodil.

on cítí se svobodně • Je mu volno u srdce.

on cítí se tam přitahovaný • Něco ho tam táhne. n. Táhne ho to tam.

on cítí smutek • Je mu do breku. • Hrdlo se mu sevřelo. • Je mu všelijak. • Popadla ho lítost. • Není mu (z toho) veselo. • V očích mu stály slzy. • Padnul na něj smutek. • Srdce mu to mohlo utrhnout. n. Div mu to srdce neutrhlo. • Bodlo / píchlo ho u srdce (když …). • Život (už / teď) pro něj nemá cenu.

on cítí stísněnost • Není mu (z toho) veselo. • Je mi z toho úzko / ouzko.

on cítí stísněnost tam • Všechno tam na něj padá. n. Jako by to tam na něj všecko padalo. • Stěny tam na něj padaly.

on cítí úlevu • (Je mu) jako by se znovu narodil. • Všechno (to tam) z něj spadlo. • Najednou jako když to z něj spadne. n. Jako když to z něj spadne. • Je mu lehko u srdce.

on cítí vinu • Hnulo / probudilo se v něm svědomí. • Hryže ho svědomí. n. Tíží ho (špatné) svědomí. n. Svědomí (mu) hlodá v duši. • Trápí ho špatné svědomí. n. Má špatné / černé svědomí. • Trápí ho výčitky svědomí.

on cítí zábrany říct to • Roste mu to v ústech.

on cítí zimu • Potěj / potí se mu zuby.

on čeká peníze • Svrbí ho dlaň.

on dal se nalákat • Jen drápkem uvíz, a chycen je ptáček celý.

on dělá to horlivě • … div se nepřetrhne / nepřerazí.

on dělá to neochotně a neobratně • De / jde mu to jako psovi pastva.

on dělá to pomalu • Ten se s tím sere!

on dělá to pořád • To je celej von! • Kudy chodí, tudy (V). • Tak je to furt / se vším. • Nevidí, neslyší (a) jen … • Na to ho užije!

on dělá to přehnaně dlouho • Nikdy neví, kdy má přestat. n. Neví, kdy má přestat.

on dělá to rád • To von / on zas jo.

on dělá to snadno • To ho nic nestojí.

on dělá to soustředěně • Nevidí, neslyší (a) jen …

on dělá to tak • To (už) je zvyk.

on dělá to teď obvykle • Je to jeho denní chléb. • Přiblížila se jeho hodina.

on dělá to zase • Už ho to zase chytlo / popadlo. • Už to na něj zase sedlo.

on dívá se dychtivě • Oči / voči mu svítí / svítěj. n. Svítí mu oči. • Oči mu jen planou. • Ten otvíral / votvíral / kulil / valil oči / voči! • Lesknou se mu oči. • Kouká, div si oči / voči nevykouká. n. Div si oči / voči nevykouká. • Očima / vočima by ji snědl / snědl. • Ten bude kulit voči / oči!

on dívá se na to nadšeně • Oči mu jen planou. • Div na tom / něm oči / voči nenechá.

on dívá se nepřátelsky • Dívá se, jako by ho chtěl očima / vočima probodnout.

on dívá se vytřeštěně • Lesknou se mu oči. • Oči / voči mu (při tom) lezou z důlků. n. … až mu oči / voči lezou / vylézají z důlků.

on dokázal čin mimořádný • To je čertův chlapík! • Podařil se mu husarský kousek. • Měls / měl jsi ho / to vidět (jak …)! n. To ste / jste měli vidět (jak …)! • Marná sláva!

on dopadl jinak • Osud chtěl / rozhodnul / rozhodl jinak.

on dopadl špatně taky • Potkal / stihl ho stejný osud / stejnej vosud.

on dopadne špatně • Běda mu! • Houpe se to s ním. • Jeho osud je zpečetěn. • Stalo se mu to osudným / vosudným. • Vypadá to s ním / s tím bledě.

on dosáhl cíl • Nic ho (už) nemůže / nedokáže zastavit. n. Nic ho (už) nezastaví. n. Toho nic nezastaví.

on dosáhl cíle • Jeho úsilí bylo korunováno úspěchem. n. Úsilí bylo korunováno úspěchem.

on dostal nápad • Hlavou mu blesknul nápad. n. Hlavou mu bleskla / projela myšlenka. n. Blesklo mu hlavou, že … • Políbila ho múza.

on dostal omluvu • Dostalo se mu (za to) zadostiučinění.

on dostal se do situace těžké • Přišla bída na kozáka. • Dolehla na něj bída.

on dostal taky • Dostalo se na i něj.

on dostal to • Odklepli / vodklepli / přiklepli (mu) to.

on dostal výprask • Cucky z něj lítaly. n. Až z něj cucky lítaly.

on dostal žízeň • Popadla ho žízeň.

on dostane všechno • Má (všechno), na co / nač si vzpomene.

on dostává peníze • Plat (mu) de / jde.

on dověděl se to • Doneslo se mu to k sluchu. • Doneslo se mu to k uším. n. Doneslo se to (až) k jeho uším.

on dýchá špatně • Dech mu už neslouží. • Krátí se mu (už) dech. • Sotva dechu popadal. • Měchy (už) mu nechtějí sloužit.

on hledá marně • Kouká, div si oči / voči nevykouká. n. Div si oči / voči nevykouká.

on hodnotí to stejně • Nedělá mezi tím rozdíl.

on hubne velmi • On / von se jen ztrácí. n. On / von se (nám) ztrácí před očima / vočima.

on chce dělat to • (Musí to dělat / tam jít ap.) i kdyby trakaře / šídla padaly.

on chce hodně • Není to žádnej troškař.

on chce jinde co už má • Jinde to hledá, doma to má.

on chce oženit se • Přišlo na něj ženidlo.

on chce prospět ti • Von to (s tebou) myslí dobře. n. Ale von to přece myslí dobře.

on chce říct to • Svrbí ho jazyk. • Pálí / svědí ho to na jazyku.

on chce tancovat • Nohy mu jen hrají.

on chce to • Jen se na to třese.

on chce víc • Je mu to málo. n. Eště / ještě je mu to málo. • Kdo má dost / hodně, chce ještě víc. n. Čím víc kdo má, tím víc chce / potřebuje / si žádá. • Není mu to dost.

on chlubí se příliš • Všechno zná, všude byl.

on chodí bezcílně • Hledá včerejší den. • Nohy ho samy nesly.

on chodí spát pozdě • Von je noční pták. n. Von je sova.

on chodí strnule a toporně • Chodí / je, jako když spolkne / spolk pravítko.

on chodí špatně • Nohy mu už nesloužej / neslouží / nechtějí sloužit.

on chodí všude a usilovně • Běhá, div si nohy / paty neuběhá / neušoupá / neubrousí.

on choval se slušně k ní vždy • Nikdy se na ni křivě nepodíval.

on chová se autoritativně • Musí mít vždycky poslední slovo.

on chová se bezstarostně • Vodnesli by mu střechu nad hlavou.

on chová se bláznivě • Chytá / drží ho fantas. • Nemá všech pět pohromadě. n. Chová se, jako když nemá všech pět pohromadě. • Chytil / chyt / popad / popadnul / posednul ho rapl. • Neví roupama co dělat. n. Neví co roupama. n. Neví, co by roupama dělal.

on chová se divoce • To / von je pěkný číslo. • Neví roupama co dělat. n. Neví co roupama. n. Neví, co by roupama dělal. • Všechno se před ním (jen) třese.

on chová se důležitě • Komu dal bůh úřad, tomu dal i rozum. • Stouplo / vlezlo mu to do hlavy. • Myslí si, že sežral Šalamounovo hovno. • Napřed von, pak hromádka hnoje (a pak už nic). • Já sem / jsem někdo … a kdo je víc? • Vší moudrosti počátek. • Chodí / je, jako když spolkne / spolk pravítko. • Sláva mu stoupla do hlavy.

on chová se nekulturně • Sláma mu (eště / ještě) čouhá / kouká z bot.

on chová se nepřijatelně • Co je to za člověka? • Že ho hanba nefackuje! • Po kom ten kluk / ta holka je? • To ste / jste (eště / ještě) neviděli! • Dobrý / dobré nitky na něm není.

on chová se nerozumně • Luplo / ruplo / prdlo mu v bedně / v kouli. • Co ho (to) bere? • Co mu chybí? • Chytá / drží ho fantas. • Hrabe mu. • Kape mu na karbid. • Kolečko mu přeskočilo. • Je jako malej (Jarda). n. Ty seš jak malej. • Vysychá mu mozek. • Měkne mu mozek. • Jemu přeskočilo! n. Jemu snad / asi v hlavě přeskočilo. n. Přeskočilo mu (v hlavě). n. Vono mu přeskočilo. • Mlátí s ním puberta. • Říkal / koledoval si vo / o to!

on chová se nesnesitelně • Člověk by z toho / z něj vyrost. • To by člověk z kůže vyletěl / vylít z kůže. n. Člověk by z něj vylít / vyletěl z kůže. • Dobrý / dobré nitky na něm není. • Je s ním (hotový) peklo. • Aby ho šlak trefil!

on chová se nevděčně ke mně • To jsem / sem se (vod něj) dočkal pěknejch věcí!

on chová se obojace • Není to ani ryba, ani rak. • Koulí / hraje to na vobě / obě strany. • Kam vítr, tam plášť.

on chová se odvážně • Ten se cejtí!

on chová se okázale • Pálí / píchá ho dobré bydlo. • Neví roupama co dělat. n. Neví co roupama. n. Neví, co by roupama dělal.

on chová se podivínsky už • Leze / de / jde mu to (už) na mozek.

on chová se pokrytecky • Káže vodu a pije víno.

on chová se povýšeně • Chodí, jako by mu to (tu) všechno patřilo. • Tomu sahá moře po kotníky. • Prší mu do nosu. • Sláva mu stoupla do hlavy. • Myslí, že svět stojí na něm. • Myslí si, že si před ním sedneme / padneme / kecneme na zadek / prdel.

on chová se přátelsky k němu • Nikdy mu / vo něm neřek / neřekl křivýho / křivého slova.

on chová se překvapivě • Kde / vodkud / odkud se to v něm bere? • Co mu to vlezlo do hlavy? • Po kom ten kluk / ta holka je? • Podívej / podívejte se na něj! n. Podívej ho!

on chová se přemoudřele • Myslí si, že sežral Šalamounovo hovno. • Nesežral všechnu moudrost. • Myslí si, že snědl / sežral všechnu moudrost / všechen rozum. • Je to / von je moudrost sama. n. Von je ztělesněná moudrost. • Myslí, že svět stojí na něm.

on chová se roztržitě • Hledá včerejší den.

on chová se sobecky • Přišlo mu to zatěžko. • Má se (moc) rád. n. Ten se má rád!

on chová se špatně • Není to žádnej / žádný anděl. • To sou / jsou dneska lidi! • To jsou divný móresy! • Je s ním (hotový) peklo. • Vidíte / vidíš ho!

on chová se uraženě • Ňáká / nějaká moucha mu (zase) přelítla / přeletěla přes nos. • Něco mu přelítlo / přeletělo přes nos.

on chová se ustrašeně • Byl / to byl táákhle maličkej / malej! n. Byl (před ním) takhle maličkej! • Hoří mu zadek. n. Hoří mu koudel u prdele.

on chová se věcně • Moc toho nenamluví. • Nenadělá (kolem toho) moc řečí.

on chová se výstředně • Pálí / píchá ho dobré bydlo. • To / von je pěkný číslo. • Chytá / drží ho fantas. • To ste / jste (eště / ještě) neviděli! • Neví roupama co dělat. n. Neví co roupama. n. Neví, co by roupama dělal.

on chová se zamilovaně • Přišlo na něj jaro. n. Probouzí se v něm jaro.

on chová se zdrženlivě • Má se (moc) rád. n. Ten se má rád!

on jde nerovně • Pletou se mu (už) nohy. • Nohy mu jdou šejdrem.

on jde s námahou • Sotva nohy vleče. • Nohy ho sotva unesou / nesou. • Víno mu jde / de do nohou.

on jde směrem k / do • Jeho kroky míří / se ubírají / vedou k něčemu / do něčeho.

on je agresivní • Všechno se před ním (jen) třese.

on je bezohledný • Tomu / jemu je všechno dobrý (k tomu, aby …). • Ten de (i) přes mrtvoly. • Nic mu to neříká. • Ten je schopnej všeho. • Nic mu není dost špatný / špatné.

on je bledý • Krve by se v něm nedořezal. • Jako by v něm ani krve nebylo. • Vypadá, jako by vstal z mrtvejch.

on je blízko pláče • Je mu do pláče.

on je blízko smrti • Už mu berou míru na rakev.

on je bohatý • Je na tom dobře. • Mohl by penězma / penězi dláždit. • Ten si peníze snad tiskne! • Prázdnej / prázdný pytel nestojí.

on je bystrý • Oči / voči mu jen hrajou. n. V očích mu jen hraje. • Zapaluje mu to.

on je cílevědomý • Dobře ví, co dělá.

on je ctižádostivý • Myslí vysoko.

on je člověk domácký • Von je taková kuchyňka.

on je darebák • Není to žádnej / žádný anděl. • Čerti mu koukaj / koukají z vočí / očí. n. Čertovina / čert mu kouká z vočí / očí. • To je hajzl! • To je ale krysa! • To je (ale) ksindl. • Je to kurva chlap. • To je povedený / čertovo kvítko! n. To je kvítko z čertovy zahrádky. • To je ale mizera. • Kouká mu to z očí / vočí. • Z očí / vočí mu kouká šibenice. • To je (ale) prezent! • To je pěknej / čistej ptáček! • Škoda každý rány, která padne vedle. • Ten je schopnej všeho.

on je deprimovaný • Celý svět se mu zhroutil. n. Svět se mu zhroutil. • Není mu (zrovna) do tance.

on je divoký • Čerti mu koukaj / koukají z vočí / očí. n. Čertovina / čert mu kouká z vočí / očí. • To / von je pěkný číslo. • Je to učiněnej ďábel.

on je dobrý • To je člověk k pohledání. • Nechal by / nechá na sobě dříví štípat.n. Dříví / polena na něm můžeš štípat. • To je (teda) kanón! • Von / ten (člověk) není marnej. • Není to jen tak někdo / ledakdo. • Srdce / duši by rozdal / s každým rozdělil. • Stébla / stéblo přes cestu nikomu nepřeloží / nepoloží. • Kdo umí, (ten) umí, kdo neumí, (ten) čumí.

on je dobrý příliš na to • Pro něco takovýho je ho škoda. n. Pro to je ho škoda.

on je domýšlivý • Já sem / jsem někdo … a kdo je víc? • Myslí si, že je mistr světa. • Tomu sahá moře po kotníky. • Myslí si, že snědl / sežral všechnu moudrost / všechen rozum. • Vší moudrosti počátek. • Moc si o / vo sobě myslí. n. Myslí si vo sobě bůhvíco / kdovíco. • Myslí si, že je pupek světa. • Myslí si, že si před ním sedneme / padneme / kecneme na zadek / prdel.

on je drzý • Eště / ještě má nudli u nosu. • Podívej / podívejte se na něj! n. Podívej ho! • Narostly mu rohy.

on je důvtipný • Ten má pod čepicí. n. Má pod čepicí. • Jedl vtipnou kaši. n. Ten (v mládí) jídal vtipnou kaši. • Má to tuhle / tůdle! n. Ten to má tůdle!

on je hloupý • Ať sme / jsme blbý / blbí, jen dyž / když sme / jsme zdravý / zdraví! • Ten je blbej, jak daleko vidí! • Blahoslavení chudí

duchem! • Ten je blbej, až to bolí! n. Je blbej, až to bolí! • Blbost je věčná. n. Blbost nestárne. n. Krása pomíjí, blbost je věčná. • Blbost mu kouká z vočí. • Bože / pane bože, do čehos to duši dal! • Je silný / silnej jako býk / bejk a taky tak chytrý / chytrej. • Blahoslavení chudí duchem! • Do čehos to duši dal, pane bože! n. Pane bože, do čehos to duši dal! • Je blbej, až to mlátí dveřma. • Je to prázdná hlava. • Je hloupej, jak daleko vidí. • Hrabe mu. • Nesnědl mnoho vtipné kaše. • Po kom ten kluk / ta holka je? • Kolečko mu přeskočilo. • Rozumí tomu jako koza petrželi. n. Rozumí tomu jako koze, vod prdele k noze. • Je to kus vola. • Nesežral všechnu moudrost. • Vysychá mu mozek. • Je to prázdná nádoba. • Nic mu nedojde. • Neví, kerá / která bije. • Co do něj nevrazíš, to z něj nevyrazíš. • Pane bože! Do čehos to duši dal! n. Pane bože (na nebi)! • Aby nás pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil! • Nebyl doma, když pánbůh / pánbu rozdával rozum. • Když pánbůh / pámbu / pánbu rozdával blbost, šel si dvakrát / tak si šel dvakrát / tak tam byl dvakrát. • Kam ho ráno postavíš, tam ho večer najdeš. • Ty / to si voddechneš, až dostaneš rozum. • To je taky rozum! • Moc rozumu nepobral. • Nemá za krejcar rozumu. n. Nemá rozumu ani za krejcar. • Není v něm / nemá za nehet rozumu. • Ty si / seš ale (S / A)! • Jak je starej, tak je blbej / hloupej! n. Tak starej a tak blbej! • Nevidí si ani na špičku nosu. n. Vidí si jen na špičku nosu. • To je ale trdlo! • To je teda trouba! • Stojíš si na vedení / kabelu! • Straší mu na věži / ve věži / na cimbuří / v kotrbě. • Ten toho (tak) ví! • Pozdě / pomalu mu to zapaluje. n. Moc mu to nezapaluje.

on je hlučný • Je ho všude plno.

on je hluchý • Uši mu neslouží.

on je holohlavý • Může se česat ručníkem.

on je hubatý • Huba / pusa mu jede jako šlejfíři / šlejfířce. • Je to huba nevymáchaná. • Nejde pro odpověď / vodpověď daleko.

on je hubený • Za bičem by se moh / mohl převlíkat / svlíkat. • Je (hubenej), jako by cvrčky / šváby louskal. • Je jako za dva nic. • Je ho kde nic tu nic. • Je skrz něj vidět. • Kabát na něm jen visí. n. Šaty / kalhoty na něm jen visej / visí. • Z kalhot by / bys ho vytřepal / vyklepal / vytřás. • Je (jen) kost a kůže. • Vo / o jeho / její kosti by se (člověk) popíchal. • Je jako z kozy duch. • Moh by mít / si vzít (do kabátu / bot) nájemníka / podnájemníka. • Je ho jenom / jen půl. • (Vona je jako) Českej / Český ráj – samá kost a trosky. • Je samá ruka, samá noha. • Je ho jen stín. • Je to taková sušinka. • Když se svleče, jako když vodejde / odejde. • Do uzlíčku by ho svázal. • Všechno na něm jen visí. • Sou / jsou mu vidět žebra. • Tomu můžeš žebra spočítat. n. Žebra mu spočítáš. n. Žebra bys mu mohl počítat / spočítat. • Moh by mu na žebrech brnkat. • Žena ho nemůže pod peřinou najít.

on je chamtivý • Hlad mu kouká z očí. • Hrabe všema deseti. • Ten toho má nejmíň zapotřebí! • Hamty, hamty, (hamty) ať mám víc než tamty.

on je chladný • Je jako kus ledu.

on je chráněný • Je tam za větrem.

on je chudý • Dolehla na něj bída. • Nemá ani na fajfku tabáku. • Nemá, co by do huby dal. • Je na tom špatně / blbě. • Je na tom bledě / všelijak. • Lokty mu koukaj / koukají z rukávů. • Nemá, čím by za psem hodil. • Co si na něm / tom vemu?

on je chytrý • Ten má pod čepicí. n. Má pod čepicí. • To je číman! • He thinks too much, such men are dangerous. • To je hlava / hlavička! • To je hlava votevřená / otevřená. • Sem tam mu v hlavě něco bleskne. • To je liška podšitá. • Má to tuhle / tůdle! n. Ten to má tůdle! • Myslí mu to (výborně). n. Tomu to myslí. • Oči / voči mu jen hrajou. n. V očích mu jen hraje. • Pálí mu to. n. Tomu to pálí. • Ty si / seš ale (S / A)! • Na toho / něj si nepřijdeš / nepříděš! n. Na něj / toho si nikdo nepříde! • Zapaluje mu to.

on je jedinečný • Není mu (v tom) rovno. n. V tom mu není rovno. • Druhého / druhýho takového / takovýho není. • Na co / nač sáhne, všechno / to …

on je jednostranný • Pro stromy nevidí les.

on je jiný • Je jeho pravým opakem. n. Je to jeho pravej vopak. • To není jeho případ.

on je klidný • Nic ho nevyvede z míry. • Může se kolem něj střílet … n. Mohli by vedle něj střílet … • Nic ho nerozhází. n. Toho hned tak něco nerozhází.

on je kompetentní • To je člověk na svým / svém / pravým / pravém místě. • Je mužem / to je muž na svým / svém místě.

on je kritický jednostranně • Vidí smítku v oku bratra svého, a nevidí břevno v oku svém.

on je lakomý • Hnal by blechu přes strniště. n. Pro korunu by hnal blechu přes strniště. • Kdyby s ním dva dni vo zem tlouk / tloukl, groš z něho nevypadne. • To je dobrodinec chudejch psů a koček. • Hovno by po sobě / pod sebou sežral. n. Sežral by hovno pod sebou. • Nerad sahá do kapsy. • Každou korunu dvakrát obrátí. n. Čtyřikrát korunu na dlani obrátí. • Pro korunu / krejcar / groš / halíř / haléř by si dal / nechal koleno vrtat. • Pro peníze by si dal koleno vrtat. • Ten / von se nepředá! n. Ten / von se ale / teda nepředá! • Je to pěknej škrt.

on je laskavý a hodný • Je to pytel dobroty. • Rozdal by se. n. Ten by se rozdal. • Rozkrájel by se pro ni.

on je lepší • Co je to (všechno) proti němu! • Strčí ho (klidně) do kapsy. • Ten mu to natřel!

on je líný • Dělá, až / že má (z toho) na bradě mozol. • Toho musej zdvíhat / aby zdvíhali heverem. • Je, jako by měl kosti v břiše. • Nezasel, prý aby mu kroupy nepobily. • Drží (se) ho lenora. n. Přišla / sedla na něj lenora. • Na nic ani nesáhne / nešáhne. • Samou prací by se strhal. • Práce mu nevoní. n. Práce mu smrdí. • Do práce krokem, do jídla / k jídlu skokem. • Ten práci nevynalez. • Ruce mu dou / jdou vod / od práce dozadu. n. Tomu dou ruce vod práce dozadu. • Ten / von se nepřetrhne! • Má se k tomu jako lačnej k sraní. • Aby se mu nezkrátily žíly! • Mohly by se mu zkrátit žíly. n. Zkrátěj se mu žíly (když …).

on je malý • Je jako za dva nic. • Je to takovej střízlík. • Sotva je ho u země vidět.

on je mimořádný • To je formát! n. Je to formát. • Co je to (všechno) proti němu! • Není to jen tak někdo / ledakdo. • Není (to) jen tak nějakej / ňákej (S). • To není (jen tak) ledajakej někdo / ledajaký něco. • Takovýho / takového / toho aby (s lucernou) pohledal! • Je to třída sama pro sebe.

on je mírumilovný a neškodný • Ten neublíží / by neublížil ani kuřeti.

on je mladý a nezkušený • Kolena mu koukaj(í) z kalhot. • Eště / ještě má nudli u nosu.

on je mlsný • Huba mu de / jde šejdrem / vandrem. • Je to mlsná huba. • Honí ho mlsná.

on je mokrý • Teče / kape z něj jak z hastrmana. • Mohli by ho ždímat! • Nezůstala na něm suchá nit / nitka / nitka suchá / dobrá. n. Nit na něm nezůstala suchá / dobrá.

on je mrtvý už • (Už) je (s ním / tím) amen / ámen. • Už (mu) zvoní na poslední cestu. • Už ho červi žerou. • Už je (taky) pod drnem / zemí. • Už ho hlava nebolí. • Už prdí do hlíny. • Je po něm. • Čuchá už ke kytičkám vodspoda / z druhý strany / zdola. • Má to (už) vodbytý / odbyto / za sebou. • Už je (taky) na pravdě boží. • Spí / sní svůj věčný sen. • Už na něm (taky) roste tráva. • Už ho kreje / kryje (černá) zem.

on je mrzutý • Ňáká / nějaká moucha mu (zase) přelítla / přeletěla přes nos.

on je napjatý • Sem napnutej jako kšandy. • … ani nedýchal / nedejchal.

on je náročný nekriticky • Nic mu není dost dobrý. • Ten musí mít / chce pořád ňáký extrabuřty. • To je pěkná fajnovka. • Moc si vyskakuje.

on je nebezpečný • He thinks too much, such men are dangerous. • S tím / ním nejsou žádný hračky. • Nic před ním není jistý / jisté. • Je to kurva chlap. • Nic mu / pro něj není svatý / svaté. • S tím / ním nejsou žádný / žádné žerty. n. Nejsou s tím / ním žádný / žádné žerty.

on je nebojácný • Leká se teprve / až třetí den. • Ten se hned tak (něčeho) nelekne!

on je nedbalý • Šup sem, šup tam.

on je nedůvěryhodný • Co von je zač / za (S)? n. Co je (to) zač / za (S)?

on je nedůvtipný • Hledá brejle a má je na nose. • Všechno mu dochází až třetí den. • Je to prázdná hlava. • Hledá kobylu a sedí na ní. • Nic mu nedojde. • Je to nekňuba. • To by se spíš skála pohnula (než von / on). • Kam ho večer postavíš, tam ho ráno najdeš.

on je nechápavý • To je dřevo! • Do čehos to duši dal, pane bože! n. Pane bože, do čehos to duši dal! • Je to prázdná hlava. • Je to nekňuba. • Neví, kerá / která bije. • Stojíš si na vedení / kabelu!

on je nejistý • Hlodá v něm / ho červ pochybnosti / pochyby / nejistoty.

on je nejlepší • Je (to) jednička. • Všichni jsou na něj krátký. n. Na něj je každej krátkej. • Není mu (v tom) rovno. n. V tom mu není rovno.

on je neklidný • Mravenci mi běhají po těle / po zádech.

on je nemilosrdný • Sedřel by z tebe kůži zaživa. • Nic před ním neobstojí.

on je nemluvný • Moc toho nenamluví. • Všechno aby z něj páčil. • Není mu do řeči.

on je nemocný • Je na tom špatně / blbě. • Je na tom bledě / všelijak. • Srdce mu už neslouží. • Srdce (mu) vynechává. • Klempíruje se zdravím.

on je nemocný snadno • Hned ho vofoukne (každej / ňákej) větříček (a …).

on je nenápadný • Nikdo by to v něm nehledal. • Von / on se nezdá, ale …

on je nenáročný v jídle • Dobrý prase všechno spase.

on je neobratný • To je dřevo! • Kam šlápne, (tam) sedm let tráva neroste. • Pane bože! Do čehos to duši dal! n. Pane bože (na nebi)! • Všechno mu padá z rukou / z ruky. • Hrabe se v tom jako študent ve vdově.

on je neodbytný • Vymámil by z člověka duši. • Vyhodíš ho dveřma, a vleze ti zpátky oknem. • Vymámil by z jalový krávy tele. • Je jako čtvrtodenní zimnice / zimice.

on je neopatrný • … div se nepřetrhne / nepřerazí.

on je nepoctivý • Čerti mu koukaj / koukají z vočí / očí. n. Čertovina / čert mu kouká z vočí / očí.

on je nepoddajný • To bys ho musel znát! • Je s ním těžký / těžké / špatný / špatné pořízení.

on je nepochopitelný • Co mu chybí? • Člověk se v něm nevyzná.

on je neposedný • Šijou / hrajou s ním (všichni) čerti. • Je pořád v luftě / luftu. • Pálí ho (tam) půda pod nohama. • Všechno s ním šije.

on je neposlušný • Je s ním těžký / těžké / špatný / špatné pořízení.

on je nepostradatelný • Takovýho abys hledal / aby člověk hledal / bys moh hledat (ve dne) s lucernou / (pod) lupou. • Nic se bez něj neobejde. • Toho je škoda.

on je nepoučitelný • To je, jako když mluví do dubu. • Jak je velkej / starej, tak je hloupej.

on je nepoužitelný • Je (tak) dobrej do buřtů. n. Ten je tak dobrej (akorát) do buřtů. • Nestojí to ani za fajfku tabáku. • Co je do něj (dyž / když …)! • Kam ho ráno postavíš, tam ho večer najdeš.

on je nerozumný • Nemá za krejcar / mák rozumu. • Šplouchá mu na maják / majáku. n. Straší mu na majáku. • Nemá všech pět pohromadě. n. Chová se, jako když nemá všech pět pohromadě. • To je teda trouba!

on je nervózní • Chodí z místa na místo. • Tečou mu nervy. n. Vytekly mu nervy. • Pocuchalo mu to nervy. • Nervy mu jen hrajou. • Srdce mu (strachem) buší / bije jako zvon / kladivo.

on je neschopný • Po kom ten kluk / ta holka je? • Kam šlápne, (tam) sedm let tráva neroste. • Co do něj nevrazíš, to z něj nevyrazíš. • Takovýho / takového / toho aby (s lucernou) pohledal! • Na co / nač sáhne, všechno / to … • Hodí se (tak akorát) za vůz – aby hnůj nepadal. n. Je dobrej (tak) za vůz.

on je neskromný • Kdo má dost / hodně, chce ještě víc. n. Čím víc kdo má, tím víc chce / potřebuje / si žádá. • Moc si vyskakuje.

on je nesnesitelný • To by člověk z kůže vyletěl / vylít z kůže. n. Člověk by z něj vylít / vyletěl z kůže. • Kdo se nesnese s lidmi, nesnese se sám se sebou. • Je s ním těžký / těžké / špatný / špatné pořízení.

on je nesobecký • Rozdělil by se vo / o poslední košili. n. Rozdal by / dal by ti poslední košili (z těla). • O / vo poslední sousto by se (s ním) rozdělil.

on je nespokojený stále • Nic mu není vhod / po chuti / dost. • Nic mu není recht.

on je nespolehlivý • Dnes je zde a zítra bůhvíkde / onde! • Není mu co věřit. • Von je (takovej) slibotechna. • Na jeho slova spoléhat nelze.

on je nesrdečný • Čiší z něj chlad.

on je nestálý • Dnes je zde a zítra bůhvíkde / onde!

on je nesvobodný • Stříhali dohola malého chlapečka.

on je nešikovný • Ten je levej jak (ta) šavle. • Hrabe se v tom jako študent ve vdově. • To je ale trdlo!

on je nešťastný • Srdce mu (nad tím / při tom) puká / usedá / krvácí. • Srdce mu to mohlo utrhnout. n. Div mu to srdce neutrhlo. • Rve mi to srdce. • Bolí ho (kvůli němu / z toho) srdce. • Je jako uzlíček neštěstí. n. Je to (hotovej) uzlíček neštěstí.

on je netečný • Nic s ním není. • Nic do něj není. • Všechno je mu ukradený. • Kam ho večer postavíš, tam ho ráno najdeš.

on je neupravený • Je, jako dyž / když / by v tom spal. • Je, jako když proletí / by proletěl roštím.

on je neúprosný • Spíš by se kámen ustrnul než on. • Je jako kus ledu.

on je neústupný • Raději / radši by na místě zemřel, než by … • Vždy prosadí svou.

on je nevděčný • Člověk by mu dal první poslední.

on je nevinný • Já nic, já muzikant.

on je nevýrazný • Není to ani ryba, ani rak.

on je nezdvořilý • Má pod čepicí vrabce. • Ani nezabučel.

on je nezkušený • Eště / ještě má mlíko / mu teče mlíko / mléko po bradě. n. Eště / ještě mu (ani) neuschlo mlíko na bradě. • Kouká mu (eště) mlíčí z kalhot. • Neví, jak to tu chodí. • Ještě mu peří nenarostlo. • Eště / ještě se nevotrkal / neotrkal. • To je nad jeho síly. • Eště má skořápku u prdele. • Je eště zelenej. n. Je to zelenáč.

on je normální • Dyť / vždyť je taky jen z masa a kostí.

on je obětavý • Šel by pro ni / to (až na) kraj světa. • Cedil by pro ní / ni krev. • Snes / snesl by jí modrý / modré z nebe. • Dělá, co jí na očích / vočích vidí. • Udělal by pro ni první poslední / všecko. • Rozdal by se. n. Ten by se rozdal. • Rozkrájel by se pro ni. • O / vo poslední sousto by se (s ním) rozdělil. • Srdce / duši by rozdal / s každým rozdělil.

on je oblečený hodně • Kouká mu jen nos.

on je oblečený nevhodně • Čeká velkou vodu.

on je odborník • Na to von je machr / frajer / mistr. n. Na to von je dělanej. • Má to v malíčku / malíku. n. Ten to má v malíčku.

on je oddaný jemu zcela • Šel by za ním (i) do ohně / vohně.

on je odepsaný • Už mu berou míru na rakev.

on je odlišný jen zdánlivě • Všichni byli vožralý, jen pan starosta byl vopilej.

on je odolný • Jednou ranou / na první ránu dub nepadne.

on je odpovědný • Všechno leží na jeho bedrech. • Je (tu) vod / od toho, aby … • Je (teď) na něm, aby / jak … n. To je (teď) na něm. • To je jeho práce. • Já sem (pak / dycky) ten špatnej. • To je jeho věc. n. (Ale) to (snad) je (čistě) jeho věc.

on je ohrožený smrtelně • Je s ním zle. • Visí mu nad hlavou Damoklův meč. n. Visí to nad ním jako Damoklův meč. • Číhá tam na něj (jistá) smrt. • Moh / mohl z toho mít smrt! • Smyčka se (kolem něj / jeho krku) utahuje. n. Utahuje se kolem něj smyčka. • De / jde (mu) (tam / při tom) vo / o život / hlavu. • Jeho život visí na vlásku / nitce.

on je ochotný udělat to hned • Stačí mrknout okem.

on je opatrný • Má se (moc) rád. n. Ten se má rád!

on je opilý • Cesta mu nestačí. n. (Každá) cesta je mu ouzká. • (Ten už) má dost. • Nohy mu jdou šejdrem. • Táhne to z tebe jak ze sudu. • Táhne (to) z něj. • Víno mu jde / de do nohou. • Je vožralej / nalitej, jak zákon káže.

on je opomíjený • Nikdo mě nemá rád, nikdo si se mnou nechce hrát.

on je oportunista • Kam vítr, tam plášť.

on je opovrhovaný • Pes by vod něj kůrku / kůrky (chleba) nevzal. • Všichni si na něj ukazujou prstem.

on je ospalý • Jde / de na něj dřímota. n. Přišla / padla / leze na něj dřímota. n. Jdou / dou na něj dřímoty. • Oči / voči / víčka se mu (už) klíží / zavírají. n. Spánek mu klíží oči. • Spal by, až by plakal. • Jde / leze na něj spaní.

on je ovládaný manželkou • Ten nosí doma sukni. n. Nosí doma sukni.

on je pasivní • Všechno je mu fuk. • Mouchy, snězte si / vemte si mě. • Kam ho nestrčíš, tam není. • Co do něj nevrazíš, to z něj nevyrazíš. • Kam ho ráno postavíš, tam ho večer najdeš. • Kam ho ráno postavíš, tam ho večer najdeš. • Jeden / člověk aby ho do všeho

strkal. • Kam ho večer postavíš, tam ho ráno najdeš.

on je pilný • Práce mu de / jde (rychle) vod / od ruky.

on je poddajný • Je s ním snadný / snadné / dobrý / dobré pořízení.

on je podlý • To je hajzl!

on je pokořený • Sklaplo mu.

on je pomalý • Je jak zpomalenej film. • Ten než se rozkejvá … • To by se spíš skála pohnula (než von / on). • Toho (si) tak poslat pro smrt. n. Moh / mohl by tak chodit pro smrt. • Já z něj vyrostu.

on je pomalý myšlenkově • Všechno mu dochází až třetí den. • Je jak zpomalenej film.

on je pomatený • Kolečko mu přeskočilo. • Šplouchá mu na maják / majáku. n. Straší mu na majáku. • Straší mu v palici. • Rozum se mu (už) plete. • Straší mu na věži / ve věži / na cimbuří / v kotrbě.

on je poslušný • Je s ním snadný / snadné / dobrý / dobré pořízení. • Bude mu zobat z ruky. n. Zobe mu z ruky.

on je potřebný • Takovýho abys hledal / aby člověk hledal / bys moh hledat (ve dne) s lucernou / (pod) lupou. • Je po něm sháňka.

on je povědomý • Kam vás mám dát? • Nevím, kam ho zařadit.

on je povýšený • To je pod jeho důstojnost. • Myslí si, že sežral Šalamounovo hovno.

on je pronásledovaný • Lepí se mu (to) na paty. • Smůla se mu lepí na paty. • Smyčka se (kolem něj / jeho krku) utahuje. n. Utahuje se kolem něj smyčka.

on je protřelý • Ten se vyzná v tlačenici! n. Ten se vyzná!

on je průměrný • Takovejch / takových je šedesát do kopy. • Mezi slepými / slepejma jednooký / jednovokej králem.

on je pryč • Hliník se vodstěhoval do Humpolce. • Je pořád v luftě / luftu. • Nezůstala / nezbyla po tom ani památka. • Není (tam) po něm / tom ani památky.

on je předurčený • Co (je) komu souzeno, to ho nemine / tomu neujde. • Bylo mu souzeno (Inf / že / aby) … n. Bylo mu to souzeno.

on je předvídavý • Ten má nos!

on je přejedený • Už nemůže.

on je překvapený • To budeš mrkat! • Nestačil se divit (jak / co …). • Nemůže uvěřit / věřit svým / svejm očím / vočím. n. Nevěří vlastním vočím. • Údivem mu přecházel zrak (i sluch). • To budeš zírat! • Zůstal, jako když do něj uhodí.

on je připravený reagovat na pokyn • Stačí mrknout okem.

on je přitažlivý • Holky / děvčata / dívky na něj letěj / letí.

on je přísný • Honí mě jak financ kozu. • Na to je metr. • Není s ním žádná sranda. • Pořád na všem / každým něco vidí.

on je přístupný • Je s ním řeč.

on je původce • To je z jeho hlavy.

on je respektovaný • Všichni z něj / před ním mají respekt.

on je rezignovaný • Už od / vod života nic nečeká.

on je rozcuchaný • Je, jako když proletí / by proletěl roštím.

on je rozčilený • Krev mu kypí v žilách. • Div nevylít / nevyletěl / nevyskočil z kůže (když …). n. Moh vyletět z kůže (když …). • Z vočí mu lítaj / létají blesky. • Vře to v něm. n. Všechno v něm vře. n. Vře / vaří se v něm krev. • Mluví z něj zlost. • Zlost jím lomcuje. • Zlost v něm hárá. • Zlostí div nepuknul. • Nabíhají mu žíly.

on je rozmazlený • Má (všechno), na co / nač si vzpomene. • Všechno se točí kolem něj.

on je rozmrzelý pořád • Na hromech vstává, na blescích líhá.

on je rozpustilý • Šijou / hrajou s ním (všichni) čerti.

on je rozrušený • Je mu do breku. • Podlamujou / podlomila se mu / pod ním kolena (když …). • Krev mu stoupla do hlavy. n. Zpěnila / vzpěnila se v něm krev.

on je roztomilý • Von / to je k sežrání!

on je rozumný • S tím člověkem se dá mluvit. n. Dá se s ním mluvit. • Je s ním řeč.

on je rozumný i když mladý • Mladý na léta, starý na rozum.

on je sebevědomý příliš • Ten se cejtí!

on je sečtělý povrchně • Byl jeden mnich, měl mnoho / plno knih, a nevěděl, co je v nich.

on je schopný • Něco z něj bude. n. Z něj (jednou) něco bude. • Asi na něm něco bude (když …). • Má na to léta. • Může si to dovolit. • Práce mu de / jde (rychle) vod / od ruky. • Na co / nač sáhne, všechno / to … • Ještě / eště neřekl / neřek poslední slovo. • Dříme v něm talent. • Ten se v životě neztratí!

on je silný • Je silný / silnej jako býk / bejk a taky tak chytrý / chytrej. • To je chlap, že by mohl skály lámat. • To je chlap jako hora. • Malý / malej, ale sporý / sporej. • Pěstí by zabil vola. • Podlaha se pod ním třese. • Jednou ranou / na první ránu dub nepadne. • Moh / mohl by / může skály lámat. • Svaly na něm / mu jen hrají. n. Všechny svaly na něm jen hrají. • To je (ale) vazba! • Sněd by ho po večeři. • Moh / mohl by železo lámat. n. Moh / mohl by lámat železo. • Každá žilka mu v těle hraje. n. Každá žilka v něm hraje.

on je silný ještě • Není (to) už žádnej mladík.

on je skleslý • Není mu do skoku / smíchu! • Není mu do smíchu. • Padla na něj tíseň. • Není mu (zrovna) do zpěvu.

on je slabý • Je to takový chrastítko. • Von je (z toho) groggy / grogy. • Je jako za groš kudla. • Von / ten je (proti tobě) úplnej hadr. • Z kalhot by / bys ho vytřepal / vyklepal / vytřás. • Je jako z kozy duch. • Ten se před ním musí / může (jít) schovat! • Já jsem / sem malý / malej mysliveček (sotva flintu nesu …). • Je jako by dostal / ho praštil palicí do hlavy. • Není to v jeho silách. • Opustily ho (všechny) síly. • To je nad jeho síly. • Srdce mu už neslouží. • Tělo je slabý / slabé. • Je z něj troska. n. Je to hotová troska. • Div ho vítr nevodfoukne. n. Vítr by ho vodfouk.

on je slavný • Jeho sláva hvězd se dotýká.

on je smutný • Rve mi to srdce. • Je mu těžko u srdce. • Bolí ho (kvůli němu / z toho) srdce. • Kterak na tě zapomenu, když to není věc možná!

on je sobecký • To je dobrodinec chudejch psů a koček.

on je spojený s tím pevně • Je to jeho osud / vosud.

on je spokojený • Může všech pět voblíznout / volíznout. • Nic mu nechybí. • Nemůže si to vynachválit. • Jak málo stačí (člověku) ke štěstí!

on je společenský • Všude je ho hned plno.

on je spolehlivý • Ty jsi Petr, a Petr, to je skála. n. Petr, to je skála. • Dal bych za něj ruku do vohně / ohně. n. Za toho dám ruku do vohně. • Ten drží slovo. • Na něj je spolehnutí / spoleh. n. Je na něj spoleh / spolehnutí. • Nezkazí žádnou srandu / švandu.

on je staromilec • Laudator temporis acti.

on je starý • Hlava mu (už) kvete / prokvétá stříbrem. • Hlavu mu už pokrývají šediny. • Je mu přes (dvacet). • Má na krku (padesátku / …). • Táhne mu (na) sedmej / sedmý / několikátý křížek. • Má na to léta. • Není (to) už žádnej mladík. • Hodně / něco (už) pamatuje. n. Ten už něco pamatuje. • Je mu už ňákej / nějakej (ten) pátek. • Ten tady bude na semeno. • Vlasy mu (už) prokvétají (stříbrem).

on je starý a může být čilý • Starý, ale jarý.

on je sympatický • To je náš člověk! • Von / ten (člověk) není marnej. • To je moje krevní skupina.

on je šokovaný • Zůstal / stál / byl, jako když do něj hrom bací / uhodí. n. Zůstal / stál / byl, jako když do něj blesk / hrom uhodí / uhodil. • Mává to s ním. • Jdou na něj mrákoty. n. Pokoušejí se o něj mrákoty. n. Obcházejí ho mrákoty. • Pokoušela se vo něj mrtvice. • Podlomily se mu / pod ním nohy. • Zůstal / byl, jako když do něj nůž vrazí / jako by do něj nůž vrazil. • Nemůže uvěřit / věřit svým / svejm očím / vočím. n. Nevěří vlastním vočím. • Je jako by dostal / ho praštil palicí do hlavy. • Protáčely se mu (při tom) panenky. • Div ho z toho neklepla pepka. • Div z toho neměl smrt. • Moh / mohl z toho mít smrt! • Zůstal, jako by k zemi přirost / přirostl. n. Stál jako do země vrostlej / vrostlý. • Zůstal, jako když do něj uhodí.

on je špinavý • Moh / mohl by mu tam / za krkem / nehtama / ušima / na nohou brambory / řípu sázet. • Je špinavej až hrůza. • Je / vypadá, jako by ho komínem protáh. n. Je, jako by komínem proletěl. • Moh by (si) tam řepu sázet. • Špína z něj / toho (jen) kape. • Vši s ním hejbaj. n. Vši ho žerou.

on je štědrý • Jeho ruka byla vždy otevřená.

on je šťastný • Jemu / tomu je hej! n. Je mu hej. • Radost mu kouká z očí. • Objímal / vobjímal / zlíbal by celej / celý svět. • Nic mu ke štěstí (už) nechybí. n. Co mu chybí ke štěstí?

on je takový ale druhý ještě víc • Copak ten / ta / to (S / A / V / Adv)! – Ale (S / A / V / Adv)!

on je tlustý • Roste mu břicho. • Břicho se mu nevejde do kalhot. • Dveře mu nestačí. • Je jako / to koule. • Jen kyne. n. Všechno na něm jen kyne. • Podlaha se pod ním třese. • Prázdnej / prázdný pytel nestojí. • Zarůstá sádlem. • Hřeje ho sádlo. • Sotva se valí. • Ten je širší než delší.

on je troufalý • Ten si ale fouká! • Narost / narostl mu hřebínek. • Potřeboval by (trochu) přistřihnout křidýlka. • Ještě / eště mu nenarostla křídla, a už chce létat / lítat.

on je trpělivý • Nechal by / nechá na sobě dříví štípat.n. Dříví / polena na něm můžeš štípat.

on je tvrdohlavý • To je, jako bys mluvil s hluchým. • Raději / radši by na místě zemřel, než by … • Dycky / vždycky musí bejt / být po jejím. • Nic s ním nehne. • Nic s ním nepořídíš. • Není mu (už) pomoci. • S tebou je (ale) práce! • S ním je těžká práce. • Ten má vždycky svůj vlastní rozum. • Je s ním těžká řeč.

on je tvrdý • Spíš by se kámen ustrnul než on. • Je jako kus ledu.

on je uchvácený • Dech se mu nad tím tají. n. Dech se mu / v něm zatajil (když / jak) …

on je umíněný • Je jako malej (Jarda). n. Ty seš jak malej. • Nehne s ním (ani) pár / párem volů / koní. • Ten má vždycky svůj vlastní rozum. • (Musí to dělat / tam jít ap.) i kdyby trakaře / šídla padaly.

on je unavený • Von je (z toho) groggy / grogy. • Hlava mu klesá / padá na prsa. • Hlava mu padá (na prsa). n. Padá mu hlava. • Já sem hotovej. • Sem (dneska) hotovej lazar. • To sem si máknul! • Leze / de / jde mu to (už) na mozek. • Už nemůže. • Nohy ho sotva unesou / nesou. • Je jako by dostal / ho prašti l palicí do hlavy. • Došla mu pára. • De / jde (mu) pára vod huby. n. … až mu de / jde pára vod huby. • Div mi ruce neupadnou. • Opustily ho (všechny) síly.

on je upovídaný • Huba mu jede. n. Tomu jede huba jako trakař / jako když ji namaže / jako namazaná. • Všude je ho hned plno. • To je ale kecka! • Moc mluví, ale málo dělá. • Co neví, (to) nepoví. • Ten má na všechno odpověď / vodpověď!

on je upřímný • Co na srdci, to na jazyku.

on je urostlý • Svaly na něm / mu jen hrají. n. Všechny svaly na něm jen hrají.

on je v situaci dobré • Je na tom dobře. • Ten si píská! • Je tam za větrem.

on je v situaci nebezpečné • Je s ním zle. • Křeslo se pod ním houpá. • Už se to s ním nahejbá / nahýbá. • Je to s ním nahnutý. • Půda se mu houpe pod nohama. n. Houpá se mu půda pod nohama. • Hoří mu (už) půda pod nohama. • Smyčka se (kolem něj / jeho krku) utahuje. n. Utahuje se kolem něj smyčka. • Hoří mu střecha nad hlavou. • Hoří mu zadek. n. Hoří mu koudel u prdele.

on je v situaci obtížné • Teče mu (voda) do bot. • Je na tom špatně / blbě. • Je toho / to na něj dost. • Je na tom bledě / všelijak. • De / jde to s ním z kopce (dolů). • Křeslo se pod ním houpá. • Je to s ním na levačku. • Teď v tom lítá (i von). • Má se co držet (aby ne-). • Visí mu nad hlavou Damoklův meč. n. Visí to nad ním jako Damoklův meč. • Stahují se nad ním / tím mraky / mračna. • Nemůže si moc vyskakovat. • Černej Petr mu zůstal v rukou. n. Zůstal mu v rukou Černej Petr. n. Padnul na něj Černej Petr. • Lezou mu tenký do ouzkejch / úzkých. n. Leze mu tlustý do tenkýho. n. Lezou mu tlustý do tenkejch. • Tomu tady už nepomůže ani svěcená voda. n. Nepomůže mu (už) / to mu pak nepomůže ani svěcená voda. • Je to s ním všelijaký / všelijaké / vachrlatý.

on je v situaci vážné • Je s ním zle.

on je velkorysý • To je formát! n. Je to formát. • Není to žádnej troškař.

on je velký • To je chlap, že by mohl skály lámat. • To je chlap jako hora. • To je chlap jako hora. • To je kus chlapa. n. Je ho kus / pěknej kousek. • Podlaha se pod ním třese.

on je veselý • Je to veselá kopa. • Je s ním sranda. • Ty seš samá sranda! n. Ty seš samá sranda a žádný náboženství! • Nezkazí žádnou srandu / švandu. • Je mu veselo. • Nezkazí žádný / žádnej žert. n. Nezkazí žádnou legraci.

on je vhodný • To je člověk na svým / svém / pravým / pravém místě.

on je vhodný velmi • To je člověk k pohledání. • Ferda Mravenec, práce všeho druhu. • Je (mu) to šitý / šité na tělo.

on je vinen • Něco mi dluží. • Za to máme co děkovat (jen / jenom) jemu. • Může za to děkovat / poděkovat jemu. n. Za to ať poděkuje jemu. • De / jde to na jeho účet.

on je vitální • Každá žilka mu v těle hraje. n. Každá žilka v něm hraje.

on je vlivný • Je to v jeho rukou / rukách. • Tady platí jeho slovo. n. Platí tu jeho slovo. • Jeho slovo (tu) něco váží. n. Jeho slovo tu má svou váhu. • Jeho slovo (tam) něco váží.

on je všímavý • Nic mu neujde / neunikne / neuteče.

on je vyčerpaný • Von / ten je vyřízenej.

on je vysoký • Mohl by šacovat eroplány. • Kdyby se přerazil, budou z něj dva malý (do školky). • Ten by moh' vycházet na pokračování. • Je samá ruka, samá noha. • Moh / mohl by (s ním) vořechy / ořechy klátit / srážet. • Moh by žebrat přes vrata.

on je výmluvný • Nejde pro odpověď / vodpověď daleko. • Ten má na všechno odpověď / vodpověď!

on je výstřední • To / von je pěkný číslo.

on je významný • Von / on / to je někdo! • To není žádnej hej nebo počkej. • To je pojem.

on je vznešený • Nejsme hodni rozvázat řemínků na obuvi jeho.

on je vzrušený • Oči mu jen planou.

on je zajímavý • Má (to) něco do sebe.

on je zamilovaný • Zasáhla ho Amorova / Kupidova střela. n. Zasáhl ho Amorův šíp.

on je zamračený • Kouká, jako by ho chtěl sežrat.

on je zapletený do toho • Veze se v tom. n. Už se v tom veze.

on je zaražený • Protáčely se mu (při tom) panenky. • Je nějakej / ňákej špatnej. • Úsměv mu ztuhnul / zmrznul na rtech.

on je zaujatý • Pro stromy nevidí les.

on je zavřený • Ptáček je v kleci.

on je závistivý • Záviděl by nos mezi očima. • Mluví z něj bledá závist. n. To je jen bledá závist. • Závist mu kouká z vočí / očí.

on je zbitý • (Ten už) má dost.

on je zbrklý • Jak nabije, tak vystřelí.

on je zdravý • Je mi dobře. • Žádná nemoc se ho netkne. • Těší se dobrému zdraví. • Zdraví mu (ještě / ještě) slouží. • Zdravím jen kypí.

on je zdravý zase • Už je zase chlapík. n. Je zas chlapík.

on je ziskuchtivý • Ten by (ti) prodal nos mezi očima.

on je zkušený • Je to vostřílenej / starej / ostřílený / starý kozák. • To je jeho parketa. • Umí v tom chodit. n. Ten v tom umí chodit. • Ten ví svý.

on je zlý • Není v něm / na tom nic dobrýho / dobrého. • Je to učiněnej ďábel. • Dobrý / dobré nitky na něm není. • Z očí / vočí mu kouká šibenice. • Z očí / vočí mu nekouká nic dobrýho / dobrého. • Ani vody by člověku nepodal. • Nezasluhuje / nezaslouží si, aby ho zem nesla / že ho zem nosí. • Dobrý žíly / žilky v něm není. n. Není na něm žíly dobrý / dobré. n. Není v něm dobrý / dobré žilky.

on je zmatený • Už se mu to (všechno) v hlavě plete. • Sem z toho (teď) magor. • Neví, čí je.

on je známý • Kdo by ho / to neznal!

on je známý tím • Zůstalo mu to. n. Už mu to zůstalo.

on je zoufalý • Život (už / teď) pro něj nemá cenu.

on je zpocený • Mohli by ho ždímat! • Pot ho polil / zalil. • Pot se z něj (jen) lil. • Pot mu stojí / se mu perlí na čele. • Vyvstal mu (při tom) studený pot na čele. • Teče z něho jak z vola.

on je zrádný • Má na jazyku med, (a) v srdci jed. n. V ústech / na jazyku med a v srdci jed. • Jidáš mu kouká z očí. • To je ale krysa! • Je to kurva chlap. • Z očí / vočí mu nekouká nic dobrýho / dobrého.

on je zručný • Prsty mu jen hrály. • Ruce mu jen hrajou. • De / jde mu to vod / od ruky.

on je zvědavý • Neujde mu ani myš. • Nic mu do toho / po tom není. • Strká do všeho nos / rypák. • I psovi do boudy by vlez. • Strká do všeho rypák. n. Do všeho musí strkat (ten svůj) rypák. • Neujde mu ani slovo. • Ví všechno, co se kde šustne. n. Musí vědět vo všem, co se kde šustne. • Zvědavost mu nedala.

on je zvláštní • … to je kapitola sama pro sebe. • Po kom ten kluk / ta holka je? • Je takovej / takový, jakej / jaký je.

on jede rychle • Jezdí jako ďas. • Jede (s tím), jako (kdy)by to ukrad. • Ten to kalí!

on jednal chvatně • Měls / měl si vidět ten tanec!

on jedná bezohledně • Tomu / jemu je všechno dobrý (k tomu, aby …). • Nezastaví se před ničím.

on jedná náladově • Jednou ryc / pic a podruhý nic. • Jednou hop (a) podruhý trop.

on jedná proti sobě • Šlape si po štěstí.

on jedná zištně • Pro / jen pro tvoje modrý / krásný voči / oči to nedělá. • Jednou rukou dává a druhou bere.

on jeví se tak • Jak to tak vypadá, tak … • Jak se zdá … n. … jak se zdá.

on jí bez chuti • Sousto mu roste v ústech. n. Sousta mu rostou v ústech.

on jí hodně • Ten břicho nevošidí / neošidí. • Jak k dílu, tak k jídlu. n. Jak k jídlu, tak k dílu. • Je líp / lepší ho šatit než živit. • Jí, až je mu košile malá. • Toho je lepší šatit než živit. • Sní, na co přijde. • Sněd / snědl by vola na posezení.

on jí málo • Žaludek mu (už) netráví / nebere.

on jí rád • Ten břicho nevošidí / neošidí. • Utlouk by se po tom. • Žaludek mu dobře tráví.

on jí s chutí • Jí / žere / cpe se, až se mu dělají boule za ušima. • Bere mu to! n. Tomu to bere! • Ten si (ale) dává! n. Ti / ty si dávaj(í)! • Cpe se, jako by čtrnáct dní nejedl / nejed / nežral. • Jí, až je mu košile malá. • Žere, až mu pupek praská. • Jed / jedl, až mu za ušima lupalo / praskalo. • Utlouk by se po tom. • Žaludek mu dobře tráví.

on jí s nechutí • Jídlo mu roste v ústech / hubě / puse. • Nejede mu to.

on kašle • Dostalo se / zaskočilo mu to do koláčový / masový dírky. • Zaskočilo mu.

on kouří nezkušeně • Kouří, jako když se pes pase.

on krade • Každý / každej hřebík se před ním třese. • Všechno se před ním (jen) třese. • Má jen, co mu sluníčko ukáže a měsíček dá.

on kritizuje ho pořád • Pořád na všem / každým něco vidí.

on krvácí • Teče / spustila se mu červená.

on lekl se • Hrklo v něm jako ve starejch / starých hodinách / pendlovkách. • Polilo ho horko. • Hrklo v něm. • Zůstal / stál / byl, jako když do něj hrom bací / uhodí. n. Zůstal / stál / byl, jako když do něj blesk / hrom uhodí / uhodil. • Obešla mě (z toho) hrůza. n. Polila mě hrůza. • Projelo (mu) to až do morku kostí / kosti. • Hrklo v něm jako ve starejch pendlovkách. • Vyvstal mu (při tom) studený pot na čele. • Zůstal, jako když ho přimrazí. n. Jako když ho přimrazí. • Div z toho neměl smrt. • Moh / mohl z toho mít smrt! • Sáhla na něj smrt. n. Jakoby na něj sáhla smrt. • Srdce se v něm zastavilo. • Zmocnil se ho (panickej / panický) strach. • Strach jím projel až do morku kostí. • Vyskočil, jako by ho (had) uštknul.

on lpí na tom / něm • To / on je celý jeho život.

on lže • Lže, až se mu vod huby / od úst práší. • To je ale kecka! • To sou kecy! • Lže, jako když tiskne. • Mluví z něj nenávist. • Zapřel by (i) nos mezi očima. • To sou / jsou jen / jenom slova! • Jeho slova se rozcházejí / neshodují s (jeho) činy. • Co slovo, to lež! • To je jeho slovo proti mýmu / mému. • Není na tom ani stín pravdy. • To je tvrzení proti tvrzení.

on má autoritu • Všichni ho berou.

on má bolest • Chytla ho křeč (do něčeho). • Sem (dneska) hotovej lazar.

on má depresi • Není mu (z toho) veselo. • Není mu do skoku / smíchu! • Mrzí ho (celej) svět. • Svět ho (už) netěší. • Život (už / teď) pro něj nemá cenu.

on má důvod • Má proč.

on má hlad • Kručí mu v břiše. • Když spí, ani chleba nejí / nechce. • Je hladový / hladovej, jako by čtrnáct dní nejed(l). • Sněd / snědl by vlka. • Žaludek mu zpívá (hlady). • Žaludek se mu svírá hlady / hladem. • Kručí mu v žaludku.

on má horečku • Jen hoří! • Tváře mu (jen) hoří / planou.

on má moc práce • Nevím co dřív.

on má naději • Svitla mu jiskra / jiskérka naděje. • Svitla mu naděje.

on má náladu dobrou • Svět se mu zdá růžový / růžovej. • Celej / celý svět se na něj směje.

on má náladu nebezpečnou • Svrbí ho dlaň. • Z očí / vočí mu nekouká nic dobrýho / dobrého.

on má nehty se skvrnami • Kvetou mu nehty.

on má plány přehnané • Koupil by ves a peníze jsou kdes.

on má pochopení • S tím člověkem se dá mluvit. *n.* Dá se s ním mluvit. • Je s ním řeč.

on má pochybnost • Hlodá v něm / ho červ pochybnosti / pochyby / nejistoty. • Nezdá se mu to. n. Něco se mu na tom nezdá. • Nechalo / zanechalo to (divnou) pachuť. n. Zůstala po tom pachuť.

on má povahu nestálou • Je do luftu.

on má pověst dobrou • Je tam dobře zapsán / zapsanej.

on má pověst špatnou • Leží to na něm jako prokletí. • Táhne se to (s ním) (už dlouho).

on má povinnost • Je (tu) k tomu, aby …

on má práce moc • Neví, kam dřív skočit. n. Neví, z který / které na kterou. • Neví, čí je. • Ten má svejch starostí dost!

on má právo • To je jeho svaté / svatý právo.

on má problém • Teče mu (voda) do bot. • Tlačí / dře ho bota (v tom / něčem). • Bude mu z toho zatraceně horko. • Houpe se to s ním. • Teď v tom lítá (i von). • Potkalo / postihlo / stihlo ho neštěstí. • To je smůla na smůlu. • Smůla se mu lepí na paty. • Štěstí se k němu obrátilo / vobrátilo zády. • Je mu z toho těžko. n. Je mu těžko (když …). • Je to s ním všelijaký / všelijaké / vachrlatý.

on má původ nemanželský • Táta se mu utopil v podmáslí.

on má radost • Těší se na to jako malej. • Oči / voči mu jen září / zářej. • Radost mu kouká z očí. • Udělal si / jsi mu radost. • … až mu srdce (v těle) (radostí) poskočilo. n. Srdce mu (při tom) radostí poskočilo. • Hřeje ho to u srdce.

on má se dobře • Ten má (ale) časy! • Má se jako husa o / vo Martině / Martinu. • Jemu / tomu je hej! n. Je mu hej. • Je na tom dobře. • Žije si jako král. • Ten si píská!

on má sklon k pytláctví • Koluje v něm pytlácká krev.

on má starosti • Dělá mu to těžkou / velkou hlavu. • Houpe se to s ním. • Je toho / to na něj dost. • Ten / von to nemá lehký. • Leží to na něm jak / jako můra. n. Tíží ho to jako můra. • Neví, čí je. • Je rád, že je rád. • Smůla se mu lepí na paty. • Je mu těžko u srdce. • Štěstí se k němu obrátilo / vobrátilo zády. • Štěstí ho opustilo. n. Štěstí se od něj odvrátilo. • Není mu (při tom) do žertu.

on má strach • Straší mu to v hlavě / kotrbě. n. Něco mu straší v hlavě. • Polilo ho horko. • Hrdlo se mu sevřelo. • Černá kočka mu přeběhla přes cestu. • Třesou / klepou se mu kolena / lejtka. • Rozklepala se mu kolena. • Krev mu (při tom) tuhla / stydla v žilách. • Krve by se v něm nedořezal. • Visí mu nad hlavou Damoklův meč. n. Visí to nad ním jako Damoklův meč. • Obestřely ho mrákoty. • Obešel mě z toho mráz. • Běhá / přebíhá / jezdí / jde / de mu (při tom / z toho) mráz po zádech. • Myslel sem / jsem, že je to moje poslední. • … ani nedýchal / nedejchal. • Pot mu stojí / se mu perlí na čele. • Vyvstal mu (při tom) studený pot na čele. • Srdce mu (strachem) buší / bije jako zvon / kladivo. • Srdce mu spadlo do kalhot / nohavic. • Srdce se jí sevřelo (úzkostí). n. Sevřelo se jí srdce. • Strach má velký / velké oči. • Zmocnil se ho (panickej / panický) strach. • Popadl ho strach. n. Padl na něj (hroznej / hrozný) strach. • Strach jím lomcoval. • Strach mu sedí v očích. • Strach jím projel až do morku kostí. • Strachem / strachy se mu rozklepala / roztřásla kolena. • Padla na něj tíseň. • Zježily / ježej / ježí se mu vlasy (na hlavě). n. Až se mu vlasy zježily hrůzou. • Vlasy mu (při tom / z toho) stály / vstávaly hrůzou / strachy (na hlavě). n. Až mu vlasy na hlavě vstávaly. • Svírá / stahuje se mu zadek / prdel. • Hoří mu zadek. n. Hoří mu koudel u prdele. • Zuby mu cvakají / drkotají / jektají (strachem / zimou). • Není mu (při tom) do žertu.

on má šaty příliš velké • Mohl by si vzít podnájemníka.

on má štěstí • Vyšla mu karta. • De / jde / padá mu karta. • Je to klikař. • Spadlo mu to do klína. • Padá mu list. • Náhoda mu přeje. • Osud (mu) byl příznivý / příznivě nakloněn / nakloněnej. • Pánbůh ho má rád. • Komu pánbůh, tomu všichni svatí. • Usmála se na něj štěstěna. n. Štěstěna se na něj usmála. • Štěstí mu přeje. • Může mluvit o štěstí (že …). • Máš štěstí, že … • Má to (tak)

někdo štěstí, co? • Má víc štěstí než rozumu. • Kdo štěstí má, tomu i palice pod lavicí zakokrhá. • Štěstí mu spadlo do klína. • Usmálo se na něj štěstí. • Ten má (ale) štěstí! • Potkalo ho štěstí (a …). • To je terno! • Ten se uměl / doved narodit! • Vofouk / vofouknul ho šťastnej / šťastný vítr. • Všechno mu vycházelo. • Co si lze od života ještě / víc přát?

on má úspěch • Tomu patří budoucnost. • Štěstí mu přeje. • Usmálo se na něj štěstí. • Co si lze od života ještě / víc přát?

on má vousů málo • Může se holit i v průvanu.

on má všechno • Má (všechno), na co / nač si vzpomene. • Může všech pět voblíznout / voližnout. • Co víc si může přát? • Nic mu nechybí. • Patří mu svět. • Ten se uměl / doved narodit! • Co si lze od života ještě / víc přát?

on má vyhlídky skvělé • Patří mu svět.

on má závrať • Točí / motá se s ním (celej) svět.

on má zkušenost jinou • Ten ví svý.

on měl by stydět se • Ať se chytne za nos! n. Jen ať se chytne za nos!

on měl by udělat to • Udělal by líp, kdyby …

on měl nápad dobrý • Sestoupil na něj / ni duch svatý / svatej. • Vosvítil / osvítil ho duch svatej / svatý. n. Byl vosvícenej / osvícen duchem svatým.

on měl pravdu • Jeho předpověď se vyplnila. n. Předpověď se vyplnila.

on měl přelud zrakový • Zatmělo se mu před očima / vočima. • … až se mu zajiskřilo před očima / vočima / v očích.

on měl radost • Dušička v něm radostí poskočila / se zatetelila. • Obličej / vobličej se mu rozzářil. • Zahřálo ho to u srdce. • Srdce mu nad tím zaplesalo. • Srdce mu (radostí) poskočilo.

on měl život těžký • Život ho skřípnul. • Život se s ním nemazlil.

on mění názor • Už otáčí / votáčí / obrací / vobrací.

on miloval jen to • To byla jeho jediná radost. n. Byla to jeho jediná radost.

on miluje ji • Samou láskou by ji sněd / snědl.

on miluje ji obětavě • Dal by za ni duši. n. Duši by za ni dal. • Snes / snesl by jí modrý / modré z nebe. • Do ohně / vohně by pro ni skočil. • Udělal by pro ni první poslední / všecko. • Rozkrájel by se pro ni. • Na rukou by ji nosil. • Raději / radši by si ruku uťal / usek (než …). • Div se k ní nemodlí.

on miluje legraci • Nezkazí žádnou srandu / švandu.

on mluví málo • Člověk aby z něj páčil každý / každé slovo! n. Každý slovo aby z něj páčil / tahal (heverem). • Nenadělá (kolem toho) moc řečí.

on mluví moc • Huba mu jede. n. Tomu jede huba jako trakař / jako když ji namaže / jako namazaná. • Huba / pusa mu jede jako šlejfíři / šlejfířce. • Huby jim jely (naplno / až hrůza). • Klapačka mu pořád jede. • Moc / mnoho řečí a skutek utek. n. To je mnoho řečí a málo skutku / práce. • Šlejfírna mu jede (dobře).

on mluví neinformovaně • Mluví vo / o tom jako slepej / slepý o barvách. • Mluví, jako když to nemá v hlavě v pořádku. • To je ale kecka!

on mluví nenávistně • Mluví z něj nenávist.

on mluví neprozřetelně • Neví, co mluví. n. Neví, o čem mluví. • Mluví / říká / řekne, co mu slina na jazyk přinese. • Mluví z něj vztek.

on mluví nesrozumitelně • Plete se mu jazyk. • Je mu rozumět každý pátý / desátý slovo.

on mluví nesrozumitelně a nesouvisle • Mluví, jako když to nemá v hlavě v pořádku.

on mluví nezřetelně • Ztěžknul mu jazyk. • Šlape si na jazyk. • Plete se mu jazyk.

on mluví pokrytecky • To jsou (jen) prázdný / prázdná slova.

on mluví pomalu • Leze to z něj jak z chlupatý deky. • Převaluje na jazyku slova.

on mluví potichu • Je to, jako když blecha kašle / zakašle. • Je mu rozumět každý pátý / desátý slovo.

on mluví přátelsky o něm • Nikdy mu / vo něm neřek / neřekl křivýho / křivého slova.

on mluví trefně • Co řekne, to sedí.

on mluví upřímně • De / jde mu to vod / od srdce.

on mluví úlisně • Mluví, jako když másla / medu ukrajuje.

on mluví vášnivě • Z huby mu jdou / šlehají plameny.

on mluví ve spánku • Mluví ze spaní.

on mluví zajíkavě • Zlomil se mu hlas. • Slova mu šla těžko z úst.

on mluví zmateně • S tebou je řeč jako rozprávka. • To je řeč jako rozprávka. • Je s ním řeč jako s kozou na ledě. n. Je s ním řeč jako s kozou tanec. • Mluví / říká / řekne, co mu slina na jazyk přinese.

on musel namáhat se krajně • Dalo mu to zabrat. n. To dá / dává zabrat. n. To je záběr. • To je (ale) kalup / fofr! • Stálo ho to kus práce.

on musí • Nic jinýho / jiného (mu) nezbývá. n. Nezbejvá / nezbývá (jim) nic jinýho / jiného, než … • Padnul / padl na něj los. n. Los padnul na něj. • Nemá na vybranou.

on musí bojovat • Má se co držet (aby ne-).

on musí být omezen • Potřeboval by (trochu) přistřihnout křidýlka.

on musí být spokojený • Může si (ještě / ještě) gratulovat (že …). • Co víc si může přát? • Může bejt rád (když …). • Buďte rád (že …)!

on musí být trestán fyzicky • Škoda každý rány, která padne vedle.

on musí jít na záchod • Hovno mu líže košili.

on musí odejít • Černej Petr mu zůstal v rukou. n. Zůstal mu v rukou Černej Petr. n. Padnul na něj Černej Petr.

on musí reagovat • Míč je (teď) na jeho straně hřiště.

on musí snažit se • Má se co držet (aby ne-).

on musí splatit to • Něco mi dluží.

on musí šetřit • Každou korunu dvakrát obrátí. n. Čtyřikrát korunu na dlani obrátí. • Nemůže si moc vyskakovat.

on musí udělat to • To ho nemine. • Černej Petr mu zůstal v rukou. n. Zůstal mu v rukou Černej Petr. n. Padnul na něj Černej Petr. • To teda jo! • Co mu (taky) (jinýho / jiného) zbývá / zbejvá?

on může udělat to • Může si to dovolit.

on může umřít • Jeho život visí na vlásku / nitce.

on myslí na to pořád • Straší mu to v hlavě / kotrbě. n. Něco mu straší v hlavě. • Leží to na něm jak / jako můra. n. Tíží ho to jako můra. • Tane mu to na mysli. • Nejde mu to z mysli. • Nedá mu to spát. n. Nedá mu to. • Je mu těžko u srdce. • Leží mu to na srdci.

on mýlí se • Smysly ho mámí / šálí. n. Šálí / mámí ho smysly.

on naléhal • Nedal jinak, než že … • Je jako čtvrtodenní zimnice / zimice.

on napodobuje • To je (ale / stará) opice / vopice!

on nazývá ho X • Jinak mu neřek než X.

on nebude potrestaný • Všechno mu projde. • Jemu / tomu to projde.

on nebyl rád • Dvakrát milý mu to nebylo. • No ten bude mít radost!

on necítí ostudu • Von je splachovací.

on necítí se dobře • Je mu všelijak. • Udělalo se mu nevolno. n. Je mu nevolno. • Pálí ho (tam) půda pod nohama. • Udělalo se mu (z toho) špatně / zle. • Udělalo se mu mdlo / nevolno.

on nedá se přesvědčit • Nic s ním nehne. • To je (ale) práce! • S tebou je (ale) práce! • S ním je těžká práce. • Do prdele práce!

on nedává nic zadarmo • Jednou rukou dává a druhou bere.

on nedělá nic • Na nic ani nesáhne / nešáhne. • Moc / mnoho řečí a skutek utek. n. To je mnoho řečí a málo skutku / práce. • Moc mluví a / ale skutek utek! n. A skutek utek!

on nedělá to • Na to ho (moc) neužije. • To není jeho styl / v jeho stylu.

on nedokázal by nic bez (něj) • Kde by byl bez (něj) / kdyby …!

on nedokáže kontrolovat to • Přerostlo / přerůstá mu to přes hlavu.

on nedokáže nic v životě • Nic kloudnýho z něj nebude.

on nehodí se • To / ten není k ničemu. • To sme to (s ním) popadli! • Ten to vytrhne!

on nechce • … A on ne a ne. • Přešla ho (na to) chuť. • Nejde mu to pod fousy. • Je mu to zatěžko. n. Je mu zatěžko (Inf). • Nechce vo / o tom ani slyšet. • Nic s ním nehne. • Není mu to recht / vhod / po chuti. • Nestojí o to. • Přišlo mu to zatěžko.

on nechce mluvit o tom • To je (jeho) třináctá komnata. • Není s ním žádná řeč. n. Není s ním (rozumná / pořádná / kloudná) řeč.

on nechce rozumět • Copak mluvím turecky? • Slyší, ale nedbá. • Vidouce nevidí a slyšíce neslyší.

on nechce zabývat se tím dál • Tím to (pro něj) končí.

on nechce zůstat • Pálí ho (tam) půda pod nohama.

on nechodí nikam • Není ho ani vidět.

on nechodí tam • Ani tam nepáchne.

on nechoval se uctivě • Nepozdravil u vrbiček.

on nelíbí se mi • Co von je zač / za (S)? n. Co je (to) zač / za (S)?

on nemá čas • Ten nebude mít čas ani umřít!

on nemá peníze • Dolehla na něj bída. • Nemá ani na fajfku tabáku. • Je na tom špatně / blbě. • Je na tom bledě / všelijak. • Jedna prázdná, druhá vysypaná (a v třetí nic). n. Jednu prázdnou, druhou vysypanou. n. Jedna kapsa prázdná, druhá vysypaná (a v třetí nic). • Zbylo mu sotva na tabák. • Lezou mu tenký do ouzkejch / úzkých. n. Leze mu tlustý do tenkýho. n. Lezou mu tlustý do tenkejch.

on nemá právo • Co von mi má co (Inf)?

on nemá sílu • Je jako za groš kudla. • Já sem hotovej. • Došla mu pára. • Von / ten je vyřízenej.

on nemá šanci proti nim • Utloukli by ho čepicemi.

on nemá štěstí • Není mu souzeno (aby / Inf) … n. Není mu to souzeno.

on nemá úctu k autoritě • Nic mu / pro něj není svatý / svaté.

on nemá úspěch • A jakej byl? • A jakej byl! • Nic se (mu) nedaří. • Daleko to nepřived / nepřivedl. • No, moc / příliš se nevytáh! • Tady mu pšenka / pšenice nepokvete. • Všechno mu padá z rukou / z ruky. • Zde mu růže nepokvetou. • Smůla se na něj (jen) lepí. n. Lepí se na něj smůla. n. Smůla se mu lepí na paty. • Smůla se mu lepí na paty. • Všechno se proti němu spiklo. • Tam mu štěstí nepokvete. • Štěstí se k němu obrátilo / vobrátilo zády. • Štěstí ho opustilo. n. Štěstí se od něj odvrátilo. • Štěstí mu nepřálo.

on nemá vyhlídky dobré • Je to s ním špatný.

on nemá vztah k tomu • Je mu do toho houby. • Ten (do toho) nemá co mluvit / říkat!

on nemá zájem • To de / jde mimo něj. • Všechno je mu fuk. • Nechce s tím nic mít. • Je to nekňuba. • Nic s ním není. • Nic do něj není. • Nestojí o to. • Na to ho (moc) neužije. • Je mu to u prdele. • Všechno mu je putna. • Jako když se ho to netýká / netejká! • Všechno je mu ukradený. • Je mu to volný. n. Je mu to (všechno / celkem / srdečně) jedno. • To je mu vzdálený. • Život ho omrzel / vomrzel.

on nemá zkušenost • Chybí mu fortel.

on neměl by dělat to • Ten toho má nejmíň zapotřebí!

on neměl se dobře • Bylo nám ouvej.

on nemění se • Je, jaký / jakej je. • Ten už jinej / jiný nebude. • Jsem / sem, jaký / kterýž jsem.

on nemluví • Mlčí, jako by mu hubu / ústa zašil. • Mlčí, jako by mu jazyk přimrz. • Nic s ním není. • Nic do něj není.

on nemusí ohlížet se na nic • Všechno mu může bejt ukradený. n. Všichni mu můžou bejt ukradený.

on nemůže udělat to • To de / jde mimo něj. • Nebylo mu souzeno (aby … / Inf). n. Nebylo mu to souzeno. • Není to v jeho silách. • Ten má svejch starostí dost!

on nemyslí to tak • Dyť / vždyť je to (jen) recese!

on nenávidí ho • Utopil by ho na lžíci vody n. Na lžíci / lžičce vody by ho utopil. • Nemůže ho ani cejtit. • Nepodal by mu sklenici vody. • Ani vody by člověku nepodal.

on není dobrý dost • Že by to byl někdo, (tak) to teda není! • Kam se (na něj) hrabe! • Ten se před ním musí / může (jít) schovat! • Tak slavný / slavné to (s ním / tím) (zase) není.

on není dokonalý • Dyť / vždyť je taky jen z masa a kostí. • Takovejch / takových je dvanáct do tuctu.

on není důležitý • Čert to / ho vem! n. Vem to čert / nešť / ďas! n. Vzal to / ho čert / ďas! • Čerta na tom / něm záleží! • Von / ten je (proti tobě) úplnej hadr. • Co je nám po nich / do nich! • Kašlu na něj! • Mrtvý prd ví. • Každý je nahraditelný. • Nikdo ho nebere vážně. • Ten (do toho) nemá co mluvit / říkat! • Nikdo po tom / něm ani nevzdechne. • Jaképak okolky! n. Jakýpak vokolky! • Ani pes po tom / něm neštěkne. • To je jen malá

ryba. • Von se neposere! • Von se nezblázní! n. Vono se to nezblázní! • Nic si na něm nevemeš. n. Co si na něm vemeš? • Na jeho slova spoléhat nelze. • Poser se do vejšky! • Co si na něm / tom vemu?

on není důvěryhodný • Není mu co věřit.

on není nebezpečný • Co nám můžou?

on není nenahraditelný • Čert to / ho vem! n. Vem to čert / nešť / ďas! n. Vzal to / ho čert / ďas!

on není nepostradatelný • Čert to / něco / někoho vzal! n. Vzal to / něco / někoho čert! n. Čert vzal něco / někoho!

on není ohrožený • Nic se mu neděje.

on není respektovaný • Nikdo ho nebere vážně.

on není schopný • Že by to byl někdo, (tak) to teda není! • Není mu dáno, aby … • Von / ten je (proti tobě) úplnej hadr. • Ten to vytrhne!

on není spokojený • Není mu to po chuti. • Nic mu není dost dobrý. • Nic mu nevoní. • Nechalo / zanechalo to (divnou) pachuť. n. Zůstala po tom pachuť. • Zde mu růže nepokvetou. • Pořád na všem / každým něco vidí. • Život ho netěší / nebaví.

on není spolehlivý • S ním / tím bys to moc nechyt. • Nevsadil bych na něj / to ani pětník.

on není tady • Je pryč. • (Kde je?) – Spadnul do rejže!

on není trpělivý už • Došla / dochází mu trpělivost. • Jeho trpělivost je u konce.

on není vítaný • Samo peklo nám ho poslalo! • To sme to (s ním) popadli!

on není zábavný • Není s ním žádná sranda.

on neoblíbil si to • Nepřirostlo mu to k srdci.

on neoceňuje to • Ani neví, co má!

on neodolal • Pokušení bylo příliš / moc silné.

on nepamatuje si to • De / jde mu to jedním uchem tam a druhým ven. n. Pouští to jedním uchem tam a druhým ven.

on nepil alkohol • Ani si nelíznul / necucnul.

on nepochybuje • Všechno je mu předem jasný. • To je (pro něj) svatý.

on nepomůže • To pláčeš na nepravým / špatným hrobě.

on neposlouchá • De / jde mu to jedním uchem tam a druhým ven. n. Pouští to jedním uchem tam a druhým ven.

on nepotřebuje majetek před smrtí • Do hrobu si to (s sebou) neveme / nevezme.

on nepotřebuje to • Ten toho má nejmíň zapotřebí!

on nepovažuje to za čestné • To je pod jeho čest.

on nepovažuje to za důležité • Hlava ho pro to / nad tím nebolí. n. Z toho ho hlava nebolí.

on nepracuje tak • To není jeho styl / v jeho stylu.

on neprotestoval • Ani nemuk / nemuknul. • Neřek ani bú.

on nepřál si to • Ten se (jistě) v hrobě vobrací / obrací. n. Musí se v hrobě vobracet / obracet (když …). n. Ten by se v hrobě vobrátil / obrátil, kdyby …

on nepřestává myslet na to • Straší mu to v hlavě / kotrbě. n. Něco mu straší v hlavě. • Leží mu to v hlavě.

on nepřijme to klidně • Ten bude prskat!

on nereaguje pozitivně • Nechalo ho to chladným. • Málo si z toho dělá. n. Nic si z toho nedělá. • To je, jako bys mluvil s hluchým. • Houby si z toho dělá. • Je to s ním na levačku. • Ani to s ním nehnulo / nehlo. • Nevidí, neslyší (a) jen … • Jen se otřese / votřese / votřepe / voklepe (když to slyší). • Slyší, ale nedbá. • Sjede / sveze se to po něm jako voda po huse.

on nerespektuje pravidla • Dělá (si), co se mu zachce. • Nic mu to neříká.

on nerozlišuje to • Nedělá mezi tím rozdíl.

on nerozumí tomu • Ví (vo tom) houby. • Víš, co znamená myslet? Hovno vědět. • Ten / von ví hovno, co je … • Rozumí tomu jako koza petrželi. n. Rozumí tomu jako koze, vod prdele k noze. • Sem z toho (teď) magor. • Neví, co mluví. n. Neví, o čem mluví. • Nejde mu to na rozum. n. Nejde mu na rozum, že / proč / … • To je řeč jako rozprávka. • To je mu vzdálený.

on neřekl nic • Ani nemuk / nemuknul. • Neřek ani bú. • Neřek ani popel.

on neřekl to • Hrdost mu nedovolila, aby …

on nesmí udělat to • Nohy / vobě nohy mu zpřerážím / bych mu zpřerážel!

on nesnaží se • Nezasel, prý aby mu kroupy nepobily.

on nesouhlasí • … A on ne a ne. • Ten se (jistě) v hrobě vobrací / obrací. n. Musí se v hrobě vobracet / obracet (když …). n. Ten by se v hrobě vobrátil / obrátil, kdyby … • Je mu to proti mysli. • Nechce s tím nic mít. • Nejde mu to pod nos. • Nejde mu to na rozum. n. Nejde mu na rozum, že / proč / … • To by nepřenesla přes srdce. • Je mu to proti srsti. • Je mu to trnem v oku. • Všechno se v něm vzpříčilo.

on nestrpí to • Nechce to vidět.

on neškodí • Stébla / stéblo přes cestu nikomu nepřeloží / nepoloží.

on neublížil mu • Ani prstem na něj nesáh. n. Ani prstem se ho nedotk / nedotknul.

on neudělá to • Raději / radši by si ruku uťal / usek (než …). • To von / on zas ne!

on neumí plavat • Utopil by se na lžičce vody.

on neumí pokračovat • Došla mu nit.

on neumí přestat • Drží se ho to.

on neumí to • To není (zrovna) jeho silná stránka. • Na to jeho vtip nestačí.

on neumí to utajit • Je mu to vidět na nose.

on neuspěje • Ať mluví andělsky, nebo ďábelsky … • Není mu souzeno (aby / Inf) … n. Není mu to souzeno. • Jen ať to zkusí!

on neuspěl • Ani si neškrt. • Štěstí mu nepřálo. • Se zlou se (ale) potázal.

on neuvědomuje si to • Hledá brejle a má je na nose. • Jinde to hledá, doma to má. • Hledá kobylu a sedí na ní. • Ani mu na mysl nepřišlo, že / aby … • Nedochází mu to. • Neví, co činí.

on nevidí to • Má čtyři oči / voči, a přece / ještě / eště nevidí!

on neví nic • Ten toho (tak) ví!

on nevšímá si toho • Vidouce nevidí a slyšíce neslyší.

on nevydržel • Došel mu (brzo) dech. n. Dochází mu dech.

on nevydrží • Bylo toho na něj (najednou všeho) moc. • Krátí se mu (už) dech. • Nestačí s dechem. n. Nestačí mu dech. • Není (to) už žádnej mladík.

on nevyhne se tomu • Co (je) komu souzeno, to ho nemine / tomu neujde.

on nevyhovuje představě mé • To není můj typ.

on nevyzná se tu • Neví, jak to tu chodí. • Ten toho (tak) ví!

on nezaslouží si • Jak k tomu přijde / příde (von)? n. Jak k tomu přijde / příde, aby / když …?

on nezískal nic • Ani si neškrt.

on nudí se • Je mu dlouhá chvíle.

on objevil se nepozorovaně • Objevil se, jako by ze země vyrost / vyrostl. n. Jako by ze země vyrost.

on odešel definitivně • Dveře za ním zapadly.

on odešel rychle • … až / jen se za ním prášilo / kouřilo. n. Jen se za ním zaprášilo / prášilo. • Jen se za ním zaprášilo.

on odhadl to dobře • Jeho obavy se naplnily. • Došlo na jeho slova.

on odmítá kritiku • Nikdo mu nesmí nic říct. • Na jedno slovo jich má deset / sto.

on odmítá to • To bys ho musel znát! • Nechce vo / o tom ani slyšet. • To von / on zas ne!

on odmítá to povýšeně • Není to pro něj dost nóbl.

on odmítá uposlechnout radu • Je s ním těžká řeč.

on odmlouvá • Na jedno slovo jich má deset / sto.

on ochabl • Život z něj vyprchal.

on oklamal mě • Ten mě dostal! • Ten tě převez!

on omdlel • Obestřely ho mrákoty. • Seklo to s ním. • Udělala se mu tma před očima.

on opakuje totéž • Zpívá stále stejnou (písničku).

on opotřebuje šaty rychle • Šaty / všechno na něm (jen) hoří.

on ožil • Vjel do něj (novej / nový) život.

on padl bezvládně • Natáhl se jak dlouhý, tak široký. n. Natáh / rozplác se tam jak dlouhej, tak širokej. • Podlomily se mu / pod ním nohy. • Padnul / padl, jako by mu nohy podťal.

on pamatuje si to dobře • Von / on je živá kronika (něčeho). n. Je to živá kronika. • Paměť mu ještě slouží.

on patří k někomu tím • Staví ho to do jedné řady (s někým).

on pije moc • Bere mu to! n. Tomu to bere! • Raději čepem než křížem se žehná. • Rád se podívá (sklenici) na dno. • Vod hospody krokem, k hospodě skokem. • Rád se napije. n. Rád si cucne. • Rád si přihne. • Ten má ale splávek! • Popadla ho žízeň.

on pláče • Řval, jako když ho na nože berou. n. Řval, jako by ho na nože brali. • Vlhnou mu (při tom) oči. • Vehnalo jí to slzy do očí. n. Do očí se jí vehnaly slzy. n. Vytryskly jí slzy. • Slzy se jí tlačí / vkrádají do očí. • Tečou jí slzy jako hráchy. • Vyhrkly jí slzy. • Slzy jí stály v očích.

on pocítil zimu • Zima jím lomcuje. • Dala se do něj zima. n. Rozrazila ho zima.

on podíval se • Jeho zrak padl / padnul na někoho / něco.

on podobá se mu • Jako by / když mu z oka / voka vypad(l). n. Jako když mu z oka / voka vypadne. • Je jako vystřižený z něčeho.

on podobá se otci • Celej táta! n. To je celej táta!

on podobá se rodiči • Krev se nezapře. n. Vlastní / jeho krev se nezapře. • Je to jeho krev. • Má / však má bejt / být po kom!

on pochopil to • Došlo / dochází mu to. n. Konečně mu (to) došlo. • V hlavě mu (už) svítá. n. Už mu svítá. • V hlavě se mu rozjasnilo. • Rozbřesklo se mu v hlavě. • Bylo (mi) hned jasný (že …). • Přišlo / připadlo mu to na mysl. n. Přišlo mu na mysl (že …). • Už sme / jsme z Prahy doma! • Von / on už si to přebere. • Rozsvítilo se mu (v hlavě). • Už mu (v hlavě) svítá! n. Svitlo mu. • Trklo ho to.

on pokárá tě • Von ti to vytmaví!

on pomáhá ochotně • Ferda Mravenec, práce všeho druhu. • Rozdělil by se vo / o poslední košili. n. Rozdal by / dal by ti poslední košili (z těla). • Srdce / duši by rozdal / s každým rozdělil.

on pomlouvá mě • Zvoní mi v uších.

on poslouchá všechno • Neujde mu ani slovo.

on pospíchá • Utíká, jako by mu pod nohama hořelo. • Utíká, co mu nohy stačí. • Lítá, jako by mu šosy hořely.

on postupuje nezadržitelně • Nic ho (už) nemůže / nedokáže zastavit. n. Nic ho (už) nezastaví. n. Toho nic nezastaví.

on potí se • Jen (se) z něj leje.

on potrestal ho • Ten se do něj dal! • Ten mu dal! • Ten si to vodskáče! • Von ti to vytmaví!

on potřebuje přísnost • Potřeboval by (trochu) přitáhnout. • Škoda každý rány, která padne vedle.

on považuje cizí za lepší • Jinde to hledá, doma to má.

on poznal situaci svou • Poznal, kolik uhodilo. • Přešla ho sranda. • Hned věděl, kolik uhodilo. • Hned věděl, která / kolik bije.

on pozoruje • Neujde mu ani myš.

on pracuje intenzivně • Dělá, až se z něj kouří.

on pracuje málo • Dělá, (jako) že dělá. • Ten / von se nepřetrhne!

on pracuje pomalu • De / jde (mu) to, jako když sere a maluje. • Dělá, jako když se mu nechce / jako když chce a nechce / jako když chce a nemůže. • Je jak zpomalenej film. • Lepí se mu to na prsty. n. Všechno se mu lepí na prsty. • Ten / von se nepřetrhne!

on pracuje rychle • De / jde (mu) to, jako dyž / když namydlí / namaže. • Dělá něco, jen to fičí / frčí / sviští. • Dělá, jako by to měl vod kusu. • De / jde mu to vod / od ruky.

on pracuje usilovně • Jen (se) z něj leje.

on prdí • Kašlá / kašle mu prdel.

on projevil stud • Polila ho červeň / červená.

on projevil zájem radostný • Oči / voči mu svítí / svítěj. n. Svítí mu oči. • Rozsvítily se mu oči / voči (když …).

on projevuje nerozhodnost • Chodí z místa na místo.

on projevuje netrpělivost • Chodí z místa na místo.

on projevuje odhodlání • Tváře mu (jen) hoří / planou.

on projevuje rytmus • Jen to s ním hraje. • Nohy mu jen hrají. • Vjelo mu to do těla.

on projevuje to obličejem • Zračí se mu to v obličeji.

on projevuje zaměření své • Ten (S) se v něm nezapře. n. Ten se (v něm) nezapře.

on projevuje zájem radostný • Oči / voči mu jen září / zářej.

on proměnil touhu v nápad • Přání bylo otcem myšlenky.

on promrhá vše • Propil / prohrál by nos mezi očima.

on prosadil přání své • Je po jeho. • Tak teď je (teda) po tvým / tvém! n. Teď je po tvým! • Muselo bejt po jejím.

on prosadí přání své vždy • Dycky / vždycky musí bejt / být po jejím. • Vždy prosadí svou.

on prosadí se • Něco z něj bude. n. Z něj (jednou) něco bude. • Ten se neztratí.

on provokuje • To by člověk z kůže vyletěl / vylít z kůže. n. Člověk by z něj vylít / vyletěl z kůže. • Říkal / koledoval si vo / o to!

on prozradil to • Uklouzlo mu (jedno) neopatrné / neopatrný slovo / slůvko.

on prozradí vše • Co neví, (to) nepoví.

on přeceňuje se • Stouplo / vlezlo mu to do hlavy. • Nesežral všechnu moudrost. • Myslí si, že snědl / sežral všechnu moudrost / všechen rozum. • Moc si o / vo sobě myslí. n. Myslí si vo sobě bůhvíco / kdovíco. • Co si vo / o sobě (vlastně) myslíš?

on předčí ho • Strčí ho (klidně) do kapsy. • Ten mu to natřel!

on předstírá hluchotu • Dělá, že neslyší. • Jako by to neslyšel.

on předstírá laskavost • Dělá se (před ním) hezkej.

on předstírá nechápavost • Tváří se, jako by neuměl česky.

on předstírá neúčast • Jako když se ho to netýká / netejká!

on předstírá nevinnost • Dělá jako by nic. • Kouká, jako by neuměl do pěti počítat. • Von / on je úplný / učiněný neviňátko. • Tváří se, jako by se nechumelilo. n. Jako by se nechumelilo. • Je ticho / tiše po pěšině. n. … a je (teď) ticho po pěšině. • Tváří se, jako by se nechumelilo.

on předstírá nezkušenost • Kouká, jako by neuměl do pěti počítat. • Tváří se, jako by neuměl česky.

on předstírá to • Dělá ze sebe chudinku. • Dělá, jako že … • Dělá, jako když … • On to jen tak dělá. • Hrozny jsou kyselé. • Kouká, jako by neuměl do pěti počítat. • Král je nahý / nahej! • Nahoře / navrch huj a dole fuj.

on předstírá úsilí • Dělá, (jako) že dělá. • Dělá se (před ním) hezkej.

on přehání důsledky toho • Moc si to bere.

on přehání nároky • Tomu sahá moře po kotníky. • Nic mu nevoní. • Pořád na všem / každým něco vidí.

on přehlíží to • Nechce to vidět. • Jako by to neslyšel.

on přehnal to • Utrhla se mu ruka. n. Utrhla se mu s tím ruka.

on překonal to • Už to má (taky) za sebou. • Už mu (zase) votrnulo / otrnulo.

on překoná je • Ten je všechny převeze! • Ještě / eště neřekl / neřek poslední slovo.

on překvapil • Nikdo by to v něm nehledal. • Já ho nepoznávám!

on přemýšlí o věcech různých • Honěj / honí se mu v hlavě / hlavou (různý) myšlenky. • Myšlenky se mu honily / rojily hlavou / v hlavě.

on přestal cítit únavu • Únava z něj spadla.

on přestal chovat se domýšlivě • Srazili mu hřebínek. • Spadnul / spadl mu hřebínek.

on přestal chovat se ztřeštěně • Roupy ho přešly.

on přestal mít štěstí • Štěstí ho opustilo. n. Štěstí se od něj odvrátilo.

on přestal snášet to už • Číše (jeho trpělivosti) přetekla. • Ujely mu nervy. • Tečou mu nervy. n. Vytekly mu nervy. • Nervy mu vypověděly službu. n. Vypověděly mu nervy. • Pohár / kalich (jeho) trpělivosti / nespokojenosti přetekl. n. Míra jeho trpělivosti byla dovršena / přetekla. • Došla / dochází mu trpělivost. • Jeho trpělivost je u konce.

on přestal stačit • Došel mu (brzo) dech. n. Dochází mu dech. • Docházejí mu síly.

on přestal usmívat se • Úsměv mu ztuhnul / zmrznul na rtech.

on přestal vidět jasně • Udělaly / udělala se mu kola / kruhy před vočima / očima. n. Dělaj / dělají se mu kola / kruhy před vočima / očima. • Udělalo se mi před očima / vočima černo.

on přežije všechny • Ten / to nás všechny přežije / přečká.

on přijede rychle • Bude / je tu cobydup / co by dup. • Bude tu jako na koni.

on přirovnává to k něčemu • Staví to do jedné řady (s něčím).

on reagoval prudce • Vyskočil, jako by ho (had) uštknul. • Vyskočil, jako když ho píchne / bodne.

on reaguje ostře • Nezůstane nikomu nic dlužnej / dlužen.

on riskuje • Svět ho vomrzel / omrzel. n. Vomrzel / omrzel ho svět / život. • Všechno nebo nic! • Život ho omrzel / vomrzel.

on rozčiluje mě • Pije mi krev. n. Ten / to mi pije krev. • Ten mě (tím) nadzved / nadzvednul / nadzdvih / nadzdvihnul! • Má u mě vroubek / dloužek! n. Ten má u mě vroubek!

on rozčílil by se • Ten by mě hnal! • Hned je oheň / voheň na střeše.

on rozčílil se • Vzkypěla v něm krev. • Zrudnul, jako by ho krví polil. • Ujely mu nervy. • Tečou mu nervy. n. Vytekly mu nervy. • Praskly / ruply / prdly mu nervy. • Z očí / vočí mu létají / lítají blesky. • Měls / měl si vidět ten tanec! • Z vočí mu lítaj / létají blesky. • Zmocnil se / chytil / popad ho vztek. • Popadla ho zlost. n. Zmocnila se ho zlost. • Překypěla / hnula se v něm žluč. • Div mu žluč nepraskla.

on rozhoduje nespravedlivě • Měří dvojím metrem / loktem.

on rozhoduje o nás • Náš osud je v jeho rukou.

on rozhoduje o všem • Je (teď) na něm, aby / jak … n. To je (teď) na něm. • Všechno de / jde podle jeho noty. • Je to otázka / votázka života a smrti. • To stojí i padá s ním / tím. n. To s ním stojí i padá.

on rozhoduje spravedlivě • Měří všem stejně.

on rozmyslel si to • Uleželo se mu to v hlavě. • Rozleželo se mu to v hlavě.

on řekl to hlasem nepevným • Hlas mu (přitom) přeskakoval / přeskočil.

on řekl to neprozřetelně • Ujela mu huba. n. Vyjelo / vylítlo mu to z huby / úst. • Neví, co mluví. n. Neví, o čem mluví. • Vyletělo mu to z úst / huby. • Jen mu to tak vyklouzlo. n. Ujelo mu to.

on řekl to s potížemi • Slova mu šla těžko z úst. • Slova mu (při tom) vázly / vázla / uvázly / uvázla v hrdle / krku.

on řeší situaci ústupem • Malá domů.

on řve • Řval, jako když ho na nože berou. n. Řval, jako by ho na nože brali. • Křičel / řval, div mu plíce nepraskly.

on skrývá svůj názor za slova • Řeč byla dána člověku, aby skrýval své myšlenky.

on slavil to okázale • Šampaňský (tam) teklo proudem.

on sleduje cíl svůj • Dobře ví, co dělá.

on slibuje jen • Moc mluví a / ale skutek utek! n. A skutek utek! • Von je (takovej) slibotechna. • Slova, slova, slova! • To sou / jsou jen / jenom slova! • Jeho slova se rozcházejí / neshodují s (jeho) činy.

on smál se • Smál se, až se za břicho popadal / až se prohýbal. • Div se smíchy nepotrhal. n. Moh se smíchy potrhat.

on snaží se • Dělá, co může. • Dělá, co se dá. • Udělal, co bylo v jeho moci. • Dělá všechno možný / možné (aby …). • Dělá to, co mu síly stačej / stačí. n. … co má síly.

on snaží se marně • Ať mluví andělsky, nebo ďábelsky …

on snaží se o úspěch • Šel malíř chudě do světa.

on snaží se prosadit svůj názor vždy • Musí mít vždycky poslední slovo.

on snaží se vyvolat soucit • Dělá ze sebe chudinku.

on spěchá • To je (ale) kalup / fofr!

on spí dlouho • Prospí / prospal by i soudný / soudnej den.

on spí neklidně • Tlačí ho (noční) můra.

on spí tvrdě • Mohli by mu kanónem za zády / zádama / hlavou střílet. • Může se kolem něj střílet … n. Mohli by vedle něj střílet … • Neprobudili by ho, ani kdyby vedle něj stříleli. • Vodnesli by mu střechu nad hlavou.

on spletl to • Poslal vejra pro kus sejra a von / on přines tvaroh.

on splnil jeho rozkaz • Stalo se mu po vůli.

on stal se něčím • Co (je) komu souzeno, to ho nemine / tomu neujde. • Bylo mu souzeno (Inf / že / aby) … n. Bylo mu to souzeno.

on stal se odvážným • Narostla / rostou mu křídla.

on stal se sebevědomým • Narostla / rostou mu křídla. • Narostly mu rohy.

on stál ochromený • Zůstal, jako by k zemi přirost / přirostl. n. Stál jako do země vrostlej / vrostlý.

on stárne • Hlava mu (už) kvete / prokvétá stříbrem. • Hlavu mu už pokrývají šediny.

on stárne a chátrá • Roste na něm mech. n. Už vobrůstá mechem.

on straší ho • Nahání mu hrůzu.

on strnul • Zůstal, jako když ho přimrazí. n. Jako když ho přimrazí. • Sáhla na něj smrt. n. Jako by na něj sáhla smrt.

on styděl se • Hanba ho (tam / při tom) fackovala. • Bylo / byla mu hanba.

on stydí se • Div se hanbou nepropad. n. Hanbou / studem by se do země propad / propadl. • Polil ho stud. • Nejradši / nejraději by někam zalez / zalezl / zalez někam pod stůl.

on svádí ale nechce se ženit • Je vod Drážďan, ne vod Berouna.

on svádí ženy • Žádná ženská / sukně před ním neobstojí.

on šel směrem k / do • Cesta ho vedla / zavedla někam / do něčeho / k něčemu. • Jeho kroky zamířily / se ubíraly / vedly (k něčemu / do něčeho). • Nohy ho donesly někam.

on šilhá • Hledí / kouká do řepy a vidí do mrkve.

on taktizuje • Koulí / hraje to na vobě / obě strany.

on těší se na to • Těší se na to jako malej.

on toulá se rád • Je do luftu.

on touží po tom • Jen se na to třese. • Tečou mu sliny (při pohledu na něco / někoho).

on trápí se právem • Darmo mu vši hlavu nežerou.

on trápí se tím • Leží mu to na duši. • Bylo / byla mu hanba. • Leží to na něm jako (mlýnský) kámen / balvan. • Leží to na něm jak / jako můra. n. Tíží ho to jako můra.

on trpěl • Bylo nám ouvej. • Multa tulit / tuli fecique (puer). • Srdce mu to mohlo utrhnout. n. Div mu to srdce neutrhlo.

on tváří se mrzutě • Kouká, jako by se octa / vocta napil.

on tváří se netečně • Tváří se, jako by se nechumelilo.

on tváří se normálně • Chová se, jako by se nic nestalo. • Dělá, jako by nic. • Kouká, jako by neuměl do pěti počítat. • … ani okem / vokem (při tom) nemrk. • Tváří se, jako by se nechumelilo. n. Jako by se nechumelilo. • Je ticho / tiše po pěšině. n. … a je (teď) ticho po pěšině. • Tváří se, jako by se nechumelilo.

on tváří se suverénně • Tváří se, jako by mu patřil celej / celý svět.

on tváří se výhrůžně • Kouká, jako by ho chtěl sežrat. • Jeho obličej / vobličej nevěstil nic dobrého / dobrýho.

on tváří se zmateně • Vypadá, jako když spadnul / spadne z měsíce. • Kouká, jako když mu uletěly včely.

on ucítil něco • Něco mu zavadilo o nos.

on udeřil ho • Utrhla se mu ruka. n. Utrhla se mu s tím ruka.

on udělal to bez svolení • Mýrnix dýrnix. n. Mýrniks – dýrniks. n. Mírnix dírnix.

on udělal to bezdůvodně • Pro nic (a) za nic.

on udělal to rychle • Z jedný vody šup na plot.

on udělal to správně • Udělal to, jak náleží.

on udělal to úmyslně • Byla to jeho zlá vůle.

on udělal to v okamžiku • … jen to fiklo / hvízdlo! • Je s tím hotovej ráz dva. • (Udělal to) co by / než by do pěti / do tří / pět napočítal. • Nemuseli ho dvakrát pobízet. • Než bys řek švec … • … než bys / by řek švec / popel.

on udělal to z donucení • Dvakrát milý mu to nebylo.

on udělá cokoliv • Ten je schopnej všeho.

on udělá to snadno • To je pro něj sranda.

on uklouzl • Uklouzla / ujela mu noha. n. Uklouzly / ujely mu nohy.

on ukradl to • Stálo ho to pět minut strachu. • Zůstalo / uvízlo mu to / něco za nehtama / nehty.

on umí bránit se • On / von / ten se nedá.

on umí dosáhnout cíle svého • On / von / ten se nedá. • Umí v tom chodit. n. Ten v tom umí chodit. • Ten se vyzná v tlačenici! n. Ten se vyzná!

on umí to skvěle • Na to von je machr / frajer / mistr. n. Na to von je dělanej. • Má to v malíčku / malíku. n. Ten to má v malíčku. • Kdo umí, (ten) umí, kdo neumí, (ten) čumí. • Ten válí!

on umí vyhnout se nebezpečí • Umí se vo sebe postarat. n. Ten se umí vo sebe postarat.

on umí zařídit si potřebné • Umí se vo sebe postarat. n. Ten se umí vo sebe postarat.

on umírá • Jeho čas se naplnil. n. Čas se naplnil. • Udeřila jeho (poslední) hodina / hodinka. • Už mu zvoní hrana / hrany / hranu. • Hrobař mu (už) bere míru. • Už mu berou míru na rakev. • To už nerozchodí. • Jen mu oči / voči zatlačit.

on umře brzy • Moc / mnoho času mu už nezbývá / nezbejvá. • Dlouho tu (už) nebude. • To už nerozchodí. • Smrt mu kouká / čouhá / se mu dívá z očí.

on usíná • Hlava mu padá (na prsa). n. Padá mu hlava.

on utekl • Ptáček uletěl / ulít. • Někam se zdejchnul.

on utíká • Utíká / běží, jako by mu hlava hořela. • Utíká, jako by mu pod nohama hořelo. • Utíká, co mu nohy stačí. • Nohy mu nestačily. • Běží, až se mu za patama kouří / práší. • Utíká, jako by mu u prdele koudel hořela. • Utíkal, až se za ním prášilo. • Utíká, jako by ho honili. n. Utíká, jako když ho někdo honí.

on utratil hodně • Zbylo mu sotva na tabák. • Pustilo mu to žilou.

on utrácí hodně • Peníze ho mrzely / mrzej. • Peníze vylítaly / vyletěly komínem. • Peníze ho pálej / pálí v kapse.

on uvědomil si pravdu nepříjemnou • Bělmo mu spadlo z očí. • Spadly mu klapky z očí. • Šupiny mu spadly z očí. • Hned věděl, kolik uhodilo. • Hned věděl, která / kolik bije.

on uvědomuje si zaostávání své • Cítí, že mu (už) ujíždí vlak.

on uvěřil tomu • Sežral to i s chlupama. • Přání bylo otcem myšlenky. • Ten spolkne všechno.

on uzdravuje se • De / jde to s ním k lepšímu.

on účastní se rád • Nezkazí žádnou srandu / švandu.

on účastní se všeho • Nic se bez něj neobejde.

on věří pověrám • Černá kočka přes cestu znamená neštěstí / smůlu. • Černá kočka mu přeběhla přes cestu.

on věří tomu pevně • Je to jeho evangelium.

on vidí špatně • Je na jedno oko / voko slepý / slepej a na druhé / druhý nevidí. • Voči mu už neslouží. n. Oči mu už neslouží. • Zrak mu (už) neslouží. • Kalí se mu zrak.

on ví o všem • Ví všechno, co se kde šustne. n. Musí vědět vo všem, co se kde šustne.

on vměšuje se neoprávněně • Ten (do toho) nemá co mluvit / říkat! • Strká do všeho nos / rypák.

on vnucuje se stále • Vyhodíš ho dveřma, a vleze ti zpátky oknem.

on vrátí se hned • Bude / je tu cobydup / co by dup. • Dávno bude zpátky! n. Do tý doby bude dávno zpátky! • Sem / jsem hned zpátky.

on vstává brzo • Von / on je skřivánek.

on vybírá si • Dělá (to), co / kdy / kde / kam / jak se mu zachce.

on vyčerpal ho • Ten mu dal!

on vyčerpal se zcela • Div nevypustil duši. n. Div duši nevypustil.

on vyčetl mu to • Vrazil mu to. n. Hned mu to vrazil.

on vydrží psychicky vše • Dovede / dokáže se se vším vyrovnat.

on vynadal mu • Ten mu dal! • Ten by mě hnal! • Těš se! n. To se těš!

on vypadá bláznivě • Zelená modrá, pro blázna dobrá. • Moh by (jít / chodit) strašit malý děti.

on vypadá hloupě • Kouká (se) jako poslední brambor(a) ze sklepa. • Vypadá, jako by neuměl do pěti počítat.

on vypadá chudě • Lokty mu koukaj / koukají z rukávů. • Prdel / zadnice mu kouká / leze z kalhot.

on vypadá jako vodník • Zelené šaty, botky rudé (zejtra moje svatba bude …).

on vypadá naivně • Vypadá, jako by neuměl do pěti počítat.

on vypadá nedbale • Vypadá, jako kdyby v tom spal.

on vypadá nedůvěryhodně • Z očí / vočí mu nekouká nic dobrýho / dobrého.

on vypadá nehezky • Je, jako dyž / když / by v tom spal. • Prdel / zadnice mu kouká / leze z kalhot.

on vypadá nezdravě • Barva mu nechce sloužit / neslouží. • Vypadá, jako by vstal z hrobu / utek hrobníkovi z lopaty. • Jen / jenom ho do hrobu / rakve položit. • Vypadá, jako by vstal z mrtvejch. • Je z něj troska. n. Je to hotová troska.

on vypadá ospalý • Má kruhy pod očima. n. Udělaly se mu kruhy pod očima.

on vypadá podivně • Moh by (jít / chodit) strašit malý děti. • Kabát na něm jen visí. n. Šaty / kalhoty na něm jen visej / visí. • Nechtěl bych ho v noci potkat / potkat v noci.

on vypadá rozzlobeně • Jeho obličej / vobličej nevěstil nic dobrého / dobrýho. • Jeho tvář nevěstila nic dobrého.

on vypadá strašidelně • Vypadá, jako by vstal z mrtvejch. • Nechtěl bych ho v noci potkat / potkat v noci.

on vypadá strnule • Ztvrdly mu (přitom) rysy. • Jeho tvář nevěstila nic dobrého.

on vypadá typicky • Je jako vystřižený z něčeho.

on vypadá věrně • Je jako živý.

on vypadá vyjeveně • Koukal sem / jsem jak blázen. • Kouká (se) jako poslední brambor(a) ze sklepa. • Vypadá, jako když spadnul / spadne z měsíce. • Kouká, jako když mu uletěly včely.

on vypadá zdravě • Vrací se mu (už) barva.

on vyrovná se jí • V ničem si s ní nezadá.

on vyskočil prudce • Vyskočil, jako dyž / když ho had uštkne / uštknul / uštkl. n. Vyskočil, jako když ho vosa bodne. • Byl, jako by do něj rtuť vjela. n. Jako by do něj vjela rtuť.

on vystihl to • Uhodil hřebíček na hlavičku.

on vytrestal ho • Ten mu dal!

on využívá příležitost pohotově • Hned se všeho chytí. • To je vítr do jeho plachet.

on vyvázl nezraněný • Může mluvit o štěstí (že …). • Máš štěstí, že … • Má víc štěstí než rozumu. • Ten má (ale) štěstí! • Nebyl mu / na něm zkřivený / zkřivenej ani vlásek.

on vyvolává soucit • Kámen by se (nad ním) ustrnul / smiloval.

on vzpamatoval se • Už mu (zase) votrnulo / otrnulo.

on vzpomíná • Hlavou mu táhly myšlenky (na něco). • Přišlo / připadlo mu to na mysl. n. Přišlo mu na mysl (že …). • Tane mu to na mysli.

on začal být aktivní • Vjelo mu to do těla.

on začal být divoký • Vjel do něj ďábel. • Byl, jako by do něj rtuť vjela. n. Jako by do něj vjela rtuť. • Vjelo mu to do těla.

on začal mít depresi • Do duše mu padla tíseň. • Rozklepala se mu kolena.

on začal mluvit • Rozvázal se mu jazyk.

on začal nadávat • Ten se do něj dal!

on začal vrávorat • Udělaly / udělala se mu kola / kruhy před vočima / očima. n. Dělaj / dělají se mu kola / kruhy před vočima / očima. • Šly / přišly na něj mdloby.

on začal zajímat se • Když už rozum bralo, na matku se ptalo …

on začal zuřit • Popad / popadl ho amok. • Vzkypěla v něm krev. • Nabíhají mu žíly.

on začíná halasně ale neumí to dokončit • Ryc nebo nic! n. Jednou ryc a podruhý nic.

on začíná chápat • V hlavě mu (už) svítá. n. Už mu svítá. • Přešla ho sranda.

on začíná vypadat zdravě • Vrací se mu (už) barva.

on zadržoval smích • Kolem rtů mu to hrálo.

on zahyne • Shnije (tam) zaživa.

on zahynul a nezůstalo z něj nic • Nezůstal po něm ani mastnej flek.

on zachoval se lidsky • Ozval se v něm člověk. • Hnulo / probudilo se v něm svědomí.

on zachoval se špatně • Proved / provedl mu pěknej kousek / pěknou lotrovinu.

on zachránil nás • Za to máme co děkovat (jen / jenom) jemu.

on zajímá se o všechno • Nic mu není cizí.

on zakrývá smutek veselostí • Na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal.

on zakuckal se • Dostalo se / zaskočilo mu to do koláčový / masový dírky.

on zaostává • Nestačí s dechem. n. Nestačí mu dech.

on zaplatí hodně • Bude platit, až se bude prohejbat. • Ten se prohne!

on zapomíná • Paměť / hlava mu už vynechává / (dobře) neslouží. • Vynechává mu to. n. Už mu to (někdy) vynechává.

on zapomněl všechno • Vykouřilo se mu to / všechno z hlavy.

on zasloužil se • Zůstala po něm světlá památka.

on zaslouží si to • Dobře mu tak! • Dobře tak na něj! • Jen tak na něj! • Jen houšť a větší kapky! • To sou / jsou konce! • To má za to, že …

• Patří mu to! • Říkal / koledoval si vo / o to! • Potřebuje to (už) jako svině / prase drbání.

on zaslouží trest • To / tohle na něj platí! • Aby ho šlak trefil!

on zastyděl se • Polila ho červeň / červená. • Zrudnul, jako by ho krví polil. • Ať se chytne za nos! n. Jen ať se chytne za nos!

on zavinil smrt • Na jeho rukou je / lpí krev.

on závisí na tobě jen • Jeho život je (teď) v tvých rukách.

on zemře brzy • Jeho dny se (už) krátí / zkrátily. n. Jeho dni / dny / hodiny jsou (už) sečteny. • Jeho dny se naplnily. • Udeřila jeho (poslední) hodina / hodinka. • Přiblížila se jeho hodina. • Jeho hodiny jsou sečteny. • Už je s ním konec. • Zubatá si na něj brousí kosu. • Není mu (už) pomoci. • Zubatá si (už na něj) brousí kosu.

on zemřel • Bůh si ho vzal. • Bůh ho k sobě povolal. • Jeho čas se naplnil. n. Čas se naplnil. • Už ho hlava nebolí. • Už je s ním konec. • Už to má (taky) za sebou. • Už ho nic nebolí. • Pánbůh si ho zavolal / povolal / vzal (k sobě). • Jeho srdce dotlouklo. • Jeho svíce už dohořela. n. Svíčka mu (už) dohořela. • Najednou jako když sfoukne svíčku. • Už mu zvoní umíráček. • Je po něm veta. • Voda se nad ním zavřela. • Vydechl naposledy. • Přišla si pro něj zubatá. • Život z něj vyprchal. • Stálo ho to život.

on zemřel hloupostí • Nejedl, nepil, třetí den pošel.

on zemřel špatně • Jak žil, tak umřel. n. Jaký život, takový konec.

on zemřel už • Už ho červi žerou.

on zestárl • Zapracoval / pracoval / hlodal / podepsal se na tom / něm zub času. n. Je na tom / něm vidět zub času.

on zhubl • Spadlo mu břicho.

on získal to bez námahy • Spadlo mu to do klína.

on zívá • Zívá, jako by chtěl někoho spolknout.

on zkazí všechno • Kam šlápne, (tam) sedm let tráva neroste.

on zklamal • No, moc / příliš se nevytáh! • Ten se (teda) vybarvil! • Ten se vyved!

on zlobí • Když spí, ani chleba nejí / nechce.

on zmeškal příležitost životní • Ujel mu vlak.

on změnil názor • Hned obrátil / vobrátil. • Už otáčí / votáčí / obrací / vobrací.

on změnil se tak že • Došlo / dospělo to (s ním) tak daleko, že …

on změnil se v opak • Z Šavla se stal Pavel.

on zmizel • Zmizel, jako by kámen do vody hodil. • Není (tam) po něm / tom ani památky. • Není po něm ani stopy. n. Nezůstala po něm ani stopa. • Není po něm / tom ani vidu ani slechu. n. Není / nezůstalo po něm / tom ani stopy / ani památky. • Voda se nad ním zavřela. • Zmizel, jako by se po něm / pod ním zem / země slehla. n. Slehla se pod ním zem. • (Zmizel) jako když se do země / vody propadne. n. Jako by se do země propadnul. • Copak se propadnul / propadl do země? n. Snad / přece se nepropadnul do země!

on znervózněl • Zmocnil se ho neklid.

on způsobil to • To je jeho dílo. • Za to máme co děkovat (jen / jenom) jemu. • Může za to děkovat / poděkovat jemu. n. Za to ať poděkuje jemu. • Nebýt / nebejt jeho (tak) … • Co si udělal, to má.

on zrozpačitěl • Vehnala se mu krev do tváře. • Tváře mu zahořely jako mák.

on zrudl • Vehnala se mu krev do tváře. • Zrudnul, jako by ho krví polil. • Tváře mu (jen) hoří / planou. • Tváře mu zahořely jako mák. • Do tváře mu stoupla / se mu vehnala krev.

on ztratil kontrolu • Vymklo se mu to z rukou / ruky.

on ztratil možnost iritovat • A je po prdeli! n. A je po špásu!

on ztratil oporu • Celý svět se mu zhroutil. n. Svět se mu zhroutil.

on ztratil rovnováhu • Všechno se s ním točí.

on ztratil to rychle • Rychle nabyl, rychle pozbyl. • Zle nabyto, zle pozbyto.

on ztratil výhodu • Sklaplo mu.

on ztrácí moc • Už mu zvoní umíráček.

on zuřil • Brali / berou ho všichni čerti. • Ten dělal! • Vjel do něj ďábel. • Vehnala se mu krev do tváře. • Krev mu stoupla do hlavy. n. Zpěnila / vzpěnila se v něm krev. • Div z toho nedostal psotník. n. … div z toho nedostal psotník. • Mluví z něj vztek. • Vztek jím lomcuje. n. Lomcuje jím vztek. n. Vaří se to v něm vztekem.

on zuří • Brali / berou ho všichni čerti. • Krev mu kypí v žilách. • Vře to v něm. n. Všechno v něm vře. n. Vře / vaří se v něm krev. • Vzteky by ho (snad) sežral.

on zvítězil • Ten mě dostal! • Byl s ním raz dva hotovej n. Hotovej raz dva. • Je po jeho. • Ten mu to natřel!

on zvolil si cestu • Cesta ho vedla / zavedla někam / do něčeho / k něčemu.

on zvykl si dělat to tak • Přešlo mu to do krve. • Už mu to (ani) nepřijde. n. Ani mu to nepřijde, že … • Stalo se mu to druhou přirozeností.

on žije dlouho • Ten tady bude na věčnost / věčně.

on žije dobře • Ty se máš! • Může všech pět voblíznout / volíznout. • Ten se uměl / doved narodit!

on žije dobře a rozmařile • Pálí / píchá ho dobré bydlo. • Neví, co by.

on žije nedbale a staromódně • Roste na něm mech. n. Už vobrůstá mechem.

on žije rozmařile a nezdravě • Pálí svíčku u / z vobou konců / na vobou koncích.

on žil • Žil byl …

on živí se tím • To je jeho chleba.

ona bude mít dítě • Budou křtiny.

ona byla nahá • Stála / byla tam, jak ji pánbu / pámbu stvořil.

ona dostala bolesti porodní • Už to na ni přišlo.

ona chce se vdát • Popadlo / chytlo / posedlo ji / přišlo na ni vdávadlo.

ona chová se k dítěti sobecky • To je krkavčí máma.

ona je hloupá • Husa jedna pitomá!

ona je hodná • Z očí / vočí jí kouká / hledí dobrota / laskavost.

ona je hubatá • Štěká jako fena. • Ta ji má pěkně / dobře prořízнutou.

ona je krásná • Vona byla celá bílá, vona se mi líbila. • Člověk na ní může voči / oči nechat. • To je děvče, až oči / voči přecházejí. n. Děvče, až oči / voči přecházejí. • Je to holka jako lusk. • Je to holka krev a mlíko. • Stála by za hřích. • Je na co / nač se dívat / koukat. • To je (ale) kočka! • To je kost! • Tu krásu nelze popsat slovy … • Jen kvete. • Je jako nevěsta. • Může na ní oči / voči nechat.

ona je nastrojená • Je jako nevěsta.

ona je obětavá • Ta by za tebe i dejchala.

ona je ošklivá • Moc krásy nepobrala. • Kams / kam jsi dal oči / voči? • Nebyla doma, když pánbůh / pánbu krásu rozdával.

ona je pomalá • Ta si dává / dá na čas!

ona je přecitlivělá • To je pěkná fajnovka.

ona je přitažlivá • Člověk na ní může voči / oči nechat. • Stála by za hřích. • Každej se za ní votočí. • To je (ale) kočka! • To je kost! • To je (ale) / je to kus! • Jen kvete. • Letěj na něj jako vosy na med.

ona je pyšná • Ta se nese! • Tváří se, jako by mu patřil celej / celý svět.

ona je rázná • To je ženská jako generál.

ona je rozmarná • Je do luftu. • Neví, co chce, ale nedá pokoj, dokud to nedostane. n. Neví, co by chtěl. • Neví, co chce, ale nedá pokoj, dokud to nedostane.

ona je skromná • Je skromná jako fialka.

ona je slabá • Ona / vona je (taková) / je to (taková) skleníková květina / květinka.

ona je šťastná • Celej / celý svět se na něj směje. • Celý svět mu kvete. • Šťastná to žena!

ona je těhotná • Bude chovat. • Dítě je na cestě. • Sestoupil na něj / ni duch svatý / svatej. • Sukně se jí (už) krátí.

ona je vrtkavá • Je do luftu.

ona je vznešená • Není hoden, aby jí střevíc zavázal.

ona je zhýčkaná • To je pěkná fajnovka.

ona je zvědavá • Neujde mu ani myš. • Nic jí nesmí ujít. • Nic mu neujde / neunikne / neuteče.

ona má díru (na punčoše) • Uteklo jí oko / voko (na punčoše).

ona má obdiv všech • Celej / celý svět jí leží u nohou.

ona má prsa velká • Ta má před našima.

ona má zájem o chlapce • Zapalujou se jí lejtka / lýtka.

ona měla strach • Byla v ní malá dušička.

ona miluje jiného • Vona / ona někoho má. • Její srdce patří jinému.

ona nemůže vydržet tady • Nemá dceruška, nemá stání, k jezeru vždy ji cos pohání.

ona není vhodná • S tou bys to chytil! n. To bys to popad!

ona podobá se matce • To je celá máma.

ona pomluvila ho • Nezůstala na něm suchá nit / nitka / nitka suchá / dobrá. n. Nit na něm nezůstala suchá / dobrá. • Nenechá na něm nitky dobré / dobrý.

ona rozplakala se • Vlhnou mu (při tom) oči. • Oči se jí zalily slzami. • Do očí jí vhrkly / vstoupily slzy. • Vehnalo jí to slzy do očí. n. Do očí se jí vehnaly slzy. n. Vytryskly jí slzy. • Slzy se jí tlačí / vkrádají do očí. • Tečou jí slzy jako hrachy. • Vyhrkly jí slzy. • Slzy jí stály v očích.

ona souložila s ním • Dala mu. • Šla s ním. n. Podržela mu.

ona vypadá mladě jen zezadu • Zezadu / vzadu lyceum, zepředu / vpředu muzeum.

ona začervenala se • Polil ji ruměnec.

oni bavili se dlouho • Táhli to až do tří / rána.

oni baví se nenáročně • Komáři se ženili, kapku vína neměli. • To je sranda / srandy vokolo hnoje!

oni bili je • Lítaly / padly (tam) facky.

oni bojují spolu • Válka všech proti všem. n. To je válka všech proti všem.

oni budou potrestáni • Budou (tam) padat hlavy. n. Padají (kvůli tomu) hlavy.

oni dohodli se • Plácli se / si do dlaní. n. Plácli si (na to). • A (už) je ruka v rukávě. n. Už je ruka v rukávě. • Slovo dalo slovo.

oni donutili ho ke skromnosti • Srazili mu hřebínek.

oni hádají se • Vostřej / ostří si lásku. • Nepanuje v / o tom (mezi nimi) shoda. • Skřípe to (mezi nima / tam / u nich). • Něco se strhne. • Měls / měl si vidět ten tanec! • To byl tanec! • Sou / jsou si pořád ve vlasech. n. Pořád si ležej ve vlasech.

oni hledají ho • Je po něm sháňka.

oni chodí tam hojně • Podávají si tam / u nich kliku.

oni chovají se zamilovaně • Mají se k sobě.

oni chovali se nerozumně • Blázni byli, kordy měli, kordama se fechtovali.

oni chtěli to velmi • Ruce by mu utrhli. n. Vobě / obě ruce mu mohli utrhnout.

oni jednají nekoordinovaně • Levice neví, co dělá pravice.

oni jednají špatně nevědomky • Odpusť jim, neboť nevědí, co činí.

oni jsou chudí • Bída (tam) hledí / kouká ze všech koutů. • Bída (u nich) klepe / tluče na dveře.

oni jsou mocní • To je stát ve státě.

oni jsou nebezpeční • Ils n'ont rien appris ni rien oublié.

oni jsou nepřátelé • Je mezi nima / nimi zlá krev. • Div jí oči / voči nevyškrábaly / nevyklovaly. n. Oči / voči by si vyškrábaly … (kdyby mohly).

oni jsou nepřijatelní • To je jedna branže. • To je pěkná branže. • Jeden je za vosumnáct a druhej bez dvou za dvacet. n. Sou / jsou jeden za vosumnáct / osmnáct a druhej / druhý bez dvou za dvacet. • To je pakáž. • Je to peleš lotrovská. • To je (pěkná) sebranka! • Sou / jsou jeden jako druhej / druhý.

oni jsou nerozluční • Jeden bez druhýho nedá ani ránu. • Ve dvou se to líp / lépe / nejlíp táhne.

oni jsou odlišní zcela • To je jak den a noc. • Jeden (chce / jde / táhne) hot, druhý čehý. n. Jednou čehý, podruhý hot. n. Jeden je hot a druhej čehý. • Levice neví, co dělá pravice. • To je (jako) nebe a dudy! • To je jako noc a den. • Každej / každý táhne za jinej / jiný provaz. • To se nedá srovnávat.

oni jsou podobní • Sou / jsou jako z jedný / jedné matky.

oni jsou předurčeni sobě • Jsou si souzeni. • Jsou / sou pro sebe stvořeni / stvořený.

oni jsou příbuzní • Naše kráva se napila z vaší louže.

oni jsou silní příliš • Utloukli by ho čepicemi. • Roznesou tě na kopytech.

oni jsou slabí • Jejich řady prořídly.

oni jsou stejní • Ty / ti (dva) se (tak dlouho) hledali, až se našli! • Jeden je za vosumnáct a druhej bez dvou za dvacet. n. Sou / jsou jeden za vosumnáct / osmnáct a druhej / druhý bez dvou za dvacet. • Jeden (je) lepší než druhej. • Jsou (od / vod sebe) k nerozeznání. • Sou / jsou jeden jako druhej / druhý.

oni jsou svorní • Jsou jedna duše. • Jeden na druhýho / druhého nedá dopustit. • Jeden

bez druhýho nedá ani ránu. • Ve dvou se to líp / lépe / nejlíp táhne.

oni jsou špatní stejně • To je jedna branže. • Hadr onuci tresce, žádný / žádnej se polepšit nechce! • Sou / jsou jeden jako druhý / druhej. n. Jeden jako druhej. • Jeden (je) lepší než druhej. • To je to samý / totéž v (bledě) modrym / modrým.

oni jsou uzavření • To je republika sama pro sebe.

oni jsou zvědaví • I stěny (tam) mají uši.

oni kryjou a podporujou se navzájem • Ruka ruku myje / meje.

oni mají vztah mezi sebou • Mají něco mezi sebou.

oni měli radost • To bylo radosti na Starým bělidle! • Ruce by mu utrhli. n. Vobě / obě ruce mu mohli utrhnout.

oni milují se • Mají něco mezi sebou. • Jsou si souzeni. • Jsou / sou pro sebe stvořeni / stvořený.

oni mluvili jen o tom • O jiném nebylo řeči. n. Vo jiným řeč nebyla.

oni mluvili o tom • Byla o tom řeč. • Řeč se točila kolem něčeho.

oni mluví příliš • Huby jim jely (naplno / až hrůza).

oni nejsou jednotní • Nepanuje v / o tom (mezi nimi) shoda.

oni nejsou stejní • Nemůžeš všechny házet do jednoho pytle.

oni nejsou zlí • Voni ho tam nesežerou / neukousnou.

oni nenávidí a pronásledují ho • Uštípali by ho.

oni nenávidí se navzájem • Válka všech proti všem. n. To je válka všech proti všem.

oni nepracují dobře • Mnoho rukou, málo díla.

oni nerespektují tebe • Tebe se (tak) budou ptát!

oni neshodnou se • Každej / každý táhne za jinej / jiný provaz.

oni nesnášejí se • Nepadli si (spolu / zrovna) do oka. • Snášejí se jako pes a kočka.

oni nesouhlasí mlčky • Bylo / nastalo ticho, až (to) mrazilo. n. Nastalo / bylo mrazivé ticho.

oni obviňují se navzájem • Strká / strkaj / hází / házej / háže / házou to jeden na druhýho / druhého.

oni odsoudili ho • Vypálili mu (potupný) cejch. • Všichni si na něj ukazujou prstem.

oni ochladli vůči sobě • Padnul mezi ně stín (S).

oni pomáhají si vzájemně • Já na bráchu, brácha na mě. • Hrajou si do karet. • Jeden na druhýho / druhého nedá dopustit. • Ruka ruku myje / meje. • Sou / jsou (spolu) jedna ruka.

oni pomluvili by nás • Mohly by bejt / být řeči. • Za ty řeči to nestojí. n. Nestojí to za ty řeči.

oni porazili je • Dali jim to. n. To / ty jim to dali!

oni projevují pobouření • Všichni byli hned na nohou (když …).

oni projevují pozornost • Šumělo to tam. n. Jen to tam zašumělo.

oni protestují • Zvedla se (proti tomu / němu) bouře nevole. n. Zvedla se bouře nevole (když …). • Ozývají se / množí se hlasy, že / aby … • Všichni byli hned na nohou (když …).

oni překvapili mě nepříjemně • Vy ste ale banda! n. To je pěkná banda!

oni přicházejí pomalu a postupně • Slízaj se jak švábi na pivo.

oni reagují mnohomluvně a negativně • To budou (zas) řeči!

oni reagují pozitivně • Jeho slova padla na úrodnou půdu. n. Jeho slovo padlo na úrodnou půdu.

oni reagují útočně • Bylo to, jako by píchnul do vos.

oni reagují zmateně a ve spěchu • Uvidíš ten šupec!

oni rozhodli sami • O / vo nás bez nás.

oni rozhodli se rozumně • Zvítězil zdravý / zdravej rozum.

oni rozrůstají se rychle • Množí se jako králíci.

oni rozutekli se • Jako když do nich střelí. n. …, jako když do nich střelí. • Jako když do vrabců / do nich střelí.

oni setkali se • Jejich cesty se zkřížily. • Osud je svedl dohromady.

oni setkali se a mluvili spolu • Setrvali v delším srdečném rozhovoru.

oni sledují pouze cíle své • To je stát ve státě.

oni snášejí se • Vycházejí spolu dobře.

oni souhlasili • Odklepli / vodklepli / přiklepli (mu) to.

oni spěchají zmateně • Jedou / ženou se jak hasiči k ohni.

oni spřátelili se • Sčuchli se spolu.

oni svalují úkol navzájem • Strká / strkaj / hází / házej / háže / hážou to jeden na druhýho / druhého.

oni tísní se tam • Tam zakopává / zakopávaj jeden o druhého / vo druhýho.

oni útočili na ni • Div jí oči / voči nevyškrábaly / nevyklovaly. n. Oči / voči by si vyškrábaly … (kdyby mohly). • Bylo to, jako by píchnul do vos.

oni vybrali • Volba padla na někoho.

oni vynadají ti • Za to tě (moc / zrovna) nepochválej / nepochválí.

oni začali hádat se • Strhla se (mezi nima / nimi) hádka.

oni začali prát se • Padla facka, padla na sále … • Lítaly / padly (tam) facky.

oni začali zajímat se o sebe • Zajiskřilo to mezi nima / nimi.

oni zamilovali se náhle • Byla to láska na první pohled.

oni zatratili ho • Zlomili / zlámali nad ním hůl.

oni zemřeli • Skosila je smrt.

oni znají se dlouho • Znají se od malička.

opak je možný taky • Co když jo / (V)! / ?

opakování upevní vědomosti • Opakování je matka / matkou moudrosti. • Rozum se cvičením brousí.

oplácej zlé dobrým! • Kdo do tebe kamenem, ty do něj / něho chlebem.

oslavte to! • Vyvěste fangle! • Nunc est bibendum.

osud je nevyhnutelný • Osud si cestu najde.

osud je proměnlivý • Kdo se směje v pátek, pláče ve svátek.

osud potrestá ho • Neutopí se, kdo má být oběšen. n. Kdo má bejt voběšenej, se neutopí. • Koho čeká šibenice, ten se neutopí.

otázka nemá odpověď • Co bylo dřív? Slepice nebo vejce?

otočte se vlevo / vpravo! • Vlevo / vpravo v bok!

ovládej se! • Člověče, nezlob se! • Trochu se kroť! • Pamatuj se! • Aby ti neukápla slzička!

ožeň se! • Jenom se žeňte, beze všeho. Dostaneš-li dobrou ženu, budeš výjimkou, dostaneš-li zlou, zůstaneš filozofem.

P

pamatuj si! • Tak aby bylo (mezi náma) (docela / úplně) jasno! n. Aby bylo jasno! • To ti povídám … • To si můžeš dát za rámeček! • Nezapomeň svou řeč! • Zapiš si (to) za uši (že …)! n. To si zapiš za uši (že …)!

pátek je magický • Na Velký pátek se otvírá země (a vydává své poklady).

pátek je nešťastný • Kdo v pátek začíná, v sobotu proklíná. • Pátek nešťastný je den.

pátek je rozmarný • Pátek – blázni mají svátek.

peníze jsou pryč • Peníze se rozkutálely.

peníze jsou rozhodující • Všechno se (to) točí kolem peněz. • Peníze světem vládnou. n. Peníze hejbou / hýbou světem. n. Peníze vládnou světu. • Vo / o peníze / prachy de / jde až v první řadě / na prvním místě.

peníze nejsou nejdůležitější • Peníze / prachy nejsou všechno.

peníze nejsou rozhodující • Peníze mu k srdci nepřirostly.

peníze neodrážejí svůj původ • Peníze nesmrdí.

peníze pomáhají ale ne ve všem • Peníze zmůžou mnoho, ale ne všechno.

peníze přinášejí problémy • Velké peníze – velká starost.

peníze ušetřené těší víc • Uspořené / uspořený peníze – dvojnásobné / dvojnásobný peníze.

pes je věrný • Pes je (nejlepší) přítel člověka.

pes je zlý • Pozor, zlý pes!

pevnost nedá se zničit naráz • Non uno ictu arbor / quercus cadit.

péče o majetek uživí člověka • Láska k poli krmí voly, tučný vůl krmí stůl.

péče se vyplácí • Kde se hnojí, tam se rodí.

pěstuj odolnost! • Buď fit!

pij! • Jen si dej, seš bledej! • Napij se, bratříčku, napij, napij se zhluboka, možná že se nesejdeme od dneška do roka. • Jen si dej (seš bledej)! • Jezte a pijte / berte si, co hrdlo ráčí! • Ještě / ještě do druhý nohy! • Nunc est bibendum. • Kdo pil, umřel, a kdo nepil, umřel taky! n. Pil – umřel, nepil – umřel taky! • Pojďme tam a pijme, pijme ho, pijme ho až do rána bílého. • Ryba chce plavat. • Si bene commemini, causae sunt quinque bibendi: hospitis adventus, praesens sitis atque futura, et vini bonitas et quaelibet alia causa. • Vezměte / vemte si! • Ať žije (ten), kdo pije!

pij střídmě! • Pij do polopita.

pij vodu je lepší než alkohol! • Voda rozum nekalí.

pivo je dobré • Pivo (je) jako křen! n. Je jako křen. • To pivečko věru je nebeský dar. • Jedině pivem je žízeň krásná. • Pivo má říz. n. To pivo má říz. • Pivo (je) jako malvaz.

pivo je důležitější než chléb • Kde je pivovar, tam netřeba pekaře.

pivo není dobré • Pivo (je) jako chcanky. • Pivo (je) jako břečka.

pivo není dobré po vínu • Bier nach Wein, das lass sein / macht Schwein / trinkt nur Schwein.

pivo osvěží nakonec • Beer on whisky makes one / you frisky.

platí to? • Tak je to jasný, jo?

plaťme dluhy i příteli! • Přátelé buďme, dluhy si plaťme.

počasí bude deštivé • Žáby kuňkají, bude pršet.

počasí bude pěkné • Žáby skřehotají, bude pěkný den.

počasí chladné v květnu dává úrodu • Studený máj, v stodole ráj.

počasí koncem června bývá nejisté • Do Jana Křtitele nechval ječmene.

počasí na Lucii je pořád tmavé a zimní • Lucie noci upije, a / ale dne nepřidá.

počasí nelíbí se mi • Tento způsob léta zdá se mi poněkud nešťastným.

počasí o vánocích předurčuje velikonoce • Zelené / zelený vánoce – bílé / bílý velikonoce a bílé / bílý vánoce – zelené / zelený velikonoce.

počasí po deštivém Medardovi je deštivé • Medardova kápě čtyřicet dní kape / krápe.

počasí studené v prosinci přináší úrodu • Když v prosinci mrzne, sněží, úrodný rok nám běží.

počasí v březnu je chladné • Březen – za kamna vlezem, duben – ještě tam budem.

počasí v březnu vyžaduje orání • Na svatého / svatýho Řehoře (ledy plují / led pluje do moře), líný / línej sedlák, který / kerej neoře / nevoře. n. Na svatého Řehoře čáp letí přes moře, žába hubu otevře, líný sedlák, který neoře.

počasí v červenci je vhodné pro žně • Svatá Markyta hodila srp do žita.

počasí v červenci může být chladné • Svatá Anna – chladna zrána.

počasí v dubnu je chladné • Duben, eště / ještě tam budem.

počasí v květnu bývá deštivé • V máji nesmí pastýřovi voschnout hůl. n. V máji aby hůl pastýři ani neoschla / nevoschla.

počasí v listopadu je chladné • Na svatou Kateřinu zalez pod peřinu. • Na svatého Martina kouřívá se z komína.

počasí v listopadu přináší sníh • Svatý Martin přijede / přijel na bílém koni.

počasí v říjnu je chladné • Svatý / svatej Havel do zelí zajel.

počasí v únoru je chladné • Teplý říjen, studený únor.

počasí v únoru je mokré táním • Na svatého Matěje pije skřivan z koleje.

počasí v únoru se sněhem je prospěšné • Únor bílý pole sílí.

počkej! • Hned to bude! • Prosím o chvíli strpení. • Malé strpení! n. Měj (se mnou) strpení! n. Okamžik strpení!

počkej na vhodný čas! • Dočkej času jako husa klasu. • Když hrušky zrají, tehdáž se česat / třásti mají. • Nech to uležet! • Kdo si počká, ten se dočká.

poděkuj! • Jak se říká?

podívejte se! • Tady je to varieto. • Lidé dobří! • Tak se podívejte!

podoba je věrná • Je jako živý.

podrž to! • Drž, dostaneš kůži!

podstata problému je jiná • Tak / takto / takhle (ta) otázka nestojí. • Takhle ta věc nestojí.

podvod vyjde najevo • Podvod a klam zradí se sám.

podzim je pestrý barevně • Podzim na strakatý / strakaté kobyle jezdí.

podzim začal • Podzim na strakatý / strakaté kobyle jezdí. • Už se hlásí podzim. • Už fouká ze strnišť / strniště. • Vítr fouká ze strnišť.

poezie zpestřuje život • Vždyť trocha poesie / poézie nikoho nezabije.

pohodlnost nevede ke štěstí • Štěstí nelíhá na hedvábnejch poduškách.

pohyb je zdravý a prospívá i duševně • V zdravým / zdravém těle zdravý duch.

pochop to! • Nevykládej si to ve zlém / zlým. • Jestli račte / ráčíte rozumět! • Nevykládej si to ve zlým / zlém!

pochopit znamená odpustit • Tout comprendre c'est tout pardonner.

pojď sem! • K noze! • Na slovíčko!

pojďme! • Již vzhůru, psanci této země, již vzhůru všichni, jež hlad zhnět …

pokračuj! • Chtěj nechtěj, musíš (dál)! • Jen tak dál! • Sic itur ad astra.

polévka je základ • Polévka / polívka je grunt (a maso / ostatní špunt). n. Polívka je grunt (kdo ji není, ten je špunt).

polibek jeden neznamená nic • Vždyť / dyť jedna hubička nedělá Kubíčka.

politik má dbát o blaho lidí • Salus populi suprema lex (esto).

politika je kompromis • Politika je umění možného / možnýho.

politika není čestná • Politika je svinstvo.

pomáhej a prospívej! • Komukoli prospěti můžeš, prospívej rád, možno-li celému světu. Sloužiti a prospívati je vlastnost povah vznešených.

pomáhej i přijímej! • Dávej s rozumem a ber / beř s pamětí.

pomáhej potřebným! • Čiň dobře a věz komu.

pomáhej vlasti své! • Pracuj každý s chutí usilovnou na národa roli dědičné.

pomluva mrzí stále • Rána se zahojí, ale slovo ne.

pomluva nízkého neulpí • Psí hlas do nebe nedojde. • Pánbůh / pánbu psí hlas neslyší.

pomluva šíří se snadno • Pomluva i klíčovou dírkou prochází.

pomluva zanechává stopy • Audacter calumniare, semper aliquid haeret.

pomoc! • Andělíčku, můj strážníčku, … • Ora pro nobis! • Save our souls!

pomoc včasná je nejcennější • Kdo rychle dává, dvakrát dává. n. Dvakrát dává, kdo rychle dává.

pomoz příteli kdykoliv! • Příteli ku pomoci třeba o půlnoci.

pomsta těší • Pomsta je sladká!

poražení budou trpět • Běda poraženým / přemoženým! • Běda přemoženým!

pořád • Kudy chodí, tudy (V). • Neminul den, aby …

pořádek je nutný • Pořádek musí bejt / být.

poslouchej! • V jednoho Boha / boha věřiti budeš! • To si dej / nech vyprávět! • Ve jménu / jménem zákona! • Mámo, táto (v komoře je myš). • To ti teda povím! • Tak já ti něco povím / řeknu! n. Já ti teda něco povím! • Dej si vypláchnout uši! n. Vyndej si špunty / vatu z uší! • Kdo má uši k slyšení, slyš! • Sedíš si na uších (nebo neslyšíš)? n. Neseď si na uších!

poslužte si! • Nenechte / nedejte se pobízet!

pospěš se svatbou dcery – syn počká! • Ožeň syna, kdy chceš, vdej dceru, kdy můžeš.

pospěš si! • Čas nečeká. • Čas běží. • Dělej, ať …! • Tak dělej! n. Dělej! • Hni sebou! n. Tak sebou hněte! • Hoď sebou! n. Pohni / mrskni sebou! • Ale honem! • Ivánku náš, copak děláš? Děti dou / jdou do školy, tys ještě v posteli, o nic nedbáš! • Hejbni / pohni kostrou! n. Hejbni sebou! • Hoď tam kvalt! • Máš co dělat (abys …). • Nehraj si s tím! • Šlápni na to / do toho! • Šupito presto! • Tempo, tempo!

postoj člověka odráží se v pohledu • Oko do srdce / duše okno.

postupuj nenásilně! • Nelámej to přes koleno! • Nic to nechce, jen hrát lehce.

postupuj pomalu ale nezadržitelně! • Pomalu, ale jistě.

postupuj řádně! • Všechno chce svoje / svý.

postupuj systematicky! • Pěkně po pořádku! n. Tak pěkně po pořádku!

postupujte kupředu rázně! • Kupředu (levá), zpátky ni krok!

potěšení není zadarmo • Za všechno se v životě platí.

potrestej ho přísně! • Dej mu, co mu patří. • Jen mu dej! • Jen do něj!

potvrď to! • Ruku na to!

pouze • To je to jediné / jediný, co …

povaha člověka odráží se v četbě • Ukaž / řekni mi, co čteš, a já ti řeknu / povím, jaký / kdo jsi.

pověst špatná zůstane na něm • Nikdo mu to (už) nevodpáře / neodpáře.

pozdrav! • K poctě zbraň! • Pozdravit je slušnost, odpovědět povinnost. • Pozdravujte (ode mne) doma.

pozdrav ho za mě! • Že se dávám poroučet! • Že ho dávám pozdravovat! • Poručení doma! • Vyřiďte mu mé poručení! • Pozdravujte (ode mne) doma.

poznej sebe! • Největší moudrost znát sebe samého. • Znej / poznej sám sebe.

poznej to blíž napřed! • Nekupuj zajíce v pytli.

požádej o pomoc! • Stačí (říct) slovo a …! n. Řekni slovo a …! • Stačí říct! n. Stačí říct a …! n. Jen říct a máš to mít / a …!

pracuj o samotě a bav se ve společnosti! • Když se vám chce lenošit, nebuďte sami. Když jste sami, nelenošte.

pracuj pro budoucnost! • Zasadíš strom a plody budou sklízet tvoje děti.

pracuj rychleji! • Musí to šumět! n. To musí šumět! • Ať to vodsejpá! • Trochu života do toho umírání!

pracuj smysluplně! • To nemáš nic lepšího na práci (než …)?

pracuj usilovně pro vlast! • Paže / tělo tuž, vlasti služ!

Praha je nejdůležitější • Praga caput regni.

Praha je příjemná ale drahá • V Praze blaze tomu, kdo má peníze. n. V Praze blaze, ale draze.

Praha je slavná • Vidím město veliké, jehož sláva hvězd se dotýká / se bude dotýkat.

Praha musí se chránit • My Prahu nedáme, radši ji zbouráme!

pravda je nejdůležitější • S pravdou nejdál dojdeš! • Super omnia vincit veritas.

pravda je opačná nepříjemně • Král je nahý / nahej!

pravda je relativní • Co je pravda?

pravda nedá se utajit • Pravda se sama hájí. • Pravda zůstane pravdou a lež lží. • Pravda vyjde vždycky najevo / na světlo / na povrch (jako olej nad vodu). • Pravdu těžko utajit.

pravda nepříjemná vyvolává nenávist • Pravda nenávist plodí.

pravidlo je (že) • Je (nepsaným) pravidlem (že / Inf). n. To je nepsané pravidlo.

pravidlo má výjimky • Nulla regula sine exceptione. • Není pravidla bez výjimky. n. Z každého pravidla je / existuje výjimka. • Pravidla sou vod toho, aby se porušovaly. n. Pravidla jsou od toho, aby se porušovala. • Výjimka potvrzuje pravidlo. n. To je ta výjimka, co potvrzuje pravidlo.

práce dnešní skončila • Pro dnešek / dneska (už) padla.

práce je důležitá • Práce šlechtí člověka (a / ale huntuje tělo). • Buď práci čest!

práce je nedbalá • Z jedný vody šup na plot.

práce je složitější postupně • Čím dál v les, tím více dřev.

práce každá je specifická • Všechno chce svoje / svý.

práce lajdácká není užitečná • Práce kvapná málo platná. n. Dílo kvapné málo platné.

práce narůstá ale čas ne • Práce přibývá úměrně s tím, kolik času se na ni může vynaložit.

práce není naléhavá • Práce není zajíc (ta ti neuteče). n. Práce neuteče. • Práce neuteče, nemá nožičky. n. Práce nemá nohy – neuteče.

práce nepokračuje • Práce (teď) stojí. • Roste mu to pod rukama.

práce neubývá • Práce mu roste pod rukama.

práce složitější vede k rozkladu • Narůstání přináší složitost a složitost přináší rozklad.

práce značná škodí • Arbeit macht frei.

problém domácí má řešit se doma • Co se doma uvaří / upeče, má se doma sníst.

problém je tady • V tom je jádro věci. • V tom je jádro pudla. • To je právě to! n. To je právě to (že …)! n. To je to! n. V tom to (právě) je! • To je v tom / tím, že … • Otázka zní co / kdo / jak / … • Tady / v tom je (ten) zakopanej / zakopaný pes. • Potíž je v tom, že … n. To / v tom je ta potíž. • Celej / celý vtip je v tom (že …). n. V tom je (právě) ten vtip. n. V tom je celej / celý (ten) vtip.

problém je velký a pokračuje • Když se něco sere, tak se to sere pořádně / napořád.

problém má řešení jediné • Je tu jen jedna / jediná cesta. • Není jiné cesty než …

problém nastal • Tak a je to! n. A je to! • Stal se malér. • Někde / někdy to vázne.

problém se řeší následně radou těžko • Po účinku zlá rada.

problém specifický chce přístup specifický • Každé věci svůj způsob.

problémy nastávají • Někde / někdy to vázne.

problémy souvisejí • To je / de jedno s druhým.

proč? • Co z toho? • Čím to je, že …? • Na co? • Jakým právem?! • Proč to? • Proč a nač? • Má to smysl (Inf / aby …)? • Čemu vděčím za to, že …? • Za co?

proč dělá to? • À quoi bon? • Co ho (to) bere? • Co mu chybí? • Co mu to vlezlo do hlavy? • Co ho to (najednou) popadlo / chytlo / posedlo? n. Co to do něj vjelo? • Jak je velkej / starej, tak je hloupej.

proč děláš to? • Co blázníš? • Co blbneš? • Co s tím? • Vo / o co / oč (ti) de / jde / běží? • Co se to s tebou děje? • Co mi to děláš? • Et tu, Brute? • Na co si to hraješ? • Copak je to? • Co z toho máš? • Jak si / jsi jen moh / mohl! • Jaks / jak si mi to moh udělat? n. Jaks mi moh něco takovýho udělat? • Na co? • Že tě to nemrzí …! • Že si (s tím) nedáš pokoj! • Kdo se tě (vo to) prosí? • To sem / jsem si vo / o tobě (ale) nemyslel! • Jak si to (vlastně / sakra) představuješ? • Co tak najednou? • Co sem komu udělal (že …)! • Čemu vděčím za to, že …? • Co na něm / tom vidíš? n. Co na něm máš?

proč je tady? • Kde se tady bere? • Co tady / tu chceš? • Kerej / kterej čert / kozel ho sem nese? • Co to tu dělá? • Co tu (eště / ještě) strašíš?

proč je to tady? • Kde se to tu sebralo / nabralo / vzalo / bere?

proč jsi tady? • Na topole nad jezerem seděl vodník podvečerem.

proč mlčíš? • Zamrzla ti huba / pusa? n. Copak ti huba / pusa zamrzla? • Copak si / jsi němej / němý?

proč myslí si to? • Jak na to přišel?

proč myslíš si to? • Co na tom? • To se ptáte mě? • Víš to tak jistě?

proč neděláš to? • Co je s tím (S)? • To nemáš nic lepšího na práci (než …)?

proč nefunguje to? • Co je s tím (S)? • Kde to vázne? • V čem to vězí?

proč nejde to? • Kerej / kterej čert v tom vězí?

proč neřekls mi o tom? • Žes něco neřek! • Pročs to neřek hned?

proč přichází? • Kerej / kterej čert / kozel ho sem nese?

proč přicházíš pozdě? • Kde tě / vás čerti nosí? • Co tak pozdě?

proč přišel jsi sem? • Co tady děláš? • Co / copak nám nesete? • Co / copak ste nám přines / přinesl? • Co vás k nám přivádí / přivedlo? • A co ty tady?

proč ptáš se? • To se ptáte mě?

proč ptát se zbytečně? • Co bylo dřív? Slepice nebo vejce?

proč říkáš to? • Co s tím? • Co (to) (furt) meleš? • Tomu (jistě) sám / ani ty nevěříš! • No a co? n. Tak co! n. No tak co! • No a? • A to mi říkáš (zrovna) ty! • Zrovna ty!

proč spěcháš? • Kam ten kvalt?

proč trpím? • Čím jsi srdce, čím jsi zhřešilo?

prodávající přehání cenu • Kupec když chválí, šálí.

prohlédni to! • Vočíhni to (tam)!

promiň! • Když / jestli dovolíte / dovolíš (tak) … • Promiň, promiň, kozo milá, že jsem se tak provinila! • Líběj (v)odpustit, (ale) … • Musíte prominout. • To jsem / sem nechtěl! • Já sem / jsem to tak nemyslel! • Já nerad! • Nerad vyrušuju, ale … • Nevykládej si to ve zlém / zlým. • Prosím za odpuštění / vodpuštění. • To / tak pardon! • Ó / ach pardon / pardón! • Prosím za prominutí. • Promiňte, že obtěžuju / obtěžuji … • Račte / ráčíte prominout! • Sit venia verbo. • Že sem / jsem tak smělej / smělý (ale …)? • Nic ve zlým / zlém!

prosím • Buď tak dobrej! / (a) … • Buď vod tý dobroty (a) … n. Buď (od) té dobroty (a) … • Dovolte mi, abych … • Buď / buďte tak hodnej (a) … • Buďte tak laskav a …! n. Byl byste tak laskav a …? • Kdybyste byl tak laskav (a …). • Nic ti to neudělá, když …! n. Co ti to udělá!

prospěch všech má přednost • Blaho národa / lidí (budiž) nejvyšším zákonem.

prostředek nesmí zastínit cíl negativně • Prostředek by byl horší než zlo samo.

protiklady nelze sloučit • Vodu s ohněm nesmícháš. n. Voda se s ohněm nesnáší.

provinění trestá se důsledně výpraskem • Škoda každý rány, kerá / která padne vedle.

prší • Venku / tam cedí. • Venku chčije. • Déšť padá. • Leje jako z konve. • Měsíc má kolo. • Prší, prší, jen se leje … • Je to (úplná / hotová) průtrž mračen. • Padají tam ševci. • Padají tam trakaře.

přání jeho splnilo se • Jeho modlitby byly vyslyšeny.

přátelé pomáhají si nezištně • Přátelské služby se neúčtují.

přátelství je cennější než láska • Přátelství je víc než láska.

přátelství je cennější než peníze • Lepší přátelství než peníze.

přátelství je cennější s časem • Starý přítel a staré víno nejlepší.

přátelství zakládá se na důvěře • Bez důvěry není přátelství.

předej to dalšímu! • Dej to dál! • Pošli to dál!

přej mi štěstí! • Drž mi palce!

překážka je v tom • Kámen úrazu je v tom (že …). n. Tady / v tom je (právě) kámen úrazu.

překážka není tu • Nic tomu nestojí v cestě.

překvapení nepříjemné přišlo • A bác ho!

přemíra příjemného škodí • Dobrýho pomálu!

přemýšlej! • Myšlení bolí. • Vem rozum do hrsti! n. Rozum do hrsti! • Rozumu (není) nikdy nazbyt.

přemýšlej o vině své! • Zpytuj své svědomí!

přestaň! • Ale no ták / tak! • Apage, satana(s)! • Di / jdi vod / od toho! • Di se vysrat! • Di / jdi / běž se bodnout! • Zalez do díry! • Pro dnešek dost / by to stačilo! • A dost! • Tak už dost! n. Dost! • Polib si elipsy. • Nech si ty (svý) frky! • Hleď si svýho / svého! • Jakýpak copak! n. Ale / tak jakýpak copak! • Jen tak dál! • Polib / vyliž mi kapsu! • Nech těch keců / řečí! n. Nech si ty kydy! • Tomu je (teď nadobro) konec. • Konec řečí / diskuze! • Konec legrace / srandy! • Koukej, ať vidíš / abys viděl! • Koukej mazat / padat! • Však vona tě ta legrace přejde! n. Von tě ten smích přejde! • Pro milosrdenství boží! • Tak moment! • Neštvi / nebav národ! • Nech to / toho! • Nech už toho! • Nech si to! • To (snad / přece) nemyslíš vážně! • Neser mě! • Že na tebe, nezbedníku,

polednici zavolám! • Tohle na mě (už) nezkoušej! • Aby ti to nezůstalo! • No ale fuj! n. Ale fuj! • Nestrkej do toho nos / rypák! n. Nestrkej nos, do čeho ti nic není! • Prodej / zahoď písničku a kup si notu / noty! • Že si (s tím) nedáš pokoj! • Dej (mi) (už) (s tím) (svatej) pokoj! • Di / běž do prdele / hajzlu! • Že tě něčím přetáhnu! • Quousque tandem … Catilina? n. Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? • Měj mě rád! n. Ty mě můžeš mít rád! • Dej mi svatej rámus! • Máš moc rozumu / rozumů! • Nech si (ty) svý rozumy! • Nech si ty řeči! • Sec mazec! n. … nebo bude mazec! • Jak si to (vlastně / sakra) představuješ? • Ty si mě nežádej! • Moc si s tím nehraj! • Mějte slitování! • Ty sprosťáku! • Žádný srandičky (už)! n. Tak, konec srandiček! n. Tak už konec (těch) srandiček! • Tak to stačí! n. Tak to by (snad) stačilo! • Starej se (sám) vo sebe / vo svý / o své věci! • Svlíknout se a běhat! n. Svlíknem se a budem běhat! • Jdi / di s tím k šípku! • Tak to zase / zas prr! n. A to zas prr! • No tak! • Tak takhle ne! • Tak dost! • Hleď si vařečky! • Že tě kousnu do vobočí! • Hele, mě vynech! n. Mě vynech! • Zase / už zase začínáš? • Eště / ještě ty začínej! • Co to na mě zkoušíš? • Hoď / dej tam zpátečku! • Žerty stranou!

přestaň klamat! • Na co si to hraješ? • Nehraj (se mnou) komedii! • Nefilmuj to na mě!

přestaň zpívat falešně! • Prodej / zahoď písničku a kup si notu / noty!

přesto • Kdyby sis oči vyplakala …

přines jídlo! • Noste na stůl!

připrav se! • Na místa! • Připravit! – Pozor! – Teď! n. Ke startu! – Připravit! – Pozor! – Teď!

připravuj se na doby horší! • Přijde čas, že / kdy se zima zeptá, cos dělal v létě. • Až se zima zeptá, cos dělal v létě … n. Co řekneš, až se zima zeptá, cos dělal v létě?

připravuj se na vše rozvážně! • Dvakrát / desetkrát měř a jednou řež. • Nepouštěj se bez vesla na moře.

přirovnání je nevýstižné • Každé přirovnání / srovnání kulhá.

přiznej to! • Ruku na srdce!

přizpůsob se zvyklostem! • Jak jde / jaký kroj, tak se stroj. • Šaty dělaj / dělají člověka. • Kdo chce s vlky býti / být, musí s nimi výti / výt.

příčina je jiná • Tím / v tom to nebude.

příčina malá způsobila to • Jak málo stačí! n. Stačí tak / jen málo (a …).

příklad dobrý je nejlepší • Exempla trahunt. • Lepší dobrý příklad nežli Písma / bible výklad. • Slova povzbuzují / hýbou, příklady táhnou. • Verba movent, exempla trahunt.

příklad špatný ovlivňuje negativně • Špatné příklady kazí dobré mravy.

příležitost bude • Ještě / eště není všech dnů / všem dnům konec. n. Však není eště / ještě všem dnům konec. n. Ještě není všech dní večer. • Ještě / eště nepřišla má / moje hodina. n. Má hodina ještě nenastala. • To je šance!

příležitost neopakuje se • Den žádný dvakrát se nenarodí, čin dvakrát nezraje. • Užívej / užij dne, co nejméně věř následujícímu. • Zajíce drž, když ho máš; když ho pustíš, víc ho neshledáš.

příležitostně • Až se (ti) hodí příležitost (tak …).

příliš • … víc, než je slušno / než se sluší. • Dělá to víc, než je zdrávo.

příroda jarní je krásná • Dřevo sě listem odievá, slavíček v keřku zpievá.

příroda působí silně • Příroda je mocná čarodějka.

přítel pomůže v potížích • Amicus certus in re incerta cernitur. • V nouzi ti dá radu každý dobrý přítel, ale málokterý dá ti mouky pytel. • V nouzi poznáš přítele. • Dobrý / dobrej přítel nad zlato. • Jistého přítele poznáme v nejisté situaci.

psi jsou lepší než lidé • Čím víc poznávám lidi, tím víc miluju psy.

původce činu zlého odsuzuje ho nejvíc • Od koho pokřik, od toho oheň.

pýcha předchází pád • Pýcha předchází pád.

R

rada jeho zapůsobila • Jeho slova padla na úrodnou půdu.

rada užitečná je cenná • Dobrá rada nad zlato.

raději pozdě než vůbec ne • Pozdě, ale přece. n. Spät aber doch.

radit je snadnější než to udělat • Vono se řekne …, ale … • To se snadno / lehko řekne (ale těžko udělá). • To se snadnějc / snáz řekne, než udělá.

radost je větší svěříme-li se s ní • Sdílená radost je dvojnásobná radost a sdílená bolest je poloviční bolest.

Rakousko je v situaci špatné • Jak je ti, Rakousko? – Ouzko!

rána je drobná • Na to se neumírá.

rána srostla • Rána se zavřela.

ráno • Ráno, raníčko panna vstala …

ráno je inspirativní • Ráno / jitro (bývá / je) moudřejší večera.

reakce je negativní podobně • Jak se do lesa volá, tak se z lesa vozejvá / ozývá. • Na hrubej / hrubý pytel hrubá záplata. n. Na hrubou díru hrubá záplata.

reakce prudká následovala • Strhla se bouřka. • To bylo haló! • Strhnul se / byl z toho poprask. • To bylo tóčo!

respektuj stáří a braň mládí! • Stáří se má ctít, mládí bránit.

revoluce ničí vlastní původce • Revoluce požírá (jako Saturn) své děti.

režim je hloupý • Taková blbá monarchie nemá ani na světě bejt.

riziko je velké • Ve hře je hodně / příliš.

rodiče poznamenávají děti • Špatný strom špatné ovoce plodí. • Jaký / jakej strom, takové / takový ovoce.

rodina je nejdůležitější • Krev není voda. n. Krev je hustší než voda. • Rodina (je) základ státu.

rostliny léčivé jsou cenné • Před heřmánkem smekni, před bezinkou klekni.

rozděl je a pak jim můžeš vládnout! • Rozděl a panuj!

rozdíl je velký • To je jak den a noc. • Je to znát. n. To je znát. • Není (S) jako (S). • To se nedá srovnávat. • Jsou to dva (různé / různý) světy. • Vodu s ohněm nesmícháš. n. Voda se s ohněm nesnáší.

rozdíl není v tom • To máš / je furt pět. • To je to samý / totéž v (bledě) modrym / modrým.

rozdíl zvětšuje se • Nůžky mezi něčím a něčím se rozevírají.

rozhodl jste se opravdu? • Je to vaše poslední slovo? n. To je vaše poslední slovo?

rozhodni to náhodou! • To si můžeš hodit korunou! • Hoď si korunou! n. Tak si hoď korunou!

rozhodnutí bylo mezi X a Y • Na misce vah bylo něco (a něco / proti něčemu).

rozhodnutí bylo ve prospěch jeho • Misky vah se přiklonily na jeho stranu.

rozhodnutí je těžké • Tady / teď je každá rada drahá / dobrá. n. Tady / teď je dobrá každá rada.

rozmysli si to! • Srovnej si to (napřed) v hlavě! • Nech si to projít hlavou! • Rozmysli si, Mařenko, rozmysli! (na své štěstí dobře pomysli!) • Nech to uležet! • Spěch je špatný rádce. n. Spěch / kvap není dobrý rádce. • Spěchej pomalu! • Zpytuj své svědomí!

rozruch začal • To byla (pěkná) mela! • Strhnul se / byl z toho poprask. • Bylo z toho pozdvižení.

rozsviť! • Budiž světlo!

rozum má základ ve vnímání smyslovém • V rozumu není nic, co nebylo dříve ve smyslech.

rvačka začala • Padla facka, padla na sále … • To byla (pěkná) mela!

rychle! • Tak pohyb! • Tak šup! • Šupito presto! • Tempo, tempo! • Trochu života do toho umírání!

rychle • Než bys řek švec … • … až / jen se za ním prášilo / kouřilo. n. Jen se za ním zaprášilo / prášilo. • … než bys / by řek švec / popel.

rýma nedá se vyléčit rychle • Rýma neléčená – týden, léčená – sedm dní (trvá).

Ř

řekni mi to! • Sem napnutej jako kšandy. • Jenom ty mně, má panenko, pověz … • Co máš na srdci? • Tak dál! • Ven s tím! • Vymáčkni se! n. Tak se (už konečně) vymáčkni! • Tak to vysyp! n. Vysyp to!

řekni pravdu! • Kápni božskou! • No a ne? • Tak dál!

řekni to! • No tak …

řekni to ostatním! • Řekni to dál!

řekni to prostě! • Mluv, jak ti zobák narost!

řekni to rozhodně! • Řekni něco!

řekni to znovu! • Jak prosím / prosim? • Co prosím / prosim?

řešení je tady • V tom je jádro věci. • V tom je jádro pudla.

řešení je ve prospěch jeho • Misky vah se přiklonily na jeho stranu.

řešení vlastní je snazší ne rychlejší • Po cestě / pěšině blíž, po silnici spíš.

říjen je čas sklizně zelí • Svatý / svatej Havel do zelí zajel.

S

sedni si! • Sedni si, ať ti kapsa nevisí! • Posaď se / sedni si, ať nám nevyneseš spaní.

situace je bezvýchodná • Je to (jako) začarovanej / začarovaný kruh / v začarovaným kruhu. n. To je bludnej / bludný kruh. • Můžeme se (teď) jít klouzat. • Tady není rady.

situace je nerozhodná • Buď hop, nebo trop. • Je to buď anebo. n. Buď anebo. • Bylo to na vážkách.

situace je obtížná • To je (pomalu) jak za Hitlera / bolševika / Rakouska. • Poznal, kolik uhodilo.

situace je předurčena • Karty jsou (nějak) rozdány / rozdaný.

situace je příznivá • Je čistej vzduch. n. Vzduch je čistej.

situace je stejná • Král je mrtvý / mrtev, ať žije král!

situace je vážná • Horší to (už) bejt / být nemůže. • Je zle! • Je na tom špatně / blbě. • Tady / to de / jde (všechna / všecka / každá) legrace stranou. n. Tady přestává (všechna) legrace / sranda. • Stahují se nad ním / tím mraky / mračna. • To je v prdeli! n. To je v hajzlu / loji. n. Je to v prdeli. • Hodně je v sázce. n. V sázce je hodně. • Situace se přiostřuje. • Je to špatenka. • De / jde do tuhýho / tuhého. • Visí to na vlásku / nitce. • To / tady (už) přestávají (všechny) žerty.

situace není dobrá • A teď babo raď! n. Babo raď! • Přišla bída na kozáka. • To je na draka / levačku. • Horší to (už) bejt / být nemůže. • Houpe se to s ním. • Je to / to je na infarkt! • Je tam klid (jako) před bouří / bouřkou. n. To je klid před bouří. • Je zle, koza dojí krev! • Můžeme se (teď) jít klouzat. • Nálada byla pod bodem mrazu. n. Nálada klesla pod bod mrazu. • To by pes chcíp / chcípnul! • Je to (tím) posraným navrch. • Je to na pytel (pane stavitel)! • Je to v pytli. • Situace se přiostřuje. • Situace není růžová. • Je to srab a neštovice. • Je to s ním špatný. • Vypadá to s ním / s tím bledě.

situace není špatná relativně • Ať je rád (že …)!

situace nová vyžaduje přístup nový • Čas nový nové chce mít činy. • Doba / čas (si) žádá činy.

situace obrátila se • Z čista jasna / zčistajasna udeřil hrom. • Karta se obrátila. • Došlo na lámání chleba. • Vzalo to (náhlý / prudký) obrat / (náhlej / prudkej) vobrat. • Poznal, kolik uhodilo. • Věci vzaly náhlý / neobvyklý obrat. • Vítr se obrátil.

situace uklidnila se • Hladina se uklidnila.

situace vyhrotila se • Došlo na lámání chleba. • Situace se přiostřuje.

situace vypadá tak • Věci se mají tak, že … • Jak se věci mají (tak) …

situace začala měnit se rychle • Ledy se (už) hnuly / pohly / pohnuly. • Vzalo to rychlé / rychlý obrátky / vobrátky. • Události dostaly (rychlý) spád. • Věci vzaly náhlý / neobvyklý obrat.

situace zhoršuje se • To je / de jedno s druhým. • Došlo k nejhoršímu. • Rány se (jen) sypou.

situace zkomplikovala se • Stal se malér.

situace zlepšuje se • Ledy (mezi nimi / nima) se prolomily / byly prolomeny. • Ledy se (už) hnuly / pohly / pohnuly. • Vane / fouká jiný / nový / jinej / novej vítr.

skonči to! • Pro dnešek dost / by to stačilo! • Jenom / jen ne tak zhurta / zprudka! • Konec legrace / srandy! • Můžeš ten svůj krám zabalit. • Jakýpak (s tím / ním) krámy / fóry! • Nejsem tady (nikomu) pro legraci! n. Já tady nejsem / nebudu nikomu pro legraci! • Obraťme (už) list! n. Hele / a teď obraťme / otočme list! • V nejlepším přestat / přestaň / se má přestat! • Tak dost! • Vyser se na to!

skryj to na místo viditelné! • Pod svícnem bejvá tma. n. Pod svícnem (bejvá / bývá / je) (největší / vždycky) tma.

skutek přesvědčuje • Facta loquuntur. • Fakta mluví jasně / jasnou řečí.

slabina každá zničí celek • Jestli se může něco podělat, tak se to podělá.

slav svátek! • Pomni, abys den sváteční světil.

sláva je pomíjivá • Moc a sláva / všechna sláva – polní tráva. • Sic transit gloria mundi. • Světská / všechna / všecka sláva polní tráva. • Dneska ctí tě za svatého, zejtra budeš sviňák.

• Co je to (všechno) proti věčnosti / slávě boží!

sláva k životu nestačí • Slávy se nenajíš.

sleduj vývoj! • Kdo chvíli stál, již / už stojí opodál.

sledujte jen dobré! • Vše zkuste, co dobré jest, toho se držte.

slibovat je snadné • Sliby chyby. n. Sliby sou / jsou chyby. • Sliby sou / jsou zadarmo. • Slíbit a dát je / jest dvojí.

slibovat nestačí • Slibů se nikdo nenají.

slova nelze odvolat • Vyřčené slovo nedohoníš.

slova neopatrná lze zneužít • Vola za rohy, člověka za jazyk chytají.

slova ovlivňují vznik věcí • Na počátku bylo slovo.

Slované jsou lidští • Národ tak považuj za jediné jako nádobu lidství: a vždy, voláš-li Slovan, nechť se ti ozve člověk!

Slované jsou si blízcí • Co jsi ty? „Čech." Co ty? „Rus." Co ty? „Srb." A ty? „Ját Polák jestem." Dítky moje, svornost! Nechte to, mluvte: „Slovan". • Slovan všude bratry má.

Slované musejí spolupracovat • My Slované musíme držet dohromady.

slunce prospívá zdraví • Kam nechodí slunce, tam chodí lékař.

slunce svítí • Slunce praží / pere / se (do toho / něčeho) opírá.

služba vojenská je tvrdá • Vojna pro jednoho kojná, pro druhého chrt, pro třetího smrt. • Vojna není (žádná) kojná.

služte zákazníkovi! • Zákazník / náš zákazník, náš pán.

smiř se s hloupostí! • Blbý lidi, taky lidi.

smiř se se ztrátou! • Dej tomu sbohem. n. Tomu dej sbohem! • Hra je hra.

smích je důležitý • Smích je koření života.

smlouva posílí přátelství • Clara pacta, boni amici.

smlouvy jsou nespravedlivé • Smlouvy jsou k tomu, aby je plnili slabší.

smrt je blízko • Bylo to vo / o vlásek.

smrt je náhodná • Smrt si nevybírá / nedělá rozdíly. n. Smrt si nevybírá, bere napořád.

smrt je nezvratná • Proti smrti není léku.

smrt končí všechno • Smrt konec všemu.

smrt patří k životu • Smrti se nebojím, smrt není zlá, smrt je jen kus života těžkého (co je strašné, co je zlé, to je umírání).

smutek je menší po svěření se • Sdílený smutek / zármutek je poloviční smutek.

smutek střídává štěstí • Když veselost a smích v domě jest, pláč stává za dveřmi.

smůla přichází s opakováním • Tak dlouho se chodí pro pivo, až není na pivo.

snaha je marná • To je hlas volající(ho) na poušti.

snaha přehnaná pomoct vadí • Všichni chtějí vaše dobro. Nedejte si ho vzít.

snaha přináší prospěch • Kdo chce, ten může. n. Když / dyž se chce, tak to jde / de. n. Když se chce, tak jde všechno. • Kdo chce něco míti, ten se musí přičiniti. • Štěstí nelíhá na hedvábnejch poduškách.

snaha vede k cíli • Kdo chce, ten může. n. Když / dyž se chce, tak to jde / de. n. Když se chce, tak jde všechno. • Kdo hledá, najde. n. Kdo čeho hledá, snadno nalézá. • Labor omnia vincit improbus. • Proste a bude vám dáno, hledejte a naleznete, tlučte a bude vám otevřeno.

snaha zalíbit se všem je marná • Kdo se chce zalíbit každému, nezalíbí se žádnému.

snaha žádná nevede k cíli • De nihilo nihil. • Plivni (si) stokrát do moře, vono se nezpění.

snaž se! • Do toho! (Do toho!) • Kdo hledá, najde. n. Kdo čeho hledá, snadno nalézá. • Jen do toho! • Klepej a bude ti otevřeno. • Častá krůpěj / kapka i kámen prorazí / proráží. • Nedej se / nenech se zahanbit! • Plivni si pod nohy! • Proste a bude vám dáno, hledejte a naleznete, tlučte a bude vám otevřeno. • Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb / práce / zásluh. • Tlučte a bude vám otevřeno. • Tužme se! • Je třeba zabrat. n. Musíš zabrat!

snaž se a pomoc přijde! • Člověče, přičiň se a Bůh ti pomůže. n. Čiň se, člověče, a pánbůh ti požehná.

snaž se ale nezískáš nic! • Člověče, čiň se a hovno budeš mít.

snaž se o zisk svůj za každou cenu! • Urvi, co můžeš! n. Co si urveš, to máš.

sněží • Je tam jako ve mlejně / mlejnici. • Perou se (tam) mlynáři.

socialismus má i humánní podobu • Socialismus s lidskou tváří!

souhlasíš? • … není-liž pravda? • … nemám pravdu? • …, co říkáte?

soulož je lepší než sport • Lepší než pohyb na zdravém vzduchu je pohyb na zdravém těle.

soupeři nesnášejí se • Nesnesou se dva kohouti na jednom smetišti. n. Jsou jako dva kohouti na jednom smetišti.

soused pomůže víc než přítel daleko • Lepší blízký soused než daleký přítel / příbuzný.

soused zastoupí přítele • Soused za přítele stojí.

soustřeď se! • (Pozor!) Vyletí ptáček!

soustřeď se na jedno! • Non multa, sed multum. n. Multum, non multa. • Kdo dva zajíčky najednou honí, nechytí nic, pak slzičku roní.

souvislosti poslední ozřejmily se • Kruh se uzavírá / uzavřel. • Všechno to do sebe zapadá.

spánek je důležitější než jídlo • Dobré vyspání stojí za snídani.

spánek podobá se smrti • Somnus est imago mortis.

spánek včasný osvěží víc • Hodina před půlnocí (je) lepší než dvě (hodiny) po půlnoci.

spi! • Spi, děťátko, spi, zavři očka / víčka svý … • Letěla bělounká holubička …

spojme se! • Viribus unitis.

společnost vzniká třemi • Tres faciunt collegium.

spolehni se! • Buďte klidnej / klidný. • Nech to na mně! • Už se na tom pracuje. • Mám to z dobrýho / dobrého pramene.

spoléhej na sebe jen! • Hledáš-li pomocnou ruku, najdeš ji na konci svýho / svého vlastního ramene. • Nespoléhej na nikoho než na sebe samotného / samotnýho.

spoléhej se na přátele ne na přehrady • Nehraď se plotem, ale hraď se přáteli.

spolupracujte a dosáhnete výsledku! • Když se ruka k ruce vine, tak se dílo podaří.

sport je škodlivý • Sportem k trvalý / trvalé invaliditě!

sport je zdravý • Sportem ke zdraví!

spravedlnost je nutná za každou cenu • Fiat iustitia, (et) pereat mundus!

spravedlnost je vzdálená • Bůh vysoko a car daleko.

spravedlnost nerozlišuje • Spravedlnost je slepá.

spravedlnost přichází pomalu ale jistě • Boží mlýny / mlejny melou pomalu, ale jistě.

správně • … jak se patří. • Jak se na něj sluší. • … jak se sluší a patří.

staň se! • Čáry máry fuk! • Hokus pokus.

starej se o pole především! • Vinice – bídnice, chmelnice – pouhá dělnice, zahrada – častá náhrada, louka – ta si fouká, dobré pole neprodávej, vole!

starej se o prospěch pomocníka! • Syp koni obroku, půjde s tebou do skoku.

starej se o prospěch všech! • Blaho národa / lidí (budiž) nejvyšším zákonem.

stále • … ať je pátek nebo svátek. n. … ať v pátek nebo v svátek. n. Pátek jako svátek.

stáří je nevyhnutelné • Proti věku není léku.

stáří jeho je • Jde / de / táhne mu na (padesát(ku) / …).

stěhování je nepříjemné • Lepší je (dvakrát / třikrát) vyhořet než se (jednou) stěhovat. • Three removes are as bad as a fire.

stížnosti nepomůžou • To pláčeš na nepravým / špatným hrobě. • Nadáváním se nic nespraví.

studium je těžké • Učedník mučedník. • Učení mučení.

stůj! • Ani hnout! • Stůj, nebo střelím! • Stůj, kdo tam?

styď se! • Hanba mu! • Že ti není hanba! n. Není ti hanba? • Že ho hanba nefackuje! • Že tě huba / pusa nebolí! • Že se nestydíš! • Styď se! n. Že se nestydíš! n. Měl by ses stydět!

stýkej se s dobrými raději! • Špatné styky kazí dobré mravy.

stýkej se s chytrými raději! • Lepší s chytrým něco ztratit, nežli s blbcem něco nalézt. • Lepší je s chytrým dělat než s blbým víno pít.

sůl je potřebná • Sůl nad zlato.

svatba v máji přivolává smrt • Svatba v máji volá / nese na máry.

svědomí brání v radikalismu • Tak svědomí z nás ze všech dělá baby.

svět je směšný • Difficile est satiram non scribere.

svět je výstřední • To je zvrácený svět! n. Ten svět je zvrácený!

světlo je silné příliš • Světlo bodá do očí.

svleč se! • Odložte si!

svoboda je cennější než život • Lépe je zemřít než žít v otroctví.

svoboda je nejcennější • Stříbrná klec, a zlatá svoboda. • Více nežli sláva, víc než polní tráva je občanská svoboda.

svoboda je pro všechny nebo není žádná • Svoboda je nedělitelná.

svoboda je v představě jen • Freiheit ist nur in dem Reich der Träume.

svoboda může být i záminka pro zločiny • Ó svobodo! Kolik zločinů se páchá ve tvém jménu.

svoboda není zde • Je to tu jako v koncentráku.

svoboda tvoje navazuje na svobodu jiných • Svoboda jednotlivce končí tam, kde začíná svoboda druhého.

syn chová se jako otec • Kam rád chodí táta, tam i synek chvátá.

Š

šeptání budí podezření • Co je / jde / de šeptem, to je / jde / de (s) čertem. • Co je / de / jde šeptem, to je / de / jde (s) čertem.

šetři! • Drž groš, aby ti zlatý neutekl. • Haléř k haléři, a ze dvanácti bude groš. • Každý (je) hospodář / hospodářem na svém pracovišti. • Dobrá hospodyně / hospodyňka pro pírko (i) přes plot skočí. • Pamatuj na zadní kolečka! • Pamatuj na starý / stará kolena! • Kdo neumí střádat, musí strádat. • Uspořené / uspořený peníze – dvojnásobné / dvojnásobný peníze. • Peníze nerostou na stromě / stromech. • Spoření – bohaté koření. • Pamatuj na strejčka Příhodu! • Kdo šetří, má za tři.

šetři na jídle! • Kdo chce spořiti, od úst musí začíti. • Ústa jsou / huba je malá dírka, ale velká ubírka. n. Ústa jsou malá dírka, ale mnoho do nich vchází.

šéf má pravdu • Vedoucí má dycky / vždycky pravdu.

šéf musí být přísný • Na chudý lidi musí bejt přísnost.

škola je nezbytná • Škola – základ života.

škola je pro život • Ne pro školu, ale pro život se učíme.

škola vyžaduje kázeň • Škola bez kázně, mlýn bez vody.

štěstí je náhodné • Štěstí je slepé. n. Štěstěna je slepá.

štěstí je prchavé • Štěstí! Co je štěstí? Muška jenom zlatá …

štěstí je v úsilí o cíl • Štěstí nespočívá ve štěstí, ale v jeho dosahování.

štěstí není náhoda • Štěstí vyhledává připravenou mysl. n. Štěstí přeje jen (dobře) připraveným.

štěstí není trvalé • Štěstí! Co je štěstí? Muška jenom zlatá … • Štěstí je přelétavé / přelétavý / vrtkavé / vrtkavý.

T

tak to není • To / tak pardon!

talent zděděný projevuje se • Krev se nezapře. n. Vlastní / jeho krev se nezapře.

tancuj! • Holduj tanci, pohybu!

tehdy • Kdyby něco, tak … • Dnes / dneska je to týden / měsíc / rok (co …). n. Dnes / dneska týden …

teorie je suchopárná • Grau, teurer Freund, ist alle Theorie.

téma se změnilo • Hovor přešel / hovor se stočil / řeč přešla / se stočila na jiné téma / jinam.

tchyně vnáší spory do života • Tchýně a uzený (je) nejlepší studený. • Tchýně a host třetí den smrdí. • Tchýně do domu, štěstí z domu.

ticho! • Nedělej kravál / rámus!

ticho nastalo • Zavládlo (hrobové) ticho. n. Rozhostilo se ticho.

tlak budí odpor • Každý tlak budí / vyvolává / vzbuzuje protitlak.

to bolí • Zbláznil bych se bolestí. n. Já se snad bolestí zblázním. • Achich ouvej! • Už (mi) bylo líp. • Štípe / zebe to jako čert! • Bolí / pálí to jako čert. • Bolí mě celej člověk. • To bych nepřál nikomu. • To bych nepřál ani svýmu / svému největšímu nepříteli. • Přišlo to k svýmu. • Achich ouvej, táta dlouhej, máma krátká, děti jako pacholátka. • Zlobí mě to.

to bude brzy • Bude to (hotový) jedna dvě. • Bude to co nevidět.

to bude důležité • Tomu patří budoucnost.

to bude stupňovat se • To bude mít (ještě) (soudní) dohru.

to bude vyřešeno • Už se na tom pracuje.

to budí závist • Dělá to velký voči.

to byl čas krásný • (To byl) čas her a malin nezralých. • Kde jsou / sou ty časy (kdy …)! • To bejvaly / byly časy! • Staré zlaté časy! n. Starý zlatý časy! n. To byly zlatý časy! • Zelený / zelení hájové, bejvaly / bejvali ste / jste (vy) moje, bejvaly / bejvali ste / jste mýho srdce potěšení. • Kde sou / jsou ty / ta léta!

to byl čas promarněný • Škoda lásky, kterou jsem tobě dala …

to byl problém • Das also war des Pudels Kern.

to byl úder silný • (To byla) facka, jako dyž / když ji vyšije. • (To byla) facka, že vzal druhou vo zeď! • To byla facka jako Brno / hrom.

to byl výkon velký • To bylo (jeho) parádní číslo. • Dech se mu nad tím tají. n. Dech se mu / v něm zatajil (když / jak) … • To byl (ale) mistrovský / parádní kousek. • Měls / měl jsi ho / to vidět (jak …)! n. To ste / jste měli vidět (jak …)! • Dobře jste to provedl, pane Sadílek.

to byla hostina velká • Stoly se (jen) prohýbaly. n. Stoly se pod jídlem a pitím jen prohýbaly.

to byla chyba • Koupila jsem husu, a von to byl jikrnáč. • Jó, jeden taky myslel a něco se mu stalo. n. Jó, jeden taky myslel … • Tak tohles / tohle si zazdil.

to byla improvizace • Byl to (takovej) hokus pokus.

to byla scéna divoká • To bylo tóčo!

to bylo blízko • Bylo namále. n. Bylo namále a … • Moc nechybělo / nescházelo a … n. Málo chybělo a … n. Chybělo jen málo a …

to bylo by dobré • Nebylo by špatný (kdyby …). n. To by nebylo špatný.

to bylo by překvapení • Už sem se lek (že …).

to bylo dřív • Tos byl eště / ještě na houbách. • Tos eště / ještě nebyl na světě. n. Tos ještě nevěděl o / vo světě.

to bylo důvěrné • Odehrálo se to za zavřenými dveřmi.

to bylo krásné • Bylo to krásné / krásný a bylo toho dost …

to bylo náhlé • Přišlo to jako blesk / hrom / rána z čistýho / čistého nebe. • Jako by do něj / něho blesk uhodil. • Z čista jasna / zčistajasna udeřil hrom. • Kdo by se toho nadál! n. Kdo by se nadál (že …)! • Koho by to napadlo? • Stalo se to jako zázrakem.

to bylo nečestné • Byla to rána do zad. • To byla (už) zjevně / jasně rána pod pás.

to bylo nepochopitelné • Mně to bylo (hned) divný. n. Přišlo mi to divný.

to bylo nepříjemné • To sem / jsem si dal! • Dotklo se ho to. • Div to ze mě duši nevytřáslo.

to bylo prozrazeno • Už to prasklo! • Vyšlo (to) na světlo (boží).

to bylo předurčené • Ve hvězdách stálo, že … • Muselo to bejt / být. • Tak určil / rozhodl osud. • Osud tomu chtěl (aby). • Potkal / stihl ho stejný osud / stejnej vosud. • Stalo se mu to osudným / vosudným.

to bylo předvídatelné • Jinak to ani být / bejt nemůže. • To se dalo čekat / tušit. n. Co jiného / jiného se dalo čekat? • Ve hvězdách stálo, že … • To sou / jsou konce! • To sem / jsem si moh myslet! • No ovšem!

to bylo překvapení nepříjemné • Bác ho! • Bim ho! • Bum ho! • Tu máš, čerte, kropáč! • Mohli mě vomejvat (dyž …). • To vzbudí rozruch. • To byl šok. • Tos / to si (teda) zabodoval! n. Teďs / teď si zabodoval!

to bylo slyšet • Bum ho! • To by probudilo i hluchýho. • Bylo to slyšet až za devátou zdí / stěnou.

to bylo tak • A taky že jo! n. Taky (že) jo. • Bylo nebylo … • To je celá (ta) historie. • To máš tak … • To už (teď) patří minulosti.

to bylo tenkrát • Píše se rok …

to bylo těžké velmi • Dalo mu to zabrat. n. To dá / dává zabrat. n. To je záběr. • A jakej byl! • To sem si máknul! • To byl porod!

to bylo vyslovitelné obtížně • Moh / mohl si na tom zlámat jazyk. n. Div si na tom jazyk nezlámal.

to bylo vzrušení • To bylo haló! • To bylo tóčo!

to bylo zákeřné • Byla to rána do zad. • To byla (už) zjevně / jasně rána pod pás.

to bylo zničeno • Nezůstal tam kámen na kameni.

to bylo zrežírované • To byla (ale) fraška!

to daří se • To to (dneska) frčí!

to dá se ilustrovat snadno • Pro příklad nemusíme chodit daleko. n. Pro příklad nemusíme daleko chodit.

to dá se vyřešit snadno • Lehká / snadná pomoc! n. Tady / tu / to je snadná / lehká / krátká pomoc!

to dá se využít • Z toho se dá něco vytlouct.

to deprimovalo ho • To mu dodalo. • To ho dodělalo / dorazilo! • To je hrůza! • To snad ne! n. Ale / no to snad ne! • Pěkně / hrozně / nějak ho to vzalo. n. Vzalo ho to.

to deprimuje mě • Pěkně ho to sebralo. • To bude moje / má smrt. • Rve mi to srdce. • Já z něj zešedivím! • Je to k zoufání / uzoufání.

to dělá se tak • To je normálka! • To se teď / dneska nosí. • To se sluší a patří. n. Sluší se aby / že / Inf. • Pozdravit je slušnost, odpovědět povinnost. • Je to zaběhaný / zaběhané. • Bývá / bejvá zvykem, že …

to donutí ho k výkonu • To mu dá co proto.

to dopadlo jinak • Osud chtěl / rozhodnul / rozhodl jinak.

to dopadne dobře • Všechno se obrátí / obrátí se to v dobré / dobrý. • Dopadlo to ke všeobecné / k obecné spokojenosti. • To se (ještě / ještě) uvidí! • Výsledek předčil (všechna) očekávání.

to dostalo se mimo kontrolu • Vymklo se mu to z rukou / ruky.

to dostává podobu • Začíná se (mi) to rýsovat. n. Už se (mi) to začíná rýsovat.

to funguje dobře • Kšefty se hejbaj. • Motor de / jde / šlape jako hodiny. • Všechno je v pořádku. • Šlape to (dobře). • Je to zaběhaný / zaběhané.

to hatí plán • To je čára přes rozpočet.

to hodí se • Bude (mu) to dobrý / dobré. • Co je doma, to se počítá. • Je to, jako když to najde / jako by to našel. n. Jako když to najde. • To (mi) píchne. n. To by píchlo! • Pasuje to jako prdel na hrnec. • Přišlo mu to vhod. • To se mu neztratí. • Sedí ti to. n. To ti sedne. • To (mi) sedlo! • Sekne mu to. • Je to pro něj jako stvořený / stvořené. • Je (mu) to šitý / šité na tělo. • Tím líp / lépe! • Je to na něj jak ušitý / ušité.

to hoří málo • Hoří to jak za dušičky.

to charakterizuje • Dává to jasnou představu (o něčem / někom).

to chce vystrašit • Je to jen blýskání na časy.

to chce vzbudit účinek • Je to (vypočítané / vypočítaný jen) na efekt.

to chybí • To si to mám nahvízdat?

to irituje mě • Neser boha / bohy! • Boha jeho! • To je u boha kdo / co / který / jak / kdy / kam / kde / proč … • Z toho by člověka ranila mrtvice / trefil šlak / klepla pepka. • To je hrozný! • To je hrůza! • Je mu to milý jak hřebík

v oku / ve voku. n. Je mu to milý jak hřebíkem do voka. • Aby tě husa kopla! n. Aby do toho / bodejž by tě husa kopla! • Husa jedna pitomá! • To je jako naschvál / na potvoru. • To je furt / pořád dokola. • Je to, jako dyž / když tahá kočku za vocas / ocas. • (Když / dyž …) votvírá / otvírá se mi kudla v kapse. • To je malér! • Jebem ti mať! • To je ale mizera. • Darmo / škoda mluvit! • Taková blbá monarchie nemá ani na světě bejt. • To není možný / možné! • To jsou divný móresy! • To by naštvalo / nasralo i mrtvýho. • Myslel jsem, že z toho / něj vyrostu. • Nemůžu se (už) na to dívat / koukat. n. Nemůžu se na tu hrůzu už dívat. • De / jde / leze mi to (už) na nervy. • Rve / trhá mi to nervy. • Jestli něco nesnáším, tak … • To ste / jste (eště / ještě) neviděli! • To je proti pánubohu! • To je z pekla práce! • Já se picnu! • To je k posrání! • To snad (ani) není pravda! • Sakra práce! • Zatracená / svinská práce! n. To je zatracená práce! • To je hromská práce! n. Krucinál práce! • Do prdele se vším / s tím! • To / tady už přestává všechno / všecko! • Už mě to přestává bavit! • Já ho přetrhnu (vejpůl)! • Eště / ještě se ptej! n. Ty se eště / ještě ptáš? • Už sem / jsem ti (to) říkal nejmíň stokrát (abys / že ne-). • Nebudu (ti) to říkat stokrát! n. Říkám ti to už po sté (abys …). • K sakru! • Z toho by se jeden / člověk posral! n. Já se z toho poseru! • To je (snad) zlej / zlý sen! • Sere mě to, že …! n. To mě sere! • Pro smilování boží! • Je mu (to) solí v očích. • To svět (eště) neviděl! n. Svět to neviděl (pes to nežral)! • Trefil ho (z toho) šlak. • Tak sakra! • Co sem komu udělal (že …)! • Do prkenný vohrady! • To je vrchol! n. To už je vrchol (všeho)! • Nech si ty vtipy! • Já se na to vykašlu! • Já z něj vyrostu. • Já (už) se na to vyseru! • Já se na to vytento / vytentočkuju / vyto! • Co sis to zase vzpomněl? • To je k vzteku / zlosti. n. Je to na vztek. • Zabít ho je málo! • Je to (s ním) k zbláznění. n. To už je k zbláznění. • Já se (z toho) zblázním! • To se mi snad (jen / jenom) zdá! • To je k zešílení! • Já se z toho zjevím! • Co to znamená? • Já se z toho zvencnu! • To ho žere. n. Žere ho to.

to jde rychle • Bude to co nevidět. • Jde to ráz na ráz.

to jde vpřed pomalu ale nezadržitelně • Pomalu, ale jistě.

to je absurdní • To si povídej / vykládej (svý) babičce! • To si povídej starý Blažkový! • Si / seš / jsi blázen nebo chodíš s vobrazama? • Co blázníš? • Děláš si (ze mě) blázny? • To je nad moje chápání. • Proč to dělat jednoduše, dyž / když to de / jde složitě? • Di / jdi / běž se bodnout! • Nedělej mi třetí dírku do nosu! • No to je dobrý! n. To je dobrý! • To je postavený na hlavu. • To je padlý na hlavu. • To je jako udělat kozla zahradníkem. • Největší legrace (na tom / přitom) je (ale) v tom (že …). • Já z toho / něj (snad) dostanu mladý! n. To by z něj / toho člověk dostal mladý! n. Z toho bys dostal mladý! • Čekáš mladý? • Na to můžeš (klidně) zapomenout. • Myslíš to vážně? n. To myslíš vážně? • Co tě (to) napadá? n. Co tě to napadlo (Inf)! • To je taky nápad! • To (snad / přece) nemyslíš vážně! • Pravý opak / pravej vopak je pravdou. n. Pravdou je pravý opak / pravej opak! • Ať sem papež (jestli …)! n. Jestli (Kl), tak já sem / jsem papež! • No pozdrav / potěš pánbůh / pánbu / pámbu! • Připomíná to pohádku vo kohoutkovi a slepičce. • To je k posrání! • To bys mě rozesmál! n. Ty bys mě rozesmál! • Z toho by se jeden / člověk posral! n. Já se z toho poseru! • Slepý / slepej chce poučovat hluchého / hluchýho. • To je k smíchu! n. To je k smíchu (že / Inf) … n. K smíchu! • Tak nevím, povídala moje stará (koupila sem husu, a von to byl jikrnáč, byl trochu dřevnatej, tak sme z něj udělali necky). • To je zvrácený svět! n. Ten svět je zvrácený! • Jo tůdle! • To už vůbec ne! • Kam tě vede slepá vášeň! n. Ale kdepak / ne, kam tě vede slepá vášeň! • Poručíme větru, dešti … • Spad si (snad) z višně? • Co sis to zase vzpomněl? • Zbláznil ses? n. Ty ses (snad) zbláznil! • A jinak seš / si zdravej? n. A jinak ti nic není? • Vezmeme to zkratkou, je to sice delší, ale cesta je obtížnější / horší. • To zrovna / akorát / určitě! • Zrovna ty!

to je aktuální • To je (teď) v kurzu.

to je aspekt jeden • To je jedna věc.

to je aspekt jiný • Druhá věc je (že / Inf).

to je bezpečné • To nic nedělá.

to je běžné • To bylo, je a bude. • Co na tom? • To je normálka! • To se teď / dneska nosí. • To se stává dnes a denně. • Takovej už je světa běh. • Tak (už) to na tom světě chodí. n. Tak to chodí. • To víš / víte! n. To víš …! • Jde / de (jen) o / vo zvyk. n. To de / jde vo / o zvyk. • To patří k životu.

to je blízko • Je to na dosah ruky. • (S) (už) tluče / klepe / ťuká na dveře / vrata. • (S) už je za dveřmi. • Je to slabá hodinka cesty. • Je to (hned) za humny. • Je to (blízko), co by kamenem dohodil. • Odtud / vodtud už je jen krůček k tomu / něčemu. • K tomu / něčemu (mu) chybí / je (už) jen krůček. • Přihořívá! … Hoří! • Je to na spadnutí.

to je budoucnost • To je (ještě) daleká budoucnost.

to je celé • A je to v kupě!

to je cenné • To není penězi / penězma k zaplacení! n. To je penězma k nezaplacení! • To je úplnej / hotovej poklad! • Je tam hodně / leccos k vidění. • To se nedá (ani) zlatem vyvážit.

to je cesta ke slávě • Sic itur ad astra.

to je část jen • To je jen špička ledovce.

to je čisté • To je lesk jako blesk. • Co je mokrý, to je čistý.

to je člověk všední • Takovejch / takových je dvanáct do tuctu.

to je daleko • Je to kraj / kus / lán světa. • Je to kus / lán světa. • Je to (hezkej / hodnej) kus / flák cesty. • Lišky / zajíci tam dávají dobrou noc. • Je to prdel světa. • Je to z ruky.

to je dávno už • Dávno, dávno již tomu, co … • Když si náš dědeček babičku bral … • Od té / vod tý doby (už) uběhlo hodně vody. • Neviděl sem / jsem tě / ho (už) aspoň sto let. • … ani nepamatuju. n. Ani už nepamatuju, kdy / že … • Je tomu hezkých / hezkejch pár let / (co …). • Je to už hezkejch / pěknejch pár pátků, co … • Už je to (taky) ňákej ten pátek. n. Pár pátků už to bude. • To už (ani) není pravda. • Tos eště / ještě nebyl na světě. n. Tos ještě nevěděl o / vo světě. • Hodně / mnoho vody uplynulo / uteklo (už) vod / od tý / té doby. n. Uteklo už mnoho vody (pod mostem), co … n. Uteče / uplyne ještě hodně vody, než … n. Už hodně vody v řece uplynulo od té doby, co …

to je definitivní • … a basta (fidli)! • … (a) šlus na Brno! • … a tečka! • Je to / tím je to zpečetěný.

to je dlouhé • Je to celej / celý román.

to je dobré • To je bašta! • To je báječný! • Jedna báseň! n. To je jedna báseň! n. No jedna báseň! • To je bezva. • Nebuď blázen! • Díky bohu, že … • A jakej byl? • To nemá chybu! • Což / copak vo to … • To si dáš! n. To by sis dal! • To je dobře. • To je fajn. • To je fantastický! • Je to (jako) jedna fiala. • To je podle mýho / mého gusta. n. To je moje gusto. • Jde / de to (Inf). • To je bágo! • To je vono / ono! n. To je vončo. • To je dost! n. To je dost, že …! • Dyť / vždyť je dobře! • To je dobře! n. To je dobře (že …)! • To je něco! n. (Takovej) (S) – to je něco! • Jen tak dál! • Ještě / eště (dobře / štěstí), že …! • To je jiná! • To je klasa / třída! • To je klasika. • To je výstavní / parádní kus / kousek! • Má to lajnu. • Tím líp! • To je jako mandle. • To by (snad) měli zakázat. • To se pozná mistr. • To je (ale / přece) nápad! • To není (tak) špatnej / špatný nápad! • To je dobrej / dobrý nápad! n. Dobrej nápad! • To je vůbec nejlepší! • Víc si (už) nemůže přát. • Není nad to, že / když / aby … • Není to jen tak něco / ledaco. • To by neškodilo. n. No, neškodilo by, kdyby … • Nevypadá to špatně. • Je to k nezaplacení. n. To je k nezaplacení. • Tos eště nežral! • Je to jako noha. • Odborník / vodborník / fachman žasne, laik se diví. • To je ohromný / vohromný! • To je ou kej / oukej! n. Ou kej! • Dobře jste to provedl, pane Sadílek. • To má parametry. • To je paráda! • To je perfektní! • To je v pohodě / klidu. • To je úplnej / hotovej poklad! • Všechno je v pořádku. • To je to pravý / pravé. • To je to pravý vořechový! n. To je to pravé ořechové. • Pěkná práce, co? • To je čistá práce! n. Čistá práce! • To je prima. • Mám z tebe / z toho radost. • Je to v rychtyku. • Proč bychom se netěšili? • To se prodává samo. • Tak sláva! • Stojí to za to. n. Stojí (to) za to (Inf). n. To by stálo za to (Inf). • To není špatný! • Nebylo by špatný (kdyby …). n. To by nebylo špatný. • To je terno! • To je tutový! • Má to úroveň! n. To má úroveň! • Je to vymakaný. n. To je ale vymakaný. • To není k zahození. • Kdyby to měl zajíc, ten by utíkal. • To není na závadu. • Není to tak zlý / zlé. • Na tom není nic zlýho / zlého. • Co je na tom zlýho / zlého? • To je žrádlo! • To je jiný žrádlo!

to je dobré trochu • Je to lepší než drátem / vidlema do voka.

to je dobré v celku špatném • Bylo to štěstí v neštěstí.

to je dojemné • … až (mu) srdce usedá / srdce (mu) nad tím usedalo. n. Srdce (mu) nad tím usedalo.

to je dokonalé • Každé přirovnání / srovnání kulhá.

to je dokončené • Tak a je to! n. A je to! • A je to v kupě!

to je dosažitelné snadno • Je to na dosah ruky. • Je to v kapse.

to je drahé • Kapsa to cejtí / pocejtí / ucejtí. n. Kapsa to cítí / pocítí / ucítí. • To stojí kupu peněz. • Každá legrace / sranda něco stojí. n. Každej špás něco stojí. • Stojí (ho) to majlant. • Něco na to padne. • To je paleta / pálka! • Leze to do peněz. n. To de / jde / leze do kapsy. • Stálo to hezký peníze. • Ten se prohne!

to je drahé příliš • Je to po čertech drahý / drahé. • To dělá hodně. n. Dělá to … několik / málo. • To je (i) zadarmo drahý. • Stojí to fůru / kupu peněz. • Na to moje kapsa nestačí. n. To moje kapsa neunese. • Stojí to hříšný peníze. • To je drahej špás.

to je drobné • Je to jako kozí bobky.

to je drzost • To by moh říct každej blbec! • To je (ale) drzost! • Kdo je u tebe (S)? • To je neskutečný!

to je důležité • Jde / de (tam / při tom) o / vo hodně. n. Teď de vo hodně. • Něco na tom je. n. No, něco na tom je. • To je to jediné / jediný, co … • Jedno je kolečko u / vod trakaře. • To není žádná maličkost. • To už musí bejt / být, když … / aby …! • Kdyby toho nebylo (tak) … n. Nebýt / nebejt toho, že … • Je to otázka / votázka života a smrti. • To je pojem. • Sůl nad zlato. • Bylo to velký! n. To bylo velký! • Hlavní věc je (že …).

to je důležitější • A co / což / jak potom (S). n. A co / což / jak teprve (S)!

to je důmyslné • To je (teda) fór!

to je důvěrné • Zůstane to mezi námi, děvčaty. • Nic jsem neřek! • Nech si to (ale) pro sebe! • Nikde to neroztrubuj! • Zůstane to mezi náma / námi.

to je důvod • To je (to) celý / celé. • Právě proto!

to je důvod ke spokojenosti • Co si lze / může ještě přát? n. Co víc si lze přát?

to je důvod sporu • To je (mezi nimi) jablko / jablkem sváru.

to je efektní povrchně • Je to (vypočítané / vypočítaný jen) na efekt.

to je elegantní • Má to glanc.

to je exemplář mimořádný • To je výstavní / parádní kus / kousek! • Není to jen tak něco / ledaco.

to je formální • Existuje to jen na papíře.

To je hanba! • To je vostuda / ostuda (jako barák)! n. Ta vostuda!

to je hezké • To je! n. To je, co! • Je to, jako když / dyž to / ho namaluje. • Je to, jako když to namaluje. • Von / to je k sežrání!

to je hloupé ale pohodlné • Blbá, ale naše. n. Malá, blbá, ale naše.

to je hloupost • Co tím chtěl básník říci? • Kdyby blbost kvetla, byl bys samej květ / samý poupě. n. Kdyby blbost kvetla, byl bys jak louka na jaře. • To je blbost! • Ty má (svatá) dobroto! • Umučená dobroto! • Blahoslavení chudí duchem! • To sou ale blbý fóry! • To je postavený na hlavu. • To je padlý na hlavu. • To je hloupost. • To je (pěkná) hovadina. • To je taky nápad! • To je kravskej / koňskej nápad! • To je (čirý / čirej / holý / holej) nesmysl! • Aby nás pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil! • Je to (všechno) pitomost! • Prorokovali proroci, že bude tma v noci a po dešti bláto. n. Prorokovali proroci, že bude světlo ve dne a tma v noci (a po dešti bláto). • Kams dal rozum (že …)! • To je taky rozum! • Co slovo, to perla! • Jeden (taky) myslel a vymyslel trakař / a posral se. n. Jeden (taky) myslel a vymyslel trakař, druhej nemyslel a musel ho tahat. • Třesky plesky! • Je to uhozený. • To je (úplná) volovina / kravina.

to je hlučné • … div mi (z toho) neprasknou bubínky. • To by probudilo / vzbudilo i mrtvýho. n. Mrtvej by se vzbudil. • To byla rána jako hrom. • To byla rána jako z děla. n. To jsou rány jako z kanónu. n. Rána jak z děla. • Jako dyž / když se boří svět. n. To je rámus / řevu, jako když se boří svět. • To (mi) rve uši.

to je horší • Aby toho nebylo málo, tak … • To je (pro to) slabý slovo. • To je jen špička ledovce.

to je hotové • Tak to by bylo! n. To by teda bylo. • Consummatum est. • Tak a je to! n. A je to! • A máme to! • No a máš to. n. A máš to! • Tak to bysme / bychom měli. • To / tak to bysme / bychom měli! • A je vymalováno!

to je hrozné • Běda přeběda! • Bože / bože, smiluj se nad námi! • Dobrý bože! • Můj (ty) bože! n. Bože můj! • No tě bůh / buh! n. Tě bůh! • To mi tak bylo zapotřebí! • Myslel sem /

jsem, že je (to) snad soudnej / soudný den. • De / jde z něj / toho hrůza. • To je konec! • To je (snad) konec světa. n. Je (tam) konec světa. • Lidé dobří! • Mám já tohle zapotřebí? • Mám toho až pocuď / pocaď / sem! • Obešel mě z toho mráz. • Běhá / přebíhá / jezdí / jde / de mu (při tom / z toho) mráz po zádech. • To se (pak) můžu jít rovnou voběsit! n. To abych se šel pak rovnou voběsit. • To je (ale / pěkný) nadělení! • Nechci / nechce se mi to ani domýšlet / domyslet. • To je k nepopsání. • To bych nepřál nikomu. • To bych nepřál ani svýmu / svému největšímu nepříteli. • Tam mě už nikdo neuvidí! • Never more! n. (Už) nikdy víc! • Kristova noho! • To nemá obdoby / vobdoby / vobdobu. • Panenko / matičko skákavá! • Panenko Marijá / svatá / svatokopecká! • Pomáhej / pomoz pánbu / pámbu! • Vypuklo / rozpoutalo se (tam) pravý / hotový peklo. • Všude bylo slyšet (jen) pláč a skřípění zubů. • To nemůže být pravda! • To je průser (až na půdu)! n. To je průšvih jako hrom. • To je radost! • Pro pět ran do čepice / hlavy! • To je rána! • Kristovy rány! n. Rány Kristovy! n. Pro Kristovy rány! • Rány boží! n. Pro rány boží! • To se nedá popsat! • Nenalézám / nenacházím / nedostává se mi slov (jak / co / abych …). n. Nemám slov! • Já z toho budu mít smrt! • Div z toho neměl smrt. • To bude moje / má smrt. • To snad ne! n. Ale / no to snad ne! • Pro všechny svatý / svaté! • Kam ten svět spěje! • To svět neslyšel! • Pro všecko / všechno na světě! • Je to hrozná / strašná věc. • Tam se dějou věci! n. To se dějou věci! • Vlasy mu (při tom / z toho) stály / vstávaly hrůzou / strachy (na hlavě). n. Až mu vlasy na hlavě vstávaly. • To je votřes / otřes! • To je votřesný / otřesné (co / jak / jaký …). • Není to (s ním) (vůbec) k vydržení. • Je to (s ním) k zbláznění. n. To už je k zbláznění. • Já se (z toho) zblázním! • Já se z tebe (snad) zblázním! • Je to k zblití. n. Je mi (z toho) na blití. • To se mi snad (jen / jenom) zdá! • To je k zešílení! • Ukradli mi mé zlaťáčky, mé dětičky! • Je to k zoufání / uzoufání. • To je Jobova zvěst / jobovka.

to je hudba rychlá • To byla palba! • To je soda!

to je husté • Lžíce by v tom stála. n. Lžíce v tom stojí.

to je chaos • To je jak u blbejch. n. Je to tu jak u blbejch. • To byla (ale) fraška! • Je to / z toho (pěknej) galimatyáš. • Nemá to (ani) hlavu ani patu. • To je turecký / turecké hospodářství. • Všechno je naruby. • To je (hotovej / úplnej) Kocourkov. n. Je to (tu) jako v Kocourkově. • To je (snad) konec světa. n. Je (tam) konec světa. • To je (ale / pěkný) nadělení! • Ani prase se v tom nevyzná! n. V tom aby se prase vyznalo! • To nebudeš vědět, jak se menuješ / jmenuješ. n. Budeš mít tolik starostí, že nebudeš vědět, jak se menuješ. • Je to zmatek nad zmatek.

to je charakteristické • Basa tvrdí muziku.

to je chatrné • Je to jako z kopřiv plot. • Zůstalo mu to v ruce. • Drží to (pohromadě) (jen) silou vůle. • Drží to jen na čestný / dobrý slovo.

to je chování extrémní • To (už) přesahuje všechny meze. n. To přesahuje všechno.

to je chráněné • Všechna práva vyhrazena.

to je chyba • To je celej von! • Vaše chyba! • Chyba lávky! • Děvčico nešťastná (tys ho otrávila / zabila)! • To byl gól do vlastní branky. • Kams / kam jsi dal hlavu? • To je věčný hřích (Inf ne-)! n. To by byl hřích, kdyby ne- … • Jak tě (něco takovýho) vůbec mohlo napadnout? • To je renonc! • Kams dal rozum (že …)! • Tím sis (moc) neposloužil / nepomoh! • Je věčná škoda (Inf / že …). • To by byla věčná škoda. • To je škoda.

to je chyba moje • To sem celej já. • Mea culpa.

to je intenzivní • To je soda!

to je iracionální ale chci věřit tomu • Credo, quia absurdum.

to je jasné už • Das also war des Pudels Kern.

to je jedinečné • Génius nedělá kopie.

to je jednání extrémní • Jednou ryc / pic a podruhý nic. • Jednou hop (a) podruhý trop.

to je jednání otevřené • Je to na rovinu. n. To je na rovinu.

to je jednání tvrdé • To je (trochu) silný kafe.

to je jednoduché • Je to tak, jako že jedna a jedna jsou dvě. • V tom je celej ten kumšt. • Je to jednoduchý jako násobilka. • Na tom (přece vůbec) nic není! • Jako že dvakrát dvě sou / jsou čtyři. • To je (ta) celá sranda! • To není žádná věda.

to je jednoduché velmi • To je jak pro blbý / voly. • To je celej ten krám.

to je jednostranné • To je (jen) jedna strana mince.

to je jednoznačné • To je jasná řeč. • K tomu (ani) není třeba / zapotřebí slov. • To znamená jen jedno.

to je jisté • Je to na beton. n. Na beton. • To je jistý chléb / jistej chleba. • Jedno je jisté / jistý … n. Jisté je, že … • Je to v kapse. • Můžeš se (na mě) spolehnout. n. Spolehni se! • O tom není pochyb(y). • To je mimo / nade vši pochybnost. • O tom není / nemůže být sporu. n. Není sporu o tom, že … n. Není sporu o tom, kdo / co / který / jaký / čí / jak / kdy / kde / kam / proč / kolik … • To je tutovka! n. To je tutovka (že …). • To je jistá věc. • To je hotová věc! • To znamená jen jedno.

to je kašovité • Je to jako kaše.

to je klamné • Není všechno zlato, co se třpytí.

to je kompletní • Nic mu nechybí.

to je komplikace • Ach bože! • No pozdrav bůh! • Stal se malér. • To je malér! • To je (ale) problém! • To je jako z udělání.

to je komplikováno něčím • V tom je ten háček. n. Háček je v tom, že … • Je v tom (ale) háček. n. Má to (ale) jeden háček. • To je na tom právě to nejhorší. • To není jen tak. • To dá (ještě / eště) starosti. • To je potom těžký! • To je těžký! • Jsou s tím / s ním trable.

to je konec diskuze • … a basta (fidli)! • … a je po ftákách / ptákách! • Tím to hasne. n. Tím to zhaslo. • No nic. n. No nic, tak … • … a tečka!

to je kontrast nepříjemný • Ty barvy křičí / řvou / se tlučou.

to je krásné • Zní / je to jako andělská / nebeská / rajská hudba. n. Znělo to mým uším jako andělská hudba. n. Byla to pro jeho uši andělská hudba. • To je krása! • Velké, širé, rodné lány, jak jste krásny na vše strany! • Je to, jako když to namaluje. • To je nádhera! • To je k nepopsání. • To se hned tak neuvidí / nevidí. • … až (nad tím / z toho) oči / voči přecházejí. n. Oči / voči nad tím přecházejí. • To je paráda! • To je pastva pro oči. • To je perfektní! • To je pohádka! n. Pohádka! • To je jako z pohádky. • Ani se ti o / vo tom nezdálo. • To se nedá popsat! • To je snad (jen) sen! • Nenalézám / nenacházím / nedostává se mi slov (jak / co / abych …). n. Nemám slov! • … až se (na to / nad tím) srdce směje. n. Srdce se na to směje. • Štípni mě! • Stálo to za vidění.

to je krásné příliš • To je jako z jinýho / jiného světa.

to je křehké • Je to jako z perníku.

to je křivé • Je to rovný / křivý, jako dyž / když kanec chčije. • Je to rovný / rovné / křivý / křivé, jako dyž / když pes chčije.

to je kyselé • Je to kyselé / kyselý jako / jak ocet / vocet. • Je to kyselý jak šťovík.

to je lahodné • Jen se to rozplývá. n. Jen se to na jazyku rozplývá.

to je lákavé • Bere ho to. • To se chválí samo. • Hus vo / o Martině / Martinu nejlépe zpívá. • Pálí / svědí ho to na jazyku. • To není marný! • … nebo se neudržím! • Sbíhají se mi (na to) sliny. n. Dělají se mi (na jazyku / v ústech / v puse / v hubě) sliny. • Tečou mu sliny (při pohledu na něco / někoho). • To je (pro něj) sousto! n. To je něco pro něj! • … až se (na to / nad tím) srdce směje. n. Srdce se na to směje. • To zní slibně.

to je legrační • To je hlína! • To je konec! • Já z toho / něj (snad) dostanu mladý! n. To by z něj / toho člověk dostal mladý! n. Z toho bys dostal mladý! • To je podívaná / pohled pro bohy. • Já z toho pojdu! • Dyť / vždyť je to (jen) recese! • Byl tam srandy kopec.

to je lepší • Je mi líp. n. Už je mi líp. • To je jiná! • To je jiný kafe! n. To je něco jinýho / jiného! • Už je to lepší. n. Je to už lepší. • Tím líp! • To je med proti tomu, co … • To je (jako) nebe a dudy! • To je jiná písnička! • To je jiná řeč! • To je jiný žrádlo!

to je lepší než • To je med proti tomu, co …

to je levné • To dělá hodně. n. Dělá to … několik / málo. • To je za hubičku. • To je (úplně / jako) zadarmo. • To je (za) pakatel.

to je lhostejné • To je (mu) buřt. n. Je mu to buřt / fuk / egál / putna / putýnka. • C'est égal. • Je mu to guma. • Z toho ho (už) hlava bolet nebude / nemusí. • Hodinky jako / nebo holínky, to je jedno. Vobojí / oboje se natahuje. • Je mi to egál. n. To mi je ganc egál. • Je mu to (úplně) fuk / šumafuk. • Mně už je to všecko jedno. • Je mi to jedno. n. To je mi jedno. • To je jedno. n. To je jedno kdo / co / který / jaký / … • … ať je to, co / kdo / který / kde / … je to / chce. • Ať je, jakej je, … n. …, ať je, jakej je. • To si můžeš hodit korunou! • To máš jedno! • To máš fuk! • Na tom (přece) nesejde. n. Vůbec na tom nesejde. • … já nevím … • Na

tom nezáleží. • Prd na tom záleží! • Je mu to u prdele. • Pro mě / mne (a) za mě / mne. • To je tvůj problém. • To je putna. • Je mu to putna / putýnka. • Každýmu / každému je to putna. • Říkej si, co chceš, ale … • Co na tom sejde! • Záleží / sejde mu na tom jako na loňským sněhu. • Suď jak suď … • Je mu to volný. n. Je mu to (všechno / celkem / srdečně) jedno. • Je mi to volný! n. Mně je to volný!

to je líbivé • To je ale limonáda!

to je logické • To je nasnadě. n. Je nasnadě, že … • To (snad) dá rozum! n. To dá rozum (že …)!

to je malé • Je to krcálek.

to je malicherné • To je (jen) bouře ve sklenici vody. • Je mi to hloupý (Inf / že / aby / když / jestli) …

to je manévrování složité • Je to tanec mezi vejci.

to je marné • To je předem prohraná bitva. • Tluč hlavou vo / o zeď, co si vytlučeš? • To je, jako bys mluvil s hluchým. • Je to, jako když dá hluchýmu / hluchému dobrýtro. • Z hovna bič neupleteš. • Čím víc se s hovnem mažeš, tím víc smrdí. • Všechno je na hovno, akorát včely na med, a ten je taky na hovno. • Je (mu) to hovno / prd platný. • To je házení hrachu na zeď. • Je to, jako když hrách na stěnu hází. n. Jako by hrách na stěnu házel! • Marná lásky snaha. • Foukej do lejna, fialky nevykřešeš. • Je to marnost nad marnost. n. Marnost nad marnost. • Všechno je (jen) marnost a trápení ducha. • Máš to stejně marný! • Darmo / škoda mluvit! • Plivni (si) stokrát do moře, vono se nezpění. • To je těžká práce! • S tebou je řeč jako rozprávka. • Jako by se nic nestalo! • To je jako mlátit prázdnou slámu. • Škoda času i / a peněz. • Vanitas vanitatum (et omnia vanitas). • Marná věc … n. To je marná věc. • To je jako nabírat vodu do síta. n. To je jako vodu sítem nabírat. • Výsledek se rovná nule. • To je, jako bych mluvil do zdi. n. To je jako mluvit do zdi.

to je matoucí • Plete se mi to na jazyku. • Všechno je naruby.

to je maximum • Lepší už si to přát nemůžeme / si to přát nelze / bejt nemůže. • Víc si (už) nemůže přát.

to je málo • A / ba co víc – … • Pro něj je to jako nic. n. To je jako nic. • To je jako kapka v moři / do moře. n. To je kapka v moři. • … (a / ale) kde nic tu nic. • Smrdí to málem. • Je to lepší než pár facek. • To je jen plivnutí do moře / vody. • To je jak slonovi malina. n. To je jak dát / jako když dáš slonovi malinu. • To je, jako když plivne do Stromovky. • Na umření je to moc a na život málo. • To je, jako když dáš volovi / krávě / slonovi malinu / jahodu / višni. • Je to (dávka / porce) jako pro vrabce.

to je měkké • Je to jako bláto.

to je mimořádné • Génius nedělá kopie. • To je nějaký / ňákej (S)! • To je něco! • To už musí bejt / být, když … / aby …! • To tu ještě / ještě nebylo! • To tu / tady ještě nebylo! • To si nedovedeš / neumíš představit! n. To si nedovedeš představit, jak / kdo / co / kolik …! • Není (to) jen tak nějakej / ňákej (S). • Není to jen tak něco / ledaco. • To není (jen tak) ledajakej někdo / ledajaký něco. • To sem ještě neviděl! • Něco takovýho sem ještě nezažil. n. Něco takového jsem ještě nezažil. • Tos ještě nežral! • To nemá obdoby / vobdoby / vobdobu. • Předčilo / překonalo to všechna (moje) očekávání / vočekávání. • Odborník / vodborník / fachman žasne, laik se diví. • Není pamětníka, který / aby … • Co ti budu / mám povídat / vyprávět / vykládat! • Kdo by to (do něj) (byl) řek! • To se (ani) nedá vypovědět. • To svět (ještě) neviděl! n. Svět to neviděl (pes to nežral)!

to je minulost • To už (teď) patří minulosti.

to je mistrovské • Je tu / na tom znát zkušená ruka / ruka mistra.

to je místo zanedbané • Je to džungle.

to je místo zapadlé • Lišky / zajíci tam dávají dobrou noc.

to je možné • A co by ne? n. A proč ne? • Jak je libo. • Co by ne? • Dejme tomu. n. No dejme tomu. • Jde / de to (Inf). • Klíďo píďo! • Dost možná. • Možný / možné je všechno / všecko. • I to je (docela) možný / možné. • Může bejt / být. n. Může bejt / být, že … • Není to vyloučeno. n. To není vyloučeno / vyloučené. • Proč ne? • Proč by ne? • To snad jo. • To by šlo. n. To půjde / pude. • Tak vidíš, že to de, dyž se chce! • Co není zakázáno / zakázaný, (to) je dovoleno / dovolený.

to je možnost jediná • Jinak to nejde.

to je módní • To teď frčí / letí. • To je poslední hit. • To je (teď) v módě.

to je mrzuté • Aby do toho (už)! • Ach bože! • Aby to / něco / někoho čert / ďas vzal! n.

Čert aby to / něco / někoho vzal! n. Aby to vzal (všechno) ďas! • K čertu / ďasu! • No to je dobrý! n. To je dobrý! • To je v háji! • Aby do toho hrom bacil / uhodil! n. Hrom do toho! n. Hrom aby do toho bacil / uhodil! n. Ať už do toho hrom bací! • Hrom do police! • Hrom do čepice! • Je to / to je na infarkt! • Pro Ježíše Krista! n. Pro Krista Pána! n. Ježíši Kriste! • Mariá Panno! n. Marjápano! • Radši / raději bych se neviděl! • No / nó nazdar! • No maucta! • Pro pána boha! • Pro pána krále / Jána! n. Pro pána! • Kruci písek! • To je jako na potvoru. • Do prdele se vším / s tím! • Do prdele / Prčic! n. No do prdele! • Do prkýnka! • Do pytle! • No ten bude mít radost! • Pro pět ran do čepice / hlavy! • Rány boží! n. Pro rány boží! • U všech rohatejch! • K sakru! • Tisíc láter! • Do prkenný vohrady! • To je votrava / otrava (Inf / že …)! • To je zákon schválnosti.

to je naléhavé • Včera bylo pozdě! n. Už včera bylo pozdě. • Nezbývá / není (už) moc / mnoho času. • Každá minuta je drahá.

to je namáhavé • To je šichta. n. Je to šichta.

to je naopak • Pravý opak / pravej vopak je pravdou. n. Pravdou je pravý opak / pravej opak! • Je jeho pravým opakem. n. Je to jeho pravej vopak. • Právě naopak!

to je napětí před výbuchem • To je ticho před bouří. n. Ticho před bouří.

to je napínavé • To je drama. • Je to napínavý jako / jak kšandy. • To je (ale) nervák! • To je vo nervy! • To je vzrůšo!

to je nádherné • O tom / o takovém / vo tom / vo takovým se vám (jaktěživ / ani) nesnilo.

to je náhoda • Jde / de o / vo podobnost čistě náhodnou. • To je sázka do loterie / lotérie.

to je náhoda příznivá • To je klika. • To je z pekla štěstí. • To je trefa (do černýho)!

to je nápad jeho • To se vylíhlo v jeho hlavě. • To je z jeho hlavy.

to je nápadné • Je to znát. n. To je znát. • To je k nepřehlédnutí. • Bije to do očí / vočí. n. To je do očí bijící. • Je to moc okaté / vokatý. • Jenom slepý / slepej to nevidí. • To je šou!

to je nápadnější • A co / což / jak potom (S). n. A co / což / jak teprve (S)!

to je náročné • To dá hlavě na prdel. • Neleze mi to do hlavy. • Je to (na) knap. • (Inf) to je kumšt / umění! n. To je kumšt! • Každá legrace / sranda něco stojí. n. Každej špás něco stojí. • To není žádná legrace / sranda. • Je to makačka. • To je makačka na bednu. • To smrdí prací. • Je na tom práce jako na kostele. • S tím si užijete! • To je nad jeho síly. • Je to (pro něj) příliš velký / velké sousto. n. Ukousnul si příliš velký sousto. • To dá (ještě / eště) starosti. • To by porazilo (i) vola.

to je náznak východiska • To je světlo / začátek světla na konci tunelu.

to je nebezpečné • Chraň (tě) bůh / pánbůh (abys) … • S tím / ním nejsou žádný hračky. • To smrdí hřbitovem / krchovem. n. Tady to zavání hřbitovem. • To je (jen) další hřeb / hřebíček do rakve. • De / jde (při tom / tam) vo hubu. • To je vo hubu / dršku. • Ať nám pomáhá Ježíš Kristus! n. Bůh nám buď milostiv! • Držte si klobouk / klobouky / kloboučky, jedeme z kopce / vršku! • Není kouře / dýmu bez ohně / (v)ohýnku. • Smrdí to kriminálem. • Mohlo by ho to stát krk. • Tady / to de / jde / běží vo / o krk. n. De / jde (mu) vo krk / kejhák / hrdlo. • To je krok do tmy. • Není s ním žádná legrace / sranda. n. S tím / ním není žádná legrace / sranda. • Je to metla / metlou lidstva. • Nezahrávej si s tím! • Nehraj si s ohněm / vohněm! • Vypuklo / rozpoutalo se (tam) pravý / hotový peklo. • To by pes chcíp / chcípnul! • Číhá tam na něj (jistá) smrt. • To (už / pak) de / musí jít všechna sranda stranou. • Zprava dobrý, zleva tanky! • To je zlá věc. n. To je věc zlá. • Je to vošajslich. • To / tady (už) přestávají (všechny) žerty. • S tím / ním nejsou žádný / žádné žerty. n. Nejsou s tím / ním žádný / žádné žerty. • De / jde (mu) (tam / při tom) vo / o život / hlavu.

to je nečestné • To je (ňáká) levota. n. Je to levota. • To je sprostý!

to je nedostatek • To je jeho (stará) bolest. • Vaše chyba! • To je tvoje mínus.

to je nedostupné • Das ist mir zu hoch. • To není k mání. • Vo / o tom si můžu nechat jen / jenom zdát / snít!

to je nedotčené • Nikdo se toho neodvážil ani prstem dotknout. n. Nikdo se toho ani prstem nedotk / nedotknul.

to je nechutné • Je to blaf. • Je to jako bláto. • Je to jak vyvařený fusekle. • Leze mi to / už mi to leze krkem / z krku. • Ani prase by to nežralo! n. To by ani prase nežralo!

to je nejasné • Co tím chtěl básník říci? • To je u boha kdo / co / který / jak / kdy / kam / kde / proč … • Bůh (sám) ví, co / kdo / který / kdy / kde / proč / … • Bůh ví. • Bůh suď! n. Suď bůh! • … a celek vypadal, jako když vlak vjíždí do nádraží. • Aby se v tom / něm čert vyznal! n. V tom / něm aby se čert vyznal! n. Čert aby se v tom / něm vyznal! • Je to / z toho (pěknej) galimatyáš. • To je (pro mě) hádanka. • Nemá to (ani) hlavu ani patu. • To je úplnej / úplný labyrint. • Není to takový ani makový. • To je (ještě / ještě / pořád) v mlhách. • … tak nevím. • Nevíš, na čem (s ní) si / seš / jsi. • To je / toť otázka / votázka! • Je otázkou, co / kdo / který / jaký / proč / jestli … • Těžko říct. n. To je těžko říct. • To nedává smysl. • Kdo ví, co v tom vězí! • Je to celý / celé ve vzduchu.

to je nejednoznačné • Jsou důvody pro a / i proti.

to je nejisté • Bůh ví. • Bůh suď! n. Suď bůh! • To je (ještě / teprve) hudba budoucnosti. n. To je hudba vzdálené budoucnosti. • To je (ještě / ještě) ve hvězdách. n. To je ve hvězdách (kdy / jestli / …). • To si můžeš hodit korunou! • To je krok do neznáma. • Na misce vah bylo něco (a něco / proti něčemu). • To je (ještě / ještě / pořád) v mlhách. • Možná že ano / jo, možná že ne. • To je velkej otazník / votazník. n. To je velký otazník. • Jedna paní povídala … • Těžko říct. n. To je těžko říct.

to je nejlepší • Deutschland, Deutschland über alles (über alles in der Welt). • To je zlatý hřeb večera / programu. • Lepší už si to přát nemůžeme / si to přát nelze / bejt nemůže. • To je vůbec nejlepší!

to je nekvalitní • To je (i) zadarmo drahý. • Nestojí to za zlámanou grešli. • To je pro / na kočku. • To je pod(e) vši / vší kritiku. • Je to ležák.

to je nekvalitní a odbyté • Šili to horkou jehlou. n. Je to šitý / šité horkou jehlou.

to je neměnné • To je daný / dáno. • S tím moc / nic nenaděláš.

to je nemoderní • To bylo za krále Holce. n. Za krále Holce byla za groš ovce. • To (už) je mrtvý! • To pamatuje (ještě) Žižku.

to je neomluvitelné • To se nedá omluvit.

to je nepevné • Je to jako z perníku.

to je nepochopitelné • Umučená dobroto! • Je to až k nevíře. n. To je k nevíře. n. To je k neuvěření. n. Je to (až) k nevíře, že / jak / jaký …

to je nepořádek • To je turecký / turecké hospodářství.

to je nepotřebné • Je to na bačkoru. n. To je na bačkoru. • Stojí to za starou bačkoru. • Stojí to za (starou) belu. • Nestojí to ani za fajfku tabáku. • To je na hovno. • Co je do něj (dyž / když …)! • Je to nanic. n. To je nanic. • To je pro / na kočku. • Co si za to koupím? • Co si za to koupíš? • Ani zadarmo to nikdo nechce. • Nic do něj není. • Je to na prd.

to je nepoužitelné • To je (mi) houby platný. • Je to na prd. • Vono se řekne semenec, ale zobej ho z flašky! n. Jó, vono se řekne semenec, ale zobat ho z flašky!

to je nepravděpodobné • To si povídej starý Blažkový! • Člověk by tomu nevěřil. • To bych se divil (kdyby …)! • Koho by to napadlo? • Nemysli hned na nejhorší! n. Proč myslet hned na nejhorší? • Nic tomu nenasvědčuje. n. Nic nenasvědčuje tomu (že …). • To se na něj nepodobá. • Tomu (jistě) sám / ani ty nevěříš! • Ale dej pokoj! • To se (moc) pravdě nepodobá. n. Je to pravdě nepodobné / nepodobno. • To mě ani ve snu nenapadlo. n. Ani ve snu by mě nenapadlo (že) … • To sotva! • To (si) vykládej / povídej starý Blažkový! • Spíš projde velbloud uchem jehly (než boháč vejde do království nebeského).

to je nepřehledné • Kdo se v tom má vyznat?

to je nepřijatelné • Já tu nejsem nikomu / někomu pro blázny! n. Nejsem tu nikomu pro blázny! • To je jak u blbejch. n. Je to tu jak u blbejch. • Ani za (živýho) boha! • Pro živého boha! n. Pro boha živýho / živého! • Všechno se ve mně (proti tomu) bouřilo. • To chceš jako / snad říct, že …? n. Chceš (snad) říct, že …? • Copak to de / jde, aby … ? • Dovedeš si to (vůbec) představit? • No dovol / dovolte! n. Ale dovolte! • Moc si dovoluješ! • Co si to dovolujete / dovoluješ? • To je / stojí to za všechny drobný. n. To je za všechny peníze. • To je (ale) drzost! • To je pod jeho důstojnost. • Mně se to ekluje. • To není fér / fair. • Hanba mu! • To je (od něj) hanebnost! • To je padlý na hlavu. • To by tak hrálo (aby …)! • To je pro mě hrob. • To je hrozný! • To je hrůza! • To už je trochu moc! • To je vodnikud / odnikud nikam. • Co je to za jednání? • Jen to ne! n. Všechno – jen to ne! • Ještě to tak! n. To tak ještě! • To je (trochu) silný kafe. • To je ta poslední kapka do přeplněného / přeplněnýho

poháru. n. To byla ta poslední kapka, kterou pohár přetekl. • To dovede / umí / svede každej! n. To by uměl každej! • To je pod(e) vši / vší kritiku. • To je (ňáká) levota. n. Je to levota. • Co by (tomu) řekli lidi! • Je to na dlouhý lokty / dlouhé lokte. • Mám toho dost / tak akorát! n. Už toho mám dost! n. Teď už toho mám dost! • To (už) přesahuje všechny meze. n. To přesahuje všechno. • Není dobře možný / možné (aby …). n. To není dobře možný. • S tím se může jít vycpat! • To se (pak) můžu jít rovnou voběsit! n. To abych se šel pak rovnou voběsit. • Co si vo / o sobě (vlastně) myslíš? • Kdo / co si myslíš, že seš? • Co tě (to) napadá? n. Co tě to napadlo (Inf)! • Ani nápad! • Tak(hle) to (už) dál nejde. n. Takhle by to dál nešlo. • Tohle já nemám zapotřebí! • To (teď) nemůžeme potřebovat. • To je neskutečný! • To tě nesmí ani napadnout! • Tohle na mě (už) nezkoušej! • O tom / s tím se nežertuje. • To nemá obdoby / vobdoby / vobdobu. • Odtud až potud. n. Vodtuď / votuď až potuď. n. Odsud až posud. n. Vocuď až pocuď. n. Vocaď až pocaď. • To je k posrání! • To / tady už přestává všechno / všecko! • To bys mě rozesmál! n. Ty bys mě rozesmál! • To je proti zdravýmu / zdravému rozumu. • Z toho by se jeden / člověk posral! n. Já se z toho poseru! • To se nedá popsat! • To je trochu / trošku silný i na mně. • Nenalézám / nenacházím / nedostává se mi slov (jak / co / abych …). n. Nemám slov! • To svět neslyšel! • To svět (eště) neviděl! n. Svět to neviděl (pes to nežral)! • Nebudu se s tebou špinit. • To je (trochu) silnej tabák. • … nebo taky tůdle! • Tam se dějou věci! n. To se dějou věci! • Kdo to jakživ viděl (že / aby …)! n. Kdo kdy viděl / slyšel (že / aby / Inf)! • To je votřes / otřes! • To je vrchol! n. To už je vrchol (všeho)! • To je (naprosto) vyloučený / vyloučeno. • To je k vzteku / zlosti. n. Je to na vztek. • Co to znamená? • To zrovna / akorát / určitě! • Já se z toho zvencnu!

to je nepříjemné • A jéje / jéjej / jejej! • A hrome / hergot / sakra! • Aby do toho (už)! • Ach jo! • Ach je! • Achich ouvej! • Ale ne! • Žel bohu! • Bože přebože / rozbože! • Ach bože! • No pozdrav bůh! • Je to jak chcanky. • To nám ještě chybělo / scházelo! n. Ten nám (tu) ještě chyběl / scházel! • K čertu / ďasu! • Dal by se krájet. • No to je dobrý! n. To je dobrý! • To sou ale blbý fóry! • To je hloupý. • Je mi to hloupý (Inf / že / aby / když / jestli) … • Nic horšího se už nemohlo stát. n. Nic horšího nás už nemohlo potkat. • To sme šlápli do hovna. • To je pro mě hrob. • Aby do toho hrom bacil / uhodil! n. Hrom do toho! n. Hrom aby do toho bacil / uhodil! n. Ať už do toho hrom bací! • Hrom do police! • To je hrozný! • De / jde z něj / toho hrůza. • To je hrůza! • Je mu to milý jak hřebík v oku / ve voku. n. Je mu to milý jak hřebíkem do voka. • Aby tě husa kopla! n. Aby do toho / bodejž by tě husa kopla! • To je jako naschvál / na potvoru. • Pro Ježíše Krista! n. Pro Krista Pána! n. Ježíši Kriste! • Ježíši Kriste! • Je to, jako dyž / když tahá kočku za vocas / ocas. • Je zle, koza dojí krev! • Leze mi to / už mi to leze krkem / z krku. • To sou (ale) kšefty! • Naskočila / naskakuje mu (z toho) husí kůže. • Nechtěl bych bejt / být v tvý / tvé kůži. • Nahání mi to husí kůži. • Lepší je (dvakrát / třikrát) vyhořet než se (jednou) stěhovat. • Stal se malér. • Mariá Panno! n. Marjápano! • Kdo to má (pořád) (Inf)! • A tu máš! n. Tu máš! • To není žádnej med. • Pro milosrdenství boží! • To je pro / na něj (učiněnej) mor. • To mě mrzí. • To je mrzutý. • To sou / jsou úplný / úplná muka. • To je (ale / pěkný) nadělení! • Co naplat! n. Nic naplat! • To je jako naschvál! • Jako by na tom nebylo dost! n. Jako by nebylo dost na tom, že … n. Jako by toho nebylo dost. • Radši (mi) vo / o tom ani nemluv! n. Nemluv mi vo tom! • To (teď) nemůžeme potřebovat. • Není o / vo co stát. • To bych nepřál ani svýmu / svému největšímu nepříteli. • Já mám (taky) jen / jenom jedny nervy! • De / jde / leze mi to (už) na nervy. • Rve / trhá mi to nervy. • To je k nesnesení. n. Je (to) k nesnesení. • Radši / raději bych se neviděl! • Nevoní mu to. n. To mu moc nevoní. • Je to (s ním) k nevydržení. • No / nó nazdar! • No maucta! • Kristova noho! • Panenko / matičko skákavá! • To je patálie! n. Je s tím patálie. • To je (ale) patent! • Pro pána boha! • Pro pána krále / Jána! n. Pro pána! • Za co / zač mě (to) pánbu / pámbu trestá! • To je z pekla práce! • To je peklo! • Kruci písek! • To je k posrání! • Tebe jsme tu akorát potřebovali! • To je jako na potvoru. • To snad (ani) není pravda! • To je (ale) práce! • To je práce pro vraha! • Do prdele se vším / s tím! • Do prdele / Prčic! n. No do prdele! • Do prdele práce! • Do prkýnka! • To je (ale) problém! • To je průser (až na půdu)! n. To je průšvih jako hrom. • Do pytle! • To je radost! • Pro pět

ran do čepice / hlavy! • Je to ratejna. • To je rána! • Kristovy rány! n. Rány Kristovy! n. Pro Kristovy rány! • Rány boží! n. Pro rány boží! • U všech rohatejch! • Až to rupne / praskne … • To by tak (eště / ještě) scházelo! • Je tam schodů jako do nebe. n. To sou schody jak do nebe. • Z toho by se jeden / člověk posral! n. Já se z toho poseru! • To je jako zlý / zlej sen! • To je (snad) zlej / zlý sen! • Pro smilování boží! • Já z toho budu mít smrt! • To bude moje / má smrt. • Můj ty smutku! • To je smůla na smůlu. • To je smůla / pech. • To / tak to máš smůlu! • To snad ne! n. Ale / no to snad ne! • Je mu (to) solí v očích. • Můj ty světe! • Šmarjá Józef! • Achich ouvej, táta dlouhej, máma krátká, děti jako pacholátka. • To byl trapas. • Je to (jako) za trest. • U všech všudy! • Co sem komu udělal (že …)! • To je jako z udělání. • Tahá to za uši. • To (mi) rve uši. • No, má úcta! n. No maucta! • To je zlá věc. n. To je věc zlá. • To je těžká / zatracená věc. • Tak takhle se věci mají. n. Tak takhle se věci mají! • Kdybych / dybysem to věděl, tak sem / jsem / bysem sem nechodil. • Do prkenný vohrady! • To je votrava / otrava (Inf / že …)! • To je k vzteku / zlosti. n. Je to na vztek. • Je to (tu) jako začarovaný / začarované / zakletý / zakleté. • Je to (s ním) k zbláznění. n. To už je k zbláznění. • Je to k zblití. n. Je mi (z toho) na blití. • To je k zešílení! • To je zlý / zlé. • Já se z toho zvencnu!

to je nereálné • Dej / nech si (na to) zajít chuť! • Dovol / dovolte, abych se zasmál. • To jsou plané / planý hrozby. • To není v lidské moci. • Vo / o tom si můžu nechat jen / jenom zdát / snít! • Až se znovu narodíš … • Nech si o tom zdát! n. O / vo tom si nech / můžeš nechat jen zdát. • Nemožné / nemožný děláme na počkání, zázraky do tří dnů. • To je směšný / směšné! n. Je směšný / směšné (Inf / že …). • To je jako z jinýho / jiného světa. • To je zabitý / zakopaný. • To je předem ztracený.

to je nesmysl • Copak / což sem blázen! • Ruplo / luplo ti v bedně? • To bych byl blázen (kdybych …)! n. To bych musel bejt blázen! • To / tohle / tohleto nemá cenu. n. Nemá to cenu (Inf). • To je nad moje chápání. • Di / jdi / běž někam! n. Di / jdi mi / si s tím někam! • Docta ignorantia. • Františku, moc piješ! • Di do háje (zelenýho)! • To je postavený na hlavu. • To je padlý na hlavu. • To je vodnikud / odnikud nikam. • To jistě. • To je jako udělat kozla zahradníkem. • To je jako chtít vod jalový krávy tele. • To nemá ani za mák ceny / cenu. • To je taky nápad! • To je kravskej / koňskej nápad! • Ty máš ale nápady! • To sem / jsem eště / ještě neslyšel, že … n. Něco takovýho sem eště neslyšel! • Nemožné / nemožný děláme na počkání, zázraky do tří dnů. • Co to povídám …! • To si povídej / vyprávěj / vykládej někomu jinýmu / komu chceš! • Přeskočilo ti? • Jemu přeskočilo! n. Jemu snad / asi v hlavě přeskočilo. n. Přeskočilo mu (v hlavě). n. Vono mu přeskočilo. • Kam bych přišel (kdybych …)! • Rozum (mi) nad tím zůstává stát. • Měj rozum! n. Máš rozum? • To je proti zdravýmu / zdravému rozumu. • Co je to / tohle za řeč? • To je směšný / směšné! n. Je směšný / směšné (Inf / že …). • Jeden (taky) myslel a vymyslel trakař / a posral se. n. Jeden (taky) myslel a vymyslel trakař, druhej nemyslel a musel ho tahat. • Poručíme větru, dešti …

to je nesmyslné jen na povrchu • Though this be madness, yet there is method in it.

to je nesmyslné jen zdánlivě • Je-li to šílenství, je v tom přesto metoda.

to je nesnesitelné • Už toho bylo dost! • To už je trochu moc! • Všeho je odtud / vocuď až potud / pocuď. • To (už) je (na mě) (trochu) moc. n. To už je příliš. • Co je moc, to je moc. n. Co je moc, to je příliš. • Když / dyž je něčeho moc, tak je toho příliš. n. Čeho je moc, toho je příliš. • Kdo to má (s ním / tam) vydržet? • Mám toho dost / tak akorát! n. Už toho mám dost! n. Teď už toho mám dost! • Mám toho až pocuď / pocaď / sem! • To je neskutečný! • Jestli něco nesnáším, tak … • To je k nesnesení. n. Je (to) k nesnesení. • To / tady už přestává všechno / všecko! • Já z toho budu mít smrt! • Já si něco udělám! • To je vrchol! n. To už je vrchol (všeho)! • Není to (s ním) (vůbec) k vydržení. • Je to (s ním) k zbláznění. n. To už je k zbláznění. • To je k zešílení!

to je nespolehlivé • Je to na heslo. n. Votvírá se to na heslo.

to je nesprávné • To je blbost! • To je (úplná) volovina / kravina.

to je neurčité • Je to takový nijaký / žádný. • Je to celý / celé ve vzduchu.

to je neutrální • To není nic proti ničemu.

to je nevděčné • Tak tohle mám za všechno!

to je nevhodné • Bylo mi to blbý. • Můžeš se / moh by ses stydět! • Ani pomyšlení! • Není na to (ani) pomyšlení. • To se nehodí. • Tos / to si (teda) zabodoval! n. Teďs / teď si zabodoval!

to je nevýhoda • To mluví proti němu. • To je (ta) druhá / opačná strana mince.

to je nevýhoda tvoje • To je tvoje mínus.

to je nevýhodné • To by se ti (tak) hodilo! • To sou (ale) kšefty! • To sou / jsou vyhozený / vyhozené peníze! • Vezmeme to zkratkou, je to sice delší, ale cesta je obtížnější / horší. • To je (zbytečná) ztráta času. n. To je (zbytečné) ztrácení času.

to je nevýrazné • Není to takový ani makový. • Není to nic extra. • To nemá švih.

to je nezdravé • To je (jen) další hřeb / hřebíček do rakve.

to je nezvratné • Co se stalo, stalo se. • Co se stalo, nemůže se odestát.

to je normální • Co je na tom? • Má na to léta. • Takovej už je světa běh. • Svět, zboř se! • Tak (už) to na tom světě chodí. n. Tak to chodí. • … a jak / tak (už) to na (tom) světě chodí / bejvá … • Tak to chodí na tom světě, každou chvíli jinak.

to je nudné • Je to napínavý jako / jak kšandy. • Je to nuda. n. To je (ale) nuda. • Nemá to odpich / vodpich. • Už mě to přestává bavit! • To je k ukousání. • To je votrava / otrava (Inf / že …)!

to je nutné • … ber kde ber. • Buď jak buď … n. … buď co buď. • To chce (něco / někoho). • Je toho třeba jako chleba. • Nic jinýho / jiného (mu) nezbývá. n. Nezbejvá / nezbývá (jim) nic jinýho / jiného, než … • Jednou to muselo přijít. • Muselo to bejt / být. • Jinak to nejde. • To ho nemine. • Nezbývá nic jiného / jinýho než … n. Nic jinýho / jiného nezbývá. n. Nezbývá (mi) než … • Nolens volens. • Rád nerad, musím. • Bez toho / něčeho (nedám) ani ránu! • Vo tom nemůže bejt řeč. n. O tom nemůže být ani řeči. • To je bez řeči / řečí. • Tomu se nevyhneš. • Je to / toho třeba jako sůl / soli. • … i kdyby (tam) ševci padali! • To patří k věci. • Není jiné volby. • Není vyhnutí. • Nebylo zbytí. • Co mu (taky) (jinýho / jiného) zbývá / zbejvá?

to je obdivuhodné • To mrkáš na drát. n. Mrkej na drát. • To je! n. To je, co! • Klobouk dolů (před ním / tím)! n. Smekám před ním klobouk! n. Tak teda / tak to klobouk dolů! • Málo platný / platné! n. To je málo platný! • Tomu říkám práce!

to je obecné příliš • To je širokej / široký pojem.

to je oblast jeho • To je jeho parketa.

to je obrat zásadní • To je začátek konce.

to je obtížné • To je tvrdej / těžkej chlebíček. • To je fuška. n. To dá fušku. • Neleze mi to do hlavy. • Tak jednoduchý to (zase) není. • (Inf) to je kumšt / umění! n. To je kumšt! • To není žádná legrace / sranda. • To je makačka na bednu. • To není žádnej med. • Zanechte vší naděje, vy, kteří vstupujete! • Je to (s ním) k nevydržení. • To je (tvrdý) oříšek / tvrdej vořešek (pro něj). • To je peklo! • To by pes chcíp / chcípnul! • Potíž je v tom, že … n. To / v tom je ta potíž. • To je práce pro vraha! • To je těžká práce! • Dá (mu) to (eště / ještě) práci. • To dá práci (Inf). • To je (ale) problém! • Nebude to žádná procházka růžovým sadem. n. To nebude žádná procházka. • Vono se řekne semenec, ale zobej ho z flašky! n. Jó, vono se řekne semenec, ale zobat ho z flašky! • S tím si užijete! • To je nad jeho síly. • To je nad lidské / lidský síly. • Je to (pro něj) příliš velký / velké sousto. n. Ukousnul si příliš velký sousto. • To dá (ještě / eště) starosti. • Jestli vede někoho policejní strážník, je to těžký moment v životě lidským. • Jsou s tím / s ním trable. • To je těžká / zatracená věc. • Jest to věru věc těžká pěstí zabíti ježka. n. Je to (věru) věc těžká, zabít pěstí / holou rukou ježka. • To je vražda. • To je těžce vydřený. n. To je vydělaný v potu tváře.

to je obtížné jen poprvé • De / jde / to je jen vo poprvý / o poprvé.

to je obyčejné • To hluchej neslyšel a pes to nežral. n. Svět to neviděl, pes to nežral.

to je odlišné • To snad je něco jinýho / jiného! • To už je vo něčem jiným. • To je jiný kafe! n. To je něco jinýho / jiného! • To (už) je (ale) jiná kapitola. • To je (jako) nebe a dudy! • To s tím nemá co dělat. • Není (S) jako (S). • Letos není vloni / loni. • To sem nepleť! • To se nedá srovnávat. • To (už) je z jinýho / jiného soudku. • To s tím nemá nic společnýho / společného / co dělat! • Jsou to dva (různé / různý) světy. • To je jiná / druhá věc. • Druhá věc je (že / Inf).

to je odměna • To je dobrý / dobré!

to je odporné • Je mi (z toho / něj) na blití. n. Je mi (z toho / něj) blivno / blivo. • Mně se to ekluje. • Vzbuzuje / vyvolává to hnus. • Jímá mě hnus. • To je hnus! • De / jde z něj / toho hrůza. • Je mi z toho zle. • Leze mi to / už mi to leze krkem / z krku. • Nahání mi to husí kůži. • No ale fuj! n. Ale fuj! • Pfuj tajbl / tajfl / tajksl! n. Fujtajbl! • Je to k poblití. • To je strašný! • To je svinstvo! • Tam se dějou věci! n. To se dějou věci! • To je vodporný / odporné! • Je to k zblití. n. Je mi (z toho) na blití.

to je ohrožené • Ve hře je hodně / příliš. • Nic před ním není jistý / jisté. • V sázce je (teď) všechno. • Je to v sázce.

to je omezení nepříjemné • To je (pomalu) jak za Hitlera / bolševika / Rakouska.

to je omyl • Jestli je tohle / tomuhle říkáš …, tak to teda promiň! • Došlo k nedorozumění. • To je renonc!

to je opravené • Je to v cajku. n. To je v cajku. • Je to v rychtyku.

to je originální • To se pozná mistr.

to je ostuda • To to bouchlo! • Co si to za chlapa! n. Jakej ty si chlap! • Hanba mu! • Že ti není hanba! n. Není ti hanba? • Hanba mluvit! • To je hanba! n. Taková hanba! • Že ho hanba nefackuje! • Div se hanbou nepropad. n. Hanbou / studem by se do země propad / propadl. • To je (od něj) hanebnost! • Můžeš se / moh by ses stydět! • To volá do nebe. n. To je (až) do nebe volající. n. … (až) to volá do nebe. • Ani se neptej (proč / jak / kdo / co / …). • Je to jen pro nezdobu. • To je ostuda / vostuda jak(o) Brno. • Je to (už / jen) pro ostudu / vostudu. • To si za rámeček / vobrázek nedá! • To je (trochu) silnej tabák. • Nejradši bych se propad / propadnul do země.

to je osvěžující • To je lázeň pro plíce.

to je otázka zásadní • Být či nebýt, to je otázka / oč tu běží.

to je otupující • Leze / de / jde mu to (už) na mozek.

to je ozdoba hezká na konci • To je jen třešnička na dortu.

to je paradoxní • Největší legrace (na tom / přitom) je (ale) v tom (že …).

to je perspektivní • Tomu patří budoucnost.

to je pevné • Drží to fest. • Drží to jako přibitý. • To drží jak židovská / helvítská víra.

to je podezřelé • Co je / jde / de šeptem, to je / jde / de (s) čertem. • V tom / něčem je nějaká čertovina. n. Zavání / smrdí to (nějakou) čertovinou. • Čuchám v tom čertovinu. • Je / skrejvá se v tom čertovo kopýtko / kopejtko. • Nechce se mi to (ňák / nějak) líbit. n. Ňák / nějak se mi to nechce líbit. • To se mi (nějak) nezdá. • Dvakrát se mi to nelíbí. n. Nějak se mi to nelíbí. • Něco tu smrdí. • Tady něco netento …! • Co tak najednou? • V tom je ňáká / nějaká zrada. • Smrdí to (tu) židovinou.

to je podobné • Něco v tom stylu / na ten styl / na ten způsob. • Je to něco na ten způsob jako … / v tom smyslu, že …

to je podvod • To je pěknej švindl.

to je pohyblivé • Je jako živý.

to je pochopitelné • To je nasnadě. n. Je nasnadě, že … • To se (přece) může stát každýmu / každému. • No ovšem! • To je přirozené / přirozený. • To / toť se ví (že …).

to je populární • To je (teď) v kurzu.

to je povědomé • To mi něco říká.

to je pozornost přehnaná • To je ňákejch fraků!

to je požitek • To je pošušňáníčko! • To je žrádlo!

to je pracné • To je fuška. n. To dá fušku. • Je to makačka. • Je to / s tím páračka. • Práce je až až / po krk. • Je na tom práce jako na kostele. • Dá (mu) to (eště / ještě) práci. • To dá práci (Inf).

to je pravda • Ach ano! • Ba ba! • Je to na beton. n. Na beton. • Ať mě vezme / veme čert! • Čestný pionýrský! • Dá se to tak říct. n. Taky se to tak dá říct. • To ti dám písemně! • To by ses divil! n. To bys koukal! • Na mou duši! • Fakt je, že … • To je fakt. n. To je neoddiskutovatelný fakt. n. Je (neoddiskutovatelný) fakt, že … • To je celá (ta) historie. • Ať do mě hrom udeří / bací / praští (jestli …)! n. Ať mě hrom zabije (jestli …)! • Jak by ne? n. Jakpak (by) ne! • A jak! • Jedno je jasný / jasné … • Něco na tom je. n. No, něco na tom je. • Na tom něco je. n. Něco na tom je. • Je to tak! • Je to tak a ne jinak. • Na to můžeš vzít jed, že … n. Na to vem jed, že … • To jistě. • … jako že se jmenuju / menuju (X. Y.) / (X. Y.) menuju / jmenuju. • Ať se na místě propadnu (jestli …)! n. Ať se propadnu (jestli …)! • Musím to zaklepat / zaťukat … n. Chtěl bych to zaťukat / zaklepat. • Nedá se popřít, že … • To mi nikdo nevezme. n. Nedám si vzít, že … • Kdo

nevěří, ať tam běží! • No právě! • No jo. • No bodeť / bodejť! • O / vo co, že …? • Pánbu / pámbu je (mi) svědkem! / že … • To si piš! • O tom není pochyb(y). • To je mimo / nade vši pochybnost. • To nelze popřít. n. Nelze popřít (že …). • Ba pravda! n. No pravda! • Že by to byla pravda? • To je pravda. • … jen co je pravda. • To je svatá pravda! n. Svatá / čistá pravda! n. Svatosvatá pravda! • Je to pravda pravdoucí! • To máš pravdu! • Pravdu díš! • Právě tak! • Ano prosím / prosim. • Přesně tak! • To bych řek! n. No to bych řek! • Já to říkám pořád. n. Dyť to říkám (pořád)! • Je to tak, jako že sem / jsem (S). • Jako že je slunce na nebi / nade mnou / nad náma! • O tom není / nemůže být sporu. n. Není sporu o tom, že … n. Není sporu o tom, kdo / co / který / jaký / čí / jak / kdy / kde / kam / proč / kolik … • Je na tom špetka / zrnko pravdy. • Není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu. • Tak vida! • Že váháš! • To ti Véna / Venca písk! • Až na věky věků(v) ámen. n. Až na věky věků. • To / toť se ví (že …).

to je pravděpodobné • Něco na tom je. n. No, něco na tom je. • Na tom něco je. n. Něco na tom je. • Dost možná, že … • Dost možná. • I to je (docela) možný / možné. • Nic / moc bych za to nedal (že / kdyby …). • Tak nějak. • To je tutovka! n. To je tutovka (že …). • Všechno na to ukazuje. n. Všechno ukazuje na to (že …). • Už to tak vypadá. • Pokud se nestane zázrak (tak …).

to je práce jistá • To je jistý chléb / jistej chleba.

to je práce nepříjemná • To je z pekla práce! • To je šichta. n. Je to šichta. • Je to (jako) za trest. • Tam / tím / to je vo / o zábavu postaráno. n. Vo zábavu je postaráno.

to je práce nimravá • To je piplačka.

to je práce špatná • Díra nedíra, furt se natírá! • Šup sem, šup tam.

to je prázdné • Zelo (to) tam prázdnotou.

to je problém jeho • To je jeho věc. n. (Ale) to (snad) je (čistě) jeho věc.

to je projev živočišnosti • Čichám, čichám člověčinu. n. Čuchám, čuchám člověčinu.

to je prostředí divoké • Je to džungle.

to je provizorní • Je to nouzovka.

to je průhledné • Na to (já) (mu) neskočím!

to je průměrné • Nic moc. • To není právě nejlepší. • Není to nic extra. • Nic moc. n. No, nic moc. • Nic nového / nového pod sluncem. • To není žádnej zázrak. n. Není to žádnej zázrak. • To není nic zvláštního. n. Není to nic zvláštního.

to je představa nereálná • Bylo to jen (jeho) zbožné / zbožný přání. • To jsou / sou velké / velký oči / voči.

to je přehnané • To (už) je (na mě) (trochu) moc. n. To už je příliš. • To je šou! • To je za vlasy přitažený. • To jsou / sou velké / velký oči / voči.

to je překvapení • To to bouchlo! • Anka, vystrč prapor, hosti jdou! • Bác ho! • Bim ho! • Ty bláho! • Přišlo to jako blesk / hrom / rána z čistýho / čistého nebe. • Jako by do něj / něho blesk uhodil. • Ježkovy brejle! • Pro bůh! n. Probůh! • To je div, že … • Budeš se divit, ale … • To je (teda) gól! • A hleďme (ho)! n. Hleďme ho! • Hrom do čepice! • Ježíši Kriste! • To koukáš (…), (viď / co)? • Na mou milou! • Kdo by se toho (byl) nadál (že …)! • Že / co / copak tak najednou? • Namoutě kutě! • To je (ale) náhoda / náhodička! • Dobrý / dobré nebe! • To tu eště / ještě nebylo! • To tu / tady ještě nebylo! • To / toho bych se (nikdy) nenadál! • Ale nepovídej! n. Kdybys nepovídal! • Já ho nepoznávám! • To by jeden / člověk neřek. • To bych do něj (nikdy) neřek! n. Nikdo by to do něj neřek. • To je neuvěřitelné / neuvěřitelný! • No tohle! • No teda / tedy! • Kristova noho! • To je novina / novinka! n. To jsou vám / mi noviny / novinky! • Ten otvíral / votvíral / kulil / valil oči / voči! • To je ohromný / vohromný! • Pane jo! • Tomu se říká / říkám pane (jo)! • Pro pána krále / Jána! n. Pro pána! • Páni inženýři! • Tady se něco peče! • Tě pic! • (No) to se (na to) podívejme! • (No) to mě (teda) podrž! • Podrž se, ať neupadneš! n. To / teď se podrž! • Tak já ti něco povím / řeknu! n. Já ti teda něco povím! • Bylo z toho pozdvižení. • Prokrindapána! n. Pro krindapána! • Mám pro tebe překvapení. • To je (milé / milý) překvapení! • To je snad (jen) sen! • Kdo by si to (byl) pomyslel! n. Kdo by si pomyslel, že …! • Slyším dobře? • Sním či bdím? • To je soda! • Bylo to jako studená sprcha. • Šmarjá Józef! • Štípni mě! • Můj ty Tondo (kolenatej)! • No, má úcta! n. No mauta! • Ty vado / vago! • To sou / jsou (mi) věci / pády! n. To sou ale věci! n. To sou věci na tom světě! n. Jsou / sou to (ale) věci na tom světě!

• No vida! • Co to vidím? • Ježkovy voči / oči / zraky! • Ten bude kulit voči / oči! • Kýho výra! • Kde ses tu vzal? • Kde / vodkud to vzal? • Kde se to ve vás vzalo? • Šálí mě zrak i / či sluch? n. Mně snad šálí zrak! • Že by?

to je přesné • Je to na fous (přesně). • Souhlasí to na halíř / haléř.

to je přijatelné • Copak vo to, to / von / ten … (ale …)! n. Copak vo to / ten! • O tom by se dalo mluvit / uvažovat / hovořit. • Jde / de to (Inf). • To je jiná! • Je to lepší než nic. n. Lepší než nic. • Má (to) něco do sebe. • To je med proti tomu, co … • To je ou kej / oukej! n. Ou kej! • To je jiná písnička! • Je to lepší než rána do vazu. • To je jiná řeč! • Proti tomu se nedá nic říct. • To by šlo. n. To půjde / pude. • Ujde to. n. De / jde to. • Na tom není nic zlýho / zlého. • Co je na tom zlýho / zlého?

to je přijatelné těžko • Člověk by tomu nevěřil. • To je na tom právě to nejhorší. • To je jako zlý / zlej sen!

to je přijatelné zčásti • Je to lepší než spadnout ze schodů.

to je příběh krvavý a nekvalitní • Píchni ho, řízni ho, pusť mu krev.

to je příjemné • A jéje / jéjej / jejej! • To je bahno! • To je balada! • Je to / působí to jako balzám (na rány / ránu). • To je bašta! • To je báječný! • Jedna báseň! n. To je jedna báseň! n. No jedna báseň! • To bych si dal říct! n. To si dám říct! • To si dám líbit! n. To bych si dal líbit! • To je fajn. • To je fantastický! • Zní / je to jako andělská / nebeská / rajská hudba. n. Znělo to mým uším jako andělská hudba. n. Byla to pro jeho uši andělská hudba. • Je na co / nač se dívat / koukat. • To je krása! • To je lahoda! • Je to lehárna / leháro. • To by se ti líbilo! • Je to, jako když to namaluje. • To je nádhera! • Není nad to, že / když / aby … • No ne! • To je novina / novinka! n. To jsou vám / mi noviny / novinky! • To je paráda! • To je pastva pro oči. • Je to jako pohlazení. • To je božská pohoda. n. Je tu božská pohoda. • To je pošušňáníčko! • Je radost (Inf). • Je radost ho poslouchat / se na něj dívat. • Ještě dnes budeš se mnou v ráji. • Uběhlo to jako sen. • Je to jako víno. • To je žrádlo!

to je příliš • …, až bůh brání. • … až to hezký nebylo. n. Až to není hezký / hezké. • Točí se / motá se / zatočila se / zamotala se mu z něčeho / toho (všeho) hlava. • To / tady už přestává všechno / všecko! • To je trochu / trošku silný i na mně. • To je vrchol! n. To už je vrchol (všeho)! • Jímá mě (z toho / něčeho) závrať.

to je příznivé ale nepravděpodobné • To zní moc krásně na to, aby to byla pravda.

to je působivé velmi • Bere ho to. • To bude něco! • Bere to dech. n. … až to bere dech. • To má grády! • Točí se / motá se / zatočila se / zamotala se mu z něčeho / toho (všeho) hlava. • To je (S) sám / sama / samo! • To by pohnulo i kamenem. • Kámen by se (nad ním) ustrnul / smiloval. • Má to lajnu. • To je maso! • To byl nářez! • … až (nad tím / z toho) oči / voči přecházejí. n. Oči / voči nad tím přecházejí. • To má parametry. • To je pohádka! n. Pohádka! • Co ti budu / mám povídat / vyprávět / vykládat! • To ti teda povím! • Ani se ti o / vo tom nezdálo. • Bylo to silnější než já. • To je síla! • To je slovo! • Já z toho budu mít smrt! • Má to šťávu. • Bylo to velký! n. To bylo velký! • Jímá mě (z toho / něčeho) závrať.

to je riskantní • Jde / de (tam / při tom) o / vo hodně. n. Teď de vo hodně. • Je to (na) knap. • To je krok do neznáma. • Jen aby ses nespálil! • Hodně je v sázce. n. V sázce je hodně. • To je šílenství.

to je rozbité • Je to na hadry. • To je v háji! • Je to kaput. • Je po tom / s tím veta. • Je to na maděru. • To je (ale) patent! • Je to v pekle! • Zůstalo mu to v ruce. • Je to v troubě. • Je po něm veta.

to je rozhodnutí jeho • To je jeho škoda. n. Je to jeho škoda.

to je rozhodnutí riskantní • To je buď ryc, nebo nic. n. Ryc anebo nic. • Buď hop, nebo trop. • Být či nebýt, to je otázka / oč tu běží. • Hop nebo trop! n. Je to hop nebo trop. • V sázce je (teď) všechno.

to je rozhodující • To mluví za všechno. • A je vymalováno!

to je rozmačkané • Je to na maděru.

to je rozruch hloupý • To je sranda / srandy vokolo hnoje!

to je roztrhané • Je to na hadry.

to je rozumné • O tom by se dalo mluvit / uvažovat / hovořit. • To je moudrá řeč. • Konečně rozumný / rozumné slovo! • Dává to smysl. n. To dává smysl.

to je řešení nouzové • To je z nouze ctnost. • To je vytloukání klínu klínem.

to je řízeno zákonem • Na to sou / jsou paragrafy!

to je samoúčelné • Umění pro umění. n. To je umění pro umění.

to je samozřejmé • Ale ano / jo. • Beze všeho! • Dyť / dyk / vždyť (taky) ne! • Dyť / dyk / vždyť (taky) jo! • Je to (pro něj) jako houska na krámě. • To je jasan! n. Jasan! • No jasně. n. Jasně. • To je jasný. n. Je to jasný. • To je samo sebou. • Klíďo píďo! • No jéje! • No ano! • No ovšem! • To (snad) dá rozum! n. To dá rozum (že …)! • To se rozumí (samo sebou). n. …, jak se samo sebou rozumí. • To je bez řeči / řečí. • Samo sebou, že … • To je / je to naprosto / přece samozřejmé. • Že se ptáš! • Co se ptáš? • I toseví! n. To se ví! • To ti Véna / Venca písk! • To je jasná věc! • To / toť se ví (že …). • To se ví. n. … se ví!

to je sentimentální • Je to červená knihovna.

to je silné • Ta bere! • To má grády! • To je, jako když kopne kůň. • … jen to mlasklo. • Je to jako noha. • Ta píše! • Ujela jí ruka. • To byl smrťák! • To by porazilo (i) vola. • To sou / jsou úplný žiletky.

to je skvělé • To je žúžo! • To je něco! n. (Takovej) (S) – to je něco! • Lepší už si to přát nemůžeme / si to přát nelze / bejt nemůže. • To je jako mandle. • To není marný! • To se pozná mistr. • To je to pravý vořechový! n. To je to pravé ořechové. • To padneš / si sedneš na prdel! • To je prima. • Je tu / na tom znát zkušená ruka / ruka mistra. • Marná sláva! • To je tutový! • Má to úroveň! n. To má úroveň! • To je úža!

to je slabé • To je čajíček! • Je to jak vyvařený fusekle. • Nečekej od toho moc. n. Moc si od toho neslibuj. • To není právě nejlepší. • To ještě / ještě nic není (proti tomu). • Není to vono / ono. n. To už není vono. n. Bez něj to není vono. • Dvakrát se mi to nelíbí. n. Nějak se mi to nelíbí. • Je to slabota. • Žádná sláva! n. Žádná sláva to neni / není. n. Slavný to neni / není! n. Moc slavný to neni / není. • Už je (z) toho jen stín. n. Je to (už) jen stín. • To nemá (ten) šmrnc. • Je to jako voda z fuseklí / vyvařený fusekle.

to je sladké příliš • Je to sladký jako cecek. • Je to sladký / sladké jako cumel / cukr.

to je slané • Ujela jí ruka.

to je složité • To je na hlavu. • Všechno je jinak. • Tak jednoduchý to (zase) není. • Čím dál v les, tím více dřev. • To dá (ještě / eště) starosti. • To máš / máte těžký! • To je potom těžký! • To je těžký! • To je věda. • Kdybys věděl, jak to chodí!

to je složité příliš • Co tím chtěl básník říci? • To by bylo na dlouho. • Das ist mir zu hoch. • Proč to dělat jednoduše, dyž / když to de / jde složitě? • To je dlouhá historie. • Nech to koňovi, ten má větší hlavu. • To je úplnej / úplný labyrint. • To je makačka na bednu. • Kdo se v tom má vyznat? • To je (tvrdý) oříšek / tvrdej vořížek (pro něj). • V tom se (teď) nevyzná ani papež. • To je patálie! n. Je s tím patálie. • Připomíná to pohádku vo kohoutkovi a slepičce. • To je nad jeho síly. • Na to jeho vtip nestačí. • To je (na) dlouhý vyprávění / povídání. • Život lidskej je tak složitej, že život člověka je proti tomu hadr.

to je směšné • To byla (ale) fraška! • To je podívaná / pohled pro bohy. • Já z toho pojdu! • Bylo to k popukání. • Přišlo mi to k smíchu. • Já umřu smíchy! • To je pro / vo zasmání.

to je smutné • Je mi (z toho / něj) na blití. n. Je mi (z toho / něj) blivno / blivo. • To je drama. • Je to k pláči (že / jak / co …). • To je strašný! • Je to hrozná / strašná věc.

to je snadné • To je lehký / jednoduchý jako / jak facka! • To je (pro něj) hračka. • Pro něj je to jako nic. n. To je jako nic. • Nic není jednoduššího. • Odtud / vodtud už je jen krůček k tomu / něčemu. • To je úplná legrace. • Je to lehárna / leháro. • To je maličkost. n. Za málo. • No a máš to. n. A máš to! • To ho nic nestojí. • To je v pohodě / klidu. • Nedá to žádnou práci. • To není žádnej / žádný problém. • To je pro něj sranda. • Co by ho to stálo (kdyby …)! • To není žádná věda.

to je součást • To je riziko povolání. • To patří k věci.

to je sporné • To je slovo do pranice.

to je správné • Souhlasí to na halíř / haléř. • To je vono / ono! n. To je vončo. • Co je na tom? • Dyť / vždyť je dobře! • Tak to má bejt / být! • No proto! • To je v pořádku. • To máš pravdu! • Přesně tak! • Máš recht! • Tak se to patří! • Proti tomu se nedá nic říct. • To souhlasí! • Má to úroveň! n. To má úroveň! • Nebylo by od / vod věci (aby / kdyby / Inf).

to je staré • Alles schon dagewesen. • To už tady bylo. • To už tu (ale / přece) bylo. • To už je starého data. • To už má (takovýhle) fousy. n. To už je takhle fousatý. • Nihil est dictum, quod non sit dictum prius. • Hodně / něco (už) pamatuje. n. Ten už něco pamatuje. • To je stará vesta. • Ta věc / to něco pamatuje. • To pamatuje (eště) Žižku.

to je stejné • To je jako dostat se z bláta do louže. • To je / je to jeden čert. • To je / je to čert jako ďábel. • To je jako (dostat se) z deště pod okap / z bláta do louže. • Tak je to furt / se vším. • To je letos jako loni. • To je furt pět. n. To máš furt pět. • To je prašť jako uhoď. • To je píchni, jako řízni / řízni, jako píchni. • Je mi to jedno. n. To je mi jedno. • To je jedno. n. To je jedno kdo / co / který / jaký / … • V kapli plakal pan kaplan. • Kobyla má malý bok. • To máš / je furt pět. • Nehejbá / nehejbe se to z místa. • Na tom nezáleží. • Na tom nic neměníš. • To je potmě jako v noci. n. (Je to) potmě jako v noci. • Je to jeden pes. • Je to píchni, jako řízni. • Plus ça change, plus c'est la même chose. • To je prašť jako uhoď. • V prdeli a v Tejně (tam) je všude stejně. • To je to samý / totéž v (bledě) modrym / modrým. • To souhlasí! • Všechno / vše při starým / starém. n. Všechno je / zůstalo při starým / starém. • To na věci nic nemění. • To je pěšky jako za vozem. n. To je prašť jako uhoď. • Ať se vrtneš, kam se vrtneš, (všude) …

to je stejné stále • Je to (všechno) na jedno brdo. • Čas se (tam) zastavil. n. Jako by se tam zastavil čas. • De / jde to pořád dokola. • Den jak den, noc jak noc. • Tak je to se vším. n. To je jako se vším. • Je to všechno na jedno kopyto. • Je to nuda. n. To je (ale) nuda. • To je vobehraná / stará / pořád stejná písnička! • Tuhle písničku (já) znám. • Ať se vrtneš, kam se vrtneš, (všude) … • Je / de / jde to vode / ode zdi ke zdi.

to je strašné • Jak hluboko lze klesnout! • No propána! • To je strašný!

to je studené • To sou / jsou úplný žiletky.

to je suma velká • To jsou hezký peníze.

to je škoda • Věčná škoda (že …)! • Škoda přeškoda (že …). • Škoda nastokrát (že …)!

to je škodlivé • Kopeš si (tím) hrob.

to je špinavé • Špína z něj / toho (jen) kape.

to je tady • Tady je to varieto.

to je tajemství • Nesnese to světlo denní. • To (už) navždy zůstane tajemstvím. • Zůstane to mezi náma / námi. • Nebuď zvědavej, budeš brzo starej. n. Kdo je zvědavej, bude brzo starej.

to je tak • Ach ano! • Acu (rem) tetigisti. • Ale ano / jo. • Apte dictum. • Ba právě! • Ba jo / ano. • Ba ba! • Přisám bohu / bůh! • … jako že je Bůh / bůh nade mnou! • C'est la vie. • Tak to tu / u nás chodí. • Ať mě vezme / veme čert! • Čestný pionýrský! • Dá se to tak říct. n. Taky se to tak dá říct. • To ti dám písemně! • Taková už je doba. • Na mou duši! • Dyť / dyk / vždyť (taky) ne! • Dyť / dyk / vždyť (taky) jo! • Fakt je, že … • To je fakt. n. To je neoddiskutovatelný fakt. n. Je (neoddiskutovatelný) fakt, že … • To je hotovka. • A hotovo! • Hrom do mě uhoď, jestli (lžu / to tak není). • Ať do mě hrom udeří / bací / praští (jestli …)! n. Ať mě hrom zabije (jestli …)! • Jak by ne? n. Jakpak (by) ne! • A jak! • Takhle to tedy je! • Je to tak! • Už je to tak. n. Už to tak (jednou) je, tak … • Je to tak a ne jinak. • Tak je to se vším. n. To je jako se vším. • Na to můžeš vzít jed, že … n. Na to vem jed, že … • Tak jest. • Jistě že ano / jo. • To je jistý / jisté, jako že jedna a jedna jsou dvě. n. To je jasný / jasné, jako že dvě a dvě jsou čtyři. • Jo ták! • Tys na to káp! • Klíďo píďo! • Ať se na místě propadnu (jestli …)! n. Ať se propadnu (jestli …)! • Musím to zaklepat / zaťukat … n. Chtěl bych to zaťukat / zaklepat. • To si myslím! • Namoutě kutě! • Co naplat! n. Nic naplat! • Všechno tomu nasvědčuje. n. Všechno nasvědčuje tomu (že …). • Nedá se popřít, že … • S tím moc / nic nenaděláš. • To mi nikdo nevezme. n. Nedám si vzít, že … • Kdo nevěří, ať tam běží! • … ať nežeru! • No prosím! • No právě! • No jo. • No jéje! • No bodeť / bodejť! • No ba! • No a ne? • No aby ne! • O / vo co, že …? • No ovšem! • Pánbu / pámbu je (mi) svědkem / že … • Když pánbůh / pánbu dopustí, i motyka spustí. • Tak platí! n. Platí! • O tom není pochyb(y). • To je mimo / nade vši pochybnost. • To nelze popřít. n. Nelze popřít (že …). • To ti povídám … • To ti teda povím! • Je to pravda! • … jen co je pravda. • To je svatá pravda! n. Svatá / čistá pravda! n. Svatosvatá pravda! • Je to pravda pravdoucí! • Právě tak! • Proč by ne? • No prosím / prosim! • Ano prosím / prosim. • Přesně tak! • Stojí psáno že … • Quod erat

demonstrandum. • To bych řek! n. No to bych řek! • Dyť / vždyť sem to říkal! n. Co sem ti říkal! • No co sem říkal / povídal! • Já to říkám pořád. n. Dyť to říkám (pořád)! • To je / je to naprosto / přece samozřejmé. • Na tom se nedá nic změnit. • Ať se propadnu (jestli …)! • Že se ptáš! • A přece se točí! • Jako že je slunce na nebi / nade mnou / nad náma! • A ne snad? • To souhlasí! • O tom není / nemůže být sporu. n. Není sporu o tom, že … n. Není sporu o tom, kdo / co / který / jaký / čí / jak / kdy / kde / kam / proč / kolik … • Co se stalo, stalo se. • Co svět světem stojí … • Takovej už je světa běh. • Tak (už) to na tom světě chodí. n. Tak to chodí. • … a jak / tak (už) to na (tom) světě chodí / bejvá … • Tak vida! • Tak / a to tedy / teda jo! • Tak tak! • Tak přece / přeci! n. Tak přece jenom / jen! • Tak a ne jinak! • Tak nějak. • Taky že ne! n. Taky ne! • To teda jo! • I toseví! n. To se ví! • Všechno na to ukazuje. n. Všechno ukazuje na to (že …). • Že váháš! • To ti Véna / Venca písk! • To je jistá věc. • Tak takhle se věci mají. n. Tak takhle se věci mají! • Na mou věru. n. Na mou pravdu. • Vy mi to nebudete věřit (ale …). • No (tak) vidíš / vidíte. • Ať visím (jestli …)! • Vím, vo čem mluvím / co říkám. • To víš, že jo. n. Ale to víš, že jo. • Vo co že jo / ne? • Ať se do země propadnu (jestli ne-)! • Zkrátka a dobře. n. Krátce a dobře. • Jasná zpráva! n. To je jasná zpráva.

to je tam • Je to na místě. n. To je na místě.

to je tenké • Je skrz něj vidět.

to je teplé • Je to jak chcanky. • Je to (teplý) jako kafe.

to je téma obcházené • To je (jeho) třináctá komnata. • To je (pro něj) tabu.

to je těžké • Je to (těžký) jako bejk / prase. • Sotva s tím člověk hne. • To dá hlavě na prdel. • Má to (svý) kila. • Je to jako kráva. • To byl porod! • To je (ale) práce! • S tebou je (ale) práce! • S ním je těžká práce. • Do prdele práce! • Ten / to se pronese!

to je tlak na Východ • Drang nach Osten.

to je tradiční • Je / jde / běží to po starým / starém / staru.

to je trest • Pánbůh / pánbu / pámbu peče voplatky / oplatky.

to je trestuhodné • To volá o pomstu! • Ukradli mi mé zlaťáčky, mé dětičky!

to je trik • To je (vod něj) taková vobezlička / obezlička.

to je třeba odstranit • To (teď) nemůžeme potřebovat.

to je třeba udělat • To je bez diskuse. • Když to nepude / nepůjde po dobrým / dobrém, pude / půjde to po zlým / zlém. • Lépe / radši pozdě než nikdy / vůbec. • Je to / toho třeba jako sůl / soli.

to je tvrdé příliš • Člověk by na tom zuby nechal. • Je to jako kámen. • Je to jako podrážka. • Zuby by si na tom člověk vylámal. n. Div si na tom člověk zuby nevyláme.

to je typické pro něj • To je (S) sám / sama / samo! • To se mu podobá. n. To je mu podobný. • Tak si ho vem!

to je událost vzácná • To se nestává / nestane každý / každej den.

to je urážlivé • To je na facky.

to je určené • Stojí psáno že …

to je uzavřené • Tím to (pro něj) končí.

to je užitečné • Bude to, jako když / dyž to najdeš / najde. • Je to k nezaplacení. n. To je k nezaplacení. • Není na škodu (Inf / že …). • To není k zahození. • To není na závadu.

to je útěcha nerealistická • To jsou / sou jen / jenom těšínská / těšínský jablíčka.

to je vážné • Není s ním žádná legrace / sranda. n. S tím / ním není žádná legrace / sranda. • O tom / s tím se nežertuje. • To je na váženou. • To (už / pak) de / musí jít všechna sranda stranou. • Jestli vede někoho policejní strážník, je to těžký moment v životě lidským. • To je zlý / zlé.

to je vedlejší • To jen / jenom tak na okraj / vokraj. • To je (teď) vedlejší.

to je velké • Je to jako kráva. • Moh by mít / si vzít (do kabátu / bot) nájemníka / podnájemníka. • Je to ratejna. • Je mu to velký. • Do toho by se vešli dva. • Je to jak(o) vrata vod stodoly.

to je veselé • To je (jen) sranda / prdel / prča / legrace / kanada! • Já z toho umřu!

to je vhodné • To chce (něco / někoho). • Bude (mu) to dobrý / dobré. • Tys na to káp! • Hodí se mu to do krámu. • To je krok správným směrem. • Tak to má bejt / být! • Je to na místě. n. To je na místě. • Bylo by na místě (Inf / aby / kdyby). • (Je to) jako by (mu) to spadlo z nebe / jako když to spadne z nebe.

• Na to / něco takového / takového není nikdy pozdě. • To by neškodilo. n. No, neškodilo by, kdyby … • … aby to tak nevypadalo. n. Aby to tak nevypadalo, tak … • Pasuje to jako prdel na hrnec. • Přišlo mu to vhod. • Sedí ti to. n. To ti sedne. • To (mi) sedlo! • Sekne mu to. • To se sluší a patří. n. Sluší se aby / že / Inf. • Byla by to slušnost (kdyby / Inf). • Je to pro něj jako stvořený / stvořené. • Je (mu) to šitý / šité na tělo. • Padne mu to jako ulité / ulitý. • To patří k věci. • Nebylo by od / vod věci (aby / kdyby / Inf). • Tos / to si (teda) zabodoval! n. Teďs / teď si zabodoval! • To není na závadu. • Bývá / bejvá zvykem, že … • Jak je zvykem (dělám / děláme toto). • Je dobrým zvykem (Inf / že …). n. Jak je dobrým zvykem …

to je vhodné pro něj • To je pro něj jako dělaný.

to je viditelné vcelku • To je / mám to před sebou jako na dlani.

to je vina jeho • To je jeho práce. • To / tak to máš smůlu!

to je víno špatné • Je to poblijón.

to je vítané • Bude to, jako když / dyž to najdeš / najde. • To je (velký) krok vpřed / kupředu. • Je to, jako když to najde / jako by to našel. n. Jako když to najde. • To je šance! • To je voda na jeho mlejn / mlýn.

to je vyřešené • Tak to by bylo! n. To by teda bylo. • Je to v cajku. n. To je v cajku. • A je po komedii. n. Je po komedii. • Je to v rychtyku. • Tim je to vyřízený / vyřízeno.

to je výborné / skvělé • To je miliónový / světový! • Radujte se, veselte se! • Jen se to rozplývá. n. Jen se to na jazyku rozplývá. • Je to jako víno. • Výsledek předčil (všechna) očekávání.

to je výhoda • To je (jen) jedna strana mince. • To je terno!

to je výhodné • Nebuď blázen! • Nebuď blbej! • To je pro tvoje dobro. • Ještě / eště (dobře / štěstí), že …! • To je (ale) kšeft! • To není penězi / penězma k zaplacení! n. To je penězma k nezaplacení! • Stojí to za to. n. Stojí (to) za to (Inf). n. To by stálo za to (Inf). • Nebudeš (při tom) škodnej! • To něco vydá. • To je výhra z loterie / v loterii.

to je výhodné finančně • To je zlatý / zlatej důl. • To je (ale) kšeft! • To je terno!

to je výhodné pro něj • To je vítr do jeho plachet.

to je výjimka • Výjimka potvrzuje pravidlo. n. To je ta výjimka, co potvrzuje pravidlo.

to je výkon mimořádný • Ty bláho! • Komu čest, tomu čest (má býti dána, do chomouta nehodí se jenom sláma). • Člověk by tomu nevěřil. • To je zlatý hřeb večera / programu. • To je co říct! • Je (to) jednička. • Ty seš kádr! • To je klasa / třída! • Podařil se mu husarský kousek. • To nemá obdoby / vobdoby / vobdobu. • Odborník / vodborník / fachman žasne, laik se diví. • Málo platný / platné! n. To je málo platný!

to je výmluva • To tvoje věčný / věčné kdyby!

to je výmluvné • To mluví za všechno. • To mluví samo za sebe / o sobě. • To vo tom leccos vypovídá.

to je výnosné • Peníze se jen sypou.

to je výrok provokativní • To je slovo do pranice.

to je výstižné • Acu (rem) tetigisti. • Apte dictum. • To je přesný! • To sedí! • To (mi) sedlo! • Co slovo, to perla! • To je trefa (do černýho)!

to je výstižné i když ne třeba pravdivé • Se non è vero, è (molto) ben trovato.

to je významné obecně • Je to malý krok pro člověka, a velký skok pro lidstvo. • To je pojem.

to je výzva • To je hozená rukavice (někomu).

to je vzácné • Je jich pořídku. • Takovýho abys hledal / aby člověk hledal / bys moh hledat (ve dne) s lucernou / (pod) lupou. • Je / dávají toho jako drahý / drahé masti. • To se hned tak neuvidí / nevidí. • To je úplnej / hotovej poklad!

to je vzrušující • To bude rajc! • To bylo rodeo.

to je zabezpečené • Nic nebylo ponecháno / necháno náhodě. • Je to pod střechou. • Je to v suchu.

to je zajímavé • Člověk to jen hltá. • To si dej / nech vyprávět! • To je dobrý / dobré! • Je na co / nač se dívat / koukat. • Má (to) něco do sebe. • To budeš mrkat! • To by mě ani nenapadlo! n. Nikdy by mě nenapadlo, že … • Má to svůj půvab. • Já se jen / jenom ptám. • Stojí to za to. n. Stojí (to) za to (Inf). n. To by stálo za to (Inf). • Stojí to za úvahu / uváženou. • Stálo to za vidění. • Je tam hodně / leccos k vidění.

to je zakázané • To se dělá!? • Na to sou / jsou paragrafy!

to je zanedbatelné • Smrdí to málem. • Není to ani cejtit / cítit.

to je zapomenuté • Usedá / sedá na to (už) prach.

to je zařízené • O to je postaráno.

to je základ • Basa tvrdí muziku. • To je daný / dáno. • V tom je jádro věci. • To je prubířský / prubířskej kámen něčeho.

to je záležitost vaše • Éto váše dělo!

to je zásadní • Jde / de (tam / při tom) o / vo hodně. n. Teď de vo hodně. • To (ovšem) mění situaci. • To je věc cti.

to je zásluha jeho • Nebýt / nebejt jeho (tak) …

to je zbytečné • Ale co by! n. I co by! • Blátem bič nenastavíš. • Bylo to nadarmo. • To je (jako) nosit dříví do lesa / sovy do Athén. n. To je nošení dříví do lesa. • To je, jako když mluví do dubu. • To nemá fazónu. • To sou ale blbý fóry! • Je to, jako když dá hluchýmu / hluchému dobrýtro. • To je (mi) houby platný. • Je (mu) to hovno / prd platný. • Je to, jako když hrách na stěnu hází. n. Jako by hrách na stěnu házel! • Je to jako z kopřiv plot. • Co si za to koupíš? • To je, jako dyž / když dá koze dobrýtro. • S tebou mluvit a s kozou se modlit – to je jedno. • To je jako chtít vod jalový krávy tele. • Je to marnost nad marnost. n. Marnost nad marnost. • Máš to stejně marný! • To nemá ani za mák ceny / cenu. • Co ti mám líčit / vykládat / vypravovat / povídat! • To je (jen) mlácení prázdné slámy. • Co naděláš? • To je (jako) povídání vo mrdání. • Mnoho povyku pro nic. n. To je mnoho / moc povyku pro nic. • S tebou je řeč jako rozprávka. • Škoda slov! n. Škoda (každýho / každého) slova!

to je zdlouhavé • To je běh na dlouhou trať. • Nemá to konce ani zvonce. • Nemá to odpich / vodpich. • Je to / s tím páračka. • Táhne se to jako smůla. • Vleče se to.

to je země krásná • Toto je země mlékem a strdím oplývající.

to je zklamání • To je hořká medicína / pilulka.

to je zkreslené • To je matení pojmů.

to je zlepšení • To je (velký) krok vpřed / kupředu.

to je zmařené • Je (to) v čudu / čoudu! • To je v háji! • Je to / všechno je (to) v kýblu. • To je v prdeli! n. To je v hajzlu / loji. n. Je to v prdeli. • Je to v pytli. • Je to v trapu. • Je to v troubě.

to je zmatené • … a celek vypadal, jako když vlak vjíždí do nádraží. • Nemá to (ani) hlavu ani patu. • To je (jako) povídání vo mrdání. • Je to zmatek nad zmatek.

to je znamení nebezpečí • Není kouře / dýmu bez ohně / (v)ohýnku.

to je známé • To je stará historie. • Kdo by ho / to neznal! • Co si budem / budeme povídat! • Jeho sláva hvězd se dotýká. • To je starý! • Není žádným tajemstvím (že …). n. To (už) není žádné tajemství. • Cvrlikají si to / o tom už i vrabci na střeše. n. O tom si už povídají i vrabci na střeše. n. To si už štěbetají i vrabci na střeše. • Zbytek / to ostatní je historie. n. Ostatní jsou dějiny. • Zpráva (o tom / něčem) se šířila / letěla / šla od úst k ústům.

to je zpráva katastrofální • To je Jobova zvěst / jobovka.

to je způsobeno tím že • To je v tom / tím, že …

to je zřejmé • To je jasný jak / jako facka. n. To je jasný jak pár facek. • Je to (pro něj) jako houska na krámě. • Je to jasný / jasné, jako že dvakrát dvě sou / jsou čtyři. • Bylo (mi) hned jasný (že …). • To je jasný. n. Je to jasný. • To je nasnadě. n. Je nasnadě, že … • Je nabíledni, že … n. To je nabíledni. • Je to znát. n. To je znát. • Jak je vidět … n. Jak vidno … • Jedno je jisté / jistý … n. Jisté je, že … • To je jistý / jisté, jako že jedna a jedna jsou dvě. n. To je jasný / jasné, jako že dvě a dvě jsou čtyři. • Je to tak, jako že jedna a jedna jsou dvě. • Jak tak koukám, (tak) … • Všechno tomu nasvědčuje. n. Všechno nasvědčuje tomu (že …). • Kouká mu to z očí / vočí. • To je vidět na první pohled. • Je (hned) poznat, že … • Eště / ještě se ptej! n. Ty se eště / ještě ptáš? • Quod erat demonstrandum. • Nejsem přece slepej! • To je nad slunce jasnější / jasné. n. Je (teď) nad slunce jasnější (že …). • Jako že dvakrát dvě sou / jsou čtyři. • Zrací se mu to ve tváři. n. Je mu to vidět na / ve tváři. • To je jasná věc! • Je vidět, že … n. Z toho je vidět, že … • Jak je vidět, … n. … jak je vidět. n. Jak vidno, … n. … jak vidno … • Je to na něm znát. n. Je na něm znát (že …).

to je ztracené • Je (to) v čudu / čoudu! • Dej tomu sbohem. n. Tomu dej sbohem! • Je to fuč / pryč. • Už je po tom. n. Je po tom. • Je po tom / s tím veta. • Vše je ztraceno. • Je to / všechno je (to) v kýblu. • Osudu poručeno! • Je to v pekle! • Je to v trapu. • Je to v troubě. • Není po tom / něm ani tuchy. • Je po něm veta. • Ani zdání!

to je zvláštní • … to je kapitola sama pro sebe. • Má to svůj půvab. • To mě ani ve snu nenapadlo. n. Ani ve snu by mě nenapadlo (že) … • To je zvláštní.

to je žert jen • To byl (jen) fór. • To je jen hec. n. To bylo jen z hecu. • To je jen legrace. n. Ale to je jen legrace!

to jeví se tak • Vypadá to na to, že … • Jak to tak vypadá, tak … • Jak se zdá … n. … jak se zdá.

to jsou stránky protichůdné téhož • To je dvojí strana jedný / jedné / tý samý / téže mince. n. To sou / jsou dvě strany jedný / tý samý mince.

to kolísá • Střídavě oblačno.

to koluje • Jde / de to z ruky do ruky.

to komplikuje se • Roste mu to pod rukama.

to kompromituje ho • Vrhá to na něj (špatný / divný / určitý) stín.

to leskne se • To je lesk jako blesk.

to líbí se mi • To je bahno! • To je balada! • To je bašta! • To je báječný! • To je bezva. • To nemá chybu! • To si dám líbit! • Je to (jako) jedna fiala. • To je podle mýho / mého gusta. n. To je moje gusto. • To je žúžo! • To je bágo! • To je vono / ono! n. To je vonco. • To je! n. To je, co! • To je co říct! • Je na co / nač se dívat / koukat. • To je něco! n. (Takovej) (S) – to je něco! • To byl koncert! • To je konec! • To by se ti líbilo! • Takhle / tak se mi líbíš! • To není marný! • To je (ale / přece) nápad! • To není (tak) špatnej / špatný nápad! • To je dobrej / dobrý nápad! n. Dobrej nápad! • Nevypadá to špatně. • Tos ještě nežral! • No teda / tedy! • No proto! • No ne! • Pane jo! • Páni inženýři! • To je perfektní! • Málo platný / platné! n. To je málo platný! • Tomu říkám práce! • Pěkná práce, co? • To je čistá práce! n. Čistá práce! • To je prima. • To je přesný! • Jedna radost! • Moje řeč! n. To je moje / má řeč! • Tomu říkám / se říká (něco)! • Tak se to patří! • To (mi) sedlo! • To je senza / senzace / senzačka! • Von / to je k sežrání! • To si nechám líbit! • To je moje krevní skupina. • Konečně rozumný / rozumné slovo! • Stojí to za to. n. Stojí (to) za to (Inf). n. To by stálo za to (Inf). • Nevyměnil bych ho ani za nic na světě. n. Neměnil bych ani za nic na světě. • To není špatný! • Nebylo by špatný (kdyby …). n. To by nebylo špatný. • To je tutový! • Má to úroveň! n. To má úroveň! • To je úža! • Ten válí! • To sou / jsou (mi) věci / pády! n. To sou ale věci! n. To sou věci na tom světě! n. Jsou / sou to (ale) věci na tom světě! • Stálo to za vidění. • Je to jako víno. • Vot éta ťechnika! • Je to vymakaný. n. To je ale vymakaný. • To je vzrůšo! • To je žrádlo! • To je jiný žrádlo!

to má cenu • Jen pro ten dnešní den … (stojí za to žít). • To stojí za zkoušku.

to má důvod skrytý • Je proč (Inf). • To není / nebude samo sebou / samosebou.

to má nedostatek • Má to (jednu) chybu. • Má to zádrhel. n. Je v tom zádrhel.

to má povahu erotickou • To sou lechtivý řeči.

to má překážku • Má to zádrhel. n. Je v tom zádrhel.

to má vliv • Na tom něco je. n. Něco na tom je. • To (ovšem) mění situaci.

to má vliv pozitivní • Dělá mu to dobře.

to mění se • Střídavě oblačno.

to minulo terč těsně • Bylo to vo fous.

to mohlo být horší • To si můžem (ještě) blahopřát / gratulovat. n. Můžeme si gratulovat / blahopřát (že …)!

to mrzí mě • Žel bohu! • To mi sám čert napískal! n. To mu nakukal / napískal (sám) čert! • To je hloupý. • Hrom do police! • Jaks / jak si mi to moh udělat? n. Jaks mi moh něco takovýho udělat? • To mě mrzí. • Nerad to říkám, ale … • Nic (mi) neříkej! • Radši / raději bych se neviděl! • No maucta! • Dal bych si (kvůli tomu nejradši) pár facek! • Budeš toho do smrti litovat. n. Toho budeš litovat! n. Do smrti toho budeš litovat! • Můj ty smutku! • To je smůla / pech. • To mě štve (že …)! n. To mě štve! • Je to hrozná / strašná věc.

to musí být dokonalé • Aby jó nemoh / nemohl nic říct …

to musí probíhat hladce • Musí to šumět! n. To musí šumět!

to může být horší • To ještě / ještě nic není (proti tomu).

to může být pravda • Něco na tom může bejt.

to může postihnout každého • Jednou mně, podruhý / podruhé tobě.

to může stát se • Dost možná, že … • (Udělá / stane se to) než se naděješ. n. Než se naděješ … • Náhoda je blbec / vůl. • Není to vyloučeno. n. To není vyloučeno / vyloučené. • Co

není, může bejt / být. n. Co není dnes / dneska, může být / bejt zítra / zejtra. • Co není, může být / bejt.

to může zhoršit se • Nikdy není tak zle, aby nemohlo bejt hůř / být hůř.

to může změnit se • Nikdy není tak zle, aby nemohlo bejt hůř / být hůř. • Co není, může bejt / být. n. Co není dnes / dneska, může být / bejt zítra / zejtra.

to může zůstat tak • Vono se to neposere!

to nahánělo strach • Myslel sem / jsem, že je (to) snad soudnej / soudný den.

to napadlo ho • Přišlo / připadlo mu to na mysl. n. Přišlo mu na mysl (že …).

to nastane brzy • Bude tu jako na koni. • Teď to přijde! • Ani se nenaděješ a … • To je dřív než na nový šaty.

to naznačuje • To leccos napovídá. n. To leccos o tom napovídá. • Stopy vedou do něčeho / k něčemu / k někomu. • To vo tom leccos vypovídá.

to naznačuje řešení kladné • Všechno / to vše mluví pro to (aby …). n. Všechno pro to mluví. n. Všechno mluví pro.

to naznačuje řešení záporné • Všechno / to vše mluví proti tomu (aby …). n. Všechno mluví proti tomu.

to ne • To (už) dávno ne!

to nebolí • To je, jako když blecha štípne. • Není to ani cejtit / cítit.

to nebyl problém • Šlo to po dobrým / dobrém. • Ani to nebolelo, že?

to nebylo možné • Dis / diis aliter visum. • Něco mi do toho přišlo / vlezlo.

to nebylo obtížné • Tak bolelo to? • Ani to nebolelo, že?

to nebylo prozíravé • To mi sám čert napískal! n. To mu nakukal / napískal (sám) čert!

to nebylo úmyslné • To jsem / sem nechtěl!

to nebylo vhodné • Přišlo / přijde mi to blbý.

to nebylo zlé • Tak bolelo to?

to nedalo se změnit • Dis / diis aliter visum. • Takový / takovej už je osud / vosud. n. To je osud / vosud.

to nedaří se • Nevede to k (žádnému) cíli. • Nejde to. • Nějak / ňák nám to nejde. • Jeden nezdar stíhá druhý. • I kdyby ses rozkrájel, tak (to) ne- … • Ani se neptej! • … a ne a ne to udělat! • Je to (tu) jako začarovaný / začarované / zakletý / zakleté. • Zvrtlo se to. n. Nějak se to zvrtlo.

to nedá se najít • Není po tom / něm ani tuchy.

to nedá se vyčistit • Nechce to pustit.

to nedá se změnit • Vše je ztraceno. • Co naplat! n. Nic naplat! • To je zabitý / zakopaný.

to nedělá se • Ale ale! • Ale no ták / tak! • Dýmka, zubní kartáček a manželka se nepučujou / nepůjčují. • Copak je to? • Že tě to nemrzí …! • Nemůžu se (už) na to dívat / koukat. n. Nemůžu se na tu hrůzu už dívat. • To není fér. n. To je nefér. • To se nehodí. • To se nepatří. • To se nesluší. • Že se nestydíš! • Ty ty ty!

to nedopadlo dobře • Jeho obavy se naplnily.

to nedopadne dobře • Ábr dý koncn! • Nevěstí to nic dobrého / dobrýho. n. To nevěstí nic dobrého / dobrýho. • Z toho nemůže pojít nic dobrýho / dobrého. • Nic dobrýho / dobrého z toho nekouká. n. Z toho nekouká / nevzejde nic dobrýho. • Nevypadá to valně. • To / tohle se (ti) nevyplatí. • Vypadá to s ním / s tím bledě.

to neexistuje už • To už (teď) patří minulosti. • To všechno vzala / odnesla (už) voda.

to nehodí se • To (ňák) nejde dohromady. n. To s tím / něčím nejde dohromady. • Nešlo mu to do rozpočtu. • Je mu to velký. • To je tak dobrý (akorát) do vuřtů / buřtů / jitrnic.

to nechutná dobře • Má to divnej šmak.

to neladí dohromady • To (spolu) / tady něco nehraje. • To nejde k sobě. • To (ňák) nejde dohromady. n. To s tím / něčím nejde dohromady. • Něco tu neklape. • Něco tu nesedí. n. Něco mi na tom nesedí. • Tady něco nesouhlasí. • To je každej / každý pes jiná ves. n. Každej pes jiná ves. • Nešlo mu to do rozpočtu. • Tady něco netento …!

to nelíbí se mi • Bože přebože / rozbože! • Byli sme / jsme a budem! • To mi tak bylo zapotřebí! • To tedy / teda pěkně děkuju! n. No / to pěkně děkuju! • Ty seš ňákej divnej! • Ty mě (s tím jednou) přivedeš do hrobu! • Tak je to furt / se vším. • To je furt pět. n. To máš furt pět. • Kdyby / dyby bylo po mém / po mým / podle mýho / podle mého, tak … • Co (to) (furt) meleš? • Mordhadry, morddudy (mordsetsakra)! • To není možný / možné! • To (už) vyšlo / je z módy. • To mě (na něj) mrzí / (že …). • Ten se před ním musí / může (jít)

schovat! • S tím se může jít schovat! • Nechci / nechce se mi to ani domýšlet / domyslet. • No ale fuj! n. Ale fuj! • Do takový práce nic není. n. Po takový práci nic není. • Je to na prd. • Propánaboha! n. Pro pána krále! • Co prosím / prosim? • Kristovy rány! n. Rány Kristovy! n. Pro Kristovy rány! • A to si říkáš X! • Jak si to (vlastně / sakra) představuješ? • Žádná slast to (teda) není. • To nerad slyším. • Co to slyším? • Kde to sme! • Nechci s tím mít nic společnýho / společného. • Je mu to proti srsti. • Je něco shnilého ve státě dánském. • To je strašný! • Pro všechny svatý / svaté! • Nechci ti sahat do svědomí, ale … • Kam ten svět spěje! • Můj ty světe! • Pro všecko / všechno na světě! • Není to nic světobornýho. • To je svinstvo! • Ty šašku jeden počmáranej! • Šmarjá Józef! • Tak vůbec! n. Ale tak vůbec! • Taky dobře! • Tisíc láter! • Je to uhozený. • Na to ho užije! • No, má úcta! n. No maucta! • Nevycházím z údivu. • To je úroveň! • Kdybych / dybysem to věděl, tak sem / jsem / bysem sem nechodil. • Až na věky věků(v) ámen. n. Až na věky věků. • To je votřes / otřes! • To je votřesný / otřesné (co / jak / jaký …). • Co je to za vtipy? • Co je to za způsoby? • V tom je ňáká / nějaká zrada.

to nelíbí se mu • Zvedla se (proti tomu / němu) bouře nevole. n. Zvedla se bouře nevole (když). • Není mu to po chuti. • Nejde mu to pod fousy. • Hrom do čepice! • Není to takový ani makový. • To je kravskej / koňskej nápad! • Jako by na tom nebylo dost! n. Jako by nebylo dost na tom, že … n. Jako by toho nebylo dost. • Nech si to! • Nechce se mi to (ňák / nějak) líbit. n. Ňák / nějak se mi to nechce líbit. • S tím / s takovou na mě nechoď! • Nechtěl bych to ani zadarmo! n. Nevzal bych to, ani kdyby mi to dávali zadarmo! • Tady / v tom (mi) něco nehraje / neštymuje. n. Něco mi tu nehraje / neštymuje. • To (ňák) nejde dohromady. n. To s tím / něčím nejde dohromady. • Tohle já nemám zapotřebí! • S tím / ním bych neměnil. • Že tě to nemrzí …! • Není mu to recht / vhod / po chuti. • Není to vono / ono. n. To už není vono. n. Bez něj to není vono. • To mi nesedí. • Něco tu nesedí. n. Něco mi na tom nesedí. • Tady něco nesouhlasí. • Nestojí (to) za moc / mnoho. • Nevoní mu to. n. To mu moc nevoní. • Nezdá se mu to. n. Něco se mu na tom nezdá. • No, no! • Ani nohou tam už nevkročím! • Nejde mu to pod nos. • Pfuj tajbl / tajfl / tajksl! n. Fujtajbl! • Nevidí to rád. • Co je to / tohle za řeč? • To se mi (nějak) nezdá. • To se mi (moc) nezamlouvá. • Nikdo se ho o / vo to neprosí. • Jen se neposer! n. (No) jen se nepo … / nepotento … / nepotentuj! • Tady je to zabitý. n. Je to tu zabitý. • To se mi zajídá. • Zalkni se / udus se tím! n. Tak se tím (třeba) zalkni! • Je to k zblití. n. Je mi (z toho) na blití. • To se mi snad (jen / jenom) zdá! • Nechci / nechtěl bych ho, ani kdyby byl ze zlata. • To je zlý / zlé. • Co to znamená? • Smrdí to (tu) židovinou. • Svinskej / svinský život!

to nelze odhadnout • To se dá těžko říct. • To je sázka do loterie / lotérie.

to nelze odkládat • Samo (vod / od sebe) se to neudělá.

to nelze odvrátit • … ber kde ber.

to nelze řešit • To je potom těžký!

to nelze snášet už • To je ta poslední kapka do přeplněného / přeplněnýho poháru. n. To byla ta poslední kapka, kterou pohár přetekl.

to nelze srovnávat • Jsou to dva (různé / různý) světy.

to nelze uskutečnit • Není dobře možný / možné (aby …). n. To není dobře možný. • To je nad lidské / lidský síly. • Přes to vlak nejede.

to nelze získat • To není k mání.

to nelze zlepšit • Nedá se svítit! • Nedá se nic dělat. • Nic naplat. • Na tom se nedá nic změnit. • Co se stalo, nemůže se odestát. • Marná věc … n. To je marná věc. • To je zabitý / zakopaný.

to nelze zpochybňovat • To je bez diskuse. • Marná sláva! • To je (pro něj) svatý. • Co je na tom špatnýho / špatného?

to nemá důsledky zlé • Z toho mračna / mraku pršet / déšť nebude. • Vo / o to není strach.

to nemá existovat • To by mělo nebejt.

to nemá povahu jasnou • Není to takový ani makový.

to nemá účinek • To / tohle / tohleto nemá cenu. n. Nemá to cenu (Inf). • Málo si z toho dělá. n. Nic si z toho nedělá. • Nejde to po dobrým / dobrém ani po zlým / zlém. • Nemá to (ten) efekt. • To je házení hrachu na zeď. • Je to, jako když hrách na stěnu hází. n. Jako by hrách na stěnu házel! • To je marný! • To nic nemění na

tom, že … • To na něj neplatí. • To ho nerozhází! • To ho nespasí. • To je jako trápit / vraždit neviňátka. • Není (mu) to nic platný / platné. • To je (jen / jako) plácnutí do vody. • Plus ça change, plus c'est la même chose. • Byla to rána do větru / vody. • Jenom / jen se oklepal / voklepal. • To je jako mlátit prázdnou slámu. • Jeho slova padla na skálu. • To je k smíchu! n. To je k smíchu (že / Inf) … n. K smíchu! • To nemá smysl (Inf / aby …). • To nemá (ten) šmrnc. • To na věci nic nemění. • To není žádná výhra / žádný terno. • To je, jako bych mluvil do zdi. n. To je jako mluvit do zdi.

to nemá vliv dobrý • Nedělá mu to dobře.

to nemění se • Tak je to furt / se vším. • Nehejbá / nehejbe se to z místa. • Plus ça change, plus c'est la même chose.

to nemluvíš realisticky • Takovejch už bylo!

to není aktuální • To (už) je mrtvý! • To není na pořadu dne. • Věc utichla. n. Ta věc teď utichla. • Ta věc teď spí.

to není dobré • Je to (s tebou) bída! • Je to blaf. • Ale ne! • Je to na bačkoru. n. To je na bačkoru. • Stojí to za starou bačkoru. • Stojí to za (starou) belu. • Běda přeběda! • Je to bída s nouzí / se svrabem. • Seš blbej nebo navedenej? n. Seš tak blbej nebo tě někdo naved? • Je to s ním / tím bledý. • Bože přebože / rozbože! • Má to cenu? • To je cesta do pekel. • Kýho čerta / ďasa! • De / jde to jako jo a ne. • Di se vysrat! • Di / jdi / běž někam! n. Di / jdi mi / si s tím někam! • Bylo to mrtvě narozené dítě. • Nic dobrýho / dobrého z toho nekouká. n. Z toho nekouká / nevzejde nic dobrýho. • Není v něm / na tom nic dobrýho / dobrého. • To je na draka / levačku. • To je / stojí to za všechny drobný. n. To je za všechny peníze. • Nestojí to ani za fajfku tabáku. • To nemá fazónu. • Nestojí to za zlámanou grešli. • Hanba mluvit! • Tluč hlavou vo / o zeď, co si vytlučeš? • Byl to (takovej) hokus pokus. • Je to (spíš) horší než lepší. • Horší to (už) bejt / být nemůže. • Není nic horšího než … • Nic horšího se už nemohlo stát. n. Nic horšího nás už nemohlo potkat. • Stojí to za hovno. • To je na hovno. • Je (mu) to hovno / prd platný. • Kam se (na něj) hrabe! • Hrom do čepice! • To je hrozný! • Je mi z toho zle. • Je to nanic. n. To je nanic. • To je furt pět. n. To máš furt pět. • Tak je to se vším. n. To je jako se vším. • Jen tak dál! • Jídlo mu roste v ústech / hubě / puse. • … (a / ale) kde nic tu nic. • Je to červená knihovna. • Je to jako z kopřiv plot. • Co si za to koupíš? • Stojí to za zdrávas, královno. n. Stojí to za pozdrav pánbu / pámbu. • Je to ležák. • Zle, matičko, zle! • To by mělo nebejt. • To je (jen) mlácení prázdné slámy. • Nic moc. • Ten se před ním musí / může (jít) schovat! • S tím se může jít vycpat! • S tím se může jít schovat! • Děkuji (pěkně) za takový nadělení! • To je kravskej / koňskej nápad! • Následky si přičtěte sám! n. Následky si můžete přičíst sám! • Ne, to ne! • Nebo ne. • Nechtěl bych to ani zadarmo! n. Nevzal bych to, ani kdyby mi to dávali zadarmo! • Nečekej od toho moc. n. Moc si od toho neslibuj. • Nedělá mu to dobře. • To se nemá. • Nemáš se čím chlubit. • Že tě to nemrzí …! • Nemůžu se (už) na to dívat / koukat. n. Nemůžu se na tu hrůzu už dívat. • To / ten není k ničemu. • Nic do něj není. • Není o / vo co stát. • Není to vono / ono. n. To už není vono. n. Bez něj to není vono. • To bych vám neradil! • Nestojí (to) za nic. n. To nestojí za nic. • Nesvědčí mu to. • Nic si / jsi nezmeškal. n. Vo / o nic si / jsi nepřišel. • Nic moc. n. No, nic moc. • No / nó nazdar! • No maucta! • Stojí to za suchý z nosu. • Je to obraz / vobraz bídy a utrpení. • To je (ale) patent! • Za co / zač mě (to) pánbu / pámbu trestá! • Pomáhej / pomoz pánbu / pámbu! • No pozdrav / potěš pánbůh / pánbu / pámbu! • Pánbůh / pánbu / pámbu chraň! n. Chraň pánbůh / pánbu / pámbu! • Stojí to za pendrek. • Stojí to za všechny peníze / prachy. n. To je za všechny peníze / prachy. • Je to (tím) posraným navrch. • To není to pravý vořechový. n. Není to to pravý vořechový. • Do takový práce nic není. n. Po takový práci nic není. • Stojí to za prd. • Je to na prd. • Stojí to za vyliž prdel! • To je v prdeli! n. To je v hajzlu / loji. n. Je to v prdeli. • V prdeli a v Tejně (tam) je všude stejně. • Je to na pytel (pane stavitel)! • Je to v pytli. • Rány se (jen) sypou. • A to si říkáš X! • Tomu eště / ještě hodně schází. n. Hodně tomu eště / ještě schází. • To se mi (nějak) nezdá. • To se mi (moc) nezamlouvá. • To / tohle se (ti) nevyplatí. • Jako by se nic nestalo! • Dvakrát se mi to nelíbí. n. Nějak se mi to nelíbí. • To se nehodí. • Ani se neptej! • Jak si to (vlastně / sakra) představuješ? • To jsem si od tebe nezasloužil! • Tím sis (moc) neposloužil / nepomoh! • Situace není růžová. • Je to slabota. • S tím už je to slabší. • Tak slavný / slavné

to (s ním / tím) (zase) není. • Žádná sláva! n. Žádná sláva to neni / není. n. Slavný to neni / není! n. Moc slavný to neni / není. • Co to slyším? • To je smůla / pech. • To nemá smysl (Inf / aby …). • To je hotová Sodoma a Gomora! • Nechci s tím mít nic společnýho / společného. • Je to srab a neštovice. • Je to (taková) sračka. • Je něco shnilého ve státě dánském. • Můj ty světe! • Není to nic světobornýho. • To je svinstvo! • Je to špaténka. • Je to s ním špatný. • Nestojí to ani za psí štěk. • Tím hůř! • To bys to trefil! • To je vada. • Kam by to vedlo? • To nemá vejšku. • To nemá verka / verk / vert. • Takovou věc nechci ani zadarmo. • Tahá to za vlasy. • Je to jako voda z fuseklí / vyvařený fusekle. • To je votřes / otřes! • To je votřesný / otřesné (co / jak / jaký …). • To je pěšky jako za vozem. n. To je prašť jako uhoď. • To má bejt vtip? • To je tak dobrý (akorát) do vuřtů / buřtů / jitrnic. • To se mi zajídá. • To je zákon schválnosti. • Je / de / jde to vode / ode zdi ke zdi. • Není zdrávo (Inf). • Zlobí mě to. • To je Jobova zvěst / jobovka. • To není nic zvláštního. n. Není to nic zvláštního. • Smrdí to (tu) židovinou.

to není dokonalé • Vloudila se chybička. • Něco tomu chybí do krásy. • Má to svý mouchy. • To není právě nejlepší. • Není to vono / ono. n. To už není vono. n. Bez něj to není vono. • Není všechno pivo, co se pije / co teče. • To není to pravý vořechový. n. Není to to pravý vořechový. • Tomu eště / ještě hodně schází. n. Hodně tomu eště / ještě schází. • Tak slavný / slavné to (s ním / tím) (zase) není. • To není žádnej zázrak. n. Není to žádnej zázrak.

to není důležité • To mě blaží! • Ale / ále co / což! • Ale to nic. n. To nic. • Ale nic. • Ať (už) (V / A / S), nebo / či / ať (V / A / S). • Ať (Kl), co- / kdo- / jaký- / který- / čí- / kde- / kam- / odkud- / kudy- / kdy- / jak- / -koliv n. ať (Kl), co / kdo / jaký / který / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy / jak chce (Kl). • To je (jen) bouře ve sklenici vody. • No bóže! • To je (mu) buřt. n. Je mu to buřt / fuk / egál / putna / putýnka. • Jakýpak (s tím / ním) / jen žádný cavyky / ciráty! n. Nedělej s tím žádný / takový cavyky / ciráty / fraky / cáry! • Chleba proto levnější nebude. • To je cirátů! • Copak vo to, to / von / ten … (ale …)! n. Copak vo to / ten! • Čert to / ho vem! n. Vem to čert / nešť / ďas! n. Vzal to / ho čert / ďas! • Čerta na tom / něm záleží! • Člověk musí jen jedno – umřít. • To už je starého data. • Vo co de? • To je detail. • Habeat sibi. • To je všechno hezký / pěkný, ale … • To je (vod tebe) sice hezký / krásný, ale … • To už je historie. • To je stará historie. • Hlava ho pro to / nad tím nebolí. n. Z toho ho hlava nebolí. • Nelámej / nelam si s tím hlavu! n. S tím si hlavu nelam! • Nedělej si z toho hlavu! • Pusť to z hlavy! n. To pusť z hlavy! • To je hloupost. • Hodinky jako / nebo holínky, to je jedno. Vobojí / oboje se natahuje. • Není to (s tím) tak horký. • Copak hoří? n. Hoří snad? • Na tom houby záleží. • Na tom hovno záleží. • Hra je hra. • I co! • Jakýpak copak! n. Ale / tak jakýpak copak! • Je mi to egál. n. To mi je ganc egál. • To je toho! • To už je dávno. • Šup sem, šup tam, nám už je to všechno jedno … • To je jedno. n. To je jedno kdo / co / který / jaký / … • … ať je to, co / kdo / který / kde / … je to / chce. • Ať je, jakej je, … n. …, ať je, jakej je. • Já ti na to kašlu. n. Na to ti kašlu. • To je krámů (pro něco)! • Naděláš s tím (tolik / plno) krámů! n. Ty s tím naděláš! n. To je krámů (s něčím / kvůli něčemu)! • Jakýpak (s tím / ním) krámy / fóry! • Láry fáry! • Lidi toho napovídaj / napovídají! • To je maličkost. n. Za málo. • A mám se zout? • To máš fuk! • To (teď) musí počkat. • To se (přece) může stát každýmu / každému. • Na to se můžeš vykašlat. • Pro jednou snad nebude (hned / tak) zle. • Kdybys nebyl, tak bysme si tě museli vymyslet. n. Kdybys nebyl, tak si tě budem muset vymyslet. • Všeho / všechno nechám, hned tam spěchám! • Z toho si nic nedělej! n. Nic si z toho nedělej! • Vo / o to (tu / teď) nejde / neběží. • Vo / o nic nejde. n. Dyť vo nic nejde. • To je / by bylo to nejmenší (co můžu udělat). • To nic není. n. Ale to nic. • Snad / dyť / vždyť sem / jsem toho tak moc / tolik neřekl! • Na tom (přece) nesejde. n. Vůbec na tom nesejde. • To ho nespasí. • To nespěchá / nepospíchá! • Pro jednou se (snad) tolik nestane / neděje. • Nestojí (mi) to za to. n. Nestojí to za to (Inf). • Z toho se nestřílí. • To (zase) není takový / takové neštěstí. • To neuteče. • Nevídáno, neslýcháno! • … já nevím … • Nikdo po tom / něm ani nevzdechne. • Na tom nezáleží. • To eště / ještě nic neznamená. • No a co? n. Tak co! n. No tak co! • O / vo to nic. • Jaképak okolky! n. Jakýpak vokolky! • To jen / jenom tak na okraj / vokraj. • Tak / takto / takhle (ta) otázka nestojí. • To je / přijde za jedny pení-

ze / prachy. • Na to (ti) sere pes! • Ani pes po tom / něm neštěkne. • Pivo se pije a řeči se vedou / mluví / mluvěj. • To je jen plivnutí do moře / vody. • To počká. • To je v pořádku. • To je to poslední, co (nám tu eště chybělo) / … • Mnoho povyku pro nic. n. To je mnoho / moc povyku pro nic. • To nestojí za (tu) práci. • Prd na tom záleží! • Ale prdlajs! • To je (jen) prkotina. • To je putna. • To se stává i v nejlepších / lepších rodinách. • To nehraje (žádnou) roli. • To nestojí za řeč. n. Nestojí to (celkem) za řeč / hovor. • Já se jen / jenom ptám. • Von se nezblázní! n. Vono se to nezblázní! • Než se voženíš / oženíš / vdáš, tak to přejde / to přestane bolet. • Co na tom sejde! • Záleží / sejde mu na tom jako na loňským sněhu. • Ty máš (ale) starosti! n. Chtěl bych mít tvoje starosti! • Tvoje / tvý starosti na moji / mou hlavu! n. Tvoje starosti bych chtěl mít! • To nic, to se stává / stane. • Jako dyž / když se boří svět. n. To je rámus / řevu, jako když se boří svět. • Svět / dům se (snad) (pro to / něj) nezboří! n. Svět se (snad) (kvůli tomu / něj) nezboří, když … • Svět se pro jednou (snad) nezboří. • Na tom svět nestojí. • Světe, zboř se / div se! • Není to nic světobornýho. • Žádná škoda! • Škoda je, jen co voda veme / vezme. • Škoda je jen dobrýho člověka. • To je štráchů (pro to)! • Až se vykecáš, pudeš na váhu. • To nepadá na váhu. • To je (teď) vedlejší. • Poser se do vejšky! • Seru na věc. • To na věci nic nemění. • Co je to (všechno) proti věčnosti / slávě boží! • Je mu to volný. n. Je mu to (všechno / celkem / srdečně) jedno. • Je mi to volný! n. Mně je to volný! • To není žádná výhra / žádný terno. • To se (ti) zahojí, než se voženíš / oženíš / vdáš. • To je pro / vo zasmání. • Jako by na tom záleželo! n. Komu na tom záleží! • Co na tom záleží? • Nestojí to za zlost. n. To nestojí za (tu) zlost. • Nestojí to za zmínku. • To se ztratí. • Na to (ti) nejsem zvědavej! • Není to (s tím) tak žhavý. • Dyž nejde vo život, tak de vo hovno / houby.

to není důstojné • To je pod jeho úroveň.

to není důvěryhodné • Budí to nedůvěru.

to není elegantní už • Ztratilo to glanc.

to není hotové • Dá (mu) to (eště / ještě) práci.

to není jednoduché tak • Ale přece (jenom) … – • Mluvíš vo tom jako vo chlebě. n. Ty to řekneš jako chleba! • To je všechno hezký / pěkný, ale … • To je dlouhá historie. • Kráva i vůl knihy mají, a přece číst neumějí. • Nedá se říct, že … • To (ňák) nejde dohromady. n. To s tím / něčím nejde dohromady. • Jen si nemysli! • To není jen tak. • Něco tu nesedí. n. Něco mi na tom nesedí. • No jo, ale … • To je na pováženou. • To se nedá (jenom tak říct). • To máš / máte těžký! • To je těžký! • That is the question! • To je zlá věc. n. To je věc zlá. • To je věc názoru. • Za tím / v tom něco vězí.

to není jednoznačné • Ano / jo i ne.

to není jisté • Ve hře je hodně / příliš. • To je (eště / ještě) ve hvězdách. n. To je ve hvězdách (kdy / jestli / …). • Krk za to nedám. • To je krok do tmy. • Může a nemusí. n. Může a nemusí (Inf). • Nechci to zakřiknout. • Nejásej předčasně! • Nikdy není tak zle, aby nemohlo bejt hůř / být hůř. • Co není, může bejt / být. n. Co není dnes / dneska, může být / bejt zítra / zejtra. • Nevím, nevím … n. No, nevim, nevim … • Pánbůh ví (jak / kdo / co / který / jaký / čí / kdy / kde / kam / kolik / proč). • To se říká kdoví jestli. n. Kdoví jestli / jesli! • Jistý / jisté není nic, jen smrt. n. Jistá je jen smrt. • Víš to tak jistě?

to není komplikované tak • Je v tom ňákej fígl. n. V tom je ňáká finta. • Na tom (přece vůbec) nic není!

to není mimořádné • To už tu (ale / přece) bylo. • To je toho!

to není míněno vážně • To sou (jenom / jen takový) řeči / řečičky. • To sou / jsou (jen) planý / plané řeči. • Řeči se mluvěj / řeč se mluví (a pivo teče / se pije).

to není moderní • To (už) vyšlo / je z módy. • Je to uhozený.

to není možné • Blátem bič nenastavíš. • Takovejch už bylo! • Ty časy jsou už (dávno) pryč (kdy). • A spadla klec. n. Spadla klec. • A mám se snad posrat? n. To se mám posrat? • To není v lidské moci. • Není dobře možný / možné (aby …). n. To není dobře možný. • Na to můžeš (klidně) zapomenout. • Nebylo mu souzeno (aby … / Inf). n. Nebylo mu to souzeno. • S tím / s takovou na mě nechoď! • Ne (snad), že bych nechtěl (ale …). • To neexistuje (aby …)! • Nejde to. • Kdybys nekecal! • Kdyby sis oči vyplakala … • Holohlavýmu / holohlavému pěšinku neučešeš. • To je jako na potvoru. • A máš po prdeli! • Kdyby byly v prdeli ryby, nemusely by bejt v rybníce / rybníky. n. Kdyby byly v prdeli / potoce ryby, tak

bych si šáh pro kapra. • I kdyby ses rozkrájel, tak (to) ne- … • Vo tom nemůže bejt řeč. n. O tom nemůže být ani řeči. • To se nedá (jenom tak říct). • Kdyby rostly na stromě ryby, nemusely by bejt v rybníce. • Je s tím šlus. n. S tím je šlus. • S tím je (teď) utrum. • To nepřichází / nepřipadá / nepadá v úvahu! • Tím to vadne. • To nepadá na váhu. • Kdo to jakživ viděl (že / aby …)! n. Kdo kdy viděl / slyšel (že / aby / Inf)! • Přes to vlak nejede. • Tak na to zapomeň! n. Na to zapomeň! n. Zapomeň na to! • Zázraky se nedějí / nedějou.

to není nebezpečné • Na něco člověk umřít musí.

to není nečekané • To je mi (ale) překvapení!

to není nenahraditelné • Čert to / ho vem! n. Vem to čert / nešť / ďas! n. Vzal to / ho čert / ďas!

to není nepostradatelné • Čert to / něco / někoho vzal! n. Vzal to / něco / někoho čert! n. Čert vzal něco / někoho! • To (zase) není takový / takové neštěstí.

to není nikde • Ani zdání!

to není nutné • Ale co by! n. I co by! • Není to (s tím) tak horký. • Nestojí to za (tu) námahu. • To nechte bejt / být! • To nemuselo bejt / být! • Není proč (Inf). • To nestojí za (tu) práci.

to není optimální • To není žádnej zázrak. n. Není to žádnej zázrak.

to není perspektivní • To (už) je mrtvý!

to není použitelné • Stojí to za hovno. • To je na hovno. • Je (mu) to hovno / prd platný. • Je po tom / s tím veta. • Je to nanic. n. To je nanic. • To je pro / na kočku. • Ani zadarmo to nikdo nechce. • To / ten není k ničemu. • Stojí to za pendrek. • Stopy nikam nevedou. • Nestojí to ani za psí štěk.

to není povinnost moje • Já tu nejsem vod / od toho (abych …).

to není pravda • Ale / i kdepak! n. Ale kde! • To si povídej / vykládej (svý) babičce! • Bejvávalo, bejvávalo … • To / jo bejvávalo! • Starou belu! • To si povídej starý Blažkový! • Čerta starýho! • To je hloupost. • To si povídej / vykládej holubům! • Že tě huba / pusa nebolí! • Seš vedle jak ta jedle! • Jó ne …! • A teď eště tu vo Červený Karkulce! • Ale kde / kdepak / kdež! • Samý kecy! • To sou kecy! • Kozla starýho! • To je jen legrace. n. Ale to je jen legrace! • To je lež jako věž! • To bych lhal. • Lže, jako když tiskne. • Na / v tom není ani za mák pravdy. • To můžeš vyprávět / vykládat někomu jinýmu! • To si myslíš ty (a pár lidí na Západě)! • Kdybys nekecal! • Mluví z něj nenávist. • Ani zdaleka tomu tak není. n. Zdaleka tomu tak (ale) není. • Nesmíš všemu věřit (co se povídá). • To je (čirý / čirej / holý / holej) nesmysl! • Okno / vokno do světa se dá zakrýt / zakrejt novinami. • A pak / potom (prej / prý) že (V)! • Je to (všechno) pitomost! • To jsou pohádky! n. To je pohádka! • Vono / ono se toho povídá! • To si povídej / vyprávěj / vykládej někomu jinýmu / komu chceš! • To není žádná pravda! • To přece není pravda! • To se (moc) pravdě nepodobá. n. Je to pravdě nepodobné / nepodobno. • Ale prdlajs! • To prosím / prosim ne. • Jak na to přišel? • Kdo ti (to) řek, že …? • Není na tom ani slova pravdy. • Co slovo, to lež! • Mluví ze spaní. • To (si) vykládej / povídej starý Blažkový! • Není na tom ani stín pravdy. • To svět neslyšel! • Zlatý voči (kerý to viděly)! • To byl jen žert.

to není problém • To ti nikdo nebere.

to není přátelské • To není fér. n. To je nefér.

to není přednost jeho • To není (zrovna) jeho silná stránka.

to není předurčeno • Žádnej / žádný recept na to není.

to není příjemné • Do takový práce nic není. n. Po takový práci nic není. • Žádná slast to (teda) není.

to není působivé • Celej pryč! • Kampak na nás s tou flintou! • Nemá to (ten) říz. • To nemá (ten) šmrnc. • To není žádný umění (Inf)!

to není rozumné • To nemá ani za mák ceny / cenu. • Co (to) (furt) meleš? • Jak tě (něco takovýho) vůbec mohlo napadnout? • Budou z toho mrzutosti. • To (snad / přece) nemyslíš vážně! • To tě nesmí ani napadnout! • To nemá smysl (Inf / aby …). • To je šílenství. • Je věčná škoda (Inf / že …). • To by byla věčná škoda. • Je z toho / to nadělá / to přinese víc škody než užitku. • To nemá verka / verk / vert.

to není složité • Nedělej z toho vědu!

to není správné • Ale ale! • To není fér / fair. • Jestli je tohle / tomuhle říkáš …, tak to teda promiň! • Ne, to ne! • To volá do nebe. n. To je (až) do nebe volající. n. … (až) to volá do nebe. • To bys neměl! • Nemůžu se (už) na

to dívat / koukat. n. Nemůžu se na tu hrůzu už dívat. • No, no! • Kams / kam jsi dal oči / voči? • Jak k tomu přijde / příde (von)? n. Jak k tomu přijde / příde, aby / když …? • Eště / ještě řekni, že … • Eště že / ještě že to říkáš ty! n. Že to říkáš zrovna / právě ty! • Kde to sme! • To je ňáká spravedlnost! • To je sprostý!

to není starost jeho • Z toho ho (už) hlava bolet nebude / nemusí. • Do toho ti je hovno. n. Hovno / drek je mu do toho / něj. • Nic mu do toho / po tom není. • To není tvoje starost!

to není stejné vždy • Jak kdo / co / který / jaký / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy. • Přijde na to kdo / co / který / jaký / čí / kde / kdy / jak / kolik … n. Příde / přijde na to. • Jak se to veme / vezme.

to není špatné • Copak vo to, to / von / ten … (ale …)! n. Copak vo to / ten! • Co je na tom špatnýho / špatného?

to není tady • Nikde nic. • (Zmizel) jako když se do země / vody propadne. n. Jako by se do země propadnul. • Copak se propadnul / propadl do země? n. Snad / přece se nepropadnul do země!

to není tak • Ale / i kdepak! n. Ale kde! • Ani ne. • Ba ne! • Bejvávalo, bejvávalo … • To / jo bejvávalo! • Starou Blažkovou! • To je blbost! • Chraň bůh / bože! n. Bůh chraň (a uchovej)! n. Bůh ochraňuj! • Bůh uchovej! • Chyba lávky! • Od které / vod který doby? • Dyť / dyk / vždyť (taky) ne! • To je hloupost. • Houby s voctem! • I ba ne! • To je právě to! n. To je právě to (že …)! n. To je to! n. V tom to (právě) je! • Všechno je naruby. • Všechno je jinak. • Seš vedle jak ta jedle! • Jó ne …! • Ale kde / kdepak / kdež! • Kozla starýho! • Král je nahý / nahej! • To bych lhal. • To že má být / bejt (S)? • Na / v tom není ani za mák pravdy. • To se (teda) moc mejlíš / pleteš! • Co ty můžeš mluvit! • To si myslíš ty (a pár lidí na Západě)! • Tím / v tom to nebude. • Jen nech bejt! • Snad nechcete tvrdit, že … • Nedá se říct, že … • Co tě nemá / vede! • Kdybys nemluvil! • Jen si nemysli! • Nic tomu nenasvědčuje. n. Nic nenasvědčuje tomu (že …). • Ani zdaleka tomu tak není. n. Zdaleka tomu tak (ale) není. • To nikdo neříká. • Něco tu nesedí. n. Něco mi na tom nesedí. • To je (čirý / čirej / holý / holej) nesmysl! • Tady něco nesouhlasí. • To je / bude (asi) (nějaký / ňákej) omyl / vomyl. • Pravý opak / pravej vopak je pravdou. n. Pravdou je pravý opak / pravej opak! • Tak / takto / takhle (ta) otázka nestojí. • A pak / potom (prej / prý) že (V)! • Pánbůh / pánbu / pámbu chraň! n. Chraň pánbůh / pánbu / pámbu! • Povídali, že mu hráli! • Co to povídám …! • To přece není pravda! • To už dávno není pravda. • Právě naopak! • Prosím / prosim tě! n. Ale prosím tě / tebe! • Kde je psáno / řečeno, že …? n. Kde je to psáno? n. Není nikde psáno, že … • To jsou silná / sou silný slova. • Není na tom ani slova pravdy. • Tak to zase / zas prr! n. A to zas prr! • Ani tak, ani tak / onak. • To teda ne! n. Tak to teda ne! • To je (úplná) volovina / kravina. • Špatně / zle si to vykládáš. • Wo steht denn das geschrieben? • To byl jen žert.

to není tak ale teď ano • Samá voda – přihořívá – hoří!

to není těžké tak • To nejsou žádné / žádný čáry. • To je detail. • Na tom (přece vůbec) nic není! • Nic ti to neudělá, když …! n. Co ti to udělá! • To tě (přece) nezabije! • To není žádnej / žádný problém. • Bez starosti! • Vo / o to není strach. • Jde / de (jen) o / vo zvyk. n. To de / jde vo / o zvyk.

to není tvé • Neříká ti to pane. n. Eště / ještě ti to neříká pane.

to není upřímné • Nejde (mu) to vod / od srdce.

to není urgentní • To může počkat. • Vono se to neposere! • Není to (s tím) tak žhavý.

to není užitečné • To je vodnikud / odnikud nikam. • A sme / jsme (zase) tam, kde / co sme / jsme byli. n. To sme tam, kde sme byli. • Je z toho / to nadělá / to přinese víc škody než užitku.

to není veselé • Však vona tě ta legrace přejde! n. Von tě ten smích přejde! • Ha, ha, zasmáli se zbrojnoši (a vodjeli na houpacím koni).

to není vhodné • To je cesta do pekel. • Nepůsobí to dobrým dojmem. n. Nedělá to dobrý dojem. • To nemá fazónu. • To je hloupý. • Je mu to knap. • To je prašť jako uhoď. • To (tady / teď) není na místě (Inf). • To je proti dobrým mravům. • Co tě (to) napadá? n. Co tě to napadlo (Inf)! • To se nemá. • To není nic pro mně. • Už nám není dvacet. • To sem nepatří. • To je jako trápit / vraždit neviňátka. • No pozdrav / potěš pánbůh / pánbu / pámbu! • To je jako pěst na voko / oko. • Co si (pak) pomyslí? n. Co by si pomyslel! • Má to ránu. • Ty máš

(ale) ránu! n. Ty máš ale šupu! • To se nepatří. • To se nesluší. • To teprve ne! • Z toho těsta chleba nebude. • Ty ty ty! • Není zdrávo (Inf).

to není vina moje • To ste / si na nesprávný / špatný adrese. • Tak / a nakonec za to můžu já! • Já za to nemůžu (ale …)!

to není vrchol • To eště / ještě nic není (proti tomu).

to není výhodné • Z toho nic nekouká. • To bys to trefil!

to není vzácné • Takovejch / takových je dvanáct do tuctu.

to není zajímavé • Co doma? n. Co doma! • To je (pěkná) hovadina. • Nemá to konce ani zvonce. • To nemá (ten) mrd. • Není to nic extra. • Nic si / jsi nezmeškal. n. Vo / o nic si / jsi nepřišel. • Je to nuda. n. To je (ale) nuda. • Ztrácí to (už ten) půvab. • To nemá (ten / žádnej) půvab. n. Nemá to žádnej půvab. • Nemá to (ten) říz. • Nic novýho / nového pod sluncem. • Táhne se to jako smůla. • Světe, zboř se! • De / jde mu to jedním uchem tam a druhým ven. n. Pouští to jedním uchem tam a druhým ven. • Tady je to zabitý. n. Je to tu zabitý. • Dobrá zpráva žádná zpráva.

to není zlé ještě • No bóže! • Z toho mračna / mraku pršet / déšť nebude. • Pro jednou snad nebude (hned / tak) zle. • Nikdy není tak zle, aby nemohlo bejt hůř / být hůř. • To (zase) není takový / takové neštěstí. • Bylo to štěstí v neštěstí. • Ze všeho nejhorší jsou trpaslíci! • Tak zlý / zlé to snad nebude / bejt nemusí.

to není známé • To (už) navždy zůstane tajemstvím.

to nepatří k sobě • To nejde k sobě.

to nepatří sem • To už je vo něčem jiným. • To (už) je (ale) jiná kapitola. • To sem nepatří. • To sem nepleť! • Co se zdá, je sen. • To s tím nemá nic společnýho / společného / co dělat!

to neplatí už • To už je historie. • To už je dávno / nenávratně pryč. • Letos není vloni / loni. • Tím to padá. • To (už) padlo. • Existuje to jen na papíře. • To už je pasé. • Už je to (taky) ňákej ten pátek. n. Pár pátků už to bude. • To už dávno není pravda. • Smažme to! n. Smažeme to! • Zbytek / to ostatní je historie. n. Ostatní jsou dějiny.

to nepochází od něj • To nemá ze svý / své hlavy n. To není z jeho hlavy.

to nepomůže • Bylo to nadarmo. • Chleba proto levnější nebude. • Kdyby nebylo kdyby, nebylo by chyby. n. Kdyby jsou chyby. • To je / je to jeden čert. • Čerta starýho! • Je (mu) to / to je čerta platný / platné. • Nejde to po dobrým / dobrém ani po zlým / zlém. • Tluč hlavou vo / o zeď, co si vytlučeš? • Pozdě bycha honit(i) (když pan Útrata ujel na koni). • Z hovna bič neupleteš. • To je letos jako loni. • To je prašť jako uhoď. • To je jako kapka v moři / do moře. n. To je kapka v moři. • Kozla starýho! • Máš to stejně marný! • To je marný! • To sem tak moudrej jako předtim. • Nečekej od toho moc. n. Moc si od toho neslibuj. • To nic nemění na tom, že … • To na něj neplatí. • To bych vám neradil! • To ho nespasí. • To tě nevytrhne. • Neznalost zákona neomlouvá. • To je potmě jako v noci. n. (Je to) potmě jako v noci. • To je / přijde to za jedny peníze / prachy. • Je to píchni, jako řízni. • Není (mu) to nic platný / platné. • Co je (mu) to platný? • To je (jen / jako) plácnutí do vody. • To je prašť jako uhoď. • Kdyby byly v prdeli ryby, nemusely by bejt v rybníce / rybníky. n. Kdyby byly v prdeli / potoce ryby, tak bych si šáh pro kapra. • Jako by se nic nestalo! • Jen se neposer! n. (No) jen se nepo … / nepotento … / nepotentuj! • Jenom / jen se oklepal / voklepal. • Kdyby rostly na stromě ryby, nemusely by bejt v rybníce. • To nemá vejšku.

to nepostihne nás • Byli sme / jsme a budem!

to nepotrvá • Bude to (hotový) jedna dvě. • Všeho do času (a pánbůh na věky)! • Nic netrvá věčně (ani láska k jedný slečně). • To je otázka / votázka několika / dvou tří dnů. • Ženskej / ženský pláč, babí hněv, psí kulhání nemá dlouhýho / dlouhého trvání. • To / vono ho to přejde. • Uteče to jedna dvě.

to nepovede se • Doba tomu nepřála. • To je předem ztracený.

to neprobíhá dobře • De / jde to jako jo a ne. • De / jde (mu) to, jako když sere a maluje. • De / jde to, jako dyž / když to nejde. • Tady to hapruje. • Stojí to za hovno. • Nic z toho nebude. n. Z toho nic nebude. • Nemá to odpich / vodpich. • Stojí to za pendrek. • Je to špaténka.

to nepřekvapuje mě • A hele! n. A vida! • Alles schon dagewesen. • Bodeť / bodejť by ne! • To se dalo čekat / tušit. n. Co jinýho / jiného se

dalo čekat? • Daran erkenn ich meine Pappenheimer. • Není divu, že … • To si dovedu představit. • Jablko / ovoce nepadne / nepadá daleko od stromu. • Není se co / čemu divit. • No ovšem! • Nic nového / nového pod sluncem.

to nepřináší nic • To / tohle / tohleto nemá cenu. n. Nemá to cenu (Inf). • To je (jen) mlácení prázdné slámy. • Jeho slova padla na skálu. • Stopy nikam nevedou. • Z toho těsta chleba nebude.

to nepůjčuje se • Žena a dýmka / fajfka se nepůjčují / nepučujou.

to neřeší se • Táhne se to. n. Vleče se to (už dlouho / pomalu).

to neskončilo ještě • Ještě není všem dnům konec. • Nekřič hop, dokud nepřeskočíš / dokuds nepřeskočil! • Ještě / eště není vyhráno. • Ještě / eště jsme / sme spolu neskončili! • Nic není (ještě) ztraceno / ztracený. n. Eště / ještě není nic ztracenýho / ztraceno.

to nesluší mu • Je mu to knap. • Sluší mu to jako praseti foremetka. • Tomu to sluší / sluší mu to jako psovi uši. • Ty máš (ale) ránu! n. Ty máš ale šupu!

to nesouvisí • Je to / to má na hony daleko od něčeho. n. Je to na hony vzdálené od něčeho. • To s tím nemá co dělat. • To s tím nemá nic společnýho / společného / co dělat! • To je jiná / druhá věc.

to nespěchá • To má čas. • Copak hoří? n. Hoří snad? • Zatím to nehoří / nespěchá. • Snad nehoří! n. No, snad nehoří! • To nespěchá / nepospíchá! • To neuteče. • To počká. • Co se vleče, neuteče.

to nestačí • A / ba co víc – … • Je mu to málo. n. Eště / ještě je mu to málo. • Je jich / toho poskrovnu. • Je toho jak za krejcar (šafránu). • Ten se před ním musí / může (jít) schovat! • S tím se může jít schovat! • Není mu to dost. • Nic moc. n. No, nic moc. • Je to lepší než pár facek. • To je jen plivnutí do moře / vody. • To není samospasitelné. • Za to si nic nekoupím. • To je jak slonovi malina. n. To je jak dát / jako když dáš slonovi malinu. • To je, jako když plivne do Stromovky. • To není k životu ani k smrti.

to nestačí na život slušný • Na umření je to moc a na život málo.

to nestane se • A just / zrovna ne! • Až naprší a uschne a bude bláto! • Chraň bůh / bože! n. Bůh chraň (a uchovej)! n. Bůh ochraňuj! • Až pokvetou hovna! • Kéž by! • Až kočička / kočka / kohout vejce snese. • Až vopadá / opadá listí z dubu. • Nic z toho nebude. n. Z toho nic nebude. • Až připadne neděle na pátek. • To si počkáš! n. To si eště počkáme. • Taky že ne! n. Taky ne! • To tedy / teda určitě! • Spíš projde velbloud uchem jehly (než boháč vejde do království nebeského). • Marná věc … n. To je marná věc. • Zlatý voči (kerý to viděly)! • Zázraky se nedějí / nedějou. • Zázraky se dějou / dějí jen jednou.

to netrvá dlouho • Ranní déšť, ženský pláč a psí kulhání nemají dlouhého trvání. n. Ranní déšť a ženský pláč netrvají dlouho. • To je otázka / votázka několika / dvou tří dnů. • Je to jen otázka času. n. To je jen otázkou času. • Ženskej / ženský pláč, babí hněv, psí kulhání nemá dlouhýho / dlouhého trvání. • Jarní sníh a ženský / ženskej pláč nemívají dlouhého / dlouhýho trvání.

to netýká se nikoho jiného • Co je komu po tom / do toho?

to netýká se tebe • To de / jde mimo něj. • Do toho ti je hovno. n. Hovno / drek je mu do toho / něj. • To ti může bejt / být jedno. • Nepleť se / nemíchej se do toho! n. Ty se do toho nepleť! • To není jeho případ. • To se tě netýká. • To není vaše věc. • Starej se vo svý věci / své věci!

to neuskutečnilo se • Sešlo z toho. n. Z toho sešlo.

to nevadí • Ale to nic. n. To nic. • Dyť / vždyť to chleba nejí. n. Chleba to nejí. • Člověk neví, po čem ztloustne. n. Kdoví po čem nebudeš tlustej. • Když / dyž ne-(V), tak ne-(V). • To ho nerozhází! • Pro jednou se (snad) tolik nestane / neděje. • Aspoň neubyde! • To (mi) neva. • Nám to neva, my to vydr (když to spadne, tak to přidr, my se nepo, my to vydr). • No nic. n. No nic, tak … • No a? • Trhni si nohou / levou zadní / pedálem! n. Trhni si! • Nohu si pro to / něj za krk nedám! • Pro jednu pannu – klobouk na stranu! • Pro mě / mne (a) za mě / mne. • To je putna. • Nic se nestalo. • Žádná škoda! • Tak ať! n. Ale ať! • To se ztratí v tlačenici. • To není na závadu.

to nevede k cíli • Má to cenu? • To / tohle / tohleto nemá cenu. n. Nemá to cenu (Inf). • Tudy cesta nevede. • To je cesta do pekel. • Bylo to mrtvě narozené dítě. • Takhle se nikam

nedostanem. • To nikam / k ničemu nevede. • Sešlo z toho. n. Z toho sešlo.

to nevrátí se • S tím už se neshledáš.

to nevypadá dobře • Nevypadá to valně. • Tomu to sluší / sluší mu to jako psovi uši. • Má to ránu. • Ty máš (ale) ránu! n. Ty máš ale šupu! • Jak to tak vidím …

to nezajímá mě • To mě blaží! • To de / jde mimo něj. • Mně už je to všecko jedno. • Je mi to jedno. n. To je mi jedno. • To mě netanguje / netankuje. • Na to (ti) sere pes! • To je tvůj problém. • Poser si prsa! • Je mu to putna / putýnka. • Dej mi svatej rámus! • Svlíknout se a běhat! n. Svlíknem se a budem běhat! • To není (zrovna) můj šálek čaje. • Víš, že nevím?

to nezasáhlo mě • Bylo to vo fous.

to nezáleží na mně • Kdyby (to) záleželo (jen) na mně …

to nezdařilo se • Zvrtlo se to. n. Nějak se to zvrtlo.

to nezlepší situaci • To nic nemění na tom, že … • Na tom nic nezměníš. • Neznalost zákona neomlouvá.

to nezměnilo se • Čas se (tam) zastavil. n. Jako by se tam zastavil čas. • Zůstalo (to) na tom, že … n. (A) na tom už zůstalo. • Zůstalo při tom.

to odporuje výroku mému • To je jeho slovo proti mýmu / mému. • To je tvrzení proti tvrzení.

to ohromilo ho • Dělají se mu mžitky před očima. • Protáčely se mu (při tom) panenky. • To ho umrtvilo.

to omrzelo se mu • Pustilo ho to. n. Už ho to pustilo.

to opakuje se • Neminul den, aby … • Historie se opakuje. • To je furt / pořád dokola. • Není to poprvé / poprvý ani naposled. • Nihil est dictum, quod non sit dictum prius. • To se stává dnes a denně.

to opakuje se pořád • De / jde to pořád dokola. • Nebere to konce.

to oslabilo ho • Bere / vzalo mu to vítr z plachet.

to oslňuje ho • Údivem mu přecházel zrak (i sluch).

to otřáslo jím • To byla pro něj (velká) rána. n. To mu dalo ránu.

to patří k práci • To je riziko povolání. • To patří k věci.

to patří k tomu • Nedílnou součástí toho je (i) tohle.

to pálí • Štípe / zebe to jako čert!

to pálí hodně • Bolí / pálí to jako čert.

to platí • Je to tak! • Už je to tak. n. Už to tak (jednou) je, tak … • Je to tak a ne jinak. • Tak tedy dobrá! • Tak fajn!

to platí až do změny • Až na další to platí / trvá. • Zůstalo při tom.

to platí pro všechny • Pán nepán … • Jak stojí psáno (v něčem) … • Psáno jest, že … • To je (pro něj) svatý.

to podařilo se • Klaplo to. • To je klika. • Sláva nazdar výletu …! • To je trefa (do černýho)! • Jeho úsilí bylo korunováno úspěchem. n. Úsilí bylo korunováno úspěchem. • Vyšlo (mu) to. n. Vyjde to.

to podařilo se jen formálně • Operace se zdařila / podařila, pacient zemřel.

to podařilo se těsně • Vyšlo to (na) knap / knop.

to podráždilo ho • Je to, jako když píchne do vosího hnízda / hnízda vos.

to pokazilo se • Posralo se to. • Je to v pytli.

to pokračuje • Už je to v běhu. n. Je to v běhu. • Je to v chodu. • A tak dále, kočka byla v bále, ztratila korále, pes je našel, dostal kašel. • Nezůstalo (jen) při tom / u toho. • A tak dále. n. … a tak dále.

to pomáhá • Udělá mu to dobře. • Drží ho to při životě.

to pomáhá mu • Dělá mu to reklamu.

to pominulo už • To už je historie. • Je to fuč / pryč. • Je to za náma. n. Už je to za náma / námi. • Je po všem. n. Už je po všem. • Už je po tom. n. Je po tom. • Je po tom / s tím veta. • Už je dobře! n. Je dobře! • Už je to pryč. • Co je tam, to je tam. • To už je dávno / nenávratně pryč. • Kdeže loňské sněhy jsou? • Věc utichla. n. Ta věc teď utichla. • To všechno vzala / odnesla (už) voda. • Voda to vodnesla.

to pomůže • To (mi) bodne. n. To by (nám) bodlo. • Postavilo ho to na nohy. n. To ho postavilo na nohy. • To (mi) píchne. n. To by píchlo! • To mluví / mluví to v jeho prospěch / pro něj. • To je štěstí! n. Je štěstí, že … • Víra tvá tě uzdravila / spasila. n. Věř, víra tvá tě uzdraví. • To něco vydá. • Zabralo to.

to pomůže zčásti • Je to lepší než spadnout ze schodů.

to postihlo nás • Už došlo i / taky na nás.

to postihlo nás jen málo • Buď Bohu / bohu chvála, kostel shořel, krčma vostala / ostala.

to postihne každého • Taky / i na něj (jednou) dojde. • Na každýho / každého jednou dojde. • Jen se neboj!

to potrvá ještě chvíli • Nějaký / nějakej čas to potrvá. • Nějaký / nějakej časek to (ještě) potrvá. • To si počkáš! n. To si ještě počkáme. • Není Řím ani Praha jednoho roku / za jeden rok vystavěn.

to potřebuje delší dobu • Časem se (to) všechno srovná.

to probíhá dobře • De / jde (mu) to, jako dyž / když namydlí / namaže. • Jde / de to jak / jako na drátkách. • To to (dneska) frčí! • De / jde (mu) to, jako když / dyž hrom bije. • Jde / de to samo. • Jde / de to hladce. • Všechno (to) klape. • De / jde (mu) to jako po másle. • De / jde to jako na běžícím pásu. • Jde to ráz na ráz. • Vodsejpá to.

to prodává se dobře • De / jde to na dračku. • Lidi se o to prali. • To se prodává samo. • Jen se po tom / něm / nich zaprášilo.

to prospěje ti • To je pro tvoje dobro.

to prospělo mi • To bych byl sám proti sobě. • Nebylo mi nic, je mi líp. • Udělá mu to dobře.

to prožene ho • To mu dá co proto.

to přece není tragické • To přece / eště není konec světa.

to překáží tady • Zabírá to (tu) místo.

to překvapilo mě • To mu vyrazilo dech. n. To mu vzalo dech.

to překvapuje • Je (to) až s podivem (že / jak / co / …).

to překvapuje mě • Kam na to chodíš? • To by člověk (do něj) neřek. • Co se to s tebou děje? • Ale di / jdi! • To je divný / divné (že …). • Ty má (svatá) dobroto! • Umučená dobroto! • Od které / vod který doby? • Jak to? n. Jakpak to? • To že má být / bejt (S)? • Není možná! • Koho by to napadlo? • Je to až k nevíře. n. To je k nevíře. n. To je k neuvěření. n. Je to (až) k nevíře že / jak / jaký … • Něco takovýho sem eště nezažil. n. Něco takového jsem ještě nezažil. • Svatá prostoto! • Spíš bych se byl smrti nadál než (toho), že … • Tě pic! n. Těpic! n. No, tě pic! • Tak (to) vidíš / vidíte! • U všech všudy! • Zrovna ty! • To je zvláštní.

to překvapuje mě nepříjemně • Ale / a ouha! • Koukal sem / jsem jak blázen. • Kýho čerta / ďasa! • To jsem to dostal! • Uhodilo / praštilo / udeřilo ho to do očí / vočí. • A to mi říkáš (zrovna) ty! • Bylo to jako studená sprcha. • Tak (to) vidíš / vidíte! • Byl, jako by ho studenou vodou polil. n. Jako by ho vodou polil.

to přestalo trápit • To mi spadnul / spadl kámen / balvan ze srdce. n. Spadnul / spadl mi kámen ze srdce. n. Svalil se mi kámen ze srdce. • Už sem se lek (že …).

to přestalo vyvíjet se • Usnulo to.

to přestane • … a je po ftákách / ptákách! • Panta rhei. • Pustilo ho to. n. Už ho to pustilo. • Než se voženíš / oženíš / vdáš, tak to přejde / to přestane bolet.

to přinese zisk • Něco z toho kápne (i pro tebe). • Přináší / nese to své plody / ovoce. • Z toho se dá něco vytlouct.

to přineslo úlevu • To mi spadnul / spadl kámen / balvan ze srdce. n. Spadnul / spadl mi kámen ze srdce. n. Svalil se mi kámen ze srdce.

to připadá mu normální už • Už mu to (ani) nepřijde. n. Ani mu to nepřijde, že …

to připravuje se • Už se na tom pracuje.

to přitahuje pozornost • Letěj na něj jako vosy na med.

to působí dobře na něj • De / jde mu to k duhu.

to rozčiluje mě • Kruť babo (zadní) nohou! • Čert mě může vzít, když to vidím (jak / co …). • Čert mě (při tom) bral. • To sou ale blbý fóry! • Která (moudrá) hlava to(hle) vymyslela? • Pění se ve mně / mi (z toho / něčeho / někoho) krev. n. To mi pění krev. n. Krev se mi při tom pění. n. Vaří se ve mně krev (když …). • Jebem ti mať! • Mám já tohle zapotřebí? • To není možný / možné! • Děkuji (pěkně) za takový nadělení! • Tečou mu nervy. n. Vytekly mu nervy. • Já mám (taky) jen / jenom jedny nervy! • Prach a broky! • Už mě to přestává bavit! • Nebudu (ti) to říkat stokrát! n. Říkám ti to už po sté (abys …). • To je (snad) zlej / zlý sen! • Tak sakra! • Tisíc láter! • To je vrchol! n. To už je vrchol (všeho)! • Já se (z toho) zblázním! • Já se z tebe (snad) zblázním! • Já se z toho zjevím! • To ho žere. n. Žere ho to. • To mi hnulo žlučí.

to rozhodlo • Alea iacta est. • Kdyby toho nebylo (tak) … n. Nebýt / nebejt toho, že …

to rozpadá se • Rozplývá se mu to pod rukama.

to rozzlobilo mě • To mě dojalo. • Div mě (z toho) šlak netrefil. n. Myslel jsem, že mě z toho šlak trefí.

to rušilo • Dům se otřásal v základech. • Kdo to má (pořád) (Inf)! • To by probudilo / vzbudilo i mrtvýho. n. Mrtvej by se vzbudil. • Je to tu jako v průchoďáku.

to řadí ho k někomu • Staví ho to do jedné řady (s někým).

to říká • Stojí tam …

to říká se tak • Je to na místě. n. To je na místě. • … jak se říká … n. No, jak se říká, …

to schází mi • Jsem / sem bez toho / něj jako bez ruky.

to skončilo • Acta est fabula. • Bác ho! • Poslední bitva byla dobojována. • Už je to dobrý! • Dokonáno jest. • Tim to hasne. n. Tim to zhaslo. • To je v háji! • To už je historie. • Je to za náma. n. Už je to za náma / námi. • Je po všem. n. Už je po všem. • Už je po tom. n. Je po tom. • Je padla! n. Padla! • A spadla klec. n. Spadla klec. • … a byl klid. • Komedie skončila. n. Tleskejte, přátelé, komedie skončila. • A je po komedii. n. Je po komedii. • Tim to (pro něj) končí. • Tomu je (teď nadobro) konec. • (Ale) s tím je (teď) konec! • Už je všemu konec. • Teď už je (s tím) nadobro / navždy konec. n. Tomu je už navždy konec. n. Je nadobro konec. • Konec legrace / srandy! • Je konec frašky. Jdu hledat velké snad. • A je po krámech! • Bylo to krásný / krásné a bylo toho dost … • A pokud / jestli neumřeli, žijí (tam) ještě dodnes. • (Už) je to odbyté / vodbytý. • Je odtroubeno / vodtroubeno / vodtroubíno. • Tomu (už) je odzvoněno / vodzvoněno / vodzvonína. • Spadla za / nad tím opona. • Tim to padá. • To (už) padlo. • A je po parádě! n. Je po parádě! • Je to v pekle! • A je po prdeli / legraci! • Je to v pytli. • Uběhlo to jako sen. • Smažme to! n. Smažeme to! • Je s tím šlus. n. S tím je šlus. • Pak / najednou jako když utne. • S tím je (teď) utrum. • Tim to vadne. • Věc utichla. n. Ta věc teď utichla. • Tim je to vyřízený / vyřízeno. • Zbytek / to ostatní je historie. n. Ostatní jsou dějiny. • Tim to zmrzlo. • Zazvonil zvonec a pohádky je konec.

to skončilo krvavě • Tekla (tam / při tom) krev.

to skončí • To / vono ho to přejde.

to skončí špatně • To je začátek konce.

to skrývá problém • Je v tom ňákej fígl. n. V tom je ňáká finta. • Kdo ví, co v tom vězí!

to slouží k • Je (tu) k tomu, aby …

to sluší ti • K tobě se to hodí. n. Hodí se to k tobě. • Padne ti to. • To (mi) sedlo! • Sekne mu to. • Šaty mu padnou. • Padne mu to jako ulité / ulitý.

to smrdí • Čichám, čichám člověčinu. n. Čuchám, čuchám člověčinu. • Praštilo mě to přes nos.

to souvisí • To jsou spojité / spojené nádoby. • To je (vše) vzájemně provázané. • Jde / de to ruku v ruce (s něčím). • To spolu úzce souvisí. • To je dvojí strana jedný / jedné / tý samý / téže mince. n. To sou / jsou dvě strany jedný / tý samý mince. • Všechno to do sebe zapadá.

to spadlo • Všechno létá, co peří má! n. Všechno létá, co má peří.

to spěchá • Už včera bylo pozdě. n. Včera (už) bylo pozdě. • Včera bylo pozdě! n. Už včera bylo pozdě. • Čas běží. • Čas sou / jsou peníze. • Už je nejvyšší čas (Inf). n. Je nejvyšší čas. • Je na čase (Inf) n. Bylo by na čase (to udělat). • Nezbývá / není (už) moc / mnoho času. • Je to kvaltovka. • Každá minuta je drahá. • To nestrpí odkladu.

to stačí • To je dobrý / dobré! • Dost o tom. • Dost na tom, že … • Je toho až dost. • Bylo to překrásné a bylo toho dost.

to stačí i přes nedostatky • Blbá, ale naše. n. Malá, blbá, ale naše.

to stagnuje • Nehejbá / nehejbe se to z místa. • Usnulo to.

to stalo se bohužel • Už je to tak. n. Už to tak (jednou) je, tak … • Už je to tady (zas)! • A (už) je to tady! • A tu máš! n. Tu máš! • Tak a tady to máš! n. Tady to máš! • Došlo na jeho slova.

to stalo se dávno • Co bylo, bylo. • To už je dávno. • Je tomu (už) hezkejch / hezkých pár let / roků. • Už je to (taky) ňákej ten pátek. n. Pár pátků už to bude. • Už je to hezká řádka let, co …

to stalo se kdysi • Byl jeden král, (ten) na dudy hrál, královna za času brnkala / vrzala na basu. • To bylo za krále Holce. n. Za krále Holce byla za groš ovce.

to stalo se konečně • To je dost! n. To je dost, že …! • Jeho modlitby byly vyslyšeny.

to stalo se náhle • Najednou jako když to na mě hodí. n. Jako když to na mě hodí.

to stalo se náhodou • Děkuj Bohu / bohu, že … • Bylo to dílem / dílo okamžiku / náhody. • Náhoda tomu chtěla, že … • Byla to čirá náhoda. • Náhoda je blbec / vůl. • Stalo se to nešťastnou náhodou. • Osud tomu chtěl (aby). • Takový / takovej už je osud / vosud. n. To je osud / vosud. • Když pánbůh / pánbu dopustí, i motyka spustí. • Stalo se to jako zázrakem.

to stalo se normální • Stalo se mu to druhou přirozeností.

to stalo se nutně • A (už) je to tady! • Jednou to muselo přijít.

to stalo se opravdu • A vono přece / přeci! • A taky že jo! n. Taky (že) jo. • Ba jo / ano. • A (už) je to tady! • Jeho předpověď se vyplnila. n. Předpověď se vyplnila. • Přesně tak! • Slovo tělem učiněno jest. • Už se stalo. • … a tak se také stalo. • Tak přece / přeci! n. Tak přece jenom / jen! • No (tak) vidíš / vidíte.

to stalo se paradoxně • Ironie osudu (tomu) chtěla (že …). n. Byla to ironie osudu.

to stalo se rychle • … jen to fiklo / hvízdlo! • Stálo ho to pět minut strachu. • Seběhlo se to rychle.

to stalo se téměř • Bylo to (jen) taktak. • Moc nechybělo / nescházelo a … n. Málo chybělo a … n. Chybělo jen málo a …

to stalo se téměř pozdě • Stalo se to v hodině dvanácté.

to stalo se ve dne • Stalo se to za bílého dne.

to stane se brzy • Ani se nenaděješ a … • To je dřív než na nový šaty.

to stane se snad • Dá pánbu / pámbu, že … n. (Snad) pánbu / pámbu dá (a …). • Dá-li pánbu / pámbu …

to stane se určitě • Dřív / dříve nebo později / později. • Ve hvězdách je / stojí psáno, že … • Dřív než kohout třikrát zakokrhá … • Není to poprvé / poprvý ani naposled. • Je to jen otázka času. n. To je jen otázkou času. • Do roka a do dne …! • To teda jo! • Pokud se nestane zázrak (tak …).

to stává se často • To bylo, je a bude. • To už tak bývá / bejvá (že …). • To je u nás / tam na denním pořádku. • To je život. n. Takovej / takový už je život. n. Život už je takovej / takový. • Jak to v životě bejvá / chodí …

to stává se zřídka • To se stane jednou za uherskej / uherský rok.

to stojí hodně • Zadarmo to není. • Něco na to padne. • Bude platit, až se bude prohejbat.

to stojí x • To máme … (dvacet korun). • Prasknе na to … (stovka / kilo). • Stovka / kilo to srovná.

to střídá se extrémně • Jednou ryc / pic a podruhý nic. • Jednou hop (a) podruhý trop.

to stupňuje se • Aby toho nebylo málo, tak … • A to (ještě / eště) není všechno / všecko. n. To není všecko. • Nezůstalo (jen) při tom / u toho. • Množí se případy, že / kdy … n. Množí se případy (S).

to šíří se hromadně • Šíří se to jak epidemie. • Šíří se to jako mor. • Množí se případy, že / kdy … n. Množí se případy (S). • Šlo to od úst k ústům.

to škodí • Je to metla / metlou lidstva. • Vrhá to na něj (špatný / divný / určitý) stín.

to šlo dobře • Šlo to po dobrým / dobrém.

to šokovalo ho • No tě bůh / buh! n. Tě bůh! • Projelo to jím jako dýka. • Jak hluboko lze klesnout! • To byl šok. • To je (trochu) silnej tabák. • Je to hrozná / strašná věc. • Tam se dějou věci! n. To se dějou věci! • Byl, jako by ho studenou vodou polil. n. Jako by ho vodou polil.

to tak není • Co by ne? • Jestli je tohle / tomuhle říkáš …, tak to teda promiň! • Kde to (prosimtě) žiješ?!

to těší mě • Bylo mi dopřáno té cti, abych / že … • Je mi ctí a národním svátkem. • To je (teda) gól! • To sou / jsou k nám (ale) hosti! • Jen to s ním hraje. • Poď / pojď na mou hruď (a chvíli tam buď)! • To je žúžo! • To je moje! • To je vod tebe hezký! • Velké, širé, rodné lány, jak jste krásny na vše strany! • Je to jako noha. • Děkuju za optání / voptání. • Potěšení (je) na mé straně. • Bude mi potěšením. • Pojď na má prsa! • S radostí! • To rád slyším / vidím. • Jsem rád, že vás vidím. • A jak rád! • To jsem (teda / tedy) rád. • Tak sláva! • Zahřálo ho to u srdce. • Hřeje ho to u srdce. • Srdce mu nad tím zaplesalo. • Srdce mu (radostí) poskočilo. • To je štěstí! n. Je štěstí, že … • To mě těší! • Těší mě! n. Velmi / moc mě těší!

to trestá se smrtí • Na to je šibenice.

to trvalo dlouho • Dalo to na sebe čekat. • Táhne se to jako smůla.

to trvalo krátce • Bylo to dílem / dílo okamžiku / náhody. • … co by se otčenáš / votčenáš pomodlil. • Uběhlo to jako sen.

to trvá dlouho • To je běh na dlouhou trať. • Kde na to bereš čas? • Ta si dává / dá na čas! • To je (ale) doba! • To je dlouhá historie. • Jednotkou dočasnosti je jeden furt. • Nebere to konce. • Je to na dlouhý lokty / dlouhé lokte. • Táhne se to jako Lovosice. • Je to k nepřečkání. • To si počkáš! n. To si ještě počkáme. • Toho (si) tak poslat pro smrt. n. Moh / mohl by tak chodit pro smrt. • Táhne se to. n. Vleče se to (už dlouho / pomalu). • Trvá mu to tejden! • To ti to trvalo! n. To to trvá! • Trvá (mu) to věčnost. • Vleče se to. • Uteče to jako voda.

to týká se mne jen • Co je ti do toho! • Co je komu po tom / do toho?

to týká se tebe • Do toho nikomu nic není. • To je tvůj případ. • To je jeho věc. n. (Ale) to (snad) je (čistě) jeho věc.

to ukazuje k něčemu / někomu • Stopy vedou do něčeho / k něčemu / k někomu.

to ukázalo pravdu jemu • Otevřelo mu to oči. n. Votevřelo mu to voči. n. Otevřely se mu oči. n. Votevřely se mu voči.

to ukáže se potom • Časem se ukáže (kdo / co / jak …). • To se ještě / ještě / teprve ukáže! • To se teprv uvidí! • No uvidíme! • No a pak by se vidělo.

to uklidňuje • Je to / působí to jako balzám (na rány / ránu). • To jsem (teda / tedy) rád.

to uplynulo rychle • Uběhlo / uteklo to jako nic. • Uteče to jedna dvě. • To to uteklo!

to urazilo ho • Dotklo se ho to.

to vadilo mi • Čert mě (při tom) bral.

to vadí mi • Ale to přece … • To mi tak bylo zapotřebí! • To mi sám čert napískal! n. To mu nakukal / napískal (sám) čert! • Taky dobře. • Je mu to milý jak hřebík v oku / ve voku. n. Je mu to milý jak hřebíkem do voka. • To je jako naschvál / na potvoru. • Co je moc, to je moc. n. Co je moc, to je příliš. • Když / dyž je něčeho moc, tak je toho příliš. n. Čeho je moc, toho je příliš. • Kurník šopa! • Já mám (taky) jen / jenom jedny nervy! • De / jde / leze mi to (už) na nervy. • Neříkej mi, že … • Je to jen pro nezdobu. • Votvírá / otvírá se mi nůž / kudla v kapse. • Seš slepej nebo nevidíš? • Je mu to trnem v oku.

to vede k cíli • To je krok správným směrem.

to vedlo k neštěstí • … (a) neštěstí bylo hotovo.

to vrcholí nejlepším • To nejlepší na konec.

to vyčerpalo ho • Div z toho neměl smrt.

to vydrží dlouho • Ten / to nás všechny přežije / přečká. • To přetrvá věky.

to vyjadřuje kvalitu dobrou • To mu slouží ke cti. n. Slouží mu to ke cti. n. Slouží mu ke cti, že … n. To mu dělá čest. n. Dělá mu to čest.

to vyjasní se • Vystříbří se to. n. To se vystříbří.

to vymstí se • To se ti vrátí i s úrokama / úroky.

to vyplatí se • To se ti vrátí i s úrokama / úroky.

to vyřešilo se • A je po prdeli / legraci!

to vyřeší se • Vystříbří se to. n. To se vystříbří.

to vystihuje ho nepříznivě • To není pro něj dobrý / dobré vysvědčení. n. Je to / to je pro něj špatný / špatné vysvědčení.

to vytrestá ho • To mu dá co proto. • Čím hůř / hůře, tím líp / lépe. • Jen housť a větší kapky! • Následky si přičtěte sám! n. Následky si můžete přičíst sám! • Bude platit, až se bude prohejbat. • Vyplatilo ho to.

to vyvolalo protest prudký • Je to, jako když píchne do vosího hnízda / hnízda vos.

to vyvolalo zájem • To bylo haló! • To vzbudí rozruch. • Jen se po tom / něm / nich zaprášilo.

to vyvolává nepřátelství • Dělá / budí to zlou krev. • Budou z toho mrzutosti.

to vyvolává zvědavost závistivou • Dělá to velký voči.

to vyvrcholilo tím • … (a) neštěstí bylo hotovo.

to vyžaduje dobu delší • To chce čas. • To si počkáš! n. To si ještě počkáme. • Není Řím ani Praha jednoho roku / za jeden rok vystavěn.

to vyžaduje lidi odolné • To chce celý / celé lidi.

to vyžaduje příliš času • To je (zbytečná) ztráta času. n. To je (zbytečné) ztrácení času.

to vyžaduje přípravu dobrou • To chce základ.

to vzalo mu výhodu • Bere / vzalo mu to vítr z plachet.

to začalo • Už je to tady! • Už se to rozjelo. • Otevřela se / zvedla se / protrhla se stavidla něčeho.

to začalo měnit se • Konečně se to vodlepilo z místa.

to začíná takto • Byl jednou jeden … • Bylo nebylo … • Za devatero / sedmero horami a devatero / sedmero řekami (žil byl) … • Byl jednou jeden král …

to zapůsobilo • To bude něco! • To / tohle na něj platí! • Semeno / sémě padlo na dobrou / úrodnou půdu. • Jeho slova padla na úrodnou půdu. n. Jeho slovo padlo na úrodnou půdu. • Zabralo to.

to zapůsobilo dobře • Jeho akcie (u ní tím) stouply / šly nahoru.

to zapůsobilo náhle • … a (najednou) jako když to na něj padne … n. Padlo to na něj.

to zaráží mě • Pane na nebi! n. Bože na nebi / nebesích!

to zasáhlo ho • Mává to s ním. • To byla pro něj (velká) rána. n. To mu dalo ránu. • Pěkně ho to sebralo. • To by nepřenesla přes srdce. • Dost ho to zdrblo. n. Zdrblo ho to.

to zastavilo se • Chcíplo to. • Posralo se to.

to zavádí • To je matení pojmů.

to záleží na … • Jak kdo / co / který / jaký / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy. • Přijde na to kdo / co / který / jaký / čí / kde / kdy / jak / kolik … n. Příde / přijde na to. • To je různý / různé. • Až kolik / kam / kdy / co / … se mu uráčí. • Jo i ne. • To je otázka / votázka (S). • Otázka zní, co / kdo / jak / … • Je otázkou, co / kdo / který / jaký / proč / jestli … • Podle toho (kdo / co / který / jaký / čí / kde / odkud / kudy / kdy / odkdy / dokdy / jak / proč / kolik). • Když na to přijde, tak … • Všechno je relativní. • Jak se to veme / vezme. • Celej / celý vtip je v tom (že …). n. V tom je (právě) ten vtip. n. V tom je celej / celý (ten) vtip. • Jak se to vyvrbí. n. Až jak se to vyvrbí. n. Až co se vyvrbí.

to závisí na penězích • Všechno se (to) točí kolem peněz.

to závisí zcela na něm • Je (teď) na něm, aby / jak … n. To je (teď) na něm. • Je to v jeho rukou / rukách. • Až kolik / kam / kdy / co / … se mu uráčí. • To stojí i padá s ním / tím. n. To s ním stojí i padá. • Všechno visí jen na něm.

to zbylo • … co týden / tejden dal. n. Co týden dal.

to zdá se jen • To je všechno klam a mam.

to zdálo se dlouhé • Trvá (mu) to věčnost. • Připadalo mi to jako (celá) věčnost.

to zdůrazňuje potřebu • Tím spíš!

to zhoršuje se • De / jde to (tam / s ním) vod / od desíti / deseti k pěti. • Je to (spíš) horší než lepší. • Obrací / vobrací se to k horšímu. • Aby toho nebylo málo, tak … • Už to není, co to bejvalo / bývalo. • Nezůstalo (jen) při tom / u toho. • Rány se (jen) sypou.

to zhoršuje situaci • To je poslední hřebíček / hřebík do rakve něčeho / někoho. • Tím hůř!

to zchátralo • Zapracoval / pracoval / hlodal / podepsal se na tom / něm zub času. n. Je na tom / něm vidět zub času.

to zlepší se • Bude líp. • Zase bude dobře! • Ať si bylo, jak si bylo, přece jaksi bylo a ještě nikdy nebylo, aby jaksi nebylo. • Už je to lepší. n. Je to už lepší. • Nikdy není / nebylo tak zle / špatně, aby nemohlo být / nemohlo bejt / nebylo zase líp / lépe. • To se poddá! • To se srovná / se spraví. • Zlé se v dobré obrátí. • Dnes žalost, zejtra radost.

to zlepší se na konci • Konec vše napraví.

to zlepšuje se • Obrací / vobrací se to k lepšímu.

to zlepšuje situaci • Tím líp / lépe!

to zlobí mě • Tak ti (teda) děkuju. n. To ti teda děkuju. • U sta hromů! n. Tisíc hromů! • To je hrozný! • To je malér! • Nemůžu se (už) na to dívat / koukat. n. Nemůžu se na tu hrůzu už dívat. • Nebudu (ti) to říkat stokrát! n. Říkám ti to už po sté (abys …). • K sakru! • Já se z toho zjevím! • To ho žere. n. Žere ho to.

to změnilo se • Letos není vloni / loni. • Už je to (taky) ňákej ten pátek. n. Pár pátků už to bude. • To už dávno není pravda. • Kdeže loňské sněhy jsou? • Věc se obrátila. • Věci vzaly náhlý / neobvyklý obrat.

to změnilo se náhle • Změnilo se to jako mávnutím kouzelného proutku.

to změnilo se tak že • Došlo / dospělo to (s ním) tak daleko, že …

to zmizelo • Je to fuč / pryč. • Je pryč. • Nezůstala / nezbyla po tom ani památka. • Není (tam) po něm / tom ani památky. • Není po tom (ani) potuchy. • Kdeže loňské sněhy jsou? • Nikde po tom ani stopy. n. Není po tom ani stopy. • Není po něm / tom ani vidu, ani slechu. n. Není / nezůstalo po něm / tom ani

stopy / památky. • (Zmizel) jako když se do země / vody propadne. n. Jako by se do země propadnul. • Copak se propadnul / propadl do země? n. Snad / přece se nepropadnul do země!

to znamená • Jestli tomu / vám dobře rozumím …

to znepokojuje mě • Ach jo! • Co to? • To mě (právě) děsí. • To je divný / divné (že …). • Leží mu to v hlavě. • Vrtá mi to hlavou / v hlavě n. Vrtá mi hlavou, kdo / co / který / jaký / čí / kde / kdy / jak / proč / kolik … n. Vrtá mi to mozkem. • Dělá mu to těžkou / velkou hlavu. • Nejde mi to z hlavy. n. To mi nejde z hlavy. n. Nejde mi z hlavy, že / proč … • Ty mě (s tím jednou) přivedeš do hrobu! • Leží mi kámen na srdci / prsou. • To mu (zrovna) klidu nepřidá. • Zle, matičko, zle! • Nejde mu to z mysli. • Tvou náturu bych chtěl mít. • Nedá mu to spát. n. Nedá mu to. • Můj ty smutku! • To bych taky rád věděl!

to znervózňuje • To mu (zrovna) klidu nepřidá. • Já mám (taky) jen / jenom jedny nervy! • To je vo nervy! • De / jde / leze mi to (už) na nervy. • Rve / trhá mi to nervy.

to znělo krátce • Jen to luplo.

to zničilo ho • To je poslední hřebíček / hřebík do rakve něčeho / někoho. • Zlomilo mu to vaz.

to zní dobře • Se non è vero, è (molto) ben trovato.

to zní dobře ale nevěrohodně • To zní moc krásně na to, aby to byla pravda.

to zní nepříjemně • Tahá to za uši. • To (mi) rve uši.

to ztratilo se • Je pryč.

to zůstává mimo • To není do diskuse.

trápení se střídá s úspěchem • Pomine trýzeň, nastane přízeň.

trest fyzický zabrání horšímu u dětí • Dobrá metla spraví víc než dobrý slovo. • Metla vyhání děti z pekla.

trest nebude zlý • Hlavu ti (pro to přece) neutrhne. n. Hlavu ti (tam) neutrhnou.

trest přijde • Bůh ti buď milostiv! • Dies irae, dies illa. • Budou (tam) padat hlavy. n. Padají (kvůli tomu) hlavy. • Čuchni si, smrdí hřbitovem / krchovem!

trpělivost jeho skončila • Číše (jeho trpělivosti) přetekla. • Došla / dochází mu trpělivost. • Jeho trpělivost je u konce.

trpělivost vyplácí se • Čas přináší růže. • Kdo čeká, dočká se. • Trpělivost železná vrata otvírá / probíjí.

trpící svěří se rád • Sdělený zármutek, poloviční bolest.

tři je číslo šťastné • Do třetice všeho dobrýho / dobrého (i zlýho / zlého).

tvrdost vyvolává tvrdost • Diamond cuts diamond. • Klín klínem se vyráží / vytlouká / vyhání / vyraziti sluší.

ty • Milá zlatá! n. Milej zlatej!

ty budeš mít štěstí • Střepy přinášejí / znamenají štěstí.

ty budeš potrestaný • … (tak / nebo) s tebou bude / je amen / ámen! • Bůh ti buď milostiv! • Zašijou tě, až budeš černej. • Hlavu ti (pro to přece) neutrhne. n. Hlavu ti (tam) neutrhnou. • Ještě jednou a …! • Budeš (toho) litovat! n. Budeš litovat, že ses narodil! • Lomikare, Lomikare, do roka a do dne … (zvu tě na boží soud / súd). • To tě bude (eště) mrzet! • Co sis nadrobil, to si vypiješ. • Co si kdo navaří, ať si (taky) sní. n. Co sis navařil / nadrobil, to si sněz! n. Kaši, co sis navařil, si musíš sníst. • Za to tě (moc / zrovna) nepochválej / nepochválí. • To ti neprojde! • Nepřej si mě! n. Pak si mě nepřej! • To si odneseš / vodneseš! • Osudu / svému osudu (stejně) neujdeš / neunikneš. • Pánbu / pámbu / pán bůh tě (stejně jednou) potrestá. • Pánbůh (si) tě stejně jednou najde. • Chraň (tě) pánbůh / pánbu! / (aby …)! • Kdo lže, do pekla klouže. • Jen / jenom / no počkej! • Počkej, až tě dostanu / chytnu! • Pomsta ho nemine. • Rákoska bude mít posvícení. • Teď / ty to schytáš! • Jen / to se opovaž / vopovaž! • Ty / teď to slízneš! • Těš se! n. To se těš! • To si vypiješ!

ty budeš překvapený • Nech se překvapit. • Mám pro tebe překvapení.

ty budeš vinen • Krev jeho padne na tvou hlavu.

ty děláš to pomalu • Strejček Nimra koupil šimla …

ty dočkáš se • Nemáš co zmeškat.

ty dojdeš tam snadno • Však / voni ti nohy neupadnou!

ty dokážeš to • Co je to na tebe!

ty dostaneš odměnu • Něco z toho kápne (i pro tebe). • Nebudeš (při tom) škodnej! • Abys nebyl škodnej …

ty dostaneš odměnu podle práce • Napřed se mlátí, potom se platí. n. Jaký mlat, takový plat.

ty dostaneš to • Ať je po tvým / tvém! n. No tak ať je po tvým! • Máš to mít!

ty chováš se dětinsky • Jako malej Jarda!

ty chováš se drze • No dovol / dovolte! n. Ale dovolte! • Moc si dovoluješ! • Co si to dovolujete / dovoluješ? • Co si vo / o sobě (vlastně) myslíš? • Kdo / co si myslíš, že seš? • Tohle na mě (už) nezkoušej!

ty chováš se neopatrně • Zab se a uteč!

ty chováš se nepřátelsky • Tak ty takhle / tak! n. Tak vy / von / voni tak / takhle! • (Já dělám to …) … a ty / vy / von / vona / voni takhle!

ty chováš se nepříznivě • Ty seš ňákej divnej! • Ty seš (teda) dobrej! n. Ty jsi tedy dobrý! • Ty si / seš ale kráva! • Nejsi, nejsi, jak jsi se dělala, nejsi, nejsi, jak se děláš. • Ty ses taky poved!

ty chováš se nerozumně • Uteks / utekls (snad) z Bohnic? • Ruplo / luplo ti v bedně? • Seš blbej nebo navedenej? n. Seš tak blbej nebo tě někdo naved? • Ty seš ňákej chytrej! • Ty seš teda číslo / numero! • Já se ti divím (že …)! • Ty seš ňákej divnej! • Ty si jako malý / malé dítě. • Ty seš (teda) dobrej! n. Ty jsi tedy dobrý! • No to je dobrý! n. To je dobrý! • Dej si facku, nikdo se nekouká! • Kams / kam jsi dal hlavu? • Ty si / jsi (ale) husa! • Ty seš (ale) janek! • Jako malej Jarda! • Seš jak malej kluk. • Ty si vo to / něco (přímo) koleduješ! • Však vona tě ta legrace přejde! n. Von tě ten smích přejde! • Jó, jeden taky myslel a něco se mu stalo. n. Jó, jeden taky myslel … • Ty bys mu moh eště chodit pro pivo! • Přeskočilo ti? • Měj rozum! n. Máš rozum? • Ty seš ňákej vadnej. • Ty seš (ale) vůl! n. Ty seš vůl jak anděl! • A jinak seš / si zdravej? n. A jinak ti nic není?

ty chováš se neskromně • A hodinky s vodotryskem bys nechtěl?

ty chováš se nesmyslně • Ty seš korunovanej vůl!

ty chováš se nezdvořile • Lezeš sem jako do chlíva. • Ty bys mu moh eště chodit pro pivo! • To je úroveň!

ty chováš se rozmarně • Ty seš ňákej divnej! • S tebou je kříž! • Nejsi, nejsi, jak jsi se dělala, nejsi, nejsi, jak se děláš.

ty chováš se rozumně • Dobře děláš. • Takhle / tak se mi líbíš! • Dobřes udělal, žes …

ty chováš se vulgárně • Ty sprosťáku!

ty chováš se výstředně • Ty seš teda číslo / numero! • Ty seš (ale / teda / taky) případ! • Ty ses taky poved!

ty iritueš mě • Ty seš ale kůň! • Ty mě mícháš! • Bodaj by vás, vy mládenci, čerti vzali! • Ty si (mi) (ale) pěknej! • Dej si vypláchnout voči! • Zalkni se / udus se tím! n. Tak se tím (třeba) zalkni! • Já se z tebe (snad) zblázním!

ty jednals dobře • Nemáš si co vyčítat. • Dobřes udělal, žes …

ty jíš málo • Moc jsi / mocs tomu (ale) nedal!

ty jsi básník • Mně řekl osud: Českým pěvcem buď!

ty jsi blázen • Uteks / utekls (snad) z Bohnic? • Si / seš / jsi blázen nebo chodíš s vobrazama? • Ty seš / jsi (ale) blázen! • Ty seš teda číslo / numero! • Dej si facku, nikdo se nekouká! • Ty (stará) nádhero! • Nemožné / nemožný děláme na počkání, zázraky do tří dnů. • Ty seš (ale / teda / taky) případ! • Ty seš korunovanej vůl! • Ty seš (ale) vůl! n. Ty seš vůl jak anděl!

ty jsi Čech taky • Čechové jsou národ dobrý, a ty Čechů věrný syn.

ty jsi divný • Ty seš teda číslo / numero! • Ty si jako malý / malé dítě. • Ty (stará) nádhero! • Ty seš (ale / teda / taky) případ! • Ty seš ňákej vadnej.

ty jsi hloupý • Kdyby blbost kvetla, byl bys samý / samej poupě / květ. n. Kdyby blbost kvetla, byl bys jak louka na jaře. • Dej si facku, nikdo se nekouká! • Ty máš hlavu / hlavičku, škoda že ji vši žerou! n. Ty máš hlavičku, darmo ti ji vši nežerou. • Kdyby hloupost kvetla, budeš samý poupě. • Víš, co znamená myslet? Hovno vědět. • Zavři hubu, lítaj kravince! • Aby tě husa kopla! n. Aby do toho / bodejž by tě husa kopla! • Ty si / jsi (ale) husa! • Ty kluku pitomá! • S tebou mluvit a s kozou se modlit – to je jedno. • Ty si ale Matěj! • Jó, jeden taky myslel a něco se mu stalo. n. Jó, jeden taky myslel … • Ty (stará) nádhero! • Máš moc rozumu / rozumů! • Nebuď směšnej / směšný! • Ty šašku

jeden počmáranej! • Jeden (taky) myslel a vymyslel trakař / a posral se. n. Jeden (taky) myslel a vymyslel trakař, druhej nemyslel a musel ho tahat. • Stojíš si na vedení / kabelu! • Poser se do vejšky! • Ty seš korunovanej vůl! • Ty seš (ale) vůl! n. Ty seš vůl jak anděl!

ty jsi krutý • Ty bys měl to srdce (Inf)? • Ty (snad) nemáš srdce! • Ty zvíře!

ty jsi líný • Ať se nepředřeš!

ty jsi mladší • Ty máš mladší nohy.

ty jsi mohl udělat to ale nechceš • Vono by tě ubylo! n. Vono by tě neubylo!

ty jsi naivní • Takovejch by bylo! • Ty seš ale mudrc! • Na to můžeš (klidně) zapomenout. • Co tě nemá / vede! • Jen si nemysli! • Nenech se vysmát! • Nebuď směšnej / směšný! • Jak je starej, tak je blbej / hloupej! n. Tak starej a tak blbej! • Můj ty Tondo (kolenatej)! • Jak je velkej / starej, tak je hloupej. • Co ty víš! n. Co vy víte! • Kde to (prosimtě) žiješ?!

ty jsi náročný příliš • Tobě / vám člověk / nikdo nevyhoví. • Hledáš na dlani chlup. • Ty máš pořád / furt něco! • Co bys (eště) nechtěl? • S tebou je (ale) práce!

ty jsi nemocný? • Je ti něco?

ty jsi nemocný • Tobě něco je, viď?

ty jsi nepozorný • Seš slepej nebo nevidíš?

ty jsi nespokojený • Ty máš pořád / furt něco!

ty jsi nespravedlivý ke mně • Ty seš ňákej chytrej! • Když / dyž seš tak chytrej, tak … n. … dyž / když seš tak chytrej. • Sem / jsem ti dobrej / dobrý (jen / akorát) k tomu, abych … • Aby tě neubylo! • Eště / ještě řekni, že … • Tak to vidíš, jak mě šidíš! n. Vidíš, vidíš, jak mě šidíš!

ty jsi nešika • Ty si ale Matěj! • Aby / kéž by ti pánbu / pámbu ručičky pozlatiti ráčil! • To je (ale) střevo! • Do zlata tě zasadit!

ty jsi nevděčný • Tak tohle mám za všechno!

ty jsi nicotný • Bídný červe!

ty jsi ohleduplný příliš • To je (pro to) slabý slovo.

ty jsi pomalý • Než se rozhoupáš / vzpamatuješ … • Ten než se rozkejvá …

ty jsi postradatelný • Nikdo není nenahraditelný.

ty jsi překvapený • To čučíš! • To mrkáš na drát. n. Mrkej na drát.

ty jsi smutná • Když jsem k vám chodíval přes ty lesy, bejvalas / bývalas, má milá, veselejší.

ty jsi spokojený? • Tak jakej sem?

ty jsi starostlivá příliš • Marto, Marto, pečliva jsi.

ty jsi stejný jako my • Ty máš ránu, dej se k nám!

ty jsi sympatický • Ty si můj člověk! • Ty máš ránu, dej se k nám!

ty jsi troufalý moc • Bídný červe!

ty jsi vychytralý příliš • Ty seš povedenej!

ty jsi zapomnětlivý • Ty (si) někde zapomeneš (i) hlavu! n. Ty jednou někde zapomeneš hlavu!

ty jsi zbrklý příliš • Ty seš (ale) janek!

ty jsi zhýčkaný • Ty seš ňákej fajnovej! • Snad / vono tě neubyde! • Aby tě neubylo!

ty jsi zrzavý • Zrzi, zrzi, co tě mrzí? (Ta zrzavá palice, ta tě mrzí nejvíce.)

ty komplikuješ situaci • Eště / ještě ty začínej!

ty křičíš zbytečně • Jako dyž / když se boří svět. n. To je rámus / řevu, jako když se boří svět.

ty máš díru v punčoše • Pan domácí kouká z vokna!

ty máš mínění špatné o mně • Za koho / co mně (vlastně) máš?

ty máš příležitost • Míč je (teď) na jeho straně hřiště. • Teď je řada na tobě. n. Řada je na tobě.

ty máš příležitost teď • Ring (je) volný.

ty máš se dobře • Můžeš si pískat / hvízdat! n. Můžeš si pískat / hvízdat (že …).

ty máš štěstí nezasloužené • Ty kluku ušatá! • Ty kluku pitomá!

ty máš štěstí větší než já • Vod / od hodiny bych s tebou měnil! • Má to (tak) někdo štěstí, co?

ty mluvíš příliš • Až se vykecáš, pudeš na váhu.

ty musíš bránit se a zabíjet • Zabij, nebo budeš zabit!

ty musíš dát mi to • Co je tvoje, to je moje, a co je moje, do toho ti nic není / ale na moje mi nesahej!

ty musíš mít důkaz • Musíš mít něco v ruce (až / když tam půjdeš).

ty musíš ocenit to • To koukáš (…), (viď / co)?

ty musíš poslechnout • Po dobrým / dobrém nebo po zlým / zlém! • A hotovo! • Maul halten und weiter dienen. • No ták! • Zapiš si (to) za uši (že …)! n. To si zapiš za uši (že …)!

• Kdo se dá na vojnu, musí bojovat. n. Když ses dal na vojnu, musíš bojovat.

ty musíš přestat • Já to z něj vymlátím / vytluču! • Já to z tebe vyženu!

ty musíš respektovat majetek cizí • Netrhej, když jsi nesázel!

ty musíš snažit se • Stačí chtít! • Tak vidíš, že to de, dyž se chce! • Je třeba zabrat. n. Musíš zabrat!

ty musíš spěchat • Máš co dělat (abys …).

ty musíš splnit to • Do roka a do dne …!

ty musíš vybrat si • Dvěma pánům sloužit nelze / nelze sloužit.

ty můžeš dělat dál • Dobročinnosti / dobrovolnosti se meze nekladou.

ty můžeš přijmout nebo odmítnout • Ber nebo nech bejt!

ty můžeš zkoušet cokoliv • Ať děláš, co děláš … n. Dělej, co dělej … • Kdyby sis oči vyplakala …

ty myslíš mě? • To platí mně? n. To bylo na mně?

ty mýlíš se • To ste / si na nesprávný / špatný adrese. • To / tak pardon!

ty nabízíš málo • Ty seš (ale) z lacinýho kraje!

ty neděláš to dobře • A to si říkáš X! • Vy to (teda) vedete!

ty nedokážeš nic v budoucnosti • Co z tebe bude?

ty nedokážeš to • I kdyby ses rozkrájel, tak (to) ne- … • Už tě vidím, jak …!

ty nedokážeš změnit lidi • Svět nepředěláš!

ty nedosáhneš cíle přímo • Čelem zeď / zdi neprorazíš / nepovalíš.

ty nechápeš to dobře • Špatně / zle si to vykládáš.

ty nechováš se dobře • Co si to za chlapa! n. Jakej ty si chlap! • Já na tebe po dobrým / dobrém, a ty takhle! • Nedělej si násilí! • Nejsi, nejsi, jak jsi se dělala, nejsi, nejsi, jak se děláš. • To si říkáš (někdo)? • Udav se tím! • Tak to vidíš, jak mě šidíš! n. Vidíš, vidíš, jak mě šidíš! • Zalkni se / udus se tím! n. Tak se tím (třeba) zalkni!

ty nejsi důležitý • Nebejt tebe a malejch brambor, neměla by prasata co žrát. • Kdybys (tu) nebyl, museli bysme si tě vymyslet. • Tebe se (tak) budou ptát! • Ty mi můžeš bejt ukradenej! n. To mi může bejt ukradený! n. To je mi ukradený.

ty nejsi realistický • Na to můžeš (klidně) zapomenout. • Kam tě vede slepá vášeň! n. Ale kdepak / ne, kam tě vede slepá vášeň!

ty nejsi sebekritický • Břevno v oku svém nevidíš.

ty nejsi spokojený s ničím • Tobě / vám člověk / nikdo nevyhoví.

ty nejsi vítaný • Tebe jsme tu akorát potřebovali! • Co se tam / sem sereš / cpeš?

ty nemáš čas • Máš co dělat (abys …).

ty nemluvíš realisticky • Tobě se to (lehko) mluví / řekne / povídá (ale …)! • To se snadno / lehko řekne (ale těžko udělá). • Vono se řekne semenec, ale zobej ho z flašky! n. Jó, vono se řekne semenec, ale zobat ho z flašky! • Kdybys věděl, jak to chodí!

ty nemusíš děkovat • Bodeť / bodejť bys nadával!

ty nemusíš pracovat • Ručičky, nebojte se, práci nedostanete! n. Ručičky, nebojte se, vy dělat nebudete!

ty nemůžeš co může čl. mocný • Quod licet Jovi, non licet bovi.

ty neoceňuješ to • Ty to jíš jako chleba! • Víš ty vůbec (co / kdo / kde …)?

ty nepomohls příliš • Kdybys nebyl, tak bysme si tě museli vymyslet. n. Kdybys nebyl, tak si tě budem muset vymyslet.

ty nepracuješ dost • Moc jsi / mocs tomu (ale) nedal! • Nemáš se čím chlubit.

ty nesmíš dělat to • Tak to bylo naposledy! n. To bylo naposledy! • Všeho je odtud / vocuď až potud / pocuď. • To je poprvé a naposled (co …)!

ty nesnažíš se • Kdybys byl co k čemu, tak …!

ty neudělal bys to lépe • Chtěl bych tě vidět! n. To chci vidět! n. To bych chtěl vidět! • Ty seš ňákej chytrej! • Když / dyž seš tak chytrej, tak … n. … dyž / když seš tak chytrej.

ty nevidíš • Pro voči nevidíš! n. Ty pro voči (snad) nevidíš!

ty nevíš co stane se • Nevíš, co večer s sebou přinese.

ty nevíš nic • Co tě nemá / vede! • Co (ty) mi / mně budeš povídat! • Uvidíme, jakou (pak) budeš pískat! • Víš ty vůbec (co / kdo / kde …)? • Co ty víš! n. Co vy víte!

ty nevíš to určitě • Co ty vo / o tom víš? n. Co ty víš? • Víš to tak jistě?

ty nezískáš nic • Co si za to koupíš? • Nic si na něm nevemeš. n. Co si na něm vemeš? • Co bys tam hledal za štěstí!

ty nezískáš nic bez péče • Dej krávě / dávej kravám do dršky, vona / ona ti dá / dají tobě do dížky. n. Nedáš-li / když nedáš krávě do dršky, nedá ti do dížky.

ty nezískáš nic bez rizika • Kdo nevsadí, nevyhraje.

ty objevils to • Tys na to káp! • Kdybys (tu) nebyl, museli bysme si tě vymyslet.

ty oplatíš mi to • Mám to u tebe!

ty patříš na místo konkrétní • Každý (tu) má své / svý místo! • První třída kašička, druhá třída růžička, třetí třída hodní žáci, čtvrtá třída darebáci, pátá třída medvědi, protože nic nevědí …

ty páchneš alkoholem • Táhne to z tebe jak ze sudu.

ty piješ neopatrně • Piješ to jako vodu.

ty podceňuješ to • Mluvíš vo tom jako vo chlebě. n. Ty to řekneš jako chleba!

ty podezíráš mě neprávem • Za koho / co mně (vlastně) máš?

ty pochopils to zjednodušeně • Jen si nemysli!

ty pochopils už? • Už víš, odkud vítr fouká / vane?

ty pochopíš druhé skrze sebe • Poznej sám sebe!

ty pochopíš to • Kdybys byl na mém místě, smýšlel bys jinak. • Jen se neboj! • To si eště / ještě povíme. n. To si povíme příště! • Však vona tě ta sranda přejde! n. Voni tě ty žerty přejdou! n. Ta sranda tě přejde! • Uvidíme, jakou (pak) budeš pískat!

ty pochutnáš si • To si dáš! n. To by sis dal!

ty pomohls • Kdybys (tu) nebyl, museli bysme si tě vymyslet.

ty poškodils mě • Máme spolu (eště / ještě) nevyřízený účty!

ty potěšils ho • Udělal si / jsi mu radost.

ty poznáš problémy sám • Však vona tě ta sranda přejde! n. Voni tě ty žerty přejdou! n. Ta sranda tě přejde! • Uvidíme, jakou (pak) budeš pískat!

ty prosadils názor svůj • Tak teď je (teda) po tvým / tvém! n. Teď je po tvým!

ty přeháníš • Takovejch už bylo! • To (už) je (na mě) (trochu) moc. n. To už je příliš. • To je krámů (pro něco)! • Marto, Marto, pečliva jsi. • Co mám říkat já? • Jen nech bejt! • No, no, dyť / vždyť nemusí bejt / být hned / pro jednou tak zle. n. Dyť / vždyť nemusí bejt / být hned zle. • Nevídáno, neslýcháno! • To je pořád řečí! n. To je řečí pro něco! • Jen se nepřetrhni! • To jsou silná / sou silný slova. • Mluví ze spaní. • Ty máš (ale) starosti! n. Chtěl bych mít tvoje starosti! • Tvoje / tvý starosti na moji / mou hlavu! n. Tvoje starosti bych chtěl mít! • Jako dyž / když se boří svět. n. To je rámus / řevu, jako když se boří svět. • To je štráchů (pro to)! • Ale no tak! • To je za vlasy přitažený.

ty přeháníš strach o své zdraví • Aby tě vítr nevofouk! n. Nesmí tě vofouknout vítr.

ty překonáš to • Zase bude dobře!

ty přestaneš • Voni / vony tě ty roupy přejdou (až …)!

ty přestaneš chtít • Zajde ti chuť.

ty přisuzuješ své špatné vlastnosti mně • Každej cikán hádá podle sebe / podle svý planety. • Podle sebe soudím tebe.

ty přišels pozdě • Post festum venisti / venire.

ty ptáš se a já neznám odpověď • Jak dlouho bude pršet? – Dokud nepřestane!

ty riskuješ příliš • Jen aby ses nespálil!

ty rozhodl ses špatně • Kams dal rozum (že …)! • Budeš toho do smrti litovat. n. Toho budeš litovat! n. Do smrti toho budeš litovat!

ty řekls to přesně • To je jasná řeč.

ty sedíš tu sám • Na topole nad jezerem seděl vodník podvečerem.

ty směješ se neprávem • Však vona tě ta sranda přejde! n. Voni tě ty žerty přejdou! n. Ta sranda tě přejde! • Voni vás ty srandičky přejdou! n. Srandičky, srandičky, však von vás ten smích přejde!

ty snažíš se marně • Ať děláš, co děláš … n. Dělej, co dělej … • To je hlas volající(ho) na

pouští. • To je, jako dyž / když dá koze dobrýtro. • S tím moc / nic nenaděláš. • Ať děláš, co děláš / dělej co dělej, stejně se nezavděčíš / nezachováš.

ty snažíš se o nemožné • Hledáš na dlani chlup.

ty stárneš • Zrcadlo nelže.

ty stěžuješ si nevhodně • To pláčeš na nepravým / špatným hrobě.

ty škádlíš mě • I ty jeden!

ty škytáš • Sněds psovi voběd a teď za něj musíš štěkat. • Někdo na tebe vzpomíná.

ty ubližuješ mi • Co mi to děláš? • Ty mě (s tím jednou) přivedeš do hrobu!

ty udělal bys chybu • S tou bys to chytil! n. To bys to popad! • To bys tomu dal! • To (snad / přece) nemyslíš vážně! • To bys to trefil!

ty udělals to dobře • Dobře si / jsi řval, Ive! • Máš recht! • Tobě tak ručičky pozlatit!

ty uhodls to • Přihořívá! … Hoří! • Samá voda – přihořívá – hoří!

ty unikls trestu • Tvoje štěstí (že …)! n. Tvoje štěstí!

ty urážíš mě • Kdo je u tebe (někdo)?

ty váháš zbytečně • Nebuď blázen! • Nebuď blbej! • Ty než se rozhoupáš …

ty víš přece • No dyť / vždyť víš. n. Však ty víš. • To víš sám nejlíp. • Víš (moc) dobře, že … • Jak (možná) víte, … n. … jak víte, … n. … jak víte.

ty víš to • To víš, že jo. n. Ale to víš, že jo.

ty vítězíš nade mnou • Jedna nula pro tebe!

ty vypadáš špinavě a neupraveně • Ty ale vypadáš!

ty vytrestáš sebe • Sám si (tím) na sebe pleteš karabáč. n. Pleteš si na sebe bič. • Tim sis (moc) neposloužil / nepomoh!

ty zahyneš • … (tak / nebo) s tebou bude / je amen / ámen! • Uděláš to, jinak / nebo budeš o hlavu kratší. • Rozluč se se světem! • Jsi synem smrti!

ty zachoval ses hloupě • Tys to (teda) rozčís / rozčísnul / rozsvítil!

ty zasloužíš trest • Máš u mě pár facek. • Co si kdo navaří, ať si (taky) sní. n. Co sis navařil / nadrobil, to si sněz! n. Kaši, co sis navařil, si musíš sníst. • To vás neomlouvá / nevomlouvá. • To ti příde / přijde draho!

ty zkazil bys to • To bys tomu dal!

ty zkazils to • Tys tomu nasadil korunu! • Ty si / seš ale kráva! • Tys tomu dal (ale) ránu! • To se ti (teda / tedy) povedlo! • Tos to (pěkně) vyved! n. Tys to (teda) vyved / vyvedl / vymňouk! • Ty ses (ale) vyznamenal! n. To ses teda ukázal! n. To ses vycajchnoval! • Tak tohles / tohle si zazdil.

ty zklamals • Ty ses (ale) vyznamenal! n. To ses teda ukázal! n. To ses vycajchnoval!

ty zklamals mě • To sem / jsem si vo / o tobě (ale) nemyslel! • To jsem si od tebe nezasloužil!

ty zkrotneš • A budeš takhle malej!

ty změníš názor • Bude(š) pískat / zpívat jinou!

ty znáš to • Co ti mám líčit / vykládat / vypravovat / povídat! • To víš sám nejlíp. • Víš (přece), jak to chodí! • Jak (možná) víte, … n. … jak víte, … n. … jak víte.

ty zneužíváš mě • Sem / jsem ti dobrej / dobrý (jen / akorát) k tomu, abych …

ty zradils mě taky? • Et tu, Brute?

ty zvykneš si • De / jde / to je jen vo poprvý / o poprvé. • To se poddá!

ty žádáš zbytečně • Vem na dlani chlup, když tam není. • Těžko z kamene olej vytlačit.

U

uč se! • Co se (jednou) naučíš, to ti nikdo neveme / nevezme. • Non scholae, sed vitae discimus. • Uč se, synu, moudrým býti. (Neboť tvoji otcové byli volové.) • Přijď sem / přistup, synu, a uč se moudrým býti. • Učit se, učit se, učit se.

uč se opakováním! • Repetitio est mater studiorum.

uč se smysluplně! • Non scholae, sed vitae discimus.

uč se včas bude se ti to pak hodit! • Co se v mládí naučíš, v stáří jako když najdeš / bys našel.

učení je zbytečné už • Co se v mládí naučíš, ve stáří zapomeneš.

událost nedávná není důležitá • Nic není tak starý / staré jako včerejší noviny.

udělej co vadí nejméně! • Ze dvou zel vyber to menší.

udělej něco! • Nadáváním se nic nespraví.

udělej si to sám! • Lékaři, uzdrav se / pomoz si sám. • Poruč a udělej (si) sám!

udělej svou práci a pak se bav! • Napřed práce, potom zábava! n. Po / až po práci zábava / legrace.

udělej to! • No tak, bude to? n. Tak bude to? • Včera bylo pozdě! n. Už včera bylo pozdě. • Po dobrým / dobrém nebo po zlým / zlém! • Tak je to jasný, jo? • Tak co je? • Je třeba aby … / Inf. • Kdyby něco, tak … • Udělej to pro klid (jeho) duše. • Prokažte mi tu laskavost a … • Nedej se / nenech se prosit! • Na to / něco takového / takovýho není nikdy pozdě. • Snad / vono tě neubyde! • Nic ti to neudělá, když …! n. Co ti to udělá! • To tě (přece) nezabije! • No ták! • Ty máš mladší nohy. • … nebo vodepnu pásek! • Jen si posluž! • Konejte svou povinnost! • Dyť si rozumíme, ne? n. … si rozumíme, ne? • Však ti ruce neupadnou! n. Voni ti ruce neupadnou! n. Ruce by ti neupadly (kdybys …). • To je bez řeči / řečí. • To si říkáš (někdo)? • Samo (vod / od sebe) se to neudělá. • Co sedíte? • To se sluší a patří. n. Sluší se aby / že / Inf. • Co by ho to stálo (kdyby …)! • Co stojíš? • Tak šup! • Šupito presto! • Teď nebo nikdy! • U všech všudy! • Dobře by udělal, kdyby … • Co ti to udělá (dyž / když …)? n. Co by ti to udělalo (dybys / kdybys …)! • Nejlíp uděláš, když … • Uděláš (pěkně), co ti říkám! • Zapiš si (to) za uši (že …)! n. To si zapiš za uši (že …)! • Dělej, jak (sám) uznáš za vhodný / vhodné. • Udělej mi to k vůli! • Vyjádřil sem / jsem se dost jasně?

udělej to bez donucení! • Raději po dobrém / dobrým, nežli po zlém / zlým.

udělej to nepřímo! • Když nemůžeš přeskočit, podlez. • Nejde-li to / když to nejde přímo, půjde to / musí to jít oklikou / voklikou.

udělej to opatrně! • Někdy méně znamená více. n. Někdy míň znamená víc.

udělej to rychle! • No tak, bude to? n. Tak bude to? • Jakýpak (s tím / ním) / jen žádný cavyky / ciráty! n. Nedělej s tím žádný / takový cavyky / ciráty / fraky / cáry! • To je cirátů! • A žádný velký sraní (s tím / něčím)! n. Žádný velký sraní! • Jakýpak (s tím / ním) štráchy!

udělej to určitě! • Lépe / radši pozdě než nikdy / vůbec.

udělej to včas! • Když hrušky zrají, tehdáž se česat / třásti mají. • Do roka a do dne …!

udělej to znovu! • Oslíčku, otřes se! n. Voslíčku, votřes se!

udělejte to co nejlépe! • Choďte rychle, ale málo, aby se víc udělalo.

uhněte! • S dovolením!

uchraň mě před chybou! • Neuveď nás v pokušení a zbav nás (ode) všeho zlého.

ukaž mi to! • Tak se na to podíváme …

ukaž své schopnosti! • Dělej, co umíš. • Hic Rhodus, hic salta! • Ukaž, co umíš! n. Tak ukaž, co umíš!

ukaž to dalšímu! • Dej to dál!

uklidni se! • Jen klid (a pevný nervy)! • Zachovejte klid! • To chce (jen) klid (a nohy v teple / do průvanu / zhluboka dýchat). • To chce klid! • Počítej do deseti / desíti! • Nedělej zmatky!

umění je nesmyslné • Všechno umění je úplně na nic.

uniforma je přitažlivá • Dvojí sukno nejvíc táhne.

uprdnout se je zdravé • Lepší jeden prd než deset doktorů.

urážka se pamatuje pořád • Rána se zahojí, ale slovo ne.

určitě • … ať chceš nebo nechceš. • … i kdyby na chleba nebylo. • Děj se co děj. n. Ať se děje, co se děje. • Za to ti ručím! n. Za to ti ručím, že … • Ať se propadnu (jestli …)! • Ať se stane, co se stane! n. Staň se, co staň! • Ať to stojí, co to stojí. n. (Udělám to / musí to tak být) ať to stojí, co to stojí. • Stůj co stůj. n. (Udělá / chce to) stůj co stůj. • … i kdyby na sůl nebylo. • Vem kde vem. • To se vsadím. n. Vsadím se, že … n. To se vsadím, že … n. Vsadil bych se, že …

usiluj o méně a dělej / chtěj to dobré! • Méně je někdy více. n. Míň je někdy víc.

usmiřme se! • Odpusťme / vodpusťme si, co jsme / sme si! (A do smrti dobrý)!

usmívej se! • Keep smiling! • S úsměvem de / jde všechno líp.

ustup! • Z cesty! • Jdi / di (mi) ze světla! n. Ustup (mi) ze světla!

uteč! • Koukej zmizet / vypadnout! • Rychle pryč! • Koukej, kde nechal tesař díru!

uvažuj! • Když si dáš dvě a dvě dohromady (tak) … • Hádej, hádej, hadači! • Hádej, můžeš třikrát!

uvažuj obecně! • Kolem a kolem vzato. n. Když se to veme / vezme kolem a kolem …

uvědom si! • Tak si ho vem! • Tak si to vem! n. Tak si vem (že …). • To víš / víte! n. To víš …!

užívej prostředek vhodný! • Sítem vodu nenabereš.

užívej života! • Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus. • Proč bychom se netěšili, když nám Pán Bůh zdraví dá? • Peníze / prachy (tu) budou, (jenom) my tu nebudem. • Ať sme tlustý na tři prsty! • Strom života se zelená. • Užívej světa, dokud hoví / máš léta.

úkol je mimořádný • To byl nadlidský úkol.

úplatek vede k cíli • Kdo nemastí, vězí v chrastí.

úředník chová se přemoudřele • Kdo má úřad, má i rozum.

úspěch malý je cenný taky • Vrabec je taky pták.

úspěch malý není celkový • Jedna vlaštovka jaro nedělá.

úspěch může mít konec špatný • Čím výše kdo sedí, tím hlouběji padá.

úspěch vyžaduje oběť • Za všechno se v životě platí.

útěk může být vítězství • Kdo uteče, vyhraje.

V

važ si domova! • Chval cizinu, ale zůstávej doma.

važ si rodičů! • Cti otce svého i matku svou (abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi).

važte si autority! • Ctěte, hoši, policajty!

važte si básníků! • Kdo v zlaté struny zahrát zná, jej ctěte víc než sebe.

válka je vyostření politiky • Válka je pokračování politiky jinými prostředky.

válka je výrazem kruté lidské hlouposti • Prvopočáteční příčinou všech válek je nezměrná a zvířecí blbost.

válka je zlá • À la guerre comme à la guerre. • Inter arma silent musae / leges!

válka umlčuje kulturu • Inter arma silent musae / leges!

válka vynucuje si pokračování • Válka živí válku. n. Válka plodí zase jen válku.

válka zabíjí nevinné taky • Der Krieg hat kein Erbarmen.

vánoce přinášejí dárky i radost • Hoj, ty Štědrý večere, ty tajemný svátku! Cože komu dobrého neseš na památku?

velmi • … až se hory zelenaly. • … že zapomeneš, jak se menuješ / jmenuješ!

vezměte si to! • Poslužte si! • Vezměte / vemte si!

vezmi si to! • Hloupej / hloupý, kdo dává, (eště) hloupější, kdo nebere. n. Hloupej, kdo dává, blázen, kdo nebere. • Ber, dokud je ruka Páně otevřena! • Sežer si to! n. Tak si to sežer! • Tu máš! n. Tumáš! • Udav se tím!

vezmi všechno! • Ber to, jak to leží (a běží).

věc dá se obrátit • Kyj má dva konce.

věc dobrá nepotřebuje chválit • Dobrý / dobré se chválí samo. n. Dobré / dobrý zboží chválí se samo.

věc je jeho soukromá • Do toho nikomu nic není.

věc levná prodraží se • Dvakrát laciný / lacinej, dvakrát placený / placenej.

věc může působit dobře i špatně • Co jednomu prospívá, druhému škodí.

věc špatná může prospět taky • I to je boží dar.

věc špatná nedá se trestat bez žaloby • Kde není žalobce, (tam) není soudce.

věci nebezpečné stávají se • Staly se (už) všelijaký pády.

věci nové objevují se stále • Člověk se musí pořád učit / se pořád učí.

věci oslnivé vnějškově nebývají dobré • Není všechno zlato, co se třpytí.

věci oslnivé vnějškově nejsou trvalé • Was glänzt, ist für den Augenblick geboren (das Echte bleibt der Nachtwelt unverloren).

věci podmiňují se vzájemně • Všechno souvisí se vším.

věci problematické nelze utajit • Šídlo v pytli neutajíš.

věci přirozené nejsou potupné • Naturalia non sunt turpia.

věci tradiční musejí splňovat podmínky • Vejce dnešní, chléb včerejší, sele šestinedělní a víno loňské.

věci zakázané jsou přitažlivé nejvíc • Zakázané / zapovězené ovoce nejlépe / nejvíce chutná / láká.

věci základní zůstanou základní • Odříkaného / vodříkanýho chleba největší krajíc. • Chléb / chleba se nikdy nepřejí.

věci zvláštní existují a nedivme se jim! • There are more things in heaven and earth, Horatio, than are dreamt of in your philosophy. • Je mnoho věcí mezi nebem a zemí, o nichž se ti / člověku zatím ani nezdálo. n. Jsou věci mezi nebem a zemí …

vědomosti jsou hodnota trvalá • Co se (jednou) naučíš, to ti nikdo neveme / nevezme.

věř! • V jednoho Boha / boha věřiti budeš! • To si piš!

věř a pracuj! • Modli se a pracuj! • Sláb jenom ten, kdo ztratil v sebe víru (a malý ten, kdo zná jen malý cíl).

věř doufej a miluj! • Víra, naděje, láska.

věř mi! • Je to na beton. n. Na beton. • Přisám bohu / bůh! • … jako že je Bůh / bůh nade mnou! • Bůh mi je svědek / svědkem. n. Bůh je mým svědkem / můj svědek (že …). • Na mou čest (je to tak). • Dej na mě! • To by ses divil! n. To bys koukal! • Budeš se divit, ale … • Hrom do mě uhoď, jestli (lžu / to tak není). • … jako že se jmenuju / menuju (X. Y.) / (X. Y.) menuju / jmenuju. • Dám za / na to krk (že …). n. Krk bych za to dal (že …). n. Vsadím na to krk (že …). n. Dal bych na to krk (že …). • Můžeš se (na mě) spolehnout. n. Spolehni se! • Nech to na mně! • Pánbu / pámbu je (mi) svědkem / že … • Mám to z dobrýho / dobrého pramene. • Přisahám na holej pupek! • Ať se propadnu (jestli …)! • Je to tak, jako že sem / jsem (S). • Jako že je slunce na nebi / nade mnou / nad náma! • Na mou věru. n. Na mou pravdu. • Věř / věřte si tomu nebo ne (ale …). • Vy mi to nebudete věřit (ale …). • Vím, vo čem mluvím / co říkám. • Ať se do země propadnu (jestli ne-)!

věř mu! • V jednoho Boha / boha věřiti budeš! • Toho se drž!

věř příteli a nevěř nepříteli! • Mysli často na přítele, ale častěji na nepřítele.

věř tomu! • Toho se drž! • Na to můžeš vzít jed, že … n. Na to vem jed, že … • Jistě že ano / jo. • Buď bez obav / vobav. n. Bez obav! • To si piš!

věř zkušenému! • Experto credite.

vhodně • … jak se patří. • Jak se na něj sluší. • … jak se sluší a patří.

viditelnost je žádná • Není (tam) vidět (ani) na krok.

vina není ve víně • Víno není vinno, že se lidé vožírají.

vina přivolá trest • Za každou vinou následuje trest.

víno je vhodné po pivu • Wein nach Bier, das rat' ich dir.

víno posiluje • Víno je mléko starců. • Víno sílí krev, že je jako lev.

víno potěší • Víno obveseluje srdce člověka.

víno povzbuzuje • Víno dodává odvahy.

víno přiměje k mluvení • In vino veritas.

víra překonává překážky • Víra hory přenáší.

vítejte! • Anka, vystrč prapor, hosti jdou!

vítěz i poražený zaslouží si uznání • Sláva vítězům, čest poraženým!

vítěz je tvrdý k poraženému • Běda přemoženým!

vítěz konečný triumfuje • Kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe / nejlíp.

vítěz má pravdu • Der Lebende hat Recht.

vítěz vnucuje pravdu svou poraženým • Cuius regio, eius religio.

vítr začal • Zvedl se / strhl se vítr. • Dělá se vítr.

vlast je krásná • Velké, širé, rodné lány, jak jste krásny na vše strany!

vlast je místo příznivé • Ubi bene, ibi patria. • Kde je dobře, tam je vlast.

vlast má ztracená je tady • Aj, zde leží zem ta (před okem mým slzy ronícím, někdy kolébka, nyní národu mého rakev).

voda je čistá • Voda jako křišťál.

voda je dobrá i zlá • Voda bere, voda dává.

voda je studená • Voda je jako žiletky. • Voda je jako led.

voda je teplá • Voda je (teplá) jako louh. • Voda je (teplá) jako kafe.

voda neotupuje • Voda rozum nekalí.

vodník je oblečený zeleně • Zelené šaty, botky rudé (zejtra moje svatba bude …).

volba je těžká • Člověk / jeden si nevybere.

vrať se! • Pamatuj / mysli na navrátila! • Zachovejte nám (svou) přízeň!

vrať to! • Dej / dáš to sem! • Naval to!

vraťme se! • Kde sme / jsme to přestali? • Revenons à nos moutons. • Ale (vraťme se) k věci.

vrchol je na konci • Konec korunuje dílo. n. Konec chválí dílo. • (To) nejlepší na konec / nakonec!

vstávej brzo! • Záhy vstávej, příklad dávej. • Ranní ptáče dál doskáče.

vstupte! • Jen račte (dál)! n. Račte dál!

všechno • Ať (Kl), co- / kdo- / jaký- / který- / čí- / kde- / kam- / odkud- / kudy- / kdy- / jak- / -koliv n. ať (Kl), co / kdo / jaký / který / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy / jak chce (Kl). • (Vzal / koupil to / …) jak to leží a běží. • … co mu pod ruku přišlo. • … co srdce ráčí! • (Vem / vezmi / ber to) jak to stojí a leží.

všechno je dvojznačné • Každá hůl má dva konce / svůj konec. • Každý provaz má dva konce.

všechno je možné není-li to zakázané • Co není zakázáno / zakázaný, (to) je dovoleno / dovolený.

všechno je pomíjivé • Smrt všechny v jeden snopek váže. • Po smrti sou / jsou si všichni rovný / rovní.

všechno je relativní • Všeho do času (a pánbůh na věky)! • Každá věc má svůj čas a každé předsevzetí pod nebem svou chvíli. Je čas rození i čas umírání, čas sázení a čas vykopání …

všechno je řešitelné • Každá nit má svůj konec.

všechno je stejné • Je to všechno na jedno kopyto. • Všechno / vše při starým / starém. n. Všechno je / zůstalo při starým / starém.

všechno lze zpochybnit • De omnibus est dubitandum. • Nulla regula sine exceptione.

všechno má důvod svůj • Každý / každé proč má svý / své proto. • Každý proč má svý proto. • Není na světě bylina, aby na něco nebyla.

všechno má hranice své • Všechno má svý / své meze. n. Jsou přece jisté / jistý meze.

všechno má výhody i nevýhody • Všechno má svý / své pro a proti.

všechno mění se • Panta rhei.

všechno nedá se ukrást • Není na světě člověk ten, aby ukradl všechno všem.

všechno potřebuje čas delší • Všechno chce svůj čas.

všechno potřebuje okamžik vhodný • Všechno chce svůj čas. • To všechno má / chce svůj čas. n. Všechno chce čas. • Každá věc má svůj čas a každé předsevzetí pod nebem svou chvíli. Je čas rození i čas umírání, čas sázení a čas vykopání … • Všechno má svůj začátek i konec.

všechno skončí • Všechno / všecko má svůj konec (jenom jitrnice dva / čtyři). • Panta rhei. • Každá věc / všechno má svůj konec. n. Každá písnička má svůj konec. • Všechno má svůj začátek i konec.

všechno závisí na něm • Všechno leží na jeho bedrech.

všechno zevšední • Všechno se (časem) přejí.

všechno zničilo se • Všecko to šlo k čertu.

všechny jsou stejné • Cosi fan tutte.

všichni bojí se ho • Všichni z něj / před ním mají respekt.

všichni chtějí vidět to • Jde / de to z ruky do ruky.

všichni jsou dojati • Oko / jedno oko (při tom) nezůstalo suché.

všichni nejsou chytří stejně • Kdyby byl každej chytrej, tak by bylo na světě tolik rozumu, že by z toho byl každej druhej člověk úplně blbej.

všichni nemyslejí si to • Všechno už bylo řečeno – ale ne všemi.

všichni předstírají • All the world is a stage (and all the men and women merely players). • Celý svět je divadlo (a všichni muži a ženy jen herci).

všichni sledují ho • Zraky všech / všechny zraky se upírají (k němu).

všichni splývají • Potmě je každá kočka / kráva černá. • Je to všechno na jedno kopyto.

všichni vědí to • Už si vo tom povídaj (i) báby na trhu. n. Báby na trhu (už) vo tom mluvěj. • To přece ví každej / každý.

všichni zlobí se na něj • Doma s ním už nemluví ani klika vod dveří. n. Nemluví s ním (už) ani klika vod dveří / pohrabáč.

všímej si i detailu! • Pro les nevidíš stromy.

všude • Ať (Kl), co- / kdo- / jaký- / který- / čí- / kde- / kam- / odkud- / kudy- / kdy- / jak- / -koliv n. ať (Kl), co / kdo / jaký / který / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy / jak chce (Kl). • Kam (až) oko dohlédne (všude …). • Ať se vrtneš, kam se vrtneš, (všude) … • Kam zrak sahá / dosahá (tam) …

vůbec ne • Jak je rok / den dlouhý / dlouhej … n. … jak je rok / den dlouhej / dlouhý. • Ani dost málo. • Ani za mák! • … ani co by se za nehet vešlo. • (To neudělám) ani dybys mě zabil / kdybys mě měl zabít!

vůdce je jen jeden • Když jsou dva na koni, jeden musí sedět vzadu.

vůdce ovlivňuje lidi • Qualis rex, talis grex.

vůdce špatný ovlivňuje lidi nepříznivě • Ryba smrdí vod / od hlavy. • Jaký / jakej úřad, taková osádka, jaký / jakej hospodář, taková čeládka.

vůně byla silná • Ta vůně mě udeřila do nosu / přes nos.

vy chováte se urážlivě • Já tu nejsem někomu / nikomu pro srandu! n. Já tu nejsem pro srandu králíkům!

vy jste laskavý • Nedělejte si škodu! n. Že si děláte (takovou) škodu!

vy jste nevhodní oba • Vy dva si můžete podat ruce.

vy jste únavní a nudní • S váma si (tak) člověk užije legrace.

vy jste vinen • To vás neomlouvá / nevomlouvá.

vy máte přednost • Až po vás!

vy mluvíte moc a zbytečně • To je ňákejch / nějakejch / nějakých řečí!

vy oklamali jste mě • Vy ste ale banda! n. To je pěkná banda! • Nejsem tady (nikomu) pro legraci! n. Já tady nejsem / nebudu nikomu pro legraci! • Tady se něco peče!

vy otočte se o 180°! • Čelem vzad!

vy znáte to • Řekněte sám … • Jak (možná) víte, … n. … jak víte, … n. … jak víte.

vyber si! • Chacun à son goût. • Dej si něco! • Hlava / panna nebo vorel / orel? • Orel / vorel nebo panna! n. Hlava / panna nebo orel / vorel? • Dvěma pánům sloužit nelze / nelze sloužit.

vyber si nejlepší! • Všeho zkuste, a cože dobrého jest, toho se držte.

vyber si ženu podle projevu! • Nežeň se očima / vočima, ale ušima.

vydrž! • Jen klid (a pevný nervy)! • Častá krůpěj / kapka i kámen prorazí / proráží. • Drž, dostaneš kůži! • Votloukej / otloukej se, píšťaličko, nebudeš-li se votloukati / otloukati, budu na tě žalovati císaři pánu …

vydrž a pokračuj! • Kdo se dá na vojnu, musí bojovat. n. Když ses dal na vojnu, musíš bojovat.

vyhýbej se blbcovi! • Lepší je s chytrým dělat než s blbým víno pít.

vyhýbej se mu! • Vod něj / toho radši / raději dál.

vyhýbej se nebezpečí! • The better part of valour is discretion.

vypij to najednou! • Na ex! n. A na ex!

vyřeš to sám pokud ti to vadí! • Koho svrbí, ať se drbe.

vyřiď to rychle! • Moc se s tím / ním nemaž!

vysvětli to! • Co tím chceš říct? n. A tím chceš říct co?

využij příležitosti! • Carpe diem (quam minimum credula postero). • Užívej / užij dne, co nejméně věř následujícímu. • Jez, dokud máš co. • Podej štěstí ruku! • Kdyby to měl zajíc, ten by utíkal. • Zajíce drž, když ho máš; když ho pustíš, víc ho neshledáš. • Kuj železo, dokud je žhavé / žhavý. n. Horké železo nejlépe se kuje.

využívej schopnosti své! • Život je jako trubka. Když do ní nefoukáš, nic z ní nevyjde.

výbuch je blízko • To je ticho před bouří. n. Ticho před bouří.

výjimka není možná • Žádný vejmluvy / výmluvy!

výkon byl dokonalý • To byl koncert!

výkon je slabý • To není žádný umění (Inf)!

výkon zhoršil se • Forma / jeho forma šla dolů.

výmluva je lepší než nic • Lepší dobrá vejmluva než psí hovno.

výprask pomůže víc než domluva • Dobrá metla spraví víc než dobrý slovo. • Škoda každý rány, kerá / která padne vedle.

výsledek bude stejný • Vyjde to nastejno. n. To vyjde nastejno.

výsledek byl špatný • To sme / jsme dopadli! n. To to dopadlo! • To sme / jsme to dopracovali.

výsledek je dobrý celkem • Není to tak zlý / zlé.

výsledek je nejistý • Ve hře je hodně / příliš. • … tak nevím.

výsledek je omezený možnostmi • To je umění možného / možnýho.

výsledek je úměrný investici vložené • Za málo peněz málo muziky.

výsledek malý neodpovídá reklamě velké • Hora porodila myš.

výsledek není žádný • Výsledek se rovná nule.

výstup prudký nastal • Hned je oheň / voheň na střeše.

vývoj civilizace postupuje • Pokrok je nezadržitelný.

vývoj vrátil se na začátek • Kruh se uzavírá / uzavřel.

vzdej se! • Ruce vzhůru!

vzdělání je zkušenost • Vzdělání je to, co zůstane, když člověk zapomene všechno, co se naučil.

vzduch je vydýchaný • Je tu těžkej / těžký vzduch. • Je tady / tu k zadušení / zalknutí.

vzhled drobný je příjemný • Co je malý / malé, to je hezký / hezké.

vzhled je klamný • Pěkná slupka skrývá shnilé jádro. • Zdání klame.

vzchopte se! • Však ještě žije českých bitev bůh! • Hlavu vzhůru! • Nevěš hlavu! • To přece / ještě není konec světa. • Malověrní, myslete na chorál! • Z toho si nic nedělej! n. Nic si z toho nedělej! • No tak! • No tak! • Sláb jenom ten, kdo ztratil v sebe víru (a malý ten, kdo zná jen malý cíl).

vzpomínej přátelsky! • Nevzpomínej na mě ve zlým / zlém!

vzpomínky na štěstí bolí v neštěstí • Nessun magior dolore, che ricordar si dal tempo felice – nella miseria.

vztah vzájemný je dobrý • Je to mezi nima dobrý. • Je / panuje tam povznesená nálada.

vztah vzájemný není dobrý • Nedělá to (mezi nimi) dobrotu. • Nedělá to mezi nima / nimi dobře. • Nehraje / neklape to mezi nima / nimi. • Skřípe to (mezi nima / tam / u nich). • Padnul mezi ně stín (S).

vždy • Ať (Kl), co- / kdo- / jaký- / který- / čí- / kde- / kam- / odkud- / kudy- / kdy- / jak- / -koliv n. ať (Kl), co / kdo / jaký / který / čí / kde / kam / odkud / kudy / kdy / jak chce (Kl). • … i kdyby na chleba nebylo. • … ať je to, co / kdo / který / kde / … je to / chce. • Co lidstvo pamatuje, … n. … co lidstvo pamatuje. • Pokud / kam až lidská paměť sahá / stačí … • Pán nepán … • … ať je pátek nebo svátek. n. … ať v pátek nebo v svátek. n. Pátek jako svátek. • Co je Praha Prahou … • … i kdyby na sůl nebylo. • Co svět světem stojí … • (Musí to dělat / tam jít ap.) i kdyby trakaře / šídla padaly.

W

whisky po pivu vyvolává nevolnost • Whisky on beer makes one / you queer.

Z

zabít není argument a nic to nevyvrátí • Upálit neznamená vyvrátit.

začátek dobrý je nejdůležitější • Dobrý počátek, polovice díla / půl práce.

začátek je těžký • Z bouřného času jsme se narodili … • Všechno je jednou poprvý. • To je jen vo poprvý / o poprvé. • To je (jen) vo poprvý. n. To je o poprvé (a pak si zvykneš). • Každej / každý začátek je těžkej / těžký.

začátek je v • To je klíč / klíčem k problému / záhadě / tomu. n. Klíčem k tomu je …

začátek snadný nevede ke konci dobrému • Začal na zlatě, skončil na blátě.

začátek špatný ovlivňuje výsledek • Jaký / jakej začátek, takový / takovej konec.

začni! • Di / jdi do toho! • Míč je (teď) na jeho straně hřiště. • Tak prosím / prosim! • Připravit! – Pozor! – Teď! n. Ke startu! – Připravit! – Pozor! – Teď! • Ring (je) volný. • Teď je řada na tobě. n. Řada je na tobě. • Tak šup! • Tak (jen) do toho! n. Jen do toho! • Tak a do toho! • Teď nebo nikdy!

začni dělat něco! • No tak, bude to? n. Tak bude to? • Měj se k činu! • Do díla! • Spi, Havlíčku, v svém hrobečku … • Udeřila tvoje hodina. • Ale honem! • Ivánku náš, copak děláš? Děti dou / jdou do školy, tys ještě v posteli, o nic nedbáš! • Tak co je? n. Co je? n. No co je? • Jen do toho! • Konec legrace / srandy! • Co koukáš? • Koukej, ať vidíš / abys viděl! • Nejlepší obrana / vobrana / obranou je útok. • Tak pohyb! • Ruce k dílu! • Tak alou! • Je třeba zabrat. n. Musíš zabrat!

začni od hlavního! • Ab Iove principium.

začni od základu pevného! • Dejte mi pevný bod, a pohnu zeměkoulí. n. Dej mi bod, a pohnu nebem i Zemí.

začni s náladou dobrou! • S chutí do toho (a půl je hotovo)!

začni teď! • Aut nunc, aut numquam / nunc aut numquam.

zaplať napřed! • Bez peněz ani ránu! • Peníze na dřevo!

zaplať přímo! • Peníze na ruku!

zastav se! • Už ani krok! n. Ani krok! • Tak moment! • Stůj, noho, posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš. • Zastavit, stát!

zastav všechno ostatní! • Všechno (teď) musí jít stranou. n. Teď musí jít všechno stranou.

zaútoč! • Nejlepší obrana / vobrana / obranou je útok.

zavírej dveře! • Máte doma černocha? n. Máte doma korálky / korále / korálkový dveře? • Máte doma korálkový dveře / korálky / korále? • Máš v prdeli voj? n. Máš v zadku oj? • Uteče (nám) teplo.

zájmy člověka odrážejí se v četbě • Ukaž / řekni mi, co čteš, a já ti řeknu / povím, jaký / kdo jsi.

základ je jednoduchý • V tom je celej ten kumšt.

základ je v • To je klíč / klíčem k problému / záhadě / tomu. n. Klíčem k tomu je … • V tom je celej ten kumšt. • Celej / celý vtip je v tom (že …). n. V tom je (právě) ten vtip. n. V tom je celej / celý (ten) vtip.

základ špatný nedá výsledek dobrý • Jaký otec, takový syn, jaká voda, takový mlýn, jaké dřevo, takový klín.

základ vede k dalšímu • Dal pánbůh kravičku, dá i travičku.

základ žádný nepřinese výsledek • De nihilo nihil.

zákon může být nespravedlivý • Summum ius, summa iniuria.

zákon může být tvrdý • Dura lex, sed lex.

zákony se nedodržují • Zákony sou / jsou vod toho / k tomu / proto, aby se nedodržovaly / se obcházely.

záměr člověka neuskuteční se vždy • Člověk míní (a) pánbůh / Pánbůh / Pán Bůh mění.

závěr celkový je • Když se to podtrhne a sečte … n. Když to podtrhneme a sečteme … • Z toho plyne ponaučení (že …).

zázrak stane se • Alláh je mocný!

zbabělec utíká • Krysy opouštějí (potápějící se) loď.

zbij ho! • Jen do něj!

zdraví je nejdůležitější • Zdraví nade vše! • Zdraví je největší poklad.

zdroj končí • Pramen vysychá.

ze všech hledisek • Suď jak suď …

zeptej se! • Za zeptání nic nedáš. n. Za to nic nedáš (když se zeptáš). • Zeptej se co a jak.

zima začíná se projevovat • Stíny se dlouží. • Bude zima, bude mráz, kam se ptáčku, kam schováš? • Zima klepe / tluče na dveře. n. Už se hlásí zima.

zisk bezpracný neexistuje • Nikde nelítaj / nepadaj pečený holubi do huby!

zisk malý a opakovaný stačí • Nemusí pršet, stačí / jen když kape. n. Když neteče, aspoň (že) kape. • Ať neprší, jen když kape. n. Když / jestli neprší, (ať) aspoň kape. n. Nemusí pršet, jen když / stačí když kape.

zisk malý je lepší než riziko • Lepší malý / malej zisk než velká škoda.

zisk malý je užitečný taky • Malý / malé ryby sou / jsou taky ryby.

zkus to! • Kdo nic nezkusil, nic neumí / neví / nemá. • Za pokus nic nedáš. n. Za pokus to stojí. • Do třetice všeho dobrýho / dobrého (i zlýho / zlého). • Zkouška je proto / vod toho, aby se to zkusilo. • Za zkoušku / pokus nic nedáš.

zkušenost je trpká • To je hořká medicína / pilulka.

zkušenost nekončí nikdy • Člověk se musí pořád učit / se pořád učí.

zkušenost nepříznivá přináší užitek také • Nic není tak zlého, aby se neobrátilo někdy v něco dobrého. • Všechno zlý / zlé (je) pro něco / k něčemu dobrý / dobré. n. Každý / každé zlo je k něčemu dobrý / dobré. n. Na všem zlým je něco dobrýho.

zkušenost z mládí hodí se v stáří • Co se v mládí naučíš, v stáří jako když najdeš / bys našel.

zlato neztrácí cenu • Zlata se rez nechytá.

zlepši dojem! • … aby to tak nevypadalo. n. Aby to tak nevypadalo, tak …

zlo může přinést užitek paradoxně • Malum nullum est sine aliquo bono.

zlo skončí vždy • Žádné / žádný zlo netrvá věčně.

zmatek je tam • Všechno je (tu) vzhůru nohama.

změna je formální jen • Škatule, škatule, hejbejte se!

změna je normální • Změna je život (a život je změna).

změna nastala • Čas oponou trhnul (a změněn svět). • Z čista jasna / zčistajasna udeřil hrom. • Kolo dějin se točí dál. • Nastal (v tom) zlom. n. Vtom došlo ke zlomu.

změna nastane • Něco je na obzoru / vobzoru. • Visí to ve vzduchu. n. Něco visí ve vzduchu.

změna velká přináší i problémy • Když se kácí les, lítaj / lítají třísky.

znalosti jsou zbraň • Knowledge is power. • Vědění je moc.

zneužití nedává základ pro zákaz • Abusus non tollit usus.

zpráva dobrá není zajímavá • Dobrá zpráva žádná zpráva.

zpráva šíří se rychle • Fama volat. • Jde o tom jeden hlas, že … • Pověst se o tom rozletěla. • Zpráva (o tom / něčem) se šířila / letěla / šla od úst k ústům.

zranění není vážné • To se (ti) zahojí, než se voženíš / oženíš / vdáš.

zvuk je slyšet dobře • Zvuk se (tady) nese (daleko).

zvyk nutí opakovat • Usus (est) tyrannus. • Zvyk je železná košile. • Zvyk je zvyk.

Ž

žena dobrá je důležitější než majetek • Dobrá žena, půlka věna.

žena inspiruje muže • Das Ewig-Weibliche zieht uns hinan. • Největší předností některých mužů je jejich žena.

žena je hloupá • Dlouhý / dlouhé vlasy, krátkej / krátký rozum. n. Ženy mají dlouhé vlasy, ale krátký rozum. • Žena – nejinteligentnější tvor po člověku.

žena je inspirací i překážkou • Strašné je, že není možné žít ani s ženami, ani bez nich. • Ženy vyvolávají / vzbuzují v mužích touhu vytvořit veledíla, a překážejí jim v jejich realizaci.

žena je mravná přehnaně až v stáří • Mladý kurvy, starý modlářky.

žena je nevyzpytatelná • Do žen a do melounů nevidíš. n. Do ženy a do melounu nevidíš. • Ženy jsou k tomu, abychom je milovali, a ne abychom je chápali.

žena je upovídaná • Ženské dílo a ženská řeč nemá nikdy konce. • Svěř se tetě, roznese tě po všem světě.

žena je vinná vždycky • Ženě můžeš vždycky natlouct, vona už bude vědět proč.

žena je vrtkavá • Křehkosti, tvé jméno je žena. • La donna è mobile.

žena je zlá na muže • Ešče som sa neoženil, už ma žena bije.

žena je zranitelná • Křehkosti, tvé jméno je žena.

žena komplikuje situaci • Cherchez la femme. • Kam čert nemůže, (tam) nastrčí bábu / ženskou. • Za vším hledej ženu.

žena malá působí hezky • Co je malý / malé, to je hezký / hezké.

žena má omezení • Žena je jenom žena. Ale dobrý cigáro / dobrej tabáček, to je přece pokouřeníčko!

žena má vliv • Cherchez la femme. • Za vším hledej ženu.

žena nahá je sexuálně nespoutaná • Se šatem svléká žena i stud.

žena nemá ovládat muže • Běda / hanba mužům, kterým žena vládne!

žena omlazená může být nevěrná • Běda mužům, kterým žena mládne!

žena opilá chová se nepřijatelně • Ženská opilá, kurva hotová.

žena pláče krátce • Ženskej / ženský pláč, babí hněv, psí kulhání nemá dlouhýho / dlouhého trvání.

žena potřebuje tvrdost • Jdeš k ženám? Nezapomeň na bič!

žena pracuje pořád • Ženské dílo a ženská řeč nemá nikdy konce.

žena stimuluje a zušlechťuje muže • Muži budou vždy tím, co z nich udělají ženy.

ženy jsou stejné • Cosi fan tutte. • Někerý / některý ženský sou / jsou všecky stejný.

ženy přitahují ho • Votočí / otočí / vohlídne / ohlídne se za každou suknì.

žert nesmí být přehnaný • Každá legrace má svý / své meze.

žij podle zásad a buď pracovitý! • Ora et labora. • Zasaď strom, postav dům a zploď syna.

žijte svorně a bude se vám dařit! • Kde svornost, tu i boží hojnost.

živobytí je důležitější než sláva / čest • Cti / chvály se nenajíš.

život bude snesitelný aspoň minimálně • Buď jak buď, vždyť / dycky nějak / ňák bude.

život je dobrý kde je jídlo dobré • Kde se dobře vaří, tam se dobře daří.

život je dobrý kde je pivo • Kde se pivo vaří, tam se dobře daří.

život je komplikovaný • Život lidskej je tak složitej, že život člověka je proti tomu hadr.

život je krásný • Ve jménu života i radosti i krásy. • Za našich mladejch let bejval svět jako květ. • Když já vám povídám, že je nebe na zemi, pravdu mám, věřte mi. • Svět je hezký a stojí za to o něj bojovat. • Užívej světa, dokud hoví / máš léta. • Pro toho, kdo chce žít, je na světě plno krás.

život je nejdůležitější • Krev není voda. n. Krev je hustší než voda.

život je nudný • Život je pro mě vobnošená / obnošená vesta.

život je plný omylů • Nur der Irrtum ist das Leben, und das Wissen ist der Tod.

život je pomíjivý • Všeho do času (a pánbůh na věky)! • Člověk je jen / jak pára nad hrncem. n. Člověk jest co pára nad hrncem. • Rauch ist alles ird'sche Wesen. • Nazí na svět přicházíme a nahé nás opět přijímá země. n. Nazí jsme na ten svět přišli, nazí z něho zas půjdeme. • Dyť / vždyť sme / jsme jen jednou na světě. • Žijeme jen jednou … • Život je krátký, umění dlouhé.

život je proměnlivý • Dnes tlusto a zejtra pusto. • Nil homini certum est. • Osud si s ním (divně) zahrál. • Nevstoupíš dvakrát do stejné / téže řeky. • Jednou si / jsi dole a podruhý / jindy nahoře. • Svět je kulatej / kulatý. • Svět se mění (a my v něm). • Svět je v neustálé přestavbě, tím spíše člověk. • Tak to chodí na tom světě, každou chvíli jinak. • Dnes žalost, zejtra radost. • Život je jen náhoda.

život je rozporuplný • To je zvrácený svět! n. Ten svět je zvrácený! • Svět je komedie pro ty, kteří myslí, a tragédie pro ty, kteří cítí. • Tak (už) to na tom světě chodí. n. Tak to chodí.

život je stejný všude • Všude (je) chléb / chleba o / vo dvou kůrkách. n. Všude chléb s dvěma kůrkama pečený.

život je stísněný • Je to tu jako v koncentráku.

život je těžký • Narodit se a zemřít není těžké. To hlavní je mezi tím. • Život se s nikým nemazlí. n. Život se s tebou mazlit nebude. • Život není procházka růžovým sadem / růžovou zahradou. • Život není peříčko. • Život je boj. • Život je pes.

život je těžký teď • Čas se vymkl z kolejí.

život jeho nebyl dobrý • Osud si s ním (divně) zahrál.

život komplikuje plány • Život není procházka růžovým sadem / růžovou zahradou. • Život tropí hlouposti.

život krátí se • To ten čas letí. n. Jak ten čas letí / kvapí! n. Ten čas tak letí. n. Čas letí.

život není ideální • Jednou si / jsi dole a podruhý / jindy nahoře. • Tento svět je (ze všech) nejlepší. • Život není (žádnej) román. • Tak to (prostě / už) v životě bejvá / chodí.

život není předurčený • Svět je kulatej / kulatý.

život pokračuje • Kolo dějin se točí dál. • Svět se točí dál. • Z trosek povstal / vykvetl nový život. • Život de / jde (pořád) dál.

život probíhá stále stejně • Všechny řeky tečou / jdou do moře (avšak moře se nepřeplňuje).

život trestá nevinného • Život není spravedlivý / fér.

život zdá se krásný • Svět se mu zdá růžový / růžovej.

České frazémy a idiomy propoziční (F. Čermák)

Obsah

1 Úvod 1241
1.1 Obecná povaha . . . 1241
1.2 Materiál a data . . . 1242

2 Propoziční frazémy a idiomy 1243
2.1 Komponenty . . . 1243
2.1.1 Formální stránka komponentů . . . 1243
2.1.2 Sémantická stránka komponentů . . . 1245
2.1.3 Kolokační stránka komponentů . . . 1246
2.2 Útvar . . . 1248
2.2.1 Formální stránka útvaru . . . 1248
2.2.2 Sémantická stránka útvaru . . . 1251
2.2.3 Kolokační stránka útvaru . . . 1255

3 Systém propozičních frazémů 1256
3.1 Klasifikace strukturní . . . 1256
3.2 Klasifikace sémantická . . . 1258
3.3 Klasifikace funkční a pragmatická . . . 1259

4 Transformace 1264
4.1 Transformace mezirovinné . . . 1264
4.2 Transformace aktualizační . . . 1265

5 Bibliografie 1266

1 Úvod

Oblast propozičních frazémů je v lingvistice tradičně málo známá a nepopsaná a valných představ, s určitou výjimkou přísloví, o ní není. I ta však bývala dříve zpracována z jiných než jazykových hledisek, především folklorních a etnografických, obvykle jen v prostých soupisech bez popisu, zvláště funkčního. Propoziční frazémy a idiomy přitom představují významnou oblast hotových vyjadřovacích prostředků na úrovni samostatné (minimální) komunikace, výroku, reakce apod., jinými slovy aspoň jedné věty a jednoho mluvčího. Tato studie se pokouší v přehledu zachytit jejich všechny hlavní aspekty lingvisticky, v pohledu primárně lexikologickém a frazeologickém.

1.1 Obecná povaha

Propoziční frazémy a idiomy zahrnují strukturně nejvyšší typ frazeologického pojmenování velmi různého typu. Rys, který jim dodává jednotnou povahu, je jejich propoziční funkce, a tedy *větná* povaha; i pro ně zde platí vymezení obecné, platné pro všechny druhy frazémů a idiomů. *Propoziční frazém (a idiom) je tedy každá aspoň binární ustálená kombinace slovních tvarů větné povahy, která je anomální v tom, že aspoň jeden z jejích diskrétních komponentů se v dané funkci a obvykle i významu vyskytuje jen v daném frazému (idiomu), popř. jen v několika málo dalších, obvykle strukturně svázaných* (srov. Čermák 1982, 1998 a 2001a, Čermák-Hronek-Machač, zvl. 1994). S ohledem na rys ustálenosti sem tedy spadají například i ustálené známé citáty apod., nespadají sem však pro svou terminologickou a exaktní povahu matematické a jiné formule a zákony, které uvedené definici nevyhovují a jsou i sémanticky pravidelné, neanomální. Pro oblast výrazů zahrnutých pod propoziční frazémy vytvořila tradice a starší úzus znepokojivou směsici různých označení, která jsou dnes obvykle nejasná, dílčí a málo i sdělují. Hlavně se však vzájemně různě překrývají a přitom řadu typů výrazů nedokážou označit vůbec; přes svou pestrost tedy nominativně nestačí. Patří sem mj. *adagium, aforismus, anekdota, apothegma, axióm, citát, floskule, formule, fráze, gnóma, hádanka, heslo, hlavolam, hříčka, kalambúr, loci communes, maxim(a), motto, obrat, okřídlená slova, paremie, pozdrav, pořekadlo, poučka, pranostika, průpovídka, přísloví, rčení, rozpočítávadlo, říkadlo, říkanka, sentence, slogan, spojení slov, truismus, úsloví, wellerismus, zaklínadlo, zaříkadlo, zásada* (viz i zde Zásady zpracování a užívání slovníku a Čermák 2001b).

Nedostatek tradičního názvu pro řadu dalších typů výrazů naznačují následující příklady: *Moc, má panenko, moc se ptáš., Zdálo se mi, má panenko, dnes v noci o tobě …, Proč bychom se netěšili …, Čert to vzal!, To zrovna!, Všechno mi říká, že…* V situaci přemíry nejasných názvů na jedné straně a absence pojmů na straně druhé je proto vhodné se prvním vyhnout (až na výjimky) a užívat jednotný termín založený na společné funkci.

Některé propoziční frazémy mají blízko k frazémům verbálním, které však svou podstatou mají ve větě jen povahu rozvinutého slovesa. Stává se dokonce, že existují vedle sebe frazém propoziční a verbální, vzniklé z téhož základu, které jsou oba ustálené, srov. *Dej mi (s tím) pokoj!* a *dát někomu pokoj*, kde verbální frazém pochopitelně existuje vedle své podoby infinitivní i v řadě různých dalších tvarů (o této transformační souvislosti viz 4). Naproti tomu propoziční frazém je vždy úplnou větou a má tedy, pokud je založený na slovese, i svůj pevný subjekt. To ovšem neznamená, že se některé

jeho části nemůžou podle potřeby obměňovat, srov. *Dej mu s tím pokoj!* anebo *To je jeho stará bolest.*, a možnost tento frazém užít také např. v minulém čase, nebo *Teče mu do bot.* a možnost tento frazém užít například i pro ženu, v množném čísle apod. Všechny tyto možnosti, které jsou vždy limitované (v hesle slovníku jsou po **0** vyznačeny negativním výčtem, viz mj. 2.4 Gramatická charakteristika), se však týkají nesubjektu. Vedle takovýchto frazémů obsahujících verbum sem ale patří i řada jiných, které sloveso neobsahují a které pak bývají zcela neměnné, např. *Jen aby!, Houby s voctem!* (viz 2.2.1). Je pochopitelné, že i tato oblast frazeologie se vyznačuje, stejně jako jiné, výraznou pojmenovací (nominativní) stručností a úsporností výrazu; zjistit se dá snadno, pokusíme-li se ten který frazém (a ne nutně jen přísloví) vyjádřit přijatelně jinak.

Oblast propozičních frazémů čítá v češtině na 10 000 jednotek a v daném pojetí je tedy, vedle frazémů verbálních, oblastí z celé české frazeologie nejbohatší a nejrozsáhlejší.

1.2 Materiál a data

Některá zjištění se tu zakládají na analýze vzorku písmen A–D (malý vzorek) obsahujícím necelých 1800 hesel, tj. asi 18 % celého materiálu *Slovníku české frazeologie a idiomatiky. Výrazy propoziční* (dále SČFI4). Jiná naopak vycházejí z téměř celého slovníku, ze vzorku, který obsahoval 9841 hesel (velký vzorek); z něj čerpá většina zjištění. Celek slovníku obsahuje asi 10 000 hesel, z toho je hesel zpracovaných 8957, přičemž poměr hesel malých ku velkým je zhruba 2:1; odkazových hesel, což jsou většinou poziční varianty, je přibližně 1000, variant je ve slovníku ovšem mnohem víc.

SČFI4 přitom obsahuje i řadu cizojazyčných výrazů (asi 6 %), především latinských (přes 400), ale i německých, anglických, francouzských a řídce i dalších.

2 Propoziční frazémy a idiomy

Analýza prováděná v dalším vychází ze zásad a principů vyložených dříve (zvl. Čermák 1982, 1998 a 2001a). Mezi ně patří respektování frazému jako celku a obecně nemožnost jeho skutečné analýzy na komponenty a jejich významy, jakkoliv by se někdy takový přístup zdál možný aspoň částečně. Proto také úvahy zvláště v části 2 (například o slovních druzích) se týkají jen povrchu věcí, kdy jako by komponenty byly vně frazému, samostatně.

2.1 Komponenty

2.1.1 Formální stránka komponentů

Komponenty propozičních frazémů jsou v zásadě trojí: *slova* (resp. *slovní tvary*), *klauze* (závislé věty) a *věty* (samostatné, zvláště ty, které se kombinují do intersubjektového frazému polypropozičního, viz dál 2.2.1 a 3.1). Čtvrtý typ jejich komponentů, *kolokace*, může mít hranice nejasné; jasnější jsou jen tehdy, je-li daná kolokace ustálená a zřetelná. V dalším si všimneme především komponentů prvního typu, které jsou základem i pro další.

Základem všech jednotek, ať už složených, či jednoduchých, jsou však slovní tvary, některé z nich zvláštní (monokolokabilní slova) viz dál. Vyskytují se tu tvary slov všech slovních druhů (obvykle starších), bez nápadnějších omezení či preferencí a jsou téměř bez výjimky (to jsou některá slova stará) zcela běžná a vysoce frekventovaná; naopak, zcela moderní, intelektuální či technologická slova se tu zpravidla nepoužívají; česká frazeologie je v tomto smyslu konzervativní. Vedle synsémantik jsou tu nejčastější substantiva a verba. Vzhledem ke komunikativní povaze těchto výrazů tu však lze zřetelně pozorovat sklon vyhýbat se slovům dlouhým a využívat naopak slova krátká. Výmluvná je tabulka ukazující distribuci délky zapojených a zde využívaných slovních tvarů frazémů v celém SČFI4 (na 9841 heslech): největší skupinu představují slova krátká (dvoupísmenná), nejmenší slova dlouhá (třinácti-, čtrnácti- a patnáctipísmenná), srov.:

2 písmena	16 608 tvarů (včetně opakování)	9 písmen	1163 tvarů
3 písmena	10 350	10 písmen	484
4 písmena	10 136	11 písmen	183
5 písmen	9818	12 písmen	52
6 písmen	6568	13 písmen	23
7 písmen	4229	14 písmen	11
8 písmen	2111	15 písmen	1

Obecně tedy jasně platí, že většina komponentů je výrazně krátká a dlouhá slova tu nejsou oblíbená. Slovník (SČFI4) skládající úhrn celé této oblasti (tj. úhrn všech slov vytvářejících jednotlivé frazémy vzaté jako hesla, resp. záhlaví, tj. korpus těchto slov) není velký. Všimněme si tří jeho aspektů, slov nejčastějších, typických (frekventovaných) a slov řídkých. Pozoruhodné je, že přes 20 % celého takto pojatého slovníku (20,31 %) staví na pouhých 20 slovech synsémantické povahy, srov. v sestupném pořadí *to, je, se, na, být, mu, co, si, a, jako, v, tak, do, z, by, že, s, jak, už, není*.

K nejfrekventovanějším (především) autosémantickým komponentům, opakujícím se tudíž nejčastěji, však patří: *blázen, brát, bůh, být, cesta, čas, čert, člověk, dát, den, dělat, dítě, dobrý, duše, hlava, hodina, hovno, hrom, huba, chléb, jazyk, jít, kámen, konec, krev, láska, místo, mít, mluvit, moct, muset, myslet, no, nota, nos, pán, pánbu, peníze, pes, pravda, práce, prdel, rád, rána, rozum, ruka, říci, říkat, slovo, smrt, srdce, stát, svět, škoda, štěstí, tak, ucho, věc, vědět, vidět, voda, voko / oko, země, žena, život* (srov. i níže a v 2.2.2). Jejich klasifikaci a frekvenci viz zčásti dál, v 2.1.2. I z tohoto frekvenčního jádra je zřejmé, že formálně jde výlučně o slova jedno-dvouslabičná, vyjádřeno v písmenech tří-šestipísmenná a morfematicky zpravidla dvoumorfémová (neuvažujeme-li nulový sufix, pak také často jednomorfémová). Toto zjištění podporuje i celkově oslabené morfematické a slovotvorné chápaní, resp. vnímání slovních komponentů v kontrastu k silné funkci frazému jako celku.

Naproti tomu celých 70,75 % všech výskytů všech slov užitých v heslech zahrnuje slova objevující se tu jen dvakrát; nepřekvapuje tudíž, že přes polovinu všech slov (50,79 %) tvoří slova vyskytující se tu pouze jednou. Významové jádro komponentů je tedy neseno výše uvedenými frekventovanými autosémantiky.

Slovotvorně odpovídá forma a typ zapojených slov celkové funkční povaze tohoto druhu frazémů. Relativní krátkosti užitých slovních tvarů vyhovuje slabší slovotvorná strukturace, omezená na sufixy především staré a krátké. Na rozdíl od zvláště verbálních frazémů, kde jednoznačně dominují **konkréta**, je tu zastoupení **abstrakt** (substantivních) poměrně vysoké a důležité, což zřetelně souvisí s povahou vyjadřovaného významu, takže např. obsahuje-li frazém komponent *pravda*, pak i jeho celkový význam se zpravidla nějak týká pravdy, i když tu o přímé a nesporné motivaci obvykle uvažovat nelze.

Vedle starých substantivních sufixů typu **-a** (*svoboda, příhoda, snaha*), **-ba** (*kletba, honba*) se tu objevuje i poměrně často zastoupený sufix **-ost** (*mladost, radost, hrdost, střídmost, věčnost*, nikoliv však v novějším významovém typu *návštěvn***ost** apod.) a ovšem často využívaný sufix verbální **-ní** (*povídání, zoufání, prohrání*) a příznačně též sufix **-aná / -ená**, který je silně specifický a příznakový právě pro frazeologii (*vybraná, shledaná, podívaná, zmýlená, považená*, víc viz 2.1.3); obecně je tu ovšem i řada běžných sufixů jiných než pro abstrakta. V souladu s mluvenou povahou těchto výrazů tu lze pozorovat i nápadný výskyt deminutiv a jejich sufixů (srov. *živáček, babička, hubička, chybička, kostelíček, chudinka, páračka*). Stejné povaze odpovídá i výskyt výrazně mluveného sufixu **-ák** (*průchoďák, bejvák, sviňák, hlupák, chytrák*). Z adjektiv se tu příznačně vyskytují poměrně často mj. posesiva (*Jobova, zajícova, ševcova, sousedova, kovářova, Kupidova*) a pro adverbia, resp. participia, se tu často užívá sufix *-no / -áno* označující stav nebo výsledný stav, rezultát změny (*záhodno, chladno, marno, narváno, natřískáno, vymalováno, vodzvoněno*) apod.

Tato oblast také často využívá plurálové tvary substantiv (*mdloby, způsoby, pochyby, služby, základy, nápady, dluhy, důvody*), z nichž některé se opět používají, jak se zdá, ve frazeologii preferenčně.

Z verb a jejich **morfologie** tu je zajímavý úzus některých tvarů. Obecně tu sice pochopitelně dominuje minulý čas a jeho tvary, nápadný je však obvykle performativní úzus tvarů 1. sg, srov. *přeju, slibuju, děkuju, dovoluju, vyprošuju, obtěžuju, rukulíbám, povídám*. Z jiných tvarů je zvláštní ještě využití *-me* pro 1. pl (včetně imperativu, ve více než 80 případech) a také *-te* v 2. pl (včetně plurálu, přes 120 případů). Pro tuto oblast nelze rozumně předpokládat zapojení tvarů obecných neurčitých zájmen, které se v kontextu konkretizují obvykle na zájmena osobní (což je vhodné u frazémů kolokačních), a proto je jejich výskyt omezený. S tím souvisí i užití 3. sg slovesa, které je tu proti jiným naopak prototypické a pro svou obecnou povahu zastupuje případné jiné osoby (tyto frazémy úzus jiných osob proto často připouštějí), srov. *Došel **mu** (brzo) dech.*, které prototypicky naznačuje i např. možnosti **jí, jim**, popř. **ti** apod. (viz gramatickou charakteristiku a restrikce v ní). Frazémy adresující nejrůznějším způsobem komunikativního partnera mívají naproti tomu prototypicky formu 2. sg (v demokratickém tykání, ve frazeologii se nevyká), srov. *Dočkej času jako husa klasu.* Obecná a převažující povaha většiny frazémů je však svázaná s užitím tvarů 3. sg prézentu sloves (asi 44 % všech hesel a přes polovinu hesel založených na verbu), srov. *Stojí to za starou bačkoru., Basa tvrdí muziku.*

Častý je výskyt záporných tvarů, především sloves (srov. *Nehas, co tě nepálí.*); jejich výskyt je silně příznakový a vázaný na daný význam (proto i formální řazení, na rozdíl od běžných slovníků, toto respektuje a negativa jsou v abecedě *Slovníku* pod prefixem *ne-*). Z nich některá představují frazeologická negativa tantum (*nechumelilo se, nedutat, neceknout*), vyskytnou se tu však i negovaná substantiva či

adjektiva (*necar, nedíra, nedůvěra, nedostatek, nefér*). Výskyt slovesných prefixů je rovnoměrný, některé jsou však okrajové (*nad-* 6×, *přes-* 5×).

Celkem asi 9 % frazémů je stavěno z klauzí (podle malého vzorku), které jsou tudíž komponentem širšího celku, souvětí (viz 3.1); takto je tedy asi devět desetin propozičních frazémů vytvářeno větou jednoduchou. Převážná většina hesel se slovesem je v kladném tvaru; negace verba v hesle je velmi řídká (kolem 3 %).

Komponenty propozičních frazémů čerpají svůj původ také mezi **proprii**, z nichž nejvýznamnější jsou pochopitelně substantiva. Tvoří dnes různorodou a v podstatě náhodnou směsici jmen osob domácích (historických postav nebo jmen osobních) i osob cizích, z nichž často jde o postavy klasicky a mezinárodně známé, vyskytují se tu však i názvy míst. Srov. zvláště:

Anna, Blažková, Čehona, Dalibor, Dynda, Ferdinand, Ferda, František, Franta, Havlíček, Honza, Jirásek, Josef, Karkulka, Katka, Kateřina, Kubíček, Marie, Markyta, Martin, Marta, Mařenka, Matěj, Navrátil, Pešek, Polák, Pražák, Řehoř, Sadílek, Stejskal, Tonda, Vejskal, Venca, Žižka;
Alláh, Archimeděnko, Brutus, Caesar, Freud, Hitler, Iovis / Joviš, Ježíš / ježíš, Kristus, Lomikar, Mohamed, Pappenheimští;
Austrálie, Bělidlo, Beroun, Betlém, Bohnice, Brno, Cařihrad, Čechy, Deutschland, Drážďany, Evropa, Gomora, Kartágo, Kocourkov, Lovosice, Morava, Moravěnka, Moskva, Neapol, Německo, Polsko, Praha / Praga, Rhodos, Rusko, Řecko, Řím, Sahara, Saturn, Sezam, Sibérie, Sibiř, Sodoma, Vidrholec, Vystrkov.

Adjektiva odvozená od proprií tu jsou hojná, zvláště *český*, vyskytují se tu také *španělský, uherský,* nevyskytují se tu však např. *anglický, německý* či *polský*.

O motivační roli lze mluvit, aspoň oslabeně, jen u některých z nich, ovšem za předpokladu, že si uživatel pamatuje či vybaví realitu nebo událost nebo příběh s takovým jménem spojené (*Pappenheimští, Dalibor, Lomikar, Bohnice, Brutus, Sezam*). V některých případech jde o pouhou slovní hříčku (*Beroun, Drážďany, Vejskal*), jindy jsou přímo pro potřeby frazeologie slova zkonstruovaná a jinde se nevyskytují (*Archimeděnko, Dynda*) anebo jsou fiktivní jinak (*Čehona, Karkulka* aj.). Problém kolokačních proprií typu *U snědeného krámu* tu vzat v úvahu není.

2.1.2 Sémantická stránka komponentů

Pro frazeologii obecně je typické, že buduje své struktury na komponentech mapujících části lidského těla a jejich významech. Vznikají tak typické **somatismy**, somatické frazémy (řecké *sōma* znamená tělo). V případě propozičních frazémů je však využití významů tohoto typu komponentů výrazně menší než například u frazémů verbálních. Zapojení somatických komponentů a jejich významů v sestupném frekvenčním pořadí (na velkém vzorku, viz výše) tu je toto (sloučeny jsou tvary singuláru a plurálu): *oko* 416×, *oči* 237×, *ruka* 150×, *srdce* 124×, *noha* 119×, *hlava* 101×, *jazyk* 71×, *huba* 57×, *prdel* 52×, *nos* 45×, *uši* 32×, *zuby* 29×, *rameno* 29×, *krk* 27×, *žaludek* 23×, *břicho* 21×, *čelo* 15×, *záda* 14× atd.

Pro srovnání, pořadí těchto komponentů u verbálních frazémů je odlišné (srov. *ruka, oko, hlava, huba, noha* atd.). Z jiných **konkrét**, která obecně jako stavební kameny a komponenty převažují v celé frazeologii, tu má vysokou frekvenci slovo *člověk (lidé)* 386×, které je však jako konkrétum dost netypické, zřejmě pro zobecněnou povahu významu řady propozičních frazémů, mj. i přísloví, v nichž se objevuje. Dále následují sémanticky různorodá slova: *děti* 71×, *chléb* 61×, *pán* 58×, *žena* 51×, *kámen* 43×, *hovno* 40×, *pytel* 38×, *dveře* 32×, *víno* 31×, *pivo* 29×, *místo* 26×, *přítel* 26×, *blázen* 25×, *král* 25× aj.

Nejčastějšími názvy pro zvířata, která se zde vyskytují, jsou: *pes* 73×, *vůl* 29×, *prase* 25× (srov. podobně nejvyšší frekvenci *psa* u přísloví).

Výraznější a nápadné je tu však ze substantiv zapojení komponentů nekonkrétních, a tedy **abstrakt**. Všechno to jsou označení pro tradiční pojmy pro běžné (a) emoce, (b) zdravotní stavy, (c) atmosférické stavy, (d) etické pojmy, (e) časové pojmy a (f) metafyzické a další pojmy. K nejčastějším patří: *slovo* 171×, *bůh* 158×, *čas* 154×, *svět* 147×, *pánbůh* 146×, *věc* 140×, *den* 136×, *štěstí* 123×, *řeč* 122×, *život* 121×, *voda* 113×, *pravda* 107×, *čest* 98×, *konec* 95×, *práce* 95×, *peníze* 86×, *krev*

85×, *rozum* 81×, *láska* 68×, *smrt* 60×, *nebe* 55×, *škoda* 49×, *jazyk* 48×, *legrace* 47×, *cesta* 45×, *rána* 45×, *čest* 44×, *hrom* 43×, *sranda* 42×, *zima* 40×, *zdraví* 37×, *pokoj* 36×, *radost* 36×, *osud* 35×, *sláva* 35×, *vítr* 34×, *neštěstí* 32×, *dílo* 30×, *noc* 30×, *duše* 29×, *nervy* 28×, *strach* 28×, *ticho* 27×, *světlo* 26×, *tma* 26×, *umění* 26×, *chuť* 25×, *rok* 25×, *blbost* 24× atd.

Vzhledem ke stáří řady frazémů, ale i k trvalosti uvedených pojmů je pochopitelné, že tu nenajdeme výrazy pro pojmy relativně nové jako např. *společnost, vláda, problém, systém, trh, situace* či *podnik* (vybrána jsou z nejčastějších 200 slov frekvenčního slovníku). Obecně však platí, že všechny frekventované starší pojmy tu lexikálně, a tedy sémanticky zastoupeny jsou.

K významu frazému však vedle významu substantiv přispívají i významy **sloves**; jejich výskyt souvisí často s obecným typem jejich významu. Pořadí zapojených verb (tvary jsou opět do lemmat sloučeny, včetně negace) je toto: *být* 1261×, *dát* 366×, *moct* 232×, *stát* 206×, *mít* 190×, *dělat* 185×, *vědět* 168×, *chtít* 145×, *muset* 98×, *říct* 98×, *mluvit* 96×, *vidět* 96×, *nechat* 79×, *jít* 63×, *chodit* 54×, *vzít* 45×, *koukat* 40×, *přijít* 40×, *brát* 37×, *myslet* 37×, *říkat* 36×, *smrdět* 31×, *udělat* 28×, *povídat* 25×, *stačit* 25×, *žít* 25× atd.

Jakkoliv frazémy z pragmatických funkcí vyjadřují velmi často hodnotící postoje mluvčího, evaluaci, děje se tak obvykle až kombinací komponentů, a tedy na úrovni útvaru (viz 3.3). Přesto je zajímavé a důležité, zvláště ve srovnání s frekvencí substantiv a verb výše, všimnout si, že se i na úrovni komponentů často explicitně objevují typická adjektivní či adverbiální **evaluativa**, srov.: *dobrý* 234×, *dobře* 105×, *lepší* 81×, *zlý* 47×, *starý* 44×, *mladý* 34×, *nejlepší* 33×, *špatný* 33×, *těžký* 27×, *líp* 25× … (přitom typ *starý* tu obvykle znamená „osvědčený“, a ne pouhý věk).

O sémantické účasti proprií viz 2.1.1; není většinou žádná nebo je oslabená a synchronně nejasná.

2.1.3 Kolokační stránka komponentů

Kolokabilita komponentů v rámci frazému, která se překrývá s jejich frekvencí, ale není s ní totožná, je důležitá, a to zvláště ve svých extrémech. Povšimněme si tu obou z nich, slov s širokou spojitelností a slov silně restringovaných, tj. slov monokolokabilních. Připomeňme si, že slov s výskytem 1 je v celém slovníkovém korpusu víc než polovina (50,8 %).

Významné je tu zastoupení vysoce frekventovaných slov (viz 2.1.1), jejichž různorodé a charakteristické kolokace představují velkou část frazémů; srov. např. výrazně „negativní, nepříjemnou“ kolokabilitu slova *čert* naznačenou slovy, která se spolu s ním vyskytují: *bába, dábel, kropáč, mouchy, peklo, zeď; bolí, napískal, nespí, pálí, vzal, záleží* apod. Nejnápadnější a pro identifikaci frazému pro svou relativní neznámost a omezenost jen na kontext frazémů jsou zvlášť důležité komponenty (slova, prvky) **monokolokabilní** (srov. mj. Čermák 1982, 1998 a 2001a, Čermák-Hronek-Machač 1994 a zvláštní studie tam). Z korpusu SČFI4 (velkého vzorku jeho hesláře) vyčlenil konkordanční program (což lze zjistit také např. na principu MI scoru) kombinatoricky zvláštní slova, resp. tvary, takové, které se kombinovaly unikátně jen s určitými jinými slovy (tvary), a to pouze jednou, popřípadě jen v několika málo případech (tento pohled se v podstatě shoduje s vlastní definicí frazému, srov 1.1). V tomto smyslu srov. *mrákoty*, které se zde kombinují pouze se čtyřmi verby ve čtyřech frazémech, tj. *Jdou na něj m.*, *Obcházely ho m.*, *Obestřely ho m.*, *Pokoušely se o něj m.*, ale také to, že jde vlastně o synonyma, tedy variace na stejný význam, a tedy lexikální variace jediné možnosti. Výsledky byly pochopitelně dále ověřovány, protože ojedinělý výskyt v takto omezeném a zvláštním korpusu SČFI4 nemusí znamenat, že slovo je takto kombinatoricky restringováno v jazyce vůbec; pozornost se přitom soustředila jen na slova domácí, s vyloučením většiny proprií; vyloučena byla i slova (tvary), která existují obecně, mimo frazeologii, ale v jiném významu, typu *hřebínek*, *máry* nebo *hlína*, jimiž by se tento seznam ještě rozmnožil. Pro slova v jazyce se obecně, laicky (a nesprávně), někdy též pod vlivem přespříliš zdůrazňované role gramatiky, předpokládá, že se můžou kombinovat jakkoliv a s libovolným počtem dalších slov. To samozřejmě možné není a naráží to především na omezení sémantická. Nicméně výsledných více než pět set tvarů (556) představuje dosud nepublikovaný a významný seznam tvarů jedinečných touto svou vlastností po stránce zcela základní, kombinatorické, u kterých ani obvyklé a primární sémantické faktory nejsou důležité (jiné a další se ovšem najdou v dalších oblastech frazeologie). Srov.:

achich, alelujá, amok, babí, apatyce / apatyky, atamanem, bacha, bágo, bedrech, bejvávalo, belu, bělidle, blití, blivno, bludný, bos / bosa, brajgl, brdo, breku, břevna, bydlo, bycha, cajku, cavyky, cecek, ciráty / cirátů, cukatura, cumel, Čehona, čehý, čertovina, člověčinu, čtvrtodenní, čáry, čina, čudu, čuje, darmo, dejmy, dělicí, devatero, dírnix, dišputát, dížky, djó, dobrýtro, dohola, dokonáno, dolož, dopomáhej, dopracovali, dopuštění, dračku, dráteníka, drátkách, drek, duc, duhu, dyndy, ďasu, egal / egál, emaile, ententýky, enyky, extrabuřty, fajn, fantas, fangle, fidlátka, fidli, fígl, fiklo, financ, fochu, foremetka, fraků / fraky, frčí, ftákách, fuk, fujtajbl, fušku, fáry, glanc, go, grešli, grogy,

habaděj, hadači, hájové, hapruje, hecu, hej, hejsa, hlásku, hoj, hokus, hop, hopsa, hot, housti, hrana, hrklo, hromský, hráchy, huj, hýn, chtění, chutě, chybička, jalová, jazykové, ježkovy, jímá, Jobova, jonáci, just, kalné, kalup, kápě, kaput, karbid, kázáníčka, kejhák, klapačku, klempíruje, klíďo, kloudnýho, knap, kolenatej, komoň, kopejtko, korunovanej, kotrbě, krápe, krchov, kropáč, kručí, krůpěj, kumšt, kušna, kutě, kvalt, kvit, kvoč, lačnej, lahoda, láter, ledárně, lehára, lehárna, lenora, lezavo, ležáci, libo, libost, líběj, lučinách, luftu / luftě, luplo, maděru, majlant, majzla, makačka, malička, marno, matlafousek, maršálskou, maucta, mazec, mázy, mejlka, mha, mírnix, mišli, mlejnici, modlářky, moldánky, morně, mrvu, mrákoty, mrd, muk, mžitky,

nabíledni, nadál se, nadarmo, nadělení, nádhero, nadobro, nahvízdat si, najevo, nakukal, napískat si, namoutě, nanic, naplat, napnelismus, nápodobně, narváno, nasnadě, natřískáno, našlapáno, nazbyt, nedalo, nedíra, nechumelilo se, nedaruju, nedutal, nefackuje, nehněvaná, nejinak, nekamenujte, neklape, nelakuj, nelení, nenadál se, nenaděješ se, nenaděláš, nenarodil se, neoddiskutovatelný, neohřát se, nepán, nepočítanejch, nepopsání, nepotento, nepravost, nepřečkání, nepředat se, nepředřít se, nerozeznání, neroztrubuj, neslýcháno, nesnilo se, nesvátek, neškrt si, neštymuje, nešť, netanguje, neubylo / neubude, neuvěření, nevěstí, nevídáno, neviňátka, nevíře, nevofouk, nevolno, nevydržení, nevykouká si, nevzdechne, nezakřikni, nezdobu, neznáma, neželí, normálka, nosa, nouzovka,

obezlička, obestřely, obušku, odestát se, odskákat si, odříkanýho, okolky, onak, opičárně, oplátku, optání, ostatek, pa, paci, padnutí, pacholátka, paky, pánek, panický, paňáco, páně, páračka, pardálové, pasé, patálie, pech, peleš, pepka, pěšinkama, pěšky, píďo, piplačka, planý, plesky, plna, poblití, počal si / počít si, počkání, podělo se / poděly se, podivem, podšitá, pohledání, pohromadě, pochyba, polehoučku, polopita, polosyta, polovice, pomni, pomyslet si, poplužní, poručení, pořídku, pořízení, poskrovnu, posměváčky, posrání, pošušňáníčko, potázal, potuchy, poturčenec, považenou, povídačky, pozdvižení, požehnaně, prašivá, pravdoucí, prázdnotou, prča, presto, prohrání, prostoto, protivy, prr, prubířský, průchoďáku, průtrž, přebože, přeškoda, přihořívá, přimrazí, přisám, přituhuje, psinci, psírně, psotník, pšenka, putna, putyce,

radno, rajc, raníčko, rapl, ratejně, recht, renonc, risk, roní, roupy, roveň, rozbřesklo se, rozhostilo se, rozkejvat se, rozklepat se, rozleželo se, ručky, ryc / ric, rychtyku / richtiku, saky, samochvála, schytat, sedmero, semenec, senza / -čka, sežrání, shledanou, sháňka, shůry, sichr, skalinách, skákavá, slechu, slehla, slušno, snopek, soudný, soustrast, spoleh, spolehnutí, spral, staru, stejskala, strdím, strpení, strůjcem, střízlík, svatosvatý, světobornýho, svinskej, svitla, sytý, šejdrem, šišli, škatule, škodnej, šlak, šlejfírna, šlejfíři, šluka, šmrnc, šopa, šosy, šoufl, špásu / špás, špaténka, šprochu, šrumec, štráchy, šumafuk, šup, šupito, šustne, tajbl, terno, těšínský, tlamajznu, tlusto, točně, tóčo, tonoucí, trakaře, trapu, tresce, trop, třesky, třeští, třetice, tuchy,

ubírka, ukousání, umření, ušatá, uštknul, utrum, uváženou, úzko, uzoufání, úža, vado, vago, vachrlatý, vari, varieto, vartě, vážkách, vdávadlo, vědomost, vejskala, veta / -u, verk / -a, vhod, vhrkly, viděnou, viděná, vidno, vobnošená, voběšencově / oběšencově, vodpich, vodsejpá, vodtroubíno, vodzvoněno, vohledy, vopičárně, vošajslich, vroubek, vybodni, vybranou, vycajchnoval, vycpat se, vyhrkly, vymakaný, vymňouk, vyprošuju si, vystříbří se, vytento / vyto, vytentočkuju, vyvrbí, vyvstal, vzrůšo, zaběhaný, zač, zadarmo, záhodno, zachce, zakokrhá, zakroutit, zalknutí, zapotřebí, zasmání, zatetelila se, zatěžko, zavání, zavládlo, zažití, zaživa, zbytí, zdaleka, zdejchnout se, zdrávo, zdřevěněla, zel, zelenaly se, zelení, zeptání, zhluboka, zhurta, zmýlená, známo, znovuzrozený, zoufání, zpytuj, zticha, zvencnout se, zvonec / zvonce, žáha, ženidlo, žádostivej, živáčka, žúžo.

Je pochopitelné, že tu jde o směsici velmi různých typů slovních tvarů. O lexémech tu v tradičním smyslu mluvit nelze, jelikož i u zdánlivě flektovaných tvarů jejich neutrální obecný tvar (reprezentující celý lexém) obvykle neexistuje. Pokoušet se taková lemmata zkonstruovat by realitu nesporně znásilňo-

valo a vedlo k neexistujícím konstrukcím typu *dutat* či *živáček*. Historicky by tu jistě bylo možné leccos vysvětlit, synchronně se však monokolokabilní slova (v dalším označovaná obvykle jen jako *mono*) jeví jako pouhé tvary upomínající někdy více, někdy méně a někdy vůbec ne na určitá slova, resp. lexémy. Důsledkem jejich výlučné existence v jediném kontextu daného frazému, popř. v několika málo konkrétech, je vedle nemožnosti je lemmatizovat (srov. např. **nezdoba, *staro*) i to, že u nich nemůžeme spolehlivě konstatovat ani slovní druh (**kvit, *fidli, *ryc*), ani význam (**dyndy, *šprochu, *rozhostit se*), který vzniká až na základě širokého stabilizovaného úzu a analogického užívání jinde; samostatně tedy tyto prvky v jazyce neexistují a nemůžou tudíž mít ani svůj zvláštní význam. V realitě pokusy přiřadit jim aspoň nějaký význam vždy nepřiznaně dedukují z celkového významu frazému, který pak krájejí na části, což ale dobře nejde; nemáme pro to analytické nástroje ani metody opírající se o analogii (s výjimkou snad bezbřehé a bezprincipiální kognitivní lingvistiky). Pojímat je takto neadekvátně a mylně se ovšem tradičně snaží i všechny dosavadní slovníky. Stejně jako jsou na jedné straně spojenými nádobami dostatečná, o analogii opřená kolokabilita prvku a jeho forma, význam a funkce, stejně tak jsou naopak spojenými nádobami, které se vzájemně podobně podmiňují, absence kolokability nahrazená neanalogickou a tvrdou kombinatorickou restrikcí a jeho nesamostatná existence a absence jasné funkce a významu; tu lze pak jen stěží odvozovat z jediného výskytu (resp. několika málo) a tedy jednoho kontextu, kterým je právě jen daný frazém. Monokolokabilní slova (termín *slovo* se tu užívá ve smyslu textového tvaru) tedy k integrálnímu významu frazému přispívat synchronně a pravidelně nemůžou, když nemají vlastní význam ani funkci opřenou o analogii. Z hlediska diachronního byla řada těchto tvarů a slov dříve běžná, a tyto frazémy jsou tudíž často jediným důvodem pro jejich přesah do synchronie a jakousi pokračující, tj. restringovanou, ne však standardní existenci i dnes.

Za pozornost tu také stojí, že takto restringované užití mají mj. prvky i z oblasti negativ tantum (*nechumelilo se, nedutal, nepopsání, nepřečkání, nevídáno, nevěstí*), některá substantiva se sufixem ***-aná / -ená*** (*uváženou, vybranou, shledanou, podívaná, zmýlená, považenou*), popř. že se tu objevují i některá verbální substantiva (**-ní / -tí**), která sice běžné povědomí a zvláště gramatiky rády připouštějí, ale už nepřiznávají, že se mimo frazeologii neobjevují a nejsou tedy gramaticky generovatelné (*uzoufání, zažití, počkání, optání, nepřečkání, nerozeznání, nepopsání, dopuštění*, tolik na adresu údajně neomezené produktivity českých verbálních substantiv).

Mezi slova monokolokabilní lze pochopitelně řadit i některé **prvky cizí**, z (cizích) frazémů užívaných v češtině (jakkoliv např. v latině o monokolokabilní slova nejde, tam mají život odlišný), srov. např.: *absurdum, alienum, boga, ecce, jebem, utrum* aj. Podobnou povahu, která v celkovém slovníku jazyka ale taková nutně není, mají i některá **propria**, srov.: *aranjuezští, Blažkovou, helvitská, jezoviti, Kubíčka, Lakedaimonským, Lomikare, Lovosice, mouřenín, Navrátila, Prčic, rýnský, Říma, Sibérie, Stejskala, těšínský, uherský, Vejskal, Véna, vidrholci, Žižku* aj.

2.2 Útvar

2.2.1 Formální stránka útvaru

Celek frazémů je vzhledem k převažující mluvené podobě tohoto druhu frazémů třeba primárně nahlížet z hlediska jejich zvukové formy, a tedy **akustického**, zvláště pak jejich délky, což je významné pro úspornou povahu frazému, především některých replik; jejich existující podoba odpovídá potřebě vyhovět principu jazykové ekonomie. Maximální slabičnou úsporu lze spatřovat v takových častých dvouslabičných (a dvouslovných) frazémech jako *Ani ne., Ach jo!, Jak kdo., To tak!, Jo tak!*, avšak i řada dalších může být výrazně krátká a ekonomická, omezená na tři či čtyři slabiky, srov. *To zrovna!, Nech toho!, Hoří snad?, Kdo s koho., Klaplo to., To chce klid., Ještě to tak!, Jen do toho!* apod.

Podobně neprostudovaný je i aspekt rytmu, rýmu a hlouběji i intonace propozičních frazémů. U té však byl v SČFI4 podniknut aspoň první systematický pokus o zachycení hlavních intonačních struktur, především z hlediska nejpříznakovější koncové **kadence** jednotlivých typů frazémů. Čtyři druhy intonace, klesavá, stoupavá, klesavě-stoupavá a stoupavě-klesavá, jsou v kadencích jednotlivých frazémů rozděleny dost nerovnoměrně, což souvisí se sílou zastoupení jednotlivých typů frazémů. Dělení do sedmi intonačních typů s řadou podtypů (věta oznamovací, otázka zjišťovací, otázka doplňovací, věta

neukončená, věta zvolací, věta s paralelní strukturou a věta rozkazovací) celkem významně potvrzuje očekávání, že stejný modalitní a pragmatický typ frazému (tj. zvl. v oznámení, otázce, zvolání a rozkazu) mívá i stejnou intonaci. Tak např. frazémy, které jsou oznámením, mívají **intonaci** klesavou, ty, které jsou vlastně zjišťovací otázkou, mívají intonaci stoupavou, zatímco zvolání mívá v závislosti na svém konkrétním druhu intonaci proměnlivou apod. (víc viz Zásady zpracování a užívání slovníku, 2.5).

Nicméně tradiční popisy jazyka tyto akustické a mluvní aspekty ignorují a pozornost se v nich soustřeďuje jen na jeho grafickou stránku, a to hlavně na jeho vnější syntax, na skladbu opřenou o slova. Přitom ovšem není vůbec jasné, kterou z mnoha syntaktických teorií tu lze použít, pokud vůbec, všechny jsou totiž modelovány pro jazyk psaný, a povahu a zvláštnosti mluveného jazyka, kam převážně patří i propoziční frazémy, neberou, resp. neumějí vzít v úvahu. Kvůli zásadní anomální povaze je však syntaktická analýza frazémů nesmyslná ještě jinak a zásadně, vztahy mezi jejich komponenty, když nejsou jejich povaha ani význam zřejmé, se tedy synchronně určit nedají; frazém je v zásadě nedělitelný celek, a může-li se určitá část vydělitelná zdát, nelze takovou analýzu nikdy provést pro celý útvar a oblast a nazývat ji analýzou. Přesto se v dalším selektivně na některé aspekty psané syntaxe, opřené však pouze o vnější formální podobu slovnědruhových komponentů, soustředíme, pokud možno však bez balastu té či oné teorie.

Propoziční frazémy jsou propozičně (větně) uzavřené útvary různé délky skládající se z kombinací slov (slovních tvarů), klauzí nebo samostatných vět (viz 2.1.1). Z hlediska počtu slovních tvarů dává o povaze a délce propozičních hesel dobrou představu tento přehled:

Počet slov	Zastoupení v %	Příklad
2	5,4	*No tohle!, To tak!, Ježkový brejle!, A hele!, Čas letí.*
3	13,8	*Blbost je věčná., Ale no tak!, Takovejch už bylo!*
4	18,8	*A taky že jo., Přišla bída na kozáka.*
5	15,5	*Co tím chtěl básník říci?, Po bitvě je každý generálem.*
6	10,8	*To je bouře ve sklenici vody., Já na bráchu, brácha na mě.*
7	7,8	*Komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí., Až naprší a uschne a bude bláto.*
8	5,1	*Doma s ním nemluví ani klika vod dveří.*
9	6,0	*Jeden má rád vdolky, druhý zase holky (někdo vobojí).*
10	3,8	*Jsou jeden za vosumnáct a druhej bez dvou za dvacet.*
11	4,0	*Pozdrav, když jdeš nahoru, aby tě lidi zdravili, až půjdeš dolů.*
12	2,0	*Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.*
13	2,0	*Komu čest, tomu čest (má býti dána, do chomouta nehodí se jenom sláma).*
14	1,2 atd.	*V nouzi ti dá radu každý dobrý přítel, ale malokterý dá ti mouky pytel.*

Jakkoliv některé frazémy můžou být i relativně velmi dlouhé (zvl. některé citáty), je zřejmé, že nejvíce z nich se pohybuje kolem vrcholu s délkou 4 slovní tvary, resp. 3–6 tvarů.

Většina frazémů propozičních je vázána na jediného mluvčího a je také jednovětá (věta jednoduchá nebo souvětí); okrajově se však může takový frazém skládat i z několika samostatných vět. Ve vzácných případech ale může být vytvářen z více vět i více mluvčími (pak se tu **monosubjektovým** frazémem myslí útvar mající jediný subjekt, resp. mluvčího, zatímco **intersubjektový** je pak frazém mající aspoň dva subjekty, dva různé mluvčí). V obecném a stručném přehledu jde o:

1. **Frazémy propoziční (*monosubjektové*):** **A:** *Neměl na vybranou., Učedník mučedník., A já sem vosk?* **B:** *Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.* **C:** *To tak!, Samá voda.*
2. **Frazémy polypropoziční (*monosubjektové*):** *Samá voda. – Přihořívá. – Hoří!, Všichni chtějí vaše dobro. – Nedejte si ho vzít.*
3. **Frazémy polypropoziční (*intersubjektové*):** A: *Co bude k večeři?* – B: *Hrneček vod peří.*

Většina frazémů (kolem 85 %) je založena na přítomném verbu jako komponentu, a tvoří tedy jádro každého z těchto tří obecných formálních typů; zbytek je neverbální. Přehled hlavních struktur jednotlivých typů frazémů a jejich klasifikaci viz v 3.1.

Stejně jako jinde, významná je **variabilita** také u propozičních frazémů. Téměř 70 % velkého vzorku (68,3 %) z plných hesel je formálně neměnných, **invariabilních** (u malých hesel zjišťováno nebylo); zbytek je variabilní, tj. má varianty (tedy přibližně jedna třetina). Varianty přitom můžou mít různou povahu, v zásadě však jen paradigmatickou (tvary v celku vůči sobě alternují) či syntagmatickou (tvary celek buď rozšiřují, nebo redukují).

Varianty paradigmatické týkající se jednotlivých komponentů (v SČFI4 označené lomítkem) jsou hojné a významné, ve vzorku se jich vyskytuje téměř 30 % (29,7 %). Varianty celofrazémové, tj. případy, kdy vedle, resp. proti jedné úplné podobě frazému stojí druhá, popř. i třetí úplná forma, však jsou také početné (ve velkém vzorku je jich 14,6 %, v SČFI4 označeno jako *nebo*, resp. *n.*), srov. *Bída (u nich) klepe / tluče na dveře., Blázni a děti mluví / mají pravdu.* n. *Blázni a děti nejspíš pravdu povědí.*

Varianty syntagmatické tak časté nejsou, srov. *Blesk (nikdy) neudeří dvakrát na stejné / stejný místo., Člověka po věci, bylinu po vůni (poznáš)., Lidi jsou různé (zvláště pak blbé).*

Celkově ukazuje takto výrazná variabilita, vzhledem k průměrné délce propozičního frazému (který bývá formálně delší a u kterého k ní tedy může dojít snáze než u výrazů krátkých) a jeho nekodifikovanosti (která by ji uměle zakryla), že se celá oblast stále přirozeně vyvíjí. Přitom i poměrně ustálená a stará přísloví mají svou nápadnou variabilitu, a tedy množství vývojových variant (viz Schindler a nověji Čermák 2004c, 99–109).

Formální podoba propozičních frazémů může být tří hlavních typů: věty oznamovací, tázací a zvolací / rozkazovací. Většina, přes dvě třetiny, má povahu věty (a) oznamovací (71 %), necelá třetina je (b) zvolací nebo rozkazovací (24 %) a zbytek má vzácně povahu (c) věty tázací (asi 5 %). Uvedené rozložení je přitom jen orientační. Vzhledem k nekodifikovanosti celé oblasti těchto frazémů je často například sporné, zda se má konkrétní podoba psát ve skutečné zvolací nebo oznamovací podobě; záleží to na síle vložené emoce a odpovídající dodané osobní intonaci apod. Srov.:

a) *Náhoda je vůl., Je po tom / s tím veta., Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá., Sdílená bolest je poloviční bolest.*

b) *Až naprší a uschne a bude bláto!, To je poprvé a naposled (co …)!, To si teda vedle (jak ta jedle)!, Nejsme žádný malý blbci!, Nedělej ze mě blbce!*

c) *Co blázníš?, Máte doma černocha?, A já sem vosk?, Tak jakej sem?, Kde je psáno, že …?!*

Přechodový a typově splývavý charakter mnoha frazémů ukazuje poslední příklad, který se dá chápat stejně tak jako tázací i zvolací. Podobně osciluje předposlední příklad mezi typem oznamovacím a zvolacím apod. Specifická podoba těchto tří typů, zvláště pak typu věty oznamovací, je z hlediska modality opět různá, jakkoliv nejčastější je indikativ. Pokud se tu vyskytuje kondicionál (je ho formálně asi 6 %), např. *Kdybys byl co k čemu, tak …!*, nemusí označovat podmínku, srov. častý typ v otázce *Co by ne?, Proč bychom se netěšili?* opět naznačující splývavý charakter užitých kategorií. Dodejme, že malá část frazémů (necelá 2 % z velkých hesel) představuje negativa tantum, tj. nelze je užít v kladné podobě, u některých přitom může být negativní forma dokonce vyloučená, srov. *Krátí se mu dech., Jako by se do země propadnul., To není žádná sranda.*

Některé frazémy naznačují více než jiné, že je třeba v nich nějak textově (neustáleným, autorským způsobem) pokračovat, resp. že samy jsou (řídčeji) pokračováním určitého druhu textu. Tato jejich **neukončená povaha** se signalizuje obvykle třemi tečkami. Často je však výskyt tří teček, který nelze směšovat s valencí, poměrně arbitrární a místo nich řada frazémů může mít (a má) pouhou čárku. Srov.:

Ba co víc …, A kdyby …? Ale přece jenom …!, Jak se věci mají, (tak) …
… nebo na tebe skočím a budeš samá blecha!, … co to dá.

Podobně arbitrární a nahraditelné je i tradiční a dnes zastaralé psaní pomlčky, dříve oblíbené zvláště u přísloví, srov. *Zelený Vánoce – bílý Velikonoce, Žádná odpověď – taky odpověď., Vrána k vráně sedá – rovný rovného si hledá.* Jiné je však *Připravit! – Pozor! – Teď!*

U přísloví se mluví, na rozdíl od jiných typů propozičních frazémů, také o výrazné **logické struktuře** s mnoha podtypy (srov. Zich 1956 a např. Permjakov 2000); jejich obecná logická struktura bývá až na výjimky binární a přísloví se takto dělí na dvě jasné poloviny, srov. *Mladost – radost., Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá*. atd.

Valenci, podobnou valenci lexikální (lexémové), mají tyto frazémy jen tehdy, vyžadují-li konkrétní podobu pokračování a doplnění následujícího textu; v hesle SČFI4 je zprostředkována zkratkou, zvl. infinitiv (*Inf*), zájmeno (*něco* apod.), spojka (*že, kdyby, aby* apod.) či vyžadovaný slovní druh (substantivum, adjektivum, verbum, tj. S, A, V apod.). Srov. *Je mi cizí (Inf / když …)., Ještě je čas (Inf / na něco)., A co / což / jak teprve (S)!, A pak /potom (prý) že (V)!, Ať (už) (V / A / S), nebo / či / ať (V / A / S)!, Díky bohu, že … Dej bůh, (aby …)!, Kde je psáno, že …?, Kde by byl bez (něj) / kdyby …!* Srov. i Zásady zpracování a užívání slovníku.

2.2.2 Sémantická stránka útvaru

O sémantické klasifikaci viz obecně dál, v 3.2, zde bude naznačen jen její komunikativní rámec. Obecná komunikativní povaha propozičního frazému je budována podle jednotného schématu. Každé jeho užití předpokládá mluvčího, který ho užívá vůči partnerovi, a to (vzácněji) o něm samém, popř. o sobě, nebo (častěji) o někom dalším nebo o něčem apod. Toto obecné schéma

(KDO vůči KOMU říká (nebo dělá) CO KDY / KDE / JAK / PROČ (v reakci na CO n. KOHO)

viz Zásady zpracování a užívání slovníku 2.7, lze na datech SČFI4 analyzovat z řady hledisek.

Nejtypičtější je *situace tří účastníků* (***KDO, KOMU*** a ***KOHO*** výše), kdy první dva jsou účastníci dialogu, jehož součástí je užití daného frazému, a třetí je obvykle nepřítomný. Obecná témata, především ve vztahu k němu, k nimž se frazém vztahuje a která různě pojmenovává, komentuje a hodnotí, spadají zhruba a orientačně do pěti nestejně velkých oblastí, zbytek je okrajový (zvláště *CO* ve schématu výše). Přehled, získaný podrobnou analýzou metajazyka frazémů (např. zjištěním a rozborem plné struktury *Člověk vůči druhému o …* apod., viz dál) se pro svou početnost uvádí bez příkladů; ty se dají v SČFI4 snadno dohledat.

1. **Lidské projevy, aktivity, postoje, pocity a situace** (alternativy výběru a možností, bohatství, deprese, finanční možnost, chyba a provinění, láska, mimořádný výkon, nabídka, násilí, názor a nápad, nečekaná situace, nejasná situace, nepřijatelný požadavek, nepříznivá změna, neúspěch, nevhodný čin, záliba, odměna, postoj třetího, postup a rizika, potřeba pomoci, pravdivost výroku, prozrazení události, předstírání, předtucha, situace a atmosféra, slib, strach, úkol a povinnost, umělecký výtvor, úsilí, úspěch, vliv mocného, výhrůžka a hrozba, zážitek apod.)

2. **Lidské fyzické stavy, vlastnosti a schopnosti** (zdraví a stav, nemoc a smrt, vzhled třetího, krása, reakce na prudký pohyb, hádavost, inteligence, těhotenství apod.)

3. **Předměty a věci** (cenný předmět, vzácný exemplář, poškození stroje, výrobek, množství hmyzu apod., dávka jídla, množství látky, vlastnosti jídla nebo pití apod.)

4. **Obecné pojmy, události a situace** (čas, konvence a zábrany, možnosti a omezení, společenský systém, zákon apod.)

5. **Vnější příroda a prostředí** (počasí, nepořádek, opuštěné místo apod.)

6. **Zvířata**

7. **Varia**

Srov. aspoň stručně příklady na počasí a krásu (5 a 2 výše):

To je psí čas! (*Čl. vůči druhému s odporem o situaci venku, zvl. o studeném dešti, sněžení, větru ap. z hlediska nepříjemnosti cesty, práce v ní ap.:) je (tam, venku) velmi špatné a nepříjemné počasí.*

Člověk na ní může voči / oči nechat. (*Čl., zvl. muž vůči druhému pochvalně o dívce, ženě příjemného vzhledu, držení těla, ladné chůze ap., popř. hezky oblečené:) je velmi hezká a přitažlivá; (musím se na ni neustále dívat, za ní otáčet ap., protože) velmi mě přitahuje svou krásou a celkovým vzhledem, vizuálním projevem.*

Vedle uvedeného komunikativního vztahu tří účastníků může jít pochopitelně o více účastníků, resp. argumentů; pro přehlednost se maximálně uvažují čtyři (v SČFI4 se pro ně užívají prostě bezpříznaková pojmenování jako *první, druhý, třetí*, popřípadě i *čtvrtý*), kdy mluvčí může vůči partnerovi například komentovat vztah (milostný, obchodní nebo jiný) třetího a čtvrtého, vyjadřovat svůj postoj či reakci na jejich krok apod.; mluvčí však může někdy oslovovat i skupinu, např. učitel žáky apod. Až na výjimky jsou komunikativní účastníci obecně dospělí lidé bez rozlišení pohlaví; výjimky však existují a jsou pojmenovány zvlášť. Ve výše uvedených tématech se však neobjevují rostliny, tj. takové frazémy nevznikly; o zvířatech a živočiších se mluví zcela výjimečně.

Jedním z nejtypičtějších vztahů aktantů (v SČFI4 se vyskytuje 1269×) je vztah vyjádřený formulací typu *Čl. zkušený zvl. vůči mladému bezstarostnému druhému.*; signalizuje se tak i velmi častá komunikační situace, při které se uplatňují jen určité funkce, a jiné nikoliv (pro tento vztah je těžko představitelná např. snaha o radu či otázka apod.). Takových vztahů daných kombinací a kvalifikací aktantů je však mnoho.

Pro popis významu je tedy důležitá zvláště **typologizace vztahu a role** prvních dvou partnerů (kvalifikace ***KDO*** a ***KOMU*** výše, zvláště pomocí dodaného atributu apod.). Souvisí to s typem významu daného frazému, kdy například přísloví, tj. tradovanou zkušenost, obvykle neříká člověk mladý a nezkušený, ale především zkušený a starší. Ukazuje se, že dvě třetiny propozičních frazémů právě tuto typologizaci mají, srov.:

To stojí za zkoušku. (*Čl. zkušený a uvážlivý vůči druhému obv. v radě při hledání informace, zdroje zisku ap. v nevyzkoušené možnosti, alternativě ap.:) to je slibné, a je vhodné to proto vyzkoušet; má cenu to zkusit, může se to vyplatit.*,

kdežto asi třetina takto vázaná není, srov.:

Kde / vodkud se to v něm bere? (*Čl. vůči druhému udiveně n. pobouřeně o třetím a jeho náhlém projevu dosud skryté a nové vlastnosti, povahového rysu, schopnosti ap.*:) *nechápu to u něj (a znepokojuje mě to); (neumím si vysvětlit) jak je možné, že je takový n. že se tak chová.*

Mezi nejčastější trvalé kvalifikace mluvčího a jeho role patří vlastnosti *informovaný, zkušený a moudrý* (srov. první příklad), objevují se tu však podle zaznamenané jazykové reality různé další (*autoritativní, vzdělaný, nadřízený,* ale též *dospělý, starší, nadřízený* apod.). Vedle nich však mluvčí může také zaujímat jen momentální postoj nebo prožívat určitý pocit apod. a toto se od trvalých kvalifikací liší; k častým momentálním psychickým stavům patří především emoce (*filozoficky, ironicky, kriticky, nadšeně, nespokojeně, obdivně, odmítavě, opatrně, podrážděně, pochvalně, posměšně, rozčileně, rozzlobeně*) a postoje (*formálně, ležérně, hrubě, zdvořile*) a nálady (*hravě*) a další (týká se zvláště části *v reakci na* ve schématu výše). Srov.:

To byl koncert! (*Čl. pochvalně a obdivně, popř. i znalecky vůči druhému o provedení obv. složité, komplexní práce, operace své n. třetího ap., zvl. s důrazem na zkušenost a její uplatnění při koordinaci složek:) bylo to skvělé, velmi působivé a suverénně provedené (a on při tom budil dojem spíš radostné hry než práce).*

Já nechci žádnýho / žádného, jen Honzu samýho / samého. (*Čl. hravě, zvl. v improvizaci na odmítavou odpověď dítěte „já nechci“, obv. ve snaze zlomit jeho odpor ap.*:) *já to nechci, to já odmítám.*

Obdobně lze kvalifikovat i další účastníky komunikativní situace vyjadřované propozičním frazémem. Frazémy tohoto typu představují velmi různé výrazy postojů, reakcí, deskripcí, přání, popř. příkazů, a jde tu tedy o různé obecné komunikativní funkce (viz 3.3) zapojené při užití frazému ze strany mluvčího vůči adresátovi, vyjadřované na půdorysu konkrétních významů propozičních frazémů. Tyto konkrétní významy jsou heterogenní a jejich jednoduchá klasifikace není možná.

K některým obecným rysům jejich významu patří rozdíl mezi typem významu **gnómického** (s obecnou, nadčasovou platností, při užití však aktualizovanou) a relativně trvalého na jedné straně a významu momentálního (aktuálního, často s vazbou na konkrétního referenta v dané situaci) na straně druhé; srov.:

Člověk se musí natahovat podle peřiny., Člověk je sám sobě špatným rádcem., Člověk si zvykne i na šibenici., Co víc člověk potřebuje ke štěstí?, To mu dá co proto.

Význam propoziční povahy je u frazémů zvláštní kombinací významu ustálené **nominace** (pojmenování, protože všechny frazémy jsou ustálená pojmenování), a má tedy povahu lexikální jednotky, a zároveň významu útvaru textového, větného, který se v lingvistice systematicky obvykle nepopisuje. Proti významu lexikálnímu a jeho popisu je tu tedy třeba do něj navíc začlenit ty rysy, které sem vnáší kontext, tj. především textovou referenci a aspekty pragmatické. **Referenční složka** sama o sobě se zobecnit nedá, je nesena referujícími složkami výrazu (se vztahem ke konkretizovaným denotátům a kontextu), které u frazému bývají oslabené; nejvýraznější je především u složek zprostředkovaných zájmeny a adverbii; ve *Slovníku*, na rozdíl od textu, tedy zcela přesný referent zachytit a nabídnout nelze. Takto ve frazému *To byl koncert!* výše odkazuje zájmeno *To* podle kontextu vždy k něčemu jinému a jedinečnému, co lze v lexikálním popisu zobecnit a naznačit jen prototypicky (viz tu část informace v definici výše v závorce začínající předložkou *o* …). Pro svou komunikativní povahu je popis **významu** takto nutně komplexem zahrnujícím celou komunikativní situaci, tj. její (a) aktanty včetně (b) povahy a poměru těchto aktantů, (c) situaci a (d) vlastní činnost, děj, stav, výrok, obecný vztah apod. (o nich viz výše), které jsou zasazeny svou (e) referencí do konkrétního kontextu. Navíc se obvykle význam a forma frazému stávají konkrétním nositelem a prostředkem (f) obecné komunikativní **funkce**, kterou nelze dobře oddělit (o ní viz blíže dál, 3.3). Konkrétní kontextově zapojený význam tohoto typu frazému, jakkoliv složený ze složek a hierarchizovaný, je ovšem celek daný až výslednou kombinací všech svých komponentů; význam lexikální, resp. nominativní má povahu nutně obecnou, ochuzenou o vše, co do něj vnáší kontext.

V rámci **hodnotící** funkce (viz evaluace dál), která mívá převážně povahu významu momentálně platného a většinou tedy vázaného na současnost promluvy, se vyjadřují frazémem zprostředkované postoje apod. přímo a apodikticky, srov.:

Tys tomu dal!, To je dávka jako pro vrabce., To není do diskuze.

Na opačném pólu stojí výrazy, zprostředkované často příslovím, které mají povahu **soudu** (srov. i Zich 1956), tedy závěru (často také hodnotící povahy), který z nich lze po splnění premis vyvodit; celkový význam je tudíž hypotetický a adresáta apod. se týkat může a nemusí (jiná věc je implikace, která se na něj často ovšem vztahuje). Srov.

Rozumný člověk usiluje o život bez bolesti, ne o život příjemný. (tj. pokud jsi rozumný, usiluj o život bez bolesti …).

Podobně např. také *I kdyby osla do Paříže vedl, komoň z něho nebude.* (tj. schematicky: osel je hloupý, Paříž je chytrá, ale jejich spojením se u osla nic nezlepší), *Kdo nepracuje, ať nejí.* apod. Jakkoliv se uvedené příklady dají snadno rozvést a zpřesnit přímo do logické struktury (srov. Zich), byly by dlouhé a pro lexikografii nevhodné. Mnohem obtížnější je jejich přijatelná a přitom výstižná slovníková definice (viz též dál), nejobtížnější je však koncizně a na malém prostoru zformulovat jejich onomaziologickou charakteristiku (užitou především v onomaziologickém slovníku, resp. rejstříku) tak, aby vystihla podstatu významu frazémů. Srov. takovou onomaziologickou charakteristiku použitou ve *Slovníku* pro uvedené tři výrazy: *člověk rozumný překonává překážky*, nebo *člověk se snaží, aby netrpěl*;

hlupák je hloupý stále a nezmoudří žádným zásahem ani vlivem; *člověk dostane odměnu podle zásluh.* (viz i Čermák 2003b).

Lexikální, resp. lexikografická definice propozičního frazému (jako ta v SČFI4) ovšem nutně exaktní a vyčerpávající není, sleduje mj. výběrem svého metajazyka širší přijatelnost a srozumitelnost (a lze ji jistě akademicky zpřesnit, byť za cenu přehlednosti). Celek významu propozičních frazémů, složený z jednotlivých složek a zprostředkovaný metajazykem, vyvstává ve svých obecných aspektech i z volby konkrétních složek tohoto metajazyka, které leccos napovídají o obecné povaze propozičních frazémů a jejich nejčastějších aspektech. Srov. frekvenční seznam slov (tvarů) užitého metajazyka (jen autosémantika, od frekvence 151 do frekvence 100):

zkušený, informovaný, kontrast, varovně, chování, situace, moudrý, starší, mladší, nepříjemný, blízký, jednání, kriticky, chování, odmítavě, vzdělaný, posměšně, dítě, vztah, hodnocení, nelíbí, problém, povzdech, kvůli, žertovně, rozhodnutí, stav, nespokojeně, událost, výsledek, otázka, způsob, přeju, názor, popis, očekávání, příjemný, postoj, úspěch, vhodný, nepřijatelný, neformálně, prostředí, vysvětlení, počasí, úkol, tvrzení, názor, pohrdavě, rozzlobeně, nesouhlasně, návrh, potřeba, radost, činnost, předmět, rodič, zájem, místo, schopný, spokojený, důraz, informace, odpověď, chyba, zpráva, peníze, pohled, stát, krok, změna, zvolání, podnik, vztek, nebezpečí, smysl, úsilí, reakce, zbytečný, projev, dotaz, děti, nežádoucí, varovně, žena, komentář.

Jakkoliv konkrétní povahu významů jednotlivých frazémů nelze dobře shrnout a zobecnit, některé nápadné rysy to u jisté skupiny frazémů dovolují. Takovým rysem je například výrazný občasný aspekt **žertovnosti**, **hravosti**, vtipu, popřípadě i absurdnosti některých. Srov.:

Byl jeden mnich, měl mnoho knih, a nevěděl, co je v nich., Všechno je na hovno, akorát včely na med, a ten je taky na hovno., Jeden za vosumnáct a druhej bez dvou za dvacet., Když je něčeho moc, tak je toho příliš., Nežvaň, není ti šedesát a v Moskvě si taky nebyl.

Některé výrazy stavějí přitom na **rýmu**, srov. *Sedni si, ať ti kapsa nevisí., Nic to nechce, jen hrát lehce., Na chytrýho mrkni, hloupýho trkni., Hamty, hamty, ať mám víc než tamty.* Může jít ale i o klam a obrácení **logiky**. *Napřed já budu jíst a ty se dívej, potom zas ty se budeš dívat a já budu jíst., Co je tvoje, to je moje, a co je moje, do toho ti nic není.*

Často tu jde i o **jazykovou hříčku** či **jazykolam**, srov. *V kapli plakal pan kaplan.;* svéráznou hravost jazykovou i myšlenkovou prokazuje ale třeba i Werichovo *Ať si bylo, jak si bylo, přece jaksi bylo a ještě nikdy nebylo, aby jaksi nebylo.* atd. Sem patří i Parkinsonovy a Murphyho zákony, srov. např. *Jestli se může něco podělat, tak se to podělá.*

Polysémie má na úrovni propozičních frazémů co do svého rozmezí mnohem splývavější povahu a její pojetí se tu tudíž omezilo jen na případy výrazně odlišné; v tomto přístupu se polysémie jeví jako velmi omezená jak co do počtu frazémů (méně než tři čtvrti jednoho procenta hesel), tak i počtu oddělených významů (zpravidla ne více než dva). Obecně se potvrzuje i zde, že rozsah polysémie je nepřímo úměrný délce formy výrazu.

Některé frazémy mají k sobě poměrně řídce **opozita**, resp. antonyma ve významu **on je bohatý – on je chudý***: Moh by peněz*ma *dlážd*it. *– Dolehla na něj bída.*

Většina propozičních frazémů je nominativně izolovaných v tom smyslu, že k sobě nemají žádné **synonymum** v tradičním pojetí, srov. význam a frazém:

člověk upovídaný předstírá: *Kdo hodně mluví, lže, anebo se chlubí.*

Jakkoliv se některé sémantické skupiny (viz sémantický rejstřík ve *Slovníku*) zdají velké (skupina významu *To je nepříjemné* zahrnuje na 120 frazémů apod.), nejde zřetelně o synonyma, ale spíše o seskupení frazémů na základě určitého (často menšinového) významového a pragmatického rysu; znovu se tak i zde naráží na subjektivnost a nevhodnost pojetí synonymie a jejích hranic.

V zásadě sémanticko-funkční povahu však naproti tomu má **onomaziologický systém** zahrnující celý materiál SČFI4, který je v něm uváděn pod názvem Sémantický rejstřík. O zásadách jeho pojetí a výstavby viz podrobněji 3 Sémantický rejstřík a Čermák 2003b.

2.2.3 Kolokační stránka útvaru

Specifickou kolokabilitu, významnou především svou typičností a opakovatelností a popsatelnou lexikálně, propoziční frazémy nemají, je vždy individuální, daná potřebami mluvčího a v konkrétním textu má v rámci své obecné funkce ad hoc povahu. Tak např. přísloví mluvčí často užije při potřebě zobecnit zmíněnou individuální událost apod. anebo může být užití řady frazémů zvláště interjekční povahy (s emocionální funkcí) vyvoláno nějakým silným (často i iritujícím) výrokem nebo nejazykovým podnětem, na který mluvčí reaguje, apod.; přímá konkrétní a lexikálně pevná souvislost tu ale není. Za kolokační rys lze však obecně (jako půdorys konkrétní kolokability) považovat souvztažný aspekt valence, viz 2.2.1. Některé frazémy fungují také jako přímá replika na nefrazeologickou promluvu, která jim předchází, srov. A (zvláště dítě doma): *Já mám hlad!* – B (žertovné odbytí v podobě frazému): *Tak ho hlaď a říkej mu malej!* (srov. i 3.1, III.).

Frazémy propoziční tedy ani nemají valenci známou od lexémů a jejich kontextové zapojení zpravidla není formální, popř. kategoriální. Některé frazémy se však řídce zapojují do textu individuálním způsobem. Takové zapojení je naznačeno třemi tečkami před či za ním, srov. … *Padni komu padni!* nebo *Přijde čas, kdy* … a způsob zapojení je naznačen v jeho popisu. Druhý případ lze však v rámci souvětí, ve kterém se frazém užije, jako zvláštní adpropoziční valenci chápat.

3 Systém propozičních frazémů

3.1 Klasifikace strukturní

V přehledu si tu uveďme hlavní struktury jednotlivých typů frazémů, především však propozičních; je rozvedením obecného přehledu formální stránky frazémů v 2.2.1. Struktury a jejich klasifikace vycházejí především, stejně jako jinde v celé frazeologii, z povrchové, vnější (ne však vnitřní a funkční) účasti slovních druhů; syntaktická klasifikace, zvláště větněčlenská, je tu pro svou tradiční spornost, zde jen násobenou, nepoužitelná.

I. Jednoduché věty (**frazémy propoziční monosubjektové**, obecný typ 1A a 1C v 2.2.1 výše)

1. **To je S / A / ADV / mono / prep-S:** *To je vyloučeno., To je k smíchu.* (viz dál)
   Varianty zvl. s negací aj.: *Tím to hasne., To není žádná věda., V tom je jádro pudla., To se říká kdoví jestli.*
2. **S-V:** *Věc se obrátila., Budou křtiny., Pravda vítězí., Čas běží., Malá bere., Nejsou lidi., Než by řek švec., Není pochyb., Fama volat.*
   Varianty: V-part / mono aj.: *Jen kvete., Není zač., Ani hnout!, Hrabe mu., Ani co by se za nehet vešlo., Zdař bůh!, … děj se co děj., Ba co dím …*
3. **S-V-S:** *Úsilí bylo korunováno úspěchem., Pálí ho dobré bydlo., To / všechno chce svý., Něco je ve vzduchu., Už mu zvoní hrana.*
   Další extenze a varianty: *Kápni božskou!, Kdo by si pomyslel, že …!*
4. **S-V-A:** *Vzduch je čistej., Je to s ním všelijaký., Přišlo mu to blbý.*
5. ***S-V-ADV:*** *To hodně / něco pamatuje.*
   Varianty a extenze: *Jde mu to jedním uchem tam a druhým ven., Spěchej pomalu.*
6. **ADV-V / mono-V:** *Pozdě bycha honit.*
7. **S-S:** *Učedník mučedník., Mladost radost.* (zcela okrajové a výjimečné)
   Varianty: *Důvěra za důvěru., Pro dobrotu na žebrotu., Můj dům můj hrad., A ještě tu vo Červený karkulce.*
   Varianty interjekční: *Dobrou chuť!, Chyba lávky!, Panna nebo vorel?*
8. **prepS-A-S / S-A / S-ADV / A-ADV** aj.: *Po účinku zlá rada., Samá voda., Malá domů., Dobrýho pomálu.*
   Varianty interjekční: *Starý zlatý časy!, Husa jedna pitomá!, Klobouk dolů!, Hlavu vzhůru!, Starou Blažkovou!, Houby s voctem!, Čelem vzad!, Čerta starýho!, Boha jeho!, Taky dobře!, Na mou čest!, Všechna čest!, Ve jménu zákona!, Děkan s kaplanem!, S dovolením!, Hanba mluvit!*
9. **ADV-ADV:** *Zkrátka a dobře., Jak kdy., Jako doma!*
10. **syn-syn:** *To tak!, Ale co! Kdo s koho., No a?, No ne!, Že by?, Ani za nic!, To zrovna!, Jen aby!, Láry fáry!, Hej rup!, To jistě!, Na ex!, No těbůh!*

Jednotlivé struktury tu jsou zachyceny jen orientačně a především ve svém jádru, které lze dál rozvádět do podtypů. Jde u nich tedy o různé slovnědruhové variace; vedle základních se někdy (u častých podtypů) uvádějí rozšířené nebo se substitucí pomocí synsémantika (zkratky *syn, mono* označují syntagmatické slovo a monokolokabilní prvek, ostatní zkratky jsou konvenční). Pro každou strukturu je přitom v podstatě společná jedna hlavní funkce. Struktura 2, 6 a 9 je řídká, prostá struktura 7 naprosto ojedinělá. Proti struktuře 3 je naopak velmi běžná struktura 1, což je vlastně její varianta, vydělená pro svou typickou povahu zvlášť. Typická interjekční povaha některých substruktur je značena řazením zvlášť a vykřičníkem. Taková je celá struktura 10.

Problém a nemožnost spolehlivé syntaktické analýzy je dobře vidět mj. na problému frazémů jako *Jen se nepo!* (formálně tu vlastně verbum není a synsémantikon se za větný člen obvykle nepočítá, k tradiční analýze tedy nic nezůstává) a *Mýrnix dýrnix.* (zde už nelze syntax uplatnit vůbec žádnou, komponenty jsou neurčitelné), funkčně však frazém zařadit lze dobře. Tento postřeh jednak odlišuje formální syntax od funkce, a jednak ukazuje na jejich hierarchii a prioritu funkce. Podobně srov. ještě například *Nevídáno, neslýcháno!*

Pro jeho důležitost a častost (přes tisíc případů) se podívejme blíže na první typ začínající na *To je* … Hlavní případy lze rozčlenit na:

a) To je S: *To je bašta., To je blbost., To je normálka., To je votrava., To je konec!, To je svinstvo.* nebo rozvinutý subtyp **To je prep-S:** *To je na draka., To je pro kočku., To je na prd., To je k posrání., To je k nevíře., To je k vzteku.*, popř. složitější *To je běh na dlouhou trať*. nebo *To je moje krevní skupina., To je pořád řečí!, To je ale doba!* či subtyp srovnávací *To je jak za bolševika.*

b) To je A: *To je přesný*!, který je řídký, i když častější v rozvinuté formě *To je předem ztracený., To je mu podobný!*

c) To je mono: *To je nabíledni., To je terno., To je žůžo!, To je prima!, To je fór!*

II. Souvětí (**frazémy propoziční monosubjektové**, 1B výše, kombinace klauzí)

Je to typ poměrně málo rozšířený, ne však okrajový. Souvětnou podobu různého druhu má na 9 % všech frazémů (viz též 2.1.1), většina z nich je založena na kombinaci dvou klauzí (1–4 níže). Analýza se netýká cizích frazémů (*Aliis ne facerit, quod tibi fieri non vis., Bier nach Wein, das lass sein., Come what come may.*). Souvětí a jejich klauze bývají spíše jednoduché a obvykle krátké, řídké konstrukce nebo spojky se tu často nevyskytují.

1. **Typ bezespojkový** je poměrně řídký, srov. *Břich tlustý, leb pustý., Živé volám, mrtvé oplakávám, blesky odháním.*

2. **Typ spojkový** (spojka časová, obvykle ve významu podmínky, popř. podmínková, často ale i korelovaná relativní, popřípadě odporovací) je nejčastější, srov. *Když pánbu dopustí, i motyka spustí., Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá., Komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí., Kdo nekrade, necigání, ten se bídě neubrání., Koho bůh má rád, ten umírá mladý., Kdo se cítí, ten se vtípí., Blázen, kdo dává, ještě větší, kdo nebere., Kam šlápne bolševik, tam sto let tráva neroste., Lepší s chytrým něco ztratit než s blbcem něco nalézt., Kdyby blbost kvetla, byl bys samý poupě., Malá, blbá, ale naše.* Časté je tu vyjádření důrazu nebo gradace, některé frazémy stavějí na rýmu. Připomeňme ještě častou, resp. obvyklou binární stavbu přísloví (srov. *Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.,* Permjakov 2000) a to, že mívají podobu soudu (Zich 1956).

3. **Typ s imperativně-zvolací klauzí**, často v kombinaci s oznamovací, je velmi nápadný, srov. *Anka, vystrč prápor, hosti dou!, Zavaž si botu, kecá ti jazyk!, Dávej císařovi, co je císařovo (a co božího bohu)!, Ať sme blbí, jen když sme zdraví!, Buď bohu chvála, kostel shořel, krčma zůstala., Měj se krásně, skládej básně!* V posledním případě se vzácně kombinují jen imperativní klauze.

4. **Iterativní typ** různého složení, srov. *Šup sem, šup tam, nám už je to všecko jedno …, Ňák bylo, ňák bude., A sme tam, kde sme byli.*

5. **Víceklauzový typ**, složený z několika klauzí (souvětí), je vzácný a okrajový, srov.: *Přijde čas, kdy se zima zeptá, cos dělal v létě., Napij se, bratříčku, napij, napij se zhluboka, možná že se nesejdeme od dneška do roka., I kdybychom padli všici, vstanou noví bojovníci, prapor rudý zavlaje., Jakmile se z mládí začne dělat zásluha, tak je to špatné. Protože každej blbec – starej – byl taky jednou mladej blbec.*

Obecný typ 2 **frazémů polypropozičních** je formálně vytvářen multiplikací, kombinací různých jednověťých struktur z 1 I, je však krajně omezený a řídký; někdy vyjadřuje gradaci nebo kontradikci svého začátku, srov. mj. ještě:

Připravit! – Pozor! – Teď!
Žádnej učenej z nebe nespad. Ale blbce jako by shazovali.
Já sem X (horník)! A kdo je víc?
Každá věc má svůj konec – jenom jitrnice dva.

III. Dialog (**frazémy polypropoziční intersubjektové**, typ 3)

Je to typ okrajový a formálně heterogenní, představující pro nutnou přítomnost dvou různých subjektů a mluvčích (A versus B) vlastně minimální dialog, srov. vedle korelovaných pozdravů níže ještě repliky různého typu:

A: *Pozdrav pánbu.* – B: *Dejž to pánbu.*
A: *To je jedno.* – B: *Jedno je kolečko vod trakaře.*
A: *Co bude k večeři?* – B: *Hrneček od peří.*
A: *Kde jsou ty časy?* – B: *Voda je vzala.*

3.2 Klasifikace sémantická

Specifická a použitelná sémantická klasifikace těchto frazémů se žádná nenabízí a byla by, stejně jako v obecném slovníku, vždy sporná; užívat tu tradiční nevýstižné nálepky nemá valnou cenu (viz 1.1). Obecnou možnost a rámec pro mapování významu však nabízí komunikační povaha frazémů tohoto druhu, to jest skutečnost, že tyto frazémy jsou samostatnými promluvami (viz 2.2.2) a v textu tak také fungují. Význam na úrovni propoziční se pak výrazně překrývá s funkcí toho kterého frazému (srov. 3.3) a obecně ho lze oddělit často jen obtížně. Pokusíme-li se přesto z těchto frazémů abstrahovat aspoň jejich hlavní rysy, pak dostáváme soubor atributů typu *autoritativnost, důvtipnost, hravost, kontaktovost, magičnost, moudrost, normativnost, programatičnost, situačnost, tradičnost, vtipnost, závaznost, zkušenost* apod. Nicméně řadu výrazů a jejich typů takto vystihnout nelze, takové atributy jsou tedy jen dílčí a pro třídění nepoužitelné, srov. například *Vzduch je čistý., To se říká kdoví jestli., Co je šeptem, to je s čertem., Bylo nebylo …, Zatracená práce!*

Dříve občas zdůrazňovaná metaforická povaha, sama o sobě vágní a co do svých hranic těžko definovatelná, pro propoziční frazémy jako celek neplatí; neplatí však zcela ani pro jejich tradiční typy jako přísloví (i mezi nimi je dost přísloví nemetaforických).

Zmiňme se tedy aspoň o nelingvistických (především etnografických) pokusech utřídit **přísloví**, která se už dlouho a hojně studují; v minulosti se tu sběratelé v různých zemích pokoušeli obvykle o jakési tematické členění, které však bylo velmi nejasně vymezované, nedůsledné a nepřehledné, a pro lingvistiku tudíž prakticky bezcenné. Takové bylo i členění F. L. Čelakovského (viz Čermák 2003b) založené na 17 třídách (rejstřík umožňující aspoň základní a hrubou orientaci u něj původně žádný nebyl). Později, ve 20. století, svými už propracovanými a objektivnějšími pohledy a systémy prosluli A. Taylor a později zvláště M. Kuusi, který navrhl významnou klasifikaci, užívanou pro některé jazyky dodnes (srov. mj. O. Lauhakangas 2001 a její anglickou verzi), proti níž se pak objevil ještě návrh alternativního systému G. I. Permjakova (zvl. Permjakov 2000, pův. rusky však už 1979). Permjakov postuluje 28 základních logicko-sémiotických skupin, rozpadajících se asi do 800 opozitních pojmových párů, které mají být univerzální, a vhodné tudíž pro libovolný jazyk. Autor dodává, že pouhých 64

jádrových párů má stačit pro většinu přísloví, v jeho odhadu na 97 % z nich. Vedle logických formulí založených většinou na implikaci a vyvozování závěrů z premis, popř. na existenčních formulích ap., se každá z 28 základních skupin vystihuje u něj také verbálně, pomocí zpravidla opět jednoslovně formulovaných opozitních párů typu *začátek-konec, starý-mladý, podobný-nepodobný* či *akce-reakce*. Přes jejich větší abstraktnost lze i zde však vznést zčásti námitku a odmítnout pokus vystihnout složitou sémantiku přísloví jednoslovným způsobem; jeho doprovodné logické formule lze přes jejich abstraktnost považovat za mnohem výstižnější. Obecná námitka ovšem zůstává: nejde o klasifikaci významu, ale obecných principů, na kterých je založený a jako metajazyk je příliš obecný; ověření a aplikace na plný materiál nějakého jazyka se však stejně dosud nedočkal. Základní předpoklad, že oblast přísloví je už jasně vymezená, je ovšem sám o sobě sporný, zvláště na jejich periferii je mnoho přechodných případů. Obecně tu však jde stále jen o pokusy vymezit pouze malou část propozičních frazémů (méně než desetinu); její většina stejně zůstává vně.

Možnosti sémantické klasifikace založené na podobnosti či opozitnosti významu jsou omezené a v zásadě nesmyslné, většina propozičních frazémů významnou synonymii nemá (srov. 2.2.2). Nelze tu zaměňovat širokou a vágní příbuznost tematickou se synonymií.

3.3 Klasifikace funkční a pragmatická

Na základě systému komunikativních funkcí (Jakobson 1960) lze podle vztahu mluvčího, posluchače a dalších faktorů postulovat pro propoziční frazémy čtyři hlavní **funkční třídy** (s řadou podtypů), do nichž se frazémy dají roztřídit (Čermák 2001a), a to výhodněji než např. podle mluvních aktů. Zahrnují ve stručném přehledu funkční typ:

1. **vokativní** vyjadřující emocionální reakce a postoje mluvčího a volní vliv na posluchače: *Vida ho!, To mi může bejt ukradený!, Koukej mazat!, Mě vynech!, Trhni si nohou!*

2. **kontaktový** vyjadřující vztah mezi mluvčím a posluchačem, kdy vlastní kontakt (tj. jeho fáze a druh) má často podobu pozdravů: *Zdař bůh!, Tak se měj!, Dobrou chuť!, S tebou sem domluvil!, To ti teda povím …*

3. **tematický** vyjadřující referenční funkci mluvčího ve vztahu k tématu (tomu, čeho se komunikace týká), zvláště ve smyslu podtypů:

   a) deskriptivní (jednoduché tvrzení nebo výrok a popis): *Vzduch je čistý., Zatmělo se mu před očima.*
   b) postojový (atitudinální, jako výraz evaluace a stanoviska): *To zrovna!, Opatrnosti nikdy nezbývá.*
   c) konektivní (vazby mezi částmi a fázemi tématu, řídké): *Bylo, nebylo …, Jak se věci mají …*
   d) kategorizační (ztotožnění se známým typem či prototypem): *To je slovo do pranice.*

4. **metajazykový** vyjadřující občas aktivovaný vztah mluvčího ke kódu, prostředku komunikace, a tedy jazyku: *Mám to na jazyku., Na tom si zlomíš jazyk., Co je šeptem, to je s čertem.*

Do kontaktového typu funkce patří i frazeologické vyjadřování **zdvořilosti**, které obvykle jako doprovodný rys prostupuje mnoha typy propozičních frazémů. Srov. však i specifičtější případy *Ach ano!, Buďte tak hodnej a …!, Nechte si chutnat!, Není zač., Prokážete mi tu čest a …, Chovejte se jako doma!* a odpovídající funkce zdvořilého souhlasu, žádosti, přání, odpovědi na dík, pozvání a vybídnutí. Zdvořilost přitom může být i přímým obsahem konkrétního přísloví, srov. *S kloboukem v ruce projdeš celý svět.*

Korelace typu významu, resp. funkce a formy frazému je většinou nejednoznačná a jen u některých případů lze pozorovat jasnější vazby. Takový je například vztah deskriptivních výrazů zvláště v tematickém typu (a ve faktuální třídě) a indikativní formy. Podobně jde o souvztažnost zvolání, která patří do typu vokativního, a imperativní formy apod.

Vzhledem k silně zastoupené **pragmatické funkci** je však, jak se ukazuje, neméně adekvátní propoziční frazémy třídit podle jejích typů; obojí pohled se zčásti překrývá. Pragmatické funkce a jednotlivé

typy na nich založené lze členit na pět základních, na třídu faktuální, voluntativní, expresivní, emocionální a deklarativní, a to v zásadě podle toho, jaký postoj mluvčí vůči posluchači zaujímá a jak na něj chce zapůsobit. Vedle nich tu existují ještě dvě třídy další, evaluativní a intenzifikační, ty však většinou nevystupují samostatně, ale jako extenze a modifikace pěti tříd základních (viz dál); řídce však samostatně stát můžou. Mezi jednotlivými třídami je řada přechodů, zvláště u jejich podtříd. Řada těchto podtříd (srov. 1b) je přitom koncipována binárně tak, že zahrnuje jak platnost kladnou (jistota, pravdivost), tak zápornou polohu této platnosti (nejistota, nepravdivost). U některých podtříd je však obtížné v praxi a textu rozlišit aspekt (a fakt) faktuální a předstíraný nebo aspekt racionální a emocionální. Takto se pak může mnohé, co se v jistém kontextu dá chápat jako funkce voluntativní, a tedy v podstatě racionální, jevit stejně tak v jiném kontextu jako funkce emocionální; aspekt voluntativnosti není vždy čistě objektivní a racionální. Proto se výraz jako *Táhni k čertu!* dá interpretovat jako odmítnutí a rozkaz (voluntativní funkce), ale také jako výraz odporu a nelibosti (emocionální funkce). Konkrétní řešení je tedy vždy až v kontextu (i když ani tam nemusí být jasné), v systému tu jde o přesah a splývání.

1. Faktuální třída frazémů (**F**) zahrnuje takové, jimiž se mluvčí s ohledem na posluchače vztahuje, popř. fakticky, věcně zavazuje k pravdivosti propozice (faktu) a jejím různým stupňům a odstínům, popř. modifikacím. V praxi sem patří to, čemu se běžně říká *informace*, jakkoliv je velmi různého druhu. K řadě podtříd, které ji vytvářejí, patří frazémy vyjadřující:

a) tvrzení, možnost / nutnost, ne- / určitost, existenci
b) ne- / jistotu, ne- / pravdivost, odhad
c) ne- / pravděpodobnost, předpověď
d) ne- / závislost, ne- / podmíněnost
e) omezení / rozšíření / změnu platnosti, všeobecnost
f) kategorizaci, zařazení do třídy, typologii.

Např. *To je stará písnička.* (Ff), *Hlad je nejlepší kuchař.* (Fa), *V hlavě mu už svítá.* (Fa), *To je vod tebe sice hezký, ale …* (Ff), *Straší mu to v hlavě.* (Fa / Exi), *Hlava ho pro to nebolí.* (Fc / Exg), *… a je po ftákách.* (Fa-e / Emc), *To je v háji.* (Fa / Emc), *To dá fušku.* (Fa / Emf), *Bůh ví.* (Fb), *Věřte si tomu nebo ne.* (Fc), *Člověk je to, co jí.* (Fd).

Je příznačné a typické, že řadu frazémů nelze zařadit jednoznačně, srov. kombinaci, resp. alternaci třídových indexů (kde např. Fa / Exi označují faktuální třídu v podtypu tvrzení s třídou expresivní v podtypu žertování). Do tohoto typu zřetelně patří i interogativní verze v podobě **otázek**, srov. *Co tím chceš říct?, Hlava nebo vorel?* (Fa), jimiž se jakožto **extenzí** základních podtříd lze typicky ptát na kteroukoliv z nich. Důležité je, že podobné otázky nejsou u dalších typů obvykle možné. Další extenzí faktuální třídy je **metajazykový** subtyp, např. *Mám to na jazyku.* (Fa) (srov. metajazykovou funkci výše). K charakteristickému přechodu mezi typy patří tradiční **přísloví**, která pro svou gnómičnost, normativnost a nabádavost patří především k voluntativnímu typu, která však můžou být užita zároveň i jako faktuální, srov. *Hlad je nejlepší kuchař.* (Fa). O extenzích a modifikaci intenzifikační a hlavně evaluativní zde ani v dalším uvažovat není třeba, jsou zjevné: například všechny výše uvedené frazémy jsou zároveň různým způsobem evaluativní. Řada pragmatických postojů a funkcí se skrývá často ovšem i v běžných a poněkud vágních dalších pojmech, jako je *znepokojení, spokojenost* apod. V teorii mluvních aktů má většina subtypů zde uvedených povahu lokučního aktu.

2. Voluntativní (direktivní) třída frazémů (**V**) zahrnuje ty, které svým užitím mají za cíl vyvolat u posluchače nějaký účinek, popř. ho k něčemu přimět; role mluvčího tu bývá aktivní, autoritativní. Zahrnuje řadu možných podtříd, zvláště:

a) rozkaz, příkaz, žádost
b) ne- / souhlas, přijetí, spokojenost, nechuť, dovolení, odmítnutí, připomínku, upozornění
c) hrozbu, varování, napomenutí, snahu odradit
d) ujištění, slib, uklidnění, konejšení, povzbuzení
e) lhostejnost, rezignovanost
f) radu, výzvu
g) přání
h) přesvědčování, doporučení, poučení

i) podporu, pobídnutí, uklidnění.

Abys to nezakřik! (Vc), *Kolik hlav, tolik rozumu.* (Vf), *Buď rád, že seš rád.* (Vd), *Nevěš hlavu!* (Vd), *Di do háje!* (Vb / Emc), *To je hloupý.* (Vd / Fa), *Když je hlava blbá, trpí celý tělo.* (Fa / Vh / Emh), *Ještě to tak!* (Vb / Emc), *Dej si facku, nikdo se nekouká!* (Vb / Emc), *Pro mě za mě!* (Ve), *Táhni k čertu!* (Vab), *Dej bůh! / Bože dej!* (Vg), *Jen si dej, seš bledej!* (Vi).

Užití frazémů je často funkčně, resp. pragmaticky víceré i proto, že jinou roli ve vzájemném vztahu zaujímá mluvčí a jinou posluchač. Například frazém *Pro mě za mě!* (Ve), zde označený jako výraz lhostejnosti, se týká ovšem jednoznačného postoje mluvčího, zatímco pro posluchače, pro kterého jednoznačný být už nemusí, může vyjadřovat například i dovolení apod. Méně zřetelnou pragmatickou povahu mají široce pojaté **pozdravy**, které lze chápat jako extenzi především voluntativního typu a elipticky jako přání, srov. *Poroučím se.*, *Tě pic!*, pozdravy ritualizované pro určité situace a specializovaný úzus, srov. hlavně komunistické *Čest práci!* nebo vojenské *K poctě zbraň!* U rituálů a jejich výrazů je zesílená složka respektu k rituálu, organizaci, církvi apod. a závaznost tradice (viz též dál rutinní formule). Zvláště v této oblasti se mj. překrývá s podtypy zde zastoupenými vyjadřování zdvořilosti (viz výše). Z hlediska teorie mluvních aktů, která je příliš nespecifická, patří většina zde uvedených subtypů do aktu ilokučního.

3. Expresivní třída frazémů (**Ex**) obsahuje ty, kterými se sděluje posluchači především intelektuální, racionální postoj mluvčího, jeho zaujetí situací a výraz tohoto zaujetí apod.; role posluchače je tu někdy pasivní. K jejím podtřídám lze počítat zvláště:

a) gratulaci
b) díky
c) omluvu
d) pochybnost
e) sympatie, uznání, nelibost, odpor, znechucení, pohrdání
f) důvěru / nedůvěru
g) obvinění, výčitku, odsudek
h) prominutí, prosbu o prominutí
i) žertování
j) bezradnost (vyvedenost z míry), vyhýbavost.

Vsadím na to hlavu, že … (Exf / V), *Jen aby!* (Exd), *Klobouk dolů!* (Exa), *Hádej, můžeš třikrát.* (Va / Exi-j), *To je dlouhá historie.* (Fa / Exj), *To se říká kdoví jestli!* (Exd), *Vloudila se chybička.* (Exc), *Máš recht!* (Exe), *Sem ti dobrej jen k tomu, abych …* (Exg).

Jistou extenzi tohoto funkčního typu lze spatřovat například v tradiční odpovědi na některé typy výrazů, zvláště na dík, srov. *Není zač*. Další extenzi této třídy lze spatřovat ve vyjádření **zdvořilého přání**, obvykle v podobě konvenčního pozdravu, srov. *Dobrou chuť!, Všechno nejlepší!, Tisíceré díky!* (Exb), *Když dovolíte …* (Exh).

4. Emocionální třída frazémů (**Em**) se týká těch, kterými se sděluje emocionální reakce mluvčího vůči posluchači, která bývá výrazně evaluativně polarizovaná na škále *dobrý-špatný*; její podtřídy zahrnují zvláště:

a) překvapení, údiv
b) obdiv, chválu, pohrdání
c) potěšení, radost, odpor, nechuť
d) závist
e) uspokojení, zklamání, lítost
f) obavu, strach, klid, důvěru
g) zlost, pomstychtivost
h) výsměch, posměch, sarkasmus.

Krev mu ztuhla v žilách. (Emf / F), *Srdce se na to směje.* (Ema-d), *Dobře, že deš.* (Eme), *To je ale kus!* (Emb), *Krve by se v něm nedořezal.* (Emf / Va), *Jen houšť a větší kapky!* (Emc), *Ten má ale časy!*

(Emd), *To jsem si dal!* (Eme), *To sme šlápli do hovna.* (Eme), *Kat aby to spral!* (Emg), *Boha jeho!* (Emg), *Neví, co chce, ale nedá pokoj, dokud to nedostane.* (Emh).

Do této třídy patří také užití frazeologických **nadávek** a **kleteb**, které se výrazně liší podle osoby; zpravidla se nejsilněji nadává přítomnému posluchači, zatímco kletby (dnes už většinou bez religiózního zabarvení či obsahu) bývají neosobní nebo orientované na třetí osobu apod., srov. *Ty kluku pitomá.* (Emc), *Kat aby to spral!* (Emg). Vlastních nadávek je však ve frazeologii poměrně málo, bývají omezeny na lexémy jednoslovné. Z pohledu teorie mluvních aktů patří některé ze subtypů do aktu perlokučního.

5. Deklarativní třída frazémů (**D**) při svém užití vždy nastoluje, konstituuje novou situaci, stav, který je užitím frazému deklarovaný. Je to třída okrajová a její podtřídy nejsou zcela jasné, srov. však aspoň:

a) propuštění, exkomunikaci
b) jmenování, ustanovení
c) odsouzení
d) realizaci, nastolení.

Hej rup! (Va / Dd), *To je hanebnost!* (Dc), *Dělají-li dva totéž, není to totéž.* (Dd), *Ať je po tvým!* (Db).

Frazémů tohoto typu je pro jejich perlokuční a performativní povahu (především užití v 1. osobě singuláru) velmi málo a jejich deklarativnost je různě oslabena, srov. příklady výše.

Pro ilustraci lze ještě uvést i příklad na samostatný výskyt (6) **intenzifikační třídy** (**I**) … *až zrak přechází* (I), … *co to dá* (I)., který se samostatně vyskytuje zřídka. Naproti tomu častá (7) **evaluativní třída** (**Ev**) sama obvykle v čisté podobě nevystupuje, ale kombinuje se. Takto frazém *To je věc!* (Em / Ev) vyjadřuje jak obdiv, tak pozitivní evaluaci. **Evaluace**, tj. subjektivní hodnocení mluvčím, založené v zásadě na polární ose dobrý-špatný, resp. příjemný-nepříjemný atd., je jednou z nejvýraznějších vlastností frazeologie, mj. i v této oblasti, srov. převažující polaritu „MINUS-PLUS" ve faktuálních výrazech *To je stará písnička., Hlad je nejlepší kuchař.,* kdy mluvčí v prvním případě výrok apod. druhého hodnotí spíš negativně a odmítavě, zatímco v druhém pozitivně.

Běžný pojem *kritika* (v metajazyku SČFI4 často užívaný), který patří do funkce řady frazémů, je velmi komplexní a může zahrnovat leccos, a proto se jednoznačně zařadit do některé z tříd nedá; nejčastěji je v něm aspekt funkce fatické, expresivní i voluntativní, obvykle spojený s evaluativností. Podobný je častý metajazykový výraz *povzdech* sloužící obvykle k označení expresivně-voluntativně-evaluativní funkce apod. Srov. *To je / de jedno s druhým.*

Všimněme si stručně ještě některých typů propozičních frazémů známých pod tradičními nálepkami či jmény. Staré, tradiční a většinou etnografické pohledy na přísloví (v Evropě dříve též pod názvy paremie a později i proverbia, Erasmus je však řadil pod adagia), zachycovaly zřejmě nejznámější a nejdříve pojmenovanou část větných, tj. propozičních, frazémů a jejich třídění byla jen orientační a dnes je nelze brát vážně (viz i 3.2). V celém rozsahu propozičních frazémů nejsou nejdůležitější, zaujímají jen jeho malou část (necelých 10 %), jakkoliv jsou i historicky zřejmě nejznámější. Dodejme, že přitom z nich (tj. těch v SČFI4) lze k Čelakovskému, největší sbírce českých přísloví, vztáhnout jen asi 60 %, zatímco na 40 % přísloví je v SČFI4 v tomto smyslu nových, pozdějších a Čelakovský je neuvádí; je třeba ovšem dodat také to, že velká většina přísloví uváděných Čelakovským se už dnes neužívá a ta, která se užívají a jsou zařazena do SČFI4, mají často pozměněnou povahu a formu, danou vývojem (o míře známosti a užívanosti přísloví evidovaných Čelakovským jsou i pro jeho dobu oprávněné pochybnosti). Zde jsou stejně jako jiné typy začleněny především do pragmaticky orientovaného systému (viz výše).

Starší a obecná povaha přísloví pokrývajících dříve všechny běžné oblasti života a zkušenosti a pravdy z nich odvozené (srov. přísloví „medicínské" *Kam nechodí slunce, tam chodí lékař.* anebo prastaré přísloví „právnické" *Oko za oko, zub za zub.*) se nověji vyhranila tak, že tematickou povahu jakoby nemají. Jediným pozůstatkem přísloví o počasí jsou pranostiky, kterých se stále několik desítek ještě užívá a lze je chápat, stejně jako vlastní přísloví, jako podtyp s faktuální funkcí. Jejich dodnes „předpovídací" funkci napovídá sám význam názvu, v češtině už zakrytý (srov. přes latinské *prognostica* původní řecké základové *prognosis*, obsažené ve slově *prognóza*). Základní autoritativní povaha pravdy a zkušenosti, o které se nepochybuje, vyjadřovaná příslovím však zůstává i po ztrátě legální normativnosti; odtud

jejich rys, který se někdy nazývá nadosobní platnost apod. Sémioticky a funkčně lze u přísloví vždy počítat s dvěma aktanty přímými (zhruba: „poučující / nabádající“ a „poučovaný / nabádaný“ apod.), v pozadí je však vždy přítomný jakoby anonymní aktant třetí, dnes už neznámý autor pronášeného výroku, pravdy, poučení apod., jejichž porušení vede ke společenské sankci. Podobnou povahu však má často i leckterý citát (viz dál), tam je však onen třetí aktant známý.

Hesla mají voluntativní funkci přesvědčování a přes svou typickou ad hoc povahu, podmíněnou dobovým územ a (především politickými) preferencemi, jich několik, zvláště jako kulturní relikty, v ustálené podobě přežívá (v SČFI4 je jich zaznamenáno 65), srov. *Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti., Jsme s vámi, buďte s námi., Rovnost, volnost, bratrství., Aut Caesar aut nihil.*

Frazémy se často užívají i jako výrazy pro **radu** (téměř 6 %), srov. *Dvakrát dává, kdo rychle dává., Co tam, to tam, o to hlavy nelam!, Drž jazyk za zuby!, Chval cizinu, ale zůstávej doma!* Rada je ovšem jazykově, svou formou, heterogenní a vyjadřuje se různě, od implicitního náznaku po výraz plně explicitní, v oznámení nebo i rozkazovacím způsobem, přičemž implicitní může být i oznamovací věta; pak v ní ale bývá jasný signál, že jde o radu či doporučení (*lepší, není dobře* apod.), srov. *Je lepší mluvit s císařem než s písařem., Není dobře s bláznem se přátelit.* Řídce tam takový signál být nemusí, srov. *Blesky bijí do vrcholků hor., Kde se hnojí, tam se rodí.* Existuje i uvozující fráze pro řadu rad nahrazující imperativ, srov. *Já být tebou, tak …*

Podobně jako rada má voluntativní funkci i **přání**, které je svou podstatou založené, podobně jako pozdrav, na elipse typu *já ti přeju*, srov. *Kéž by!, Čest jeho památce!, Chléb náš vezdejší dejž nám dnes.* (kolem 1 % frazémů), časté jsou však jeho extenze a komentáře nebo repliky na něj, srov. aspoň *Starý lidi jsou jako malý děti.*

Kontaktová funkce frazémů se obvykle a nejčastěji explicitně zprostředkovává jako **pozdrav**, který je v širším smyslu hojný nejen svým územ, ale i počtem jednotek ve frazeologickém systému (funkci pozdravu tu má kolem 1 % frazémů, užití pozdravů je v realitě ovšem častější). Kontaktu mezi lidmi v jiném smyslu, než jaký zprostředkovává pozdrav, se týkají frazémy jako *Chová se, jako by se nic nestalo., S kým mám tu čest?* apod. (výrazně fatická funkce se tu dá izolovat jen obtížně). Poměrně časté jsou v kontaktové oblasti ještě výrazy **díku**, srov. *Díky bohu!, Zaplať pánbu!, Jako by se stalo!* Forma **kletby** a **nadávky**, které mají také kontaktovou povahu, bývá formálně obvykle zvolací, srov. *A sakra!, Aby do toho (už)!, Di k čertu!, Ty seš korunovanej vůl!* Někdy se šíře mluví o kontaktových formulích existujících a užívaných pro různé druhy sociálního kontaktu. Sem patří i všechny ostatní frazémy vyjadřující, resp. doprovázející nebo naznačující různé sociální rituály. Většina rituálů, resp. jejich občasný verbální doprovod, **rutinní formule**, ovšem pro svou specializovanou a kvaziterminologickou povahu mezi frazémy nepatří. Srov. však aspoň frazeologické případy pozitivní vztahující se k různým tradičním a dodržovaným zvykům *Dejž to pánbu!, S dovolením!, Srdečné blahopřání!, Čest jeho památce!, Sláva vítězům, čest poraženým!, K budování a obraně vlasti buď připraven!, Arbeit macht frei.* aj. Řada dalších typů (srov. už výše), jakkoliv jsou známé, však svá jazyková jména nedostala; sem patří např. výrazy označující pověry (*Musím to zaklepat.*) a jiné.

Citát je přesné znění názoru nebo hodnocení obvykle významné osobnosti minulosti, který zobecňuje a aktualizuje, ale i zasazuje do rámce doby. Cituje se mnohé, ale málo z toho je známé a běžně užívané, popř. přesné, srov. aspoň vančurovské *Tento způsob léta zdá se mi poněkud nešťastným*. Pokud se u citátu ztratí povědomí o jeho autorovi, stává se zpravidla příslovím.

4 Transformace

Statut transformací není, zvláště s ohledem na varianty, zde vždy jasný. Transformace je pokaždé i zde třeba chápat jen jako pouhé nemodelové kvazitransformace ukazující strukturní a původně i etymologickou souvztažnost, přechod z jedné formy do druhé (při zachování téže funkce) a příbuznost; nic gramaticky pravidelného tu není, podle pravidel nevznikají. Z množství jejich typů se zaměříme na dva.

4.1 Transformace mezirovinné

Tyto transformace postihují vztah mezi dvěma příbuznými frazémy, funkčně odlišnými, z nichž každý patří na jinou rovinu a z nichž lze jeden považovat za bázi (základní, výchozí) a druhý za transformaci z něj (jakýsi derivát), formálně a sémanticky s ním propojený, ne však totožný (nejsou to ani varianty). Jsou-li oba ustálené, patří oba do systému, i když každý s odlišnou formou a především funkcí, často do jiných strukturních a funkčních typů. V synchronním pohledu se tu jejich registrováním však neřeší otázka, který z nich byl původní a který odvozený, to je věc etymologie. Protože největší část propozičních frazémů je založena na větě, mají také nejsilnější transformační vztah k frazémům verbálním a komparačním (přirovnáním), ostatní jsou řidší: verbalizace má k sobě takto 4 % propozičních frazémů, komparativizace 4,8 %, nominalizace 0,4 %, partikularizace 0,58 %, adverbializace a adjektivizace jsou ojedinělé. Názvy transformací jsou odvozené od (syntaktické) funkce příslušných frazémů, takže např. nominalizace, resp. nominální frazém funguje ve větě jako (rozvité) substantivum (nomen) apod. Uvedeme vždy napřed frazém propoziční následovaný frazeologickou transformací, tj. frazémem s jinou funkcí (registrovaný tedy i v jiném strukturním typu).

Propoziční frazém
To mu vyrazilo dech.
Stalo se to v hodině dvanácté.
S kým mám tu čest?
Dám se poddat.

Verbalizace *(verbální frazém)*
vyrazit někomu dech
udělat něco v hodině dvanácté
mít tu čest
dát se / nechat se pod(d)at

Propoziční frazém
To je dávka pro koně!
Ber to, jak to leží a běží.
Čas utíká / letí / plyne jako voda (každý chvilky věčná škoda).

Komparativizace *(přirovnávací frazém)*
to je dávka jako pro koně
vzít něco jak to leží a běží
letí / utíká / plyne to jako voda

Propoziční frazém
To je dávka pro koně!
To je zlatý hřeb večera / programu.

Nominalizace *(nominální, substantivní frazém)*
koňská dávka
zlatý hřeb

Propoziční frazém
Stalo se to v hodině dvanácté.

Adverbializace *(adverbiální frazém)*
v hodině dvanácté

Propoziční frazém	**Adjektivizace** *(adjektivní frazém)*
To je za vlasy přitažený.	za vlasy přitažený
To volá do nebe.	do nebe volající
Propoziční frazém	**Partikularizace** *(částicový frazém)*
Čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv).	čím (Kl / V / A / Adv), tím (Kl / V / A / Adv)
Co když jo / V!?	Co když (V)!?

Dodejme, že řada přirovnání ve funkci přirovnání je formálně stejná jako propoziční frazémy proto, že (některá) přirovnání jsou formálně také větou (srov. příklad výše).

4.2 Transformace aktualizační

Aktualizační transformace vystihují prototypické textové chování a užívání frazémů v negativním smyslu, resp. registrují ty gramatické a morfologické kategorie (v daném případě zprostředkované většinou verbem ve frazému), které frazém typicky nemívá a mít běžně nemůže. Z anotovaných frazémů (tj. velkých hesel v SČFI4, a tedy nejen těch, které mají za základ verbum) jsou plné dvě třetiny neměnné, to jest nemění se obvykle (68,6 %), a jen necelá třetina (31,4 %) se ve svém verbu běžně proměňuje. Je pochopitelné, že neměnné bývají všechny frazémy nominální, interjekční apod. (třídy frazémů bez slovesa, viz 3.1).

Několik příkladů ukáže rozdíl. Například situační výraz *To sem blázen*. je morfologicky naprosto neměnný a podobně i přísloví *Po bouři bývá jasno*., pro které je to vzhledem k jejich gnómické povaze téměř pravidlem (nelze např. říct **To sme blázni!, *Po bouři by bylo jasno.* ap.). Takováto neměnnost je v této oblasti frazeologie zřejmě vůbec nejvyšší. Naproti tomu jiné frazémy se (pokud vůbec, pak vždy) omezeně morfologicky obměňovat můžou. Z hlediska aktivního úzu je ovšem pro uživatele důležité, stejně jako všude ve frazeologii, znát především restrikce, anomálie úzu, tj. případy, které naopak možné nejsou (ty se v SČFI4 signalizují záporným výčtem po **0**), srov.:

Za bičem by se moh převlíkat. **0** ot, neg, pas, ind, imp, imp neg, 1, sg a pl

Pořád si ležej ve vlasech. **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, fut, sg, 1. pl

Tady de každá legrace stranou. **0** ot, neg, pas, kond, imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl

Na něj je spolehnutí / spoleh. **0** imp, imp neg, 1. a 2. sg, pl

Stálo to za vidění. **0** pas, imp, imp neg, 1. a 2. sg a pl,

kde třeba pro druhý příklad, jak je vyznačeno, platí, že se neužívá třeba v otázce (**Ležej si pořád ve vlasech?*) či imperativu (**Ležte si pořád ve vlasech!*) apod.

Z analýzy anotovaných případů vyplývají některé globální rysy, které anomálnost těchto frazémů dobře charakterizují. Z těch frazémů, které se gramaticky proměňují (sledováno na velkém vzorku), je realizace některých kategorií obecně neobvykle vysoká. Takto např. se z těchto frazémů celých 96,4 % nedá užít v imperativu, což je číslo blízké plné nemožnosti. Další takto negativně vymezené kategorie jsou také vysoké: otázku nepřipouští 91,7 % případů, pasivum (opisné) 57,7 %. Zajímavý je tu i úzus časů, futurum se neužívá v 51,4 % a minulý čas ve 14,3 %. Třetina výrazů se také nedá užít v 1. osobě singuláru (28,3 %), tj. mluvčí je neužije o sobě apod.

5 Bibliografie

Bittnerová D., Schindler F., 1997, *Česká přísloví. Soudobý stav konce 20. století*. Karolinum Praha.

Brewer E. C., 1974, ed. I. H. Evans, *Brewer's Dictionary of Phrase and Fable*. Centenary edition, Cassell London.

Büchmann G., 1991 (38. vyd.), *Geflügelte Worte. Der klassische Zitateschatz*. Ullstein Frankfurt-Berlin.

Čelakovský F. L., 1949 (3. vyd.), *Mudrosloví národu slovanského ve příslovích. Připojena jest sbírka prostonárodních českých pořekadel*. Nakladatelství Vyšehrad Praha.

Čermák F., 1982, *Idiomatika a frazeologie češtiny*, Univerzita Karlova Praha (skriptum).

Čermák F., 1998, Usage of Proverbs: What the Czech National Corpus Shows, In: *Europhras '97*, ed. P. Ďurčo, Académia PZ Bratislava, 37–59.

Čermák F., 2001a, Propoziční frazémy a idiomy v češtině, in: *Frazeografia słowiaüska,* red. M. Balowski, W. Chlebda, Uniwersytet Opolski, Opole, 93–101.

Čermák F., 2001b, Syntagmatika slovníku: typy lexikálních kombinací, In: *Čeština – univerzália a specifika* 3, eds. Z. Hladká, P. Karlík, Brno a NLN, 223–232.

Čermák F., 2003a, Paremiological Minimum of Czech: the Corpus Approach, In: *Flut von Texten – Vielvalt der Kulturen*, eds. H. Burger, A. Häcki Buhofer, G. Gréciano, Schneider Verlag Hohengehren, 15–32.

Čermák F., 2003b, Onomaziologické systémy u propozic a proverbií, In: *Parémie národů slovanských*. Sb. z konference v Ostravě 20.–21.02. u příležitosti 150. výročí úmrtí F. L. Čelakovského a jeho Mudrosloví, Ostrava, 47–54.

Čermák F., 2004, Besedilna uvajalna sredstva rečenic in drugih stalnih besednih zvez, *Slavistična revija* 52, 71–88, (překlad z angl. orig. Text Introducers of Proverbs and Other Idioms, 2004).

Čermák F., 2004, Text Introducers of Proverbs and Other Idioms, In: *Phraseologismen als Gegenstand sprach- und kulturwissenschaftlicher Forschung*, Hrsg. C. Földes, J. Wirrer, Schneider Verlag Hohengehren, 27–46.

Čermák F., 2004, *Propositional Idioms*, In: Europhras 2000, ed. Christine Palm-Meister, Stauffenberg Verlag Tübingen, 15–23.

Čermák F., 2004, Jazyková variabilita: Případ přísloví. In: *Čeština – univerzália a specifika 5*, NLN Praha, 99–109.

Čermák F., Hronek J., Machač J., eds., *Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání* 1983, *Výrazy neslovesné* 1988. *Výrazy slovesné* 1994. Academia Praha.

Dobrovský J., 1963, *Českých přísloví sbírka*. NČSAV Praha.

Filipec J., Čermák F., 1985, *Česká lexikologie*, Academia Praha.

Flajšhans V., 1945, *Živá slova. Sbírka slavných výroků, citátů, hesel, průpovědí atd*. Česká grafická unie Praha.

Jakobson R., 1960, Linguistics and Poetics, in: *Style in Language*, ed. T. A. Sebeok, M.I.T. Press Cambridge, 350–377.

Koch W. A., ed., 1994, *Simple Forms. An Encyclopedia of Simple Text-Types in Lore and Literature*. Brockmeyer Bochum.

Kuusi M., 1972, Towards an International Type-System of Proverbs, *Proverbium* 19, 699–736.

Lauhakangas O., 2001, *The Matti Kuusi International Type System of Proverbs*, Academia Scientiarum Fennica Helsinki.
Machek V., 1971 (3. vyd.), *Etymologický slovník jazyka českého*, NČSAV Praha.
Markiewicz H., Romanowski A., 1990, *Skrzydłate słowa*, PIW Warszawa.
Mieder W., 2004, *Proverbs. A Handbook*. Greenwood Press Westport Connecticut.
Mukařovský J., 1971, Přísloví jako součást kontextu, In: Mukařovský J., *Cestami poetiky a estetiky*, Odeon Praha.
Ouředník P., 1994, *Aniž jest co nového pod sluncem*. MF Praha.
Paczolay G., 1994, *European, Far-Eastern and Some Asian Proverbs*. Central Library of the University of Veszprém, Veszprém.
Paczolay G., 1998, European Proverbs, In: *Europhras 95*, Hrsg. W. Eismann, Brockmeyer Bochum, 605–618.
Permjakov G. L., 1960, *Ot pogovorki do skazki*, Moskva (angl. *From Proverb to Folk-Tale*. Moscow 1979).
Permjakov G. L., 2000, *Die Grammatik der sprichwörtlichen Weisheit*. Schneider Verlag Hohengehren.
Schindler F., 1993, *Das Sprichwort im heutigen Tschechischen*. O. Sagner München.
Schindler F., 1996, Sociolingvistické, paremiologické a paremiografické výsledky empirického výzkumu znalosti přísloví, in: *Slovo a slovesnost*, 246–282.
Stěpanova L., 1998, *Historie a etymologie českých rčení. Bibliografie pramenů*. Karolinum Praha.
Stěpanova L., 2004, *Česká a ruská frazeologie. Diachronní aspekty*. Univerzita Palackého Olomouc.
de Vries Ad, 1976 (2nd ed.), *Dictionary of Symbols and Imagery*. North-Holland Publ. Company, Amsterdam-London.
Walther H., 1963–1969, *Proverbia sententiaeque medii aevi* I–VI. Vandenhoeck & Ruprecht Göttingen.
Zaorálek J., 1963 (2. vyd.), *Lidová rčení*, NČAV Praha.
Zich O., 1956, *Lidová přísloví z logického hlediska*, NČSAV Praha.

POZNÁMKY

POZNÁMKY

Slovník české frazeologie a idiomatiky 4
Výrazy větné

František Čermák a kolektiv

Vydalo nakladatelství LEDA spol. s r. o., 263 01 Voznice 64
http://www.leda.cz
Odpovědná redaktorka: PhDr. Eva Mikolášková
Obálka: Marek Jodas
Sazba: AMD v.o.s., Nejedlého 1, 638 00 Brno
První vydání, 2009

Tisk a vazba: Finidr s.r.o., Český Těšín
Počet stran: 1272

ISBN 9788073352196 (4. díl)
ISBN 9788073352158 (soubor 1. až 4. dílu)